

**CORPUS
SCRIPTORUM HISTORIAE
BYZANTINAE.**

EDITIO EMENDATIOR ET COPIOSIOR,

CONSILIO

B. G. NIEBUHRII C. F.

INSTITUTA,

OPERA

**EIUSDEM NIEBUHRII, IMM. BEKKERI, L. SCHOPENI,
G. ET L. DINDORFIORUM ALIORUMQUE PHILOLOGORUM
PARATA.**

[Vol. VII.]

PARS XIX.

NICEPHORUS GREGORAS.

VOLUMEN II.

BONNAE

**IMPENSIS E. D. WEBERI
MDGCCXXX.**

**NICEPHORI GREGORAE
BYZANTINA HISTORIA**

GRAECE ET LATINE

**CUM ANNOTATIONIBUS HIER. WOLFFII, CAR. DUCANGII,
IO. BOIVINI ET CL. CAPPERONNERII.**

C U R A

LUDOVICI SCHOPENI.

V O L U M E N II.

**BONNAE
IMPENSIS ED. WEBERI
MDCCCXXX.**

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΑ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ Β.

NICEPHORI GREGORAE

BYZANTINAE HISTORIAE

LIBER DUODECIMUS.

ARGUMENTUM.

Rerum gestarum narratio fusior promittitur. Earum cognitio quem lectoribus fructum allatura sit. Divinae iustitiae ratio et summa aequitas. Historia, saepius iam celebrata, rursus laudatur. Cum speculo confertur. Principibus maxime utilis. Naturae ipsi praecellens. Scriptoris mores informat. Animum varietate delectat. Huius partis initium unde repetendum (Cap. 1). Cantacuzenus iuniorum principum salutis consulit. Alexii Apocauci perniciose consilla, dotes eximiae, genus, fortuna, malae artes. Cantacuzenum hortatur ad cupessenda imperii insignia. Eundem calumniatur. Imperatrix Anna tertio luctus die in palatium se recipit. Apocaucos suadente Ioannes patriarcha codicillos profert a defuncto imperatore scriptos. Tutelam et imperii administrationem varils rationibus conatur sibi arrogare (2). Cantacuzenus respondet: administratam a se rempublicam etiam vivo imperatore; cum quo semper coniunctissime vixerit. Sua erga illum merita commemorat. Illius erga se benevolentiam et gratum animum praedicat. Imperii consortium cur eo superstitis repudiaverit. Codicillos a patriarcha prolatos ad aliud tempus pertinuisse. Tutelam et imperii administrationem ipso iure penes se residere. Reliquum esse, ut filiae suae et iunioris imperatoris nuptiae perficiantur (3). Apocaucus et patriarcha imperatrici persuadent, ut omnem Cantacuzeno auctoritatem abroget. Prudentium coniecturae de Apocaucis. Cantacuzeni potentia et moderatio. Apocauci vires infirmae. Animus perversus. Immoderata ambitio. Ars Epibatarum et alia castella ab eo extructa, in quos usus. (4). Milites Cantacuzeno palam favent. In solenni sacramento mentionem eius faciunt. Unus stricto gladio in Apocaucum irruit. Imperatrix cum suis Cantacuzenum supples orat. Eo conspecto tumultus sedatus. Oratio, qua ille adversariorum improbitatem notat, clementiam et constantiam suam commendat. Demosthenis dictum, a Gregora correctum. Cantacuzeni et Apocauci diversa instituta, diversi exitus, et inceptis convenientes. Cantacuzenus eo uno damnandus, quod pacem ecclesiae turbari permiserit (5). Apocaucus incepto non desistit. Cantacuzenum, de se optime meritum,

perdere conatur. Persarum lex adversus ingratos. Cladium Romanarum causae. Cantacuzenus imperatricem et patriarcham privatim convenit. Oratio, quam apud eos habuit. Imperatrix et patriarcha iusiurandum dant et accipiunt. Cantacuzenus multa et praeclara meditat. Pacis bellique consilia ab eo inita. Propensa erga ipsum voluntas finitimos populorum (6). Cantacuzenus in Mysos exercitum educit. Iis sibi reconciliatis, Thraciam lustrat et praesidiis munit. Futurus Amurii adventus nunciatur. Persicorum satraparum varia fortuna. Amurius, Lydiae et Ioniae princeps, reliquis potentior. Maris imperio potitur. Cantacuzeni amicus fidelissimus. Eius auctoritatem oppugnatam defensurus magnam classem apparat. Eodem iubente domi remanet. Vetus Romanorum potentia. Eius imago quaedam sub Cantacuzeno oblata. Spes bello civili extinctae (7). Imperatrix aegrotat. Apocaucus poenae metu in castellum Epibatarum se recipit. Patriarcha pro eo apud imperatricem agit. Cantacuzenus Byzantium redit. Patriarchae inconstantiam mollibus verbis castigat. Iusiurandum duplex ab eo accipit horrendis execrationibus confirmatum. Rursum urbe egreditur. Magnam pecuniae vim et omnis generis vasa exportat. Eorum rerum usus. Apocaucus, suo castello inclusus, Cantacuzeno insultat. Huius responsum (8). Apocauci molitiones detectae. Deprehensi diffidentia ac fuga. Consilium de invadendo imperio. Arx Epibatarum omnibus rebus ab eo instructa. Imperatoris defuncti iudicium de ea arce et de eius conditore. Cantacuzenum sero poenitet, quod illius de eo mandatis non paruerit. Patriarchae in Cantacuzenum perfidia. Eiusdem officia erga Apocaucum; quem oblata impunitate ex arce evocat. Apocaucus Cantacuzeno obviam prodit. Imperatorii honores huic delati in salutationibus. Multi ut Apocaucum in vincula coniciat hortantur, sed frustra (9). Reverso Apocauco, patriarcha vitae institutum mutat. In Cantacuzenum ipse quoque conspirat. Imperii procuratorem se instituit. Apocauco urbis praefecturam et alias dignitates confert. Pactio diris iuramenti firmata, ne Cantacuzenus unquam recipiatur. Apocaucus, Octavii Caesaris exemplo, nobilibus curiam et civilia negotia committit; bellum sibi sumit administrandum. Res adversus Cantacuzenum a patriarcha designatae (10). Factionis Cantacuzenianae nobiles a patriarcha et ab Apocauco petunt, ne secum durius agatur. Hi plebem in eos incitant. Nobilium fuga. Eorum domus evervae, bona direpta. Cantacuzeni moeror et anxietas. Tristes nuncii de matre in carcerem coniecta aliisque domesticis cladibus. Viri constantia. Litterae sigillo imperatorio munitae, per quas ipse in ordinem cogitur. Alia ex aliis gravia ei nunciata. Animus inter has angustias anceps et fluctuans. Mors intentata, nisi se imperatorem salvari patiat. Eo recusante alius statim salutandus. Imperatrix per legatos officii admonita contumeliose respondet (11). Cantacuzenus imperii insignia coactus induit, iam olim sibi variis suguriis promissa. Actum id die festo S. Demetrii. Annae et Ioanni prius acclamari iubet quae sibi. Defuncti imperatoris mandata nihilominus observat. Tertio post die purpuram eruit. Tum inde usque ad captam urbem albis vestibus utitur. Causae eius res tres ab eo allatae. Patriarcha et Apocaucus, nova Cantacuzeni dignitate audita, ut se gesserint. Duae apud Byzantinos factiones diversissimae. Cantacuzeniani anathemate percussi. Irritata plebis audacia. Cantacuzeni cunctatio. Eiusdem copiae militares. Legationes subinde ab eo Byzantium missae. Postulata aequitatis plena. Byzantii implacabiles; aperte et clam exitium ei moliantur. Multi e suis illum ut idem et ignavum deserunt. Commeatum inopia. Hiems asperrima. Litterae a Byzantiis interceptae (12). Ioannes Palaeologus die non festo praeter morem a patriarcha coronatur. Id statim post imperatoris mortem maiore apparatu fieri voluerat Cantacuzenus, patriarcha prohibuerat. Novus imperator in aethera palatii aedacula per solennem $\alpha\theta\omicron\nu\mu\phi\upsilon\upsilon$ denuo inaugura-

tar. Plausu et lactis clamoribus excipitur a populo. Iacta in Cantacuzo-
num probra. Cantacuzenae haec audientis, idque e carcere, dolor et gra-
vis morbus. Eiusdem obitus duodecimo post die, inter similes plebis ac-
clamationes. Nocturna praesagia, quae eius mulieris calamitatem ante-
cesserunt (13). Cantacuzenum res adversae non frangunt. Eius nunciis
contumeliosae a Byzantiis illuditur. Monachorum interuentu pacem petit,
sed frustra. Ab Orestiadis primoribus vocatus eam urbem occupatum venit.
Fusii interiecti repentino actu bis repulsus re infecta discedit. Eius
prodigii ratio expenditur. Hostiles ultro citroque excursioniones. Belli ciuili-
lis mala. Eius cum bellis externis comparatio facta a Cantacuzeno. Huius
factores vana spe recreantur (14). Praecipuarum urbium praefecti Theo-
dorus Synadenus et Guido Armenius. Huius ex Armenia migratio; us-
res duae. Hostilis animus in Cantacuzenum affinem, cuius et bona diripi-
t et amicos vorat. Sinistra auguria. Solis ac lunae defectus et co-
lores. Arborea nive oppressae et ramis esutae (15). De educendis car-
cere ambobus imperatrix Irene fratribus Byzantii et Cantacuzeniani cer-
tant. Irene prudentia et aliae virtutes. Egregiam Cantacuzeno operam
navat. Ut fratres ei conciliauerit. Cantacuzenus, Thessalonicae inuo-
candas spe oblata per litteras Synadeni, Didymotichum usori et Manuelli
Asani custodiendum committit. Polystylum instaurat et munis. Chreles
Triballus perduellis; Strammitzae principatu potitus; Orali ipsi metuen-
das. A Romanis adulatur. Cantacuzenouppetias venit, per Christopolita-
nas fauces transituro. Ducum et militum enumeratio (16).

α'. Τὰ μὲν δὴ μέχρι τούτου πεπραγμένα πρὸ ἐτῶν ἑγγὺς πον A. M. 6849
ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα ἐν λόγοις ἕνδεκα τῇ προτέρᾳ καθόσον Ind. 9
ἑφικτὸν ἐπιτεμόντες ἡμεῖς ἀποδεδώκαμεν βέλβω. τὰ δ' ἕξῃς A. C. 1341
πλατύτερον ἤδη διέξιμεν, ἅτε ἐπιστατικώτερον τούτοις μάλιστα Imp. Io. Pa-
λαeol. 1
5 παρηκολοθηκότες. τῶν μὲν γὰρ πλείστων αὐτοὶ παρόντες αὐτῇ P. 853
κοὸι τε καὶ αὐτόπται γεγόναμεν. ἃ δὲ μὴ αὐτοὶ παρόντες τεθεά-
μεθα, καὶ ταῦτα δ' ἐξ αὐτῶν ἀκριβῶς ἡμῖν παρειληφέναι συμ- B
πέπτωκε τῶν πεπραχότων· ὡς μικρὸν ἢ μηδὲν ἦττω τῆς προτέ-
ρας εἶναι τὴν δευτέραν ἀντιληψιν. καὶ οἶμαι γε μάλιστα πάν- P. 354
10 των, ὅποσα τοῖς ἐφεξῆς πέπρακται χρόνοις, ἔξεναί μανθάνειν
τοῖς βουλομένοις ἐκ τῶν εἰρησομένων, μακροῦ τι βέλτιον ἢ κατὰ
πᾶσαν Στωὰν καὶ Ἀκαδημίαν Πλατωνικὴν, ὅποσον ἀρετῆς πρὸς
κακίαν ἐστὶ τὸ διάφορον, καὶ ὅσον αὐτῇ μὲν τοῖς μετιούσι παρέ-

1. Quae hucusque annis retro centum fere et quinquaginta gesta sunt, ea
vdecim libris quam potuimus compendiosissime primo voluminae tradidimus.
Quae vero hinc sequuntur, illa ut longo diligentiori studio investigata fu-
sius iam exponemus. Etenim pleraque ipsi per nos audiuimus ac vidimus.
Quorum autem ipsi spectatores non fuimus, ea ab iis qui gesserunt ita ac-
curate accepimus, ut haec paulo aut nihilo minus quam illa explorata ha-
beamus. Ego certe sic statuo; eiusmodi esse ea quae deinceps dioturus
sum, ut ex iis magis quam ex aliis omnibus rebus, quae subsecutis tem-
poribus gestae fuerunt, possit quilibet intelligere, atque id quidem multo
melius quam ex totius Porticus Platonicaeque Academiae praeceptis, quan-
tum interit virtutem inter et vitium, quantumque illa, qui alterutri dediti

- A. M. 6849 χει τὸ χρήσιμον· ὅσον δ' ἐξ ἀντιπάλου τὸ σφαλερὸν ἐκείνη.
 Ind. 9 κατὰ γὰρ ἀνάλυσιν ἐκ τοῦ τέλους εἰς ἀρχὴν ἀνιόντας, ἐκείθεν
 Βλέξῃναι, καθάπερ ἐν ἀσφαλεῖ τινι πίνακι τῷ χρόνῳ, τὸν ἐκατέρως
 σκοπομένους καὶ ἀνιχνεύοντας δρόμον, ἅς διὰ στοιχείων οἰονεί
 τινων, τῶν ἄλλοτ' ἄλλως Εὐρίπου δίκην ἀχθέντων, τῆς προ-5
 νοίας ἐντεῦθεν ἐδφρῶς ἀνωγῶναι τοὺς λόγους. (B.) Ὡς γὰρ ἐν
 ἀπείρῳ τῷ ζόφῳ, ὅποιον ἂν ποτε καὶ νῆξ ἀφεγγῆς τῷ οἰκῶ βύ-
 ψασα μέλανι τὸν ἄερα δρώη ἂν, ἀτέχνως τῶν ἀνθρωπίνων φέ-
 ρεσθαι δοκούντων πραγμάτων, οὐδεὶς οὐδὲν τῶν ἀπάντων,
 Κοῦδ' εἰ καὶ κορυφῆς εἴη τριχὸς ἀμυδρότερον, τοὺς ὀφθαλμοὺς 10
 διαφεύγον εὐροι τῆς δίκης. μακρὰν γὰρ τινα τὴν αὐτονομίαν
 καὶ τὸ ἀφετὸν ἐκ προσιμίων αὕτη χορηγοῦσα ταῖς τῶν δρῶν ἐθε-
 V. 288 λόντων ἄλλοτ' ἄλλαις αἰρέσεσι τε καὶ γνώμας, καὶ ἅμα κατὰ
 τὸν τῆς ὑπερφουῶς ἀγνοίας βυθὸν τὰ ἡμέτερα διακυβερνώσα,
 σταθμοῖς ἐπειτα καὶ πλάστιγγιν ἀκριβέσι τὰ τῶν δρωμένων δι-15
 δωσι τέλη· ἵνα τοῖς ὀψιγόνους ὅλον αὐτοφρεῖς νομοθῆται τὰ τῶν
 Δπαρεληλυθῶτων ἐπαθλα γίνοιτο. οὔτε γὰρ οἷς μοχθηρὰ γνάμης
 καὶ τρόπων ἠλικιωταῖς διαγέγονεν εἶναι, τὸ χαλρεῖν ἄκλαυστον
 ἀπολαθεῖν εἰς τέλος ἀφίναῖ δοκεῖ· οὔτε οἷς κακοπραγεῖν ἐξεγένετο,
 ἀγλαστον ἐὰ παραμένειν καθάπαξ τὸ δύνκον. ἀλλὰ τοιοῦτους 20
 δίδωσι γεωργῆσαι καρποὺς ἐν ἀμῆτου καὶ ἄλωνος ὥρα, οἷς ἐκα-
 τέρω συνέβη σπεῖραι τὰς αὐλακας. βουλοίμην δ' ἂν ἐκ τῶν καθ'
 ἕκαστα θεωρεῖν ἀλ' θείαν πρὸς ψεῦδος, καὶ δικαιοσύνην πρὸς ἀδι-

18. διαγέγονεν em. Boiv. pro ἰδίᾳ γέγονεν. 19. οὔτε οἷς cod. Vat.,
 οὐθ' οἷς apogr. Parisin. 20. καθάπαξ add. cod. Vat.

sunt, salutaris illa, hoc vero perniciosum sit. Nam si ab extremo fine orsi ad prima usque iuictia redeamus, licebit inde (utriusque cursu in annalibus, tanquam in tabella minime fallaci, inspecto et per quaedam quasi vestigia Euripi more alternantia explorato) divinae providentiae consilia pulchre intelligere. (II.) In tantis enim rerum humanarum tenebris, quibus nec obscurissima nox pares habet, nihil queas deprehendere, ne minimo quidem capillo levius, quod divinae iustitiae oculos fugiat. Nimirum haec infinitam quandam libertatem et licentiam alias aliis hominum animis ac voluntatibus, quidquid ii moliantur, indulget. Eadem per immanis ignorantiae profundum res eorum gubernat: trutiniae deinde ac lancibus severis rerum gestarum exitus tradit, ut eorum qui olim vixerint praemia, posteris proposita, legis cuiusdam nativae vim obtineant. Nec enim, quorum animus ac mores mali per omnia vitam fuerunt, iis sincero gaudio ad extremum frui permittere videtur divina iustitia: nec, quibus adversa contigerunt, eorum sinit luctum gaudii expertem permanere. Sed, ubi messis ac triturae tempus advenit, tales rependit utrisque fructus, qualem utrique sementem fecerint. Ego vero in unoquoque eventu veritatem cum mendacio, iustitiam cum iniustitia, humanitatem cum superbia ac fastu, pauper-

κίαν, καὶ πραύτητα πρὸς ὑπερηφανίαν καὶ τυφόν, καὶ πενίαν A. C. 1341
 πρὸς πλοῦτον, καὶ σιωπὴν εὐσχήμονα πρὸς χεῖλη δόλια καὶ γλωτ- Imp. Io. Pa-
 ταν μεγαλοδρόμονά τε καὶ μακρὰν τινα ῥέουσαν τὴν ἀσχήμονα laeol. 1
 φλυαρίαν· καὶ δεῖξαι παρεξετάσας, ὅταν ἐπιφέρει τὴν στάθμην
 5 τῆς δίκης ὁ ἀκοιμητος ὀφθαλμός. ῥῆστα γὰρ ἂν ἐν τοιοῦτῳ τῆς
 ἀρετῆς γυμνασίῳ ἅμα τε τῆς ἀληθείας ἢ φύσις ἐναργεστέρων
 λαμβάνοι τὴν πῆξιν, καὶ ἅμα περιφανῶς ἢ κακία φανλλίζοιτο,
 διὰ τὸ μὴ δ' ἦντιναοῦν ἀρετὴν ὡς ποδῶτάτω κακίας ἀνανταγώ-
 10 νιστον τὸ παρῶπαν εἶναι διαβιῶναι. (Γ.) Ἔχειν γὰρ αἰεὶ καὶ γῆν
 ἀντιφιλοτιμείσθαι πρὸς τὰ αἰθέρια, καὶ δεικνύειν, μὴ μόνοις
 κλῆρον ἐξαίρετον εἶναι τοῖς οὐρανοῖς φωναῖς ἀφθόγγους Θεοῦ
 διηγείσθαι δόξαν αἰεὶ, ἀλλ' ἐξ ἀντιῤῥόπου καὶ γῆν ἠλίφ καὶ
 15 ἀστράοισιν αἰεὶ νέαν ἐξεῖναι διηγείσθαι δόξαν Θεοῦ, καὶ τοῦ τοσοῦ-
 του χρημάτος ὑπηρέτις ἢ ἱστορία καθίσταται χορηγὸς τοῖς ἀν-
 20 θρώποισ. ἥς ὀπόσον ἐστὶν ἐν βίῳ τὸ χρησίμων, ἀνδρῶν τε τῶν
 πάλαι τοῖς πλείστοις ἐστὶν εἰρημένον, καὶ ἡμῖν γε πολλάκις αὐ-
 τοῖς ἐξ αὐτοσχεδίου τῆς γλώττης ὑμνήσαι καθόσον ἐξῆν, καὶ
 γράμμασι πολλαγῆ τοῖς ἡμετέροις ἐγκατασπείρει, κώλυμα ἦμισα
 πάντων ὄκνος οὐδεὶς ἐγγόνει. αὐτὴ γὰρ ἀναγινώσκειν διδάσκει
 25 καθάπερ βιβλίον τῶν αἰώνιων ἔργων τοῦς κύκλους· καὶ διὰ ταύ-
 τῆς οἱ πάλαι θανόντες ὁμιλοῦσι τοῖς ζῶσι τε καὶ αἰεὶ γιγνομένοις,
 ὡς αἰεὶ παρόντες, καὶ τὰς οἰκείας ἕκαστοι διηγοῦνται πράξεις, B
 καὶ εἴτι παρὰ τὸν βίον τῶν χρηστῶν καὶ μὴ πεπονθέναι γέγονέ
 σφισιν, ἀναβίωσιν καινοτέρων δαιμονίως πως τῆς ἱστορίας δη-
 30 μιοσυργούσης. αὐτὴ κακίαν αἰεὶ φανλλίζει δι' αἰῶνος ἐλέγχουσα,

tatem cum divitiis, linguam magnificam et futilibus verbis redundantem cum verocundo silentio velim conferre, idemque facta comparatione ostendere, quale adhibeat examen pervigil divinae iustitiae oculus. Facillime enim in eo quasi virtutis gymnasium et natura veritatis declarata stabilietur, et palam notata improbitas elevabitur: idque eo magis, quod nulla virtus a vitio aliquo aemulo longe posita sit. (III.) Nempe et terrae ipsi cum aetheriis rebus certare promptum est, et ostendere, non eam esse caelorum sortem propriam ac praecipuam, ut mutis vocibus Dei gloriam enarrent, sed et vicissim sibi datum esse, ut praedicet soli et astris novam semper Dei gloriam. Ac tantae quidem rei ministra Historia et largitrix hominibus constituta est. Cuius quanta esset in hac vita utilitas, cum ab antiquis plerisque declaratum est, tum a nobis ipsis saepe numero; quos nunquam id ipsum piguit sive ex tempore praedicare, sive scriptis nostris sparsim testatum relinquere. Historia enim est, quae veluti librum pervolutandas praebet vicissitudines et conversiones rerum omni aeo gestarum. Haec efficit, ut homines pridem mortui et vivis et novis quotidie hominibus interant, quasi semper praesentes. Huius divina quadam virtute unusquisque redivivus et sua narrat facinora, et quidquid sibi dum viveret boni vel mali accidit. Haec est, quae deprimit semper et aeternum arguit improbi-

- A. M. 6849 καὶ ἀρετὴν ἀθανατίζουσα σκωλήκων οὐ δίδωσι στήμασι διαφθε-
 Ind. 9 ρειν ὁμοίως τοῖς σώμασιν. αὕτη μαινομένων δίκην ἐπὶ τύχης
 καὶ τύφου ματαίου γαυρουμένους παρειληφύια τῶν ἀνθρώπων
 Οἰνους μετριωτέρους ἐργάζεται. τῶν γὰρ φθασάντων τὰ πάθη
 οἶόν τινα πέλεκυν ἐπισείουσα λανθάνει καθάπερ διδάσκαλος 5
 παραδοσμένη πρὸς τὴν ψυχὴν, καὶ ἤρμα τὺς τε φύσεις ἀμεί-
 βουσα διὰ τῆς τοιαύτης παιδείας καὶ τὰ ἤθη ἑυθμίζουσα, καὶ
 ἐξ ἀσυνέτων μὲν συνετοδς, ἐξ ἀφρόνων δ' ἐργαζομένη φρονίμους-
 καὶ οὕτωςί πως ἐκ τοῦ θηριώδους πρὸς τὸ ἡμερώτερον ὄλας με-
 θαρμύζουσα πολιτείας. τοὺς μὲν γὰρ ἀγαθὸς ἐξαιρουσα τοῖς 10
 Δέλαινοις, τοὺς δὲ φαύλους ἐν κακότητος μοίρᾳ τιθεῖσα, ἐναρ-
 γέστατον τοῖς ὑπιγόνους γίνεται κάτοπτρον. ὡς γὰρ δι' ἐκείνου
 σαφειτέρας λαμβάνοντες τὰς ἐμφάσεις τῶν τοῦ προσώπου χρω-
 μάτων τε καὶ σχημάτων οἱ πρὸς αὐτὸ βλέποντες ἐπανορθοῦσιν
 ὅσον ἐφικτὸν, οὕτω δὴπου καὶ διὰ τῆς ἱστορίας τοῖς μετιοῦσιν 15
 ἐντίθεται σύνεσις, καὶ ἤθος ἑυθμίζεται ψυχῆς, καὶ ἀκόλαστον
 V. 289 σχῆμα θυμοῦ καὶ φωνῆς καὶ διαίτης ἀμείβεται τε καὶ ἀναπλάττε-
 ται πρὸς τὸ βέλτιον, καὶ λανθάνοντα φύσεως ἐλαττώματα καὶ
 συμπτώματα θεραπεύεται πάμπολλα. μᾶλλον δὲ καὶ κάτοπτρον
 πολλῶ κραταιώτερον τὸ τῆς ἱστορίας δεικνύται χρήσιμον. ἡ μὲν 20
 γὰρ μυρίας τε καὶ παντοδαπὰς τῶν ἄλλοτ' ἄλλως γινομένων καὶ
 ἀπογινομένων ἀνδρῶν ἐποδεικνύσα πράξεις καὶ λόγους σαφειτέ-
 ραν τὴν τοῦ βελτιοῦς ἐκ παραθέσεως ἔχει δεικνύειν ἐκλογὴν τε

14. ἀπὸ em. Boiv. pro ἀπτήν.

tatem. Haec est, quae immortalitati virtutem mandat, nec ut corpora ita illam a vermibus sinit abstumi. Haec denique est, quae nacta homines quosdam fortuna fastaque inani elatos et furentibus proximos efficit moderatiores. Eorum enim, qui ante fuerunt, calamitates velut securim quandam intentans, sensim in animos obrepit, quasi magistra quaedam latens, eaque docendi ratione naturas paulatim mutat, mores informat, homines ex imprudentibus prudentes facit, cordatos ex vecordibus; et sic ferme a fera agrestique vita ad humanum civilemque cultum totas deducit republicas. Quippe dum et bonos laudibus tollit, et improbis eum locum assignat, qui improbitati convenit, splendidissimum posteris speculum existit. Quemadmodum enim qui in speculum intuentur, ipsius ope certiores assequuti cognitionem oris colorum ac lineamentorum, vultum quantum in se est fingunt et emendant, sic prorsus iis qui ad historiam accedunt intelligentia infunditur, eorum mores componuntur, animi, vocis, vitae prava mutatur conformatio restituiturque in melius; occulta denique naturae vitia et affectiones quamplurimae sanantur. Immo historia efficacioris longe utilitatis est, quam sit speculum. Illa enim infinitas et plane diversas actiones sermonesque hominum, qui alii alias nati sunt ac decesserunt, ob oculos sic ponit, ut certiorum melioris consilii delectum et cognitionem ipsa collatione facile

καὶ μάθῃσιν. τὸ δὲ κάτοπτρον, μονομέρη μὲν τὴν ἔμφασιν, A. C. 1341
 συμφνῦ δὲ τὴν τοῦ ἐνορῶντος φλιατον ἔχον ἔξω, ῥαδίως τε ^{Imp. Io. Pa-}
 ἔξαπατῆ καὶ τῆς ἀληθοῦς ἐξίστησι διδασκαλλας. βασιλευσὶν οὖν F ^{laeol. 1}
 καὶ ἄρχουσι πολλοῦ τινος ἄξιον ἢ ἡ ἱστορία γίγνεται χρῆμα, πα-
 5 ραινοῦσα μὴ μέγα φρονεῖν, μὴδ' ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ τύχη θαβ-
 ῥοῦντας πρὸς τὸ βιαιότερόν τε καὶ τυραννικώτερον ἐξάγειν τὸν P. 356
 τρόπον, ἀλλ' αἰετὸν τὸν βασιλεῖ φυλάττειν μόνον προσήκοντα. ὁ
 μὲν γὰρ γνώμης ἀσθαδείας δημαγωγούμενος καὶ ὄχλοκρατούμε-
 νος ἄγεται μᾶλλον ἢ ἄγει, καὶ δοκῶν ἄρχειν ἔλαθε πρῶτος
 10 αὐτὸς ὑπὸ τῶν τῆς κακίας εἰδῶν τυραννούμενος. ὁ δὲ τὰς τῆς
 ἡγεμονίας ἡτίας δικαίως τοῖς ἄρχουσι νόμοις ἐκουσίῳ γνώμῃ
 διδοῦς, καὶ ὡσπερ μεθόριον ὑπηκόων καὶ νόμων ἐστῶς, ἐπὶ-
 σης ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι κατὰ τὸν ἡμέρον καὶ ἀνθρώπῳ πρέ- B
 ποντα βούλεται τρόπον, πρὸς ἀκριβῆ τινα ζῆλον καὶ μίμησιν ἑα-
 15 τὸν προβαλλόμενος τοῖς ὀρώσιν, ἔμψυχον τῷ ὄντι νόμον καὶ
 ἄγαλμα ζῶν ἀρετῆς καὶ τὸ τῆς ἀρχῆς σύμβολον ἐκ τοῦ μᾶλλον
 ἑαυτοῦ πρῶτον, ἢ τοῦ τῶν ἄλλων ἄρχειν, σαφῶς παρεχό-
 μενος. μὴδὲν γὰρ τῶν ἐν βίῳ μόνιμον εἶναι καὶ βέβαιον, μὴδὲ
 τὰς κρηπίδας ἐπ' ἀσφαλοῦς ἐστάναι τῆς τύχης παιδευόμενος ἐκ
 20 τῆς ἱστορίας, δέδεικε καὶ βραχείαν καιροῦ ῥοπήν, ῥῆστα δυνα-
 μένην ἀνατρέπειν ἅπαντα, καθάπερ οἱ τοὺς κύβους ἐν τῷ παλ- C
 ζῆν ἀναθρόιπτοντες. οὕτω καὶ φύσεως αὐτῆς ὑπέριτερον ἢ ἱστορία
 περιφανῶς ἐπεφύκει. ἢ μὲν γὰρ τοῦ εἶναι μόνον κυρία γίνεται.

exhibeat. Speculum vero, unam simplicemque imaginem capiens et illum, qui se ipsos contemplantibus a natura insitus est, amorem sui participans, hand difficulter fallit, et recedit saepe a veri declaratione. Regibus itaque et principibus magno aestimanda est historia: quae ne elatioris animi sint admonet, neve prosperis in praesentia rebus freti mores suos ad vim tyrannicamque ingenium deflectant, sed eum vitae servent tenorem, qui solus principes decet. Qui enim animi impotentia quoquoaversum abripitur, cupiditatibus quasi turbulentae multitudini mancipatus, non tam regit quam regitur; et quamquam imperantis speciem gerit, tamen ipse magis quam caeteri tyrannico vitiorum imperio tacite opprimitur. Qui vero rerum habenas iustae legum potestati moderandas tradit sua sponte, ac veluti confinium quoddam leges inter et subditos stat medius, is aequae et imperare studet et parere, quateus civile est et hominem decet: is intuentibus se ipsum diligenter aemulandum atque imitandum proponit, vivam revera legem et spirantem imaginem virtutis: is denique dignitatis insigne eo vere sibi vindicat, quod et magis et prius sibi imperet quam caeteris. Nihil quippe in vita stabile ac firmum esse, nec solido fundamento niti fortunam, ab historia edoctus vel minimam temporis inclinationem extimescit, quae omnia tam facile potest subvertere, quam talos ii qui ludendo jaciunt. Atque adeo naturae ipsi praestat evidenter historia. Nam penes illam est

- A. M. 6849 ἡ δὲ καὶ τὸ εἶναι προστίθῃσιν· ὁ τοσοῦτον ἐκείνου βέλτιον,
 Ind. 9 ὅσον τό γε βλέπειν τοῦ μὴ βλέπειν. (Δ.) Τὰ δὲ τοιαῦτα τῶν τῆς
 Διοστορίας χρησίμων καὶ πρὸς τὸ γράφειν ὅσα ἐπὶ τῶν ἡμετέρων
 γέγονε χρόνων παρέπεισε, καὶ διηγήματα προστιθέναι τοῖς φιλο-
 κάλοις ἀνδράσι μεγάλα τε καὶ σπουδαίας ἀκοῆς ἄξια, καὶ μεγά- 5
 λην δυνάμενα σύνεσιν ἐντιθέναι τοῖς ὅσοι πραγμάτων αἰεὶ καινο-
 τέρων ἐμπειρίαν συνάγειν ποθοῦσι. φέροι γάρ πως οὐχ ἦττον
 κάμοι τὸ πρῶγμα χάριν τινὰ πρὸς ἡθους εὐθρόν καὶ ἡδονὴν οὐ
 μικρὰν, μετιόντι συγγρότερον ἀφ' ἑτέρων εἰς ἕτερα τῶν διηγημά-
 Ετων πολυειδῆ καὶ ποικίλα· καθάπερ τοῖς πλείουσι νῦν μὲν πελά- 10
 γεσιν ἔστιν ἐντυγχάνειν, νῦν δ' ἐκ πελαγῶν ἐς νήσους καὶ ἐπίνεια
 μετιέναι, καὶ πολυειδέσιν ἐμφιλοχωρεῖν ἐμπορίας, καὶ παντα-
 χόθεν καρποῦσθαι μακρὰν τὴν ὠφέλειαν. (Ε.) Ἐπεὶ δ' ἰκανῶς
 ἡμῖν τὰ μέχρι καὶ ἐς τὴν τελευταίαν Ἀνδρονίκου τοῦ νέου ἐλέκται
 βασιλέως, καίριον ἂν εἶη, τούτοις συνάψαντας διεξοδικώτερον 15
 Εἰσαγγεῖσθαι τὰ ἐφεξῆς. ἐπανακτεῖν τοίνυν τὸν λόγον εἰς ἁρμονίαν,
 μάλα γέ τοι τῷ τῆς ἱστορίας ὄλῳ προσήκουσαν σώματι.
- P. 857 β'. Τοῦ γάρ τοι βασιλέως τὰ λοιπὰ πένοντος ἔτι παρὰ τὴν
 V. 290 τῶν Ὀδηγῶν μονὴν τῆς πανάγου Θεομήτορος, τὸν ἐκείνου πα-
 ρειληφῶς υἱὸν Ἰωάννην ὁ μέγας δομέστικος ὁ Καντακουζηνός, 20
 ἔννατον τῆς ἡλικίας ἔτος ἀμείβοντα, καὶ σὺν γε αὐτῷ τὸν μετ'
 αὐτὸν ἀδελφὸν Μιχαὴλ τὸν δεσπότην, ἔτους ὄντα τετάρτου,

efficere ut simus; haec bene ut alius praeterea tribuit. Quae res tanto illi alteri praestat, quanto videre melius est quam haud videre. (IV.) Haec et talia, in quibus historiae utilitas posita est, impulere me, ut et ipse litteris mandarem ea omnia, quae temporibus nostris acciderunt, et ad ea quae iam narrata sunt alia adderem in gratiam hominum curiosorum, magna scilicet et audita dignissima, aptaque admodum erudiendis iis, qui novorum exemplorum cognitionem comparare usque sibi cupiunt. Afferit autem et mihi nihilo minus ea res fructum aliquem peculiarem, quatenus ad mores componendos prodest: item voluptatem haud parvam, dum crebro me ab aliis ad alia rerum genera multa et diversa commemoranda transfero. Quod et navigantibus usu veait, quibus modo occurrit pelagus, modo ex pelago insulae aedeunt et portus, et immorari variis locis placet multiplicis mercaturae gratia; ita ut regio nulla sit, ex qua illi magna emolumenta non colligant. (V.) At quoniam de iis rebus, quae ad iunioris usque Andronici mortem gestae essent, satis a nobis dictum est, nunc ab re haud fuerit ea quae deinceps acciderunt narrare fusius, ac superioribus conjungere. Revocanda itaque oratio nostra ad continuam et aptam rerum seriem, qua nihil integro historiae corpori convenientius est.

2. Nondum imperator ultimum spiritum emiserat apud monasterium Hodegorum, castissimae Dei genitrici sacrum, cum Ioannem, eius filium, qui tum nonum aetatis annum excedebat, nec non minorem huius fratrem Michaëlem despotam, annos natum quatuor, Cantacuzenus secum assum-

πρὸς τὰ βασιλεία τὴν ταχίστην εἰσήνεγκε τε καὶ τὴν προσήκου- A. C. 1341
σαν περὶ αὐτὸν δορυφορίαν συνέστησε, πῦσαν τοῖς βασιλεῖσι ^{Imp. Io. Pa-}
ἀσφάλειαν πορισάμενος πανταχόθεν, δεισας μὴ τι πάθῃ τῶν ^{laeol. 1}
ἄδοκῆτων ἐξ ἀφανοῦς, οἷα πολλάκις ἐν τοῖς τοιοῦτοις συμβαίνει.
5 (B.) Ἀλεξίῳ δὲ τῷ Ἀποκαύκῳ, ὃ πολλάκις ἐπιχειροῦσαντι πέρασ
οὐκ ἦν τῆς μελέτης λαβεῖν, καὶ νῦν ἀμελεῖν οὐκ ἐνῆν αὐτοῦ.
πολλάκις γὰρ εἰς ἐπίνοιαν ἐληλύθει, φονεύσας τὸν βασιλέα καὶ
ἄμα αὐτῷ Καντακουζηνὸν, ἑτέρῳ παρασχεῖν τὸ βασιλεῖον περιζώ-
σασθαι κράτος, ἢ τῷ θεῷ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνῳ τῷ δε- C
10 σπότη, ἢ Συργιάνῃ τῷ πολυτροπωτάτῳ καὶ παραπλησίῳ τὴν
σύνεσιν καὶ τὴν τῆς γνώμης ἐμβροίθειάν τε καὶ ὀξύτητα. δεινὸς
γὰρ ὁμοίως ἐκείνῳ καὶ αὐτὸς ἐν τοῖς κατεπέλουσιν ἦν ἐπινοήσας
τὰ τῇ χρειᾷ κατάλληλα καὶ πόρον ὄξυς τοῖς ἀπόροις εὐρεῖν,
ἄλλα μὲν καθέδων, τὰ πλεῖστα δ' ἐρηγορῶς, καὶ σκεπτομένη
15 τὰ μέγιστα τοικῶς καὶ περὶ μεγίστων, καὶ πλείονα καιρὸν ταῖς
πράξεσιν ἢ τοῖς λόγοις δεῖ παρεχόμενος. εἰ δὲ καὶ πρὸς ἀλήθειαν D
ὁμοῦ καὶ δικαιοσύνην ἐχρηῖτο τοῖς προτερήμασι, μέγα ἂν κλέος
αὐτὸς τοῖς Ῥωμαίων ἐτύγχανε πράγμασιν ὦν. νῦν δὲ κατ' ἐκείνον
τὸν Ἐπιδάυριον Στρατοκλέα ἀλητῆς μὲν ἦν ἀγαθός, ἄνθρωπος
20 δ' οὐκ ἀγαθός. γένους γὰρ τῶν ἀδόξων ὑπάρχων ἐκ νέου καὶ πενία
συντετραμμένους νῦν μὲν τούτῳ, νῦν δ' ἐκείνῳ μισθοῦ διακο-
νοῦμενος διετέλει τὸν χρόνον· καὶ τῶν ἐλαχίστων μελλοσιν ἡρέμα E
τοῖς δεσπότησι ἀμοιβαδὸν χρώμενος, καὶ πᾶσιν ἀντιπῶς τὰ χεί-
ριστα, προδότης σαφῆς καθιστάμενος, ἔλαθεν οὐκ οἶδα πῶς

ptos quamprimum in palatium transtulit, idoneo satellitum praesidio muni-
vit; omni denique ex parte imperatoriae domus securitati consuluit, veri-
tus, ne quid inopinati subito accideret, ut illis temporibus fere fit. (II.) At
Alexius Apocaucus non poterat id negligere, quod aggressus quidem saepe
erat, ad exitum autem perducere nunquam potuerat. Is enim consilium ce-
perat haud semel de potestate imperatoria, ubi imperatorem cum Cantacu-
zeno occidisset, alteri deferenda, sive despotae Constantino, imperatoris
patruo, sive Syrgianni, viro versutissimo, qui et ipse Apocauco intelli-
gentia, gravi iudicio, acerrimoque ingenio proximus fuit. Erat enim
Apocaucus, quemadmodum ille, rebus angustissimis solers id quod usui es-
set excogitare, et inde expedire se unde difficillimum esset. Somno ute-
batur parce, homo scilicet vigilantissimus, praeclara meditantī ac de maxi-
mis rebus deliberanti similis. Plus denique temporis agendo dabat quam
dicendo. Quibus si eximiis sane dotibus ad veritatem iustitiamque usus
foret, magnum ipse Romanorum rebus extitisset ornamentum. Enimvero,
ut Epidaurius ille Stratocles, tibieseus quidem erat bonus, vir autem bonus
minime erat. Nam a pueritia, cum ignobilis foret genere et in paupertate
educatus, locatis modo huic modo illi operis victitaverat; cumque ab mini-
mis ad maiores sensim gradatimque dominos pervenisset, quos omnes pes-
sime remuneravit, manifestus nemp̄ eorum proditor, in ipsum quoque fur-

- A. M. 6849 και ἐς τὴν αὐτοκρατορικὴν οὐκίαν παρεισφραγίς, ἐπ' ἀλέθρῳ,
 Ind. 9 τῆς τῶν Ῥωμαίων, ὡς ἔοικε, τύχης καὶ εὐδοξίας. (Γ.) Τούτῳ τολ-
 P. 358 νῆν ἤδη καιρὸν ἔχειν ἑαυτῷ περιθεῖναι τὸ βασιλεῖον κράτος νομί-
 σαντι παντοίῳ τοῖς ἐπιχειρήμασι κατὰ τὸν Πρωτῆα τὸν Φάριον
 ἐπέμει γίνεσθαι. καὶ νῦν μὲν περιῶν καὶ θωπεύων οὐ μάλα ἡμέλει 5
 Καντακουζηνὸν, συνωθῶν τὰ ἐρυθρὰ ὑποδέσασθαι ὑποδήματα·
 μηδὲ γὰρ εἶναι λέγων τὸ χρῆμα καιρὸν, ἀνάγκην πολλάκις ἐπενεγ-
 κόντος τοῦ βασιλέως, τὴν πορφύραν λαμπρῶς ὑποδύντα συμβυσι-
 Βλεύειν, αὐτῷ μὲν περιόντι τῷ βίῳ, ἐκείνου δ' εὐθὺς ἀπαλλάξαντος,
 Ἰωάννη τῷ νῦν καὶ νέῳ βασιλεῖ. εἶναι γὰρ διπλοῦν καὶ σφόδρα 10
 V. 291 ἀναγκαῖον τῷ τοῦ βασιλέως ἐκ πολλοῦ σκοπῷ τὸ καλόν· ἴν' ἅμα
 μὲν αὐτοῖς συνδιωκῶν τὰ τῆς βασιλείας εἴης πράγματα, ἅμα δ'
 ἐπίκουρος γίνοιτο κρᾶτιστος τῆς τούτων ζωῆς. μηδὲ γὰρ ἔτι λει-
 πεσθαι τὸν λάθρα τῇ βασιλείᾳ ἐφεδρεύοντα, τοῦ διαδεξομένου
 Σπαρομαρτοῦντος ἐς προὔπτον ἀντίκα. (Δ.) Καὶ ἦν νῦν μὲν ταῦτα 15
 λέγων, νῦν δ' ἐκεῖνα· νῦν δ' ἀναστρέφων καὶ ἀφ' ἑτέρου γινό-
 μενος ἕτερος· καὶ ἅμα τῇ βασιλίδι τοὺς γένει καὶ δόξῃ προὔχον-
 τας κατ' αὐτοῦ διεγείρων, καὶ ἰσχυριζόμενος εἶναι τῷ Καντακου-
 ζηνῷ διὰ μελέτης σφόδρα κατεσπουδασμένης, ἔργον ποιησαμένῳ
 ξίφους ἐς τὴν ὑστεραίαν πάντας ἡμᾶς, ἑαυτὸν αὐτοκράτορα κυ- 20
 Διαστήσασθαι βασιλεῦ. ταῦτα λέγων καὶ κατασκευαζόμενος
 ἀνέσεισε καὶ αὐτοῖς δὴ τοὺς καθ' αἷμα τούτῳ προσήκοντας κατ'
 αὐτοῦ· ὡς καὶ αὐτὴν Ἄνναν πεισθεῖσαν τὴν βασιλίδα μηδὲ τὰς

tim palatium nescio qua arte irrepserat, in perniciem Romanae, ut videtur, et fortunae et gloriae. (III.) Ille itaque ratus asserendae sibi imperatoriae potestatis tempus iam adesse, omnes ire in formas machinationibus variis, sicut Pharius ille Proteus, constituit. Modo igitur Cantacuzenum sedulo circumibat et adulabatur, compellebatque ad induendum rubros calceos. Quippe rem haud novam fore, postquam imperator toties necessitatem imposuisset palam induendi purpuram, et una imperandi, secum quidem dum viveret; statim autem ubi e vivis excessisset, cum Ioanne filio suo eodemque iuniori imperatore: expediisse nimirum illud dupliciter, ac veteri imperatoris proposito pernecessarium fuisse; quo simul, o Cantacuzene, et illi te collegam in rerum administratione haberent, et vitae suae potentissimum defensorem. Nec enim exstiturum deinceps quenquam, qui imperio clanculum insidiaturus esset, si is statim ac palam socius ascisceretur, qui successor esset futurus. (IV.) Et modo quidem haec, modo illa dictitabat; et eodem rursus revolvebatur, et ex alio alius existebat. Tum ipse simul cum imperatrice in illum eos incitabat, qui genere et fortunae splendore eminebant, illud asserens: in eam curam Cantacuzenum enixe incumbere, ut, nobis omnibus crastina die contrucidatis, imperatorem se et rerum dominum constitueret. Haec cum diceret affirmaretque, eos etiam in illam commovit, quibuscum erat illi cognatio. Adeoque id imperatrici

ἐντέα πενθίμους ἡμέρας παρὰ τὸν τοῦ συζύγου τάφον ἀνύσαι δα- A. C. 1341
κρούουσαν, ἀλλὰ μετὰ τρίτην εὐθὺς ἀνιέναι πρὸς τὰ βασιλεια. Imp. Io. Pa-
laeol. 1

(E.) Ἐνθα ὁ πατριάρχης Ἰωάννης, Ἀποκαύκῳ πειθόμενος, ἀγέγνω βιβλίον ἐκ τοῦ κόλπου λαβὼν, συνθήκας περιέχον, ἕς ὃ E
5 βασιλεὺς αὐτῷ τε πατριάρχει καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν ἐκ πολλοῦ
παρέθετο ἐπισκόποις, περὶ τε συζύγου καὶ παιδῶν αὐτοῦ, ὀπη-
νίκα μαχησόμενος ἀπῆμ τῷ Συργιάνῃ πρὸς Θετταλίαν, ἀρπά-
ξαι ἤδη μετὰ τῆς τοῦ Κράλλη συμμαχίας ἐπιχειροῦντι τὴν Ῥω-
μαίων ἡγεμονίαν. ταῦτα τοῖνυν διεξελθὼν εἰς τὴν τῶν κοινῶν
10 πραγμάτων ἐπιτροπικὴν διοίκησιν εἰσάγειν ἑαυτὸν ἐπειρῶτο. δι-
καιον γὰρ ἔφασκεν εἶναι καὶ σφόδρα τῶν ἀναγκαίων ἄλλως, κα- F
θάπερ σώματι ψυχὴν, οὕτω τῇ βασιλείᾳ τὴν ἐκκλησίαν συνῆ-
φθαι. μίαν γὰρ εἶναι σύστασιν καὶ ζωὴν ἀμφοτέρων τουτί. „ἐπεὶ
δὲ καὶ ταυτί τὰ τοῦ βασιλέως γράμματα τὴν σωτηρίαν ἐμοὶ τῆς
15 τε συζύγου καὶ τῶν υἱῶν σαφῶς ἀνατίθησι, ποῦ δίκαιον (φῆσιν)
ἐκείνων ἡμᾶς καταδράσθυσαντας ἀμελεῖσαι τῶν συνθηκῶν, καὶ
οὕτως πῶς ἐκόντας συγχωρῆσαι, κλύδωνας ἀτεκμάρτους ἐπιχε- P. 359
θῆναι τοῖς τῶν Ῥωμαίων πράγμασιν, ὅποιοι κὰν τοῖς ἀνωτέρω
γεγένηται χρόνοις δι' ἀφέλειαν καὶ ῥαθυμίαν τοῦ τηλικαῦτα
20 πατριαρχεύοντος Ἀρσενίου; ἐγὼ τοῖνυν ἀντιλήψομαι τῶν κοινῶν
ἔμου τῇ βασιλίδι πραγμάτων· ἐγὼ καὶ τῆς τοῦ νέου βασιλέως
προστήσομαι σωτηρίας.”

γ'. Ταῦτα παρὰ πᾶσαν ἀκηκοὺς προσδοκίαν ὁ Καντακουζηνὸς B
ἐλεξε τοιαύδε. „Ἐμοὶ δ' οὐ τοιοῦτων ἐδόκει τὰ πράγματα δεῖσθαι
25 λόγων ἐν τῷ παρόντι, ζῶντος ἐμοῦ καὶ συμπαρόντος ἡμῶν, ὃς

Anasae persuaserat, ut ad mariti tumulum plorans novendialem luctum non
absolverit, sed post triduum statim in palatium se receperit. (V.) Ibi Io-
annes patriarcha, suadente Apocanco, eductos sinu codicillos recitavit,
quibus id continebatur, quod et patriarchae ipsi et consortibus episcopis
imperator, coniugis et liberorum causa, iam pridem mandaverat; tum scilicet
cum in Thessaliam profectus est, ut Syrgiannem bello persequeretur,
qui acceptis a Crale auxiliis Romanum imperium invadere iam instituerat.
His ille recitatis in tutorem rerum administrationem conabatur se intru-
dere. Iustum enim aiebat esse alioqui ac perquam necessarium, perinde
ecclesiam imperio atque animam corpori esse coniunctam: utrumque enim
hoc uno stare et vigere. „Cum vero et codicilli exstent imperatoris manu
scripti, qui et coniugis et liberorum salutem mihi haud dubie committunt,
quid (ait) iniquius quam aecordia nostra mandata illa negligi, ac volenti-
bus quodammodo nobis fluctus Romanae rei superinduci inopinatos, quales
aetate superiori excitati sunt, Arsenii, qui tum patriarcha erat, simplici-
tate et ignavia? Ego igitur reipublicae administrationem cum Augusta
suscipiam: ego et salutem defendam innioris imperatoris.”

3. His Cantacuzenus praeter omnem expectationem auditis, „Mihi
vero”, inquit, „his sermonibus indigere res in praesenti haud videntur, su-

- A. M. 6849 καὶ τοῦ βασιλέως περιόντος τῶν κοινῶν πραγμάτων ἤμην διοι-
 Ind. 9 κητῆς σχεδὸν ὑπάντων καὶ ῥητῶν καὶ ἀπορῥήτων κοινῶνδς
 V. 292 ἐκείνω. ἴσασι δ' οὖν καὶ Ἑωμαίων οἱ πλείους, καὶ πρό γε πάντων
 ἡ βασιλις αὐτῆ, ὡς τᾶλλα μὲν πνέων ἤμην ἐκείνω ταῦτά, καὶ
 Cτῆς ἐκείνου γνώμης ὑπαντ' ἐξήρητο τὰ ἡμέτερα, καὶ πάντ' 5
 ἔδρων ἐγὼ προθύμως ὁπόσα ἐκείνω δεδογμένα ἦν, καὶ μηδὲν
 αἰδῆς ὃ μὴ δεδογμένον ἦν ἐκείνω· τό γε μὴν τοῖς βασιλικαῖς ἐνδέ-
 μασι κοσμηθέντα με συμβασιλεύειν αὐτῷ κατὰ τὴν ἐκείνου σπου-
 δὴν καὶ βούλησιν, τοῦτο δ' οὐδαμῆ πρὸς βουλήσεως ἕμοιγε ἦν.
 τὴν δ' αἰτίαν ἐν τοῖς τῆς ἐμῆς καρδίας θαλάμοις καθεύδειν ὑπόβ-10
 D ῥητον ἐν τῷ παρόντι δίκαιον εἶναι νομίζω. ὅτι δὲ καὶ τὴν μετὰ
 θάνατον αὐτοῦ διοίκησιν καὶ ἐπιτροπὴν τῶν βασιλικῶν καὶ δη-
 μοσιῶν πραγμάτων ἐμοὶ παρέθετο πολλὰκις, καὶ τὸ τοῦ εἰοῦ
 καὶ βασιλέως Ἰωάννου τῆ ἐμῆ θυγατρὶ προεμνηστεύσατο κῆδος,
 τὰ τε ἄλλα, καὶ διὰ τὸ μὴ κίνδυνόν τινα παρακύναι, καὶ τοῖς 15
 κοινοῖς καὶ καθόλου παρεισφραῖναι πράγμασι, μύρτος ἀπαρέγ-
 E γραπτος Ἄννα ἡ βασιλις αὐτῆ. (B.) Φαίην μὲν οὖν, ὡς ἰδιο-
 τροπίαν τινὰ τῆς ἑαυτοῦ καλῆς ποιούμενος ἐκεῖνος γνώμης, τοιοῦ-
 τος ἦν ἐμοί. φαίην δ' ἂν μᾶλλον, εἰ χρῆ τᾶληθῆ λέγειν, ὡς
 οὐδ' αὐτὸς οὐδαμῆ ποτε ἐνέλιπον πάντα δρῶν καὶ λέγων ὑπέροθ-20
 τῆς αὐτοῦ ζωῆς, καὶ προτιμῶν ἀεὶ τῆς ἐμῆς καὶ προτιθεὶς τὴν
 ἐκείνου. καὶ ἴνα τᾶλλα πάντα παρέντες ἐνός σου καὶ δυοῖν
 P. 360 μνησθῶμεν· ἄρτι τοῦ βασιλέως καὶ πατρὸς Μιχαὴλ τελευτήσαν-

7. τό γε μὴν em. Boiv. pro τότε μῆν.

perstite ac praesente me, qui vivo imperatore publicas res administrabam
 fere omnes; quicum ille dicenda pariter tacendaque omnia communicabat.
 Norunt certe et plerique Romanorum, et prae caeteris Augusta haec ipsa.
 Ut reliquis in rebus idem omnino cum illo sentirem, et nostra omnia ab il-
 lius voluntate penderent; ut, quidquid illi visum esset, alacriter exsequi
 solemem, ac rursus nihil quod non illi visum esset: et tamen, cum is magno-
 pere cuperet velletque me insignibus imperatoris ornatum cum eo impe-
 rare, ab ea re omnino voluntatem meam abhorruisse. Cuius rei causam
 sub intimo pectore manere abditam rectius puto hoc tempore. Quod autem
 mihi res tam imperatorias quam publicas post mortem suam administrandas
 commendaverit saepenumero, Ioannique imperatori filio suo filiam meam
 destinaverit uxorem, tum ob alia, tum ne quid periculi suboriretur, atque
 in perniciem rei publicae totiusque imperii obreperet, testis est omni ex-
 ceptione maior Anna haec imperatrix. (II.) Possim quidem illum dicere,
 cum in me talis foret, singularem quandam excellentis animi sui indolem
 re ipsa declarasse. Illud tamen affirmaverim potius, si verum oportet di-
 cere, me vicissim haud destitisse unquam pro salute ipsius omnia facere
 ac dicere, vitaeque illius meam semper posthabuisse. Atque ut omisis
 caeteris unum aut alterum afferamus exemplum: recente adhuc imperatoris

τος, πρὸς ὁπόσῃν ἐμπέπτακε θάλασσαν λογισμῶν, ἀπηκοῦς A. C. 1341
 τῶν περὶ βασιλείας προτιθεμένων Ῥωμαίοις ὄρκων πρὸς τοῦ βα- Imp. Io. Pa-
 σιλέως καὶ πύππου, καὶ ὁπόσα τὴν ἐκείνου ψυχὴν κατέκλυσαν laeol. 1
 ῥόδια λύπης, καὶ ὅπως πλὴν ἐμοῦ τῶν πάντων ἦν οὐδεὶς αὐτῷ
 5 παρήγορος τότε δεξιὸς καὶ ψυχῆς πιπτούσης βακτηρία καὶ
 κινδυνεύοντος φρονήματος ἀπόβρῆτον φάρμακον, καὶ οἷον ἀνα-
 ψύξεως ζέφυρος, οὐκ οἶμαι δεῖν παρ' εἰδύσιν εἰς μῆκος ἐκτείνειν B
 τὸν λόγον. ὁμως ἐπειδὴ, πρὶν Βυζάντιον ἀλῶναι, διαδράς τὸν
 ἐπιρρηκόμενον κίνδυνον, ὤχετο φυγὰς ἐς τὴν Θράκην καὶ τὰ ἐν
 10 ταύτῃ φρουρία, καὶ ἔδει μὴ φίλου μόνον ἐκείνῳ πιστοῦ, ἀλλὰ
 καὶ χρημάτων καὶ δαπάνης παντοδαπῆς (πάντων γὰρ καθάπυξ
 ἦν ἐστειρημένος πρὸ γε τῆς φυγῆς ὁμοῦ καὶ κατὰ τὴν φυγὴν ἐκεί-
 νος), οὐ μόνον πρὸς τὴν ἐνεστῶσαν ἐκείνῳ κεκένωκα χρεῖαν ἀφθό-
 νως ἐγὼ, ὁπόσα μοι περιῆν ἐκ πατέρων καὶ προγόνων πάμπολλα C
 15 χρήματα· ἀλλὰ καὶ πάσης ἔγωγε τῆς στρατιᾶς ὑπάρχων αὐτὸς
 ἡγμῶν οἴκοθεν αἰεὶ χορηγῶν καὶ αὐτῇ διετέλουν τῶν μισθωμά-
 των ἀνευδαῦ τὴν δαπάνην. ὁ γὰρ αὐτὴν προῖεμένος τὴν ψυχὴν
 ὑπὲρ τῆς ἐκείνου ψυχῆς, ἧς ὁ πᾶς οὐκ ἔστιν ἀντάξιος κόσμος
 καὶ τὰ τοῦ κόσμου χρήματα, σχολῇ γ' ἂν αὐτῶν ἐφεισύμην
 20 χρημάτων καὶ κτημάτων καὶ κτηνῶν ἀπάντων. (Γ.) Καί ἴνα τὰ D
 τῶν ἐν μέσῳ κινδύνων συμπτώματα καὶ τοὺς τῶν μακρῶν ἐκεί-
 νων δρόμων καὶ περιδρόμων ἰδρῶτας κατὰ τὴν ἐπταετῆ περίοδον
 ἐκείνην παρελθωμεν· ἐπειδὴ (δόξαν οὕτω θεῶ) τὴν βασιλίδα πό-
 λιν ἔλων μόνος ἦν αὐτοκράτωρ αὐτὸς, τῶν ἐμῶν οὐκ ἐπελάθετο

morte, quem ille in cogitationum aestum incidere, ubi sacramenta cogno-
 vissset, quae imperator avus Romanis detulerat, ad imperii successionem
 pertinentia; quot illius animi curarum fluctus inundarint; ut me excepto
 nemo omnium ipsi tunc affuerit dexter consolator, qui labentis animi velut
 adminiculum foret, ac vacillantem constantiam arcana ope sustentaret, et
 quae zephyrus quidam recrearet, haud puto longiori oratione scientibus
 vobis commemorandum. At cum idem, vitato quod imminabat periculo,
 priusquam caperetur Byzantium, in Thraciam sitaque illic castella aufugis-
 set, opusque tunc esset non amico fideli solum, sed et pecunia et infinito
 sumptu (omnibus enim rebus ille ante et post fugam plane destitutus erat),
 non modo in usum illius praesentem ea omnia liberaliter effudi, quae mihi
 in bonis erant quamplurima, a patribus maioribusque ad me transmissa,
 sed et toti exercitui, cuius eram ipse dux, de meo plenissimos stipendio-
 rum sumptus perpetuo suppeditavi. Qui enim ipsam animam, qua nec to-
 tus orbis nec orbis totius opes bene permutentur, pro illius salute ultro
 effudissem, haudquaquam certe pecuniis aut possessionibus aut rei pecu-
 nariae pepercissem. (III.) Atque ut varios subsequutorum periculorum ca-
 sus et in septenni illo curriculo sudatos tanta contentione cursus ac recur-
 sus omittamus; postquam Deo visum est, ut capta imperii sede solus rerum
 potiretur, non oblitus est ille meorum erga se amorum et ardentissimi stu-

- A. M. 6849 πρὸς ἐκείνον ἐρώτων καὶ πόθων· ἀλλὰ πάντας ἔστρεφε καθ' ἑαυ-
 Ind. 9 τὸν λογισμὸς, ἀνερευνῶν ὅτι ἂν ἀποδοίη βραβεῖον ἄξιον ἔμοι.
 Ἐκαὶ ἐπεὶ μείζον ἄλλο τῆς βασιλείας οὐχ εὔρισκε, ταύτης, τὸν
 δεῦτερον φάσαι πλοῦν, κοινωνὸν ἑαυτῷ καὶ βασιλεῖα ποιείσθαι
 διὰ μάλα μακρῶς ἐποιεῖτο σπουδῆς. ἤθετο γὰρ, πρῶτον μὲν, 5
 Δαρεῖον ἐκείνον τὸν τῶν Περσῶν βασιλεῖα, εἰ βάρβαρος μὲν
 V. 293 ἐκείνος ὢν, ὁμως διὰ τὴν τοῦ Ζωπύρου φιλιαν ὄλαις ὀρμαῖς
 τῆς ψυχῆς τὴν περιβόητον παραιτεῖσθαι διετελετο Βαβυλῶνα
 Ἐκαὶ ἅμα αὐτῇ τὴν Χαλδαίων καὶ Μήδων ἀρχὴν, εἰ Ζώπυρον
 ὑγιᾶ πάντῃ θεάσασαι· αὐτὸς δὲ παιδείας ἀνθρώπῳ προπούσης 10
 καὶ πατρῶν βασιλείας τρέφειμος ὢν ἐκείνου πρὸς ἀμοιβὴν τῶν
 καλῶν ὀφείη δεύτερος. ἔπειτα οὐ τοσοῦτον ἔμοῦ γε εἵνεκα
 τοιαῦτ' ἔφασκεν ἔμοι δίδόναι βραβεῖα, ὅσον τῆς αὐτοῦ συστά-
 σεως, καὶ ἅμα παιδῶν καὶ συζύγου, ζῶντός τε καὶ τελευτήσαν-
 τος αὐτοῦ. (Δ.) Ἐγὼ δ' ἀκήρατον ἐθέλων φυλάττειν τὸ τῆς 15
 P. 361 ἐμῆς πρὸς ἐκείνον φιλικῶν τερπνόν, καὶ μὴ δοκεῖν δι' ἔρωτα δό-
 ξης ὅσα ἡμῖν ἐσπούδασται δρᾶν, οὐχ εἰλόμην οὐδὲν τῶν ἀπάν-
 των, οὔτε μέτριον οὐδὲν, οὐδ' ὅσα τὴν τοῦ μείζονος ἔχει δόξαν
 λαβεῖν· ἀλλ' ἔμεινα τούτων ἀπάντων ἀθῶος ἄχρι καὶ εἰς δεῦρο.
 (Ε.) Ἄ δὲ νῦν ὁ πατριάρχης ἐπιτροπίας προτείνει γράμματα, 20
 τῆς τότε χρείας ἔνεκα τούτῳ γαγένηται, καὶ οὐδαμῆ παραιτέρω.
 ἔδεδλε γὰρ ὁ βασιλεὺς, οἷα πολλὰ τὸ αὐτόματον παρὰ πᾶσαν
 Βελάγει τὴν προσδοκίαν, μὴ αὐτὸς τε κινδυνεύσῃ καὶ σὺν γε αὐτῷ
 καὶ αὐτὸς ἐγὼ συμπαρῶν, ᾧ τὴν διαδοχὴν αἰε παρῆιθει τῆς βα-

dii: sed totam se animo atque cogitatione convertit ad investigandum prae-
 mium, quo me posset digne remunerari. Cumque nil imperatorio aplice
 sublimius inveniret, in id enixe incubuit, ut saltem collegam me imperato-
 remque faceret. Nam primo quidem eum pudebat, postquam Darius ille
 rex Persarum, homo barbarus, Zopyrum sic amavisset, ut inclyta illa
 Babylone ac toto praeterea Chaldaeorum Medorumque imperio carere, Zo-
 pyrum autem videre omnibus membris sanum ardentissime optasset; pude-
 bat, inquam, hominem humanioris disciplinae et paterni imperii alumnum,
 victum ab illo videri se in referenda gratia. Deinde addebat, haec mihi a
 se praemia persolvi non tam mei causa, quam ut stabilitatem suam tue-
 retur, atque ut vivo mortuoque se liberis suis simul et coniugi consultum
 esset. (IV.) At ego, quam voluptatem percipiebam ex amore erga illum
 meo, eam mihi sinceram servare cupiens, nec quaecunquam studio fecissem,
 gloriae et honoris videri cupiditate fecisse, nullum sive mediocre sive ma-
 ius splendidiusque praemium accipere volui; sed iis omnibus vacuus et pu-
 rus ad hodiernum usque diem permansi. (V.) Hi porro circa tutelam co-
 dicilli, quos patriarcha nunc profert, illius non ulterioris temporis causa
 scripti sunt. Verebatur scilicet imperator, qualla multa praeter omnem
 opinionem fortuitus casus invehit, ne et ipse periclitaretur, et ego quoque,
 illius comes et socius; cui ille et imperii et suarum omnium rerum succes-

σιλίας καὶ τῶν οἰκείων ἀπόντων. μηδὲ γὰρ εἶναι τῶν δυνατῶν, A. C. 1941
 ἐν ἐκείνῳ τῷ ἀγῶνι τοῦ βασιλέως κινδυνεύοντος, ἐμὲ ζῶντα λεί- Imp. Io. Pa-
 πεσθαι. οὕτω γὰρ ἀλλήλαις ἡμῶν αἱ ψυχαὶ συνεκράντο, ὡς laeol. 1
 καὶ πάντας Ὀρέστους ὁμοῦ καὶ Πυλάδας περιφανῶς τῆς ἡμῶν
 ἑγῆτῳσθαι συμπολας. εἰ γὰρ ἦν ἐφικτὸν, ἀπίοντος εἰς Θετταλίαν
 τοῦ βασιλέως, ἐν Βυζαντίῳ μένειν ἐμὲ, οὐκ ἂν ἐπισκόπων ἔδει C
 καὶ πατριάρχου καὶ συνθηκῶν περὶ τε γυναικὸς καὶ παιδῶν καὶ
 βασιλικῶν πραγμάτων. ἀλλὰ τοῦ τηρικαῦτα καιροῦ πρὸς τὴν
 τοιαύτην τὰ πράγματα περιστάσιν συνελάσαντος, οὕτως ἐφ' ὠρι-
 10 μένῳ τὰ τῆς τοιαύτης ἐπιτροπῆς ἐκείνῳ συνεκλείετο τῷ χρόνῳ.
 ὁ δὲ τὸν τοῦ βασιλέως θάνατον ὡσπερ ἔρμαιον εἰς φιλαρχίαν, ὡς
 ζοικεν, εἰληφῶς εἰς μέσον ἄγει δημοσιεύων τὰ πάλαι τοῦ βασι- D
 λέως γράμματα, μηδαμῆ τῇ παρουσίᾳ προσήκοντα χρεῖα· ὡς
 μηδὲ πολλῶν ἐμοὶ πρὸς ταῦτα δεῖσθαι τῶν λόγων, πρὸς ἕτερα
 15 τῆς παρουσίας χρεῖας τὰ πράγματα συνωθοῦσης. (ς'.) Ἔμοι γὰρ,
 ἵνα τὸ προσήκον πέρας τοῖς ἐμοῖς ἐπενέγκω λόγοις, τὰ αὐτὰ τῷ
 θεῷ διεξιέναι λείπεται Παύλῳ· ὅτι τὸν δρόμον τετέλεκα, καὶ τὴν
 πίστιν τετήρηκα· λοιπὸν ἀπόκειται μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέ-
 φανος. ὃς ὑπὸ δουρὶν ὀριζόμενος τουτωνί, τῆς τε ἐπιτροπῆς καὶ E
 20 διοικήσεώς φημι τῶν βασιλικῶν πραγμάτων καὶ τῆς τοῦ νέου
 βασιλέως ἐπὶ τῇ ἐμῇ θνητορῇ μνηστειος, ἣ μὲν ἐπιτροπῆ καὶ
 διοίκησις τῶν βασιλικῶν πραγμάτων, κατὰ συνέχειαν ἐκείθεν ἀεὶ
 διαβαίνουσα, πρόσειστιν ἔτι μοι. λοιπὸν δ' ἂν εἶη καὶ τὰ τῆς

tionem semper commendaverat; praesertim cum fieri haud posset, ut, si in
 discrimen adduceretur salus imperatoris, superstes ego ex eo bello evade-
 rem. Tanta siquidem inter nos animorum erat coniunctio, ut Orestarum
 simul Pyladarumque omnium amicitiam concordia nostra longe superaret.
 Etenim si, imperatore in Thessaliam profecto, Byzantii remanere me li-
 cuisset, non episcopis certe opus fuisset, non patriarcha, non mandatis,
 quae coniungi et liberis et rebus imperatoris consulerent. Sed ut illorum
 temporum conditio eo res adduxerat, ita certo ac definito illius ipsius tem-
 poris spatio eiusmodi tutela fuit circumscripta. Nunc vero ille imperatoris
 mortem in lucro ponit, nimirum regnandi avidus, atque in medium publi-
 camque in lucem profert vetera quaedam imperatoris scripta, quae in prae-
 senti nihil ad rem spectant. Eoque fit, ut mihi adversus ea non opus sit
 longa oratione, cum ad alia me praesens necessitas compellat. (VI.) Mihi
 enim, ut orationi meae finem imponam convenientem, illud D. Pauli superest
 usurpandum. Cursum consummavi, fidem servavi: in reliquo reposita est
 mihi corona iustitiae. Quae cum duabus rebus definiatur, tutela scilicet
 et administratione imperatoriorum negotiorum, item respondenda iuniori
 imperatori filia mea; tutela quidem et administratio imperii, perpetua inde
 usque et continua possessione ad me transierunt, et adhuc mihi inou-

A. M. 6849 τῶν παιδῶν μνηστειας ἤδη τελείσθαι." Καὶ ἐπὶ τούτοις ὁ σύλλο-
 Ind. 9 γος ἔληγέ τε καὶ διελύετο.

P. 362 δ'. Ὁ δ' Ἀπόκαυκος, ἅμα τῷ πατριάρχῃ προσιῶν ἰδίᾳ τῇ
 V. 294 βασιλίδι, μήτε μηδενὸς ἀκούειν ἀνέπειθε τῶν ἀπὸ τοῦ Καν-
 τακουζηνῶ λέγομένων, καὶ ἅμα τῆς τῶν πραγμάτων ἐπιτροπῆς 5
 ἀπέχεσθαι τελῶς παρακελεύεσθαι. μηδὲ γὰρ εἶναι χρεῖαν ἔτι τού-
 του, τῆς βασιλίδος ὁμοῦ τῷ νιῶ δυναμένης πᾶσιν ἐπιστατεῖν
 πράγμασι, παραδυναστεύοντός τε καὶ παρασπίζοντος τοῦ πα-
 τριάρχου, κατὰ τὴν πάλαι δοθεῖσαν πρὸς βασιλῆως ἐπιτροπεῖαν

Βαυτῷ. ταῦτα λέγων καὶ πειθῶν ἐλάνθανεν οἴους καὶ ὄσους τοὺς 10
 ἀγρίους τρέφει θῆρας τῶν λογισμῶν ὡς ἐν λόχμῃ τῇ ψυχῇ. διε-
 ζωγράφει δ' ὄν καὶ ὑπεσήμεναι ἀμυδρῶς τοῖς συνετιωτέροις
 τῶν λόγων αὐτοῦ καὶ σχημάτων τὸ ἄλλοπρόσαλλον, οἷον ἐκρήξει
 χειμῶνα κατὰ Ῥωμαίων ὁ ἄνθρωπος, προσειληφῶς τὸ δύνασθαι.

(B.) Ὅσον μὲν γὰρ προσῆν Καντακουζηνῷ πανταχόθεν τὸ δύνα- 15
 C σθαι, τοσοῦτον Ἀποκαύκῳ περιῆν ἀσθενείας· ὅσον δ' Ἀπο-
 καύκῳ τὸ βούλεσθαι χεῖριστα δρᾶν, τοσοῦτον τῷ Καντακουζηνῷ
 τὸ μὴ βίαιον πράττειν μηδὲν ὀπωσοῦν κατὰ τῶν ὄσων ξιφήρη
 χεῖρα τῇ τούτου ζωῇ καθοπλίζουσι. Καντακουζηνὸς γὰρ, παρὸν
 ἐκ τοῦ ῥάστου κακοὺς φωραθέντας αὐτοὺς καθελὼν, ἀπονητὶ 20
 τὸ τῆς αὐτοκρατορίας περιζώσασθαι σκῆπτρον, τοῦτο μὲν οὐ
 βεβούληται, ἀλλὰ τὴν αὐτῶν ἐκπλαγεῖς ἀγνωμοσύνην οἴκοι κα-
 D τέμεινε σιωπῶν ἐπὶ δύο καὶ τρεῖς πού τὰς ἡμέρας. ὁ δ' Ἀπόκαυ-
 κος, πειρώμενος μὲν, οὐ δυνάμενος δὲ καθελεῖν Καντακουζηνόν,

bunt: reliquum est, ut liberorum nostrorum coniunctio factis sponsalibus sanciat. Post haec finito colloquio dimissi sunt ii qui convenerant.

4. At Apocaucus cum patriarcha ad Augustam privatim accedit persuadetque, ut nihil eorum quae a Cantacuzeno dicta sint audiat, simulque ut ei rerum administratione prorsus interdicat. Nec enim illo amplius opus esse; quandoquidem imperatrix ipsa cum filio posset rerum tractare gubernacula, collega ac defensore patriarcha, cui tutela iam pridem ab imperatore delata fuisset. Haec cum diceret ac persuaderet, non declarabat quae et quot immania in animo consilia aleret, quasi in silva feras. Iis tamen qui intelligentiores erant inconstantia illa in dictis atque in persona retinenda adumbrabat saltem et leviter designabat, quas ille Romano imperio tempestates illaturus foret, ubi nactus esset potestatem. (II.) Quantum enim ubique poterat Cantacuzenus, tantum Apocauco deerat virium: quantumque Apocaucus ad pessima quaeque erat proclivis, tantum aberat Cantacuzenus ab ulla vi inferenda iis, qui manum in ipsum violentam armassent. Cum enim isti facillimum esset manifesti sceleris convictos opprimere, et imperatoriae dignitatis insignia nullo labore usurpare, id quidem facere noluit: sed eorum ingratum animum vehementer admiratus domi se continuit, alteroque aut tertio demum die silentium rupit. Apocaucus vero, conatus quidem, sed frustra, Cantacuzenum de medio tollere,

ὄν μόνον ἀντίπαλον κράτιστον εὗρισκε τοῖς αὐτοῦ δολεροῖς λο- A. C. 1941
 γισμοῖς, ὁμοῦς οὐκ ἔλγηε τὰ ἑαυτοῦ διηνεκῶς ἐνεργῶν. ἐστατι- Imp. lo. Pa-
 κὸν γάρ τι χρῆμα διανοίας ὁμοίως πέφυκε πλοῦτος καὶ δόξα, laeol. 1
 παρ' ἄλλαν τινὲ προσγεγόμενα, καθάπερ ἡ μέθη. εἰς γὰρ δόξαν
 5 καὶ περιφάνειαν ἔξ ἀσήμεου γένους ἐληλυθὼς, συνεργοῦντος καὶ Β
 περιφάλλοντος Καντακουζηνοῦ, καὶ πλοῦτον μάλα πολὺν καὶ
 ὑπὲρ τὴν τύχην τὴν ἑαυτοῦ συναθροίσας, τοῦ καθήκοντος εὐθὺς
 ἔξέστη φρονήματος, καὶ τυραννίδος ἐν τοῖς τῆς ψυχῆς θαλάμοις
 ἔκρυπεν ἔρωτας, καὶ πάντ' ἐκείθεν ἔπραττε, καὶ πάντα συνεισ-
 10 ἦγεν ὅσα γεωργεῖ τῆς τοιαύτης κακίας τὴν βλάβστην. (Γ.) Βοῦ P. 363
 δὲ καὶ αὐτὰ μονοουχὶ φωνῆν ἐκπέμποντα λαμπρὰν τὰ τῶν αὐτοῦ
 γε οἰκιῶν οἰκοδομήματα, μέχρι νῦν τὴν ἐκείνου κακίαν ἐκτραγω-
 δοῦντα· λέγω δὴ τὸ τῶν Ἐπιβατῶν φρούριον· ἐπειδ' ὅσα περὶ
 τὸ τεῖχος τῆς βασιλευούσης τῶν πόλεων ἤγειρεν, οἷον ἀμφίβιον
 15 καὶ γῆ καὶ θαλάσση μεριζομένην ἔχοντα διαίταν. πύλας γὰρ ἑκα-
 τέρωθέν σφισιν ἐτίθετο πρὸς τε γῆν καὶ πρὸς θάλασσαν· ἵνα
 διακόμενον ἐκ θαλάττης ἠπειρος ὑποδέχοιτο, καὶ τούναντιον Β
 αὐδὲς φεύγοντα τὴν ἠπειρον ἢ συνοῦσα καὶ, οἷον εἰπεῖν, ναυλο-
 χοῦσα τριήρης παρὰ τὴν οἰκίαν γίνοιτο παραπομπὸς ἐπ' ἀπὸ-
 20 στοῦ στοιχείου θαλάττης ἄχρι τῆς νήσου Πριγκίπου, ἢ ὅποι
 τῆς τύχης ἄγοι τὸ πέρας αὐτόν. ἔστησε γὰρ κακίῃ, καὶ ὀπηδῆ- V. 295
 ποτε καταφυγεῖν ἐβούλετο, φρούρια καὶ πύργους οὐρανομήκεις.
 οὕτω μοχθηρὸς ἦν ὁ ἀνήρ' ἐξ ἀρχῆς, καὶ μελέτας ἔκρυπτεν ἐν τῇ C

18. φεύγοντα pro φεύγοντι positum esse observat Boiv.

quem solum eundemque potentissimum adversarium consiliis suis fraudu-
 lentis obstare comperiebat, suo tamen more agere non desinebat. Inest
 enim illud opibus pariter et honoribus, ut cui indigno obvenerint, eius
 mentem non secus atque ebrietas ex sua sede dimoveant. Namque hic,
 cum ad honores et fortunae splendorem pervenisset, magnaue opum quae-
 sita vi suam excessisset sortem, decenti illico de statu animi declinavit,
 tyrannidisque arcanos amores altius pectori infixos fovit. Hinc ille nihil
 non fecit, nihil non conquisivit, quo eiusmodi malorum stirpem aleret.
 (III.) Id autem ipsae illae clamant emissae paene voce insanæ substructio-
 num moles, quae ad hodiernam usque diem illius improbitatem splendidissimo
 declarant: Epibatarum seu nautarum intelligunt castellum, et quocunque ille
 circa urbis principis muros exstruxit, ancipitem quasi naturam habentia, ter-
 raeque ac mari divisa. Portas enim utrinque illis addiderat a mari et a terra;
 ut mari pulsum terra exciperet; et vicissim terra eiectum triremis illa fa-
 miliaria, ac iuxta eius domum stans quasi in portu, per infidum elementum
 ad insulam Principis deduceret, aut quocunque illum fortunae exitus voca-
 turus foret. Nam et ibi, et quocunque se volebat recipere, castella caelo-
 que eductas arces fundaverat. Adeo vir ille improbus ipso statim initio
 fuit: adeo malitiae ac doli plenas oclabat animo cogitationes. Quanquam

A. M. 6849 ψυχῆ κακίας καὶ δόλου μεστάς, εἰ καὶ μηδὲν αὐτῶν ἀπόνασθαι
Ind. 9 οἱ ἔξεγένετο, τοῦ Θεοῦ ματαίαν πᾶσαν αὐτοῦ σπουδὴν καὶ μελέ-
την δεικνύντος, ὡς εἰρήσεται προοῖουσιν ἡμῖν πλατύτερον.

D ε'. Τῆς δὲ φήμης φσεύσης εἰς ἕπαν τὸ στρατιωτικόν, καὶ
δοσοὶ τῶν συνεωτέρων ἐκ πασῶν παρῆσαν τῶν πόλεων, ὡς οἴκοι 5
καθίσας ὁ Καντακουζηνὸς πάντων πραγμάτων ἀπέσχετο, πολλὰς
ἀνήπτετο θόρυβος κατὰ τε πατριάρχου καὶ Ἀποκαύκου, καὶ εἴ-
τινές που τῶν ἐν τέλει σφίσι ἐλεν ὁμόφρονες. εἶναι γὰρ τῶν ἀμη-
χάνων ἔφασκον, ἀφέντας τὸν πλουτοδότην καὶ κοινὸν τροφῆα Καν-
τακουζηνόν, καὶ συστρατιώτην μᾶλλον ἢ στρατηγόν, καὶ συν- 10
Ἐτυλαιπυρεῖν εἰδόμενα κατὰ τε τὰς ὑπαίθρους καὶ χειμερίας στρατο-
πεδείας αὐτοῖς, ἔπεσθαι μεμηνῶσιν ἀνδράσι, καὶ ὑπὸ φθόρον
καὶ βασκανίας διεφθορόσιν, ἢ μᾶλλον ἀμαθῆσι παντὸς ἀγαθῶ,
ὅποσα πόλεις οἶδεν ὠφελεῖν, καὶ φοβεῖν ἐχθροὺς, καὶ βασιλικοῖς
ἐπίδοσιν διδόναι πράγμασιν. ὥστε καὶ τοῦ Θεοῦ προτεθέντος 15
εὐαγγελίου κατὰ τὸ πάλαι κρατήσαν ἔθος, ὑπὲρ ἀσφαλείας καὶ
πίστεως ὁμνῶειν τῶν βασιλέων, αὐτοὶ καὶ τοῦ τῆς βασιλείας ἐπι-
P. 364 τρόπου Καντακουζηνοῦ προσετίθεισαν τοῦνομα. ὅτε δὴ καὶ ἀντι-
λέγειν ἐπιχειροῦντι τῷ Ἀποκαύκῳ ἐπεπήδησέ τις ἔξαπίνης ξιφήρης,
ἐκεῖνο τὸ Ὀμηρικὸν ἐπειπὼν, αἰψά τοι αἶμα κελαινὸν ἐρωήσει 20
περὶ τὸ ξίφος. ᾧ δὴ καὶ πολλοὶ τῶν στρατιωτῶν συμφρονήσαν-
τες θορύβου πολλοῦ καὶ βοῆς ἐνέπλησαν τὰ βασίλεια· ὡς περι-
δεεῖς γενομένους ἐκείνους ὁμοῦ τῇ βασιλίδι οἰκτροὺς ἐκέτας γε-

nullum inde fructum colligere ei contigit, eludente scilicet Deo consilia illius ac molitiones, ut fusiis infra declarabimus.

5. Manante autem fama per totum exercitum, et ad eos omnes, qui ex quacunque urbe intelligentissimi aderant, sedentem domi Cantacuzenum ab rerum administratione prorsus se abstinere, tumultus ingens adversus et patriarcham et Apocaucum, et si qui ex ducibus consiliis eorum faverent, accenditur. Negabant enim fieri posse, ut Cantacuzenum quidem obliviscerentur, virum beneficentissimum, communem altorem et parentem, nec tam ducem quam commilitonem suum, qui secum sub dio mediaque hieme bellicos labores tolerare didicisset, homines autem sequerentur furiosos, invidia et obscuro odio contabescentes; homines omnis boni ignaros, quod aut urbibus prodesset, aut hostes terrere, aut res imperatorias posset in maius provehere. Admoto itaque, sicut veteri more receptum est, divino Evangelio, per quod iurarent defensuros se imperatorum vitam et fidem servaturos, addidere hi et Cantacuzeni nomen, imperii procuratoris. Cumque ad contradicendum aggrediretur Apocaucum, in eum statim quidam irruit stricto gladio, et illud Homericum adiecit,
obscuro ferrum hoc iam sanguine tinges.

Cui quidem militum multū assensū magno tumultu et clamore aulam impleverunt: ita ut Augusta et illi qui cum ea erant, metu exanimati, Cantacu-

νέσθαι Καντακουζηνού, ὃς γε καὶ μηδὲν τῆς σφῶν ὑπολογισά- A. C. 1341
 μενος κακογνωμοσύνης εἰς μέσον ἤκεν εὐθὺς, καὶ ὁμοῦ τῶ Imp. Io. Pa-
 ὀφθῆναι πρὸς γαλήνην ἐχώρει τὰ τοῦ θορύβου καὶ κλύδωνος B
 ἐκείνου κύματα, καὶ εἰς εὐδίαν ὃ τοῦ χειμῶνος ἐκείνου γνόφος
 5 μειωχτετεύετο· καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ τοιάδε ἐπὶ τῆς βα-
 σιλίδος, καὶ ὅσοι παρήσαν, ἐφθέγγετο. (B.) „Τὸ μὲν ἀνθρω-
 πίνους ἀπροσοκῆτως ἀνθρώπους ὄντας συμφοραῖς ἐντυγχάνειν,
 καὶ πρὶν ἢ βουλεύσασθαι καὶ πρᾶξαι, πάσχειν τι τῶν δεινῶν,
 οὐ τοσοῦτῳ φαίην ἂν ἐγὼ τῶν πασχόντων ὄσω τῶν δρώντων C
 10 ὑπάρχειν τοῦγκλημα. τὸ δ' ἄλλοις ὀρούσσοντας βόθρον αὐτοῦς
 εἰς ἐκείνον προτέρους ἐμπέτειν, ἄναμφισβήτητόν ἐστι τῶν πι-
 πτόντων ἀμάτημα. ὡς γίνεσθαι τοῖς μὲν προτέροις τὸ πάθος οὐ
 μᾶλα συγγνώμης μακρῶς ὑπερόριον· τοῖς δέ γε δευτέροις συγ-
 γνώμης τε πάσης ὡς πορρωτάτῳ λίαν ἐρῶσθαι συμβάλειν,
 15 καὶ ἅμα τὴν ἐκ τῶν νόμων περιφανῶς ἐφέλκεσθαι ἐπιτίμησιν. V. 296
 ὅμως θεοῦ δικαίως ἐπιστατοῦντος τοῖς πράγμασι, καὶ κατάλληλα D
 τοῖς νοσήμασι τῶν πραγμάτων τὰ τῆς λατρείας ἐπάγοντος φάρ-
 μακα, χρεῶν καὶ ἡμῶς ἐκείσε τὴν μίμησιν παραπέμποντας οὐκ
 ἀδύνατον κατὰ τῶν ἀμαρτανόντων τὸ τῆς γνώμης διατηρεῖν ὀρ-
 20 γιζόμενον· ἀλλ' ἀναλογιζομένους τὸ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως
 θνητὸν θνητὴν ποιῆσθαι καὶ τὴν πρὸς αὐτοῦς ἐπιτίμησιν.
 ἄλλως τε καὶ ὃ τὸν ὑποπίπτοντα κολάζειν ἐθέλων οὐκ ἐκείνον,
 ἀλλ' ἑαυτὸν ἀδικεῖ, τῆς ἀνθρωπίνης περιφανῶς ἀσθενείας κα- E
 τειρόμενος. ὀξεῖαι δ' εἰσὶν καὶ αἱ τῆς τύχης μεταβολαί, καὶ

13. μακρὰν conl. Boiv.

zeno miserabiliter supplicarent. At is, malevolentiae illorum nulla habita
 ratione, in medium illico prodiit. Cuius vultus simul ut affulsit, ex tu-
 multa tempestatisque illius fluctibus tranquillitas rediit, et illius turbinis
 caligo in serenitatem versa est. Tum ille os aperuit, atque apud impe-
 ratricem, et eos qui tum aderant, hanc orationem habuit. (II.) „Quod
 praeter opinionem humanitus accidat aliquid iis qui homines sunt, et pa-
 tiuntur si iniuriam, qui nec meditati sunt primi, nec intulerunt, id quidem
 ego non tam iis qui afficiuntur, quam iis qui afficiunt, crimini dandum
 esse existimo. Cum autem in foveam primi labuntur, qui aliis foderunt,
 eorum manifesta est culpa qui labuntur: ita ut illis quidem suus casus non
 longe abest a venia; hi vero ab omni venia quam longissime cadant, et le-
 gitimis poenis se ipsos manifesto obligent. Sed cum omnia Deus iuste mo-
 deretur, et aegris rebus convenientia adhibeat remedia, oportet et nos
 quoque, illum imitatos, non fovere animo iram in eos qui deliquerint sem-
 pitemam; sed in vitae humanae mortalem conditionem intentas, poenas ab
 hominibus expetere haud immortales. Alioqui in submissum animadvertere
 qui velit, non illum afficiat iniuria, sed semet ipsum, humanae videlicet fra-
 gilitati palam insaltans. Ac repentinae existunt rerum vicissitudines, quae

- A. M. 6849 ῥῆστα τὸ εὐδαιμον ἐξ ἄλλων εἰς ἄλλους ἀμείβουσι· καὶ χρῆ δε-
 Ind. 9 διέναι πάντας τὴν ἀτέκμαρτον τοῦ χρόνου φορᾶν. Ἔγωγ' οὖν οὐ-
 τως ἔχων αἰεὶ διατελῶ, ὡστ' ἰοικέμαι δοκῶ μοι πτόρθω τιγὶ πρὸς
 τὸ ὄρθιον εὐφυνῶς ἀπευθυνομένω· ὃς ἐκείνο κέκτηται πλέον
 F Ὀμοῦ, ἔπερ εἰ καὶ αὐτὸς ἐκεκτῆμην, ἡμάρτανον ἄν. τὸν μὲν γὰρ 5
 εἴ τις βία χειρὸς ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν μετακλίνας, ἔπειτα τὴν αὐτο-
 νομίαν τῆς φύσεως αὐθις ἐκείνῃ παρᾶσχοι, οὐ πρὸς τὸ ὄρθιον
 εὐθὺς ἐκείνος φερόμενος ἀτρεμεῖ· ἀλλ' ἀθρόον ἐπὶ τὰ ὀπισθεν
 φέρεται καὶ δονεῖται, καὶ θορυβεῖ τὸν ἄερα μακρὸν τινα χρόνον,
 ἕως ὅπρ' καὶ μόλις ἐπὶ τὴν προτέραν ἡρέμα τῆς εὐθύτητος ἐκει- 10
 νης ἀνέλθοι στάσιν. ἐγὼ δ' ὑπὸ πολλῶν πολλαχόθεν πολλάκις
 ἄλλοτ' ἄλλως τὴν εἰρήνην μισούντων ᾠθούμενος ἐφ' ἐνὸς ἐρεί-
 P. 365 δομαι τόπου, τῆς πρὸς θεὸν ἐλπίδος, καὶ τῆς συνήθους οὐκ
 ἐξίστασθαι θέλω πραύτητος οὐδ' ἐπὶ βραχύ. ἀλλὰ πέτρα γίνομαι
 παρᾶλιος καὶ οἷον τις προβλήτης ἀτίνακτος, τῶν μαινομένων αἰεὶ 15
 κατ' ἐμοῦ τῆς οἴασουῖν θαλάττης ῥοθίων κατασφρονῶν. κρῖκος
 δὲ τινος οἷον ἐμπεφυκότας ἔχω γε κύκλω μάλα τοι πλείστους καὶ
 παντοδαπούς, ῥεῖσματα δῆπου τῶν βουλομένων ἐκ πελάγους
 καὶ κλύδωνος ὀλκᾶδων ἐξάπτειν καὶ δεσμεῖν τοὺς κάλως ἐαυτῶν.
 B ἄν δέ τινες ἐντεῦθεν ἀποσπασθεῖσαι, συμβᾶν οὕτωςί πως, εἶτε 20
 τῶν καλωδίων ῥαγέντων, εἶτε τοῦ δεσμοῦ λυθέντος, ἐξωκειλωσι
 πρὸς τοὺς πελαγίους καταδράκτας καὶ κλύδωνας, οὐ τῆς πέτρας
 οὐδὲ τῆς ἐμῆς ἐστὶ γνώμης τοῦγκλημα, ἀλλὰ τῆς τῶν ἐπιβατῶν
 προφανῶς ἀβουλίας." Τότε μὲν οὖν οὕτως εἰπόντος ἐκείνου, κατε-

14. γίνομαι em. Boiv. pro γινόμεναι.

felicitatem ab aliis ad alios facillime transferunt, timendaque omnibus est caeca temporis volubilitas. Ego certe ita semper mihi ipsi consto, ut similem me ramo conseam, qui felici indole assurgit et procerus sursum erigitur. At is quidem illud habet peculiare, quod ego si haberem, culpa non vacarem. Eum enim si quis per vim in adversam partem inclinet, deinde naturalem libertatem restituat, non continuo idem stat erectus, sed confestim retrorsum fertur et agitur, et aliquamdiu auras diverberat, donec vix tandem ad priorem erectumque statum sensim redeat. Mihi vero, quem multi hinc et inde, pacem exosi, alii alias subinde impellunt, spes in Deo collocata est: hoc uno innitor; ac ne tantillum quidem volo recedere a solita illa clementia. Sed mari obiecta rupes, et quidam quasi agger immotus, furentes usque in me qualiscunque pelagi fluctibus contemno. Anulos autem, qui mihi plurimi ac multiplices velut infixi haerent, circumfero, parata navibus praesidia, quae ex alto hibernisque fluctibus volunt funes suos religare et nodo constringere. Quod si quae inde casu avulsae, seu ruptis funibus, seu nodo dissoluto, in maris voragine ac fluctus delatae sint, non rupem, non sententiam meam, sed nautarum imprudentiam in culpa esse evidens est." Hac tum igitur ab illo oratione habita, res

στορέσθη τὰ πράγματα. (Γ.) Καὶ ἡ μὲν Δημοσθένους ἐκείνου A. C. 1841
σοφία, πρὸς τὸ τελευταῖον ἐκβὰν τῶν πρὶν ὑπαρξάντων ἔκαστον Imp. Io. Pa-
κρίνεσθαι, λέγει καὶ ἀποφαίνεται. ἐγὼ δὲ τὴν τῶν ἀγαθῶν ἀν- C
δρῶν εὐδοκίμωσιν, καὶ αὐτὴν τῶν ἐναντίας ἐχόντων κακίαν,
5 οὐκ ἐκ τοῦ τέλος οἶμαι δεῖν ἐξετάζειν, ἀλλ' ἐκ τῆς ἀρχῆς καὶ
τῆς πρώτης ἐπιβολῆς τῶν πραγμάτων. ἐκείθεν γὰρ, ὡς ἐκ πη-
γῆς καὶ ῥίζης, ἀνυλάμπειν ἄρχεται τῶν θρωμένων ἢ ἀρετῆ καὶ
ἢ κακία· καί κειθεν ἔξοστι συνορῶν ἀκριβῶς τοῖς ἀσφαλῶς ἐθέ-
λοισι κρῖνειν τὴν τῶν δρώντων προαίρεσιν, ὅτι καὶ μόνῃς τῆς
10 ἀρχῆς τῶν πραγμάτων εἶναι κυρίοις δέδοται τοῖς ἀνθρώποις· τὰ δ'
δὲ τέλη πρὸς ὅπερ οὐκ ἴσμεν ἀπόρρητοι φέρουσι λόγοι· νῦν μὲν
εἰς ὃ σκοπιμώτατον ἦν· νῦν δ' εἰς ὃ μὴ· καὶ νῦν μὲν ἀκραιφνές
τὸ τῆς γνώμης βουλόμενον εἰς τέλος ἐκχωρήκει· νῦν δ' οὐκ ἀμι-
γής· ἀλλὰ μέμικται τι καὶ τῶν ἀβουλήτων· ὡσπερ ἂν εἴ τις ἄρας
15 ἐκ Σικελίας οὐκ ἐς Σαρδοῦς καὶ Κύρνον τοὺς λιμένας, οὔπερ
ἰβούλετ', ἀφίκετο· ἀλλὰ τις ἐκ τῶν ἐσπερίων βαράθρων ἀναβ-
ράγεις καὶ ὑπερεκχυθεὶς ὑβριστῆς καὶ ἀγέρωχος ἄνεμος, ὡσπερ E
ἔξ ἐνέθρας καὶ λόχου, βλαῖον ἐς Κρήτην ὑπὸ πῦ πεποήθηται τὸν
κατάπλουον. οὕτως ἐμοὶ δοκεῖν οὐκ ἐκ τοῦ τέλος τῶν πραττο-
20 μένων εἶναι βέλτιον ἐξετάζειν ἀνδρῶν ἀρετὴν καὶ κακίαν, ἀλλ'
ἐκ τῆς βουλής καὶ προαιρέσεως. ἔξοσται δ' ὁμοῦς καὶ τῶν εἰρη-
σομένων ἐναργεστεράν τὴν τῶν λεχθέντων καρποῦσθαι δύναμιν.
ἐπεὶθεν γὰρ ἂν τις θεῖτο μᾶλλον τὴν ἀκολούθησιν ἐκατέρωθεν

19. *doceat coni. Boiv.*

compositae sunt. (III.) Caeterum magni illius sapientia Demosthenis ait
pronunciatque, ex eventu anteaacta quaeque aestimari. Ego vero et
praestantium virorum bonitatem, et eorum, qui contrariam vivendi ratio-
nem sequenti sunt, malitiam, principio ac susceptione prima, non perfectione
indicandam esse existimo. Nam inde tanquam ex fonte ac radice apparere
incipit, bonae an malae sint actiones. Itaque agentis cuiusque consilium
i qui diligenter explorare voluerint, facile hinc perspiciant, non datam
esse hominibus nisi rerum inchoandarum potestatem; eventus autem arcana
ratione eo devolvi quo ignoramus; modo ad id quod maxime spectavimus,
modo ad aliud; et optata nunc quidem ex animi plane sententia succedere,
nunc ita ut non merum accidat id quod optatur; sed aliquid admixtum ha-
beat quod minime velimus: ac si aliquis, cum ab Sicilia solvisset, non ad
Sardiniam aut ad portus Coraicos, quo volebat, appulerit; sed in proter-
vum aliquem ac ferocem ventum inciderit, qui ab occiduis gurgitibus erumpens
et superne tanquam ex insidiis et latebris effusus, appellere ad Cre-
tam coegerit. Idcirco videtur mihi aestimanda hominum seu virtus, seu
malitia, non tam ex rerum eventu, quam ex voluntate et proposito. Verum
ex his, quae postea dicam, vim eorum quae dixi licebit planius percipere.
Inde enim malus viderit quisvis consentientes utrinque consecutiones, pro-

- A. M. 6849 συνδεδραμηκυῖαν κατὰ τὸ ἀνάλογον καὶ ἁρμόττον. ταῖς μὲν γὰρ
 Ind. 9
 V. 297 ἀρχαῖς τὰ τέλη, τοῖς δὲ τέλεισι αἱ ἀρχαὶ τὴν συμφωνίαν ἀκή-
 Φρατον πάμπαν εἰλήφεσαν. (Δ.) Ἐγνωσταὶ γὰρ ἅπασι, μὴ μό-
 νον Ῥωμαίοις καὶ Ἕλλησιν, ἀλλὰ καὶ ὅσοις ἔθνεσι πολυειδέσει καὶ
 βαρβάροις εἶναι συμβέβηκε, μετὰ ποίας πραότητος καὶ δικαιο- 5
 σύνης ταῖς ἀρχαῖς ἐχρήσατο τῶν πραγμάτων ὁ Καντακουζηνός·
 μετὰ ποίας δ' αὖ τῆς μοχθηρίας καὶ ἀδικίας ὁ Ἀπόκαυκος. ἔγνω-
 P. 366 σται δ' αὖ ὁμοίως, καὶ ὅσους τοὺς διαύλους καὶ τὰ παλαίσματα
 μεταξὺ τῶν τῆς κακίας Τελχίνων δορησαμένων, εἰς οἷον τὰ πρά-
 γματα κατηντήκει τὸ πέρασ, τοῦ Θεοῦ δικάζοντος καὶ ἀθλο- 10
 θετοῦντος ἐξ ἀφανοῦς, καὶ ἀφθόγγοις καὶ σιωπώσαις φωναῖς
 ἀναδιδάσκοντος ἅπαντας, ἀγαθῆς προαιρέσεως ἀρχῆς καὶ πηγῆς
 προτιθέναι τῶν οικειῶν ἔργων, οἷς πρὸς βουλήσειός ἐστι κατὰ
 νοῦν προχωρεῖν ἀγαθὸν τὸ γεώργιον. εἰ μὴ γὰρ ταῖς τῶν ἐμῶν
 Βδιωκτῶν καινοφωνίαις ὁ Καντακουζηνός ὅπωςποτε παρενεχθεῖς 15
 χώραν ἐκείνοις τῇ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ ζάλην προσενεγκεῖν κατὰ
 τὴν βυσιλίδα Ἄγγων καὶ αὐτὸς ἐδεδώκει, κράτιστος ἂν βασιλείων
 ἐγίνετο, καὶ ἅμα τὰ Ῥωμαίων πράγματα μεγίστην ἂν δι' αὐτοῦ
 τὴν ἐπίδοσιν ἀνελάμβανε. νῦν δὲ διὰ κακίαν ἄλλων αἴτιος ὁ
 πραότατος τῆς τῶν ὄλων ἔδοξεν εἶναι φθορᾶς. 20
- C 5'. Ἔργοις γε μὴν αὐτοῖς ὄρων ὁ Ἀπόκαυκος εἰς τοῦναντίον
 αὐτῷ τὰ τῆς κακίας ἐνδρα προχωροῦντα, καὶ κακὸς ἐκ τοῦ προ-
 φανοῦς ἐλεγχόμενος εἶναι, οὐκ ἤρυσθρα τοῖς ὁμοίοις ἐπιβάλλων
 αἰεὶ· καὶ ταῦτα τῶν πάλαι σοφῶν θαυμάζοντος ἀκούων τινός,

portione et convenientia quadam. Namque et principis extrema et extre-
 mis principia perfectissime respondent. (IV.) Notum videlicet omnibus,
 non solum Romanis et Graecis, sed et barbaris et aliis quibuscunque gen-
 tibus, quanta quidem lenitate et iustitia Cantacuzenus in rerum usus sit
 initiis, quanta autem improbitate et iniustitia Apocaucaus. Notum pariter,
 post quot repetitos cursus, post quot palaestricos nequissimorum Telchi-
 num saltus, quem ad exitum res perductae sint; Deo arbitro et praemia
 statuente ex occulto, mutisque et tacitis vocibus omnes homines admonente,
 ut opera sua ordiantur non ab alio principio ac fonte, quam a bono consilio,
 si sibi ex sententia provenire laboris sui fructum velint. Itaque nisi Can-
 tacuzenus, novis persecutorum meorum doctrinis utcunque abreptus, locum
 eis dedisset, sicuti Anna imperatrix, invehendae in Dei ecclesiam turbu-
 dissimae tempestatis, praestantissimus certe imperatorum fuisset, simulque
 accepisset Romana res maximum ab eo incrementum. Nunc vero aliorum
 scelere effectum est, ut qui mitissimus erat perdidisse omnia videretur.

6. Quamquam eventū ipso videret Apocaucaus, contra quam speraverat,
 cecidisse sibi fraudes et insidias, ac manifestae improbitatis argueretur,
 non tamen erubescerat eadem semper attentare; idque cum didicisset, mi-
 ratum esse quendam ex veteribus aspicentibus, non quod navigasset aliis,

ὅτι πέπλευκέ τις, ἀλλ' ὅτι πέπλευκε δῖς. οὐκ ἐπαινετὴν γὰρ A. C. 1941
 τὴν τοιαύτην ἐνόμιζε τόλμαν ὁ σοφὸς, μετὰ γε δῆπουθεν τὸ πολ- Imp. Io. Pa-
 λὸς ἀπαντλήσαι θανάτους ἐν τοῖς θαλαττοῖς ἀγῶσιν, ἐς τοὺς D laeol. 1
 ὁμοίους αἰθῆς ἐμβάλλειν κινδύνους. (B.) Δίον γὰρ, εἰ μὴ τε
 5 πάλιν, ἐκείνῳ τάνδρῳ τῶν τοῦ Καντακουζηνοῦ μεμνημένῳ δω-
 ρεῶν, μὴ μόνον τῆς πρὸς τοῦτον ἀπεχθείας ἀπέχεσθαι, ἀλλὰ
 χάριτας ὁμολογεῖν τὰς μεγίστας, καὶ γλώττῃ καὶ χειρὶ καὶ πᾶσι
 τρόποις προθυμίας τὸν εὐεργέτην ἀμείβεσθαι, ὅτι πρὸς τοσοῦ-
 10 τον ἔξ ἐπτελοῦς ἀνήγαγεν ἕνθος αὐτόν, ὃ δὲ πάντα δίκαια παρα-
 50 δραμῶν μέρους αὐτῷ συνετίθει καὶ συνεσκεύαζε τοὺς θανάτους, P. 867
 οὐδὲ τοὺς τῶν βαρβάρων Περσῶν αἰδοῦμενος νόμους, οἳ τοῖς
 ἀγαρίστοις νόμιμον ἐπάγουσι κόλασιν, μήτε τὰ πρὸς θεὸν εἶναι V. 298
 λέγοντες τὸν τοιοῦτον εὐχάριστον, μήτε πρὸς τοὺς γονεάς, μήτε
 μὴ πρὸς τοὺς φίλους. ἀλλ' ἐχρῆν, ὡς ἔοικεν, ἐκτριβῆναι Ῥω-
 15 μαιῶν ἕπασαν πόλιν καὶ χώραν, καὶ αὐτὰ τῆς τοῦ θεοῦ ἐκκλη-
 σίας συγχεθῆναι τὰ πράγματα, δι' ἔκτισιν οἶμαι παλαιότερων ἅμα
 καὶ νεωτέρων τοῦ γένους ἀμαρτημάτων. καὶ διὰ τοῦτο συνεχωρήθη B
 τοιαῦτα παρεισφραθῆναι κακίας ὄργανα καὶ προφάσεις, πλὴν φι-
 λαρχίας καὶ δόξης ματαίας· οὐδὲν ἐχούσας τὸ εὐλογον. ἀλλ' ἐς
 20 τὸ πρότερον ἔχνος τοῦ λόγου φέρε ἀνακάμψωμεν. (Γ.) Συνορῶν
 γὰρ, ὡς ἔφημεν, ὁ Καντακουζηνὸς, ὅτι συσκευάζων αἰθῆς
 Ἀπόκαυκος οὐ παύεται δόλους καὶ ἔνεδρα κατ' αὐτοῦ, καὶ οὐκ
 εἰς μακρὰν ἠρεμήσας ἐπιβουλὴν ἐκραγεῖσαν ὄψεται φόβου μεστὴν
 κατὰ τῆς ἑαυτοῦ κεφαλῆς, ἰδίᾳ πυραλαβῶν ἅμα βασιλίδι τὸν C
 25 πατριάρχῃν τοιαύδε φησί. (Δ.) „Τῶν ἔξω σοφῶν οἱ χαριέστεροι

sed quod his navigasset. Minime scilicet laudandam existimabat vir sapiens eiusmodi audaciam, quae post tot nempe exhausta per mare infestum pericula in eadem rursus incurreret. (II.) Cum enim deberet Apocaucum, si non amplius aliquid praestare, at beneficiorum Cantacuzeni memor, non solum omni in eum odio parcere, sed et maximas agere illi gratias, linguoque et manu et quovis officii genere virum remunerari beneficium, a quo esset ex humili ad eum fortunae gradum evectus; omni tamen violato iure, innumeras ipsi mortes conflagabat ac moliebatur, ne Persarum quidem, gentis barbarae, leges reveritus, qui hominibus ingratis legitimas poenas irrogant; negantque eum, qui talis sit, erga Deum ipsum aut parentes aut amicos grato animo fore. Sed nimiram oportuit omnes affligi Romanorum urbes et provincias; ne, ut opinor, vetera simul et recentia gentis delicta impunita essent. Eoque permissum est talia per scelus obrepere malorum instrumenta et causas, nullo alio iure quam ambitione et vana gloria. Sed age illuc redeamus, unde nostra deflexit oratio. (III.) Cum, ut dixi, Cantacuzenus intelligeret, non desinere Apocaucum dolos et insidias struere adversus se, et funestissimam coniurationem in caput suum postpaulo erupturam praevideret, imperatricem et patriarcham privatim convenit, et hunc apud eos orationem habuit. (IV.) „Profanorum philosophorum prae-

A. M. 6849 τάναντία κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἐν τῷ αὐτῷ γενέσθαι ὑποκει-
 Ind. 9 μένω τῶν ἀμηχάνων εἶναι φησι. τούτου δ' οὕτως ἔχοντας,
 οὐχ ὄρω τίς ἂν ἐμοὶ γένοιτο μηχανή, ἣ μεριζομένη πρὸς δύο
 τάναντιώτατα παρέχοιτο δρῶν ἀσφαλῶς ἢ προκεχειρισμαι. τὸ
 μὲν γὰρ τῶν κοινῶν προνοεῖσθαι πραγμάτων ἁπάντων ἓνα με 5
 Δῶντα αὐτὸν, καὶ πάντων ἐπιμελεῖσθαι τῶν ὑπεικόντων τῇ βασι-
 λείᾳ ἀνθρώπων μὴ φραδίως ὑπὸ τῶν πολεμίων βλάπτεσθαι, πᾶ-
 σαν ἔλκει πρὸς ἑαυτὸ διάνοιαν, καὶ πῦσαν λογισμῶν ὑποτάττει
 φροντίδα· τὸ δ' αὐτοῖς ἐκείνοις, ὧν προνοήημαι, ἐπιβούλοις
 κεκρησθαι κατὰ τῆς ἑμαυτοῦ ζωῆς, τοῦτο δὲ παγγάλεπον ὄν 10
 ἀναγκάζει πάντων ἀποστάντα με τῶν ἄλλων φροντίδων μόνης
 τῆς ἑμαυτοῦ ζωῆς προνοεῖσθαι, καὶ τὴν οἰκίαν ἀσφάλειαν ἐκ
 Ἐπαντὸς πραγματεῦσθαι τρόπον. τούτου δὲ τὴν διόρθωσιν ἀμ-
 φοῖν ἡμῖν ἀνηρτῆσθαι ἐχρῆν, εἰ τὰ δίκαια πράττειν ἐβούλεσθε,
 οἷς χρέος ἦπαν ἀνηῆπται πᾶσι τρόποις ἐπελεγεσθαι ἀποτρέπειν καὶ 15
 ἀποκόπτειν, εἴτι πον κατὰ τε τῶν τῆς βασιλείας ὁμοῦ καὶ τῆς
 ἐκκλησίας ὑποφύοιτο κακίας βλάβστημα, ὃ λυμαίνεται προβαῖνον
 εἰς αὐξήσιν καὶ ἦπαν ἄρδην ἀφανιεῖ τὸ κράτος ἀμφοῖν. ἡμεῖς
 δὲ μοχθηροῖς ἀνδράσι λάθρα καὶ συχνὰ κοινολογούμενοι, καὶ
 20 Φτοῖς αὐτῶν παραλόγοις ἐπόμενοι λόγοις, τῇ ἀριστερῇ χειρὶ τὴν
 δεξιᾶν ἀποκόπτειν ἐπειγομένοις ἐκόντες ἔοικατε. ἔπειτα εἰ μὲν
 ἐμοῦ τὴν ψυχὴν ἐξάγειν τοῦ σώματος τοῖς ἐπιβούλοις ἦν πρὸς
 βουλήσεως μόνον, καὶ μὴ κατὰ παντὸς ἐχώρει, τῶν τε φίλων
 καὶ τῶν ἐχθρῶν, τὸ τῆς σφῶν ἀναιδείας ἕλφος, ἴσως μὲν ἐσί-

23. πάντων conii. Boiv.

stantissimi contraria eodem tempore eidem rei negant inesse posse. Quod cum ita sit, non video quaenam a me possit machina adhiberi, qua duabus rebus iisque maxime contrariis divisa cautissime possim exsequi ea quae decrevi. Nam et toti publicae rei unum me prospicere, et de omnibus, qui huic imperio subiecti sunt, sollicitum esse, ne quid detrimenti temere ab hostibus accipiant, id quidem omnes trahit ad se animi nervos, omnes vindicat cogitationes et curas. At eos ipsos vitae meae insidiari, quibus consulo, id vero gravissimum cum sit, cogit me omni alia cura abiecta uni providere salutis meae, et quoquo modo parare mihi securitatem. Eius autem rei emendationem ambobus vobis incumbere oportebat, si quae aequum erat ea facere voluissetis; vobis inquam, ad quos ea omnis cura spectat, quorum omne studium in eo poni debet, ut avertatis ac praecidatis, quidquid in imperium simul et ecclesiam succreverit germinis mali, quo in dies augeascente corrumpi possit atque omnino deleri utriusque potestatis robur. At vos, cum improbis hominibus clam et crebro colloquentes, eorumque insanis inducti suasionibus, iis ultro assimilamini, qui sinistra manu dextram amputare studeant. Iam vero, si animam mihi uni eripere vellent insidiatores mei, nec eorum insolentissimus gladius per amicos omnes, per omnem stirpem esset pervasurus, quicquam ego fortasse, fortasse etiam non qui-

γων ἄν, ἴσως δ' οὐ. οὐ γὰρ πάνυ μοι φαίνεται θεμιτὸν οὐδὲ A. C. 1341
 τοῦτο, προδιδόναι τὴν ἑαυτοῦ τις ἑκὼν γε εἶναι ψυχὴν, ἄλλου Imp. Io. Pa-
 κτήμα καὶ παρακαταθήκην οὖσαν, πρὶν πρὸς τοῦ δεσπότου γε- P. 368
 πέσθαι τὴν λύσιν. εἰ δ' οὖν, φρασάτω τις ἔμοι παρελθὼν, ἄτου
 5 χάριν ἀτάφους τῶν πάλαι δικαστῶν οἱ σοφώτεροι ῥιπτεῖσθαι κα-
 τεψηφίσαντο, ὧν αἱ χεῖρες καθ' ἑαυτῶν ἱστρατεύσαντο. ὅμοιον
 γὰρ εἶναι πως δοκεῖ τὸ τοιοῦτον, ὥσπερ ἄν εἴ τις ἐξ ἀλλοδαπῆς
 ἰὼν ἄλλου δεσμώτην δραπέτην ἐργάζουτο. εἰ δὲ πρὸς ἕπαντας
 ἄρδην ὁμοίως διαβυνοῖ τὰ τε τῆς ἐπιβουλῆς τῶν μοχθηρῶν καὶ B
 10 τοῦ γε κινδύνου τοῦμοῦ, μανίας οὐκ ἄν ἐλεύθερον ἐς τέλος εἴη
 τὸ σιγᾶν. εἰ δ' ἀκίβδηλος μὲν ὑμῶν ἢ πρόθεσις ἔμοι τετήρηται
 μέχρι νῦν, ὑπισχνέσθε δ' ἔτι καὶ τὴν ἐφεξῆς συντήρησιν αὐτῆς
 τὸ παράπαν διαφυλάξειν κακίας πάσης ἀμέθεκτον, καὶ ὅσα κατὰ
 τῆς ἐμῆς ὁμοίως μαίνεται ψυχῆς, ἔτοιμος αὖθις ἐγὼ τὴν τε ὑμε- V. 299
 15 τέραν ἄρτι περαινέιν δέησιν, καὶ ὁμοῦ τὰς τοῦ μακαρίτου βασι-
 λέως περὶ τῆς τῶν κοινῶν πραγμάτων ἐπιτροπῆς τε καὶ διοική- C
 σιως ἐντολάς. τοῦτο δ' οὐκ ἄλλως ἀναμφισβήτητον ἄν γένοιτο
 πᾶσιν ἡμῖν, πρὶν ἔνορκον ἡμῖν τὴν ὑπόσχεσιν καταστήσαι, καθὰ
 πολλαχῆ καὶ πολλάκις ἐν ταῖς τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἀμ-
 20 φισβητήσεσιν εἴωθε γίνεσθαι. τοῦτο γὰρ ἔμοι καταφύγιον ἀσφα-
 λές ἐν τῷ παρόντι δοκεῖ, καταστορέσαι δυνάμενον πῦσαν ἐμῆς
 ψυχῆς ὑποψίαν καὶ λογισμῶν τρικυμίαν. εἶναι γὰρ καὶ βοτάνην D
 Ἀσκληπιάδαι φασι τοῖς λύκοις θανάσιμον, ὅφ' ἦν ταῖς ἀλώπεξι
 προσιούσαις ἀφρόβως καθεύδειν περίεστιν. εἰ οὖν καὶ τοῖς ἀλόγοις

essem. Mihi enim nec istuc videtur omnino permissum, ut animam nostram,
 cuius est dominus alter, depositarii vero nos sumus, prodamus ultro et de-
 seramus, antequam liberaverit is, qui dominus est. Sin hoc licet, prodeat
 aliquis doceatque me, cur olim iudices sapientissimi voluerint eos proici
 inseultos, qui suam in se ipsos dextram armavissent. Perinde enim illud
 videtur esse quodammodo, ac si quis peregrino solo egressus alienum
 mancipium vinculis eduxerit, et fugitivum abire iusserit. Quod si ad omnes
 pariter pertinent et insidiae sceleratorum hominum, et periculum meum,
 insaniae crimen haud effugerim, si perpetuo sileam. Si vero voluntatem
 erga me sinceram hucusque retinueritis, eamque pollicemini servatam iri a
 vobis in posterum expertem omnis malignitatis, alienamque ab omni mol-
 litione, quae sit salutis meae infesta, paratus denuo ego sum vestrae petiti-
 onis rationem iam nunc habere, simulque mandatorum, quae divus impera-
 tor de imperii huius tutela et administratione scripsit. Id autem nobis
 omnibus non aliter stabile et certum fuerit, nisi iureiurando pactio firmata
 sit, quemadmodum passim et saepe fieri solet in disceptationibus rerum
 quotidianarum. Perfugium enim illud tutum mihi videtur in praesenti,
 idemque par omnibus animi mei suspicionibus, omnibus curarum fluctibus
 comprimendis. Nempe et herbam testantur medici exstare lupis mortiferam,
 sub qua vulpeculis tuto liceat obdormiscere. Si igitur et brutis animanti-

- A. M. 6849 εὐμήχανόν πως ἢ ἀνάγκη πρὸς σωτηρίαν γίνεται, ἄμεινον δ' ἴπου
 Ind. 9 τοῖς λόγῳ καὶ νῦ συμφυεῖ κεχροημένοις ἡμῖν ἐν τοῖς ἐπικινδύνοις
 πράγμασιν ἐγγύας ἀπαιτεῖν, ὁπόσαι πρὸς τὴν δι' ὄρων κατα-
 Εφείγουσι πίστωσιν. ἀμειψαίμην δ' ἂν καὶ αὐτὸς ὑμᾶς τοῖς παρα-
 πλησίοις, εἰ μὴ ἱκανὰ πρὸς ἀσφάλειαν πίστεως τὰ προϋπηρηγμένα 5
 δοκοίη. ἐν γὰρ ἔξουσία γενόμενος τοῦ τῆς αὐτοκρατορίας περιβα-
 λίσθαι τὸ σχῆμα, πρὸς ἐσχάτας ἤδη τοῦ βουσιλέως ὄντος προῦς,
 ὅτε καὶ σὺν τοῖς ὄυσιν νείσειν ἐκεῖνου τῶν βασιλείων ἔνδον αὐτὸς
 γενόμενος φρουραῖς στρατιωτικαῖς ἡσφαλισάμην αὐτὰ, μηδε-
 νὸς ἀντιπράττοντος, ἀλλὰ πάντων ὑπεπηχότων τῷ δέει, οὐ 10
 Ἔταυτὸν πέπονθα τοῖς παρ' ἄξιαν ἐντυχοῦσί τιμι θησαυρῷ, καὶ
 ἀμφοτέροις τὸ τῆς ψυχῆς ἀναπιμπλάναι τοῦ ἔρωτος φίλτρον
 ἐπιγεομένους· ἀλλ' ἔμεινα τῶν τῆς ἐξαρχῆς προθέσεως ὄρων ἐντός.
 πολλῷ δὲ δῆπου σαφέστερον ἔξουσία καὶ πλοῦτος καὶ αὐτόνομος
 δύναμις γνώμην ἀνθρώπου δηλοῦσιν, ἢ πενία καὶ ὑπεξούσιος 15
 δόλαιτα. τῷ γὰρ ἀκουσίῳ βιαίως ἐνίων τὰ ἤθη τυραννούμενα
 P. 369 λυθάνει διὰ μακροῦ τὰς τῶν ἔξωθεν κρίσεις τῆς ἀληθείας κατα-
 ψευδόμενα. ἐν μὲν οὖν ἐκεῖνο μετὰ τὴν τοῦ βασιλέως τελευτήν
 τῆς ἐμῆς καθαρότητος παραστατικὸν, καὶ ἅμα τῆς ὑμῶν δειλίας
 ἀναιρετικὸν, ὅτι παρὸν ἐκ τοῦ ῥάστου τὸ βασιλεῖον περιζύσα- 20
 σθαι κράτος, οὔτε πέπραχα τοιοῦτον οὐδὲν, οὔτε βεβούλευμαι,
 ἀλλ' ἔμεινα πάμπαν τῶν ὄρων τῆς εἰθισμένης τάξεως ἔνδον, ἀκή-
 ρατον συντηρῶν τὸ φρονεῖν τῆς ψυχῆς. οὐ γὰρ τοσοῦτον ἀνθρώ-
 Βποικς ἀρέσκειν ἔχρνα δεῖν, ὅσον τῷ τῶν ἀδῆλων ἐπόπτῃ Θεῷ. οἰ

bus ipsa necessitas quasdam salutis tuendae artes suggerit, quanto nos magis, qui ratione insitaque intelligentia pollemus, postulare aequum est, rebus dubiis ac suspectis ut nobis caveatur iis omnibus cautionibus, quae fidem iureiurando sanciant. Referam autem vobis paria et ipse, si praeteritae res ad fidei confirmationem non satis esse videantur. Certe cum penes me esset imperatoriae potestatis induere insignia, extremum spiritum iam exhalante imperatore, tum scilicet cum palatium, in quo cum duobus defuncti filii versabar, praesidio munebam militari, nemine obsistente, omnibus metu prostratis, non idem mihi accidit atque illis, qui in thesaurum aliquem incidunt minime digni, et manu utraque gestiant ardentem animi libidinem explere; sed me intra pristini instituti limites continui. At potentia et opes et quae sui iuris est libertas, qua quis mente sit declarat multo certius, quam inops et mancipata alteri vita. Quorundam enim mores necessitate tanquam vi tyrannica oppressi aliorum hominum opinionem sic fallant, ut diu mendacium veritati praevaleat. Una igitur res haec post mortem imperatoris et meam integritatem satis commendat, et vos liberat meta, quod facili labore potestatem mihi imperatorium arrogare cum possem, nec tale admisi quidquam nec cogitavi, sed omnino intra officii consueti limites incorrupta animi moderatione steti. Placendum enim putavi non tam hominibus quam Deo, qui occulta perspicit. Illi quippe testes

μὲν γὰρ τῶν δρωμένων ἐς τοῦμφυνὲς καθίστανται μάρτυρες μό- A. C. 1341
 των, οὗς καὶ παραλογίσασθαι ἔξεστιν ἐνίοτε, εἴ τις τοὺς τῆς Imp. Io. Pa-
 κακίας καρποὺς τοῖς τῆς ἀρετῆς ὑποτίθῃσι σχήμασι τε καὶ χρώ- laeol. 1
 μασι. θεὸς δ' ἐν αὐτοῖς πρὸ τῶν ἔργων τοῖς τῆς καρδίας κινή-
 5 μασιν ἐρεῖδει τὰ τῆς ἐξετάσεως ἵχνη, καὶ τὸ βῆμα τῆς δίκης ἐν
 αὐταῖς συγκροτεῖ τῶν λογισμῶν ταῖς ἀρχαῖς, ἐνθα χώρων οὐκ ο
 ἔχει σχῆμα καὶ χρῶμα καλύπτει, εἴ τι κακίας ἐκεῖ παραφα-
 τισθαι βούλοιο βλάστημα. δεῦτερον δέ, τὸ παρὸν, ὃ καὶ πά-
 σης κέκτηται κακίας ὑπεροχὴν. δέον γὰρ τὴν ἐμὴν ἐκείνην αἰδου-
 10 μένους πρᾶντητα καὶ δικαιοσύνην ὅλη γνώμη καὶ χειρὶ καὶ γλώττῃ
 συναιρεσθαι πράξεσι ταῖς ἐμαῖς καθημένους ἀφρόντιδας, ὑμεῖς
 δὲ... ἀλλὰ σιωπῆν ἄμεινον θεῷ τὸ πῦν ἐπιτρέψαντας." (E.) 'Ο
 μὲν οὖν Καντακουζηνὸς ἐνταυθοῖ κατακλείσας τοῦ λόγου τὸν D
 δρόμον, καὶ ὄρκους δοὺς καὶ λαβὼν πρὸς τε τῆς βασιλίδος πρὸς
 15 τε τοῦ πατριάρχου, μηδὲν τὸ παράπαν ἐπιβουλον μήτε δρᾶσαι
 μήτε βουλεύσασθαι, ἀναστὰς ἐξῆι τοῦ βήματος. (ς.) Καὶ V. 300
 ἦν ὄλος εὐθὺς ἐν ἐτοιμασίᾳ τῆς ἐκστρατείας καὶ τοῦ πρὸς πέ-
 ρους ἄγειν τὰ πάλαι καλῶς βουλευθέντα. τὰ δ' ἦν, πρῶτον μὲν
 -διανομαὶ κτημάτων πρὸς ἅπαν τὸ στρατιωτικόν· ἔτι τε δωρεὰ
 20 καὶ χάριτες καὶ τῶν πρὶν ὀφλημάτων ἐκτίσεις ἐκ τῶν οἰκείων E
 χρημάτων αὐτοτελῆ τὴν διάρκειαν ἔχουσαι· χρημάτων γὰρ τηρι-
 καῦτα καὶ τοιαύτης δαπάνης ἐσπάνιζε τὰ βασιλικὰ προταναῖα·
 ἔπειτα ἐκστρατεῖαι κατὰ τῶν πέριξ ἐχθρῶν· ὧν οἱ μὲν ἐπι-
 θετο· πάλαι καὶ τὸς Ῥωμαίων ἐδῆρουν ἀνέστην ὑπόσαι πρὸ

existunt eorum dumtaxat quae palam fiunt, et aliquando possunt decipi, si
 quis vitia sua imagine et colore virtutis obtexit. Deus vero ipsis illis, qui
 actiones antecedunt, motibus cordis examinis sui vestigia imprimit, et
 iustitiae tribunal in ipsis figit cogitationum radicibus, ubi umbra et spe-
 cie celari non potest, si quis inde laboret sese trudere improbitatis foetus.
 Altera res est id quod nunc accidit. Est autem illud summae improbitatis.
 Vos enim cum oporteret, meam reveritis clementiam et aequitatem, omni
 studio manumque et lingua navare mihi operam quietos, omnisque sollicitu-
 dinis expertes; vos inquam... sed silere satius est, ac rem omnem Deo
 permittere." (V.) Abrupto igitur ibi orationis cursu, datoque et accepto
 tam ab Augusta quam a patriarcha iureiurando, nihil omnino facturos aut
 medituros eos insidiosae, surgit Cantacuzenus et foras exit. (VI.) Iamque
 erat in eo totus, ut exercitum educere et iis finem imponere pararet, quae
 pridem bene decreta essent. Erant autem illa; possessiones omnibus co-
 piis distribuendas; tum conglarium et largitiones, et pecuniae iam olim
 debitae integra de suo solutio (pecuniae enim penuria tum temporis fisco
 laborabat, nec erat unde suppeditarentur hi sumptus); expeditiones deinde
 adversus hostes, qui circumstabant; quorum alii pridem adorti erant diri-
 piebantque impune Romanas urbes et provincias, quotquot ob oculos po-

- A. M. 6849 ὀφθαλμῶν ἐκείνοις ἔκειντο πόλεις ἅμα καὶ χώραι· οἱ δ' ἐν παρα-
 Ind. 9 σκευῇ τοῦ ληστεύειν ἦσαν ἤδη διὰ τὴν τοῦ βασιλέως αἰφνίδιον τε-
 Fλευτῆν. (Z.) Ἔκον δ' αὐτῶ καὶ γράμματα λάθρα πολλὰ πολ-
 λαχθέν, ἐκ τε Ἀκαρνάνων καὶ Τριβαλλῶν ἐκ τε Θετταλῶν καὶ
 Πελοποννησίων Λατίων, τὴν σφῶν ὑποταγὴν ὑπισχυόμενα. 5
 ἀρεσκόμενοι γὰρ αἱ τῇ αὐτοῦ μεγαλοπρεπεῖ τε καὶ εὐγενεῖ δια-
 θέσει τῆς γνώμης, ἐκόντες αὐτῶ προηροῦντο σφᾶς τε αὐτοὺς προ-
 διδόναι καὶ πόλεις τὰς ἑαυτῶν ἐκείνοι. καὶ ἦν ἐν μελέτῃ λοιπὸν
 P. 370 περιῶν, ἅπαντα Ῥωμαίοις ὑπήκοα πεπραχέναι· οἷς μὲν ἐντὴν
 ἔκοντι προσχωρεῖν, νόμοις δεξιούσθαι φιλίας· οἷς δὲ πρὸς βου- 10
 λήσειω ἀντίστασθαι, τούτους δ' ὕπλων καὶ μάχης τῇ κρίσει
 παραχωρεῖν.
 A. M. 6850 ζ'. Μετὰ μέντοι τὰς τοῦ Ἀρκτούρου ἐπιτολὰς ἄρας ἐς
 Ind. 10 Β Θράκην ἐκ Βυζαντίου περὶ τὰ μεθόρια τῶν τε Μυσῶν καὶ Ῥω-
 μαίων περιφανῶς κατεστρατοπέδευσε, δυοῖν ἕνεκα· ἡ γὰρ, δει- 15
 σαντος Ἀλεξάνδρου, τοῦ τῶν Μυσῶν βασιλέως, τὰς πρὶν ἀνα-
 νεώσασθαι καὶ κυρῶσαι σπανδύς· ἡ πολέμῳ τὴν τῶν πραγμά-
 των ἐπιτρέψαι κρίσιν. οὐ γὰρ ἦν εἰκὸς εἰς Θετταλούς τε καὶ Τρι-
 βαλλοὺς ἀπίοντας κατόπιν ἀφείναι τὴν τούτου μάχην, ὥσπερ
 Cτινὰ κεραυνὸν ἐγγύθεν κατὰ τῆς Θράκης ἐπαιωρούμενον. ὄθεν 20
 καὶ κατὰ τὸ τῆς γνώμης βουλόμενον τὰς διαλύσεις ῥῆστα κατα-
 πραξάμενος περιήει τὰς Θρακικὰς πόλεις καὶ χώρας περισκοπῶν,
 καὶ ἀναλόγους ποιούμενος αὐταῖς τὰς φρουράς ἐκείθεν ἄχρι Καλλι-
 λιοῦπόλεως· ἐνθα δὴ καὶ ναυτικὴν ἠκηκοίε δύναμιν παμπληθῆ
 21. τὸ add. Boiv.

sitae essent; alii propter subitam imperatoris mortem ad praedam sese iam accinxerant. (VII.) Sed et litterae ei multae multis ex locis afferre-
 bantur Acarnanum, Tribalorum, Thessalorum, et Latinorum Peloponnesio-
 rum: qui se omnes ei obsequentes fore pollicebantur. Magnifico enim et
 generoso illius animo delectati ultro se suasque urbes dedere illi decreve-
 rant. Atque ille meditabatur omnia deinceps circumveniendo Romanae pote-
 stati subicere, et eos quidem legitimo amicitiae foedere sibi conciliare, qui
 se in fidem eius ultro conferre mallerent; quibus vero animus esset resi-
 stendi, cum iis bello et armis decernere.

7. Caeterum orto Arcturo profectus Byzantio in Thraciam circa My-
 sorum, et Romanorum confinia palam castrametatus est, duabus de causis:
 aut enim perterrito Alexandro, Mysorum rege, antiqua renovatum et con-
 firmatum iri foedera; aut rem totam permissum iri armorum iudicio. Ne-
 que enim par erat, in Thessalorum, aut Tribalorum fines ingredi, relicto
 post se illius exercitu, qui fulminis cuiusdam instar impendens de propin-
 quo minaturus esset Thraciae. Reconciliatione itaque ex animi sententia
 et nulle negotio facta, circumire inde coepit Thraciae urbes et provincias,
 omnia oculis perlustrando, et praesidiis, prout necesse erat, muniendo,
 illius usque Callinopolin; quo et Persarum navalem exercitum numerosissi-

τῶν Περσῶν ἐξ Ἀσίας εἰς Εὐρώπην μέλλουσαν διαβαίνειν ἐπὶ Α. C. 1341
 ποτήρῳ τῆς Θράκης καὶ τῶν ἐν ταύτῃ Ῥωμαϊκῶν χωρῶν καὶ ^{Imp. Io. Pa-}
 πόλεων, ναυαρχοῦντος καὶ τὸν τοιοῦτον ἄγοντος στόλον ἐνός D ^{lneol. 1}
 τινος, ὄνομα Ἀμούρ. (B.) Εἰς γὰρ σατραπίας διαιρεθείσης V. 301
 5 τῆς τῶν Περσῶν ἀρχῆς, ὡς ἀνωτέρω πού περὶ τούτων εἰρήκειμεν
 πλατύτερον, ἄλλοι ἄλλα τῶν παραλίων διέλαχον τῆς Ἀσίας·
 οὓς οἱ ἀπόγονοι τοῦ χρόνου ῥέοντος διαδεξάμενοι, οἱ μὲν διὰ σὺ-
 νεισιν καὶ ἐμπειρίαν πολεμικὴν εἰς μείζον προκεκοφέναι τὴν τοῦ
 κλήρου διαδοχὴν ἐπεπράχασαν· οἱ δὲ νωθρότητι διανοίας τοῖς E
 10 οὔσι μόλις ἐνέμεναν. εἰσὶ δ' οἱ καὶ τῶν ὄντων τελείως ἐξεπεπτώ-
 κισαν. τούτων τοίνυν ἁπάντων ἰσχυρότερος ὁ Ἀμούρ ἐγγόνει,
 σπουδῇ καὶ τόλμῃ χρησάμενος ὑπὲρ τοὺς ἄλλους. Ἀυδίας γὰρ
 καὶ Ἰωνίας οὗτος ὦν ἡγεμὼν ναυτικοῦ τε στόλου τὴν θάλασ-
 σαν ἐμπέπληκε καὶ φοβερός ἐν βραχεῖ μὴ ὅτι ταῖς ἐν Αἰγαίῳ
 15 νήσοις ἐγένετο θαλαττοκρατῶν, ἀλλὰ καὶ Εὐβοεῦσι, καὶ Πελο-
 ποννησίοις, Κρησί τε καὶ Ῥοδίοις, καὶ πάσῃ τῇ ἐκ Θεσσαλίας P. 371
 ἄχρι Βυζαντίου παραλίῳ. τούτους γὰρ ἅπαντας ὁπότε βούλοιο
 ναυστολῶν τε ἰδῆου καὶ φόρους ἐτησίους συνῆγε μάλα τοι βρι-
 θοντας ἐξ αὐτῶν. (Γ.) Οὗτος οὖν ἐκ πολλοῦ, τῆς τοῦ Καν-
 20 τακουζηνοῦ φήμης μετὰ κρότων καὶ ὕμνων μακρῶν διὰ πάσης
 πορευομένης γῆς καὶ θαλάττης, ἔραστὴς ἐγεγόνει πάνν τοι
 σφόδρα διάπυρος, καὶ φιλίαν τηρήσειν αὐθαίρετον ἐπηγγελάτο B
 διὰ βίου παντὸς αὐτῷ τε καὶ παισὶ διαδόχοις αὐτοῦ. καὶ μέν-
 τοι καὶ τοιαύτην αὐτὴν εἰς τέλος τετήρηκεν, οἷαν οἶμαι οὐδ' ὁ

mum traiectum iri ex Asia in Europam audierat, Thraciae infestum, pro-
 vinciasque et urbibus, quas Romani illic haberent; praefectum autem et
 ducem esse illius classis quendam, nomine Amur. (II.) In satrapias supra dixi-
 mus, alii alias sortiti sunt maritimas Asiae regiones. Quas cum nepotes
 a maioribus procedente tempore accepissent, alii industria sua et rei belli-
 cae scientia effecerant, ut hereditas illa maiorem in modum ampliaretur;
 alii ob ingenii tarditatem vix sua retinuerant; alii denique etiam sanarum
 rerum possessione omnino exciderant. Hos omnes Amurius potentia supe-
 rabat. Namque hic cum Lydiae praeeset et Ioniae, navalibus copiis mare
 implevit; et illius imperio potius evasit brevi metuendus, non insulis
 modo Aegaei, sed et Euboeensibus, et Peloponnesiis, et Cretensibus, et
 Rhodiis, et toti maritimae regioni, quae a Thessalia Byzantium usque ex-
 tenditur. Hos enim omnes, quoties libitum esset, navibus advectus diripie-
 bat, cogebatque ab iis gravissima quotannis tributa. (III.) Hic igitur iam-
 pridem Cantacuzeni, cuius fama multo plausu et maximis laudibus cele-
 brata totum terrarum ac maris orbem peragraverat, ardentissimo amore
 captus fuerat, et ingenuam ac voluntariam promiserat se, quoad victurus
 esset, servaturum esse amicitiam cum eo, et cum liberis, quos habiturus ille
 esset successores. Et certe talem eam ad extremum usque spiritum serva-

A. M. 6850
Ind. 10

πᾶς ἀλλαγῶ παρέδειξεν αἰῶν. καὶ τοῦτο προϊόντων ἡμῶν αἰ
κατὰ τὴν ἄρμόττουσαν χώραν ἄφηγήσεις, τῆς ἀληθείας οὐκ ἐκ-
χωροῦσαι, σαφηνιοῦσι τοῖς πᾶσιν ἐς τὰκριβές. νῦν δὲ μόνον τὸ
C τῆ παρούση χρεῖα περὶ αὐτοῦ προσῆκον ἐπόντες ἀπαλλαζόμεθα.
(A.) Τοῦ γὰρ βασιλέως τελευτήσαντος ἤδη, καὶ φήμης διαδο- 5
θείσης, ὡς βασκανία τυραννηθέντες τῶν τῆς βασιλικῆς γερου-
σίας ἔνιοι τὴν τοῦ Καντακουζηνῶ καθελεῖν ἐπεχείρησαν δόξαν,
σατραπικοῦ τινος οὗτος ἐγεγόνει πλήρης θυμοῦ καὶ βιαίας ὀργῆς·
καὶ ἅμα παμπόλλων ἐμπλήσας νεῶν τὸ τῶν Σμυρναίων ἐπίνειον
D ἔμελλε τὴν ταχίστην, ὡς ἔφαμεν, διαβαίνειν ἐπὶ κακῶ τῶν ἄκρι 10
Βυζαντίου Θρακικῶν χωρῶν καὶ πόλεων. ταῦτα ἐπειδὴ περὶ Χερ-
ρόνησον ἀκήκοέναι συνεπεπτώκει Καντακουζηνῶ, διὰ σπουδῆς
ἐγεγόνει μικρῶς πέμψαντι, τὸν τοιοῦτον τὴν ταχίστην ἀναχαιτί-
σαι στόλον. ὃ δὲ καὶ θᾶπτον ἢ λόγος εἰπεῖν ἐγεγόνει, ῥῆον ἢ
κατὰ δοῦλον δεσπότου κελεύοντος, τοῖς τοῦ Καντακουζηνῶ 15
γράμμασιν ὑπέξαντος καὶ ὑπενδόντος τοῦ βαρβαρικοῦ φρονήμα-
E τος ἐκείνου. τοῦτο μέγα μὲν, καὶ μακράν τινα ἤκει κομίζον τὴν
ἐκπλήξιν ταῖς τῶν ἀκούοντων ψυχαῖς. εἴ τις δ' αὐτὸ τοῖς ἐφεξῆς
τοῦ ἀνδρὸς ὑπὲρ τοῦ Καντακουζηνῶ πεπραγμένοις πρὸς φίλιαν
δείγμασι παρεξετάζειν ἐθέλει, πολλοστημόριον ἂν τὸ βραχύτατον 20
εἶναι λογισαίτο. (E.) Ἐγὼ δὲ καὶ πρὸς τὸ πύλαι τῆς Ῥώμης
κράτος ἐκείνο τὸν νοῦν ἀνήνεγκα, καὶ ἀνεμνήσθην, ὅπως πρόσ-
F ταιγμα ἐν τότε Ῥωμαϊκὸν, πᾶσαν ἐπιπορευόμενον γῆν τε καὶ
θάλατταν, κατέπληττεν ἅπαντας, καὶ τῷ δέει μικροῦ καὶ ἀπο-

19. πρὸς φίλλας δαῖγμα conl. Boiv.

vit, qualem nec tota retro antiquitas alibi (ut opinor) ostendit. Quod nos quidem infra suo loco accurate omnibus declarabimus, ita quaeque narra-
turi, ut nunquam a vero deflexuri simus. Nunc autem, ubi id quod ad
praesens institutum pertinet de eo dixerimus, ad alia veniemus. (IV.) Mor-
tuo iam imperatore, famaue dispersa, cruciatus invidia quosdam ex
palatinis senatoribus Cantacuzeni auctoritatem conari evertere, furore ille
quodam satrapico violentaque ira percitus fuerat; statimque impleverat
maxima navium copia portum Smyrnaeorum, quamprimum (ut dixi) tra-
iecturus, Thracumque urbes et agros Byzantium usque afflicturus. Id cum
Cantacuzenus circa Chersonesum casu rescivisset, omni diligentia missis le-
gatis providit, ut classis illius impetus quam celerrime inhiberetur. Quod
quidem dicto citius perfectum est. Facilius enim quam iubenti domino
servus, Cantacuzeni precibus cessit ac paruit barbaricus ille spiritus. Id
quidem magnum, et audientium animis plurimum movet admirationis. Ve-
rum id si quis velit cum aliis conferre amoris significationibus, quas Can-
tacuzeno idem postea dedit, minimum certe ac levissimum esse iudicabitur.
(V.) Ego vero inter haec ad veterem rei Romanae potentiam animum re-
tulit, ac tempora illa sum recordatus, quibus unum populi Romani edictum,
terra et mari peragratis, mortales omnes percellabat, et paene exanimabat

θῆσκαι ἐποίει· καὶ οὗτ' Ἀσία κατ' Εὐρώπης μάχιμον ἐκίνει ξί-
 φος, οὔτε τοῦναντίον αὐθις· ἀλλ' ἅπαν τὸ ἀντιπρόσθιον εἰς
 ἔσπονονδον ἐκέρνατο σύμπνοιαν· καὶ Κιλίξ μὲν διὰ Βιθυνίας
 ἄοπλος ἐπορεύετο, καὶ Θρᾷξ διὰ τῆς Ἰταλίας ὁμοίως· καὶ ὡς
 5 διὰ φίλιας Σανρομάται τῆς Ἑλλάδος ἴοντες τῶν τε Παναθη-
 ναίων ἦσαν θεαταὶ καὶ ταῖς ἐν Ὀλυμπία καθίσταντο τετραετη-
 ρικαῖς ὑρματηλασίαις ἀνθύμιλλοι· καὶ ἰλογοσύμην κατ' ἐμαυτὸν, V. 302
 ὡς καὶ νῦν ἐφ' ἡμῶν τοιοῦτόν τι συνέβαινε ἄν, εἰ πάμπαν ἐκ
 μέσου τὰ τῆς συγχύσεως ἀπήλλακτο σπέρματα, ὅσα κατὰ τοῦ
 10 Κατακουζηνοῦ συνεσεύασεν Ἀπόκαυκος. εἶεν.

ἦ. Αὐτόθι δ' ἀκηκῶς, ὅτι τε νόσημῷ τι ἐνέσκηψεν Ἄννη B
 τῇ βασιλίδι, καὶ ὅτι τὴν συνήθη κακοτροπίαν Ἀπόκαυκος ἀνα-
 ξαιῶν πεφώραται τε καὶ φοβηθεὶς ἀπέδρα πρὸς τὸ τῶν Ἐπι-
 βατιῶν φρούριον, καὶ τρίτον, ὡς ὁ πατριάρχης ὑπὲρ ἐκείνου τὰς
 15 τῆς βασιλίδος Ἄννης ἀκοῦς διαταρᾶτων οὐ πάτεται καὶ δέμε-
 νος, τὴν μὲν πρόσω πορείαν ἐπέσχεν· αὐτὸς δ' ἐς Βυζάντιον
 τάχιστα ἐπαρῆει· καὶ τὴν μὲν βουσιλίδα φῶν τε καὶ ἤδη τοῦ
 ἐσκήψαντος ἀπήλλαγμένην εὔρει νοσήματος· τὸν δὲ πατριάρχην C
 ἰδίᾳ λαβὼν μαλακοῖς τισι λόγοις τῆς αὐτοῦ σμικροπρεπείας κα-
 20 θήψατο, καὶ διεξῆκει τοσαῦτα, ὅποσα δεξιῶς πως ἐπιφραπίζοντα
 ἦν τὴν τε ἐδκόλιαν τῶν τρόπων καὶ τὸ τῆς γνώμης ἀβέβαιον·
 καὶ ὅπως πρὸς ἑαυτὸν στυσιάζων, καὶ πολέμια τῇ γλώττῃ δια-
 πραττόμενος ἔργα, ἣ μᾶλλον ὁ τοῖς ἰδοῖς μαχόμενος λόγοις

metu: nec Asia in Europam gladium dīstringebat, nec vicissim Europa in
 Asiam; sed quaecunq̄ue infensa fuerant, concordī foedere iungebantur; et
 Cilix quidem per Bithyniam inermis vadebat, et itidem Thrax per Italiam;
 Sauromatae vero, per Graeciam quasi foederatam euntes, et Panathe-
 naeorum spectatores aderant, et cūrulibus in ludis, qui quadriennio quoque
 exeunte Olympiae celebrabantur, de palma certabant. Tum cogitavit me-
 cum tacite, simile aliquid nostra aetate exstiturum fuisse, si de medio pe-
 nitus sublata fuissent semina omnium turbarum, quae adversus Cantacuze-
 num Apocaucus suscitavit. Esto.

8. Sed cum illic Cantacuzenus audivisset, imperatricem Annam mor-
 bo esse correptam, et Apocaucum ad suum illud perversissimum ingenium
 rediisse, deprehensumque ad castellum Epibatarum prae metu aufugisse;
 patriarcham autem imperatricis aures pro illo indesinenter obtundere, ac
 precibus fatigare; exercitum ultra tendentem inhibuit: ipse autem Byzan-
 tium quam citissime rediit. Ac Augustam quidem convalescentem, et morbo
 illo, quo fuerat correpta, levatam offendit. Patriarcham autem separatim
 convenit, illius pusillum animum mollibus dictis castigavit, eaque comme-
 moravit, quibus facilitatem morum in illo, et levitatem ingenii scite ac pru-
 denter perstringeret. Eum nempe, cui secum esset contextio, cuius facta
 linguae adversarentur, aut qui ipse potius cum suis palam dictis pugnaret,

- A. M. 6850 ἐς τοῦφανές, σχολῆ γ' ἄν ἄλλους στασιάζοντας καὶ μαχομέ-
 Ind. 10 D νους ἀλλήλοις πείσειεν εἰς ὁμοφροσύνην ἐλθεῖν ἀστυάσιον.
 (B.) Ἐπειτα καὶ δευτέρους ἐπὶ τοῖς προτέροις ἐκείνοις ἀπήτησεν
 ὄρκους. καὶ ὅς, ἐκ μέσου πάμπαν ποιῆσθαι βουλόμενος ὑποπτον
 ἔπαν, ἵνα μὴ τι πάθῃ δεινὸν ἄπαξ ἐπιορκῶν φωραθεῖς, οὐ μόνον
 ἱερεῦσι προσήκοντα ὁμώμοκεν ὄρκον, ἀλλὰ καὶ ὅς δημοσίοις
 E ἀνδράσιν εἴθισται· καὶ ἄρὰς ἐπὶ τούτοις ἐπροὔτεινε καθ' ἑαυτοῦ
 τὰς μεγίστας ὁμοῦ καὶ φρικώδεις, εἰ ψευδόμενος ὄλως ἐπὶ τοῖς
 λεγομένοις ἄλοῦη. (Γ.) Τῶν δὴ τοιούτων ἐπὶ τοιαύτῃ καταστά-
 σει συνεχεζέντων, τὴν ταχίστην αὖθις ἐξῆι τοῦ ἄστεος ὁ Καν- 10
 τακουζηνός, σὺν πολλῇ τῶν οἴκοθεν χρημάτων παρασκευῇ καὶ
 ὅσα πρὸς δωρεὰς φιλοτίμων τῶν προσιέναι μελλόντων αὐτῷ παν-
 P. 373 τοδαπῶν ἐθνήων ὁμοῦ καὶ πρεσβευτῶν καὶ πόλειον παρεσκευάστο·
 ἐπιπλά φημι καὶ χλαίνας Ἰταλικὰς ἐξ ἐρίου, καὶ ὅσα ἕτερα μα-
 κρὸν τὸ φιλότιμον ἔχουσι τῶν χαρίτων. (Δ.) Ὁ γε μὴν Ἀπόκαυ- 15
 κος ἐς τὸ φρούριον αὐτοῦ συγκλεισθεῖς, ἀντι τοῦ μᾶλλον αἰσχό-
 νεσθαι καὶ ἐρυθριᾶν ἐπὶ τῇ αὐτοῦ ἀνάνδρῳ καὶ γυναικώδει διαίτῃ,
 ὁ δὲ τὸνναντίον ἐτετύφωτό τε καὶ ἠφρῦός ἀπάσης μεστὰ διεξῆι
 ῥήματα, καὶ αὐτοῦ Καντακουζηνοῦ κατεμέμφετο ἀβουλίαν, ὅτι
 B μὴ καὶ αὐτὸς τὴν ὁμοίαν ἠτοιμάσατο πρόνοιαν ἑαυτῷ, ἵν' ἐν 20
 καιροῖς ἀνάγκης καὶ φόβου τοιοῦτον ἔχοι πρὸς ἀσφάλειαν φρού-
 V. 303 ριον καταφεύγειν. (E.) Ὁ δ' ἀκούων, καὶ τῆς ἐκείνου καταγε-
 λῶν εὐθελείας, τοιαύτας ἀντεπήγε τὰς ἀποκρίσεις. „Ὅδ' ἰδοῖς“,
 φησι, „καὶ πλίνθοις ἐγὼ τὴν ἐμὴν τειχίσειν ἀσφάλειαν ἐγνώκα

aliis dissidentibus atque inter se pugnantibus haudquaquam persuasurum esse, ut in concordiam redirent, seditionibusque abstinerent. (II.) Novum deinde iusiurandum, praeter illud superius, exegit. At hic volens omnem suspicionem tollere, ne quid gravius pateretur periurii semel convictus, non sacerdotum modo iusiurandum, sed et illud, quod laicis solenne est, iuravit: seque execrationibus in id maximis atque horrendis devovit, si ullatenus mendax in iis quae dixisset argueretur. (III.) His ita constitutis, iterum Urbe quam celerrime egressus est Cantacuzenus, magna instructus domesticae pecuniae vi, earumque rerum, quae comparatae essent ad conciliandos muneribus obvios quosque, populos, urbes, legatos. Suppellectilia intelligo et vestes Italicas ex lana, et quaecumque alia plurimum ad conciliandam gratiam valent. (IV.) Ast Apocaucus castello suo inclusus, tantum aberat ut pudore afficeretur erubesceretque suum illud minime virile ac prorsus foemineum vitae institutum: etiam animis inflabatur, et voces omnis arrogantiae plenas iactabat, et Cantacuzenum ipsum inscitiae arguebat, quod non et ipse sibi cautione simili providisset, ut in extremis angustiis periculosisque temporibus tale haberet perfugium ac praesidium salutis. (V.) At ille haec audiens hominis stoliditatem irridebat, et eiusmodi dabat ei responsa. „Non lapidibus aut laterculis meam salutem mu-

δεῖν, οὐδ' ἐφ' οὕτω μικροῖς καὶ ψευδέσιν ἐμοὶ τερατεύεσθαι καὶ **A. C. 1341**
 τοιαύτην ῥημάτων προφέρειν κομψότητα εἰδιστο· ἀλλὰ τῷ ἡδρα- **Imp. Io. Pa-**
 σμένῳ τοῦ ἡθους ἐγκριτεροῦντι διηλεκῶς φρούριον ἔχειν ἀθά- **laeol. 1**
 νατον καὶ ἄγκυραν ἀσφαλῆ πρῶτον μὲν τὰς πρὸς θεὸν ἀναμ-
 5 φισβητήτους ἐλπιδας, καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἀκήρατον δύναμιν· ἐνθα
 μόνῳ γεωργουμένης τῆς γνώμης τῷ τῶν ἀδῆλων ἐπόπτη θεῷ, τὸ
 τῆς ἀσφαλείας ἀμύραντον αἰεὶ διαμένει βλαστώνον, μήθ' ἥλιον
 περιμένον τὴν τοῦ κρείττονος ἐρμηνεύσοντα κρίσιν, μήτε Πλά-
 10 τῶνος καὶ Δημοσθένους γλῶτταν ὑβρὰν καὶ μάλα λαμπρῶς Ἄτ-**D**
 τικίλῳσαν· ἀλλ' αὐτομάτως διὰ τῆς τῶν πραγμάτων ἀκολουθίας
 ἐπὶ μέσης τὸ θαῦμα μονοουχὶ κηρύττον τῆς οἰκουμένης. ἐν μὲν
 γὰρ ταῖς τῶν προσκαίρων φρουρῶν καὶ πυργωμάτων τρυφαῖς καὶ
 βλακείαις ταχὺ τὸ τερπνὸν ἀποθνήσκει τῆς ὥρας ἐφήμερον ἔχον
 τὴν ἔλσαν. ἐγὼ δὲ τὰς τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς ἐμαντῷ κατε-
 15 σκεύεσα φρούρια καὶ πύργους παμπληθεῖς τε καὶ ἀσφαλεῖς, εἰς **E**
 οὓς ἐμβέβληκα φέρων αὐτὸς τὴν ἐμαντοῦ ψυχὴν. καὶ ὁ μὲν Πλά-
 τῶν ἐν ἄλλοτριῷ σώματι ζῆν τὴν τοῦ ἐρῶντος ἐφῆ ψυχὴν· τὴν
 δ' ἐμὴν ψυχὴν οὐκ ἐν ἄλλοτρίοις σώμασιν, ἀλλ' ἐν ἄλλοτρίαις
 σσνητέχθῃ ζῆν ταῖς ψυχαῖς. μηδὲ γὰρ σωμαίων, ἀλλὰ ψυχῶν
 20 ἐπύργων αὐτὸς ἐραστής, καὶ ψυχὰς τοὺς ἐραστὰς εὐτύχησα·
 καὶ τρόπον ἕτερον ἐμψύχους τὰς τῶν πλείστων πέπραχα ψυχὰς.
 τοιοῦτους ἐμαντῷ κατεσκεύεακα πύργους ἐγὼ, καὶ οὕτω μετὰ πά-**F**
 σης γαλήνης καὶ ἡδονῆς, καὶ δίχα τινῶν ἐλεπόλεων, τὰς ἀπάν-
 των χειροῦμαι σὺν γε θεῷ διαθέσεις καὶ γνώμας· καὶ οὕτως

1. οὐδ' ἐφ' em. Boiv. pro οὐ δ' ἐφ'. 7. μήθ' corr. Boiv. pro μεθ'.

miendam mihi esse duxi, nec talibus verborum praestigiis eave orationis
 pompa uti soleo, in rebus adeo exiguis atque fallacibus. Sed in morum
 stabilitate perseverans habeo pro immortalī praesidio, firmissimaeque an-
 cora, primo spes in Deo certae; tam robur inde illibatam. His fretus,
 Deo soli, qui occulta perspicit, mentem excolo. Hinc illa perennis mihi
 securitas, quae nec solem expectat meliora declaraturum, nec Platonis aut
 Demosthenis linguam delicatam et eximie Atticam: sed ipsa per se solo re-
 rum progressu admirationem orbi paene indicit. Qui enim praesidorum et
 propugnaculorum insano fastu delectantur, iis flos deliciarum suarum cito
 moritur, radicem sortitus haud diuturnam. Ego vero animos mihi concil-
 iavi hominum, praesidia ac propugnacula numerosa, eademque firmissima.
 Illis meum ipse animum addixi. Ac Plato quidem alieno in corpore vivere
 amatoris animam dixit. Meae autem animae id obtigit, ut in alienis non
 corporibus sed animis viveret. Cum enim non corporum sed animorum
 amator essem, animos etiam amatores mei lucratus sum effecique, ut ani-
 marentur nova quadam ratione animi plurimorum. Eiusmodi arces compa-
 ravi mihi. Sic ego cum summa et tranquillitate et voluptate omnium mihi
 et affectus et voluntates concilio; atque ita tropaea didici incruenta sta-

A. M. 6850 ἀνάμακτα κατορθοῦν μεμελέτηκα τρόποια. ὁ δ' ἐφεξῆς αἰῶν τῶν
 Ind. 10 λεγομένων ἅμα καὶ δρωμένων σοφῶς διαζωγραφῆσει τὴν μαρτυ-
 ρίαν." Ἄλλ' ὁ μὲν Καντακουζηνὸς τοιοῦτος τέως τοὺς τρόπους
 ἐτύγγανεν ὢν, καὶ τοιαῦτα λέγων καὶ πρῶττων διετέλει.

- P. 374 Θ'. Ἐγὼ δ' ἐκέισε ἐπάνειμι, λεπτομερέστερον ἀφηγησόμενος 5
 ἕκαστα. Ἀπόκαυκος γὰρ ἐκείνος ὁ πάντα δεινὸς εἰς ἐπίνοιαν καὶ
 πολυτροπώτατος, ἐπειδὴ συγκυκίσεις ἅπαντα, ἵνα τὸν ἄρχοντα
 παρακρουσάμενος αὐτὸς ἐπιβῆ τῆς ἀρχῆς, (ὅπερ δὴ καὶ τοιχώ-
 ροχοὶ νύκτωρ καὶ λησταὶ ποιοῦσιν, οὐ πρότερον τὰ ἐν οἰκίᾳ διαρ-
 πάξιν ἔχοντες εὐχερῶς, πρὶν ἂν τὸ ἐν αὐτῇ κατασβέσωσι φῶς,) 10
 ἤλέγχθη, κατεγνώσθη μὲν, οὐδὲν δ' ἄξιον εἰς ἀμοιβὴν τῆς αὐ-
 Βτοῦ κακίας ἀπήλυσσε πρὸς ἐκείνου. ὅμως αὐτὸς ὑφ' αὐτοῦ τε
 αἰσχυνθεὶς καὶ δέσας, μὴ τὸ μακρόθυμον ὀψέ ποτε ἀποθρόνως
 τῷ νόμῳ τῆς δίκης χρήσεται κατ' αὐτοῦ, ὥχρητο λάθρα φηγὰς,
 ὡς εἰρήκειμεν, εἰς τὸ φρούριον τῶν Ἐπιβατῶν οὕτωςί πως λεγό- 15
 μενον· ὑπερ αὐτὸς ἐκ πολλοῦ πολλοῖς ἀνήγειρεν ἀναλώμασιν ἐν
 τοῖς παραλλοῖς τῶν προουστειῶν τοῦ Βυζαντίου, μικρὸν μὲν, ποι-
 C κλον δὲ, καὶ δαιμονίως ὀχυρὸν τε καὶ δύσμαχον. εἰς γὰρ
 ὕψος τύχης ἐξ ἀσήμεου γένους ἀρθεὶς φρόνημα ἔσχεν, ὅποιον
 ἂν καὶ οἱ μεθύοντες. ὠνειροπόλησε γὰρ ἀποθανόντος τοῦ βασι- 20
 V. 304 λέως ἐπιχειρῆσαι κατὰ τῆς βασιλείας αὐτός· εἰ δὲ μὴ δυνα-
 θεῖη, καταφυγεῖν γοῦν εἰς τὸ φρούριον τοῦτο, καὶ εἶναι πολέ-
 μιος τῷ κρατήσαντι. (B.) Συνήγαγε δ' ἐν τούτοις μὴ μόνον
 χρημάτων παντοδαπῶν καὶ παντοίων σωροδς, ἀλλὰ καὶ σκου

tuere. Sed processus ipse temporis sapienti testimonio cum dicta tum facta
 diiudicabit." Ac talis quidem bucusque moribus fuerat Cantacuzenus: ta-
 lia et dicere et facere non desinebat.

9. Ego vero illuc redeo, singula ac minutiora expositurus. Apocaucus
 igitur ille in excogitando solertissimus ac versutissimus, dum omnia pertur-
 bat, ut summoto rerum administro ipse rerum potiator (quod et effractor
 noctu faciunt, et latrones, quibus non facile est ea rapere quae in domo
 sunt, nisi extincto prius lumine, si quod ibi sit), deprehensus quidem est
 et condemnatus; nihil autem ab illo vicissim passus est pro malitiae suae
 atrocitate. Cum tamen suimet ipsum puderet, ac vereretur, ne ille, abiecta
 tandem patientia, legitima animadversione in ipsum uteretur, aufugerat clam
 (ut diximus) in arcem, quam Epibatón vocant, maximo sumptu iampridem
 a se exstructam sub Urbe, in maritima ora: angustam quidem illam, at mul-
 tiplicem, et mirifice munitam, nec expugnata facilem. Scilicet ex ignobili
 genere ad summum fortunae gradum euectus ebrii hominis spiritum gere-
 bat. Mortuo siquidem imperatore somniauerat se imperatoriam potestatem
 invasurum; decreveratque, si viribus deficeretur, confugere ad illam arcem
 ac bellum cum illo gerere qui imperaturus foret. (II.) Itaque illuc coëge-
 rat: variae ac multiplicis pecuniae acervos: immo et frumenti et vini pluri-

καὶ οἴνου πλῆθος, καὶ ὄψων παντοίων ταρίχη, καὶ πῦσαν ἄλλην A. C. 1841
 ἀφθονίαν, ὧν ἐν χρεῖα καθίστανται ἄνθρωποι· ὕδατά τε εἰσὴ- Imp. Io. Pa-
 γαγεν ἔξωθεν δι' ὑπονόμων ἀένναα. περὶ οὗ δὴ καὶ πρὶν ἀποθα- laeol. 1
 νεῖν παριόντα φάται τὸν βασιλεῦ· „ἰδοῦ, φωνήν ἀφιέν μονο-
 5 νοῦχι περιβομβεῖ μου τὰς ἀκοὰς τὸ φρούριον τοῦτι, προκηρῦτ-
 τον ἡμῖν τὴν ἐνδόμυχον ἀπιστίαν τε καὶ κακοτροπίαν τοῦ δευμα-
 μένου”· διακελεύσασθαι τε τῷ Καντακουζηνῷ, αὐτὸ μὲν καθε-
 λεῖν, καὶ πρὸς τὸ βασιλικὸν ἐπανασώσασθαι πρωταγεῖον τοῦς ἐν **E**
 αὐτῷ συνηθροισμένους ἀδίκως σωροὺς τῶν χρημάτων· αὐτὸν
 10 δὲ φρουραῖς καὶ δεσμοῖς καθυποβαλεῖν, μὴ πολλὴν ἐκρήξει χει-
 μῶνα κατὰ τῶν τῆς βασιλείας πραγμάτων καιροῦ λαβόμενος ὄψε. **P. 875**
 ἀλλὰ τῷ πρῶμ τε καὶ ἡμέρω κἀνταῦθα χρησάμενος ὁ Καντακου-
 ζηνὸς ἔλαθεν ἑαυτῷ τε καὶ ταῖς πόλεσι μεγάλην ταμειωσάμενος
 βλάβην. ὥστε καὶ ἀνόνητα μεταμελόμενος ὕστερον ἐπὶ τῇ κακο-
 15 βουλίᾳ ἑαυτοῦ τὸν βασιλεῦ λαμπρῶς ἐπὶ δυσὶν ἐμακάριζε τού-
 τοις. ἀλλὰ γὰρ ἔλαθε τὸ ποικίλον τῶν ὑποθέσεων ἐς τοσοῦτον
 ἡμᾶς παρενεγκών. ἐπανιτέον τοίνυν. (Γ.) Φυγόντι γὰρ εἰς τὸ **B**
 φρούριον τῷ Ἀποκαύκῳ, οὐκ ἡμέλει κρύφα μηνῶν καὶ γράφων
 ὁ πατριάρχης αὐτῷ, καὶ ἀνακαλούμενος, καὶ τὰς κατὰ τοῦ **Kαν-**
 20 **τακουζηνού** συμβουλευῶν τε ἐπιβουλάς καὶ συμβουλευόμενος
 ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ἅμα τὰς τῆς βασιλίδος συχρὰ ὑπορύττων ἀκοὰς,
 καὶ τὸν μὲν Καντακουζηνὸν διαβάλλων ἀεὶ, τὸν δ' Ἀπόκαυκον
 μακροῖς τοῖς ἐπαίνοις ἐξαίρων. ῥᾶστα τοίνυν γυναικίαν ἐξαπατή-

5. τοῦτι em. Boiv. pro τοῦτοῦ.

mun, et cuiusquemodi pulmenta sale condita; denique omnium rerum, quae hominibus necessariae sunt, maximam copiam. Aquas etiam extrinsecus iuges per cuniculos introduxerat. De quo praetereuntem illac, antequam moreretur, imperatorem ferunt dixisse: „Ecce, emissa paene voce meas aures circumsonat castellum istud, ac praenunciat nobis delitescentem intus conditoris sui infidelitatem et perversum ingenium”: tum praecipisse Cantacuzeno, ut illam quidem arcem demoliretur, atque in fiscum referret pecunias illic reconditas et per scelus coacervatas; ipsum autem Apocaucum in custodiam daret et in vinculis haberet, ne arrepta tandem occasione procellam magnam excitaret, in imperium erupturam. Sed lenitate et clementia usus tum quoque Cantacuzenus non animadvertit, quantum sibi ipsi et urbibus malum asservaret. Postea igitur, cum illius suae imprudentiae nequicquam eum poeniteret, imperatorem ob haec duo ad astra tollebat. Sed necio quomodo argumenti varietate effectum est, ut eosque digrederemur. Redeamus itaque. (III.) Cum in illam arcem aufugisset Apocaucus, tum ei patriarcha clam singula indicare et per litteras significare haud cunctanter: hortari ut redeat: insidias Cantacuzeno ut struat monere, et ab eo moneri: simul imperatricis aures perpetuo pulsare, et Cantacuzenum quidem calumniari semper, Apocaucum vero maximis laudibus extollere. Sic muliebri

A. M. 6350 σας ἀπλόττητα, καὶ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ μεθαρμόσας βούλησιν,
 Ind. 10 C πάντ' ἔδρα τὰ μελετώμενα. καὶ ἅμα τὸν μὲν Καντακουζηνὸν ἐν-
 τίμως προπέμπει τοῦ Βυζαντίου, φρικωδεστάτοις τοῖς ὄρκοις
 ἐμπεδώσας τὰς πρὸς αὐτὸν πλάσεις, καὶ ἐπαρασύμενος ἑαυτῷ
 τὰς παλαμναιοτάτας ἀράς, εἰ μὴ στέργοι διαφερόντως ὁπόσω 5
 αὐτῷ πρὸς βουλήσεως εἶη λέγεσθαι καὶ πράττεσθαι τῶν βασι-
 λείων εἴνεκα πραγμάτων, καὶ εἰ μὴ μάχοιτο τοῖς αὐτῷ μαχομέ-
 D νοις· τὸν δ' Ἀπόκαυκον εἰσκαλεῖται βασιλικῶς ἐνσεσημασμέναις
 ἐπιστολαῖς, μάλα πολλὴν ὑπισχνουμέναις αὐτῷ τὴν τιμὴν καὶ
 παντὸς ἀμνηστίαν ἐγκλήματος. (Δ.) Ἀπαίροντος τοίνυν ἐκ 10
 Βυζαντίου εἰς τὰς Θρακίως πόλεις τῷ Καντακουζηνῷ, ὑπήν-
 τησεν ἑξιῶν ὁ Ἀπόκαυκος τοῦ φρουρίου, καὶ ἀποβὰς τοῦ ἵππου
 E προσεκύνησε, βασιλικὴν ἀπονεύμας αὐτῷ τὴν τιμὴν. τοῦτο γὰρ
 καὶ πρό γε αὐτοῦ πεποιήκασιν ἕκοντι τούτῳ πάντες, ὅσοι γένους
 εἴνεκα προσῆκον αὐτῷ, ὅσοι τε τῆς συγκλήτου λογύδες καὶ ὅσοι 15
 τῶν μετ' ἐκείνους, εἴτε ὡς ἐπιτρόπῳ τῆς βασιλείας, εἴτε ὡς ἐπὶ
 τῆς αὐτοῦ βουλήσεως ὀρῶντες ἐξηρημένον τὸ βασίλειον σκῆ-
 πτρον, καὶ ὑποπτεύοντες ἐς τὴν ὑστεραίαν βασιλικοῖς ἐσταλμέ-
 νον ὀφθήσεσθαι πιρασήμοις, εἰ βουλομένῳ γε εἶη αὐτῷ· πάντας
 F γὰρ ὑπεπηχῆναι τῷ δέει, καὶ ὑπέλκειν ἴσα τούτῳ καὶ βασιλεῖ. 20
 (E.) Συνηκολούθησε μέντοι ὁ Ἀπόκαυκος ἄχρι καὶ Σηλυβρίας
 αὐτῷ, μάλα περιδεῆς τε καὶ μονονοῦ πρὸ ποδῶν ἰστάμενον
 βλέπων τὸν κίνδυνον ἑαυτοῦ. συχνοὶ γὰρ οἱ τὸν Καντακουζηνὸν
 ἐποτρύνοντες ἦσαν, συνειληφέναι τοῦτον, καὶ δέσμιον προπέμ-

simplicitate facillime decepta, et in sententiam suam adducta, cogitata omnia
 exsequabatur. Atque ille eodem tempore Cantacuzenum honorifice extra
 Byzantium prosequitur, postquam tremendis iuramentis praestitas ei cau-
 tiones firmavit, funestissima sibi imprecatus, si potissima sibi non futura
 essent, quaecumque ille ad imperii administrationem spectantia dici aut
 fieri vellet, nec iis esset repugnaturus, qui illum oppugnaturi forent: Apo-
 caucum vero accessit munitis sigillo imperatorio litteris, quae honores ei
 maximos et omnis culpae impunitatem pollicebantur. (IV.) Cantacuzeno
 itaque, cum excedens Byzantio ad urbes Thraciae proficisceretur, egres-
 sus castello Apocancus occurrit, desiliensque ex equo adorat, atque ita ho-
 nores ei imperatorios desert. Quos et ante hunc ei invito tribuebant alii
 omnes, qui cognatione eum contingebant, quique inter senatores lectissimi
 erant, ut et ii qui inferiorem gradum obtinebant: seu quod ille imperii
 procurator foret, seu quod ab eius arbitrio acceptum pendere imperatorium
 viderent, ac suspicarentur, eum imperatoris indutum insignibus conspectum
 iri postridie, si collibitum esset; omnes enim metu prostratos esse, eique
 perinde atque imperatori parere. (V.) Caeterum Apocancus Selybriam
 usque eum prosequutus est, metu exanimis, et periculum ante pedes quasi
 positum intuens. Erant enim plurimi qui Cantacuzenum hortarentur, ut
 comprehenderet hominem, et vincitum deduceret Didymotichum. Non enim

φαι ἐς Διδυμότειχον. οὐ γὰρ ἐλάνθανεν, ὅσον ἐγερεῖ τὸν τῶν A. C. 1341
 πραγμάτων καπνὸν, ἐληλυθὼς ἐς Βυζάντιον. ταῦτ' ἄρα καὶ ὡς ^{Imp. Io. Pa-}
 ἐκ συμφώνου πάντες ἠνάγκασαν, ἕως ἐν χεροῖν ἔχοι τὸ θήραμα, P. 376
 τὴν οὖσαν γαλήνην τοῖς δημοσίοις διατηρηῆσαι πράγμασιν. ὁ δὲ ^{Iacol. 1}
 5 τὸ φιλάνθρωπόν τε καὶ ἰλαρὸν ἥκιστα μεταθεῖναι βουλόμενος
 παρεκρούετο τὴν ἐκείνων παραίνεσιν. πάντα γὰρ τῆς τοῦ Θεοῦ
 χειρὸς ἐξῆφθαι, καὶ πάντ' ἐκείθεν ἔλεγε διοικεῖσθαι, καὶ μὴ δύ-
 νασθαι τελεσθῆναι μηδὲν, ὃ μὴ ἐκείθεν εἶη συνεγγνωσμένον· μὴ δ'
 αὐ εἶναι τῶν ἀδυνάτων μηδὲν, ὃ μὴ ἐκείθεν εἶη ἀπεγνωσμένον.
 10 **ί.** Οὕτω τοίνυν ἐκείθεν ἀπολυθεὶς ὁ Ἀπόκαυκος ὁμοῦ τε B
 αὐτὸς ἤκεν ἐς τὸ Βυζάντιον, καὶ ὁ πατριάρχης ἰδὼν εὐθὺς με-
 τεικέλευσεν ἑαυτοῦ καὶ δίαιταν, καὶ γλώτταν, καὶ γνώμην, καὶ
 ἦθος ἐξ ἱεροῦ πρὸς τὸ δημοτικώτερον· καὶ ἄρας ἐξ ἱεροῦ τὴν
 σκηπὴν ἐν τοῖς βασιλείοις καθάπαξ ἐπήξατο. ἔνθα παννύχιός τε
 15 καὶ πανημέριος ἔξεν γε τῷ Ἀποκαύκῳ καθήμενος ἐπὶ τῆς βασιλι-
 δος τοῖς δόλοισι οἷς ἔβόηον ἐπὶ φθορᾷ στήνηόρει καὶ αὐτὸς
 Καντακουζηνοῦ, καὶ ὄλων δημοσίων συγχύσεων ἀνῶνρτε λαμ- C
 πρὸς καὶ αὐτὸς τὰς πηγὰς. καὶ ἦν τὸ μὲν σχῆμα τῆς βακτηρίας
 καὶ τοῦ ἐνδύματος ἱερὸς ὁ ἀνὴρ· τῇ δὲ γνώμῃ καὶ τοῖς ἔργοις
 20 οὐδὲν νόμιμον. (B.) Καὶ πρῶτα μὲν ἑαυτὸν ἀντὶ βασιλέως κε-
 χειροτόνηκεν αὐτοκράτορα· τὸν δ' Ἀπόκαυκον διοικητὴν καὶ ἀγο-
 ρανόμον καὶ ἐπίτροπον Βυζαντίου τε καὶ τῶν ἐπὶ τὸ Βυζάντιον
 πόλεων ἅμα καὶ νήσων πασῶν, καὶ ῥητῶν καὶ ἀπορρήτων δια- D
 νομεία, καὶ ἐπὶ τούτοις δόγμα ἦν καὶ ψήφισμα κοινὸν ἐξ ἁμφοῖν,

obscurum erat, quantum ille in republica excitaturus esset incendium, sta-
 tim atque Byzantium advenisset. Idcirco quasi ex composito omnes istum
 compellebant, quamdiu praedam in manibus haberet, ut praesentem reipu-
 blicae tranquillitatem conservaret. At ille, ne minimum quidem volens re-
 cedere ab illa sua humanitate mitique ingenio, eorum reiciebat adhorta-
 tionem. Omnia enim a manu Dei pendere, omnia ab illo dicitabat admini-
 strari, nec posse perfici quidquam, quod non illi esset comprobatum, et
 vicissim omnia posse perfici, quae ab illo non improbarentur.

10. Sic igitur dimissus inde Apocaucus Byzantium venit. Quem ubi
 vidit patriarcha, statim et vitam et linguam et sententiam et mores trans-
 tulit a sacris ad profana, temploque valere iussit, sedem in palatio semel
 stabilem fixit. Ibi totas noctes et dies cum Apocauco Augustae assidens
 dolis suffragabatur, quos illi in Cantacuzeni exitium noctebant, et publica-
 rum barbarum fodiebat ipse quoque fontes luculentos. Ac vir ille baculo
 quidem et vestimento tenuis sacerdotem sapiebat: animo autem et operibus
 eius nihil moderati inerat, nihil iusti. (II.) Primo itaque dominum se omni-
 um rerum vice imperatoris instituit: Apocaucum vero administrum et ae-
 dilem et praefectum tam Byzantii, quam urbium insularumque omnium Byz-
 antiae subditarum; dicesodorum denique ac tacendorum dispensatorem. Ad
 haec lege et communi decreto, horrendis iuramentis subnixo, inter ambos

- A. M. 6850 ὄρκοις ἐρηρισμένον φοικώδεσι, μηδὲ μὴ ποτε Καντακουζηνὸν
 Ind. 10 εἰσδέξασθαι, κἄν πᾶσαν ἢ μετάνοιαν ἐνδεδειχῶς, κἄν ἀγγέλων
 μεστειῆ τις ἐξ οὐρανοῦ. (Γ.) Ταῦτα ἀμφοτέρων ἐδόκει τάπι-
 τηδεύματα. ἦσαν δ' ὡς ἀληθῶς τῆς τοῦ Ἀποκαύκου δεινότητος.
 ὠνειροπόλησε γὰρ εὐθὺς (ὡς εἴρηται) βασιλείαν, ἧς ἐκ πολλοῦ 5
 Ἐσπερατικῶς ἐνεφύτευσεν ἕγχη τινὰ λογισμῶν τῇ ψυχῇ· κἀπειδὴ
 ταῖς τῶν πάλαι βίβλων ἱστορίαις ἐνδιατρίβων ἦν τὰ μάλιστα, ἐς
 μνήμην ἦκεν Ὀκταβίου Καίσαρος τοῦ Ἀγούστου, καὶ πρὸς
 P. 877 ἐκείνον λεληθότως ἀνῆγε τὴν μίμησιν. καὶ γὰρ κἀκεῖνος, μετὰ
 τὸ καθελεῖν τὸν τῆς ἡγεμονίας ἔφεδρον Ἀντώνιον ἕμα Κλεοπάτρα 10.
 τῇ Αἰγυπτίᾳ, οὐκ ἄλλως ἐνόμισεν ἀννεψύθνος αὐτοκράτωρ τῆς
 ὅλης ἀρχῆς καταστῆναι, ἢ τὸ τῆς βουλῆς συγκλητικὸν ἀξίωμα
 συγκαθελῶν. ὅθεν συγγωρῶν ἐκείνοις τοῦλαττον ἐκαρπούτο τὸ
 μείζον ἀεὶ. τὸ δὲ ἦν, αὐτοὺς μὲν ἐν τῇ Ῥώμῃ καθημένους τὰς
 Βδικὰς ταῖς πόλεσι διανέμειν, καὶ τὰς γε τῶν ἐπιτροπῶν ἀρχαιρε- 15
 σίας, ὥσπερ ἀπὸ δίφρου καὶ δυνάμειος ἀφθεντικῆς· αὐτὸν δὲ
 τῶν τε ἡπειρωτικῶν καὶ ναυτικῶν δυνάμειων ἔχοντα τὴν ἡγεμο-
 νίαν τοῖς ἔξω πολέμοις ἐνασχολεῖσθαι, καὶ διὰ τῆς ἑαυτοῦ
 V. 306 ταλαιπωρίας τὸ ἀταλαιπωρον πανταχόθεν οἶον ὑπηρετικῶς περι-
 ποιεῖν τῇ συγκλήτῳ καὶ τοῖς πολιτικοῖς πράγμασιν· οὐκ εἶδέναι 20
 δυναμένων ἐκείνων, ὡς ὁ τῶν στρατιωτικῶν δυνάμειων ἐγκρατῆς
 C ῥᾶστα τῶν ὄλων χειροῦται τὸ κράτος. (Δ.) Ταύτην οὖν ἐπι-
 βούλως καὶ συνετῶς καὶ ὁ Ἀπόκανκος ἐληλυθὼς τὴν ὁδὸν, καὶ
 τοὺς μὲν εὐγενεῖς ἅπαντας κατασκευασάμενος τὸ τῆς βουλῆς δῆ-

convenit, ne unquam reciperetur Cantacuzenus, quantumvis poenitentem se significaturus esset; ac ne quidem si aliquis de caelo Angelus interveniret. (III.) Ea videbantur utriusque esse instituta: revera autem isthaec ab Apocauci solertia proficisciebantur. Somniaverat enim statim, uti diximus, imperatoriam dignitatem, cuius pridem imagines quasdam ac velut semina animo infixerat. Et cum iam olim in veterum historiis versatissimus foret, in memoriam illi venerat Octavius Caesar Augustus, eumque imitandum sibi tacite proposuerat. Etenim ille sublato cum Cleopatra Aegyptia Antonio, insidiatore et imperii aemulo, non aliter putavit supremum omnium rerum dominum existiturum se esse, quam si senatoriam Curiae dignitatem evertisset. Quamobrem minima auctoritatis parte senatoribus concessa, maxima ipse semper fruebatur. Id autem erat, ut ii quidem Romae sedentes iura urbibus darent, et magistratus tanquam e solio publicaeque auctoritate legerent: ipse autem terrestribus ac navalibus copiis praefectus externis bellis occuparetur; et molestiis omnibus sibi uni susceptis, pararet undique, famuli instar, senatai ac reipublicae tranquillitatem: cum illi haud intelligerent, eum qui exercitibus praeesset, facillime posse usurpare dominatum omnium rerum. (IV.) Illam igitur viam Apocaucus insidiosae et caute ipse quoque ingressus effecit, ut omnes nobiles muneri senatorio administrando

θεν διοικεῖν ἀξίωμα, αὐτὸν δ' ἐν ὑψηρέτου σχήματι, μετὰ τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων ταῖς ἕξω μαχαῖς προσταλαιπωρούμενον κατὰ τε γῆν καὶ θάλασσαν, ἅπαν περιποιεῖν αὐτοῖς τὸ ἀθόρου-
 5 βον, ἔλαθεν ὑποχειρούς ἅπαντας οὕτως ποιησάμενος· αὐτοὺς δὲ μὲν τοὺς γένει καὶ δόξῃ προὔχοντας εἰρκταῖς τισὶ ζοφεραῖς ἐγκλεί-
 10 σας, καθάπερ ταῖς μάνδραις οἱ βουκόλοι τὰ θρέμματα· τοὺς δ' ὑπερορίους τῆς πατρίου ποιούμενος πόλειως. τοὺς γε μὴν περὶ τὴν βασιλίδαν πάντας καὶ πάσας χρήμασιν ἀδροτέροις περιελθὼν ἦγεν ἤδη καὶ ἔφερεν οὐ μόνον τὴν βασιλίδαν καθάπερ ἀνδράποδον,
 15 ἀλλὰ καὶ αὐτὸν πατριάρχην, οὐ τοσοῦτον ταῖς θωπελαῖς ἔξαπα-
 20 τώμενον, ὅσον ὑποπτήσονται τὸ ἐκείνου δραστήριον. ὅθεν οὐδὲν ἦν τῶν δρωμένων, ὃ μὴ τῆς αὐτοῦ βουλήσεως καὶ γλώττης ἤρητο. (E.) Εἰς τοῦτο τοίνυν τύχης τῶν βασιλικῶν ξυνεβόη-
 25 κίων πραγμάτων, πάντ' ἔδρωοντο τὰ χαλεπώτατα. ὥσπερ γὰρ εἰ τὰς κλείς τῆς ἅνυ βασιλείας ὁ πατριάρχης ἐκέκτητο ἐν χεροῖν,
 30 οὕτω βεβαίως ὑπισχεῖτο τὰς αἰωνίους ἀντιδόσεις καὶ ἄτδια τὰ τῶν πόνων ἔπαθλα, εἰ Καντακουζηνὸν ἀνέλοι τις φαρμάκοις δη-
 35 λητηρίοις, ἢ δολεραῖς τισὶν ἐπιορκταῖς καὶ γοηταῖς δαιμονικαῖς, ἢ ὅτῳ ἄν δυνηθεῖ τρόπῳ. ὃ δὲ τῶν τε ἐν Βυζαντίῳ καὶ πάσῃ πό-
 40 λει τοῦ Καντακουζηνοῦ φίλων καὶ συγγενῶν τοὺς ἰσχύοντας ἐν Καρὸς ἐτίθετο μόλρα, καὶ βασιλικῶς ἐνσησημασμένας ἐπιστολάς διέπεμπε, τὸν μὲν Καντακουζηνὸν τῆς ἐπιτροπῆς τῶν βασιλικῶν καθαιρούσας πραγμάτων καὶ ἄργον ἐν Διδυμοτείχῳ καθῆσθαι

15. εἰ Βοῖν. pro εἰς.

vacarent, ipso autem exercitiibus praeficeretur; quo scilicet velut famulus, externis bellis terra marique conflictatus, omni sollicitudine illos levaret. Ea ratione universos potestati suae nec opinantes subiecit; cum ipso illos, qui genere et fortunae splendore eminebant, carceribus quibusdam obscuris includeret, quemadmodum stabulis pecora bubulci solent, alios autem patria urbe exulare cogeret. Iis certe omnibus, qui circa Augustam seu viri seu foeminae essent, multa pecunia circumventis, regebat iam possidebatque ut mancipium non Augustam solum, sed et ipsum patriarcham, non tam adulationibus deceptum, quam illius facinorosam strenuitatem veritum. Itaque nihil gerebatur, quod non ab illius et voluntate et voce penderet. (V.) Cum igitur in eum statum imperii administratio devenisset, summa cum acerbitate omnia agebantur. Nam patriarcha, quasi caelestis regni claves in manibus haberet, perpetuam mercedem et praemia laborum sempiterna affirmate pollicebatur ei, qui Cantacuzenum sustulisset, seu mortiferis venenis, seu arcanis devotionibus diabolicisque praestigiis, seu quocumque alio modo posset. Idem amicos cognatosque Cantacuzeni, quotquot seu Byzantii seu in aliis urbibus auctoritate pollebant, contemptissimos habebat, et litteras sigille imperatorio obsegnatas emittebat, quae Cantacuzeno quidem imperii administratione interdicerent, et sedere Didymotichi otiosum tanquam in

A. M. 6850 καθάπερ δεσμώτην διακελευομένης· τὸν δ' αὐτῷ προσανέχοντα
 Ind. 10 στρατὸν τὴν ταχίστην ἐπανακἀμψαι πρὸς τὸ Βυζάντιον.
 P. 378

B ia'. Οἱ μὲν οὖν ἐν Βυζαντίῳ λογάδες τῶν τοῦ Καντακουζην-
 οῦ φίλων καὶ συγγενῶν, καὶ σὺν αὐτοῖς ἔνιοι τῶν ἄλλως προση-
 κόντων, δέσαντες μὴ κατ' ἄνδρα συλλαμβανόμενοι τῆς ἑαυτῶν⁵

V. 307 ἀνδρίας ἀνάξια πάθωσι, συναδρῶσονται τε πρὸς ἐνός τινος οἴ-
 κον καὶ κοινολογησάμενοι πρεσβεύονται πρὸς τε τὸν πατριάρχην
 καὶ τὸν Ἀπόκαυκον περὶ τοῦ μὴ παθεῖν τι τῶν φημιζομένων
 Cδεινῶν· μηδὲ γὰρ ἂν ἀνέξοσθαι παραλόγως οὕτωσί πως ἀγεννές
 τι πρὶν δρᾶσαι παθεῖν· τοὺς δ' ἀποκρίνασθαι μὲν οὐδὲν πρὸς¹⁰
 αὐτούς· πέμψαντας δ' ἀνὰ πᾶν τὸ Βυζάντιον ἀνασεῖσαι τὸν
 ὄχλον διὰ τῶν δημάρχων, καὶ ἀναφλέξαι τὴν ἄλογον καὶ ἀτα-
 μειυτον τοῦ δήμου φορὰν κατ' αὐτῶν τόξοις, καὶ ξίφεσι, καὶ
 χειροπληθῆσι χειρμαδίοις τοῖς προστυχοῦσι. (B.) Τοῦτο δὴ παρὰ
 D πᾶσαν ἐλπίδα βλέποντες ἐκείνοι, τοῦ πλήθους ἤδη συρρόοντος¹⁵
 ἐπ' αὐτοὺς κατὰ ποταμοὺς καὶ σμήνη μελισσῶν καὶ χιμῆρια
 πελάγους κύματα, δραμόντες ἀνεμόχλευσαν μιαν εὐθὺς τῶν
 ἐκ πολλοῦ κεκλεισμένων τοῦ τείχους πυλῶν· κᾶκεῖθεν ἐξιόντες
 ᾤχοντο ἅπαντες ἀβλαβεῖς, καὶ ὑπὲρ ἐξήκοντά που τὸν ἀριθμὸν
 ὑπάρχοντες. τὴν μὲν οὖν ἐσπέραν ἐκείνην, καὶ ἅμα τὴν ἐφεξῆς²⁰
 ἡμέραν ἄχρι δελης ὄψιας, ἐν ἐνί τινι χώρῳ τῶν τοῦ Βυζαντίου
 Eηϋλλίσαντο προαστείων, περιμένοντες ἴσως ἐκ Βυζαντίου πρᾶϊόν
 τινα καὶ πρὸς εἰρήνην βλέποντα λόγον. ἐπεὶ δὲ τὴν τε τῶν οἰκιῶν
 αἰφνίδιον καθάρσειν σφῶν ἠκηκόεσαν, καὶ ἀπυγῶγην καὶ δῆ-

carcere iuberent; exercitum autem, quem ille sibi habebat addictum, quam celerrime Byzantium regredi imperarent.

11. Amici itaque cognatique, quos Cantacuzenus lectissimos Byzantii habebat, et cum his nonnulli eorum qui alia necessitudinae eum attingebant, metuentes, ne singuli comprehensi fortibus viris indigna paterentur, conveniunt in unius cuiusdam aedes. Ibi colloquuntur inter se, missaque ad patriarcham et Apocaucum legatione postulant, ne eorum malorum, quae fama iam nunciaverit, ullum sibi inferatur: nec enim eos esse se, qui citra ullam rationem indignum aliquid, antequam fecerint, passuri sint. At illi nil eis respondere: sed mandata per totum Byzantium mittere: plebem per tribunos incitare: caecum atque effraenem vulgi impetum incendere telis, gladiis, ac missilibus lapidibus. (II.) Quod cum isti praeter spem omnem intuerentur, multitudinem torrentis instar, apumve examinibus, aut hibernorum pelagi fluctibus, iam confluentibus, cucurrere ad unam ex murorum portis iam pridem clausis, eaque statim reserata egressi omnes incolumes inde evaserunt, viri opinor plus quam sexaginta. Noctem itaque illam, ac diem sequentem ad vesperam usque, in suburbano quodam praedio manserunt; fortasse expectantes, quoad benignus aliquis et pacis auctor nuncius ex Urbe afferretur. Postquam autem et domorum suarum subitam eversionem resciverunt, direptionemque et publicationem rei familiaris, omnia denique

μεισιν τῶν οἰκείων, καὶ πάντα δήπου τὰ τῶν ἐλπίδων ἐναντιώ- A. C. 1341
 τατα, ἄραυτες ἐκεῖθεν πλήρεσι ταῖς ἡνίαις ἀφικνοῦνται ἐς Δι- Imp. Ho. Pa-
 δμοῦτεχον, πλεῖστα τὸ παράλογον τῆς σφῶν αὐτῶν θαυμάζον- laeol. 1
 τές τε καὶ ὀδυρόμενοι συμφορᾶς. ὡς δὲ ταῦτα ἰδεῖν καὶ ἀκοῦσαι
 5 τὸν Καντακουζηνὸν, περιαλγῆσαι τε τὴν ψυχὴν καὶ δακρῶν
 γενέσθαι ἐγγὺς, καὶ τρικυμίαν ἐξ ἀπορίας μακρὰν ἀναλαβεῖν λο- P. 879
 γισμῶν, ἐκπληττόμενον τὴν ἀτοπίαν τοῦ πράγματος. (Γ.) Οὐπω
 τὸ πρῶτον ἠρέμησε κῆμα, καὶ δεύτερον ἀνεβρόγγη τοῦ προτέρου
 πολλῶ χαλεπώτερον. ἦκε γάρ τις ἐς τὴν ὑστεραίαν ἀγγέλλων τὴν
 10 τε τῆς μητρὸς ἄτιμον ἀάθειρξεν καὶ τὴν τῶν οἰκῶν αὐτῆς κα-
 θάρσειν, καὶ τὴν τῆς περιουσίας ἀπάσης δήμευσιν· καὶ ὡς πολ- B
 λοι τῶν γνησίων, ἀνακρινόμενοι καθ' ἡμέραν καὶ ἀπαιτούμενοι
 τὰ ἐκείνης χρήματα, πῦσαν ἰδέαν ὑπομένουσι πόνων. οὐδὲν οὖν
 θαυμαστὸν, εἰ πρὸς τὴν τοιαύτην συμφορὰν οὐκ ἀπέβρόγγη τὴν
 15 ψυχὴν, οὐδ' ἐξέστη τοὺς λογισμοὺς ἐκεῖνος, ἀλλὰ πάνυ θαυμα-
 σιώτερον, πῶς παιδείαν εἶναι κυρίου ταῦτα ξυγνεοηκῶς ἐπα-
 πεδύσατο πρὸς τοὺς τῆς καρτερίας δούλους, καὶ διετέλεσε τοῖς
 ὄλοις δεινοῖς ὡς ἀδάμας ἐγκαρτερῶν. ὁ γὰρ καιρὸς ἄλλα ἐπ' ἄλ- C
 λους ἡμέρα ἐφ' ἡμέρα ἐπήντηι τὰ τῶν δεινῶν κύματα. (Δ.) Οὐπω
 20 συχναὶ παρῆλθον ἡμέραι, καὶ ἦκέ τις ἐκ Βυζαντίου φέρων αὐτῶ
 βασιλικῶς ἐνσεσημασμένα γράμματα, αὐτὸν μὲν οἶκοι καθήμε-
 νον ἠρεμεῖν ἐπιτάττοντα, καὶ μὴδ' ὄτιοῦν ἐνεργεῖν τοῦ λοιποῦ
 τῶν βασιλικῶν· τοὺς δὲ στρατιώτας ἐς Βυζάντιον τὴν ταχίστην
 ἐπανέναι. κἄπειτα ἐφοίτων ἕτεραι ἀγγέλαι, φάσκουσαι τὴν D

desperatissima, laevis inde habentis avehuntur, et Didymotichum perveniunt,
 mirantes plurimum et casus illius sui insolentiam conquirentes. Quae simul
 Cantacuzenus vidit atque audivit, dolorem animo cepit acerbissimum, nec
 longe a lacrymis abfuit, et rei novitate percussus, maximos curarum ae-
 stas ex consilii inopia concepit. (III.) Nondum primus ille resederat flu-
 ctus, cum alter erupit multo violentior. Venit enim quidam postridie nun-
 cians, matrem in carcerem indigne coniectam esse: domum eiusdem excisam:
 universas facultates publicatas: a multis necessariorum per omne tormen-
 torum genus quotidie exprimi et exigi quas ea habuisset pecunias. Non
 mirum igitur, quod tali calamitate accepta vitam is non abruperit, nec
 mente emota sui ipsius compos esse desierit. Sed multo admirabilius, quod
 castigationem illam divinitus inmissam intelligens cum fortissimis quibus-
 que in certamen patientiae descenderit, et rebus quantumlibet adversis
 steterit adamantis instar firmissimus. Tempore enim procedente alii ex
 aliis calamitatum fluctus in dies superveniebant. (IV.) Non multi ex eo
 dies effluerant, cum ecce quidam Byzantio veniens litteras affert sigillo
 imperatorie munitas, quibus ipse quidem domi sedere et ab imperii admi-
 nistratione in posterum penitus se abstinere, exercitus vero quam celerrime
 Byzantium redire iubebatur. Tum alii statim nuncii advolabant; adempta

- A. M. 6850 ἀφαιρέσιν καὶ διανομὴν τῶν αὐτοῦ χωρίων πρὸς βαναύσους ἀν-
 Ind. 10 θρώπους καὶ ἀγοραίους, καὶ ὅσοι τῶν συγκλήδων τὴν γλώσσαν
 θρασεῖαν ἐξώπλισαν μάλιστα κατ' ἐκείνου. ἄλλα γὰρ καὶ βρα-
 βεία προὔτιθεντο μὴ τὰ ἐκείνου χωρία μόνον τοῖς ὅσοι πλείους
 καὶ μέλους ἐξήντηλον κατ' ἐκείνου τὰς λοιδορίας, ἀλλὰ καὶ τι-5
 V. 908 μαὶ καὶ δόξαι καὶ προβιβασμοὶ γερωῶν, κἄν ἄλιεύς τις ἦν, κἄν
 Εὐαγόρου καὶ σκαπάνης ἀπόζων ὁ πρὸς τοιαύτας ἐξασκῶν λοιδορίας
 τὴν γλώτταν. (E.) Ταῦθ' ὄρων καὶ ἀκούων ἐκείνος νῦν μὲν
 ἐνεκαρτέρει τῇ συνήθει πραύτητι, καὶ ταύτης τροφίμου καὶ ἡλι-
 κιώτιδος οὔσης προδότης ἐκ τοῦ ῥήστου γενέσθαι οὐκ εἶχε· νῦν 10
 δ' ἐσχίετο τὴν διάνοιαν, καὶ τοὺς λογισμοὺς περὶ γε τὸ ποιητέον
 ἐταλαντεύετο. οὐ γὰρ ἑώρα τὴν ἡσυχίαν ἀκίνδυνον, οὐθ' ἑαυτῷ,
 οὔτε τῷ τοῦ βασιλέως νιῶ Ἰωάννη τῷ Παλαιολόγῳ, οὔτε τοῖς
 Φίεῖς αὐτὸν συνδραμοῦσιν εὐγενέσιν ἀνδράσιν ἐκ Βυζαντίου. ἤδη
 γὰρ κάκεινοι πολὺν μὲν ἐν τῇ καρδίᾳ τρέφοντες ἐξ ἧν ἐπεπόνθει- 15
 σαν τὸν θυμὸν, δεδιότες δ' ἔτι μᾶλλον καὶ ἐς τὸ μέλλον περὶ τὸ
 ζῆν, προφανῆ τὴν σφαγὴν ἐπέσειον αὐτῷ, εἰ μὴ βασιλικῶς ὑπὸ
 σφῶν ἀναγορευθεῖη. αὐτοῦ γὰρ μὴ τοῦτο θελήσαντος, ἕτερον
 ἐξ αὐτῶν παρεσκευάσθαι πρὸς τοῦτο. μηδὲ γὰρ εἶναι τούτου χω-
 P. 380 ρίς εἰς τὴν τῶν Ῥωμαίων σωτηρίαν ἀνυσιμώτερον ἕτερον τῶν 20
 ἀπάντων πρῶγμα καὶ διανόημα. (ς.) Εἰς δὴ τοιοῦτους χειμῶ-
 νας θορόβων καὶ περιστάσεων ἐμπεπτωκότε τῷ Καντακουζηνῷ
 ὁμως οὐδ' οὕτως ἐνδοῦναι νενόμισται πρότερον δεῖν, πρὶν ἐς
 Βυζάντιον ἀπάσῃ πεπομφότε σπουδῇ πρὸς ἀνάμνησιν αἰθίς

2. *σνηλύδων conii. Boiv.*

ei sua praedia, divisaque esse operariis et circumforaneis hominibus, ac si qui alii de colluvie plebeia audacem adversus eum linguam maxime exacuisent. His enim, qui plura et graviora in eum maledicta congessissent, mercedes proponebantur ac praemia; non solum praedia istius; sed et honores et dignitates, et aditus ad munera, etsi piscator esset, etsi merum rus ligonemque ipsum redoleret is, qui linguam in eiumodi convitiis exercitissimam haberet. (V.) Haec ille cum et videret et audiret, modo in lenitate sua constans perseverabat, eamque utpote alumnam et aequalem suam non poterat facile prodere: modo trahebat animum in diversa secumque expendebat, quidnam factu optimum foret. Quiescere enim nec tutum sibi videbat esse, nec imperatoris filio Ioanni Palaeologo, nec nobilitati, quae Byzantio egressa ad se confluerat. Iam enim et nobiles illi, iram amentis animo gravissimam ob iniuriam qua affecti fuerant, ac magis adhuc de vita sua in futurum solliciti, mortem ei praesentem intentabant, nisi a se salutareretur imperator. Eo quippe detrectante, praesto ad eam rem futurum aliquem ex ipsis: neque vero aliud rei consilii esse ad salutem Romanorum efficacius, quam quod meditentur. (VI.) In talibus turbarum ac prementium undique negotiorum tempestatibus versabatur Cantacuzenus. Sed ne sic quidem cedendum existimavit, nisi legatis quam celerrime By-

Ἄνναν κομίσει τὴν βασιλῖδα τῶν τε τοῦ βασιλέως συνθηκῶν ἐκε- A. C. 1341
 των, καὶ ὅσα θανόντος ἐκείνου πέπραχεν αὐτῇ ξὺν γε τῶν ἀμφ^{Imp. Io. Pa-}
 αὐτὴν εὐγενῶν ὀρκωμοτήρια, φόβου καὶ φρίκης μεστὰ, τῶν B
 ὁμοίων ἐχόμενα καταστάσειν. ἀλλὰ καὶ οὕτω τοῦ πράγματος
 5 γενομένου ἤνυσται πλέον αὐτῷ γε οὐδέν, ἢ βλασφημίας καὶ
 ὅλας ἀμάξας ἔβρεων ἐκείνον ἀλλάξασθαι τῆς πρώτης.

ιβ'. Ταῦτ' ἄρα καὶ βιασθεὶς τὰ τῆς βασιλείας περιζώννεται C
 σύμβολα, οὐ τοῦτο βουλόμενος, ὡς ἔλεγεν, οὐδὲ προθεσμίαν
 τινὰ πάλοι μελετηθεῖσαν ψυχῆς τελῶν. ἀλλ' ὥσπερ οἱ τὸν ἐκ με-
 10 γάλου πελάγους ῥέοντα φεύγοντες κλύδωνα τοῖς λιμέσιν ὀρμίζειν
 τὰς ὀκνάδας ἐπιέχονται, οὕτω καὶ αὐτὸς, διαφυγεῖν οὐ δυνά-
 μενος τὸν περιστάνα βαιὸν κίνδυνον ἄλλως, ὡς εἰς λιμένα τινὰ
 τὴν βασιλικὴν κατέφυγε πορφύραν· οἶμαι τοῦ Θεοῦ περαινόντος D
 ἔργον πάλοι προωρισμένον, καὶ βρέφους αὐτῷ συμβόλοις οὐ
 15 πάνυ τυφλοῖς καὶ ἀσαφέσι προαναφρονούμενον, κἄν αὐτὸς ἐδει-
 λια πρὸς τὴν ἔγχειρσιν, μυστήρια Θεοῦ γινώσκων οὐ μᾶλα θυ- V. 309
 νύμενος. Ἴνα δ' ἐκ πολλῶν ἐνίων μνησθῶμεν, πρῶτον μὲν ἦν***.
 (B.) Ἡμέρα δ' ἦν, καθ' ἣν τὰ τῆς βασιλείας περιεζώσατο σύμ- E
 βολα, ἐν ἣ τὰ τῆς μνήμης ἤγετο Δημητρίου τοῦ Θεοῦ μάρτυ-
 20 ρος. προστάττει δ' ἀναγορεύεσθαι τελευταῖον τοῦτον ὁμοῦ τῆ P. 381
 συζῆτι βασιλικῶς, μετὰ γε τὴν τῆς βασιλίδος Ἄννης ἐδημιαν
 καὶ τοῦ ταύτης υἱοῦ βασιλέως Ἰωάννου. ἐμνήμητο γὰρ αἰετῆς
 τοῦ θανόντος βασιλέως φιλίας, καὶ τῶν ἐκείνου περὶ τῆς βασι-

17. In mg. apographi Par. annotatum, *λαίκει τοῦλάχιστον στοιχεῖα ιγ.*

zantium missis imperatricem Annam prius commonefaceret mandatorum il-
 lorum imperatoris, omniumque pactionum, quas eo mortuo ad similem re-
 publicae statum constituendum spectantes, terribilibus tremendisque execra-
 tionibus ipsa firmaverat. Sed neque sic agendo plus effecit, quam ut plena
 covitiorum plaustra lenitatis suae praemia haberet.

12. Quamobrem coactus ille insignia induit imperatoria. Id autem (ut
 ipse aiebat) nec volens fecit, nec eo ut rem animo fixam et longo ante
 meditatam exsequeretur. Sed velut ii, qui fluctum fugiant ab alto decur-
 rentem, naves suas ad portum appellere omni festinatione properant, ita
 et ipse cum effugere aliter hand posset circumstantis periculi vim, ad pur-
 puram imperatoriam tanquam ad portum confugit: Deo, opinor, pridem
 destinatum opus, et isti adhuc infanti non caecis aut obscuris signis prae-
 nunciatum, perficente; quamvis hic aggredi reformidaret, impar videlicet
 percipienda divinae sapientiae arcanis. Atque ut quaedam ex multis com-
 memoremus, primum quidem erat*** (II.) Qua autem die ille imperii
 insignia induit, eadem Divi Demetrii Martyris memoria celebrabatur. Iubet
 autem non prius renunciari se imperatorem cum coniuge, quam imperatrici
 Annae Ioannique imperatori eius filio sit acclamatum. Recordabatur enim
 semper defuncti imperatoris amicitiam, et illius de imperio mandata hand

A. M. 6850 *λείας συνθηκῶν ἐκλαθέσθαι οὐ μῦλα ἐβούλετο· ἀλλ' ὡς ἐκείνον*
 Ind. 10 *τοὺς ἐκείνου προὔτιθει. πρόγον γὰρ ἔλεγεν ἑαυτὸν πρὸς ἐκείνου*
τοῦ βασιλέως ὑποδομῆσθαι πρὸς ἀσφάλειαν τῆς τοῦ παιδὸς βασι-
Βλείας· παρὰ τοσοῦτον οὖν εἶναι τῷ παιδί τὰ τῆς ἀσφαλείας ἀκίν-
δυνά τε καὶ βεβαιότερα, παρόσον αὐτὸν ἰσχυρότερον. (Γ.) Ὅθεν
καὶ μετὰ τρίτην αὔθις ἡμέραν ἤμειψε τὴν ἐσθῆτα, διὰ τὴν τοῦ
θανόντος βασιλέως ἐντάφιον λύπην, ἐκ τῆς πορφύρας ἐς τὸ λευ-
κόν, ὡς εἶδιστο τοὺς βασιλέας περὶ τὰς λύπας αἰε ποιεῖν· καὶ
διήρκεσεν ἐκείθεν λευκοῖς ἐνδύμασι χρώμενος, ἕως καὶ τὴν βασι-
 C *λίδα πόλιν ἔλάν αὐτοκράτωρ ἀναμφισβήτητος ἐγεγόνει τῆς ὅλης 10*
Ῥωμαίων ἀρχῆς. κάμοι τὴν αἰτίαν διαποροῦντι τριῶν ἔνεκα
ποιεῖν ἀπεκρίνατο τοῦτο· πρῶτον μὲν τῷ φίλῳ βασιλεῖ τελευτή-
σαντι δίκαιον ἐκτιννὸς ὄφλημα· δεύτερον διὰ τὴν κατόπιν ἐπι-
δραμοῦσαν τῆς μητρὸς τελευτήν· καὶ τρίτον, ἐπειδὴ τοὺς οὖν
αὐτῷ μακρὸν ὑπομένοντας ἑώρα τὸν κίνδυνον μετὰ τῆς τῶν ἀναγ-
 15 *κάλων ἐνδείας, δεῖν ἔκρινε τὴν πολυτελεῆ τῶν βασιλικῶν ἐνδυμά-*
 D *των δαπάνην ἐκείνοις μᾶλλον ἢ ἑαυτῷ ἀναλοῦν. ἀλλὰ γὰρ αὐτὸς*
μὲν ἑξαπίνης ἐντυχῶν βίαιῳ καὶ ἀνταγωνιστῇ τῷ καιρῷ καὶ τοῖς
πράγμασιν οὕτω τὰ κατ' αὐτὸν τε διωκῆσατο καὶ ταῖς τοῦ
θανόντος βασιλέως συνθήκαις καθόσον ἐφικτὸν διετήρησε τὴν 20
 A *αἰδῶ. (Δ.) Ἡ δ' ὁμόψυχος ξυνωρὶς ἐκείνη, ἀκούσασα τὴν*
 E *τῶν βασιλικῶν παρασῆμων ἐκείνου περιβολὴν, ἀνεπήδησέ τε ὑφ'*
 ἡδονῆς καὶ, μεμνηότων ὡσπερ μεμησαμένη διᾶδσειν, πρὸς τερα-

5. βεβαιώταρα em. Boiv. pro ἀβεβαιώταρα.

facile obliviscebatur. Immo ut illi, ita et ipsius necessarii primas tribuebat. Propugnaculum enim aiebat se ab imperatore aedificatum ad conservandum imperium eius filio; cui proinde tanto tutius ac stabilius futurum esset imperium, quanto ipse potentior esset existiturus. (III.) Itaque et vestem, quae purpurea erat, in albam, propter aegritudinem ex defuncti imperatoris morte, post tertiam statim diem mutavit (qui mos ab imperatoribus semper observatus in luctu) et vestibus ab eo tempore albis constantissime usus est, donec regina urbe capta totius Romanae ditionis princeps nemine adversante evasit. Cuius rei causam sciscitanti mihi respondit, se id triplici de causa factitasse: primum quidem, ut defuncto imperatori amico suo iusta persolveret: deinde propter matris suae mortem, quae postmodum incidit: tertio denique, quod eos, qui secum erant, videret rerum necessarium penuria laborantes, in maximis periculis versari, adeoque satius duceret magnificum vestis imperatoriae sumptum impendere in illorum usus, quam sibi reservare. Sed enim ipse, cum offendisset statim violenta adversaque tempora ac negotia, ita et suis rebus consuluit, et defuncti imperatoris mandata, qua maxima potuit reverentia, prosecutus est. (IV.) At unanimes illi ac paene gemelli, ubi istum accipere insignibus imperatoris ornasse se, exsiliunt prae voluptate, et furentium quasi ritum

τῶδῃ βαρχεῖαν ἐκίνει τὰ ἤθη. ἀφορμὴν γὰρ εἰληφνῖα τὸ πρῶγμα, A. C. 1341
Imp. Io. Pa-
laeol. 1
 καὶ δικαίωμα μέγιστον εἰς τὸ φανερῶς ἀμύνεσθαι, καὶ τὰ πάλαι
 τῆς ψυχῆς ἀπόρρητα ἀβήρωστήματα παρῆρσιαζομένη καὶ ἀκρατῶς
 ἐχούσῃ τῇ γλώττῃ ἐς τὰς τῶν ὄλων ἐπαντλεῖν ἀκοὰς, καὶ δι-
 5 καιοῦν μὲν ἑαυτοὺς ὀρθῶς σκοπομένους ἐκ πολλοῦ τὴν ἐκείνων
 δηλαδὴ κακίαν, ἐν σπαργύνοις ἔτι καὶ γάλαξι κροφορομένην^F
 (μύρτυρα γὰρ εἶναι καὶ κήρυκα διαπρύσιον τῶν προτέρων στοχα-
 σμῶν τὸ νῦν πεπραγμένον, πρὸς ἐντελῆ τινα προερχθὲν τὸν τό-
 κον ὀψέ) ἀνευδοκίως ἤδη καὶ ἀπαρακαλέπτως πρὸς ἄσπονδον
 10 καὶ ἀκήρυκτον ἐκίνησε τὰ πράγματα μάχην. (E.) Καὶ ἦν ἰδεῖν
 εἰς δύο μοίρας σχισθὲν τὸ τῶν Ῥωμαίων γένος ἦσαν κατὰ πῦσαν
 πόλιν καὶ χώραν· εἰς τε τὸ συνετὸν καὶ ἀσύνετον· εἰς τε τὸ
 15 πλούτῳ καὶ δόξῃ διαφέρον καὶ τὸ ἐνδεές· εἰς τε τὸ παιδείας
 εὐγενοῦς τρόφμον καὶ τὸ πάσης παιδείας παντιλῶς ὑπερόριον·
 20 εἰς τε τὸ ἔμφρον καὶ τεταγμένον καὶ τὸ ἄφρον καὶ στασιῶδες
 καὶ αἰμοχαρές· καὶ τὰ μὲν βελτίω πάντα πρὸς ἐκείνον μετεβῆθη-
 V.310
 κότα· τὰ δὲ χείρω πάντα πρὸς τοὺς ἐν Βυζαντίῳ. οἱ γὰρ γένει
 καὶ πλούτῳ καὶ δόξῃ τῶν πολλῶν ὑπερέχοντες, οἴκους ἀφέντες^B
 καὶ γυναῖκας καὶ παῖδας, εἰς ἐκείνον ὄλη προθέσει ψυχῆς ἐβρόη-
 20 σαν, καὶ αὐτῶν δὴ τῶν φιλότατων τὴν ὑπερόριον προελόμενοι
 δίαταν, καὶ βέλτιον ἠγησάμενοι σὺν ἐκείνῳ δυστυχεῖν, ἢ μετὰ
 τούτων τρυφῆν· οἴμαι τὸ τοῦ Ἀναχάρσιδος λέγοντες, ὡς κρείσ-
 σον ἕνα φίλον κεκτησθαι πολλῶν ἄξιον, ἢ πολλοὺς ἄξιους μη-

aemulantes ad bacchandum insolenter vertuntur. Eam enim occasionem
 nacti ac rationem palam obsistendi maximam, liberrimaque et incontinenti
 lingua omnium auribus obtrudendi morbum animi veterem atque arcanum,
 commendantique se, quod pridem istius improbitatem perspexissent, in
 canis, in utero adhuc delitescentem et quasi lactentem (testem enim
 prioribus coniecturis ac praeconem vere vocalem accessisse id, quod no-
 vissime actum et in lucem perfecto partu tandem aliquando editum foret)
 iam nec dubie nec latenter implacabilis internecinique belli auctores existe-
 bant. (V.) Ac tunc scissum in duas partes videre erat per omnes et
 urbes et provincias omne Romanum genus, et hinc quidem sapientio-
 res, inde insipientes stare: hinc homines opibus et dignitate eminentes,
 inde egenos: hinc liberalis disciplinae alumnos, inde alienos ab omni
 disciplina; hinc denique eos qui sani ac moderati essent, illinc eos qui
 insanirent seditionibusque et sanguine gauderent: et optimos quidem
 quosque isti suffragantes; pessimos autem omnes Byzantinis. Qui enim
 genere, opibus, et dignitate reliquos anteibant, ii relictis focis, coniugibus,
 liberis, ad istum omni studio convolabant, vitam iucundissimis rebus cari-
 turam eligentes, et cum isto pati iniqua satius ducentes, quam cum illis
 vivere delicate: illud, puto, Anacharsidis usurpantes, melius esse unum
 habere amicum multi aestimandum, quam nullius pretii multos. (VI.) Oc-

- A. M. 6850 δένος. (ε΄.) Ὑλην τοίνυν εὐρόντες, ἣν πάλαι ποθοῦντες ἐτύγ-
 Ind. 10 **Χανον**, φακέλλους γραμμύτων διέπεμπον οἱ Βυζάντιοι πρόεδροι
 κατὰ πῦσαν ἐπαρχίαν καὶ πόλιν, ἀνάθεμα καὶ ἀφορισμοῦς
 περιέχοντα πάντων, ὅσοι φίλοι θέλουσιν εἶναι τοῦ Καντακουζην-
 οῦ· καὶ ἅμα πᾶν τό,τε δημοτικὸν ἐρεθίζοντα κατὰ τῶν πλου-
 σίων καὶ τὸν βίανασσον ὄχλον κατὰ τῶν δόξῃ καὶ γένει προ-
 χόντων· ἵνα τῶν οὕτως ἐχόντων ἐκ μέσου γενομένων, εὐχερῶς
D αὐτοὶ τῆς ἀρχῆς ἐγκρατεῖς καταστῶσι, μηδὲν ὄθεν οὖν ἀντίπαλον
 ἐφορώμενοι. καὶ μέντοι καὶ γέγονεν ἐντεῦθεν μεγίστη καὶ πολυει-
 δῆς φθορὰ πανταχῇ τῶν Ῥωμαϊκῶν ἐν βραχεῖ πραγμάτων, οἷαν 10
 οὐδεὶς ἐν βραχεῖ παραστήσαι δύναται λόγος. (Ζ.) Ὁ μὲν οὖν
 Καντακουζηνὸς οὐδὲν ἐπιδείξασθαι θάρσος ἐβούλετο, οὐδ' ἐπε-
 χεῖρει πρὸς οὐδὲν τῶν ἀπάντων σπουδῆς ἄξιον, οἷα φιλοῦσι ποιεῖν
 οἱ τοιοῦτοις ἐγχειροῦντες καὶ πρὸς τοιαῦτα πελάγη συναλαθόντες·
E ἀλλ' ἔμενον ἡσυχος μετὰ τῆς ἐπομένης αὐτῷ στρατιᾶς. εἶχε γὰρ 15
 ὀπλίτας, τῶν μὲν λίαν ἀρίστον καὶ ῥώμῃ σώματος καὶ ψυχῆς
 ἀνδρεία καὶ πείρα διαφερόντων, ἄχρι καὶ ἐς διασχίλους ἰππέας·
 οἳ καὶ τὸ σὺν αὐτῷ θανεῖν πολλῷ τιμιώτερον ἦσαν ἠγούμενοι,
 ἢ πλὴν αὐτοῦ ζῆν ἄχρι μιᾶς τινος τῆς ἡμέρας. οἱ μὲν οὖν λογάδες
F τοιοῦτοι καὶ τοσοῦτοι τὸν ἀριθμὸν ἦσαν αὐτῷ· οἱ δὲ μετ' αὐτοὺς 20
 ταττόμενοι δις τοσοῦτοι. (Η.) Ἐκεῖνος μὲν οὖν διεπρεσβεύετο
 πρὸς τοὺς Βυζαντινοὺς τὰ πρὸς εἰρήνην συχὰ, καὶ τῶν βασιλικῶν
 τοῦ συζόγου τὴν βασιλίδαν ἀνεμίμησχε διαθηκῶν καὶ ἐντολῶν,
 ὡς ἐκεῖνος ἔτι ζῶν αὐτῇ διετίθετο, περὶ τε κήδους τοῦ νέου βασι-

casionem itaque nacti, quam expetebant pridem, praesules Byzantini per omnes et provincias et civitates fasciculos mittebant litterarum, anathema et interdicta continentium adversus eos, qui amici essent Cantacuzeno, simulque et plebem omnem in divites irritantium, et mercenariam multitudinem in eos qui dignitate et genere eminebant: ut sublati de medio iis qui tales erant, facile ipsi rerum dominatum invaderent, nihil quacumque ex parte contrarium suspectumque habituri. Et certe maxima inde ac multiplex universae rei Romanae clades brevi exorta est, qualem paucis exprimere nulla possit oratio. (VII.) Cantacuzenus vero nulla re audacem se ostendere, nihil aggredi volebat, quod operae pretium esset, ut solent ii qui talia inceptant, et in eos rerum aestus compulsi sunt; sed quietus cum suo exercitu manebat. Habebat enim armatorum, eorum inquam qui longe fortissimi essent et robore tam animi quam corporis experientiaque praestarent, ad duo equitum millia; quibus multo praestabilius videbatur mori cum eo, quam sine eo vel unam tantum diem vivere. Tot itaque ac tales erant lecti milites. Qui autem secundum ab illis locum obtinerent, bis totidem erant. (VIII.) Iste igitur frequentes de pace legationes ad Byzantinos mittebat, et Augustam commonefaciebat supremae voluntatis et mandatorum imperatoris coniugis sui, quae ab illo adhuc vivente acce-

λέως καὶ ἐπιτροπῆς τοῦ Καντακουζηνοῦ ἄχρι τῆς προεπούσης A. C. 1341
 ἡλικίας τοῦ νέου. μηδὲ γὰρ χρῆναι πιστεύειν ἀλλοτρίοις συμβου- Imp. Io. Pa-
 λοις, καὶ πάντα πρὸς τὴν οἰκείαν σπουδάζουσιν ἔφεισιν, καὶ ὅσα laeol. 1
 τὴν ταχίστην ἀνατρέψαι δύνανται τὴν πύλαι κατάστασιν, καὶ P. 383
 5 ὅλα συλλήβδην εἰπεῖν τὰ τῆς βασιλείας πράγματα. (Θ.) Ἡ δὲ
 τοιαύτη τοῦ ἀνδρὸς ἡμερῦτης οὐκ ἐμάλαξε τοὺς Βυζαντίους· ἀλλὰ
 τοῦναντίον ἐξέμηνε πρὸς ἀνυπέρβλητον θράσος τε καὶ ἀπόνοιαν.
 οὐδὲ γὰρ διὰ φειδῶ τῶν ὁμοφύλων αἱμάτων ταῦτ' ἔφασκον φά-
 σκειν ἐκεῖνον, ἀλλ' ὡς ἐν ἀπογνώσει τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς συνωσθέντα.
 10 καὶ φανερώς μὲν ὄπλα πολέμια κατ' ἐκείνου διηνεκῶς συγχροτοῦ-
 σεν, ἐκ τε θαλάττης ὁμοῦ καὶ ἡπείρου, ἥκιστα σφισιν ἐνῆν οὐτ'
 ἠρεμεῖν, οὐτ' οὐδὲμιᾶς λαθραίας φεῖδασθαι μηχανῆς, ὅσοι τε
 διὰ φαρμάκων καὶ γοητειῶν καὶ ὅσοι δι' αἵματος. (I.) Ἐκεῖνος
 δ' εἰς θεὸν ὀλοσχερώς ἀναθεὶς τὰς ἐλπίδας ἔμενεν ἡσυχῇ κατέ-
 15 χων ἔτι τὰ ἑαυτοῦ κατὰ χώραν στρατόπεδα, καὶ ταῦτα πάνυ δι-
 ψῶντα μάχης καὶ σκέλων πολεμικῶν, καὶ πλείους ἔχοντα τοὺς C
 καλοῦντας τῶν οὐκ ἐπὶ τῶν τοῦ Βυζαντίου· ὥστε τοὺς πλείους
 καταγρόντας αὐτοῦ ῥαθυμίαν καὶ γνώμης νωθρότητα, καὶ ἅμα
 ὡς τὸ εἶκος ὑποπεύσαντας κίνδυνον σφῶν τε αὐτῶν καὶ αὐτοῦ,
 20 οἴχεσθαι ἀποδράντας ἐκεῖθεν ἐς Βυζαντίους. ἐπέλιπε γὰρ ἤδη καὶ
 τὰ σιτία σφῶς κατὰ πληθός, ἐς μόνον τὸ Διδυμοτείχου πολί-
 χιον συγκλεισθέντας μετὰ πολλῶν τῶν ὑποζυγίων. ἦσαντιοῦτο V. 311
 γὰρ αὐτοῖς τὰ τῆς τύχης ὁμοῦ καὶ τῆς ὥρας. ὃ, τε γὰρ χειμῶν, D

2. *νέω* cod. Reg.

pisset, de affinitate iunioris imperatoris ac de tutela Cantacuzeno defe-
 renda, quoad idoneam aetatem pupillus attigisset; nec enim credendum
 esse extraneis consiliariis, qui omnia pro sua libidine alacriter susciperent,
 eaque maxime, quae veterem statum rerum et universum prorsus imperium
 possent evertere. (IX.) Ea viri humanitas animos Byzantium haud mol-
 livit: sed e contrario ut audacia amentiaque ultra modum furerent effecit.
 Nec enim ea ab illo dici aiebant, quo parceret sanguini suorum civium,
 sed quia ad desperationem suae salutis esset compulsus. Et cum arma pal-
 lam hostilia in illum terra simul et mari assidue conflarent, minimum illis
 otii supererat, nec ulli parcebant occultiori machinae, quae seu veneno,
 seu praestigiis, seu cruenta morte grassaretur. (X.) At ille spem unico
 in Deo ponens manebat etiamnum quietus, continebatque adhuc intra ca-
 stra exercitum: qui tamen et pugnam et pugnam et spolia hostilia vehementissime
 sitiebat, et a plurimis invitabatur civibus Byzantinis. Quo factum est, ut
 plerique eum desidia et socordis ignaviae accusantes, simulque, ut veri-
 simile est, rati periculum sibi et illi impendere, inde ad Byzantios transfu-
 gerint. Iam enim et cibi ipsos pro hominum multitudine deficiebant, solo
 Didymotichi oppidulo cum frequentibus iumentis inclusos. Adversa quippe
 utebantur et fortuna et tempestate. Namque et hiems, si alias unquam,

A. M. 6850 εἶπερ ποτέ, ἐγγόνει βαρὺς καὶ πάνυ τοι σφόδρα συνεχὲς ἐπι-
 Ind. 10 φέρων τὸ βάρος· καὶ πρὸς γε τῶν γουμμιάτων ὀπόσα πρὸς τε
 τὸν Κρούλην Σερβίας καὶ Ἀλέξανδρον, τὸν τῶν Μουσῶν ἀρχηγόν,
 καὶ πρὸς οἰουσδήποτε συμμαχίας ἕνεκα ἔπεμπε, πάντα ἡλίσκοντο
 πρὸς τῶν Βυζαντιῶν, φρουροῖς καὶ ἡμεροσκόποις διαλαβόντων⁵
 τὰ κύκλω πρὸς τε γῆς καὶ θαλάττης.

Ε ἰγ'. Ὁ γε μὴν πατριάρχης μελζονα τὴν δικαίωσιν τῆς βασιλι-
 κῆς ἐπιτροπῆς μηχανώμενος ἑαυτῷ ἔστειπε διὰ πάσης σπουδῆς
 P. 384 Ἰωάννην τὸν παῖδα τοῦ βασιλέως, οὐ περιμείνας, διὰ τὸ λίχρον
 τῆς ἐφέσεως, οὐθ' ἡλικίαν αὐτοῦ, οὐτ' ἐπίσημον ἡμέραν τινὰ 10
 τοῦ ἐνιαυτοῦ. ἐνάτη γὰρ ἐπὶ δέκα ἔτυχεν οὐσα τοῦ νοεμβρίου,
 ἐν ἣ τὸ βασιλικὸν αὐτῷ περιτέθεικε στέφος, ἀξόμβολός τις φά-
 ναι καὶ μάλα ἀνέορτος, τό γε ἦκον εἰς αὐτήν. καίτοι τοῦτο βροῦ-
 λετο μὲν περιφανέστερον ὁ Καντακουζηνὸς καταστῆσαι μετὰ
 τὸν τοῦ βασιλέως θάνατον εὐθύς· ἐκώλυε δ' αὐτὸς ἐπιβούλως 15
 Β καὶ μάλα σὺν δόλῳ. (B.) Κατὰ μέντοι τὴν τοῦ δεκεμβρίου
 τετάρτην καὶ εἰκοστήν, περὶ δειλὴν ὄψιαν, ὅποτε τὴν γενέθλιον
 πανήγυριν ἐορτάζομεν τοῦ σωτήρος Χριστοῦ, ἀνεβίβασε τοῦτον
 κὰν τῷ τοῦ παλατίου Αἰθερίῳ οἰκίσκῳ· ὄθεν καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ
 βασιλεῖς εἰώθεισαν τὴν τοιαύτην ἡμέραν προκύπτειν, ἀθροίζο- 20
 μένου τοῦ πλήθους τῶν Βυζαντιῶν, καὶ παντὸς τοῦ στρατοῦ,
 καὶ ἀνυμνούντων αὐτοὺς εὐχαῖς τε καὶ εὐφημίαις παντοδαίς κά-
 C τωθεν, κατ' εἰκόνα τοῦ πάλαι θριάμβου Ῥωμαίων. ἦν δὲ νῦν
 ὁ τοῦ δήμου κάτωθεν ἐξηχούμενος κρότος καὶ θόρυβος οὐκ εὐ-

constantissime ingravescens, asperrima tum fuit: et praeterea quascumque ille litteras sive ad Cralem Serviae, sive ad Alexandrum Mysorum principem, sive ad alios quoslibet arcessendorum auxiliorum causa mittebat, omnes intercipiebantur a Byzantiis, qui cuncta circum a terra et a mari custodibus atque exploratoribus tenebant.

13. At patriarcha, quo videretur meliori iure tutelam imperatoriam sibi arrogasse, omni diligentia Ioannem defuncti imperatoris filium coronavit, non expectata prae aviditate nec aetate illius, nec aliqua anni die insigniori. Nam is coronam imperatoriam illius capiti imposuit Novembris die xix. quae dies ex se minime insignis aut solennis est. At id ipsum voverat Cantacuzenus splendidiore apparatu celebrare post obitum statim imperatoris; sed hic insidiose et maximam per fraudem impederat. (II.) Verum die Decembris xxiv. circa vesperam, cum solenne natalium Christi Salvatoris celebramus, eundem in Aetherea quoque palatii aedícula inauguravit; unde et ii, qui illum antecesserant, imperatores soliti erant eadem die prospicere Byzantium congregatam multitudinem totumque exercitum, qui et votis et omni laetarum acclamationum genere ex inferiori loco eos prosequerantur, ad veteris triumphi Romani exemplum. Erat autem plausus ac strepitus, quem tum ciebat infra populus, non mera ac simplex

φημίαν ἔχων τοῦ βασιλέως ἀκήρατόν τε καὶ ἀμυγῆ· ἄλλα συνκε- A. C. 1341
 κρατο καὶ ταῖς κατὰ τοῦ Καντακουζηνοῦ καὶ ἕμα ταῖς τῆς μη- Imp. Io. Pa-
 τρὸς αὐτοῦ λοιδορίας, λίαν οὐσαις αἰσχροαῖς καὶ οὐ πάνυ τοι laeol. 1
 σάφρονος ἀκοῆς ἄξιαις, ὑποκάαντος τοῦ Ἀποκαύκου καὶ ἀνα-
 5 πλέγοντος δωρεαῖς ἀδροτέραις καὶ ὑποσχέσει τὴν τοιαύτην τοῦ
 πλήθους ὀρμήν. (Γ.) Καὶ ἦν αὐτήκοος τούτων ἀπάντων ἢ τοῦ D
 Καντακουζηνοῦ μήτηρ, δεσμωτήριον οἰκοῦσα μεταξὺ τῆς βασι-
 λείου ἀδλῆς, ἔνθα τὸ ἄθροισμα τοῦ δήμου κατὰ ποταμοῦς
 συνέρθει καὶ συνεκροτεῖτο. καὶ μέντοι καὶ τὴν καρδίαν σφόδρα V. 312
 10 ἐπλήττετο, καὶ στενωγμοῦς ἐκ βάθους ἀνέπεμπεν, ὥσπερ κα-
 πνοὺς θολεροὺς τε καὶ ὀμιχλώδεις, καὶ πολλὴν τὴν ἔνδον τῆς
 ψυχῆς πικρίαν τοῖς παρακαυθημένοις ἀγγέλλοντας. μεριζομένη E
 γὰρ τὴν ψυχὴν πρὸς τε τὴν ἀφόρητον ἐκείνην τῶν λοιδοριῶν
 ἀκοὴν καὶ ἀναλογιζομένη πρὸς τίνων ταῦτα δραματουρεῖται,
 15 χθὲς καὶ πρότεριτι δούλου μοῖραν ἐχόντων πρὸς αὐτὴν, καὶ ἕμα
 τὴν μνήμην ἀναφέρουσα ἐς τὰς ἐκ βρέφους τύχας καὶ τὸ τῆς ἡλι-
 κιώτιδος εὐδαιμονίας ἄνθος ἄχρι γήρως παραμείναν ἀκήρατον καὶ
 ἀκμάζον, καὶ παρατιθεῖσα ἐκεῖνα πάντως ταῖς νῦν ἀντιπάλοις καὶ F
 20 ἀδοκῆτοις τοῦ χρόνου φοραῖς, φέρειν οὐκ εἶχεν· ἀλλὰ πληγείσης
 σφοδρῶς τὴν καρδίαν, εἰς νόσον ἐτρέπη τὸ σῶμα βαρεῖαν καὶ
 ὑπισχνουμένην ἔσεσθαι οἱ τοῦ βίου τὸ πέρυς οὐκ εἰς μακράν.
 (Δ.) Ἐπιστάσης τοιγαροῦν καὶ τῆς τῶν φῶτων πανηγύρεως μετὰ A. C. 1342
 δύο καὶ δέκα ἡμέρας, καὶ τοῦ μὲν βασιλέως ὁμοίως αὐθις προ- Imp. Io. Pa-
 κύπτοτος ἄνωθεν, τοῦ δὲ δήμου κάτωθεν τὰς ὁμοίας εὐφημίας laeol. 1

mi erga imperatorem studii significatio; sed et convitia, tam in Cantacuzenorum quam in illius matrem, admixta erant; foedisima illa certe, nec sobriis auribus digna: ventilante Apocauco et incendente maioribus largitionibus ac promissis impetum plebis. (III.) Ea vero omnia audiebat ipsa per se Cantacuzeni mater, quae tum intra aulam palatii carcerem habitabat; quo torrentia instar confluabat et glomerabatur collecta populi turba. Ac sane illius cor vehementissimo dolore pungebatur, gemitusque edebat altissimos, qui fumi instar turbidi ac nebulosi amaritudinem, quae plurima animo illius inerat, assidentibus indicabant. Partim enim convitiis illis intolerandis, quae audiebat, animum advertens, et a quibus istae tragoediae agerentur secum reputans, ab iis nempe, qui heri ac nudius tertius mancipiorum instar ei fuissent, partim memoriam repetens suae inde usque a pueritia fortunae felicitatisque illius sibi coevae, cuius flos illibatus ac vicens ad senectutem usque permanserat, componensque ista omnia cum illis adversis atque inopinatis vicissitudinibus temporis, minime id ferre poterat. Corde itaque graviter vulnerato, corpus in difficilem morbum incidit, qui finem vitae haud longe abesse pollicebatur. (IV.) Cum itaque et Luminum solenne post duodecim dies advenisset, atque imperator itidem deorsum prospicaret, populus autem ex inferiori loco similibus et accla-
 Nicephorus Gregor. Vol. II. 40

A. M. 6850 και λοιδορίας αἰθις ἐπικροτούντων, ἔκειτο ἡ Καντακουζηνή νε-
 Ind. 10
 P. 385 κρὰ πρὸς τὸ δεσποτικόν ἐξοιμμένη καὶ ἐπιλεησμένη, καὶ πά-
 νυ τοι σφοδρῶς ἀπωκισμένη τῆς πάλαι εὐδαιμονίας καὶ δόξης
 ἐκείνης. ἔφθη γὰρ μικρὸν πρὸ τῆς τῶν σαλπγγῶν ἡχοῦς τὸ ζῆν
 ἀπορρήξασα. δέισασα γὰρ οἶμαι ἡ ψυχὴ, μὴ πρὸς τὴν τῶν β
 ὁμοίων αἰθις ἐμπέση λοιδοριῶν τρικυμίαν, συνεστάλη τε πρὸς
 ἑαυτὴν καὶ προαπερῆσθη τοῦ σώματος. τὸ δ' ὅπως συγκεχώρηκε
 Β ταῦτα γενέσθαι θεὸς, προΐοντες ἐροῦμεν πλατύτερον, στοχαζό-
 μενοι καθόσον ἡμῖν ἐφικτόν. (E.) Ἄλλ' ἐκεῖνο μικροῦ με παρέ-
 δραμε. μετὰ γὰρ τὴν τοῦ βασιλέως τελευτήν, οὐ πολλῶν ἡμερῶν 10
 μεταξὺ γενομένων, οὐδὲ τῆς τῶν πραγμάτων οὐπω συγχύσεως
 εἰς φῶς ἐκραγείσης; ἀλλ' ἐν ὧδοισιν ἔτι καὶ μελέταις κνοφορου-
 μένης, συνέβη καθ' ἕπνοους τῆ τοῦ Καντακουζηνοῦ μητρὶ, τὸ
 ἱερὸν δοκεῖν ἀνὰ χεῖρας εὐαγγέλιον εἰληφῆναι ἄλλο τῶν πάντων
 C οὐδὲν γεγραμμένον ὁμῶν, ἢ „αὕτη ἡ ἀλλοίωσις τῆς δεξιᾶς τοῦ 15
 ὀπίστου”, καὶ τοῦτο χρυσοῖς τε καὶ πρὸς ἅπαν κάλλος ἡσχημένοις
 γράμμασιν ὁμοίως ἀεὶ πανταχῆ· διαπορεῖσθαι τε καθ' ἑαυτὴν,
 πῶς ἱερὸν εὐαγγέλιον ὄν μηδὲν μηδαμῆ τῶν εὐαγγελικῶν εἶχε
 φητῶν, ἀλλὰ μικρὰ τῶν τῷ θεῷ Δαβὶδ εἰρημένων. τοῦτο ἀφ-
 D πνοθεῖσα διεγείτο πρὸς ἐνόους τῶν φίλων· καίτοι θεῖον ἔρασκεν 20
 εἶναι χρησιμώδημα, καὶ πέρας προανασφραγεῖν τῶν καθ' αὐτὴν
 πραγμάτων εὐκλείς τε καὶ πάνυ χρηστόν. τὸ δ' ἦν οὐ τοιοῦτον·
 ὁμῶς ἔσχεν οὕτω ταυτί. (ς'.) Ἐν μὲν δὴ τοῦτο σημεῖον ἦν, ὃ
 προανεφώνησεν ἐξ ἕπνων καὶ νυκτῶν τὴν τῆς μεγάλης ταυτησί

mationibus et convitiis streperet, iacebat in carcere exanimis Cantacuzena, proiecta atque oblivioni tradita, et a pristina felicitate suoque illo splendore quam longissime ablegata. Etenim vitam paulo ante tubarum sonum abruptit. Verita quippe anima, ut opinor, ne in similem recideret conviti-
 orum aestum, contraxit se in semet, et priusquam id eveniret, e corpore erupit. Quomodo autem haec fieri Deus permiserit, fusius infra declara-
 bimus, quantum licebit nobis coniectare. (V.) Sed me illud paene prae-
 teriit. Paucis diebus post imperatoris obitum elapsis, cum rerum pertur-
 batio nondum in lucem erupisset, sed concepta tantummodo esset ac de-
 liberata, Cantacuzeni mater visa est sibi in somnis, sumpto in manus sa-
 crosancto Evangelio, nihil omnino videre in eo scriptum, praeter illa verba:
 „haec mutatio dextrae altissimi”: idque aureis summaque elegantia exara-
 tis litteris, a capite ad calcem ubique similiter: secumque agitare, quo-
 modo liber ille, cum sacrum esset Evangelium, ne verbum quidem usquam
 evangelicum exhiberet, sed paucula illa Davidis prophetae. Id cum ex-
 perrecta esset, amicis quibusdam exposuit: et quidem divinum aiebat esse
 oraculum, ac praedici sibi gloriosos optimosque exitus rerum suarum. Id
 autem non tale erat. Tamen haec ita se habuerunt. (VI.) Unum quidem
 illud omen fuit, quo magnae illius et illustrissimae domus everasio in somnis

καὶ περιφανοῦς οἰκίας καθαίρειν. δεύτερον δ' ἐκ νυκτῶν μὲν A. C. 1342
καὶ αὐτὸ, μὴ ἔξ ὕπνου γε μὲν, ἀλλ' ἔξ ἐργηγόρσεως φάντασμα Imp. Io. Pa-
Θεαθὲν ἐνουργῶς. εἰωθὸς γὰρ τοῖς εὐγενεῖα καὶ δόξῃ μεγάλην συ- laeol. 1
ζῶσι προσώποις, ἄχρι καὶ ἐς μέσας που νύκτας συνδιανυκτε-
5 ρεῦν τοῖς ὅσοι χρεῖας οἰασθηποτοῦν προσίασιν ἕνεκα, τῇ Καν-
τακουζηνῇ τοῦτο μάλιστα πάντων προσῆν, ἅτε καὶ μάλιστα πάν-
των δόξῃ καὶ περιφανείᾳ προεχούσῃ, καὶ βουλῶν καὶ ἀπορρόητων
προεστηκυῖα βασιλικῶν. τῆς δὲ τοιαύτης ἐχομένη καὶ νῦν συνη-
θείας, καὶ πόρρω νυκτῶν γενομένης τῆς ὁμίλιας, ἔδοξεν αὐτῇ, V. 313
10 στυῶσαν πρὸ τῶν θυρῶν ἀφ' ὑψηλοῦ τοῦ πύργου τῆς οἰκίας F
θεάσασθαι τε τὴν σελήνην ἀνίσχουσαν ἄρτι τοῦ ὀρῆζοντος καὶ
τῆς ὥρας ἐκείθιν κατιστοχάσασθαι. τὸ γὰρ περιγέιον ἐκ περι-
στροφῆς τοῦ οἰκείου ἐπαναλαμβάνουσα κύκλον, καὶ ἐς τετράγω-
νον αὐθις τῷ ἡλίῳ καθισταμένη τὸ δεύτερον ἦδη σχηματισμὸν,
15 ἄκρονύκτους οὐ μᾶλα ἐβούλετο παρέχειν τῇ γῆ τὰς ἀγὰς, πρὶν
ἐς μέσῃ ἀφικέσθαι τὴν νύκτα τηλικαῦτα τὸν χρόνον. (Z.) Οὕτω P. 386
δὲ στάσεώς τε καὶ σκέψεως ἔχουσα, καὶ ἕμα φροντῖδων οὔσα
τῶν μελλόντων πλήρης, ἔνοπλον ἱπέλα τεθέαται, κάτωθεν τε
ἐστῶτα τοῦ πύργου καὶ τῷ δόρατι σημειούμενον τὸ τοῦ πύργου
20 μέγεθος· ὡς ἐκπλαγῆναί τε αὐτὴν τῷ αἰφνιδίῳ καὶ ἀπροσδοκῆτω
τοῦ φάσματος καὶ συστραφεῖσαν ἐκπέμψαι τοὺς καθέξοντας τὸν
ἐν ἄωρῃ τοιαύτῃ τοιαῦτα μηχανώμενον, καὶ ἀκουσομένους, ὅτου
χάριν καὶ ὅθεν ἐκεῖν ταῦτα δρᾶν προστεταγμένον εἶη. ἐπεὶ δὲ B
τὴν ταχίστην καλινδρομήσαντας φάναι μηδένα τῶν πάντων ἰωρα-

ac de nocte praenunciata est. Alterum vero et ipsum de nocte, non autem in somnis, sed vigilantibus sese videndum obtulit, clarum manifestumque ostentum. Qui enim nobilibus et illustribus personis mos est, ut ad medias usque noctes cum iis pervigilent, a quibus quacumque de causa conveniunt, in Cantacuzenae in primis erat, utpote quae dignitate supra omnes et splendore fortunae eminebat, consiliisque et arcanis imperatoris praeerat. Qua consuetudine cum uteretur tunc quoque, et ad multam noctem colloquium esset productum, placuit ipsi pro foribus stare, et ab excelsa aedium turri lanam, quae tum supra horizontem recens exsurgebat, contemplari, ut inde quota esset hora coniceret. Nam cum circuli sui perigeum conversa repeteret, et iam rursus in secunda quadratura esset ad solem, acronycham lucem non prius terrae praebebat illo tempore, quam ad mediam noctem perventum esset. (VII.) Cum in hunc modum Cantacuzena illic staret et specularetur, ac simul de futuris magnopere esset sollicita, armatum equitem videt infra stantem, ac magnitudinem turris hasta metientem. Eius rei subito et improvise ad aspectum territa convertit se retro, mittitque homines eum comprehensuros, qui tam alieno tempore talia moliretur, ac sciscitatos, quorsum ea facere et a quibus ei esset imperatum. Cum autem ii celerrime regressi affirmarent, neminem a se conspectum, nec viam

A. M. 6850 κέναι, μηδ' εἶναι πάροδον οὐδεμίαν, ὁπόθεν εἰσιτητά γε εἴη ξέ-
Ind. 10 νοις καὶ ἱππόταις ἀνδράσι, τῶν θυρῶν ἀπασῶν κεκλεισμένων,

ἤδη καταπλαγῆναι τε αὐτήν καὶ, πρὸς ἄλλας ἐννοίας ἀνενεγκού-
σαν τὸ μάντευμα, λύπης πλησθῆναι καὶ δακρῦν γενέσθαι ἐγγύς.

C ιδ'. Ἐγὼ δ' ἐκέῖσε ἐπάνειμι. τῷ Καντακουζηνῷ γὰρ οὔτε⁵
πρὸς τοσαῦτα τὴν ψυχὴν κατενηγέχθαι ῥόδια τῶν δεινῶν συν-
νηγέχθη, οὔτε πρὸς οὓς εὔρισκε συνεχῶς κατ' αὐτοῦ συσκευαζο-
μένους λαθροφας καὶ ἄλλοτ' ἄλλας ἐπιβουλάς ἀπηγορευκῆναι, ἀλλ'
ἐστάναι τῶν ἰδίων ὄρων ἐντὸς, ἀκλιεῖς τὰς πρὸς θεὸν ἐλπίδας
ὁμοίως ἀεὶ φυλάττοντι· καὶ γράφοντι μὲν ἀεὶ καὶ δεομένῳ λή-
10 γειν οὐκ ἦν οὐδαμῆ, κυρωθῆναι ὁπόσα περιῶν ὁ βασιλεὺς ἐνετέλ-

D λητο περὶ γε αὐτοῦ. ἀλλὰ τῶν Βυζαντιῶν οὐδ' ἄκροις τῶν λεγο-
μένων ἀκούειν θελόντων ὦσιν, ὅτι μὴ καὶ τοὺς ἀγγέλους σὺν ἀτι-
μίᾳ καὶ κουρᾷ πομπυόντων ἐπ' ἀγορᾶς καὶ δεσμοῖς καὶ εἰρ-
κταῖς συγκλειόντων, τῷ δὲ οὐ διὰ γλώττης ἐγένετο λοιδορεῖν¹⁵
οὐδενὶ τῶν ἀπάντων. οὐ μὴν οὐδὲ τοὺς ἐν τῷ ὄρει τῷ Ἄθῳ δια-
πρέποντας ἀρετῇ καὶ ἀσκήσει μεσίτας εἰρήνης ἀπήξιου γίνεσθαι.

E ἀλλὰ καὶ τούτων ἐλθόντων, ἄπρακτος ἔδοξεν ἡ σπουδῆ· τὰ μὲν-
τοι χρήματα, καὶ εἴ τι κειμήλιον ἦν ἀμφοτέροις ἐκ πολλοῦ τεθη-
σαυρισμένον, πάντα ἀνάλωται πρὸς τε ἄλλα τῶν κοινῶν καὶ²⁰
πρὸς τὰς τῶν στρατιωτῶν χρείας. (B.) Κρούφα γε μὴν συχνοὶ
τῶν τῆς Ὀρестиάδος προϋχόντων, ἔταιρειαν πεποιηκότες, συνέ-
θεντο περιελθόντι Καντακουζηνῷ τὰς πύλας ἀνοῖξαι, πρὶν αἰ-

P. 887 σθέσθαι τοὺς τυραννήσαντας δημότας, καὶ γράμματα ἔπεμψαν

ullam esse, qua advenis et equitibus pateret accessus (clausas quippe omnes portas), tum vero illa percussa est, et illud praesagium aliter interpretata totam se tristitias tradidit, nec longe a lacrymis abfuit.

14. At non Cantacuzeni animus (ego enim illuc redeo) tantis calamitatum fluctibus demersus est, nec insidiae illae perpetuae et alias aliae, quas in se clanculum strui comperiebat, effecere ut desponderet, sed intra suos limites stetit immotus, spesque in Deo defixas constantissime habuit, nec desitit unquam per litteras petere ac rogare, ut quaecumque imperator, dum viveret, de ipso mandavisset, confirmarentur. Cumque interim populus Byzantinus ne auribus quidem primoribus dicta acciperet, quin imo et nuncios ignominia affectos ac detonsos per forum traduceret vinculisque et carceribus coërceret: tamen huius lingua nemini convitiabatur. Sed nec homines illos, virtute ac disciplina praestantes, qui montem Atho incolebant, sequestratos pacis recusabat. Atque illi quidem venerunt; sed nihil diligens eorum studium effecit. Porro et pecuniae, et si qua utrisque longo ante recondita suppellex erat, tum in alios usus impendebantur, tum in ea quae militibus necessaria erant. (II.) At clam plerique Orestiadis primores conspiratione facta, constituerunt oberranti Cantacuzeno portas recludere, antequam plebei, qui tyrannice dominabantur, eam rem perciperent:

ἦδη καλοῦντες αὐτὸν, τὴν ταχίστην ἐλθόντα λαβεῖν ἀπονητὶ A. C. 1342
 τὴν πόλιν. καὶ ὃς εὐθὺς διαναστάς τὸν τε στρατὸν ὤπλισε καὶ Imp. Io. Pa-
laeol. 1
 τὸν Ἄγγελον Ἰωάννην, τὸ Παμφίλου πολίχρινον ὀχυρώσαντα ὡς V. 314
 προσήκει, τάχιστα ἤκειν ἐπ' Ὀρестиάδα διεμητύσατο σὸν ἰπ-
 5 πῦσιν ἔγγιστα ὀδοήκοντα. (Γ.) Καὶ δὴ συνελλυθότων σφῶν
 ἐπὶ τὰς ὄχθας τοῦ παραβύλλοντος τῆ Ὀρестиάδι ποταμοῦ, χεμῶν B
 τηρικαῦτα ὡσπερ ἐξ αὐτομάτου γέγονε τῆς νυκτὸς ἐκείνης μάλα
 πολὺς· καὶ ὁ ποταμὸς ἐκείνος, ὡσπερ αἰσθησὶν ελληφῶς ἀπει-
 10 λούσσης Θεοῦ, ἀγριαίων ἦν καὶ σφόδρα πλημμύροντα συνε-
 λαύτων ὑπὲρ τὰς ὄχθας τὰ ρεύματα· ὥστε ἀπορον πρὸς διάβα-
 σιν εἶναι τοῖς τοῦ Καντακουζηνοῦ στρατεύμασιν. ἡμέρας οὖν ἔγ-
 γιστα διατετριφῶσι περὶ αὐτὸν οὐκ ὀλίγας, οὐκ ἔλθεν ὁ χεμῶν·
 ἀλλ' ἦν ἑαυτῷ τὴν ὁμοίαν διηνεκῶς συντηρῶν ἀγριότητα. ἀπει- C
 15 σθηκός δ' ὄψε καὶ ἀπαλλαγέντος ἐκεῖθεν, ὅ,τε χεμῶν ἐς τὴν
 ὑστεραίαν ἐλάφα καὶ ὁ ποταμὸς ἠρέμα ἐκείνης ὑφέιτο τῆς
 ἔβρεώς τε καὶ ἀγριότητος. τῆς δὴ τοιαύτης πείρας δις ἤδη γε-
 νομένης, καὶ τῶν ποταμίων ρευμάτων αὐθις ἐς τὴν ὁμοίαν ἐκεί-
 την ἀναβῆγγνυμένων ὑπερηφανίαν, ἔγνωσαν ὄψε, μὴ ἔκ τινος
 τύχης, ἀλλ' ἐκ Θειοτέρους προνοίας εἶναι τὸ ἐναντίωμα, ῥᾶστα D
 20 μὲν τὰ πάντα μετασκευαζούσης ὅπη βούλοιο, καὶ νῦν δ' ἀντι-
 πραττούσης μάλα τοῖς τοῦ Καντακουζηνοῦ προφανῶς ἐγχειρήμα-
 σιν· ὡς ἔπισθαι καὶ τὴν τῶν στοιχείων εὐθὺς ἀγανάκτησιν πολλῶ
 τῷ θυμῷ ῥέουσιν, ὡσπερ αἰσθανομένων ὀργιζομένου τοῦ δε-
 σπότη, καὶ συνεπιλαμβανομένων, ὡς δούλοις εἰκός, καὶ δει-
 25 κνύτων ἔμπρακτον τὴν πρὸς τὸν δεσπότην τιμὴν διὰ τῆς βλα-

et iam litteras ad eum miserant, hortantes ut quam celerrime adesset, ur-
 bem nullo labore capturus. Ille igitur motis confestim castris exercitum
 instruxit, Ioannique Angelo mandavit, ut munito prout par erat Pamphili
 oppidulo, quamprimum Orestiadem veniret cum equitibus proxime octo-
 5 ginta. (III.) Cum autem illi ad ripas fluvii Orestiadem praeterfluentis
 convenissent, tempestas violentissima per illam noctem quasi sponte coorta
 est; fluvius vero, ac si sensum haberet aliquem irati numinis, saevire ac
 multum supra ripas exundare coepit, ita ut Cantacuzeni copiae traicere
 non possent. Itaque dies non pauci in proximo circa illum fluvium con-
 sumpti sunt, tempestate haud quiescente, sed eandem sibi violentiam per-
 petuo retinente. Tandem re desperata cum inde abiisset Cantacuzenus,
 postera die tempestas saevire desuit, et paulatim fluvium proterviam illam
 ac ferociam remisit. Facto bis periculo, cum flumen eodem iterum tumore
 exundasset, sero denique cognitum est, non casu aliquo eas moras obiectas,
 sed providentia divina: quae omnia facillime quocumque vellet traduceret,
 ac nunc obsteret apertissime Cantacuzeni coeptis: atque inde fieri, ut et
 ipsa statim elementa magno irarum aestu ferventia indignarentur, quasi
 iratum dominum sentirent, eique quatenus famulos deceret obsecundarent,

A. M. 6850 πτούσης ὁρμῆς καὶ μάλα τοὶ σφόδρα βιαίας ἀνταποδόσεως.

In d. 10

E (A.) Ἐπεκθρόντες δ' οὖν ἐκατέρωθεν ἐνόησε, νῦν μὲν ἐκ Λιδυμοτείχων τινὲς τῶν στρατιωτῶν, νῦν δ' ἔξ' Ὁρεστιάδος καὶ τῶν πέριξ πολιχνίων, πολλὴν μὲν ἐκείθεν ἐνθάδε λείαν ἤλαυνον, πολλὴν δ' ἐντεῦθεν ἐκείσε· νίκην δὲ καὶ τέλος ἐπιθεῖναι τῇ σπουδῇ, 5 οὐκ ἦν οὐδετέρῳ κατ' οὐδετέρου· ἀλλ' ἐδίωκον ἀνήνυτα. αἱ δὲ

F πόλεις ἐφθείροντο διηνεκῶς ὑφ' ἑαυτῶν ἡρέμια καὶ κατὰ μικρόν· καὶ ἦν, ὡς ἔοικε, βούλημα θεῖον καὶ ψῆφος ἄνωθεν κυρωθεῖσα, ἐκτριβῆναι καὶ γυμνωθῆναι τὰς πόλεις χρημάτων καὶ δόξης καὶ τάξεως ἐκ τῆς ἐμφυλίου ταυτησι στάσεως. (E.) Τῆς γε μηνὸς 10 ἐμφυλίου μάχης καὶ ἀλλοφύλου τὸ ἐξαλλάττον καὶ ὑπερέχον ὁ

P. 388 δὲ Θέρμη τε Θέρους καὶ ψῆξι χερμιῶνος ἔλεγεν εἰκέναι· καὶ εἶναι τὸ ὑπερέχον θάτερον πρὸς θάτερον μάλα πολὺ. τὴν μὲν γὰρ ἔξωθεν ψῆξιν εἶναι καὶ προσθήκαις ἐνδυμάτων ἰᾶσθαι καὶ πν- 15 ρὸς εὐπορίᾳ· καὶ αὖ τὴν ἔξωθεν ἐπιεσόδιον Θέρμην ἐνδυμάτων τε ὑφαιρέσει καὶ ἀνέμων πνοαῖς· τοὺς δ' ἐνδοθεν τικτομένους πυρετοὺς ἔξ ἐγκάτων δύσμαχον εἶναι καὶ μάλα ἀνανταγώνιστον χροῆμα. (ς.) Οἱ δὲ διὰ τὸν Καντακουζηνὸν ἐξόριστοι καὶ δεσμώ- 20 νται, καὶ ὅσοι λεληθότως ἐν ταῖς πόλεσι τὰ ἐκείνου διετέλουν φρο- 20 νοῦντες, μετέωροι ταῖς ἐλλείψιν ἦσαν ἕαρος ἐπισείοντος, εὐμενῆ καταστήσεσθαι σφισι τὴν τύχην. ἀλλ' ἄρα ἦσαν μάταια τὰ τῶν ἐλπίδων. ὡς γὰρ ἐπὶ μανδραβόλου τὰ ἐκείνου διηνεκῶς ἐχῶρει.

namque erga illum observantiam re significarent, illo scilicet noxio impetu violentissimaque remuneratione. (IV.) Utrunque igitur interdum excurrentes, nunc aliqui ex Didymoticho milites, nunc ex Orestia vicinisque oppidulis, multam inde huc praedam, multamque hinc illuc abigebant. Neutri autem poterant vincere, atque ita finem contentioni imponere: sed frustra quidem instabant sibi utrinque. Urbes autem perpetuo conficiebantur a se invicem sensim atque paulatim. Et erat (ut videtur) placitum Deo ac caelesti decreto sancitum, ut urbes attererentur, pecuniisque et honore et dignitatis gradu per civiles illos motus spoliarentur. (V.) Et Cantacuzenum quidem civile bellum cum externo comparans, expendensque, quantum alterum ab altero distaret et excederetur: civile quidem bellum frigori calorigue febricitantium; bellum vero externum calori aestivo frigorigue hiberno simile esse dicitabat: alterum nempe ex his ab altero multum excedi. Frigori enim hiemis, quod externum est, facile esse vestimentorum accessione atque ignis copia moderi; rursus calorem aestatis, utpote externum atque adventitium, subtractis vestimentis ac per ventorum flatus temperari posse: febres autem, utpote intrinsecus ex ipsis visceribus natas, rem esse indomitam atque ineluctabilem. (VI.) Ii porro, qui propter Cantacuzenum aut exulabant, aut in vinculis erant, quique in urbibus tacite illi favebant, ii inquam omnes, vere appetente, spe erigebantur benignioris in posterum fortunae. Sed erant vanae illorum spes. Illius enim res, ut vulgo aiunt de Mandrabola, quotidie in peius procedebant.

ιε'. Ἐπανακτίον δὲ βραχὺ τὴν διήγησιν, ἵνα σαφέστερα γέ- A. C. 1342
 νοιτο τοῖς ἀκούουσι τὰ ἐξῆς. Θεσσαλονίκης μὲν γὰρ, καὶ τῶν Imp. Io. Pa
 περὶ τῆς ἄκρι Στρυμόνος τοῦ ποταμοῦ πόλεων, ἣν ἐπιτροπος ὁ πρω- laeol. 1
 τοστράτωρ Θεόδωρος ὁ Συναδηνός· τῆς δὲ τῶν Σεβήρων πόλεως, C
 5 καὶ τῶν ἄκρι Χριστουπόλεως πολιχνίων, ὁ τοῦ Θανόντος βασι-
 λέως ἐξάδελφος, Γῆμ ὁ Ἀρμένιος· ὃς πρὸ τεττάρων καὶ εἴκοσιν
 ἐτῶν μετὰπεμπτος γεγονώς ἐξ Ἀρμενίας εἰς Βυζάντιον ὑπὸ τῆς D
 τοῦ πατρὸς ἀδελφῆς, τῆς βασιλίδος δηλαδὴ καὶ μητρὸς Ἀνδρο-
 νίκου τοῦ βασιλέως, συνελθὼν τῇ τοῦ Καντακουζηνοῦ ἐξαδελφῆ,
 10 καὶ πολὺν αὐτῇ συνοικήσας χρόνον ἄπαις διέμεινε· Θανούσης
 δ' ἐκείνης, συνελθὼν τῇ τοῦ Συργιάννου θυγατρὶ, ἐξ ἧς καὶ παλ-
 δων ἐγεγόνει πατήρ. ἦν δ' αἰὲν τῇ πατρὶ τῶν Ἀρμενίων θρη-
 σκεία χρώμενος. (B.) Οὗτος οὖν Ἱρμαῖον τὴν τοῦ καιροῦ καὶ E
 προυγμάτων σύγχυσιν εὐρηκῶς καὶ λημμάτων πρόφασιν κατέσχε
 15 τὰ ἐκεῖ τοῦ Καντακουζηνοῦ χωρία τε καὶ τὰς προσόδους, καὶ
 ζεύγη μυρία βοῶν, καὶ παντοίων ἄλλων ἀγέλας κτηνῶν, καὶ
 πάντα ἐξαργυρώσας πλείστα χρημάτων ἐκαρπούτο βαλάντια.
 πάντας δὲ τοὺς ὑπὸ τὴν ἐπιτροπὴν αὐτοῦ πλουσίους αἰτίας καθυ-
 ποβάλλων, ὡς εἶεν ὁμόφρονες δῆπου τῷ Καντακουζηνῷ, αὐτοῦς
 20 μὲν ἐν φρουραῖς εἶχε· τὰς δὲ σφῶν οὐσίας ἤθροιζεν ὄλαις χερσὶν P. 389
 αὐτὸς ἐαυτῷ. πάντα μὲν τοίνυν ὅποσα ὁ χρόνος ἐκείνος ἔτεκε τὰ
 δευὰ, ῥῆιδιον οὐκ ἂν εἶη διεξιέναι. ἔνια δ' ἐν τοῖς λέγεσθαι μελ-
 λουσιν ἄλλα ἄλλοθι κατασπειρόντων ἡμῶν, ἐξέσται δῆπου καὶ
 τῶν λειπομένων ἐντεῦθεν τοῖς βουλομένοις καταστοχάζεσθαι.

15. Sed repetenda paulo altius rerum expositio, ut clariora auditoribus
 fiant, quae sequuntur. Etenim Thessalonicae et caeteris circum urbibus,
 ad Strymonem usque fluvium, praepositus erat Theodorus Synadenus pro-
 tostrator: Serrhis vero, et omnibus Christopolin usque oppidis, defuncti
 imperatoris consobrinus Guido Armenius; qui quatuor et viginti ab hinc
 retro annis Byzantium arcessitus (arcessiverat autem eum patris sui soror,
 Augusta eadem et Andronici imperatoris mater) Cantacuzeni consobrinam
 uxorem duxit; et per tempus diuturnum, quo illam secum habuit, liberis
 caruit: mortua deinde illa Syrgiannis filiam secum matrimonio iunxit, ex
 qua et liberos suscepit: in patria autem Armeniorum religione perseveravit.
 (II.) Is igitur temporum ac rerum perturbationem, quasi donum fortunae
 insperatum nactus et lucri faciendi occasionem, quidquid habebat illic praedi-
 orum ac vectigalium Cantacuzenus, detinebat, nec non infinita boum iuga,
 et alia cuiusque modi pecora, conflatoque ex iis omnibus argento, maxi-
 mam pecuniae vim comparaverat. Idem quotquot in provincia, cui prae-
 erat, opulentissimi erant, eos in crimen adducebat, ut nimirum Cantacu-
 zeno assentientes: atque ipsos quidem in custodiam dabat: eorum autem
 facultates plenis manibus sibi coacervabat. Sed calamitates, quas tempora
 illa pepererunt, facile haud sit omnes percensere. Quarumdam vero spar-
 sim et subinde mentionem faciemus, ut quilibet facile inde possit caetera

- A. M. 6850 (Γ.) Προειληφέναι μέντοι και προηγήσασθαι τῶν τοιούτων συν-
 Ind. 10 B επεπτῶκει σημεῖα κακῶν τὰ τε ἄλλα και ἐπισκότησιν ἡλίου
 και ἅμα σελήνης πρό γε αὐτῆς μάλα τοι σφόδρα μεγίστην, περι
 ζῶδιον ἐν ἀμφοτέρας φημι τὸν τοξότην· και πριν ὄλον ἐξαμη-
 νιαῖον ἐξήκειν χρόνον ἐς τὰκριβές, ἐτέραν αὖτις συνεπεπτῶκει γε-5
 νέσθαι σελήνης ἐκλειμεν, περι τὸν ταῦρον γενομένου σαφῶς τοῦ
 ἡλίου, ἦττω μὲν ἐκείνης, δακτύλων δ' οὖν ἰδ και αὐτήν. ἐκ
 τε οὖν τούτου, και αὖ ἐκ τῶν περι τὰ τῶν φωστήρων πάθη φα-
 C ενέντων χρωμάτων, μεγάλων προαναφώνησις τοῖς βαθύτερον βλέ-
 πουσιν ἐγεγόνει δεινῶν. (Δ.) Δεύτερον δὲ, τὸ τῆς δενδροτομίας. 10
 περι γὰρ τὸν ὑδροχόον, εὐθύς μετὰ τὸν αἰγοκέρων, τοῦ ἡλίου
 γενομένου, νύκτωρ ἀπίσης ἀνέμων σιωπησάσης προῆς, κατεβ-
 ράγη πληθος χιόνος οὐ φορητόν· ὅφ' οὗ καταβαρυνθέντα τὰ τῆς
 βασιλευούσης τῶν πόλεων ἅπαντα δένδρα, και ὅσα τῶν προα-
 D στείων αὐτῆς, τοσαύτην τὴν πτώσιν ἐπέστησαν, ὥσθ' ἡμέρας 15
 γενομένης, και τὸ νυκτερινὸν ἐρημνευσάσης δεινὸν, ἰδεῖν ξένον
 θέαμα, κλάδων παντὸς ἀπωρραπισμένα τὰ μέσα τῶν δένδρων
 και σκόλοπι τισιν ἐοικότα και ζύλοις νεκροῖς.
- V. 316 15. Ἐπεὶ δὲ και περι τῆς βασιλίδος Εἰρήνης τῆς Καντακου-
 E ζηνῆς, και τῶν δυοῖν αὐτῆς ἀδελφῶν, πολὺς ἡμῖν ἔσται προϊοῦ- 20
 σις ὁ λόγος, τὰ μέγιστα ταῖς παρούσαις συμβαλλομένων τύχαις
 τοῦ χρόνου και ὑποθέσεσιν, ἐς τὸ πρότερον ἴχνος τοῦ λόγου φέρε
 , ἐπανακίμψωμεν. εἶχε γὰρ δεσμίους αὐτοὺς τὸ πλησίον ὄρους Ῥο-

8. ἐκ τῶν] τῶν corr. Boiv. pro τοῦ.

coniectare. (III.) Horum certe malorum signa antecessere ac praevia ex-
 stitēre tum alia, tum eclipsis solis et lunae simul. Et haec quidem prior
 accidit longe maxima: utraque autem circa idem zodiaci signum, nempe
 Sagittarium. Necdum semestre totum penitus exierat, cum alia rursus ac-
 cidit lunae eclipsis, sole Taurum evidenter ingresso; minor quidem haec
 quam illa; sed et ipsa quatuordecim saltem digitorum. Et hoc igitur, et
 colores qui circa luminarium defectionem visi sunt, magnarum calamitatum
 praesagia altius insipientibus habita sunt. (IV.) Alterum item signum
 fuit arborum excidium. Statim enim post Capricornum, cum sol in Aqua-
 rio esset, silente omni ventorum flatu, effusa est noctu nivium copia non
 tolerabilis. Quo onere oppressae omnes principis urbis arbores, et quae-
 cunque erant sub urbe, tantam dedere stragem, ut die orto ac nocturnam
 cladem indicante, novum obliiceretur oculis spectaculum; mediae videlicet
 arbores omnibus ramis orbatae, et palis quibusdam ac mortuis lignis si-
 miles.

16. Sed quoniam et de imperatrice Irene Cantacuzena, et de duobus
 illius fratribus, frequens a nobis habebitur mentio, eo quod illorum opera
 in praesenti temporum conditione propositoque argumento plurimum emi-
 cuit, illuc iam revertamur, unde nostra deflexit oratio. Tenebat eos iam-

δάπης φροῦριον τῆς τῶν Ἀδδῆρων μονῆς ἐκ πολλοῦ, κελύσει A. C. 1342
 τοῦ βασιλέως Ἀνδρονίκου τοῦ νέου, ἐπ' ἐγκλήματι καθοσιώσεως. ^{Imp. Io. Pa-}
 ἄρτι δὲ Κωντακουζηνοῦ τοῦ βασιλέως ἐν Διδυμοτείχῳ τὰ ἐρυθρὰ ^{laeol. 1}
 ὑποδησαμένου πέδιλα, καὶ τῆς πολεμίας χειρὸς ἐκατέρωθεν παρα-
 5 σκευαζομένης, ἕρις ἐγένετο περὶ σφῶν, ὁποτέρῳ μέρει προτέρῳ
 γένοιτ' ἂν τῆς εἰρκτῆς ἐξελόντι συμμαχούς ἔχειν κατὰ πατέρου
 κρατίστους. (B.) Πολλῶν τοιγαροῦν μεταξὺ γενομένων δρόμων
 καὶ λόγων, καὶ δεδιότων ἐκείνων, μὴ δεσμῶν ἀλλάξωνται δεσμὰ,
 10 κουφοτέρων ἴσως δεινότερα, καὶ μηδετέρῳ βεβαίως ἐχόντων μέ- B
 10 ρει θαρσύνειν, ἣ βασιλεὺς Εἰρήνη, πολλὴν πλουτοῦσα τὴν σύνεισιν
 καὶ ἀγχινοίαν καὶ τοσοῦτῳ νικῶσα τῇ τῶν φρενῶν ἐν ταῖς βου-
 λαῖς ὀξύτητι, ὅσον ἐν γυναιξὶ τῷ κράτει τῆς γνώσεως καὶ τῇ
 τῶν ἡθῶν ἀρμονίᾳ, πάντα καλῶς τὴν ταχίστην διέθετο. φρό-
 15 νημα γὰρ αὐτοφνές τε καὶ αὐτοχάλκευτον εἰπεῖν κεκτημένη ἔμ-
 15 πρακτικὸν παρέιχε τῷ συζῳγῷ καὶ βασιλεῖ καὶ μεγίστην ἐν τοιαύταις
 γενομένῳ ταῖς περιστάσει τὴν ἐπικουρίαν· καὶ εἰ μὴ τὸ πᾶν C
 αὐτῷ τῆς βασιλείας αὕτη κεχώρισται κράτος, ἀλλ' οὖν καὶ μᾶλα
 δήπου σφόδρα γε τὸ πλείστον μέρος· νῦν μὲν λόγοις ἐπαγωγοῖς
 ἠναξωπυροῦσα πεπτωκότα φρονήματα τῶν ἀμφὶ τὸν βασιλεῖα συγ-
 20 γενῶν καὶ φίλων ἀληθῶν· νῦν δ' ἀφθόνῳ χειρὶ τὸν ἐν ἔξορᾳ
 συνέκδημον αὐτοῖς γενοῦντα προἰεμένη πλοῦτον, ἣ μᾶλλον τὰ
 τῶν μεγάλων ἐκείνων πλούτων περιλειφθέντα λείψανα, καθὰ D
 προἰοῦσιν ἡμῖν ἐναργέστερον πάντα λελέξεται· νῦν δ' οὖν ἀπίσῃ
 δραμοῦσα σπονδῇ, καὶ δι' ἐναντῆς αὐτῇ βεβαίας παρασχομένη

1. Ἀβδήρων conii. Boiv.

pridem victos proximum Rhodope monti castellum Auderorum monasterii,
 imperatoris Andronici iunioris iussu, ob crimen maiestatis. Statim vero
 atque Didymotichi Cantacuzenus imperator pedes purpura inclusit, cum
 utrimque instrueretur manus hostilis, certamen exstitit de iis, utra pars prior
 carcere ipsos educeret, maximo futuros adversus alteram auxilio. (II.) Mul-
 tae itaque concursiones, multa colloquia intercesserunt. At cum illi vere-
 rentur, ne vincula vinculis mutarent, leviora fortasse gravioribus, nec tuto
 possent alterutri parti confidere, Irene Augusta, multo iudicio et solertia
 pollens, ac tantum in consultationibus sagacitate, quantum intelligentiae vi
 et morum elegantia caeteris mulieribus praestans, brevi omnia praeclare
 ordinavit. Prudentiam nempe insitam ac naturalem sortita, maritum impe-
 ratorem, quem eiusmodi discrimina circumstabant, efficaci maximoque iu-
 vabat auxilio. Itaque ei si non totam auctoritatem imperatoriam, at sane
 eius longe maximam partem largita est. Ipsa quippe nunc blandioribus
 dictis labantes excitans animos eorum, quos imperator habebat secum co-
 gnatos et vere amicos; nunc larga manu opes effundens exilii socias, aut
 potius magnarum illarum opum reliquias (quae omnia planius postea a nobis
 explicabuntur), nunc omni saltem festinatione advolans, et per semet

- A. M. 6850 τοῖς ἀδελφοῖς τὰς ἐγγύας, τάχιστα ἐπανῆκε, μεθ' ἑαυτῆς αὐτοὺς
 Ind. 10 τῷ συζύγῳ βασιλεῖ μάλα καθ' ὧραν προσαγαοῦσα, γνησίους καὶ
 ἀσφαλεῖς ἐπικούρους. (Γ.) Ἐπεὶ δ' ἐκ Συναδηνοῦ, ὃς τηρικαῦτα
 Θεσσαλονίκης ἐπετρόπευε, γράμματα ἐφοῖτα συχνὰ, διεγείροντα
 Ετὴν ταχίστην αὐτὸν διαβάντα ἐς Μακεδονίαν ἐγκρατῆ Θεσσα- 5
 λονίκης ἐκ τοῦ ῥάστου γενέσθαι· εἶναι γὰρ παρεσκευασμένον ἐξ
 ἐκείνου τουτὶ λαθραίας σπουδαῖς ἐκ πολλοῦ· διὰ δὲ ταῦτα καὶ
 ἄσμενος, τὴν Λιδυμοτείχου ἐπιτροπὴν παραδοὺς Εἰρήνη τῇ συ-
 ζύγῳ καὶ βασιλίδι σὺν τῷ ἀδελφῷ Μανουῆλ τῷ Ἀσάν, ἀφίκετ' ἐν-
 θῆς καὶ ὠχύρου τὸ φρούριον, ὃ Πολύστυλον ὀνομαζόμενον πά- 10
 Φλαι πρὸς Θάλατταν νῦν αὐτὸς ἐξ οἰκείας δαπάνης συνεστήσατο
 V. 317 παρὰ τὰς τοῦ Νέστου ἐκβολάς· ὃς ποταμῶν τῶν ἐν Θράκῃ μέ-
 γιστος ἐκ τῶν τοῦ Αἴμου ὄρων ῥηγνύμενος ἀποπτύει τὸ ρεῖθρον
 ἐς τὰ τοῦ Αἰγίου πελάγους κρᾶσπεδα. (Δ.) Ἄρτι δ' εἰς πέρας
 ἦκοντες τῆς οἰκοδομίας, ἀφικνεῖσθαι πλησίον ἡμελλε καὶ Χρέλης 15
 ὁ Τριβαλλός· ὃς πρὶν ὑφ' ἡγεμονίᾳ τελευτῶν τῶν τῶν Τριβαλλῶν
 ἔγγη, δι' αἰτίας οἰασθήτινας τὰ δεσμὰ τῆς ὑποτυγῆς ῥήξας, οἰ-
 P. 391 κείαν κατέστησεν ἀρχὴν ἐαυτῷ Στρουμμίτζαν, ὑπερέφελον φρού-
 ριον, καὶ ὅποσα περὶ Στρυμόνα τὸν ποταμὸν ἄχρι καὶ ἐς Ἀμφι-
 πολὴν ἐστὶ χωρία. διὰ γὰρ τὴν τῶν Ῥωμαίων ἐμφύλιον στάσιν 20
 κολακευόμενος ὑπ' ἄμφοῖν τοῖν μεροῖν, φοβερός τις καὶ πάνυ
 τοι δυσεπιχειρητος τῷ Κράλῃ Σερβίας ἐγένετο· καὶ ἦν οὕτως
 πως ἀπολαύων τοῦ χρόνου, κὰν τοῖς τῶν ἄλλων δυστυχίμασιν

15. ἦκοντος conl. Boiv.

ipsam firmas cautiones fratribus afferens, rediit quam celerrime, eos con-
 iungi imperatori tempore opportunissimo secum adducens, sinceros et minime
 suspectos defensores. (III.) Cum autem Synadeni, qui tum Theasalonicas
 praecerat, frequentes litterae afferrentur, Cantacuzenum hortantes, ut quam-
 primum in Macedoniam transiret, Theasalonicam sub potestatem suam fa-
 cili labore redacturus: esse enim illud iampridem a se occultis molitionibus
 praeparatum: ob eam causam, cum uxori suae Irenae imperatrici, et eius
 fratri Manuelli Asani, Didymotichi praefecturam tradidisset, cupide statim
 proficiscitur, et castellum munit, quod Polystylum olim nuncupatum in ma-
 ritima ora novissime ipse propriis sumptibus restituerat, iuxta Nesti ostia,
 qui maximus Thraciae fluvius ex Haemo monte erumpens undam in maris
 Aegaei littus evomit. (IV.) Vix ea aedificatio ad finem perducebatur, cum
 et Chreles Triballus prope affuturus fuit. Hic cum antea imperio Tribal-
 lorum regis paruisset, nescio quas ob causas fidei vincula abruperat, et
 proprium sibi imperium fecerat; in Strummitzam nempe, castellum ad nu-
 bes usque eductum, et quaecumque circa Strymonem fluvium oppida Am-
 phipolia usque sita sunt. Etenim propter civile Romanorum bellum, cum
 utraeque illum partes adlarentur, formidandus Crali Serviae et expugnatus
 difficillimus evaserat. Sic illa temporum conditione fruebatur, fortunatus

αὐτὸς εὐτυχῶν, καὶ τῆς τῶν γειτόνων δυσπραγίας ἰδίαν εὐδαι- A. C. 1342
 μοσίαν καρπούμενος. συννοῶν δ' ὁμοῦς ἔτι καὶ οὐ μάλ' ἀνίπο- Imp. Io. Pa-
 πτον τὴν εἰς τοῦμπροσθεν βασιλικὴν εὐκλειαν ποιούμενος τοῦ Β laeol. 1
 Καντακουζηνοῦ, φίλος εἶναι καὶ σύμμαχος αὐτῷ διατένεται. ὄθεν
 5 καὶ ἐπειδὴ μιμησόμενοι τοὺς ἐν Θερμοπύλαις τριακοσίους ἐκ τῆς
 Σπάρτης, τὴν τοῦ Ξέρξου πύλαι παραφυλάττοντας δίοδον, προ-
 κατελήφεσαν οἱ τοῖς Βυζαντιοῖς προσκείμενοι τὰ περὶ τὴν Χρι-
 στοῦπολιν στενὰ, καὶ σὺν ἐπιμελείᾳ μὴ πάνυ τοι ἐρράθυμημένη
 καθήμενοι παρεφύλαττον νύκτωρ ἅμα καὶ μεθ' ἡμέραν, ὡς ἄβα- C
 10 τον ἐντεῦθεν τῷ βασιλικῷ τοῦ Καντακουζηνοῦ στρατῷ γίνεσθαι,
 διαμηνυθεὶς καὶ ὁ Χρῆλης ἔχε Χριστουπόλεως ἔγγιστα, χεῖρα
 στρατιωτικὴν ἐπαγόμενος οὐ μικρὰν, συνεργήσων τε καὶ, τό γε
 εἰς δύναμιν ἔχον, ῥαδίαν ποιήσων ὁπόσποτε τῷ βασιλεῖ τὴν ἐς
 Θεσσαλονικὴν πάροδον. (E.) Τούτων δ' οὕτως ἐχόντων, οἱ
 15 μὲν ἐναπολειφθέντες ἦσαν ἐν Διδυμοτείχῳ μετὰ τῆς βασιλίδος D
 Εἰρήνης καὶ τὰδελφοῦ Μανουὴλ τοῦ Ἀσάν ἔνοπλοι στρατιῶ-
 ται καὶ ἱππεῖς πλεόν ἢ πεντακόσιοι· στρατηγοὶ δὲ δύο μὲν,
 Μανουὴλ τε ὁ Ταρχανειώτης, τῶν συγγενῶν ὑπάρχων τις τῷ
 βασιλεῖ, καὶ Γεώργιος ὁ Φακρασῆς· καὶ μετ' αὐτοὺς ἕτεροι δύο.
 20 ὧν ἀπάντων τὴν καρτερίαν, καὶ τὴν περὶ τὰς ἔνοπλους μάχας
 ἀνδρίαν καὶ ἑμπειρίαν, ἣ τῶν καθ' ἕκαστα πράξεων μαρτυρία
 προῖόντος τοῦ λόγου δεῖξει σαφέστατα. οὓς γε μὴν ὁ βασιλεὺς E
 ἐπομένους εἶχε, πρὸς ἣν ἀφηγεῖσθαι μέλλομεν ὑπερόριον ἐστρα-
 τείαν, ἦσαν πλὴν τῶν ὅσοι τόξοις ἅμα καὶ σφενδόταις καὶ τοιού-

in aliorum infortuniis, et ex vicinorum calamitate propriam felicitatem velut
 fractum percipiens. Idem tamen cum imperandi gloriam, quae Cantacuzeno
 posthac futura esset, cogitaret etiamnum, et non omnino suspectam
 habere desisset, amicitiam illius ac societatem studiose ambiebat. Cum
 itaque Byzantinorum partium factores, imitati trecentos illos Lacedaemonios,
 qui Thermopylas, qua transiturus erat Xerxes, olim defenderant,
 vicinas Christopoli angustias occupassent, nec omnino indiligenter custo-
 dirent, noctu simul atque interdium affixi, ita ut imperatori Cantacuzeno
 aditus illac praeclusus foret, accessit et Chreles proxime Christopolin
 venit, manum militum non parvam adducens; operam videlicet suam colla-
 turus, et pro virili effecturus, ut facilis esset imperatori ad urbem Thessa-
 lonicam transitus. (V.) Et haec quidem ita se habebant. Qui vero Di-
 dymotichi cum imperatrice Irene et eius fratre Manuele Asane relictii fue-
 rant, tam pedites quam equites, supra quingentos erant: duces autem duo;
 Manuel nempe Tarchaniotes, qui cognatione iunctus erat imperatori, et
 Georgius Phacrases; et post eos alii duo. Quorum omnium constantium,
 atque in praeliis fortitudinem et experientiam, singula rerum gestarum
 testimonia, procedente hac historia, luculenter ostendent. Quos vero se-
 cum habebat imperator comites ulterioris expeditionis, ii erant, praeter

A. M. 6850 τοις ἐκηβόλοις ἐχρῶντο βίλεσι, τῶν μὲν λογάδων ἰπέων οὐχ ἦτ-
 Ind. 10 τους ἢ δισχίλιοι· τῶν δὲ συγγενῶν, καὶ τῶν ἄλλως εὐγενῶν ἀν-
 A. C. 1342 δρωῶν, καὶ ἅμα ὁπόσοι τῆς σφῶν Θεραπειᾶς ἦσαν, ἐς τὸ ἐγγιστα
 Imp. Io. Pa- τῶν πεντακοσίων ἀνῆγον τὸν ἀριθμὸν. ὧν ἔκκριτοι πάντων ἐπῆρ-
 laeol. 1 ρχον μάλιστα οἱ τε δύο τοῦ βασιλέως υἱεῖς, Ματθαῖος καὶ Μα-
 5 νουήλ· καὶ μετ' αὐτοῦς ὁ, τε τῆς βασιλίδος Εἰρήνης ἀδελφὸς
 Ἰωάννης ὁ Ἀσάν καὶ ὁ τοῦ βασιλέως πρωτεξάδελφος Ἰωάννης ὁ
 Ἄγγελος. ὧν ὑπάντων τὴν ἐν τοῖς δεινοῖς μεγαλοψυχίαν, καὶ ὁπόσα
 χειρὸς καὶ γνώμης ἐνεδείξαντο μεγαλοφυοῦς ἔργα καὶ τρόπαια, ἐν
 τοῖς καθήκουσι τόποις προβαλῶν ὁ λόγος δηλώσει καθ' ἕκαστα. 10

7. Verba ὁ Ἀσάν καὶ ὁ τοῦ βασιλέως πρωτεξάδελφος Ἰωάννης add.
 cod. Vat. 8. ἐν add. Boiv.

illos qui arcibus et fundis ac talibus telis eminus ferientibus utebantur, le-
 ctorum quidem equitum non minus quam duo millia; cognati autem, aliique
 nobiles, et omne famulitium ipsorum, quingentorum proxime numerum ex-
 plebant. Inter quos maxime eminebant primum duo imperatoris filii,
 Matthaëus et Manuel: deinde Irenes Augustae frater Ioannes Asan et im-
 peratoris consobrinus Ioannes Angelus. Quorum omnium animus in pericu-
 lis magnum et fortem, et res manu vel consilio praeclare gestas, et tropaea
 ipsa bellica, suo sigillatim loco infra declarabimus.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΑ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ ΙΓ.

NICEPHORI GREGORAE

BYZANTINAE HISTORIAE

LIBER DECIMUS TERTIUS.

ARGUMENTUM.

*Cantacuzenus Christopolitanas angustias ut evaserit. Circa Philippo-
strametatur. Oblata ei auxilium a Chrele: quem suspectum amice ex-
cipit; mox dimittit. Rhentina in deditionem accepta, Thessalonicam ire
cunctatur, suo more. Melenici castellum ei deditur. Parergon de occa-
sione non negligenda. Item de Occasionis effigie. Synadenus et alii Can-
tacuzeno faventes, Thessalonica per seditionem pulsati, Gynaecocastrum se
recipiunt. Guido Armeniacus Thessalonicenses armis adiuvat. Classis
Byzantina, Apocauco duce, Thessalonicam appulsa. Cantacuzenus Gy-
naecocastrum usque progressus cum Synadeno colloquitur. Hic animum
mutat et illi insidiatur (Cap. 1). Synadeni insidias deprehensas. Tu-
multus in castris. Cantacuzenus dispersos milites cogit. Acie instructa
Apocaucum exspectat, suos quoque instruentem, at congrredi non auden-
tem. Pedetentim et composito recedit ad Triballos, exteris magis quam
popularibus suis confusus. Ubinam pernactarit. Legatos ab eo ad Cra-
lem praemisissos homo Triballus comprehendit et ad Apocaucum deducit.
De Liberio Triballo; cur nuncius ad eum missus. Exercitum transeuntem
rustici laecerunt. Liberius Cantacuzenum hospitio excipit. Hic hospiti
vasa pretiosa dono dat. Generum eidem pollicetur Manuelem filium.
Orali per litteras commendatus Scopiam venit, ad Axium flumen. Tole-
rabilis hospitio contentus illic cum exercitu subsistit. Cralem postridie
convenit. Mutuas salutationes. Dispar utriusque magnificentia (2).
Quomodo apud Triballos Cantacuzenus manserit. Quae et quam gravia
militibus perpassi sint. Quinam facilius mala toleraverint. Habita in iis
locis orationes quare omittantur. Conditions Crali oblatas a Byzantiis,
ut Cantacuzenum proderet. Venena ab iisdem clam summissa. Parergon
de Mithridate. Insidias variae. Omnes irritae. Quam ob causam Deus
tot pericula converterit. Cantacuzenus, iniuriarum immemor, Augustae et
papilli dignitati ubique consulit. Lex ab eo imposita Ioanni Angelo, Ae-
toliis et Thessalis imperatum misso. Patientiae disturnae merces. Gre-
goras alienus ab omni affectu veritatis studium proficitur. Qualia seu*

laudare seu vituperare decreverit. Quid ostendere, quid persuadere lectoribus cupiat. Expeditio capta adversus Serrhas. Morbus Triballorum. Re infectis domum rediit (3). Amurius media hieme Hellepontum traiecit, Cantacuzenum quaesiturus. Didymotichum usque progreditur. Irenem imperatricem non adit, ne dolorem conspectu augeat. Aere et vehemens amici desiderium verbis declarat. Mira in homine barbaro humanitas. Utri prima laus tribuenda, Cantacuzeno an Amurio. Quid amicitiam conciliet. Eius cum musico concentu comparatio. Amurius, de amico sollicitus, oblata ab Irene cibaria ac vestimenta repudiat. Eandem in summas angustias adductam solatur. Hieme exercitum infestante, domum redit. Manuelis Tarchaniotae elogium. Ut Cantacuzeno quaesito et invento Didymotrichum reversus anxiae imperatrici gratissimus advenerit (4). Altera ad Serrhas Cantacuzeni expeditio irrita. Didymotichum usque transire cum non sinit Triballorum timiditas. Ad Cralem inoitus redit. Comitum secum ducit Ioannem Asanem, iussum Chreli tradere arcem Melenici. Legati Berrhoeenses, Crale iniquas condiciones proponente, cum Cantacuzeno clam agunt. Hic Berrhoeam ex pacto ingreditur. Cralis inconstantia. Melior ex eo Cantacuzeni fortuna. Triballus dolet se elusum. Factionum memor bellum indicere non audet (5). Ioannes Angelus Berrhoeam ad Cantacuzenum venit, Thessaliae rebus praeclare administratis. Eius provinciae ante Angeli adventum status perturbatissimus. Catalanorum illic dominantium vires luxu debilitatae. Angelus, maxima Thessalici principatus parte recuperata, Aetolos, Locros et Acarnanas subegit. Annam rebellem cepit. Quibusdam ut occideret suadentibus, eam dare in custodiam maluit (6). Cantacuzenus Thessalonicam dolo aggressus: irrito conatu, discedit. Byzantium et Persarum classis numerosa ad Thessalonicensem portum appulsa. Dux classis Apocaucus: Cantacuzenum abeuntem persequitur. Fluvius traiectu difficili. Triballorum duo millia in insidiis collocata. Imperator in magnas angustias adductus. Ut indicato tandem transitu salvus evaserit. Apocauci timidas (7). Apocaucus viribus suis merito diffusus auxilium petit a Crale. Munit fluvii ostia, ne illac possit legatio ad Amurium mitti. Ex Cantacuzeno sciscitatur, quid de se ipse statuatur. Cantacuzenus cum verbis castigat. Fabellam narrat de avi et aucupe. Sumptus aestimat, quorum magnitudine obrutum tandem adversarium succumbere necesse sit. Gratulatur sibi Thessalica auxilia in opportunum tempus reservata. Funestos exitus praedicit Apocauco, sive abituro, sive Thessalonicam mansuro. Minatur se Persica auxilia eius exemplo accitutum. Mala enumerat, quorum causam fuisse ait illius ambitionem. Animum durum et immitem exprobrat. Admonet divinae iustitiae, quae se manifestis iudiciis prodatur. Fugam denique iubet maturare. Cymba in mare clam deportata, legatos ad Amurium mittit (8). Apocauci responsum; cuius duae partes: prima, de mendacii crimine; altera, de accessitibus barbaris. Eius viri mos perversus. Ut tentata per exercitum urbe Berrhoea, ipse Thessalonicam manserit: arrogans idem et timidus. Sagittarium summittit, qui Cantacuzenum noctu occidat. Sagittarius ter frustra rem aggressus veniam petit ac dimittitur. Apocaucus pericula impendentia celeri fuga praevortitur, inscis Thessalonicensibus. Persae apud eos relicti foede et impune grassantur (9). Classis Persica, duce Amurio, multis navibus tempestate amissis, ad Euboeam primum, deinde prope Thessalonicam appellitur. Persae praedatum in Triballorum fines exeunt. Cantacuzenus, Berrhoeae urbis cura commissa Manucli filio, indolis eximiae adolescenti, confert se ad Amurium. Thessalonicensium res valde angustae. Divitum et pauperum studia contraria. Tertia factio, duabus illis peior. Divites in proditionis crimen vocantur. Pauperes ambitiosi, qui et zelotae, in illos insurgunt. Plebem infamam sibi adiungunt. Vi, rapinis et caedibus grassantur. Divitum miserrima conditio. Eorundem spes irritae. Amurius

urbem ei expugnandam censet. Cantacuzenus, Demetrium Martyrem re-
veritus, mavult deditionem expectare. Soluta obsidione, milites Amuriani
alii domum redeunt, alii cum duce Cantacuzenum sequuntur. Quem Amu-
rius partim ioco partim serio reprehendit. Uterque iunctis copiis urbes
Thraciae sollicitatum eunt (10). Gregoras non simplicem historiam scri-
bit. Res toto orbe gestae quatenus ad Byzantinas pertineant. Byzantii
urbis celebritas. De Basilio Trapezuntis imperatore. Ut huius uxor vi-
dua pellicem Byzantium relegaverit. Ut novum sibi coniugem a patre
Andronico, Cantacuzenus mulieris postulata neglexit. Familiae Comnenae
ius praecipuum apud Trapezuntios. Ad eos regendos Michaël Comnenus
Byzantio mittitur. Senatores Trapezuntini summam rerum sibi vindicant
vano praetextu. Advenientem Comnenum honorifice excipiunt. Mos pro-
cul exportatum in custodiam includunt. Populo non probante, rempubli-
cam administrant. Scholarii, illorum manibus elapsi, redeunt cum ado-
lescente Michaëlis filio. Trapezuntem inoadunt. Adversarios puniunt.
Princeps iunior in luxum effusus Scholarios contemnit. Hi Michaëlem
carcere eductum in solio collocant. Adolescens in custodiam datur. Scho-
lariorum cum Michaële pactiones. Eorundem auctoritas maxima: prin-
cipis nulla. Quam tamen integram postea recuperat (11). Rei frumen-
tariae inopia Byzantium aliaeque urbes laborant. Eius mali causae duae.
De Capha Genuesium colonia. Latini mercatoris dediti, praesertim Ge-
nuenses. Ut colonias in oris maritimis constituere soleant. Caphae urbis
perva initia. Eiusdem incrementa et vires. Genuesium incolarum fa-
ctus. Scytham indigenam unus gladio interimit. Scytharum princeps
irascitur. Latinos iubet sua urbe excedere. Contumaces obsidet. Con-
temnitur ab obsessis, et variis cladibus afficitur. Romanae urbes interim,
soliis commeatibus interclusae, advecto ex Asia frumento sustentantur.
Trapezuntii in Latinos acolas saeviunt (12). Bella et civiles motus per
totum fere orbem. Divinae providentiae consilia. Spinula et Sertorius
Genus exaoti. Duces ex plebe creati. Aegypti imperium divisum, et
fraternis discordiis debilitatum. Mauri in Hispaniam irrumpunt. Bri-
tanni in Galliam. Asiae principes, ex Scythiis oriundi, inter se praelian-
tur. Latini foederati in piraticas Persarum naves classem armant. Ad
Smyrnacorum portum appellant. Arcem capiunt. Minimum deinde pro-
movent (13).

α'. Αἰγυπτὸς δ' ἤδη τοῦ ἕτους, ἕρας ὁ βασιλεὺς Καντα- A. M. 6850
κουζηνὸς ἐκ τῶν τοῦ Νέστου ποταμοῦ ἐκβολῶν, καὶ εὐνόμων Ind. 10
ἄφεις τοὺς τὰ στενὰ τῆς Χριστουπόλεως παραφυλάττοντας, διὰ Imp. Io. Pa-
τῆς ἄκρας τοῦ ὄρους τὰς οἰκίας διεβίβωσε δυνάμεις· μακροτέρα P. 892
5 μὲν καὶ ἐπιπλῶν χρησόμενος τῇ πορείᾳ διὰ τὰς δυσχωρίας τῶν V. 318
τε πετρῶν καὶ φαράγγων καὶ τῶν ἐκ τῆς λόχμης ἐκείνης δένδρων
καὶ ἀκανθῶν· διεβίβωσε δ' οὖν, καὶ κατεστρατοπέδωσε περὶ B

1. Exeunte porro iam vere, Cantacuzenus imperator, ab Nesti fluvii ostia profectus, relictisque ad laevam iis qui Christopolitanas fauces custodie-
bant, suas copias per ipsum verticem montis transmisit: longiori quidem ac
difficili usque itinere propter iniquitatem locorum, quae et saxi aspera et
confragosa erant et imminenti silvae arboribus dumisque obstruebantur;
transmisit tamen, et castrametatus est circa Philipporum plantiæ, ubi

- A. M. 6850 που τὰ ἱππήλατα τῶν Φιλίππων, ἔνθα πάλοι Βροῦτος καὶ Κάσσιος ἐπολέμησαν Ὀκταβίῳ Καίσαρι. (B.) Διαναπαύοντι δ' αὐτόθι τὴν στρατιὰν προσῆλθεν αὐτῷ καὶ ὁ Χρέλης, ἔγγνωμενος πάντα οἱ τὰ κατὰ βούλησιν ἄσμενος ἐκτελεῖν. ὁ δὲ φίλον μὲν ἔχειν αὐτὸν ἔλεγε βούλεσθαι· τῆς μέντοι συμμαχίας αὐτῆς χρεῖαν ὡς C ἤκιστα ἔχειν ἐν τῷ παρόντι. Ξυνενοίει γὰρ αὐτὸν γλώττη μὲν δημολογεῖν αὐτῷ φιλίαν διὰ τὸν ξενιστῶτα φόβον τῶν ὄπλων· τὴν δὲ γνώμην εἶναι μετέωρον καὶ καταδοκῶντα σαφῆ καὶ αὐτοδίδακτα πῆς μάχης ὄψεσθαι τὰ τέλη. ὄθεν λόγοις καὶ αὐτὸς χρησάμενος πρὸς αὐτὸν φιλίαν μακρὰν ἐπαγγελλομένοις, ἐπὶ πολ- 10 λαῖς τε δεξιωσόμενος ταῖς ἡμέραις, εἶτα ἀπέλυσε χαίροντά τε καὶ γείτονα χρηστὸν τοῦ λοιποῦ καὶ αὐτὸν ἐπαγγελλόμενον εἶναι.
- D (Γ.) Αὐτὸς δὲ μικρὸν ἐκεῖθεν προβάς εἶλε καθ' ὁμολογίαν φρούριον Ῥεντίναν καλούμενον. δέον δ' ὀλίγων ἐντὸς ἡμερῶν P. 393 ἀπιόντα περιστρατοπεδεῦσαι τὰ τῆς Θεσσαλονίκης τείχη, καὶ 15 περικροτῆσαι τῷ πλήθει τῶν ὄπλων καὶ τῇ ῥάμῃ τῶν ἀνδρῶν, καὶ ἐπιβρῶσαι μὲν τὸν ταύτης ἐπιτροπεύοντα τέως Συναδηνὸν, καὶ ὅσοι τούτῳ ταυτὰ σπονδάζοντες ἦσαν ὑπὲρ αὐτοῦ, καταπλήξαι δ' ἐκ τοῦ αἰφνιδίου τοὺς τάναντία κατ' αὐτοῦ φρονοῦντας· ὁ δ' ἡμέραν ἕξ ἡμέρας παρακρουόμενος ἔτριβε τὸν χρόνον ἐνταῦθα 20 καθήμενος, οὐ στρατιωτικόν, ἀλλ' ἴδιον τρόπον αὐτοῦ καὶ Βουνήθῃ κἀνταῦθα τελῶν. μηδὲ γὰρ ἐθέλων ὄλωσ' ὁμόφυλον αἷμα V. 319 γέομενον τοῖς οἰκείοις θεάσασθαι ὀφθαλμοῖς ἀναίμακτον ἐζήτει στήσαι τρόπαιον. διὸ καὶ περιμένων ἐκάθητο τὴν τῶν Θεσσαλονι-

Brutus olim et Cassius cum Octavio Caesare praelium conseruerunt. (II.) Illic exercitum suum reficienti Chreles occurrit spondetque se, quidquid iste iusserit, lubenter exsequitur. At hic amicum quidem habere eum velle se significat, non tamen eius auxilio sibi in praesentia opus esse ulla-
 tentus. Intelligebat enim, eum lingua quidem amicitiam profiteri ob in-
 stantis belli metum; animi autem dubium pendere; exspectantem videlicet,
 quoad certum exploratumque pugnae exitum intueretur. Quocirca verbis
 apud eum usus et ipse magnam profitentibus amicitiam, cum eum multis
 per dies comiter et benigne tractavisset, dimisit postea gaudentem, ac boni
 in posterum vicini officio functurum sese pollicentem. (III.) Ipse autem
 non longe inde progressus castellum, cui Rhentina nomen est, in dedi-
 tionem accipit. Unde cum deberet discedere, atque intra paucissimos dies
 Thessalonicae moenia obsidere et tam armorum copia quam hominum ro-
 bore circumvallare; ac Synadenum quidem illius urbis tunc praefectum, eos-
 que qui cum illo sibi faverent, confirmare; eos vero, qui contra sentirent,
 ex improviso percellere: ipse nihilominus procrastinando quotidie tempus
 ibi terebat otiosus, non militarem, sed suum tum quoque usitatum morem
 retinens. Cum enim omnino nollet civium sanguinem effusum propriis vi-
 dere oculis, tropaeum constituere incruentum meditabatur: sedebatque

κίων Ἰσως διὰ φόβον ἐκούσιον καὶ ὑπόσπονδον προδοσίαν. μεταξὺ A. C. 1342
 δ' ὁμως εἶλε καθ' ὁμολογίαν καὶ τὸ Μελενίκου πᾶν τοι ἔχυρόν καὶ Imp. Io. Pa-
 δόσμαχον φρούριον, Βυζαντιοὶς πάλαι προσκειμένον· καὶ τὸν laeol. 1
 τῆς βασιλίδος Εἰρήνης ἀδελφὸν Ἰωάννην ἐπίτροπον αὐτοῦ κατα- C
 βλελοιπῶς διὰ μελέτης ἤδη πεποιήται τὰς δυνάμεις ἄγειν ἐπὶ
 Θεσσαλονίκην. (Δ.) Ἄλλ' ἢ τοῦ χρόνου ταχίστη φορὰ βραδυ-
 τῆτα πραγμάτων οὐκ οἶδε φιλεῖν. ἐμοὶ γὰρ τῶν ζωγράφων ἐκεί-
 νους πολλάκις ἐπῆει θαυμάζειν, καὶ τῶν ἀνδριαντοποιῶν ὀπίσκει
 τῆς χρονικῆς περιόδου τὸ τάχος μιμῆσθαι διὰ τῆς τέχνης ἐθελον-
 10 τες ἄνδρα ποιῶσιν ὀπισθοφάλακρον μὲν ὡς ἐπίπυον, οὐ πᾶν
 δ' ἀναφαλαγγίαν, ἀλλὰ μέτωπον προῖσγόμενον λάσιον καὶ κό- D
 μῃν ἐκείθεν μακρὰν καθεμιμένον. τᾶλλα γὰρ ὄντες σοφοὶ μόνης
 λίκονται φωνῆς ἐνταῦθα· καὶ ταύτην δὴ ταῖς τῶν χρωμάτων
 ἤμιστα μιμῆσθαι δύνανται βαφαῖς· ὅθεν σιγῶσαν οὕτωσὶ πως
 15 ἰστᾶσι νομοθεσίας εἰκόνα, καὶ ἀνεκλάλητον κήρυκα πᾶσιν ἀεὶ
 διανέμουσιν, οἷς ἐξήραδνυμμένον τὸν βίον ἀνύειν οὐκ ἔστιν αἰδῶς,
 μονονουχὶ βοῶντες, ὡς κατόπιν ἰοῦσι τριχῶν οὐ παρξέει λαβὴν E
 ὁ Καιρὸς, ἀλλ' ὕλισθον καὶ ἀποτυχίαν τοῦ ποθομένου μακρὰν,
 τῆς ἐμπροσθίας ἤδη τοῦ χρόνου λαβῆς παρεδῆθηκυίας καὶ ὅλως
 20 ἀπηγορευκυίας ἅπαν τὸ ἀμιλλώμενον. (Ε.) Κἀνταῦθα τοίνυν
 οὕτωσὶ τῆς βραδυτῆτος ἐκείνης ἐκτεινομένης, ὑπωπτεύθη μὲν ὁ
 Συναδηγὸς τὰ βασιλέως φρονῶν· ὑπωπτεύθησαν δ' οἱ περὶ αὐ-
 τὸν ἅπαντες στρατιῶται, καὶ ὅσον τῆς Θεσσαλονίκης τὸ ἔκκρι- F

12. καθήμενον apogr. Par.

Ideo expectans, quoad Thessalonicenses dederent se sponte et ex pacto,
 metu fortasse compulsi. Interim tamen in deditioem accepit et Melenieli
 validam prorsus atque expugnatu difficile castellum, Byzantinis pridem ad-
 dictum: cui cum imperatrici Irenes fratrem Ioannem praepositum reliquis-
 set, copias Thessalonicam versus ducere iam parabat. (IV.) Verum enim-
 vero rapidissima temporis fuga cunctationi in rebus gerendis favere haud
 solet. Eoque admiratus sum saepenumero pictores ac statuarios illos, qui
 celerem convertentis sese temporis lapsum arte exprimere cum volunt, homi-
 nem effingunt, occipiti quidem ex omni parte glabro; nec omnino tamen
 calvo capite; sed frontem hirsutam et comas ex ea promissiores exhiben-
 tem. Nam et alibi cum excellant, hic ipsam vocem tantum non assequun-
 tur, quam quia colorum fuce exprimere minime possunt, ideo mutam sic
 ferme legis imaginem proponunt, et praeconeum tacitum perpetuo exhibent
 iis omnibus, quos vitam agere desidiosam non pudet; praedicantque clara
 paene voce, post terga euntibus non praebituram esse Occasionem capillos
 arripiendos, sed lubricum, et magnam a voto aberrationem, ubi anterior
 ansa semel elapsa fuerit, et id de quo certabatur omne iam prorsus dene-
 gaverit. (V.) Tum quoque igitur cum res longiori cunctatione dilata fuis-
 set, incidit in suspicionem Synadenus fovendarum Cantacuzeni partium:
 inciderunt et omnes qui cum eo milites erant, et lectissimi quique Thessa-
 Nicephorus Gregor. Vol. II. 41

A. M. 6350 τον, και κινείται κατ' αὐτῶν ὁ δῆμος ῥαγδαίως, και γίνεται
Ind. 10 φόνος συχνὸς ἕξ ὁμοφύλων ξιφῶν ἐν εὐανδροσῆ και πολυαν-
 θρώπῳ πόλει. και τάχ' ἂν αὐτός τε ἐφθείρετο ὁ **Συναδηγὸς** και
 σύν γε αὐτῷ πάντες οἱ ταυτὰ φρονοῦντες αὐτῷ, εἰ μὴ τῶν τῆς
 πόλεως μίαν καθελόντες πυλῶν εἰς τὸ πρὸ τῆς πόλεως καταπε-5
 φεύεσαν φρούριον, ὃ **Γυναικόκαστρον** μὲν πρὸς τῶν ἐγγχωρίων
P. 394 καλεῖται, ἀπέχει δὲ **Θεσσαλονίκης** σταδίου διακοσίους. (ς.) Καὶ
 ἦν τὸ τῆς ὥρας τηρικαῦτα περὶ τὰς τοῦ θέρους ἀρχάς. ἦκε δ'
 εὐθὺς ἐκ **Σερβῶν** και ὁ **Ἀρμένιος Γῆμ** ἐς **Θεσσαλονίκην**, πολλὴν
 ἐπαγόμενος δύναμιν στρατιωτικὴν, και ἀνεβρόντων ὅσον εἰκὸς 10
 τὸ τῆς πόλεως φρόνημα, κατενηγεμένον ὑπὸ τῶν αὐτῆ περιστάν-
 των κινδύνων. τούτων δ' οὕτως ἐχόντων, κατέπλευσε και ὁ ναυ-
 τικὸς ἐκ **Βυζαντίου** στόλος παρὰ τὸ τῶν **Θεσσαλονικέων** ἐπίνησον,
Βναύαρχον ἔχων **Ἀλέξιον** τὸν **Ἀπόκαυκον** και πλέον ἢ πενήκοντα
 τριηρῶν ὄπλα και δύναμιν, ὡσπερ ἕξ αὐτομάτου συμπεπτακότων 15
 οὕτως τῶν πραγμάτων ἐπ' εὐδαιμονίᾳ **Θεσσαλονίκης**. (Ζ.) Ἄρας
 δ' ἐκ τῆς στρατοπεδείας ἐκείνης ἤδη και ὁ βασιλεὺς ἦκε παρὰ
 τὸ **Γυναικόκαστρον**, και ἦνται τῷ τε **Συναδηγῷ** και τοῖς ἀμφ'
Καὐτὸν φυγᾶσι τῶν **Θεσσαλονικέων** στρατιωτῶν. κοινολογησαμέ-
 νων δὲ πρὸς ἀλλήλους ὅποσα εἰκὸς, ἐπειδὴ ἐμμεαθήκει τὸ τε-20
 λευταῖον ὁ **Συναδηγὸς**, σκευὴ μὲν τινα χρυσῷ τε και ἀργυρῷ, λί-
 θοις και μαργάραις ὁμοῦ περιηρθισμένα, ἐπιφερόμενον τὸν βα-
 σιλέα, χρημάτων δ' οὐδὲν, ὅποσα στρατιώταις εἰσὶν ἐφόδια πρό-
 χειρα πρὸς διανομὴν και λῆψιν τῶν ἐπιτηδείων, πρῦμναν τε

lonicensium. In quos populo vehementissime concitato, magna fit civilibus
 gladiis caedes in florenti et frequentissima civitate. Atque ipse fortasse
 Synadenus occubuiasset, et cum eo omnes qui iisdem partibus studebant,
 nisi una ex portis effracta in arcem confugissent, quae, ante urbem sita,
 Gynaecocastrum ab incolis nuncupatur et abest a Thessalonica ducentis
 stadiis. (VI.) Erat porro tunc initium fere aestatis. Statim vero et ipse
 Serrhis Thessalonicam venit Guido Armeniacus, magnas secum adducens
 copias, roboravitque, ut par erat, civium animos, quos pericula undique
 impendentia fegerant. Haec cum ita se haberent, appulit et Byzantina
 classis ad portum Thessalonicensem, duce Alexio Apocauco, triremium
 plus quam quinquaginta, armis copiisque instructa, rebus quasi sponte eo
 deductis ad Thessalonicae felicitatem. (VII.) Demum et ipse imperator,
 castris inde motis, ad Gynaecocastrum accessit, et Synadenum, eosque ex
 Thessalonicensibus militibus, qui circa illum fugitivi erant, convenit. Ibi
 cum inter se quantum par erat colloquuti essent, intellexit tandem Synade-
 nus, vasa quidem aurea argenteaque nonnulla, lapillis circum ac gemmis
 distincta, portari ab imperatore; nihil autem earum pecuniarum, quae mi-
 litibus parata sunt congiaria, ad distributionem perceptionemque rerum
 necessariarum. Quamobrem inhibuit illico, et sententiam mutavit, cum

ἐκρούσατο καὶ τὴν γνώμην εὐθὺς μετέθετο, ἕς ἀπὸγνωσιν τὸν οὐ- A. C. 1342
 κείον πίπτοντα βλέπων στρατὸν ὑπ' ἐνδείας τῶν ἀναγκαίων, καὶ ^{Imp. Io. Pa-}
 ἅμα γραφαῖς καὶ χρημάτων καὶ τιμῶν ὑποσχέσεσιν ἐνδιδόντας, V. 320
 ὁπόσαι λ' Ἔρα καὶ συχνὰ πρὸς τοῦ Ἀποκαύκου σφίσιν ἐπέμποντο. ^{laeol. 1}
 5 καὶ ἦν καιροφυλακῶν ἐξ ἐκείνου καὶ ὤραν ζητῶν, ἐν ᾗ ἂν εἴσῃστα
 συνειληφῶς αὐτὸν δέσμιον παραδοίῃ τῷ Ἀποκαύκῳ. οὕτως ἀμ-
 φιθέρεπής καὶ ἄστατος ἦν τὴν γνώμην αἰεί.

β'. Θέρους μὲν οὖν ἐνειστήκει καιρὸς, καὶ ὁ Συναδηνός A. C. 1342
 Θεόδωρος ἐπιβουλεύων πεφώρταται· καὶ ἅμα Θόρυβος ἀνὰ πᾶν ^{Imp. Io. Pa-}
 10 τὸ τοῦ βασιλέως στρατόπεδον ἦν, καὶ ὑποψίαι καὶ ἀρπαγαὶ κατ' P. 395
 ἀλλήλων καὶ δι' ἀλλήλων, καὶ ἀτέκμαρτος ἀκοσμία. ἤδη γὰρ
 καὶ ἡ τῆς τοῦ Ἀποκαύκου στρατιᾶς παρεδεῖκνυτο ἔφοδος. καὶ
 τάχ' ἂν πρόχειρος τοῦτο ἦν ἄδης τῷ βασιλεῖ τηνικαῦτα καὶ τε-
 λευταῖος ἤλιος, εἰ μὴ τοῦ προφανοῦς αὐτὸν ὑπὲρ ἐλλίδια πῦσαν
 15 ὁ θεὸς ἐξείλετο κινδύνον. τοῦτον γὰρ ἐκ μέσης ψυχῆς ἐπικαλεσά- B
 μινος, καὶ ἅμα θαρσύνει ἑαυτῷ παρακαλεσάμενος, τὸ ἀνακλητι-
 κὸν τὰς σύλληπτας ἐκέλευσεν ἀνακρούσασθαι· καὶ συνέβηε τὸ
 στρατιωτικὸν περὶ αὐτὸν εὐθὺς, ὅσοι μὴ δι' ἀσθένειαν λωποδύ-
 ταις ἄλλοι ἄλλοις ἐν τοσαύτῃ περιπεσόντες συγχύσει γυμνοὶ διε-
 20 σπάρησαν ἄλλοι ἄλλοσε. (B.) Ἐπεὶ γε μὴν ὁ βασιλεὺς ἐθεῖτο
 περὶ αὐτὸν τῆς δυνάμεως τό, τε πλείστον καὶ βέλτιστον ἀθροί- C
 ζόμενον, εἰς τάξεις διήρει καὶ φάλαγγας, καὶ διέταττεν εἰς τε
 τὸ δεξιὸν καὶ τὸ εὐώνυμον κέρασ· τὰ μέσα τῆς φάλαγγος οὐ το-
 σοῦτον εἰς βάθος, ὅσον εἰς μῆκος ἐκτείνων λεπτότερον, διὰ τὴν

videret proprios milites ex rerum omnium penuria in desperationem labi, et litteris simul pecuniarumque et honorum promissionibus corrumpi, quae ad eos clam et crebro ab Apocauco ventitabant. Eratque ex eo totus in aucupanda opportunitate quaerendoque tempore, quo illum facillime comprehensum Apocauco vinctum traderet. Adeo ille vacillabat semper an- imique erat inconstantis.

2. Aderat itaque aestivum tempus, cum Theodori Synadeni insidiae deprehensae sunt: simulque exstitere per totum imperatoris exercitum turbae, et suspiciones, et mutuae direptiones, et caeca rerum perturbatio. Iam enim et Apocauci copiarum significabatur adventus, et hic fortasse exitibilis atque extremus imperatori dies fuisset, nisi eum ex evidenti periculo praeter spem omnem Deus exemisset. Quem ille ex intimo corde cum invocasset, seque ipse confidere iussisset, receptui tubas canere imperavit; et confluxere milites ad eum statim omnes, praeterquam ii qui in tanta trepidatione in latrones alii alios cum incidissent, ob imbecillitatem virium dispersi fuerant alii alio nudi. (II.) Itaque imperator maximam optimamque copiarum suarum partem circa se glomeratam videns, in ordines et cohortes dividit; in dextrum sinistrumque cornu distribuit; mediam phalangem non tam in profundum quam in longum et angustum extendit, pro-

- A. M. 6850 ὄλιγανδριαν· καὶ τούτοις ἐπιστήσας στρατηγὸς Ἰωάννην τὸν
 Ind. 10 ἄγγελον, καὶ ὅσοι αὐτῷ παραπλήσιοι τὴν τε πολέμιον πείραν καὶ
 τὴν τοῦ γένους ἦσαν ἐγγύτητα, τὴν τῶν ἐναντιῶν ἴστατο περι-
 D μένων ἔφοδον. ἀντιπαρετάττετο μὲν γὰρ ἐκ θατέρου καὶ ὁ Ἀπό-
 καυκος. εἰς χεῖρας δ' ὁμοσε ἵεναι σφίσιν οὐ μάλ᾽ ἐτόλμα, τοὺς 5
 περὶ τὸν βασιλέα βλέπων ὀπίστας πολὺν τὸν ἐν τῇ μάχῃ θνήσκον
 πνέοντα καὶ ἅμα τὴν ψυχὴν ἐξ ἀπογνώσεως ἐτοίμως ἔχοντα
 ἀφιέναι. (Γ.) Ὅθεν ἡρέμα συστραφεῖς ἀπῆε συντεταγμένους τὴν
 ἐπὶ Τριβαλλοῦς ὁ βασιλεὺς, τοῦ προδῆλου κακοῦ τὸ ἀμφισβητού-
 P. 396 μενον προελόμενος. τῶν γὰρ ἄλλοφύλων ἐνίοις ἴσμεν πολλάκις 10
 τὴν ἐκ περιστάσεως ἐκούσιον καταφυγὴν δυσωπητικωτέραν πως
 V. 321 γινομένην πρὸς οἶκτον, νέμεσιν ἴσως δεδιόσι δῆπου θειοτέραν
 καὶ ἀνθρωπίνην αἰδῶ· ἢ φύσιν ἀπορρήτον ἔχει τινα, πειθεῖν
 τοὺς πλείστους ὁπῶσποτε δυναμένην, τοὺς προηυτυχηκότας ὀλ-
 κτεῖρειν, ὅταν ὁ βίος αὐτοῖς ἐς τὰναντία χωρήσῃ, καὶ μὴ ἐν τῷ 15
 φθονομένῳ τῆς τύχης ἀσαλεύτους ἔχῃ τὰς ἀβρὰς κρηπίδας. τὸ
 B δ' ὁμόφυλον, ἅπαξ τοῦ εἰκότος ἀπορῥαγὲν, ἀνήκεστον ὡς τὰ
 πολλὰ καθίσταται πρὸς ὀργὴν καὶ χύσιν αἵματος συγγενοῦς.
 (Δ.) Σπουδῇ τοίνυν τὴν πρόσω διαβὰς πορείαν ἐκεῖ που περὶ
 τοὺς ὄρους, οὗς ἡ κακοπραγία Ῥωμαίων ἀφελομένη παρέσχετο 20
 Τριβαλλοῖς, τὴν νύκτα πῦσαν ἠύλλισατο, ἐκεῖνο τὸ Λεωνίδου
 τοῦ Σπαρτιάτου, τοῦ ἐν Θερμοπύλαις, πρὸς τοὺς οἰκίλους ἀντι-
 C στρόφως φθελγόμενος· „δεῦτε δειπνήσωμεν, ἵνα ἐν ἕδον ἀριστί-

pter hominum paucitatem; duces iis praeficit Ioannem Angelum eosque omnes, qui proximi tum rei bellicae experientia, tum cognatione erant. Deinde hostium adventum immotus exspectat. Aciem enim ex adverso instruebat et Apocaucus: manum autem cum illis conserere non admodum audebat, cum videret eos, qui imperatorem armati circumstabant, bellico ardore plenos et eo redactos desperatione, ut ad effundendam animam parati essent. (III.) Paulatim itaque conversus imperator ad Triballos instructa acie sese recipiebat, malo evidenti praefereus malum incertum. Ad externas enim quasdam gentes qui in calamitate sponte sua confugerint, eorum conditionem plurimum scimus valuisse saepe numero ad misericordiam ex verecundia excitandam: cum illae nationes vererentur fortasse et divinam indignationem, et existimationem hominum, quae vim quandam arcanam habet persuadendi plerisque nescio quomodo, ut eorum, qui antea floruerint, misereantur; tum videlicet, cum relata est retro fortuna, ne gradum invidiae obnoxium immota tenuit, tenerrimis talis male fulta. Cives autem, ubi semel fas abruptum est, implacabiles ut plurimum existunt, in iram ac civium caedem effusi. (IV.) Celerrime itaque spatium interiectum cum transcurrisset, circa ferme illos fines, quos adversa fortuna ademptos Romanis ad Triballos transtulerat, per totam commoratus est noctem, illud Leonidae Spartani, qui ad Thermopylas pugnavit, apud familiares suos usurpans, converso verborum ordine. „Adeste hic coenemus, ut in Oro

σώμεν". τῇ γε μὴν ὑστεραία πέμπει τοὺς τὸν Κράλην Σερβίας A. C. 1342
 τὴν ταχίστην διδάζοντας τῆς συμπεσοῦσης τύχης τὴν τραγωδίαν Imp. Io. Pa-
 καὶ πρὸς οἶκτον κινήσοντας ὅσον εἰκὸς, ἀναμνησθέντι τοῦ τῶν laeol. 2
 ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἀπίστου καὶ ἀβεβαίου· καὶ ὡς ἀδήλους
 5 καὶ ἥκιστα ὠρισμένας ἔχει ταυτὶ τὰς ἐφόδους καθ' ὧν πορεύεται·
 καὶ ὡς χρῆ περὶ τῶν κακοπραγούντων ὁπάσποτε βούλεσθαι τοὺς
 εὐπραγοῦντας αἰετὰ προσηγῆ καὶ χρηστὰ, δεδιότας τοὺς ἀφα- D
 νεῖς τοξότας τῆς τύχης καὶ τὰς τῶν ἄλλοτ' ἄλλως ἐρχομένων
 συμφορῶν λαβυρινθούς, τῶν πραγμάτων αἰετὰ συμφυεῖς τὸ ἀπροσ-
 10 ὄκητον πέρασ μᾶλλον ἐχόντων, ἢ τὸ προσδοκώμενον, καὶ τὸ
 ἀτυχεῖς μᾶλλον ἢ τὸ ἐπιτυχεῖς. ἀλλὰ τις τῶν ἄγχιστα Ῥωμαίους
 τὴν δίαίταν ποιομένων ἐκεῖ Τριβαλλῶν, προλοχίσας τινὰς τῶν
 οἰκείων παρὰ τὴν ὁδὸν, χειροῦται τοὺς πρέσβεις, καὶ σφᾶς τὴν E
 ταχίστην κομίζει τῷ Ἀποκαύκῳ δῶρον ποθοῦμενον· καὶ στοργῆν
 15 ὁμοῦ καὶ φιλοφροσύνην πολλὴν εὐρηκῶς διὰ τοῦτο μετατίθησιν
 εὐθὺς καὶ σῆγμα καὶ δίαίταν ἐκείνος ἐκ Τριβαλλῶν ἐς τὰ τῶν
 Ῥωμαίων ἤθη. (E.) Τούτου δ' οὕτως συνενεχθέντος, ἦν τις
 τῶν ἐνδόξων Τριβαλλῶν, τῆς χώρας ἡγεμονεύων καὶ ἄκρας ἐκεί-
 20 νης, Λιβέριος ὄνομα. τούτῳ φίλια τις ἦν ἐκ παλαιοῦ πρὸς βα- F
 σιλία· ἧς ὁ βασιλεὺς ἐπὶ καιροῦ νῦν εἰς ἀνάμνησιν ἰὼν ἐπεμψεν
 εὐθὺς αὐτῷ δεξιὰν καὶ λόγους, ἑποιοὺς καὶ ὄρους ἢ χρῆμα καὶ ὁ
 καιρὸς ἀπήτει· καὶ ἕμα συνταξάμενος ὠδεύει τὴν ἐπὶ τὸν Κρά-
 λην Σερβίας, ὀπλίτην τε ἐπιυγόμενος τὸν οἰκεῖον στρατὸν, θεῶ

prandeamus." Ac postera quidem die mittit quamprimum ad Cralem Ser-
 viae, qui casus illius tragici certiore eum faciant, ac misericordiam illi
 moveant, quatenus par est, rerum humanarum infidelitate et fragilissima
 conditione ei commemorata. Incertum quippe ac minime determinatum
 esse, ad quos vicissitudines illae sint perventurae; et oportere in miseros
 proclivem ac benignam esse eorum voluntatem, quorum res secundae sint:
 extimescendos nempe inopinatos fortunae ictus et alternantium casuum la-
 byrinthos; cum id rebus semper a natura insit, ut exitum potius impro-
 visum habeant, quam eum qui sit praevius, et infelicem potius quam felici-
 cem. Sed unus ex iis Triballis, qui Romanis illic proximi debebant, cum
 in insidiis iuxta viam collocasset quosdam ex suis, legatos comprehendit,
 eosque ad Apocavaum quam celerrime deducit, desideratissimum munus.
 Quapropter magnam apud illum caritatem et humanitatem nactus, Tri-
 ballorum habitu ac vivendi genere abdicato, statim se ad Romanum morem
 transfert. (V.) Is exitus legationis fuit. Erat autem apud Triballos vir
 quidam illustis, regioni illi et orae praefectus, nomine Liberius; quocum
 vetus Cantacuzeno amicitia erat. Eius iste tum opportune meminit, sta-
 timque hominem misit, qui dextram daret, et orationem haberet, qualem et
 quantam tempora illa posebant. Simulque eo valere iussu, ad Cralem
 Serviae ire perrexit, armatum quidem secum adducens proprium exercitum,

A. M. 6850 δὲ καὶ ἀδῆλοις ἕλπισι τὰ κατ' αὐτὸν ἐπιτρέψας. πολλὰ γὰρ αὐτῷ
 Ind. 10 πανταχόθεν ἐπήρητο τοῦ συρφετώδους ὄχλου καὶ ἀγροικικοῦ,
 P. 897 λάθρα καὶ λαμπρῶς ἐπιτιθεμένων ἄλλοθεν ἄλλων, κατὰ διαστή-
 ματὰ τε καὶ συστήματα, καὶ τὴν οὐραγίαν ἀκρωτηριάζειν πειρω-
 μένων καὶ τῶν σκευοφόρων ἕνια διαρπάζειν. τὰ πλεῖστα γὰρ τολ-
 μῶσι (φάναι) γίνεται δεινὰ,

Ὅταν δι' ἐχθρῶς ποδὸς ἀμειβηται χθονός.

- B (ζ'). Ἀλλὰ πρὶν ἡμέρας ὅλης ὁδὸν ἀνύσαι, σπεύσας ὁ Δι-
 βέριος ἐπήνησεν αὐτῷ παρὰ τὴν ὁδὸν, καὶ χειρὶ καὶ γνώμῃ καὶ
 πάσῃ προθέσει δεξιωσάμενος τῆς ψυχῆς, καὶ ἐφ' ἡμέραις συ-
 χναῖς ξενίσας, ἀνέπασέ τε καὶ λόγοις ἀνέβρωσε φιλανθρωπο-
 τέροις, ἀδυμίας μακρῶς ἐμβριθεῖσι ῥοθίοις περιαντλούμενον φρό-
 νημα. ὃ γε μὴν βασιλεὺς τὸν ἐνόητα καὶ αὐτὸς ἀντιφιλοτιμούμε-
 νος τρόπον ἡμειβετό τε καὶ δαυιλέστερον ἔξ ὧν ἐπιφέρετο λι-
 C θοκολλήτων σκευῶν αὐτῷ καὶ ἀργυρωμάτων ἀντεχαρίζετο, καὶ 15
 V. 822 ἅμα τὸν νεία Μανουὴλ ἐπηγγέλλετο δώσειν ἐπὶ θυγατρὶ γαμβρὸν,
 εἰ πάντα βοηθήσειε τρόπον αὐτῷ καὶ τὰ πρὸς τὸν Κρόαλην Σερ-
 βίας εὐδοα θείῃ, διαλλακτῆς αὐτὸς καταστάς. ὃ δὲ παρόντα
 θεώμενος ἦδη καὶ τὸν τοῦ βασιλέως υἱὸν, καὶ τῆς τε ἐπανθού-
 σης τῷ ἦθει χάριτός τε καὶ ἀστειότητος καὶ ἅμα τῆς ἀγγιολίας 20
 D θαυμάζων, ὅτι πολλῶ τινι μέτρῳ ταύτην ἐπλούτησε πρεσβυτέ-
 ραν ἢ κατὰ τὴν τῆς ἡλικίας ἀκμὴν, σφόδρα τε ὑπερήσθη τῷ
 λόγῳ καὶ μάλα τοι ἄσμενος ὑπέδεχέτο τε καὶ ἀντεπηγγέλλετο
 πάντα πάνυ προθύμως πράσσειν τὰ κατὰ γνώμην, καὶ εἰ δέοι

Deo autem et spei incertae suas res committens. Instabat enim illi omni ex parte frequens vilium et rusticanorum hominum colluvies, qui clam et aperte, hinc atque illinc, sparsim et confertim adoriebantur, et extremam aciem caedere ac sarcinas aliquas diripere conabantur. Est enim gravia multa (ut his verbis utar) audentibus occurrunt,

Hostile si quis in solum inferat pedem.

(VI.) Sed priusquam diei unius iter esset confectum, festinans Liberius obviam illi venit, manuque et voluntate et omni cordis affectu salutatum, ac diebus aliquot continuis hospitio exceptum, recreavit, et verbis humanioribus animum eius confirmavit, ingentis desperationis gravissimis fustibus oppressum. At imperator magnificentia et ipse cum eo certans, ita ut poterat, par pari referebat, ac de gemmata illa argenteaque suppellectili, quam secum gestabat, largius remunerabatur. Quin et filium suum Manuelem daturum se illi generum pollicitus est, si sibi omni modo succurreret, et aditum ad Cralem Serviae aperiret, ac reconciliatoris officio fungeretur. Hic vero praesentem iam intuens imperatoris filium, gratiamque et urbanitatem, quae in illius moribus elucebat, ac solertiam simul admiratus, qua ille seniliori quam pro illo aetatis flore cumulatisime instructus erat, id sibi promitti vehementer gavisus est, ac lubentissime consensit, vicissimque se, quaecumque ille desideraret, summa animi alacritate facturum pol-

κινδύνους μακρούς τε καὶ ὑπερβάλλον τὸ μέγεθος κεκτημένους A. C. 1342
 ὄφισσασθαι. (Ζ.) Καὶ μὲν δὴ βεβαίως καὶ ἀσφαλῆσι τοῖς πρὸς ^{Imp. Io. Pa-}
 τὴν Κράλην αὐτοῦ γράμμασιν ἐφοδιασθέντι, καὶ παρυπομποῦς ^{laeol. 2}
 τοὺς ἀποχρῶντας παρειληφότε, πεντεκαϊδεκαταίῳ συμπέτωκεν E
 5 ἐς τὸ τῶν Σκοπίων ἀφικνεῖσθαι πολίχνηον· ἐν τῶν κρασπέδων
 ἄπτεται παραρρέων ὁ ποταμὸς Ἄξιός, ἐξ ὀρῶν τῶν αὐτῶν τῷ
 Στρυμόνι ἐγγύμενος· ὃς οὐχ οὕτω μέγιστος ὢν ἐκ πηγῶν εὐθρόης,
 ἀλλ' οὖν ἐς τὸ κἀναντες ἰὼν, καὶ πλείστοις ἄλλοις ποταμοῖς καὶ
 χεμάροισι τὸ ῥεῖμα κοινούμενος, καὶ ἐς Βαρδύριον μετατιθέ-
 10 μενος τοῦνομα, ἐνίοτε καὶ ναυσίπορος ἐνιαχοῦ καθίσταται. F
 (Η.) Ἐνταῦθα δὴ καταλύσασιν ἱκανὸς τις ἔδοξεν εἶναι ὁ χῶ-
 ρος, ἀθνημίε βαθεῖα καὶ πόνῳ μικρῷ βεβαπτισμένον ξενίσαι
 στρατὸν, εἰ καὶ ἥμισυ πᾶν τελέως, ἀλλ' οὖν οὐδὲ πᾶν τοι
 ἦτιον ἢ τελέως. εἰ γὰρ καὶ ἡδὼν τῷ πεινῶντι πάντα τινὰ ἄρτον
 15 εἶναι φασιν, ἀλλ' οὖν καὶ σφισι τέως τὸ γε ἄλλοφύλοις ἄγεσθαι
 νέμασι, προσηέσι δ' ὀπωσθηποῦν, ἡδὺ τι καὶ φιλιάνθρωπον P. 398
 ἐνομίζετο. τὸ γὰρ ἐν ὄροις ὑπερορῶσις ἀπρητημένους τρσοῦτον,
 καὶ τῶν οἰκείων ὄντας ἐκδήμους οὐ μᾶλα ἐθέλοντας, εὐσεβείαν ἀν-
 δρώσι περιτυχεῖν, καὶ καταγωγίσι οἰοῦσθήτισι ξενισθῆναι, ὅμοιον
 20 ἦν, ὥσπερ ἂν εἰ ἐκ ναυαγίου μεγάλου καὶ κλύδωνος ἀπροσδο-
 κήτῳ προσεσχηκέναι συνέβη λιμένι τινί. τὸ γὰρ βοσκηματῶδες
 ἦθος ἐκείνο καὶ ὄρειον, καὶ τὸ τῆς γλώττης καὶ γνώμης ἀπα- B
 δευτόν τε καὶ βύρβαρον, ἢ τῆς διαίτης εἰρηναία καὶ ἐνσπονδος

6. Ἄξιός ἀπογρ. Παρ.

Exitus est, etsi oporteret gravissima et longe maxima adire pericula.
 (VII.) Huius firma et certa commendatione, per litteras ad Cralem scri-
 ptas, quasi quodam viatico manitus imperator, et sufficienti comitum turba
 stipatus, decimo quinto post die ad Scopiolorum oppidulum pervenit: cuius
 muros praeterlabitur Axius. Qui fluvius ab iisdem montibus erumpens, a
 quibus et Strymon, non ab ipsis quidem statim fontibus ita magnus est;
 sed per declive fluens, et suas cum aliis tam fluviis quam torrentibus mul-
 tis undas communicans, proprio nomine in Bardarium mutato, aliquando
 et alicubi navigabilis existit. (VIII.) Ibi cum substitissent, locus idoneus
 visus est, in quo exercitus, maximo angore ac labore multo confectus, ho-
 spitio recrearetur, si non omnino bene, at saltem haud omnino male. Si
 enim dulcis est, ut aiunt, esurienti panis quilibet, et his quoque dulce tum
 habebatur atque humanum, quod nutibus regerentur, tametsi peregrinis,
 at tamen quadamtenus mansuetis. Quod enim externo in solo tam longe a
 suis ablegati, et non sponte a patria extorres, in homines pios incidissent,
 et hospitium exciperentur qualibuscumque, perinde erat ac si magno ex nau-
 fragio hibernoque flucta ad portam appellere datum esset. Brutum scilli-
 cet illud ac montanum vivendi genus, et tam in lingua quam in ingenio
 rude quiddam ac barbarum, tegebatur foederati ac pacifici convictus bene-

A. M. 6850 ἔκρυπτεν εὐνοίαι, μάλα τοι ἐν ἀνάγκης παραφανείσα καιρῶ, τὸ
 Ind. 10 πάντων βραχὺ τῆς εὐθυμίας πάντων τοι πολλαπλάσιον δρωῖντι περι-
 φανῶς. (Θ.) Ἐνταῦθά γε μὴν κατὰ χώρον αὐθιμητὸν κατα-
 λευκότεα τὸν βασιλεία ἐντυχεῖν ἐς τὰ ἐνδότερα τῶν Τριβαλλῶν
 μετὰ τὴν ὑστεραίαν τῷ Κράλῃ γεγένηται, καὶ ἀσπασμοὺς τοὺς 5
 Σπροσήκοντας ἀλλήλοις ἀντιδοῦναι βασιλικῶς ἑκάτερον ἑκατέρω,
 καὶ χάρισι χάριτας, καὶ ὅσα εἰκὸς ἐν φιλοτιμίαις καὶ φιλοφρο-
 σύναις τοιαύταις ἀλλάσσασθαι, εἰ καὶ μὴ ὁμοίως ἑκατέρωθεν με-
 γαλοπρεπέσιν. χαρίζεται μὲν γὰρ ὁ βασιλεὺς τῷ τε Κράλῃ καὶ τῇ
 συζύγῳ πολυτελεῖ τινα κειμήλια τῶν αὐτοῦ θησαυρῶν· ἀντιδί- 10
 δωσι δ' ὁ Κράλης τῷ τε βασιλεῖ τὰ εἰκότα, καὶ ἕμα νομάς, καὶ
 Δδίαίτας, καὶ καταγῶγια, καὶ ὅσα πρὸς τὸ ζῆν ἔστιν ἐπιτήδεια
 τῷ τοῦ βασιλέως στρατῷ, γλισχρῶς μὲν καὶ σμικροπρεπῶς, καὶ
 κατὰ τὸ σύντροφον ἔθος. ἔσχε δ' οὖν ὁμοῦς οὕτω ταυτὶ.

E γ. Καὶ ἦν ὁ καιρὸς τηνικαῦτα περὶ τὰς τοῦ Ὁρίωνος ἐπιτο- 15
 V. 323 λας· καὶ δεκαμηνιαῖον ἐντανθοῖ τοῦ λοιποῦ συνελόντι φάναί τὸν
 πάντα διέτριψε χρόνον· ἐν ᾧ πολλῆς ὁ τούτου στρατοῦς πεπειρα-
 ται δυσχερείας, κατὰ τε τὴν δίαιταν, καὶ ὅποσα δεῖ τοῖς ἐν ἀλ-
 λοτριᾷ τὸν βίον ἀνόουσι γῆ. ἐνδεία γὰρ πιεζόμενοι χρημάτων οἱ
 P. 399 πλείστοι πάνθ' ἐπίσταντο τὰ χαλεπώτατα. ὅσοις μὲν οὖν ἄηθες 20
 τὸ πάσχειν ὑπῆρχε κακῶς, δυσκαρτέρητος ἦν ὁ τόπος· καὶ ὁ
 χειμῶν ἐκεῖνος τοῦ βίου συχνοῦς ἀπήνεγκεν. οἷς δὲ σύντροφον ἦν
 ἐκ πολλοῦ τὸ λιτὸν τῆς διαίτης, καὶ τό γε κατὰ τοὺς πάλαι Σπαρ-
 τιάτας ἐκείνους ἀρκεῖσθαι μάλῃ καὶ ὕδατι, καὶ προσταλαιπωρεῖ-

volentia, quae promente necessitate affulserat: quo tempore vel minima laetitiae ita animum recreat, ut longo maxima videatur. (IX.) Illic ea die substitit ac diversatus est imperator. Postridie in interiorum progressus Triballiam Cralem convenit. Salutatio inter utrumque regio mors facta. Munera etiam invicem oblata, et quaecumque in illis reverentiae atque amoris significationibus ultro citroque dari solent; non tamen pari utrinque magnificentia. Largitur enim imperator et Crali et eius coniugi sumptuosam quandam de thesauris suis suppellectilem; reponit autem Crales et imperatori quod congrueret, et simul imperatoris exercitui pabula, et coenationes, et diversoria et quaecumque ad victum necessaria sunt: parce tamen et sordide, et suo more. Caeterum ita haec se habuerunt.

3. Erat autem illud anni tempus, quo Orion exoritur. Atque ut brevi complectar, decem ex eo omnino menses in iis locis consumpsit. Per id tempus maximis incommodis conflictatus est exercitus, tum in victu, tum in iis omnibus, quorum indigent ii, qui alieno in solo vitam degunt. Pecuniae enim penuria coacti plerique extrema quaeque perferabant. Quicumque igitur durioris vitae insolentes erant, iis locus vix tolerabilis videbatur; et hiems illa frequentes extulit. Qui vero tenui victa uti iampridem didicerant, et, ut Spartani illi veteres, panem et aquam contenti fue-

σθαι τοῖς ὄπλοις νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν, τούτους οὐ μάλα A. C. 1342
 ἐξέπληττεν ὅσα φέροι δεινὰ τὸ τῆς ἀλλοτριᾶς ἀήθες γῆς· ἀλλ' Imp. Io. Pa-
 ὁ τοὺς ἄλλους ἐποίηε ταλαιπυροῦν, σφίσι βίος ἦν ἀταλαιπυρος. laeol. 2
 Β οὕτω ῥᾷδιον ἢ συτήθεια καὶ κοῦφον καὶ οὐ σφόδρα ἐπίπονον·
 5 ὥστε καὶ εἴ τις, ἐκ προθέσεως ἀγαθῆς ὠρμημένος, τὸν ἄριστον
 εἰσιτο βίον, ἀταλαιπυρον ἂν εἶναι οἱ εὐδὺς τοῦ λοιποῦ βίον τε
 ἀνέειν ἀνώδυνον καὶ ἡδονὴν ἀθάνατον ἐν θνητῷ κτῦσθαι σώ-
 ματι. (B.) Ἐγὼ δ' ἐνταυθοῖ τῆς ἱστορίας γενόμενος ἐβουλό-
 10 μην λεπτομερεστέραν τινὰ ποιήσασθαι τὴν ἀφήγησιν, καὶ δημη-
 γορίας ἐκθεῖναι τοῦ βασιλέως, ὡς τε πρὸς τὸν Κρούλην πεποιεῖται
 καὶ ὡς πρὸς τὸν οἰκείον στρατὸν ἐν καιροῖς τοῖς ἀνήκουσι, καὶ
 ὡς πρὸς αὐτὸν ἐκείνοι. δεῖν γὰρ ὡς τὰ πολλὰ καὶ πράξεισι λόγους
 καὶ λόγοις πράξεις πανταχῇ παρεξεῦχθαι· μὴ μόνον ὅτι ψυχῆς
 15 εἰκόνες ἀμφότερα καὶ τῆς ἐν αὐτῇ κατοικοῦσης γνώμης καὶ γνώ-
 σεως ἀντάγγελιο κήρυκες, κἀντεῦθεν χρεῖται σαφεστέραν τὴν τῶν
 ἱστορουμένων προσώπων καὶ πραγμάτων γίνεσθαι δῆλωσιν διὰ
 20 τῶν τοιούτων· ἀλλὰ καὶ ὅτι σκιαγραφία τίς ἐστι τῶν πράξεων
 ὁ λόγος· καὶ τούτων μὲν οὗτος ἡγεῖται· τούτου δ' αὐταὶ κατόπιν
 ἔρχονται. ἀλλ' ἐπειδήπερ ὀρώμεν ἐπίσης τῷ πλείονι μέρει τῆς συγ-
 γραφῆς ἐν ταῖς δημηγορίαις καταχρωμένους, διὰ τὸ μάλιστα
 πάντων ἐν ταύταις ἔχειν τὴν τῆς ῥητορικῆς ἐνδείκνυσθαι δύναμιν
 καὶ τὸ τῆς σφῶν σοφίας φιλότιμον, ὡς συμβαίνειν ἐντεῦθεν τὸ
 25 πᾶρεργον μείζον τοῦ ἔργου καθίστασθαι, τὴν μέσην ἡμεῖς βα-
 δῖζεν ἐκρίναμεν δεῖν. ἐπανιτέον τοιγαροῦν ὁπόθεν εἰς ταῦτα ἐξέ-

9. δημηγορίας em. Boiv. pro δημηγορίας.

rant, laboresque noctu et interdiu bellicos toleraverant, eos non ita fran-
 gebant mala illa, quae soli externi insolentia affert. Sed quae vita mole-
 stiarum plena allis erat, iis molestiae expers videbatur. Adeo consuetudo
 ipsa proum quiddam et leve est, et minime laboriosum. Quapropter si
 quis prudenti cogitatione inductus optimum vitae genus eligit, facile ei
 statim fuerit vitam laboris atque incommodi expertem de caetero agere,
 et voluptatem mortali in corpore parare sibi immortalem. (II.) Hac ego
 in parte historiae singula velim exponere minutius, easque referre oratio-
 nes, quas imperator cum apud Cralem habuit, tum apud suum exercitum,
 prout occasio tulit; et eas etiam, quas illi cum eo. Convenit enim maxi-
 me, et factis dicta et dictis facta passim annecti; non solum quia utrumque
 illud animi imago latentisque in eo voluntatis et cogitationis genuinus ve-
 lutū nunciū est; atque hinc existere oportet certiorē personarum et re-
 rum, de quibus agitur, notitiam: verum etiam quia in dictis adumbratio
 quaedam factorum est: et illa quidem praecire, haec autem pone sequi so-
 lent. Sed quia videmus quosdam maxima operis parte abuti ad conciones,
 quod in eis maxime locus sit ostentandae dicendi facultati et eruditionis
 ambitioni; unde fit, ut ipsa re maius quandoque existat id, quod est extra
 rem; idcirco mediam nobis viam tenendam esse censuimus. Redeamus ita-

A. M. 6850 βημιν. (Γ.) Τοῦ γάρ τοι βασιλέως τῷ Κράλῃ συνόντος καὶ
 Ind. 10
 V. 324 συνδιαιωμένου, οὐκ ἦν ἀμελεῖν οὐδαμῇ Βυζαντίους τῶν κατ'
 ἐκείνου ἐπιβουλῶν· ἀλλὰ δόλοισι δόλους συνῆρῶσαν, καὶ μω-
 ροὺς αἰ θανάτους ἐξήρτων κατ' αὐτοῦ. πέμποσι τοίνυν ἐς μὲν
 F τοῦτομφανές πρέσβεις ἀπαγγελοῦντας περὶ τε κήδους ὄσα ἐξείη, καὶ 5
 δυεῖν αἰρέσεων προτεθεισῶν βασιλέως ἕνεκα, ὅποτέρᾳ προσθεῖ-
 ναι βούλοιο δηλοῦν, ἢ δέσμιον τουτοῖ μετὰ τῆς ζωῆς δηλαδὴ,
 ἢ τὴν αὐτοῦ κεφαλὴν ἀφελόντα τοῦ σώματος ἐν Βυζάντιον μη-
 δὲν μελλήσαντα πέμπειν ὡς τάχιστα· ἦξεν τε γὰρ κατόπιν εὐθὺς
 αὐτῷ τὴν τε θυγατέρα τῆς βασιλίδος, νύμφην ἐπὶ τῷ ἐκείνου 10
 P. 400 παιδί, καὶ ἅμα τὴν τῶν μέχρι Χριστουπόλεως ἐκείθιν χωρίων
 καὶ πόλεων ἔγγραφον κυριότητα· ὡς γίνεσθαι μίαν λοιπὸν ἀρχὴν
 αὐτῷ συνεχῆ τὴν ἐκ Δαλματίας καὶ Ἰλλυρίδος, καὶ ὄσα μεταξὺ
 τῶν πρὸς ἕω τοῦ Ἰονίου κόλπου ψαύει πλευρῶν, ἄχρι Φιλίππων
 καὶ Χριστουπόλεως. (Δ.) Καὶ τὰ μὲν τῆς πρεσβείας καὶ προ- 15
 φανῆ τοιαῦτ' ἦν. ἂ δὲ κρύφα συχνὰ καὶ πολύτροπα προσεπέμ-
 πετο φάρμακα, ὅποσα τὸ θανάσιμον εἶχεν ἐμφωλεῦον, ὅσθ' τε
 B καὶ δυσκαρτέρητον, Μιθριδάτου τινὸς ἐδεῖτο σαφέστερον ἀρι-
 θμεῖν· ὃς τὴν ἐκ Παφλαγονίας ἔχων ἀρχὴν, ὁπόση διὰ Κολχίδος
 καὶ Λαζικῆς καὶ τῶν Καυκασίων ὄρων ἐρχομένη, καὶ παρα- 20
 λάττουσα Τανάιν καὶ Μαιῶτιν, διήκει μέχρι καὶ ἐς Σκύθας τοὺς
 ἐσπερίους, καὶ πολέμιον κτησάμενος τὴν πάλαι Ῥωμαίων ἀκμὴν,
 καὶ δεδιὼς μὲ ζῶν ἀλώσιμος τῇ Πομπηίου γένηται χειρὶ καὶ τύχῃ,

que illuc, unde digressi sumus. (III.) Interim dum imperator apud Cralem commoratur et eius convictu utitur, nusquam Byzantii cessant struere illi insidias. Sed alios ex aliis dolos consuunt, et innumeras mortes conflant ei quotidie. Mittunt igitur palam quidem legatos, qui de affinitate quae-
 cunque oportet significant petantque, ut, duabus de imperatore conditioni-
 bus oblati, utram eligere malit declaret: seu vinctum illum vivumque tra-
 dere; seu illius caput corpore abacissum sine ulla cunctatione Byzantium
 quam celerrime mittere: venturam enim subinde imperatricis filiam istius
 filio despondendam uxorem, simulque omnium illinc usque Christopolin lo-
 corum urbiumque potestatem scriptis consignatam, ita ut unum deinceps
 et continuum ei futurum sit imperium a Dalmatia et Illyrico, et omni illo
 ceteriore tractu, qui Ionici maris orientalem oram attingit, ad Philippos
 usque et Christopolin. (IV.) Ac talia quidem erant, quae per legationem
 et aperte agebantur. Quae vero clam venena mittebantur, crebra ac mul-
 tiplicia, eaque pestem acrem atque difficilem celantia, ut singula percen-
 serentur, opus esset Mithridate illo, qui cum a Paphlagonia usque posside-
 ret imperium, quod per Colchidem Lazicamque, et Caucaseos montes, ul-
 tra Tanaim et Maeotidem porrigebatur, et ad Scythas usque occiduos per-
 tingebat, et infensas sibi fecisset vigentes tum Romanorum vires, timeret-
 que ne vivus caperetur virtute ac fortuna Pompeii, venena omnia explora-

πάντων λειψῶτο φαρμάκων, καὶ πάντων ἐζήτει τὸ κράτιστον A. C. 1342
καὶ ταχύτατον εἰς τὴν χρειώδη τοῦ βίου ἀπαλλαγὴν. ὁ τοίνυν ἐκεῖ-^{Imp. lo. P. a-}
νος ἐτόλμα καθ' ἑαυτοῦ, τοῦτ' ἔδρων ἐπιεικῶς οἱ Βυζάντιοι C
κατὰ τοῦ βασιλέως, μήτε μηδενὸς τῶν δηλητηρίων φαρμάκων,
⁵ μήτε μηδεμιᾶς φειδόμενοι τῶν ἐπιβουλῶν, ὁπόσαι τε τοῖς πάλαι
εἴρηται δεινοῖς τὴν κακίαν καὶ ὁπόσαι τοῖς νῦν διὰ τὴν τοιαύ-
την ἐπιπενόηται χρεῖαν. (E.) Θανμάσαι δ' ἂν τις, ὅπως ἅπαντ'
αὐτόθεν ἠλέχχετό τε καὶ ἄπρακτα ἦν, τοῦ Θεοῦ τὸν ἄνδρα φυ- D
λάττοντος ἀπαθῆ καὶ πάντων ἀνώτερον· οὐκ οἶδ' ὁπότερον, εἴτε
¹⁰ τὴν ἄδικον καταδίχην, ἣν οἱ Βυζάντιοι καθάπαξ ἐψηφίσαντο
κατ' αὐτοῦ, καὶ ὣν ἐζημιῶται πολυειδῶν καὶ ποικίλων χρημά-
των, ἃ προσῆν ὑπὲρ ἀριθμὸν τουτωῖ, μακρόθυμον ὑπομονὴν
ἀποχωρῶσαν ἡγουμένου πρὸς βύσανον γνώμης, περὶ ἣν τὸ κριτή-
ριον ἅπαν τῆς θείας ταλαντεύεται δίκης· εἰδ' ὅτι μάλιστα πάν- E
¹⁵ των αὐτὸς ὑβριζόμενος οὔτε μὴν ἀνθύβριζεν ἐς τὸ παρὸν, οὔτ'
εἰς τὸ μέλλον ἠπειλεῖ, κότον ἴσως ἔχων ὄφρα τελείσῃ· ἀλλ' ἐκῆ-
δετο μάλιστα τῆς τῶν ὑβριζόντων καὶ πολεμούντων σωτηρίας
ἅπαντα τρόπον, καθόσα φίλα δίδωσιν ἀκραϊφνῆς. (ζ'.) Καὶ ἴν'
²⁰ ἐκ πολλῶν μέτρια παραθῶμεν ἐνταυθοῖ· τοσαύτην εἶχε τὴν τῶν F
κακῶν ἀμνησίαν, ὥστ' ἐν τοσοῦτοις συνειλημμένος κινδύνους,
καὶ οἶον εἰπεῖν ἐν ἄδον βεβυθισμένος γαστρὶ, μεμνησθαι τῷ ἐ-
ρεῖ παρεκλεῦετο πρῶτον μὲν Ἄννης τῆς βασιλίδος ἐν ταῖς ἱεραῖς
ὑμνηδίας, δεῦτερον δὲ τοῦ ταύτης υἱέως, καὶ τρίτον αὐτοῦ

18. φίλα δίδωσιν ἀκραϊφνῆς em. Boiv. pro φίλα δίδωσιν ἀκραϊφνῆς.

verat, et omnium efficacissimum praesentissimumque paraverat, quo posset vitam, ubi necesse esset, abrumpere. Quod ille igitur in se ipsum ausus fuerat, id Byzantini sedulo et strenue in imperatorem moliebantur, nullis nec venenis nec insidiis percentes, quascunque sive antiqui scelorum artifices invenissent, sive nostrae aetatis homines in eiusmodi usum excogitassent. (V.) Id vero miretur aliquis, quo pacto omnia statim deprehenderentur et irrita fierent, Deo hominem illaesus et his omnibus altiore servante. Utrum statutam nescio: an iniustam sententiam, qua eum Byzantii condemnaverant, et multiplicis ac variae infinitaeque pecuniae multationem, summa cum patientia ab eo exceptam, censerit Deus sufficere ad explorandam hominis mentem, circa quam totum divinae iustitiae versatur examen; an quod ille maximis contumeliis affectus nec ulcisceretur statim, nec in posterum minaretur ultionem (dolorem fortasse tacitum servans, donec expleret), sed eorum saluti in primis, qui ipsum iniuria afficiebant ac bello persequebantur, omni modo provideret, quantum sincera amicitia praestare potuisset. (VI.) Et ut de multis pauca quaedam hic subūnciamus, adeo iniuriarum erat immemor, ut periculis tot circummessus, et in ipsis, ut ita dicam, Orci visceribus demersus, sacerdotem iusserit meminisse sacris in cantibus primum quidem Annae imperatricis, deinde

A. M. 6850 μετὰ τῆς ὁμοζύγου βασιλίδος Εἰρήνης· καὶ ταῦτα ἐν ἀλλοτρίᾳ
 Ind. 10 ὧν δυναστεία καὶ γῆ, καὶ μηδ' ἐλεύθερον ἄερα δυνάμενος ἀνα-
 P. 401 πνεῖν. οὐ μόνον δ', ἀλλὰ καὶ ὅπουπερ ἦν ἀλλαγῆ πανταχῆ δι'
 V. 825 εὐφῆμον τῆς μνήμης τὸ οἰκεῖον ἤλπιζεν ὄνομα δύνασθαι φέρε-
 σθαι, ἀκαεὶ προηγῆσθαι τῆς βασιλίδος Ἄννης τὸ ὄνομα καὶ πρὸς 5
 γε τοῦ ταύτης υἱῶς μεθ' ἀπάσης ἐκέλευε γνώμης καὶ προαιρέ-
 σεως· ὥσπερ ἄρα καὶ πρὸς Αἰτωλοῦς τε καὶ Θεσσαλοῦς τὸν Ἄγγε-
 λον ἀποστέλλοντι Ἰωάννη, ὡσθ' ἐκόντων ἄρχειν αὐτῶν, ὡς προϊόν-
 τες ἐροῦμεν πλατύτερον, προὔργου γέγονε διακελεύεσθαι τε καὶ
 Β παραγγέλλειν τούτου γε εἵνεκα μάλιστα πάντων, καὶ μὴ πρότερον 10
 μεθιέναι, πρὶν αὐτὸν τελειουργὰ τὰ τοιαῦτα πρὸ παντὸς ἐπαγγελ-
 λασθαι δοῦν παραγγέλματα. εἴσεται δὲ πάντως ἐς τὸ ἀκριβές,
 ὅς ἂν ἐντύχῃ ζητήσας τῷ πρὸς αὐτὸν Θεσιπλοματι, ταῦτά τε καὶ
 ὅσα τούτοις προστίθῃσιν ὅμοια, τῇ βασιλείᾳ Ῥωμαίων πᾶσαν
 νέμειν ἀδῶ καὶ ἐδλάβειαν διὰ βίου κελεύων. (Ζ.) Τοῦθ' ἰκα- 15
 C τὸν ἔγωγε μόνον καὶ ἀποχρῶν ἤγημαι, τῶν ἄλλων ὅποσα τὴν
 ὁμοίαν τοῦ ἦθους εὐγένειαν ἔχει σιωπωμένων, ἅπαντας πείθειν,
 οἷς νοῦ καὶ φρονήσεως μέτεστιν ὀπωσοῦν, Θειοτέρα προνοία διοι-
 κῆσθαι τὰ πάντα, καὶ μηδαμῆ κατὰ τὸ αὐτόματον φέρεσθαι,
 μηδ' ἀπὸ τύχης τιδὸς, μήτε μηδὲν τῶν ἀπάντων ἕτερον, μήτε 20
 τὴν τούτου πρὸς τὴν βασιλεύουσιν πόλιν ἀναίμακτον εἴσοδον
 καὶ τὴν τῶν βασιλικῶν ἀντίληψιν θρόνων, οὕτω μακροῦς καὶ
 D πολυειδεῖς καὶ θανάτου φάται γείτονας νενικηκότες κινδύνους· ἀλλ'
 αὐτῷ μὲν ἀμοιβῆν τῆς μακρῆς καρτερίας, πᾶσι δ' αὖ ἐλπίδων

fili illius; tertio denique sui coniugisque suae Augustae Irenes; idque in aliena ditione ac terra cum esset, nec libero quidem spiritu frui posset: neque ibi solum, sed et quacunq̄ue praeterea suum nomen honorifici praeconii commendatione circumferri posse sperabat, illic Annae imperatricis et filii eius nomen praeire omni studio ac voluntate iubebat. Sic ad Aetolos Thessalosque Ioannem Angelum cum mitteret, illis volentibus praefuturum; quemadmodum infra dicemus fusius; nil ei fuit potius, quam ut iuberet praeciperetque illud maxime: nec prius eum dimisit, quam ille eiusmodi mandata re ipsa exequuturum se ante omnia promississet. Atque haec quivis exploratissime percipiet, rescriptum ipsum nactus: neque haec solum, sed et quacunq̄ue alia his similia addit, iubens eum, quamdiu victurus sit, Romanum imperium omni honore et reverentia colere. (VII.) Unum ego illud puto sufficere ac satis esse (caeteris omissis, quae generosam indolem pariter arguunt) ad persuadendum omnibus, qui mentis et prudentiae non sint omnino expertes, diviniore providentia omnia gubernari, non autem volvi temere; atque ut nihil aliud, ita nec illud casu factum fuisse, ut Cantacuzenus sine sanguine principem urbem intraret et solio imperatorio potiretur, periculis tantis et tam multiplicibus exantlatis, ipsoque, ut ita dicam, triumphato mortis limine: sed fuisse illud ipsi quidem Cantacuzeno diuturnae patientiae mercedem; aliis vero spei bonae confir-

ἔρισμα χρησίων, οἷς ἡ γνώμη τὴν τῶν δεινῶν καρτερίαν πέρασ A. C. 1842
 ἐγενεῖς ἐκδέξασθαι ὑποχρεῖται. (H.) Εἰ γὰρ πάντα καθ' ἕκαστα Imp. Io. Pa-
 βουληθεῖμεν ἀφηγεῖσθαι, ὅποσα πέπρακται μὲν ἐπίβουλα κατ' laeol. 2
 αὐτοῦ τοῖς ἐχθροῖς, καὶ ὅποσοι φιλίας ὑποκρίται, πάντων δ'
 5 ὑπέρτερος πρὸς τῆς ἄνωθεν ἦν τηρούμενος δεξιῦς, δέδια μὴ τις
 φιλίας με γράνηται πρὸς τὸν ἄνδρα μακρῶς τῶν ὅσοι γυμνά- E
 σιον ἕτεροι γλώττης ποιοῦνται τὴν τῶν ἐν γε τῷ παρόντι γινομέ-
 των συγγραφικὴν ἀφήγησιν ἡμῶν γε παραπλησίως. εἰ γὰρ τις τῶν
 ἔσωθεν τοῦ τὰ τοιούδε συγγράφειν ἐστὼς γυμνασίον, καθάπερ τις
 10 Ἑλληνοδίκης καὶ ἀπαθῆς ἀθλοθέτης, ἐθλοὶ σκοπεῖν, ὄφεται
 μὲν τοὺς ἄλλους ὀργῇ καὶ θυμῷ στρατηγούμενους καὶ γράφον-
 τας παρὰ τοσοῦτον πάθους ἐκείνους οὐ μῦλα ἐκτός, παρόσον F
 ἀληθείας οὐδ' ὅλως ἔμεγε ἐκτός. (Θ.) Οὐ γὰρ λειλείπεται μοι
 τῶν πάντων ὡσπερ οὐδὲν τῶν ἐπαινουμένων, οὕτως οὐδὲ τῶν
 15 ψεγομένων οὐδὲν, εἴ τι καὶ τούτῳ σαφῶς ἀνθρώπῳ γε ὄντι ἡμάρ-
 τηται, εἴτε κατὰ γνώμην καὶ βούλησιν, εἴτε κατ' ἄγνοιαν, εἴ-
 τε καὶ τῆς τοῦ χρόνου τε καὶ τῶν ἀναγκαίων βιαζομένης πραγμά-
 των φορῶς. πάντων γὰρ τούτων μόνα τὰ κατὰ γνώμην καὶ βού- P. 402
 λησιν ἔχει τὸ κράτος τῶν ψόγων καὶ τῶν ἐπαινῶν. ὅσα δὲ ῥεού-
 20 σης τό γε δοκεῖν αὐτομάτως καὶ λόγων τῶν προσηκόντων τῆς τύ-
 χης ἐκτός, καὶ νῦν μὲν τὸ εὐδαιμον χορηγούσης τοῖς γινομένοις
 ὅλη δεξιᾷ καὶ δρόμοις ἀσκέτοις, νῦν δὲ τῆς εὐθείας ἀποπλανώ-
 σης, καὶ πρὸς κρημονοὺς ὀδηγομένης ὁμοῦ καὶ σκοπέλους ἀτοπη-
 μάτων, καὶ πρῶγματα θρήνων μεστὰ καὶ δακρῶν μακρῶν προ-

15. τούτῳ em. Boiv. pro τούτο.

nationem; iis videlicet, quibus mala fortiter tolerantibus animus suus glo-
 riosum exitum spondet. (VIII.) Quod si omnia sigillatim percenseamus,
 quae et inimici et amicitiae simulatores insidiosè adversus eum machinati
 sunt; quibus tamen omnibus altiore eum praestitit divina ipsa dextra;
 verear, ne me studii erga illum nimii accuset aliquis ex iis qui linguam, uti
 nos, exercent in conscribenda temporum nostrorum historia. Enimvero
 si quis extra illam historicorum palaestram constitutus, tanquam agonothea
 aliquis ac pugnae arbiter incorruptus, spectare velit, videbit certe alios
 irae animoque obsequi tanquam duci, atque ita scribere, ut quemadmo-
 dum ego non omnino absum a veritate, sic et ipsi ab omni prorsus af-
 fecta non sint alieni. (IX.) Mihi enim ut nihil eorum quae laudantur,
 ita nec eorum quae vituperantur quidquam omittetur, si quid ab isto ut-
 pote homine peccatum constet, sive consilio ac voluntate, sive per igno-
 rantiam, sive temporum ac necessitatis vi cogente. Ex his quippe omni-
 bus ea sola maxime laudanda sunt vituperanda sunt, quae non sine consilio
 ac voluntate fiunt. Quae vero accidunt fluente, quantum quidem videtur,
 temere et citra legem certam fortuna (nempe haec modo felicitatem larga
 manu et profuse impertitur; modo a recta via aberrantes in praeceps agit
 atque in scopulos temeritatis, facessitque iis negotia luctus ac lacrymarum

- A. M. 6850 ξενούσης, οἷς κακοπραγεῖν πρὸς τῆς ἀγούσης τὰ πάντα προνοίας
 Ind. 10 B γενομοθέτηται, ταῦτα δ' οὐτ' ἂν αὐτὸς ἐπαινοίην ἐκὼν γε εἶναι,
 οὐδ' ὀλοσχερῶς ταῖς τῶν γεγομένων ἔγωγε θείην μερίσιν. οὐ
 γὰρ πράξεις μῦλλον αὐτὸς ὁμολογήσαιμ' ἂν ταῦτ' εἶναι τοῦ
 δρωόντος, ἢ φορὰν τινα ἄλογον (ὡς γε εἰρηται) τύχης, ἢ εὐγνω- 5
 μονούσης, ἢ χολνικας συμφορῶν οὐ μάλα εὐμενῶς ἀπειπολεῖν
 V. 326 αἰρουμένης καθ' ὧν ἐπέγεται δυσμενῶς. ὡς γοῦν ἀστεφάνωτον,
 δ μὴ κατὰ πρόθεσιν γνώμης εὐδοκιμεῖ, οὕτως ἀκατηγόρητον
 C οἶομαι δεῖν, δ μὴ κατὰ προαίρεσιν ἀτυχεῖ. (I.) Δειχθέντος τοι-
 γαροῦν, ὡς διὰ τὴν ἐκούσιόν τε καὶ ἀπὸ γνώμης ἐκείνην καρτε- 10
 ρίαν, καὶ τὸ μὴ ἐθέλειν ἀμύνεσθαι τοὺς τότε λυποῦντας, οὐδὲ
 μέχρι χειλλῶν ἄκρων, νημελίαν αὐτῷ τῶν κινδύνων κατέστησεν
 ὁ δίκαιος ἄνωθεν ἀθλοθέτης ἐν τοσοῦτῳ χειμῶνι καὶ κλύδωνι τῶν
 κακῶν, δειχθήσεται πάντως πλατύτερον κατὰ χώρου ἡμῶν γενο-
 D μένοις, τοῦ λόγου προβαίνοντος, καὶ ὅπως ἐν ὑστέροις συμπέ- 15
 πτωκε τούτῳ πάντα τὰναντιώτατα, τηρεῖν βουλομένοις τὸ τῆς
 ἱστορίας ἀληθές ταυτησί, καὶ πείσαι τοὺς ταύτῃ συνεσομένους
 τῷ χρόνῳ, καὶ κατ' ἐμπάθειαν ἠντιναοῦν μήτε τὰ ἐπαινων καὶ
 θαύματος τοῦ ἀνδρός, μήθ' ὅσα τῆς ἐναντίας ἐβλάστησε ῥίξης,
 ἐξαιρεῖν τῷ λόγῳ νομιλεῖν ἡμᾶς τοῦ χρεῶν ἐψηλότερον· ἀλλ' 20
 αὐτὴν ὡς ἔτυχεν ἔχουσα τὴν ἀλήθειαν ἀφηγουμένοις πιστεύειν,
 E καὶ μίαν τινὰ τὴν ὠφέλειαν ἐκατέρωθεν πάντας καρποῦσθαι,
 συνορῶντας εἰκός τε καὶ μάλα τοῖς σπέρμασιν ἀρμόττον κατόπι-
 ῶν τὸ γεώργιον· οἷς μὲν ἐξ ἀγαθῆς προαιρέσεως ὀρμᾶσθαι ἐντῆν,

plena, quos esse infelices iussit omnipotentis providentiae decretum), quae inquam a fortuna sunt, ea ego nec laudaverim mea quidem sponte, neque omnino retulerim in eas res, quae vituperari debent. Ea enim non tam eius, qui agit, opera esse dixerim, quam temerarium quendam fortunae impetum, seu faventis, seu omni calamitatum genere sasvientis adversus eos, quos hostili animo invadit. Quemadmodum igitur corona minime donandum illud puto, quod praeter sententiam praeclare acciderit, ita nec damnandum illud censeo, quod praeter voluntatem male successerit. (X.) Postquam itaque ostenderitis, patientia illa voluntaria ac deliberata, et eo quod ulcisci eos nollet qui tum molesti erant, factum esse, ut in tanta calamitatum tempestate tantisque fluctibus iustus ac caelestis praemiorum dispensator periculis depulsis tranquillum eum esse iuberet; ostendemus utique fusius suo loco, procedente hoc opere, quoniam pacto adversissima ei omnia posthac acciderint, veritatem historicam retinere cupientes, ac persuadere iis, qui in hanc temporum partem inciderint, ne nos existiment quocunque affectu ductos supra modum dictis exaggerare ea, quae in illo homine vel laude et admiratione digna exstiterunt, vel ab radice contraria pullularunt: sed nobis veritatem, prout se habuit, exponentibus credant, et unam quandam utrinque omnes utilitatem percipiant, consentaneam videntes et congruentem seminibus segetem sequi; et iis, qui a bono pro-

ἄγαθόν· οἷς δ' ἐξ ἧς ἀντιβαίνει μοίρας τὰ χεῖρω καὶ μοχθηρῶς
 τὸ ἀδικεῖν ἀνδοπλεῖται πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας εὐθύτητα, τού-
 τοις δ' αὖ τὸναντιόν ἔπαι. ὄθεν δὴ καὶ ἐπανακτεῖον τὸν λόγον.
 (LA.) Ὁ γάρ τοι βασιλεὺς, τριάκοντά που μόνας ἡμέρας ὡμί-
 5 ληκῶς τῷ Κράλῃ μετὰ γε τὴν εἰς αὐτὸν κáθοδον, τελευταῖος
 ἦδη τοῦ θέρους ἐκείνου, καὶ ἀρχομένου τοῦ φθινοπώρου, καὶ
 τῶν ἀμπέλων ἀκμαζουσῶν καὶ μονοουχι τοὺς τραγητῆρας τρανη
 τῇ γλώττῃ προκαλουμένων, ἦκε μετὰ τε τῶν οἰκείων δυνάμεων,
 καὶ πρὸς γε μακρῶ πλειόνων τῶν ἐκ Σερβίας ὄπλων, ἐπὶ τὴν
 10 πόλιν Σεβρῶν, αἰρήσειν ἐλπίζων αὐτὴν ἀμαχητὶ, συλλαμβανόν-
 των ἴσως ἐνδοθεν συγχῶν προδοτῶν, ὅποσοι θερμοτέρου τούτου
 προσέκειντο, καὶ μάλα ῥαδίαν τὴν εἴσοδον κρύφα γράφοντες
 ἐπηγγέλλοντο. ἀλλὰ τοῦ θεοῦ κáνταῦθα σαφῶς τοῖς τούτου βου-
 λήμασιν ἀντιπράττοντος, ἄπρακτός τε ἦν ἡ σπουδὴ καὶ μά-
 15 ταιος ὄχλος ἢ πῦσα παρασκευή. πρὶν γάρ αὐτὸν περιστρατοπε-
 δεῖσαντα τῇ πόλει πολεμίους χεῖρας ἐπενεγκεῖν, νόσημά τι θα-
 νάσιμον ἐνοσκήπει τῷ στρατοπέδῳ τῶν Τριβαλλῶν· εἴτε τῆς τῶν
 σταφυλῶν ἀταμιεύτου καὶ ἀφειδαῶς βρώσεως, εἴτε ἄλλης ἡγησα-
 μένης αἰτίας, οὐκ οἶδ' ὀπότερον. πάσης οὖν ἀμηχανούσης καὶ
 20 χειρὸς καὶ γνώμης λατρικῆς πρὸς τὸ πάθος, συγχροὶ καθ' ἡμέραν
 ἐκίστην νεκροὶ κατωρύττοντο· καὶ ἐπειδὴ βροχυτάτων ἐντὸς
 ἡμερῶν ἑπὲρ τοὺς χιλλὸνς ὁ θάνατος ἐξήνεγκε τοῦ βίου, καὶ
 πλείους ἐπὶ τούτοις ἐξάγειν ἠπέχετό τε καὶ ἐπηγγέλλετο, ἄραντες C

posito orsi fuerint, bona evenire; iis vero, qui unde peiora pugnant in-
 ceperint et ab ea parte, qua iniustitia armatur adversus rectum ac veri-
 tatem, iis inquam adversa omnia accidere. Sed et inde revocanda est ora-
 tio nostra. (XI.) Vix triginta dies cum Crale post adventum suum com-
 moratus imperator, abeunte iam illa aestate autumnoque ineunte, vigenti-
 bus vitibus ac vindemiatores clara paene voce advocantibus, venit cum
 copiis et suis propriis, et ex Servia longe pluribus, ad Serrhas urbem,
 nullo labore captum iri eam a se sperans, conspirantibus intus fortasse
 proditoribus non paucis, iis videlicet, qui isti vehementius studebant, fa-
 cillimamque ingressum missis clam litteris promittebant. Verum Deo illic
 quoque huius voluntati evidenter adversante, conatus ille irritus fuit, et
 inane impedimentum totus belli apparatus exstitit. Ante enim quam infesto
 exercitu propius admoto urbem circumsedisset, morbus quidam lethalis Tri-
 ballorum castris infligitur: sive intemperans et immoderatus uvarum esus,
 sive alia quaecunque causa praecessisset. Utrum certe statuam nescio.
 Cum itaque nihil adversus hoc malum nec manus nec ingenium medicorum
 valeret, frequentes quotidie mortui defodiebantur. Quia igitur mors intra
 paucissimos dies sustulerat ex vita homines plus quam mille, ac plures prae-
 terea efferre properabat minabaturque; motis quam celerrime castris re-

A. M. 6851 τὴν ταχίστην ἐπαγῆκον ἐκείθεν ἅπαντες, ἀπαγγέλλοντες τῷ Κράλῃ
Ind. 11 τὸ χωρὶς ἀνθρώπινου πολέμου συμπεπτωκὸς δυστόχημα τῷ
στρατῷ.

V. 327 δ'. Τούτων δ' οὕτως ἐχόντων, ἐπειδὴ καὶ ὁ τοῦ φθινοπό-
D ρου καιρὸς ἐξῆς ἐτελεύτα, καὶ ῥῆδιον οὐπω μανθάνειν τοῖς φι-5
λοῖς ἦν, ὅπως ἔχει τὰ βασιλέως, ἐν ἀλλοτρίᾳ γῆ συνδιαιωμένον
βαρβάρους καὶ ξένοις ἤθεσι, δέδειχε μὲν δὴ πρῶτος Ἄμωδρ ὁ
Πέρσης, ὁ Ἀνδῶν ἀρχηγός, ὅσον ἐν τοῖς καρδίας θαλάμοις

A. C. 1843 ἔθαλπε τὸν τοῦ βασιλέως ἔρωτα. χεμιῶνος γὰρ ἦδη μεσοῦντος,
Imp. Io. Pa- καὶ θαλάσσης ὁμοῦ καὶ ἀέρος πολλὴν ἐχόντων τὴν ἀταξίαν καὶ 10
laeol. 2

Εσύγγχσιν, σὺν πολλῶ τῷ στρατῷ διαβὰς τὸν Ἑλλησποντίαν πορ-
θμὸν ἐξήτει μάλᾳ τὸν φίλον θερμῶς. καὶ ἐπειδὴ ῥῆδιον οὐκ
ἦν αὐτῷ μήτ' ὀφθαλμοῖς οἰκειοῖς ἐκείγον θεάσασθαι, μήτε μα-
θεῖν ἐν οἷαις τύχαις ἐκείνος τηρικαῦτ' ἦν· ἐκώλυε γὰρ τὸ πολὺ
τοῦ ψύχους, καὶ ἅμα χιῶν τηρικαῦτα κατενεχθεῖσα κατὰ δαφι-15
λὲς ἀπόρρευτον ἐποίει καὶ ἄβατον τὴν ἐς ἐκείνον ὁδόν· ἐλθὼν

P. 404 ἤσυχῃ παριστρατοπέδενσε περὶ τὰ τοῦ Ἀιδυμοτείχου προάστεια,
καὶ δουλικὴν τινα πεπομφῶς ἐκείθεν Εἰρήνην τῇ βασιλίδι προσκύ-
νησιν, αἰθριος διενυκτέρευέ τε καὶ διημέρευσεν ἔγκαρτερῶν τῇ τῆς
χειμερινῆς ὥρας ἐκείνης σκληρότητι, καὶ τὸν φίλον ἀπόντα ζη-20
τῶν, κάκ μέσης ἀποκλαιόμενος τῆς ψυχῆς· καὶ πολλὰ πρὸς
τῆς βασιλίδος καλούμενος εἰς ὄψιν ἐκείνην τὸ παρῦπαν ἐλθεῖν
B οὐκ ἠνείχετο. (B.) „Ποίοις γὰρ” ἔφασκεν „ἄμμασι βλέψω δακρῶν
δακρῶσιν ἐπὶ τῷ βασιλεῖ, τοσοῦτον ἀπόδημοῦντι χρόνον ἐν
ἄλλοφύλων χερσὶ, καὶ ἥκιστα σαφῶς ἐγνωσμένη γῆ. αὐτός τε 25

diere inde omnes, Crali eam nunciaturi cladem, quae exercitui citra ullum
ab hominibus bellum acciderat.

4. Haec cum ita se haberent, et ipsius autumnii tempore mox exeunte, facile haud esset imperatoris amicis discere, quo loco illius res essent, convictum alieno in solo habentis cum hominibus, quorum barbari essent ac peregrini mores; ostendit primus Amurium ille Persa, Lydorum dux, quantum in intimo corde amorem imperatoris foveret. Media enim iam hieme, cum esset plurimum tum in mari tum in aëre perturbationis atque confusionis, magnis cum copiis traiecit Hellespontii freto, amicum suum anxie quaeritabat. Et quia ipsi facile non erat vel eum oculis suis intueri, vel discere, quae tum eius esset fortuna (nam vis frigoris obstabat, et praeterea effusae tum largius nives iter ad illum intercludebant atque inivium efficiebant), tacite progressus circa Didymotichi suburbia castrametatus est, et servilli quadam inde salutatione ad Irenen imperatricem missa, noctes diesque totos manebat sub dio, hibernae asperitatis patiens, et absentem amicum requirens, atque ex intimo pectore lacrymas cians; saepiusque ab Augusta vocatus in illius venire conspectum haud sustinebat. (II.) „Quibus enim,” aiebat, „intuebor oculis flens flentem propter absentiam imperatoris, in potestate exterarum gentium et ignotissimo in solo degentis. Enim-

γὰρ διαδραγαίην ἂν πρὸς τὰς παρούσας τύχας ἐκείνης ἰδὼν, καὶ A. C. 1343
Imp. Io. Pa-
laeol. 2
τὰς περισχούσας τὴν βασιλικὴν οἰκίαν τραγωδίας τε καὶ ἀδοκή-
τους φεῦ συμφορὰς· καὶ ἅμα αὐτὴν, ἀντὶ τοῦ παραμυθῆσα-
σθαι, πρὸς μείζονος ἀναφλέξω τοὺς θρήνους. οὐ θεωρίας οὖν ὁ
5 παρὼν καιρὸς οὐδὲ λόγων, ἀλλὰ δακρῶν μακρῶν. ἐμβριθεὶς γὰρ
τὸ πάθος, καὶ δριμείας μὲν κομίζειν δοκεῖ μοι τὰς φλεγμονὰς,
δριμυτέρους δ' ἐπάγειν μου τῇ ψυχῇ τοὺς πρησιτήρας· ἐπεὶ τὸν
ἐντυπωθέντα μου τῇ καρδίᾳ κάλλιστον φίλον βλέπειν οὐκ ἔχω,
τοῖς βασιλικοῖς στρατοπέδοις περικυκλούμενόν τε καὶ ἐγκαλλωπι-
10 ζόμενον." (Γ.) Καὶ οὐκ ἔλεγε μὲν ταῦτα τῇ γλώττῃ, οὐκ ἔπασχε
δὲ τὴν ψυχὴν. ἀλλὰ μακρῶ τινὲ μείζον το πάθος ἔνδον αὐτοῦ
τὴν ψυχὴν ἐπυρπόλει καὶ ἔκαιεν, ὡς ἐμφανεστερον πολλαχῇ
προϊούσαν δεῖξιν τὴν ἱστορίαν αὐτὸς ἰσχυρίζομαι. οὕτως οὐ
βάρβαρον ὁ βάρβαρος εἶχε τὸν τρόπον, ἀλλ' ἡμερον καὶ παιδείας
15 Ἑλληνικῆς τὸ παράπαν ἔχόμενον. ἡ γὰρ ὁμοιότης τῶν τρόπων, V. 328
εἰ μὴ τι πλεόν, ἀλλ' οὖν Ὀρέσταις ὁμοῦ καὶ Πυλάδαίς σαφῶς
εἰσποιεῖ· οἱ μὲν γὰρ ὁμόφυλοι, καὶ αἱμάτων συγγενικῶν, καὶ
νόμων καὶ μαθημάτων μέτεσχηκότες ὁμοῦ τῶν αὐτῶν· ὁ δὲ βάρ-
βαρον ἔχων τὴν γένεσιν, καὶ βαρβάροις ἦθεοί τε καὶ νόμοις συν-
20 θετραμμένους, καὶ ἄλλοφύλῳ χρώμενος φωνῇ καὶ γλώττῃ καὶ
διαίτῃ, καὶ πολλαῖς μὲν θαλάσσαις, πολλοῖς δ' ὄρεσιν τε καὶ
φάραγγι Καντακουζηνοῦ διϊστάμενος, ἕμικτον εἶχε πάντῃ τὸν
βίον αὐτῷ καὶ ἀγνώτα καὶ ἀλλόφυλον· φαίην δ' ἂν καὶ ἐν

16. σαφῆς conl. Boiv.

22. φάραγγι em. Boiv. pro φάλαγγι.

vero et ipse dirumpar, si praesentem illius fortunam intuear, tragoedias-
que illas et inopinatas heu calamitates, quae imperatoriam domum undique
circumstant. Et illam simul tantum aberit ut consoler, ut maiori luctu in-
cendam. Non igitur visitandi nunc tempus, sed uberrime flendi. Gravis
enim hic dolor, qui et acres admoveo mihi stimulos et violentas animo meo
faces videtur subicere; quoniam haud datur eum, cuius impressam gero
in corde imaginem, amicum intueri pulcherrimum, imperatoris circum-
scriptum ornatamque exercitibus." (III.) Nec vero id lingua eius sic dice-
bat, ut animus non afficeretur. Sed multo maiori intus dolore pectus fla-
grabat atque incendebatur. Idque affirmare ausim pluribus exemplis decla-
ratum iri evidentius, procedente hac historia. Adeo non barbaros habebat
homo barbaros, sed humanos mores, et Graecam plane institutionem redo-
leantes. Morum enim similitudo, si nil amplius, at Orestas certe Pyladas-
que inter se conciliat: et erant quidem illi eadem gente oriundi et sanguine
cognato iuncti, iisdemque et legibus et disciplinis imbuti. Iste autem bar-
baris parentibus natus, moribus et legibus barbaris a pueritia institutus,
peregrino et sermone et victu cum uteretur, longo mari, multis et monti-
bus et vallibus profundis a Cantacuzeno divisus, vitam prorsus disianctam
et illi ignotam agebat, qualem quivis alienigena: quin et pro hostili habi-

- A. M. 6851 *ἐχθρῶν τεταγμένον μοῖρα· ὡς μακροῖς τισι διὰ ταῦτα τοῖς μέ-*
 Ind. 11 **F** *τροις τουτουὶ παρελαύνειν ἐκείνους εἰς λόγον φιλάς, καὶ πολλὸ*
τὸ ὑπερβύλλον τῆς θέρμης τὴν τουτουὶ μᾶλλον κεκτηῖσθαι σχέσιν,
ἢ τὴν ἐκείνων. (A.) Εἰ δέ τις Καντακουζηνῷ χαριζόμενος τὸ
πᾶν τῆς βελτίονος αἰτίας τουτουὶ φέρων ἀνατιθείη, ἀδικήσειεν 5
ἂν ἐς τὸ προφανές τὴν ἀλήθειαν. ἀμφοτέροις γὰρ εἴ τις τουτι
παρέχοιτο τὰγαθόν, οὐδένα ἂν σχοίη, ὅστις καὶ μέμφεσθαι βού-
λοῖτο. εἴ τις δ' ἐκείνου καθάπαξ τοῦτ' ἀφαιροίη τὰγαθόν, ὅτι
P. 405 *βάρβαρον ἔσχε τὸ γένος καὶ ἥκιστα συγγενές, οὐδένα ἂν οἶμαι*
σχοίη τῶν πάντων, ὅστις οὐκ ἐπιεικῶς μέμφαιτο. τὴν γὰρ τῆς 10
ψυχῆς ὁμόνοιάν τε καὶ συγγένειαν οὐχὶ τὸ γένος, ἀλλ' ἢ τῆς
γνώμης δείκνυσι ταυτότης. ὡς γὰρ ἐν τοῖς μουσικοῖς ὄργανοις,
ἴσα ἐν αὐλοῖς καὶ λύραις καὶ κιθάραις καὶ τυμπάνοις, οὐχ ἢ
τῶν τόπων ἐγγύτης τὴν τῆς ἁρμονίας δημιουργεῖ συμφωνίαν,
ἀλλ' ἢ τῆς φωνῆς ἐμμελῆς ὁμοιότης, κἂν ἀλλήλων πόρῳ που 15
B *τὴν τοπικὴν τύχῳσιν ἔχοντα θείειν τὰ τῆς φωνῆς τελεσιουργὰ,*
οὕτω δὴ τὸ παραπλήσιον δείκνυται κἂν ταῖς τῶν ἀνθρώπων ψυ-
χαῖς, κἂν ἀλλοφύλους ἔχοντες τύχῳσι τὰς τοῦ γένους κρηπίδας,
κἂν μυρίοις ὄροις γῆς καὶ θαλάττης ἀλλήλων ἀπέχωνται. (E.) Βε-
βαιότερα δ' ἔσται τοῖς εἰρημένοις ἐχέγγνα, ὅποσα προΐοντι τῷ 20
λόγῳ λελέξεται περὶ τοῦ βυρβάρου τοῦδε τὸ γένος καὶ οὐ τὸν τρό-
πον ἀνδρός· οἷον δὴ κἀκεῖνο. πλείστα γὰρ τῆς βασιλίδος Εἰρή-
C *νης ἐκ Διδυμοτείχου πεμπούσης, ὅποσα εἰς τροφὴν ἐπιτήδεια, καὶ*
ἴσα ἐν ἐνδύμασι, καὶ ἴσα νυκτερινῆς σκέπης ἀποπληροῦντα
χρεῖαν τὴν τοῦ χειμερίου ψύχους ἀποσοβεῖν ἐδύναντο τηρικαῦτα 25

tam ausim dicere. Eoque fit, ut longo iste intervallo illos ratione amicitiae transierit, et eius magis quam illorum affectus ad summum fervoris gradum pervenerit. (IV.) Quod si quis Cantacuzeno blandiens in eum conferat quidquid melioris causae fuit, veritatem is manifesta iniuria afficiat. Ambobus sane si quis hanc tribuat laudem, carebit reprehensione. Si vero aliquis totam alteri eripiat, eo quod barbarus genere fuerit ac minime nobis affinis, neminem puto omnium fore, qui non illum merito reprehendat. Animorum quippe coniunctio et cognatio non ex genere aestimatur, sed ex eo quod utriusque eadem sit voluntas. Quemadmodum enim in instrumentis musicis, tibiis, lyris, citharis, ac tympanis, non locorum vicinitas musicum efficit concentum, sed sonorum modulata consensio, etiam locis disiuncta sint ea quae soni efficientia sunt, tantundem quoque deprehendere est et in hominum animis, etiam forte ex gentibus diversis generis sui originem ducant, etiam infinitis a se invicem distent terrae ac maris intervallis. (V.) His porro, quae dixi, fides deinde firmior constabit ex iis, quae procedente hoc opere dicentur de homine illo, genere quidem at non moribus barbaro; cuiusmodi est istud. Cum ex Didymoticho imperatrix Irene plurima ei mitteret, quae ad victum aut ad vestitum pertinerent, quaeve nocturnorum tegminum usum explerent, ac saevientiam tum temporis

δομότητα, οὐδὲν οὐδαμῆ προσεδέξατο· ἀλλ' ἔφησεν εἶναι σα- A. C. 1343
 φῶς τῶν ἀποπωτάτων, ἐν ἄλλοτρίᾳ καὶ ὑπερορίῳ γῆ σκληρότητι Imp. Io. Pa-
 πλείστη προστετηκότος τοῦ φίλου, διάγειν ἐν εὐπαθείαις αὐτόν. laeol. 2
 καὶ εἰ μὲν ἐνῆν αἵμασι ψυχῆς βάψυντα σκηνὴν ἐν ταύτῃ με D
 5 σκηνοβατεῖν, ἦν ἂν μοι τοῦτο παραμύθιον εὐγενὲς πρὸς ἔνδειξιν
 τῆς ἐν καρδίᾳ φλογὸς καὶ τοῦ πρὸς τὸν φίλον ζῶντος πόθου.
 ἔπει δ' ἀσώματος ἢ ψυχῆ γενομένη κηλῖσιν αἱμάτων οὐκ ἀναπέ-
 φυρται, οὐχ ὄρω τίς μηχανῇ βελτίων γένοιτ' ἂν ἐμοὶ τῶν περι-
 σχουσῶν με νῦν ὀδυνῶν ἀπαλλάττουσα. (ζ.) Ἐλύπει γὰρ καὶ
 10 κομιδῆ συνετάραττε μὴ μόνον τὸ τοῦ βασιλέως πάθος αὐτόν,
 ἀλλ' οὐχ ἦττον καὶ τὰ τῆς βασιλίδος δάκρυα, κατὰ τὰς πολυ- E
 περθεῖς τραγῶνας θρηνησῆς τε καὶ ἀνιωμένης μάλα πικρῶς περὶ
 τοῦ συζύγου καὶ βασιλέως, καὶ σφόδρα ἀδημονούσης, καὶ ἕμα
 πανταχόθεν ἐς βύθους ὠθουμένης μακροῦς, τοῦ καθάπαξ καὶ
 15 αὐτὸ γε τὸ ζῆν ἀπογῶναι. οἳ τε γὰρ ἐκ Βυζαντίου πολέμιοι, μέ-
 χρι προαυλίων Διδυμοτείχου συγγὰς τὰς ἐφόδους ποιούμενοι, μι-
 κροῦ καὶ τειχῆρεις ἐβιάζοντο τούτους καθῆσθαι· ὅ, τε λιμὸς
 μετὰ τῶν συνεχῶν καὶ πολυπλόκων ἐπιβουλῶν χαλεπώτερος F
 πολλῶ τῶν ἔξωθεν πόλεμος ἦν, ἕτε συνέστιος καὶ ὁμόστεγος V. 329
 20 ὑπάρχων αὐτός· οἳ τε φρουροὶ καὶ ἡμεροσκόποι τῶν Βυζαντιῶν,
 τὰ ἐνεδρά τε πάντα καὶ τὰς παρόδους διαλαχόντες, ἐμποδῶν ἐγί-
 γνοντο μάλα γε ἐθελούση δι' ὅτωνδῆποτε λάθρα μανθάνειν περὶ
 τοῦ βασιλέως. (Ζ.) Παρεμυθεῖτο τοίνυν τοιαύτης τύχης τρα- P. 406

hibernorum frigorum vim arcere possent, nihil unquam accepit; plane ab-
 surdum esse dictitans, dum amicus alieno in solo, patriis finibus procul,
 fortuna durissima conflictaretur, vivere se interea molliuscule. „At saltem
 (inquiēbat) si liceret animae sanguine tingere tentorium, atque in eo me
 spectandum proponere, illustre hoc mihi solatium esset, quo flammam, quae
 ardet in corde, vivumque amici desiderium palam ostenderem. Quoniam
 autem anima, incorporea cum sit, nulla sanguinis labe respersa est, non
 video quam praeterea meliori arte eos dolores, quibus nunc opprimor,
 possim levare.” (VI.) Angebant enim eum ac vehementer conturbabant,
 non imperatoris duntaxat calamitas, sed et lacrymae imperatricis non mi-
 nus. Nempe haec querularum turturum more lamentabatur et acerbissime
 moerebat ob absentiam coniugis imperatoris, de quo erat valde anxia. Tum
 eadem simul in maximis periculis versabatur, quae eam sic ex omni parte
 circumstabant, ut ipsius quoque vitae spem prorsus abiiceret. Nam et ho-
 stes ad ipsum usque Didymotichi limen Byzantio subinde excurrentes moe-
 nibus paene clausos sedere istos cogeant: et fames, cum insidiis continuis
 et multiplicibus coniuncta, externo hoste longe erat importunior, quippe
 domestica et contubernalia. Custodes praeterea ac speculatores Byzan-
 tini, omnes et latebras et viarum inter se partiti aditus, obstabant eidem,
 quo minus clam per quoscunque de imperatore sciscitaretur; id quod tamen
 valde cupiebat. (VII.) Solabatur itaque illam Amurinus in talis fortunae

A. M. 6851 *γροδίαίς συνοῦσαν αὐτήν, καὶ ὑπισχνεῖτο πάσῃ ψυχῆς προθυμία*
 ind. 11 *τὰ κατὰ γνώμην ἕπανθ' ὑπηρετεῖσθαι, κἄν δέῃ καὶ θάνατον*
ὑπομένειν αὐτόν. ἐπεὶ δ' ἡ φορὰ τοῦ χειμῶνος ἐκείνου νύκτωρ καὶ
μεθ' ἡμέραν αἰεὶ πρὸς τὸ ἀκμαιότερον προῦκοπτε, καὶ ἀνέλπι-
στον τέως ἐτίθει τὸ τοῦ ἄερος μειδιάμα, καὶ ἅμα πολλὴ καὶ συν-5
εχῆς τις ἐπενέμετο φθορὰ τὸν Περσικὸν στρατὸν, ἣν ἡ τοῦ χει-
μῶνος ἔτικτεν ἀκμὴ καὶ πρὸς γε τῶν ἀναγκαίων ἡ ἀπορία, καὶ
μήθ' ἑαυτῷ μήτε τοῖς φίλοις ἔν γε τῷ παρόντι βοηθεῖν αὐτῷ ῥά-
διον ἦν, ἐμποδῶν ἰσταμένου τρόποις ἀποδῆρῆτοις τοῦ θείου βουλή-
ματος, οἵκαδε τὸν Ἑλλησποντον διαβὰς ἐπανήει. (H.) Τῆς δὴ
τοιαύτης τοῦ Πέρσου σπουδῆς εἰς τοῦτο τέλος ἐλληλοθνήϊας, δεύ-
τερος ὁ τὰ πολέμια κράτιστος, καὶ τῶν ἐν Διδυμοτείχῳ κατα-
κλειφθέντων στρατηγῶν (ὡς εἰρήκειμεν) εἰς, Μανουῆλ ὁ Ταρχα-
νειώτης, ὃς δὴ καθ' αἷμα προσήκων τῷ βασιλεῖ καὶ ἡρωϊκός
τις ἦν ὁ ἀνὴρ, καὶ τὰ πάντα γενναῖος, καὶ χεῖρα καὶ γνώμην 15
καὶ σώματος ἀναδρομῆν, καὶ πολλαῖς μὲν ἐναθλήσας μάχαις πο-
λεμικαῖς, πολλαῖς δ' ἐγκατεθήσας πληγαῖς, κράτιστος γέγονε
τὰ ἐς πείραν πολεμικῆν· δι' αὐτὴν δὴ καὶ στρατηγὸς τῶν ἐν Διδυ-
μοτείχῳ δυνάμεων πρὸς τοῦ βασιλέως καταλειφθεὶς ψυχῆ τις
ἦν τοῖς ἐκεῖ τηρικαῦτα καὶ χρησιτῶν ἐλπίδων θησαυρός· οὗτος 20
οὖν μόνος θαρσύνσας τέως ἐπὶ ζήτησιν ἐξῆει τοῦ βασιλέως,
πεμφθεὶς ἐκ Διδυμοτείχου πρὸς τῆς βασιλίδος Εἰρήνης· οὐ γὰρ
ἦν ἡρεμεῖν ἀγνοοῦσιν ὅποι τὸ τῆς βασιλείου τύχης τε καὶ συμφο-
ρᾶς εἰπεῖν τραγωδικῆς ἐκχωρήκει πρᾶγμα· δι' ὃν πολλοὺς τε

tragediis, promittebatque, exsequenturum se omni studio quidquid illi visum foret, etsi mors esset ipsa subeunda. Verum quia hiemis illius vis diu noctuque vehementius semper ingravescebat ac spem interim serenioris caeli intercludebat, simulque exercitum Persicum frequens et continua quaedam lues depascebatur, quam et saevissimum frigus pariebat, et ipsa quoque rerum ad victum necessariorum penuria; ac neque sibi neque amicis facile ille poterat in praesenti opulari, obstante divina voluntate, arcanis nescio quibus rationibus, domum trajecto Hellesponto regressus est. (VIII.) Cum is fuisset exitus Persicae illius expeditionis; proximus Cantacuzeno rei bellicae gloria ex ducibus Didymotichi relictis unus (ut diximus) Manuel Tarchaniotes, imperatoris cognatus, vir heroibus similis ac per omnia strenuus; manu, consilio et corporis proceritate praestans; qui bellicis laboribus exercitatus, et multa vulnera constantissime perpessus, summam in re militari comparaverat experientiam, ideoque ab imperatore praefectus iis copiis, quae Didymotichi erant, animae cuiusdam inatar ac velut bonae spei thesaurus iis esse videbatur: is, inquam, solus tum animo confusus quaesitum exivit imperatorem, Didymoticho emissus ab Irene imperatrice. Quiescere enim haud poterant, quamdiu ignoraturi essent, quo fortunae ac tragicae, ut ita dicam, calamitatis res imperatoris processissent: propter

ἀνηγλήκασι μόχθους καὶ βίας καὶ ἔτ' ἀντλεῖν ζυμελλον. διὰ δὲ Ἰ. C. 1348
 δέος οὗτος τὴν εὐθείαν καταλιπὼν ἐπὶ τὰ εὐώνυμα ἀνοδίας τε ^{Imp. Io. Pa-}
 διετέλεσε χρώμενος καὶ πρὸς χωρία παραβαλλόμενος ὑψηλὰ καὶ ^{laeol. 2}
 δυσπρόφευτα, ἕως ὑπερβαλὼν τὸ ὄρος τὸν Αἴμιον ἔλαθεν εἰς τὴν
 5 Τριβαλλῶν ἐκπεπτωκῶς γῆν ἀθῶος κακῶν. ἔνθα τὸν βασιλεῖα
 ζητήσας τε καὶ εὐρών, καὶ ὅσα εἰκὸς ὠμίληκῶς, τάχιστα ἐπανῆ-
 κεν εἰς Διδυμότειχον, ἀγγελλας κομίζων τοῖς τε ἄλλοις καὶ μά-
 λιστα πάντων Εἰρήνῃ τῇ βασιλίδι σφόδρα ἀληθεῖς καὶ ἀκατη-
 10 ἀνὰ πρῶτον. καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον.

ἔ. Ἦρος δ' ἀρχομένου τὰς δυνάμεις αὐθις ἀναλαβὼν ὁ P. 407
 βασιλεὺς ἦγεν ἐπὶ τὴν πόλιν Σεβῶν, καὶ ὅσα περίεξ εἰσι φρού-
 5 ρια καὶ πυργώματα μέχρι Φιλίππων. κάπειδ' ἔπειραν προσάγων
 ἐν τοῖς ὁμοίοις ἦν ἀτυχήμασιν, ἐμποδὼν ὡς ἔοικεν ἰσταμένου
 15 τοῦ Θείου βουλήματος, ἔδοξεν αὐτῷ διαβαίνειν εἰ δύναίτο μέχρι
 καὶ ἐς Διδυμότειχον, τοὺς μάλιστα ποθοῦντας ὑβόμενός τε καὶ
 ὀφθησόμενος. ἐπεὶ δὲ τοῖς περὶ αὐτὸν ἐπικούροις τε καὶ συμμά-
 20 χοις Τριβαλλοῖς, ἀκηκόοσι πολλὴν εἶναι τὴν ἐφεδρεύουσαν τῶν Β
 ἐναντίων δυνάμιν περὶ τὰ πρόσω στενὰ τῆς Χριστοῦ πόλεως, ἀν-
 ἔιστασθαι συνέβαινε πρὸς τὸ δόγμα διὰ δειλίαν καὶ δέος, καὶ
 ἄλλως βλακικωτέροις οὔσι καὶ τὰς ὑπεροχίους οὐ σφόδρα ἀγα-
 πῶσιν ἐκστρατείας, ὀπίσω ἀπήλλαττεν αὐθις ἐς τὰς τῶν Τρι-
 βαλλῶν νομῶς καὶ αὐτοὺς, ἄκων τε καὶ μάλιστα πλείστον ἐπαγόμε-
 ῖος κατὰ καρδίας τοὺς τῆς λύπης ἄνδρακας, διὰ τὸ μὴ κατὰ C

quem multos labores, multa gravia et iniqua exhausserant, et adhuc exhaustari erant. Relicto igitur ob metum recto tramite, sinistram versus per avia contendere arduisque ac difficilibus locis applicare se perrexit, donec Haemo monte superato, in Triballorum terram illaesus furtim delapsus est: quaesitumque imperatorem invenit, et cum eo, quantum par erat, colloquutus celerissime inde Didymotichum rediit, habens quae nunciaret tum aliis, tum omnium maxime imperatrici Irenae, vera admodum et minime fucata; ac talis adveniens, qualis iis qui nimio solis ardore torrentur Zephyri aura refrigeratrix. Et haec quidem ita se habuerunt.

5. Vere autem ineunte coactas iterum copias imperator duxit ad Serphas urbem, et quaecunque circum occurrunt Philippos usque castella ac propugnacula. At ubi tentata res est pari infelicitate, obstante nimirum divino numine, visum est ipsi transire, si posset, Didymotichum usque, ut eos a quibus vehementissime desiderabatur videret, et ab iis videretur. Sed quia Triballi, quos secum habebat socios ac foederatos, audientes magnam esse hostium manum in insidiis collocatam apud Christopolitanas fauces, ultra ituribus oppositas, eius voluntati obstiterunt timiditate ac metu; cum et alias ignaviores essent et longinquis expeditionibus non admodum gauderent; idcirco regressus est iterum in Triballorum fines, invitatus quidem et plurimas doloris faces suo ipse sordi admovens, eo quod minime ei

- A. M. 6851 *γνώμην δήπουθεν αὐτῶ τὰ πράγματα ἀπαντῆν. πεποιήται μέν-
Ind. 11* τοι τὴν ἀναχώρησιν μέχρι καὶ ἐς πόλιν τὴν Στρουμιμίτζαν, καὶ
ἴσα ἐπέκεινα χωρία ἦν ἀναπεπταμένα τε καὶ ἰπήλατα· ἔνθα δὴ
καὶ τὸν Κράλην Σερβίας τὰς ἐπαύλους ποιῆσθαι τέως συνέβαινε.
(B.) Εἷς δ' ἦν ἤδη τῶν αὐτῶ ἐπομένων καὶ ὁ Ἀσὸν Ἰωάννης. 5
ὁ γὰρ πρὸ βραχέος ἐπιτροπεύων ἦν Μελενίκου φρούριον, ἐντο-
D λαιῖς νῦν βασιλικαῖς τῷ Χρέλῃ παραδεδωκὼς πρὸς βασιλεῖα ἀφι-
κετο, καὶ διετέλει συνὼν αὐτῷ, συσκηνοῦντι τέως τῷ τῶν Τρι-
βαλλῶν ἡγεμόνι. (Γ.) Ἔτυχε δ' ἀφίγημένη τηρικαῦτα κακὰ πό-
λειως Βεῤῥόλιας πρεσβεία τῷ Κράλῃ, λόγους περὶ ὧν ἀπήτει κο- 10
μίζουσα καὶ ζητοῦσα μαθεῖν ἀκριβῶς, ἃ κατὰ γνώμην ἐστίν.
ἀπήτει δ' ἐπήκοον τὴν πόλιν τούτῳ γενέσθαι καὶ ὑποχείριον, τῇ
E ἀκροπόλει φρουρὰν Τριβαλλῶν ἐμβalόντι, πρὶν ἂν ἀκουσίῳ
αὐτῶν πολέμου νόμοις ἔξανδραποδίσθαι τε καὶ διαρπάσῃ καὶ πό-
λιν καὶ οἰκίας ἅμα καὶ γυναῖξί καὶ τέκνοις. τοῖς μέντοι πρε- 15
σβεύουσι καταπλαγεῖσι πρὸς τὴν τῶν λεγομένων ἐμβριθείαν καὶ
ἀποτομίαν ἔδοξε βέλτιον λάθρα κοινολογήσασθαι τῷ βασιλεῖ
P. 408 Καντακουζηνῷ, καὶ δοῦναι λαμπρὰς τὰς ἑγγύας, εἰ βούλοιο
τὴν ταχίστην λαθῶν παρεισελθεῖν καὶ λαβεῖν ἀπονητὴ τὴν πόλιν
αὐτός. εἶναι γὰρ μανιώδους ψυχῆς καὶ γνώμης, αἰρεῖσθαι πρὸ 20
τοῦ ἡμέρου τὸ βάρβαρον, καὶ προτιμᾶν τῆς ὁμοφύλου τὴν ἀλλό-
φυλὸν τε καὶ νόθον ἡγεμονίαν. τούτων οὕτω συσκευασθέντων
καὶ κωρωθέντων πρὶν αἰσθῆσθαι τοὺς Τριβαλλοὺς, λόγοις ἀπα-
B τηλοῖς τισὶ μετεωρίσαντες τὴν τοῦ Κράλη δianoian οἱ ἐκ Βεῤῥόλιας
πρεσβεις ἐπ' οἴκου ἀνεχώρησαν, ἀπαγγέλλοντες τοῖς ἐν Βεῤῥ- 25

ex sententia res succedebant. Rediit tamen retro ad urbem usque Strum-
mitzam, et quaecunq; illac aperta atque equitabilia loca sunt; ubi et
Crales Serviae tum forte diversabatur. (II.) Iam autem illum sequebatur
et Ioannes quoque Assanes. Hic enim paulo ante praerat Melenici castello.
Mox cum illud imperatoris iussu Chreli tradidisset, contulerat se ad impe-
ratorem, et ei, Triballorum regis contubernali, comes adhaerebat. (III.)
Forte eo tempore advenerat ex urbe Berrhoea legatio, actura cum Crale
de iis rebus, quae ab eo petebantur, et quidnam decrevisset sciscitatura dili-
genter. Petebat autem ille, ut urbem in sua potestate et manu haberet,
ac Triballicum praesidium in arcem introduceret, antequam per vim et
belli iure urbem, domos, mulieres liberosque in servitum redigeret at-
que diriperet. At legatis, dictorum duritia et acerbitate percussis, melius
visum est clam cum Cantacuzeno imperatore colloqui, ac fidem ei suam
omni cautione adstringere, si in urbem furtim et quam celerrime sese in-
tromittere eamque ipse nullo labore capere vellet. Esse enim animi ac
sententiae furentis, barbariam humanitati praeferre, gentilibus externam
et illegitimam potestatem. His ita compositis, ac priusquam Triballi per-
cipere constitutis, Crales animo captiosis quibusdam verbis suspenso, le-
gati Berrhoeenses domum reversi suis civibus renunciant et dura Crales

φοία τήν τε τῶν τοῦ Κράλη λόγων βαρύτητα καὶ ὡς ἀναγκα- A. C. 1343
σθέντες αὐτοὶ συνθήκας αὐτοκρατορικᾶς πεποιήνται πρὸς βασι- Imp. Io. Pa-
λέα, τοῦ καιροῦ σχεδιάσαντος τήν τοιαύτην παραχώρημα ἐπινοίαν. laeol. 2

(Δ.) Βραχεῖαι μετὰκἀαὐτο παρῶχηκεσαν ἡμέραι, καὶ τὰς οἰκείας V. 331
5 ὁ βασιλεὺς δυνάμεις ἀναλαβὼν ἐπὶ κνηγήσεια δῆθεν ἐξῆει, καὶ
περιπάτους ἀπέσειῶς τινας καὶ ῥυστώνης βασιλικῆς. καὶ μὲν δὴ C
οὕτω τρεῖς ἐκεῖθεν ἡμέραι παρῆλθον, καὶ τὴν πορείαν ἐπιταχύ-
νας σφόδρα ἀταλαίπωρον εὔρε τὴν εἰς Βεῤῥοίαν εἴσοδον, σὺν
πάνυ πολλῇ τῇ προθυμίᾳ καὶ ἡδονῇ καὶ ὑπτίαις τὸ δὴ λεγόμε-
10 νον ὑποδεξαμένων τῶν Βεῤῥοίειων χερσί. τοῦτο γὰρ ἐν πρῶγμα ὄν
ἀμφοτέροις ὠφελείας μακροῦς καὶ γαλήνης ἅμα γέγονεν αἴτιον,
ἀπαλλαγείσι τῶν τοῦ Κράλη χειρῶν ἐν ταυτῷ. Θεοῦ δ' ἦν πάν- D
τως τὸ χρῆμα, τοῦ τὰ δυσχερῆ ποιοῦντος ῥάδια, καὶ τοῦναντίον
αὐτὸ ὅποτε βούλοιο, καὶ οἰστισιν ἐθελοὶ τρόποις. (Ε.) Ἐπεὶ γὰρ
15 τεθέαται τε καὶ ἔγνω σαφῶς τὸν βασιλέα περιφρονούμενόν τε καὶ
ὑβρίζομενον ὑφ' ὧν ἐν ἐλπίσιν ἔκειτο δοχῆς καὶ στοργῆς ἀξιοῦ-
σθαι, μετέθετό τε τὴν γνώμην εὐθὺς καὶ αὐτὸς καὶ δρασμὸν ἐκ
τῆς μνήμης γίνεσθαι ἐκὼν γε εἶναι ἐδίδου τῶν τε μελετηθέντων καὶ
κυρωθέντων ἐν τῷ ἀφανεί τῆς οἰκείας καρδίας βουλευτηρίῳ τοῦ E
20 ἐπιόντος χρόνου πρὸς ἀμοιβὴν δι' αὐτὸν ἀγαθῶν· καὶ πρὸς ἐπι-
βουλὰς τέως ἀπησχόλει τὸν νοῦν, καὶ ὅλος πρὸς Βυζαντίους ἦν
ὑποβρέων, καὶ πρὸς τὰς ἐκεῖθεν ἡρέμα καθελκόμενος ὑποσχέσις.
(ς.) Ἄλλ' ὡσπερ πανταχοῦ τὰ τῆς ἀνθρωπίνης μελέτης ἡττώμενα
καίται τοῦ θελοῦ βουλήματος, οὕτως ἐπικρατέστερα κἀνταῦθα νῦν

responsa, et pacta, quae cogente necessitate, cum id consilii ipsa res sta-
tim animo suggestisset, ipsi cum imperatore suapte auctoritate fecerant.
(IV.) Pauci inde effluxerant dies, cum imperator suas copias secum du-
cens egreditur, venatum scilicet ambulatumque, regio quodam relaxationis
otiique genere; necdum tribus ex eo diebus elapsis, accelerato itinere, fa-
cillimum ad Berrhoeam urbem aditum offendit, excipientibus eum maximo
studio Berrhoeensibus ac supinis, ut aiunt, manibus. Eadem enim utrius-
que res magnam simul et utilitatem et tranquillitatem afferebat; quoniam
eadem via utrique manibus Cralis elabebantur. Atque illud sane opus Dei
erat, facilia exhibentis ea quae difficilia sunt, et contrarium quoties iuvat
et quibus vult modis efficientia. (V.) Ktenim Crales, cum videret explo-
ratumque haberet, despici et contumeliose haberi imperatorem ab iis, a qui-
bus speraverat se humane ac benigne exceptum iri, mutavit et ipse statim
sententiam, atque e memoria excidere ultro passus est, quae propter illum
bona procedente tempore vicissim sibi in posterum promiserat, et in arcana
cordis curia decreverat: coepitque applicare animum ad parandas insidias
totaque ad Byzantios vergere, ac promissis, quae illinc veniebant, paula-
tim alicui. (VI.) Sed ut in omni re consilia humana divinae voluntati sub-
iiciantur, ita tum quoque illis vicere ea quae ab iis, quorum erat pericu-

- A. M. 6851 ἐγεγόνει, ἃ μὴδ' ὄλωσ οὐδαμῆ προσεδοκάτο τοῖς κινδυνεύουσι, μὴδ'
 Ind. 11 F ἐπὶ καρδίαν ἀνέβη θνητήν. τῷ μὲν γὰρ βασιλεῖ ἥδιστόν τι καὶ
 ἔλευθέριον ἀναπεπνευκέναι ἐπῆλθεν ὄψε, καὶ τῶν κατ' αὐτὸν
 πραγμάτων ἀρχὴν νομίσαι τουτὶ καὶ κατάσχεσιν πρώτην· τῷ δὲ
 τῶν Τριβαλλῶν ἀρχηγῷ δι' ὀργῆς ποιῆσθαι τὸ συμβᾶν, καὶ 5
 μεταμέλω μακροῦ τὴν ψυχὴν κατατῆκειν, ὅτ' ἐν χερσὶν ἔχων με-
 θῆκεν ὑπ' ἀβουλίας τὸν μακρῶν θησαυρῶν γενησόμενον αἴτιον,
 P. 409 κατὰ τε πλοῦτον ἀρχῆς ὁμοῦ καὶ χρημάτων καὶ ἀφοβίας τῶν ἐφε-
 ξῆς σαυλίειαν. (Z.) Ἐβούλετο μὲν οὖν πόλεμον ἄρασθαι κατ'
 αὐτοῦ, καὶ μάχης ἄφξαι περιφανοῦς. δεδιὼς δ' αὖ, μὴ πρὸς 10
 ἀθέτησιν πρῶτος χωρήσας αὐτὸς τῶν ὁμωμοσμένων ἀντιπράτ-
 τοντι προφανῶς ἐντύχη τῷ θείῳ, κἀντεῦθεν ἤττης ἀγώνισμα
 γένηται μέγα καὶ ἅμα τῆς ἕξ ἀνθρώπων χλεύης κληροῦχος εὐθύς,
 B ἐπέσχεεν ἕς γε τὸ πυρὸν, σγῶσι λογισμοῖς δαπανῶν τὴν ψυχὴν.
 ἔφθη γὰρ ἑκατέρων μεταξὺ δι' ὄρκων βεβαιωθεῖσα συμφωνία, 15
 μηδέτερον μηδετέρῳ ποτὲ γίνεσθαι κώλυμα πρὸς εὐτυχίαν ἤντι-
 नाοῦν ἀπαλλαγείσιν ἀλλήλων, ἀλλ' ἐμμένειν τοῖς ἀσύλοις ὄροις
 αἰεὶ τῆς φιλίας, καὶ συγχωρεῖν ταῖς τῶν Βυζαντιῶν ὑπηκόοις πό-
 λεσιν, ὅτε βούλοιντο προσχωρεῖν ὁπῶσποτε, νῦν μὲν καθ' ὁμο-
 λογίαν, νῦν δ' ἐκ πολιορκίας ἑκατέρων ἄλλη ἄλλῳ, ἐμποδῶν 20
 C οὐδενὸς οὐδενὶ καθεστῶτι. ταύτη τοι καὶ διὰ μυχῶν ἔκρυψε σιω-
 πῆς τὸ συμβᾶν οὐ μᾶλα ἐθέλων.
 V. 332 D ε'. Ἐν δὴ τούτοις ἦκεν ἐκ Θεσσαλίας καὶ ὁ τοῦ βασιλέως

15. Ita corr. Bolv. pro βεβαιωθεῖσαι συμφωνία.

lum, nullatenus praevisa fuerant, nec humanam in mentem unquam vene-
 rant. Is quippe eventus fuit, ut imperator quidem suavissime ac libere
 tandem respiraret, illudque sibi rerum secundarum initium ac primum ve-
 lutī fundamentum esse duceret: Triballorum autem rex illud factum irasce-
 retur, ac poenitentia tabesceret, quod quem in manibus habuerat per im-
 prudentiam dimisisset, magnorum emolumentorum occasionem futurum sibi,
 sive imperium et pecuniarios reditus augere, sive securitatem sibi in poste-
 rum plenam parare voluisset. (VII.) Bellum igitur volebat cum eo sus-
 cipere, atque aperto Marte eum invadere. Mox veritus, ne, si iuratum
 foedus prior ipse violaret, in numen infestum aperte incurreret, eoque cla-
 dis magnae exemplum fieret, risuque hominum statim exciperetur, continuit
 se in praesens, et tacitis cogitationibus animum consumpsit. Convenerat
 enim inter utrumque pactioe iureiurando confirmata, ne unquam alter al-
 teri obstaret, melioris cuiuscunque fortunae causa discedenti ab altero, sed
 ut intra inviolatos amicitiae fines maneretur semper, iisque urbibus, quae
 Byzantinae ditionis essent, liceret ad utrum vellent se adiungere quomodo-
 cunque, sive voluntaria deditioe, sive postquam ab alterutro obsessae fuis-
 sent, ita ut alia alii cederet, neutro alteri obstante. Idcirco ille id quod
 acciderat silentio pressit non libens.

6. Interea ex Thessalia advenit et imperatoris consobrinus Ioannes

πρωτεξάδελφος, ἰππίας ἐπαγόμενος Θετταλῶν τοὺς ἀρίστους, A. C. 1343.
 Ἰωάννης ὁ Ἄγγελος, συνησθησόμενός τε τῷ γεγονότι τοῦ εὐτυ- Imp. Io. Pa-
 χήματος καὶ εἴ τις εἴη χρείας ἔφεσις ἐπικουρήσων τὰ κράτιστα. laeol. 2.
 ἀξιόμαχον γὰρ ἦδη καὶ αὐτὸς ἐκτίησατο δύναμιν, ἀφ' οὗ τῷ τοῦ
 5 βασιλεύως ἐπέμφθη δόγματι πρὸς τὴν τοιαύτην ἀρχὴν, ἔτι τῷ
 Κράτῃ συνόντος ἐν ὄροις τῶν Τριβαλλῶν, ὡς ἀνωτέρω πον διε-
 λάβομεν. (B.) Τάχιστα γὰρ ἀπιὼν ἐκέισε πρὸς αὐξήν ἤγαγε E
 τὰ Θετταλῶν πράγματα, διεβρώγῳτα καὶ κάμνοντα δι' ἀλλήλων
 ταῖς ἀναρχίαις οὐχ ἤττον, ἢ τοῖς ἐκ πολλοῦ κατασχοῦσιν αὐτὰ
 10 Κατελάνοις. εἰς γὰρ τρυφήν καὶ πότον ἦδη τῶν ἀπογόνων ἐκκυ-
 λισθέντων, μᾶλα ἀσθενῶς ἔσχε τὰ κατ' αὐτοὺς, ὡς μὴδ' ἀντι-
 πάλους ἔτ' εἶναι δύνασθαι, μὴ ὅτι μεγάλαις δυνάμεσιν, ἀλλ' F
 οὐδὲ τοῖς παρασπωμένοις ἠρέμα καὶ διεβρόγγυμένοις οἰκοθεν μέ-
 ρεσι. (Γ.) Τοιοῦτοις τοίνυν ὁ Ἄγγελος συμβεβηκῶς πράγμασιν, P. 410
 15 ἀνὴρ δεινὸς τὰ πολέμια, τὰ τε πλείστα τῆς Θετταλίας οἰκείαν
 ἔσχεν ἀρχὴν καὶ ἅμα παρεξίων Αἰτωλοὺς τε ὑπηγάγετο καὶ
 Λοκροὺς τοὺς Ὀζόλας. εἶλε δ' ὁμοῦ καὶ Ἀκαρνανίαν ἕπασαν τοῦ
 χρόνου χωροῦντος, ὑποχείριον πρότερον σχῶν καὶ τὴν ταύτης
 ἡγεμονίδα Ἄνναν, τὴν τοῦ πρὸ ἐτῶν ἦδη συχῶν τεττηκότος
 20 κόντον Κεφαλληνίας σύζυγον, ὡς ἀνωτέρω καὶ περὶ τούτου δια-
 λαβόντες εἰρήκουμεν. ἦν ἀνελεῖν εὐθὺς παρώξινον ἔνιοι· μὴδὲ γὰρ B
 ἠρεμήσειν αὐτῆς τὸ φίλαρχον, διὰ μακρῶν ἦδη τῶν χρόνων ἐν τῇ
 ψυχῇ στηριχθέν· ἀλλ' ὥσπερ ἄνθρακες ἀχύροις τισὶν ἐμφωλεύον-

Angelus, secum adductis Thessalorum equitibus lectissimis, felicem illum eventum gratulaturus, et si quid auxilii a se exigeretur, acerrime operam navaturus. Iam enim haud contemnendas et ipse vires sibi comparaverat, ex quo in illam provinciam missus iverat iussu imperatoris, apud Cralem adhuc in Triballorum finibus commorantis; ut alicubi supra tradidimus. (II.) Profectus quippe illuc celerrime Thessalorum rebus incrementum attulit, fractis et laborantibus, non minus per ipsos indigenas principe legitime carentes, quam per Catalanos, qui iam pridem illic dominabantur. In luxum enim ac potandi licentiam lapsis nepotibus, multum debilitatae erant illorum vires, ita ut contendere iam haud possent, non cum viribus magnis solum, sed ne cum iis quidem partibus, quae domi paulatim ab invicem divellebantur atque distrahebantur. (III.) In hunc rerum statum cum incidisset Ioannes Angelus, vir bellicosissimus, maxima Thessaliae parte potitus fuerat: tum idem statim ultra progressus Aetolos Locrosque Ozolas subegerat. Quin et totam quoque Acarnaniam procedente tempore invaserat, comprehensa prius Acarnanum principe Anna, uxore illius Cephalenum comitis, qui multis iam ante annis interierat; ut supra diximus, de ea ipsa re disserentes. Quam quidem foeminam ut statim occideret, nonnulli instigabant: nec enim quieturam esse illam imperandi libidinem, quae tanto iam tempore infixae esset animo illius: sed quemadmodum ignis in pa-

- A. M. 6851 *τες ἀγνοοῦνται λάθρα τὴν ἕλλην ἐσθλόντες, μέχρις ἂν εἰς ὕψος*
 Ind. 11 *ἀναρῆπίσωσι τὸ μεμηνὸς τῆς φλογός· οὕτω δὲ καὶ αὐτὴν ἐφε-*
δρεύουσιν ἐς αἰ ταῖς τῆς ἔξουσίας ἐλπίσι, μέχρις ἂν συνεξετα-
ζομένη τοῖς ζῶσιν ἕτερον ὄρᾳ περιεζωσμένον τὰ σκῆπτρα τῆς ἀρ-
 C. 75. *αὐτὸς δὲ τούτων ἀπάντων τὸ τῆς συγγενείας προτιμήσας 5*
ἀνομοθέτητον δίκαιον τοῦ μὲν ἀναιροῦντος ἐφέλατο ξίφους·
ἐν ἀδέσμῳ δ' οὖν προσέταξε τηρεῖσθαι ταύτην φρουρᾶ· ἵνα
μὴ παραπλήσιον αὐθίς τι δράσῃ, καθάπερ ὅτε πρὸς Ἀνδρονί-
κου τοῦ βασιλέως ἐν Θεσσαλονικῇ μετενεχθεῖσα χρόνῳ ὕστερον
ᾤχετο λάθρα φυγοῦσα εἰς τὴν τῶν Ἀκαρνάνων αὐθίς ἀρχήν. 10
 D *ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐν τοῖς ἐξῆς διαρκέστερον ἀφηγησόμεθα. νῦν δ'*
ἐκείσε ἐπάνεμι.
- V. 333 *ζ'. Ἀναλαβὼν γὰρ ὁ βασιλεὺς τὰς ἑαυτοῦ δυνάμεις, καὶ*
 E *ἅμα τοὺς ἐκ Βεργίου ἐστρατολογημένους, ἦει πρὸς τὰς τῶν*
Θεσσαλονικέων ἐπαγγέλλας. κρούφα γὰρ ἐκείθεν ἔνιοι τούτῳ διε-
 15 *μηνύσαντο, εἰ θᾶπτον ἢ τῶν οὕτω βεβουλευμένων ἀσθεῖσθαι*
τὸν δῆμον ἴοι ἐπὶ τὰ τεῖχη, ῥάδιαν εὐρεῖν δι' αὐτῶν τὴν ἐς
 τὴν πόλιν παράδοον. ἰὼν γε μὴν ἔγνω τὴν ἐπιβουλήν ἔννευσαν ἐς
 F *τὰς τοῦ δήμου πατρίας καὶ πρὸς θυμοὺς ὀπλομάχους ἀναφλέ-*
ξασαν ἅπαντας κατὰ τε τῶν ἐπιβούλων καὶ αὐτοῦ. διὸ δὲ καὶ 20
ἀπρακτούσας ἀνεληφώς τὰς ἐντεῦθεν ἐλπίδας ἐπὶ Βεργίῳ ἐν-
 P. 411 *θὺς ἀναχωρεῖν ἐποιεῖτο διὰ σπουδῆς. (B.) Ἐπὶ τούτοις γὰρ*
καὶ ὁ Βυζάντιος κατέπλευσε στόλος ἐς τὸ τῶν Θεσσαλονικέων
ἐπίγειον, ναύαρχον ἔχων Ἀλέξιον τὸν Ἀπόκαυκον καὶ ναυτικὴν

leis abstrusus ignoratur et fomitem latenter exedit, donec furentem flammam sursum ventilet; ita et ipsam in spem dominandi semper intentam fore, quamdiu vivis annumerata alterum suo sceptro ornatum adspectura esset. At ille cognationis ius, quod non lege sed natura nititur, prius hisce omnibus habens, gladium ab eius caede abstinuit, ac ipsam in custodia vinculis liberam servari iussit; ne quid tale iterum committeret, quale iam antea, cum ab Andronico imperatore Thessalonicam translata clam aliquanto post in provinciam suam Acarnaniam rursus aufugit. Sed haec quidem fusius infra exponemus. Nunc vero illuc redeo.

7. Imperator, cum et suas copias et conscriptos Berrhoeae milites coëgisset, contulit se Thessalonicam, iis promissis inductus, quae sibi inde afferbantur. Clam enim illinc quidam isti significaverant, si antequam populus ea quae meditati essent pensavisset, ad muros ipse progrediretur, facile eorum opera futurum illi in urbem ingressum. At hic cum venisset, accepit manasse ad plebeias factiones huius coniurationis auram, et omnium animos pugnaci quodam furore inflammavisse, tum in coniuratos, tum in Cantacuzenum ipsum. Quamobrem, spe illinc quoque irrita, Berrhoeam diligentissime regressus est. (II.) Statim enim ab his appulit et Byzantina classis ad Thessalonicensem portum, praefectum habens Alexium Apo-

δύναιεν μάλα πολλήν. ἦσαν γὰρ Ῥωμαϊκαὶ μὲν νῆες πλείους ἢ A. C. 1343
 πενήκοντα· Περσικαὶ δὲ, κατὰ συμμαχίαν ἐπόμηναι, δύο καὶ Imp. Io. Pa-
 ἑκοσι. τὰ γοῦν κατὰ Θεσσαλονικὴν πράγματα διαθέμενος ἀνθή- laeol. 2
 μερον δ' Ἀποκαυκος ὡς ἐβούλετο, καὶ ἅμα καθοπλίσας καὶ παρα-
 5 σκευασάμενος ἐς τὴν ὑστεραίαν ἦν τε εὗρεν ἐν Θεσσαλονικῇ δύ- Β
 ναιεν στρατιωτικὴν καὶ ἦν ἐπαγόμενος ἤκεν αὐτὸς ὁμόφυλόν τε
 καὶ ἀλλόφυλον ναυτικὴν, τὴν διὰ γῆς ἐπὶ Βεῤῥόϊαν ἐπιταχύνειν
 ἐνεθυμήθη πορεῖαν, εἴ πως δυνηθεῖη καταλαβεῖν περὶ τὴν τοῦ
 μεταξὺ Βεῤῥόϊας καὶ Θεσσαλονικῆς ῥέοντος ποταμοῦ διάβασιν
 10 τὸν τοῦ βασιλέως στρατόν. ἐνταῦθα γὰρ ἀνύσειν ᾤετο μάλιστα
 τόλμης ἀγώνισμα καὶ τρόπαιον ἔνοπλον, κατακερματισθέντων ἴσως
 τῶν πολεμίων, καὶ τῶν μὲν διαβάντων ἤδη, τῶν δ' ἔτι διαβαι- C
 νόντων, τῶν δὲ παρὰ τὸ χεῖλος τῆς διαβάσεως ἐστηκότων.
 (Γ.) Τῷ γε μὴν βασιλεῖ κατεσπουδασμένην ποιουμένῳ τὴν ἀνα-
 15 χώρησιν οὐδὲ τὴν πρόσω πορεῖαν ἄμοχθὸν τε καὶ ἀταλαιπώρον
 εὐρεῖν ἐξεγένετο. τοῦ γάρ τοι ποταμοῦ ἤκισθ' ὅποι βουλομένοις
 εἶη τοῖς ἅλι διαβαίνειν ἐθέλουσι προσηγῆς πανταχῆ καὶ βάσιμον
 παρεχομένον τὸ ῥεῖθρον, ἀλλ' ἐν βραχέσι τόποις, καὶ τούτοις
 οὐκ ἐς προὔπιον κειμένοις ὅτω ἂν εἶη βουλομένῳ παντὶ διαβαί- D
 20 νειν, ἀλλ' ἀγνώστοις ὡς τὰ πολλὰ καὶ πολλὴν ἐπικρουσιν ἔχου-
 σιν, οὐ μόνον ἐν χειμῶνός τε καὶ ἤρος ὥραις, ὀπηνίκα δαφυλέ-
 στερον ἔχει τὸ κράτος ἢ τῶν ὑδάτων φύσις, βαπτίζουσά τε καὶ
 κατακλύζουσα τὰ εἰδικμένα μέρη τῆς γῆς, ἀλλὰ καὶ θέρει τε καὶ
 φθινοπώρῳ, ἐνέδραν ἐποιήσαντο παρὰ τὰς ἐπὶ θάτερα τοῦ πο-
 25 ταμοῦ διαχλίμοι που τὸν ἀριθμὸν ὀπλίται τῶν Τριβαλλῶν, ἐνθα E

caucum, et navales copias longe maximas. Erant quippe Romanae quidem
 naves plures quam quinquaginta; auxiliares autem ex Perside duae et vi-
 ginti. Rebus igitur Thessalonicensium eo ipso die prout libuit ordinatis,
 postera die Apocaucus, cum et eas quas Thessalonicae invenerat copias,
 et illas quas classe secum adduxerat tam domesticas quam externas, arma-
 set et instruxisset, Berrhoeam terrestri itinere quam celerrime proficisci
 secum constituit, si forte imperatoris exercitum assequi posset in transitu
 eius fluvii, qui Berrhoeam inter ac Thessalonicam fluit. Illic enim maxime
 putabat partum iri sibi audaciae praemium ac tropaeum militare, hostibus
 forte manipulatim dispersis: et his quidem iam traiectis; illis vero adhuc
 traicientibus; aliis denique propter ripas transeundi causa stantibus. (III.)
 Nec vero imperator cum sese inde proriperet, vacuum labore atque diffi-
 cultate iter invenire potuit. Nam cum flumen haud semper nec quacun-
 que transire volentibus facilem ac pervium se exhibeat, sed angustia in locis,
 hisque non cuilibet traicere cupienti obviis, sed ignotis plerisque et ab-
 ditissimis; non solum hieme ac vere, quo tempore maior exuberat aquarum
 vis, eadem solita proluere et inundare terrarum partes; sed et aestate
 autumnoque: in altera fluvii ripa duo circiter millia Triballorum insidias

- A. M. 6851 *μάλιστα διαβαίνειν ἐπίδοξος ἦν ὁ βασιλεὺς κατὰ τὴν ἐπάνοδον*
 Ind. 11 *ἰμοῦ τῷ στρατῷ, ὡς ἂν ἐξαίφνης ἀγνοοῦσι περὶ τὴν διάβασιν*
ἐπεισεσόντες περιβόητον στήσωσι τρόπαιον ἐν βραχεῖ. τούτους
γε μὴν οἱ πρόδρομοι τῶν στρατιωτῶν τοῦ βασιλέως πόρρω-
θεν θεασάμενοι αὐτοὶ τε ἀπεγνώκεσαν καὶ μακρὰν τὴν δείλιαν 5
- V. 334 *ταῖς βασιλικαῖς δυνάμεσιν ἐμβεβλήκεσαν. (Δ.) Καὶ τάχ' ἂν ἐν*
Ἰέκλεινῳ τῆς ὥρας ἐφθείροντο, μεταξὺ δυοῖν στρατῶν πολεμίων ὡς
ἐν δικτύῳ συνειλημμένοι, καὶ ἅμα τοῦ ποταμοῦ τὴν στρατοπε-
δεῖαν καὶ τὴν ὀφειλομένην παράταξιν κωλύοντος, εἰ μὴ θεὸς ἐκ
τοῦ σχεδὸν ἀπροσδόκητον ἔχαρίσατο τὴν ἐπίκουρον χεῖρα· ὅς τὰ 10
μὲν προσδοκώμενα πολλάκις ὑπρυκτα τίθησι, τοῖς δὲ μηδαμῆ
προσοδοκηθεῖσι δεξιὰν χαρίζεται τὴν λῆξιν. Ἀπόκαυκος μὲν γὰρ
δειλῆ μακρᾷ τὴν ὁρμὴν ἀνεχαίτισεν ἑαυτοῦ· ἀνὴρ δὲ τις τῶν
- P. 412 *ἔγχωρων, ἄρτι τὴν Τριβαλλῶν διαδρὰς προνομῆν, ἦκεν αὐτό-*
μολος τηρικαῦτα τῷ βασιλεῖ, δέλξειν ἐπαγγελλόμενος ἑτέραν τῆς 15
ἐγνωσμένης διάβασιν, εἰ δαφυλεστέρους τοὺς μισθοὺς ἀπολάβοι.
ἐπὶ δὴ τοιούτοις τῷ βασιλεῖ τῆς διαβάσεως γενομένης, ἐκπλα-
γέντες ἐκείθεν οἱ Τριβαλλοὶ τὸ τοῦ πράγματος παράδοξον ὤχοντο
τὴν ταχίστην ἀνὰ τὴν χώραν ἄλλος ἄλλοθι διασκεδασθέντες.
- B ἡ'. *Οὕτω δὲ κακῶν ἀπαθῆ πρὸς Βεῤῥόϊαν διασεῶσθαι τὸν* 20
βασιλεῖ Ἀπόκαυκος ἀκηχοῦς ἰμοῦ τῷ στρατῷ οὐκ ἐνέβαλεν (ὡς
ἔφημεν) εὐθὺς εἰς τὴν πολεμίαν, ἀλλ' ὑφῆκε τῆς ὁρμῆς. ἐκ γὰρ
τοῦ φανεροῦ πολεμεῖν καὶ συστάδην ποιεῖσθαι τὰς μάχας πρὸς

17. ἐπὶ δὴ οορ. Boiv. pro ἐπειδῆ.

ei fecere, qua maxime parte eum cum exercitu redeuntem traiecurum putabant; ut repente in ipsum nec opinantem circa transitum impetu facto, tropaeum illustre brevi constituerent. Hos vero imperatoriorum militum praecursores conspicati procul et ipsi animum desponderant, et pavoris multum exercitui iniecerant. (IV.) Ac fortassis illa ipsa hora profugati fuissent, inter hostiles duos exercitus quasi intra retia comprehensi, flumine ipso obstante, quo minus aut castrametarentur, aut aciem rite instruerent; nisi Deus repente et ex improvise manum illis commodasset adiutricem: Deus inquam, qui et saepe infecta reddidit ea, quorum maxima erat exspectatio, et iis, quae minime praevisa fuerant, secundos exitus largitur. Nam Apocaucus quidem timiditate summa suum ipse impetum repressit. Vir autem quidam ex illius loci incolis Triballorum praedationibus nuper elapsus ultro tum ad imperatorem transfugit, promisitque, indicaturum se ei aliam ab ea quae nota erat per flumen viam, si sibi merces daretur paulo pinguior. His conditionibus transmissio imperatoris exercitu, percussae rei miraculo Triballi inde abeunt celerissime, alii alio per eam regionem dispersi.

8. Ubi Apocaucus illaesum imperatorem Berrhoeam usque evasiasse cum exercitu accepit, non statim, ut diximus, irrupit in hosticum, sed impetum remisit. Aperto enim Marte pugnare et comminus cum bellicoso

μάχιμον στρατὸν οὐ μάλᾳ ἐθάμβησει, πληθὸς μὲν ἔχων μυρίον αὐ- A. C. 1343
 τὸς, ἀπὸ κώπης δ' ἐς γῆν ὀψὲ μετενηνεγμένον τὸ πλείστον. ὄθεν^{Imp. Io. Pa-}
 ἀπεσταλκῶς πρὸς τὸν Κράλλην πρᾶσβειαν, ἡρεθισμένον ἦδη καὶ^{lacoI. 2}
 αὐτὸν (ὡς δεδήλωται) κατὰ βασιλείως, ἐκάθητο μὲν περιμένων C
 5 συμμαχικὸν ἐκείθεν στρατὸν· ἀπέφραττε δὲ καὶ τὸ τοῦ ποταμοῦ
 στόμα, τριήρεις ἐφιστάς κατὰ θάλατταν, ὅποι κατιῶν ἀποπτύει
 τὸ ῥεῖθρον ἐκεῖνος, μή που λαθῶν ὁ βασιλεὺς ἀκτίον ἐκπεμψῆ
 πρὸς τὸν σατράπην Ἀμοῦρ, συμμαχίαν αὐτῶν. ἔπειτα πέμψας
 ἑρώτα τὸν βασιλέα, ὅ,τι βούλοιο δοῦν περὶ ἑαυτοῦ, συγκεκλει-
 10 σμένος τε οὕτως πανταχόθεν καὶ μέλλων ἐς τὴν ὑστεραίαν πο- D
 λιορκεῖσθαι. (B.) 'Ο δ' ἀπεκρίνατο, σύνηθες οὐκ εἶναι πρὸς
 πολεμίους πολεμίους ἐξαγγέλλειν στρατηγικὰ μυστήρια. ὁμως ἐπει-
 δήπερ σοι ἐξ ἁλῶν εἰς τὸ στρατήγιον ἀναξίως πάνν σουτοῦ παρε-
 ληλυθῶτι στρατιωτικῆς ἐμπειρίας ὡς ποθῶτάτω βαδίζειν ἐπε-
 15 ται, μῦθον ἐρῶ σοι οὐκ ἄμουσον ἔγωγε πρῶτον· ἔπειτα καὶ περὶ
 ὧν ἦρον με τάληθῆ σοι οὐκ ἀποκρύψομαι, ἵνα σαφέστερον εἰ-
 δείης αὐτὸς, ὅσω περιφρονητικῶς ἔσχον ἐγὼ περὶ τὸν ὄγκον τῆς V. 335
 σῆς ὑπερηφανίας, καὶ ὅπως σοι μὲν τὸ σὸν καταλείπειν ἴδιον P. 413
 ἐθέλω κἀνταῦθα, ἐμοὶ δὲ τοῦμόν. ἴδιον δὲ σοι μὲν αἰετὸ τὸ χυ-
 20 ρεῖν τοῖς ψεύδεσιν· ἐμοὶ δὲ τῇ φύσει τῆς ἀληθείας. Ἀνήρ τις
 τῶν αἰθερίων ὀρνίθων ἐνός ποτε γενόμενος ἐγκρατῆς ἦρετο αὐτὸν,
 ἐνὶ οἷς ἐστὶ λογιμοῖς. ὁ δ' ἀπεκρίνατο· οὐ τὰ ἐμά σε χρεῶν, ὡ
 ἄνθρωπε, διερευνᾶν ὅπως ἔχει, ἀλλ' ὅπως ἔξει τὰ σά. εἴ τιγὰρ ἐγὼ

22. ἐνὶ οἷς corr. Boiv. pro ἐνίοις.

milite praelium conserere non admodum audebat: multitudinem quidem ille secum infinitam habens, sed quae ab remis maxima ex parte sero in terram translata fuerat. Missa itaque ad Cralem legatione, qui et ipse iam, ut dictum est, imperatori iratus erat, auxiliares illinc copias quietus expectabat. Verum et fluvii ostia munierat triremibus a mari obiectis, qua parte decurrens amnis aquas in mare evomit; ne forte imperator, cymba ad satrapam Amurim furtim missa, auxilium ab eo peteret. Deinde ad imperatorem misit qui interrogarent, quidnam ipse de se statueret, ita ex omni parte circumventus et postridie obsidionem passurus. (II.) At ille, „non solent”, ait, „hostes hostibus belli vulgare mysteria. Quia tamen a salibus ad summum belli munus homo indignissimus evectus es, eoque fit ut ab experientia militari quam longissime absis, fabulam tibi non illepidam narrabo primum: deinde et ad interrogata tua non dissimulata veritate respondebo, quo clarius ipse intelligas, quam despectus mihi fuerit superbiae tuae fastus, et quomodo velim in eo quoque tuum quidem tibi morem relinquere, meum autem mihi. Est autem mos tuus, ut mendacio gaudeas: meus, ut veritate. Homo quidam, cum aliquando avem cepisset, sciscitabatur ex ea, quaeenam essent eius cogitationes. At illa, non, inquit, necesse est tibi, o homo; explorare meae res quomodo se habeant, sed quomodo se habiturae sint tuae. Nam si divinandī facultate polleo, dicam tibi de me

- A. M. 6851 *μαντικὸς, ἐρῶ σοι περὶ ἑμαυτοῦ μὲν ἥκιστα, περὶ σοῦ δὲ μά-*
 Ind. 11 *λιστα. τοῖς μὲν γὰρ τῶν ἀνθρώπων ὀλιγοσκοποῖς τέχνην ἀθρο-*
ζειν ἐξ ὀρνίθων ἐπὶ τὸ ἐσόμενον συμβαίνει πολλάκις διὰ τε κα-
θέδρας αὐτῶν καὶ πτήσεως καὶ κλαγγῆς, οὐκ ἐπίπαν εἰπεῖν
ἐς τὰσφαλές πανταχοῦ τῆς τούτων διανοίας ἀπὸ στοχασμοῦ δια-
σώζειν ἐξικνουμένης τὴν κρίνουσαν ψῆφον. ἐγὼ δ' ὄρνις ὢν οὐκ
ἀπὸ καθέδρας καὶ πτήσεως καὶ κλαγγῆς ἀνάρθρου τὸ μέλλον
ἀναγινώσκειν σοι δώσω, πρὸς ἀνάγκας ἀδήλους τε καὶ μὴ πάνυ
 C *σφαφεῖς συνωθῶν σε, ἀλλὰ φωνήεντα χεῖλη καὶ λόγων ἔναρθρον*
δύναμιν. ἄκουε γοῦν. εἰ μὲν ἀπολύσαι με προθυμηθείης, ὁ παῖς 10
σοι τεθνήσκει· εἰ δὲ κρατεῖν ἐθέλεις, οὐκ ἂν φθάνοις τεθνη-
κυῖαν θρηνῶν τὴν γυναῖκα. ἐπλήγη τὴν ἀκοὴν ὁ ἀνὴρ· καὶ διη-
πόρει καθ' ἑαυτὸν, μεγίστην ἑκατέρωθεν ὄρων τὴν ἐμβροίθειαν
τοῦ παρ' ἑλλίδα δεινοῦ. ὅμως ἐν ἐκλογῇ δοῦν γενόμενος ἀφύκτων
κακῶν τὸ κουφότερον ὁ ταλαίπωρος εἴλετο, καὶ λόσιν τῷ ἔρ-
 D *νιδι παρασχὼν εὐθὺς ἐθρήνει τὸν παῖδα κείμενον. τοῦ μύθου*
τοίνυν οὕτως ἔχοντος, ἄκουε καὶ δι' ὃν ὁ μῦθος εἴρηται λόγον.
Ἐπεὶ τῶν στρατιωτικῶν ἐν πείρᾳ γεγένημαι πάλαι πραγμάτων,
ὥς γε καὶ αὐτὸς οἶσθα, οἶδα καὶ ὄσσην τὴν ἡμερήσιον αὐτὸς ἀεὶ
δαπάνην ποιῆ τῶν χρημάτων περὶ τε τὴν ἐπομένην σοι ναυτικὴν 20
δύναμιν περὶ τε τὰς περικὰς φάλαγγας, καὶ ἐπὶ τούτοις ὄσα τε
 E *Ἐἀναλλοσκεῖς καὶ ὄσα ἐς ἀεὶ ἀναλώσεις, συχνὰ περὶ συμμαχίας*
πρεσβευόμενος πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῶν Τριβαλλῶν· καὶ μὴ πρὸς
γε μόνον ἐκείνον ἔχων τοῦ χρέους τὸ βίαιον δαμιλεστέραν πέμπειν
τὴν δεξιάν, μὴ δὲ πρὸς γε δήπου μετ' ἐκείνον τὴν ἡγεμονίδα 25

ipsa quidem minime; de te autem verissima. At ex hominibus ii, qui au-
gures sunt, futurorum scientiam ex avibus saepe colligunt; ex illarum sci-
licet sede, volatu, atque clangore, ita tamen, ut veritatem coniectura omni-
no et ubique certa assequi mens eorum haud possit. Ego vero, avis quae
sum, non tibi ex sede, aut confuso clangore, ea quae futura sunt dabo
cognoscenda, obscurae et incertae necessitatis legibus te implicans, sed
vocale os et distinctam articulis orationem adhibebo. Audi igitur. Si me
dimiseris, tuus morietur filius; sin retinueris, mortuam uxorem statim lu-
gebis. His homo auditus percussus est; et secum anceps deliberabat, gra-
vissimam videns utrinque calamitatem praeter spem sibi impendere. Tamen
cum ex duobus inevitabilibus malis alterum ipsi esset eligendum, illud mi-
ser elegit, quod erat levius, ac dimissa avi, iacentem subito filium luxit.
Ac fabula quidem ita se habet. Accipe iam, quorsum fabulae sententia per-
tineat. Quia rei militaris usum habeo iampridem, ut ipse scis; non ignoro,
quantos ipse diurnos sumptus facias, tum in copias navales, quae te se-
quantur, tum in pedestres legiones: ac praeterea, quantum impendas ac
semper impensurus sis pecuniae in illis legationibus, quas petendi auxilii
causa ad Triballorum principem frequentes mittis; coactus non solum mu-
nera illi pinguiora mittere, atque ipsi deinde reginae eius uxori: sed prae-

σύζυγον, ἀλλ' ἐπὶ τούτοις θωπεύειν ζητεῖν καὶ χρήμασι περιέρ- A. C. 1343
 χασθαι τοῖς ἐκάστῳ προσήκουσι τῶν τοῖς ἡγεμόσι παραδυνα- Imp. Io. Pa-
 στευόντων Τριβαλλῶν· ἃ πάντα σε τὴν ταχίστην ἀπειρηκέναι F laeol. 2
 βιάσονται καὶ μάλα τοι προθυμούμενον. Τὰ δ' ἐμὰ στρατόπεδα,
 5 ἣ τε περὶ ἐμὲ διηνεκῆς δύναμις καὶ Θετταλία μικροῦ πῦσα.
 ἀκούειν δ' οἶμαι σε τὴν Θετταλικὴν ἵππον ἤλικη, καὶ ὅσην ἔχει
 τὴν ἐμπειρίαν ὁ στρατὸς ἐκεῖνος πρὸς τὰ πολέμια, καὶ ὅπως μα-
 κρῶν καὶ ποικίλων πολέμων εἰσὶν ἀθληταί. ταῦτα δ' οἴκοι κα-
 θῆσθαι προσετείχευεν ἐγὼ μέχρι καὶ ἐς τὸν τῆς χρείας καιρὸν, P. 414
 10 ἵνα δυοῖν οὐδέτερον τῶν οὐ συμφερόντων ὀρώτο γινόμενον· μήτε
 γὰρ ἐν ἀλλοτρίᾳ τὴν δίαίταν ἀπρακτὸν τρίβοντας ἐνεῖναι δαπανῶν
 ἑαυτοὺς ἐν οὐ καιρῷ, μήτε τοὺς ἡμετέρους δησοῦν ἀγροὺς καὶ
 τὰς ἀμπέλους ἐν ἀκμῇ τοῦ καρποῦ καθεστηκυίας ἀρπάζοντας δια-
 φθεῖρειν· οἷα φιλεῖ τοῖς στρατοπέδοις συμβαίνειν ὡς τὰ πολλὰ
 15 διὰ τὴν δημοτικὴν ἀναρχίαν. ἣ γὰρ τῶν τιοούτων φθορὰ τοῖς
 μὲν ἔχουσι ζημίαν παρέχει καὶ βλάβηται τὰ μέγιστα· τοῖς δ' ἀρ- B
 πάζουσι μικρὰ πολλάκις ἢ οὐδὲν ὠνησεν, ἀλλ' ὡς ἔπος εἰπεῖν,

Χελλεα μὲν τ' ἐδίην', ὑπερώην δ' οὐκ ἐδίηνε.

ταῦτ' οὖν ἐμοὶ μὲν, στρατιωτικαῖς ἐμπειρίαις συντεθραμμένῳ,
 20 προειδέναι ἔπεισι· σοὶ δ' οὐ. Διὰ σοὶ μὲν ἐν τοῖς παρέργοις τὴν V. 336
 ὄλην ἰσχὸν περιγίγεται δαπανῶντι τελευτῶν εἰς ἀμηχανίαν, καὶ

2. τοὺς ἐκάστῳ προσήκοντας τῶν τοῖς ἡγεμόσι κατ. conl. Boiv.
 aut aliquid excidisse putat. Ego ad Τριβαλλῶν subintelligo τινάς.
 3. ἃ πάντα σε cod. Vat., ἀπαντά σε apogr. Par. 16. τοῖς δ'
 ἀρπάζουσι pro τοῖς δ' ἀρπάζοντας, ut annot. Boiv.

terea ambiciose adulari, ac pecuniis circumvenire singulos quosque neces-
 sarios et clientes eorum optimatum, qui plurimum possunt apud principes
 Triballorum. Quae omnia te, quamvis promptissimum, cedere ac desistere
 incepto protinus cogent. Exercitus autem mei sunt, primum eae vires, quae
 me perpetuo comitantur, tum etiam tota fere Thessalia. Atqui audiisse te
 opinor, quantus Thessalorum equitatus, quantumque ille in re militari ha-
 beat experientiae, et quomodo sit longis ac multiplicibus bellis exercitatus.
 Eas ego copias domi sedere, quoad necessitas urgeret, imperaveram; ne
 ex duobus, quorum neutrum expediebat, alterum existeret: neque enim par
 esse externo in solo versantes propriis sumptibus viticare, alieno tempore;
 neque ab illis agros nostros vastari, ac deleri vites maturo iam fructu di-
 reptas; ut fieri ab exercitibus solet, populari plerumque licentia. Earum
 quippe rerum direptio dominis quidem damno est ac plurimum nocet: diri-
 pientibus autem parum aut nihil affert utilitatis; immo, ut ita dicam,

Labra rigat: medio sed non rigat ore palatum.

Haec sunt, quae mihi militaris disciplinae alumno praevidere est: tibi au-
 tem minime. Cum igitur totas vires in ea impendas, quae ex re minime
 sunt, reliquum est, ut in summas tandem angustias adducare, et pecuniarum

A. M. 6851 τὴν τῶν χρημάτων ἀπειρίαν κενοῦν εἰς πράξεις κακοπραγούσας,
 Ind. 11 C δι' ἀπειρίαν τοῦ στρατηγεῖν· ἐμοὶ δ' ἐμπειρίας συντετραμμένῃ
 \ στρατηγικαῖς τὴν τῶν χρημάτων ἔνδειαν πράξῃσιν εὐπορίαν ποιεί-
 σθαι χρηστῶν καὶ πλοῦτον κατορθωμάτων τὸ τέλος ἐνδείκνυσθαι.
 τούτων δ' οὕτως ἐχόντων, ἔψεται δὴ σοὶ λοιπὸν τὸ τοῦ μύθου. 5
 εἰ μὲν γὰρ ἀπιδῶν πρὸς τὸ τῆς δαπάνης πολύχουν μὲν, ἀνόνητον
 δέ, καὶ ἅμα πρὸς τοὺς ἐπιόντας ἐκ τῶν πολέμων κινδύνους, πα-
 D λινδρομεῖν τὴν ταχίστην ἐθελήσειας ἐς Βυζάντιον οἴκαδε, συμ-
 ψήφῳ δι' ἀπόγνωσιν τῆ ἀνάγκῃ χρησάμενος, μακρὸν μὲν ὄφλη-
 σεις τὸν γέλωτα· αἰσχρὸν γάρ φασιν Ὀμηρίδαι, 10
 δηρὸν τε μένειν κενεὸν τε νέεσθαι.

καὶ πρὸς γε ζημιώσῃ τὰς πόλεις, ἃς ἐπιὼν αὐτὸς ἀπονητὶ κα-
 θέξειν ἐλπίσω. εἰ δὲ τὸ μὴ τοιοῦτοις περιπεπτωκέαι κινδύνους
 ὁμοῦ καὶ ὀνειδεσι φυλαττόμενος παραμένειν ἔτι φιλονεοκίης, οὐκ
 E ἂν φθάνοις μετὰ τοῦ γέλωτα ὄφλειν μακρὸν καὶ τὴν κεφαλὴν 15
 ἀφαιρούμενος, καὶ βιαίως οὕτως ἀποθόρηγνός τὴν ψυχὴν, ἐπει-
 δὴν κυκλωθεῖσα ἡ πόλις, τὸ σὸν νῦν ὀρηγήριον, ἐκ τε γῆς καὶ
 θαλάττης μετὰ πολλῶν ἐπιόντος ἐμοῦ τῶν δυνάμεων, ἐπὶ τὸν
 αἴτιον τρέψῃται σε τὴν ὀργήν. Μεταπέμψομαι γὰρ οὐ Θετταλι-
 κὴν μόνον ἵππον, καὶ ὅσα ἐκείθεν στρατόπεδα, ἀλλὰ σοῦ γε 20
 F εἵνεκα καὶ Περσικὰς ἐξ Ἀσίας δυνάμεις. σὺ γὰρ ἤδη τοῦτ' ἐπε-
 πράχεις πρῶτος, καθ' ὁμοφύλων δι' ἐμὲ Περσικὴν ἐλάσας δύ-
 ναμιν. τὸ δ' ἐκ τῶν ὁμοίων τὸν ἀδικήσαντ' ἀμύνεσθαι, εἰ μὲν

infinatam exhaurias in res male cessuras, propter tuam in re militari imperitiam. Mihi vero, in quo imperandi usus cum aetate adolevit, pecuniarum penuria in rerum bene gerendarum opportunitatem cessura est, ac prosperis me successibus tandem ditabit. Quae cum ita sint, consequetur profecto illud, quod in fabula est. Si enim ad sumptus profusos, at minime utiles, simulque ad impendentia ex bellis pericula respexeris, eoque Byzantium reverti quam celerrime volueris, auctorem prae desperatione sequutus necessitatem, maximus erit de te risus: turpe enim esse Homeridas dicunt,

mansisse diu vacuumque reverti.

Ac praeterea urbes amissurus es, quas ego obeundo nullo ut spero labore capturus sum. Si vero, dum caves ne in illa pericula simul ac probra incidas, pertinaciter adhuc manseris; non poteris facere, quin praeter risum de te multum capite etiam plectaris animamque ita violento fato effundas; tum videlicet cum urbs, tuum nunc perfugium, undique circumsessa, urgente me magnis cum copiis terra ac mari, in te, qui malorum auctor fueris, iram omnem vertet. Arcessam nempe non Thessalicum modo equitatum, et quidquid illinc copiarum est; sed tui quidem causa et Persicas ex Asia vires. Iam enim tu commisisti id primus, qui Persicam manum mei causa in cives immisisti. Iniuriam autem simili facto ulcisci, culpa

ἀνελέγκλητον εἶναι κρίνοις αὐτὸς, ἀθῶος ἐγὼ, καὶ πρὸς αὐτῶν A. C. 1348
 τὴν μαρτυρίαν τοῦ συγκεχωρηκότος λαμβάνω τῶν βασκαϊόντων. Imp. Io. Pa-
 εἰ δ' εἰς ἐγκλήματος λόγον ἀνάγεις τοῦμὸν πρῶγμα, ὥρα σοι λο- laeol. 2
 γίεσθαι, πηλίκων καὶ ὄσων τῶν ἐγκλημάτων ὑπεύθυνον σὸ σαυ-
 5 τὸν ἐπεπράχεις ἐθειλοντῆς, κατὰ τε μηδὲν ἀδικούντος ὄπλα το- P. 415
 σαῦτα κινῶν ἀσεβῶν ἀναμιξὶ καὶ ὁμοφύλων, καὶ πάντων ἀπειδῶν
 χρημάτων, καὶ πᾶσαν Ῥωμαίων γῆν διαφθείρων, καὶ νεῶς κα-
 θαιρῶν, καὶ μiasμάτων ἐμπιπλὺς ἱερὰ, καὶ πολυτρόπως τοῖς
 10 θεοῖς ἐμπαροινῶν, καὶ πάσης πολιᾶν ἐδγενείας ἐκ μέσου ποιῶν,
 10 καὶ πάντε φύρδην ἄνω καὶ κάτω κυκῶν καὶ διαστρέφων· ἵνα τί
 γένηται; ἵνα σὺ μόναρχος καταστῆς, μελλοσιν ἢ κατὰ σέ καὶ τὴν
 τύχην τὴν σὴν ἐπιβάλλων πράγμασι. τῆς ἀπονοίας· ὥσπερ ἂν εἰ B
 μηδεὶς τῶν γινομένων ἐπόπτης δίκαιος ἦν, καὶ πάντα διοικῶν
 πρὸς τὸ βέλτιον, ἀλλ' ἀκυβέρνητον εἶχε τὸ πᾶν καὶ πλημμυλῆ
 15 τὴν φορᾶν. Καὶ ταῦτ' οὐδὲ πρὸς τὰς ἐμας φυγὰς καὶ τύχας
 ἀπιδῶν συνέσεως ὅτιοσν εἰς δυσώπησιν ἐδυνήθης λαβεῖν, ὅπως
 τοὺς μὲν φίλους, καὶ πολλὰς ὀφειλοντας ἔμοιγε χάριτας, ὡς
 πολεμίους ἐξῶπλισε κατ' ἐμοῦ τὸ μανιώδες τῆς γνώμης· τοὺς
 δ' ἐχθροὺς καὶ δυσμενεῖς, ὅφ' ὦν μοι προσῆκε πάσχειν μᾶλλον C
 20 κακῶς, φίλους αἱ τῆς δίκης πλάστιγγες ἔδειξαν ἀκριβεῖς· καὶ ὅν
 ὁ ὑμέτερος κλύδων εἰς πυθμένεας κατήνεγκε συμφορῶν, ὑπέρτερον
 παραδόξως ὑμῶν ἐπεπράχει θεός. καὶ νῦν, ὡς ὄρας, ἐμοὶ μὲν
 ἔξουρίας ἄπαντὰ γε χωρεῖ, καὶ χωρήσει ξὺν γε θεῷ. σὺ δ' ὄλους

vacare ipse si iudicas, innocens certe ego, et concessae veniae testimonium accipio ab ipsis obtrectatoribus. Quod si factum illud meum in crimen adducas, iam tibi cogitandum est, quot et quantis criminibus te obnoxium ultro feceris, cum tot in me innocentem infidelium promiscue ac civium arma movisti, cum nulli sumptui pepercisti, cum totam Romanorum ditio-nem vastavisti, templa evertisti, sacra omni scelere violasti, cum in di-vina multifariam et petulantissime bacchatus es, cum omnis nobilitatis ve-nerandam canitiem de medio sustulisti, cum omnia nullo discrimine sursum deorsum miscuisti atque invertisti; quo consilio? nimirum ut tu solus rerum potirere, maiora te ac tua conditione affectans. Proh dementia! quasi nullus foret arbiter iustus, a quo adspiceretur quodcumque fit, a quo omnia quam optime administrarentur; sed universa nullo rectore, nulla lege irent. Ac ne quidem ad mea exilia measque calamitates cum respice-res, erudiri ad verecundiam potuisti, cogitando quomodo eos quidem, qui mihi amici erant ac plurimum mihi debebant, animi sui furor in me tan-quam hostes armaverit; inimicos autem, et eos, a quibus laedi me aequius erat, amicos mihi divinae iustitiae lances veros ac certos probaverint; et quem vester ille aestus in profundos calamitatum fluctus merserat, eum Deus praeter omnem opinionem vobis altiozem effecerit. Et nunc, ut vides, mihi quidem omnia flatu prospero eunt, et porro ibunt Deo iuvante. Tu

- A. M. 6851 ἀηλωκῶς χρημάτων σωροῦς, τῶν τ' ἑμῶν δηλαδὴ μεθ' ὅσα
 Ind. 11 D τοῖς βασιλικοῖς ἐνῆν πρυτανεῖοις καὶ ὅσα πᾶσιν εὐγενέσι τυ-
 V. 337 μιερόμενα πέπραχας ἄρπυγμα ληστρικών, οὐδὲν πλέον κατορ-
 θοῖς, ἢ τὸν Πηνελόπης ὑφαίνεις ἰστόν· ὃν πανημέριον ὑφαινό-
 μενον τὸ σκότος ἀνέλυε τῆς κατοπίν νυκτός. δῆλον οὖν ἂν ἐν-5
 τεῦθεν εἶη καὶ τοῖς μικρὰ φρονοῦσιν, ὡς ἑμῖν μὲν ἀδικοῦσιν
 ἥμιστα συλλαμβάνειν ἐθέλει τὸ θεῖον· ἀδικουμένῳ δ' ἔμοιγε
 καὶ μάλα μάλιστα. καὶ δέον ἑμᾶς, ἀφοσιουμένους τὴν ἐκ θεοῦ
 νέμειν, τὸ τῆς ἀρετῆς ἐπίσχειν ἀταμείντον, ἑμῖν δ' ἡρεμεῖν οὐκ
 E εἰς μνήμην οὐδ' ὄψε τῶν χρόνων ἔρχεται. Ὅμως εἰ μὴ ἐν τῷ αὐ- 10
 τῆκα φεύγων αὐτὸς οἰχῆση, κακοδαιμονία δὲ τις συνέστιος κατὰ
 χώραν ἄχρι καὶ ἐς ἐβδόμην ἡμέραν διακαρτερεῖν ἀναγκάσει, ἔργα
 λόγων ὄψει πολλῶ κραιπαλιώτερα. (Γ.) Ταῦτ' εἰπὼν τοὺς μὲν
 πρέσβεις ἀφῆκε πορεύεσθαι· αὐτὸς δ' ἀκάτιον κατεσκευακῶς
 λάθρα δι' ἀμάξης κατήνεγκεν ἀλλαχόθεν εἰς Θάλατταν, στα- 15
 F δίοις Βεβρόοις διέχουσαν ἐξήκοντα καὶ ἑκατὸν, δι' οὗ τὴν καλέ-
 σουσαν ἀπειστάλκει πρεσβείαν τὸν τῆς Λυδίας σατραπὴν Ἀμούρη.
 καὶ ἦν ὁ καιρὸς τρηκαῦτα παρὰ τὰς τοῦ κυνὸς ἐπιτολάς.

A. C. 1343
 Imp. lo. Pa-
 laeol. 3
 P. 416

9. Ἐπανιόντων δὲ τῶν πρέσβων ἐκ Βεβρόοις, Ἀπόκαυκος
 διακηκῶς, „Ἐγὼ δ' οὐκ ἂν ποθ' ὁμολογήσαιμι νόθον εἶναι καὶ 20
 μὴ πάνν προσῆκον τοῖς στρατηγεῖν αἰρουμένοις (ἔφη) τὸ ψεῦδε-
 σθαι, ὅτι μὴ καὶ μάλιστα σφισιν ἁπάντων εἶναι τῶν ἀναγκαιο-
 τάτων. δυοῖν γὰρ ὄντοιν πραγμάτων, ἀληθείας καὶ ψεύδους,

vero consumptis pecuniarum acervis, mearum nempe, praeter id omne quod principum aeriis inerat et quiddid apud nobiles omnes repositum latro- nibus rapiendum dedisti, nihil aliud nisi Penelopes telam texuisti, quam tota die elaboratam sequentis noctis umbra retexebat. Patet itaque inde cuivis etiam mediocris ingenii homini, minime Deum velle adesse vobis iniuriam facientibus; mihi autem, qui iniuria affectus sum, affuturum esse maxime. Et tamen cum oporteat vos, divinam indignationem reveritos, furorem animi impotentem reprimere, nihilo magis vobis venit in mentem, tandem ut aliquando quiescatis. At nisi statim ipse fugitivus abeas, si te sinister aliquis genius, tecum habitans, ad septimam usque diem durare et manere hic cogat, videbis sane graviora multo dictis facta." (III.) Haec loquutus legatos dimisit. Ipse parari naviculam et rhedae impositam clanculum alia de parte in mare deportari curavit, quod Berrhoea distat centum et sexaginta stadiis: atque ita misit legatos, Lydiae satrapam Amurium arcessituros. Erat autem ferme illud tempus, quo Canis oritur.

9. Reversis Berrhoea legatis, Apocaucus, ubi renunciata audiit, „Ego vero," inquit, „nunquam hoc dederim degeneris animi esse, ac non omnino dignum eo, qui exercitibus praesit, mentiri aliquando. Quin illud per- necessarium esse dixerim, et omnium quidem maxime imperatori. Cum enim duae res sint, veritas et mendacium, unum ex utraque re emolumen-

ἔν ἑξ ἀμφοτέρων πορρίζεται κέρδος ὁ στρατηγός, καθ' ὁπότερον A. C. 1343
 ἴδη συνωθοῦσαν τὸ συμφέρον τὴν τῆς χρείας ἀνάγκην. φιλοσό- Imp. Io. Pa-
 φους γὰρ καὶ ὄσοις τὸ μὴ πάντῃ τοῦ βίου κοινωνικὸν πραγματεύε- laeol. 3
 ται ἴδιον ἂν εἶη τὸ ψεύδους παντὸς ἄμικτόν τε καὶ ἀβαφῆ τὴν
 βγλῶτταν τηρεῖν, οἷς οὐδεμία πρόσεστι βίου φροντίς, παρενημέ-
 χθαι τῆς ἀληθείας πείθουσα. οἷς δ' ἀληθεύσασι μὲν ἐνίοτε δια-
 κινδυνεύεται πόλεις αὐτάνδρους καὶ στρατόπεδα πάντ' ἀπολέσθαι,
 ψευσαμένοις δ' ὄλην ἀπραιφνῆ χαρίσασθαι σωτηρίαν· ποῦ οὐκ
 ἂν ἀτοπίας ἐλαῦνοι, πρὸ τοῦ συμφέροντος ψεύδους αἰρεῖσθαι τὸ
 10 τὰ ἔσχατα βλάπτειν τῆς ἀληθείας; ἐγὼ γὰρ μυριάκις ἂν ἐλοίμην, C
 ἕξδὸν μετὰ τοῦ ψεύδεσθαι, σῶζειν καὶ πόλεις ὁμοῦ καὶ στρατό-
 πεδα, τοῦ γε ξὺν τῇ ἀληθείᾳ πρὸς βάρβαρον ἡπικλείας ἐλαῦναι
 ἀπανθ' ἑκῶν. ἀνηποστάτου γὰρ ὄντος καὶ ἀνουσίλου τοῦ ψεύδους,
 ἀνάγκη τὸν τούτῳ χρώμενον; ὁπότε χρώτο, μηδὲν ἄλλο γε δρᾶν,
 15 ἢ σιωπῆν τινα καὶ φειδῶ τῆς ἀληθοῦς οὐσίας πραγματεύεσθαι·
 καθάπερ δῆπου καὶ ὅσα τῶν κειμηλίων πολυτελέστερά τε καὶ τι- D
 μιώτερα τοῖς ἔχουσι νῦν μὲν καλύπτεται τοῦ συμφέροντος εἰ- V. 338
 νεκα, νῦν δ' ὥσπερ ἀνακαλυπτῆρια θύειν τοῖς τῶν ἀνθρώπων
 ὀφθαλμοῖς τὸν ἴσον ἕξεισι τρόπον. ὥστ' οὐ δικαίως ὁ Καντα-
 20 κουζηνὸς τὴν γραφὴν ἐμολ τοῦ ψεύδεσθαι, ὡς γε οἶμαι, προστρέ-
 βεται, τοῦ λυσιτελοῦς ὡς μάλιστα ποιουμένῳ τὴν πρόνοιαν. ἐγὼ
 γὰρ ἐλάττωμα ἂν ἡγήσάμην, εἰ μὴ τοιοῦτος εἶην· κἀκείνῳ δ'
 αὐτῷ, εἰ στρατηγὸς ποιεῖν ἐβούλετο πρᾶγμα, τότε ἂν με λοιδορεῖν
 ἐχρῆν, ὅτε μὴ οὕτω τοῖς ἀνὰ χεῖρας ἑώρα με πρᾶγμασι προσιόντα. E

tum percipit imperator, prout videt in hanc vel illam partem necessitate
 impellente inclinare utilitatem. Ac philosophorum quidem, et eorum qui
 vitae societati non omnino student, proprium fuerit linguam ab omni men-
 dacio alienam et sinceram servare, cum nulla sit illi vitae cura, quae ut
 recedant a veritate persuadeat. At ii, quibus, si vera dicant, metus est, ne
 universas civitates ac totos exercitus perdant, mentientibus autem spes est
 integram omnium salutem vindicandi, quo non illi amentiae perveniant, si
 perniciosam veritatem utili mendacio priorem habeant? Enimvero ego cen-
 tities maluerim, si possim, mentiendo servare et urbes et exercitus, quam
 servata veritate omnia sponte pessumdare. Cum enim re et substantia ca-
 reat mendacium, hoc qui utatur, eum necesse est, quando utitur, nihil aliud
 nisi id agere, ut substantia veritatis silentio quodam ac parciore usu pre-
 matur; quemadmodum in suppellectili, quae sumptuosissima sunt ac pretio-
 sissima, ea a dominis nunc absconduntur, quia ita expedit; nunc hominum
 oculis, velut novae nuptae posito flammeolo, possunt eandem ob causam
 spectanda offerri. Non iuste itaque Cantacuzenus crimen mihi mendacii
 (ut quidem puto) inurit: mihi inquam, qui utilitatis potissimam rationem
 habeo. Immo ego me minoris aestimandum putarem, si eiuamodi non essem.
 Iste autem, si id quod imperatoris erat facere voluisset, tunc mihi debuit
 convitiari, cum videbat me non aggredi ea, quae exsequi tam facile et

A. M. 6351 Ἐμὲ δ' ἐκείνο μάλιστα πάντων ἐπαίρει θανμάζειν ἐκείνου, πῶς
 Ind. 11 ταῦτ' ἐπείγεται δρᾶν, οἷς ὀνειδίζων ἐκτόπως ἐμοὶ λοιδορεῖται,
 P. 417 τὴν βαρβαρικήν φημι καὶ ἀλλόφυλον συμμαχίαν. εἰ γὰρ ἐν ἀλλο-
 τροις πταίμασιν ἰδίαν ἀσφάλειαν ἐγκωμίων αὐτὸς ἐπορίσματο
 καὶ τῷ ὄντι τὰ μοι πεπραγμένα μεμίσηκε, ποθεῖν οὐκ ἐχρῆν, 5
 οὐδὲ μιμῆσθαι. τὸ γὰρ μιμῆσθαι φιλοῦντός ἐστιν, οὐ μισοῦν-
 τος, καὶ θανμάζοντος μᾶλλον ἢ ψέγοντος. οὐδεὶς γὰρ ἂ μισεῖ
 B δρᾶν ἐκ ψυχῆς ἐπείγεται, τοῦ βιαζομένου παντὸς ἐκ ποδῶν ἰστα-
 μένου. εἰ δὲ γλώττῃ μὲν λοιδορεῖται τούτοις οἷς ἐμὲ πρᾶττοντα
 βλέπει, ἔργοις δ' οὐχ ὅπως οὐκ ἄποσπεύδει τὴν μίμησιν, ἀλλὰ 10
 καὶ προσεπιδαφιλεύεται, δῆλον ὡς οὐχ ὅτι μισῶν λοιδορεῖται,
 ἀλλ' ὅτι μὴ πρῶτος αὐτὸς ἐπεπράχει δυσχεραίνει· ὥστε δυοῖν
 ὀπότερον καθ' ἑτέρου ψηφισθεῖν, καὶ πατέρῳ τούτῳ δικαίως
 ἀκολουθήσῃ, καὶ ὁμοίως ἀμφοτέροις ἢ τὰ τῆς ἐπιτιμῆσεως ἢ τὰ
 C τῆς συγγνώμης ἐφ' ὁμοίοις τοῖς πράγμασιν ἔνεται." (B.) Ἐκεῖ- 15
 νος μὲν οὖν ταῦτ' ἐλέξε, σφόδρα τῆς ἑαυτοῦ καταψευδόμενος
 φύσεως, καὶ πιθανότητι γλώττης τὴν τῶν πραγμάτων ἕποκλέ-
 πτων ἀλήθειαν. ἔθος γὰρ αὐτῷ διηγεῖσθαι τοῦτ', καὶ πολλῶν
 τούτῳ περιφανῶς ἐνεκαλλωπίσματο, ἕτερα μὲν τῇ γλώττῃ προσφέ-
 ρειν, ἕτερα δ' ἐν τῇ διανοίᾳ καλύπτειν, καὶ μαχομένην δε- 20
 D κνύειν τῇ γλώττῃ τῶν λογισμῶν τὴν μελέτην. πολλὰ μὲν οὖν κἀν-
 ταῦθα τῇ γλώττῃ θρασυόμενος τοῖς ἔργοις ἠλέγητο. αὐτὸς
 μὲν γὰρ διὰ δέος ἐν Θεσσαλονικῇ παρέμεινε· τὴν δὲ στρατιάν

13. τοῦτο et ἀκολουθήσῃ em. Boiv. pro τούτῳ et ἀκολουθηθήσῃ.

promptum esset. Iam vero eum ut mirer hoc maxime inducor, quod ea fa-
 cere molitur, quae mihi ut probra insolenter obicit: armorum dico cum
 barbaris et alienigenis societatem. Nam si in alienis ruinis laudum sua-
 rum stabilitatem collocavit, et revera odio illi sunt ea quae gessi, affectare
 atque imitari haud oportebat. Imitari quippe amantis est, non aversantis,
 et eius magis qui admiraretur, quam eius qui vituperet. Nemo enim quas
 res odit, eas vere et ex animo, cum omnis vis abest, facere studet. Quod
 si ea, quae per me fieri videt, lingua quidem ille criminatur, re autem ipsa
 non solum non abhorret ab imitando, sed et insuper cumulum addit: evi-
 dens est eum, non quia oderit, criminari; sed quia primus haud fecerit,
 ideo moleste ferre. Utracunque igitur in unum e nobis lex lata fuerit, ea
 in alterum etiam merito cadat necesse est, et ex similibus factis similem
 utrinque consequi reprehensionem aut veniam." (II.) Haec sunt, quae ille
 dixit, de sua indole admodum mentiens, ac sermonis probabilitate rerum ve-
 ritatem obcurans. Mos enim hic illi perpetuus fuit: eoque se palam saepe
 tanquam ornamento aliquo venditavit, quod aliud ore pronuntiaret, aliud
 in animo occultum haberet, et pugnare cum lingua consilia eius et cogita-
 tiones appareret. Multam igitur tum quoque audaciam verbis professus
 factis redarguebatur. Nam ipse quidem Thessalonicae mansit praec metu:

τῶν ἐπισήμων ἐν παραδοῦς ἐπὶ Βεῤῥόσιαν ἔπεμψε, παραγγέλλας ἄχρι τριῶν ἑκαὶ παραδελξαντας ἑαυτοὺς ἡμερῶν τὴν ταχίστην ἐπανίεαι. οὐ γὰρ δρᾶσοντάς τι γενναῖον σφῶς ἐπεπόμφει· τῶν γὰρ ἀμηγάνων ἐν ἐδόκει τοῦτ' αὐτῷ· ἀλλ' ὅσον μὴ φωραθῆναι 5 τὴν τούτου δειλίαν τοῖς πλείστοις. τοῦ γὰρ τοι θράσους ἀνδρία καὶ τόλμη πολεμικῇ συνοικεῖν σὺδαμῇ δυναμένου, πῶς ἂν αὐτὸς, μακρὸν μὲν ἐν τῇ γλώττῃ τὸ θράσος ἔχων, μακροτέραν δ' ἐν τῇ ψυχῇ τὴν δειλίαν, γεγυμνωμένοις ξίφεσιν ἢ αὐτὸς ποδ' ὁμιλήσειεν, ἢ πείσειεν ἄλλους; θῦττον μεντὰν τοῦ σώματος 10 ἀποθῆρηγνυμένην θείσασαίτο τὴν ψυχὴν, ἢ συθῆρηγνυμένου πολέμου πύταγον ὄπλων ἀκούσειεν. (Γ.) Ἐπεὶ τοίνυν πεπαθῆρησιασμένη μύγῃ τὸν πολέμιον οὐκ ἐνῆν κατεργάσασθαι, πρὸς τὰς ἐν κρυφῇ συνθήεις αὐθις ἔβλεψε μηχανὰς καὶ τοὺς λαθραίους δόλους. κἀπειδὴ γε ἠχηκόει τὴν βασιλέως οἰκίαν εἶναι παρὰ τὸ τεῖχος τῆς 15 πόλεως ἔνδον· ἀφ' ἧς ἐξιώντα τὸν βασιλέα περὶ μέσας πού νύκτας μεμονωμένον τε καὶ ἀρύλακτον ὡς τὰ πολλὰ περισκοπεῖν ἐκ τῶν ἐπάλλξεων, εἰ ἐπίοιεν ἔξωθεν αἱ τῶν ἀντιπάλων δυνάμεις καὶ 20 ὅσοι πάντα πύργον καὶ πᾶν ἡμιπύργιον διαλαγγάνοντες φωναῖς ἀλλεπαλλήλοις τὰ νυκτερινὰ παρεμετροῦντο διαστήματα· πολλοῦ τιος ἐπρίατο μισθοῦ τῶν εὐφρωῶς ἐχόντων τῆς τοξικῆς ἀσκήσεως ἕνα τινὰ, καὶ τοῦτον εἰς Βεῤῥόσιαν πέμψας κατὰ τὸ λεληθὸς

A. C. 1343
Imp. Io. Pa-
incol. 3

4. μὴ Boiv. pro moi.

exercitum autem uni ex primoribus commissum Berrhocam misit; praecepitque, postquam se illic per tres dies ostentassent, ut redirent quam celerrime. Non enim ut aliquid praeclari facerent, eos miserat; qui nullo modo fieri id posse existimabat; sed ut ne a plerisque timiditas eius deprehenderetur. Enimvero si nulla esse potest arrogantiae cum fortitudine et bellica magnanimitate societas; quomodo ille, cui tantum in lingua arrogantiae erat, in animo autem timiditatis multo plus, nudatis ensibus aut ipse interfuisset, aut aliis ut interessent persuasisset? Citius profecto erumpentem corpore animam vidisset, quam in belli conflictu sonitum audisset armorum. (III.) Quia igitur aperto Marte hostem profligare haud poterat, ad suas illas denuo occultas artes et obscuras dolos respexit. Et cum audivisset imperatoris domum iuxta muros sitam in urbe esse, eaque solum illum egredi circa medias noctes solum, ac plerumque incustoditam, ut circumspiceret e propugnaculis, exploraretque, num extrinsecus hostium caepiae ingruerent; et qua vigilantia urbem intus custodirent sive ii, qui per urbem mediam armati obambulabant et vias circumibant, sive ii, qui turrim quamlibet aut turriculam sortiti, crebris clamoribus sese mutuo compellantes, nocturna intervalla metiebantur; magna mercede quendam conduxit ex iis, qui singularem habent ad tractandum arcum dexteritatem, et

A. M. 6851 *παρήγγειλε νύκτωρ ἐξιόντα τῆς οικίας τὸν βασιλέα καιρίαν βασιλεῦν*
 Ind. 11 *ἔκ τοῦ τείχους, καὶ παραχρῆμα σχολίῳ διὰ τῶν ἐπάλξεων διεκπε-*
σόντα πρὸς τὸ στρατόπεδον ἀπαθῆ τὴν σωτηρίαν πορίσασθαι.
τῆς τοίνυν ὥρας ἑλληθυσίας, ἐν ἣ τὸν βασιλέα τῷ εἰωθῶτι χρῆ-
σθαι γέγονε περιπάτῳ παρὰ τὸ τεῖχος τῆς πόλεως, τρις μὲν εὐ-5
θὺς ὁ τοξότης ἐκείνος ἐτείνετο τὸ τόξον· τρις δ' ἀτυχῶν περὶ
τὴν ἀποστολὴν τοῦ βέλους ἤσθάνετο, νάρκης οἰονεὶ τινος ἐμπε-
 C *δοῦσης παραχρῆμα τὴν χεῖρα καὶ κατὰ γῆς νεκρὸν τὸ βέλος*
ῥιπτούσης. τῆς μέντοι τοῦ τόξου νευρῶς ἐν τῇ τρίτῃ ῥαγείσης
πέτρᾳ, ἐκπλήξει καὶ δεῖε ληφθέντα τὸν ἄνθρωπον ἅμα ἔφ' προσ-10
μέναι τε τῷ βασιλεῖ καὶ τὸν τε δόλον ἔξαγγεῖλαι περιπατῶς
καὶ ὁ περὶ τὴν τάσιν τοῦ τόξου συμπέπτωκε τέρας. αὐτὸς μὲν
οὖν συγγνώμης τυχῶν ἐπορεύετο. (Δ.) Ὁ δ' Ἀπόκαυκος, ὄρων
 D *οὐ ταχέαν ἰούσαν τὴν ἐκ τῶν Τριβαλλῶν αὐτῷ σύμμαχον δύνα-*
μιν, ἠρέμια πρὸς ἀπογνώσεις ἐχώρει τῇ γνώμῃ. ἐδεδίει γὰρ, μὴ 15
αἰφνίδιον ὁ βασιλεὺς τὰ Θετταλικὰ μεταπεμφάμενος ὄπλα πρὸς
τοὺς ἰσχύτους ὡση κινδύνους αὐτοῦ τὰ στρατεύματα. οὐ μετὰ
πολλὰς οὖν ἐκεῖθεν τὰς ἡμέρας ἀναξενγνῶν ἐκέλευε τά τε ἄλλα
καὶ μάλιστα ὅτι καὶ φήμη πάντας ἄρτι ἐπεπορεύετο, τὴν τοῦ
 E *Περσικοῦ στόλου βαρεῖαν διαγγέλλουσα ἔφοδον, ἣν καὶ παντὸς 20*
ἐνόμιζε θανάτου φοβερωτέραν. διὸ καὶ κομιδῇ βραχείας τῇ Θεσ-
σαλονίκη ἐνδιατετριφῶς καὶ αὐτὸς ἡμέρας ὄχετο σὺν ὀλίγαις
ναυσὶν ἀποπλεύσας, καὶ ταῦταις ταχυναντούσαις ὡς μάλιστα.
ἑπωπευκῶς γὰρ ἦν, καὶ μάλα κατὰ σκοπὸν, ὡς ἀισθήσεως

cum Berrhoeam clanculum misit, praecepitque, ut cum domo egressurus esset noctu imperator, ei mortiferum vulnus infligeret; ac statim propugnaculis lapsus per funem ad castra illaesus ac saluus sese reciperet. Cum itaque advenisset hora, atque imperator solitam iuxta moenia ambulationem repeteret, ter statim sagittarius arcum tetendit; ter sensit in iaculando telo aberrasse se, cum illico manus quasi quodam torpore obriguisset telumque in terram velut mortuum proiecisset. Ferunt autem cum tertio experiretur, ruptum arcus nervum; stupore deinde ac metu correptum hominem ad imperatorem primo mane accessisse, dolumque ei cum magna animi commotione patefecisse, et quod acciderat in tendendo arcu prodigium. Ipse itaque impetrata venia abiit. (IV.) Apocauos vero, cum videret non continuo adesse sibi auxiliares a Triballis copias, paulatim ad desperationem animo vergebat. Verebatur enim, ne statim imperator accitis Thesalorum armis in extremum discrimen adduceret ipsius exercitum. Non multis itaque post diebus castra moveri iussit, tum ob alia, tum maxime quia recens ad omnes fama pervenerat, infestissimum nuncios Persicae classis adventum, quem ille peius letho extimescebat. Perpaucis igitur et ipse diebus Thessalonicae consumptis, pauculis cum navibus, et illis quidem expeditissimis, in altum delatus abiit. Etenim suspicatus erat, optima certe coniectura,

γενομένης ἀνὰ τὴν πόλιν τοῦ φόβου τε καὶ τῆς γε τοῦ δρασμοῦ ^{A. C. 1343}
 μελέτης, δυοῖν ἔπεται θάτερον· ἢ γὰρ καθέξειν αὐτὸν τοὺς ^{Imp. Io. Pa-}
 Θεσσαλονικίας ἐπίκουρόν τε καὶ κοινωόν τῆς προσδοκωμένης ^{laeol. 3}
 πολιορκίας, ἢ βιάσασθαι συναποπλεῖν αὐτῷ τὰς τε τριήρεις πά-
 5 σσας καὶ ἅμα τὴν σὺν γε αὐτῷ ναυστολήσασαν Περσικὴν δύνα-
 μιν μεθ' ὁμοίας τῆς γνώμης· ὃ μείζον τῶν ἄλλων ἐνόμιζεν εἶναι
 κακῶν ἑαυτῷ, καὶ κινδύνων μειζόνων μεστόν. τό,τε μὰρ πλη-
 10 θος ἐν ταῖς φυγαῖς ἐμπόδιον οὐ μικρόν· καὶ πρὸς γε τὸ δύ-
 ναμιν ἀλλόφυλον ἐπομένην ἔχειν, φεύγοντα δύναμιν ἄλλην,
 10 ἐχθρὰν μὲν αὐτῷ, φίλην δὲ καὶ δρόφυλον ταῖς ἐπομέναις αὐτῷ ^{P. 419}
 Περσικαῖς ταύταις ναυσίν, ὅμοιον ἐλογίζετο, ὥσπερ ἂν εἴ τις
 τὸν ἔξωθεν ἀνασβεῖν τῆς οἰκίας ἐπειγόμενος ἐμπρησμόν ἐνδοθεν
 ἐκὼν αὐτὴν ὑφήπτεν αὐτὸς, σπουδαιοτέραν τινὰ τὴν ἐπικουρίαν
 15 νῶ σπυροῦ πῶς τὰλλοτρίῳ πυρὶ μηχανώμενος. ταῦτ' οὖν ἅπαντ' ἐν
 15 νῶ συλλαβῶν ἔρχετο λάθρα φυγῶν, ὡς ἡμῖν γε δεδήλωται.
 (Ε.) Ὅσαι μὲν οὖν ἄρπαγαί τε καὶ ἀνδραποδισμοὶ τοῖς ἐναπο-
 λειφθεῖσιν ἐγένοντο Πέρσισι ἐκεῖ κατὰ τῶν εὐσεβῶν, καὶ ὅσαι
 κατὰ τῶν ἱερῶν ἀτοπία κατὰ τὸ ἀπειδές ἐτολμῶντο, ῥάδιον
 οὐκ ἂν εἶη διεξιέναι, βουλομένοις ἐφ' ἕτερου τρέπειν τοῦ λόγου
 20 τὸν δρόμον ἡμῖν. Ἰσασί δ' οὖν οἱ παθόντες, καὶ ὅσοι τῶν τοιοῦ-
 των οὐ μάλᾳ πεφύκασιν ἀδαεῖς ἀποσυλᾶν εἰκασμοὺς κἀξ ὧν γε
 τεθέλνται ξυμβάλλειν καὶ ἂ μὴ τεθέλνται.

V. 340

ί. Βραχεῖαι παρήλθον ἡμέραι καὶ ἡ ναυτικὴ τῶν Περσῶν ^C

4. βιάσασθαι positum est pro βιάσεσθαι, ut observat Boiv.

si semel timere eum ac fugam meditari sensissent ii, qui in urbe erant, duo-
 rum alterum eventurum esse: aut enim ipsum a Thessalonicensibus reten-
 tam iri, propulsatorem ac participem futurum imminenti obsidionis, aut
 cum eo coactum iri migrare tum omnes triremes, tum illam Persarum clas-
 sem, quae ipsum sequuta erat eodem consilio: quod quidem malorum omni-
 um gravissimum ducebat sibi, et maximis periculis plenum. Nam et mul-
 titudo in fuga impedimentum est haud mediocre, et praeterea classem exter-
 nam secum habere cum aliam classem fugeret, sibi quidem inimicam, ami-
 cam autem ei quam secum habebat Persarum classi, atque eiusdem gentis;
 id quidem ibi perinde habebatur, ut si quis festinas arcere aedibus exter-
 num incendium eas ipse introrsum sciens ac prudens incenderet, isto vi-
 delicet tanquam praesentiori remedio adversus externum ignem excogitato.
 Haec igitur ille omnia animo complexus clam, ut diximus, aufugit. (V.) At
 Persae ibi relictis quantum grassati sint in Christianos, tum diripiendo,
 tum homines in servitutem redigendo, qua audacia et quam intemperanter
 sacris illuserint, facile haud fuerit nobis commemorare, orationis nostrae
 cursum vertere alio volentibus. Norunt certe ii, qui passi sunt, et quicun-
 que non ita sunt earum rerum rudes, ut coniecturam de iis capere, atque
 ex iis quae viderint ea quae non viderint colligere haud possint.

10. Paucis diebus interiectis navales Persarum copiae advectae sunt,

- A. M. 6851 κατέπλευσε δύναμις, ἐς ἔγγιστα διακοσίων νεῶν ἀναφερομένη τὸ
 Ind. 11 πλήρωμα καὶ ναύαρχον ἔχουσα τὸν τῆς Λυδίας σατράπην
 Ἀμούρ· ὃς οὐκ εἰς τὸ τῶν Θεσσαλονικίων ἐπίγειον κατῶραι τὸν
 στόλον ἀφῆκεν, ἀλλ' ἴδιον αὐτὸς ἐποίησατο ναύσταθμον, στα-
 θίους Θεσσαλονίκης ἀπέχον οὐχ ἤττον ἐξήκοντα. οὐ μὴν τοσαύ-5
 τας ἔχων τῆς Ἀσίας ἐξέπλευσεν· ἀλλὰ τριακοσίαις μὲν ταῖς πά-
 Dσαις ἀνήχθη· ναυαγία δὲ χρυσάμενος κατὰ τὸν ἀνάπλου, ἀγρω-
 τέρων τῶν ἀπαρτίων τηρικαῦτα ῥευσάντων πνευμάτων, αὐτὸς
 μὲν σὺν ταῖς εἰρημέναις ἐκτοπισθεὶς ἄκων εἰς Εὐβοίαν ἐξώκειλε,
 καὶ ταύταις ἀπ' ἀλλήλων ὡς τὰ πολλὰ διεσκεδασμέναις· αἱ δ' 10
 ἄλλαι κατ' ἄλλα μέρη διεσώθησαν τῆς Εὐρώπης, ὅσαι μῆτ' ἐν
 P. 420 ταῖς ἀπαιτῶν συνετρίβησαν, μῆτε κόμισι διαναυμαγήσασαι κα-
 τηρέθησαν αὐτανδροί. βουλευομένου δ' ἐκείθεν ἐπὶ συγγαῖς ἡμέ-
 ραις ἐξ Εὐβοίας περὶ διὰ Θετταλίας ἰέναι εἰς Βιζύτιον, αὐτόθι
 τὰς ναῦς καταφλέξαντα πρότερον, ἐρῶάϊσε μὲν ἡ τῶν κυμάτων 15
 ὕβρις ἀπέ· μαλακώτερον δ' ἐξ ἀπογείων προσβαλεῖν ἤρξατο τοῖς
 ἰστίοις τὸ πνεῦμα. ὅθεν καὶ ἄραντες ἐκείθεν ἠθροίσθησαν εἰς
 ὃν δεθλώκαμεν ναύσταθμον, τῆς Θεσσαλονικίων πόλεως ἄγ-
 Bχιστα. (B.) Οἱ μὲν οὖν πλείους, τὴν ἰκανὴν ἀπολιπόντες φρου-
 ρὰν ταῖς ναυσίν, ἐπὶ λείαν εὐθὺς ὤρμησαν, καὶ τὰ πλείω τῶν 20
 Τριβυλλοῖς ὑπεικόντων χωρίων ἐκάκωσαν μάλιστα, ἀνθρώπους
 καὶ βοσκήματα συναρπάζοντες ἐξ ἀγρῶν, καὶ οἰκίας πυρπολοῦν-
 τες, καὶ πολλοῖς τὸν πολέμιον σίδηρον καταφέροντες ἀνανταγώ-
 νιστον. τῷ γε μὴν ναύαρχῳ τοῦ στόλου κατὰ χώραν μέιναντι

5. ἀπέχον em. Boiv. pro ἀπέχον.

quam proxime ducentarum navium numerum expletes, duce Amurio, Lydiae satrapa: qui classem suam non ad Thessalonicensem portum appulit, sed propriam sibi ipse stationem paravit, non minus sexaginta stadiis a Thessalonica distantem. Atqui ille cum Asia decederet, non cum eo navium numero, sed cum totis trecentis solverat. Facto autem inter navigandum naufragio, cum asperiores ab Arcto aurae ingruissent, ipse quidem in Euboeam vi abreptus erat cum illis, quas dixi, navibus, iisque maxima ex parte ab invicem dispersis. Aliae vero ad alias Europae oras salvae evaserant, exceptis iis, quae aut in littora illiserant, aut iniquis fluctibus conflictatae ipsas cum hominibus demersae fuerant. Cumque ille multos dies deliberasset, an ex Euboea per Thessaliam pedestri itinere, navibus ante incensis, Berroeam sibi eundum foret, deferbuerat tandem fluctuum insolentia, coeperatque aura clementior velis adspirare a terra. Inde itaque cum solvisset, ad eam, quam diximus, stationem convenerant proxime Thessalonicam. (II.) Relicto igitur praesidio, quantum ad custodiendas naves satis erat, ad praedam statim bona pars egressi sunt, et pleraque Triballorum ditionis loca maxime afflixerunt, homines ac pecora ex agris abigentes, atque etiam multis gladium hostilem impune intentantes. Cum autem ibi Persicae clas-

ἦκε μετὰ βραχὺ καὶ ὁ βασιλεὺς ἐκ Βεῤῥόλιας, τῶν ἐκεῖ πραγμάτων A. C. 1843
 ἐπιτροπὸν τὸν υἱὸν καταλειποῦς Μανουήλ· ὃς ἄρτι καθ' ἡλι- Imp. lo. Pa-
 κίαν τὸν ἔφηβον παραλλάττων, καὶ μήπω μηδὲ τὸν πρῶτον ἀν- C laeol. 3
 θήσας ἴουλον ἐν ταῖς παρεαῖς, πρεσβυτικὴν ἐν τῇ ψυχῇ τὴν σύ-
 5 νεῖν ἔβουκε καὶ ἅμα τῷ πατρὶ πρὸς ταῖς ὑπεροχλοῖς καὶ ὑπαλ-
 θροῖς στρατοπεδείαις μακρὰ σνγκακοπαθήσας πρὸς λαμπρὰν V. 341
 τῆς στρατηγικῆς ἐμπειρίας γηγύμνασται ἄσκησιν· καὶ δι' αὐτὸ γέ-
 τοι τοῦτ' ἐπὶ τῆς τοιαύτης πόλεως ὁ βασιλεὺς καὶ πατὴρ ἐπεπι-
 στεύκει ἐπιτροπῆν, ἣ κρηπίς καὶ ῥῖζα τέως αὐτῷ τῆς ἐκ τῶν χει- D
 10 ρόνων ἐς τὰς βελτίους τύχας κατέστη μεταβολῆς, οὕτω τοίνυν
 ἐλθὼν ἐκ Βεῤῥόλιας ὁ βασιλεὺς, καὶ ἀμφὶ τοὺς τῆς Θεσσαλονίκης
 ἀγρῶν τῷ τῆς Περσικῆς δυνάμειος ἐντετυχηκῶς ἡγεμόνι, καὶ
 ἀσπασάμενος τὰ εἰκότα, περὶ τῶν πρακτέων ἄμφω κατὰ σφῶς
 ἐβουλεύοντο. (Γ.) Τοῖς γε μὴν Θεσσαλονικεῦσι, τειχῶν ἐντὸς
 15 σνγκλεισθεῖσι μετὰ τῶν ποιμνίων καὶ βουκολίων, αὐτοῖς τε ἵστε-
 νοχωρεῖτο τὰ ἐπιτήδεια καὶ τοῖς ἀλθοῖς ζώοις χιλὸς οὐκ ἦν· ἂ E
 δὴ καὶ καθ' ἡμέραν ἄλλα ἐπ' ἄλλοις ἐπιπτον, καὶ τὸ ἐντεῦθεν
 δυσῶδες νοσεῖν παρεσκευάζε τὸν ἀέρα· ὑφ' ὧν ἀχθομένοις συνέ-
 βαινε στισιάζειν λαμπρῶς τοῖς πολίταις. οἷς μὲν γὰρ κτήσεις
 20 ἦσαν ἀγρῶν, ἀχθεσθαι ἐνῆν, τῶν ἀγρῶν δηουμένων· οἷς δ'
 ἀγέλαι ποιμνίων, καὶ ζεύγη βοῶν, καὶ ὅποσα τῶν ἀχθοφόρων
 ζώων, ἀνιᾶσθαι συνέβαινε καὶ αὐτοῖς, αὐτὰ τε θειωμένοις εἰκῆ F
 φθειρόμενα καὶ ἀθρόας τὰς ἐπ' αὐτοῖς ἐλπίδας θνησκούσας
 αὐτῶν. οἷς δ' ἠλικιωτῆς ἦν ἡ πενία καὶ τὸ κοῦφον τοῦ βίου τὸ

10. μεταβολῆς Boiv. pro μεταβολή.

nis dux substitisset, venit ad eum paulo post et imperator Berrhoea egressus, mandata Manueli filio rerum administratione. Qui cum aetate vix ephesum excederet, nec dum malae prima lanugine florere, senilem in animo aiebat prudentiam, et simul cum patre longinquae ac subdialis militiae mala diu perpeusus praeclearo usu ad imperandi disciplinam exercitatus erat; atque ob id ipsum ei imperator ac pater illius urbis regimen crediderat, quae ipsi hactenus fundamentum ac radix fuerat fortunae in melius mutandae. Cum itaque inde excessisset imperator, et circa Thessalonicae campos Persici exercitus ducem offendisset, eumque ut par erat salutasset, ambo quid facto opus foret inter se deliberarunt. (III.) Thessalonicenses autem, cum gregibus atque armentis intra muros conclusi, et ipsi rerum necessariorum penuria laborabant, et bestiis deerat, quo alerentur. Quae cum frequentes quotidie caderent, et teter inde odor aërem corrupisset, hinc factum est, ut cum id cives aegre ferrent, aperta seditio oriretur. Quibus enim ruri possessiones erant, his agros vastari grave erat. Sed et qui pecudum greges, et bovm iuga, et iumenta alia quaelibet habebant, ii quoque molestia afficiebantur, cum et illarum rerum iacere confusam stragem, et suas de illis spes simul omnes intermori viderent. Quibus autem coeua paupertas ino-

- A. M. 6851 *μη βουλόμενον Ισχυρῶς ἐμάστιξε τῆς ψυχῆς, ταύτοις δ' ἔφεισι*
 Ind. 11 *νεωτέρων συνήκμαιζε ταραχῶν καὶ θορύβων, καὶ κατὰ τῶν πλου-*
σιῶν ἢ βασκανία τῶν ὀφθαλμῶν ἐτείνετο, καὶ τὸ μανικὸν ἤσκειτο
σφόδρα τῆς γνώμης. (A.) Τούτων δ' οὕτως διηρημένων δι-
πλῆ, καὶ τρίτῃ μοῖρᾷ τις αὐτοῖς ἐπεφύετο συρφετώδης, δικαιο-5
 P. 421 *σύνης πέρι καὶ ἀδικίας οὐδὲν ἐπαύουσα, ἀλλ' ἀγομένη ῥαδίως*
καθάπερ ὄπλον τοῖς ἄγειν ἐθελουσι, ὅποι τὸ αὐθαδὲς ἐφηγεῖται
τῆς γνώμης, ἐπὶ πονήρῳ τῶν φθονουμένων. οὔτε γὰρ αὐτονομία
δουλεῦειν οἶδεν ὁ δῆμος οὗτος, οὔτε νόμοις ἀνδρῶν παλαιῶν, τὸ
ζῆν ἐν ταῖς βίβλοις ἐχόντων, ἀκεῖθεν τὰ πολιτικὰ ἑυθυμίζόντων 10
 B *πράγματα, καὶ τοῖς τῶν ἀτόπων κινήμασι ἐξῆων πρὸς τὸ εὐ-*
δαιμον νομοθετούντων ἕλ' ἀλλ', ὥσπερ θαλάττης κύματι πῦ-
σιν ἀγριαίνουσι πνεύμασι εὐχερῶς ὑπέικοντα τὰς δυστυχεῖς κα-
ταδύουσι τῶν ὀκλάδων ἀνάνδρους, οὕτως οὗτοι τὰς τῶν εὐδαι-
μόνων οἰκίας ἐκ βύθρων ἀνατρέποντες τὸ πολέμιον ἄκρατῶς 15
κατὰ τῆς τῶν ἀθλίων κεφαλῆς ἐπιφέρουσι ξίφος ἀπειδῶς καὶ ξύν
γε λόγῳ οὐδενί. (B.) Πεπλασμένης οὖν ἀρτίως εἰς τὸν δῆμον
ἐνείσης φήμης, ὡς τοῖς πλούτῳ καὶ ἀγροῖς καὶ βοσκήμασι βρῆ-
 C *θουσι ἀναπετάσαι τὰς τῆς πόλεως πύλας κρύφα μελετηθεῖη*
τῷ βασιλεῖ Καντακουζηνῷ τὴν ζημίαν οὐ φέρουσι, εἰς ἀντίπα-20
λον ἔστησαν μοῖραν οἱ πλούτου καὶ δόξης ἐφιέμενοι πένητες, καὶ
τὴν ἀνάρρησιν τοῦ ὀνόματος τοῦ βασιλέως Ἰωάννου τοῦ Παλαι-
λόγου μετὰ τῆς μητρὸς ἐπὶ μέσης τε διαδρῆδην ἕμνονν τῆς πό-
λεως καὶ ἅμα Ζηλωτὰς σφῶς αὐτοὺς ἐπωνόμαζον, ὀνόμασι

leverat, angusta re animum acerbis stimulis urgente, ii turbarum et tumultuum novorum cupiditate fervebant, et oculorum malignitatem in divites intendebant, et furorem animi sui gestiebant exercere. (IV.) His ita bifariam divisus, etiam tertia quaedam factio accessit, plebis colluvies, quae de iure aut iniuria nihil quidquam audit; sed facile tanquam instrumentum a quolibet volente trahitur, quocunque animi praeit pervicacia, in perniciem eorum quibus invidetur. Neque enim eiusmodi homines suam libidinem dominam ferre possunt, neque constitutas ab antiquis leges; qui vitam in libris perpetuam habent, atque inde respublicas ordinando et pravorum affectuum motus corrigendo hominum felicitati semper consulunt; sed, veluti maris fluctus cuilibet vento saevienti facile obsequentes infelicia navigia ipsis cum hominibus mergunt, sic isti divitum domos funditus evertentem hostilem gladium in miserorum caput foede et impotenter sine ulla ratione incutiunt. (V.) Cum itaque fama recens conficta ad populum mansisset, eos qui opibus et agris et re pecuaria abundarent, damaorum impatientes, decrevisse clam urbis portas imperatori Cantacuzeno aperire, ii pauperes, qui opum et gloriae appetentes erant, ex adverso insurrexerunt, et tam Ioannis Palaeologi imperatoris quam illius matris nomen in media urbe clare et aperte celebrarunt, iidemque se Zelotas nuncuparunt, specio-

χρηστοῖς τὴν τῆς κακίας ὑπόθεσιν περιπέττοντες, καὶ τὸν δῆμον
 εἰς συμμαχίαν ἐκάλουν, κερδῶν ἐτοίμων ἐλπῖσι τοὺς σφῶν θν-
 μὸς παραυθῆγοντες. (5.) Οὕτω δὲ ὄν ὡσπερ βιαιού κατα-
 σκίψαντος πνεύματος εἰς τὴν πόλιν, θόρυβος ἀνὰ πάντας δη-
 5 μότας ἐπεχωρίαζεν ἄτακτος, καὶ πάντες ἀθρόοι τῶν οἰκῶν εὐθὺς
 ἔξεχόντο, καὶ τῶν ἔξωθεν πολεμίων αὐτοὶ πικρότεροι τοῖς πλου-
 σίοις ἐγίνοντο, τὸν τε ἐν ταῖς οἰκίαις πλοῦτον ἕρπαγμα ληστρι-
 κὸν καθιστάμενοι καὶ αὐτῶν ὅσοις ἐνετύγχανον ἀφειδῶς ἀπο-
 10 σφάττοντες, καὶ πολιτικῶν αἱμάτων κρατήρας κενοῦντες ἐν ταῖς
 πλατεταῖς τῆς πόλεως. τό γε μὴν ἔκκριτον, καὶ ὅσον τῆς πόλεως
 ὄψις ὑπῆρχεν, εἰς τοῦτο κακοδαιμονίας ἠλάθη διὰ γε δὴ τὸ τῆς
 οὐσίας εὐδαιμον. τούτων δ' οἱ μὲν θανάτου δίκην ἔδοσαν αὐ-
 15 θημερὸν ταῖς τῆς δημοτικῆς παρανομίας ὀρμαῖς· ὧν δ' ἐν ὑπο-
 ψίαις ἔτι τὸ τῆς τύχης ἔκειτο μέλλον (πλείους δ' εἶναι τῶν ἐα-
 λωκότων συνέπιπτεν σφῶς), τούτοις δ' ἐσκυθρωπακόσιν ἐνῆν οἱ-
 κουρεῖν, φυλαττομένοις ὡς τὰ πολλὰ τὸ γ' ἐν ἀγοραῖς καὶ θεά-
 τροις παρῆσσιάζεσθαι. (Z.) Καὶ τάχ' ἂν ἐτεθνήκεσαν ὑπὸ δέονος,
 εἰ μὴ τινες ἐκ βασιλέως ἔξωθεν ἐλπιδες εἰσπορευόμεναί πως ἀνεβ-
 20 ρῶννόν τε πρὸς τὸ εὐψυχον καὶ τὸ λογιζόμενον τῆς ψυχῆς
 πρὸς τὸ νῆπον ἀνεκαλοῦντο. μόναι γὰρ αὐταὶ μοχθούτων ἐω-
 ρῶντο τέρπουσα τηνικαῦτα κρηπὶς λογισμῶν, καὶ πρὸς γε, φρον-
 422 τίδων εἰς ἀπόγνωσιν ὀλισθαίνειν κινδυνευουσῶν, πρᾶος φάναι
 καὶ τινος ἀπόζων εὐθυμίας ζέφυρος. εἰ γὰρ καὶ τὸ ψεῦδος ὁμό-
 στεγον ἐνίοτε φαίνονται κεκτημένοι, ἀλλ' ὅν τοιαυτῶν πως εἰδω-

sis nampe nominibus malum propositum velantes, et plebem in auxilium ad-
 vocarunt, parati emolumentum spe animi illius acuentes. (VI.) Cum igitur
 ita in urbem quasi vehemens quidam ventus impetum fecisset, tumultus per
 omnem civitatem vagabatur inordinatus, et cuncti frequentes domibus sta-
 tim eiciebantur, saeviebantque isti in divites crudelius quam ipse foris
 imminens hostis. Nam et opes, quae in domibus essent, latronum more dir-
 ipiebant, et quoscunque divitum offendissent, eos foedissime iugulabant,
 et in urbis plateis civilem sanguinem large effuseque hauriebant. Lectissimi
 certe civium et quotquot erant in urbe conspectiores, in ea mala incide-
 runt, eo quod bonis abundarent. Ex his porro alii statim popularis insa-
 niae impetu poenas dederunt. Quorum autem adhuc incertum erat quae-
 nam futura esset fortuna (et si quidem deprehensis plures erant), iis tristi-
 tiam vultu praesferentibus domi manendum erat, cavendumque, ne quid in
 foro aut theatri paulo audacius proloquerentur. (VII.) Atque illi prae-
 metu fortassis exanimati essent, nisi eos spes quaedam foris ab imperatore
 advenientes ad confidendum erexissent, eorumque iudicium ad sanitatem
 revocassent. Hae enim solae iucundum videbantur eo tempore laborantis
 rationis administraculum: atque hic lenis quasi Zephyrus eorum curas despe-
 rationi proximas levabat, et quandam veluti odorem securitatis spirabat.
 Hic enim spes illae videntur aliquando socium habere mendacium, et ea-

- A. M. 6851 λοποιεῖν ἐπεφύκεσαν αἰεὶ καὶ προτυποῦσθαι, καθάπερ ἐκ γειτό-
 Ind. 11 νων παριοῦσαι παρήγοροι πιπτούσαις ἕξ ἀθυμίας ψυχαῖς, τὰς
 Β τῆς ὀρέξεως φαντασίας συλλήπτορας ἔχουσαι. ἀλλὰ τὸ μὲν πά-
 σχαν ἐκ διαδοχῆς συνεχῶς τοῖς τυλαιπώροις ἐλλείπτο καὶ παρῆν·
 τὸ δὲ τῶν ἐλπίδων προμηθῆς σκιά τις ἦν ἡδονῆς καὶ δικτύοις 5
 συναγομένη πνοή· οἷς τὸ μὲν διαρῥεῖν ἀθρόον ἔνεστι πάντως,
 τὸ δὲ μένειν ὄλωσ οὐκ ἔνεστι. (H.) Τῷ μὲν γὰρ τῶν Περσῶν
 ἡγεμόνι περιστρατοπεδεύειν ἐδόκει τὴν πόλιν ἐκ τε γῆς καὶ θα-
 λάττης, καὶ ὄλον τὸ τῆς πολιορκίας ἐπάγειν ἐκ τοῦ παραγραῖμα
 C βλαιοῦ, καὶ μὴ τρίβειν ἡσυχῇ καθήμενους τὸν χρόνον, ἔργοις 10
 ἐνὸν τὰ τῆς μάχης ἐν βρουχεῖ κρῖνεσθαι τὰ τε ἄλλα καὶ μά-
 λισθ' ὅτι καὶ σύμμαχον συνέβαινε τῇ ἔξωθεν ἤδη γίνεσθαι πο-
 λιορκίᾳ καὶ τὴν ἐνδοθεν ἀναφλεγομένην τῶν οἰκητόρων στάσιν.
 τῷ δὲ βασιλεῖ τοῦτ' οὐδαμῇ συνεδόκει, τὸν μάρτυρα τιμῶντι
 Δημήτριον· καὶ ἄλλως δ' οὐκ ᾤετο χρῆναι τῆς ἰσχύος αὐτοῦ 15
 D τὴν περιουσίαν ἐκ τῆς τῶν πολιορκουμένων φαινεσθαι συμφορᾶς·
 ἀλλ' ἀπειρηκότας ὀψὲ τοῦς στασιαστὰς τῷ τε λιμῷ καὶ τῇ τῆς
 πολιορκίας ἀνάγκῃ καθ' ὁμολογίαν παραδώσειν σφῶς τε αὐτοὺς
 καὶ τὴν πόλιν. (Θ.) Ἐπεὶ δὲ τριακονθημέρου παρωγηκότος ἐν-
 ταῦθα χρόνου τὰ κατὰ γνώμην οὐκ εὔοδα ἐωρᾶτο, τὴν μὲν ἄλ- 20
 λην δύναμιν ἀφίησι διαπόντιον ὁ βάρβαρος οἴκαδε ἀπιέναι, τὸν
 ἀνάπλουον διὰ τῆς Θρακίας κελύσας παραλίον ποιείσθαι· δε-
 E θιδὼς ἴσως μὴ πού τις ἔτι χρείας προῖοῦσιν ἀνάγκη τούτῳ προσγέ-
 νηται σφῶν· ἕξακισχιλλοὺς δ' ἀπολεξάμενος μόνους κατέσχε παρ'

semper illarum vis est, ut istiusmodi imagines offerant et proponant, ac tanquam consolatrices labanti ex desperatione animo adsint de propinquo, speciebus nempe iis quae appetitui insunt adiuvantibus. At interim miseris illis id relinquebatur, id supererat, ut eorum mala quasi per successionem continuarentur. Spes autem illae providentes nihil aliud erant, nisi voluptatis umbra quaedam et ventus coactus in retia; quorum ea est natura, ut statim perfluant omni ex parte, manere autem plena nequeant. (VIII.) Et enim Persarum quidem duci placebat, obsideri urbem tam a terra quam a mari, ac totis statim viribus oppugnationi incumbi, nec teri tempus nil agendo; quia, si ageretur, brevi poterat armis decerni; idque eo magia, quod adiutrix iam esset externae obsidionis ea quae intus accensa erat civium seditio. Imperatori autem minime id placebat, Martyrem colenti Demetrium. Alioqui vero haud putabat oportere, quantum robore praestaret, in obsessorum calamitate ostendere, sed seditiosos illos fame tandem et premente obsidione fractos ex pacto se atque urbem esse dedituros. (IX.) Postquam autem triginta diebus illic elapsis res ex sententia succedere haud videbantur, reliquas quidem vires mari impositas dux barbarus domum remittit iubetque, ut per maritimam Thraciae oram renavigent: veritus, ne procedente tempore aliqua necessitas incumberet, adeoque his opus foret. Delectu autem habito, sex duntaxat hominum millia penes se retinuit. Ka

- ἑαυτῷ. οὗς ἐπαγόμενος ἐπ' ἀτελέστοις ἀπαίροντι συναπῆει ταῖς
 ἑλίσι τῷ βασιλεῖ, πολλὰ μὲν κατειρωνευόμενος τῆς αὐτοῦ περι-
 τὰ θεῖα δεισιδαιμονίας, πολλὰ δὲ μεμφόμενος, ὅτι μηδεὶς ποτ' A. C. 1343
Imp. Io. Pa-
laeol. 3
 οἶκτος αὐτὸν εἰσῆει τῶν τὰ δεινότητι πυσχρίτων δι' αὐτὸν ἐν τῇ
 5 πόλει· ἄλλ' οἶκτος οἶκτον ἀντέκρουσε μικροῦ τινος ἄξιος τὸν Ἔ
 ξὺν γε τῷ ὠφελίμῳ πολλήν τινα τὴν ἀνάγκην ἐπιφερόμενον· ἄς
 εἶναι φησι τελευτᾶν εἰς τὸ προφανὲς ἀφειδὲς τὴν τοῦ οἴκτου τοῦδε
 ἐπιωνυμίαν, καὶ βραχεῖαν μὲν τινα τὴν τοῦ λυσιτελοῦς παρεχο-
 μένην δόκησιν, μελίζου δὲ τὴν ζημίαν εἰς τοῦμφανὲς προξενούσαν.
 10 (I.) Ἐβδομαῖοι μὲν οὖν ἰόντες ἐκεῖθεν τὰ περὶ Χριστοῦπόλιν
 ἀπονητὶ διέβησαν στενά· κἀκεῖθεν αὖθις ὡς διὰ φίλλας πορευό-
 μενοι τῶν ἐνταῦθα διίσταμένων ἀπειρῶντο πόλεων. καὶ τὸ P. 423
V. 343
 μὲν φθινόπωρον ἐν τούτοις ἐτελεύτα. ὁ δὲ χειμὼν τοῦ συμφυοῦς A. M. 6852
Ind. 12
 λοιπὸν τὰς ἀκμὰς ἀνεχάλκευε ψύχους.
 15 *ια'.* Ἡμεῖς δ' ἐπειδὴ μὴ μονοειδῆ τὴν ἱστορίαν ἐκθεῖναι Β
 προῦθέμεθα, μηδὲ μόνοις πᾶσαν ἀσχολίαν τοῖς Ῥωμαῖκοῖς παρ-
 χεσθαι πράγμασιν, ἀλλ' ἐνιαχοῦ καὶ παρεξίεναι, τῆς χρείας
 ὁπῶσποτε συνελαινούσης εἰς τὴν ἀνάγκην, εἰκόσ εἶναι κἀνταῦθα
 λοιπὸν ἡγούμεθα, τὸν τῆς προκωμιμένης εἰρμὸν ὑποθέσειωσ ἐς τὴν
 20 ὕστεραιαν ὑπερθεμένους, καθὰ καὶ πολλαχῆ πεποιήκαμεν πρό-
 τερον, ἐφ' ἕτερα καὶ τήμερον τρέψαι τὸν λόγον, κἀκείνων με-
 C τριῶσ μνησθῆναι, ὅποσα κατὰ τὸν αὐτὸν ἐν ἄλλοις ἔθνεσι πρ-
 πρακταὶ χρόνον· ἃ δοκεῖ μὲν πως ἀλλότρια διὰ τὸ τῶν τόπων
 ὑπερόριον· ἔστι δ' ὁμοῦσ καθ' ἕτερον τρόπον οἰκεία καὶ πάνυ

secum ducens imperatorem spe irrita migrantem comitatus est, multa in illius superstitiosum animum iocatus, multa etiam incusans, quod nulla eum subisset miseratio illorum, qui in urbe propter eum extrema paterentur; sed misericordia quaedam parvi momenti repulisset eam, quae coniunctam cum utilitate gravem quandam necessitatem afferret. „Ita fit”, aiebat ille, „ut in apertam demum crudelitatem evadat ea quae nominatur misericordia, ac postquam utilitatis opinionem brevem attulit, damnum evidenter maius importet.” (X.) Inde igitur profecti septimo die Christopolitanae fauces nullo labore pertransierunt: atque illinc rursus quasi per foederatum solum euntes urbes ea in regione dissidentes sollicitabant. Atque autumamus quidem interea abiit. Hiems autem ex eo coepit ingenti frigoris stimulos recudere.

11. Sed nos quoniam simplicem edere historiam haudquaquam institui-
 mus, neque totam unis Romanorum rebus operam dare, verum et nonnun-
 quam ultra excurrere, utcumque ipsa res in eam nos necessitatem adduxe-
 rit, opportunum hoc loco deinceps arbitramur, praesentis argumenti con-
 tinua serie in crastinum dilata, ut alibi saepe etiam antea fecimus, nostram
 hodie orationem alio convertere, et ea omnia breviter commemorare, quae
 per idem tempus gesta sunt apud alias gentes: quae etsi, propter inter-
 valla regionum, aliena videntur quodammodo, sunt tamen alia ratione affi-

- A. M. 6352 ταῖς Ῥωμαϊκαῖς ἀφηγήσεισι κοινωνοῦντα. ἡ γὰρ τοι βασιλεύουσα
 Ind. 12 πόλις αὕτη κοινὴ τῆς ὅλης εἰπεῖν οἰκουμένης ἐστὶν ἐστία καὶ
 κοινὸν πρυτανεῖον· καὶ χορηγεῖ μὲν δαμνίως πᾶσαν τοῖς ἕπασιν
 D χρεῖαν· γεωργοῦσι δ' αὐτῇ καθάπερ δεσποινῇ πᾶσα γῆ τε καὶ
 θύλισσα καὶ πάντες ἄνθρωποι· καὶ ὀρῶμεν πανταχόθεν τὴν σιτο- 5
 πομπίαν ἰούσαν ἀφθόνωσ ἐνταῦθα χειμῶνος καὶ θέρους, ἡρόσ
 τε καὶ φθινοπύρρον· καὶ ναυστολοῦσιν εἰς ταύτην ὀλκάδες τε καὶ
 τριήρεις ἄει, καρπῶν μὲν ἀπάντων ἄγουσαι γονὰς, τεχνῶν δὲ
 παντοδυσῶν ποικίλματα. πάντα γὰρ ὅσα πῦσιν ἐκασταχοῦ γίνε-
 ται ἄτερπῆ τοῖς κεκτημένοις εἶναι δοκεῖ πως, καὶ φρονεῖν οὐδὲν 10
 P. 424 οὐδ' αὖτ' ἐπιγενομένων δύνανται, πρὶν ἂν ἐξ τὸ μέγα τοῦτο καὶ οἰκου-
 μενικὸν τῆς πόλεως θέατρον περίβλεπτόν τινα ποιήσωσιναι τὴν
 ἐπίδειξιν. δι' ἃ δὴ καὶ ἡμεῖς τὰς τοιαύτας ἀναγκαζόμεθα ποιῆ-
 σθαι παρεκδρομὰς, ἵνα μὴ τὰ τῶν ἐνίοτε καὶ ἐνιαχόθεν συμβαι-
 νόντων συμπτωμάτων αἴτια τῇ τε βασιλευσύνῃ τῶν πόλεων καὶ 15
 τοῖς ἐνταῦθα πράγμασι, μὴ προγεγνωσκόμενα τοῖς ἐντυγχάνειν
 V. 344 τῇ ἱστορίᾳ μέλλουσι, δύσβατά πως καὶ φαραγγώδη φάναι τὰ
 Βμεταξὺ χωρῶν τοῦ λόγου δοκῆ καὶ μακρᾶς τινος εὐκρινείας
 δέουσα. (B.) Καὶ μὲν δὴ λεκτέον ἡμῖν πρότερον, ὅποσα Τρα-
 πεζουσι κατὰ τοῦτον συνεπεπτώκει τὸν χρόνον. μετὰ γὰρ τὸν 20
 Κομνηνὸν Ἀλέξιον, τὸν ἀδελφιδόον Ἀνδρονίκου τοῦ γηραιοῦ βα-
 σιλέως Ῥωμαίων τοῦ Παλαιολόγου, Βασίλειος ὁ υἱὸς τῶν
 Τραπεζουσιῶν ἡγεμονίαν διαδεξάμενος ἔγημε νόθον τοῦ νέου
 C βασιλέως Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου θυγατέρα Εἰρήνην· ἥ

nia et Romanae historiae plane coniuncta. Ipsa quippe haec dominatrix civitas commune est totius paene dixerim orbis domicilium ac prytaneum. Nam et omnibus omnia, prout cuique usus est, abunde suppeditat; et illi tanquam dominae terra universa, mare, et omnes venti famulantur: videmusque illuc affluentem undique vim frumenti magnam, hieme, aestate, vere, et autumnis; et ad eam urbem perpetuo navigare onerarias naves ac triremes, omnia fructuum genera et quarumlibet artium inventa apportantes. Quaecumque enim singulis in locis unusquisque habet, ea ingrata possessoribus esse quodammodo videntur, ac nihil generosi sapient, antequam in magno et universis gentibus exposito huiusce urbis theatro clarum aliquod sui spectaculum exhibuerint. Hinc fit, ut nos eiusmodi excursions facere cogamur, ne si ea, quae causam praeberunt cur aliquando et certis in locis quidpiam reginae urbi et huic imperio accideret, praecognita haud sint illis, qui in hanc historiam incident, ardua et ut ita dicam confragosa, et accurato iudicii examine indigere videantur interiecta narrationis intervalla. (II.) Ac primum quidem de iis rebus dicturi sumus, quae Trapezuntis per illud tempus acciderunt. Alexio Commeno, Andronici senioris Palaeologi Romanorum imperatoris nepoti ex sorore, Basilius filius heres successit in Trapezuntis imperium. Is uxorem duxit Irenen, filiam iunioris Andronici Palaeologi spuriam, nec diu cum ea vixit, et sine liberis decessit. At haec

καὶ βραχὺν τινα συμβεβιωκῶς χρόνον ἐτελεύτησεν ἅπαις. σχοῦσα δὲ τὴν ἡγεμονίαν αὐτῇ ὑπερόριον μὲν ἐς Βυζάντιον ἀπεστάλαξε τὴν ἄνθρωπον, ἣ πρὸς λαθραίαν ἐμίγητο κοίτην Βασιλείου, ὁμοῦ τοῖς δυοῖν νηπίοις υἱοῖσιν· ὅμα τε ἐπρεσβεύετο καὶ δεῦτε-
 5ρον ἄνδρα οἱ πεμφθῆναι τῶν παρὰ Βυζαντίοις γένει καὶ δόξῃ προϋχόντων, ὃς ἂν πρὸς βουλήσεώς τε ἢ τῷ βασιλεῖ καὶ πατρὶ καὶ κατὰ τὴν αὐτοῦ διατελέσῃ βούλησιν τὴν ἀρχὴν διοικῶν τῶν Δ Τραπεζουντίων. οὕτω τοῖσιν ἐξ Ἀκυρνάνων ἐπανελλυθότα τὸν βασιλέα εὐροῦσι τοῖς πρέσβεσιν ἔδοξε μείναντας κατὰ χώραν
 10πέμψαι τοὺς ἐροῦντας ἐκείνῳ τὴν τε ἀφίξιν σφῶν καὶ τὸν τῆς ἀφίξεως τρόπον. (Γ.) Ἐπεὶ δὲ τοῦ χρόνου χωροῦντος τῷ Βυζαντίῳ καὶ ὁ βασιλεὺς ἐπιδηδημηκῶς οὐκ εἰς μακρὰν μὲν αὐτὸς ἐτεθνήκει, τὴν δὲ τῶν δημοσίων φρονίδα πρᾶγματων γνώμῃ E τῆς βασιλίδος Ἄννης Ἰωάννης ὁ Καντακουζηνὸς ἐτύγχανε διοικῶν, μέγας ὢν ἔτι δομέστικος, πρὸς μὲν τῆς τῶν Τραπεζουντίων ἡγεμονίδος Εἰρήνης τὴν ζήτησιν ἐπινεύειν οὐκ εἶχεν εὐθὺς, ἀλλ' ἐφ' ἐτέρας ἐτρέπετο σκέψεις. ὁρῶν γὰρ τὸ διαβῆωγός ἐπὶ πολλὰ τῆς τῶν Τραπεζουντίων γνώμης συνῆκε, μὴ πρὸς ἀπάντων εἶναι τὴν γνώμην αὐτῆς στεργομένην. νόμος γὰρ ἐκείνοις οἷον
 20ἄφρακτα δυνάμενος, μηδ' ὑπ' οὐδενὸς ἐκουσίῳ τῶν ἀπάντων F γενῶν ἄρχεσθαι βούλεσθαι, πλὴν τῶν ὅσοι τὸ γένος ἐκ Κομνηνῶν κατίσιν ἔχοντες. διὰ δὲ ταῦτα καὶ τὴν ταύτης παρ' οὐδὲν ἐλέμενος αἴτησιν ἐπὶ τὴν ἐκείνων ἡγεμονίαν τὸν τοῦ προτετελευτηκότος Ἀλεξίου πέπομφεν ἀδελφὸν Μιχαὴλ τὸν Κομνηνὸν, περὶ
 25 που τὰ ἐξ καὶ πεντήκοντα ἔτη γενομένην ἔχοντα ἤδη τὴν ἡλικίαν.

rerum potita mulierem quidem illam, cum qua habuerat Basilius clandestinam consuetudinem, Byzantium exulatum miserat una cum duobus eius filiis infantibus; per legatos autem postulaverat, ut sibi alter maritus mitteretur, qui inter Byzantios genere et splendore fortunae emineret, et imperatori ac patri acceptus foret, Trapezuntisque imperium ex eius sententia pergeret administrare. Cum igitur legati nondum ex Acarnania reversum esse imperatorem comperissent, visum est iis subsistere, atque ad eum mittere qui suum adventum et adventus rationem nunciarent. (III.) Proecedente tempore ipse imperator Byzantium advenit, nec multo post vita functus est: publicarum autem rerum curam, Annæ imperatricis natu, Ioannes Cantacuzenus, magnus tum quoque domesticus, sustinere ex eo coepit. Atque hic statim imperatricis Irenes petitioni annuere haud potuit; verum ad alias curas animus appulit. Cum enim Trapezuntiorum animos vacillare maxima ex parte animadverteret, non omnibus placere eius mulieris consilium intellexit. Lex quippe est apud eos pæne inviolabilis, ne ab ullo cuiuscunque stirpis homine gubernari se nitro patiantur, nisi qui ab Comnenis oriundus sit. Quapropter illius postulatis pro nihilo habitis, rectorem illuc misit Alexii præmortui fratrem, Michaëlem Comnesum, qui sextum circiter et quinquagesimum ætatis annum iam attingebat. (IV.) In-

A. M. 6852 (A.) Τῶν γε μὴν ἐκεῖ συγκλητικῶν οἱ μάλιστα πάντων ἰσχύον-
 Ind. 12
 P. 425 τες διὰ τε δόξης ὄγκου καὶ πλοῦτου δύναμιν ἐφ' ἕτερον ἐτρέ-
 ποντο βούλευμα. ἵνα γὰρ αὐτοῖς ἐπ' ἀδείας εἴη τῆς ἀρχῆς κατορ-
 χεῖσθαι καὶ ἄγειν καὶ φέρειν τὰκεῖ πράγματα ὅπη τὸ βουλούμενον
 ὑποτίθῃσιν, ἐν ἐκ τῶν νόθων Βασιλείου βρεφῶν προσεποιοῦντο 5
 ζητεῖν εἰς τὸ τῆς ἡγεμονίας πρόδημα. ὅθεν εἰς τὸ τῆς Τραπε-
 Βζοῦντος ἐπίνειον καταπεπλευκότα τὸν Κομνηνὸν Θεασαμένους τὰ
 μὲν βεβουλευμένα δρᾶν ἐς προὔπτον εὐθὺς οὐ μάλᾳ ἐδόκει, ἵνα
 μὴ φωραθεῖσιν ἐμποδῶν ὃ δῆμος γένηται, σύμμαχον ἔχων καὶ
 τὴν ἄρτι συγκαταπεπλευκυῖαν τῷ Κομνηνῷ δυοῖν Λατινικῶν 10
 νεῶν δύναμιν· ἀλλ' ἐν τῷ αὐτίκα ξὺν γε ταῖς ἀνηκούσαις τιμαῖς
 δεξιόμενοι πρὸς τὸ ἐκεῖ ἀρχεῖον ἀνήγαγον. γενομένης δ' ἐσπέ-
 ρας, αὐτὸν μὲν ὡς ἐν εἰρκτῇ τῷ παλατίῳ κατέκλεισαν· τῶν δ'
 C αὐτῷ προσκειμένων ὄχλων, ὅσοι μὴ δρασμῶ διεσώθησαν ἐς τὰς
 τρήρεις, οἷς μὲν κατακεκόφθαι, οἷς δ' ἐς δεσμοκτήριον παρα- 15
 πέμφθαι γεγένηται. αὐτὸν δ' ἀδ' ἐς τὴν ὑστεραίαν διαπόντιον
 V. 345 τῷ ἔκτομῃ φρουρεῖν ἐπεπόμφεισαν, τῆς τῶν συγκλητικῶν μὲν
 ἐκείνων φατρίας ὑπάρχοντα καὶ αὐτὸν, ἔχοντα δὲ τὴν τῶν οὐτως
 πως ὀνομασμένων Λιμνίων τηνικαῦτα ἐπιτροπήν· ὧν διακοσίους
 D ἑγγὺς διέχει σταδίου ἢ Τραπεζουντίων μητρόπολις. τούτων δ' 20
 οὕτω διαπεπραγμένων, ὑπὸ δυοῖν ἢ τριῶν διωκεῖτο συγκλητικῶν
 τὰ ἐκεῖ πράγματα, πλημμελῶς μὲν καὶ λάθρα, τοῦ δήμου σφίσι
 λοιδορουμένου καὶ στάσιν ἐγείρειν διὰ μελέτης ἔχοντος· διω-
 κέτο δ' οὖν. (E.) Ἐπεὶ δὲ τοῖς τὸν κίνδυνον διαδρῶσιν ἐκείνων

terim ii ex senatoribus, qui omnium maxime illic et dignitate et opibus
 pollebant, aliud consilii ceperunt. Ut enim impune summam potestatem
 ludibrio habere possent, ac res omnes ferre et agere pro libidine, infan-
 tem ex spuris Basilii liberis unum expetere se simularunt, cui titulum imperii
 deferrent. Itaque cum ad portum Trapezuntis appulsam Comneni navim
 conspicati essent, ea quae decreta fuerant palam quidem et statim exse-
 qui non placuit; ne, si deprehenderentur, populus impedimento esset, auxi-
 liarem habiturus etiam illam manum, quae duabus Latinis navibus una cum
 Michaële Comneno advecta fuerat. Sed illum e vestigio (ut par erat) ho-
 norifice exceptum in palatium deducunt. Vespere autem eundem in aulam
 tanquam in carcerem includunt. Ex turba vero, qua erat stipatus, qui-
 cunque ad triremes sese haud recipere, ii partim caesi, partim in custo-
 dias dati. Ipsum Michaëlem postera die mari impositum Eunuchis custe-
 diendum mittunt, qui et ipse cum illis senatoribus societatem coiverat, et
 his quos Limnios vocant tum temporis praeerat; qui locus Trapezunte distat
 ducentis fere stadiis. His ita perpetratis, a duobus ibi aut tribus senato-
 ribus respublica administrabatur, perperam quidem et clanculum, populo
 ipsi convitiantes et seditionem meditante; administrabatur tamen. (V.)
 Postquam vero ii qui ex hoc periculo salvi evaserant (erant autem ex fa-

(γένους δ' ἦσαν τῶν Σχολαρίων) ἐς Βυζάντιον ἐπανίεναι συνέβη, A. C. 1843
καθάπερ ἐκ πελάγους καὶ κλύδωνος ἐς λιμένα τιτὰ καὶ γαλήνην, Imp. Io. Pa-
ἔργον ἦν ὄτω ἄν δυνηθεῖεν τοῖς διώκταις ἐκείνους ἀμύνασθαι E
τρόπῳ. διὸ τὴν βασιλῖδα Ἄνναν λόγοις καὶ ὑποσχέσεσιν ὑπελθόν-
5 τες παπτολοῖς ἔπεισαν δοῦναί σφισιν εἰς τὴν τῶν Τραπεζου-
ντίων ἡγεμονίαν τὸν τοῦ Κομνηνοῦ Μιχαὴλ υἱὸν, εἰκοστὸν τηρι-
καῦτα τῆς ἡλικίας ἄγοντα χρόνον. μισθοῦ τοίνυν τρεῖς Λατινι-
κάς εἰληφότας τριήρεις, καὶ τοῦτον ἐμβεβληκότας, δεκαταλοῦς
ἐς τὸν τῶν Τραπεζουντίων κατᾶραι λιμένα συμπέπτωκεν. ἐπεὶ δέ F
10 πρὸς ὄπλα ἐκχωρήκεσαν ἔνδοθεν οἱ νεωτερισαντες πρότερον,
στάσις-ἐγεγόνει τοῦ δήμου κατ' αὐτῶν· καὶ ἅμα καὶ ἡ Λατίνων
ἔξωθεν ὀπλισαμένη δύναμις τὰς τε πύλας τῆς πόλεως ἀνεμόχλευ-
σάν τε καὶ ξὺν οὐδενὶ πόνῳ τῶν τε ἀντιπάλων τάχιστα ἐγκρα-
τεῖς ἐγεγόνεισαν καὶ τῶν σφῶν οὐσιῶν ἔστιν ἕς διεπραξέεισαν.
15 (ς'.) Τῆς οὖν ἡγεμονίας οὕτως ἐς τὸν τοῦ Κομνηνοῦ παῖδα
περιεληλυθίας, καὶ τῶν ἐς τοῦτο ἰσπουδακώτων Σχολαρίων τὰ
μέγιστα ἤδη δυναμένων, τίσιν τῶν τολμηθέντων πρὶν κατὰ σφῶν P. 426
ἐγένετο αὕτη. τῶν μὲν γὰρ αἰτίων οἱ πρῶτοι καὶ δόξη καὶ ἀξία-
ματι δύο κεφαλικὴν τε ἔδοσαν τιμωρίαν καὶ τὰς οὐσίας ἀφή-
20 ρηται. ὅσοι δ' ἐκείνων δευτέραν καὶ τρίτην εἶχον τὴν τάξιν, τού-
τοις δ' ὑπερόριον σχεῖν κατεψήφιστο δίκαιον διὰ βίον. (Ζ.) Ἀλλὰ
πρὶν ὅλους τρεῖς ἐξήκειν ἐνιαυτοῦς, τῆς ἀρχῆς καὶ ὁ νέος ἐκβέ-
βληται ἡγεμῶν. ἐν γὰρ οὐδενὶ ποιησάμενος τὴν τῶν πρεσβυτέρων B
ἐκείνων Σχολαρίων παραίνεσιν ἤλιξ ἡλικία ἔτερπε, καὶ νεωτερί-

3. τοὺς διώκτας ἐκείνους conil. Boiv.

milia Scholariorum) Byzantium reversi sunt, tanquam ex pelago et maris
aestu in portum aliquem ac tranquillam stationem, in id unum incubuerunt,
ut exactores illos quacunque possent ratione ulciscerentur. Annam itaque
imperatricem dictis promissisque omnibus induxere, ut sibi Michaëlis Co-
mneni filium, qui tum aetatis annum vigesimum agebat, Trapezuntis impe-
rio praeficiendum daret. Tribus igitur Latinis triremibus mercede con-
ductis, iuvenem imponunt ac decimo post die ad portum urbis Trapezuntis
appellunt. Tum ad arma euntibus rerum novarum auctoribus, seditio ad-
versus eos facta a populo. Simul foris adveniens Latinorum manus armata
urbis portas perrumpunt, statimque et nullo labore potiuntur adversario-
rum; nonnulla etiam ex eorum bonis diripiunt. (VI.) Sic igitur devoluta
ad Comneni filium potestate, cum Scholarii, qui id navaverant, plurimum
iam auctoritate pollerent, ea quae superiori tempore in eos commissa fue-
rant, in hunc modum vindicata sunt. Inter confuratos qui duo splendore
fortunaee et dignitate eminebant, capitis poenas expenderunt ac bonis spo-
liati sunt. Qui vero secundum ac tertium ab illis gradum obtinebant, ii
omnes perpetuo exulare iussu. (VII.) Sed et ipse annis nondum totis tri-
bus elapsis exturbatur solio novus princeps. Nihili enim factis seniorum
Scholariorum consiliis, aequalis aequalibus gaudebat; atque ita juveniliter

- A. M. 6852 ζων οὐτωςι νύκτωρ και μεθ' ἡμέραν τρυφαίς και πότοις ἀδέ-
 Ind. 12 στερον ἐσχόλαζε, και ἀλλητροῖσι και ὀρηστραῖσι διετέλει συνα-
 σελγαίνων και τοὺς ἡγεμονικοὺς θησουργοὺς τῶν Τραπεζουντιῶν
 ἀναλίσκων ἐν τοῖς τοιούτοις· ὡς ἀναγκάστησαντας τοὺς Σχολα-
 ρίους μεταπέμψασθαι τε τὸν πατέρα τοῦ νέου ἡγεμόνος ἐκ τῶν 5
 C Λιμνίων Μιχαὴλ τὸν Κομνηνὸν (ἔτυχε γὰρ και ὁ κατέχων αὐτὸν
 ἐκτομίας ἐκεῖ προτετελευτηκῶς) και αὐτὸν μὲν τοῖς ἡγεμονικοῖς
 ἐγκαθιδρόσασθαι θρόνοις, τὸν δὲ νεωτεριστὴν δέσμιον ἐς τὴν
 τῶν Βυζαντιῶν ἐκπέμψαι φρουράν. (H.) Τὴν γε μὴν ἡγεμο-
 νίαν οὕτω διαζωσάμενος ὁ Κομνηνὸς Μιχαὴλ, ἦν πάλαι μὲν ὁ 10
 πατὴρ ἐκ διαδοχῆς εἶχε προγονικῆς, ἐκείνου δ' ἀπαλλάξαντας,
 Ἀλέξιος ὁ τούτου διεδέξατο ἀδελφὸς, και μετ' ἐκείνον, ὡς γε
 D εἰρήκιμεν, διὰ τῶν μεταξύ δυοῖν μειρακίων εἰς τοῦτον κατελη-
 λυθῆναι ξυνέδραμεν, ἐπέβαινεν ἐφ' οἷς ὁμιωμόκει. τὰ δὲ ἦν αἰ
 συμφωνίαι και τὰ ὀρκωμοτήρια, ὅσα γε τοῖς Σχολαρίοις, αἰτίοις 15
 ὑπάρξασι τῆς ἡγεμονίας αὐτῷ και δύναμιν τῶν ἄλλων συγκλη-
 τικῶν κεκτημένοις μελλῶ και ἡγεμονικῆν, συνέθετο· σῆμα μὲν
 αὐτὸς διασώζειν ἡγεμονίας· τῶν δ' ὅσα πράσσεισθαι μέλλοι πάν-
 Eτων εἶναι προβουλευτὰς και διανομέας σφῶς, και ῥητῶν και
 V. 346 ἀπορῆπτων ἐπιγνώμονας και βεβαιωτάς. (Θ.) Τοῦ δὲ χρόνον 20
 ῥέοντος, ἐπειδὴ τὴν σφῶν αὐθάδειαν ὅ,τε δῆμος ἐμίσει και
 τό σφισιν ἀντικείμενον τῶν ἀπολωλότων μέρος εἰς τὸ δύνασθαι
 ἤδη προῦχώρει, τὴν τοῦ δήμου πρὸς ἐκείνους ἀπέχθειαν ἔχον
 ἐπίκουρον, ἔριδὲς τε και στάσεις ἀναφθόμεναι μεταξύ πρὸς

lasciviens noctes diesque luxui et compotationibus licentius indulgebatur; cum tibicinis et saltatricibus libidinabatur, ac Trapezuntiorum principum aerarium in eos usus exhauriebat. Hinc factum est, ut indignati Scholarii iunioris principis patrem Michaëlem Comnenum ab Limniis arcesserent (quippe et Eunuchus, a quo ille detinebatur, praemortuus erat) eumque in solio imperatorio collocarent; petulantem vero iuvenem in Byzantinam custodiam vincinctum ablegarent. (VIII.) At Michaëlem Comnenus, accepta in hunc modum potestate (quae pridem ad ipsius patrem transmissa a maioribus fuerat, eo autem mortuo pervenerat ad Alexium fratrem; ac tandem ad istum, ut diximus, iuenculis duobus interiectis, devoluta fuerat), ea quae iuraverat implevit; pactiones dico et sancita iureiurando cum Scholariis foedera, qui ut imperaret effecerant, et maiorem quam caeteri senatores summamque auctoritatem obtinebant. Convenerat porro, ut insignia quidem potestatis ipse retineret; eorum vero omnium, quae in posterum gerenda essent, ipsi praesides ac dispensatores forent, et rerum sive palam sive secreto agitan-
 darum arbitri atque auctores. (IX.) Procedente autem tempore, quia et populus illorum oderat arrogantiam, et eorum qui perierant factio ipsis con-
 traria potens iam evaserat, adiuvante populi in Scholarios odio, ortae inter
 utrosque rixae ac dissensiones in eam necessitatem eos adduxerunt, ut Mi-

ἀνάγκας ἦγον ἐκατέρους δεῖσθαι τῆς τοῦ Κομνηνοῦ Μιχαὴλ αὐτο- A. C. 1343
κρατορικῆς ἔξουσίας· κἀντεῦθεν ξυνέβηινεν αὐτὸν ἐν βεβλιῷ κα- Imp. Io. Pa-
τέχειν τὰ τῆς ἡγεμονίας σκῆπτρα, μηδενὸς ἐμποδῶν τῇ ἔξουσίᾳ F laeol. 3
τῶν κατὰ γνώμην καθισταμένων. καὶ ταῦτα μὲν τῆδὲ πη ἔσχεν.

- 5 ἰβ'. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ σπάνις ἐπέλεξε σίτου Βυζαντίους P. 427
τε καὶ πλείστας τῶν ἐν τῇ Θράκῃ Ῥωμαϊκῶν πόλεων. τῶν γὰρ
τοὶ Ῥωμαίων τοῖς ἐμφυλλοῖς περισπωμένων πολέμοις, συχνὰς
ποιούμενοι τὰς ἐφόδους οἱ ἐξ Ἀσίας ἀδεῶς μονήρεσι καὶ τριήρεσιν
ἐς τὴν Θράκην περαιούμενοι Τοῦρκοι, καὶ μάλιστα ἐν ἀκμῇ τοῦ
10 σίτου, τὰς τε χώρας ἐνεπίμπρασαν καὶ τὰ κτήνη ἤλαυνον, ἄν-
δρας τε καὶ γυναικας ἠνδραποδίζοντο, καὶ πάντ' ἐποίουν τὰ χα-
λεπώτατα· ὡς ἀοίκητόν τε καὶ ἀγεώργητον ἐντεῦθεν καταλειφθῆ- B
ναι τὴν γῆν. μία μὲν οὖν αὕτη πρόφασις Ῥωμαίοις γίνεται τοῦ
λιμοῦ. δευτέρα δὲ καὶ μελζων, ὅτι καὶ ἡ ἐκ τοῦ Εὐξείνου πόν-
15 του κατὰ τὸ εἰωθὸς ἐνιαύσιος κατιοῦσα σιτοπομπία ἐξ αἰτίας
ἐπαύσατο τῆσδε καὶ αὐτῆ. (B.) Ἔστι Λατίνων τῶν ἐκ Γεν-
νούας ἄποικος πόλις, ἣ πρὸς τῶν ἐγχωρίων καλεῖται Καφῆς,
καὶ τοῦ πρὸς τῇ Μαιώτιδι Βοσπόρου τριακοσίου καὶ χιλίου C
σταδίου διεχούσα, παρὰ τὰ εὐώνυμα τοῦ Εὐξείνου πόντου κει-
20 μένη πλευρὰ, εἴ τις πρὸς ἄρκτους ποιῆσθαι τὸν ἀνάπλου ἐθέλοι,
καὶ τὸν τε βόρειον πόλον καὶ τὴν Ἑλλάκην ἔχειν πρὸ ὀφθαλμῶν.
εἰωθὸς γὰρ τοῖς Λατίνοις, καὶ μάλιστα τοῖς ἐκ Γεννούας, ἐμ-
πορικῶ τὰ πλείστα καὶ θαλαττίῳ βίῳ προσταλαιπωρεῖσθαι, καὶ
τὰς τῶν χρημάτων προσόδους τῶν τε κοινῶν καὶ ἰδίων ἐντεῦθεν

chaëlis Comneni potestatem summam esse iis expediret. Hoc factum est, ut iste imperatoriam auctoritatem firmam et stabilem haberet, neque ei deinceps quisquam obstaret, quo minus quidvis ex sententia facere posset. Atque haec ita ferme se habuerunt.

12. Eadem tempestate Byzantium et pleraeq̄ue in Thracia Romanorum urbes rei frumentariae inopia laborabant. Turci enim, dum civilibus bellis Romani distringebantur, frequentes ex Asia incursiones faciebant, et tam moeribus sive unius remorum ordinis navibus, quam trirēmis impune in Thraciam advecti, vigentibus praesertim segetibus, agros incendebant, iumenta abigebant, viros mulieresque in servitutem redigebant, omnia denique acerbissima perpetrabant; sic ut agri deserti et inculti remanerent. Prima haec igitur ratio extitit, cur fame Romani urgerentur. Altera autem et gravior, quod frumenta illa, quae solebant ab Euxino ponto quotannis commeari, haud venerant. Cuius quidem rei causa haec fuit. (II.) Fundata est a Latinis Genuensibus colonia, quam accolae Caphas nuncupant, distatque a Maeotico Bosporo mccc stadiis, sita propter sinistrum Euxini ponti latus, si quis septentrionem versus navigare ac borealem polum et Helicem habere ob oculos velit. Cum enim omnes Latini, ac praesertim Genuenses, vitam ut plurimum agant mercaturae et navigationum laboribus vexatam, atque inde pecuniam cogant tam publicam quam privatam, com-

- A. M. 6852 πορῆσθαι, δόγμα τουτὶ κοινὸν ἐκ πολλοῦ κατέστη καὶ ψήφισμα
 Ind. 12 D τῇ σφῶν πολιτείᾳ τὰ μέγιστα ὠφελοῦν, σπονδὰς καὶ φιλίας συν-
 τίθεσθαι πρὸς τοὺς τῶν παραθαλασσίων πόλεων ἡγεμόνας, ὀπό-
 σασ λιμένες ἀγαθοὶ περικλύζουσι τε καὶ προσκλύζουσι, καὶ ἀνί-
 μων οὐ δεδίασι κλύδωνας. ἀναγκαζομένοις γὰρ ἐς τοὺς αὐτόθι 5
 τόπους καταίρειν, καὶ τὰς ἐμπορικὰς χρείας δίδόναι τε καὶ λαμβά-
 νειν, οὐ πρότερον ἔδοξε ῥάδιόν σφισιν εἶναι, πρὶν φίλους γί-
 νεσθαι, οἷς τῶν ὀρητηρίων ἡγεμόσιν εἶναι συμπέπτωκε. φόρους
 τοῖνυν παρέχεσθαι ὑπισχνούμενοι, καθ' ὑπόσῃν καὶ οἷον τὸ σύν-
 V. 347 θημα γένοιτο ἐκατέρωθεν τάξιν, καὶ χρειωδῶν ἀπανταχόθεν 10
 P. 428 ἀπάντων εἰσκομίζοντας προτιθέναι κατ' ἔξουσίαν ὠνεῖσθαι τοὺς
 βουλομένους, καὶ οὕτως ἐπὶ ῥητοῖς τὸ συγκεχωρηκὸς δεχόμενοι
 καταγῶγια καὶ νομὰς ἐπαύλεων πρὸς τε ἑαυτῶν ἀνεγείρουσι κα-
 θέδρας τε καὶ οἰκῆσεις, καὶ ὅσα πρὸς ὑποδοχὴν ἀποχρῶντ' ἄν
 εἴη τῶν ἀγωγίμων. (Γ.) Κατὰ δὴ τοῦτον τὸν τρόπον οὐ πολ- 15
 λοῖς τισιν ἔτεσι πρότερον καὶ ἡ ῥηθεῖσα πόλις ὤκισθη τοῖς ἐκ
 B Γεννοῦς Λατίνοις, προσεληλυθόσι πρότερον τῷ τῶν Σκυθῶν
 ἡγεμόνι καὶ τὸ ἐνδόσιμον εἰληφόσιν ἐκεῖθεν. ἦκιστὰ γε μὴν ὡς
 ἔχει τήμερον τέλους ὁμοῦ καὶ μεγέθους εὐθὺς ἐκτισται ἐξ ἀρχῆς,
 ἀλλὰ τάφρω καὶ σκόλοπι βραχὺν τινα χῶρον ὄρισαντες ἀτείχι- 20
 στων ὤκουν αὐτόν· ἥρεμα δ' ἔπειτα καὶ κατὰ βραχὺ προϊόντος
 τοῦ χρόνου λίθους ἐκ τε γῆς καὶ θαλάττης κομίζοντες οἰκίας
 ἔς τε πλάτος καὶ μῆκος ὠκοδόμουν, πρὸς πολὺν τὸν ἄερα τὸν
 C ὄροφον ἀναφέροντες· ὡς ἐν βραχεῖ τῷ χρόνῳ πλεονος ἡ κατὰ
 11. τοῖς βουλομένοις conī. Boiv.

muni pridem scito ac decreto eorum reipublicae saluberrimo cautum est, ut foedera et amicitias iungant cum rectoribus earum urbium maritimarum, quascunque commodi et ab accessu ventorum securi portus circumfusis vel allabentibus maris fluctibus alluunt. Nam cum ad ea loca appellere mercesque illic dando accipiendoque mutare eos necesse sit, non prius id facile esse putaverunt, quam si amicos sibi facerent eos principes, quibus opportuna illae stationes propriae obtigissent. Ubi itaque promiserunt, vectigalia se soluturos, quanta et qualia utrinque convenerit, et ea quae usui sint, undecunque adfecta, libere emendi copiam cuilibet facturos, atque ita certis legibus datam licentiam acceperunt, diversoria et tabernas aedificant, ubi sedere ipsi possint et habitare, et apothecas capiendis mercibus parvas habere. (III.) In hunc modum et illa, quam diximus, urbs ante annos non multos fundata est a Latinis Genuensibus, postquam nempe Scytharum ducem convenissent, et facultatem ab eo accepissent. Non tamen et muris et magnitudine, ut nunc se habet, ita statim ab initio fundata est. Sed breve quoddam agri spatium fossa et vallo cum definiissent, habitare illic abeque muris. Pedetentim deinde et paulatim, procedente tempore, lapidibus terra ac mari convectis, in latum et longum aedificarunt, tecta ipsa in altum attollentes; sic ut furtim plus spatii quam sibi datum fuerat brevi tem-

τὸν δοθέντα κατὰ τὸ λειψῶδες δράξασθαι τόπου. προάσει δ' A. C. 1343
οικιῶν πλειόνων ἔτι καὶ μειζόνων, τῆς χρείας δῆθεν τῶν εἰσχομι- Imp. Io. Pa-
ζομένων ἀναγκαζούσης καὶ τῶν πρὸς τὴν πρῶσιν καὶ ἀγορὰν laeol. 3
προτιθεμένων ὠνίων, εὐρυχωροτέρους ἐτίθεντο τοὺς τῶν σκολό-
5 πων τε καὶ τάφρων ἑλικας, καὶ τειχῶν ὑπετίθουν κρηπίδας,
μειζόνων ἐλπίδων ἐπαγγελίαν ἔχούσας· καὶ οὕτω σμικρὸν ἐπὶ
σμικρῷ τιθέντες πόλιν ἐχυρῶς τοῦ τειχίσματος ἔχουσιν κατε- D
στήσαντο· ὡς ἐν βεβαίῳ τῆν τῶν ἐνοικούντων ἀσφάλειαν ἤδη
κεῖσθαι, καὶ μὴ εὐχερῶς ὑφ' ὄτωνδῆποτε ἔχειν πολιορκεῖσθαι.
10 (A.) Τῷ δὲ τοιοῦτῳ προτερέμῳ τοὺς Λατίνους ἐπαρθέντας
πρὸς τὸ ὑπεροπτικώτερον αὐξῆσθαι συνέβαινε τὴν σφῶν αὐτῶν συγ-
γενῆ τῆς αὐθαδείας κηλίδα· ὡς ἐκ τοῦ μελλόνος ἤδη καὶ τοῖς κατὰ
συνήθειαν προσιοῦσι Σκύθαις τὰς ἀποκρίσεις διδόναι. ἄρτι τοί-
15 τιν ἑραυτέρων λόγων ἀποδοὺς ἐνὶ τινὶ τῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ Σκυθῶν E
15 τιν τῶν τὰ ὄνια κεκτημένων Λατίνων μῦθον πέπληκται πρὸς
τοῦ Σκύθου. ὁ δ' εὐθὺς ἀνεῖλε ξίφος τὸν παλῶντα· καὶ θόρυ-
βος ἐντεῦθεν ἀνὰ τὴν ἀγορὰν διεσκέδασται πάνυ τοι πλείστος.
(E.) Τοῦτο πρὸς ὧτα γενόμενον τῷ τῶν Σκυθῶν ἀρχηγῷ ὀργῆς
ἐπεπράχει πλήρη καὶ θυμοῦ βαρβαρικοῦ μεστόν· περιφρόνησιν
20 γὰρ ἑαυτοῦ τὴν μεγίστην εἶναι τὸ πρῶγμα ᾗτήθη, πρὸς μὲσσην F
αὐτοῦ τὴν ἡγεμονίαν καὶ ἐπικράθειαν γεγονός· καὶ πέμψας ἀπαλ-
λάττεσθαι τοῦ οἰκείου τόπου τὴν ταχίστην ἐκέλευε τοὺς Λατί-
νους. οἱ δὲ πρὸς ὄπλα χωρήσαντες, καὶ τὴν πόλιν ἀσφαλισάμε-
νοι, τραχέαι λόγοις καὶ ὑπερηφάνοις τοὺς πρέσβεις ἀπέπεμψαν.
25 τοῦτο πρὸς ἐσχάτην ἐξέμνην τὸν Σκύθην ὀργὴν ἔτι· καὶ μοῖραν

1. τόπου Boiv. pro τόπον. 12. τοῖς Boiv. pro τῆς.

pore occupaverint. Plura vero et maiora aedificia extruendi causa (quasi importatae sarcinae et res ad vendendum emendumque propositae exigenter atque cogenter) fossarum et vallorum ambitum latius porrexerunt, et ea iecerunt murorum fundamenta, quae maius aliquid pollicerentur: atque ita parvis parva incrementa addendo urbem munitionibus firmaverunt; ita ut iam in tuto esset habitantium salus, nec facile ab ullo obsideri posset. (IV.) Eo successu animi Latinorum sic elati sunt, ut arrogantia, quam illi labem ingenitam alioqui habent, maiorem in modum aucta, iam quasi superiore de loco Scythia de more adeuntibus responsa redderent. Itaque cum insolentius uni eorum Scytharum, qui in foro erant, respondisset unus ex Latinis mercatoribus, eum Scythia stimulo percutit. Ille eum, a quo percussus fuerat, gladio interimit. Tumultus inde plurimus forum pervagatur. (V.) Ea re audita Scytharum princeps ira percitus et spiritu barbarico plenus (nam maximo sui contemptu factum esse duxit, ut in medio suo imperio mediaeque ditone facinas illud perpetraretur) ad Latinos mittit, qui iubeant facessere eos quamprimum ab illo loco, utpote suo. At illi ad arma eunt, munitaque urbe legatos aspere ac superbe alloquuti dimittant. Id vero Scytham vehementissima ira denuo efferat. Scytharum itaque par-

- A. M. 6852 ἀπολεξόμενος Σκυθικὴν, καὶ μάλα ἄλλην, οὐκ ἀνέει πέμπτων
 Ind. 12 ἄλλην ἐπ' ἄλλη συχρὰ πρὸς πολιορκίαν αὐτῶν. (ε'.) Ἄλλ' ἐκείνοι
 P. 429 τὰς ἐπάλλξεις ἔνδοθεν καταφράξαντες ἀνδράσι καὶ ὄπλοις καὶ
 πᾶσι μηχανήμασιν ἐκηβόλοις πολλὰ τῶν Σκυθικῶν κατεγέλων
 βελῶν. ἄλλως τε καὶ θαλαττοκρατοῦντες αὐτοὶ, καὶ τὴν τῶν 5
 ἐπιτηδείων ἀφθονίαν ἐκ θαλάσσης ἐσκομιζόμενοι, περὶ ἐλαχί-
 στου τὰς τῶν Σκυθῶν ἐφόδους τε καὶ περιστρατοπεδεύσεις ἐτί-
 θεντο· καὶ τό γε μείζον, ὅτι τριήρεσι πλείσταις περιπλέοντες τε
 Βκαὶ παραπλέοντες πᾶσαν τὴν τῶν Σκυθῶν παραλλαν δύο τὰ
 χαλεπώτατά σφισι προῦξένουν· Ἐν μὲν, ὅτι μηδαμῆ καταίρειν τῶν 10
 φορητῶν ὀγκάδων οὐδ' ἤντινοῦν συνεχώρουν ἀγορᾶς καὶ πρά-
 σεως ἕνεκα· ὁ σφόδρα ἐκείνους ἐλύπει, τό, τε περιττεῦον ἀνό-
 V. 348 ιητον ἔχοντας καὶ τὸ ἐνδέον ἀνεπινόητον· δεῦτερον δ', ὅτι καὶ
 τῶν νεῶν ἐκηπδῶντες ἐνόητε καὶ ἐνιαχοῦ πολλὴν ἐκ τῆς Σκυθι-
 κῆς κατήγον τὴν λειαν ἐς τὰς τριήρεις· ὡς ἀντεστράφθαι τὰ τῆς 15
 C πολιορκίας καὶ πολιορκεῖσθαι μᾶλλον τοὺς Σκύθας δοκεῖν, ἢ
 πολιορκεῖν. (Ζ.) Ἐν δὴ τοῖς τοιοῦτοις μακροῦ μεταξὺ τριβο-
 μένου τοῦ χρόνου, οἴτου τε σπᾶνει τὰς Ῥωμαίων πιξέσθοι πό-
 λεις καὶ ὅσα τῶν ταριχευτῶν ἐδωδήμων ἐκ τῆς Μαϊώτιδος καὶ
 τῶν ἔγγιστα ποταμῶν συνηρέθη. ἔξεστι μέντοι θαυμάζειν, ὅπό- 20
 σοις μὴ διασέσεισται πως τὸ λογιζόμενον τῆς ψυχῆς, ὅπως ἀπο-
 κλεισθείσης οὐτωςὶ τῆς ἄνωθεν σιτοπομπίας, ἐμέλησεν εὐθὺς
 D τῆ προνοίᾳ σιτοπομπίας ἐτέρας ἀνευγένοι θύραν. Ἴωνία γὰρ
 καὶ Φρυγία καὶ πρὸς γε Βιθυνία, καὶ ὅσον ἐπέκεινα χώρον

tem legit; tum aliam statim adjungit, nec cessat alios super alios mittere urbem obsessuros. (VI.) At hi munito introrsum vallo viris armisque, ac tormentis cuiusquemodi missilibus, Scythica tela prorsus irridebant. Ad haec, quia maris imperio potiebantur, et rerum necessariorum copiam omnem sibi inde comparabant, idcirco Scytharum impetum et circumstantes exercitus minimi faciebant; et quod malus est, triremibus quamplurimis totam Scytharum maritimam oram circum ac praeter vecti, duplicem illis molestiam eamque maximam exhibebant: primo quia nusquam appellere emendi ac vendendi causa patiebantur navem ullam onerariam; quod istos quidem valde angebat, quibus minime utile esset id, quo abundarent, ac minime parabile id, quo egerent: deinde quia navibus exsistentes aliquando et certis in locis multum praedae ex Scythia agebant in triremes; ita ut obsidionis ordo inverteretur et magis obsideri Scythae viderentur; quam obsidere. (VII.) In his cum esset multum tempus consumptum, coepere interim Romanae urbes laborare inopia frumenti et eorum cibariorum, quae saepe condita ex Maeotide vicinisque fluviis afferuntur. Caeterum ii, quorum incolume iudicium est, mirari possint, quomodo interclusis iis, qui antea fuissent, comitatibus curaverit statim Providentia, ut via alia pateret frumento advehende. Ionia enim et Phrygia, ac praeterea Bithynia, et agrorum

χείρες Περσικαὶ γεωργοῦσι, πολλὰν ἐχορήγον τηρικαῦτα τὸν οἶτον A. C. 1948
 ταῖς πόλεσι, καὶ ψυχολόγους ἢ θεὰ πάλιν οὕτως ἀνέβρωσε Imp. Io. Pa-
 χείρ. (H.) Τὴν γε μὴν Λατινικὴν κατὰ Σκυθῶν ἐκίειν αὐθά- laeol. 8
 δειαν εἰς νοῦν οἱ Τραπεζούντιοι βαλλόμενοι καὶ δέοντες, μὴ B
 5 καὶ κατ' αὐτῶν τι νεωτερίσωσιν ὁμοίον καὶ οἱ παρὰ σφᾶς προσ-
 οκοῦντες ὁμοίως Λατίνοι, περιστάντες ἀφηνίδιον τοὺς μὲν
 πλείους ἔργον ἀπέφηναν ξίφους· οἷς δὲ περιλειφθῆναι συμπέ-
 πτωκε, τούτοις δὲ ταπεινότερον κεκρῆσθαι Τραπεζούντιους δια-
 γέγονε τοῦ λοιποῦ. καὶ ταῦτα μὲν τῆδὲ πη. ἔσχεν.
 10 γ'. Ὡσπερ δὲ ψηφίσματος κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον καὶ P. 430
 κοινοῦ τινος δόγματος ἐκ θεοῦ κατὰ πάσης ὁμοῦ κυρωθέντος
 τῆς οἰκουμένης, ἀρχῆς τε καὶ ἔξουσίας, καὶ ὅσαι δημοκρατίαι
 καὶ ἀριστοκρατίαι, συγκεχύσθαι στασιασθείσας ἐφ' ἑαυτὰς καὶ
 πρὸς ἐμφυλίους ἀναβῆναι μάχας, οὐδὲν οὐδαμῆ σκεδὸν
 15 ἔλλειπται μέρος, ὃ μὴ τοῦ τοιοῦτου παραπολεαίνει δεινοῦ,
 εἰ καὶ μὴ κατὰ τὸν ἴσον δῆπουθεν τρόπον, ἔς γε τὸ μείζον καὶ
 ἤντον. κρίματα γὰρ εἶναι ταῦτα θεοῦ πάντας θνητοῦς λογισμοὺς B
 ὑπερβαίνοντα, εἰ μὴ πού τις ἐξ εἰκασίας τινὸς στοχαζόμενος φά-
 σκει παλαιωθείσαν κακίᾳ τὴν γῆν, καὶ δευσοποιοῖς τισὶ καπηλευ-
 20 θείσαν κηλίσι, καθαρὸν τε καὶ πάσης χαμερποῦς ἐμβριθείας
 ὑπέρτερον χαρίσασθαι βουληθέντος ταύτῃ πτερόν, ἴν' ἔλευθ-
 ριον καὶ μετέωρον καὶ εἰρήνης ὄψι ποτε ἀναπνεύσῃ τερονότητα,
 εὐνομίας καὶ δικαιοσύνης ἀγομένη κανόσι καὶ στάθμαις. (B.) Καὶ C

8. ταπεινότεροις conl. Boiv.

quidquid ultra eas provincias Persarum manibus colitur, multum frumenti
 urbibus tum suppeditarunt, quas semianimes in hunc modum rursus caele-
 stis dextra erexit ac roboravit. (VIII.) Eam Latinorum contumaciam ad-
 versus Scythas cum Trapezuntii animo reputassent, vererenturque, ne in se
 simile aliquid inceptarent ii Latini, qui et ipsis pariter vicini habitabant,
 circumstant subito, ac plerosque gladiis concidunt. Qui vero superstites
 inde evasero, eos humiliores postea experti sunt Trapezuntii. Et haec
 quidem ita se habuerunt.

13. Quasi autem constitutum esset divinitus eo tempore, et generali
 numinis decreto sancitum adversus omnes pariter gentes, ut et imperia et
 potestates et omnes tam democratiae quam aristocratiae turbarentur, inte-
 stinis seditioibus agitatae ac bellorum civilium quasi flabellis ventilatae;
 nulla pars usquam ferme relicta est, quae illam calamitatem, si non utique
 ex aequo, et plus minusve participaverit. Ea enim Dei decreta sunt, quae
 omnem humanam rationem supergrediuntur; nisi quis forte coniectura ali-
 qua ductus Deum dicat voluisse vitis inveteratis laboranti et maculis qui-
 busdam penitus insidentibus corrupto orbi largiri purioram et omni terrenae
 mole altiore pennam, ut liber excelsusque, et pacis recreatus amoenitate,
 aequitatisque et iustitiae praeceptis ac regulis obtemperans, tandem ali-
 quando respiraret. (II.) Ac primo quidem Latini Genuenses Tuzum illum,

- A. M. 6852 πρώτον μὲν οἱ ἐν Γεννώα τῇ πόλει Λατίνοι Τούζον ἐκείνον, ὃν
 Lud. 12 εἰς δουκὸς ἀνήγαγον ἐκ μακέλλης ἀξίαν πρό γε δυοῖν τοῖν ἐνιαυ-
 τοῖν, συστάντες ἀρτίως ἐξήλασαν, ἐκπολεμωθέντων λάθρα κατ'
 αὐτοῦ πρὸς τῶν περὶ Σπίνουλαν καὶ Σερτώριον εὐγενῶν· οἱ τῆς
 ἔξουσίας ἐπειλημμένοι Τούζου, τῆς πόλεως ἐξώσθησαν ἀγεννῶς, 5
 Δτῶν δημοτῶν ἄτε ἐπὶ μέγα δυνάμειος ἐληλυθυῖαν ἰδόντων τὴν
 V. 349 τοῦτων ἀρχὴν καὶ τυραννικώτερον ἤδη τῶν δημοσίων ἀπτομέ-
 νην πραγμάτων. συχωρηθέντες γὰρ αὐθις ἐντὸς γενέσθαι Γεν-
 νοῦας μετριώτερον ἄγοντας βίον, τοῖς δὲ βραχὺ μετριάσαισι
 τάχιστα παλινοδρομεῖν ἐδόκει ἐς τὴν πρὶν ὑπερηφανίαν καὶ τὸν 10
 τυραννικὸν ἐκείνον τύπον. ὄθεν συστάντων ἐπ' αὐτοὺς αὐθις τοῦ
 δήμου, τῆς πόλεως ἀγεννέστερον νῦν ἐξωθοῦνται· καὶ γίνεται
 E δοῦξ ἔτερος, τῷ πρὶν παραπλήσιος, ἐξ εὐτελῶν καὶ αὐτὸς τὰς
 τύχας ἔλκων τοῦ γένους· ὡς ἂν ἐνθύμιον σύντροφον ἔχων αἰὲ
 τὴν τοῦ γένους κηλῖδα καὶ τὰς ἐκ γενέσεως τύχας ἐν τῷ μετρίῳ 15
 καὶ προσηνεῖ τοῦ φρονήματος ἐρείδῃ τῶν λογισμῶν τὰς κρηπίδας.
 P. 431 (Γ.) Ἀλλὰ καὶ τοῦ τῶν Αἰγυπτίων μεταλλάξαντος ἡγεμόνος εἰς
 πολλὰ τὴν ἀρχὴν τοῖς παισὶ διελοῦσι στασιάζειν πολλὴν πρὸς ἀλ-
 λήλους ἤδη χρόνον γεγένηται· ὡς καὶ τὰ τῶν Αἰγυπτίων ὑποβ-
 ρεῖν καὶ ἐς τὸ ἀσθενέστερον ἐντεῦθεν αἰὲ ξυνελαύνεσθαι πράγματα. 20
 (Δ.) Ναι μὴν καὶ οἱ περὶ τὸν Ἄτλαντα τὸν ἐσπέριον Αἰβνέι τε
 καὶ Μαυροσυλῶν οἱ πλείους, Ἀννίβαν ἐκείνον τὸν πάλαι τὸν Καρ-
 B χηδόσιον μμησόμενοι τέως, πλήθει μεγάλων δυνάμειων τὸν Γα-
 δειραῖον διαπεραιούμενοι τράχηλον τοῖς μὲν Εὐρώπην οἰκοῦσι
20. καὶ add. Boiv.

quem ab ipso ligone ad Ducis dignitatem duobus ante annis evexerant, con-
 spiratione facta mox eiciunt, nobilibus videlicet in eum clam instigatis a
 Spinula et Sertorio; qui, Tuzo rerum potito, electi ex urbe per summam
 ignominiam fuerant, ob eam nempe causam, quia populus eorum domina-
 tum pervenisse ad magnam potentiam et publicas res nimis iam tyrannice
 ab iis administrari videret. Porro illi ipsi in urbem rursus intromissi, ea
 lege ut modestius se gererent, mediocritate haud diu servata, ad pristinam
 statim superbiam suumque illum tyrannicum fastum recurrere maluerunt.
 Quapropter conspirante in eos rursus populo, maiore cum ignominia nunc
 quoque e civitate exiguntur, creaturque Dux alter, superiori similis, hu-
 mili et ipse loco natus; ut is domesticam generis labem et natalium suorum
 conditionem animo reputans nihil cogitet, quod non moderatione et animi
 mansuetudine tanquam fundamento nitatur. (III.) Item ex quo Aegyptio-
 rum princeps decessit, eius liberi imperium in multa partiti iampridem
 inter se discordant; eoque fit, ut Aegyptiorum res dilabantur atque inde
 ruant in peius. (IV.) Quin et ii Libyae populi, qui circa occidentum Atlan-
 tem habitant, et plerique Maurorum, veterem illum Hannibalem Carthagi-
 niensem hac in re imitati, magnis cum copiis Gaditanum fretum traiecore;

γένεσι τῶν Ἰσπανῶν διὰ μάχης γίνονται, καὶ πολέμοις πολέμους A. C. 1343
 συνάπτοντες ἐπὶ μελζους βαδίζουσι μάχας αἰ. (E.) Καὶ Βρετ-^{Imp. lo. Pa-}
 τανοὶ δ' ὁμοίως, ναυτικαῖς δυνάμεσι διαβαίνοντες ἐς τὴν Κελτῶν ^{laeol. 3}
 ἡπειρὸν, μεγάλους συγκροτοῦσι πολέμους. (ς.) Ἐτι μὴν τὸ
 5 Σκυθικὸν ἐκείνο γένος, οἱ τὴν Ἀσσυρίων καὶ Μήδων καὶ Περ- C
 σῶν, καὶ ὅσα ἐπέκεινα τῶν ἐθνῶν, πάλοι πολὺν ἤδη χρόνον κα-
 τέσχον γῆν καὶ τὸ τῆς αὐθεντίας ἅπαν ἐκείνων κράτος, νῦν εἰς
 διαφόρους διαλυθέντες ἀρχὰς συχρὰ κατ' ἀλλήλων ὀπλίζονται,
 κάπῃ μέγα καπνοῦ καὶ φλογὸς ἐγερεῖν ἢ τούτων ἕρις ὑπιοχνεῖται
 10 τὸν ἐκ τῆς μάχης φόνον. (Z.) Ἄρτι δὲ καὶ συνδρομῆν τὰ τῶν
 διαφόρων Ἀσίνων ποιησάμενοι γένη κατὰ τῶν Περσικῶν ἐξή- D
 εσαν νεῶν, ὅσαι πειρατικὸν τινα βίον καὶ ληστρικὸν ἀναμετροῦν-
 τες ληΐζονται τὰς ἐκείνων ὀλκάδας τε καὶ τριήρεις, ὅσαι κατ'
 ἐμπορίαν ἀνιοῦσαι τε καὶ κατιοῦσαι τὴν θάλατταν ἅπασαν τὰς
 15 ἐμπορικὰς κομίζονται χρείας. τῶν γε μὴν εἰρημένων νεῶν εἰς
 ἐπτὰ καὶ ἄκοσι ἦν ὁ ἀριθμὸς ἀνιών. Κύπριοι δ' ἦσαν αὗται
 καὶ Ῥόδιοι, Σαλαμίνιοι τε καὶ Οὐνετεῶν, καὶ ὅσαι πρὸς τε Πάππα
 καὶ Γεννούας συνήεσαν. πᾶσαι δ' ἑμοῦ παρὰ τὸν τῆς Σμύρνης E
 ἐξαίρητης καταπεπλευκῶται λιμένα εἶλον ἐξ ἐφόδου καὶ ὁ παρὰ
 20 τὸν λιμένα φρούριον ἦν Περσικόν. καὶ σφισι μὲν ἦν κατὰ γνώ-
 μην, ὡς ἐξ ἀσφαλοῦς ὀρμητηρίου συχρὰ ἐπεκθέουσιν ἐκείθεν
 ἐς τὴν μεσόγειον ἀνωθεῖν ἐκ τῶν παραλλίων ἡρέμα τὸ βάρβαρον
 πᾶν. τὴν γε μὴν πράγματα ἦκιστα κατὰ γνώμην ἦν προχωροῦντα.

et nunc cum Hispanis Europam incolentibus praeliantur, atque Asia ex aliis
 bella nectentes in maiora quotidie certamina descendunt. (V.) Britanni
 quoque similiter navalibus copiis in Galliam traicientes bella conflant, ea-
 que ingentia. (VI.) Ad haec Scytharum illud genus, quod Assyriorum,
 Medorum, Persarum et ulteriorum gentium ditionem iam pridem occupavit
 et omne auctoritatis robur apud eosdem obtinet, nunc in multa imperia dis-
 tracti, arma in se invicem quotidie movent; minaturque eorum discordia
 magnas caedes, magnum belli incendium, fumum videlicet et flammam late
 sparsurum. (VII.) Nuper denique concursu facto diversa Latinorum ge-
 nera adversus Persarum naves processerunt; eorum inquam Persarum, qui
 piraticam et latronum vitam sequuti diripiunt onerarias illorum naves ac tri-
 remes; quotquot nempe mercandi causa per totum mare eundo ac redeundo
 venalia quaeque advehunt. Illorum porro, quos dixi, Latinorum classis
 navibus septem et viginti constabat: erantque illae Rhodiae, Cypriae, Sa-
 laminae et Venetae; praeter eas, quae a Papa et a Genuensibus instructae
 convenerant. Hae cum ad portum Smyrnaeorum derepente omnes simul
 appulsae essent, primo impetu castellum Persicum ceperunt, quod est iuxta
 portum. Et ipsis quidem in animo erat inde, tanquam ab statione tutissima,
 crebras facere excursiones, ac paulatim ab ora maritima retro in mediter-
 raneum compellere quicquid illic esset barbarorum. Res vero ipsae minima
 ex sententia succedebant.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΑ
ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΛΟΓΟΣ ΙΔ.
NICEPHORI GREGORAE
BYZANTINAE HISTORIAE
LIBER DECIMUS QUARTUS.

ARGUMENTUM.

Cantacuzenus, cum Amurio Christopolitanus fauces transgressus, oppida sollicitare constituit. Perithorio frustra oppugnato, Didymotichum abit. Ibi se et suos reficit. Irenae uxori gratias agit ob res praeclare gestas. Eius mulieris strenuitas et solertia. Byzantii Amurio pecuniam offerunt, ut domum redeat. Hic, re cum Cantacuzeno communicata, pecuniam accipit. In Asiam traiecit, brevi rediturus (Cap. 1). Terrae et maris agitatio violenta. Clades ex grandine: item ex terrae motu. De exundatione. De terrae motu iterum. Aerei Angeli caput inclinatum. Urbis simulacrum excussum e manu statucae imperatoriae. Quid ea res portendere visa sit. Templum S. Sophiae orientem versus dehiscit (2). Apocaucus, rebus suis diffusus, patriarcham et Ioannem Gabalam sibi mancipare statuit. Patriarchas familiam numerosam ornat et datat. Ipsum, ut insulam, calceos et subscribendi morem mutet, hortatur. De Novae Romae privilegiis disserit: item de auctoritate patriarchali, quam ait maximam nunc esse. Patriarcha rubros calceos recusat. Caetera admittit; ambitiosus et imprudens. Sacerdotii et imperii diversae functiones. Utriusque potestatis habitus dispar. Altera alteram quatenus iuvet. Ioannes patriarcha se et imperium perdidit. Christum imitari pontifex debet. Laudata ab Alexandro Magno Diogenis modestia. Fructus ambitionis. Apocaucus Ioanni Gabalae filiam suam desponsurum se promittit; quid vicissim ab eo pactus. Rerum administrationem eadem committit. Ipse cum patriarcha et iunior imperatore Perinthum abit. Scelus maximum meditatatur. Annae imperatricis mens caeca. Spes inanes (3). Cantacuzenus Comotenam et Gratianopolin in deditionem accipit. Momitilae genus et varia fortuna. Ut per latrocinia metuendus evaserit. Societas ab eo inita cum Cantacuzeno. Viribus maiorem in modum avotis despoticae dignitatis insignia a Byzantiis oblata accipit. Cantacuzeno insidiatur. Hic vero novo Comotenorum urbe egressus apud Mosinopolin castrametatur. Obdormiscit amoenissimo in loco: ubi res visu et auditu mirabiles ei oblatae. Momitilas imparatum opprimere festinat. Cantacuzenus cum suis in ma-

gras angustias adductus. Tumultuariam et iniquam pugnam committit. Armigeri beneficio saluus evadit. Hostibus tandem coactis recedere, Didymotichum abit (4). Apocaucus, opportunam occasionem nactus opprimendi Cantacuzeni, bellum apparat. Didymotichum exercitu infesto petit. Pythium castellum obsidet. Cantacuzenum multi e suis deserunt. Reliquorum intemptiva postulata. Ipsius responsa. Andronicus Palaeologus, Apocauci gener, fluvium transando submergitur. Apocaucus a Ioanne Gabala apud imperatricem Annam accusatur. Byzantium redit. Imperatricem placat. Urbis muros reficit (5). Clades ex grandine. De natura grandinis. Grando furoris divini instrumentum (6). Ecclesiae mala omnium gravissima. De Massalianis et Bogomilis in monte Atho comprehensis. Eius montis amoenitates. Athos ferociam Xerxae domuit. Uni virtuti favet. Deprehensorum illic haereticorum nomina. Eorundem dogmata impura Tomo Synodico comprehensa. Fiorum monachorum diligentia et zelus. Haeretici variis poenis coerciti. Quidam fuga elapsi recipiunt se in magnas urbes. Picos Martios imitantur (7). Quando et cur Gregoras ab aula ecesserit. Zenonis philosophi apophthegma. Imperii et ecclesiae perturbatio maxima. Veteres philosophi non rixabantur inter se, nisi pacis tempore. Byzantini theologi nec in ipso belli aestu altercari desinunt. Hariolis et eius generis hominibus fides habita. Gallus astrologus imperatrici placentia praedicat. Gregoras accessit, ut cum eo disputet. Astrologorum praedictiones vanas esse arguit ex Ptolemaeo et S. Basilio: item ex Chaldaeorum versibus. Fatum tollit. Providentiam agnoscit. Hariolo refutato, Augustae odium in se movet. Ad rem redit (8). Gabalas, metu Apocauci, monasticum habitum induit. S. Sophiae templum, asyllum olim inviolatum; a Gabala et a patriarcha temeratum. Amurius, in Thraciam reversus, Byzantium usque cum Cantacuzeno progreditur. Urbis ad aspectum obstupescit. Pauci murorum custodes. Apocauci dissidentia. Cantacuzenus et Amurius Momitilam debellatum eunt, Romanas urbes invadentem. Iuxta Perithorium castrametantur. Momitilae audacia. Eiusdem circumventi consternatio. Acris pugna. Cadit Momitilas. Eius milites omnes fere caesi (9). Apocauci caedes quando, ubi, et a quibus perpetrata sit. Illius anxietas; stipatores; immoderata ambitio. Carcer ab eo aedificatus; quem ad finem. Reorum desperatio. Consilium audax. Apocaucus imprudens, stipatoribus in atrio relictis, arcem ingressus. A Raüle et ab aliis nobilibus interimitur. Documenta ex eo eventu capienda. Interempti caput abscissum; summo muri fastigio imponitur. Caedis auctores, alique vinculis soluti, partiuntur inter se custodiam arcis. Rebus ad tolerandam obsidionem necessariis destituuntur. Cibaria accipiunt a Galataeis, qui et promissis eos confirmant. Imperatrix Galataeos aditu arcis prohibet. Obsessi, in maximas angustias adducti, de pace agunt. Apocauci uxor vidua Gasmulos armat Augustae permisit. Hi arcem expugnant. Obvios quosque iugulant. Spectaculum miserabile. Arae ipsae sanguine respersae. Contigui monasterii direptio. Caesorum capita per urbem circumlata. Sicariorum et ipsius Augustae inhumanitas. Cadavera sepelire vix tandem permissum. Mortui Apocauci filius Thessalonicam tradere Cantacuzeno statuit. Arcem occupat. Impetu plebis opprimitur (10). Batatzes ignobilis genere; ut ad opulentiam pervenerit. Thessalonicae praeficitur: deinde, Apocauco filium eum ei subrogante, eicitur. Ad Cantacuzenum defecit. Solymani generi armis adiuvatur. Mortuo Apocauco cum Anna imperatrice reconciliatus maiores copias ex Asia accessit. In Cantacuzenianos saevit. Persae, praeda et viatico defraudati, cum occidunt. Ad Cantacuzenum transeunt (11).

A. M. 6852 a'. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον ἐν τοῖς προσήκουσι τόποις
 Ind. 12
 A. C. 1344 λελέξεται διαρκέστερον. νῦν δ' ἐπανίεναι ἡμῖν ἀναγκαῖον ὢν εἴη,
 Imp. Io. Pa- ὁπόθεν εἰς ταῦτα προήχθημεν καὶ δεητὸν τὸν πρὶν ἡμεῖς κατελύ-
 laenl. 3 σαμεν λόγον. ἦν δ' ἡ περὶ τὰ τῆς Χριστουπόλεως στενὰ τοῦ Καν-
 P. 432 V. 350 τακουζηνοῦ διάβασις ὁμοῦ τῷ Ἀμοῦρ, τῷ τῶν Περσῶν ἐκείνῳ 5
 σατράπῃ. διαβάντι γὰρ ἔδοξε πείραν προσάγειν ταῖς πόλεσι, καὶ
 οἷς μὲν καθ' ὁμολογίαν παραδιδόναι οἱ σφᾶς αὐτοὺς ἐθελοντάς
 B πρὸς βουλήσεως εἶη τῇ ἐκείνου χειρὶ, τῶν προσηκόντων γερῶν
 ἀξιοῦν· οἷς δὲ τοῦναντίον, τούτοις δὲ τοῦναντίον. (B.) Μεθ' 10
 ἡμέρας οὖν ἀναλαβὼν τὰς δυνάμεις ἤγεν ἐπὶ τὴν πόλιν, ἧ Περι-
 θόριον ὄνομα. ἦν δὴ καὶ περιστρατοπεδεύσαντες, ἐπεὶ κἀκείνοι
 πολεμεῖν ἔγνωσαν, ἐπολιόρκουν. ἐπεὶ δ' ἐπὶ πολλαῖς κάμνοντες
 C ταῖς ἡμέραις ἐπέραινον οὐδὲν, ἄπρακτος λοιπὸν ἀναζεύξας ἐκεί-
 θεν οὐδὲ μὴ τῶν ἄλλων ἔτι προσάγειν βεβούληται· ἀλλ' ὄλαις
 ἠνίαις ἤλαυνεν ἐπὶ Αἰδυμότειχον, οὐκ ἀγαθὸν κὰν ταῖς ἄλλαις εἰ- 15
 ναι κρίνας οἰωνὸν τὴν ἀποτυχίαν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐκείνης τῆς
 πόλεως. (Γ.) Αὐτόθεν τολῶν λαμπρῶς ἀνλιζόμενοι, καὶ τῆς
 μακρᾶς ἐκείνης καὶ ἐπιπόνου διαίτης τὴν ἀνάλογον ἄλλαττόμενοι
 D θνημηθῆναι τε καὶ ἔραστῶνῃν, φρουρούς τε ἐκείνους Αἰδυμοτείχου
 τῆς πόλεως καὶ ἅμια στρατιώτας καὶ στρατηγούς ταῖς προσηκού- 20
 σαις ἡμεῖς βετο δεξιόσσει καὶ φιλοφροσύναις· καὶ πρό γε πάντων
 Εἰρήνῃ τῇ βασιλίδι πολλοὺς ἀπὸ γλώττης τοὺς ἐκ ψυχῆς ἀπέδιδου
 χαριστηρίους, ὧν τε ἐκαρτέρησε μακρῶν ὁμοῦ καὶ ποικίλων ἀνα-

14. ἐτι cod. Vat., ὅτι apogr. Par.

1. Sed haec quidem infra suis quaeque locis fusius exponentur. Nobis vero nunc necesse est illuc regredi, unde ad haec digressi sumus, et ubi superioris narrationis cursum interrupimus. Erat autem nobis sermo de Cantacuzeni et Persici illius satrapae Amurii transitu per Christopolitanas angustias. Transgresso igitur imperatori visum est oppida sollicitare; et ea quidem, quae voluntaria deditione in illius manum concedere ultro mallet, meritis praemiis afficere: quae autem secus factura essent, cum iis secus agere. (II.) Quamobrem post aliquot dies coactas copias ad urbem ducit, cui Perithorio nomen est. Eam primo circumscidet: mox illis ad bellum sese accingentibus, oppugnat. Sed quia multis ibi diebus exactis labore assiduo nil profecerat, motis inde castris deinceps nihil egit, nec caeterarum urbium ullam aggredi voluit, sed Didymotichum laxis habenis contendit, etiam in aliis ratus augurii esse non boni, quod ab illa urbe primo statim conatu repulsus foret. (III.) Confestim itaque splendide hospitio excipiuntur: diurnam illam et molestam vitae austeritatem pari hilaritate et iucunda animi relaxatione mutant: Didymotichi urbis custodibus, item militibus et ducibus, qua par est comitate et humanitate, Cantacuzenus gratum se exhibet: in primis Irenae imperatrici maximas gratias lingua et ex animo persolvit, quod diurnas et multiplices aerumnas in illis qui inter-

ῶν ἐν τῷ τῶν μεταξὺ μεγάλων ἐκείνων πραγμάτων κλύδωσι καὶ A. C. 1844
 ὧν ἐνεδεξάτο γενναίων ἀγώνων, ἐν τε βουλαῖς καὶ δώροις παν- Imp. Io. Pa-
 τοις καὶ μελιχίοις λόγοις, δι' ὧν ὁμοῦ στρατηγούς τε καὶ laeol. 3
 στρατιώτας ἀνεβρόννυε τε καὶ πρὸς τὸ εὐψυχότερον διανίστασθαι P. 433
 5 παρεσκεύαζε· πῆ μὲν θωπεύουσα, πῆ δ' ἐλέγχουσα· καὶ πῆ μὲν
 ταῖς δῆσφρόποις τῶν πραγμάτων ἐκείνων ποικίλαις μεταβολαῖς
 τὴν τῆς οἰκείας ἀντιτιθεῖσα διανοίας δξύτητα, πῆ δ' οικονομι-
 κῶς ἀντιπράττουσα ταῖς ἐκ Βυζαντίου λάθρα καὶ συχνὰ προσιού- B
 σαις ἄλλοτ' ἄλλοις τῶν ἐς Διδυμότειχον στρατιωτῶν ὁμοῦ καὶ V. 351
 10 στρατηγῶν ὑποσχέσεσθαι τε καὶ δολεροῖς μηχανήμασι, καὶ λαμ-
 πρῶς ἀνιστώσα κινδυνεύοντα πῆπειν φρονήματα. μάλιστα δὲ
 τοῦ δραστηρίου καὶ τῆς ἀγχινοίας αὐτὴν ὁ σατράπης Ἀμοῦρ ἔξε-
 πλάγη τεθναμακῶς, ἐπειδὴ γε ἐμεμαθήκει αὐτὴν οὔσαν αἰτιω-
 τάτην, ἀνθρωπίνως εἰπεῖν, τῆς διαμονῆς καὶ συστάσεως τοῦ τε
 15 στρατοῦ καὶ Διδυμοτείχου τῆς πόλεως καὶ δι' αὐτῶν τῆς τῶν C
 ὅλων τῷ βασιλεῖ πραγμάτων ἐν ἀσφαλεῖ καταστάσεως. καὶ ταῦτα
 μὲν τοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον· καὶ ὁ χειμὼν ἐν τούτοις ἐτελεύτα.
 (Δ.) Ἦρος δ' ἀρχομένου οἱ μὲν Βυζάντιοι τῶν ληστροικῶν
 κατὰ Διδυμοτείχου πολέμων καὶ λόγων ἀποστάντες, δέει τῆς ἐκεῖ
 20 Περσικῆς δυνάμεως, πρὸς ἕτερα πάλιν ἐχώρου βουλευόμενα.
 καὶ δὴ βέλτιον ἔδοξεν εἶναί σφισι, χρημάτων ἀφθονία κρύφα D
 περιέληλυθόσιν Ἀμοῦρ, τὸν σατράπην καὶ ἡγεμόνα τῆς Περσικῆς
 δυνάμεως, πείσαι καταλιπόντα Θράκην καὶ φιλῶν ἕρωτας οἰ-
 καδε πρὸς Ἀσίαν τάχιστα ἐπανήκειν. (E.) Τὰς δὲ τοιαύτας ὑπο-

cessissent magnorum negotiorum fluctibus constantissime pertulisset; quod
 fortem animum praestitisset rebus difficilibus; deliberando scilicet; omnis
 generis dona largiendo; mollibus dictis confirmando atque in meliorem spem
 erigendo duces pariter et milites; ac nunc quidem blandiendo, nunc incre-
 pandō; nunc celeribus et variis temporum illorum vicissitudinibus ingenii
 sui vividam vim opponendo; nunc sapienter occurrendo machinationibus
 dolosis et pollicitationibus, quae ad tentandos Didymotichi milites et duces
 alias alios Byzantio clam et crebro venissent: denique animos vacillantes
 egregie relevando. Maxime autem eius strenuitatem et solertiam stupuit
 atque admiratus est Amurius, postquam accepit uam hanc, quantum hu-
 manis viribus praestari posset, effecisse, ut et milites et ipsa urbs Didymo-
 tichum constantes in fide manerent, eademque opera ut imperatori negotia
 omnia in tuto essent collocata. Et haec quidem ita se habuerunt: αἰμα
 interea hiems abiit. (IV.) Vere ineunte Byzantii ab oppugnando per αἰμα
 atrocina et insidias Didymoticho abstinentes, metu Persicarum virium, quae
 illic erant, ad alia se consilia converterunt. Et hoc quidem optimum illis
 visum est, magna pecuniae vi clam circumvenire Amurium, satrapam et du-
 cem Persici exercitus, etque persuadere, ut relicta Thracia, amicisque et
 amoribus dimissis, in Asiam abiret quamprimum ac domum reverteretur.

- A. M. 6852 σχέσεις ἐκείνου δείξαντος Καντακουζηνῷ, ἔδοξε τὰς τοιαύτας ἐπι-
 Ind. 12 νοίας ἐτέραις κατασοφίσασθαι βαθυτέραις. „χρήματα γὰρ εἰς δέ-
 Εκα,” φησὶ, „χιλιάδων ἐπέκεινα ἀριθμὸν ἀνόντα τοῖς Βυζαντιοῖς
 ἐκδεδωκόσιν, σφίσι μὲν ζημία μεγίστη γίνεται καὶ ἀσθένεια πρὸς
 τὰ πολεμικά· ἡμῖν δὲ λαβοῦσιν ἰσχύς προστίθεται μᾶλα κρατίστη 5
 πρὸς τὸ τῆς κοινῆς ταυτησὶ μάχης κλυδώνιον.” τούτων τοίνυν εἰς
 τοῦτο μελέτης ἰόντων καὶ πρὸς γε μειζόνων ἐπὶ τούτοις ἐτέρων,
 καὶ ἕμα προστιθεμένης καὶ τῆς τοῦ Περσικοῦ ταρακωπρωίας στρα-
 τοῦ, ὅποια καὶ ὄση διάγουσιν ἐν ἄλλοτρίᾳ γῆ, καὶ μηδὲν εἰς ἀ-
 F τάρχη τοσούτου στρατοῦ κεκτημένη διαίταν, ὄχρητο διωβὰς εἰς 10
 Ἀσίαν ὁ σατράπης Ἀμοῦρ μετὰ τῆς δυνάμεως, ἐπαγγελόμενος
 ὀλίγω ὕστερον ἐπικουρος ἰσχυρότερος Καντακουζηνῷ ἐπανήξειν.
- P. 434 β'. Κατὰ δὲ τοῦτον τὸν χρόνον ἑξαίσιοι τινες ἀνεβῆναι
 κατὰ Βυζαντίον καὶ τῶν αὐτοῦ προαστείων σεισμοὶ καὶ βρασμοὶ
 θαλάττιοι, καὶ ὡς ἐκ πετροβόλον θυμοῦ πλήρους ἐβῆλθησαν κατὰ 15
 τῶν τῆς γῆς καρπῶν γάλαζαι· ὡς ἐκεῖνα τῆς γραφῆς συμπεσεῖν·
 ψεύσασθαι ἔργον ἑλαίας, καὶ τὰ πεδία μὴ ποιῆσαι βρωσίν· συ-
 κῆν τε μὴ καρποφορῆσαι καὶ γεννήματα ἐν ταῖς ἀμπέλοις οὐκ
 εἶναι· ἐκλείπειν τε ἀπὸ βρώσεως πρόβατα καὶ μὴ ὑπάρξει βόας
 B ἐπὶ φύτνας. ἄρξασθαι μέντοι συνέβη τοὺς τοιοῦτους σεισμοὺς 20
 καὶ κλόνας τῆς γῆς ἐν μέσῳ που τῷ φθινοπώρῳ, ἄρτι τοῦ ἡλίου
 τὰ τοῦ σκορπίου προοίμια παραλλάττοντος. καὶ τὴν μὲν πρώτην
 ἡμέραν δις ἐτίναξε τὴν γῆν ὁ θεός· οὕτω γε μὴν ἐμβροιδῶς, ὡς
 ἀπογνῶναι τοὺς πλείστους τὸ ζῆν ὑπὸ δέους· οἰκίας τε καταπε-

(V.) Quas ille pollicitationes quum Cantacuzeno indicasset, placuit machinationem illam occultiori machinatione eludere. „Etenim,” inquit, „si Byzantii supra decem millium summam numeraverint, damnum erit illud ipsis maximum, et minus multo virium ad bellum gerendum supererit. Nobis autem, si acceperimus, vires longe maximae accedent ad sustinendum communis huius belli aestum.” In hanc illi cogitationem cum venissent, ac maiora insuper alia reputassent, accedentibus simul Persici exercitus aerumnis, quales et quantas ii patiuntur, qui externo in solo degunt; praesertim ubi nihil inest, quo ali possit tanta multitudo; abiit satrapa Amurius et in Asiam cum copiis traiecit, pollicitus Cantacuzeno rediturum se brevi validioribus cum auxiliis.

2. Per illud tempus sinistri quidam proruperunt in Byzantium et in Byzantii suburbia terrae motus ac maris effervescentis aestus, ruitque, tanquam ex balista violentissima, grandinis imber in fructus terrae; ita ut illud Scripturae apte caderet: mentitum esse opus olivae, et arva non fecisse escam, ficum non attulisse fructum, et non fuisse germina in vineis: defecisse ab escā oves, et non fuisse boves in praesepibus. Accidere autem primum illi terrae motus et illae agitationes autumno fere medio, cum sol initia Scorpii praetergrederetur. Ac primo quidem die bis Deus terram agitavit; idque tanta violentia, ut plerique prae metu salutem desperarent.

οἷν ἐγεγάνει καὶ τὰ πλείστα τῶν τοῦ Βυζαντίου τευχῶν. ἀμπέ- A. C. 1344
λων δὲ φραγμοὺς καὶ κήπων περιβόλους οὐδὲ μεμνήσθαι χρεῖ. Imp. Io. Pa-
πάντες γὰρ μικροῦ κατεβρόβησαν ἄχρι κρηπιδῶν· ὡς δυσπρόσο- C
δον γίνεσθαι πῦσαν ἀγνίαν τοῖς παρῴσοι, σωρηδὸν ἐβρόμμενων V. 352
5 τῶν ἐντεῦθεν ἐρειπίων. (B.) Ἐκκέχεται δ' ὁμοῦ καὶ τὸ τῆς Θα-
λάττης ῥόδιον ὡς ποθῶτάτω τῆς χέρσον· καὶ μάλισθ' ὅπη πε-
διάς καὶ ἰπήλατος ἦν ἡ γῆ, μέχρι καὶ ἐς δέκα σταδίου. συνεξ-
ήλασε δ' ἔνια καὶ ἐνιαχοῦ τῶν ἀκατίων, ὅσα πρὸς τοῖς λιμέσι
καὶ τοῖς ἄλλοις παραλλοῖς, καὶ συνέτριψεν ἐν τῇ μεσογελῷ· καὶ D
10 πλείστας δὲ κατέκλυσε χώρας, αὐτοῖς ἀνδράσι καὶ ποιμνίοις καὶ
ζεύγεσι. παλινδρομοῦντός γε μὴν τοῦ ῥοδίου μεθ' ἱκανὸν πρὸς
τῶς συνήθεις καὶ τεταγμένους ἐὼνάς, ἦν ἰδεῖν ἰλύος τὰ πάντα με-
στὰ καὶ λυθῶν νεκρῶν. (Γ.) Αἰσθησιν μέντοι τοῦ τοιοῦτου
γενέσθαι φασὶ τιναγμοῦ καὶ σεισμοῦ μέχρι Λυσιμαχίας, καὶ βραχῶ
15 τι Χερβόνησου ἐπέκεινα· ἥμισυ δ' οὖν τὸν ἴσον γε τρόπον·
ἀλλ' ὥσπερ ἐξ ὄρητηρίου καὶ ῥίλης τινὸς ἀρξάμενον τοῦ Βυζαν- E
τίου ἠρέμα καὶ κατὰ βραχὺ προϊόντα τε ἐνδιδόναι καὶ ὑφειμέ-
τως βαδίζουσαν κατὰ τὸ ἀνάλογον αἰεὶ ταῖς ἐφεξῆς παραπέμπειν
χώραις καὶ πόλεσι τὴν τοῦ κλόνου συνάφειαν· παραμῆναι δ'
20 ἄχρι καὶ αὐτοῦ γε τοῦ θέρους ἐφ' ἡμέρα καὶ νυκτι, μετῶ τε καὶ
ἐλάττω τὴν αἰσθησιν παρεχόμενον. (Δ.) Κατὰ μέντοι περίοδον P. 435
χρονικὴν τοῦ κατόπιν βαδίζοντος φθιναπύρου ἐκ τῆς αὐτῆς
ὑψαύτως ἡμέρας ὅμοιοι πάλιν ἀρξάμενοι τὴν γῆν συνετάραττον
τε καὶ ἐθορύβον σεισμοί· ὡς ἐκ τῆς τῶν τοιοῦτων σεισμῶν συν-

Sed et domus ceciderunt, et maxima pars murorum Byzantinorum. Vincorum autem macerias et hortorum septa ne quidem commemorari oportet. Ea enim ferme omnia a fundamentis proruta sunt; ita ut praetercuntibus viae omnes aditu difficiles existerent, ruderibus inde evulsis acervatim iacentibus. (II.) Tum etiam simul maris fluctus in terram procul effusus est, illac maxime, qua planum et equitabile solum erat, ad decem usque stadia; et secum alicunde propulit parva navigia, quae scilicet in portibus erant aliisque oris maritimis, confregitque in mediterraneo; ac plurimos cum ipsis tam hominibus quam gregibus et iumentis agros submersit. Recurrente autem fluctu aliquanto post ad solitum definitumque alveum, omnia videre erat limo plena et piscibus mortuis. (III.) Et eius quidem tremoris ac terrae motus sensum ad Lysimachiam usque dicunt pervenisse, et paulo ultra Chersonesum: at nequaquam eundem in modum. Sed a Byzantio tanquam ab sua sede et radice cum incepisset, sensim ac paulatim progrediendo remisisse, et lenius usque proportione euntem agitationis suae tenorem ad regiones urbesque posteriores transmisisse; ita autem durasse ad ipsam usque aetatem diu noctuque, ut modo maiorem modum minorem sui sensum praerberet. (IV.) Enimvero revoluto insequentis autumni tempore, eadem pariter die iterum exorti similes tremores terram concusserunt ac turbaverunt; adeo ut continua illa agitatione ea, quae columnas lateritias imposita

- A. M. 6852 *εχειας τον τ' ἐπι του πλινθιατου κινος εν ἀγγελικῳ τῷ σχήματι*
 Ind. 12 *χαλκῶν ἀνδριάντα και ἅμα τον του προβεβασιλευκότος Πα-*
λαιολόγου τῆ βίῃ καταγωγησθέντας τῷ μὲν ἐπι θατέρου τῶν
Βῶμων κεκλιῖσθαι τὴν κεφαλὴν, τῷ δὲ πρὸ ποδῶν ἐξῆρίφθαι τον ἐν
χεροῖν τῆς πόλεως σχηματισμόν· ὡς εἰκασμοῖς τισιν ἐντεῦθεν ἐν-5
νοίας τινὰς ἀναλεξαμένοις ἐνλοῖς ἀποπεφάνθαι, μὴ εἰς μακρὰν
τῆς τῶν Παλαιολόγων αὐτοκρατορίας ἔσεσθαι τὴν καταστροφὴν.
 (E.) *Κἀπὶ τούτοις τὸ προπεπονθὸς τῆς ἐώας ἀψίδος τοῦ τῆς τοῦ*
θεοῦ Σοφίας νεῶ καταπονόμενον ἡσυχῇ παρεβῆγγοντο μῦλλον
 C αἶε, *και πολλὰς ἐκείθεν ψηφίδων και πλινθῶν κατέβῆπττε, μέχρι 10*
τῆς παντελοῦς πτώσεως· περὶ ἧς ἡμῖν κατὰ χώραν ἰοῦσιν ἀπο-
χρώντως λελέξεται. νῦν δ' ἐπανακτέον τον λόγον και διηγητέον,
ὅσα ἐν τῷδε τοῦ χρόνου ἰδίᾳ συνεπεπτώκει γενέσθαι τοῖς Βυ-
ζαντίοις.
- V. 353 *γ'. Ἐπει γὰρ Ἀποκαύκη τὰ κατὰ γνώμην οὐκ εὔδοα κατὰ τοῦ 15*
 D *βασιλέως ἐβάδιζεν· ἀλλ' ἐκείνῳ μὲν ἐκ τοῦ τῆς ἀπογνώσεως βυ-*
θου δεξιῶς ἀνέβαινεν ἡρέμα τὰ πράγματα και ἀνεβῆγγοντο πρὸς
τὸ εὐθαρσέστερον· τούτῳ δ' οὔτε τὰ κατὰ θάλατταν ἐπιπέδας
παρεῖχε θαρρόουσας, οὔτε τοῖς κατ' ἡπειρον δεξιόν τι καθίστατο
σύμβολον· ἐφ' ἑτέρας ἐτρέπετο μηχανάς. ἔγνω γὰρ προβιβασμοῖς 20
 E *γεγῶν και προσόδων πόροις ὑπελθεῖν τον τε πατριάρχην και ἅμα*
τον Γαβαλαῦ Ἰωάννην· ὃς γλωττοδαίδαλόν τινα πρὸς τῆς φύ-
 P. 436 *σεως κτησάμενος εὐστομίαν μάλα τοι πιθανὸς ἐδόκει τοῖς ἀκού-*
ουσι, τοῖς τε ἄλλοις και ὅσοι τὴν βασιλειον συνεκρότουσιν σύγ-

est, statua aerea angelico habitu, nec non simulacrum illius Palaeologi, qui novissime imperaverat, violentiae cesserint, et illi quidem caput in alterum humerum inclinatum sit; huic autem ad pedes provoluta sit ea, quam habebat in manibus, figura urbis. Nonnulli itaque coniectantes et quaedam inde praesagia capientes non longo post eversum iri dixere Palaeologorum imperatoriam auctoritatem. (V.) Ad haec ea, quae ad orientem vergit, templi sanctae Sophiae testudo, laborans ea parte qua iam affecta erat, paulatim iam magis ac magis fatiscebat; atque inde calculi et laterculi frequentes decidebant, quoad tota tandem procubuit: qua de re infra abunde suo loco dicturi sumus. Nunc autem revocanda inde oratio, et quidquid per illud tempus Byzantiis seorsim acciderit, narrandum.

3. Quia Apocausco in iis, quae adversus imperatorem moliebatur, ex sententia non succedebat, sed Cantacuzeni quidem res ex profundissima desperatione commode emergebant paulatim et auctis viribus animum ei addebant; illi autem neque a mari spes ulla satis fida affulgebat, neque res a terra ita se habebant, ut ex iis bonum omen capere posset: ad alias machinationes mentem appulit. Decrevit enim honorum amplificatione et oblatiis redditibus circumvenire patriarcham simul et Ioannem Gabalam; qui cum a natura accepisset artificiosam quandam dicendi facultatem, eloquentissimus videbatur audientibus, tum aliis, tum maxime iis, quibus principis

κλήρον καὶ βουλὴν. (B.) Πολλοῖς τοίνυν τὸν πατριάρχην κω-
 κλόμενον οὐκ εἶσι καὶ κηδεσταῖς καὶ ἀπογόνοις, καὶ πλήθει συγ-
 γενείας παντοδαπῆς, τιμαῖς ἄλλαις ἄλλους μετεωρίσας, καὶ χω-
 ρίων ἐπιδόσεις εὐπορον καταστήσας τὸν βλον αὐτοῖς, ξένας
 5 ἔπειτα ἐπενόμ τιμῶν παρενθήκας τῇ πατριαρχικῇ δι' αὐτὸν πε-
 ριωπῆ. αἱ δὲ ἦσαν, μῆτ' ἐν ὑπογραφαῖς, μῆτ' ἐν καλύπτρῳ κει-
 10 φιλῆς ἐπεσθαι τοῖς παλαιοῖς ἐθισμοῖς, μῆθ' ὑποδήμασι τοῖς
 ὁμοίοις ἔτι κεχρησθαι, ἀλλ' ἐρυθροῖς μὲν αὐτοῖς. Σηριακοῖς δὲ
 καὶ χρυσοῖς τὴν καλύπτραν ὑφάσμασι κεκοσμησθαι. χρῶματι δ'
 15 αὐτὸν ἀκινθίνῳ τὰς τῶν ἐπιστολῶν καὶ ψηφισμάτων ἐγχαράττειν
 ἐπισημασίας. (B.) Καὶ τὸ εὐλογον τῆς αἰτίας προσεπιφέρων τῇ
 καινοτομίᾳ καὶ προθεραπεύων ἔφασκεν ὡς „πάλαι ἐχρῆν κεκυρῶ-
 20 σθαι τοῦτ' ἐπὶ τὸ δικαίωμα τῇ τῆς βασιλευούσης τῶν πόλεων ἐκκλη-
 σία, ὅτε πασῶν ὁπόσαι ὑφ' ἡλίον πόλεις εἰσὶν ὑπερεχούσης κατὰ
 15 τε μέγεθος καὶ πολιτείας ἐγγένειαν. καὶ πρὸς γε ἔτι Κωνσταντινῶν
 τῷ μεγάλῳ βασιλεῖ τειχίσαντι ταύτην, καὶ τὸ τῆς Ῥώμης ἀξίωμα
 μετὰ τῆς βασιλείας ἐνταυθοῖ μετενηνοχότι, καὶ ἂ τῇ ἐκκλησίᾳ
 παρέσχεον ἐκεῖ προνόμια, συνηκολούθησε καὶ ταῦτα καὶ μετηνέ-
 20 χθη πρὸς ταύτην ὡς τὸ εἶκός. εἰ δὲ τοῖς ἐκείθεν ἡμελεται ἐπι-
 20 σκόποις καὶ διαδόχοις ἐνθάδε τῶν θρόνων, τί πρὸς ἔπος ἡμῖν
 τήμερον; οὐ γὰρ νόμον τοῖς θυμηγόνοις εἶναι χρεῶν, ἂ τοῖς γο-
 νεύουσιν ἐκ περιπετείας τινὸς πεπλημμελεται, ἀλλὰ διόρθωσιν V.354
 μᾶλλον τοῖς ἄνω γίνεσθαι κάτωθεν, ὥσπερ ῥέματος ἀνατρέ-
 χοντος ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ βλου· ἐξεῖναι γε μὴν καὶ οἷς πρὸς βουλή-

consistorium et curia constabat. (II.) Quam itaque multis liberis, affini-
 bus, nepotibus, et numerosa omnis generis cognatione premeretur undique
 patriarcha, ad honores alii alios proveci et praediis ditati ad opulentiam
 pervenerunt. Mox et novas propter eum honore accessiones excogitavit,
 quibus patriarchalis apex decoraretur. Hae autem erant: ne, quantum ad
 subscriptiones et ad capitis tegmen, maiorum institutum retineret, neve iis-
 dem quibus antea calceis uteretur, sed ut rubri illi quidem essent; infulam
 autem Serico aureoque textu haberet ornatam; epistolas vero et decreta
 coloris hyacinthini litteris consignaret. (III.) Cui novae rei speciosam rationem
 praetendens, ac velut praeparationem adhibens, dictitabat, pridem
 id iuris attribui debuisset principis urbis ecclesiae, utpote quae omnibus,
 quotquot sub sole essent, urbibus magnitudine et imperii nobilitate ante-
 cederet. „Imo vero,” aiebat, „fundata ab imperatore Constantino Magno ea
 urbe, translatisque ad eam cum imperio ipsius Romae honoribus, etiam ea,
 quae Romanae ecclesiae concesserat, privilegia simul transierunt et ad istam,
 ut par est, translata fuerunt. Ea si ab sequentibus episcopis et huiusce
 pontificiae sedis successoribus neglecta sunt, quid istud ad nos hodierna
 die? Nec enim oportet legis instar obtinere apud posteros, si quid a ma-
 ioribus temere peccatum fuerit: sed potius superiora emendari per poste-
 riora, quae per quosdam rivos, publicae utilitatis causa ad fontem recur-

A. M. 685² σεως ἂν συνορῆν γένηται, καὶ τὸν χρόνον, ὡσπερ ἐκ ταυτομάτου
Ind. 12

Ε σαφῶς εἰς τοῦτο συνελάσαντα τύχης τὰ πράγματα, μονονοχὶ
συλλαμβάνοντά πως ἡμῖν καὶ μάλα εὐδοα προκατιστῶντα τῆς
μελέτης ἡμῶν ταυτησι τὰ προοίμια. ἢ φρασάτω τις ἐμοὶ παρελ-
θῶν, ποῖος χρόνος εἶδεν εἰς ταῦτ' ἀμφοτέρα συννεχθέντα, βα-
5 σιλείαν ἅμα καὶ ἐκκλησίαν· καὶ πατριάρχην ἅμα καὶ τοῦ τῶν
F Δημοσίων κηδομένου πραγμάτων βασιλέως χηρεύουσαν βασιλίδα
πρὸς ἓν καὶ ταῦτ' ἐξινέναι καλῶς ἐνδιαίτημα, καὶ οἶκον δυοῖ
τὸν αὐτὸν ἐν ταυτῶ καθίστασθαι, τὸ βασιλικὸν παλάτιον· καὶ
τὸν μὲν ἀποσώζειν εἰκόνα ψυχῆς, τὴν δὲ σώματος· καὶ τὸν μὲν 10
ἀντὶ μὲν βασιλέως τοῖς πράγμασι γίνεσθαι τοῖς πολιτικοῖς, ἀντὶ
δὲ πατρὸς τῷ ταύτης ὄρφανῷ παιδὶ τῷ νέῳ βασιλεῖ· τὴν δ'
ὑπέκειν ὅσα καὶ ἡγεμόνι χρηστῷ καὶ μόνῳ δυναμένῳ σώζειν τὴν
P. 437 ἀρχὴν ἀσφαλῶς, ὅσα καὶ κυβερνήτης, καθάπερ ὀλκάδα πλημμυ-
λῶς ἐφ' ὕγραῖς ταλαντευομένην θαλάττης ἀγκάλαις. εἰ δὲ ταῦτα 15
τῆδε ἔχει καὶ οὐδὲν ὑποτρέχει ψεῦδος τὰ εἰρημένα, τί κωλύει
καὶ παρυσήμοις καὶ τισὶ τεκμηρίοις βασιλικοῖς σκιωδῶς πως κέ-
χρησθαι πρὸς τὴν τῶν οὕτως ἀληθῶν βεβαίωσιν;" (A.) Οὕτω
B μὲν οὖν εἰρωνικοῖς μᾶλλον ἢ γοητεύουσιν ἄλλως ὑπερχόμενος λό-
γοις καὶ τὸ παθητικὸν τῆς τοῦ πατριάρχου θωπεύων ψυχῆς ὁ 20
Ἀπόκαυκος τᾶλλα μὲν ἀσμένως προσήκουσθαι ἐπεπέλκει· τὸ δὲ
τῶν ἐρωθρῶν πεδίων γῆν μὲν ἦκιστα διὰ τὸ τῆς καινότητος
θράσος· χωροῦντος δ' ὑπὲρ τοῦ χρόνου, διὰ τὸν τῶν δυοῖν ἐθι-

1. ἐκ Boiv. pro ἐξ. 5. εἰς ταῦτ' Boiv. pro εἰς τοῦτ'. 19. ὑπερ-
χόμενος corr. Boiv. pro ὑπερσχόμενος.

rentes. Volenti certe cuilibet videre est, ipsa haec tempora, rebus quasi sponte in eum statum deductis, nobiscum paene quodammodo conspirare, ac viam ad ea quae meditamur facillimam velut sternere. Sin minus, prodeat aliquis doceatque nos, ecquodnam tempus haec duo in unum coalescere viderit, imperium et ecclesiam: patriarcham autem et imperatricem orbata coniuge, a quo reipublicae cura sustineretur, bene in unum atque idem hospitium convenire, eandemque utrique domum eodem tempore esse, palatium imperatorium: atque illum quidem animae instar habere; hanc vero corporis: illam et imperatoris vice in republica fungi, et parentis loco esse orbo illius filio, iuniori imperatori; hanc vero obtemperare, tanquam optimo rectori, ac tanquam ei, qui solus possit imperium haud dubie servare, ut navim gubernator in humido maris gremio temere fluctuantem. Quod si haec ita se habent, nec mendacium ullum in orationem meam irrepsit, quidam et insignia et aliquam imperatoriae dignitatis notam usurpas quoquomodo adumbratam, ad veritatis tantae confirmationem?" (IV.) Sic Apocaukus hominem dictis aggressus ironici magis quam alioqui fallacibus, et patriarchae animum, qua moveri poterat, blande afficiens, ut illa quidem alia facile admitteret persuasit; non autem, ut rubros quoque calceos; quos ille negavit se accepturum in praesenti propter novae rei insolentiam: at pro-

σμόν, ἐπαγγελιασθαι εὐπαράδεκτόν πως ἔσεσθαι καὶ τὸ τρίτον. A. C. 1344
Imp. Io. Pa-
laeol. 3
 τὰ γὰρ ἐκπληκτικὰ τῆς ὑπερηφανίας οὐ τὸ τῆς ὄρας αἰφνίδιον
 κατασβέσαι δύναται, ἥψιστα μεντῶν ἐκπυρσεῦσαι μᾶλλον καὶ φθό-
 ρον ἐγείρει σκληρόν τινα καὶ δυσκαρτέρητον· τοῦ δὲ χρόνου
 5 ῥέοντος, ὁμαλῶς πως ἤδη καὶ τὸ τῆς ἐκπλήξεως ἐκείνης δαπυ-
 νᾶσθαι καὶ μαραίνεσθαι θρόσος, ἡρέμα καὶ κατὰ μικρὸν ἐμμελε-
 τηθείσης ταῖς τῶν ἐντυγχανόντων ὄψεσι διὰ τὸ συνεχές τοῦ συν-
 διαιτῶσθαι. τούτου μὲν οὖν ἕνεκα τοῖν δυοῖν ἀρκεσθῆναι και-
 νοτομήμασι μόνοις ἐν τῷ παρόντι, τοῦ τρίτου μετεωρισθέντος ἐς
 10 τοῦπιόν· μὴ ἐπιστῆσαι πρότερον ἐθέλησαντα, καὶ γνόντα τὴν D
 τῶν προτέρων ἐνταῦθα διάνοιαν, ἐν τῷ μετρίῳ τοῦ ἤθους ἴστα-
 σθαι, καὶ μὴ κινεῖν πατέρων ὄρια· ἀλλ' ἦττω γενόμενον δόξης,
 πολλὴν ἐπιφερομένης τὴν ἀωρίαν, ἀγώγιμον εἶναι τοῦ λοιποῦ
 τοῖς ἐμπαλῆεν ἐθέλουσι, μέχρι τοῦ, συμφέροντος ἐξ αὐτῶν ἐναρ-
 15 γῶς τῶν πραγμάτων σαφῆ τὸν χρόνον σύμβουλον ἐσχηκότα, συν-
 ἔναι μὲν ὡς φείδεσθαι χρόνου καὶ τύχης ἐχρήν, μὴ δυνηθῆναι E
 δ' οὖν οὐδὲ μικράν τινα τὴν ἐν δεινοῖς ἀσφάλειαν ἐαυτῷ πορίσα-
 σθαι, ἀλλ' ἐς ἀτεκμάρτους καὶ μάλα παντοδαποὺς κακῶν συνω-
 σθῆναι βυθούς. (E.) Τὸ γὰρ τῆς ἐπισκοπῆς ἀξίωμα καὶ τὸ
 20 ψυχῶν ἄρχην, τοῦ κρατίστου μέρους τῶν ἐν τῷ κόσμῳ συλλή-
 βδην ἀπάντων εἰπεῖν, σφόδρα τοι μέγιστον καὶ περιφανές εἶδος
 τοῖς τὰς ἀρίστας πάλαι συντάττουσι τῶν πολιτευῶν νομοθέταις F
 καλῶς ἔχειν ἔδοξε, τὸ τῆς ἀνθρωπίνης γνώμης φυλαττομένοις

cedente tandem tempore, ubi duabus illis rebus assuetum esset, etiam ter-
 tiam facile admissurum se promisit. Quam enim fastus moveret indigna-
 tionem, eam tantum abesse, ut praematura festinatio posset placare, ut etiam
 incenderet multo magis, et facillime invidiam acerbam et vix tolerabilem
 conflaret; tempore autem labente, etiam novitatis illius insolentiam leniter
 iam quodammodo evanescere ac deleri, sensim acilicet et paulatim hominum
 oculis ex praemeditatione et assidua vitae consuetudine insinuatam. Ea-
 propter duobus illis novis privilegiis contentum esse se in praesenti dixit,
 tertii acceptione in posterum dilata. Nec antequam id faceret animum ad-
 vertere voluit, cognitoque maiorum super ea re instituto, perstare in animi
 moderatione, constitutosque a patribus terminos non movere: sed intempe-
 stiva prorsus gloria velut captivus duci maluit, atque obnoxius esse in po-
 sterum volenti cuilibet illudere; donec, tempore certioris consilii auctore,
 quid utile esset ex ipsa rerum evidentia edoctus, occasione et fortuna mo-
 derate uti debuisset se intelligeret; securitatem autem sibi in periculis ne
 minimam quidem parare posset; sed in caecos et multiplices calamitatum
 fluctus delaberetur. (V.) Episcopalem enim dignitatem et imperium in ani-
 mas, quae pars est (ut omnia complectar) totius mundi optima, maximum
 quiddam atque illustre esse cum scirent ii legislatores, qui praestantissimas
 quondam respublicas constituerunt; bonum iis esse visum est, humani animi

A. M. 6852 εὐόλισθον καὶ ἐπισφαλές, ὡσπερ δεσμῶ τινι τῷ ταπεινοτέρῳ τοῦ
 Ind. 12 σχήματος κολάζειν τῆς τύχης τὸ μέγεθος, ἵνα μὴ τὸ τοῦ θρά-
 V. 355 σους ἀκόλαστον ὡσπερ μέθη τις ἐγγένηται τῷ, καὶ πρὸς τυ-
 ραννίδος ὑπόθεσιν ἐξοκέλων μεγάλων ἄρξῃ τοῖς πολιτικοῖς πρά-
 P. 438 γμασι τῶν κακῶν. τὸν δὲ τῆς βασιλείας ὄγκον σωματίων μὲν καὶ 5
 δημοσίων ἄρχειν πραγμάτων, ἥττονος μέρους ἢ κατ' ἐκεῖνο·
 ὅπλων δὲ καὶ στρατιωτικῶν θορύβων περιβεβλησθαι δύναμιν, καὶ
 τοῦτοις τὸ τοῦ μεγέθους ἐκείνου κατὰ τὸ εἰκὸς λειπόμενον ἀν-
 τανισοῦν. αἱ γὰρ ἀπλαῖ καὶ μονοειδεῖς πολιτεῖαι ῥῆστα πρὸς ἀτο-
 πλίαν ἐκτρέφουσιν, ἐρημία τοῦ βοηθήσοντος· μιγνύμεναι δέ πως 10
 καὶ ἀνακεραυνώμεναι μετριώτερον τὸ ἐπικίνδυνον ἔχουσι, θυτέ-
 B βρου θύτερον ἐπιρῶννόντος καὶ ἀνεγείροντος, ὅταν εἰς κακίας
 ἐκτοπλῆται βάρυθρον, καὶ τυραννίδος ἐνοχλοῦντες διασαλεύωσι
 τινες τὸ λογιζόμενον θόρυβοι. ὅθεν ἐκεῖνο μὲν λύσις καὶ ἀταξίαν
 εἰσάγει τὸ μέρος καὶ ἀνατρέπειν δίδωσι χώραν ἡρέμα τοὺς θε- 15
 μέλλους τῆς εὐταξίας εἰς ἔδαφος, ἣν μὴ τις ἐπίσχη· τὸ δ' αὐτο-
 φυῶ καὶ αὐτογεώργητον ἔχει τὴν χάριν τοῦ κρείττονος καὶ κό-
 C σμος τις ἀτεχνῶς ἐναρμόνιος ὄλω τῷ βίω καθίσταται. (ζ'.) Ἄλεον
 τοιγαροῦν καὶ πατριάρχην τουτοῖ τοῖς εἰθισμένοις νομίμοις ἐμι-
 μένειν, καὶ μὴ σαλεύειν ὄρους σὺν λόγῳ πάλαι κειμένους· ὁ δὲ 20
 κακοβουλία χρώμενος λέληθεν ἅμα ἑαυτῷ καὶ τὰ Ῥωμαίων ἀπο-
 βωλεκῶς πράγματι, σφίσι ἐν βραχεῖ παντοδαπῶν ἐπινεύσας
 κλύδωνας συμφορῶν. καίτοι εἰ φοβερός καὶ περίβλεπτός τις βα-

22. ἐπιχεύσας coni. Boiv.

naturae lubricae atque infirmae consulere, et humilliore habitu quasi vin-
 culo quodam coercere eius conditionis amplitudinem, ne audacia esraenis
 alicui tanquam ebrietas accederet, et ad tyrannidem provecta magnorum
 malorum causa publicis rebus existeret. Regiae autem potestatis imperium
 esse in corpora ac civium fortunas voluerunt; quae pars est ignobilior
 quam illa; at armorum et strepitus militaris robore vallatur, ac per haec
 supplet id, quod sibi ad magnitudinem illam deest. Nimirum ea imperia,
 quae simplicia et uniusmodi sunt, facillime ruunt in peius, quia alieno auxi-
 lio destituta sunt: commixta autem et invicem contemperata minus periculi-
 tantur, altero alterum corroborante atque erigente, quoties hoc vel illud
 praeceps in vitium fertur et ratione tyrannicis quibusdam tumultibus emota
 perturbatur. Itaque illud quidem ad dissolutionem legum et licentiam vergit,
 hoc vero nativum et suapte excultum quandam habet gratiae excellentioris
 florem, ac toti mundo ornamentum existit omnino aptum et congruens. (VI.)
 Cum itaque et hunc patriarcham oporteret intra veteris instituti fines ma-
 nere, ac non terminos pridem bene constitutos revellere; tamen quia malo
 consilio usus est, insciens et se et Romanum imperium simul perdidit, mul-
 tiplicium calamitatum fluctibus brevi tempore superinductis. Atqui si me-

σιλεῦσιν εἶναι καὶ ἄρχουσιν αὐτῷ πρὸς βουλήσεως ἦν, ἐς τὸν A. C. 1344
 σωτήρα βλέπειν ἔδει τούτῳ Χριστὸν, καὶ τὴν ἔνδοξον ἀδοξίαν Imp. Io. Pa-
laeol. 3
 ἐκείνου μιμεῖσθαι, οὗ μάλιστα καὶ τὴν εἰκόνα φέρειν τὸ τῆς ἱερα- **D**
 τείας νερόμισται σῆμα. εἰ γὰρ Ἀλέξανδρος ἐκείνος ὁ μέγας, ὁ
 5 καδ' ὅλης μικροῦ τῆς Ἀσίας ἐλάσας, τὸ Διογένους αἰδοῦμενος
 ἑμακάριζεν εὐτελὲς καὶ ἀπέριττον, μᾶλλον ἢ τὸν τῆς ἑαυτοῦ βυ-
 σιλείας ὄγκον καὶ πλοῦτον· πολλῶ ἂν δῆπου ῥῶον τουτοῖσι βασι- **E**
 λειῖς τε καὶ ἄρχοντες ἑμακάριζον, εἰ οὗ τὴν εἰκόνα τέτακται φέ-
 ρειν, τούτου τὸ ἄτυφον καὶ λιτὸν τῆς διαίτης αἰεὶ διετέλει μι-
 10 μούμενος. ἀλλὰ μὴν πρὸς ἐναντίους ὀπίσωποτε περιτρέψας κανό-
 νως τὴν εὐσχήμονα καὶ βελτίστην κατάστασιν τῆς αὐτονομίας
 ἐκείνης, οὗ μὲν τυχεῖν ἐπεθύμει, περιφανῶς ἐκπέπτωκεν· οὗ δ'
 εἶχε, περιφανέστερον ὁμοῦ καὶ αὐτοῦ συνεκπέπτωκεν, ἀντὶ μὲν
 δεσπότην καὶ πατρὸς ἑαυτὸν προφανῶς καταστήσας ἀνδράπο- **F**
 15 δον· ἀντὶ δὲ περιβλέπτου δόξης, ἀδοξίας κληροῦχον λαμπρᾶς·
 οὕτω μακρὰν ἐπισύρειται πανταχοῦ τὴν ἄωρίαν τὸ ἄγαν φιλοτι-
 μείσθαι, καὶ πρὸς ὑπαιθρον παρεξάγει μανίαν ἢ τῆς ἐξουσίας
 αὐθάδεια. (Ζ.) Τούτου μὲν δὴ οὖν οὕτω ῥῶστα τὴν γνώμην
 Ἐξανδραποδισάμενος ὁ Ἀπόκαυκος ἐπὶ τὸν Γαβαλῶν Ἰωάννην
 20 λοιπὸν προσῆγε τὰς μηχανὰς καὶ τὰς ἐλεπόλεις τῶν δόλων· καὶ P. 439
 εἰς γυναῖκα τὴν Θυγατέρα κατεγγυᾶσθαι μετεωρίσας δοκοῖς ἠνάγ-
 κασε τὰ βεβουλενμένα κυροῦν καὶ πιστοῦσθαι τούτον, εἰ τοῖς
 αὐτοῦ καθ' ἅπαξ βουλήμασιν ἐπεσθαι βούλοιο. τὰ δὲ ἦν, ὅποσοι
 τῶν εὐγενῶν καὶ περιβλέπτων τὴν δόξαν τὸ τῆς συγκλήτου πλη-

tui et suspici se ab Imperatoribus et principibus volebat, debebat ad Ser-
 vatores Christum respicere, et illius gloriosam obscuritatem imitari; prae-
 sertim cum eius imaginem credatur dignitas pontificia exhibere. Si enim
 Alexander ille Magnus, qui per totam fere Asiam perripuit, venerabatur ac
 magis fortunatum praedicabat tenuis illud et nulla re superfluens vivendi ge-
 nus, quo utebatur Diogenes, quam imperii sui fastum atque opulentiam:
 multo potiori iure felicem istum imperatores et principes praedicavissent, si
 cuius imago erat constitutus, illius in vitae institutione modestiam et fru-
 galitatem constanter et perpetuo esset imitatus. Verum enimvero, cum
 illam honestam et optime constitutam auctoritatem ad contrarias regulas
 nescio quomodo detorsisset, eo aperte excidit, quod assequi concupiscebat.
 Immo etiam eo quod habebat excidit apertius: qui cum dominus et pater
 foret, mancipium ipse se palam fecit, et pro conspicua gloria insignem lu-
 cratus est ignominiam. Tantum ubique post se infelicitatis trahit nimia
 gloriae cupiditas: ita in apertum furorem insolens potentia evadit. (VII.)
 Eius igitur voluntate facillime sibi mancipata, Apocautus ad Ioannem Ga-
 balam deinde dolos omnes, omnes fraudum machinas convertit; atque ei
 filiam suam desponsurum se promittit. Tum ea expectatione suspensum
 iureiurando cogit deliberata confirmare et sancire, si voluntati suae omnino
 obsequi velit. Id autem erat, ut eos, qui nobilitate et fortunae splendore

A. M. 6852 ροῦσι βῆμα, πάντας ἕνα παρ' ἕνα δεσμοῖς καὶ φρουραῖς ἐγκλείειν,
 Ind. 12 ἄλλους ἄλλαις αἰταῖς καθυποβάλλοιτα ἐξ αὐτοσχέδιου τὸν πιθα-
 Βνώτερον τρόπον. (H.) Τούτων δ' οὕτω ἐνέντων, καὶ τὴν τῶν
 V. 356 δημοσίων αὐτῶ μὲν διοίκησιν εὐθύς ἐγχειρίζει πραγμάτων· αὐτὸς
 δ' ἄρας ἐκ Βυζαντίου σὺν γε πατριάρχῃ καὶ τῷ βασιλεῖ Παλαιο-5
 λόγῳ τάχιστα ἐχώρει πρὸς Πείρινθον, πρόφασιν μὲν ὡς ἐπὶ
 Καντακουζηνὸν ἐκστρατεύων τὸν βασιλεῦ· τῇ δ' ἀληθείᾳ δυοῖν
 πραγματευόμενος θύτερον, ἢ τῷ τῶν Ἐπιβατῶν, εἰ δυνηθεῖη,
 Cσυγκλείσας φρουρῶν βία τῷ βασιλεῖ τὴν θυγατέρα δοῦναι γάμου
 ξυναλλαγῆς, ἢ τὸν γε δεῦτερον ἐλαύνοντι πλοῦν τῷ βασιλεῖ 10
 Καντακουζηνῷ δι' αὐτῶν ποτε σπείσασθαι, Λέσβον καὶ Χίον
 ἀλλαξαμένων σφῶν ἐς διηνεκῆ τινα κλήρον. (Θ.) Ταῦθ' ὄρωσι
 μακρὰν τοῖς συνεταυτέροις ἐκπληξιν ἐνεποιεῖ, καὶ ἀσυλλόγητον
 ἐδόκει τὸ πρῶγμα, πῶς τῷ μανιώδει τῆς γνώμης ἢ Ἄννα προδε-
 Dδιοικῖα τὴν τῶν πραγμάτων ἡγεμονίαν πάντων ἀπέπατο, τυ-
 φλωθεῖσα καθύπαξ ὑπὸ ζηλοτυπίας καὶ μηδενὸς τῶν πραττο-
 μένων αἰσθάνεσθαι θέλουσα· ἀλλὰ καθάπερ ἔξω στηλῶν Ἡρα-
 κλείων τῆς τοσαύτης ἀπωλείας καθισταμένης, οὕτω διακειμένη.
 ἦν γὰρ ἐν ἐλπίσι τοῦ ἔρωτος πείθοντος *** σα βίον τοῦντεῦθεν
 ἄλυπον ἔξειν, καὶ φροντίδος ἀπίσης τὸ παράπαν ἀπηλλαγμένον. 20
 ψυχῇ γὰρ ἀπαιδαγώγητον ἔγουσα βίον, καὶ ὄψιν οὐ μάλᾳ κολά-
 Eξεν προμελετήσασα, ἔλαθε πολλῶν αἰχμάλωτος ἀπαχθεῖσα, κα-

12. ἀλλαξάμενος conl. Botv. 14. In cod. Vat. spatium quinque
 litterarum est inter γνώμης et προδεδοκῖα. Nomen add. Boiv.
 19. Nonnulla in cod. Vat. hic desunt.

conspicui curiae subaellia implerent, singulatim omnes conliceret in vincula, et in custodias daret, alios aliis criminibus accusatos ex tempore confictis, prout futurum esset probabilis. (VIII.) Quae cum ita processissent, publicarum etiam rerum administrationem ei statim tradit. Ipse autem profectus Byzantio cum patriarcha et imperatore Palaeologo Perinthum quam celerrime contendit; specie quidem ad exercitum in expeditionem adversus Cantacuzenum educeret; re autem vera duorum alterum conaturus, aut in Epibatarum, si posset, castello includere imperatorem, eique per vim filiam suam nuptum dare, aut saltem cum imperatore Cantacuzeno per hos tandem aliquando sic transigere, ut facta permutatione Chium et Lesbum perpetui domini iure possidendas acciperet. (IX.) Haec cum viderent ii, qui intelligentiores erant, vehementer obstupescabant, nec ratione ulla colligere poterant, quidnam esset, quod Anna imperatrix rerum gubernacula furioso animo prodidisset, penitusque a se removisset, zelotypiae semel affectu obcaecata, et quid ageretur percipere omnino nolens; sed perinde affecta, ac si ultra Herculis columnas pernicies illa versaretur. Venerat enim in spem, cupidine persuadente, fore ut vitam deinceps ageret molestiae atque omnis prorsus curae expertem. Animus quippe nulla disciplina excoltus, nulla praemeditatione ad castigandos oculos eruditus, ita saepe imprudens fuit,

θάπερ λάφυρον ἀπροόπτως ἑαυτὴν εἰς ἄχαλκον ἐμβαλοῦσα πόλε- A. C. 1344
 μων λογισμῶν ἀφανεία κεκαλισμένων, καὶ πρὶν καλῶς τῆς πολε- Imp. Io. Pa-
 μίας ἐφόδου τὸ βλαῖον αἰσθῆσθαι, ὄχρετο Δελγούσης λαβοῦσα laeol. 3
 πυρκαϊὰς ὑπομνήματα.

- 5 δ'. Ἐγὼ δ' ἐνταυθοῖ κάκεινου μεμνήσομαι, χρόνον μὲν τὸν P. 440
 αὐτὸν συννευθέντος, σαφηνείας δ' εἵνεκα μελλόνος ἄνωθ' ἐνο-
 ρηθῆναι ὑπερβύσσου. ἕκτος γὰρ ἐπιστάντος ἤδη, τὸς οἰκείας
 ὁ βασιλεὺς δυνάμεις συναγαγὼν ἀπῆει πρὸς τοὺς ἐπέκεινα Ῥο-
 δόπης τοῦ ὄρους αὐλώνας καὶ τὰ ἐκεῖσε πρὸς ἀποχωρῶσαν νομὴν
 10 ἀναπεπταμένα πεδία. προσάγων δὲ καὶ πείραν τινα ταῖς ἐκεῖ πό-
 λεισιν εἶλε καθ' ὁμολογίαν πόλεις δύο, τὴν τε Κομοτηνὴν καὶ
 τὴν Γρατιανοῦ καλουμένης. (B.) Ἐνθα δὴ καὶ τὸ πρὸς Μομι- B
 τίλου γέγονεν ἐκεῖνο σύμπτωμα· ὅς διφυῆς τις γενόμενος ἐξ ἀφα-
 νῶν γονέων ἐν μεθοροῖσι Πατριβαλῶν καὶ Μυσοῦν ληστρικῶν
 15 ἐκ μισθοῦ καθ' ἐταιρείαν ἠλικιώτιδα βίον ἄγειν προσήρηται,
 ἔνεδρά τε δὴ καὶ λόγους κατασκευαζόμενος ἀφ' ἑνὸς ἐπέφερε
 τοῖς παρῴσοι τὸν ὄλεθρον. τριακοντούτης δ' ἄρτι γενόμενος ἐς V. 857
 τὸ ἀνθρωπικώτερον ἐκ τοῦ θηριώδους ἐκείνου τὸν βίον ἀλλάξα- C
 σθαι ἔγνωκε. καὶ δὴ προσεληλυθὼς ἐνὶ τινὶ τῶν ἐνδόξων Ῥω-
 20 μαίων μισθοῦ διακονεῖσθαι τέταχεν ἑαυτὸν. ἔπειτ' ὀλίγου ῥέον-
 τος χρόνου, τὴν δουλείαν τε ἀπέπατο ταύτην καὶ ἐς τὰ πρό-
 τερα τῆς ληστείας ἐπαλινδρομήσεν ἤδη, καὶ πολλὴν ἥρῆμα καὶ
 κατὰ μικρὸν προσεταιρισάμενος χεῖρα ἐμπρακτὸν ἐδείκνυ τὸ τῆς

ut cum ipse se in quandam sensuum arcanorum quasi inermem pugnam te-
 mere coniecisset, captivus furtim abduceretur, ac velut praedae esset, ne-
 que hostilis impressionis violentiam sentiret, nisi acceptis blandientis flam-
 mae monumentis.

4. Hic ego etiam illud commemorabo, quod eodem quidem tempore ac-
 cidit: sed maioris perspicuitatis causa altius alicunde repeti debet. Vere
 enim iam ineunte coactis copiis, imperator in eos tractus, qui sunt ultra
 montem Rhodopen, profectus est, et ad eos campos, qui ad pastum abunde
 illic patent; ac nonnihil sollicitatis illius etiam regionis urbibus, dum in
 dedicationem accepit, alteram Comotenam, alteram Gratianopolin nuncupa-
 tam. (II.) Ibi res illa per Momitilam gesta accidit. Hic duplex quodam-
 modo et obscuris parentibus natus in Patribalorum ac Mysorum confinio
 latrocinari iam inde ab adolescentia instituerat, societate cum aequalibus
 imita, dolosque et insidias struens repentinum transeuntibus exitium attu-
 lerat. Deinde cum trigesimum aetatis annum vix attigisset, a ferino illo
 more ad humanioris vitae genus transferre se decreverat, et ad nobilem
 quandam Romanum cum accessisset, operam ei suam ad servilia ministeria
 locaverat. Idem brevi tempore elapso et illam servitutem abdicarat, et
 ad pristinam latrocinandi consuetudinem recurrerat; multamque sensim ac
 paulatim manum cum sibi sociavisset, animi sui audaciam re declaraverat,

- A. M. 6852 ψυχῆς δραστήριον, νῦν μὲν ταῖς ἄκραις τῶν Μυσῶν ἐμπέπτων
 Ind. 12 D ὥσπερ κεραινὸς ἐκ τοῦ αἰφνιδίου, νῦν δὲ ταῖς τοῦ Καντακουζην-
 οῦ προσβάλλων κρύφα δυνάμεισι, νῦν δὲ τὰς τῶν Βυζαντιῶν ληϊ-
 ζόμενος ἐξ ἐφύδου χώρας. (Γ.) Δείσας δ' ὅμως, μὴ συνελθόν-
 τες οἱ πρὸς αὐτοῦ κακούμενοι κακῶς κακὸν γειτόνημα διαφθεί-
 ρωσι, προσελάσας, σύμμαχος ὑπόσπονδος καὶ δοῦλος ἐθελοντῆς
 εἶλετο λέγεσθαι τε καὶ εἶναι Καντακουζηνοῦ τοῦ βασιλέως· πλὴν
 οὐχ ὥστε καὶ συνεῖναι, καὶ ὄπη πορεύεσθαι βούλοιο ἐπεσθαι·
- P. 441 ἀλλ' αὐτονομία χρώμενον κρύφα κατὰ τὴν συμφυῶ συνήθειαν
 τοῖς ἐκείνου προσβάλλειν ἐχθροῖς, ἐπὶ κέρδεσιν ἑαυτοῦ τε καὶ 10
 ὅσοι ἕν γε αὐτῷ μισθοῦ ληστρικοῦ στρατεύεσθαι ἔλλοντο. (Δ.)
 Ἐπεὶ γε μὴν τοῦ χρόνου χωροῦντος ὅσοι τῶν πενήτων αἰμοχα-
 ρεῖς καὶ αὐθάδεις ὄντες ἐτύγγανον, ὀλίγοι κατὰ πολλοὺς καὶ πολ-
 λοι κατ' ὀλίγους ἄθροίζόμενοι, κατὰ συμφωνίαν αὐτῷ προσεθ-
 Βρήθησαν ἐκ τε Τριβαλλῶν καὶ Μυσῶν, καὶ ὅσοι μισοβάρβαρον 15
 ἐπὶ τούτοις ἦνον δίαιταν, ὡς ἐπέκεινύ που τῶν δισχιλίων ἐπι-
 λέκτων ἱππέων εἶναι, οἱ θυμοῦ πνέοντες πάντες ἀρείκου τὴν
 σφῶν αὐτῶν μᾶλλον ψυχὴν ἢ τοῦτον καταπροέσθαι δῦσχυρῆζοντο·
 ὡς ἀποχρῆναι λοιπὸν καὶ πρὸς ἀντίπαλον ἤδη καθίστασθαι μοι-
 ραν, ᾧ ἂν βούλοιο μῆρι τῆς ἐμφυλίου Ῥωμαίων μάχης· σύμ- 20
 βολα τῆς δεσποτικῆς ἀξίας οἱ Βυζάντιοι πέμπουσιν αὐτῷ, καὶ
 Κλάθρα κατὰ τοῦ βασιλέως ὀπλιζουσι Καντακουζηνοῦ. ἐκεῖθεν οἷν
 καιροφυλακῶν ὁ Μομιτίλας ἀεὶ διετέλει, καὶ τὴν ἐπίθεσιν ἐν
 μυχοῖς τῆς καρδίας ἐκνοφόρει, καὶ ἀνεκίχλει τοῖς λογισμοῖς.

modo Mysorum finibus instar fulminis deropente incidendo, modo ad Cantacuzeni copias furtim appellendo, modo in Byzantinorum agros praedandi causa impetum faciendo. (III.) Veritus tamen, ne convenirent ii, quos afflictabat, ac vicinum hoc malum male perderent, admotis castris maluit imperatoris Cantacuzeni socius foederatus ac minister voluntarius dici et esse; non ita tamen, ut comes ei assiduus foret et quacunq; ire volentem sequeretur, sed ut liber et sui iuris furtim atque insito more illius hostes invaderet; lucri scilicet causa, tum sui ipsius proprii, tum eorum, qui praedonum stipendia accepturi secum sponte militarent. (IV.) Procedente tempore, quotquot ex pauperibus sanguinariis ac feroces erant, pauci ad multos multique ad paucos aggregati, ad illum ex compacto confluxere, tam Triballi, quam Mysi, et quicunque alii praeterea barbaris commisti vivebant; habebatque equites lectos supra bis mille; atque ii omnes spiritu Martio pleni suam ipsorum vitam potius quam illum prodituros se asseverabant; ita ut deinceps satis virium esset ad certandum aequo iam Marte, in illo civili Romanorum bello, cum utracunq; parte vellet. Quamobrem ei insignia despoticae dignitatis Byzantii miserunt, eumque in imperatore Cantacuzenum clanculum armarunt. Ex eo autem Momitilas opportunum tempus perpetuo captabat, et insidias sub pectore intimo parturiebat, atque

(E.) Ἄρτι δ' ἐν ἀκμῇ τῆς ἡριπῆς καθισταμένης ὥρας, ὅτε τὸ A. C. 1344
 ποικίλον τῆς γλῶσσης τὰς πεδιάδας κοσμεῖ, καὶ τῶν τέως ἀνα- Imp. Io. Pa-
 βιώντων δένδρων οἱ πλόκαμοι μετὰ τῶν ἀνθρώπων τὰς τῶν ἀνθρώ- laeol. 3
 πων ὕψεις ἐφέλκονται, νέαν χαριζόμενοι τέρψιν καὶ ἡδονὴν τῇ
 5 ψυχῇ, καὶ ἅμα χιλὸν ἢ γῆ προσηγῆ καὶ νομῆν αὐτοφωῦ τοῖς ἀλό- D
 γοῖς ζώοις, ἔδοξε καὶ τῷ βασιλεῖ Καντακουζηνῷ περὶ Μοσινού-
 πολιν, ἐξιόντι Κομοτηνῶν τῆς πολλίγης, πῆξασθαι τὸ στρατό-
 πεδον, κἀνταῦθα περὶ τῶν πρακτικῶν βουλευσασθαι, τὰ τε ἄλλα
 καὶ ὅπως ἀπαντῆσαι χρεῶν τοῖς Ἀποκαύκου καινοτέροις βουλευ-
 10 μασι καὶ ταῖς ἐστρατείας. (ς.) Δένδρω γε μὴν ἐντυχεῖν ἐν- E
 ταυθοῖ που συνέβη, κλάδους ἔχοντι μᾶλα εὐμήκεις, καὶ δίκην
 φάναι ὀρόφου βαθεῖαν μὲν τῇ γῆ τὴν σκιὰν ἐμπαρεχομένους, ἐμ-
 ποδῶν δέ πως καὶ ταῖς ὑπερβολαῖς τοῦ ἡλίου καθισταμένους,
 καὶ ἀφαιρουμένους τὸ κτείν αὐτόν. ὑπὸ δὲ τῷ δένδρῳ πηγὴ τις
 15 ἀνέβλυζε, χορὸν τινα ποιουμένη τῷ ὕδατι, οὕτω μὲντοι δια-
 γῆς, ὡς καὶ τὸ τοῦ δένδρου κάλλος πως ἀποματτομένην αὐτὴν F
 καθ' αὐτὴν τὴν ὑπογραφὴν, καὶ δύο μιᾶς τινος ῥίλλης δοκεῖν
 εἶναι φύεσθαι δένδρα· τὸ μὲν ἄνω, τὸ πρὸς ἡμᾶς ἀνίσχον· τὸ
 δ' ὑπὸ γῆν αἰωρούμενον. ὑπὸ δὲ τούτῳ βραχὺ κατακλίνας ὁ βα- V. 358
 20 σιλεὺς ἑαυτὸν εἰς ὕπνον ἐτρέπη, καὶ ἅμα ἐδόκει φωνῆς ἀορά-
 τως ἀκούειν, „ἔγειραι,” λεγούσης, „ὁ καθεδῶν, καὶ ἀνάστα ἐκ
 τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφάυσει σοι ὁ Χριστός”· εὐθύς τε διαγορηγο-
 ρήσαντα, ζάλλην ἔχοντα λογιμοῦν ἀναστῆναι· καὶ τις ἐκεῖ παρῶν P. 442

1. ἡριπῆς corr. Boiv. pro εἰρήνης. 18. εἶναι Boiv. ponendum pu-
 tat post καθ' αὐτὴν. δένδρα em. Boiv. pro δένδρον.

in animo volutabat. (V.) Adulto iam vere, quum herbarum varietate campi
 vestiuntur, quum et flores et reviviscentium arborum comae oculos homi-
 num alliciunt ac novam animo delectationem voluptatemque pariunt, nec
 non et tellus benignum alimentum et suapte proveniente brutis animanti-
 bus pastum largitur; visum est Cantacuzeno imperatori, Comotenorum op-
 pido egredi, et circa Mosinopolin castrametari, atque ibi quae agenda es-
 sent statuere, tum alia, tum quomodo oporteret novis Apocauca inceptis
 et expeditionibus occurrere. (VI.) Illic forte ad arborem appulit, longis
 admodum ramis diffusam; qui tecti alicuius instar profundam umbram ter-
 rae offundebant, nimio autem solis ardori opponebant se quodammodo, ac
 ne ureret efficiebant. Sub arbore fons scaturiebat, salientis aquae conce-
 pta oculum: adeo quidem ille pellucidus, ut arboris pulchritudinem vel ipsa
 sola imago exprimeret, duaeque ab eadem radice pullulare arbores vide-
 rentur; illa quidem sursum ad nos versus erecta, illa vero sub terra pen-
 silia. Sub eo tegmine imperator, corpore paululum reclinato, dormire co-
 pit, et simul vocem incertum unde sibi visus est audire clamantem: „Ex-
 pergis cere qui dormis, et exsurge a mortuis, et Christus tibi praeluocbit”:
 tum subito expergefatum surrexisse, tacitis cogitationibus aestuantem; at-

A. M. 6852 ἄσμάτων δημιουργὸς λύραν τε ἤρμόσατο ἐξεπίτηδες καὶ, ὅσον
 Ind. 12 πείθειν ἅπαντας ἀνέχεον ἐπ' αὐτοῦ, ἕσμα ἀνεκρούσατο. καὶ ἦν
 τὸ τοῦ ἕσματος· „ἄνδρες (φῆσιν) οἱ τῷδε τῷ δένδρῳ καὶ τῆδε τῆ
 σκιᾷ προσεικοίτες ἀτεχνῶς, παρόσον νῦν μὲν ὥρας μετέχοντες
 φαίνεσθε, ὅσον δ' οὐπω ἄωρίας ἐπιδραμούσης οἰχῆσεσθε πρὸς 5
 Β μαρασμόν τε καὶ φθοράν, δεῦρο δὲ χαίρωμεν, καὶ ἐντροφῶμεν
 τῆ νεότητι, πρὶν τὸν θάνατον αὐτῆς κατορχήσασθαι.” (Ζ.) Τὴν
 δὲ τοιαύτην μαθὼν ὁ Μομιτίλας ἐκ τῶν ἡμεροσκόπων διατριβὴν,
 ἔγγιστά που ποιούμενος ἐξεπίτηδες τὰς διατριβὰς καὶ φιλιαν
 ὑπακρινόμενος, ἔγνω πρὶν ἀθροισθῆναι τὸ στράτευμα, καὶ πρὶν 10
 τὸ δρῆμα τὸν βασιλεῦ μαθεῖν, ἐπιθέσθαι οἱ τελῶς ἀφροντι-
 στοῦντι. ἐν τούτοις ὄντων τοιγαροῦν τῶν πραγμάτων ἐκείνοις,
 C καὶ τοῦ ἡλίου τῆς ἡμέρας ἤδη τοὺς μεταξὺ παραλλάττοντος ἡρό-
 μους, ἀγγέλλεται Μομιτίλας ὀπλίτην στρατὸν ἐπαγόμενος καὶ
 ὄλαις ἡνίαις ἐλαύνων ἐς τὸ τοῦ βασιλέως στρατόπεδον. τοῦτο 15
 πάντα ἐκ τοῦ παραχρῆμα λογισμὸς ἔθραυσέ τε καὶ συνεκέκχησε
 τοῦ τε βασιλέως καὶ ὄσοις ἔξιν γε αὐτῷ παρεῖναι τετύχηκεν,
 ἀπαρασκευοῖς καὶ τούτοις, καὶ πάνν βραχείσιν, καὶ τῆς τύχης
 D οὐτῷ λαμπρῶς ἐλαννούσης καὶ συνωθούσης ἐν στενῷ κομιδῆ τῆς
 ὥρας τὸ πρῶγμα, καὶ μηδεμίαν οὐδ' ὄθενοῦν ἐχούσης διαφυγῆν 20
 καὶ ἀπόδρασιν. τοῖς τε γὰρ ἵπποις ἀνὰ τὴν πόαν διεσκεδυσμένοις
 νέμεσθαι τέως συνέβαινε· καὶ ἕμα τῆς στρατιᾶς τὸ μὲν ἔτι περὶ
 τὴν Κομοτηνῶν πόλιν ἀπεριμερμένως τὰς ἀγορὰς περιήρει, τὰ
 πρὸς χρεῖαν ἠνούμενοι· τὸ δ' ἔξιόν οὐκ ἐν σπουδῇ πρὸς βυσι-

que ibi praesens quidam citharoedus et lyram aptavit accurate, et pulsus
 fidibus ita cecinit, ut attentos omnes sibi faceret. Krant autem quae canebat
 huiuscemodi. „O vos,” inquit, „mortales, huic arborei et huic prorsus
 umbrae similes; quatenus nempe in aetatis flore esse videmini nunc,
 mox autem, ubi importunum tempus ingruerit, marcescetis atque ad interitum
 redigemini: huc agite, genio indulgeamus, ac iuventutem, antequam ei
 mors inaleat, in deliciis traducamus.” (VII.) Cum ibi imperatorem com-
 morari e speculatoribus didicisset Momitilas, qui proxime et ipse consulto
 versabatur amicitiamque simulabat; decrevit, priusquam exercitus esset
 congregatus, imperatorem nondum gnarum eius fabulae, quae agebatur, ac
 nil tale metuentem adoriri. Cum illis itaque eo in stata suae res essent,
 solis cursu iam meridiem praetergresso, nunciatur, Momitilam cum exercitu
 venire armis instructo, et laxis ad imperatoris castra habenis contendere.
 Id omnes derepente animos percussit et conturbavit, tum ipsius imperatoris,
 tum omnium illorum, qui cum eo forte aderant, imparati et ipsi et perpauci;
 fortuna tam aperte res adigente et compellente in eam temporis angustiam,
 neque ullum quacunque ex parte effugium aut receptum praebente. Nam
 et equi per herbam dispersi tum forte pascebant; et simul ex militum nu-
 mero alii quidem adhuc in urbe Comotenorum securi fora circumibant, ea
 quae usui essent emptitantes: qui autem egressi erant, ab iis minime pro-

λία πρόνοιαν ἐποιεῖτο ποιεῖσθαι τὴν ἄφιξιν, ἕτε μὴ προμαθόντες A. C. 1344
 τὸ συμβῆν· ἀλλ' ἠρέμα καὶ κατὰ σχολὴν ἐπορεύοντο. (H.) Ὅμως Imp. Io. Pa-
 εἰς θεὸν ὁ βασιλεὺς ἀνατείνας τὰς χεῖρας ἅμα τοῖς ἀμφ' αὐτῷ laeol. 3
 καὶ τῶν ἐνότων ὡς ἐνῆν ὀπλισάμενοι ἐμάχοντο, τοῦ προστ-
 5 χόντος ἕκαστος ἐπιβαίνοντες ἵππου, δίχα σαλπύγων καὶ παρα-
 τάξεως, καὶ τὸν ἕδην κατ' ὀφθαλμοὺς ἰστάμενον ἄντικρυς βλέ-
 ποντες. καὶ ἦν ἰδεῖν μάλα ἀγχιστρόφους καὶ οὐκ ἐν προνοίᾳ τινὲς
 τὰς διεξόδους καὶ διεξελάσεις τῆς μάχης καθισταμένας· ἀλλὰ
 φέροντες ἄλλους ἄλλοις ξυβόρηγνυμένους. ὅθεν καὶ ὀλίγοι μάλα,
 10 πρὸς μάλα πολλῶν ἐνθεν κἀκεῖθεν κυκλοῦμενοι, κατηκοντίζοντό
 τε καὶ ξυνέπιπτον. (Θ.) Ὁ δὲ βασιλεὺς, τοῦ ἵππου πεσόντος ἐκ
 τῶν πληγῶν, ἐκ γῆς ὅπως ἐνῆν τοῖς ἐπιούσιν ἐμάχετο, ἕως τῶν
 ὑπασπιστῶν εἰς παρελάσας ἀπέβη τοῦ ἵππου, καὶ τῷ μὲν βα- P. 443
 σιλεῖ φρυγῇ πορίζεσθαι τὴν σωτηρίαν ἐδίδου· αὐτὸς δὲ πολλὰς
 15 πολλαχῇ δεξιόμενος τὰς πληγὰς κατηνέχθη, βραχὺ τι καὶ ἀδρα-
 νὲς ἐμπνέων· ὡς περιφρονηθέντα τοῖς πολεμίοις ἑσαυθὺς οἶον
 ἀναβῶναι. ἡ δὲ φήμη τὴν ταχίστην ἀνὰ πῦσαν ἐληλυθυῖα τὴν
 περιχώρον ἠνάγκασεν ἄλλους ἐπ' ἄλλοις βοῆ τε καὶ δρόμῳ σπο-
 ράδας καὶ ἄσυντάκτους ἐς ἐπικουρίαν τε ἵναί τι τὸν τοῦ βασιλέως
 20 στρατὸν καὶ ἅμα τοὺς πολεμίους ὀπίσω ἀπαλλάττεσθαι. τοῦ δὲ Β
 τοιοῦτου διασειωσμένος ὁ βασιλεὺς ὑπὲρ ἅπασαν προσδοκίαν κιν- V. 359
 δύνου τε καὶ συμπτώματος ἄρας μετ' οὐ πολὺ πρὸς Διδυμό-
 τειχον ἤπεισι. καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔσχα τὸν τρόπον· καὶ τὸ
 ἕαρ ἐν τοῦτοις ἐτελεύτα.

videbatur, ut iter ad imperatorem accelerarent, ut qui illud eventum praecognitum non haberent: sed hi pedetentim ac lente incedebant. (VIII.) At tamen imperator, sublatis ad caelum manibus, et ii quos secum habebat, arreptis prout licuit armis, quae tum suppetebant, conscenso quisque temere equo absque tuba nulloque ordine pugnarunt, mortem ob oculos positam intuentes. Et sane videre erat valde instabilem ac non providentia aliqua constitutum ordinem pugnae, in eruptionibus excursionibusve faciendis, sed promiscue alios cum aliis confligentes; eoque fiebat, ut paucissimi ab numerosissimis hinc atque inde circumclusi telis obruerentur et caderent. (IX.) Atque ipse imperator, lapsus ex vulneribus equo, pedes cum ingruentibus quibusque pro virili dimicabat, quoad proventus armigerorum unus equo descendit, ac imperatori quidem ut fuga salutem consuleret dedit; ipse autem, multis toto corpore vulneribus exceptis, corrui semianimis ac paene exspirans; sic ut ab hostibus contemptus postea quasi revixerit. Interim fama, totam brevi regionem pervagata, coegit et imperatoris milites alios super alios cum clamore ac trepidatione dispersos inordinatosque auxilio subire, et hostes simul retrocedere. Ab eo periculo et casu imperator praeter spem omnem servatus, motis non longo post castris, Didymotichum proficiscitur. Et ea quidem ita se habuerunt; atque in his ver effluxit.

- A. M. 6852 ε'. Θέρους δ' ἀρχομένου πολλή και βαρειά τις ἀπησχόλει
 Ind. 12 παρασκευὴ τὸν Ἀπόκαυκον, ἐπὶ Διδυμότειχον ἀπείναι μετὰ πολ-
 A. C. 1344 λῶν τῶν δυνάμεων. ἐπεὶ γὰρ ἐς μόνον τὸ Διδυμότειχον ὁ Καντα-
 Imp. Io. Pa- λῶν τῶν δυνάμεως κατηντήκει, πᾶσα δ' ἀπὴν συμμα-
 laeol. 4 χουζητὸς μετὰ τῆς δυνάμεως κατηντήκει, πᾶσα δ' ἀπὴν συμμα-
 χίας ἐλπίς πανταχόθεν (ὅ,τε γὰρ Μυσῶν ἀρχηγὸς Ἀλέξανδρος 5
 Βυζαντιοῖς ἐκ πολλοῦ συνεμάχει· τὸν τε σατράπην Ἄμοδρ ἀν-
 D θείλκεν ὁ τῶν Λατίνων κατὰ Σμύρνης ἐπίπλους· και ἕμα Τρι-
 βαλλοὶ τοῦ ἐκείνου διεψῶντες ἐπήρχον αἵματος), ταῦτα δὴ πάντα
 στυγίων ὁ Ἀπόκαυκος, ἕρας ἐκ Πειρίνθου πάσαις δυνάμεσι Βυ-
 ζαντιοῖς και Θρακικαῖς, παρεστρατοπέδευσεν ἐπὶ Διδυμότειχον. 10
 (B.) Και πρῶτα μὲν ἐπεχείρει δόλοισ και μηχαναῖς εἰεῖν τὸ τοῦ
 Πυθίου φρούριον, οὕτωςί πως ὀνομαζόμενον και παρὰ τὰς
 ὄχθας ἰδρυμένον Ἐβρον τοῦ ποταμοῦ. τοῦτο σταδίους ἐγγὺς
 E ὀδοῦ ἄκοντα διέχον Διδυμοτείχον, και γεγόνος ἐρείπιον, ἐκ πολ-
 λῶ Καντακουζηνὸς ἀνεληθῶς ὁ βασιλεὺς πολλαῖς χρημάτων 15
 δαπάναις ὠχῶρσέ τε και πλείστον ἀνίεαι πέπραχε τοῦ ἄερος,
 και ὥσπερ ἑαυτοῦ ταμείον εἶχε ἐκεῖθεν αὐτὸ, και λαμπραῖς
 ἡσφαλλετο ταῖς φρουραῖς. τοῦτο τοίνυν παρεστρατοπεδεύσας
 Ἀπόκαυκος ὕλαις ἐπολιόρκει χερσὶ. (Γ.) Τοῦ δ' ἐν Διδυμο-
 τείχῳ στρατοῦ τὸ πλείστον, τὴν τε τῶν πολεμίων βαρεῖαν ὀρῶν- 20
 P. 444 τες ἔφοδον και ἕμα τὸν ἔνδον λιμὸν πολέμιον ἡγούμενοι χεῖρονα,
 και πρὸς γε τοὺς ἑαυτῶν ἱπποκόμους ἀκηκόετες ὀμοῦ τοῖς ἵπποις
 ἄθροον ἐς Ἀπόκαυκον ἠδομοληκότας, δρασμῶ τε ἐχρήσαντο
 και αὐτοὶ και τῶ τῶν πολεμίων προσεδόρησαν στρατοπέδῳ,

13. Ἐβρον em. Βοῖν. pro Ἐβρον.

5. Ineunte aestate ingens quidam et gravis apparatus occupatum te-
 nebat Apocaucum, magnis cum copiis Didymotichum aggredi meditantem.
 Est enim quia in eam solam urbem Cantacuzenus sese et copias suas contule-
 rat, omnis autem praeclosa erat omni ex parte spes auxiliorum; (nam et Mys-
 sorum princeps Alexander Byzantinis pridem socium se adiunxerat, et sa-
 trapam Amurium retraherat Latinae classis ad Smyrnam urbem appulsus;
 Triballi vero et ipsi quoque illius sanguinem sitiabant;) haec omnia Apo-
 caucus cum videret, profectus Perintho cum omnibus copiis Byzantinis et
 Thraciis Didymotichum infesto exercitu petit. (II.) Ac primum quidem
 conatur dolis et machinis capere castellum Pythium (ita ferme nominatur),
 situm ad Hebri fluminis ripas, octoginta fere stadiis ab urbe Didymoticho
 distans: quod ruina collapsum iam pridem Cantacuzenus imperator magnis
 sumptibus instauraverat, atque ex eo tanquam suum aerarium egregio prae-
 sidio firmaverat. Illud igitur circumsessum Apocaucus totis viribus oppugna-
 bat. (III.) At interim Didymotichensis exercitus maxima pars, cum et ho-
 stium vires validissimas viderent adventare, et simul famem, quae intus
 erat, quolibet peiorem hoste ducerent, audirentque etiam agasones suos
 cum equis ad Apocaucum repente transfugisse, fugam et ipsi capessentes

τοῦ θέρους ἐν ἀκμαῖς ὄντος ἤδη τοῦ σίτου. καὶ ἦν ἐν οὐ μάλα A. C. 1344
 φορηταῖς τὰ βασιλέως περιστάσει πράγματα, καὶ πῦσαν εἰπὲν ^{Imp. Io. Pa-}
 ἀνδρσιπίνως ἀποσειόμενα σώζουσαν προσδοκίαν. (Δ.) Ἐν τοιού- ^{laeol. 4} B
 τοις δ' ὄντι τῷ βασιλεῖ τοῖς δεινοῖς προσετίθετο· καὶ ἡ τῶν ἅμα
 5 αὐτῷ στρατιωτῶν ὁμοῦ καὶ στρατηγῶν καὶ συγγενῶν ἐπίθεσις.
 ἰδίᾳ γὰρ προσώπντες ἕκαστοι διὰ τὸν καιρὸν καὶ τοὺς ἐφειστώτας
 κινδύνους ἀπήτουν οἱ μὲν Λέσβον, οἱ δὲ Λήμνον, οἱ δὲ Χίον·
 ἄλλοι δ' ἄλλα τε χωρία καὶ προσόδων εὐπορίας, τέως μὲν ἐν ἐγ-
 γύαις ἐγγράφοις· ὅτε δ' ἐγκρατῆς καθάπαξ τῆς ὄλης γένοιτο βα- C
 10 σιλείας, ἐπιτελῆ καὶ τὰ ἐν ἐγγύαις ἐπηγγελμένα καθίστασθαι.
 μηδὲ γὰρ ἐπ' ἀδήλοισι ἐλπίσιν οὕτω διακυβεῖν τὸ ζῆν, ἐν ὀφθαλ- V. 360
 μοῖς ἤδη τῶν κινδύνων ἐσώτων, οἷσθαι τὴν τοῦ βελτιστοῦ
 σφίσι μοῖραν ἰδρῶσθαι, ἀλλ' ἐνέχυρον εἶναι τι βέβαιον, οὗ πριά-
 μενος ἂν τις τὸν θάνατον ἀνεπίφθορον γοῦν τὴν τῶν περιλει-
 15 φθέντων ψῆφον ἔχοι καρποῦσθαι. (Ε.) Τοιαῦτά γε μὴν ἀπαι-
 τοῦσιν ἐκείνοις πρὸς οὐδὲν οὐδαμῆ γε ἐνδιδόναι ἐπέη τῷ βασι- D
 λεῖ, φύσκοντι, μὴ δύνασθαι τὰλλότρια μῆτε νῦν ὑπασχεῖσθαι,
 μῆτε μὴν μετὰ γε τὴν τῆς αὐτοκρατορίας ἀντιληψιν, εἰ γένοιτο,
 προτεσθαι τοῖς οὐκ ἐν λόγῳ ζητοῦσιν. νῦν μὲν γὰρ τὸ παρῴπιον
 20 ὑπάρχειν ἀλλότρια, πολιορκουμένων τε καὶ ζῆν ἀσφαλῶς μη-
 δαμῆ πω συγχωρουμένων· καὶ τότε δ' αὖ ἕτερον ἀλλότρια τρό-
 πον· πάντων γὰρ πάντ' εἶναι τῶν ὑπεικόντων τῇ βασιλείᾳ τὰ E
 τῆς βασιλείας πράγματα· τῶν βασιλευόντων δ' οὐ. οἷς οὖν πρὸς
 βουλῆσεως εἴη ἂν τοὺς παρόντας συνδιενεργεῖν ἡμῖν τῶν κινδύνων

ad castra hostium confluent, aestate et adultis iam frugibus. Erantque res imperatoris in eas adductae angustias, quae vix essent tolerabiles, atque omnem humanitas salutis spem excluderent. (IV.) Ad illa pericula, in quibus versabatur imperator, accessit etiam eorum qui cum ipso erant, tam militum quam ducum, ac necessariorum importuna sollicitatio. Privatim enim unusquisque adeuntes, propter ipsum rerum statum et imminentia pericula, petebant sibi hi Lesbos, Lemnum illi; alii Chium, alii denique loca alia; et unde rem sibi facerent; atque ut interim quidem scripto sibi caveretur; simul autem atque rerum potiturus esset, ut promissa, quae cautione firmata essent, implerentur. Neque enim, dum sequuntur spes incertas, aleam vitae subire, periculis iam ob oculos positis, optimum videri sibi: sed pignus aliquod firmum esse debere, pro quo mortem aliquis pactus eorum saltem, qui superetites futuri essent, suffragium mereretur minime invidiosum. (V.) Haec cum illi exigenter, imperator nihil prorsus iis concedere decrevit. Aiebat enim, haud posse se, quae aliena essent, sive in praesenti polliceri, sive suprema potestate sibi (si quando posset) vindicata, iis indulgere, qui inique peterent. Quippe ea nunc quidem aliena prorsus esse, cum ipsi obsiderentur, necdum sibi securis vivere liceret; ac tum rursus fore aliena alio modo. Etenim res imperii omnes non imperantium esse, sed eorum omnium, qui imperio subiecti sint. Qui itaque no-

- A. M. 6852 διαύλους, οὐκ ἂν ἀμελήσαιμεν οὐδ' αὐτοί, εἰ περιγενέσθαι γέ-
 Ind. 12 νοιτο, μὴ οὐκ ἀμείψασθαι τοῖς ἀνήκουσι τρόποις, ὅποσα τῶν
 ἐφ' ἡμῖν· οἷς δ' οὐ, τούτοις δ' οὐκ ἂν ποτ' ἐνοχλήσαιμεν,
 ὁπότερον ἔλοιτ' ἂν δρῆν, εἴτε πρὸς τὰς τῶν πολεμίων ἐπαγγελ-
 5 Ἔλλας αὐτομολεῖν, εἴτε καθημένους οἴκοι πόρρω γίνεσθαι βελῶν.
 καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον. (ς.) Χρόνου δὲ περὶ
 τὴν πολιορκίαν συγχρῶ τριβομένου, καὶ περὶ ἀνέσεις ἀσχολουμέ-
 των τῶν νέων ἐν τῷ τῶν πολεμίων στρατοπέδῳ, ἔδοξε τῷ ἐπι-
 10 θυγατρὶ τοῦ Ἀποκαύκου γαμβρῷ Ἀνδρονίκῳ τῷ Παλαιολόγῳ,
 ἀναψύξαις τε εἵνεκα καὶ φιλοτιμίας ἅμα νεωτερίζουσας, ἀποδου-
 σαμένῳ διανήξασθαι πᾶν τὸ τοῦ ποταμοῦ πλάτος ἐκείνου. ἀλλὰ
 P. 445 πρὶν μέσον διαβῆναι τοῦ ποταμοῦ τὸ ῥόδιον, νύρκη τινὶ πεδη-
 θαῖς ὑπὸ ψύχους, ὡς ἔοικεν, ὥσπερ τις ἄψυχος φόρτος, ἐς
 τοὺς τῶν ὑδάτων πυθμένους νεκρὸς κατενήηκεται. πρώτη μὲν οὖν
 αὕτη γέγονε Θραῦσις Ἀποκαύκῳ τῆς δόξης καὶ ἅμα προανα-
 15 φώνησις τῆς ἐπὶ τὰ χεῖρω μεταβολῆς καὶ καταστροφῆς. (Ζ.) Δεῦ-
 τερον δ' ἐπὶ τούτῳ συνεπεπτώκει τῆς Ἀποκαύκῳ δυστόχημα τόδε.
 Βὸ Γαβαλᾶς Ἰωάννης, ἐκ πολλῶν ἤδη σημείων αἰσθόμενος Ἀπό-
 20 καυκὸν παραλογιζόμενον, κὰν τῷ παρακρούεσθαι πως δεικνύντα
 τὸ ἥμιστα βούλεσθαι τὴν πρὸς αὐτὸν τοῦ κήδους ἐγγύην, λάθρα
 προσιῶν Ἀννη μηνύει τῇ βασιλίδι, ὡς Ἀπόκαυκος μελετήσῃ, με-
 τετεγκῶν εἰς τὸ ἑαυτοῦ φρούριον βασιλεῦ τὸν σὸν υἱὸν, διὰ τοῦ
 πατριάρχου συζεῦσαι τῇ ἑαυτοῦ θυγατρὶ. χρεῶν οὖν ἐκ Πιερῶ-

biscum voluerint in praesenti curriculo periclitari, nec ipsi quidem, si unquam evaserimus superiores, eos quantum in nobis erit digne remunerari negligemus. Qui autem noluerint, iis equidem haud unquam succensuerim, utrumlibet elegerint, sive hostium promissis inducti transfugere; sive domi sedentes telis procul absistere. Et haec quidem ita se habuerunt. (VI.) Cum in obsidione multum temporis tereretur, atque in hostium castris iuvenes relaxando animo operam darent; visum est Andronico Palaeologo, qui Apocauci gener erat, tum aestus refrigerandi causa, tum iuvenilis cuiusdam gloriolae studio, exutis vestibus, totum illud flumen, quam latissime patet, transare. Sed antequam superasset medios fluvii vortices, membris torpore quodam ex frigore (ut videtur) alligatis, quasi inanimatum aliquod pondus, mortuus in ima aquarum delatus est. Primum hoc fuit Apocaucio fortunae vulnus, primumque illud praesagium extitit, quo mutatum iri in peius et funditus eversum iri illius fortunam apparuerit. (VII.) Sed et alterum illud praeterea infortunium ei accidit. Ioannes Gabalas, multis iam argumentis cum persuasisset cavillari Apocaucum, qui ludificando ostenderet sentis, minime velle se filiam suam isti desponsam; clanculum ad imperatricem Annam accedit eique indicat, habere in animo Apocaucum, transferre in propriam arcem huius filium imperatorem, atque ei filiam suam patriarchae interventu uxorem dare. „Necesse est itaque (inquirit), ut il-

δου σε τάχιστα μεταπέμψασθαι τούτον, πρινῆ τὸ θήραμα γε- A. C. 1344
 νέσθαι δικτύων ἐντός. (H.) Οὐ τελειθέντος εὐθύς, φωρεθε- Imp. Io. Pa-
 σαν αἰσθόμενος τὴν ἐπιβουλὴν ὁ Ἀπόκαυκος ἔγνω παραχρῆμα C
 καταλειπὼς τὴν πολιορκίαν ἐκείνην φθῆναι τὸν ἐφιετώτα κίν-
 εδδονον, διαβὰς εἰς Βυζάντιον τὴν ταχίστην. ἔδοξεν οὖν ἐπανιόντι,
 πριν αἰσχυρομένοις ὄμμασι τὴν βασιλῖδα θεάσασθαι, χρήμασι
 παμπληθέσι περιελθεῖν τὴν γυναικωνίτιν, ἐν ἧ τὸ μάλιστα δυ-
 νάμενον ἦν τηρικαῦτα, καὶ ἅμα τὴν θεραπείαν ἄπασαν, ὅση D
 τὴν αὐτοκρατορικὴν οἰκίαν ἐπλήρου. ὁ δὲ τάχιστα πεπραχὼς, καὶ
 10 δι' αὐτῶν καὶ βασιλίδι τὰ κάλλιστά τε καὶ τιμιώτατα τῶν κειμη-
 λίων προσόσειν ἐπαγγειλάμενος, τῆς προτέρας αὐθις ἔτυχεν εὐ-
 δοξίας. καὶ σπεύσας ὠχρώσεν αὐθις καὶ ἀνεπλήρωσεν, εἰ τί ποσ
 τοῦ μεγάλου τείχους τῆς πόλεως τεθραυσμένον ὑπὸ τῶν σεισμῶν. V. 361
 ἠλλέλειπται, καὶ εἰ τί που τῶν ἔξωθεν ἐλλαμμένων δύο προτει-
 15 χισμάτων, τοῦ τε πάλαι τῷ τῆς πόλεως οἰκιστῆ συγκαιοικοδομη- E
 θέντος ὁμοῦ τοῖς μεγάλοις τεχεσι καὶ οὐπερ ἄρτίως, διὰ τὸν
 τοῦ Καντακουζηνοῦ καὶ τῆς ἐκείθεν πολιορκίας φόβον, πρὸς ἀν-
 δρόμηκες ἕψος αὐτὸς ἀνήγειρεν ἑξωτέρω, περὶ τὰ χελη τῶν με-
 γίστων καὶ θουμασιῶν τάφρων, ἠρξάμενος ἀπὸ τῶν πρὸ τοῦ πα-
 20 λατίου πυλῶν, καὶ περιελάσας ἄχρι τῶν χροσέων ἔγγιστα διὰ τῆς
 χέρσου πρὸς ἔω.

5. Γεγονέαι δ' ἐν τούτοις τοῖς χρόνοις συμπέπτωκε καὶ χα- P. 448
 λάξης φορὰν συνεχῆ καὶ ῥαγδαίαν, τῆς ἐπιπολιζούσης ἤδη περὶ
 τὰ Ῥωμαίων πράγματα Θεομητίας σύμβολον οὖσαν καὶ ταύτην,

lum Perintho quamprimum arcessas, antequam retibus praeda inclusa sit." (VIII.) Id cum statim esset perfectum, sensit Apocauous patefactas esse insidias, atque illico statuit, soluta illa obsidione, Byzantium quam celerime redire, ac ita periculum imminens antevertere. Reverso itaque visum est, antequam oculis pudore suffusis imperatricem adspiceret, magna pecuniae vi circumvenire aulicas mulieres, quarum maxima tunc erat auctoritas, et omne simul famulitium, quod imperatoriam domum impleret. Quod cum ille summa diligentia fecisset, ac per illas etiam imperatrici promississet, allaturam se pulcherrima et pretiosissima de suis thesauris mumerat, pristinae dignationem recepit. Tum festinans munit de novo et resarcivit, quidquid terrae motibus in magno urbis muro laesum esset et neglectum mansisset: item quidquid in duobus muris extrinsecus circumductis; quorum alter iam pridem a fundatore simul cum magno muro conditus fuerat; alterum novissime, Cantacuzeni futuraeque ab eo obsidionis metu, ad viri altitudinem exterius ipse exstruxerat, circa maximarum admirabiliumque fossarum crepidinem, ductoque initio ab iis portis, quae sunt ante palatium, ad Aureas proxime portas per terram auroram versus circumduxerat.

6. Ea porro tempestate etiam grandinis continens et violentissimus imber exstitit, qui et ipse furoris divini, Romanorum rebus iam inenunber-

- A. M. 6852 και ὄδον τι πῦρ ἐπὶ πυρὶ προσεπεννηγεμένην. πολέχουν γὰρ κατὰ
 Ind. 12 τε τῶν ἀσταχύων και τῶν γε ἄλλων ἰγγενέσθαι τὸ βλάβος καρπῶν·
 τῶν γε μὴν ἀμπέλων, τούτων δὲ και πάντων μάλιστα, ὡς μηδὲ
 Β τοῦς ἔπειτα χρόνους ἀναβιῶναι δύνασθαι. (B.) Εἰδέναι γὰρ
 οἶμαι πάντας, ὡς οὐχ ὅτε και καθ' ὧν ἐνοσκήπει τὸ τῆς χαλαΐζης
 σῶμα καρπῶν, τότε μόνον και τούτους μόνους ἐκτυφλοῖ και μα-
 ραίνει, ἀλλὰ και τὰ περίξ ἄμα, και ἐς πολὸν τὸν χρόνον ὁ μι-
 ρασμὸς ἐπιβόσκειται πάντα, ὡσπερ αἰσθήσει τινὶ διοικουμένων
 και τῶν φυτῶν, και τὸν τοῦ κοινοῦ δεσπότου θυμὸν καθάπιαξ
 ἐκπληττομένων, και ὑπὸ δέους συστελλομένων, και αὐτῆς ἀποβ- 10
 Ο ρήγνυμένων τῆς ζωογόνου ψυχῆς. λίθῳ μὲν γὰρ ὑπ' ἀνθρωπί-
 νης πληγέντος χειρὸς ἀπίου και μήλου και βότρουο και τῶν τοιοῦ-
 των, τὸ μὲν πληγὴν τραῦμα μὲν ἔχει, νεκροῦται δ' ἥμιστα·
 τὸ γειτονοῦν δ' ὁμῶς οὔτε πληγῆς τινοσ ἦσθετο, οὔτ' ἐπεπόνθει
 φθορὰν, και ταῦτα τοῦ μὲν πλήττοντοσ λίθου τραχέοσ τε ὄντοσ 15
 και ὀξύτητασ περὶ αὐτὸν διαφόρουσ τε και πλείστασ ἴωσ ἔχοντοσ,
 Δ τῆσ δὲ χαλαΐζης ἥμιστα τούτων οὐδέν· γίνεσθαι γὰρ τὴν χάλαζαν,
 ὅταν τῆσ ἀναγούσῃσ καπνώδουσ κάτωθεν ἀναθυμιάσειωσ ἐπὶ τὰ
 μετεωρότερα διακρίνηται διὰ θερμῆσ ἔνδειαν ἢ ἀτμώδησ αὐτῆσ
 ἀνάχσεισ. ἐκείνησ γὰρ διὰ κορυφότητα φερομένησ μετεωρότερον, 20
 ὑπολείπεται διὰ βάρουσ αὐτῆσ περὶ τὸν μεταξὺ τόπον, ἔνθα πολυ-
 τελέστερον τὸ ψύχοσ οἱ τοῦ ἀέροσ ταμιεύουσι κόλποι. τῶν μὲν
 γὰρ ἐκατέρωθεν τόπων ὁ μὲν ἄνω τῆ κύκλω φορεῖ και περι-

9. τὸν corr. Boiv. pro τῶν.

tis, indicium fuit, et tanquam ignis ignem supervenit. Etenim illud late diffusum est malum, tum in spicas et in alios fructus, tum omnium maxime in vites, ita ut ne postea quidem reviviscere potuerint. (II.) Norunt quippe (ut opinor) omnes, eiusmodi esse grandinis corpus, ut quoties et quae invadit, non modo tunc neque ea sola per eam exstinguantur et marcescant, sed etiam ea, quae circa sunt; et ad multum usque tempus ab illa tabe omnia depasci: quasi ipsae etiam plantae sensu aliquo regerentur, et communis domini iram penitus exhorrescerent, ac prae metu contraherent se animamque ipsam vitalem abrunperent. Atqui si hominis manu pyrum, aut pomum, aut uva, aut eiusmodi aliquis fructus lapide percussus fuerit, id quod percussum est, vulneratur quidem, moritur vero minime; id autem quod vicinum est neque ictum ullatenus sentit, neque ideo corrumpitur: tametsi asper sit et acumina circa se fortassis habeat varia ac plurima lapis ille, qui percutit; grando autem his omnibus prorsus careat. Fit enim toties grando, quoties ab exhalatione, instar fumi ab imis ad altiora ascendente, secer nitur ob caloris penuriam humidus vapor. Nam cum illa, eo quod levior est, altius feratur; hic, quia est gravior, media in regione subsidit; ubi frigus abundantius reconditum servant sinuosi aëris tractus. Regionum enim utrinque adiacentium altera, quae superior est, caelestis globi turbina et

στροφή τοῦ οὐρανόου συμπεριδινούμενος σώματος νεφῶν ἥμισυ A. C. 1344
 ποιῆσθαι δύναται σύστασιν· ὁ δ' αὖ περιγεϊότερος, καὶ αὐτὸς ^{Imp. Io. Pa-}
 διὰ τὸ τῶν ἡλιακῶν ἀνακλάσεων ἔντονον διαβρῆων, ἥμισυ πῶς E ^{laeol. 4}
 οὐδ' αὐτὸς ἂν δυνηθεῖν νέφους σύστασιν ποιῆσθαι· ὡς τῆς ἑκα-
 5 τέρωθεν μάχης ἐς τὸ ἀπρακτοῦν οὕτως τελευτώσης, ἰσχύος λαμ-
 πρῆς τινος ἀντλησθῆναι λείπεσθαι ἔχειν ἐνταυθοῖ τὸ ψυχρὸν, καὶ
 νεφῶν τῇ τῶν ὑγρῶν ἀνάλογον πηλικότητι σύστασιν ἤδη ποιῆ-
 σθαι. ὡν μεταβυλλομένων, ὄμβρον γίνεσθαι πρότερον, οἰονεὶ
 συνθλιβομένου τοῦ ἀέρος, καὶ μηκέτι μηδαμῇ δυναμένου φέρειν P. 447
 10 τὴν ἐμβρίθειαν τοῦ ὑγροῦ. ἀλλ' ἐπειδὴν εἰς ὄμβρον οὕτω δια- V. 362
 λυθῆ τὸ ἐκ τοῦ νέφους ὑγρὸν, βιαιότεραν ἔχοντος ἤδη τὴν θέρ-
 μιν τοῦ περιέχοντος, καὶ πανταχόθεν ἀντιπεριῦσταμένου, καὶ βία
 περὶ τὰ μέσα ξυνελαύνοντος, χάλαζα γίνεται, πλίνθου τινὸς συμ-
 πλῆσιν μιμουμένης, ὡς εἰπεῖν, καὶ δημιουργούσης τῆς φύσεως,
 15 ἕξ ἀγεωργήτων καὶ μετεώρων πηγῶν καὶ ῥευμάτων. τὰ δὲ τοιαῦτα
 συμπτώματα σπάνια μεντῶν ἐν θέρει που γίνεσθαι διὰ τὴν B
 βραχύτητα τοῦ τῷ ἀέρι ἐγκαταρροῦντος ὑγροῦ· διυψιλλότερα δ'
 ἐν ἔαρος ὥρα τε καὶ φθινοπώρου, ὅτε παραπλησίως πῶς τὴν
 μέσην θέρους καὶ χειμῶνος χώρου εἰληφότων, καὶ θέρμης ἐπο-
 20 ρίαν ὁμοῦ καὶ ὑγρότητος ἐντεῦθεν ἔχόντων, ἃ τὴν χάλαζαν, ὡς
 εἰρήκειμεν, ἰσχύει κατασκευάζειν. (Γ.) Ἐκ γοῦν ὕδατος οὕτω τῆς
 χαλάζης τὴν γένεσιν ἐχούσης, καίνου στοιχείου καὶ διαβρῆοντος, C
 κῆπειται πετρῶν καὶ ξύλων καὶ φλογῶν ὑπασῶν τὴν βλάβην πολλῶ

conversione ipsa quoque circumacta, nubium glomerationem facere minime
 potest: altera autem ad terram vergens, eademque refractorum solis radio-
 rum intensione liquecens, nubem et ipsa conflare minime utique valet.
 Restat ergo, ut, cum ita ad nihilum recidat ea quae utrinque fit pugna, ha-
 beat illic frigus unde vim insignem assumat, ac nubem pro humoris quanti-
 tate conficere iam possit. Mutato in nubem humore, existit primum humors
 quasi compresso aëre, et humoris gravitatem ferre omnino iam recusante.
 Postquam autem in imbrem ita resolutus est ille nubium humor; tum vero,
 quia ambiens aër vehementiorem iam calorem habet, et circum undique pre-
 mit, vique in medium compellit, fit grando, laterculi cuiusdam coagmen-
 tationem natura (ut ita dicam) imitante, et velut fabricante, illis fontibus
 et canalibus, qui in media aëris regione nativi suspenduntur. Atque id
 quidem aestate raro accidit, humoris in aëre permanentis penuria; vere au-
 tem et autumnum plurimum; quia nempe illae tempestates aestatem inter et
 hiemem medium locum pariter obtinent, affluentemque inde caloribus simul
 et humoris habnet copiam; quae duae res, ut iam diximus, ad conflandam
 grandinem valent. (III.) Itaque cum in hunc modum grando originem du-
 cat ab aqua, quod elementum est molle atque fluidum, deinde multo gra-

A. M. 6852 τῷ μέτρῳ κραταιότεραν ποιούσης, πῶς οὐ Θεομηνίας ἂν εἴη σα-
Ind. 12 φῶς τὰ ἐκ τῶν τοιούτων;

D ζ. Ἀλλὰ γὰρ ὅσα γε ἐκ πολλῶν τῶν πρὸς ἡμᾶς τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωποῦ καὶ δικαίου ὁργῆς σημείων ἐρανισόμενοι τῆδε τῇ ιστορίᾳ συνυφάναμεν τε καὶ συνυφανοῦμεν, εἰ ζῆν ἡμῖν ἐξεῖη, 5
μεγὰλα μὲν πως δόξουσιν ἂν τοῖς τε νῦν ὁρῶσιν ἄπανθ' ὁμοῦ καὶ τοῖς ἔπειτ' ἐντενυόμενοις, καὶ οἷα μήπω πρῖν. ὁμοῦς ἦν ἂν πως φορητὰ, εἰ μὴ πᾶσιν, ἀλλ' οὖν οἷς ἢ τῶν πραγμάτων ἐντέθεικε

E πείρα σύνεσιν, καὶ οὗς ἢ τῆς ψυχῆς εὐλάβεια πέπεικε, ταῖς γρα-
φαῖς ἐπομένους, κυρίου παιδείαν εἶναι νομῶσιν καὶ τῶν συντρό- 10
φων καὶ ὁμηλικῶν κηλίδων λατρίαν τινὰ, εἰ μὴ καὶ τὰ τῆς ἐκ-
κλησίας ναυγία προσετίθετο, καὶ τῶν πάλαι κοιμηθέντων σκαν-
δάλων ἀρτιγενεῖς ὁμοίως ἐπεφύοντο κῆρες, μακροὺς ὑλάρχους
ψυχῆς ἐπιφέρουσαι καὶ ῥᾶστα πρὸς ἀπωλείας πνυθμένης κατα-

P. 448 βαπτίζουσαι. (B.) Ἀλλὰ τούτων ἕνια καὶ ἡμῖν κατ' ἐπιτομήν 15
ἐνταῦθα λελέξεται. πάντα γὰρ ὁμοῦ διεξιέναι, πρὸς ἄλλην ἀσχο-
λουμένοις πραγματεῖαν, ῥᾶδιον οὐκ ἂν εἴη, μέγιστόν τε ὄν ἔρ-
γον καὶ μεγίστης δεόμενον πραγματείας. καὶ πρῶτον μὲν ἐν-
ταῦθα κείσθω διήγημα τῶν περὶ τὸν Ἄθω τὸ ὄρος ἐν τούτοις
ἐαλωκότων τοῖς χρόνοις Μασσαλιανῶν καὶ Βογομιλων. (Γ.) Τὰ 20

B τε γὰρ ἄλλα τὸ ὄρος ὃ Ἄθως θαυμάζεσθαι ἄξιον εἶναι δοκεῖ μοι,
ὅτι τε πρὸς αἶρα κέρταται πάνν τοι εὐφρῶς καὶ ὅτι πολλῇ τινι

V. 363 καὶ παντοδαπῇ τῇ χλόῃ κοσμεῖται, καὶ σφόδρα φιλοτίμως εἰπεῖν

vius quam vel lapides vel fustes vel flammae omnes damnum afferat, quidni furori Dei manifesto attribuantur ea, quae inde accidunt?

7. Sedenim quaecumque ex multis piae ac iustae adversus nos Dei iracundiae signa undique collecta huic historiae intexuimus, ac porro intexemus, si vita nobis detur, ea omnia simul, tam iis qui nunc legunt, quam iis quibus postea occurrent, magna videri quidem possint, et qualia hactenus nulla. Tolerabilia tamen quodammodo isthaec fuissent, si non omnibus, at iis saltem, quibus prudentiam ipse rerum usus indidisset, ac mens cauta pariter et religiosa persuasisset (id quod sacris scripturis consequens est), eam esse divinam castigationem, et quandam veluti coalitarum et coevarum nobis macularum medicinam; tolerabilia, inquam, illa fuissent, nisi et ecclesiae naufragia ad ea mala accessissent, et sopitarum pridem offensio-
num redivivae denuo excitatae fuissent pestes, funestissimam animabus perniciem allaturae, ac facillime eas in barathrum exitii demersurae. (II.) Horum quaedam a nobis quoque compendiose hoc loco dicentur. Omnia enim simul percensere, cum in aliarum rerum tractatione versemur, facile haud fuerit. Maxima quippe ea et permagni operis res est. Ac primum quidem dicturi sumus de Massalianis et Bogomilis, qui illis temporibus circa montem Atho deprehensi sunt. (III.) Alioqui vero mons Athos admiratione dignus esse mihi videtur; tum quia aëris temperie fruitor plane felici; tum quia herbarum vi ac varietate multa ornatus eorum, qui ibi versantur, sen-

ἐκ τοῦ ῥέεστος τῶν ἐντυγχανόντων τὴν αἰσθησιν δεξιούται, καὶ πολλὴν εὐδὴς προβάλλεται τὴν τῆς τέρψεως ἡδονήν· καὶ ῥεῖ πανταχόθεν ὥσπερ ἐκ θησαυρῶν τό, τε εὖπνουν τῆς ὁσμῆς καὶ τὸ τοῦ ἀνθους εὐχρουν· καὶ καθαραῖς τὸ πλεῖστον ὁμιλεῖ ταῖς ἡλιου 5 ἀκτῖσι· δένδρσι τε πολυειδέσι κομῶ καὶ ἄλση καὶ λειμῶνας C ποικίλους, ἔργα χειρῶν ἀνθρωπίνων, πλουτεῖ· καὶ γένοι παντοίων ὀρνίθων περιηχεῖται· καὶ σμήνη μελιττῶν ἐκεῖ περιτρέχει τὰ ἄνθη, καὶ ἡρέμα τὸν ἀέρα περιβομβεῖ. καὶ τέρψεώς τις πέπλος ἐντεῦθεν ὑφαίνεται ξένος ἐκεῖ συμμιγῆς, οὐκ ἤρος ὄρα 10 μόνη, ἀλλ' ἐν ἅπαντι καιρῷ καὶ χρόνῳ, ὁμοζυγοῦντος αἰετὸς τῶν τεσσάρων ὠρῶν κύκλου πρὸς ὁμοίαν τὴν χάριν καὶ ἡδονήν D τῶν ἀνθρωπίνων αἰσθητηρίων· καὶ μάλισθ' ὅτ' ἐκ μέσου τοῦ ἄλλοις καὶ τῶν φυτῶν ἐκείνων ὄφθριος ἢ τῆς ἀηδόνος ἠγήσασα μουσικῆ συνάδοι τοῖς ἐκεῖ μονάζουσιν εἰπεῖν καὶ συννυμοῖ τὸν 15 κύριον. ἔχει γὰρ κάκεινη καὶ κιθάραν ἐπὶ στήθεος ἐνδεδόν τινα, καὶ ψαλτήριον ξμφυτον, καὶ μουσικὴν ἑναρμόνιον, ἔξ αὐτοσχέδου περισαλπίζουσαν τοὺς ἀκούοντας πάνυ τοι ἐμμελῶς. καὶ ἅμα E πηγαῖς αὐτοφυῶν ὑδάτων ὁ χῶρος ἄρδεταί τε καὶ περιαντλεῖται πολλαῖς. ῥύακες ἀποβλύζοντες ἄλλοθεν ἄλλοι μυρίων γίνονται 20 παῖδες πηγῶν, καὶ ἀλλήλοις ἡρέμα καὶ λάθρα, κλέπτοντες ὥσπερ τὸν δρόμον, κοινοῦνται τὸ ρεῦμα, οἷον ἐπίτηδες καὶ αὐτοὶ σιωπῶντες, καὶ τινος παιδείας αἰσθανομένοις ὁμοίως ἀντιποιούμενοι, καὶ διδόντες ἔξουσίαν μακρὰν τοῖς ἐκεῖ μονασταῖς, ἀθέρου-

14. συννυμοῖ Boiv. pro συννυμεί.

sibus ambitiosissime (ut ita dicam) ex facili blanditur, et magnam statim offert suavissimamque voluptatem. Illuc tanquam ex thesauris undecunque affluit et odorum halitus dulcis, et florum amoenissimus color. Atque is locus purioribus solis radiis ut plurimum interest: et multiplicium arborum coma tegitur; et saltibus abundat et pratis, hominum manu excultis; et omni avium genere personat. Illic apum examina circum flores volitant, et leni susurro per aërem passim murmurant. Quibus ex rebus inter se commixtis efficitur mirus quidam voluptatis contextus; non vere duntaxat, sed et quovis tempore, conspirantibus perpetua vicissitudine quatuor anni tempestatibus, ad eandem amoenitatem eandemque semper exhibendam hominum sensibus voluptatem; ac tum maxime, cum medio ex saltu et ab illis arboribus resonans matutinus luscinae cantus velut admodulatur iis, qui illic solitarii vivunt, Deumque una cum iis collaudat. Gestat enim et illa in sinu citharam quandam entheam, ingenitumque psalterium, et musicam harmoniae plenam, quae eos, a quibus auditur, apte admodum et numerosè, idque ex tempore, circumsonat. Idem porro locus nativarum aquarum fontibus multis rigatur et circumfluit: rivi que alii aliunde scaturientes ex innumeris fontibus nascuntur, paulatimque et clam, suum quasi cursum furando, invicem aquas communicant; silentes ipsi quoque tanquam consulto, et disciplinam quandam, ac si iis inesset sensus, ipsi etiam professi; nempe ut eius loci monachis, vitam nullo tumultu perturbatam exigentibus, potesta-

- A. M. 6352 **βον βιον ἀνόνοντας, τὰ πτερὰ τῆς εὐχῆς ἡσυχῆ πρὸς θεὸν ἀνα-**
 Ind. 12 **πέμπειν, ὅτι καὶ πολλὴν πρὸς ἡσυχίαν παρέχει τὴν εὐφύιαν τοῖς**
τὴν οὐράνιον ἐν γῆ μετιέναι ἐθέλουσι πολιτείαν, καὶ πρὸς γε τὴν
χορηγίαν τῶν εἰς τροφὴν παντοίαν ἐπιτηδείως ἐχόντων ἄφθονον
οἴκοθεν οἴκαδε τὸν ἅπαντα χρόνον πορίζεται· καὶ ἕμια θαλάσση 5
P. 449 μακροῦ στεφανοῦται, πολλὴν ὡς ἐκ κύκλου κομιζούση τὴν χάριν
αὐτῷ, παρὰ τοσοῦτον μὴ νῆσον εἶναι καθάπαξ αὐτὸ συγχωροῦση,
παρόσον ἰσθμῷ τινι μὴ σὺν πόνῳ καρποῦσθαι καὶ τὴν ἔξω χει-
μένην εἰς μῆκος ἕμια καὶ πλάτος ἤπειρον δίδωσι. καὶ ἄπλῶς παν-
ταχόθεν ἐκεῖ τὰ τῆς ἀρετῆς συγκροτεῖται γνωρίσματα πρὸς τε 10
τῆς φύσεως πρὸς τε τῆς τῶν οἰκούντων ἀσκήσεως. οὐ γυναικῶν
βδῶλος ἐκεῖ ξυναυλία, καὶ ἀκόλαστον ὄμμα, καὶ χλιδῶσα κομμω-
τικῆ, καὶ ὅσα τὴν ἀρχαίαν τοῦ ὄψεως ὀμιλίαν ἐκείνην εἰς ἐγκα-
νίων τινὰ συνάγει πανήγυριν καὶ μακροῦ κικεῶνος καὶ κλύδωνος
τὸν βίον ἐμπίπλησιν· οὐδ' ἐμπορίαι δημόσιοι, καὶ ἀγοραὶ, καὶ 15
ἀγορανόμοι, καὶ δικαστικὰ βήματα, καὶ γλώττης ἐπίδειξις, καὶ
τύφος ἀπὸ δίφρου θεσιζῶν τὰ τῆς ὀρέξεως νόμιμα. οὐδὲ δον-
κλεία καὶ ἀσθεντία μερίζει τὸν βίον ἐκεῖ· ἀλλ' ἰσηγορία, καὶ με-
τριότης φρονήματος, καὶ ἤθους σεμνότης, καὶ δικαιοσύνης εὐ-
γένεια σκηνοβυτεῖ καὶ περιχορεῖε τὸν χῶρον ἐκεῖνον, καὶ ὅσα 20
τὴν ἔνθεον ἐν γῆ δημιουργεῖ πολιτείαν, καὶ τὴν ὄντως ἐν ψυχῇ
φιλοσοφίαν ἐργάζεται. οὐ πλοῦτος ἐκεῖ καὶ δαπάνη χρημάτων καὶ
βλακεύουσα θρόνους ἐμπολιτεύεται· ἀλλ' ἅπαν ἐστὶν ἀληθῶς σε-

2. ἔτι καὶ coni. Boiv.

tem integram faciunt, supplices votorum pennas ad Deum tranquille attol-
 lendi. Quippe ad solitudinem et quietem maxime habiles reddit mons ille
 eos, qui caelestem in terra vitae rationem ingredi velint, ac iis omnis gene-
 ris alimenta perpetuo et affatim suppeditat domi nata. Sed et mari magno
 coronatur, quod ei multum undique affert venustatis, ac eo tantum insulam
 omnino fieri non sinit, ut possit per isthmum interiectum facili labore fru-
 ctum percipere etiam ex terra; quae in longum simul ac latum porro ex-
 currit ac diffunditur. Illuc, uno verbo, omni ex parte confluunt ea, quae
 virtutem excellentem arguunt, sive loci naturam spectes, sive habitantium
 institutum. Nusquam ibi muliercularum contubernia; nusquam oculus in-
 temperans et effoeminatus fuci nitor; et quaecunque veterem illam vitae
 consuetudinem, quae cum Serpente olim fuit, quodam veluti encaeniorum
 festo renovant, ac magna confusione, magnis turbarum fluctibus vitam im-
 plent. Nusquam ibi venales in publico merces; nusquam fora, aut aediles,
 aut iudicum tribunalia, aut linguae venditatio, aut de curuli sella fastus,
 iura pro libidine interpretans. Non illic vitae conditio in servitutem atque
 imperium herile divisa est. Sed et loquendi aequa libertas, et animi mo-
 deratio, et morum honestas, et iustitiae ingenuitas locum illum pro theatro
 habent, et choro veluti lustrant, eaeque omnes virtutes, quae caelestem in
 terra rerum ordinem pariunt, ac veram in animos philosophiam invehunt.
 Non ibi opes ac pecuniarii sumptus; non ibi socors luxuria regnat: sed to-

μόνον τε καὶ ἐλευθέριον ἦθος, καὶ ἐς τὰ τῆς ἀρετῆς ἀνάκτορα A. C. 1344
 σπεύδον, καὶ τὸν Δώριον τρόπον ὡς ἀληθῶς ἡρμοσμένον πρὸς ^{Imp. Io. Pa-}
 τὰ καλὰ. (Α.) Πᾶσαν μὲν γὰρ αὐτομάτως εἰπεῖν καὶ ὁ χῶρος ^{laeol. 4}
 ἐκείνος ἀποσπεύδει καὶ ἀπωθεῖται κακίαν, πῦσαν δ' εἰσποιεῖ καὶ ^{V. 364}
 5 εἰσοικίζεται ἀρετῇ· παρὰ τοσοῦτόν τε φιλόκαλος, παρόσον ἐστὶ
 μισοπόνηρος. καὶ τοῦτο πάλοι προανεφώνησέ τε καὶ προεθέσπι-
 σεν, οὐ χελεσι καὶ φωνητικοῖς ὀργάνοις τισὶν, ἀλλ' ἔργοις οἶον E
 ἐμψύχοις καὶ διὰ πύσης γῆς καὶ θαλάσσης τὸ κήρυγμα τοῦ κα-
 λοῦ παρῆμπειν καὶ ἐξηγεῖν δυναμένοις. Ξέρξου γὰρ ἐκείνου τοῦ
 10 πάλοι τὸ βάρβαρον καὶ ἀγέρωγον φρόνημα, ἀσελγαῖνον ἄμμα καὶ
 τρυφῶν κατὰ τῆς τῶν ὄλων φύσεως, καὶ τὰ στοιχεῖα πάντα και-
 νοτομεῖν ἐπαιρόμενον, ἐπεὶ καὶ τοῦ ὄρους τουτουὶ τὸν Ἰσθμικὸν
 ἀγένη διορῶν μετεστοιχεῖον καὶ μετεσκεύαζε τὸν χῶρον πρὸς F
 τῆσον, καὶ τὰς ἡπειρωτικὰς ἐφ' ὕγραῖς διεβίβαζε τέως θαλάττης
 15 ἀγκύλαις, καὶ νηῖτην τὸν ἡπειρώτην ἰδεῖκνυ στρατὸν, ἐπὶ τοῦ
 πανδήμου θεάτρου τῆς οἰκουμένης περιφανῶς ἐξήλεγξε, καὶ
 πρὸς τὸ ἀνθρωπικώτερον τοῦ τύφου τὸ πλεῖστον ἀπήλλαξε,
 καὶ δι' ἐκείνου πάντας ἐδίδαξε βυσιλέας, καὶ στρατηγούς, καὶ
 σατράπας, τὸ τῆς ὀφρῦος ἄκαιρον ἀποδῆρπτοντας μετριώτερα
 20 δῆπου φρονεῖν. οὕτως ἐξ ἀρχῆς ἡ φύσις ἐργαστήριον αὐτὸ P. 450
 κατεσκεύακεν ἀρετῆς, καὶ πάντας ἔλκει πρὸς ἔρωτας ἄνωθεν
 ἑαυτοῦ, μὴ μόνον ὅσοις τοῦ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἡσυχίας
 ἐκείνης ὀπώσποτε γεύσασθαι μέλιτος ἐξεγένετο, ἀλλὰ καὶ ὄσοις

14. ἡπειρωτικὰς] δυνάμεις supplet Boiv.

tum vitae institutum, honestum re ipsa et liberale, studioso ad sacraria Vir-
 tutis pergit, et Dorica plane harmonia cum bono et pulchro congruit. (IV.)
 Omnem enim locus ille suapte quodammodo amandat procul atque expellit
 improbitatem; virtutem autem omnem adsciscit et ad se intromittit, tamque
 est amans recti, quam pravi inimicus. Idque idem ille mons pridem antea
 declaravit ac praenunciavit, non labris aut ullo alio vocis organo, sed ope-
 ribus quasi animatis, quae per omnem possent terrae et maris orbem pul-
 chri rectique praeconium diffundere ac praedicare. Xerxae enim illius ve-
 teris barbarum et ferocem animum, qui in ipsam rerum naturam libidinem
 et lasciviam suam exercebat, atque in tantum elatus erat, ut elementa omnia
 novando mutaret, quum eius ipsius montis isthmo perfosso terram in mare
 convertisset, locumque in insulae formam redegisset; cum terrestres copias
 per mare transmisisset, effecissetque, ut navalis videretur is exercitus, qui
 erat terrestris, illius, inquam, Xerxae superbiam in totius orbis frequentis-
 simo theatro splendidissime arguit, et eius fastum maxima ex parte ad mo-
 rem humaniorem reduxit, ac per eum omnes et reges et duces et satrapas
 supercilium intempestivum abicere et moderatiorem animum induere docuit.
 Adeo montem illum ab initio natura ipsa officinam virtutis esse voluit, et
 cunctas iam pridem ad amorem eius allicit; non eos solum, quibus contigit
 virtutis et tranquillitatis illius mel utcunque gustare, verum et eos, qui fama

- A. M. 6852 δι' ἀκοῆς τὰ ἐκεῖ μαθεῖν σννέβη χρηστά· ὥστε καὶ τῶν αἰεὶ καὶ
 Ind. 12 μέγχι νῦν διηνεκῶς οὐκισάντων αὐτὸ περιβοήτους μὲν καδίστη-
 Βσιν, ὅσοι καθαρὸν τε καὶ ἀκυπήλευτον, καὶ ζίζανίου παντὸς
 ἀμιγῆς καὶ ἐλεύθερον, εἰς τέλος τὸ τῆς ἀρετῆς διετέλεσαν συντη-
 ροῦντες γεώργιον· ἔξοστρακίξει δ' αὐτὸ ἐκεῖθεν καὶ ὄλαις χερσίν 5
 ἐξελαύνει καὶ ἀπωθεῖται τὴν τῶν ὑποκριτῶν καὶ βεβήλων συνο-
 κησιν. (B.) Καὶ τὰ μὲν ἀρχαιότερα διηγουμένων ἐστὶν ἐτέρων
 ἀκούειν ἀταρκῶς. ἐγὼ δὲ τὰ νεωστὶ διηγῆσομαι, τὰ περὶ τὸν
 C Κρητὰ φημι Ἰωσήφ καὶ τὸν Λαρισσαεὶ Γεώργιον, καὶ ὅσοι περὶ
 τὴν σφῶν μιὰρὸν ἐβάχχευσαν τράπεζαν, ὅσα δὴ καὶ φοιτηταὶ 10
 πρὸς διδασκάλων τὰ μυσσὰρὰ μυσταγωγούμενοι δόγματα· ἔτι τε
 τὰ περὶ Μωσῆα τὸν ζωγράφον καὶ Ἰσαὰκ καὶ Λαβιδ καὶ Ἰῶβ,
 καὶ ὅσοι βεβήλους ἔχοντες πάμπαν καὶ γλώττας καὶ γνώμας καὶ
 χεῖρας ὄνομασι βελτίστων ἀνδρῶν, καὶ περιβοήτων τὴν ἀρετὴν,
 D Περιστέλλειν ἐπονηρέυσαντο τὴν ἐνδόμυχον ἀπόνοϊαν καὶ ἀστέβϊαν 15
 τῆς ψυχῆς, παρακλησίως τοῖς τάφοις, οἳ τὰ ἐνδον μακρῶς ἀπό-
 ζοντες δυσωδίας τιτάνω καὶ χρυσῷ τὰ ἔξω κοσμοῦνται. ὑπο-
 δύνονται γὰρ καὶ αὐτοὶ καὶ σῆμα καὶ ὄνομα βελτίστων ἀνδρῶν,
 καὶ τὴν ἀρετὴν ἐπισήμων, καθάπερ οἱ ἐν τοῖς δράμασιν Ὅρέστια
 καὶ Πυλάδα καὶ Θησεῖς καὶ Πέλοπες, ἵνα τὸν ἴδον κατὰ τῶν ἀκε- 20
 ραιοτέρων τῆς σφῶν αὐτῶν ἐξεμοῦντες κακίας λανθάνωσιν. (ς.)
 E Εἶναι γε μὴν τὰ ἐκείνων μυσσὰρὰ καὶ ἀκάθαρτα δόγματα, φησὶν ὁ
 εἰς τὸ τῶν Βυζαντιῶν ἱερὸν κομισθεῖς σννέδριον ἔγγραφος τῆς

et auditione acceperunt eius loci excellentiam: cuius ea est natura, ut ex
 iis, qui ad hodiernum diem ibi habitaverunt, celebratissimos illos reddat, qui
 sinceram et incorruptam, loliique prorsus puram et immunem, servare ad
 extremum segetem virtutis perastiterunt: rursus vero exulare inde iubeat,
 totisque exigat viribus arceatque hospitii consortio hypocritas atque im-
 pios. (V.) Et ea quidem, quae antiquiora sunt, abunde ab aliis narrata
 audire est. Ego vero ea tantum commemorabo, quae recentiora sunt; illa
 nempe de Iosepho Cretensi, Larissaeoque Georgio, caeterisque omnibus,
 qui eorundem foedissimae mensae accumbendo bacchati fuerant, utpote di-
 scipuli abominandis institutis mystericisque initiati a praecceptoribus: tum illa
 praeterea de pictore Mose, de Isaaco, Davide, Iobo, et quicumque alii lin-
 gua, sententia, et manu profani cum essent, optimorum et virtutis fama
 illustrium virorum nominibus latentem in animo dementiae atque impieta-
 tem male et fraudulenter velabant; sepulcrorum instar, quae teterrimum
 intus odorem spirantia gypso auroque extrinsecus ornantur. Induunt enim
 ipsi quoque speciem et nomen sanctissimorum hominum, et virtutis laude in-
 signium, ut illi scenis agitati Orestae et Pyladae, et Thesei, et Pelopes,
 quo malignitatis suae virus occulte evomendo purioribus quibusque adspers-
 erant. (VI.) Illorum sane abominanda ac impura testatur esse dogmata To-
 mus ille de eorum impietate scriptus, et ad sacram synodum Byzantinam

αὐτῶν ἀσεβείας τόμος πρὸς τῶν Θεοφόρων τοῦ ὄρους ἀνδρῶν, τὰ A. C. 1344
 τε ἄλλα, ὅσα μηδ' ἀκοῆ σωφρονεῖν αἰρουμένων φέρειν εἶναι ἔμ- Imp. Io. Pa-
 δια, καὶ ὅτι τὰς θείας λάθρα συντρίβοντες κατακαίουσιν εἰκόνας· Incol. 4
 καὶ ὅτι τὸ τοῦ διδασκάλου σεμνύνοντες οὖρον τοῖς ἐδέσμοισιν
 5 αὐτῶν ἐπιρῥαίνουσι· καὶ ὅτι τὴν Ἴνσαρκον καὶ θεῖαν οἰκονομίαν F
 οὐδαμῆ προσέονται· καὶ ὅσ' ἄρρητ' ἀμείνοι. τί γὰρ πλείω κατα- V. 365
 λέγειν δεῖ καὶ καταμαίειν τὰς τῶν εὐσεβῶν ἀκούς, ἔξδν ἐκ τοῦ
 τόμου τοῖς βουλομένοις μανθάνειν σαφέστερον· ὅς πάντα διεξ-
 10 ποῖς ἐγγεγραμμένος κώδιξι. (Z.) Τοὺς γὰρ καθαρὸς καὶ ἀψευ-
 δεῖς οὐκ εἰς τέλος λαθεῖν ἐδυνήθησαν ὀφθαλμοὺς τῶν ἐκεῖ φιλο-
 15 θείων ἀνδρῶν, καὶ μόνῳ ζώντων θεῷ· ὡσπερ οὐδὲ τοὺς καθαρὰν P. 451
 τὴν γεωσιτικὴν κεκτημένους λαθεῖν ἂν δυνήθειη ποτὲ συνανα-
 κραθὲν ἀψήνδιον μέλιτι, οὐδὲ τὴν ὕσφρησιν πολλῷ μᾶλλον ῥό-
 20 δοῖς μιγνύμενόν τι δύσοδμον. ἔθεν, οἷα βιαίῳ πυρὶ, τῷ θεῷ
 ζήλῳ τὴν ἑαυτῶν ψυχὴν ἐκπυρσεύσαντες ἐπὶ ζήτησιν ἀκριβεστέ-
 ρων ἐτράποντο τοῦ κακοῦ, ἡρέμα καὶ κατὰ βραχὺ κνηγέτου
 δίκην ἀνιχνεύοντες ἐκ τῶν τῆς κακίας παραφνύδων τὴν ῥίζαν εὐ- B
 25 ρεῖν· καὶ εὐρόντες ἔστιν οὗς μὲν αἷς προσήκε προήκοντο τιμω-
 ρίαις, ἔστι δ' οὗς ὡς πορρῶτάτω παλάμαις ἀπίσαις ἐκεῖθεν
 ἀπῆλασαν. ἦσαν δ' οἱ καὶ λαθόντες ἐκεῖθεν ἀπέδρασαν, πρὶν ἢ
 τελέως ἐκπυστον τὴν κακίαν γενέσθαι· οἱ δὲ καὶ πρὸς πόλεις με-
 τερρῶνῆκεσαν Θεσσαλονικὴν καὶ Βεῤῥόϊαν, καὶ ἦ κατὰ πασῶν ἄπαν

15. δύσοδμον em. Boiv. pro δύσοδοσ.

allatus a sanctissimis viris, montem illum incolentibus; tum ob alia, quae
 ne auribus quidem facile ferant ii, qui sobrii sint; tum quia clanculum con-
 terunt et incendunt imagines sacrosanctas; magistrique urinam ita vene-
 rantur, ut suis etiam dapibus irrorent, divinamque incarnationem minime
 admittunt. Reliqua taceri melius est. Quorsum enim plura enumerare ne-
 cesse est, et pias aureas pollui; cum ea possit quilibet ex ipso Tomo explo-
 ratiis percipere, qui singula percensendo eorum aperte notat improbita-
 tem, patriarchicis codicibus insertus? (VII.) Nimirum illi puros et sine-
 ros oculos hominum Dei amantissimorum, et uni Deo illic viventium, fallere
 ad extremum non potuerunt; quemadmodum nec illos, qui integrum habent
 gustandi sensum, fallere unquam possit temperatum melle absinthium; odo-
 ratum autem multo minus, immixtum rosas aliquid, quod male oleat. Divino
 itaque zelo, tanquam igne violentissimo, inflammatis eorum animis, de illa
 peste diligentius anquirere coeperunt, sensim ac pedetentim venatorum in-
 star vestigantes, sicubi possent ex agnatis fruticibus radicem melle depre-
 hendere. Ea porro deprehensa, sunt quos ad legitimum supplicium tradi-
 derunt: nonnullos, quam longissime inde ablegatos, omnibus (ut dicitur)
 uagulis exegerunt. Fuere etiam qui clam inde aufugerint, antequam eor-
 um omnino comperta esset nequitia; iique ad urbes confluxere Thessalo-
 nicam et Berthoeam, et ad eam, quae supremum in caeteras omnes impe-

A. M. 6852 ἔσχε τὸ κράτος. ἔνθα δὴ γενομένοις σφίσιν ὄμαι νερόμισται,
 Ind. 12 C κοινῆς ἐστίας τῶν πανταχόθεν τῆς οἰκουμένης μάλιστα πασῶν
 ἐπαρχούσης αὐτῆς, καὶ ἅμα πολυγλώσσου καὶ πολυμιγοῦς φωνῆς
 καὶ γνώμης ἐπιπολαζούσης, σσσκιάσαι μὲν τὴν ἑαυτῶν κακίαν,
 μμηῆσασθαι δὲ τῶν ὀρθῶν τοὺς δρυοκολάπτας, οἱ τοῖς δένδροις 5
 περιπετόμενοι, καὶ ὄλον τοῖς ῥάμφεσι τὸν φλοιὸν περικρούοντες,
 καὶ τὸ ὑγιαῖνον παρατρέχοντες ἅπαν, μόνῳ τῷ σαθρῷ καὶ σση-
 πότι χροηίζουσι περικαθήμενοι μέρει, κάκεινο οἰτοῦνται πρὸς βύ-
 θος κοιλαίνοντες.

D ἦ. Ἐπεὶ γε μὴν μετὰ τὸν βασιλέως θάνατον πρὸς ἐμφύλιον 10
 στάσιν τὰ Ῥωμαίων ἠγέρθη πράγματα, καὶ ὥσπερ ἐν χειμῶνι καὶ
 τυκτι τὰ πάντα ζόφος ἦν, ὡς μηδ' ἄστροις, τὸ θρηλλοῦμενον,
 ὅποι φέροίτο τις δύνασθαι τεκμαίρεσθαι, καὶ πάντ' ἄνω τε καὶ
 κάτω μετακλίπτοντα, παρὰ τοσοῦτον ἐκ τοῦ σύνεγγυς ἐτίθει τε
 καὶ μάλα τῶν ἐλπίζομένων ἐκάστοις ἐποίησε τὸ ἐπικίνδυνον, παρό- 15
 σον πόρρω καὶ δυσελπιστον τῆσφιλές· (ἐν γὰρ διχαστασίῃ φασὶ
 τὸν μὲν πάγκυκον τυγχάνειν τιμῆς, τὸν δὲ καὶ ὀπωσοῦν μετέχοντα
 P. 452 τοῦ βελτίονος θρήνων πάσχειν ἄξια καὶ τραγικῶν ἀπολαύειν
 τῶν συμφορῶν) τῶν κρατίστων εἶναι κάμοι τὸν ἡσύχιον ἔδοξε βίον
 ἐλέσθαι, τῶν βασιλικῶν ἀφεμένῳ θεάτρων. τοῦ γὰρ ζρεθίζοντος 20
 καὶ μάχην ἀντίπαλον ἀνιστῶντος οὐκ ὄντος, παύσασθαι τὸ νε-
 μόμενον τῆς κακίας ψήθη. ὅθεν ἐπειδὴ τοῖς ἄλλοις παραινοῦντί
 V. 366 μοι τοὺς πειθομένους ἦκιστ' ἔχιν ἐνήν, τὸ κατ' ἐμαντὸν ἐποιοῦν
 αὐτός. Θόρυβον μὲν γὰρ ἐξ εἰρήνης ῥάδιον καὶ τοῖς φανλοτά-

rium obtinet: rati, opinor, quamdiu ibi futuri essent, posse se in ea urbe, quae omnium maxime totius undecunque orbis domicilium esset, et in qua dissoni versarentur et varii tam sermone quam moribus homines, suam nequitiam obumbrare, et ex avibus imitari picos Martios, qui circum arbores volitando, omnemque ex omni parte corticem rostris tundendo, quidquid sanum est praetererunt, et ei solum parti incumbunt diutius, quae vitiosa est ac putrida, eaque altius excavata vescuntur.

8. Mortuo imperatore, cum res Romanorum in bellum civile incidissent, et omnia tanquam nimbo ac nocte ita caligarent, ut quo quisque veheretur ne ex astris quidem, ut aiunt, conici posset; rebusque omnibus sursum deorsum euntibus, tam vicinum esset tamque expectaretur exitium, quam ab erat ac desperabatur salus; (etenim ferunt in discordiis pessimo cuique honorem obvenire; eum autem, qui quoquomodo ad meliora inclinat, luctuosissima pati ac tragicas percipere calamitates;) ea propter et mihi optimum esse visum est tranquillam vitam eligere, ab aulicis theatris absistendo. Sublato enim mali irritamento, remotisque iis, quae contentiosam pugnam accendunt, etiam ipsius mali progressionem cessare existimavi. Cum itaque hortando alios neminem qui crederet invenire potuissem, id feci, quod in me erat. Tumultum nempe ex pace efficere etiam vilissimis et infimae

τοὺς καὶ βάνουσιν ἄγουσι βίον ποιεῖν· ἐκ δὲ θορόβων εἰρήνην, **A. C. 1344**
οὐδὲ τοῖς σφόδρα συνετοῖς μᾶλα τοι εὐδοκίαν. τὸ μὲν γὰρ αὐτονο- **Imp. lo. Pa-**
μία φύσεως ἄγεται· ἡ δὲ φύσις ἄτακτον καὶ ἀνώμαλον ὠμολό- **laeol. 4**
γηται εἶναι· τὸ δὲ παιδεία καὶ συνέσει βεβουλευμένη καὶ σώφροσι
5 **βλογισμοῖς** οὐκ ἀκίβηται. ὅθεν τὸ μὲν καὶ τὰς οὐκ οὐσίας ἀναπλάττει
προφάσεις, ἐφόδια πορίζον ταῖς μάχαις· τὸ δὲ καὶ τὰς οὐσίας
ἐκτέμνειν πειρῶται, καθύπερ ἰατρὸς πρὸ τῆς βλάβης ἐν τῇ ῥῆσιν
τὴν θεραπείαν τεχνώμενος. (B.) Ἐμοὶ μὲν οὖν διὰ τε ταῦτα
βέλτιον τὸν ἡσύχιον ἔδοξε βίον ἐλέσθαι, καὶ ἕμα μεμνημένῳ κά-
10 **κείνῳ τὸ Ζήνωνος** τοῦ σοφοῦ, ὅπως ἐν συμποσίῳ μακρῶ, τῶν
ἄλλων σοφῶν ἐπιδεικτικῶς τοῖς ἐκ Βαβυλωνίων ὁμιλούντων πρέ-
σβεισιν, μόνος αὐτὸς ἰσώπα, καὶ τὴν αἰτίαν τῶν πρέσβων ἐρο-
μένων τῆς σωπῆς, ἴν' ἔχοιεν ἀπαγγέλλειν τῷ βασιλεῖ σαφές τι
περὶ αὐτοῦ· „πορευθέντες ἀπαγγελάτε,” φησὶν, „ἰδεῖν ἐν Ἀθή-
15 **ναις ἄνθρωπον, σωπῆν ἐν συμποσίῳ δυνάμενον.”** (Γ.) Οὕτω δὲ
πεπραγῶς καὶ αὐτὸς ἑώρων ὥσπερ ἐκ σκοπιᾶς σφόδρα ἀντιφιλο-
νεικοῦντας τοὺς ἐκατέρωθεν ἀναβράσυντας κλύδωνας ἐκ τε τῶν
δημοσίων ἐκ τε τῶν ἱερῶν τῆς ἐκκλησίας πραγμάτων, ὅστις
λάβῃ τὸ μείζον, καὶ δίκην ὀλκάδων δνοῖν ἐν μέσῳ πλημμελῶς καὶ
20 **ἀτάκτως ἀγομένων, καὶ φερομένων φορῶν** τινα καὶ κίνησιν ἀκυ-
βέρνητόν τε καὶ ἄλογον καὶ ἀνώμαλον, καὶ οἷον ποιεῖ τὸ αὐτόμα-
τον· ὡς μετὰ τοῦ μὴ δύνασθαι μηδὲ βούλεσθαι βοηθεῖν περι-
στατουμένοις ἀλλήλοις· ἀλλ' ὁμοίως ἑαυτοῖς τε καὶ ἀλλήλοις ἐς

9. κάκεινο Boiv. pro κάκεινφ. 11. ἐκ Boiv. pro ἐν. 16. ἐκ ante
σκοπιᾶς add. Boiv.

plebis hominibus facile est; ex tumultu vero pacem, ne prudentissimis qui-
dem valde promptum. Alterum quippe liberrimo naturae impetu fertur:
naturam porro inordinatum quiddam esse constat et inaequale: alterum au-
tem certo animi iudicio et sapientibus consiliis regitur. Itaque illud quidem,
ut occasione discordiis praebeat, causas commiscitur etiam eas, quae
nullae sunt: istud vero etiam eas, quae subsunt, recidere conatur; velut
medicus, qui morbo, antequam crescat, in ipsa radice medicam adhibet ma-
num. (II.) Mihi igitur tranquillam vitam eligere satius visum est, et illa
cogitanti, et hoc simul Zenonis illius sapientis reminiscenti; qui celebri in
convivio, cum ambitiose caeteri philosophi apud legatos Babylonios dispu-
tarent, silebat ipse solus, et silentii causam sciscitantibus legatis, ut habe-
rent aliquid de eo certi, quod regi renunciarent: „Abite,” inquit, „ac re-
nunciate, vidisse vos Athenis eum hominem, qui silere in convivio posset.”
(III.) Idem ego cum fecissem, prospiciebam tanquam e specula eos, qui
utriusque effervecebant, tam civilium quam ecclesiasticorum negotiorum
fluctus, acerrime inter se certantes, ecquis superior evaderet; atque in me-
dio duas veluti naves, nulla lege, nullo ordine euntes, sed impetu quodam
motuque temerario, caeco et inaequali abreptas, qualem efficit casus; ut
nec possent, nec vellent optulari sibi invicem circumventis; sed pariter et

- A. M. 6852 τοῦμρανὲς ἐκίον γε εἶναι τὸν ἔσχατον ὕλεθρον ἀμφοῖν πραγμα-
 Ind. 12 τεύεσθαι· ὡς τὴν τῶν ἐντεῦθεν ἀντικρυς κινήτων μίμησιν κο-
 F ρυφουμένην εἶναι ὁρᾶν πανταχόθεν εἰς Ὀλύμπους καὶ Καυκάσους,
 καὶ εἴ τι τῶν ὁρῶν ὑπερνέφελόν τε ἔστι καὶ μέγρι καὶ ἐς αἰθέ-
 ρος φοιτῆ γειτονήματα. (A.) Καίτοι καὶ Ἀθηναίων τοῖς πάλας
 σοφοῖς οὐκ ἄλλοτε ποτε στασιάζειν, καὶ γλωττοδαίδαλον μάχην
 ἐγείρειν, καὶ πᾶς ἀπὸ στόματος ἀκοὰς ἐνοχλεῖν ἀπαντώσας ἐπήει,
 ἥ ὅτε τῶν ἔξω θορόβων τε καὶ πολέμων ἐκδήμων πάμπαν ἦσαν
 P. 453 ἀπηλλαγμένοι. τότε γὰρ καὶ πρὸς διαφόρους αἰρέσεων φύλαγας
 ὄραν εἶχε τὰ Ἑλλήνων σχιζέσθαι δόγματα, τῶν μὲν Ἐπικουρείων, 10
 τῶν δὲ Πυθαγορείων, καὶ ὅσοι τῷ χρόνῳ τὴν μνήμην παρέδωσαν
 ἄφθονον τῶν τῆς ἔριδος χορηγίαν παρεχομένων. ἐνταῦθα δὲ
 μυρίων ἔνδοθεν τε καὶ ἔξωθεν δημοσίων ἐπιβρόντων θορόβων
 καὶ τραγικῶν συμφορῶν, μέλζονα τὸν ἄλλως ἀναθῆπιζόμενον τῶν
 δογματῶν ἐβλεπον πόλεμον, καὶ τὸ τῆς θεολογίας σεμνὸν ἐν ταῖς 15
 B ἁγναιῖς καλινδούμενον καὶ ἐνοχλούμενον ὑπὸ τῆς τῶν παλαμναίων
 καὶ Φαρισαίων φύλαγος. καὶ εἴ τινες ἀντίπαλοι Μακκαβαῖοι,
 καὶ ὅσοι διὰ τὸν χρόνον ἦσαν ἐρεκτικοί, τότε δὴ κληδῶσι τε καὶ
 σῆμαις, καὶ εἴ πού τις ὑπῆρχεν ἐργαστρομυθός καὶ Βάκχη καὶ
 Φοιβόληπτος, ὥρα πᾶσι λαμπρὰ τις ἀναίδην ἐπῆρχε ληρεῖν, ὡς 20
 C τὰ καὶ τὰ προβήσεται, καὶ τὰ καὶ τὰ γενήσεται. (E.) Τούτοις
 δὲ θαρρήσας ἦκε καὶ τῶν Κελτικῶν τε καὶ Γαλατικῶν βαρά-
 θρων τις σοφὸς καὶ οὐ σοφὸς ἀνὴρ Γαλάτης, πολλὰ τῶν μίμη

12. τῶν add. Boiv.

sibi ipsis singulae, et altera alteri palam atque ultro extremum exitium molirentur, surgentiumque inde coram fluctuum molem videre esset curvatam undique in Olymporum et Caucatorum speciem, et si quis mons alius nubibus altior exsurgit, et ad aetheris usque confinia pertingit. (IV.) Atqui praeis sapientibus, qui Athenis vixere, nunquam alias altercari et verborum certamina instituire, atque obvias quasque aures linguae verberibus fatigare libuit, nisi quum tumultu externo bellisque adventitiis prorsus defuncti erant. Tum quippe in diversa sectarum agmina scissos Graecos disidere tempus ferebat, modo Epicureorum, modo Pythagoreorum, et quicumque alii posteris memoriam amplam prodidere earum rerum, quae contentionis materiam praeberent. At hic cum infiniti, tam domi quam foris, tumultus publici affluerent tragicaeque calamitates, maius ventulari alio modo videbam opinionum bellum, ac theologiae maiestatem in viis proteri atque vexari ab accleratorum [Palamitarum] Pharisaeorumque coetu. Quod si qui illis adversabantur Maccabaei, aut quicumque ipso tempore suadente Ephectici erant, apud eos prognosticis quibuscunque vocibus et verbis locus erat; et sicubi esset sive engastrimythus aliquis, sive Maenas, sive Pythonissa, omnibus splendida erat occasio impudenter hariolandi, haec atque haec feliciter cessura esse; haec atque haec esse eventura. (V.) His fretus e Celticis Gallicisque barathris prodiit et Gallus quidam, sapiens

γενομένων διατεινόμενος προειδέναι πρὸς τῶν μετεώρων, καὶ ὅσα A. C. 1344
 ὁ τῆς καθ' Ἑλλάδας πεπωμένης μίτος ὑφαίνει, τὰ τε ἄλλα καὶ ^{Imp. Io. Pa-}
 περὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν πραγμάτων, ὅποι σαφῶς προβήσεται· καὶ ^{laeol. 4}
 ὡς τεθνήξεται μὲν ἐς τὴν ὑστεραίαν ὁ Καντακουζηνός· οὐχίσεται V. 367
 5 δ' ἅπαν ἀντίπαλον καὶ πολέμιον γένος, πρὶν ὅλον ἐξήκειν ἐνιαυ- D
 τόν. τοῦτον ὡς ἐξ οὐρανίων ἀντύγων προσαγόμενον ὑπὸ τῶν ὁμο-
 φύλων Λατίνων ἢ βασιλῆς Θεασαμένη τε καὶ ἀκούσασα, ἔπειτ'
 ἀνερευνῶν ἐθέλουσα τὰς τῶν λεγομένων αἰτίας μετάπεμπτον
 ποιεῖται καμὲ, καὶ οὐ μᾶλλον ἐθέλοντα, ἵνα συνιῆς τῶν λεγομέ-
 10 των ἀδέκαστος· εἶην κριτής. ὁπόσα μὲν οὖν ἐκεῖνος διήει, βέ-
 βαια τὰ παρὰ τῶν ἀστέρων ἐνδεικνύμενος πεπωμένα, ἄκαιρον εἶ-
 ναι καθ' ἕκαστα διηγεῖσθαι νομίζω. λέξω δ' ἐξ ὧν πρὸς ἀναφρασει E
 αὐτὸς ἐκείνου περιφανῶς ἀντεισήνεγκα μέτρια. (ς'), „Καὶ πρῶτον
 ὁ Πτολεμαῖος ὁ πάνυ φησὶν, ὡς οὐχ ἅπαντα τοῖς ἀνθρώποις ὑπὸ
 15 τινος ἄνωθεν ἀνάγκης συμβαίνειν οἴεσθαι χρῆ, καὶ ἄτρεπτα γί-
 νεσθαι καθ' εἰμαρμένην τινὰ τὰ γινόμενα· ἀλλ' αὐτὴν μὲν τὴν
 τῶν οὐρανίων κίνησιν ἐξ αἰῶνος ἄτρεπτον κατὰ γένεσιν θεῖαν καὶ F
 τάξιν ἀποτελεῖσθαι· τὴν γε μὴν τῶν ἐπιγείων ὑπὸ φύσεως μὲν
 διοικεῖσθαι, συμφυῆς τὸ τρεπούμενόν τε καὶ ῥέον ἐχούσης αἰ·
 20 ἔπεσθαι γε μὴν ὁπώσποτε καὶ τὴν ἄνωθεν αἰτίαν, κατὰ συμβε-
 βηκός, οὐ μὴν ὡς ἐπίπαν ἀνθρώποις καταληπτὴν· πολύχουν μὲν
 γὰρ ἔχειν τὴν δύναμιν διὰ τοῦ ἀέρος ἥλιον καὶ σελήνην πρὸς τὰ
 ἐπίγεια κατὰ τινὰς λόγους καθολικωτέρους, πᾶσιν οἷς νοῦ καὶ

idem ac minime sapiens, qui multa, quae nondum evenissent, augurari se ex meteoris assererat, et quidquid filo suo texit illa, quam Graeci πεπωμένην vocant; tum alia, tum de Romanis rebus, quidnam certo futurum esset: ac moriturum quidem postridie Cantacuzenum; abituram autem omnem adversariorum hostiumque multitudinem, antequam totus annus elapsus esset. Eum, tanquam ab axe caelesti missum, et a Latinis gentilibus ad se adductum, cum vidisset imperatrix, audivissetque; ac deinde vellet eorum, quae ab illo dicta erant, rationem investigare, me ipsum quoque arcessit, non adeo volentem; ut cum istius dicta intellexissem, iudex forem incorruptus. Quaecunque igitur ille disputavit, ut firma esse ostenderet ea, quae ab astris determinata essent, singula commemorare ab re esse existimo. Ex iis autem, quae ego ut illum refutare aperte proloquutus sum, referam non multa. (VL) „Ac primo quidem magnus ille Ptolemaeus affirmat, non omnia, quae hominibus accidunt, ad caelestem aliquam necessitatem referri oportere, nec fatali quadam lege immutabilia esse ea, quae fiunt; sed ipsa quidem caelestia corpora ita a Deo creata esse et ordinata, ut eorum motus ab aeterno immutabilis sit constitutus: quae autem terrestria sunt, horum motum a natura gubernari, mutabilitatem insitam habente et perpetuam instabilitatem: accedere tamen utcunque etiam causae superioris concursus, eamque aliquando, non tamen in universum, ab hominibus posse intelligi. Etenim late quidem per aërem diffusam esse solis et lunae vim in terrestria, generalibus quibusdam rationibus, apud eos omnes constat, qui ingenii et pruden-

A. M. 6852 φρονήσεως μέτεστι σύμφωνον ἄν εἴη. τὰς γε μὴν γενεθλιαλογικὰς
 Ind. 12 ἐπισκέψεις καὶ ὅσα παρ' ἐνίων γνωμολογεῖται περὶ τῆς ἐκάστων
 P. 454 ἰδιωτρόπου συγκράσεως, τοῦτο δ' ὄχλον εἶναι μᾶλα τοι σφόδρα
 μάταιον καὶ μόχθον ἀνήγυτον καὶ ἀκατάληπτον κεκτημένον τὸ
 πέρασ οὐ Πτολεμαίω μόνον τῷ πάνυ δοκοῦν ἔστιν, ἀλλὰ καὶ τῷ 5
 τὰ θεῖα πολλῶ Βασιλείω. τούτοις δὴ καὶ τὰ Χαλδαίων ἀντικρυς
 Β συνάδει,

Μὴ τὰ πελώρια μέτρα γαίης (φασκόντων) ὑπὸ σὴν φρένα
 βάλλου·

οὐ γὰρ ἀληθείης ἐν χθονὶ ἔστι φυτόν.

μηδὲ μέτρει μέτρον ἡέλιου, κανόνας συναθροίσας·

10

αἰδίω βουλῇ φέρεται πατρὸς οὐχ ἔνεκέν σου.

μήνης φοῖζον ἕασον· αἶε τρέχει ἔργω ἀνάγκης.

C ἀστέριον προπόρευμα σέθεν χάριν οὐκ ἔλοχεύθη.

αἰθρίας ὀρνίθων τισὸς πλατὺς οὐποτ' ἀληθής·

οὐ θυσιῶν σπλάγγων τ' ὄθομαι· τὰδ' ἀθύρματα πάντα, 15

ἐμπορικῆς ἀπύτης στηρίγματα· φεῦγε σὸ ταῦτα,

μέλλων εὐσεβίης ἱερὸν παράδεισον ἀνοίγειν,

D ἔνθ' ἀρετῆ σοφίη τε καὶ εὐνομίη συνάγονται.

εἴη δ' ἄν καὶ ἄλλως ῥάδιον, εἴ τις ἀναιρεῖν ἐθέλοι τὴν πεπρωμέ-

νην. εἰ γὰρ ἔξ ἀνάγκης οἱ ληστὰι ληστεύουσιν, ἔξ ἀνάγκης δ' αὖ 20

V. 363 καὶ ὁ νομοθέτης τὸν ληστήν τιμωρεῖται, μάχεται λοιπὸν ἡ πε-

8. σὺ μέτρα γῆς con. Boiv. 9. ἀληθ. φυτόν ἐν χθονὶ cod. Vat.
 11. συμφέρεται cod. Vat. idemque add. ἰδίον ante πατρός. 12. ἔργω
 Psellus, ἔργον cod. Vat. 15. τ' ὄθομαι Synesius, unde Boiv. τ' ὄθο-
 μαι, τς τομαὶ cod. Vat.

tiae expertes non sunt. At natalium siderum observationem, et quaecunq̄ue
 a nonnullis pronunciantur de peculiari singulorum corporum constitutione,
 id vero negotium esse futilissimum, laboris infiniti, et exitus incomprehensi,
 non soli videtur Ptolemaeo, sed et in divinis versatissimo Basilio. His au-
 tem et illa Chaldaeorum prorsus suffragantur:

Ne vasti mensuram orbis sub pectore verses:

Terra etenim veri caret arbore.

Multiplici frustra solem ratione laboras

Metiri: haud illum propter te aeterna voluntas

Patris agit. Lunam rapidus sine torqueat axis:

Stat nunquam quidquid fatali lege movetur.

Sidera ne tibi nata tuis vel praevia rebus

Ire putes. Passis avium fuge credere pennis.

Extā et haruspiciū, ludus: mala fraudis avarae

Praesidia. Haec fuge, qui sacros Pietatis in hortos

Tendis, ubi virtus, fas et sapientia florent.

Facile autem et alioqui fuerit volenti cuique fatum tollere. Nam si latrones
 ex necessitate latrocinantur, rursusque ex necessitate legislator poena affi-

πρωμένη τῇ πεπρωμένη, καὶ ἡ ἀνάγκη τῇ ἀνάγκῃ· μάχης δὲ καρπὸς φθορὰ καὶ λύσις γενέσεως. ἐφθαρται ἄρα τὸ τῆς πε-
 πρωμένης ἄτρεπτον, καὶ διοικεῖται πάντα κατὰ θεῖαν πρόνοιαν, A. C. 1344
Imp. Io. Pa-
laeol. 4
 ὅπως ἂν ἐκάστοις ἐστὶν ἐνδεχόμενον." (Ζ.) Ταῦτα δὴ καὶ ὅσα
 5 πικραπλήσια πρὸς ἡμῶν εἰρημένα ἐπεστόμισέ τε τὸν Γαλάτην
 καὶ ἄφθογγον ἔχων τὴν γλῶτταν ἐκεῖνος ἀπῆει τοῦ συνεδρίου.

Ἄλλ' οὐκ Ἀτρεΐδῃ Ἀγαμέμνονι ἦνδανε θυμῷ.

ὡς γὰρ σπινθῆρες καλύμην διέδραμον τὴν τῆς βασιλίδος ψυχὴν,
 καὶ κότον ἔσχεν, ὄφρα τελέσῃ καιροῦ προϊόντος, εἰ καὶ τέως
 10 ἔχεμυθοῦσα χαροπὸν διὰ τοὺς παρόντας ἐδείκνυ τὸ πρόσωπον. P.
 ὅ, τε γὰρ ἀνὴρ ἐκεῖνος πατριώτης ἦν αὐτῇ καὶ ὁμόγλωττος· τὰ τ'
 ἐκείνῳ πεφρασμένῳ κατὰ νοῦν ἐπῆρχεν ἐκείνη καὶ σφόδρα καθ'
 ἡδονὴν, καὶ ἀκοῆς ἀντιφθεγομένης ἤκιστι πάντων ἐδεῖτο πρὸς
 ταῦτα. ὁμως ἔσχεν οὕτω ταῦτα· καὶ πρώτη τις ἦν αὐτῆ πρόφα-
 15 σις, τὸ τῆς ἐμῆς ἐκείνης ἡσυχίας συνεχῆς διακόψασα καὶ μήνι-
 δος ἐγκατορῶσα σπέρματα ταῖς τῆς καρδίας αὐλαξί τῆς βασιλλ-
 δος κατ' ἐμοῦ· δευτέρῳ δὲ καὶ τελευταίῳ, ἦν προϊόντες ἐν τοῖς
 καθήκουσι τόποις ἔροῦμεν, τὰ μεταξὺ διηγησάμενοι πρότερον.
 (Η.) Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐς τόδε λεχθέντα ἄρκειν οἴομαι δυοῖν
 20 ἕνεκα· ἐνὸς μὲν, ὅτι πρὸς ἀναγκαιοτέρας τήμερον ἡμῶς ὑποθέ-
 σεις ὁ λόγος ἀνθέλκει, πρὸς ἧς καὶ ὁ τοῦ λόγον μάλιστα καὶ τῆς
 ἐξ ἀρχῆς προθέσεως τείνει σκοπός· δευτέρου δ', ὅτι πολλὰ πολλῶν
 εἰρηκότων καὶ ἀγωνισαμένων ὑπὲρ τῆς ὑποθέσεως, ὡς ἐνῆν, οὐ B

cit latronem, restat, ut fato fatum pugnet, et necessitas necessitati: pugnae autem illius fructus existit pernicietas atque interitus naturae. Ruit itaque fati immutabilitas, et omnia a divina providentia administrantur, prout cuique solet contingere." (VII.) Haec et talia a nobis disputata homini Gallo os obstruxere, atque ille obmutescens excessit e concilio.

At non aequo animo tulit Atrides Agamemnon.

Quaedam enim veluti scintillae animum imperatricis tanquam stipulam pervasere; arcanamque iram servavit, donec scilicet tempore procedente expleret, quamvis linguae tunc temperaverit, vultumque hilarem, eorum qui aderant gratia, induerit. Nam vir ille et popularis erat ipsius, et eodem quo illa sermone utebatur; et ea, quae ille dixerat, isti optatissima erant et valde placentia; ac minime haec eas aures desideraverat, quae his refragarentur. Atqui haec ita se habuerunt, ac prima haec fuit occasio, quae meae illius tranquillitatis cursum interruperit, atque irarum in me semina animo imperatricis altius infixit. Alteram ac postremam suo loco infra subiiciemus, ubi ea, quae intermedio tempore acciderunt, narraverimus. (VIII.) Haec vero, quae hactenus dicta sunt, sufficere puto duplici de causa: primum quia nos oratio nostra hodie retrahit ad argumentum magis necessarium, ad quod maxime et narratio ipsa et intentio prima operis dirigitur tanquam ad scopum: deinde quia, quum multi multa dixerint, et certatim de iisdem illis rebus quantum in se erat egerint, non puto eas ipsas

A. M. 6852 μακρῶν ὄμαι ἂν ἔτι τῶν ἡμετέρων δεήσεσθαι λόγων· ἀλλ' ὡς ἐν
 Ind. 12 προσθήκης μέρει, καὶ κριτικῆς τινος ψήφου, καὶ τουτωνὶ ξυν-
 ερῶνηκόντων, εἰ καὶ βραγέα δοκεῖ πως, ἀλλ' οὖν τὸν γε ἴσον
 δυνήσεσθαι τρόπον εἰς τὴν ἀληθείας ἐνάργειαν. διόπερ ἐκείσε
 ἐπαινιτέον. 5

C 9'. Ἐπεὶ γὰρ ὁ Ἀπόκαυκος ἐς βυθοὺς πρὸς τοῦ Γαβαλᾶ κα-
 τενεχθῆναι δυστυχημάτων παρεκινδύνευσε μὲν, ἀνένηξε δ' οὖν
 καὶ ἐς τὴν πρὶν ἀφίκετο εὐδοξίαν, ὡς γε εἴρηται, δι' ὧν λοιπὸν
 αὐτὸν ἀμυνεῖται πύσας κεκίνηκε μηχανάς· ἕως, μὴ τὰ μελλῶ
 τῶν δεινῶν ὑποστῆ, δέισας αὐτὸς ἐς τὸν μέγιστον τῆς τοῦ Θεοῦ 10
 Σοφίας κατεπεφεύγει νεῶν. ἔνθα μετὰ συγχρόν τινα χρόνον, πολ-
 λὰς καὶ ποικίλας ἀκούων τὰς καθ' ἑαυτοῦ ἀπειλὰς, καὶ δέισας
 Daυθῆς, μὴ κάκειθεν ἀνάρπαστος ἔξαπίνης γενόμενος ἐς ταρτά-
 ρους καὶ ζόφους δεαμωτηρίων ἑίρη, κάκεινο πιεῖν ἐγγένηται του-
 τῶι τὸ ποτήριον, ὅπερ ἄλλοις αὐτὸς κекέρακε πλείοσι, τὸ μο- 15

V. 369 ναδικὸν ἐξ ἀνάγκης ὑπέδν σχῆμα. φθάσας γὰρ αὐτὸς καταλέλυκε
 τὴν τοιαύτην ἄσυλον ἐκ πολλοῦ, τῶν προσφύγων ἀρχαίαν ἀσφά-
 λειαν, ἐνδιδόντος καὶ αὐτοῦ τοῦ τὸν πατριαρχικὸν διέποντος Θρό-
 νον. διὸ καὶ αὐτοὶ πρὸς ἐσχάτας ἐνεπεπτώκεισαν ἄτιμίας καὶ
 περιαιγωγὰς κακοδαίμονας, ὡς εἰρήσεται. τοῖς γὰρ τὰ Θεῖα προ- 20
 φανῶς οὕτως περιφρονηταῖς εἰκὸς ἐν ἐσχάτοις τοιαύτας ἐπιέναι
 τίσεις, εἰς παιδαγωγίαν τοῦ βίου, δραστικώτερόν πως καταστέλ-
 λειν τὸ θρησιῶδες τῆς τέχης ἐσχόουσαν. (B.) Ἀλλὰ γὰρ ἕρκος

A. M. 6853

Ind. 13

A. C. 1345

Imp. Io. Pa-

lacol. 4

P. 456

7. ἀνένηξε Boiv. pro ἀνέτηψε.

longiorem iam a nobis orationem desiderare: sed ista accessionis aut indi-
 cialis cuiusdam suffragii instar contributa, etsi exigua videantur, eandem
 tamen habitura vim ad veritatem declarandam.

9. Cum Apocaucus exitio prope demersus fuisset a Gabala, mox tamen
 emerisset, et in priorem gratiae et honoris locum restitutus esset, ut iam
 diximus, omnem deinceps, quo eum ulcisceretur, lapidem movit eo usque,
 donec veritus ille, ne extrema pateretur, in maximum S. Sophiae templum
 confugit. Ibi aliquamdiu commoratus multas ac varias minas cum audiret
 in se iactatas, ac rursus vereretur, ne inde subito abreptus in tartara et
 custodiarum tenebras coniceretur, atque idem sibi poculum hauriendum es-
 set, quod aliis ipse pluribus miscuerat, monasticum cogente necessitate ha-
 bitum induit. Prior enim ipse sustulerat asylum illud longo ante, profugo-
 rum vetus praesidium, ipso quoque obsecundante patriarcha. Quam ob
 causam et ipsi in summas ignominias ac vicissitudines calamitosas incide-
 runt, ut postea dicitur. Qui enim divina tam aperte contemnunt, eos ae-
 quum est eiusmodi poenas tandem aliquando subire, ut humanum genus his
 exemplis erudiat, quae efficaciorum quandam vim habent ad comprimen-
 dam fortunae ferociam. (II.) Sedenim cum interea ver advenisset, Amu-

πης Ἀμοδρ τῆς Ἀσιανῆς δυνάμεως περαιωσόμενος ἦκεν ἐς Λιδυ- A. C. 1345
 μότειχον· ἀκαίϋθεν αὐδεις ἦκε μετὰ βασιλέως ἄχρι καὶ ἐς Βυζάν- Imp. Io. Pa-
 τιον, θείας τε ἔνεκα καὶ πείρας εἰ δέοι. ἐπεὶ γε μὴν ἐληλύθει laeol. 4
 καὶ συμμέτρον τοῦ διαστήματος νῦν μὲν ἰστάμενος, νῦν δὲ
 5 περιϋὼν ἐσκόπει καὶ συνεώρα, πολλή τις αὐτὸν συνέσχε κατά-
 πληξις τοῦ τε μεγέθους τῆς πόλεως καὶ τοῦ τῶν τειχῶν ὕψους B
 καὶ κάλλους, ἔτι τε καὶ τῆς τῶν πέριξ τάφρων θαναμισίας οἰκο-
 δομῆς, καὶ τῆς τῶν προτειχισμύτων στάσεώς τε καὶ τάξεως ἐθαύ-
 μαζε δ' ἕτερον τρόπον, καὶ ὅπως οὐκ ἦν ἐπὶ τῶν ἐπιάλξεων, ὡς
 10 εἶωθε ταῖς μεγάλαις τε καὶ πολυανθρώποις πόλεσι, πληθὸς ἀν-
 δρῶν· ἀλλὰ πλην ὀλίγων ἔρημον ἐδόκει τὸ τεῖχος πολεμικῆς
 ἀπάσης παρασκευῆς καὶ δυνάμεως. ὁ γὰρ Ἀπόκανκος, μᾶλλον
 τὴν ἔνδοθεν ὀρμὴν δεδιώς τοῦ δημοτικοῦ πλήθους, ἢ τὴν τῶν C
 ἔξωθεν πολεμίων ἔφοδον, ἄδειαν οὐκ ἐδίδου τοῖς βουλομένοις ἐπὶ
 15 τὸ τεῖχος ἄπασιν ἀνιέναι, ἀλλ' οἷς μάλιστα' ἐθάρρει τῶν ὀπλιτῶν
 καὶ ἰππέων. τούτων γὰρ τοὺς μὲν ἔνδον ὑπνους ἔστησε φύλακας
 τῶν πυλῶν· τοὺς δὲ περιμέναι διανυκτερεύοντας τὰ τε τεῖχη καὶ
 πᾶσαν ἔνδον προσετετέχει τὴν πόλιν. (Γ.) Οὐπω τέτταρες ἡμέ- D
 ραι παρεληλύθεσαν, καὶ ἄρας ὁ βασιλεὺς ἀπῆε μετὰ τοῦ Ἀμοδρ,
 20 καταπολεμησῶν τῷ Μομιτίλῃ, πρὸς μέγα δυνάμεως κατὰ βραχὺ
 προϊόντι καὶ χειρουμένῳ πόλεις καὶ χώρας Ῥωμαϊκὰς αἰεὶ. καὶ τὸ
 ἔαρ ἐν τούτοις ἐτελεύτα. διαβάσης δὲ τὴν Ῥοδόπην τὸ ὄρος τῆς
 τε Ῥωμαϊκῆς ὁμοῦ καὶ Περσικῆς δυνάμεως, ἐν παρασκευαῖς ὁ
 Μομιτίλας ἦν τοῦ πολέμου. εἶχε γὰρ τέως πόλεις ὅφ' ἑαυτῷ Ξάν-

rius satrapa; traiecto magnis cum coipis Asiaticis Hellepontō Didymoti-
 chum venit, atque inde rursus cum imperatore Byzantium usque progressus
 est, et visendi studio, et urbis, si oporteret, sollicitandae causa. Cum ita-
 que venisset, et iusto spatio interiecto, modo stans modo circumeundo,
 specularetur et oculis lustraret, maiorem in modum obstupescibat, tum ur-
 bis magnitudinem intuens, tum altitudinem murorum et pulchritudinem, tum
 admirabiles circumductarum fossarum substructiones, tum denique situm
 ipsum et ordinem propugnaculorum. Idem rursus admirabatur, quod in sum-
 mis moenibus non appareret ea hominum frequentia, quae solet esse in ur-
 bibus duntaxat peditum numero refertis; sed paucis demptis, omni
 bellico apparatu omnique praesidio destitutus murus videretur. Nimirum
 Apocaucus, intestinos plebis motus magis veritus, quam externorum hostium
 impressionem, licentiam non dabat volenti cuique murum adscendere; sed
 iis duntaxat peditum equitumque, quibus maxime confidebat. Eorum enim
 alios intus portarum custodes constituerat, ut insomnes excubarent; aliis
 ut moenia noctu circumirent, nec non totam intus urbem perlustrarent, praec-
 perat. (III.) Nondum dies quatuor effluerant, quum imperator castris
 motis profectus est cum Amurio, debellaturus Momičilam, qui ad magnam
 paulatim potentiam pervenerat, urbesque et terras Romanas quotidie inva-
 debat. Atque inter haec ver abiit. Transgressis Rhodopen montem Ro-
 manis simul et Persicis viribus, coepit bellum apparare Momičilae. Habebat

- A. M. 6853 *Θεῖάν τε καὶ Περιθόριον, καὶ ὅσα ἐφ' ἐκάτερα καὶ μεταξὺ πολλ-*
 Ind. 13 *Ἡχνιά τε καὶ χωρία, καὶ στρατεύματα ἵππικὰ τεττάρων ἐπέκεινα*
χιλιάδων. (Δ.) Θέρους δ' ἤδη μεσοῦντος, καὶ τῆς γῆς ἐν ἀκμῆς
ὑπαρχούσης τοῦ σίτου, τὰς δυνάμεις ἀνεληφώς ἀπάσας ὁ βασι-
λεὺς ἐγγύς που τοῦ Περιθορίου παρεστρατοπέδευσε, καὶ εἰς τὰ-
ξιν πολεμικὴν διεκόσμη τε καὶ συνέταττε σφῶς. ἤδη δὲ καὶ ὁ Μο-
 F *μιτίλας, ὀρητήριον ὀχυρὸν ἑαυτοῦ τὸ Περιθόριον καταστῆσά-*
μενος, ἐξῆμε πολλαῖς τε πεφραγμένους ταῖς δυνάμεισι καὶ πλείονι
ἐκτετυφωμένους τῷ θράσει. οὐδὲ γὰρ οὐδὲν οὔτε μικρὸν οὔτ' ἀγεν-
νὲς ὑπολογίζεσθαι ἦν αὐτῷ περὶ ἑαυτοῦ· ἀλλ' ὥσπερ ἐν χειρσὶ 10
τῆν νίκην ἤδη καὶ πρὸ τῆς πείρας ἔχων τῶν πολεμίων, οὕτω μα-
κροῦ τῷ θράσει ῥέων ἐς μέσους ἤλαυνε τοὺς πολεμίους. (Ε.) Ὁ δὲ
 P. 457 *βασιλεὺς κατὰ μέτωπον τῶν πολεμίων ἑαυτὸν κατὰ τῶν Ῥωμαϊ-*
κῶν δυνάμεων συνταξάμενος τὴν ἔφοδον καὶ τὸν δρόμον ἐκαρ-
τέρει τοῦ Μομιτίλου. τὰς δὲ Περσικὰς δυνάμεις, πολλὰς τινὰς 15
οὖσας, εἰς ἀκριβῆ περιήλυσε κύκλον, ὡς ἐν μέσῳ, καθάπερ ἐν
 V. 370 *εἰρκτῇ καὶ δικτύῳ, συγκλεισθῆναι Μομιτίλαν μετὰ πάσης αὐτοῦ*
τῆς δυνάμεως. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῖς τῶν σαλπύγων τε καὶ τῶν τυμ-
πάνων κρότοις συνανεκίονατο καὶ ἡ τοῖς βαρβύροις ἤθεσι τῶν
 B *Περσῶν περὶ τοὺς πολέμους ἡλικιωτὶς κλαγγή, πολὺς τε ἀνὰ 20*
πάντα τὸν χῶρον ἐκείνον ὁ θόρυβος ἦν καὶ πολλὴν ἐξ ἀπροσδο-
κῆτου τῷ Μομιτίλῳ τὴν κατὰπληξιν ἐνεποίη καὶ πρὸ τῆς πείρας,
καὶ τὸ γαῦρον ἐκαῖνο σφόδρα καὶ μετέωρον ἔθραυε φρόνημα.
 (ς.) *Καὶ ἵνα τὰς ἐν μέσῳ τύχας καὶ ἀγχιστρόφους ἔλικας τοῦ*
πολέμου παρέλθωμεν, τῶν ἵππων εὐθὺς ἀποβάντες οἱ πλείους 25

enim tunc in ditione sua urbes Xanthiam ac Perithorium, et quaecunque sive utrinque adiacent, sive interiecta sunt, municipia ac loca; et equitum ultra quatuor millia. (IV.) Media iam aestate, cum fruges maturae essent, imperator copiis omnibus secum assumptis castrametatus est iuxta Perithorium, suosque acie directa instruxit et ordinavit. Iam autem Momitilas, cum in urbe Perithorio praesidium sibi firmum constituisset, magna stipendium hominum manu et maioribus animis inflatus, prodierat. Nihil enim parvum, nihil humile de se sperare ei succurrebat; sed quasi victoriam iam, ante factum pugnae periculum, haberet prae manibus, medios in hostes ruit plenus audaciae. (V.) At imperator, adversus hostium frontem se et Romanas legiones cum collocasset, impetum atque incursionem Momitilae sustinebat. Persicas autem vires, quae numerosae erant, in orbem accurate undique explicuit, ut in medio, tanquam carcere aut retibus, Momitilas cum omni suo exercitu includeretur. Statim vero atque tubarum et tympanorum sono mista est illa barbaris Persarum moribus familiaris in bello vociferatio, plurimus per omnem illum locum tumultus exstitit, et Momitilam, antequam tentatum esset praelium, de improvise vehementer percudit, animumque illum elatum et insolentem fregit. (VI.) Atque ut eos casus, qui medii intercessere, et celeres alternantis pugnae conversiones

τῆς Περσικῆς δυνάμεως ἐν τόξοις ἅπαντες ἦσαν κατὰ κύκλον A. C. 1345
 περιστάντες. οἱ δ' ἐν μέσῳ στρεφόμενοι, καθάπερ μονιοί τινες ^{Imp. Io. Pa-}
 ἕγριοι, διακόνειαι καὶ διαφυγεῖν τὴν τῶν Περσῶν οὐκ ἐδύναντο C ^{laeol. 4}
 φάλαγγα. ἐνέκειντο γὰρ εὐθὺς οἱ τοῦ βασιλέως ἵππεις, νῦν μὲν
 5 κατὰ μέτωπον ἅπαντῶντες, νῦν δὲ κατὰ νότου συγχοῖς τοῖς δό-
 ρουσι πύλοντες. καὶ ἐπειδὴ τὴν τοῦ Μομιτίλου πῦσαν ἵππον ἐν
 βραχεῖ παμπληθέσειν οἱ Πέρσαι περιπειράντες βέλεσι νεκρὰν ἐποιή-
 10 σαστο, πεζοὶ λοιπὸν πρὸς πεζοὺς ἐμάχοντο καὶ ἐν χερσὶν ὁ πό- D
 λεμος ἦν. καὶ συνελόντι φάναι, μηδένα τῆς Μομιτίλου φασὶ δυ-
 15 νάμεως ἐν τοῖς ὄπλοις λελείφθαι, μηδὲ φρυγάδα λαθόντα γενέ-
 σθαι τινά· ἀλλ' αὐτόν τε ξίφους ἔργον Μομιτίλαν καὶ ἕμια
 πᾶσαν ἄρδην αὐτοῦ γενέσθαι τὴν στρατιάν, πλὴν ὀλίγων, ὅσοι
 ζῶντες ἐάλωσαν.

ί. Τέτταρες μεταξὺ παρῆλθον ἡμέραι καὶ ὁ Ἀπόκαυκος ἐν P. 458
 15 Βυζαντίῳ πρὸς τῶν δεσμίων, ἐντὸς τοῦ πρὸς ἀνίσχοντα ἤλιον
 παλαιοῦ παλατίου, μετὰ μεσημβρίαν ἤδη τῆς ἡλιακῆς γενομένης
 ἀκτίνος, ἔσφακταί τε καὶ αὐτὸς καὶ σκότους καὶ λήθης ὁ πολὺς
 ἐκεῖνος ὑπῆλθε μυχοῦς ἐν βραχεῖ, μηδενοῦ τῶν μακρῶν ὀχρω-
 20 μάτων ἐκείνων συναραμένον, περὶ ἃ μακράς τε ἀτηλώκει δαπά- B
 20 νας καὶ περὶ ἃ τὸ πλεῖστον ἀπησχόλει τοῦ βίου. τὸ δ' ὄπως,
 ἔρων ἔρχομαι τραυτέρων. (B.) Ἐπεὶ γὰρ εἰς μεγάλων πραγμά-
 των θορόβους καὶ διοικήσεις ἐνέβαλεν ἑαυτὸν, καὶ πολλοὺς ἐκτί- V. 371
 σαστο, ὅσοι τε τὸ τῆς τύχης ἐβάσκακινον ἕψος καὶ ὅσοι παθόν-
 τες κακῶς ὑπ' αὐτοῦ καιρὸν ἐζήτουν ἀμύνασθαι, δέους περιήει

omittamus, plerique Persarum, cum ab equis desiluissent, circumstetere in orbem universi cum arcubus. Hi vero in medio aestuantes, tanquam aprī aliqui feroces, perumpere et effugere Persarum phalangem haud poterant. Instabant enim continuo imperatoris equites, modo a fronte occurrentes, modo densis a tergo hastis impellentes. Ubi omnem Momitilae equitatum brevi tempore innumeris confixum telis Persae deleverunt, conflixere exinde pedites cum peditibus, fuitque in ipsis iam manibus tota belli fortuna. Ut paucis absolvam, neminem ferunt ex Momitilae militibus superstitem in armis mansisse, neque eorum quemquam fuga clam evasisse, sed et ipsum trucidatum esse Momitilam, et omnem simul illius exercitum internecione esse deletum, paucissimis, qui vivi capti fuerint, exceptis.

10. Elapsis ex eo diebus quatuor caesus et ipse Byzantii Apocaucus ab iis qui in vinculis erant, intra vetus palatium, quod ad orientem vergit, transgresso iam meridiem sole; noctisque et oblivionis penitissimos recessus subito intravit magnus ille et praepotens vir, neque ullam ei auxilio fuit magnorum illorum praesidiorum, in quae et immensos fecerat sumptus, et maximam vitae partem intentam haberat. Id quomodo acciderit, protinus exponam apertius. (II.) Cum ille se in magnorum negotiorum tumultus atque administrationes intrusisset, et plurimos fecisset sibi infensos; quotquot nempē sive fortunae illius altiori invidabant, sive ab eo iniuria affecti

- A. M. 6858 *νύκτωρ και μεθ' ἡμέραν μεστός· ὡς πολλῶν μὲν διὰ ταῦτα περι-*
 Ind. 13 *αὐτὸν δορυφορίων ἔχειν ὀπλιτῶν και ἱππέων, ὁπότε τὰς τῆς πό-*
 λειως περιουθεύοι πλατείας, πολλαῖς δὲ και τὴν οἰκίαν κατέφρα-
 κτον ἔχειν δυνάμεσιν, ὁπότε οἰκοὶ καθῆσθαι χρεία τις εἴη τὰν-
 δροί· και τυραννίδος μελέτας ἐν καρδίᾳ τρέφειν μὲν ἐκ πολλοῦ, 5
 νῦν δὲ και μάλα μάλιστα, ὅτε πάντας τοὺς δόξῃ και γένει προῦ-
 ρχοντας εἶχε δεσμώτας, και ἦν οὐδεὶς, ὃς ἀντῆραι βλέφαρον ἦν
 αὐτῷ, ἀλλὰ πάντες ἰδεῖσαν, ὡσπερ πάλαι Συρακούσιοι Διο-
 νύσιον τὸν Σικελίας τύραννον. (Γ.) Ὅθεν δυχρὸν τινα πύργον
 τῶν ἔνδοσιν τοῦ παλαιοῦ παλατιοῦ ἀπολεξάμενος κατασκευάζειν 10
 P. 459 *ἐγγνώκει πρὸς μάλα πολὺ τοῦ ἀέρος τὸ ἔνθος ἀνάγοντα, και οἰκί-*
σκους ἐν αὐτῷ πολλοὺς μὲν, χώρημα δ' ἕκαστον ἔχοντα μήκους
ἄμα και πλάτους οὐδὲν οὐργιᾶς μᾶλλον· τὸν γε μὴν ἐπὶ τῶν
ἐπάλξεων περιδρομον οὐκ ἔσωθεν ἀλλ' ἔξωθεν εἶναι ἐληλαμ-
νον· αἴτιον δ' ἵνα πάντας ὁπόσους ἐκείνος εἶχε δεσμώτας, και 15
ἄσους ἔξειν διὰ μελέτης εἶχε, συνυγαγῶν και συγκλείσας ἐντὸς
μηδεμίαν ἀνεωγμένην αὐτοῖς ἐύση πύλην, δι' ἧς ἂν τις εἰσελθοῖ
 Bτε και ἐξελθοῖ· ἀλλὰ λίθοισιν και τιτάνῳ περιφράξας ἀπάσας
 ὡσπερ ἐν τάφῳ ζῶντας κατέχη. (Δ.) Ἐπεὶ δὲ τέλος εἶχε τὰ τῆς
 ξένης ἐκείνης οἰκοδομίας και ἔδει τριῶν ἡμερῶν μεταξὺ τοὺς δε- 20
 σμώτας ὁμοῦ συγκλεισθῆναι πάντας ἐντὸς, καθάπερ εἰς λήθης
 φρούριον ἢ κοινὸν πολυάνδριον, εἰς ἀπόγνωσιν ἦκον οἱ δέσμοιο
 προφανῆ τῆς παρούσης ζωῆς και τοῦ κοινοῦ τοῖς πῦσιν ἡλίου·

occasione ulciscendi quaeritabant: diu noctuque timoris plenus oberrabat, atque eam ob causam multos circa se habebat stipatores, tam pedites, quam equites, quoties urbis plateas circumiret; magnis idem praesidiis munitae erant aedes illius, cum domi sedere eum aliqua necessitas cogebat. Ac tyrannidis quidem invadendae consilia alebat in corde iampridem; tum autem longe plurimum, cum eos omnes victos teneret, qui dignitate et genere praestabant, neque ullus esset, qui oculos contra attollere auderet, sed omnes extimescerent, ut olim Syracusani Dionysium, Siciliae tyrannum. (III.) Quapropter in veteri palatio munitam quandam turrim, prae caeteris delectam, decrevit ita exaedificare, ut in multam altitudinem eveheretur, cellulaeque inessent plurimae, paterent autem singulae, tam in longum quam in latum, non plus orgyia: crepido vero seu ambulatio illa, quae murorum fastigia ambit, non intus sed extrinsecus esset circumducta; eo scilicet, ut iis omnibus, quos ille aut victos tenebat, aut in vincula conicere meditabatur, coactis intus atque conclusis, nullam patentem portam relinqueret, per quam aliquis introire aut egredi posset; sed lapidibus cunctas et gypso obstrueret, atque ita quasi vivos illos sepeliret. (IV.) Postquam itaque absolutum est aedificium illud novi generis, cum oporteret triduum intra eos, qui in vinculis erant, includi omnes simul, tanquam in arcem Oblivii, aut sepulchrum aliquod commune, incidere illi in apertam vitae praesentis communisque omnibus lucis desperationem, subiitque, abiecta sui ipsorum

καὶ σφῶν αὐτῶν ἀπειθήσασιν ἐπὶ τὸ παραβολώτερον τοὺς τῆς A. C. 1845
 τύχης κύβους ἀναδρόπτειν ἐπήει, καὶ πρὶν ζῶντας εἰς τὸν προκει- ^{Imp. Io. Pa-}
 μενον ἐμβληθῆναι τάφον, δυοῖν ἐργάσασθαι θάτερον· ἢ ξίφει C ^{laeol. 4}
 τὸν τύραννον διαχρησαμένους τὴν τοῦ βίου σφίσι αὐτοῖς ἔλευ-
 5 Θερσίαν πορίσασθαι· ἢ τὸν ἀνδράσι πρέποντα θάνατον ἄπαξ ἐκτι-
 σασι μακρῶν τοῦ λοιποῦ δεινῶν ἀπηλλάχθαι. εἰς τέτταρας μὲν
 δὴ τῶν εὐγενεστέρων τὸ τοιοῦτον διαβεβηκὸς βούλευμα περαι-
 τέρω προβαίνειν οὐκ ἐκρίθη δεῖν, ὡς μὴ ἔκπυστον φωραθεῖη γε- D
 νόμενον. τὸ γὰρ τοι προφανές τῶν ἐλλίδων ἀναμφισβητήτους
 10 τινὰς ὑπετίθει τὰς ὑποσχέσεις, ἐπιχειρήσασιν ἤξειν ἅμα πάντα
 συλλήπτορας τοὺς δεσμώτας, καὶ μὴ προμελητήσαντας, ἐς τὸ
 κοινὸν τῆς ἔλευθερίας στάδιον. (E.) Εἰωθὸς οὖν Ἀποκαύκῳ συ-
 χνότερον ἐνδημεῖν ἐκεῖ, καὶ μάλιστα νῦν ἐπιταχύνοντι πρὸς τοῦδ-
 ρον τοὺς τέκτονας· ἐπειδὴ καὶ ἡ τελευταία παρῆν ἡμέρα, καθ' E
 15 ἣν εἰς πέρας ἔδει προερχθῆναι τὸ βούλευμα, ἤκε μεθ' ὕπνον καὶ
 τράπεζαν ὀψόμενος, τὴν τῆς ξένης εἰρκτῆς τελευταίαν οἰκοδο-
 μίαν καὶ τὸν ἀνευθεῖ τῆς ὄλης ἀπαρτισμὸν ὑποθέσεως. καὶ
 ἐπειδὴ κατὰ τοὺς τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὕπνους (ἐνδεκάτῃ δ' ἦν Ιου-
 νίου) θόρυβοι τινες ἐξ ὀνείρων ἀγρίων αὐτὸν ἐξεφύβησαν, οἷα
 20 φιλεῖ πολλὰκις ἐν τοῖς τοιοῦτοις προαναφωνεῖν τὸ δαιμόνιον, ὃ
 μὲν αὐτῷ σωτηρίας εἶχεν ἐλπίδας, οὐ μεμελέτηκεν· ὃ δ' εἶχεν εἰς F
 τοὺς ἐπηρητημένους αὐτῷ κινδύνους ὀξύτερα τὰ ἐφόδια, τοῦτο δὲ
 καὶ βέλτιον εἰς σωτηρίαν εἶναι κέκρικε τε καὶ εἴλετο. τὸ δ' ἦν,
 ἔξω παρὰ τὰς τοῦ παλατίου ἐκείνου πύλας ἀφέντα τοὺς δορυφό- V. 372

10. ἤξειν em. Boiv. pro ἔξειν.

cura, aleam omnem audacius iacere, et antequam vivi paratum in tumultum detruderentur, duorum alterum navare, atque aut tyranno trucidato parere sibi ipsis libertatem, aut virili semel morte oppedita, gravissimis in posterum aerumnis liberari. Id consilium cum inter se communicassent quatuor ex nobilioribus, ultra progredi non placuit, ne divulgaretur. Etenim ipsa futuri evidentia manifestam fidem faciebat, ubi rem aggressi essent, futuros iis adiutores in eo libertatis certamine eos omnes, qui victi tenerentur, quanquam haud praemeditatos. (V.) Cum igitur soleret Apocancus illuc saepius ire, ac tunc maxime fabros ad opus urgeret; ubi supremus dies affuit, quo oportebat ad exitum perduci ea quae deliberata erant, venit post somnum et mensam adspecturus, nempe singularis illius carceris ultimam exaedificationem et absolutam totius operis consummationem. Et quia per somnum illa die (erat autem undecima Iunii) pavores eum quidam ab atrocibus somniis excitati perturbaverant, qualia solet saepe numen iis casibus portenta praemittere, id quidem, quod spem aliquam salutis afferebat, non providit, quod autem ipsi ad impendentia pericula brevioram viam muniebat, illud sibi ad salutem melius esse duxit adeoque praetulit. Erat porro illud, satellites eius et armigeros omnes simul exclusos illius palatii atria

- A. M. 6853 ρους αὐτοῦ καὶ ὑπασπιστὰς ὁμοῦ πάντας μεθ' ἑνὸς τιμος εἰς
 Ind. 13 τὸ τοῦ φιλοτεχνήματος θέατρον εἰσιέναι. οὕτω γὰρ ἐνόμισε, μήτ'
 P. 460 ἔξ αὐτῶν ἐντὸς ἕγγενέσθαι οἱ ἐπιβουλὴν τινα, μήτ' ἔξωθεν ἔξ
 ἄλλοτριῶν ἴσως καὶ δημοτῶν ξυμμελετηθεῖσαν· εἶναι γὰρ μεγί-
 στην ταῖς πύλαις ἀσφάλειαν τοὺς οἰκέλους ἐκείνους ὑπασπιστὰς. 5
 οὕτως ὁ δρασσόμενος τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν τὴν
 τούτου διάνοιαν ἔσφηλεν, ἵνα ῥῆον μᾶλλον τῶν ἄλλοτριῶν αὐτὸς
 ἑαυτῷ καταστήσῃ τὸν κίνδυνον. (ς'.) Εἰσιόντος οὖν καὶ ἀρ-
 ξυμένον τοῖς οἰκοδόμοις διαλέγεσθαι περὶ τῶν πρακτέων, τὸ προσ-
 Βτυγὸν ὁ Ῥαυλ πρῶτος ἀρπάσας ῥόπαλον (μηδὲ γὰρ παρεῖναι 10
 ἕξιφος οὐδὲν ἐκεῖ τοῖς δεσμίοις) καὶ πρὸς τὸ μανικώτερόν τε καὶ
 ἐνθουσιῶδες τοῦ ἤθους ἐλθὼν ὑπὸ δέους καὶ ἀπογνώσεως ἔξε-
 δραμε κατ' αὐτοῦ, τοιάδε φθεγγόμενος. „ἕως πότε σου τὴν ἀπή-
 νειαν ἢ τὰ πλῆγια βόσκουσα τοῦ ἡλίου λαμπρὰς διακαρτερήσει βλε-
 πουσα; ἕως πότε θεῖοι κεραυνοὶ καὶ πρηστῆρες ἐν αἰθέρι τὴν σὴν 15
 καθευδήσουσι ταμιεύοντες κόλασιν; ἄλλ' ὦρα σοι νῦν, ἀλιτήριε,
 C δυοῖν θάτερον· ἢ σὺν ἐμοὶ τῷ ἡλίῳ τῷδε συγκαταδύναμι πρὸς
 ἄδην τήμερον· ἢ σοῦγε θανόντος ἐλευθέρους βλέπειν, εἰ βο-
 λομένῳ γε εἶη θεῶ, βλεφάροις λευκάς τὸν τεῦθεν ἡμέρας ἐμὲ
 ξυνορᾶν.” ταῦτ' ἔλεγε καὶ ἅμα ἐμβριθεστέρῳ βραχίονι κατενεγ- 20
 κὼν τὸ ῥόπαλον τὴν ἐκείνου γενναίως ἐπάταξε κεφαλὴν. καιρία
 μὲν οὖν οὐκ ἐγένετό τις ἐκείνῳ τότε πληγῆ· ῥίφεισθαι δ' οὖν τῆς
 D καλύπτρας, γυμνῇ λοιπὸν περιῶν ἐπεβοῦτο τῇ κεφαλῇ τοὺς ἐξαι-
 ρησομένους τῆς ἀθρόας ἐκείνης καὶ ἀφνιδίου περιστύσεως. ἄλλ'

20. ξυνορᾶν abundat, ut Boiv. observat.

servare; ipsum vero cum uno aliquo ingredi ad operis grati spectaculum. Ita quippe nec intus ab iis imminere sibi insidias credidit; nec foris, ab alienis forte seu a populo meditata: maximum enim stare pro foribus praesidium, suos illos stipatores. Sic ille, qui comprehendit sapientes in astutia eorum, mentem iustus subvertit; quo facilius ipse sibi, et magis quam quivis extraneus, periculum conflaret. (VI.) Cum itaque esset ingressus, ac de iis quae agenda essent coepisset colloqui cum architectis, primus Raül, arrepto quem fors obtulit fuste (nec enim ullus suppetebat illic vincit gladius) furiosum quandam et fanaticum induens morem prae metu ac desperatione in eum irruit haec vociferans. „Quousque tandem immanitatem tuam fax alma solis adspicere perstabit? Quousque divinum fulmen et ignei turbines, in aethere consopiti, supplicium tuum reservabunt? Sed tibi, o scelus, duorum alterum iam necessum est, ut aut mecum hac hodierna luce morte oppetas; aut mortuo te, liberis exinde oculis intuear, si Deus velit, candidos dies.” Haec ait, et simul valentiori brachio clavam molitus illius caput strenue percussit. Non tamen lethale statim vulnus inflictum est. Cum autem capitis tegmen esset excussum, ille nudato iam capite oberrans eos inclamabat, qui se ab subita illa repentinaque clade libe-

ἦν τὸ παράπαν οὐδείς, πλὴν ἑνὸς, ὃς εὐθὺς συμπλακεῖς τῷ A. C. 134.
 Ραοῦλ ἔπαυέ τε καὶ ἐπαλετο· καὶ ἦν ὠθισμὸς ἐν ἀμφοτέροις μα- Imp. Io. Pa-
 κρὸς, ὁπότερος ἂν ἀνέλοι τὸν ἕτερον πρότερος. ἀλλ' οὐδέτερος laeol. 4
 οὐδέτερω κίνδυνον ἐνεγκεῖν ἐδυνήθη. τούτων δ' οὕτως ἐχόντων,
 5 ἕτερος τῆς τῶν Παλαιολόγων σειρᾶς ἀθρόον τῷ Ἀποκαύκῳ ἐπι-
 πηδᾷ, τὰ παραπλήσια λέγων καὶ δρωῖν τῷ προτέρῳ, καὶ ἡμῶν
 ἄλλος, καὶ ἐπὶ τούτοις ἕτερος· καὶ οὕτω, συνελόντι φάναι, **E**
 βιαίως ἐκείνος ἀπέρρηξε τὴν ψυχὴν, ἀπάσης ἐρμῆος βοηθείας,
 ὃ πάντα χρήματα παρὰ πάντα δαπανῶν τὸν βίον ὑπὲρ τοῦ μὴ
 10 βιαία χρήσασθαι τελευτή. (Ζ.) Ἐλαθε γὰρ ὡς ἔοικεν ἑαυτὸν,
 Θεοῦ μὲν ἀφαιρῶν τὴν πρόνοιαν, ἀνθρωπίναις δὲ προσαρτῶν
 ἐπινοίαις τε καὶ σπουδάσμασι τῆς παρουσίας τοῦ βίου διαγωγῆς
 τὰ ἐνέχυρα. καὶ διὰ τοῦτο τοὺς ἄλλους διαβάλλων καὶ καθειργνύς **F**
 καὶ τοὺς ἐκείνων ἀφαιρούμενος βλους ἐπὶ σαθροῖς θεμελίοις ἐπε-
 15 τίθει τὰ τῆς ἰδίας ἀσφαλείας ὄχρωμάτα· παραπλήσιον ποιῶν,
 ὥσπερ ἂν εἰ κρηστῆρας ἐκ γειτόνων ἀρπάζων μηδὲν αὐτῷ προσ-
 ἤκοντας ἀδοχειράει τὴν ἑαυτοῦ προφανῶς ὑφήπτεν οἰκίαν. διὸ
 καὶ παραμύθιον μὲν ἢ ἐκείνου γέγονε τελευτῇ τοῖς τε διὰ πένταν
 οὐκ ἔχουσιν ὅτῳ χρήσονται φαρμάκῳ πρὸς τὰς ἐπιούσας ὁμοίως
 20 τοῦ χρόνου τύχας καὶ κῆρας καὶ οἷς ἔφεσις τῶν κακῶς ὑπ' αὐ- P. 461
 τοῦ πραττομένων ἐκδικῆσιν θεύσασθαι ἦν, πρὶν ἀπογνώσει σφᾶς
 δεδωκότας ἐν τι πεπονθέναι τῶν ἀθεμίτων· καὶ ἡμῶν παιδευτή-
 ριον, ἐς τὸ σῶφρον τοὺς θρασυτέρους ἀνθέλκον, καὶ οἷς τὰ
 ἀτόλμητα ζῆν οὐδενὶ δέει τολμᾶται. καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔσχε

arent. Sed erat omnino nullus, uno excepto, qui, consortis statim cum Raule manibus, feriebat simul et feriebatur. Et hi quidem magno uterque niso certabant, uter alterum interficeret prior. Sed neuter alteri periculum inferre poterat. Haec cum ita se haberent, de Palaeologorum catena alter statim in Apocaucum irrui, eadem ferme ac primus dicendo faciendoque, et confestim alius, atque etiam alius. Ita, ut paucis absolvam, violenta ille morte vitam abruptit, omni auxilio destitutus, qui omni sumptu per omnem vitam curaverat, ne violentum exitum sortiretur. (VII.) Non animadvertenter scilicet, divinam a se tolli providentiam; in hominum autem consiliis ac diligentia poni vitae huius tuendae certissimam rationem. Quamobrem cum alios criminaretur, et vinculis coërceret, et fortunis spoliaret, salutis suae praesidia vitiosis fundamentis imponebat; perinde ille agens, ac si igne non suo, sed ex vicinis raptο, suam ipse domum propria manu succenderet. Itaque illius mors solatium quidem iis fuit, quibus ob inopiam nihil supererat, quo tanquam remedio uterentur adversus temporum fortunam et calamitates, aequae ut antea subeuntes; item iis, qui vindicata illius malefacta videre cupiebant, antequam desperatione auctore nefas ipsi aliquid susciperent: documentum vero exstitit, quo audaciores, et ii qui nullo metu deterriti ea tentant, quae intentata esse oportet, ad sanio rem mentem revo-

- A. M. 6853 τὸν τρόπον. (H.) Πρὶν γε μὴν αἰσθησθαι τοῦ δράματος ἕγγε-
 Ind. 13 **B** σθαι τοῖς ἔξω, δεσμὰ πάντα καὶ κλοιοὺς οἱ δεσμῶνται ῥήξαντες
 V. 373 εἰς τὴν τοῦ πτώματος θέαν μετὰ πάσης ἐπεξέθειον ἡδονῆς, οὐ
 μείον διακοσίων ὑπάρχοντες· ὧν εἰς τις σκεπύρων τεκτονικῶ (ξί-
 φος γὰρ ἦκιστα παρῆν) τοῦ λοιποῦ τὴν κεφαλὴν ἀφελόμενος σώ-5
 ματος ἐπὶ τῆς ἐπύλξεως ἔστησεν, ὥστε καταφανές γενέσθαι τὸ
 δρῆμα καὶ πᾶσι τοῖς ἔξωθεν ἤδη παρὰ τὰ τεῖχη ποταμηθὸν εἰσ-
 ρέουσι δῆμοις· ὡσθ' ὅσοι μὲν αὐτῶ κατὰ γένος ἢ καθ' ἑταιρείαν
C εἶεν προσήκοντες μηκέτι ποιεῖν ἀνήνυτα, πάσης τελέως σβε-
 σθείσης τοῦ ἔην ἐκείνον ἐλπίδος· ὅσοι δ' ἀπεχθῶς εἶχον αὖ πρὸς 10
 ἐκείνον, τούτους δ' ἔβρωσθαι τὰς διανοίας, καὶ συμμαχεῖν ἔξω-
 θεν ἀδεῶς τοῖς ἔνδοθεν ὑπὲρ τῆς κοινῆς ἐλευθερίας ἡγωνισμένοις.
 ἔπειτα διελόντες ἑαυτοὺς εἰς τάξεις καὶ μοίρας τὴν τῶν πυλῶν
D Δομοῦ καὶ ἐπύλξεω διέλαχον φυλακὴν. (Θ.) Μέγιστον δ' ὄμως
 ὑπῆρχέ σφισιν ἐμπόδιον εἰς τὴν τῆς παραδόξου ταυτησὶ σωτη-15
 ρίας συντηρητικὴν ἑαυτῶν δύναμιν ἢ τε τῶν πρὸς τὸ ἔην ἀναγ-
 καίων σπάνις καὶ ἢ τῶν ὄπλων τε καὶ τῶν ἀμυντηρίων βελῶν
 ἔνδεια. οὐ γὰρ εἶχον ὄθεν ἐκ τοῦ παραχρῆμα ῥᾶστα κομίσονται
 τὰ τῆς χρείας, ἀπροσδόκητον σχεδιασάσης τῆς περιστάσεως τὸ
 παραθῆν. ὁμως τῆς νυκτὸς ἐπιούσης ἐκείνης, καὶ πάντων ἐκείνων 20
E ἐν ζάλλῃ καὶ τρικυμίᾳ λογισμῶν ὑπαρχόντων μεγίστη, ἤκε τριήρης
 ἐκ τῶν Γαλάτου περὶ μέσους πονύκτας, ἐκ τοῦ παραλλοῦ τελ-
 χους κομίζουσα τούτοις ἄρτον καὶ οἶνον, καὶ ὅσα τὸ τῆς ὥρας

caerentur. Et haec quidem in hunc modum gesta sunt. (VIII.) Caeterum antequam foris quisquam tragoediam illam persensisset, ruptis omnibus et vinculis et catenis, maxima cum voluptate ad cadaveris spectaculum accurrere ii qui in carcere erant, haud minus ducentis. Ex quibus unus fabrilis ascia (etenim ensis nullus praesto erat) caput, ab reliquis membris abscisum, super fastigiis murorum statuit; quo manifestum fieret illud facinus universae multitudini, quae extrinsecus iam propter muros torrentis instar confluebat; et ut ii quidem omnes, qui illum genere contingebant, aut aliqua societate cum eo coniuncti fuerant, labore irritato supersederent, extincta prorsus saluum habendi spe: quoscumque vero ille infensus habuerat, ii animo confirmarentur, adessentque extrinsecus sine ullo metu iis, qui pro communi libertate certavissent. Deinde se in ordines et manipulos distribuerunt, portarumque et propugnaculorum custodiam sortiti sunt. (IX.) At magno ipsis impedimento erat, quo minus illius insperatae salutis conservandae facultatem haberent, eorum quae ad victum necessaria sunt inopia, armorumque et telorum quibus se defenderent penuria. Non enim habebant, unde facile et e vestigio ea quae usui essent deveharent; cum ipsa occasio id quod perpetratum erat, minime praemeditatum, ex tempore suggestisset. Ea tamen quae sequuta est nocte, cum illi omnes in maxima perturbatione curarumque aestu versarentur, venit de triremibus Galataeis una, circa mediam ferme noctem, ab maritimo muro panem et vinum apportans, et

συνεχώρει στενὸν ἑδάδιμα, καὶ ἅμα ἐπαγγελίας καὶ φιλανθρω- A. C. 134.
 πους λόγους, καθ' ὁπίοτερον βούλοιντο δοῦν· εἴτε μένειν αἰρου- Imp. Io. Pa-
 μένοις κομίζειν ἐς τὴν ὑστεραίαν ὄπλα καὶ βέλη πολέμια· εἴτ' incol. 4
 ἐκείθεν ἀπαλλάττεσθαι διὰ θέος, δέξασθαι προθύμως ἐς τὸ ἐν
 5 τοῖς Γαλάτου σφῶν αὐτῶν φρούριον, καὶ πῦσαν περιποιήσασθαι
 σφισιν ἀσφάλειαν. ταῦτ' εἰπόντες ἐπανήσαν οἴκαδε, χρηστὰς
 ἐλπίδας μὲν τοῖς ἐντὸς τείχους καταλιπόντες, οὐκ εἰς χρηστὸν δ'
 οὐδ' ἐπέραις ἐληλυθυίας. πέμψασα γὰρ ἡ βασίλισ Ἄννα (οὐ γὰρ
 ἐλελήθει τὸ γεγονός) ἀπέφραξέ τε καὶ ἀνεχαίτισε τὴν ἔφοδόν τε
 10 καὶ τὸν εἰσπλοῦν τῆς κρύφα μελλούσης ἐπιτείνει Λατινικῆς ἐς τὴν
 ὑστεραίαν δυνάμεως. (I.) Τοῦτο πρὸς ἀπόγνωσιν ἤγαγε τοὺς P. 462
 τειγῆρεις ἐκείνους. οὐτε γὰρ ὄπλον ἦν σφισιν οὐδὲν φυλακτῆριον,
 οὐτ' ἄσπις, οὐτε τόξον, οὐτε βέλος οὐδὲν ἀμυντήριον· καὶ
 πρὸς γε τὸ τεῖχος ἀμεληθὲν ἐκ πολλοῦ διεφθάρως ἦν τὰ πλείστα
 15 μέρη τοῦ τε περιπάτου καὶ τῶν ἐπάλλξεων. τὴν μὲν οὖν νύκτα πῦ-
 σαν ἐκείνην οὕτως ἐπ' ἐλπίσιν ἀμφισβητησίμοις ἐντὸς τείχους ἠθ-
 λίσαντο, τὰς τε πύλας φυλάττοντες καὶ τὰ τεῖχη περιῶντες.
 ἔωθεν δ' ὡς εἶδον σύρρακα καὶ χυδαῖον ὄχλον, παρὰ τὸν γειτονα B
 συνιόντας ἰππόδρομον θέας εἶνεκα, καὶ ἥκιστα συμμαχίας ἤστι-
 20 νοσοῦν, ἔξ ὧν γε ἠλπίκασιν· (ᾤοντο γὰρ, ἐπεὶ μισητὸς ὑπῆρχε τοῖς
 ὄλοις σχεδὸν Βυζαντιοῖς Ἀπόκαυκος, ἅπαντας ἤξειν εὐθὺς, στα-
 σιάσαντας κατὰ τῶν ἀρχόντων καὶ βουσιλέων, ἀπαλλάξαντος δὲν
 ὡς τύραννον ἐδεδίεσαν·) ὡς οὖν ἕτερα ἀνθ' ἐτέρων ἐώρων καὶ

quidquid ciborum illius tempestatis iniquitas concedebat: item promissiones et benigna verba, utrumlibet illi facere mallent. Si enim manere ibi satius ducerent, allatum iri postridie arma ipsis et tela hostilia: sin inde ob metum migrare destinarent, eos se alacriter in praesidium suum Galataeum recepturos, et omnem ipsis securitatem praestituros. Haec cum dixissent, domum redierunt, bona spe iis relicta qui intra murum versabantur, sed quae ad bonum exitum non pervenit. Siquidem imperatrix Anna, missis hominibus (nec enim eam id quod acciderat latuit) praecclusoque aditu, adventum inhibuit appulsisque illius Latinorum manus, quae clanculum affutura erat postridie. (X.) Ea res obsessos illos ad desperationem compulit. Quippe nec arma iis erant, quibus protegerentur, nec clypeus, nec arcus, nec ullum ad vim propulsandam telum. Ac praeterea neglectis pridem murus hiabat plerisque in partibus circumductas ambulationis et summorum propugnaculorum. Totam itaque illam noctem dubia spe intra murum mansere, portas custodientes et moenia circumeuntes. Mane autem, ubi plebeiam faecem atque colluviem conspicati sunt, ad vicinum Hippodromum visendi studio, ac non (ut speraverant) ferendi ullius auxilii causa confluentem; (etenim arbitrabantur, eo quod omnibus fere Byzantinis odio fuisset Apocaucus, venturos statim omnes, seditione adversus magnates et imperatores mota eo, quem ut tyrannum metuerant, sublato,) ubi itaque aliud

A. M. 6853 οὐ κατὰ γνώμην ἐχώρει τὰ δρώμενα, περὶ διαλλαγῶν ὤμιλον
 Inq. 13

τοῖς ἔξωθεν πρὸς τῆς βασιλίδος ἰοῦσιν Ἄννης. καὶ τάχ' ἂν ἐγγι-
 γνητό τι χρηστὸν ἐκείνοις, εἰ μὴ τινος δαιμονίου κεκώλυκε βασκα-
 νία. ἀλλ' ἐχρῆν, ὡς ἔοικεν, ἐν Θεομηρίας καιροῖς μηδὲν ἀτόλ-

V. 374 μῆτρον παροφθῆναι τῶν ἀδεμίων. ἔσχε δὲ οὕτως. (I.A.) Ἡ τοῦ 5

Ἀποκαύκου γυνή, τὸ ἐνδόσιμον πρὸς τῆς βασιλίδος Ἄννης λα-

D βοῦσα, προσκαλεῖται πᾶν τὸ Γασμουλικόν, καὶ χρημάτων χρη-

γία δαψιλεστέρα πείθει, τὰς τριήρεις αὐθήμερὸν ἀφεμένους ἕπαν-

τας, ὅπλα δ' ἐκείθεν ἀνειληφότας καὶ βέλη πάντα, περιεληλυ-

θῆναι πολιορκοῦντας τὸ τοῦ παλατίου ἐκείνου φρούριον, ἕως εἰς- 10

πηδύσαντας ἡβηδὸν τοὺς ἐπὶ τὸς ἀνελεῖν, τοὺς μὲν ὡς ἀνδρο-

φόνους, τοὺς δ' ὡς ἀνδροφόνους δῆπουθεν ὁμόφρονας καὶ ὁμο-

στίγους. πρὸς δὲ τοιοῦτους φόνους ἀγαθαίων καὶ ἀσυνέτων ἀν-

E δρῶν ὀπλίσασα δεξιὰς ἐκείνη χρημάτων ἀβραῖς (ὡς εἰρήκει-

μεν) δεξιῶσεν καὶ οἶνον κρατήρων πολλῶν ἐμφορεῖσθαι δίδωσιν 15

ἀφρόνως, ἵν' οὕτως τοῦ καθήκοντος ἐκστάντες λογισμοῦ μαι-

νομένων δίκην χωρῶσι πρὸς τὰς τῶν ἀνθρώπων σφαγὰς. ἐπεὶ δ'

οὕτω ταῦτ' εἶχε καὶ ὁ τοῦ ἡλίου δρόμος ἤδη τὰ μεσημβρινὰ

παρήλλατε ὑψώματα, δραμόντες ἐκεῖνοι κύκλῳ τὸ φρούριον

περίεστησαν ἕπαν, ἀσπίσι καὶ ὅπλοις ἕπασιν πεφραγμένοι, καὶ 20

Ἐἕπαν βέλος ἐκβεβόλον ἐν χεροῖν περιφέροντες, καὶ ὅσα θύρας ἀνα-

μοχλεύουσιν ὄργανα καὶ κατασιέουσι τελεχῆ καὶ ἀποσπῶσι λί-

θους ἐκ θεμελίων· ὧν οἱ μὲν τὰ βέλη πέμποντες ἔξωθεν κατὰ

pro alio viderunt accidisse, neque ex sententia succedere res, de reconci-
 lianda gratia egere cum iis, qui ab imperatrice Anna advenerant: et nisi
 obstitisset genii alicuius mali invidia, fortasse aliquid boni ipsis exstitisset.
 Sed nimirum oportuit, in illis furoris divini temporibus, nihil sceleris in-
 tentatum omitti. Res autem ita se habuit. (XI.) Apocauci uxor, ab im-
 peratrice Anna licentiam cum impetrasset, Gasmulicam omnem turbam ad-
 vocat, et pinguioribus pecuniae largitionibus persuadet, ut cuncti tiremibus
 ea die relictis, sumptisque inde armis et telis quaecunque inessent, pa-
 latii illius arcem obsidione cingant, quoad facta irruptione eos trucident,
 qui intus versentur, nulli aetati parcendo; hos, ut homicidas; illos, ut ho-
 micidarum fautores atque contubernales. Ad eiusmodi caedem cum illa ho-
 minum circumforaneorum et stolidorum dextras armavisset liberali, ut dixi-
 mus, pecuniae erogatione; multis etiam vini poculis profuse eos ingurgitat,
 ut in hunc modum recta ratione excussi furentium instar ad homines iugu-
 landos ruerent. Cum in eo res essent, solis curau meridiano iam verti-
 cem praetereunte, ruere illi et totam undique arcem circumstare, clypeis
 armisque omnibus instructi, et omne missilium telorum genus manibus cir-
 cumferentes, eaque omnia instrumenta, quae aut ad portarum repagula con-
 vellenda, aut ad muros quatendos, aut ad lapides e fundamentis emovendos
 valent. Ex his alii quidem foris magnam telorum vim ac densam veluti nu-

πλήθος καὶ δίκην βαθέων νεφῶν πάντας τοὺς ἔνδον τῶν ἐπάλ- A. C. 1345
 ξων ἀπήλασαν ἐκ τοῦ παραρχῆμα, μηδὲν ὄθενον ἔχοντας ὄπλον, Imp. Io. Pa-
 ἢ φυλακτήριον, ἢ δι' ὧν ἀμνηεῖται τις τὸν ἐπιόντα πολέμιον. laeol. 4
 οἱ δὲ τὰ ἐκμοχλευτήρια φέροντες ὄργανα, προσιόντες ἔξωθεν τὰ P. 463
 5 τε τείχη πολλαχόθεν διώρτυτον καὶ τὰς πύλας ἀνεμόχλευον· ὡς
 ἐν πάνυ βραχεία καιροῦ ῥοπῇ, πολλῶν πολλαχόθεν τῶν εἰσόδων
 ἀνοιχθειῶν, πάντας ἄρδην εἰσρῦναι τοὺς πολέμιους. (IB.) Ἦν
 τότε ἰδεῖν τοὺς μὲν ἀθλίους ἐκείνους ἀφειδῶς ἀναιρουμένους καὶ
 πρὸς ἕδην ἐκ τῶν χθρῆς πεμπομένους δεσμῶν· τοὺς δὲ φόβου
 10 πνιόντας ἄνδρας ἐκείνους εἰς πολυειδεῖς καὶ ποικίλας σφαγὰς
 χρωμένους τοῖς ξίφεσι ξὺν πολλῇ καὶ μανιώδει τινὶ τῇ ὠμότητι
 καὶ βαρβαρικῇ τῇ θρασύτητι. γυμνοὶ μὲν οὖν ἀσπίδων οἱ τάλα-
 νες ὄντες ἐκείνοι καὶ ἄοπλοι, καὶ ἥκιστα διαφυγεῖν τὸν παρόντα
 δυνάμενοι κίνδυνον, οἱ μὲν ἤδη ἐκόπτοντο, οἱ δ' ἔξεχόντο φεύ-
 15 γοντες σύνδυο καὶ σύντριες καὶ κατὰ πλήθος, καὶ διὰ τῶν με-
 σοτοίχων καταφρόντες ἐς τὴν ἐχομένην τῆς Νέας μονῆν διμερῆ-
 ζοντό τε τὰς θείας εἰκόνας ἀντ' ἄλλου φυλακτηρίου παντὸς ἐε- C
 ροῦ· οἱ δ' ἐνεχειρῶντο τὰ ἐπὶ τῆς θείας τρυπέλης τῶν μυστη-
 ρίων ἱερὰ σκεύη, δυσσωπήσειν οἰόμενοι τοὺς ἀναιδεῖς ἐκείνους καὶ
 20 μανιώδεις ληστὰς διὰ τῶν τοιούτων· οἱ δ' ἤγκαλλόντο τὴν τε
 θείαν τράπεζαν καὶ τὸν ὑπὸ ταύτῃ στυλίσκον· οἱ δὲ γυμνούμε-
 νοι τέλεον ἐφέλονται τὰ ἱμάτια πρὸ ποδῶν ἐρρήπτρον, οἰόμενοι
 διὰ τῆς γυμνώσεως πρὸς οἰκτόν τε μαλάξαι τὸν φονικὸν ἐκείνων D

21. γυμνώμενοι Boiv. pro γυμνώμενοι.

bem iacientes repulere illos omnes repente, qui summis in propugnaculis stabant, armis undecunque destitutos, tam iis quibus corpus protegitur, quam illis quibus ingruens hostis propulsatur. Alii vero tormenta muralia admovebant, propiusque accedentes passim et muros perfodiebant, et portas vectibus labefactabant; ita ut momento temporis, patefacto sibi multis in locis aditu, universi prorsus hostes irruperint. (XII.) Iam videre erat, infortunatos quidem illos effuse interimi, et ab hesternis vinculis ad tumulum transferri: istos autem sanguinarios viros ad multas variasque hominum caedes gladiis uti, cum immani et furiali quadam crudelitate barbaricaque licentia. Destituti itaque clypeis miserissimi illi, cum et inermes essent, et praesens periculum effugere minime possent, partim iam caedebantur, partim in fugam effundebantur bini ternique, et catervatim, ac per interiectos parietes in contiguam domum, quod est Neae monasterium, delabebantur; divinasque imagines inter se pro alio omni sacro phylacterio partiebantur. Nonnulli divinae mensae imposita apprehendebant sacra mysteriorum vasa; rati per ea iniectum iri pudorem protervis illis et furibundis latronibus. Alii amplectebantur et mensam ipsam sacrosanctam et subiectam basim. Quidam denique nudati prorsus vestimenta ante pedes ultro iaciebant, arbitrati, si nudarentur, mollitum iri misericordia crudelem illorum morem, qui

- A. M. 6853 τρόπον, αἰδεσθέντων ἰσως τὴν κοινὴν τῆς φύσεως γύμνωσιν ἢ καὶ
 Ind. 13 ἅμα μηδεμίαν τοῦ λοιποῦ πρόφασιν ὑποψίας λιπεῖν, τοῦ κρύ-
 πτεσθαι εἵνεκα Καίσαρος ἐν σφίσι νόμισμα, μηδ' ἄλλο τῶν πάν-
 των εἶδος κέρδους ἄξιον ἔχειν οὐδέν. δεῖναι γὰρ αἱ μὴ προμελε-
 τηθεῖσαι περιστάσεις ἐπινοίας πρὸς τὸ ἀκίνδυνον ἄλλοις ἄλλας 5
 αὐτοσχεδιάζειν, αὐτοφνῶ διδάσκαλον τὴν περισταμένην ἀνάγκην
 Ἐλαμβάνουσιν, ὅταν αἰφνίδιος θάνατος εἰς ἀπόγνωσιν σφῶς ἀπε-
 V. 375 λαύνη βίου. (ΙΓ.) Ἀλλὰ τὴν ἀναιδῆ καὶ θηριώδη τῶν ἀνδρο-
 φόνων ἐκείνων ὁρμὴν μαλάττειν ὅλως ὦραν οὐκ εἶχεν οὔτε δά-
 κρυα τῶν πασχόντων, οὔτ' ἦθος ἐλεινὸν, οὔθ' ὁ ἱερός ἐκεῖνος 10
 τόπος, ἐν ᾧ σωτηρίας εἵνεκα κατεπεφύεσαν οἱ ταλαίπωροι ἢ
 ἀλλὰ δίκην ἱερῶν ἐπὶ βωμοῦ τηρικᾶντα καὶ οὗτοι ζῆν οὐδενὶ κό-
 Fσμφω πάντες ἐθύοντο, καὶ ῥύακες αἱμάτων ἐντεῦθεν τὸ θεῖον
 ἔβαπτον ἔδαφος ἢ εἰκόνας τε θεῶν καὶ ἐπιπλα, καὶ ὅσα τῆς
 θείας μυσταγωγίας σκευὴ παρῆν, ἀσμένως ἅπαντα καὶ ἀδεῶς ἐβ-
 ριπτοῦντό τε καὶ διηρηπάζοντο ἢ τὰ θ' ἱμάτια τῶν ἀνηρημένων οἱ
 πάντολμοι τε καὶ ἀναιδεῖς ἐκείνοι, πλοσυρῶν αἱμάτων πλήρη, τῇ
 θεῖα λαμβάνοντες ἐπετίθον τραπέζῃ. πῶς ἂν δυναίμην ἀδακρυτὶ
 P. 464 καταλέγειν τὰ θρηῶν μακρῶν καὶ δακρῶν ἄξια, ὅσα ἐπὶ τοῦ
 θείου τεμένους τότε τὴν ἐλεινήν τραγωδίαν ἐκείνην βαρβαρικῶς 20
 καὶ ἀσμένως χορηγεῖν ἐξεγένετο; εἴθε ἦν ἀντὶ μέλανος εἰς δά-
 κρυα τὸν κάλαμον βάπτοντι γράφειν καὶ διηγείσθαι τῆς τῶθ'
 ἡμέρας τὴν συμφορὰν ἐναργέστερον, ὡς ἕκαστα πέπρακται. οὕτω

14. εἰκόνας barbāre pro εἰκόνας positam ait Boiv.

fortasse reveritari essent communem naturam oculis subiectam; tum etiam ut nulla amplius relinqueretur ratio suspicandi de se, quasi Caesareum ali- quod numisma, aut aliud quiddam pretio aliquo dignum occultantibus. Plu- rimum enim valet inopinata calamitas ad suggerenda ex tempore alia aliis consilia, quibus se ipsos defendant a periculis, magistratam habentes ipsam necessitatem urgentem, cum eos repentina mors ad vitae desperationem compellit. (XIII.) At insolentem et immanem homicidarum illorum violentiam mollire nec lacrymae afflictorum poterant, nec habitus miserabilis, nec sacer ille locus, ad quem infelices isti salutis tuendae causa confugerant. Sed victimarum instar super altari et hi quoque tunc foede mactabantur, et sanguinis rivi manantes inde pavimenta sacra tingebant; et sanctae imagines, et supellex, et quaecumque aderant vasa, sacris mysteriis assignata, omnia facile et impune disfiaciebantur ac diripiebantur. Quin et caesorum vesti- menta audaces illi et inverecundi, cruce largo plena sumentes, divino al- tari imponebant. Sed quomodo ego siccis oculis narrare possim luctuosis- sima et uberibus lacrymis digna, quae illi tunc sacro in solo, tragediam illam miserabilem adornantes, alacriter et barbāre designarunt! Utinam lacrymis pro atramento uti liceret, ut calamo intincto describerem illius diei calamitatem, dilucidiusque exponerem singula ut gesta sunt! Ita enim

γὰρ ἂν οἶμαι δακρῦσειν ἅπαντας ἐκ τοῦ ῥᾶστος θερμῶς, οἴκτου A. C. 1345
καὶ σπλάγγων φυσικῶν ἐμπλησθέντας. ὁμῶς εἶχεν οὕτω ταυτὶ Imp. Io. Pa-
καὶ τὸ μὲν ἄλλο πλῆθος, ὅσον ἐκ τοῦ σύρρακος ὄχλου κατὰ πο- laeol. 4
ταμοὺς συνέρρει, τὰς καλύβας τῶν ἐκεῖ μοναζόντων ἠδραποδί-
5 ζοτό τε καὶ διήραζον ἀδεῶς· καὶ αὐτὰς δ' οὖν μετὰ τῶν πα-
στάδων τὰς θύρας ἀναμοχλεύοντές τε καὶ διαμεριζόμενοι τοῖς
χαμαιτυπείοις προσήγον, ἀσελγείας μίσθωμα. οἱ δ' ἀναιδεῖς ἐκεῖ-
νοι καὶ φόβου πνέοντες ἄνδρες, τῶν ἀνηρημένων τὰς κεφαλὰς
ἔστι δ' ὧν καὶ τὰς χεῖρας ἐκτέμνοντες, περιήεσαν ἐπιδεικνύμενοι
10 τε τὸ τῆς κακίας ἄγος, εἰς ἐκκληξιν τῶν ὀρώντων καὶ δέος, καὶ C
πᾶσαν ἀγυιὴν ἐμπιπλῶντες ἀνθρωπίνων αἱμάτων τε καὶ σαρκῶν.
(1A.) Καὶ ἦν μὲν Θρήνων καὶ δακρῦων ἕξια τὰ δρώμενα καὶ
θέατρον ἀνόσιον τῇ βασιλευσούσῃ ταύτῃ τῶν πόλεων· οὐδεὶς δ'
ἐτόλμα τοῖς ὀρωμένοις ἢ τοῖς νεκροῖς ἐκείνοις ἐπιδακρῦσαι καὶ
15 στεναγμὸν ἀποδοῦναι, οὔτε τις τῶν φίλων, οὔτε τις τῶν συγγε-
νῶν, οὔτε μὲν οὐδεὶς τῶν ἄλλως φιλοικτον ἐχόντων καρδίαν. ἔφε- D
δροὶ γὰρ ὀφθαλμοὶ παραπορευόμενοι συνήρπαζόν τε καὶ τὰ
ἱμάτια περιδύοντες ἔπαιον ὡς ἐπιβούλους καὶ ἀντιθέτους Ἄννη
τῇ βασιλίδι. πάντα γὰρ ἦν ἐνφροσύνη λαμπρὰ τις καὶ τέρψις ἄρ-
20 ῥητος ἐκείνῃ τὰ δρώμενα, καὶ πάνυ τοι σφόδρα κατὰ γνώμης ἐν-
τρέψημα· ὡς ἐντεῦθεν καὶ δέει μακρῶ συσχεθέντας τοὺς περι-
στέλλειν κατὰ τὸν ἀνθρώπινον καὶ φύσει πρέποντα νόμον ἐθέ- E
λοντας, ὁπόσοι κατὰ γένος καὶ φιλίαν τοῖς κειμένοις προσήκον,

20. γνώμην conī. Boiv.

opinor expressum iri facillime a quocunq̄ue lacrymarum uberrimam vim, omnibus misericordia et naturali humanitatis sensu imbutis. Atqui haec ita se habuerunt. Et reliqua quidem omnis multitudo infimorum hominum, qui torrentis instar confluebant, degentium ibi monachorum cellulas exilabant ac nullo metu diripiebant, et ipsas cum postibus revulsas fores partiti libidinis pretium ad lupanaria portabant. Enimvero immanes viri, et sanguinem spirantes, interemptorum hominum capita, quorundam et manus abscissas circumferendo, abominandum scelus ostentabant, stuporem et metum intuentibus quibusque incutientes, et omnes vias cruoribus carnibusque humanis implentes. (XIV.) Erant sane ea quae perpetrabantur lamentis et lacrymis dignissima; dirumque illud fuit huic urbium principi spectaculum. Nemo tamen ea intendo flere, nemo illos qui mortui erant lugere audebat, aut gemitum edere, sive amicus, sive cognatione iunctus, seu quilibet alius animo ad misericordiam aliunde propenso. Oculi enim exploratores obambulabant; hi vero abripiebantur, et vestimentis detractis feriebantur, ut insidiatores et Annae imperatrici adversantes. Quae enim tum fiebant, ea omnia ipsi suamm gaudium, voluptatem inenarrabilem, et quales maxime volebat delicias afferebant. Itaque magno posthac metu cohibiti quicunque mortuos, quibuscum cognatione aut amicitia iuncti fuissent, sepelire pro gentium et naturae iure cupiebant, abstinerere ab iis continuo, ne non so-

- A. M. 6853 ἀπέχεσθαι τούτων ἀπάση σπουδῇ, μὴ μετὰ τοῦ ἀποτυχεῖν τῆς
 Ind. 13 βουλῆσεως καὶ τοῖς ὁμοίοις δεινοῖς περιπέσωσι. τοιαῦτα γὰρ
 ἔφασκον εἶναι τὰ τῇ βασιλίδι ἐντεταλμένα, καὶ ἕμα ἀτάφους κατὰ
 θαλάττης ῥιφέντας τροφήν θορέοις καὶ ἰχθύσι γενέσθαι. ἀλλὰ
 τοῦτο μὲν οὐκ ἐτελέσθη, ἐνίων τὴν τοῦ λαοῦ κραυγὴν καὶ τὴν
 F ἐντεῦθεν λοιδορίαν εἰς τὰς ἐκείνης ἀνευεγκόντων ἀκοὰς, καὶ τὸν
 ἀναφνύμενον οὐκ ἀκίνδυνον θόρυβον. διὸ καὶ φιλοθῶν ἔνιοι, δει-
 λίαν ἀποκρουσάμενοι πᾶσαν, ἄλλος ἄλλον ἄλλοθι τῆς μονῆς ἀνε-
 λόμενοι κατώρουζαν. τὰ δ' ἐπὶ τούτοις ἔστιν ἀκούειν διαρκέστε-
 ρον ἄλλων διεξιόντων. (IΕ.) Ἐπεὶ δ' ὁ ἐκ τῆς προτέρας συζύ- 10
 P. 465 γου πρώτος Ἀποκαύκου υἱὸς ἐπίτροπος ἦν τῆνικαῦτα Θεσσαλονί-
 V. 376 κης καὶ τὸν τοῦ πατρὸς φόνον ἀκήκοε, τὴν γνώμην εὐθὺς ἐς
 Καντακουζηνὸν μεταθεῖναι κέκριε δεῖν, καὶ ἕμα συμφέρειν εἰς
 ἔργον αὐτῷ τὰ τῆς γνώμης προενεγκεῖν. ὅθεν καὶ τρόπον λοιπὸν
 ἐζήτηε, δι' οὗ Θεσσαλονίκην ἂν αὐτῷ παραδοίη. προσεταιρισά- 15
 μενος οὖν ὀπόσον ἔκκριτον ἦν τῆς Θεσσαλονίκης τὸν Ἀθηναῖον
 μιμεῖται Πεισίστρατον καὶ τὴν Θεσσαλονικέων χειροῦται ἀκρό-
 Βπολιν, ἣν ἐκείθεν ὡς ἐξ ὀρητηρίου τῆς κεφαλῆς κατατρέχων
 καὶ τὸ πᾶν τῆς πόλεως ἐκ τοῦ ῥέστου σῶμα κατάσχη. ἀλλ' οὐδὲν
 τῆς τοιαύτης ἀπώνατο ἐπινοίας. αἱ γὰρ τραγικαὶ κῆρες τοῦ πα- 20
 τρὸς, μᾶλλον ἢ αὐτοῦ, τὰς παρούσας περιφανῶς ἀντέκρουον
 τύχας. διὸ καὶ δυοῖν ἡμερῶν μεταξὺ κηρύγματος γενομένου δη-
 μοτικῶς, πάντες ἐπεξέθεον κατὰ ποταμούς ἐπὶ τὴν ἀκρόπολιν,
 καὶ οὐ πρότερον ἐκείθεν ἀπέστησαν, πρὶν τὴν ἀκρόπολιν ἐκπο-

lum a voto aberrarent, sed in similem calamitatem ipsi quoque inciderent. Ea enim imperatricis mandata esse dictitabatur, quae et in mare insepultos illos proici iussisset, praedae avibus ac piscibus futuros. Veruntamen id perfectum non est, cum populi clamorem et convitia hinc profecta, eturgentem non sine periculo tumultum, quidam ad illius aures retulissent. Quamobrem et homines aliqui religiosi, omni metu excusso, alius alium hac illac per totum monasterium sublato humavere. Quae vero inde consequuta sunt, ab aliis tradita plenius accipi possunt. (XV.) Interim primus Apocauci ex prima uxore filius, cum Thessalonicae praesesset et violentam patris mortem rescivisset, animum ad Cantacuzenum statim transferendum sibi esse iudicavit; simulque expedire credidit, id quod in animo haberet, re ipsa praestare. Ex eo itaque coepit meditari, qua ratione Thessalonica illi traditurus foret. Lectissimos igitur quosque Thessalonicensium socios sibi adiungit, et, Atheniensem illum imitatus Pistratum, arcem urbis invadit, ut capiti incumbens, et inde tanquam ab statione excurrrens, ipsum quoque civitatis corpus totum ex facili contineat. Sed nullum consilii huius fructum percepit. Tragica enim patris, potius quam ipsius, fata praesentem fortunam manifeste repellabant. Itaque biduum intra promulgato populari decreto, ad arcem omnes undarum instar accurrunt; nec prius inde

λιορκῆσαι, καὶ τοὺς ἔνδοξον πολέμον νόμοις ἀνδραποδίσασθαι, καὶ τὸν τοῦ Ἀποκαύκου νόμον σὺν τοῖς ἄλλοις ἐπιφέρει διαχρησάμε-^{A. C. 1345}
 νους ἀνὰ πάσας τὰς τῆς πόλεως πλατείας περιενεγκεῖν ἀπηνῶς ^{Imp. Io. Pa-}
 τὰς δυστυχεῖς αὐτῶν κεφαλὰς, εἰς ἔκκληξιν τῶν ὁμοία βου-^{laeol. 4}
 5 λυομένων.

ια'. Ἄλλ' ἐκεῖνο μικροῦ με παρέδραμε, τὸ τοῦ Βατάτζη δη-^D
 λαδῆ Ἰωάννου· ὃς καὶ αὐτὸς ἀσήμου γένους ὑπάρχων πλούσιος
 ἐξ ἀπογραφικῶν ἐγεγόνει ἐμποριῶν, ἄλλας ἐξ ἄλλων ταχὺ μετιῶν,
 καὶ παραλλάττων ἀεὶ τῶν εὐτελεστέρων τὰς μελλοῦς. ἄρτι δὲ καὶ
 10 τὴν τῆς Θεσσαλονίκης ἐπιτροπείαν χρήμασι μακροῖς ἀνησάμενος
 πρὸς τῆς βασιλίδος ἐκείσε πέμπεται Ἄννης. οὐ μάλᾳ δὲ συγνοῦ
 ἔνεντος χρόνου, πρὶν τὴν κερδαίνουσαν πῆραν ἐμβριθεστέραν ^E
 ὡς ἐβούλετο διαπράξασθαι, ἐκεῖθεν ἐκβάλλεται, τοῦ Ἀποκαύκου
 διάδοχον τὸν υἱὸν ἀποστειλαντος· ὃν τὴν τοῦ δῆμον φορὰν πα-
 15 ρανάλωμα ξίφους ἐργασαμένην μικρῶ δεδηλώκαμεν πρότερον.
 (B.) Οὗτος οὖν ὁ Βατάτζης, εἰς αἰσχύνης λόγον τὸ πρῶγμα θέ-
 μενος, καὶ λύπης μεστὸς γεγονὼς, προσεβόη τῷ Καντακου-
 ζηνῶ· καὶ ὀρηγήριον τὸ τῆς Θρακικῆς περιστάσεως ἔχων φρού-^{P. 466}
 ριον συνεχεῖς ἐκεῖθεν ἐποιεῖτο τὰς ἐκδρομὰς· καὶ ἦν ἐς τὰ μά-
 20 λιστα φοβερός τε καὶ ὄλεθρος προφανῆς οἷς ἐπῆει καὶ καθ' ὧν
 ὠπλίζετο, ἅτε δύναμιν ἔχων συχνὴν ἐξ Ἀσίας, ἣν ἐκ Τροίας ἐξη-
 τηκότι πέπομφεν ὁ σαυράνης Σωλομάν, γαμβρὸς ἐπὶ Θυγατρὶ
 πρὸ βραχέος αὐτῷ καταστάς. (Γ.) Ἔως μὲν οὖν Ἀποκαύκος ἔζη,
 Θερμὸς ἦν καὶ μάλᾳ τοι σφόδρα Βυζαντινοῖς λυπηρὸς ὁ Βατάτζης, B

18. Τεριστάσεως conī. Ducang. 24. Θερμῶς conī. Boiv.

absistant, quam et arcem expugnent, et eorum, qui intus sint, belli iure
 potiantur. Demum Apocauci filio, cum iis quos secum habebat, trucidato,
 per omnes urbis plateas crudeliter circumferunt infelicia caesorum capita
 ad eos territandos, qui similia moliantur.

11. Sed me illud paene fugit, quod de Ioanne Batatze narrandum erat:
 qui et ipse cum ignobilis genere esset, dives ex apographibus negotiationi-
 bus evaserat, alias ex aliis subinde suscipiendo, et ab humilioribus ad maio-
 res semper transeundo. Novissime ipsius Thessalonicae praefecturam ma-
 gna pecuniae vi redemerat, atque illic ab imperatrice Anna missus fuerat.
 Nec longo post tempore elapso, cum quaestuosam peram nondum ut vole-
 bat gravidam effecisset, inde erat eiectus, subrogante Apocaucō filium suum;
 quem et ipsum impetus plebis, ut paulo ante diximus, ferro absumpsit. (II.)
 Id Batatzes probrosum sibi duxerat, et dolore percitus ad Cantacuzenum
 desciverat; tum pro perfugio habens ditionis Thracicae castellum, continuis
 inde excursionibus factis, maxime metuendus evaserat. Nam quos armis
 aggrediebatur, iis certam perniciem afferebat, magnis ex Asia viribus ad-
 iutus; quas petenti ipsi ab urbe Troia mittebat Solymanus satrapa, cum
 quo ille paulo ante, data in matrimonium filia, affinitatem iunxerat. (III.)
 Quamdiu itaque vixit Apocaucus, acerrimus hostis ac permolestus Byzan-

A. M. 6858 διὰ τὸν τοῦ Ἀποκαύκου παῖδα δηλαδὴ καὶ τὴν ἀφαιρέσιν τῆς
 Ind. 13 ἐπιτροπῆς ἀπεχθῶς διακειμένος πρὸς αὐτόν. ἐπεὶ δ' Ἀποκαύκος
 μὲν ἐξ ἀνθρώπων ἦν, ἀγώνισμα ξίφους γενόμενος, καὶ ἔδει Βυ-
 ζαντίοις ἀνδρὸς θερμοτέρου καὶ δραστήριον ἐπιεικῶς ἔχοντος
 φρόνημα, γράμματα ἐφοῦτα συχνὰ πρὸς τῆς βασιλίδος Ἀννης⁵
 V.377 αὐτῷ, μακρῶν δωρεῶν καὶ ἀξιομάτων ἐπαγγελίας κομίζοντα, εἰ
 C βούλοιο διάδοχος ἐλθὼν καταστῆναι καὶ βουλῆς καὶ τρόπων καὶ
 δόλων Καντακουζηνῶ. ταῦτα τὴν ἐκείνου διάνοιαν ἔθραυσε, καὶ
 τὴν γνώμην μετήνεγκεν· καὶ τοῦ καιροῦ καθάπερ ὀστράκου μετα-
 πεσόντος, πλείω τὴν συμμαχίδα δύναμιν ἐκ Περσῶν μετεπέμ-
 10 πετο· καὶ συχνὰ κατατρέχων ἐδήου καὶ ἔκαε τὰς τῷ Καντακου-
 ζηνῷ προσεβῆρηκυίας χώρας καὶ πόλεις, καὶ τὰ τῶν Βυζαντίων
 ἔπειθε ῥᾶστα φρονεῖν, τὴν ἐνεστῶσαν ἀνάγκην διαδιδράσκειν
 D ἐθέλοντας. (A.) Ἄλλ' οὐδ' αὐτὸς τῆς τοιαύτης ὤνατο σπουδῆς.
 ἐπεὶ γὰρ ὁ Καντακουζηνὸς τὴν διαστροφὴν καὶ μετάθεσιν τῆς τοῦ
 Βατάτζη διακήκοι γνώμης, τάχιστα συνέστειλεν εἰς τὰ φρούρια
 πάντας καρποὺς ἁποδοῦ τοῖς ἀνθρώποις καὶ τοῖς βοσκήμασιν,
 ἐπιεικῶν, ὡς εὐρήσει τὰς τῆς ἐπιτορκίας ἐκτίσεις πρὸς τοῦ ἐπιτορ-
 20 κουμένου Θεοῦ· ὡς ἐντεῦθεν ἐλθόντα μετὰ τῆς Περσικῆς δυνά-
 μεως Βατάτζην ἐρήμοις τε ἐντυγχάνειν οἰκητόρων ταῖς χώραις
 E καὶ ταῖς πόαις ἄνευ βοσκημάτων, καὶ λιμῷ διὰ ταῦτα πιεζομέ-
 νους ἐπάγεσθαι Πέρσας. ταῦτα παρὰ τὰς ἐπαγγελίας καὶ τὰς
 ἐμβριθεῖς ἐκείνας ἐλπίδας θευσασμένοις τοῖς βαρβάροις ἄχθε-

8. Post δόλων Boiv. excidisse putat τοῦ Ἀποκαύκου κατὰ τοῦ.

tinis Batatzes fuit, ob subrogatum videlicet Apocauci filium et ademptam sibi praefecturam ipsimet Apocauco infensus. Ubi autem Apocaucus, ferro interemptus, e vivis excessit, cum indigerent Byzantini viro acri et eo, cuius animus esset ad quidlibet audendum promptissimus, frequentes ad illum Annae imperatricis litterae perlatae sunt, per quas magna ei munera magnaetque dignitates promittebantur, si vellet et consiliorum et morum et fraudum successor Apocauco existere. Ea illius animum fregere. Itaque mutata sententia, converso tesserae instar rerum statu, maiora arcessit Persarum auxilia; crebris incursionibus vastat et incendit regiones et urbes, quae ad Cantacuzenum desciverant; et facillime eas impellit, si urgentem necessitatem effugere velint, ut Byzantium partes sequantur. (IV.) Sed nec ipse fructum ullum ex hac molitione percepit. Ubi enim perversam et mutatam Batatzae sententiam Cantacuzenus audivit, statim fructus omnes cum hominibus ac bestiis coëgit intra castella; tum illum dixit luiturum periorum poenas numini periuriis offenso. Batatzes itaque, Persicis cum copiis mox adveniens, vacuas cultoribus regiones et sine bestiis pascua invenit; atque hinc factum, ut Persae, quos ducebat, fame laborarent. Quod cum barbari contra promissa, contra uberrimas illas spes, pati se viderent,

σθῆναι τε ἐξεγένετο καὶ ἀποκτείναι τούτον ἐς Καντακουζην- A. C. 1345
 ρὸν τὴν ταχίστην μεταθεῖναι τὴν γνώμην ὁμοῦ τῇ χειρὶ. τοῦτο ^{Imp. Io Pa-}
 δὴ βουληθεῖσι καὶ πέπρακται παραχρῆμα· καὶ τοῦ δεινοῦ καὶ ^{laeol. 4}
 προσάντους ἐς τὸ δεξιὸν τε καὶ εὐμενέστερον τὰ τῆς τύχης ἔρρει
 στῶ Καντακουζηνῶ, τοσούτων ἐχθρῶν ἀπονητὶ ὄλον ἐξ αὐτομάτου
 φάσαι καταστροφόμενων.

ægre tulerunt; istoque occiso, animum statim et vires ad Cantacuzenum
 transtulerunt. Quod ubi semel decretum, continuo et perfectum est; coe-
 peruntque ab adversa infestaque fortuna melius iam et feliciter ire Cantacu-
 zeni res, tot hostibus nullo labore et suapte quasi confectis.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΑ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Δ Ο Γ Ο Σ Ι Ε.

NICEPHORI GREGORAE

BYZANTINAE HISTORIAE

LIBER DECIMUS QUINTUS.

ARGUMENTUM

Crales, Romanis dissidentibus, inoalescit. Urbes multas invadit. Serhas ipsas ad deditionem subigit. Romanum se imperatorem pronunciat. Imperium cum filio partitur. Quantam eo tempore Cantacuzenus Thraciae partem tenuerit. Thracia Persarum incursionibus crebris vastata. Cantacuzeni inopia: item Byzantinorum. Anna imperatrix pessime res administrat. Sacris imaginibus non parcat. Divites vexat. Ex ipso S. Sophias templo abreptos in vincula coniecit. Galataei profugos excipiunt. Atyli ius vetustissimum: apud omnes gentes sanctum et inviolatum: a Christianis neglectum. Eversa ecclesiae dogmata. Ob eas causas templum subita ruina deformatum (Cap. 1). Templum sanctae Sophiae, qua parte orientem spectat, collapsa hemisphaerio dehiscit. Eius cladis magnitudo verbis amplificata. Civium concursus et comploratio. Ipsorum nobilium, ac inprimis foeminarum in exportandis ruderibus pia sedulitas. Substructa ab imperatore Andronico fundamenta ruinam sistunt. Rei Byzantinae status miserrimus. Lacedaemonii post Leutricam, Romani post Cannensem pugnam, mulieribus aurum interdixere. Byzantini cur vestibus pullis passim uti coeperint. Deus hominum moribus lente medetur. Facilius aedificat, quam destruit (2). Imperantium culpae excusantur, rerum causis ad arcanam Dei providentiam relatis. Cantacuzenus nimium supplet et abiectus in epistolis. Multum sibi et reipublicae obfuit cunctando. Quosnam viros maxime imitari debuerit. Gregoras epistolam eius selectam prolaturus, qua fide eam exhibiturus sit, docet. Epistola ad patriarcham. Scripta fuit rubris litteris, ipsius Cantacuzeni manu. Recisa sunt, quae ad rem minus pertinebant. Caetera ornatus enunciata (3). Patriarcha minore tandem fastu respondet. Sese et Cantacuzenum partim excusat, partim damnat. Rebus lapsis succurrendum censet. Pacem suadendo Annam offendit. Huius in Cantacuzenum et Irenae odium, ex selotypia natum; fons malorum omnium. Patriarchae tamen et totius curiae Byzantinae gravior quam Annae culpa (4). Cantacuzenus Selybriam in deditionem accipit. Orestiade ab Hierosolymitano patriarcha coronatur. By-

stantiam clandestinis molitionibus conatur invadere. Hyrtanum, Bithyniae satrapam, generum adsumit. Anna quoque Persica auxilia arcessit. Barbari acciti praedas agunt. Captivorum ingens numerus. Animus Augustae durus et immitis. Persae Romanos viae socios ac duces dari sibi frustra postulant. Pace cum Cantacuzeno facta domum redeunt. De cometa, qui superiore anno apparuerat (5). Nobiles Genua exacti, classe instructa, Chium improviso avariuntur. Chii se et moenia sua strenue defendunt. Commetu interclusi dedunt se hostibus. Idem et Phocaeenses faciunt. Phaeolatus imperatorias triremes armat. Duas Latinorum naves capit. Galataei, ea re offensi, ab advehendo frumento statim abstinere. Receptis rebus suis, redeunt in gratiam cum Byzantiis. Phaeolatum minus terrent, qui idcirco stipatores circa se habere cogitur (6). Augusta implacabilis; patriarcham dignitate spoliare statuit, idque per Palamitas, ob rescissum Tomum illi infenso. Palamam iampridem carcere incluserat. Quasnam ob causas. Eodem adversus patriarcham adiutore utitur. Magnae inde rixae et dogmaticae altercationes. Gregoras patriarcham inter et Palamam arbiter constitutus. Novas opiniones damnat. Augustam offendit. Sententiam scripto tradere iubetur. Ea occasione data, novos doctores refellit. Gregorii Nasianseni verba opponit: item Basilii Magni. Non ideo reprehendendus, quod victoriam de adversariis non reportaverit. Immo constantiae et religionis ergo laudandus. Erulaturus fortuisse, nisi Cantacuzenus Byzantium interea cepisset (7). Cum Phaeolato clam agitur de introducendo in urbem Cantacuzeno. Phaeolatus, aucto stipatorum suorum numero, rem aggreditur. Cantacuzenum urget. Diem condecit. Urbis portas noctu reserat. Cantacuzeni inruentus ingressus. Palatio exclusus in proximo diversatur. Annus et dies captae ab eo urbis. Augusta, infirmis viribus, ferox et contumax: Galataeos auxilium vocat. Acquissimas pacis conditiones proterve respuit. Galataeorum triremes duae suppetias ei veniunt. Repelluntur. Cantacuzenus alteram et tertiam legationem mavu't mittere, quam vim facere. Eodem legat, qui biennio ante ad eum missi venerant. Iubet meminisse, quae tum praedixerit. Legati re infecta redeunt. Cantacuzeni mira clementia. Milites, eo inacio, palatium oppugnant. Maritimam partem capiunt. Revocantur. Annae anxietas. Legatio superba. Extremum discrimen. Pacem oblatam vic tandem accipit (8). Quicumque in palatio vincit tenebantur, liberi omnes dimissi, solo patriarcha excepto, cuius res altius repetuntur. Eius apud Annam auctoritas summa. Palamas, ob novas opiniones, non quia Cantacuzeno faveret, in vincula coniectus. Ut patriarcha Augustam a se alienaverit. Ut haec adversus eum cum Palamitis conspirarit. Episcopi dies indicitur ad abrogandam patriarchae dignitatem. Interim Anna aegrotat. Convalescit. Diem episcopis rursus indicit. Tabellas, per quas officii admonetur, a confessore oblatas, rumpit. Ipsum, minacibus verbis correptum, domo exigit. Patriarcha absens et inauditus damnatur. Synodum mensa sumptuosa et immodesti risus excipiunt. Ea ipsa nocte Byzantium captum. Cantacuzenus, ne aut Annae cautius filio incommodet, palatio cedit. Domicilium sibi constituit circa Alexii triclinium. Qualem se erga patriarcham gesserit. Cum monasterio primum includit; deinde Didymotichum ablegat. Ea omnia Gregoras alii relinquit accuratius narranda. Ipse ad propositum redit (9). Quibus artibus Palamitas Annam simul et Cantacuzenum sibi mancipaverint. Palamas, cum se ipsum non posset, patriarcham fecit Isidorum, Monembasiae episcopum electum. Huius erga Palamam merita. Episcopi plerique patriarcham novum iubent anathema esse, haud impune. Ut undecunque in eundem ab orthodoxis scripti et Byzantium missi anathematismi fuerint (10). Cantacuzenus et Isidorus mutuum sibi operam ad summos honores adipiscendos praestant. Cur ille iterum inauguratus. Cur ea res non in S. Sophiae templo, sed in Blachernensi, celebrata sit. Duorum imperatorum et trium Augusta-

rum sedilia. Pompa equestris. Solemnis e palatio prospectus. Epulae. Stannea et fictilia vasa. Corium inauratum et gemmas vitreae in diadematis ac vestimentis. Tanta inopiae causa duplex. Pecunias ab iis qui aerarium exhausserant Cantacuzenus non repetit; incertum, utrum lenitate, an timiditate. Suorum postulata et querelas ut eluserit. Eius filia Helena Ioanni Palaeologo nubit (11). Isidorus patriarcha pronuntiatum a decessore suo in Cantacuzenianos anathematismum abrogat. Risum et indignationem movet, qui reus sit, et alios absolvat. Episcopus eligit rudes et indoctos. Palamas Thessalonicae episcopus ab eo ordinatus eiusce urbis ingressu prohibetur. Gregoras ecclesiasticarum rerum fusiosem expositionem aliis reliquit (12).

A. M. 6853

Ind. 13

A. C. 1345

Imp. Io. Palaeol. 5

P. 467

α'. Κράλη δὲ τῷ Τριβαλλῶν ἡγεμόνι κόρος οὐκ ἦν, ἐντρο-
φῶντι ταῖς Ῥωμαϊκαῖς κατ' ἀλλήλων καὶ δι' ἀλλήλων στάσεις,
καὶ καιρὸν εἶναι λογιζομένῳ προσήκοντα μάλιστα τοῦτον αὐτοῦ
τῆ πλεονεξία καὶ δῶρων τῆς τύχης τὸ κράτιστον. διὸ καὶ καθά-
περ φλοῶς ἐπήει καὶ ἐπενέμετο διηνεκῶς τὰς πρόσω πόλεις καὶ χώ-
ρας Ῥωμαίων δουλούμενος, μηδενὸς ὄντος, ὅτι ἂν ἀνθίστασθαι
βῆ ταῖς τοιαύταις αὐτοῦ γε ὁρμαῖς. Βυζαντιοῖς μὲν γὰρ πολλῶ δι'
V. 378 ἐφέσεως μᾶλλον ἦν, καὶ σιωπῶσι καὶ ἐκλαλοῦσι, προδεδοῦσθαι
οἱ μέχρι Χριστουπόλεως ἅπαντα, ἢ Καντακουζηνῶ προσγενέσθαι
κτίσασθαι. Καντακουζηνῶ δὲ τοῦτο μὲν ἀβούλητον ὄλως ἦν 10
περισπωμένῳ δ' ὅμως ἐς τὰς ἐκ τῶν ὁμοφύλων μάχας καιρὸς
ὑπεριμαχεῖν οὐκ ἐνῆν. διὰ δὲ ταῦτα καὶ πλὴν Θεσσαλονίκης
ἅπαντα μέχρι στενῶν Χριστουπόλεως ἐκείνῳ δεδούλωνται· μεθ'
C ὧν καὶ Σεβῶν ὑπάρχει τὸ μέγα τε καὶ θαυμάσιον ἔστυ, λιμῶ
καὶ πολιορκία μακρῶ προδοθὲν καθ' ὁμολογίαν, δυοῖν ἀμηχάνοις 15
ἐχθροῖς. (B.) Ἐντεῦθεν ὁ Κράλης μεζῶν ἑαυτοῦ καταστάς
καὶ δαφιλεστέραν ἑαυτῷ ποριζόμενος τὴν ὁφρὸν (ἔμετο γὰρ οὐδὲ
τῶν μέχρι Βυζαντίου λειπομένων Ῥωμαῖοις ἀνθῆξιν οὐδὲν πρὸς

1. Crali autem Triballorum principi, seditionibus iis, quibus Romani inter se et adversus se invicem saeviebant, ad delicias abutenti, satis nondum erat. Nempe is opportunum illud cupiditati suae tempus et donum fortunae esse ducebat longe maximum. Pervadebat igitur flammae instar, et continenter populabatur subigebatque obvias quasque Romanorum urbes et regiones; quod nemo esset, cui illos impetus reprimere vacaret. Byzantiinis enim, et tacitis et confidentibus, optatius multo erat omnia illi Christopolin usque prodi, quam Cantacuzeno acquiri. Cantacuzeno autem omnino quidem nolente id fiebat; civilibus tamen bellis distracto propugnare non licebat. Ea propter omnia ab illo, Thessalonica excepta, Christopolin usque subacta sunt. Atque in iis ipsae etiam Serrhae, magna illa et praecleara civitas, fame et longa obsidione, duobus sane molestissimis hostibus, ad dedicationem compulsae. (II.) Ex eo Crales supra se ipsum evectus sumptione inde grandiori supercilio (nihil quippe eorum, quae Byzantium usque Romanis supererant, viribus suis et, supremae potestati restitutum arbitra-

τὴν ἐκείνου φώμην τε καὶ ἡγεμονικὴν ἀρχὴν) βασιλέα Ῥωμαίων^{M. 6853}
 ἑαυτὸν ἀνηγόρευσε, τὴν τε βύρβαρον δαίταν ἐς τὰ Ῥωμαίων^{Ind. 13}
 ἤμενεν ἤδη καὶ καλύπτρα καὶ πάσαις στολαῖς διασήμοις, ὅπο^{A. C. 1345}
 σαι τῇ μεγάλῃ ταύτῃ γε προσήκουσιν ἀρχῇ, περιφανῶς ἐχρήσατό ^{Imp. Io. Pa-}
 5 τε καὶ χρῆται γε μέχρι καὶ ἐς ἐμέ. ἤδη δὲ καὶ πρὸς τὸν υἱὸν τὴν^{laeol. 5}
 ὄλην ἡγεμονίαν ἐνέματο· καὶ τῷ μὲν ἄρχειν παρέσχε, κατὰ τὰ
 εἰδισμένα τοῖς Τριβαλλοῖς, τῆς ἐκ τε κόλπου τοῦ Ἴονίου καὶ
 αὐτοῦ Ἰστρου τοῦ ποταμοῦ μέχρι τῆς τῶν Σκοπίων πόλεως, ἧς καὶ
 ποταμὸς Ἀξιὸς ἄνωθεν ποθεν μέγιστος κάτεισι παραφαύων ἡγε-
 10 μονίας· ἑαυτῷ δ' αὐτῶν ἐκείθεν Ῥωμαϊκῶν χωρῶν καὶ πόλεων,
 κατὰ τὴν εἰδισμένην Ῥωμαίοις δαίταν, ἄχρι καὶ ἐς τὰ περὶ Χρι-
 στούπολιν τῶν παρόδων στενά. τά γε μὴν ἐκ τῶν τοιούτων στε-
 νῶν ἄχρι Σηλυβρίας καὶ Δέρκου πάντ' εἶχεν ἤδη Καντακουζην-
 15 ὄς ὑποχείρια, πλὴν Χερρόνησον. (Γ.) Περσικαὶ δὲ δυνάμεις,
 15 ἔξ Ἀσίας δι' Ἑλλησπόντου πῦσαν ὦραν διαπεραιούμεναι, καθά-
 περ ἔξ οἰκείων ἐς οἰκείας νομὰς καὶ ἐπαύλεις, συχνὰς ἐποιοῦντο
 νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν τὰς θηριώδεις ἐφ' ἴδους κατὰ τῶν Θρα-
 κικῶν πόλεων, νῦν μὲν αὐτονομία χρώμενοι ληστρικῇ, νῦν δὲ
 20 συμμαχεῖν προσποιούμενοι Καντακουζηνῷ. ὅπως δ' ἄρα ἦν, ἐγὼ C
 20 σουν αἱ πόλεις καὶ μάλα πονήρως εἶχον Ῥωμαίοις πᾶσι τὰ πρᾶ-
 γματα. οὔτε γὰρ ὑποζυγίων, οὔτε ποιμνίων οὐδὲν τοῖς τλαιπύ-
 ροις Θραξίν ἐλλείπτο, οὔτε βοῶν ἀροτήρων οὐδεὶς, δι' ὧν οἱ
 γεωργοὶ τὰς τῆς γῆς ἀναμοχλεύοντες αὐλακὰς τὸν ἡμερήσιον
 καὶ ἀναγκαῖον ἐκπορίζονται δασμὸν τῇ γαστρὶ. κἀντεῦθεν ἀσπό-

20. καὶ Boiv. pro καίσα.

batur) Romanum imperatorem ipse se pronunciauit, et vivendi genus a barbarico ad Romanum morem transtulit, tiaraque et omnibus, quae magni huius imperii propria sunt, insignibus palam usus est, et ad hoc usque tempus utitur. Iam vero et cum filio totum imperium partitus illi quidem, ut secundum Triballorum instituta imperaret, ea regione cessit, quae ab Ionio sinu et Istro flumine ad Scopiorum usque urbem pertinet; quam provinciam maximus fluvius sursum alicunde praeterlabitur Axius: sibi vero Romanas regiones et urbes, Romanis institutis regendas, illinc usque ad Christopolitanas fauces reservavit. Quae autem ab illis angustiis ad urbes usque Selybriam et Dercum occurrunt, ea iam omnia Cantacuzeni subegerat, Chersoneso excepta. (III.) At Persae ex Asia per Hellespontum quacunq; tempestate, tanquam ab suis ad suas possessiones et sedes advecti, noctu atque interdium, ferarum instar civitates Thraciae adoriebantur: nunc latronum licentia utendo; nunc se Cantacuzeni copias auxiliarias simulando. Sane ut ut erat, laborabant urbes, et cum omnibus Romanis pessime agebatur. Nihil enim iumentorum, nihil pecorum miserrimis Thracibus reliqui erat; nihil ex bubus aratoribus; quorum opera agricolae, perrupto terrae gremio, quotidianum et necessarium parant faucibus vectigal. Cum itaque

- A. M. 6859 ρον τε καταλειμμένης τῆς γῆς καὶ ἀνθρώπων ἐρήμον παντά-
 Ind. 13 **D** πιασι, καὶ τὸ ὄλον εἰπεῖν θηριώδους, ἀπορία χρημάτων ἐμύστιζε
 μὲν ἱκανῶς τὸν βασιλέα Καντακουζηνόν, περιύοντα Θορίκην·
 ἐμύστιζε δ' οὐχ ἦτον καὶ Βυζαντίους, τῆς βασιλίδος Ἄννης καί-
 ριον οὐδὲν περὶ τῶν πραγμάτων μελετῶν οὐτ' εἰδυίας οὐτ' 5
 ἐθελούσης διοίκεσιν· ἀλλ' ἀφαιρουμένης μὲν τὸν τῶν ἱερῶν εἰ-
 κόνων κόσμον ἀνέδην, καὶ ὃν μὲν ἐκποιοιούμενης, ὃν δὲ χωνεῖα
Ε παρὰ πεμπούσης· προφάσει μὲν διὰ τὴν ἐς τὰ κοινὰ χρεῖαν, τὸ
 δὲ πλείστον εἰς ἑαυτῆς ἴδιον κέρδος. (Α.) Ταῦτα δ' ἐργαζο-
 μένη οὐδὲ τοῦ κακουργεῖν ἀπέσχετο τοὺς ἐνδόξους, καὶ ὅσοι 10
 χρημάτων οἰκείων περιουσίᾳ προὔχον ἐδόκουν. δι' αὐτὴν δὲ καὶ ἐς τὸ
 μέγα καὶ περιβόητον ἱερὸν τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, ἀσύλου πάλαι
 καταφυγῆς κεκτημένον προνόμια, καταφεύγοντας ἀπέσπων φεῶ
Φ ἀπηνῶς, καὶ πάσαις ἀπέωθον χερσὶν εἰς εἰρκτὴν καὶ λήθης
 ἔπαν φάναι φρούριον· ὡς ἀνυγκασθέντας ἤδη λοιπὸν τοὺς τα- 15
V. 379 λαιπώρους (ἔφευρετικὸν γὰρ εἶναι φασὶ τὴν ἀνάγκην) ἐς τὸ τοῦ
 Γαλάτου καταφεύγειν φρούριον, τῆς περιστάσεως τοῦτο μηχαν-
 ησαμένης ἕξ αὐτομάτου φρούριον ὀχυρὸν καὶ ἱερὰν τινα ἄγκυ-
 ραν καὶ ἄσυλον ὄντως καταφυγὴν. καίτοι καὶ βαρβάρους καὶ
 Ἕλλησι, καὶ πάσῃ γῆ καὶ θαλάσῃ, καὶ πάσαις ἡγεμονικαῖς 20
P. 469 ἔξουσίαις, εἰθισμένον αἰεὶ δι' αἰῶνος οἴκτον καὶ σπλάγγων τοι-
 αῦτα κεκτηθῆναι δαίματα. Χριστιανοῖς δ' οὐσὶν ἡμῖν, καὶ νῦν
 μάλιστα χηρῶσι τῆς ὁμοίας πρὸς Θεοῦ τυγχάνειν συμμαχίας,

5. μελετῶν em. Boiv. pro μελετῶν. 11. περιουσίᾳ Boiv. pro πα-
 ρουσίᾳ.

ex eo terra inculta remansisset, et colonis omnino vacua, ac prorsus (ut
 ita dicam) fera, Cantacuzenum imperatorem, regiones illas circumventem,
 non mediocris flagellabat pecuniae inopia; nec minor Byzantios, cum im-
 peratrix Anna nihil circa rerum administrationem opportune statuere aut
 posset aut vellet; sed sacrarum imaginum ornamenta licentius detraheret,
 et alia venderet, alia ad aurificem mitteret; specie quidem, ut in usus pu-
 blicos impenderet; at maxima ex parte, ut in rem suam converteret. (IV.)
 Haec porro cum faceret, ne tum quidem ab vexandis iis abstinebat, qui il-
 lustriores erant, aut rei familiaris copia abundare videbantur. Quocirca et
 eos, qui ad magnum celeberrimumque S. Sophiae templum, inviolati iamdiu
 perfugii privilegii ornatum, confugissent, avellebant heu crudeliter ac to-
 tis viribus in carcerem et in quamlibet (ut ita dicam) Oblivii arcem detru-
 debant. Coacti itaque miserī (etenim ingeniosum quiddam esse necessita-
 tem ferunt) ad Galataeum castellum confugiebant, ipsa videlicet calamitate
 suaspte illud sibi providente, praesidium firmum et sacrum quandam anco-
 ram et inviolatum vere perfugium. Atqui et barbaris et Graecis, et omni
 terrae ac mari, et omnibus imperiis ab omni aevo moris fuit, ut misericor-
 diae et affectus talia apud se haberent exempla. A nobis vero, qui et Chri-
 stiani sumus, et nunc maxime simili numinis auxilio indigemus, illud inter-

ἀπείρηται τε καὶ παραλέλυται. (E.) Οὐ μόνον δὲ, ἀλλ' ὥσπερ A. C. 1345
Imp. Io. Pa-
laeol. 5 κάλω ῥαγέντος καὶ δόγματα τῆς ἐκκλησίας ἀνατέτραπται, καὶ θεῖοι πατέρων κανόνες συγκλύονται καὶ πεπύτηνται. δι' ἃ δὴ καὶ αὐτὶ τοῦ ναοῦ τὸ κύλλος ἠκρωτηριασται, καὶ ἐς τὸ ἔδαφος ἔβ- B
βήνται· δεικνύντος οὕτως προφανῶς τοῦ θεοῦ καὶ διὰ τῶν φαι-
νομένων τὴν τῶν οὕτω παρανομουμένων ὑπερβολὴν, καὶ οἷον
τὴν μέλλουσαν προαναφωνοῦντος καὶ ἀπειλοῦντος ἐκδίκησιν. καὶ
μοι δοκεῖ διὰ τοῦτ' ἄνευ σειсмоῦ καὶ περικλονήσεως γῆς γεγενῆ-
σθαι τὸ πάθος τουτί.

- 10 β'. Ἐσπέρα μὲν γὰρ ἦν ἤδη καὶ οὐρανὸς αἴθριος, περὶ που C
τὰ μέσα τῆς νυκτὸς, ὅτε πᾶσι μὲν ἀνθρώπων ὀφθαλμοῖς βαθεῖς
ληνοβατοῦσα κίρνησι τοὺς ὕπνους ἢ τῆς νυκτὸς σιωπῇ, πρὸς δ'
ὠδὺς νυκτερινὰς ἀλεκτρονέες τὰς τε πτέρυγας κινεῖν καὶ τὰς ἐμ-
φύτους σάλπιγγας ἀνοίγειν ἐμμελῶς μελετῶσι, καὶ τηνικαῦτα πέ-
15 πτωκεν ἢ μία τῶν αἰθερίων φάναι τεττάρων ἀψίδων, ἢ πρὸς ἥλιον
ἐνίσχοντα βλέπουσα, συνεφελύσσασά τε καὶ συγκαθελούσα ἑαυτῇ
καὶ ὅσον ἐπήρειδεν ὁ ἐπικύθητο ἡμισφαίριον· καὶ συντέτριπται D
μὲν τὰ κρυπτόμενα κύλλη τοῦ βήματος· συντέτριπται δ' ὁ τῶν
θεῶν ἐκείνων κόσμος εἰκόνων· ἢ δὲ διὰ πάντων ἤκουσα χάρις
20 ἔσβεσται ταχὺ, καθάπερ ἄνθος ἐν ἀγρῷ καὶ ῥόδον ἐν λειμῶνι,
ὅπως ἄκρις καὶ κάμπη τις ἀδόκητος ἀθρόον ἐπιδράμοι. ἢ δὲ τοὺς
ἱερούς ἐκείνους κίονας περιελίττονσά τε καὶ ποικίλλουσα καὶ νι-
κῶσα τὸ ἀμιλλώμενον ἕπαν Φειδίου λαξευτικῇ παντάπασιν ἐβ-
ρύη τε καὶ ἔσβεσται, λεπτότητα μιμησαμένη ψηφίδων. πανη-

dicitur atque abrogatur. (V.) Quinimo, tanquam ruptis retinaculis, et ipsa quoque ecclesiae dogmata evertuntur, et sacra Patrum praescripta confunduntur ac pedibus subiiciuntur. Eam ob causam ipsa templi pulchritudo mutilata est et ad terram afflicta; Deo palam ita significante, et evidentibus ostentis declarante, quam enormis foret eiusmodi impietas, futuramque ultionem quasi praenunciante ac minitante: unde et factum puto, ut citra terrae tremorem et agitationem clades illa accideret.

2. Nocte enim iam fere media, caelo sereno, cum silentium ipsum omnibus hominum oculis invergit ac veluti imprimit soporem altissimum; cum et galli ad nocturnos cantus alas movere et ingenitas buccinas modulate inflare meditantur, e quatuor illis arcubus, caelo paene dixerim aemulis, unus, orienti nempe obversus, procubuit, secum trahens et eadem ruina involvens, quaecunquae hemisphaerium superimpositum fulciebant: atque ita deleta sunt, quae in bematē pulchra inerant et recondita; deletus est sacrarum imaginum nitor; et gratia illa ubique diffusa brevi evanuit, veluti flos in agro, aut rosa in horto, quando vel locusta vel improvisa eruca statim incurrit. Illa vero, quae columnas sacras vestiebat ac distinguebat, omne aemulum opus supergressa Phidiae sculptura, effusa omnino et deleta est, minutissimis calculis exaequata. Conciones autem, et conventus, et quae

- A. M. 6853 γύρεις δὲ καὶ ξυναυλαὶ καὶ ἄμιλλαι συνήθεις ἐκεῖ, λογικαὶ τε καὶ
 Ind. 13 ἱεραὶ, παννύχιολ τε καὶ πανημέριοι, πρὸς ἀφωνίαν μετήνεγκαν
- P. 470 τὴν σπουδὴν ὑπ' ἐκπλήξεως. καὶ νῦν τὸ παγκόσμιον θέατρον, τὸ
 πάσης γλώττης τερπνὸν ἀφήγημα, ὃ πάσης ἀκοῆς γλυκὸς θόρυ-
 βος, ἀόρατον ἔστηκε θέαμα, καὶ στήλη τις οἶον ἔμψυχος δι' αἰ-5
 θέρους ποιουμένη τὴν τραγωδίαν, καὶ πάσης γῆς προκαλουμένη
 δάκρυα, καὶ ὡσπερ στόμα διὰ τῆς ὀροφῆς ἄνω διάρασα περι-
 φρωῶς ἤλω καὶ ὑστράσι τὴν ἀδικίαν προσαγγέλλει, καὶ τοὺς οὐ-
- V. 380 ρανοὺς μονοουχὶ προκαλουμένη μάρτυρας ἐκεῖνα δὴ τὰ τῶν
 Β προφητῶν περιᾶδει πρὸς κύριον· „υἱὸι μητρός μου ἐμαχέσαντό 10
 με· ἐπάταξάν με, ἐτραυμάτισάν με· καὶ ἡ ὑπερηφανία τῶν μι-
 σοῦντων με ἀνέβη διὰ παντός.” (B.) Τούτων δ' οὕτω συμβε-
 βηκότων, τῆς φήμης ἔωθεν ἠείσεως καὶ ἀνὰ πᾶσαν διαδοθεί-
 σης τὴν πόλιν, βοή καὶ θρήνος ἠγείρετο μελῶν, ἧ κατ' ἐκείνον
 τὸν πάλαι, ὅποτε Ναβουχοδονόσορ ὁ Ἀσσύριος, ἄρδην ἔξανδρα-15
 C ποδισάμενος Ἱερουσαλήμ, ὁμοῦ καὶ τὸ τοῦ Σολομωντείου νεῶ
 καθεῖλε τε καὶ ἀφῆρηται κλέος. ἐκενοῦντο τοῖνυν οἰκίαι πᾶσαι
 καὶ ἀγοραὶ καὶ θέατρα, καὶ πάντες ἐπὶ τὴν θείαν τοῦ πάθους
 ἀθρόον ἐξέθειον· καὶ οὐδεὶς ἦν, ὅτω προὔργιατερον ἕτερον ἦν τῶν
 ἀπάντων, ὃ τῆς σπουδῆς ἀποσχολῆσαι ταύτης ἔν δυνήθει. περι-20
 στάντες οὖν καὶ ἀπολοφυράμενοι πάντες, ὁπόσον εἰκὸς, ἔπειτα
 κύψαντες ἐξεφόρουσιν τὴν ὕλην τῶν ἱερειῶν· καὶ ἦν οὐδεὶς τῶν
 D ἀπάντων τέως ἀξυντελής· οὐδ' ἦν ἐκεῖ διακρίνειν πλούσιον ἐκ
 πενήτων, οὐδ' ἐξ ἀδόξων ἔνδοξον, οὐδ' ἐκ δεσπότου δοῦλον, οὐ

22. κύψαντες Boiv. pro κούψαντες.

solebant haberi illic diebus et noctibus perpetuis dialecticae theologicæque disputationes, studium suum in silentium prae stupore verterunt. Et nunc theatrum illud universo orbi commune, iucundus omnis linguae sermo, dulcissimum auribus quibuslibet murmur, inaspectum adstat spectaculum, et quaedam velut columna animata tragoediam medio aëre exhibet, totiusque orbis lacrymas ciet; et ore quasi per culmen superne diducto, soli et astris indignum facinus palam annunciat; caelum denique tantum non testem advocat, et prophetica illa Deo occinit: „Filiis matris meae pugnaverunt contra me: percoserunt me, vulneraverunt me; et superbia eorum, qui oderunt me, adacendit semper.” (II.) Id cum ita accidisset, manante statim fama, et per totam urbem mane disseminata, maior et clamor et luctus excitatus est, quam olim exstitit, cum Assyrius Nabuchodonosor, Solyma funditus eversa, Salomonici quoque templi magnificentiam diruit atque sustulit. Omnia itaque et tecta et fora et theatra deserebantur, omnibus ad illius cladis spectaculum confestim accurrentibus: et nemo erat, cui aliud quidquam curae impensioris esset, quod ab officio illo posset avocare. Circumfusi igitur et lamentati omnes, quantum par erat, mox inclinato corpore materiem et rudera exportabant; nec tum quisquam ex omnibus erat immunis; nec ibi divitem a paupere discerneres, nec illustrem ab obscuro, nec

μεντῶν οὐδ' ἐκ βαναύσων εὐγενῆ. ἀλλὰ πρὸς μίαν ἐπίσης ἀνε- A. C. 1345
κίρατο πάντων ἢ πρόθεσις ζήλου φορᾶν. πολὺ γε μὴν τῶν ἀν- Imp. Io. Pa-
δρῶν ἢ τῶν γυναικῶν ὑπερείχεν εἰς τοῦτον σπουδῆ. ἄτε γὰρ εὐ- laeol. 5
παθέστερον πρὸς δακρῶν τὸ γένος φορᾶν, πλουσίοις λοιπὸν
5 τοῖς δάκρυσι φαίνουσαι τὰς τε πλίνθους καὶ πέτρας ἐκείνας ἔπειτα E
ἐπετίθουσι τοῖς ὤμοις, οὐδαμῆ περιλάμπρων ἐνδυμάτων ἐνταῦθα
φροντίζουσαι, ῥηγνυμένων καὶ κόνεως πληρουμένων ὑπὸ τε τῆς
πολυμυγοῦς ἐκείνης ὕλης ὑπὸ τε τῆς ἐξ ἀλλήλων καὶ δι' ἀλλήλων
συνεχοῦς τε καὶ ἀγχιστρόφου περιφορᾶς. εἶπεν ἄν τις πηγῆς
10 ἀφίειναι δακρῶν τὴν ὕλην ἐκφορομένην ἐκείνην· οὕτω κατὰ πο-
ταμούς ἐχώρει τότε δάκρυα πασῶν ἐκεῖ γυναικῶν, ἐνδόξων ὁμοῦ.
καὶ ἀδόξων, καὶ οὕτω μακροῖς ἀνεμίγνυτο θρήνοις ὁ ζῆλος ἐκεί- F
νων καὶ ἡ σπουδῆ, ῥαστώνης οὐδεμιᾶς δυνηθείσης διακόψαι τὸν
δρόμον καὶ τὴν συνέχειαν, ἐφ' ὅλοις ἐγγύς που νυχθημέροις τριά-
15 κοντα. (Γ.) Ἐλέγετο μέντοι πρὸς τῶν πολλῶν, ὡς εἰ μὴ προῦ-
πάρχειν συνέβαινε τὰς πρὸς ἑω κρηπίδας καὶ τὰ λείψματα, ὅποσα
πρὸς Ἀνδρονίκου τοῦ βασιλέως πάλαι ἀνωκοδόμηται πᾶν τοι
φιλοτίμως, κἄν πολλαπλάσιον ἐγεγόνει τὸ πτώμα καὶ τῶν γε P. 471
ἀνιάτων ἐν ἤν. καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον· καὶ τὸ
20 θέρους ἐν τούτοις ἐτελεύτα. (Δ.) Κακῶν δ' ἀνακωχῆ τις οὐτ'
ἦν, οὐτ' ἠλπίζετο· ἀλλ' ἐφ' ἐτέροις ἕτερα διηνεκῶς ἐπέβριζε,
καὶ ἐπὶ τὸ χεῖρον ἠῤῥε καὶ προῦβαινε. ἦ τε γὰρ γῆ παντάσῃ
εἰπεῖν ἄσπορός τε καὶ ἀγεώργητος ἐλείπετο· τῶν τ' ἐπιτηδείων

6. παρὶ λαμπρῶν conl. Boiv.

servum a domino, nec nobilem ab operis mercenariis. Sed in eundem ar-
doris impetum omnium pariter voluntas coalescebat. Mulierum tamen se-
dulitas multo maior quam hominum in navanda opera fuit. Etenim illae,
utpote sexu ad uberem lacrymarum vim propensiore, largo demum fetu
lateres ac lapides illos respergebant; humeris deinde imponebant, neuti-
quam tunc sollicitae de sumptuosis vestimentis, quae et lacerabat et pul-
vere opplebat tum confusa illa materia, tum continua et crebro iterata ab
aliis ad alios per manus translatio. Dixisses materiam illam, quae exporta-
batur, lacrymarum fontibus scaturire: adeo tunc torrentium instar ibant
omnium quae erant illic mulierum, illustrium simul et ignobilium, lacrymae:
adeo ingenti luctu mixtus erat illarum zelus et officiosa diligentia: siquidem
illos cursus et continuos labores nulla potuit mollities interrompere, per-
petuis ferme triginta diebus et noctibus. (III.) Caeterum a plerisque dicti-
tabatur, nisi orientem versus occurrissent fundamenta et moles, quas iam-
pridem imperator Andronicus magnifice admodum substruxerat, futuram
multo maiorem ruinam, atque illud vulnus insanabile existaturum fuisse. Porro
haec ita se habuerunt; ac in iis aestas consumpta est. (IV.) Malorum au-
tem remissio nulla neque erat, neque sperabatur; sed perpetuo alia ex aliis
affluebant, ingravescebantque et provehebantur in pedes. Nam et terra se-
minibus omnino paucis fraudabatur, et inculsa remanebat; et rerum ad vi-

- A. M. 6853 μακρά τις ἐπεπόλαζε σπάνις διὰ τὰς τῶν ἄλλοτ' ἄλλων πολε-
 Ind. 13 B μίων ἐφόδους· καὶ ἅμα χρημάτων πόρος ἦν οὐδεὶς οὐδαμόθεν,
 οὔτε τοῖς πέντησι ἐνοῆσαι δι' ἐργασίας ἡστινοσοῦν, οὔτε τοῖς
 ἄρχουσι, ὅθεν ἔρανον τινα δασμολογοῦντες ἀργυρολογήσουσι.
 καὶ ἦν ἰδεῖν κενουμένας τὰς πόλεις, καὶ τοὺς μὲν ἐς ἄλλοδαπήνδ
 μετακοῦντας, τοὺς δ' ἐν ἀπογνώσει μένοντας. (E.) Καὶ Λακε-
 δαιμόνιοι μὲν πάλαι χρυσοφορεῖν τὰς γυναῖκας ἔπαυσαν, καὶ ἅμα
 Κοί τὸ τῆς πάλαι Ῥώμης διοικοῦντες ἀξίωμα, ψηφίσμασί τε καὶ
 δόγμασι δημοσίοις καὶ ἀσαλεύτοις ἐκάτεροι· οἱ μὲν διὰ τὸ ἐν
 V. 881 Λείκτροις ὑπὸ Θηβαίων σφίσι γενόμενον πάθος, ὁπότε δὴ μι- 10
 κροῦ τὴν πᾶσαν ἔκειρεν ὀπλιτικὴν ἀκμὴν τῆς Σπάρτης Ἐπαμει-
 νώνδας ἐκείνος, Βοιωταρχῶν τηρικᾶντα· οἱ δὲ δι' Ἀντίβαν τὸν
 Καρχηδόνιον, ὁπότε περὶ τε Κανύσιον πεδῖον καὶ Ἀφειδίον πο-
 ταμὸν τοῖς κατὰ Ῥωμαίων μακροῖς ἐκείνοις τροπαίοις τελευταῖον
 D τοῦτ' ἐπιθείς καὶ συγκλείσας τὴν μυριάριον ἐκείνην Ῥωμαίων 15.
 κατηγονήσατο στρατιάν· ὡς τοῖς πλοουσίους ἐκείνοις αἵμασι βαφῆ-
 ναί τε ποτιμοῦ τὸ ῥόθιον καὶ, ἄνευ ὕδατος, αἱμάτων ἔχειν ἄνω-
 θεν εἶναι δοκεῖν τὰς πηγὰς. (ζ'.) Νῦν δ' ὥσπερ ἐξ ἐνός τινος αὐ-
 τομάτου κηρύγματος, διαδραμιόντος ἀπύσας πόλεις Ῥωμαίων,
 μήτε μηδένα ἀνδρῶν μήτε γυναικῶν μηδεμίαν λαμπροφορεῖν, 20
 ἀλλ' ὁμοσε πάντας ἐλεσθαι μελαίναις ἑσθῆσι ξυνεπεπτῶκει κε-
 E χρῆσθαι, οὓς μὲν λέπης ἕνεκα προὔπαρξάσης ἡπαξ, οὓς δὲ διὰ
 τὰς κοινὰς καὶ δημοσίου κῆρός τε καὶ συμφορὰς τῶν ὁμοφύλων·
 ὡς μὴ πόλει καὶ πολιτείᾳ τὰ Ῥωμαίων ἰοικέται πράγματα, ἀλλ'

18. Κανύσιον dici pro Καννήσιον vult Boiv.

otum necessariorum magnam quandam inopiam induxerant hostium alias alio-
 rum incursiones; nec parandae alicunde pecuniae ratio ulla a pauperibus ex-
 cogitari poterat, quamcunque illi artem exercerent: nec erat magnatibus,
 unde corrogata aliqua stipe pecuniam cogerent; et urbes videre erat deso-
 latas, aliis peregre abeuntibus, aliis domi desperata salute remanentibus.
 (V.) Olim quidem Lacedaemonii mulieribus edixerunt, ut gestare aurum de-
 sinerent; nec non ii, qui veteris Romae imperium administrabant; consultiis
 utrique et decretis publicis, iisque inconcussis: illi propter Leuctris acce-
 ptam a Thebanis cladem, cum robur Spartaee militare totum fere excisum est
 virtute illius Epaminondae, qui tum Boeotia imperabat: hi vero, eo quod
 Hannibal Carthaginensis in Cannensi agro, apud Aufidum flumen, magnis
 illis, quas de Romanis reportaverat, victoriis novissima adiecta, coactas in
 unum locum innumerabiles Romanorum copias ita profligavit, ut largo cru-
 ore tintotis fluctibus, non ex aquae sed e sanguinis fontibus derivari amnis
 videretur. (VI.) Nunc vero, quasi edicto aliquo totas Romanorum urbes
 suapte pervagato, sic usu venit, ut nullus vir, nulla mulier veste candente,
 sed omnes pulla uterentur; alii dolore aliquo semel praeepto, alii commu-
 nem ac publicam vicem et suorum civium infortuniam dolentes; ita ut non ci-
 vilitati reive publicae simile esset Romanum imperium, sed obscura quaedam

- ἀμαυρά τινα καμίντων εἶδωλα εἶναι, καὶ πόρρωθεν μονοῦ A. C. 1345
προαναφανοῦντα ἀλλήλοις τὴν ἔνδον τῆς ψυχῆς φλεγμονὴν, ὅσην Imp. Io. Pa-
ἐκάστῳ δαψιλῶς χορηγεῖν οὐ λήγει τὸ κακόδαιμον νῦν τῆς Ῥω- laeol. 5
μαίων τύχης· παραπλησίως τῶν λατρῶν ἐκείνοις, ἐπάγοντος τοῦ F
5 Θεοῦ τοῖς κοινῶς τε καὶ ἰδιάζουσι Ῥωμαίων πράγμασι τὴν λα-
τρεύουσαν δίκην, οὐ μὴ τῇ ὀξύτῃ καὶ ἀνσιμωτάτῃ κέχρηται
καυτηρία, ὅτι μὴ τῇ μαλακωτέρῃ τε καὶ διὰ μακροῦ ποιουμένη
τοῦ χρόνου τὴν ἴσιν· ὁ πολλῶ δὴ τοῦ πρότερον δοκεῖ πως ἀνια-
ρότερον, οὐ συνίεισι τοῖς πλείστοις τοὺς θεῖους καὶ οικονομικοὺς
10 τῆς προνοίας τρόπους, ὅπως καιρὸν ἐθέλοι δίδόναι μετανοίας
τοῖς τὰ μέγιστα ἁμαρτάνουσιν. ἀνθρώποις μὲν γὰρ πολλῶ ῥῆον P. 472
τὰς οἰκίας ἐστὶν οἰκοδομίας καθαιρεῖν, ἢ κτελεῖν· θεῶ δέ, φι-
λανθρώπῳ γε ὄντι, ταχίστην μὲν τὴν οἰκοδομὴν καὶ σύστασιν,
καὶ θῦττον ἢ λόγος, τῶν γινομένων ποιῆσθαι· τὴν δέ γε καθαι-
15 ρεσιν διὰ μακροῦ τε τοῦ χρόνου καὶ βραδύτεραν ὡς τὰ πολλὰ,
καὶ μάλα μόλις· μονοουχὶ δεικνύντι περιφανῶς, ἐκότερον εἶναι,
τὸ μὲν αὐτῷ κατὰ βούλησιν, τὸ δὲ κατ' ἀμφοτέρω· τό, τ' ἀβού-
λητον*** καὶ ὁ πρὸς διόρθωσιν ἔχει κράτιστον σύμβουλον ἕμα
καὶ σύμμαχον τὸν τοῦ χρόνου διαυλον.
- 20 γ'. Ταῦτ' ἐννοῶν καὶ αὐτὸς οὔτε νωθρότητα περὶ τὰ πολέ- A. M. 6854
μια καὶ ἀφέλειαν περὶ τὴν ἐνεστῶσαν περίστασιν ἔχω καταγι- Ind. 14
νώσκειν τοῦ βουσιλέως Καντακουζηνοῦ, οὔτε ζηλοτυπίαν καὶ κόπον A. C. 1346
ἀπέραντον Ἄννης αἰτιῶσθαι, καὶ ἀκατάλλακτον ἔχθραν· ἀλλὰ Imp. Io. Pa-
μυστικωτέρους τινὰς τῆς προνοίας τρόπους· ἢ τὰ πάντα καλῶς B
V. 382

18. Nonnulla desunt. Vide Notas.

simulacra luce carentium esse viderentur, quae e longinquo sibi invicem quasi praedicarent intimum animi dolorem; eum nempe, quem unicuique non desinit cumulate exhibere praesens Romanorum infelicitas. Nimirum publicis et privatis Romanorum rebus divina iustitia sic ferme medetur, ut illi medici, qui non praesentissimo efficacissimoque cauterio utuntur, sed leniore, et curationem in longum ducturo. Istud autem multo quam illud molestius videtur; non intelligentibus plerisque divina et benigna Providentiae consilia, quando illa poenitendi spatium iis largitur, qui gravissime deliquerint. Etenim hominibus quidem multo facilius est propria aedificia destruere, quam construere; Deo autem, utpote clementiori, rerum aedificatio et coagmentatio celerrime ac dicto citius, eversio nonnisi longo tempore, et ut plurimum lentius, aegreque admodum perficitur. Nimirum ille tantum non aperte ostendit, alterum quidem se volente, alterum vero partim volente, partim nolente fieri *** quod ad emendationem optimum habet consiliarium et adiutorem, moram ipsam longi temporis.

3. Haec et ipse mecum reputans nec socordiae in bello gerendo, nec simplicitatis in illo rerum statu nimiae Cantacuzenum imperatorem ausim damnare, nec zelotypiam Annae et odium implacabile causari; sed occul- tiora quaedam Providentiae consilia, quae omnia recte administrans crimi-

- A. M. 6854 διοικοῦσα τὰς ἐν ἄλλοις ἡμαρτημένας αἰτίας καιροῖς ἐν ἑτέροις
 Ind. 14 λαμπρῶς ἀποδίδωσι, γεωργίας μιμουμένη λόγους· ἢ καὶ αὐτῇ
 Cτὴν τῶν σπερμάτων καταβολὴν ἐν ἄλλοις τῇ γῆ ποιουμένη και-
 ροῖς ἐν ἑτέροις τρυγᾷ τοὺς καρπούς. (B.) Διὰ δὲ ταῦτα καὶ
 μνησθῆναι μιᾶς τινος ἀνεπιφθόνως τῶν ἐπιστολῶν Καντακουζην-5
 νοῦ, γενομένοις ἡμῖν ἐνταυθοῖ τῆς διηγήσεως, πρὸς βουλήσεως
 γίνεται· αὐτὰ διὰ τοῦτο σεσήγηται μοι μέχρι νῦν, καὶ ταῦτα πολ-
 λαί τινες οἶσαι καὶ συνεχεῖς αἱ πεμπόμεναι πρὸς αὐτοῦ Βυζαν-
 τίοις, ὅτι πολλὴν τινα τὴν ὑπόπτωσιν εἶχον καὶ σμικροπρεπῆ
 Dτινα τὴν παράκλησιν· ἐξὸν διαγρηγορήσαντι στρατηγικώτερον 10
 τρόπον κραταιότεραν ποιήσασθαι καὶ σπουδαιότεραν τὴν τοῦ
 ἀγῶνος κρίσιν, καὶ μὴ μάτην οὕτω τρῖβειν τὸν χρόνον, καὶ φθει-
 ρειν μὲν ἑαυτὸν, φθεῖρειν δὲ τὰ Ῥωμαίων οὐ δέον πράγματα, ὡς
 καὶ ἐς γόνυ πεσόντα ἤδη μηκέτ' ἐλπίζειν ῥαδίως ἐπὶ τῶν εἰθισμένων
 P. 473 κρηπίδων ἐστήξειν· ἔχειν γὰρ αὐτὸν, εἴπερ ἐβούλετο, πρὸς ἀρ-15
 χαίότερα τὴν μίμησιν ἀναφέρειν τῶν ἔργων, Ἀλεξίου τοῦ Κομνη-
 νοῦ δηλαδὴ καὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ (ὧν ἡ δεξύτες ἐν γερῶς Βυζαν-
 τίοις ἀφαιλετο, προσηκόντως φυλάττεσθαι τὴν τῶν πολεμίων ἐπί-
 νοιαν καὶ τὸ τῆς ἐφόδου τάχος) καὶ μυρία ἐν ἄλλοις ἄλλα τῶν
 τε ὁμοφύλων καὶ ἀλλοφύλων, παραπλησίαις καὶ μελλοσιν ἐντετυ-20
 χηκότων ἄλλοι· ἄλλως ἄλλων περιστάσεσι βιαίων καὶ δύσανταγα-
 Bνωστικωτέρων μᾶλα πραγμάτων. (Γ.) Ὅμως ἐπεὶ τοῖς τῆς προ-
 νοίας ἀπορρήτοις πελάγεσι τὸ τῶν τοιούτων λόγων ἐπαφήκαμεν
 σκάφος, φέρε τὴν ὑπόσχεσιν ἀποδῶμεν, μιᾶς τινος τῶν Καντα-

nibus alio tempore admissis alio mercedem amplam rependit; agriculturæ morem imitata, quæ et ipsa, alio tempore mandatis terræ seminibus, alio colligit fructus. (II.) Quapropter hac in parte historiae libet selectam unam ex Cantacuzeni epistolis citra invidiam proferre: quas ideo hactenus omisi- mus (quamvis ille multas et continuas ad Byzantios miserit), quia nimiam quandam humilitatem et indignas obsecrationes continebant; cum ille posset, si (ut imperatorem decuit) vigilans fuisset, maiori strenuitate ac dili- gentia totam controversiam dirimere, non autem ita tempus frustra terere, simulque et se ipsum et Romanum imperium, cum minime oporteret, adeo afflictare, ut iam in genua prolapsum non speret institutum se unquam fa- cile prioribus vestigiis. Potuit enim ille, si voluisset, antiquiora quaedam sibi ad imitandum facta proponere, Alexii nempe Comneni, et eorum, qui ipsum antecessere (quorum acris virtus Byzantiis facile praeripuit, ne ho- stium consilia celeritatemque impressionis opportune praecaverent) et infi- nita diversaque tam popularium suorum quam externorum hominum exem- pla, qui in similibus atque etiam in maioribus negotiorum turbulentorum difficiliorumque molestiis alias aliter versati sunt. (III.) Verum quia ar- cano Providentiæ profundo earum rerum causas et rationes, veluti cymbam aliquam, permisimus; age, promissum absolvamus, ac unam ex longioribus

κουζηνού μακρῶν ἐς Βυζαντίους ἐπιστολῶν ποιησάμενοι μνήμην, A. C. 1346
Imp. Io. Pa-
laeol. 5
 τοῦ τε μήκους ὑφαιρούμενοι τὰ πλεῖστα, τοῦ ἐπαχθοῦς εἴνεκα, καὶ ἕμα τὸ ἀκαλλῆς τῶν λέξεων πῆ μὲν μικρὸν ὑπερείδοντές τε καὶ ἀνεγείροντες, τοῦ εὐπρεποῦς εἴνεκα τῶν ἀκούσειν μελλόντων, πῆ
 5 δ' ἕντες, διὰ τὴν τῆς ἀληθείας ἐναργεστέραν τῶν λεγομένων
 δῆλωσιν. (Δ.) „Οἶσθα”, φησὶν, „ἀγιώτατε δέσποτα πατριάρχα, ἣν φίλαν, ὀπόσῃν ἐνεδειξάμην πρὸς σέ καὶ τὴν σὴν τιμὴν, καὶ ὀπόσοι σοὶ κατὰ γένος προσῆκον· ὅσῃν τε σπουδῇν εἰσήνεγκα, πρὸς τὴν πατριαρχικὴν ἀναχθῆναί σε περιωπῆν, μήτε μηδεμιᾶς
 10 γενομένης μνήμης οὐδενὶ τῶν ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων ἐν ταῖς πατριαρχικαῖς ψηφισμοῖσι περὶ σοῦ, μήτ' ὑβ' ἡμῶν εἰσαγα-
 γόντων τὴν μνήμην ὑπὲρ τὴν σὴν, ἀναμφίλεκτον εὐρηκότων τὴν εἰσαγωγὴν, ἀφανεία τετιμημένην τέως μακροῦ καὶ βυθεία. ὁμως οἶσθα, ὀπόσους τηνικαῦτα διητηλάκαμεν ὑπὲρ τῆς σῆς τοῦς πόρους
 15 τιμῆς, πάντων ἀνθισταμένων μικροῦ, καὶ τυραννικὴν καλούντων ἐκείνην ἡμῶν τὴν σπουδῆν. οἶσθα δ' αὖ καὶ μετὰ τὸ γενέσθαι, πόσαις ἐνέτυχες περιστάσει πρὸς τοῦ Ἀποκαύκου, τὰς βασιλικὰς ὑπορύττοντος ἀκοὰς, καὶ συχνῇ τῶν θρόνων σε πείθον-
 20 τος καθελείν. ὧν ἀπάντων καθαιρέτης ὑπῆρχον αὐτὸς, μηχανήμασιν ἀνθιστὰς μηχανήματα καὶ ἐλεπόλεισιν ἐλεπόλεις, καὶ πύργος σοὶ γινόμενος κράτιστος καὶ θεμέλιος ἄσειστος. Δέον οὖν καὶ σέ τοῖς ὁμοίοις ἡμῶς ἀμείβεσθαι, σὺ δὲ καὶ προσεπιδαμνέουσά τε χεῖριστα καθ' ἡμῶν. δεηθῆναί σε χρὴ τὸν τοῦ θεοῦ, μὴ παραπλησίον τυχεῖν ἐκείνου κριτοῦ. καὶ εἰ μὲν εἰς πε-

Cantacuzeni ad Byzantios epistolis sic afferamus, ut et pleraque taedii vitandi gratia recidamus, et invenustas dictiones, modo auditorum et decori ipsius causa fulciamus leviter et erigamus, modo ad rerum veritatem evidentius declarandam intactas relinquamus. (IV.) „Scis (inquit) sanctissima domine patriarcha, quam studiosum me et tui et dignitatis tuae et eorum omnium, qui te cognatione attingerent, semper gesserim; et quantum diligentiae contulerim, ut tu ad patriarchalem honorem eveherere, cum nullus de te sive episcopus, sive presbyter, mentionem in ferendis suffragiis eligendoque patriarcha iniecisset, nec ipsa tui nominatio, quam magna et profunda caligine ad illam usque diem dignati fuerant, controversia caruisset. Scis tamen, quantos honoris tui causa labores tum sustinuerimus, omnibus ferme refragantibus, ac nostrum illud studium tyrannicum vocitantibus. Scis rursus et quantis, postquam patriarcha renunciatus es, negotiis implicatus fueris, obtundente imperatoris aures Apocauco, atque ut te de gradu deiceret subinde suadente. Ea ego omnia compressi, machinationes machinationibus, vires viribus opponendo, ac me ipsum tibi propugnaculum munitissimum fundamentumque inconcussum praebendo. Cum itaque paribus patria ferri oporteret, tu nos iniuriis cumulatos pessime remuneratus es. Superest igitur, ut Deum roges, ne eum iudicem experiri tui similem. Quod

- A. M. 6854 ραν ἰὼν πρότερον συνεβούλευες μὲν ἔμοι τὰ δοκοῦντα χρηστὰ,
 Ind. 14 F εὐρισκας δ' οὖν δυσανασχετοῦντα καὶ μὴ πειθόμενον, ἄν τινα
 V. 383 πρὸφρασιν ἢ σὴ καθ' ἡμῶν τῆς κακίας ταύτης συσκευῆ. νῦν δ'
 οὐδένα σοι λόγον εὐπροφάσιστον οἶμαι λελεῖφθαι, πρὸς ἀπολο-
 γίαν τῶν οὕτω δρωμένων ἰόντι. ἄπαξ γὰρ ἀπειρηκῶτι παντάσῃς 5
 τὴν πρὸς ἐμὲ τοῦ λοιποῦ συμφωνίαν, ἕξ οὐδεμιᾶς προφάσεως,
 P. 474 οὐδένα περὶ τῶν ἀποβαινόντων ἐντεῦθεν τοῖς Ῥωμαίων πρῶγμασι,
 δυσχερῶν ποιῆσθαι λόγον πεφρόντικας. Εἰ οὖν ὄψε γούν, μετὰ
 τὴν πείραν τῆς ἀποβάσεως καὶ τῶν ἐν ὄψει διηρηκεῖ κακῶν, εἰς
 τὸ τῆς εἰρήνης ἀποβλέψαις καλόν, σώξεις μὲν τὸ κατὰλειμμα τῶν 10
 Ῥωμαίων, σώξεις δὲ σαυτὸν, καὶ βασιλεῖα τὸν νέον, μετὰ τῆς μη-
 τρὸς καὶ βασιλίδος Ἄννης. εἰ δὲ τοῖς ὁμοίοις ἔτι θέλεις ἐμμένειν,
 ἡμεῖς μὲν οὐκ ἐθέλονται βουληθῆημεν ἄν ποτε γενέσθαι τῆς οὐ-
 B κείας τύχης καὶ ζωῆς προδόται· σοὶ δ' ἔσται μετὰμελος ἀνόνη-
 τος, αἰσχρνομένῳ καὶ κινδυνεύοντι περὶ τὰ μέγιστα, σὺν γε δὴ 15
 τοῖς ταῦτά σοι συμβουλευομένοις. Ὀμνυμι δὲ σοὶ τὴν ἄγλιαν καὶ
 ζωαρχικὴν τριάδα, τὸν ἕνα Θεὸν, ὡς οὔτε ζῶντος τοῦ μακαρίτου
 βασιλέως, οὔτε θανόντος, μεμελέτηκα οὔτε βεβούλευμαι δρᾶν
 τῶν ἀπάντων οὐδὲν, ὃ μὴ κατὰ γνώμην ἦν ἐκείνῳ, τῶν βασι-
 λείων ἕνεκα πραγμάτων δηλαδὴ, οὔτε μὴν κατὰ τῆς ἐκείνου συ- 20
 C ζόγου, οὗτ' αὖ κατὰ τοῦ νέου βασιλέως κάκεινων νείως· οὐθ'
 ἦν ἀπεδίδουν μετὰ τὸν τοῦ βασιλέως θάνατον βασιλικὴν ἔμοιγε
 τιμὴν, ἐν ταῖς ὑπαντήσεσι τῶν οικείων ἀποβάντες ἵππων, τῆς

2. εἶπεν add. cod. Vat. 5. ἀπειρηκῶτι pro ἀπειρηκῶς, ut Boiv.
 annotat.

si, facto prius mei periculo, ea quidem suasisses mihi, quae tu optima cen-
 suisses, me vero impatientem et minime audientem dicto offendisses, fuisset
 certe aliquis tuae in nos iniquae molitionis praetextus. Nunc vero nulla,
 opinor, tibi plausibilis ratio relicta est, si ad ea quae fecisti defendenda ag-
 grediare. Abiecta enim semel, nullo praetextu, omni mecum in posterum
 coniunctione, nullam deinde curam, nullam rationem habuisti eorum maloru-
 rum, quae in Romanum imperium inde redundarent. At si sero saltem, ipso
 eventu et continuo malorum conspectu edoctus, ad pacis bona respicias, ser-
 vabis etiamnum et Romanorum quod superest, et te ipsum, et iuniorum im-
 peratorem cum matre Anna imperatrice. Sin velis in eodem semper insti-
 tuto perstare, nobis sane, ut fortunam ac vitam nostram ultro prodamus,
 nunquam volentibus accidet: te autem nequicquam poenitebit, pudore af-
 fectum, et in maximis periclitantem, cum iis qui eadem tecum senserint.
 Ego vero sacrosanctam almamque Trinitatem, Deum unicum, iuro, me nec vivo
 Divae memoriae imperatore, nec eodem mortuo, meditatam esse aut con-
 stituisse quidquam facere, quod non illi probatum fuisset, quantum scilicet
 ad imperatoria negotia attinuerit: non quidem adversus illum coniugem;
 neque etiam adversus iuniorum imperatorem, eorum filium: neque honorem
 illum, quem mihi post imperatoris mortem propriis equis desilientes obvii
 quique tribuebant, de sententia mea mihi unquam, sed proprio quodam il-

ἐμῆς ἐτόγγανε γνώμης, ἀλλὰ τις ἰδιότροπος ἐκείνων ὁρμή. ἐγὼ δὲ A. C. 1346
 πάντ' ἔδρων ἀεὶ μετὰ τῆς οἰκοθεν δαπάνης, ὅσα συντήρησιν εἶχε Imp. Io. Pa-
laeol. 5
 τῆς τούτων ζωῆς, καὶ ἀσφαλείας σφίσιν ὑπῆρχεν ἀκρόπολις. Ὅδ
 τοίνυν σιωπήσειν εἰς τέλος τὴν θείαν οἴομαι δίκην, τοσαύτης μὲν D
 5 φραγέσης κατ' ἐμοῦ καὶ τῶν σὺν ἐμοὶ τῆς ἀδικίας ἐξ ὑμῶν, το-
 σοῦτων δὲ χεθέντων αἱμάτων, τοσοῦτων δὲ γενομένων καὶ γινομέ-
 νων διὰ τὴν ὑμετέραν κακίαν ἐφθδων βυρβαρικῶν, τοσοῦτων δ'
 αἰχμαλώτων νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ἀπαγομένων· ἀλλὰ ταχεῖαν
 καὶ ἀποχρῶσαν καὶ καθ' ὑμῶν ἐποίησιν τὴν ἐκδίκησιν, ὥσπερ
 10 δῆτα καὶ κατὰ τῶν ἄλλων, οὓς ἔργον ξίφους, ἐμοῦ σιωπῶντος,
 ἐπεπράχει τὸ θεῖον πρὸ ὀφθαλμῶν ὑμῶν, ἵν' ὑμεῖς τοῖς τῶν ἄλ- E
 λων κακοῖς παιδευθεῖητε. εἰ μέντοι τοσαύτην ἐθρέψατε δι' ἐμέ
 τὴν θηριωδίαν ἐν τῇ ψυχῇ κατὰ πάντων ἀπλῶς Χριστιανῶν, καὶ
 σιδήρου μὲν παντὸς σκληροτέραν ἐκτήσασθε τὴν καρδίαν, φειδῶ
 15 δὲ πῦσα καὶ οἶκτος ἕπας καθάπαξ ἐβρόνῃ τῶν σπλάγγων, μάφ-
 τως ἔστω πρῶτον μὲν ὃ τὰ πάντα βλέπων ἀκοίμητος ὀφθαλμὸς
 τοῦ θεοῦ· δεύτερον δ', ἢ τὰ πάντα βόσκουσα τὰν γῆν λαμπὰς F
 ἡλιου, ὡς τό γ' ἐμὸν παντάπασι μέρος ἀπολεληθῆναι, καὶ πλειό-
 νων οὐ δέομαι λόγων. Ἄπτομαι δ' ὄν καὶ τῶν σῶν γονάτων
 20 ἀπάσῃ προθέσει ψυχῆς, καὶ πρὸς τὸν ὑπάντων ὀρκίζω σε ποιη-
 τὴν, μὴ κατοκνήσαντι γένοιτό σοι τὴν ἡμετέραν ταύτην γραφὴν
 λήθης ἐκδοῦναι ῥοθίοις καὶ ὑφανείας πυθμέσι καλύψαι. ἀλλὰ
 κοινῶσαι φίλοις καὶ συγγενέσι, κοινῶσαι συννετοῖς ἀνδράσιν· ἵνα
 δοῶν θύτερον, ἢ τὰ συνοίοντα συμβουλεύσασι πείθεσθαι ἔχης, P. 475

9. ὑμῶν em. Boiv. pro ἡμῶν. 20. τοῦ ποιητοῦ conl. Boiv.

lorum motu, delatum fuisse. Enimvero nihil non feci quovis tempore, meis
 etiam impensis, quo conservari eorum vita et salutis praesidium iis muniri
 posset. Non semper itaque opinor, divina tacebit iustitia, cum vestra in
 me et meos iniquitas eo proruperit; cum sanguinis tantum effusum sit; cum
 tot factae sint, atque etiamnum fiant culpa vestra, barbaricae incursiones;
 cum denique tot captivi noctu pariter et interdiu abducantur. Sed celeres
 a vobis et pares meritis poenas persequetur, uti nimirum a caeteris, quos
 tacente me, sub oculis vestris, ut vos alienis cladibus erudiremini, divinum
 numen ferro absumpsit. Quod si mei causa tantam animo adversus omnes
 Christianos alitis immanitatem, et quovis ferro rigidiora corda geritis, omnis
 autem et moderatio et misericordia semel omnino e visceribus effluxit, testis
 esto primum quidem ille, a quo omnia perspiciuntur, pervigil Dei oculus:
 deinde fax ipsa solis, terrestrium omnium alitrix; me, quod ad me attinebat,
 defensionem meam abunde probavisse, nec rationibus mihi pluribus opus
 esse. Omni igitur animi voluntate genua tua amplector, et per omnium rerum
 conditorem obsecro te, ne negligentia tua accidat, ut haec nostra epi-
 stola oblivione aut alto silentio mersa obruat; sed ut cum intimis ac ne-
 cessariis tuis, cum viris intelligentibus eam communices. Ita quippe duorum
 alterum futurum est, ut aut melioris consilii auctores, quos sequare, habeas;

A. M. 6854 ἡ μάρτυρες γούν τῶν γινομένων τε καὶ ἀποβαινόντων ἔιν αὐτοί.”

Ind. 14

(E.) Ἐκεῖνος μὲν οὖν ἐρυθροῖς τε καὶ οἰκαιοχείροις εἰς μῆκος ἐκτείνας γράμμασι τὴν ἐπιστολὴν, καὶ πολλῇ τῇ περὶ τὴν δέησιν συμκροπρεπείᾳ τοῦ ἡθους χρησάμενος, ἵνα τῷ ἄκρῳ τοῦ μέσου τύχῃ, τὸν λόγον ἐνταῦθά που κατέπαυσεν. ἡμεῖς δὲ, τὰναγ-5

V. 384 καύτερα τῆς προθέσεως ἐκείθεν ἐρανισάμενοι, τὴν προσήκουσαν ἐξεθέμεθα δῆλωσιν ἐνταυθοῖ.

B δ. Τῷ γε μὴν πατριάρχει ταῦτα ἀκηκοῖτι, οὐχ οἷαν κατὰ τῶν πρὶν πεμπομένων, τοιαύτην κἀνταῦθα τὴν ὄφρυν ἐπαδείξατο· ἀλλ’ ἐς τὸ σωφρονέστερον τὴν διάθεσιν τῆς ψυχῆς ὑπὸ τῶν τοῦ 10 χρόνου κυμάτων πεπεισμένος τρέπειν τοιαύτην εἰς ἀπεφθόγξατο.

(B.) „Ἀμφοτέροις (φησὶν) εἰκότως ἂν τις ἐπιτιμήσειε, Καντακουζηνῷ τε κάμολ, ἀνθρωπίνως διατεθεῖσι πρὸς τὴν παρούσαν σπου-
Οδὴν, καὶ μηδὲν ὑψηλότερον ἐννοεῖν βουληθεῖσιν, ὡς εἰ μὴ κἄν τὰ τῆς ἄνωθεν συνεπιλαμβάνοι προνοίας, μάταιως πᾶσα καθύπαξ 15 εἰπεῖν τῶν ἀνθρώπων σπουδῇ. ὕπεν ὄψε, μετὰ μακρῶν καὶ δριμυτέρων τὴν πείραν, τὸ δέον μανθάνειν ἀρχόμεθα, ὅτε δυσχερῆς ἢ τῶν σφαλμάτων ἐστὶ διόρθωσις. ὁ μὲν γὰρ εἰς τὸν βασιλεῖα Με-

χαηλ τὸν Παλαιολόγον τὴν μνήμην ἀνενεγκῶν ἐμύμηματο τὴν εἰς τὸν τοῦ τελευταίου βασιλέως εἶδον ἀδικίαν καὶ τὴν τοῦ βα- 20

Δσιλείου κράτους τυραννικὴν ἀντληψιν· καὶ βέλτιον ἢ κατ’ ἐκείνον εἰς τὴν τοιαύτην καὶ αὐτὸς ἐληλυθέναι βεβουλημένος ἐγχείρησιν, αὐτὸς μὲν ὑπούλως καὶ μετὰ τινων ἀπατηλῶν καὶ σεσοφισμένων προφάσεων, τὸ βασιλείον περιζώσασθαι κράτος βεβού-

8. Pro ὃ γε μὴν κατὰ τ. ἀκηκοῖς, ut observat Boiv.

aut saltem eorum, quae geruntur quaeque accidunt, ipsi testes existant.” (V.) Rubris ille litteris et propria manu cum epistolam longius produxisset, et multam in supplicando pusilli animi significationem dedisset, ut medio extremum responderet, orationem ibi ferme conclusit. Nos vero quae ad praesens institutum maxime pertinebant, inde excerptimus, et eorum expositionem hoc loco, ita ut conveniens erat, edidimus.

4. His patriarcha auditis, non eodem fastu has litteras excepit, quo superiores; sed suadente illius temporis perturbatione, animi sui sententiam ad meliorem frugem revocavit, et sic ferme loquutus est. (II.) „Ambobus,” inquit, „merito quispiam succenseat et Cantacuzeno et mihi, qui nos, ut humanum erat, in praesenti negotio gessimus, ac non alidora quaedam cogitare volumus; inanem videlicet esse omnem omnino hominum diligentiam, nisi et caelestis adsit Providentia. Unde fit, ut sero, post longam et acerbam experientiam, quid expediat tum intelligere incipiamus, cum difficile est nostris mederi erratis. Etenim hic, cum ad imperatorem Michaelem Palaeologum animum retulisset, eum, quod imperatoris defuncti filium affecisset iniuria, ac tyrannice in summam potestatem invasisset, improbat; et honestius quam ille eadem aggredi volens, sibi quidem subdole, captivis quibusdam et commentitiis rationibus allegatis, imperatoriam auctori-

- λευται· τὸν δὲ τοῦ τετελευτηκότος υἱὸν βασιλέως εἰληφέναι γαμ- A. C. 1346
βρὸν ἐπὶ θυγατρὶ πρὸς διαδοχὴν τῆς βασιλείας· πρῶγμα δε- Imp. Io. Pa-
καίωτερον ἴσως καὶ ἡμερον, καὶ πάσης μέμψεως ὑπερόροιον ἔχον laeol. 5
τὸν πόδα. οὗ κατὰ βούλησιν θείων οὐκ ὄντος, ὡς ἔοικε, συνε- B
5 πεπτῶκει καὶ πρὸς ἐπισφαλεῖς διανοίας τὸν νοῦν ἀγαγεῖν, καὶ
πολέμιον ἰσχυρὸν τοῖς ἐκείνου τοιούτοις βουλευμάσι καταστήναι,
ἐναντιήσθητα τῆς τοῦ τρηναῦτα πατριαρχεύοντος Ἀρσενίου νε-
θρότης· δι' ἣν, ὡς ἡμῖν γε νενόμισται, ἐπιωρκίαι ποικίλαι τε
καὶ φρικώδεις προῦβησαν, καὶ τὰ τῆς τότε' ἀδικίας ἐπὶ τὸ μέγ- P. 476
10 στον προεχωρήκει· ὡς ἐκείθεν τῆς τοῦ Θεοῦ σφοδρῶς ἔκκαυθε-
σης ὀργῆς, τὰ μέγιστα κατὰ Ῥωμαίων βλαστῆσαι κακὰ, καὶ μα-
κροὺς κακοδαμονίας ἐγερθῆναι κατὰ τῶν κοινῶν πραγμάτων καὶ
βίαιους κλύδωνας ἄχρι καὶ ἐς τὴν τήμερον. ὥμην γὰρ, ὡς εἰ
ζῶσαν ἔχων ἐκείνος τότε ψυχὴν ἀνθίστατο τοῖς ἐκείνου περὶ τῆς
15 βασιλείας βουλευμάσι τε καὶ πρῶγμασιν, ἥμιστ' ἂν δῆπου το- B
σαῦτα κατὰ Ῥωμαίων ἐλέγχοτο τὰ δεινά. ὅθεν τὴν τότε προσήκου-
σαν μὲν θεραπείαν, ἥμιστα δὲ γενομένην, ἐν τοῖς νῦν καιροῖς
καὶ πράγμασιν ἐπιδακτυσθαι θέλων αὐτὸς, καὶ πολὺν τινα τὸν
τύφον καὶ τὴν ὄφρον ἐπισυρομένους θρέψας λογισμοὺς, ἀπάσῃ
20 προθέσει ψυχῆς εἰς τὸν κατὰ τοῦ Καντακουζηνοῦ διανέστην πό-
λεμον, λαμπρῶς τινος δῆθεν προφάσεως ἔχων ἐφόδια πρὸς διεγερ-
σιν, τὰ τε ἄλλα καὶ ὅπως ἐκ τοῦ παραχρῆμα πρὸς ἑπεροφίαν C
ἤθους ἑαυτὸν μετεσκεῦασε, καὶ ἅμα καὶ ταῖς τῶν οἰκείων ἐπιστο- V. 383
λῶν ἐπισημασίαις τὸ σὴνῆθες δοῦλον ἀπέπατο, ἀφαιρούμενος

tatem arrogare, mortui autem imperatoris filium generum et imperii suc-
cessorem adsumere decrevit: id quod iustius fortasse benigniusque, et ex-
tra omnem reprehensionem positum erat. Sed quia alia, ut videtur, Dei
voluntas fuit, eo factum est, ut et ipse ad incautas cogitationes animo ap-
pellerem, et hisce illius consiliis hostem me acerrimum opponerem, cum Ar-
senii, qui patriarcha illis temporibus fuit, socordiam animo reputassem, per
quam effectum, meo quidem iudicio, ut in varia horrendaque periuria ire-
tur, et ea quae tum exstitit iniuria progredieretur longissime; ita ut, numine
gravi ira accenso, maxima inde in Romanos pullularint mala, magnaetque
in rempublicam calamitates et violenti ad hodiernam usque diem fluctus pro-
pererint. Putabam enim, si is, animo acri et vivido praeditus, illius tunc
de imperio invadendo consiliis molitionibusque obstitisset, minime utique tot
mala redundatura in Romanos fuisse. Medicinam igitur, quae tum oppor-
tuna quidem erat, sed neutiquam facta est, cum ipse hoc tempore atque hoc
rerum statu vellem adhibere, et cogitationes animo alerem plenas fastus et
arrogantiae, omni studio ad persequendum bello Cantacuzenum erexi me; et
speciosas videlicet quasdam causas, quibus tanquam irritamentis uterer, tum
alias habens, tum maxime, quod ingenium suum ille ad superbiam repente
traduxisset, ac in propriis epistolis obsignandis usitatum subditis morem

A. M. 6854 ἄντικρος Ἄννης τῆς βασιλίδος καὶ τοῦ ταύτης υἱοῦ τὴν ἡγεμο-
 Ind. 14 νικὴν ἐξουσίαν. διὸ καὶ πεπράγαμεν ἅμφω πλέον οὐδέν, ἢ πῦσαν
 ἐκτρέψαι Ῥωμαίων ἄρδην ἰσχὴν, καὶ μέχρι θεμελίων αὐτῶν κα-
 D θελεῖν, εἴ τί που χρηστῶν ἐπιβίων τοῖς πράγμασι λλειπται ζώ-
 πυρον. τοῖς γὰρ ἀνθρωπίναις ἀναρτῶσι τὸ πᾶν ἐπινοίας ἐξ ἄβου- 5
 λίας ἐς τοιαύτας κατενηρέχθαι κῆρας οὐδὲν ἀπεικὸς ὅτι μὴ
 καὶ τῷ θεῷ μάλα προσῆκον σκοπῷ, χαλινον μὲν ἐπιτιθέντι σαφῆ
 τῆ τῶν ἀνθρωπίνων λογισμῶν αὐθαδεῖα, διδασκαλίαν δ' ἐναργῆ
 διὰ τῆς τῶν πραγμάτων πείρας περιφανῶς τοῖς ἐφεξῆς αἰῶσι πα-
 B ραπέμποντι· ὡς ἡμῖν τὰ τῆς παροιμίας ἄντικρος συμβαίνειν ἐκεί- 10
 νης, ἢ κάμηλος (λεγούσης) ἐπιθυμιάσασα κεράτων καὶ τὰ ὕτα
 προσαπώλεσεν. ἐπιθυμιάσαντες γὰρ καὶ αὐτοὶ δόξης καὶ τύχης
 μέλλοντας, καὶ καιρὸν ἔχειν ἐκάτεροι δόξαντες ἐκτεῖναι τοὺς τῶν
 Ῥωμαίων ὄρους, καὶ τῶν ὄντων ἐξέστημεν· καὶ πλουσίων πένη-
 τες, καὶ ἐνδόξων ἄδοξοι γεγενήμεθα. ἂ τοῖνον ἐγρῆν ἡμῖν καὶ 15
 F διανοεῖσθαι καὶ δρᾶν ὑπὲρ τοῦ κοινῆ συμφέροντος, πρὶν ἢ πα-
 θεῖν, ὄψε γούν, μετὰ τὸ παθεῖν, ἄξιον καὶ διανοεῖσθαι καὶ δρᾶν
 ἵνα μὴ καὶ τῶν ἀλλίων ἐκείνων ὤμεν χείρους, οἷς μετὰ τὸ πλη-
 γῆναι τὴν τῶν καθηκόντων προσγίνεσθαι ἔπεισιν αἰσθησιν."
 (Γ.) Ταῦτα διανοηθεὶς καὶ φθειγόμενος ὁ πατριάρχης λόγοις 20
 πιθανωτέροις ὑπέμει καὶ ἐπεχείρει πείθειν συνθέσθαι καὶ τὴν βα-
 P. 477 σιλίδα Ἄνναν. εἶναι γὰρ ἔφασκε βέλτιον, ἐκόντας Καντακουζηνῶ
 σπεισαμένους, τὴν κρείττω μοῖραν καρποῦσθαι, πρὶν ἀφαιρε-

abdicasset, atque adeo ab imperatrice Anna et ab eius filio supremam potestatem palam auferret. Quamobrem uterque nihil aliud fecimus, nisi totas penitus Romanorum vires attrivimus, et si qua forte bonae spei scintillula in rebus reliqua esset, eam funditus sustulimus. Nos enim, qui omnia ad humanam industriam imprudentes referunt, eo calamitatis devolvi nihil mirum; immo maxime congruit cum divina providentia; cuius est hic scopus, ut humani animi arrogantiae fraenum certum iniiciat, et per ipsam rerum experientiam evidens ad posteros documentum aperte transmittat. Nobis itaque id plane usu venit, quod vulgari proverbio dici solet: Camelum cornua appetentem etiam auribus orbatam esse. Nam et ipsi cum ampliore dignitatem fortunamque appetemus, et occasionem utrique Romanos limites promovendi oblatam nobis putaremus, etiam iis, qui tum erant, deiectioni sumus; iidemque ex opulentis inopes, ex illustribus viles et inglorii evasimus. Quae igitur oportebat nos et providere et facere publicae utilitatis causa, antequam lapsi essemus, ea sero saltem, ac postquam lapsi sumus, facere aequum est ac providere: ne et piscatoribus illis stultiores esse videamur, quibus quae facienda fuerint sentire tunc subit, cum inflicta est plaga." (III.) Haec patriarcha cum et animo agitasset et ore pronunciasset, dictis ad persuadendum accommodatioribus Annam subibat, eique ut sententiae suae accederet persuadere conabatur. Satius nempe esse dicitur, pace cum Cantacuzeno sponte facta, partis potiri melioris, quam ubi ab

θέντας ἅπαντα οὐχ ἔχοντας μηδὲ τῆς ἐλαχίστης ἀδακρυτῆ κλη- A. C. 1246
 ρούχους εἶναι δύνασθαι. πρὸς ταῦτα δυσχεράνασα Μαν ἡ βασί- Imp. Io. Pa-
 λης ἐπίβουλον ἐκάλεε τὸν σύμβουλον, καὶ ὄλαις παλάμαις πόρρω- laeol. 5
 κου τῶν ὀφθαλμῶν ἔωθει τὸν ἄνθρωπον. αὕτη σκανδάλων ἀρχὴ
 5 καὶ κατάστασις πρώτη κατὰ τοῦ πατριάρχου τῆ βασιλίδι καθι- B
 σταται. (Δ.) Ἄφ' οὗ γὰρ τὸ τῆς ζηλοτυπίας αὐτὴν κατέσχε πά-
 θος, ὃ κατὰ τοῦ βασιλέως Κωντακουζηνοῦ καὶ τῆς βασιλίδος
 Εἰρήνης εἰς τὸ θαυμάσιον ἐθρεψεν, οὐδ' ἄκριος ὡσιν οὐδαμῆ
 ποτ' ἠνείχετο λόγον ἀκούειν ὑπὲρ ἐκείνων συμβατικόν. ἀλλ' ἦν
 10 αὐτῇ διάπτωρος ἔρωσ καὶ ξένον ἐντρούφημα, λαιδορίας ἀπάσας καὶ
 βλασφημίας ἀσέμνους κατ' ἐκείνων καὶ λέγειν αἰεὶ, καὶ λεγόντων
 ἄλλων ἀκούειν. τοῦτο περιφανῆ καὶ κατάδηλον πέπραχε πῦσιν ἐν C
 βρυγαί τῆς ὄλης κακίας τὴν ὄψαν, ὅθεν καὶ ἡ τῆς ἐμφυλίου μά-
 χης ἐβλάστησε πρόφασις, καὶ ὅπως εἰς τέλος παρέμεινε δαπανῶσα
 15 καὶ φθειρούσα τὰ Ῥωμαίων πράγματα. ἦν δ' ἡ τῆς βασιλίδος
 Ἄννης ζηλότυπος καὶ χαϊρέκακος γνώμη, καθάπερ ἡμῖν ἐν τοῖς
 ἀνωτέρω πολλάκις εἴρηται λόγοις· ἥς τὴν Ῥωμαίων ἠλλάξατο
 προδήλως ἐδαιμονίαν αὕτη, καὶ δι' ἣν τῶν ὄλων προδότις D
 πραγμάτων ἐγένετο. (Ε.) Οὐ τοσοῦτον δ' οἶμαι νεμεσῶν ἂν τις
 20 αὐτῇ, μὴ δυνηθεῖση διαβλέψαι καὶ διακρίναι τὸ κρεῖττον ἀπὸ
 τοῦ χείρονος, γυναικί τε οὔση καὶ ἀλλοφύλου τροφῆς καὶ δια-
 τῆς ἡλικιωτίδι, καὶ ἅμα μὴ δυναμένη παντάπασιν ἀνανῆσαι τοῦ
 τῆς ζηλοτυπίας πάθους, ὅσον αὐτῷ τε πατριάρχῃ καὶ συγκλήτῳ V. 336
 πάσῃ καὶ γερούσιᾳ τοσαύτῃ, τῇ παραλόγῳ ταύτῃ καθάπερ ἀν-

invitis omnia ablata essent, ne minimam quidem posse partem sine lacrymis
 propriam habere. At Anna imperatrix moleste admodum haec ferens eum,
 qui suasor esset, insidiatorem vocitare, et totis viribus hominem conspectu
 suo procul amovere. Et haec fuit origo ac primum fundamentum offensio-
 nis, quae Annam inter et patriarcham intercessit. (IV:) Ex quo enim ze-
 lotypia tenebatur, quam illa affectionem malam in Cantacuzenum impe-
 ratorem et imperatricem Irenen impendio alebat, ne primis quidem auri-
 bus audire unquam sustinuerat verbum ullum de reconcilianda cum iis gra-
 tia. Sed ipsi libido quaedam flagrans et mirum erat oblectamentum, omnia
 et maledicta et foeda in eos probra subinde iacere, aut alios audire male-
 dicentes. Id evidentem et manifestam omnibus brevi effecit totius mali pri-
 mam radicem, quae et civili bello originem dedisset, et ad extremum usque
 perstitisset rem Romanam atterere atque labefactare. Nimirum ea erat An-
 nae imperatricis zelotypia et malignitas, uti nos supra saepe diximus, quam
 illa Romanae felicitati palam praetoluit, et cuius explendae causa totum im-
 perium prodidit. (V.) Minus tamen, opinor, aliquis ei succenseat, utpote
 quae meliora distinguere et discernere a peioribus non potuerit; cum et mul-
 lier esset, et educatione ac vivendi genere peregrino per omnem aetatem
 instituta esset, simulque haud posset omnino a zelotypiae labe ad sanitatem
 emergere; quam et ipsi patriarchae, et curiae omni, et tot senatoribus, qui

A. M. 6854 δράποδα πειθομένοις ἔξουσία, κύβον τ' ἀναρῶνται τοσοῦτον
Ind. 14

Ε καὶ πρὸς ἓνα λαθόντας ἐθελοντάς ῥιπῆναι κίνδυνον, καὶ κοινὸν ἀλλήλοις γενέσθαι δυστόχημα καὶ ναυάγιον. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐν τούτοις ἦν· καὶ ἡ τῶν τῆς βασιλίδος Ἄννης κατὰ τοῦ πατριάρχου σκανδάλων πρόφασις ἐκ τοιοῦτων σπινθήρων ἀναρῶνταί τε καὶ πρὸς αἰθερίας φλόγας ἔσχε τὴν ἀρχήν.

P. 478 ε'. Ὁ δὲ Καντακουζηνὸς, ἀπογνοὺς τὴν ἐντεῦθεν εἰρήνην, ἑτέρας ἐπεχείρησε τέμνειν ἀδλακας ἐννοιῶν τε καὶ πράξεων. καὶ πρῶτον μὲν σπεύσας εἰς Σηλυβρίαν καθ' ὁμολογίαν, ἐν ἧ καὶ πύργον εἰς ἀκροπόλεως ἀσφάλειαν ὠκοδομήσατο πᾶνυ τοι ὀχυρόν. 10 ἔπειτ' ἀπιὼν εἰς Ὁρεστιάδα καὶ συνηθροικῶς τοὺς τε κατὰ Θράκην ἐπισκόπους, καὶ ὅσοι φηγάδες ἐκ Βυζαντίου γενόμενοι συμπάρησαν αὐτῷ, βασιλικὴν περιτίθησι τῇ κεφαλῇ ταινίαν, κατὰ Βτὸ πάλαι κεκρατηκὸς τοῖς βασιλεῦσιν ἔθος, τῇ τοιαύτῃ πανηγύρει διακονησαμένον τοῦ τῶν Ἱεροσολύμων πατριάρχου. ἔτυχε 15 γὰρ καὶ αὐτὸς μετὰ τῶν ἐκ Βυζαντίου φηγάδων ἐκεῖ τῆνικαῦτα παρών. ἔπειτα κραταιότερον ἐπέθετο Βυζάντιον εἰλεῖν ταῖς κρῦφα συσκευαῖς καὶ ἐπιβουλαῖς. (B.) Διὸ καὶ τὸν τῆς Βιθυνίας σατράπην Ὑρκανὸν, μεγίσταις δωρεαῖς τε καὶ ὑποσχέσει τῆς βασιλίδος Ἄννης ὀρῶν ὑποκλίνειν σκεπτόμενον, καὶ ἕμα συννοῶν, 20 ὣς τὰ μέγιστα σφῆλαι δύναται πᾶσαν ἦν ἂν οὗτος ἐπιβάληται δρᾶν κατὰ Βυζαντίων ἐγχείρησιν, γέγων τε ἂν ἐγγύτατος καὶ τῇ δυνάμει τοὺς κατ' αὐτὸν ἤδη Περσικοὺς ὑπεραίρων σατράπας, τῶν ἀναγκαίων ἐνόμισεν, ἀγαγέσθαι γαμβρόν ἐπὶ τῇ θυγατρὶ

veluti mancipia potestati illi insanienti adeo obsequi sunt, ut aleam eiusmodi iacerent, et ultro in unum omnes discrimen imprudentes inciderent, sibi que invicem commune infortunium atque naufragium existerent. Sed haec quidem eo erant redacta; semenque illud fuit offensarum, quae Annam inter ac patriarcham exortae sunt; et ab hisce scintillis ducto initio, ad aethera usque ventilatum est incendium.

5. Cantacuzenus vero, abiecta pacis inde habendae spe, alia coepit et consilia et facta animo designare. Ac primo quidem cum accelerasset, Selymbriam in dedicationem accepit; in qua et turrim, tutandae arcis causa, munitionissimam extruxit. Deinde Orestiadem profectus, convocatisque Thraciae episcopis, et iis omnibus, qui Byzantio egressi apud ipsum exules aderant, imperatorium capiti diadema imponit, recepto iam inde antiquitus principum more, ministro illius celebrationis Hierosolymorum patriarcha. Forte enim et ipse tunc cum iis, qui Byzantio exulabant, illic aderat. Ex eo enixius incubuit ad capiendum clandestinis molitionibus et insidiis Byzantium. (II.) Quamobrem et Bithyniae satrapam Hyrcanum cum ad imperatricis Annae dona et promissa maxima animo inclinantem videret, simulque intelligeret, posse eum, quaecumque ipse adversus Byzantios esset conaturus, maxime labefactare, quod is et proximus esset vicinus, et potentia Persicos iam illius temporis satrapas anteciret, necesse esse sibi duxit

Μαρία, πάλαι τούτο ζητοῦντα σὺν σφοδρῷ καὶ φλέγοντι τῷ A. C. 1346
 πόδι, καὶ πρὸς τοὺς ἐσχάτους ἐλάσαι κινδύνους, εἰ μὴ τῆς ἐρω- Imp. Io. Pa-
 μένης ἐπιτυχῆς γένοιτο, σφοδρῶς ἀπειλοῦντα. οὐ γὰρ ἦν ποῦ τῶν laeol. 5
 εἰκότων, ὡς ποῦρώτατ' αὐτῶν διαιωόμενον, πάντων τοι νέας οὐσίας D
 5 καὶ εὐπροσώπου τῆς κόρης καὶ γένους εὐδαίμονος, ἑραστὴν ἐκ
 μόνης γενέσθαι τῆς ἀκοῆς, ἄνδρα παρηβηκότα καὶ βάρβαρον.
 κάπειδ' αὖτε τοὺς περὶ ψυχῆς ἑώρα τὸν Καντακουζηνὸν ἀγῶνας τέως
 σταδιδρομοῦντα, καιρὸν ἔχειν ᾧδήθη, κραταιότερον ἐπιθέσθαι
 τῇ ζητήσῃ. διὸ καὶ νῦν μὲν ταῖς τῆς συμμαχίας ὑποσάλινον ἐλ-
 10 πίοι, νῦν δὲ ταῖς ἀπειλαῖς περιδεῖ καθιστῶν (ἦν γὰρ εἰς πλοῦτον
 ἑλλητικῶς βαθὺν καὶ σφόδρα πολυτελῆ, καὶ μεγάλην ἔχων ἀρχὴν B
 ἐν Ἀσίᾳ, καὶ πολλὴν περιβεβλημένος δύναμιν ὀπλων καὶ στρα-
 τῶν Περσικῶν) οὐκ εἰς μακρὰν γε ἔτετυχέει τοῦ ποδομένου,
 καὶ τὰς τῆς βασιλίδος Ἄννης σπονδὰς εὐθὺς ἀπέκτατο. καὶ ἦν P. 479
 15 ἐντεῦθεν φοβερός τις καὶ ἄμαχος Καντακουζηνός. (Γ.) Ἀχθε- V. 387
 σθεῖσά γε μὴν ἡ βασιλὶς Ἄννα τῷ γεγονότι καὶ ἀπογνοῦσα τῶν
 ἐκεῖθεν ἐλπίδων ἐφ' ἑτέρας ἐτρέπετο· καὶ δῶρα τὴν ταχίστην δα-
 ψιλότερα πέμψασα τοῖς περὶ Φιλαδελφίαν σατράπαις Κῆρας καὶ
 Ἀνδοῦς συνήθροισε, καὶ Ἴωνας, καὶ ὅσοι τῶν ἱππέων ἦσαν ἐκεῖ-
 20 θεν ἐπιλεκτοὶ Περσῶν. καὶ τὸ ἔαρ ἐν τούτοις ἐτελεύτα. (Δ.) Ἄρτι B
 δὲ τοῦ ἡλίου τὰς θερμὰς ποιουμένου τροπὰς, τὸν Ἑλλήσπον- A. C. 1346
 τον ἡ Περσικὴ διαπεραιωσαμένη δύναμις αὕτη, εἰς ἕξ χιλιάδας Imp. Io. Pa-
 ἔγγιστά ποῦ τὸν ἀριθμὸν ἀναφέρουσα, λελαν Μυσῶν τὰ ἐκεῖ- laeol. 6
 θεν ἄχρι καὶ ἐς Βυζάντιον ἐπιπορευομένη πάντα πεπολεῖται, μη-

eum generum adsumere, Maria filia in matrimonium ei data, id iampridem
 vehementer cupienti et ardentissime optanti, et nisi virgine amata potire-
 tur, extrema pericula illaturum se atrociter minitanti. Nec enim par erat,
 eum, qui tam procul degeret, tenerae admodum venustaeque et natalibus
 clarae virginis amatorem esse ex sola auditione, virum barbarum et aetate
 provectum. Cum itaque Cantacuzenum videret in certamen vitae tum de-
 scendentem, adesse sibi tempus existimavit incumbendi vehementius peti-
 tioni. Nunc igitur auxiliorum spe demulcens, nunc terrificans minis (etenim
 ad summas opes emerserat, et imperium longe florentissimum maximumque
 in Asia habebat, magna armorum exercituumque Persicorum copia circum-
 septus) voti compos brevi factus est, statimque Annae imperatrici societa-
 tem renunciavit. Metuendus inde ac praevalens esse coepit Cantacuzenus.
 (III.) At imperatrix Anna, cum id quod actum erat aegre ferret, et quid-
 quid spei inde affulserat abieciisset, alio se convertit, et muneribus quam-
 primum ad eos satrapas, qui apud Philadelphiam versabantur, pinguioribus
 missis, Caras, Lydos et Ionas convocavit, et quidquid lectorum ibi equi-
 tum Persarum esset. Atque interea ver effluxit. (IV.) Sole autem recens
 ab aestivo solstitio sese convertente, Persicae illae vires, quae sex ferme
 hominum millibus constabant, trajecto Hellesponto, Mysorum praedam omnia
 inde Byzantium usque pervadendo effecere, nullo discrimine, utriuscunque

A. M. 6854 δὲν διακρίνουσα, ὁποτέρας εἶη τὰ ἐν ποσὶν ἀθροεντίας· ἀλλ' ὁμοῦ.
 Ind. 14 πάντα κέρδους ἕνεκα λογιζομένη χρήματα. ἐπεὶ δὲ ζύν γε τῶ πάντ'
 Ὀὐριθμὸν ὑπερβαίνοντι πλήθει τῶν αἰχμαλώτων καὶ τῶν λαφύρων
 ἐκείνων πρὸ τῶν τοῦ Βυζαντίου τειχῶν ἰόντες ἠύλλισαντο, πολ-
 λῆς τῆς δεξιώσεως καὶ φιλοφροσύνης ἤξιωνται πρὸς τῆς βασιλίδος 5
 Ἄννης, μηδαμῆ τῶν πρᾶσσομένων αἰσθάνεσθαι βουλομένης,
 μηδ' οἴκτον γοῦν τινα βραχὺν λαμβανούσης ὅπως οὖν τοῦ μεγά-
 λου πάθους ἐκείνου καὶ τῆς κοινῆς τῶν αἰχμαλώτων κρανηγῆς,
 Ὡς μέχρι τῶν αἰθερίων ἀψίδων ἀναφερομένη μικροῦ πᾶσαν ἐξέ-
 πληττεν ἀκοὴν Βυζαντίων καὶ πάντας ἠγάγκαζεν ὀφθαλμοὺς 10
 ἀφιέναι δακρῶν πηγᾶς· καὶ μάλισθ' ὅτε δίκην ὀρμαθῶν ἀλύσει
 δεδεμένους ἐκ τῶν τραχίλων κομίζοντες τοὺς ἀθλίους οἱ βάρβα-
 ροὶ παρὰ τὰς τῆς πόλεως πύλας συχναῖς ταῖς μάστιξιν ἔπαιον,
 ἔπληττον, ἐτίρωσκον, πολυτάλαντον πρᾶσεως ἕνεκα. ἐφ' οἷς
 ἀμειλικτος ἔμενε τὸ παράπαν αὐτῆ, καὶ ὥσπερ ἐπετροφῶσα τοῖς 15
 Ἐγινομένοις. ὅτε γὰρ οἶμαι ἀλλόφυλος οὔσα, καὶ ἅμα τὴν τῆς
 γνώμης ἔξιν σκληροτέραν ἐκ φύσεως ἐσχηκυῖα, πᾶσιν ὁμοίως
 ἤχθητο Ῥωμαίοις καὶ κατὰ πάσης ἄρδην ἐχώρει τύχης. (B.) Ἐπεὶ
 δ' ἐκείνων ζητούντων τοὺς ἐπὶ τοὺς πολεμικοὺς ἄξοντας, καὶ ἡγε-
 μόνας ἰσομένους τῆς ὁδοῦ καὶ τῆς μάχης, στρατιώτας Ῥωμαίων 20
 πολλή τις ἦν ἀπορία καὶ σπάνις; καὶ οὐδ' εἰς τὴν τοῦ Βυζαντίου
 Φφρουρὰν ἀρκέσειν ᾤοντο τοὺς ἐν ὅπλοις τηρικᾶτα παρόντας,
 ἀναστρέψαντες πάντα τε ἐδήωσαν τὰ τοῦ Βυζαντίου προῶστια

8. καὶ add. Boiv. 21. οὐδ' εἰς em. Boiv. pro οὐδαίς.

ditionis essent ea, quae occurrerant, et eandem omnium lucri faciendi causa rationem habentes. Postquam autem omni numero maiorem captivorum et manubiarum vim secum trahentes pro muris Byzantinis consedere, ab imperatrice Anna humanissime et perbenigne excepti sunt, nolente scilicet eorum quae gerebantur sensum ullum accipere, ac ne minimam quidem misericordiam capiente magnae illius cladis et communis captivorum vociferationis, quae ad caeli usque convexa ferebatur et omnium ferme Byzantium aures feriebat, omnesque oculos cogebat lacrymarum fontibus scaturire; tum maxime quum catenis tanquam monilibus obtorto collo, miseros barbari ad urbis portas deducerent, et verberibus crebris ferirent, caederent, vulnerarent, ut grandi deinde pecunia eos venundarent. Haec inter omnino illa immisericors manebat, et iis, quae fierent, tanquam deliciis frui videbatur. Nimirum peregrina cum esset, simulque animam a natura accepisset indolis durioris, omnibus pariter infensa erat Romanis, et in quoslibet, cuiuscunque conditionis essent, grassabatur. (V.) Sed cum illi Romanos milites dari sibi peterent, qui adversus hostes praecituri viaeque et pugnae duces exstituri forent, et horum magna quaedam esset penuria atque paucitas, ac ne ad Byzantium quidem tutandum satis futuri esse viderentur ii, qui tum in armis erant, conversi retro omnia Selybriam usque By-

μέχρι Σηλυβρίας, καὶ σπεισάμενοι τῷ Καντακουζηνῷ καὶ δῶρα Δ. C. 1346
 πρὸς ἐκείνου λαβόντες, ὅποσα εἰκὸς, διεπεραιώθησαν οἴκαδε, Imp. Io. Pa-
 μήτε μηδὲν ἂν χάριν ἐκλήθησαν καὶ πᾶν τούναντιον δρᾶσαντες. laeol. 6
 καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον. (ς.) Πρὸ γέ μὴν τοῦ
 5 ἐνιαυτοῦ τούτου, κατ' αὐτὰς τοῦ Ὠριωνος τὰς ἐπιτολὰς, ἤρξατο P. 480
 φαίνεσθαι Ξιφίας ἐν οὐρανῷ, περὶ τὴν κεφαλὴν τῆς Ἑλλάκης τὰ
 πρῶτα· ἐκείθεν ἐπὶ τὸν ζωδιακὸν ὁσημέρην ποιούμενος τὴν πο-
 ρείαν ἤκε πρὸς τὰ τέλη τοῦ λέοντος, ὅπη καὶ τὰς ἄλλου πορείας
 ἔσχε τηρικαῦτα γίνεσθαι, καὶ εἶναι Ῥωμαίων
 10 καὶ τοῦτο τοῖς πράγμασι δοξεν ἤμιστα πάνν χρηστὸς οἰωνός.

ς. Τοῖς δ' ἐκ Γεννούας ὑπὸ Τούζου τοῦ νέου δουκὸς ἔξω V. 338
 σθεῖσιν ἐκείνοις Λατίνοις διὰ τὸ τοῦ τρόπου τυραννικώτερον, B
 ὡς εἰρήκειμεν, ἐπειδὴ πλοῦτω καὶ δόξῃ τῶν πολλῶν διαφέρειν
 ἐτῆν, ἄδοξόν τι καὶ ἀγεννὲς ἐδόκει, πλανήτην ἐπὶ μακρὸν οὕτως
 15 βίον τριβειν ἀπόλιδάς τε καὶ ἀνεστίους. ὄθεν τριήρεις κατα-
 σκευάσαντες ἐγγύς που τριάκοντα ἐς Χίον τὴν νῆσον ἐξαιρήνης
 κατέπλευσαν, μηδαμῆ τῶν Χίων τὸν τοιοῦτον προεγνωκότων ἐπι-
 πλουν. ἥ γὰρ ἂν ἐς τὸ θαυμιλλώτερον ἰσχομισάμενοι τὰ πηγήδεια C
 δυσάλωτοί πως ἢ μᾶλλον ἀνάλωτοί τὸ παράπαν ὄντες ἐτόγγα-
 20 νον. δῆλον δέ· καὶ γὰρ ἕως τὰ προστηχόντα σφίσι ἐτῆν εἰς ἀπο-
 τροπήν τοῦ λιμοῦ, θαρραλεώτερον τοῖς πολεμιαῖς ἀνδρίσαντο,
 καὶ συγγὰ τῶν πολῶν ἐπεκθρόντες συγχόνος τῶν Λατίνων ἐτί-
 τρωσκόν τε καὶ ἔκτεινον. (B.) Τῆς δὲ πολιορκίας ἐκτεινομένης

zantii suburbia vastavere: atque ibi pace cum Cantacuzeno facta, muneribusque ab eo, quae et quot par erat, acceptis, domum traicere, nihil eorum, quorum causa arcessiti erant, sed alia plane exsequuti. Et haec quidem in hunc modum gesta sunt. (VI.) Anno superiore, in ipso Orionis ortu, coeperat cometes ensis specie in caelo apparere, circa Helices caput primo, atque inde ad Zodiacum quotidie iter flectere, donec ad Leonis postremam partem accederet, ubi et sol ipse tum versabatur, ibique evanesceret. Et esse illud quoque visum est minime faustum rei Romanae augurium.

6. Interim ii Latini, qui Tuzi illius novi Ducis edicto Genua exacti fuerant, eo quod tyrannico essent (ut diximus) ingenio, cum et opibus et dignitate multum a vulgo distarent, indecorum et ignavi animi esse duxere, vitam errabundam tandem trahere, urbe et domo carentes. Instructis itaque triginta ferme triremibus, ad insulam Chium repente appulerunt. Neque huius classis accessum Chii ullo modo praesensere. Alioqui rerum necessariorum uberiori copia in urbem invecta, expugnatu difficiles, aut potius omnino hostibus inexpugnabiles exstitissent. Nec dubium. Etenim quamdiu ad pellendam famem ea habuere, quae fors obtulisset, hosti confidentius resistebant, crebrisque extra portas eruptionibus factis, multos Latinorum et vulnerabant et occidebant. (II.) At cum obaidio terra pariter et mari in

- A. M. 6854 διὰ γῆς καὶ θαλάττης, καὶ πάσης ἐντεθθεν ἀποκλεισθείσης ἔξω-
Ind. 14
- D θεν σιτοπομπίας καὶ πάσης ὄπλων ἐπικουρίας, τὰ τε χρειώδη πάντα ἐπέλιπε καὶ ὁ λιμὸς ὑφέρων ἐντὸς ἡνδραποδιζετό τε καὶ ψυχὰς ὁμοῦ τοῖς σώμασιν ἐδαπάνα, μαστίζων τε καὶ περιελαύνων ἐς τὸ ἀμήχανον. ὅθεν ἀπογόντες οἱ Χῖοι παρέδοσαν ἑαυτοὺς ὑποσπόνδους τοῖς πολεμίοις. τοῦ δὴ τοιοῦτου δυστυχή-
Εματος ἔργον καὶ *Φωκαεῖς*, οἱ πρὸς τῇ παραλίᾳ τῆς Ἰωνίας οἰκοῦντες, γεγένηται, καταπλευσάντων σφίσι τῶν πολεμίων εἰθὺς μετὰ τὴν τῶν Χίων ἄλωσιν. καὶ τὸ θέρος ἐν τούτοις ἐτελεύτα.
- A. M. 6855 (Γ.) *Φθινοπώρου* δ' ἐπιγενομένου βασιλικὰς τριήρεις κατα- 10
Ind. 15 σκευασάμενος ὁ *Φακεωλάτος* εἰς ἐκδίκησιν δῆθεν τῶν Χίων ἐξέ-
- P. 481 πλευσε, τῶν πάντων μὲν πλουσίων ὑπάρχων, τύχης δ' οὐκ οὐκ ἐνδόξου, ἀλλ' ὅποιας καὶ πρὶν ὁ *Ἀπόκαυκος*. δραστήριος δ' ὅμως, καὶ δεινὸς ὁμιλῆσαι ποικίλοις πράγμασιν. ἐπεὶ τοίνυν παραπλέων τὸν τοῦ *Αἰγαίου* αἰχένα τριήρους μιᾶς ἀναγομένης πολεμίας 15 ἐπιτυχῶν, καὶ ἅμα μεγίστης δλκάδος ὁμοεθνοῦς, πρὸ τοῦ *Τενεδίου* λιμένος ἐπ' ἀγκυρῶν σαλευούσης, ὀπλισάμενος διενανμά-
- B ἤρησε τε καὶ εἶλεν ἄμφω, πολλοὺς μὲν τῶν πολεμίων ἐν τῇ ναυμαχίᾳ κτείνας, ἔστι δ' οὐς καὶ αὐτὸς τῶν οἰκείων ἀποβαλῶν· τοῦτ' αἰσχρόν τε καὶ ζημίαν σφῶν αὐτῶν οἱ ἐν τοῖς *Γαλάτου* νο- 20 μίσαντες ἐπέσχον τὴν ἐκείθεν ἐς *Βυζάντιον* σιτοπομπίαν εὐθὺς. οὐκ ἄλλοθεν ποθεν οὐσαν τὴν τοιάνδε τοῖς *Βυζαντιοῖς* ἐμπορίαν εἰδότες, ἢ παρὰ σφίσι κείσθαι, εὐ τε ἔχειν τοῦ *ζῆν* καὶ λιμῶ διακινδυνεύειν τεθνάναι. οὐ μὴν ἄλλ' ἐπὶ τούτοις καὶ ἕτερα

longius traheretur, omnisque inde spes interclusa esset externorum com-
meatum et cuiuscunque armorum auxilii; eos necessaria quaeque deficie-
bant; obrepensque intus fames grassabatur, animasque et corpora simul fla-
gellando atque ad extremam inopiam redigendo absumebat. Omni itaque
spe abiecta, dedunt se hostibus Chii ex pactione. Sed et Phocaeenses,
maritimam Ioniae oram accolentes, in eandem calamitatem inciderunt, ho-
stium classe post Chium captam ad eos statim appulsa. Haec dum gererentur,
aestas effluxit. (III.) Insequuto autumno, imperatoris triremibus in-
structis, Phaeolatus Chios ulturus in altum defertur: vir admodum dives,
non tamen illustris; eiusdem videlicet conditionis, cuius antea Apocaucus:
at idem strenuus, et quibuscunque negotiis tractandis natus. Hic Aegaei
maris fauces praetervectus solventem e portu offendit unam ex hostilibus
triremibus; item maximam ex eadem gente navim onerariam, ante Tene-
dium portum lactis ancoris fluctuantem. Arma arripit: navale praelium
conserit; et multis hostium occisis, nonnullis etiam suorum amissis, utram-
que comprehendit. Id sibi probro simul et damno esse arbitrati Galataei
statim ab frumento Byzantium advchendo abstinere, haud ignari non aliunde
Byzantiis istiusmodi mercem advenire; sed penes se esse, ut aut illi faci-
lem victum pararent, aut fame mori periclitarentur. Quin et alia insuper

προσενεγκεῖν ἠπελλουν δεινά. ὧν οὐ φέρον τὸ βλαιοῖν οἱ Βυζάν- A. C. 1846
 τιοὶ δυνάμενοι τὺς τε ναῦς ἐπηγγελλαντο ἀποδοῦναι καὶ πῦσαν Imp. Io. Pa-
 συνεκτίσαι ζημίαν, ὅποσα τῶν πραγμάτων ἐν τε τῇ ναυμαχίᾳ καὶ C
 μετὰ τὴν ναυμαχίαν ἐστέρηνται. καὶ ἐπὶ τούτοις αἱ τοιαῦται προῦ- V. 389
 βησαν σπονδαί. (Δ.) Ἦν δ' ὁμοῦ περιειδῆς ὁ Φακεωλάτος, καὶ
 φόβοις μᾶλα συνισχημένος μακροῖς, ἀπειλὰς κατ' αὐτοῦ διακη-
 ρυττόντων συγχὰ τῶν Λατίνων τὰς παλαμναιοτάτας· ὡς ἀναγ-
 κασθέντα φρουρὰν περὶ αὐτὸν ἔχειν ὀπλιτικὴν, ὅποτε τῆς οἰκίας D
 ἔμεναι βούλοιο, καὶ ὁπόσους καὶ ὅποι τοὺς περιπάτους ποιοῖτο.
 10 καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον· καὶ τὸ φθινόπωρον ἐν
 τούτοις ἐτελεύτα.

ζ. Ἡρμεῖν δ' οὐκ ἐτήν οὐδαμῆ τῆς ἀργῆς ἐκείνης τὴν βασι- E
 λίδα, οὐδ' ὀπὲ τοῦ χρόνου μαλάττειν ὀπωσιτιοῦν καὶ σβεννύειν
 τὴν φλόγα, ἦν ἡ τοῦ πατριάρχου βουλή πρὸς τὴν ἐκείνης ἀνήψε
 15 ψυχὴν, παραινῶντος καὶ πείθειν (ὡς εἴρηται πρὸ βραχέος) ἐπι-
 χειροῦντος, σπείσασθαι Καντακουζηνῶ, καὶ βεβαίαν εἰρήνην
 συνθέσθαι, πρὶν ἐς ἐσχατιὰς ὀλέθρου τὰ Ῥωμαίων ἐλληλυθέναι P. 422
 πράγματα, ἐκείνου μὲν ἐπιεικῶς ἀξιομένου, ἡμῶν δ' ὑποβρέον-
 των ἡσυχῇ καὶ μαρτυρομένων αἰ, καὶ ἐς τὸ μὴ εἶναι κινδυνερόν-
 20 των ἄρδην χωρεῖν. ταύτη τοι καὶ μελέτας ἤθροισεν ἐν τῇ ψυχῇ
 συγχὰς ἐπὶ συγχὰς, καὶ ἄλλας δῆπουθεν ἐπ' ἄλλας, παρὶ τοῦ
 πῶς καὶ τίνι τρόπῳ ῥῆστα καθελεῖ τοῦ θρόνου τὸν πατριάρχην·
 καὶ ἦν οὐδεμίαν τῶν ἄλλων εὐρεῖν ἀνυσιμωτέραν, ἢ τοὺς περὶ

20. τοι Βοῖν. pro τί.

gravia minabantur. Quae cum atrociora essent, quam ut ferro possent By-
 zantii, idcirco naves se iis reddituros promiserunt, damnumque omne disso-
 luturos, quodcumque illi sive in praelio sive post praelium passi fuissent.
 His conditionibus in concordiam reditum est. (IV.) Erat tamen Phaeo-
 latus multum anxius, et gravissimo metu tenebatur, dirissima quaeque ei
 Latinis identidem denunciabantur; ita ut ille praesidii causa milites circa
 se habere cogere, quandocumque domo vellet exire, quotiesque et quan-
 tum ambularet. Et haec quidem ita se habuerunt: atque in his exitit
 autumnus.

7. At imperatricis ira nunquam quiescebat, nec leniebatur ullo modo
 aut tandem aliquando exstinguebatur flamma illa, quam eius animo subdi-
 derat consilium a patriarcha datum; qui, ut modo diximus, monuerat et
 persuadere illi conatus erat, ut cum Cantacuzeno rediret in gratiam, ac pa-
 oem firmam faceret, antequam rei Romanae salus in extremum adduceretur,
 illo quidem multum invalescente, nobis autem sensim dilabantibus, et quo-
 tidie fatiscantibus magis, et ad nihilum prorsus rediguntur periclitantibus. Ea
 propter nevas illa subinde artes animo versare, alia atque alia agitare con-
 silia, inops quo pacto et qua ratione patriarcham pontificali sede deicere
 facillime posset. Nihil porro ex omnibus efficacius ei occurrebat, quam si

- A. M. 6355 τὸν Παλαμῶν οἰκειώσασθαι τε καὶ σφῶς κατ' ἐκείνου λαμπροῦς
 Ind. 15 B ἐς τὸ κραταιότερον ἀνθοκλίσαι, πολλὴν ἐκ πολλοῦ κατ' ἐκείνου
 τρέφοντας ἐν τῇ ψυχῇ τὴν βλάβπτουσαν ὄρμην διὰ τὴν τοῦ τό-
 μου κατάλυσιν. (B.) Ἐπεὶ δ' ἔτυχεν ἐν μιᾷ τῶν ἐντὸς βασιλείων
 εἰρκτῆ δέσμιον ἐκ πολλοῦ κατέχουσα Παλαμῶν, ὡς μὲν ἔμοιγε
 οἶεσθαι ἦν, διὰ τὴν ἐς Καντακουζηνὸν ἐκείνου φιλίαν· ὡς δὲ τὰ
 πρὸς ἐκείνης ἕμα καὶ τοῦ υἱέως ἐδήλου πεμφθέντα βασιλικῶς
 C ἐνσημασμένα γράμματα πρὸς τοὺς ἐν τῷ Ἄθῳ τῷ ὄρει μονά-
 ζοντας ἄνδρας, διὰ τὴν τῶν δογμάτων καινοτομίαν, ἦν ἐς τὴν
 τοῦ Θεοῦ παρεισενγκῶν αὐτὸς ἐκκλησίαν κυκλιῶνος καὶ ζάλης 10
 ἐπλήρωσε ταύτην μακροῦ· πρὸς ἅπαν ἤδη τὴν γνώμην περιφα-
 νῶς μετήνεγκε τὸ ἀντίπαλον, καὶ συνεργῶ κατὰ τοῦ πατριάρχου
 κέρχεται τούτῳ, καὶ πᾶσαν εὐμένειαν τούτῳ χαρίζεται, τὴν τε
 περὶ τὰ δόγματα γνώμην ἐκείνου κυροῦσα καὶ ταῖς ἐκείνου λαμ-
 D πρῶς ἀγομένη βουλαῖς, καθάπερ ὀλκάδος ἰστίου, ὁπότε βίαιός 15
 τις καὶ ῥαγδαῖος ἀνέμου καταρρέουσαι δρόμος, ἔνωθ' ἐν ποθεν ἐξ·
 V. 890 ἀρκτικῶν ἀκροτήτων καταρρέουσαι. (Γ.) Διόπερ, ὥσπερ πύλης
 πόλεως ἀνεωγνίας ἤδη τοῖς πολεμοῖς περιφανῶς, δογμάτων καὶ
 νόμων ἀνέδην εἰσεχέοντο κλύδωνες, καὶ παρῆρσιαν αἴθρις εἶχον
 εἰσαγωγῆν καινοφωνιῶν, καὶ θόρυβος ἀνὰ πᾶσαν ἐφοῖτα τὴν πό- 20
 λιν, ἀντιφθεγγομένων ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων, καὶ ὅσοι βα-
 E θείας διὰ φρονὸς ἐκαρποῦντο τὰς τῆς σοφίας αὔλακας. καὶ μά-
 χαι διὰ ταῦτα καὶ ἔριδες ἀνεφύοντο συνεχεῖς κατ' ἀλλήλων καὶ
 δι' ἀλλήλων· καὶ ἡ ὑπερηφανία τῆς κακίας ἐπὶ μέγιστον ὕψους

sibi Palamae sectatores adiungeret, eosque adversus patriarcham maiori robore palam armaret, multam iampridem in eum alentes animo malevolentiam propter Tomi sui damnationem. (II.) Cum igitur Palamam vincitum in quodam palatii carcere teneret iamdudum, eo quod, ut mihi quidem videbatur, studiosus esset ille Cantacuzeni; ut autem eae litterae declarant, quae, sigillo imperatorio munitae, ab ea et eius filio ad montis Atho monachos missae sunt propter nova dogmata, quae ille in Dei ecclesiam invexerat, turbarum exinde plenam tempestatumque maximarum; animum aperte statim transtulit ad contrariam omnino sententiam, eoque adversus patriarcham adiutorem usa est, et omnem ipsi favorem induisit; ita ut et eius de theologia opiniones confirmaret, et ipsius consiliis palam regeretur; tanquam velum in navi, cum ab extrema Arcto ventus alicunde erumpens violentus rapidusque incurrit. (III.) Itaque, quasi urbis porta nunc demum hostibus publice patefacta, insani dogmatum et institutorum fluctus effuse irrumpebant, et impunitatem rursus habebant nova opinionum commenta; ac totam urbem tumultus pervagabatur, reclamantibus episcopis et sacerdotibus, et quicumque sapientiam animo altius infixam fruebantur; pugnaeque inde et continuas altercationes ultro citroque exoriebantur: improbita-

ἀνήγε τὴν κεφαλὴν. (Δ.) Τούτων δ' οὕτως ἐχόντων, πολλὰ A. C. 1347
περὶ τῆς ἐμῆς σωτηρίας ἢ βασιλεὺς ὑπῆρχον ἀμφισβητοῦσα, καὶ τῆς Imp. Io. Pa-
ἐμῆς διὰ μελέτης ἐποιεῖτο πειρᾶσθαι γνώμης. καὶ με καὶ μὴ βου- laeol. 6
λόμενον αὐδὲς κριτὴν προσκαλεῖται, καὶ οἶόν τινα γνώμονα τῶν **F**
5 αὐτῆς τε καὶ τοῦ πατριάρχου περὶ τοῦ Παλαμῦ φιλονεικιῶν· δυοῖν
ἐν νῦν ἔχουσι θάτερον πεπραχέναι· εἰ μὲν γὰρ ὁμόφων ἐκείνη
κατὰ τοῦ πατριάρχου γενομένη, ἴλεώ τε ταύτης τυχεῖν καὶ βα-
σιλικῶν ἀπολελυμέναι χαρίτων, μικρὸν τὸ φιλότιμον κέκτημέ-
των· εἰ δ' οὖν, ἀνανεώσασθαι νῦν καὶ τὴν τῷ χρόνῳ παρεθρή-
10 κύϊαν ἤδη διὰ τὸν Γαλάτην ἐκείνον μῆριν· ἦν πάλαι καθάπερ **P. 483**
βωμὸν ἐγκαθιδρύσασα τοῖς τῆς ψυχῆς συνετηρεῖ θαλάμοις, καὶ
πάνθ' ὁμοῦ τὰ χαλεπώτατα καθ' ἡμῶν δεδρακέναι. (B.) Προσε-
ληλυθότας οὖν καὶ καθίσαντας προσειποῦσα καὶ ἀπαλωτέροις τὰ
πρῶτα πρὸς ἡμᾶς χρησαμένη τοῖς λόγοις τὰς τοῦ Παλαμῦ προ-
15 κόμιζε καινοφωνίας. καὶ ἐπειδὴ πειθομένους οὐκ εὔρισκεν, ἀλλ'
ἰσχυρῶς τῶν πατρῶν ἀντεχομένους ὄρων καὶ νόμων, καὶ ὅσα **B**
τῶν συνοδικῶν εἰσι παραδόσεων ἔγγραφα παραγγέλματα, καὶ ἡμᾶς
κάκειναι τοῦ θεοῦ προσφέροντας Παύλου· εἴ τις εὐαγγελίζοιτο (λέ-
γοντος) ὑπερόβια τῆς ἐκείνου διδασκαλίας, εἶναι ἀνάθεμα, κἂν
20 ἢ τῶν οὐρανίων τις ἀγγέλων· μηδὲ γὰρ εἶναι πρὸς ἡμῶν, ἄλλο
τι θεοῦ προτιμῶν· (παραπλήσιον γὰρ ἂν εἴη τουτὶ, ὥσπερ ἂν εἴ-
τις τῇ ἀριστερῇ χειρὶ τὴν δεξιὰν ἀποκόπτειν ἐβούλετο) ἀλλὰ πάντα
κάτω ῥιπτοῦντας πρὸς αὐτὸν μόνον βλέπειν· ἀγριαίνουσα ἤδη **C**

tis autem insolentia caput altius erectum attollebat. (IV.) Haec cum ita se haberent, multam silentium meum imperatrici dubitationem afferebat, eratque illi propositum, ut quid sentirem exploraret. Quamobrem me, tametsi nollem, denuo accessit, ut in iis litibus, quas de Palama cum patriarcha habebat, iudex essem et quasi norma quaedam: duorum illa alterum facere in animo habens; si quidem adversus patriarcham cum illa conspirarem, tum ut ego propitiam ipsam experirem, et imperatoris beneficiis cumularer perquam honorificis; sin minus, ut propter Gallum illum in me olim concepta ira, et temporis lapsu iam obsoleta, hodie suscitaretur; quam illa iam pridem, velut aram animi penetralibus infixam, religiose servabat; omni denique in me acerbitalis genere saeviretur. (V.) Praesentem itaque sedentemque alloquuta me, et mollioribus verbis initio mecum usa, novas illas Palamae opiniones protulit. Mox ubi repugnantes nos offendit, et maiorum praescriptis institutisque pertinaciter inhaerentes, itaque omnibus praeceptis, quae synodis tradita essent et scripta exstarent, simulque illa Divi Pauli verba proferentes, iubentis eum anathema esse, qui praeterquam ipse docuisset, evangelizaturus foret, etiamsi caelestium Angelorum unus is esset; nec enim officii nostri esse, aliud quidquam Deo anteferre; perinde quippe illud sit, ac si quis sinistra manu dextram amputare cupiat; sed omnibus infra habitis, in eum solum intueri oportere: tum vero illa in me

- A. M. 6855 καὶ ἡμῶν ἐωρᾶτο, καὶ πολλὴν ὠδίνουσα τὸν θυμὸν, καὶ μά-
 Ind. 15 λισθ' ὅτι καὶ τοὺς παρακαθημένους ὑπηρετοῦντας εἶχε καὶ σφό-
 δρα ἐπικροτοῦντας κολακικώτερον τρόπον. διὸ καὶ κακῶς μὲν
 ἀφίει, κρατερόν δ' ἐπὶ μῦθον ἔτελλεν, ἔγγραφον τὴν ἐμὴν ἀπαι-
 τοῦσα γνώμην ἐν τῷ αὐτίκῃ, ὡς ἂν βεβαιώτερον ἀντιλέγειν ἔχοιεν 5
 Δοί ταύτης ὁμόφρονες. (ζ'). Καὶ τοῦτ' ἔστιν, ὃ καὶ τὴν ἐμὴν
 πρὸς ἀνάγκας ἵσως ἀντιφάσεων ἤνεγκε γλώτταν, ἐνίοτε καὶ ἐνια-
 χοῦ μάλα τοι σφόδρα γενναίως ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῆς δεδομένης εὐ-
 σεβείας ἵστασθαι παραινούντος τοὺς προσιόντας, καὶ μηδ' ἄκρι-
 στιμῆς ταῖς τηνικαῦτ' ἐπιπολαζούσαις καινοφρονίαις ἐγκλίνειν, 10
 μεμνημένους τῶν εὐαγγελικῶν τε καὶ ἀποστολικῶν παραινέσεων.
 Ε καὶ ὅσα ὁ μέγας ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριος, ἕς τὰς ὁμοίας ἐμπεπτω-
 κῶς περιστάσεις τῆς ἐκκλησίας, διέξιεν· „ἡμεῖς (λέγων) οἱ καὶ
 μέχρι τῆς τυχούσης κεφαλῆς καὶ γραμμῆς τοῦ πνεύματος τὴν ἀκρι-
 βειαν ἄκοντες οὔποτε δεξόμεθα (οὐ γὰρ ὄσιον) οὐδὲ τὰς ἐλα- 15
 χίστας πρᾶξεις εἰκῆ σπουδασθῆναι τοῖς ἀναγράψασιν, καὶ μέχρι
 τοῦ παρόντος μνήμη διασωθῆναι· ἀλλ' ἴν' ἡμεῖς ἔχωμεν ὑπομνή-
 V. 391 ματα καὶ παιδεύματα τῆς τῶν ὁμοίων, εἴ ποτε συμπέσοι καιρὸς,
 F διασκέψεως· ὥστε τὰ μὲν φεύγειν, τὰ δ' αἰρεῖσθαι, οἷον κα-
 νόσι τισὶ καὶ τύποις, τοῖς προλαβοῦσιν ἐπόμνητοι παραδείγμασι.” 20
 καὶ ὅσα ὁμοίως ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τῷ περὶ πίστεως ἔφρασε
 λόγῳ, φείδεσθαι παραινῶν καὶ τῶν ὀνομάτων ἢ ῥημάτων ἐκεῖνων,
 ἃ λέξει μὲν οὐκ ἐμφέρεται τῇ θείᾳ γραφῇ, διάνοιάν γε μὴν αὐ-

offerari visa est, et multam iram parturire; idque eo maxime, quod qui as-
 sidebant ei accinerent, et immodica adulatione applauderent. Idcirco

Dimittitque superbe, additque haud mollia iussa,
 meam ut sententiam confestim scripto traderem efflagitans, quo possent fir-
 mius contradicere ei, qui cum ea sentirent. (VI.) Atque illud videlicet ne-
 cessitatis fuit, quod et me ipsum ad contradicendum impulit, cum obvius
 quosque, ut religionis sibi traditae fundamentis insisterent magno animo
 nonnunquam et alicubi hortarer, atque ut ne puncto quidem tenuis ad eas,
 quae tum gliscabant, opinionum novitates declinarent, sed ut evangelicas
 et apostolicas admonitiones reminiscerentur, et quae magnus theologiae do-
 ctor Gregorius disseruit, cum in similia religionis tempora incidisset. „Nos
 (inquit) cum accuratam Spiritus diligentiam ad quemlibet apicem, ad quam-
 libet virgulam trahamus, nunquam dederimus (neque enim fas est) vel in
 minimis actis recensendis, eorumque memoria ad praesens usque tempus
 conservanda, temere elaborasse eos, qui scripserunt; sed eo ut nos habere-
 mus monimenta et documenta, quibus in similibus rerum tractatione, si un-
 quam incideret occasio, uteremur: ita ut praeterita exempla tanquam regu-
 las et archetypos nobis proponendo, haec quidem fugeremus, illa vero eli-
 geremus”: et quae pariter magnus Basilius disputavit in ea, quam de Fide
 scripsit, oratione: parcendum monens iis quoque nominibus et verbis, quae
 in sacra Scriptura diserte quidem et expresse non exstant, vim autem eam

τὴν ἐκείνην τὴν ἐγκειμένην τῇ γραφῇ διασώζει. (Z.) Ὡσπερ δ' A. C. 1347
Imp. Io. Pa-
laeol. 6
P. 484
οὐδ' πάντων τοι ἑτάδιον εἶναι δοκεῖ δύνασθαι συνορᾶν ἀσφαλῶς τὸ δίκαιον, εἴ τις ἐν λιμένι καὶ γαλήνῃ καθήμενος ἡσυχῇ τῶν ἐν πελάγει κύμασι καὶ πνεύμασι προσταλαπωρούτων ἀγροῖσι τοὺς πόθωνος ἐξετάζειν ἐθέλοι, οὐδ' αὖ τὸ βλαῖον τοῦ χειμερίου ψύχους, εἴ τις ὥρα θέρους βούλοιο κρίνειν ὅποιον καὶ ὕσον· οὕτω καὶ εἴ τις ἀγώνων τοιοῦτων ἄπειρος ὢν, ἔπειτ' ἐξ ἡσυχίας ὁρμώμενος κρίνει τοὺς ἀγῶσι μακροῖς ἐναθλοῦντας ὑπὲρ τῆς ἀληθείας. πρόχειρον γὰρ ἔχει πρὸς λοιδορίας τὴν γλῶτταν, ὅτι μὴ πέπεικέ τις 10 ὁδῶν καὶ λέγων, μηδὲ τὸ πᾶν τῆς νίκης ἐξεργασταί· πρὸς τὴν παροῦσαν ἡσυχίαν καὶ οὐ πρὸς τὴν τότε βίαν παραμετρῶν τῶν πραγμάτων καὶ λόγων τὰ τέλη, ὡς ἔοικεν· οὐκ εἰδέναι δυνάμετος, ὡς οὐ τὴν αὐτὴν ἔχει τάξιν καὶ δύναμιν ἀγῶνος καὶ ἡσυχίας καιρὸς, καὶ χειμῶνος καὶ θέρους, καὶ πρὸς γε ἔτι λιμένος καὶ 15 διαποντίου κλύδωνος. εὐδηλον γὰρ δήπου τοῖς ὄλοις, ὡς ἀμβρομένης τῆς τῶν ἀγῶνων ὥρας συναναίρεται καὶ ἡ τῆς ἀποβάσεως ἀκριβῆς μαρτυρία καὶ τὸ προσῆκον τοῖς πράγμασι δίκαιον. ὁ δ' αὐτός μοι δοκεῖ καὶ τὸ στεφανοῦσθαι τοὺς πάλαι τῆς ἀληθείας μάρτυρας ἀναίρειν, ὅτι πάντα τὸν τῆς ἀθλήσεως ἀνύσαντες 20 διαυλον οὕτε πεπέλασι τοὺς τυράννους, οὕτε μὴ πέσαντες οὐκ ἀνείλον τὰς σφῶν κεφαλὰς, οὐδὲ τοῦ παρόντος βιαιῶς ἐξήνεγκαν βλοσ. τούτων δ' οὕτως ἐχόντων, οὐκον οὐδ' ἐμὲ λοιδορίας ὑπεύθυνον ἡγεῖσθαι δίκαιον, ὅτι καλῶς εἰπῶν ἤμισα

4. κύμασι Boiv. pro κυμάτων.

ipsam retinent, quae Scripturae inest. (VII.) Quemadmodum autem non omnino videtur ille sanum facere posse iudicium, qui, cum in portu ac tranquillitate ipse placide sedeat, eorum labores velit expendere, qui pelagi fluctibus et saevissimis ventis conficiuntur, nec de hiberni frigoris vi, is qui velit, quae et quanta sit, aestivo tempore iudicare; ita nec ille, qui eiusmodi certaminum expertus antehac ex ipso mox tranquillitatis sinu prodeat, iudicaturus de iis, qui labores pro veritate maximos pertulerint. Est enim illius lingua ad criminandum prona, eo quod agendo dicendoque non persuaseris, nec plenam victoriam reportaveris. Nimirum ille praesenti tranquillitate, non illorum temporum iniquitate, factorum dictorumque exitus metitur; nec potest intelligere, non eandem esse rationem et opportunitatem certaminis et placidae quietis, hiemis et aestatis, portus denique et saevientium pelagi fluctuum. Enimvero prorsus manifestum est, mutato contentionum tempore, incorruptum quoque de eventu testimonium et conveniens rebus iudicium tolli. Idem certe (ut mihi videtur) illis martyribus, qui veritatis testimonium olim perhibuerunt, coronam eo detraxerit, quod cum si totum patientiae curriculum confecissent, nec tyrannos ad credendum compulerint, nec iis incredulis caput praeciderint, nec vitam violento fato ademerint. Haec cum ita se habeant, nec me aequum est reprehensione dignum videri, quod quae recte dixerim, ea illi, quae contrarium

- A. M. 6855** πέπεικα τὸ τῆς γνώμης ἐκείνης ἀντίθετον· ἀλλ' ἐκείνη μέμφεσθαι
Ind. 15 δίκαιον μᾶλλον, ὅτι μοι καλῶς εἰπόντι ἤκιστα πέπεισται. τῶν
 μὲν γὰρ λόγων ἐγὼ κύριος· τῶν δὲ πράξεων ἡ δυναστεύουσα
Εχειρ. πύσης δ' ὑπέρτερον λοιδορίας τίθησι τὸ μὴ κατὰ γνώμην
 ἅμα καὶ πρὸς τὸ βέλτιστον φερομένην ὁρμὴν ἀπαντῶν. οὐ γὰρ
 πῦξ ἐνάλλεσθαι κατὰ τῶν τῆς ἀληθείας ἐχθρῶν ὃ τῆς εἰρήνης
 παραινεῖ λόγος· ἀλλ' ἡμέρω τε ἤθει καὶ πρῆμιαὶς γλώττης ἀγ-
 κάλαις αὐτοῖς προσιέναι. (H.) Οὐ μέμφεσθαι τοίνυν, ὅτι μὴ
 θαναμάζειν ἄξιον μᾶλλον, ὅτι παρὸν ἡμῖν ἐκ τοῦ ῥάστον σιγώσης
 γλώττης βασιλικὴν εὐμένειαν πρῆσθαι, μακρὸν τὸ φιλότιμον τῶν 10
F χαρίτων ὑπισχνουμένην, οὔτε κλονουμένην διάνοιαν ἐκτησάμεθα,
 καὶ ἅμα τῶν ὄρων τῆς εἰθιςμένης ἐς τὰ χρήσιμα τάξεως ἔνδον
 ἐμεινάμεν, ἀκήρατον συντηροῦντες τὸ φρόνημα τῆς ψυχῆς. οὐ
 γὰρ τοσοῦτον ἀνθρώποις ἀρέσκειν ἐκρίναμεν δεῖν, ὅσον τῷ τῶν
 ἀδῆλων ἐπόπηθαι θεῶ. οἱ μὲν γὰρ τῶν δρωμένων ἐς τοῦμφανέας κα- 15
 θίστανται μάρτυρες μόνων, οὓς καὶ παραλογίσουσθαι ἔξεστιν
 ἐνίοτε, εἴ τις τοὺς τῆς κακίας καρποὺς τοῖς τῆς ἀρετῆς ὑποτί-
P.485 θησι σχήμασί τε καὶ χρώμασι. θεὸς δ' ἐν αὐτοῖς πρὸ τῶν ἔργων
 τοῖς τῆς καρδίας κινήμασιν ἐρεῖδει τὰ τῆς ἐξετάσεως ἕχνη, καὶ τὸ
 βῆμα τῆς δίκης ἐν αὐταῖς συγκροτεῖ τῶν λογισμῶν ταῖς ἀρχαῖς· 20
 ἐνθα χώραν οὐκ ἔχει σχῆμα καὶ χρῶμα καλύπτειν, εἴ τι κακίας
 ἐκεῖ παραφύεσθαι βούλοιο βλάστημα. (Θ.) Τούτων δ' οὕτω
 συμβεβηκότων, οἴκοι λοιπὸν καθημένοις τὴν καταψηφισθεῖσιν
V. 392 ἡμῶν ἔξοριαν νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ἐπήει καταδοκεῖν. καὶ τύχ'
B ἂν εἰς ἔργον τὰ καθ' ἡμῶν μελετώμενα προῦβαινεν, εἰ μὴ Καν- 25

sentiebat, non persuaserim vera esse: sed illi potius succensendum est, quod mihi recte dicenti haudquaquam crediderit. Nam dicendi quidem potestas pene me est; facta ipsa pendent ex manu praepotentis. Ego vero ab omni longe reprehensione abssum, quatenus non successit mihi ex sententia, nec prout animo ad optima propenso cupiebam. Non enim, ut veritatis hostes pugnīs impetamus, pacis ratio suadet; sed ut blandis moribus et mitibus alloquīs eos ambiamus. (VIII.) Non est igitur criminandi, sed admirandi potius locus, quod cum ex facili possemus solo silentio imperatoriam benevolentiam redimere, praenīa magnifica proponentem, tamen et mentem immotam retinimus, et simul intra consueti officii limites perstitimus incorrupta animi moderatione. Placendum enim existimavimus non tam hominibus, quam Deo, qui occulta perspicit. Illi quippe testes existunt eorum duntaxat, quae palam fiunt, et aliquando possunt decipi, si qui fructum improbitatis obvolvunt specie et colore virtutis. Deus vero illis ipsis, qui actiones antecedunt, motibus cordis examinis sui vestigia imprimit, et iustitiae tribunal in ipsis figit cogitationum radicibus, ubi specie et fūco celeri non potest, si quis illic adnasci velit improbitatis foetus. (IX.) Haec cum ita accidissent, domi deinceps sedendo, quoad exilii damnaremur, nocta pariter et interdiu expectabamus. Et ad exitum fortassis perducta essent

τακουζηνῶ μεταξὺ Βυζάντιον ἔλειν ἐγίγνετο · ὃ δὲ καὶ λέξων εἰμι A. C. 1347
Imp. Io. Pa-
laeol. 6
σαφέστερον.

ἦ. Ἐπει γὰρ, ὡς ἔφθημεν εἰρηκότες, ἔνοπλον ἔχειν φρου- C
ρὰν συγκεχώρηται τῷ Φακεωλάτῳ, τὴν τῶν Λατίνων διὰ τὴν
5 προηγουμένην σκανδάλου πρόφασιν δεδιότι αὐθάδεια, προσε-
ληλυθέναι συνέβη τινὰς τουτοῖ, οἷς λύθρα ἔσφορτα γράμματα
ἐκ Καντακουζηνοῦ, μηχανήσασθαι τινὰ τρόπον, ὅς ἂν ῥαδίαν
ποιήσεται εἰ τὴν ἐς Βυζάντιον εἴσοδον · οἷς ἐπαγγελίαι μακρὰ
συνεπλέκοντο χρημάτων ἅμα καὶ τιμῶν · τοῖτοις οὖν προσεληλυ-
10 θόσι καὶ προσεταιρισμένοις αὐτῶν, καὶ ἀνακαλύψαι τὴν τῶν D
μελετωμένων δυνάμιν, συνάρασθαι σφισι καὶ αὐτοὺς ἐπηγγέλλετο
πάσῃ χειρὶ καὶ σπουδῇ. (B.) Καὶ δὴ λοιπὸν ἔτερον πλείω τῇ
προτέρᾳ δυνάμει προσειληφώς (ἐν ἔξουσίᾳ γὰρ ἦν αὐτῷ, πρὸς
τῆς βασιλίδος πρότερον τὸ συγκεχωρηκὸς εἰληφότε, διὰ τὴν προει-
15 λημμένην τῶν Λατίνων πρόφασιν, ὁπόσῃ ἂν εὐποροῖη φρουρὰν
ἑαυτῷ πορῆσαι) ὅλος τῶν ἔργων ἐγίγνετο. παρὰ γὰρ ἐκόντων B
τῶν συνειδότεων ταξιάρχου καὶ στρατηγοῦ φροντίδα λαβὼν ἤξιον
μὴ περὶ ὅσα διατριβὴν ἔχει χρόνιον τρίβειν τὴν σπουδὴν, ἀλλ'
εἰς τὸ τοῦ ἔργου κεφάλαιον ἐμβαλεῖν, καὶ ἐν βραχεῖ μετὰ τῆς
20 ἐνούσης ἰσχύος τὸν ὅλον ἀναρῆναι κίνδυνον · καὶ μάλιστα νῦν,
ἐρημίᾳ ἀντιπάλων ὄπλων μακροῦς ἐπιπολαζούσης ἦδη τῇ πόλει. P. 486
μηνύει τοίνυν τῷ βασιλεῖ Καντακουζηνῷ τὴν ὄλην τῆς ἐγχειρή-
σεως πρόθεσιν, ὃ πάνυ τοι πόρρω τοῦ Βυζαντίου τὰς διατριβὰς
ποιουμένην · καὶ ἅμα κελεύει, σπουδῇ παρελάσαντα σὺν ἐπιλέκτοις

ea, quae in nos deliberata fuerant, nisi interim accidisset, ut Byzantii Cantacuzenus potiretur; quod et ipsum planius statim exposuimus sumus.

8. Phaeolato, ut supra diximus, Latinorum proterviam, ob novissimam illam offensionem, pertimescenti, armatos circa se satellites habere permis- sum fuerat. Quod cum ita esset, aliqui eum adeunt, quibus clam a Cantacuzeno litterae venerant, ac in iis magnae pecuniarum simul et honorum promissiones, si qua ratio excogitaretur, qua facilis ei in urbem ingressus pateret. Hi, inquam, ad istum accedunt: eum sibi socium adiungunt: consilii sui rationem aperiant: atque eos ipse omni opera et studio adiuturum se pollicetur. (II.) Exinde priori satellitum turbae alia ampliore adiecta (poterat enim ille, data semel ab imperatrice licentia ob illam quam diximus rationem, tot adungere sibi custodes, quot ei commodum futurum es- set) totus in executione negotii erat. Volentibus ergo coniuratis ducis et praefecti munere suscepto auctor fuit, ne in eas res, quae longioris morae essent, opera insumeretur; sed ut in id, quod caput erat, statim incumberetur, et tota quamprimum alea cum ea quae aderat hominum manu iaceretur; praesertim cum magna iam esset armatorum in urbe paucitas. Quamobrem Cantacuzeno imperatori, non longissime ab urbe commoranti, totam indicat suscepti negotii rationem; et simul iubet paucis cum equitibus, iis-

- A. M. 6855 ἄλγοις ἐπιπέυσιν, ὡς μὴ κατάφωρον τοῖς ἀντιθέτοις τὸ δρᾶμα
 Ind. 15 γένοιτο, περὶ τὰ τεῖχη τῆς πόλεως ἐς ῥητὴν τινα ἐσπέραν ἡσύχοις
 Βποσὶν ἐφεδρεύειν, παραδοκοῦντα τὴν ἔνδοθεν ἀναμόχλευσιν τῶν
 πυλῶν. (Γ.) Ἄρτι δὲ περὶ πρώτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς γενομέ-
 νης, ἐν ᾗ τῆς ὥρας μάλιστα τῶν τε ἀνθρώπων οἱ πλείστοι, τὰς 5
 ἐσπερίους σβεννύοντες δᾶδας, τῇ τῶν ὑπῆρων ἡγεμονίᾳ τὸ τῶν
 V. 393 βλεφάρων ἐκδιδοῦσι στάδιον, καὶ πῦσαι τῆς πόλεως αἱ ὁδοὶ παν-
 τὸς ἐρημίαν ἔχουσιν ὄχλου, μεταπέμπεται τοὺς τε συνειδότες τῶν
 Βυζαντιῶν ἱππέων καὶ ἅμα τῶν συγγενῶν τοὺς οἰκειοτάτους,
 Καὶ ἐπὶ τούτοις τὴν πεζικὴν ἐκείνην φάλαγγα, ἣν εἰς φυλάκιον 10
 καὶ φρουρῶν εἰρήκειμεν εἶναι τάξιν αὐτῶ· ξὺν οἷς ἅπασι, πλείους
 τῶν ἑκατὸν γενομένοις, ἐς πύλην ἀπιῶν, ἣ χρυσεῖα καλεῖται,
 ταύτην τε ἀνεμόχλευσε καὶ ἅμα ἐκεῖθεν ἀρξάμενος πάσας ὁμοίως
 ἀνεπέτασε, διῶν ἄχρι τῶν βασιλείων ἐγγύς. (Δ.) Τοῦ μέντοι
 τεύχους ἐντὸς γενόμενος καὶ ὁ βασιλεὺς μετὰ τῶν οἰκείων ὄπλων, 15
 D αἵματος ἐμφυλίου παντάπασι καθαρὰν τε καὶ ἁμιγῆ τῆς προνοίας
 τὴν εἰσοδὸν διατηρησάσης, ἠρέμα τε καὶ ξὺν γε ἀνηκούσῃ τάξει
 παρήει μέχρι καὶ ἐς τὰς βασιλεῖους πύλας, ἀγαζούσης ἤδη τῆς
 ζω. ἀπαιδῆ κεκλεισμένας τε εὔρεν αὐτὰς καὶ ἅμα ἐπὶ τῶν ἐπι-
 ξεων φρουρῶν ἐθεᾶτο καὶ ὄπλα πολλέμα, ἐπὶ πόδα τε ἀνεχώρει καὶ 20
 ἀνεξέβηκε, καὶ ἀντὶ χάρακος ἄλλου καὶ στρατοπέδου ἐς τοὺς
 ἄντικρυ τῶν βασιλείων ὑψορόφους οἴκους σκηναῖσαι τε ἐξ αὐτο-
 E σκεδίου κέκρικε δεῖν τηρικᾶντα καὶ ὅ,τι χρὴ ποιεῖν διασκεψοῦσθαι.

11. πλείους posuit pro κλείουσιν, observante Boiv. 22. βασιλείων
 Boiv. pro βασιλείων.

que selectis, ne id quod agebatur adversarii deprehenderent, diligenter pro-
 gredi, et conducto vespere circum urbis muros tacito gradu insidiari, atque
 expectare, quoad portae, revulsis introrsum claustris, patefierent. (III.)
 Nocte itaque, circiter primam vigiliam, quo maxime tempore homines ple-
 rique, nocturnis facibus extinctis, oculos suos somno regendo committunt,
 cum omnino civibus vacuae sunt urbis viae omnes, accessit ille tum
 equites Byzantinos, quotquot conscii erant, tum eos cognatorum, quibus-
 cum erat illi arctissima coniunctio; tum illam praeterea peditum manum,
 quos ad custodiam et praesidium datos habuisse cum circa se diximus. Cum
 his omnibus, qui quidem plus quam centum erant, ad illam portam abiit,
 quae Aurea vocatur, eamque reserat; et inde ducto initio omnes pariter re-
 cludit, ad ipsum prope palatium. (IV.) Imperator in urbem cum suis co-
 piis intromissus (hunc autem eius ingressum divina providentia sanguinis
 omnino purum et expertem servavit) pedetentim et composite ad palatii us-
 que portas progreditur, illucescente iam aurora. Eas offendit clausas; si-
 mul summis in moenibus stantes propugnatores armaeque infesta conspicit.
 Quamobrem cessum reddit, et signa convertit. Tum pro aliis quibuscumque
 aggeribus et castris illas, quae e regione palatii sitae sunt, altas aedes
 ex tempore eligit, ac in iis interim diversari, et quod factu opus sit con-

ἦγε δ' ὁ φεβρουάριος τῆνικαῦτα τρίτην ἡμέραν τοῦ εἰσὼν ἔτους. A. C. 1847
imp. Io. Pa-
laeol. 6
καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς Καντακουζηνὸς ἐν τούτοις ἦν. (E.) Ἡ δὲ βασιλὶς Ἄννα, τῆς ἀκροπόλεως ταύτης ἐντὸς συγκλεισθεῖσα, καὶ πρὸ ὀφθαλμῶν ὀρώσα τὴν ἑαυτῆς σπουδὴν τελευτῶσαν εἰς ἀπραξίαν, οὐδ' οὕτω μεταμανθάνειν ἔγνω τὸ δέον ὀψέ γούν, καὶ ταῦτα μὴθ' ὀπλων εὐπορίαν ἐντὸς κεκτημένη, μήτε στρατιωτῶν πλῆθος εἰς φρουρὰν ἀποχωρῶν· ἀλλὰ πέμπουσα κρύφα τὸν τε δῆμον ἠρέθιζε τῶν Βυζαντιῶν κατὰ τοῦ βασιλέως, μεγάλων ἐλπιδὸν τὰς σφῶν ἐμπιπλῶν ἀκοάς· καὶ ἕμα Λατινικὰς στρατιωτῶν 10 ἐκ Γαλάτου μετεπέμπετο φάλαγγας, καὶ ὅσα ἐς βελῶν καὶ μηχανημάτων ἀντικάλων ἀρκέσουσι χρεῖαν. ζητοῦντί γε μὴν τῷ βασιλεῖ Καντακουζηνῷ, διδόναι τὴν ἀκρόπολιν μετ' εἰρήνης ἐκοῦσαν, εἰ βούλοιο κοινωνεῖν τε τῆς βασιλείας αὐτῷ καὶ μετὰ τὴν ἦτταν, καὶ ἡγεῖσθαι μετὰ τοῦ υἱέως ἐν ἅπασιν, ὅποσα τι 15 μὴν σὸν αἰδοῖ τε καὶ κόσμῳ φέροι σφίσι βασιλικῶς, ἐν τε εὐφημίαις καὶ ἀναστάσεσι καὶ καθέδραις καὶ ὅσα μετὰ τοῦ πρέποντος ἔπιτο λόγου (τοιωύτην καὶ γὰρ εἶναι τούτῳ τὴν τῆς γνώμης ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν) καὶ μὴ μάτην οὕτω τρίβειν τὸν χρόνον, καὶ τὸν ἐκ τῆς ἀλώσεως περιμένειν πρόδηλον κίνδυνον· ἡ δὲ τὴν ἀπὸ Β 20 Σκυθῶν εἰπεῖν ἀντεδίδου ῥῆσιν, ὕβρεσι τε πλύνειν τοὺς ἀγγελιαφόρους ἐκέλευεν ἐκ τοῦ τείχους καὶ μηδ' ἄκροισι ὡσι προσεῖσθαι τὰ λεγόμενα. (ζ.) Ἄρτι δὲ τῆς ἑσπέρας ἐληλυθυῖας, καὶ περὶ λόγχων ἀφὰς τῶν ἀνθρώπων ἀσχολουμένων, κατέπλευσαν ἐς αἰ-

16. ἀναστάσει em. Boiv. pro ἅμα στάσει.

siderare statuit. Erat dies ille Februarii tertius anni sexies millesimi octingentesimi quinquagesimi quinti. Et imperator quidem Cantacuzenus in eo erat. (V.) Imperatrix vero Anna, intra illam arcem conclusa, cum suos labores palam videret ad nihilum recidisse, ne sic quidem volebat sero salutem intelligere quid expediret: tametsi nec armorum intus copiam haberet, nec militum satis ad praesidium: sed missis clam hominibus et populum Byzantium in imperatorem instigabat, magnifica videlicet promissa auribus ingerens; et Latinorum militum cohortes Galata arcesebat, telorumque et machinarum quantum ad bellicum usum satis futurum esset. Quin etiam imperatori Cantacuzeno postulanti, ut arcem sponte et cum bona gratia traderet, si partiri cum eo imperium, etiam victa, et praecire cum filio vellet in iis omnibus rebus, quae honorem cum reverentia et cultu coniunctum eis pro imperatoria dignitate afferrent; nempe in acclamationibus, et quoties una consistendum aut sedendum esset; aut ubicunque rationi consentaneum foret (etenim id ipsum sibi ab initio fuisse propositum): id inquam postulanti Cantacuzeno, simulque ne ita tempus frustra tereret, neve periculum ab obsidione evidenter imminens expectaret roganti, illa Scythionum, ut aiant, responsum dabat, et probris legatos perfundi ex muro iubebat, ac ne primoribus quidem auribus dicta admitti sinebat. (VI.) Primo vespere, cum homines lucernis accendendis vacant, Galataeae trirames duae expeditae,

- A. M. 6855** γαλῶν δύο ταχυναντοῦσαι τριήρεις ἐκ τῶν Γαλάτου, πλήρεις
Ind. 15 στρατιωτῶν τε καὶ ὀπλῶν Λατινικῶν, δυοῖν θάτερον ἐν νῶ δια-
 πράξασθαι ἔχουσαι, ἢ τῇ βασιλίδι συμμάχους ἔσεσθαι, τοῦ
 πληρώματος ὄλου παρυσελθόντος ἐντὸς, ἢ παισί τε καὶ χρήμα-
 σιν ὁμοῦ συναρπάσαντας ἀπάγειν αὐτήν. ἀλλὰ τὸν ἐπίπλου ἀ-
 σθόμενοι σφῶν οἱ περὶ τὸν Καντακουζηνὸν σφᾶς τε ἀπήλασαν
 τὴν ταχιστήν, τόξα πολλὰ περιστήσαντες, καὶ τὴν ἀκρόπολιν
 ἔξωθεν τέως ἐν φυλακῇ ἐποιοῦντο, τὴν ἱκανὴν ἐπενεγκόντες στρα-
D τιάν. (Ζ.) Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι πάντες, πολιορκεῖν ἐς τὴν ὑστεραίαν
 αἰρούμενοι, καὶ τὴν τῆς νίκης κρίσιν τοῖς ὄπλοις ἐπιτρέπειν, οὐδὲν
 μάλα γέ τοι ἀρεστὰ τῷ βασιλεῖ Καντακουζηνῷ προθυμειῶσθαι
V. 394 ἐδόκουν. ἀλλὰ τὸν αὐτῷ συνήθη τρόπον κἀναυθὰ τηροῦντι, καὶ
 χωρὶς αἵματος ἐμφυλλοῦ τὰ κατὰ γνώμην τελεῖν οἰομένῳ βέλτιον
 εἶναι, καὶ δευτέραν καὶ τρίτην ἐπήει πέμπειν πρεσβείαν, καὶ ἀνα-
 Ἐμμνήσκειν τὰ πρότερα, ὅθεν τε ἤρξατο καὶ ὅποι πεπόρευται, 15
 καὶ ὅπως ἐς τοιοῦτον ταυτὶ κατηνέχθη τὸ πέρας, ἐς ὁποῖον αὐτὸς
 αἰεὶ προὔλεγε τε καὶ διεμαρτύρετο, κρύφα τε καὶ ἐς προὔπτον, καὶ
 γράφων καὶ πρεσβευόμενος. προσκαλεσόμενος οὖν τὸν τῶν Φι-
 λίππων ἀρχιδύτην, καὶ ὅσοι ξύν γε αὐτῷ πρὸ δυοῖν που τοῖν
 ἐναυτοῖν πρέσβεις πρὸς τῆς βασιλίδος Ἄννης ἐπέμφθησαν ἐς Λι-
F δυμότειχον ὄντι αὐτῶ, διεξῆει τοιάδε. (Η.) „Πάλαί μὲν ὁ κύ-
 ριος, ἀγανακτῶν ἐπὶ τῷ ἡγαπημένῳ τῶν Ἰουδαίων λαῷ, οὗς πρό-
 τερον διὰ Μωσέως τὸν νόμον διδοῦς διεμαρτύρετο, λέγων· πρόσ-
 εχε οὐρανὲ καὶ λαλήσω· καὶ ἀκούετω γῆ ῥήματα ἐκ στόματός

Latinis militibus armisque plenae, ad litus appellantur; duorum alterum facturae, sive, omnibus copiis in arcem introductis, imperatricem adiuturam, sive eandem, cum liberis simul et pecunia abreptam, illinc abducturam. Sed illorum adventum odorati ii, qui circa Cantacuzenum erant, multis arcibus circumsepto aditu, eos atatum abigunt; atque inde extra arcem, idonea militum manu admota, excubias agere incipiunt. (VII.) Ac alii quidem omnes postridie in obsidionem incumbi, et victoriam armorum iudicio permitti volebant. Imperatori autem Cantacuzeno non admodum placere videbatur id, quod illi cupiebant. Enimvero huic, suum morem tum quoque retinenti, et absque civium sanguine perficere ea quas decrevisset satius ducenti, visum est alteram et tertiam mittere legationem, et antea acta in memoriam revocare, unde scilicet coepissent, et quorsum recidissent; atque ut eo tandem deducta essent, quo ipse praedixerat, clamque et palam tam iteris quam legationibus testatus fuerat. Arceasito itaque Philipporum pontifice, et iis omnibus, qui cum illo circiter biennium ante legati ab imperatrice Anna venerant, tum cum ipse Didymotichi versaretur, in hunc modum disserit. (VIII.) „Olim Iudaeis, populo dilecto, Deus iratus; quos per Moysen iam antea, cum legem traderet, testes advocaverat his verbis: Attende caelum, et loquar; et audiat terra verba ex ore meo: eosdem

μου· τοὺς αὐτοὺς κατὰ τοῖς ἐλέγχοις τῶν ὕστερον παραβάσεων A. C. 1347
 διαμαρτύρητο, διὰ Ἡσαίου λέγων· ἄκουε οὐρανέ, καὶ ἐνωτίζου^{Imp. Io. Pa-}
 ἡ γῆ· υἱοὺς ἐγέννησα καὶ ἤψωσα, αὐτοὶ δὲ με ἠθέτησαν· καὶ^{laeol. 6}
 τὰ ἐξῆς. τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ αὐτὸς ἐγὼ τήμερον, ὑμᾶς προσ- P. 488
 βκαλεσόμενος μάρτυρας τῶν πάλοι μοι πρὸς ὑμᾶς λεχθέντων
 καὶ δι' ὑμῶν πρὸς Ἄνναν τὴν βασιλῖδα, ἀναμνήσαι τῶν εἰρημέ-
 νων ἀρτίως ἔκρινα δεῖν, καὶ πρέσβεις ὑμᾶς ἐμοὶ πρὸς ἐκείνης τότε
 πεμφθέντας πρέσβεις τοὺς αὐτοὺς ἐκέλευε πρὸς ἐμοῦ νῦν ἤδη πεμ-
 φθῆναι. ἵστε πάντως, ὅτε πρεσβεύοντες ἤκετε, ὅσα ὑμῖν εἶπον
 10 ἀπαγγεῖλαι τῇ βασιλίδι· ὡς ὁ θεὸς, δίκαιος ὢν, καὶ δίκαια κρι-
 νειν οἶδε, καὶ σὺν δίκῃ τὰς τῶν πραγμάτων ἀποβάσεις ποιῆσθαι· B
 ὃ τοίνυν σύνηθες τῷ θεῷ ποιεῖν τοῖς τε ἀδικούσιν ὁμοῦ καὶ ἀδι-
 κουμένοις, τοῦτο καὶ νῦν ἐπιβίω κατὰ τοῖς νῦν ὕψεσθαι πρά-
 γμασι. καὶ τί δεῖ πρὸς εἰδότας πάντα διεξιέναι καθ' ἕκαστα; ἵστα
 15 γὰρ ὡς, οὐ μάντις ὢν, προὔλεγον τὴν τῶν ἐμῶν ἐπιβούλων φθο-
 ρὰν καὶ τὴν ἐμὴν ἐς Βυζάντιον ταύτην εἴσοδον· ἀλλὰ πρὸς τὸν
 τῆς δίκης ἔφορον καὶ ἀκοίμητον ὀφθαλμὸν ἀφορῶν, κακείνῳ C
 προσαναρτῶν τὰς ἐμοὶ πρὸς ὑμῶν ἐπειρηγμένας ἀδίκως ἐπιεικῶς C
 συμφορὰς, ἤλπιζόν τε καὶ προὔλεγον τὰς ἐκβάσεις ἐν ὑμῖν ἀκροα-
 20 ταῖς. διὰ δὲ ταυτὰ μοι καὶ ἄξιοχρεώτερον ἔδοξεν, ὑμᾶς καὶ οὐχ
 ἑτέροισι διαμαρτύρασθαι καὶ πρέσβεις εἰσπέμψαι τῇ βασιλίδι,
 ἵνα συνελθάντες τὰ πρότερα τοῖς παροῦσι καὶ τὰ γε προειρημένα
 μετὰ τῶν ἐκβάσεων παραινέσητε τοὺς τῆς δίκης αἰδεῖσθαι θρό-

postea, quum sequentis aevi delicta argueret, per Isaiam testatus est: Audi
 caelum, et auribus percipe terra: filios genui et exaltavi; ipsi autem spre-
 verunt me, etc. Eodem modo et ipse vos hodie testes adhibeo, ac eorum,
 quae olim vobis dixi, quaeve imperatrici Annae per vos significavi, commo-
 nefaciendos esse nunc demum puto; et legatos ab ea ad me tunc missos ad
 eam iam nunc mittere decrevi. Meministis certe ea, quae, cum legati ad
 me venistis, vobis mandavi ut imperatrici renunciaretis: Deum scilicet ius-
 tum esse; proinde et iusta esse illius iudicia; et rerum eventus ab eo iuste
 ordinari: quod soleret igitur Deus rependere tam filis, qui iniuriam infer-
 rent, quam iis, qui paterentur, id et in praesentibus negotiis exhibitum iri
 sperare me. Quid porro necesse est a me singula commemorari vobis, haud
 nescientibus? Scitis quippe, me, non quia vaticinandi peritus forem, vobis
 praedixisse et eorum insidiatorum tristes exitus, et hunc meum in urbem
 ingressum: sed quia ad exploratorem et insomnem divinae Iustitiae oculum
 respicerem, et calamitates, quas mihi per summam iniuriam inferebatis, illi
 relinquere ulciscendas, ideo et spem aluisse, et vobis audientibus futuros
 rerum exitus praenunciavisse. Ea propter melius facturum esse me existi-
 mavi, si non alios, sed vosmet ipsos testarer, legatosque ad imperatricem
 mitterem, ut priora cum praesentibus et praedicta cum eventis componendo
 eam hortemini, ut Iustitiae tribunal vereatur, ac ne ultra Deo pugnet, neu

- A. M. 6855 νους, καὶ μὴ περαιτέρω Θεομαχεῖν, καὶ Θεοῦ κρίσιν δικαίαν πει-
 Ind. 15 D ρᾶσθαι συγγεῖν, καὶ τοῖς ἀδυνάτοις οὕτωςι προδήλως ἐπιχειρεῖν,
 ἐπ' ὀλέθρῳ τῶν τε παίδων καὶ ἑαυτῆς. ἐγὼ γὰρ τῆς αὐτῆς ἔχο-
 μαι γνώμης αἰεὶ· καὶ δυνάμενος ὅπλοις καὶ δυνάμεσιν ὁμοῦ τῇ
 ἀκροπόλει χειρώσασθαι τοὺς ἔνδον ἅπαντας ἐν βραχεῖ τὴν θεί-5
 λησιν οὐκ ἔχω συνάδουσαν." (Θ.) Ταῦτ' εἰπὼν προὔπεμπεν αὐ-
 E τούς. οἱ δὲ ἀπελθόντες καὶ πάντα συνείραντές τε καὶ ἀπαγγελ-
 λαντες ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς Ἄννη τῇ βασιλίδι ἤνυσαν οὐδὲν
 πλέον, ἢ ὅτι πρὸς πλείονα κακίαν ἀναφλεχθεῖσαν ἰδόντες κατε-
 πλάγησάν τε καὶ ἀνεχώρησαν. ἐπεὶ δὲ ταῦθ' ὁ βασιλεὺς ἤκηκόει, 10
 καὶ ὡς τῆς αὐτῆς αἰεὶ σκληρότητος ἡ βασιλὶς ἔχεται ἔγνω, καὶ τὴν
 αὐτὴν οἱ ταύτης λόγῳ μετὰ τῆς γνώμης τηροῦσι βαρῦτητα, καὶ
 V. 395 οὐδὲν τῶν προτέρων ἀτυχημάτων παρέσχεν αὐτῇ τὸ λυσιτελοῦν
 F ἄπλανῶς ἰδεῖν, ὥρμησε μὲν τὰ πρῶτα πολέμου νόμῳ καὶ πολιορ-
 κία δοῦναι τὴν τοῦ πράγματος ἔκβασιν· ἔπειτα ἐπέσχεν αὐθις, 15
 καὶ πρὸς τὴν ἀμείνονα τῆς πρῶτης τύχην τὸ τῶν πρακτέων
 ἀνετίθετο βούλευμα. (I.) Ἄλλ' οὐκ ἤρεσκε τοῦτο τοῖς ἀμφ' αὐ-
 τὸν στρατιώταις καὶ στρατηγοῖς. ὅθεν τῆς ὑστεραίας ἐπιούσης
 ἐν παραβύστῳ κατὰ σφᾶς αὐτοὺς αὐτοὶ ποιοῦνται συνθήκας,
 P. 489 αἰφνίδιον ἐπιθέσθαι τῇ ἀκροπόλει, πρὶν αλοθέσθαι τὸν βασιλεῦ. 20
 καὶ δὴ μικρὸν ὑστερον ἢ κατὰ μεσημβρίας εἶναι τὸν ἥλιον, τῶν
 σημείων ἀρθέτων, κύκλῳ περιστάντες οἱ μὲν τοῖς ἐκπιβόλοις
 ἐχρῶντο βέλεια· οἱ δ' ἐν χερσὶν ἀνελημμένοι πῦρ καὶ τρογῶνων
 φακέλλους ὑφῆψαν τὴν πρὸς τῷ τεμένει τῶν Βλαχερνῶν τῆς

8. Ἄννη em. Boiv. pro ἄμα.

instum Dei iudicium confundere conetur, neu denique ea, quae maiora sunt quam ut perfici possint, in liberorum et sui ipsius perniciem sic palam ag-
 grediatur. Ego enim in eadem usque persto sententia; et cum possim armis ac viribus brevi tam arcis, quam eorum omnium, qui in arce sunt, potiri, ta-
 men voluntate ab eo consilio abhorreo." (IX.) Haec fatus eos dimittit. Illi
 abeunt: omnia in unum conferunt, et a capite usque repetita imperatrici
 renunciant: nihil autem proficiunt; sed ubi eam maiori furore inflammatam
 vident, perculsi recedunt. Quod postquam imperator accepit, et Augustam
 in duritie sibi constare, eandemque tam in dictis quam in animo acerbita-
 tem retinere didicit, neque ulla priorum cladum effectum esse, ut quid ex-
 pediret certo perspiceret; statim quidem rei eventum belli legibus et ob-
 sidioni permittere voluit; mox se iterum continuit, et felicioribus clementiae
 consilia quid agere oporteret statuendum reliquit. (X.) Id iis, quos secum
 habebat, militibus et ducibus non placuit. Postera igitur die clanculum ipsi
 inter se arcem derepente adoriri, antequam imperator sentiat, constituunt:
 ac paulo post meridiem sublatis signis circumfusi alii telis missilibus rem
 agunt; alii ignem manibus praetendentes et virgultorum fasciculos eam ar-
 cis portam succendunt, quae ad Blachernarum templum spectat; statimque

ἀκροπόλεως πύλην· καὶ ἅμα εἰσέβηε τὸ πλῆθος τῶν ὀπλιτῶν. **A. C. 1347**
 κάπειδὴ τὸ παράλιον οὕτω τῆς ἀκροπόλεως μέρος ἔάλω, καὶ οἱ ^{Imp. Io. Pa-}
 στρατιῶται τὰς τῶν οἰκητόρων οὐσίας διήρπασαν, οὐ λήγειν ἔτι ^{laeol. 6} **B**
 τῆς βλαπτούσης ἐκείνης ὁρμῆς ἐνεόουν· ἀλλ' ἐμελλον ᾗδη πε-
 5 ῤῆσθαι καὶ τῶν ἀνωτέρω τῆς ἀκροπόλεως μερῶν καὶ ὄλον ἐκεῖσε
 λαμπρῶς τὸ πολέμιον πῦρ ἐνεγκεῖν. καὶ τάχ' ἂν ἀλώσεως ἔργον
 ὁμοῦ καὶ πυρὸς κάκεινα ἐγίνετο παραχρῆμα, εἰ μὴ κεκώλυκε
 πέμψας ὁ βασιλεὺς τὸ τῆς ὁρμῆς ὑπερβάλλον. καὶ ταῦτα μὲν τῆδὲ
 πη ἔσχεν. **(I.A.)** Ἡ δὲ βασιλὶς Ἄννα ἐν τοῖς μεγίστοις τῶν φό- **C**
 10 βων τὴν νύκτα πῦσαν ἐκείνην διήνεγκεν. ἅμα δ' ἔω προσκαλεσα-
 μένη τοὺς ἄμφ' αὐτὴν περὶ τῶν πρακτικῶν συνδιεσκέπετο· καὶ
 κοινῶ συνέδουκε ψηφίσματι, πέμψασθαι δεξιᾶν, οὐκ ἐπὶ τοῖς
 ἡμαρτημένοις συγγνώμην ζητεῖν (σμικροπρεπεὶς γὰρ ἐκείνη νενόμι-
 15 σται τοῦτο καὶ ἥκιστα εὐδαιμον, σκληρότητι καὶ ὀφρυῖ συντετη-
 πραγμάτων, ὑπερηφανίᾳ κεκομψευμένας μακροῦ, ὀδοῦσαι ζόν
 γε τοῖς ἄωριαν μακρὰν ἐπισυρομένοις ζητήμασιν ἄλλοις καὶ τὸ
 μὲν μοναρχεῖν ἀπήτουν, τὸ δὲ συνάρχειν ἀπελέγοντο. καὶ ἵνα μὴ
 ἐν μικροῖς μακρὸν ἀναλίσκωμεν λόγον, ἀστοχῆσασα τῶν ἀκαίρων **E**
 20 ἐκείνων ἐλπίδων, καὶ δεύσασα μὴ, ἐπὶ ζυροῦ τῶν πραγμάτων αἰω-
 ρουμένων αὐτῇ, καὶ ἄκοντος τοῦ Καντακουζηνοῦ παραπόληται **B**
 πρὸς τῶν ἄλλων, ὅσοι πρὸς αὐτῆς ἐπεπόνθεισαν τὰ ἀνήκεστα,
 πρὸς τὰς φιλανθρωπικὰς νένευκε τοῦ βασιλέως συμβάσεις, συνάρ-
 χειν ἅμα καὶ προεδρεύειν.

irrupit armata multitudo. Capta in hunc modum maritima arcis parte, di-
 reptisque habitatorum facultatibus, nondum milites impetum illum noxium
 sistere statuebant; sed erant iam iam oppugnaturi superiorem quoque arcis
 partem, totamque illuc aperte translaturi flammam hostilem. Ac fortasse
 obsidionis simul et ignis vim etiam illa pars statim experta esset, nisi im-
 petum illum immoderatum imperator, missis qui reprimerent, cohibuisset.
 Et haec quidem ita ferme se habuerunt. **(XI.)** At imperatrix Anna totam
 illam noctem maxima trepidatione traduxit. Primo autem mane, convocatis
 iis quos habebat secum, coepit quid agendum esset consultare; tum de com-
 muni omnium sententia visum est, eos mittere qui dextram iungerent, ac
 non modo delictorum veniam non petere (id enim, quia illius animo durities
 et fastus penitus inoleverant, indignum esse duxit et minime decorum) sed
 etiam magna quaedam et inaudita iurato promittenda stipulari multo cum
 fastu; ac praeter alia postulata insolentiae plena totam auctoritatem re-
 petere, partiri vero nolle. Ac ne in parvis longius immoremur, cum intem-
 pestivae illae spes irritae fuissent, verereturque illa, ne in praecipiti con-
 stitutis iam rebus suis, etiam invito Cantacuzeno aliorum manu periret, quot-
 quot ab ea gravius aliquid passi fuerant, ad benignas imperatoris conditio-
 nes descendit, ut collegam quidem eum pateretur, ipsa tamen praecederet.

A. M. 6855 9'. Καὶ ἀνοιχθέντων ἤδη τῶν βασιλείων, ἔξεχόντο κατὰ
 Ind. 15 πληθὸς οἱ δέσμοι, ὅσοι τε τῶν εἰς γεγονότων καὶ ὅσοι τῶν ἄλ-
 P. 490 λως ἐχόντων. μόνῳ δ' Ἰωάννῃ τῷ πατριάρχῃ, τῆς ἀξίας τέως
 V. 396 ἔξωσθέντι, ἔξιέναι οὐκ ἐνῆν· περὶ οὗ καὶ διαλαβεῖν ὀφείλοντας
 ἔνια, πρὶν ἐνταυθοῖ κατεληλυθέναι τοῦ λόγου, καὶ ἄκοντασ' ἡμῶς 5
 Βὸ τῶν ἄλλων σφόδρα παρέσυρεν εἰρημός. (B.) Ἐξότου γὰρ Ἄννα
 ἡ βασίλις τὴν ἑαυτῆς πρὸς Καντακουζηνὸν ἐξεπολέμωσε γνώμην,
 συνεργῶ τε ἡμεῖς καὶ πιστοτάτῳ ἐκέρητο τῷ πατριάρχῃ τούτῳ
 συμβούλῳ πρὸς ἃ πάντα κρύφα τε καὶ ἐς τοῦμφανές δρώμενα
 ἦν· καὶ νῦν μὲν αὕτη τῆς ἐκείνου γνώμης δλοσχερῶς ἐξήρτητο, 10
 νῦν δὲ τῆς ἑαυτῆς ἐξαρτώμενον εἶχεν ἐκείνον· καὶ συνελόντι φά-
 ναι, φρόνημα ἐν ἀμφοτέροις ἦν ἐν ἡμῶσι, τοῖς τε ἄλλοις δη-
 λαδῆ καὶ οἷς ὁ Παλαμῶς ἐδογματίζεε καινοτέροις καὶ ἀθήσει
 C πᾶν τῇ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ. καὶ δεῖγμα τοῦ λόγου σαφές, ἃ τοῖς
 τὸν ἡσύχιον ἐν Ἄθῳ τῷ ὄρει βίον ἀσκοῦσιν ἐπεμπεν αὕτη γράμ- 15
 ματα ζῶν γε τῷ πατριάρχῃ κατὰ τοῦ Παλαμῶ· τὰ τε οἰκεία
 ταύτης φημι καὶ ὅσα ὁ ταύτης υἱὸς Ἰωάννης ὁ βυσιλεὺς ὑπ' αὐ-
 τῆς προσταττόμενος ἔγραφεν· οἷς τὰ τε ἄλλα ἐνετέγραπτο καὶ
 δῆ καὶ ὡς ἡκιστα χροῖνι νομίζην, εἰρηκαῖς καὶ φροναῖς ἐνέχε-
 D σθαι Παλαμῶν διὰ γε δὴ τὸ Καντακουζηνῷ τὴν γνώμην τίθε- 20
 σθαι, ὅτι μὴ διὰ τὸ ζῆν οὐδενὶ κόσμῳ περιούσια Θεοτήτων
 ἀκρίστον διδάσκειν ἀπειράκις ἀπειρων ἐσμὸν, κατ' ἀλλήλων δι-
 σταμένων (εἶναι γὰρ φησι τὰς μὲν ὑπερκειμένους καὶ νοητάς· τὰς
 δ' ὑφειμένους καὶ ὁρατάς) καὶ τοιοῦτα ἅττα βλασφημοῦντα συγ-

9. Iam itaque apertis palatii portis, magno agmine effusi ruere ii, qui vincti antea tenebantur, quotquot sive nobiles sive alterius cuiuscunque conditionis erant. Uni patriarchae Ioanni, sua tum dignitate deiecto, exire non licuit: de quo, antequam nostra oratio huc processisset, quaedam discere debuimus; caeterarum autem rerum series ab eo argumento nos invitos longissime abduxit. (II.) Imperatrix Anna, ex quo animus hostilem in Cantacuzenum induerat, hoc ipso patriarcha, ad ea omnia, quae sive clam sive palam agerentur, adiutore simul et fidissimo consiliario usa fuerat: et modo quidem haec ex istius, modo iste ex huius sententia totus pendebat: atque, ut paucis absolvam, unus utriusque animus erat, tum in omnibus aliis rebus, tum adversus ea dogmata, quae Palamas nova et inusitata in sanctam Dei ecclesiam invehebat. Id certo indicio constat: nempe ex litteris, quas contra Palamam sive Anna ipsa cum patriarcha, sive matris iussu Ioannes imperator, ad montis Atho monachos scripsit: quibus litteris tum alia inerant, tum ne quis vinculis custodiisque ideo Palamam coerceri existimaret, quod is animus ad Cantacuzenum adiecisset; sed quod idem, immodeste huc illuc vagando, Divinitatum aeternarum, earumque inter se disidentium (alias enim supereminentes et intelligibiles, alias humiliores visibilesque esse dicitur) infinite infinitum examen doceret existere, et talia

χεῖν καὶ ταραττεῖν τὴν τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαν, (Γ.) Διετέλει γὰρ μὴν ἡ τοιαύτη παρ' ἀμφοτέροις ἀκμάζουσα σύμπνοια καὶ ὁμοφροσύνη, τῷ τε πατριάρχῃ δηλαδὴ καὶ τῇ βασιλίδι, πρὶν δι' ἀκριβοῦς γὰρ τῆς πείρας ἀπογνόντα τὸν πατριάρχῃ τῆς τῶν κοινῶν σωτηρίας 5πραγματίων ἄρξασθαι παραινεῖν αὐτῇ τὰ συνλοισοντα, καὶ βουλευτὴν καθίστασθαι περὶ ξυναλλαγῶν καὶ σπονδῶν πρὸς τὸν Καντακουζηνόν. ἄφ' οὗ δὲ τοιαύτην ἔγνω συμφέρον βαδίζειν ὁδόν, παραχρῆμα καθ' ἑαυτοῦ καὶ τὴν βασιλίδα ἐξέμηνε. καὶ B τοῦτ' ἦν ἀρχὴ καὶ κατὰλυσις πρώτη συμπνοίας τε καὶ ὁμοφροσύνης ἐκείνης, καὶ νόσημα, μήτε μάλαγμα μηδὲν μήτε καταδέ- 10μοιους οὐδένας παραδεχόμενον. πᾶσαν μὲν οὖν ἐκείθεν ἡ βασιλις ἐπίνοιαν στρέφουσα κατὰ τῆς τοῦ πατριάρχου καθαιρέσεως, καὶ πάντας ἐφ' ἑαυτῆς κυλλουσά τε καὶ ἀνακυκλοῦσα λογισμοῦς, οὐδὲν ἀνυσιμώτερον εὑρίσκειν ἐς τὴν τοιαύτην πρόθεσιν, πλην τοῦ 15δογματίων ἐκείνων, ὧν ἐξ ὅλης ἀπεωθεῖτο πρότερον τῆς ψυχῆς, C καὶ ἀθέσμων φωνῶν τοῖς περὶ τὸν Παλαμῶν κοινωγήσασα φίλους ἑαυτῇ καταστήσασθαι, καὶ συμμάχοις σφίσι χρῆσασθαι θερμοτέροις κατ' αὐτοῦ. (Δ.) Πρῶτον μὲν οὖν ἀπρόϊτον ὡς ἐν εἰρκτῇ τῷ οἴκῳ συγκεκλειῖσθαι τοῦτον ἐπέταττεν· ἔπειτα συνό- 20δους ἐπισκόπων νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ἤθροίζε τε καὶ ὤπλιζε κατ' αὐτοῦ. τὴν γοῦν ὑστεραίαν ὀρισμένην ποτὲ πρὸς τὴν ἐκείνου καθαιρέσιν ἀθροισθῆναι τοὺς ἐπισκόπους ἐπέσχεεν ἡ νύξ ἐκείνη, φλεγμονὴν τῷ λαμῶν δεινὴν ἐπενεγκοῦσα, θάνατον ἀπει- 25λοῦσαν πάνυ τοι σφόδρα αἰφνιδίον. καὶ ἦσαν ἐντεῦθεν ἄχρι τριῶν

A. C. 1347
 Imp. Io. Pa-
 laeol. 6
 P. 491

quaedam exsecranda proferendo Dei ecclesiam confunderet ac perturbaret. (III.) Et ea quidem voluntatum consensio et concordia non prius ambos inter, patriarcham dico et imperatricem, vigere desit, quam ille, post accuratam experientiam desperata reipublicae salute, coeperit huic ea suadere, quae profutura essent, auctorque exstitit gratiae reconciliandae et pacis cum Cantacuzeno faciendae. Ex quo autem utilius esse statuit eam sequi viam, ex eo repente in se ipsam quoque imperatricem exacerbavit. Et haec fuit mali origo ac prima labe, quae coniunctionem illam concordiamque dissolveret: hoc fuit vulnus, quod nec fomenta nec ligamina ulla admitteret. Augusta igitur omnes ex eo artes animo versare, ut patriarchae pontificatum abrogaret, omnia secum volvere ac revolvere consilia; denique ad id, quod sibi propositum erat, nihil invenire efficacius, quam si opinionum illarum et impiarum vocum, quas impensissime antea repudiarat, cum Palaemae sectatoribus demum particeps facta, amicos eos sibi redderet, et ipsis adiutoribus uteretur adversus istum acerrimis. (IV.) Primum igitur domo, tanquam carcere, ita eum includi iubet, ut a nemine adiri possit: tum pontificum coetus diu noctuque in eundem cogit et instigat: tandem episcopis edicit, ut postridie convenient ad eum gradu deliciendum. Ei vero rei moram nox attulit, inducta in fauces gravi inflammatione, quae interitum repentinum minabatur. Atque inde usque per triduum mortis terrores illam

- A. M. 6855 ἡμερῶν οἱ τοῦ θανάτου φόβοι κυκλοῦντες καὶ τὸ τῆς ψυχῆς τα-
 Ind. 15 ράττοντες λογιζόμενον. τὸ γὰρ τοῦ θεοῦ μακροθύμον ἐπέιχεν ἔτι
 τὰ τῆς τελευταίας ὁργῆς βέλη καὶ τὸν τῆς γυναικὸς ἀνεβύλλετο
 E ἄλεθρον, πλὴν ὅσον τὴν ἀπειλὴν ἐν τοιοῦτοις ἀρῶσθημασί τε
 καὶ πράγμασιν ἀμυδρῶς ἐζωγράφει, μεταμελείας καιρὸν μαινο-5
 μένη ψυχῇ παρεχόμενον. ἐπεὶ δὲ ἡ τετάρτη ῥιζὸν αὐτῆς ἐπεπράχει
 καὶ ὑπερσχεῖν παρεσκεύασε, τοὺς προτέρους αὐτῆς ἀνεκαλεῖτο
 κατὰ τοῦ πατριάρχου τρόπους, καὶ ἐς τὰ πρότερα ἐπαλινοδρόμει
 βουλευμάτα. Ἐξ μεταξὺ παρεβρόχθησαν ἡμέραι, καὶ τὴν ὑστεραίαν
 F αὐτῆς ὀρισμένη τὸς ἐπισκόπους ἐπὶ τοῖς ὁμοίοις ἐπέταττεν 10
 αὐτῆς ἀθροῖσθαι. (E.) Ἄρτι δὲ τοῦ ἡλίου τῆς γῆς ὑπερκύ-
 ψαντος, σπουδῇ ταχύνας ἤκεν αὐτῇ μοναδικὸν καὶ ἡσύχιον ἄγων
 βλον ἀνήρ, ᾧ σύνηθες φοιτῶντι συχνότερον ἀκούειν τὰς μυστι-
 κὰς τῶν λογισμῶν ἐξαγορεύσεις αὐτῆς. καὶ δέλτον ἐγχειρίζων
 ἔλεγεν αὐτῇ, πρὸ τῶν θυρῶν εὐρεῖν αὐτομάτως ἐξιόντα αὐτὸν 15
 ὀρθοτατερον, ἀγνοῶν ὅστις ὁ ῥίψας εἶη, καὶ ὅτου χάριν. τὴν γε
 P. 492 μὴν ἐγγεγραμμένα εἶχε πρῶτον μὲν ὄρκους φοικώδεις κατὰ τοῦ
 πνευματικοῦ ἐκείνου ἀνδρὸς καὶ κολάσεων δεινῶν ἀπειλὰς, ὅσαι
 ψυχῇ καὶ σώματι μακρὰν ἐπιφέρουσι καὶ ἀφόρητον τὴν δριμύτη-
 τα, εἰ βουληθεῖη διὰ δειλίαν, ἢ δι' οἰονδητίνα τρόπον, συστει- 20
 λαι καὶ ἡκιστα ἐθελῆσαι δοῦναι τῇ βασιλίδι τὴν δέλτον. ἔπειτα
 ἔστρεψε τὸ τοῦ λόγου πρόσωπον ἐς τὴν βασιλίδι· καὶ ἦν ἡ τῶν
 λεγομένων δύνამις τοιαύτη. „εἰ μὴ παύση μαχομένη καὶ πόλεμον
 B βέλτερον κατα τῶν ἱερῶν τῆς ἐκκλησίας δογματῶν, οὐκ ἂν φθά-
 νοις φθείρουσα τὴν σὴν αὐθεντίαν καὶ τὸν τῆς οἰκείας δόξης 25

circumsteterunt, et eius iudicium perturbarunt. Etenim perseverantissima Dei clementia cohibebat adhuc supremæ iræ tela, et mulieris differebat exitium; atque ad poenitendum animo furenti spatium largita his tantum incommodis et difficultatibus leviter adumbrabat poenam reservatam. Cum autem quartus dies aegram confirmasset et erexisset, suum illum priorem animum in patriarcham denuo recepit, et ad priora rursus consilia rediit. Sex intercesserant dies, cum episcopis iterum edicit, ut fisdem de rebus acturi postridie conveniant. (V.) Sole recens orto, ad eam propere accurrit vir monasticæ et tranquilliori vitæ addictus; cui illa subinde ad se ventitanti arcana conscientiæ aperire consueverat. Hic tabellam porrigit, atque se, summo mane egressum, eam ante fores casu offendisse: nescire autem, a quo et quorsum facta esset. In ea quæ legebantur, hæc erant. Primo horrendæ execrationes in virum illum religiosum, et poenarum gravissimarum denunciations (earum scilicet, quæ et animæ et corpori diuturni ac intolerandi doloris acrem sensum afferunt) si metu ille aut quacunque alia ratione deterritus supprimeret ac tradere imperatrici eam tabellam recusaret. Deinde ad ipsam imperatricem oratio convertebatur; et hæc ferme erat vis verborum. „Nisi desieris pugnare et bellum inferre sacrosanctis ecclesiæ dogmatibus, non poteris facere, quin et tuam auctorita-

ἄλθερον αὐτῆ ἐαυτῆ δημιουργοῦσα καὶ ἐξυφαίνουσα." τοῦτων αὐ- A. C. 1347
 τήκοος ἢ βασιλῆς γενοῦντα ἐχαλέπηνέ τε καὶ δεῦτερον ἀνεβρόση, Imp. Io. Pa-
 λοιδοροῦμένη σφόδρα τᾶνδρι, καὶ ἀπειλοῦσα τὰ μέγιστα τῶν δε- laeol. 6
 νῶν, εἰ τῶν βασιλείων ἔνδον ὀφθεῖη τοῦ λοιποῦ. κᾶπειτα δια-
 5 ῤῆξασα τὴν δέλιον ξὺν πολλῶ τῷ θυμῷ τὸν προκείμενον ἦει
 κατὰ τοῦ πατριάρχου σκοπόν· καὶ συνεκάλει τοὺς ἐπισκόπους,
 καὶ ὅσοι τῆς τοῦ Παλαμᾶ πατρίας ὑπῆρχον, λῆρον ἡγησαμένη τὰ C
 ἡκουσμένα. (ζ.) Ὅθεν ἀπεκλείοντο μὲν αἱ πύλαι τῶν βασιλείων
 ἄπασιν, ὅσοι τῷ πατριάρχει συνηγοροῦντες εἶεν· ἀπεκλείετο δ' ὁ
 10 πατριάρχης αὐτὸς παρῤῆσιας ἀπάσης καὶ τῆς ἐς τὴν σύνοδον V. 398
 ἐκείνην τῶν ἐπισκόπων ἀπαντήσεως. καὶ οὕτως ἐρήμη χρησάμενοι
 δίκη καθαιρέσιν ἔγγραφον ἐποιήσαντο κατ' αὐτοῦ, δι' οὐδὲν
 ἕτερον αἴτιον, ἢ ὅτι τὸν Παλαμᾶν ὁμοῦ ταῖς αὐτοῦ καινοφωνλαῖς D
 ἀναθέματι καθυπέβαλλε, καὶ τὸν ὑπὲρ ἐκείνου κατέλυε τόμον
 15 ὕστερογενέσιν ἑτέροις τόμοις. ἐκείνην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν ἐν τού-
 τοις ἢ βασιλῆς ἀνηλωκῦα περὶ δύοσιν ἡλίον τρυφῶσαν παρεῖθε
 τράπεζαν καὶ γλιδῶντα συμπόσια τοῖς ἐς τὴν τοῦ πατριάρχου κα-
 θαίρεσιν ἀγωνισαμένοις· καὶ γελωτές τινες οὐ μᾶλα εὐσχήμονες
 20 κρόττον τε καὶ ἐθῶπευον. ἄρτι δὲ περὶ τὰς τῶν ὀρνίθων ῥόδῶς E
 τῆς νυκτὸς γενομένης ἐκείνης, πάντα ἐς τοῦναντίον τὰ τῆς χα-
 ρῶς ἐκείνης ἀντίστραπται. ἐσπέρας γὰρ ἠὺλίστατο ἀγαλλλασις, καὶ
 εἰς τὸ πρῶτῳ κλαυθμός. καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον.
 (Ζ.) Τῷ δὲ βασιλεῖ Καντακουζηνῷ, τῶν βασιλείων ἐντὸς γενο-
 5. ἦαι Boiv. corr. pro εἰη.

tem labefactes, et tuae ipsa gloriae exitium confles atque moliare." His imperatrix auditis, stomachari et acutioribus exclamationibus in hominem acerbe iavehi, eique gravissimas poenas minari, si unquam in palatio posthac cernatur. Tabella deinde rupta magno cum spiritu, ea quam instituerat via patriarcham aggredi pergit: ac ea quae audierat sfocfaciens episcopos convocat, et quotquot Palamice factionis erant. (VI.) Praecluebantur itaque palatii fores illis omnibus, qui patriarchae defensionem susciperent: eratque ipsi patriarchae praecisa omnis dicendi licentia, et ad illius synodi episcopos interdictus accessus. Ita sententiam in eum absentem et inauditum scripsere, nullam aliam ob causam, nisi quod Palamam simul et ipsius nova dogmata anathemate perculisset, et scriptum pro eo Tomum posterioribus Tomis rescidisset. In his consumpto illo die, imperatrix circa solis occasum sumptuosam mensam apponit, et epulum dat lautissimum iis, qui, ut patriarcha dignitate spoliaretur, operam navaverant: ac risus quidam non adeo modesti et fabellae festivae undecunqve convivium illud adornarunt et permulserunt. At illa ipsa nocte, circa gallicinium, omnis ea laetitia in moerorem versa est. Vespere enim demorata est exultatio, et ad matutinum fletus. Et haec quidem ita se habuerunt. (VII.) Imperatori autem Cantacuzeno, palatium ingresso, locus minime idoneus erat;

- A. M. 6855 μένω, προσήκων τόπος ἤκιστα ἦν εἰς καταμονήν· καὶ ταῦτα μήπω
 Ind. 15 μηδὲ τῆς συζύγου παρούσης, ἀλλ' ἐν Διδυμοτείχῳ διατριβούσης
 F. 71. οἷς μὲν γὰρ ὑρμόττουσαν ἔχειν ἐντὴν οἰκίμασι δόλαιαν βασι-
 λεῖ, ταῦτα προκατέχουσαν οὐκ ἐξέστησεν Ἄνναν τὴν βασιλιδα
 ξύν γε τῷ παιδί καὶ βασιλεῖ Ἰωάννῃ, οὐδ' ἐμποδῶν ἐγγύονε τήν⁵
 προτέραυ σφῶς ἐν τούτοις ἔχειν ἀνάπανσιν· ἀλλ' ὥσπερ σφίσι
 τῶν βασιλικῶν πρωτείων ἐξεκεχωρήκει λαμπρῶς ἐν τε καθέδραις
 καὶ εὐφημiais, οὕτω καὶ ταῖς οἰκήσεσιν ἐπεπράξει. αὐτὸς δ' ἐν
 P. 498 τοῖς περὶ τὸν Ἀλεξίου τοῦ πάλαι μέγιστον τρίκλινον ἐρειπίοις μῦλ-
 λον ἢ οἰκήμασιν εἰπεῖν δέδωκε φέρων οἰκεῖν ἑαυτόν. (H.) Ἰωάν-
 νην γε μὴν τὸν πατριάρχην, δέσμιον τηρικαῦτα παρόντα τοῖς
 βασιλείοις ἔρων, οὐδὲ μιᾶς ἤξιωσε προσαγορεύσεως. διώκτην
 γὰρ αὐτοῦ καταστάντα, καὶ θερμόν ἐξ ἀρχῆς πολέμιον, οὐτ'
 εὖ τι δρῶν εἶχε, τῆς καρδίας ἤκιστα προθυμυμένης ὁμολῶν πρυ-
 τανεύειν οὐδέν· οὐτ' αὖ τοῖς αὐτοῦ κωκοῖς κακὰ προστιθέται κέ-
 15 Βκρικεν ἔτερα δεῖν· πλὴν ὅτι ταῖς τοῦ Παλαμῦ πειθόμενος εἰση-
 γήσει τῇ τε τῆς ἐπισκοπῆς καθαιρέσει προσεπῆγε καθαιρέσιν
 καὶ ἅμα ἐν τῇ τοῦ θελοῦ Βασιλεῖον μονῇ προστεταχῶς ἀπενεχθῆ-
 ναι τέως ἐς Διδυμοτείχον ἐκεῖθεν ἐξόριστον μετ' ἄλλον αὐτὸν
 ἐπεπόμφει. (Θ.) Καὶ ταυτὶ μὲν, ἰδίας καὶ πολυτελεστέρως δεό-
 20 μενα πραγματείας, κεφαλαιώδως πως ἡμεῖς καὶ σφόδρα τοι πε-
 Cφεισμένως οὕτως διέξηληλύθειμεν, πλείσταις ἄλλαις διεξιέναι
 λόγοις ἀφθονωτέροις τὰς ὑποθέσεις γλώτταις παραχωροῦντες,
 καὶ ἄλλοτ' ἄλλαις ἕλ πρηνταχόθεν εἰς ἓνα τινὰ συγκεκορημένον

17. Post καθαιρέσει Boivino excidisse videtur τὴν τῆς ἱερωσύνης.

in quo habitaret; idque, etsi nondum adesset uxor, sed adhuc Didymotichi commoraretur. In qua enim aedium parte versari imperatorem conveniens erat, ab ea imperatricem Annam haud movit, quae cum filio Ioanne imperatore ibi habitare occupaverat; neque impediit, quo minus ii sedem illic ut antea haberent. Sed ut imperatoris praerogativis aperte iis cesserat, tam in sessionibus quam in acclamationibus, ita et in ipsis habitationibus cessit. Ipse vero ad illas, quae circa maximum Alexii veteris triclinium occurrunt, ruinas potius quam aedes se contulit et habitatum ivit. (VIII.) Ioannem autem patriarcham, qui tum in palatio vinculis adestabat, obvium cum habuisset, nulla allocutione dignatus est. Ei enim, qui se persequi instituisset, et ab initio hostis acerrimus exstitisset, nec poterat benefacere, voluntate minime propensa ad benigne consulendum; nec illius malis alia addere mala visum est: nisi quod suadenti Palamae obsequutus episcopalem dignitatem iterato illi ademit, et cum in Divi Basilii monasterium interim transferri eum iussisset, Didymotichum inde paulo post exulatum misit. (IX.) Et haec quidem, tametsi peculiari fusiorique expositione egebant, summatum quodammodo nos ieiuniusque percurrimus; aliis videlicet bene multis, ad eundem finem quotidie et undecunque tendentibus, eadem argumenta copio-

ἐχούσαις δρόμον τὸ πέρας· οἷς ἐντυγχάνειν τέ ἐστι ῥῆστα τοῖς
 βουλομένοις καὶ ἅμα τὸ πολύχρον τε καὶ ποικίλον τῶν ὑποθέ-
 σεων ἀκριβέστερον ἐκμανθάνειν. τούτων δ' οὕτως ἐχόντων, ἐξέ-
 σται λοιπὸν ἐπανοῦσι τῶν τῆς ἱστορίας ἡμῶν ἐκείνων ἔχουσαι πά-
 5 λιν ὁμοίως εἰρμῶν, ἀκείθεν τῆς τῶν ἐξῆς ἀφηγήσεως ἄρχουσαι,
 τὰ πλείω συντομίας εἴνεκα τῶν μεταξὺ, καὶ ἕσα πλείστοις ἄλλοις
 ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ ἐστὶν εἰρημένα, παραλιμπάνοντας.

ί. Ἐπεὶ γὰρ τοῖς περὶ τὸν Παλαμῶν τὸ σπουδαζόμενον ἔπαν **D**
 ἦν, αἰεὶ συνιστᾶν καὶ ἐποικοδομεῖν τὰς σφῶν αὐτῶν καινοφωνίας, **V. 899**
 10 πόρρωθεν τε καὶ ἐγγύθεν, ἔπειθ' ὑποβόλοντα μὲν πρὸς τὸ ἀδο-
 ξότερον τὰ τῶν Βυζαντιῶν ἐώρων πράγματα, τὰ δὲ τοῦ Καντα-
 κουζηνοῦ πρὸς τὸ ἐπικρατέστερον ἀνιόντα, Ἄνναν μὲν ἐς προῦ-
 πτον αὐτοὶ καὶ λαμπρῶς ἐθώπεον τὴν βασιλίδαν, διὰ τε τῶν
 αὐτῇ προσφωκωμένων ἀρχόντων καὶ ὅσον τὴν βασιλείον ἐπλήρου
 15 γυναικωνίτιν πλήθος, ἵνα δὴ συναγωνιζομένην ἔχοιεν σφισιν αὐ-
 τὴν ἅμα τοῖς ἀμφ' αὐτὴν ἔπασιν· εἶχον γὰρ εὐφρῶς ὑποδρα-
 μεῖν καὶ ἀναμοχλεῦσαι ῥῆστα γνώμας ἀνθρώπων, τοῦ ποτηροῦ **P. 494**
 παραθήγοντος πνεύματος· λάθρα δὲ γραφαῖς καὶ πολυτρόποις
 μηχαναῖς τῷ Καντακουζηνῷ συνεκρότου, πόρρωθεν καὶ αὐτὸν
 20 ἐς τὰς οἰκείας καινοφωνίας μεθελκοντές τε καὶ ἀρμοζόμενοι. διὸ
 καὶ τοῖς προδιδοῦσιν αὐτοὶ συνήρουν τὰ κράτιστα ἐς τὴν τοῦ
 Καντακουζηνοῦ πρὸς Βυζάντιον εἴσοδον. καὶ οὕτωςι λοιπὸν ἐξαν-
 δραποδισαμένοις ἐκείνου τὴν γνώμην ἔπασαν μικρόν τι τὸ κω-
 λῶν ἔπαν ἐνομιζέτο, καὶ μόγις μέγα, φέρειν καὶ ἄγειν Καντα-**B**

sius explicanda relinquentes: ad quos volenti cuique facillimum est acce-
 dere, ut ex iis rerum copia et varietas cumulatius percipiatur. Quae cum
 ita sint, licebit iam nobis, ad institutum reversis, eandem illam rursus per-
 sequi seriem historiae, et eorum quae sequuta sunt ordiri inde narrationem;
 ita tamen ut pleraque interiecta, et quaecunque ab aliis sive privatim sive
 publice commemorata sunt, compendii causa omittamus.

10. Cum omnino studerent Palamae sectatores nova commenta usque
 stabilire et extruere, atque id unum tam e longinquo quam e proximo spe-
 ctarent; iidemque res Byzantium ruere in peius, Cantacuzenum vero mag-
 nis ac magis invalescere animadvertent; Annam quidem imperatricem pal-
 am et clare, tum ipsi per se, tum per viros principes illi maxime coniu-
 ctos, ac per omnem aulicarum mulierum turbam, adulabantur; ut et eam,
 et eos omnes, qui ad eam se adiunxerant, conciliarent sibi adiutores: erat
 enim ipsis promptum, instigante malo genio, circumvenire et labefactare
 hominum mentes: clanculum autem scriptis variisque artibus Cantacuzeno
 favebant, quo videlicet ipsum quoque ad nova dogmata e longinquo trahe-
 rent atque formarent. Itaque et proditoribus operam ipsi impensissimam
 navabant, ut Cantacuzenus Byzantium ingrederetur. Atque ita porro man-
 cipata sibi penitus illius voluntate, leve iam esse videbatur quidquid obsta-
 bat, et Cantacuzenum quoquoersus pro libitu ferre atque agere, postquam

A. M. 6856 *κουζηνόν εις ἅπαν τὸ σφίσι βουλόμενον, ἀφ' οὗ τὸ βασιλειον ἐς
Ind. 15 τὸ ἐντελὲς περιεζῶσθαι ξυνεβῆναι κράτος. (B.) Δόξαν οὖν ἐς
τοὺς ἰδίους τῷ Παλαμῷ τρόπους ἀνσιμώτατον δυοῖν πεπραχέ-
ναι θύτερον ἢ ἑαυτὸν, εἰ δυνηθεῖη, τοῖς πατριαρχικοῖς ἐγκα-
θιδρῦσαι θρόνοις, ἢ γοῦν τῆς φατριας τό γε δεύτερον ἕνα δυτι-5
νοῦν· ἐπειδήπερ αὐτῷ μὲν ἦκιστα κατὰ σκοπὸν ἐχώρει τὸ πρῶγμα,
Cάντισενεργεῖν Ἰσιδώρον ἐξεγένετο, ὃς Μονεμβουσίας μὲν ἐνήφιστο
πρότερον· ἔπειτα διὰ τὸ ταῖς τοῦ Παλαμῷ καὶ αὐτὸν ἄλλοκεσθαι
καινοφωνίας καθήρηται τε καὶ τῆς ἱερᾶς ἀφώρισται κοιτωνίας·
δι' ὃν δὴ καὶ πατριαρχεύσαντα νῦν τὸ τῆς ἐκκλησίας εὐθὺς ἐβ-10
ράγη σύστημα. (Γ.) Καὶ πρῶτον μὲν τῶν ἐπισκόπων οἱ πλείους
ἐς τὸ τῶν θείων ἀποστόλων ἀθροισθέντες τέμενος, δεύτερον δ'
D ἐς τὴν Στεφάνου τοῦ θείου πρωτομάρτυρος μοῖν, αὐτὸν τε Ἰσι-
δώρον καὶ ὄσοι ὁμόφρονες εἰεν ἀναθέματι κανονικῷ καθυπέ-
βαλλον, καὶ ἅμα τὴν ψῆφον ὑπογραφαῖς ἰδίαις κυρώσαντες παθ-15
ρήσια σφίσι ἐπεπόμφισαν. ἐφ' οἷς ἀχθεσθέντες σφόδρα τὸν
βουσιλέως θυμὸν ὀξύνουσι κατ' αὐτῶν. κἀνεῦθεν τοῖς μὲν παρα-
θεωρεῖσθαι ξυνέβαινε, κἀξ ἐνδόξων ἀδόξοις καθίστασθαι, κἀξ
εὐπόρων αὖ αἰφνίδιον ἀπόροις· τοῖς δ' ὑπεροροις γίνεσθαι τῆς
Eμεγάλης πόλεως, οἷς μὲν ἐκοῦσιν, οἷς δ' οὐ. (Δ.) Καὶ τὰ ἐπὶ 20
τούτοις ἔστι διηγουμένων ἐτέρων ἀκούειν πλατύτερον· ὅπως μὲν
ἄλλος ἄλλοθι διεσπάρησαν ἅπαντες, καὶ ἀπερῆφθησαν μετὰ τῆς
παρῆφθας καὶ τῶν ἐλέγχων· ὅπως δ' αὖ τῶν πανταχῆ θαλάσσης
V. 400 τε καὶ γῆς ὀρθοδόξων ἐς Βυζάντιον συχρὰ ἐσεφοῖτα γράμματα,*

is plenissimam auctoritatem imperatoriam induit, vix ab iis magnam puta-
batur. (II.) Ac Palamas quidem sic statuebat, conducere admodum ratio-
nibus suis, duorum alterum effici; ut aut se ipsum, si posset, sedi patriar-
chali imponeret; aut quemvis saltem e suis sectatoribus. Quia igitur ipsi
pro se agentī minime ex sententia succedebat, idcirco Isidorum promovē-
dum duxit. Hic Monembasias electus antehac episcopus mox novorum Pa-
lamae errorum cum et ipse convictus fuisset, deiectus dignitate fuerat, et
a sacra communione segregatus. Eodem nunc patriarchatum obtinente, scis-
mus est statim ecclesiae corpus. (III.) Atque episcopi plerique, cum in
sanctorum Apostolorum aedem primum, deinde in Divi Stephani Protomar-
tyris monasterium convenissent, canonico anathemate Isidorum, et quotquot
illi assentirentur, perculerunt. Deinde decretum, propriis subscriptionibus
confirmatum, confidenter illis miserunt. Quod illi aegre admodum ferentes
imperatoris animum in hos stimulant: eoque factum, ut horum alii despice-
rentur, et ex illustribus obscuri, ex opulentis inopes statim existerent; alii
magna urbe exularent, volentes quidam, nonnulli invitī. (IV.) Quae deinde
gesta sunt, ea ab aliis narrata fusius accipere est: ut nempe omnes alius
alio dispersi sint et eiecti, sua cum dicendi libertate suisque crimina-
tionibus; ut rursus ab orthodoxis, ubique maris et terrarum degentibus,
frequentes litterae Byzantium ventitarent, zeli divini plenae, quae Palamam

ζήλου θείου μεσῶ, περιφανῆ παραπειθόντων ἀναθέματι Παλα- A. C. 1347
 μῶν ὁμοῦ καὶ Ἰσιδώρον, καὶ ὅσοι ὁμόφρονες ἔκ τε Ἀντιοχέων ^{Imp. Io. Pa-}
 φημι καὶ Ἀλεξανδρέων καὶ ἅμα Τραπεζουντίων ἐπισκόπων καὶ ^{laeol. 6}
 πρεσβυτέρων· ἔκ τε Κυπρίων ὁμοῦ καὶ Ῥοδίων καὶ ὀρθοδόξων
 5 προσοίκων· ἔκ τε Μυσῶν καὶ Τριβαλλῶν, καὶ ὅσοι τοῖς τῶν
 θείων πατέρων ὄροις ἐμμένειν μακρῶ παρειλήφασαν ἐθισμῶ, καὶ
 μηδὲν τι νεώτερον δέχασθαι παρ' οὐδενὸς τῶν ἀπάντων, κἄν ἀγ-
 γέλων τις ἔξ οὐρανοῦ κομιζῇ.

ια'. Ἡμεῖς δ' ἐς τοσοῦτον ἤκομεν τοῦ παρενεχθῆναι λαθεῖν P. 495
 10 τῶ πολυειδεῖ καὶ ποικίλῳ τῶν ὑποθέσεων, ὥσθ' ἂ παρῆται δο-
 κεῖν εἶναι τὰ καιριώτερα. τὰ δέ ἐστιν, ὅπως τε ἐκάτερος ἐκατέρῳ
 χορηγῶ καὶ ταμίῳ τοῦ ἀξιώματος ἐχρήσατο· Καντακουζηνῶ μὲν
 Ἰσιδώρος τῆς πατριαρχίας, Καντακουζηνὸς δ' Ἰσιδώρῳ τῆς βα-
 15 σιλείας τὸ δεύτερον. ἧ γὰρ ἐν Διδυμοτείχῳ πρὶν ἀναγόρευσις τὸ
 τὰ τοιαῦτα συμπέπτωκε κατὰ τὸν ἐν Βλαχέρναις θεῖον νεῶν. τὸ
 γὰρ θαῦμα τῆς οἰκουμένης ἐκεῖνο, τὸ μέγα λέγω καὶ περιβόητον
 τῆς τοῦ θεοῦ Σοφίας τέμενος, ἀφ' οὗ τὸ μέρος ἐκεῖνο καθήρη-
 20 εῖχε τοιαύταις ἑορταῖς διακονεῖσθαι καὶ πανηγύρεσιν. μὴ οὖν
 πρὸς τοσοῦτον οὗτος ἀποχρῶν πληθὸς πνιγρὸν τι χωρίον ἐδό-
 κει καὶ ἄτερπός. τοῦ γὰρ δημοσίου βήματος ἐκείνου μήκος ἀνά- C
 λογον ἔχειν ἀπαιτουμένον τῷ τε ὕψει καὶ πλάτει, ἐφ' οὗ τοὺς

4. καὶ ante ὀρθοδόξ. add. Bolv.

simul et Isidorum, et omnes eorum fautores, apertis execrationibus prose-
 quebantur, ab Antiochensibus dico, et Alexandrinis, Trapezuntis quoque tam
 episcopis quam presbyteris; item ab Cypriis, Rhodiisque, et orthodoxis ad-
 iacentibus; nec non Mysis et Triballis, et quicumque sanctorum Patrum in-
 haerere praescriptis, ac nihil quidquam novi ab quocunq; allatum admit-
 tere, vel si id ab Angelo afferretur, tradito iam inde antiquitus more in-
 stituerant.

11. Sed nos argumentorum copia et varietate eo usque sensim abrepti
 sumus, ut ea omissa sint, quae potiora videntur existisse; nempe ut alter
 alterum auctorem habuerit et architectum dignitatis, Cantacuzenum quidem
 Isidorus patriarchicae, Isidorum vero Cantacuzenus imperatoriae, secundo
 delatae. Quae enim celebratio Didymotichij peracta fuerat, ea Palamitis
 completa minime videbatur. (II.) Isthac vero in templo Blachernensi per-
 fecta est. Etenim illud orbis miraculum, magnum inquam illud et omnium
 sermone celebratissimum S. Sophiae templum, ex quo pars eius eversa erat,
 eo redactum (proh dolor!), ut nulli esset usui, minime erat opportunum
 eiusmodi festis ac celebratibus apparandis. Hoc vero tantam multitudi-
 nem capere hand poterat; adeoque arctior locus et insuavior videbatur.
 Nam cum publicus ille suggestus, cui imperatorios thronos imponi oportebat,
 eam exigeret longitudinem, quae et altitudini et latitudini responde-

- A. M. 6855 βασιλικὸς ἔδει τεθῆναι θρόνους, ἔχρῃν ἰκατέρωθεν τὴν προσήκουσαν ἔχειν εὐρυχωρίαν καὶ τοὺς τοῦ θεραπευτικοῦ τάγματος, ὁπότε δεήσειεν· ὡς εἶναι βραχὺ λοιπὸν τὸ λειπόμενον τοῦ νεῶ πρὸς ὑποδοχὴν διαφόρων ὄχλων. ὁμως ἐφαμίλλου τῷ μεγίστῳ θείῳ ἐκείνῳ τεμένει τῶν πάντων ὄντος οὐδενός, ὁ δεύτερος ἐξ 5
- D ἀνάγκης ἔδοξε πλοῦς εἰς τὴν χρεῖαν αὐτός. (Γ.) Καὶ ἦσαν οἱ τοὺς βασιλικὸς τηρικαῦτα θρόνους πληροῦντες ἐκείνους δυοῖν τε βασιλέων ὁμωνύμων ὁμοφροσύνη καὶ ἅμα βασιλλίδες τρεῖς, Ἄννα τε καὶ Εἰρήνη ἢ Καντακουζηνὴ μετὰ τῆς θυγατρὸς Ἑλένης. τούτων δ' οὕτω τετελεσμένων, περὶ δεκάτην ὥραν που τῆς 10
- V. 401 πρώτης καὶ εἰκοστῆς τοῦ μαίτου ἵππων εὐθὺς ἐπιβάντες, ὡς εἰχον, μετὰ τῶν βασιλικῶν ἐνδυμάτων ἐκείνων ἦγον εἰς τὸ πάλαιον. 401
- V. 401 καὶ τὴν συνήθη πεποιηκότας ἐμφάνειαν ἀπ' ὑψηλοῦ τοῦ βήματος εἶτα κατήσαν, καὶ τράπεζαν παρετίθεισαν, ἐπὶ πέντε
- P. 496 θρόνων αὐθις καθίσαντες. (Δ.) Τοσαύτη δὲ πενία κατέχετο τὰ 15
- P. 496 βασιλεια τηρικαῦτα, ὥστ' οὐδὲν ἦν τῶν τρυβλίων καὶ ἐκπωμάτων ἐκεῖ χρυσοῦν ἢ ἀργυροῦν· ἀλλ' ἕνια μὲν καττιτέρινα, τὰ δ' ἄλλα πάντα κεραμεῦ καὶ ὀστράκινα. ἐξ ὧν ἔξεστι συνίεναι τοῖς ὅσοι μὴ ἀδαεῖς τῶν τοιούτων καὶ περὶ τῶν ἄλλως ὀφειλομένων, ὁπόσα μὴ κατὰ τὸ εἶδος τελεῖσθαι ξυνέβαινε, τῷ τῆς ἐνδείας βιαίῳ τῶν 20
- P. 496 τότε τυραννομένων πραγμάτων καὶ λόγων καὶ ἐγχειρημάτων. ἐῷ
- P. 496 Βγὰρ λέγειν, ὅτι καὶ τὰ βασιλικά τῆς ἐορτῆς ἐκείνης διαδήματά τε καὶ περιβλήματα, ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον, χρυσοῦ μὲν εἶχον τὴν φαντασίαν καὶ λίθων δῆθεν πολυτιμῆτων· τὰ δ' ἦν ἐκείνα μὲν

rot, necesse etiam erat utrinque spatium satis amplum diaconis patere ad sedendum, ubi opus futurum esset; ita ut templi reliqua pars angustior iam foret, quam ut posset capere variam hominum multitudinem. Tamen cum ex omnibus templis nullum esset, quod maximo illi posset aequiparari, altero hoc velut subsidiario uti necesse visum est. (III.) Erant autem ii, qui sedilia illa imperatoria tunc tenebant, cognomines et socii duo imperatores; item tres imperatrices, Anna et Irene Cantacuzena cum filia Helena. Quae cum ita essent, primo et vigesimo Maii die, circa decimam horam, concensis statim equis, ita ut erant, cum imperatoris illis insignibus, venire ad palatium. Cumque ibi de more spectandos se ex alto suggestu exhibuissent, mox descenderunt, ac mensa apposita, rursus in quinque sedilibus consedere. (IV.) Tanta porro tunc laborabat inopia palatium, ut in lancibus et poculis nihil ibi esset aurei aut argentei; sed stannea quidem nonnulla, caetera vero omnia fictilia et testacea essent. Ex his quilibet, earum rerum non rudis, caetera quoque aliunde requisita, nec ita ut par erat perfecta (tyrannica quippe inopiae vi in factis, in dictis, in consiliis, tum temporis dominante) facile intellecturus est. Nam illa quidem dicere omitto, ut et ipsa in ea solennitate diademata et vestimenta, maxima ex parte, auri quidem speciem haberent et gemmarum pretiosissimarum; con-

ἀπὸ σκόντους, ὅποσα χρυσὸς ἐπιχρῶζει πρὸς τὴν τῶν σκυτίων Ἀ. C. 1347
 ἐνίστε χρεῖαν· ταῦτα δ' ἐξ ὕλων, παντοδαπὴν ἐχόντων χρυοῖαν Imp. Io. Pa-
 πρὸς τὸ διαυγές. ἦσαν δ' οὗ καὶ σποράδην εἰπεῖν εὐκοσμίαν ἔχον- laeol. 6
 τες ἀλθροῦσαν λίθοι πολυτελεῖς καὶ μαργάρων στυλπνότης,
 5 οὐκ ἀπατώσα τὰς ὄψεις· οὕτως ἐρῆει καὶ σφόδρα ἔσθη καὶ κα- C
 τηρέθη τὰ τῆς ἀρχαίας ἐκείνης εὐδαιμονίας τε καὶ λαμπρότητος
 τῶν Ῥωμαϊκῶν πραγμάτων· ὡς νῦν γε μηδ' ἄνευ αἰσχύνῃς ἔχειν
 ἡμῶς ἐκτιθέναι τὴν τῶν τοιούτων ἀφήγησιν. (E.) Αἰτίαι δ' ἦσαν
 τῆς τοιαύτης καταφορῆς τε καὶ κακοδαιμονίας· πρώτη μὲν, ἡ
 10 τῶν ἐμφυλίων στάσεων φορὰ τε καὶ σύγχυσις· ἡ ῥάστι μὲν ἡ τῶν
 ὄντων ἦν χρηματικῶν εἰσόδων ἀνατροπή· ῥάστι δ' ἡ τῆς οὐκ
 οὔσης δαπάνης εὐρεσις καὶ ἐπίνοια· δευτέρα δὲ καὶ τελευταία, D
 τὸ φιλάργυρόν τε καὶ χρυσομανὲς τῆς γνώμης τῆς τε βασιλίδος
 Ἄννης καὶ Ἀλεξίου τοῦ Ἀποκαύκου· οἷς ἡ τοῦ στρατεύεσθαι
 15 χρεῖα κατὰ τοῦ Καντακουζηνοῦ, πρόβασιν παρασχούσα πλουτεῖν
 κακοτρόπως, ὅλαις ἐξαντλεῖν ἐπινενόηται χερσὶ τὰ ἐκ πολλοῦ τοῖς
 βασιλικοῖς ταμείοις ἐντεθραυρισμένῳ πολυτελεῖ κεμήλια. προσ-
 ποιούμενοι γὰρ ἑτέροις πιπράσκουσιν τὰ μὲν αὐτῶν αὐτοὶ κατ' E
 ἐκλογὴν ἐσφετερίζοντο λάθρῳ· τὰ δ' αὐτοὶ ἑαυτοῖς ἐπιπράσκον,
 20 πᾶν τοι εὐωνον, καὶ ὅποια βουλομένοι σφίσιν ἦν, τὴν προῦσιν
 ποιούμενοι. ἦν δ' ὁμοῦ καὶ ἐξεπίτηδες τὸ γινόμενον, ὡς αὐτοῖς
 ἐνίστε ἐκλαλούμενον ἦν· ἔν' εἰ τύχοι παρεληφῶς τὴν βασιλειον
 ἀρχὴν ἐς Βυζάντιον εἰσεληλυθῶς ὁ Καντακουζηνός, μὴ εἶναι οἱ
 χρημάτων εὐπορίαν, δι' ἧν τοῖς ἡγεμόσιν ἰσχύς κατ' ἐχθρῶν

starent autem illa corio, qualia nonnunquam insurantur ad coriariorum
 usum; haec vitro, omnigenis coloribus perlucente. Erat tamen alicubi, sed
 sparsim, sincerus pretiosorum lapidum nitor, et is, qui oculos non deciperet,
 margaritarum felgor. Adeo dilapsa erat penitusque extincta et pe-
 sumdata vetus illa rei Romanae fortuna et magnificentia, ut ne nunc qui-
 dem sine pudore earum narrationem edere possimus. (V.) Cur au-
 tem adeo res perditae et afflictae essent, hae causae erant. Prima, civi-
 lium dissidiorum tumultus et caeca perturbatio; cui facillimum fuit et id quod
 rei pecuniariae erat effundere, et eos sumptus comminisci atque excogitare,
 qui nulli erant. Altera, eademque ultima, avaricia et auri amore furens
 animus Annae imperatricis Alexique Apocauci; quibus belli Cantacuzeno
 inferendi necessitas occasionem praebens perperam ditescendi ideo excogitata
 est, ut plenae manibus illas gazas haurirent, quae in imperatoris
 thesauris iam pridem erant repositae. Aliis enim vendere simulan-
 tes nonnulla, delectu habito, in rem suam convertebant; quaedam ipsi sibi
 vili admodum pretio, et ut libitum erat, vendebant. Id tamen et consulto
 fiebat, ut ad ipsis temere aliquando vulgatum: ne videlicet Cantacuzeno,
 si forte is Byzantium ingressus rerum potiretur, parata esset copia pecu-
 niarum, unde et principibus vires ad debellandos hostes suppetunt, et or-

A. M. 6855 περιγίνεται καὶ κόσμος τῇ ἀρχῇ δημιουργεῖται· ἀναλογίαν γὰρ

Ind. 15

ἔχειν βίβη παντὶ τὰ χρήματα, καὶ μάλιστα πάντων ταῖς ἡγαμον-
καῖς ἀρχαῖς, ὅποιαν δῆπου τοῖς πᾶσι ζωοῖς ἢ τῶν νευρῶν σύμ-
πηξίς τε καὶ ἀρμονία. (ς.) Ὅθεν ἐλθόντι τῷ Καντακουζηνῷ
πάντ' ἦν παντάπασι κεκενωμένα τὰ βασιλέων ταμεία· καὶ πλὴν 5
ἀέρος καὶ κόνεως καὶ τῶν Ἐπικουρείων εἰπεῖν ἀτόμων, εὐρηται
πλέον οὐδὲν ἐν αὐτοῖς. δέον οὖν ζητῆσαι καὶ λαβεῖν ἢ μὲν ἐκ τῆς

P. 497 βασιλίδος Ἄννης εἰς τὰς τῶν βασιλικῶν ἐνεργειῶν ἀναγκαίας δα-
πάνας· ἢ δ' ἐκ τῶν τὰ δημόσια κατεδηδοκότων, κἀκεῖθεν πορι-
σαμένων τὴν τοῦ πλουτεῖν εὐπορίαν, κἀκ πενήτων πάννυ τοι γε 10
γονότων ἐξαίφνης πλουσίων· ὁ δὲ σιωπῇ παρέδραμεν ἅπαντα·
εἶθ', ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, τῇ συμφυεῖ καὶ συντρέφῃ πραύτητι κἀν-
ταῦθα χρώμενος· εἶθ', ὡς ὁ τῶν πλείστων ἐκράτει λόγος, δει-
λίας τε συνισχημένος τρόποις ἐξ ὁμοφροῦς τινος ἀφελείας καὶ

Βῆμα δεδιῶς ἀδόκητόν τινα στάσιν, ἐτι τεταραγμένων αὐτῷ τῶν 15

V. 402 πραγμάτων καὶ ἀνωμάτων ὄντων. (Ζ.) Τοσοῦτον γὰρ ἀπέ-
σχετο τοῦ μηδεὶ δι' ὄχλου γενέσθαι τῶν ὄσοις, τῷ καιρῷ πρὸς
ἀρπαγὴν χρησαμένοις συμμάχῳ, διανεμασθαι ξυνεπεπτώκει τά
τε αὐτοῦ καὶ τὰ τῶν ἀκολουθησάντων αὐτῷ πράγματα, οἰκίας
τε καὶ ἀγροὺς δηλαδὴ, καὶ ὄσα χρυσὸς καὶ μάργαρος καὶ λίθοι 20

C πολυτελεῖς συνοικοδομοῦσι καὶ συνυφαίνουσιν· ὥστε καὶ ὀφείλων
ἀποδοῦναι πρὸς τῶν ἡρπακῶτων ἀνεληφτότα μὲν τὸ οἰκεῖον ἅπαν
πρότερον τοῖς μυρίους ὑπομεμενηκόσι δι' αὐτὸν κινδύνους, προσ-
αποδοῦναι δ' αὖ καὶ τὰ τοῖς πόνοις ἀνάλογα ἐπαθλά σφισιν, ὁ

7. & add. Boiv.

namenta imperii confiantur: pertinere enim pecuniae rationem ad quemlibet statum; maxime vero ad principatus conservandos, ad quos ita se habet, ut ad animantem compactio et coagmentatio nervorum. (VI.) Offendit itaque Cantacuzenus thesauros imperatorum omnes omnino exhaustos, nihilque in iis praeter inane et pulverem et Epicureas (ut ita dicam) atomos. Cum igitur quaerere et accipere oporteret partim ab imperatrice Anna, ad necessarias functionum imperatoriarum impensas, partim ab iis, qui rempublicam depeculati fuissent, et magna sibi inde opum vi parata ex inopibus ditissimi statim evasisent; ille silentio omnia praeteribat: sive, ut mihi videtur, suam illam ingentem coalitamque lenitatem in eo quoque retineret; sive, ut plerique dictitabant, timidus moribus praepediretur, naturali quadam animi humilitate; et quia, turbidis adhuc rebus et nondum ordinatis, improvisam aliquam seditionem extimesceret. (VII.) Tantum nempe aberrat, ut molestus esset ulli eorum, qui tempore usi ad rapiendum opportuno partiti inter se fuissent cum ipsius proprias facultates, tum eorum, qui eum sequuti erant; domos nempe et praedia, et quaecunque auro ac margaritis pretiosive lapidibus seu compinguntur, seu contexuntur; ut immo, cum deberet, primo quidem rem omnem familiarem, ab iis qui diripiissent repetitam, restituere iis, qui pericula pro se infinita obiissent, deinde et praemia

δὲ αὐδ', ὅποι καταλύσειεν ἐκείνων ἕκαστος ἐσπέρας, ἦν πεφρον- A. C. 1347
 τικῶς· ἀλλὰ καὶ ἀπαιτοῦσιν ἐπετίμα, καὶ κατυβοῶσιν ἤχθρει, Imp. Io. Pa-
 καὶ διανυκτερεύοντας ἐν τοῖς ὑπαίθροις καὶ πλανωμένους ἐς ἀλ- laeol. 6
 λοτριᾶς θύρας ὑπερέωρα, ὑπόδειγμα τιθεῖς, ὡς ἔφασκε, σφίσιον D
 5 αὐτὸς ἑαυτὸν διὰ τῆς τῶν παθημάτων ταυτότητος, ὡσπερ τις
 βραβευτῆς καὶ ζυγοστάτης μέσος ἰστάμενος καὶ νέμων ἐπίσης
 ἑαυτῷ τε καὶ τοῖς ἄλλοις τὴν τοῦ βίου ῥοπὴν καὶ τὴν τῶν ἔβρων
 πρόφουσιν· ῥέζοθεν οὕτως ἐκτέμνων καὶ ἀποφράττων κακῶς τὰς
 τὸ δίκαιον σοφιζόμενας τῆς κρίσεως γλώττας. ἀλλὰ περὶ μὲν τοῦ
 10 εὐ τε καὶ ὡς ἑτέρως τὰ τοιαῦτα τῷ Καντακοωζηνῷ ἐψηφίσθαι τε E
 καὶ πεπράχθαι κρίνειν παρήμι τοῖς τῆδε τῇ ἱστορίᾳ κατὰ τὸ
 εἰκὸς ἐντυγχάνουσι, καὶ συνάπτειν εὐφρῶς δυναμένοις ταῖς ἀφ-
 χαῖς τῶν πραγμάτων τὰ τέλη, καὶ παρεξετάζειν, ὡσπερ ἐφ' ἐνός
 τινος σώματος, τὴν ἀλληλογλίαν καὶ συστοιχίαν τῶν κατὰ μέρος
 15 καὶ καδ' ἕκαστα πεπραγμένων τε καὶ λελεγμένων. ἐγὼ δ' ἐκείσε
 ἐπάνειμι. J (H.) Ἐβδόμη γὰρ μετὰ τὴν ἀναγόρευσιν καὶ στερηφο- F
 ρίαν ἐκείνην ἡμέρα παρήν· καὶ ὁ αὐτὸς ἐν Βλαχέρναις εἶχε θεῖος
 ναὸς μετὰ τοῦ βήματος καὶ τῶν δίφρων ἐκείνων τοὺς τε βα-
 σιλίας ὁμοῦ καὶ τὰς βασιλίδας· καὶ τὰ νόμιμα τῆς τῶν νέων βασι-
 20 λείων προετελεῖτο συζυγίας, Ἰωάννου φημι καὶ Ἐλένης, τοῦ μὲν
 ἐξκαίδεκάτους ὄντος, τῆς δὲ δυοῖν ὑποβεβηκυίας ἐτῶν ἐκείνου.
 ιβ'. Ἐπεὶ δὲ στρατὸς καὶ δῆμος ἅπας ἡσχάλλε τε καὶ τὰ P. 438
 μέλλοντα μᾶλλον ἢ τὰ παρόντα ἐδοῦλει δικαιοτήρια, διὰ τὸ ἐκ-

1. πεφροντικῶς Boiv. corr. pro πεφρονικῶς. 8. τὰς κακῶς τὸ
 conl. Boiv.

pro laboribus digna persolvere; ne curaret quidem, ubi illorum unumquodque
 vesperi diversaturus esset; sed et reposcentes increparet, et clamitantibus
 indignaretur, et pernoctantes sub die ac circum alienas fores errabundos
 negligeret. Nimirum iis sese ille tanquam exemplar proponebat, qui eadem
 et ipse pateretur; velut aliquis dispensator aut libripens, qui stans medius
 ex aequo sibi et aliis fortunam seu prosperam seu iniquam distribuat, prae-
 cisia ita radicitus et oclusis iis lingua, quae examinis iusti aequitatem per-
 peram interpretentur. Sed utrum illa recte necne Cantacuzenus statuerit
 atque fecerit, illis relinquo iudicandum, qui hanc historiam eo modo legunt,
 quo oportet; quique initia rerum cum extremis commode componere, et,
 tanquam in uno corpore, rerum particulatim ac sigillatim gestarum dicta-
 rumve cohaerentiam et seriem facta comparatione observare possunt. Ego
 vero illuc redeo. (VIII.) Septimo post celebrationem illam et solennem dia-
 dematis impositionem die, templum idem Blachernense, eodem suggestu et
 iis quae diximus sedilibus, imperatores simul et imperatrices excepit; atque
 ibi iuniorum principum coniunctio rite perfecta est, Ioannis inquam et He-
 lenae; illius quidem sedecim annos nati; huius autem biennio iunioris.

12. Sed quia omnis et exercitus et populus molestia afficiebantur, ac
 futura magis quam praesentia verebantur iudicia, eo quod a Ioanne, anto-

A. M. 6855 κεκόφθαι καὶ ἀφωρίσθαι τῆς τῶν Χριστιανῶν κοινωνίας πρὸς τοῦ
 Ind. 15 πατριαρχεύσαντος Ἰωάννου, τῆς ἐμφυλίου στάσεως ἄρτι καθι-
 σταμένης, εἴ τις τε Καντακουζηνὸν ὡς βασιλέα καὶ εἴ τις Πα-
 λαμῶν μετὰ τῆς πατρίας εἰς κοινωνίαν προσέειπαι βούλοιο, ἔγ-
 γραφον ὁ πατριαρχεὺν τέως Ἰσιδώρος, ἐπ' ἄμβωνος ἀναβεβη-5
 Βκῶς, διεξῆλθε συγχώρησιν, ἣ καὶ ἦν τῶν ἀπάντων οὐδεὶς ᾧ
 ἤρεσκέ τε καὶ προσεδέδεκτο· ἀλλ' ὑπηνέμια παντάπασιν ἐδόκει,
 καὶ ἀμυδρότερα πάσης σκιᾶς, καὶ γλεύης καὶ μυκτῆρος ἄξια μι-
 V. 403 κροῦ, καὶ μικροῦ δέω λέγειν, ἦν οὐδεὶς ᾧ μὴ γέλωσ τὰ λεγόμενα
 ἦν, καὶ ὁμοία ὡσπερ ἂν εἴ τις ἄμφω τὰς ὄψεις τελῶς ἀφρη-10
 μένος τοὺς τῶν ὀφθαλμῶν τὸν ἕτερον πεπηρωμένους ἰατροῦν
 Cὕπισχεῖτο. τοῖς γε μὴν σεμνοτέροις ταῦτα δὴ τὰ τοῦ εὐαγγελίου
 διὰ γλώττης ἦν, „ἔξελε (φάσκουσι) πρῶτον, ὑποκριτὰ, τὴν δοκὸν
 ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε τὸ κῦρφοσ τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ
 ἀδελφοῦ σου”· καὶ αὖ ἐπὶ τούτοις ὁπόσα γε τούτοις ὁμόστοιχα. 15
 „δέον γὰρ αὐτὸν (ἔφασκον) συγγνώμην ἑαυτῷ τὴν μελλῶ ζητεῖν
 ἐπὶ διπλοῖς καὶ πολλαπλοῖς τοῖς ἐγκλήμασιν, ὁ δὲ τοὺς οὐδὲν αὐ-
 τοῦ δεομένους ἀναιδῶς οὕτωσι θεραπεύειν ἤξειον, τοὺς μὴ πάν
 D λεπρούς, εἰπεῖν, ὁ πᾶν λεπρὸς, καὶ τοὺς μικρὰς δεομένους κα-
 θάρσεως ὁ ῥύπον καὶ πηλοῦ μέστος, κατὰ τοὺς χοίρους, οἱ τῷ 20
 βορβόρῳ ἐγκυλινδοῦνται.” τοιούτοις μὲν δὴ καὶ μελλῶσι τούτων αἰ
 πολλαὶ καὶ διάφοροι γλώσσαι τῶν τηνικυῖτα παρόντων ἐκεῖ πρὸς
 αὐτὸν ἐπετόξευον σκώμμασι· καὶ σύνδυο καὶ σύντρεις ἐκ διαστή-
 ματος ἀθροϊζόμενοι διηπόρουν ἀλλήλοισι τά γε τοιαῦτα κοινού-
 μενοι καὶ τὴν ἀναίδειαν λαιδοροῦντες ἐκείνου λάθρα καὶ ὑπ' 25

hac patriarcha, paulo post accensum civile bellum, abscissus esset et exclu-
 sus Christiana communione, quisquis sive Cantacuzenum ut imperatorem es-
 set agnitus, sive Palamam et ipsius sectatores in communionem esset ad-
 missurus; ideo Isidorus, qui tum patriarcha erat, ambone conscensio, scrip-
 ptam recitavit absolutionem; quam nemo omnium fuit qui probaret et ad-
 mitteret: sed inania prorsus ea, et umbra quavis futilliora, risuque et sanna
 dignissima videbantur. Quin illud paene dixerim, neminem fuisse, cui ea
 quae dicebantur risum non moverint, perindeque habita sint, ac si quis,
 utroque oculo penitus orbatu, eos qui altero capti essent sanaturum se pro-
 mitteret. Gravioribus certe viris illa evangelii in ore erant: „Eiice primum,
 hypocrita, trabem de oculo tuo: et tunc festucam, quae est in oculo fratris
 tui”: aliaque addebantur his affinia. „Qui enim (siebant illi) duplicis et
 multiplicis criminis reus eget ipse ampliori absolutione, is ita impudens est,
 ut eos, qui nihil ipso indigent, curandos suscipiat, non omnino leprosus, ut
 ita dicam, omnino ipse leprosus, et eos, qui parvo labore possint purgari,
 sordibus ipse et luto coopertus, porcorum instar, qui in coeno voluntantur.”
 Talibus eum, immo et acerbioribus, dicteris multae et variae eorum qui
 tum aderant linguae inceasabant; binique et terni ex intervallo coeuntes de
 his inter se ambigebant et colloquebantur, istius impudentiam clanculum et

δδόντα. (B.) Ἦσαν δ' οἱ καὶ ἐκκεκαλυμμένως ἐς προὔπτον ἔλοι- A. C. 1347
δοροῦντο τάνδρῳ, μηδὲν ὕγιες μήτε δρῶντι, μήτε λαλοῦντι, μήτ' ^{Imp. Io. Pa-}
ἐν τῷ τότε παρόντι τῆς ὥρας, μήτ' ἐς τοῦπιδὸν τοῦ χρόνου. μετὰ E
γὰρ βραχύν τινα χρόνον, διὰ τὸ τῆς αὐτοῦ ῥαγῆναι κοινωνίας
5 τοῦς πλείους τῶν ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων, πληθὸς ἀγοραῖον
ἐαυτῷ θιασώτας ἀθροίσας τοιούτων τὴν ἐκκλησίαν ἀντὶ τῶν P. 499
ῥαγέντων ἐπέπλησεν, ἐπισκόπους σχεδιάσας καὶ πρεσβυτέρους ἐτέ-
ρους, ὥσπερ οἱ μῦθοι πάλαι τοὺς σπαρτοὺς καὶ αὐθήμερινοὺς
γίγαντας, καὶ οὕτω κατὰ τῆς εὐσεβείας ἀμαθῶν λογίων ὕπλισας
10 πλείστα συνέδρια. (Γ.) Ἐπειτα θεραπεύειν ἤξιον λυπούμενον τῆς
τῶν πατριαρχικῶν ἀποτυχίας θρόνων τὸν Παλαμῆν, διδάσκαλόν
τε ὄντα τοῦ θιῶσου καὶ τῆς πατρίας καὶ οἱ τῶν ἀξιωματῶν αἰ-
τιον· καὶ τοῦτον ἐπίσκοπον χειροτονεῖ Θεσσαλονικέων· οἱ καὶ B
ἀπιόντα μήτε τιδὸς τετυχηκέναι ξενίας πρὸς τῶν ἐκεῖ ζυμπέ-
15 πτωκε πολιτῶν, καὶ ἅμα τὴν ἀπὸ Σκυθῶν πόρρωθεν εἰληφότα
ῥῆσιν, εἰπεῖν, καθάπερ τι Κυλώνειον ἄγος ἐξ αὐτῶν εὐθὺς ἐπα-
νίεναι ἐληλαμένον τῶν τῆς πόλεως ἀγρῶν καὶ προαστείων, πρὶν ἐν-
τὸς γενέσθαι πυλῶν καὶ πρὶν ἐγγὺς ἐηλυθῆναι τέλους. (Δ.) Ἀλλὰ
ταυτὶ μὲν ἑτέροις καταλειπότας ἡμῶς, οἱ πραγματείας εἰς μῆ-
20 χος ἰδίαν πεποίηνται πάνθ' ὅποσα τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς συμβέ- C
βηκε τότε δόγμασιν, χρεῶν, ἃ τῇ ἱστορίᾳ κεφαλαίως πως εἰ-
ρησθαι προσῆκον, ἥδη διεξιέναι κατὰ τὸν ἄνω πον παραλειμ-
μένον εἰρμόν.

13. οἱ em. Boiv. pro et.

missitudo convitiis insectantes. (II.) Erant etiam qui aperte et propalam
homini convitia facerent, nihil aut facienti aut dicenti, quod sani hominis
esset, sive tunc sive postea. Nempe is paulo post, quia plerique episcopo-
rum ab eo divulgati defecerant, plebeiam colluviem thiaso suo adscribendam
coegit; et istiusmodi homines in eorum, qui defecerant, locum suffecit. Ita
ecclesiam factis ex tempore episcopis et sacerdotibus novis implevit; quales
fabulantur fuisse satos illos et unius diei Gigantas; et Doctorum indoctorum
coetus quamplurimos in religionem armavit. (III.) Solari deinde Palamam
statuit, moestum et patriarchali sede exclusum se dolentem; solari, inquam,
voluit gregis et sodalitiū magistrum suaeque dignitatis auctorem. Eam
itaque Thessalonicensem episcopum eligit. At hic profectus illic nec ho-
spitio quidem ab eius urbis civibus excipitur: sed e longiaquo Scythicum,
ut aiunt, responsum accipit, et tanquam Cyloneum aliquid piaculum ab ipsis
statim eiusdem urbis agris suburbiisque, nondum portas ingressus, et ante-
quam ad ipsos muros propius accessisset, electus redit. (IV.) Verum haec
nos alii relinquere oportet; iis videlicet, qui ea omnia, quae tum ad do-
ctrinam ecclesiasticam pertinentia acciderunt, delegere sibi fusius tractanda.
Quae autem summam dici historiae conveniens est, ea iam percurrenda
sunt, et series, quam nos supra interrupimus, continuanda.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΑ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ ΙΒ.

NICEPHORI GREGORAE

BYZANTINAE HISTORIAE

LIBER DECIMUS SEXTUS.

ARGUMENTUM.

Cantacuzenus totam Thraciam, Medea excepta, Triballus omnem fere Macedoniam iam tum possidebat: ipsam Berrhoeam paulo post cepit. Thessalonica neutri parebat. Huius urbis status perturbatissimus. Zeltarum licentia. Medese urbis situs. Ut a Cantacuzeno obsessa et ad deditionem compulsa sit. Ioannes et Manuel Asanes creantur sebastocratores. Prior uxorem ducit Alexii Apocauci filiam, Andronico Palaeologo primum nuptam. Socru suspectus domum cum uxore dimittitur. Gravis pestilentia. Andronicus, Cantacuzeni liberorum natu minimus, moritur (Cap. 1). Matthaeus, Cantacuzeni filius natu maximus, Thraciae urbibus a patre praefectus, ab Asane avunculo privatim convenitur. Asanes sua et fratris merita erga Cantacuzenum iactat: quem suorum saluti non consulere queritur. Matthaeum ad defectionem hortatur. Matthaeus respondet, id ipsum cupere se. Imminentium periculorum metu, et patris exemplo, futuram defectionem excusat. Avunculo adiutore rem aggreditur. Orestiadis arcem occupat. Animos sibi conciliat (2). Cantacuzenus anxius et consilii inops. Uxorem Irenem ad filium legat. Illic obviam matri procedit. Irene cum frustrata Orestiadem clam ingreditur. Matthaeus eo reversus matrem salutat. Obsequium pollicetur. Rogat, ut se metu liberet. Matris oratio. Quantam apud filium vim habuerit. Irene Byzantium redit. Filii Andronici mortem luget (3). Cantacuzenus Didymotichum proficiscitur, ut motus compohat ab uxore iam sopitos. Ioannes patriarcha, ne rebus novis faveat, Byzantium inde transfertur. Moritur non longo post. Eius elogium. Provincia Matthaeo Cantacuzeno assignata a patre. Cantacuzeni imperatoris oratio ad filium. Reditus in urbem (4). Gregoras, de se ipso dicturus, docet quamobrem id nunc faciat. Ea dicere, quae principibus haud placeant, periculosum est. Quorundam aures veritate offenduntur. Idcirco ait se multa omisurum. De Cantacuzeno, antequam is rerum potiretur, praeclaras spes conceperat. Eundem, sua spe deceptus, errore liberare statuit. Dicendi libertas quantum et quibus in rebus silentio praestet. Ea multum valet, si et opportunus

adeit, et amicitia antecesserit. Cantacuzeni et Gregoras crebra colloquia. Patrum dogmata quo studio quibus verbis ab hoc defensa. Contraria factio Cantacuzenum in Gregoram instigat. Hic imperatorem confidentius arguit, non ideo irascentem, sed lenitate Hadriano similem. Irenen adit, filii morte afflictam. Eam mortem poenam corruptorum dogmatum esse affirmat et persuadet. Ita partes suas Augustae patrocinio roborat. Isidorus et alii Palamitae Irenen a Gregora conantur alienare. Ab ea male accepti Cantacuzenum arcessunt. Cantacuzenus, tumultum veritus, Byzantium statim venit. Gregoram hortatur, ut sileat. Idem etiam suadet Isidorus. Quem Gregoras variorum errorum accusat. Isidori canones musici seu hymnodiae igni damnantur. Loquendi libertas reddita iis, quibus adempta fuerat. Concordia sumptuoso convivio sancita. Palamas, Didymoticho accitus, lites renovat, Cantacuzeno adiuvante. Negat Gregoras nova disputatione opus esse. Palamam redarguit. Item Cantacuzenum. Assentatorem quendam obiurgat. Scripta testimonia proferri a Palama non sinit. Concilium dimittitur (5). Cantacuzenus Orale officii admonet. Non auditur. Bellum parat. Amurius, cum copiis mare transmisurus, Smyrnaeam Latinorum arcem it expugnatum. Missili telo occisus cadit. Cantacuzenum a suscepto bello tres causas deterrent: nempe mora Amurii; renem morbus; et Galataeorum rebellio (6). Persae praedones in Thraciam ex Asia traiciunt. Equites circumiecta Bizynae urbi loca incurant. Pedites ulterius pergunt. Matthaeus Cantacuzenus cum parva manu his occurrit. Barbari Romanos conspicati quid egerint. Acris pugna. Matthaei strenuitas. Eiusdem in hostes temere inveci periculum. Barbari internecione deleti. Praeclaras spes ex illustri victoria. Equestre praedonum agmen ab ipso imperatore partim caesum, partim praeda crepta furtum et dispersum (7).

α'. Τῶν μὲν οὖν Θρακικῶν πόλεων οὐδέματα, πλὴν τῆς πα- A. M. 6855
 ραλλοῦ Μηδείας, ἐλλείπτο, τοῦ μὴ ἐς ὑποταγὴν καταστῆναι τῷ Ind. 15
 Καντακουζηνῷ μετὰ τὴν ἐς Βυζάντιον εἰσοδόν τε καὶ τὸ τῆς A. C. 1347
 αὐτοκρατορικῆς ἀναγορεύσεως ἐντελέει. ἐν δὲ Μακεδονίᾳ, τῶν Imp. Io. Can-
 5 ἄλλων ὑπηκουσῶν τῷ τῶν Τριβαλλῶν ἡγεμόνι, Βεῤῥοῖα μὲν καὶ D
 αὐτῇ μετ' ὀλίγον τῶν ὑπηκῶν αὐτοῦ ἐγεγόνει, συμμαχίας ἄνευ V. 404
 ἐπὶ μακρὸν ἀντέχειν οὐ δυναμένη πρὸς βαρβαρικὴν καὶ ἐπίμονον P. 500
 μάχην, φονιάδος ἐκείθιν μεταξὺ γενομένου τοῦ τηνικαῦτα ἐπιτρο-
 πεύοντος Μαιονῆλ, τοῦ τοῦ βασιλέως υἱοῦ. Θεσσαλονίκη δ' οὐκ
 10 ἤρρεσκεν οὐδενὶ προσρῆναι, μήτε τῷ Καντακουζηνῷ, μήτε μὴν
 τῷ τῶν Τριβαλλῶν ἡγεμόνι. (B.) Στάσις γὰρ ἐκ πολλοῦ κατε-

1. Urbium Thraciae, excepta Medea, quae maritima est, nulla iam erat, quae Cantacuzeno non pareret, ex quo Byzantium ingressus et ritu solenniore imperator declaratus fuerat. In Macedonia autem cum caeterae iam subactae a Triballorum principe erant, tum ipsa quoque Berrhoea paulo post in eius ditionem concessit. Auxiliis enim destituta non poterat diu barbaricae et pertinaci oppugnationi resistere. Atque interea fugitivus inde cessit is, qui tum temporis praefecti munere fungebatur, Manuel, imperatoris filius. Thessalonicae vero neutrum placebat, neque Cantacuzeno submittere se, neque Triballorum principi. (II.) Nempe cum urbem seditio iam pridem

A. M. 6355 γεν αὐτῆν· καὶ Ζηλωτῶν οὕτως πῶς ὀνομασμένων ἄθροισμα
 Ind. 15 τῶν ἄλλων ἐπρώτε· καὶ ἦν πρὸς οὐδεμίαν τῶν πολιτειῶν τὴν
 Βιμίησιν ἀναφέρουσα. οὔτε γὰρ ἀριστοκρατικὴ τις ἦν, ὅποιαν
 τοῖς πάλαι Λυκοῦργος Λακεδαιμονίοις ἀνέειν προσετείχε· οὔτε
 τις δημοκρατικὴ, καθάπερ τῶν Ἀθηναίων ἡ πρώτη τε καὶ ἦν⁵
 ἐκ τετραφύλων εἰς δεκαφύλους ἐπεπράξει Κλεισθένης· οὐδ' ἦν
 τε Ζάλευκος τοῖς Ἐπιζυφείοις Λοκροῖς ἐβράβευσε καὶ ἦν τοῖς
 ἐν Σικελίᾳ Χαρώνδας ὁ Καταναῖος· οὔτε τις ὑπὸ δουρὶν ἢ πλειό-
 Cνων εἰς ἓν τι κραθεῖσα καινότερον εἶδος, ὅποιαί τινες ἦσαν ἢ τε
 Κυπρίων καὶ ἦν ἐν τῇ πάλαι Γῶμῃ τὸν δῆμιον, κατὰ τῶν ὑπατι- 10
 κῶν ἀνδρῶν στασιάζουσας, καταστήσασθαι λέγεται· ἀλλ' ὀγλο-
 κρατία ξένη τις καὶ οἷαν φέροι ἔν καὶ ἄγοι τὸ αὐτόματον. Θρα-
 σύτεροι γὰρ τινες, εἰς αὐτοχειροτόνητον ἀθθεντίας ἄθροισμα συλ-
 λεγόντες, πῶσαν ἐκεῖ κατατρέχουσιν ἡλικίαν, τῆς τε πόλεως ἐκ-
 Dδημαγαγοῦντες τὸν ὄχλον πρὸς τὸ βουλόμενον καὶ τῶν πλουσιό- 15
 των ἀφαιρούμενοι τὰς οὐσίας, τρυφῶντές τε αὐτοὶ καὶ μηδενὶ
 τῶν ἔξωθεν ὑπεῖξαι κελεύοντες ἡγεμόνων, ἀλλὰ τοῦτ' εἶναι κα-
 νόνα καὶ νόμον τοῖς ἄλλοις, ὑπερ ἂν ἐκείνοις δόξαιεν. (Γ.) Ἡ γε
 μὴν Θρακικὴ Μῆδεια, ἢ δυτικώτερον τε ἔχει Βυζαντίου τὴν θέ-
 σιν καὶ πρὸς τῷ ἄκρῳ τοῦ Εὐξείνου κειμένη πόλιν σταδίου 20
 Εἰνεῦθεν ἀπέχει μικρὸν τι τετρακοσίων ἐπέκεινα, πρὸς ὀλίγον ἀπο-
 V.405στατήσασα, καὶ καθ' ἑαυτὴν γενομένη, πολλὰ μὲν ἔδρασε κατὰ
 Βυζαντίων δεινὰ, πλείστα δ' ἐπεπόνθει· τέλος δὲ πολιορκηθεῖσα

occupaverat, et eorum, qui Zelotae nominabantur, factio caeteris praeerat: isque erat status, qui ad nullam referri posset reipublicae formam. Nec enim aristocraticus is erat, qualem Lycurgus olim apud Lacedaemonios constituit; neque democraticus, qualis Athenis primum fuerat, et deinde exstitit, postquam Clisthenes ex quatuor tribubus decem effecit; nec similis ei, cuius auctor Zaleucus apud Locros Epizephyrios; neque ei, cuius in Sicilia Charondas Catanaeus; neque una aliqua reipublicae forma recentior, conflata ex duabus aut pluribus inter se commixtis, qualis fuit et apud Cyprios, et ea quam in veteri Roma dicitur plebs constituisse, seditione adversus consulares viros mota; sed inusitatus quidam penes multitudinem dominatus et is, quem casus temere ferret ageretque. Quidam enim audentiores, cum societatem potestatis privata auctoritate coivissent, in omnem ibi aetatem grassabantur, plebem quidem, quaecumque erat in civitate, mancipatam libidini suae habentes; eos autem, qui opulentiores essent, fortunas spoliantes; simulque et ipsi licentia exultabant, et alii auctores erant, ut externorum principum nulli se submitterent, sed ea omnes lege ac regula uterentur, quae ipsis placuisset. (III.) At Medea, urbs Thraciae, quae magis quam Byzantium ad occidentem vergit, et Ponti Euxini extremitati adiacet, stadiisque hinc distat paulo plus quadringentis, cum haud diu rebellasset, et seorsum sola stetit, multa gravia adversus Byzantios patravit; plurima item perpressa est. Obsessa demum Cantacuzeno se ex

προῦδωκεν ἑαυτὴν Καντακουζηνῷ καθ' ὁμολογίαν. καὶ ταῦτα A. C. 1347
 μὲν τῆδέ πη ἔσχε. (Δ.) Σεβαστοκράτορες δ' ἐπὶ τούτοις ὑπὸ τοῦ Imp. Io. Can-
 βασιλέως οἱ δύο τῆς βασιλίδος Εἰρήνης χειροτόνηται ἀδελφοί, tacuz. 1
 Ἰωάννης καὶ Μανουὴλ, καὶ τοῖς τῷ τοιούτῳ προσήκουσιν ἀξιώ- F
 5 ματι παρασήμοις, ἐν τε καλύπτραις καὶ ὑποδήμασιν ἅμα, κε-
 κόσμηται. ὢν ἕτερος, ὁ Ἰωάννης, ὀλίγω ὕστερον ἐς τὸ τῶν
 Ἐπιβατῶν ἀπιῶν φρούριον τῆ Ἀλεξίου τοῦ Ἀποκαύκου θυγατρὸς
 συνεζύγη· ἣ συνωκῆκει πρότερον ὁ Παλαιολόγος Ἀνδρόνικος, δν
 πηγῆται κατὰ τὸν περὶ Διδυμότειχον καὶ Ἀδριανουπόλιν ποταμὸν
 10 ἀνωτέρω που δεδηλώκαμεν. βραχὺν δ' ἐκεῖ διατετριφὸτα χρόνον
 ἐπιθ' ἐκόντα προὔπεμπε τὸν Ἰωάννην σὺν γε τῇ νέᾳ συζύγῳ P. 501
 λαμπρῶς ἢ πενθερᾷ ἐς τὸ τῆς Τραιανουπόλεως ἔγγιστα φρούριον,
 τὴν τῶν Ἀδῆλων λέγω μονήν. ἐνθα τὰς τῶν οἰκίσεων ἐκαύλεις
 καὶ τοὺς ἀγροὺς ἐκ πολλοῦ πρὸς Καντακουζηνοῦ κεκλήρωται τοῦ
 15 βασιλέως. ἐδεδίει γὰρ ἐκείνη, μὴ χειρωσάμενος ἐκείνος τὸ τῶν
 Ἐπιβατῶν φρούριον μετὰ τῶν χρημιῶτων ἐκείθεν ἐξόριστον ταύ-
 την ποιήσεται. (Ε.) Κατὰ τοῦτον μέντοι τὸν χρόνον νόσημα B
 τοῖς ἀνθρώποις ἐνέσκηψε βαρὺ καὶ λοιμῶδες, ἀρξάμενον ἀπὸ
 Σκυθῶν καὶ Μαιώτιδος καὶ τῶν τοῦ Ταναΐδος ἐκβολῶν ἤρος
 20 ἄρτι καθισταμένου, καὶ διήρκεσεν ἅπαντα τὸν ἐνιαυτὸν ἐκείνον,
 μεταβαῖνον καὶ διαφθεῖρον ὡσαύτως μόνην ἐς τὰ κριβέες τὴν παρά-
 λιον οἰκουμένην, πόλεις ὁμοῦ καὶ χώρας, τὰς τε ἡμετέρας καὶ
 ὄσαι κατὰ τὸ συνεχές διήκουσιν ἄχρι Γαδελῶν τε καὶ σπηλῶν
 Ἡρακλείων. δευτέρου δ' ἐπιόντος ἔτους μετέβη καὶ ἐς τὰς τοῦ C
 25 Αἰγαίου νήσους. ἔπειτα καὶ Ῥοδίῳ ἤψατο, καὶ Κυπρίῳ ὁμοίως,

pactione dedit. Et haec quidem ita ferme se habuerunt. (IV.) Creantur deinde ab imperatore Sebastocratores duo Irenes imperatricis fratres, Ioannes et Manuel, et illius dignitatis insignibus, capitis tegmine simul et calceis, decorantur. Horum alter, Ioannes videlicet, paulo post ad castellum Epibatarum profectus Alexii Apocauci filiam uxorem ducit, Andronico Palaeologo antehac nuptam, quem in eo fluvio, qui Didymotichum et Hadrianopolin praeterfluit, suffocatum esse supra diximus. Ibi Ioannes aliquantisper commoratus est. Mox eum socrus volentem inde, cum nova nupta, ad proximum Traianopoli castellum magnifice prosequuta est; ad monasterium nempe Adolorum, ubi et domos et agros ei iampridem Cantacuzenus imperator assignaverat. Verebatur quippe illa, ne Epibatarum castello simul et pecuniis potitus gener eam inde exulare cogeret. (V.) Ea tempore morbus quidam gravis et pestilens homines invasit; ducto ab Scythia et Maeotide Tanaisisque ostiis initio, recente adhuc vere, annumque illum perpetuum duravit, pervadens et corrumpens solam praecipue maritimam terrae oram, urbes simul et agros, tum nostros, tum eos omnes, qui continenti tracta ad Gades usque et Herculis columnas pertinent. Anno autem sequente etiam ad Aegaei maris insulas transiit. Deinde et Rhodios atti-

- A. M. 6855 καὶ ὅσοι τὰς ἄλλας νέμονται νῆσους. ἐπενέμετο δὲ τὸ πάθος ἐπί-
 Ind. 15 σης ἄνδρας καὶ γυναῖκας, πλουσίους καὶ πένητας, γηραιούς καὶ νέους, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, οὐδεμιᾶς οὐδ' ἡλικίας οὔτε τύχης ἐφείδετο. ἔκενοῦντο δ' οἰκίαι πλείσται καθάπαξ τῶν οἰκητόρων ἀπάντων μιᾶς ἡμέρας, ἢ καὶ δυοῖν ἐνίοτε, μηδενὸς μηδενὶ βοηθεῖν 5
 D δδυναμένον, μήτε δὴ τῶν γειτονούτων, μήτε μὴν τῶν κατὰ γένος καὶ καθ' αἷμα προσηκόντων οὐδενός. οὐ μόνους γε μὴν ἀνθρώπους τὸ πάθος οὕτως διετέλει μαστίλῳ· ἀλλὰ καὶ εἴ τι κατ' οἶκον ὡς τὰ πολλὰ τοῖς ἀνθρώποις ἐκείνοις συνέλξη τε καὶ συνώκει τῶν ἄλλων ζώων· κύνων φημί καὶ ἵππων καὶ ὄρνιθων 10
 παντοῖα γένη, καὶ εἴ τινες ἐν τοῖς τῶν οἴκων τοίχοις οἰκοῦντες ἔτυγον μύες. σημεῖα δὲ τοῦ τοιοῦδε νοσήματος ἦν ἔξανθούντα,
 E καὶ τοῦ ἀθρόου πρόδρομα θανάτου ἐκείνου, ὀγκώδης τε ἔκφυσις τις περὶ τὰς ἀρχὰς τῶν μηρῶν καὶ τῶν βραχιόνων καὶ ἅμα αἵματώδης φθόη· ἃ τοὺς συσχεθέντας ἀσθημερὸν ἐνίοτε, κα- 15
 θημένους ἢ βαδίζοντας, τοῦ παρόντος ἀπῆγε τάχιστα βίον. ὅτε δὴ καὶ Ἀνδρόνικος, ὁ τῶν υἱῶν τοῦ βασιλέως νεώτερος, ἐτεθνήκει.
 P. 502 β. Τῶν μέντοι πραγμάτων ἐν τούτοις ὄντων, ἔδοξε τῷ
 V. 406 Ἀσάν Ἰωάννη, τοῖς περὶ τὴν Ἀδριανούπολιν χωρίοις ἄρτι τὰς διατριβὰς ποιουμένῳ, τὸν ἀδελφιδοῦν ἰδίᾳ παρεληφότι Ματ- 20
 θαιὸν (ὃς καθ' ἡλικίαν προῦχων τῶν βασιλέως παίδων τῶν τε ἐν Θυράκῃ πόλει τὴν ἐπιτροπὴν πρὸς τοῦ πατρὸς καὶ βασιλέως ἐκκληρώσατο τηρικαῦτα, καὶ οἱ συμβέβηκεν ἐν ταῦτῳ ξυνιέναι τῷ θείῳ, καὶ κυνηγεσίῳ χρήσασθαι τοῖς αὐτοῖς) ὧν αἱ καρδίαι αὐ-

git, et Cyprios, et quicunque caeteras insulas colunt. Absumebat autem tabes illa viros aequae et mulieres, opulentos et inopes, seniores et iuniores; uno verbo, nulli nec aetati nec conditioni parcebat. Domus pleraeque habitatoribus omnino exhauriebantur uno die, interdum biduo; cum nemo cuiquam afferre auxilium posset, sive vicinus, sive genere et sanguine coniunctus. Nec vero homines solos morbus ille usque flagellabat; sed et si qua alia animalia cum hominibus plerumque degerent et habitarent; canes, inquam, et equos, et cuiusquemodi avium genera; ipsos etiam mures, si qui forte in domorum parietibus latitabant. Signa autem mali eminentia, et subitae mortis praenuncia, haec erant: tumor circa crurum brachiorumque extrema enascens, et sanguinolenta simul tabes; quae eos, qui correpti erant, ea ipsa nonnunquam die, sedentes aut ambulantes e vivis statim efferebant. Eo tempore et Andronicus, imperatoris liberorum natu minimus, mortuus est.

2. Is erat rerum status, cum Ioanni Asani, qui tum in agris Hadriano- poli circumiectis versabatur, Matthaeum nepotem suum libuit privatim con- venire. Hic imperatoris liberorum natu maximus urbibus Thraciae prae- fectus a patre tum fuerat. Casu autem accidit, ut in eundem cum avun- culo locum deveniret, et iisdem uterque venationibus uterentur. Libuit in-

λακες θαλαμεύουσι λογισμῶν ἐκείνῳ κοινώσασθαι· καὶ ἀρξάμενος A. C. 1347
 ἔλεξε τοιάδε. (B.) „Ἐὶ μὲν τύχην”, φησὶν, „τινὰ καὶ τυραννοῦσαν Imp. Io. Can-
 πεπρωμένην τοῖς ἀνθρώποις τὰ πράγματα πρυτανεύειν οἴεσθαι B
 ἔπεισί σοι, ἢ τῷ αὐτομάτῳ δεδωκυῖαν τὴν τῶν πραγμάτων ὀδύ-
 5 τὴν ἀτέκμαρτόν τινα καὶ ἀκύβερνητον φέρεσθαι πλοῦν, σιωπᾶν
 τε ἄμεινον καὶ τὸν τῆς πεπρωμένης ἄδηλον περιμένειν μίτον. εἰ
 δὲ προαιρέσει καὶ βουλῇ τὰ ἐφ’ ἡμῖν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διοικεῖ-
 σθαι δέδοται, τοῦ χάριν, παρὸν ἡμῶς ἐκ τοῦ ῥύστου καρποῦ-
 σθαι τὸ ζῆν ἀκινδύνως, ἐθάλλοντάς ἡμῖν αὐτοῖς παντοδαπῶν C
 10 περιπλέκειν δίκτυα φόβων; οἴσθα γὰρ, ὡς μυρίους ἐν τῇ ὑπερο-
 ρίᾳ διητηλήκαμεν μόχθους μετὰ μακρῶν καὶ παντοδαπῶν τῶν
 κινδύνων, ὁπόσοι θανάτου γείτονες ἐπεφύκεσαν, τῷ σῶ πατρὶ
 περιποιούμενοι τὸ ἀκίνδυνον· ὡς δεύτερα εἶναι τὰ Διοσκοῦρων
 15 ἐγκώμια, καὶ εἴ τινας Ὀρέσται καὶ Πυλάδαι τὸν μακρὸν ἐμπεπλη-
 κότες αἰῶνα φιλαδελφίας ὑποδειγμάτων, εἴ τις τὰ ἡμέτερα τοῖς D
 ἐκείνων ἀντεξετάζειν ἐθέλει. καὶ ἦν ἡ τοῦδ τοιοῦτος αἰὲ κατὰ
 τοῦ σοῦ μηχανωμένη πατρὸς διωγμοῦ καὶ θανάτου Ἄννα ἡ βα-
 σιλίς, πρόσωπον ἀληθείας ἔχουσαν οὐδ’ ἠντινοῦν προβάλλεσθαι
 δυναμένη πρόφασιν κατ’ αὐτοῦ. παρ’ ἧς ἐγὼ τε καὶ οὐμὸς ἀδει-
 20 φὸς Μανουὴλ πολλὰς ἐδεξάμεθα λάθρα μεθ’ ὄρκων παντοίων
 γραφὰς, ἡμῖν τε κτημάτων ὁμοῦ καὶ χρημάτων προσόδους ἐπαγ-
 γελλομένης καὶ ἕμα τοῖς καθειρηγμένοις γονεῦσιν ἐλεύθερον ἤλιον. E
 ἀλλ’ ἡμεῖς γε, τοὺς τῆς δίκης σέβειν ἐθέλοντες θρόνους, ἐν ἄσα-
 λεύτοις ἔχειν ὄροις ἐρηρυσμένους τοὺς πόδας ἐκρίναμεν δεῖν, καὶ
 25 μὴ διὰ φαυλότερον ἄγμυθὸν διηνεκῆς τινὰς τῷ συνειδότι μύστι-

quam Asani, arcana animi cogitata cum hoc communicare. Prior itaque exorsus hanc orationem habuit. (II.) „Si fortunam aliquam ac tyrannicam fati legem esse statuis, quae vel prudenter hominum res gubernet, vel, permissis fortuito casui habentis, incerto quodam et temerario cursu feratur, silere certe satius est, et ignotum fatalis necessitatis decretum expectare. Sin res nostrae voluntate et consilio plerumque administrantur, quorum nos, quibus facillimum est vitam agere omnis periculi expertem, ultro ipsi nobis multiplices metus, veluti retia quaedam, nectimus? Scis quippe nos infinitos labores, cum magnis multisque et proximis morti periculis coniunctos, exhausisse, ut patri tuo securitatem redimeremus. Itaque et gemellorum Jovis liberorum, et quotquot unquam Orestae et Pyladae caritatis fraternae exemplis longas saeculorum aetates impleverunt, minor profecto laus fuerit, si quis velit cum illorum rebus nostras conferre. Haec patri tuo pericula, has mortes Anna imperatrix, nullo colore, nullo probabili praetextu ei infensa, perpetuo usque conflabat. Ego vero et frater meus Manuel multas ab ea litteras clam accepimus; per quas illa, quovis iureiurando interposito, possessiones nobis pecuniariosque redditus, parentibus vero vinculis libertatem pollicebatur. Sed nos Iustitiae tribunal revereri et intra limites immotos fixa tenere vestigia maluimus, quam vilioris

- A. M. 6855 γας προξενεῖν. τὸ γὰρ διὰ τὴν ἑμαντοῦ σωτηρίαν σε μετὰ τοῦ
 Ind. 15 σου προδιδόναι πατρός (ἔω γὰρ τὴν ἄλλην ἐνταῦθα λέγειν συγγέ-
 P. 503 νειαν, ἢ τῶν κινδύνων ζυμμετέχειν τε καὶ παραπολαύειν ξυνέβαι-
 νεν) ὅμοιον ἦν, ὡσπερ ἂν εἰ ἑμαντὸν ἄντ' ἑμαντοῦ προεδίδουν,
 καὶ τοῦμὸν ἐκὼν παρεῖχον αἷμα κατὰ γῆς κενουῖσθαι διὰ τοῦμὸν⁵
 εἰπεῖν αἷμα. οὕτως εἰς αἰνίγματος λόγον τὴν ἐντεῦθεν ἀνέφερον
 ἔννοιαν, καὶ λύσειν οὐχ εὔρισκον οὐδεμίαν, ὥστε καθ' ἕν γέ τι
 Βπυραλογίσασθαι τὰς τῶν τότε λογισμῶν κρηπίδας. ἂ γοῦν οὕτως
 πως ἐφυλαξάμην αὐτὸς ἐν τῷ τότε παρόντι μὴ δρᾶν, νῦν τὸν πα-
 τέρα τὸν σὸν κατὰ σοῦ καὶ τῆς σῆς ὁμοῦ συγγενείας ἀπάσης ὁρῶ 10
- V. 407 δεδρακότα· ναὶ μὴν καὶ κατὰ πάντων, ἄπλῶς εἰπεῖν, ὁπόσοις
 τοὺς μακροὺς ἐκείνους τετύχηκεν ἄθλος δραμεῖν, στρατιώταις
 καὶ στρατηγοῖς, οἷς μὲν τοὺς ὑπερορίους ἐκείνους, οἷς δὲ τοὺς
 κατ' οἶκον, καὶ οἷς τὰς ἐν δεσμοστηριοῖς κακώσεις. οὐ γὰρ ἄ-
 πλοῦν ὑπῆρχεν ὃ τοῖς τάλαιπῶροις τότε ξυνηνέχθη πάθος, οὐ δ' 15
- C ἐπὶ βραχύν τινα τὸν χρόνον, ὅτι μὴ παντοδαπὸν καὶ ποικίλον,
 κἀπὶ μακροῖς ἐντεταμένον τοῦ χρόνον τοῖς ἔθροις. οὕτω χαλεπὰ
 μὲν, οἷς ἐθέλοντας ἡμεῖς ἑαυτοὺς καθήκαμεν πάθεισι τότε· χαλε-
 πώτερα δ' οἷς ἄκοντες νῦν ἕρως τοῦ σοῦ πατρός ὑπεβλήθημεν
 ἀναξίως ἡμῶν. ὑπὲρ γὰρ ἐλευθερίας εὐδαίμονος τρέχοντες δου- 20
 λείαν ἐλάθωμεν ἀλλαξάμενοι κακοδαίμονα τῶν μακρῶν ἐκείνων
 πόνων καὶ δρῶμων. οὗς γὰρ ὡς ἐπιβούλους σφοδρῶς τῆς ἡμετέ-
 ρας ἐφεύγομεν ζωῆς, τούτους δεσπότης μάλα τοι ἄσμενος ἡμῖν
 ὃ σὸς ἐκεχειροτονηκε πατήρ· ὡσπερ ἂν εἰ ἐπίτηδες οὕτω τοὺς
 πολλοὺς ἡμεῖς ἐπεμένομεν πόνους, ἵνα τὰ τῶν διωκόντων ἕξη 25

emolumentum gratia perpetuos conscientiae stimulos admovere. Enimvero salutis meae causa teque et patrem tuum prode (ut hoc loco sileam et aliam cognationem, quae periculatorum socia et particeps erat) perinde illud fuit, ac si mei causa me ipsum prodidisset, et sanguinis mei conservandi studio meum sanguinem ultro effudisset. Adeo eiusmodi cogitationem aenigmati similem esse statuebam; adeo nulla a me solutio reperiebatur, quae consiliorum meorum firmas rationes vel minimum labefactaret. At ea, quae per illud tempus cavi ego ne admitterem, ea ipsa nunc in te et in totam cognationem tuam video a patre tuo admissa esse: immo et in omnes prorsus milites ac duces, qui magnos illos labores sive foris sive domi decurrerunt; atque in eos ipsos, qui carceris aerumnas pertulere. Non enim simplex fuit ea, quae tum incidit miseris calamitas, neque in breve tempus duravit; sed multiplex et varia, et in longum temporis spatium diffusa. Quamobrem etsi gravia fuere ea mala, quibus ipsi nos ultro tum inieciimus, graviora tamen illa sunt, quibus nunc inviti a parente tuo et indigni subiciamur. Nam qui beata pro libertate certabamus, miseram servitutem diutius illis laboribus cursibusque imprudentes permutavimus. Quos nempe ut salutis nostrae insidiatores acerrimos vitabamus, eos nobis parens tuus dominos volens et liberos destinaverat. Quasi vero nos tot labores consulto pertulissetimus, ut eorum, qui nos persequerentur, gladios iugulis nostris citius quam illi vel-

Θύττον ἢ κατὰ τὴν ἐκείνων βούλησιν τοῖς ἡμετέροις λαμοῖς A. C. 1347
 προσαρξώμεν, καὶ ἵνα παρὰ τοσοῦτον πικρότερα τῶν διωγμῶν ^{Imp. Io. Can-}
 τὰ τῶν ἀμοιβῶν καρπωσώμεθα τέλη, παρόσον τότε μὲν ἐλπίδες ^{taez. 1}
 εὐδαίμονες ἡμῶν τὸ ἠδόμενον ἔβοσκον· νῦν δὲ καὶ τὰς τῶν ἐλπί-
 5 δων γλυκείας αὔρας ὁ σὸς ἡμῶν ἐκ τοῦ προφανοῦς ἀφήρηται πα-
 τήρ. εἶναι γὰρ τῶν ὑπάντων οἶμαι μηδένα, ὃς ἂν ἐνέχουρα παρ-
 χεσθαι δύναιτο, μὴ θάνατον εἶναι ταχύποσον εὐθὺς τὰ πάντων
 ἡμῶν ἐπιτίμια πρὸς τῆς βασιλίδος Ἄννης, οἷς δῆπουθεν ἐξέσται·
 10 ἔπην μετὰ γε τὴν τοῦ σοῦ πατρὸς ἀπαλλαγὴν. φέρε τοίνυν, ἔως
 ἡμῶν αὐτῶν ἡμεῖς ἐσμεν κύριοι, γεκναῖόν τι δρᾶσαι προθυμή-
 θητι, ταῖς ἐμαῖς ὑπὲρ σοῦ καὶ ἡμῶν πειθόμενος συμβουλαῖς, ἵν'
 οὕτωςί πως τὸν αἰσχρὸν καὶ ἀκλεῖ κίνδυνον ἀποκρούσασθαι δυ-
 15 νηθῶμεν. μέρος γὰρ τῆς ὅλης ἀρχῆς ὑφελόμενος οἰκείαν σαυτῷ
 περιποιήσασθαι προθυμήθητι βασιλείαν, ζῶντι μὲν ὑπήκουσαν
 τῷ πατρὶ, τελευτῶντι δὲ, ιδιότροπον ἐσομένην σοι τοῦ ζῆν
 καταφύγιον ἀσφαλές. δυοῖν γὰρ ἐντεῦθεν ἡμῖν ἔσται θύτερον, ἢ
 τὴν σώζουσαν ἐκ ἀσφαλοῦς κατακτεῖσθαι τύχην, ἢ τῶν τοῦ
 παρόντος ἀπηλλάχθαι τὴν ταχίστην βίον δυσχερῶν· οἷς συνεζή- P. 504
 κέναι, μόνοις εἶναι φορητὸν ἐκείνοις οἶμαι, οἷς οὐκ ἄχαρι φαίνε-
 20 ται οὐδὲ σφόδρα κακῶδαιμον, μάρτυρας τῆς αἰσχρῆς διὰ βίον
 τὰς τοῦ ἡλλου κεκτεῖσθαι ἀγῶς." ἀλλ' ὁ μὲν Ἀσὼν Ἰωάννης τοιῶν-
 δε τινὰ διεξῆκει τὴν συμβουλήν πρὸς τὸν ἀδελφιδοῦν Ματθαῖον,
 ἑαυτῷ τε κάκινω καὶ συγγενεῖσι καὶ φίλοις προμινώμενος τὸ ἀκίνδυ-
 νον. (Γ.) Πρὸς ὃν ὁ ἀδελφιδοῦς Ματθαῖος ἡμελβετο τάδε. „καγῶ

2. προσαρξώμεν Boiv. pro προσαρξάξ.

lent admoeremus, atque ut eam perciperemus demum mercedem, quae ipsis
 fugae aerumnis eo esset acerbior, quod illis quidem temporibus praeclaras
 spes cupiditatem postram alebant, nunc vero ipsam quoque spei suavissimam
 auram tuus nobis pater aperte eripuit. Neminem enim puto esse, qui
 pignoris firmis cavere nobis possit, non euraturam esse Annam impera-
 tricem, ut omnes cita morte statim puniamur, qui parenti tuo superstitis
 futuri sumus. Age igitur, quamdiu sumus nostri iuris, praeclarum facinus
 concipe, meisque tui et mei causa consiliis obsequere, quo nos turpe et igno-
 bile periculum sic propulsemus. Totius imperii parte ablata, proprium tibi
 parere imperium enitare, quod parenti quidem tuo, dum is victurus est,
 subiciatur; eo autem mortuo, peculiare sit et firmum tibi salutis praesi-
 dium. Duorum enim alterum nobis inde futurum est, ut aut securi saluta-
 rem fortunam consequamur, aut praesentis vitae calamitatibus quam celer-
 rime liberemur; quibus interesse tolerabile iis duntaxat esse existimo, qui
 non ingratum illud et miserrimum putant, solem habere ignominiae suae
 testem perpetuum." Haec Ioannes Asanes Matthaeco sororis suae filio in hunc
 fere modum suavit, sui et illius, item cognatorum et amicorum securitati
 prospiciens. (III.) Matthaecus vero ex sorore nepos his illum excepit: „li-

- A. M. 6855 τοῖς αὐτοῖς ἀεὶ περιστοιχίζομαι φόβοις νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν,
 Ind. 15 ὧ βέλτιστε· καὶ ὡσπερ τῶν Περσῶν ἐκείνων αἱ ναυτικαὶ δυνάμεις
 B Ἐρέτριαν πύλαι καὶ Ἀρτεμισίον περιεληλυθῆναι συνείχον, οὕτω
 τὴν ἐμὴν καρδίαν παντοδαποὶ κυκλοῦσιν ἀεὶ χοροὶ λογισμῶν,
 ὡσπερ νῆσον φορτίδες τινές καὶ τριήρεις, φόβων γέμουσαι καὶ 5
 φροντίδων μακρῶν, αἱ τῆς μελλούσης ἡμῖν, ὡσπερ ἐξ ἐφόδου
 ληστρικῆς, κατ'άγουσαι φέρουσι μνήμας προφανοῦς κακοδαιμο-
 Ονίας. ἐξ ὧν ὠδίνας μὲν ἔχειν ἔνεστι, καὶ τὰς ἐντεῦθεν ὑπομένειν
 ἀληθδόνας· τίκτειν δ' ἥκιστα ἔνεστι, καὶ ἀποσκευάζεσθαι πως
 τὸ λυποῦν, ὑφορωμένῳ τοὺς πατέρας τῆς γενέσεως νόμους, οἷ 10
 μηδ' ἐς τὰ προφανῆ συγχωροῦσι δίκαια πατράσιν υἱέας ἀντινομο-
 θετεῖν. καὶ σοὶ πολλὰκις ἐγὼ τὸ ἀπόβητον βουλευθεὶς ἐξεπέειν
 τὴν μειουσομένην ὅμως οὐκ εἶχον γλῶτταν. ἀρχομένη γὰρ πρὸς
 V. 408 φῶς ἐξάγειν τὸ τῆς καρδίας ἔμβρονον τοὺς τόνους εὐθὺς παρε-
 Δλύετο τῆς ὁρμῆς, καθάπερ ὑπὸ νύρκης τινὸς ἐνδυναστευούσης 15
 σφοδρῶς πεδουμένη, τῆς τοῦ πατρὸς αἰδοῦς δηλαδὴ· καὶ μοι
 τὰ τῆς γνώμης ἐς τὸ μηδὲν αὐτίς ἐχώρει, καὶ κατεστρέφετο ῥᾶ-
 στα. εἰ οὖν περὶ ἄλλων ὀτωνδῆποτε πραγμάτων ὁ λόγος ἦν, καὶ
 ἥκιστα περὶ τὸ ζῆν ὃ πῶς ἡμῖν ἐκινδυνεύετο φόβος, παρὰ τοσοῦτον
 ἡμελήσα ἂν, παρόσον μὴ ὅτι τῶν πολλῶν οὐδὲν αὐτὸς διαφέρειν 20
 οἶομαι, ἀλλ' εἰ καὶ σύνεσιν εἶχον ἐκ φύσεως οὕτωσι κεχορηγημέ-
 Ενην, ὡς διὰ μέγεθος αἰθερίων ψαύειν δοκεῖν ἀντύγων, καὶ οὐ-
 ρανίαις τισὶ ξηνοδοχεῖσθαι σκηναῖς, ῥᾶστα ἂν ἐγωγε φέρων ὑπέ-
 ζευξα ταύτην τοῖς τῶν τοῦ πατρὸς βουλευμάτων ποσί. νῦν δ' οὖν,

dem et me semper circumstant metus noctu pariter et interdium, o bone; et quemadmodum illae Persarum navales copiae Eretriam olim Artemisiumque circumsidebant, ita animum meum multa diversaque cogitationum agmina undique obsident, quasi insulam onerariae aliquae naves ac triremes terrorum plenae et curarum gravissimarum, quae piratico veluti impetu appulsaee advehant nobis praesagia evidentis infelicitatis. Parturio itaque, et eos qui inde oriuntur dolores perfero; parere autem, et id quod angit excutere haud possum, patrias reveritus naturae leges, quae nec in iis quidem, quae sunt manifesto iusta, filios parentibus adversari sinunt. Ac tibi quidem saepenumero arcanum illud aperire volui: obsecundantem vero linguam minime habui. Etenim illa, statim atque cordis foetum educere in lucem inceperat, nervis quasi resolutis impetum remittebat, cum eam patris reverentia, veluti torpor aliquis praevalens, graviter constrictam haberet. Atque ita mihi, quae animo agitaveram, ad nihilum rursus recidebant, et facillime subvertebantur. Quod si de aliis quibuscunque rebus ageretur, ac non totum illud periculum, in quo sumus, ad vitam pertineret, eo illud magis neglexissem, quod non solum a caeteris plerisque nihil distare me existimem; sed etsi intelligentiam a natura ita comparatam haberem, ut magnitudine sua aethereos axes attingere et caelestibus tabernaculis hospes excipi videretur, facillime eam ego paternae auctoritatis pedibus subiecissem.

- Ἴνα καὶ αὐτὸς πλατυτέρῳ χρήσωμαι λόγῳ, σοῦ καθάπερ τινὰ θύ- A. C. 1347
 ραν ἡμῖν ἀνοξάντος, ὃς καὶ δευτέραν μοι σώσεις τάξιν πατρὸς, Imp. Io. Can-
 ἐπειδὴ πᾶσι φίλον ἀνθρώποις τὸ ζῆν, καὶ πολλοὶ πολλὰκις, ὑπὸ tacz. 1
 τῶν ἀθρόων περιστάτων κινδύνων, τὴν βουσίλειον, ὡσπερ τινὰ F
 5 φρουρὰν, περιεζώσαντο δύναμιν, ἄκοντες μὲν, ἀναγκαίως δέ,
 οὐκ οὖν αἰτιώμενος ἐμοιγέ τις ζῆν δίκην πάντως αἰτιώτο ἄν, εἰ καὶ
 αὐτὸς, ὑπὸ τῶν ὁμοίων ἐλαυνόμενος φόβῳ, ἐς τὴν τῶν ἐρυθρῶν
 ὑποδημάτων ἀντίληψιν καταφεύγοιμι. ὅμοιον γὰρ ἄν ποιοῖη τις
 ἐνταυθοῖ, τὰ τοιαῦτ' εὐλαβούμενος, ὡσπερ ἄν εἰ χεμιῶνι μεγί- P. 505
 10 στω περιπεσὼν ἐν πελάγει μέσῳ καὶ κύμασιν, ἐν οἷς τῆς ὀλακάδος
 συμβῶν οὕτωσί πως ῥαγείσης ἐξὸν αὐτῷ σανίδος ἐπιειλημμένον
 τινὸς διαποντίλους μὲν ἔχειν κινδύνους, ἔχειν δ' ὁμοῦ ὁμοῦ καὶ
 τὰς ἐλπίδας τοῦ ζῆν αἰωρουμένας, ὡσπερ ἀπὸ λεπτοῦ τινος καὶ
 ἀραχνῶδους ὑφάσματος, ὃ δ' ἀφειδῶν παντάπασιν ἑαυτοῦ πν-
 15 θμέσιν ὑποβροχίους ὑδάτων ἐθελοντῆς ἑαυτὸν παραπέμπη. τοῦτο
 δὲ παραπληξίως ἔγγιστ' ἄν εἶναι δόξειε τοῖς ὅσοι καλῶς τὰ τοιαῦτα B
 βούλονται κρίνειν. τὰ γὰρ ἐξ ἀφανοῦς τινος ἀνάγκης ἐπιόντα
 δεινὰ συγγνώμην σαφῆ τοῖς πάσχουσι νέμει. οἷς δ' ἀπὸ γνώμης
 ἰδίας εἰς τὰς τῶν δεινῶν ἐμπέπτειν ἔπεται λαβροῖνθους, μεγάλη
 20 τις χορηγεῖται νέμεσις, παρ' οἷς σχολή τὰ τοιαῦτα φιλοτιμότερον
 σκέπτεσθαι. ἐγὼ δ' ἴνα τι καὶ βαδύτερον φθέλωμαι, οὐδὲ τῆς
 πατρικῆς ὑπερόριον γνώμης ὃν εὐρίσκω τοῦτ'. αὐτὸς γάρ μοι τοῦς
 τοιοῦτους προεζωγράφησε τρόπον ἐν ἑαυτῷ, ὁπότε συνελαθεῖς C
 καὶ αὐτὸς ὑπὸ τῶν περιστάτων κινδύνων εἰς τοῦτο προήχθη

At nunc, ut et ipse planiori utar oratione, quadam veluti porta a te, qui secundum a patre locum apud me obtines, patefacta, quoniam vita omnibus hominibus cara est, et multi saepe, subitis periculis circumstantibus, supremam induerunt potestatem, quasi salutis praesidium; nolentes quidem illi, sed cogente necessitate: non iure omnino succenseat mihi aliquid, si et ipse, similibus actus terroribus, ad purpureos calceos capeasendos confu- gero. Nam qui hoc rerum statu nolit id committere, perinde is faciat, ac si medio in mari tempestate maxima fluctibusque circumventus, fracta etiam haec inter casu aliquo navi, cum praesto ei sit tabula, qua arrepta maris quidem pericula patiatur, at spem salutis, velut tenui aliquo araneae filo pendentem, retineat, suae tamen omnino salutis oblitus in profundos aquarum gurgites ultro se immittat; quod quidem aequis rerum aestimatoribus insaniae proximum esse videatur. Quae enim calamitates occulta quadam necessitatis vi invehuntur, eas illis, qui patiuntur, excusationem certam tribuunt. Qui vero in mala, tanquam in labyrinthos, sciens prudensque incidit, eum gravis manet reprehensio apud illos, quibus ista studiosius vacat expendere. Mihi vero, ut et aliquid dicam solidius, non multum id a paterno instituto videtur abhorrere. Ipse enim mihi hunc morem in se praescripsit, tum cum is quoque, circumstantibus periculis compulsus, ad illa

A. M. 6855 τὸ σχῆμα τῆς βασιλείας, ὡσπερ εἰς ἀσφαλείας ἀκρόπολιν· ὡς
 Ind. 15 νῦν γε δυοῖν θάτερον ἐπιβλεῖν ἕσσεσθαι μοι πρὸς τοῦ πατρὸς ἔφε-
 ται· ἢ γὰρ, ὡς μιμησάμενον τὴν ἐν ἀπόροις εὐπορίαν αὐτοῦ, τὸν
 υἱὸν ἐπαινέσειεν ἂν πως ἐμέ· ἢ εἰ λοιδορεῖσθαι μοι ἐπιχειρήσῃ,
 Δλάθοι ἂν αὐτὸς ἐαυτῷ περιφανῶς λοιδορούμενος ἢ ἐμοί· ὡς μηδ' 5
 ἔχειν παρ' οὐδέσιν Ἑλληνοδικαῖς τὸ συγκεχωρητὸς ἐμοὶ τῆς ἐγ-
 χειρήσεως ἐπεξιέναι." (A.) Ταῦτ' εἰπὼν καὶ αὐτὸς τὸν μὲν
 θεῖον ξυνδιαφέρειν παρήγγειλε τὴν ἐγγειρησιν, καὶ τοῖς ἐκυσταχοῦ
 στρατιώταις ὁμιλεῖν τὰ εἰκότα· αὐτὸς δὲ τὴν τῆς Ὀρεισιάδος
 κατελιγηφῶς ἀκρόπολιν ὄλην ἐκεῖθεν ὠχύρου τὴν πόλιν, καὶ πρὸς 10
 ἔργα παρεσκευάζετο, ἐκδημαγωγῶν τε καὶ μαλακοῖς τισι λόγοις
 ἐξιδιούμενος τὰ στρατόπεδα.

P. 506 γ'. Ταῦτ' οὐκ ἦν ἀκούοντι ἡρεμεῖν τῷ πατρὶ, ἀλλ' ἀθυ-
 V. 409 μαις ἐνασχολεῖν, καὶ συντήκειν συγχὰ τὸ θυμούμενον τῆς ψυ-
 χῆς, πάλαι διανεμιμαμένῳ τοῖς μὲν νίεσι τὰς ἀνελευθέρους τοῦ 15
 βίου τύχας, τῷ δὲ γαμβρῷ Παλαιολόγῳ τὰς τοῦ βασιλείου κρά-
 τούς διαδοχὰς. διὸ καὶ ἀδθημερὸν ἐξιέναι πᾶν τοι προθυμού-
 μενος, ὅμως ἐπέιχεν ἔτι, καὶ ἐνεκαρτέρει τῷ τῆς γνώμης βουλευ-
 τηρῷ. καὶ μέντοι καὶ ἥκιστα μᾶλα τοι ἀρεστὸν ἐδόκει, δυοῖν
 B ἔν γε τοι δρᾶν ἐκ τοῦ παραχρηῖμα. οὔτε γὰρ ἄνευ ὄπλων ἐκ Βυ- 20
 ζαντίου πρὸς γνώμην ἵνα ἐθάβρῃ, ταῖς τῆς φιλοτιμίας ἄρτι δια-
 νηχομένην ἀκμαῖς· οὔτε μεθ' ὄπλων αὐ ἐκεῖ διαβαίνειν καὶ στρα-
 τοπέδων. ἐκμηῆναι γὰρ ἂν οὕτως μᾶλλον πρὸς αἰθερίους φλόγας
 ὡς ἐν σποδιῷ καθευδούσας ἔτι τὰς ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ νεανίσκου κι-

5. λοιδορ. ἢ ἐμοί] μάλλον deest, ut observat Boiv.

imperii insignia, tanquam ad fortunae perfugium processit. Quamobrem
 duorum alterum licet mihi sperare a patre. Aut enim, ut suae in expedi-
 endis rebus difficillimis solertiae imitatore filium fortasse ille me laudave-
 rit; aut si ad convitiandum aggrediatur, sibi ipse palam imprudens magis
 convitiabitur quam mihi: nec quia id ausus fuerim, licebit ei apud ullum
 iustum iudicem poenas a me expetere." (IV.) Haec loquutus avunculo praeci-
 pit, ut secum huic molitioni struendae incumbat, et cum militibus, qua-
 cumque occurrerint, ac prout par fuerit, colloquatur. Ipse Orestiadis arce
 occupata, totam inde urbem munit; tum captando benevolentiam, et blandis
 verbis exercitus sibi devinciendo, ad opus se accingit.

3. His pater auditis nequaquam quiescere, sed totum se moerori dare;
 idemque iram suam subinde comprimere et concoquere ea ratione, quod li-
 beris suis servilem fortunae conditionem, genero autem Palaeologo imperii
 successionem iam pridem assignasset. Itaque ea ipsa die egredi valde cu-
 piens tamen se continuit, et secum tacite deliberare perstitit. Neutrum
 certe ei placebat statim facere. Neque enim sine armis Byzantio exire, et
 in ipso ambitionis aestu fluctuantem animum adoriri; nec rursus cum armis
 exercitibusque illuc conferre se audebat. Ita enim sopitos adhuc, et velut
 sub cinere latentes, in animo adolescentis motus furiatum iri magis, quasi

νήσεις, ὑπὸ δουρῶν ὀχληθείσας παθῶν, φιλοτιμίας ἁμοῦ καὶ δε- A. C. 1347
 λίας. (B.) Καὶ μὲν δὴ λοιπὸν ἐκπέμπειν ἐδόκει βέλτιον Εἰρήνην ^{Imp. Io. Can-}
 τὴν βασιλῖδα, βαθελαίς τε χρωμένην ταῖς τῆς συνθέσεως αὐλαξί C
 καὶ ἅμα οικονομικὴν ἐς τὰ μάλιστα οὔσαν ἐκ τε πείρας καὶ φύ-
 5 σεως, καὶ μαλακωτέρους τινὰς ἔξιν τῷ πιθανῷ, καὶ ὄλωσ' εἰπεῖν
 μητρικοὺς τῷ παιδί κομίζειν εἰδυῖαν λόγους. ἔξιούσης τοίνυν αὐ-
 10 τῆς, ἐπειδὴ περὶ Πάμφιλον ἐγεγόνει τὴν πόλιν, πρὸς ἀπάντη-
 σιν αὐτὸς ἐπορεύετο μάλα τεθαρῆκώς τῆς μητρὸς, καὶ ἅμα ἐπει-
 γόμενος κατὰ τὴν πορείαν, πρὶν ἐς Ὀρεσιτιάδου ἀφικέσθαι τὴν μη- D
 15 τέρα, ἔξω που προκατεληγμένοι, καὶ τὸν τῆς ἀφίξεως πόρρωθεν
 πυθέσθαι σκοπόν. ἣ δὲ τοὺς ἐκείνου σοφῶς παρακρουσαμένη
 δρόμους ἔλαθεν ἐντὸς Ὀρεσιτιάδος παρεισπεσοῦσα, πρὶν αἰσθέ-
 σθαι τὸν νιόν. (Γ.) Ἐπεὶ δὲ παρὰ τὴν ὁδὸν ὁ Ματθαῖος ἠκηκόε P. 507
 τὸ δρῆμα, καὶ βαθυτέραις ἔγνω σαφῶς τῆς μητρὸς κατασοφί-
 15 σθαις ἐπινοαίς, ἐς τὴν ὑστεραίαν καὶ αὐτὸς τῇ Ὀρεσιτιάδι ἐπιδε-
 δήμεχε, καὶ τῇ τε μητρὶ τὴν προσήκουσαν ἀπεδίδου προσκύνη-
 σιν καὶ ἅμα πρὸς ἅπαν τὸ κελυόμενον ὑπισχεῖτο παρέχειν ὑπέ-
 κοντα ἑαυτὸν, εἰ δέος ἦσαν ἐξέλοιτο τῆς ἐκείνου ψυχῆς, μήτηρ
 20 τε οὔσα καὶ ψυχὴν καλῶς εἰδυῖα θεραπεύειν ἀμφιβόρῃως ταλαν-
 τευομένην ὑπὸ δειλίας, καὶ φόβῳ τινασσομένην τοῦ μέλλοντος B
 γνώμην νιοῦ φιλομήτορος συνιστᾶν. ἣ δὲ μάλα βασιλικῶς προσ- V. 410
 εipoῦσα καὶ μετὰ τινος ἐπιεικοῦς μεγαλοπρεπέας δεξιωσαμένη
 τὸν νιόν τάδε διέξεισιν. (Δ.) „Ἐγὼ (φησὶν) ὦ παῖ, τὴν παροι-
 μίαν, τὴν ἕλ' τι Διβύη, φάσκουσαν, φέρει καινὸν, ἐπαινώ μὲν,

8. ἀπὸ τὸς Boiv. pro αὐτῆς.

flamma ad caelum usque ventilata, affectibus duobus ambitione et metu per-
 turbatos. (II.) Demum ei satius visum est Irenen mittere imperatricem,
 quae mulier altae mentis, eademque ad res tractandas cum natura sua tam
 ipso usu mire habilis, mollibus quibusdam et ad persuadendum accommoda-
 tis, maternis denique dictis filium aggredi una omnium maxime sciebat. Ita-
 que haec egreditur. Ille matri, cum esset apud urbem Pamphiliam, obviam
 procedit magna fiducia, festinatque eam, antequam Orestiadem pervenerit,
 in ipso itinere alicubi foris deprehensam convenire, et viae causam longe
 ab urbe sciscitari. At illa, huius festinationem callide frustrata, furtim in
 urbem Orestiadem, antequam filius sensisset, irreperat. (III.) Matthaeus,
 postquam in via id quod acciderat audivit, ac se occultioribus matris con-
 siliis circumventum certo cognovit, postridie et ipse Orestiadem venit; ma-
 trem, ut par est, salutatur: simul se, quidquid illa iusserit, dicto audientem
 fore pollicetur, modo omnem sibi metum ex animo revellat; matrem quippe
 eam esse, quae animum timore suspensum, et futuri terrore concussam filii
 amantissimi mentem, firmare optime sciret. Haec vero filium, benigna qua-
 dam maiestate exceptum, prorsus verò hanc alloquitur, et hanc habet orationem,
 (IV.) „Ego,” inquit, „mi filii, proverbium illud: semper Africa aliquid fert

A. M. 6855 οὐ τέλος δέ· διότι μὴ τέλειον ἔχει τὸ τῆς ἀποφάνσεως δόγμα
 Ind. 15 καὶ ψήφισμα. περὶ γὰρ ὅλης γῆς καὶ θαλάττης ἀποπεράνθαι
 Cπροσῆκον, ἣ δὲ περὶ μόνης Λιβύης τὸ δόγμα ἐξήνεγκε, μικροῦ
 τινος μέρους οὔσης αὐτῆς, καὶ βιαίαν ἐχούσης τὴν μίμησιν πρὸς
 τὴν τῆς ὅλης γῆς ἀριστοκρατίαν. Λιβύης μὲν γὰρ ἡ καινότης B
 ζῶων τε μόναις τερατομόρφοις ἰδέαις ὀρίζεται καὶ πρὸς γε ἔτι
 τῶν ἐκεῖθεν διὰ μῆκος ὁδοῦ σπανίως παρακοιμιζομένων ἐς τὰ ἡμέ-
 τερα ἦδη πραγμάτων ἄλλων, ἰδιοτροπίαν τινὰ κεκτημένων, ὅποσα
 Dξενίζοντα φέεται παρὰ τῇ σκληροῦ καὶ ἀνημέρω ἐκείνῃ γῆ. τῆς δὲ
 πάσης γῆς ἡ καινότης μαρυσμῶ καὶ γλῶῃ καὶ χαρῶ καὶ λύπῃ 10
 μερίζει τὸν βίον διηλεκῶς, καὶ δόξῃ καὶ ἀδοξίᾳ, καὶ νόσῳ καὶ
 ὑγιείᾳ, καὶ θανάτῳ καὶ ζωῇ, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, ἀρετῇ καὶ κακίᾳ,
 καὶ τροπαῖς καὶ ἀλλοιώσεσι παντοίαις τε καὶ μέτρον ἅπαν ἐλα-
 νούσαις. καὶ θαῦμα μὲν, πῶς ταῖς καινοποιταῖς ταύταις ἄμφο
 κεκτηῖσθαι δοκεῖ, καὶ παῖξε τὰς τῶν ἀνθρώπων γνώμας, καὶ τοῖς 15
 Eμὲν ἀνθεῖν αἰεὶ δοκεῖ, καὶ τοδὲ τῆς τῆς πόδας ἕκαστον ἐπ’
 ἀσφαλοῦς ἐρείδειν· τοῖς δὲ μηδὲν κεκτηῖσθαι βέβαιον μηδ’ ἀσφα-
 λές. βραχεῖα γὰρ τις ὥρα πολλάκις καὶ μία ῥοπή διαστήματος
 χρονικοῦ μεταβύλλει πρὸς τὸναντίον ἅπαν, καὶ ῥίπτει πολλὰ τῶν
 ἐστάναι δοκούντων εἰς ἕδαφος· καὶ αὐτὸ πρὸς ὑπερήφανον ἐνίοτε 20
 τύχην ἀνάγει τὰ ἀφανῆ. Θαῦμα δὲ, πῶς ἀμιγῆς οὐδὲν οὐδ’ αὐ-
 τοτελές τῶν ἀπάντων. εὐρίσκεται παντάπασιν οὐδαμῇ, οὐθ’ ἄ
 Fτῶν ἀγαθῶν, οὐθ’ ἄ τῶν φαύλων εἶναι νομίζουσιν ἀνθρώποι·
 ἀλλὰ τὰ ἀλλήλων διηλεκῶς πολέμια καὶ μαχόμενα σύντροφόν

novi, laudo quidem, sed non absolute, quia nec absoluta est eius pronun-
 ciati sententia. Etenim de universo terrae et maris orbe cum id dici oport-
 teret, de sola Libya pronunciatum est; quae pars cum exigua sit, totius or-
 bis rempublicam vix repraesentat. Illa nempe rerum novarum affluentia,
 quae Libyae tribuitur, ad solas pertinet animalium monstruosorum formas,
 et rerum aliarum species, ad nostras provincias propter longinquitatem rari-
 us comitantium, peculiare autem aliquid in se habentium, qualia nobis
 incognita in illa dura et immani regione nascuntur. Totius vero orbis no-
 vitates situ, viriditate, gaudio, tristitia, gloria, infamia, morbo, sanitate,
 vita, morte, atque, ut paucis absolvam, virtute, vitio, mutationibus deni-
 que ac omnigenis et infinitis variationibus, res humanas usque distinguunt.
 Est mirum sane, quod cum tot omnia idem hic orbis pariat, utrumque tamen
 ei inesse credatur, atque ita hominum mentes deludat, ut aliis semper flo-
 rere, et fortunae vestigia stabili fundamento quisque fingere videatur; aliis
 nihil firmi habere, nihil certi. Fugax enim hora saepe et momentum tem-
 poris multa, quae stare videbantur, omnino in contrarium vertunt et ad
 terram affligunt: atque ad summum fortunae splendorem obscura quandoque
 evehunt. Mirum vero, quomodo nihil usquam sincerum, nihil ab omni parte
 perfectum inveniat eorum omnium, quae seu bona seu mala esse homines
 arbitrantur: sed res, sibi invicem aeternum inimicae et pugnae, velut

πως ἔχει τὴν βλάστην, καὶ μιαν δῆπου τινὰ τὴν εἰς φῶς προ- A. C. 1347
 ενεγκοῦσαν μητέρα προῖσχεται· καὶ τὰ τὴν ἄσπονδον ἔχθραν πρὸς Imp. Io. Can-
 ἄλληλα κεκτημένα ξένας τινὰς ἐν ἀνθρώπων θύει ψυχῇ τὰς tacuz. 1
 σπονδάς· καὶ οὔτε βίον ἄλυπον ὄντα παρ' οὐδενὶ τῶν ἀπάντων P. 508
 5 ὄρωμεν, οὔτε λύπην παντάπασιν ἀτερπῆ· ἀλλ' εἶναι συμβαίνει
 καὶ λύπην αἰτίαν χαρῆς, καὶ αὐτὴν μητέρα λύπης χαρᾶν. ταῦτα μὲν
 εἶναι συμφυῆ πως, καὶ ἐγκατωκοδομημένα τοῖς πράγμασιν, ἣ
 πείρα ξυγχωρεῖ συνιέναι ταῖς συνετωτέραις ψυχαῖς· τὸ δὲ μεγέθη
 καὶ σμικρότητας τούτοις δίδοναι, τοῦτο δ' οἶμαι δῆπουθεν ὡς
 10 τὰ πολλὰ τῶν ἐφ' ἡμῖν ὑπάρχειν ἐν. Ὅς γὰρ μεγάλοις ἐφέτεται
 πραγμάτων ὕδασιν ἐγκυβιστῶν, ἀνάγκη τούτῳ καὶ μεγάλους ὑψί-
 σιασθαι τῶν κινδύνων τοὺς κλύδωνας· ὧ δὲ βραχυτέροις ἐνδία- B
 τῶσθαι νομίζεται ἀποχρῶν, τούτῳ δὲ καὶ μετριωτέραις κεχρη-
 σθαι ταῖς λύπαις τοῦ βίου χρεῶν. βασιλεῖα τοίνυν ἐν τοῖς τοῦ
 15 βίου πράγμασι μέγιστον εἶναι χρῆμα νομίζεται τύχης καὶ, ἐν
 εἶπω, τὸ κράτιστον τῆς εὐδαιμονίας ἕψος· τὸ δὲ μικροῖς τισιν
 ὀβολοῖς ὀρίσσεσθαι τῷ τοῦ βίου τὴν εὐπορίαν, καὶ τριβωνοφορεῖν,
 καὶ ἱκανὸν εἶναι ὃ τῇ φύσει τὸ ἀναγκαῖον μόνον χαρίζεται, τοῦτο
 δὲ κακὸν φαίνεται, καὶ τούτων ἐνός, οἷς ὁ πλεῖστος ὄχλος C
 20 καταρῦται. ὧ δ' ἑκατέροις τοῖς βλοῖς ἐν πείρᾳ γενέσθαι τετύχη-
 κεν, ἄρχεσθαι μᾶλλον οὗτος ἢ βασιλεύειν ἔλοιτ' ἂν οἶμαι μᾶλα
 προθύμως, καὶ πένητα μᾶλλον τρῖβειν βίον, ἢ ὅς μυρίαῖς περι-
 στοιχίζεται δόξαις καὶ χρήμασιν· εἰ δ' οὖν, λέγεται τις παρελθὼν,
 πᾶς Ἀλέξανδρος ἐκεῖνος ὁ μέγας, ὁ μέχρις Ἰνδῶν τὰ τῆς Εὐρώ- V. 411

19. ἐν, ὅσοις ὀπι. conl. Boiv.

coalescant, et unius quasi matris sinu editas se in lucem profiteantur: et ea,
 quae odium implacabile inter se exercent, inusitata quaedam foedera in
 hominum animis feriant; ac neque vitam tristitiae immunem cuiquam con-
 tingere videamus, nec tristitiam incunditatis prorsus expertem; sed esse
 soleat et laetitiae origo tristitia, et rursus tristitiae mater laetitiae. Et haec
 quidem esse rebus insita quodammodo atque infixae intelligentiores quique
 sciunt, experientia nempe edocti. At ut illa ipsa vel augeantur vel mi-
 nuantur, id ego existimo penes nos esse ut plurimum. Qui enim se in
 magnas negotiorum undas gestiat immergere, eum necesse est magno sub-
 ire periculorum fluctus: cui vero minoribus interesse satis fuerit, eum oportet
 moderatioribus affici vitae molestiis. Regia certe dignitas in hac vita
 maximum esse fortunae donum existimatur, et summus, si fas dicere, felici-
 tatis camulus. Contra paucis obolis metiri copiam omnem rei familiaris,
 et veste uti trita, et satis habere id quod naturae solas res necessarias sup-
 peditat, id et miserum videtur, et eorum unum, quae vulgi maxima pars
 detestantur. Qui vero utramque vitae conditionem expertus est, is multo
 libentius pareat quam imperet, et vitam trahere inopem malit, quam quae
 infinitis honoribus opibusque stipata sit. Sin minus, prodeat aliquis do-
 ceatque nos, quomodo Alexander ille Magnus, cuius auspiciis arma Europae

- A. M. 6855 ης διαβιβάσας ὄπλα, τὸν εὐτελῆ τοῦ Διογένους πίδακον καὶ τὴν
 Ind. 15 D διεθρώγωντι ἀπέχεσθαι μᾶλλον ἐσθῆτα ποθεῖν ὠμολογεῖ, ἢ τὴν
 τῆς ὄλης Ἀσίας τε καὶ Εὐρώπης ἔχειν ἀρχὴν, καὶ τὸν Βαβυλώ-
 νιον ἐκείνον περιβεβλησθαι πλοῦτον· ὅθεν καὶ τὸ πολὺ τῆς ῥα-
 στῶννης χεθὲν Δαρείῳ καὶ Πέρσαις ὄνειρον ἔδειξεν εἶναι σαφῶς 5
 τὰς δοκούσας εὐδαίμονας τύχας τοῦ βίου. οὐδὲν γὰρ οὕτω μεστὸν
 ὑποψίας καὶ ἀπιστίας, ὡς βασιλεία καὶ δυναστεύουσα χεῖρ. ᾧ
 μὲν γὰρ βασιλευσθαι πῶς τετύχηκεν, ἕνα μόνον οὗτος δέδιε, τὸν
 Ε βασιλέα· φαίην δ' ἄν, οὐδ' αὐτὸν, εἰ τὰ δίκαια φυλάττειν,
 ὅστις ποτ' ἄν ἦ, ἐθελει, καὶ τὴν λαχοῦσαν μοῖραν στέργειν τοῦ 10
 βίου. ᾧ δὲ βασιλεύειν ἔξιστιν, οὗτος μετὰ τῶν ἐμφανῶν ἐχθρῶν
 πλείους ἔχει καὶ τοὺς κρύφα τὰς πλείους σσκευάζοντας τῶν ἐπι-
 βουλῶν. οἷα ὀκνήσω δ' εἰπεῖν, ὡς καὶ αὐτοὺς αἰεὶ δέδιεν, ὀπέ-
 σοι φυλάκων ἔχουσι τάξιν αὐτῷ, καὶ περιεσσι τρέμειν αἰεὶ, καὶ
 Ταντάλειον, τὸ δὴ λεγόμενον, βόσκειν βίον. Ταῦτ' ἐννοῶν, φιλ- 15
 Ετατε, πείθου μητρὸς ἐννοούσης βουλαῖς, καὶ μὴ γνώμαις ἐτέρων
 συμφέρεσθαι δίδου, οἱ πρὸς ἐν δὴ μόνον τὸ οἰκτεῖον σκοποῦντες
 συνοῖσον προσωπεῖω τινὶ κέχρηται σοι, μέχρις ἂν τὸ βουλόμενόν
 σφισι κατορθωκότες αὐτοῖς, ἔπειτα καὶ σοὶ τὴν τοῦ βίου σχεδιά-
 σωσιν ἐπιβούλως ἀπαλλαγὴν· μηδὲ παραπλήσια τίθει τοῖς διώκταις 20
 P.509 ἡμῶν τὰ ἡμέτερα. παρόσον γὰρ ἐκείνων καὶ ἡμῶν τὸ σπινάγον εἰς
 ὁμόνοιαν ἦν τῶν ἀπάντων μετὰ τὴν ζάλην οὐδὲν μεταξὺ, παρὰ
 τοσοῦτον ἡμῶν τε καὶ σοῦ τὸ τὴν τοῦ αἵματος ἔγνωσιν δίστων
 τῶν ἀπάντων ἔστιν οὐδὲν μεταξὺ. τί γὰρ ἂν εἴη τὸ πείσει δυνά-

ad Indiam usque penetrarunt, vile Diogenis dolium habitare, et eiusdem lacera veste indui, optatius sibi esse confessus sit, quam Asiae et Europae totius imperium possidere, et Babylonis divitiis cumulari; quarum effusa abundantia Dario et Persis ostendit, merum esse somnium ea, quae conditionem vitae beatiorum facere existimantur. Enimvero nihil est ita suspitionis et diffidentiae plenum, ut principatus et potestas summa. Nam quem alteri subditum esse fortuna voluit, is unum duntaxat pertimescit, imperatorem videlicet; sed ne hunc quidem (ausim dicere), si iura, quicumque tandem ille sit, velit servare, et ea quae contigit sibi fortuna contentus vivat. At cui imperare datum est, is praeter apertos hostes, complures alios habet, qui multas ei clanculum insidias struant. Nec verebor illud affirmare, timeri ab eo semper etiam ipsos stipatores; ita ut ei perpetuo contremiscendum et Tantalea, ut aiunt, vita agenda sit. Haec cogitans, mi fili, benevolae matris consilii pareto, et aliorum sententiae cave ne accedas, qui, ad propriam utilitatem omnia referentes, te ipso tanquam larva quadam utantur, quoad, ubi ex sententia sibi successerit, ipsi deinde tibi per fraudem exitium afferant repentinum: nec sic fere consulas rebus nostris, ut ii qui nos persecuti sunt. Nam coorta semel tempestate, nihil omnino inter nos illosque erat, quod in concordiam reduceret. Sanguinis autem vinculum, quo nos tecum iungimur, nihil est quod dissolvat. Qua enim quae so-

μενον σπλάγγνα φύσεως ὑπ' ἀλλήλων τε καὶ δι' ἀλλήλων ῥήγνυ- A. C. 1347
σθαι. ὣν τὴν ἀπόρρητον σύμπηξιν μόνος οἶδεν ὁ ξυνοδῆσας ἀλό- Imp. Io. Can-
τοις τισὶ καὶ ἀδαμαντίνους δεσμοῖς; ἢ τί τῶν ὑφ' ἡλίῳ καὶ ἀέρι tacuz. I
πάντων ἡδὺ γένοικ' ἂν τοῖς γονεῦσιν ἡμῖν, σοῦ μὴ παρόντος; ὡς B
5 πῦν γε τοῦτ' ἔστιν ὁ με μάλιστα ζῶσαν μετὰ τοῦ σοῦ κατὰγει πα-
τρὸς εἰς πυθμένας ἕδου, ὅτι σύ γε ἡμῶν ἔνεκα τοιοῦτους ἔθρε-
ψας ἐν σεαυτῷ λογισμούς. τί δ' ἄλλο τῶν πάντων εἴη θανάτου
παντὸς γονεῦσι πικρότερον, ἢ τέκνων καταστροφῆ, καὶ τέκνων
ἀγαθῶν. ὣν ἡ μνήμη καὶ μόνη τούτοις δημιουργεῖ πνοὴν καὶ
10 τὸ θάλλειν ἐκ περιουσίας χαρίζεται τῇ ψυχῇ; ἀνάμεινον δ' εἰ
βούλει μικρὸν, μέχρις ἂν καὶ αὐτὸς τέκνων γένη πατῆρ' καὶ τότε C
διὰ τῆς πείρας εἴση καλῶς, ὁπόσῃν οἱ τεκόντες τοῦ φίλτρον τὴν
φλόγου βόσκουσιν ἐν μέσοις τοῖς σπλάγγνοις ὑπὲρ τῶν τέκνων. νῦν
γὰρ οὐκ ἔχω, τίσι χρησαμένη λόγοις πείθειν ἂν σε δυναμῆν τε-
15 λέως, πρὶν εἰς τὴν τῶν λεγομένων σε πείραν ἀφίχθαι. Μηδὲ δὴ
παρίδῃς δάκρυα μητρὸς, μηδὲ μόχθον ἐν λήθῃ ποιήσης τοσαύ-
της ὁδοιπορίας, ὁπόσῃν ἐγὼ διάνουσαι καὶ συντεμῆν τάχιον ἢ
κατὰ πάντα εὐζῶνον ἄνδρα προτεθύμημαι διὰ σέ, ἵνα δῆπου μὴ D
σεαυτὸν ἀτεκμάρτοις περιβύλης κινδύνους, καὶ καπνὸν φεύγων
20 εἰς πῦρ ἐμπέσης, καὶ σκιὰν φυλαττόμενος ὑποψίας, ἐν ἀδῆλω
μέλλοντος φόβου καλινδουμένην, εἰς κρημνὸν ἀποτόμους περι-
φανῶς συνωθήσης σεαυτὸν ἔκοντι (ὁ τοῦ ἀκουσίου πάθους ἐστὶ
μακρῷ χαλεπώτερον, ὁποῖον καὶ ἡμῖν τὸν ἐξαέτη χρόνον ἐξεγέ-
νετο πύσχειν ἐκείνον ἐλαυνομένοις, ὡς γε οἴσθαι) καὶ ὄν διεφθγον

ratione persuaderi possit cognatis visceribus, ut se invicem dilacerent; quorum arcanam compactionem solus novit, qui ea inter se irruptis quibusdam et adamantinis vinculis colligavit? Aut quid nobis parentibus tuis sub sole et caelo suave esse possit absente te? Atque haec maxime res est, quae me nunc tuo cum patre vivam ad tumulum adigit, quod istarum, quas animo aluieti, cogitationum nos ipsi causa fuerimus. Esequid porro aliud parentibus morte omni acerbius esse possit, praeter ruinam liberorum, et eorum quidem bonorum; quorum vel sola recordatio efficit, ut ii vivant, et eorum animae viridissimum florem largitur? Tu vero paulisper, si vis, exspecta, quoad pater ipse sis. Tum expertus probe scies, quantam sub imis visceribus flammam alat parentum in liberos amor. Mibi certe verba nunc desunt, quibus id possim tibi penitus persuadere, antequam ipse eorum quae dico experientiam nactus sis. At tu matris lacrymas ne despice; nec te huius longi itineris capiat oblivio, quod ego tui causa citius quovis homine expedito conficere et accelerare studui; ne scilicet te ipsum caecis periculis irretires, et fumum fugiens in ignem incideres, periculi que umbram cavens, quae in incerto futuri metu verteretur, in abrupta te praecipitia palam atque ultro mitteres; cuiusmodi malum longe gravius est quam quae nolentibus accidunt, qualia nos, ut scis, per illud sexennium vexati pertulimus; ne denique eius, quam tum effugi, mortis tecum particeps pro-

- A. M. 6855 τότε θάνατον, τούτου σὺν σοὶ διὰ σέ πως παραπολαῦσαι μοι
 Ind. 15 **Ε**γένηται. οἷς μὲν γὰρ ἀκουσίοις ἔπεισι τὰ δεινὰ, συγγνώμη τις
 εἶωθεν οἴκτω συγκεκραμένη συνεξακολουθεῖν. οἷς δ' ἔξ ἰδίας
 V. 412 ἀβουλλίας συμβαίνει πηγὰς ἀνορούττειν κακῶν ἑαυτοῖς, τοσοῦτον
 νημεσᾶσθαι σφισιν εἰκός, ὅσον οὐδὲ τοὺς ἐλεήσοντας καταλιμπά-5
 νουσαι ἑαυτοῖς ζῆν γε λόγῳ τῷ πρέποντι. **Εἰ** δέ μοι πολλὰ τῶν
 πάλαι πρὸς μέσον ἄγεις ὑποδειγμάτων, ὅποσα πρὸς τοὺς ὁμοίους
 F σε φόβους ἐνάγουσι, καὶ ζῆν γε τοῖς ἄλλοις, ὅτι καὶ Μάρκιον
 ἐκείνον, τὸν τῇ πάλαι στρατηγήσαντα Ῥώμῃ ποτὲ, ἐς τοσόνδε
 τὰ μητρὸς ἔσφηλε δάκρυα, ὡς μυρίαὶς ὕψ' ὦν στεφανοῦσθαι 10
 ἐχρῆν καλυφθέντα λίθων βολαῖς θανεῖν δυστυχῶς, ἀλλὰ τάληθῆ
 περὶ γε τῶνδρὸς ἐκείνου μαθὼν τὴν ἀμείνω κρίσιν ἔλοιο ἄν.
 πάσης γὰρ ἐκεῖνος ἀποκλείσας ἑαυτὸν ἀπολογίας, καὶ θύραν οὐ-
 δεμίαν συγγνώμης ταῖς ἐπιούσαις καταλειοπιῶς ἐλπίσιν, αὐτὸν
 P. 510 ἑαυτῷ κατήγορον ἐκ τοῦ σύγγενος εἶχε, καὶ πολλὰ ταῖς τοῦ συν-15
 εἰδότης σκηναῖς ἀυλιζόμενά οἱ παραπέπηγε κέντρα. τὰς γὰρ πλεί-
 στας Ῥωμαίων χώρας καὶ πόλεις θῦττον ἢ λόγος ἀφελόμενος
 τὰς μὲν τοῖς ἐναντίοις ἐχαρίσατο, τὰς δ' ἐξηνδραποδίστατο καὶ
 κατέσκαψε χειρὸν ἢ τὰς Θήβας Ἀλέξανδρος. καὶ διὰ τοῦτο Μάρ-
 κιος εὐελπίς ἦμιστα ἦν, οὐδὲ πάροδοις ὄλωσ εἰς πίστιν εἶχον ταῖς 20
 Ῥωμαίων ψυχαῖς αἱ Μαρκίου συνθέσεις· οἳ τε Ῥωμαίων αὐ πο-
 B βλέμιοι φρικώδεσιν ὄροκοις αὐτὸν προκατελιηφότες, ἔπειτα μέγα ἐξ
 ἀσθενοῦς ταῖς οἰκταῖς ξυμμεμαχητότες δυνάμεσιν ἐπεπράχσαν·
 ἄς βραχὺ τι παρακρούσασθαι διὰ τὰ μητρὸς δόξας δάκρυα ἐλα-

19. Μάρκιος Boiv., μακάριος apogr. Par.

pter te quodammodo fierem. Sane quibus nolentibus calamitas supervenit, eos manet venia quaedam, miserationi coniuncta. Quibus autem temeritate sua accidit, ut malorum fontes sibi ipsis foderent, iis indignari eo magis aequum est, quod ne eos quidem sibi relinquunt, qui iure et merito miser-
 turti sint. Quod si mihi multa in medium proferas veterum exempla, quae te ad similes casus metuendos compellant, atque inter caetera id, quod de Martio illo, qui Romae olim bellum intulit, narratur; ei nempe matris lacrymas in tantum fraudi fuisse, ut a quibus coronari eum oportebat, ab iis densissima lapidum grandine obrutus infeliciasime obierit: postquam de illo vera audiveris, meliorem certe sententiam amplecteris. Praeciderat sibi ille omnem defensionem: nullam sibi in posterum spem veniae reliquerat. Aderat igitur suimet ipse accusator, et in eius conscientia stimuli plures infixi penitus insidebant. Plerosque agros et urbes Romanis cum ademisset, idque summa celeritate, partim hostibus concesserat, partim diripuerat, et peius, quam Thebas Alexander, vastaverat. Idcirco minimum erat Martio bonae spei; neque illius pactiones apud Romanorum animos aditum ullum habebant ad fidem acquirendam. Romanorum vero hostes eundem horrendis iuramentis primum obstrinxerant; deinde suis viribus adiutum ex humili magnum effecerant. Itaque ille propter matris lacrymas cum eos ali-

θεν εις τοὺς ἐσχάτους ἐλέθρους ὠλισθηκώς. σὺ δ' οὔτε βλάβην
 τοῖς Ῥωμαίων οὐδέμιν παρέσχες πράγμασιν, εἴθ' ἔρκοις οὐδέσι
 δέσμιον σεαυτὸν προκατέστησας. ταῦτα γὰρ ἅπαντα προκατειλη- A. C. 1347
 φῦτα λαμπρῶς ἢ τῆς ἐμῆς ἀφίξεως ἀνεχαίτισεν αὐτῆ σπουδῇ· ὡς Imp. Io. Can-
 5 εἶναι σοι μηδὲν ἐμποδῶν τῶν ὑπάντων ταῖς μητρικαῖς παραινέ- tacz. 1
 σεσι πείθεσθαι. Ἐπειθ' ὄρῳς καὶ εἰς ὅσον μὲν βραχύτης ἢ
 Ῥωμαίων ἀρχὴ συνεστάλη, εἰς ὅσον δὲ πενίας τὰ Ῥωμαίων ἐβ-
 ῥύη πράγματα· ὡς μηδὲ λέγειν θαρρῆεῖν φειδοῖ τῆς τῶν ἀκουσομέ-
 νων αἰδοῦς. ὁμως ἐξ ἐνός γέ του δηλώσω σοι τρόπον. ἴσασι μὲν
 10 γὰρ τῶν Ῥωμαίων καὶ βαρβάρων οἱ πλείστοι τὸν πλοῦτον πρὸ
 τῆς συγχύσεως καὶ τῶν διωγμῶν ἐκείνων, ὁπόσος τοῖς σοῖς γο- D
 νεῦσιν ὑπῆρχεν ἡμῖν, ἔν τε χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ καὶ λίθων καὶ
 μαργάρων πολυτελείᾳ, ἔν τε ποίμναις καὶ βουκολίαις καὶ μυριάσι
 παντοίων θρεμμάτων καὶ βοσκημάτων. ἴσασι δὲ καὶ τῶν παρε-
 15 στώτων οἱ πλείους τὸ τῶν ἡμετέρων πλήθος ἀποθηκῶν, αἱ τοῖς
 ἐκ γῆς παντοδαποῖς γεννήμασιν ὑπερεξέχοντο, καὶ τὰ ταμιεῖα
 ἐκεῖνα, ὁπόσα βριθοντα κομιδῇ τοῖς ἐτησίαις καρποῖς τε καὶ θη-
 σαυροῖς ἐπιτενοχωροῦντο. τῆς δὲ καθ' ἡμέραν ἐκάστην τραπέζης E
 τὴν ἀφθονίαν καὶ πολυτέλειαν, ἀλλὰ καὶ ταύτην, ὅσοι μετέχον
 20 ἐκείνης καὶ παραπέλανον, ἴσασιν ἅπαντες, τὰ τε ἄλλα καὶ ὡς
 οὐδ' ἄχρι καὶ ἐς τὸ τοῦ δεκάτου μέρος ἐκείνης ἀνήκειν τὰ τῆς βα-
 σιλικῆς ἡμῖν τραπέζης δύναται τήμερον. οὕτως ἀσθενῶς ἔσχε,
 καὶ ἐς τοσοῦτον ἔρρει καὶ κατενήνεκται δυστυχίας τὰ Ῥωμαίων
 πράγματα προφανῶς· ὡς ἐξεῖναι σκοπεῖν σε, γλυκύνετε, τί κα-
 25 ταλελοπιῶς τῷ πατρὶ καὶ τοῖς γε ἄμφ' αὐτὸν ὁμοῦ καὶ σὺν αὐτῷ, F

quantum visus esset elusisse, in ultima mala imprudens delapsus est. Tu vero nec detrimenti quidquam rei Romanae attulisti, nec te ullis iuramentis praepedivisti. Ista enim omnia plane avertit et inhibuit adventus mei celeritas; ita ut nihil quidquam tibi obstat, quominus matris exhortationibus pareas. Vides praeterea, quam in angustum contracta huius imperii magnitudo, quo inopiae redacta sit Romana res. Vereor equidem dicere, ut audientium pudori parcam. Tamen id tibi una re declarabo. Norunt Romanorum et barbarorum plerique, quantae nobis parentibus tuis opes, ante confusionem temporum et calamitosam illam fugam, in auro fuerint, in argento, in gemmis et margaritis pretiosissimis, in gregibus et armentis, denique in infinita quorumlibet altalium pecorumque vi. Norunt etiam pluri ex iis, qui hic adsunt, quot apothecas omni genere earum rerum, quas terra gignit, redundantes; quae horrea, annuis fructibus et acervis gravida et coarctata, habuerimus. Iam de lautitia et magnificentia mensae quotidianae, qui eius participes nobiscum fuerunt, ii sciant cum alia, tum nec ad decimam partem pristinae illius magnificentiae posse progredi eos sumptus, qui in mensam imperatoriam hodie a nobis fiunt; uaque eo debilitatae, eo calamitatis lapsae sunt ac demersae palam res Romanae. Potes nunc, deprecissime, expendere, quid et patri, et iis, quos secum ac circa se habet,

A. M. 6855 τί ποτ' ἄν λάβοις αὐτὸς ἰδίᾳ πρὸς εὐπορίαν σοὶ τε καὶ τοῖς γε
 Ind. 15 ἀμφὶ σέ στρατιωταῖς. Οὔτε γὰρ ἄνευ ὄπλων καὶ στρατιωτικῶν
 δυνάμεων δυνατὸν βασιλείαν συνίστασθαι, καὶ μάλιστα τὴν ἐκ
 νεωτερισμοῦ· οὔτε χρημάτων ἄνευ, τό γε μείζον εἰπεῖν, ὄπλα
 καὶ στρατιωτικὰς εἰδὸς ἀθροῖσθαι δυνάμεις. στρατιωτῶν γὰρ 5
 ἄνευ ἐνίοτε μεγάλα καὶ καθ' αὐτὸν ἰσχύοντα πάντες ἴσασι τὸν
 P. 511 χρυσὸν, καὶ πάσης ἐλεπούλεως μείζω. πρὶν γὰρ αἰσθῆσθαι τοὺς
 V. 413 πλείους, εὗρίσκειται πολλὰκις ῥαδίως προδεδομένη τοῖς πολεμίοις
 ἢ πόλις διὰ χρυσόν. οἶσθαι δ' αὖ καὶ ὅσος ἐκ τῶν στρατοπέδων
 τοῖς ἄγουσιν ὄχλος μετὰ κινδύνων ἔπεται, μήτε πολέμων παρόν- 10
 των, μήτε μισθῶν διδομένων αὐτοῖς. οἷς γὰρ ὀρίσθαι τὸν βίον
 ἐν τῷ μισθοῦ στρατεύεσθαι ἔπεισι, τούτοις ἀνάγκη καὶ τὸν μὲν
 πόλεμον πολλῶ τῆς εἰρήνης ἡγεῖσθαι βελτίω, τὴν δ' εἰρήνην πολ-
 B λῶ χαλεπότερον τοῦ πολέμου χρῆμα. ὁ μὲν γὰρ πόλεμος σὺν
 τῷ μισθῷ καὶ βιαίας ἀρπαγῆς καθίσταται σφισιν αἴτιος, ἀφ' 15
 ὧν ἀφθονία τραπέζης ἀμύχθου προτίθεται· εἰρήνη δὲ τοῦναντίον
 ἀφθονος καὶ τῶν ὄντων δαπάνη καθίσταται. σὺ δ' ἀμφοτέρων
 ἑστερημένος ἐν τῷ αὐτίκα οὐκ ἂν φθάνοις φθείρων σεαυτὸν, ἢ
 βασιλεῖον σεαυτῷ περιποιούμενος κράτος. Ἐν γοῦν ἐμοὶ πείθε-
 σθαι θέλῃς, τῇ μᾶλλον ἢ σὺ σεαυτὸν ποθοῦσῃ μητρὶ, ἐμοὶ τὰ 20
 C σὰ προσανάθου, βραχὺ περιμείνας, ἕως ἂν τὴν ταχίστην ἐς τὸν
 σὸν ἐπανιοῦσσι πατέρα, ξὺν τῷ ἄφοβον εἶναί σε, καὶ τὰ τῆς
 εὐπορίας ἐκείθεν ἐν μεγάλῃ σοὶ ποιήσωμαι προμηθεῖα." (E.) Ταῦτ'

18. φθάν. φθ. σεαυτ., ἢ] μᾶλλον supplendum est, observante Boivino.
 relinquens, quidnam seorsum ipse tandem habiturus sis, quod et tibi et
 tuis militibus sit satis. Nec enim sine armis militaribusque copiis con-
 stituere imperium sibi quisquam potest, praesertim si id per novas res quae-
 rat: nec, quod maius est, arma militaresque copiae videntur parari posse
 sine pecunia. Nemo scilicet hoc nescit, ipsum per se aurum multa sine mi-
 litibus posse, immo maiorem quam tormentum ullum murale vim habere: et
 compertum saepe est, urbem propter aurum, antequam plerique sensissent,
 nullo labore hostibus proditam fuisse. Scis denique, quantum molestiae et
 periculorum ab exercitibus redundet in duces, cum nec bellum geritur, nec
 stipendia persolvuntur. Nam qui rem fortunamque omnem sibi in stipendiis
 positam esse intelligunt, eos necesse est et bellum multo malle quam pacem,
 et pacem multo quam bellum peiorem arbitrari. His siquidem bellum
 non solum accipiendi stipendii, sed et praedae per vim agenda occasio fit,
 unde et parabilium epularum copia affluit. Contra pax eorum etiam, quae
 quis parta habet, effusio quaedam est. Tu vero utraque re, militibus et pecunia
 scilicet, statim destitutus facere non poteris, quin te ipsum perdas
 potius, quam imperatoriam tibi auctoritatem asseras. Mihi igitur credere
 si velis, quae et mater sum, et te diligo magis, quam tute ipse te, tuas
 mihi res committito, paulisperque expecta quoad celerime ad parentem
 tuum reversa, et ut securus sis efficiam, et ut opulentus evadas summa
 deinde cura provideam." (V.) Haec loquuta imperatrix Irene animum filii

ειποῦσα καὶ τὴν τοῦ νιοῦ μαλάξασα γνώμην ἢ βασιλὶς Εἰρήνη, A. C. 1347
Imp. Io. Can-
tacz. 1
καὶ σφόδρα τοῖς οικείοις πειθόμενον δείξασα λόγοις, καὶ τᾶλλα πάνθ', ὅποσα ἐπὶ τούτοις χρεῶν, οὐ μύλα συχναῖς ταῖς ἡμέραις καλῶς διαπραξαμένη, τάχιστα ἐς Βυζάντιον ἐπανήει· κἀναυθὰ 5 τὴν τοῦ νείως μεμαθηκυῖα τελευτὴν Ἀνδρονίκου λίαν ἐφ' ἱκαναῖς ἐπέδρασεν ἡμέραις. καὶ ταῦτα μὲν τῆδ' ἐπηφ' ἐφέρετο.

δ'. Μετὰ δὲ τὰς τοῦ Ἀρκτοῦρου ἐπιτολὰς ἄρας ἐκ Βυζαν- A. M. 6856
Ind. 1
τίου ὁ βασιλεὺς ἦκεν ἐς Διδυμότειχον, συμβιβάζων καὶ ἀποκα- D
ταστήσων οὐδ' ἢ βασιλὶς, ὡς εἴρηται, Εἰρήνη θορόβους ἐφθη
10 κατευνάσασα. καὶ πρῶτον μὲν ἐκεῖθεν τὸν πατριάρχην ἐκβεβλή- P. 512
κῶς Ἰωάννην ἐν τοῖς Βυζαντίου ἀρχείοις δέσμιον ἐπεπόμφει
φρουρεῖσθαι, ἵνα μὴ τοῖς ἐκεῖ νεωτερισμοῖς συναράμμενος καὶ αὐ-
τὸς μεγίστης καὶ δυσειδέτου τοῖς δημοσίοις γένηται πρῶγμασι
βλάβης αἴτιος. ὅς καὶ μικρὸν ἐπιβιοὺς ἐνταῦθα ἐτελεύτησε,
15 πέντε καὶ ἐξήκοντα γεγονῶς ἐγγὺς ἔτη· πατριαρχεύσας μὲν περὶ
ποῦ τὰ τεσσαρεσκαίδεκα· ζήσους δὲ μετὰ τὴν καθάρσειν μῆνας V. 414
δέκα. ἦν δὲ ὁ ἀνὴρ τὴν μὲν ἡλικίαν οὐ πάνυ ἐμύκτης· τὴν δὲ τοῦ Β
προσώπου ἰδέαν πάνυ εὐσχήμων· τὴν τε γλῶττιαν ἀκώλυτον
ἔχων ἐν τῷ λέγειν· καὶ κυνόνων ἐκκλησιαστικῶν καὶ νόμων, ὅσοι
20 κατὰ τὰς δίκας ἰχνηλατοῦσι τὰς ἀναφρομένους ἐν τοῖς πολιτικοῖς
πρώγμασιν ὑποθέσεων, πάνυ τοι ἡσκημένος ἐκ νέου. τῆς γε μὴν
Ἑλληνικῆς παιδείας οὐ πάνυ τοι σφόδρα μετέσχε, πλὴν ἢ ὅσον
ἄκρῳ δακτύλῳ γέυσασθαι. ἀνεπλήρου δ' ὅμως τὸ ἐκεῖθεν ἑλλίπες C
ἢ τῆς φύσεως ὕψους. οὕτω γὰρ εὐφυῆς τε καὶ μνήμων ἦν, ὡς

mollivit, et dicto audientem prorsus effecit. Itaque, cum et caetera omnia, quae praeterea instabant, intra non multos dies praeclare ordinasset, Byzantium quam diligentissime rediit: ubi Andronici filii sui comperto interitu, diebus luxit compluribus. Et haec quidem ita ferme procedebant.

4. Post Arcturi ortam imperator, Byzantio egressus, Didymotichum venit; ut eos tumultus, quos ab imperatrice Irene iam sopitos fuisse diximus, componeret, et res in meliorem statum verteret. Hinc autem ille ante omnia Joannem patriarcham eiecit, et Byzantium, ut in palatio vinctus custodiretur, misit; ne et ipse favens novis rebus, quae illic ciebantur, maximum et intolerandum reipublicae detrimentum afferret. At hic, non longum ex eo in vita commoratus, ibi decessit, quinque ferme et sexaginta annos natus, quatuordecim circiter patriarchica dignitate potitus, et decimo post exaugurationem mense mortuus. Erat porro vir ille statura non adeo procera; vultus conformatione plane honesta ac liberali; item lingua in dicendo expedita. In sacris canonibus et in legibus, quae ad forenses causas pertinent et quotidianos civilium negotiorum casus explorant, versatissimus iam inde ab adolescentia fuit. At idem Graecis litteris non admodum erat instructus; sed extremo tantum digito eas attigerat. Hunc autem defectum vis naturae excellens supplebat. Indole enim memoriaque adeo praestabat,

A. M. 6856 δύνασθαι λέγειν ἀπὸ στόματος, ὅσα ποτὲ προανεγνάκει, μέχρι
 Iad. 1 καὶ ἐς διάστημα δυοῖν καὶ τριῶν ἀσφαλῶς ὡρῶν. διὰ δὲ τοῦτο
 καὶ τῶν θείων γραφῶν ἐραυζόμενος τὰ ταῖς ἐκάσταις τῶν ἑορτῶν
 ἐς διδασκαλίαν τοῖς ἡθροισμένοις ὄχλοις κατέλληλα δημοσίᾳ
 D διήκει πάντ' ἀπὸ στόματος ἀποτάδην, ὡσπερ ἀπὸ βιβλίου, μη-5
 δαμῆ ποτε μῆτε γλώττης ἐνιαχοῦ διὰ λήθην ἀκροσφαλοῦς γνο-
 μένης, μῆτε τῆς διανοίας ὑστεριζούσης κατὰ τὴν τῶν λεγομένων
 πρόοδον· ἀλλ', ὡσπερ ἐν ἀρμονίᾳ καὶ λύρᾳ, συνηχούτων ἐς
 τὸ πάνν τοι εὐφυνὲς καὶ ἀπεξεσμένον ἄμφοιν. (B.) Τούτων δ'
 οὕτως ἐχόντων, ἰδίᾳ παρεληφῶς ὁ βασιλεὺς ἐκεῖ τὸν υἱόν, λόγων 10
 τε πειθοῖ καὶ πατρικῶν ἀβύσσοις παραινέσεων, λογισμῶν τε ἐκε-
 Eρων ὑπέρτερον, ὅποσοι πλήρεις τῶν μελλόντων ἦσαν φόβων,
 ἐπραττε καὶ ἅμα τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας ἀποτεμόμενος μέρος
 ἡγεῖσθαι διὰ βίου παρεῖχεν, οἷονεῖ τινα σατραπικὴν καὶ αὐτόνο-
 μον ἡγεμονίαν, πρὸς τε τὸ ἀσφαλῶς καὶ βεβαίως καὶ ἅμα τῶν 15
 ὑποπιενομένων φόβων ὡς πορρωτάτω ζῶντα διατελεῖν. τὸ δὲ ἦν,
 μῆκος μὲν, ὅσον τὸ ἐκ Διδυμοτείχου πρὸς ἄνεμον ζέφυρον ἀπο-
 κλῖνον, ἄχρι που τῶν τῆς Χριστουπόλεως ἕγγιστα προαστείων·
 F εὖρος δ', ὅσον τὸ ἐκ Θαλάττης εἰς Ξάνθουαν ἀνιόν τὸ πολύχριον,
 καὶ ὅσα μικρὸν ἐπέκεινα κεῖται χωρία. παρασήμοις γε μὴν τοῦ 20
 μεγέθους συμβόλοις κεχρησθαι ἐπέτρεπεν, ὅσα βασιλείας μὲν εἰ-
 σιν ἦττω, ἀξιομάτων δ' ἀπάντων ἄλλων ἐπέκεινα· παρήγγελλέ
 τε, καθάπερ εἰκόνα καὶ ἀφορμὴν τινα μέλλοντος εἶναι νομίζειν
 τοῦτ' ἕξουσας." (Γ.) „Σοὶ μὲν γὰρ εὐφυνῶς," φησὶν, „ἄρχοντι, καὶ

ut quaecunque legisset, ea memoriter, per integrum duarum aut trium horarum spatium, fideliterque recitaret. Quamobrem multa singulis diebus festis convenientia, ad populi congregati multitudinem erudiendam, cum ex sacris Scripturis exoerperet, omnia continenti oratione publice sic pronuntiabat, quasi de scripto; ut nec lingua vitio memoriae uspiam titubaret, nec in progressu orationis mens tardius assequeretur ea, quae dicebantur; sed, quasi in symphonia aut in lyra, apte prorsus et aequabiliter ambae concinerent. (II.) Haec cum ita se haberent, filium illic imperator privatum convenit; rationum vi et paternis admonitionibus altiorum facit iis suspicionibus, quas futuri metu plenae cumangebant: simul Romani imperii partem recisam, regendam ei quamdiu victurus sit assignat, quasi satrapicum quandam et nemini subditum principatum; nempe ut tutior iam et firmior ab iis, quae formidabat, periculis quam longissime deinceps viveret. Patebat porro ea provincia, in longum quidem, a Didymoticho zephyrum versus ad Christopolitana proxime suburbia; in latum autem, a mari ad oppidulum Xanthiam, et paulo ulterius. Sed et iis insignibus maiestatis uti permisit, quae supremo quidem imperio essent inferiora, caeteris vero quibuscunque altiora dignitatibus; praecipitque, ut illud imaginem quasi et occasionem esse duceret maioris potestatis. (III.) „Tibi enim," inquit, „si

ξὺν γε τῇ προσηκούσῃ προνοίᾳ ταυτὶ τὰ μέτρια τῶν ὑπήκων **A. C. 1347**
 διοικοῦντι πράγματα, ἔξέσται δῆπον καὶ μεζονός ποθ' ἡγεμονίας **Imp. Io. Can-**
 ἐπιληυμένην πρὸς τὸ ἄμεινον ἄγειν· καὶ ἅμα οἷς ἀφορῶν περι- **tacoz. 1**
 γίγεται πρὸς σέ, καὶ τοῖς γε σοῖς ὁπώσποτε φιλοῦσιν ἐγκαλλωπί- **P. 513**
5 ζεσθαι προτερήμασι, καὶ τούτοις δ' αὖ βεβαίας λελείπεται κτῶ-
 σθαι προσδοκίας ἐπὶ σοι, ὅσαι τῆς ἀγαθῆς φλεβὸς ἀποθρέουσαι
 βλον προμινῶνται σφισιν εὐδαιμονα. οὐδεμία γὰρ ἐξῆραθυμημένη **B**
 καὶ ἀνανταγώνιστος ἀρετῇ λαμπρῶν ἀξιοῦται γερῶν, ὅποσα περι-
 φανείς βραβεύει στεφάνους. ἐπεὶ καὶ σύνεσιν ἀνδρός καὶ γνώμην
10 ἡγεμονικὴν οὐτ' ὄψις, οὐτε μαντικοὶ τινες τρίποδες, εἴ τινες
 εἰς χρηστηριαζόμενοι, τοῖς πολλοῖς οὕτωσι προσημαίνειν δύναν-
 ται, ὡς ἡ ἐπὶ τῆς χρείας καὶ τῶν καιρῶν ἀνυλάμπουσα πῆρα τῶν
 τε λόγων καὶ πράξεων. πολλοῖς γὰρ ἐξ ἀπειρίας ὁ φανταστικὸς
 νοῦς μεγάλας ὑποτίθῃσι πλῦττων εὐτυχίας τε καὶ μακαριότητος, **C**
15 κινθάπερ αἱ ζωγράφων χεῖρες τοὺς τύπους τοῖς χρώμασι, παλ-
 ζουσαι κατὰ τὸ βουλόμενον τῆς ψυχῆς. ἡ δ' ἐκ τῶν πραγμάτων
 πῆρα, ὅλον ἔμπυχος διδάσκαλος καθισταμένη; μέγαν ἐντίθῃσι
 νοῦν, καὶ σωφρονέστερον εἰς ἀρμονίαν προδείκνυσι βλον τὸν ἄν-
 θρωπον. Ἐγὼ δέ σε καὶ φραγαμὸν οἶονεῖ τινα τίθῃμι τῆς ἡμετέρας
20 ἀρχῆς καὶ ἐπικρατείας, ὡς ἐξεῖναι σοι, δικὴν προβλήτος ἀναδε-
 δειγμένῳ, τὰς ὅλον ἐξ ἄγανούς πελάγους τῶν Τριβαλλῶν τρικυ- **D**
 μίας σεαντιῶ μὲν ἀφορμὰς λαμπρῶν διδόναι τροπαίων, τοῖς δ' **V. 415**
 ἡμετέροις ἀσφάλειαν πράγμασιν. ἐξ ὧν περιέσται σοι μάλιστα καὶ
 ὁ πολὺς τῶν ἐπαίων ἐσμός ἐκ τοῦ κοινοῦ τῶν Ῥωμαίων γένους,

sapienter imperes, et ea, qua decet, prudentia modicam hanc provinciam ad-
 ministres, licebit fortasse, maioria aliquando imperii potito, tuas res pro-
 vehere in melius, simulque his, qui intuentur in te, et honores tuos solent
 utcunque sibi gratulari, spes in te certas, bono scilicet fonte derivatas, et
 beatam vitam spondentes, integram erit collocare. Quae enim virtus otiosa
 est et nihil habet cum quo luctetur, ea praemiis magnificis et illustribus
 palmis non donatur. Nimirum hominis intelligentiam, et animum illum im-
 perio dignum, nec visio ulla, nec vaticini tripodes, si consulantur, ita po-
 pulis declarant, ut ea, quae in usu et occasionibus elucet, dictorum facto-
 rumque experientia. Ac multis quidem, quia sunt rerum rudes, animus
 imaginum plenus magnas obiicit, sed fictas, felicitates et beatitudines, ut
 pictorum manus ad libitum ludentes quidlibet coloribus exprimunt. Uetus
 autem rerum, veluti magister vivus, multum intelligentiae infundit, et ho-
 mines in vita sapienter instituenda cautiore praestat. Ego vero nostri im-
 perii nostraeque ditionis murum quasi quendam statuo te, ut possis, rupis
 instar constitutus adversus fluctus ex Triballis tanquam ex immani pro-
 fundo effervescentes, tibi quidem tropaeorum illustrium occasionem pa-
 ratam habere, nobis autem securitatem praestare. Hinc fiet inprimis, ut
 magna tibi ab omni Romanorum genere laudum seges tribuatur, commune

- A. M. 6856 κοινὸν τοῖς ὅλοις χαρίζομένῳ τουτὶ τὰγαθόν. τῷ ὄντι γὰρ ἡ
 Ind. 1 τῶν ἡγεμονικῶν εὐγένεια πράξεων ἐν τῇ ὑπηκόων γνώμῃ τὸ τί-
 Εμιοι ἔχει. εὖ γὰρ πάσχοντες ἰσοθέους διδάσασί σοισι τιμᾶς· κα-
 κοπραγούντες δὲ δρῶν οὐκ ὀκνοῦσι πᾶν τὸνναντίον, ταῖς παντο-
 δαπαῖς τοῦ βίου τόχαις ῥᾶστα συναλλοιούμενοι. Οὐκ ἄγνοῦ δ' 5
 ἔγωγε, ὡς ἐγκαλεῖν τὸ τῆς χάριτος ἔχεις ἡμῖν ἄχαρι, καὶ ὡς στα-
 λαγμόν σοι παρέχοντες εὐφροσύνης ὅλα σοι πελώγη συμφορῶν
 ἐπαντλοῦμεν. ἔκεινα γὰρ σοι παρέχομεν ἔχειν χωρία, ὅποσα διη-
 νεκῶς τὸ πολέμιον ἐπιβόσκειται πῦρ, καὶ ὅσα οὐχ ἤττον τῶν μεθ' 10
 Εἡμέραν καὶ νύκτωρ δηρύντων ἐστὶν ἰθνῶν, ἢ ἡ ἡμετέρα. ἂ γὰρ 10
 αἰ κατατρέχοντες ἀτριβῆ τινα πράττουσιν ἐρημίαν ἐκ μὲν θα-
 λάττης αἱ ληστρικαὶ τῶν ἐξ Ἀσίας δυνάμεις Περσῶν, ἐκ δ'
 ἡπείρου τῶν Τριβαλλῶν αἱ φανεραὶ καὶ λανθάνουσαι κατὰ τὸ
 συνεχῆς ἐκδρομαὶ καὶ στρατοπεδεῖαι, ταῦτά σοι κλήρον παρεσχη-
 κένα γέγονεν ἡγεμονίας ἡμῶς, ἄπανστον μάχην μᾶλλον εἰπεῖν καὶ 15
 κίνδυνον ὑπὲρ κεφαλῆς αἰωρούμενον, οἶονεῖ τινα λίθον Ταυτά-
 P. 514 λειόν, ἢ διανομὴν προμηθεῖ. καὶ δίκαια μὲν πάντως ἔσται σοι
 τὰ λεγόμενα, ἦν ταῦτα προφέρειν ἐθέλης ἡμῖν, οὐ μάλα γε μὴν
 ἰάσιμα. οὐδὲ γὰρ, καίπερ ἐθέλουσι καὶ πολλὰ σκεπτομένοις, ἡμῖν
 παρέσται μέρος σοι πλὴν τοῦ δοθέντος ἕτερον ἀντιδιδόναι. Ὅρῳς 20
 γὰρ ὡς εἰς στενὸν κομιδῆ τὰ Ῥωμαίων ἐλήλαται πράγματα, καὶ
 ἄβατός τις μικροῦ καὶ θηριώδης ἡμῖν ἀντὶ πάντων ἢ τῆς Θρηάκης
 Βῆπλωται μόνῃ γῆ· πόλεις δ' ὀλίγαι περὶ αὐτὴν γένους διασώ-

illud in omnes beneficium conferenti. Etenim rerum a principibus gestarum gloria ab animis subditorum suum omne pretium revera sortitur. Nempē hī, quamdiu ipsis bene est, divinos principibus honores impertiri solent. Ubi autem male rem gerunt, contraria prorsus facere haud verentur, quavis fortunae mutatione eos facillime mutante. Illud vero non ignoro, queri posse te de nobis, qui id gratificemur, quod minime gratum esse debeat, et voluptatis guttulum dantes aerumnarum maria in te tota effundamus. Siquidem ea per nos loca habiturus es, quae flamma hostilis quotidie depopulatur; quae diu et noctu grassantibus barbaris non minus patent, quam nostrae regiones. Quas enim terras pervadendo invias ac desertas facere haud desinunt, a mari quidem, piraticae ex Asia Persarum copiae, a terra autem apertae clandestinaeque Triballorum incursiones et infesti exercitus, eas nos tibi possidendas assignamus; quas aeternum certamen et periculum capiti, quasi Tantaleum aliquod saxum, impendens verius dixeris, quam providentis animi beneficium. Et erunt quidem omnino iustae expostulationes tuae, si ista nobis oblicere volueris; mederi autem non admodum facile erit. Nec enim nobis, quamvis cupientibus et multum sollicitis, aliud paratum erit, quod in locum eorum, quae data fuerint, substituamus. Vides quippe in summas angustias adductum esse Romanum imperium, et inviam paene ac feram nobis pro omnibus patere solam Thraciae regionem; urbes au-

ζουσι λείψανα μβλις Ῥωμαϊκοῦ, δίχα προαστείων καὶ αὔται καὶ A. C. 1347
 τῶν ὑφειλομένων προθύρων εἰς εὐκοσμίαν πολιτικὴν, καὶ πρὸς Imp. Io. Can-
 γε μακροῖς τισιν ὄροις καὶ διαστήμασιν ἀοικήτοις ἀλλήλων διε- tacuz. 1
 στηκῆται· καθάπερ ἐν μακρῷ πεδίῳ καὶ παμπληθεῖ καλῶν μετὰ
 5 θέρους καὶ δρέπανον σποράδες ἕμα καὶ εὐαρθμητοὶ στάχυνες.
 ἐὼ γὰρ τὴν τῶν ἔνδον ἀριθμεῖν τραγωδίαν, ἣν ἡ κατ' ἀλλήλων
 πολύχους ἐπήνεγκε στάσις· ὡς εἰδῶλοισι γέ τισιν εἰκέναι μᾶλλον
 οἰκητόρων, ἢ οἰκήτορσιν. οὕτω δυστυχῶς ἔχει τὰ καθ' ἡμῶν C
 πράγματα νῦν, καὶ οὕτως ἡ τῶν ἐμῶν διωκτῶν ἐμφύλιος καὶ δυσ-
 10 παρὰ μύθητος στάσις οὐ μόνον μεγίστας τοῖς φανλοτέροις παρ-
 σχεν ἀρχὰς εἰς ἐθισμόν ἀταξίας ὁμοῦ καὶ τραχύτητος, ἀλλὰ
 πάντων τοὶ σφόδρα καὶ τὴν τῶν ἀλλοφύλων ἐχθρῶν καθ' ἡμῶν ἐπέβ-
 ῶσε δύναμις. Ἡ πόθεν ἄλλοθεν μέγας καθ' ἡμῶν ὁ Τριβαλλὸς
 ἐγεγόνει· ὃς καθάπερ ποταμὸς πλημμυρῆσας, καὶ μακροῖς δια- D
 15 στημάσι τοὺς οἰκείους ὑπερβάς ὄρους, τὰ μὲν τῆς Ῥωμαίων ἡγε-
 μονίας παμπληθεῖσιν ἤδη ῥοθίοις κατέκλυσε, τὰ δ' ἀπειλεῖ κατα-
 κλύσειν; δυσαρθμητοῖς γὰρ διαστήμασι γῆς ἡμῶν ἀφιστάμενος
 τοσαύτην εἴληφε τόλμαν καὶ δύναμιν, ὡς καὶ τὴν ἡμετέραν ἤδη
 συνεχῶς κατατρέχειν τὰ τούτου στρατόπεδα, καὶ μηδεὶς κω-
 20 λώντος ἐξ ἐφόδου ληΐζεσθαι, καὶ τὸν τῶν ἐπιδορατίδων φόρον E
 ἐς τὰς ἡμετέρας ἔχειν τέως ἀκοὸς παραπέμπειν· καὶ ταῦτα μηδὲν
 μηδαμῇ τι πλέον γενναϊότητος γνώρισμα πρὸς γε τὸ νικῆν παρε-
 χόμενος, ἢ τὰς Ῥωμαίων τύχας οἰκείαν τιθέμενος εὐβουλίαν καὶ V. 416
 δύναμιν. Ἐπειτα τίνα με οἶε ψυχὴν ἔχειν, ὃ φίλτατε, ἢ ποιοῖς

tem, quae generis Romani reliquias conservent, paucissimas circumstare, suburbibus et ipsas, vestibulisque ad urbium ornatum requisitis, destitutas; longinquis praeterea finibus, et vastis solitudinibus interiectis, a se invicem distantes; quales patentissimo in campo numerosissimaeque stipula, post messem et falcem, sparsae et numerabiles spicae. Omitto intestinam tragœdiam, quam civium sibi invicem infestorum discordia exhibuit; qua factum est, ut habitatorum potius simulacra nunc quam habitatores esse videantur. Adeo res nostrae in praesenti afflictæ sunt; adeo civiles illi et implacabiles tumultus, ab inimicis meis excitati, non solum maximam iis, qui nequiores erant, opportunitatem dederunt, ut licentiae et contumaciae assuescerent, sed et externorum in nos hostium potentiam plane confirmarunt. Undenam scilicet, nisi inde, Triballus in nos tantus crevisset; qui fluvii instar exundans, et limites suos longe praetergressus, effusis fluctibus partem imperii Romani iam inundavit, partem inundatarum se minitatur? Nimirum ille, longo terrae intervallo a nobis divisus, eo audaciae processit, eas vires collegit, ut nostros agros illius exercitus perpetuo incursent et subitis irruptionibus vastent impune; telorum autem stridorem ad nostras aures facile perferat, nulla alia re fortem se in vincendo exhibens, nisi quod ex Romanorum calamitatibus consilium capit et vires. Quem mihi interea sensum esse existimas, mi fili, quibus doloris ignibus paternum pectus aduri

- A. M. 6856 ὀδυνῶν ἄνθραξι πυρπολεῖσθαι τὴν τῶν πατρικῶν σπλάγγων
 Ind. 1 σύμπηξιν, ὅποτε σε θορυβούμενον οὕτω καὶ τὴν ψυχὴν ὑπὸ τῶν
 F μελλόντων θραυόμενον φόβων ὄρων κατὰ βούλησιν ἀναψύχειν
 ἥκιστα δύναμαι· ἀλλ' ὥσπερ πολλοῖς τισι κεκυκλωμένος ἀντιπά-
 λους ξίφεσιν, ἀνθέλκουσί τε καὶ ἀντιπερισπῶσιν ἐκάστοις πρὸς 5
 ἑαυτὰ, πρὸς οὐδὲν τῶν ὑπάντων ἀποκλίνειν ἔχω μετὰ τινος εὐ-
 φροῦς λογισμοῦ, ὅσος ἂν ἐφόδια εἴη κεκτηῖσθαι ἱκανὸς ἐς χωρίον
 κατάγειν εὐλλόμενον, καὶ τοιοῦτων θορύβους κυμάτων δυνάμενον
 ἀποκρούεσθαι; πρὸς μὲν γὰρ τὰς τοῦ μακαρίτου βασιλέως ἐκέ-
 P. 515 νου καὶ φίλου κατὰ τὸ εἰκὸς ἐντολὰς ἀποβλέπων τῷ ἐκείνου 10
 παιδί τὸν βασιλεῖον ἀναγκάζομαι περιποιεῖσθαι κληρῶν· πρὸς δ'
 αὖ τὰς ἐνόρκους ἐπαγγελίας, ὡς τοῖς ξύν γε ἐμοὶ διωκομένοις καὶ
 κινδυνεύουσιν ἔπραττον ὑπ' ἀνάγκης ἐγὼ, τὸν περὶ ψυχῆς ἀγω-
 νιζόμενος πολύμοχθον ἐκείνον δίαυλον, καὶ καταφεύγων ὡς εἰς
 φρουρὰν ἀναγκαίαν τὴν τῶν βασιλικῶν συμβόλων ἀντιληψιν, αὖ- 15
 θις ἀναγκάζομαι σφισι διανέμειν τὰ λειπόμενα τῶν βασιλικῶν χω-
 B ρίων, οὐ μᾶλα σὺν ἡδονῇ. Ταῦτ' οὖν ἐννοοῦντί σοι, φίλτατε,
 φέρειν γενναίως εἰκὸς, εἴ τι μὴ κατὰ βούλησιν εἴη παρακομιζόμε-
 νον ὑπὸ τῶν ἀεὶ τοῖς ἀνθρωπίνους ἐφεδρευόντων πράγμασιν ἐπα-
 χθῶν. μὴ γὰρ νῦν πρῶτον ἄρχεσθαι οἴου διὰ σέ τὴν τοῦ βλον 20
 δυσέφικτον ταύτην δυσχέρειαν. ἀλλ' ἀεὶ περιχορεύει τὰνθρώπινα
 πάνθ' ὁμοίως, καὶ πάσης ἐπίσης κατορχεῖται τύχης καὶ ἡλικίας.
 C τὸ μὲν οὖν λύπης ἄδικτον διανύσαι τὸν βλον, τοῦτο δ' ἀδύνατον
 εἶναι νόμιζε, καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ὡς παρῶτάτω φύσεως· τὸ δὲ
 τὰπιόντα διηνεκῶς ἐξ ἀδήλου δεινὰ πειρᾶσθαι φέρειν γενναίως, 25

censes, cum te futuri metu adeo turbatum et animo fractum video, minime autem possum ex sententia recreare; sed multis ipse quasi circumseptus infestis gladiis, qui me ancipitem distrahunt et singuli ad se revocant, quo me vertam nescio, nec quidquam mihi succurrit boni consilii, quod viam mihi instruat ad aliquem portum, eiusmodi fluctuum tumultibus repellendis parum? Cum enim, ut par est, ad illius Divi et amici imperatoris mandata respicio, imperatoriam hereditatem cogor eius filio propriam asserere. Cum autem animum ad illa refero, quae, impellente necessitate, iurato promissis, qui mecum exules periclitabantur, quo tempore certamen illud capitis laboriosissimum obivi, et ad imperii insignia capessenda tanquam ad praesidium necessarium confugi; tum rursus iis cogor, id quod imperantibus adhuc restat territorii, haud multum laetus distribuere. Haec si cogites, filii amantissime, fortiter feras oportet, quicquid tibi eae molestiae, quae perpetuo humanis rebus insident, praeter voluntatem tuam importaverint. Cave enim putes tui causa nunc primum nasci iniquas illas et difficiles vitae aerumnas. Semper ea omnia humana circumstant; in omnem aequae et conditionem et aetatem insultant. Hoc tu tibi persuadeas fieri non posse, ut vita ab omni molestia immunis transigatur, sed ab humana conditione longissime id abesse: at ingruentia ex improvise mala magno animo ferre, et

τὴν τῶν ναυτιλλομένων μιμούμενον κυβερνητικὴν, τοῦτο δ' ἂν- A. C. 1347
 θράσι προσῆκον νοῦν ἔχουσι, καὶ μάλιστα τοῖς ἀρχαῖς πολιτικαῖς Imp. Io. Can-
 ἀσχολοῦσι τὸν ἄπαντι βλον. ἀγαπητὸν γὰρ ἂν εἴη τὰ τῆς λύσης tacuz. 1
 ἐπίσης ἀνακερᾶσθαι τοῖς εὐφραίνουσι, καὶ μὴ πλεονεκτεῖν τὰ
 5 χεῖρω. ὁρῶ μὲν γὰρ, ὡς πολύχον μὲν ἄελ τὸ δυστυχὲς ἐπιφραῖ D
 τοῖς ἡμετέροις καθάπερ ἐκ λόχου δεινῶς ἐπιτοδόμενον πράγμασι·
 τὸ δ' εὐδαιμον σφόδρα τοι σπάνιον· καὶ τοῦτο δ' οὐ μόνιμον,
 ἀλλὰ δίκην ἀνθους τάχιστα μαραινόμενον· οἶμαι, τοῦ θεοῦ παί-
 δευμα τοῦθ' ἡμῖν δραστικώτατον μάλα ἐπάγοντος, ἵνα μὴ μέγα
 10 φρονῶμεν, ὑπέριερα τῆς τοῦ θνητοῦ φύσεως ἀναλογιζόμενοι. E
 διὰ δὴ τοῦτο καὶ Αἰσώπῳ πάλαι τῷ Φρυγί τὸν θεὸν οὐχ ὕδατι
 νομιζεν ἐπῆε τὴν γῆν, ἀλλὰ δάκρυσι, φυράσαντα πλάσαι τὸν ἄν-
 θρωπον." (A.) Ταῦτ' εἰπὼν ὁ βασιλεὺς τὸν μὲν υἱὸν ἀφῆκεν
 ἐπὶ τὸν δοθέντα γίνεσθαι κλῆρον· αὐτὸς δὲ ταχὺ τὰ ἐκείθεν, ὡς
 15 ἐδύνατο, κυδιастάμενος πράγματα τὴν ἐς Βυζάντιον ἐπορεύετο.

ε'. Ἔμοι δ' ἐνταυθοῖ γενομένῳ τῆς ἱστορίας ἀνακεφαλαιω- P. 516
 σασθαι ἔπεισιν, ὅσα μοι διὰ τὸ τῶν πολλῶν παρεῖται ἐπιφθονον, V. 417
 οἷς προὔργου τοὺς γείτονας γίνεται μέμφεσθαι, περὶ σφῶν αὐτῶν.
 ἀφηγουμένους τὰ βέλτιστα· βασκανίαν εἰδότε πᾶσιν ἀγαθοῖς ἐπι-
 20 φρομένην, ἣ τὴν φύσιν ἀντιστρατευομένην ἔχει τὰς ἀληθείαις
 διηνεκῶς. ἄλλως τε καὶ τῆς κακίας ἐν σπαργάνοις ἔτι καὶ γάλαξι
 κρυπτομένης, καὶ τὴν ἀγαθὴν τῶν πραγμάτων προσδοκίαν τέως
 προβαλλομένων, ἄφυκτον ἦμισα εἶχεν ἐπομένην ἐνταῦθα τῶν B
 λόγων τὴν χρεῖαν ὁ χρόνος. νῦν δ' ἐπειδὴ τὰ τε τῶν ὠδίνων ἐφ-

5. ὁρῶμεν δὲ conī. Boiv.

nauticam in eo artem imitari, id vero hominum esse intelligentium; eorum-
 que inprimis, quorum tota vita in civitatibus regendis occupata sit. Quod
 si tristia laetis temperarentur aequabiliter, nec peiora praevalerent, gau-
 dendum esset ista sorte. Verum nos calamitosa multa tanquam ex insidiis
 erumpere et nostris rebus ingruere, prospera autem rara admodum videmus
 venire, eaque non permanere, sed floris inстар brevi marcescere: Deo opi-
 nor efficacissimam illam nobis disciplinam adhibente, ne efferamus ipsi nos,
 mortali conditione altiora affectantes. Ea propter et Aesopo Phrygio olim
 videbatur, non aqua sed lacrymis dilutam fuisse eam terram, qua hominem
 Deus formasset." (IV.) Haec loquutus imperator filium ad assignatas pos-
 sessiones capendas dimisit. Ipse rebus illic, ut potuit, diligenter ordi-
 natis, Byzantium discessit.

5. Ego vero in hac parte historiae ea summam repetam, quae a me
 omissa sunt invidiae metu; qua fit, ut plerique proni sint ad obtrectandum
 proximo, praeclara de se ipso narranti. Sciebam videlicet invidiam, cuius
 natura veritati semper adversatur, bonis omnibus inhaerescere. Alioqui
 vero, cum lateret adhuc in cunis et quasi in utero malum, isque esset re-
 rum status, qui bonam etiamnum spem offerret, minime illis temporibus
 annexa erat inevitabilis dicendi necessitas. Nunc autem, cum et id quod

- A. M. 6856 ῥύγη καὶ λαμπρὸν ἐγείρουσι τὸν πυρσὸν οἱ τῶν ἐναντίων σπιν-
 Ind. 1 θῆρες πραγμάτων κατὰ τῆς ἀληθείας, καὶ δέος μὴ τοῦ μέλλον-
 τος ἀνθρώποις ἕπασιν ἐν ἀδῆλῳ κειμένον, τῆς κάτω ζωῆς ἡμῶν
 τελευτῇ μεταξὺ χρησαμένων, πρὶν καλῶς ξυνηνοηκέναι τοὺς λό-
 γους τῆς συμφορᾶς, ἀγνοῆται τοῖς ἰσομένοις τὰμὰ, ὅπως τε 5
 C προσηνέχθημεν τοῖς τῆς ἐκκλησίας οὕτω ταραττομένης πρῶγμασι
 καὶ ὅπως τῷ βασιλεῖ προσιόντες ὅσον τὸν ζῆλον ἐνεδειξάμεθα,
 ἀναγκαῖον ἡμῖν ἐψήφισται, βραχέα τῶν πολλῶν συνελόντας εἰ-
 πεῖν. (B.) Ἄρχουσι μὲν γὰρ τὰ ἥδιστα λέγειν ὑπηκόους εἶναι
 ἀκίνδυνον, πρὸς δὲ τὸ τραχὺ καὶ ἀντίξουν, καὶ ἥκιστα κατὰ 10
 P. 517 γνώμην, θήγειν τὴν γλῶτταν, δυσπρόσοδον μὲν εὐρίσκειν ἀκο-
 λουθεῖν τὴν ἀκρόασιν, πρόχειρον δ' εἰς λοιδορίας τὴν δεσπόζου-
 V. 418 σαν γλῶτταν καθ' ἑαυτοῦ, καὶ πρὸς γε προχειροτέραν εἰς τιμω-
 ρίας τὴν χεῖρα, δοκεῖ μοι παρ' οὐδενὸς ἀγνοεῖσθαι. διὸ μοι διεξ-
 ἰέναι βουλομένῳ τὴν παῖρησιαν καὶ τὸ θέατρον ἐκείνου τοῦ ζῆ- 15
 λου δεδιέναι περίεστι, μὴ πολλοστημόριον τῆς ὅλης λέγων ἀλη-
 B θείας μηδὲ πολλοστημόριον ψεύδους δόξω καταλιμπάνειν. ὑφο-
 ρώμενος οὖν καὶ τοὺς τὴν ἀλήθειαν ἐνίοτε τραχείαν δύσχηον ἡγου-
 μένους, ὅποτε τι γενναῖον ἔχοι πρὸς ὄγκον ἢ τῆς ἀρετῆς ἐπίδειξις,
 καὶ μάλιστα ὅποτε περὶ ἑαυτοῦ τις ἀφηγεῖσθαι τὰ λῶνα βού- 20
 λοιτο, καὶ εἰ μυρίων ἔχοι θεασασμένων μύρτυρας ὀφθαλμοὺς, ἐκὼν
 ἀφωνία τὰ πλείεστα παρήμι. (Γ.) Ἐμοὶ γὰρ λαμπρὰν ἐσχρηκῆτι
 C φιλίαν ἐκ πολλοῦ πρὸς βασιλέα, καὶ πρὶν ἐς τὰς βασιλείους ἀνα-

parturiebatur in lucem eruperit, et magnum ex scintillis incendium in ve-
 ritatem ab adversa parte excitetur, periculumque sit, ne nobis interim (ut
 est omnibus mortalibus incertum quid cuique futurum sit) terrestri huius
 vitae exitum nactis, antequam istius mali causas bene animadverterimus,
 ignorent posteri res nostras; quem videlicet me in illis perturbatae eccle-
 siae negotiis gesserim; ut convenerim imperatorem, et quantum prae me
 zelum tulerim; ideo necessarium nobis visum est pauca de multis compen-
 diose narrare. (II.) Nemo est, opinor, qui ignoret, minime periculosum esse,
 ea dici a subditis, quae imperantibus iucundissima sint. At iidem, cum ad
 exasperandos offendendosque animos, et ea quae minime placeant dicenda,
 linguam acunt, tum vero consequens est, ut perquam acrem audientiam
 sibi faciant; pronam autem ad convitia herilem linguam pronioremque ad
 poenas manum nanciscantur. Volenti itaque mihi ea, quae liberius a me
 dicta sunt, et zeli illius mei spectatum ardorem exponere, metuendum est,
 ne cum totius veritatis vix minimam partem declaravero, videar falsi ne
 minimam quidem partem omisisse. Quamobrem et illos reveritus, qui veri-
 tatem nonnunquam gravem et auditu asperam esse statuunt, cum aliquid in
 se generosum et eminentem habet virtutis ostentatio, ac tum praesertim, cum
 de se ipso aliquis praeclara narrat, etsi ille testes habeat spectatorum innu-
 merabilium oculos; pleraque silentio volens praetereo. (III.) Mihi certe,
 cui magna iam olim cum imperatore fuisset amicitia, antequam is ad im-

βεβηκέναι τύχας, διὰ τε τοὺς τῆς πρώτης τρόπους καὶ ὅσα A. C. 1347
 τάνδρῃ προσῆν ἐκ φύσεως ἕτερα τὰ χρηστὰ, ἐλπίδων ἔχειν ἐν τῇ Imp. Io. Can-
tacz. 1
 ψυχῇ λειμῶνας εἰπεῖν ἀγαθούς ξυνέβαινε μάλιστα πάντων, λύσειν
 αὐτὸν αὐτίκα τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας ἐπιλημμένον τὴν τῆς εὐσε-
 5 βείας οἰομένῳ πολιορκίαν, ἣν οἱ τῆς ἀντικειμένης πατρίας Τελ-
 χίνες πονήρως ἀνέφλεγον· καὶ τοῦτό μοι τῶν μοχθούντων λογι- D
 σμῶν ἐγγήγετο κατάλυμα τερπνόν, καὶ φροντίδων ὀλισθαίνειν
 εἰς ἀπόγνωσιν κινδυνευουσῶν πρᾶός τις καὶ γέμων εὐφροσύνης
 ζέφυρος· οἰομένῳ, καθάπερ τὸ ἔαρ ἐλευθερίαν τῶν χειμερίων
 10 νεφῶν ταῖς ἡλιακαῖς ἀκτίδι παρέχεται, οὕτως ἐλευθερίαν τῆς
 κατεχούσης ὑπὲρ τῶν θείων δογμάτων λύσης εὐρήσειν κάμει.
 (Δ.) Ἐπεὶ δ' ὡς πορῶτάτω τῆς ἐμῆς ἤδη ἀπόδημον γνώμης E
 ἰώρων αὐτὸν, καὶ τὸ τῶν ἐγγενῶν ἐκείνων ἐλπίδων ἀνθοῦν ἐν-
 διαίτημα μαραινόμενόν τε καὶ τῇ τῆς ἐναντίας μοίρας κακίᾳ
 15 παραχωροῦν τε καὶ καθάπαξ ἠττώμενον, βέλτιστον ἔδοξεν εἶναι
 μοι, τὺς τῶν ζητήσεων ἄλλας ἄλλοις παρακεχωρηκῶτι περιφανῶς,
 ὁπόσαι τὴν τῶν ἀναγκαίων πορίζειν ἔχουσιν ἔνδειαν, ἐπὶ τὸ προ-
 20 μηθὲς ὁμοσε τῆς τοῦ φίλου κεχωρηκέναι ψυχῆς. στρατόπεδα γὰρ, F
 ὡς εἰπεῖν, λογισμῶν παντοδαπῶν καὶ ποικίλων, ὅφ' ἡγεμόνι τῷ
 ζήλῳ τοῦ κρείττονος ἐν ἔμοι διηλεκῶς συγκροτούμενα, θανάτου
 γέμουσαν εἶναι τὴν ἐνταυθοῖ σιωπὴν ἵπετίθεντο, σώματος μὲν
 ἴσως ἥκιστα, ψυχῆς γε μὴν καὶ μάλα μάλιστα. μηδὲ γὰρ ἀφε-
 25 στάναι δεύλας, αἰσχίστου νοσήματος, τὸ τὸν τοῦ ζήλου θησαυρὸν
 ἀφωνία μακρῆ θαλαμείειν, μηδ' αὖ ἀγνοεῖν ἡμῶς, τὸν ἐν τῷ P. 518

peratoriam dignitatem esset evectus, mihi inquam ad ingenium illud mite respicienti, et ad alia omnia, quae eximia sane illi viro a natura inerant, quidam veluti bonae spei flores animum maxime recreabant; cum hoc mihi facile persuaderem, eum, statim atque rerum potiturus esset, religionem oppressam liberatum esse ea belli flamma, quam contrariae factionis Telchines improbissime ventilabant. Eratque illud mihi laborantis animi gratum quasi diversorium, curarumque ad desperationem vergentium solamen, zephyro leni et iucundo haud absimile. Putabam scilicet, quemadmodum ver hibernis nubibus liberat solis radios, ita et me liberatum iri eo moerore, quem pro sacris dogmatis suscepissem. (IV.) Postquam autem animadvorti Cantacuzenum longissime ab sententia mea recedere, et praeclaras illas spes, quae mihi florum instar sese obtulerant, marcescere, ac partis adversae malignitati semel omnino victas cedere; optimum esse duxi alias petitiones aliis plane relinquere, eas nempe quae ad comparandam rerum necessarium copiam pertinerent, in eam autem curam incumbere me, quae amici animae consuleret. Cogitationes quippe multiplices et variae in animo meo, velut legiones quaedam, laudabilioris zeli auspiciis glomerabantur perpetuo, atque hoc loco silentium, si minus forte corpori, animae certe mortiferum prorsus esse submonebant: nec enim distare ab ignavia, qui morbus turpissimus est, alto silentio sepultum zeli thesaurum; neque etiam

- A. M. 6856 τῆς δειλλας σκότῳ κρυπτόμενον πόθον τῶν ἀγαθῶν ἤκιστα δύ-
 Ind. 1 νασθαι συνιδεῖν τὴν τῆς Θεοῦ παρῴρησις ἀλήθειαν. ὣ γὰρ προ-
 φάσεις δῆθεν εὐλόγους ὑπὲρ δειλλας πλάττειν εἶη ἐθελοντι, τὸν
 ἀκοίμητον οἰομένῳ λανθάνειν ὀφθαλμὸν τοῦ Θεοῦ, λέληθε προ-
 φανῶς/ αὐτὸς ἑαυτὸν ἀπολλῶς καὶ καθ' ἑαυτοῦ στρατευόμενος 5
 ἄντικρυς. τοσοῦτον γὰρ διαφέρειν ἐς τὴν τοῦ κρείττονος μοῖραν
 Βοῖομαι τὴν παρῴρησιαν ἐνταῦθα τῆς σιωπῆς, ὅσω τῶν ἐκ γῆς
 φουομένων ὀπόσα πρὸς τὸ αἰθέριον μετεωρίζει φῶς τοὺς καρποὺς
 τῶν ἐν τοῖς κόλποις τῆς μητρὸς γῆς ταμειουμένων. ἐκείνοι μὲν
 γὰρ καὶ πρὸ γεύσεως ὄσφρησίν τε καὶ ὀφθαλμὸν ἐστιῶσι λαμ- 10
 πρῶς, καὶ χαρίζονται γε ὑφῆ, καὶ τέρψεως σχεδὸν ἀπάσης ἀπά-
 σιαις αἰσθήσεσι γίνονται ἄγαλμα· τούτων δὲ οὐκ ἐπ' ἄλλο οὐδὲ οἱ
 πλείστοι ταῖς αἰσθήσεσιν, οὐδ' ἰλαράν τε καὶ ἄλλον παραχρημα
 Cπροσάγουσι τοῖς χηρῆσιν τὴν ἑαυτῶν φορὰν, ἀλλ' ὅλην ὅλης ὡς
 V. 419 τὰ πολλὰ δριμύτητός τε καὶ δυσωδίας σφόδρα ἀπόζουσαν. ἄλλως 15
 τε καὶ οἷς μὴ εἶναι παρῴρησιαν ὁμοῦ τοῖς καιροῖς ἔπεται, τού-
 τοις δῆπου καὶ ἐπ' ἄλλοισι τινὰ χάραν ἀπολογίας εἰς ἀπόδρα-
 σιν λείπεσθαι, βραχεῖς τινὰς πάντως ἢ μηδένας εἶναι τοὺς ἀντε-
 ροῦντας οἷμαι. μῆτε γὰρ παρῴρησιαν, ἥς θεμελιος ἄσειτος προει-
 Dληφύα γίνεται φίλα, τῶν προσηκόντων πόθῳ καιρῶν, μῆτε 20
 καιροὺς παρῴρησις τοιαύτης ἄνευ ἐντελέε τι δύνασθαι δεῖν.
 εἶναι γὰρ καὶ παρῴρησιαν φίλιας χωρὶς ἀμαυρόν· καὶ αὖ καιρὸν,
 ἀμφοῖν ἐκείνοι λειπόμενον, περαινὲν μὴ δύνασθαι τῶν δέοντων

nescire nos, non posse amorem boni, si timiditatis in tenebris delitesceret, sinceræ fidei veritatem cognoscere. Nimirum qui pervigilem Dei oculum sperans falli posse speciosum velit timiditati suæ prætextum obtendere, is sibi ipsi imprudens manifestum exitium molitur, et in se ipsum palam arma convertat. Quippe in eiusmodi casibus tanto excellentiorem esse existimo vocem silentio, quanto ex iis rebus, quæ a terra gignuntur, illæ, quæ fructus suos ad cæli lumen attollunt, præstantiores sunt iis, quæ terræ matris in sinu reconduntur. Illæ scilicet odoratum ad aspectumque splendide pascunt etiam ante gustatum, et tactui blandiantur, et omni ferme voluptate omnes sensus oblectant. Harum vero plerasque nec facilem aditu, nec iucundum, nec amaritudinis expertem, fructum suum statim cupientibus exhibent; sed totum ut plurimum acrem et graveolentem. Ac iis quidem, quos illa dicendi libertate uti temporis ipsi minus consentaneum est, probabilem excusationem relinquere, ad quam confugiant, paucissimi erunt opinor, aut potius nulli, qui infitentur. Nec enim dicendi libertas, cuius est fundamentum inconcussum ea quæ antecessit amicitia, absque opportuno tempore, nec tempus opportunum absque illa dicendi libertate potest quidquam perfecti efficere; si quidem ipsa dicendi libertas, si absit amicitia, leve quiddam et futile est; temporis autem opportunitas, duplici illo auxilio destituta, nihil quidquam eorum, quæ opus sunt, potest per-

μηδέν. ἤμην δ', οἷς τὸ θαρσύνειν ἐκ πολυτετοῦς ἐκείνω συντέθρα- A. C. 1347
 πται φιλίας καὶ ὀμιλίας, ἄτοπον εἶναι ἐδόκει, σιωπῇ καθυφε- Imp. Io. Can-
 σθαι τοὺς τῶν ἀναγκαίων ἐς τὴν χρεῖαν καιρούς. (E.) Ὅθεν E
 ὀμιλίας ἕνεκα καὶ νῦν συχνὰ καλοῦντι τῷ βασιλεῖ συχνὰ καὶ
 5 αὐτῷ μοι φοιτῆν ἐς αὐτὸν περιῆν, δι' οὐδέν τι τῶν πάντων ἕτε-
 ρον ἐμὲ τῆς προθυμίας εἰς τὴν σπουδῆν ἐγειρούσης, εἰ χρητὸ
 τῆς καρδίας ἀνακαλύπτειν ἀπόρρητον ἐνταυθοῖ καὶ μὴ παρα-
 κρούεσθαι τὴν ἀλήθειαν, ἢ τοῦ μὴ καθυφεῖναι, οἷς ἂν δι' ἐφέ-
 σεως εἴη, πατέρων δρῶν κινουῦσιν, ἐκτόπους ἀντεισάγειν καινο- F
 10 φωνίας, ἀλλ' ἐμμένειν τοῖς δεδομένοις δόγμασι παραινεῖν ἀσφα-
 λῶς. καὶ ἦν οὐδέν, ὃ μὴ ποιῶν καὶ λέγων ὑπῆρχον ἐγὼ, παντο-
 δαπὸς γιγνόμενος, καὶ πάντα κάλων κινῶν, νῦν μὲν τὸν κολακι-
 κώτερον τρόπον καὶ λόγοις καὶ γράμμασι πρὸς αὐτὸν ἐνδεικνύμε-
 νος, ἴν' οὕτως πῶς τὸ ἦθος πρότερον τιθασσεύσας αὐτοῦ πρὸς
 15 τὸ βουλούμενον σχολῆν παιθόμενον· νῦν δ' ἐλέγχων καὶ ψυχῆς
 αὐτῷ νωθρότητα ὀνειδίζων, καὶ ὅσα Ῥωμαίους δεῖνὰ καταλήψε- P. 519
 ται προλέγων διὰ τὰ τοιαῦτα τῆς ἐκκλησίας ναυάγια. „οἷς μὲν
 γὰρ τῶν εὖ κειμένων πατρίων (ἔφασκον) νομίμων οὐδεμῶς τολμᾷ-
 ται παράβασις, εὐδρομον μὲν τὴν τοῦ βίου φορὰν πρὸς εὐδαι-
 20 μονίαν, εὐέλπιδα δὲ τὴν τῶν ἐπηγγελμένων τοῖς δικαίοις ἐς τὸ
 μέλλον ἀποκατάστασιν εἶναι· οἷς δὲ τοῖς εὖ κειμένοις οὐχ ἔπεται
 δόγμασιν ἔπεισθαι τῶν πατέρων, τοῦτοισ' δ' ἀνήκιστα μὲν τὰ τοῦ B
 βίου περιχωρεῖν παλαίσματα, καὶ μάλα ταῖς προαιρέσεσιν ἐναν-

16. Ῥωμαίους em. Boiv. pro Ῥωμαίοις.

ficere. Nobis vero, qui cum illo fidenter agere consuessemus, pro veteris amicitiae familiaritatisque iure, absurdum videbatur, silentio nostro negligi opportunitatem ea faciendi, quae essent necessaria. (V.) Quamobrem colloquendi gratia cum subinde me etiamnum arcesseret imperator, subinde et ipse me ad eum conferebam; nullam aliam ob causam mea me voluntate ad eam operam navandam impellente, si cordis arcana aperire nec fraudem veritati facere hic oportet, nisi quia nolebam cedere iis, qui terminos a patribus constitutos movere, et absurda novarum opinionum commenta introducere studerent: atque ut eum hortarer, in institutis sibi traditis firmiter ut perseveraret. Nihil itaque non feci, nihil non dixi, et me in omnes formas verti, et lapidem omnem movi; nunc blandioribus cum eo verbis literisque agendo, ut ipsius morem primo mansuefacerem, deinde illum habere voluntati meae obsequentem; nunc redarguendo et animi socordiam ipsi exprobrando, et quidquid malorum in Romanos invasurum ob illa ecclesiae naufragia esset, praedicando. „Ἐτεμῖμ,” aiebam, „qui leges a maioribus bene constitutas ne minimum quidem audent egredi, iis et huius vitae cursus feliciter procedit, et spes futuri melior promissam iustis mercedem spondet. Qui vero sapientibus parentum decretis nolunt inhaerere, ii gravissimis vitae aerumnis conflictantur, et inceptorum tales exitus ipsis contingunt, qua-

A. M. 6856 *τῶν πραττομένων τὰ τέλη· ἀνηκέστους δὲ καὶ δυσέλπιδος*
 Ind. 1 *μᾶλλον τὰς μετὰ τὸν βίον καταγωγὰς ἀπαντῶν.*” (ζ΄.) Ἄρτι δὲ
 καὶ τὴν ἀντικειμένην φατριὰν ξυνεόουσιν ἐγκειμένην ἐτέρωθεν, λά-
 θρα τε καὶ προφανῶς αὐτὸν διεγείροντας, ἐξορίας με δρᾶν τὴν
 ταχίστην ὑπέδυνον. ἐδεδίεσαν γὰρ, οἴμαι, μὴ τῷ τοῦ ἡμετέρου 5
 ζήλου πυρὶ, καθάπερ σίδηρος, ὑπὲρ ποτε μαλαχθεὶς εὐπαθέστε-
 ρος γένηται πρὸς πειθῶ, καὶ ὄλην μεταβαλὼν τὴν τῶν δικτύων
 ἐπίβουλον θήραν ἀνασοβήσῃ. διὸ καὶ ἐς τὸ παραβολώτερον μᾶλ-
 λον ἐκείθεν τὸν ἐμὸν καὶ αὐτὸς ἀνεχάλλκεον τρόπον, καὶ ἀφειδέ-
 στερον ἤδη τοῖς πρὸς αὐτὸν ἐλέγχοις ἐχρώμην, δυοῖν ἕνεκα· ἢ 10
 γὰρ αἰδεσθέντα παύσειν τὸ τοῦ κατὰ τῆς ἐκκλησίας πολέμου
 βλαιοῦ, ἢ καὶ με τοῦ Βυζαντίου τάχιστα ποιεῖν ἠναγκάσθαι ἐξόρι-
 στον. μηδὲ γὰρ ἀνεκτὸν εἶναι μοι, τὴν τῶν δογμάτων καινοτο-
 μίαν ὀφθαλμοῖς ὄρῃν εὐσεβεῖν αἴρουμένους· ἀλλ’ ἦν ἄρα τὰ λεγό-
 μενα μάταιος ὄχλος, καὶ ἐπόνου ἀνήνυτα. οὔτε γὰρ οὐδὲ βραχὺ 15
 τῆς προθέσεως ἐκείνης ἐκείνος ἐνδοῦναι προήρηται· αἰσχύνην γὰρ
 ἐνόμιζεν εἶναι οἱ τὴν τοῦ τρόπου μετάθεσιν, καὶ τὴν τῆς δόξης
 V. 420 μεταβολὴν, ἢ τὴν ἰσχυρὴν αὐτὸς ἐξ ἀρχῆς χαρισίμενος τῆς ὅλης
 μάλιστα πάντων ἔδοξεν ὑποθέσεως αἴτιος· οὗτ’ ἐμοὶ τι δεῖνόν
 Εὐπάγειν, πάνυ τοι λοιδοροῦντί τε καὶ χλευάζοντι, οὗτ’ οἴκοθεν 20
 αὐτὸς βεβούλευται, οὔτε ξυνωθούτων ἄλλων παρενήνκεται. ἀλλ’
 ἦν ἀπὸ τοῦ ἴσου μοι διαλεγόμενος, μετὰ τῆς συνήθους πραοῖητος
 αἰεὶ, ὥσπερ οἱ μὴ δυνάμενοι τοὺς ἐναντίους ἀμύνεσθαι· τὴν μι-
 μησιν, οἴμαι, πρὸς Ἀδριανὸν εὐστόχως ἀνάγων τὸν αὐτοκράτορα,

les minime velint; ac iidem post vitam ad intolerabilia et desperatiora mala appellunt.” (VI.) Novissime et contrariam factionem ex altera parte instare intellexi, clanculumque et palam eum instigare, ut me exilio statim mulctaret. Verebantur quippe, ut opinor, ne zeli illius nostri igne, velut ferrum, tandem aliquando mollitus, propensior ad credendum mihi existeret, et totam laqueorum illorum fraudem mutatus eluderet. Idcirco et ipse exinde meam agendi rationem in prociorem audaciam verti, et liberius iam ipsum coepi arguere, duabus de causis. Quippe aut illum pudore affectum belli ecclesiae illati violentiam repraesurum; aut certe coactum iri Byzantio quamprimum etiam me expellere: nec enim tolerabile mihi esse opinionum novitates intueri oculis religiosis. Sed erant ea, quae dicebam, inanis molestia, et frustra laborabam. Nam neque ille vel minimum remittere de suo illo proposito statuit; turpe siquidem esse ducebat, mutare institutum, et ea opinione desistere, qua ipse ab initio confirmata, totius controversiae unus omnium maxime auctor existisse videretur; neque etiam in me, multa exprobrantem irridentemque, aut privatim ipse gravius animadvertere decrevit, aut aliis impellentibus cessit; sed aequo et pari mecum iure usque disputare perrexit, solita lenitate, ut ii, qui adversarios ulcisci non possunt; Hadrianum imperatorem feliciter, ut mihi videtur, imitatus, qui

δς αὐτῷ φιλονείκως ποτὲ διαφορομένου Φαβωρίνου τοῦ φιλοσό- A. C. 1347
 φου, ἔξδὸν ἀποκτείνειν, ὃ δὲ οὐδαμῇ παρωξύνετο, ἀλλ' ἐνεκαρ- Imp. Io. Can-
 τέρει τῷ μιλίχῳ τοῦ ἤθους, ἀπὸ τοῦ ἴσου διαφορόμενος. διδ F tacuz. 1
 κάνταυθα μᾶλλον ὁ βασιλεὺς ἐθουμάζετο πρὸς τῶν παρόντων
 5 διὰ τὸ τοῦ ἤθους ἡμερον, ἥπερ ἐγὼ διὰ τὸ τοῦ ζήλου θυμοειδές.
 (Ζ.) Τούτων δ' οὕτως ἔχόντων, καὶ οὕτω χωρούσης τῆς τῶν
 πραγμάτων τύχης, οὐδ' οὕτως ἦν ἡσυχῇ καθήμενον φέρειν ἐμέ·
 ἀλλ' ἐδυσφόρον καὶ ἡσχαλλον, καὶ μέσης ἤπτετό μου τῆς
 καρδίας τὸ πάθος· καὶ καιρὸν τῆς ἐμῆς ἐξήττον προθέσεως P. 520
 10 ἄξιόν τι, πρὶν ὑπὸ λίπης παθεῖν, δεδρακέναι. τοῦ δὲ χρόνου χω-
 ρούντος ἐς τὸ τοῦ φθινοπώρου πέρας, ἐπειδὴ τῷ βασιλεῖ διὰ
 Ματθαῖον τὸν υἱόν, ὡς εἴρηται, διὰ σπουδῆς ἀφικνεῖσθαι ἐς Δι-
 δυμότειχον ἦν, ἵνα δὴ λυπούμενον ἐκείνον παραμυθούμενος τὰς
 τῆς βασιλίδος Εἰρήνης ἐπαγγελίας εἰς ἔργον ἀγάγη, τοῦτον ἐγὼ
 15 τὸν καιρὸν ἀγαθὸν ἡγησάμενος ἔρμαιον, καὶ τοῖς σκοποῦμένοις B
 ἐπεικῶς μοι προσήκοντα, πρόσειμι κατ' ἰδίαν Εἰρήνῃ τῇ βασιλίδι,
 καὶ ἅμα τοῦ τε ζήλου δῆλον τίθημι τὸ φλέγον καὶ τοὺς γε ὑπὲρ
 εὐσεβείας ἄνθρωκας ἀνακαλύπτω τῆς ἐμῆς καρδίας, κατὰ νέφ
 καὶ ἀκμάζοντι τῷ τοῦ παιδὸς τὴν καρδίαν τέως ἡσχολημένην πέν-
 20 θει τῆς ἐκείνου τελευταῖας αἰτιώτατον ἔφασκον εἶναι τὴν τῶν
 δογμάτων κατάλυσιν· ἧς ὁ ἐκείνου πατὴρ ἐνδιατέημα βέβαιον πε-
 πραχῶς τὴν καρδίαν μεγίστην τοῖς κακοῖς ἐδεδώκει ῥοπήν εἰς C
 τὴν τῆς κακίας ἐπίδοσιν. ταῦτ' εἰπὼν καὶ πλείω τοῖς εἰρημένους.
 ἀκόλουθα παρενείρας ἐκ τῆς γραφῆς ῥῶον ἢ κατὰ τὰς ἐλπίδας

19. ἡσχολημένη conl. Boiv.

Phavorinum philosophum secum altercantem occidere cum posset, nequidem
 irascebatur, sed in morum mansuetudine perseverabat, et cum eo tanquam
 cum aequali rixabatur. Ea propter hic quoque imperatorem ii qui aderant
 admirabantur magis, quod esset miti ingenio, quam me, quod zelum animo-
 sum praeferrem. (VII.) Haec cum ita essent, et in hunc modum res suc-
 cederent, nec tum quidem potui quietus sedere et patienter ferre; sed ae-
 gre tuli et indignatus sum, et intimum pectus dolor attigit; atque oppor-
 tunum ex eo tempus captavi, ut antequam moereri succumberem, aliquid
 proposito meo dignum navarem. Tempore itaque procedente, sub autumnal
 finem, cum (ut diximus) imperator Matthaël filii causa Didymotichum ire
 festinaret, tristem videlicet eum consolaturus, et imperatricis Ireaes pro-
 missa perfecturus; illud ego tempus in lucro deputans, et mihi ad ea, quae
 meditabar, valde opportunum ratus, imperatricem Irenen privatim conve-
 nio; zeli fervorem declaro, et animum religionis amore inflammatum aperio.
 Quoniam autem recenti et crudo filii mortui desiderio teneri animum eius
 videbam, causam eius mortis verissimam esse affirmo dogmatum corruptio-
 nem, cui pater defuncti firmam sedem suo in corde fixisset, ac proinde
 maximum improbis pondus ad sceleris incrementum addidisset. Haec lo-
 quitur, cum et plura his affinia ex sacra Scriptura interversularem, facilius

- A. M. 6856 αὐτὴν ἐπεπείκειν. ἀγρίους γὰρ οὖσα γυνή, καὶ δεισαμένη μὴ
 Ind. 1 πένθος ἐπὶ πένθει προσλάβη παροξυνομένου Θεοῦ, ξυνήκεν εὐ-
 θδς καὶ κράτιστος ἦν τοῦ λοιποῦ τοῖς ἑμοῖς συνήγορος λόγοις,
 ἥκιστα τε ἐκείθεν ἔλλαγε λοιδοροῦσα καὶ σκληροτέροις τοὺς τῆς
 ἐκκλησίας λόκους βάλλουσα σκώμμασιν. ἐντεῦθεν τοῦμὸν ἐν πύ-5
 D σαις ἔκειτο γλώσσαις ὄνομα, πρῶγμα τετελεκότος μικροῦ τοῖς
 ὄλοις ἀπογνωσθὲν καὶ ἥκιστα, πρὶν εἰς ἔργον ἐλθεῖν, ἐπιζώ-
 μενον. τοῦτο ταῖς ὀδυνωμέναις ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας ψυχαῖς ἡδέας
 ἀναπνοῆς τινος ἔδοξεν ἕωρ καὶ γλυκὺς θησαυρὸς εὐφροσύνης,
 καὶ οὐδὲ πῶρῳ χρηστῶν τιῶν ἦν ἐλπιδῶν, οὐδ' ἔτι μέγα πεί-10
 σαι καὶ βασιλεῦ λοιπὸν, συμμαχοῦσης ἤδη τῇ ἀληθείᾳ καὶ βα-
 E σιλίδος. (H.) Ταῦτ' οὐκ ἦν ἀνεκτὰ διαβόλω καὶ τοῖς ἀγγέλοις
 αὐτοῦ· ἀλλὰ θόρυβος σφᾶς ἠγαλλίζετο· καὶ μυρίων θανάτων
 ἦν φορτικώτερον. διὸ καὶ πρὸς ἐν ἀθροιζόμενοι σύστημα πάντες,
 ὅποσοι τῆς πονηρᾶς πατρίας τὰς τῶν ἐν Βυζαντίῳ φροντιστη-15
 ρῶν διελαχον προεδρίας, καὶ πρὸ γε τούτων ὁ τὸν πατριαρχι-
 κὸν ἔχων Ἰσιδώρος θρόνον, προσήεσαν Εἰρήνῃ τῇ βασιλίδι, πολ-
 F λὴν ἐμοῦ δρῶντες τῇ γλώττῃ καταδρομῆν, καὶ πολλὰς καταχέον-
 τες λοιδορίας, καὶ τὴν ἐμὴν ἀποσείσθαι πείθειν ἐπιχειροῦντες
 V. 421 ὄλοσχερῶς ὀμίλιαν. ἐπεὶ δὲ πολλὰ μογήσαντες ἤνυσαν μὲν οὐ-20
 δὲν, ἠλαύνοντο δ' οὐκ ἄνευ μέμψεων ἐκείθεν μακρῶν, γράμματα
 εἰς βασιλεῦ τὴν τῶν ἀποβάντων ἔχοντα δῆλωσιν πέμπουσιν,
 ἀξιοῦντες ἀφήμενον ὅσα οἱ ἀνὰ χεῖρας ἔτυχεν ὄντα δημοσίων

1. μη add. Boiv. 13. ἠγαλλίζετο em. Boiv. pro ἠγαλλίζετο.

quam speraveram illam permovi. Prudens quippe mulier, verita ne Deo
 exacerbato alium ex alio luctum acciperet, intellexit statim, et meis verbis
 acerrime deinde patrocinata est: nec desuit ex eo insectari et acerbioribus
 dictis lupos ecclesiae incessere. Coepit deinde meum nomen in omnium
 ore versari, perfecta re, quae ab omnibus ferme desperata erat, et prius-
 quam perfecta esset, minime fieri posse videbatur. Id animis vicem eccle-
 siae dolentibus instar veris fuit, suavissimam auram adspirantis; is volupta-
 tis thesaurus dulcis habitus est; nec longe a bona aliqua spe aberam, nec
 deinceps arduum erat, imperatorem quoque flectere, cum iam ipsa impera-
 trix nobiscum pro veritate pugnaret. (VIII.) Ea diabolo et angelis eius
 tolerabilia haud fuerunt; sed eos trepidatio invasit, et quavis morte gra-
 vius id iis visum est. Coitione itaque facta, quicumque pravo de grege
 partiti inter se fuerant Byzantinorum monasteriorum praefecturas, et ante
 hos is, qui patriarchalem sedem tenebat, Isidorus, ad imperatricem Irenen
 accedunt, et lingua in me acriter invecti multis me probis cooperiunt, ei-
 que, ut ab omni prorsus mecum consuetudine abstineat, persuadere contem-
 dunt. Sed cum illi magno labore non modo nihil consequuti essent, sed et
 inde non sine multis reprehensionibus exacti essent, litteras ad imperato-
 rem mittunt, ea quae acciderant significantes; postulantque, ut omissis ne-

- φροντίδων γέμοντα πράγματα ἐς Βυζάντιον τάχιστα ἀφικνεῖσθαι, σφῶν βοηθήσοντα δόξῃ, κινδυνευούση τὰ καιρία, καὶ ὅσα ἐπὶ τούτοις ἀκλόουθα ἦν τῷ σκοπῷ· τὰ τε ἄλλα δηλαδὴ καὶ ὅσοις τὰς παλαμναιοτάτας ἐμοὶ προσάπτειν αἰτίας ἀπειναι οὐκ ἦν.
- 5 (Θ.) Ὡς δὲ καὶ πρὸς τὴν ἀκοὴν εὐθὺς διαταραχθέντι μικρὰ τε τῶν ὅσα οἱ ἀνὰ χεῖρας ἦν ττηρικαῦτα πεφροντικότε τάχιστα ἐς Βυζάντιον ἐδόκει τῶν ἀναγκαίων πορεύεσθαι, οὐ τοσοῦτον συστάσεως ἕνεκα τῶν καινοφωνιῶν, ὅσον τοῦ μὴ θορύβους ἐντεῦθεν ἐπιχωριάζειν τῇ μεγίστῃ πόλει τῶν Βυζαντιῶν. ἀφικνόμεν δ' ἔργον ἦν οὐδὲν οὐδενὸς προϊστάμενον, ἢ ζῆν γε τῷ πατριάρχει διάλεξιν πρὸς με πεποιημένοις πείθειν πειρᾶσθαι, μακροῦ τινε θύοντα σιωπῇ, μηδαμῇ ταῖς τῆς ἀτόπου φάλαγγος καινοφωνίαις συχὰ διαλοιδορούμενον μακρὰν παρέχειν ῥοπήν, οἷς αὐτοὺς διασύρειν καὶ ὅλαις ταράττειν γλώτταις καὶ χεῖλεσιν ἐλευθέρους
- 15 ἔρωσ μακρός. (I.) Ὡς δὲ πολλῶν ἐκεῖ ἐνέκτων ἀντιπάλων λόγων μάταια λέγων καὶ βλασφημιῶν ὁ πατριάρχης ὑφ' ἡμῶν ἠλέγητο προφανῶς, οὐ μόνον ὅτι πλήθος θεοτήτων ἀπειράκις ἀπειρώσ ὑφειμένων τῆς θείας οὐσίας, ἀκτίστων μὲν, ὁρατῶν δὲ καὶ ἀνουσίων, δοξάζειν ἐδόκει ζῆν γε τῷ Παλαμᾷ, ἀλλὰ καὶ ὡς
- 20 ἰδία τοὺς μὲν εἰσθότας ἐπ' ἐκκλησίας ἄνωθεν τριαδικοὺς τῶν ἁγίων ἄδεδουαι ἕμνους ἐς τᾶφανές ἐρῶφθαι κατεδικάζειν, ἔξουσιαν βουλομένοις πυρὶ καὶ θαλάττῃ χαρῶξοσθαι παρεχόμενος· αὐτοὺς δ' οἰκείους ἄρτι πεποιηκῶς, ἀτόπου φάναι γαστροὺς ἔκγονα βλάσφημα, τούτους ἀντ' ἐκείνων προσέταξεν ἄδεδουαι· ἐν οἷς

gotiis, quae plurima et civilibus curis plena prae manibus tunc erant, Byzantium advolet, eorum gloriam in extremum discrimen adductam defensurus. His alia addunt proposito suo consentanea, atque ea praesertim, quae diris criminibus in me confictis non carebant. (IX.) Ille, statim ut haec audivit, perturbatus, iis, quae tum instabant, parvi factis, necesse esse duxit Byzantium venire quam celerrime, non tam ad confirmandas opiniones novas, quam ne inde turbae in maxima imperii urbe existerent. Ubi adventit, nihil ei ex omnibus prius fuit, quam ut mecum ipse et patriarcha colloquuti coarentur mihi persuadere altum ut silentium voverem, ac ne insanarum cohortis opiniones identidem vellicans magno adiumento essem iis, quibus istos carpere, linguisque acerrimis et ore libero insectari, magna voluptas esset. (X.) Postquam autem, multis illic disputationibus habitis, vana et impia dicere patriarcham luculenter ostendimus, non solum quia ille multitudinem divinitatum infinite infinites substantias divina inferiorum, increatarum quidem, at visibilibus, et substantia carentium, statuere cum Palama videbatur, sed etiam quod sanctorum hymnos de Trinitate, iam inde antiquitus cantari in ecclesia solitos, privata ipse auctoritate tenebris damnaverat, data volenti cuique licentia eos in ignem aut in mare proliciendi; suos vero proprios, quos nuper condidisset, stolidi, ut ita dicam, ventris foetus impios, illorum loco cantari iusserat; in quibus hoc inter caetera

A. M. 6856 τὰ τε ἄλλα γράφων ἦν καὶ ὡς οὐ τὴν οὐσίαν χρεῶν, ἀλλ' ἀνού-

Ind. 1

Εσιόν τινα καθ' αὐτὴν λέγειν ἐνέργειαν εἶναι κυρίως θεόν· θέσει δὲ καὶ τὴν οὐσίαν, συγχωροῦντος ἴσως τοῦ ἀνθρωπίνου πόθου κατὰ τὸ ἀνάλογον, ὥσπερ καὶ ἄνθρωποι κατὰ χάριν υἱοὶ καλοῦνται θεοῦ καὶ θεοί· καὶ τὸ τοῦ συμπεράσματος σκοπιμώτα-5 τον, μὴ τὴν οὐσίαν, ἀλλὰ τὴν τῆς οὐσίας ἐκείνην ἀπεδρώγουσαν ἐνέργειαν ἐκ τῆς παρθένου καὶ θεοτόκου σεσαρκῶσθαι Μαρίας· ἀμέθεκτον γὰρ εἶναι καὶ ἀνεπίστροφον τελῶς τῶν κατὰ γῆν τὴν

Fοῦσίαν ἐκείνην, ἐν τοῖς ἄνω που τόποις ὀριζομένην· πολλῶν οὖν ἐκεῖ ἑνόντων, ὡς εἴρηται, καὶ ποικίλων ἐξ ἀντιπάλου λόγων, καὶ 10 μικροῦ τῆς ὅλης ἐκείνης ἐνταυθοῖ καινοτομηθείσης νυκτός, ἐπεὶ μὴ τὰ τῆς ὑποθέσεως ἄλλως ἠρεμήσειν ὁ βασιλεὺς ξυνενοῖ, Ἰσιδώρου μὲν ἐκείνου τοὺς νέους κανόνας ἀφανείας δοθῆναι προσε-
P. 522 τετάχει κυρί· παρῆρησιάζεσθαι δ' αὐτῆς τοὺς εὐωδέτας ἐκ πα-

Bτων ἀντεχομέναις θεοῦ ἐκκλησίαις. (I.A.) Ἄλλ' οὐκ εἰς μακρὰν
V. 422 τὰ τῆς συμφωνίας ἐκείνης οὐδὲ πῶσιν ἤρρασκε τοῖς ἐκ τῆς ἀντι-
 κειμένης φατρίας βέβαια παραμένειν· ἀλλ' ἀνάγκην προσῆγον
 τῷ βασιλεῖ, μετὰπεμπτον καὶ Παλαμῶν ἐς τὴν τῶν δεδομένων

scriptum ab eo erat, non substantiam, sed quandam substantiae expertem per se energiam Deum proprie dici debere: positione tamen, etiam ipsam substantiam; humano fortasse desiderio permittente; nempe analogice, quemadmodum et homines filii Dei et Dii per gratiam vocantur: et, quae conclusionis summa erat, non substantiam, sed illam a substantia abscissam energiam, carnem a Virgine Dei genitrice Maria accepisse; eiusmodi quippe esse substantiam ipsam, ut participari non posset, et ab rerum terrestrium cura prorsus aliena esset, alicubi scilicet in superioribus locis constitutam: multas itaque illic, ut diximus, variisque disputationibus habitis, et tota ferme illa nocte ibi consumpta, imperator, ubi controversiam illam non aliter finitum iri intellexit, Isidori illius novos Canones igne deleri, ac loquendi libertatem recipere eos, qui antea habuissent, iussit. His ita ordinatis et omnium assensu comprobatis, sumptuosa nobis mensa, signum concordiae, apposita est. Ac sic una cum imperatoribus epulati surreximus, sperantes principis edicto confirmatum iri postridie ea, de quibus convenerat; ne ab ecclesiis Dei, ubique maris et terrarum patria religionis dogmata defendentibus, vocarentur in dubium ea, quae tum fiebant. (XI.) At petum illud nec diu, nec iis omnibus, qui contrariae factionis erant, ratum esse placuit. Enimvero necessitatem imperatori adhibuere, ipsum quoque Palamam arcessendi, ad consultandum de iis rebus, quae decretae essent;

ποιεῖσθαι βουλὴν, μὴ θόρυβον, ὡς περιφρονοῦμενος, ἐπιὼν ἀνα-
 φλέξῃ, τὴν τοῦ μύθου τοῦ Ἀττικοῦ μιμούμενος ἔχειν, A. C. 1348
Imp. Io. Can-
tacuz. 2
 ἦν τῷ τερατάδει τοῦ μήλου μεγίστην πάλαι φασὶν ὑφάψαι στά-
 σεως φλόγα καὶ μάχην τῷ τῶν θεῶν συνεδρίῳ, ὅτι μὴ ἐς τὴν C
 5 κοινὴν ἐκείνην τῶν τῆς Θέτιδος γάμων τράπεζαν ἐσεκλήθη καὶ
 αὐτῇ. διὰ δὲ ταῦτα μετὰπεμπτος ἐκ Διδυμοτείχου καὶ Παλαμῶς
 ἐς Βυζάντιον τάχιστα γίνεται. καὶ ἵνα τὰν μέσῳ τοῦ φορτικοῦ
 χάριν παρέλθῳ, πρὸς τοὺς κατ' ἐμοῦ καὶ αὐτὸς ὁμοίως, μᾶλλον
 δ' εἰπεῖν οἰκειότερον κατὰ τῶν τῆς ἐκκλησίας δογμάτων, πολέ-
 10 μους ὀπλίξεται. καὶ ἐπειδὴ τὸν ἀγῶνα θυμοῦ καὶ κενοδοξίας D
 πνέων εἰσθεῖ μικρῶς, ἐμοῦ μηδένα πάρεδρον ἔχοντος σύμμαχον,
 πλὴν μόνου θεοῦ, καθύπερ καὶ ἐς τοὺς πρότεριτα διαλόγους, αὐ-
 τὸς πρὸς γε τοῖς ἄλλοις καὶ αὐτὸν βασιλεῖα, τὸ τῆς ἰσχύος κεφάλαιον,
 15 κράτιστον εἶχε σύμμαχον. ἃ μὲν οὖν ἐμοὶ τε κάκεινοις ἐν
 15 προομιόις λελάηται, μηδεμιᾶς ἐς τὴν παροῦσαν ἀφήγησιν ἔχοντα
 χρείας ἀνάγκην, σιωπῇ παρατρέχειν κεκρίκαμεν δεῖν. τὰ δ' ἐφε-
 20 ξῆς εἶχεν οὕτω. (IB.) Μὴ χρεῖαν ἔφρασκον ἔγωγε εἶναι δευτέρων
 ἔτι διαλόγων καὶ κρότων ἀπὸ γλώττης μαχίμων ἐμοὶ, εἰ βέβαιαι
 μένουσιν αἱ τῆς προτέρας ἐκείνης διαλέξεως καταστάσεις. εἰ δ'
 20 ἐκεῖνα παντάπῃσι λέλνται καὶ ἐς τοὺς λήθης ἔρριπται ῥύακας,
 οὐδ' οὕτω μοι πάλιν δευτέρων δεῖ συζητήσεών τε καὶ ἀποδείξεων.
 εἰ γὰρ ἃ πρὸ βραχέος βασιλεῖ τε καὶ πατριάρχῃ δέδοκται, νῦν F
 ἀραγνίων λέλνται τρόπον, πῶς ἂν οἷα καὶ Παλαμῶ περὶ τῶν

ne is tumultum, velut despectus, interventu suo excitaret, illam fabula At-
 tica decantatam Discordiam imitaturus, quae pomi prodigio maximam sedi-
 tionis flammam et pugnam in concilio Deorum ideo olim accendisse dicitur,
 quia ad commune illud et nuptiale Thetidis convivium vocata haud fuisset.
 Quamobrem Didymoticho arcessitus Byzantium occurrit et Palamas. At-
 que ut fastidii vitandi causa ea omittam, quae interiecto tempore accide-
 runt, accingit etiam ille se ad bellum mihi, immo (ut congruentius loquar)
 sacris ecclesiae dogmatis inferendum. Cumque in certamen descendisset,
 ingentem spiritum et magnam arrogantiam prae se ferens, ego quidem ne-
 minem habebam, qui mihi adesset ac succurreret, Deo excepto, sicut nec
 in illa disputatione, quae habita triduo ante fuerat; iste autem, praeter
 caeteros, ipsum quoque imperatorem, in quo summa roboris erat, acerrim-
 um habebat propugnatorem. Quae igitur ego et illi praefati sumus, ea,
 quia ad praesentem narrationem non necessario pertinent, silentio praeter-
 mittenda iudico. Quae vero sequuta sunt, ea fuerunt eiusmodi. (XII.) Ne-
 gabam mihi opus esse altera disputatione et pugnacia linguae strepitu, si
 stabilia manerent ea, quae priori disputatione constituta fuissent. Sin illa
 omnino abolita et oblivionis fluctibus mersa essent, ne sic quidem mihi no-
 vis quaestionibus argumentationibusve opus esse. Si enim quae paulo ante
 imperatori et patriarchae placuerant, ea nunc velut telae aranearum soluta
 sunt, quomodo ea, quae Palamas iisdem de rebus statueret, sincera nec am-

A. M. 6856 αὐτῶν πεπεράζεται, πιστά τε καὶ ἀναμφισβητήτως ἡμῖν ἔχοντα
Ind. 1 φανείη, εἰ ἄρα καὶ αὐτός μοι ξυμφωνεῖν ἐπαγγέλλοιτο, πρὸς ἃ δὴ

καὶ πειδομένοις ὑμῖν ἐχρώμην, τῷ μεγάλῃ τῆς ἀξίας πλείστον
ὑμῶν λειπόμενος, καὶ ἅμα τῇ τῶν τρόπων αἰδοῖ καὶ σεμνότητι
πολὴ τὸ ἐνδεές τε καὶ ὑφειμένον ἐκ πολλῶν πολλακίς ἐνδεδειχώς ; 5

P. 523 (II.) Πρὸς ἄπερ ὁ Παλαμᾶς, „οὐδ' ἔμοι", φησι, „διαλέξω δὲ
καὶ κριτηρίων ἄλλων, ἅπαξ εἰληφότι τὰ πρὸς δικαιοσιν καὶ ἀσφά-
λειαν ἔγγραφα τῶν ἐμοὶ λαληθέντων ὁπόσωποτε πρὸς Ἰωάννου
τοῦ πατριάρχου καὶ τῶν τότε συνεδρευόντων ἐπισκόπων ἐκείνη
ψηφίσματα." πρὸς ἕπερ ἐμοὶ τοιάνδε ποιῆσθαι τὴν ὑποφορὰν 10
ξυνέπιπεν. „εἰ μὲν δὴ καὶ μέγροι καὶ ἐς τέλος ὑπὸ τοῦ δεδρακότος

B ἐκείνου τὸ κύρος εἶχεν ἐκεῖνα, καὶ μὴ οὐκ εἰς μακρὰν ἑτέροις δια-
σέσεισται τε καὶ βάρθρων ἀναμερόχλευται στερεώτεροις γράμμασι
καὶ ψηφίσμασι, σοὶ μὲν ἴσως, εἰ καὶ μὴ τῇ ἀληθείᾳ, τὸ παρά-
παν εἶχε τὸ εὐλογον. εἰ δ' αὐτῷ γε δήπου τῷ δεδρακότι, μετὰ 15
πλείονων ἢ πρότερον αὐθις τῶν ἐπισκόπων συσσεψαμένῳ, καὶ τὸ
ἐν τοῖς ψηφίσμασιν ἐκείνοις πολύχουν τῆς ὑτοπίας σαφῶς ξυνεω-
ρακότι, πάσαις ῥοπαῖς τῆς ψυχῆς γράμματι γράμμα, καὶ ψηφί-

C σματι ψήφισμα, περισκεμμένοις τε καὶ νομίμοις τὰ λίαν ἀπερ-
σκεπτὰ τε καὶ μηδαμῇ ποτε νόμιμα, τελῶς ἀντρέπε τε καὶ ἅμα 20
συνγγνώμην τῆς ἀγνοίας ἐξ ἡμῶν τε καὶ ὅσοι τῆς ὀρθῆς οὐκ ἐξέστη-
σαν δόξης ὁμοίως οὐκ ἡμέλει ζητῶν, ποῦ δίκαιον τὸ τῆς ἀληθείας
παραδραμόντας φῶς τῷ τῆς κακίας ἐκόντας πλανᾶσθαι σκότῳ ;"

V. 423 (IA.) „Ἄλλ' ἔμοιγε τὰ πρὶν βεβαιότερα τῶν ὑστέρων δοκεῖ γραμ-

15. αὐτῷ em. Boiv. pro αὐτό.

biguae fidei esse videbuntur, si forte concessurum se mihi illa promiserit, de quibus vos antea mihi assensistis; cum ipse dignitatis amplitudine vobis multum inferior sit; honestate autem et morum gravitate longe abesse, longe superari sese a vobis, saepe et multis argumentis ostenderit? (XIII.) Ad haec Palamas, „nec mihi", inquit, „aliis disputationibus opus est, aliis iudiciis, cum ad eorum, quae quoquomodo dixi, probationem confirmationemque scripta impetraverim decreta a Ioanne patriarcha et ab illis, qui cum illo tunc sedebant, episcopis." Ego vero haec subieci. „Si ea decreta is, qui fecerat, ad extremum rata habuisset, si non eadem paulo post firmiter aliis scriptis ac decretis labefactata et funditus convulsa fuissent, tibi quidem fortasse, etiam non veritati, probabilis ratio suffragaretur. Quod si ipse qui fecerat, re coram episcopis pluribus, quam quot antea convenerant, denuo examinata, et multiplices decretorum illorum vitio perpeccato, omni studio in id incubuit, ut et scriptum scripto, et decretum decreto, circumspectisque et legitimis constitutionibus inconsideratas et minime legitimas prorsus rescinderet; si ignorantiae suae veniam cum a nobis, tum ab iis omnibus, qui a vera opinione haud recessissent, petere non dubitavit; quid iam causae est, cur, veritatis lumine omisso, in tenebris erroris palari libeat?" (XIV.) „At mihi priora decreta videntur esse posterio-

μύτων εἶναι," φησὶν ὁ βασιλεὺς, τὸν λόγον διαδεξάμενος καὶ σύμ- A. C. 1948
 μαχος τῷ Παλαμᾷ θερμὸς ἀποροῦντι γινόμενος. „εἰ γὰρ ἂ κατέ- Imp. Io. Can-
 λυσα, φησὶν ὁ ἀπόστολος, πάλιν οἰκοδομῶ, παραβάτην ξυαν- tacz. 2
 τὸν συνίστημι." πρὸς ὃν ἐμοὶ τοιάδε, πρὶν εἰς ἑτέρας ἐμβεβλη-
 5 κέναι τῶν ἀντιρρήσεων, ἀνδιστῆν τετύχηκε τοῖς λεχθεῖσιν ἐπι-
 χειρήματα· „εἰ παραβάτην αὐτὸν ἐθέλοι τις κρίνειν, ὦ βασιλεῦ,
 ἅτε θραυόμενον αὐτὸν ὑφ' αὐτοῦ, πολλὴν ἐμοὶ καὶ οὕτω φημι
 τὸ εἶκος παρέχει τὴν συμμαχίαν. συγκαταλύονται γὰρ αὐτῷ μετὰ
 τῶν ὕστερον ἐνὶ γέ τῳ τρόπῳ καὶ τὰ πρὶν ἐκεῖνα ψηφίσματα, εἰ E
 10 μὴ τυραννίῃ τὴν ἀλήθειαν ἀντιπνεόν ἀμηγήνη τὸ ψεῦδος, ἀλλὰ
 πηγῇ δικαιοσύνης ἐπιχωριάζουσα λαμπρῶς τὸ δέον χορηγοῖ
 ταῖς τὰ τοιαῦτα κρίνειν καὶ ἐνθυμίζειν προθυμουμέναις γλώτταις·
 καὶ μακρῶν διὰ ταῦτ' ἐν βραχεὶ πραγμάτων ἀπηλλαγμένοις νέα
 15 πύλλων τε καὶ ποικίλων ἐξ ὑπαρχῆς καινοφωγιῶν. εἰ δὲ πολύτρο-
 πον τὸ τῆς λήθης καὶ τῆς ἀγνοίας νόσημα, ταῖς τῶν ἀνθρώπων F
 ἐνδυναστεῶν διανοαῖς, παρέλκοι τὸν ἡγεμόνα λογισμὸν ὡς τὰ
 πολλὰ πρὸς ἀπάτης κρημονὸς ἐκ προοιμιῶν· τοῦ δὲ χρόνου μετὰ
 τῆς πείρας τὰ πεπραγμένα γυμνάζοντος, τὸ ἀληθείας ἀνακα-
 20 θαίρεται κράτος καὶ τὰ νέφη τοῦ ψεύδους καὶ τῆς ἀπάτης ἐκ
 μέσου λαμπρῶς ἐλαύνεται, οὐκ ἂν εἴη τῶν ἀπεικόντων τουτεὶ καὶ
 ἅμα τῶν εἰθισμένων ὡς πορρωτάτω βυθίζον τρόπων, εἰ καὶ πα-
 τριάρχην τάληθές ἡγνοηκότου πρότερον, διὰ τὴν τῆς σαφηνείας P. 524
 τῶν γεγραμμένων ἐπέκρυσιν, ἐπιούσα μετὰ τῆς ἄρμοττούσης πεί-
 25 ρας ἢ τὰ δρώμενα ἔξεν χρόνῳ γυμνάζουσα γνώσις ἐπηνώρθου τε
 ribus firmiora," excipit imperator, Palamae haesitantis defensor acer et fer-
 vidus. „Si enim quae destruxi (inquit Apostolus) iterum haec aedifico, prae-
 varicatoreme constituo." Quem ego, antequam ad alias responsiones trans-
 iret, sic contra argumeatus sum. „Si quis eo se praevaricatoreme velit iud-
 dicare, o imperator, quod ipse a semet ipso violatus fuerit, multum mihi vel
 sic quoque (ausim dicere) probabilis ratio patrociniatur. Solvantur quippe
 ab eo una utique ratione, simul cum posterioribus, etiam priora illa de-
 creta, si veritatem contrario flatu haud opprimat mendacium: si fons iusti-
 tiae adsit, unde ii, qui haec aestimare et apte definire cupiunt, aequam
 sententiam facile hauriant. Ita, brevi tempore magnis negotiis liberati,
 nova hodie iudicia de multis et variis Palamae commentis de integro con-
 stituamus. Sin oblivio et ignorantia, quod morbi genus multiplex est, ho-
 minum animis penitus insidentes, moderatricem rationem initio plerumque
 in erroris praecipitia trahunt, tempore autem et experientia id quod actum
 sit corrigentibus, veritatis vis illustratur, mendacique et erroris nubila
 plane e medio pellantur, mirum haud fuerit, nec ab usitato more longis-
 sime abeat, si patriarcham, qui initio, quod ea quae scripta erant obscu-
 riora essent, veritatem non viderat, subsequens experientia et rerum cog-
 nitio (quae ope temporis corrigit ea, quae acta sunt) lapsam crexerit, et

A. M. 6856 και οἷς ἐμμένειν χρεῶν ἐδίδασθε δόγμασι τε καὶ γράμμασιν. ἔπειτα
Ind. 1

εἰ τοῖς προτέροις καθάπαξ τῶν ὄσα πράττεται πᾶσι τὴν τοῦ δι-
καίου δίδως ῥοπήν, ὅρα μὴ καθ' ἑαυτοῦ τὴν ψῆφον ἐγείρης τῶν
Βνόμων τῶν σῶν, καὶ ταῖς ἰδίαις δίκαις γένη περιπετῆς ἐν βρα-
χεῖ. οἱ γὰρ ἐκεῖνα τὰ πρῶτα τοῦ Παλαμῦ βεβαιώσαντες ἐπίσκοποι
ποι γράμματα, οὗτοι καὶ κατὰ πάντων Ῥωμαίων ἐγγράφους ἐξή-
νεγκαν τόμους καὶ πολύτροπά τινα τὰ ψηφίσματα· δι' ὧν τῶ
αἰωνίῳ πυρὶ παρέπεμψαν, εἴ τινες εἴεν, οἷς πρὸς βουλήσεως εἴη
τὸν Καντακουζηνόν σε βασιλέα τε δέχεσθαι καὶ Χριστιανὸν ἀπο-
καλεῖν· ἐν ὑστέροις δ' ἀπόντων αὐτῶν ἐγκρατῆ γεγονότα τῶν 10
C βασιλείων σκήπτρων καὶ θρόνων ὄλαις ἀνηγόρευον βασιλέα φω-
ναῖς, μικρὰ τῶν οἰκείων ἐκείνων ἀρῶν φροντίσαντες. εἰ οὖν τὰ
πρότερα, κατὰ τὰς σὰς δίκας, τῶν ἐπισκόπων ψηφίσματα κἀν-
ταῦθα κρατοίη καὶ βεβαιότερα τῶν ὑστέρων εἴη, ἐγὼ μὲν οὐκ ἂν
εἶποιμι· σὺ δ' αὐτὸς ἀῤῥεπῶς δίδαξον, ὅπη χωρεῖ τὰ τῆς κατα- 15
δίκης περιφανῶς. δυοῖν γὰρ ἔποιτ' ἂν θάτερον, εἰ πηγῇ δικαιο-
σύνης πρυτανεῖε τοὺς τῆς δίκης ῥύακας. ἢ γὰρ κἀνταῦθα προ-
D τιμότερ' ἂν θείημεν τὰ πρῶτα, κατὰ τὴν σὴν ἐπ' ἐκείνοις κρίσιν·
καὶ βεβαιούται λοιπὸν ὁ κατὰ Ῥωμαίων ἐκφωνούμενος. ἐκεῖθεν
ἀναθεματισμὸς διὰ σέ, καὶ ἕμα λύεται σοὶ τὸ τῆς βασιλείας ἰσχυ- 20
ρὸν ἐν βραχεῖ σὸν τῇ εὐσεβείᾳ· ἢ τῶν προτέρων ἀδεουμένων,
διὰ τὸ τῆς συναρπαγῆς καὶ τῆς ἀπάτης ἔγκλημα, σοὶ μὲν κυροῦ-
ται τὸ τῆς βασιλείας κράτος ἐς τὸ ἀθῶον μετὰ τῆς εὐσεβείας·
λύονται δ' αἱ τοῦ Παλαμῦ καινοφωνίαι, καθάπερ ὁ τῆς Χαλά-

3. δίδως Boiv. pro δίδωσι.

quibus inhaerendum esset dogmatis praescriptisque docuerit. Iam vero, si
iis prorsus omnibus iustitiae robur tribuis, quae prius acta fuerint; cave
ne legum tuarum suffragia in te ipsum vertas, et propria sententia statim
ipse tenearis. Qui enim episcopi priora illa Palamae scripta confirmarunt,
ii etiam scriptos Tomos et varia et varia in omnes Romanos edidisse decreta, per
quae sempiterno igni debebantur, si qui essent, quibus Cantacrenum (te
ipsum scilicet) et imperatorem agnosci, et Christianum appellari placeret:
idemque te postmodum, cum invitis iis sceptro et solio potitus esses, im-
peratorem una voce, suis illis execrationibus parvi factis, renunciarunt. Si
igitur, ut tu statuisti, priora episcoporum decreta etiam hic valeant, et po-
sterioribus firmiora sint, ego quidem nolim dicere; tu vero ipse haud du-
bium doceto nos, quorsum illa interdicta aperte evadant. Duorum enim al-
terum sequatur necesse est, si iudicium feramus ex ipse iustitiae fonte de-
rivatum. Quippe aut hic quoque potiora habebimus ea, quae priora sunt,
sequuti tuum de aliis illis iudicium; atque ita confirmabitur demum anathe-
matismus in Romanos tui odio inde pronunciatas, et simul auctoritatis tuae
robur cum verae pietatis laude evanescent; aut iis, quae priora sunt, nihili
factis, propter obreptionis et fraudis crimen, tibi quidem imperatoria au-
ctoritas et pietatis laus illibata asseritur; Palamae autem commenta, ve-

της πόργος· συνάπτεται δὲ τὰ διεστῶτα τῆς ἐκκλησίας μέλη πρὸς ἁ. C. 1348
 ὁμόνοιαν καὶ εἰρήνην. εἰ δ' αὐθεντικῶς οὕτως ἐκεῖ μὲν τὴν Imp. Is. Can-
 νίαν τοῖς προτέροις δίδως, ἐταυθοῖ δὲ τοῖς ὑστέροις, τυραννίς E
 τὸ πρῶγμα καὶ κανόνας πάντας ὑπερβαῖνον θείους καὶ ἀνθρώπι- V. 424
 5 νους. καὶ εἰ φοβερὸν σοι τὸ ἐμπροσθεῖν εἰς χεῖρας θεοῦ ζῶντος νο-
 μίβεται, ὦρα σοι λοιπὸν ἐκλογίβασθαι τοὺς ἐντεῦθεν φόβους,
 ὁποῖοι καὶ ὅσοι, παιδᾶς τε ἔχοντι καὶ πλείστην συγγένειαν, καὶ F
 πρὸ γε πάντων ψυχὴν καὶ σῶμα· ὧν τῇ μὲν τὰ ἐκεῖ δεδίδεται
 κολαστήρια, τῷ δὲ μυροῖς ὑποκείσθαι καὶ ποικίλοις συμπλήττει
 10 νοσήμασι." (IE.) Τῶν δὲ παρακαθημένων κολάκων ἐνός τινος
 τὴν ἐμὴν τῷ ἀγκῶνι πλευρὰν συμπιλήσαντός τε καὶ ἀντειπόν-
 τος, ὡς τὰ ἥδιστα λέγειν χρεῖων βασιλεῦσι, μακροῦ κινήθεις καὶ
 ὑπερβῆσας τῷ ζήλω κολακίαν τε ἐνεκάλουν ἐκείνῳ καὶ μικρο-
 λογίαν ψυχῆς, καὶ ὅσα τούτοις ἔποιτ' ἄν. σιγῆς τοῖον γεγομέ- P. 525
 15 νης ἐν τούτοις, καὶ μηδὲν ἔχων ὁ Παλαμῦς ἀντιφθέγγεσθαι,
 μαρτυρίας ἧξίλου συγχωρηθῆναι παράγειν γραφικὰς εἰς ἐκδίκησιν
 τῶν αὐτοῦ καινοφωνιῶν. ἐμοῦ δ' ὑποτρεπομένου καὶ τὴν τῆς
 τοιαύτης ὁμοιότητα πρὸς Ἄρειον καὶ Σαβέλλιον καὶ Νεστόριον,
 καὶ ὅσοι τὰς οικίας αἰρέσεις ἐκ τῶν θείων γραφῶν κακοτρόπως
 20 συνοιστῶν ἐπεχείρουν, ἀνάγοντος, ὁ σύλλογος ἡμῶν διελύετο. ἐπεὶ
 δ' ἐκεῖθεν μακρὸν ἐπιπολάζοντα βλέπειν ἔφη μοι τὸν τῆς κακο- B
 δοξίας θύρουτον, ὦραν δ' ἀνύειν τὸ *** μὴ τὴν ἐμπρακτὸν σφισι

18. τοιαύτης] ἐπιχειρήσεως vel ἀξιώσεως add. Boiv. 22. In mg.
 apogr. Par. legitur: ἐξεπόπη ἐν τῷ καλαίῳ διάστημα στίχων 1 ἢ 1β.

luti Chalanes turris, evertuntur; ecclesiae vero partes disiunctae concordia
 et pace sociantur. Sin adeo imperiosus victoriam tribuis, illic quidem prio-
 ribus decretis, hic autem posterioribus, tyrannicum profecto illud est et
 legibus omnibus tam divinis quam humanis contrarium. Si igitur terribile
 esse existimas in manus Dei viventis incidere, iam oportet reputes, quae
 et qualia inde pericula impendeant, liberos habenti numerosamque cogna-
 tionem, et quod praecipuum est, animam et corpus; ex quibus haec me-
 rit supplicia sempiterna, illud infinitis variisque morbis]obnoxium est."
 (XV.) Cum autem assidentium adulatorum unus cubito meum latus pres-
 sisset, et placencia principibus dici oportere monuisset, magno tum zelo
 percitus et effervescens adulationem illi et pusillum animum obieci, et quae-
 cumque his consequentia sunt. Silentio ibi facto, Palamas, qui nihil pote-
 rat reponere, postulare coepit, ut permitteretur sibi, ad suarum opinio-
 num confirmationem ex Scripturis testimonia producere. Repudiante me,
 atque exempla afferente Ariti, Sabellii, Nestorii, eorumque omnium, qui
 suas opiniones ex sacris Scripturis perperam confirmare instituissent, coe-
 tes dimissus est. Caeterum ego, quia errorem grassari et tumultum inde
 magnum existere videbam, tempus autem perficiendi *** opem ipsis effica-

A. M. 6856 παρέχειν ἐδόνατο συμμαχίαν. καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔσχε τὸν τρό-
 Ind. 1 πον· καὶ ὁ χειμῶν ἐν τούτοις ἐτελεύτα.

C 5. Ἄριτι δὲ τοῦ ἡλίου περὶ τροπᾶς γενομένου τὰς ἰσημερι-
 νὰς, καὶ τοῦ κριοῦ τοῖς μακροῖς κέρασι τὰς τοῦ ἐνιαυτοῦ θύρας
 ἐς τὸ τῆς ἡμέρας εἶδος λαμπρῶς διανοίγοντος, πρέσβεις πρὸς⁵
 τὸν Τριβαλλὸν ὁ βασιλεὺς ἀπεστάλκει, τοὺς ὄρκους καὶ τὰς συν-
 θήκας ἀναμνήσοντας καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἐλέγξοντας παρέκβασιν.
 ἐπεὶ δ' ἐκείνος φρόνημα μέγιστον ἐκ τῶν συνεχῶν τροπαίων ἀνει-
 ληφῶς ἄπρακτον ἀπιέναι εὐθὺς ἐκέλευε τὴν πρεσβείαν, ἄρας ὁ
 βασιλεὺς ἐξῆι τοῦ Βυζαντίου, μεσοῦντος ἤδη τοῦ ἤρος, στρατο-
 10

D λογήσων τε ἐκ τῆς Θράκης τὴν ἐνυπάρχουσαν δύναμιν κατ' ἐκεί-
 νου καὶ τὸν φίλον Ἄμοῦρ ἐξ Ἀσίας μεταπεμφόμενος μετὰ δυ-
 νάμειον Περσικῶν. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς ἐβδομαῖος ἐς Διδυμότει-
 χον ἀφικνεῖται. (B.) Τῷ δ' Ἄμοῦρ ἠθροικότε πλείστον ὄμιλον
 πεζικῶν τε καὶ ἵππικῶν δυνάμειον ἔδοξε, πρὶν ἐς Θράκην καὶ 15

V. 425 Μακεδονίαν διαβαίνειν, ἔκοντι διαπρῆξασθαι καὶ πρόρρηξον ἐξε-
 λείν, εἰ δύναιτο, τὸ ἐν Σμύρῃ φρούριον τῶν Λατίνων, ὡς μὴ
 ὀφραγὴν ἀπιόντος αὐτοῦ καταλειμμένην τὴν πάτριον γῆν συχνὰ
 κατατρέχοντες οὗτοι ληΐζωνται τε καὶ τὰ ἔσχατα δρωῖντες φαί-
 20

P. 526 νωνται τῶν δεινῶν. τὴν γὰρ Λατινικὴν ὀφρὸν οὐδέποτ' ἠρεμή-
 σεν ἠλπισεν ἐν ὄροις μείναι, καιρὸν ἐξίεναι καὶ κατατρέχειν ἔχου-
 σαν. ὅθεν προσελάσας προὔκαλεῖτο πρὸς πόλεμον. οἱ δὲ παρα-
 χρῆμα τὰς πανοπλίας ἀναλαβόντες εἰς μάχην ἐξήρισαν, οὐχ ἦτον

2. ἐτελεύτα.] Ad hunc locum in mg. eiusdem apogr. haec annotata
 sunt: μετέπειτα τοῦ πρωτογράφου τὸ ἤμισον, καὶ ἐξ ἑτέρου μέρους
 ἄπαν τὸ φύλλον εὐρέθη ἀγράφματον.

cem afferre non potuit. Et haec quidem ita se habuerunt; ac hiems in
 his exivit.

6. Cum sol aequinoctialem flexum attigisset, et anni portas, ad expli-
 candum latius diem, longis cornibus Aries aperiret, legatos imperator ad
 Triballum misit, qui foederum ac pactionum commonefacerent et fidei vio-
 latae arguerent. Verum is, quia continuas victoriae maximos illi spiritus
 attulerant, irritam legationem facessere statim iussit. Itaque imperator By-
 zantio egressus, medio iam vere, tum ut copias, quae in Thracia erant,
 adversus istum cogeret, tum ut amicum Amurium et vires cum eo Persicas
 ex Asia arcesseret, septimo post die Didymotichum pervenit. (II.) Amu-
 rius, maxima peditum equitumque coacta multitudine, constituit, antequam
 in Thraciam ac Macedoniam transiret, vi expugnare et funditus exciudere,
 si posset, castellum illud, quod Latini Smyrnae habebant; ne ii patriam, quae
 lecto abeunte orba relinqueretur, crebris incursionibus vastantes, gravi-
 sima quaeque perpetrarent. Latinam enim arrogantiam praevidebat non tem-
 peratum sibi esse, sic ut oblata semel exeundi excursusque opportuni-
 tate, suis se finibus contineret. Admotis itaque copiis, ad pugnam eos pro-
 vocat. Hi statim arreptis armis pugnatum exeunt, viribus non minus quam

τῆ δυνάμει θάρσυντες, ἢ τῆ τῶν ὀπλων λαμπρότητι. ἐπει δὲ A. C. 1948
 πρὸς τε καὶ παταχόθην ὁ τῶν Περσικῶν δυνάμεων ἔρρει πόλε- Imp. Io. Can-
 μος, καὶ ἀντιβλέπειν οὐ μάλᾳ ἐδύνατο, ἐπὶ πόδα τε ἀνεχώρουσιν taeuz. 2
 αἰσχυρῶς καὶ τὰς πύλας ἀσφαλισσάμενοι τοῦ φρουρίου τοῖς ἐπι- B
 5 βόλοις ἐκ τῶν τευχῶν ἐμάχοντο βέλεσι· δι' ὧν καιρίαν πληγέν-
 τος Ἀμοῦρ, ἐκ τοῦ παραρρήμα νεκρῶ γενέσθαι ξυμπέπτωκεν.
 ὃν οἱ προσήκοντες ἀνελήφοτες τῆς τε μάχης ἀπέχεσθαι τοῖς
 στρατιώταις παρεκαλεύοντο καὶ αὐτὸν ἐς τὰ οἴκοι φοράσθην ἀπή-
 γον. (Γ.) Τούτου δ' οὕτω κωχρηκότος, ἐν λύπαις εἶναι τῷ
 10 βασιλεῖ ξυνέβαινε, τῆς τε προσδοκωμένης ἐκείθεν Περσικῆς λε-
 λευμένης σύμμαχίας καὶ ἅμα φίλου μεγίστην αὐτῷ διὰ βίου C
 τηρήσαντος εὐνοίαν ἑσπερμένην. ἔν μὲν δὴ τοῦτο τῆς κατὰ Τρι-
 βαλλῶν ἐκστρατείας ἐμποδῶν ἐγγόνει τῷ βασιλεῖ. δεύτερον δέ,
 τὸ κατὰ τῶν νεφρῶν ἐνοσηνῆσαν αὐτῷ περὶ τὰς θειρινὰς τοῦ ἡλίου
 15 τροπᾶς νόσημα, τὰς τε ἀληθόνας δρμηλας ἐπάγον αὐτῷ καὶ
 τὴν τοῦ βυδύλειν ὑποκλέπτον ἐλευθερίαν τε καὶ ῥαστώνην, καὶ
 ἅμα τὰς τῶν ἰατρῶν ἐπαγγελίας οὐ μάλᾳ τοι πρὸς τὸ εὖελπι κα-
 θαρῶς ἀθροῖσθαι συγχωροῦν ἐκ τοῦ σπένγγυς. καὶ τρίτον ἐπὶ D
 τούτοις, ἢ τῶν ἐν τοῖς Γαλάτου Λατίνων κατὰ Βυζαντίων ἐξ
 20 οὐδεμιᾶς προφάσεως ἐπανάστασις, ἢ μετὰ τὰς Ὠρίωνος ἐπιτο-
 λὰς εὐθὺς πεποίηται τὰς ἀρχάς· περὶ ἧς μικρὸν ὕστερον προϊόν-
 τες ἐροῦμεν πλατυτέρα τῆ γλώττη. νῦν δ' ἐκεῖνο ἐπαναλήψομαι.

Ζ. Ἄρι τοῦ ἡλίου τὰς θειρινὰς τροπὰς παραλλάττοντος, E
 Περσική τις δύναμις, ἐξ αὐτονόμου καὶ ληστρικῆς ἄλλῃ ἄλλο-
 25 θεν ἠθροισμένη τροφῆς καὶ διαίτης, ἐς Θράκην ἐξ Ἀσίας πε-

splendore armorum freti. Sed Persicorum militum magna undecunque vi
 ingruente, oculos contra attollere non audent, pedem turpiter referunt, et
 obstructi castelli portis, missilibus ex muro telis pugnare incipiunt: unde
 lethali vulnere accepto, Amurios mortuus repente collabatur. Quem neces-
 sarii sui exceptum, revocatis a pugna militibus, domum reportant. (III.) Is
 cum fuisset huius belli exitus, incidit imperator in luctum, ut qui simul et
 Persicis, quae illinc speraverat, auxiliis destitueretur, et eo, qui singula-
 rem erga se benevolentiam tota vita conservaverat, amico orbaretur. Prima
 ea res fuit, quae imperatoris in Triballos expeditioni obstiterit. Altera mor-
 bus, qui eidem circa solstitium aestivum in renes invasit, dolores acres af-
 ferens, et liberam incedendi facultatem supprimens, ita ut ex medicorum
 promissis spes non admodum laeta aut certa continuo colligeretur. Tertium
 impedimentum accessit, rebellio ab Latinis Galataeis adversus Byzantios
 nullo praetextu coepta; quae ab Orionis ortu statim initium habuit. De ea,
 paulum progressi, agemus infra fusius. Nunc vero illud resumam.

7. Statim post aestivum solstitium Persarum manus, qui alii aliunde
 ex licentia et latrocinio in unum convenerant, traiciunt ex Asia in Thra-

- A. M. 6856 *ποιήται τὴν διάβασιν. καὶ ἐπειδήπερ ὅποσα θαλάττης ἑγγὺς*
 Ind. 1 *ὑπῆρχε χωρία πᾶσι καθ' ἑαυτὰς ἀοικητον εἶναι συνέβαινεν ἐρημίαν*
διὰ γε τὰς συνεχεῖς τῶν ἐχθρῶν ἐφόδους, εἰς δύο σχίζεται μο-
 P. 527 *ρας· καὶ τῶν μὲν ἱππέων ἢ φάλαγγ, εἰς διακοσίους καὶ χίλους*
τὸν ἀριθμὸν ἀναφέρουσα, ἐπὶ τὰ ὅσα περὶ Βιζύνην εἰσὶ χωρία 5
τοὺς δρόμους ὄλαις ἤλαυνε ταῖς ἡνίαις· ἢ δὲ περικὴ δύναμις, ἐκ
δὶς ἑπτακοσίων εὐζώνων ἀνδρῶν συγκεκμηνη καὶ αὐτῆ, δυτικωτέ-
ραν πεποιήται τὴν ὀρμὴν. συνέβαινε γὰρ αὐτῇ τῆν τε Ῥοδόπην
τὸ ὄρος, καὶ ὅσαι περὶ Αἰδουμότειχον οὖσαι τυχχάνουσι πόλεις,
ἔξ ὑπερδεξιῶν ἀφεκμένη τὴν ἔφοδον ἐφ' ὅσα ἐπέκεινα κείται χω-
 V. 426 *ρία ποιεῖσθαι· ὧν Ματθαίω τῷ τοῦ βασιλέως υἱῷ τὴν ἐπιτρο-*
βὴν, ὡς ἀνωτέρω διεληφται, κεκτημένω οὐ μᾶλα τοι ἀνεκτὸν
ἐνομίσθη κατ' ἐξουσίαν ἀπονητὶ ποιήσασθαι τὴν τῆς λείας ἐκεί-
θεν εἶσαι τοὺς Πέρσας ἀπαγωγῆν. ῥῆδιον δ' ἦκιστα ὄν ἐκ μόνης
τῆς Γρατιανουπόλεως, ἐν ἣ τούτων τῆνικαῦτα παρεῖναι ξυνέ-
βαινε, στρατὸν τοῖς βαρβάροις ἀντίκαλον παραχρηῖμα συναγα-
γεῖν, ἐκ τῶν ἐνότων τριακοσίους ἱππίας ἀνειληφώς, καὶ περικὴν
τινα φάλαγγα, μεγάλην ἐβράβευσε δι' ὑβάτων χωρίων τῷ δρόμῳ
 C *τὴν ταχύτητα, μὴ λάθῃ φηγοῦσα μετὰ τῆς λείας ἢ ληστρικὴ δύ-*
ναμις. τόπου τοιγαροῦν ἐντυχῶν ἐπιτηδεύητι, δι' οὗ τὴν ἀνα-
 20 *στροφὴν οἱ βάρβαροι δρῶν ἐνομιζοντο, τὴν τε φεδρεῖαν ἐνταῦθα*
πεποιήται καὶ τῶν εὐζώνων ἐνόους προὔπεμπεν εἰς κατασκοπὴν·
ἄφ' ὧν περὶ τὴν λείαν ἀσχολεῖσθαι πόρρω που τῆς στρατοπεδείας
 25 *ἔτι τοὺς βαρβάρους ἀκούων ἀριστοποιεῖσθαι μετρίως ἐπέτρεπε*
τοὺς στρατιώτας. ἐπεὶ δὲ σφισιν οὐκ ἦν εὐμαρὲς ὕδατος εὐπορεῖν,

ciam. Idem, quia loca omnia mari vicina ob continuas hostium irruptiones vasta et habitatoribus vacua occurrebant, bipartite se distribuunt: et equestris quidem cohors, quae mille et ducentorum equitum erat, in agros Bizynae urbi circumiectos laxis habenis invehitur; pedestris autem, quae ex bis septingentis hominibus expeditis constabat, magis occasum versus impressionem facit. Nempe hi, Rhodope monte et oppidiis, quae circa Didymotichum sita sunt, ad dextram relictis, in ulteriorem regionem, id est Chalcidiceam, irrumpunt, cui, ut supra dictum est, Matthaetus imperatoris filius praecerat. Hic Persas omni licentia et nullo labore praedam inde impune avortere non tolerandum ratus, cum facile haud esset ex sola Gratianopoli, ubi ipse tum forte versabatur, cogere exercitum debellandis barbaris parum, ex iis qui aderant trecentos equites et pedestrem cohortem sumit; ac ne latronum agmen sese cum praeda subito proripiat, magne itineris compendio cursum per inavia accelerat. Locum vero opportunum nactus, qua redituri hostes putabantur, suos ibi in insidiis ponit: tum quosdam expeditos speculatum praemittit. Ex quibus cum audivisset, in praeda agenda adhuc occupatos esse barbaros et a castris longe abesse; milites suos modice iubet prandere. At illi, quia non habebant, unde aquam haurirent ad

ὄθεν ὑδρευσαμένους τὴν ἀνάγκην ἔσται παραμυθεῖσθαι τῆς γέ- A. C. 1848
 σεως, ὅσην ἢ τε τοῦ δρόμου ταλιμπωρία καὶ τὸ φλέγον τῆς ὥρας ^{Imp. Io. Can-}
 ἤνεγκεν, αὐτοὶ μὲν περὶ τὴν τῶν ὀπλων ἐγίνοντο χρεῖαν, τὸ πολὺ D ^{tacuz. 2}
 τῆς ἡμέρας ἄσπιτοι διακατερέθησαντες. Ματθαῖος δὲ στρατηγῶν
 5 εἰς τάξεις διήρει τὴν δύναμιν· καὶ τοὺς μὲν ἰππέας ἔς τε τὸ δε-
 ξιὸν καὶ λαῖον διαμερισόμενος κέρας ὑφ' ἡγεμόσι τοῖς ἀρίστοις
 ἐς τὰ τῶν ἄκρων τὸ πεζὸν παρενέβαλε μέσα, ταξιάρχους καὶ αὐτὸ
 παραδοὺς οἷς τὰ πολέμια κρατίστοις εἶναι τετύχηκεν· αὐτὸς δὲ E
 τῶν ἰππέων ἐνίους ἔχων περιήει, πρὸς εὐψυχίαν καὶ ῥώμης ἐπί-
 10 δειξιν διεγείρων τὰς φύλαγας. (B.) Τῆς δ' ἡμέρας ἐς τὸ πλεόν
 ἢ κατὰ μεσημβρίαν εἶναι τὸν ἥλιον γενομένης, οἱ βάρβαροι πολ-
 λὴν ἐπαγόμενοι πόρρωθεν παρεδέκνυντο λείαν. ἐγγύτερον δ' ἤδη
 γενομένοι κατεπλάγησαν μὲν τὴν τῶν Ῥωμαίων θεασόμενοι
 στρατιῶν, τῇ τῶν ὀπλων λαμπρότητι διαλύμπουσαν· κατεφρό- F
 15 νησαν δ' αὖ, οὐ πᾶν πολλὴν ξυννενοηκότες οὖσαν αὐτήν. ἔδοξεν
 οὖν ἄμεινον, τὴν λείαν ὀπίσω διαλιπόντας μικρὸν, ἀθρόους ὑφ'
 ἐνὸς ἰσταμένους αὐτοὺς τὴν τῶν Ῥωμαίων ἐρώστως ἐφοδὸν
 διακατερεῖν. διὸ τοὺς ἐλαφροτάτους τοξότας πρότερον σφῶν αὐ-
 τῶν ἐς τὴν οὐραγίαν θέντες παραγγέλλουσι νῦν μὲν ἐπικεῖσθαι,
 20 νῦν δ' ἀποχωρεῖν ἐκ μεταβολῆς καὶ φνυγομαχεῖν, κατὰ τό σφισιν
 ὡς τὰ πολλὰ εἰωθὸς, καὶ συχνὰ τοῦτο δρῶντας ἐξαπατᾶν καὶ P. 528
 ἐπιταράττειν τὴν τῶν Ῥωμαίων τάξιν. (Γ.) Τῶν μέντοι Ῥω-
 μαίων σοβαρῶς ἐπιόντων, καὶ τῶν σαλπικτικῶν ἀνακρονομένων
 τὸ ἐνυάλιον, ἐπηλύλαξάν τε εὐθὺς οἱ Πέρσαι καὶ μετὰ μακροῦ
 25 τινος θράσους αὐτοῖς συνελθῆγγυντο, συνασπισμός τις τὰ πρῶτα

restinguendam sitim, quam et cursus defatigatio, et illius tempestatis ardor
 attulerat, armis expediendis operam dare coeperunt, et maximam diel par-
 tem ieiuni perstiterunt. Matthaeus autem, imperatoris officio fungens, co-
 hortem in ordines distribuit; equitibus dextrum et sinistrum cornu assignat,
 praefectis iis, qui virtute praestabant: pedites inter utrumque extremum
 medios locat, et iis ducibus regendos tradit, qui bellicosissimi sunt. Ipse,
 cum aliquot equitibus circumvectus, milites iubet confidere, et ut fortes se
 ostendant hortatur. (II.) Sole iam ultra meridiem progresso, apparent bar-
 bari procul, multum praedae secum agentes. Mox ubi propius accessere,
 Romanos milites armorum splendore collucentes conspicati obstupescunt
 primo; deinde quia animadvertunt non multos esse, despectui habent. Porro
 optimum iis esse visum est, praedam a tergo non longe relinquere; una
 autem omnes stare confertos, atque ita Romanorum impressionem fortiter
 sustinere. Itaque expeditissimis sagittariorum, in extremo agmine primum
 collocatis, praecipiant, ut nunc instent, nunc conversi pedem referant ac
 fugiendo pugnent suo more; tum ut id crebro faciant, atque ita Romanam
 aciem ludificando perturbent. (III.) Romanis igitur magno animo invaden-
 tibus, ac belli signum dantibus tubis, statim et ipsi Persae clamorem tol-
 lunt, et cum nostris ferocissime configunt: initio quidem illi densum, ut

- A. M. 6856 δόξαντες βαρῆς καὶ παράταξις μύλα δυσπρόσοδος· ὡς εὐθὺς
 Ind. 1 ἔξ ἀρχῆς τὸ μὲν συνεχὲς τῆς περικῆς τῶν Ῥωμαίων διακόπτεσθαι
 Βφάλαγγος· καὶ ἕμα τὸ εὐώνυμον τῶν ἵππέων, πιεζόμενον ἔξωθεν
 ὑπὸ τῶν ἑλαφρῶν ἑκείνων τουρτῶν, τὰς ψυχὰς θορυβεῖσθαι.
 Ματθαῖος δ' ὁ στρατηγὸς περιῶν λόγοις τε ἀνεβρόννυε πρὸς 5
 τὸ εὐθαρσέστερον τοὺς οἰκέλους καὶ τοῖς θλιβομένοις αἰεὶ προσίων
 παρεβοήθει μέρεσιν. ἔπειτα μελζονος δεομένην τῆς βοηθείας τὴν
 στρατιάν ξυγνεοηκῶς ἐς τὸ τῆς τύλμης παραβολώτερον ἑαυτὸν
 μετεσκεύασε, καὶ πρὸς μέσους ἐμβάλλει τοὺς πολεμίους ζύν γε
 C τοῖς ἀμφ' αὐτὸν, νεανικώτερον τρόπον μᾶλλον ἢ προμηθέστε- 10
 ρον· καὶ ὄλην εὐθὺς ἐκλόνησέ τε καὶ διέσεισε τὴν ἑκείνων φά-
 λαγγα, τοὺς μὲν κατὰ μέτωπον ἄπαντῶντας γενναίως καταβάλ-
 λων τε καὶ συμπατῶν· τοὺς δ' ἄλλους πρὸς ἄναδρον κατακλείων
 ἀμηχανίαν· ὡς ἐντεῦθεν ἀναβρόσθέντας Ῥωμαίους εὐτολμώτερον
 ἐς τοὺς κινδύνους τῆς παραβάλλεσθαι, καὶ τοὺς κατὰ πρόσωπον 15
 V. 427 ἄπαντας διωθεῖσθαι τε καὶ φονεῦειν εὐρώστως. ἀλλὰ πολλοὺς τι-
 D νας καὶ συνεχεῖς διεξελαύνων ἐν τῇ μάχῃ τοὺς δρόμους ὁ στρα-
 τηγὸς Ματθαῖος, καὶ πλείστα τῶν πιπτόντων πολεμίων σώματα
 συμπατῶν, ἔλαθε τοῦ ἵππου πεσόντος ἐς γῆν ἐκριφεῖς καὶ ἀπὸ
 γῆς μαχόμενος τοῖς ἐπιούσιν. ἔνθα δὴ πολλὸς ὁ ἀγὼν ἐκατέρωθεν 20
 συνέστη, τῶν μὲν πολεμίων ἀποκτείνειν ἐπειγομένων, τῶν δὲ Ῥω-
 μαίων ἀντεχομένων μύλα γενναίως καὶ τὰς ἑαυτῶν ὑπὲρ τοῦ
 στρατηγοῦ προδιδόντων ψυχὰς· ἕως ἵππου παρενεχθέντος ἐπι-
 E βὰς κατὰ κράτος ἤλαυνε κόπτων τοὺς πολεμίους· ὡς μηδὲ λε-
 λείφθαι, ὃς γοῦν ἀπαγγελεῖ τῇ Ἀσίᾳ τὸ πάθος. (Δ.) Τοῦτο 25

4. τοφοῶν conī. Boiv. Vide Notas.

videbatur, confertis clypeis agmen aciesque accessu difficillima, ita ut pri-
 mo impetu pedestrem Romanorum phalangem perruperint; cum et sinistrae
 alae equites, illis, quos dixi, expeditis sagittariis eminus prementibus, animo
 perturbarentur. Matthaeus vero dux circumeundo suorum animos dictis
 augebat et confirmabat, ac iis partibus, quae maxime laborabant, aderat
 usque subsidio. Maiori deinde auxilio exercitum indigere animadvertens
 projectionem audaciam induit, et suo cum globo in medios hostes irrumpit,
 juvenilius certe ille quam cautius. Ita statim proturbat et disiciit totam
 aciem, iis qui fronte adversa incurrerent viriliter prostratis obtritisque;
 aliis autem imbelli stupore oppressis. Ea re Romani confirmati acriore
 iam animo periculis sese offerunt, et obvios quosque strenue disturbant et
 occidunt. Inter haec Matthaeus, dum multiplici contentoque cursu per pu-
 gnam fertur ac plurima ruentium hostium corpora proculcat, equo in ter-
 ram lapsa repente excusus, pedes cum occurrentibus quibusque congredi
 cogitur. Ibi acriter utrinque certari coeptum, hostibus quidem illum inter-
 ficere gestientibus, Romanis autem acerrime propugnantibus, et suas pro
 salute imperatoris animas ultro proicientibus, donec equus est admotus:
 quo ille conscenso, hostes effuse persequutus ita cecidit, ut nec relinquere-
 tur, qui cladem illam Asiae nunciaret. (IV.) Bonum illud Romanis augu-

Ῥωμαίοις ἔδοξεν ἀγαθὸς οἰωνὸς καὶ μακρῶν ἐλπίδων προοίμιον. **A. C. 1348**
 τὸ μὲν γὰρ ἐπιούσαν δέξασθαι, πρὶν ἢ προσδοκᾶσαι, καὶ ἀπο- **Imp. Io. Can-**
 κρούσασθαι τὴν τῶν πολεμίων ἔφοδον, μακρῶ τινι κραταιότερον, **taeuz. 2**
 ἢ πολεμίων χώραν αὐτόν τινα καταδραμόντα στήσασθαι τρό-
 5 παιον. οἷς γὰρ ἐς ὑπεροχίους ἐκστρατείας παρασκευάζεσθαι με-
 μελέτηται, τούτοις δὴ καὶ περιττῶς τε μάλᾳ καὶ σοβαρῶς ὄπλι- **F**
 ζεσθαι ἀναγκαῖον, καὶ πάντα πρὸς τὸ ἀνευθεῆς καὶ φιλοτιμότερον
 ἐκ πολλοῦ τοῦ χρόνου τελεῖν, ἅτ' ἐν ἀλλοτριᾷ γῆ ποιεῖσθαι μέλ-
 10 λουσι τὰς ὑπάλθρους στρατοπεδείας· οἷς καὶ εἰ νικῶεν, μέτριος
 μὲν τις ἔπεται ἔπαινος, θαῦμα δ' οὐ, τῶν παραδόξων οὐδενὸς
 πεπραγμένον, ἀλλ' ἐνὸς τῶν ὄσα τῶν προσδοκωμένων ἦν. οἷς
 δ' οἴκοι καθήμενοι ἀπροσδοκῆτοις τὸ πολέμιον ἔπεισι πῦρ, θαν-
 15 μαστὸν, εἰ μὴ ζημιωθεῖεν τὸ ζῆν. εἰ δὲ γενναίως καὶ εὐθαρσῶς **P. 529**
 ἀνταγωνισαμένοι μετὰ πάνν μικρῶς καὶ τῆς προστυχοῦσης δυ-
 15 νάμειως γένοιτο ἀποκρούσασθαι, τοῦτο δ' ἤδη καὶ θανμάζεσθαι
 ἄξιον. εἰ δὲ καὶ οὕτω κατατροπώσασθαι γένοιτο, ὡς μηδὲ πυρ-
 φόρον λειψῆσθαι, τὸ δὴ λεγόμενον, τοῦτο δ' ἐκείνων μακρῶ τινι
 βέλτιον. **(E.)** Καὶ ἡ μὲν περὶ τῶν Περσῶν ἐκείνη δύναμις ἐς
 τοῦτο τύχης ἐλήλαται καὶ ἠφάνισται. τῆς δ' ἱππικῆς κατόπιν ὁ
 20 βασιλεὺς ἐξ Ὀρεισιῶδος τὴν διώξιν κατεσπουδασμένην μετὰ χι- **B**
 λίων ἱππέων πεποιηκῶς, ἐπειδήπερ ἀσυντάκτοις ἐκ τῆς λείας
 ἀναξενυγνόνουσιν ἐντετύχηκε, τοὺς μὲν τριακοσίους ἀπληρηκότας
 εὐτόλμως ἔργον ἀπέφηνε ξίφους· οἷς δὲ πόρρωθεν αἰσθῆσθαι
 25 ξυνητέχθη τῆς μάχης, τούτοις δὲ φυγῇ τὴν σωτηρίαν δίχα τῆς
 λείας πορίζεσθαι ἐξέγενετο σποράσι καὶ ἀσυντάκτοις.

rium esse visum est, et magnae spei praeludium. Scilicet ingruentem excipere, priusquam praevideris, et repellere hostium impetum, virtus est multo maior, quam si quis facta in hostilem agrum excursionem tropaeum statuatur. A quibus enim praemeditatis bellum adversus externas gentes apparatus, eos cumulate et splendide instructos esse necesse est, et omnia ad plenum longo ante diligenter sibi comparasse; ut quibus externo in solo sub dio castrametandum sit: et ii quidem, si vincant, mediocre laudem consequuntur; nec mirum; cum nihil praeter opinionem, verum id quod praevisum erat, gestum ab iis fuerit. Quibus vero domi sedentibus, nec opinatis, hostilis flamma supervenit, mirum nisi ii vita mulcentur. Quod si iidem strenue audacterque pugnando, parva admodum et fortuita hominum manus, hostem repulerint, id quidem iam admiratione dignum. At si ita debellaverint, ut nec ignifer, quod aiunt, relictus sit, id vero longe praeclearissimum est. **(V.)** Ac pedestris quidem illa Persarum manus cum exitum sortita et in hunc modum deleta est. Equitatum autem ipse imperator ab urbe Orestiae cum equitibus mille celeriter persequutus, et ut se a praeda recipiebant inordinatos nactus, trecentos qui audacter occurrerant ferro delevit. Caeteri, cum e longinquo pugnam illam sensissent, praeda amissa, palantes dispersique fuga salutem consuluerunt.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΑ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ ΙΖ.

NICEPHORI GREGORAE

BYZANTINAE HISTORIAE

LIBER DECIMUS SEPTIMUS.

ARGUMENTUM.

De bello a Latinis Galataeis illato. Quibusnam artibus ii opulenti potentesque evaserint. Classem a Cantacuzeno construi cur aegre ferunt. Caedes ab iis perpetratae. Byzantii pacis cupidi, iidemque infirmi; iniurias patienter ferunt. Salutis publicae praesidia a principibus neglecta. Latini viribus praevalescentes. Inita cum imperatoribus foedera aperte violant. Piscatoriam navim per latrocinium capiunt. Homines occidunt. Bellum clam apparant. Navale muniant. Portas Byzantii clauduntur. Orto inter Latinos dissidio, legati de pace ad imperatricem Irenen veniunt. Eorum postulata iniqua et superba. Irenes responsum. Byzantii omnes bellum deprecant (Cap. 1). Galataei praemeditati Byzantios imparatos adoriuntur. Oram maritimam incendiis vastant. Aliquot naves, ad fluvii ostia noctu deductae a Byzantinis navarchis, in tutum evadunt. Reliquae igni absumptae. Alteram oram iidem Latini incendunt. Castellum suum amplificant et muniant. Byzantium et naves elapsas oppugnant. Repelluntur. Frumentarias et onerarias intercipiunt: unde rerum necessariorum inopia apud Byzantios. Irene imperatrix Manuelli filio bellum foris administrandum committit. Hic suburbana hostium aedificia incendit. Milites et nuncios a Cantacuzeno missi Byzantium animos confirmant (2). Galataeorum spes deceptae. Nova consilia. Byzantii urbis ingens circuitus. Militum paucitas. Civium ardor. Galataei copiis domesticis et aliunde accitis instructissimi. Byzantios facile repellunt. Machinam ingentem navi imponunt. Ea urbis muro admota, acerrimam pugnam committunt. Multis suorum amissis consternati recedunt. Antequam domum redeant, mortuos clam sepeliunt. Pace per legatos petita, nec impetrata, sese ad bellum diuturnius parant (3). Cantacuzenus (Orestiaede) reocrus bellum terra et mari apparat. Advocata concione, Byzantios negligentiae arguit: pecuniam in classem contribui iubet. Pecunia promittitur. Ingens omnium ardor. Exactiones. Latini suas naves subducunt. Auxilia et pacis arbitros arcessunt. Rhodiorum legati de pace: legatione irrita domum redeunt. Galataeorum pretiosam suppellectilem, quorundam etiam uxores

as liberos, rogati secum exportant. Byzantii coactis undique navibus classem instruant. Obsident et obsidentur (4). Byzantii e portu in altum procehantur; rudes plerique et inexercitati. Hostium navem onerariam incendunt. Latinorum anxia deliberatio. Omnes cedendum esse statuunt. Solus navarchus refragatur. Instructa suorum classe Byzantinam expectat, consilium ex re capturus (5). Terra et mari ad pugnam itur. Quid Byzantinas classi obfuerit. Quo ordine naves processerint. Notatur trierarchorum culpa. Byzantii omnes subito metu percussi; in mare deciliunt. Clades maxima. Iustum Dei iudicium. Latinorum navarchus vel miraculo obstupescit. Vacuis navibus potitur. Byzantinae classis altera pars in eandem calamitatem incidit. Terrestrium copiarum trepidatio non minor. Latinorum aequitas et clementia (6). Latini castelli obsidio soluta. Obsidentium fuga et pavor. Latini victoria moderate usi; pacem petunt. Legati ab urbe Genue missi veniunt. Eorum interventu Galataei, quamquam victores, iniquas pacis leges subeunt. Imperatoris, in summas angustias adducti, animus fortis et invictus (7).

α'. Τοῦ μέντοι βασιλέως ἐν τοῖς τοιούτοις ἀσχολουμένου, Α. Μ. 6856
μάχην κατὰ Βυζαντίου τοῖς ἐν Γαλάτου Λατίνοις πεποιημένα Ind. 1
συμπέπτωκεν, αἰτίαν μὲν ἐμφανῆ τινα καὶ εὐπρόσωπον ἥκιστα A. C. 1948
ἔχουσιν ἐγκάλειν οὐδεμίαν· δεδιόσι δ' αὖξῃσιν ἴσως τοῦ τῶν Imp. Io. Cantacuz. 2
5 Βυζαντιῶν ναυτικοῦ κἀντεῦθεν καὶ τῶν κατὰ σφᾶς ἀθροισμέ- v. 428
των ἐξ ἐμπορίας φόρων ὕφεισιν. (B.) Αὐτοὶ γὰρ ἐξ ἀρχῆς ὀλίγα
τινὰ καὶ φαῦλα περὶ τὸν τόπον οἰκήματα συγχωρηθέντες συστή-
σασθαι, ἔπειτα ἔλαθον τοῦ χρόνου χωροῦντος ἐπὶ μέγα δόξης τε D
καὶ δυνάμειος ἀναβάντες. τῶν γὰρ βασιλέων; συμβὰν οὕτως
10 πως, σιτσιαζόντων κατ' ἀλλήλων ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς, καὶ τῶν Ῥω-Ρ. 530
μαϊκῶν ἐντεῦθεν πραγμάτων ταραττομένων καὶ σφόδρα πονή-
ως διατιθεμένων, οὗτοι λάθρα καὶ δολίως ὑπερχόμενοι νῦν μὲν
τούσδε, νῦν δὲ τούσδε, καὶ ὑπισχνούμενοι συμμαχίαν παρέχειν
καὶ ὀπλων καὶ ὀπλιτῶν εὐπορίαν ἔκ τε γῆς καὶ θαλάττης, ἔλα-
15 θον μὴ μόνον τὴν τῶν Βυζαντιῶν εὐπορίαν καὶ μικροῦ πᾶσαν
τὴν ἐκ θαλάττης πρόσσοdon παρελόμενοι, ἀλλὰ καὶ ὅσα τῶν δη-

1. Imperatore in his occupato, Latini Galataei Byzantiis bellum inferunt; non quod certam aut speciosam auctorem causam haberent; sed fortasse veriti, ne Byzantium res nautica incrementum acciperet, atque inde etiam imminerent vectigalia, quae ipsi privatim ex mercaturis coegebant. (II.) Nimirum iis parvas quasdam et viles tabernas construere permissum initio fuerat. Tempore autem procedente ad magnum splendorem magnamque potentiam sensim pervenerant. Nam forte ita incidit, ut principes inter se de imperio certarent; turbataque ob id Romana re et gravissime laborante, isti clam ac dolosis artibus modo hos modo illos subeundo, et auxilium daturis armorumque et militum magnam vim terra et mari submissuros se promittendo, non modo Byzantium opes et omnem ferme ex mari proventum, sed et multa publicorum negotiorum genera,

- A. M. 6856 *μοσίων πολυειδῶς ἔχοντα πραγμάτων ποικίλον πορίζει τοῖς ἀρ-
Ind. 1* **B**ηκοῖς πρυτανείοις τὸν πλοῦτον· ὡς ἐντεῦθεν τὴν μὲν ἐκείνων ἐκ
τῶν φόρων ἐπέτειον γίνεσθαι πρόσοδον διακοσίων ἔγγιστα χιλιά-
δων, τὴν δὲ Βυζαντίων βία καὶ μόλις τριάκοντα. διὰ δὲ ταῦτα
μεγαλαυχούμενοι τε καὶ τῆς τῶν Βυζαντίων ἀσθενείας ἡμέραν 5
ἕξ ἡμέρας κατορχούμενοι οἰκίας τε διωρόφους καὶ τρωρόφους
ἀνίστασαν, καὶ πλείονος αὐτὸν ἐπειλημμένοι πρὸς τὸ ἄναντες τό-
πον πύργους τε ὠκοδόμουν δυσαναγώνιστον κεκτημένους τὸ
C θῆρος καὶ ἅμα τεύχη καὶ περιβόλους μακρὰν τὴν εὐρυχωρίαν ἔχον-
τας ἄλλους ἐπ' ἄλλοις συχνὸς περιήλαντον· καὶ πρὸς γε ἔτι 10
τάφρους καὶ ὀχυρώματα ἐπ' αὐτοῖς καὶ ὄσα πολεμίοις δυσεπι-
χέλητον ἀπειλοῦσι τὴν πάροδον ὤρυττον. (Γ.) Ἄρτι δὲ καὶ ναυ-
τικὸν συνίστασθαι βουλευθέντος τοῦ βασιλέως Καντακουζηνοῦ
διὰ τὰς συχνὰς τῶν Περσικῶν δυνάμεων ἐφόδους καὶ τῆς Ἀσίας
D ἐς Θράκην νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν διαβάσεις, καὶ ἅμα τοὺς ἐκ 15
θαλάττης οἰκονομικώτερον τρόπον κομφίσαντος φόρους βουλομέ-
V. 429 νοις καταίρειν εἰς τὸν τῶν Βυζαντίων λιμένα, ὃ μάλιστα τοῖς
Λατίνοις ἦν αἰεὶ βοηθοῦν καὶ κραταιώτερον αὐτοῖς τὸ δύνασθαι
διηνεκῶς ἐργαζόμενον, ὑπόνοιαν ἔσχον μάλᾳ θρασεῖαν, καὶ ἔδει-
σαν μὴ θαλαττοκρατησάντων Ῥωμαίων ὑποβῆναι ἢ αὐτῶν 20
δύναμις μετὰ τῆς τοῦ κέρδους εὐπορίας ἀνέστη τάχιστα Ῥω-
μαίους. ὃ δὲ μάλιστα ἐκ τοῦ παραχρῆμα καὶ σύνεγγυς ἔθρασε
E τὴν ἐκείνων ψυχὴν, ἣ τῆς Χίου πρόφασις ἦν. ἐδεδίεσαν γὰρ, μὴ
πρὸ βραχέος ἔτι τῶν ὁμοφύλων ἐπιβούλως ἀφελομένων κατα-
1. ποικίλον em. Boiv. pro ποικίλων. 15. διαβάσεις em. Boiv. pro
διαστάσεις.

principum aerariis magnam pecuniae copiam afferentia, sensim ad se trans-
tulerint; sic ut quotannis ipsi ex vectigalibus ducentorum ferme millium
summam colligerent; Byzantii vix atque aegre triginta millia conficerent.
Ea propter animis elati, et Byzantium imbecillis viribus quotidie magis
insultantes, aedes duorum et trium tabulatum exstruunt: tum maiori spa-
tio per adversum clivum occupato, turres aedificant arduas et expugnata
difficiles; murosque et vallorum septa alia atque alia late circumducunt;
fossas praeterea et munitiones moliantur, et quaecunque aditum hostibus
difficilem minari solent. (III.) Demum cum imperator Cantacuzenus clas-
sem instruere decrevisset, ob crebros Persicarum copiarum incursus earum-
que ex Asia in Thraciam nocturnas diurnasque transvectiones; idemque
eis, qui ad Byzantium portum appellere vellent, tributorum nauticorum
onus prudenti ratione minuisset, cuiusmodi consilio plurimum semper Latini
profecerant et potentiam suam in dies auxerant, suspicionem habuere ii gra-
vissimam, timeruntque, ne Byzantiis maris imperio potitis, suis vero ipso-
rum viribus cum lucri occasione dilabentibus, res Romana augetetur. Quae
autem praecipua ratio statim et propiore metu eorum animos perculit, ea fuit
Chios insula. Verebantur scilicet, ne istam, quam paulo ante populares sui

πλεόσας ὁ τῶν Ῥωμαίων στόλος αὐδῖς αὐτὴν ἀφέληται, πρὶν A. C. 1348
 εἰληφέναι τὸν εἰς συντήρησιν κραταιωτέραν ἀρκέσαντα χρόνον Imp. Io. Can-
 αὐτῆ. ὄθεν αἰτίας καθ' ἡμέραν μάχης ῥάπτοντες ἦσαν ἄλλας ἐπ' tacz. 2
 ἄλλαις, οὐδὲν κεκτημένας ἰσχυρὸν καὶ εὐπρόσωπον, φόρους τε
 5 Βυζαντιῶν ἐργαζόμενοι, κρύφα μὲν τὸ πρῶτον, ἐκκεκαλυμμένως
 δ' ἔπειτα καὶ πλὴν σκηπῆς καὶ προσωπείου. (Α.) Τούτων δ'
 οὕτω δρωμένων, ἐθελοκωφεῖν ἐδόκουν Βυζάντιοι· τοῦτο μὲν καὶ
 εἰρηνεύειν ἐθέλοντες· τοῦτο δὲ καὶ τὴν σφῶν αὐτῶν ξυνοοῦντες
 ἀσθένειαν, πολυειδῆ τινα καὶ ποικίλην τοῦ χρόνου τούτοις ἐπε-
 10 νεγκόντος, ἐκ τοῦ περιφρονητικῶς διατίθεσθαι τοὺς κατὰ διαδο-
 χὴν τῶν ἀρχικῶν ἐπειλημμένους. ἐκ παλαιοῦ ἐς ὅσα πολιτικὴν τε
 καὶ οἰκονομικὴν ἔχει πρόνοιαν τῶν ὑπηκόων ἑμοῦ καὶ τῶν δημο-
 σίων πραγμάτων· οὐκ οἶδ' ὄντινα τρόπον ἐκείνοις ἤμιστα βουλο- P. 531
 μένοις εἰδέναι, ὡς τοὺς βεβαίως καὶ ἀσφαλῶς βιοῦν ἐθέλοντας,
 15 καὶ φοβεροὺς μὲν εἶναι τοῖς ἐχθροῖς, ποθεινοὺς δὲ τοῖς φίλοις
 αἰεὶ, οὐχ ὅταν ἐν ὀφθαλμοῖς ἔρχηται τὰ δευρὰ παρασκευάζεσθαι
 χρεῶν, ὅτ' ὄνησιν οὐδεμίαν ἔχει τὸ σποῦδασμα, ἀλλὰ πόθρῳ-
 θεν αἰεὶ μελετῆν, τίνα τε χρῆ προορᾶσθαι καὶ τίνα φυλάττεσθαι,
 καὶ αὖ τίνα προσιεσθαι καὶ οἰκιοῦσθαι πρὸς παρασκευὴν, ὧν
 20 μῆπω μὲν πάρεστιν ἡ χρεία, μέλλει δὲ τοῦ χρόνου ῥέοντος καὶ Β
 παντοδαπὰς καὶ παντοίας πλέκοντος τοῖς ἀνθρώποις τὰς τύχας·
 οὐδὲ συνίεναι παντάπασι, τίνα καὶ ὅσω δικαιοσύνη πρὸς ἀδικίαν
 συγκρινομένη διαφέρει, χρηματικῶν τε αὖ προσόδων προμήθεια
 καὶ ὄλων κτήσις πρὸς ἀμέλειαν τούτων· ἔτι τε πολιτειῶν εὐ-

per insidias abstulissent, Romana classis appulsa reciperet, nec satis ipsi
 temporis haberent ad eam firmiter custodiendam. Belli itaque
 gerendi causas alias ex aliis quotidie necebant, nec validas nec speciosas;
 et Byzantium caedes, clam primo, deinde aperte citra scenam et larvam
 perpetrabant. (IV.) Haec cum ita fierent, Byzantii sponte absurdisse
 videbantur, partim quia pacem volebant, partim quia suam infirmitatem
 perspiciebant; quam eis multiplicem et variam ipse temporis lapsus attule-
 rat, eo quod ii, qui principatum ex successione iamdiu tenebant, eas curas
 neglexissent, quas privatorum rebus et publicae utilitati politica providentia
 oeconomicis rationibus consulunt. Nempe hi nescio quomodo noluerant
 intelligere, eos qui tranquilli ac securi vivere velint, atque ab hostibus qui-
 dem metui, ab amicis autem perpetuo diligi, necesse esse, non quando ob-
 versatur oculis periculum instruere se, cum nullam habet utilitatem dili-
 gentia; sed longo ante usque secum meditari, ecquaenam praevideri, ec-
 quaenam praecaveri oporteat; tum etiam quid apparatus causa adiscendum
 adquirendumve sit eorum, quae usui nondum quidem sunt, sed procedente
 tempore, multiplicesque et varios hominibus casus texente, profutura sunt;
 noluerant, inquam, haec et intelligere, nec quid et quantum iustitia iniusti-
 tiae comparata praestet; quid pecuniae provisae armorumque copia earum
 rerum neglectae; quid denique respublicae bene moratae et constantis iu-

A. M. 6856 νομίαι καὶ κανόνες ἀδριεῖς δικαστηρίων ἡμοῦ καὶ βουλευτη-
 Ind. 1 ρίων πρὸς ἀστάθμητον καὶ συγκεχυμένον βίον. ὁμοιον γὰρ ἔν
 Cεῖη, ὡσπερ ἔν εἰ τις παραβύλλειν βούλοιο καὶ θεωρεῖν, ὅσον ἐν
 πελάγει διαφέρει καλῶς οὐκίζομένη ναῦς τῆς ἄνευ οὐράων καὶ
 πόρρω παντὸς προμηθοῦς τοῖς πολλοῖς ἐκείνοις καὶ ἀνημέροις⁵
 κύμασιν ἐπιπηδῶσης· οἷς πολλῶ δῆπου βέλτιον ἄν ᾖ οἴκοι καθη-
 μένους ἀδοξεῖν καὶ μισεῖν παθήρησιαν ἡμοῦ καὶ πολιτικὴν εὐγέ-
 νειαν, ἢ τοσοῦτοις κινδύνοις παραβύλλεσθαι καὶ τοσαύτη δια-
 κυβεῦναι ἀφροσύνη τὸ ζῆν. (E.) Ὁ μὲν οὖν Ῥωμαίους ἔχειν, ἔρ-
 Dχοντας ὀφειλοντας εἶναι, ἐχρῆν, τοῦτο Λατίνοι προσέγευον πα-
 10 ρελομένοις· καὶ μεταθεῖσιν ἐντεῦθεν ἐκείσε διὰ πρόνοιαν οἰκονο-
 μικὴν καὶ σεσοφισμένην σπουδῆν. ἅπαντα γὰρ παρεσκευάσασθαι
 σφισι λαμπρῶς, σίτος καὶ ὄπλα καὶ χρήματα καὶ ναυτικὴ δύ-
 ναμις τῆς τῶν Βυζαντιῶν διηνεκῶς ὑπερέχουσα. (ζ.) Ὅθεν
 ἐπεὶ καὶ νῦν οὐδὲν αὐτοῖς ἐμποδῶν ἐνομιζέτο θαλαττοκρατεῖν¹⁵
 Eβουληθεῖσι, καὶ δεκαετητήριον ἴδιον ἑαυτοῖς καταστήσασθαι τὸν
 αὐχένα τοῦ Πόντου, πρὸς φανερωτέραν ἤδη παρασπόνδῃσιν καὶ
 ἀθέτησιν τῶν πάλαι γενομένων σφισιν ἐς τοὺς Ῥωμαίων βασι-
 λεῖς ὄρκων καὶ νόμων ἐξεβῶγγησαν· καὶ τι μονῆρες ἀκάτιον λη-
 · στικῶν ὀπλιτῶν ἐμπλήσαντες τε νυκτὸς καὶ πρὸς Ἰερὸν καὶ²⁰
 αὐχένα τὸν διαπόντιον ἀναπλεύσαντες μίαν τινὰ Ῥωμαϊκὴν
 V. 490 ἀλιάδα κατέσχον, πολλῶν ἐκεῖ τηρικαῦτα δικτύοις χρωμένων ἐς
 Eλχθῶν ἄγραν, καὶ ἕλφους ἔργον τοὺς πλείστους ἐπεποιήκεσαν.
 (Z.) Ἄρτι δ' ἡλίου ἐς ἀνατολὰς ἐληλυθότος, καὶ τὸ τῆς νυκτὸς

9. Ῥωμαίους em. Boiv. pro Ῥωμαίοις.

dicionum ac deliberationum ordo vitae incertae et confusionis plenae. Per-
 inde enim fuerit, ac si quis comparatione instituta aestimare velit, quantum
 in mari navis optimo gubernaculo instructa potior sit ea, quae sine clavo,
 sine ulla rerum provisione, aestuantibus asperisque fluctibus insiliat. Pro-
 fecto hominibus illis melius multo fuisset domi sedere ingloriis, fiduciamque
 et publicae lucis claritatem odisse, quam tantis periculis obicere se, tanta-
 que temeritate vitam quasi aleam ludere. (V.) Quod igitur habere oportebat
 Romanos, ad quos principatus pertinebat, id Latini illis ademptum et
 ad se translata adepti sunt sedula et cauta provisione solertique dili-
 gentia. Omnia enim his splendide parata erant, frumentum, arma, pecu-
 nia, et navales copiae, aequae semper validiores quam Byzantinae. (VI.) Hi
 itaque, cum et hoc tempore nihil sibi obtare crederent, maris imperio po-
 tiri et Ponti fauces velut suas insidere ac in iis decimas percipere volenti-
 bus, ad apertiores iam erumpunt violationem contempionemque iuramen-
 torum ac legum, quibus ipsi se Romanis imperatoribus olim obstrinxerant;
 et unius remorum ordinis cymbam praedonibus armatis implent noctu; tam
 ad Fanum et ad Ponti fauces proVecti Romanam quandam naviculam com-
 prehendunt, in qua multi piscationis causa retibus utebantur; ac prolesque
 ferro interimunt. (VII.) Sole recena orto et illius noctis indignum facinus

ἐκείνης ἀπόσιον ἀδίκημα τοῖς Βυζαντιοῖς ἐρημνεύσαντος, λύτης A. C. 1348
 μὲν ἄξιον ἐνομισθῆ, μάχης δὲ καὶ πολέμων ἦκιστα. αἰσθόμενοι Imp. Io. Can-
 δ' ὁμοῦ, ὡς οἱ Λατῖνοι τειχῆρεις γενόμενοι, καὶ τὴν ἐς Βυζάν- tacz. 2
 τιον ἐκείνην συνήθη τε καὶ διηνεκῆ διάβασιν κοιμίσαντες, ἐφ'
 5 ὅδας ἡμέρας τρεῖς πού καὶ τέτταρας πρὸς ὅπλα λεληθότως πα-
 ρεσκευάζοντο καὶ τριήρεσι καὶ μεγίσταις ναυσὶ τὸ οἰκεῖον τέως P. 532
 περιέφραττον ἐπίνειον, τὰς τοῦ Βυζαντίου πύλας καὶ οὗτοι συγ-
 κλείσαντες ἐκάθηντο μετέωροι, πρὸς τὴν ἀθῆλαιαν τοῦ μέλλον-
 τος ἀποβλέποντες. (H.) Ἀμφιβολίας δὲ μεταξὺ καὶ διχοστασίας
 10 ἐν τῇ τῶν Λατίνων βουλῇ γενομένης, ὅτε οὐκ ἐθέλοντων, οἷς
 ἐξ ἐμπορίας καὶ ναυτικοῦ βίου τὸ πλουτεῖν περιῆν, ἀφαιμένους ἐν
 τῇ τῆς εἰρήνης ἀνάσει πωλεῖν τε καὶ ἀγοράζειν, καὶ τῆς οὕτω
 τροφῆς ἀσχολίας ἐς τὴν κερδαίνουσαν πῆραν ὀλοσχερῶς ἐκε- B
 νοῦν τὸ φιλότιμον, ὅπλοις καὶ μάχαις ἐνδιατρέβειν, ἐξ ὧν τὰ-
 15 ναυτιώτατα τοῖς προειρημένοις ὑπαντα περιέσσεσθαι δέος, πενίαν
 δηλαδὴ καὶ ἀδοξίαν καὶ τὸν περὶ τὸ ζῆν κίνδυνον καὶ, εἰ χρῆ τὰ-
 ληθέστερον φάναι, τοῦ θεοῦ μηνίσαντος ἴσως διὰ τὴν οὕτω προ-
 φανῆ παρασπόνδῃσιν καὶ πρὸς τοὺς εὐεργέτας ἀχαριστίαν, τὸν
 τοῦ γένους ὄλεθρον παντελεῖ, ἤκον μετὰ συγγῆς τινος ἡμέρας
 20 ἐς Εἰρήνην τὴν βασιλῖδα πρέσβεις ἐκείθεν, πῆ μὲν ἑαυτοὺς μεμ- C
 φόμενοι, πῆ δὲ πλανωμένας καὶ ἀνιδρότους αἰτίας προβαλλόμε-
 νοι καὶ ζητοῦντες ὅπως ποθ' ἑαυτοὺς ἀθωῶν. τοῦ γὰρ βασι-
 λέως ἀποδημοῦντος, ὡς ἔφημεν, καὶ περὶ Διδυρότειχον διατρέ-
 βοντος, ἐς Εἰρήνην τὴν βασιλῖδα τὴν τῶν ἐν Βυζαντίῳ δημο-
 25 σίων πραγμάτων διοίκησιν καὶ φροντίδα προενηνέχθαι ζυμπέ-

Byzantiis declarante, luctu sane dignum illud visum est; pugna tamen et bello minime. Verum ubi Latinos moenibus clausos continere se animadverterunt, et intermissa illa Byzantium veniendi assidua perpetuaque consuetudine, tres totos circiter quatuorque dies bellum clam apparare, summumque triremibus et maximis navibus obstruere navale, clausis et ipsi urbis portis, in incertum futuri exitum intenti ac suspensae sedebant. (VIII.) Interim apud Latinos deliberantes controversia et dissensio existit. Nimirum quibus ex mercatura nauticisque negotiis opulentia veniebat, illi vendendi emendique cum ea quam pax tribuit licentia, et totum in quaestuosam peram tam amoenae occupationis studium effundendi finem facere, armisque et bello operam dare volebant; unde metus esset, ne mala consequerentur supra dictis bonis maxime contraria, egestas nempe et dedecus, et salutis discrimen, et ipse, si verius loquendum esset, totius generis interitus; Deo scilicet, ob apertam illam foederis violationem et animum in homines bene meritos ingratum, fortasse irato. Idcirco venere inde post aliquot dies legati ad Irenen imperatricem, qui partim suos culpabant, partim vaga quaedam et minime solida praetexebant, sese utcumque purgare laborantes. Imperatore enim, ut diximus, absente et circa Didymotichum versante, ad Irenen imperatricem publicarum in urbe rerum administratio et cura de-

A. M. 6856 πτωκεν. (Θ.) Ἐπει οὖν ἐς αὐτὴν ἤκον οἱ πρόσβεις, τάχ' ἔν λα-
 Ind. 1 βόντες ἀπήεσαν τὴν συγχώρησιν καὶ ἀνάληψιν καὶ ἀνανέωσιν
 τοῦ πρὶν φιλικοῦ καθήκοντος, εἰ μὴ καὶ τὰ τῶν νεωτεριζόντων
 ὄχλων ἐκεῖ προσετίθεσαν ζητήματα. τὰ δὲ ἦσαν, λῦσαι τὴν τοῦ
 ναυτικοῦ παρασκευὴν Βυζαντίους, καὶ ὅσα τῆς ὁμοίας ἐξήρτη-
 ται ἀπονοίας. ὣν αὐτήκοος ἡ βασιλις Εἰρήνη γεγονυῖα περιμει-
 ναι ἐκέλευσε, μέχρις ἂν διὰ γραμμάτων δηλώσασα τῷ βασιλεῖ τὰ
 τῆς ὑποθέσεως, ἐκεῖθεν τὸ κῦρος δέξηται τῶν πραχθησομένων.

Ε(I.) Ὅθεν δὴ καὶ ἐκκλησίαν συνέλεξεν ἐς τὴν ἕστεραίαν. καὶ
 ἐπειδὴ παρήσαν ἅπαντες, ὅσοι τε τῶν συγκλητικῶν καὶ ὅσοι τοῦ 10
 Βυζαντίων δήμου συνετώτεροι εἶναι ἰδόκουν, ἐβουλευέτο καὶ τὴν
 ἐκάστου γνώμην ἐζήτηε μαθεῖν, ὁπότερον βούλοιντο, μάχῃ τὴν
 τῶν πραγμάτων ἐπιτρέπειν κρίσιν, ἢ θεμένους τὰ ὄπλα τὴν προ-
 τέραν ἄγειν εἰρήνην. καὶ ἦν οὐδεὶς, ὃς μὴ σφοδρότερον κατεσπου-
 F διασμένην ἔφαινε γνώμης ὁρμὴν ἐς τὸ μάχεσθαι. ἐκ πολλοῦ γὰρ 15
 πολλῶν ἕνεκα τοῖς Λατίνοις ἀχθόμενοι, καὶ ζητοῦντες καιρὸν
 ἀμύνασθαι, καὶ ἅμα οἰόμενοι ῥαδίως ἀφανεῖν αὐτοὺς καὶ συν-
 τρέφειν δοστράκου δίκην, ἐβίων ἅπαντες ἀπολεγόμενοι τὰς σπον-
 δὰς, καὶ δύσηχός τις καὶ πολύμορφος ἀκοσμίᾳ ῥημάτων ἦν.

P. 533 β'. Ταῦτα μαθόντες οἱ Λατίνοι, ἐπει διὰ μελέτης εἶχον ἐκ 20
 V. 431 πλείστον τὸ πρᾶγμα καὶ πρὸς δημόσιον εἶδον ἤδη ῥυεῖσαν τὴν
 κακίαν φῶς, παραχρῆμα συνεσκευασμένους ἔδειξαν καὶ προητοι-
 μασμένους σφᾶς αὐτοὺς εἰς ἔργα πολέμου. τριήρεις γὰρ ἐς μά-
 χην εὐθὺς ὀκτώ καὶ μονήρεις παμπόλλους προσῆφαινον, ὄπλα τε

lapsa erat. (IX.) Legati, cum ad hanc venissent, impetrata fortasse ve-
 nia reconciliataque et renovata amicitia, domum rediissent, nisi et multi-
 tudinis novarum rerum studiosae postulata adiecissent. Postulabant autem,
 ut navalem apparatus Byzantii solverent, et alia similia demerentiae. Quae
 cum ipsa per se Irene imperatrix audivisset, legatos iussit exspectare, quoad
 ubi per litteras id, de quo agebatur, imperatori significasset, acciperet ab eo
 responsum, quo ea quae factura esset confirmarentur. (X.) Itaque et con-
 cionem postera die convocavit; et cum omnes, tum viri senatorii, tum qui-
 cunque inter cives Byzantinos intelligentissimi esse videbantur, in unum
 convenissent, consultat et uniuscuiusque sententiam sciscitatur, utrum illi
 velint; armorumne iudicio rem permittere, an positis armis pacem ut antea
 servare. Nullus autem fuit, qui non ad arma promptiorem animi impetum
 significaret. Latinis quippe multas ob causas iampridem infensi, et ulci-
 scendi occasionem aucupantes; tum simul futurum arbitrati, ut facile eos
 delerent, ac fectilium instar contererent, clamabant omnes, pacemque repu-
 diabant, sic ut dissona quaedam ac multiplex confusio vocum audiretur.

2. His Latini intellectis, quia rem longo ante praemeditati fuerant, vi-
 debantque publicam in lucem manavisse iam mala consilia, repente se in-
 structos praeparatosque ad gerendum bellum ostendunt. Triremes enim
 octo et moneres quam plurimas in expeditionem educunt, armaque et omnis

καὶ βέλη πάντοια. καὶ μέντοι καὶ τεσσάρων ἐντὸς ἡμερῶν κατα- A. C. 1848
 πλεύσαντες ὄλη δυνάμει κατὰ Βυζαντίων, ὄντων ἀπαρασκευῶν Imp. Io. Can-
 ἔτι, πᾶσαν ἐμπιρῶσι τὴν πυραλίαν, πάνυ τοι σφόδρα μεστήν B
 οὔσαν ξύλων παντοίων καὶ οἰκιῶν, ὅσαι τὰς ἐμπορικὰς ὑποδέ-
 5 χονται χρείας. ἐμπιρῶσι δὲ καὶ τῶν Βυζαντίων νεῶν ὅσαι κα-
 τιοῦσαι νεωστὶ μετὰ τὰς ἐμπορίας ἔτυχον ἔτι ἐπ' ἀγκυρῶν σα-
 λεύουσαι καὶ ὅσαι ἐς γῆν εἰλκυσμέναι ἦσαν· καὶ πρό γε τούτων
 ὅσαι τῶν τριήρων κελεύσει τοῦ βασιλέως ἄρτι ἐναυπηγοῦντο.
 κατεσκευάζοντο μὲν γάρ· οὐπω δ' εἰς θάλασσαν ἐφθησαν κα- C
 10 θελκυσθεῖσαι. (B.) Πέντε δὲ τῶν μεγίστων οὐσῶν, ὅσαι καιναὶ
 συγκατασκευάζονται, αἱ μὲν τρεῖς σὺν ἑτέροις μονήρεσιν οὐκ
 ὀλίγαις, ἐπεὶ ἀπηρτισμέναι ἐς τὸ ἀνευδεῖς ἔτυχον οὔσαι; νύκτωρ
 καθελκυσθεῖσαι πρὸς τῶν ναυάρχων διὰ τὴν τοῦ πολεμίου πυρὸς
 ἔννοιαν ἀνήχθησαν περὶ τὰς τοῦ ποταμοῦ ἐκβολὰς, ἔνθα καὶ
 15 τοῦ πορθμοῦ τὸ πέρασ ἐστίν. ἐκεῖ γὰρ ἐξ ἀντιπεριστάσεως τῶν
 δύο περάτων τοῦ τε ποταμοῦ καὶ τοῦ θαλαττίου κόλπου πολλή D
 συσσωρευομένη ψύμμος τε καὶ ἰλὺς ἐκατέρωθεν καὶ ἀποθινοῦσα
 τὸ στόμα, καὶ μόλις στενὴν τινα καὶ δυσέμβολον ἀφιέουσα διέ-
 χειαν βύθους, ὅσην δὴ καταρρέων ὁ ποταμὸς ἐξ ἀνάγκης ὀγγύ-
 20 σιν, ἐκατέρωθεν τὸ πᾶν εὖρος ἄβυτον οὐ μόνον μεγάλας κατα-
 λείπει τριήρεσιν, ἀλλὰ καὶ ὅσα δίκροτ' ἂν εἴη καὶ κενὰ τῶν
 πλοίων, διὰ τὴν τοῦ ἐπιπολάζοντος ὕδατος βραχύτητα, καὶ
 ταῦτα δυσπόρευτον οἶμαι ἂν τὴν δίοδον ἔχοι ὡς τὰ πολλά. αἱ δ' E
 ἕτεραι δύο μετὰ καὶ τῶν ἐγκαινιζομένων ἐκ παλαιότητος ἐπὶ τὸ

9. οὐπω Boiv. pro οὔτω.

generis tela expediunt. Et quidem intra dies quatuor totis viribus Byzantios etiamnum imperatos classe adorti totam incendunt maritimam oram, omni lignorum genere et aedificiis refertissimam, iis scilicet, quae capiendis mercatorum rebus idonea sunt. Incendunt item ex Byzantinis navibus eas omnes, quae recens advectae erant, et cum onere adhuc in ancoris stabant fluctuantes; tum illas etiam, quae in terram tractae fuerant, et ante has, quotquot triremes iussu imperatoris tum aedificabantur. Nam tum quidem construebantur, nondum autem tractae erant in mare. (II.) At ex quinque maximis, quot novae erant aedificatae, tres cum aliis moneribus non paucis, quod ita instructae essent, ut nihil deesset, noctu a navarchis propter hostilis ignis suspicionem tractae in mare, ad os fluvii deductae sunt, ubi et fretum desinit. Illae enim geminorum ostiorum concursu, fluvii et marini sinus, magna arenae et limi utrinque accumulata vis ostia obstruit, ac vix angustum quendam et penetratu difficilem aditum relinquit; quantum nempe currens fluvius sibi ipse necessario rumpit. Tota vero utrinque latitudo non modo magnis triremibus impervia remanet, sed et biremes quaecunque, et vacua etiam navigia, propter aquae supernatantis paucitatem illac (ut opinor) difficulter plerumque transierint. Reliquas vero duas, et eas, quae vetustate laborantes novabantur in melius, hostilis flamma

- A. M. 6856 βέλτιον πολεμίον πυρός ἔργον ὁμοῦ τοῖς φλεγόμενοις ἅπασω
 Ind. 1 ἐκείνη γεγένηται τῇ ἡμέρᾳ. (Γ.) Μηδὲν δ' οὐδ' οἱ πολέμιοι μελ-
 P. 534 λήσαντες, ἐπεὶ γε ἀδείας ἀπίσης, ὀπόσης ἐβούλοντο, σφόδρα
 ἀπέλανον, ἀπονητὶ διαβάντες ἐμπιπρῶσι καὶ τὴν πέραν ἅπασαν
 ὁμοίως παράλιον. πνεῦμα δὲ κατὰ τύχην ἀπ' ἄρκτου ρεῦσαν 5
 σφοδρότερον πολλοῦ μὲν καὶ ταχέος ἐνέπλησε τὴν τῶν Βυζαν-
 τίων πόλιν καπνοῦ, πλείονος δὲ τὴν καρδίαν τῆς λύπης, ὄσην
 αἰσχύνης 9' ὁμοῦ καὶ ζημίας προΐσχουσιν αὐλακες. καὶ ἦν ἰδεῖν
 ἀδθημερὸν τὸν ἕξω πάντα κόσμον τῆς πόλεως ἐν βραχεῖ μαραινό-
 B μενόν τε καὶ δάκρυα προκαλούμενον συνετῶν ὀφθαλμῶν. (Δ.) Οὐδ' 10
 μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ χαρακώματα πλεῖστα καὶ σανίδας παντοίας
 V. 432 προετοιμασάμενοι πόρθῶθεν, ἐν τούτῳ τοῦ χρόνου τὰ τεῖχη τῶν
 προτέρων παρεκβαλόντες ὄρων, πολλοῦ τινος ἐδράξαντο τόπου
 πρὸς τῶν μετεωροτέρων· ὃν δὲ στύλοις πυκνοῖς καὶ πολυπλόκοις
 διασταυρώσαντες τε καὶ παρεκτείναντες ἐς τρίγωνον σχῆμα, καὶ 15
 ἐπ' αὐτοῖς σανίδας ἐλάσαντες τε καὶ προσηλώσαντες δικην ἐπάλ-
 C ξειων καὶ αἰθερίων περιπάτων, εἶτα σπονδῆ καὶ πολυχειρίᾳ πᾶ-
 σαν τὴν κύκλῳ περιταφρεύουσι χώραν, ἄνδρες ὁμοῦ καὶ γυναῖ-
 κες, ὅλας νύκτας ἀϋπνοῦς διατελοῦντες καὶ μηδὲν τῶν ἡμερῶν
 διαφερούσας δεικνύντες ἐς τὴν κατεσπουδασμένην ἐργασίαν ἐκέ- 20
 νην. (Ε.) Ἐν τούτῳ συγγαλ προσβολαὶ κατὰ τῶν πυλῶν τῆς πό-
 λεως ἐγίνοντο, καὶ μάλιστα κατὰ τῶν εἰρημένων νεῶν, αἷς, ὡς
 εἰρήκειμεν, οἱ ναύαργοι καθελκύσαντες εἰς ἀσφάλειαν ἤγαγόν τε
 D καὶ φρουρὰν περὶ αὐτὰς ἔστησαν. ἄμυνομένων δ' εὐρώστως τῶν
 2. μελλήσαντες Boiv. pro μελήσαντ. 22. αἷς, ὡς εἰρήμ. Boiv. pro
 αἷς εἰρήμ.

abumpsit illa die cum caeteris omnibus, quae cremata sunt. (III.) Nihil itaque hostes cunctati, quando omni fruebantur et quantacunque volebant licentia, nullo labore transvehuntur, et totam quoque oppositam oram incendunt. Ac tunc forte violentior ab Arcto ingruens ventus cum urbem multo et rapido fumo, tum maiori dolore civium corda implevit; quantus videlicet is est, quem dedecus simul et damnus pariunt. Et videre erat una die exteriorem omnem urbis ornatum statim deletum, ita ut hominum saniorum oculis lacrymae cicerentur. (IV.) Nec vero illi hoc solum; sed et palis quamplurimis et omnis generis asseribus longo ante provisus nunc demum ultra pristinos limites moenia promoveant, et multum spatii per editiora occupant; eumque locum crebris et multiplicibus palis obvallant, ac triangularem in formam extendunt; tum superne tabulas impingunt, ac propugnaculorum et aëriarum ambulationum instar affigunt. Summa deinde diligentia et multa manu totum circumquaque territorium fossa cingunt, viri simul et foeminae, totis noctibus vigilantes; atque, ut opus accelerent, nullum noctis ac diei discrimen statuunt. (V.) Cr.bris interim oppugnationibus sollicitatae Byzantii portae, et praesertim illae naves, quas a navarchis subductas atque in tutum receptas et praesidio munitas diximus. Sed Byzan-

Βυζαντιῶν, ἔξεκρούοντο πανταχόθεν καὶ ἀπήεσαν τραύματα A. C. 1348
 πλείστα λαβόντες· πλὴν οὐ θαλαττοκρατήσαντες, ὡς ἐβούλοντο Imp. Io. Can-
 τε καὶ πύλαι ἐμηχανῶντο, οὐ μόνον πάσας ἐχειροῦντο τὰς ἐξ tacz. 2
 Ἑλλησπόντου καταίρειν ἐς Βυζάντιον ἐπειγομένης φορητοῦς ἡῆας,
 5 ἀλλὰ καὶ ὄσαι τὴν σιτοπομπίαν ἐκόμιζον ἐκ τοῦ Εὐξείνου, πάσας
 ἐπίσης εἶργον τοῦ εἰσπλου καὶ ἐξηνδραποδίζοντο· ὡς ἐντεῦθεν
 σπάνιν ἐγγενέσθαι τῇ πόλει σίτου καὶ τῶν ἄλλως ἐχόντων ἐπι-
 τηδείων. (ς.) Ἡ δὲ βασιλὶς Εἰρήνη, τοῦ πράγματος αἰφνιδίου
 συμπεπτωκότος αὐτῇ καὶ τῶν προσόδων ἀποκεκλεισμένων παν-
 10 ταχόθεν, στρατιώτας μὲν ὀλίγους ἐκ τῶν παρατυχόντων δοῦσα
 τῷ νιῷ Μανουῆλ, ἐπιτρόπῳ τηρικαῦτά γε ὄντι τῶν Βυζαντιῶν,
 περιῦναι τὴν πόλιν ἐκέλευε καὶ παραθαυρόνειν ὡς ἔξεστι τὸν
 ὄχλον εἰς ἄμυναν· πειρᾶσθαι δὲ διαπεραιούμενον καὶ κατὰ τῆς
 15 τῶν πολεμίων πόλεως, ἀπροσδοκῆτους καὶ αἰφνιδίους ποιούμε-
 ρον τὰς ἐφόδους. ὃ δὴ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ποιῶν ἐκείνος
 ἔκαεν ὄσα τείχους ἐκτὸς ἦσαν αὐτοῖς προαύλια καὶ οἰκήματα πρὸς
 καταγωγὴν τῶν ἐξ ἐμπορίας. αὐτῇ δὲ συχὰ τῶν Βυζαντιῶν τοδὸς
 προέχοντας μεταπεμπομένη λόγους ὁμοῦ καὶ χρησταῖς ἐλπίσιν
 εὐθυμοτέρους καθίστα, καὶ ἰβεβαλον τὸ πρὸθύμνον σφῶν, καὶ
 20 ῥάους τὴν ψυχὴν ἐργάζετο πρὸς τὸν πόλεμον. (Ζ.) Ἦδη δὲ P. 535
 καὶ βασιλέως ἔξωθεν ἤεσαν στρατιῶται σποράδες ἄλλοι ἄλλοθεν
 ἐς Βυζάντιον καὶ λόγοι παραμυθούμενοι Βυζαντινοὺς καὶ παρα-
 κειλυόμενοι, μὴ πεπτωκὸς ὄλωσ κτήσασθαι φρόνημα πρὸς τὴν
 ἀπροσδοκῆτως ἐπενεχθεῖσαν ταυτηνὶ συμφορᾷ· μηδὲ γὰρ ἀνέξε-

tiis fortiter propugnantis, undique illi repellebantur, multisque vulneribus acceptis recedebant. Verum iidem maris imperio potiti, ita ut volebant et ut pridem machinati fuerant, non modo universas comprehendebant onerarias naves, quae ab Hellesponto Byzantium advenire festinarent; sed et quaecumque ex Ponto Euxino frumentum adveherent, eas pariter omnes portus accessu arcebant diripiebantque; factumque inde, ut frumenti et aliarum rerum necessariarum inopia in urbe existeret. (VI.) Imperatrix autem Irene, cui istud negotium repentinum acciderat, cum ex omni parte commentus essent interclusi, paucis militibus, qui forte aderant, Manuelli filio urbi tum praefecto traditis, iubet Byzantium circumire, et ad hostem propulsandum animos quantum fieri poterit multitudini addere: tum etiam ireto traiecto periculum facere et hostium urbem improvise ac repente adoriri; quod ille diu noctuque agitans omnia incendit, quae illi extra murum suburbia et aedificia habebant, receptandis mercibus destinata. Ipsa vero Byzantium primores arcessit, verbis et bona spe recreat animos eorum, et alacriores ad bellum suscipiendum reddit. (VII.) Iam autem et foris alii aliunde sparsim milites Byzantium ab imperatore missi veniebant; necnon ii nuntii, qui Byzantium solarentur, hortarenturque, ne propter improvisam illam cladem sibi illatam animis prorsus conciderent: nec enim fieri

- A. M. 6856 σθαι τὸν τῆς δίκης ἔφορον ὀφθαλμὸν ἐς τέλος καθευδῆσαι, καὶ
 Ind. 1 τὸσαύτην σιγῇ παρελθεῖν ἀδικίαν. καὶ ταῦτα μὲν τῆδέ πη ἔσχε·
 καὶ τὸ θέρους ἐν τούτοις ἐτελεύτα.
- B
 A. M. 6857 γ'. Φθινοπώρου δ' ἀρχομένου, ἐπεὶ μὴ κατὰ τὰς ἐλπίδας
 Ind. 2 ἔχωρει Λατίνοις τὸ πρῶγμα· ἐνόμιζον γὰρ, μὴδ' εἰς ὄλην πεντε-5
 V. 433 καίδεκα ἡμερῶν ἀρκέσειν τοὺς Βυζαντίους περίοδον, γενομένους
 τευχῆρεις καὶ τῶν ἔξωθεν εἰσθότων ἐπιτηδεῶν παρακομιζέσθαι
 ἀποκεκλεισμένους, ἀλλὰ ἀπογνώσειν αὐτίκα μῦλα, καὶ πρῶτους
 δεήσεσθαι σπονδῶν, καὶ ἀνακαλέσασθαι σφᾶς ἐς τὴν πρὶν φι-
 C λαν· ἐπεὶ οὖν αὐτούς τε ἑώρων οὐκ ἐπιστρεφομένους καὶ αὖ 10
 τὴν βασιλίδι Εἰρήνῃ τοῖς Βυζαντίοις ὁμόφρονα γινομένην κατ'
 ἐκείνων τελῶς, καὶ ὀπλίτας συνιστῶσαν, καὶ ἀμυντήρια περὶ
 τοὺς πύργους ἰσθῶσαν, ἕς τε τὰς πετροβόλους μηχανὰς ὕλη
 σπουδῆ διανισταμένην, ὅσαι βάρη πέμπουσι λίθων ἑγγύς τε καὶ
 πόρρω, δι' ὧν οἱ τε σφῶν πολέμοι συνετριβόντο οἴκοι καὶ ὅσαι 15
 τῶν μεγίστων ὀλκᾶδων προτειχίσματος δίκην σφίσι προὑβέβληντο,
 D ἐς τὰναντία τῶν λογισμῶν τὰς αὐλακὰς ἔτεμνον ἤδη, χρόνιον
 ἔσεσθαι τὸν πόλεμον οἰηθέντες. διὸ καὶ πρεσβείας πέμπουσι παν-
 ταχῆ, συμμαχίαν αἰτοῦντες, ὅθεν φιλία σφίσι προσεδοκᾶτο καὶ
 ὁμοφροσύνη πρὸς τούτῳ. (B.) Ὁ γε μὴν τῶν Βυζαντίων κύ-20
 κλος καὶ ὁ τοῦ τειχους περιβόλος, μέγιστος ὦν καὶ μεγίστης δεό-
 E μενος φυλακῆς, ἀνάλογον οὐκ εἶχε στρατόν. ὁμως πολλῆς γενομέ-
 νης ἕξ ἀπάντων προθυμίας, ὅπλα πάντα πρὸς ἀγορὰν ἐξεφέροντο
 καὶ ἵπποι πάντες. τέκτονές τε αὖ καὶ σκυτοτόμοι καὶ χαλκίς καὶ

posse, ut vindex Iustitiae oculus perpetuo dormire ac tantam silentio praeterire iniuriam sustineret. Et haec quidem ita ferme se habuerunt; et aetas in his consumpta est.

3. Ineunte autumno Latini quia ipsis ex sententia non succedebat (sperraverant quippe, ne ad quindecimum quidem diem duraturos esse Byzantios, moenibus clausos et foris importari solitis com meatibus interclusos; sed desperaturos statim, primosque ut pax fieret et ut in concordiam rediretur rogaturos), postquam istos viderunt incocepto haud desistere, et adversus se Irenen imperatricem cum Byzantiis omnino conspirare, et milites cogere, et tela ad propulsandum hostem circa turres disponere, et omni studio apparandis machinis incumbere, quae sive cominus sive eminus saxorum gravia pondera torquerent, quibus et domi hostes et maximae naves, quas illi propugnaculorum instar sibi obtendissent, contererentur; diversam plane consiliorum viam inire coeperunt, diuturnum fore bellum illud arbitrati. Itaque et legatos illic mittunt, undecunque amicitia et societas ad navandum opus speraretur. (II.) At Byzantiis, cum urbis circuitus murique ambitus maximus foret, et maximo praesidio indigeret, non erat ea militum frequentia, quae loci capacitatem aequaret. Tamen adeo ingens erat omnium ardor, arma universa, equi omnes traducebantur in forum.

χαλκοτύποι πάντες ἐν ὄπλοις ἦσαν. ἰὼ λέγειν χυτράς καὶ σκαπα- A. G. 1348
 νέας, ὅσοι μισθοῦ στρατεύεσθαι τέως ἀρξάμενοι κώπης ἤπτοντο Imp. Io. Can-
 ἤδη καὶ θαλάττης κειρῶντο. ἀλλὰ καὶ δοῦλοι πρὸς τῶν δεσπο- tacuz. 2
 τῶν ὠπλιζοντό τε καὶ τὴν δεξιὰν εἰς τόξων καὶ βελῶν ἐρρύθμῃ- P. 536
 5 ζοντο χρεῖαν, τῆς ἀπροσδοκῆτον περιστάσειως πάντας εἰς μίαν
 συνελανούσης προθυμίαν. (Γ.) Οἱ δὲ Λατῖνοι μετεπέμψαντο
 μὲν ἐκ Χίου τριήρη μίαν καὶ ὀπλίτας συγχρούς. ἤκον δ' αὐτοῖς καὶ
 ὄσαι κατ' ἐμπορίαν ἐκδημοὶ τούτοις τῶν μεγίστων ἦσαν ὀλκάδες.
 καὶ ἦν εὐοπλότατος ὄχλος σφίσι πολὺς ἤδη καὶ ἄφθονα τὰ ἐπι-
 10 τήδεια, καὶ πολέμου φάνας λαμπρὸν ἐργαστήριον ἢ τούτων ἐδό-
 κει πόλις· ὥστε θαρσύναντες ἤδη μὴ μόνον τοὺς ἕξωθεν ἐκ με- B
 τεώρου βύλλειν ἐπιχειροῦντας σφῶς ἀποκρούεσθαι εὐχερῶς, ἀλλὰ
 καὶ κατὰ θάλατταν, δύο μὲν τῶν μεγίστων ὀλκάδων ἀπολεξάμε-
 νοι, πετροβόλα καὶ αὐτοὶ σφισιν ἐπέστησαν μηχανήματα, δι'
 15 ὧν ἔβαλλον τὰς ἡμετέρας πετροβόλους μηχανάς· ἐς δὲ τὴν τού-
 των μεῖζω καὶ τρίτην, κεραίας καὶ δοκοὺς μεγάλους, τοὺς μὲν
 ὀρθίους, τοὺς δ' ἔγκαρσίους καὶ ἀγχωμάλους, ἀπὸ μέσης τῆς
 νεῶς ἐς τὴν πρῶραν καταθέμενοι, πρὸς τὸ ἐψηλότερον προιούσας C
 ὀμαλῶς αἶε καὶ τὸ πλεόν ἐχούσας μετέωρον μέχρι πολλοῦ τοῦ
 20 ἄερος, ὥστε καὶ ὑπὲρ τὰ τεῖχη τῶν Βυζαντίων ἐπαίρεσθαι, σα-
 νίσι τε πυκναῖς περισφίξαντες καὶ κύκλῳ πολὺν τὸν τῶν μεγί-
 στων ἀσπίδων φραγμὸν περιθήμενοι, καὶ πολλοὺς ὀπόσοι τῶν
 μάλιστα ἐπιλεκτῶν ὀπλιτῶν ἦσαν ἐμβολόντες, ταύτην ὁμοῦ ταῖς V. 434
 παρασιζοῦσαις ἐννεὰ τριήρεσιν τῷ τείχει προσήγαγον, πῦρ καὶ D

Omnes item fabri, sutores, aeris flatores malleatoresque in armis erant; ut figulos taceam et fossores, qui tunc merere cum coepissent, iam et remos tractabant, et maris periculum faciebant. Sed et servi a dominis armabantur, et eorum manus arcuum sagittarumque usum docebantur. Quippe improvisa temporum conditio omnes pariter ad conspirandum compellebat. (III.) Latini ex altera parte triremem unam Chio arcessiverant, ac numerosam militum manum. Advenerant etiam maximae eorum naves onerariae, quaecunq; ad mercataram profectae fuerant, erantque ipsis magna iam et instructissimae copiae; denique affluebant rebus necessariis; ut eorum urbs splendida quaedam belli officina esse videretur. Animis itaque aucti non modo eos facile repellabant, qui foris ac superiori de loco ipsos telis incesserant; sed et mari, selectis duabus maximis onerariis, missilia ipsi quoque tormenta cum imposuissent, ballistas nostras lapidibus appetebant: in tertia autem, quae duabus illis maior erat, antennae et magnae trabes, aliae erectae, aliae transversae et aequales, a media navi ad proram dispositae, sensim attollebantur, et maxima sui parte sublimes medio in aëre pendebant; ita ut supra Byzantinos muros eveherentur. Has tabulis crebris undique circumplectuntur, et densam clypeorum sepe in orbem praetendunt: tum plurimis lectissimisque militibus intromissis, navim cum novem subsidiariis triremibus muro admovent, ignem et cuiuscunq; generis

- A. M. 6857 *ἕξις πάντα, ὅσα τε ἀγγέμαχα καὶ ὅσα τῶν ἐκηβόλων, καὶ*
lad. 2 *πάντα φάναι σκευή θανάτου μεθ' ἑαυτῶν ἔχοντες. (Δ.) Τῆς*
οὖν προσβολῆς γενομένης μάλα βαρείας καὶ ἰδὲσαν ἐχούσης ἀνα-
ταγώνιστον, εὐρώστως ὅμως ἡμύοντο οἱ Βυζάντιοι ἔκ τε τῶν
ἔνδον τειχῶν καὶ τῶν ὑψηλοτέρων οἰκιῶν· καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, 5
ἔσωθέν τε καὶ ἔξωθεν, καὶ ἔκ τῶν ἐπάλξεων αὐτῶν, ἐφ' ὧν οἱ
Ἔτε ἴστοι καὶ αἱ κλίμακες τῶν Λατίνων ἀπηώρητο· ὡς γίνεσθαι
τὴν μάχην ἥρωϊκῆν τινα, κατὰ στόμα καὶ ἔκ χειρῶν ἀπάσης ἀφει-
δοῦσαν ζωῆς. καὶ ἦν ἰδεῖν νιφάδεσσι μὲν χειμερήσιον λοικὸς τῶν
τε κεραμίδων λίθων τὸ πλῆθος καὶ τῶν βελῶν φερομένων κατὰ 10
τῆς Λατινικῆς ἐκείνης φάλαγγος, συγχρόως δ' ἐπὶ συγχροῖς πίπτον-
τας, καὶ ἄλλους ἐπ' ἄλλοις ἀμοιβαδὸν ἀγομένους καὶ φερομένους
συχνὰ, ἀντὶ μὲν ζώντων νεκρῶς, ἀντὶ δὲ νεκρῶν ζώντας· τὰς
F δ' ἀσπίδας ἐκείνας καὶ τοὺς θυρεοὺς ἀρασσομένους τε καὶ συν-
τριβομένους ὑπὸ Βυζαντιῶν συχνὰ, καθάπερ σκευή κεραμείως. 15
καὶ ὁ μὲν τῶν ἰσταμένων ἔτι Λατίνων, ὄθεν δῆποθεν τὸν πε-
σόντα δραξάμενος καὶ μικρὸν ἀφελκύσας, εὐθὺς καὶ αὐτὸς πε-
σὼν ἔδειτο τοῦ ἀφελκύσοντος· ὁ δ' ἤδη μέλλων ἐλκύνει ἐπὶ τοῦ
καταστρώματος κατεβῆντο, καὶ πρηγῆς ἐφ' ὅν εἶλεν ἐπι-
πτεν· ὁ δ' ἀνθιστάμενος βραχύν τινα χρόνον ἐπετόγγανε μὲν 20
οὐδενὸς ὧν ἐφίετο καὶ ἐφ' ἅπερ ἔσπευδεν· ἐλείπετο δ' οὐδενὸς
P. 537 τῶν, ὅσα ῥᾶστον ἐπάγουσιν ἄδην. καὶ ἦν ὁ ἀγὼν πολυειδῆς καὶ
πολύμορφος, καὶ πολλή τις ἐκατέρωθεν ἡ φιλοτιμία καὶ τὸ εὐ-
τολμον, οὐχ ὅστις περισωθείη, ἀλλ' ὅστις ὑπὲρ τοῦ καλοῦ θά-
2. ἄγοντες em. Boiv. pro ἄγοντας.

tela, alia cominus alia eminus ferientia, et omnia fere mortis instrumenta secum portantes. (IV.) Quamvis porro primus impetus acerrimus fuerit, ut nec sustineri posse videretur, strenue tamen propulsavere Byzantii, tum ex interiori muro, tum ex altioribus aedificiis; uno verbo intrinsecus, extrinsecus, ex ipsis murorum pinnis, quibus mali scalaeque Latinorum superne impendebant; adeo ut heroica quaedam pugna existeret, cum utrinque in os, consertis manibus, et neglecta prorsus salutis cura pugnaretur. Ac videre erat nivibus hibernis parem lapidum telorumque vim ruere in illud Latinorum agmen effusam, et crebros in se invicem cadere, et ex aliis alios vicissim ferri agique identidem pro vivis mortuos, ac pro mortuis vivos: clypeos autem et longiora scuta subinde confringi conterique a Byzantiis, tanquam figuli vasa. Quicumque e Latinis adhuc stabant, eorum alius, postquam lapsus alicunde socium arripuerat, et paululum de medio traxerat, statim et ipse delapsus eo egebat, a quo traheretur; alius iamiam tracturus tabulato affligebatur, pronusque in eum, quem trahere pararet, corruerat: alius denique, cum restitisset paulisper, nihil quod cuperet, quodve obtinere festinare, assequeretur; nihil quod praesentem mortem afferret, effugiebat: eratque illius pugnae varia ac multiplex forma: magna utrinque contentione, magno animo certabatur; non utri salvi evaderent, sed utri pro laude eo-

νεῖται, πλείστοις καταβαλὼν πολέμους. (E.) Ἐπει δὲ τῆς ἡμέ-
 ρας κλειούσης ἤδη, καὶ τῶν πολεμίων ἀπεγνωκότων, διὰ τὸ ἐπι-
 λελοιπέναί τοὺς τε κατ' ἐκλογὴν ἐκείνους ὀπλίτας σχεδὸν ἅπαντας
 αὐτοῖς βέλεσι καὶ οὐταῖς ἀσπίσι καὶ ὄσα προτειχίσματα ἦσαν
 5 αὐτοῖς καὶ φραγμοὶ, καὶ δεισάντων, μὴ καὶ εἰσηδησαντες οἱ B
 Βυζάντιοι καὶ αὐτὴν μὲν αὐτανδρον ἔλωσι τὴν ὀλκάδα, τῶν δ'
 ἐν ταῖς τριήρεσι τριηματίας τοὺς πλείστοις ἐργάσωνται, τὰ τε
 προμνήσια εἰλκυσαν καὶ τὰς τριήρεις εἰς συμμαχίαν τῆς ἀπα-
 γωγῆς συγκάλεσαντες, τρόδρα ἠττημένοι καὶ δεδακρυμένοι ἀπῆ-
 10 σαν μὲν, ἥμιστά γε μὴ τῷ οἰκίῳ προσέσχον ἐκ τοῦ εὐθέως λι-
 μένι· ἀλλὰ μέχρις ἡλίω δύντος πελάγιοι, τὰς οἰκίας ἀνακω-
 χέσαντες ναῦς, τοὺς οἰκίους συντέλλον νεκροὺς καὶ τραυ- C
 ματίας ἀελάμβανόν τε καὶ ἐθεράπευον. ἑσπέρας δ', ὅτ' οὐκέτι
 φάδιον ἦν τοῖς ἐντὸς φρουρίου παραχρημα τὴν τῶν οἰκίων αἰ-
 15 σθῆσθαι φθορὰν, καὶ θίρουβόν σφισι γενέσθαι τινὰ, καὶ κραυ-
 γὴν μανιώδη παρεπισεσοῦσαν εἰς τὸ φρούριον ταρᾶσαι καὶ δει-
 λίαν ταῖς ψυχαῖς τῶν λειπομένων ἀνδρῶν ἐμποῖησαι, ἔξω τῶν οἰ-
 κίων ὄρων κατήχθησαν· καὶ θάψαντες ἐκεῖ τοὺς νεκροὺς ἡσυχῇ D
 τῷ οἰκίῳ προσέσχον ἤδη λιμένι, δειλὰ τε πολλῇ τὰς ψυχὰς τοῦ
 20 λοιποῦ γινόμενοι δέσμοι καὶ πάνυ τοι σφόδρα δι' ἐφέσεως μάλαι
 μακροῦς τὴν τῆς μάχης ἀπαλλαγὴν τιθέμενοι τε ἅμα καὶ προσδο-
 κῶντες. (ς.) Ἄλλ' ὕπὲρ τὰς ἐλπίδας ἀπάτην οὔσας μεμαθηκό-
 τες ἔπεμπον μὲν πρεσβείαν ὑπὲρ εἰρήνης ἐς βασιλεῖα, συνήγον
 δ' οὖν καὶ συμμάχους ὀπλίτας ἐκ τε τῶν οἰκίων καὶ τῶν ὄθεν
 25 δῆποτε φίλων καὶ συγγενῶν· καὶ ἀποτυγχάνοντες τῆς εἰρήνης

18. κατήχθησαν om. Boiv. pro κατήχθησαν.

cumberent, pluribus ante hostibus prostratis. (V.) Die iam inclinato ho-
 stes spe deiecti, quod lectissimos illos milites una cum telis, clypeis, pro-
 pugnaculis, et omnibus munitionibus, quibus protecti fuerant, amisissent;
 cum et metus esset, ne Byzantii, facta irruptione, navim onerariam ipsis
 cum hominibus comprehenderent, ac eorum, qui in triremibus erant, pleros-
 que vulnerarent; funes convellunt, et convocatis triremibus, quae sibi ad
 navim abducendam subsidio sint, fracti admodum et lacrymabundi abeunt.
 Non tamen ad suum statim portum appellant: sed usque donec sol occidat
 in alto commorati, iactis ancoris, mortuos colligunt, et receptos vulnera-
 tos curant. Vespere, cum eos, qui in castello essent, suorum cladem statim
 sentire, tumultumque inde oriri, furiosumve illum clamorem in castel-
 lum penetrare, ac relictorum ibi hominum animis perturbationem metumque
 afferre, vix iam facile erat, extra fines suos deferuntur, ac mortuos sepe-
 liunt. Demum animis timore gravi oppressis, ad portum suum applicant,
 ab armis discedi vehementissime cupientes, disceasumque iri sperantes.
 (VI.) Tandem ubi spes suas deceptas vident, legatos ad imperatorem mit-
 tunt, qui de pace agant; iidemque nihilominus auxiliares copias cogunt,
 tum ab suis, tum undecumque ab amicis et cognatis. Pace non impetrata,

A. M. 6857 εἰς χροινιώτερον ἤδη παρισκευάζοντο πόλεμον; χρήματά τε ἀπα-
 Ind. 2 ριθμοῦμενοι καὶ συνεισφέροντες· οὐδὲ λόγους ὅμως συνήθους
 ὁφρῶς ἀφιέναι ἡμέλων μεστούς.

P. 538 δ'. Ἄρτι δὲ τοῦ φθινοπώρου μεσοῦντος ἀφικνεῖται καὶ βα-
 V. 435 σιλεὺς ἐς Βυζάντιον, στρατὸν τε ἐπαγόμενος ἠπειρώτην καὶ
 ἅμα ναυπηγήσιμα ξύλα παραγγέλλων, τὰ μὲν ἐξ ὄρους ἤδη τη-
 θέντα, τὰ δ' ἔτι τεμνόμενα, φέρειν· καὶ ἠθροίζετο ναυπη-
 γῶν καὶ τεκτόνων πλῆθος ἕπαν ἐς τὸ περὶ τὸν τοῦ Βυζαντίου
 ἱππόδρομον νεώριον. ὁψὲ γὰρ ἔγνωσαν κατωῶς βουλευσάμενοι Βυ-
 Βζάντιοι περὶ τὴν ἔξω τειχῶν συσκευὴν τῶν νεῶν· καὶ ἡ τοῦ φθά- 10
 σαντος πάθους ἀπειλὴ συνετωτέρους ἐπεποιήκει πρὸς τὴν τῶν
 δρωμένων ἐξῆς ἐπανόρθωσιν. (B.) Τῆ δ' ὕστερα αἰ τοὺς Βυ-
 ζαντίους ἐς ἐκκλησίαν καλέσας ἀνεμίμησεν, ὅτι „τῶν ἐνεστώ-
 των δεινῶν τούτων ὑμεῖς πάντως ὑμῖν αὐτοῖς αἴτιοι, καὶ οὐκ ἄλ-
 λος τῶν πάντων οὐδεὶς. μέμνησθε γὰρ, ὅπως τὸν πέρουσι χρόνον 15
 ἐνταυθοῖ συνεληλυθότες ἐπηγγελασθε πάντες, χρήματά τε καὶ
 Ὀῦπλα συνεισενεργεῖν οἴκοθεν, διὰ τῆ τῶν βασιλικῶν προταναίων
 σπάνιν, πρὸς κατασκευὴν καὶ σύστασιν ναυτικῆς δυνάμεως· ἵνα
 τε τοῖς μὲν φίλοις ὤμεν ποθεινοί, τοῖς δ' ἐχθροῖς φοβεροί· ἔπειτ'
 οἴκαδε πᾶσιν ἀναχωρήσασιν οὐκ ἠμέλησεν οὐδενὶ περὶ οὐδενός 20
 ὧν ἐπηγγελασθε δρῆν ἐπὶ τῷ σφῶν αὐτῶν ὠφελίμῳ· ἀλλ' αὐ-
 ραί τινες τοὺς ὑμετέρους λόγους ἀέρος κόλπαις ἀδήλοισ ἐξαπίνης
 διεμερίσαντο. νῦν οὖν πρὸ ὀφθαλμῶν κείμενα βλέποντες ἃ
 D προῦξένησεν ἡμῖν ἢ τότε' ἀμίελα σκέψασθε, τί δεῖ δρῆν, ἐπὶ

bellum diuturnius apparant; pecunias dinumerant et contribuunt; neque in-
 terim vocabus parcent solitae arrogantiae plenis.

4. Medio statim autumno Byzantium adveniens imperator terrestres
 copias secum adducit: simul navalia ligna conveyi iubet, quae in monte par-
 tum iam erant caesa, partim adhuc caedebantur: convenitque omnis fabri-
 cum et operariorum turba in illud navale, quod est apud Byzantinum Hip-
 podromum. Sero enim tandem intellexerant Byzantii, fecisse se impruden-
 ter, cum extra muros naves fabricandas censuissent; et acceptae cladis
 terrore ad errata corrigenda cautiores in futurum evaserant. (II.) Postera
 die, convocatis ad concionem Byzantiis, „Praesentium,“ inquit, „malorum
 ipsimet prorsus vobis auctores exististis, non alius quisquam ex omnibus.
 Meministis enim, quid anno superiore, hoc eodem loco congregati, promi-
 seritis; nemp̄ ad apparandam constituendamque classem pecuniam vos et
 arma, propter principalis aerarii penuriam, de domo quemque contributu-
 ros, ut et amicis cari et hostibus metuendi essemus. Deinde domum omnes
 cum abiissetis, nemini vestrum curae fuit, quidquam facere earum rerum,
 quas propriae utilitatis causa facturos vos promisissetis: sed verba vestra
 in ignotos aëris tractus aurae statim distulerunt. At nunc, cum ob oculos
 posita intuemini ea, quae illorum temporum negligentia nobis invenit, in

ξυροῦ λοιπὸν τῶν κακῶν ἰσταμένων καὶ ὑπὲρ κεφαλῆς ἡμῖν αἰω- A. C. 1848
 ρουμένων ἰς τὸ βιωὸν τε καὶ ἄφυκτον. ὁρᾶτε γὰρ, ὡς ἐν ταῖς Imp. Io. San-
 ἐπιθαλαττοῖς πόλεσι, καὶ μάλιστα πασῶν τῇ βασιλίδι ταύτῃ tacuz. 2
 τῶν πόλεων, ἂν τὸ θαλαττοκρατεῖν ἀφέληται τις τῶν πολεμίων,
 5 τὸν περὶ τοῦ ζῆν εἰθὺς ἐπεκρέμασε κίνδυνον, ἣν μὴ τις ἐθῆλξῃ
 προφανῶς ἐλευθέρου βίον βαρυδαίμονα καὶ Ταντάλειον οἶον ἀλ-
 λάξασθαι, καὶ ζημιοθῆναι μὲν χρημάτων καὶ οἰκιῶν, ζημιο-
 θῆναι δὲ γυναικῶν καὶ παιδῶν αὐτῶν. δυοῖν γὰρ ἔ्षεται θά-
 τερον, ἢ τῆς κεφαλῆς ἢ τῶν τοιούτων στέρεσθαι ζῶντι καὶ
 10 πολλαπλοῦν τὸν τῆς πικρίας κρατῆρα κινῶν νόκτωρ ἄμα καὶ
 μεθ' ἡμέραν αὐτὸς ἑαυτῷ. φέρε οὖν τὸν ὑμέτερον ἔμοι δηλοῦν P. 539
 μὴ κατοκνήσητε τρόπον, ἵνα γινῶ καὶ αὐτὸς, εἰ τῆς προτέρας
 κατέγνωτε ἀμελείας. ἀνέλογον γάρ ἐστιν, ὡς καθάπερ ποιμένι
 παντὶ, εἰ μὴ τὰ πρόβατα ἔπεσθαι βούλοιο, ἀλλ' ἀντιβαῖνοι καὶ
 15 τῆν ἐναντίαν ὀδεύειν ἐθέοι, οὐκ ἄδηλον ἂν εἶη, ὡς ὄσον οὐκ
 ἤδη τεθνήξεται, κρημνοῖς καὶ φάραγξι καὶ λύκοις περιπεσόντα,
 οὕτω καὶ βασιλεῦσι καὶ ἡγεμόσιν ἀνδρῶν, ἣν μὴ σύνδρομα ἢ τὰ
 τῶν ὑπὲρκόων, ἀλλ' ἀντιβαῖνη καὶ ἀντιπράττη, οὐ πόρθῳ γ' ἂν B
 εἰεν ἀλέθρου καὶ δεινῶν τῶν ἐσχάτων." (Γ.) Τούτων ἀντήκοοι V. 436
 20 γεγονότες Βυζάντιοι οὐκέτι κλειῶ συνείρειν εἶων τὸν βασιλεῖα·
 ἀλλ' ἀναστάντες μιᾷ φωνῇ πάντες ἀπέπαντο μὲν τὴν τῶν Λα-
 τίνων εἰρήνην, κατέγνωσαν δ' ἑαυτοὺς τῆς πρὶν ἀμελείας, ἐπαγ-
 γελίας τε ἔδοσαν, ἐθειλοντὰς συνεισφέρειν εἰς ἐράνου φορὰν τὰ
 προσόντα, καὶ παῖδας αὐτοῦς εἰ δέοι χρημάτων ἀλλάττεσθαι

ipso saltem articulo, periculis iam instantibus, et capiti cum violenta qua-
 dam et inevitabili necessitate impendentibus, quid vos facere oporteat con-
 siderate. Videtis quippe in maritimis civitatibus, atque in hac maxime ur-
 bium principe, si quis ex hostibus imperium maris invadat, statim cuique
 imminere praesens vitae periculum; nisi quis plane velit liberam vitam ae-
 rumnosa et Tantalea quadam permutare, pecuniisque et praediis, immo
 uxoribus et liberis ipsis multari. Duorum enim alterum consequatur ne-
 cesse est; ut aut vita, aut iis rebus vivus spoliatur, et copiosum sibi diu
 noctuque poculum fellis ipse misceat. Agedum, vestrum mihi animum in-
 dicare ne pigeat, ut et ipse intelligam, num vos prioris negligentiae poe-
 niteat. Nam quemadmodum oves, si pastorem sequi detrectent, si ei ad-
 versentur et contrariam viam ire velint, non dubium est quin statim peri-
 turae sint, in praecipitia et voragine aut in medios lupos delapsae; pari
 ratione si imperatoribus ducibusve subditi haud obsequantur, si repugnent,
 si oblucentur, ab exitio et ultimis calamitatibus non longe certe abfuerint."
 (III.) His Byzantii auditis plura addere imperatorem haud passus consur-
 gunt; pacem cum Latinis una omnes voce repudiant; suam illam priorem
 negligentiam damnant, pollicenturque se, quidquid habeant, id omne ultro
 pro vicili contributuros, vel si liberos publicae utilitatis causa mutare pe-

A. M. 657 κοινῆς ἀφελείας ἕνεκα. καὶ ταῦτα μὲν τοῦτοι ἔσχε τὸν τρόπον,
 Ind. 2 **Κ**αὶ ἀπηλλάττοντο εἰς τὰ ἴδια ἕκαστοι. πολλὴ δὲ τις ἐντεῦθεν
 ἐφαίνετο περὶ τὴν ὀπλισιν ἢ φιλοτιμία, καὶ δεῦρ' αἱ τις ἦν ἡ σπουδὴ
 περὶ τε κατισκευῆν νεῶν καὶ πετροβόλων μηχανημάτων μεγά-
 λων τε καὶ μικρῶν καὶ μισθοφορικοῦ στρατοῦ, ὅσοι τε ἐς τὰς 5
 ναυτικὰς δυνάμεις καὶ ὅσοι ἐς τὰς πεζικὰς ἀρκέσουσι φάλαγγας.
 ὄθεν χρημάτων οὐκ ὄντων εἰς τὴν δαπάνην, ἐκράττετο πρὸς Βυ-
 D ζαντίων, ἔνια μὲν παρ' ἐκόντων, τὰ δὲ πλεῖστα παρὰ σφόδρα
 ἀκόντων. ἐξέπεμποντο δὲ καὶ οἱ τὰς Θρακικὰς ἀργυρολογήσοντας
 πόλεις καὶ χώρας τῆς κοινῆς καὶ ἀναγκαίας ταυτησὶ χροίας εἰ- 10
 νεκα. (A.) Ἐνίαι γε μὴν οἱ Λατίνοι πῶν ὄσαι προτειχίσματος
 δίκην ὀλκάδες τὸν οἰκεῖον ἐπλήρουσι λιμένα καταγνομένας τε
 καὶ ὀνομένας ὀρεῶντες ὑπὸ τῶν Βυζαντιῶν πετροβόλων μηχανη-
 μάτων τάχιστα πάσας ἐκεῖθεν ὡς ποζῶτάτω μετήνεγκαν· καὶ
 E ἦν λοιπὸν τὰ ἐν τῷ λιμένι τεῖχη σφῶν βοήθειας καὶ ἀπέτης παν- 15
 τάπασιν ἔρημα. ὄθεν ἐπεμπον μὲν εἰ Γεννούα, ἐπεμπον δ' ἐν
 Ῥόδῳ τοὺς ἢ βοήθειαν ἐκεῖθεν ἄξιοντας ἢ τοὺς τὴν εἰρήνην
 πρᾶσβεύοντας. Γέννουα μὲν οὖν λίους ἔχουσα θορόβους καὶ
 γείτονας μάχας ἀκείπατο πέμπειν βοήθειαν. Ῥόδιοι δ' ἐκπέ-
 20 πούσιν εὐθὺς μίαν τριήρη μετὰ τῶν τὴν εἰρήνην πρᾶσβευσόν-
 των· οἱ πολλὰ μὲν εἰπόντες, ἐπεὶ ἐληλύθασιν, πολλὰ δ' ἀκη-
 F κοότες, τῶν σπουδαζομένων ἤνυσαν οὐδὲν, ἄτε οὐκ ἐπαγγελά-
 μενοι μήτε τοῦ ληφθέντος ἐν τῇ μάχῃ τόπου τῶν προτέρων
 ὀρίων ἐπέκεινα μήτε τῆς γενομένης ἄλλης ὑπὸ σφῶν ζημίας
 ἀπόδοσιν. ὄθεν καὶ ἀπήρσαν αὐτίς ἐς Ῥόδον ἄπρακτοι· πλὴν 25

cunia oporteat. Et haec quidem ita se habuerunt, et ad sua quisque dis-
 cesserunt. Magna deinde et ambtiosa contentione bellum apparari coe-
 ptum: atque in construendis navibus, in missilibus tormentis maioribus mi-
 noribusque fabricandis, in legionibus denique seu navalibus seu terrestri-
 bus mercenario milite complendis, acre studium exstitit. Pecunia itaque ad
 hos sumptus deficiente, exigebatur a Byzantiis quaedam volentibus, plu-
 rima valde invitis. Mittebantur item per urbes et agros Thraciae, qui pecu-
 niam in communes illos necessariosque usus corrogarent. (IV.) Latini vero
 aliquot onerarias, quae valli iastar portum eorum implebant, postquam By-
 zantium ballistis submergi et confringi viderunt, omnes quamprimum inde
 transtulere. Ex illo autem eorum moenia, qua portum respiciunt, indefensa
 prorsus et nuda erant. Miserunt itaque Genuam, et ad insulam Rhodum,
 qui vel auxilia vel legatos pacis auctores existuros inde accirent. Ac Ge-
 nuam quidem, eo quod propriis motibus vicinisque bellis laboraret, mittere
 auxilia recusavit. Rhodii vero unam statim triremem mittunt cum legatis
 de pace actaris. Hi cum venissent, multa dixere, multa item audire:
 eorum autem, quae facere studebant, nihil perfecerunt; quando neque id
 loci, quod ultra pristinos limites in bello occupaverant, restitutos esse se
 pollicebantur, neque damni quidquam a se illati resarturos. Rhodum ita-

5 *ἔτι πολλὰ τῶν πολυτελῶν κειμηλίων καὶ χρημάτων οἱ ἐν τοῖς Γα- A. C. 1348*
λάτου ἐνθήμενοι τῇ Ῥοδίᾳ τριήρει ἐς Ῥόδον δι' αὐτῶν ἐπεμπον, Imp. Io. Can-
δεδιότες περὶ τοῦ μέλλοντος. ἦσαν δ' οἱ καὶ γυναῖκας καὶ παῖδας tacuz. 2
ἐξέθεντο διὰ τὸ τοῦ μέλλοντος ἄδηλον. (E.) Ἐπεὶ γὰρ μὴν αἶP. 540
 5 *τε ἐν Βυζαντίῳ καὶ ἀλλαγῇ ναυπηγούμεναι τριήρεις συνσκευά-*
σθησαν ἤδη τῷ βασιλεῖ μεγάλαι μὲν ἐννέα, μονήρεις δὲ καὶ
διήρεις πλείους, πολλοὶ δὲ καὶ τῶν ἐν Βυζαντίῳ πλουσίων φιλο-
τιμότερον εἰς τοῦτογον διατεθέντες λέμβους στρατιώτιδας καὶ
ἄκατια συνσκευάσαντο· τε καὶ ἐξᾶπλισαν ἐξ οἰκείας δαπάνης,
 10 *μετάπεμπτοι γίνονται καὶ ὅσαι κατ' ἄλλας τῶν ὑπηκόων ἦσαν*
πόλειων· ὧν αἱ μὲν καιροῦ λαμβανόμεναι νύκτωρ ἀπήσαν ἐς
τὸν τῶν Βυζαντίων λιμένα, μόλις λανθάνουσαι τὰς Λατινικὰς B
τριήρεις, αἱ δὲ διηνεκῶς ἐπιτηροῦσαι καὶ παραφυλάττουσαι πόρρω-
θεν ἐκώλουν τὸν εἴσπλουν ἐκεῖνων, αἰθριοὶ διανυκτερεύουσαι
 15 *τὸν χειμέριον χρόνον ἐκείνον. ἐνταῦθα γὰρ τὸ ναυτικὸν ἐκεῖνο πε-* A. C. 1349
λάγιον αἰεὶ δειπνοποιεῖσθαι τε καὶ ἀριστοποιεῖσθαι καὶ καθεύδειν Imp. Io. Can-
οἱ τριηράρχαι ἠνάγκαζον· ὡς συμβαίνειν ἐντεῦθεν, πολιορκεῖ- tacuz. 3
σθαι μὲν Βυζαντίους ἐκ θαλάττης ὑπὸ Λατίνων, πολιορκεῖσθαι
δ' ἀπ' ἐξ ἡπείρου Λατίνους ὑπὸ Ῥωμαίων, καὶ εἶναι δεσμίους ἐξ
 20 *ἐκατέρων ἐκατέρους καὶ ὑπ' ἄλλήλων ἀλλήλους.*

ε'. Ἄρτι δὲ τοῦ ἔαρος ἐπιλάμποντος, καὶ τῶν τε ἀγρῶν V. 437
 πνευμάτων τὴν χειμερίαν ἐκείνην ἀόλητικὴν τρεψαμένων ἐς τὸ C
 καθεύδειν, καὶ μακρᾶς ὁμοῦ τῆς γαλήνης ἐπιχωριαζούσης τοῖς
 κύμασιν, ἐπεὶ πάντα ἦν ἐκ τε γῆς καὶ θαλάττης ἀπηρησιμένα
 25 καὶ οὐδὲν τῶν ἐς μάχην ἀνηκόντων ἐπιτηδείων τοῖς Βυζαντίοις

que redeunt infecta re, nisi quod multa ex pretiosa supellectili et ex the-
 sauris, Rhodiae triremes futuri metu imposita, Galataei Rhodum per eos mi-
 serunt. Fuere etiam qui uxores liberosque imposuerint, quid futurum esset
 incerti. (V.) Cum vero eas triremes, quae Byzantii et alibi constructae
 erant, paratas iam haberet imperator, magnas quidem novem, moneres au-
 tem ac biremes plures, et Byzantinorum divitum multi, navata ambitiosae
 opera, militares lembos et naviculas comparassent ac propriis sumptibus
 armavissent, accessit etiam eae omnes, quae in aliis imperii urbibus erant.
 Harum aliae, oblata occasione, noctu Byzantinum in portum evasere, post-
 quam Latinas triremes aegre fefellissent, quae perpetuo speculantes insi-
 dianthesque e longinquo, et hiberno illo tempore sub dio pernocantes, ab
 ingressu eas arcebant. Ibi enim nauticas illas copias in alto semper flu-
 ctuantes et coenare, et prandere, et dormire triremium praefecti cogebant.
 Hinc fiebat, ut mari quidem Byzantii a Latinis, terra autem Latini
 a Byzantiis obsiderentur; ac sic utrique ab utrisque et a se invicem hi
 atque illi vincti tenerentur.

5. Vere statim affulgente, ubi asperiores venti sua illa hiberna sibia
 sopiverunt et magna in mari tranquillitas exstitit, Byzantii, perfecto omni
 terrestri navalique apparatu, nulla re ad bellum necessaria deficiente, na-

- A. M. 6857 ἐλείπετο, παρεσκευάζοντο πρὸς ἀναγωγὴν ἐκατέρωθεν αἱ τριή-
 Ind. 2 ρεις, ἕκ τε τῶν ἐντὸς Βυζαντίου φημι νεωρίων καὶ ἔτι οὐρερ
 D ἔφθνημεν εἰρηκότες ναυστάθμον, πρὸς ὃν ἔξ αὐτοσχεδίου βια-
 σθεῖσι τοῖς ναυάρχοις ἐν ἀρχαῖς τῆς μάχης καταπεφνεγέναι ξυμ-
 πέπτωκε, παρὰ τὰς τοῦ ποταμοῦ δηλαδὴ ἐκβολὰς, ἔνθα καὶ τὸ δ
 τοῦ θαλαττίου κέρως ἀναπαύεται ἄκρον. αἱ μὲν οὖν ἐκ Βυζαν-
 τίου περὶ δεῖλην ὄψιαν ἐκπλεύσασαι, δέον καιρὸν τινα δοῦναι
 γυμνασίᾳ μικρῶ γούν, καὶ ἀνθαμιλλήσασθαι πρότερον πρὸς ἀλ-
 λήλας, καὶ πείραν τῆς εἰρεσίας ποιήσασθαι καθ' ἑαυτάς· μηδὲ
 γὰρ εἶναι πάντας ἐν συνηθείᾳ θαλάττης καὶ κώπης, ἀλλ' ἀπό- 10
 ζοντας τοὺς πλείους δεινδροτομίας τε καὶ σκαπάνης· αἱ δὲ μικρὸν
 προβαῖσαι σχάζουσι τὰς κώπας, οὐ μάλᾳ σὺν τάξει καὶ κόσμῳ
 στρατηγικῶ, ἀλλ' ἐν ἀκοσμίᾳ τὸ πλεῖστον, καὶ ἑτεροζυγοῦσαν
 τὴν εἰρεσίαν ποιούμεναι, καὶ τοῦ εὐθέως παραγομένην. (B.) Ἐπει
 P. 541 δὲ καὶ νῦν παρῆν ἤδη καὶ αὐταὶ παρὰ τὸν αἰγιαλὸν ἦσαν ὄρ- 15
 μοῦσαι πρὸ τῶν ἐφῶν τοῦ Βυζαντίου τειχῶν, ἐπήει ἔξ ἀπογείων
 πνευμάτων θόρυβος ταῖς ναυσὶ καὶ διαταράττειν ἰδόκει μικρὸν.
 περὶ δὲ δευτέραν φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἤκεν δλη σπουδῆ πρὸς
 αὐτάς ἢ πρὸς κατασκοπὴν ἐκπεμφθεῖσα πρὸ βραχείας ταχυννα-
 τοῦσα τριήρης, Λατινικὴν ὀκτάδα μεγίστην ἀγγέλλουσα πλήρε- 20
 σιν ἰστίοις ἔξ Ἑλλησπόντου ἀναγομένην· καὶ ἅμα οἱ ναύαρχοι
 Β πολλῶ τῷ θαρρόσῳτι τοῖς τε ναύταις καὶ ἐπιβάταις, τοῖς μὲν
 ἐπὶ τὴν εἰρεσίαν, τοῖς δ' ἐπὶ τὰ ὄπλα χωρεῖν ἐσήμαινον τῇ σάλ-

12. σὺν τάξει em. Boiv. pro συντάξει.

ves provehere in altum parant ab utroque loco; nempe et ab iis navalibus, quae intra urbem sunt, et ab illa quam supra memoravimus statione, ad quam coacti ex improvise navarchi sub initium belli confugerant; ab ostiis dico fluminis, et ab ultimo sinus Ceratini recessu. Et eas quidem naves, quae Byzantio profectae sub vesperam in altum delatae sunt, debebant saltim aliquantulum temporis modicae sui exercitationi dare, ac primum inter se decertare, et remigationis periculum separatim facere. Nec enim mari omnes remisque assueverant, sed lignationem plerique lignemque redolebant. At illae paululum progressae remos inhibent, non admodum compositae aut militari ordine, sed temere maximam partem inaequaliterque remigantes, et a recto cursu aberrantes. (II.) Cum vero nox iam adesset et haec iuxta littus ante orientales Byzantii muros constitissent, venti tum coorti a terra tumultum apud naves fecerunt ac paululum eas perturbare visi sunt. At secundam circiter noctis vigiliam triremis expedita, quae paulo ante speculatum missa fuerat, summa festinatione accedit, nunciatque maximam Latinorum onerarium plenam velis ab Hellesponto profectam advenire. Statim itaque navarchi magna cum fiducia nautis ac vectoribus, illis ut remigent, his ut capessant arma, inflatis classicis dant signum. Di-

- πηγι. σπουδαιότερον μὲν οὖν τὸν ἔκπλουν ποιησάμενοι τάχιστα A. C. 1349
 τὴν ὀλκάδα περιεκύκλουν, καὶ τὴν ὀθόνην καθέλκειν ἐκέλευον. Imp. Io. Can-
 ἴ δ' οὐχ ὑπήκουε τὰ πρῶτα, ἀλλὰ μάχης ἤπτετο καὶ πολέμου. tacus. 3
- ἐπεὶ δὲ τὰ γε βέλη κατὰ πλῆθος πανταχόθεν ἐπήρεσάν σφισι, καὶ
 5 περιῆν τοῖς ὀπλίταις εἰσπηδῶσι φονεύειν σφῶς, ἐνέδοσάν τε ἄκον-
 τες καὶ χεῖρας ὄρεγον εἰς οἶκτον παρακαλοῦντες. ἀλλ' ὄννητο
 τῆς παρακλήσεως οὐδέν· ἐπεὶ φθάσαντες ἔνιοι τῶν ναυτῶν ἐκ C
 τῆς τριήρους τὴν τε ὀλκάδα ὑφάπτουσι καὶ τοὺς ἔνδον ἕπαν-
 τας ἐμπιπρῶσι, καὶ ἡ φλόξ ἤρετο πελάγιος ἐπὶ πολλῇ τῇ νυκτί.
- 10 (Γ.) Τούτων δ' ἀσχολουμένων περὶ ταῦτα, κατὰ σφῶς αὐτοῦς
 ἐβουλεύοντο οἱ Λατῖνοι, πολλὴν τρικυμίαν ἔχοντες λογισμῶν
 καὶ τοὺς ἐσχάτους κινδύνους σφῶν αὐτῶν μονοῦ πρὸ ὀφθαλ-
 μῶν ἴσταμένους ὀρῶντες. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι πάντες ἀσφαλέστερον D
 εἶναι ἐψηφίζοντο, καταλιπόντας τὴν θάλατταν φυλάττειν τὸ
 15 φρούριον· μηδὲ γὰρ δύνασθαι δι' ὀλιγανδρίαν πρὸς δύο μερῶς
 σθαι μάχας, ὁμοῦ κατὰ σφῶν ἐπιούσας ἕκ τε γῆς καὶ θαλάτ-
 τῆς· θάττον μεντῶν ἑκατέρων ἀποτυχεῖν, ἢ μιᾶς τινος εὐμε-
 νοῦς πεираθῆναι. μόνος δ' ὁ ναύαρχος μετὰ σταθεροῦ καὶ γεν-
 ναίου τοῦ τῆς ψυχῆς παραστήματος ταῖς πάντων ἀντέλεγε ψή-
 20 φοις. κατασκέπασθαι γὰρ ἔφασκε καὶ καταγνῶναι τοῦ Ῥωμαϊκοῦ V. 438
 στόλου πολλὴν ἀπειρίαν, ἀναγομένου τε καὶ καταίροντος τῇ προ- E
 τεραία μὴ κατὰ νόμους στρατηγικοῦς, καὶ οὐ πόρρω διὰ ταῦτα
 χρησιῶν εἶναι ἐλπίδων. τῆς γοῦν πλείονος μοίρας, μᾶλλον δὲ
 τοῦ παντὸς κράτους ἐν τῇ θαλάττῃ κειμένου, εἶναι ἔφασκε δεῖν
 25 ἐνταῦθα, εἰ μὴ τὴν πᾶσαν, τὴν γοῦν πλείονα θεῖναι σπουδῆν.

ligentiore itaque navigatione provecti onerariam quam celerrime circum-
 veniunt, et contrahi vela imperant. At illi parere initio nolunt, sed pu-
 gnam ac bellum ineunt. Mox lidem densis undique telis obruti, cum lice-
 ret militibus facta irruptione eos trucidare, cedunt inviti, et manus ten-
 dendo misericordiam exposcunt. Sed eos nihil illa iuvat supplicatio: siquid-
 em nautae aliquot de triremi onerariam incendere occupant, et quidquid
 hominum intus erat comburunt, ita ut flamma ad multam noctem per mare
 sursum sublata reluxerit. (III.) Dum isti in his occupantur, Latini inter
 se deliberant, magno curarum aestu fluctuantes, et extremum salutis suae
 discrimen tantum non ob oculos positum intuentes. Alii itaque omnes tu-
 tius esse statuebant mari excedere et castellum tutari: nec enim posse se
 prae hominum paucitate in duo bella distrahi, terra simul marique infesta:
 pugnam quippe adversam utramque potius, quam alteram secundam fore.
 Solus navarchus constanti ac generosa animi praesentia omnium adver-
 satns est sententiis: animadversam enim a se et improbatam fuisse impe-
 ritiam Romanae classis, quae superiori die nequaquam secundum militarem
 legem et solvisset et ad portum appulsa esset: ea propter non longe a me-
 liori spe abesse se. Cum igitur virium maxima pars aut omnes potius vi-
 ros in mari sitae essent, in eo aiebat oportere, si non omne, at potissimum

A. M. 6857 (Δ.) Ὅθεν μεγάλας μὲν ἐννέα τριήρεις, μονήρεις δὲ πλείστας, Ind. 2 ἐπιλέκτων ἐμπλήσας ὀπλομάχων ναυτῶν, καὶ τριηράρχους ἐπιστήσας τοὺς μάλᾳ ἀρίστους, καὶ μικρὸν τοῦ λιμένος προβάς, ἵστατο περιμένων ἐν τάξει τὸν τῶν Βυζαντιῶν ἐπίπλου, δυοῖν ἔχων ἐν νῶ διαπράξασθαι θάτερον· εἰ μὲν κατὰ νόμους ὀρήθῃ⁵ στρατηγικοὺς ἐπιόντας ἐπ' αὐτὸν, πρόμναν τε κρούσασθαι καὶ τῶν νεῶν ἐκπηδήσαντας ἐντὸς γενέσθαι τοῦ φρουρίου πλησίον ἐστῶτος· εἰ δ' οὐκ, ὁμόσε χωρεῖν ἐς τοὺς πολεμίους.

P. 542 ζ'. Ἐπεὶ δ' ἡμέρας γενομένης ὀμιχλῶδὲς τι καταρρέον ἐκ πελάγους πνεῦμα τὸ θαρρῆν ἀφῆρει τοὺς Βυζαντιοὺς, ἐνθαρσέστε- 10 ρος ὁ τῶν Λατίνων ἐγένετο ναύαρχος. συνήεσαν δ' ὁμῶς ἔξωθεν μὲν αἱ περὶ τῶν Ῥωμαίων φάλαγγες μετὰ πολλῶν καὶ μεγάλων θυρεῶν καὶ παντοδαπῶν φρυγάνων, ὅσα τροφῇ τῷ περὶ καθίσταται πρόχειρος· προῦφαίνετο δὲ καὶ ὁ στόλος ἤδη κάμ- Βπτων τὴν τοῦ Βυζαντίου βορείαν ἄκραν, ἐνθα πύργοι τε δύο 15 ἀνωκοδόμηται λίθων λευκῶν καὶ ἀπεξεσμένων ἐς τὸ τῆς ἁρμο- νίας εὐφρῆς, καὶ ἅμα Δημητρίου τοῦ μάρτυρος ἴδρουν ἱερὸν. ἔδοξε δ' αὐτοῖς ἐπιμοχθος ἢ καμπή διὰ τὰς ἐκεῖ γινομένης ἀεὶ θαλαττίους ἑλικίας τε καὶ οἷον τινὰς λαβυρίθους, κατὰ τὴν παρ' Ἑλλήσιν ἀδομένην Σκύλλαν καὶ Χάρυβδιν, ἣν ἑκείνοι κατὰ 20 τὸν πορθμὸν εἶναι φασιν, ὃς μεταξὺ τοῦ τε Ἰταλικοῦ Ῥηγίου καὶ Cτῆς Σικελικῆς κεῖται Μεσσήνης. ἔσφηλε δ' αὐτοὺς ἐς τὰ μάλιστα τότε καὶ τὸ μὴ ἀνάλογον ἔχειν ἐν τοῖς τῶν νεῶν κοιλώμασι κάτω

8. ἐστῶτος em. Boiv. pro ἐστῶτας.

stadium ponere. (IV.) Itaque ille triremes magnas novem, et moneres quamplurimas, nautarum armatorum delectu complet; trierarchos praeficit praestantissimos; tum paulo ultra portum progressus, Byzantium adventum instructa acie illic stat expectans, duorum ille alterum facturus: si eos quidem secundum bellicae artis praecepta procedere adversus se videat, puppim retroacturus, relictisque navibus in castellum proximum introiturus; sin minus, ad pugnam proditurus.

6. Die exorto nebulosus quidam ventus a mari ingruit. Ea res ut Byzantiis fiduciam ademit, ita Latinorum navarcho animos addidit. Convenerant tamen extrinsecus pedestres Romanorum cohortes cum clypeis multis et magnis, item cum omni fomitum genere, quotquot scilicet prompta ignis nutrimenta sunt. Apparebat autem et classis, quae boreale iam circumvehebatur Byzantii promontorium; ubi turres duae aedificatae sunt lapide albo, ad concinnam solidae structurae speciem exposito: quo etiam loco templum divo Demetrio positum occurrit. Visus vero ipsis iniquus hic flexus ob eos, qui illic semper existunt, maris vortices et quosdam quasi labyrinthos; quales illae a Graecis decantatae Scylla et Charybdis, quas in illo freto, quod est inter Italicum Rhegium et Siculam Messanam, sitas esse dicunt. Obfuit autem illis tunc plurimum, quod in carinis idoneam sabur-

τὴν ψάμμον· ὅπερ εἶωθε τοῖς ἐπὶ θάλατταν ἀεὶ ναυστολοῦσιν A. C. 1349
 ἔρισμα γίνεσθαι τε καὶ εἶναι τοῦ πλοῦ καὶ θεμέλιος κρᾶτιστος. Imp. Io. Can-
 (B.) Δέον οὖν κατὰ μέτωπον στήσαντας τοὺς τριηράρχους τὰς tacuz. 3
 ναῦς ἀντιπρώρους ταῖς τῶν πολεμίων ναοὶ καὶ ἀπὸ μόνης τῆς
 5 πρώτης ἐκπλήξαι θέας αὐτοὺς, οἱ δὲ τῆς προσηκούσης ἐκπετω-
 κότες γνώσεως, μίαν παρὰ μίαν κάμπτοντες τὴν ἄκραν ἐκείνην
 ὑπέφαινον. πρώτη μὲν οὖν ἡ ναυαρχὸς ἰδείκνυτο, σχολῇ κα- D
 τοῦσα καὶ βιαζομένη μάλα πλησίον τὸν πλοῦν ποιεῖσθαι τῆς
 γῆς· καὶ μετ' ἐκείνην ἀπ' οὐρῶς ἑτέραν δίκην ὄρμαθου καὶ σει-
 10 ρῶς ἔχομένης ἀλλήλων ἐς μῆκος· πρῶμυαν τε πρῶρας ἄλλης ἔχο-
 μένην καὶ οὕτως ἀμοιβυδὸν ἀπώσας καὶ παραλλὰξ ἑτέραν ἐτέ-
 ρας ἐξηρημένας καὶ στοιχηδὸν πῶς πλεούσας, ἕως προσέσχον
 τῷ αἰγιαλῷ τῷ ἐκ διαμέτρου καὶ κατ' εὐθείαν τοῦ Λατινικοῦ V. 439
 κειμένῳ φρουρίῳ, ἀπέχουσαι τῆς γῆς ἡμιπλέθρου μείον. εἰ μὲν E
 15 οὖν κἀντιᾶθθα γενόμεναι τὰς πρῶρας ἐπὶ μετώπου τοῖς Λατίνοις
 ἴστασαν, περιμένουσαι τὴν ὥραν τῆς προσβολῆς, εὖ ἂν οἶμαι
 εἶχεν· ἢ τό γε βέλτιον, εἰ μὴ διακόψασαι τὸν παρῦλιον ἐκείνον P. 543
 πλοῦν προῦχώρου ὁμοίως ἄχρι τῆς ἰσχατιῦς τοῦ πορθμοῦ, δη-
 δηλαδὴ καὶ τὰς ἄλλας εἰρήκειμεν ἴστασθαι, κάκειθεν ὁμοῦ ταῖς
 20 ἄλλαις ἐπαναστρέψασαι τὸν ἐπίπλουτον ἐν τάξει κατὰ τῶν πολε-
 μίων ἐποιούντο, καὶ οὕτως εὖ ἂν οἶμαι εἶχεν. γῦν δὲ ἄλλ' ἑτέραν
 ὁ δαίμων ἔδωκεν ἔννοιαν καὶ δειλίαν· καὶ μετήνεγκεν ἄθροον
 καὶ περιέστησεν ἐς τούναντιον τὰς τῶν καυχημάτων καὶ ἀπειλῶν

9. ἑτέραν] Boiv. videtur hic aliquid deesse. 14. ΣΧΟΛ. σημειῶσαι
 ὅτι τὸ πλῆθρον ἐστὶ πηχέων οἴγ.

rae vim non haberent; quae res iis, qui navibus mare quotidie percurrunt, fulcimentum esse solet et firmissimum navigationis fundamentum. (II.) Debeant certe trierarchi ita naves collocare, ut obversis in frontem proras vel primo adspectu hostem perterrerent. At ii, mente alienati, singulas inter flectendum promontorium ostendebant. Prima conspiciebatur navis praetoria, lente se ipsam movens et proxime oram littoris navigare magna vi contendens. Tum altera et altera a tergo subibant; serie quodam et veluti catena cohaerentes illae inter se longum in tractum, singulae singulae poppim prora contingentes: et sic omnes, invicem alternisque aliae ex aliis nexae, continenti quodam ordine navigantes procedebant; donec ad littus illud, quod est e regione Latini castelli eique rectis lineis opponitur, appulsaee sunt, minus semiuigari spatio a terra distantes. Quod si illic saltim proras Latinis in frontem obieciissent, atque ita configendi tempus expectassent, bene opinor habuisset. Imo si littorali illa navigatione non interrupta processissent simili modo usque ad extremum freti, ubi videlicet et alias naves stetissee diximus, atque illinc cum caeteris reversae contra hostem servato ordine provectae essent, bene sic quoque (opinor) habuisset. Sed aliam Deus mentem pavore iniecto attulit, et repente vices mutavit vanisque eorum dictis ac minis fortuna exitus contrarios dedit. (III.) Nam

A. M. 6857 ἀποβάσεις ἢ τύχη. (Γ.) Λέον γὰρ ἡρωϊκῶς κατὰ τὰς ἐπαγγελίας
 Ind. 2 Β ἄγωνισασθαι, οἱ δ' ὑπότερομοι γενόμενοι, μηδενὸς ἀντιπράτ-
 τοντας, μήτε ξίφους γυμνωθέντος, μήτε βέλους ἐπ' αὐτοὺς
 ἀκροβολισθέντος, ἔφρουγον ἅπαντες, τῶν καταστροφμάτων ἔξαι-
 φνης σύνδού τε καὶ σύντρεις ἐκπηδῶντες ξὺν οὐδενὶ κόσμῳ κατὰ 5
 τῆς ὑποκειμένης θαλάττης· ὧν οἱ μὲν διανήχασθαι εἰδότες, ῥί-
 πτοντες τὰ ὄπλα, μόλις ἐς γῆν ἔξεπιπτον· οἱ δὲ πλείους τῷ βάρει
 C τῶν ὄπλων κατεδύοντο. καὶ ἦν ἰδεῖν θάματα ἑλεεινὸν, ἀσπαίροντας
 ἐν τῷ βυθῷ τοὺς φοβεροὺς καὶ μετεώρους ἑκείνους ὄπλιτας, δι-
 κην ἰχθύων καὶ καρκίνων, καὶ ἀλλήλων ἔχομένους ἀπρῆξ καὶ 10
 ἀναδύναμι μὴ δυναμένους, ἀλλὰ ταμιευομένους ἐς τὴν ὕστεράσαν
 ὑπὸ τῆς τύχης ἐσιτιάτορας αὐτοὺς τοῖς ἐκνῶν δαιτυμόσιν ἔσε-
 σθαι ἰχθύσιν. οὕτως ἀνάδρους τὸ ἀδικεῖν ποιεῖ τοὺς ἀνδρείους,
 καὶ παλῆγιον δυστυχῆς τὰ ἡρωϊκὰ δεικνύει φρονήματα τὸ θεοῦ
 D κατεπαλεσθαι. (Δ.) Ἐπεὶ γὰρ πρὸ τῆς μάχης, νύκτωρ καὶ 15
 μεθ' ἡμέραν ἄε στρατευόμενοι πολλῶ τῷ τῆς γλώττης ἔβριζοντι
 κατὰ τῶν Βυζαντιῶν χηρῶν καὶ ὀρφανῶν, πάντων πολεμίων
 ἔδρων οὗτοι τὰ χεῖριστα, καὶ προφάσει διὰ τὰς ναῦς σανίδων
 καὶ στυπτιῶν ὄλας ἀνέτρεπον οἰκίας, καὶ ὄλας οὐσίας ἠνδραπο-
 δίζοντο, κὰν τοῖς τοιοῦτοις προαηλώκεσαν τῆς ἀρεϊκῆς ἀνδρείας 20
 τὸν ὄγκον ἐκείνον, ἔλαθον κύμασι καὶ βυθοῖς θαλαττίοις νῦν ἐν-
 E τανθοῖ τὰς γενναίας θύψαντες ἐλπίδας ἀθρόον καὶ τοῦ ἠπει-
 ρωτικοῦ τὸν ὄγρον καὶ ὑποβρύχιον ἀλλαξάμενοι βίον. τῷ γὰρ
 ἡμαρτηκότι τοῦ συνειδότος βρῖθοντας ἔχοντες λογισμοὺς, καὶ

quos oportebat heroice, sicut promiserant, pugnare; si contra trepidi, ne-
 mine obsistente, nullo nec stricto gladio nec vibrato in eos telo, versi in
 fugam omnes ex tabulatis bini statim ternique foede et confuse subiectum
 in mare desiliebant. Ac si quidem, qui nare didicerant, abiectis armis aegre
 in terram evadebant. Plerique autem armorum pondere deprimebantur. Et
 videre erat (miserum sane spectaculum) in gurgite palpitanτες, terribiles
 illos et arrogantia elatos bellatores, piscium cancrorumque instar sibi in-
 vicem tenaciter inhaerentes, ut emergere haud possent, sed in posteram
 diem a fortuna reservarentur, piscibus convivoribus suis epulum ipsi da-
 turi. Adeo facta iniuria auctores iniuriae ex fortibus imbelles reddit: adeo
 heroici spiritus hoc ipso, quod se adversus Deum contumacius erigunt, in-
 felicia existunt fortunae ludibria. (IV.) Nimirum ii, quia ante pugnam
 diu nocturne, lingua contumeliosissima viduis pupillisque Byzantinis bel-
 lum inferentes, quovis hoste peiora perpetraverant, tabularumque et palo-
 rum ad classis usum comparandorum nomine totas et domos everterant et
 opes diriperant, ac in eiusmodi facinoribus spiritus illos Martios iam tum
 consumperant; ideo praeter opinionem fluctibus marinisque gurgitibus ab-
 sorpti praeclaras illic spes substo sepeliverunt. atque ex orbe terrestri
 in humidum et in profundas aquas translati sunt. Delictorum quippe con-
 scientia oppressam mentem habebant, et pupillares illas (ut par est) pre-

ἀναμιμνησκόμενοι δεήσεων ἐκείνων ὀφραδικῶν, ὡς ἔοικε, καὶ δα- A. C. 1349
 κρύων ἐλεινῶν, ὥσπερ μεθυούσας εἶχον τὰς χεῖρας πρὸς ὄπλα Imp. Io. Can-
 καὶ ἀκροσφαλεῖς πρὸς κινήσεις τοὺς πόδας, καὶ ἄμα τεθράυσμέ- tacuz. 3
 νην τὴν διάνοιαν ἐς τὰς πρὸς τὸ κρεῖττον ἐλπίδας, ἔργοις τοῖς F
 5 τηνικαῦτα μανθάνοντες, ὅτε μηδὲν σφισιν ὄφελος ἦν, μὴ εἶναι
 χρεῶν ἐν τοῖς ὄπλοις τὰς χρηστὰς ἀνέχειν ἐλπίδας, ἦν μὴ παρῆ
 τὸ δίκαιον μετὰ τῆς τοῦ εὐσεβεῖν εὐθύτητος. μόνοις γὰρ τοῖς σὺν
 δέκῃ δρωμένοις τὸ δυνάμενον τῆς ψυχῆς ἀσφαλῶς ζεῖδεται τε
 καὶ τὸ θάρρος ἐν περιστάσειν ἀκλόνητον ἔχει. καὶ γὰρ εἰ κατὶ
 10 τῶν ἀλλοτριῶν τὰ τοιαῦτα γινόμενα τῶν ἀδικημάτων εὐθύνεται
 πρὸς τοῦ κοινοῦ δεσπότου Θεοῦ, πολλῶ μᾶλλον εἰ ὁμόφυλον εἴη P. 544
 τὸ ἀδικούμενον. (E.) Τὸ δὲ ξένον ἐκεῖνο θάλαμα βλέπων ὁ τῶν
 Λατίνων ναύαρχος πόρρωθεν τὸ μὲν πρῶτον διηπορεῖτο καθ'
 ἑαυτὸν, καὶ τινα ἐνόμιζεν εἶναι ὑπόκρισιν καὶ δραματούργιαν·
 15 ἔπειτα ἔγνω θεομηρίαν εἶναι τὸ πρῶγμα σαφῆ· καὶ ἥσυχῆ παρα-
 κελυσάμενος ἐρέττειν τὸ τῆς ἡγεμονίδος πλήρωμα προῆει πα-
 ραγγελίας ἔπεσθαι καὶ τὰς ἄλλας τριήρεις κατόπιν. ἐπεὶ δ' ἔλ- V. 440
 θῶν κενὰς τὰς Ῥωμαϊκὰς τὸ παράπαν εἶρε τριήρεις, ἀναδησά- B
 μενος εἰλκᾶ τε πάσας ἡρέμα καὶ ὑπέστρεφεν ἄγων ἐς τὸ τῶν Λατί-
 20 ῶν ἐπίνειον· πλὴν ὅσαι διήρεις τε καὶ μονήρεις καὶ λέμβοι πλῆ-
 θους ἔνεκα διαδραῖσαι τὴν ἄλωσιν ὑπερόριοι τῶν κινδύνων ἐγέ-
 νοντο. (ς.) Τούτων δ' ἐς τοῦτο τύχης κατενεχθεῖσῶν, ἐφαλ-
 νοντο ἐπιπλεῦσαι ἤδη καὶ ὅσαι παρὰ τὰς ἐκβολὰς, ὡς εἰρηκεί-
 μεν, ἴστατον πάλαι τοῦ ποταμοῦ τριήρεις μέγισται μὲν τρεῖς, C

ces miserabilesque lacrymas reminiscabantur. Quamobrem et manibus ad
 arma tractanda quasi ebriis, et pedibus ad movendum corpus vacillantibus
 torpebant. Animo autem fracto ac vulnerato bene sperare haud poterant:
 ipso tum exitu edocti, cum iis nihil proderat, non oportere in armis bonam
 spem collocari, nisi aequitas adsit cum recta pietatis ratione coniuncta.
 Quae enim iuste facta sunt, ea sola animi robur firmum sustentant, et fidu-
 ciam circumstantibus periculis inconcussam faciunt. Nam si eiusmodi ini-
 iurias, etiam alienigenis factas, communis omnium dominus Deus ulciscitur,
 multo magis, si sit eiusdem gentis id, quod iniuriam passum est. (V.) At
 rei insolentiam e longinquo animadvertens Latinorum navarchus ambigere
 primo secum, et quandam esse id simulationem fabulaeque actionem putare:
 deinde agnoscere furorem esse illum evidentem irati numinis. Tum eos,
 qui praetoriam navim complebant, placide ut remigarent hortatus, progred-
 ditur, sequi iussis et aliis a tergo triremibus. Postquam advenit, et peni-
 tus vacuas naves Romanas offendit, religatas omnes sensim trahens et ad
 Latinorum navale adducens revertitur, exceptis iis triremibus, moneribus
 et lembis, qui prae multitudine antequam caperentur fuga elapsi extra pe-
 riculum iam erant. (VI.) Cum haec in eam calamitatem incidissent, cerne-
 bantur subeuntes iam et eae triremes, quae pridem, ut diximus, ad ostia
 fluvii stabant, maximae quidem tres, minores autem longe plurimae. Eae

- A. M. 6857 μέλους δὲ παμπληθεῖς. ἐπεὶ δὲ κατὰ μέσην γενόμεναι τὴν πορείαν
 Ind. 2 ἐρήμους ἀνδρῶν ἔλκομένας εἶδον ὑπὸ τῶν πολεμίων τὰς ὁμοφύ-
 λους νῆας, ἔστισαν ὡσπερ τινὶ νάρκῃ πεδηθεῖσαι καὶ μὴ δυνά-
 μεναι μήτε πρόσω μήτ' ὀπίσω ποιείσθαι τὸν πλοῦν, ἕως τοῖς
 ὁμοίοις ταῖς ἄλλαις περιέπιπτον καὶ αὐταὶ κακοῖς. ἦν γὰρ ἰδεῖν 5
 εὐθὺς καὶ τούτων ἅπαν τὸ πλήρωμα, τριηράρχους ὁμοῦ καὶ
 ναύτας, κατὰ κεφαλῆς ἕς θύλατταν πίπτοντας τὸν ὁμοιον τοῖς
 D προπεπονθόσι τρόπον, πρὶν ἢ γεγυμνωμένον θεάσασθαι ξίφος
 καὶ πρὶν πολεμίας αἰσθέσθαι τινὸς ἀπειλούσης βοῆς. (Ζ.) Δι-
 νεύματo δ' ὁμοίως τὸ τῆς δειλίας ἐκείνης δεινὸν καὶ ὅσοι παρὰ 10
 τὸν αἰγιαλὸν καὶ τοὺς πύργους ἦσαν ἐστῶτες. μεστὰ γὰρ ἦν
 ἅπαντα ὄχλων παντοδαπῶν, οὐ μόνον τὰ τ' ἔνδον πυλῶν καὶ
 ὄσα τῶν ἐκτὸς, ἀλλὰ καὶ τὸ κατὰ τὰς ἐπάλξεις πλῆθος ἀνδρῶν
 E ἀριθμὸν πάντα νικῶν ἦν. ὧν οὔτε σαλπικτικῆς ἦν τις, οὔτε τι
 κίμβalon, οὔτ' οὐδὲν ὀπόσα εἴωθεν ἐν πολέμοις εὐθαρσοῦς πα- 15
 ραστήματος γίνεσθαι παρακλητικὰ, λήθης μακρᾶς τινος τῶν ἐν
 τούτοις χρησίμων, οὐκ οἶδ' ὀπόθεν καὶ ὅπως, ἐπιπληθηθείσης
 τέως καὶ διανεμηθείσης τὰς Ῥωμαίων ψυχᾶς. ἀλλὰ πλὴν τοῦ
 ἀναπνεῖν ἄντικρυς εἶναι πάντες ἰδόκουν νεκροί. συνωθούμενοι
 γε μὴν ἐπ' ἀλλήλων ἐν τῇ πρὸς τὰ ἔνδον φρυγῇ συνέπιπτον τε 20
 F καὶ συνεπάτουσαν ἀλλήλους, καὶ ταῦτα καὶ αὐτῶν τῶν πολεμίων
 ἐστηκότων, καὶ θεωμένων ἀτενῶς, καὶ σφόδρα πρὸς τὸ τοῦ δρά-
 ματος ἐκπεπληγμένων παράδοξον· ὥστε καὶ δέον σκιρτᾶν ἐκεί-
 νους ὑπὸ τῆς μεγάλης εὐτυχίας ἐκείνης, τῶν δὲ καὶ ἠλέουν ἔτιοι
 τοὺς πάσχοντας, καὶ στήναι παρεκλεύοντο, καὶ σφᾶς αὐτοὺς 25

medio in cursu, vacuas hominibus trahi ab hostibus suorum naves ubi viderunt, steterunt quasi torpedine aliqua constrictae, ut nec progredi ultra possent, nec vela retrorsum dare, donec ipsae in similia mala inciderunt. Nam et quidquid in illis hominum fuit, eos omnes videre erat confestim, trierarchos pariter et nautas, volvi in caput, ruentes in mare, eodem modo atque eos, qui idem ante passi fuerant, antequam nudatum ensem adspicerent, aut clamorem quisquam, nec cymbalum ullum erat, neque quidquam eorum, quae solent in bello praesentis animi robur excitare. Scilicet earum rerum, quae tum utiles fuissent, magna quaedam oblivio Romanorum animos, nescio unde et quomodo, invaserat et corruperat; ac respiratio excepta mortui plane omnes esse videbantur, trudentes alius alium, dum in interiora fugiunt, proclibebantque et se invicem proterebant; idque cum hostes ipsi starent intentique spectarent, et ad rei miraculum valde obstupescerent; ita ut quos ob magnum illum successum exsultare oportuit, ex iis nonnulli calamitosos illos miserarentur, et stare iuberent, obstarenturque, ut in

οικτείρειν τῆς δαιμονιώδους ἐβδών ταυτησι συμφορᾶς, καὶ μὴ A. C. 1849
 μάτην οὕτω προδιδόναι θανάτῳ, διώκοντος μηδενός. οὕτως ἀν- Imp. Io. Can-
 κέρβλητον τὸ τῆς συμφορᾶς ἐκείνης πάθος, καὶ μηδὲν καταλε- tacz. 3
 λοιπὸς τῶν ἐφ' ὁμοίοις πάλαι παραδειγμάτων, ἀμιλλᾶσθαι ῥα- P. 545
 5 δῖως τούτῳ παρατιθέμενον.

ζ. Ἀλλὰ γὰρ εἰς τοῦτο τύχης τὸν στόλον συνελαθέντα βλέ- V. 441
 ποντες οἱ πῶρῳθεν πολιορκεῖν ἀφ' ὑψηλοῦ τὸ τῶν Λατίνων B
 φρούριον ἐκπεμφθέντες στρατιῶται Βυζαντίων τε καὶ ὄσοι κατὰ
 συμμαχίαν ἐκλήθησαν Θρακικῆς ἕμα καὶ Πέρσαι, χιλιάδες οὐ
 10 μίους τῶν τριῶν, τοῖς ὁμοίοις καὶ οὗτοι δεινοῖς περιέπιπτον,
 καὶ θυραὸς ἐκείνου καὶ ὄπλα καὶ μηχανήματα καταλιμπάνοντες
 ἔφευγον σποράδες τε καὶ ἀσύντακτοι, μηδενὸς ὄντος τοῦ πολέ- C
 μόν τι καὶ ἄγριον γρύζοντος· καὶ οὐ πρότερον ἔστησαν, πρὶν
 σπουδῇ τὸν ποταμὸν διαβάντες ἔλευθέριον τι ἀνεπεπνεύκεισαν
 15 ἤδη. (B.) Τῆς μέντοι θεομητίας ταυτησι τὰς αἰτίας ἄλλοι ἄλ-
 λας ἐτίθεντό τε καὶ ἐψηφίζοντο. ἐγὼ δ' ἐτέροις ταύτας ἀπαρι-
 θμῆν ἀφείς τὸν λόγον ἐφ' ἕτερα τρέφομαι· τοῦτο μόνον προσ-
 θεῖς, ὡς εἰ θρασύτερον ἴσως οἱ Λατῖνοι τότε διετίθεντο, καὶ
 τῷ παρὰ προσδοκίαν πᾶσαν μεγίστῳ ἐπαρθέντες εὐτυχίῃματι του- D
 20 τῶι Βυζαντίου φεύγοντας καὶ ὑπ' ἀλλήλων ἀκλεῶς καταπα-
 τουμένους ἄχρι πυλῶν ἐδίωκον, ὀλίγου ἂν ἐδέχθησε πλῆθος ἐκεῖ
 διαφθαρῆναι παντοίων καὶ παντοδαπῶν ἀνθρώπων. ἀλλ' ἐπέσχε
 κύριος τὸν θυμὸν αὐτοῦ, καὶ μέτρια σφᾶς εὐθὺς ἐπεπέκει φρο-
 νεῖν, καὶ μὴ τὰς ἄλλοτριὰς τέχας ἴδια νομίσειν ἑαυτῶν εὐτυχί-

illa clade a sinistro aliquo genio immissa ipsos sui misereret, neve ita temere vitam proderent, nemine persequente. Adeo malum illud modum omnem exceaserat; adeo eorum, quae unquam in pari causa acciderunt, nihil erat, quod cum isto collatum facile posset contendere.

7. Cum classem eo compulsam viderent ii, qui ad Latinorum castellum e longinquo ac superiori de loco oppugnandum missi fuerant, Byzantini milites, et quicunque auxilio vocati fuerant Thracae ac Persae, ad tria hominum millia, eodem et ipsi terrore percursi, relictis et clypeis et armis et machinis, palantes inordinatique fugerunt, cum nemo esset, qui hostile aut atrox quidquam mutiret: nec prius substitere, quam fluvio celerrime traiecto libere respirare coeperint. (II.) Ac illius quidem furoris divini causas alii alias proponebant atque statuebant. Ego vero eas aliis enumerandas relinquam, orationemque ad alia convertam. Unum tamen hoc addo, si forte audaciores Latini tunc exstitissent, et maximo illo improvisoque succesu elati fugientes Byzantios, et a se invicem foedissime proculcatos, ad portas usque persequuti essent, parum abfuturum fuisse, quin illic penitus proffigaretur variorum et omnis generis hominum multitudo. Sed iram suam Deus continuit Latinosque induxit, ut victoria moderate uterentur, ac non aliorum adversos casus rei a se bene gestae fructum putarent, qui ad tro-

- A. M. 6857 **ματα, μηδὲν ἐς τὸ παράλογον τοῦτο τρόπαιον ὄλως ἔνοπλον εἰσε-**
 lud. 2 **Ε**νεγκόντων ἔργον ἢ συνετὸν μηχανήμα, ἀλλ' ἄθυρμα σαθρὸν
 θεοῦ τὴν ἀνθρωπίνην δεικνύντος σπουδὴν καὶ γέλωτα σαφῆ τὴν
 τῶν μεγαλοφρονεῖν ἐφ' ἑαυτοῖς οὐκ ὀκνοῦντων ὄφρυν. διὸ καὶ
 πέμψαντες εὐθύς ἐς βασιλεία τὴν προτέραν αὐθις ὁμοίως ἐζή-5
 τουνεῖρήνην, εἰ καὶ μὴ ἐφ' ὁμοίαις ταῖς συμφωνίαις. (Γ.) Ἀλλ'
 οὐπω τέτταρες ὄλαι παρῆλθον ἐκεῖθεν ἡμέραι, καὶ κατέπλευσεν
 F ἐς τὸ τοῦ Γαλάτου φρούριον ἐκ Γεννοῦσας ταχυναυτοῦσα μία
 τριήρης, πρέσβεις ἄγουσα τοὺς πάντα τελέσοντας ἀσμένως, ἃ
 πρὸς βουλήσεως εἶη Βυζαντίοις. καταλῦσαι μὲν, ὅσον δηλαδὴ 10
 τοὺς οἰκέλους παρεκβαλόντες ὄρους οἱ Λατίνοι παρακατέσχον τοῦ
 τῶν Ῥωμαίων τόπου· ἀποδοῦναι δὲ καὶ ἦν ἐπήγαγον Βυζαντίοις
 P. 546 ζημίαν ἐς τὸ ἀνευδέες· καὶ ἕμα προσθέντας χρήματα τυχεῖν
 τῆς προτέρας εἰρήνης ὑπὲρ τὰς ρ χιλιάδας· καὶ ὄρκους ἔπειτα
 δοῦναι φρικωδεστάτους ὑπὲρ τοῦ μηκέτι πρὸς τοὺς ὁμοίους ἀπε- 15
 νεχθῆναι νεωτερισμούς· ἀλλὰ μεμνημένους τῶν παρ' ἑλλίδα
 συμπεπιτωκότων σφίσι μετριωτέρους εἶναι τοῦ λοιποῦ. ἐπεὶ δ'
 ἐλθοῦσι κάκεινοις τὸ μέγα τοῦτο καὶ παρὰ πᾶσαν ἔγνωσται προσ-
 B δοκίαν τῶν ὁμοφύλων εὐτύχημα, μέσοις τε γεγονέναι δυοῖν ζυνε-
 πεπιτώκει καὶ τὴν ἀσχυρὰν ἐκείνην εἰρήνην παρασκευάσαι ποιή- 20
 σασθαι, ὅποιαν καὶ Πελοποννησίους ἐπὶ Ἀντακίδου πάλαι πρὸς
 Πέρσας συνθέσθαι ἀκούομεν, δέει τῆς ναυτικῆς τῶν Ἀθηναίων
 δυνάμειος ἐν τοῖς τότε χρόνοις περιφανῶς θαλαττοκρατούντων.
 V. 442 (Δ.) Τούτων δ' οὕτω ξυνηγεμένων, οὐκ ἔκρινε δεῖν ὁ βυσιλεύς,

paenum illud insperatum nihil prorsus nec militaris operae, nec solertis machinamenti contulissent: sed opus Dei esse statuerent, humanam diligentiam futilem declarantis, et eorum, qui se ipsos magnifice efferre non dubitant, arrogantiam merum esse mimum ostendentis. Miserunt itaque statim ad imperatorem, qui pacem itidem ut antea, sed non iisdem conditionibus, de nouo exposcerent. (III.) Nondum toti quatuor ex eo dies effluxerant, cum triremis una expedita, ad Galataeum castellum appulsa, legatos ab urbe Genua advexit, qui Byzantium voluntati per omnia ultro satisfacerent; ac restituerent quidem quicquid Latini, propriis limitibus propagatis, in agro Romano occupassent; deinde rependerent ad plenum, quicquid damni Byzantiis intulissent, persolutisque insuper plus quam centum millibus, pacem pristinam impetrarent: iurarent denique horribilissimum iusiurandum, se nunquam ad eiusmodi novas res molendas abductum iri; sed eorum memores, quae sibi praeter spem evenissent, moderatiores fore in posterum. Cum autem ii legati advenissent, magnosque illos et inopinatos accepissent suorum successus, tum quoque interposuere se, et ut pax illa turpis fieret curavere; qualem et Peloponnesios, Antalcida regnante, pridem cum Persis pepigisse accepimus, classem veritas Atheniensium, qui maris tum aperte potiebantur. (IV.) Haec cum ita accidissent, imperator nec fortunae ini-

ἀναπεπτωκῶς διὰ τύχης ἀγνωμοσύνην, ἀπογνώσει δοῦναι τῶν A. C. 1349
 λογισμῶν τὰς ἡνίας καὶ τὸ τῆς γνώμης κράτος, εἴτ' εἰς ἀπο- Imp. Io. Can-
 ριῶν ἐσχατιᾶς τῶν πραγμάτων ἐληλαμένων. ὃ, τε γὰρ ναυτικὸς tacz. 3
 στόλος, χρήματα πάντα μικροῦ συνελών, ὑπ' ἐχθροῖς ἐγεγόνει·
 ἢ τ' ἐλπὶς τῶν ἐτησίων προσόδων, εἰ μὴ τὸ πᾶν, ἀλλ' οὖν τὸ
 πλεῖστον ἐκκέκοπται μέρος.

quiritati succumbendum, nec ideo desperationi mentis regimen animique ro-
 bur prodendum esse censuit, quod in summas angustias adductae res es-
 sent. Nam et classis, quae pecuniam omnem ferme exhauserat, in hostium
 potestate erat; et spes annuorum reddituum, si non omnino, at maxima ex
 parte praecisa erat.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΑ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ ΙΗ.

NICEPHORI GREGORAE

BYZANTINAE HISTORIAE

LIBER DECIMUS OCTAVUS.

ARGUMENTUM.

Cantacuzenum res adversae non frangunt. Classem reparat. Vectigalia imposita auget; nova imponit. Isidori patriarchae falsa praedictio, tristitia, morbus, obitus. De eligendo eius successore deliberatur. Qualem patriarcham Palamitae voluerint. Callistus ex Atho monte arcessitur. Gregoras blanditiis, largitionibus, promissis frustra tentatus. Etiam patriarchalem dignitatem oblatam repudiat. Imperatorem et Augustam officii admonet. Callistus cur promotus. Eius viri inhumanitas, in ipsos mortuos saccientis. Cantacuzeni politica prudentia. Consilium de cogenda synodo. Palamae tergiversationes. Episcopi novum patriarcham Massalianismi accusant. Variorum criminum ab eo vicissim accusantur. Veniam dant et accipiunt (Cap. 1). Cantacuzenus Thessalonicam abit, Palaeologum generum ei urbi praefecturus. Classis Veneta Genutis infesta Byzantium advenit. Genutarum arrogantia. Pontus Euxinus Byzantiis et Venetis per illos clausus. Quacnam causae Venetos coegerint Galatae obidionem cito deserere. Cantacuzenus admodum laetus Byzantium redit. Concilium convocare cogitat. Palamae fiducia. Iunioris Andronici et Isidori patriarchae commemoratio in sacris per errorem omissa. Hominum sermones de ea re. Error postmodum correctus. Tyrimces Venetae quatuordecim Ponti Euxini fauces obsident. Bellum Latinorum inter necinum. Catalani socios se Venetis adiungunt (2). Historiae Dogmaticae exordium. Generalis concilii convocatio diu promissa. Palamae auctoritas. Eiusdem malae artes, publicum iudicium metuentis. Quale tandem concilium haberi placuerit. Quot et cuius notae episcopi adesse iussi (3). Gregoras apud Cantacuzenum oratio. Orationis capita: Expostulatio et acris reprehensio. Synodus dici non debet, quae sit praeter ecclesiasticas regulas. Palamae doctrina quas clades importaverit iis, qui primi eam defenderunt, nempe Cantacuzeno et eius matri. Quas Annae Augustae. Quas Cantacuzeno rursus; cui mors filii praenunciata erat a Gregora. Vanae huius adhortationes. Haereticis difficillime corriguntur. Iustum Dei iudicium. Paterna bonitas. Anxius oratoris affectus.

Amica obtestatio. Cantacuzenus ambigue respondet, Gregoras verbis exacerbat. Coacta synodo ulcisci eum statuit. Gregoras pro religione pugnaturus habitum monasticum induit. Vitae aulicae renunciat (4). Mane diei, habendo concilio indicti, frequentes orthodoxi ad Gregoram conveniunt. Illustriorum elogium; ac primum metropolitanum Ephesi et Gani. Cur praeter hos unus tantum episcopus affuerit, nempe Tyrius. Quae huius partes fuerint. Laus Dexti. Laus Athanasi. Laus discipulorum Gregorae. Caeterorum sociorum commendatio. Gregoras circumstantes alloquitur. Suorum vires verbis extenuat. Principis iniquitatem amplificat. Leonidae Spartani apophthegma ad praesens institutum accommodat. Orthodoxis in aulam cum Gregora euntibus passim acclamatur. Multi se ad illos adiungunt (5). Palamitis in interiore aula epulantibus, Gregoras et socii excluduntur. Per atrium dispersi diu exspectant. Palamitae post epulas in Alcarii triclinium transeunt. Illic inter se primum consultant; deinde et orthodoxi introducuntur. Concilii auspiciandi ratio ab his praescripta. Cantacuzenus perplexis et ambiguis verbis iurat. Eius adversus orthodoxos iniquitas manifesta (6). Gregoras, antequam actorum synodicorum fusiorem narrationem ordiatur, negat se omnia posse sigillatim persequi; aetate debilem; capitis morbo et aliis malis afflictum; antiquo sensuum vigore destitutum. Victum olim a se Barlaamum gloriari. Varias lucubraciones suas enumerat. Nunc sibi obstare queritur senectutis incommoda; adversariorum violentiam; hominum iudicia, vel ambigua, vel metu corrupta. Cantacuzenus antea laudatus cur in hac historiae parte vituperetur. Ubi de Deo agitur, nefas mentiri aut dissimulare. Cum imperatore, velut cum aequali, disputare quando liceat (7). Convocata synodo Cantacuzenus orationem habet, cuius haec summa est: Idololatriam et haereses a Diabolo inventas. Eo impellente prodiisse Barlaamum, et Acindynum, et caeteros idem cum Barlaamo sentientes. Futurum se deinceps severiorem quam antea fuerit. Imperatoris munus et partes. Qua sententia Barlaamus damnatus sit, eadem istos quoque damnari. Denique aequum se utrisque fore iurciurando interposito promittit (8).

α'. Ἄλλου μὲν ἴσως ἂν τινος ἦν, τοσοῦτω πελάγει συμφορᾶς Ἀ. Μ. 6358
 ἀδοκῆτου συνειλημμένου, τὴν ταχίστην ἀπειρηκέναι· βασιλεύοντι ^{Ind. 3}
 δ' ἀπαγορεύειν ἐν τοῖς τοιοῦτοις οὐ μάλ' ἐνῆν. ἀλλ' ὡσπερ ἐν ^{A C. 1350}
 ταῖς παρατάξεσι τῶν πολέμων ὁ στρατηγὸς τὰ πεπονηκότα καὶ ^{Imp. Io. Cantacuz 4}
 5 τρεπόμενα μέρη τῆς φάλαγγος τοῖς ἀνακλητικοῖς τῶν σαλπύγγων ^{P. 547.}
 οὐκ εἴ διαρρήγνυσθαι τε καὶ τελέως ἐκόντας τοῖς πολεμοῖσι παρα-
 σχομένους τὰ κράτη τῆς νίκης ἀπαγορεύειν, οὕτω καὶ οὗτος οὐκ
 εἰς ἀπογνώσεις ἔβλεψε καὶ ἔραστῶν ἰσχυρῆς μεστῆν· ἀλλὰ νῦν
 μὲν ἕτερα ἐφ' ἑτέροις ἐπινοῶν διετέλει τῶν ἐπιχειρημάτων· νῦν

1. Alius fortasse, tanta calamitate praeter opinionem oppressus, animum statim despondisset. At imperator nequaquam inter haec desperabat; sed quemadmodum dux, in praeliis conserendis, laborantes et inclinatas partes exercitus, dato receptui signo, non sinit perirumpi, nec patitur integram hostibus victoriam ultro deferentes animo prorsus concidere; ita hic quoque non desperatione aut turpi ignavia relanguescobat; sed modo consilia alia ex aliis excogitabat; modo eas naves, quae iampridem in navalibus re-

A. M. 6858 δὲ τὰς τε νενεουλκημένας ἐκ παλαιού τῶν νεῶν καθελκύσας ἐπε-
Ind. 3

B σκευάζε τε καὶ μετεσκεύαζε πρὸς τὴν ἐνεστῶσαν χρεῖαν· ἄλλας
τε καινὰς κατεσκεύαζε πλείους καὶ μελλοὺς τῶν πρῖν, ξύλων ναυ-
πηγησίμων συχνῶς ἕξ ὄρους κομιζομένων ὄλη σπουδῆ. ἐπεὶ δὲ
καὶ χρημάτων ἐν τούτοις ἔδει, οἳ τε συνήθεις φόροι πρὸς αὔξησιν
ἀνήγοντο καὶ ἅμα καινοὶ τινες ἐφ' ἑτέροις ἕτεροι ἐπενοῦντο,
τῆς ἀνάγκης τὴν εὐπορίαν τῶν εἰς ταῦτα ἐνθυμημάτων ῥᾶστα
ἐφειρσκούσης. (B.) Ἐν τούτοις δ' ὄντων τῶν πραγμάτων νόσφ
C βαρεία καὶ ὁ πατριάρχης Ἰσίδωρος ἀλίσκεται. ἡ δὲ ἦν γαστροδὲ
κένωσις διηνεκῆς ἅμα καὶ πολυήμερος, πύσης χειρὸς καὶ τέχνης
λατρικῆς ἀπρακτοσύσης ἐνταῦθα. καίτοι τὴν γε ἀρχὴν οὐ μύλα
θραυστέραν αὐτῇ τὴν ἔφοδον ἔδειξεν· ἀλλ' ἡρέμα καὶ κατὰ μι-
κρὸν καὶ βάδην εἰπεῖν ἐπιχωριάζειν ἰδόκει, ὡσπερ παλῶσα τὰς
τῶν πολλῶν ἐλπίδας. ἦν γὰρ ἀπὸ λύπης ἐσχηκῆν τὰς ἀφορμὰς
V. 443 (ὁ πολὺς τέως ἐκράτει λόγος), ἧτις ἐκ σιωπωμένης αἰσχύνῃς εἶχε
D τὴν πρόφασιν. ἦν γὰρ τοῖς οἰκείοις ὀνείροις προσέχων ὁ ἄνθρω-
πος· καὶ τοῦτ' ἔργον ἔχων ἀπάντων προϊστάμενον καὶ λόγων καὶ
πραγμάτων ἐνθουσιασμὸν ὠνόμαζε· καὶ τούτοις διηνεκῶς ἐγ-
καλλωπιζόμενος ψευδέτο μὲν προφανῶς, οὐκ ἠσχύνετο δέ·
ἀλλ' ἦν ὡσαύτως τῷ τε βασιλεῖ καὶ τοῖς ἄλλοις οἰονεὶ προφητείας
τινὰς καὶ θεοπειτίας ἄνωθεν ἀπαγγέλλων· μεθ' ὧν ἦν καὶ ἡ τοῦ
πέραν Γαλατικῷ φρουρίου καταστροφῆ, ἣν προδεδειχθαι δι-
E τείνετο τουτωὶ πρὸς θεοῦ βεβαίως καὶ ἀσφαλῶς· ὡς θαρσύναντα
καὶ τὸν βασιλεῖα ἐπὶ τὴν μάχην ταχῆναι, πρῖν τελῆως τὴν τοῦ

positas erant, in mare trahebat, reficiebatque, et ad urgentem necessita-
tem accommodabat; item alias novas construebat, easque plures ac maiores
quam antea, navalibus lignis crebro et omni diligentia ex monte convectis.
Quoniam vero pecunia in his opus erat, solitorum vectigalium modus auctus;
tum nova quaedam subinde instituta, cum ad eas res facile excogitandas ne-
cessitas ipsa plurimum valeret. (II.) Is fuit rerum status, cum Isidorus
patriarcha gravi morbo corripitur. Erat autem illud ventris profluvium
iuge ac diuturnum, adversus quod nec manus nec ars medicorum quidquam
poterat; tametsi primo accessu non admodum violentum invaserat hic mor-
bus; sed sensim et paulatim atque (ut ita dicam) pedetentim procedere visus
fuerat, et hominum expectationem quasi ludificarat. Enimvero, ut plerique
aiebant, natus erat ex tristitia, quam tacitus pudor pepererat. Scilicet vir
ille propriis somniis intentus omnia dicta et facta inde auspicabatur, divi-
num eum afflatum vocans: his perpetuo gloriabatur; et palam mentiri nihil
eum pudebat. Quin et imperatori pariter, et aliis quibuslibet, quaedam
quasi vaticinia et oblatas divinitus visiones referebat; in quibus fuit et Ga-
latici Latisorum castelli, in adverso littore positi, excidium; quod illi af-
firmabat certo et constanter praenunciatum a Deo fuisse. Itaque his con-
fusus imperator, antequam classem prorsus instructam haberet, pugnam ac-

στόλου παρασκευῆν ἔξαρκύσαι. ἐπεὶ οὖν αἴτιος τῷ γε μελλῶσι μέ- A. C. 1850
 ρει τῆς μεγίστης ἀπωλείας ἐκείνης ἔδοξεν οὗτος γενέσθαι τῶς Imp. Io. Can-
 Ῥωμαίοις καὶ ἀνειδίξετο πρὸς ἀπάντων, οὐκ εἶχεν ἐστῶσιν tacuz. 4
 ὀφθαλμοῖς ὄρᾶν οὔτε μὴν αὐτὸν βασιλέα, οὔτε τῶν ἄλλων ὅσοι
 5 ἕξυνέσεως ἦσαν μέτοχοι· ἀλλὰ κατεδύετο πρὸς πυθμῆνας ἰδίας Ἐ
 αἰσχύνης. καὶ οὕτω λοιπὸν νοσήσας ἐπὶ μακρὸν, καὶ οὕτω θα-
 πανηθείσης τῆς ἔνδον οὐσίας αὐτοῦ, τῆς παρουσίας μέτεστη ζωῆς.
 (Γ.) Ἐπειτα ψῆφον προτιθεμένων ἄλλων, ὃς ἂν μετ' ἐκείνον
 τοῦ θρόνου διάδοχος γένηται, πολλή τις ἦν σπουδὴ καὶ διάπυ-
 10 ρος τοῖς τοῦ Παλαμῦ θιασώταις, μηδένα ποτὲ προβληθῆναι,
 ὃς μὴ πλήκτης καὶ πάροικος εἴη καὶ πάσης καὶ παντοίας παι-
 15 δείας ἐς τοσοῦτον ἴμοικρος, ὅσον οἱ ἀπὸ σκαπάνης ὁμοῦ καὶ δι- P.548
 κέλλης ὄψε τῆς ὥρας ἀπαλλάττοντες ζάκοτόν τι καὶ Θηριῶδες
 ἦθος οἴκαδε φέρουσιν· Ἰν' ἐνταῦθα ῥᾶστον εἴη σφίσι διωκτῶν
 20 ἀπάντων αὐτὸν καταστήσαι βαρύτερον κατὰ τῶν εὐσεβεῖν αἰρου-
 μένων καὶ τῆς τοῦ Παλαμῦ κοινωνίας ἀπέχεσθαι πᾶσαν σπου-
 δὴν ποιουμένων. ἄλλων οὖν ἄλλους προβαλλομένων, μεταπέμ-
 ψασθαι πείθουσιν οὗτοι τῶν τοῦ Παλαμῦ φίλων ἐξ Ἄθωνος
 ἕνα, τοῦνομα Κάλλιστον· ᾧ πρὸς ἀπήρειαν ἐξ ἀνοίας ἕμα καὶ
 25 ἀπονοίας ἠρόμῃσθαι τὴν φύσιν πάντων μάλιστα ξυνεβεβήκει, καὶ Β
 εἶναι μηδὲν μηδαιμῶς τῷ σκοπῷ καὶ τῇ σπουδῇ τῶν προσκεκλη-
 κότων ἀπάδογτα. (Δ.) Πρὶν γε μὴν τοῦτον ἵεναι, ἰδίᾳ ἐμὲ καὶ
 συγχὰ παραλαμβάνουσιν ἐπήει βασιλεῖ τε καὶ βασιλίδι Θωπέλαις·
 παντοίας περιῦναι· καὶ χρημάτων ἐπαγγελίας καὶ χορηγίας

celeravit. Cum igitur ille funestissimae cladis auctor praecipuus Romanis fuisse videretur, omnibus exprobrantibus, non audebat fixis oculis aut imperatorem, aut intelligentia praeditum quenquam adspectare; sed in profundos verecundiae suae recessus semet ipsum abdebat. Quamobrem diuturna inde aegritudine confectus, postquam intima ipsius substantia morbo consumpta est, ex hac vita excessit. (III.) Mox deliberatione ab aliis instituta, quianam eius sedem ac dignitatem excepturus esset, magno et inflammato studio a Palamitis certatum, ne quis promoveretur, nisi qui percussor et temulentus foret, omnisque eruditionis perinde expertus, ut illi, qui a ligone et bidente sub vesperam redeuntes iracundum et ferinum quendam morem domum referunt. Id vero agebant, ut iis facillimum esset quovis persecutore saeviore illum opponere iis, qui pie et recte de Deo sentirent, et a communione Palamae penitus abhorrerent. Aliis itaque alium proponentibus, horum suasu ex monte Atho arcessitur unus ex Palamae amicis, nomine Callistus. Huic ob vecordiam ac dementiam ingenium erat omnium immitissimum. Quamobrem eorum, a quibus vocabatur, proposito ac studio omnino conveniebat. (IV.) Tamen antequam is advenisset, visum est imperatori et Augustae privatim ac saepius me accire, et omni adulationis genere, atque etiam pecuniarum pollicitatione ambire. Ac ii quidem conati

A. M. 6858 ἀφθόνοις τῶν γε ἄλλων καὶ ἃ τῶν ἐν βίῳ καλῶν καὶ τιμῶν ψυ-
Ind. 3

Χαῖς ἂν εἴη φιλοδόξοις κατ' ἔρσειν πειρᾶσθαι με πείθειν καὶ
ἄγειν ἐς τό σφισι βουλόμενον· ὦν τὰ μὲν ἤδη ἐχορηγέτο, τὰ δ'
ἔμελλεν. ᾤοντο γὰρ δι' ἑνὸς ἐμοῦ γε εὐθὺς, εἴ τινές ποτ' ἄρ'
εἶεν, καὶ ὅπη διαιτῶντο, πάντας ἐτέρους, ὅποσοι ἀνθίστανται 5
πρὸς ὅποσα τῷ Παλαμῷ βλασφημεῖται καινὰ καὶ ἔκφυλα δό-
γματα, προσάξεσθαι. ἀλλ' ἦσαν ἄρα πάντως ἄνθρακες οἱ τῶν
ἐλπίδων ἐκείνοις θησαυροί. τὸ γὰρ ἀνευδεῖς ἐμὲ τῶν ἀναγκαίων

D καὶ ἡ τάληθοῦς ἐκλογή λήρους ἔπειθ' ἠγεῖσθαι τὰ λεγόμενα.

(E.) Ὁ δ' ἀπάντων μάλιστα τὴν ἐλπίζουσαν γνώμην ἐστῆριξτο 10
καὶ ἀνακεκρῶσθαι σφισι δι' αὐτό τινα ἠδονὴν ταῖς ἐλπίσιν ἐποίει,
τὸ τῆς πατριαρχείας ἀξίωμα ἦν· ὃ δώσειν αὐτίκα μάλα μοι ἐπηγ-
γέλλοντο, τῆς χρείας διωθουμένης σφοδρότερον καὶ τοῦ και-
ροῦ προκαλουμένου τὸν προστησόμενον ἀπαραίτητα. ἤκουόν γε

E μὴν ἕξ ἐμοῦ τὴν ἀντιώτατα πάντα. πρῶτον μὲν γὰρ καθηπτύμην 15
ὁμαλῶς πως αὐτῶν περὶ ὧν ἡμῖν ὑπισχοῦντο, πῶς οὐκ ὀκνοῦσι

V. 444 τοῖς αὐτοῖς ἔγχειροῦντες, ἃ πολλάκις εἰποῦσι καὶ ἀποτυχοῦσιν
ἀκριβῶς ἐγνωκέναι ξυμπέπτωκεν, ὡς πηλοῦ καὶ κόνεως οὐδὲν
ἐμοὶ διαφέρειν δοκεῖ τὰ τοιαῦτα, καὶ ταῦτα νῦν, ὅτε πίστεως
ἄρνησις ἀπαιτεῖται. ὡς γὰρ ἐν κακοῖς εὐτυχεῖν δυστύχημα μέ- 20
γιστον, οὕτως ἐν κακοῖς ἀδοξεῖν τῶν εὐτυχημάτων τὸ κράτι-
F στον. ἔπειτα ἔλεγον, ὡς βασιλεῦσιν οὐσι χρεῶν μὴ τὰ καθή-
κοντα νόμιμα ἔκοντι παραδιάγειν ὁμοῦ καὶ τῶν ἱερῶν τῆς τοῦ

sunt flectere me, et ad ea quae vellent adducere, liberali largitione cum
aliarum rerum, tum earum praesertim, quae, quia pulchrae sunt ac pretio-
sae, animis gloriae cupidis plurimum blandiri possunt. Quarum rerum aliae
iam dabantur, aliae postea datae fuissent. Putabant videlicet mea unius
opera statim adiunctum iri ipsis reliquos omnes, quicumque ii forent, et
ubicunque degerent, qui novam et insolentem blasphemiam Palamae doctrinam
impugnarent. Quas autem illi spes conceperant, eae non aurum sed paleae
erant. Nam quod rebus necessariis non carerem, et veritatem ultro pro-
fiterer, idcirco mihi facile persuadebam vana esse et frivola quae illi loque-
rentur. (V.) Sed eorum animum expectatione suspensum una res maxime
confirmabat, ac ipsorum spei quadam voluptate admista blandiebatur. Ea
erat patriarchalis dignitas, quam mihi statim collaturos se iidem promitte-
bant, cum et necessitas gravior incumberet, et ut aliquis sine ulla cuncta-
tione ei muneri praeficeretur, res ipsa flagitaret. Tamen ii ex me con-
traria plane omnia audiverunt. Ac primum quidem super iis rebus, quas
mihi promittebant, eos leniter obiurgabam, quod ipsos non pigeret eadem
rursus tentare, quae cum frustra saepe dixissent, evidentissimum foret,
eiusmodi res apud me nihilum luto ac pulvere differre; praesertim hoc tem-
pore, cum exigeretur Fidei abiuratio. Enimvero sicut inter improbos felici-
tatem esse maxima esset infelicitas, ita apud eosdem honoribus carere maxi-
mam esse felicitatem. Alebam praeterea non debere principes, quae sapien-
ter constituta essent, ea ultro transgredi, et sacrosanctis ecclesiae Dei

Θεοῦ ἐκκλησίας κυκλίδων ἐλαύνειν ἤθει τοιαύτῳ, ἥμιστά τινας A. C. 1350
 φειδῶς ἢ κολάσεως μειτενουούσης καὶ ὑφαιρούσης τὴν τοῦ κρά- Imp. Io. Can-
 τους ἀσέλγϊαν· ἀλλ' ἱατροῖς μᾶλλον γίνεσθαι πᾶν προθύμως tacz. 4
 καὶ ἅμα κολασταῖς τῶν ἀθέσμων σάλων καὶ ἐκτροπῶν, εἴ γε P. 549
 βουλομένοις εὐσεβεῖν εἴη. τὸ μὲν γὰρ ἄξιον Θρησίων μακρῶν καὶ
 ἐς τὸ μέλλον μνήμης ἐκ τῶν ὑψηλόνων πρὸς ἀπέχθειν τε καὶ
 ὑβριν ἀνατρεχούσης ὀλοσχερῶς (ἐῷ γὰρ ὡς ἐγνωσμένης ἤδη με-
 μνησθαι τῆς αἰδίου φλογὸς ἐκείνης, ἢ τοῖς οὕτω βιοῦσιν ἠπει-
 ληται)· τὸ δ' ἕμνούσας γλώσσας ἀπαιτεῖ τῶν τε νῦν ὄντων τῶν
 10 τε γενησομένων ἀνθρώπων εὐσεβῶν καὶ ἅμα ψυχῆς ἀκήρατον
 εὐφροσύνην, ἣν μὴ τελευτῶσιν αἰῶσιν ἀκούομεν ἀπονεμηθῆσθαι. B
 (ς.) Οὕτω τοίνυν ἡμῶν ἀπογνούς, ἐπεὶ τὸν ἤδη φηθέντα ἐξ Ἄθω-
 νος ὄρους ἤκοντα ἤδη τεθείεται, εὐθὺς καὶ μὴ πᾶν τοι σφόδρα
 προθυμουμένων τῶν ἐπισκόπων τῆς τέως σωζομένης ἐπαρχίας,
 15 εἰς πατριάρχην προβάλλεται, δι' οὐδὲν ἕτερον ἐπισπεύσας τὴν
 αὐτοῦ προβολήν, ἣ ὅτι πρὸς διαγωγὴν ἄριστα ὁ ἀνὴρ ἐπεθύκει
 καὶ ὄργανον ἦν πρὸς τιμωρίας ἀπανθρώπων καὶ θηριώδεις δη- C
 μοσίων ἀπάντων ἀπανθρώποτερον. πάσης γὰρ ὧν παιδείας ἀξύνε-
 τος μάλα τοι ἐχώρει πρὸς τὸ κολάζειν καὶ ὑβρίζειν ἀσέμνος
 20 καὶ πρὸς γε ἔτι χειρὶ καὶ βακτηρίᾳ πλήττειν, ἀσκέτῳ θυμῷ, καὶ
 λόγοις αἰσχροῖς καὶ σφόδρα ἀπάδουσι ᾧ περιέκειτο σχήματι,
 καὶ οὕτινος ἤδετο εἶναι τρόφιμος ὄρους, καὶ ἥστινος πνευματι-
 κῆς πολιτείας. οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ οὓς ἐκόλαζε καὶ οὓς ἐδίω-

cancellis isto more excludere, ut nec moderatio ulla, nec examinis inter-
 positi severitas potestatem insolentem coërceret. Quinimo oportere eos,
 si religiosi essent, medicos et castigatores promptissimos existerere errorum
 ac depravationum sacris legibus contrariarum. Nam illud quidem deplora-
 randum, memoriaque apud posteros odiosissima ac probrosissima dignum
 est (ut illeam flammam sempiternas, quas iis, qui sic vivunt destinatas,
 cogitare licet ut iam decretas); hoc vero laudem et commendationem exigit
 ab hominibus piis, qui nunc vivunt, quive unquam victuri sunt; et sin-
 ceram meretur animi voluptatem, qualem aevo immortali repositam esse
 credimus. (VI.) Sic ille successu desperato a nobis discessit. Deinde ho-
 minem supra memoratum, qui iam ex Atho monte advenerat, conspicatus,
 confestim nec admodum cupientibus episcopis eius provinciae, quae tunc
 salva restabat, patriarcham eligendum proponit. Eum vero non aliam ob
 causam promoveri festinavit, nisi quia ad exercendam persecutionem opti-
 me a natura comparatus vir ille poenarum atrocium et immanium instru-
 mentum erat quolibet carnifice inhumanius. Quippe omnis eruditionis ex-
 pers, propensissimus erat ad supplicia decernenda et ad iniurias abaque
 verecundia inferendam; item ad ferendum manu et baculo, iracundia ef-
 fraeni, sermonibus foedis et minime convenientibus sive habitui, quem
 induerat, sive monti et instituto religioso, cuius se alumnum gloriabatur.
 Quinimo homines pios, quos mulctabat et persequabatur, quorum misereri

- A. M. 6858 *κεν εὐσεβεῖς, δέον ἔλεεῖν λιμῶ καὶ δόλῃ θνήσκοντας καὶ πάσῃ*
 Ind. 8 **D** *ταλαιπωρίᾳ, ὃ δὲ καὶ ἀτάφους ἐβρίθῃναι ἐκέλευε. καὶ ἦν ἔγκλημα*
ἕτερον αὐθις τοῦτι πρὸς τιμωρίας ἔτι λοιπὸν τὰς ὁμοίας, οἷς τῇ
γῆ κρύπτειν ἔργον ἦν τοὺς τοιοῦτους, καμπτομένοις τῇ τῆς φύ-
σεως ὁμοιότητι. ἐς τοσοῦτον κατὰ τῆς εὐσεβείας ηὔξηθη τότε τὰ β
χείρω. ἠλαύνοντο γὰρ ἀφειδῶς, οἱ τοῖς ὄροις ἐμμένειν φιλονε-
Ε *κοῦντες τῆς πατρίου νομοθεσίας, οἰκιῶν, πόλεων, ἱερῶν, ἀγώ-*
γμοῖο δεσμοπηρλοῖς ἤγοντο εὐχερῶς· ἀπειλαὶ τοῖς ἄλλοις ἐκηρύτ-
τοντο μείζους τῶν ἔργων, ὅσοι δέει τοῦ μὴ τὰ ἀνήκεστα πάσχειν
ἦθους χρώμασι πολυειδέσι δῆθεν κοινωνικοῦ τὴν εὐσέβειαν ἔκρυ-
πτον. (Ζ.) Καὶ ἦν ταῦτα ἐφόδια τῆς τοῦ βασιλέως γνώμης,
κρύπτεσθαι βουλομένης, ἀρεστά. δυοῖν γὰρ ὄντοι, δι' ὧν οὖς
Ε *ἂν βούλοιντο προσάγεσθαι ἐγχειροῦσι τῶν ἡγεμόνων οἱ πλείους,*
ὃ μὲν ἐπιεικείας εἶχε σημεῖον, ἑαυτῷ ἔνεμε· λέγω δὲ τὸ κείθειν·
ὃ δ' ἀπηνείας, τῷ πατριάρχῃ καὶ τοῖς περὶ τὸν Παλαμᾶν ἐνεδι-
δου, καθάπερ ἀνέμοις ὀλκάδος ὀθόνην. λαυθάνειν γὰρ τοὺς πλεί-
στον πευρώμενος, οὗτ' αὐτὸς ὀλοσχερῶς ἔδρα ταυτὶ, οὔτε δη-
μοσιόις γραφαῖς παρεῖχε τοῦνδόσιμον. ὅτι δὲ δρῶσιν αὐτοῖς οὐκ
P. 550 *ἀνθίστατο, ἄντικρυς ἀνομοθέτητόν τινα νόμον ἐς τὸ δρᾶν ἀδεῶς*
ἐχαρίζετό σφισιν· ὥσπερ καὶ οἱ λαχάνων ἐν χρεῖᾳ γινόμενοι ῥύα-
V. 445 *κα ἄνωθέν ποθεν ἐπαντλοῦσι ὕδατος ἐξ ἀφανοῦς. ἔλεγε γὰρ, ὡς*
δτε τὰ ἴσα φθέρῃωνται ἢ τε τοῦ ἄρχοντος βούλησις καὶ ἡ τῶν
ἐκ τύχης δρωμένων χρεῖα, μετὰ τοῦ εὐ ζυγκειμένου πρὸς τὴν τοῦ

11. καὶ ἦν em. Boiv. pro ἐν ἦν.

eum oportebat fame et siti et omnibus aerumnis enectorum, insepultos proici iubebat. Quod si qui naturae similitudine commoti operam dedissent, ut illorum corpora humo tegerentur, novum illud crimen simili poena rursum iubeatur. Usque adeo tunc peior causa adversus religionem invaluerat. Nam qui manere intra terminos traditae a maioribus disciplinae obstinassent, ii sine misericordia tectis, urbibus, templis exigebantur, et facile a quolibet comprehensi in vincula rapiabantur. Aliis veritis ne extrema paterentur, atque idcirco civilitatis colore versatili sanam doctrinam occultantibus, minae intendebantur ipsis supplicii graviore. (VII.) Atque haec grata subsidia erant imperatori, animum suum dissimulanti. Nam cum duae res sint, quarum ope plerique principes conantur sibi mancipare quos volunt, earum alteram, quae benignitatis speciem praefert et in persuadendo posita est, sibi tribuebat; alteram, cui inest nota crudelitas, patriarchae et Palamitis, ut ventis vela, permittebat. Plerosque scilicet fallere cupiens, nec ipse prorsus illa facitabat, nec licentia publicis decretis concessa fieri permittebat. At idem, quia facientibus non obsistebat, tacita quasi lege lata, quidlibet impune perpetrandi veniam iis prorsus dabat: ut ii, qui oleribus indigent, aquae rivum aliunde ex occulto ac superiori de loco deducant. Sic enim statuebat, quoties voluntas principis et rerum quotidianarum ratio idem suaderent, adesset-

ἄρχοντας βούλησιν, τότε συμφέρεσθαι καὶ τὸν ἄρχοντα χρῆ τοῖς A. C. 1350
 οὐτως ἐφερομένοις· ὅταν δ' ἕτερον μὲν τὰ πρῶτα δρόμον βα- Imp. Io. Can-
 δῆξῃ, ἕτερον δ' ἢ τοῦ ἡγεμόνος βούλησιν, τότε χρῆ πᾶν μέσω B
 κάκεινον παρατρέχοντα τῇ τῆς αὐθεντικῆς βουλήσεως χρεῖα μῦλ-
 5 λον ἢ τῷ τῶν κειμένων κανόνων ἔθει συμφέρεσθαι. τὸ μὲν γὰρ
 ἡγεμονίας, τὸ δὲ δουλείας εἶναι σημεῖον· ἄποπον οὖν δουλεύειν
 ἐκόντα, ὧ τὰ τῆς ἡγεμονίας ἀνείται σκῆπτρα. διὰ δὲ ταῦτα,
 μικρὰ τῶν ἄλλων φροντίσας, ἐπέβαινε ὅσα αὐτῷ τε καὶ Παλαμῶ
 πρὸς βουλήσεως ἦν. μία γὰρ ἦν αὐτῷ καὶ τοῖς ἀμφὶ τὸν Παλα- C
 10 μῶν ἢ βούλησιν. (H.) Δειδιῶς δ' ὅμως καὶ τὰς τῶν πλείστων
 λαιδορίας, αἱ κὰν ταῖς ἀγοραῖς ἀνέδην ἐκαλινδοῦντο, τὸ τυραν-
 νικὸν καὶ βλαῖον ἐγκαλοῦσαι τῆς πίστεως, βέλτιον ἐνόμισεν εἶναι
 οἱ, καὶ σύνοδον συγκροτῆσαι διὰ τῶν ἐπὶ Θράκης ἐπισκόπων
 προϊόντος τοῦ χρόνου, καὶ δεῖξαι ἐς προὔπτον τὰ καινοφανῆ τοῦ
 15 Παλαμῶ μὴ αἰσχροῦς ἔχειν δόγματα· ὡς ἂν εἰς πολλοὺς χρομένης
 καὶ διασκιδναμένης τῆς τῶν τοιούτων ἐγκλημάτων λαιδορίας, ἥ δ
 ἀπιστῆται παντάπασιν ἢ καινοτομία τῆς πίστεως, ἢ τό γε δευτέ-
 ρον ἦττον λυπῆ, μὴ πρὸς ἓνα αὐτὸν αἰετινομένων τῶν ὄλων
 γλωσσῶν, ἀλλ' ἐς πλείστους ἤδη μεριζομένων. ἀλλὰ τοῦτο γε
 20 ἦν τὸν Παλαμῶν, ἥμιστα παρῳησιάζεσθαι τοὺς τῆς αὐτοῦ κα-
 κίας ἐλέγχους βουλόμενον, ἀλλ' ἐπιβουλαῖς αἰετι καὶ διαβολαῖς
 ἀφθόγγους τὰ τῶν διωγμῶν ἐκείνων εἶδη δι' ἄλλων, καὶ μάλιστα
 τῶν ἐν ἔξουσίαις, κρύφα ἐπιτελεῖν. διὸ καὶ προφασισούμενος ἄλλα E

que opportunitas accomoda principis voluntati, toties principem debere
 eiusmodi rerum cursum concursu suo adiuvare: cum autem alio res verge-
 rent, alio principis voluntas, tunc oportere eandem, caeteris rebus neglectis,
 propriae voluntatis rationem potius quam constitutarum regularum usum se-
 qui. Quippe illud imperii esse, hoc vere servitutis. Absurdum porro esse,
 penes quem sceptrum imperatorum foret, eum ultro servire. His de causis,
 parum de aliis sollicitus, quaecunque ipse et Palamas fieri cuperent, ea
 exequabatur. Una quippe erat eius et Palamae voluntas. (VIII.) Attamen
 veritus vulgi convitia, quae et circum fora liberrime iactabantur, et Fidei
 tyrannicam violentamque oppressionem criminabantur, satius sibi fore cre-
 didit, procedente tempore concilium cogi, episcopis qui in Thracia essent
 convocatis; atque illic palam declarari, novam illam doctrinam, quam Pa-
 lamas invexisset, non esse pravam ac foedam; ut obiectorum criminum ca-
 lumniosa refutatione latius diffusa ac divulgata, vel prorsus haud crederetur
 innovatam fuisse Fidei doctrinam, vel saltem minus isti dolendum esset,
 cum omnium linguae non unum eum perpetuo petiturae, sed deinceps se
 adversus plurimos exserturae essent. Verum id quidem Palamam angebat,
 utpote qui malitiam suam redargui minime vellet, sed insidiis et
 sardis obtrectationibus cum per alios, tum per principes, varia supplicio-
 rum genera clanculum decernere cuperet. Quamobrem alia ex aliis prae-

- A. M. 6858 *ἐπ' ἄλλοις ᾤχετο φεύγων, νῦν μὲν εἰς Ἀἴμνον, νῦν δ' ἐκείθεν*
 Ind. 3 *εἰς Θεσσαλονίκην· περὶ ᾧ πλατύτερον εἰρήσεται προοίουσιν. τέως*
δ' ἐκεῖνο ἐπαναλήψομαι. (Θ.) Πρὶν γὰρ ὅλους μετὰ τὴν χειρο-
τονίαν τρεῖς παριέναι μῆνας, τῶν ἐπισκόπων συνέβη ῥαγῆραι
F *τοὺς πλείστους τῆς πατριαρχικῆς κοινωνίας, ὅσοι διοιμνύμενοι 5*
εἰσηγγελον εἶναι σαφῆ Μασσαλιανὸν αὐτὸν καὶ τῶν ἐν Ἀθῶνι
ᾄρει πρὸ ἐτῶν οὐ μάλᾳ συχνῶν φανερώς ἀλόγτων ἕνα· περὶ ᾧ
ἀνωτέρω που τῆς ἱστορίας καὶ ἡμεῖς εἰρηκότες ἐσμέν. ἐπεὶ δὲ καὶ
αὐτὸς ἀνδιωτὰς εἰσηγγεν, ἐξ ἀντιπάλου ῥέων, διωμοσίαν καὶ
ἀντεγκλήματα κατὰ τοῦτων ἐκάστου, τὸν μὲν τυμβωρυχίας διώ-
κων, τὸν δὲ πορνείας, τὸν δὲ Βογομιλλῶν αἵρέσεως, τὸν δὲ τοῦ
P. 551 *τὴν ἱερωσύνην ὄνιον δίδοναι καὶ ἀπεμπολεῖν εἰς ἄνδρας μάλᾳ τοι*
σφόδρα αἰσχίστους, καὶ ἄλλους ἄλλων, καὶ γέγονε σχίσμα μέχρι
καὶ ἐς πολὺν τινα χρόνον, μέσος ὁ βασιλεὺς καταστάς ἔπεισεν
ἀλλήλοισι ἀφεῖναι τὰ γκλήματα, λάθρα καθυφέντας ὡς κατ' ἀλλή-
λων γραφὰς καὶ λοιδορίας ἐξήνεγκαν φανερώς, ἵνα μὴ προσθήκη
καὶ τοῦτο γένηται τοῖς κατ' αὐτῶν ἐπενηγεμένοις περὶ πίστεως
B *παρ' ἡμῶν ἐγκλήμασιν. οὕτω τοίνυν ἐν κακοῖς κακῶς καὶ αἰ-*
σχρῶς ἀλλήλοισι σπεισόμενοι ξυνήεσαν ἀλλήλοισι λοιπὸν, ἡμέραν
ἐξ ἡμέρας ἐπιβουλὰς καθ' ἡμῶν ἄλλας ἐπ' ἄλλας συβρέπτοντές 20
τε καὶ ξυντιθέμενοι.
- A. M. 6859 *β'. Ἄρτι δὲ τῶν φθινοπωρίων τοῦ ἡλίου τροπῶν ἐν προ-*
 Ind. 4 *θύροις ἀυλιζομένων τοῦ ἔτους, τριήρεσι καὶ μονήρεσιν ἄρας ἐκ*
 V. 446 *ΚΒυζαντίου ὁ βασιλεὺς Καντακουζηνὸς ὁμοῦ τῷ ἐπὶ Θυγατρὶ*

texendo aufugiebat, modo in insulam Lemnum, modo illinc Thessalonicam. Sed de his rebus fusius infra dicturi sumus. Nunc autem illud resumam. (IX.) Nondum tres toti post patriarchae electionem menses effluerant, cum plerique episcoporum ab eius communionem avulsi secesserunt, quotquot scilicet iurato denunciaverant Massalianum eum re ipsa esse, ac unum extitisse ex illis, qui ante annos non ita multos in monte Atho manifeste deprehensi fuissent; de quibus in hac historia disserimus. At ille repugnabat, et iuramenta iuramentis opponebat, atque illis singulis crimina vicissim obieciabat, hunc de effossis sepulchris, illum stupri, alium de Bogomiliana haeresi, alium quod sacerdotium vendidisset et hominibus turpissimis nundinasset, alium denique alio crimine accusans. Cum autem schisma ob eam causam excitatum longo tempore durasset, imperator medium se interposuit, eisque persuasit, ut sibi invicem crimina obiecta condonarent, desertis clanculum litibus et accusationibus, quas aperte suscepissent, ne ad crimina, quae illis de Fide a nobis obiciebantur, isthaec quoque accederent. Sic itaque concordia, ut inter malos, male et turpiter deinceps inita, reconciliati sunt, novaeque ex eo quotidie insidias adversus nos struere et componere coeperunt.

2. Jam converso ad autumnale aequinoctium cursu, in ipso anni ingressu sol versabatur, cum imperator Cantacuzenus, tremibus ac mense-

γαμβρῷ Παλαιολόγῳ τῷ βασιλεῖ ἄπῃ ἐς Θεσσαλονίκην, ἄρχειν A. C. 1350
 ἐκεῖ καταστήσων αὐτόν. καὶ τηρικαῦτα κατέπλευσαν ἐς Βυζάν- Imp. Io. Can-
 τιον Βενετικάι τριήρεις τρεῖς καὶ τριάκοντα κατὰ τοῦ Γαλιτικοῦ tacz. 4
 φρουρίου τῶν Γεννοϊτῶν, μήχης τε ἀρξάντων αὐτῶν ἐκ πολλοῦ D
 5 καὶ ἀπειλούντων σφίσι ἀπώλειαν. τοῖς γάρ τοι Γεννοϊταῖς του-
 τοισὶν, ἐπαρθεῖσι τῷ κατὰ Βυζαντίων ἐκείνῳ σαθρῷ προσηρή-
 ματι τῆς ἀδόξου ναυμαχίας ἐκείνης, οὐκέτι καθεκτοῖς εἶναι τὴν
 γνώμην ἐνῆν· ἀλλ' ὄνειροπολεῖν ἐπῆει τὴν τῆς ὄλης θαλάσσης
 ἡγεμονίαν. καὶ διασφετεριζόμενοι πρῶτον τὸν Εὐξείνου πόντον,
 10 διὰ τὰ ἐκεῖθεν κέρδη, οὐ μόνον Βυζαντίοις ἐπέταττον ἡγεμονί-
 κῶς ἤδη καὶ πολλῷ τῷ θράσει ῥέοντες, ἀπέχεσθαι τῆς Μαιώτι-
 δος καὶ Ταναΐδος, ἔτι τε Χερσῶνος καὶ ὄσα τῶν Σκυθῶν ὑπὲρ
 τὸν Ἰστρον παραλάας ἐστὶ χωρία περιπλέοντας ἐμπορεύεσθαι,
 πλὴν ἢ ὅπῃ ἂν ἐξ αὐτῶν τὸ ἐνδόσιμον εἶη· ἀλλὰ καὶ Βενετικὸς
 15 αὐτοὺς τῆς ἐκεῖθεν ἀπῆλαυον ἐμπορίας, μελέτην ἔχοντες ὅσον
 οὐδέπω καὶ τριήρεσι συχναῖς τὸν ἀρχῆα τοῦ Πόντου συγκλειθέν- P. 552
 τες κατὰ τὸ τοῦ Σαράπιδος ἱερὸν καταστήσαι δεκαδεντήριον
 τυραννικὸν καὶ βίαιον, εἴ τινες εἶεν βουλόμενοι τὸν Εὐξείνου
 πόντον εἰσπλεῖν τε καὶ ἐκπλεῖν. (B.) Τοῦτο καὶ πάντας μὲν ἡρέ-
 20 θισε πρὸς ταραχὴν λογισμῶν, οἷς θαλάττιος ἕπας ἐστὶν ὁ βίος·
 πάντων δὲ μάλιστα Βενετικὸς, χρέμασί τε καὶ ναυσὶ μακροῖς
 τισι μέτροις πλεονεκτοῦντας. ἐπίσαντες οὖν καὶ βασιλεῖα σύμ-
 μαχον ἔξεν καὶ κοινῶν ἐς τοῦργον, ἕτε διὰ τὴν ἤτταν ἐκείνην B

12. τῶν] τῆς conl. Boiv.

17. κατὰ τὸ em. Boiv. pro καὶ τὸ, idem-
 que vult συγκλείσαντες.

ribus conscensis, solvit Byzantio, Palaeologum imperatorem eundemque
 generum secum Thessalonicam duicens, atque eius urbis principem eum
 constituturus. Eo tempore Byzantium advenerunt triremes Venetae tres
 et triginta, ut Genuitarum, qui primi bellum indixerant et Venetis exi-
 tium minabantur, Galaticum castellum oppugnarent. Quippe isti Genuitae,
 elati frivolo illo successu navalis pugnae, quam cum Byzantiis parum me-
 morabilem gesserant, iam animo suo minime moderabantur, sed totius
 maris imperium somniabant. Ac primo Pontum Euxium, ut quaeestuatum,
 sibi vindicantes, non solum Byzantiis imperioso fastu maximaque audacia
 interdicebant, ne circum Maotidem et Tanain Chersonemve navigantes,
 aut reliquam Scytharum maritimam oram, quae esset ultra Istrum, cir-
 cumvecti negotiarentur, nisi ubi licentiam a se accepissent; sed et Vene-
 tes ipsos eorumdem locorum commercio aroebant; et iam fere meditabantur,
 plurimis triremibus Ponti fauces obsidere, atque in Sarapidis fano tyran-
 nicum violentamque portorium imponere iis, qui intra vel extra Euxium
 commeaturi essent. (II.) Ea res irritavit ac perturbavit animos cum aliorum
 omnium, quorum vita omnis maritima esset, tum maxime Venetorum, qui pecu-
 niis et navibus longe superiores erant. Igitur hi, cum et imperatorem habi-
 turos se socium adiutoremque incepti sui sperarent, utpote ob acceptam

- A. M. 6859 καὶ τὴν ἐκ τῆς ἤτης ἀισχύνην ἠρεθισμένον καὶ αὐτὸν πρὸς θρ-
Ind. 4 γὴν κατ' αὐτῶν, ἦγον (ὡς ἔφημεν) ὄπλα καὶ τριήρεις ἄγοντες
κατὰ σφῶν. ἐπεὶ δ' οὐδ' ὁ βασιλεὺς παρήν, οὔτε τῷ καιρῷ
συμμάχῳ χρῆσθαι ἐτήν (εἶναι γὰρ περὶ τὰς τοῦ Ἄρκτουρου συν-
έβαινε τοῦτον ἐπιτολάς, ὅθ' ἕτοιό τε κατωδρήγνυνται μάλιστα⁵
πλείστοι καὶ ψυχὸς ἀταμλευτον ἤδη προτρέχον λυπεῖ τοὺς ἐν τοῖς
ὑπαίθροις διανυκτερεύοντας ἐν θαλάττῃ καὶ ὄπλοις), ἡμέραις βρα-
C. 447 Βενετικῶν αἱ τριήρεις συνέκλεισαν ἐν Ἀύλιδι καὶ Ὠρεῶ τοῖς κόλ-
ποις τοῖς ἐγγὺς Εὐβοίας, αἱ μὲν δέκα ἐάλωσαν αὐτάνδροι· αἱ δὲ
D τέτταρες λαθοῦσαι τὸν κίνδυνον ἔφυγον. αὗται τοίνυν αἱ τέττα-
15 ρες, ἀδείας λαβόμεναι διὰ τὴν τῶν Βενετικῶν ἐκστρατείαν, πολ-
λὴν ἐνεποιοῦν ταῖς Βενετικαῖς νῆσοις τὴν βλάβην. διὸ δὴ σπουδῆ
πολλῇ καὶ προθυμίᾳ ἀπέπλευσαν πρὸς ἐκδίκασίν τε καὶ ἄμυναν.
- A. C. 1351 καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον. (Γ.) Ἄρτι δὲ τοῦ ἡλίου
Imp. Io. Can- μετὰ τροπᾶς ὄντος χειμερινᾶς καὶ τῶν ἀνταρκτικῶν ἀπὸ πηλαγμῆ-
tacz. 5 20
Ενου γειτονημάτων, ἐπαρήκεν ὁ βασιλεὺς ἐκ Θεσσαλονίκης, ἐν-
θους ὄλος ὑφ' ἠδονῆς. ἀπηλλάχθαι γὰρ ἤδη νερόμισται οἱ φά-
βων ἀποδρήτων, καὶ ἀπηρτήσθαι καθάπαξ ἤδη πάσης ὑποψίας,

14. τοῖς em. Boiv. pro τῶν.

cladem et ignominiam cladī coniunctam iisdem iratum, armis (ut dixi) et triremibus instructi, oppugnatum illos venerunt. Quoniam autem nec imperator aderat, nec tempus opportunum erat, sic ut ipsis adiumento esse posset (nam haec sub Arcturi ortum gesta sunt, cum et plurimi imbres nubibus effunduntur, et frigus immodicum iam ingruens affligit eos, qui in armis sub dio, idque in mari, pernoctant), visum est ipsis pauculos dies permanere, ac postquam levibus pugnis vires ultro citroque tentatae fuissent, domum retro navigare: eoque maxime, quod audierant novas triemes ab Genua proficisci iam in Euboeam et in Cretam atque in caeteras insulas, quae Venetis tunc parebant. Etenim ex navibus quatuordecim Genuiticis, quas Venetae triemes, cum huc venirent, duobus sinibus Aulide et Oreo iuxta Euboeam concluderant, decem cum ipsis hominibus captae fuerant; reliquae quatuor furtim elapsae periculum effugerant. Atque haec quatuor, per absentiam Venetarum alio bello occupatarum, insulas Venetorum impune infestabant. Itaque hi magna diligentia et alacritate ad ulciscendum propulsandumque hostem redierunt. Et haec quidem ita se habuere. (III.) Cum autem sol, ab hiberno tropico conversus, antarctici poli viciniam deseruisset, Thessalonica rediit imperator, gaudio quasi lymphatus. Putabat videlicet iam se arcanis terroribus liberatum solu-

ἐκ ποδῶν γενομένου τοῦ τὴν διαδοχὴν τῆς βασιλείας τοῖς υἱοῖσιν Ἀ. C. 1851
 ἀδελῶς αὐτὸν παραπέμπειν κωλύοντος. καὶ τοῖς πράγμασιν εἶναι Imp. Io. Can-
 νομίσας εἰρήνην τε καὶ ἀσφάλειαν, τοῦ.λοικοῦ πρὸς ἣν ἐπὶ νοῦν tacuz. 5
 εἶχε τῶν ἐπισκόπων συστήσασθαι σύνοδον, ὑπὲρ τῶν τοῦ Πα-
 δλαμαῦ δογμάτων, ὅλος ἡσχόλητο. ἦκε γὰρ ἤδη καὶ ὁ Παλαμᾶς ἐκ Ῥ
 Θεσσαλονίκης ἐς Βυζάντιον, παντοίαις ἀνεπιτερωμένος ἰλλοῖσι,
 ῥᾶστα καὶ ξὺν οὐδενὶ πόνῳ τὰ κατὰ βούλησιν αὐτῷ ἐπαγγελιαμέ-
 νου ἐπιτελεῖν, καὶ εἰ μυρία τῶν δημοσίων εἴη πραγμάτων ἀνθέλ-
 κοντα κύματα. (Α.) Ἦδη δὲ τῆς ἡμέρας ἐνεστηκυίας, ἐν ἣ ἔδει
 10 τῶν τῆ μεγάλῃ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ ὑπηρετουμένων ἕνα, ἐπὶ ἄμ-
 βωνος ἀναβάντα, τῶν μὲν εὐσεβῶν βασιλέων καὶ πατριαρχῶν P. 553
 ἀνακηρύττειν τὰς μνήμας, τῶν δ' ἀσεβῶν ἀγαθέματι παραπέμ-
 πειν καὶ ἀραις αἰωνίοις, γέγονέ τι τεράστιον ἀπροσδόκητον. σε-
 στήγεται γὰρ κατὰ λήθην παρασυρὲν οὕτωσι πως τοῦ τε νέου βα-
 15 σιλέως Ἀνδρονίκου τοῦνομα καὶ ἕμα τὸ τοῦ πατριάρχου Ἰσιδώ-
 ρου. ὃ καὶ σαφῶς οἰωνὸς ἔδοξεν εἶναι τοῖς ξυνητῶς στοχαζομένοις
 τῶν γενομένων καὶ φερομένων ἄλλοτ' ἄλλως πραγμάτων. μηδὲ
 γὰρ εἶναι Θεῷ (φασί) δεδογμένον, ὡς ἔοικεν, ἐπ' ἐκκλησίας ὁμοει- B
 σθαι μῆτε τὸν βασιλέα, πρῶτον τὴν τοῦ Παλαμᾶ πολυθεον
 20 πλάνην μετεωρίσαντα πρὸς ὑπερθέσεις καὶ ἀνεξέταστον λελοι-
 πότα καὶ ἀδιόρθωτον, μῆτε τὸν Ἰσιδώρον, πρῶτον εἰσενεγκόντα
 τοῖς πατριαρχικοῖς θῶκοις αὐτὴν καὶ δημοσίᾳ ἀνακηρύξαντα
 λόγοις ἅμα καὶ πράγμασιν· ὡς γε καὶ ἡμῖν ἀνωτέρω που τῆς

tumque omni suspicione, postquam a conspectu removisset eum virum, qui ne imperii successionem liberis suis tuto transmitteret obstabat. Itaque pacata ac securo omnia arbitratus, in eo deinceps totus fuit, ut quod animo meditabatur, coacto episcoporum concilio, doctrinam Palamae tueretur. Quippe et ipse Palamas Thessalonica Byzantium iam venerat, summa spe inflatus. Nam quae is vellet, ea se Cantacuzenus facillime et nullo labore, quantumvis infantis publicorum negotiorum fluctibus distractum, executurum esse promiserat. (IV.) Ac iam dies aderat, in qua oportebat unum ex magnae ecclesiae ministris, consensu ambone, priorum imperatorum et patriarcharum memoriam publico praeconio commendare, impios autem execrari ac diris devovere, cum improvisum quiddam et prodigii simile accidit. Nam silentio et oblivione nescio quomodo praeteritum est imperatoris Andronici iunioris nomen; item Isidori patriarchae; quod manifestum omen esse visum est illis, qui fortuita et alias aliter contingentia acute interpretantur. Etenim apparet, inquiebant, non placuisse Deo celebrari in ecclesia nec eum imperatorem, qui Palamae, Deos multos statuentis, errorem primis dilationibus sustentasset, ac neque examinandum neque corrigendum curavisset; nec illum Isidorum, qui primus eum ipsum errorem, in patriarchalem sedem illatum, dictis pariter et factis publice promulgasset: quemadmodum suo loco a nobis in hac historia

- A. M. 6859 ἱστορίας ἐν τοῖς καθήκουσι διελληπται τόποις. ἐπεὶ δ' ἐς τὴν
 Ind. 4 ὀστεραλαν ἀκουσθὲν Ἄννη τῇ βασιλίδι καὶ συζύγῳ ἐκείνου, πρὸς
 λήπην ἀφόρητόν τε ἔδοξε καὶ οὐ μάλᾳ ἀνύποπτον, δίκαιον εἶναι
 τῷ βασιλεῖ νεόμισται Καντακουζηνῷ, τὴν ἐφεξῆς κυριακὴν ἡμέ-
 ραν ἀθροισθῆναι τε τὸν λαὸν αἰθῆς καὶ μόνην τὴν τοῦ ὀνόμα-5
 τος ἐκείνου γενέσθαι ἀνάβρῃσιν. καὶ ταῦτα μὲν τῆδὲ πη ἔσχε·
 καὶ ὁ χειμῶν ἐν τούτοις ἐτελεύτα. (E.) Ἄρτι δὲ τοῦ ἡλίου τὸς
 Δῆρινος ἀμβρόσιος κύκλους, καὶ τῆ γῆ ἐκ τῆς νέας χλόης εὐανθῆ
 καὶ ποικίλον τοῖς χρώμασι ἰστουργοῦντος χιτῶνα, καὶ δένδρα
 πάντα πρὸς ἀναβίωσίν τε καὶ παντοίων γένεσιν καρπῶν ἀφθόγ-10
 γοις σίληπξι προσκαλουμένου, κατέπλευσαν ἐς τοὺς τοῦ Βυζαν-
 τίων λιμένας Βενετικαὶ τριήρεις τέσσαρες καὶ δέκα. αἱ δὲ τὸν τοῦ
 Εὐξείνου πόντου διαζώσαντες ἀχένα τὰς ἐκ Μιωϊτιδός τε καὶ
 Χερσῶνος καὶ τῶν ἐκείθεν κατιούσας χωρῶν ἐξ ἐμπορίας Γαλα-
 Βτικὰς τριήρεις τῶν Γεννουϊτῶν ξυνελάμβανον. ἄσπονδον γὰρ ἐπ' 15
 ἀλλήλους τῆς τὴν μάχην θεμένους οὐκ ἦν ἡρεμεῖν, οὐ νύκτωρ,
 οὐ μεθ' ἡμέραν, οὐδ' ἐπὶ βραχὺ τῆς ὥρας· ἀλλὰ πάντας τό-
 V. 448 πους καὶ λιμένας διερευνᾶν, καὶ πᾶσι τρόποις ἐπιχειρεῖν, ὅθεν
 ἂν εἴη τὴν ἀλλήλων δρῶντας φθορὰν ὑπερτέρους τοῦ λοιποῦ κα-
 θίστασθαι. εἰληφόσι δὲ καὶ συμμαχίας ἐκ Κατελάνων καὶ Βυ-20
 ζαντίων, ἐγκοτούντων σφίσι καὶ αὐτῶν διὰ τὰ φθύσαντα πταί-
 Βσματα, εὐπετέτερον τῆς μάχης ἤπτοντο καὶ τοῦ πολέμου, κατὰ
 πάντων ἅμα χωρῶν καὶ λιμένων καὶ πόλεων, καὶ ὅποιεπερ
 ἂν εἴεν Γεννουϊτῶν γένος, ἀσχετῶς ὀρμώμενοι.

supra expositum est. Cum autem postridie imperatrix Anna, principis de-
 sancti uxor, dolore intolerabilem audita ea re concepisset, et suspitioni
 locus esse videretur, censuit Cantacuzenus imperator, die Dominica pro-
 xime sequutura congregandum rursus populum, et unius Andronici nomen
 proclamandum. Atque haec ita ferme se habuerunt. Et in his hiems desit.
 (V.) Vere ineunte, cum sol aequinoctium praetervertens novo gramine,
 velut florida et versicolori veste, terram obtexeret, omnesque arbores sus-
 citaret, et ad omnigenos fructus producendos mutis vocibus provocaret,
 in Byzantinos portus Venetae triremes quatuordecim delatae sunt. Atque
 hae, Ponti Euxini faucibus circumclusis, Galaticas Genuitarum triremes,
 ab mercatu redeuntibus ex Maeotide et Chersonae, aliisque illius tractus lo-
 cis, comprehendebant. Nimirum internecino bello sibi invicem indicto,
 nec noctu nec interdiu, ne horae quidem momento, quiescere poterant:
 sed omnem locum, omnes portus perscrutabantur, tentabantque omnia, ut
 conflato sibi invicem exitio superiores in posterum evaderent. Cum autem
 et Catelanos socios sibi Veneti adiunxissent, et Byzantios, ipsos quoque
 Genuitis ob superiores clades insensos, facilius ex eo illis fuit pugnam et
 bellum inire, in omnem et locum et portum et civitatem, et quacumque
 Genuitica natio resideret, effluisse irrudentibus.

γ. Ἐπεὶ δ' ἡ παρασκευὴ τῶν ὀπλῶν μέγαν τε ἔσσειται τὸν Ἀ. C. 1351
 πόλεμον ἐπαγγέλλεται, καὶ ἐς πλείονα διαρκέσοντα χρόνον, τοὺς ^{Imp. Io. Can-}
 δ' ἐπαίνους, ἢ τοῦναντίον, οὐκ ἀρχόμενα καρποῦται τὰ πρῶ- ^{taeuz. 5}
 γματα· τελευτῶσι δ' ἐς τὰ μάλιστα τὸ κράτος ἔπεται τῆς κρι- ^{P. 554}
 σεως, φέρε μικρὸν ἐπισχόντες ἐνταῦθα τοῦ λόγου τὸν θρόνον
 ἐφ' ἕτερα τρέφωμεν, οἷς τὰ μάλιστα παρηκαλοῦσθῆκότες ἐς τέλος,
 ζύν γε ταῖς προσηκούσαις ἐπιστασίαις, ἀκριβῆ τὴν πείραν εἰλή-
 φαιμεν, ὥστ' ἔχην ὀψιγόνους ἀσφαλῆ καὶ βέβαια τὰ τῆς δηγή- B
 σεως παραπέμπειν. εἶπερ γὰρ τι τῶν ἀπάντων ἕτερον, καὶ τοῦτο
 10 δ' ἐς τὰ μάλιστα πάντων εἰδέναι τετύχηκέ μοι, τῆς χρονικῆς αἰεὶ
 διδασκούσης με τῶν ἐν βίῳ περιόδου πραγμάτων, πεπεισμένον
 ἕμα καὶ δεδογμένον εἶναι τοῖς ἅπασιν, ἀληθείας ἔχισθαι δεῖν
 πρό γε πάντων τὴν ἱστορίαν, ἡγεμονικόν τι κράτος εἰληφῦται
 ἀρχῆθεν, ἄπονον διδασκαλίαν ἀνοίγειν τοῖς αἰεὶ ἐπιούσιν ἀνδρά- C
 15 σιν, ὥσπερ ἐξ ἀρχετύπων τῶν φθασάντων, τὰ τ' ὄφελμα καρ-
 ποῦσθαι περιφανῶς καὶ ὅσα φανλιζόμενας ἐκκληρώσατο κῆρας
 καὶ τύχας ἀπάντων ἄλοσχερῶς ἀπέχεσθαι, οἷς ἂν πρὸς βουλή-
 σεως ἢ βίων αἰρεῖσθαι τοὺς κρείττους· εἶναι δὲ τοὺς τῆς ἐκκλη-
 σίας χειμῶνας καὶ κλύδωνας, οὓς ἢ τῶν ἀρχόντων ἀπλότης καὶ
 20 ἢ τοῦ ἄρχειν ἀπειρία τοῖς ἀθλοῖς προὔξενθησε Ῥωμαίους, ζυ-
 απαχθέντων ταῖς τοῦ Παλαμῦ καινοφωνίαις καὶ ἀσεβείαις δόγμασι·
 καθάπερ τὰ κοῦφα τῶν σκευῶν, ἐπειδὴν ποταμίους ζυναπαχθέν- D
 τα ῥοθλοῖς πρὸς ἀθήλους καὶ ἀτεκμάρτους ἐσχατιὰς καταφέρη-
 ται, ῥαχίαις καὶ πέτραις ἄλλοτ' ἄλλαις ῥηγγύμενα. περὶ ὧν πολ-

8. Nunc quoniam ipse armorum apparatus bellum hoc magnum ac diuturnum fore pollicetur, laudem vero aut reprehensionem non inceptae res merentur; sed censurae auctoritas tum demum firma est, cum res ad exitum perductae sunt; ago, orationis cursum, hoc loco paulisper abruptum, ad alias res convertamus; quas quia nos ipsi in primis ea, qua par erat, diligentia usque assequuti sumus et accurata cognitione percipimus, idcirco earum veram ac certam narrationem facile ad posteros transmittemus. Etenim si aliud quidquam, illud omnium maxime acio, atque ipso quotidianarum rerum usu edoctus sum, ita omnes sibi persuadere ac statuere, veritatis potissimam rationem esse debere in Historia; quae iam inde antiquitas robor et auctoritatem nacta futuris subinde hominibus facilem disciplinam proponit, ut ab iis, qui antecesserunt, veluti quibusdam archetypis, utilia mutantur; quae autem sinistra et infausta, iis se omnino abstineant, si velint bene ac beate vivere. Sunt autem eae res (de quibus dictarum me profiteor) ecclesiasticae tempestates ac procellae, quas miseris Romanis intulere principes incauti et imperandi rudes, novis Palaemae opinionibus et impia doctrina abrepti; perinde ac vasa levicula, quae flumineis vorticibus correpta, et ad quaslibet oras temere et fortuito devoluta, vadis et rupibus modo his modo illis allisa franguntur. Qua qui-

- A. M. 6859 **λοί μοι πολλάκις προσεληλυθότες τῶν ἀρετῆ καὶ συνέσει καὶ**
 Ind. 4 **καθαρότητι βίου καὶ πίστει ὀρθοδόξου διαλαμπόντων δεύτερα**
τίθεσθαι τᾶλλα με ξυνώθησαν ἅπαντα κινδυνευούσης τῆς εὐ-
 E **σεβείας· ἐχενυθεῖν γὰρ ἴσως ἐνίοτε πρὸς τᾶλλα, διὰ φιλίαν**
χαριζομένους ἐνίοις τοὺς γράφοντας ἄφθογον γλώττης πάροδοι, 5
ἀνεπίφθορον εἶναι δοθήσεσθαι ἂν ἴσως πρὸς ἐνίων, ὅσοι φιλίαις
τοιαύταις ἡτῶνται καὶ ἄλλως ἀστόργως ἔχειν πεφύκασι πρὸς
λοιδορίαν· οὗ δὲ θεὸς τὸ κινδυνεύομενον, τᾶλλα παρατρέχον-
 P. 555 **τάς πρὸς αὐτὸν μόνον βλέπειν, πάτριον εἶναι δόγμα τε καὶ πα-**
ράγγελμα. (B.) Τοῦ γάρ τοι βασιλέως τεττάρων ἡδὴ ἐτῶν ἐπαυ-
 V. 449 **γείας μετεωρίζοντος, οἷς ἐνετύγχανε ὁμιλῶν, ὡς βούλοιο κα-**
θολικὴν σύνοδοι συγκαροτῆσαι, ἐν ἧ, κατὰ τὸ κρατῆσαν πάτριον
ἔθος, παρεῖναι δοκεῖ καὶ τοὺς ἐκάστοθεν τῆς οἰκουμένης πα-
 V. 449 **τριάρχας καὶ ἐπισκόπους, μετέωρον ἦν τὸ πλῆθος ἐλπίσι χρη-**
σταῖς αἰωρούμενον. ἄρτι δ' ἐπιδημήσας ἐκ Θεσσαλονίκης ὁ Πα-
 15 **λαῦς, ὡς εἴρηται, ἕτερα ἀνδ' ἐτέρων ξυνετίθει τε καὶ ξυνεβ-**
ράπτε σκέμματα. ὡς γὰρ ἔριον, καὶ εἴ τι τῶν κουφοτέρων, ἀστα-
 B **τεῖ καὶ ῥαδίως ἀνέμω παντὶ συμφέρεται, οὕτω καὶ οὗτος καθά-**
 παξ **ἄλόντα τῆ δυσσεβείᾳ ἡγέ τε καὶ ἔφερε μάλα ῥαδίως τὸν βα-**
 20 **σιλέα πρὸς τὸ βουλόμενον. εἰδὼς οὖν, ὡς καθάπερ νυκτερίσι καὶ**
γλαυξὶ βλαβερὰν τὴν τοῦ ἡλίου λαμπάδα συμβαίνει γίγνεσθαι,
καὶ τῆς τῶν ὀφθαλμῶν ἀσθενείας αὐτῶν ἀταλαίπωρον ἔλεγον,
οὕτω καὶ τὴν τῶν δογματῶν αὐτοῦ σαθρότητα μᾶλλον ἂν βλά-

13. δέοι conii. Boiv.

dem de re viri multi, virtute, sapientia, vitae integritate et orthodoxae fidei sinceritate illustres, saepius me convenerunt, et ut religioni periclitanti caetera omnia posthabere, enixe hortati sunt. Quippe in aliis rebus, si quando scriptores aliquid dissimulent, ac nonnulla, ut amicis gratificentur, silentio praetereant, id quidem fortasse invidia caritatum condonatumque iri ab iis, qui istiusmodi amicitij obnoxii et ad convitiandum minime natura sua proclives futuri sint: ubi autem periculum ad Deum pertineat, tum nos debere, caeteris rebus neglectis, hunc unum respicere; atque illud esse dogma et praeceptum a parentibus traditum. (II.) Cum imperator quartum iam annum eos, quorum consuetudine utebatur, promissis suspenderet, velle se dictitans generale concilium convocare, cui totius orbis patriarchae et episcopi singuli more maiorum interessent, peudebat vulgus expectatione, et in spem bonam erigebatur. Palamas vero, qui (ut diximus) Thessalonica novissime advenerat, alia ex aliis excogitabat et machinabatur. Nam quemadmodum lana, vel si qua res levior, instabilis est et quolibet vento facile abripitur, ita hic quoque imperatorem, semel errore implicatum, agebat forebatque ad arbitrium suum. Atque ut vespertilionibus et noctuis solis lumen noxium est, et quam debiles sint earum avium oculi facile arguit, ita hic, quoniam sciebat dogmatum suorum pravitati adversaturum magis, quam adiumento futurum esse publi-

ψειεν ἢ ὠφελήσειε κρίσις δημοτελής καὶ θεατρικὴ πανήγυρις, A. C. 1851
 συνεβούλευε βέλτιον εἶναι διαγωμοῖς καὶ κολάσειν ἄλλαις ἐξανα- Imp. Io. Can-
 λῶσαι τοὺς ἀντιπαραταττομένους, προφάσει τισι χρησόμενον, C- tacuz. 5
 οἷαις πάλαι καὶ Ἰουλιανὸς καὶ ὅσοι κατ' ἐκέκνον. πῶς γὰρ ὁ τὰ
 5 φαῦλα πρῶσσω μισεῖ τὸ φῶς, καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα
 μὴ φανερωθῇ τὰ τῆς κακίας ἔργα αὐτοῦ. (Γ.) Τῷ δέ, τὸ μὲν
 ἄντικρυς οὐτως καὶ ἀπαρκαλύπτως τῶν μακρῶν ἐκείνων ἐπαγ-
 γελιῶν καταψεύσασθαι, οὐκ ἀνεύθυνον εἶναι ταῖς τῶν πλείστων
 ἐδόκει γνώμαις, οὐδὲ λοιδορεῖν εἰωθυῖαις γλώσσαις ἀνάλωτον· D
 10 τὸ δὲ σκιάν τινα σχεδιάσαντας συνάδου πρότερον, προφάσειν
 ἔπειτα παντοδαπαῖς, ὁποῖαι τοῖς δυναστεύουσι ῥᾶστα καὶ κατὰ
 βούλησιν φέρονται, κολάζειν, τοῦτο δὲ τὴν ἕβρεως ἀκόλαστον
 κίνησιν θραύειν, οἶμαι, καὶ ἀμβλυτέρων ποιῶν. ἐκ δὲ τοιούτων
 ἀρχῶν καὶ σπερμάτων πονηρῶν ἀρξαμένοις πονηρὰ ξυνηχέθη
 15 γίνεσθαι κατὰ τὸ εἶκος τὰ γεώργια, καὶ ὠδίνουσιν ὄρος, κατὰ E
 τὴν παροιμίαν, τεκεῖν ἐξεγένετο μὲν. ἀπαπειθὴ Θρακίης ἐπέκεινα
 πλείων οὐκ ἦν ἐπαρχία Ῥωμαίοις, μόνους τοὺς Θρακικοὺς εὐθὺς
 μετυπέμπεται ἐπισκόπους, καὶ τούτων οὐκ ἄπαντας, ἀλλ' ὄσους
 καὶ οἷους συλλήπτορας τῆς βουλήσεως ἤλπισεν ἔξειν, οὐ πλείους
 20 ἀριθμῷ τῶν δύο καὶ εἴκοσιν ὄντας· καὶ τούτων δὲ τοὺς πλείους
 ἀντὶ τῶν ἐξωσθέντων ἀδίκως ὄσιων ἐκείνων ἀνδρῶν ξυνέβαινε
 εἶναι, καὶ τὰ χειρόγραφα τῆς ἀσεβείας δόντας τῷ Παλαμῷ· ὡς F
 οἱ μὲν τῶν ἐξ ἀρότρου καὶ σκαπάνης ὑπῆρχον ἀπαλλαττόντων ὀψέ

4. οἷαις em. Boiv. pro οἷας.

cum iudicium et magnam spectatorum frequentiam, idcirco exiliis aliisque animadversionibus opprimi eos, qui contra obsisterent, melius esse dicebat, quibusdam usus rationibus, quales olim Iuliano et caeteris Iuliani similibus suppetebant. Etenim omnis qui male agit odit lucem, et non venit ad lucem, ut ne manifestentur mala opera eius. (III.) Caeterum si ita palam et aperte magnifica illa promissa fallerentur, plurimorum hominum iudiciis obnoxium id et obtrectioni expositum videbatur. Quod si imaginem aliquam concilii fortuitam primum adumbraret, deinde quibuslibet rationibus allatis, quales principibus in promptu sunt et ad libitum occurrunt, poenas adversariis irrogarent, id videlicet effraenem insolentiae impetum posse frangere ac retundere. Ab his principibus exorsi, atque his malis seminibus iactis, malos quoque, ut par erat, laboris sui fructus percipere, et ut fertur proverbio, montem parturientes murem pepererunt. Quoniam itaque, praeter Thraciam, nulla amplius Romanis provincia supererat, solos Thraciae episcopos statim arcessit Cantacuzenus; nec eos quidem omnes, sed quot et quales consilii sui adiutores habiturum sese sperabat. Erant autem non plures quam duo et viginti; atque eorum plerosque constabat intrusos esse in locum hominum sanctissimorum, per iniuriam expulsorum; eosdemque Palamae erroribus propria manu subscripsisse; quorum alii plume agrestes erant, ut qui ab aratro et ligone sub

- A. M. 6859 τῆς ἡμέρας καὶ μόλις συλλαβίσειν εἰδόντων τὰ τῶν γραμμάτων
 Ind. 4 στοιχεῖα· οἱ δὲ τῶν χθές καὶ πρώην ἱεροσούλων, κὰν χαμαιτυ-
 πείοις καλινδοσυμένων ὡς τὰ πολλὰ, καὶ μηδὲν πλέον προεισηνεγ-
 P. 556 κόντων εἰς τὸν βαθμὸν, πλὴν τοῦ αἰρεσιώτατος εἶναι συντίθεσθαι
 τῷ δυσσεβεῖ Παλαμῇ. 6
- V. 450 δ'. Τούτων δ' οὕτως ἔχόντων, προσεληλυθὼς ἰδίᾳ τῷ βα-
 B σιλεῖ τὴν τε οὖσαν ἡμῖν ἐκ παλαιού φιλίαν ἐκ προσομιῶν διήκειν
 ἐγὼ, καὶ ὄσσην τὴν πρόνοιαν ὑπὲρ τῆς αὐτοῦ ποιοῦμαι τιμῆς καὶ
 ψυχῆς, καὶ εἴ τι πρὸς διαμοιρῆν καὶ σύστασιν εἴη βίου καὶ πα-
 δων αὐτοῦ. ἔπειτα πρὸς ἐλέγχους ἐχώρησα τοὺς συνήθεις, ὑπὲρ 10
 τε τῆς κοινῆς τῶν ἐκκλησιῶν εἰρήνης καὶ εὐσεβείας ἀγωνιζόμενος,
 ὅτι οὖροι μένειν τοῖς πατέροις αὐτὸν, καὶ μὴ πηδῶν ὑπὲρ τὰ
 ἔσκαμμένα, μηδ' οὕτως ἀμαθῆσι καὶ ἀσέμνοις ἀνδράσι τὰ τῆς
 θεολογίας προδιδόναι μυστήρια, τὰ ἄγια τοῖς κραιπνοῖς, καὶ τοὺς
 μαργαρίτας τοῖς χοίροις. (B.) Τὰ τε οἷν ἐκ τῆς θείας γραφῆς 15
 καὶ τὰ ἡμέτερα συνείρων, „τί δρᾶς“, ἔφασκον, „πῆ φρενῶν εἶ;
 τί σφηκίας ἐγείρεις κατὰ τῆς πίστεως; τί τοὺς μηδὲ τὰ ἐν ποσὶν
 Διδότας θεολογεῖν παρασκευάζεις; τί τὸν Χαλάνης οἰκοδομεῖν
 ἐπέηγῃ, τὰ πρὸς ἀπαρτισμὸν οὐκ ἔχων; τί πρὸς οὐρανὸν ἀν-
 20 ἵπτασθαι, πῆζὸς ὢν; τί χειροτονεῖς κατὰ τῶν ἀπλουστέρων ψυ-
 χῶν θεολόγους ἀσθημερὸν, καὶ ποιεῖς λόγων ἀμαθῶν τυραννι-
 κὰ συνέδρια; τί τοῖς ἀραχνίοις ἐνδεσμεῖν προθυμεῖς τοὺς ἀσθε-

1. γραμμάτων em. Boiv. pro πραγμάτων. 2. κὰν em. idem pro καί.

vesperam redire soliti essent, ac vix prima litterarum elementa articulate enunciare didicissent; alii non ita pridem sacrilegia admiserant, et se in lupanaribus identidem volutaverant; nec, ut ad eum dignitatis gradum eveherentur, aliud quidquam contulerant, nisi professionem eius haereseos, quam impius Palamas instituisset.

4. Haec cum ita se haberent, ego imperatorem privatim conveni; amicitiam nostram veterem in ipso orationis exordio commemoravi; quanta sollicitudine dignitati et animae eius, et diuturnae cum ipsis tum liberorum conservationi providerem, commonefeci: deinde ad coarguendum solito more descendi, pro communi ecclesiarum pace et pro orthodoxa fide propugnans; eumque hortatus sum, ut maneret intra terminos a patribus constitutos, atque ut ne praefixam metam transiliret, neu hominibus adeo imperitiis et inverecundis theologiae mysteria proderet, sancta canibus, et porcis margaritas. (II.) Itaque sacras scripturas cum mea ipsius oratione connectens „Quid agis?“ (inquisibam) „Ubi mens tua? Quid crabrones istos adversus religionem suscitās? Cur de Deo disputare eos permittis, qui ne vulgatissima quidem et passim obvia intelligunt? Quid Chalanæ turrim moliris, destitutus rebus ad eam absolvendam necessariis? Quid volare in caelum cupis pedes viator? Cur intra unius diei spatium theologos instituis, qui animas simplices pervertant, et indoctis doctoribus accitis concilia cogis tyrannica? Quid imbecillos illaqueare araneorum re-

νεστέρους, ὡς δὴ τι μέγα καὶ βασιλικὸν ἔργον δρῶν; τί σχεδιά- A. C. 1351
 ζεις διαλεκτικῶν πιθήκων ἀνάδοσιν, καθάπερ οἱ μῦθοι πάλου Imp. Io. Can-
 τοῦς γίγαντας; τί τῆς σῆς κολάσεως ἐκπυρσεύεις τὴν φλόγα; τί E
 τοῖς παισὶ γεωργεῖς στεναγμῶν καὶ πένθους ἀστάχτας; τί κλῆρον
 βέκων αὐτοῖς καταλείπεις τὴν τοῦ προπάτορος ἀράν; τί τριβόλους
 καὶ κακίας ἄκανθαν βιάζῃ τὴν γῆν αὐτοῖς ἀνατέλλειν, καὶ δα-
 κρῶν ἄλμην τηλικαύτην; τί δυστυχίας καὶ λύπας, ἐξὸν εὐθυ-
 μίαν καὶ δόξαν; μνήσθητι ὅτι θνητός εἶ καὶ θνητὴν ἔλαχες φύ- P. 557
 σιν. φοβερὸν τὸ ἐμπροσθεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος. Εἰπέ πῶς ἄλ-
 10 λαι μὲν αἱ τεττάρων ἤδη ἑτῶν ἐπαγγέλλαι, ἕτερα δ' αὐτὰ τέλει;
 καθολικὴν μὲν γὰρ πεποιηκέναι σύνοδον τὰ τῆς σῆς ἐπαγγελίας
 ἦν, πατριαρχῶν ὑπάντων καὶ ἐπισκόπων κληθέντων· νῦν δ' οὐδὲ
 μερικῶς τις ἔγνη διασώζουσαν σχεδιάζεις βουλευτηρίου. καὶ
 15 νῦν μὲν ἐλπίδων ἔγνη διορθώσεως τῶν τοῦ Παλαμῆ καινοφω-
 ρισμῶν ἐβόσκον τὰς ἐκείνων ψυχὰς· νῦν δὲ τυραννικὸν ὄρω σε βῆ- B
 μα παρασκευάζοντα σὸν ἐν γωνίᾳ, καθάπερ ἐν σπηλαίῳ ληστῶν. V. 451
 πῶς γὰρ εἴη ἂν σύνοδος, τῶν θείων τῆς ἐκκλησίας κανόνων καὶ
 θεσμῶν ὑπερόριος οὕσα; κανόνας γὰρ ἐκ μεταφορᾶς καλεῖσθαι
 ζυμπέπτωκε τοῦ τεκτονικοῦ καὶ κοινοῦ κανόνος. ὥσπερ οὖν τῷ
 20 τεκτονικῷ κανόνι πλατυτέραν ἔχειν τὴν χρεῖαν ἀνάγκη, κατὰ
 πᾶσαν γῆν τε καὶ θάλασσαν, καὶ ὅπηπερ ἂν εἴεν ἐνοικοῦντες ἄν-
 θρωποι· ταῖς δὲ τῶν ἀνθρώπων ἡγεμονίαις μερικῶς τινὰς καὶ C

tibus studeo, ac si istud magnum et imperatore dignum facinus sit? Cur
 animarum dialecticarum uberem proventum repente effundis, ut fabulae olim
 Gigantas? Cur ipse supplicii tui flammam accendis? Cur superiorum et
 lamentorum messem liberis tuis coacervas? Cur eos volens instituis heredes
 maledictionis prolatae adversus primum hominem? Cur cogis terram
 eis tribulos et acumnarum spinas germinare, et tantam lacrymarum ama-
 ritudinem parturire? Cur infortunia et dolores, cum laetitia et splendorem
 facile sit? Memento mortalem te esse et obnoxiam morti naturam sortitum.
 Terribile est in manus Dei viventis incidere. Iam illud velim dicas,
 quid sit quod per annos totos quatuor alia promiseris, alia ipso exitu prae-
 stes? Etenim tuum illud promissum fuit, coactum iri generalem synodum,
 in quam convocarentur omnes patriarchae et episcopi. Quam vero nunc
 extemporariam cogis, ea ne minoris quidem alicuius curiae imaginem re-
 praesentat. Antehac spes saltem adumbratae, de futura novarum Palamae
 opinionum correctione, illorum animos alebant. At nunc, ut video, te
 rannicum tribunal tute ipse in angulo, et veluti in spelunca latronum, tibi
 constituis. Nam quae a sacris ecclesiae regulis ac legibus longissime ab-
 est, an ea synodus esse ullo modo possit? Certe ecclesiasticas regulas
 metaphoricè dictas constat a fabrilis vulgariore regula. Quemadmodum
 igitur necesse est, ut regula fabrilis usum latiore habeat, omni terrae
 et mari, omnibus habitatis regionibus accommodatum; item usus singula-
 res, atque ut ita dicam minutos et multiplices, pro variis hominum ditio-

A. M. 6859 οἶον σπερματικὰς καὶ διαφορὰς εἰπεῖν· οὕτω καὶ τοῖς τῆς ἐκκλη-
 Ind. 4 σίας κανόσι καὶ τοῖς πολιτικοῖς νόμοις καθολικωτέραν ἔχειν
 ἀνάγκη τὴν χρεῖαν, καὶ ἄρχειν τῶν ἀρχόντων, καὶ ἡγεῖσθαι τῶν
 ἡγεμόνων. σὲ δὲ τοῦναντίον δρᾶν ἐθέλοντα βλέπων δέδρα μη
 ἐναντιούμενά σοι τὰ δρώμενα γένηται, καὶ τοῦ σκοποῦ παντάπα- 5
 ὶσιν ἀντίπαλα. ἐπεὶ καὶ οἰκοδόμος καὶ τέκτων, ἂν μὴ καθέτω καὶ
 στάθμη καὶ τοῖς τοιοῦτοις χρωῖντες κανόσιν, οὐκ εἰς μακρὰν τὴν
 καθαίρεισιν ἴδοι ἂν τῶν δρωμένων, τοῦ τῆς ἁρμονίας κράτους
 οὐδαμῆ τὴν ἐπίστασιν τῶν ἔργων ἰθύναντος. ἐπεὶ τοίνυν καὶ σὺ
 ταῖς τῆς ἐκκλησίας κανόσιν οὐχ ἔπη, ἴσθι καταλυθησόμενος ὑπὸ 10
 τῆς ἐκκλησίας, ἢ μῦλλον ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας ἡγουμένου Θεοῦ,
 καὶ εἰ μὴ αὐτίκῃ μᾶλα, ἀλλ' οὖν οὐδ' εἰς μᾶλα μακράν. Οἶσθα
 E γὰρ ὡς σὺ πρῶτος ἄνωθεν προστάτης γενόμενος τῆς τοῦ Παλαμᾶ
 ὀνομασίας ὁμοῦ τῇ μητρὶ τοῦ τοσοῦτου Θορύβου τῇ ἐκκλησίᾳ
 κατέστης αἰτίας. διὸ καὶ μηνίσαντος τοῦ Θεοῦ, τῆς εὐδαιμονίας 15
 καὶ δόξης ἐκείνης γυμνὸς κατελείφθης αἰφνίδιον, καὶ γέγονας εὐ-
 θὺς ὑπερβόριος πατρίδος ἕμα καὶ γένους. καὶ ἡ μὲν σὴ μήτηρ αἰ-
 σχίστην ἔτισε τοῦ βίου τελευτήν, λιμῶ καὶ ψύχει δαπανηθεῖσα
 καὶ σου τοῦ φιλότου τὴν στέρησιν πικρὸν ἐντάφιον ἐνεγκαμένη·
 F σὺ δὲ πολλοὺς καὶ ποικίλους ἀναμετρήσας βίου πλάνους κατὰ τε 20
 Θράκην καὶ Μακεδονίαν καὶ Τριβαλλοὺς, Περσικοὺς ἔπειτα καὶ
 σατραπικοὺς ὑπ' ἀνάγκης ἔθεις τε καὶ δόγμασι κεκοινώνηκας, ὡς
 καὶ τοσοῦτον περὶ τὸ γένος ἀγνώμονα καταστῆναι καὶ οἴκτου

7. χρῶτο conī. Boiv., aut χρῶται et infra ἴδοιεν.

nibus; ita etiam necesse est ecclesiasticarum regularum et legum civilium
 usum ad universos pertinere, ut et imperatoribus imperent, et praepositis
 praesint. Tu vero, quia contrarium videris velle facere, vereor ne ea,
 quae futura sunt, contraria tibi accidant et scopo tuo plane opposita.
 Quippe architectus et faber, nisi perpendiculo et amussi aliaque similibus
 regulis utantur, ruere ea, quae fecerint, videbunt non longo post, propterea
 quod operum structura ad solidae coagmentationis leges non exacta sit.
 Quoniam igitur ipse quoque ecclesiasticas regulas non sequeris, scias te
 ab ecclesia, vel potius a Deo, qui ecclesiae praest, subversum iri, si
 non statim, at nec post longissimas moras. Etenim (ut scis) prima tu,
 tua cum matre, Palamae impietati patrocinatus, huius tantae, qua ecclesia
 agitur, perturbationis causa exististi. Itaque Deo irato, fortunis et ho-
 noribus illis tuis amissis, nudus repente relictus es; statimque patria et
 cognatione procul exulasti. Ac mater quidem, fame et frigore absumpta,
 et tuam carissimi filii absentiam passa, quae morienti peracerba esse de-
 buit, foedissimo vitae exitu poenas dedit. Tu vero multos et varios via-
 rum errores per Thraciam, per Macedoniam, per Triballos emensus, Per-
 sarum deinde satraparumque instituta et dogmata coactus participare, sic
 demum generis tui oblitus es, sic te, cum esses a Deo derelictus, ab omni

παντὸς ἀλλότριον, ἐγκαταλειφθέντα σε πρὸς Θεοῦ, ὥστε καὶ A. C. 1851
 τοὺς τῶν αἰχμαλώτων Ῥωμαίων νεκροὺς καὶ τῶν ἔτι κλαυθμυ Imp. 16. Can-
 ριζόντων βρεφῶν τὰ σώματα συμπατεῖν, καὶ ἀναλήγτως ἐπιβα- tacuz. 5
 τεύειν, καὶ μηδὲ τὴν τὰ πάντα βόσκουσιν ἡλίου φλόγα αἰδεῖ- P. 558
 5 σθαι, μηδὲ τοὺς αἰθερίους τοῦ Θεοῦ κεραυνοβόλους προσητήρας,
 ὡς τὸ εἰκὸς, δειλῶν. ἐπιλείψει με διηγουόμενον τὸ τῆς χρονικῆς
 περιόδου τάχος πάντα καθ' ἓνα, ὅσα δι' ἀνάγκην σε πεπραχέ-
 και καὶ ὅσα πεπονθέναι ξυνεβῆρήκει, δεινὰ καὶ κατάρως ὁμότι-
 μα, διὰ τοὺς μυρίους χιμῶνας καὶ κλύδωνας, ὧν πρόξενος ἀ-
 10 τὸς ξὺν γε τῇ μητρὶ κατέστης τῇ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ. Ἄννη δὲ τῇ
 βασιλίδι τί τῶν πάντων ἕτερον ἢ τὰ τοιαῦτα τῆς βασιλείας B
 καθέστηκεν αἷτια ἐκπεσεῖν; ἴσασι γὰρ ἅπαντες, ὡς ὁμοῦ τε τὴν
 τοῦ Παλαμᾶ δυσσέβειαν ἐστήριξε καὶ ἀσθημερὸν τὴν ἀσθεντίαν
 ἀπολώλεκε, τῆς δίκης μὴ ἀνασχομένης ἐνταῦθα μακροθυμεῖν καὶ
 15 ὑπερτίθεσθαι παντάπασιν. Ἐπειτα τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας καὶ
 πρὸς σέ μετενεχθείσης ὀψέ, ἐπειδὴ τῆς τοῦ Θεοῦ παιδείας ἐκλα-
 θύμενος καὶ αὐτὸς, καὶ τῶν Παλαμικῶν ἐκείνων αὔθις ἀντεχό-
 μενος δογμάτων, πᾶσαν ἄδειαν ἐδίδους αὐτῷ τοὺς μὲν ἔξωθεῖν C
 τῶν ἐπισκοπικῶν καὶ πόσης ἐξουσίας θρόνων ἀδίκως καὶ ξὺν γε
 20 οὐδενὶ λόγῳ, τοὺς δ' ἀντεισάγειν, τὰ χειρόγραφα τῆς ἀσεβείας
 ἀπαιτουμένους ὁμοῦ καὶ διδόντας πρότερον· οἶσθα ὡς φίλος ὦν
 ἔγωγε προέλεγόν σοι καὶ διεμαρτυρόμην ἄελ, ὡς οὐκ ἀτιμώρη- V. 452
 τος ἀπαλλάξεις Θεοῦ ἀχθομένου, ἀλλὰ ληπηθήσῃ περὶ τὰ φίλ-
 τατα, ζημιωθεὶς τῶν παιδῶν ἓνα τῶν σῶν; οὐδὲ γὰρ ἀπεικὸς

12. αἰτιον coni. Boiv. 19. καὶ πάσης ἐξ.] μετὰ coni. Boiv. pro καί.

miseriordia alienum exhibuisti, ut et Romanorum captivorum cadavera et infantium adhuc vagientium corpora calcas, et sine ullo doloris sepe pedibus subiecta protereres, nec solis reveritus lucem omnium rerum altricem, nec fulminis metu, ut par erat, deferretus. Deficient me breves temporis angustiae, omnia et singula narrantem, quae te subegit necessitas facere et pati gravia et exsecrationi proxima; eo quod tua et matris tuae opera tot procellis ac fluctibus ecclesia Dei obiecta esset. Iam vero ecqua praeter hanc causa alia exstitit, cur Anna Augusta principatu excideret? Qua die errores Palamae confirmavit, eadem illam omnes scienti auctoritate sua spoliata. Nempe eo casu divina iustitia patientiam ac dilationem nullam admisit. Deinde imperatoria potestate etiam ad te sero translata, divinae castigationis ipse quoque oblitus, et illa Palamae dogmata rursus amplexus, licentiam ei integram dedisti, alios iniuste et nulla ratione episcopalibus sedibus et quocumque dignitatis gradu exturbandi, alios in illorum locum introducendi, qui doctrinam impiam propria manu semel rogati consignassent. Scis me, amici officio functum, praedixisse tibi ac semper denunciavisse, non abitarum te impune Deo offenso, sed afflictum iri in his rebus, quae carissimae essent; unum videlicet ex

- A. M. 6859 *ἐκ τῶν φθασάντων ἀκριβῆ με τῶν ἔμπροσθεν γίνεσθαι εἰκαστήν,*
 Ind. 4 *ἄτε καὶ ἀκριβῶς, ὅσον τῆς ἀσεβείας τὸ μέγεθος ἐστίν, εἰδότα.*
 D *βραχὺς παρελήλυθε χρόνος καὶ πείραν τὰ προειρημένα εἰλήφει·*
καὶ ὁ νεώτερός σοι τῶν παίδων μικρὰ νοσήσας ἀπῆλθε. Καὶ ἵνα
τὰν μέσω παρελθῶ, τῆς ὁμοίας ἐχόμενα ἀληθείας, ὁσθα πά-5
λιν, ὡς ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ σοι παραινῶν οὐκ ἠρέμησα, τῆς τοι-
αύτης ἀπέχεσθαι δυσσεβείας, ἵνα μὴ χεῖρων ὁ βίος ἕλει σοι γίνη-
 E *ται. οὕτω πρὸς σέ φιλικῶς διεκείμεν, καὶ οὕτω κηδόμενος διε-*
τέλουν. σὺ δὲ οὐκ ἡμέλεις τὰναντιώτατα δρῶν καὶ μελέτας ἄλ-
λας ἐπ' ἄλλαις συντιθεῖς κατὰ τῆς εὐσεβείας, ὡς ἔξω Γαδείρων 10
καὶ Ἀτλαντικοῦ πελάγους βεβυθισμένων τῶν ἐκ θεοῦ σοι κατὰ
πόδας γινομένων μυστήγων τε καὶ ἀνταποδόσεων. Τρόπος γὰρ
καὶ τοῦτο προνοίας ἐστὶ θεοῦ, κωλύειν τοὺς ἁμαρτάνοντας μυ-
ρταῖς ἐνταῦθα πληγαῖς, πρὶν κυρωθῆναι τὸν τῆς μελλούσης ἀ-
 F *δίου κολάσεως κληρον ἐκεῖνον. ἱεροσυλία γὰρ καὶ πορνεία καὶ 15*
ἀνδροφόνων ἔργα διαβόητον πρὸς ἀπάντων τὴν ὕβριν εἰλήφει,
τῶν τε δρῶντων ἕμα καὶ πασχόντων, καὶ πῦσιν ἄλλοις, οἷς
ἀκουστὸν ἐξείη ἂν γίνεσθαι· καὶ οὐκ ἀκόλαστον ἔχειν τοῖς δρῶ-
σιν ἔπεται παντίπασι τὸ συνειδός. πλήττει γὰρ ὡς τὰ πολλὰ
 ξίφους δίκην αὐτὸ τὰ τῶν ἔργων αἰσχυρὰ, αἰδοῖ τῶν ἀνθρωπι-
 P. 559 *νων ὄψεων καὶ τῶν ἀκοιμήτων τοῦ θεοῦ ὀφθαλμῶν· καὶ ἴσμεν*
πολλοὺς ἐκ μεταμελείας βελτίους τῶν ἅει σωφρονούτων φανέν-
τας· τὰ δὲ τῶν δυσσεβῶν αἰρέσεων ἐγκλήματα, μέγιστα πάντων

liberis amissurum. Neque vero mirum esse, si futuras res ex iis, quae antecessissent, acute conicerem, cum et impietatis magnitudo penitus mihi perspecta esset. Tempus ex eo breve effluxerat, et exitum praedicta habuerunt. Etenim liberorum tuorum natu minimus, cum aliquantulum aegrotasset, decessit. Atque ut ea, quae intercesserunt, ad eandem veritatem pertinentia, omittam; scis rursus nunquam me destitisse privatim ac publice hortari te, ut ab eiusmodi impietate abstineres, ne peiorem quotidianae vitae conditionem experireris. Adeo bene eram erga te affectus, adeo tu mihi curae eras. Te vero haud pigebat contraria omnia facere, et alia ex aliis moliri adversus religionem; ac si flagella et poenae, quas Deus tibi praesentes infligebat, ultra Gades et ultra Atlanticum mare demersae evanissent. Scilicet hoc quoque genus divinae providentiae est: peccatores infinitis plagis coercere, antequam sempiterno supplicio addicti destinata sibi hereditatem accipiant. Quae enim sacrilegiis, stupris, et homicidiis inest atrocitas, ea ab iis, qui vel agunt vel patiuntur, et ab aliis omnibus, qui rem audiunt, diffamari solet: nec iis, qui perpetrarint, conscientiam stimulis vacuum habere datum est. Ipsa quippe eam flagitia ut plurimum instar gladii fodiunt, subeunte verecundia, quae hominum adspectum et pervigiles Dei oculos ferre non potest. Et multos quidem scimus ex poenitentia meliores evasiase iis ipsis, qui semper frugi ac modesti fuissent. At haeretici erroris crimen, cum omnium gravissimum sit,

ἁμαρτημάτων ὄντα, κεκαλυμμένον ἔσχε πως τὸ τῆς κακίας χρώ- A. C. 1351
μα, καὶ ἄδηλον ὡς τὰ πολλὰ τοῖς πολλοῖς καὶ δυστέκμαρτον, Imp. Io. Can-
καὶ δυσθεράπευτον, ἕτε γραφικῶν προφερομένων ῥήσεων κακέ- tacuz. 5
θεν, ἐκ τῆς ἐναντίας δηλαδὴ μερίδος, εἰ καὶ μὴ ὁμοίως οἷς τὸ
5 εὐσεβεῖν ἔδραιον μεμένηκεν ἐπὶ ταῖς τῶν πατρῶν θεμελίω κρη- B
πίσι. Διὸ τῶν ἀλισκομένων ἐνλους ἀφίησιν ὁ θεὸς τῇ κακίᾳ συμ-
φθεῖρειν, εἴτε διὰ παιδείαν ἄλλων, εἴτε καὶ διὰ τὸ ἄσύνετον
ἔχειν καρδίαν καὶ ἥκιστα διορθοῦσθαι δύνασθαι, εἴτε καὶ δι'
10 ἀμφοτέρα. οὐ γὰρ ἴσμεν τὰ τοῦ θεοῦ κρίνειν ἀνεξερεύνητα κρι-
ματα. οἷς δ' εὐμενῶς ἔχει διὰ παλαιότερων χρησιμότητα πράξεων,
ἧ δι' ἑτερόττα ὁπόσα τῇ ἐκείνου σοφῇ προνοίᾳ ἀνήρηται, τού-
τους δ' ἐμποδίοις παντοδαποῖς καὶ ποικίλοις ἀπιστῶν ἐπιέχεται, C
ὡς εἰρήκειμεν, τῆς σφαλλομένης ἐκείνης δομῆς, μείζον ἢ κατὰ
πατέρα φιλότεκνον πρᾶγμα ποιῶν. Ὁ δὲ κατὰ σοῦ ζυγνενόηκα
15 δρῶντα μὲν ἐκείνον, σὲ δὲ παιδείας ἐκείνης τὸ παράπαν οὐκ αἰ-
σθανόμενον. ὁ δὲ καὶ μέσην μοι τέμνει τὴν καρδίαν, ἀπόρητον
τὴν ὀδύνην ἐπάγον, δεδιότι μὴ κρατῆρες ὀργῆς ἐκείθεν ἀκαθέ-
κτου, κατὰ σοῦ καὶ παίδων τῶν σῶν κενωθέντες, ὄλεθρον ἐξα- D
πίνης δρώσωσι παντελῆ. Μὴ δὲ τοὺς τῶν κολύκων λόγους, ὅτι
20 τῷ τῆς γλώττης μέλει καταγοητεύουσι τὰ τῆς ἀκοῆς πρόθυρα,
τῶν ἐμῶν προτιμῶν βούλου. οἱ μὲν γὰρ ὠδίνουσι πόνον καὶ λύ-
πας μακρὰς· οἱ δ' ἐμοὶ κύουσιν ἀληθευούσης εὐφροσύνης καρ-
πούς. λόγοι μὲν γὰρ σοφῶν ὡς βούκεντρα, φησὶ τις τῶν πά-

sceleris colorem occultum involvit quodammodo, ut oculos vulgi plerumque fugiat, et tam cognitu quam curatu difficile sit; propterea quod scripturae sacrae testimonia ab illis quoque proferuntur, qui sanam doctrinam oppugnant; tametsi non eodem modo ab iis accipiuntur, atque ab orthodoxis, quorum religio firma et inconcussa patriae fidei fundamentis innititur. Idcirco Deus nonnullos errore implicatos mori in errore permittit; seu ut alii erudiantur, seu quia illi cor habent intellectu destitutum, adeoque corrigi non possunt; seu ob utrumque. Etenim Dei iudicia inscrutabilia non nostrum est diiudicare. Quibus autem Deus propitius est ob vetera ipsorum recte facta, aut ob alias causas, prout eius sapientiae providentiae visum fuerit, eos (ut diximus) multis variisque incommodis oblati, ab illo errore, quem sequuntur, studet avertere plusquam paterna bonitate. Atque illum quidem tecum sic agere, te ipsum vero eius disciplinae nullum sensum accipere animadverti. Quae res mihi medium cor veluti scindit, doloremque affert intolerabilem, metuenti, ne inde in tuum et in liberorum tuorum caput effluas exhaustisque implacabilis irae calicibus, funditus statim omnes pereatis. At tu ne adulatorum verba ideo meis praeferas, quod ii linguae suae melle aurium tuarum limen fascinant. Illa enim laborem et dolores longos parturiunt: mea autem verae delectationis fructibus exuberant. Scilicet sapientum sermones (ut aliquis veterum sapientum dixit)

- A. M. 6859 *λαι σοφῶν· ἀλλ' οὗτοι σαφῶς εἰσιν, οἱ τὰς εὐδαίμονας γεω-*
 Ind. 4 *γοῦσι τύχας."* (Γ.) Ἐμοὶ μὲν οὖν ταῦτα εἰπόντι ὑγιᾶς οὐδὲν
 V. 453 *ἔξ ἐκείνου πωθέσθαι γαγένηται τι ξύνδρομον τοῖς ῥηθεῖσιν, ἀλλὰ*
σκολιά τινα ῥήματα, διανοίας καθάπερ ἀρησαμένης θεομοδῶς
καὶ νόμους δικαιοσύνης καὶ ἀληθείας. ἐπεὶ οὖν εἰς πῦρ τε ἔδοξα 5
ῥαίνειν καὶ δικτύῳ θηρεῦειν ἀνέμους, τάχιστα ἐκείθεν ἀπήλ-
 F *λαγμαι, μηδὲν πλέον ἀνύσας, ἢ τοὺς ἐκείνου θυμοδῶς παροξύνας*
κατὰ τοῦ τὰ ὑγιαίνοντα τούτῳ φάρμακα προσάγοντος ἑμοῦ. ἰδοὺ
γὰρ ὠδίνησεν ἀδικίαν, συνέλαβε πόνον, καὶ ἔτεκε διδύμους καὶ
τριπλᾶς τὰς κατ' ἑμοῦ μελέτας. εἶτα δεδιῶς, μὴ οὐκ ἔχων ὅπως 10
καὶ ὄθεν ἀρξάμενος ἀμύνεσθαι με τὸν αὐτοῦ Προμηθεῖα δόξῃ
 P. 560 *καὶ ὕλαις πολυειδέσι προσηλώσθαι βεβούλημαι πώποτε, οὐθ'*
δσας τε καὶ οἷας βασιλεῖς χορηγοῦσι τιμᾶς τε καὶ δόξας τῆς ἑμῆς
ἐλευθερίας ἀλλάξασθαι ἠνεσχόμην, οὐ μὴν οὐδὲ πλούτου δὴ τι- 15
νος τὴν ἀρετὴν ἀμείψασθαι τῶν λόγων· ταῦτα γὰρ εἰσι δι' ὧν
ἀμύνονται βασιλεῖς τῶν ὑπηκόων οἷς ἔχθονται, ζημιοῦντες ἐκ
 B *τοῦ ῥήστος), ἐς τὴν αὐτῷ μελετωμένην λοιπὸν ἀνήτησε τὰ ἡμέ-*
τερα σύνοδον ληστρικὴν. (Δ.) Καὶ ἐπειδήπερ εἰς τελείαν ὁ
ἀνὴρ ἐξεβόραγε τέως κακίαν, καὶ μάταια τὰ τῶν ἀγαθῶν ἡμῖν 20
ἐλπίδων ἤδη ἔδδοκει, ἀπράκτω μοι λοιπὸν ἐς τὰ οἴκοι περιεστῆ-
κει γίνεσθαι, τῶν λόγων ἀπεγνωκῶτι. γενομένοις δ' ἐπ' ἑμαυ-
τοῦ συγχοῖς καὶ ἀλλεπαλλήλοις περιαντλειεσθαι με κύμασι λογι-

similes stimulis, quibus boves urgentur. (Nam et illi pungunt quidem:) at re ipsa beatæ vitæ fundum excolunt." (III.) Haec cum dixissem, nullum ex eo responsum accepi viro sapiente dignum, aut iis quæ dixissem consentaneum: sed ambiguas quasdam voces, eius mentis indices, quæ veritate repudiata ius fasque omne quodammodo abdicasset. Quoniam igitur mihi visus sum inanem operam sumere, celerrime inde abiī, nihil aliud consequutus, nisi quod eius animum exacerbavi in me ipsum, qui remedia ei salutaria obtulissem. Ecce enim parturiit iniustitiam, concepit laborem, et consilia in meam perniciem alia atque alia peperit. Deinde veritas, ne iræ suæ ideo temperare videretur, quia non haberet, unde et quibus modis suum me Prometheus, id est tutelarem Genium, ulcisci inciperet (quippe ego nunquam adduci potui, ut aut agris, aut vineis, aut variis rerum generibus, animum haberem affixum; neque unquam dignitatibus aut splendidis fortunis, quascunque principes largiuntur, libertatem meam vendere, ullove pretio ingenuum dicendi morem permutare sustinui: atqui hæc res sunt, quibus adeptis principes quisque facillime ulciscitur eos, quos odit homines privatos), deinceps ad arbitrium illius Synodi, quam similem latrocinio meditabatur, nostra omnia referre statuit. (IV.) Cum itaque ad summum scelus illius viri improbitas erumperet, et quod bonæ spei nobis fuerat, id iam omne inane esse videretur, restabat ut domi deinceps, abiecto disputandi studio, otiosus manerem. Tum autem me crebri et alterni cogitationum fluctus obruere coeperunt, quales animis zelo inflamma-

- σμῶν ξυνεββύθηκεν, οἷα κατὰ τῶν θερμότερων ψυχῶν τὰ τῆς ἐκ- A. C. 1851
 κλησίας τίκτει ναυάγια, ἅτε φάρμακον ἐξ ἀνθρώπων, ταχέϊαν ^{Imp. Io. Can-}
 τὴν λύσιν ἐπαγγελλόμενον, ἥκιστα δυνάμειν λαβεῖν ἐπὶ νοῦν. C ^{tacuz. 5}
 ὄθεν ὁμόσε χωρεῖν ἐς τὸν δι' ἀθλήσεως ἔγνωκα θάνατον, τῆς
 5 τοῦ καιροῦ περιστάσεως εἰς τοῦτ' ἀνάγκης ἡμᾶς περιελαυνούσης·
 ἵνα καὶ πλείους ὑπάρχοντες ἕτεροι, οἷς μακρὸν καὶ διάπυρον
 ζῆλον ἐν σπλάγγωνν κνοφορούμενον ἔτι μυχῶ περιθάλλουσι, οὐ-
 πω καιρὸν πρὸς ἐπίδειξιν ἐξεγένετο σχοῦσι παρῆρσιάσασθαι τὴν
 ἀλήθειαν, νῦν γοῦν ὡσπερ ἐμφανεῖ καὶ δημοσίῳ ἔμοι χρησάμε- D
 10 νοι παραδείγματι, πρὸς ἴσον καὶ αὐτοὶ τῆς εὐσεβείας σφᾶς αὐ-
 τοὺς ἐπιβρώσαντες σταδιοδρομήσωσι δίαυλον. καὶ δὴ προομιλῶν
 λοιπὸν, τῶν ἱερῶν καὶ μοναδικῶν ἀνδρῶν καὶ συνήθων μετα-
 πεμψάμενος, τὸ σέμμα τούτῳ κοινοῦμαι· καὶ ἕμα τὴν τε στο-
 λὴν ὑπ' αὐτοῦ πρὸς τὸ μοναδικὸν καὶ αὐτὸς, ὡς εἴωθε γίνεσθαι,
 15 τῶς ἡμειψα σχῆμα· καὶ τοῦ λοιποῦ γε ἐπηγγελάμενη, ἣν μὴ ὁ E
 παρὼν ἡμᾶς ἀπαγάγη τοῦ βίου καιρὸς, καὶ τὴν δαιταν ὡς εἰκὸς
 μεταθεῖναι, τὴν τῶν βασιλείων ματαλαὶν διατριβὴν τε ἅμα καὶ
 παρῆρσιαν ὀλοσχερῶς ἀποτιναξάμενον. καὶ ταῦτα μὲν ἐς τότε ἐκε-
 χωρήκει.
 20 ε'. Ἄρτι δὲ καὶ τῆς ἡμέρας ἐνεστηκυίας, ἐν ἧ' πρὸς τοὺς P. 561
 ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγῶνας ἐχρῆν ἡμᾶς καθαρῶς ἀποδύεσθαι, πρώτας ^{V. 454}
 ἔτι οὔσης, πρὶν τὰς τῶν ἡλιακῶν εἰς γῆν ἐκχυθῆναι λαμπάδων
 αὐγὰς, μικρὸν τοῦ δωματίου προκίψας ὄρω κατὰ πλῆθος ἰόν-
 τας ἡμῖν ἀνδρας λογάδας, καὶ τούτων τοὺς πλείους ἀσκήσει μο-
 25 ναδικῆ διαλάμποντας· οἱ τῶν οικειῶν ἐκ πολλοῦ διωχθέντες, B

tis naufragia ecclesiae solent inducere. Nullum quippe ab hominibus remedium animo meo occurrebat, quod salutis expediendae viam mihi celerem sponderet. Decrevi itaque memet morti pro religione defendenda offerre, ipsa temporum conditione in eas me angustias compellente: ut cum alii praeterea complures essent, quibus magnum et ardentem zelum intimo corde conceptum foventibus nondum se occasio obtulisset prodeundi in lucem et profitendae palam veritatis, ii nunc saltem veluti conspicuum publicumque exemplum me intuentes se ipsos confirmarent, et in idem verae Fidei curriculum ipsi quoque descenderent. Ac initio statim virum quendam, sacerdotem et religiosum, eundemque amicum, arcesso; meum cum eo consilium communico: simulque vestem muto, et habitum monasticum, ut moris est, ab eo accipio: profiteorque me in posterum, nisi haec ipsa occasio ex hac vita me eximeret, etiam mutato vivendi genere inanem aulae frequentationem et licentiam omnino abdicaturum. Et haec quidem hactenus.

5. Aderat dies, qua nos oportebat inire apertum certamen pro fide orthodoxa. Mane eius diei, antequam terra solis luce circumfunderetur, capite extra cellulam paululum exserto, video ad me frequentes adventare viros lectissimos, plerosque monasticae vitae disciplina illustres; qui suis

A. M. 6859 καὶ ἄλλος ἄλλοθι διασπαρέντες, στενὸν καὶ ἀπαραύκλιτον ἔβασκον βίον, καὶ τοῦτον ἤκιστα φόβων ἀπηλλαγμένον· ἀλλ' οἱ μὲν τὰ ἔγχη ὧν τε ἐπεπόνθεισαν δεινῶν καὶ ὧν ἐν ἐπαγγελίαις ἡ πέτρα τέως ἐτίθετο περιφέροντες ἦσαν ἐν τῇ ψυχῇ· οἱ δὲ καὶ τὴν ἀκοὴν ἔναυλον ἔχοντες τῶν καθ' ἡμέραν λοιδοριῶν τε καὶ ἀπει-
 Ind. 4 λῶν. ἦσαν δ' οἱ καὶ μᾶλλον ἢ τριακοντούτη διηνηκότες ἄσκησιν, ἐν οἰκίσκοις βραχέσιν ἐγκεκλεισμένοι παντάσῃ, τεθνήκασιν μὲν C τῷ πλείονι μέρει τοῦ βίου, ἦγον δ' ὁμῶς ἤδη καὶ τὸ λείπον τεθνηζόμενοι καὶ τέλει μαρτυρικῶ τὸν ὄλον κοσμήσοντες βίον. ὧν ἐνίοις φοράδην ἐσκομιζομένους ὑφ' ἐτέρων ἰδῶν διὰ γῆρας 10 βαθρὸν δάκρυσά τε καὶ τοῦ ζήλου τεθαύμακα τὸ σφοδρὸν. (B.) Ἐπὶ τούτοις καὶ ὁ τῶν Ἐφεσίων διέπρεπεν ἀρχιερέτης· ἀνὴρ πρεσβύτης μὲν, ὀδοσκοστὸν γὰρ ἤδη παρήλλαττεν ἔτος τῆς ἡλι-
 D κίας, ἐρῶμενος δὲ τὰς φρένας καὶ τὰ αἰσθητήριον πάντα, καὶ μᾶλα μᾶλλον ἢ κατὰ νεανίσκον. ἐπήνθει δ' αὐτῷ καὶ κόσμιον 15 εἶδος καὶ γλώττης εὐστροφος ἠχὼ καὶ φιλοσοφία συναυξηθεῖσα αὐτῷ, ὅση τε καθ' Ἑλληνας καὶ ὅση τῆς θείας αὐλῆς. (Γ.) Καὶ ἕμα παρῆν, ᾧ τὰ περὶ τὸ ὄρος τὸ Γάνος χωρία ἐπιτέ-
 E τραπται διέπειν πνευματικῶς καὶ τὸν ἐκεῖ ποιμαίνειν ἀρχιερατικῶς κλῆρον καὶ λαὸν τοῦ θεοῦ, πολιὰν μὲν ἐπαγόμενος τρίχῃ, πο- 20 λιὸν δὲ φρόνημα· καὶ ὅσον τὸν ἔξω φαινόμενον ἄνθρωπον εἶχε ξυντετηκότα, τοσοῦτον ἀνθούοντα τὸν μὴ φαινόμενον. ὑπερόριος γὰρ τῆς ἐπισκοπῆς, διὰ τὸ μισεῖν ποτηρῶν ἐκκλησίας καὶ

sedibus iampridem pulsī, et alius alio dispersi, inopem et omnis solatii expertem vitam trahebant, nec eam quidem metu liberam. Immo vero quidam ex iis animo circumferebant imaginem eorum malorum, quae vel iam pertulerant, vel promissa tantum et denunciata nondum re ipsa experti fuerant. Quorundam aures circumsonabant convitiis et minis quotidie iactatis. Erant etiam, qui in austera exercitatione annis plus triginta exactis, angustis cellularum parietibus penitus inclusi, postquam maiori vitae suae parte mortui fuissent, reliqua iam parte morituri, et glorioso fine, nempe martyrio, totam retro vitam ornaturi aderant; quorum nonnullus, longo senio debiles, aliorum manibus subnixos ac gestatos conspicuos, illacrymavi equidem, et vehementem eorum zelum admiratus sum. (II.) Eminebat praeterea Ephesiorum antistes: grandaevus quidem ille; nam octogesimum aetatis annum iam excedebat: animi autem et omnium sensuum vigore plusquam iuvenili praeditus. Fulgebant quoque in eo honesta vultus species, lingua tum volubilis, tum plane vocalis; ad haec philosophia profana pariter et sacra, cum qua is adoleverat. (III.) Aderat simul is, cui spiritalis administratio locorum Gano monti circumiectorum, clerique et populi Christiani cura pastoralis cum pontificali auctoritate commissa fuit; vir, ut senili canitie, ita et senili prudentia; in quo quantum homo exterior et oculis subiectus se ipsum maceraverat, tantum interior et latens vigescebat. Quippe episcopatu iampridem electus ob eam

λομῶν ξυναυλλας, ἐκ πολλοῦ γεγονῶς, πάση τῶν ἀναγκαίων ἀ- A. C. 1351
 θαιρέτω στενοχωρία δαπανῶν διετελεῖ τὴν ἑαυτοῦ ζωὴν. (Δ.) Τῶν ^{Imp. Io. Can-}
 γε μὴν ἐτέρων ἐπισκόπων ὅσοι τὸν ἴσον ἤεσαν ζῆλον καὶ τρόπον ^{tauz. 5}
 οὐδενὶ γε ἐς τόδε ξυμπέπτωκεν ἐλλελεῖσθαι. ταῖς γὰρ σφῶν ἐκκλη- P. 562
 5 σιαῖς παρεσφθαρέντων, ὅποσοι ἀγύρται καὶ βαναυσώδεις καὶ ἄν-
 δρες ἄντικρος αἰμάτων, ἔξω στήναι πέπρακται σφῶς προμηθείας
 ἀπάσης ὡς ποδῶτάτω. ὧν δὴ πον τὰ σώματα, μὴ ἐγκατερεῖσαι B
 τῇ σπάνει τῶν ἀναγκαίων δεδυνημένα, καὶ ὅσαι ταῦτη δυσπραγίαι V. 455
 καθάπερ ὁμοφνεῖς τινες τύχαι καὶ κῆρες ἐπονται, πάσης σκληρότη-
 10 τος ἐφόδια λαμπρῶς ἐφελκόμεναι, καὶ ἄλλ' ἐπ' ἄλλοις ἀντλοῦσαι
 κακίας πολυειδῆ καὶ πολύτροπα ῥόδια, πρὸς τὰς αἰωνίους ἐκεί-
 νας καὶ μακαρίας σκηναὺς μετωκίσθησαν. παρῆν δ' οὐκ ἀντὶ πολ-
 λῶν καὶ τῆς Ἀντιοχείας ἐπαρχίας ὁ Τύρον ἐπίσκοπος· ἀνήρ C
 συνετὸς καὶ πολλὸν ἐκ φύσεως τρέφων τὸν ἐς τὰ δίκαια ζῆλον,
 15 καὶ τῶν τῆς εὐσεβείας κρηπίδων μᾶλα ἀκλινῆς αὐτὸς τε ἰστάμε-
 νος καὶ ἄλλους ἐπιβῶννύειν ὧν ἰκανός. οὗτος ἐν χεροῖν ἔχων
 τὰ πάλαι τῷ τῆς Ἀντιοχείας πατριαρχικῶς διέποντι γεγονότα
 ψηφίσματα καὶ γράμματα κατὰ τῆς τοῦ Παλαμᾶ δυσσεβείας,
 καὶ ἅμα ἀπὸ στόματος ἤδη τὴν ἐκείνου κηρύττων γνώμην καὶ
 20 θέλησιν, ἀθθαιρέτω καὶ αὐτὸς ἠκολούθει προθέσει ψυχῆς τοῖς D
 θεοῖς ἀνδράσιν, οὗς ἔξ ἐωθινῆς πρὸς τὴν ἡμετέραν οἰκίαν
 ἔφθημεν εἰρηκότες ἀθροῖσθαι. (Ε.) Συνήεσαν δὲ καὶ τῶν ἐλ-
 λογιμῶν ἀνδρῶν καὶ σοφῶν οὐκ ὀλίγοι, πεφραγμένοι καλῶς τοῖς
 ἐκ τῶν θείων ὄπλοις γραφῶν καὶ τῶν φαινομένων ἡθῶν εὐθῶς

causam, quia malorum concilia et pestilentium cathedras odisset, omni
 rerum necessariorum penuria afflictus vitam suam sensim consumebat.
 (IV.) Quod ad caeteros episcopos attinet, qui eundem zelum et morem se-
 qui instituerant, eorum nullus superstes ad hoc usque tempus mansit. Nam
 cum in eorum ecclesias circumforaneum et illiberale hominum genus ac re
 ipsa viri sanguinum irrepissent, hinc factum est, ut illi longissime ab omni
 humanae providentiae ope ablegarentur. Quorum corpora, cum tolerare
 non possent rerum necessariorum inopiam ac caeteras miseras, quae
 eam velut cognata quaedam fata et infortunia comitantes, omne austerita-
 tis instrumentum secum trahunt, et alios ex aliis malorum omnigenum flu-
 ctus superingerunt, ad sempiternas illas et beatas sedes migravere. Aderat
 tamen unus pro multis ex Antiochena provincia, episcopus Tyri; vir intel-
 ligens, qui inasitum a natura amorem iusti ardentissimum animo aleret, ac
 in verae Fidei fundamentis cum ipse immotus perstaret, tum alios posset
 confirmare. Hic prae manibus habens vetera patriarchae Antiocheni de-
 creta, et litteras ab eo adversus Palamae impietatem scriptas, nec non
 eiusdem sententiam ac voluntatem viva voce annuncians, ipse quoque ultro
 sequebatur viros illos sanctissimos, quos mane ad nostram domum conflu-
 xisse diximus. (V.) Convenere etiam homines doctrina et eruditione inai-
 gnes non pauci, sacris scripturis velut armatura quadam egregia instructi,

- A. M. 6859 οὐδαμῆ τοὺς ὑπὲρ εὐσεβείας καπηλεύσειν λοικότες ἀγῶνας· Δε-
 Ind. 4 ξίος τε, ὃς λόγῳ καὶ ἀρετῇ τὸν βίον αἰετὸς κοσμῶν ἔδειξε καὶ νῦν
 Ἐν τοῖς ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγῶσιν οὐδαμῆ ψευδομένην ἔχων τὴν κλη-
 σιν, καὶ ἕμα Ἀθανάσιος, ἀθανάσιος πλήρεις ἔχων τοὺς λογι-
 σμούς. (Ζ.) Ἐπὶ τούτοις καὶ ὁ τῶν ἐμῶν εἰσῆι χορδὸς μαθη-5
 τῶν, καὶ οἵτινες ἔτι σφίσι ἐφοίτησαν, τὸν αὐτὸν ἀγωνισόμε-
 νοι τῷ διδασκάλῳ δρόμον. ὣν τὸ πρὸς τοὺς ὑπὲρ εὐσεβείας κιν-
 δύνους πρόθυμόν τε καὶ εὐγενὲς καὶ τὴν ἔμπρακτον εὐδοκίμη-
 10 ρσιν ἱκανῶς δεδειχέναι δοκῶ μοι τοὺς ἐν ἐκείνῳ τῷ μαρτυρικῷ
 σταδίῳ περιφανεῖς ἀγῶνας καὶ τὰ ἐπιπεπαθήσιασμένα τῆς γλώτ-
 τῆς σεμνὰ παλαίσματα. (Ζ.) Καὶ ἵνα τοὺς ἄλλους ἕλω, οὃς
 οὐπω καὶ τήμερον ἐς ὄψιν ἵεναι περιεστῆκει μοι, παμπόλλους
 τε ὄντας καὶ πάντας ἀλλήλοις ἀμιλλωμένους τὴν ἀρετὴν καὶ
 τὸν βίον, καὶ τῆς ἔνδον κατὰ θεὸν ἀγαματοφορομένης προ-
 P. 563 θέσεως αὐτάγγελον κήρυκα τὴν τοῦ ἡθους εὐσχημοσύνην αὐτο-15
 μάτως φάναι προβαλλομένους τοῖς ὅσοι ζῶν γε συνέσει καὶ περινοῖα
 σοφῇ θεωροῦσιν· ἐπεὶ τὰ τῆς ὥρας ἤδη ἐνευστήκει, ἐν ᾗ καὶ
 τὴν ἐς τὰ βασιλεια ἐνδημίαν ἡμῶν γίγνεσθαι ἔδει, οἱ μὲν προῦ-
 χοντες ἀρετῇ καὶ συνέσει τοῖς ἄλλοις τὰ παρακλητικὰ τοῦ ἀγῶ-
 νος περιεσάλπιζον, ὥσπερ ἐν στρατοπέδῳ. (Η.) Ἐγὼ δὲ περι-20
 βλεψάμενος ἕπαντας, ἧ μὲν προθυμία τῶν συνεληλυθότων”,
 Βἔφη, „οὐκ ἀγεννῆς· ἡ δὲ παράταξις ἀσθενῆς, τὴν τοῦ βασι-
 λέως καὶ χεῖρα καὶ γνώμην μύλα ἀντίπαλον ἔχουσα. βαρύτερον

qui ipso statim habitu minime videbantur in fidei orthodoxae defensione ul-
 lam fraudem admissuri; nempe Dexius, qui litterarum et virtutis laude an-
 tea quidem semper illustris fuit; at in hisce religionis certaminibus verum
 esse suum nomen ostendit. Item Athanasius, totus re ipsa in meditatione
 immortalitatis. (VI.) Subibat deinde chorus discipulorum meorum, et
 quotquot praeterea istorum discipuli erant, idem cum magistro stadium
 decursuri. Quorum animum in subeundis pro religione periculis prom-
 ptum ac generosum, et efficacem vere virtutem, satis (ut mihi videtur)
 declararunt praeclarae illae luctationes, quibus se in Martirii palaestra
 exercuerunt, et honesta linguae certamina ab iis ingenue et audacter sus-
 cepta. (VII.) Omitto alios quam plurimos, quos usque ad hunc diem ne
 videre quidem mihi contigit: omnes eiusdem virtutis eiusdemque instituti
 aemulos: omnes impressam animo piam sententiam morum honestate expri-
 mentes, siquae ipsius quodammodo indicem prae se ferentes, ut facile a
 viris prudentibus perspicerentur. Tandem cum instaret hora, qua nos in
 palatium ire oportebat, illi qui virtute et intelligentia praestabant, dato
 veluti militibus signo, alios cedere ad pugnam coeperunt. (VIII.) Ego vero
 universos circumspiciens „eorum (inquam) qui huc convenerunt ardor sane
 haud ignavus; sed vires ad ineundam pugnam infirmae. Etenim principis
 potentiam simul et voluntatem adversissimam habiturae sunt. Nihil autem,

δ' ὄλαι τῶν πάντων ἕτερον εἶναι οὐδὲν τοῖς ὑπηκόοις, ἢ πολλέ- A. C. 1351
 μιον κεκτήσθαι σφίσι αὐτοῖς τὸν τὴν αὐτοκράτορα περιζωννύ- Imp. Io. Can-
 μενον δύναμιν βασιλέα. ἴστε γὰρ ὡς μὴ μόνον αὐτὸς ἑαυτὸν, tacuz. 5
 ὅτι μὴ καὶ οἷς τὰς παλαμναιοτάτας ἐγκαλεῖν ὀφειλομεν ἡμεῖς
 5 δυσσεβείας, ἡμῖν χειροτονεῖ δικαστὰς· καὶ ἅμα ταῖς ἔξωθεν
 ἀπειλαῖς ἡμῶν κατασεῖν πειρῶται τὸ φρόνημα καὶ τὸ εὐγενές
 προανασιτέλλειν παράστημα τῆς ψυχῆς. καὶ στρατηγοῖς γὰρ ἀγα-
 θοῖς καὶ κυβερνήταις εἰ τὰ θαλάττια ἡσχημένοις, ἢν μῆτε ξυμ-
 μαχος ὁ καιρὸς καὶ τὰ πνεύματα ἢ καὶ ἅμα τοῖς σφῶν ἐναργῶς
 10 ἀντιπράττη σοφίσμασι, μάταιος ἄμφοῖν ἢ σπουδῆ. καὶ μοι ἐπὶ
 γλώττης εἶη τὸ Λεωνίδη πάλαι τῷ Σπαρτιάτῃ ῥηθὲν πρὸς τοὺς
 ξύν γε αὐτῷ στρατευσαμένους κατὰ Περσῶν· ὁπότε δηλαδὴ ἐς V. 456
 τὰ περὶ Θετταλίαν Τέμπη γενόμενος, καὶ τὰς ἐκεῖ δυσχωρίας
 καὶ τὰ ἔνδρα προειληφῶς, ἐκάθητο ἐνεδρεῶν τε ἅμα καὶ περι- D
 15 μένων κωλύειν τὰ Περσῶν ὄπλα καὶ τὴν Ξέρξου πρὸς Ἑλλάδα
 διάβασιν. ἐπειδὴ γὰρ κατὰ ποταμοὺς τὰ τῶν πολεμίων ἐκείνος
 ἑώρα στρατόπεδα ἐπιφρόντα, ἐς προὔπτον προὔτρεπέτο τε καὶ
 ἀνεβρόννε θάνατον τοὺς οἰκέλους· καὶ „δεῦτε ἀριστήσωμεν ἄν-
 δρες“, ἔλεγεν, „ἵνα ἐν ἕδου δειπνήσωμεν“· ὅτε δὴ καὶ τριακόσιοι
 20 ὄντες αὐτοὶ, μυρίους ἀνελόντες, αὐθήμερον εὐκλεῶς καὶ αὐτοὶ
 κατεκόπησαν. τοῦτ' ὄν ἐκεῖνο καὶ αὐτὸς ὑπαλλὰξας μικρὸν, E
 δεῦτε, πρὸς τοὺς παρόντας ἔφασκον, ἀδελφοί, τὸν ἔσχατον
 ἄσπασμὸν ἀποδῶμεν ἀλλήλοις, ἵνα ἐν ἕδου δειπνήσωμεν· ἢ
 μᾶλλον ἐν παραδείσῳ ξύν γε θεῷ τὸν ἀθλητικὸν ἐρείσωμεν πό-

meo quidem iudicio, gravior accidere subditis potest, quam si hostem ha-
 beant principem suum, summa potestate armatum. Porro hic, ut videtis,
 nou modo se ipsum, sed et illos, quos gravissimorum errorum debemus
 accusare, indices nobis constituit: idemque, terroribus aliunde iniectis,
 conatur labefactare constantiam nostram, et generosum animi impetum ma-
 ture reprimere. At si strenuis ducibus, si rei nauticae usu peritis guber-
 natoribus, nec temporis opportunitas, nec venti obsecundent, sed eorum
 artibus aperte aduersentur, inanis erit utrorumque diligentia. Mihi qui-
 dem libet usurpare illud Leonidae Spartani dictum, quo illos qui cum eo
 aduersus Persas militabant alloquutus est; quando Thessalica Tempe in-
 gressus, occupatis eorum locorum angustiis et latebris, hosti insidiabatur,
 manebatque illic obstiturus Peraarum armis, et Xerxem aditu Graeciae
 prohibiturus. Nimirum ubi hostiles copias vidit torrentium fluminum more
 ingruere, statim socios suos, ut ad certam mortem ruerent, hortari coepit
 et confirmare, dixitque, „o socii, hic prandeamus, ut eamus coenatum apud
 inferos.“ Eaue ipsa die, innumeris hostibus caesis, viri illi numero tre-
 centi gloriosam mortem oppetiverunt. Id ipsum quoque ego paululum mu-
 tata oratione, o fratres, inquam adstantibus, extremum nobis vale invicem
 dicamus, ut eamus coenatum apud inferos; immo ut Deo iuvante defun-

A. M. 6859 δα, ὅπη τὸ μέλι τῆς ἔδονῆς ἀκῆρατον εἶναι καὶ ἀδιάδοχον δεδι-

Ind. 4

F δάγμαθα. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ ἀπαθὲς ἡμῖν ἀπυλλάξεν ὀϊμαι τὸ ζῆν ἄχρι καὶ ἐς τὴν ὑστεραίαν." (Θ.) Ἀπιόντας γε μὴν συγχοὶ τῶν οἰκιῶν ἐκπηδῶντες, ἄνδρες ὁμοῦ καὶ γυναικες, εὐφῆμοις προὔπεμπον ἡμῶς ταῖς φωναῖς. ἦσαν δ' οἱ καὶ πάντας φόβους ἀποσεισάμενοι, θαρῶντες εἶποντο, θαμὰ περιτρέχοντες ἔνθεν καὶ ἔνθεν, σύνδυο καὶ σύντρεις· ἔστι δ' οὗ καὶ κατὰ πλῆθος, καὶ πλείους αἰεὶ ποιοῦντες ἡμῶν· παραπλήσιον ὡσπερ ἂν εἴ τις ποτα-

P. 564 μῶν τῶν μεγίστων, ἐξ ὄρους ὑψίστου ὀγγνύμενος, οὐ τοιοῦτος μὲν ὑπάρχων ἐκ πηγῶν εὐθὺς, ἐς δὲ τὸ κάταντες ἰὼν, καὶ ἄλλοις 10 ἔτι χειμάρροισι καὶ ῥύαξι τὸ ῥεῦμα κοινοῦμενος, ἐπὶ τοσοῦτον αὔξει μεγέθους, ὡς καὶ ναυσίπορον ὡς τὰ πολλὰ καθίστασθαι, οὕτω κατὰ δὴλος ἕκασιν ἀναμιξ καὶ νέοις καὶ γέρονσι, καὶ ἀνδράσι καὶ γυναιξίν, ἢ τοῦ παλαμναίου δόγματος ὑπῆρξε κακία.

B ε'. Ἄρτι δὲ περὶ ὥραν τῆς ἡμέρας καθισταμένην δευτέραν 15 ἐντὸς καὶ ἡμεῖς τῶν βασιλείων γιγνόμεθα· καὶ τινες τῶν πελεκυφόρων ὁμοῦ καὶ ῥαβδούχων, τῆς ἐνδοτέρας τοῦ βασιλέως ἐθάδες ὄντες, ἡμῶς θεασάμενοι πόθῳθεν, σπουδῆ πρὸς ἡμῶς ἀφίκοντο, τὴν τε πρόοδον ἀναστέλλοντες καὶ αὐτοῦ περὶ τὴν αὐλεῖον περιμένοντας ἠσυχάζειν κελεύοντες· ἀσχολεῖσθαι γὰρ ἤδη τὸν βα- 20 C σιλέα περὶ θεραπειῶν τινὰ κατεσπονδασμένην τῶν Ναζιραίων κελίων καὶ νέων δογματιστῶν, ὅσοι τε περὶ σφῶς ἐπίσκοποι καὶ ὅσοι πρεσβύτεροι, καὶ πᾶσαν ἀπλῶς εἰπεῖν κελίην ἡλικίαν· εἶναι

8. ἡμᾶς conii. Boiv.

ctum labore athletico pedem in Paradiso figamus, ubi mel voluptatis incorruptum et perenne esse didicimus. Neque enim nos puto usque ad crastinam diem fore superstitēs." (IX.) Cum autem abiremus, passim viri et mulieres domibus suis prosiliebant, et nos faustis acclamationibus prosequerantur. Erant etiam, qui omni metu excusso audacter comitarentur, hinc atque hinc crebro circumcursantes, bini et terni; immo alicubi densa agmine confluentes, ut nostrorum numerus subinde augetur; itidem fere ut maximus fluvius, qui ex altissimo monte erumpens non ab ipsis quidem fontibus tantus repente existit, sed per pronum lapsus cum aliis torrentibus et rivis undas communicat, ac tandem in eum modum excrescit, ut et plerisque in locis navigabilis fiat. Adeo dogmatis nefandi impietas omnibus promiscue, iuvenibus, senibus, viris, foeminis, evidens erat.

6. Circiter horam diei secundam palatium ingredimur. Ibi lictorum et apparitorum nonnulli, eorum nempe qui in interiore imperatoris domo versantur, procul nos conspicati, cum festinatione occurrunt, ulterius progredi vetant, atque illic circa vestibulum quietos stare et exspectare iubent; quippe iam imperatorem sedulo operam dare, ut corpus curarent illi Naziraei: illi scilicet novi dogmatistae, eorumque socii episcopi, presbyteri, et omnis prorsus eiusmodi turba: constare autem eam corporum curationem

δὲ τὰ τῆς θεραπείας ἐκείνης οὐκ ἀμβροσίαν καὶ νέκταρ οὐρά- A. C. 1951
 νιον· ἢ γὰρ ἂν τινες ἦσαν ἀναίμονες καὶ αὐτοὶ, καὶ ἀθάνατοι Imp. Io. Can-
 ἐκαλοῦντο· ἀλλ' εὐωχίαι, καὶ τράπεζαι πολυτελεῖς, καὶ ἀνθο- tacuz. 5
 σμίαι, καὶ ἀκρατοποσίας φάναι ἀγῶνες· πρὶν ὑπὲρ τὸν ὀρῶντα
 βγενέσθαι τὰς τοῦ ἡλίου ἀγῶας, παρασκευασθεῖσαι τε καὶ καρυ- V. 457
 κενθεῖσαι λίαν ἐπιμελῶς καὶ ἀνεγδεῶς, καὶ ὡς τοῖς οὕτω γαστρι- D
 ζομένοις ἀγίοις ἐκ βασιλέως ἤρμωτε πρὸς ἡδονήν· ἵνα τὴν σφι-
 σιν εἰωθυῖαν ἐντεῦθεν, ὡς ἕοικεν, εἴη ἀνειληφῶσι τοῦ ἡγεμο-
 νικοῦ κάθαρσιν, εὐπλουστότερον οὕτω περ ἐπὶ θεοπτείας ἀνατυ-
 10 πουμένου, θαυρραλεώτερόν τε καὶ ἀδέστερον, ὡς ἀπὸ σκήπτρου,
 θεμιστεύειν καὶ ἀποδισκέειν τοὺς λόγους τοῖς ἐφημέροις ἡμῖν, E
 ἦκιστα δυναμένοις ἀπὸ κοιλίας φωνεῖν, ἀλλὰ μόναις ἐγκεκυφῶσι
 καὶ οἰονεὶ προσπεπατταλευμένοις ταῖς πατρίοις βίβλοις, καὶ ταῖς
 ἐκεῖθεν ἐξηρητημένοις εἶναι, καθάπερ ἀδαμαντίναις ἀεὶ σειραῖς,
 15 νομοθεσίαις δογματικαῖς. (B.) Καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔσχε τὸν
 τρόπον· καὶ ἡμεῖς ἄλλοθι τῆς βασιλείου ἐκείνης ἀλλῆς,
 κατὰ συζυγίας τινὰς καὶ δεκάδας, ἐκ διαστήματος ἡρέμα καὶ
 βιάδην σκιδνάμενοι περιπάτω ἐχρώμεθα, καθάπερ οἱ ἐν Ἀκα- P. 565
 δημίᾳ πύλαι Σωκρατικοί· πλήν ἢ ὅτι τὰ θεῖα τῆς ἐκκλησίας ἡμῖν
 20 ἐπὶ στόματος ἦσαν δόγματα. ἦσαν δ' οὐ καὶ ὡς ἔτυχεν ἐπ' αὐ-
 τοσχεδίου ἐκάθηντο, οὐκ ἐπὶ ποταμούς Βαβυλῶνος, πρὸς Ἀσ-
 συρίαν πόρρω πατρῶδος αἰγμάλωτοι ἀπαγόμενοι· ἀλλ' ἐπὶ γῆς
 ἄλλοτριᾶς, εἰπεῖν, ἄλλοτρίοις δόγμασι χρῆσθαι καὶ προσκνεῖν

9. πῶς conī. Boiv.

non ambrosia aut caelesti nectare; alioqui enim futuros istos similes iis, qui exsanguis vivunt immortalesque vocantur; sed lautis et sumptuosis dapibus, et vino fragrante, et meracis potionibus, et bibendi certaminibus: quae quidem omnia ante solis ortum apparatus et multo artificio elaborata fuissent, ut nihil deesset ad voluptatem, quam sanctis illis abdominibus ab imperatore adhiberi par esset: nimirum ut ii, mentis acie solito hoc more repurgata, et ad accipiendas divinitus visiones in meliorem habitum reformata, confidentius deinceps et securius, quasi sceptro potiti, leges ferre, et nobis vilibus homunculis suas voces eminus possent intorquere; nobis, inquam, qui solis Patrum libris proni incubantes, et velut affixi, voces e ventre elicere minime didicissemus, sed illorum dogmaticis legibus, veluti nodis quibusdam adamantinis, obstricti penderemus. (II.) Et haec quidem ita se habuerunt. Nos vero alii alio per imperatoriae domus atrium dispersi, et quasi in classes et decurias per intervalla distributi, tranquille et lento gradu ambulabamus, quemadmodum olim in Academia Socratici auditores; nisi quod nobis divina ecclesiae dogmata in ore erant. Quidam etiam in sedibus fortuito et temere oblati considerant, non illi quidem super flumina Babylonis, in Assyriam longe a patria captivi abducti; at iidem tamen in terra quodammodo peregrina eam vim subituri,

A. M. 6859 ἀναγκασθησόμενοι. διὸ καὶ αὐτοῦ περιμένοντες τὸ πολὺ διατε-
 Ind. 4 B τελέκειμεν τῆς ἡμέρας ὑπαιθροί, ἅμα τῷ ἡλίῳ καὶ ταῖς θειραῖς
 ἐκείναις ἄκμαῖς τῆς αἰθερίας καμίνου φλεγόμενοι, ἔνδον τῶν
 θεωρητικῶν ἐκείνων ἐωχουμένων ἀνδρῶν μυστικώτερον. (Γ.) Ἄρ-
 τι δὲ τοῦ ἡλλου περὶ σταθερὰν ἀκριβῶς γενομένου τὴν μεσημ-
 βρίαν, ἐπὶ τὸν Ἀλεξίῳ πάλαι τῷ βασιλεῖ δομηθέντα μετήεσαν
 τρίκλινον· ἐνθα δὴ προκειμένων τῶν βάθρων, οἱ ἀρχιερεῖς καὶ
 Κοὶ πρεσβύτεροι συνήεσαν ἅμα τῷ βασιλεῖ, συνδιασκεψόμενοι,
 πρὶν ἡμῶς εἰσιεῖναι, τὰ πάλαι πολλάκις μελετηθέντα τε καὶ συ-
 σκευασθέντα βουλευόμενα καθ' ἡμῶν, πῶς ἂν ἐπὶ καιροῦ νῦν 10
 εἰς πέρας ἄγειν εἴη αὐτοῖς εὐπετώς τε καὶ ὡς ἂν τοῖς παροῦσιν
 ἀκροαταῖς ἀγνοηθείη, λαθόντα ὅτι ζῶν δόλῳ πέπρακται τε καὶ
 δεδραματούργηται πολυτεεῖ. εἰσῆγουμεν δ' οὖν ὅψε καὶ ἡμεῖς,
 D τῶν θυρωρῶν καλεσάντων. καὶ ὁ βασιλεὺς εὐθὺς τῷ εὐαγγελίῳ
 παρακειμένῳ προσκύνησιν ἀποπέμψας βραχεῖαν, ἥρων γε εἵνεκα, 15
 πολλὰ πολλάκις τὰς τῆς θείας καὶ οἰκουμένης ἔκτης συνόδου
 προτεθῆναι πράξεις ἀπαιτούντων, κατὰ τὴν ἐκεῖ τοῦ τότε βασι-
 λέως κατύστασιν, καὶ τοὺς ὄρκους γενέσθαι καὶ νῦν ἐφ' ἡμῶν·
 ἔπειτα αὐτός τε ἐκάθισε καὶ ἅμα ὁμοῦ τοῖς ἄλλοις καθεσθῆναι
 E προὔτρεψατο καὶ ἡμῶς. (Δ.) Λέγειν δ' ἀρξόμενος παρεμίγνυ 20
 τοῖς λεγομένοις καὶ ὄρκους διεσπασμένους τινὰς καὶ αἰνιγματώ-
 δεις, ἐπαρώμενός πως ἑαυτῷ καὶ τέκνοις ὄλεθρον, εἰ τῷ ἐνὶ μέ-
 ρει πρόσθοιτο τὴν γνώμην ὀποσονοῦν. καὶ ἦν, ὡς ἔδειξεν ἐπὶ

2. ἅμα em. Boiv. pro ἀνά.

quae illos cogeret peregrina dogmata amplecti et adorare. Itaque illic magnam diei partem exspectando consumpsimus, idque sub dio, sole et aestatis ardoribus torrefacti; cum interea praeclari illi contemplatores mystico convivio sese intus sanctissime oblectarent. (III.) Demum hora ipsa meridiana, cum solis fervor maximus est, in triclinium ab Alexio imperatore quondam exstructum transeunt, atque illuc, praeparatis iam subaelliis, pontifices et presbyteri una cum imperatore conveniunt, deliberaturi inter se, antequam nos introducemur, quomodo ea, quae iampridem animo meditantur et adversum nos struerent, oblata tandem occasione, facile ad exitum perducturi essent; ita ut mox affuturi auditores non intelligerent, dolum eum esse multis annis fabricatum et artificiose compositum. Tandem et nos quoque, a ianitoribus vocati, introivimus. Tum statim imperator appositum evangelium brevi adoratione prosequutus est, nobis videlicet ea opera satisfactorus. Nam ut sacrosancti sexti concilii generalis acta exhiberentur, prout cautum esset constitutione principis illo tempore imperantis, et ut nunc quoque praesentibus nobis iuraretur, etiam atque etiam petieramus. Deinde et ipse sedit, et nos etiam simul cum aliis sedere iussit. (IV.) Atque ille loqui exorsus orationi suae interserebat iuramenta quaedam vaga et perplexa, sibi ipsi et liberis suis exitium quasi imprecans, si quovis modo alteri parti faveret: erantque eius

- τῶν ἔργων, διλήμματα τὰ φθεγγόμενα· καὶ πῶς μὲν οὐ· τῷ A. C. 1351
 Παλαμᾷ τὰ ἴσα πνέων ἐξ ἀρχῆς, καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ^{Imp. Io. Can-}
 προῦργαιτέραν τῶν ἀνὰ χεῖρας ποιούμενος δημοσίων τὴν αὐτοῦ ^{tacuz. 5}
 ὀμίλιαν, καὶ ταῦτα συρρόπτων καθ' ἡμῶν καὶ σοσκευάτων δι- F
 5 πτυα, κάμολ λογικῶς μαχόμενος ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ βιαιότερον ἢ
 κατ' αὐτὸν εἰπεῖν Παλαμῶν; εἰ οὖν τὸ ἡμέτερον ἔβλεψε μέρος
 ἐκείνος, ᾧ τὴν γνώμην ἤκισθ' ὑπισχνοῖτο προστίθεσθαι, ἐδώρ-
 κησε μὲν· ἀπολωλέναι δ' ὅμως πέπραχε τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, εἰς
 Ἡρώδην τὸν πάλαι τὴν μίμησιν ἄντικρυς ἀνενεγκῶν, ὃς προφη- V. 458
 10 τοκτόνον πρόβλημα κακίας τὸν ὄρκον πεποίηται. εἰ δὲ πρὸς οὐδέ-
 τερον βλέπειν ἐνῆν τοῖν μεροῖν τὴν τοῦ ὄρκου διάνοιαν, ἀλλ'
 ἰσορροπία ἐπ' ἀμφοῖν τὰ τῆς γνώμης ἐκρέματο τάλαντα, τοῖς δ' P. 560
 ὀμωμοσμένοις ἤκισθ' ὕστερον ἐνέμεινεν, ὡς ἔργοις ἔδειξεν αὐ-
 τοῖς, καπηλεύσας ἐπὶ θεάτρου τοσοῦτου τὴν δίκην, τὰς τῆς
 15 ἐπιτορκίας οὐκ ἂν ποτε λοιδορίας ἐκφύγοι, ἑαυτὸν ἐπιτορκον αὐ-
 θαίρετον πεπραχῶς. (E.) Ἐαυτοῦ γὰρ τὴν τοῦ Παλαμᾷ λογι-
 ζόμενος ἤτταν, ἔπειτ' ἰδὼν, ὡς οὐκ ᾔετο, κατὰ κράτος τοῖς
 ἡμετέροις ἠττώμενον λόγοις, πρῦμναν τε ἐν μέσῃ πορείᾳ ἐκρού- B
 σατο καὶ ῥίψας τὴν ἀλωπεκὴν εὐθὺς τὴν ἀγκυτικὴν μετενέδν,
 20 καὶ ἄλλος ὄλος ἐξ ἄλλου καθίστατο, μηκέτι καθεκτὸς εἶναι δυ-
 νάμενος, ἀλλὰ βοῶν καὶ ἀπειλῶν, εἰ μὴ σιγήσῃ· μηδὲ γὰρ
 ἀνέχεσθαι τῶν οἰκῶν ἐντὸς τῶν αὐτοῦ, λέγειν μὲν βουλομένων
 ἡμῶν, αὐτοῦ δ' ἀκούειν ἤκιστα δεχομένου· καθάπερ αὐτὸς ἐκ-

dicta, ut re ipsa patuit, dilemmata. Ecquid porro mirum, ubi ille iam inde ab initio cum Palama plane conspirabat, et eius consuetudinem tantū faciebat, ut eam diu noctuque publicis negotiis urgentibus antehaberet, et cum eo dolos conseruet, ac retia nobis tenderet; idemque tam privatis quam publicis sermonibus mecum sic solitus esset pugnare, ut ipso etiam Palama violentior esse videretur? Itaque ille, cum promittebat se erga alteram partem propenso animo haud fore, si nos solos respexit, non peieravit quidem, at animam suam perdidit, antiquum illum Herodem prorsus imitatus; qui, prophetam cum occideret, sceleris suo iusiurandum praetexebat. Quod si neutram partem respicere mens iurisiurandi potuit, sed aequa lance suspensus affectus parem se utrisque praebere decreverat, atque ille deinde iuratis non statit (id quod re ipsa declaravit, cum in theatro illo frequentissimo corrupit iuris aequitatem), nunquam certe periurii crimen effugiet, qui sua sponte commisit ut esset periurus. (V.) Nempe ille, eandem Palamae et sui ipsius ruinas esse statuens, cum hunc videret, aliter quam putaverat, nostris disputationibus funditus proffigari, puppem in medio cursu contorsit; et vulpina abiecta statim ursinam pellem induit, totasque ex alio alius evasit; nec se amplius potuit cohibere, quin et vociferaretur, et nos, nisi taceremus, minis terreret: quippe haud ferendus esse nos, qui in eius domo tum loqui vellemus, cum ipse nollet audire;

- A. M. 6859 λαθόμενος ἑαυτοῦ καὶ τῶν ὄρκων ἐκείνων, καὶ μήτε τοῦ ζυγόν-
 Ind. 4 C τος πλήθους τὸ συνειδὸς μήτε τὰς τῆς γνώμης κρίσεις ὅλως
 αἰδεσθεῖς ἐκείνων, ἐφ' οἷς ἠλίσκετο μῦθα ἐπ' αὐτοφώρῳ ψευ-
 δόμενός τε καὶ ἀδικῶν. ὃ μὲν γὰρ ἦν, οὐκ ἦν· ὃ δ' οὐκ ἦν,
 ἦν· ἀντι μὲν βασιλέως, τύραννος ἀκραιφνής· ἀντι δὲ δικαστοῦ, 5
 κατήγορος καὶ διώκτης ἡμῶν ἀπροφάσιτος. οὕτως ἐγκαταλει-
 φθεὶς ἀπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ δεξιᾶς ὁ ταλαίπωρος ἐξέστη τε ἑαυτοῦ
 D καὶ τοῖς ὄρωσιν ἄθυρμα λαμπρὸν ἐγένετο πρὸς τε τοῦ τρόπου
 πρὸς τε τῶν λόγων καὶ ἅμα τοῦ μειρακιώδους ἤθους ἐκείνου.
- E Ζ. Ἄλλ' ἐπειδήπερ οἱ πλείους, φιλοστοροῦσαν καὶ φιλήκοον 1Q
 κεκωμημένοι ψυχῆν, πρόσω λέναι ἡμῶς οὐκ ἔωσι, πρὶν ἐς εὐρύτε-
 ρον τὴν τῶν ἐκεῖ παραθεῖναι λαληθέντων τε καὶπραχθέντων
 ἀφήγησιν, ὑπόδειγμα τῷ βίῳ χρηστὸν ἀθλητικῆς ἐνστάσεως,
 καὶ οἷς ὑπὲρ τῶν θείων ἔνεστι δογμάτων ζώπυρον καιροῦ καλέ-
 σαντος ἀγωνίσασθαι· φέρε, τὰς τῆς κεφαλῆς ἀληθόνας ἐν δευ- 15
 τέρῳ τῆς τῶν φιλαρέτων ἀνδρῶν ἐφέσεως θέμενοι λέγωμεν,
 P. 567 ὅποσον οὕτως ἔχουσι ἐφικτὸν ἂν εἶη. εἰ γὰρ ὑγιᾶς ἔχουσι οὐκ
 ἂν ποτε γένοιτο λέγειν ἀθρόον ἅπαντα συνελόντας, σχολῆ γ' ἂν
 εἶη δῆπου, καὶ χρόνῳ καὶ κεφαλῆς ἀληθόσι τοσαύταις, καὶ
 ἅμα ταῖς νῦν παρεισπεσούσαις διὰ τὴν τῶν δογμάτων καινοτο- 20
 μίαν λύπαις δαπανωμένοις, λέγειν ἅπαντα κατ' ἴχνος ἰόντας·
 V. 459 ὅτε γάρ μοι πρὸς εὐρωστίαν εὐπεφυκέναι ἐνῆν τὴν τῶν αἰσθητη-

22. Pro ὄρα legebatur δ, Boiv. conī. φ.

quasi nempe sui ipsius et praestitorum iuramentorum foret oblitus, nec hominum, qui illuc multi convenerant, conscientiam, nec tacita iudicia reverteretur illorum, coram quibus in manifesto scelere deprehensus mendacii et iniquitatis argueretur. Nam ille id quod erat, minime erat; et quod non erat, id ipsum re vera erat, pro imperatore merus tyrannus, pro iudice accusator noster et inexcusabilis persecutor. Adeo infelix ille, divina ope destitutus, de suo statu declinavit, et spectatoribus, cum ob ingenium tum ob sermones et juvenilem illum morem, publicum ludibrium exstitit.

7. Sed quoniam plerique, animum habentes discendi et audiendi cupidum, nos ultra progredi haud sinunt, antequam ea, quae tunc dicta aut facta fuerint, fusius exposuerimus; utile scilicet futurum hominibus exemplum athleticae et martyribus dignae constantiae; iis praesertim, qui, si tempus ferat, pro sacris dogmatis decertare ardent; age, capitis doloribus optimorum virorum desiderio posthabitis, pro ea facultate, quae nobis ita affectis reliqua est, disseramus. Enimvero si omnia simul dicendo complecti ne ii quidem possunt, quibus belle est; nos certe, qui et senio et capitis doloribus tantis confecti sumus, et gravibus praeterea molestiis consumimur, quas novarum opinionum insolentia hoc tempore atulit, accurate et sigillatim omnia persequi oratione multo minus ipsi poterimus. Nimirum quando in me sensuum vis acerrima vigeat, non ea fuit occasio, quae nunc

ρίων ἀκμῆν, οὐχ ὁ νῦν καιρός· ὅτε δ' ὁ νῦν καιρός, οὐκ ἐκεί- A.C. 1351
 νως ἔχειν συμβαίνει. (B.) Καὶ εἰ μὴ τετυφῶσθαι δοκοῖν imp. Io. Can-
 ἐνίοις, ἔξεστι τὸ πεφυκὸς τάληθους ξυνορῶν καὶ τῶν ἀγώνων, B
 οὓς διηγητήκαμεν, ἐκ Καλαβρίας ἤδη πρῶτον ἐπιδεδημηκός κα-
 5 μοὶ πρὸς ἔριν συμπλακέντος Βαρλαάμ ἐκείνου· ὃς πολλὴν ἐπα-
 γόμενος κατὰ τῆς κοινῆς τῶν Ῥωμαίων σοφίας ὄφρὸν τότε πρῶ-
 τον ἦσθετο μύτην ἀκούων σοφός, τὰς τῆς σοφίας κέδρους ἐκεί- C
 νης ἐξαίφνης ἀφαιρεθεὶς· καθάπερ πύκην καὶ κυπάριττος, ὁπότε
 σφᾶς ἀπογυμνοὶ τῆς κόμης ὑλοτόμου βρίθουσα παλάμη. ἢ πάντα
 10 καὶ γραφῇ δεδωκότες στήλην τῆς ἐκείνου κακίας τῷ χρόνῳ
 παρέσομεν. εἰ λέγειν οὓς ἐν ταῖς ἱστορίαις τῶν γιγνομένων, ἅς
 καὶ αὐτὰς γραφῇ παρεπέψαμεν ἐς τὸ μονιμώτερον, κατεβαλό-
 μεθα πόρους, καὶ οὓς ἐν τοῖς ἀντιβῆτικαῖς τε καὶ στηλιτευτι-
 κοῖς, ἄλλοι' ἄλλοθεν ἀναφρομένων παντοδαπῶς ἀντιπάλων τῆς D
 15 ἄληθείας· καὶ πρὸς γε ὄσους ἐν ἐξηγήσει τῶν ἐς τὸ γριφωδέστε-
 ρον τοῖς παλαιοῖς εἰρημένων ἐνεδειξάμεθα. (Γ.) Διὰ δὲ τῶν
 τοιούτων πόρων οἱ τοῦ τὰ πάντα μαραινόντος ὀδόντες χρόνου
 παρατρῶγουσι προσιόντες ἡρέμα καὶ κατὰ μικρὸν, καὶ τὸ ὑγιαῖ-
 νον τοῦ σώματος ὑπορύπτουσι, ἔχοντες ὁμοῦ καὶ τὴν τῆς ἀφ-
 20 μονίας δανειστριαν φύσιν συνέκδημον φορολόγον, ἀναφρομένην B
 ὀψὲ καὶ αὐτὴν δραστηκώτερον καὶ βιαίως δάνειον ἀπαιτοῦσαν·
 καὶ νῦν μὲν τὰς τῶν δμμάτων ἀγὰς ἀμβλύνουσαν, νῦν δὲ τὴν

1. ἐκείως em. Boiv. pro ἐκείνοις.

3. καὶ em. Boiv. pro καὶ.

14. παντοδαπῶν conl. Boiv.

16. εἰρημένων em. Boiv. pro ἐξήμ-
 μένων.

adest; nunc cum adest occasio, non idem vigor sensuum suppetit. (II.) Rem
 porro ipsam ut se habet, nisi vano fastu inflari videor, intelligere est ex
 illis certaminibus, quibus iam tum defuncti sumus, cum primum Barlaamus
 ille e Calabria advenit et mecum disputandi causa congressus est. Qui
 quidem supercilio elato communem Romanorum eruditionem cum despiceret,
 tunc demum sensit frustra se laudari ut eruditum, postquam videlicet al-
 tissimas illas veluti cedros eruditionis ablatas amisit; non aliter quam picea
 aut cupressus, quas valida lignatoris manus comis spoliatas denudat. Quae
 omnia litteris ideo consignavimus, ut eius quae in illo fuit improbitatis me-
 numentum apud posteros exstaret. Nihil dico de iis laboribus, quos in re-
 rum gestarum narratione (nam eas quoque scriptis mandavimus, ut earum
 esset memoria diuturnior), nihil de iis, quos in scribendis libris seu anti-
 rheticis seu steliteuticis, cum hostes veritatis alias aliunde emergerent et
 omnibus modis eam oppugnarent, nihil denique de illis, quos posuimus
 in obscurioribus veterum sententiis interpretatione nostra explanandis.
 (III.) Per eiusmodi labores tempus ipsum, cuius dentibus omnia vitantur,
 sensim accedens, corporis mei sanio rem partem exedit, et quasi suffodit;
 atque ei sociam se adiungit corporeae compagis foeneratrix natura; quae
 nunc tandem, velut aliquis tributorum exactor, acris mihi incumbit, et
 creditum vi repetit; ac modo aciem ocalorum hebetat, modo articulorum

A. M. 6859 συνδετικὴν τῶν τε χειρῶν καὶ γονάτων ἀναλυτικὴν ἁρμονίαν κα-
 Ind. 4

Θύζουσαν ἔφεδρον· καὶ ταῦτα μὲν ὅτε μῦλλον, εἶπερ ποτ',
 ἔχρησεν τὴν τ' οἰκειαν εἰς τὸ ἀκμαιότατον ἔχειν δύναμιν καὶ ἄμα,
 εἴ τις ἦν μηχανή, κακὰ τῶν ἔξωθεν ὀπόθεν δῆποτε προσκτᾶσθαι
 ζητεῖν. οὐ γὰρ

5

F Κορυῆτες τ' ἐπίκουροι καὶ Αἰτωλοὶ μενεχάρμαι
 γέροντί μοι πολεμοῦσιν ἤδη πρόσφατον πόλεμον, καὶ μέγρις αἵ-
 ματος ὀρωμένου σαλεύοντα τὸ τοῦ δρόμου φιλότιμον· ἀλλ' ἐπέ-
 φεντό μοι δράκοντες ἔξ ἀφανοῦς, καὶ κραταιοὶ ἐζήτησαν τὴν

P. 568 ψυχὴν μου, τὰς φονευτρίδας χεῖρας ἐν σκοτομήνῃ βάλλοντες καὶ 10

ἀναίμακτα παρέχειν ἐπειγόμενοι τραύματα· ὃ καὶ μῦλλον χαλε-
 πωτέρως ἐμοὶ προξενεῖ τὰς ὀδύνας. ἀναίμακτα γὰρ κάμου πιτ'
 ἐκείνων τελοῦντος τὰ τρόπαια, δυσδιάγνωστον τοῖς τῶν ἔξωθεν
 ὀρώντων πολλοῖς συμβαίνει τὴν κρίσιν καθίστασθαι, καὶ μάλι-
 τοι εὐδιάβολον τοῖς ἡμῶν διώκταις. τοῖς μὲν γὰρ οὐκ εἰδόσιν οἰ- 15
 κονομεῖν ἐν κρίσει τοὺς λόγους, λῆρος ἄπαν νερόμισται πίστεως
 B καὶ δογμάτων μυστήριον· οἷς δ' εἰδέναι πρόσεστι, καὶ ἀλλάττε-
 σθαι δι' ἀνάγκην συμβαίνει. πειρώσομαι δ' οὖν ὁμως ὅσον ἐφι-
 κτὸν, ὡς εἴρηται, τὴν τῶν φιλοθέων ἐκείνων ἀνδρῶν ἐκπερά-
 νειν αἴτησιν, ἡγεμόνας τῆς ἐμῆς προσησάμενος γλώττης τὰς 20
 περὶ θεὸν ἐλπίδας· ὑπὲρ οὗ καὶ τὴν ἀθλητικὴν ταυτηνὴ διαπλέο-
 μεν θάλασσαν. (Δ.) Ἄξιόν δ' ἔγωγε, μηδένα τῶν ἐντυγχανόν-
 των πρόχειρον εἰς τὰς καθ' ἡμῶν λοιδορίας ἔχειν τὴν γλώτταν, εἰ

2. vñ conii. Boiv. pro μέν.

commisuras, quarum ope vel manus tenduntur, vel genua flectantur, de-
 biles et infidas reddit; idque eo tempore, quo me, si unquam, maxime
 oportuit et propriis viribus integris vigere, et novas etiam extrinsecus, si
 qua arte possem, conari mihi undecunq̄ comparare. Nec enim

Curetum socia arma, Aetolorumque iuventus

Bellatrix,

seni mihi bellum repentinum indicunt, eo usque ambitioso impetu prorup-
 tūri, donec sanguis effusus appareat: sed invaserunt me dracones ex oc-
 culto, et robusti quaesiverunt animam meam; iique nocte obscura manus
 mihi iniiciunt, et incruenta vulnera conantur infligere; id quod dolores
 mihi vehementiores affert. Nam cum et ipse incruentus de iis victorias
 reportem, ita fit, ut qui foris spectant, eorum multi vix possint verum dis-
 cernere, atque eiusmodi sententiam ferre, quae non sit valde obnoxia cal-
 lumniiis persecutorum nostrorum. Nimirum verba iudicio moderari qui
 nesciunt, ii mysterium omne Fidei et sacrorum dogmatum pro nugis habent:
 qui autem sciunt, ii necessitate coacti alienantur. Tamen quantum in me
 erit, id quod viri illi religiosi postulant, conabor (ut iam dixi) perficere.
 Meis vero sermonibus auspicabuntur spes in Deo collocatae, cuius causa hoc
 ipsum certaminum aequor navigamus. (IV.) Nolo autem quisquam eorum,
 qui in haec inciderint, linguam habeat promptam ad iacienda in nos pro-

καρὸν ἄλλην μικροῦ τὴν ἱστορίαν, ὅσα μὲν φύσει τε καὶ προαιρέσει A. C. 1351
 προσῆν ἐγκλήματα τῷ βασιλεῖ, σιγῇ κρύψαντες, ἐπαίνοις τὸ ^{Imp. Io. Can-}
 πλεῖον διὰ φιλίαν ἐχαρισούμεθα, καὶ ἅμα διὰ τὸ σύνεργον καὶ συλ- ^{tacuz. 5}
 λήπτορα τῶν τῆς εὐσεβείας ἔχειν ἀγώνων αὐτὸν, βασιλεῖα τε ^{V. 460}
 ὄντα καὶ τὸ πᾶν ἐν τῇ χειρὶ τῆς νίκης καρπούμενον διὰ τὴν ἀρ-
 χὴν· νῦν δ' ἀνακαλυπτῆρια παρὰ πῦσαν προαιρέσειν θύειν, ὡς D
 εἰπεῖν, ἥκιστα πάντων ὀκνοῦμεν, πρῶτον μὲν γὰρ αἰδοῖ τῶν
 συνόντων τῇ ἀκροῦσει καὶ ἡμῖν ἀγωνιζομένοις, ὑπὲρ τοὺς τετρα-
 κοσίους που πάντως ὄντων, ἀνδρῶν εὐγενῶν ἀναμιξ καὶ τῶν
 10 ἄλλως ἐχόντων, καὶ ἅμα βασιλίδων, καὶ ὅσαι συνήεσαν ἄλλαι τῆς
 φήμης δημαγωγούσης, γένους καὶ αὐταὶ καθ' ἕτερον λόγον τὰ
 πρῶτα φέρουσαι, λαλεῖν τὴν ἀλήθειαν εἶναι χρεῶν, μὴ προφα-
 νῶς αὐτοὶ ἑαυτοῖς καταγνώσεως οὐ μᾶλα τοὶ ἐλαχίστης αἴτιοι
 καθιστῶμεν καὶ τὰ τῆς ἐκείνων χλεύης ἐκόντες ἐφ' ἑαυτοὺς ἐλ-
 15 κύσωμεν δίκτυα. δεύτερον δὲ κἀπὶ μὲν τῶν ἄλλων ἀπάντων, εἰ
 φιλία τις χαρίζεσθαι θέλων, ἔπειτ' ἐνλοτε καὶ ἐνιαχοῦ ψευδόμε-
 νος φαίνοιτο, συγχωροῖ ἂν οἷμαί τις ἴσως, ὅστις ὁμοίαις ἐμ-
 πέπτωκε τύχαις καὶ πείραις· οὐ δὲ θεὸς τὸ κινδυνεύομενον, εἰ
 ἐγκαλύπτεσθαι τις ὁπόσοτε βούλοιο, πάντων οἷμαι ταῖς γλώτ-
 20 ταις ἠκορημέναις ἐξ αὐτομάτου πρὸς τὰς αὐτοῦ λουδορίας ἐν-
 τυγχάνειν· καὶ ὁ πάντα τᾶλλα ἐπιεικέστατος, εἰ μὴ λάλος ἐν-
 ταῦθα βούλοιο γίνεσθαι καὶ γλώτταις ὅλαις τάνδρῳ νεμεσῆν,

19. τις em. Boiv. pro τα.

bra, eo quod in tota fere historia, quaecunq̄ue seu naturae seu voluntatis vitio crimina illi imperatori inerant, silentio presserimus, ac in eo laudando plurimam operam posuerimus, cum ob amicitiam, tum ut ipsum socium et adiutorem in subeundis pro religione certaminibus haberemus (principem quippe, in cuius manu propter summam potestatem momentum omne positum esset ad victoriam reportandam); atque iidem nunc opera recludere, et, quod praeter sententiam plane accidit, quaedam velut anacalypteria celebrare minime refugiamus. Etenim primum ob eos, qui auditum convenerant et certantibus nobis aderant, (affuere autem plures quadringentis, nobiles promiscue et diversae conditionis homines; item imperatrices, et aliae foeminae, quotquot fama allectae confluerant, genere ipsae quoque, quanquam haud iisdem titulis, principem locum tenentes) eorum, inquam, personarum reverentia oportuit nos vera dicere, ne ipsi palam auctores essemus ferendae in nos sententiae non lenissimae, ac ne, tanquam in retia, in illorum risum nostra sponte incurreremus. Deinde et in aliis omnibus rebus, si quis amori indulgens aliquando et certis casibus mentiri videatur, tamen ei (opinor) facile ignoverit, quisquis in similes casus incidit atque eiusdemmodi experimentum fecerit. At ubi res, quae in periculo versatur, Deus ipse est, illic si quis integumentis quibuscunq̄ue uti velit, eum puto omnium linguas ad convitiandum paratas et suapte quasi exsertas offensurum; atque etsi in caeteris omnibus rebus aliquis moderatissimus sit, tamen nisi adversus istum garrulus fiat, nisi totis linguae

- A. M. 6859 ἀλλὰ φείδοιτο λοιδορίας ἡστινοσοῦν, θαυμάζοιμ' ἂν αὐτὸς, εἰ
 Ind. 4 μὴ ἐς ἀβύσσους αἰσχύνῃς καὶ πυθμένας γίνοιτο ὑποβρύχιος, ὅστις
 P. 569 ποτὲ ἂν ἦ, χαλεπὸν αἰεὶ γειτόνημα τὸν τοῦ συνειδότος κτησάμε-
 νος πέλεκυν. τοσοῦτον τοίνυν Ὀλύμπου δεινῶν ἐπισειομένων
 ἡμῖν, εἰ ψεῦδεσθαι βουληθείημεν, ἐνταῦθα μάλα μᾶλλον ἀνάγκη, ὅ
 τᾶλλα παρατρέχοντας, καὶ πρὸς θεὸν μόνον ὀρῶντας, λαλεῖν
 τὴν ἀλήθειαν. ἔπειτ' οὐδὲ παράδοξον ἄλλως, ἐν τοῖς ἄλλοις
 ἄλλως ῥέουσι καὶ φερομένοις πράγμασι, καὶ ἀόριστον ἀνόουσι
 Βπλοῦν, τὸν αὐτὸν νῦν μὲν τὸ ἐπιτυχὲς καρποῦσθαι, νῦν δ' ἐν
 τῷ κλήρω τῶν ναυαγούντων ἀπροσδοκίτως ῥιπτεῖσθαι. τούτου 10
 δ' οὕτως ἔχοντος, οὐκ ἂν δικαίως αἰτίαν φεροίμεθα, εἰ τῆς
 ἀληθείας καὶ ἡμεῖς ἐν τῇδε τῇ βίβλῳ τὴν βελτίστην εἰσάγοντες
 πρόνοιαν τοὺς αὐτοὺς νῦν μὲν τοῖς ἐπαίνοις ἐξαίρομεν, ὅπη μὴ
 τοὺς ἀκούοντας βλάπτεσθαι περιγίνοιτο· νῦν δὲ τὰναντιώτατα
 Cδρωῶντες φαινοίμεθα. (E.) Ἔτι καὶ τοῦτο τοῖς εἰρημένοις προσ- 15
 κεῖσθαι χρεῶν ἐντανθοῖ. οἶμαι γὰρ τῶν ἁπάντων οὐδένα δικαίως
 ἔμοι νημεσῆν, εἰ περὶ θεοῦ καὶ τῶν πατρῶν τῆς ἀληθείας δογμα-
 των κινδυνεύοντων ἀπὸ τοῦ ἴσου διαλεγόμεν τῷ βασιλεῖ, πάν-
 τας καθάπαξ ἀποκρουσόμενος κολακείας λόγους, καὶ μηδεμιᾶ
 Dτὸν τῆς διανοίας κάλαμον βύπτειν δειλῶ καὶ συστολῇ βουληθεῖς, 20
 μηδ' ὑφείναι μηδαμῇ τοῦ τόπου μέχρι τελευτῆς αὐτῆς. κακοδαί-
 μονα γὰρ ἐγὼ τὸν τοιοῦτον καλεῖν οὐκ ἂν ποτ' ὀκνήσαιμι, ὅς ἐν
 δευτέρῳ τῶν ἐνυπνίων τοῦ βίου τὰ θεῖα τιθέμενος οὔτε τοὺς

viribus hominem iratus insectetur, si ulli obiurgationi parcat, mirer equidem ipse, nisi is, quisquis fuerit, sese in imas latebras et penitissimos recessus prae pudore additurus sit, vicinum semper importunum habiturus, stimulum ipsum conscientiae. Cum igitur nobis, si mentiamur, tanta supplicii moles impendeat, eo magis hac in parte necesse est caetera negligere, atque in Deum solum intuentes vera dicere. Ad haec nihil aliis qui mirum, cum res humanae alias aliter fluant et temere volvantur, nec determinatus sit earum cursus, eundem hominem nunc felici exitu laborum fructum percipere, nunc insperata naufragorum fortuna conflictari. Quod cum ita sit, nec ipsi quidem iure reprehendemur, si in hoc opere, praecipua veritatis retinendae cura suscepta, eosdem nunc laudibus extollimus, ubi id auditoribus fraudi esse non potest, nunc contrariam plane rationem sequi videmur. (V.) Oportet etiam illud hoc loco ad ea, quae dicta sunt, accedere. Neminem omnium puto iusta indignatione mihi ob id posse suocensere, quia de Deo et de patriis verae fidei dogmatis in periculum adductis sic cum imperatore disputaverim, tanquam aequalis; idemque omni prorsus adulatione longe a sermonibus meis relegata, nunquam adduci poterim, ut obsequentem ingenio calamum ullo metu, ulla formidine imbuerem, aut ab acri illa contentione vel minimum remitterem, etsi mors esset ipsa subeunda. Enimvero ego infelicem eum vocare nullus dubitem, qui huius vitae insomniis ita res divinas posthabeat, ut nec vindicis Iustitiae

τῆς δίκης αἰδεῖται θρόνους, οὔτε μὴν τοὺς αἰθερίους δέδωκε θεοῦ A. C. 1351
 πρῆστιν. ἐν γὰρ τοῖς περὶ θεοῦ καὶ τῶν θείων δογμάτων ἀγώ- Imp. Io. Can-
 σιν αὐτὸν μόνον ἡγεῖσθαι δεῖν βασιλέα, τοὺς δ' ἄλλους ἐπίσης V. 461
 ἡμοδοῦλους ἅπαντας, πλουσίους ἀναμιξ καὶ πένητας, βασιλεῖς E
 δε καὶ ἰδιώτας, καὶ ὄσοις τοῦ θιάσου καὶ τῆς χορείας ἐκείνης με-
 τέχην ὁπῶσποτε συμπύπτει.

ή'. Ἐβδομῆν μὲν οὖν ἦγε καὶ εἰκοστὴν ὁ μάλιστα μῆν, ἐν ᾗ P. 570
 συγκαλεῖν ἡμῶς δεδογμένον γέγονε βασιλέα πρὸς ἣν ὠνόμαζε σύνο-
 δον. ἀρξάμενος δ' ἄνωθεν διεξῆκει, πῶς διαβόλῳ προὔργιατατον
 10 αἰεὶ πολεμεῖν ἀνθρώποις, ὥσπερ τινὰ κληῖρον εἰληφότεν λαμπρὸν,
 ἀπ' οὗ τῷ προπάτορι συμπλακεῖς ἐστήσατο τρόπαιον· καὶ δι'
 αὐτό γέ τοι θεὸν ἐθέλησαι τὴν ἀνθρωπεῖαν ἀναδεξάμενον φύσιν B
 δι' αὐτῆς ὁδοῦς ἡμῖν ἀγαθὰς ὑποδείξαι, δι' ὧν ἕξαστον ἂν εἴη
 τοῖς γε ἐθέλουσι τὸν ἀντίπαλον κατασελεῖν· εἰδ' ὅπως καὶ ὁ διά-
 15 βολος, ἑτέραν αὐθις τραπόμενος, εἰδωλολατρεῖαν εἰσήνεγκεν ὁμοῦ
 ταῖς ἄλλοις ἄλλαις αἰρέσεσι, κατὰ τε τῆς τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας
 καὶ τῶν δογμάτων αὐτῆς· ὅπως τε θεῖαι καὶ ἱερὰ κατόπιν συγ-
 κροτούμεναι σύνοδοι τὰ τοιαῦτα τῆς ἐκκλησίας νοσήματα ἐθερά-
 20 νόφρονα, τὸν ἐκ Καλαβρίας ὁρμώμενον, ἤνεγκεν ἐπὶ πονήρῳ
 τῆς ἡμετέρας εἰρήνης, ἄνδρα σοφὸν μὲν, ἐριστικὸν δέ τινα καὶ
 κενοδοξίας ἡλικιωτὴν· ὃς ἐπεὶ τὰ μὲν πρῶτα συμβεβληκῶς ἐτέ-
 ραν καὶ περὶ σοφίας ἡγωνισμένος ἐπίδειξιν ἤτηται τε καὶ τῆς

tribunal revereatur, nec Deum ipsum aetherii ignis turbinibus armatum ex-
 timescat. Quippe in iis certaminibus, quae de Deo et de divinis dogma-
 tis instituuntur, Deum ipsum solum imperatorem, caeteros omnes pari iure
 conservos haberi oportet, divites promiscue et pauperes, reges et priva-
 tos, alios denique eiusdem illius thiasii et chori quacunquē ratione parti-
 cipes.

8. Aderat itaque dies Maii vigesimus septimus, quo nos imperator ad
 eam quam ipse synodum appellabat ex decreto convocaret. Atque ille rem
 usque a capite accessens diabolus aiebat id ante omnia semper agere,
 ut bellum hominibus inferret, eam veluti praecipuam hereditatem sortitum,
 ex quo, cum primo parente congressus, tropaeum victor posuisset: Deum
 autem hominis naturam ideo accepisse, quia per eam voluisset salutare
 nobis vias indicare, quas quisvis ingressus facile posset adversarium dei-
 cere: deinde diabolus alio rursus conversum, quo ecclesiam Dei et eccle-
 siae dogmata everteret, idololatriam cum haeresibus alias aliis invexisse:
 tum sub haec sacrosanctas synodos coactas esse, et his ecclesiae morbis
 medicinam attulisse: postea in detrimentum constitutae apud nos pacis,
 diabolo impellente, prodiisse hae nostra aetate Barlaamum, illum scilicet
 Latinismo imbutum et e Calabria profectum; virum sane eruditum, sed
 cupidum altercandi, et qui inani gloriae a pueritia usque studiuisset: eum
 diversi generis pugna primum commissa, et ostentandae eruditionis causa

- A. M. 6859 νικώσης οὐ μάλα ἀσμένως ἐκείνοις παρακεχώρηκε, καθ' ὧν εὐ-
 Ind. 4 δοκιμῆν ἐδόκει μάλιστα, δεύτερον πλοῦν τῶν δογμάτων τοῦ Πα-
 D λαμᾶ συνεπλάκη, διθείας τε ἔγκλημα προστριβόμενος καὶ ὅποσα
 τῷ τοιοῦτῳ ἐποικοδομῆσθαι ἔπεται θεμελίω. καὶ ἵνα μὴ διατρι-
 βωμεν ἐπὶ τοῖς οὕτω προδήλοις, ἔξίσταται τοῖς βουλομένοις ἐκ τῶν 5
 τότ' ἐπὶ τούτοις τομογραφηθέντων τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ καὶ
 τῷ τηρικαῦτα πατριαρχεῦντι ψηφισμάτων μανθάνειν τὸ καθε-
 στῶς. ἐκείνου γε μὴν ὁπῶσποτ' ἀπιόντος, ἕτερός τις διαδεξά-
 E μενος τὰς ἐκείνου κατὰ τοῦ Παλαμᾶ λαιδορίας, Ἀκίνδυνος ὄνομα,
 τὴν ὁμοίαν ἐκείνῳ καὶ αὐτὸς καταδίκην ὑφ' ἑμῶν εἰλήφει τε καὶ 10
 ἡλάσθη. νῦν δ' ἀνυστάντες, οὓς οὐκ οἶδα πῶς ὀνομάσας ὀρ-
 θῶς ἂν φάιναι δόξω, τὰ αὐτὰ καὶ οὗτοι τῷ Βαβλαῦμ κατὰ τοῦ
 P. 571 Θείου φθέγγονται Παλαμᾶ. ὧν αἴτιον τὴν ἐμὴν ἔπεισιν οἶσθαι
 πραότητα, ἣ χρώμενος ἄχρι καὶ ἐς τὴν τήμερον διετέλεσα. ἀλλ'
 οὐ χαιρήσουσιν ἔτι διαγρηγορήσαντος ἐμοῦ καὶ τὴν ἐκ Θεοῦ δεδο- 15
 V. 462 μένην μοι χεῖρα καὶ κρίσιν ἔς γε τὸ τῆς εἰρήνης χρήσιμον ἀνελη-
 φότος ἀθθεντικῶς. δῆλον γὰρ εἶναι τοῖς ἅπασιν οἶμαι, μηδένα
 τῶν πάντων εἶναι, ᾧ πρό γε ἐμοῦ, βουσιλέως ὄντος, τὰς τοιαύ-
 B τας εὐθύνειν προσήκει δίκας· ἢ ποῦ τῇ βασιλείᾳ τὸ εὐδαιμον φυ-
 λάττειτο, τὸ κρίνειν οὐκ ἐχούσῃ τοὺς ὑπηκόους; ἢ τῷ ποτε 20
 διοίσει δεσποτεία δουλείας, τῆς κρίσεως τῶν πραγμάτων οὐκ ἐφ'

2. περὶ τῶν δογμ. et τῷ Παλαμᾶ coni. Boiv.
 Boiv. pro τὰ τοιαῦτα.

4. τῷ τοιοῦτῳ em.

suscepto certamine superatum, aegro illis palma cessasse, de quibus maxi-
 mam laudem speravisset: itaque altero et velut subsidiario conatu cum Pa-
 lama congressum de dogmatis disputasse, ac illi de duobus Diis crimen
 obieciisse, et quidquid eiusmodi fundamento superaedificari consequens es-
 set. Atque ut ne longius in his moremur, quae notissima sunt, cuilibet
 licebit ex iis decretis, quae super his rebus ab ecclesia Dei et ab illius
 temporis patriarcha scriptis Tomis promulgata tunc fuerunt, quid consti-
 tutum sit intelligere. Caeterum postquam ille hinc abiit, quocumque tan-
 dem modo abierit, alius quidam, nomine Acyndinus, illius in Palamam
 criminationes tuendas excepit, et a vobis pariter damnatus expulsusque
 est. Demum hi, quos nescio equidem quo nomine appellatos recte videbor
 nominasse, eadem ipsi quoque ac Barlaamus in divinum Palamam pronun-
 ciant. Cuius rei credibile est causam esse eam clementiam, qua ego ad
 hanc diem usque usus sum. Sed faxo iam, ne amplius ii gaudeant. Quippe
 expergiscar; et illam, quae in pacis commodum data mihi a Deo est, pote-
 statem ac iurisdictionem pro imperatoria auctoritate recipiam. Nam con-
 stare apud omnes arbitrator, neminem omnium esse, cuius in his contro-
 versis dirimendis priores sint partes quam meae ipsius, utpote impera-
 toris. Quod si subditis ius dicere imperator non potest, ecqua porro fu-
 tura est imperii felicitas? aut qua in re dominatus a servitute distabit, si
 de rebus cognoscendi ius uni non competat, ei nempe, qui imperium ha-

ἐνός ἱσταμένης, τοῦ τὴν ἀρχὴν ἔχοντος καὶ δυναμένου μετ' A. C. 1351
 ἔξουσίας αὐτοκρατορικῆς τοὺς μὲν τῆς πλεονεξίας κωλύειν, τοὺς Imp. Io. Can-
 δὲ τὸ ἐνδόν ἐπανισοῦν. πολλοῦ μετιῦν ἦν ἀξία δικαστικὴ βα- tacuz. 5
 σιλείας κεχωρισμένη, εἰ δικάζοντος ἄλλου τὸ κελευόμενον ποιεῖν
 5 ἔρχην βασιλέα. τούτου δ' οὕτως ἔχοντος, ἐρέσθαι βούλομαι C
 πρότερον ἐν βραχεῖ τουτουσί, δυοῖν θάτερον ἐλομένους ἄπλῶς
 ἀποκρίνασθαι. εἰ μὲν γὰρ τοῖς ἅπαξ δεδογμένοις κατὰ τοῦ Βαρ-
 λαάμ τῆ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ στέργοιεν, μηδὲν πλέον ἐρίζοντες,
 ὁμοφρονοῦντες ἔστωσαν ἡμῖν τοῦ λοιποῦ, καὶ κοινῇ τὸν Βαρλαάμ
 10 ἀναθέματι παραπέμπωμεν. εἰ δ' οὖν τὸναντίον πρόδηλον, καὶ
 ὡς ὁμόφρονας ἐκείνω λοιπὸν τῆς αὐτῆς ἐκείνω καταδικῆς ἀξιοῦν D
 καὶ αὐτοὺς ἡμῖν ἔσεται. καὶ εἰ μὴ σὺν δίκῃ ταῦτα λέγω, τὴν
 μέσσην ἴων ἀπαρεγκλίτως ὁδὸν καὶ μηδαμῇ τῷ ἐνὶ προσιθήμενος
 15 μέρει, ἄλεθρον εἶη κύριος ἐπάγων ἐμοὶ τε καὶ παντὶ τῷ γένει
 τοῦμῶ προφανῆ· εἰ δ' οὖν, ἐλεγχέτω τις παρελθὼν, εἴ τι τοῖς
 ἐμοῖς λεγομένοις εὐρίσκει διεφθορὸς καὶ ἥκιστα τὴν τῆς ἐκκλη-
 σιαστικῆς ὁμονοίας ἐπισπεῦδον κατάστασιν.

16. ἐμοὶ conī. Boiv.

beat, et pro sua summa potestate possit eos quidem, qui nimis multa sibi
 arrogant, coercere; aliis autem id, quod deest, ex aequo supplere? Esset
 profecto magni aestimandum officium iudicis ab imperio separatum, si alio
 ius dicente parere imperatorem oporteret. Quae cum ita sint, volo istos
 primum paucis interrogare, ut duarum rerum altera electa simplex mihi
 responsum reddant. Nimirum illi, si ea quae ab ecclesia Dei in Barlaamum
 semel decreta sunt rata habeant, ne amplius rixentur, sed nobiscum
 de caetero consentiant; atque una voce Barlaamum anathema esse iubeamus.
 Si contrarium placet, evidens est illud consequi, ut eadem qua il-
 lum sententia condemnandos eos putemus, tanquam idem cum illo sentien-
 tes. Ego vero si non iure haec dico, si mediam viam non sic teneo, ut
 neutro declinem, nec uni magis quam alteri parti faveam; Deus, precor,
 mihi et omni meae stirpi certum exitium afferat; vel certe prodeat aliquis
 coarguatque me, si in iis quae dixi deprehenderit aliquid, quod nec sin-
 cerum esset, nec ad concordiam ecclesiae quamprimum constituendam spe-
 ctaret.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΑ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ ΙΘ.

NICEPHORI GREGORAE

BYZANTINAE HISTORIAE

LIBER DECIMUS NONUS.

ARGUMENTUM.

Imperator et Palamas totam rem uno die transigere cupiunt. Oratio apud synodum habita a Gregora. Cantacuzeni impatientia, lenitas. Palamas, ironice dicto offensus, obstreperit. Cantacuzenus Gregoram interpellat, et ut brevior sit admonet (Cap. 1). Imperator Palamas uni favet. Gregoram ab instituto orationis cursu abstrahit. Liberius loqui solitum regiae maiestatis reverentia comprimit. De constituendo disputationis argumento utrinque certatur. Cantacuzenus Gregorae tria obiicit. Palamae scripta quanti a Palamitis facta. Gregoras suam dicendi libertatem defendit exemplis et rationibus: ita ad tertium accusationis caput respondet. Refellit id, quod primo loco obiectum fuerat. De Thaborio lumine dicturum se promittit. Dicere exorsus subinde interpellatur (2). Prooemium disputationis de lumine Thaborio. Palamas eam quaestionem frustra proponit. Iconomachiae nomine notatur. Iconomachorum error de Domini transfigurati carne. Theodori Grapti verba. Sacrae imagines a Palamitis in ignem coniectae. Palamae cum Eusebio Iconomacho consensus. Palamas plura increata statuit. Eusebio peius sentit in iis, quae de Lumine, Operatione, Substantia divina, et Sacramento Eucharistiae loquitur. Palamae impietas cum Theodori Grapti argumentationibus conferenda. Illius de lumine opinio quam absurda sit (3). De corpore Domini, an increatum fuerit; et de hominibus, quos Palamas dixerat fieri increatos. Verba Theodori Grapti. Palamas una cum Eusebio Iconomacho refutatur. Energiac nomen ab Eunomio introductum, ab Iconomachis receptum, a Palama revocatum in lucem. Theodori Grapti cum sanctis Basilio et Gregorio consensus. Conclusio; Palamam Iconomachorum vestigiis insistere. Substantiae et Operationi eadem definitio convenit. Si corpus Christi incorporeum et increatum fieri non potest, multo minus hominis corpus. Qui virtute proficiunt, ii de novo creati dicuntur (4).

α'. *Ἐκείνῳ μὲν οὖν ἄλλα μετὰξὺ παρενείραντι πλείστα, τὸν* A. M. 6859
αὐτὸν ἐλαύνοντα δρόμον καὶ τρόπον, ἐνταυθοῖ που τὸν λόγον Ind. 4
καταλελυκέναι συμπλέτωκεν, αὐθήμερόν βουλομένῳ τὴν ὄλην A. C. 1351
ὑπόθεσιν καταστήσασθαι. τοῦτο γὰρ εἶναι τῷ Παλαμῷ καὶ αὐτῷ Imp. Io. Can-
 5 P. 572
βασιλεῖ τὸ σκοπιμώτατον, ἐν βραχεῖ μακρῶν ἑαυτοὺς ἀπαλλάττειν V. 463
ἐνθουμουμένοις προυγμάτων. σιωπῆς τοιγαροῦν γενομένης, καὶ τῶν
ἐταίρων ὑπάντων ἀφορώντων εἰς ἐμὲ καὶ λέγειν προτρεπομένων, P. 573
ἐπεὶ τὸ συγκεχωρηκὸς ἕξ ἐκατέρων ἐγὼ τῶν μερῶν εἰλήφειν, ἔλεξα
τοιούδε. (B.) „Ἐπειδήπερ, ὦ βασιλεῦ, καὶ πράξεως ἀπάσης καὶ
 10 *λόγου παντὸς ἡγείται σκοπὸς (τούτου γὰρ ἐκτὸς καὶ λόγος ἅπας* V. 464
μάταιος καὶ πρῆξις πῦσα), πνθέσθαι πρότερον ἔχρησεν ἡμῶν τὸν
τοῦ παρόντος συλλόγου σκοπὸν· εἶτα τοὺς λόγους πρὸς ἐκείνον
εἰσάγειν ἐκτεινομένους. καὶ τοξότας γὰρ ὀρωμεν οὐ τοῦτο καὶ
 15 *κυβερνήτας οὐ πρὸς γε τὸ τοξεύειν ἢ πλεῖν τὸν σκοπὸν ἔχοντας* B
μόνον, οὐδὲ τοῦτο βουλομένους ἀπλῶς· ἀλλ' οὗ ἕνεκα τό, τε
τοξεύειν ὃ τοξότης καὶ τὸ πλεῖν ὃ κυβερνήτης ἐνεστήσαντο· ὡς
ἐὰν μὴ τοῦτο γε ἦ, μάταιος ἀμφοῖν ἡ σπουδή. τίς γὰρ ὄνησις
μοχθεῖν εἰκῆ καὶ ναυαγίῳ καὶ κύμασι χειμερίοις ὡς τὰ πολλὰ
 20 *παρυβάλλεσθαι, μὴ τινος ὠφελείας καὶ κέρδους τῷ σκοπῷ καὶ*
προθέσει προβεβλημένον; ὁμως ἐπειδήπερ ἔκ τινων ἰχνῶν τῆς
σῆς ξυνήκαμεν δημηγορίας, ἐκ ποδῶν τὰ τῆς ἐκκλησίας γενέσθαι C
ναυάγια τὸν σκοπὸν τῆς παρουσίας εἶναι σπουδῆς, πρὸς τοῦτ'.
ἀνάγκη καὶ τοῦ ἡμετέρου λόγου τὸν σκοπὸν καὶ τὰς ἡτίας ἰδο-

7. *ἐταίρων em. Boiv. pro ἐτέρων.*

His ille cum et alia plurima interseruisset, similia et eodem tendentia, ibi ferme orationi suae finem imposuit. Quippe ea ipsa die totam rem conficere cupiebat. Nimirum et Palamas et ipse imperator id maxime spectabant, ut magnis negotiis brevi defungerentur. Facto itaque silentio, cum socii in me omnes intuerentur, meque ad dicendum impellerent, ego ab utraque parte venia accepta sic disputavi. (II.) „Quandoquidem, o imperator, omnis actio omnisque oratio finem habet propositum (alioqui inutile utrumque fuerit), oportebat primum sciscitari ex nobis, quisnam esset huic concilio finis propositus: deinde ea afferre, quae ad illum finem dirigerentur. Nempe et sagittarios et navium gubernatores videmus non id tantum spectare, ut vel iaculentur vel navigent, neque id unum velle; sed finem habere id, cuius causa et sagittarius iaculari et gubernator navigare instituit; quod absque eo inanis sit utriusque diligentia. Temere enim laborare quid prodest? quid naufragiis et hibernis fluctibus indentidem iactari, nisi aliquam utilitatem, aliquod lucrum, nobis, tanquam scopum et finem, proponamus? Caeterum quoniam ex vestigiis quibusdam orationis tuae deprehendimus, praesentis negotii finem eum esse, ut ecclesiae naufragia submoveantur, idcirco nos oportet orationis nostrae scopum hunc

A. M. 6859 γενιν. ἐπειδὴ γὰρ οὐχ ἤκομεν ἐθελονταί, ἀλλ' ἤχθημεν οὐ μᾶλα
 Ind. 4 ἐθελονταί, καὶ ἡμᾶς ἀνάγκη τὸν τοῦ λόγου δρόμον ἰθύνειν, οὐ
 πρὸς ἅ τὸ βουλόμενον ἡμῖν ὑφηγεῖται, ἀλλὰ πρὸς ἅπερ ἡ τὸ
 Δικράτος ἔχουσα χεὶρ καὶ γλῶττα βιάζεται, καὶ δεικνύειν μέχρι ποῦ
 βασιλεῦσιν ὑπέκειν χρεῶν καὶ μέχρι ποῦ μὴ χρεῶν. Ὁ γὰρ τοῖς 5
 σοφὸς Σολομῶν, τρία φήσας ὑπάρχειν, οἷς εὐδῶς ἔνεστι πο-
 ρεύεσθαι, καὶ τὸ τέταρτον, ὃ καλῶς διαβαίνει, τοῦτ' εἶναι βασι-
 λέα πρὸς ὑπηκόους δημηγοροῦντα ἀπεφήνατο. ὅσα γὰρ ἂν ἐθέ-
 λοι λέγειν καὶ οἷα καὶ ὅτε καὶ ὅπου καὶ πρὸς οἷους καὶ ὅσους,
 χρεῖας ἐφρονητικίας ἤστινοσοῦν, εὐδῶς ἅπαντ' ἐξέσται βασιλεῖ 10
 Εμελετῆν, ἐφ' ὅσον τε καὶ ὅπως ἂν ἐθέλοι, πρὶν ἐφρονηθῆναι τὴν
 χρεῖαν· τοσαῦτα δ' αὐτῆς χρεῖας ἐνστάσης καὶ τοιαῦτα λῆξειεν,
 ὅσα δὴ μεμελέτηκε, κωλύειν μὲν ἤμιστα δυναμένου τῶν ἀκροα-
 τῶν οὐδενός, ἐπικροτούντων δὲ ὑπάντων τοῖς ἕμινοις ὁμοῦ καὶ
 οἷον ἄμιλλωμένων σπουδῆ πρὸς ἀλλήλους, ὅς ἂν παρελάσειε ταῖς 15
 κολακείαις τοὺς ἄλλους. τῆνικαῦτα γὰρ καὶ εὐρωτέρός τις αὐ-
 τὸς ἑαυτοῦ γίνεται καὶ τοὺς ἀντιλέγειν ἐθέλοντας, εἴ τινές ποτ'
 Ἔἄρ' εἶεν, ὡς ἀμαθεῖς παρατρέχει· κἄν Σωκράτης ἦ, κἄν Πλά-
 τῶν, κἄν Πυθαγόρας, μηδὲν εἶναι τῶν πάντων οὐδὲν, ὅπερ
 ἂν ἐν Καρὸς εἶναι κωλύση μοῖρα τετάχθαι τὸν δυστυχῆ· ὥστ' 20
 εἰ μελετῆ τις τῶν τοιοῦτων πρὸ τῆς πείρας, μάταιά τε καὶ
 ἄπρακτ' ἂν εἴη μεμελετηκῶς, τοῦ βασιλέως πρὸς ἕτερα τοῦ λό-
 γου τὸν δρόμον ἀνθέλκοντος· καὶ μικρὰ ἢ οὐδὲν ἀπεικίναται δόξει

10. ἐφρονητικίας em. Boiv.

19. μηδὲ γὰρ conl. Boiv.

habere et habenas eo flectere. Quippe cum huc non sponte nostra veniamus, sed acciti et minime volentes, necesse est nos, non quo voluntas nostra praecipit, sed quo fortior manu et lingua compellimur, nostras orationis cursum dirigere: item ostendere, quatenus imperatoribus parere vel oporteat vel non oporteat. Enimvero sapiens ille Salomon, postquam dixit, tria esse, quae prospere vadant, et quartum, quod bene incedat; hoc ultimum de rege apud subditos concionante interpretatur. Nam quot et qualia, quo tempore et loco, apud quot et quales, in quocumque negotio dicere voluerit, ea omnia rex, quamdiu et prout liberit, commode praemeditabitur ante ipsum negotium; idemque, ubi negotium praesens urget, illa ipsa dicturus est, quae et qualiacumque fuerit praemeditatus: neque ex auditoribus quisquam erit, qui possit inhibere: omnes autem quodam quasi laudum concentu applaudent, et studio inter se certabunt, quis quemque adulatione praetergressurus sit. Quippe ille tunc se ipso torrentior quodammodo existet; et si qui tandem velit contradicere, eos ut imperitos praetervehetur: ac tametsi Socrates sit is, qui consurget, vel Plato, vel Pythagoras, tamen nihil quidquam obstabit, quominus miser vilissimi mancipii loco habeatur. Quod si quis non prius rem aggrediatur, quam praemeditatus sit, frustra certe erit praemeditatus; propterea quod orationis cursum imperator alio retrahet: atque illo parum aut nihil vide-

τῶ καδ' ὑδάτων γράφειν πειρωμένῳ, ἢ δικτύῳ θηρεύειν ἀνέμων A. C. 1851
 πνοάς. οὔτε γὰρ ὁ τοῦ λέγειν καιρὸς, ὣν μεμελέτηκεν, αὐτῷ Imp. Io. Can-
 παρῆξε τὸ καιρίον, οὐδ' ἂ μεμελέτηκε λέγειν ἐθέλων μακρὰν P. 574
 ἐστήξει τοῦ ναυαγίου· ἀλλὰ πάσας ἐν ἀκαρεῖ τὰς κακοδαίμονας
 5 ἀναμετρήσει τύχας. Διὰ δὴ ταῦτα, καὶ πρὸς γε διὰ τὸ μὴ τοὺς
 πανταχόθεν τῆς οἰκουμένης ἐπισκόπους τῶν ὀρθοδόξων παρεῖναι,
 τῆς ζητήσεως οὔσης περὶ δογματῶν οὐδαμῇ τῇ τοῦ θεοῦ ἐκκλη-
 σία συνήθων, ἥκιστα πρὸς βουλήσεως εἶναι συνέβαινε, παριέναι B
 ἡμᾶς ἐνταυθοῖ· ἀλλ' οἴκοι καθημένους ἡσυχῇ τὸν ἅπαντα δια-
 10 βιβάζειν βίον· χρεῶν γὰρ εἶναι, πρό γε τῶν ἄλλων ἀπάντων,
 ἐν τούτοις τὰ πάτρια ἔθνη καὶ προνόμια σῶα καὶ ἀκλινη καθάπαξ
 τηρεῖσθαι, ὅπερ γέγραπται καὶ ὅπως πέπρακται· καθὰ καὶ ὁ
 πολὺς τὴν θεολογίαν φάσκει Γρηγόριος· „ἡμεῖς καὶ μέχρι τῆς
 τυχοῦσης κεφαλῆς καὶ γραμμῆς τοῦ πνεύματος τὴν ἀκριβείαν Ελ- C
 15 κοντες οὔποτε δεξόμεθα (οὐδὲ γὰρ ὄσιον) οὐδὲ τὰς ἐλαχίστας V. 465
 πράξεις εἰκῆ σπουδασθῆναι τοῖς ἀναγράψασι, καὶ μέχρι τοῦ πα-
 ρόντος μνήμη διασωθῆναι· ἀλλ' ἴν' ἡμεῖς ἔχωμεν ἕπομνήματα
 καὶ παιδεύματα τῆς τῶν ὁμοίων, εἴ ποτε συμπέσοι καιρὸς, δια-
 σκέψεως.” Ἀλλὰ καὶ ἡ βίβλος τῶν πράξεων τῆς θείας καὶ οἰ-
 20 κουμενικῆς ἔκτης συνόδου, περὶ τῆς βραδυτήτος τῶν δυτικῶν
 ἐπισκόπων ἀπολογουμένη, τὴν τῶν ἐκ Βρεττανίας καὶ τῶν Ὠκεία- D
 νείων ἐκείνων μερῶν, καὶ ὅσοι καδ' ἕτερα τῆς Εὐρώπης ἐκείνων

13. Γρηγόριος] ΣΧΟΛ. ἐκ τοῦ ἀπολογητικοῦ.
 Boiv. pro posteriori ἐκείνων.

22. Ἰμειναν conl.

bitur distare ab eo, qui in aqua scribat, vel qui ventorum flabra retibus captet. Nam neque tempus dicendi eiusmodi erit, ut quae ille ante prouiderit opportuna futura sint; nec si prouisa eloqui velit, longe aberit a naufragio; sed momento temporis omnia aduersissima experturus est. His de causis, et propterea etiam, quod orthodoxorum episcopi ex omnibus orbis partibus non adessent, ubi quaestio esset de dogmatis in ecclesia Dei plane inusitatis, nequaquam nos huc prodire, sed totam vitam tranquille domi sedendo traducere volebamus. Oportebat quippe in his ante omnia morem maiorum atque privilegia salva prorsus et immota seruari, prout antea scriptum factumve esset; quemadmodum magnus theologiae doctor Gregorius auctor est. „Nos (inquit) cum accuratam spiritus diligentiam ad quemlibet apicem, ad quamlibet virgulam trahamus, nunquam dederimus (neque enim fas est) vel in minimis factis reuocendis, eorumque memoria ad praesens usque tempus conservanda, temere elaborasse eos, qui scriperunt; sed eo, ut nos haberemus monumenta et documenta, quibus in similibus rerum tractatione, si unquam incideret occasio, uteremur.” Sed et liber actorum sacrosanctae et oecumenicae sextae synodi traditatem orientalium episcoporum sic excusat, ut eius causam fuisse dicat, quod Britanniae et illorum Oceani tractuum, nec non aliarum Europae regionum epi-

- A. M. 6359 κλίματα, συνδρομὴν ἐπισκόπων αἰτίαν εἶθῃσιν· „ἀναγκαίου τοῖς
 Ind. 4 ἅπασιν ὄντος, ἐξ ὅλης (φῆσι) τῆς κοινότητος, καὶ ἥκιστα μονο-
 μέριως, τὰ τοιαῦτα τελεῖσθαι· ἵνα τὰ τῇ θείᾳ καὶ ἀποστολικῇ
 πίστει πραττόμενα πάντες γινώσκοντες ὁμοφωνῶσιν ἀλλήλοις”.
 Καὶ ὁ θεότατος δ’ ὁμοίως Μάξιμος ἐν τῇ πρὸς Πύρρον δια-5
 Εἰλεξε μὴ δύνασθαι καλεῖσθαι σύνοδόν φῆσι τὰ σημεῖα μὴ κε-
 κτημένην· οὔτε γὰρ κατὰ νόμους καὶ κανόνας γενέσθαι συνοδι-
 κοὺς καὶ θεσμοὺς ἐκκλησιαστικοὺς, οὔτε ἐπιστολὰς ἢ τοποτηρη-
 τὰς πρὸς τῶν ἄλλων πεμφθῆναι πατριαρχῶν· καὶ διὰ τοῦτο
 σκανδάλων διχονομίας τὴν οἰκουμένην πληρῶσαι. “Ὅμως ἐπειδὴ 10
 καὶ ἄκουσιν ἐληλυθόσι δέδωκας, ἦντινα δῆπου καὶ ἐδεδώκεις,
 χώραν τοῦ λέγειν, χρεῶν, καθάπερ ἐν ταῖς ἵπποδρομίαις τοὺς
 F δρόμους τε καὶ περιδρόμους καθαίρουσι τῶν ἡμιλλητηρίων ἵπ-
 πων, ξύλων καὶ λίθων καὶ τῶν τοιούτων ἅπαν δεικνύντες ἐλεύ-
 θερον τοῦδαφος, οὕτω καὶ νῦν ἐφ’ ἡμῶν ἀρξάμενων λέγειν, 15
 ἐπηρείας ἀπάσης ἐλεύθερον εἶναι δεῖν αἰτῶ τῶν λόγων τὸν διαυ-
 λον. ἀγάλματι γὰρ τοικέναι τινὶ καὶ τὸν λόγον συμβάλει· καὶ
 ὡσπερ ἐκ κεφαλῆς ἐκεῖ τῆς πλάσεως ἀκωλύτου μέχρι ποδῶν ἐλη-
 P. 575 λυθυίας, ὁρᾶται πρὸς τὰκριβῆς τὰ τῆς ἄρμονίας· καὶ θυνμά-
 ζεται μὲν, εἰ καλῶς τῷ τεχνίτῃ πέπρακται· εἰ δ’ οὖν, αἰσχύνῃς 20
 ἀθλητῆς περιφανῶς ὁ πλάστης καθίσταται· οὕτω κἀνταῦθα τοῦ
 λόγου μηδενὸς ἐφειδρέοντος, μηδὲ τὸ συνεχῆς ἀνασοβοῦντος

11. ἦν τινε conl. Boiv. 21. τῷ λόγῳ conl. idem.

scopi simul convenerint; „quoniam,” inquit, „necesse est ab omnibus ex tota ecclesiae universitate convocatis, non autem ab una parte, talia peragi; ut omnes ea, quae circa divinam et apostolicam fidem acta fuerint, cognoscentes, saecum invicem consonent.” Idem D. Maximus, in sua cum Pyrrho disputatione, non posse ait synodum vocari eam, quae ipsa synodi insignia non habeat; neque enim factam eam secundum leges et canones synodales, statutave ecclesiastica; nec epistolas aut legatos ab aliis patriarchis missos fuisse: atque eam idcirco totum orbem impleviase scandali dissensionis. Caeterum quia nobis, postquam invitum huc venimus, dicendi locum dedisti, quicumque tandem is datus est, oportet nos, ut sit in Hippodromis (nam in iis, quacunque vel dirigendus vel circumflectendus certantium equorum cursus, operam dant; ut et lignis et lapidibus, et aliis eiusmodi obicibus, solum omne sit liberum ac vacuum), ita, inquam, nunc quoque, cum incipimus dicere, disputationis nostrae curriculum ab omni violentia liberum esse oportere censeo, et ut sit peto. Oratio nempe simulacri cuiusdam instar est: atque ut in simulacro, si a capite ad pedes usque citra ullam impedimentum opus processerit, concianitas partium ipsa penitus perspicitur, et admirationem quidem movet, si artifex scite fecerit; sin minus, ludibrio exponit eum, qui finxit: sic etiam in hoc disputationis exordio, si nemo dolum meditetur, neque hinc usque ad finem quis-

ὡσπερ ἐκ λόχου μέχρι τελευτῆς αὐτῆς, ἐξέσται τοῖς παροῦσι κρι- A. C. 1851
 νειν ὀρθῶς, εἴτε κατὰ λόγους ἡμῖν ὁ λόγος ἔδραμεν, εἴθ' ἕπερ- Imp. Io. Can-
 ὀριος γέγονε τοῦ τῆς ἀληθείας σκοποῦ. Ἐπειτα, εἰ καὶ τοῦθ' tacuz. 5
 ἡμῖν ἐξείη μὴ σιωπῇ παρεληλυθῆναι, τὰ τοῖς δικαίοις προσή- B
 5 κοντα βήμασι καὶ δόξωμεν ἀγνοεῖν, ἐπειδὴ σὺ σαυτῷ τὴν τοῦ
 κρίνειν ἐπιτετραφῶς ἐξουσίαν, ἃ τοῖς ἀπανταχῇ τῆς οἰκουμένης
 συνιοῦσιν ἐχρῆν τῶν ἐπισκόπων ὀρθοδόξοις, ὁμωμόκεις μὴ καπη-
 λεύειν τὰς δίκας, ἐχρῆν μὴ προειλημμένον γοῦν εἶναι σε τοῖς
 τοῦ κατηγορουμένου δικτύοις, μηδ' αὐτοῦ σε πρόμαχον ἐκ πρώ-
 10 τῆς, ὃ φασί, γραμμῆς ἀπαρακαλύπτως καθιστάμενον, λέγειν
 ὅποια τοῦτόν γ' ἐχρῆν· ἀλλὰ τοὺς τὰς κατηγορίας προβαλλομέ- C
 ρους πυθόμενον πρότερον, καὶ ὡς ὁ τὰγκλήματα ἔχων αὐτὸς ἀπο-
 λογίαις καὶ λύσεις ἐκάστοις λέγων ἀντιτίθῃσιν, ἔπειτα τὴν σὴν
 ἐπάγειν σε κρίσιν, κατὰ τοὺς ἐν τούτοις κρατήσαντας πάλαι τῆς
 15 ἐκκλησίας κανόνας καὶ νόμους. ἀψενθίω γὰρ ζοικέναι τὴν πρό-
 ληψιν ἔγωγε λέγω. ὡς γὰρ ἐκεῖνο, τῆς γλώττης ὀπόσποθ' ἄψά-
 μενον, τοσοῦτον ἐσχεῖ τῇ γευστικῇ τὸ τῆς πικρίας δραστήριον,
 ὡς πολλοῦ τε ἕμα καιροῦ καὶ πολλῶν δεηθῆναι γλυκίων εἰς τὴν D
 πρὶν τοῦ φυσικοῦ καθήκοντος ἀντιληψιν, οὕτω καὶ τοῖς δικα-
 20 σταῖς τὴν πρόληψιν ἴσμεν ὡς τὰ πολλὰ δυναμένην. τῶν γὰρ δι-
 καζομένων ἑνός τινος προειληφότος τοῦ δικαστοῦ τὴν διάνοιαν V. 466
 πιθαναῖς ταῖς προδιηγῆσειν, οὕτω δευσοποιῶν τε καὶ δυσαιπό-

2. λόγον conī. Boiv. pro λόγους. 5. μὴ δόξωμεν idem. 11. τοῦ-
 τόν γ' ἐχρῆν em. Boiv. pro τούτῳ το γ' ἐχρῆν.

quam tanquam ex insidiis prosiliat, qui continuam verborum seriem inter-
 rumpat, poterunt ii qui adstant recte iudicare, utrum orationis nostrae
 cursus rationi consentaneus fuerit, an longe a vero fine aberrarit. Deinde
 (si et illud fas est silentio haud praeterire, ne iudicis iusti officium igno-
 rare videamur) quoniam tu potestatem tibi ipsi arrogasti iudicandi de his
 rebus, ad quas diiudicandas orthodoxos totius orbis episcopos convenire
 oportebat, idemque te incorrupte iudicaturum esse iuravisti, cavendum
 saltem tibi erat, ne illius retribus praeoccupareris, qui accusaretur, neu
 te eius propugnatorem ab ipsis statim, ut aiunt, carceribus palam profes-
 sus, ea diceres, quae e re eius essent, sed eos primum audire debueras,
 qui crimina obiicerent; deinde et quidquid reus ipse, defendendi sui et
 diluendorum criminum causa, contradiceret et singulis responderet: tum
 denique sententiam tuam interponere, secundum canones et leges in his
 rebus iampridem ab ecclesia receptos. Ego certe animum affectu praeoc-
 cupatum absinthio similem statuo. Quemadmodum enim illud, tacta quo-
 cunque modo lingua, tam acrem, tam efficacem amaritudinis vim gustui
 adspersit, ut et longo tempore et multo dulcium saporum usu egeat ad
 priorem naturalis boni perceptionem: idem etiam in iudicibus animi prae-
 occupati affectum scimus posse plerumque. Nam cum litigantium unus ani-
 mum iudicis praeviis narrationibus, iisque probabilibus, mature occupa-

A. M. 6859 νιπτον γίνεσθαι τὸ πάθος ἐκείνω συμβαίνειν, ὡς δυοῖν θάτερον
Ind. 4

Ε γίνεσθαι κινδυνεύειν· ἢ τὸ τῆς ζήλιας παράλογον ὑφίστασθαι τὸν ἐπιόντα καὶ κακούργων φεύγειν γραφὴν ἐνότιε παραλόγως ἠναγκασμένον, ἢ πολλὰς ἀνατλάντα τρικυμίας ἀντιθέσεων καὶ πολλὰς καὶ διαφόρους εἰσενεγκόντα μωρτυρίας ἀξιοπίστων ἀν-5 δρῶν, εἰ τύχοι, ὀψὲ καὶ μάλα μόλις τῆς ἀληθείας ἐπιτυγχάνειν. Εἰ δ' ἅπαξ προειληφότος ἐκεῖ τινος, τοιόνδε συμβαίνει τὸ νό-
F σσημα γίνεσθαι, τί ἂν τις φαίη περὶ τοῦ Παλαμᾶ τουτουῖ καὶ τῆς τοῦ θιάσου φρατρίας, ὅλους ἐνιαυσίους χρόνους καὶ ὄλας ἡμέρας μηνῶν καὶ ὄλας ὥρας ἡμερῶν ἰδίᾳ σοι προσομιλούντων 10 καὶ τὰ τοιαῦτα συνιστοῦργούντων καὶ ὑφαιρόντων ἐς τὸ τοῦ σφόδρα ἐπέλεσθαι ἐντελές, καὶ μηδὲ νῦν ἐν τοσοῦτῳ θείατρῳ τὸ ἔθος

P. 576 ποιεῖν αἰδουμένον, ἀλλ' ἐγειρομένων συχνὰ καὶ λάθρα σοι πρὸς οὓς κοινολογουμένων περὶ τῶν πρὶν κρωθέντων (οἶμαι) πολ-
λάκις, μὴ λάθῃ τι διαβῆνεν τῆς μνήμης ἐπὶ καιροῦ νῦν, ὅτε 15 μάλιστα ῥώμην ἐκείνοις πλείω χαρίζεσθαι δεῖ; τί τοίνυν ἂν τις ἡμῶν εἴποι πρῶτον; τί δ' ἂν τις ὕστατον, ἐς τὸ πάνυ βραχύτα-
τον περιῦσταμένης τῆς ὥρας, ἐν οὕτῳ δημοσίῳ σταδίῳ, πάσης
B ὑφαιρουμένης συνδιασκέψεως, ἐνταῦθα μᾶλλον, εἶπερ πού, τὴν χρεῖαν ἐχούσης; προσκείσθω δ' οὖν καὶ τουτὶ τοῖς ἄνω λεχθεῖσι, 20 δι' ἃ δηλαδὴ τὸν ἄκμυρον ἀγῶνα τοῦτον ἤκιστα πάντων ἡμῖν πρὸς βουλήσεως ἦν εἰσιέναι. Ἐπὶ τούτοις ἔστω καὶ τὸ τῶν κα-

1. συμβαίνει coni. Boiv. 22. ἔστω Boiv. pro ἔστι.

vit, ita alte imprimitur, ita deletu difficilis est eius mali labe, ut periculum sit, ne duorum alterum accidat; ut vel mulctam iniquam sufferat is, qui posterior subit; qui et nonnunquam praeter opinionem cogitur se ipsum defendere sceleris accusatum; vel plurimis contentionum fluctibus exhaustis, multis et variis gravium virorum, si quos reperiat, testimoniis productis, sero tandem et aegre admodum veritatem assequatur. Quod si in iudice, quem quis semel praeoccupaverit, eiusmodi morbus existit, quid de hoc Palama, quid de eiusdem thiasi consortibus dici debet, qui totos annos, totos mensium dies, totas dierum horas tecum privatim colloquuntur, atque eiusmodi telas simul contexunt, simul nectunt, eo videlicet fine, ut valde acceleretur? quos ne nunc quidem in tanta spectantium frequentia pudet suo more agere. Nam crebro surgunt, et furtim in aurem loquuntur, de iis credo rebus, quae saepius iam antea decretae sunt, ne quid per imprudentiam effluat tibi e memoria hoc tempore, quo illis oportet robur firmissimum accomodari. Quid primum itaque, quid ultimum dixerit quisquam ex nobis, angustissimo temporis spatio circumclusus, in hac publici curricula luce, cum inter nos consultandi facultate adempta, qua nos tamen hoc rerum statu maxime egebamus? Itaque et haec ad eas, quae supra dictae sunt, causa accedat, quamobrem intempestivum hoc certamen minime ingredi nobis placuerit. His proxima esto regularum et le-

νόμων καὶ νόμων δίκαιον, οἷς ὑπέκειν δέον δουλείας θ' ἅμα καὶ δεσποτείας ἀπάσας, ἐν ἡπίερω πάσῃ καὶ θαλάσῃ, τὸ ἀντιστροφον ἐνταῦθα καὶ δρῶντα καὶ δημηγοροῦντα σαφῶς ἠκηκόε-
 μέν σε· καὶ ἔγνωμεν τοῦτ' ἐκεῖνο, τὴν Λεσβίαν οἰκοδομήν, ἥ C
 5 τοῖς λίθοις τὴν τοῦ κανόνος προσάγουσα στάθμην, καὶ οὐκ ἐκείνῳ τοὺς λίθους, πάνυ σαθρὰς τοῖς χρωμένοις καὶ ἀβεβαίους παρεῖχε τὰς τοῦ μένειν ἐλπίδας ἄχρι καὶ ἐς τὴν ἐπιούσαν ἀκλόνη-
 τον. καὶ μαρτυροῦσι τῷ λόγῳ πᾶσαι πόλεις καὶ πολιτεῖαι, ὅσαι
 10 τε τοῖς παλαιότεροις κινόσι καὶ νόμοις ἀρμοττόμεναι διηνεκῆς καρποῦνται τὸ εὐδαιμον καὶ ὅσαι τῆς ἀνομίας ἔξορχουμένης αὐ-
 τῶν διηνεκῆσι καὶ ταχελαῖς φθείρονται μεταβολαῖς. Ἐπειτα καὶ D
 μὴ μεταίρειν ὄρια πατέρων δόγματα καὶ τοῦθ' ἴδρην τῆς τοῦ
 Θεοῦ ἐκκλησίας. μηδὲ γὰρ εἶναι σφᾶς τοὺς εἰρηκότας μᾶλλον ἢ
 τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. δῆλον δὲ ἐκ τῶν καθ' ἕκαστον ἂν εἶη τοῦτό
 15 γε μάλιστα. Τῶν γὰρ τοι προφητῶν λεγόντων ἔστιν εὐθὺς ἀκούειν, οὐχ ὅτι „τὰ καὶ τὰ φαρμέν ἡμεῖς”· ἀλλὰ „τάδε λέγει κύ-
 ριος· καὶ τὰ καὶ τὰ προστάττει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον.” εἰτ' ἐλθῶν
 ὁ γεννηθεὶς ἐκ παρθένου Θεὸς λόγος „ἐγὼ (φῆσι) ἀπ' ἐμαντοῦ B
 λαλῶ οὐδὲν, ἀλλ' ὅσα πρὸς τοῦ πατρὸς ἠκηκόειν”· διδάσκων
 20 ἡμᾶς οὕτως, μὴ τοῖς ἑαυτῶν, ἀλλὰ τοῖς τῶν πατέρων κανόνων.
 Ἐπεσθαι δόγμασί τε καὶ ὄροις. καὶ ἀρξάμενος οὐκ ἀπ' ἑαυτοῦ,
 ἀλλ' ἀπὸ Μωσέως καὶ πάντων τῶν προφητῶν, διηρημήνευεν αὐ-

4. σε em. Boiv. pro te.
 ἐκκλ. conl. Boiv.

12. δόγμα καὶ τοῦθ' ἱερὸν τῆς τοῦ Θεοῦ

gum ratio, quibus servitutem simul et dominatum omnem subesse toto ter-
 rae et maris orbe cum oporteat, nos te ordine inverso contra facere et
 concionari palam hic audivimus; et illam plane agnovimus Lesbiam struc-
 turam, quae amussim ad lapides, non lapides ad amussim applicabat,
 adeoque illis, apud quos in usu erat, fluxas prorsus et infirmas spes affe-
 rebat, ut vix ad diem proxime sequentem immotam eam permansuram esse
 confiderent. Atque haec, quae dico, testantur vera esse omnes civitates,
 omnes respublicae, cum eas, quae antiquis regulis et legibus obsequentes
 ingi quadam felicitate perfruuntur; tum illae, quae bacchante apud ipsas
 licentia continuis repentinisque mutationibus corrumpuntur. Deinde et il-
 lud sacro ecclesiae decreto cautum est, ne positi a patribus termini mo-
 veantur: neque enim magis eos, quam spiritum sanctum, ea dixisse quae
 dixerint. Idque ex singulis testimoniis plane constabit. Ac primum pro-
 phetas audire est dicentes, non quidem, „haec et ista nos dicimus”, sed:
 „haec dicit Dominus; haec et ista iubet spiritus sanctus.” Deinde genitus
 ex Virgine Deus verbum cum advenisset, „ego,” inquit, „a me ipso lo-
 quor nihil, sed quaecunque a patre audiivi;” atque ita docet, non nostris sed
 Patrum regulis, earumque praescriptis et definitionibus, obsequi nos de-
 bere. Item incipiens non a se ipso, sed a Moyse et omnibus prophe-

- A. M. 6859 τοῖς τὰ περι ἑαυτοῦ. καὶ τῷ διαβόλῳ πάλιν, τοὺς λίθους ἄρτους
 Ind. 4 F ποιῶν ἀναγκάζοντι καὶ τὰς τῆς γῆς ὑπισχνουμένῳ χαρίζεσθαι βα-
 V. 467 σιλίας, οὐκ εἶπεν ὁ Θεός, „ὑπάγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ”· ἀλλὰ
 τὰς τῶν πατέρων προβάλλεται ῥήσεις, „γέγραπται,” λέγων, „οὐκ
 ἐπ’ ἄρτω μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος”· καὶ δις καὶ τρις τὸ „γέγρα- 5
 πται” τίθησι πρὸς ἀκριβῆ νοουθεσίαν ἡμῶν, τοῖς τῶν πατέρων
 ὄρων κανόσιν ἔπισθαι διὰ πάντων ἀντικρυς παραγγέλλων. καὶ περι
 τοῦ Θείου δὲ ἐπαγγειλάμενος πνεύματος „ἐλθὼν (φῆσι) ὁ παρὰ-
 P. 577 κλητος ἄφ’ ἑαυτοῦ λαλήσει οὐδέν, ἀλλ’ ὅσα ἂν ἀκούσῃ.” εἶτ’
 ἐλθὼν ὁ Θεῖος ἀπόστολος Παῦλος „ἐγὼ παρέδωκα (φῆσι) τῶν 10
 ἡμῶν οὐδέν ὑμῖν, ἀδελφοί, ἀλλ’ ὁ καὶ παρελαβὼν ἀπὸ τοῦ Ἰη-
 σοῦ.” καὶ πάλιν Τιμοθέῳ γράφων „σὺ δὲ μένε (φῆσιν) ἐν οἷς
 ἔμαθες καὶ ἐπιστάτης· τὰς δὲ βεβήλους καινοφωνίας παραιτοῦ.”
 καὶ πάλιν „εἴ τις ὑμῖν εὐαγγελίζεται (φῆσι Κολοσσαεῦσι) παρ’
 ὁ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω, καὶ ἂν ἄγγελος ἔξ οὐρανοῦ τις 15
 B ἦ, κἂν ἐγὼ Παῦλος.” ὅρα ὀπόσῃ ἔχει τὴν ἰσχὺν τὰ τῶν πατέρων
 κανόνων ὄρια καὶ ὅσοις τισὶ τοῖς κλείθεροις καὶ μοχλοῖς τοὺς αἰ-
 διαδόχους ἀσφαλίζεσθαι διαγέγονεν. εἶτ’ ἐλθόντες τῆς εὐσεβείας
 ἀθληταὶ καλῶς ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν
 τοὺς ἑαυτῶν ὑποκόμησαν ἀγῶνας καὶ τὰ μαρτυρικὰ παλαίσματα. 20
 Σὺ δ’ εἰ μὴ καὶ τὴν τῶν κανόνων δουλώσῃς ἐλευθερίαν, νόμος
 C αὐτοῖς κείνοις γινόμενος, ἀνίσχυρον λείπεσθαί σοι φάσκες τὴν
 βουσίλειαν, καὶ μηδὲν ἐνεῖναι ταύτῃ σεμνόν. εἰ γὰρ ἄπερ ἄλληλα

23. εἰ δὲ conī. Boiv.

tis interpretabatur illis quae de ipso erant. Rursus diabolo, panes ex lapidibus facere iubenti, et orbis terrae regna daturum se pollicenti, non dicit Deus, „vade retro, Satana”; sed Patrum dicta opponit, et „scriptum est”, ait, „quia non in solo pane vivet homo”; atque ipsum illud „scriptum est” bis terque usurpat, ut nos perfecte erudiamur, quos ille Patrum definitionibus et regulis per omnia obsequi aperte iubet. Sed et de spiritu sancto promittens „cum,” inquit, „Paracletus venerit, non loquetur a semet ipso, sed quaecumque audierit loquetur.” Deinde D. Paulus Apostolus veniens „ego,” inquit, „meum nihil vobis tradidi, fratres, sed quod et accepi a Iesu.” Rursus ad Timotheum scribens, „tu vero,” inquit, „permane in iis, quae didicisti et credita sunt tibi: profanas autem vocum novitates evita.” Rursus, „si quis vobis evangelizaverit,” inquit Colossensibus, „praeter id quod accepistis, anathema esto, etsi angelus quispiam de caelo sit, etsi ego Paulus.” Vide quantam vim habeant termini a Patribus constituti, quot repagulis et vectibus coërcentur ii, qui perpetua successione eos excepturi sunt. Tum subsequenti religionis pugiles super Apostolorum et prophetarum fundamento sua certamina suae martyria pulchre aedificaverunt. Tu vero, nisi regularum libertatem in servitutem redigas, nisi legem illis te ipsum constituas, imperium tibi relinqui affirmas nullo robore subnixum, nulla maiestate venerabile. At enim

πέφουκε συνιστᾶν, ταῦτ' ἀλλήλων φαίμεν εἶναι φθαρτικά, οὐδὲν ἔτι τούτων λελεῖφεται τῆς οἰκείας οὐκ ἐξιστάμενον φύσεως· καὶ τοῖς τοῦτο συγχωροῦσιν ἄνω ποταμῶν συμβήσεται χωρεῖν τὰς πηγάς. οὐ γὰρ ᾧ τῶν πατρῶν κανόνων καὶ γνωμῶν ἄρχειν βοῦ-
 5 λεται τις, τὸ σεμνὸν τῇ βασιλείᾳ περιποιεῖ· ἀλλ' ᾧ τοῖς πα- D
 τριοῖς κανόσι καὶ νόμοις ὑπέκειν ἐθέλει· οὐχ ἕως ἂν σωφρονεῖν
 τις ἐθέλοι, ἄλλως ἔχειν συγχωρεῖν οὐδαμῇ ποθ' ἔλοιτ' ἂν οὐ-
 δενί. οὐδὲ γὰρ ἐκεῖνοι τὴν ἰσχὴν καὶ τὸ κόσμιον ἀφαιροῦσι τὴν
 βασιλείαν, ἀλλ' ἐκεῖνοι τοῦτ' ἀπὲρ βεβαιοῦσιν. εἰ γὰρ οὗτοι
 10 πολιτειῶν καὶ ἀρχῶν εὐνομεῖν βουλομένων κατάλυσις, σχολῆ γ'
 ἂν ἄλλο τι τῶν πάντων γένοιτο σύστασις. Ἐπειτα καὶ τῶν ἄλ-
 λων ἀπάντων ἐξαιρουμένων, ἢ τ' ἐφθήμεν εἰρηκότες καὶ ἢ προῖ-
 οῦσιν εἰρήσεται, τίς ἂν τοιούτῳ δικαστηρίῳ πιστεύσειεν, ἔνθα κα- E
 τὰ ταῦτὸν ὄρκοι τε ἕμα καὶ ὄρκων κατάλυσις γίνεται τῶν αὐτῶν,
 15 παραπλήσιον ὡσερ ἂν εἶ τις, τῇ ἀριστερᾷ τὴν δεξιῶν ἀποκό-
 πτων χεῖρα, σώζειν μᾶλλον ἔλεγεν ἀπὲρ οὕτωςί. Καὶ μὴν εἰδέ-
 ναι σε οἶμαι καὶ τοῦτο, καὶ διὰ μνήμης ἔχειν ἔτι χλοαζούσης,
 πολλὰ πολλάκις πρὸς σέ μου φαιμένον, μὴ σέ τὸν ἰατροῦσοντ'
 εἶναι τὰ τῆς ἐκκλησίας τοιαῦτα νοσήματα. πῶς γὰρ, τὸν τού-
 20 των αἴτιον ἀεὶ γιγνόμενον; ἀλλὰ μήπω τοῦτο· ἀλλ' ἀναλαβὼν F
 τὴν ἀρχὴν ἐφεξῆς ἀκριβέστερον τῶν πυρόντων ἔνεκα διηγήσο-
 μαι· ἵν' εὐπαρακολούθητος ἅπασιν ἢ διήγησις γένοιτο, σημει-
 ούμενοις ἕκαστα πρὸς γε τοὺς καθήκοντας τόπους." (Γ.) Ὁ δὲ
 βασιλεὺς ἐχαλέπαινε καὶ διώδει θυμούμενος ἐφ' ἑαυτοῦ, καὶ συ-

quae a natura eiusmodi sunt, ut se invicem sustentent, ea si dixerimus a se invicem facile corrumpi, nihil iam horum supererit, quod intra naturae suae fines consistat. Hoc autem qui dederint, iis etiam fluminum fontes sursum versus referentur. Nam qui Patrum regulas et sententias potestati suae subesse vult, is non hoc pacto efficit, ut imperio maiestas salva constet; sed ita demum, si patriis institutis et legibus ultro ipse pareat; nec quisquam est qui, dum erit sanae mentis, rem aliter se habere ulli unquam homini concessurus sit. Non enim illa robur et dignitatem imperio adimunt, immo stabiliunt. Nempe ea si rebus publicis et imperiis bonae disciplinae appetentibus ruinam important, nihil quidquam aliud stabilitatem dabit. Praeterea, aliis omnibus demptis, quae vel iam dicta sunt, vel postea dicturi sumus, quis tribunali illi confidat, in quo de iisdem rebus iuratur simul et peieratur, itidem fere ac si quis laeva dextram sibi manum abscindens eo magis se eam conservare dicat. Atqui te illud scire et recente adhuc memoria tenere arbitror, quod ego apud te saepius dictavi, non facturum esse te medicinam iis morbis ecclesiae. Equo autem modo faceres, qui eorum auctor semper exaistis? Sed hoc quidem nondum. Nunc a capite usque repetens accuratius deinceps rem narro, in gratiam eorum, qui hic adsunt; ut ii omnes, singula suo loco posita observantes, narrationem facile assequantur." (III.) At imperator aegre ferebat,

- A. M. 5859 *χρὰ στρεφόμενος ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ θρόνου, καὶ τοὺς πόδας*
 Ind. 4
 P. 578 *ἀμοιβὰδὸν τῶν μὲν ἐραπλῶν, τῶν δὲ συναϊρῶν καὶ συνάπτων.*
ἔστι δ' οὗ καὶ σιγῶν ἐκέλευέ με, ἐνιαχοῦ τὴν ἡμέραν ἡμᾶς ἐπι-
λιμπάνουσαν προβυλλόμενος, μετὰ γε μὴν τῆς συνήθως ἐπιπο-
λαζούσης τῷ ἤθει πραότητος. ἔφθη γὰρ δημοσίᾳ προκαταλη-
φθεις ταῖς τῶν ἐμῶν προκαταστάσεσι λόγων, μήτ' αὐτὸν, μήτ'
ἄλλον τῶν πάντων οὐδένα, τοῖς ἐμοῖς ἐμποδῶν καταστῆναι λό-
 Βγος ἔασαι. *συνεκρότει δ' αὐτῷ τὴν πραότητα καὶ χορὸς οἰκείων*
τὰ μάλιστα, περὶ αὐτόν τε ἰστάμενος καὶ λαθραίοις μὲν θυ-
 V. 468 *μοῖς ῥηματίσκιά τινα πέμποντες καθ' ἡμῶν ἐνιαχοῦ καὶ σποράδην, 10*
αὐτοῦ δ' ἀνμνηοῦντες προφανῶς τὸ μακρόθυμον. (Α.) „Ἐπεὶ
γὰρ ὁ Παλαμῆς ἀεὶ τὸν Καλαβρὸν αἴτιον τῆς αὐτοῦ βλασφημίας
εἶναι προβάλλεται Βαρλαάμ καὶ σὲ τοῦτο πέπεικε λέγειν ἤδη,
 C ἄκουε δὴ. *φημὶ γὰρ, ὡς καθάπερ Γρηγορίῳ τῷ θεολόγῳ τοὺς*
Ἀρειανοὺς κατατρέγοντι, τὸν υἱὸν ὅμοιον ἀπλῶς τῷ πατρὶ λέ-
γοντας εἶναι, καὶ ἅμα προστιθέντας πανούργως καὶ τὸ κατὰ τὰς
γραφὰς λέγειν, τουτὶ τὸ κατὰ τὰς γραφὰς ὅμοιον φησὶ δέλεαρ
τοῖς ἀπλουστέροις εἶναι, τῷ χυλκῷ τῆς ἀσεβείας περικείμενον·
οὕτω καὶ Παλαμῆ τοιούτῳ δέλεαρ κατὰ τῶν ἀπλουστέρων εὐρηται
τοῦνομα Βαρλαάμ, μισουμένου διὰ τὴν τῶν Λατίνων θρησκείαν 20
 D τῷ Ῥωμαίων δῆμῳ παντὶ, *ἔσοι πείραν ἔσχον αὐτοῦ. Εἶχε γὰρ*
τήνδε τὴν νόσον αὐτὸς καὶ πρὶν Βυζαντίοις ἐπιδεδημηκέναι τὸν
Βαρλαάμ, καὶ ὄρῃν ἐπ' ἐμοῦ τε καὶ πλείστων ἄλλων διετείνεται

et ira tacite inflabatur, et in solio imperatorio versabat se crebra agitatione, et pedes alternis nunc distendebat, nunc connexos implicabat. Quia et silere interdum iubebat, ea ratione quod iam nos dies deficeret; suo tamen more, et conspicua illa animi lenitate. Quippe illum primis orationis meae exordiis mature praeverteram, ne vel ipse, vel eius permissu alius quisquam ex omnibus, sermones meos interpellaret. Atque hanc eius lenitatem maxime adiuuabat applaudens familiarium chorus, qui eum circumstantabant, et minutula quaedam in nos dicta subinde et sparsim iaciendo furtivas iras exercebant; palam autem eum laudabant, quod lente irasceretur. (IV.) „Quoniam Palamas Barlaamum Calabrum semper opponit, eumque blasphemiarum suarum causam fuisse ait, et iam tibi ipsi ut id diceres persuasit, ausculta. Quemadmodum Gregorius theologus, insectando Arianos, qui filium patri similem absolute esse dicebant, addebantque captiose, id se secundum Scripturas dicere; quemadmodum, inquam, Gregorius theologus haec verba „similem secundum Scripturas” simplicioribus hominibus escam oblatam esse ait, impietatis hamo circumiectam; ita et huic Palamae reperta est illecebra ad simpliciores quosque inescandos; nomen dico Barlaami, viri scilicet, propter Latinam religionem, omnibus Romanis, quotquot eum usu cognorunt, odiosi. Nam hic, antequam Barlaamus apud Byzantios commoraretur, hunc morbum iam habebat, affirmabatque coram me et aliis compluribus, divinam se substantiam corporeis

τὴν γε τοῦ Θεοῦ σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς οὐσίαν· οὐ μόνον δ' αὐ- A. C. 1351
 τὸς, ἀλλὰ καὶ ὁ τούτου διδάσκαλος καὶ ὁμώνυμος Γρηγόριος ὁ Imp. Io. Can-
Δριμύς. καὶ πολλὰς ἐπήγαγον αὐτοῖς ἐγὼ τὰς λοιδορίας, ἐκ τῶν tacuz. 5
 θείων γραφῶν καταισχύνας τὴν ἄκαιρον καὶ ἀπαίδευτον γλῶτ-
 5 ταν αὐτῶν, ὅσον ὁ τότε παρεῖχε καιρός. καὶ τοῦτο δῆλον πέ-
 πραχα σοφοῖς ἀνδράσιν ἐγὼ, τῷ τε μεγάλῳ φημὶ λογοθέτῃ καὶ Ε
 ὅσοι μετὰ τῆς σοφίας καὶ ἀρχιερωσύνη τὴν ἑαυτῶν ἐκόσμησαν
 ἀρετῇ. οἷς καὶ φρικῶδες εὐθὺς ἀκούσασι γέγνε, καὶ Μασσα-
 λιανῶν ἐκάλεσαν αἵρεσιν ταυτηνί, καμὲ τῶν τοιούτων ἀπέχεσθαι
 10 παρήνεσαν ὁμιλιῶν προθέσειν ὄλαις ψυχῆς· εἶναι γὰρ παλαιάν
 τινα φήμην, ὡς μέλλον κατὰ τῆς τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας ἔσεσθαι
 τινα μᾶλα μεγίστην αἵρεσιν, κακ πασῶν συμμιγῆ καὶ ποικίλην, F
 ἣν διορθωθήσεσθαι παγκοσμίου μικροῦ συναχθείσης συνόδου,
 πάντων σχεδὸν συνιόντων ἐπισκόπων ἕνα καὶ πατριαρχῶν· καὶ
 15 ταύτην ὁγδόην τε εἶναι καὶ τελευταίαν ὁμοῦ. Τοῦ δὲ χρόνον
 ῥέοντος, ἐπιμῖξαι καὶ Βαβλαῦμ ἐγεγόνει Ῥωμαίοις, Καλαβρίας
 τῆς αὐτοῦ γενόμενον μετανάστην πατρίδος, καὶ γνωστὸν ἐνταῦ-
 θα γενέσθαι τοῖς ἄρχουσι, καὶ φίλας οὐ πάνυ μικρῶς πρὸς αὐ- P. 579
 τῶν ἡξειῶσθαι διὰ τὸ περιὸν τῆς σοφίας· καὶ σοὶ μάλιστα πάν-
 20 των καὶ πρὸ πάντων γενέσθαι δεκτὸν, ἄτε φιλολογεῖν ἔξ ἀρχῆς
 αἰρουμένῳ, καὶ βίβλους πολλὰς καὶ παντοίας κτᾶσθαι φιλοτι-
 μουμένῳ, καὶ λέγειν τι καὶ ἀκούειν καινότερον ἐν σπουδῇ τιθε-
 μένῳ μεγίστη. Μετὰ δὲ τινα χρόνον φήμῃ μακρὰ καὶ συνεχῆς,

oculis intueri. Neque ipse solum; sed et eius magister idemque cognomi-
 nis Gregorius Drimys. Ego vero illos, ex sacris scripturis arguens, mul-
 tis convitiis insectabar, ineptumque et imperitum os eorum, prout tempo-
 ra illa ferebant, dictis sugillabam. Atque id viris doctrina praestantibus
 notum feci; nempe magno logothetae, et aliis, quorum virtus non erudi-
 tione solum, sed et pontificia dignitate ornabatur. Qui, ut audivero, sta-
 tim cohorrerunt; eamque Massalianorum haeresin esse dixerunt; ac mihi,
 ut ab eiusmodi hominum consuetudine toto animo abhorrerem, auctores
 fuerunt. Quippe vetere quadam fama vulgatum esse, exorturam adver-
 sus ecclesiam Dei aliquam haeresin longe maximam, eamque ex aliis omni-
 bus mixtam ac multiplicem, quam coactum ex omni paene orbe concilium
 correcturum esset, omnibus fere episcopis et patriarchis in unum coituris:
 porro hanc synodum octavam simul et extremam fore. Procedente tempo-
 re ipse quoque Barlaamus Calabria, patria sua, ad Romanos commigra-
 vit, iisque se immiscuit. Ibi et principibus innotuit; et, quod doctrina
 praestaret, dignus iis visus est, cum quo amicitiam iungerent, nec eam
 quidem mediocrem. Omnium autem maxime, et prae caeteris quibuslibet,
 tibi acceptus fuit, utpote qui iam inde ab ineunte aevo humanioribus lit-
 teris operam ultro dare instituas, multosque et omnis generis libros am-
 bitiose conquirereres, atque in dies novum aliquid cum dicere tum audire im-
 pensissime studeres. Aliquanto post magnus et continuus rumor, aures

- A. M. 6859 διαθέουσα τὰς τῶν πολλῶν ἀκοὰς, ὅψε καὶ ὡς ἡμᾶς ἀφίκετο,
 Ind. 4 B δηλοῦσα τὸν Βαβλαῦμ, ἐν Θεσσαλονικῇ λόγοις τισὶν ἐντυχόντα
 τοῦ Παλαμᾶ, ἐπιλαβέσθαι διαδρήθην γραφόντος αὐτοῦ καὶ λέ-
 γοντος, σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς ὄραν τοῦ Θεοῦ τὴν οὐσίαν. ἴσα-
 σιν ἅπαντες πάντως μαρτυροῦντα τοῦτ' αὐτὸ καὶ ὃν ὁ Παλα-5
 μᾶς εἰς δικαίωσιν ἑαυτοῦ προβάλλεται τόμον. Τοσοῦτων τοί-
 νων ἐλέγχων οὕτως πρὸ ποδῶν ἰσταμένων ἐκ τοῦ προφανοῦς,
 C καὶ πρὶν φανῆναι Βαβλαῦμ ἐν ὕροις Ἑλληνικοῖς δεικνύντων ἔχειν
 τὴν ἕβσον ἐνταῦθα τὸν Παλαμῶν, τίς ὄνησις ἀληθῆς ταῖς τοῦ
 Παλαμᾶ περιέσται κατηγορίαις, ἐπὶ σαθρῶ θεμελίῳ συγχᾶ κα- 10
 V. 469 ταφεύγειν, τοῦνομα λέγω τοῦ Βαβλαῦμι; πάντως διὰ τὸ τῆς
 θρησκείας μισηθῆναι καὶ διωχθῆναι τὸν ἄνθρωπον, ἐλπίσας ἔσε-
 σθαί τι καὶ τοῦτο βοήθημα καθ' ἡμῶν, συνδιαβληθησομένων
 ἔκείνῳ. ἐνπροσώπου γὰρ ἡ κακία προφάσεως ἐπορήσασα ῥα-
 D δῶς ἐπὶ τὸ ψεύδεσθαι τε καὶ διαβάλλειν καὶ πραγμάτων χειμῶ- 15
 νας ἐγείρειν χωρεῖ. Οἴμαι γὰρ ὡς εἰ πάνυ πολὺν ἐσκόπει χρόνον,
 πῶς ἂν ἐπαινέσειε μὲν τὸν οἰκτεῖον ἐχθρὸν Βαβλαῦμ ὁ σεμνὸς οὐ-
 τοσι Παλαμῶς, ἑαυτοῦ δ' οὕτως φανερώς τοὺς ἐλέγχους δειξέει
 τῆς δυσσεβείας ἄφικτον ἔχειν καὶ ἄμαχον τὴν ἰσχὴν, οὐκ ἂν βελ-
 τῶ τε καὶ καθαρωτέραν ταύτης εἰληφέναι ποτὲ πρόφασιν. τὸ 20
 E γὰρ πλεῖστα καμόντα ἄρχῃν ἐνπρεπῆ ταῖς ἀπολογίαις τῶν κατ'
 αὐτοῦ λεγομένων προθεῖναι, ἔπειτα μὴ δυνηθέντα, σαθρῶ ἐξ
 ἀνάγκης ἐρείδεσθαι ψεύδει, ποῦ οὐκ ἂν ἀτόπου γλώττης ἤλασεν,

vulgi pervagatus, demum ad nos quoque pervenit: Barlaamum, quasdam Palamae orationes Thessalonicae nactum, reprehendisse eum, diserte scribentem dicentemque se oculis corporeis substantiam Dei videre. Id ipsum vero, ut omnes sciunt, testatur is Tomus, quem ad sui defensionem Palamas profert. Cum itaque tot indicia sic quasi ante pedes praesentia et manifesta obversentur, quae vel antequam Barlaamum in Graeciae finibus comparuisset, eo morbo laborasse Palamam ostendant, eequid re ipsa deinde Palamae in his accusationibus proderit ad infirmum illud praesidium confugere, ad nomen dico Barlaami? Nimirum quia ille ob religionem odio fuit et exactus est, speravit hic eam rem sibi adiumento fore adversus nos, quos cum illo eadem coniunctura esset calumnia. Nampe malitia, probabilem praetextum nacta, ad mentiendum et calumniandum et ad excitandas tempestates negotiorum proclivis est. Equidem sic statuo; hunc Palamam, virum scilicet gravem, si diutissime secum deliberasset, qua ratione adversarium suum Barlaamum laudaturus, suae autem impietatis indicia ineluctabili et invicto robore aperte confirmaturus foret, nec meliore unquam nec clariore argumento uti potuisset. Nam qui multum laboraverit, ut obiectorum sibi criminum refutationis a specioso aliquo principio ordiretur; deinde, quia haud posset, coactus sit futilli mendacio inniti; is contra insectantes quo non insolentiae processisset,

ἢ τίνος ἂν ἐφείσατο λοιδορίας κατὰ τῶν διωκόντων, εἰ σκιᾷ γοῦν A. C. 1351
 τινι περιετύγγαθεν ἀληθείας. οὐ γὰρ ὁ Βαρλαάμ ἦν, ὡς ἐκ τῶν Imp. Io. Can-
 τοῦ Παλαμᾶ φαίνεται λόγων καὶ βίβλων, ὃς εἰσενεγκεῖν τῇ τοῦ tacuz. 5
 Θεοῦ ἐκκλησίᾳ δοκεῖ τῆν τε τῶν Μασσαλιανῶν δυσσεβῆ ταύτην
 5 αἰρεσιν καὶ ἅμα τὸ τῆς διθέτας καὶ πολυθείας ἔγκλημα· ἀλλ' ὁ F
 Βαρλαάμ ἦν μᾶλλον ὁ τοῦτον εἰσάγοντα δεξίας. Ἀκούσας γὰρ
 (φησὶν) ὁ Βαρλαάμ τῶν περὶ τὸν Παλαμῶν λεγόντων τὰ καὶ τὰ,
 διθέτας ἔγκλημα τουτοισὶ προσετέθειτο. ὁρῶς ἐναργῆ τὴν μαρ-
 τυρίαν αὐτὸν καθ' αὐτοῦ κομίζοντα, βέλτιον ἢ κατὰ πάντ'
 10 ἐχθρὸν καὶ πολέμιον. πρῶτον μὲν γὰρ αὐτοῦ κατηγορηκένοι τὸν
 Βαρλαάμ, σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς τοῦ Θεοῦ τὴν οὐσίαν ὁρῶν
 ἐγκανχωμένον, φησὶ, τοῦτο δὴ τὸ τῶν Μασσαλιανῶν· εἶτα τὸ P. 590
 ἄφικτον τῆς κατηγορίας ἐκφεύγειν πειρωμένῳ, καὶ διαίρεσει τῆς
 μιῆς τρισποστάτου χρωμένῳ θεότητος εἰς οὐσίαν καὶ χάριν, ἐτε-
 15 ροφυᾷ μὲν, ἄκτιστον δὲ καὶ αὐτὴν, διθέτας ἔγκλημα προστε-
 ψασθαι. Καὶ τό γε μείζον, ὅτι τὰς τοιαύτας αὐθις αὐτὸς ἐκ δια-
 δοχῆς κατηγορίας ἀναλύειν πειρώμενος ἐκ τοῦ πονηροῦ Θησαυ-
 ροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ ἐς τὸ πολλαπλάσιον ἐμφανίζει γράφων
 τὴν αὐτοῦ κακίαν, καὶ τοῖς οἰκείοις ἀεὶ πτεροῖς ἀλισκόμενος, B
 20 ὥσπερ σειρῶς τινος μιῆς ἀρξυμένης ἐκεῖθεν καὶ ἀλλήλαις ἐξηρ-
 τημένας τὰς βλασφημίας ἐχούσης, μείζονος καὶ χειρὸς ἀλλήλων
 ἀεὶ. Τὸ γὰρ ὄνομά τινος ἐνεργείας καθ' αὐτὸ προστησάμενον,
 οἷονεὶ τι γένος εἰς ἀπειράκις ἀπείρους διαιρεῖν ἄκτιστος θεότη-

11. ὁρῶν add. Boiv.

18. γράφων em. Boiv. pro γραφῶν.

quibus pepercisset convitiis, si vel aliquam veritatis umbram nactus fuisset? Enimvero non Barlaamus, ut Palamas dictis et scriptis significat, impiam hanc Massalianorum haeresin, erroremque de duobus et pluribus Diis, in ecclesiam Dei innoxit; immo Barlaamus ostendit, hunc ipsum esse qui inveheret. Cum, inquit, audivisset Barlaamus Palamam haec atque haec dicentem, ei crimen intulit, quasi duos Deos statuenti. Vides ipsum contra se, melius inimico et hoste quolibet, testimonium ferro luculentum. Primo enim ait se, quod Dei substantiam corporeis oculis videre gloriaretur, accusatum a Barlaamo; Massalianami videlicet: deinde conanti sibi eius accusationis vim inevitabilem effugere, et divinitatem, quae una est in tribus personis, dividenti in Substantiam et Gratiam, natura quidem diversam, sed ipsam quoque increatam, sibi inquam crimen ait illatum ab eodem fuisse, quasi duplicem divinitatem agnoscenti. Iam, quod maius est, ea crimina alternis recurrentia dum ipse rursus diluere conatur, maiorem multo malitiam suam ex malo cordis sui thesauro expressam exhibet, et propriis quotidie plumis captus tenetur, quadam velut impiarum vocum catena inde usque ducta, ex se invicem nexarum, et aliarum aliis semper graviorum et deteriorum. Nam operationis cuiusdam nomen separatim primo posuisse; deinde illud, tanquam genus, in infinitas infinitas divinitates

A. M. 6859 τας, πῶς μὲν ἰδίᾳ καὶ καθ' αὐτὰς ἀπάσας ὑφισταμένας, πῶς
 Ind. 4 δ' ἀνοποστάτους, ποίας ἀτοπίας ἐκπέφυγεν ὑπερβολὴν; οὕτω
 C σαθρὸν ἢ τοῦ ψεύδους κακία, καὶ στήναι μὴ δυναμένη διηλεκῶς
 ἐαυτῇ περιπίπτει. Τὰ δὲ τοιαῦτα τῆς ἐκκλησίας ναυάγια φεύγον-
 τας ἡμῶς, γαλήνη συνειζηκότας βίον μακροῦ, μῦλα ἄκοντας ἐπὶ 5
 θάλατρα καὶ δικαστήριον καθέλκεις, καὶ ὡς δὴ τινὰς τῶν κακοῦρ-
 γων ἐπιτιμῶς· οὐ μικρὰ· πλείω δ' ἀπειλεῖς, καὶ συνελαύνεις
 πανταχόθεν συνίναί μὲν τῶν δεόντων οὐδὲν, ἀπροφάσιστον δ'
 D ὡς ἐπὶ πᾶν εἰπεῖν τὴν πειθῶ τῇ τοῦ Παλαμῦ πολυθεῖα θύοντας
 ἐναυγίζειν. ποία ταῦτα δέξαιτ' ἂν ἀκούειν ψυχῇ, θεὸν ἕνα προσ- 10
 κυνεῖν εἰδυῖα, καὶ ταύτῃ συντραφεῖσα τῇ δόξῃ περιφανῶς; εἰς
 τοσαύτην γὰρ ἡμῶς συνελαύνει δυσχωρίαν καὶ οὕτω δυσδιεξό-
 δευτον τὸ τῆς σῆς δημηγορίας ἀκροτελεύτιον, ὡς ἀφύκτοις ἕμ-
 μασις ἐνδεσμεῖσθαι νομίζειν μᾶλλον ἡμῶς σιωπᾶν, ἢ τὸν ἐπὶ μέ-
 E σης ἴστασθαι λίμνης μυθωδόμενον ἐκείνον Τάνταλον· ὃν αἰδῶ 15
 V. 470 μὲν τῇ δίκη φλέγεσθαι λόγος, φοβεῖσθαι δ' αἰετὸν τὸν ἀφόρητον
 φόβον ἐκείνον τοῦ λίθου, καὶ πίνειν κύψαντα μὴ δυνάμενον.
 τοῦτο δ' οὐ δικαστοῦ παρίστησιν ἦθος, ἀλλ' ὄψιν ἔχει πικρῶς
 ἐφεδρεύοντος καὶ τὰ ξίφη τῆς ἐπιβουλῆς θήγοντος καθ' ἡμῶν.
 Ὅμως οὐχ ἡμῖν γε τοσοῦτον μέλει τοῦ Βαβλαῦμι, ὅσον σοὶ γε 20
 χρεῶν· ὃς ἐπηλυν ὄντα τοσαύτην εἰς αὐτὸν ἐνεδεξῶ ξενίαν, καὶ
 F οὕτω λαμπρὰν τὴν δαψίλειαν αὐτῷ κατὰ πάντ' ἐχαρίσω, ὡς

5. μακροῦ em. Boiv. pro μακροῦ.

increatas dividere, quae omnes seorsum et secundum se aliquatenus subsi-
 stant, aliquatenus non subsistant, quanta est insania! Adeo infirma res est
 mendacii perversitas, quae et stare nescit perpetuo, et in se ipsam recidit.
 Haec nos ecclesiae naufragia fugientes, et in longa vitae tranquillitate con-
 senescentes, tu prorsus invitos in theatra et ad tribunal trahis, ac velut
 acceleratos non leniter castigas: plura autem minaris, et undecunq̄ue in
 eam nos necessitatem compellis, ut nihil frugī sapere possimus, sed obse-
 quium multis illis Palamae divinitatibus sine ulla cunctatione vovere et
 isto quasi sacrificio litare cogamur. Haec audire quis sustineat, ita in-
 stitutus, ut Deum unum sciat adorare, et ea opinione a puero plane im-
 butus? In eas videlicet angustias conclusio orationis tuae nos adducit, un-
 de se expedire difficile est. Itaque, velut inextricabilibus nodis, silendi
 necessitate adstrictos nos putamus; idque arctius quam illum ipsum Tanta-
 lum, quem in media palude stare et sempiterna siti ardere narrant fabulae,
 timere autem semper saxi illius pondus iniquissimum, nec cum se inclinat
 posse bibere. At tu sic agendo non iudicis morem servas, sed speciem
 prae te fers eius viri, qui atrociter insidietur, et hostilis in nos animi
 gladiatoriam crudelitatem acuat. Atqui non tanta est nobis de Barlaamo
 cura, quanta esse tibi ipsi debet; qui illi, cum esset advena, sic beni-
 gnum te hospitem praeuisti, ita splendide et prolixè in omnibus gratifica-

ἑτέρου μὴ δεῖσθαι σε μάρτυρος ἢ σουτοῦ. ὥστ' οὐκ ἔμοι σε A. C. 1351
 χρεῶν ἔγκαλῆν δι' ἐκείνον καὶ τὴν ἐκείνου συνεχῶς προφέρειν ^{Imp. Io. Can-}
 αἰτίαν μᾶλλον ἢ σουτῷ. οὐ γὰρ ἔγωγ' ἂν αὐτὸς ὁ ταῖς ὑπερο- ^{tacuz. 5}
 χαῖς εἰμι τῶν τιμῶν εἰς ἀγέρωχον ἐκείνον ἐλείρας ὄφρον καὶ με-
 5 τῆωρον φρόνημα· οὐδ' ἔγωγ' αὐτὸς ὁ μεγαλοῤῥήμονά σοι διδά-
 σκαλον, καὶ διὰ σοῦ ταῖς ἄλλοις αὐτὸν τοῦ Θεοῦ Διονυσίου
 χειροτονήσας, καὶ ἅμα διαπρύσιον ἐρημηέα τῶν μυστικῶν τῆς P. 581
 ἐκκλησίας δογματῶν, καὶ ὅσα τῆς καθ' ἡμᾶς Θεολογίας εἰσι
 μυστήρια καὶ δι' αὐτὰ γε ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα, τὴν πάτριον
 10 γῆν ἐν δευτέρῳ θεῖναι τῆς ἀλλοδαπῆς ταυτησὶ αὐτὸν ἀναγκάσας·
 οὐδ' ἔγωγ' αὐτὸς ὁ καὶ κατὰ πάσης ἄλλης Ῥωμαίων σοφίας ἐν-
 τεῦθεν αὐτὸν μανηῖναι πεπεικῶς· ἀλλ' ἔγωγ' αὐτὸς ὁ τὰς κέδρους
 εἰμι τῆς ὄφρους ἐκείνου συντριψας περὶφανῶς, καθάπερ ὅτε δρῶν B
 καὶ κέδρον καὶ κυπάριττον ἀπογυμνοῖ τῆς κόμης ὑλοτόμον βρι-
 15 θουσα παλάμη· ἔγωγ' αὐτὸς ἐκείνός εἰμι ὁ τότε συστειλας καὶ
 ἀναχαιτίσας ἐκείνον, ἐν τε γαλήνῃ καρδίας καὶ ἅμα τῇ τῆς
 ἀσφαλοῦς ἐπιστήμης ἐπεικεία, καθάπερ παράλιος ψάμμος ἀγρι-
 ουμένην θάλασσαν· ἥτις ὁπότεν ὑβριστῆς καὶ ἀγέρωχος ἄνεμος,
 ἄνωθέν ποθεν ἐξ ἀρκτικῶν καταθρέύσας πηγῶν, αὐτῆς ἀναμο- C
 20 χλεῦει τὰ κόματα, διεγείρεται τε πρὸς ἀνήκεστον θρόσος καὶ
 ἀπειλεῖ κατὰ τῆς ἡπείρου πόλεμον περιφανῆ· ἀλλ' ἐπειδὴν
 ἀκούσῃ τῆς φωνῆς τῆς παραλλοῦ ψάμμον, χέλλεσιν ἀφθόγγοις
 ἀναγνωσκούσης τοὺς κανόνας τοῦ κτίσαντος, εὐθὺς ἀναχωρεῖ,
 προφανῆ δειλιῶσα Θεοῦ προστάγματα καὶ ἀναχαιτίζουσα πανεῖ
 25 θρασυνόμενον ῥόθιον. πῶς οὖν ἂν τις τῷ τοιοῦτῳ στέρξειεν,

tus es, ut eius rei non alio teste egeas nisi te ipso. Quamobrem non mihi
 te eius causa litem movere aequum est, nec de eo crimen perpetuo obitici
 mihi magis quam tibi. Non enim is ego sum, cuius opera ille ad honores
 immodicos evectus supercilium attollere et efferre se insolentius coeperit;
 neque is sum, qui eum tibi et aliis per te sancti Dionysii doctrinae magi-
 strum grandiloquum, arcanorumque ecclesiae dogmatum et sacrae theolo-
 giae mysteriorum interpretem altisonum, meo suffragio constituerim, ac
 per haec ipsa, aliaque his similia, solum natale peregrino huic posthabere
 coegerim; denique is non sum, cuius ille suasu et instinctu in reliquam
 omnem Romanorum eruditionem bacchatus sit. Immo ille ipse sum, qui
 eius superbiae cedros palam confregi; velut lignator, qui valida manu
 quercum, aut cedrum, aut cupressum coma exuat: ille ipse sum, qui eum
 tunc animi tranquillitate et solidae scientiae modestia continui repressique,
 velut arena littoralis mare iratum sistit, quod protervo et feroci vento ali-
 cunde e septentrionalibus tractibus effuso, et imos fluctus subvertente, in
 effraenam audaciam erumpit, et continenti solo bellum apertum indicit: at
 postquam arenae vocem audierit, Creatoris praescripta mutis labiis prae-
 legentem, manifestas Dei leges expavescens, retrocedit statim, et aestus
 sui insolentiam comprimit. *Ecquis itaque eiusmodi hominem probaverit,*

- A. M. 6859 ὅστις τὸν αὐτὸν ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς νῦν μὲν ἐπαινεῖ, νῦν δὲ ψέγει;
 Ind. 4 D ὃν γὰρ εἰς αἰθέρα φάσαι ἀνήγες τέως, ὡς ἐν θεολογίαις κράτι-
 στον, μηδὲν εἰδὸτα δεικνύεις ἄρτιως. πῶς δ' ἂν τις ἐμοὶ νεμε-
 σῶῃ, ἐκείνον καὶ τότε καὶ νῦν ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ἐπίσης λοιδοροῦντι,
 ἐφ' οἷς ἡμῖν δηλαδὴ πεπολέμηκε; λέγω δὴ τῷ περὶ Ἑλλήνα λό-5
 γον καὶ τὴν θύραθεν παιδείαν χωλεύειν τὸν ἄνδρα τὰ κράτιστα.
 καὶ σοὶ μὲν γέγονε ὁ φίλος ζῶν, ἐχθρὸς τεθνηκώς, καὶ ὁ τε-
 Ελέως τότε χρηστὸς πᾶν τούναντιον ἄρτι ὢν· ἐμοὶ δ' ὡσπερ
 τότε ἐχθρὸς, οὕτως οὐκ ἄρτι ὢν φίλος. ὥστε σὺ μὲν ἄρτιως
 ἐκείνον λοιδορῶν φίλον λοιδορεῖς· ἐγὼ δὲ τῆς ἐμῆς καὶ νῦν φι-10
 λας τιθέμενος ὑπερόριον πρὸς τὸν οὐδαμῆ ποτε φίλον τοῦτο
 φαίνομαι δρῶν. ὃς οὖν ἐν πᾶσι τοῖς τῆς θεωρίας καὶ τῆς τῶν
 πραγμάτων πείρας θεμελίους ἀσαλεύτους ὁμοίως τηρεῖ, τοῦτον
 ἄρα πᾶς τις οἶμαι κρίνειεν ἢ λέγειν ὀρθῶς, κὰν τοῖς γε ἄλλοις
 ἅπασι, καὶ οἷς συντέθραπται δόγμασι τῆς πίστεως, βεβηκέναι 15
 F καλῶς. Ἐπειτα πᾶς τῆς ἐκείνου κρίσεως αὐταρκές πέρας τότ' εἰ-
 ληφύας, νῦν ἀνακρίνειν βιάζῃ, πλείοσιν ἄλλαις ἡμῖν βλασφη-
 μίαις ἀλίσκομένον τοῦ Παλαμᾶ, ἧς ὀσημέραι γράφων ἐκείθεν
 προστίθῃσι τε καὶ ἐπιδείκνυται. οὐ γὰρ ἴσμεν ὄντος ἐκείνου νε-
 κροῦ πυνθάνεσθαι ἢ τε ἔφασκε τότε καὶ ἢ νῦν. εἰ δ' ἀναγκαῖον 20
 V. 471 ἡμῖν ἔστι τοῦτο, ἔστι παρ' Ἑλλήσι τις σοφιστῆς νεκρικοὺς δια-
 λόγους ποιοῦμενος. ἐκείνος, εἰ βούλεσθε, κομιεῖ τὰ ἐκείνου λε-
 χθέντα τε καὶ λεγόμενα πάνυ καλῶς. ἡμῖν γὰρ ἀδύνατον σφό-

4. ἐπίσης em. Boiv. pro ἐπὶ σσ. 3. ἀρτίως utrobique conii. Boiv.

qui eundem in iisdem rebus nunc laudet, nunc vituperet? Nam tu, quem eo tempore ad caelum fere tollebas, ut praestantissimum theologum, eundem nunc nihil scire arguis. Equis autem mihi succenseat, qui illum, quemadmodum tunc, ita nunc quoque dictis incessam ob easdem res, in quibus nos ipse oppugnabat? Graecas dico litteras, et profanam eruditionem, valde in illo claudicantem. Et ille quidem vivus, amicus tuus fuit; mortuus, evasit inimicus: ille tunc perfecte bonus, nunc omnium pessimus: mihi, ut olim fuit inimicus, ita nec hodie amicus est. Sic tu eum nunc insectando amicum insectaris: ego vero, ab amicitia mea alienum eundem habens, illum qui nunquam amicus fuit alienum duco. Qui igitur sententiam et institutam agendi rationem in omni re fixam et immotam servat, eum credo quilibet iudicaverit recte sentire, atque, ut caeteris omnibus, ita iis, quibus innutritus sit, fidei dogmatis bene insistere. Iam quid est, quod illius causam, re omni iudicata, contendis recognoscere, cum nos Palamam aliarum blasphemiarum convincamus, earumque plurimarum, quas quotidie ex eo pergit scribendo aggerare et ambitiose iactare? Nos certe illum qui mortuus est haud possumus, quae tunc dixerit, quaeve nunc dicat, interrogare. Quod si id vos necessarium ducitis, est vetus sophista Graecus, qui mortuorum fingit colloquia. Is quidem, si vultis, quae ab illo dicuntur dictae sunt, referet vobis pulcherrime: nos id facere omni-

δρα τουτί." (E.) Τοῦ μέντοι Παλαμῦ παραφθεγξαμένου τι πρὸς A. C. 1351
 δρῆγην διὰ τὰς εἰρωνείας, εἰχόμεν ἑγὼ τῶν ἐξῆς, οὐδὲ μικρὰ ^{Imp. Io. Cas-}
 γοῦν παραβομβοῦντος ἐκείνου πεφροντικῶς. „Φαίη δ' ἄν τις ἴσως ^{tacuz. 5}
 τάληθούς φροντιστῆς παρελθὼν, μηδαμῆ τὸν Παλαμῦν ἀπαλ-
 5 λάττειν εἰκότως τῶν ἐγκλημάτων, εἰ Λατῖνος ὢν ἐκείνος οὐκ
 ᾤκησε παρῆσι τῆς ἀσεβείας ἐλέγχους αὐτῷ παριστῆν. Οὐ γὰρ
 ἔτι Λατῖνοι, τοῦ γένους ἀφιστάμεθα· ἀλλ' ἐνίων χάριν ἐγκλη- B
 μάτων· ὢν ἐν μέρει κειμένων, τᾶλλα πάνθ' ἤκιστ' ἄν εἴεν ἡμῖν
 ἀκοινώνητοι. ἧ γὰρ ἄν καὶ τὴν ἔνσαρκον αὐτῶν δογματιζόντων
 10 οἰκονομίαν καὶ θάνατον καὶ ταφὴν καὶ ἀνάστασιν πρὸς γε τοῖς
 ἄλλοις τοῦ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν, ἡμῖν γε δῆπου διὰ τὸ Λατί-
 νους εἶναι ὁμολογεῖν οὐκ ἐξείη. ἄπαγε. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ Σισίνιον
 τὸν Ναυατιανὸν ἧ πρώτη παρεκρούσατο σύνοδος διὰ τὴν Θρη- C
 σκεῖαν, ἀλλὰ καὶ κράτιστον ἔσχεν ἐπίκουρον κατὰ τῆς Ἀρείου
 15 μανίας. καὶ Ὁριγένην δ' ἀποσειόμενοι τῶν γε βιβλίων τὰς πλεί-
 στους ἤκιστ' ἀποσειόμεθ' αὐτοῦ. μάρτυρες τῶν λεγομένων μάλα
 τοὶ ἀπευθεῖς αἱ κατὰ Κέλσον τοῦ καταράτου μάχαι καὶ ἀντιδρῆ-
 σεις καὶ τᾶλλ' ὀπόσα τοῖς θεοῖς πατράσι φιλοπονήσασι προσελ-
 ληπται βιβλία ἐκείνου τῶν τῆς θείας γραφῆς ἐξηγητικῶν. καὶ ἴνα
 20 σιωπήσω τὰ πλείστα, τὴν ὕλην τετάρτην καὶ οἰκουμένην πα- D
 ραινοῦσαν εὐρίσκομεν σύνοδον, καὶ ὁμοίως τὴν ἕκτην, μὴ πάνθ'
 ὅσα φάσκειν ἐγγίνεται τοῖς αἰρετικοῖς φεύγειν ἡμᾶς εἶναι χρεῶν.
 εἰ γὰρ ἕνα θεὸν ὁμολογούντων ἐκείνων ποιητὴν ἀπάντων ἡμεῖς

9. δογματιζόντων Βοίν. προ δογμάτων.

no nefas est." (V.) Hoc loco Palamas, ironia offensus, nescio quid per
 iram interloquutus est. Ast ego hominis obstrepentis ne minimam quidem
 rationem habui; et continuo pergens ad reliqua, „enimvero", inquam, „si
 quis huc prodeat veritatis studiosus, dicturum eum opinor, non eo Pala-
 mam obiectis criminibus absolvi, quod qui ipsum impietatis palam arguere
 non timuit, fuerit Latinus. Quippe ab ea gente, non quia Latini sunt,
 alieni sumus, sed ob quasdam criminationes, quae si seponantur, mini-
 me iidem in caeteris omnibus repellendi erunt a nostra communione. Alio-
 qui incarnationem, mortem, sepulturam, resurrectionem Dei et servatoris
 nostri aliaque illis docentibus assentiri nos, quoniam Latini sunt, non
 liceret. Apage. Nec enim Sisinnium Novatianum ob superstitionem pri-
 ma synodus reiecit. Quinimmo adversus Arii dementiam adiutorem cum
 habuit validissimum. Ac nos, tametsi Origenem avertamur, tamen ple-
 rosque eius libros minime repudiamus. Cuius rei testes sunt non mendaces
 illae cum execrando Celso luctae et antirrheticae disputationes, et caeteri
 eius omnes in sacram scripturam commentarii, quos sancti Patres ad suas
 lucubrationes adiunxerunt. Atque, ut pleraque silentio praeteream, sac-
 rosanctas synodos oecumenicas, quartam et sextam, scimus monere, haud
 fugienda esse quaecumque ab haereticis dicantur. Nam si ab iis discede-

- A. M. 6859 ἀποσχοίμεθα, τάχιστ' ἂν τὴν τοῦ πυρὸς ἐφ' ἑαυτοὺς ἐκόντες
 Ind. 4 ἐλκύσαιμεν γέενναν. οὗ τί τῶν ὑπάντων χειμίστον; καὶ τῶν ἀργύ-
 ρου δὲ καὶ τοῦ χρυσοῦ μεταλλευτῶν οὐχ ὀμιλητῶν ἡγεμόσι κα-
 θισταμένων, διὰ τὸ πάνυ τοι ἀγροικίεσθαι, τοῦθρον περὶ πλεί-
 ῥοτον τούτοις καθίσταται. καὶ ἄλουργίδες δ' ἔτι καὶ πορφύραις 5
 χρήσιμοι τοῖς βασιλεῦσιν εἰσιν· ἄλλ' οὐδὲ μικρῶς γούν τινος οἱ
 δρῶντες θίας ἐκείνων ἴσως τυγχάνουσιν οὔτοι, ἄλλ' ἐνίοτε καὶ
 μισοῦνται διὰ τὸ τῆς ἐκείθεν ἀηδίας ἀπόζειν. οὐκουν οὐτ' ἐκεί-
 νον ἄρα τῆς ἀληθοῦς ἀπάγει κατηγορίας τὰ τῆς θρησκείας, οὔτε
 τῷ Παλαμᾷ βοηθεῖ, οὐχ ἕως ἂν ἄλίσκοιτο τούτοις προφανῶς 10
 τοῖς ἐγκλήμασιν. Ἐκεῖνό γε μὴν ἐροίμην ἂν ἠδέως σε, πῶς τῶν
 F' Ἰωάννη τῷ πατριάρχῃ γραφέντων, περὶ τε τῶν τοῦ Παλαμᾷ καὶ
 Βαρλαάμ καὶ τῆς ἐκκλησίας θορύβων, τὰ μὲν ἄρεστά σοι γίνε-
 ται, τὰ δ' οὗ, πρὸς-γε τὸ τῷ Παλαμᾷ βουλόμενον ἀνθελκοντί
 τε καὶ μεθελκοντι μετὰ πολλῆς τῆς ἀρχικῆς ζήσουσίας τὰς ψήφους. 15
 ἢ γὰρ ἅπασι στέργειν χρεῶν τοῖς ἐκείνω πατριαρχέοντι πεπρα-
 γμένους κατὰ γε τοὺς τῆς ἐκκλησίας θεσμοὺς, ἢ μηδὲν τῶν ὑπάν-
 των. ἀλλὰ τοῦ πρώτου κρατοῦντος, χώραν οὐκ ἔχει τὸ δεύτερον.
 P. 583 Εἰ δὲ δεῖ μερίσαντας ἡμᾶς εἰς δύο τὰκείνωπραχθέντα περὶ γε
 τοῖν δυοῖν τούτοιν ἀνδροῖν ἐκατέρω ἐκάτερα δοῦναι, τῷ μὲν τὰ 20
 πρώτα, τῷ δὲ τὰ δεύτερα, σκεπτίον ποτέροις τῆς κρίσεως αἱ
 βελτίους ἔρονται ψήφοι. ἀεὶ γὰρ ἦν πατριάρχης ἐκεῖνος, ἄχρι
 ἧς ἡμέρας αἱ μέσαι φυλακαὶ τῆς νυκτὸς ἐγκρατῆ Βυζαντίου κα-
 τέστησάν σε, ἱερέας τε χειροτονῶν καὶ ἐπισκόπους καὶ τὰς τῶν

remus, rerum omnium auctorem Deum unum confitentibus, statim in nos gehennam ignis ultro ipsi traheremus: quo quid peius unquam fuerit? Sic quanquam auri et argenti fossores, eo quod omnino agrestes sunt, principibus familiares non fiant, tamen ab his illorum officium plurimi aestimantur. Sic etiam conchyliatae vestes et purpurae utiles regibus sunt: earum vero artifices ipsi illorum adspectu ne minimo quidem frui solent, immo illis nonnunquam odio sunt, eo quod ingratum odorem inde referant. Itaque Barlaami secta nec a vero dicendo ipsam excludit; nec Palamam, quamdiu horum criminum manifeste convincetur, excusat. Caeterum illud ex te lubens quaesierim, quomodo ea, quae ab Ioanne patriarcha de Palama et Barlaamo deque ecclesiasticis tumultibus scripta sunt, partim probas, partim improbas, suffragia scilicet ad Palamae arbitrium summa proventus auctoritate huc illuc torquens. Quaecumque enim ab illo, dum patriarcha esset, acta sunt secundum instituta ecclesiae, vel omnia ea, vel eorum nihil approbandum. Atqui (apud te) prima sic valent, ut postrema locum non habeant. Quod si nos ea, quae idem patriarcha in duorum istorum hominum causa constituit, bifariam dividere oportet, et utraque utrique attribuere, huic priora, illi posteriora, videndum iam utra utris praeferrī debeant. Quippe ad eum diem, quo Byzantium in tuam potestatem mediae noctis vigiliae redegerunt, patriarcha usque ille esse perstitit, qui

δικαστηρίων ψήφους ἐπισφραγίζων. ἐμοὶ δοκεῖ τοῖς δευτέροις. εἰ A. C. 1351
 γὰρ καὶ πάλαι κείμενοι νόμοι πολιτειῶν λυόντων πολλὰκις, δυοῖν Imp. Io. Can-
 θάτερον, ἢ κακοῦ τινος ἀπαντήσαντος δι' αὐτοῦς, ἢ βελτιόνων B. tacuz. 5
 δευτέρων φανέντων ἐκ τῆς τῶν πραγμάτων δεδοκιμασμένης περὶ V. 472
 5 ρας καὶ τριβῆς, σχολῆ γ' ἂν κωλύσειέ τις ἐφ' ἑνὸς ἀνδρὸς λελυ-
 σθαι τοῖς δευτέροις αὐτοῦ τὰ πρῶτα, κακοῦ τινος ἀπαντήσαντος
 ἐκ τῶν πρώτων, καὶ συναρπαγῆς συμβᾶν οὕτως πῶς ἴσως ἀπα-
 τηθέντος. εἰ δὲ καὶ λύσις δοκεῖ μὲν εἶναι τῶν πρώτων τὰ δεύτερα
 τᾶνδρὸς ἐκείνου, οὐκ ἔστι δὲ, ἀλλ' ἔχει τὴν προσήκουσαν ἀκο- C
 10 λούθησιν ἄμφω, εἴ τις μετὰ γνώμης βούλοιο κρίνειν ἀπαθοῦς,
 ἢ που σαφῆς ἀδικία, ξὺν αὐθαδείᾳ λύνει καὶ κυροῦν, τοὺς μὲν
 ἐκείνου ταδί, τοὺς δὲ ἐκείνου ταδί. Ὡν συγχωρουμένων τοῖς ἄρ-
 χουσιν, οὐκ οἶδ' ὅπη στήσεται καὶ ποῖ περιχωρήσει τὰ τῆς ἐκ-
 κλησίας δόγματα καὶ πρὸς γε τὰ τῆς πολιτείας πράγματα, πρὸ
 15 ποδῶν ἐναργῶς τῆς τῶν ὄλων φθορᾶς ἰσταμένης. οὐ γὰρ εἰς ἕνα D
 τινὰ καὶ δύο τὰ τῆς ἐκκλησίας ἴσασθαι πέφυκεν, ἀλλὰ πάνθ'
 ἕξις τὰ πρόσω λαμπρῶς ἐπιβόσκειται· καὶ νόμος οὗτος διὰ πάσης
 γράφεται γῆς, κακῶν ἀρχηγὸς τῶν μεγίστων. οὐ γὰρ ἔτ' ἔθη
 καὶ νόμιμα προσήκοντ' ἄρχουσι τε καὶ ἀρχομένοις ἔσται τηρού-
 20 μενα οὐδ' ὁ μὲν ἐπιτάξει, ὁ δ' ὑπακούσεται· ἀλλ' ἔσθ' ὁμοῦ
 πάντα χρήματα, καὶ αὐτοῖς πρώτοις κομιεὶ τὴν βλάβην τοῖς ἀρ-
 χαιμένοις τε καὶ προδεξασιν. Εἰ μὴ διὰ γούν ἄλλο τι, διὰ γούν E

2. λύονται conl. Bolv.

sacerdotes et episcopus ordinaret, et iudicum decreta consignaret. Equidem posteriora puto praeferenda. Nam si rerum publicarum positae antiquitas leges propter duorum alterum saepe abrogantur, quia scilicet vel priores mali alicuius occasionem praeberint, vel posteriores experientia exploratae et rerum usu probatae meliores visae sint; ecquis uni homini interdicat, ne priora eius decreta per posteriora rescindantur, si quod ex prioribus malum emergerit, et ille per obreptionem, ut fit, deceptus fortasse fuerit? Sin eius viri posteriora decreta priorum abrogationem videntur quidem continere, re ipsa autem non continent; sed utraque, si quis sine affectu iudicet, apta consecutione congruunt, certe haec vel illa per hos vel per illos rescindi temere et confirmari evidens est iniquitas. Hos si principibus liceat, quis doctrinae ecclesiasticae et reipublicae ipsius status, communi omnium ruina velut pedibus obversante, quavis exitus tandem futurus sit non video. Etenim ecclesiae mala eiusmodi non sunt, ut in uno aut altero subsistant; sed quidquid reliquum est, id omne progrediendo late absumunt. In omnem terrarum orbem lex ista sancitur, maximorum malorum caput futura. Iam nec mos maiorum, nec legum praescripta, principibus et privatis convenientia, servabuntur; nec altero iubente alter parebit: sed omnia permiscebuntur, et illis primis detrimentum afferent, qui auctores aliis fuerint et exemplum dederint. Cum igitur, si mi-

- A. M. 6859 *τάποβαίνοντα ἐκείθεν ἄτοκα, τηρεῖν ὑπάρχοντος ἀναγκαῖον τὰ*
 Ind. 4 *μήκει χρόνου βεβαιωθέντα καὶ γραμμασι κυρωθέντα νόμιμά τε*
καὶ δόγματα, στέργειν λοιπὸν καὶ ἡμῖν καὶ δέχεσθαι τοὺς κατὰ
καιροὺς ἐπισκόπους καὶ βασιλέας, οἷς ὑπὲρ οἴων δὴ τιῶν ψηφί-
ζονται, καὶ οἷς οἴων δὴ τιῶν καταψηφίζονται· ὡς ὁμοίαν συνά-
 F. *γεσθαι τὴν ἀνάγκην κἀνταῦθα, στέργεσθαι καὶ τοὺς κατὰ τοῦ*
Παλαμῦ ψηφισθέντας τε καὶ γραφέντας διὰ τὰς ἄλλας αὐτοῦ
βλασφημίας ἀναθεματισμοὺς Ἰωάννη τῷ πατριάρχῃ, ταῖς ἄλλαις
ἐπίσης ἐκείνου χειροτονίαις καὶ πράξεσιν, αἱ μέχρι καὶ ἐς τὴν
τῆμερον κατὰ τὸ ἀκλίνῃς διασώζονται. τούτου δ' οὕτως ἔχοντος, 10
εὖ ποιεῖν καὶ ἡμᾶς ἐξ ἀνάγκης ἔπεται, τὴν τοῦ Παλαμῦ κοινω-
νίαν ἀποσειομένους καθάπαξ καὶ ἀποτρέποντας." (ζ.) Τοῦ δὲ
 P. 584 *βασιλέως τὴν μακρηγορίαν ἡμῖν ὀνειδίζοντός τε καὶ ἀνακόπτοντος,*
„ἔτι μικρὸν εἰπὼν ἀπαλλάξομαι", ἔφην ἐγώ. καὶ ἀνενεγκὼν ἐκείσε
τὸν λόγον, „ἦν ἐθέλης," ἔφην, „ὦ βασιλεῦ, μᾶλα τοι ῥύστη γέ-
 15 *νοιτ' ἂν ἢ τῆς εὐσεβοῦς εἰρήνης τῇ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ πρὸς τὸ*
πρότερον τῆς ἀπλότητος ἔχνος ἀνάλλυσις. τῆς γὰρ δυνάμειος τῇ
βουλῆσει καλῶς συντρεχούσης, μηδὲν ἂν ἔτ' εἶναι μηδαμῆ μήτε
 B. *πρὸς τὸ κάλλιστον, μήτε μὴν πρὸς τὸ χείριστον, ὃ γένοιτ' ἂν*
ἐμποδῶν. καὶ Κωνσταντίνῳ ἐκείνῳ τῷ βασιλεῖ τριακοσίων ἑγγυὺς 20
ἐνιαυτῶν εἰδωλολατρίας ἐν βραχεῖ διορθώσασθαι ἐξεγένετο· καὶ
τοῦναντίον αὐθις, Ἰουλιανοῦ πρὸς εἰδωλολατρίας νενεγκότος,
μικροῦ πάντες ἦσαν αὐθις ὁμοίως ὑπήκοοι τὴν ταχίστην πάλιν-

21. *εἰδωλολατρίαν hic et deinceps coni. Boiv.*

nus ob alias causas, saltem ob ipsa incommoda, quae inde oriuntur, necesse sit instituta ac dogmata ea servari, quae longo tempore confirmata et literis consignata sint; superest iam, ut episcopos et principes aliis temporibus alios approbemus et recipiamus, quidquid ii pro quolibet vel contra quemlibet decernant. Unde necessario consequitur, anathematismos, qui adversus Palamam ob caeteras eius blasphemias ab Ioanne patriarcha decreti et scripti fuerunt, approbandos esse in praesenti, aequae ac ordinationes ab eo factas, et alia eiusdem acta, quae ad hodiernam usque diem firma et stabilia permanent. Quod cum ita sit, et nos necesse est recte facere, qui Palamae communionem omnino respuamus et aversemur." (VI.) Ibi imperator longiorem sermonem exprobrare et nos reprimere coepit. „Ego vero", inquam, „ubi pauca addidero, finem faciam." Tum orationem inde repetens, „facillimum (dixi) si velis, o imperator, in Dei ecclesia fuerit pia tranquillitatem restituere, et ad prima simplicitatis vestigia revocare. Nempe ubi potestas cum voluntate probe conspirat, nihil est praeterea, quod sive ad optima sive ad pessima festinantibus moram obiciat. Itaque trecentorum ferme annorum idololatriam Constantinus ille imperator brevi tempore correxit. Contra Iulianum, ad idolorum cultum reversum, omnes paene populi obsequentes ad eandem superstitionem celerrime

δρομήσαντες· και οὕτω γε προϊών τις αἰεὶ ῥαδίως τοῖς ἄρχουσι
 ἐπόμενον ὕψεται τὸ ὑπήκοον, καθάπερ πνοαῖς ἀνέμων πλίπτοντα
 φύλλα δρυός, και εἴ τι τῶν οὕτω ῥαδίων και κοόφων. φέρε τοί-
 C
 νων, ἀπόδος, ὦ βασιλεῦ, τὴν πρὶν εὐκοσμίαν ἐκείνην τῇ τοῦ
 5 Θεοῦ ἐκκλησίᾳ, ἣν αἱ τοῦ Παλαμᾶ διεσπάραζάν τε και διεμερί-
 σατο καινοφωνοῦναι, μυρίων ὄλην μικροῦ θορύβων τὴν οἰκου-
 μένην ἐμπεπληκῦναι. Ῥᾶστον δ' ἔσται σοι πάντως τουτί, φλογὶ
 πυρὸς τὴν ὄλην αὐτοῦ βίβλον βουληθέντι χαρίσασθαι, πασῶν ἀνα-
 μιξ τῶν αἰρέσεων οὖσαν συμφόρημα. εἰ δὲ τῶν ἀμαθῶς ἐχόντων D
 10 ἐνόους διαδιδυμέουσι τὰ βλάσφημα, διὰ τε τὴν τῶν λέξεων σύγχυσιν V. 473
 και τὸ τῆς φράσεως σκοτεινόν τε και ὀμιχλῶδες, ἡμεῖς ἀναπτύ-
 ξαντες δεῖξομεν καθ' ἕκαστά τε και κατὰ πλῆθος. Τοιαῦτα γὰρ
 τὰ τῶν αἰρέσεων ἐπιτηδεύματα, ποικίλα τινὰ και δυσδιάκριτα,
 και πολλὴν τὴν ὁμοιότητα διασώζοντα πρὸς τῆς ἐν ὄρεσι λόχμας
 15 και φάραγγας· Ἴν', ὡς ἐκεῖθεν οἱ λησται τοῖς ἐν ἀπλότῃτι παρι- E
 οῦσι καρδίας ἀπροόπτως ἐπιπηδῶσιν, οὕτως ὡς ἐκ σκότους οὔτοι
 τοῦ ξυμμιγοῦς και γριφώδους τῶν δμωνύμων ἅμα και πολυωνύ-
 μων λέξεων τὸ τῆς εὐσεβείας βάλλωσι ἀπλοῦν. ἐχρῆν ἂν ἴσως
 ἐξ ἀντιθέτου, τῆς εὐσεβείας ἀπλότῃτι κοσμοούσης, πολυμιγῇ
 20 τῶν και ποικίλῃ τὴν ἀντίπαλον εἶναι κακίαν. Και τοῦτο δῆλον
 τίθησιν εὐθὺς ὁ πολὺς ἐν θεολόγοις Γρηγόριος· „ἦν ὅτε ἤκμαζε F
 τὰ ἡμέτερα (φάσκων) και καλῶς εἶχεν· ἦνικα τὸ μὲν περιττὸν
 τοῦτο και κατεγλωττισμένον τῆς θεολογίας και ἐντεχνον οὐδὲ

19. κοσμονυμένης coni. Boiv.

revoluti sunt. Ita quilibet deinceps usque progrediendo populos princi-
 pibus facile obsequi videbit, ut ventorum flabellis decidua quercuum folia,
 aut si quid aliud mobile et leve est. Age igitur, imperator, pristinum il-
 lum splendorem restituito ecclesiae Dei, quam nova Palamae dogmata la-
 cerarunt ac discerpserunt, toto fere orbe infinitis turbis repleto. Id au-
 tem facillimum tibi fuerit, si velis integrum eius librum, hoc est omnium
 promiscue haereseon farraginem, igni donare. Quod si ea quae insunt
 blasphema et impia imperitos quosdam ideo fugiunt, quia verbis confusis
 et obscuro tenebrosoque sermone involvuntur, nos singula et universa ex-
 plicando indicabimus. Eiusmodi sunt haeticorum commentationes, per-
 plexae videlicet et indiscretas, montium silvis condensas abruptisque vo-
 raginibus persimiles; ut quemadmodum latrones inde improvisi insiliunt in
 eos, qui illac animo simplici et incauto pertranseunt, ita hi ex confusione
 et obscuritate dictionum, plura eodem vocabulo aut eadem pluribus signi-
 ficantium, quasi ex tenebris, in veritatis simplicitatem tela intorqueant.
 Ac fortasse oportebat, eo quod pietati ornamento esset simplicitas, ita
 contraria ratione impietatem multiplicem esse et variam. Id autem statim
 magnus theologiae doctor Gregorius ita esse declarat, cum ait: „fuit quon-
 dam tempus, cum res nostrae spirent ac praeclare se haberent; cum ni-
 mirum superflua haec et verborum lepore atque arte fucata tractandae theo-

- A. M. 6859 *πάροδον εἶχεν εἰς τὰς θείας αὐλὰς· ἀλλὰ ταῦτόν ἦν ψήφοις τε*
 Ind. 4 *παύσειν, τὴν ὄψιν κλεπτούσαις τῷ τύχει τῆς μεταθέσεως, ἣ*
κατορχεῖσθαι τῶν θιατῶν παντοίοις καὶ ἀνδρογύνοις λογίσμασι,
καὶ περὶ Θεοῦ λέγειν τι καὶ ἀκούειν περιέργον· τὸ δ' ὑπλοῦν τε
καὶ εὐγενὲς εὐσέβεια ἐνομιζέτο. ἀφ' οὗ δὲ Σέξτοι καὶ Πύρρων-5
- P. 585 *νες καὶ ἡ ἀντίθετος γλῶσσα, ὡσπερ τι νόσημα δεινὸν καὶ κα-*
κόηθες, ταῖς ἐκκλησίαις ἡμῶν εἰσεφθάρη, καὶ ἡ φλυαρία παι-
δευσις ἔδοξε, καὶ ὁ φησι περὶ Ἀθηναίων ἡ βίβλος τῶν πράξεων,
εἰς οὐδὲν ἄλλο εὐκαιροῦμεν, ἣ λέγειν τι καὶ ἀκούειν καινότερον,
ᾧ τίς Ἱερεμίας ὀδύρεται τὴν ἡμετέραν σύγχυσιν καὶ σκοτόμαιναν, 10
ὃ μόνος εἰδὼς ἔξισοῦν θρήνων πάθεισιν;" ὄρα ὅπως τὴν πρὶν ὃ
Βμέγας τῶν θείων μακαρίων δογματῶν ἀπλότητα θρήνων ἄξιον
μακρῶν τὸ περιττὸν καὶ ποικίλον ἤγηται τῆς θεολογίας, ἅτε χει-
μῶνων καὶ ναυαγίων αἴτιον τῇ τοῦ Θεοῦ γινόμενον ἐκκλησίᾳ. Οἷς
γὰρ ἀναγκαίοις εἶναι γέγονε, πρὸς τοῦ δημιουργοῦ τῆς φύσεως 15
ἀπλᾶ καὶ τοῖς πᾶσιν εὐπόριστα δεδύσθαι ταῦτα συμπέπτωκεν·
ἵνα μὴ δυσχεροῦς τῆς ἀναγκαίας τῇ φύσει χρείας καθισταμένης,
ἄλεθρος τοῖς οὖσι κατόπιν ἀκολουθῇ. καὶ πρῶτον ἐπὶ τῶν σω-
ματικωτέρων τὸν λόγον γυμνάσαντες· ἐκ τῶν τῇ αἰσθήσει γνω-
σριμωτέρων, ὡς διὰ βαθμίδος τινὸς, ἀναγάγωμεν εὐπαρακολου- 20
θητότερόν τινα τρόπον ἐπὶ τὰ θεῖα τῆς ἐκκλησίας δόγματα. οἴ-
μαι γὰρ, ὡς τὸ μέγα τοῦτο στοιχεῖον, τὸν ἄερα, τὸν ἀφθονον

4. *καινότερον καὶ περιέργον* Anastasii ed. Billiana.

5. *τοῦ λόγου*

post *εὐγενὲς* add. Bill.

8. *πράξεων*, ut habent libri editi, pro

κατέρων em. Boiv.

logiae ratio ad divinas caulas ne aditum quidem habebat: verum idem erat calculis ludere, inversionis celeritate obtutum oculorum fallentibus, aut omnigenis et lascivis corporum flexibus spectatores ludificari, quod novi quidpiam ac curiosi de Deo vel dicere vel audire: simplex contra ingenuaque oratio atque doctrina, pietas existimabatur. At posteaquam Sexti et Pyrrhones, et contradicendi libidine incitata lingua, velut gravis quidam ac malignus morbus, in ecclesias nostras magno nostro malo irrepserunt ac nugacitas doctrinae atque eruditionis opinionem tulit, quodque Actorum liber de Atheniensibus narrat, ad nihil aliud vacamus, quam ut novi aliquid dicamus vel audiamus, o quis Hieremias confusionem nostram caliginemque deplorabit, qui solus lamentationes calamitatibus exaequare novit!" Viden ut magnus vir veterem dogmatum simplicitatem beatam ducat, idemque theologiae superfluas et multiplices quaestiones maximis lamentis dignas iudicet, quod in Dei ecclesiam procellae et naufragia per eas invehantur? Quae scilicet necessaria erant, ea naturae auctor simplicia et omnibus parabilia proposuit; ne si ea, quibus natura necessario indiget, paratu difficilia essent, consequeretur inde rerum interitus. Ac primum quidem in rebus corporeis proludentes, ex iis quae sensui notiora sunt, velut gradatim, ad sacra ecclesiae dogmata sic ascendamus, ut quavis facile assequi possit. Equidem vastum hoc elementum, aërem dico, naturae universae

πάσης φύσεως πλοῦτον, διὰ τοῦτο πᾶσι προῦθηκεν ὁ θεὸς ὄρεσι A. C. 1851
 καὶ σπηλαίοις καὶ ῥήσοις καὶ ἡπείροις, ἄχρις αἰθέρος καὶ οὐρα- Imp. Io. Can-
 νίων ἀντόγων, ἄπλοῦν καὶ ἀποικίλον, ἵνα μηδὲν μηδαμῆ τῶν tacuz. 5
 εἰς χρεῖαν ἰόντων τὴν τοῦ ζῆν αἰτίαν καθ' οἰονδήτινα ζημιοῖτο D
 5 τρόπον· καὶ οὐδὲν ἄπλῶς τῶν ἐν κόσμῳ τούτου γέγονεν ἄμοιρον,
 πλὴν ἢ ὁ παντάπασιν ἐστέρηται τῆς γενέσεως. Ἐπειτα τὸ τῆς
 αἰθερίας ἐκείνης λαμπάδος φῶς ἀρίθμει μοι δεύτερον ἀναγκαῖον·
 τὴν οὐρανίου λέγω πέπλου πορφύραν, τὴν τύπγεια πάντα βό-
 σκουσαν ἡλίου φλόγα. πᾶσι γὰρ καὶ οὗτος ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ τοῖς
 10 βουλομένοις αἰεὶ δῶρον ἕσυλον πρόκειται, πλουσίοις ἐπίσης καὶ E
 πένησιν, ἀρχοῦσι καὶ ἀρχομένοις· καὶ οὐδὲν ἐπὶ γῆς ἀμέτρογον
 τῶν ἐκείνου γέγονεν ἀγαθῶν, πλὴν ἢ ὁ μὴ μετέχευε τοῦ εἶναι.
 Ἐπὶ τούτοις καὶ τρίτον ὄρα μοι ἀναγκαῖον τῇ φύσει, τὴν ὑγρὰν
 τῶν ὑδάτων οὐσίαν, ἡπειρον καὶ αὐτὴν κεχυμένην ἀέρι καὶ γῆ καὶ V. 474
 15 πᾶσι τόποις ἐμφανέσι καὶ ἀφανέσι. μαρτυροῦσί μοι τῷ λόγῳ πο-
 ταμοὶ καὶ λίμναι καὶ πηγαὶ καὶ ὕψη τοῖς ἐγκάτοις ἔνεστι τῆς γῆς F
 ὑδάτων φύσις. ἀλλὰ γὰρ, ἵνα μὴ λάθωμεν εἰς μήκος λόγου
 παρενεχθέντες, τοῖς τῶν μεγίστων τοῦ κόσμου στοιχείων ἡδίστοις
 καθ' ἕκαστα λόγοις ἐνδιατριβόντες, ἐς τὸ πρότερον ἴχνος τὸν
 20 λόγον φέρε ἐπανακάμψωμεν. Τὸν γὰρ αὐτὸν μοι τρόπον ὄρα κἀν-
 ταῦθα περὶ τῆς πίστεως. ὡς γὰρ τῶν εἰρημένων οὐδὲν οὐδαμῆ
 ποικίλον καὶ πολυσχιδὲς ἀποπέφανται, ὡς τὸ μὲν τῶν μερῶν ἐφ'
 ἐκάστου τούτων μετέχεσθαι, τὸ δ' οὐ· καὶ τὸ μὲν ὑπὸ τοῦδε

divitem censum, idcirco (ut opinor) omnibus montibus, speluncis, insulis,
 continentibus, hinc usque ad aethera et ad caelestes orbes, unum et sim-
 plicem Deus praetendit, ut ne eo vivendi principio quicquam eorum quae
 indigerent ullo modo fraudaretur; nihil ut prorsus in toto orbe expers eius
 sit, nisi quod rerum genitarum conditione omnino caret. Deinde in rebus
 necessariis secundo loco numeres mihi oportet aetheriae illius lampadis lucem,
 illam caelestis pepeli purpuram, illam dico terrestrium omnium altricem
 solis flammam. Quippe et iste volentibus quibusque publice et priva-
 tim prostat perpetuo, sacrum et inviolabile donum, divitibus aequae et pau-
 peribus, principibus et privatis; ac nihil est in terra eius beneficiorum ex-
 pers, nisi quod omnino nullum est. Ad haec tertium esto bonum, natu-
 rae necessarium, humida aquarum substantia, quae et ipsa aëre, terra,
 omnibus locis, tam apparentibus quam latentibus, in immensum funditur.
 Testes mihi sunt fluvii, lacus, fontes, et quaecunque inest terrae visceribus
 nativa aquarum vis. Sed ne maximis elementis sigillatim enarrandis,
 gratissimo dicendi argumento, sic immoremur, ut sensum oratio nostra lon-
 gius excurrat, ad institutum reversi prioribus vestigiis insistamus. Eodem
 modo ipsam quoque fidem in praesenti spectes volo. Nempe, ut eorum
 quae dixi nihil quicquam varium, nihil multiplex esse apparuit, ita ut eo-
 rum singulorum partes aliae communicarentur, aliae non item, et illae

A. M. 6859 μέν, ὑπ' ἐκείνου δ' οὐ· ἀλλὰ πάντα πίσης ἐπίσης τῆς τούτων
 Ind. 4 μετέχειν δέδεικται φύσεως, κατὰ τὴν ἰδίαν ἕκαστα δύναμιν τε
 P. 586 καὶ βούλησιν· οὕτω καὶ ὁ τῆς πίστεως λόγος, ἀπλοῦς καὶ ἀπο-
 κίλος, πᾶσιν ἐπίσης πλουσίοις καὶ πένησι δέδοται, ἄρχουσί τε
 καὶ ἀρχομένοις. Οὐ γὰρ ἄλλο μὲν τὸ βασιλέων καὶ ἡγεμόνων εἶ-5
 ναι βάπτισμα νόμος, ἄλλο δὲ τὸ σκαπανέων καὶ ἀλιέων· οὐδ'
 ἐκείνου μὲν τόδε, ἐκείνο δὲ τοῦδε· ἀλλ' ἐν καὶ ταῦτόν καὶ πᾶσι
 B καὶ ἀεὶ. „ἐν ἐνὶ γὰρ (φησὶν ὁ ἀπόστολος) πνεύματι ἡμεῖς πάντες
 εἰς ἐν σῶμα ἑβαπτίσθημεν αὐτοῦ, εἴτε Ἰουδαῖοι, εἴτε Ἕλληγες,
 εἴτε δοῦλοι, εἴτε ἐλεύθεροι· καὶ πάντες εἰς ἐν πνεῦμα ἑβαπτί-10
 σθημεν”· ὡς ἂν μηδαμῆ μηδενὶ τῶν πιστῶν τὸ ζωτικὸν ὡς ἀλη-
 θῶς τῆς ψυχῆς ζημιουῖσθαι ἐξῆ, μήτε καθ' οἰονόητινα χρόνον,
 C μήτε καθ' οἰονόητινα τρόπον. Καὶ ὡσπερ ἐκεῖ, κατὰ μὲν τὸ τῆς
 ἀναγκαίας χρεῖας ἀνάλογον, καὶ ἡ τῶν ἀναγκαίων στοιχείων ζυ-
 γοστατεῖται χορηγία, πολύχους ὁμοῦ καὶ ἀνευθεῖς· τὰ δ' ἄλλ' 15
 ὁπόσ' ἐνδεχομένην ἔσχε τὴν χρεῖαν, καὶ ἡκιστα πᾶσιν ἐπίσης ἐπά-
 γουσαν τὴν ἀνάγκην, σπανιώτερά πως καὶ ἄλλα ἄλλοις προσώποις
 καὶ ἄλλα ἄλλοις μερίζεται τόποις, τῆς πρὸς ἀλλήλους ἕνεκα φν-
 σικῆς ἐνώσεώς τε καὶ σγέσεως, οὕτω κἀνταῦθά μοι σκόπει τὰς
 ποικίλας τῶν ἀρετῶν ἰδέας ἄλλας ἄλλως ἄλλοις, ἐπὶ τῶν συστοί-20
 χων ἴσως καὶ ἀντιθέτων ἐλαττωμάτων, μεριζομένου τοῦ κτίσαν-
 Dτος. ὡσπερ γὰρ εἰ ὁ πάντων ἐκεῖ προμηθεὺς τὰ τοῦ βλου τερπνὰ
 διανέμειν ἐπίσης ἅπασιν ἅπαντ' ἐδίδου τῇ φύσει, ἀνέριστος ἦν
 δῆπου γε καὶ ἀταλαίπωρος ἡ τούτων ζήτησις, μηδενὸς μηδενὶ

9. αὐτοῦ abest ab editis. 10. ἐκοιτίσθημεν libri editi.

quidem ab hoc non ab illo participarentur, sed solidam eorum naturam omnibus, pro uniuscuiusque propria facultate ac voluntate, ex aequo communicari constat; ita et Kidei doctrina, simplex et expers varietatis, omnibus ex aequo divitibus, pauperibus, principibus, privatis traditur. Non enim aliud imperatorum et ducum, aliud fossorum et piscatorum baptismum esse iuris est: nec illi quidem hoc, huic vero illud; sed unum et idem omnibus et semper proponitur. „Etenim in uno spiritu,” inquit Apostolus, „omnes nos in unum corpus baptizati sumus, sive Iudaei, sive Graeci, sive servi, sive liberi, et omnes in uno spiritu baptizati sumus”; ne ullus prorsus fidelium possit ea re, quae vitam animae re ipsa tribuit, ullo tempore aut illo modo fraudari. Atque ut illic legitima necessariorum elementorum portio copiose et ad plenum suppeditatur; caetera, quorum usus varius et mutabilis est, nec omnibus aequo necessarius, fere rariora sunt, aliaque aliis personis et locis dividuntur, quo ii naturalem inter se coniunctionem et affectionem retineant; ita et hic varias virtutum species observare est, quas Creator alias aliis divisit, prout fortasse vitia iis affinia contrariaeque existebant. Nam ut illic, si divina providentia naturae permisisset omnes vitae voluptates omnibus ex aequo distribuere, inamabilis et incuriosa utique esset earum conquisitio; et quia nemo alterius cuius-

κατὰ μηδένα γέ τινα χρῆσθαι δεομένου τὸν τρόπον, καὶ ῥῆστα δὴ A. C. 1351
 τοῦντεῦθεν τῆς φιλαλληλίας ὑποτέμνεσθαι συνέβαινε τοὺς λόγους· Imp. Io. Can-
 ἐπειδὴ δ' ἔδει κοινωνὸν τὸν ἄνθρωπον εἶναι διὰ τὸ τῆς ἀγάπης tacz. 5
 χρήσιμον καὶ ἀνακέκρται λοιπὸν τοῖς λυπηροῖς τὰ ἴδεια, λυπεῖ
 5 μὲν τῷ ἔνδει, τέρπει δ' αὖ ἐν προθύροις οἰκίῳ τὴν ἐλπίδα τῆς Ἐ
 εὐπορίας, διδοῦσαν παλάμην ἀντίπαλον τῇ πλεονεξίᾳ τοῦ ἐν-
 δεοῦς· καὶ ζητεῖ μὲν οὗτος, δίδωσι δ' ἑκείνος· καὶ τοῦναντιον
 αὐθις καὶ διὰ πάντα ἐκάτερον· καὶ νόμος τοῦτο γίνεται φιλίας
 καὶ δεσμὸς ἀλλήλοις ἄφυκτα ἰσχύων· καὶ τοῦτ' ἔστιν ὃ γῆ μὲν
 10 πλωτὴν ἐργάζεται θάλασσαν καὶ ταύτην αὐθις ἐκείνη βύσιμον·
 καὶ Τάναϊς μὲν δι' αὐτό γέ τοι τοῦτο δρόμον ποιούμενος ὑπερό-
 ριον ἐπιθρέει τῇ Ἑλλάδι, καὶ Ἰστρος ἐπ' Αἴγυπτον ἔρχεται, καὶ ῥ
 Μαιώτιδι Νεῖλος κοινοῦται τὸ ῥεῦμα· οὕτω κἀνταῦθα δίδοσθαι
 15 φησι ὁ θεῖος ἀπόστολος παρὰ τοῦ πνεύματος ἄλλω μὲν λόγον
 σοφίας, ἄλλω δ' ἐρημνείαν γλωσσῶν, ἄλλω δὲ προφητείαν, καὶ
 ἄλλω μὲν ἰαμάτων χαρίσματα, ἄλλω δ' ἐνεργήματα δυνάμεων·
 καὶ ἄλλοις μὲν ἄλλα, καὶ ἑτέροις ἕτερα· ἐν οἷς ἐνίοτε καὶ ἐπιστῆ-
 20 μαι καὶ τέχναι τὸ κράτος ἔχουσι· ὡς μήτ' εἰς ὕψρον ἐκφέροιο
 διὰ τὸ ἀνενδεές τὸ τῆς εἰκόνης ἀρχέτυπον ἐνθυμούμενός τις, μήτ'
 εἰς ἀπογνώσεως ὀλισθαίνοι βυθοῦς, ἀχορήγητον ἔχων τὴν φύσιν P. 587
 παντὸς ἀγαθοῦ καὶ μηδαμῆ παρ' οὐδενὸς εἰς οἰανδήποτενα χρεῖαν V. 475
 κατὰ μηδένα κολουόμενος χρόνον· ὡς γίνεσθαι δῆλον ἐκ τούτων
 ἀπάντων, τὴν τε τῶν ἀναγκαίων φύσιν εἶναι μίαν καὶ ἕμα πῦσιν
 ὁμοίαν τὴν κτήσιν· τὴν δὲ γε τῶν ἐνδεχομένων οὔτε μίαν, οὔτε

8. παντὸς conī. Boiv.

quam opera ad ullam rem indigeret, facillime idcirco mutui amoris causae praeciderentur: ac quoniam oportuit caritatis causa hominem homini sociari, et molesta demum iucundis temperari, idcirco eadem providentia per indigentiam contristat, et rursus proxima copiae spe oblata, et parato contra indigentiam auxilio abundantiae, animos recreat; unde fit, ut alius petat, alius largiatur, et utrinque rursus contrarium omnino accidat; quae amicitiae lex est, et coniunctionis vinculum firmum ac irruptum: atque ea res mare terris navigabile, et terras mari pervias praebet; ac per illud Tanais, limites suos longe praetergressus, in Graeciam influit, et Ister in Aegyptum pervenit, et Nilus cum Maeotide aquas communicat: sic etiam in his Apostolus dicit, dari per spiritum alii quidem sermonem sapientiae, alii interpretationem sermonum, alii prophetiam, alii gratiam sanitarum; alii operationem virtutum, et aliis alia, et diversis diversa; in quibus nonnunquam scientiae et artes primas tenent; ut nec per arrogantiam sese quisquam offerat, archetypum se, cum imago sit, ob id reputans, quia nulla re careat; nec ad imam desperationem dilabatur, eo quod naturam boni omnis exortem habeat, et a nemine unquam ad ullam utilem operam advocetur. Itaque ex his omnibus patet, necessariorum bonorum naturam unam, ac possessionem apud omnes eandem esse; contingentium autem

- A. M. 6859 πᾶσιν ἐπίσης ὁμοίαν αἰε, ἀλλ' ἄλλοτ' ἄλλως καὶ ἄλλοις ἄλλως
 Ind. 4 B ἔχουσαν τὴν μὲν οὖν τῶν εὐσεβῶν πίστιν πάτριον τοῖς ἀναγα-
 καίοις ἀποδιδόναί, τὴν δὲ τῶν δογμάτων σοφίαν τῷ τῆς πίστεως
 ἐποικηδομῆν θεμελίω, καθόσον καὶ ὅπου καὶ ὅτε καὶ οἷς ἂν ἐν-
 δέχοιτο. ἄνευ μὲν γὰρ τῆς ἀπλότητος τῆς ἐκ τοῦ Θείου βαπτίσμα-5
 τος πίστεως, Χριστιανὸν ἀδύνατον εἶναι· σοφίας δ' ἄνευ δο-
 γμάτων, οὐδὲν καλύει. „Ἡ γὰρ οὐδὲν ἂν ἦν τῆς πίστεως ἡμῶν
 ἀδικώτερον, εἰ πρὸς τοὺς σοφοὺς ἔπιπτε μόνον“, φησὶν ὁ Θεῖος
 Γρηγόριος. τοὺς γὰρ τοιοῦτους λυβυρῖνθους, κατ' ἐκείνον τὸν
 C ὄφιν, καὶ ὁ τῶν αἵρετικῶν ὑποδνόμενος θίσιος, καὶ εἰς διδασκάλους 10
 ἔνεκα κενοδοξίας μετασχηματιζόμενοι, συναρπάζουσι κακοουργαίαις
 ῥημάτων διανοίας ἀπειροκάλους, ἐκ τῶν ἐντεῦθεν ἐποδειγμάτων
 λυμαινόμενοι τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ τῆς θεολογίας καταβρῦπαίνον-
 τες, ὡς ὁ μέγας ἔφη Βασίλειος. καὶ τοῦτον εἶναι φημι καὶ ὃν ὁ
 Θεῖος πεφόβηται φόβον ἀπόστολος, „μήπως (φύσκιων) φθαρῇ τὰ 15
 D νόηματα ἡμῶν ἀπὸ τῆς ἀπλότητος τῆς ἐν Χριστῷ“. „εἰ γὰρ αὐτὸς
 ὁ Σατανᾶς μετασχηματίζεται“, φησὶν, „οὐ μέγα εἰ καὶ οἱ διάκο-
 νοὶ αὐτοῦ μετασχηματίζονται ὡς διάκονοι δικαιοσύνης.“ „Ἄ μὲν
 οὖν εἰκὸς ἦν εἰπόντας περὶ τῆς πίστεως, δεῖξαι ὅσον τὸ ἀναγα-
 καῖον, δίχα προσθήκης καὶ ἀφαιρέσεως στέργειν αὐτῇ, καὶ ὅσον 20
 αὐθις τῶν δογμάτων τὸ ἐνδεγόμενον, καὶ ὡς ἅπασι μὲν ἀνάγκη
 E Χριστιανοῖς τὴν δέουσαν εἰδέναί τῆς πίστεως προσκύνησιν, οὐ
 πᾶσι δ' ὁμοῦ καὶ τὴν τῶν δογμάτων ὁμοίαν σοφίαν καὶ τὸ θεο-

nec esse uniusmodi, nec omnibus ex aequo aut eandem semper, sed alias aliter et aliis aliam obvenire: ac orthodoxorum quidem Fidem patriam in res necessarias referri debere: dogmatum autem scientiam eximiam super-aedificandam Fidei fundamento, in quantum, et ubi, et quando, et quibus usus fuerit. Nam sine Fidei ex sacro baptisate pendentis simplicitate fieri non potest, ut quisquam sit Christianus; sine eximia dogmatum scientia, nihil obstat. „Alioqui, inquit divus Gregorius.“ „nihil esset Fide nostra iniustius, si ea in solos sapientes caderet.“ Quippe veteris illius Serpentis ritu in eiusmodi labyrinthos furtim sese insinuans profana haereticorum turba, et inanis gloriae causa habitu magistrorum induto, fallacibus verbis imperitas mentes seducunt, humilibus comparationibus violata veritate, pollutaque theologia, ut inquit Magnus Basilius. Et hunc timorem aio divi Apostoli fuisse, cum timere se diceret, ne corrumpentur sensus nostri, et exciderent a simplicitate, quae est in Christo. „Ἐτενίμ,“ inquit, „si ipse Satanias transfiguratur se, non est magnum si et ministri eius transfigurentur velut ministri iustitiae.“ Quae igitur de Fide a nobis dici par erat, ut ostenderemus quam necesse esset eam nos nihil addendo, nihil detrahendo, volentes acceptare; tum quam inconstans foret dogmaticarum quaestionum usus, atque ut necesse esset legitimum Fidei cultum omnes scire, at non item omnes parem habere dogmatum scientiam, nec

λογεῖν, οὐ μὴν οὐδ' ἀεὶ, οὐδ' ἄνευ κοινηῆς συνόδου τῶν πανταχῆ A. C. 1351
 τῆς οἰκουμένης ἐπισκόπων· καὶ ὡς πρὶν ἢ φανῆναι τὸν Καλα- Imp. Io. Can-
 βρὸν Βαριλαῦμ, Θησαυρὸς τῶν τοιοῦτων ἦν καινοφρονῶν ἢ τοῦ tacuz. 5
 Παλαμῦ καὶ γλῶττα καὶ χεῖρ, εἶρηται· μετρίως μὲν νῦν, διὰ
 5 τὴν τῶν ἀντιθέτων ὀχλοκρατίαν· εἰρήσεται δ' ἐξῆς πλατύτερον
 τε καὶ καθαυτώτερον, εἰ πᾶσα δυναστεύουσα χεῖρ ἀπέη. Διοῦν F
 οὖν ὀπότερον ἂν βούλοιο Παλαμῦς αἰρεῖσθαι ἢ τῶν ἀκαιρῶν
 καὶ μηδὲν αὐτῷ προσηκουσῶν προφάσεων ἀπιστάμενος δεχέσθαι
 παραπλησίως ἡμῖν τὴν τῆς εὐσεβοῦς ἀπλότητα πίστεως, πύσας
 10 πρότερον τὰς αὐτοῦ πυρὶ παραδεδωκὼς βλασφημίας· ἢ τῆς αὐ-
 τοῦ κοινωνίας ἀπισταμένους ἡμᾶς ἐνοχλείτω μηδέν. οὐ γὰρ νό-
 μος ἐκκλησίας, οὔτ' αὐτῷ, μηδαμῶς εὐσεβεῖν αἰρουμένῳ, βίαιον
 ἐπιφέρειν οὐδέν, οὔθ' ἡμῖν εὐσεβοῦσιν· ἦν μὴ τις βούλοιο τυ-
 ραννεῖν. τί γὰρ κενοδοξίας ἐνταῦθα δεῖ, τῇ ψυχῇ μαχομένης P. 588
 15 καὶ τῷ αἰωνίῳ παραπεμπούσης πυρὶ; ἢ τίς φρονήσει καὶ νῦν διαι-
 κῶν ἑαυτὸν, ἔπειτα τὸ σκεῦος τοῦ πνεύματος ὄρων τὸν ἀπόστο-
 λον λέγοντα, ὡς οὐδέν εἰμι καὶ ὡς οὕτω κατέιληφέναι λογιζομαι
 ἑμαυτὸν, οὐχ ὑποπτήσσει καὶ ὑποπίπτει, ἵνα καὶ σύνεσις ἔχειν
 δόξη, καὶ ἅμα τῆς ὁρθῆς οὐκ ἀπόσχηται πίστεως; καὶ τῶν ἀστα-
 20 χῶν γὰρ τοὺς πίπτοντας μᾶλλον ἀγαπωμένους ἴσμεν τοῖς γεωρ-
 γοῖς, ἢ τοὺς ἀκλινῶς ἰσταμένους. ἐφόδιον γὰρ ταῖς τῶν σχημά- B
 των ἐναλλαγαῖς, ἐκεῖ μὲν τὸ βρῖθεσθαι τοῖς καρποῖς, ἐνταῦθα
 δὲ τῆς κορυφότητος τὸ κακὸδαμον. εἶεν."

de rebus divinis disputare; neque id quidem semper; nec citra episcopo-
 rum, qui ubique terrarum degant, generali concilio: denique Palamae lin-
 guam et manum, etiam antequam Barlaamus Calaber prodixisset, istiusmodi
 opinionum novarum thesaurum fuisse, ea nos omnia diximus; sed paucis
 in praesenti, ob adversariorum turbam praevalemtem: postea autem fusius
 et planius dicturi sumus, si omnis abest maioris auctoritatis violentia. Duo-
 rum itaque utrum voluerit Palamas eligito; ac vel absurdis minimeque le-
 gitimis excusationibus abiectis, rectae Fidei simplicitatem nobiscum am-
 plectatur, suis omnibus blasphemias primum igni traditis; aut nobis ab
 eius communione alienis molestus ne sit. Non enim ea ecclesiae lex est,
 vim ei ullam inferri, nolenti pie et recte sentire; nec nobis, qui recte sen-
 timus; nisi quis velit tyrannice dominari. Nam quid hac in re inanis glo-
 ria profuerit, quae cum conscientia pugnet, et animam aeterno igni trans-
 mittat? Quisve prudens et intelligens, cum ipsius sancti Spiritus vas Apo-
 stololum dicentem audiat, „nihil sum,” et, „ego me non arbitror compre-
 hendisse,” non pavet, non se inclinatum submittit, ut et sapere videatur,
 et a recta Fide haud recedat? Nimirum et aristas constat magis placere
 agricolis inclinatas, quam erectas et in nullam partem devexas; propterea
 quod diversis hisce conformationibus diversae adiunctae sunt causae; illi
 fractuum pondus, huic infelix et sterilis levitas. Esto."

- A. M. 6859 β'. Ἀλλὰ γὰρ ἐμοὶ μὲν (ὡς ἐν κεφαλαιῷ φάναι) τοιάδε, πρὸς
 Ind. 4 βασιλέα καὶ τοὺς ἐκείνου λόγους τὰς ἀποκρίσεις εὐθύνοντι, διει-
 V. 476 κλέχθαι συμπέπτωκεν. ὁ δὲ τὸ μέσος εἶναι κατὰ τὰ ὁμωμοσμένα
 πῶρόντων θύμενος ὅλος τῆς τοῦ Παλαμῆ γνώμης ἅμα καὶ γλώτ-
 τῆς αὐτῆς ἀντιποιοῦμενος ἦν. τοῖς γὰρ ἐκείνου τοσοῦτο παρείχετο 5
 λόγοις τὴν γνώμην, ὅσον οὐδ' ἂν εἰπεῖν ἔχω θαρρῶντως τοῖς
 Διδόμοις, εἴπερ αὐτὸς ἀντικραὺς ὁ τοῖς ἐγκλήμασι τε ἐνεχόμενος καὶ
 τὰς εὐθύνων ἐπῆρχε διδοῦς. διὸ καὶ τοῖς ἐμοῖς ἀχθόμενῳ λόγοις
 ἐώκει κομιδῆ, τὴν ἐτέραν καὶ οὐδαμῆ τὴν ἐκείνου βαδίζειν αἰρου-
 μένῳ, ὡσπερ ἂν εἰ μόνους τοῖς ἐκείνου βουλευμάσι πέπρωται κῶ- 10
 κλῳ περιφῶρῆν τὰς τῆς δικαιοσύνης πηγῆς. ἐμοὶ γὰρ μάλᾳ τοι
 δεδογμένον ἐπῆρι γίνεσθαι σκοποῦ προτεθέντος ἐκ προοιμιῶν,
 ἐκεῖνα λέγειν, ὅθεν ἂν τὰ τῶν σκανδάλων αἰτία τῆς ἐκκλησίας
 Εὐξαιρεθῆναι τε ῥᾶστα καὶ ξὺν οὐδενὶ ποτε γένοιτο πόνο. ὁ δὲ
 ὡσπερ ὠδίνων, καὶ περιστρέφων ἅπαντα τὸν σκοπὸν ἐξ ἀρχῆς εἰς 15
 ἅπερ ἦν τῷ Παλαμῆ πρὸς βουλήσεως, ἐκεῖ καὶ τὰς τῶν λόγων
 προσηνάγκαζεν ἀνθέλκειν ἡνίας. (B.) Ὅθεν ἐξὸν ἐμὲ παρῶρη-
 σιαστικώτερον τοῖς ἐλέγχοις κεραῆσθαι, εἰ Παλαμῆς αὐτὸς μοι
 τὰς ἀντιφῶσεις εἰσηῆγεν, ἔγωγε ὑφιέμην, οὐ μάλᾳ ἐκὼν ἀνάγκη
 P. 589 δουλεύων. καὶ πῶς γὰρ οὐ ᾧ καὶ δι' ἐυλάβειαν βασιλικὴν ὑφεί- 20
 μένωσ πῶς προσηνεγμένῳ τοὺς λόγους, ὑπὲρ τοῦ μηδὲν ἀπηχῆς
 εἰπεῖν σκοπομένην, πολλαὶ μοὶ τινες καὶ βουρεῖαι γεγούνασιν ἐκεῖ-
 θεν ἀπέχθαι καὶ πρὸς τὸν τοῦ λόγου δρόμον ἐφόδια φθαρτικὰ,

21. τοῖς λόγοις coni. Boiv.

2. Haec in summa fuerunt, quae ego ad imperatorem conversus, et ad ea quae dixerat respondens, tunc disputavi. Ille, tantum abfuit ut, quemadmodum iuraverat, aequus arbiter sederet, sententiae et verbis Palamae defendendis totus rursus incumberebat. Tanto scilicet studio pro illius dictis certabat, quanto nec pro suis, ausim dicere, si ipse in crimen ad ductus et ad reddendas rationes coactus fuisset. Quamobrem et meis sermonibus valde offendi videbatur, qui non eandem quam ille aed diversam viam ingredi instituissem; ac si sola eius consilia ex circumfluentibus iustitiae fontibus derivari fixum definitumque esset. Ego enim, quoque cogebat orationis cursum eo transferre. (II.) Itaque ego, qui, si ipse Palamas contradixisset, liberius potuissem eum redarguere, remittebam non sponte, necessitati serviens. Et quid aliud facerem, cum mihi ob imperatoris reverentiam verbis parum acerbis invectoro, ac ne quid ingraturum dicerem caventi, magnae tamen et graves inde inimicitiae conflatae sint, et orationis cursum oblata offendicula abruperint: mihi inquam,

τὸ τοῦ ἡθους ἐλεύθερον φυλάττειν ἀδούλωτον εἰθισμένῳ, καὶ Ἀ. C. 1351
 μάλιστα τῶν ὀφειλοντι, περὶ γε θεοῦ καὶ τῶν τῆς ἐκκλησίας ^{Imp. Io. Can-}
 ἐκείνου δογματίων τοῦ ἀγῶνος ὄντος ἡμῖν; (Γ.) Ὡς ἂν ἡ συμ- ^{tacz. 5}
 φωνία διηρηκῆς τοῦ πρώτου σκοποῦ τοῖς ἄλλοις ἄλλως μεταξὺ B
 5 παραπλεκομένοις πράγμασιν ἐπλοῆς ἀκήρατος μένῃ, ἦν ὠδισμός
 τις καὶ βία παρ' ἐκατέρους ἡμῖν, ὅποια κὰν τοῖς ὀπλομάχοις
 ἀγῶσι ὡς τὰ πολλὰ καθίσταται, βιαζομένων ἐκατέρων τῶν στρα-
 τοπέδων, πρὶν συρράγηται τὰς τύξεις, περὶ τοῦ ποτέροις ἂν
 προκατελιῆσθαι γένοιτο τὸν ὑπερέχοντα τόπον, ὡς ἐνταῦθα τοῦ
 10 παντὸς ἀγῶνος τὰς τῆς νίκης στρέφοντος ἐλπίδας, κὰν τοῦτω
 τὰς ἀδήλους τοῦ πολέμου προκατατιθεμένου τύχας ὡς τὰ πολλά. C
 (Δ.) Ὁ μὲν γὰρ πρῶτον τοὺς τῆς σπηλίας με τρόπους ἔλεγε μι-
 μῆσθαι· καθάπερ γὰρ ἐκείνην, μηχανωμένην δρασμὸν, τὸ μέ-
 λαν ἐμῆν κατὰ τῆς τῶν ἀλιέων σαγήνης, οὕτως ἔφασκε καμῆ,
 15 πρὸς ἕτερα μαθαρόζειν κατὰ τὸ λεληθὸς τὸν ὄλον σκοπὸν τοῦ
 ἀγῶνος αἰεὶ πειρώμενον, κατ' ἐκείνου μηχανᾶσθαι ξηνηλασίαν V. 477
 φάναι τινὰ, καὶ τοῦ Θυβωρίου φωτὸς ἀπελαύνειν πανοῦργως, D
 ἀετάρκη πρόφασιν ἐς τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν ἔχειν οἰομένου
 τουτὶ. δεύτερον ἐνεκάλει μοι, κακῶς εἰσάγειν τὸ περὶ τοῦ μῆ
 20 δεῖν θεολογεῖν κεφάλαιον, τῶν ἀγίων ἄνω καὶ κάτω διαβροῆσθαι
 θεολογούντων· οἷς καὶ τὸν Παλαμῶν ὑποδείγμασι χρώμενον τὰς
 νέας ἔλεγε γράφειν θεολογίας, ὑπὲρ ὧν τὸ οἰκεῖον αἷμα διδόναι
 καὶ μάλα προθύμως ὁ ἀβρέπεης κριτῆς διατείνετο· ἕς καὶ καυ-

3. ὡς δὲ conī. Boiv. 18. οἰομένους conī. idem.

qui libertatem servitutis inimicam retinere consuevissem, tum autem maxi-
 me retinere deberem, quoniam nobis de Deo et de ecclesiae Dei dogmatis
 certamen institutum esset? (III.) Enimvero ut argumenti propositi tracta-
 tio perpetua serie et consonantia procederet, nec intertextis alias aliis
 quaestionibus corrumperetur, magna contentione et aperta vi utrinque
 laborari coeptum: ut in bellicis praeliis plerumque fit, cum uterque exer-
 citus, antequam ordines configant, enixe certat, uter prior occupaturus sit
 locum superiorem; eo quod ii, qui pugnant, omnem victoriae spem in eo verti
 existiment, et hoc incertae belli fortunae fundamentum ut plurimum po-
 nant. (IV.) Ac primum ille aiebat me imitari morem saepiae, quae fugam
 moliens atrum virus in piscatorum sagenam evomeret: conari scilicet sem-
 per omnem disputationis scopum ad alia sensim transferre et longe rele-
 gare, eique velut quoddam exsilium machinari, atque a Thaborio lumine
 per fraudem avertere, quod argumentum ipse in praesenti instituto suffi-
 cere arbitraretur. Deinde quod negarem de rebus divinis disputari oportere,
 illud mihi ut male statuenti obiciebat, cum Sancti ipsi passim de
 Deo disputarent: quorum exemplo Palamam quoque dicebat nova de Deo
 scripta edere, pro quibus vel proprium sanguinem libentissime se effusa-
 rum aequus scilicet iudex affirmabat; quae cum ego comburi potius iube-

- A. M. 6859 θῆναι λέγοντος μᾶλλον ἔμοῦ, καθήπτοντο μάλα σφοδρῶς καὶ
 Ind. 4 **Ε** παθρόσιμ Πάλαμᾶς καὶ Ἡρακλείου, σὺν γε τῷ πατριάρχῃ, τότε
 λέγοντες καυθήσεσθαι σφῶς, ὅτε καὶ τὸ τοῦ Χριστοῦ εὐαγγέλιον,
 εἰς ταυτότητος λόγον φεῦ τὴν ἀμφοτέρων τιθέντες ἀρμονίαν. καὶ
 ἔτι καὶ τρίτον ἔγκλημα τουτὶ προσῆγεν ἔμοι, λέγω δὴ τὸ τῆς 5
 ἑμῆς ὀμιλίας πρὸς βασιλέα σκληρὸν καὶ οὐκ ἐνδιδόμενον οὐδαμῶ·
Εμῆδὲ γὰρ εἶναι σοφῶν βασιλεῦσιν ὀμιλεῖν οὕτωςί. (Ε.) Περὶ
 οὗ καὶ βραχέα εἰπὼν ἀπήλλαγμα, οὐ μόνον τοὺς τῶν ἁγίων
 πάλαι πρὸς βασιλέας εἰς μέσον ἀγαγὼν διαλόγους, ἀλλὰ καὶ τῶν
 ἔξω σοφῶν ἔλιους, Σόλωνος πρὸς Κροῦσόν φημι τῶν Ἀυδῶν 10
 βασιλέα, καὶ Πλάτωνος πρὸς Διονύσιον, τὸν τῆς Συκελίας, καὶ
 πλείους ἄλλους, ἧν οὐ χρεῖα μεμνήσθαι τανῦν. πῶς γὰρ ἂν μι-
 γεῖη τὰ ἄμικτα, σοφία λέγω καὶ κολακεία; εἰ γὰρ σοφός, οὐ
 κόλαξ· εἰ δὲ κόλαξ, οὐ σοφός. ὅταν δὲ καὶ περὶ τοῦ Θεοῦ τὰ
 P. 590 τῆς διαλέξεως ἦ, τότε οὐδ' εὐσεβῆς ὁ κόλαξ. ἄλλως τε καὶ τῆς 15
 σοφίας, εἰ πρὸς ἀνθρωπίνην ἄπασαν συγκρίνοιτο εὐγένειαν, τοσοῦ-
 το διαφερούσης ὅσον ὀβολοῦ λυχνίτης, τοσοῦτο διαφέρειν χρεῶν
 καὶ τὴν τῶν σοφῶν ὀμιλίαν, συγκρινομένην πρὸς ἀνδραποδώδη
 καὶ ὄγεννη κολακείαν. ἡ πολλὴ μετῶν ἀλογία γε εἶη, καὶ πα-
 ραπλήσιον, ὥσπερ ἂν εἰ ἐνεκάλει τις Ἀχιλλεῖ μὴ βουλομένῳ Θεῷ 20
Βσίτην εἶναι, ἢ τῷ λέοντι μὴ τὴν ἀλωπεκτὴν ἀλλαττομένῳ τῆς
 λεοντῆς. (Ζ.) Περὶ δὲ τοῦ τῆς σπηλίας μέλανος καὶ πάνυ τεθαύ-

2. ὁ Ἡρακλείας conī. Boiv.

10. τὸν pro τῶν mavult Boiv.

19. μέν τ' ἂν ἀλογία Boiv. pro μέν τ' ἀναλογία.

rem, illico Palamas et Heraclaeae episcopus cum patriarcha acrius me et
 liberius reprehendere coeperunt, tum ea combustum iri dicentes, cum et
 ipsum Christi Evangelium, utriusque operis eandem (proh scelus!) ratio-
 nem habentes. Ad haec tertium in me culpabat, asperam illam et nesciam
 flecti pertinaciam, qua cum imperatore colloquutus fuisset. Neque enim
 sapientium esse, ita apud imperatores loqui. (V.) Qua quidem de re
 pauca dixi, et me ipsum statim expedivi, prolatis in medium non iis so-
 lum sermonibus, quos olim viri sancti cum imperatoribus habuissent, sed
 et quibusdam profanorum sapientium dictis, Solonis nempe ad Croesum,
 Lydorum regem, Platonis ad Dionysium, Siciliae tyrannum, aliisque pluri-
 mis, quorum meminisse in praesenti nihil necesse est. Eequomodo enim
 res insociabiles, sapientia et adulatio, sociari unquam possint? Si quis
 sapiens, non idem est adulator: si quis adulator, non idem est sapiens.
 Quod si de Deo ipso disputetur, ne pius quidem is est, qui sit adulator.
 Praeterea, quoniam sapientia, si cum omni humana nobilitate comparetur,
 tanto eam antecellit, quanto obolum lychnites, tanto etiam oportet sapien-
 tium dicta, si cum servili et humili assentatione conferantur, ab hac ipsa
 distare. Absurdissimum certe hoc et idem fere sit, ac si quis Achillem
 ideo vituperet, quod esse Thersites nolit; aut leonem, quod pellem leo-
 ninam vulpina non mutet. (VI.) Quod ad saepiae atramentum attinebat,

μακα, πῶς οἷς ἐγκαλειῶμαι ἐκείνον ἐχρῆν, τὰ μὲν προφανῆ πα- A. C. 1351
 ρατρέχοντα, τὰ δ' ἀφανῆ καὶ πόρρω μνήμης ἐς μέσον ἄγοντα, Imp. Io. Can-
 ταυθ' ἡμῖν αὐτὸς ἐγκαλεῖν οὐκ ὀκνεῖ, καὶ ταῦτα καὶ περὶ αὐτῶν tacuz. 5
 ἐν ἐτέρῳ που τὰ εἰκότα προδιαλαβοῦσι. „ὁμως ἐπέπερ οὐ διαλέ- C
 5 πεις”, ἔφη, „περὶ τὸ Θαβώριον ἀναστρεφόμενος καὶ πᾶσαν εἰς
 τοῦτο φέρων ὑπόδειξιν, οὐκ ἔχων (ὡς ἔοικεν) ὀρηκτήριον ἕτερον,
 ἢ μὴ ἔχων ἀσφαλέστερον, ἐγὼ σου καὶ ταύτην λῦσαι πειράσομαι
 τῆν ἀνάγκην, οὐ πᾶν προσήκον ἡμῖν. τί γὰρ ἔδει νεκρῶν ἡμῖν
 διαλόγων τήμερον, μυρίας ἄλλας καινοφανίας προκομίζουσι,
 10 ὁποίας ἐκείθεν αἰεὶ καὶ γράφων καὶ λέγων ὁ Παλαμῆς ἀλλοσκεται;”
 (Ζ.) Λέγει τοίνυν ἀρξάμενος τὸ συνεχές ὑπ' ἐκείνου διεκοπτό- D
 μῃν τῶν λόγων, δειλιῶντος οἶμαι τὸ τῶν ἐλέγχων ἄμαχόν τε καὶ
 δυσσεβίαστον, ὅτι λύσει τῶν ἤδη προτεινομένων αὐτὸς οὐκ εἶχεν
 ἀνανταγώνιστον.

15 γ'. Ὅμως ὑμῖν οὐκ ὀκνήσω διεξιέναι τὰ καιριώτερα κατὰ τὸ V. 478
 συνεχές ἐν τῷ ἄρτι, τότε διάπυρον τῆς ὑμῶν ἀκροάσεως παρα- E
 κρούεσθαι δυσωπούμενος καὶ ἅμα ἐπιθρόαιπλεν αὐτοῦ βουλόμενος
 τὸ νομίσειν ἐκείθεν ἔχειν, εἰς ἕπερ ἐνεχόμενος ἐγκαλεῖται, βοή-
 20 θημα γούν τι μικρόν. (Β.) Ἐφασκον γὰρ μήτε τοῖς τότε ἐκεί- P. 591
 νου χρεῖαν ζητήσεως, μήτε τοῖς νῦν. ἢ γὰρ ταῖς αἰεὶ παροιμίαις
 ὄνειδον ἔχει περιφανῆ κομιδῆ, ταυθ' ὁ Παλαμῆς οὐκ αἰσχύνεται
 δρῶν. τὸ γὰρ „ἅμας ἀπαιτούμενον ἀρνεῖσθαι σκάφας” πάλαι
 μὲν ταῖς παροιμίαις ἐπαλλετο· νῦν δὲ τούτῳ καὶ σφόδρα σπουδά-
 23. τούτῳ pro τούτῳ Boiv.

vehementer miratus fui, quod quae obici illi deberent, ob oculos posita
 transcurrenti, obscura autem et obsoleta in medium proferenti, ea ipse
 nobis non vereretur exprorbare, cum et alio loco de iis rebus iam satis
 egissemus. „Quia tamen”, inquam, „ad Thaborium semper revolveris, et
 totam eo quaestionem confers, propterea quod, ut videtur, nullum aliud aut
 nullum tutius refugium habeas; ego istum quoque nodum conabor tibi ex-
 pedire: tametsi id quidem minime ad nos pertinebat. Nam mortuorum
 colloquiis quid nobis hodie opus est, infinita alia nove dicta proferenti-
 bus, quae ex eo quotidie tum scribere tum fari Palamas manifeste depre-
 henditur?” (VII.) Dicere itaque exorsus ab eo interpellabar, sic ut con-
 tinens orationis cursus abrumperetur. Nimirum ille invictam et ineluctabi-
 lem argumentorum vim pertimescebat; eo maxime, quod ad ea, quae iam
 proposita essent, refellenda nullam ipse invictam rationem afferre posset.

3. Attamen quoniam vestrum in me audiendo ardorem ludificare ve-
 reor, idemque illam volo opinionem sugillare, qua is adversus ea, quorum
 accusatur, subsidium illud habere se saltem exiguum putat, idcirco nunc
 praecipua quaeque continenti oratione lubens vobis exponam. (II.) Ai-
 e-bam scilicet ea quaestione neque tunc opus fuisse, neque etiam nunc opus
 esse. Nam quae vulgaribus proverbiiis apertissime notantur et irridentur,
 ea Palamas facere haud erubescit. Ac illud „falces petenti scaphas de-
 negare” olim in proverbiiis locus fuit, ab isto autem serio nunc agitur.

- A. M. 6859** ζεται. ἐγκαλουμένῳ γὰρ, ἄκτιστον λέγοντι βλέπειν φῶς καὶ θεὸν
 Ind. 4 σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς, ἔπειτ' ἀπόδειξιν ἐναργῆ κεκτημένῳ μηδα-
B μῆ μηδενὸς τῶν ἁγίων, ἐπικουρίαν ἔδοξεν ἔσεσθαι οἷ τινα, εἰ
 ὡσπερ εἰς καταφυγὴν ὄχρῶν ἀνεχώρησε πρὸς Θαβὼρ τὸ ὄρος
 καὶ τὸ φῶς ἐκεῖνο. καὶ εἰ μὲν τινα προεκόμεζεν ἐνταῦθα γοῦν τῶν 5
 ἁγίων, ταῦτόν ἐκεῖνῳ φάσκοντ' εἶναι τουτὶ τῷ ἐν Θαβωρίῳ, συγ-
 γνώμη τις ἂν ἴσως ἦν, εἰ καὶ μηδὲν ὀνήσειν ἔμελλεν αὐτῷ ψευ-
 δομένῳ τὴν πρώτην ὑπόθεσιν. νῦν δ' οὐδεὶς εὐρίσκεται τῶν ἁγίων
C λέγων ἢ αὐτὸς τερατεύεται. θείσιν δ' ἑαυτοῦ ποιούμενος ταύτην
 αὐτὸς ψευδῆ καὶ ἀσύστατον οὕτως ἄνεισιν εἰς τὸ ὄρος, πρὶν 10
 καθαρθῆναι καὶ γλῶτταν καὶ διάνοιαν. (Γ.) Ἐκ πολλοῦ γὰρ
 εἰκονομαχίαν νοσῶν ὁ ἀνήρ, ὡς ὑπὸ πολλῶν πολλάκις καὶ τοῦτο
 μεμαρτύρηται μὲν, σεισῆγται δὲ μὴ προσιεμένον τοῦ βασιλέως,
 αἰνιγματωδῶς πως τοῖς αὐτοῦ ποιήμασιν ἐπισπείρει τὸ νόσημα.
 οἱ γὰρ εἰκονομάχοι μεταβεβλήσθαι τὴν τοῦ κυρίου σάρκα κατὰ 15
D τὴν μεταμόρφωσιν ἔλεγον ἐπὶ φῶς ἄφθαρτόν τε καὶ ἄκτιστον
 θεότητα. δῆλον δὲ ἐκ τῶν τότε ἀγωνισαμένων κατὰ τῆς αἰρέσεως
 θεοφόρων καὶ θεολόγων ἀνδρῶν. ὧν ἓνα Θεόδωρον τὸν Γραπτὸν
 προχειρισάμενοι διὰ τὸ σύντομον, ὃς Εὐσεβίῳ τῶν τότε λογίων
 τῷ πρώτῳ συμπλακεῖς εἰς διάλεξιν τάδε φησὶ, δεῖξομεν ἐν βραχεῖ. 20
E (Δ.) Πρῶτον μὲν σὺν εἰσαγεῖ λέγοντα ἐκεῖνον, ὡς τὸ σῶμα τοῦ
 Χριστοῦ μεταμειρόφωται καὶ ἀπηθανάτισται καὶ ἄφθαρτόν
 ἐστι, καὶ ἡ τοῦ δούλου μορφή ἐν τοιούτοις γενομένη ἐξ ὧν

Nempe hic ob id reprehensus, quod diceret se oculis corporeis lumen increatum Deumque ipsum intueri, nec ullum habens ullius Patria testimonium, quo id clare demonstraret, defensionem sibi aliquam fore speravit, si se in montem Thabor, velut in arcem munitam, reciperet et ad lumen illud confugeret. Atqui si illic saltem aliquem sanctorum Patrum produceret, idem esse istud lumen dicentem, ac illud quod in monte Thabor apparuit, esset fortasse aliqua venia dignus, licet ea res nihil ipsi profutura esset, quoniam in prima hypothesi erraret. Nunc quae ille monstrata confingit, ea qui dicat Sanctorum nullus reperitur. Eam vero falsam et infirmam hypothesin sibi constituens sic in montem ascendit, lingua et mente nondum purgatis. (III.) Quippe iampridem iconomachia hic vir laborans (quod et ipsum a multis saepe testificatum, imperatore auribus non admittente, dissimulatum est) eum morbum velut aenigmatice suis libris inspergit. Nimirum in transfiguratione carnem Domini mutatam esse in lumen incorruptibile, et in divinitatem increatam, iconomachi dicitabant. Id ex viris Deo plenis et in theologia versatis, qui adversus illam haeresin tum temporis pugnarunt, liquido discimus: quod nos, unum Theodorum Graptum compendii causa diligentes, breviter ostendemus. Hic cum Eusebio, qui inter eius temporis eruditos primas obtinebat, per colloquium congressus sic loquitur. (IV.) Primo inducit illum dicentem, corpus Christi transformatum et immortale factum et incorruptibile esse, ac servi formam inter haec totam ex toto in lumen ineffabile et inenarrabile, et

ὅλη μεταβέβληται ἐπὶ φῶς ἄρρητον καὶ ἀνεκδιήγητον, αὐτῷ τῷ A. C. 1951
 Θεῷ λόγῳ πρότερον. εἶτα ἐλέγχει αὐτὸν λέγων· „ἀλλὰ κατακομ- Imp. Io. Cas-
 ψεύεται Εὐσέβιος, ἐπὶ φῶς ἄρρητον καὶ ἀνεκδιήγητον καὶ τῷ tacz. 5
 Θεῷ λόγῳ πρότερον τὴν τοῦ κυρίου σάρκα μεταβεβλήσθαι. καὶ τί V. 479
 5 ἂν εἴη τοῦτο τὸ φῶς, ζητεῖν ἐπάναγκες. οὐ γὰρ πω σαφῶς ὁ, **F**
 τι ἐστὶν ὁ γεννάδας ὑπέδειξε νῦν, ὅτι μὴ τῷ Θεῷ λόγῳ πρότερον
 προσθεῖς· εἰς ὕστερον δὲ ἔρει ἐκδηλότερον. ὁμως πρὸς τὰ δεδο-
 γμένα αὐτῷ ἐν τῷ παρόντι τὸν λόγον ἡμεῖς ἐξετάσωμεν. τί ὁδὴ
 10 ἐστίν; ἄρα οὐσία τις καὶ ἐνυπόστατον καθ' οὐτὸ ὑφεστῶς καὶ
 μὴ δεόμενον ἑτέρου πρὸς ὑπαρξιν; ἢ ποιότης ἀσώματος καὶ P. 592
 ἀνοήσιος, ἐν ἄλλῳ τὸ εἶναι οὐκ ἐν ἑαυτῇ θεωρούμενον ἔχουσα;
 ἀλλ' εἰ μὲν οὐσία ἐστὶ, πότερον ἀγγελικῆ; ἐπεὶ καὶ ἄγγελος φῶς
 καὶ τοῦ πρώτου καὶ ἀνωτάτω φωτὸς μαρμαρυγῆ καὶ ἀπόλαμψις.
 ἀλλ' οὐκ ἂν τοῦτο εἴποι.” καὶ μετ' ὀλίγον· „εἰ θεία οὐσία, πῶς
 15 εἰς τοῦτο μετώχето; εἰ μὲν ἐν ἰδίᾳ ὑποστάσει καθ' οὐτὸν ἑαυ-
 ρομένη μετελθοῦσα, καὶ οἷον ἄλλο καὶ εἰδικὸν ἀποτεμομένη **B**
 πρόσωπον, εἰς τὴν τοῦ λόγου διαπρέπον ἐμφέρειαν, μηδεμιᾶ
 τῶν ἐν τῇ τριάδι νοουμένων συμπαρουποστάσα καὶ συμφθεῖσα,
 τετραὸς σαφῶς αὐτῷ ἢ τριῶς ἀποτετελεσται. καὶ ὁρᾶτε, ὡς φι-
 20 λότιμος περὶ τὴν θεῖαν οὐσίαν Εὐσέβιος, ἀφθονία ὑποστάσεως
 πληθύνων καὶ αὔξων τὰ ἀπλήθοντα καὶ ἀμείωτα καὶ πάσης τῆς
 ὀπωσοῦν ὑφέσεως καὶ πλεονασμοῦ παντάπασιν ἀνεπίδεκτα. εἰ δ'

4. τὰς τῆν cod. Reg. 1989. fol. 200. v. 6. μόνον post ὅτι μὴ add.
 Idem cod. 11. ἐαυτῇ idem cod., ἐαυτῷ apogr. Par. 14. ἐστὶν
 add. id. cod. post οὐσία.

ipsi Deo Verbo conveniens, mutatam fuisse. Deinde eum refellit his ver-
 bis. „Sed Eusebius carnem Domini in lumen ineffabile et inenarrabile, et
 Deo Verbo conveniens, mutatam esse magnifice praedicat. Id lumen quid
 sit necesse est inquirere. Nondum enim vir egregius quodnam illud esset
 clare indicavit, hoc tantum adiecit: Deo Verbo conveniens. At infra
 apertius declarabit. Nos tamen, ad ea quae ipse in praesentia statuit at-
 tendentes, dictum illud expendamus. Quid est igitur? An substantia ali-
 qua et res per se subsistens, quae ut existat alio non egeat? An qualitas
 incorporea et substantiae expers, quae esse in alio non in se ipsa conde-
 ratum habeat? At si substantia quidem est, utrumne angelica? Nam an-
 gelus quoque est lumen, et primi supremique luminis coruscatio emissus-
 que ex eo fulgor. Sed hoc ille non dixerit.” Tum paulo post: „si substan-
 tia divina est, quomodo ea in illud lumen transit? si in propria subsi-
 stentia et per se ipsam considerata transit, et ita divisa, ut aliam et spe-
 cialem et Verbi imagine insignem distinctamque personam constituat, cum
 nulla hypostasi, earum quae in Trinitate intelliguntur, simul subsistens et
 coalescens, palam est eum ex Trinitate Quadrinitatem fecisse. Porro vi-
 dete, erga divinam substantiam quam ambitiose liberalis sit Eusebius, qui
 hypostasibus multiplicatis ea multiplicet et augeat, quae nec multiplicari
 nec minui possunt, nec ullum prorsus seu defectum seu excessum ullo mo-

A. M. 6859 εἰς τὴν τοῦ λόγου συγχεθεῖσα καὶ ὡσπερ συνουσιωθεῖσα παρῆλθεν
 Ind. 4 C ὑπόστασιν, μετὰ πλείονος τῆς ἐγγνωμοσύνης προσθήκην καὶ αἵ-
 ξησιν τῇ τοῦ λόγου αὐτῇ δίδωσιν ὑποστάσει· ἦτις οὐκ ἄλλη πα-
 ρὰ τὴν τοῦ πατρὸς οὐσίαν τῇ φύσει ἐστὶ, τῷ χαρακτηριστικῷ
 δὲ τῆς ιδιότητος μόνον κατὰ τὴν γέννησιν διαφέρουσα. οὕτως
 D ἑαυτοῦ σαφῶς ἐκπομπεύει μανίαν, ὥστε σύνθεσιν ἐπὶ τῆς ὑπερη-
 πλωμένης καὶ πάσης ἀπλότητος ὑπερέκεινα οὐσίας ἐπινοεῖν, ἐξ
 ἧς καὶ πάθος ἐξ ἀνάγκης ἔψεται ἐπὶ τῆς μακαρίας καὶ ἀπαθοῦς
 θεότητος." καὶ μετ' ὀλίγον· „ὑπόλοιπον δ' ὄν ἐστι ζητεῖν, εἰ 10
 ποιότητα τοῦτο ἀσώματον ἢ ἀνούσιον εἶπε, τί συμβαίνει· ὅλον
 ἀπόρροϊάν τινά τινος οὐσίας καὶ ἀπαύγασμα, εἰς ἣν ἡ μορφή
 ἐκείνη μεταβέβληται; ἀλλ' οὐδὲν ἦττον ἢ πασῶν ἐσχάτη ὕβρις
 E καὶ ἀτοπία τῷ θεῷ προστρέφεται σώματι. λωβήσαιο γὰρ ἂν
 τὸν τοῦ εἶναι λόγον, καὶ ταύτῃ τὸ ἀνόπαρκτον εἰσαχθήσεται. ἄλ- 15
 λως τε οὐδ' ἔνεστι ποιότητα ὑποκειμένου δίχα καθ' ἑαυτὴν ὅτι
 ποτέ ἐστι διαδειχθῆναι, κἂν τῶν οὐσιωδῶν αὐτὴν εἴποι τις· ἢ καὶ
 F ἂν τὸ λογικόν που συστατῆ ὑποκειμένου ἄνευ, ὃ ἐστὶ τὸ ζῶον, εἰ μὴ
 πρότερόν τις ὑπόθετο οὐσίαν ἔμψυχον αἰσθητικὴν. ὡσαύτως καὶ 20
 εἰ τὸ θνητὸν, ἢ ἀθάνατον, ἢ τι τῶν τοιοῦτων. ἐν τίνι γὰρ ἂν σχολή
 τὴν ὑπαρξιν;" καὶ ἀλλαχοῦ· „ὅτι μὲν γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐ-

7. καὶ add. idem cod. post ὡστε. 12. τινά om. id. cod. fol. 201.
 14. προστρέφεται idem cod., προστρέφεται apogr. Par.

do admittunt. Sin velut confusa et quasi consubstantialis facta in Verbi hypostasin transit, maior est Eusebii benignitas, qui accessionem et augmentum ipsi Verbi hypostasi largitur, quae natura sua non alia est ab substantia Patris, sola autem proprietate characteristicam per generationem differt. Sic superplenam et ab omni indigentia alienam naturam amplificando suam insaniam palam declarat; adeo ut in substantia, quae simplex seu omni simplicitate simplicior est, compositionem excogitet; ex qua illud etiam consequatur, passionem locum habere in beata et impassibili divinitate." Ac paulo post: „superest itaque ut quaeramus, si qualitatem illud lumen incorpoream vel substantia carentem esse dixit, quid accidat: aliquid scilicet esse velut emanans et effulgens ex substantia, in quod forma illa mutata sit. At nihilo minus ultimum omnium et absurdissimum dedecus divino corpori imprimetur. Ratione quippe esse sui multabitur, et ita futurum est quid non existens. Nec vero qualitas sine subiecto per se ipsam quid sit declarari potest, etiamsi quis eam substantialem dicat; cuiusmodi qualitas pars substantiae esse censetur. Atque, ut exemplo utamur, rationalitas absque subiecto, quod est animal, nusquam consistat, (hoc est) nisi quis prius supponat substantiam animatam sensitivam. Idem est si vel mortalitas, vel immortalitas, vel aliquid eiusmodi proponatur. In quo enim habebit existentiam?" Et alio loco: „Nam quod

δόσασθαι δεῖ ἀφθαρσίαν καὶ τὸ θνητὸν ἀθανασία, ὃ μέγας A. C. 1351
 μυσταγωγῆ ἀπόστολος. τὸ δὲ σῶμα ἀσωματότητα ἐνδύσασθαι, Imp. Io. Can-
tauz. 5
 ἢ τὸ κτιστὸν γενέσθαι ἄκτιστον, ἢ τὸ περιγραφτὸν εἰς ἀπεριγρα- P. 593
 ψίαν μετατεθῆναι, οὕτω μέχρι καὶ τήμερον ἤκουσται." καὶ ἄλ-
 βλαχοῦ· „τὸ φύσει ἀπλοῦν οὔτε ὁρᾶσθαι, οὔτε εἰδοποιεῖσθαι, οὔτε
 πάσχειν τι καθ' ὄντιναοῦν τρόπον πέφυκεν. ἀπαθές γὰρ καὶ
 ἀφθαρτον καὶ πάντη ἀκατάληπτον καὶ ἀπερίγραφτον· τοῦτο δὲ τί V. 480
 ἂν εἴη ἄλλο ἢ Θεός;" καὶ μετ' ὀλίγον· „εἰ γὰρ ταῦτὸν εἶεν, οὐ δύο
 ἂν εἶεν, ἀλλὰ μία φύσις. ἢ γὰρ σύνθεσις τὸ διάφορον τῶν συντρέ- B
 10 χόντων ἕξει καὶ ἑτεροούσια εἶναι δηλοῖ." (E.) Ἐντεῦθεν ἔξεῖναι τοῖς
 βουλομένοις οἶμαι συνορᾶν, ὁμοῦ τῷ καταράτῳ Εὐσεβίῳ ἐκείνῳ
 καὶ Παλαμῶν ἐλεγχόμενον, ἅτ' ἐκείνῳ ταῦτὰ γράφοντα καὶ φρο-
 νούντα. ὅτι μὲν γὰρ καὶ θεῖαι τῶν ἁγίων εἰκόνες καὶ τοῖς περι-
 τὸν Παλαμῶν ἐξήριπτοῦντο πρὸς πῦρ, δῆλον μὲν τοῖς θεασαμένοις C
 15 τε καὶ τὸ ἀπόρρητον ἐξεμποῦσι καὶ ὄρκῳ βεβαιωσαμένοις τουτὶ
 πρὸς πολλούς· ὅτι δὲ φωραθέντες, καὶ δέισαντες τὴν τοῦ πλή-
 θους ὁρμῆν, καὶ μάλιστα διὰ τὸ ἐπεισεῖσθαι ἕτερον νέφος τῶν
 ἐγκλημάτων αὐτοῖς, προσκυνεῖν ὑποκρίνονται καὶ αὐτοὶ, καὶ πρὸς
 τοὺς θεοὺς συνεισιέναι ναοὺς, σιωπῇ καλύπτεσθαι ἐπεπράχσαν.
 20 σιωπητέον καὶ ἡμῖν ἐν τῷ ἄρτι. (ς') Δεικτέον δ' οὖν τὴν συμ-
 φωνίαν ἀμφοῖν ἕκ τε τῶν σφίσιν αἰεὶ λεγομένων καὶ ἅμα τῶν D
 τοῦ μεγάλου τοῦδε πατρὸς ἐλέγχων. ὃ μὲν γὰρ εἰκονομάχος Εὐ-
 σέβιος ὄλον ἐν τῇ μεταμορφώσει μεταβεβλήσθαι φησι τὸ τοῦ

corruptibile hoc induere oporteat incorruptibilitatem, et mortale immortalitatem, mysterium est a magno Apostolo traditum. At corpus incorporeitatem induisse, aut creatum evasisse increatum, aut circumscriptum in incircumscriptum transiisse, id quidem nondum ad hanc diem usque auditum est." Et alio loco: „quod natura sua simplex est, id eiusmodi est, ut nec effingi nec pati quicquam ullo modo possit. Impassibile enim et incorruptibile, atque omnino incomprehensibile et incircumscriptum est. Hoc vere quid aliud fuerit nisi Deus?" Et paulo post: „nam si idem forent, non duo essent, sed unica natura. Eorum quippe, quae simul coeunt, differentiam ipsa compositio arguit, eaque diversae substantiae esse indicat." (V.) Hinc, ut puto, volenti cuique facile est perspicere, Palamam una cum impio illo Eusebio ipsum quoque refutari, utpote qui eadem atque ille scribat et sentiat. Nempe et sacras Sanctorum imagines ab sectatoribus Palamae fuisse aliquando in ignem coniectas, norunt ii qui viderunt, et arcanum illud vulgarunt, et apud plurimos iureiurando id ita esse confirmarunt. Verum illi deprehensi, et plebis impetum veriti, eo maxime, quod alia accusationum nubes in eos eruperit, fingunt se eas adorare, et cum caeteris divinas aedes introeunt: adeoque effecerunt, ut illud silentio tegeretur. Quapropter et nos in praesenti sileamus. (VI.) Caeterum amborum consensum ex iis, quae passim ipsi dicunt, et ex refutationibus, quas magnus ille doctor edidit, oportet ostendere. Imaginum hostis Eusebii totum in transfiguratione corpus Domini mutatum ait in lumen diver-

- A. M. 6859 κριόν σῶμα πρὸς φῶς ἕτερον, ἄφθαρτόν τε καὶ ἄκτιστόν. ὁ δὲ
 Ind. 4 Παλαμῆς τοῖς μίαν ἄκτιστον Θεότητα κηρύττουσι μεμφόμενος,
 καὶ θεμέλιον ἐκ τοῦ Θαβωρίου τούτου κατασκευάζων φωτὶ, ἄλλο
 τίθησιν εἶναι παρὰ τὴν οὐσίαν ἐκεῖνο τὸ φῶς, ἄκτιστόν τε καὶ
 Ἐφθαρτον Θεότητα μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀγγέλων. φησὶ γὰρ οὕτως ἅ
 κατὰ λέξιν, παραφθεῖρων τῶν ἁγίων τοὺς λόγους· „ὁ τοίνυν λέ-
 γων τὴν λαμπρότητα τῆς θείας φύσεως, ἧς καὶ οἱ θεῶν λιτοῦρ-
 γοῦντες ἄγγελοι μετέχουσι, καθ' ἣν καὶ οἱ δίκαιοι λάμπουσι ὡς
 ἥλιος, μήτ' οὐσίαν εἶναι θείαν, μήτ' ἀγγελικὴν, οὐ τίθησι με-
 ταξὺ Θεοῦ καὶ τῶν ἀγγέλων φῶς, ὃ μήτε Θεός ἐστι μήτ' ἄγγε- 10
 F λος· ἐπεὶ καὶ Διονύσιος ὁ θεῖος τοὺς ἐν θεῶν τῶν ὄντων λόγους,
 ὧν ἄγγελοι καὶ ἄνθρωποι μετέχουσιν, οὐκ εἶναι φησὶν οὐσίαν
 οὔτε θείαν οὔτε ἀγγελικὴν.” ὄρῃς πῶς ἐπειγόμενος ἄκτιστόν τε καὶ
 ἄφθαρτον καὶ ἄλλην Θεότητα δεῖξαι τὸδε τὸ φῶς καὶ Διονύσιον
 διαβάλλει τὸν μέγαν, τὰ κείνου παρεξηγούμενος· ὡς ἡμῖν γε πλα- 15
 τύτερον ἐν τοῖς κατ' αὐτοῦ στηλιτευτικοῖς καὶ ἀντιφρόντικοῖς δέ-
 δεικται λόγοις τρανότερον; σαφέστερον δὲ ἐν τῷ περὶ φωτὸς ἀ-
 P. 594 τοῦ τίθησι λόγον. „οὐσία μὲν γὰρ Θεοῦ (φησὶν) οὐκ ἔστι· καὶ γὰρ
 ἀνέπαφος ἐκείνη. ἄγγελος οὐκ ἔστι· δεσποτικὸς γὰρ φέρει χα-
 ρακτῆρας.” (Ζ.) Καὶ οὐ μόνον δὲ τὸ τοῦ κυρίου σῶμα καὶ οὗτος 20
 γεγενῆσθαι φησὶν ἄκτιστον, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν ἐναρέτων ἀνθρώ-
 πων· καὶ ὀνομαστὶ μὲν τὸν Μελχισεδέκ τίθησιν ἀναρχόν τε γε-
 νέσθαι καὶ ἄκτιστον, ἀορίστως δὲ τοὺς κατὰ τὸν Παλαμῆν ἄπαν-

8. τῷ ἑαυτοῦ conl. Boiv. prò τούτου.

16. λόγῳ conl. Boiv.

sum, incorruptibile, et increatum. Palamas vero iis succensens, qui divinitatem unam increatam praedicant, et lumini suo ex Thaborio lumine fundamentum struens, aliud ab substantia esse illud statuit, increatam nempe et incorruptibilem divinitatem, Deum inter et angelos mediam. Et enim corruptis Sanctorum verbis, diserte ait: „Qui igitur divinae naturae splendorem, quem angeli Deo ministrantes participant, et quo iusti fulgebunt sicut sol, nec substantiam divinam esse dicit, nec angelicam, is Deum inter et angelos non ponit eiusmodi lumen, quod nec Deus sit nec angelus: quoniam et divus Dionysius rerum causas, quae in Deo sunt, quas angeli et homines participant, nec divinam nec angelicam substantiam esse dicit.” Viden ut hic, dum increatum et incorruptibile et aliam divinitatem esse lumen illud ostendere nititur, magnum quoque Dionysium calumniatur, eius verba perperam interpretans, ut nos fusius in iis, quos contra illum scripsimus, stelitenticis et planius in antirrheticis libris declaravimus. Clarioribus verbis utitur in eo opere, ubi de lumine ipso agit. Nam ibi sic loquitur: „Substantia Dei non est, quoniam ea tangi non potest. Angelus non est, quoniam dominicos gerit characteres.” (VII.) Nec solum Domini corpus increatam exstitisse hic ait, sed et corpora virorum virtute praestantium. Ac nominatim quidem Melchisedecum principii expertem et increatum fuisse statuit; generatim autem omnes Palamae simi-

τας. παραθήσομαι δὲ καὶ αὐτὰς κατὰ τὸ ἀπαράλλακτον τὰς A. C. 1951
 αὐτοῦ ῥήσεις: „πῶς οὐκ ἄκτιστος ἢ χάρις, δι' ἣν καὶ οἱ μετέ- Imp. Io. Can-
 χοντες αὐτῆς ἀναρχοὶ καὶ ἄκτιστοι καὶ ἀτελεύτητοι καὶ ἀίδιοι καὶ B
 οὐράνιοι κατ' αὐτὴν παρὰ τῶν πατέρων προσηγορεύθησαν;”
 5 (H.) Ἄ μὲν οὖν δοκεῖ τῷ καταράτῳ καὶ Παλαμᾷ συμφωνεῖν
 Εὐσεβίῳ, ταῦτά ἐστιν. ἃ δ' ἐπαύξων οὗτος τὰς ἐκείνου παρή-
 λασε βλασφημίας, κακίαν ἐπὶ κακίᾳ προσεπιδαμνιλευσάμενος, C
 εἰμι ἔρων. ὄνομα γὰρ θεὸς ἐνέργειαν τῷ φωτὶ γενικὸν, ἔπειτα V. 431
 διαιρεῖ πρὸς ἀπειράκις ἀπείρους θεότητας, ἀκρίστους τε ἕμα
 10 καὶ διαφόρους ἀλλήλων, δύναμιν δηλαδὴ καὶ σοφίαν καὶ ζῶην
 καὶ βουλὴν καὶ ἀλήθειαν καὶ ὕπνον καὶ μέθην καὶ ὅσα τῇ τῶν
 ἀνθρώπων ἐφεύρηται ἀπορίᾳ κατὰ διαφόρους καιροὺς ὀνόματα·
 ὡς εἶναι θεότητας ταύτας κατ' εἶδος, ἀτελεῖς μὲν καθ' ἑαυτὰς D
 καὶ δεομένης ἀλλήλων· συντιθεμένων δ', ἐπιγίγνωσθαι σφισι
 15 τὴν τελειότητα. (Θ.) Ἐντεῦθεν καὶ εἰς τοσαύτην ἤλασε τὸ
 πρῶγμα κακίαν, ὡς καὶ παρῆρησιασθῆναι τὰς τοιαύτας βλασφη-
 μίας ἐπὶ μέσης τῆς τῶν ἐπισκόπων ἐκείνων ἀτόπου φάλαγγος,
 παρόντων καὶ ἡμῶν, ὡς μὴ ὄφειλε, καὶ ψήφῳ κοινῇ βασιλέως
 ὁμοῦ καὶ σὺν γε πατριάρχῳ τῶν ἐπισκόπων ἐκείνων, ἄλλην μὲν
 20 τὴν οὐσίαν εἶναι θεότητα, ἄλλην δὲ, καὶ σφόδρα διάφορον, τὴν E
 ἐνέργειαν· καὶ ἕμα μὴ τὴν οὐσίαν εἶναι τὴν ἀγιάζουσαν οὔτε τὸν
 ἡμῖν μεταλαμβανόμενον θεῖον ἕρπον. ἄπερ ἀκηκότων ἡμῶν,
 ᾧ δίκη καὶ ἀνοχὴ θεοῦ, κατὰ ποταμοὺς ἐχώρει τὰ δάκρυα· κῆ-

19. τῶν τ' ἐπισκ. conl. βοιν.

les. Ipsamet verba eius sic apponam, ut nihil mutem. „Quidni increata sit ea gratia, cuius qui participes fuerunt, ii per eam principii expertes et increati, et sine carituri, et sempiterni, et caelestes, a Patribus vocati sunt?” (VIII.) Haec sunt, in quibus Palamas cum abominando Eusebio videtur consentire. In quibus autem ipse superaddendo, et errorem errore cumulando, illius blasphemias supergressus est, ea statim dicturus sum. Lumen generali nomine energiam seu operationem vocat; tum in divinitates dividit infinitas infinitas, increatas simul et a se invicem diversas; potentiam scilicet, sapientiam, vitam, consilium, veritatem, somnum, ebrietatem; et quaecumque hominibus, prout usus fuit, variis temporibus nomina adinventata sunt; ita ut haec sint divinitates speciales, quae per se imperfectae sint et sui invicem indigeant, coniunctae autem perfectionem acquirant. (IX.) Inde eo usque malum illud prorupit, ut in medio episcoporum illorum coetu, aut insana potius phalange (nobis utinam haud praesentibus!) ex communi imperatoris, patriarchae et illorum episcoporum suffragio, hae blasphemiae palam pronunciarentur, aliam esse divinitatem, ipsam substantiam; aliam item, et valde diversam ab ea, operationem: tum nec substantiam esse, quae sanctificaret panem divinum a nobis in sacra communione participatum. Quae cum nos (proh iustitia et patientia Dei!) audivissemus, lacrymae nostrae torrentium instar flue-

- A. M. 6859 περὶ τῆς δημοσίας ῥωγείων ἔτι κακίαν ἄλλην ἰδόντες ἐπέ-
 Ind. 4 σχομεν τοῦ δακρύειν, οἴμαι τῶν τοῦ ἰγχεφάλου ἡγροανθέντων
 Ἐύργων ὑπ' ἐκπλήξεως· ἤδη γὰρ καὶ χεῖρας ἐπιβύλλειν ἤρξαντο
 μετ' ἀργῆς ἀνασιάντες ἅμα τῷ πατριάρχῃ καὶ οἱ ἐπίσκοποι καθ'
 ἡμῶν, μηδ' ἀκούειν τὰ γε τοιαῦτα ἀνεχομένων. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὅ-
 ὑστερον· νῦν δ' ἐπαναληπτέον ἐκείθεν τὸν λόγον, ὅθεν εἰς
 ταῦτα ἐξέβημεν ἄκοντες, τῇ μνήμῃ συγχυθέντες τοῦ πάθους.
 (I.) Παρτίεται δ' ἐντεῦθεν τοῖς ἀπλῶς ἐθέλουσι κρίνειν, ἀναλε-
 γομένους ἕκαστα, ταῖς τε βλασφημίαις τοῦς ἐλέγχους τοῦ θείου
 P. 595 καὶ μεγάλου πατρὸς ἐκείνου συμβάλλειν, καὶ αὐ τοῖς ἐλέγχοις τὰς 10
 βλασφημίας, καὶ παρ' ἄλληλα συνορῶντες ἐπισηφίλοσθαι, πῶς
 καὶ τὴν τῶν εἰκονομάχων ἑξαρχῆς κτησάμενος αἵρεσιν προσπε-
 δαυιλεύσατο καὶ αὐτὸς τῇ αὐτοῦ κακία προσθήκας ἀποπιπέρας.
 εἰ γὰρ δεῖξαιμεν αὐτῷ μαχόμενον ἀντικρὺς τὸν μέγαν ἐκείνον δι-
 δάσκαλον, καθ' ἡσυχίαν ἡμῖν ἢ βουλόμεθα ὃ τῆς ἀποδείξεως 15
 Βχρωρήσει σκοπός. (I A.) Καὶ περὶ μὲν τοῦ φωτὸς βραχείας ἡμῖν
 δεῖσαι τῆς γλώττης. τοῦ γὰρ θείου ἐκείνου πατρὸς πυθανομέ-
 νου σοφώτατά τε καὶ ὑψηλότατα, ὁπότερον αὐτὸς ἐθέλει ἀπο-
 κρινέσθω· εἴτ' οὐσίαν εἶναι τουτὶ τὸ φῶς καὶ ἐνυπόστατον ἀπο-
 φαίνοιο, καθ' αὐτὸ ὑφεισθηκὸς καὶ μὴ δεόμενον ἑτέρου πρὸς 20
 ὑπαρξιν· ἢ ποιότητά τινα ἀνούσιον καὶ ἀσώματον, ἐν ἄλλῳ τὸ
 C εἶναι ἔχουσαν καὶ οὐκ ἐν ἑαυτῷ θεωρούμενον. συναχθήσεται γὰρ
 τριῶν ἐν γέ τι τὸ ἄτοπον. εἰ γὰρ οὐσίαν φαίη, ἢ ἄγγελος ἔσται,

bant: tum deinceps, ubi aliud malum vidimus publice erupisse, lacrymas continuimus; eo quod, ut opinor, cerebri humores pras stapore et metu exaruisent. Iam quippe et episcopi cum patriarcha in nos, qui talia ne audire quidem sustinebamus, insurgentes, manus nobis iniicere coeperunt. Sed haec quidem posterius gesta sunt. Nunc inde oratio resumenda, unde ad haec nolentes, ac illius calamitatis recordatione turbati, divertimus. (X.) Hinc porro iis, qui candidè volint iudicare, singula colligentibus, licebit refutationes, a magno illo doctore editas, cum blasphemiiis refutatis conferre, et vicissim blasphemias cum refutationibus, et iis iuxta se invicem positas atque consideratis, demum aestimare, quomodo hic iconomachorum haeresin, iam inde ab initio susceptam, sua ipse pravitate amplificaverit et absurdioribus accessionibus cumulaverit. Nam si magnum illum doctorem cum eo palam pugnare ostendamus, sensim argumentatio nostra scopum attinget, et eo perveniet, quo nos volumus. (XI.) Ac de ipso quidem lumine pauca sufficiunt. Etenim sancti illius doctoris sapientissimae et altissimae quaestioni, utrum ipse voluerit respondeat; sive substantiam dicat esse hoc lumen, et rem per se subsistentem, nec alterius indigentem ad existendum; sive qualitatem quandam substantia carentem et incorpoream, quae esse in alio non in ipsa consideratum habeat. Ex tribus absurdis unum, certe colligetur. Nam si illud substantiam esse di-

καὶ διαλύεται τὸ ἄκτιστον αὐτοῦ μετὰ τῆς θεότητος· ἢ τετάρτη A. C. 1351
 ὑπόστασις, καὶ τὸ ἄτοπον ὅσον ὁ θεῖος δεικνύσι πατὴρ καὶ διδά- Imp. Io. Cau-
 σκαλος. εἰ δὲ ποιότητά τινα ἀνούσιον καὶ ἀπόρροϊαν ἄλλης οὐ- tacuz. 5
 σίας, εἰσαχθήσεται τὸ ἀνύπαρκτον τῆς θεότητος. μᾶλλον δὲ
 5 ἀδύνατον εἶναι φησι, ὑποκειμένου ὄχι καθ' ἑαυτὴν συστήναι D
 ποιότητα· ὡσπερ οὐκ ἂν τὸ λογικὸν εἶπη τις, οὖσαν διαφορὰν
 οὐσιώδη τῷ ἀνθρώπῳ, μὴ τοῦ ζώου πρότερον ὑποκειμένου, ὃ
 ἐστὶν οὐσία ζῆμνηχος αἰσθητικῆ· εἶναι γὰρ τὰ οὐσιώδη καὶ φρ-
 σικὰ τῆς οὐσίας καὶ φύσεως μέρη τὴν ἐπιστήμην ὀρῆσθαι. εἰ δ' V. 482
 10 ἐπὶ τῶν συνθέτων, πολλῶ μᾶλλον ἐπὶ τῶν ἀμερῶν καὶ ἀπλῶν
 ἔσται, καὶ ἔτι μᾶλλον ἐπὶ θείας φύσεως, τὰ οὕτως λεγόμενα.

δ'. Οὕτω τοίνυν διὰ τούτων τοῖς εἰκονομάχοις συγκαταλυ- P. 596
 μένου τοῦ Παλαμᾶ πρὸς τοῦδε τοῦ σοφωτάτου καὶ θείου διδα-
 σκάλου; φέρε λύσωμεν καὶ ἡμεῖς τὴν ἐπιδαψιλευθεΐαν τῷ ἀνο-
 15 σίῳ προσθήκην, αὐτῷ πάλιν συμμάχῳ χρώμενοι τῷ ἁγίῳ καὶ
 οἷς ἄλλοις πολλοῖς τε καὶ εὐμηχάνοις κατὰ τῶν εἰκονομάχων
 ὅπλοις ἐχρήσατο· ἵνα πολλαχόθεν οὗτος μακροῖς τισι τῆς κακίας
 μέτροις καὶ τοῖς εἰκονομάχοις φαίνεται νικῶν, καὶ ἅμα συνανα- B
 φαίνεται μὴ κατέργως καὶ τοῦ παρήκοντος εἰς τὸ θαβώριον ἀεὶ
 20 καταφεύγων ὄρος, ἀλλὰ καὶ μετὰ μάλα πικρῶς ἐπεδρευούσης
 περινοίας. (B.) Ἐξεταστέον ὅν ἐστιν ἡμῖν, πῶς ἄκτιστον γε-
 γονέναι λέγει τὸ τοῦ κυρίου σῶμα· καὶ ταῦτ', ἐκκηρύκτων τῆ
 ἐκκλησίᾳ περιφανῶς γενομένων, ὅποσοι πάλαι τουτὶ παρελήρη-

cat, vel angelus erit; quoposito nec increatum nec divinitas est: vel erit
 quarta hypostasis; quod quam absurdum sit, sanctus Pater et doctor
 ostendit: sin qualitate quam substantia carentem, et fluentem ex alia
 substantia emanationem, tum divinitas eiusmodi introducetur, quae careat
 existentia. Immo, inquit, fieri non potest, ut qualitas ulla per se ipsam
 sine subiecto consistat: quemadmodum nec rationalitatem, quae est homi-
 nis differentia substantialis, quisquam dixerit posse constare nisi prius ei
 subiectum sit animal, quod est substantia animata sensu praedita: etenim
 substantiae et naturae partes substantiales et naturales per scientiam posse
 definiri. Quae quidem sic dicta si locum habent in compositis, multo magis
 in indivisiis et simplicibus habitura sunt, praesertim autem in natura divina.

4. Quoniam itaque ab sapientissimo et sanctissimo doctore Palamas,
 simul cum iconomachis, per haec refellitur; age, eodem rursus sancto do-
 ctore nobis socio adiuncto, et aliis armis usi, quibus ille plurimis et ac-
 commodis iconomachos aggressus est, cumulum ab impio homine ex abun-
 danti superadditum deruamus, ut multis argumentis consistet iconomachos
 longe ab hoc superari improbitate; tum simul appareat, hunc non obiter,
 nec ut aliud agentem, sed cum solertia, eaque crudelissime insidiosa, sem-
 per ad montem Thabor confugere. (II.) Illud igitur nobis inquirendum,
 quomodo corpus Domini evasisse increatum dicat, cum aperte ab ecclesia
 repulsi sint ii, qui id olim effutiverunt: item quomodo homines, eiusdem

- A. M. 6859 *σαν· και δμα, πώς οι κατά τον Παλαμῶν ἄκτιστοι τε και ἄναρ-
Ind. 4*
- C *χοι γίνονται ἄνθρωποι. τῆς γὰρ ὁμοίας ἔχονται κακοδοξίας ἀπρὸς
και ταυτὶ, λέγω δὴ τῆς τῶν εἰκονομάχων, ἣν ὡς ἀρχὴν και θε-
μέλιον κρείτιστον τῆς ὀλης προῦθετο σαθρῆς οἰκοδομῆς αὐτοῦ.
(Γ.) Ἵνα γὰρ τὰς τῶν ἄλλων ἐν τῷ παρόντι παρὲς ἀντιδρῆσεις 5
ἀγίων μόνῳ τῷ σοφῷ κἀνταῦθα και θεῷ ἐκείνῳ χρῆσωμαι δι-
δασκάλῳ, τῷ και τηνικαῦτα μὲν ἀντιστάντι πρὸς τὸν τῆς εἰκο-
D *νομαχίας ἐκείνον πόλεμον, και πολλὰ μὲν πεπονθότε, πολλὰ δ'
ἀντεπόντι, και ὡς πύργον Χαλάνης διὰ τέλους ἄχρι και τῶν ἀτό-
μων τὴν πλάνην καθηρηκότι, και νῦν ὁμοίως τοὺς τὰ ὁμοία νο- 10
σοῦντας ἐκείνοις καθαιροῦντι· „ὅτι μὲν”, φησὶ, „τὸ φθαρτὸν τοῦ-
το ἐνδύσασθαι δεῖ ἀφθαρσίαν και τὸ θνητὸν ἀθανάσιαν, ὃ μέγας
μυσταγωγεῖ ἀπόστολος· τὸ δὲ σῶμα ἀσωματότητα ἐνδύσασθαι,
E *ἢ τὸ κτιστὸν γενέσθαι ἄκτιστον, ἢ τὸ περιγραπτόν εἰς ἀπερι-
γραψίαν μετατεθεῖσθαι, σῆπω και τήμερον ἤκουσται.” ἐντεῦθεν 15
μαυθάνειν ἡμῖν σαφῶς περιγίνεται, διτι τε τοῖς εἰκονομάχοις
ταῦτα παραλελήρηται και τῆς ἐκείνων ἐστὶ κακοδοξίας· και νῦν
P. 597 *ὁράται περὶ τὴν αὐτὴν αὐτοῖς και Παλαμῶς βακχεύσας τράπεζαν
και ὄλον εἰς κόρον ἐκροφήσας τὸν τῆς κακοδοξίας ἐκείνης κρυτῆρα.
(Δ.) Ἀλλὰ μικρὸν ἐπισχόντες πυθέσθαι θελήσωμεν και πῶς 20
V. 483 *προϊὼν ὃ μέγας οὗτος διδύσκαλος σοφωτάτην ποιεῖ τὴν τῶν ῥη-
θέντων εὐκρίνειαν. „πᾶν γὰρ,” φησὶ, „τὸ μεταβαλλόμενον ἢ καθ'
αὐτὸ ἢ κατ' οὐσίαν μεταβάλλεται· ὃ δὴ περὶ γένεσιν και φθο-*****

23. ἦτοι cod. Reg. 1989. fol. 199. v.

instituti cuius Palamas, increati et principii expertes fiant. Quippe haec ad similem errorem omnino pertinent, nempe ad iconomachorum haeresin, quam ille toti suae, velut principium et firmissimum fundamentum, vanae aedificationi praeposuit. (III.) Nam ut ea, quae ab aliis viris sanctis contra allata sunt, in praesenti omittam, et illo solo hic quoque utar sapiente divinoque doctore; qui iconomachorum bello tum, cum saeviret, se opposuit, ac multa passus, multa in eos loquutus, errorem tandem, velut Chalanes turrim, ita profligavit, ut ad nihilum redegerit; idemque eos, qui similibus morbis laborant, pariter hodie profligat: „quod quidem,” inquit, „corruptibile hoc induere oporteat incorruptibilitatem, et mortale immortalitatem, mysterium est a magno Apostolo traditum. At corpus incorporeitatem induisse, aut, quod creatum esset, factum esse increatum, aut circumscriptum transiisse in incircumscriptum, id certe nondum ad hanc diem usque auditum est.” Hinc nos liquido discimus, haec iconomachorum deliramenta, has fuisse opiniones pravas. Ac nunc evidens est Palamam, circum eandem mensam bacchatum, erroris poculum totum ad satietatem exsorbuisse. (IV.) Sed paulum hic subsistentes magnum illum doctorem audiamus, summa deinde doctrina ea quae dicta sunt enucleantem: „Quidquid mutatur,” inquit, „id vel per se seu ratione substantiae mutatur; id quod in generatione et corruptione observatur; vel ratione ali-

ράν θεωρεῖται· ἢ κατὰ τι τῶν ἐν αὐτῷ, καὶ τοῦτο διχῶς· ἢ κατὰ
 τὸ ποσόν, καθ' ὃ ἢ αὖξησης καὶ ἢ μείωσις δεικνύται· ἢ κατὰ τὸ
 ποιόν, ἐξ οὗ ἐμφανίζεται ἢ ἀλλοίωσις· ἢ ἔστι μετασχηματισμὸς B
 χαρακτηρὸς τινος, ἢ κατὰ τι τῶν τοῦ ὑποκειμένου πρῶγματος
 5 ἑξαλλαγῆ, χωριστῶς ἢ ἀχωρίστως ἐπισυμβαίνουσα· ὅπερ ἄλλοιον
 μὲν καὶ διάφορον τοῦ προτέρου δεικνύσιν, οὐ μὴν ἄλλο τι τὸ
 ἀλλοιούμενον ἀπεργάζεται. οὐ γὰρ οὐσιωδῶς μετέβαλεν· ἀλλ'
 ἐκ τοιοῦδε τὸν αὐτὸν τοιόνδε κατὰ τὸ ποιόν γενέσθαι πεποίηκε. C
 τοῦτο δ' οὐκ ἔστιν ἐξ ὄλων ὄλον μεταβεβλήσθαι. τὸ γὰρ ὑπο-
 10 κείμενον πάντως ὑπομένει σωζόμενον. εἰ δὲ κατὰ τὸ ποσόν μετέ-
 βαλεν, αὖξησην τινα ἢ μείωσιν ἐδέξατο καὶ παραλλαγὴν, κατὰ
 τὸν σωματικὸν ὄγκον μεγέθει διενέγκασα, ἢ ἔστι τοῦ γε ἤδη προ-
 ὑπάρχοντος καὶ εἰδοπεποιημένου ἐπίδοσις ἢ ὑφαισις. ἀλλ' οὐδὲ
 ταῦτα ἄλλο τι παρὰ τὸ ἐξαρχῆς ὑπάρξαν ποιεῖ, ἀλλ' ἐκ τοσοῦδε
 15 τὸν αὐτὸν τοιόνδε κατὰ τὸ πηλίκον γενέσθαι πεποίηκεν. οὐκοῦν
 οὐδὲ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ἐξ ὄλων ὄλη μεταβεβλήται ἢ μορ- D
 φῆ. τί οὖν ἔστι; λείπεται λέγειν καθ' αὐτὴν μεταβεβλήσθαι.
 τοῦτο δὲ περὶ τὴν οὐσίαν αὐτὴν ἤδη τὴν μεταβολὴν ἐνδείκνυται,
 περὶ ἣν ἢ γένεσις καὶ ἢ φθορὰ θεωρεῖται. ἐπεὶ οὖν ὠμολόγηται
 20 ἡμῖν τὸ τοῦ Χριστοῦ σωματικὸν ὑπάρξαν εἶδος (καὶ τοῦτο οὐδ'
 ἂν αὐτὸς οἶμαι ἀρνηθεῖη· δοκεῖ γὰρ εὐγνωμονεῖν ποσῶς περὶ τὴν
 ἐξαρχῆς ὑπαρξίν· ἐπεὶ πρόθεν αὐτῷ ἢ μεταβολὴ πορισθήσεται;)

1. ἢ κατὰ τὸ π.] ἢ γὰρ idem cod. 2. μεταβάλλεται addit post πο-
 σόν id. cod. 5. ἄπερ id. cod. 7. καθ' αὐτὸ ἤγουν οὐσιωδ. id. cod.
 12. ἄπερ ἔστιν id. cod.

cuius eorum, quae in eo sunt; idque bifariam; nempe aut ratione quantita-
 tis, in qua augmentum et deminatio spectatur; aut ratione qualitatis, in
 qua alteratio existit, quae est alicuius characteris transformatio, seu se-
 cundum quid eorum, quae in subiecto sunt, separabiliter vel inseparabiliter
 adveniens mutatio, quae id quod alteratur alterum quidem, et ab eo quod prius
 fuit diversum, non tamen aliud efficit. Nec enim substantialiter mutavit,
 sed illud ipsum tale ex tali secundum qualitatem effecit. Hoc autem non
 est totum ex toto mutatum fuisse. Siquidem subiectum ipsum saluum omni-
 no manet. Quod si in quantitate mutatio facta esset, tum augmentum vel
 deminutionem caro Christi passa fuisset; et variam progressionem habuis-
 set, et secundum molem corporis maior minorve existisset: quae est rei
 praexistentis et iam specificatae accretio vel deminutio. At nec ista aliud,
 quam quod initio fuit, faciunt; sed ut idem ex tanto tantum secundum
 quantitatem fieret effecerunt. Itaque nec eo modo tota ex toto forma mu-
 tata est. Quid ergo? Illud dicendum restat, secundum se ipsam mutatam
 fuisse. Id vero factam in ipsa substantia mutationem arguit, circa quam
 generatio et corruptio considerantur. Quoniam igitur de eo inter nos con-
 venit, formam Christi corpoream existitisse (neque id, cedo, ipse negave-
 rit: nam de ea, quae ab initio fuit, existentia videtur quadamtenus recte
 sentire: alioquin unde erit ei mutatio?) eaque forma, ut ait, tota ex to-

- A. M. 6859 μεταβέβληται δὲ κατ' αὐτὸν ἐξ ὄλων ὅλη ἡ τοιαύτη μορφή, πᾶσα
 Ind. 4 ἀνάγκη ἐκ γενέσεως εἰς φθοράν, καὶ κατ' ὄντος εἰς τὸ μηδαμῆ
 εἶναι κερωρηκέναι. εἰ τοίνυν κατ' αὐτὸν ἐξ ὄλων ὅλη μεταβέβλη-
 ται, οὐδὲν ἄρα αὐτῆς ὑπολείπεται· ἐκποδῶν ὅν τὸ σῶμα καὶ
 κερθαται· καὶ οὔτε σῶμα, οὔτε μορφή, οὔτ' ἄλλο τι λοιπὸν ἔ-
 σται. εἰς τοιοῦτον αὐτοὺς τῆς ἀτοπίας βόθρον καὶ ἀδείας ἡ σε-
 Φσοφισμένη καὶ ἀστειοτάτη τοῦ λόγου κατεκρήμυνε περιπέτεια."
 (E.) Καὶ ταῦτα μὲν τῆδέ κη γέγραπται τῷ ἁγίῳ, σοφώτατά τε
 καὶ ὑψηλότατα, τὸν τῆς εἰκονομαχίας προστάτην ἐξελέγχοντι τε
 καὶ καταλύοντι· ὃ καὶ αὐτὸς εὐθύς συνεξελέγχεται τε καὶ σγ- 10
 καταλύεται ὁ σεμνὸς Παλαμᾶς, ἐκείνῳ ταῦτά καὶ γράφων καὶ
 P. 598 φρονῶν, πῆ μὲν ἐκείνου τῆς γλώττης ἐξηρημένος, οἷα θρυλὸς
 ἐπιλημμένος κιστός· πῆ δὲ τὸ τοῖς διδασκαλῶν ἐμμένειν κατε-
 ρωνεούμενος, ὅποι προσθήκης δέοιτο, καὶ φιλοτιμίας ἀγώνισμα
 ποιούμενος κράτιστον, τὸν διδάσκαλον ὑπερσεῖν. καὶ γὰρ ὑπ' 15
 Ἐβνομίον τοῦ καταράτου καὶ τὸ τῆς ἐνεργείας ὄνομα τῆ θείᾳ
 τριάδι πάλοι παρεισαχθὲν ἐπὶ πονήρῳ τῆς ἐκκλησίας περὶ πλεί-
 στου καὶ τοῖς εἰκονομάχοις ὕστερον ἐγεγόνει τοῖς οικείοις προσ-
 B θεῖναι καὶ τοῦτο κακοῖς, καὶ ἅμα τῷ κατόπιν ἐκείνοις ἀκολου-
 θεῖναι νῦν Παλαμᾶ· καθάπερ καὶ τὸν γύπα φασὶ τὸ θρυλεῖν τὰ 20
 μὲν ὑγιαίνοντα τῶν σωμάτων παριέναι· ἃ δὲ νοσεῖ, ταῦτα δ'
 ἀσμένως προσέσθαι. (ς.) Διὸ προσεχῶς μὲν τὰ τοῦ θείου πά-
 λιν διδασκάλου προενεγκοῦσιν εἰς μέσον ῥήματα, οἷς κατ' Εὐσε-
 βίου τοῦ δυσσεβοῦς τηρικαῦτα παρῶν ἐκείνος ἐχρήσατο, ἔπειτα

to mutata est, iam prorsus necesse est eam ex generatione ad corruptio-
 nem et ex esse ad non esse transiisse. Si, ut ait, tota ex toto mutata
 est, nihil ergo eius residuum mansit. Ergo corpus de medio sublatum et
 corruptum est; ac neque corpus, neque forma, neque aliud quicquam su-
 perest. Eo insanias et impietatis illos praecipites egit artificiosa et plane
 ridicula verborum temeritas." (V.) Haec vir sanctus, decta admodum et
 sublimia; haec ferme scribebat, cum iconomachiae propugnatorem refuta-
 ret et evertaret; cum quo et venerabilis Palamas statim refutator et ever-
 titur, qui eadem scribit et sentit; modo ex illius lingua pendens, velut
 hedera quercui adhaerecit; modo contemnens ea, quae didicit, et iis stare
 negligens, ubi aliquid addendum sit, et magistrum superare, tanquam
 maximum gloriae certamen, sibi proponens. Etenim cum energiae seu
 operationis nomen, in detrimentum ecclesiae ab impio Eunomio introdu-
 ctum, olim in divinam Trinitatem invasisset, iconomachi postea impendio
 curaverunt, ut ad proprios errores hic quoque accederet. Horum vestigiis
 Palamas insistit, vulturio similis, quam avem ferunt sana corpora prae-
 terire, cupide autem ad morbosa accedere. (VI.) Postquam itaque ea
 verba, quibus tunc sanctus doctor contra impium Eusebium praesens usus
 est, in medium protulerimus, atque ipsa continuo arguments, quibus olim

- καὶ δι' ὧν τοῖς θεοῖς ἐμέλησε κάλυι πατράσι, Βασιλείοις καὶ A. C. 1351
Γρηγορίοις φημί, τὸν ἀλιτήριον ἐκείνον τοῖς ἀντιθέτικοῖς κα- Imp. Io. Can-
ταχῶσαι Εὐνόμιον, καὶ ἡμῖν ἀποχρήσειν ὄμαι μῦ πληρῆ καὶ C- tacuz. 5
κατὰ τῶν τοῦτου σπλάγγων ἐλάσαι τὸ τῶν ἐλέγχων ἐκείνων ἔ- V. 484
6 φος. (Ζ.) Εὐρίσκομεν οὖν ἐκείνον, παρεῖναι λέγοντα τοῖς ἅπασι
τὸν θεὸν αὐτόν. οὐ γὰρ ἐνεργεῖα ψιλλῆ φησι κατὰ τινος τῶν πά-
λαι, τὰ τοιαῦτα ληρωδησάντων, κενῶσαι μὲν τοὺς οὐρανοὺς D
λεγόντων τῆς ἑαυτοῦ ὑποστάσεως κατὰ τοὺς καιροὺς τῆς θείας
σαρκώσεως, εἶναι τε οὐσιωδῶς σὺν ἡμῖν, ἐνεργεῖα δὲ καὶ ἀξία
10 μόνῃ πρὸς τὸν θεὸν καὶ πατέρα. ἐπεὶ ἕτερον οὐσίαν καὶ ἄλλο
ἐνέργειαν, ὡσπερ ἐπὶ τῶν σωματικῶς θεωρουμένων, οὕτω δὲ
καὶ τῷ τοῦ θεοῦ λόγον ἐτίθεντο, ὅπερ τοῖς εὐσεβέσιν ἀπειρηται.
ἐπὶ γὰρ τῶν ἀπλῶν καὶ ἀσωμάτων ἐν οὐδενὶ διαφέρειν ἴσασιν. οὐ
γὰρ διοριστέον ταῦτα ἀλλήλων, ἵνα μὴ σὺνθετον τὸ ὑπὲρ πᾶσαν E
15 ἀπλότητα νοῦτο. οὔτε γὰρ ἡ θεία οὐσία ἀνεέργητος εἶη ἢν ποτε,
οὔτ' ἀνούσιος ἢ ἐνέργεια. καὶ μετ' ὀλίγα· „οὔτω γὰρ ἢν εὐσεβῶς
νοηθεῖν ἢ μὲν θεία ἐνέργεια αἰδῖος, μᾶλλον δ' αὐτενέργεια, τῷ
μὴ διωρισθαι τῆς οὐσίας τὴν ἐνέργειαν, ἀλλὰ τὸν αὐτὸν λόγον
ἐπιδέχεσθαι διὰ τὴν τῆς ἀπλῆς καὶ ἀσωμάτου φύσεως ιδιότητα.”
20 (Η.) Ὅρθῶς ὅπως τε κατ' ἕγνος τῷ θεῷ καὶ οὗτος ἔπεται Βασι- F
λείῳ καὶ ὅλον ἐφερμηνεύει τὰ κείνου, καὶ ὅπως τοῖς κατ' ἕγνος,
οἷς ἐκεῖνος ἐμάχετο, ἐπομένους καὶ οὗτος ἐπίσης καθύπαξ μαχό-

8. λεγόντων cod. idem fol. 105., λέγεται apogr. Par. 16. οὔτω
γὰρ etc. Idem cod. fol. 111.

sancti Patres, Basilii et Gregorii, sceleratum Eunomium in suis antirrho-
ticiis obruere studuerunt; ea nobis quoque satis fore arbitror, ut et hinc
velut uno gladii ictu in viscera adacto, illis ipsis argumentis confodiamus.
(VII.) Ille igitur, ut nos comperimus, Deum ipsum ait omnibus praesen-
tem adesse. „Non enim,” inquit, „simplici operatione, ut veteres quidam
existimabant, qui ita delirarunt, ut dicerent eum tempore divinae incarna-
tionis sua hypostasi caelos vacuos fecisse, ac nobiscum substantialiter fuisse,
operatione autem et dignitate sola apud Deum et Patrem. Nempe illi,
ut in obiectis corporeis, ita et in Verbo divino aliud substantiam, aliud
operationem esse stangebant, quod piis non licet; quoniam hi sciunt in sim-
plicibus et incorporeis nihil ea differre. Quippe haec a se invicem distin-
gui haud debent, ne quod omnem simplicitatem excedit, compositum esse
intelligatur. Nam nec divina substantia operatione vacare, nec operatio
unquam substantiae experta esse potest.” Tum paulo infra: „ita enim pie
divina operatio, seu potius αὐτενέργεια, aeterna esse intelligetur, quia
operatio ab substantia non distinguitur, sed eadem definitione continetur,
propter simplicis et incorporeae naturae proprietatem.” (VIII.) Vides, ut
hic D. Basilii vestigiis insistit, ac eius fere verba interpretatur? Vides,
ut assectatoribus eorum, contra quos ille pugnavit, hic pariter totis viri-

- A. M. 6859 **μενος φαίνεται; ὥστε ὁ τὸν ἕτερον λοιδορῶν καὶ θύτερον πάντως**
 ind. 4 **ὁμοίως λοιδορεῖ. λοιδορῶν οὖν ὁ Παλαμῆς Θεόδωρον ἐκείνον τὸν**
μέγαν τῆς ἐκκλησίας προστάτην, ἅτε τοῖς εἰκονομάχοις οὕτω μα-
χόμενον, ὁμοῦ καὶ τὸν μέγαν εὐθὺς λοιδορεῖ Βασιλεῖον· ὁ δὲ
τοῖς θελοῖς τούτοις πατράσι μαχόμενος τοὺς ἐπεροδόξους ἐξ ἀνάγ-5
 P. 599 **κῆς, οἷς οὗτοι μάχονται, φαίνεται φιλῶν. ἔστι μὲν οὖν κἀν-**
τεῦθεν δῆλον τὸ γε τοῖς τῆς εἰκονομαχίας προστάταις τὸν Πα-
λαμῆν ἐν ἕκαστι ἀεὶ καὶ συνεχῶς ἀκολουθεῖν, ὡς ἔξ ὀρμητηρίου
ἀρξάμενον τοῦ Θαβωρίου φησὶς ὁμοίως ἐκείνοις· καὶ τοῦτ' ἔστι
τὸ αἴτιον, ἀεὶ διὰ στόματος ἄγειν αὐτὸν τὸ Θαβώριον. (Θ.) Ἀλλ' 10
ἐκεῖνο μικροῦ με παρέδραμεν. εἰ γὰρ ὁ τῆς οὐσίας λόγος οὐδὲν
βύτερον ἢ πρῶμά ἐστιν ἀδύνακτον, μὴ δεόμενον ἕτερον πρὸς
ὑπαρξιν, ὡς ὅ,τε τῆς ἐπιστήμης διδάσκει λόγος καὶ ὁ θεῖος
οὗτος διδάσκαλος ἐφθῆ προειρηκῶς, εἴη ἂν καὶ ὁ τῆς ἐνεργείας
λόγος ὁ αὐτὸς, κἂν τοῖς ὀνόμασι διαφέρειν δοκῶσι, πρῶγμα δη-15
λαδῆ ἀδύνακτον, μὴ δεόμενον ἕτερου πρὸς ὑπαρξιν. οὕτω
γὰρ ἂν καὶ ὁ τῆς ταυτότητος σώζοιτο λόγος· καθὰ κάλιν ὁ αὐ-
Κτὸς οὗτος ἐφησεν ἄλλαχού· „εἰ ταῦτὸν εἶεν, οὐ δύο ἂν εἶεν, ἀλλὰ
μία φύσις. ἢ γὰρ σύνθεσις τὸ διάφορον τῶν συντρεχόντων ἕδει
καὶ ἑτεροοῦσία εἶναι δηλοῖ.” (I.) “Ὅτι μὲν οὖν ἐνεργεῖαν καὶ δύ-20
ναμιν καὶ σοφίαν καὶ ζωὴν, καὶ ὅσα τοῖς ἀνθρώποις ἐπεισιν ὀνο-
μάζειν τὸ θεῖον, τὰ τῶν διδασκάλων τῆς τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας
δόγματα μὴ διαιρεῖν τῆς οὐσίας ἐπὶ θεοῦ συγχωρεῖ, οὔτε φῶς

bus pugnat? Qui itaque alteri maledicit, eum constat et alteri simul maledicere. Quamobrem Palamas magno illi ecclesiae defensori Theodoro, contra iconomachos sic pugnanti, dum convitiatur, eodem tempore etiam Magno Basilio convitium facit. His autem sanctis Patribus qui pugnat, eum necesse est heterodoxorum, quibus illi pugnabant, videri amatorem. Et hinc igitur patet, Palamam in omnibus perpetuo et continenter eorum, qui iconomachiae propugnatores fuerunt, vestigia persequi, ab lumine Thaborio, tanquam ab aliquo perfugio, itidem ut illos profectum. Atque haec causa est, cur Thabor ei semper in ore sit. (IX.) Sed me illud paene effugit. Nimirum si substantia nihil aliud est, nisi res per se subsistens, nec alio egens ad existendum, ut et scientia docet, et sanctus iste doctor supra dixerat, erit etiam operationis definitio eadem, etai ipsis nominibus differre videantur: erit, inquam, operatio res per se subsistens, nec alio egens ad existendum. Ita quippe servabitur ratio identitatis, ut ille ipse rursus alibi dixit. „Si idem sunt, ergo non sunt duo, sed unica natura. Compositio enim differentiam indicat eorum, quae simul coeunt, eaque diversae substantiae esse declarat.” (X.) Quod igitur in Deo operationem, et potentiam, et sapientiam, et vitam, et quaecunque nomina divinitati ab hominibus tribui solent, ab substantia distingui non permittat doctrina ab ecclesiae doctoribus tradita, nec lumen dici increatum aliud, praeter

ἄκτιστον ἄλλο παρὰ τὴν θείαν λέγειν οὐσίαν, οὔτε θεότηας τῆς A. C. 1351
 μιῆς ἐπέκεινα τρισυποστάτου φύσεως, οὔτ' ἀσώματόν τε καὶ ^{Imp. Io. Can-}
 ἄκτιστον δύνασθαι γίνεσθαι τὸ τοῦ Χριστοῦ σῶμα, εἴρηται. εἰδ ^{tacuz. 5}
 δ' ἐπὶ Χριστοῦ τοῦτ' ἀδύνατον, τίς οὕτως εὐήθης ἂν εἴη, ὥστ'
 βᾶνθρωπον γίνεσθαι λέγειν ἄκτιστόν τινα τῶν πάντων, ἀσώματόν
 τε καὶ ἄναρχον κατὰ τὸν τῆς φύσεως λόγον, καὶ ὅσα τοῖς ἀσεβέ-
 σιν αὐτονομουμένη γλώττι προῖκα ληρεῖν συγκεχώρηται. οἷς γὰρ V. 485
 ἐς ἀρετῆς προκόπτειν ἐγγίνεται λόγον, τούτοις οὐκ ἀκτίστοις
 γίνεσθαι πρόσεστι. πολλοῦ γε καὶ δεῖ. τούναντιον μεντῶν μῦλ-
 10 λον δεήσειε γενέσθαι κτιστοῖς ἐς τὸ πολλαπλάσιον, ὥς ἄλλοις τε
 πλείστοις ἐστὶ δεδογμένον καὶ δὴ καὶ Παύλῳ τῷ θεῷ· εἴ τις ἐν
 Χριστῷ καινῇ κτίσις, ἀνακαινίξεσθαι τὴν πρὸς τὰ κρείττω ἔο-
 πὴν καὶ ἀντιληψὴν τῶν καλῶν· ἦν δὴ κτίσιν καὶ ὁ θεῖος ἐπιζητεῖ
 Δαβὶδ, καρδίαν καθαρὰν ἐν αὐτῷ κτίξεσθαι, καὶ πνεῦμα τοῖς
 15 ἐγκάτοις εὐθὲς ἐγκαινίξεσθαι.

substantiam divinam, nec alias divinitates, praeter unam in tribus perso-
 nis naturam, nec incorporeum et increatum corpus Christi posse fieri, hac-
 tenus dictum est. Quod si id in Christo fieri non potest, quisquamne
 adeo stolidus, ut aliquem ex omnibus hominibus naturali ratione increatum
 fieri dicat, incorporeumque, et principio carentem, et quidquid impiis
 lingua effraeni temere et gratis effutire licuit? Nam qui virtutis ratione
 proficiunt, non ideo ii increati fiunt. Ac multum quidem abest ut fiant.
 Immo creatos eos fieri tanto magis oporteat; quemadmodum, tum aliis plu-
 rimis, tum divo Paulo visum est, dicenti: si qua in Christo nova crea-
 tura sit, propensionem ad meliora et virtutis professionem renovari: cu-
 iusmodi creaturam divus quoque David requirit, ubi cor mundum creari
 in se, et spiritum rectum innovari in visceribus postulat.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΑ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ Κ.

NICEPHORI GREGORAE

BYZANTINAE HISTORIAE

LIBER VIGESIMUS.

ARGUMENTUM.

Soluta quaestione de lumine Thaborio, Gregoras ad alteram criminationem refellendam transit. De Deo disputare periculosum est. Quid sancti Patres super ea re praeceperint, et quatenus ipsi de Deo disputarint. Gregorius Nazianzenus. Basilius Magnus. Chrysostomus. Athanasius. Isaac Monachus. Ioannes Climacus. D. Paulus. Acta Conciliorum generalium (Cap. 1). Cantacusenus, pauca loquutus, respondendi munus Palamae concedit. Huius imparati, et nihil tale praemeditati, ansietas. Iudicium de Palamae doctrina, stilo, ingenio. Eius auctoritas apud Cantacusenum nimia. In maximas angustias adductus orationem a lumine Thaborio orditur. Operationem et substantiam in Deo differre ait. Qui operationes participant, eos affirmat increatos fieri. Plura increata statuit. Substantiam divinam negat posse participari. Adversarios contemnit. Acta Concilii generalis sexti perperam interpretatur; item verba S. Basilii (2). Quo consilio Palamas D. Basilii et Concilii oecumenici sexti constant, ea non sunt simplicia, sed duplicia. D. Maximus de binario numero. Conclusio (3). Gregoras aeger et icinusus disputandi munus sociis tradit, qui et ipsi commentarios scribere de suis cum Palama certaminibus. Vetera in Barlaamum decreta rursus leguntur. Palamitas ad lumen Thaborium perpetuo recurrunt. De gloria divina impium dogma apud synodum explicant. Orthodoxorum unus indignabundus exclamat. Minis terretur et obmutescit. Concilium dimittitur. Populus in Palamitas saevit. Orthodoxis favet et gratulatur. Hi, quamquam superiores, tamen suam sententiam adversariis approbare non poterunt. Animus principis avarus et durus. Quinam vere iniuriam patientur (4). Pala-

mas Cantacuzenum adit. In Gregoram et in ceteros orthodoxos acri oratione invehitur. Ut Palamas iussa imperator executus sit. Orthodoxorum diversi affectus, fiducia, trepidatio, moeror (5). Gregoras sese in Concilio iterum sistere recusat. Socios hortatur ad veritatem fortiter defendendam. Illi ut secum veniat, aegre tandem persuadent. Ab imperatore seorsum seductus promissis et aliis artibus tentatur. Proponitur ei quaestio de substantia et operationibus divinis. Testimonium D. Basilii. Respondet Gregoras. Cantacuzenus de nova disputandi ratione in eunda deliberat cum Palama. Episcopum Tyri excludere statuit. Item contumeliis et calumniis orthodoxos terrere. Palamas socios suos advocatum abit (6). Gregoras alique orthodoxi introvocantur. Cantacuzenus minatur gravissima. Eius cum Xerxe, Persarum rege, comparatio. Episcoporum Palamitarum imperitia. Orthodoxi frustra conantur contradicere. Cantacuzeni vultus et verba. Gregoram discipuli timidiore deservunt; alii silent. Gregoras et orthodoxorum episcoporum secessio; quos imperator primum exire vetat; deinde, evadente Palama, abire patitur. Palamitae, egressis orthodoxis, imperatorem adulantur. Quidquid libuit decernant (7).

α'. Πολλῶν δ' ἐπιβρόντων, εἰ μαρτυρίας ἁγίων εἰσάγειν ἐθέ- A. M. 6859
λοίμεν, οὐθ' αἱ τῆς κεφαλῆς ἀληθῶνες ἐῷσι τανῦν διεξιέναι Ind. 4
καθ' ἕκαστα πάντα, οὐτ' ἀνάγκη πᾶσα νῦν λέγειν ἀθρόον, A. C. 1351
Imp. Io. Cantacuz. 5
P. 600
ὁπόσα καὶ ταῖς ἄλλαις ἐκείναις ληστρικαῖς συνόδοις ἀκούειν καὶ
βλέγειν συμπέπτωκεν. εἰρήσεται δὲ κατὰ χώραν γενομένοις ἐκά-
στων ἅπαντα, προϊόντος ἡμῖν σὺν γε θεῷ τοῦ λόγου. νῦν δὲ
ἐκέῖσε ἐπάνειμι. (B.) Ἐπεὶ γὰρ δεύτερον ὁ βασιλεὺς ἐκεῖ μοι B
προσῆγεν ἔγκλημα, τὴν τοῦ θεολογεῖν ἀπαγόρευσιν, τοὺς ἁγίους
ἕνω καὶ κάτω διαβρόδην θεολογεῖν προβαλλόμενος, οἷς καὶ Πα-
10 λαμῶν ὑποδείγματι χρώμενον τὰς νέας ταύτας ἔλεγε γράφειν θεο-
λογίας, ἔπερ ὧν καὶ τὸ οἰκεῖον αἷμα διδόναι μάλα προθύμως ὁ
ἀβρόπηθς κριτῆς ἰσχυροῦζετο, φέρε καὶ πρὸς τοῦτ' ἀπαντήσωμεν,
ἔφην ἐγώ. (Γ.) „Ὅτι μὲν δεδιέναι ἡμῶς δεῖν, καὶ μὴ ἐξεῖναι τοῖς C
βουλομένοις θεολογεῖν, θεῶν πατέρων φασὶ θεσμοὶ καὶ κανόνες,

Si Sanctorum testimonia velim afferre, succurrunt mihi multa. Sed me nec dolores capitis ea nunc sigillatim omnia recensere patiuntur; nec plane necesse est, quaecunque in aliis illis iconomachorum scilicet conciliis, seu potius latrociniis, audita vel dicta sunt, universa simul proferre. Omnia autem Deo iuvante, et singula quidem suo loco, infra dicturi sumus. Nunc ego illuc redeo. (II.) Quoniam ibidem imperator alterum mihi crimen obliciebat, quod de Deo disputari vetarem, idemque Sanctos opponebat, qui de Deo passim et diserte disputarent, aiebatque Palamam eorum exemplo novas illas theologias scriptitare, pro quibus se vel sanguinem suum libentissime effusurum aequus scilicet iudex affirmabat; age, inquam, ad istam quoque criminationem respondeamus. (III.) „Rem esse periculosam, de Deo disputare, nec volenti cuique id licere, sanctorum Patrum scita et

- A. M. 6859 ἴσασι οἷς ἕθος αὐτοὺς μετεῖναι. ὅτι δὲ καὶ μὴ περιεργάζεσθαι
 Ind. 4 νόμους πατρῶν, καὶ ἅπερ ἐκείνοις θέσθαι τῇ ἐκκλησίᾳ συμπέ-
 πτωκεν ὄρια μὴ κινεῖν, καὶ τοῦτο δόγμα καὶ νόμον ἐκείνων εἶναι,
 οἶμαι τὸν ἀντιροῦντα εἶναι μηδένα, πλὴν ἢ ὅστις τε βούλοιο
 D γλεῦξ ὑπεύθυνον προῖκα δρῶν ἑαυτὸν ἀνθρωπίνης καὶ ὅς ἔνοχος 5
 εἶναι ταῖς ἐκείνων οὐ φρίττει ἄραϊς. ἢ πολλῇ μεντᾶν ἁωρία,
 Πυθαγορείους μὲν πενταετηρικῇ μὲν γλώττης σιγῇ, μακροτέρα
 δ' αὖ πολλῶ συγκатаθέσει ψυχῆς, τὰ τοῦ διδάσκοντος δέχεσθαι
 δόγματα· ἡμᾶς δ', οἷς εὐαγγελικῇ συντετράφθαι γέγονεν εὐσε-
 βεία, μὴ μάλα ἐθέλειν περιεργίας ἀπάσης ὡς πορβήωτάτω τοῖς 10
 πατέροις ἐμμένειν κανόσι καὶ δόγμασι. ἡδέως δ' ἂν σ' ἐροίμην,
 P. 601 εἰ πρὶν ἐκείνους θεολογῆσαι, ἕδικεν ἀνθρωπίνην αὐτοὺς συννε-
 V. 486 νοηκέναι δύναμιν ὑπερβαίνειν καὶ θανάτου μεῖζω κίνδυνον ἀπει-
 λεῖν ἀθανάτου ψυχῆς τοῖς οὕτως αὐτομολοῦσι πρὸς τὴν ἐγγελη-
 σιν· καὶ νῦν δεῖ μᾶλλον πείθεσθαι μετὰ τὴν πείραν αὐτοῖς προσ- 15
 ταχθέν· εἰ δὲ πρὶν πειραθῆναι, δεῖ μᾶλλον ἡμᾶς, ἀμαθεῖς
 τινὰς ὄντας καὶ μάλα ἀξυνέτους, τῶν ὑπὲρ νοῦν φοβεῖσθαι τὴν
 πείραν, ὁμοίως ἐκείνοις, μακρῶ σοφωτέροις ἡμῶν καὶ πρὸ τῆς
 B πείρας οὔσι, καὶ μὴ ἐπιπηδᾶν ἀδεῶς οὕτως τῇ θεολογίᾳ, καθά-
 περ τῇ γε χλόῃ τὰ βοσκήματα. ἢ γὰρ ἂν ὁμοιον εἶη, ὥσπερ ἂν 20
 εἰ δέκα τινὲς τῶν ἀπὸ γενέσεως τυφλῶν, ἐκκλησίαν ἀθροίσαντες,

12. Hunc locum Boiv. sic restituit: εἰ πρὶν ἐκείνους [οἷς προσετα-
 χῆναι, πρὶν πειραθῆναι· ἢ μετὰ τὸ θεολογῆσαι. εἰ μὲν δὴ μετὰ
 τὸ] θεολογῆσαι, ἕδικεν ἀνθρῶπ.

canones definiunt. Hoc illis notum, qui in iis versati sunt. Quinetiam ne in leges patrias curiosius inquireretur, neve termini, quos illi ecclesiae posuissent, moverentur, ab iisdem Patribus cautum sancitumque est: neque id opinor quisquam inficiabitur, nisi qui gratis velit incurere in publicos risus, quive eorundem Patrum execrationibus obligari non perhorrescat. Absurdissimum sane fuerit Pythagoreos quinquennali linguae silentio, animi autem obsequio longe diuturniori, magistri sui dogmata approbasse; nos vero, sancta Evangelii disciplina a puero institutos, nolle citra ullam curiositatem Patrum decretis ac praescriptis stare. Illud quidem ex te lubens quaesierim, utrum istos putes [ea sanxisse] prius de Deo disputasse, [deinde disputari vetuisse:] ii rem humanis viribus altiorum, et eorum qui sic sponte aggrederentur animae immortalis periculum morte ipsa gravius allaturam, videntur iudicasse: ac iisdem, post experientiam iubentibus, tanto magis nunc obediendum. Si eos censere] prius de Deo disputasse, [deinde disputari vetuisse:] ii rem humanis viribus altiorum, et eorum qui sic sponte aggrederentur animae immortalis periculum morte ipsa gravius allaturam, videntur iudicasse: ac iisdem, post experientiam iubentibus, tanto magis nunc obediendum. Sin antequam experti fuissent, eo magis nos, qui rudes sumus et minime intelligentes, oportet earum rerum, quae intellectum superant, experientiam formidare, exemplo illorum, qui vel ante factum periculum nobis sapientiores fuerunt, cavendumque est, ne in theologiam sic temere insiliamus, ut pecudes in pascua. Perinde quippe fuerit, ac si homines decem, qui caeci nati sint, advocata concione, de eius telae, quam prae manibus habeant, coloribus

περὶ χρωμάτων ἤριζον τῆς ἀνὰ χεῖρας κρόκης, ἕκαστος ἀλη- A. C. 1351
θεύειν οἰόμενος ἢ κατὰ πάντας. οἶμαι ἂν πάντα τινὰ τῶν ὀρών- Imp. Io. Can-
των θρήνου καὶ γέλωτος εἰληφέναι σπονδὰς ἐν ψυχῇ, καὶ Δημο- tacuz. 5
κρίτους ἅμα καὶ Ἡρακλείτους δοκεῖν ἐνταῦθα συνημμένους. τίς
5 γὰρ οὐκ ἂν ἐκείνους ἐθρήνησε, τῆς τῶν ὀμμάτων οὕτως ἀπρητη- C
μένους ἀγῆς τὸν ἅπαντα βλον; τίς δ' οὐκ ἂν τὸ Σαρδόνιον ἐπε-
γέλασε, περὶ ὧν οὐκ ἴσασι διαπληκτιζομένους ἄρτι ὀρών; ὁμως εἰ
δοκεῖ, τῆς ἐπιπλήξεως μικρὸν καθυφέντες θεωρήσωμεν, ἃ τε
πρὸς ἀπαγόρευσιν ἡμῖν τοῦ θεολογεῖν ἐπιτάττουσι καὶ ἃ θεολογεῖν
10 καὶ πῆ καὶ ὅπως δὴ συμπέπτακεν· ὡς ἂν κἀνταῦθα ἴσθμιός τις
ἦ καὶ Θεμέλιος εὐταξίας ὁ τὰ τῆς γλώττης περιζωννόμενος σκῆ- D
πτρα, καὶ μὴ τοῦναντίον κανὼν μὲν εὐβουλίας ἀκανόνιστος ἢ
φιλοτιμία, θεσμός δ' εὐκαιρίας, ἄθεσμος ἀκαιρία. ὅπη γὰρ
φιλοτιμία τρόφιμος ἀβουλίας, διὰ μυγῶν ἀκαιρίας δραμοῦσα,
15 τῶν ὀρων καταχορεύει τῆς εὐταξίας, ἐκεῖ καὶ πέρας ἀκολουθεῖν
ταῖς τῶν πράξεων ἐπιβουλαῖς ἀντιστρατευόμενον, καὶ μάλα γέ τοι
τῶν εἰκότων. πρῶτος μὲν οὖν ὁ πολὺς ἐν θεολογίαις Γρηγόριος
τοσοῦτον ἀποδεικνύει πρὸς θεολογίαν τὴν γλώτταν κινεῖν, ὅσον E
τὴν χεῖρα πρὸς φλόγα πυρός· ὡς καὶ πολλοὺς εἰς παρατήρησιν
20 λόγους προβάλλεσθαι, ἐν οἷς οὗθ' ἑαυτὸν ἐγχειρεῖν τοῖς περὶ
θεοῦ προχειρῶς δίδωσι λόγοις, οὗθ' ᾧ θρασέως ἐγχειρεῖν ἂν γέ-
νοιτο ἀποδέχεσθαι. „οὔτε γὰρ ἐπαινετός”, φησι, „ὁ πόθος· ἀλλὰ
καὶ φοβερόν τὸ ἐγχειρημα.” εἰσάγει δὲ καὶ Ὀζῶν ἐκείνον, ὃς τῆς

16. ἐπιβολαῖς coni. Boiv.

rixentur, vera quisque, magis quam caeteros omnes, dicere se arbitrati
quod quisquis viderit, is, ut opinor, risum et luctum, velut foe-
dere sociatos, animo concipiat, ut ibi Democriti et Heracliti in unum
coaluisse videantur. Ecquis enim istos non defleat, oculorum lumine per
omnem vitam sic destitutos? Ecquis rursus Sardonium risum teneat, qui
eosdem nunc cernat de iis rebus, quas ignorant, inter se digladiari? Nos
tamen, si videtur, paulo minus obtupescentes, consideremus, tum quae
sancti Patres de cavendis theologis disputationibus nobis praecipiant;
tum quae, et ubi, et quomodo iidem de Deo disputaverint; ut hic quoque
formula aliqua sit et fundamentum bonae disciplinae, quo moderandae lin-
guae ratio innitatur: ac non contra eveniat, ut et boni consilii regula sit
ambitio nullis regulis adstricta, et opportunitatis norma abnormis importu-
nitas. Quippe ubi ambitio imprudentiae alumna, per summum opportuni-
tatis neglectum, boni ordinis finem proterve transilit, ibi et exitus conse-
qui primae aggressioni contrarios valde consentaneum est. Primus Gre-
gorius, ille scilicet inter theologos eximius, linguam ad theologicas dispu-
tationes appellere sic reformidat, ut manum ad flammam. Proinde multis
verbis se excusat, proditque se non facile accedere ad disputandum de Deo,
et eos, qui id temere audeant, minime probat. „Neque enim,” inquit, „lau-
dabile est desiderium; sed et conatus ipse metuendus.” Et Ozac exemplum

- A. M. 6859 *κιβωτοῦ πάλοι μόνον ψαῦσαι τολμήσας ἀπώλετο, φυλάσσοτος*
 Ind. 4 F Θεοῦ, φησί, τῇ κιβωτῷ τὸ σεβάζμιον· καὶ ἕμα μὴδὲ τῶν τοί-
 χων τοῦ ἱεροῦ ψαῦσαι τοῖς πολλοῖς ὄν ἀσφαλές, ἐτέρων φησὶν
 ἐδέξασε τοίχων, τῶν ἔξωθεν. καὶ πάλιν· „ἀκούεις γέννησιν· τὸ
 πῶς μὴ περιεργάζου. ἀκούεις ὅτι πνεῦμα τὸ προῖδον ἐκ τοῦ πα-5
 P. 602 τρός· τὸ πῶς μὴ πολυπραγμόνει. εἰ δὲ πολυπραγμονεῖς νιοῦ γέν-
 νησιν καὶ πνεύματος πρόδοον, κἀγὼ σοῦ πολυπραγμονῶ τὸ κράμα
 ψυχῆς καὶ σώματος. πῶς εἰ χοῦς καὶ εἰκὼν Θεοῦ; τί τὸ κινουῦν
 σε, ἢ τί τὸ κινούμενον; πῶς τὸ αὐτὸ καὶ κινεῖ καὶ κινεῖται; πῶς
 αἰσθησις ἐνταῦθα μένει καὶ τὸ ἐκτός ἐπισπάται; πῶς ὁ νοῦς ἐν 10
 σοὶ μένει καὶ γεννᾷ λόγον ἐν ἄλλῳ νοῖ; πῶς λόγῳ νόημα διαδί-
 δοται; εἰ σαυτὸν οὐκ ἔγνως, ὅστις εἰ ὁ περὶ τούτων διαλεγόμε-
 Bνος, εἰ ταῦτα οὐ κατέλαβες, ὧν καὶ ἡ αἰσθησις μάρτυς, πῶς
 Θεὸν ἀκριβῶς, ὅπερ τε καὶ ὅσον ἐστίν, εἰδέναι ὑπολαμβάνεις;
 V. 487 πολλῆς τοῦτο τῆς ἀλογίας.” καὶ πάλιν· „τὸ τάχος ἔστω σοὶ μέχρι 15
 τῆς ὁμολογίας, εἴ ποτε ταύτην ἀπαιτηθείης· τὸ δ’ ὑπὲρ ταύ-
 την, εἶναι δειλότερον. ἐκεῖ μὲν γὰρ ἡ βραδυτής, ἐνταῦθα δὲ ἡ
 ταχυτής ἔχει τὸν κίνδυνον.” εἰ δέ τις ἐνίστασθαι βούλοιο, λεγέτω
 Cμοι παρελθὼν, τί βουλόμενος οὐκ ὀλιγάκις ὁ μέγας οὔτος διδά-20
 σκαλὸς οὕτως πῶς τοὺς ἑαυτοῦ σχηματίζει λόγους τοῖς τὰναν-

10. ἐν τῷ αὐτῷ pro ἐνταῦθα Billiana editio. 21. κατασυλλογιζο-
 μένοις conl. Boiv.

proponit, qui Arcam olim solummodo attractare ausus periiit, asserente, inquit, Deo reverentiam Arcae debitam. Et quia ne ipsius quidem templi parietes contingere tutum cuilibet erat, idcirco aliis, inquit, parietibus opus fuit, nempe exterioribus. Tum idem rursus: „generationem audis: modum ne curiosus inquiras. Audis Spiritum ex Patre procedere: id quomodo fiat, ne anxio studio perscruteris. Quod si in Filii generatione et Spiritus processione pervestiganda curiosum te praebes, ego quoque pari curiositate tuam animae corporisque coniunctionem et temperamentum inquiram. Quomodo pulvis es et Dei imago? Quid est quod te moveat, aut quid quod moveatur? Quomodo idem movet et movetur? Quomodo sensus in eodem manet, et externa attrahit? Quomodo mens in te manet, et in alia mente sermonem gignit? Quomodo cogitatio per sermonem impertitur? Si te ipsum non nosti, quisquis es qui de his rebus disputas, si haec nondum intellectu comprehendisti, quorum sensus ipse testis est, quo tandem modo, quid et quantus sit Deus, te certo tenere ac scire arbitraris? Magnae profecto id stultitiae est.” Tum rursus: „Promptus esto, usque ad Fidei confessionem, siquando a te exigatur. Quod superat, timidior sis oportet. Etenim illic cunctatio, hic celeritas periculosa est.” Si quis velit instare, prodeat ac dicat mihi, quid sit cur magnus iste doctor simili ferme verborum figura haud raro utatur adversus eos, qui contraria obiciunt, ac nunc eum, qui existeret, genitum facias, nunc Filium crea-

νῦν μὲν κτίσμα τὸν υἷον, νῦν δὲ θελήσεως υἷον. πρὸς γὰρ τὰς A. C. 1351
 ἀτόπους ἐπιεικῶς καὶ πέρα τῆς φύσεως ἐρωτήσεις ἐκτόπους ἐπι- Imp. Io. Cam-
 εικῶς κἀκείνος τὰς ἀποκρίσεις εἰσάγει, καὶ φησὶ· „πάλιν οἱ σωμα- tacuz. 5
 τικοὶ τὰ σωματικά. περὶ γὰρ ἐμὲ καὶ σὲ ταῦτα.” καὶ πάλιν, „θέ-
 5 λων σε,” φησὶν, „ὃ σὸς πατὴρ γεγέννηκεν, ἢ μὴ θέλων;” καὶ αὐ- D
 θις· „ὃ χρόνος ἐν χρόνῳ, ἢ οὐκ ἐν χρόνῳ;” καὶ τὰ ἐξῆς παρήμι
 λέγειν, οἷς ὀπλίζει τὰς γλώσσας ἡμῶν, ὅποτε καὶ ἡμῖν βουλομένοις
 εἶη τὰς ἐκτόπους τῶν ἀντιθέτων ἀναλύειν ἔριδας. ταῦτα δ' οὐ
 βουλομένου θεολογεῖν ἔστιν, ἀλλὰ καὶ σφόδρα τι φεύγοντος, καὶ
 10 νοουθετοῦντος ἡμᾶς, οὐ λόγοις μόνον, οὐδ' ἔργοις μόνον, ἀλλὰ
 καὶ πράξεσιν εὐλόγοις καὶ λόγοις ἐμπράκτοις.” (A.) Ἐγὼ δὲ E
 πολλὰ λέγειν ἔχων ἐκ τῶν τοῦ μεγάλου τοῦδε πατρὸς καὶ διδα-
 σκάλου τῆς ἐκκλησίας εἰς τὴν τῶν ἔμοιγε εἰρημένων ἀπόδειξιν,
 ὅποσα γοῦν μοι κἀκεῖ λελύληται, λέγω δὴ περὶ τοῦ μήτε θεολο-
 15 γεῖν, μήτε περιεργάζεσθαι μήτε τοὺς ταῦτ' ἐπιτάττοντας, μήθ'
 ὧν ἕνεκα ἐπιτάττουσιν, ἱκανὰ καὶ ταῦθ' ἡγγῆμαι πρὸς τε τὴν
 τῆς ἐμῆς ἀληθείας ἔνδειξιν πρὸς τε τὴν τῶν ἀντιθέτων ἀναίρε-
 σιν. οὐ γὰρ ἀσυνέτοις νῦν ὀμιλοῦμεν, ἵνα πλείονων δεοίμεθα F
 λόγων. ἄλλως τε καὶ ᾧ τὸ ἱκανὸν οὐκ ἱκανὸν, οὐδὲν ἱκανόν· ᾧ
 20 δὲ καὶ τὸ μικρὸν ἱκανόν, πάντ' ὀλμαι γένοιτ' ἂν ἱκανά. Ἴτερον
 οὐδ' ἔστι κἀπὶ τοὺς ἄλλους ἡμῖν, ἵν' ἐξ ἐκάστων βραχεία ἱερανοιά-
 μενοι, οἷς ἂν μήθ' ὑφίεναι τοῦ μάχεσθαι μήτ' αὐ συνίεναι ῥα- P. 603
 δίως ἐξῆ, τούτων τὰ στόματα ῥαδίως ἡμεῖς ἀποδράψωμεν. φησὶ

9. τοι conl. Boiv.

turam esse, nunc voluntatis esse filium, perperam argumentantur. Nempe
 insolentissimis et naturae captum excedentibus interrogatis responsiones
 et ipse plane insolentes opponit, et ait: „Rursus corporei corporea. Haec
 enim ad me et ad te pertinent.” Item, „volensne,” inquit, „pater tuus te
 genuit, an nolens?” Item haec: „Tempus estne in tempore, an non?” Reli-
 qua omitto, quae ille velut arma nobis suppeditat, quoties et nos volueri-
 mus insolentes rixantium adversariorum quaestiones resolvere. Porro haec
 non eius sunt, qui de Deo velit disputare, sed eius, qui valde id fugiat,
 ac nos non meris verbis, aut meris operibus, sed et operibus disertis et
 efficacibus verbis admoneat.” (IV.) Ego vero, tametsi multa magni istius
 Patris et ecclesiae doctoris testimonia possim afferre, ad meorum dictorum
 confirmationem, tamen quae illic attuli, ut ostenderem non oportere dis-
 putari de Deo, nec aut in eos qui vetarent, aut quam ob causam veta-
 rent, inquirendum esse curiosius, ea ipsa certe sufficere arbitror cum
 ad declarandam sententiae meae veritatem, tum ad refellendum errorem ad-
 versariorum. Non enim loquimur nunc iis, qui minime intelligant, sic ut
 pluribus verbis opus sit. Deinde cui non satis fuerit id quod satis est,
 ei nihil satis erit. Parum autem cui satis sit, ei opinor quaelibet satis futu-
 ra sunt. Pergamus itaque ad alios, ut ex singulis pauca excerpando os
 facile illis obstruamus, quibus nec desistere a pugna nec intelligere facile

- A. M. 6859 τοίνυν και ὁ πολὺς τὰ θεῖα Βασίλειος· „ἀρκέσθητι λέγειν ὡς ἐδι-
 Ind. 4 δάχθης· και μή μοι τὰ σοφὰ ταῦτα λέγε, ὅτι ἀγέννητόν ἐστιν,
 ἢ γεννητόν· και εἰ μὲν ἀγέννητον, πατήρ· εἰ δὲ γεννητόν, υἱός·
 εἰ δὲ μηδέτερον τούτων, κτίσμα. ἐγὼ γὰρ μετὰ τοῦ πατρὸς οἶδα,
 Βοῦ μὴν δὲ πατέρα, τὸ πνεῦμα· και μετὰ τοῦ υἱοῦ παρελαβόν, 5
 οὐχ υἱὸν δ' ὠνομασμένον.” και πάλιν· „ἀκολουθότερον ἦν, διὰ
 τὸ γεγενῆσθαι τὸν υἱὸν, γέννημα προσαγορευθῆναι και οὐχ
 υἱόν· ἀλλ' οὐκ εἴρηται. διὸ χρητὸν πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντα τὸ
 τοῦ Χριστοῦ δικαστήριον και εἰδότα ὅσος ὁ κίνδυνος ἀφελεῖν τι
 ἢ προσθεῖναι τοῖς παραδεδομένοις ὑπὸ τοῦ πνεύματος, μὴ παρ' 10
 ἑαυτοῦ φιλοτιμείσθαι καινοτομεῖν· ἀλλὰ τοῖς προκατηγγεμένους
 παρὰ τῶν ἁγίων ἐφρησυχάζειν.” και πάλιν· „πίστιν δὲ ἡμεῖς οὔτε
 C παρ' ἄλλων γραφομένην ἡμῖν νεωτέρων παραδεχόμεθα, οὔτ'
 αὐτοὶ τὰ τῆς ἡμετέρας διανοίας γεννήματα παραδίδοναι τολμῶ-
 μεν, ἵνα μὴ ἀνθρώπινα ποιήσωμεν τὰ τῆς εὐσεβείας ῥήματα· 15
 ἀλλ' ἢ παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων δεδιδάγμεθα, ταῦτα τοῖς ἐρω-
 τῶσι διαγγέλλομεν.” και πάλιν· „ὅτι τὸ τῆς θεολογίας μυστήριον
 τὴν ἐκ τῆς ἀβασανίστου πίστεως ζητεῖ συγκατάθεσιν, πιστεῦσαι
 V. 488 δεῖ (φρησῖν) ὅτι ἔστι θεός, και μὴ ζητῆσαι μηδὲ ζυγκιαχῆσαι τί
 D ἔστιν.” ὁρᾷς και τὸν μέγαν τοῦτον διδάσκαλον, ὅσην τοῖς τοιοῦ- 20
 τοῖς ἀποδίδωσι τὴν αἰδῶ, και αὐτὸς τε ὁμολογεῖ μὴ τολμᾶν μήτε
 τὰ θεῖα περιεργάζεσθαι, μήθ' ἕτερόν τι νεώτερον δέχεσθαι,

22. μήθ' ἑτέρον τι νεώτερον δέχεσθαι, μήτ' αὐτὸς παρεσιάζειν
 Boiv. legendum videtur.

est. Basilius, in divinis multum versatus, „contentus esto,” inquit, „ita lo-
 qui, ut edoctus es: nec tu mihi subtilia haec dicas; vel ingenuus est,
 vel genitus: si ingenuus, Pater; si genitus, Filius; si horum neutrum,
 creatura est. Nam ego Spiritum scio cum Patre esse, at non et Patrem
 esse. Item eum cum Filio esse, non autem Filium nominatum fuisse di-
 dici.” Rursus: „consequens erat Filium, eo quod genitus esset, genituram
 appellari potius quam Filium. Non tamen ita dictus fuit. Qui igitur
 Christi iudicium prae oculis habeat, et aliquid sive demere sive addere
 his, quae a Spiritu tradita sunt quam periculosum sit intelligat, eum oportet
 nihil de suo novum ambitiose comminisci, sed his acquiescere, quae
 olim Sancti pronunciarunt.” Rursus: „nos vero nec Fidem, quam recen-
 tiores alii nobis praescripserint, admittimus, nec quae mens nostra pe-
 pererit, ea ipsi tradere audemus, ne humana per nos fiant verae religio-
 nis verba: sed quae ex sanctis Patribus didicimus, ea interroganti cuique
 denunciamus.” Rursus: „quoniam divinitatis mysterium Fidem citra exa-
 men assentientem requirit, credere oportet (inquit) Deum esse, ac non
 quid sit quaerere et contumaciter disputare.” Vides quantum et hic doctor
 eximius reverentiam his rebus praestet, atque ut fateatur, nec se in di-
 vina inquirere curiosius, nec recens quicquam aut ab aliis accipere, aut

μήτ' αὐτοὺς παρεισάγειν· ἀλλ' ἐμμένειν ἀπλῶς τοῖς δοθεῖσι A. C. 1351
 περὶ πίστεώς τε καὶ θεολογίας δόγμασι τῶν πρὸ αὐτοῦ διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας αὐτός τε ἐπαγγέλλεται καὶ ἡμῖν ἐγκυλεύεται; Imp. Io. Cantacuz. 5
 τίς οὖν οὕτως ἀνόητος ἔσται, ὡς τοιοῦτον κανόνα καὶ στάθμην E
 5 τῆς ἐκκλησίας ταπεινώσει τοσαύτη χρώμενον βλέπων, ἕπειτα παρὰ φαῦλον θέμενος, εἰς ἀνδραποδώδη θελήσειεν ἀποτρέχειν ἦθθ, καὶ πλὴν τῆς ὀυροποιητικῆς τε καὶ κραιπαλώσης ὀφρῦος, καὶ τοῦ πρὸς ἀργύριον ὄλον ἀπασχολεῖν τὸ τοῦ νοῦ φανταζόμενον, πλέον εἰδότας ἀνθρώπους οὐδὲν, καὶ τῆς εὐνομίας τὴν ἀνομίαν
 10 ποιεῖσθαι κανόνα; Ἄλλ' ἵνα καὶ τὰ πλεῖστα τούτου παραδραμῶν F
 ἐφ' ἑτέραν ἔλθω μεγάλην τῆς ἐκκλησίας σάλπιγγα, φησὶ καὶ ὁ θεῖος ἐν ταπεινώσει καρδίας Χρυσόστομος· „τὰ γεγραμμένα δέχομαι· τὰ μὴ γεγραμμένα οὐκ ἐπιζητῶ. τὰ παραδεδομένα ὑσπάζομαι· τὰ μὴ παραδεδομένα οὐ πολυπραγμονῶ.” καὶ πάλιν· „σο-
 15 φός τις”, φησὶ, „παραινεῖ λόγος, χαλεπώτερά σου μὴ ἐπιζητεῖ, καὶ ἰσχυρότερά σου μὴ ἐξέταξε. ἂ προσετῆγ σοι, ταῦτα διανοοῦ.” καὶ πάλιν· „ἀρκεῖ πρὸς εὐσέβειαν εἰδέναι ὅτι ἔστι θεός, καὶ μηδὲν πλεονζητεῖν.” καὶ πάλιν· „ἐὺν προσέλθῃ σοι”, φησὶ, „Μαρι-
 20 χαῖος, λέγων τὴν ἕλην προὔπαρχειν, κἄν Μαρκίων, κἄν Ἑλλή- P. 604
 ῶν παῖδες, λέγε πρὸς αὐτούς· ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ θεὸς οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. ἀλλ' οὐ πιστεύοι τῇ γραφῇ; ἀποστράφητι λοιπὸν αὐτὸν, ὡς μαινόμενον καὶ ἐξεστηκότα.” καὶ πάλιν· „οὐ παύσῃ, ὦ ἄνθρωπε, τὰ περιττὰ ζητῶν; περιττὸν γὰρ τοιαῦτα εἰκῆ πολυπραγμονεῖν. οὐδὲν τῆς ἁμαθίας ταύτης σοφώτερόν ἐστιν· ἐν

de suo obtrudere: sed quae a priscis ecclesiae doctoribus de Fide et theologia dogmata tradita sint, in iis se profiteatur omnino perseverare, et nos ut perseveremus hortetur? Quisnam itaque adeo excors futurus est, ut cum eiusmodi regulam normamque ecclesiae videat tanta tum modestia, tamen eam parvi faciat, et ad servilia ingenia malit transcurrere; nempe ad eos homines, qui nihil aliud sciunt, nisi cupediis et crapulis gloriari et totam mentem in pecuniae cogitatione defixam habere, nec aliam sibi aequitatis regulam constituere, nisi iniquitatem? Verum plerisque etiam huius testimoniis omissis, ad aliam ecclesiae tubam illustrem venio. Ait et divinus egregia cordis humilitate Chrysostomus: „Quae scripta sunt, accipio: quae haud scripta, non requiro. Tradita amplector: haud tradita non investigo curiose.” Rursus, „quaedam (inquit) sententia sapienter admonet: Altiora te ne quaesieris, et fortiora te ne scrutatus fueris. Quae mandata sunt tibi, haec cogita.” Rursus: „ad veram pietatem satis est sciri, Deum esse, ac nihil amplius exquiri.” Rursus: „si Manichaeus ad te (inquit) accedat, dicatque materiam praexistere, si Marcion, si quis ex Graecis, dic illis: in principio creavit Deus caelum et terram. At Scripturae non credit? Eum tu, tanquam furiosum et mente alienatum, aversare.” Rursus: „non desines, o homo, supervacanea quaerere? Nam haec temere scrutari supervacaneum est. Eiusmodi ignorantia nihil do-

A. M. 6859 οἷς οἱ μὲν ἐπαγγελλόμενοι μηδὲν εἰδέναι σοφώτατοι πάντων εἰ-
 Ind. 4 B σίν." ἀλλὰ γὰρ ἐπιλείπει χρόνος ὄλος, κομίζειν θελήσαντα καὶ
 τοῦ μεγάλου τούτου φωστῆρος τῆς ἐκκλησίας, ὅποσα θεολογεῖν
 τε ἀποτρέπει καὶ μόνῃν ἀσπάζεσθαι τῶν δογμάτων ὁμοῦ καὶ τῆς
 πίστεως ἀπλότητα. ἀλλ' ὄρα δὴ μοι καὶ τὸν μέγαν τῆς ἐκκλησίας
 ἀθλητὴν καὶ διδάσκαλον Ἀθανάσιον, μὴ ἀνέχεσθαι φάσκοντα
 τῶν κατὰ τῆς πίστεως ἐπιχειρούντων καινοτομεῖν, κἄν τὰς ἀπὸ
 C τῶν γραφῶν λέξεις φθέρῃωνται. „οὐ γὰρ ὀρθῇ διανοίᾳ, ἀλλ' ὡς
 ξύδωμα προβάτων τὰ ῥήματα περιβαλλόμενοι, ἔνδον τὰ Ἄρειου
 φρονοῦσιν, ὡς τῶν αἰρέσεων ἡγεμῶν διάβολος. καὶ γὰρ κἀκείνος 10
 ἐλάλει μὲν τὰ ἐκ τῶν γραφῶν, ἐφιμώθη δὲ παρὰ τοῦ σωτήρος." ἀκούεις καὶ
 τούτου ταῦτά τοις προειλημμένοις διδάσκοντος. ἀλλὰ
 μηδὲ τὸν ἀσκητικώτατον παραδρόμωμεν Ἰσαὰκ, παῦσαι λέγοντα
 θεολογεῖν, οὐ μόνον μετ' ἄλλοτριῶν τῆς πίστεως, ἀλλὰ καὶ μετὰ
 D τῶν οἰκείων αὐτῆς· μηδὲ τὸν πολὺν Ἰωάννην, τὸν τῆς ἀσκητι- 15
 κῆς ὑποστάτην κλίμακος· ὅς τὸ αἷτιον ἐφεξῆς οἰοῖ τῆς ἐκείνου
 ῥήσεως ἀποδίδωσι οὕτως· „οὐ γὰρ ἐγκληθῆσόμεθα", φησὶν, „ἐν
 ἐξόδῳ ψυχῆς, ὅτι οὐ θεολογήκαμεν, ἀλλ' ὅτι ἀδιαλείπτως οὐ
 πεπενηθήκαμεν." καὶ τί δεῖ βιβλίων ἀμάξας ὄλας ἕλῳν κομίζειν
 20 ἡμῖν, οἷς ἐξ ὀνύχων ἐστὶ γινώσκειν τὸν λέοντα; βαδιοῦμαι δ' ἐφ'
 ἕτερα. οὐ γὰρ εἶπον μὲν οἱ διδάσκαλοι ταυτί, οὐκ ἤσφαλισαντο
 E δὲ τοῖς προσήκουσι μοχλοῖς καὶ κλειθροῖς· οὐδ' ἤσφαλισαντο

4. ἀσπάζεταιται conl. Boiv. 10. ὡς ὁ τῶν conl. idem.

etius. In his rebus qui se nihil scire profitentur, ii sunt omnium sapien-
 tissimi." Enimvero tempus me prorsus deficiat, si et huius quoque magni
 ecclesiae luminis testimonia velim afferre, quaecumque a theologis dis-
 putationibus deterrent, dogmatumque et fidei simplicitatem solam am-
 plectuntur. Sed ecce magnus quoque ecclesiae pugil et doctor Athana-
 sius negat se eos ferre posse, qui novum aliquid contra Fidem ince-
 ptant, etai ii sumptas ex Scripturis dictiones pronunciant. „Illi enim ea
 verba non recto sensu, sed velut ovium vestimentum induunt; intus au-
 tem cum Ario sentiunt: quemadmodum haereseon princeps Diabolus. Quip-
 pe et hic Scripturarum verba loquebatur; at eum Servator coëgit obmu-
 tescere." Huncce audis eadem docentem, ac illa quae iam dicta sunt?
 Sed nec Isaacum, praestantissimum Ascetam, omittamus: „desine," in-
 quit, „de Deo disputare, non solum cum iis, qui alieni sunt a Fide, sed
 et cum fidei cultoribus;" nec illum, qui Scalam asceticam fundavit, cele-
 berrimum Ioansem. Hic velut continenti oratione eorum quae ab illo
 dicta sunt causam reddit: „nec enim," inquit, „in exitu animae eo argue-
 mur, quod de Deo haud disputaverimus, sed quod iugiter non luxerimus." Et
 quid necesse est libris Sanctorum plena vobis plaustra afferre, quibus
 leonem ex ungue cognoscere est? Ad alia progredior. Haec sancti do-
 ctiores non modo dixerunt, sed et idoneis vectibus repagulisque firma-
 runt; nec firmarunt modo, verum etiam inevitabilibus diris et anathema-

μὲν, οὐ περιήλασαν δ' ἐπ' ἐκείνοις ἔτι πύργους φάναι καὶ ἡμι- A. C. 1251
 πύργια, καὶ ἀφύκτοις συνέσφριγγαν ἀραῖς καὶ ἀναθήμασι. μετὰ ^{Imp. Io. Gan-}
 γὰρ τό γε τοὺς εὐαγγελιζομένους ἕτερα μακρῶ καθυποβαλεῖν ὁ ^{tacuz. 5}
 θεῖος ἀπόστολος ἀναθέματι καὶ τάδε φησὶν, εἰς μαρτύριον βε- V. 489
 ββαιότερον συμβιβάζων τὰ πάλαι τοῖς νῦν. „γέγραπται γὰρ,” φησί,
 „ἐπικατέρματος πᾶς ὃς οὐκ ἐμμένει πᾶσι τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ
 βιβλίῳ τοῦ νόμου τοῦ ποιῆσαι αὐτά.” ἔω γὰρ τὰς τῶν θείων ^F
 καταλέγειν τούτοις συνόδων οἰκουμηνικὰς πράξεις, ὅσοις καθ'
 ἕκαστον ἀναθήμασι τρὸς ἐκείνως ἔχοντας βύλλουσιν. ἀλλ' ἔν' ὡς
 10 ἐν κεφαλαίῳ συνελὼν εἶπω· „πάντα,” φησὶ, „τὰ παρὰ τὴν ἐκκλη-
 σιαστικὴν παράδοσιν τε καὶ ὑποτύπωσιν τῶν ἁγίων πατέρων και-
 νοτομηθέντα τε καὶπραχθέντα ἢπραχθησόμενα, ἀνάθεμα ἔστω.”

β'. Ἐπὶ τούτοις ἀνέκοπέ μοι τοῦ λόγου τὸν δρόμον ὁ βασι- P. 605
 λέυς· καὶ λέγειν αὐτὸς ἐθελῶν διχῆ καὶ τριχῆ τὴν γνώμην ἰσχί-
 15 ζετο. ἐβούλετο μὲν γὰρ τὰ τῷ Παλαμᾷ περαινέειν ἐπηγγελμένα,
 καθ' ἡσυχίαν δηλαδὴ καθημένῳ τοῖς ἄλλοις ὁμοῦ, καὶ προσω-
 πείῳ αὐτοῦ παρ' ὄλον αὐτὸς καθίστασθαι τὸν ἁγῶνα λόγοις
 ἕμια καὶ πράγμασιν· ἐβούλετο δ' αὖ καὶ φιλοτιμίας ἐπίδειξι
 20 τινὰ τῷ συλλόγῳ παρέχειν ποικίλον, μνημόσυνον ἑαυτῷ μῆχα-
 Β
 τῶν αἰώνων καὶ γέμον κανχήματος ἐμβριθεῶς. ἔπειτα
 τὴν τοῦ ἁγῶνος διάθεσιν βλέπων οὐ κατὰ γνώμην ἐκβεβηκυῖαν
 αὐτῷ (οὐ γὰρ εἶχεν ἐκ πείρας ἰσχὴν ἀπαντᾶν εἰς τὰς προτεθείσας
 τῶν θείων πατέρων χρήσεις· οὗτ' αὖ λογισμῶν ἀτοχθόνων καρ-

8. ὅσοις em. Boiv. pro ὅσοι.

tis, quasi quibusdam turribus et propugnaculis cincta, constrinxerunt. Nam D. Apostolus, postquam eos, qui alia evangelizaverint, gravi anathemati subiecit, ut firmitus sit testimonium, vetera cum novis componens, „scriptum est,” inquit, „maledictus omnis, qui non permanserit in omnibus quae scripta sunt in libro legis ut faciat ea.” Sacrosanctarum synodorum oecumenica acta his addere supersedeo; quae sigillatim eos, qui eius modi sint, anathemate percellunt. Tamen, ut paucis et summatim veluti complectar; „quaelibet,” inquit, „praeter ecclesiasticam traditionem et praescriptam a Sanctis formulam de novo introducta, vel acta vel agenda, anathema sunt.”

2. Haec cum dixissem, orationis meae cursum imperator abruptit, ac loqui ipse gestiens duplici triplicique sententia in partes varias trahebatur. Volebat nempe ea, quae Palamae promississet, sic perficere, ut is quidem cum aliis quietus sederet; ipse autem et verbis et re ipsa personam eius per totum illud certamen ageret. Volebat rurens ambitiosa et multiplici ostentatione se ipsum in Concilio venditare, atque ita memoriam sempiternam et magnificae iactantiae plenam aucupari. Deinde ubi vidit certamen eo deductum esse, ut sibi ex sententia non succederet (nam neque ille usu sic valebat, ut ad opposita sanctorum Patrum testimonia posset respondere; nec ea prudentia propria et domestica fruebatur, ut

- A. M. 6859 πὸς τις ὑπῆρχεν αὐτῷ, ἴν' ὄλην ἐκ περιουσίας ἑαυτῷ τὴν τοῦ
 Ind. 4 C συνειδότος πιστεύων ἡγεμονίαν μὴ ῥᾶστα ταῖς τῶν ἔξωθεν αἰ-
 φνιδίως ἐπεισερόντων ἀπροσοκῆτων παρέχη παθῶν ἐμβολαῖς τὸ
 τῶν λογισμῶν περιτρέπεσθαι βουλευτήριον) ἐπὶ πόδα τε ἀνεχώ-
 ρει καὶ συνεστέλλετο παραχρῆμα. πολλῶν οὖν ἀνέλλξας ἐν βραχεῖς
 λογισμῶν λαβυρίνθους, καὶ πολλῶν ἡθῶν ἐπιπλανηθῆναι χρώ-
 ματα δοὺς τῷ προσώπῳ κατὰ τὸ συμβεβηκὸς, καὶ μικράττα
 D φθρεξάμενος, ὅσα τοῖς τοῦ λόγου προομιόις ἀρκέσειν εἰς κεφα-
 λὴν ἐδόκει, τῷ Παλαμῷ λοιπὸν τὴν τῶν ἐμοὶ προτεθέντων ἀπάν-
 τησιν παρεχώρει. (B.) Τῷ δὲ καὶ αὐτῷ παρὰ προσδοκίαν τοῖς 10
 τοιοῦτοις ἐμπεπτωκῶτι (οὐ γὰρ ἦν ἐν μελέταις δεήσεσθαι λόγων
 οὐδὲ μικρῶν εἰς ἀπάντησιν· κατορθώσειν γὰρ ᾤετο πάντ' ἐν
 βραχεῖ βασιλικῆς δυνάμει χειρὸς καὶ χεῖλεσιν ἀφθόγγους, ὡς μη-
 E δὲν εἰς τὴν ὑστεραίαν ὑπολειφθῆναι φροντίδος λείψανον ἡμετέ-
 ρας) διηπορεῖτο καθ' ἑαυτὸν, αἰσχυνόμενος γλώσση κωφῇ παρα- 15
 V. 490 θέσθαι τὸ πρᾶγμα, καὶ φωραθῆναι γυμνὸς τῶν τῷ καιρῷ προσ-
 φυῶν νοημάτων. (Γ.) Ὀλιγομαθῆς γὰρ οὗτος ὢν, δταν ἴδῃ
 P. 606 τοῖς προστρυχοῦσιν ὁμιλῇ, ἢ δι' ἀμαθίαν οὐκ ἔχουσιν ἀντιφθέγ-
 γεσθαι, ἢ διὰ φιλίαν ἐλέγχειν συστελλομένους, ἢ τὸ γε μείζον
 δεδιόσι μὴ τῆς αὐτοῦ πρὸς βασιλεία διαβολῆς ἀγώνισμα γένοιτο 20
 (ταῦτὸν γάρ ἐστι Παλαμῷ τε ἀντιπεῖν καὶ τοῦ προφανοῦς δια-
 λοιδορεῖσθαι καὶ βασιλεῖ), ἐπαινέσθαι ἔδοξεν ἐνιαχοῦ. ἐς δ'
 ὑπαίθρους ἀντιλογίας καὶ ἀντιθέσεις, κατ' ἔνστασιν ἀντιπαράστα-

omni animi imperie plene per se ipsum potitus, repentinis atque impro-
 visis supervenientium extrinsecus affectuum impressionibus iudicium suum
 subverti haud facile pateretur) coepit statim pedem referre et contrahere
 se. Multis itaque brevi temporis spatio velut labyrinthis cogitationum
 evolutis, multorum affectuum coloribus incertis et temere obortis vultu
 suffuso, pauca demum loquutus, quantum satis esse videbatur ad prolu-
 dendum, et ad quoddam veluti caput orationi imponendum, ad ea, quae
 proposueram, respondendi munus Palamae concessit. (II.) Hic vero in
 eam necessitatem praeter opinionem ipse quoque adductus, qui sibi ad
 respondendum ne minima quidem oratione opus fore praevideret (omnia
 quippe se, imperatoris manu et potestate, silentio ipso feliciter statim
 confecturum putarat, sic ut nullam postridie reliquam nostri curam habi-
 turum se speraret) secum anxie deliberabat. Pudebat nempe eum taciturnitati rem omnem permittere, ac rationum pro tempore excogitanda-
 rum inopam sese deprehendi. (III.) Etenim parum ille eruditus, ubi ii,
 cum quibus privatim forte colloquutus est, vel prae ignorantia nihil con-
 tradixere, vel ob amicitiam refellere veriti sunt, vel, quod gravius est,
 timuerunt ne eius calumniis apud imperatorem oppugnarentur (scilicet Pa-
 lamae contradicere, et imperatori palam convitiari, una et eadem res est),
 alicubi et a quibusdam visus est laudari. At in apertis dicendi certami-

σιν ἐχούσας, εἰσαγόμενον πρόσωπον, ἀθαρεσίστατός ἐστιν ἐπιεικῶς A. C. 1851
 ὁ ἀνὴρ καὶ κομιδῇ ψοφοδεής· καὶ τὸ συνεχές αἰετῶν αὐτῶν λεγο- Imp. Io. Can-
 μένων καὶ γραφομένων συγγένων καὶ φθείρων ἕξ ἀμαθίας ἡμιτελῆ B tacuz. 5
 τινα καὶ ἡμίεργα φαίνεται κῶλα καὶ κόμματα συνυφαίνει ταῖς τῶν
 5 λόγων ἐννοίας· ὡς αἰνεματώδεις εἶναι δοκεῖν αὐτούς καὶ ἀμφιβλοῦς
 καὶ ἀμφιφρέπεις, καὶ οἷα τὰ βουγενῆ ἀνδρόπρωρα τοῖς θύραθεν
 λέλκεται φιλοσόφοις. οὐ μόνον δ' ἐκ τοῦ γε τὴν τῶν λόγων ἀλ-
 ληλουχίαν αὐτὸν διασπᾶν ἀσαφῆ καὶ ἀδιανόητον τοῖς ἀκούουσι
 τίθησι τὴν διάνοιαν, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ τοῦθ' ἄλλοις C
 10 ται δρῶν ἐξεπίτηδες, ταῖς τῶν λέξεων ὁμωνύμοις καὶ διλήμματον
 νοῦν καλυπτούσαις χρώμενος· ἵνα κλέπτῃς ὡν ἀνασοβῆ τὴν
 σαγήνην τῆς ἀληθείας, ἐντεῦθεν ἐκείσε μετὰ γων τὸν νοῦν, κάκει-
 θεν ἐνταῦθα. καὶ ὡς περ τοὺς τοῦ Πλάτωνος διαλόγους (ὡς ἔφη
 τις) ἄνω καὶ κάτω παιδικοὶ καθυβρίζουσι ἔρωτες, οὕτω καὶ
 15 τούτου τοὺς λόγους ὁμωνυμίας ἐκτόπου καθυβρίζουσι ἀμῆνη, τῶν
 μὲν ἄκοιτος, ἀμαθίας ἀνακιρναμένης τῇ κακονοίᾳ· τῶν δ' ἐκόν- D
 τος, πλάνης εἵνεκα τῶν ἀκούοντων, κρυπτούσης μὲν τὴν τῶν
 λόγων κακίαν, βλαπτούσης δ' ἔτι μᾶλλον, διὰ τὸ ἀμφιφρέπες
 τῶν λέξεων καὶ διπρόσωπον, οἷς ἂν μὴ σὸν ἐπιστήμῃ διεξιέναι
 20 ἔξῃ. τῷ γὰρ τῆς λέξεως οὗτοι παραπλησίω συναρπαζόμενοι ῥῆ-
 στα τῷ τῆς πλάνης ἀγκίστρῳ περιπέρονται, ἀντὶ τοῦ προσήκον-
 τος τῷ μὴ προσήκοντι τοῦ σημεινομένου προστρέχοντες ἕξ E

7. οὐ μόνον em. Boiv. pro ὁ μόνον.

nibus, ubi acri contentione et coram disputatur, in publicum et quasi in
 scenam productus, minime hic homo audax est, sed strepitu vel minime
 facile terretur. Eorum autem, quae sive dicit sive scribit, ordinem sic
 semper ex incscitia confundit et pervertit, ut semifactis et dimidiatis fere
 periodorum membris et commatis orationis suae sententias contexere vi-
 deatur. Idcirco eius dicta aenigmatum similia sunt et ambigua, et sensu
 incerto suspensa, qualia illa, quae profanis philosophis βουγενῆ et ἀ-
 θρόπρωρα appellata sunt. Atque ille non modo continuam orationem seri-
 eriam interrumpendo obscurum et ius qui audiunt intellectu difficilem red-
 dit verborum sensum; sed plerumque id de industria facere deprehendi-
 tur, homonymas et ancipitem sensum celantes dictiones usurpando, ut
 sententia hinc et inde in hanc vel illam partem translata, veritatis laqueos
 fur callidus evadat. Itaque, ut de Platonis dialogis aliquis dixit, eos
 puerorum amoribus passim dedecorari, ita et huius orationes vocum ab-
 surde ambiguarum multitudine foedantur, nunc ipso invito, per incscitiam
 malse menti admixtam, nunc eius voluntate, ut auditores in errorem in-
 ducantur ea fraude, quae verborum malignitatem occultat, atque eo magis
 propter ambiguitatem et duplicem quodammodo dictionum frontem
 illis nocet, qui eas cum scientia legere haud possunt. Nempe hi vocum
 affinitate decepti hamum sibi erroris facillime infingunt, pro significatione
 propria impropriam amplexi per ignoantiam; velut passerculi et pisces,

- A. M. 6859 ἀγνοίας, καθάπερ και στρουθοι και ιχθύες ῥᾶστα ταῖς τῶν θη-
 Ind. 4 ρευτῶν ἀλλοκονται παγίοι, ὀρῶντες μὲν τὸν δόλον, οὐ συνο-
 ρῶντες δὲ τὴν ἔνδον μηχανὴν, και τῷ μὲν δόλω προσφύονται,
 τῇ ὑποκειμένη δὲ συνέχονται μηχανῇ. διὰ δὲ ταῦτα και γέλωτα
 ἑφλισκάνων μειδιῶν μὲν τῷ προσώπῳ δοκεῖ και αὐτὸς, δεινὸν δ'
 ἐν καρδίᾳ και παντὸς ἡγείται θανάτου μείζον· και τὴν ἤτταν
 F ἔξ ἀληθείας καρπούμενος διαπρίεται ὑπ' ὀργῆς· και ἀμύνησθαι
 βουλόμενος μὲν, οὐ δυνάμενος δὲ, καθάπερ εἰς ἀσπίδα και τεῖ-
 χος καταφεύγει τὸν βασιλέα, μάλα θρυσεῖαν και διαβάλλουσαν
 ἐπαγόμενος γλῶτταν· και οὕτωςί πως, οἶονεῖ τινι πανοπλίᾳ, 10
 τῇ βασιλικῇ καταχρώμενος αὐθεντία, τοῖς νικῶσιν ἀντιπερῖστυν
 P. 607 τὴν ἤτταν δοκεῖ· καθάπερ τὰ βρέφη, ἅπερ ὀπότε ταῖς τῶν γο-
 νέων χερσὶν ἀνεχόμενα τοῖς οἰοσθέντισιν ἀστείου χάριν ἀνδρά-
 σιν ἐπιβῆπιτεται, χαίρει τε και οἶον ἐπαγύλλεται τῇ νίκη, και
 τὰς χεῖρας ἐπικροτεῖ. τὸν γὰρ αὐτὸν και οὗτος τρόπον ποιῶν 15
 ὡς ἐφ' ὁμολογουμέναις ταῖς νίκαις σκιρτᾷ, και οὐκ αἰδεῖται νη-
 πιώδη μνηστευόμενος ἐνυτῷ καυχῆματα, και οἷα κἄν παῖς δρα-
 χμῆς ἐκ τῆς ὀρχήστρας ἢ ὀβολοῦ πρῆσθαι αἰσχυνθεῖη. γράμ-
 Βμασι γὰρ σχεδὸν παντάπασιν ἀνομλλητον εὐρίσκων αὐτὸν ἄλλας
 V. 491 τε τίθησι συσκευάζων διαβολὰς και ῥᾶστα δεδίττεται, βασιλείας 20
 προφασιζόμενος κίνδυνον, εἰ ἐπικρατέστερά πως τὰ τῶν ἀντιθέ-
 των λογικὰ προβλήματα γένοιτο· και οὕτω κατεπέδων και παρεξ-
 άγων τὰ ὤτα διηνεκῶς ῥᾶστα πρὸς τὸ βουλόμενον ἔχει συν-
 εφελκόμενον· κἄπειτα μετὰ γαύρου και μετεώρου περιῶν τοῦ
 C ἤθους και τοῦ φρονήματος ὄλην ἐπὶ τῆς ὀφρύος οἴεται φέρειν 25

qui insidiantium laqueis facile irretiuntur, et cum escam videant, laten-
 tem intus hamum non vident, adeoque, esca apprehensa, hamo subiecto
 attinentur. Quamobrem iste, cum irridetur, vultu quidem ipse quoque
 subridet: at secum tacite indignatur, et quavis morte peius id ducit, et
 veritate ipsa victus prae ira diarumpitur; tum ulcisci cupit, nec potest;
 ideoque insolentem et maledicam linguam secum affrens ad principem,
 tanquam ad clypeum aut ad propugnaculum, confugit. Sic imperatoria
 auctoritate velut quadam armatura abutendo putat se conversa vice vic-
 torem ex victo existere: itidem ut infantes, qui parentum manibus sub-
 levati, et in obvios quosque per iocum iacitati, gaudent et velut victo-
 ria exsultant et manus complodunt. Nam et iste eodem modo, velut
 omnium confessione victor declaratus, exsultat, nec erubescit puerilis glo-
 riolae ornamenta ambitiose affectare, qualia vel adolescentulum pudeat
 drachma aut obolo ex orchestra mercari. Literarum quippe omnino fere
 rudem nactus tum alias calumnias confingit, tum illum facillime territat
 ea ratione, quod periclitari imperium dicat, si adversariorum argumenta
 ullo modo praevalent. Ita dum eius aures sine fine incantat et decipit,
 eum quocumque vult facillime obsequentem trahit. Ferox deinde et su-
 perbus incedens, animisque elatus, totam se arbitratur ferre supercilio

τὴν Πιερίαν. (Δ.) Νῦν οὖν ἐπὶ τοσοῦτου Θεύτρου πρὸς βασι- A. C. 1851
λέως μικρὸν εἰς τὴν καθ' ἑαυτὸν ἀπάντησιν ἀφεθείς παρὰ το- Imp. Io. Can-
σοῦτον ἤκε στενοχωρίας, ὥστε καὶ ἂ πολλὰκις κὰν ταῖς ἀγναιῖς tacuz. 5
κὰν ταῖς πλατείαις ἦν μεγαληγορῶν, λήληθε τέως αὐτὸν, καὶ
δ' ἀχροσφαλῆ τινα καὶ παραπεποδισμένην προὔτεινε γλῶτταν. οὐκ
ἔχων γὰρ ἐκ τοῦ ῥάστου προχειροτέρων τοῖς λόγοις ἀρχὴν παρα- D
σχεῖν τὸν εἰωθότα καὶ νῦν ἐδόκει βαδίζειν δρόμον, κάκεινον
αὐδῆς τῆς ἀπορίας ποιῆσθαι προκάλυμμα, καθάπερ οἱ κοχλίας
τὰ ὄστρακα καὶ τοὺς εἰωθότας καὶ αἰε φερομένους οἰκίσκους. δ
10 δὲ ἦν τὸ Θαβώριον ὄρος, ᾧ καὶ πάσας πανταχοῦ τῶν οἰκείων
λόγων παρεμβάσεις ἐξέπτεηδες καὶ τὴν πλειοστὴν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖ-
στον τούτῳ δίδωσι τῷ μέρει τὴν διατριβήν. (Ε.) „Ἐγὼ γὰρ E
(φησι) τῶν πατέρων ἀκούων, τὸ ἐν ὄρει τῷ Θαβωρίῳ φῶς τοῦ
σωτήρος λεγόντων ἄκιστόν τε καὶ, παρὰ τὴν τοῦ Θεοῦ οὐσίαν,
15 ἄλλην Θεότητα καὶ ἐνέργειαν, οὐκ ἂν ποτε φαίην ταῦτόν ἐνέρ-
γειαν καὶ οὐσίαν Θεοῦ, οὐδὲ τὸν εἶδόν καὶ λόγον τοῦ Θεοῦ, σο-
φίαν καὶ δύναμιν καὶ ἁγιασμόν καὶ ζωὴν καὶ ἀλήθειαν καὶ
βουλήν. ταῦτόν γὰρ ἂν εἶη λέγειν Θεὸν ἀνενέργητον καὶ ἄσοφον
καὶ ἀδύναμον καὶ ἀβούλητον καὶ ἄζων καὶ ἀπλῶς πάντων ἔστε-
20 ρημένον. εἰ γὰρ μὴ τὴν ἐνέργειαν φαίημεν διαφέρειν τῆς οὐσίας F
ἐκεῖ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἄλλην τινὰ καθ' ἑαυτὴν εἶναι Θεότητα ταύ-
την, ἥτις ἐστὶ σοφία καὶ φῶς καὶ ζωὴ καὶ δύναμις καὶ ἁγια-
σμός καὶ ὅσα ἡ Θεία γραφὴ τὸν Θεὸν ὀνομάζει, λείπεται Θεὸν

Pieriam. (IV.) Hic igitur tam frequenti spectantium coetu ab imperatore paulisper nunc emissus, et pro se ipse iussus respondere, in eas angustias adductus est, ut illa statim oblitus sit, quae in vicis et plateis magnifice saepe iactaverat: ac linguam titubantem et impeditam coepit exercere. Quoniam autem orationi suae exordium magis promptum et paratum accommodare haud poterat facillime, idcirco ei visum est solitam viam ingredi, et illud rursus inopiae suae velamen obtendere, ut cochleae testas et quas perpetuo gestant domos exiguas. Erat porro illud mons Thabor, ad quem iste de industria passim et semper in orationibus suis digreditur, et in qua parte diutissime plerumque immoratur. (V.) „Ego,” inquit, „cum Patres audiam, lumen illud, quod in monte Thabor existit, increatum, et aliam a Dei substantia divinitatem operationemque esse dicitantes, nunquam certe unum et idem esse dixerim operationem et substantiam Dei, nec Filium et Verbum Dei, sapientiam, et potentiam, et sanctificationem, et vitam, et veritatem, et consilium (vocaverim). Item quippe esset, ac si dicerem Deum expertem operationis, insipientem, impotentem, voluntate, vita, omnibus denique (attributis) carentem. Nisi enim dicamus operationem illic a substantia Dei distingui, et apiam quandam per se divinitatem esse eam, quae est sapientia, et lumen, et vita, et potentia, et sanctificatio, et quaecumque Deo nomina tribuit sacra Scriptura, superest ut Deum operationis expertem, et talem prorsus, qua-

- A. M. 6859 *ἀνερέργητον οἶσθαι σέβειν ἡμᾶς, καὶ ὅσα γε εἰρηκότες ἔφθημεν.*
 Ind. 4 ἢ πῶς ἂν εἴη κοινὴ τῶν τριῶν ὑποστάσεων, μὴ καθ' αὐτὴν ἀν-
 πόστατος οὖσα, θεότης ἑτέρα φύσεως καὶ ὑποστάσεων ἐκείνων;
- P! 608 ἢ πῶς ἄλλως ἂν εἴη κοινὴ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἐνέργεια, ἄκτι-
 στός τε καὶ οὐσιώδης καὶ φυσικῆ; οὐ γὰρ θέμις τὴν οὐσίαν
 οἶσθαι τοῦ Θεοῦ πρὸς τὰ γῆνα κατεῖναι καὶ σοφίξιν καὶ ἀγιώ-
 ζειν καὶ ζωοποιεῖν (ἄπαγε· βλάσφημον γὰρ καὶ δαιμόνων εὔρεμα
 σκοτεινόν), ἀλλ' ἀφ' ἐκάστης ἕκαστα γίνεσθαι τῶν ἀκτίστων τού-
 των ἐνεργειῶν· ὧν οἱ μετέχοντες ἄκτιστοί τε γίνονται καὶ ἄ-
 Βκτιστα πράγματα, ὅσα τε νῦν καὶ ὅσα τοῖς προφήταις ἐφάνη 10
 θανμάσια· ὧν καὶ βῆτος, ἡ καινομένη μὲν, οὐ δαπαναμένη
 δέ· καὶ τὸ πύρινον ἄρμα τοῦ Ἥλιου, καὶ ὁ τὸν Ἰσραὴλ ὀδηγῶν
 πύρινος στῦλος ἐκεῖνος· καὶ ὁ τὰς ρπ χιλιάδας τῶν Ἀσσυρίων ἐν
 ῥιπῇ θανατώσας ἄγγελος· προσθήσω δ' ἔτι καὶ τὴν ἀνθρώπινον
 ἀφείσαν φθῆγμα τοῦ Βαλαὰμ ὄνον, καὶ ὅσα τοιαῦτα κατὰ και- 15
 ροὺς ἐγεγόνει θάματα. οὐ γὰρ μετέχει τῆς οὐσίας οὐδαμῆ τῶν
 C ἐν κόσμῳ κτισμάτων οὐδὲν τοῦ Θεοῦ. τάχιστα γὰρ ἂν φθαρεῖη
 τὰ πάντα, πρὶν ἢ φθῆναι μετασχεῖν. φθαρτικὴ γὰρ ἐκείνη καὶ
 ἀναλωτικὴ τοῖς ἐγγίξιν ἐπειγομένοις ἐστί. σύμφωνα τοιγαροῦν
- V. 492 τοῖς πατράσι λέγοντί μοι καὶ γράφοντι μικρὰ φροντίζιν ἔπεισι 20
 τῶν ἐγκαλούντων, ἄπαξ θεσμοθετηθὲν καὶ ἐπιψηφισθὲν, τῇ τοῦ
 Βαβλαὰμ καταλέγεσθαι μόρῳ, καὶ ἀποψηφίζεσθαι σφῶς κατ'

14. ἔτι Boiv. pro ὅτι.

lem supra diximus, colere nos arbitremur. Alioqui quomodo trium hypo-
 staseon communis esse possit divinitas, a natura et ab illis ipsis hypo-
 stasibus diversa, nisi per se ipsam careat subsistentia? Aut quam alia
 ratione communis Deo et hominibus fuerit increata et substantialis et na-
 turalis operatio? Neque enim fas est credere substantiam Dei ad terre-
 stria descendisse, eandemque et sapientes facere, et sanctificare, et vi-
 vificare (apage: quippe haec blasphemia est, et daemonum inventio te-
 nebrosa) sed singula ex singulis hisce increatis operationibus oriri: quas
 qui participant, si increati existunt. Item increata sunt tum ea, quae hoc
 tempore, tum quaecumque olim prophetis mira apparuerunt: in quibus ru-
 bus ardens et inconsumptus; igneus Eliae currus, columna illa ignea, quae
 Israelitis praeivit, et is qui rapido impetu centum octoginta millia Assy-
 riorum interfecit angelus. Quinetiam addo asinam Balaami, quae huma-
 nam vocem emisit, et quotquot his similia miracula variis temporibus existi-
 terunt. Etenim ex iis, quae in mundo sunt, rebus creatis nulla prorsus est,
 quae Dei substantiam participet. Quippe omnia statim pereant prius
 quam huius participes fiant; quoniam ea est vis ipsius, ut eos perdat et
 consumat, qui ad eam propius accedere cupiant. Mihi itaque cum sancto-
 rum Patrum dictis congrua dicenti scribentique eos, a quibus accusor, par-
 vi facere animus est: cum illud semel sancitum decretumque sit, eos omnes
 cum Barlaamo ponendos, et ut illum explendos, qui haud dubitent me

ἐκείνον, ὁπόσοι μου κατηγορεῖν οὐκ ὀκνοῦσιν αἰεὶ, καὶ πολυθῆσαν A. C. 1351
κατανηφλίεσθαι, καὶ τἄλλα ὅσα σφίσις ἠρθῆθηται τε καὶ σὺλ- Imp. Io. Can-
λλόγοσται κατ' ἐμοῦ. ἢ οὐκ ἴσασι, ὡς ὅτε ἐμοῦ πολυθῆσαν οὗτοι D tacuz. 5
κατανηφλίζονται, μονοθῆσαν. ἐγὼ κατανηφλίεσμαι σφῶν καὶ γίνε-
5 ται σφίσις ἢ κατηγορία τοῦ ἐγκλήματος μέλλων. οὐ γὰρ Ἰουδαίων
καὶ Περσῶν εἰμι παῖς, ἵνα καὶ μονοθῆτης ἀκούω, καθάπερ οἱ
τάλαντες οὗτοι. εἰ δέ που ταῖς λέξεσι οὗτοι μόναίς προσχόν-
τες ἦριστα ταῖς διανοίαις συμβιβάζειν ἴσασιν αὐτάς, τί τοῦτο E
τῇ ἀληθείᾳ λυμάνεται, τῆς τῶν λόγων ἐννοίας ὑγιαίνουσας;”
10 (5'.) Ταῦτ' ἔλεγε· καὶ ἕμα, οἷς αἰεὶ μὴ στέργειν προῦθετο καὶ
οἷς τὴν ἔργω παρέχεται μάχην καὶ ἀνθίσταται κομιδῇ τῶν λόγων
αὐτοῦ πανταχῇ, τούτων μέρος ἀπειληφῶς προεκδομίζε. ταῖς γὰρ
τῆς ἀγίας καὶ οἰκουμενικῆς ἔκτης συνόδου πράξεσι προῦργου ποι-
15 ούμενος μάχεσθαι τε καὶ ἀντιπράττειν, ὡς προιοῦσι δειχθήσε- F
ται, διαφθείρας τὸν νοῦν, ἐκ τοῦ μηδαμῇ συνιέναι δύνασθαι,
διὰ τὰς ἐμφύτους κῆρας τῆς τε κακοηθείας καὶ ἀμαθίας, ὅμοιον
ποιῶν τοῖς Ἐπικουρείοις· ὡς γὰρ ἐκείνοι, τῇ σφετέρῃ δυνάμει τὸ
τοῦ ἡλίου παραμετροῦντες φαινόμενον, ποδιαῖον τὸν ἡλίον ἀπε-
20 φαίνοντο εἶναι, οὕτω καὶ οὗτος τὴν ἀμβλύτητα τῆς ἐαυτοῦ δια- P. 609
νοίας ταῖς τῶν ἀγίων προσνέμει γραφαῖς· καὶ ὥσπερ ἀσυμφώ-
νους τῇ διανοίᾳ τὰς λέξεις τοῖς οἰκείοις συντίθησι λόγοις αὐτὸς,
οὕτω καὶ τῶν ἀγίων οἰεται τὰς γραφὰς, καὶ οὕτω ταύτας παρεξ-
ηγείται. ἦν δ', ὃ τῆς ἀγίας ἕκτης συνόδου μόνον ἀπειληφῶς

accusare et reum agere erroris Deos multos statuents, aliorumque crimi-
num, quae iidem enumerarunt, et argumentando in me collegerunt. An
ignorant, cum ii me ut multas divinitates statuents damnant, tom me
eosdem ut unam divinitatem statuents damnare? Hoc illis crimen gravius
obiiicitur, quam quo ipse accusor. Ego enim nec Iudaeorum nec Persarum
sum filius, ut quemadmodum miseri isti unius divinitatis cultor audiam.
Quod si iidem, ad solas voces attendendo, minime eas cum sententiis pos-
sunt conciliare, hoc quidem veritati quid nocet, cum sanus sit verborum
sensus? (VI.) Haec ille dixit; tum quae constituit nunquam approbare,
quibus re ipsa et bellem indicit et passim in orationibus suis vehementer
adversatur, eorum partem excerptam profert. Nam sacrosancti et gene-
ralis Concilii sexti acta imprimis studet oppugnare et infringere, ut infra
ostendetur. Horum sententiam, quam ob insitas laves, malignitatem dico
et ignorantiam, nullo modo potest intelligere, depravat. Quod quidem
more Epicureorum facit. Nam ut illi solem, quatenus apparet, pro suo
captu medicantes, pedalis moduli esse dicebant, sic iste mentis suae stupo-
rem scriptis Sanctorum affingit: et quemadmodum ipse orationes suas ver-
bis componit minime cum sententia congruentibus, eiusmodi quoque esse
Sanctorum scripta existimat, eaque sic male interpretatur. Quod autem
unum ex sancta sexta synodo excerptum proferebat, illud fuit: per in-

- A. M. 6859 *προϋτεινε, τὸ, τὴν ἄκτιστον ἐνεργεῖαν ἄκτιστον οὐσίαν χαρακτη-
 Ind. 4 ρῆζειν· καὶ τῶν τοῦ Θεοῦ Βασιλείου τὸ, ἐκ τῶν ἐνεργειῶν
 γνωρίζομεν τὸν Θεόν· ἡ γὰρ οὐσία αὐτοῦ μένει ἀμέθεκτος.*
- B γ'. Ταῦτα δ' οὐχ ὅτι τὸν νοῦν εἰδέναι δυνάμενος ἔλεγεν,
 ὡς δειχθήσεται προιοῦσιν ἡμῖν (μηδὲ γὰρ ἀνελέγκτους ἡμῖν οἴσθετε
 παραδραμεῖσθαι κακείνας ὁπόσας ἠκηκόετε βλασφημίας αὐτοῦ.
 αἱ μὲν γὰρ καὶ προκαταλέλονται μικρὸν ἀνωτέρω, λόγοις θ'
 ἡμετέροις καὶ γραφικαῖς μαρτυραῖς· αἱ δὲ προιοῦσιν ἡμῖν ἰσθὺς
 C ἀράχνης σὺν γε θεῷ φανήσονται) οὐχ ὅτι τοῖνον οἶδεν ἐκεῖνα
 προϋτεινεν. ἀλλ' ὄρων ὠπλισμένους ἡμᾶς καὶ σφόδρα τοι πε- 10
 V. 493 φραγμένους ἀφθόνοις ταῖς θείαις γραφαῖς, δεδιῶς μὴ ἀπὸ πρώ-
 τῆς, ὃ φασί, γραμμῆς κληροῦχος τῆς ἥτις γένηται, πρὶν εἰς
 ἐξέτασιν μελῶ καὶ τελειότεραν ἐληλυθέναι, συμφέρειν ἔδοξεν αὐ-
 τῷ, μετεωρίσαντι τὰς τῶν πολλῶν ἀκοὰς, δεῖξαι καὶ ἑαυτὸν
 τὰς θείας συνόδους ὁμοῦ τοῖς ἁγίοις πατέροις συναιρωμένας ταῖς 15
 D βλασφημαῖς αὐτοῦ κεκτημένον, δέλεαρ τοῦτο τοῖς ὑπλουστέ-
 ροις προτεινῶν, τῷ χαλκῷ τῆς ἀσεβείας αὐτοῦ περικείμενον.
 (B.) Ἐπεὶ καὶ ὅταν συχνὰ ἐπιφέρῃ, κατὰ τοὺς θεοὺς λέγειν
 πατέρας, τυφλὸν καὶ ἄσαφές τοῦτ' ἐπιφέρων, μήθ' οἷτινές
 εἰσιν οἱ λέγοντες, μήθ' ἂ λέγουσιν ἀποσαφῶν, οὐκ ἄλλοις ἐν 20
 νῷ ἔχειν οἶμαι πατέρας αὐτὸν, ἢ ἑαυτὸν καὶ ὅσοι κατ' αὐτὸν κα-
 Eκδόδοξοι πάλα γεγέννηται. πλὴν γὰρ αὐτοῦ οὐθ' εῦρηται ποθ'

4. ὡσεὶ conl. Boiv. pro ὅτι.

creatam operationem increatam substantiam certo caractere signari: item illud ex D. Basilii scriptis: Deum ex operationibus cognoscimus; quoniam eius substantia imparticipabilis manet.

3. Porro haec ille non ideo dicebat, quod verborum mentem assequi posset, ut postea ostendemus. Etenim quascunque eius blasphemias audivistis, illas ne arbitremini sic praetermissuros esse nos, ut non redarguamus. Ac earum quidem aliae paulo supra nostris disputationibus et Scripturae testimoniis refutatae iam fuerunt; alias, Deo iuvante, ut aranearum telas, ulterius progressi resolvemus. Illa itaque, non quia intelligeret, proferebat; sed ubi nos vidit sacris Scripturis armatos et cumulatissime instructos, veritus ne ab ipsis (ut aiunt) carceribus infelicem exitum sortiretur, expedire sibi credidit, antequam ventum esset ad maius perfectiusque examen, vulgi auribus arrectis ac suspensis, ostendere se ipsum quoque sacras synodos et sanctos Patres habere suis blasphemias patrociantes, et hanc veluti escam, errori suo tanquam hamo circumiectam, simpliciori cuique porrigere. (II.) Enimvero cum hanc formulam, „ut sancti Patres loquantur“, sabinde repetit, obscuram scilicet et incertam, non declarans quinam ii sint, nec quae dicant, eum puto non alios Patres in animo habere, nisi semet ipsum, et quotquot iam pridem in eosdem quibus ipse errores prolapsi sunt. Quippe, eo excepto, nunquam alius quiaquam

οὕτω γραφόμενά τε καὶ νοούμενά τῳ τῶν ἀπάντων ἐτέρῳ μέχρι
καὶ ἐς τὴν τήμερον οὐδενὶ οὔτε πρὸς αὐτοῦ, οὔτε πρὸς ἡμῶν, ^{A. C. 1351}
οὔτε πρὸς ἐτέρου τῶν ἀπάντων οὐδενός. ἥ γὰρ ἂν ἐτίθει τε καὶ ^{Imp. Io. Can-}
τὰς ἀπάντων ἀκοὰς περιηύλει, λαλλίστερος ἑαυτοῦ γιγνόμενος, καὶ ^{tacuz. 5}
5 περιεκρότει πλέον ἢ θαλάττης ὑβριζούσης φλοῖσβοι παραλίους
πέτρας. (Γ.) Ὅτι γὰρ ἀνωτέρῳ μικρὸν πρὸς τοῦ σοφωτάτου
δέδεικται πατὴρ ἐκείνου τοῦ Γραπτοῦ Θεοδώρου, ὅτε τὰς τοῦ
μεγάλου φωστῆρος τῆς ἐκκλησίας Βασιλείου ῥήσεις διερμηνεύων
προκεκόμισται μοι, ἐπὶ τῆς ἀπλῆς καὶ ἀσωμάτου λέγων φύσεως
10 τὸν αὐτὸν ἐπιδέχασθαι λόγον τὴν ἐνέργειαν τῆ ὁσία· (πρᾶγμα B
γὰρ ἀθύσπαρκτον, μὴ δεόμενον ἐτέρου πρὸς σύστασιν, ὁπίτε-
ρον ἂν ἐθέλοι τις, ἀπεφῆνατο) δῆλον παντὶ που. ὅτι δὲ καὶ
τοῦτ' ἐκείνῳ κατὰ ταῦτὸν κομιδῇ λαμπρῶς συναποδείκνυται, δῆ-
λον ἂν εἶη καὶ τοῦτο τοῖς βουλομένοις. τὸ γὰρ ἄκτιστον ἐνέρ-
15 γειαν ἄκτιστον ὁσίαν χαρακτηρίζειν, εἰπόντα, μήτε μὴν διαφο-
ρὰν ἄκτιστον πρὸς ἄκτιστον (πῶς γὰρ, ὃ τοῖς πᾶσι ὁμοῦ πατρά-
σιν ἀπείρηται, μηδὲν τῆς θείας καὶ τρισυποστάτου φύσεως ἕτερον C
ἄκτιστον εἶναι διαβήθη ὁμολογοῦσι) μήθ' ὅτι ἕτερον θάτερον
θάτερον, τὴν πρὸς ἐκεῖνα δεικνύντος ἐστὶ συμφύταν τε καὶ ταύ-
20 τότητα. μηδὲ γὰρ ἂν ποτε φύσιν ἔχειν, ἐν τοῖς οὕτως ἀναγκαίοις
διαφωνεῖν τοὺς ἁγίους. ὡς γὰρ ἐκεῖ λόγων ταυτότης, οὕτως ἐν-
ταῦθα τὸ χαρακτηρίζειν εἰς ἔνωσιν ἄγει τὰ τῆ λέξει δύο δοκοῦν-

11. ἐπόστασις conl. Boiv.

15. μηνύειν conl. idem. pro μήν.

ex omnibus ad hanc diem usque ab eo aut a nobis repertus est, qui sic vel scripserit vel senserit. Alioquin hic protalisset, et se ipso loquacior, omnium aures circumsonando et perstrependo, fremitum maris vicisset, circum saxa maritima debacchantis. (III.) Idem quippe esse substantiam et operationes divinas paulo supra demonstratum esse, cuilibet patet: illic scilicet, ubi sapientissimum Patrem Theodorum Graptum, magni ecclesiae luminis D. Basilii verba interpretantem, atque in simplici et incorporea natura definitionem eandem operationi ac substantiae convenire dicentem, produximus. Quippe utramlibet definiendam esse dixit, rem per se subsistentem, nec ad consistendum alia re indigentem. Sed et luculentissime hoc ipsum illo Concilii generalis sexti testimonio pariter demonstrari, evidens cuivis futurum est. Nam qui per increatam operationem substantiam increatam certo caractere signari dicit, ac neque aliquam increati ab increato differentiam indicat (quomodo autem indicaret, contra omnium simul Patrum auctoritatem, qui nullum aliud, praeter divinam in tribus hypostasibus naturam, increatum esse diserte confitentur?) neque alterum ab altero diversum esse ait, is certe illarum rerum naturalem conjunctionem et identitatem declarat. Nec enim in iis, quae adeo necessaria sunt, Sanctos dissentire ratio patitur. Nempe ut illic definitiones eadem, ita hic ipsum χαρακτηρίζειν, quod est certo caractere signare, unum ef-

- A. M. 6859 τα. τὸ γὰρ χαρακτηρῆζειν τῷ δηλοῦν ταυτὸν ἔστιν· ὡς ἂν εἰ ἐλε-
 Ind. 4 D γεν· ἡ ἄκτιστος ἐνέργεια, ἐπεὶ τῆς ἀπλῆς καὶ ἀσωμάτου λέγεται
 φύσεως, αὐτὴν τὴν ἄκτιστον οὐσίαν χαρακτηρῆζει, καὶ δηλοῖ, καὶ
 παρίστησι. καὶ ἅμα βεβαίωσθε μοι τὸν λόγον ὃ χαρακτηρῆ καὶ ἡ
 ἀπαράλλακτος τοῦ πατρὸς εἰκὼν, ὃ υἱός. (Δ.) Εἰ δὲ βούλε- 5
 σθε, καὶ μαρτυρίας ἐγὼ προενεγκεῖν οὐκ ὀκνήσω μυρίας διαφόρων
 Ἐπατέρων, αἷς κατὰ τῶν ὁμοίων τῇ δόξῃ τάνδρῳ τουτωῷ καλῶς
 ποιοῦντες ἐκείνοι πάσαι γεγράφασιν. αὐτίκα τοίνυν ὃ μέγας
 φησὶν Ἀθανάσιος· „οὐκ ἀμφίβολον, ὅτι αὐτός ἐστιν ἡ τοῦ πα-
 τρὸς ζῶσα βουλή καὶ ἐνούσιος ἐνέργεια, καὶ λόγος ἀληθινός.” καὶ 10
 πάλιν· „ἐνὸς ὄντος υἱοῦ, τοῦ ζῶντος λόγου, μίαν εἶναι δεῖ τε-
 λείαν καὶ πλήρη τὴν ἁγιαστικὴν καὶ φωτιστικὴν ζωὴν, οὕσαν
 Ἐνέργειαν αὐτοῦ καὶ δωρεάν, ἣτις ἐκ πατρὸς ἐκπορεύεται.” καὶ
 πάλιν· „ἀλλ’ οἱ ἄσεβεις οὐ θελοῦσι λόγον καὶ βουλήν ζῶσαν εἶναι
 τὸν υἱόν, περὶ δὲ τὸν θεὸν βούλησιν καὶ φρόνησιν καὶ σοφίαν, 15
 V. 494 ὡς ἔξιν συμβαίνουσαν καὶ ἀποσυμβαίνουσαν.” (Ε.) Καὶ ὁμοίως
 ὃ θεὸς φησὶ Κύριλλος· „εἰ ὃ υἱός ἐστιν ἡ ζῶσα καὶ οὐσιώδης
 ἐνέργεια καὶ δύναμις καὶ σοφία τοῦ πατρὸς, ἐνέργεια πάντως καὶ
 P. 611 τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον.” καὶ πάλιν· „οὐκ ἄλλοτριόν ἐστι
 τῆς θείας οὐσίας τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλ’ ἐνέργεια φυσικὴ τε 20
 καὶ οὐσιώδης καὶ ἐνυπόστατος.” (ς.) Ὁρῆς μαρτυρίας κο-
 μιδῆ σαφειστάτας, καὶ πᾶσι γνωρίμους ἀπόθεν, καὶ μηδὲν μῆτ’
 αἰνιγματώδες μῆτε γριῖφον ἐχούσας, ἀλλ’ ἐμφανῶς καὶ διαφρή-

ficit ea, quae, si nomen spectes, videntur duo esse. Nam χαρακτηρῆζειν
 idem est ac denotare. Perinde est igitur ac si dixisset, increata operatio,
 quoniam simplicis et incorporeae naturae esse dicitur, substantiam ipsam
 increatam denotat, designat, et repraesentat. Atque id, quod dico, eo
 confirmatur, quod filius sit Patris character et indiscreta imago. (IV.) Ego
 autem libenter testimonia infinita, quae Patres varii adversus homines huic
 similes et idem sentientes olim scripserunt (et si quidem recte) vobis, si
 vultis, producam. Statim igitur magnus Athanasius, „non dubium est”, ait,
 „quin ipse sit vivum Patris consilium, et operatio substantialis, et Verbum
 verum.” Ac rursus: „cum unus sit Filius, Verbum vivum, unam esse oportet
 perfectam et plenam, sanctificam et illuminatricem vitam, eius opera-
 tionem et donum, quae ex Patre procedit.” Rursus: „at impii nolunt Fi-
 lium esse Verbum et consilium vivum, sed voluntatem, et prudentiam, et
 sapientiam, quae sit apud Deum, tanquam habitus accedens et recedens.”
 (V.) Pariter D. Cyrillus, „ei,” inquit, „Filius est viva et substantialis ope-
 ratio, et potentia, et sapientia Patris, plane etiam Spiritus sanctus opera-
 tio est Filii.” Rursus: „Spiritus Sanctus non est a substantia divina alie-
 nus, sed est operatio naturalis, substantialis, et per se subsistens.” (VI.) Vi-
 des testimonia prorsus clara et perspicua, quae quivis statim intelligit,
 quae nihil aenigmati simile, nihil obscurum habent, sed aperte et diserte

ὄν ἀπαγγελλούσας ἡμῖν, ἐπὶ τῆς ἀπλῆς καὶ θείας φύσεως τῆς A. C. 1351
 οὐσίας ταύτης τὴν ἐνέργειαν εἶναι, καὶ οἷον αὐτοενέργειαν τὴν Imp. Io. Cantacuz. 5
 οὐσίαν, ὡς ἀνωτέρω πού δέδεικται διαρκέστερον. ὁρᾷς δ' ὡς B
 καὶ ἀσεβεῖς προφανῶς τοὺς μὴ ταῦτα βουλομένους ἀποκαλοῦσι
 5 οἱ θεῖοι πατέρες, καὶ ὅσα ἐπὶ τούτοις ἔτι φασίν. ἄλλως τε καὶ
 τὸ τὸν υἱὸν καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς ἐνέργειαν φάσκειν τοὺς
 ἁγίους, τί δηλούντων ἔστιν ἕτερον, ἢ τὸ τῆς οὐσίας καὶ ἐνε-
 ργείας ταυτὸν; (Z.) Εἰ γὰρ τῆ τῶν λέξεων δοίημεν προφορᾷ
 καθάπαξ ἔπισθαι τὰς ἐννοίας, καθάπερ ἐπὶ τῶν συνδέτων, οὕτω C
 10 κατὰ θεοῦ, οὐ διπλοῦν ἔσται μόνον τὸ ἀπλοῦν, ἐξ οὐσίας δη-
 λαδὴ καὶ ἐνεργείας συγκαίμενον, ἀλλὰ καὶ σφόδρα γέ τοι πολλα-
 πλοῦν. τί γὰρ ἂν φαίη τις, τῶν ἁγίων ἀκούων λεγόντων, ἕνα
 θεόν, μίαν ἀρχὴν αἰώνιον, ἄκτιστον, ἀγέννητον, μίαν οὐσίαν,
 μίαν θεότητα, μίαν δύναμιν, μίαν θέλησιν, μίαν ἐνέργειαν,
 15 μίαν ἔξουσίαν, μίαν κυριότητα, μίαν βασιλείαν, ἐν τρισὶ τε-
 λείαις ὑποστάσεσι γνωριζομένην μιᾷ προσκυνήσει; μὴ πολλα- D
 πλοῦν καὶ ποικίλον καὶ πολυσύνθετον λέγουσι τὸν θεόν; ἀπαγε·
 πῶς γὰρ, οἷς καὶ πᾶσαν ὥραν καὶ καιρὸν ἐμιέλησε, σφίσι τε αὐ-
 τοῖς καὶ ἅμα ἀλλήλοις ὁμόφωνα λέγειν αἶε, καὶ μὴ μᾶλλον μῆδ'
 20 ἤτιτον ἀντίφωνον περὶ τῶν τοιούτων μῆδὲν μῆδαμῆ μῆδεπώποτε
 φθέγγασθαι; ἀπλοῦν γὰρ φασίν εἶναι τὸ θεῖον καὶ ἀσύνθετον·
 τὸ δ' ἐκ πολλῶν καὶ διαφόρων συγκαίμενον, σύνθετον. εἰ γὰρ
 τὸ ἄκτιστον, φασί, καὶ ἄναρχον καὶ ἀσώματον καὶ ἀδύνατον E

nobis declarant, in simplici et divina natura eandem esse operationem et
 substantiam, et hanc quasi αὐτοενέργειαν esse, ut fusius supra demonstra-
 tum est. Vides ut eos, qui haec non sentiunt, palam impios vocent sancti
 Patres, et quae praeterea addant. Iam vero iidem Sancti, cum et Filium
 et Spiritum operationem Patris esse dicunt, quid aliud inuunt, nisi idem
 esse substantiam et operationem? (VII.) Quod si demas, ut in composi-
 tis, ita et in Deo notiones dictionibus, prout hae sonant, responderi;
 non duplex modo, ex substantia scilicet et operatione conflatum, sed
 et valde multiplex erit id, quod simplex est. Quid enim putet is, qui
 Sanctos audiat dicentes, unum Deum, unum principium aeternum, in-
 creatum, non factum; unam substantiam, unam divinitatem, unam vir-
 tutem, unam voluntatem, unam operationem, unam potentiam, unam do-
 minationem, unum imperium, in tribus hypostasibus perfectis una ado-
 ratione noscendum? Numquid illi Deum multiplicem et varium, et ex mul-
 tis rebus compositum dicunt? apage. Nam id quomodo dicant, qui horis
 omnibus, omni tempore curaverunt, ut secum ipsi semper et inter se invi-
 cem consonarent, ac ut nihil prorsus de his unquam pronunciarent, quod
 plus minusve dissonum foret? Deum quippe aiunt simplicem esse et compo-
 sitionis expertem: quod autem ex pluribus et variis rebus constet, id esse
 compositum. Etenim, inquirunt, si increatum, et carens principio, et in-

- A. M. 6859 και αλώνιον και αγαθόν και δημιουργικόν και τὰ τοιαῦτα οὐ-
 Ind. 4 σιώδεις διαφορὰς εἴπομεν ἐπὶ Θεοῦ, τὸ ἐκ τοσούτων συγκείμενον
 οὐχ ἄπλοῦν ἔσται, ἀλλὰ σύνθετον· ὅπερ ἐσχάτης ἀσεβείας ἐστίν.
 ὁρᾷς; (H.) Εἰ δ' οὕτως ἐπὶ τούτων, πῶς δ' οὐκ ἂν κατὰ
 F δυνάδος ὁμοίως νοηθῆι διπλὴ τις και διαφορὰ τῆς ὑποκειμένης
 οὐσίας πρὸς τὴν ἐνέργειαν, ἐκεῖ διάφορον κατὰ τὸν Παλαμῶν
 οὔσαν; ἢ γὰρ δυνὰς οὐχ ἔν, οὐδ' ἄπλοῦν, οὐδ' ἄναρχον, οὐδ'
 ἄπειρον, ἀλλὰ σύνθετον ἐκπεπερασμένον. (Θ.) Πρὸς γὰρ τοῖς
 ἄλλοις και ὁ Θεὸς τάδε περὶ τῶν τοιούτων διέξεισι Μάξιμος. „ἢ
 δυνὰς οὐτ' ἄπειρος, οὐτ' ἄναρχος, οὐτ' ἀκίνητος, οὐτε μὴν ἀρ-
 P. 612 χῆ καθόλου τινὸς εἶναι δυνήσεται.” και ἅλιν· „οὐδεὶς δὲ, μεμοι-
 ραμένος ὁπωσοῦν τοῦ λογίσεσθαι, εἴποι ἂν ἄπειρον εἶναι, ᾧ ἔξ
 αἰδίου συνθεωρεῖται τι ἢ συνεπιθεωρεῖται κατ' οὐσίαν διάφορον.”
 και μετ' ὄλιγον· „καθ' ὃν γὰρ εἴπομεν λόγον ἢ τρόπον δύνα-
 σθαι τι ἕτερον αὐτῷ κατ' οὐσίαν διάφορον παρὸς ἀλλοῦσθαι, τὸν 15
 ὄλον τῆς ὄλης ἀπειρίας αὐτῷ συναφαιροῦμεθα λόγον. εἰ δ' ἄπει-
 Bρον εἶναι οὐ δύναται, ᾧ ἔξ αἰδίου συνπαράρχει ἕτερόν τι κατ'
 V. 495 οὐσίαν διάφορον, ἄπειρον εἶναι οὐδαμῶς ἐνδέχεται δυνάδα.” και
 ἄλλυχοῦ· „οὐδὲν τῶν ὄντων ἄναρχον, ᾧ ἕτερον συνεπινοεῖται,
 οὐδ' ἀπερίγραπτον, οὐ τι ἕτερον προεπινοεῖσθαι δύναται.” εἰ δὲ 20
 τις μὴ ῥαθυμοτέραν πως ἔσχε τάξιν περὶ γε τὰ τοιαῦτα, ἀνα-
 γνώτω και τῆς περὶ Θεολογίας ἑκατοντάδος τουτουῖ τοῦ ἀνδρός

11. καθόλου Boiv. pro καθ' ὄλον.

corporeum, et immortale, et aeternum, et bonum, et creandi vim habens, et alia eiusmodi, in Deo substantiales differentias esse dixerimus, quod ex tot rebus constabit, id non simplex erit, sed compositum; quod est extremae impietatis. Vides? (VIII.) At si in his ita se res habet, quidni et in iis, quae duo sunt, pariter dupliciter aliqua et differentia intelligatur, substantiae videlicet subiectae, et operationis, quae illic secundum Palamam diversa res est? Nam quae est duplex, ea nec una, nec simplex, nec principio carens, nec infinita res est, sed composita et finita. (IX.) Ac praeter alios divus Maximus hac de re sic loquitur. „quod est duplex, id nec infinitum est, nec principio carens, nec immobile, neque etiam principium ullius rei esse poterit.” Rursus: „nemo autem, rationis utcumque particeps, infinitum esse illud dixerit, cui aliquid substantia diversum coëxistens vel inexistens intelligitur.” Et paulo post: „etenim si qua ratione, aut si ullo modo aliud quid substantia diversum posse ei comparari diceremus, hoc ipso totius infinitatis totam rationem simul ab eo tolleremus. Quod si infinitum esse illud non potest, cui ab aeterno coëxistat aliquid substantia diversum, nullo unquam modo continget, ut quod duplex est, id sit infinitum.” Et alibi: „nullum ens est principii expers, cui aliud inexistens cointelligitur; nec incircumscriptionum, quo quid prius intelligi potest.” Quod si quis ad ea inquirenda segnior haud fuerit, legat ex centum capitibus, quae hic vir de theologia scripsit, tertium, quartum, quintum

κεφάλαια γ, δ, ε, ζ, πολλὴν τοῖς ῥηθεῖσι διασώζοντα τὴν συμ- A. C. 1351
 φωνίαν. (I.) Εἰ οὖν μήτε προεπινοεῖσθαι μήτε συνεπινοεῖσθαι Imp. lo. Can-
 τῆ θείᾳ δύνανται τι ἕτερον οὐσα, πῶς ἕτερον καὶ διάφορον οὐσα C tacuz. 5
 κατὰ τὸν Παλαμῶν ἢ ἐνέργεια θεότης ἄκτιστος ἂν εἴη, παντὸς
 5 τοῦ μετὰ τὴν οὐσίαν ἐκείνην συναριθμουμένου τοῖς κτίσμασιν;
 δ. Ὅτι δὲ μὲ, καὶ πλείω προθυμούμενον λέγειν, ἥκιστα D
 συνεχώρουν αἱ συνήθεις τῆς κεφαλῆς ἀλγηδόνες (ἣ γὰρ τῶν
 σπλάγγων δριμύτης, αὐξὴν εἰληφνῖα μακρὰν ἐκ τῶν λογισμῶν
 ἀγῶνων ἐκείνων, καὶ ἅμα τοῦ τῆς ὥρας κυδματος, καὶ πρὸς γε
 10 τῆς πανημερίου νηστείας, καὶ ἄγοντα μᾶλα συνάθει σιγῶν· οὐ
 γὰρ ἐξ ἑωθινοῦ ταῖς Συβαριτικαῖς ἐκείναις τραπέζαις καὶ ἡμεῖς
 κατὰ τοὺς παλαμναλοὺς ἐνησχολήμεθα, οὐδ' ὅσα Διονύσου πε- E
 ριγορεύουσι θίασοι διατριβὴν παρέχειν ἐγνώκειμεν, ἀλλὰ παννύχιοι
 τε καὶ πανημέριοι φροντίδες καὶ θείων κινδυνευόντων μελέται
 15 δογμάτων τὴν ἡμῶν ἀπησχόλουν τότε ψυχὴν) διὸ καὶ τὸν λόγον
 οἱ οὖν ἐμοὶ λογάδες ἄνδρες ἐκείνοι διαδεξάμενοι, ὧν τὸν βίον
 ἔφθημεν εἰρηκότες ἀρετὴν ὁμοῦ καὶ σοφίαν κοσμεῖν, ἄριστό τε P. 613
 καὶ τελεώτατα διεiléχθησαν, καὶ μᾶλα γενναίαν τὴν ὑπὲρ τῆς
 ἀληθείας ἐνδείξιν ἐνεδείξαντο. ῥᾶδιον δ' ἔσται κάκεῖνα μανθά-
 20 νειν τοῖς βουλομένοις ἐξ ὧν κάκεῖνοις γεγένηται ὑπομνήματα.
 οὐδὲ γὰρ σιγῇ κρύψαντες οὐδ' αὐτοὶ λήθης ἀφῆκαν κληροῦσθαι
 βυθούς· ἀλλ' ὅσον ὁ τοῦ διωγμοῦ καιρὸς καὶ αὐτοῖς ὁμοίως
 ἡμῖν συγκεχώρηκε, γραφῇ τὰ τοιαῦτα παρέπεμψαν, καὶ, ὅσον

12. ἐς ὅσα conii. Boiv.

et sextum, quae cum supradictis valde consonant. (X.) Si igitur divinae substantiae nihil diversum nec praeintelligi potest nec cointelligi, ecquomodo operatio, quam Palamas aliud diversumque esse dicit, divinitas increata fuerit; cum quicquid posterius est illa substantia, in creaturarum numero sit?

4. Plura me dicere cupientem solitus capitis dolor non sivit. Quippe et viscerum acrimonia, quam illorum certaminum curae, et illius tempestatum calor nimis, simulque inedia toto die tolerata, valde auxerant, quantumvis nolentem me ad silendum compulit. Non enim, ut impii Palamitae, Sybariticis illis mensis mane operati ipsi quoque fueramus; nec in iis, quae Bacchi chorus frequentat, tempus conterendum esse censueramus: sed animum nostrum per illud tempus occupaverant perpetuae diu noctuque sollicitudines, et sacrorum dogmatum in discrimen adductorum commentationes. Itaque illi, quos virtute simul et doctrina ornatos supra diximus, lectissimi viri, qui necum aderant, dicendi munere suscepto, optime et copiosissime disputarunt, ac veritatis fortiter defendendae nobile exemplum ediderunt. Facile autem erit volenti cuique illa discere ex commentariis, quos ii etiam fecerunt. Nam nec ipsi ea silentio pressere, nec obruenda oblivioni tradidere: sed quatenus persecutionis tempus iis quoque permisit, litteris mandaverunt, et ecclesiae mala singuli, quantum li-

- A. M. 6859 ἐφικτόν, τὰ τῆς ἐκκλησίας ἐξετραγώδησαν ἕκαστος πάθη, μή-
Ind. 4 B πον καὶ τοῖς ὀψιγόνους αἱ τῶν ἀντιθέτων πλεονεκτήσασαί πως
διαβολαὶ τὰς ἀπειροκάλους λυμήνωνται διανοίας, οὐ σιδήρῳ καὶ
πυρὶ καὶ ὄπλοις βαρβαρικοῖς, ἀλλὰ τῇ τῆς πολυμιγοῦς αἰρέσεως
ἐκείνης κακίᾳ, θάνατον ἀθάνατον τῇ ἀθανάτῳ ψυχῇ προξενή- 5
C σασαί. (B.) Ἄρτι δὲ καὶ νῦν ἐπιούσα ἡρέμα καὶ κατὰ βραχὺ
τὰς ἡλιακὰς ἀγῶας ἐπεβόσκετο, καὶ τὰ τῆς ἡμέρας συνέστελλα
V. 496 κράσπεδα, καὶ τῶν ἀνθρωπίνων ὀφθαλμῶν τὸ καθαρῶς ἐν οἴ-
κοις βλέπειν ἀφῆρειτο, καὶ λαμπάδες πυρὸς εἰσεφέροντο, φῶτα
κτιστὰ κομίζουσαι· καὶ ἅμα ἀνεγινώσκοντο πάλιν, ἃ κατὰ τοῦ 10
Barlaam ἐκείνου τοῦ Καλαβροῦ περὶ τοῦ Θεοῦ φωτὸς ἐψήφισται
πάλαι πολὺν τινα χρόνον, κατὰ τὴν σφετέραν αἰεὶ συνήθειαν.
D μηδὲ γὰρ ἄλλην ἔχοντες ἀποστροφὴν οὐδαμῇ, μηδὲ προκάλυμμα
τῆς σφετέρας ἤτις οὐδὲν, περὶ τὸ ὄρος ἐκεῖνο διηνεκῶς ἐξ ἀνάγ-
κης εἰλοῦνται, καὶ συγχῆν παρ' ἐκεῖνο κακοῦργως ποιοῦνται τὴν 15
ἀναχώρησιν, μὴ λάθῃ ῥοθλοῖς ἴσως παρενεχθέντα σιγῆς τὰ σφίσι
αἰεὶ τιθηνούμενά τε καὶ γυλακτοφορούμενα τῆς εἰκονομαχίας ὄργια.
(Γ.) Σιγῆς οὖν ἡμῶν καταψηφισθείσης, καὶ τῶν ἐκεῖ ῥηθέντων
τὰ πλείω κατὰ τὸ σφίσι βουλόμενον ἐξηγουμένων αὐτῶν, καὶ ἦν
E ὁ ἐκ Λαμιάσκου φησὶ Ἰωάννης ὑπερτελῆ καὶ προτέλειον δόξαν, 20
ἐκείνων ὑφειμένην ἀποδεικνύτων εἶναι θεότητα, τῆς Θείας ἐτέ-
ραν οὐσίας, καὶ ἄκτιστον μὲν καθ' ἑαυτὴν, διαφέρονσαν δ' ἀπει-
ράκις ἀείρωσ, καὶ ἡλλοτριωμένην ἐκείνης παντάπασι, καὶ ἀνού-

2. κἂν τοῖς conl. Boiv. 13. προκάλυμμα em. Boiv. pro προσκάλυμμα.
18. ῥηθέντων em. Boiv. pro ῥηθῶν.

cuit, tragice lamentati sunt, ne forte apud posteros calumniae adversarium, postquam superiores quodammodo evasisent, rudis vulgi mentes inficerent, animaeque immortalī non ferro, aut igne, aut barbaricis telis, sed illius miscellaneae haereseos labe, mortem immortalē afferrent. (II.) Iam autem et nox adveniens sensim et paulatim solis lumen absumebat, et extremas diei oras sic condebat, ut in domibus non clare hominum oculi cernerent; iam igniferae lampades allatae creata lumina apportabant, cum rursus lecta sunt ea, quae multo ante tempore adversus Barlaam illum Calabrum de divino lumine decreta fuerant. Hic scilicet illis perpetuus mos est. Nullum usquam aliud diverticulum, nullum nisi hoc cladī suae obtendendum velum habent; adeoque circa illum montem coguntur semper versari, et subinde illuc per fraudem sese recipere, ne forte ea quae iidem usque in sinu foveant et nutriunt iconomachiae Orgia, velut in maris fluctus delata, silentio alto sensim mergantur. (III.) Cum itaque nos damnati silentio essemus, et eorum quae illic dicta fuerant pleraque hī pro sua voluntate interpretarentur; et quam Ioannes Damascenus ὑπερτελῆ καὶ προτέλειον gloriam vocat, isti divinitatem inferiorem, aliam ab substantia divina, ac per se quidem increatam, infinites autem infinite ab illa diversam et omnino alienam, denique substantiae expertem esse dictita-

σιον, ἐτόλμησέ τις τῶν ἡμετέρων, „ὦ ἦλιε,” περιπαθῶς ἀναβοῆ- A. C. 1851
σαι καὶ „τί ἄν τις (φάναι) φαίη περὶ τοῦ σαρκωθέντος λόγου Imp. Io. Cau-
θεοῦ, ἐπεὶ γὰρ ὑπὲρ ταύτην οὐ δύναται τι ὑπάρχειν (πῶς γὰρ, tacuz. 5
ὑπερτελεῖ καὶ προτελείων οὖσαν; τῆς γὰρ ὑπαρτελοῦς οὐδὲν τε- F.
5 λεώτερον) ἔοικεν αὐτὸν ὑποβεβηκότα καὶ τῆς ὑφειμένης ταύτης
εἶναι καὶ τῶν κτισμάτων πολλῶν. καὶ λύεται μὲν εὐθὺς τὸ μέγα
τῆς ἐναύρκου οἰκονομίας μυστήριον, καὶ ἅμα πάντα συλλήβδην
εἰπεῖν ἐκκλησίας δόγματα· καὶ οὐδὲ ποιητὴν τοῦ παντὸς ἔχει τις
ἄν ἔτι δοξάζειν ἕτερον, πλὴν τῆς νεωστὶ ψηφισθείσης καὶ δο-
10 γματισθείσης ταύτης ἀνουσίου καὶ ὑφειμένης θεότητος. καὶ μα-
ταία λοιπὸν ἢ μέχρι νῦν ὀρθοδόξων εὐσέβεια, καὶ δῆμος ἀγίων P. 614
ἔφθαρται πως, μὴ συνέντων ἢ κηρύττει Παλαμῆς. τῆς ἀνοχῆς
σου Χριστέ!” ταῦτ' εἶπε· καὶ πάνυ σφοδρῶς ἐπιτιμηθεὶς ἔπηξέ
τε καὶ σεσιώπηκεν. ἤκουσε γὰρ, μὴ θεμιτὸν ἐν βασιλείοις εἶναι,
15 βασιλικαῖς βουλήμασι τε καὶ δόγμασιν ἀντιλέγειν, ὃς τὸν ἐς τὴν
ὑστεραίαν ἦλιον ἀπαθῆς θεάσασθαι βούλοιο. καὶ πολλῶν δ' ἄλ-
λων ἐπὶ τούτοις ἐκεῖ λαληθέντων ἐκείνοις κατ' ἔφεσιν ἡγεμονικὴν, B
ὁ σύλλογος διελύετο, τριταίους αὖθις προσταχθὲν ἐς τὴν ὁμοίαν
ἐκκλησίαν δεῖν ἀφροισθῆναι ἡμῶς. ἀλλ' ἐκεῖνο μικροῦ με παρῆ-
20 δραμε. (Δ.) Πρὶν γὰρ δεδυκέναι τὸν ἥλιον, ἡρέμα καὶ κατ' ὀλί-
γους ὁ δῆμός τε ὑπέξῆσαν καὶ ἅμα ἐπὶ τούτοις καὶ σὺν τούτοις,
ἴσον τῆς πόλεως ὄψις ὑπῆρχε, σύνδυο καὶ σύντρεις λεληθότως

8. Exoi coni. Boiv.

rent; quidam ex nostris, animo vehementius commoto, exclamare ausus est: „O caelum! equid igitur de incarnato Verbo Deo dicendum erit? Quando enim haec nihil potest supra se habere (quomodo autem possit, quae super omnia et prae omnibus perfecta est? nam quae est summe perfecta, ea nihil est perfectius) apparet eum maiori subeasse, inferiorisque esse divinitatis, et creaturam unam de multis exsistere. Atque ita statim tollitur magnum incarnationis mysterium; tolluntur omnia, simul quasi collecta, ecclesiae dogmata; nec iam huiusce rerum universitatis conditorem alium agnoscere est, praeter istam, novis decretis nova doctrina constitutam, substantiae expertem, et alteri subiectam divinitatem. Proinde inanis est ea, quae hactenus vixit, orthodoxorum religio: deletur ipse quodammodo exercitus Sanctorum, qui ea quae Palamas praedicat non intellexerunt. Proh tuam, Christe, patientiam!” His dictis, gravissime correptus est, exterritusque obmutuit. Nimirum haec illi vox reddita: non licere ei, qui solem postera die incolumis vellet adspicere, principum voluntati decretisque in mediis palatiis refragari. Cum autem et alia multa ibidem ab illis, prout principi libebat, dicta essent, Concilium dimissum est ea lege, ut triduo post ad similem concionem rursus convocati adessemus. Sed illud paene me praeteriit. (IV.) Ante solis occasum sensim et paulatim plebei, tum post eos et simul cum ipsis viri totius civitatis spectatissimi, bini ternique clam elapsi, domum se receperunt. Hi transendo ac circum-

- A. M. 6859 ὑπεξιόντες, ἀνεχώρουσαν οἴκαδε· οἱ δὲ καὶ τραγῆ τῆ φωνῆ, δύν-
 Ind. 4 **C**τες τε καὶ περιιόντες, ἐκήρυττον ἅ τ' εἶδον ἅ τ' ἤκουσαν· ὡς
 ἀκουσθῆν ἐν βραχεῖ καὶ θεατρικὴν γενέσθαι πάσῃ τῇ πόλει τὴν
 μετ' αἰσχύνῃς ἦσαν τοῦ Παλαμῆ, καὶ οἵτινες εἰεν δμοδόξοι
 τουτωῶ, καὶ ἅμα τὰς αἰτίας, δι' ἃς ἠττήθη τε καὶ ἠσχύνθη. 5
 ὄθεν τῶν δικιῶν ἐκθέοντες, ὡς ἔτυχον ἕκαστοι, φύρδην εἰπεῖν,
 ἄνδρες, γυναῖκες, ἁμοῦ καὶ παισὶ, τὰς τε παρόδους καὶ τὰς
 Δτριώδους συγχοὶ καὶ σκοράδην καὶ ἀναμιξὲ διελάγχανον, ἄλλοι
 κατ' ἄλλα μέρη τῶν ὁδῶν συνιστάμενοι, καὶ ἐποπτεύοντες καὶ
 ἀνερευνῶντες ὅστις εἴη ὁ Παλαμῆς, ἐπιέμενοι τοὺς ὁδόντας ἐμ- 10
 πῆσαι τῷ τολαιπῶρω, ὅτι τὰ πάτρια τῆς τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας
 V. 497 καταλύειν τολμῶν δόγματα· καὶ ἅμα συγχοῖς ἀναθέμασι καθυ-
 πέβαλλον, ὡσπερ ἀπὸ συνθήματος ἄπαντες· ὡς ἐκείνον, δει-
 σαντα μὴ διασπαραχθῆ περιφανῶς οὕτωσι, συσταλῆναι τε τὴν
 Ἐταχίστην καὶ ἀποκρῦψασθαι. τῶν δ' ἄλλων, ὅστις ἔγνωσται 15
 σαφῶς τῆς ἐκείνου φαρίας ὦν, χωρὶς πληγῶν οὐδεὶς ἀπηλλάτ-
 τετο, πλὴν ὅστις ὑπόκρισιν ἑτέρου προσώπου λαμβάνων ὁμοίως
 τοῖς ἄλλοις ἀναθέματι καὶ ἀραῖς Παλαμῆν καὶ αὐτὸς καθυπέ-
 βαλλε. καὶ μὲν δὴ κατόπιν ἡμῶς ἐπιόντας τοῖς ὕμνοις ἐγέραιρόν
 τε καὶ ἑστεφάνου, ὡς τῆς πατρίου δόξης καὶ εὐσεβείας ἀθλη- 20
 F τὰς καὶ προβόλους καὶ ῥᾶστα δὴ τὸ ζῆν ἑτοιμοὺς προτεσθαι
 λαμπρῶς ὑπὲρ τῶν κειμένων ἄνωθεν τῆς τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας
 δογμάτων. (E.) Καὶ ὁ μὲν τῆς πρώτης ἡμῶν ἡμέρας ἐκείνης
 πλοῦς οὕτω καλῶς καὶ σὺν ἀσφαλείᾳ διήνυσται, τῆς τοῦ Θεοῦ
 δεξιᾶς οὐρανοῦ τὴν τῶν ἡμετέρων ἀγῶνων ὀλκάδα καὶ κύμα 25

eundo, quae viderant et quae audierant, clara voce nunciabant. Sic brevi tempore aures totius urbis pervasit, et spectaculum publicum fuit, victi Palamae et sectatorum eius ignominia: tum quas ob causas victus ac pudore confusus fuisset, divulgatum est. Itaque domibus exsistentes, ut fors tulit, singuli confuso ordine, viri, mulieres, pueri, vicos et compita frequentes, rari, promiscui, inter se partiebantur, et alii aliis vicorum partibus inessis, quisnam esset ille Palamas explorabant et curiose investigabant, atque illi infelici, quod sanctae Dei ecclesiae patria dogmata reacindere auderet, dentem infestum infingere cupiebant: eundemque omnes, velut de compacto, exsecrabantur, multoque et crebro anathemate percellabant. Unde ille, veritus ne sic palam discerperetur, celerrime se subdixit et occuluit. Caeterorum, quos de eius sodalicio esse constitit, plagarum expers nullus effugit, nisi qui, persona alia per simulationem induta, Palamam ipse quoque aliorum exemplo devovisset et anathema esse iussisset. At nos, qui pone sequebamur, tanquam patrii dogmatis Fideique athletas ac propugnatores, atque ut vitam pro antiqua ecclesiae Dei doctrina effundere paratissimos, laudibus remunerabantur et coronabant. (V.) Ita primi illius diei cursum prosperum et inoffensum peregitimus, nostram in iis certaminibus navim Dei manu gubernante, et fluctus quoscun-

πᾶν ἀντιβαῖνον ἰσχυρῶς ἀποτρεπομένης. πολλαῖς γὰρ χειμῶνων A. C. 1351
 ἀντιπινολαῖς περιτυχόντες, ἀρχοντικῶν τε καὶ ἡγεμονικῶν, πολ- Imp. Io. Can-
 λαῖς δ' ἐμπεπτωκότες πειρατῶν εἰπεῖν ἐφεδραῖαις, πρεσβυτέρων, tacz. 5
 ἐπισκόπων τε καὶ τῶν τοιούτων (ἐὼ γὰρ τῶν γε παραβομβούν- P. 615
 5 τῶν κολάκων τὸ πλῆθος) ὑπερέσχομεν ζῆν γε θεῷ, κινδύνου
 παντὸς καταπεπλευκότες ὑπέρτεροι. εἰ δὲ μὴ καὶ τοὺς ἀνδιστα-
 μένους αἰσθῆσθαι πεπείκαμεν, καὶ ἀνανῆσαι, καθ' ἕπερ ἐκ μέθης
 μεγάλης, τῆς πλάνης, καινὸν οὐδέν. κύριοι γὰρ ἡμεῖς οὐ τῆς
 τῶν ἀλλοτριῶν γνώμης, ἀλλὰ τῆς πρὸς τὸ τοῦ ζήλου καλὸν ὄρ- B
 10 μῆς καὶ τῶν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας λόγων· τῶν δ' ἐντεῦθεν ἀπο-
 βαινόντων, μόνη καθάπαξ ἡ δυναστεύουσα κρίσις ἅμα καὶ χεῖρ.
 ταύτην δ' εἰς ἀντίπαλον τῆς ἀληθείας μοῖραν ἀποδράγεισαν ὄλο-
 σχερῶς, καὶ τῷ χρόνῳ βεβαιωθεῖσαν, σιδηρῶν τινα καταστῆναι
 15 ζυμπέπτωκε καὶ ἀνεπίστροφον ὄλωσ εἰς τὴν τοῦ κρείττονος φύ-
 σιν. οὐ γὰρ δικαιοσύνης ἄσκησις, οὐδ' ἐπιστήμης κανόνες, ἀνε- C
 χύλκευσάν τε καὶ οὕτως ἐσφυρηλάτησαν, ἀλλ' ἐριννύες κακοδαί-
 μονες καὶ πονηρῶν Τελγίνων θίασος. τὰ μὲν γὰρ ἀπὸ δικαίως
 ἀρχόμενα ῥίψης καὶ εὐπαγοῦς μονιμώτερον καὶ τὸ ἄνθος φυλάτ-
 τει, καὶ οὐ ῥῆστα θορυβούμενον ὑφ' ἡλιακοῦ τινος καύσωνος·
 20 τὰ δ' ἀσθενῆ καὶ ἀδόκιμον ἔχοντα τοῦ καλοῦ τὴν ἀρχὴν ἐν μέσῃ
 τῇ ἀναδρομῇ μαραινομένην ὡς τὰ πολλὰ τὴν τῆς ἀρετῆς ἀκμήν D
 καταλείπει. διότι ἐκεῖ μὲν αὐτοφνεῖς τινες καὶ αὐτόχθονες τοῦ
 καλοῦ συνοικοῦντες τρόποι πρόδρομον κήρυκα τὴν τοῦ ἀνθους

que oppositos fortiter depellente. Tametsi enim multae nobis procellae a principibus et ab imperatore, ventis quasi reflantibus, obiectae sunt, atque in multas, ut ita dicam, praedonum insidias incurrimus, presbyterorum dico, et episcoporum, aliorumque eiusmodi (omitto adstreptentium adulatorum turbam); tamen, Deo iuvante, ex omnibus periculis emersimus, et appulsa ad portum navī superiores evasimus. Quod si adversarii non persuasimus, sic ut sensum acciperent, et ex errore, tanquam ex magna ebrietate, ad bonam frugem se reciperent, nihil mirum. Quippe penes nos est non voluntas hominum dissidentium, sed eius quae zelo inest laudis studium et veritatem defensura oratio: eventus autem ex iudicio et manu principis praepotente omnino pendent. Porro a veritatis partibus avulsus ille, et adversae factioni addictus, sic tempore obfirmatus est, ut ferreus quodammodo evaserit, et ad melius institutum convertere se haudquaquam curet. Neque enim cum aequitatis ratio explorata, aut aliqua scientiae regula, sed Furiae infelices, et malorum geniorum thiasus, talem reconflarunt, et velut malleatum indurarunt. Quae videlicet ex radice oriuntur bona et solida, eorum flos diuturnior, aestivi solis ardore haud facile affigitur. Quae autem infirmam et minus generosam habent pulchri bonique originem, ea plerumque in medio progressu marcescentem virtutis florem deserunt. Itaque illa quidem ingenuas et indigetes quasi virtutes socias habent, quae evidentibus praesagiis latentem generositatem declaran-

- A. M. 6859 *αὐτάρκη παρέχονται βλάστην, ἐκ τῆς προφανοῦς οἰονεὶ ματικῆς*
 Ind. 4 *τάφανοῦς τὴν εὐγένειαν ἐμφανίζοντες. ἐνταῦθα δ' ἀχορήγητον*
ἔχουσαι ῥίζαν ἀγαθῶν πηγῶν ἀφθονίας; αἱ τοῦ ψεύδους αὐλα-
κες, βραχὺ φανεῖσαι, λοιπὸν ἀπεκρύψαντο. τὸ γὰρ ἀπ' εὐνοίας
 E *καὶ δικαίου πηγαζόμενον ζήλου, εἰ μὴ προσηκόντων ἐπιτυχῆς κα-*
τασταίῃ, ἀδικεῖται μὲν οὐκ αὐτό· ἀλλ' ὅς τὰς τῆς δίκης μὲν
λαχῶν διενθύνειν πλάστιγγας, ἔπειτα τῆς τοῦ προσήκοντος ἀποβ-
ράγεις φαντασίας, οὐκ ἐνέμεινεν οἷς ἔστρεψεν.
- P. 166 *εἰ. Ὁ μέντοι Παλαμῦς περίφοβον ὄλην ἐκείνην τὴν νύκτα*
 V. 498 *διενεγκῶν, καὶ μάλιστα πεφροντισμένην, ἅμα ἔω ἀπῆε ἐς τὰ 10*
βασιλεια, ὕβριοπαθῶν καὶ μανίας μεστός· καὶ τῷ βουσιλεῖ πα-
ραστάς γλώττης ἀσελγεία τὸ μαινόμενον ἐδημοσίευσεν τῆς ψυχῆς,
τά τε χθρὲς αὐτῷ συμπεσόντα περιπαθῶς ἀφηγούμενος καὶ πρὸς
 B *πάντας θυμοὺς ἐκτριπίζων αὐτοῦ καθ' ἡμῶν τὴν ψυχὴν· καθά-*
περ θαλάττης πρόσσωπον, ὁπότε βαρὺς καὶ μαινόμενος ἀπαρτίας 15
ἐνσκήψεεν ἐκ' αὐτὴν, αἰτίους ἡμῶς ὁμοσε προφασιζόμενος γε-
γενῆσθαι τῆς τῶν Βυζαντιῶν ἐκείνης φορᾶς κατ' αὐτοῦ. (B.) Καὶ
„εἰ μὴ διανοστῆναι βούλοιο πρὸς ἐκδίκησιν,“ φησί, „κατὰ τῆς
βασιλείας αὐτῆς αὐτίκα μάλα τὸν κίνδυνον ἤξειν προσδόκα. οἶσθα
 C *γὰρ, οἶσθα σαφῶς, ὡς ἄπερ ἐμοὶ νενομίσται περὶ πίστεως καὶ 20*
δογμάτων, ταῦτα πάντως καὶ σοί. ἔω γὰρ λέγειν λοιδοριῶν καὶ
χλευασμῶν, εἰρωνείας μεστῶν, ὁπόσοι πολλοὶ καὶ ποικίλοι παρὰ
τὰς ἀγνιὰς καὶ πλατείας ἀκρατῶς καλινδοῦνται, μακρὰν ἡμῶν
τὴν ἀσέβειαν ἐγκαλοῦντες, καὶ τῆς ὄλης πίστεως ἐμφανῆ παρα-

tes, florem exuberantem, velut praecurrentem nuncium, praemittunt: haec vero, quia fundus mendax bonorum fontium uberem copiam radici non sufficit, aliquantisper visa assurgere omnino demum evanescent. Enimvero quod ex animo bene affecto et ex zeli iustitia tanquam fonte profluit, id si successu legitimo careat, ipsum quidem iniuria minime afficitur: sed qui lanceas iustitiae moderandas sortitus, vera ratione excussus est, nec in iis quae probaverat perseveravit, is vere iniuriam patitur.

5. Caeterum Palamas, totam illam noctem maximo metu et gravissimis curis anxiam cum traduxisset, orto statim die in palatium abit, indignabundus et furoris plenus, ad imperatorem accedit, animum furentem impudentibus verbis prodit, quae heri sibi acciderint dolentissime narrat; atque ut Aquilo violentus et insanus irruens agitat faciem aequoris, ita hic omnes iras afflando animum illius ventilat, ob eam scilicet causam, quod Byzantii nostro instinctu illam in se irruptionem fecerint. (II.) Ac, „nisi te,“ inquit, „erigas et ad ultionem accingas, in ipsam statim imperatoriam maiestatem periculum invasurum esse exspecta. Scis quippe, tuam profecto, quae de Fide et dogmatis opinio mea est, eandem prorsus tuam quoque esse. Nam convitia et plenas ludibrii cavillationes silentio praeterco, quibus multis et variis per ipsas vias et plateas intemperanter adversarii indulgent, magnam nobis impietatem et Fidei totius apertam viola-

σπόνθησιν. οὐ γάρ ἐστιν, οὐκ ἐστιν, ἐμοὶ μαχομένους σοὶ γ' εὐ- A. C. 1351
 νοεῖν· οὐδ' αὖ τοῖς ἐμοῖς ἀντιλέγοντας δόγμασιν ἅμα συνα- Imp. Io. Can-
 ρεσθαι σοί. σὺ δ' εἰ μὴ πρὶν, ἀλλὰ νῦν ὕπερ γούν ὀρθῶς τῶν tacuz. 5
 ἐμῶν βουλευμάτων ἐκείνων μεμνήσῃ. ἢ οὐδὲ λόγων ἐγὼ σοὶ προῦ- D
 5 λεγον οὐδὲ μικρῶν γούν μεταδιδόναι χρή σφισι καὶ παρῳήσιας;
 ἢ πόθεν ἄλλοθεν παμπληθὲς κελίηται καθ' ἡμῶν, καὶ τίς εἰς
 τοσαύτην καὶ τοιαύτην κακίαν ἐξέμηνε τὴν ταχίστην, μὴ μόνον
 ὀπόσον τοῦ δήμου, ἀλλ' ἤδη καὶ ὅσον ὄψιν ἔχει τιμῆς τε καὶ
 γένους εὐκλεεστέρου; οὐδαμόθεν ἄλλοθεν, ἢ τῆς τοῦ Γρηγορίου
 10 μακρογγορίας ἐκείνης, οὐδὲν γαληνὸν οὐδὲ λειον ἐχούσης, ἀλλὰ E
 πολὺ μὲν καὶ ποικίλον, καὶ οἶον εἰπεῖν ἀκανθῶδες ὄλον, τῆς
 περιουσίας τὸ ὑπέρπον ἀπεμφαινούσης· δημοτεροῦς δ' ἄλλως,
 καὶ πρὸς γε τὸ δημιουργικώτερον εὖ συγκαμμένης, καὶ συνανα-
 χρωνυμένης ἡρέμα πρὸς τὴν πλὴν ἡμῶν τῶν ἄλλων θέλῃσιν. ἢ
 15 πῶς οὐκ ἂν εἰς θάρσος ἐπήρτο περιφανῶς, οὐδὲν ἀντιβαίτων καὶ
 βλαιοῖν φάσκοντά σε θεώμενος, οὐδὲ δρώντα μηδὲν κατὰ τῆς P. 617
 παρῳήσιας καὶ τῶν ἐλέγχων ἐκείνων, καὶ ὅσα μεταξὺ χαριεν-
 τίσματα προῦφερε, κοινῇ κατειρωνευόμενος ἄπνυτας καὶ σκώ-
 πτων εἰς ἀμαθίαν, καὶ μηδὲν ἐκ τοῦ ἥττονος φάσκων; ἀλλ' ὄλον
 20 τὸν λόγον κατατεινὼν δόλιχον ἀδεῶς καπὶ γλώττης συχρὰ πα-
 ρεισκευκλῶν ἐκ τοῦ μείζονος τὸ πάτριον σέβας τῆς πίστεως, καὶ τὸ
 μὴ χρῆναι κινεῖν πατέρων ὄρια, μὴδ' εὐαγγελίζεσθαι τῶν κυρω- B

2. αὐ τοῖς em. Boiv. pro αὐτοῖς.

tionem exprobrantes. Neque vero fieri potest, ut qui mecum pugnant, ii
 tibi bene velint, nec qui meis dogmatis contradicunt, socios ii se tibi ad-
 iungant. At tu, si non antehac, saltem nunc demum mea illa consilia recte
 recordaberis. Nonne ego illud te praemonueram, ne pauca quidem dicendi
 liberiusve proloquendi copiam iis fieri oportere? Undenam vero, nisi inde,
 quamplurimi in nos consurrexerunt, aut quo instigante tot talesque furias
 celerrime conceperunt non solum plebei, sed et quotquot dignitate ac
 generis gloria conspectiores sunt? nulla certe alia re impulsi, nisi illa
 Gregorae oratione perlonga, quae nihil lenae aut aequabile habuit; sed
 quae multiplex et varium et velut salebrosam exhibuit, quidquid subtilius
 cogitatum sub ipsis verbis latebat, et quasi subrepebat; alioqui tamen ad
 vulgus deliniendum et ad captandum populi favorem accommodata, atque
 ad omnium voluntatem, praeterquam ad nostram, assensim conformata.
 Quidni autem ille aperta audacia elatus fuisset, qui te nihil contrarii, nihil
 duri sen dicere seu facere videbat adversus illam dicendi libertatem, illas-
 que refutationes, et quaecunq; false dicta intermiscuit, cum omnes simul
 cavillando iocandoque ut indoctos irrideret, ac nihil sic loqueretur ut in-
 ferior, sed absque ullo metu totam orationem longius produceret, et pa-
 triam Fidei reverentiam, tanquam superior, in ore haberet et subinde ite-
 raret; auctorque esset, ne termini a patribus constituti moverentur, aut
 praeter illa, quae sancta et recepta essent, alia evangelizarentur; sed ut

- A. M. 6359 *Θέντων και παραληφθέντων ἕτερα, ἀλλ' ἐκείνοις μόνοις ἐμμένειν*
 Ind. 4 *και στέργειν τὸν ἅπαντα χρόνον, ὅς τε ζμαθέ τις και ἐπιστώθη*
- V. 499 *πρὸς τῶν ἀποστολικῶν κανόνων και θεισμῶν. και τί δει πάντ'*
ἐκεῖνα λέγειν καθ' ἕκαστα; ἴσασι γὰρ ἅπαντες, ὅποσοι τοῦ θεά-
τρον γεγύνασιν ἐκείνου μεστοί, πῶς ἐκείνην σχεδὸν ἀνάλωσε τὴν 5
Σήμεραν, ἐν ἀπλότῃτι λόγων ὑποκαθημένην τε και ὑφέρουσαν
οἰονεὶ προλοχίζων και περιμιγνὸς περινοιαν, και τὰ μὲν οικεῖα
ἐξαιρων, τῶν κειμένων ὄρων δῆθεν ἐξιόντα οὐδαμῆ, πασῶν δὲ
και παντοίων γεμούσας ἐκτόπων ἐπιεικῶς ἀποφαίνων βλασφημιῶν
τὰς ἐμὰς συγγραφάς· ὡς πάνθ' ὁμοῦ λαμπρῶς ἐκδημαγωγῆθη- 10
ναι τὰ πλήθη· παροξυνθῆναι δ' ἅπαντας καθ' ἡμῶν, ὅσοι τε
τῶν εὐπατριδῶν και ὅσοι τῶν ἄλλως ἐχόντων. ἀλλ' ἄγε δὴ, με-
- D *ταπειμψάμενος πάντας ἀγορανόμους ὁμοῦ και δημάρχους, κέλευε*
μαστιγίας ἐκείνους ἅπαντας ἀποδειξάι ταχέως, και τῶν ἱματίων
γυμνοδς, και ἅμα πάσαις και παντοδαπαῖς ἐγκεκλεισμένους εἰρ- 15
κταῖς, ὅσοι τοῦ σύρφακος ὄχλου τυχόντες οὐκ αἰδοῦνται τοῖς
ὑπὲρ δύναμιν ἐγχειροῦντες, ἵνα μονότροπὸς τις ἅπασι γένηται
φόβος· ὥστε τῆς ἀγοραίου και θεατρικῆς παρῆρησίας τὴν ταχι-
στην ἀποσχομένους πρὸς τὴν ὠρισμένην ἕκαστον ἐπέγεισθαι τοῦ
- E *βίου τελευτῆν οὕτωςί. κάπειτά σοι δεδογμένον ἔστω, και προῦρ- 20*
γαίτατον ἁπάντων μάλιστα, συνέδριον ἅμα τῷ πατριάρχῃ τῆ-
μερον πάντων ἐνταῦθα γενέσθαι τῶν ἐπισκόπων. ἅπασι γὰρ ἐπὶ
ξυροῦ τὰ τῆς καταδίκης ἐπίσης ἴσταται, συλλειτουργοῖς και ὁμό-
φροσιν ἅπασιν οὖσιν ἡμῖν· και χρῆ πᾶσιν ἐπίσης φροντίζειν ὑπὲρ
σφῶν αὐτῶν. εἰ δὲ τινες, εὐλαβείας προφάσει, τῆς ἡμῶν ὁμο- 25

ea sola perpetuo observarentur et approbarentur, quae quisque didicisset, et quorum fidem ex canonibus et constitutionibus Apostolorum firmam accepisset. Quid vero necesse est omnia et singula recensere? Quicumque illo spectaculo se expleverunt, ii sciunt quomodo ille diem fere consumpserit; occultam et clam subrepentem solertiam in simplicitate sermonis quasi insidiatricem collocans et interserens; ac sua quidem verbis extollens, utpote extra constitutos fines nequaquam evagata; mea autem scripta quibuslibet et cuiusquemodi absurdis blasphemis plena utique affirmans. Sic totam multitudinem facili sibi mancipavit; et quoscunque patricios ac diversae conditionis homines in nos irritavit. Agedum Aediles et Tribunos plebis omnes arcesse, tum quotquot de infima plebe non verentur captu suo altiora affectare, quamprimum vestibus exutos, et quolibet passim carcere inclusos, verberibus caedi iube. Ita omnes unus et simplex metus continebit. Ita publica et aperta audacia statim abiecta, praescripta quisque vitae munia studebit implere. Deinde sic statuito, et ante omnia operam dato, ut omnes hodie episcopi cum patriarcha huc conveniant. Periculum quippe evidens et praesens omnibus pariter impendit, ne condemnentur, quoniam ii omnes nobiscum faciunt et sentiunt: adeoque omnes oportet sibi ipsis aequali sollicitudine consulere. Quod si qui per speciem

νοίας ἀπορρήγνυσθαι πάνυ τολμῶεν, τάχιστ' ἂν σοῦ βουλομέ- A. C. 1851
νου τῆς σφετέρας αἰσθοῖντο κακοβουλίας. οὔτε γὰρ ἐκείνους Imp. Io. Can-
ἔξουσιν οὐς εἶλοντο φίλους, καὶ ἅμα οὐς ἔχουσιν, ἀπολωλέκεναι F tacuz. 5
σφίσι δεήσει· μᾶλλον δ' ἂν ἔχουσιν ἐπισκοπῶν στερηθῶσιν, καὶ
ἅμα τῶν προσδοκωμένων ἀπὸ σοῦ λημμάτων ἥκιστα ἐπιτεύξον-
ται· καὶ πρὸς γε ὧν ἀποτυγχάνουσι οὗτοι βλέποντες ἀντιλαμβα-
νομένους ἑτέρους, ἀποπνιγῶσιν ῥῆστα τοῖς ἐκτόποις κέφεισι
τῶν λογισμῶν· καὶ ἡ μεταμεληθέντες ἐμπειρίας τοῖς ἄλλοις
ὑπόδειγμα πρὸς τὸ βέλτιον ἔσονται· ἡ τῇ κακοβουλίᾳ στοιχή-
σαντες, ἤπερ εἶλοντο, ταύτῃ καὶ συμφθαρήσονται, γεγονότες P. 618
εἰς ἀβάτους ἐρημίας ἐξόριστοι. ταύτην ἔγωγε μόνῃν ὄρω τὴν
ὁδὸν, ἐπιρῶσαι μὲν ἱκανὴν τὰ ἡμέτερα, τὰ δὲ τῶν ἀντιθέτων
ῥαδίως κατενεγκεῖν. εἰ γὰρ ἀνίσχυροι τήμερον ὑφ' ἡμῶν οὕτωσι
καθιστάμενοι παρανόμων γράφονται ἡμᾶς, εἰ χώραν ἔξουσι τοῖς
15 προβαλλομένοις ἐγκλήμασι καὶ θρόνων καὶ τιμῶν ἀπελαύνειν
ἡμᾶς, ποῦ οὐκ ἂν αἰσχύνῃς ἐλάσεις τὰ ἡμέτερα, ποῦ δ' οὐκ ἂν B
ὄφρως καὶ τύφον τὰ σφέτερα αὐτῶν; ἡ πολλὰ μετᾶν εἴη ῥα-
θυμία, καὶ θανάτου φάνας γέλτων κομιδῆ, περιορᾶν καθημένους
ἡμᾶς οὕτωσι ἀργούς, καὶ τὰ μέγιστα περὶ ἐλαχίστου τιθέντας,
20 μὴ πρὶν ἢ πᾶν τι παθεῖν, ἀντιπεριώγειν ἐκείνοις ὄλη δυνάμει
τᾶγκλήματα καὶ τοὺς ἐντεῦθεν κινδύνους, ἡμᾶς δὲ καθεσθαι
κριτὰς ἐκείνων καὶ ἄρχοντας, καὶ ὅπερ ἂν ἡμῖν δόξειε, τοῦτ' C
εἶναι σφίσι νόμον καὶ δόγμα, καὶ πᾶν ὅστις ἂν ἡμῖν αὐτοῖς ἐπι-

5. ἀπό Boiv. pro ἐπό.

metus, rupto concordiae vinculo, plane a nobis conentur discedere, ii, si
velis, imprudentiam suam cito agnoscent, qui nec illos, quos amicos dele-
gerint, habituri sunt, et ils, quos nunc habent, amissis necessario carebunt.
Immo et episcopatibus, [quos possident, spoliabuntur, et sperata ex te
emolumenta minime consequentur: et cum alios videbunt ea percipere,
quorum ipsi possessione exciderint, dolore oppressi dirumpentur; atque
aut poenitentiam agentes, exemplo aliis praeibunt, ut quid sit melius co-
gnoscant; aut si in eo, quod amplexi fuerint, malo consilio perseveraverint,
in invias solitudines relegati, cum suo illo malo consilio male peribunt.
Hanc ego viam solam reperio corroborandis rebus nostris, adversariorum
autem partibus deprimendis parem. Nimirum hi, si hodie, viribus per nos
ita imminutis, reos nos agunt; quid si obiectis criminibus facultatem habi-
turi sint nos sedibus et dignitatibus expellendi? quanta quasso ignominia
nostra futura est, quantum illis supercilii et arrogantiae accedet! Gravis
certe torpor et proximus morti fuerit, si sic ignavi desidendo, et quae
maxima sunt minimi faciendo, res nostras despiciamus, ac non, priusquam
quidvis ipsi patiamur, crimina et imminetia inde pericula in eos totis
viribus adnixi retorqueamus: ut eorum iudices et praesides sedeamus, ea-
que illis lex sit, illud placitum, quod a nobis decretum fuerit: denique ut

- A. M. 6859 κλώσειε πεπρωμένη και τύχη, τοῦτ' εἶναι στερεῶν τῶν σφίσι
 Ind. 4 πραγμάτων κρηπίδα και ἀμετάκλωστον βλου παντός ἐφοδίου." (Γ.) Καί ταῦτα μὲν οὕτως εἴρηται τῷ θανμαστῷ Παλαμῷ· και οὐκ εἴρηται μὲν, οὐ πέπρακται δ' εὐθύς· οὐδὲ πέπρακται μὲν Δεδῶδς, οὐχ ὡς συντέτακται δέ· ἀλλὰ και πέπρακται μὲν αὐθη-δ
 V. 500 μερὸν, τελειώτερθν δ' ἢ καθ' ἕπαν τὸ σύνθημα. οὕτως δὲξί-ῥο-
 πον δείκνυσιν εἰς ἔργα τὸν βασιλέα τῆς τοῦ Παλαμῷ τιμῆς δ
 πόθος, και πάντων ἔργων ἔμπροσθεν τὰ τῆς ἐκείνου γνώμης τί-
 θεται δόγματα. τὰ μὲν γὰρ ἔπραττε παραχρῆμα, τὰ δ' ἐπηγγελ-
 λατο παραχρῆμα. (Δ.) Ἦν τότε ἰδεῖν παντοδαπῶν ἀνθρώπων 10
 Ἐμεριζόμενας τὰς γνώμας, και τῶν μὲν θαρσαλεωτέρων μύλιστα
 νῦν γινομένων, και πλείονα πῆξιν τῇ πρὸς θεὸν ἐλπίδι και πιστεῖ
 παρεχομένων, και πρὸς ἀθλητικούς ὀπλιζομένων τὴν γνώμην ἀγῶ-
 νας και μαρτυρικὰ παλαισμάτα· τοὺς δ' ἕπ' ὀδόντα τῇ θηριωδία
 λοιδορομένους τῶν διωκτῶν· τοὺς δ' ὑπεπηχότας ὑπὸ φοβῆς 15
 και δέους τῶν τε παρόντων και φαινομένων δεινῶν, τῶν θ'
 Ἐὑποπιενομένων μὲν, μείζω δ' ἢ κατὰ τὰ φαινόμενα τὸν θόρυβον
 τῇ ψυχῇ προαναφρονούντων· και νῦν μὲν καταδουμένους και
 κρυπτομένους· νῦν δ' ἀναδουμένους, ὡς ἐξ ἕδου πυλῶν, και
 φαινομένους οἷς ἐθάξῃρον, και στεναγμοῖς ἀφθόγγοις ὁμοῦ και 20
 δάκρυσι κλεπτομένοις ὑποδηλοῦντας τὴν ἄδηλον κάμινον τῆς
 ψυχῆς. εἶεν.
 P. 619 ζ'. Οὕτω γε μὴν τουτωνὶ γινομένων, και οὕτω πανηγυρί-

quidquid nobis fatum ac fortuna praefinierint, id si rerum suarum funda-
 mentum firmum et totius vitae praesidium immotum ducant." (III.) Atque
 haec quidem in hunc modum dicta sunt ab inclyto illo Palama: neque vero
 sic dicta sunt, ut non statim perfecta sint; neque perfecta quidem statim,
 sed aliter quam convenerat: enimvero et ea ipsa die, et cumulatus quam
 quidquid convenerat, peracta fuerunt. Adeo imperatorem, quoties Pala-
 mam cupit ornare, ea ipsa cupiditas ad res agendas promptum efficit; adeo
 quidquid Palamas animo decreverit, id ille rebus omnibus agendis ante-
 vertendum putat. Quaedam enim statim executus est, quaedam executu-
 rum se statim promisit. (IV.) Ac tum videre erat, homines omnis gene-
 ris scindi in diversos affectas; aliis tum maxime confidentibus, et firmio-
 rem in Deo spem cum firmiori fide coniunctam collocantibus, animoque
 ad certamina athletica et ad martyrii luctas armantibus; aliis persecuto-
 rum immanitatem musando accusantibus; aliis consternatis metu et formi-
 dine malorum, cum praesentium et oculis obversantium, tum eorum, quo-
 rum expectatio, etsi incerta, maiorem tamen anxietatem animo denuncia-
 bat, quam quae ob oculos posita essent; ac modo quidem abdentibus se et
 latitantibus; modo emergentibus, tanquam ex inferorum portis, et in eorum,
 quibus fiderent, conspectum prodeuntibus, occultantque animi dolorem per
 suspiria muta et per lacrymas furtivas significantibus. Esto.

6. Haec cum ita fierent, et orantis persecutionis theatrum tota civi-

ζοντος διαγωμῷ τῆς πόλεως θάλατρον γενομένης ἀπάσης, ἦκεν ἡ
 τρίτη τῆς προθεσμίας ἡμέρα, καθ' ἣν ἐχρῆν τὴν δευτέραν συν- A. C. 1851
 ἰόντας αὐθις ἡμῶς ἐκτελεῖν ἐκκλησίαν· καὶ πάλιν εἰς τὴν ἐμὴν Imp. Io. Can-
 οἰκίαν τὸ καθ' ἡμῶς ἠθροίζετο μέρος, κατὰ τὴν ἤδη ῥηθείσαν tacuz. 5
 βεῖκόνα τῆς πρώτης ἐκείνης ἡμέρας. ἐμοὶ μὲν οὖν ἕπαν ἀπηγορευ- B
 κότι τὸ εὐελπι, δι' ἃ μοι δεδήλωται, καὶ μηκέτι μηδὲν τὸ ἀμιλ-
 λώμενον λείπεσθαι πρὸς τοσαύτην ἐξ ἀντιπάλου ῥαγεῖσαν κακίαν
 σαφῶς ἔγνωκότι, καὶ ἕμα ῥοπήν εἰληφύλας ἐκ τῶν παρόντων ἀγώ-
 νων καὶ λογισμῶν ἐπιπονώτερον ἤδη πολλῶ τῆς ἐμῆς συνορῶντι
 10 κατορχουμένης κεφαλῆς τὰς συνήθεις ὀδύνας αὐτῆς, βέλτιον ἔδο-
 ξεν, ἐβῆρωσθαι φράσαντα συνόδους καὶ παρήρησις τοιαύτας οἴ- C
 κοὶ καθῆσθαι, κἄν τι δέη παθεῖν, οἴκοι τοῦτο παθεῖν· ἔν' εἰ
 μή τι τὸν ἕπαντα βίον οὐ μὴ τεθείεται οἶκος πρὸς ἄρετὴν διακεί-
 μενον εἶ, ἀλλ' οὖν τοῖς ἐμοῖς τελευταίοις βαπτόμενος αἵμασιν
 15 ὄψε γοῦν μίαν ταύτην γνώμην με κεκτημένον ἄρετὴν πολλοῦ τινος
 ἀξιαν, τὸ μὴ πολλοῦ τινος ἄξιον νομίζειν τὸ ζῆν. (B.) Διδ τοῖς ἄλ-
 λοις ἀνάγκην προσῆγον μὴ βραδύνειν, ἀλλὰ τοῖς ἐμοῖς βοθησοῦντας D
 νοσήμασιν ἀπιέναι προθύμως, οὐκ εἰς ἐλέγχους καὶ διαλέξεις ἀλη-
 θείας ζητουμένης· ἀπειρηκέναι γὰρ καὶ αὐτὴν ἤδη καὶ πρὸς αἰθε-
 20 ροὺς ἀποπτῆναι θαλάμους, ἀφανείμω κεκαλυμμένην μακροῦ· ἀλλ' V. 501
 εἰς σφαγὴν καὶ μαρτυρικὰ παλαίσματα καὶ θανάτου μακροῦ δει-
 νότερα δεσμοκτήρια. τοιαύτην γὰρ καθ' ἡμῶν ἐξενηχῆσαι χθὲς καὶ
 πρότερον, δεσμοῖς ἀδαμαντίνουσι τισὶ καὶ ἀβρόχῆτοις κεκρωμένην, E
 ψῆφον πρὸς τῶν ἀντιπάλων καὶ τῆς ἐξουσίας ἀρχόντων. τῶν γὰρ

tas exstitisset, advenit praefiniti temporis dies tertius, quo nos oportebat
 rursus convenire, et alteram concionem celebrare. Atque in meam domum
 rursus, ut prima illa die, eodem quo dixi modo, confluxere illi, qui nostrarum
 partium erant. At ego, qui ob eas, quas declaravi, causas spem omnem
 bonam abieceram, ac mihi nihil iam reliquum esse certo sciebam, quod ei
 quae tanta ex adverso erupisset improbitati sustinendae par foret, simul-
 que eos dolores, qui in caput meum grassari solerent, maiorem in modum
 certaminibus et curis praesentibus aggravari videbam, satius duxi, concilii
 et liberrimis illis sermonibus valere iussis, domi sedere, et si quid per-
 ferendum esset, id domi perferre; ut me domus mea, si minus per totam
 vitam ad virtutem recte institutum vidisset, saltem cruore meo ad extre-
 mum tincta, quantumvis sero agnosceret instructum ea virtute, quae, cum
 vitam haud magni faceret, magni ipsa fieri deberet. (II.) Quamobrem ab
 aliis vehementer coepi contendere, ne cunctarentur, sed ut mihi aegro
 succurrentes abirent alacriter, non ad veritatem per argumenta et dispu-
 tationes investigandam; iam quippe et ipsam cecisisset, et densa caligine in-
 volutam in caelum avolasse; sed ad caedem, ad martyrii luctamina, ad
 vincula denique omni morte graviora. Nempe eam in nos ab adversariis,
 et ab illis, penes quos potestas esset, heri et nudius tertius latam esse sen-
 tentiam, adamantinis quibusdam et irruptis nodis munitam. Nam mitiores

- A. M. 6859 μετριωτέραν, ἃ τοῖς ἑσωτερικοῖς καὶ τὸ πλεῖστον δημοτικοῖς κατε-
 Ind. 4 ψήφισται, τὰ μὲν ἤδη πέπρακται, τὰ δ' ἔτι πράττεται, τὰ δὲ καὶ
 πραχθήσεται. καὶ τούτων οὐδὲν οὐδένα πάντων ὑμῶν ἀγνοεῖν
- F. 620 οἶομαι, θορύβου τοσοῦτου τὴν πόλιν περιηγήσαντος ἄπασαν.
 χρεῶν οὖν, μὴ φιλοψυχοῦντας, ἀλλ' ἐξῶμένους, ὁμῶσε πρὸς 5
 τοὺς τοιοῦτους χωρεῖν ἀγῶνας. Θρητῆς γὰρ λαχοῦσι φύσεως ἦν
 μὴ νῦν θανεῖν ἐξῆ, διὰ γοῦν τὸ τῆς φύσεως ὄφλημα τεθνήξε-
 σθαι πάντως ἔψεται προιοῦσι· καὶ δεῖ μὴ τὸν ἀκλεῖα πρὸ τοῦ
 μετ' εὐκλείας περιμεῖναι θάνατον. (Γ.) Μιᾶ δ' ἀπειρηκότων
 φωνῇ, μὴ ἐθέλειν χωρεῖν ἐς βασιλείους προκλήσεις καὶ οὕτω βαρ- 10
 Ββαρικὰ συνέδρια πλὴν ἐμοῦ, δέσας ἐγὼ μὴ πρόφασιν τοῦτ' ἐ-
 λληφόσιν ἐκείνοις, οἷς πάντα λίθον κινεῖν καθ' ἡμῶν περιεστίν,
 ἐρήμην καθ' ἡμῶν εὐχερῶς κατυδιαιτῶν ἐπιγένηται, μάλα μό-
 λισ τῆς καθέδρας ἑξαναστάς ἅμα πᾶσιν ἐκείνοις ἀπήγειν ἐκείσε
 ἀποθανοῦμενος, καὶ τῇ ἐκεῖ τελευτῇ συμπαραπέμψων τὰ πολυε- 15
 τῇ μου τῆς κεφαλῆς νοσήματα. (Δ.) Ἄρτι δὲ περὶ που τὰ μέ-
 Cσα γενομένοις τῆς βασιλείου ἀδελῆς ἀπήνητῆσέ τις ἡμῖν τῶν πά-
 νυ τῷ βασιλεῖ προσφκειωμένων, καὶ μόνον ὑπάντων ἔμεγε ἀπει-
 ληφῶς προσῆγε τῷ βασιλεῖ. κοινολογήσασθαι γὰρ ἔλεγε βούλε-
 σθαι μοι τῶν ἀντῷ γε ἀπορῶντων ἔστιν ἃ. προσεληλυθότι μοι 20
 γοῦν τυχεῖν προσγεγένηται μὲν, παρὰ δόξαν μὲν ἐμοί, σφίσι
 δ' ἐξενίτηδες σφόδρα, τινὸς τῶν πάνυ μοι φίλων ἐκ παλαιῶν,
 Dδιὰ βασιλικῆς κάκεινου προκλήσεως ἐκείσε τηγικαῦτα παρόντος

poenae, quae in laicos, eosque maximam partem plebeios, decretae fue-
 runt, eae partim vel iam sumptae sunt, vel nunc quoque sumuntur, vel
 postea exigentur. Neminem autem ex vobis puto quicquam horum ignora-
 re, tantus tumultus totam urbem personuit. Oportet itaque vos, non con-
 servandae vitae cupidos, sed animo forti instructos, istis certaminibus
 vosmet obilcere. Mortalem naturam sortiti estis. Proinde etsi licet nunc
 vobis mortem effugere, tamen naturae debitum eiusmodi est, ut aetate
 longius provecitis omnino mori necesse futurum sit. Nec vos decet, glorio-
 sa morte posthabita, eam exspectare, quae laude caritura est. (III.) Illi
 vero una voce renunciant, nolle se imperatoris vocatu tam barbara concilia
 sine me adire. Quamobrem veritus, ne illi qui omnem in nos lapidem mo-
 vent, hac occasione arrepta, sententiam in nos, velut deserti vadimonii
 reos, facile pronunciarent, aegre tandem e sede excitatus, cum illis omni-
 bus moriturus, et inveteratos capitis morbos simul cum vita dimissurus,
 illuc me contuli. (IV.) Iam nos fere in media palatii aula versabamur,
 cum ex intimis imperatoris quidam accurrat. Is unum me ex omnibus as-
 sumptum ad imperatorem deducit. Eum scilicet nonnulla mecum velle
 communicare aiebat, quae arcana sibi essent. Ubi propius accessi, quen-
 dam veteri amicitia mihi coniunctissimum offendo, qui et ipse imperatoris
 vocatu illuc tum aderat mei gratia. Id ut mihi nec opinanti, ita illis omni-

ἔμοῦ γε εἴνεκα. ὧν μεταξὺ καθεσθέντι μοι λέγειν ἤρξαντο κατὰ A. C. 1851
 συνεκδοχὴν καὶ ἀμοιβαδὸν, παρὰ θατέρου ἕτερος τὰς τῶν λό- Imp. Io. Can-
 γων ἀφορμὰς πορίζοντες τε καὶ ποριζόμενοι, καὶ πέθειν ἐπιχει- tacuz. 5
 ροῦντες, πρῶτον μὲν χρημάτων ἐπαγγελίας ἀφρόνοις, καὶ ὁ μοι
 5 πρὸς βουλήσεως εἶη ἢν ἕτερον ἦσαν. ἐπεὶ δ' ἐντεῦθεν τῶν σκο-
 πουμένων ἠλαύνοντο, μηδὲ τὴν πρώτην ἀκοήν ἔμοῦ γε προσει- E
 μένου μηδὲ μικρὸν γούν, τὸν δεύτερον πλοῦν διαλέγεσθαι ἐπε-
 χείρησαν. (E.) Καὶ ἦν ἡ τῆς διαλέξεως εἰσαγωγή· ὅτι τε τῆς
 Θεότητος ὄνομα δεύτερόν ἐστι τῆς θείας οὐσίας καὶ ταῖς ἀκτί-
 10 στοῖς ἐνεργείαις κυρίως μᾶλλον ἀρμόττει· καὶ ὅτι τῶν τοιούτων
 ἀκτίστων ἐνεργειῶν πολλὴ καὶ ἄπειρος ἐκ τῆς θείας οὐσίας ἐστὶν
 ἡ διαφορὰ, καὶ τῶν ἐνεργειῶν γινώσκουμεν τὸν Θεόν· καὶ ὡς ὁ
 μέγας φησὶ Βασίλειος, „ἐκ μὲν τῶν ἐνεργειῶν γνωρίζειν λέγομεν E
 τὸν Θεὸν ἡμῶν, τῇ δ' οὐσίᾳ αὐτοῦ προσεγγίζειν οὐχ ὑπισχνού-
 15 μεθα. αἱ μὲν γὰρ ἐνεργεῖαι αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς καταβαλίνουσιν· ἡ
 δ' οὐσία αὐτοῦ μένει ἀπρόσιτος.” ταῦτα καὶ τὰ παραπλήσια λέ-
 γοντες ἐπῆγον οἰκείας παρεξηγήσεις καὶ συλλογισμοὺς ἐκτόπους
 καὶ ἀνοσίτους καὶ μαινομένους· ὡς ἐπειδὴ πρὸς ἡμᾶς αἱ ἐνεργεῖαι
 καταβαλίνουσι, καὶ τούτων γνωρίζομεν τὸν Θεόν, ἕκτιστοι ἦρα
 20 εἰσι Θεότητες· καὶ ὅσοι μὴ συμφωνοῦσιν ἡμῖν, βλασφήμους ἔαυ- P. 621
 τοὺς καθιστάωσι περιφανῶς. (ς.) Ἐμοὶ δὲ καὶ ἀσθενῶς ἔχοντι,
 καὶ μόνῳ τῶν ἄλλων ἀπειλημένῳ συμμύχων ἀπροσδοκῆτως ἐνε- V. 502

12. καὶ em. Boiv. pro κάμ.

14. ἡμᾶς conl. Boiv.

no praemeditatis accidit. Ego vero inter illos consedi. Tum autem ii
 coeperunt vicissim et alternis me alloqui, alter alteri mutua suppeditantes
 dicendi argumenta. Ac magna primum pecuniae vi et omni alia re, quam-
 cunque optavisssem, promissa, inflectere conati sunt. Deinde, quia haec
 non succedebat, propterea quod nec prima quidem dicta auribus vel mini-
 mum admitterem, altero demum et velut subsidiario conatu, ad disputan-
 dum mecum aggressi sunt. (V.) Disputationem hinc ordiri visum est,
 quod nomen Θεότητος inferius esset substantia divina, et magis proprie
 operationibus increatis conveniret: item quod operationes hae increatae
 magno et infinito discrimine a divina substantia distarent; quodque ex ope-
 rationibus Deum cognosceremus, dicente magno Basilio: „Deum ex ope-
 rationibus quidem cognoscere nos dicimus; at appropinquaturos esse ad eius
 substantiam non promittimus: quoniam eius operationes ad nos descen-
 dunt; substantia vero eiusdem inaccessibleis manet.” Haec et similia cum
 dictarent, perversas de suo interpretationes, argumentationesque ab-
 surdas, impias, et insanas subiungebant: quoniam nempe operationes ad
 nos descenderent, atque ex his nos Deum cognosceremus, oportere eas in-
 creatas esse divinitates; et quorum dicta cum suis non consentirent, eos
 palam blasphemiae reos sese constituere. (VI.) Ego vero, qui et aegro-
 tabam, et caeteris sociis exclusis unus praeter spem insidiosis retibus in-

A. M. 6859 *δρευνόντων δικτύων ἐντός, τί ἔδει ποιεῖν ἕτερον, ἢ βραχυλογία*
lad. 4 *χρησαμένῳ, εἰ δυναίμην, ἀπαλλάττεσθαι τὴν ταχίστην; οὐ γὰρ*
φυγομαχεῖν εὐθὺς ἐχρήν, καὶ ταῦτα πρόφασιν ἱκανὴν κεκτημέ-
B *νους ἀποφυγῆς τὴν τε νόσον καὶ ἅμα τὴν μόνωσιν. ἢ γὰρ ἔν*
κατὰ νότου κείσεσθαι ἔμελλον, δειλίῳ γραφόμενοι καὶ λειπο-
5 *ταξίου δίκην ἐπάγοντες. πρὸς μὲν οὖν τὸ τῆς θεότητος ὄνομα,*
μὴ τῇ οὐσίᾳ μᾶλλον ἢ ταῖς ἐνεργείαις ἀρμόττειν κυρίως καὶ πρώ-
τως, πρώτῃν ποιουμένῳ καὶ τὴν ἀπάντησιν, ἤρξατο παραχρῆμα
πρὸς λύσιν τὸ τοῦ θείου πατρὸς ἐκεῖνο γεγονός ἀνὰ στόμα· „θεοῦ
δὲ ὅταν εἶπω, λέγω πατρὸς, υἱοῦ, καὶ ἁγίου πνεύματος, οὔτε
C *ὅπερ ταῦτο τῆς θεότητος γεομένης, ἵνα μὴ δῆμον θεῶν εἰσωγά-*
γωμεν, οὔτε ἐντός τούτων ὀριζομένης, ἵνα μὴ πενίαν θεότητος
κατακριθῶμεν.” καὶ πάλιν· „θεοῦ δὲ ὅταν εἶπω, ἐν φωτὶ περι-
στράφθητε καὶ τρισὶν· ἐνὶ μὲν κατὰ τὸν τῆς οὐσίας λόγον, πᾶς
οὖν θεότητος· τρισὶ κατὰ τὰς ιδιότητας, εἴτ’ οὖν ὑποστάσεις,
15 *εἴ τιτι φίλον καλεῖν, ἢ πρόσωπα. οὐδὲν γὰρ περὶ τῶν ὀνομάτων*
ζυγομαχῆσομεν, ἕως ἄν πρὸς τὴν αὐτὴν ἔννοιαν αἱ συλλαβαὶ φέ-
D *ρωσι. διαιρεῖται γὰρ ἀδιαιρέτως, ἵνα οὕτως εἶπω, καὶ συνάπτε-*
ται διηρημένως. ἐν γὰρ ἐν τρισὶν ἢ θεότης, καὶ τὰ τρία ἐν, τὰ
ἐν οἷς ἢ θεότης, ἢ τὸ γε ἀκριβέστερον εἰπεῖν, ἢ ἡ θεότης· τὰς
20 *δὲ ὑπερβολὰς καὶ ἐλλείψεις ἐλλείψωμεν.” καὶ ὁ Νυσσαεὼν δ’*
ὁμοίως φάσκει Γρηγόριος· „εἰ τὸ ΘΕΟΣ ὄνομα οὐσίας σημα-

8. *κεκτημένους Βοίν. pro κεκτημένοις.* 9. *ΣΧΟΛ. τοῦ θεολόγου,*
εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα. 18. *ΣΧΟΛ. τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ εἰς τὰ φῶτα.*
 22. *ΣΧΟΛ. ἐκ τοῦ πρὸς Ἑλλάνας.*

terceptus haerebam, quid aliud facere debui, nisi ut me, si possem, brevi oratione quamprimum inde expedirem? Pugnam certe detrectare statim haud oportuit, tametsi declinandi idonea ratio erat morbus ipse cum solitudine coniunctus. Illi enim a tergo instantes crimen mihi timiditatis obiecturi, et quod locum deseruissem, reum acturi fuissent. Ad argumentum igitur ex eo ductum, quod nomen *θεότητος* propriae et primario non magis substantiae quam operationibus conveniret, primum respondi; eique refellendo suffecit statim illud divi doctoris, quod tum mihi praesto in ore exstitit: „Cum Dei dico, Patris dico et Filii et Spiritus sancti. Divinitas nec ultra haec diffunditur, ne Deorum turbam inducamus; nec citra hos fines consiat, ne de inopia divinitatis damnemur.” Et rursus: „Dei autem cum dico, uno lumine et tribus circumfusi irradiemini: uno quidem, secundum rationem substantiae seu divinitatis; tribus autem, secundum proprietates seu hypostases (si quis malit ita vocare) seu personas. Nam de nominibus nulla nobis rixa futura est, quamdiu syllabae ad eandem notionem ferent. Quippe et indivisim dividitur, ut ita dicam, et divisim connectitur: quoniam divinitas unum est in tribus; et tria illa, in quibus est divinitas, seu quae, ut accuratius loquar, divinitas est, unum sunt. Excensus autem ac defectus omittamus.” Pariter et Gregorius Nyssenus ait: „si hoc nomen, Deus, substantiam significat, unam divinae Trinitatis sub-

τικόν ἔστι, μίαν οὐσίαν ὁμολογοῦντες τῆς ἁγίας τριάδος ἕνα A. C. 1251
 Θεὸν εἰκότως δογματίζομεν, ἐπειδὴ μῦς οὐσίας ἐν ὄνομα τὸ Imp. Io. Can-
 ΘΕΟΣ ἔστι." καὶ πάλιν· „ἔστι τοίνυν ἰδίωμα τῆς αὐτοῦ οὐσίας, Ε tactuz. 5
 ἧς ἔστι πατὴρ καὶ υἱὸς καὶ ἅγιον πνεῦμα, τὸ πάντα ἐποπτεύειν
 5 καὶ θεωρεῖν καὶ γινώσκειν, οὐ μόνον τὰ ἔργα γινόμενα, ἀλλὰ
 καὶ τὰ τῷ νῷ λαμβανόμενα· ὅπερ μάνης ἔστιν ἐκείνης τῆς οὐ-
 σίας. ἐντεῦθεν εἰλημμένον τὸ ΘΕΟΣ ὄνομα, κυρίως λεγόμενον,
 σημαίνει τὴν οὐσίαν ἐκείνην, ἣ δεσπόζει πάντων ὡς ἀληθῶς." καὶ
 πάλιν· „μῦς τοιγαροῦν ὑπαρχούσης τῆς οὐσίας, ἧς ἔστι πατὴρ F
 10 καὶ υἱὸς καὶ ἅγιον πνεῦμα, καὶ ἐνὸς τοῦ παραδηλωτικῆς αὐτῆν
 ὀνόματος, φημι δὴ τοῦ ΘΕΟΣ, εἰς Θεὸς ἔσται κυρίως καὶ ἀκο-
 λουθότερον τῷ λόγῳ τῆς οὐσίας." (Z.) Ταῦτα μὲν δὴ οὖν, καὶ
 ὅσα ἄλλα τῶν θείων πατέρων ἐκ τοῦ προχέλου τῶς ἐπέμει τῆ
 μνήμη, τὴν ὁμοίαν ἀκολουθίαν αἱ διασώζοντα, καθόσον ἐφ- P. 622
 15 κτὸν, προεργαζόμενοι ἐκείνη τῆ διαλέξει περὶ τοῦ τῆς Θεότητος ὀνό-
 ματος ἐξ αὐτοσχεδίου δεδώκαμεν. καὶ ἅμα ἀνείδιζον ἔγωγε σφί-
 σιν, ὅτι τῶν θείων πατέρων τῆ θείᾳ οὐσίᾳ τὸ τῆς Θεότητος ὄνομα
 διαζήδηθην διδόντων, αὐτοὶ παρεξηγούμενοι προδήλως ἐκείνους
 συνοφρανοῦσιν. ὄνομα γὰρ κύριον ἢ μὴ ὑπάρχειν ὅλως τῆ θείᾳ
 20 φασὶν οὐσίᾳ, ἢ ἡμῶν γε μὴ ὑπάρχειν· ὃ δ' οὖν σφίσι δογματι- B
 σθὲν ἐκ τῶν τιμιωτέρων ἡμῶν ἐκδέδεται, στέργειν καὶ ἡμῶς εἶναι
 ἀνάγκη, καὶ μηδομητὴ περαιτέρω προβαίνειν, μηδὲ πολυπραγμο-
 νεῖν. εἰ δὲ που καὶ δι' οἰκονομίαν τινὰ ἐνίοτε ἐνίοτε καὶ ἐνιαχοῦ

stantiam confitendo, unum Deum statuere nos apparet; quoniam unius sub-
 stantiae unum nomen est, Deus." Et rursus: „est igitur proprietates aeter-
 nae substantiae, cuius substantiae est Pater et Filius et Spiritus sanctus,
 quod omnia inspectet, contempletur, et cognoscat, non solum quae re ipsa
 existunt, sed et quae intellectu tantum percipiuntur; quod est solius eius
 substantiae. Hinc sumptum est nomen Θεός, quod proprie dictum sub-
 stantiam illam significat, quae omnium vere domina est." Et rursus: „cum
 itaque una sit substantia, cuius est Pater et Filius et Spiritus sanctus, et
 unum nomen eam denotet, nempe Deus; erit proprie unus Deus: idque
 ipsius substantiae rationi magis consentaneum est." (VII.) Haec nos, et
 quaecumque alia sanctorum Patrum dicta in praesentia tum fuerunt atque in
 mentem venerunt, similem usque consecutionem quoad fieri potuit conser-
 vantia, produximus, et ad illam de divinitatis nomine disputationem ex
 tempore adhibuimus. Tum hoc illis simul exprobravi, quod cum sancti
 Patres nomen Θεότητος discrete tribuerent divinae substantiae, hi perpe-
 ram interpretando aperte illos calumniarentur. Etenim aiunt ii, divinae
 substantiae nomen proprium vel non existere, vel nobis hand existere.
 Quod itaque idem, ab excellentioribus attributis ductum, in rebus dogma-
 ticia usurparunt, et nobis tradiderunt, eo nos contentos esse necessario
 oportere, non autem ultra progredi et curiosius inquirere. Quod si qui
 singulari aliqua ratione aliquando et alicubi dissonum quid pronunciascent,

A. M. 6859 παρέφθηκατι τι, δόξαν ἰσως ἐναντιολογίας παρέχον, μὴ τόμον
 Ind. 4 εἶναι τὸ σπάνιον τε καὶ δυσδιώγνωστον. (H.) Περὶ δ' ὃν αὐ-
 V. 503 θις τὸν μέγαν εἰσηῆγον ἐκείνοι Βασιλεῖον, λέγοντα γινώσκειν ἐκ
 Cτῶν ἐνεργειῶν ἡμᾶς τὸν Θεόν· ἀλλὰ μὴν ἀκτίστους ἐκείνος ἡμῖστα
 φάσκει Θεότητας εἶναι τὰς τοιαύτας ἐνεργείας, ἕγωγε ἔφρασκον. 5
 ἢ γοῦν μὴ δι' εαυτῶν ἀναγινώσκειν ὅλως ἀπεφαιρόμην αὐτοὺς,
 ἢ ἀναγινώσκοντας μὴ γινώσκειν ὅλως ἃ ἀναγινώσκουσιν. εἰπὼν
 γὰρ ὁ Θεὸς πατὴρ, ἐκ τῶν ἐνεργειῶν γινώσκειν ἡμᾶς τὸν Θεόν,
 ἐν τῇ αὐτῇ παρακατιῶν ἐπιστολῇ εαυτὸν αὐτὸς ἐξηγεῖται, φάσκων
 D, οἱ μαθηταὶ πότε αὐτὸν προσεκύνησαν; οὐχ ὅτε τὴν κτίσιν αὐτῷ 10
 εἶδον ὑποτεταγμένην; ἀπὸ γὰρ θαλάσσης καὶ ἀνέμων ὑπακου-
 σάντων αὐτῷ ἐγνώρισαν αὐτοῦ τὴν Θεότητα. οὐκοῦν ἀπὸ μὲν
 τῶν ἐνεργειῶν ἢ γνώσις· ἀπὸ δὲ τῆς γνώσεως ἢ προσκύνησις". „καὶ
 ἔμα ὁρᾶτε," ἔφρασκον, „ἐνεργείας τὰ θαύματα λέγοντα τὸν Θεὸν
 διδάσκαλον. πῶς οὖν θάλασσαν καὶ ἀνέμους καὶ τὰ τοιαῦτα Θεό- 15
 Eτητας ἀκτίστους φατέ, καὶ τοὺς Θεοὺς κρηστήρας οὐ φεῖτετε;
 ἔπειτα οὐδέ τοι τὸν τῶν ὄντων γινώσκομεν αἴτιον· καὶ τῆς δια-
 φερῆς τῶν ὄντων τὴν τοῦ ὄντος διδασκόμεθα σοφίαν, τὸν υἱόν·
 καὶ ἐκ τῆς τῶν ὄντων φυσικῆς κινήσεως τὴν ἐνυπόστατον τοῦ
 ὄντος μανθάνομεν ζωὴν, τὴν τῶν ὄντων ζωοποιὸν δύναμιν, τὸ 20
 πνεῦμα τὸ ἅγιον." (Θ.) Ὁ βασιλεὺς δ' εὐθὺς ἀνίσταται, γέμων
 F ὄργης καὶ θυμοῦ· καὶ βραχὺ προβάς τοῦ θαλάμου τὸ ποιητέον
 ἐκοινολογεῖτο κρύφα τῷ τε Παλαμῷ καὶ τοῖς ἐπισκόποις· εἶναι

17. καὶ ἐκ conl. Boiv.

quod contrarie dictum videri posset, id quidem, utpote rarum et obscuro, legem non esse. (VIII.) Quatenus autem Basilium Magnum inducebant, dicentem cognosci a nobis Deum ex operationibus; „at eas operationes", inquam, „minime ille increatas divinitates esse ait." Omnino ergo, aut ipsos per se non legere, aut legendo non intelligere ea quae legerent, affirmabam. Nam sanctus hic Pater, postquam dixit, Deum ex operationibus cognosci a nobis, suam ipse mentem infra in eadem epistola interpretatur his verbis: „Discipuli quando eum adorarunt? Non cum creaturam ei submissam viderunt? Nempe ii divinitatem eius ex eo cognoverunt, quod et mare et venti obedirent ei. Itaque ex operationibus nata cognitio, ex cognitione adoratio." „Ac videte", inquam, „simul sanctum hunc doctorem operationes vocantem eas, quae sunt miracula. Quomodo itaque vos mare et ventos et similia increatas vocatis divinitates; tum iidem igneus Dei turbines haud exhorrescitis? Iam vero nec ipsum entium auctorem cognoscimus, sed ex varietate entium sapientiam eius qui est, nempe Filium, cognoscimus; et ex motu entium naturali vitam eius, qui est, per se subsistentem intelligimus, nempe entium vivificam virtutem, Spiritum sanctum." (IX.) Ibi imperator irae et indignationis plenus surrexit, et paulo extra cubiculum progressus coepit clam cum Palama et episcopis quid agendum esset consultare; verba quippe in praesenti negotio vim persua-

γὰρ ἀνίσχυρον ἐνταυθοῖ τὴν ἐκ λόγων κειθῶ. καὶ ῥάονα πάν-
των ἄλλων εὗρισκε τρόπον οὐδένα, τὴν ταχίστην ἀποσκευάσα-
σθαι πάντας ἡμῶς, ἢ καθ' ἧς ὁ Παλαμῶς τε αὐτῷ προεζωγρά-
φησεν ὑποθήκας καὶ αὐτὸς ἤδη πείρα μὲμάρηκεν ἀκριβῶς. αἱ
δὲ ἦσαν ἀποψηφλῆσθαι κομιδῇ τὴν διὰ γραφικῶν ἀποδείξεων
ἤδη διάλεξιν· ἥμισυ γὰρ εἶναι σφισιν ἐνταῦθεν τὰς ἀποβάσεις
λυσιτελοῦσας· θᾶττον γὰρ ἢ παθεῖν ὑφ' ἡμῶν αὐτοῦς, ἢ δρᾶν
καθ' ἡμῶν ἐμελέτησαν, ἢ δρᾶν ἢ παθεῖν ἡμῶς ἐμελέτησαν. συνέ-
θεντο δ' ἐξῶσαι τοῦ συνεδρίου καὶ τὸν Τύρου ἐπίσκοπον, τοῦ τῶν
10 Ἀντιοχείων πατριάρχου τὰ δίκαια φέροντα· εἰ δ' ἐπιμένων ἐνίστα-
το, προβαλλόμενος τὴν ἐκείνου κατὰ τοῦ Παλαμῶ καθαιρέσιν τε
καὶ ἀποκήρυξιν, κἀκείνον αὐτῷ συγκαθελεῖν εὐθὺς καὶ τῆς ἡμῶν Β
ἐκτεμεῖν ἐκκλησίας. (I.) Ὅθεν ἔδοξεν, ὕβρεσι καὶ διαβολαῖς ἀπο-
σκευασαμένοις πρότερον ἡμῶς ἐκπληκτικώτερον τρόπον, καθ' ἧσου-
15 χίαν ψηφλῆσθαι τε καὶ δογματίζειν τὰ τοιαῦθ' ἅπαντα κατὰ βού-
λησιν, μηκέτ' ὄντος οὗς ἀντιστήσεται μηδενός· εἶναι γὰρ ὡς τὰ πολ-
λὰ πολλάκις ἔφασκον τὰ τῶν δρωμένων θρασύτερα πολλῶ τῶν πρα-
στέρων ἀνυσιμώτερα. ταῦτα πολὺν ἐνίσταξεν ἡμερον ταῖς τῶν ἐπι- C
σκόπων ψυχαῖς, ἐξ ἀμάξης ἀναίδην παρῆρησιάζεσθαι καθ' ἡμῶν.
20 καὶ τί γὰρ μοχθηροτέραις ψυχαῖς, ἀμαθίᾳ συντετραμμέναις
παντὸς ἀγαθοῦ, ῥᾶον ἄλλο τῶν ἄλλων ἕτερον, ἢ πρὸς ἀτόπους
ὁρμὰς προτροπή; δέισαντες γὰρ, μὴ πρὸς τῶν θείων γραφῶν
ἀσεβεῖς ἐξελεγχθῶσιν, ἀσέβειαν δρῶσι πάντῃ πανηγυρικῆν ὁμοῦ.

dedi minimam habere. Atque ut nos quamprimum amoliretur, nullam plane aliam rationem reperit faciliorem ea, quam et Prelamas praecceptis suis designatam ei proposuisset, et ipse iam usu probatam penitus cognovisset. Id autem erat, omnino iam abrogandam esse eiusmodi disputationem, quae ex Scripturis argumenta repeteret: inde scilicet consequi eos exitus, qui haudquaquam sibi expedirent: quae enim illi in nos exsequi meditantentur, ea ipsos a nobis passuros citius, quam exsecuturos ea, quae nos pati voluissent. Iidem Concilio expellere constituunt episcopum Tyri, qui patriarchae Antiocheni iura tuebatur: quod si perseveraret et instaret, illius patriarchae sententiam allegando, qua Palamas depositus damnatusque esset, tum ipsum quoque statim cum patriarcha exauctorare, et ab ecclesiae nostrae communione abscindere. (X.) Prius itaque nos, contumeliis et calumniis atrocioribus percussos, amovere statuunt; quo deinde illa omnia ad libitum tranquille decernant, et pro dogmatis haberi iubeant, ubi iam nemo futurus sit qui adversetur. Plerumque enim et saepius efficaciora esse aiebant ea, quae audacius, quam quae segnius agerentur. Id episcoporum animis magnam instillavit libidinem incessendi nos convitiis palam ac petulantibus, velut de plastro. Ecquid porro deterioribus ingenis, in quibus coallita inest boni omnis ignorantia, magis proclive, quam ad insanos affectus labi et impelli? Nempe il veriti, ne ex sacris Scripturis impii arguerentur, magna pompa, magno apparatu velut in theatro ex-

- A. M. 6859 καὶ Θεατρικὴν· ὅμοιον, ὡσπερ ἂν εἴ τις ἐν πελάγει νηχόμενος,
 Ind. 4 D εἶτα ψεκάδας ἰδὼν καὶ βροχῆς ἀμυδρῶ προοίμια, ὑφαλος κατε-
 δύετο πρὸς τὸ πέλαγος, μὴ διάβροχος ὑπὸ τῶν ἑρῶν ψεκάδων
- V. 504 ἐκείνων γένηται. (I.A.) Ὁ μὲν γὰρ Παλαμῆς, παρεγγλῖνας μι-
 κρὸν, ἕξενολόγει καὶ συνήθροϊζε τῶν περιβομβεῖν καὶ παραβομ-5
 βεῖν καὶ παραφθέργεσθαι δυναμένων οἷς ἐνετύγγανεν· οἱ δ'
 ἠκόνοον τὰς ἀτόπους καθ' ἡμῶν γλώττας.
- P. 624 ζ. Εἰσοκκληκότες γὰρ καὶ ἡμῶς ὀψὲ μετ' ὀργῆς, βίαιοι κα-
 θύπαξ καὶ τάνοσια πάντα γίνονται τολμηροὶ καθ' ἡμῶν· καὶ
 τῆς τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας προστάται καὶ οἱ ποιμαίνειν λαχόντες 10
 τὸν τοῦ Θεοῦ διαφθεῖρουσιν ἀμπελῶνα· καὶ ὅσα κατὰ τῶν τοι-
 ούτων ἢ θεία ἐτραγώδησε πάλαι γραφή. (B.) Καὶ πρῶτον μὲν
 Βό βασιλεὺς, ὑπὸ δειλίας ἐλαυνόμενος ἐκείνης, ἣν ὁ Παλαμῆς
 πρότεριτα ταῖς τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς ἐνέσπειρεν αὐλαξί, τὰς παλα-
 μναιοσύτας ὑβρεις καὶ ἀπειλὰς καθ' ἡμῶν ἕξετόξενεν, οὐκ Ἄτλαν- 15
 τικοῦ κληρουχίας πελάγους, καὶ γῆς ποιήσεν ἕξω τῆς οἰκουμένης
 (Ξέρξου γὰρ ταῦτα καὶ τῆς ἐκείνου βαρβαρικῆς ἀπονοίας καὶ
 τυρφηῆς ἦν) ἄλλα δ' ἐκείνων μεῖζω καὶ σφόδρα ἀπάδοντα, ὡς
 εἰρήσεται προοίοντος τοῦ λόγου. τῶν γὰρ ἀνίσων καὶ ἀνομοίων ἀρ-
 Cχῶν τε καὶ προαιρέσεων, ἡνισύ τε καὶ ἀνόμοια πάντως εἶναι εἰκὸς 20
 καὶ τὰ τῶν πραττομένων ἐκατέρωθεν λήγοντα. οὐδὲ γὰρ πάτριον
 ἐκεῖνος ἐξώμνυτο σέβας, οὐδὲ θρησκεῖαν θρησκείας ἠλλάττετο,
 οὐδ' ἐθῶν καὶ δογμάτων ἔθη καὶ δόγματα, παλαιῶν καινότερα

positam impietatem suam re declarant: perinde illi facientes, ac si quis in mari natans, stillis demum et levibus pluviae praeludiis conspectis, profundo mari sese immergat, ne aëriis illis roribus perfundatur. (XI.) Etenim Palamas, paulatim inde abscedens, auxiliares copias accitum ivit, et quoscumque circumstrepenti, obstrepenti, et importune obloquendi facultate pollentes reperit, eos omnes congregavit. Hi autem insolentes linguas in nos acuebant.

7. Tandem et nobis iracunde introvocatis, violenti prorsus et ad omne scelus prompti in nos consurgunt; ac ecclesiae Dei antistites, ii scilicet, quibus pastorum munus obtigit, vineam Dei vastant. Omitto caetera, quae adversus eiusmodi homines sacra Scriptura tragice olim declamavit. (II.) Ac primum quidem imperator, illo metu agitatus, quem triduo ante Palamas animo eius altius impresserat, contumeliis et iniis diriasimis, velut telis quibusdam, nos incessit; non ille incolendum Atlanticum mare, nec extra terram habitabilem quaerenda exsilia comminatus (quippe haec Xerxem et barbaricam eius dementiam ac lasciviam decebant) sed alia his graviora et multum abhorrentia, ut infra dicitur. Scilicet ubi principia et inatitata inaequalia et dissimilia sunt, ibi etiam inaequales et dissimiles utrinque esse actionum exitus plane consentaneum est. Porro ille nec religionem patriam abiuraverat, nec morem doctrinamque veterem novo recensque constituto more doctrinaque mutaverat, nec fidem, ei quem colebat Deo

καὶ νεότακτα· οὐδ' ὄρκους ἐπάτει θρησκευομένον θεοῦ. (Γ.) Εἰ Α. C. 1351
 δέ τις ἐνίσταται, *Ξέρξην θραυμάζων ἐκείνον, ὅτι γῆς καὶ θαλάσ-* ^{Imp. lo. Can-}
σης ἤρχε πάνν τοι πλειότης, καὶ στρατὸν ἐπήγετο μυριάριθμον, D ^{tacz. 5}
ῶν ἡμεῖς παντάπασιν ἰσπερήμεθα· ἀλλὰ θεοτήτων καὶ θεῶν
βῦπείρων τε καὶ ἀκτίστων ἤκιστα εἶχε στρατόπεδα· ἀλλὰ πάντ'
ἦσαν αὐτῷ κτιστὰ καὶ θνητὰ κατ' αὐτόν. ὃ δὴ καὶ αὐτὸς ἐαυτῷ
μεμαρτύρηκε, νῦν μὲν γελῶν, νῦν δὲ δακρῶν· τὸ μὲν ὅτι πλεί- **E**
στης ἠπείρου καὶ θαλάττης καὶ στρατοπέδων ἄρχει παμπόλλων·
τὸ δὲ ὅτι, θνητῶν καὶ προσκαίρων ὑπαρχόντων, οὐδεὶς ὑπὲρ τὰ
10 *ἑκατὸν ἔσται φαινόμενος ἔτη, οὔτ' αὐτὸς, οὔτ' οὐδεὶς οὐδαμῆ*
τῶν αὐτῷ ἐπομένων. οὐ γὰρ ἦν πω τότε Παλαμᾶς, οὐδὲ τῷ
πολλῷ συνῆν ἐκείνῳ βασιλεῖ παραπλήσιος ἐν τοσοῦτοις στρατεύ- **P. 625**
μασιν οὐδεὶς Παλαμᾶ τουτωῖ, τεχνητῆν κτίζων ἀθανασίαν καὶ
ἀκτίσιαν, καθάπερ τοὺς κεραυνοὺς καὶ προσητῆρας ἐκ γῆς οἱ.
15 *Κύκλωπες πάλαι κατὰ τοὺς μύθους τῷ Διὶ ἐνταῦθα δὲ τοὺς*
*τοιούτους φόβους ὑπερορίους εἶναι, καὶ λήθης καλύπτεσθαι μάλα **V. 505***
πυθμέσιν ὑποβρυχίοις, ἃ τ' ἀκτίστων ἅμα καὶ ἀθανάτων τῶν
*τ' ἐχόντων ἅμα καὶ τῶν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων. εἰεν. (Δ.) Ἀρξά- **B***
μένων δ' ἐξῆς καὶ τῶν ἐπισκόπων λαλεῖν, ἦν ἀκούειν νῦν μὲν
20 *δικτύων καὶ θαλάσσης ἀπόζοντας λόγους· νῦν δὲ σκαπάνης τινὸς*
καὶ δικέλλης ἀξίους· νῦν δ' οὐδὲν καμινιαλὸς αἰθάλης ἀπεικί-
τας, τῷ ἀμαυρῷ τε καὶ δυσήχῳ καὶ ἀνάφθρῳ τῆς λαλιᾶς. καὶ

2. ὅτι Βοῖν. pro ὅτι.

18. ἐκτός conl. Βοῖν. pro ἐκ.

iuratum, pedibus subiecerat. (III.) Quod si quis Xerxem illum miratus instet ac dicat, eum terrae et maris tractibus quam longissimis imperasse, et innumerabiles secum exercitus ductasse, quibus nos rebus omnino deficiamus: at is (respondebitur) divinitates Deosque infinitos et increatos in castris minime habebat; sed erant illi omnia creata et mortalia, eique similia. Cuius rei et ipse sibi testis fuit, nunc ridendo, nunc flendo. Ridebat autem, quod imperium terra et mari latissime patens et exercitus numerosissimos haberet; idem flebat, quod cum hi mortales et caduci ad certum tempus duraturi essent, nemo post centesimum annum usquam compariturus foret, non ipse, non ullus alius ex iis, qui se sequerentur. Nimirum eo tempore Palamas nondum erat, nec in tanto exercitu cum rege potentissimo versabatur quisquam huic Palamae similis, qui immortalitatem et increatam naturam per artem crearet, quemadmodum de terra olim fulmina et tela ignea Iovi fabulosi illi Cyclopes. Hinc vero longe abunt ii metus, altissima oblivione velut demersi, propterea quod increati et immortales sint tum principes, tum ii qui principibus parent. (IV.) Deinceps cum et episcopi loqui coepissent, audire erat eos sermones, qui nunc retia et mare redolerent, nunc sarculum et ligonem saperent, nunc fornacis fuligine tincti viderentur. Adeo obscura, et sono ipso furā, nec bene articulis distincta, illorum oratio erat. Ut paucis dicam, nihil tum frugi,

- A. M. 6859 συνελόντι φάναι, πλὴν τῶν ἐπισκοπικῶν ἐνδυμάτων οὐδὲν
 Ind. 4 C ὕγιες ὄρεῖν καὶ ἀκούειν τέως ἦν ἐκέ. (E.) Βουλευθέντων δὲ καὶ
 ἡμῶν ἀντιφθέγγασθαι τι μικρὸν, κραυγαῖς ἀσήμοις τε καὶ ἀνάρ-
 θροῖς καὶ συνεχεῖ πατάγω χειρῶν ἐξεπληθεῖς ἡμᾶς τε ὑπερεφώνου-
 ἐκείνοι καὶ σιωπᾶν κατηνάγκαζον, καθάπερ ἀγριουμένης θα-
 λάττης μεμηνότα κύματα τοὺς ἀνὰ τὸν αἰγιαλὸν ὀμιλοῦντας ἤρε-
 μα. ἔω γὰρ λέγειν, ὅτι παρ' οὐδὲν ἐληλύθεσαν ἡμᾶς διαβῆῃσαι,
 καθάπερ αἱ Βάχχαι πάλαι Πενθέα, φασὶν ἀτικίζοντες μῦθοι.
 D ἄλλ' ἡμῶν γε ἐπιμενόντων ἔτι, καὶ μικρὰν τινα λόγου ζητού-
 των χώραν ἡμῖν ἐγγενέσθαι, οὔτ' ἤκουεν οὔτε προσεῖχεν οὐδεὶς. 10
 (ζ.) Ὅψε δ' ἐνιδῶν βλοσυρὸν τι καὶ ἀπηργισμένον ὁ βασιλεὺς
 πρὸς ἡμᾶς, „χαρῖεν,” ἔφη, „τουτὶ, κατεσπουδασμένους ἐθέλειν
 ποιῆσθαι λόγους τῆς ἐμῆς οἰκίας ἐντὸς, οὐχ ἐκόντος ἐμοῦ, τοὺς
 E τῆς ἐμῆς θελήσεως ἐχθίστους, καὶ οὗς οὐκ ἔχω πῶς ὀνομάσας.”
 ταῦτ' ἔλεγεν ὁ ἀβῆρεπῆς ἐκεῖνος κριτῆς, ὁ τὴν μέσην καὶ ἀπαρέγ- 15
 κλιτον καὶ οὐδαμῆ ποθ' ἑτεροδῶρεπῆ βαδίζειν ὀμωμοκῶς. (Z.) Ἐγὼ
 τοίνυν, καὶ πάλαι μὲν περιαλγῆς ὢν ἐκ τῆς κεφαλῆς, ἦδη δὲ καὶ
 λύπη λύπην προσειλήφειν, ἐκ τοῦ μηδὲ τριτημόριον πρὸς τῶν
 ἀντιθέτων ἐμοὶ καταλείψθαι τοῦ χοροῦ τῶν ἐμῶν φοιτητῶν.
 F Ἰδόντες γὰρ ἐκείνοι τῇ προτεραίᾳ πλείστους μὲν ἐμὲ περιύσταμ- 20
 νους ἐκείνων, πλείστους δ' ἔγγιστα καθημένους ἐμοῦ, ζηλοτυπία
 βαρεῖα τὸν οἰκεῖον καθ' ἡμῶν ἀνεχάλευσάν τε καὶ ἀνεπύρσευσαν

14. πῶς ὀνομάσας conl. Boiv.

praeter episcopalem habitum, illic vel videres vel audires. (V.) Volentibus autem nobis paululum contra hiscere, illi de industria indistinctis confusisque clamoribus editis, et complosis usque manibus, nostras voces vincebant; et nos, velut saevientes pelagi furentes undae eos, qui in littore placide colloquantur, conticescere cogebant. Nam quod nihil abfuerit, quin nos illi, ut olim Pentheum Bacchae fabulis Atticis celebratae, membratim discerperent, id quidem ego sileo. Ac quanquam adhuc expectantes maneremus, et ut nobis exiguus saltem dicendi locus esset postularemus, nemo nec audivit nec animum advertit. (VI.) Demum imperator, torvo quodam et efferato obtutu in nos fixo, „lepidum sane istud,” inquit, „homines voluntati meae infensissimos, quos equidem quo nomine appellem nescio, velle mea in domo me invito orationes habere accurate elaboratas.” Haec iudex aequus, qui se medium et indeclinabilem fore et neutram in partem propensurum unquam iuraverat. (VII.) Mihi igitur, qui capitis dolore vehementissimo iampridem laborabam, novus dolor accessit, eo quod ab adversariis nec tertia quidem mihi pars relicta esset mei discipulorum chori: quorum plurimos circumstare me, plurimos item proxime assidere, cum vidissent superiori die; gravi zelotypia affecti multo vehementiorem invidiam in nos suam reconflarunt, ac velut incendium ventilian-

φθόνον ἐς τὸ πάντη ἀκραιότερον, καὶ τῶν τε οὐκίων ἐκείνοις A. C. 1351
 ἠπειλησαν δήμευσιν καὶ ἀγώγιμον εἰς εἰρκτὴν τοῦπιτίμιον εἶναι, ^{Imp. Io. Can-}
 εἴ τις ἀλοή τὸ δεύτεμον ἔτι συνέδριον ἐμοὶ συμπαρῶν. διδὸ καὶ ^{taouz. 5}
 ὄσοι τὰς ψυχὰς ἀσθενέστεροι πρὸς τοιοῦτους ἦσαν ἀγῶνας καὶ P. 626
 5 πείρας, ἠρέμα τῆς ἐμῆς ἐγγύτητος ἀπηλλάττοντο· οἱ δ' ἔτι παρ-
 μενον τῇ προτέρᾳ σιγῇ, ὡς ἐκάστῳ προαιρέσεώς τε καὶ γνώμης
 ἐνῆν. (H.) Ταῦτα τοίνυν ὄρων ἐγὼ, καὶ ἅμα τὸν βασιλέα πολυ-
 τρόπως ἐπ' αὐτοφώρῳ μαχόμενον ἡμῖν συνορῶν, καὶ πρὸς γε ἔτι
 φθόνου πνέοντας τοὺς ἐπισκόπους καθ' ἡμῶν, ἀναστὰς ἐξῆεν τοῦ
 10 βήματος καὶ ἅμα ἐώρων συνεξιδόντας ἅπαν τὸ μέρος ἐμοί. καὶ B
 Θροῦς ἐγγένοι πολὺς, τοῦ μὲν βασιλέως κατέχειν ἐγκλινομένου
 τοῖς πελευκφόροις, καὶ μὴ εἶναι ἀπίεμαι ἡμῶν· ἡμῶν δὲ αἰρουμέ-
 νων θάνατον μᾶλλον, ἢ τὸ ληστρικὸν ἐκεῖνο συνέδριον ἐστῶσιν
 ὄρῃν ὀφθαλμοῖς. ὕψε δ' ὁ σεμνὸς Παλαμᾶς, αὐτῷ λογισάμενος
 15 εἶναι καθ' ἡδονὴν τὴν ἡμῶν ἀπουσίαν, ἀφίεμαι παρήγει τῷ βα-
 σιλεῖ. ῥῆον γὰρ εἶναι σφισιν ἔλεγεν ἐντεῦθεν ἡμᾶς τε φυγοδικίας C
 γράφεσθαι καὶ σφῶς ταχιστὴν ἐπιτιθέμεναι ταῖς καθ' ἡμῶν οὕτω
 ψήφοις τὴν τελευτήν, ἢ παρόντων καὶ ἀντιλεγόντων ἡμῶν.
 (Θ.) Διδὸ καὶ, ἀπιόντων ἡμῶν, ὕμνοις οἱ περὶ Παλαμᾶν πάντῃ V. 506
 20 παμπόλλοις ἐγέραιρον τὸν βασιλέα, ἐξ οὐρίας ἐκείνοις τὰ κατὰ
 βούλησιν παρεχόμενον πλεῖν· καὶ τοιαύταις κολακείαις τὸ τῆς
 ψυχῆς ἐκείνου κατέψων ἠδόμενον. ὡς γὰρ ἐς τὰς ἱπποδρομίας D
 ῥαδίαν ταῖς τῶν ἵππων δίδωσιν ἀμύλλαις τὰ τῶν πεδίων ἱππῆ-

do excitarunt, bonorum publicationem minati, eaque indicta poena, ut qui mecum in altero consensu affuturus esset, is deprehensus in carcerem duceretur. Hinc factum est, ut quotquot ad eiusmodi certamina et pericula subeunda animo erant minus forti, ii paulatim a latere meo discesserint; alii vero in priore silentio perstiterint, pro sua quisque voluntate et sententia. (VIII.) Ego itaque, cum et haec viderem, et simul imperatorem multis modis palam nobis adversari intelligerem; tum praeterea episcopos cernerem in nos saevire et caedem spirare, surrexi et e curia excessi; ac eos, qui partium nostrarum erant, mecum omnes exeuntes conspicatus sum. Ibi magnus rumor exortus, cum et imperator licitoribus ediceret, ne abire sinerent sed tenerent; et nos mortem praecoptaremus, quam ut Concilium illud latrocinii simile intueremur fixis oculis. Tandem venerabilis ille Palamas, qui absentiam nostram sibi iucundam esse sentiebat, auctor imperatori existit, ut nos missos faceret. Facilius quippe futurum sibi aiebat, detrectati iudicii nos accusare, atque ita ferendis in nos decretis finem imponere, quam si et adessemus et contradicereamus. (IX.) Quare Palamitas, abeuntibus nobis, imperatorem, quod secundum et optatum puppi suae auram adspirasset, profusis laudibus remunerabatur, et eiusmodi adulationibus titillatum eius animum permulcebant. Nampe ut patentes campi equis certantibus facilem cursum offerunt, sic ille

A. M. 6859 λατα, οὕτως ἀνειμένας εἶωθε παρέχειν καὶ αὐτοὺς κομιδῇ τοῖς
 Ind. 4 κόλαξι τὰς ἀκοὰς ἀεί. εἶτα καθ' αὐτοὺς αὐτοὶ καὶ λέγοντες καὶ
 A. C. 1351 δρώντες ἐπέβαινον ὅσα τὸ βουλόμενόν σφισιν ἐπέγγελλε τῆς
 Imp. Io. Can- ψυχῆς.
 tacuz. 5

assentatoribus vacuas aures commodare omni tempore prorsus consuevit.
 Itaque illi iam soli secum, quidquid animi libido dictavisset, verbis pari-
 ter et factis exsequebantur.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΑ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΔΟΓΟΣ ΚΑ.

NICEPHORI GREGORAE

BYZANTINAE HISTORIAE

LIBER VIGESIMUS PRIMUS.

ARGUMENTUM.

Contacuzenus Gregoram arcessit. Animum eius tentat solitis artibus; nullo autem successu. Quae hactenus in Concilio direrit, ea pacis et concordiae studio dixisse se affirmat. Maiorem in posterum acquitatem suam fore promittit. Palamitarum doli, consilium, fiducia (Cap. 1). Sessionem tertiam orthodoxi a Fidei professione auspicantur. Excerpta ex libris Palamae leguntur et expenduntur. Illius in se defendendo labor irritus. Gregoras unum ex discipulis producit, qui disputandi munus excipiat. Palamas, victus ab adolescente, omnibus deridiculo est. Ex viginti capitibus tria tantum excussa. Exitus tertiæ sessionis (2). Acta post sessionem tertiam. Sessio quarta, eademque ultima. Orthodoxi partim volentes, partim etiam nolentes adsunt. Imperatoris iracundiae, protinus erupturae, Gregoras caute occurrit. Recitantur aliquot capita, ex libris Palamae excerpta. Episcopi nonnulli, ex illius amicis, dogmatum novorum insolentia offensi, turbas cient. Palamae violentia. Contacuzeni iniquitas. Testimonia a Palamitis allata examinantur. Gregoras fusiorem narrationem et accuratas refutationes editurum se promittit, si mortis pericula imminetia effugiat. Redit ad propositum. Tumultus et confusio. Quid tandem decretum sit. Orthodoxi vapulant. Episcopis duobus adempta insignia dignitatis; barba vellicata. Gregorae discipulis quid acciderit. Episcopus Tyri cur sessioni ultimae haud interfuerit, Gregoras et alii ut dimissi sint (3). Gregoras domo includitur. Silentium ei perpetuum indicitur. Consolatur se melioris fortunæ spe, quam ei spondet ipsa rerum humanarum mutabilitas. Idem cum illustrium Sanctorum casibus suam calamitatem comparat. S. Basilii verba ad præsens tempus accommodat. Alia sanctorum Patrum dicta subiuncturum se promittit, quae tamen haud profert (4). Palamitas victores impudenter exsultant. Præmia eis data. Poenæ orthodoxis irrogatae. Palamitarum dogma impium. Sæcivitia. Tomus synodicus. Gregoram multi ex amicis deserunt; atque

etiam Cabasilas. Huius ingenium et studia. Ut Gregorius Nassium eiusmodi homines alloquutus sit. Gregoras suam sortem deplorat. Salomonis verba. Darii morientis apophthegma (5). Tomus synodicus inusitatis caeremoniis consecratus. Auctoribus probro est. Palamitas magna et praeclara imperatori promittunt. Byzantina suburbia a Gemutis Galataeis incenduntur. Palamitarum promissa exitu ipso refutata. Rerum hodiernarum cum antiquis comparatio. Qui hodie persecutionem patiuntur, eorum conditio peior est quam antiquitus fuit. Orthodoxi non habent quo fugiant. Imperium angustissimis finibus comprehensum. Somnia prophetica explosa; idque verbis D. Basili, quae in Palamitas apte admodum cadunt (6).

A. M. 6359 *α'*. *Και ταῦτα μὲν τοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον, καὶ οὕτω τὰ τῆς*
Ind. 4 δευτέρας καθέδρας ἤνετο. ὁ μέντοι βασιλεὺς καθ' ἑαυτὸν τῆ
P. 627 ὑστεραία γενόμενος, καὶ συνιδὼν, ὡς οὐκ εὐδοία σφισι τὰ τῆς
καθ' ἡμῶν ἔσται ἐπιβουλῆς, εἰ μὴ παροῦσιν ἡμῖν ἐπιθεῖεν τὰ
ψηφιζόμενα, δύο παρῆλθον ἡμέραι, καὶ μετάπεμπον ἔσχεν ἐμὲ, 5
καὶ ταῖς εἰωθύλαις αἰθῆσι θωπέλαις τε καὶ τῶν βασιλικῶν ἐκείνων
Β *δωρεῶν ἐπειρᾶτο παραφέρειν ἐπαγγελίαις· οὐκ οἶδα, εἰθ' ἑκὼν*
ἐπιλανθανόμενος, εἴτ' ἄκων ἀπατώμενός τε καὶ συναρπάξειν ἐπι-
χειρῶν. ἢ γὰρ οὐ δις καὶ τρις μόνον, ἀλλ' ἐπτάκις εἰπεῖν ἐπὶ
διελῶν καὶ εἰπῶν, καὶ ἀποτυχῶν, ταῦτα παρεσκευκλῶν ἀεὶ καὶ 10
ἐς ταῦτὰ παλινδρομῶν, ἕτερά τε καὶ διάφορα πρὸς διαφόρους,
καὶ οὐ πρὸς ἓνα ἐμὲ τὰ αὐτὰ, λέγειν ᾤετο. (B.) Ὅμως ταῦτα
Γ *κλέγων προσενεκάλει τὰ πρότερον γεγονόθ' ἡμῖν, ἡμῶν καθά-*
πτόμενος, μὴ συνιέντων δῆθεν τῆς σπουδῆς ἐκείνης καὶ τοῦ σκο-
ποῦ, πρὸς εἰρήνην ἀστασιαστον οἰκονομικῶς σχηματίζοντος καὶ 15
ποικιλλόντος τοὺς τε λόγους καὶ διὰ κύκλου τινὸς, ἀδήλου τοῖς

10. ἀπέτηγεν conl. Boiv.

11. ταῦτὰ Boiv. pro ταῦτα.

Et haec quidem ita se habuerunt, et hic finis fuit secundae sessionis. At imperator, qui poetera die secum privatim animadverterat, non cessura esse feliciter ea, quae in nos machinati essent, nisi ipsi praesentibus nobis eam quam tulissent legem imponent; duobus ex eo diebus elapsis, me arcessitum solitis blanditiis et illarum rursus largitionum principalium pollicitationibus conatur pervertere; nescio utrum sponte oblitus, an praeter voluntatem deceptus, et obrepenti studio delusus. Nimirum is, quae dicendo et exponendo, non solum bis terque, sed et septies quasi septimo, nil profecerat, ea cum repeteret semper, et eodem subinde recurreret, alia et diversa apud diversos homines, non autem eadem apud me unum, dicitare se arbitrabatur. (IL) Tamen ille haec sic dicebat, ut etiam ea, quae triduo ante a nobis facta essent, criminaretur, et nos verbis corripere; qui illud videlicet studium consiliumque eius non intellexissemus, sermones suos ad pacis concordiam caute et providenter componentis, eosque variantis, ac per circuitus quosdam vulgo ignotos circumdu-

πλείστοις, περιόντος καὶ περιόγοντος, καὶ τὰς διαφόρους τῶν A. C. 1851
 πλείστων μετεωρίζοντος γνώμας. καὶ κείνῳ μὲν, ταῦτα καὶ τὰ ^{Imp. Io. Can-}
 τοιαῦτα λέγοντι, τὰς εἰωθίας καὶ μέλλουσ τῶν ἀντιρρήσεων ἀ- ^{tacuz. 5}
 τεπήγον αὐτός. καὶ πολλὴν ἰδίᾳ διατετριφότες ἐν τούτοις ἡμέραν D
 5 ἐπ' ἀτελέστοις αὔθις διελεύθημεν ταῖς ἑλλείσι. ὁμως ἤξιον πάλιν
 καὶ ἐπηγγέλλετο, συνελλυθόσιν αὔθις ἡμῖν διδόναι τὴν τοῦ
 λέγειν ἅπασαν ἄδειαν, ὡς εἰκός, καὶ μὴ συνηγορεῖν ὁμοίως ἔτι
 τῷ Παλαμῷ, μηδὲ τοῖς ἐκείνου πᾶσαν διδόναι ῥοπήν. . (Γ.) Ἐξ P. 628
 παρῆλθον ἐκεῖθεν ἡμέραι, μέχρις ἂν ἐς αὐτάρκη παρασκευῆν τὰ
 10 ἐκείνων ἀπαρτισθῆ καθ' ἡμῶν δίκτυα. ὧν γὰρ ἐν τοῖς δυοῖν
 ἐκείνοις ἀπετύγχανον συνεδρίοις, ταῦτ' ἐπανορθοῦντες (ὡς V. 507
 ᾤοντο) νῦν πρὸς τὸ σφίσι βέλτιον, θαρραλειώτερον ἤδη τὸ τοῦ
 ἀγῶνος ἀνεκαλοῦντο στάδιον. καὶ πάλιν εἶχεν ἡμᾶς τὸ συνέδριον
 ἐκεῖνο καὶ τὸ βασιλεῖον βῆμα.

15 β'. Βέλτιον δ' ἔδοξεν ἡμῖν, ἐκ πρώτης εἰπεῖν ἀφρητίας B
 ἀποκρουομένοις τὰς τῶν ἐφεδρευόντων ἐκείνων ἐπιβουλὰς, παρ-
 ῥήσια τὸ τῆς καθολικῆς ἀναγνώσαι πιστεως ἱερὸν σύμβολον, ἐς
 κοινὴν καὶ συνήθη τοῖς ὀρθοδόξοις ὁμολογίαν. (B.) Οὐδ' ἤ γε-
 νομένου, τῶν τοῦ Παλαμῷ βλασφημῶν δογματῶν τὰ γνωριμώ-
 20 τερα τοῖς πολλοῖς, ὑφ' ἡμῶν ἐκλεγέντα, πρὸς τοῦ ἡμετέρου μέ- C
 ρους ἀνεγινώσκετο παρῥήσια, παρακειμένων ἕμα καὶ τῶν αὐτοῦ
 συγγραμμάτων, καὶ τὸ ἀπιράλλακτον ἅπαν περιφανῶς μαρτυ-
 ρούντων. ὅθεν οὐκ ἦν αὐτῷ πρὸς οὐδὲν ἀναδύεσθαι τῶν ἐγκε-
 κλημένων, καίτοι πολλάκις μὲν ἐπιχειρήσαντι, πολλάκις δ' ἐπι-

centis, atque ita diversas plurimorum hominum mentes suspendentis. Haec
 et talia dicenti solitas ego et validiores solito responsiones opponebam.
 In his magnam diel partem cum privatim colloquendo consumpsissemus, spe
 irrita rursus discessimus. Caeterum velle se denuo aiebat spondebatque,
 ubi nos rursus convenissemus, omnem dicendi licentiam dare, ita ut par
 esset; ac non aequo ut antea patrocinari Palamae, et eius partibus favo-
 rem omnem accommodare. (III.) Dies inde sex effluunt, dum retia, quae
 nobis tendebantur, perfecte parata et instructa essent. Quae enim in illis
 duabus prioribus sessionibus nullo successu gesserant, ea nunc, prout me-
 lius sibi futurum esset, reformare se existimantes, maiore iam audacia
 stadium et certamen repetebant. Ac nos rursus idem Concilium et illa prin-
 cipalis curia praesentes habuit.

2. Porro melius visum nobis est, insidiantium fraudes in ipso, ut aiunt,
 limine eludere, sacro catholicae Fidei symbolo palam et alta voce, secun-
 dum communem et usitatum orthodoxorum professionem, perlecto. (II.) Id
 ubi factum est, coeperunt deinde impia Palamae dogmata, ea scilicet
 quae vulgo notiora excerpseramus, palam et ipsa a nostris perlegi, appo-
 sitis eiusdem scriptis, quae differentiam omnem prorsus abesse luculenter
 attestabantur. Itaque illi nullum crimen obiciebatur, unde posset fugien-
 do et elabendo se expedire: quod cum saepe tentasset, toties haesit suis

- A. M. 6859 *σχεθέντι, ἐμποδῶν τῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων ἐκ τοῦ προφανοῦς*
 Ind. 4 **D** *ίσταμένων καὶ ἐπιστομιζόντων λαμπρῶς. καὶ τὰ μὲν πλεῖστα*
διὰ μῆκος καὶ κόρον παρεῖται. τῆς γὰρ αὐτῆς κάκεινα ποιό-
τητος ἦν. ὡσπερ γὰρ ἐπὶ θαλάττης πικρῶς οὐ τότε μὲν τῶν
μερῶν ἀπωθεῖται τὴν γεῦσιν, ἐκείνο δ' οὐ· ἀλλὰ πάνθ' ὁμοῦς
τὴν αὐτὴν παρέχει τοῖς γεομένοις ποιότητα· οὕτω καὶ πάντ'
ἐκείνα τάνδρως τουτουῖ συγγράμματα τῶν αὐτῶν ἐκπέφανται
βλασφημιῶν ἐχόμενα. διαφορὰν μὲν γὰρ ἴσως εὔρεν ἂν τις κατὰ
E *τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον τοῦ βλασφημεῖν· κακίως δ' οὐδὲν οὐδαμῆ*
τῶν μερῶν ἐξιστάμενον. (Γ.) Ἦν γε μὴν τοιαυτὰ τὰ προκομι-
 P. 629 *σθέντα, καὶ οὕτως ἔχοντα.*** (Δ.) Τούτων ἕνια μὲν κὰν τῷ*
πρῶτῳ τῆς ἡμέρας βήματι, προκομισθέντι πρὸς ἐμοῦ, περι-
φανῆ τὴν ἀντιρῶσιν ἐσχηκεν, ὡς ἀνωτέρω μοι γέγραπται· τῶν
δ' ἄλλων ἕνια καὶ αὐτὸς ὠμολογεῖ κατὰ τὴν λέξιν ἡμαρτήσθαι
αὐτῷ, καὶ διορθοῦσθαι ὑπισχεῖτο· κατὰ μέντοι τὸν νοῦν πάντ' 15
ἔχειν ὑγιῶς διετελέετο. ἀποδεικνύειν δ' ἀρξάμενος οὐκ εἶχεν ἄγιων
B *οὐδένα σύμμαχον, ὅτι μὴ συγγέων καὶ παραφθείρων καὶ ἅμα πα-*
ρεξηγούμενος, καὶ οἷον αὐτὸς ἐαυτῷ μαχόμενος. ὁ γὰρ τῷ οικείῳ νῷ
τὰς οικείας λέξεις μὴ τιθέναι συμφώνους δυνάμενος ἕκων αὐτὸς
ἐαυτῷ μάχεται· ὁ δ' ἐαυτῷ μαχόμενος σχολῇ μεντὰν ἑτέρῳ συμ-
φωνοίῃ τῶν πάντων, σχολῇ δ' ἂν ἀπόσχοιτο πάσαις ἄγιων γραφαῖς

11. Desunt hoc loco dogmata excerpta ex libris Palamae. Erant autem capita viginti, ut infra dicitur. Hic defectus suppleri potest ex errorum Palamae Synopsi, edita ab Arcudio. Sed et non pauca, ex iisdem Palamae libris excerpta, infra reperies in disputatione Gregorae cum Cabasila. BOIV.

ipsius scriptis manifeste impeditus, et plane obmutescere coactus. Ac pleaque, quod longiora essent, fastidii vitandi causa ommissa sunt. Erant quippe illa eiusdem omnia naturae. Quemadmodum enim mare ita amarum est, ut non aliqua parte gustum repellat, aliqua admittat, sed eundem ubique gustantibus saporem obicit; ita et huius viri scripta omnia ad eandem blasphemias pertinere evidens est. In quibus etsi fortasse aliquis maioris minorisque impietatis discrimina reperiat, tamen pars nulla usquam extra mali labem posita deprehendi potest. (III.) Quae autem prolata sunt, ea eiusmodi fuerunt et ita habuere. *** (IV.) Horum quaedam primae sessionis die prolata a me palamque et aperte refutata sunt, ut supra scripsi. In caeteris quaedam et ipse fatebatur perperam a se esse enunciata, eaque se correcturum promittebat; at in omnibus sententiam ipsam sanam esse contendebat. Idem exorsus probando rem demonstrare, Sanctorum nullum habebat sibi suffragantem, nisi cum dicta confundebat et corrumperebat et male interpretabatur, et secum ipse quasi pugnabat. Quisquis videlicet verba sua cum sua ipsius mente conciliare et componere non potest, is secum invitus pugnat: qui vero secum pugnat, is haudquaquam cum alio ullo consenserit, nec facere unquam possit, quin ab omnibus Sanctorum scriptis,

διαφέρεσθαι, πῶς μὲν δι' ἀμαθίαν, πῶς δὲ δι' ἀγνωμοσύ- A. C. 1351
νην καὶ μοχθηρίαν ψυχῆς. λόγος μὲν γὰρ ἀνθρώποις ἄπα- Imp. Io. Can-
σι δίδεται· τρόπος δ' ἀγαθὸς οὐ πᾶσιν, οὐ μὴν οὐδὲ τὸν tacuz. 5
λόγον εὖ διοικοῦσα σύνεσις. ὅθεν ἀποκρουόμενος πανταχόθεν C
5 καὶ ἐπιστομιζόμενος καὶ μὴ ἔχων μηδαμῆ βεβαίαν ἀποστρο-
φήν ἐπὶ τὸ Θαβώριον αὐθις ἐποιεῖτο τὴν ἀναχώρησιν, Βαρ-
λαάμ καὶ βίον αὐτοῦ προφασιζόμενος, καὶ ὅσα τισὶν ἀραχνίως
ἐφαίνεσθαι προσεφώκει. ὅθεν καὶ λίαν εὐχεροῦς καὶ προδή-
λου τυγχάνοντα τῆς ἀναλύσεως μόνον εἶχε τὸν βασιλέα λαμ- D
10 πρῶς ὑπεριδόντα, κατὰ τὸ μηδαμῆ προσῆκον, μηδὲ καλύπτειν
τὴν ἀδικίαν ἰσχύον, ὅσοῦτον παρόντος πλήθους ἀνδρῶν.
(B.) Ἐγὼ μὲν οὖν βραχὺ τι ὑπειπὼν, ἔπειτα πῶς μὲν διὰ τὴν
ειρημένην ἀδικίαν, πῶς δὲ διὰ τὰς τῆς κεφαλῆς ἀληθόνας,
τοῖς σοφοῖς ἐκείνοις συμμάχοις ἀφῆκα διαγωνίζεσθαι. ἐπιφράσι-
15 ζειν δ' ὅμως καὶ οὕτωςί πως τοῦ Παλαμῦ τὴν ὄφρῶν σκεψα- B
μένῳ ἕνα τῶν ἐμῶν εἰσάγειν ἐπήει μοι φοιτητῶν ἀντ' ἐμοῦ πρὸς
τὴν ἐκείνου πάλην, ἵνα μᾶλλον αἰσχύνοιτο. τὸ γὰρ ἀντικρυς
πρὸς ἐκείνον ἐμὲ διαλέγεσθαι καὶ τὴν ἀκαιρίαν ἐκείνου φιλονε-
κεῖν ἐκείνῳ μὲν εἶχε τιμὴν, ἐμοὶ δὲ καὶ μᾶλα πάντων ἥκιστα.
20 τοσαύτην τοίνυν ἔδοξε πᾶσι τοῖς τότε παροῦσιν αἰσχύνῃν ὁ Πα-
λαμᾶς ὠφληκέναι καὶ κωμικὴν τινα χλεύην, ὑπ' ἐκείνου τοῦ νεα-
νίου κατὰ κράτος ἠττώμενος, ὅσην λεγόντων ἐστὶν ἀκούειν ἀπάν-
των. κοινὸν γὰρ τοῖς ὅλοις ἀφήγημα γέγονε Παλαμᾶς ἐκεῖθεν F
καὶ γελοῖον τοῖς ὅλοις ἐντρύφημα. (C.) Ἀλλὰ νῦν ἐπὶ τούτοις

partim ignorantia, partim malitia et perverso ingenio, discrepet. Ratio quippe omnibus hominibus data; morum probitas non data omnibus, nec quae rationem recte moderetur sollers intelligentia. Quamobrem undecunque repulsus, quia os ei obstruebatur, nec ullum usquam perfugium erat, in quo posset consistere, rursus se ad Thaborium recipiebat, Barlaamum et illius mores praetextens, et alia araneorum telis similia. Quae facili et evidenti ratione cum resolverentur, solus imperator aperte tuebatur, idque indecore et eo modo, qui tot hominibus praesentibus iniquitatem velare haud posset. (V.) Ego igitur pauca subieci. Tum doctos illos adiutores, partim ob eam quam dixi iniquitatem, partim ob capitis dolores, sivi decertare. Tamen Palamae arrogantiam sic quoque sugillare cum instituissem, libuit unum ex discipulis meis producere, qui, ut maior esset illius ignominia, meam cum eo luctam vicarius exciperet. Nam quod per me ipse contra disputarem, et cum homine importuno rixarer, id quidem illi honorificum erat, mihi autem minime. Quanto itaque Palamas pudore affectus, quantum omnibus, quotquot tum aderant cum ab illo adolescente profigatus est, comico risu dignus visus sit, ex omnium sermone accipi potest. Quippe ex eo publica omnium fabula ac omnibus deridiculo et ludibrio Palamas fuit. (VI.) Sed nox superveniens coegit quemque, et

- A. M. 639 *λοῦσα τῶν οἴκοι μεμνησθαι καὶ μάλιστα πάντων τοὺς ἡμετέρους*
 Ind. 4 *ἠνάγκαζε, νήσεις τ' ὄντας καὶ πόρρω που βαδίζειν ἄλλον ἄ-*
λοθι τῆς πόλεως ὀφειλοντας, προμηθείας ἀπάσης ἐρήμονος, κα-
θάπερ ἀπόλιδός τε καὶ ἀνεσίλους τινὰς γεγονότας ἐπὶ τοῦ διω-
γμοῦ τουτουῖ. μετὰ γὰρ τὰς ἀποψηφίσεις καὶ παντελεῖς καταδικασθῆ
- P. 630 *καὶ τιμωρίας, τὰ τε δικαστήρια καὶ τὰ τῶν ἐξετάσεων βήματα*
συνιστῶν ἐπήει τοῖς ἀρχιεπίσκοποις τούτοις κριταῖς, τοῖς καὶ ἀκαπή-
λευτον ὁμωμοκόσοι φυλάττειν τὸ συνειδός. τριῶν οὖν μόνων, ἡναγ-
κασμένως καὶ τούτων καὶ μάλα μόλις, ἐκ τῶν τῆς διπλῆς δεκά-
δος κεφαλαίων τὴν ἐξέτασιν εἰληχότων, καὶ τοῖς τρισὶ δημοσίαν 10
τὴν ἤτιαν εἰληφότος τοῦ Παλαμᾶ, ἐξ τὴν ἐπιούσαν τὰ ἐφεξῆς
παρεπέμπετο ψῆφον. καὶ ταῦτα μὲν, ἐς τοῦτο τύχης ἐλάσαντα,
τοὺς ἐλέγχους ἐκείνου τάνδρως καὶ τὸν σύλλογον ἔλυσεν.
- V. 509 *γ'. Οὐκ ἦν δὲ ἡρεμεῖν οὐδαμῆ Παλαμῶν ἐπὶ τούτοις, οὐδὲ*
 B *τὸν τῆσιν μετριάζειν ἐκείνον, ὡς παρῶτάτω τὴν λῆξιν ἢ κατὰ 15*
τὰ προσδοκώμενα τῶν μελετηθέντων οὕτωςι σχεδιασάντων. κενο-
δοξία γὰρ, ἀποτυγχάνουσα τῆς ἐφέσεως, μεμηνυίας τινὸς ἀναι-
δείας γίνεται μήτηρ, καὶ πῦσαν ψυχῆς ἐλευθερίαν ἀνδροποδί-
ζεται, καὶ ὄλους ἀναμοχλεύει θεμελίους ἀγάπης. ναὶ μὴν οὐδ'
 C *αὐτῷ τὰ τοιαῦτ' ἔδοξεν ἀρεστὰ βασιλεῖ, ἔρισμα κράτιστον ἐπαγ- 20*
γελαμένῳ καὶ τεῖχος εἶναι μὴ ῥᾶστα μηδέοι φηγγύμενον παρ'
ὄλον αὐτῷ καθίστασθαι ἀγῶνα. ὅθεν Εὐρύπου δικτὴν ἄπαντ' εὐ-
θὺς ἐκείνα ἀνετρέπετο, καὶ κρατῆρις ὄρκων ἐκείνων ἀνεκίρανετό

2. πόρρω που et τῆς πόλεως em. Boiv. pro πόρρω τοῦ et τῆς πρό-
 τερον.

omnium maxime nostros, domi suae meminisse; ieiunos scilicet, et alium alio per urbem ituros, neglectos prorsus et incuratos, utpote qui per eam persecutionem erronibus urbe et domo carentibus parcos evasissent. Etenim aequissimis illis iudiciis, qui se iuraverant conscientiam integram servaturos, tum demum placuit iudicia et tribunalia cognoscendi causa constituere, cum istos abdicacionibus, ultima damnatione et supplicis coërcuisent. Idcirco, cum ex his decem capitibus tria tantum, eaque vix et perquam aegre, excussa essent, et in illis ipsis tribus Palamas victus publice esset, sequentia subsequaturae sessionis suffragis reservata sunt. His ad eum exitum deductis, illum hominem refutandi finis factus, coetusque dimissus est.

3. At Palamas, cuius cogitata longe alium quam speravisset exitum sic repente nacta fuerant, his acquiescere nullo pacto nec modum ponere arrogantiae suae poterat. Etenim vanae gloriae cupiditas, ubi ea re excidit quam appetebat, furiosae cuiusdam impudentiae mater efficitur, omnem animi libertatem captivam rapit, omnia caritatis fundamenta convellit. Sed nec imperatori ipsi illa placuerunt, qui firmissimum praesidium, et murum haud facile perumpendum, per omne certamen fore se illi promiserat. Quamobrem illa omnia, Euripi instar, statim retro conversa sunt; sanc-

τε καὶ συνεχόντο, καὶ εἰρηναίων ἑπαγγελιῶν ἐκείνων ἐπατοῦντο A. C. 1351
 θεσμοὶ καὶ συμβόλαια. καὶ πάλιν βουλαὶ καὶ μελέται παλίντρο- Imp. Io. Can-
 φοὶ διενυκτέρονόν τε καὶ κίβων δίκην ἀνεξήκοντο. οὕτω μὲν tacuz. 5
 οὖν ἡγεμόνες ἐκεῖνοι, τῶν ἐπεξῆς συνεδρίων τὰς καθ' ἡμῶν εἰ- D
 5 ληφότες μελέτας καὶ συσκευὰς, ὁποίας καὶ ὄσας ἱκανὰς ὄντ'
 εἶναι, τὴν τ' οἰκίαν ἀποτρέψασθαι δεῖλαν καὶ ἅμα ἡμᾶς τὴν
 ταχίστην ἀποσκευάσασθαι, πρὸς βύραθρον ἀφανείας ὠσάμενοι,
 ἐκκλησίαν ἐκήρυττον, δίκης ὕνομια χρηστὸν ἀναθέμενοι γνώμῃς
 ἀδίκους καὶ ἀνοσίους (B.) Καὶ παρήμεν ἡμεῖς, πῶς μὲν οὐ P.
 10 σφόδρα ἐκόντες, πῶς δὲ καὶ σφόδρα τουτ' ἔκοντες μὲν, ἐπεὶ
 μὴ λέληθεν ἡμᾶς τὰ καθ' ἡμῶν, ἃ τε τὴν μελέτην ἐμπροκτον
 ἔσχεν καὶ ἃ τὴν προῤῥξιν ἐν προθύροις ἔτι σφίσι ἀλλήλομένην
 ἔταμιεύετο, καὶ μάταιον εἰς τοῦμφανὲς τὴν ἡμῶν παρεῖχεν εἰσα-
 γωγὴν ἔκοντες, ὅτι πρὸς θεὸν βλέποντες, καὶ τὸν τοιοῦτον τῆς
 15 ἀθλήσεως ὑπ' ἀθλοθέτη τρέχοντες ἐκείνῳ διαυλον, τὰς ἀγαθὰς B
 οὐκ ἐφενύγομεν τοῦ μέλλοντος ἐλπίδας, εἰ καὶ τὸ τῆς εὐσεβείας
 κράτος, ἔτεσι πλείστοις καὶ βίβλοις ἁγίων μακροαῖς κυρωθὲν,
 ὃ παρῶν οὐκ ἡγκαλιζέτο χρόνος· ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν τοῦ λέγειν
 ἅπασαν ἄδειαν ἡμῶν τε ἀφαιρούμενος καὶ τοῖς ὄρῃν εὐχερῶς
 20 τὰ κατὰ βούλησιν ἔχουσιν ἔκτοπα χυριζόμενος τὰ τῆς ἀληθείας
 ἀνάκτορα πᾶσιν ὄπλοις καθαιρεῖν τε καὶ λύειν ἠπέλεγετο, μήτ'
 ἀκοῆς μήτε γνώμης οὐδεμιᾶς μήτε νέμεσιν θείαν μήτ' ἀνθρώπων C
 προσδεχομένης αἰδῶ. (Γ.) Τοῦ μέντοι βήματος οὕτω συγκρο- V. 510

23. προσδεχομένης Boiv. pro προσδεχομένην.

tum iureiurando foedus turbatum et confusum; pacificarum promissionum
 leges et pacta conventa pedibus conculcata. Tum rursus deliberationes et
 consilia per totam noctem versata in omnem partem ac tesserarum instar
 iactata sunt. Sic illi principes, cum de sessionibus deinceps futuris con-
 sultassent, machinasque et fabricas in nos apparassent, quales et quantas
 timori suo abstergendo, nobis vero funditus delendis ac pessumdandis pa-
 res fore arbitrabantur, concionem vocant, sententiis iniustus et impiis spe-
 ciosum iustitiae nomen imponentes. (II.) Nos vero affuimus, partim no-
 lentes, partim etiam volentes: nolentes quidem, quoniam structas nobis
 fraudes haud nesciebamus, sive eas quarum molitio ad exitum perducta
 esset, sive illas quae executionem, velut in limine morantem, adhuc inte-
 gram sibi reservabant, efficiebantque ut introduci nos inutile palam foret:
 volentes autem, propterea quod in Deum intuentes, et eo praemia sta-
 tuente istud martyrii stadium currentes, bonas de futuro spes non refu-
 giebamus; tametsi religionis auctoritatem, annis plurimis et Sanctorum li-
 bris multis firmatam, praesens tempus non admittebat, sed libertate ipsa
 dicendi nobis prorsus ablata, ac illis qui absurda quaelibet facile perpe-
 trarent concessa, sacra veritatis praesidia demoliri et evertere omni armo-
 rum genere festinabat, nullis auribus, nullis animis, seu indignationis di-
 vineae metum, seu hominum reverentiam accipientibus. (III.) Conflato in

A. M. 6859 τηθέντος, εἰδώς τε ἅμα καὶ ἰδὼν μεγάλῳ στρατηγουμένους θυμαῖον
 Ind. 4 τὸν βασιλέα καθ' ἑμῶν προοιμιώζεσθαι θέλοντα λόγους τὴν
 πρώτην, ὅσον ἐφικτὸν, ἀνέστελλον ἔφοδον ἔγωγ' αὐτὸς, ἐπὶ τὸ
 προκείμενον καὶ τὸ πρότερον ἕγνος τοῦ λόγου (φάσκων) ἐπανέλ-
 D θωμεν, ὡς ἂν ὁ λόγος καθ' εἰρημὸν ὁδεύων λήξειεν ἐντύχοι χρη-5
 σταῖς. οὐ γὰρ ἂν φθάνοιμεν ἄλλως κρημνοῖς καὶ φάραγγι καὶ
 σκοπέλοις ἀτόποις εἰπεῖν περιπίπτοντες, καὶ πλάνους ἀντιλοῦντες
 τῶν Ὀδυσσεώς χαλεπωτέρους· καὶ οὐ τέλος θορύβων ἡμῖν ὁ
 παρὼν ἔσται καιρὸς ἔγγυόμενος, ἀλλ' ἀρχὰς θορύβων ἐφ' ἐτέ-
 ροις ἐτέρων, καὶ πὶ διωγμοῖς διωγμῶν. ταῦτα παρὰ τὴν πρόθεσιν 10
 τῆς ψυχῆς ἀκηκοῦσι τῷ βασιλεῖ, οὐ προθύμως μὲν οὐδ' ἀνεπα-
 E χθέσειν ἤθσειν, ἐνδιδόναι δ' οὖν ἐξεγένετο βραχὺ τι, καὶ ὅσον
 ἀφοσιώσασθαι τὴν τῶν παρόντων ὑπόνοιάν τε καὶ νέμεσιν.
 (Δ.) Ὅθεν εἰσιὼν ὁ ἀναγινώσκων ἀρχὴν ἐποιεῖτο κεφαλαίων τὸ
 τέταρτον. τὰ γὰρ τρία τῆ προτεραιᾶ ἀνεγνωστά τε καὶ κατέ- 15
 γνωσται, μὴ δυνηθέντος τοῦ γεγραφότος καὶ βεβλασφημηκότος
 ἰατρεῦειν οὐδὲν οὐδαμῆ, οὐ μᾶλλον γε ἢ λίθοις ὀπτικῆν προσαρ-
 F μόττειν δύναμιν. μόλις οὖν καὶ μετὰ μῖλα μακροῦ τοῦ τῆς ψυ-
 χῆς ἀκουσίῳ λαληθῆναι συγχωρηθέντων ἐνὸς καὶ δυοῖν κεφα-
 λαίων, ὁ Παλαμᾶς αἰσχυνόμενος αὐθις ἐπὶ μετροῖς οὐκ ἦνευ- 20
 κεν, ἅτε μᾶλλον ἤδη συνορῶν καὶ τῶν φίλων ἐπισκόπων ἐνέους
 ταραττομένους πρὸς γε τὸ ὑπερβάλλον τῶν ἐκτόπων ἐκείνων βλασ-
 φημιῶν, καὶ θορυβεῖν ἐπιχειρούντων ἐκεῖνο τὸ βῆμα, καὶ ἀπο-

hunc modum tribunali, cum et scirem et viderem imperatorem adversus nos praefari sic velle, ut in eius verbis magna dominaretur iracundia, primam ipse impressionem, quantum in me fuit, repressi: ac nos (dixi) ad propositum argumentum et ad institutam disceptationem prioribus vestigiis insistendo redeamus, ut haec disceptatio ordine procedat, adeoque bonum exitum sortiatur. Alioqui facere haud possumus, quin praecipites ruamus, ac tanquam in voragines delati, aut ad scopulos allisi, in absurdam incidamus, et erroribus gravioribus iactemur quam quibus ipse Ulysses: nec finem nobis, sed aliarum ex aliis turbarum persecutionumque initium, hodiernus dies spondebit. His imperator praeter sententiam auditis, de vehementia remisit; nec quidem libenter, nec more eius qui haud gravaretur, remisit tamen paululum, quantum scilicet necesse erat ad suspicionem et indignationem eorum qui aderant amoveendam. (IV.) Ingressus itaque lector a capite quarto exorsus est. Nam superiori die tria perlecta et damnata fuerant: ac nulli mederi is a quo scripta et impie pronunciata erant illo modo potuerat, non magis quam lapidibus facultatem videndi accommodare. Cum igitur unum et alterum caput recitari aegre et voluntate admodum repugnante permissum esset, Palamas rursum pudore affectus non tulit amplius moderate, praesertim ubi dilectorum etiam episcoporum nonnullos vidit blasphemiarum illarum nimia insolentia vehementius iam commoveri, et illi tribunali turbas clere, palamque

σκόπτειν πεπαρρησιασμένη και ἀπαρακαλύπτω τῇ γλώσση, μηδὲ Ἀ. C. 1851
 δύνασθαι λεγόντων φέρειν τὰς τῶν ἀρχόντων και ἀρχομένων λοι- Imp. Io. Can-
 δορίας, διὰ τὸ συσκιάζειν τοσοῦτους πειρῶσθαι βλασφημιῶν θη- tacuz. 5
 σαυροῦς, καὶ τῶν ἄλλοτριῶν κακῶν ἴδιον ὄλεθρον καρποῦσθαι P. 632
 5 ψυχῆς· ὥστε και πᾶν τοι ἐλαχίστου ἐδέησεν ἐκπολεμωθῆναι
 κατ' ἀλλήλων ἐκείνους, ἕριδος ἐξ ἀλλήλων μεριζομένων ἀλλήλοις
 ἐγγινομένης και ἀναρῶπιζομένης αἰετὸς πρὸς τὸ μείζον, και οὔσης
 λοιπὸν αὐτάρκους, ἡμῶν σιωπῶντων, ἀπονητὶ πρὸς εὐδίαν τοῦς B
 τῆς ἐκκλησίας κατευνασθῆναι χειμῶνας. (E.) Οὐ γὰρ ἔχων οὐ-
 10 δὲν ὄγιές ἀντιλέγειν ὁ Παλαμῦς ἤχθετο, νῦν μὲν πρὸς ἐκείνους
 θυμομαχῶν και βιαζόμενος ἀνήνυτα· νῦν δ' ὀνειδίζων τῷ βα-
 σιλεῖ, και φανερῶς προδοσίαν ἐγκαλῶν, παρὰ τὰς συνθήκας
 ἔλωσ ἐνδεδικῶτι τοῖς ἐγκαλοῖσιν· ὥστε και τοῦς παρόντας ἐρε-
 θίζειν οἷς διεξίλασι κατ' αὐτοῦ. ὄθεν και συχνὰ στρεφόμενος ἐπὶ C
 15 τῆς καθέδρας οἷς μὲν διελιοδορεῖτο θρασύτερον μᾶλλον ἢ πικρό-
 τερον, και πικρότερον μᾶλλον ἢ κατὰ τὴν οἰκίαν λῆξιν ἕκαστον·
 οἷς δ' ἠπέλλει κολάσεις πικροτέρας μᾶλλον ἢ ἐδύνατο· νῦν δὲ
 ἐμήνυε κρύφα τῷ βασιλεῖ πρὸς οὓς διὰ τῶν θαλαμηπόλων τὴν
 ἀπόρρητον φλεγμονὴν τῆς ψυχῆς. (ς.) Ὅ δὲ (και γὰρ οὐδὲ
 20 πρότερον τελείως ἀπέχετο συμμαχῶν αὐτῷ σποροῦδην καὶ συ- D
 γνῶν τῶν διαστημάτων ἀκροβολίζων και ξιφῶν ὄξυτερος λόγους
 κατ' ἡμῶν και ὑπὲρ αὐτοῦ) ἀλλὰ νῦν ἀπάσας πύλας ἀναπετά-
 σαις ἐκείνης τῆς σκηνῆς και τοῦ δράματος πρὸς ἐμφανοῦς κακίας
 κατ' ἡμῶν ἐξεβρόύγη πυρσὸν, οὐ θυραῖόν τινα τουτοῖν οὐδ' ἐπη-

et aperte mordacibus dictis illudere, ac negare se principum privatorum-
 que convitia posse ferre, ideo in se iacta, quod tot tantosque acerosum
 blasphemiarum obumbrare conarentur, et ex alienis morbis suae ipsorum
 animae exitium colligerent: ut perparum abfuerit, quin sibi invicem bellum
 indicerent, orta inter dissidentes mutua contentione, quae magis ac magis
 instar ventilati incendii exardescens poterat iam sola, tacentibus nobis,
 tempestates ecclesiae sedare, et in serenitatem vertere. (V.) Etenim Pa-
 lamas, qui nihil validi habebat quod reponeret,angebatur; ac nunc qui-
 dem cum illis stomachabatur et incassum saeviebat; nunc imperatori con-
 vitiabatur, eumque prodionis palam arguebat, quod accusatoribus, prae-
 terquam convenerat, omnino cessisset, sic ut illi insectando se eos etiam
 qui aderant irritarent. Itaque e cathedra, corpore subinde huc illic con-
 verso, alios contumeliose obiurgabat, audacius quidem ille quam acerbius,
 et acerbius quam pro sua conditione singulos; aliis poenas minabatur gra-
 viores quam posset decernere: nunc denique imperatori per cubicularios,
 in aurem insurrare iussos, arcanum animi dolorem furtim indicabat.
 (VI.) At hic, qui nec antea auxilium ei suum omnino denegarat, sed spar-
 sim et crebris intervallis verba in nos gladiis acutiora pro eo eminui intor-
 serat, tum demum, velut portis omnibus illius scenae et tragici spectaculi
 patefactis, aperti furoris flammam in nos effudit; non illam quidem foris

- A. M. 6859 λυν ἢ νέηλον καὶ ἐπιεισόδιον τέως ἀνειληφώς, ἀλλ' ἐγγωρίον τε καὶ
 Ind. 4 ^E ἐγκείμενον, καὶ ὄλον πάθεισιν ἐμφύτοις συμπεφυρμένον, καὶ μέ-
 V. 511 σης ἐκπυρσευόμενον νῦν τῆς καρδίας, καθάπερ τοὺς τοῦ Σικελι-
 κοῦ πυρὸς ἀναφωσμένους κρατῆρας ἐκ τῶν ὑποχθονίων τυφώ-
 νων ἀκούομεν, καὶ τῷ φίλῳ Παλαμῆ, καθάπερ θεῶ τινι, προ-5
 θυμούμενον σπένδειν, οὐ μόνον ὄσα γῆ καὶ θάλασσα βαλαντιοῖς
 καὶ τραπέζις ἀναθήματα γεωργεῖ· οὐδ' ὄσα παραπλήσιον ἔχει
 F πρὸς ἡδονὴν, ἀλλ' ἐναγίζειν ἤδη καὶ τὰς ἡμετέρας ὕβρεις τε καὶ
 τὰς καταδίκας καὶ τοὺς πολυτρόπους θανάτους αὐτῷ. ὡσύμενος
 οὖν τοὺς ἡμετέρους λόγους, ὡς φόρτιον ἀβούλητον καὶ σφόδρα 10
 μισοῦμενον, καὶ τὸ πρόσωπον ἀποστρέψας πρὸς τοὺς ἀμφὶ τὸν
 Παλαμῆν ὁ ἀρῆεπῆς διαμένειν ὁμωμοκῶς δικαστῆς, ὄλην τε
 ἐδίδου σφίσι τὴν ἀκοὴν μετὰ τῆς καρδίας καὶ ὄλα τὰ κατὰ
 βούλησιν ἐπέτρπε λέγειν τε καὶ ἀναγινώσκειν πλατεῖα τε καὶ
 ἀπηγκωσιμένη τῇ γλώττῃ, μηδεμίαν ὑφορωμένους ἐν οὐδενί 15
 πρὸς οὐδένων ἀντιπατικὴν καὶ ἀντίπαλον ἔφοδον λόγων. ἤδη γὰρ
 P. 633 καὶ τοῖς τῶν ἐπισκόπων ταραττομένοις τὰ ἔσχατα τῶν κακῶν
 ἀπειλήσας φρίττειν ἐπεπράχει καὶ τρέμειν σιγῇ. (Ζ.) Ἀναγι-
 νωσκομένων τοίνυν παρεκβολῶν γραφικῶν, αἱ μὲν ἐπ' ἄλλον
 ἠλέγχοντο τοῖς συνετωτέροις φερόμεναι νοῦν, καὶ οὐδαμῇ κατὰ 20
 τὴν σφῶν παραφερομένην ἐξήγησιν· αἱ δ' εἰσῆγοντο παρακεκομ-
 μέναι τε καὶ ἀνεστραμμέναι παντοδαπῶς. ἡ γὰρ τοῖς ὑγιαίνουσι
 δόγμασιν ἀναγκαῖα, ταῦτα τῷ ἐκείνων ἀχρεῖα ἐδόκει σκοπεῖν· ἡ

6. γῆ καὶ θάλασσα Βοῖν. pro γῆ καὶ θαλάσση.

petitam, non adventitiam ac novam, non extrinsecus ascitam; sed domesti-
 cam et insitam, et ingentibus affectibus penitus commixtam, et nunc de iu-
 stimo corde accensam, quemadmodum illa Siculi ignis spiracula subterra-
 neorum Typhonum flatu accendi audivimus. Nempe is dilecto Palamae,
 velut Deo alicui, non solum quidquid marsupii et mensis consecrari soli-
 tum terra et mare producant, aut quidquid similem affert voluptatem, cu-
 piebat offerre; sed nostra quoque ignominia et damnatione, et multiplici
 morte, litare gestiebat. Nostris igitur sermonibus, velut ingrato et im-
 portunissimo onere excussis, vultuque a nobis ad Palamitas detorto, hic,
 qui se sequum iudicem fore iuraverat, aures iis totas, totum animum ap-
 plicabat, omnia ipsis, prout vellent, planiora et explicatiora dicere ac le-
 gere permittebat; ut haud metuerent, ne quis sibi ulla in re contrariam
 et adversam rationum vim opponeret. Iam quippe et episcopus illos, qui
 turbaverant, extrema quaeque minatus, eo redegerat, ut metu horrerent,
 ac trementes obmutescerent. (VII.) Cum itaque excerpta ex Scripturariis
 testimonia legerentur, eorum quaedam ii qui intelligentiores erant alio spe-
 ctare, nec ita ut isti perverse interpretarentur accipienda esse demonstra-
 bant: quaedam adulterata et omnibus modis inversa afferebantur. Nam
 quae saniori doctrinae necessaria erant, ea illorum proposito nequaquam

δ' ἐκείνοις ἀναγκαῖα, ταῦτα κῆρες ἐπισφαλεῖς καὶ νοσήματα τοῖς A. C. 1851
 ὑγιαίνουσι μέγιστα δόγμασιν ἦν. δι' ὃ καὶ ὧν τὴν κτῆσιν συνε- Imp. Ip. Cna-
 φιλοτιμοῦντο καὶ ἐπεδείκνυντο, τούτων τὴν ὑγιαίνουσαν χρῆσιν B
 ἐς τὰ νοσῶδες ἤλκωνον ἀδεῶς. (H.) Ὅσα μὲν οὖν τηρικαῦτα
 βπαρηγομήθη, καὶ ὅσα μυσαρῶν ἐκείνων δογμάτων κεκύρωται,
 ἐροῦμεν ἕκαστα προϊόντες πλουσιωτέραν τῇ γλώττει. κατὰ σχολὴν C
 γὰρ ἡμῶν γενομένοις, καὶ ἀδελφὸς ἐπιλημμένοις ξύν γε θεῷ τῆς
 ὀφειλομένης, ἐξέσται ῥαδίως ἐκτιθέναι μὲν ἐκεῖνα καθ' ἓν, ἐπά-
 γειν δ' ἐξῆς καὶ ὅσαι προσήκουσιν ἀντιφῆσεις κατὰ συζύγιαν καὶ
 10 συστοιχίαν ἀμοιβαδὸν, ὑπὸ μάρτυσι καὶ στάθμῳ ἀπαραγρά-
 πτοις ταῖς τῶν ἁγίων φωναῖς· ὡς ἂν εἴη τοῖς ὀφειλομένοις ὄπλα μὲν
 κατὰ τῆς σφῶν ἀσεβείας ταυτὶ, προτειχίσματα δὲ καὶ θυροὶ
 τινες πολεμουμένης εὐσεβείας. ζμοὶ γὰρ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν D
 ἐπισείουσι μὲν τὴν τῆς τελευτῆς ἀπειλὴν αἱ συνεχεῖς τῆς κεφαλῆς
 15 ἀλληλόνας, λόπας δ' ἐπάγουσιν οἱ τῆς τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας πο-
 λεμουμένης ἀεὶ πρὸς τὸ κραταιότερον κλύδωνες, θανάτων πολλῶ
 πικροτέρας. ἐὼ λέγειν τὰς τῶν Παλαμιτῶν ἐπιβουλὰς τε καὶ πο-
 λυτρόπους ἐφεδρείας, αἷ μοι καὶ αὐταὶ τὰς ἀνδροφόνους ἐπι-
 σείουσι χεῖρας, τοῦ ἡμετέρου νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν διψώσας
 20 αἵματος· καὶ δέος μὴ, πρὶν ἡμᾶς (οἷς ἀκριβῶς εἰδέναι τὰ τοιαῦτ' E
 ἐγγόνει, ἀτόπταις καὶ ἀντηκόοις καὶ αὐτοπαθέσειν αὐτοῖς ἡμῶν
 γεγονόσι) παραδοῦναι ταυτὶ, τὸν βίον γένηται μεταθεῖναι, κἀν-

1. κῆρες em. Boiv. pro κήρας.

conducere videbantur: quae autem ipsis necessaria fuissent, ea saniori do-
 ctrinae noxia erant et perniciose. Itaque illi, quae tanquam sua affecta-
 bant et ambitiose ostentabant, eorum sanum usum audacter corrumpebant.
 (VIII.) Nos vero quae tunc praeter iura fasque acta sint, quotque ex abo-
 minandis illis dogmatibus confirmata fuerint, sigillatim postea fusiori oratione
 declarabimus. Nam ea quidem nobis, ubi otium nacti, et eam qua ege-
 mus libertatem divino munere consequuti fuimus, facile erit singula expo-
 nere; tum deinceps ea ipsa convenientibus refutationibus refellere, quae
 propositionibus aliae aliis copulatae et alternis subiunctae continenti or-
 dine procedant, testimoniis et regulis omni exceptione maioribus subnixae,
 ipsis Sanctorum vocibus; ut haec posteris contra illorum impietatem arma
 parata sint, atque ut his propugnaculis, et quibusdam velut clypeis, reli-
 gio oppugnata protegatur. Mihi enim noctu pariter et interdiu capitis qui-
 dem doloris continui metum mortis incutiunt: at eae tempestates, quae
 Dei ecclesiam maiori quotidie violentia infestae adoriantur, moerorem af-
 ferunt morte omni longe acerbiores. Nihil dico de Palamitarum machina-
 tionibus et insidiis, quae mihi et ipsae multis modis mortiferas manus in-
 tentant, nostrum videlicet sanguinem diu noctuque sitientes; ut pericu-
 lum sit, ne nos, qui haec coram ipsi vidimus et audivimus et perpassi su-
 mus, adeoque explorata cognovimus, ad alteram vitam ante transeamus,

- A. M. 6859 *τεῦθεν τὸ κράτος τῆς ἀληθείας ἀμυρωθὲν ἀπορίας παρὰ σκῆ*
 Ind. 4 *μακρὰς, οἷς ἀναζητεῖν ποτ' ἐξείη τὰ ἴχνη τῆς εὐθείας τῶν θεῶν*
δογμάτων ὁδοῦ, τριβόλων καὶ ἀκανθῶν καὶ ζιζανίων ἐκτέπνον
 • *Ἐκαὶ πολυτρόπων ἐπιφυνέντων, καὶ δυσσεκαστα πάνυ τοι σφόδρα*
πεποιηκότων ἴσως τῆς πάλαι εὐδαιμονίας τὰ ὑπομνήματα. οὐδ' 5
 V. 512 *γὰρ μόνοις ἡμῖν τὰς ἀνδροφόνους ὀπλιζοῦσι χεῖρας αὐτῶν· ἀλλὰ*
καὶ τῶν ἱερῶν βίβλων μεγάλας ἀφαιροῦσιν ἀποτομίας, δλας
δυάδας καὶ τετράδας φύλλων χαρτῶων ὀξείαις μαχαίραις ἐκτέ-
μοντες, κἀκεῖνα τῶν θεῶν ἀποβήγγυνόντες γραφῶν, ἃ μὴ πα-
ραφέρειν ταῖς παρανομουμέναις ἐξηγήσει πρὸς τὸ βουλόμενον 10
 P. 634 *δύνανται τῆς ψυχῆς, ἰσχυρὰν καὶ δυσεκβλαστον τὴν ἀντίπαλον*
ἰσχὺν κεκτημένα. τοῖς μὲν γὰρ κεφαλὰς ἀνθρώπων ἀφαιρεῖν οὐ
φρόντισον οὐδὲ μόγις μέγα ἂν ποτε φανεῖη γραφῶν κεφαλὰς
ἀφαιρεῖν εὐσεβῶν. (Θ.) Ἄλλ' ἐκεῖσε ἐπάνειμι, τῶν αὐθιμερὸν
ἐκεῖ παρανομηθέντων ἐνός που καὶ δυοῖν εἰς ἐνδειξιν μνησθησά-
μενος, ἐξ ὀνύχων φάσαι τὸν λέοντα, κἀκ τοῦ κρασπέδου τὸ
 Βύφασμα. *ἐπειδὴ γὰρ ἡμῖν μὲν τὸ λέγειν οὐκ ἔτι ἐνῆν, τὸ δὲ σιω-*
πᾶν ἐνῆν, καταψηρισθὲν οὕτως· ἐκεῖνοις τὸ μὲν σιγᾶν οὐκ
ἐνῆν, τὸ δὲ λαλεῖν ἀνέδην καὶ μάλα ἐνῆν ἐκ διαμέτρου τὰ κατὰ
βούλησιν ἅπαντα· πολλὸς κατέσχε τὸ βῆμα σύλος ἐκεῖνο καὶ θό-
 20 *ρυβος, καὶ οἷος ἂν γένοιτο νηΐ, πνευμάτων ἀγρίων τὸ πέλαιος*
συγκυκλώντων, καὶ βροντῶν αἰθερίων τὸν πέριξ ἄερα κρατούν-
των, καὶ πῦσαν ἐπικλυζόντων ἀκοτὴν καὶ σύνεσιν λαλιῶς. οὐ γὰρ

quam haec posteris tradiderimus; atque hinc, veritatis vi obscurata, magna eis difficultates oboriantur, qui rectam divinorum dogmatum viam aliquando investigaturi sunt, tribulorum, spinarum zizaniorumque adnatorum importuna ac multiplici segete ita obductam, ut pristini splendoris monumenta coniectando agnoscere difficillimum fortasse futurum sit. Neque enim in nos solos manus ii armant sanguinarias; sed ex ipsis sacris libris recisa multa auferunt, folia chartacea bina et quaterna acutis cultris desecantes, et ex sacris libris ea avellentes, quae validum et expugnatum difficile robur opponentia, ad suum sensum et libitum iniquis interpretationibus detorquere non possunt. Nimirum qui hominibus capita auferre non exhorrescunt, iis vix magnum videri unquam potest capita ex libris orthodoxis auferre. (IX.) Verum ego illuc redeo. Ex iis, quae illa ipsa die praeter ius perpetrata sunt, unum alterumque facinus exempli causa commemorabo. Ita leonem ex ungue, et ex fimbria textum omnis licebit cognoscere. Cum ea in nos sententia lata esset, ut nobis quidem nihil loqui amplius, sed tacere; contra illis non tacere, sed licenter et immodeste quidquid libuisset loqui permetteretur; magna agitatio et turbulentissimi motus in illo tribunali exstiterunt, quales navis experiri possit, aequore saevientibus ventis turbato, caelo autem aetheriis fragoribus, omnem audiendi sensum et cuiuscunque vocis intellectum absorbentibus, audique cir-

μόνον ἐκ τῆς πολυγλώσσου κραυγῆς ἐκείνης καὶ τρικυμίας καὶ τῆς A. C. 1351
 τῶν λεγομένων ἀκοσμίας· ἀλλὰ καὶ ὁ τῶν χειρῶν πάταγος ^{Imp. Io. Cantacuz. 5}
 πλείονα τὸν θόρυβον ἐνεποίει τῷ συνεδρίῳ, οὐ παροδικῶς πῶς C
 συνενεγθεῖς, κατὰ τὰς ἀπροσδοκίτους ἐπιούσας ὁπώσποτε τύ-
 5 γας, ἀλλὰ καὶ μάλα γέ τοι ἐξεπίτηδες· ἵνα μηδὲν τῶν παρανό-
 μως ἐκεῖ δογματιζομένων, κατὰ τὸ πρόσφατόν τε καὶ ἄηθες τῆ
 τοῦ θεοῦ ἐκκλησίᾳ, ἡμῖν ἠκουσμένον γένοιτο, μηδὲ μικρὰ τις
 ἀντιλογίας ἐκεῖ πρὸς ἡμῶν τολμηθεῖη ῥοπή. ὁμως εἰ καὶ μὴ D
 πάντων ἐν ἀκηράτῳ γεγόναμεν ἀκοῆ, ἀλλ' οὖν ἀπέχρησε, τῶν
 10 γε πλειόνων ἀκηκόοισιν, ὡς ἔχειν εἰκάζειν ἐντεῦθεν καὶ τῶν μὴ
 σαφῶς ἠκουσμένων τὴν φύσιν. οὐδὲ γὰρ οὐδ' ἐκείνων τελῶς
 ἀνηκόους ἡμῶς γενέσθαι ξυμπέπτωκεν. τὰ γὰρ ὑστερόφωνα τῆς
 συνεχοῦς ἐκάστων ἐκείνων ἡχοῦς, τῶν πέριξ τῆς βασιλικῆς ἐκεί-
 νης οἰκίας ἐκηθῶντα σφαιρῶν καὶ ἡμισφαιρίων, καὶ τινων
 15 ἰγνῶν ἐκεῖθεν ἀποσπλῶντα μιμήσεις, φιλανθρωπῶπως εἰπεῖν ἡμῶς
 ἐδεξιούτό τε καὶ ἐξένιζε, τὸ λυπούμενον τῆς ψυχῆς ἡμῶν οὕτως εἰ
 κολακεύοντα. (I.) Εἰς τοσαύτην γε μὴν τὸ πρᾶγμα κακίαν
 ἤλασε τότε, καὶ τοσαύτην εὐρον τὴν εὐκαιρίαν βλασφημίαι με-
 ταξὺ τῆς ἀτόπου καὶ ἀμαθοῦς τῶν ἐπισκόπων ἐκείνης φάλαγγος,
 20 ὡς καὶ ψήφῳ κοινῇ βασιλέως ἕμα καὶ πατριάρχου, ἔξιν γε πᾶσιν
 αὐτοῖς, δεδιόσι τὴν ἀρχοντικὴν ἐξουσίαν τοῖς πλειστοῖς, κυρω- F
 θῆναι μὲν, θεόττητα λέγεσθαι πῶς καὶ τὴν οὐσίαν· κυρίως δὲ
 θεότητα ἄκτιστον καὶ σφόδρα διάφορον τῆς θείας οὐσίας, τὴν

cumtonante. Quippe non solum ille multorum dissonus clamor, procello-
 sumque murmur, et inconditae loquentium voces, sed et crepitus manuum
 complosarum, maior ut tumultus in ea concione exsisteret efficiebant; non
 ille obiter et temere excitatus, ut in iis casibus, qui fortuiti et improvisi
 quocumque modo accidunt, sed consulto et data plane opera: ne scilicet
 eorum dogmatum, quae illic contra fas statuebantur ac in ecclesiam Dei
 nova et inaudita invehebantur, ullum ad aures nostras perveniret, atque
 ut ne ibidem vel minimum contradicendi locum audaciam captaremus. Cae-
 terum etsi non omnia distincte et clare, at pleraque a nobis eatenus au-
 dita sunt, ut quae non liquido audissemus, eorum etiam sensum facile
 inde coniectaremus. Nam in illa continua singulorum vociferatione voces
 ultimae superstitis, ex circumpositis imperatorii illius domicili sphaeris
 et hemisphaeriis resultantibus, et quorundam quasi vestigiorum imaginem
 illinc referentes, amice ut ita dicam nos ad se admittebant et velut in-
 troducebant, eaque ratione aegritudinem animi nostri blande solabantur.
 (X.) Res porro ipsa in tantum scelus erupit, ita apud illam insanam et
 rudem pontificum catervam opportunus blasphemiarum locus obtigit, ut et
 imperator et patriarcha, et illi omnes episcopi, supremam quoque substantiam
 divinitatem dici aliquatenus: at proprie divinitatem incretam, et a sub-
 stantia divina longe diversam, [vocari] operationem; quae quidem per se

- A. M. 6859 ἐνέργειαν, ἀνοσίον τινα καθ' αὐτὴν οὖσαν· μεριζομένην δ'
 Ind. 4 ὅμως εἰς διαφόρους καὶ μερικωτέρας ἀκτίστους ἐνεργείας, δύ-
 ναμιν δηλαδὴ καὶ σοφίαν καὶ ζωὴν καὶ ἀλήθειαν καὶ φῶς
 P. 685 καὶ κρίσιν καὶ μέθην καὶ ὕπνον καὶ ὅσα ταῖς τῶν ἀνθρώπων
 ἐφευρήθαι πῶς ἀπορῆαι δνόματα. καὶ ἅμα κατόπιν κεκύρωται, 5
 μὴ τὴν οὐσίαν εἶναι, τὴν τὸν ἡμῖν μεταλαμβανόμενον ἀγιάζου-
 σαν ἄφρον, οὐ μὴν οὐδ' ὃ βαπτιζόμεθα Θεῖον βάπτισμα, ἀλλ'
 V. 518 ἄκτιστόν τινα χάριν καὶ ἐνέργειαν, τῆς Θείας οὐσίας ἑτέραν καὶ
 πάντη διάφορον. οὕτω τοῦ συνεδρίου καὶ τοῦ βήματος ὁ δαίμων
 Βάσελγῶς ἐκείνου κατωρχήσατο. (I.A.) Ταῦτα δρώντων τοίνυν 10
 καὶ ἀκούοντων ἡμῶν, ὃ δίκη καὶ ἀνοχὴ Θεοῦ, κατὰ ποταμοδὸς
 ἐχώρει τὰ δάκρυα, σιωπῇ κυπτόντων εἰς γῆν. περιττὸς γὰρ ὑπὲρ
 τοῦ τὰ δέοντα ποιεῖν λόγος ἄπας, ὅτε ἦ τῶν ἀκούοντων πρὸς τὸ
 χεῖρον ὁμόνοια. ἤδη δὲ καὶ πόρρω νυκτῶν ἦν τὸ τῆς ὄρας, καὶ
 C. 10 πρὸ μικροῦ τινος δῆδες εἰσήεσαν ἡμέμει, ὅτε καὶ χεῖρας ἐπι- 15
 βύλλειν ἤρξαντο μετ' ὀργῆς βαθείας ἀναπηδήσαντες σὺν γε τῷ
 πατριάρχῃ οἱ ἐπίσκοποι καθ' ἡμῶν, μηδ' ἀκούειν τὰ γε τοιαῦτα
 ἀνασχομένων, ἀλλὰ μόνοις στεναγμοῖς ἀφθόγγοις τοὺς ἀκάπρους
 κυπνοὺς ἀναπεμπόντων τῆς ψυχῆς, τοῦ καιροῦ μὴ διδόντος ἄλ-
 λως ἡμῖν θεραπεύειν τοῦ ζήλου τὴν φλόγα καὶ τὴν τῶν σπλάγ- 20
 χνων ὀδύνην ἀπογυμνοῦν, ἐν τοιαύταις τύχαις οὐσι, καὶ τοιού-
 τοις ἐξαίφνης θηροὶ περιπεπτωκοῖσι, καὶ μηθενὸς ἡμῖν ἡμέρου καὶ
 D. 10 φίλων ἀνθρώπου παρ' οὐδένων οὔτε νῦν ἀπαντῶντος, οὐτ' ἔπειτ'

substantiae expers foret, et tamen in diversas specialesque operationes increatas divideretur, potentiam nempe, sapientiam, vitam, veritatem, lumen, iudicium, ebrietatem, somnum, et quaecunq; nomina, prout fere usus indiguit, ab hominibus excogitata sunt. Tum et illud statim decreto confirmatum est, substantiam non esse, quae sanctificaret eum panem, quem in Communionem sumeremus, sacrumve illud lavacrum, quo baptizaremur, sed increatam quandam gratiam et operationem, aliam et omnino diversam ab substantia divina. Adeo proterve illi Concilio ac tribunali Diabolus illusit. (XI.) Nobis igitur haec et videntibus et audientibus (proh iustitia et patientia divina!) lacrimae ibant fluminum more undantes: prono autem in terram vultu silebamus. Nam cum ii qui audiunt ad peiora approbanda conspirant, supervacanea est omnis oratio, qua quid facere debeant admoneantur. Nocte iam multa, paulo postquam faces accensae et intromissae essent, gravi iracundia commoti patriarcha et episcopi prosiliunt, et manus in nos iniiciunt, qui ea nec audire quidem sustinebamus, sed motis tantum suspiriis dolorem animi velut fumum quendam exhalabamus. Quippe nec zeli ardorem levare, nec infixum visceribus vulnus aliter per illud tempus nobis licebat, eo scilicet statu rerum nostrarum, cum in istas feras repente incidissemus, ac nullus esset, a quo mansuetum et humanum quicquam nobis seu iam tum existe-

ἐπιζόμενον. καὶ τί γὰρ ἂν ὑγιὲς ἔδει δρᾶν ἀμαθῶσιν ἀνδράσιν, A. C. 1351
 ἐς κρίσιν θείων ἐλληλυθόσι δογματίων, ἀπὸ κώπης καὶ χύτρας Imp. Io. Can-
 τοῖς πλείοσιν ἀναχθεῖσιν ἐς τὸ ἐπισκοπεῖον σχεδὸν εἰπεῖν αὐθι- tacuz. 5
 μερὸν, καὶ παντοδαπῆς καὶ μακρῆς ἀναπλάσεως καὶ τυπώσεως
 ἐσφόδρα δεομένοις, πρὸς φαντασίαν σκυῖς γοῦν τινος παιδευτι-
 κῆς; πολλοῦ γὰρ εἰπεῖν δεῖ, πρὸς ἀναθεώρησιν μούσης τινὸς
 ἔλλογιμον· εἶναι γὰρ τῶν χαλεπωτάτων, ἔμφυτον μοχθηρίαν ἐπὶ E
 πλείστον λανθάνειν, περιστελλομένην τοῖς παρὰ φύσιν σχημα-
 τισμοῖς τοῦ βελτίονος. τὸ γὰρ παρὰ φύσιν, βλαῖον ὄν, διηγε-
 10 κῶς ἐνοχλεῖται τῇ φύσει, μὴ δυναμένη πολὺν τινα χρόνον τῆς
 ἐλευθερίας τὸ συμφυὲς ζῆμιθῆσθαι, ἀλλὰ δυσανασχετοῦση καὶ
 ἀναξωπυροῦση τὸ ἥθος, μέχρις ἂν εἰς τὸν ἔμφυτον ἔθισμόν τῆς
 κακίας ἐκείνης παλινδρομήσῃ. (IB.) Καὶ πρῶτον μὲν τοῖς du- F
 σὶν ἐκείνοις ἀρχιερεῦσιν ἡμῶν, καθάπερ Θῆρες, ἐπεισεσόντες,
 15 ἤθεσιν ἀγρίοις καὶ λόγοις ἀσέμνοις τε καὶ μεμηρόσι, κατεζή-
 γνον τὰς ἐσθῆτας καὶ κατέσπων τὰ τῆς ἀρχιερωσύνης σημεῖα,
 οἷς συνανασπῶντο καὶ τρίχες τῆς ὑπῆρης τῶν ταλαιπώρων ἐκεί-
 νων· οὐκ ἐξέπιτηδες μὲν, ἐγένετο δ' οὖν τῇ εὐμῆ τῆς ἀκαθέ-
 κτου βίαις ἐκείνης, τῇ σκέψει καιρὸν οὐ παρεχομένης, ἐν σκότει P. 636
 20 προσέχειν ἃ τέ σφισιν ἐδρᾶτο καὶ ἃ τοῖς δρωμένοις ἐπηκολού-
 θει. τοὺς γὰρ δαδούχους μετὰ τῶν ἐσπερίων φώτων ἐκείνων
 ὀπίσω κατὰ νότου λιπόντες διὰ σπουδῆν, καὶ ταῖς ἑαυτῶν σκι-

6. δέω conī. Boiv.

ret, seu in posterum speraretur. Eoquid vero sanum et frugi facere oportuit homines imperitos, qui ad iudicandum de divinis dogmatis processissent, plerique ab remo aut ab olla ad episcopalem sedem eodem paene die evecti: quos proinde multiplici et longa disciplina reformari et fingi valde necesse fuisset; ut inanem saltem doctrinae umbram prae se ferre, nedum ut aliquam politionis litteraturae elegantiam perfecte cognoscere viderentur? Scilicet vitiosam indolem, virtutis habitu praeter naturam induto, diutissime latere difficillimum est. Nam quod fit praeter naturam, id cum sit violentum, a natura usque sollicitatur, quae congenita libertate diu fraudari non potest, sed eam abesse aegre patitur, et morem suum tandem refovet atque excitat, donec ad insitum illum habitum, hoc est ad suam pravitatem, recurrerit. (XII.) Ac primum quidem in illos duos antistites nostros facta irruptione, velut immanes belluae, ferino more, vocibus immodestis et furialibus, vestes lacerant, et pontificiae dignitatis insignia avulsae detrahunt; cum quibus et pili avulsi de mento calamitosorum illorum; non data quidem opera; avulsi tamen, cum hi, effraenatae violentiae impetu abrepti, non habuissent spatium consultandi, attendendive per tenebras quid perpetrarent, quidve ex perpetratis consequuturum esset. Nam et iis, qui faces praeferebant, et nocturnis illis simul luminibus prae festinatione relictis post terga, eos, in

- A. M. 6859 αἷς τοὺς κολαζομένους συγκρούοντες, ἔλαθον τάνοσια ληστρικό-
 In d. 4 κώτερον ἢ ἐβούλοντο δρᾶσαντες τρόπον. τυφλὸν γὰρ θυμὸς
 ἄπασ. ἂν δὲ καὶ τῶν ἀγροίκων καὶ ἀμαθῶν ὁ θυμούμενος ἦ,
 Β βαβαὶ καθ' ὧν ὀρμᾶται, φλογὸς ἀπάσης δεῦτερον κεχμμένος, ἢ
 τὰ πρόσω πάντα σφοδρότερον ἐλπίδος ἀπάσης ἐπινεμομένη καὶ 5
 κατεσθίουσα δαπανῆ καὶ κακῶς διατίθησιν. (ΙΓ.) Ἐπειτα τῶν
 ἐμῶν χειρῶν τοὺς ἐμοὺς βιαίως ἀφήρπαζον μαθητὰς, οἱ μέχρι
 τέλους ἐμοὶ παραμένοντες συνεμάχουν ἐν τῷ σταδίῳ ἐκείνῳ, καὶ
 C τοῖς ἄθλοισι τῶν διαλέξεων ἐκείνων συνηγωνίζοντο, καθάπερ σκύ-
 λακες εὐγενεῖς, ὧν τὸ ὑλακτικὸν ἐγκαίρως γινόμενον καὶ ὁ μέγας 10
 ἕμιων Χρυσόστομος, διὰ τὸ τῶν ζώων εὐνοϊκόν, καὶ θεὸν ἀπο-
 δέχισθαι φάσκει τοὺς ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ὑλακτοῦντας ἀνθρώ-
 V. 514 πους καθ' ὁμοιότητα τῶν κυνῶν. τούτων δὲ τοὺς μὲν δεσποτωτη-
 ρίοις τοῖς πικροτέροις παρέπεμψαν· τοῖς δ' ἠπειλησαν τὰ δει-
 νότατα, εἰ μὴ τὴν ἐμὴν ὀμίλιαν ἐκόντες ἐξομῶσαιντο τέλειον. οἱ 15
 D γὰρ πλείους, ὡς εἴρηται, δέισαντες ἐκείνας αἰ τῇ προτεραίᾳ
 σφίσι κολάσεις ἠπειλήνται, τὴν ἐμὴν τε ἀπέπαινον φθάσαντες
 συνδιαίτησω παραχρῆμα καὶ ὄχοντο διασπαρέντες ἄλλος ἄλ-
 λοθι τῶν τῆς ἀφανείας μυχᾶν· ὅτε δηλαδὴ καὶ ὁ τῆς Τύρου
 διαληφθεὶς ἐπίσκοπος, εἰς τῶν τῆς Ἀντιοχείων ἐπαρχίως ἐπισκό- 20
 πων ὑπάρχων, ἰταμώτερον τότε διωχθεὶς ἐκεῖθεν τὰς τε συνό-
 E δους ἐκείνας ἀπέπαιτο τοῦ λοιποῦ καὶ τῇ οἰκίᾳ σοσπειραθεὶς
 τὸν ἡσύχιον καὶ ἄκων ἦνε βίον ἐκεῖθεν. εἰεν. (ΙΔ.) Ἐμοίγε

quos animadvertebatur, sua ipsorum umbra occultant, atque ita per im-
 prudentiam, in illis sceleribus committendis, morem latrocinantium imi-
 tantur magis quam velint. Scilicet caeca est quaelibet iracundia. Quod
 si is qui irascitur agrestis sit praeterea et indoctus, heu infelices eos,
 in quos effusus ruit, quovis flammae impetu torrentior, omni spe citius
 obvia quaeque despascendo devorandaque absumentis ac depopulantis!
 (XIII.) Deinde iidem discipulos meos per vim e manibus meis abstrahunt,
 qui mihi in illo stadio ad extremum socii defensoresque assidui fuerant
 ac mecum in illis disputandi certaminibus propugnaverant, velut catali
 generosi; quorum animalium, ut benevolentium, latratus opportunos Chry-
 sostomus magnus ita celebrat, ut et homines canum more pro religione
 latrantes ipsi Deo acceptos esse dicat. Horum alios in saevissimas cu-
 stodias tradunt; aliis, nisi ultro omnem mecum consuetudinem eiurariat,
 extrema minitantur. Ac iam plerique, ut dictum est, veriti eas poenas,
 quae novissime ipsis denunciatae erant, statim mihi societatem renunciare
 maturaverant, et alii alio dispersi in ignotas latebras abditum se iverant;
 tum cum scilicet et ipse quem diximus Tyri episcopus, unus provinciae
 Antiochensae suffraganeum, insolentius inde expulsus, et illis conciliis in
 posterum valedixit, et domui clausum se involvens vitam illic tranquillam
 et solitariam vel invitatus deinceps agere instituit. Sed de his quidem sa-

μέντοι τέως ελπόντες μὲν οὐδὲν ἀγεννές οὐδ' ἄκοσμον ἀφῆκαν A. C. 1851
οἴκαδε ἀπιέναι ξύν γε τοῖς θυσὶν ἐκείνοις ἀρχιερεῦσι, καὶ οὐς ^{Imp. Io. Cnn-}
τῶν ἐλλογίμων ἀνδρῶν λογιάδας ἐφημεν συναθλεῖν ἐς τέλος ἡμῖν. ^{tacuz. 5}

δ'. Μετὰ δ' ἡμέρας ἔστιν ὡς πέμψαντες οἴκοι καθεῖρξαν καὶ P. 637

5 ἡμῶς, οὐ πενταετηρικὴν τινα σιωπὴν ἡμῖν ἐπιτάξαντες, κατὰ τὴν
τῶν Πυθαγορείων ἐκείνων, ἀλλ' αἰδιόον τινα καὶ εἰ μάλ' ἀτερ-
πῆ, οὐ διὰ τὸ βίαιον καὶ ἀκούσιον μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἔτι
προσθήκην τοῦ μήτε γράφειν, μήτε βλέπειν, μήτ' ἀκούειν μη-
δεὸς τῶν ὑπάντων. μηδὲ γὰρ μόνων τῶν γνωρίμων καὶ φίλων,
10 οὐδ' αὖ τῶν γνησίων καὶ γειτόνων ἡμῶς ἐγύμνωσαν, ἀλλὰ καὶ B
παντὸς θεράποντός τε καὶ ὑπηρέτου, οὐς ὡς τὰ πολλὰ βακτη-
ρίαν τῷ γῆρα γίγνεσθαι εἴωθεν. οὕτως ἀπηνώς καὶ ἀδοξαίως
ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς ἐκείνοι ἐπεπήδησαν, καὶ οὕτω θηριωδῶς
ταῖς ἡμετέραις ἐχρήσαντο συμφοραῖς, μᾶλλον δ' αὐτοὶ γε αὐτό-
15 χρημα συμφορῶν γινόμενοι πλοῦτος ἡμῖν, οἱ ποιμένες τότε τῆς
ἐκκλησίας εἶναι καυχώμενοι. οἱ δὲ παιδευταὶ τῶν κακῶν κεραυνοὶ C
ῥαθυμεῖν καὶ καθεῦδειν ἐφέκασαν. ἥ γὰρ ἂν αἰθερίας πληγῆς πει-
ραθέντες, καὶ τῆς τῶν οἰκειῶν λόγων καὶ πρύξεων παρανοίας
καὶ ἀσελείας αἰσθόμενοι, βελτίους ὄντ' ἑαυτῶν ἐγίνοντο.
20 καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον. (B.) Ἐμοὶ δ' ἄχθε-
σθαι καὶ δακρύειν ἂν περιῆν, τὴν ὀξείαν ὄρωντι φορὰν τῆς κα-
κίας εὐδρομεῦσαν αἰεὶ, καὶ κόρον οὐδένα τῆς ἐς τὰ καιρία τὴν D

13. ἐκείνοι em. Boiv. pro ἐκείναις. 20. Ἐμὲ legebatur.

tis. (XIV.) Caeterum me, nullo inter haec illiberali foedove dicto vio-
latum, cum illis duobus pontificibus domum abire permisissent: item eos,
quos perpetuo nobis certaminis socios affuisse diximus, viros eruditione
praestantes.

4. Aliquot ex eo diebus elapsis, etiam nos illi missis mandatis domi
includunt, ac silentium nobis indicunt, non quinquennale, ut illud Pytha-
goreorum, sed perpetuum et plane iniucundum; non solum quia violentum
et minime voluntarium; verum etiam ob additam praeterea legem, qua no-
bis nihil quicquam seu scribere, seu videre, seu audire permissum erat.
Neque enim illi nos hominibus notis et amicis, nec cognatis duntaxat vicin-
is quae orbaverunt, sed et famulis et quolibet ministro; quibus senectus ut
plurimum tanquam baculis inniti solet. Adeo crudeliter et facinorose ii
animabus nostris insultarunt; tanta cum feritate abusi sunt calamitatus
nostris; immo ipsi nobis revera quidam veluti calamitatus thesaurus fue-
runt; illi scilicet, qui se ecclesiae pastores esse tum iactabant. At interim
fulmina, per quae improbi castigantur, desidia et somno torpere videban-
tur. Alioqui sane caelestem virgam experti, suorumque cum dictorum tum
factorum dementia impudentiaque intellecta, sero saltem ad meliorem fru-
gem evasissem. Et haec quidem ita se habuerunt. (II.) Ego vero, qui
mali violentiam prospero usque cursu progredi video, nec istius noxii im-
petus, qui ecclesiam Dei penitus affligit, capere ullam satietatem; ego in-

- A. M. 6859 τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαν βλαπτούσης ὁρμῆς μεμνημένην λαμβάνειν,
 lad 4. εἰ μὴ λόγοι τῶν πύλαι σοφῶν ἀνέψυχον ἡμῶν τὸ τῆς ψυχῆς ἐμ-
 παθές, τὴν τῶν πραγμάτων ἀστάθμητον χρίσιν ἡμῖν προβαλλό-
 μενοι. ὅσα γὰρ τῶν πραγμάτων μὴ κανόνες καὶ νόμων στάθμαι
 χειροτονοῦσιν, ἀλλὰ τύχαι καὶ δυναστείουσαι χεῖρες, ταῦτα καὶ 5
 Ἐτὸν δρόμον ἀνώμαλον ἔχει διηνεκῶς, καὶ οἶον ἀμπιπίτιδες εἰκο-
 V. 515 νῆουσι καὶ πλήμμυραι θαλάττης, καὶ ὅσαι μεταβολαὶ τῶν ἐν-
 τεῦθεν Εὐρώπων· οἷς οὔτε τὸ χαίρειν ἀκλαυστον συγχωρεῖται μέ-
 νειν ἐς μῆκος αἰε, οὔτε τῷ λυπεῖσθαι καθάπαξ ἄμικτον ἔχειν
 αἰε τὸ χαῖρον· ἀλλὰ μέμικται πάντα. καὶ τοῦ τοιοῦτου πλάνου 10
 καὶ κύβου, τοῖς διαφόροις ἐντρέχοντος βίοις, ἔστιν ἐπιστῶντας
 τὴν διάνοιαν τοὺς συντεωτέρους μανθάνειν, ὡσπερ ἐκ στοιχείων
 P. 688 καὶ συλλαβῶν, ἔστιν ἢ τῶν ἐγκεκρυμμένων τοῖς πρῶγμασι μ-
 στηρίων, καὶ μὴ θορυβεῖσθαι καὶ ξενοπαθεῖν πρὸς τὴν τῶν φαι-
 νομένων ἀήθειαν, ἀλλὰ κἂν μέσους ταῖς συμφοραῖς, καὶ μάλι- 15
 στα ταῖς κατὰ θεὸν, τῷ τῆς γνώμης ἐστῶτι βεβαίως ἐγκαρτε-
 ρεῖν. αἰνίγματι γὰρ ῥοικότες οἱ τῶν ἀνθρώπων βίοι δι' ἑτέρων
 ἕτερα συντελοῦσιν τε καὶ διακονοῦνται τῇ πάντα σοφῶς οἰκono-
 B μούσῃ προνοίᾳ, τὴν ἡμῶν λανθάνοντα σύνεσιν. καὶ νῦν μὲν ἀλ-
 λήλοις ἐχθρὰ καὶ πολέμια φαίνεται· νῦν δὲ πρὸς ἕνωσιν τινα καὶ 20
 συγγενικὴν ἁρμονίαν δοκεῖ συμπλέεσθαι, κἂν ἢ πολλὰ τὰ με-
 ταξὺ χρονικὰ διαστήματα. (Γ.) Ἀλλὰ ταῦτα καθολικὸν εἶρη-
 ται τρόπον. συντελεῖ δ' ὁμως κατὰ τὰ νῦν καὶ ἡμῖν ὁμοίως συμ-

4. νόμων em. Boiv. pro νόμοι. 10. καὶ em. Boiv. pro καί.

quam moleste ferrem ac lugerem, nisi veterum sapientium dicta, quae res humanas instabiles ac fluxas esse declarant, aegritudinem animi mei solarentur. Nam quaecunque res non ex regulis et legum praescriptis, sed ex fortunae maiorisque potestatis suffragiis pendent, earum cursus semper inaequalis est; similis nempe fluctibus in se recurrentibus, et undantis pelagi incrementis, aliisque fretorum reciprocantium vicissitudinibus. Itaque illis nec eiusmodi gaudium datur, quod lacrimarum perpetuo expers maneat, nec eiusmodi tristitia, quae nullo unquam gaudio temperetur, sed mixta omnia. Ex hac autem, quae in varias vitae condiciones incurrit, temeritate et fortunae alea potest intelligentior quisque, si animum attendat, latentium in ipsis rebus mysteriorum aliquam partem velut ex elementis et syllabis cognoscere, adeoque eventorum insolentia nec perturbari nec obtupesce-re; sed in mediis calamitatibus, praesertim iis quae ad Deum ipsum referuntur, immoto animi statu durare. Nimirum aenigmati similes humanae res providentiae omnia sapienter disponunt sic serviunt, ut ei alia per alias causas [eventa], intellectum nostrum fugientia, velut contribuant atque subministrent. Eaue nunc secum invicem inimica et infesta pugnare, nunc in unum coalescere et quodam veluti cognationis foedere videntur colligari, tametsi magnis temporum intervallis disiungantur. (III.) Sed haec quidem generatim dicta sunt; apposite ta-

βαίοντα. οὐ γὰρ ἔκφυλα πάντῃ τῆς τῶν ἀνθρώπων πάσχομεν ^{A. C. 1951}
 φύσεως· ἀλλ' ἔχει τὴν ἀναφορὰν καὶ ταυτὶ πρὸς παλαιότερων ^{Imp. Io. Cenn-}
 πραγμάτων ὁμοιότητα καὶ συγγένειαν. καὶ ἴνα τοὺς τῶν μαρτύ- ^{tacuz. 5}
 ρων ἐκείνων πλουσίους ἄθλους καὶ τῶν καιρῶν ἐκείνων τὴν ζάλην
 δέξω· Βασιλῆιοι καὶ Γρηγόριοι καὶ πλείονες ἕτεροι τῶν τῆς
 ἐκκλησίας φωστήρων, ὅσοι τοιαύταις ἐνέτυχον περιστάσεσιν, οὐ
 διαλείπουσι πανταχῇ τῶν σφετέρων βιβλίων τὴν τῶν τότε και-
 ρῶν ἀφηγούμενοι τραγωδίαν, καὶ τοὺς φλεγμαίνοντας διωγμοὺς **D**
 ἐκείνους, οὓς οἱ πονηροὶ τετράρχαι καὶ δυνάσται τῶν καιρῶν
10 καὶ πραγμάτων ἐκείνων ἐπῆγον σφίσι ὁμοῦ τῇ εὐσεβείᾳ· ὡς
 ἀδελφὰ τοῖς νῦν ἐκείνα δοκεῖν, εἴ τις ἐκατέροις ἐκότερα παρα-
 βάλλειν οὐ μάλα ὀκνεῖ· ὧν ἓνα κἀνταῦθά μοι παραθεῖναι δέδο-
 κται πρὸς παράκλησιν καὶ ζῆλον εὐψυχίας καὶ μίμησιν τοῦ βελ-
 τίονος. (A.) **Φησὶ τοίνυν ὁ μέγας Βασιλεῖος ἐν τοῖς πρὸς Ἄμ-Ε**
15 φιλόχιον τὴ τε ἄλλα καὶ δὴ καὶ ὅσα νῦν ἡμεῖς ἐράνου δίκην
 εἰληφότες ἐκεῖθεν ἐνταυθοῖ παρεθήκαμεν. „Ὁ σάλος γὰρ (φῆσι)
 τῶν ἐκκλησιῶν οὗτος τίνας οὐκ ἔστι θαλασσίον κλύδωνος ἀγριώ-
 τερος; ἐν ᾧ πᾶν μὲν ὄριον πατέρων κεκίνηται, πῶς δὲ θεμέλιος,
 καὶ εἴ τι δυχύρωμα δογμάτων, διασαλεύεται· κλονεῖται δὲ πάντα
20 καὶ κατασειέται. Αἱ δ' ἐκ τῶν ἀρχόντων τοῦ κόσμου τούτου ἐπα-**F**
 γόμεναι ταραχαὶ ποίας οὐχὶ θυέλλης καὶ καταργίδος βαρύτερον
 τοὺς λαοὺς ἀνατρέπουσι; κατηφῆς δὲ τις ὄντως καὶ στενγνὴ σκο-

19. διασεσάλευτα edd.

21. σφοδρότερον edd.

22. σκοτόμαι-
 να edd.

men ad eos casus, qui et nobis hodie similes accidunt. Neque enim nos ea perpetimur, quae ab humana conditione omnino aliena sint, sed quae ad similia cognataque exempla rerum antiquitus gestarum referantur. Atque ut martyrum luculenta certamina et illam quae tum, id est temporibus martyrum, exstitit procellam omittamus, Basilii, Gregorii, et alii plures, quotquot lumina ecclesiae in eiusmodi calamitates incidierunt, tragicam illorum temporum historiam in libris suis perpetuo et passim narrat, aetustaque illos persecutionum, quas sibi et religioni simul illatas ab improbis tetrarchis et illius saeculi illarumque rerum dominis passi fuerunt. Sic autem ab ipsis narratur, ut iis quae nunc fiunt, si quæm haec cum illis conferre haud pigeat, simillima et paene gemella esse videantur. Eorum unum mihi hoc loco ad consolationem, ad fortis animi aemulationem, denique ad melioris instituti imitationem producere visum est. (IV.) Magnus Basilius in iis, quae ad Amphilochoium scripsit, cum alia tradidit, tum ea, quae nos inde excerpta et velut corrogata hic nunc apponimus. „Haec tempestas,” inquit, „ecclesiarum, qua tandem marina procella non est atrocior? In qua ut omnes patrum termini loco moti sunt, ita omne fundamentum, et si quod dogmatum munimentum, convulsum est. Volvuntur insuper et quasantur omnia. Turbationes ab huius mundi principibus proficiscentes an non quavis procella, quovis turbine horribilius subvertunt populos? Quae-

- A. M. 6859 *τομήνη τὰς ἐκκλησίας ἐπέχει. Διὸ πάντες ὁμοίως, καθ' ὃν ἂν*
 Ind. 4 *ἕκαστος δύνηται τρόπον, τὰς φονικὰς χεῖρας ἀλλήλοις ἀντεπι-
 φέρουσι. τραχεῖα δέ τις κραυγὴ τῶν ἐξ ἀντιλογίας παρατριβομέ-
 νων ἀλλήλοις καὶ βοή ἄσημος καὶ δόσκριτος ἤχος ἐκ τῶν ἀσι-
 P. 639 γήτων θορύβων πῦσαν ἤδη σχεδὸν ἐκκλησίαν πεπλήρωκεν, ἐπιδ
 ὑπερβολὰς καὶ ἁλλέψεις τὸ εὐθὺς δόγμα τῆς εὐσεβείας παρατρι-
 πόντων. Εἰς δὲ ὄρος φιλίας τὸ καθ' ἡδονὴν εἰπεῖν, καὶ ἔχθρας
 ἀρκούσα πρόφασις τὸ μὴ συμβῆναι ταῖς δόξαις. πάσης δὲ συνω-
 V. 516 μουσίας πιστότερον πρὸς κοινωνίαν στάσεως ἢ τοῦ σφάλματος
 ὁμοιότης. Θεολόγος δὲ πῦς, καὶ ὁ μυρίαὶ κηλῖσι τὴν ψυχὴν 10
 Βστιγματίας. Τοιγαροῦν αὐτοχειροτόνητοι τὰς προστασίας τῶν
 ἐκκλησιῶν διαλαγχάνουσι, τὴν οἰκονομίαν τοῦ ἁγίου πνεύματος
 παρωσάμενοι· καὶ παντελῶς ἤδη τῶν εὐαγγελικῶν θεσμῶν ἐξ
 ἀκοσμίαις συγκεχυμένων, ἀμύθητος ὠδισμὸς ἐπὶ τὰς προεδρίας
 ἐστίν. Ἐμὲ δὲ καὶ τὸ προφητικὸν ἐκεῖνο κάτεχε λόγιον, ὅτι ὁ συν- 15
 ῶν σιωπήσεται· διότι ὁ καιρὸς πονηρός ἐστίν, ἐν ᾧ οἱ μὲν
 ὑποσκελλίζονται νῦν, οἱ δὲ ἐνάλονται τῷ πεσόντι, ἄλλοι δὲ ἐπι-
 Cκροτοῦσιν· ὁ δὲ τῷ ὀκλάσαντι χεῖρα ὀρέγων ἐκ συμπαθείας οὐκ
 ἔστι. Τῆς γὰρ ἀγάπης ψυγέλιος, ἀνήρηται μὲν ἀδελφῶν σύμ-
 πνοια· ὁμοιολίας δὲ ἀγνοεῖται καὶ τοῦνομα· ἀνήρηται ἀγαπητικαὶ 20
 νουθεσίαι· οὐδαμοῦ σπλάγγνον χρηστόν· οὐδαμοῦ δάκρυον
 συμπαθές. Ἐντεῦθεν ἀσύγνωστοι μὲν καὶ πικροὶ κἀθίηται τῶν
 10. ὁ καὶ μυρ. et στιγματίας edd. 11. καὶ σκουδαρχίδας add.
 edd. post αὐτοχειροτ. 16. ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ add. edd. post συνῶν.
 17. ὑποσκελλίζουσι edd. 21. χρηστόν edd., Χριστιανοῦ apogr. Par.*

dam lugubris vere et tristis caligo ecclesias occupat. Eoque omnes pariter quocunque possunt modo parricidiales manus sibi invicem afferunt. Acerbus autem quidam clamor eorum, qui per contentionem inter se disceptant, confusaque vociferatio, et indistinctus sonitus e nunquam silentibus tumultibus, totam prope iam ecclesiam implevit, per excessus ac defectus rectum pietatis dogma evertentibus. Unicus amicitiae finis est, ad gratiam loqui: ac sufficiens est inimicitiae causa, opinionibus dissentire. Porro erroris similitudo res est quavis coniuratione fidelior ad seditionis societatem. Theologus vero quilibet est, etiamsi maculis innumerabilibus conscientiam habeat notatam. Itaque qui se ipsos suis elegere suffragiis, quique affectant principatum, ii ecclesiarum praefecturas sortiuntur, repulsa sancti Spiritus administratione: iamque prorsus evangelicis ritibus ob sublatum rerum ordinem confusis, ineffabilis est ad praefecturas irruptio eorum. Me vero etiam illud propheticum dictum reprimat: intelligens in tempore illo tacebit; eo quod tempus malum est, in quo alii quidem supplantant, alii vero insultant lapsa, alii vero applaudunt: caeterum qui lapsa manum ex misericordia porrigat, nullus est. Refrigerata enim omnium caritate, sublata est fratrum conspiratio, concordiae vero etiam nomen ignoratur: sublatae sunt autem etiam amicae admonitiones: nusquam viscera humana, nusquam lacrima ex condolentia. Hinc implacabiles et amari sedent erra-

ἀποτυγχανόντων ἔξετασαι, ἀγνώμονες δὲ καὶ δυσμενεῖς τῶν καθορθομένων κριταί.” καὶ ἀλλαχοῦ· „Γνώριμα τὰ θλιβόντα ἡμᾶς, κῦν ἡμεῖς μὴ λέγωμεν. εἰς πῦσαν γὰρ τὴν οἰκουμένην ἐκκέχυται. D καταπεφρόνηται τὰ τῶν πατέρων δόγματα· ἀποστολικά παρα- 5 δόσεις ἐξουθένηται· νεωτέρων ἀνθρώπων ἐφευρήματα ταῖς ἐκκλησίαις ἐμπολιτεύεται. τεχνολογοῦσι λοιπὸν, οὐ θεολογοῦσιν, οἱ ἄνθρωποι. Πιομένες ἀπελεύονται· ἀντείσωγονται δὲ λύκοι βαρῶς, διασπῶντες τὸ ποίμνιον τοῦ Χριστοῦ. οἴκοι εὐκτήριοι ἔρημοι τῶν ἐκκλησιαζόντων· αἱ ἐρημίαι πλήρεις τῶν ὄδυρομέ- E 10 νων.” καὶ ἀλλαχοῦ· „Οἱ ἀνταποδιδόντες μοι πονηρὰ ἀντὶ ἀγαθῶν καὶ μῖσος ἀντὶ τῆς ἀγαπήσεώς μου τῆς εἰς αὐτοὺς διαβάλλουσί με πῶν ἐπ’ ἐκείνους, εἰς ἃ αὐτοὶ εὗρισκονται ἐγγράφους ὁμολογίας ἐκτιθέμενοι.” καὶ πάλιν· „Ἦνοιξαν στόματά τινες κατὰ τῶν ὁμοδοῦλων ἀπειδῶς· λαλεῖται τὸ ψεῦδος ἀφόβως· ἡ ἀλήθεια 15 συγκεκάλυπται. καὶ οἱ μὲν κατηγοροῦμενοι κατυδικάζονται ἀκριβῶς· οἱ δὲ κατηγοροῦντες πιστεύονται ἀνεξετάστως. ὅθεν ἀκούσας, ὅτι πολλὰ κατ’ ἐμοῦ περιφέρονται ἐπιστολαί, σιλλῶσαι ἡμᾶς καὶ στηλιτεύουσαι καὶ κατηγοροῦσαι ἐπὶ πράγμασι, ὧν τὴν ἀπολογία ἐτοίμην ἔχομεν ἐπὶ τοῦ δικαστηρίου τῆς ἀλη- 20 θείας, ὡρμησα μὲν σιωπῆσαι, ὃ καὶ ἐποίησα. τρίτον γὰρ ἤδη τοῦτο ἔτος ἐστίν, ἐν ᾧ τυπτόμενος ὑπὸ τῶν διαβολῶν φέρω

1. ἀποτυγχανομένων edd. 2. ἡμᾶς edd., ἡμῶν apogr. Par.
 3. λοιπὸν ἐξήχθηται edd. 5. ἐξουθένηται et νεωτεροποιῶν edd.
 13. ἐκτιθέμενοι edd. 16. κατὰ ἀκούσας. edd. 18. γράμμασιν edd.
 19. ἐτοίμην add. edd., om. apogr. Par. 21. ἐν om. apogr. Par.,
 add. edd.

torum examinatores, iniqui vero et malevoli recte factorum iudices.” Et alibi: „Tribulationes nostrae, vel nobis tacentibus, vobis sunt cognitae, ut quae in totum orbem sunt invulgatae. Patrum dogmata contemnuntur, Apostolicae traditiones nullo numero habentur, recentiorum inventa in ecclesiis dominantur. Homines in posterum artificiose disputant, non theologos agunt. Pastores abiguntur, lupi graves introducuntur, qui Christi gregem discerpunt. Domus oratoriae deseruntur ab ecclesiastico coetu: solitudines fertatae sunt plorantibus.” Et alibi: „Qui mala mihi reddiderunt pro bonis et odium pro dilectione mea, qua eos prosequutus sum, iam me calumniantur eorum gratia, quae ipsi deprehenduntur scripto editis confessionibus approbasse. Temere nonnulli ora sua adversus conservos reserarunt. Mendacium sine timore effutitur, veritas obscuratur. Et ii quidem, qui accusantur, mox sine iudicio condemnantur; qui vero accusant, illis abaque ulla examinatione fides adhibetur. Unde et ego, ubi complures percepi contra me epistolas circumferri, quibus perstringamur ac notemur, propterque scripta quaedam accusemur, quorum tutelarem defensionem habemus coram veritatis tribunali paratam: cogitavi quidem silendum esse, quod et feci. Nam tertius iam annus hic est, ex quo a calumniatoribus notatus accusationis flagella sustinere coepi, hoc uno con-

- A. M. 6859 τὰς τῆς κατηγορίας μάστιγας, ἀκούμενος ὅτι ἔχον κέρων, τὸν
 Ind. 4 τῶν κρυπτῶν γνώστην καὶ μάρτυρα τῆς συκοφαντίας· ἐπεὶ δὲ
 P. 640 ὄρω, ὅτι πολλοὶ τὴν σιωπὴν ἡμῶν εἰς βεβαίωσιν τῶν διαβολῶν
 παρεδέξαντο, καὶ οὐ διὰ μακροθυμίαν ἐνόμισαν ἡμᾶς σιωπᾶν,
 ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ ἔχειν στόμα διαῖραι πρὸς τὴν ἀλήθειαν, τούτων ἕνεκα
 ἐπειράθη ἐπιστεῖλαι ὑμῖν, παρκαλῶν τὴν ἐν Χριστῷ
 ἀγάπην ὑμῶν, ὥστε τὰς ἐξ ἑνὸς μέρους γινομένης διαβολᾶς μὴ
 Βπάντη παραδέχεσθαι ὡς ἀληθεῖς· διότι, καθὼς γέγραπται, οὐ-
 δένα κρίνει ὁ νόμος, ἐὰν μὴ πρῶτον ἀκούσῃ καὶ γνώ τι ποιεῖ.”
 καὶ ἀλλαχοῦ· „Εἰ γὰρ καὶ τὰ ἄλλα ἡμῶν στεναγμῶν ἄξια, ἀλλ’ 10
 ἔγωγε τοῦτο τολμῶ καυχᾶσθαι ἐν κυρίῳ, ὅτι οὐδέποτε πεπλανη-
 μένας ἔσχον τὰς περὶ τοῦ Θεοῦ ὑπολήψεις, ἢ ἑτέρως φρονῶν με-
 τέμαθον ὕστερον· ἀλλ’ ἦν ἐκ παιδὸς ἔλαβον ἔννοιαν περὶ Θεοῦ
 παρὰ τῆς μακαρίας μητρὸς μου καὶ τῆς μάμμης μου Μακρί-
 Cτης, ταύτην αὐξηθεῖσαν ἔσχον ἐν ἑμαυτῷ.” καὶ ἄλλιν· „Ἐγὼ 15
 V. 517 πρὸς τὴν ἐπάλληλον τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν καὶ ποικίλην καθ’ ἡμῶν
 ἐπιχείρησιν ἀποβλέπων σιωπᾶν δ’ ὤμην δεῖν, καὶ δέχεσθαι
 καθ’ ἡσυχίαν τὰ ἐπαγόμενα, μὴδ’ ἀνταίρειν τοῖς καθωκλισμέ-
 νοις τῷ ψεύδει, τῷ πονηρῷ τούτῳ ὄπλῳ. ἔδοξαν γάρ μοι πα-
 ραπλήσιόν τι ποιεῖν τῷ Αἰσωπίῳ μύθῳ οἱ τὸ ἀπροφάσιστον 20
 Dκαθ’ ἡμῶν ἀναλαβόντες μῖσος. ὡς γὰρ ἐκεῖνος ἐγκλήματά τινα
 τῷ ἀρνίῳ τὸν λύκον προσφέρειν ἐποίησεν, αἰσχυνόμενον δῆθεν

2. καὶ om. edd. 3. ἤδη τὴν edd. 9. Verba ἀκούσῃ — τί ποιεῖ
 add. edd. 12. ἑτέρως φρονῶν edd., ἑτέρων φρονεῖν apogr. Par.
 18. ἀντερεῖν edd. 19. οὐν edd. pro γάρ.

tentus, quod dominum habeo secretorum cognitorem ac calumniae istius te-
 stem. Quoniam vero multos iam silentium nostrum eo rapuisse video, ut
 ex illo intentatas calumnias confirmarint: nosque non lenitatis ac patientiae
 gratia, sed quod ad expromendam veritatem os aperire neutiquam audeam,
 ideo silere arbitrentur; ob eam causam scribere vobis conatus sum,
 obsecrans vestram in Christo dilectionem, ut calumnias, quas una pars ob-
 iicit, non mox ut prorsus veras admittatis: propterea quod, ut scriptum
 est, neminem iudicat lex, nisi prius audiat et cognoscat quid faciat.” Et
 alibi: „Licet enim reliqua vita nostra digna sit, cuius gratia ingemiscamus:
 de hoc tamen uno in domino gloriari ausim, quod nunquam falsas opinio-
 nes habuerim de Deo: neque aliter sentiendo animi postea iudicium muta-
 verim: sed quam a puero sententiam de Deo a beata matre, deinde et
 avia mea Macrina recepi, illam iustis incrementis auctam et adultam in me
 ipso conservaverim.” Et rursus: „Ego sane ad crebros et varios hostium
 nostrorum adversum nos conatus respiciens, silendum esse, et quae infe-
 rentur animo quieto toleranda putavi, nec resistendum illis qui mendacio
 muniti sunt, pessima scilicet armatura. Videntur enim mihi qui odium
 hoc inexcusabile contra nos induerunt, haud dissimile ab eo facere quod
 habet Aesopica fabula. Quemadmodum enim illa lupum culpas quasdam
 adversus agnum producere facit, quasi is turpe sibi ac dedecorosum fore

τὸ δοκεῖν ἄνευ δικαίας προφάσεως ἀναιρεῖν τὸν μηδὲν προλυπή-
 σατα· τοῦ δ' ἄρηνος κῆσαν τὴν ἐκ συκοφαντίας ἐπαγομένην αἰ-
 τίαν εὐχερῶς διαλύοντας, μηδὲν μᾶλλον ὑφίεσθαι τῆς ὁρμῆς τὸν
 λύκον· ἀλλὰ τοῖς μὲν δικαίοις ἠτῶσθαι, τοῖς δ' ὁδοῦσι νικᾶν·
 5 οὕτως οἷς τὸ καθ' ἡμῶν μῖσος ὡς τι τῶν ἀγαθῶν ἐσπουδάσθη,
 ἐρυσθῆντες τάχα τῷ δοκεῖν ἄνευ αἰτίας μισεῖν, αἰτίας πλάσ-
 σουσι καθ' ἡμῶν καὶ ἐγκλήματα, καὶ οὐδενὶ τῶν λεγομένων μέ-
 χρι παντὸς ἐπιμένουσιν. ἀλλὰ πῶν μὲν τοῦτο, μετ' ὄλλγον δ'
 ἄλλο, καὶ αὐθις ἕτερον τῆς καθ' ἡμῶν δυσμενείας τὸ αἴτιον λέ-
 10 γουσι." καὶ πάλιν· „Οὐκοῦν καὶ τοῦτο ἡμῖν ἐγκαλοῦσι, τὸ τὰ
 ἐπιλεγόμενα τῇ θείᾳ φύσει ὀνόματα μοναδικῶς ἐξαγγέλλειν. ἀλλ'
 ἔτοιμος ἡμῖν πρὸς τοῦτο καὶ σαφὴς ὁ λόγος. ὁ γὰρ καταγεγνώ-
 σκων τῶν μίαν λεγόντων θεότητα ἐξ ἀνάγκης τῷ πολλὰς λέ-
 γοντι, ἢ τῷ μηδεμίαν, συνθήσεται. οὐ γὰρ ἐστὶ δυνατόν, ἔτε-
 15 ρόν τι παρὰ τὸ εἰρημένον ἐπινοῆσαι. Εἰ οὖν τὸ εἰς πληθὸς ἐκ-
 τείνειν τὸν ἄριθμὸν τῶν θεότητων, μόνων τῶν τὴν πολύθεον
 πλάνην νενοσηκότων ἐστὶ, τὸ δὲ καθόλου ἀρνεῖσθαι τὴν θεότητα, P. 641
 τῶν ἀθέων ἢν εἴη, τίς λόγος ἐστὶν ὁ διαβάλλων ἡμᾶς ἐπὶ τὸ
 μίαν ὁμολογεῖν τὴν θεότητα;" καὶ μετ' ὄλλγον· „πάντα τὰ θεο-
 20 πρεπῆ νοήματά τε καὶ ὀνόματα ὁμοτίμως ἔχουσι πρὸς ἄλληλα,
 τῷ μηδὲν παρὰ τὴν τοῦ ὑποκειμένου διαφωνεῖν σημασίαν. οὐ
 γὰρ ἐπ' ἄλλο τι ὑποκείμενον χειραγωγεῖ τὴν διάνοιαν τοῦ ἀγα-

2. τοῦ δὲ ἄρηνος edd. 10. οὐκοῦν τοῦτο μόνον ἐστὶν ἐν ἐγκλή-
 ματι edd. 11. ἐν τῇ et καταγγέλλειν edd. 17. καθόλου edd.

putet, si praeter iustam rationem interimat agnum, a quo nihil sit laesus, et tamen, licet omnem quae ex adornata calumnia intenditur accusationem agnus placide diluat, nihilo magis lupum ab impetu sibi temperare, sed etiamsi iustis rationibus vincatur, dentibus tamen victorem pervincere: ita et qui odio nostri non secus atque rei honestae student, turpe forsan putantes, si absque ratione nos odio persequi videantur, causas odii contra nos et crimina fingunt. Nihil autem eorum quae contra nos feruntur, constanter tuentur; sed nunc hanc, paulo post aliam, et rursus quoque aliam inimicitiae causam assignant." Et rursus: „Itaque et hoc illi nobis crimini dant, quod competentia divinae naturae nomina singulariter pronunciamus. Verum paratam habemus ad hoc et manifestam rationem. Quisquis enim unam docentes divinitatem condemnat, necessario multas vel prorsus nul- lam tradenti adstipulabitur. Impossibile namque est, ut praeterea aliud quid excogitetur. Cum ergo numerum divinitatum ad multitudinem extendere eorum tantum sit, qui errore multorum deorum tanquam morbo laborant: prorsus vero in universum negare divinitatem eorum sit, qui nul- lum censent esse Deum, ut impii: quamobrem nos traducimus ob id, quod unam confitemur divinitatem?" Et paulo post: „Omnia Deo competentia, tam cogitata quam nomina, eiusdem inter se sunt conditionis, eo quod circa subiecti significationem nihil habent discriminis. Non enim mentis cogita-

- A. M. 6859 *Θου ἡ προσηγορία, ἐφ' ἕτερον δὲ ἡ τοῦ σοφοῦ καὶ ἡ τοῦ δυνα-*
 Ind. 4 *τοῦ καὶ ἡ τοῦ δικαίου· ἀλλ' ὅσαπερ ἂν εἶπης ὀνόματα, ἐν διὰ*
 B *πάντων ἐστὶ τὸ σημαίνον· κἄν θεὸν εἶπης, τὸν αὐτὸν ἐνε-*
δεξω, ὃν διὰ τῶν λοιπῶν ὀνομάτων ἐνόησας. Καταμανθανό-
μενα γὰρ καὶ συγκρινόμενα πρὸς ἄλληλα τὰ ὀνόματα διὰ τῆς ἐν 5
ἐκάστοις ἐνθεωρουμένης ἐμφάσεως εὐρεθήσεται μηδὲν τῆς τοῦ
θεοῦ προσηγορίας ἕλαττον ἔχοντα. τεκμήριον δὲ, ὅτι τούτῳ μὲν
τῷ ὀνόματι πολλὰ καὶ τῶν καταδεεστέρων ἐπονομάζεται, καὶ ἐπὶ
τῶν ἀπεμφαινόντων ὁμοίως λεγομένῳ. Τὸ δὲ τοῦ ἁγίου ὄνομα
 C *καὶ τοῦ ἀφθάρτου καὶ τοῦ εὐθέως καὶ τοῦ ἀγαθοῦ οὐδαμοῦ 10*
κοινοποιούμενον πρὸς τὰ μὴ δεόντα παρὰ τῆς γραφῆς ἐδιδάχθη-
μεν." (E.) Ἔμοι δὲ καὶ πλείους εἰς τὴν τῶν λεγομένων ἀπόδειξιν
ὠρημένῳ παράγειν ἁγίους ῥᾶον ἔδοξεν εἶναι, πρότερον δι' ἐνὸς
τουτοῦ τὴν τῶν πάλαι πρὸς τὰ παρόντα συγγένειαν διεκρινή-
σαντας, ἔπειτα ἐπενεγκεῖν καὶ τὰς τῶν ἄλλων μαρτυρίας διὰ 15
 D *τοῦς ἀμφιβόλους καὶ σμικρογνώμονας. ἐπεὶ κἄν τούτου νῦν μέ-*
τρια τινὰ μοι δέκην ἐράνον συνῆκται, καὶ ὅσον ἀφοσιώσασθαι
 V. 518 *πρὸς τὴν ζήτησιν καὶ χρεῖαν τῆς νῦν ὑποθέσεως. ἔξῆσται γὰρ,*
ὅτῳ ἂν ἦ βουλομένῳ, τοῖς εἰρημένοις παρατιθέντας ἐν ἐνὶ καὶ
πλείοσι πλείω τῶν καθ' ἡμᾶς ἀκέραιον εὐρίσκων τὴν συμφωνίαν 20
τοῦ νῦν διωγμοῦ πρὸς τὸν τότε· καὶ μανθάνειν σαφέστερον, ὡς
 E *ἂν δῖσθησι χρόνος, ταῦτα χρόνος ἐπαναλαμβάνων αὐθις συνί-*

1. ἡ δυνατοῦ apogr. Par., καὶ τοῦ edd. καὶ ἡ τοῦ em. Boiv.
 4. ἐνόησας edd., ἐνόησαν apogr. Par.

tionem ad aliud subiectum ducit appellatio boni, et ad aliud, sapientie, potentie, et iusti: sed quaecunque eiusmodi nomina pretuleris, unum est perpetuo quod significatur. Et si Deum dixeris, eundem significasti, quem et in reliquis nominibus cogitasti. Nam si expendantur huiusmodi nomina, et inter se considerata cuiusque significatione conferantur, nihil appellatione Dei minus habere differreque deprehenduntur. Argumentum huius est, quod ab appellatione Dei multa ex inferioribus quoque cognominantur, quae etiam ab similibus et dissidentibus rebus attribuitur. Sancti vero et incorrupti, et recti bonique nomina nusquam illis, quibus haud oportet, communicari per Scripturam edocti sumus." (V.) Ad ea quae dixi confirmanda testes citare Sanctos plures animus fuit. At commodius esse visum est, praeteritarum et praesentium rerum affinitatem per unum hunc primo declarare; deinde, ut vacillantes et pusillos animos confirmarem, aliorum quoque testimonia subiungere. Atque ex hoc ipso modica quaedam a me collecta et corrogata sunt, sic videlicet, ut quae ad quaeestionem et ad praesens institutum attinebant, ea sola leviter quasi delibarem. Etenim cuius facile erit, nostra cum iis quae dicta sunt, unum cum uno, plura cum pluribus conferenti, perfectissimam utriusque persecutionis, hodiernae et eius quae tum saevit, similitudinem intelligere; item explorete illud discere, quae tempus disiungit, ea per tempus redintegrata iterum coniungi: quae re-

στῆσι· καὶ ἃ ῥῶθς χειμερίων φάναι πραγμάτων συγγεῖ, πραγμά- A. C. 1851
των αὐθις συνάπτει παλλήροια· καὶ ἃ βίων πολυπλόκων λαβύ- Imp. Io. Can-
ρινθοι διασπειρουσι· πρὸς λήθης μυχοῦς καὶ κρυπτῆρας, ἀντί- tacuz. 5.
στροφοι πάλιν λαβύρινθοι βίων πρὸς τὰ συγγεῖ καὶ ὁμόφυλα
5 τῶν πάλαι τῷ χρόνῳ γεγενημένων ἀναφέρουσιν ὕστερον ἔχρη,
οἷον ἀνακαλυπτῆρια ταῖς ἀλλήλων διὰ μακροῦ τοῦ μέσου συμ-
φύταις καὶ ὁμοιότησι θύοντες.

ε'. Μετὰ γὰρ τὸν ἡμέτερον διωγμὸν ἐκείνον εὐθὺς καὶ φό- P. 642
βους ὕπαντας οἱ διώκται ψυχῆς ἀποσκευασόμενοι, καθάπερ ἐκ
10 ναυαγίου καὶ κλύδωνος παρ' ἐλπίδας ἀνασωθέντες ἀπάσας, ἀνε-
πεπνεύκεσαν τέως ἡδὺ τι καὶ ἐλευθέριον· καὶ συχνότερον νύκτωρ
καὶ μεθ' ἡμέραν ἤδη λοιπὸν συνέδρια δρώντες ὑπὸ βασιλεῖ καὶ
ἰδίᾳ καὶ ἄνευ ἡμῶν πᾶν ποιεῖν καὶ λέγειν καθ' ἡμῶν οὐκ ἡμέ- B
λουν. ἐν δὲ τοῖς τοιοῦτοις διημιλλήσαντο πρὸς ἀλλήλους τὰ πρῶ-
15 τα, ὅστις τε καθ' ἡμῶν πλείους ἀφῆκε λαιδορίας ἀφηγούμενοι
σὺν κρότῳ καὶ γέλῳτι· καὶ ὅστις ἤττους μὲν, δριμντέρας δέ·
καὶ αὐτὸς ὕστερον μὲν, καιριώτερον δέ· καὶ μᾶλα γέ τοι σὺν
ἀσέλγαινούσῃ γνώμῃ καὶ βωμολοχοῦσῃ γλώττῃ, ἐφ' οἷς ἐγκα-
λύπτεσθαι ἔδει, τούτοις ἐγκαλλωπίζεσθαι οἱ θεομισεῖς οὐκ αἰδού- C
20 μνοι, οὐδ' ἐρυθριῶντες· ἀλλ' ὅμοιον ποιούντες γ' ἐκείνῳ τῷ C
Διοσκόρῳ, τῷ δυσσεβεῖ προέδρῳ τῆς Ἀλεξανδρείας· ὃς μετὰ τὸ
πλείους τε ἄλλους καὶ Φλαβιανὸν πεφρονευκέναι τὸν πατριάρχην
ἐν τῇ κατ' Ἐφεσον ἀθροισθείῃ πάλαι συνόδῳ τῶν ἐπισκόπων

17. τοι Boiv. pro ti.

rum, ut ita dicam, aestu procelloso turbantur, ea reciproco rerum aestu rursus componi; quae denique per varias hominum aetates, velut per multiples labyrinthos, profunda et obscura oblivione merguntur ac dissipata evanescent, ea deinde, revolutis aetatum labyrinthis, ad cognata et affinia rerum olim gestarum vestigia retroagi, conjunctionemque et similitudinem suam post longa temporum spatia quasi revelare.

5. Cum eam nos persecutionem passi fuissetis, statim persecutores,posito omni metu, quasi ex naufragio et tempestate praeter spem omnem incolumes servati, iucunde respirare, et quadam veluti libertatis aura recreari. Tum ex eo iam frequentius diu noctuque, praeside imperatore, privatim et sine nobis concilia habentes, nihil negligere, quo nos factis dictisque violatos oppugnent. Ac primum illi in iis conciliis inter se certant, cum plausu et risu narrantes, quis plura in nos convitia fuderit; item quis pauciora quidem, sed acriora; tum quis sero et post alios, sed opportunus; idque summa animi impudentia et scurrili linguae procacitate: nec sacrilegi illi verentur erubescuntve de iis rebus gloriari, quarum pudore ipso oportebat capite obvoluto latere. Porro hoc ii Dioscori more faciunt, impii illius Alexandriae praesulis, qui in Concilio episcoporum, Ephesi olim congregatorum, occiso praeter alios complures patriarcha ipso Flaviano, de

- A. M. 6859 ἐνεκαλλωπίσατο κάκεινος ἐκείνω τῷ φόνῳ, καθάπερ ἐπὶ μεγάλῳ
 Ind. 4 τινὶ προτερήματι, τὸν πάλαι Νέρωνα μιμησάμενος, τοῖς οἰκειοῖς
 ἀυτλήμοσι τε καὶ δοχρήμασιν ἐγκαυχώμενον, ἃ ταῖς νῦν ἐπετέλει
 D τῷ βασιλικῷ βήματι, ἐκεῖ καθημένων τῶν τῆς πάλαι Ῥώμης ἐδ-
 πατριδῶν καὶ συγκλητικῶν οὐ μάλᾳ ἐκόντων. (B.) Οὕτω τοῖ-5
 νον καὶ ἡ σεμνῇ τῶν ἐπισκόπων αὕτη πατρία, τοὺς ἡμῶν διω-
 γμοὺς δοχρησαμένη, τῷ Παλαμῆ καὶ ἀλλήλοις συνεχώρουσιν ἐξῆς
 τὰ τῆς ἀσεβείας ἐγκλήματα, προτερήματα μᾶλλον αὐτὰ προσει-
 E πόντες καὶ δόγματα εὐσεβείας, τῆς ἀντιμισθίας εὐθὺς ἐπομένης
 αὐτοῖς ἀναλόγως καὶ τῶν ἐπάθλων, διὰ τῶν ἐκ βασιλικῆς τρι-10
 ποδος θειοπισμάτων. διανομαὶ ταῦτα χρημάτων καὶ κτημάτων
 V. 519 πρόσδοδοι καὶ ἱερῶν φροντιστηρίων πολυανθρώπων ἐκδόσεις
 πρὸς ἀνθρώπους ἀμιασιτάτους ὡς τὰ πολλὰ, καὶ πλὴν τοῦ χρη-
 ματιζοῦσθαι πλεον εἰδόμενος οὐδὲν· παραπλησίως ὡς περὶ τὰς φο-
 P. 643 νικὰς προγραφὰς τῶν πάλαι τῆς Ῥώμης ἐδπατριδῶν καὶ συγκλη-15
 τικῶν Σύλλας μὲν Κορνήλιος πρότερον, Ἀντώνιος δ' ὕστερον,
 τυραννικώτερον τῇ ἔξουσίᾳ ἐπιπηδήσαντες· πλὴν ὅτι ἐκείνοις μὲν
 σωματίων γίνεσθαι φονευτικῆς ἐγγόνοι διὰ τὴν τῶν κτήσεων ἀρ-
 παγὴν καὶ διανομήν· τοῦτοις δὲ ψυχῶν ὁμοῦ καὶ σωματίων ὄλε-
 θρος ἅπας ἐπραγματεύετο· ψυχῶν μὲν τῶν ἰδίων, ὑπὲρ ὧν 20
 ἠπείγοντο· σωματίων δὲ τῶν ἀλλοτρῶν, καθ' ὧν ἠπείγοντο.
 B (Γ.) Ἐπιτα ψηφίζονται καθ' ἡμῶν ἐφ' ἑτέραις ἑτέρας διανομὰς
 κολάσεων αἰδίου· ὡς περὶ ἐν ταῖς ἀρχαιρεσίαις τοῖς πάλαι Ῥω-
 μαίοις ἐδράτο· πλὴν ὅτι ἐκείνοις μὲν ἀρχαιρεσιάζουσι, τιμαὶ

ea caede ambitiose et ipse tanquam de egregia aliqua victoria gloriabatur, antiquum Neronem imitatus, tibiarum cantibus et tripudiis gloriantem; quibus ille in ipso suggestu solii imperatorii, assidentibus veteris Romae patriciis et senatoriis viris, nec iis quidem admodum volentibus, de nocte operabatur. (II.) Pari modo venerabile illud episcoporum collegium, nostris calamitatibus velut saltatis, Palamae et sibi invicem deinceps laesae pietatis crimina condonabant; immo ea ab illis facta eximia et verae religionis dogmata appellabantur. Atque ipsi statim salaria et praemia, pro cuiusque dignitate, datis ex imperatorio tripode responsis, constituuntur; pecuniarum scilicet largitiones, et redditus ex praediis percipiendi; ac res monasteriorum frequentissimorum locantur hominibus, imperitissimis plebisque, et nihil nisi pecuniam facere doctis; itidem fere ut olim nobilium et senatorii ordinis civium Romanorum sanguinariae proscriptiones factae sunt, primum a Corneio Sylla, deinde ab Antonio, qui summam potestatem tyrannice invaserant; nisi quod illi ut bona diriperent ac distribuerent, corporum interfectores exstitere; hi vero animabus simul et corporibus exitum moliantur; animabus quidem suis, quibus prodesset; corporibus autem alienis, quibus nocere contendant. (III.) Distributiones deinde poenarum alias ex aliis perpetuo in nos decernunt; quemadmodum apud veteres Romanos in comitiis fiebat; nisi quod illis comitia habentibus honores et

καὶ βραβεῖα τοῖς ἀριστεύουσιν ἐψηφίζοντο· τούτοις δ' ἀφορμαὶ A. C. 1351
καὶ σκέμματα κακίας, μὴ ὅτι κατὰ τῶν ζώντων, ἀλλ' ἤδη καὶ Imp. Io. Can-
αὐτῶν τῶν τεθνεώτων. καθαιροῦσι γὰρ κἀκείνους καὶ ἀναθεμα- tacz. 5
τίζουσι, ὅφ' ὧν αὐτοὶ καθηρέθησαν διὰ τὴν ἀσεβείαν τῶν και-
10 νοτομηθέντων δογμάτων, οὕτως αὖ τοὺς τῆς ἀσεβείας ἐλέγχους C
διαδρῦναι νομίσαντες, μὴ πρὸς ἐπισκόπων δῆθεν, ἀλλ' ὑπὸ
καθηρημένων καθαιρεθέντες· καὶ ταῦτα τῶν γε πλειόνων ὑπαρ-
χόντων αὐτῶν, οἳ σὺν τῷ πατριάρχῃ τότε καὶ τοῖς ἐπισκόποις
ἐκείνοις ἦσαν οἱ Παλαμᾶν τε αὐτὸν καθηρηκότες καὶ ἀναθεματι-
10 σαντες καὶ ἅμα τοὺς ἄμφ' αὐτόν· δι' αὐτὸ σήμερον ἑαυτοὺς ἀνα-
θεματίζουσι, ὑπερμαχοῦντες τοῦ Παλαμᾶ. ἐζήτουν γὰρ μᾶλλον D
ἀμαρτάνειν ἀνέγκλητα, ἢ τοῖς ἐπιτιμοῖς ὑπέκοντας εὐσε-
βεῖν, καὶ δι' ἀπώλειαν μᾶλλον ψυχῆς σωματικῶς εὐπραγεῖν.
(Δ.) Ὅμως οὐδ' ἀπώλειαν ᾤοντ' εἶναι ψυχῆς τὰ δρώμενα. πῶς
15 γὰρ, οἳ τυραννικώτερον τρόπον τὸ αὐτεξουσίον τε καὶ βουλόμε-
νον τοῦ Θεοῦ σφετερισάμενοι, τό γ' εἰς αὐτοὺς ἤκον, αὐτὸν μὲν
ἐν κόλποις δῆπου τῶν οὐρανίων θαλάμων περιγράψαντες συνε- E
κάλυψαν, ἀνυπόστατον δέ τινα καὶ ἀνούσιον ἐθεοποίησαν ἐνέρ-
γειαν, ταῦτόν εἰπεῖν ἄξιόν· ἵν' ἀμαρτάνωσιν ἀνέγκλητα, καὶ
20 ἄφρασιν ἀλλήλοις ἀμαρτημάτων διδόναι τε καὶ ἀντιλαμβάνειν αὐ-
τεξουσίως ἔχωσι, καθάπερ οἱ τὰ ἐν ἀγοραῖς ὄψα πιπράσκοντές
τε καὶ ἠνούμενοι. εἰς τοῦτο γὰρ οἶμαι τείνειν καὶ ὁ πρὸς τοῖς
ἄλλοις ὑπὸ τοῦ Παλαμᾶ καὶ τοῦτο δογματιζόμενον βλασφημεῖ-

praemia praestantissimo cuique decernebantur; his vero, non solum in vivos, sed et in ipsos iam denique mortuos, grassandi causae et rationes statuuntur. Nam eos etiam de gradu deiiciunt et anathemate feriunt, per quos ipsi, ut novorum impiorumque dogmatum auctores, deiectioni fuerant; eoque se impietatis notam effugituros arbitrantur, quod a quibus deiectioni sint, il videlicet non episcopi, sed deiectioni ipsi de gradu fuerint. Et haec qui faciunt, eorum plerique iidem sunt, qui cum patriarcha et episcopis illis tum coniuncti Palamam et eius assecias anathemati subiecerunt. Itaque iidem hodie, pro Palama pugnantes, se ipsos anathemati subiciunt. Nempe illi impune peccare maluerunt, quam poenas dando colere pietatem; et ut corpori bene esset, animam ultro perdiderunt. (IV.) Atqui illi nec ea quae fierent perniciose animae esse credere. Eoquomodo autem credidissent, qui auctoritate et voluntate divina tyrannice sibi ipsis subiecta, quantum quidem in se fuit, ipsum Deum in recessibus caelestium thalamorum circumscriptum occultarunt; quandam autem insubstantem substantiaequae expertem operationem, seu, quod idem est, atheismum ipsum deificarunt; nimirum ut peccent impune et peccatorum veniam, perinde ut obsonia in foro vendentes ementesque, invicem dare et accipere privata auctoritate possint. Eo enim spectare illud puto, quod Palamas praeter caetera impie docet et pronunciat: homines effici principii exper-

- A. M. 6859 ται· ἀνέρχους δηλαδὴ τοὺς ἀνθρώπους καθίστασθαι καὶ ἀκτί-
 Ind. 4 F στους· ταῦτόν δ' εἰπεῖν ἐνυποστάτους καὶ ἐνουσίους θεοὺς,
 ἀπειράκις ἀπειρους, τῶν ἀπειράκις ἀπειρῶν (χρῆ γὰρ κατ' ἐκεί-
 νον ἐνταῦθα καλεῖν) ἐνεργειῶν καὶ θεοτήτων, ἀκτίστον καὶ
 ἀνουσίῳν θεῶν, ταῦτόν δ' εἰπεῖν μηδέων. τῷ γὰρ ἀκτίστον καὶ 5
 ἀνυποστάτῳ τὸ μηδὲν μήτ' εἶναι μήτε πιστεῦεσθαι πᾶσιν ἀν-
 θρώποις δοκεῖ καὶ πιστεύεται, καὶ αὐτοῖς γε τοῖς βρέφεσιν, εἶναι
 P. 644 ταῦτόν. οὐδεμία γὰρ (φησι) φύσις, ὅτι μὴ τότε ἔστιν, ἀλλ'
 ὅτι τότε. ἢ τοῦ ὄντος θέσις οὐχ ἢ τοῦ μὴ ὄντος ἀναίρεσις.
 (E.) Οὕτω μειρακιωδῶς ἐνεανιεύσαντο κατὰ τῆς εὐσεβείας, καὶ 10
 οὕτως ἀσύνετα καθ' ἡμῶν ἐργάσαντό τε καὶ ἐβουλεύσαντο, ταῖς
 ἡμετέραις συμφοραῖς τὴν ἑαυτῶν ἐστιῶντες θηριωδίαν, καὶ πῦν
 πορηρὸν ῥῆμα καθ' ἡμῶν ψευδόμενοι συνέθεντο, καθ' ὅσα καὶ
 Βοῖῶ σφισιν ὑπηγόρευε τὸ θυμούμενον τῆς ψυχῆς· καὶ ἀγορῶς
 V. 520 καὶ θέατρα πάντ' ἐμπεπλήκασι δι' ἐμίσθων κηρύκων, λαμπρὸν 15
 εἰς ἀνανταγώνιστον πίστωσιν τῶν ἀκουόντων ἐπιτηδεύσαντες τὸν
 ἡμέτερον συγκλεισμόν· ἵνα καθ' ἡμῶν τε πλείττοντες ἐπιπηφι-
 ζωσιν ὅποια καὶ ὅσα βούλοιντο καὶ ἕμα πλείους τῶν ἀσυνέτους
 ἐχόντων μαθήσεως πρὸς τὴν σφετέραν αὐτῶν ἀσέβειαν προσε-
 ταιριζῶνται, τοῦ παρὰ πόδας ἐλέγχου κατὰ διήμετρον ἰσταμέ- 20
 Cνου, μήτε θεὸν φοβούμενοι, μήτ' ἀνθρώπους αἰδοῦμενοι, μήτ'
 εἰς τὸ μέλλον εἶναι πιστεύοντές τινα τῶν ἐνταῦθα δρωμένων κρι-
 σιν, μήτε κατάστασιν ἀμοιβῆς ἀγαθῶν καὶ κακῶν, ὡς τὰ ἱερὰ

tes et increatos; seu, quod idem est, Deos per se subsistentes, et sub-
 stantia praeditos infinites infinitos, infinites infinitarum (oportet enim hoc
 loco sic vocare ut ab eo vocantur) energiarum et divinitatum, quae sicut in-
 creati et substantia carentes Dii; seu, quod idem est, nulli. Nam quod
 est increatum simul et substantiae expers, id omnibus hominibus, et ipsis
 quoque infantibus, videtur crediturque idem esse atque illud, quod nihil
 est nihilque esse creditur. Nulla enim, inquit, natura in eo consistit, quod
 non sit hoc, sed in eo, quod hoc sit. Non ponitur id quod est, hoc ipso
 quod tollitur id quod non est. (V.) Ita sanior doctrinae iuveniler illi
 insultarunt, ita nos factis consiliis dementibus oppugnarunt, calamita-
 tibus nostris immanitatem suam cibantes; iidemque omne malum verbum
 adversum nos mentientes ex composito loquuti sunt, quidquid ira sugge-
 reret, qualiacunque animus diceret: iis fora theatraque omnia per con-
 ductitios praecones impleverunt. Atque ut ea, quae dicebant, audienti
 cuilibet invicto argumento confirmarent, magno apparatu nos incluserunt;
 quo scilicet in nos, quot et qualia libuisset, confingerent ac decernerent;
 simulque ut ex iis, qui tardo essent ad discendum ingenio, socios sibi plu-
 res adiungerent, remotis quam longissime illis, quibus praesentibus facile
 poterant redargui; non Dei metu, non hominum reverentia deterriti; non
 de huius vitae facinoribus iudicium olim futurum esse credentes, nec mer-
 cedem bonis et malis, quemadmodum docent sacra oracula, constitutam

1. M. 6859 τάνδρῃ, δύσμαχον τυραννίδα ψυχῆς ἐνεγκεῖν οὐδαμῇ δυνήσεται.
 ind. 4
 P. 645 καίτοι ἐχρῆν τοῦ σοφοῦ Διογένους πεισθῆναι τοῖς λόγοις· ὅς
 πυθόμενον τινός, ὅπως ἂν τις ἐνδοξος τάχιστα γένοιτο καὶ ἑα-
 δίως, ἀπεκρίνατο· εἰ δόξης καταφρονεῖν δυνήσεται. εἰ δὲ τῷ
 δοκῶσι, τὸ πάθος ἐθέλοντι θεραπεύειν καὶ τι τῆς μέμψεως ἔφαι- 5
 ρεῖν, μὴ διὰ δόξης ἔρωτα καταψηφίσεσθαι, πρὸς τοιοῦτον πτώ-
 βημα κατενηρέχθαι τὸν φίλον, ἀλλὰ τῷ μῆτε θεμελίου στεβροῦς
 ὑποστῆσαι τῇ γλώττῃ σοφίας τῆς θύραθεν, μῆτε πείραν ἱερῶν
 εἰληφέναι δογμάτων, οὐκ ἔγωγε διοίσομαι. πολλῷ γὰρ μᾶλλον
 ἂν τοῦθ' ἔλοιμην ἢ ἐκείνο· ὅτι τοῦτο μὲν, ἀκούσιον ὄν, ἔξαι- 10
 ρεῖται τοῦ τῆς κακίας ὑπερβάλλοντος τὸν φίλον, καὶ συγγνώμης
 ἰνδάλματα δίδωσιν ἀμωσγένως αὐτῷ· ἐκείνο δ' ὑπίστας αὐτό-
 χρημα συγγνώμης ἐλπίδας ἀνυσοβεῖ, τοῦ ἔκουσιου τῆς γνώμης
 C δίκην ἀχλύος αὐτὰς συνθολούσης. τῇ γὰρ τοι φύσει καὶ τῷ πλου-
 σίῳ τῆς γλώττης τεθαδρήκως ὁ ἀνὴρ ἔξ ἀρχῆς ταύτη τοὺς ἐν- 15
 τυγχάνοντας διὰ βίου κατέκλυζε, καὶ τροφῆς αὐτῆς ἐπιλανθανό-
 μενος. διὸ καὶ πάντας σοφίας ἐς τοῦτο συγκλείσας τοὺς ἔρωτας,
 καὶ τοῦτο μόνον ἱκανὸν ἠγησάμενος, τὸ χρυσοῦν ἀπονητὶ συγχο-
 V. 521 μίλειν θέρος αὐτῷ τῶν ἐπαίων πάντων, ἥκιστα διὰ φροντίδος
 πεποιήται σοφία καὶ δόγμασιν ἱεροῖς τὸν τῆς γλώττης κοσμησάτω 20
 D δρόμον. ἥ γὰρ ἂν τῶν δυοῖν οὐδενὸς ἐξέπιπτε χρόνων· ἀλλ'
 αἶε μὲν τὸ τῆς πολυλογίας, ὡς ἐπὶ πλείστον ἁμαρτάνον, διέφρω-
 γεν ἂν· νῦν δ' εἰς τὸ τῆς ἀσεβείας οὐκ ἂν ἐνέπιπτε βάραθρον.

14. συνθολούστος coni. Boiv.

tyrannici pugnam sustinere non potuerit. Quamquam cum sapientis Dioge-
 nis parere dictis oportebat, qui ab aliquo interrogatus, qua quis ratione
 celerrime et facile gloriam adipisceretur: nimirum (respondit) si gloriam
 possit contemnere. Quod si quis, ut huic malo medeatur, et ut repre-
 hensionem aliquantum minuat, non putet amicum condemnandum, quasi in
 amore gloriae prolapsus sic corruerit, sed eo quod nec linguam doctrina
 profana, tanquam firmo fundamento, subnixam haberet, nec sacrorum do-
 gmatum usum sibi comparasset, equidem nihil moror. Multo enim hoc quam
 illud malim; quoniam hoc, cum sit praeter voluntatem, maioris improbi-
 tatis crimine amicum absolvit, et aliquam excusationis umbram utcuque
 ei tribuit; illud autem veniae spes omnes, offusa quadam ex voluntario
 animi motu caligine turbidas, repellit. Ingenio quippe et dicendi copia
 vir ille iam inde ab initio confusus, eo tanquam diluvio obvius quosque
 perpetuo inundabat, etiam capiendi cibi immemor. Omnibus itaque do-
 ctrinae amoribus hoc sine circumscriptis, cum unum hoc satis esse arbi-
 traretur ad colligendam sibi laudem omnium messem auream, minimum ca-
 ravit illam linguae volubilitatem scientiarum et sacrorum dogmatum usu or-
 nare. Alioqui nullo tempore male ei cessisset: sed et verborum abundan-
 tiam, quae plerumque peccat, semper effugisset, nec in barathrum impie-

(H.) Τοιοῦτοίς εἶμαι καὶ ὁ μέγας ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριος ἀνδράσι A. C. 1351
 περιτυχῶν, ἐν τῇ τῶν πνευματομάχων περιπεσοῦσιν αἰρέσει, „το- Imp. Io. Can-
 σοῦτον ὑμῶν,” φησὶ, „περιέχομαι καὶ τοσοῦτον ὑμῶν αἰδοῦμαι tacuz. 5
 τὴν εὐκοσμον ταύτην στολὴν καὶ τὸ χρῶμα τῆς ἐγκρατείας καὶ τὰ E
 5 ἱερὰ ταῦτα συστήματα καὶ τὴν σεμνὴν παρθενίαν καὶ κάθαρσιν
 καὶ τὴν πύκνυχον ψαλμωδίαν καὶ τὸ φιλόπτωχον καὶ φιλάδελ-
 φον καὶ φιλόξενον, ὥστε καὶ ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ Χριστοῦ καὶ
 παθεῖν τι ὡς κατὰκριτος δέχομαι· μόνον εἰ σταίητε μεθ’ ἡμῶν,
 καὶ κοινή τὴν τριάδα δοξάσοιμεν. περὶ γὰρ τῶν ἄλλων τί χρῆ
 10 καὶ λέγειν, σαφῶς τεθνηκότων; οὗς Χριστοῦ μόνου ἐγείραι, F
 τοῦ ζωοποιούντος τοὺς νεκροὺς κατὰ τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν· οἱ κα-
 κῶς τῷ τόπῳ χωρίζονται, τῷ λόγῳ συνδεδεμένοι, καὶ τοσοῦτον
 πρὸς ἀλλήλους ζυγομαχοῦσιν, ὅσον ὀφθαλμοὶ διάστροφοὶ τὸ ἐν
 βλέποντες, καὶ οὐ τῇ ὕψει, τῇ θέσει δὲ στασιάζοντες· εἴ γε καὶ
 15 διαστροφῆν αὐτοῖς ἐγκλητέον, ἀλλὰ μὴ τύφλωσιν.” (Θ.) Ἐγὼ P. 646
 δὲ καὶ ταῦτα καλῶς τε καὶ εὐφρῶς πρὸς τὴν παροῦσαν εὐρίσκων
 ὑπόθεσιν ἀρμοζόμενα καὶ πλέον ἔχω τι λέγειν αὐτός. ἀνήρηται
 γὰρ ἀγάπη πῦσα καὶ παραμυθία καὶ λόγος φίλων παρήγορος.
 οὐδαμοῦ σπλάγγχον ἀδελφικὸν, οὐδαμοῦ δάκρυον συμπαθές.
 20 Ὅθεν καὶ ἀνεμνήσθη ἐκείνων τοῦ Σολομῶντος· ἀπέβλεψα γὰρ,
 ἐκεῖνός φησι, καὶ εἶδον ὑπὸ τὸν ἥλιον, ὅτι οὐ τοῖς κούφοις ὁ
 δρόμος, οὐδὲ τοῖς δυνατοῖς ὁ πόλεμος· καὶ γε οὐ τοῖς σοφοῖς B
 10. μόνον edd. 20. ἐπίστροφῶ edd. 22. καὶ οὐ edd. τῆ
 σοφῶ edd.

tatis praeceps nunc corruisset. (VIII.) Tales crede magnus ille theolo-
 gus Gregorius homines nactus, in Pneumatomachorum haeresin prolapsos,
 „Adeo (inquit) vos amplector atque exoscular, adeo concinnam hanc ve-
 stram et compositam vestem revereor, et contractum ex continentia colo-
 rem, et sacros hos coetus, et venerandam virginitatem ac purgationem,
 et noctes, quas in psalmore cantione insomnes transigitis, et propensum
 in pauperes et fratres et hospites studium atque amorem, ut anathema
 etiam a Christo esse, ac nonnihil, ut damnatus, perpeti non recusem:
 modo nobiscum adiungamini, commensibusque animis Trinitatem celebra-
 mus. Nam quid de aliis dicam, perspicue mortuis, (quos ad vitam revo-
 care Christi solius est, qui sua potentia mortuos vivificat) qui loco male
 atque improbe distrahuntur, cum doctrinae vinculo constricti sint, tantum-
 que inter se contendunt, quantum distorti oculi, unam eandemque rem
 cernentes, ac non obtutu, sed situ duntaxat inter se dissidentes: si tamen
 illis distortio et perveritas, non autem caecitas obicienda est.” (IX.) Ego
 vero, etsi haec ad praesens institutum pulchre et apte accommodata re-
 perio, tamen ipse plus dico. Sublata scilicet omnis caritas et consolatio,
 et amicorum blanda allocutio. Nusquam fraterna viscera: nusquam lacri-
 mae condolentes. Unde et illa Salomonis recordatus sum: Respexi enim
 (inquit ille) et vidi sub sole, quoniam non est velocibus cursus, nec po-
 tentibus praelium, nec quidem sapientibus prudentia, nec quidem amicis

A. M. 6859 ἡ φρόνησις· καὶ γε οὐ τοῖς φίλοις τὸ εὖελπι· ἀλλὰ καιρὸς καὶ
 Ind. 4 ἀπάντημα συμβήσεται πᾶσιν αὐτοῖς ἀπροσδόκητον ἐκ Θεοῦ, πᾶ-
 σαν ὑπερβαῖνον σοφίαν καὶ δύναμιν ἀνθρωπίνην, καὶ πάντα
 φαυλλῶν ἀνθρώπινον ὄγκον καὶ τῦπον. διὸ καὶ σιγᾶν ἔκρινα
 δεῖν, καὶ τῶν τοῦ βίου παιγνίων θαναμάζειν τὰς ἀγχιστρόφους ὅς
 μεταβολὰς, καὶ μηδένα πρὸ τελευτῆς μακαροῦσιν. καὶ ὁ μὲν
 C Δαρείος ἐκεῖνος ὑπὸ πληγῶν καὶ τραυμάτων ἐπιβούλων εἰς θά-
 νυτον ἔλαυνόμενος, ἐπειδὴ διψήσας ἤτησεν ὕδωρ, καὶ παρῆν
 οὐδεὶς ἐν ἐρήμῳ καὶ ἀβάτῳ διωκομένῳ γῆ, πλην ἑνὸς τινοῦ ἀν-
 δρὸς εὐτελοῦς, ὃς ὕδωρ τε ἐκόμισε βραχὺ καὶ ἀνέβη πρὸ τῆς 10
 τελευτῆς, βύθιον ἀνακλαυσάμενος καὶ δακρύσας, „τοῦτό μοι τε-
 λευταῖον,” ἔφησε, „τῶν δυστυχημάτων, εἰ παθόντι μὴ δύνα-
 σθαι τὸ προσῆκον ἀμείψασθαι.” ἐγὼ δ' ἀπάντων ἀπόντων γνω-
 D ρίμων, φίλων, οἰκείων, γειτόνων, ἐν ἀπαραμυθῆτῳ καθέλξει
 μόνος καθήμενος μείζον εὐρίσκω καὶ τελευταῖον τῶν ἐμῶν δυσ- 15
 τυχημάτων τουτί, μὴ δύνασθαι παντάπασι, μὴ ὅτι τῷ ψυχροῦ
 ποτήριον παρασχόντι τό γε προσῆκον ἀμείψασθαι, ἀλλὰ μὴδ' ἔχειν
 ὃς ἂν μοι τοῦτο διακονήσῃται. φέρω τοίνυν ἀρκούμενος, ὅτι ἔχω
 κύριον, τὸν τῶν κρυπτῶν γνώστην, μάρτυρα τῆς ἀδικίας. ἀλλ'
 ἐκεῖσε ἐπάνειμι.

20

P. 647 5. Οὐ γὰρ ἠρέμει τὸ βάρβαρον ἐκεῖνο καὶ φοινικὸν τῆς γνώ-
 V. 522 μης τῶν παλαμναίων ἐκείνων ἀνδρῶν· ἀλλ' ἐξ οὐρίας ὠθοῦν τὴν

2. συναντήσεται σύμψαισι edd.

spes bona; sed tempus et eventus occurret omnibus illis inopinatus a Deo, omnem supergrediens sapientiam et virtutem humanam, omnem deprimens humanum tumorem et fastum. Quamobrem et silere, et eorum qui vitam hanc exercent ludorum crebras vicissitudines mirari, et neminem ante obitum dici felicem oportere iudicavi. Ac Darius quidem ille, plagis et vulneribus per insidias acceptis, adeoque morte instante, cum aquam sitionis petiisset, et ei per deserta et invia loca fugienti nemo adesset, uno excepto, eoque infimas sortis homine, qui et paulum aquae attulit, et illum ante mortem refrigerato aestu recreavit, gemitum ab imo ducens, obortisque lacrimis, „hoc mihi (inquit) post omnia ultimum accidit infortunium; quod beneficio affectus gratiam referre non possim.” Ego autem, cum omnes familiares, amici, necessarii, vicini absint, solusque hic sedeam incensus, ubi nullum solatium datur, maximum hoc infortuniorum meorum et ultimum esse duco, non solum haud posse me gratiam referre ei, qui frigidae poculum dederit, sed nec eum quidem praesto mihi esse, qui eiusmodi poculum ministret. Fero itaque patienter, hac re contentus, quod dominum, qui occulta cognoscit, eiusce iniuriae testem habeam. Sed il- luc redeo.

6. Non desinebat sceleratorum illorum animus barbarus et sanguina- rius saevire: sed ii secundam ab imperatore aurem adspirantem et volun-

ὁδόνην τῆς γνώμης τὸ τοῦ βασιλέως ἔχοντες πνεῦμα Σκύλλαν A. C. 1351
 πελάγους καὶ Χάρυβδιν ἅπασαν κούφως διέπλεον, ἐμποδῶν οὐ- Imp. Io. Can-
 δενὸς τῶν ὑπάντων καθισταμένον. ὅθεν τὰ βλάσφημα δόγματα tacuz. 5
 καὶ τὰς ἀνοσίτους βίβλους ἐκείνας ἐς δημόσιον ἀνεγνωκότες ἄκου- B
 Ἔσμου, ταῖς ἡμῶν καὶ τῆς εὐσεβείας ὕβρεσιν ἀνακεκραμένα, πεί-
 θουσιν αὐτίκα μάλ᾽ αὐτὸν βασιλέα τοῖς ἐκ τῶν σφετέρων ὀνείρων
 προφορβασμοῖς, τὰ τῆς βασιλείας ἀναδησάμενον σύμβολα, τῶ
 τε πατριάρχῃ καὶ τοῖς Παλαμικοῖς ἐπισκόποις συλλειτουργήσαι
 τε καὶ τῇ θείᾳ τραπέζῃ ταῦτ' ἐπιθεῖναι χερσὶν ἰδίαις, νόν
 10 ἀνάθημα νέας θρησκείας νέοις θεοῖς καὶ θεότησιν ἀπειράκις
 ἀπέφοις. ἦν δὲ τὸ μάλιστα συνωθῆσαν τὴν τῆς γνώμης ἐκκολλαν
 αὐτοῦ πρὸς τήνδε τὴν πρᾶξιν οἱ δι' ὀνείρων μαντικοὶ τρίποδες, C
 πλείστην ἐπισχνούμενοι γῆς καὶ θαλάττης ἀρχὴν, τούτοις τοῖς
 τρόποις τὰ σφέτερα βεβαιώσαντι δόγματα. (B.) Καὶ τοῦτο,
 15 κατὰ μὲν τὸ σφίσι δόξαν, λοιδορίαν εἶχεν ἡμῶν καὶ τῆς εὐσε-
 βείας· τῇ δ' ἄληθειᾳ γνώμης ἐκείνων εἶχεν εἰκόνα καὶ στήλην
 ἀσεβείας τὰ γράμματα. ἐπεὶ γὰρ οἱ λόγοι νῦν μὲν εἰκόνες εἰσι D
 τῶν πραγμάτων, δεῖ πρὸ τῶν πράξεων ἐν τοῖς τῆς διανοίας ἔτι
 θαλάμοις γυμνάζονται, καὶ τὰ τέλη ζωγραφουῶσιν ἐκεῖ πως αὐ-
 20 τῶν· νῦν δ' ἕτερον τρόπον καὶ εἰκόνες καθίστανται τῆς ψυχῆς,
 δεῖ μετὰ τὴν ἔνδον διάσκεψιν ἔργα γίνονται καὶ αὐτοὶ, ψυχῆς
 ἀπόζοντα ὡς εἰπεῖν, καὶ ὅπως ἔξωθεν ἔχει καὶ γνώμης αὐτῇ τοῖς
 ἔξω διατυποῦντα· τὰς τῆς ἔνδον κακοδοξίας τε καὶ θρησιωδίας E

tatis suae vela impellentem nacti, quamlibet pelagi Scyllam, quamlibet
 Charybdim, nemine obstantē, facili et expedito cursu pernavigabant. Ita-
 que blasphema dogmata et impios libros, iactis in nos et in religionem
 contumeliis adpersos, cum publicis perlegissent, statim imperatori per va-
 tationes ex suis somniis depromptas persuadent, ut insignibus imperii
 redimitus et accinctus cum patriarcha et episcopis Palamitis rem divinam
 faciat, et propriis manibus illos imponat mensae sacrosanctae, no-
 vum donarium novae religionis, novis Diis et divinitatibus infinite infinitis
 oblatum. Porro eius voluntatem, facile alioqui cedentem, ad id exsequen-
 dum maxime impulerant vaticini illi tripodes, ex quibus maximum terrae
 et maris imperium per somnia huic spondebatur, si his ritibus istorum
 dogmata firmaret. (II.) Id, ut ipsi putabant, probro erat nobis piaequē
 doctrinae: re ipsa autem inerat scriptis illis imago eorum animi, et quae-
 dam veluti status impietatis. Etenim ut verba nunc rerum imagines sunt,
 tum scilicet cum ante executionem in intimis animi penetralibus adhuc pro-
 ludunt, et illic suos exitus adumbratos quodammodo informant: nunc eadē
 sed aliter, sunt simulacra animi, cum et ipsa post arcanam illam
 consultationem res et facta esse incipiunt, animum (ut ita dicam) redolen-
 tia, ac eius habitum et affectum apud eos qui foris sint experimentia: ita
 etiam haec scripta sensus pravi et moris belluini intus latentis imagines

- A. M. 6859 εικόνας τοῖς ἔξω λοιπὸν καὶ τὰδε πομπεῖαι τὰ γράμματα, μεσημ-
 Ind. 4 βρινῆς ἀκτῖνος περιφανέστερον τὸ βδελύγμα τῆς ἐσχάτης ἐπιάρ-
 χειν ἐρημώσεως αὐτόχρομα. ἀλλὰ τοῦ γε θεομισσοῦς ἀναθήμα-
 P. 648 τος ἐκείνου τῇ ἱερᾷ τραπέζῃ ἐπιτεθέντος ἡ θεία μὲν οὐχ ἤψατο
 ψῆφος, εὐθὺς τὴν ἀνάλογον ἐπιφέρουσα τῇ τόλμῃ κόλασιν. 5
 (Γ.) Ἄλλ' οἱ κύκλῳ περιϋστάμενοι τέως ἐπίσκοποι καὶ πρεσβύτε-
 ροι πάντες ἐβόησαν, οὐχ ἤνπερ ἐχρῆν ἐπιτίμησιν· ὅτι πῶς, ἄν-
 θρωπε, τῷ μόνῳ πάντων ποιητῇ θεῷ θεοτήτων ἐπενεγκεῖν δια-
 φθῶρων τετόλμηκας πληθός, καὶ ἥμισυ δέδιας κατὰ σαυτοῦ τε
 B καὶ ἡμῶν καὶ Ῥωμαίων ὑπάντων προκαλούμενος τὴν ἄμαχον ἐκεί- 10
 νην ῥομφαίαν καὶ τοὺς τῶν κακῶν παιδευτὰς αἰθερίους κερα-
 νοῦς; τούτων μὲν οὐδὲν τῶν ἀπάντων οὐτ' εἶπον, οὐδ' 2
 V. 523 ἤκεν αὐτοῖς οὐδὲν ἐπὶ νοῦν, ἃ καὶ τῆς ἀληθείας ἐγγύτερα ἦν·
 ἀλλὰ κόλακας ἕκαστοι λόγους προμελετήσαντες ὑπισχνούντο καὶ
 προὔφερον, ἃ φύσις δίκης περαινέειν οὐκ οἶδεν· ὅτι τοῖς μὲν πᾶ- 15
 C λαι βασιλεῦσι κοινόν τι καὶ πάτριον σπούδασμα ἦν, κομιζέειν ἐν-
 ταῦθα χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ καὶ λίθοις πολυτίμοις κεκοσμημένα
 σκευή καὶ ἐπιπλα, καὶ τοιαῦτα ἅττα κειμήλια. σὺ δὲ προσή-
 νεγκας δῶρον ἐπέηλθ, καὶ οὐδαμῇ ποτ' ἐχχώριον τῇ τοῦ θεοῦ
 ἐκκλησίᾳ· ἀλλ' οἷον τῶν ἐξ αἰῶνος κεκόμικεν οὐδεὶς οὐδέπω βα- 20
 σιλεύς. καὶ σοὶ πλατυσμοδὸν ὑπισχνόμεθα τῆς ἔξουσίας κατὰ τ'
 D Ἐδράπην καὶ Ἀσίαν, οἷον οὐπω τῶν πάλαι βασιλείων εἶδεν οὐ-
 δεὶς, οὐδὲ μέλλονος ἀντιδόσεως τετύχηκε πρὸς θεοῦ, τοῦ τὸ
 ἀνάλογον τῆς προσαγωγῆς ἀντιδιδόντος κατόπιν, καὶ διὰ τὸ τῆς

spectandas publice exhibent iis qui foris sunt, ut meridiano sole clarius pateat, eam esse revera abominationem ultimae desolationis. Enim vero Deus invisum sibi donum, sancto altari impositum, suffragio suo haud dignatus est; sed parem statim audaciae poenam repondit. (III.) At episcopi et presbyteri tum circumstantes universi acclamabant; non illi quidem his verbis, sicut decebat, eum obiurgantes: heus tu homo, quomodo ausus es unico omnium auctori Deo offerre diversarum divinitatum multitudinem, nec veritus es in te ipsum, in nos, in omnes Romanos, cingere gladium illum intolerabilem, et caelestia fulmina, per quae improbi castigantur? Horum nihil ab his dictum, immo ne cogitatum quidem: quae tamen veris propiora erant. Sed verba unusquisque adulantia praemeditati, pollicebantur et proponebant ea, quae, ut est natura iustitiae, perfici non debebant. „Veterum imperatorum commune illud et patrum institutum fuit (aiebant), ut vasa et suppellectilia, auro, argento, et pretiosis lapidibus ornata, et alias eiusmodi gazas afferre huc studerent. Tu vero obtulisti donum adventitium, et rem minime indigenam ecclesiae Dei; sed qualem ab omni aevo nullus unquam princeps intulerat. Nos autem tibi finium imperii et ditionis per Europam et per Asiam propagationem pollicemur; sic ut veterum principum nemini unquam talis obtigerit, nec maior cuiquam merces data a Deo fuerit: qui quidem, pro oblatis muneris ratione,

ἀντιδόσεως πρόδηλον ἐμφανίζοντος πᾶσι τὴν μὴ φαινομένην ποιό- A. C. 1351
 τητά τε καὶ δύναμιν αὐτῆς, πρὸς τε τὸ βέλτιστον καὶ τὸ χειρό- Imp. Io. Can-
 στον. (Δ.) Ἐὰ δὴ καὶ ἀκουσθέντα μὲν Βυζαντίοις, ὑπὲρ ὧν tacuz. 5
 τὴν πρόβρῃσιν προεδέσπιζον, ἀκουσθέντα δὲ Θεῷ, πρὸς ὃν ἡ
 5 προσαγωγή καὶ ἡ τῶν μελλόντων κρίσις ἀντίθιτο, ταχεῖαν εἰ- E
 λήφει τὴν ἔκβασιν· οὐχ οἷαν αὐτοὶ κατὰ τὴν σφετέρην προ-
 δέσπιζον βούλησιν· ἀλλ' οἷαν αἰ τῆς Θεῆας δίκης ἀβήρεῖς ἐπε-
 ψήφιζον πλάστιγγες, ὑπὸ μάρτυσι τοῖς εἰδόσι. βραχεῖαι γὰρ
 ἐκείθεν ἡμέραι, καὶ πῦρ κατανηλωκότες πάσας οἰκίας, συλ-
 10 λήβδην εἰπεῖν, ὅσαι Ῥωμαίοις πύλαι πολυτελῶς ὑποδομήντο ἐφ'
 ἑκάτερα τοῦ πορθμοῦ περὶ τε τὸ τεῖχος δηλαδὴ τῶν Βυζαντίων
 καὶ τὴν ἀντιπέρας ἠπειρον, πρὸς τοσαύτην τὰ Ῥωμαίων συνή- F
 λυσαν στενοχωρίαν πράγματα οἱ τὸ βραχύτατον τουτί κατοικ-
 οῦντες φρούριον Γεννοῖται, ὥστε πᾶσαν παρῴλιον ἡσφαλλοθαι
 15 πάλην τοῖς Βυζαντίοις· δεδιέναι δ' ἤδη καὶ περὶ τῆς πόλεως αὐ-
 τῆς, μὴ δραμόντες ἐξαίφνης πῦρὸς τὰς πύλας ἔργον ποιήσω-
 νται τε καὶ εἰσελάσωσιν ὡσχέτω ἄνυμη, ἡ κλίμαξιν ὀλίγαις χρη-
 σάμενοι διὰ τῶν ταχῶν εἰσπηδήσωσι. διὰ τάφρους ραδίαις δι-
 ληρότερες ἐξωθεν ἔπαν τὸ πρὸς ἄρκτον τετραμμένον τῶν Βυζαν-
 20 τῶν πρὸς Θύλατταν τεῖχος θαλάττης αὐτὰς ἐν βραχεῖ δεδι- P. 649
 χασι πλήρεις, ὡς ἄβατον ἐντεῦθεν τοῖς πολεμίοις Λατίνοις ἐκ
 τοῦ σχεδὸν τὸ μέρος ἐκείνο γενέσθαι. (E.) Οὕτω τῆς τοῦ τό-
 μου προσαγωγῆς ταχεῖαν μὲν, ἀντίθιτον δὲ τῇ τοῦ βασιλέως
 παντάπασιν ὀρηγῇ καὶ προθέσει, τὴν ἀντίδοσιν ὁ Θεὸς παρέσχεν,

solet dignam deinde mercedem persolvere, et per evidens praemium laten-
 tem doni accepti conditionem et naturam, quatenus ea vel optima vel pes-
 sima sit, prode et declarare." (IV.) Haec audita a Byzantiis, quorum
 gratia oraculum illud canebatur; audita item a Deo, cui et offerebatur do-
 num, et futurorum iudicium permittebatur, celere exitum habuerunt;
 non qualem illi pro sua voluntate vaticinati erant; sed eum ipsum, quem
 iustitia divina aequissimis laucibus ponderatum irrogavit. Testes fuere ii
 qui sciunt. Ktonim paucis ex eo diebus elapsis, illas domos, quas quon-
 dam Romani in utroque freti littore, apud marem Byzantii et in ea con-
 tinenti quae e regione est, magno sumptu aedificaverant, universae simul
 igne consumunt et rem Romanam in eas angustias adducunt Genuitae (isti
 scilicet qui parvulum castellum habitant), ut cives Byzantii, portis omnibus
 maritimis munitis, Urbi ipsi iam timeant, ne hostes subito accurrentes,
 portis crematis, introrumpant eo impetu qui sustineri non possit, aut pau-
 cis scalis admotis per ipsos muros insiliant. Quamobrem marem Byzantii
 maritimum, septentrioni obversum, fossis profundis extrinsecus ductis cir-
 complexi, eas quamprimum immisso mari inundant, ut continuo illa pars
 hostibus Latinis fiat comminus inaccessa. (V.) Sic Deus pro Tomo obla-
 to celere quidem, sed imperatoris desiderio et proposito plane contra-

- A. M. 6859 ὑπὸ μάρτυσι, μὴ ὅτι τοῖς θωπεύουσιν ἐπισκόποις ἐκείνοις καὶ
 Ind. 4 B προθεσπίζουσιν ἢ τέρψιν ἀνθημερόν ταῖς ἀκοαῖς ἐβλάστησε μό-
 νην, καρπὸν δ' οὐδένα τὸ παράπαν οὐδαμῶθεν, ὅτι μὴ τὰ τῶν
 ἐπισκοπικῶν ἐπαγγελιῶν ἐκείνων καὶ προσοιβασιμῶν παντάπασιν
 ἐναντιώτατα· ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς πέριξ ἔθνεσιν· ὡς μυκτηρη-
 5 σμὸν καὶ χλευασμὸν ἕκαστι προκείσθαι τὰ καθ' ἡμῶς, καὶ παρῶ-
 στασιν ἅπαντας εἶναι νομιζέειν ἀναμφισβήτητον τὸ τῆς ἐκβάσεως
 C πέρας, ὅτι παρνομιᾶς καὶ ἀσεβείας ὁ τόμος μεστός. πρὸς γὰρ
 τὸ τελευταῖον ἐκβὰν ἕκαστον τῶν πρὶν ὑπαρξάντων κρίνεται. τοῖς
 μὲν γὰρ ἐπισκόποις, οἰομένοις εἶναι τὸ τῆς προσαγωγῆς καὶ τοῦ 10
 δυσσεβοῦς ἐκείνου ἀναθήματος, τοῦ τόμου δηλαδὴ, τῆς βελ-
 τίονος μοίρας, προθεσπίζειν καὶ προαναφωνεῖν ἐπήει καὶ κηρύτ-
 τειν τὰς βελτίους ἐκβάσεις περὶ τῆς τοῦ αὐτοκράτορος ἕρχης,
 V. 524 ὅτι μέχρις Εὐφράτου καὶ Τίγρητος ἔκτενεῖ τοὺς ὄρους. ἐπεὶ δ'
 D ἀνεκτὰ τῷ θεῷ τὸ παράπαν οὐκ ἦν τὰ τῆς προσεξέως, ἀνε- 15
 στραπται τὰ τῶν ἐλπίδων· καὶ ἀντ' Εὐφράτου καὶ Τίγρητος,
 τῶν μεγίστων ἐκείνων ποταμῶν, τάφρους ὑδάτων μεστοὺς θα-
 λαττίων ὁ βασιλεὺς Καντακουζηνὸς τὰ τῶν Βυζαντιῶν τεύχη
 προσκλύζειν ἀνῶρξέ τε καὶ ἐτεχνούργησε, τοῖς πολεμοῖς ἐξ ὑπο-
 ρίας μικρὸν ἐπιτελιχισμα· ὡς εἶναι τοῖς συλλογίξασθαι βουλομέ- 20
 E νοις ῥάδιον καὶ σαφές τὸ συμπέρασμα· ὅτι κακὸν ἔρα καὶ δυσ-
 σεβὲς τὸ τῆς τομογραφίας ἐκείνων ἀνάθημα ὃν κακοδαίμονου-
 σης ἔτυχε καὶ τῆς ἐκβάσεως, καὶ πάνν τοι σφόδρα ἐναντιωτάτης,
 κακὰ διαμέτρου ταῖς σφῶν προβόήσεσι τὴν τῶν Ῥωμαίων ἐνεγαμέ-

riam, mercedem retribuit. Atque eius rei testes fuerunt non episcopi so-
 lum illi assentatores, qui ea praenunciaverant, quae unius tantum diecu-
 lae voluptatem auribus pepererunt, fructum autem omnino et undecunque
 nullum, immo res illis promissis et vaticinationibus maxime et per omnia
 oppositas; sed et populi quilibet circum habitantes; ita ut omnium risui et
 sannae res nostrae expositae pateret, ac ipse ille rerum exitus argumento
 certissimo fidem omnibus faceret, Tomum esse iniquissimum et imple-
 tatis plenum: siquidem ex ultimo eventu antea quaeque aestimantur.
 Nempe munus illud profanumque donarium melioris notae esse arbitran-
 tibus episcopia, visum erat meliores eventus canere, ac praedicendo denun-
 ciare imperatori; eum scilicet ad Euphratem et Tigridem usque imperii sui
 fines prolaturum. Verum quia oblata illa eiusmodi erant, ut ea Deus omni-
 no aversaretur, ideo contra quam speratum erat accidit; ac pro maximis
 illis fluviis, Euphrate et Tigride, imperator Cantacuzenus fossas percua-
 sit, quae marina aqua plenae Byzantii muros alluerent; isque exiguum hoc
 adversus hostes praesidium, cogente necessitate, per artem munivit; ut
 argumentanti cuilibet facilis et evidens occurrat haec conclusio: quoniam
 Tomus, ab illis scriptus, malum fuisset et impium munus oblatum, ideo
 infelicem exitum consequutum esse; eum videlicet, qui maxime contrarius,
 et eorum praedictionibus quam longissima distantia interiecta oppositus,

της ἀπώλειαν. (ε΄.) Ἐξεσσι μὲν οὖν ἐντεῦθεν, παρεξέλιζοντας A. C. 1351
καὶ παρατιθέντας, τὴν τῶν παρόντων ὁρᾶν πρὸς τὰ πάλαι συγ- Imp. Io. Can-
γένειαν. σάλος γὰρ καὶ νῦν κατέσχε τὴν τῶν ἐκκλησιῶν ἀκρόπο- F
λιν, θαλασσίω κλύδωνος παντὸς ἀγριώτερος. τὰ πατέρων δοκί
6 τε καὶ δόγματα κατασείσεται. τῶν ἀρχόντων ὁ τύφος μετὰ τῆς
ἑμαθίας ταράττει δίκην θνέλλης ἅπαντα, πρὸς ὑπερβολὰς καὶ
ἐλλείψεις τὰ τῆς εὐσεβείας παρασυρόντων δόγματα. τοῖς μὲν τῶν
ἀνδισταμένων χεῖρες ἐπάγονται φονικαί· τοὺς δ' ἔξορῖαι καὶ
διωγμοὶ παντοῖοι μερίζονται· τοὺς δ' εἰρκταὶ συγκρούπουσι κα-
10 ταχθόνιοι, αὐτοσχέδιοι τοῖς ἔτι ζῶσι δρώμενοι τάφοι. Θεολο- P. 650
γοῦσιν ἀδεῶς οἱ βάνουσοι, ἀγορὰς καὶ θέατρα πάντα τοιοῦτων
φωνῶν ἐμπιπλῶντες. ποιμένες ἐλαύνονται· βαρεῖς δ' ἀντιεσά-
γονται λόκοι κατὰ τῶν ποιμνίων. Θεοτήτων ἀκτίστων ὁ ἀριθμὸς
εἰς ἄπειρον ἐκτείνεται πλήθος. λαλεῖται τὸ ψεῦδος ἀρόβως· ἢ
15 ἀλήθεια συγκαλύπτεται. διαβάλλουσιν ἡμᾶς ἐφ' οὓς αὐτοὶ γε ἐνέ-
χονται ἐγκλήμασι. Θεομοὶ πατέρων πεπάτηνται. (Ζ.) Καὶ τί Β
δεῖ καθ' ἕκαστα πάντα διεξιέναι ζητεῖν, ἔξδν τοὺς ἀναγινώσκον-
τας παραβάλλειν τοῖς πρῶγμασι, καὶ συνάγειν ἐκ παραθέσεως
τὴν τῶν πάλαι πρὸς τὰ νῦν ὁμοιότητα· φαλὴν δ' ἂν καὶ μείζω
20 τὴν νῦν εὐρίσκειν κακίαν, ἢ κατὰ τὰς θρυλλομένας τῶν πάλαι·
παρόσον τῆς τότε Ῥωμαίων ἀρχῆς εὐρυτέρας οὐσης ἐν ἠπειρῷ καὶ
θαλάσση, καὶ σοφῶν ἀνδρῶν πανταχῆ τῆς οἰκουμένης ἀχμαζόν-
των, καὶ πάντων μὲν πατριαρχῶν σχεδὸν, καὶ ἐπισκόπων τῶν C

exitium Romanis attulisset. (VI.) Caeterum et hinc quoque, si tempora conferantur et inter se componantur, rerum hodiernarum cum iis quae olim gestae sunt cognationem perspicere est. Quippe et hisce temporibus quolibet maris aestu violentior agitatio arcem invasit ecclesiarum. Termini constituti et tradita a Patribus dogmata labefactantur. Omnia procellae instar conturbat iunctus cum ignorantia fastus principum, qui et superflua addendo, et detrahendo necessaria, doctrinam Fidei pervertunt. Si qui resistent, eorum alii manus inferantur sanguinariae; alios exsilia et omnis generis persecuciones dispartiant: alios denique carcer subterraneus operit, velut tumulus quidam subitarius, hominibus adhuc vivis paratus. Fabri vilissimae rebus divinis disputant impune, fora theatraque omnia eiusmodi sermonibus implentes. Pastores expelluntur. Lupi crudeles in eorum locum adversus greges introducuntur. Divinitatum incretatarum numerus in infinitum extenditur. Mentendi nullus metus. Veritas involucris tegitur. Quorum criminum rei ipsi sunt, ea in nos per calumniam transferunt. Patrum praescripta pedibus proteruntur. (VII.) Et quid necesse est velle omnia persequi sigillatim, quae qui legunt facile ipsi possunt cum rebus conferre, ut priscarum cum hodiernis similitudo ex comparatione colligatur: immo, animum dicere, ut maius hodie malum grassari comperiat, quam fuerint vetera et pervulgata illa: propterea quod iis temporibus, cum Romanum imperium terra et mari latius porrigeretur, et ubique gentium viri docti florerent, patriarchae autem fere omnes, et episcopi plerique,

- A. M. 6859 πλειστων, έχόντων μετὰ σοφίας ἀνάλογον καὶ τῆς ἐν δόγμασι
 Ind. 4 πείραν, ὡς ἔχειν τοὺς διωκομένους πλατεῖαν τὴν χώραν, ἐκ τῆσδε
 τῆς πόλεως φεύγειν εἰς τὴν ἑτέραν, κάκειθεν εἰς ἄλλην, καὶ αὐ-
 θις ἐκεῖθεν ἐντεῦθεν· καὶ δύνασθαι τοῦ μὲν ἐνδοῦ κινδυνεύοντος
 μέρους, τῶν δ' ἄλλων ὑγαινόντων ἔτι καὶ ἀνδισταμένων, ἐγεί-
 D ρεσθαι τὸ πεπτωκός. νῦν δ' ἐν μόνῳ τῷ Βυζαντίῳ σχεδὸν τῆς
 Δ ἔξουσίας καθισταμένης ἀπάσης, πατριαρχικῶν δ' ἐκκλησιῶν καὶ
 ἐπισκοπικῶν, ὀλίγου δέω λέγειν ἀπασῶν, γενομένων ὑφ' ἡγεμόσι
 βαρβάροις, καὶ διὰ ταῦτα τῶν διωκόντων ὁμοῦ καὶ διωκομένων,
 ταῦτόν δ' εἰπεῖν λύκων ὁμοῦ καὶ ἀρνίων, ἐν μάνδρα μιᾷ, τῷ 10
 Βυζαντίῳ φημί, συγκλεισθέντων, μετὰ πολλῆς ἀδείας τὸ τοῦ
 Χριστοῦ δαπανᾶται ποίμνιον, μηδεὶνὸς μηδαμῆ μηδεμίαν κατα-
 Εφυγῆν ἀσφαλῆ κεκτημένου, μηδ' ἐν ψυχῇ λαβεῖν ὀπποσῶν δυ-
 V. 525 ναμένον τὸ εὐέλπι. καὶ γίνεται τὸ πρῶγμα πολλῶ βιαίότερον νῦν,
 ἢ κατὰ τὸν Αἰσωπίειον μῦθον ἐκείνον, ᾧ ἐπὶ καιροῦ Βασίλειος ὁ 15
 μέγας ἐχρήσατο παραδείγματι πρὸς παράστασιν τῆς Θηριωδίας
 τῶν τότε διωκτῶν. (H.) Ἐπεὶ δὲ καὶ τῆς δι' ὀνείρων ἡραγκά-
 σμεθῶ πως μαντικῆς ὑπ' αὐτῶν διὰ μνήμης ἔλθειν, δι' ὧν εἰς
 F τὰ μάλιστα τῆς τοῦ βασιλέως γνώμης τὴν εὐκολίαν ἐξέπληξάν τε
 ῥαδίως καὶ ὑπηγάγοντο, φέρε καὶ περὶ τούτων μέτρια λέξωμεν, 20
 καὶ ὅσα παρὰ τοῦ προτεθέντος ἀρτίως ἡμῖν εἰς ἀρχέτυπον ὑφη-
 γήσεως Βασιλείου τοῦ θείου ἐρανίσασθαι δυνηθείμεν ἄν. τοὺς
 γὰρ ἄλλους διὰ συντομίαν παρήκαμεν, ὅσοι τε τὴν τῶν τότε δει-
 νῶν τραγωδίαν καὶ ὅσοι τὰς ἄλλοτ' ἄλλως ἄλλας ἐξῆς ἀναφρεί-

eruditione iuxta ac dogmatum usu praestarent, patebant fugientibus magna locorum spatia, ut pulsati hac urbe in aliam fugerent, et inde in aliam, et rursus inde alioversum: adeoque, si pars una laboraret, aliae vero adhuc valerent ac resisterent, posset erigi id quod cecidisset. Hoc autem tempore, cum omnis fere principatus in solo Byzantio consistit, cum patriarchales ecclesiae, et episcopales paene dixerim universae, principibus barbaris subiciuntur; atque idcirco persecutores simul et ii qui persecutionem patiuntur, seu, quod idem est, lupi promiscue et agni in eodem ovili, Byzantio urbe, includuntur; hoc inquam tempore oves Christi magna cum licentia disperduntur, quia nulla tutum usquam perfugium habet, nec spem bonam concipere ullo modo potest. Ita fit, ut violentia multo nunc maior saeviat, quam ut narratur in illa Aesopi fabula, qua magnus Basilius in tempore usus est, ut immanem persecutorum saevitiam eo exemplo declararet. (VIII.) Quoniam vero eius ipsius quam habent per somnia divinandae facultatis mentionem facere coacti ab illis sumus, qua potissimum re credulam imperatoris mentem facile perculerunt, ac velut domitam subegerunt, age de his etiam pauca a nobis dicantur; ea scilicet, quae ex sancto Basilio, quem nobis in his rebus enarrandis imitandum modo proposuimus, corrogare licuerit. Nam caeteros, qui calamitates tragicas recenserunt, quae vel tum existere, vel aliis temporibus alias deinceps et

σας ἑμπαθέστερον διεξίσασι. φησὶ τοίνυν οὕτως ἰσως ἐκεῖνος· A. C. 1354
 „ἐγὼ διὰ τὴν ἐκ παιδός μοι πρὸς τὸ χωρίον τουτὶ συνήθειαν, βρα- Imp. Io. Can-
 χείας σχολῆς ἐκ τῶν κατεχουσῶν ἡμῶς ἀσχολιῶν ἐπιτυχῶν, ἀ- taccz. 5
 σμενος ἦλθον ἐπὶ τὴν ἰσχατιῶν ταύτην. Τί οὖν χρῆ πρὸς ὄνειρους P. 651 .
 5 καταφεύγειν, καὶ ὄνειροσκόπους μισθοῦσθαι, κἂν ταῖς πανδή-
 μοῖς ἐστιάσειν ἡμῶς ποιῆσθαι παροῖνιον διήγημα; Τὸ γὰρ τοῦ
 Σαβελλίου κακὸν, πάλαι μὲν κινήθην, κατασβεσθὲν δὲ παρὰ B
 τῶν πατέρων, ἐπιχειροῦσι νῦν ἀνανεοῦσθαι οὗτοι, οἱ φόβῳ τῶν
 ἐλέγχων τοὺς καθ' ἡμῶν ὄνειρους πλάττοντες. ἀλλ' ἡμεῖς τὰς
 10 οἰνοβυρεῖς κεφαλὰς, ἃς ὁ ἐκ τῆς κραυπύλης ἀναφερόμενος ἀτμὸς
 εἴτι ἐγκυμαίων καταφωτίζει, χαίρειν ἀφέντες παρὰ τῶν ἐρη-
 γορότων ἡμῶν, καὶ διὰ τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον μὴ δυναμένων ἡσυ-
 χάζειν, τὴν βλάβην ὑμῶν ἀκούσατε.” (Θ.) Ὁρῆς καὶ διὰ τῆς C
 τῶν ὄνειρων πλάνης ἐντεῦθεν εἰς ἐκείνην σαφῆ γινομένην τὴν ἐξο-
 15 μοίωσιν· ἕτε τὴν ἡγεμονίαν τοῦ τὰ τοιαῦτα διδάσκοντος ὄντος
 ἐνδὸς ἀελ, τοῦ διαβόλου φημί. τρυφῶντες γὰρ καὶ οὗτοι, καὶ λαμ-
 πρὸν ἀκρατοποσίας ἀγώνισμα τὸ τῆς ἀβρῶς τραπέζης ἕδαφος
 ἔχοντες, παροῖνιον ἀφήγημα τὰς αὐτῶν ἀναπλάττουσι Θεοπτείας,
 καὶ τὴν τῶν μελλόντων ἐξερεῦγονται πρόγνωσιν εὐπετῶς, καθά- D
 20 περ ἐγγύστριον πνεῦμα, ὑπὸ τῆς περὶ τὸν ἐγκέφαλον συναγομέ-
 νης οἰνηρῶς ἀναδόσεως ναυαγοῦσης τῆς γλώττης καὶ πλημμελού-
 σης ἀναίδη. καὶ ἕμα Θεολογίας ἄρχονται, τὸ θαρρῆν ἔχοντες

8. ἀναπνοῆς edd. pro σχολῆς. 7. τῇ παραδόσει τοῦ μεγάλου Γρη-
 γορίου add. edd. ante παρὰ. 11. καταφαντάζει edd. 12. ἡμῶν
 om. edd.

variae subortae sunt, compendii causa omisimus. Hic autem sic ferme loquitur. „Ego propter huius loci consuetudinem, qua illi a puero assuevi, brevem aliquam a negotiis, quibus distinebamur, respirationem adeptus, cum gaudio ad solitudinem hanc accessi. Quid igitur opus est ad insaniam somnia confugere, et somniorum coniectores istos conducere, nosque publicis convitiis temulentorum inter pocula fabulam facere? Sabellii namque pestem, olim quidem motam, a Patribus autem consopitam, renovare conantur; qui, ne deprehendantur et convincantur, ista contra nos somnia confinxerunt. Vos itaque valedicto temulentis hinc capitibus, quibus suffumigatio illa crapulae sursum inaestuans phantasmata gignit, vestrum damnum a nobis discite, qui et vigilamus, et propter timorem Dei tacere nequimus.” (IX.) Vides, ut in eo etiam quem pariunt somnia errore, hoc illi manifeste simile sit exemplum? Nimirum quia unus semper his moderandis praecet, qui et haec docet, Diabolus. Quippe et hi quocumque genio indulgentes, et illustre bibendi certamen in plano mensae opiparae campo instituentes, oblatas sibi numinis species fingunt, convenientem hominibus ebriis narrationem. Idem rerum futurarum praesagium facile eructant, velut inclusum ventre spiritum; lingua scilicet, ob vaporem vini in cerebro collectum, tanquam naufragio aliquo elisa, et turpiter titubante. Tum si ipsi de rebus divinis disputare incipiunt, praesumpta iam audacia ex

A. M. 6859 ἤδη προειλημμένον ἐκ τῆς τῶν ἰδίων δνειρων μαντικῆς, καὶ ἀντι-
 Ind. 4
 A. C. 1351 θέσεις καὶ λύσεις ἐρωτημάτων ἐπάγουσιν, ὅποιας ἂν αὐτοῖς εἶη
 Imp. Io. Can- βουλομένοις. „προβάλλουσι γὰρ (φησὶ) λόγους, οὐχ ἵνα τι χρεῖ-
 tacuz. 5
 Εἰσιμον λάβωσι παρ' αὐτῶν, ἀλλ' ὅπως, εἰ μὴ συμβαινούσας
 τῇ αὐτῶν ἐπιθυμίᾳ τὰς ἀποκρίσεις εὔρωσι, ταύτην ἀφορμὴν δι-5
 καίαν ἔχειν δόξωσι τοῦ πολέμου καὶ τῆς κατὰ τῶν εἰσεβούτων
 διαβολῆς.” εἶεν.

suorum somniorum divinatione, et argumentis quibuslibet obiectis solutis-
 que, subinde ad interrogata respondent. „Proponunt enim (inquit ille)
 quaestiones, non ut fructum aliquem ex iis capiant, sed eo ut, si minus
 cum eorum votis responsiones congruant, iustam hanc videantur occasio-
 nem habere oppugnandi et calumniandi homines bene et pie sentientes.”
 Sed de his satis.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΑ.

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΔΟΓΟΣ ΚΒ.

NICEPHORI GREGORAE

BYZANTINAE HISTORIAE

LIBER VIGESIMUS SECUNDUS.

ARGUMENTUM.

Internunciū, ab imperatore et patriarcha missū, ad Gregoram veniunt. Mandata exponunt. Nova decreta et Palamas libellum iubentur exhibere. Negant libellis opus esse: decreta allaturos se promittunt. Gregoras, ut utrumque exhibeatur, multis rationibus contendit. Internunciū, re infecta, discedunt (Cap. 1). Palamas negat se libellos daturum. Nova decreta omnibus ostenduntur, praeterquam Gregoras. Monachorum custodum saecivitia: Gregoras in eos merita. Davidis prophetae verba in similibus rerum angustiis. Experientias vis (2). Patriarcha ipse Gregoram inicit. Eum amicus alloquitur. Ut omne contentionis studium abiciat, stolidè admonet. Gregoras perstat in proposito. D. Basilii verba sibi accommodat. Tentatores, et in his discipulus, magistri proditor. Frustra isti quoque discedunt. Custodia ex eo durior. Alii rursus tentatores a patriarcha submissi (3). Cum Casavila et anonymo de Palamas erroribus disputatio (4).

α'. *Τούτων δ' ὁμιως οὕτως ἐχόντων, καὶ οὕτως ἡμῶν ἐπὶ μα-* A. M. 6859
Ind. 4
A. C. 1351
Imp. Io. Can-
tacuz. 5.
P. 652
V. 526
κρὸν, ὡς εἶρηται, φρουρουμένων πάνυ τοι ἀσφαλῶς, πάταγος
ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν μεταξὺ παρὰ τὰς ἡμετέρας ἤκούετο θύρας
οὗ τὸ ἀπροσδόκητον ἐκπληξίν τινα καὶ θόρυβον ἐνέσταξε τῇ ψυ-

1. Tamen cum haec ita se haberent, et nos, sicuti dictum est, summa cautione iamdiu custodiremur, interea pulsatis die quadam foribus nostris, strepitus auditur: quae res, quod improvisa esset, terroris aliquid et ter-

A. M. 6859 *χῆ*, τῆς συνεχείας ἐκείνης τῶν αἰεὶ προϊόντων παμπόλλων ἡμῖν

Ind. 4

B λήθης ἤδη πυθμῆσι κρυβείσης. διασαφησάντων δ' ὅμως ἐκείνων
 οἵτινες εἰεν, αἷ τε θύραι πρὸς ἡμῶν ἀνεργῆναι ἀκαίριοι εἰσῆ-
 σαν. ἀγγελιαφόροι δ' ἦσαν οὗτοι· πρὸς μὲν βασιλέως, ἄνδρες
 τῆς συγκλήτου καὶ εὐγενῶν· πρὸς αὐ τοῦ πατριάρχου, ἐπίσκοποι 5
 τε καὶ τῶν ἄλλως ἐλλογίμων ἔνιοι. προσειπόντες οὖν τὰ εἰω-
 θότα καὶ καθιεσθέντες ἠγγελλον τὰ ἐπιταχθέντα, λέγοντες
 ὡς „ἐκ μέσου γενομένων τῶν καινοτέρων ἐκείνων φωνῶν, δι' ἧς
 C τὴν ἐκκλησίαν ταρᾶσαι συμπέπτωκε, τομογραφίαι καὶ νέα κα-
 τέστη ψηφίσματα πρὸς ἀπάντων ἡμῶν, τῶν τε ἐπισκόπων δη- 10
 λαδῆ καὶ συγκλητικῶν, ἅμα βασιλεῖ τε καὶ πατριάρχῃ, ἔχουσαι
 πρὸς ἀκριβίαν ἕριστα ἡρροσμένως· ὡς εἶναι σοι τὸ κωλύον οὐ-
 δὲν ἔτι, κοινωνοὺς ἔχειν ἡμᾶς τοῦ λοιποῦ καὶ ταῦτά σοι φρο-
 D νοῦντας.” (B.) Πολλῶν οὖν μεταξὺ τῆνικαῦτα ῥαγέντων λόγων
 καὶ ἀντιθέσεων, τέλος ἀπητήθησαν ἐμφανίζειν τὰ τε νέα ἐκεῖνα 15
 ψηφίσματα καὶ ἅμα τὸν ὀφειλόμενον τούτοις τοῦ Παλαμῆ λί-
 βελλον, κατὰ τὴν τῶν θείων κανόνων ἔκδοσιν καὶ νομοθεσίαν.
 φησὶ γὰρ εὐθὺς ἢ πρὸς τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς ἔκτης συνόδου
 προενεχθεῖσα ψῆφος πρὸς τοὺς ὁμοίως ἔχοντας τούτοις, ὡς
 „οὐκ ἄλλοις ἡμᾶς πληροφορεῖτε ὑμεῖς, οἱ ἐπιστρέφειν πρὸς τὴν 20
 ἀλήθειαν λέγοντες, εἰ μὴ ἐγγράφους λιβέλλους τῆς πίστεως ὑμῶν
 P. 653 ἀγάγητε καθ' ἑτέραν σύνοδον, ἡμῶν ἔμπροσθεν ὀφειλοντες ἐπὶ
 τῶν ἁγίων καὶ ἀγράντων τοῦ Θεοῦ λογίων τούτους ἐπιδοῦναι.” εἰ

20. ἄλλως conl. Boiv.

pidationis animo iniecit. Nam continuam illam et perpetuam hominum
 quamplurimorum ad nos ventitantium affluentiam penitus iam oblitū era-
 mus. Caeterum illi, ubi quinam essent indicarunt, foribus per nos rese-
 ratis admissi ingrediuntur. Erant porro internuncii, ab imperatore qui-
 dem missi, senatores et patricii; a patriarcha autem, episcopi et ho-
 minum praeterea eruditorum nonnulli: qui de more alloquuti me conse-
 derunt, ac mandata exponentes, „sublati de medio (inquietabant) iis vocibus,
 per quas turbae in ecclesia excitatae fuerant, omnes quotquot sumus cum
 imperatore et patriarcha episcopi ac viri senatorii, novos Tomos, nova
 decreta composuimus, ad accuratam rationem perfectissime exacta; ut ni-
 hil iam obstat, quominus nos in posterum communionem tecum iunctos et
 idem sentientes admittas.” (II.) Multis tum dictis responsisque et in-
 terpellationibus interiectis, demum nova illa decreta exhibere iussi sunt;
 item Palamae libellum, cum his coniungendum, prout sacris canonibus
 traditum et constitutum esset. Etenim decretum, per sanctam oecumeni-
 cam Synodum sextam promulgatum, sic eos, quorum similis causa erat,
 alloquitur: „Qui dicitis vos converti ad veritatem, non alias nobis satis-
 facitis, nisi scriptos fidei vestrae libellos producatis apud aliam Synodum,
 debentes coram nobis super sanctis et intemeratis Dei oraculis eos depo-

ὄν ἐπόμεινοι καὶ ὑμεῖς ἐκείνη τῇ θείᾳ καὶ οἰκουμένη τῶν πατέ- A. C. 1851
ρων συνόδῳ τὰ ὁμοία κἀπὶ τῷ Παλαμᾷ πεπεράχατε, κἀπὶ τοῖς Imp. Io. Can-
ὁμοίοις αὐτὸν ἐδέξασθε, ἔργοις ἡμῖν τὰ τῆς γνώμης ἐνδεδεξασθε, tacuz. 5
παθήσῃα τὰ γράμματα φέροντες· καὶ ὁμοφρων ὑμῖν ἔσομαι. εἰ
δὲ διασπομαὶ γερῶν καὶ βασιλικῆς τραπέζης τροφή καὶ χρημίδ-
των ἄφθονος χορηγία συνεχέστερον ἀντιλουμένη τοῖς βασιλεῦσι B
ἡμῶν καὶ τὸ χαῖρον τῆς ψυχῆς ἐντεῦθεν ἐφελκομένη, προσ- V. 527
κίλισθαι δ' ἅμα καὶ τῶν προσηκόντων ἀπειρία μετὰ τῆς ἀμαθίας,
ῥηθῆκος ἐξόμνησθαι τὰ πάτρια πέπεικε δόγματα καὶ τὴν τῶν
10 καθεστῶτων νομίμων φανλλεῖν εὐγένειαν, εἰδέναι χρῆν, ὡς
οὐδεὶς ἡμῖν οὐδαμῇ ποτε κοινωνίας ἐγγίνεται τρόπος. οὐχ ἦτιον
γὰρ ἂν ἦ φῶτι πρὸς σκότος, καὶ γαλήνη πρὸς διαποντίους κλύ- C
δωνας. (Γ.) Ἐκείνοι μὲν ὄν μὴ χρεῖαν εἶναι λιβέλλων ἔφασαν
ἐνταυτοῖ, μηδὲ τοιοῦτων σφίσι ἀπαίτησιν νῦν. νόμον γὰρ εἶναι
15 λιβέλλων ἀπάντων στερέωτερον τὸ σφίσι δεδεγμένον τε καὶ δε-
δογημένον. περὶ δ' ὧν αὐτοῖς γέγραπται νέα ψηφίσματα, καὶ το-
μογραφικῶν συνθημάτων, αὐτοὶ ἑαυτοῖς μὴ κεκομικῶσιν ἐμμέ-
φοντό τε καὶ ἐς τὴν τῆς λήθης ἀτόνομον τυραννίδα τὴν τοῦ
συμβάντος διαμαρτίαν ἀνέφερον· ὃ διορθοῦν τὴν ὑστεραίαν D
20 σφόδρα ἐπηγγέλλοντο. (Δ.) Μηδὲ γὰρ εἶναι τῶν εἰκότων, πλην
ἐκείνων, λόγους ὁμοῦ τῷ πληγέντι διαλυομένους ἀεὶ κομῆσειν,
ἔφρασκον ἔγωγε. μᾶλλον γὰρ ἂν ἐκεῖνά γε χρῆναι ποιεῖν ἐμφανῆ,
πρὶν ἢ ἐκείνους αὐτούς. ἐπεὶ καὶ τὰ θεία τοῖς ἀπιστοῖς εὐαγ-

16. νέων ψηφισμάτων conii. Boiv.

nere." Si igitur (aiebam) sacrosancto et generali Patrum Concilio ipsi quo-
que obsequuti cum Palama sic egistis, eumque iisdem conditionibus recep-
istis; iam vos, scripta illa palam proferentes, animum re declarate, et
me vobis consentientem habetote. Quod si et praemia distributa, et men-
sae imperatoriae luxus, et larga pecuniae copia in vestros sacculos iugiter
defluens et animum, ea parte qua gaudium sentit, blande alliciens, et
denique (ut et hoc addamus) officii ignorantio et inscitia vobis persuaserunt,
facile ut Patrum dogmata eiuraretis et constitutarum legum nobilitatem
parvi faceretis; hoc scitote, nullo pacto fieri posse, ut ulla unquam inter
nos communio sit; non magis scilicet, quam aut luci cum tenebris, aut
serenitati cum saevientis pelagi fluctibus. (III.) At illi nec libellis opus
esse in praesenti, nec talia nunc exigenda ab se aiebant. Nam quod ipsis
approbatum decretumque esset, id legem esse omnibus libellis firmiorem.
Quod ad nova decreta, quas scripsissent, et ad synodici Tomi constitu-
tiones attineret; ea quia non attulissent, se ipsos incusabant, et eius rei
culpam conferebant in oblivionem, cuius potestas summa et tyrannica es-
set; atque id peccatum postera die correcturos se affirmate promittebant.
(IV.) Enimvero negabam ego rationi consentaneum esse, aut aliis con-
venire praeterquam istis, eiusmodi verba asserre, quae aëre percusso sta-
tim evanescerent; immo illa decreta, prius quam ipsi comparerent, oport-

- A. M. 6859 γέλια καὶ τῶν σοφῶν τῆς ἐκκλησίας μυσταγωγῶν αἱ διδασκα-
 Ind. 4 λῖαι καὶ τὰ ἱερὰ δόγματα γέγραπται μὲν, οὐκ ἐκδίδεται δέ· οὐδ' ἐκδίδεται μὲν, σεσιώπηται δέ· ἀλλὰ καὶ διὰ πάσης τῆς οἰκουμένης αἱ κηρύττεται, καὶ τῶν γεγραφότων θαυμάτων ἀθάνατα μένει τὰ γράμματα, στήλης ἀπάσης καὶ ἀνδριάντων ἀπάντων μακροῦ μονιμώτερα, μὴ μόνον ζῶσαν καὶ ἔμπρουν τινὰ τοῖς χρωμένοις παρεχόμενα τὴν ὠφελίαν, ἀλλὰ καὶ τῆν τῶν γεγραφότων F προαίρεσίν τε καὶ οἰκονομικὴν σύνεσιν διηνεκῶς εἰκονίζοντα, καὶ τὸ ἀθάνατον ἔμπρακτόν σφισι διδόντων. πέφυκε γὰρ αἱ χειροῦσθαι μετὰ ῥησιότητος τὰ αἰσθητὰ τὴν τῶν αἰσθητηρίων ἀντί-10 ληψιν, διὰ τὸ συγγενὲς καὶ οἰκίον, καὶ πᾶσαν ἅμα καὶ γνωστικὴν ἐμπειρίαν συνάγεσθαι τὸ καιρίον ἔχουσαν ἐκ τῆς ὁμίλλας ἀμφοῖν. νοῦς μὲν γὰρ δικαστὴς τῶν ἐν κόσμῳ πραγμάτων ὑπάρχων νῦν μὲν εἰς αἰθέρα νῦν δ' εἰς γῆν ἐνεργεῖ, καὶ διὰ τῶν P. 654 αἰσθητηρίων τὰς τῶν πραγμάτων ἀναγινώσκει ποιότητας· καὶ 15 νῦν μὲν διὰ τῆς ἀφῆς ἔρωτῶ καὶ μανθάνει σωμάτων τραχύτητας καὶ λειότητος, καὶ ὅσα τῷ τοιοῦτῳ πέφυκεν ὑποκεῖσθαι αἰσθητηρίῳ· καὶ αὖ διὰ τῆς ἀσφρήσεως ὅσα ἐώδη καὶ μῆ· καὶ νῦν μὲν διὰ τῆς ἀκοῆς τῶν ἑναρμονίων φωνῶν τὴν ἀντιληψιν ἴσχει· νῦν δὲ ταῖς διαφόροις διὰ τῶν ὄψεων βαφαῖς ὁμιλεῖ τῶν χρωμά-20 Bτων· καὶ πρὸς γε ἔτι νῦν μὲν διὰ γλώττης, νῦν δὲ διὰ γραμμάτων, ἐφάπτεται τῶν ἀνθρωπίνων ἡθῶν καὶ τὰς τούτων ἀναγινώσκει ποιότητος. τούτων τοίνυν δυοῖν ὄντων ἡγεμονικωτέρων,

2. οὐ γέγραπται coni. Boiv.

tulisse coram exhiberi. Quippe (aiebam) nec divina Evangelia ab Apostolis, nec sapientum ecclesiae antistitum praeceptiones, nec sacra dogmata sic scripta sunt, ut in lucem edita haud fuerint; nec sic quidem edita sunt, ut tacita latuerint; sed et toto orbe, quacunque habitabilis est, praedicantur sine fine, et, mortuis iis qui scripserunt, permanent scripta immortalia, quovis cippo, quibuslibet simulacris perenniora: eaque non solum iis, qui utuntur, vivum et veluti spirantem fructum afferunt; sed et illorum, a quibus scripta sunt, voluntatem officiosamque providentiam perpetuo repraesentant, et veram ipsis immortalitatem tribuunt. Nempe ea est natura rerum sensilium, ut quia sensibus cognatae et quasi familiares sunt, idcirco ad sui perceptionem facile eos semper quasi mancipatos adducant, atque adeo ex utrisque coniunctis usus et opportune agendi sagax experientia colligatur. Eorum enim, quae in mundo sunt, iudex constituta mens vim suam nunc in caelum nunc in terram exercet, et rerum qualitates ope sensuum cognoscit; ac modo per tactum asperitates laevitatesque corporum, et quaecunque ei sensui a natura subiiciuntur, explorat et intelligit; modo per odoratum, quae suaveolentia sint et contra; modo per auditum voces modulatas percipit; modo per oculos variis colorum facis interest; atque eadem praeterea hominum mores nunc linguae nunc scripturae ope assequitur, et quales ii sint discit. In iis sensibus duo prin-

ὅσα γε πρὸς τὸ διακονεῖσθαι τῷ τῆς ψυχῆς βελτίονι μέρει, νῦν A. C. 1351
 μὲν πατέρω μᾶλλον ἐνόους τῶν πάλαι παρέχειν σοφῶν τὴν βελ- Imp. Io. Can-
 τίονα μοῖραν ἀκούομεν, νῦν δ' ἐνόους πατέρω. ἣ μὲν γὰρ τῶν tactuz. 5
 ἐνεστώτων ἀντιληπτικῆ καὶ παρόντων μόνον ἢ ὅπως ἐπάρχουσα C
 ἄδρωστικωτέραν ὁμῶς ὡς τὰ πολλὰ τὴν τῶν ὑποκειμένων παρέ-
 χεται γνώσιν· ἣ δ' ἀκοῇ ἀμβλυτέραν μὲν πῶς, πλατυτέραν δ'
 ὁμῶς. τῆν τε γὰρ παρόντων εὐχερῶς ἀντιλαμβάνεται καὶ τῶν
 ἀπόντων ὡς παρόντων αἰσθάνεται, δαιμονίως τὰς τοπικὰς
 συνάπτουσα διαστάσεις. εἰ δέ τι μὴ φορτικὸς ὁ λόγος, αὕτη V. 528
 10 καὶ τῶν μελλόντων ἐρμηνεύς ὁραῖται τοῖς νῦν, εἴ τις Μωσῆς καὶ
 Δαβὶδ διὰ πνεύματος θείου τὴν τούτων ἀποθροῦσι προγγωσιν. D
 εἰ οὖν ἐν τοῖς ἄλλωσι ἔχουσι πράγμασιν οὕτω ταῦτ' ἔχει, καὶ
 χρημάτων καὶ χωρίων κρίσεις αἱ πλείους ἀντοπροσώπους ἐπιζη-
 τοῦσιν ἐπιστάσις, καὶ χρόνου δέονται μακροτέρου πολλὰκις, καὶ
 15 ὄψεως ἅμα καὶ ἀκοῆς ἐν ταῦτ' ἐκ κριτήρια διὰ τὴν ἀκρίβειαν
 τῶσφραλοῦς ἀπαιτοῦσι, πῶς οὐκ ἂν τις ἐνταῦθα τὸ τοῦ ὑπερβάλ-
 λοντος ὄφλημα τοῖς δόγμασιν ἐνεῖναι τῆς τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαις
 σταθμῶτο μετὰ πολλοῦ τοῦ κρείττονος; δοτέον οὖν καὶ ἡμῖν, E
 καὶ μετὰ πολλῆς καὶ σφόδρα κατεσπουδασμένης ζερένης ἐξετα-
 20 στέον καὶ μακροῖς νυχθημέροις τὰ νέα ταυτὶ γράμματα. τοδὲ
 γὰρ τῶν λόγων καινοδὲ καὶ κρίσεις καινὰς ἐπιφέρειν, φασὶν οἱ
 σοφοί, ἣν μὴ θεοῦ μεστός τις ὁ καινοτομῶν ἦ, καὶ οἷος ὁ θεό-
 πτης ἐκεῖνος ὑπῆρχε Μωσῆς, ὁ τὰ μυρία τῶν Ἑβραίων στρατό-

13. ἀντοπροσώπους em. Boiv. pro ἀντοπροσώπως.

20. ἐξετα-
στέους legebatur, ἐξεταστέα conl. Boiv.

cipatum tenent, in quantum scilicet excellentiori animi parti inserviant. Ex
 veteribus philosophis alii huic, alii illi primas tribuunt. Ac visus quidem, tam-
 etsi ea tantum percipere potest, quae adsunt et praesentia obversantur, tamen
 efficaciorum plerumque rerum obiectarum cognitionem parit: auditus vero
 hebetiorum quodammodo, at latius diffusam; utpote qui et praesentia facili-
 ter arripit, et locorum intervallis disiuncta sic coniungit mirabiliter, ut ab-
 sentium tanquam praesentium sensu afficiatur: eundemque, si fas dicere,
 etiam futurorum iis qui nunc vivunt interpretem existere videmus, si quis
 vel Moses, vel David, divino spiritu afflatus, praecognita ea vaticinetur.
 Si itaque in iis rebus, quarum diversa est ratio, ita haec se habent; si
 pleraque de pecuniis et praediis indicia oculatam et attentam inspectionem
 requirunt, ac longo saepe tempore egent, et, ut certiora sint, utrumque
 simul, oculorum dico et aurium examen coniunctum exigunt; quidni hoc
 loco, ubi de ecclesiae Dei dogmatis agitur, id cumulatius debere praestari
 longe potiori iure quisque existimet? Et nobis igitur nova illa decreta dari
 oportet, quae multo et diligentissimo examine longis diebus et noctibus
 perpendamus. Quae enim nove dicta proferuntur, ea novis iudiciis sub-
 eundis obnoxia esse sapientes pronunciant; nisi is, qui nova profert, nu-
 mine sit plenus; qualis fuit ille Deum praesentem intuitus Moses; qui in-

- A. M. 6859 πεδα διὰ τῶν ὑγρῶν τῆς θαλάσσης ἀβέσπων ὡς δι' ἀνύδρων δια-
 Ind. 4 βιβάσας, καὶ τὸνναντιὸν αὐτὸ διὰ τῆς ἀνύδρου πέτρας εἶν ὑδάτων
 F θαλάσσας παρασκευάσας. Θεοῦ γὰρ κελεθοντός τε καὶ συναίρο-
 μένου, καὶ νόμοι λύονται φύσεως. ἦν δέ τις τῶν ἀπὸ τροφῆς
 καὶ τῆς ὑπὲρ κραιπύλης ἕωθεν ἀνατελλόντων ἤ, ἀνάγκη νοσήματα
 φύεσθαι μοχθηρὰ καὶ παντοδαπὰ, καὶ διαφόρων εἰσαγωγὰς αἰ-
 ρέσεων πρὸς τὴν καθιεστῶσαν ἐκ παλαιοῦ πολιτείαν, καὶ ἀναλύ-
 σεις δογματικῆς ἁρμονίας, καὶ στάθμης ἀπάσης ἐθνομουμένης.
 δίοπερ οὐκ ἀταλαίπωρόν τινα καὶ μάλιστα τοὶ εὐωνον ἡγεῖσθαι
 P. 655 χρωτὸν τὴν τῆς ἀληθείας εὐρεῖσιν. οὐ γὰρ αὐτοσχέδια καὶ αὐτόμα-
 10 τα φύεσθαι, καθάπερ τὰς ἐν τοῖς ἔλσεσι βάτους, ἴσμεν τὰ χρή-
 σιμα· ἀλλὰ πόνοις παρέμιξε πλείστοις, καὶ κομιδῇ μακροῖς πε-
 ριτελεῖσιν τοῖς ἰδρῶσιν, ὅτιπερ κεφάλαιον τῶν τῆς ψυχῆς ἀγα-
 θῶν. τί δ' ἄλλο ψυχῇ τιμιώτερον ἀγαθόν, ἢ πίστεως ἀκριβῆς
 ἀσφάλεια πρὸς Θεόν; σώματος μὲν γὰρ νοσήματα παιδᾶς λατρῶν 15
 B εἰσκαλοῦσι Θεραπευτὰς· κἂν μὴ εἰστοχῆν τὸ σπούδασμα δόξη,
 τὸ βλάβος οὐ πάνν τοι χαλεπὸν, οὐδὲ τοῦ παρόντος βίου μακρό-
 20 τερον· τὰ δὲ τῶν θείων δογμάτων ἀβήρωσθήματα οὐχ αἱμάτων
 ῥήγησιν ῥύακας, ἀλλ' αὐτῇ γε αὐτόχρομα τῇ πίστει παρῆκει τὴν
 βλάβην, ἀναίμακτον μὲν, ἀλλὰ μάλα τοι σφόδρα καιρίαν καὶ
 25 ψυχῆς αἰώνιον καὶ ἀθάνατον πράττονσαν θάνατον, ἧς κόσμος
 ἅπας οὐκ ἔστιν ἀντάξιος. διὸ παρῆφισιαστὸν ἔστι τὰ τοιαῦτα,

14. πίστεως em. Boiv. pro πίστις.

numerabiles Hebraeorum exercitus per liquidos maris gurgites, velut per aridum solum, transmisit, et vicissim effecit, ut per aridam petram aquarum vis maxima flueret. Scilicet Deo iubente et adiuvante ipsae solvuntur leges naturae. At si is sit unus ex iis, qui ex luxu et nocturna crapula excitati mane expergiscuntur, profecto necesse est, perniciosos omnis generis morbos existere, et varias haereses in constitutam antiquitus disciplinam invehi, et harmoniam dogmaticam regulasque omnes legitimas aboleri atque dissolvi. Non debet itaque veritatis investigatio facili labore parabilis et minimo pretio venalis existimari. Nam quae utilia sunt, ea non videmus subito et sua sponte nasci, ut rubos in silvis. Quod autem summum est animi bonorum, id plurimos labores intermixtos habet, et maximis sudoribus obiectis praecluditur. Quid porro pretiosius animae est, quam religiosa et constans verae erga Deum Fidei observatio? Ad sanandos corporis morbos medici arcessuntur; qua quidem opera si minus successerit, damnum certe non adeo grave, neque hac mortali vita diuturnius futurum, accipitur. At ii morbi, qui ad dogmata theologica pertinent, quanquam sanguinis rivos ruptis venis non effundunt, Fidei ipsi plagam revera infligunt, incruentam quidem illam, sed maxime lethalem, sempiternum quippe et immortale exitium allaturam animae, cui nec totus mundus aequiparandus est. Quamobrem palam ieta proferri, atque in primis illos,

καὶ πρὸς γε τούτων τοὺς ἐκείνους λιβέλλους, τὰς τῶν ἐπταισμένων A. C. 1351
 μετανοίας κομίζοντας, ἵνα μὴ χεῖρον τῇ ἐκκλησίᾳ τὸ σχίσμα γέ- Imp. Io. Can-
 νηται. εἰ δὲ γε μὴ βοήλοισθε, τίς ἔτι χρεῖα μαρτύρων; αὐτοὶ C- tacuz. 5
 γὰρ αὐτοὺς ἀντὶ μυρίων ἑαυτοῖς ἐπ' αὐτοφώρῳ κατηγορῶν ἐστῆ-
 5 σαυτε, παθήσαν μισοῦντες καὶ φῶς ἀληθείας ἀποστρεφόμενοι.
 „πῶς γὰρ ὁ τὰ φεῦλα πράσων μισεῖ τὸ φῶς καὶ οὐκ ἔρχεται,”
 φησὶ, „πρὸς τὸ φῶς, ἵνα μὴ φανερωθῇ τὰ πονηρὰ ἔργα αὐτοῦ.”
 (E.) Ἄλλ' ἔγωγ μὲν ταῦτ' εἶπον· οἱ δὲ τὰ μὲν νεογνὰ καὶ ἀρτι-D
 10 γενῆ ψηφίσματα καὶ τὰς τομογραφίας ἐκείνας κομίζειν ὑπι-
 πατέρων συνόδοις ἀπαιτούμενους λιβέλλους, καὶ τὸν ἐπὶ τοῖς
 ἐπταισμένοις μετάμειλον, τοῦτο δὲ καὶ μῦλα ἤκιστα ἤρσεκεν.
 ἀλλ' ὅλαις ἀπηγόρευτο γνώμαις, μήτε γραφῇ τοιαῦθ' ὅλως πρὸς
 τοῦ Παλαμῆ δοθῆναι, μήθ' ἡμῖν οὐδέλῃ μεταμελείας ἐφ' οἷς
 15 ἡμαρτήκει τρόπους ἀγράφως γούν ἐπιδειξασθαι. καὶ πῶς γὰρ
 ἀρέσκειν ἔμελλέ σφισιν, ἁμόφροσιν οὖσι καὶ ἅμα τὴν ὁμοίαν E
 ὑφορωμένοις ἀπαύτησιν καὶ αὐτοῖς; ὅθεν ἐκείνοι μὲν ἀναστάντες V. 529
 ἐπὶ τούτοις ἀπήσαν, τῷ τε βασιλεῖ καὶ πατριάρχῃ καὶ τοῖς λοι-
 ποῖς ἐπισκόποις τὰ εἰρημένα ἀπαγγελοῦντες· ἡμεῖς δὲ τὴν χθδὲς
 20 καὶ πρόωγ καταδικασθεῖσαν ἡμῖν ἐρημίαν ἄγειν οἴκοι λελείμεθα.

β. Τοῖς μὲν οὖν ἄλλοις ἐκείνοις ἀκούσασιν ἤρσετέ τε καὶ P. 656
 δέδοκται δοθῆναι τὰ γράμματα ἡμῖν ἐκεῖνα. Παλαμῆ δὲ φορ-
 τικός τις καὶ παντὸς Ὀλύμπου βαρύτερος ὁ λόγος ἔδοξε καὶ μᾶ-

1. ἐκαίνου mavult Boiv.

qui poenitentiam erratorum praeferunt, libellos exhiberi oportet, ne peius schisma ecclesiae accidat. Quod si vos nolitis, quid iam opus est testibus? In manifesto scelere deprehensi, instar mille accusatorum ipsi contra vos statitis, quatenus scilicet ingenuam fiduciam odistis, et veritatis lucem aversamini. „Omnia enim qui male agit, odit lucem, et non venit (inquit Christus) ad lucem, ut non manifestentur mala opera eius.” (V.) Haec ego. Illi autem modo nata et recens in lucem edita decreta ac eum, qui scriptus erat, Tomum alliaturos se promittebant. Verum libellos dare, et erratorum poenitentiam fateri, ita ut sacrosancta et generalia Patrum Concilia iuberent, minime iis placebat. Immo uno consensu omnes negabant, Palamam talia litteris consignata daturum ullo modo, aut cuiquam omnium nostrum vel sine scripto ostensurum esse se poenitentem eorum, quae peccasset. Ecquomodo autem hoc iis placuisset, cum illo consentientibus, et a se ipsis quoque similia nos repetituros esse suspicantibus? Itaque his transactis surgunt abeuntque, imperatori et patriarchae caeterisque episcopis, quae dicta sint, renunciaturi. Nos vero in ea solitudine, quae nobis aliquanto ante indicta fuerat, domi remansimus.

2. Ac caeteri quidem illi, audito responso, assentiebantur, et ea ipsa scripta danda nobis esse iudicabant. Palamae autem, id quod proponebatur, iniquum et quovis Olympo onus gravius ac proposito suo alienum

- A. M. 6859 *λα ἀπάρδων τῆς γνώμης. δεῖ καὶ θυμοῦ τὸ ἦθος καὶ τὴν καρδίαν*
 Ind. 4 *ὑποκλησθεῖς προσήμι τῷ βασιλεῖ, πάντα μᾶλλον ὑπισχνόμενος*
πάσχειν ἢ τουτοῦ συγχωρεῖν, καὶ τεθνᾶναι μᾶλλον αἰρεῖσθαι ἢ
 B *Γρηγορή διδόναι τὰ γράμματα· μηδὲ γὰρ ἀνέξισθαι (φησὶ) μὴ*
οὐδὲ τὴν ταχίστην εἰς ἐγγράφους τε καὶ ἀγράφους τῶν τοιούτων
λέγει ἀνατροπᾶς· καὶ φροῦδα τὰ τῶν πόνων ἡμῶν ἔσται λοιπὸν·
καὶ καπνὸν φεύγοντες εἰς πῦρ ἐμπεσοῦμεθα, τοῦτο δὲ τὸ τῆς
παροικίας· καὶ βραχὺ τι δόξαντες ἀναπεπνευμένοι, τοῦτον ὁπίσω-
ποτε ἀποσκευασάμενοι, μείζους κατ' ἐαυτῶν ἐκόντες αὐθις
ἡμεῖς ἐγεροῦμεν θαλάσσης καὶ κλύδωνας ἑριδος. (B.) Ταῦτα 10
 C *δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα βοῶν καὶ ἀποδυσρόμενος ἐπειθεν ἅπαντας τὰ*
τε ἄλλα καὶ ἅμα τοῖς μὲν ἄλλοις σποράδην καὶ δι' ἀδήλων
πόρων δῆλα ποιεῖσθαι τὰ νέα ταυτὶ θεσιπιάματά τε καὶ δόγματα,
οἷοι τῶν ἐγγύς τε καὶ πόρρω που γῆς καὶ θαλάσσης οἰκούντων
εἰσὶν· ὁποίους καὶ διὰ τὴν σύνοικον ἀλογίαν ἀλώσιμον ἐκ τοῦ 15
ῥάστου θῆραμα ταῖς τῆς θρησκείας παγίσιν ἤλπισεν ἔσεσθαι·
 D *ἔμολι δ' ἀπηγόρευται μόνω παντάπασιν εἶναι μὴ ὅτι γε ἄψανστον*
ἔψωσι, ἀλλ' οὐδ' ἄχρι ψιλῆς ἐλθεῖν ἀκοῆς οὐδ' ὀπωσοῦν οὐδ'
ἄχρος οὐδαμῆ ποτ' οὐδὲν τῶν ἀπάντων ἐκείθεν. (Γ.) Ὡν ἔνεκα
καὶ τὰς ἐμὰς ἐς πλεον προσηπατάλευον ἔτι θύρας, μὴ λάθῃ τις 20
αἴθρα δι' αἰθέρος τινὸς ἡμῶν εἰσκομίσασα φῆμην ἐκείθεν τινα·
καὶ φύλακας ἔδρασαν ἔμπροσθέν τε καὶ ὀπισθεν, καὶ δεξιῶν καὶ
 E *εὐωνύμων, τοὺς ἐμονὸς ἅπαντας γείτονας· οἱ μοναδικὸν ἐπαγγε-*
λάμενοι βίον ἀσκεῖν, καὶ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν ἕκαστος,

prorsus esse visum est. Quapropter totus iracundiam et oris habitu et corde spirans ad imperatorem accedit; se, potiusquam id concedat, omnia perpressurum profitetur; et mori quidem malle affirmat, quam scripta illa dare Gregorae. „Nec enim (inquit) temperabit sibi ille, quominus statim ad ea refutationibus, tam scriptis quam non scriptis, evertenda aggrediatur. Tum vero labores nostri ad nihilum recasuri sunt, et (ut in proverbio est) fumum fugientes in ignem incurremus; ac paulisper visi, eo utcumque submoto, respirasse, maiores denuo contentionum fluctus, maiores procellas, ipsi in nos volentes excitabimus.” (II.) Haec et talia vociferando lamentandoque, cum aliis omnibus persuasit, tum ut nova haec edicta decretaque, sparsim et per occultas vias emissa, aliis nota facerent; iis nempe, qui ubicunque terrae et maris prope aut longe habitarent, et suoapte stupore ita stolidi essent, ut superstitionis laqueis facillime eos captum iri spes foret. Uni autem mihi prorsus non solum oculis usurpanda, sed et simplici aurium sensu attingenda unquam vel levisime, etiam minima eorum vestigia interdiciuntur. (III.) Eam ob causam fores meas pluribus quam antea paxillis muniunt; ne qua furtim aura, per aliquem aëris meatum illapsa, famam ullam ad nos intromittat. Custodes vero a fronte, a tergo, dextrorsum, sinistrorsum apponunt, vicinos meos omnes; qui vitae monasticae austeram disciplinam professi, et proximum dilecturos, sicut

καὶ τοὺς ἐν φυλακαῖς προσιέναι, καὶ ληπουμένους παραμυθεῖσθαι, A. C. 1851
καὶ ψυχροῦ διψῶντι διδόναι ποτήριον (εἰ δ' ἅλλ' ὅσα καὶ βαρ- Imp. Io. Can-
βάροις ἔθρυσιν εἰδίσται δρῶν συμπαθῆ κοινῇ πρὸς ἅπαντας ὁμο- tacuz. 5
φύλους καὶ ξένους, φυσικῆς ἀγούσης ὀλκῆς ἐς τὸ καμπτόμενον P. 657
5 τῆς ψυχῆς) οἱ δ' οὕτω μοι καὶ θηρίων ἑαυτοὺς κατέστησαν πι-
κροτέρους καὶ τῶν ἐπιταττόντων μακροῦ σκληροτέρους, ὥστε
μυριάκις ἂν εἰλόμην θηρίοις ἐν ὄρεσιν ἀγρίοις συνεῖναι, ἢ τοιού-
τοις ἀνδράσιν. οὕτω μοι καὶ τῶν ἄλλοφύλων ὁμότεροι κατέστη-
σαν οἱ πλησίον· οἵτινες καὶ ἐς τοσοῦτο θηριωδίας ἐξέκλιναν, ὡς
10 καὶ συκοφανταίαις ἐνόους τῶν τῆν αὐλίον τῆς οἰκίας ἡμῶν πα- V. 530
ρίοντων περιβαλεῖν, ἐκ μόνης ὑποψίας ἀτεχμάρτου, πλασάμε-
νοι πρόσρρησιν δῆθεν ἐκείνων ἡμῖν ἕγγενέσθαι ποτὲ, τῆν μηδμητῆ B
ποτε τολμηθεῖσαν. καὶ ταῦτα τίνες; οἱ φίλιας ἀπολειανκότες
μακροῦ καὶ πδικιλῆς ἐξ ἡμῶν, ἐν διαφόροις καιρῶν περιστάσεσι,
15 καὶ μηδὲν τῶν δεινῶν μηδεπώποτε πειραθέντες ὑφ' ἡμῶν· πλὴν
τοῦ κάλυμμά σφισι πολλύκις καθέστασθαι τῆς τε καθ' ὅλων τῶν
ιερώων πραγμάτων διαπάτης καὶ τῆς ἐκύστων αἰσχροκερδίας.
(D.) Ἐκ γὰρ πάνυ τοι νέας καὶ παιδικῆς ἡλικίας, ἐμαυτὸν ἔγκα- C
θιδρόσας τῆδε τῆ μονῆ, παρήμενα μέχρι καὶ ἐς τὴν τήμερον,
20 ἔτος ἀμείβων ἤδη τῆς ἡλικίας ἐξηκοστόν. καὶ πολλῶν μὲν ἐν μέ-
σω πρόξενος ἐγενόμην τῷ τόπῳ καλῶν, συναυρομένου θεοῦ·
πολλοὺς δὲ καὶ τῷ τῆν μονῆν εὐθὺς ἀναδεξαμένῳ καὶ ἔγκαινίζοντι

20. ἑβδομον καὶ πενηκοστόν conii. Boiv. 22. κολλία conii. idem.

se ipsam quisque, et eum qui in custodiis foret visitaturos, et tristem con-
solaturos, et sitiēti poculum frigidae porrecturos se promiserant: omittē
caetera humanitatis officia, quae et barbarae nationes praestare omnibus
solent, popularibus pariter et peregrinis, naturali quodam affectionis pon-
dere animos scilicet curvante. Hi autem adeo feris bestiis crudeliores et
iis ipsis qui iubeant longe duriores in me ultro fuerunt, ut ego cantius
malim in montibus cum immanibus belluis, quam cum eiusmodi hominibus,
versari. Adeo erga me alienigenis saeviores exstiterē ii, qui proximi erant.
Enimvero ab humano ad ferinum morem sic deflexerunt, ut et quosdam,
qui propter domus nostrae vestibulum transiissent, calumniis involverint,
simplici nempe coniectura et temeraria suspitione fingendo, eos alloquitos
esse me, qui minime certe ausi fuerant. Quinam vero haec? Illi ipsi, qui
variis et iniquis temporibus magnum et multiplicem amoris nostri fructum
perceperunt, nulla autem re graves nos unquam experti sunt; nisi quate-
nus iis saepe obstitimus, ne totas res sacras impensis consumerent, et
privatim quisque lucro turpi ditescerent. (IV.) Quippe ego a tenerrima
et puerili aetate, cum in eo monasterio sedem mihi ipse fixissem, per-
mansi ibidem usque ad hodiernum diem, quo iam sexagesimum aetatis an-
num excedo. Per illud tempus effeci, Deo iuvante, multa ut huic loco orna-
menta accederent; ac illam, qui huius monasterii curam iam tum susce-

- A. M. 6859 φιλοτίμῳ γνώμῃ καὶ χειρὶ σοφωτάτῳ ἐκείνῳ ἀνδρὶ συνηράμην,
 Ind. 4 D ἔς ὅσα τε χρείας ἐκείνῳ καὶ ἡμῖν ἔδει καὶ ὅσα τὸ τοῦ φίλτρον
 θυνάμενον ἡμῖν ὑπηγόρευε. δι' αὐτοῦ μοι καὶ τὴν ἐπιτροπὴν καὶ τὴν
 τῶν τῆς μονῆς τιμιωτέρων καὶ ἀναγκαιοτέρων ἐπισκευῶν πραγμῶ-
 των ἐπίστευσε, καὶ τρόπον τινὰ διαύδοχον ἑαυτοῦ κατέστησε τε-5
 λευτῶν ἐκεῖνος ἐνταῦθα. καὶ νῦν οὓς μὲν εὗρον ἀσκομημένους ἐλ-
 θῶν ἐξ ἀρχῆς ἔβρωγε ἐνταυθοῖ, πάντες ἐκ πολλοῦ τὸν βίον ἀπο-
 λιπόντες εἰσὶν· οἱ δ' εἰσὶ νῦν, πάντες εἰσὶν ἐμοῦ βουλομένοι
 E τὴν μονὴν ἄλλοτ' ἄλλως οἰκήσαντες τήνδε. (E.) Διὰ δὲ ταῦτα
 κάκεῖνα φιλίας ἡμῖν οἱ σεμνοὶ πατέρες καὶ ἀδελφοὶ καὶ πνευ-10
 ματικῆς ἀγάπης ὑφείλοντες ἐκτίνειν σημεῖα, οἱ δ' ὡς ταῦροι
 περιέσχον με, καιρὸν εἰληφότες, ὅποιον ὡς ἔοικεν ἐπέζητουν· καὶ
 ὡς ἐν ἀποκρύφοις οἰκοῦντες θῆρες ἔβρωξαν ἐπ' ἐμὲ τοὺς δδόντας
 αὐτῶν, ἀντὶ ἀγαθῶν ἀνταποδόντες κακά. ἤνοιξαν ἐπ' ἐμὲ τὸ
 F στόμα αὐτῶν, ὡς λέων ὑρπάζων καὶ ὠρῶμενος. ἐκραταίωσαν 15
 ἑαυτοῖς λόγον πονηρὸν. ἠκόνθησαν, ὡς ῥομφαίαν, τὰς γλώσσας
 αὐτῶν. εἶπον, τίς ὑπεται; δεῦτε καὶ ἐξολοθρεύσωμεν αὐτόν,
 καὶ οὐδεὶς οὐ μὴ μνησθῆ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἔτι. νῦν γὰρ μοι κατὰ
 καιρὸν καὶ τὰ τοῦ προφήτου λέγειν ἐπήει. τὸν γὰρ ὑπαντα βίον
 αὐτὰ διῶντι μοι πρότερον οὐχ οὕτω μαθεῖν ἀκριβῶς συνηλέχθη 20
 P. 658 ταυτὶ πρὸς ἀκριβείαν, ὡς ἀρτίως ἐκ πείρας αὐτῆς, ὁποίας ἐκεῖ-
 νος καὶ ὅσας ἔβρωσκέ τε καὶ συνέθαιπε πικρῶς τὰς ἀθελήτους λυ-
 πας ἐν ψυχῇ. μηδὲ γὰρ ἂν ἄλλως γινώσκειν δύνασθαι μηδένα

22. ἀθελήτους em. Boiv. pro ἀθελήτους.

pit et id ipsum magnifice et larga manu instauravit, illum inquam sapien-
 tissimum virum adiuvī ad ea omnia, quae ambobus nobis usui futura essent,
 et quae amoris vis efficax mihi dictasset: quo factum, ut procurationem
 rerumque eiusce monasterii pretiosissimarum et maxime necessariarum in-
 spectionem fidei meae commiserit, ac me heredem quodammodo suum his
 moriens instituerit. Nunc quotquot huc primum adveniens religiosos re-
 peri, ii omnes iam pridem e vita excesserunt: qui hodie sunt, ii me vo-
 lente omnes hoc monasterium alias aliter ingressi habitaverunt. (V.) Ob
 has simul et illas causas, cum deberent reverendi Patres et Fratres ami-
 citiae et caritatis Christianae signa rependere, iidem contra, sicut tauri,
 obederunt me, occasione nacti, qualem videlicet requirebant; et
 sicut in absconditis habitantes ferae bestiae frenderunt super me deri-
 tibus suis, pro bonis retribuentes mala. Aperuerunt super me os suum,
 sicut leo rapiens et rugiens. Firmaverunt sibi sermonem malignum. Exa-
 cuerunt sicut gladium linguas suas. Dixerunt, quis videbit? Venite et
 disperdamus eum, et nemo meminerit nominis eius amplius. Nam mihi
 nunc illa prophetae verba in tempore usurpanda occurrunt: quae cum ego
 per totam vitam antehac recitaverim, nunquam ita penitus intellexi, ut
 nunc usu ipso doctus intelligo, qualem ille et quantam in animo aheret fo-
 veretque maeroris inconsolabilis acerbitatem. Neque enim videtur quis-

- τῶν ὄντων καὶ γνομένων τὰς φύσεις ἐς τὰκριβές, μὴ διὰ πάντων
 ἐλθόντα πραγμάτων ὡς δεῖ, πείραν τὴν ἐκάστω προσήκουσαν
 ἐαυτῷ πορίζομενον. ἐνευθεν γὰρ οἶμαι καὶ τὰς ἀρχὰς εἰληφότες
 τῶν πάλαι, τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον γίνεσθαι φάναι γνώριμον. εἰ B
 8 μὴ γὰρ ἀπέβαλέ τις θανάτῳ γονέας, οὐκ ἂν ἀντιληφίς τις τοῦ
 πάθους προσήκουσα γένοιτο τούτῳ, οὐδὲ γνώσις ἀκίβδηλος,
 ὁρῶντι τὰ ὅμοια πεπανθότα τὸν γέγονα· ἀλλὰ μενεῖ πρὸς τὸ
 πάθος παρὰ τοσοῦτον ἀνύλητος, παρόσον καὶ τοὺς ἐκ γενέ-
 σεως ὁρῶμεν τυφλοὺς ἀναισθήτως διακειμένους, εἴ τις αὐτοὺς
 10 ἐς χρωμάτων κρίσεις καλοίη. καὶ εἰ μὴ ἀληθόνως ὀδόντων ὑπέ-
 μινέ τις, οὐκ ἂν ἄλλου πάσχοντος συναλγήσειε. καὶ εἰ μὴ ἐξήλι- C
 γωσέ τις περιτυχὼν ἀμῆ χιμῶνος γυμνός, οὐκ ἂν ποτε ὀργούν-
 των ἑτέρων αἰσθοίτο. χρῆναι γὰρ ἀνάμνησιν τινα γίνεσθαι καὶ
 ἀναφορὰν ἀπ' ἐκάστων ὡς παρ' ἀρχέτυπον τὸ προπεπονηθός. εἰς V. 531
 15 δὴ τοιαῦτα πραγμάτων ναύγια καὶ αὐτὸς ἐμπεσὼν τὰς ἐκείνου
 φωνὰς ἀφῆμι, καιριωτέρας οὐκ ἔχων εὐρεῖν· καὶ ὁμοίως ἐπι-
 βοῶμαι θεόν, ἐξελεσθαι με πονηρῶν καὶ γλώσσης δολίας καὶ D
 συκοφαντίας ἀνθρώπων καὶ οὐ θηρίων. θηρία μὲν γὰρ αἷμα καὶ
 σάρκα ἐσθίει, οὗτοι δὲ μυελοὺς δαπανῶσι ψυχῶν.
- 20 γ. Ἄλλὰ γὰρ τούτων οὕτως ἐχόντων, συχνὰ παρῆλθον B
 ἐκεῖθεν ἡμέραι, καὶ ὁ πατριάρχης ἦκεν ἡμῖν· οὐκ οἶδ', εἴτ' οἶ-
 κοθεν, εἴτε βασιλέως προστεταχτός· ἦκε δ' οὖν· γράμμα μὲν

4. τοὺς κάλας conl. Boiv.

quam earum rerum, quae sunt quaeve fiunt, naturam aliter posse explo-
 rate cognoscere, nisi in omnibus quatenus par est versatus, convenientem
 singulis notionem usu sibi comparaverit. Atque ex his (ut opinor) princi-
 piis ducto argumento, dixere veteres, simile simili innotescere. Si quis
 parentes morte sublato non amiserit, is vicinum eiusmodi casu afflictum
 intuens, eum qui huic calamitati convenit sensum non habebit, nec veram
 cognitionem assequetur; sed eo in luctu doloris expertus mansurus est; ut
 eos qui coeci sunt a natura, si ad diiudicandos colores advocentur, nullo
 eorum sensu affici videmus. Pari modo, nisi quis dentium dolores pertu-
 lerit, altero dolente non indolebit: nisi acutissimo hiemis frigori nudus ex-
 positus obriguerit, alienum frigus non sentiet. Oportet quippe singulos id
 quod ante passi sunt reminisci, et animum eo referre, tanquam ad primum
 aliquod exemplar. Itaque et ego, qui in similia rerum naufragia incidi,
 quoniam nullas invenio voces huic tempori convenientiores, eas ipsas pro-
 fero, quibus ille usus est; et Deum pariter inclamans rogo, ut eruat me a
 malignis, et a lingua dolosa, et a calumniis hominum: hominum dico, non
 ferarum. Ferae enim sanguine et carnibus vescuntur; hi vero ipsas me-
 dallas animarum consumunt.

3. Haec cum ita se haberent, multis ex eo diebus elapsis, patriarcha
 ad nos venit: utrum sua sponte, an imperatoris iussu, nescio: caeterum

- A. M. 6859 οὐδὲν κομίζων ἡμῖν, ὧν ἀπηγοῦμεν· προσηγή δέ τινα καὶ ἀστέια
 Ind. 4 ἐπαγόμενος ἦθη, πειθοῦς ὡς ᾤετο δημιουργῶ, καὶ πλείστην ἔχον-
 τα τὴν αἰδῶ πρὸς ἡμᾶς, παρὰ τὴν αὐτοῦ λίαν ὑπέφροντα φύ-
 σιν. οἷς συνύφαινε πως καὶ προὑβάλλετο, διὰ τὸ ἀνυσιμώτερον
 τῆς βουλήσεως, καὶ τὸ μακρὸν καὶ δυσχερὲς τῆς οἴκοθεν ὁδοῦ, 5
 τὸ σῶμα καχεξίας τινὸς ἐνοχλοῦσης τηρικαῦτα. κἄπειτα πολλὰ
 P. 659 μοι τὰγαθὰ ἐπηγγέλλετο, δέχεσθαι· θείλησαντι τὴν τοῦ Παλαμῶ
 κοινωνίαν ἀντιλογίας ἀπάσης ἐκτός. „τὰς γὰρ τοιαύτας ἀντιλο-
 γίας,” ἔλεγεν, „Ὀμήρου καὶ Πλάτωνος εἶναι ἀκούω, τῶν σῶν δι-
 δασκάλων· οἱ σοφοὶ μὲν ἦσαν, ἀλλὰ μὴ δεξιμένοι τὸν Χριστὸν 10
 ἀπεκηρύχθησαν ὡς αἰρετικοί. ὥσπερ οὖν ὑστερον ἐλθοῦσαι αἱ
 σύνοδοι τῶν ἁγίων πατέρων καὶ ἀποστόλων καὶ προφητῶν κατέ-
 βλυσαν ἐκείνους, ἀγράμματοι ὄντες, οὕτω δὴ καὶ γὰρ ἀγράμματος
 ὦν τὴν σὴν καταλύσω σοφίαν· καὶ πληροῦται τὸ ῥῆθ' ἐν αὐτῷ
 προφήτῳ· ποῦ σοφός, ποῦ γραμματεὺς;” (B.) Λόγων δὲ κἂν- 15
 ταῦθα τοῖς ἄλλοις ὁμοίων δαπανηθέντων, διελύθημεν ἐν κεινοῖς,
 μηδεὶν ὧν ἐκεῖνος ἐβούλετο γενομένου, καὶ ὧν ἕνεκα κεκοπίαιεν.
 οὐδὲ γὰρ πολλῶν ἡμῖν ἐδέξασε λόγων πρὸς ἄνδρα βαναυσώδη καὶ
 C ζῆλοτον, καὶ τοῦ λέγειν ἁπλῶς προχειρότερον τὸ πλήττειν ἔχον-
 τος καὶ γλώττη καὶ χεῖρ. διὸ τὰ τοῦ θείου πατρὸς Βασιλείου 20
 δανεισόμενος προὔτεινα καὶ αὐτὸς ἐν βραχεῖ, ὡς „ἐν γε τοῦτο
 τολμῶ καυχᾶσθαι ἐν κυρίῳ, ὅτι οὐδέποτε πεπλανημένης ἔσχον
 τὰς περὶ Θεοῦ ὑπολήψεις· ἀλλ' ἦν ἐκ παιδὸς ἔλαβον ἔνοιαν περὶ
 venit; scriptum quidem, cuiusmodi petieramus, nullum exhibiturus; blan-
 dos autem et urbanos mores afferens, ad persuadendum (ut putabat) ac-
 commodatus, et cum reverentia erga nos maxima coniunctos, atque adeo
 ab ipsius ingenio longe abeuntes. His ille, ut voluntas esset efficacior,
 alia attexebat, et laborem viae a domo sua usque longae ac difficilis obie-
 ctabat; eo scilicet tempore superatum, cum aliquo valetudinis vitio corpus
 laboraret. Deinde si vellem, posita omni verborum contentione, Palamae
 communionem admittere, multa mihi bona pollicebatur. „Etenim (inqui-
 bat) istas contentiones Homeri et Platonis esse audio, tuorum magistro-
 rum: qui sapientes quidem erant; at quia Christum non receperunt, id-
 circo ut haeretici proscripti sunt. Quemadmodum igitur subsequuta san-
 ctorum Patrum et Apostolorum Prophetarumque concilia, qui homines erant
 illitterati, eos profligarunt; ita et ego, qui illitteratus sum, tuam sapien-
 tiam hodie profligabo: et adimpletur illud, quod dictum est per prophe-
 tam: ubi sapiens? ubi scriba?” (II.) Post sermones, prioribus haud
 dissimiles, illic quoque consumptos, frustra tandem discessum est; nec
 quae is fieri voluerat, et de quibus laboraverat, eorum quicquam est per-
 fectum. Neque enim multa nobis oratione opus fuit apud hominem illibe-
 ralis ingenii, eundemque iracundum, linguaque et manu promptiorem ad
 foriandum quam ad dicendum. Quamobrem illa a sancto Patre Basilio ver-
 ba mutatas, breviter ipse quoque reposui: unum hoc saltem posse me in
 domino gloriari, opiniones de Deo falsas nunquam habuisse me; sed quam

Θεοῦ παρὰ τῶν μακάρων γονέων μου καὶ τῶν θρηναμένων ἐμέ, A. C. 1851
 ταύτην ἀβξηθεῖσαν ἔσχον ἐν ἐμαυτῷ· πίστιν δὲ οὔτε παρ' ἄλλων ^{Imp. Io. Can-}
 γραφομένην νεωτέρων παραδεχόμεθα, οὔτ' αὐτοὶ τὰ τῆς ἡμετέ- ^{tacuz. 5}
 ρας διανοίας γεννήματα παραδίδόναι τολμᾶμεν, ἵνα μὴ ἀνθρώ-
 5 πινα ποιήσωμεν τὰ τῆς εὐσεβείας ῥήματα· ἀλλ' ἂ παρὰ τῶν
 ἁγίων πατέρων δεδιδάγμεθα, ταῦτα τοῖς ἑρωτῶσι διαγγέλλομεν."
 καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον. (Γ.) Ἐς δὲ τὴν ἐπιου-
 10 σσαν παρῆσαν αὐθις ἐκείθεν ἀπεσταλμένοι συχνοὶ τῶν τῆς ἐκκλη- V. 532
 σίας ἀρχόντων, καὶ μετ' αὐτῶν εἰς τις τῶν ἐμῶν μαθητῶν, ἕν- E
 10 τιχρὸς ἄλλος τοῦδε· ὃς ἀφ' οὗ τὸ μοναδικὸν ἐνδεδύται σχῆμα,
 ταῦτὸν ἐπεπόνθει καὶ οὗτος, ὅπερ ἐκείνος χερσὶν εἰληφῶς ἐκ τοῦ
 δαίμωνος τὸν σωτήριον ἄρτον. ὡς γὰρ εἰς ἐκείνον εὐθὺς τὸν διά-
 βολον εἰσελθεῖν ἐγεγόνει, παραπλησίως δὴ καὶ τάνδρῳ τουτωῖ
 σαφῶς ὁ αὐτὸς ἐπεπήδησε διάβολος, εὐθὺς ἀμείψαντι τὸ σχῆμα.
 15 εἰς γὰρ κακότεχρον ψυχὴν χώραν οὐκ ἔχειν φασὶ καὶ χάριν Θεοῦ.
 τοσοῦτον γὰρ ταῖς ἄλλαις καθ' ἡμῶν ἐπιβουλαῖς καθάπαξ οὗτος F
 ἐκείνον ὑπερβαλέσθαι περιφλοῦνται, ὡς μηδ' ἐνταῦθα γενόμε-
 νον μόνον εἶσαι τὴν πρόδοσιν Ἰούδαν ἐκείνον ἐγκαλεῖσθαι. ἀλλὰ
 γὰρ πλείστους καὶ οὗτοι κενώσαντες λόγους, τὸν ὅμοιον τρόπον
 20 τοῖς ἄλλοις, καὶ πλείστας τοῖς λεχθεῖσι τὰς ἀπειλὰς ἐπικροδομη-
 κότες ἀπήεσαν ἄπρακτοι καὶ αὐτοί. (Δ.) Καὶ ἅμα συνῆεσαν
 αὐθις συχνότεραι τῶν προτέρων παραγγεῖλαι παμπληθῆς, παρι-
 οῦσαι τὰς πρὶν, ἐς τοὺς ἡλίονας φύλακας ἡμῶν· οὗς ἐπόπτας P. 660
 ἡμῖν πικροτάτους ἐπέστησαν, πανόπτας δ' εἰπεῖν οἰκειότερον,

6. λογίζονται edd.

olim puer a beatis parentibus et ab educatoribus notionem Dei accepissem,
 eam apud me auctam retinuisse: Fidem autem neque ab aliis recentioribus
 descriptam admittere, nec quae mens nostra parturiret, ea tradere aliis
 audere, ne humana per nos fierent verae religionis verba: sed quae a san-
 ctis Patribus didicissemus, ea nos interroganti cuique annunciare. Et haec
 quidem ita se habuerunt. (III.) Postridie eius diei affuerunt ruraus inde
 huc missi plurimi ecclesiae praesules: item cum iis discipulorum meorum
 unus, alius plane a discipulo. Scilicet huic, ex quo monasticum habitum
 induerat, idem contigerat atque illi, qui de Coena salutarem panem mani-
 bus apprehendit. Quippe ut Diabolus in illum statim introiit; ita et in
 hunc, post mutatam vestem, idem profecto Diabolus confestim insiluit.
 Nimirum in anima, artibus malis instructa, gratiam Dei negant locum ha-
 bere. Adeo autem hic illum, aliis praeterea in nos structis insidiis, omni-
 no superare certavit, ut nec in hac parte Iudam proditoris reum argui
 unum voluerit. Enimvero cum et hi multa, itidem ut caeteri, verba effu-
 dissent, et adiunctas dictis minas quamplurimas exaggerassent, ipsi quo-
 que re infecta discesserunt. (IV.) Tum vero crebriora quam antehac et
 prioribus impensiora, velut facto agmine, mandata ad illos vicinos custo-
 des nostros venerunt; ad illos dico appositos nobis acerbissimos explorato-
 Nisephorus Gregor. Vol. II.

A. M. 6859 κατά τὸν ἀττικίζοντα μῦθον κεῖνον· εἰ μὴ καὶ πολλῶ δεινοτέ-
 Ind 4. ρους τούτους εἶπη τις ἄν· ὅτι ἐκεῖ μὲν ἐνὶ τινι ὄντι πολλοὺς πα-
 ρέχουσι δφθαλμούς· ἐνταῦθα δὲ πολλοὶ τινες ὄντες, καὶ διαφθ-
 ρους καὶ πολυμόρφους τρέφοντες γνώμας, ἕμιλλαν ἔχουσι ἐς
 B τὸ πλείους ἄλλος ἄλλου φανῆναι τὰς ἐποπτικὰς κεκτημένους δυ-
 νάμεις. (E.) Μετὰ πολλὰς δ' αὖθις ἡμέρας κατὰ δὴ τινα
 χρεῖαν ἐδέησε πατριάρχης ἵνα ἐς τὴν καθ' ἡμᾶς αὖθις ἱερὰν
 μάνδραν· καὶ αὐτοπροσώπως μὲν τέως ἡμῖν αὐτὸς οὐχ ὠμίλησε,
 δι' ἀποστόλων δ', ὅσα καὶ πρότερον εἶχε πεφροντισμένους, μηδὲ
 νῦν τὰ ζητούμενα γράμματά μοι κεκομικῶς. καὶ πάλιν ἤμεν ἐν 10
 C τοῖς αὐτοῖς. κάκεινος ἀπῆι λοιπὸν, τὰς τοιαύτας ἐλπίδας εἶναι
 γρηγορούντων μανθάνων ἐνύπνια.

P. 861 δ'. Ἐκεῖθεν αὖθις ἡμέραι παρήπτενον πέντε καὶ δέκα, καὶ
 V. 533 ὁ τῶν φίλων ἡμῖν βέλτιστος ἐκεῖνος ἦκε Καβασιλας, λαθραίων
 καὶ ποικίλων βουλευμάτων πατριαρχικῶν ὁμοῦ καὶ βασιλικῶν 15
 ἐπαγόμενος φόρτον, καὶ μηχαναῖς οἰονεῖ τισιν ἐλεπόλεσι πεφρα-
 γμένος ἐκεῖθεν παντοδαπαῖς, αἵτε συνετός καὶ πολυπράγμων ἀνήρ
 B καὶ ποικίλων ἴδρις πραγμάτων καὶ λόγων πολιτικῶν· οὗν δ' αὐ-
 τῷ καὶ τῶν πατριαρχικῶν ἀρχόντων εἰς, τοῖς πανόπταις ἐκείνοις
 καὶ δεινοῖς ἡμῶν φύλαξιν ἀκώλυτον ἐπιτάττων τουτωῖ τὴν εἴσο- 20
 δον παρασχεῖν. καὶ μοι κατὰ τὸ εἰωθὸς προσειπὼν, εἶτα ἐκάθισε
 κύψας τὸ πρόσωπον εἰς γῆν. ἐμοὶ μὲν οὖν ἐμπαθέστερον ἔδοξε

7. ἡμᾶς em. Boiv. pro ἡμᾶν. 9. πεφροντισμένους idem pro πε-
 φροντισμένους.

res, vel (ut congruentius loquar) omnia videntes speculatores, quales fabula
 Atica memorat: nisi qui istos multo terribiliores idcirco dicat, quia uni ho-
 mini multos oculos fabulae tribuebant, hic vero homines multi, iique diver-
 so et multiplici ingenio praediti, inter se certant, quis quemque facultate
 videndi et plurimum quasi oculorum perspicacia superaturus sit. (V.) Rur-
 sum multis post diebus patriarcha ad sacrum hoc nostrum hospitium se
 contulit, quo eum aliud quiddam negotii vocabat. Ac tum quidem haud
 per se ipse nobiscum coram colloquutus est; sed per internuncios ea signi-
 ficavit, quorum et prius iam sategerat. Scripta autem, qualia petieram,
 nec tum quoque ulla attulit. Nostrae itaque res eodem rursus statu fue-
 runt. Et ille, cum eiusmodi spes suas mera vigilantium somnia esse intel-
 ligeret, hinc denique abiit.

4. Elapsis exinde quindecim rursus diebus, nostrorum amicorum opti-
 mus ille Cabasilas venit, occultis et variis tum patriarchae, tum impera-
 toris onustus consiliis, atque inde omnigenis machinis, velut muralibus
 quibusdam tormentis, instructus; quippe qui vir esset intelligens, avidus
 multa agendi, variarum rerum peritus, nec in civilibus negotiis rudis ora-
 tor. Ipsum comitabatur unus e patriarchalium ecclesiarum praefectis, qui
 nostris custodibus (isti porro erant oculi toti atque adeo terribiles) praec-
 cepit, ut huic Cabasilae liberum ingressum praeberent. Hic autem, ubi
 me pro more suo salutavit, postea demisso in terram vultu consedit: et

τοῦτον διατεθῆναι, τὴν τῆς ἐμῆς οἰκίας εὐθὺς θεασάμενον συμ- A. C. 1351
 φορὰν καὶ τὴν καινὴν τραγωδίαν, καὶ διὰ τοῦτο καθ' ἑαυτὸν Imp. Io. Can-
 γενόμενον ἐπὶ τούτου καθίσαι τοῦ σχήματος, ἡσυχῇ πάθος (ἐν- tacuz. 5
 τὸς τὰς αἰσθήσεις εἰς τὰ τῆς ψυχῆς ἀπόρρητα στρέψαντα) καὶ
 βτὰς τῆς τύχης ἐν νῶ συνορῶντα μεταβολάς· πῶς ὁ τὰ πλείστα
 φθρεγόμενος οἶκος ἄφθογγος ἑξαίφνης κατέστη; καὶ πῶς αἱ
 τῶν αἰε προσιόντων ἄλλοι' ἄλλων σοφῶν συναυλαὶ καὶ λογι-
 καὶ πανηγύρεις καὶ τὰ σεμνὰ τῶν ἀγῶνων ἐκείνων παλαίσματα
 φροῦδα γέγονεν ἐν βραχεῖ; καὶ πῶς οἱ τῶν μαθηματικῶν πηγῶν D
 10 ἀταμίενοι ῥύακες νῦν ἀταμίενα σιγῶσαν τὴν ἐρημίαν ἠλλάξαντο;
 καὶ πῶς οἱ τῶν πολλαχθὲν ἀποριῶν καὶ λύσεων τῆς ἀστροθεά-
 μονος σοφίας διαυλοὶ νῦν ἐν τοῖς τῆς λήθης ἐκρύβησαν τάφοις;
 ἐμοὶ μὲν οὖν τοιαῦτ' ἐδίδου τὸ σχῆμα τοῦ φιλου λογιζεσθαι,
 καὶ ὅσα πλείω τούτοις ἔπεται. (B.) Διὸ καὶ λέγειν ἀρξάμενος
 15 ἔγωγε περὶ μὲν τῶν ἡμετέρων ἡκιστὰ σε, φίλων ἄριστε, χαλε-
 παίνειν ἔφρασκον εἶναι χρεῶν, ἐπεὶ μηδὲν τῶν ἐν βίῳ χρηστῶν ἄμι- E
 γές οὐδ' ἄκρατον ἔχει τὸ χαιρον· ἀλλὰ μέμικται πάντα πρὸς τοῦ
 Θεοῦ, καθάπερ χαλινῶ τιμὴ τὴν διαμονὴν τοῦ φρονεῖν ἐν μέτροις
 κατέχοντος· εἶναι γὰρ παγχάλεπον, εὐροοῦντα ταῖς ἀμωσγέπως
 20 μακαρίζομέναις τύχαις τοῦ βλου μένειν ἐν τῷ καθεστῶτι τοῦ
 ἤθους. περὶ δὲ σοῦ μοι θαυμάζειν ἔπεισι, πῶς τοσοῦτου χεიმῶ-
 νος τὰ τῆς ἐκκλησίας ταράξαντος δόγματα, ἡκιστα γινώσκεις P. 662
 τοῖς φίλοις ἡμῖν, οἷς τὰ μάλιστα θαρρῆϊν ἐδόκει, οὐπω δέλω-

quia domus meae calamitatem novamque tragoediam conspiceret, visus est
 mihi plus solito commoveri, atque ideo ad se reversus hocce corpora ha-
 bitu sedisse, sensus externos ad animi secreta convertisse, et cum nostros
 casus ac fortunae vicissitudines tranquilla mente considerasset, in haec fe-
 re verba erupisse: Quomodo quae tot vocibus personuit domus, repente
 obmutuit? quomodo coetus illi, ad quos alii alias semper accedebant œ-
 pientes, quomodo rationales illi conventus et veneranda illa certamina
 subito evanuerunt? quomodo disciplinarum fontes, qui tot scientiarum ri-
 vulos omnibus fundebant, nunc in profundam et tacitam solitudinem com-
 mutati sunt? quomodo denique illae subinde recurrentes quaestionum ac
 solutionum astronomicarum exercitationes iam oblivione deletae sunt? haec,
 et alia plura his consimilia, mihi cogitanda obiciebat amici nostri habitus.
 (II.) Itaque loqui exorsus, „calamitates (inquam) nostras aegre ferre non
 debes, amicorum optime, quandoquidem nullum est hac in vita commo-
 dum, quod puram et plane sinceram laetitiam afferat: quinimo Deus
 omnia commiscuit, atque ita nos fraeno quodam coërcet; ne quid nimis,
 sed ad mediocritatem semper sapiamus. Si quis enim utcunque prosperis
 fortunae flatibus utatur, is animi morumque constantiam difficillime con-
 servat. Illud autem mihi permirum accidit, quod cum tanta tempestas ec-
 clesiae dogmata perturbavit, nos amicos tuos, quibus confidere maxime

- A. M. 6859 κας ἡμῖν οὐδὲν ἀκριβές· ἀλλ' ἀφῆκας παντοδαπαῖς πλανᾶσθαι
 Ind. 4 φήμαις, καὶ ἀμφισβητεῖν, πότερον τοῖς ἕροισ ἐκείνοισ ἐμμένεις
 καὶ σὺ, καθάπερ ἡμεῖς· ἢ καθάπερ θυέλλης τῆς τοῖς δόγμασιν
 ἐνοσηφύσεως νῦν καταγιδος, καὶ ἄλλων ἄλλοθι φερομένων, κα-
 θάπερ τῶν πλοίων τὰ ἀκυβέρνητα, φέρων καὶ σὺ σαυτὸν τοῖς 5
 Βλῆναντίοις ἐπέφριψας, καὶ γλώττης ἀφειδῶς καθ' ἡμῶν ὁμοίως
 ἔχεις ἐκείνοισ. καίτοι γ' ἀνάγκη ἦκιστ' ἴσμεν οὐδεμίαν βία πε-
 ριοῦσαν, πελθεῖν τῇ θρησκείᾳ καὶ τὴν φίλιαν ὁμοῦ συνεξίστα-
 V. 534 σθαι· ἐπεὶ καὶ Λιβάνιον, Ἑλληνα τὴν θρησκείαν ὄντα, Βασι-
 λείῳ φίλον εἶναι ἐνῆν τῷ μεγάλῳ· καὶ τοιοῦτων ὁ βίος γέμει 10
 παραβολῶν. Ἐπειτ', οὐδὲ θέλων, τῷ Παλαμῷ προστίθεσθαι
 Cδυνηθεῖς ἄν. οἶσθα γὰρ ὡς Ἰωάννη τῷ πατριάρχη ζῶντι συ-
 χνὰ καὶ μετὰ γε πολλῆς τῆς αἰδοῦς προσιῶν, αὐτὸν μὲν τοῖς
 ἁγίοις συνέταττες ὄλαις προθέσει τῆς ψυχῆς· Παλαμῶν δ' ὁμοῦ
 βασιλεῖ Καντακουζηνῷ πύσαις ἐπλυνες ὑβρεσι νύκτωρ καὶ μεθ' 15
 ἡμέραν, καὶ ἀσεβῶν ἀσεβεστέρους ἀπάντων ἐκάλει· καὶ σφισι
 ταχὺν τὸν ἀφανισμόν ἔσεσθαι προὔλεγε· ὡς ἦκιστα μάλα σοι
 περιόστασθαι νῦν, τὴν πρὸς τάναντία μεταβολὴν ὑρόττουσαν
 D εἶναι, συνέσεως οὕτω καὶ γήρωσ ἔχοντι, καὶ συνορῶν δυναμένη
 τῆς ἀσχύνης τὸ μέγεθος. ποῖον γὰρ ἔτι χρόνον τῶν καθηκόντων 20
 ἀναμενεῖ τις σύμβουλον, ἐν τοιαύτῃ γεγρονῶς ἡλικίᾳ; καὶ πάσαις
 μὲν γὰρ ἡλικίαις καὶ τύχαις ἀνάγκη φόβον εἶναι θανάτου, ἀγνω-
 σία μυστικῇ τοὺς κανόνας ἡμῖν τῆς ζωῆς τοῦ Θεοῦ συγκαλύπτον-
 2. ἐμμένεις corr. Capp. pro ἐμμένεις.

videbaris, necdum feceris certiores, sed variis huc illuc abduci rumoribus et dubitare permiseris, utrum, quemadmodum nos, tu quoque in illis definitionibus permanes; an vero, cum veluti procella quaedam vehemens ecclesiae dogmatibus incubuerit, et alii alio ferantur de more navigatorum, quae gubernaculo carent, in adversariorum partes te ipsum coniecero, nec parce linguam adversus nos acuas, sicut illi hactenus acuerunt. Atqui tamen nullam novimus esse necessitatem, quae adigat ut simul cum religione amicitia ipsa deponatur; quandoquidem Libanio, ethnicae religionis cultori, amicitia cum magno Basilio esse potuit: et humana vita huiusmodi exemplis referta est. Adde quod Palamae, nec si velis quidem, assentiri queas. Nam, ut nosti, ad Ioannem patriarcham multa cum reverentia saepe accessisti, eumque tota intentione animi Sanctis annumerabas; in Palamam autem et imperatorem Cantacuzenum omnia maledicta diu noctuque conferebas. Vocabantur isti a te omnium impiorum maxime impii: quos etiam de medio festinum sublatum iri praedicebas: ita ut non amplius iam te deceat in alteram partem converti, cum tantam prudentiam et senectutem adeptus fueris, et facile perspicere valeas, quantum in re dedecus exinde sit redundaturum. Qui enim eo aetatis proventus est, quale tempus expectabit, quod eum sui officii admoneat? Nam cum omnis aetatis et fortunae hominibus timenda sit mors, eo quod vitae nostrae metas mystica quadam ignorantia Deus obvelarit, tum maxime iis timenda est, qui

τος, μάλιστα δὲ τοῖς τὸν ἕσχατον οὕτως ἔρον τῆς ἡλικίας σκηνο- A. C. 1351
 βατοῦσιν· ὅτε μάλιστα καὶ τῆς ἀκμῆς ἐκείνης ἢ πανήγυρις ἤδη Imp. Io. Can-
 σβέννυται; καὶ τὸ τῶν μακρῶν ἐλπίδων ὡς τὰ πολλὰ παρατρέ- E
 χει θέατρον. ὃ δὲ καὶ νῦν αἰεὶ μοι στρέφονται τῶν ἀνδριαντο-
 5 ποιῶν τε καὶ τῶν ζωγράφων ἐκείνους ἐπῆμι θανατῶσαι, ὅσοι τῆς
 χρονικῆς περιόδου τὸ τάχος μιμῆσθαι διὰ τῆς τέχνης ἐθέλοντες
 ἀνδρα ποιῶσιν ὀπισθοφάλακρον μὲν ὡς ἐπίπαν, οὐ δ' ἀναφα-
 λατρίαν· ἀλλὰ μέτωπον προῖσχύμενον λάσιον, καὶ κόμην ἐκείθεν
 μακρὰν καθειμένον. τᾶλλα γὰρ ὄντες σοφοὶ μόνης λείπονται F
 10 φωνῆς ἐνταυτοῖ, καὶ ταύτην ἤμιστα βαφαῖς ταῖς ἐκ χρωμάτων
 δύνανται μιμῆσθαι. ὅθεν σιγῶσαν οὕτως πῶς ἰσθῶσι νομοθε-
 σίας εἰκόνα, καὶ ἀνεκλάλητον κήρυκα πᾶσιν αἰεὶ διανεμούσῃ, οἷς
 ἐβραδθυμημένον τὸν βίον ἀνύειν οὐκ ἔστιν αἰδῶς, μονοουχί
 βοῶντες, ὡς κατόπιν ἰούσι τριχῶν οὐ παρέξει λαβὴν ὁ Καιρὸς,
 15 ἀλλ' ὄλισθον καὶ ἀποτυχίαν τοῦ ποθομένου μακρὰν, τῆς ἐμ- P. 663
 προσθίας ἤδη τοῦ χρόνου λαβῆς παρεβρύχησας, καὶ ὅλως ἀπη-
 γορευσικίας ἄπαν τὸ ἀμιλλώμενον. (Γ.) Ἐγὼ μὲν δὲ ταῦτ' εἰ-
 πὼν ἐπεπαύμην. τῷ δ' εὐθὺς ἀρχομένῳ λέγειν, ὣν ἡμῖν εἰκάζειν
 ἐκείνου ἐπῆμι διὰ φιλλίαν ἀρχαίαν, γνώρισμα τῶν ὑπάντων τοῖς
 20 λεγόμενοις ὑπῆρχεν οὐδὲν, ὅτι μὴ πᾶν τοῦναντίον. καὶ γὰρ τὰ
 λεγόμενα πικρίαν ὑπέφαινεν οἰκουροῦσαν ἐν τῇ ψυχῇ, καὶ μάλισ-
 ται σφόδρα βαθεῖαν· οὐχ οἷαν ἐπισπείρουσι βίων τινῶν περι-

14. Verba ἰούσι — τὸ ἀμιλλώμενον Capp. supplevit ex libri XIII. c. 1.
 19. ἐκείνων legebatur, quod Capp. post ἀπάντων poni vult.

terminum vitae et ultimum actum sic velut in scena produunt: quando praesertim festivus ille vigor aetatis exstinguitur, et quae nos diu spes praeclearae luserant, earum fere theatrum praeterlabitur. Quod animo dum semper mecum voluto, statuarios illos et pictores admirari subit, qui velocem convertentis sese temporis cursum exprimere arte sua cum volunt, hominem effingunt, occipiti quidem omni ex parte glabro, nec plane tamen calvo capite, sed fronte hirsuta, e qua promissiores comae pendent. Nam licet alibi quoque magnum peritiae suae specimen exhibeant, hic ipsam duntaxat vocem non assequuntur; quam quia colorum pigmentis exprimere nequeunt, ideo tacitam legis imaginem sic fere proponunt, et mutum praeconem perpetuo praebent omnibus iis, quos desidiosam vitam vivere non pudet: quibus etiam tantum non clamant, Occasionem post terga euntibus praebituram non esse capillos arripiendos, sed lubricum, et longam a voto aberrationem, ubi anterior temporis ansa iam fuerit elapsa, et id omne, de quo certabatur, penitus interdixerit? (III.) His dictis, ego quidem loquendi finem feci, cum vero loqui Cabasilas inciperet, coniciebam ab eo illa dictum iri, quae vetus amicitia nostra postulabat: sed horum nullum vestigium in eius verbis apparuit; imo prorsus contraria protulit. Nam quaecumque dixit, profundissime desidentem in eius anima subindica-
 bant acerbitatem; non qualem adspargunt seu rerum humanarum vices quae-

- A. M. 6859 *στάσεις, ἔξωθεν ἐπισηφένουσαι, καὶ πόλεων πραγματικὰ συμφο-*
 Ind. 4 *ραὶ, τὸ πεδίον νεμόμεναι τῆς ψυχῆς· ἀλλ' ὅταν ἄδοξοῦντες βλα-*
στάνουσι λογισμοὶ, τὰ πρεσβύτερά τε καὶ πολυχρονιώτερα τῶν
νοσημάτων ἐμφωλεύοντα πάλαι προκατέχοντες, ὧν πατὴρ καὶ
δημιουργὸς τὸ τῆς φιλοτιμίας ἀστάθμητον. εἶναι γὰρ τὴν φιλο-5
 C *τιμίαν μέγα τι ψυχῆς ἐμπύρευμα πρὸς τὰ καλὰ μὲν, ὅταν ἀκα-*
πήλευτον κομιδῇ τῆς κρίσεως ἐξάγῃ τὸν τόκον· ὅταν δὲ κενοδο-
ξίαν κατασπῶσιν ἐφεδρεύουσαι κῆρες, ψυχῆς λεληθότα νοσή-
ματα, τότε δὴ μακρὸς τις γίνεται τοῦ παρόντος λόγου λόγος, εἴ
τις ἔξωθεν ἀπαθῶς συνορώῃ· καὶ ὁ πρὶν θαναταζόμενος ἐπὶ τῷ 10
 D *μὴ θανατῶσιν πλοῦτον καὶ τρυφήν καὶ τύχης εὐγένειαν φαυλί-*
ζεται μᾶλλον ἐπὶ τῷ μὴ φαυλίζειν κενοδοξίαν, μηδὲ τὸ κακὸν
ἠγούμενος ἄδοξον, ἀλλὰ τὸ ἄδοξον κακὸν, κατὰ τὰ ἀντίστροφά τε
 V. 535 *καὶ τὴν θείαν ἐκ διαμέτρου λαχόντα. ἔλαθε γὰρ αὐτὸς ἑαυτὸν*
οἰκείῳ καὶ ἔγκαρδίῳ πυρὶ καταστρατηγούμενος, καθεύδοντι μὲν 15
ἐπὶ μακρὸν ἐνίοτε χρόνον δι' ἔνδειαν ὑπεκκαύματος, ἀναλάμ-
 E *ποντι δ' ὄψε, καιροῦ καὶ τύχης οὐρίου τινὸς δραξαμένου πνεύ-*
ματος. ἐπεὶ καὶ εἶωθεν ὡς τὰ πολλὰ πολλάκις ἢ τῶν ἐπαίνων
ἔκπτωσις πρὸς μανιώδες ἦθος ἐρεθίζειν τὸν ἐραστὴν καὶ ζηλό-
τυπὸν, καὶ διὰ τῶν χρονικῶν ἐλέγχων ἐναργέστερον παριστάῃ, 20
εἰδῶλον ἀρετῆς καὶ οὐδαμῶς ἀρετὴν εἶναι τὸ μέχρι νῦν αὐτῷ δια-
κόμενον, καθάπερ τὰ μυθεύμενα πάλαι περὶ νεφέλης ὁμοῦ καὶ
Ἰξίονος. ἀλλὰ ταῦτα μὲν σιγῆς ἐρῶρίφθω βυθοῖς. ἐπανιτέον δ'

9. μικρὸς coni. Capp. 17. δραξαμένῳ coni. Capp.

dam extrinsecus ingruentes; seu civilium negotiorum exitus tristes, unde dolor per totam animam serpit: sed qualem producant animae degeneres, quae antiquos et diuturniores morbos iam pridem apud se delitescentes retinent: quorum pater atque opifex est levis et inconsideratus gloriae amor. Illa enim gloriae cupiditate, quasi quodam ignis sopiti suscitabulo, ad res honestas anima vehementer accenditur, quando purum ac valde sincerum iudicii fructum profert: sed cum vanam gloriam eliciunt exitiales morbi, qui in anima latenter insident, tunc alia plane res est, si quis foris, velut spectator, absque ulla perturbatione animi consideret: se qui prius magnam sui admirationem concitabat, eo quod divitias, delicias, et fortunae nobilitatem non miraretur, is contemnitur magis, eo quod vanam gloriam non contemnat, neque vitium in ignominiae loco ponat, sed contra potius ignominiam vitii loco habeat: neque vero animadvertit, et domesticum et intestino igne opprimi; qui nonnunquam fomitis et suscitabuli defectu diutius sopitur, sed ubi sero tandem casus tulit et sese dedit occasio, secundum quempiam ventum nactus, reluctet. Nam laudum iactura saepe solet ad furiosam indolem suscitare gloriae amatorem et aemulatorem; qui sic progressu temporis manifestius convincitur, non ipsam virtutem, sed eius inane simulacrum, hactenus fuisse persequutus: qualia fere sunt quae de nube et Ixione veteres fabulantur. Sed haec quidem silentio obruantur;

ἐκείσε. (Δ.) Πρὸς γὰρ λόγων κατάστασιν ὁ φίλος ἐντείνας, A. C. 1351
καὶ τὰ πρὶν ἐπικαλύμματα παρωσάμενος ἀπαντα, πῶς τῶν ἔγκω- Imp. Io. Can-
μίων ἐγένετο καὶ θειασμῶν τῶν τοῦ Παλαμᾶ καὶ ὅσα ἐγγέγραπται F tacuz. 5
οἱ ταῖς βίβλοις. „πάντα γὰρ αὐτῷ μοι,” φησί, „τεθιάται πρὸς
5 ἀκρίβειαν, καὶ ἐξήτασται τελεώτατα· καὶ ὅλως οὐδὲν οὐδαμῆ
συννενόηται, οὗ καθάπτεσθαι ἔξει τις τῶν ἀπάντων ὁπῶσποτε
καὶ ὁπωσοῦν, κἄν· πάντα λίθον θέλη κινεῖν.” καὶ ἅμα ταῖς τοι-
αύταις ἤρχετο συναποθνήσκειν ὁμολογίαις, καὶ ὑπὲρ τούτων P. 664
ἔτομος εἶναι μυρίας κακώσεις ὑφίστασθαι. (Ε.) Ἐγὼ δ' ὑπο-
10 λαβὼν „ἤξιον ἔνια πρὸς τὸ σαφέστερον ἀναπτύσσειν, μηκύνοντά
πως τὴν ἔνδειξιν, ἵνα καὶ αὐτὸς τελεώτερον ἔχω γινώσκειν, εἰ
ἀληθῶς ἀνέγνως ἐκείνου τὰς βίβλους, καὶ εἰ ἔγνως ἀναγνοῦς, καὶ
ὁποῖόν τί σοι τὸ τῶν ἐπαινουμένων κεφάλαιον πέφυκε. καὶ στρα-
τιώτης γὰρ οὐχ ἵππον ὅτι ἐξ ἵππου ζητεῖ, ἀλλ' εἰ τῶν ἐπαινου-
15 μένων τις εἶη, καὶ ἅμα πρὸς τὴν χρεῖαν ἔργοις ἀρμόττων αὐτοῖς.” B
ἅμα δ' αὐτῷ παρεσήγον καὶ τινὰς ῥήσεις τῶν ἐκείνου βλασφημῶν
βιβλίων ἐγώ. „Ἰκανὰ μὲν οὖν,” φησί, „καὶ ταῦτα πείσαι, μήτε
κτιστὴν ὑπάρχειν τὴν διδομένην καὶ λαμβανομένην τοῖς κεχαρι-
τωμένοις τοῦ πνεύματος χάριν τε καὶ ἐνέργειαν (αὕτη γὰρ ἐστὶ
20 τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον) μήτε τὴν οὐσίαν εἶναι τοῦ πνεύματος.” καὶ
μετ' ἄλλων· „αὕτη γὰρ καθ' ἑαυτὴν ἢ θεία μετεχομένη τε καὶ C
λαμβανομένη φύσις ἢ φυρμὸν πείσεται, ἢ τὴν παθητὴν ἔξανα-
λώσει φύσιν, πρὶν ἂν ληφθῆ.” ὁρᾷς πῶς τὴν ἔνσαρκον οἰκονο-

14. εἰ conl. Capp. pro δει.

iam vero redeamus ad illud unde divertimus. (IV.) Cum enim sermonem instituire contendisset Cabasilas, sublatiis quibus antea sese occultabat involucris omnibus, totus fuit in laudando Palama, totus in celebrandis libris, quoscunque Palamas composuisset. „Hos enim omnes,” inquit, „diligentissime perpendi, neque usquam in eis deprehendi quidquam, quod ex omnibus hominibus possit quis quomodocunque carpere, licet omnem movere lapidem voluerit.” Hac etiam in confessione immori optabat, pro qua infinitas perpeti calamitates paratum se iactitabat. (V.) Cui ego respondi: „Vellem sane, ut ad maiorem horum demonstrationem quaedam clarius explicares; ut et ego plenius cognoscere valeam, an re ipsa Palamae libros legeris, an lectos intellexeris, et quanam sit eorum summa, quae in iis laudat. Nam nec miles quaerit, an suus equus ex equo natus sit, sed an generosus et laudabilis, an utilis et aptus ad opera necessaria.” Tum illi simul adduxi quaedam loca e blasphemis Palamae libris deprompta, quae sic habent. „Haec,” inquit, „sufficiunt ut persugdeatur, neque creatam esse Spiritus sancti gratiam et operationem, quae accipitur et datur illa, quos ea donare Deus voluerit (haec enim est Spiritus sanctus) neque etiam esse Spiritus sancti substantiam.” Et paulo post: „si ipsa per se ipsam divina natura participetur et recipiatur, aut mixtionem patietur, aut patibilem naturam absument, antequam recepta fuerit.” Vides quomodo incar-

- A. M. 6859 *μίαν σαφῶς ἀναιρεῖ, καθὰ καὶ ἀνωτέρω πού δεδύχαμεν; καὶ*
 Ind. 4 *πάλιν· „τί ἔτι σύνθεσιν δέδοικας ἐπὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ τῶν ἐνεργειῶν ἀκτίστων οὐσῶν τε καὶ λεγομένων; πολλῷ μᾶλλον δέδιθι, μὴ κτίσμα ποιήσης τὸν Θεόν, τὰς αὐτοῦ φυσικὰς ἐνεργείας ἡγούμενος κτιστὰς, ὡς διαφόρους τῆς οὐσίας.“ καὶ πάλιν· „ἡμῖν δ’ 5*
Δοῦδεμία ποτ’ ἔσται λέξις ἀποχρῶσα πείθειν, τὰς ἐνεργείας τοῦ
Θείου πνεύματος, ὡς ὁ Προφήτης κεφαλαιωδῶς ἐπὶ προσέειπε, μετὰ τῶν κτισμάτων τάττειν. τῶν δὲ Θεῶν καὶ φυσικῶν τοῦ Θεοῦ ἐνεργειῶν μία καὶ ἡ κρίσις. ἄρ’ οὖν καὶ αὕτη τῶν κτισμάτων ἓν, καθὰ Ἀβραὰμ ἔφη· ὁ κρίνων πᾶσαν τὴν γῆν οὐ ποιή- 10
σεις κρίσιν;” καὶ πάλιν· „πῶς οὐκ ἄκτιστος ἡ χάρις, δι’ ἣν καὶ οἱ μετεσχηκότες αὐτῆς ἄναρχοι καὶ ἄκτιστοι καὶ ἀτελεῦτοι καὶ
Ε αἰδιοί;” (ζ.) Ἐμοῦ δὲ καὶ πλείους πολλῶν τῶν τοιοῦτων ἐκείνου βλασφημιῶν παρενέριεν ἐθέλοντος, ἀνέκοψε τὸν λόγον ὁ γί- 15
 V. 636 *τον μὲν κάκεινος ἀκτίστων ἐνεργειῶν εἶναι πλῆθος σαφῶς ὡμολόγει τε καὶ ἐπήρει, τῆς οὐσίας πάντη διωρισμένης. δεῦτερον δ’,*
 F *ὅτι πνεῦμα ἅγιόν τε καὶ ἄκτιστον οὐχ ἓν ἔλεγεν εἶναι, οὐδ’ ἐπὶ μόνον (ὅποια καὶ τῷ Χριστῷ προείρηκεν Ἡσαΐας ἐπαναπαύσεσθαι) ἀλλ’ ἐβδομηκοντάκις ἐπὶ, καὶ ὅσα πρὸς τούτοις δύναιτο 20*
ἂν τις τῇ διανοίᾳ περιλαμβάνειν, καὶ ἀπειράκις ἄπειρα· μεθ’ ὧν καὶ τὰς ἐπὶ τῶν ἀποστόλων πυρίνας φανείσας δώδεκα γλώσ-

13. πολλῷ coni. Capp.

nationis mysterium evidenter evertat, ut supra quoque ostendimus? Et iterum: „quid adhuc times ne compositio in Deo admittatur, si divinae operationes increatae sint et dicantur? Multo magis time, ne Deum in creaturarum numero reponas, dum naturales eius operationes tanquam a substantia distinctas, creatas esse arbitraris.” Et iterum: „nulla unquam nobis persuadebit oratio, ut divini Spiritus operationes, quas Propheta septem summam appellavit, inter creatas res colloceamus: sed divinarum et naturalium Dei operationum una est ipsum iudicium. Num igitur Dei iudicium est e numero rerum creatarum, quemadmodum dixit Abraham: Qui iudicas omnem terram, non facies iudicium?” Et iterum: „quomodo increata non esset illa gratia, per quam qui eius participes facti sunt, expertes principii, increati, immortales et aeterni evadunt?” (VI.) Cum autem plures adhuc e multis illius blasphemis interserere vellem, dicentem me interpellavit amicus Cabasilas, qui magnas Palamae laudes recensuit. Deinde, primum quidem increatarum multitudinem operationum aperte confessus est, et eas a substantia omnino distinctas esse assentiebatur: secundo asserebat, sanctum et increatum Spiritum non esse unum, neque septem esse duntaxat huiusmodi Spiritus (quales super Christum requieturos esse praedixit Esaias) sed septuagies septem, et quotquot praeter hos possit quis mente comprehendere, et infinitis infinitis: quibus et annumerandas esse dicebat igneus duodecim linguas, quae super Apostolos apparuerunt, itaque

σας τακτίον ἔλεγεν εἶναι καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ βαπτίζομενον A. C. 1351
Imp. Io. Can-
tacuz. 5.
P. 665
φανείσαν περιστεράν. ταῦτα γὰρ ποτὲ μὲν πνεύματα καλεῖν οἶδεν
ἢ γραφῇ, ποτὲ δ' ἐνεργείας ἀκτίστους καὶ χάριτας καὶ δυνά-
μεις. καὶ ταύτας μὲν εἶναι τὰς τοῖς κτίσμασι μεθεκτάς, καὶ
5 πρὸς τούτοις ἀκτίστους γίνεσθαι τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἀγιάζε-
σθαι τὰ ἁγιαζόμενα πάντα, τὰ τε ἄλλα καὶ τὸ θεῖον ἡμῶν βά-
πτισμα, καὶ πρὸς γε ὁ θυόμενος καὶ μεταλαμβανόμενος ἡμῖν ἄρ-
τος ἐν ταῖς θείαις μυσταγωγίαις· τὴν δὲ θείαν οὐσίαν παντάπα-
10 σιν εἶναι ἀμέθεκτον ἅπασιν. (Ζ.) Καὶ ἐπὶ τούτοις ὁ συμμαχικὸς
εἰσῆγετο πόλεμος μετὰ τῶν ὑποδειγμάτων· λέγω δὴ τὸν σὺν γε
αὐτῷ πρὸς τῆς πατριαρχικῆς γερουσίας ἐηλυθότα ἡμῖν, τῶν
ἐλλογίμων εἶναι λεγόμενον καὶ αὐτόν. ὃς δὴ καὶ λέγειν παρεσκευα-
κὼς ἑαυτὸν τὰ ἐνδύοντα δριμύτερον ἡμῖν ἀντίστησε καὶ ἦθος
καὶ ὀφθαλμόν. πᾶσι γὰρ ἐξῆν ἤδη τὰς ἐμὰς πατεῖν καὶ περιπρο-
15 νεῖν τόχας, μεμονωμένου τε ἕμα καὶ παντοδαποῖς πανταχόθεν
περιελημμένου τοῖς δεσμοφύλαξι· καθάπερ καὶ δρυὸς πεσοῦσης
πᾶσιν ἐξείη, ὡς φασιν, ἀνδράσι ξυλεύεσθαι· αἰδῶς δὲ πᾶσα
καθ' ὑγρῶν (ὡς ξοικεῖν) ἐβρόνῃ, καὶ ἄμπωτις ἀφελομένη κατε-
βάπτισε. δριμύτερον οὖν ἐκείνῳ τὴν τοιαύτην διαδεξαμένην πά-
20 λην τὸν περὶ ἀμεθέκτου καὶ μεθεκτοῦ δι' ὑποδείγματος ἐπήει
λόγον. „Καὶ δὴ καὶ καθάπερ,” φησὶν, „ἐπὶ τοῦ ἡλίου, τῆς μὲν
οὐσίας, ἀκινήτου μενούσης ἐν οὐρανῷ, μετέχειν οὐκ ἔχομεν·
τῆς δὲ φωτιστικῆς ἐνεργείας αὐτοῦ, πρὸς ἡμᾶς κατιούσης, μετέ-

7. τὸν θυόμενος conl. Capp.

columbam illam, quae super Christam, dum hic baptizaretur, conspecta est. Nam haec omnia modo spiritus vocare solet sacra Scriptura, modo increatas operationes, et gratias, et virtutes. Addidit Cabasilas; harum quidem participes fieri posse creaturas, et iisdem insuper increatos homines evadere, sanctificari omnia quae sanctificantur, et praeter caetera panem illum, qui in divinorum mysteriorum celebratione sacrificatur et a nobis participatur: verum divinam substantiam nullatenus posse participari. (VII.) Sub haec sociale bellum nobis inferebatur a Cabasilae adiutore, qui exemplis in nos pugnabat; illum intelligo, qui a patriarchico senatu missus ad nos venerat, et e litteratorum numero esse dicebatur. Hic cum ad dicenda quae deerant sese accinxisset, tum animo tum oculis truculentior mihi obstitit. Iam enim fortunas meas conculcare et despiceret omnibus licebat, tum quia solitarius degebam, tum quia omnigeni me custodes undequaque circumcludebant: et hoc est quod trito fertur adagio: cum lapsa est quercus, ligna quivis colligit: omnis vero pudor, ut videtur, in mare praecipitatus erat, cumque maritimus aestus sublatus demerserat. Itaque cum hoc certamen Cabasilae adiutor truculentius suscepisset, de participabili et imparticipabili disserere allatis exemplis conatus est. „Et certe,” inquit, „sicut de sole indicare solemus; cuius substantiam, in caelo manentem immotam, participare non possumus, sed eius illuminativae virtutis,

- A. M. 6859 *χομεν· οὕτω κἀπὶ Θεοῦ χρη̄ νοεῖν. τῆς γὰρ οὐσίας αὐτοῦ καθη-*
 Ind. 4 *Ε̄* *μῆνης ἐν οὐρανῶ (ὄν θρόνον εἶρηκεν ἢ γραφῇ Θεοῦ) μετέχουν*
οὐκ ἐφικνούμεθα· μετέχομεν δ' ὅν τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ καὶ
τῆς βουλῆσεως καὶ ζωῆς καὶ δυνάμειος καὶ ἰσχύος, ἄνευ οὐσίας
πρὸς ἡμᾶς κατιούσης ἐκάστης καὶ ποιούσης ἀκτίστους· ἄλλης
μὲν οὐσης, καὶ μακρὸν τὸ διάφορον ἐκ τῆς οὐσίας ἐχούσης· Θεό-
τητος δ' οὐσης καὶ αὐτῆς, ἀκτίστου μὲν, ὑφειμένης δ' οὖν."
ταῦτα δ' αὐτοῦ διεξιόντος, κῆμα καὶ σάλον εἶχε τὸ ἦθος αὐτοῦ·
καὶ ἐνέκειτο μάλα σφοδρῶς, ἐκ τοῦ μέλλονος ἀπαιτῶν, ὁπότερον
 F *ἂν ἐλοιμην αὐτὸς θνοῖν ὄντοιν πραγμάτοιν, ἀντιθέσειος καὶ συγ-*
καταθέσειος. (H.) Ὑπολαβῶν γοῦν ἐγὼ πρὸς δύο τὴν παροι-
μίαν μῆδὲ τὸν Ἡρακλεῦ διδοῦσαν ἀκούω τὸ δύνασθαι πρὸς ἀν-
τίπαλον ἔφασκον μάχην. „ἐγὼ δὲ καὶ μόνος ὢν ἐνταυθοῖ, καὶ
δέσμιος, καὶ μῆδὲ βραχὺ τὸ θαρσύνειν ἔχων ἐκ τοῦ καιροῦ, πρὸς
δύο τὸν ἀγῶνα ποιεῖσθαι ἀνγκαζόμενος, τεθαρσῆγκίας ὀπίσταν-
 15 *τας ἐν ταῦτῳ καὶ γλώττας καὶ γνώμας, ἐν ἀμαρτῶρῳ σταδίῳ τὰ*
 P. 666 *κατὰ βούλησιν ἅπαντα λέγειν ἀφόβως ἐχούσας καὶ ἀποφαλεσθαι,*
καὶ διαβάλλειν πρὸς ἀπόντας ἀπίοντας, μῆτ' ἐμοῦ παρόντος,
 V. 537 *μῆτ' οὐδενὸς ἐτέρου τοῦ τὴν ἀλήθειαν ἀντ' ἐμοῦ μαρτυρήσον-*
τος, ἐν στενῶ κομιδῇ τὴν τῆς ἀμηχανίας ὀρώ μοι περίστασιν
 20 *ἔστηκυϊάν. ὄντος γὰρ ἐκατέρου κομιδῇ φορτικῶ, τοῦ τε σιγῇ*
τὰς τῆς νῦν ἀκοῆς ἐνεργεῖν τρικυμίας καὶ τοῦ παραχρηῖμα τὸς
 B *τῆς ἀτοπίας ἐλέγχους κομῆειν ὕμιν, οὕς τὰμὰ διαβάλλειν οὐδὲν*

quae ad nos descendit, sumus participes, ita et de Deo nobis cogitandum est. Nam eius substantiam residentem in caelo (quem Dei thronum sacra Scriptura vocavit) participare non valemus, sed eius operationem, voluntatem, vitam, potentiam et virtutem participamus, quarum unaquaeque absque substantia descendit ad nos, quos et increatos efficit. Et quidem illarum quaelibet alia est a divina substantia, a qua longe distat; attamen ipsa quoque Deitas est increata, quamvis inferior." Cum ista dicende percurreret, maris adinstar aestuabat et commovebatur eius animus: tum multo magis instabat, a me quaerens, utram e duobus eligerem; num scilicet contradicerem, an vero assentirem. (VIII.) Ego itaque hunc in modum respondi. „Ne Hercules quidem adversus duos aequis viribus pugnare posset, ut ex veteri proverbio didici. Porro sum hic solus, et victus, cui ne tantillum quidem audere per hoc tempus licet. Cogor tamen certare adversus duos, qui audaces linguas et mentes pariter armarunt, et in stadio hoc testibus vacuo quaecunque voluerint loqui et pronunciare possunt: ubi autem recesserint, ipsis facile erit apud absentes calumniari, dum nec ego adero, nec alius, qui mea vice veritati testimonium perhibeat: unde in magnas rerum angustias et difficultates redactum me video. Nam cum utrumque valde molestum ac grave sit, seu verborum, quae audivimus, quasi decumanos fluctus cum silentio tolerare, seu extemporalem ha-

τῶν ὑπάντων ἐπὶ τῆς ζήτησεως ταύτης κωλύσει, δύσεργός μοι καὶ A. C. 1351
 μάλα δυσέμβολος ἢ ἐπιχειρήσεις πρὸς ἑκάτερον ἀναφαίνεται. ἀνα- Imp. Io. Can-
 μάκτου γὰρ οὐσης τῆς μάχης, καὶ τῶν λογικῶν ξιφῶν καὶ τρα- tacz. 5
 μάτων τὰς ἀντερείσεις τῆς ἀσωμάτου ψυχῆς δεχομένης, εὐδιά-
 5 βολα μὲν διὰ τὸ ἀφανὲς φανεῖται τὰ τροπαῖα, ἀγχίστροφος δ'
 ἢ τῆς γλώττης διάθεσις, πρὸς τὴν τῆς γνώμης αἴρεσιν καπηλεύ-
 οῦσα τὴν γνώμην τῆς κρίσεως. ἔπειτα οὐδ' ἔχω πῶς ὀνομάσω
 τὴν παράταξιν ἐγὼ τοῦ τοιοῦτου πολέμου. οὔτε γὰρ μονομαχία
 τίς ἐστι, δύο καθ' ἑνὸς ὀπλιζομένων γλωσσῶν· οὔτε μὴν στρα-
 10 τευομένων καὶ βλεπόντων ἔξωθεν ἔστηκε πλήθος, ἢ ἐμφανὲς ἢ
 τῶν ἀγωνιζομένων τὸ στάδιον, ὡς περ ὁλον πολεμικαὶ περιτρέ-
 χουσι καὶ περιηχοῦσι σάλπιγγες, τὰ παρακλητικὰ συγκροτοῦσαι
 τῶν ἐν ὑπάθεροις πολέμων· ὡς ἀναγκάζεσθαι με λοιπὸν ἀμφὶ-
 15 στομον τὸ τῆς ἡμετέρας τιθέναι φάλαγγος πρόσωπον τῆμερον·
 15 ἢ οὕτως πρὸς ἑκατέρας τὰς γλώττας ἐφικνῆται πως καὶ τὰ
 ἡμέτερα, νῦν μὲν ἀθλοθέτην καὶ δικαστὴν ἀδέκαστον ἔχοντα τὸν
 ἀκοίμητον ὀφθαλμὸν τοῦ θεοῦ, ὑπὲρ οὗ τοὺς ἄθλους ἀνύω τού-
 τος· ὕστερον δέ, καὶ τῶν ὄσοι μὴ πάρεσι νῦν οὐκ ὀλίγους·
 παραπομποῖς χρησάμενον τοῖς ἡμετέροις γράμμασιν, εἰ χρόνον
 20 ἡμῖν παρούχοι θεὸς βραχείας μὲν τινος ζωῆς, ἐλευθέρας δ' οὖν." E
 (Θ.) „Τὸ μὲν οὖν τὰ ζητούμενα ὡς ὁμολογούμενα τίθεσθαι, πολ-
 λὴν," ἔφη, „ἀμαθίαν τοῦ δρῶντος κατηγορεῖ, καὶ ἕμα πολὺν τε

19. χρησαμένους con. Capp.

rum ineptiarum refutationem vobis afferre, quos nihil quidquam in hac so-
 litudine prohibere poterit, quominus meas res obtrectetis; hinc difficile
 mihi videtur ac valde arduum, utrumlibet horum aggredi. Quia enim in-
 cruenta est haec pugna, et adversos dialecticorum gladiatorum ictus ac vul-
 nera animus incorporeus accipit, tropaea propter suam obscuritatem ca-
 lumniis facile obnoxia esse videbuntur. Aliunde vero linguae dispositio ad
 mentis arbitrium versatilis est, et iudicis sententiam corrumpit. Deinde
 nescio quo demum nomine appellem belli aciem hoc modo instructam. Ne-
 que enim est singulare certamen, quandoquidem duas contra unum linguae
 armantur; neque militantium et spectantium ingens extra consistit multi-
 tudo, ut palam fiat certantium stadium; quale est illud, quod circumcur-
 runt et circumsonant bellicae tubae, dum classicum canunt et ad aperta
 bella incitant. Caeterum hodie acies nostra necessario mihi anceps et bi-
 frons quasi instruenda est; ut sic utriusque adversarii sermonem aggre-
 di quomodocumque possim. Et nunc quidem habeo certaminis huius nostri
 moderatorem et incorruptum iudicem, Dei, propter quem hac in pugna
 tantum laboris consumo, pervigilem oculum: sed in posterum non pauci
 ex iis, qui nunc adsunt, eiusdem controversiae iudices erunt, ad quorum
 me tribunal deducunt libri; quos, si mihi brevis quidem at liberae tempus
 vitae Deus praeberit, conscribam." (IV.) Haec praefatus, responsionem
 meam his verbis instituit. „Quicumque controversam rem tanquam conces-

- A. M. 6859 ὀφλισκαίνει τὸν τῆς αἰσχρόνης ἔλεγχον καὶ μεσημβρινῆς ἀκτῖνος
 Ind. 4 περιφανέστερον. ἡλίου γὰρ τὴν μὲν οὐσίαν αὐτῷ οὐρανίῳ ἐγκα-
 θιδρύων ἐδάφει τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ κατιέναι συγχωρεῖς πρὸς
 F ἡμᾶς, ἀνούσιον καδ' εαυτὴν, οὐσίαν μὲν τὸν ἡλίον δίσκον ἀπο-
 φαινόμενος· ἐνέργειαν δὲ ἀνούσιον, κείνου τὸ φῶς. ἐχρῆν οὖν 5
 σοι δεικνύνειν πρότερον μὲν, εἰ καὶ τοῖς σοφοῖς διδασκάλοις τῆς
 ἐκκλησίας, οἳ οὖν ἐπιστήμῃ λέγουσιν ἃ λέγουσι, νομίζεται τε
 καὶ συνοδοκεῖ τὰ τοιαῦτα· εἶναι δηλαδὴ τὸν μὲν δίσκον οὐσίαν
 P. 667 ἡλίου· τὸ δὲ φῶς, ἀνούσιον ἐνέργειαν καὶ δύναμιν καὶ συμ-
 βεβηκὸς εἰς ἡμᾶς ἐνεργοῦν ἴδια, καὶ χωρὶς ὑποκειμένης οὐσίας 10
 συγκατιούσης ἄχρις ἡμῶν· ἔπειτα δεικνύνει καὶ εἰ δυνατὸν, ἐκ
 τῶν αἰσθητῶν καὶ ὕλικῶν οὐσιῶν ἀκριβεῶς καταλήψεις δύνασθαι
 γίνεσθαι τῶν ἀσωμάτων καὶ νοητῶν, καὶ ἅμα τῆς τούτων ἀπάν-
 των ἐπέκεινα θείας οὐσίας, ἣν ὑπὲρ πᾶν ὄνομά τε καὶ νόημα
 τῶν ἁγίων ἀκούομεν εἶναι· τὰ δ' ἐν τῷ παντὶ θεωρούμενα θαύ- 15
 Βματα τῶν θεολογικῶν ὀνομάτων τὴν ὕλην δίδόναι, δι' ὧν σο-
 φὸν, δυνατὸν, ἀγαθόν, ἅγιον, μακρόριόν τε καὶ ἄδιον, κριτὴν
 καὶ σωτῆρα, καὶ τὰ τοιαῦτα, κατονομάζομεν· ἕπερ πάντα, ποιῶ-
 τητά τινα βραχεῖαν τοῦ θείου μύρου ἐνδεικνύντα, ἣ πᾶσα κτίσις,
 διὰ τῶν ἐνθεωρουμένων θαυμάτων, σκεύους τινὸς μωρεψικοῦ 20
 δίκην, ἐν εαυτῇ ἀπεμάξατο. καὶ ὁ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα ὧν ἡμῖν
 V. 538 πολυώνυμος γίνεται, κατὰ τὰς τῶν ἐνεργειῶν ποικιλίας ὀνομα-

sam ponit, is magnum imperitiae suae argumentum praebet: et multo dedecore dignus est ignominiaque turpissima, quae meridiana lucis radio clarius pateat. Iam vero tu, cum substantiam solis in caelesti solo colloces, eius virtutem seu operationem, quae per se minime subsistat, ad nos usque descendere concedis. Solarem nempe orbem substantiam esse pronuncias; eius autem lumen, virtutem seu operationem esse minime per se subsistentem definis. Declarare itaque primo debebas, num sapientes ecclesiae doctores, qui nihil dicunt, quod non sit cum scientia coniunctum, ita quoque sentiant; videlicet substantiam solis esse ipsius orbem; lumen autem solare esse operationem minime per se subsistentem, potentiam, et accidens quod suam in nos vim seorsum exserit, ita ut subiecta substantia cum eo ad nos usque non descendat. Secundo declarandum tibi incumbabat, num ex materialibus et sensibilibus substantiis accuratam haurire possumus incorporearum et insensibilium substantiarum cognitionem, et simul divinae illius substantiae, quae omnes illas superat, quamque super omne nomen et omnem intellectum esse audivimus: ita ut quaecunque in hac rerum universitate conspiciuntur miracula, theologorum materiam suppeditent nominum, a quibus sapientem, potentem, bonum, sanctum, beatum, aeternum, iudicem, servatorem, etc. Deum denominamus. Et quidem haec omnia (quibus exigua divini unguenti qualitas demonstratur) creatura quaelibet per adspectabilia mundi miracula, unguentarii vasis adinstar, in se ipsa expressit. Et ei, qui super omne nomen est, multa pro beneficiorum eius varietate indimus nomina. Cum ignorantiae nostrae te-

ζόμενος· φῶς μὲν, ὅταν ἐξαφανίῃ τῆς ἀγνοίας τὸν ζόφον· ζωὴ A. C. 1351
 δ', ὅταν ἀθανασίαν χαρῆται. σὺ δ' οὐθ' ἦν παράγεις ἡμῖν ἐκ Imp. Io. Cantacuz. 5
 τῶν φαινομένων ἀπόδειξιν συνορᾶν ἔχεις, οὐθ' ἂ βούλει γνωρί- C
 ζειν ἡμῖν ὑπὲρ αἰσθησιν οἰδας. ἀλλὰ καὶ ταῦτα βλέπων ἀγνοεῖς·
 5 κακῆϊνα, μὴ βλέπων, οὐκ ἄν ποτε γνοῖης· πῶς γὰρ, δι' ἀγνοίας
 ἄγνοιαν καὶ δι' ἀπάτης ἀπάτην κατασκευάζειν πειρώμενος; ἡδέως
 δ' ἄν σε ἐροίμην, πῶς τῶν ἡγίων διαζήθην ταῦτα λεγόντων καὶ
 διδασκόντων διὰ παντὸς οὐ συνήκας αὐτοῖς; δυοῖν γὰρ ἔποιε' ἄν D
 θάτερον· ἢ γὰρ οὐκ ἀναγνοῦς ὅλως ἀπὸ κοιλίας φωνεῖς τήμερον,
 10 καὶ ὡς παλόντος σοῦ καταφρονοῦμεν· ἢ λοιπὸν ἀναγνόντι σοι
 δυοῖν αὐθις ἔπειτα θάτερον· ἢ γὰρ οὐκ ἔγνως, ὅ τῶν ἀσυνέτων
 ἐστὶ τεκμήριον· ἢ γνοῦς ἐκὼν βλασφημεῖς, τῷ σῷ διδυσκάλῳ
 πειθόμενος ἀπραγμόνως, ὡς ἔοικε, Παλαμᾶ. διδὸν καὶ πῦσαν αὐ-
 τῷ βλασφημίας ἔννοιαν ἐπιζήριπτον τὸν Ἐνδυμίλωνος ὑπνον κα-
 15 θεύδεις αὐτοῖς, κουφοτέρην σοι διὰ τοῦτο τὴν δίκην, ἐνταῦθα E
 μὲν τῆς τῶν ἀνθρώπων αἰσχύνῃς ποιῆσθαι νομίζων, ἐς δὲ τὸ
 μέλλον τῆς ἀθανάτου κολάσεως· ὥσπερ ἄν εἰ τῆς ἐκείνου θε-
 λήσεως ἐξηρηθῆσθαι τὰ πράγματα πέρωται, καὶ τὸ μένειν ἀθά-
 20 νατον δύνασθαι δορᾶν τὸ κακόν· μὴ συνιείς, ὡς ῥῆον ἀναλα-
 ἡδίκησε. σὺ μὲν οὖν οὐκ οἶδ' ὅ κρίνεις βέλτιον σαυτῷ καὶ κου-
 φότερον εἰς κακίαν, εἴτε τὴν ἀκούσιον ἄγνοιαν τῶν κακῶν, εἴτε F

5. ἀγνοίας add. Capp.

nebras depellit, lux quidem appellatur; vita autem, cum immortalitatem largitur. Tu vero neque intelligere potes, quam ex adspectabilibus creaturis demonstrationem adducis; neque nosti ea esse supra omnem sensum posita, quorum nobis vis praeberere notitiam. Quinimo, cum haec sensilia videns ignores, insensibilia illa, quae non vides, multo minus poteris cognoscere. Qui enim fieri istud posset, quandoquidem per ignorantiam simul et fraudem decipere nos conaris? Iam vero lubens ex te quaererem, cur ista non intellexeris, quae sancti Patres diserte affirmant et ubique docent? Et vero ex duobus alterum necessario consequitur. Vel enim loqueris hodie verba e ventre deprompta, ac ea quae non legisti; et ita velut pueriliter ludentem te despiciemus: vel denique, si legeris, ex duobus rursus alterutrum sequetur. Vel enim a te lecta non intellexisti, quod perspicaciae defectum arguit: vel intellexisti quidem, at sponte blasphemias. Tuo nempe doctori Palamae assentiri et obsecundare videris, nec ulla te res habet sollicitum: ideo repellis a te omnem impietatis suspicionem, eamque in Palamam refundis, et ita Endymionis somnum dormis, ratus eam ob causam minori te apud homines infamia, quamdiu vives, notatum iri, et in futurum mitiores aeterni supplicii poenas esse daturum: quasi vero ab illius arbitrio cunctae res fatali quadam necessitate penderent, et improbitas immortalitatem hominibus comparare posset. Sane (quod non animadvertis) pietas facilius ea quibus inique privata est recuperabit, quam suae iniquitatis fructibus impietas potiat. Ego vero nescio quid tibi ma-

- A. M. 6859 τὸν τοῦ ἀκουσίου σχηματισμόν. Ἐγὼ δ' οὐκ οἶδ' αὐθις, ὧ τὴν
 ind. 4
 P. 668 χεῖρω δίκην ἐπιθροίσω, τῆς τοῦ κακοῦ διανομῆς παραπλησίως ἐφ'
 ἐκάτερον σχιζομένης. εἰ μὲν γὰρ ἀγνοῶν ἀμωσγέπως ἀπέχου θεο-
 λογίας, ἦττω σοι πάντως τῆς καταδίκης τὴν ψῆφον ὃ τῆς ἀλη-
 θείας παρείχετο λόγος. οὐ γὰρ θέλων ἐνόσεις ἄν, ἀλλὰ νοσῶν 5
 ἤθελες ἄν. νῦν δ' εἰς τὴν θιατέρου χώραν καὶ τοῦτο παραδύ-
 μενον μελλῶ διὰ τὴν ἀναιδέϊαν τὴν τῆς κακίας κομιζεται ψῆφον.
- B Καὶ ἵνα τὰ πλείω τῶν ἐνταῦθα λέγεσθαι ὀφειλόντων ἐάσω διὰ
 τὸ μῆκος, ἐνὸς καὶ δυοῖν μνησθήσομαι. ὃ θεῖος τόλμην ἐκ Λα-
 μασκοῦ τάδε φησὶν Ἰωάννης· „ὡσπερ ὃ ἥλιος εἰς μὲν ἔστιν, ἔχει 10
 δὲ οὐσίας δύο, τοῦ τε φωτὸς, ὃ γηγένηται πρότερον, καὶ τοῦ
 τῆ κτίσει ἐφυστερῆζοντος σώματος· δι' ὅλον τε τοῦ σώματος τὸ
 φῶς ἀδιαφρέτως ἦνωται, καὶ τοῦ σώματος ἐφ' ἑαυτοῦ μένοντος,
- C πάσης τῆς γῆς ἐραπλοῦται τοῖς πέρασιν· οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς,
 φῶς ἐκ φωτὸς ἄναρχον ὄν καὶ ἀπρόσιτον, ἐν τῷ χρονικῷ καὶ 15
 κτιστῷ γενόμενος σώματι, εἰς ἔστι δικαιοσύνης ἥλιος.” ὁρᾷς πῶς
 ἐνὸς ὀνόματος δύο φησὶ τὰς ὑποκειμένας οὐσίας ὑπάρχειν, τὴν
 μὲν σῶμα, τὴν δ' ἀσώματον, ὡσπερ δὴ καὶ τὸν δικαιοσύνης
 ἥλιον Χριστόν· ἐκονίζων μὲν ἐκείθεν, ὅσον ἐκτικτόν· ὀνομάζων
- D δ' ἀνὰ μέρος ἐκάτερά τ' ἐκεῖνα καὶ τοῦτον, ἥλιον, κατὰ τοὺς τῆς 20
 V. 539 ὁμωνυμίας τρόπους· καὶ δεικνὺς διπλῶς καὶ τὰς οὐσίας εἶναι

gis expedire putes, quo levior culpa tua videatur; an involuntariam malo-
 rum ignoracionem, an vero involuntarii peccati praetextum. Rursus ne-
 scio utri graviore poenas infligam, cum haec diffusa improbitas fere simi-
 liter in utrumque dividatur. Si enim theologiarum rerum ignarus quo-
 dammodo ab eis abstinuisses, mitiorem damnationis sententiam in te ferret
 vera et catholica doctrina. Nec enim hunc tuum ignorantiae morbum
 voluntas tua, sed voluntatem morbus ipse praevenisset. Iam vero cum
 in alterius locum id quoque vitii obrepserit, maioris ob hanc impuden-
 tiam improbitatis reus habendus es. Et certe, ut plura ex iis, quae hic
 dicenda forent, utpote prolixiora, silentio praetermittam, unius et duo-
 rum duntaxat SS. Patrum testimonia referam. Primo itaque S. Ioannes
 Damascenus sic loquitur. „Quemadmodum sol unus quidem est, verum
 duas habet substantias, unam luminis, quod prius factum est, alteram
 corporis solaris, quod nonnisi post creationem factum est: lumen autem
 indivisim unitum est per totum solare corpus, quod dum in se manet, in
 universae terrae terminos lux expanditur: sic et Christus lumen de lumi-
 ne, initii expers et inaccessum, in temporali et creato corpore factus,
 unus est sol iustitiae.” Vides quomodo duas uni nomini subiectas esse
 asserat substantias, unam corporalem, alteram incorpoream, utpote qui
 etiam iustitiae solem Christum hac imagine, quantum fieri potest, expri-
 mat, et sigillatim tum duas priores substantias, tum hunc, nempe Chri-
 stum, pro aequivocorum more solem appellet; declarans insuper duas esse
 tum in Christo, tum in sole, substantias. Non dicit unam quidem esse

κάνταῦθα κάκει, καὶ οὐ τὸ μὲν οὐσίαν, τὸ δ' οὐ· οὐδὲ τὸ μὲν A. C. 1351
 ἀνυπόστατον ἐνεργεῖαν, τὸ δ' ὑφιστάμενον μὲν, ἀνενεργητον δέ Imp. Io. Can-
 καθ' ἑαυτὸ, διῶσταμένης ἰδίᾳ τῆς ἐνεργείας ἀπειροῖς τοῖς τοπι- tacoꝝ. 5
 κοῖς διαστήμασιν. Ὅρα δὴ καὶ τὸν μέγαν ἐν θεολογίᾳ Γρηγό-
 5 ριον, φάσκοντα, ὡς „τοῖς μὲν αἰδοῖσι αὐτός ἐστι φῶς ὁ θεός, καὶ οὐκ ἄλλος. Τί γὰρ ἔδει φωτὸς δευτέρου τοῖς τὸ μέγιστον
 ἔχουσι· τοῖς κάτω δὲ καὶ περὶ ἡμῶς πρώτῃ ἐκλάμπει τὴν τοῦ
 φωτὸς τούτου δύναμιν. καὶ γὰρ ἔπρεπε τῷ μεγάλῳ φωτὶ τῆς
 δημιουργίας ἐκ φωτὸς ἄρξασθαι, ὥ λυεῖ τὸ σκότος καὶ τὴν ἐπέ-
 10 χουσιν τῶς ἀκοσμίαν καὶ ἀταξίαν· καὶ τοῦτο οὐκ ὀργυκὸν
 ἀπ' ἀρχῆς ἀναδείξας, οὐδ' ἡλιακόν, ὡς ὁ ἐμὸς λόγος, ἀλλ' ὡς
 ἄσώματον καὶ ἀνήλιον· ἔπειτα δὲ καὶ ἡλίῳ δοθέν, καταφωτίζειν
 πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. ἐπειδὴ γὰρ τοῖς ἄλλοις τὴν ἕλην προῦπο-
 στήσας εἰδοποίησεν ὑστερον, ἐκάστῳ τάξιν καὶ σχῆμα καὶ μέγε-
 15 θος περιθεῖς, ἵνα θανματοργήσῃ τι μείζον, ἐνταῦθα τῆς ἕλης
 τὸ εἶδος προῦστήσατο. εἶδος γὰρ ἡλίῳ τὸ φῶς. μετὰ δὲ τοῦτο P. 669
 τὴν ἕλην ἐπάγει, τὸν ὀφθαλμὸν τῆς ἡμέρας δημιουργήσας τοῦ-
 τον τὸν ἡλίον.” Ἰδοὺ καὶ οὗτος ἕτερον φάσκει τὸ φῶς τοῦ ἡλίου,
 καὶ πρὸ τοῦ ἡλιακοῦ μὲν σκεύους καθ' ἑαυτὸ ὑφιστάμενον, ἔπειτα
 20 δὲ καὶ ἡλίῳ δοθέν· ἡλίον μὲν ὀνομάζων τὸ σκεῦος, τὸ δὲ φῶς
 εἶδος ἀνυπόστατον τοῦ ἡλίου, εἶτ' οὖν οὐσίαν ἄσώματον καὶ

6. ἕλλο edd. 14. καὶ ante σχῆμα om. edd.

veram substantiam, alteram vero minime: non dicit unam quidem esse operationem subsistentiam vacuum, alteram vero esse per se subsistentem et ratione sui minime operativam, quasi operatio seorsum posita infinitis locorum spatiis a substantia distaret. Velim etiam consideres illius verba Gregorii, qui sibi magnum in theologia nomen fecit. „Aeternis quidem rebus”, inquit, „non aliud lumen est praeter ipsum Deum. Quid enim secundo lumine iis opus erat, qui maximum habebant? Inferioribus autem et humanis primam huius luminis vim protulit. Magno quippe lumini conveniebat, opificium suum a lumine auspicari, quo tum tenebras tum rudem indigestamque molem ac confusionem depulit. Nec vero, mea quidem sententia, instrumentale illud nec solare ab initio protulit lumen, sed incorporeum quoddam, et a sole minime productum, quod deinceps ad illustrandum terrarum orbem soli datum est. Nam cum aliis in rebus hanc agendi rationem tenuisset, ut materiam prius conderet, ac eam deinde forma convestiret, ordine videlicet, figura, et magnitudine unicuique rei creatae imposita; hic ut maioris cuiusdam miraculi specimen ederet, formam materiae priorem produxit (forma enim solis lumen est) ac postea materiam induxit, solem hunc nimirum diei oculum fabricatus.” Ecce sanctus iste doctor aliud a sole lumen asserit, quod ante solare instrumentum per se substiterit, ac soli deinceps traditum fuerit. Et soli quidem instrumenti nomen tribuit, lumen autem vocat substantialem esse per se subsistentem solis formam, id est substantiam incorporealem, quae sit illius corporis ani-

- A. M. 6359 ψυχὴν ἐκείνου τοῦ σώματος. οὐ γὰρ ἂν ἐτήρηγε καθ' ἑαυτὸ, μὴ
 Ind. 4 B ὄν ἀϑυπόστατον· οὐδ' ἂν ἀϑυπόστατον ἦν, μὴ ὄν οὐσία.
 ὡς γὰρ πᾶσαν οὐσίαν ἀϑυπόστατον εἶναι ἐρῶνται πρᾶγμα,
 οὕτω δὴ καὶ ἅπαν ἀϑυπόστατον πρᾶγμα, οὐσίαν. ἐπεὶ οὖν τὸ
 εἶδος ἐνταυθοῖ τοῦ ἡλίου, εἶτ' οὖν τὸ φῶς, ὃ ἄγιος καὶ πρὸ 5
 τῆς ὕλης (δηλαδὴ τοῦ σκεύους) δεῖκνυσιν ἔχειν ἐνεργον τὴν φωτι-
 στικὴν ὑπόστασιν καὶ ἕπαρξιν οἴκοθεν, μηδαμῆ τῆς ὕλης ταύτης
 C δεσθῆν, τὴν δ' ὕλην μᾶλλον τοῦ φωτιστικοῦ δεσθεῖσαν εἶδους,
 ἔν' ὡς εἰπεῖν, οὐσιωθῆ ψυχωθεῖσα· μᾶλλον ἂν εἴη τουτὶ τὸ φω-
 τιστικὸν εἶδος ἢ οὐσία, ἢ τὸ ἡλιακὸν σκεῦος ἐκείνο, ὃ ὕλην ἐ- 10
 ναί φησιν, οἷον ἀνείδεόν τε καὶ ἀνυπόστατον. εἶναι τοίνυν διὰ
 ταῦτα διὰ καὶ τὸ θεῖον οὐσίαν ἀϑυπόστατον καὶ ἀνειδεῖ παν-
 τάκασιν. τὸ γὰρ ἄλλου δεόμενον ὑστερον εἶναι πέφυκεν οὐ δεῖ-
 ται, κἀκείνῳ δουλεύειν ἐξ ἀνάγκης, οὐ ἔστιν ἐνδεὲς. καὶ δεῖσε-
 ται λοιπὸν θατέρον θατέρον. τῇ δὲ κυρίως ἀρχῇ γνήσιον τὸ 15
 D ἀνειδεὲς, καὶ κυρίως εἶναι ἀνάγκη, καὶ πρότερον τοῦ ἐνδεοῦς. δεῖ
 γὰρ τὴν ἀρχὴν αὐτὸ τοῦτο εἶναι μόνον, ἀρχὴν, καὶ μὴ δεῖσθαι
 μηδενοῦς. Φησὶ γὰρ καὶ ὁ θεῖος Μάξιμος· „μόνη ἀπλή καὶ μονοει-
 δὴς καὶ ἀνειδεὴς καὶ ἄτρεπτος ἢ δημιουργικὴ τῶν ὄλων οὐσία
 τῆς ἁγίας Τριάδος. πᾶσα δὲ κτίσις σύνθετός ἐστιν ἐξ οὐσίας καὶ 20
 συμβεβηκότος καὶ ἐπιδεῆς αἰεὶ τῆς θείας προνοίας, ὡς οὐκ ἐλευ-

ma. Nec enim per se operaretur istud lumen, nisi per se subsisteret; nec per se subsisteret, nisi esset substantia. Nam quemadmodum omnem substantiam definiunt rem per se subsistentem, ita profecto rem omnem per se subsistentem definiunt substantiam. Cum igitur hoc loco S. Gregorius solis formam, seu lumen, ante materiam (hoc est ante solare instrumentum) declarat habere per se et ex propria natura existentiam et substantiam operativam ac illuminativam, neque illa solari materia indiguisset, sed hanc potius materiam illuminativa eguisse forma, qua (ut ita loquar) animata substantiaretur: cum, inquam, ita se res habeat, haec illuminativa forma longe potiori ratione substantia erit, quam solare illud instrumentum; quod, veluti per se minime subsistens atque informe, S. Gregorius materiam esse affirmat. Quapropter necesse est Deum esse substantiam, quae propria polleat subsistentia, nec ullius plane rei sit indiga. Nam quod altero indiget, naturaliter eo posterius est, quo indiget; et ei necessario inservit, cuius indigum est. Hinc superest, ut alterum altero indigeat. Porro veri ac proprie dicti principii vera est ac genuina proprietates, nulla re indigere, et huiusmodi principium debet proprie esse, et omni eo prius, quod indigum est. Oportet enim ut principium sit hoc ipsum duntaxat, nempe principium, nec ulla re alia indigeat. „Et vero,” ut ait D. Maximus, „sanctae Trinitatis substantia universarum rerum opifex est, sola simplex, nihil habens admixtum dispar sui atque dissimile, rei nullius indiga et immutabilis: omnis autem creatura ex substantia et accidente composita est ac divina semper eget providentia, quippe quae non sit a

Θέρα τροπῆς. χρῆ ὄν μήτε συμβεβηκὸς ἐπὶ Θεοῦ λέγειν, μήτε ποιότητα. τῶν γὰρ συνθέτων ταῦτα. πάντα δ' ὅσα ἔχει Θεός, φύσει ἔχει καὶ οὐκ ἐπίκτητα." εἴτ' ὄν οὐσίαν εἰπομεν τὴν ἐνέργειαν ταύτην ἐπὶ Θεοῦ, τῆς οὐσίας ἐκείνης διάφορον, εἴτε ποιότητα συμβεβηκυῖαν οὐσιωδῶς κατὰ σέ, τὸ σφαλερὸν ἀνίατον. ὅσπε γὰρ δύο οὐσίας δύναται τις τῶν εὐσεβῶν θεϊκῶς ὀνομάσαι, καὶ δύο ποιητικῶς ἀρχὰς (ὡς ἄνω που διδαιχότες ἔφθημεν ἐν πολλαῖς διδασκάλων ἀγίαις γραφαῖς) ὅσπε τῆς θείας οὐσίας ἐκείνης ποιότης ποτὲ νοηθῆναι δύναται διάφορος, ἢ καὶ οὐσιώδης.

10 τὸ γὰρ οὐσιώδες, μέρος οὐσίας φασὶν οἱ τε τῆς ἐκκλησίας σοφοὶ διδάσκαλοι, ὡς ἀνωτέρω δέδεικται, καὶ οἱ θύραθεν τῆς ἐπιστήμης τῶν λόγων εὐρεταὶ καὶ κανόνες καὶ στάθμαι. ὅς γὰρ ἀφαιρεθέντος κολοβοῦται τὸ ἅλον, μέρος ἀνάγκη τοῦτ' εἶναι τοῦ ἅλου. εἰ ὄν ἡ ἐνέργεια αὐτῆ μέρος ἐστὶ τῆς οὐσίας κατὰ σέ, ὡς

15 οὐσιώδης, εἰπέ πῶς ἄλλο παρὰ τὴν οὐσίαν, ἢ πῶς μέρος τοῦ ἀμεροῦς; εἰ δὲ ποιότης διάφορος, πῶς χωρὶς ὑποκειμένου δύναται νοηθῆναι ἢ φανῆναι; οὐδὲ γὰρ ἄνω ὑποκειμένου σχολῆς ποτ' ἂν ὑπαρξῶν τὸ δὲ μὴ ὑπάρχον πῶς θεός; ὁρᾷς πῶς διὰ τῆς ἐνεργείας ταύτης εἰς ἀθέτων ὁ Παλαμᾶς ἐλαύνει τοὺς νῦν

20 ἁμαρτίαις τῆς ἐκκλησίας προστάτας; Ἔπειτα πῶς διάφορον; „οὐδὲν γὰρ," φησὶ, „τῶν εἶναι λεγομένων τὸ σύνολον ἔχει τὸ κυρίως εἶναι. οὐκοῦν οὐδὲν τῷ Θεῷ τὸ παράπαν ἐξ αἰδίου συνθεωρεῖται

mutatione immunis. Hinc in Deo neque accidens esse dicendum est, neque qualitatem: haec enim compositis entibus conveniunt: sed quaecumque Deus habet, sunt illi naturalia, non autem adventitia." Igitur sive dicamus hanc Dei operationem in eo esse distinctam a substantia, sive (ut existimas) qualitatem esse substantialiter accidentem, in errorem insanabilem impingemus. Nam piorum nemo duas potest Dei substantias nominare, et duo effectiva principia; ut iam antea multis sanctorum doctorum testimonio demonstravimus. Neque unquam in Deo excogitari qualitas poterit, quae a divina substantia distinguatur, aut quae sit substantialis. Quod enim substantiale est, pars est substantiae, ut docent tum sapientes ecclesiae doctores, tum scriptores profani, qui verborum scientiam adinvenerunt; ad quorum proinde canones et regulas ea perpendenda est. Et certe id, quo sublato mutilatur totum, totius partem esse necesse est. Si ergo ipsa operatio, utpote substantialis, ex tua sententia pars est substantiae, dic nobis qua tandem ratione aliud sit a substantia, aut sit pars illius, quod nullas habet partes? Si vero ista operatio qualitas est a substantia distincta, quomodo sine subiecto intelligi aut conspici potest? Nam sine subiecto existentiam habere nunquam poterit. Quod autem non existit, quomodo Deus erit? Vides qua ratione, per hanc de divinis operationibus opinionem, imperitos ecclesiae antistites in atheismum Palamas impellat? Deinde vero qui fieri posset, ut ista divina operatio esset a Dei substantia distincta? Ut enim ait S. Maximus, „eorum quae esse dicuntur nihil habet omnino proprie esse. Igitur nihil prorsus una cum Deo

A. M. 6859 κατ' οὐσίαν διάφορον, οὐκ αἰών, οὐ χρόνος, οὐδέ τι τῶν τού-
 Ind. 4 τοις ἐνδιατιωμένων. οὐ γὰρ συμβαίνουσιν ἀλλήλοις ποτέ τὸ κυ-
 C ρίως εἶναι καὶ οὐ κυρίως." καὶ πάλιν· „ἐπὶ θεοῦ τὸ ὦν καὶ τὸ
 ἀγαθὸς καὶ τὸ θεὸς καὶ τὸ δημιουργὸς καὶ τὸ ὑπερούσιος καὶ
 τὸ ἄπειρος καὶ τὸ ἀθάνατος καὶ τὰ τοιαῦτα οὐ λέγομεν οὐσιώ-
 D δεις διαφορὰς, ἵνα μὴ σύνθετον αὐτὸν ἐκ τούτων δογματίσωμεν,
 ἀλλὰ προσηγορίας τινῶν μὲν ἐμφατικὰς τῶν θεωρουμένων περὶ
 αὐτὸν, οὐδενὸς δὲ τῶν κατὰ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ καὶ φύσιν δηλω-
 τικὰς. τινὰ μὲν γὰρ πρόκειται τῇ θείᾳ φύσει σηματοῦναι, οὐκ
 αὐτὴν δὲ τὴν φύσιν μηνύουσιν, ὅπερ ἴδιον τῶν οὐσιωδῶν καὶ 10
 συστατικῶν διαφορῶν." καὶ πάλιν· „πᾶσα οὐσία, τὸν ἴδιον ὄρον
 ἑαυτῇ συνεισάγουσα, τουτέστιν ὀριζομένη, ἀρχὴ πέφυκεν εἶναι
 τῆς ἐπιθεωρουμένης αὐτῇ κατὰ δύναμιν κινήσεως, πᾶσα δὲ οὐ-
 E σιωδῆς πρὸς ἐνέργειαν κίνησις μεσότης ἐστὶ μετεπινοουμένη μὲν
 τῆς οὐσίας, προεπινοουμένη δὲ τῆς ἐνεργείας. καὶ πᾶσα ἐνέργεια, 15
 τῷ καὶ ἑαυτῇ λόγῳ φυσικῶς περιγραφομένη, τέλος ἐστὶ τῆς
 πρὸ αὐτῆς κατ' ἐπίνοιαν θεωρουμένης οὐσιωδούς κινήσεως. ὁ δὲ
 θεὸς οὔτε ἀρχὴ ἐστίν, οὔτε μεσότης, οὔτε τέλος. ταῦτα γὰρ τῶν
 χρόνῳ διαίρετῶν εἰσι γνωρίσματα· εἴποι δ' ἂν τις, ὅτι καὶ τῶν
 F αἰῶνι συνοραμένων. ὁ γὰρ χρόνος, μετρούμενην ἔχων τὴν κίνη- 20

2. Pro ποτὲ ed. S. Maximi καίποτε. 10. οὐσιῶν apogr., οὐσιω-
 δῶν Capp. 13. φυσικῇ edd. pro οὐσιωδῆς. 17. θεωρουμένης
 om. edd.

intelligi ab aeterno potest, quod ab ipso substantialiter differat, non ae-
 vum, non tempus, neque quidquam eorum, quae in aevo aut in tempore
 existunt. Nam ista duo, proprie esse et non proprie esse, nunquam si-
 bi invicem convenient." Et iterum: „cum de Deo dicimus, ipsum esse ens,
 bonum, Deum, opificem, supersubstantialem, infinitum, immortalem, et
 alia huiusmodi, non substantiales differentias significamus (ne ipsum ex
 iis compositum esse praedicemus) sed quasdam denominationes, quae li-
 cet denotent quidpiam eorum, quae circa ipsum Deum considerantur, nihil
 tamen de eius substantia et natura declarant. Quaedam enim significant,
 quae divinae naturae congruunt, ipsam vero naturam non designant: quod
 constitutivis et substantialibus differentiis proprium est." Et rursus: „Sub-
 stantia omnis, cum propriam secum importet definitionem, ex natura sua
 principium est illius motus, qui ei substantiae saltem de potentia inesse
 intelligitur. Omnis autem substantialis motus ad operationem, medium
 locum tenet inter substantiam, qua posterior concipitur, et operationem,
 qua prior intelligitur; et omnis operatio propria sua et formali ratione
 circumscripta finis est motus substantialis, qui saltem per mentem prius
 ipsa operatione consideratur. Atqui Deus neque principium est, neque
 medium, neque finis. Hae si quidem notae sunt eorum quae tempore di-
 visibilia sunt, imo (si quis dicere voluerit) etiam eorum quae in aevo
 existere considerantur. Nam tempus, cuius motus mensuratur, certo nu-

σιν, ἀριθμῷ περιγράφεται· ὁ δὲ αἰὼν, συνεπινοουμένην ἔχων A. C. 1351
 τῇ ὑπάρξει τὴν πότι κατηγορίαν, πάσχει διάστασιν, ὡς ἀρ- Imp. Io. Can-
 χὴν τοῦ εἶναι λαβίων. εἰ δὲ χρόνος καὶ αἰὼν οὐκ ἀναρχα, πολλῶ tanz. 5
 μᾶλλον τὰ ἐν τούτοις περιεχόμενα. ὁ θεὸς τοῖνυν, οὔτε οὐσία P. 671
 ὄντων, ἵνα μὴ ἀρχὴ νομισθῆι· οὔτε δύναμις, ἵνα μὴ μεσότης· V. 541
 οὔτε ἐνέργεια, ἵνα μὴ τέλος· ἔστιν οὐσιοποιὸς καὶ ὑπερούσιος ὄν-
 τότης, καὶ δυναμοποιὸς καὶ ὑπερδύναμος πανσθένεια, καὶ πάσης
 ἐνεργείας δραστικὴ καὶ ἀτελεύτητος ἕξις καὶ, συντόμως εἰπεῖν, πά-
 σης οὐσίας καὶ δυνάμειος καὶ ἐνεργείας ἀρχῆς τε καὶ μεσότητος
 10 καὶ τέλους ποιητικῆ." ὁρῆς ὅπως οὔτε κατ' οὐσίαν διάφορον, B
 οὔτε καθ' ὄλον δὴ τινα τρόπον, ποιότητα συγχωροῦσιν οἱ θεῖοι
 πατέρες ἐπὶ τῆς θείας δογματικῆς ἐκείνης οὐσίας; „ὡσπερ γὰρ ἡ
 μονὰς οὐκ ἄν," φησὶ, „τμηθῆι εἰς μονάδας δύο (ἡ γὰρ εἰς ταῦτα
 διαιρουμένη οὐκ ἄν εἴη μονὰς, ἀλλὰ δύο), οὕτω ἢ ἐνὰς, κατὰ
 15 τὴν ἄκραν ἔνωσιν, οὐκ ἄν εἰς δύο διαιρεθῆι φύσεις. οὐ γὰρ
 ἀπλοῦς ἔσται, φησὶν, ὁ τῶν ὄλων θεὸς ἔτι τὴν φύσιν, εἴπερ
 ἔστιν ἑτέρα παρ' αὐτὸν ἢ ἐν αὐτῷ ζωή. εἴη δ' ἄν καὶ μελλῶν αὐ- C
 τοῦ, καὶ ἐν ἀμείνουσιν ἀσυγκρίτως, ὁ ὡς οὐκ ἔχοντι δοδὸς τὴν
 ζωὴν, εἴπερ ὕλως ἀλοτὴ λαβίων." Ἄλλ' ὁ ἡμέτερος διδάσκαλος
 20 Παλαμαῖς (δεῖ γὰρ ἐκείνῳ περιγράφειν τὰς τῶν τοιοῦτων αἰτίας
 κακῶν, οὐ μόνους ἡμῖν ἐκείνῳ μαθητευθεῖσιν ἐγκυλίῳ) οὐ μεθ'.

7. Ἔρσεις edd.

mero circumscribitur: aevum autem, cum in sua existentia includere in-
 telligatur specialem illam categoriam, quae dicitur Quando, intervallum
 et spatium durationis admittit, utpote quod existentiae initium habuerit.
 Quod si tempus et aevum non sunt sine initio, longe potiori ratione sine
 initio non erunt ea, quae in illis comprehenduntur. Itaque Deus, cum non
 sit substantia, ne principium esse existimetur; neque potentia, ne me-
 dium esse putetur; neque operatio, ne finis esse intelligatur; Deus, in-
 quam, entitas est substantiarum creatrix, et supra omnem substantiam po-
 sita; omnipotentia est potentiarum effectrix, et supra omnem potentiam po-
 sita; habitus est cuiuscunque operationis effectivus et sine carens, atque
 (ut uno verbo complectar omnia) omnis substantiae, potentiae, operatio-
 nis, principii, mediū, et finis, causa efficiens." Vides ut neque secundum
 substantiam, neque secundum alium quemcunque modum, distinctam qua-
 litatem in divina illa substantia praedicare permittant sancti Patres? „Nam
 sicut unitas," inquit, „in duas unitates dividi non posset (quae enim unitas
 ita divideretur, non iam esset unitas, sed dualitas) pariter quod summa
 unitate unum est, duas in naturas dividi nunquam poterit. Etenim, in-
 quit, universorum Deus non erit amplius natura sua simplex, si vita, quae
 in ipso est, aliud ab ipso sit. Praeterea Deo maior et conditionis incom-
 parabiliter praestantioris esset is, qui Deo ipsi vitam, ut non habenti, de-
 disset, si omnino accepisse ille deprehenderetur." Sed magister vester Pa-
 lamas (horum quippe malorum causa est illi adscribenda, non in vos dun-
 taxat eius discipulos culpa conferenda) non cum formidine aliqua aut ob-

A. M. 6859 ὑποστολῆς τινος, οὐδ' ἀνιγματοδῶς πως, ἀλλ' ἀναιδῶς καὶ
 Iod. 4 διαδρήθη, κυρίως θεότητος δογματίζει τὴν ἐνέργειαν, καὶ ἅμα
 D ζωὴν καὶ σοφίαν καὶ βούλησιν καὶ φρόνησιν καὶ ἰσχὺν, καὶ τὰ
 τοιαῦτα, καὶ ἀσυγκρίτως ἁμείνω τῆς οὐσίας ἕκαστα, διώφορά
 τε ὄντα τῆς οὐσίας καὶ ἀλλήλων. περὶ ὧν καὶ ὁ Θεὸς ἔφη προ-
 5 ερηκῶς Ἀθανάσιος· „ὡς οἱ ἀσεβεῖς οὐ θέλουσι λόγον καὶ σοφίαν
 καὶ βουλὴν ζῶσαν εἶναι τὸν υἱὸν, περὶ δὲ τὸν Θεὸν φρόνησιν
 καὶ βούλησιν καὶ σοφίαν, ὡς ἔξιν συμβαίνουσαν καὶ ἀποσυμβα-
 Ενοῦσαν.” καὶ αὐθις ὁ μέγας ἔφησε Μύζιμος· „μὴ ἔξεις καὶ ἐπι-
 τηδεϊότητος ζητήσης ἐπὶ τῆς ἁπλῆς καὶ ἀπείρου οὐσίας τῆς ἁγίας 10
 τριάδος, ἵνα μὴ σὺνθετον αὐτὴν δογματίσης, ὥσπερ τὰ κτίσμα-
 τα. πάντα γὰρ ὅσα ἔχει ὁ Θεός, φύσει ἔχει καὶ οὐκ ἐπίκτητα.” καὶ
 πάλιν· „ὁ Θεὸς οὐ ποιότητων, ἀλλ' οὐσιῶν πεποιωμένων, ἐστὶ
 δημιουργός.” ὁρῶν ὡς ἔξεις καὶ διαθέσεις καὶ ποιότητος πάσας
 F ἄλλοτριῶσι παντάπασιν τῆς Θείας οὐσίας, διὰ τὸ μὴ εἶναι καθ' 15
 ἑαυτὴν οὐδεμίαν συνθέσεως ἄνευ. ἀλλ' ὁ σὸς Παλαμᾶς οὐ βοῦ-
 λεται τοῦτο, οὐδὲ δύναται γινώσκειν, ὡς τὰ ἐκτὸς πάντα καὶ
 P. 672 αἱ ἔξεις αὐτὰ ληπτὰ τοῖς ἔχουσι ποιήμασιν εἰσι, δεκτικοῖς οὖσι
 τῶν ἔξωθεν ἐπιγινομένων. καὶ εἰ μὴ λάβοι τις, οὐδ' ἔξει. „τί γὰρ
 ἔχεις,” φησὶν, „ὁ οὐκ ἔλαβες;” ὡσθ' ὁ ἔχει τις, ἀλλότριόν τέ ἐστι 20
 καὶ ἐπέσρακτον· ὥσπερ καὶ τὰ ἔξωθεν οὕτωςί πως ἐπεισιόντα ταῦ-

11. ποιήσης edd.

scuritate, sed impudenter et conceptis verbis, pravum hoc dogma introdu-
 cēt; quod scilicet, proprie et stricte loquendo, divinitates totidem sint,
 operatio, vita, sapientia, voluntas, prudentia, fortitudo, et alia generis
 eiusdem: ita ut horum singula et a se invicem, et ab ipsa Dei substantia
 distinguantur, qua etiam incomparabiliter sint meliora. De quibus iam
 praedixerat divus Athanasius ita scribens. „Nolunt,” inquit, „impii Fi-
 lium esse verbum, sapientiam, vivumque consilium; sed contendunt ipsum
 esse apud Deum prudentiam, voluntatem, et sapientiam; quae velut habi-
 tus quidam Deo adveniant, aut ab eo recedant.” Et magnus iterum Maxi-
 mus ita loquitur. „In simplici atque infinita sanctae Trinitatis substantia
 noli habitus et habilitates quaerere; ne creaturarum more compositam esse
 ipsam praedices. Nam quaecumque Deus habet, ex natura sua et non re-
 cens adventitia possidet.” Et rursus: „Deus non qualitatum, sed substan-
 tiarum qualitativis affectarum, est creator.” Cernis iam quo pacto habi-
 tus, dispositiones, et quascumque qualitates, a divina substantia ut alienas
 removeat SS. Patres, eo quod earum nulla sit compositionis experta.
 Hoc autem tuo non placet Palamae, qui intelligere non valet, hoc esse de
 natura omnium habituum et rerum quae haberi possunt, ut a creaturis ha-
 bentibus, et ad res extrinsecas recipiendas idoneis, accipiantur. Nec habebit quis, nisi acceperit. „Quid enim habes,” inquit, „quod
 non acceperis?” Ergo quod habet quis, alienum est et adscititium: sicut
 et quae extrinsecus hac fere ratione adveniunt huiusmodi cogitationes, ne-

τα νοήματα τύποι γίνονται καὶ αὐτὰ καὶ παθήματα ταῖς ἑπο- A. C. 1351
 κειμέναις ψυχαῖς, παθηταῖς οὐσίαις φύσει. ἐπὶ Θεοῦ δὲ τὸ ἔχειν Imp. Io. Can-
 τὰ πρὸς ἡμᾶς ὀνομαζόμενα τίμιά τε καὶ ἀγαθὰ, καταχρηστικῶς B
 λέγεται, οὐ κυρίως. ἀπαθῆς γάρ. ἢ λέγεται μοι τις παρελθὼν ·
 5 πόθεν καὶ παρὰ τίνος ἔχει λαβῶν πρεσβυτέρου καὶ μελλοῦτος, ἢ
 τελειοτέρου; ἦν μὲν γὰρ αὐτὸς ἀεὶ φύσει πάντα τὰγαθὰ· πα-
 ρωνόμασται δ' αὐτὰ πρὸς τῶν ἀνθρώπων ὕστερον, ἀφ' οὗ πρὸς
 ἔννοιαν τῶν ἐνταῦθα καλῶν καὶ τιμῶν ἐληλύθεσαν, καὶ διαιρεῖν
 ἐκ τῆς χειρὸνος ἔγνωσαν μοίρας. καὶ οὐρανὸς γάρ, σφαιρικός τε V. 542
 10 καὶ ἀεικίνητος καὶ πρὶν ἀνθρώπους εἶναι ὑπάρχων, ὅμως ἔγνω- C
 σται καὶ προσωνόμασται πρὸς ἀνθρώπων ὕστερον, ἢ πρότερον αὐ-
 τὸς ἦν. „οἰκτιρῶν γὰρ,” φησὶ, „καὶ ἐλεήμων ὁ κύριος, μακρό-
 θυμος καὶ πολυέλεος.” τί τοίνυν; ταῦτα λέγουσιν ἐνεργείας ἔχειν
 τὴν σημῶσαν, ἢ φύσεως; οὐκ ἂν τις ἄλλο τι παρὰ τὴν ἐνέργειαν
 15 εἴποι. πότε τοίνυν ἐνεργήσας τοὺς οἰκτιρισμοὺς ὁ Θεὸς καὶ τὸν
 ἔλεον ἔσχεν ἐκ τῆς ἐνεργείας τοῦνομα; ἤρα πρὸ τῆς ἀνθρωπι- D
 νης ζωῆς; καὶ τίς ὁ τοῦ ἔλεους δεόμενος; ἀλλὰ μετὰ τὴν ἁμαρ-
 τίαν πάντως· ἢ δ' ἁμαρτία μετὰ τὸν ἀνθρώπον. οὐκοῦν μετὰ
 τὸν ἀνθρώπον καὶ ἢ τοῦ ἐλεεῖν ἐνέργεια καὶ τοῦ ἔλεον τὸ ὄνομα.
 20 Καὶ ὁμοίως ὁ μέγας φησὶν Ἀθανάσιος· „οὐχ αἱ λέξεις τὴν φύσιν
 παραιροῦνται· ἀλλὰ μᾶλλον ἢ φύσις τὰς λέξεις εἰς ἑαυτὴν ἐλ-

3. ἡμῶν conī. Capp. 9. οὐρανὸς Capp., οὐράνιος apogr.

tae sunt impressae et passiones, quae in animabus, tanquam in subiectis
 ex natura sua patibilibus, recipiuntur. Deus autem, cum neutquam sit
 patibilis, non proprie, sed per abusionem, ea dicitur habere, quae res-
 pectu nostri bona et honorabilia nuncupantur. Alioquin huc prodeat quis-
 piam mihi dicturus, a quo antiquiori, maiori, et perfectiori, acceptum
 quid habeat Deus. Ipse enim ex natura sua semper fuit omne bonum. Sed
 bona temporis progressu ab hominibus denominata sunt, ex quo in cogita-
 tionem eorum venerunt, quae praeclara et honorabilia in hac rerum uni-
 versitate conspiciuntur, et a deterioribus ea discernere decreverunt. Nam
 caelum rotundum et iugi motu agitatam erat, etiam antequam homines exis-
 terent: tamen nonnisi deinceps ab hominibus cognitum est et tale deno-
 minatum, quale prius erat. „Miserator enim,” inquit, „et misericors do-
 minus, longanimis et multum misericors.” Quid igitur? dicentae his no-
 minibus naturam, an operationem significari? Nemo sane aliud praeter
 operationem his vocibus designari affirmavit. Quandonam itaque miseri-
 cordiam operatus est Deus, et sic ex illa operatione nomen misericordiae
 habuit? Num antequam homines viverent? Sed quis tunc misericordiae
 indigebat? Certe nonnisi post peccatum. Atqui peccatum post hominem
 fuit. Ergo etiam post hominem miserationis operatio fuit, ut et miseri-
 cordiae nomen. Magnus pariter Athanasius ita loquitur: „non verba na-
 turam tollunt, sed natura potius ad se ipsam verba trahit et commutat.

- A. M. 6869 *κουσα μεταβάλλει. και γάρ οδ πρότεροι τῶν οὐσιῶν αἱ λέξεις·*
 Ind. 4 **E** ἄλλ' αἱ οὐσίαι πρῶτον, και δεύτεραι τούτων αἱ λέξεις. ὁ γάρ
 Θεός, ἀπλοῦς ὢν και ἀσύνθετος φύσει, ἀπλῶς και μονοειδῶς
 τὰ φύσει πάντα πέφυκεν εἶναι καλὰ ὑπὲρ νοῦν και λόγον ἀνθρώ-
 πινον. τὰ δ' ἐν κόσμῳ καλὰ θέσει και οὐ κυρίως εἰσι, και εἰ-
 κόνες ἀμυδραὶ τῶν ἐκείνου καλῶν. ἡμεῖς δ' ὕστερογενεῖς ὄντες
 ὕστερογενῆ και τὰ ἀγαθὰ διδασκόμεθα ὄντα διὰ τῆς πείρας·
 κἀντεῦθεν και πρὸς θεὸν τὰ τοιαῦτα ἀνάγοντες ἐκ πάντων αὐ-
F τὸν παρονομάζομεν, ἃ ἔστιν αὐτὸς φύσει και οὐχ ὡς ἐξ αὐτῶν
 ὁμοίως ἡμῖν συγκείμενος. ὀνόματα γάρ εἰσι ταῦτα και νοήματα 10
 τῶν ἡμετέρων ψυχικῶν ὠδίνων, ὅσαι πολυπραγμονεῖν τολμῶσι
 θεόν, ἐν προθύροις ἀνλιζομένων τοῦ ἀδύτου, και οὐδὲν μὲν τῶν
 P. 673 ἐκείνου ἐξαγγέλλειν ἔχουσῶν, τὰ δ' οἰκεία πάθη περὶ αὐτὸν και
 τὰς ἀπορίας τε και διαπτώσεις μηνυουσῶν ἑαυτῶν, οὐδὲ σαφῶς,
 ἀλλὰ δι' ἐνδειξεων και ταῦτα, και τοῖς ἐπαίειν και τούτων δυνα- 15
 μένοις. ἄλλ' ὁ ἡμέτερος διδάσκαλος Παλαμῆς πάντα τὰ θεο-
 πρεπῆ ὀνόματά τε και νοήματα θεότητος ἀκρίστους νομίζει, διη-
 ρημένας ἀλλήλων και ἀτελεῖς καθ' ἑαυτὰς, αἷς συνάπτει και τὴν
B κρίσιν τοῦ θεοῦ και τὴν αἰδουσιμότητα αὐτοῦ, και μυρίας και
 ὄσας δειξομεν, εἰς μέσον προαγαγόντες αὐτὰς τὰς ῥήσεις αὐτοῦ 20
 (καθὰ και ἀνωτέρω που πεποιθήκαμεν ὀλιγάκις τε και μετρίως)

14. ἀσαφῶς οὐν. Capp.

Nam verba non sunt substantiis priora, sed substantiae primitus existunt, quibus posteriora sunt verba. Deus quippe cum sit ex natura sua simplex et compositionis expertus, simpliciter etiam et uniformiter est ex natura sua omne bonum, et omne pulchrum essentiale, supra quam quisquam hominum intelligere possit aut enarrare. Quae vero in hac rerum universitate pulchra habentur, non ex propria natura, verum dependenter a constituto aliquo, pulchra sunt, et divinae pulchritudinis nonnisi obscuram imaginem exhibent. Nos autem, posteriores facti, bona quaedam existere posterius etiam facta, experientia teste discimus; atque exinde ad Deum huiusmodi bona referentes, ex iis omnibus Deum talem denominamus, qualis est ex natura sua: non quod ex illis compositus sit, quemadmodum nobis accidit. Haec enim sunt nomina et nostrarum cogitationes animarum; quae cum in adyti vestibulo degant, Dei tamen naturam curiosius audent perscrutari, verum de divinis attributis nihil enunciare possunt, suas duntaxat passiones et erga Deum affectiones declarant, tum difficultates quas patiuntur et errata in quae impingunt, non quidem evidenter; sed indicia quibusdam demonstrant iis, qui ea valent intelligere." Vester autem magister Palamas, quaecumque de Deo apte praedicantur, et intelliguntur, totidem divinitates esse increatas, a se invicem distinctas, independentes existimat: quibus Dei iudicium et maiestatem annumerat, et alia infinita; quae, adductis in medium ipsius Palamae verbis, ostendemus; ut supra, moderate licet et raro, a nobis factum est. Nimirum non intelligit haec

μη συνεις τῶν ἁγίων λεγόντων· „πιστεύομεν εἰς ἕνα Θεόν, μίαν A. C. 1851
 ἀρχὴν ἀναρχον, ἄκτιστον, καὶ τὰ ἐξῆς, μίαν ἔξουσίαν, μίαν Imp. Io. Cam-
 κυριότητα, μίαν βασιλείαν, ἐν τρισὶ τελείαις ὑποστάσεσι γνωρι-
 ζομένην τε καὶ προσκυνουμένην μιᾷ προσκυνήσει.” Ἴδου γὰρ τὰς
 5 πολλὰς ὑφ' ἡμῶν ἀναγομένας τῷ Θεῷ προσωνυμίας ὁ πολὺς
 Ἰωάννης ἐνὶ συνέκλεισε καὶ μοναδικῶ συμπεράσματι. εἰ γὰρ ταύ-
 τὸν κατὰ τι φύσει καὶ ἄκτιστον ἔχει τὸ πλῆθος τῶν Παλαμικῶν
 ἀκτίστων Θεοτήτων, οὐ πλῆθος ἂν εἶη τὸ πλῆθος, ἀλλὰ μόνας·
 καὶ λήθηεν ἄρα ταῦτόν τῇ οὐσίᾳ φάσκων αὐτὰς, καὶ μὴ νοῶν D
 10 ὑγιῶς ἂ φησιν ὑγιῶς. τὸ γὰρ ταῦτόν, οὐχ ἕτερον, οὐδὲ πλῆθος
 τῇ φύσει τε καὶ οὐσίᾳ. εἰ δὲ χάριτι, καθάπερ καὶ τοὺς ἀνθρώ-
 πους νομοθετεῖ, λήθηεν ἄρα ταῦτόν τοῖς ἀνθρώποις φάσκων
 τὸ πλῆθος τῶν ἀκτίστων τούτων Θεοτήτων· καὶ γίνεται οἱ τὸ V. 543
 ἄκτιστον οὐκ ἄκτιστον, ἀλλὰ κτιστόν. ἐνέχονται γὰρ τὰ πολλὰ
 15 τῷ ταυτῷ τῆς ὑπάρξεως, φύσιν ἐχόντων ἁλλήλοισι τῶν μὴ ἐτέρων
 αἰεὶ συνεῖναι κατὰ τὸ συμφυές καὶ ὁμότιμον, μὴ παρούσης τῆς B
 ἑτερότητας. πῶς γὰρ ἂν μυγέη τὰ ἐκ διαμέτρου κληρωσάμενα
 τὴν ἀντίθεσιν, καὶ αἰεὶ μαχόμενα κατ' αὐτὸ γε τοῦτ' ὅτι τὸ τῆς ἑτε-
 ρότητος μέρος; οὐ γὰρ ἂν φθάνει θάτερον θατέρῳ, θῦττον λό-
 20 γου παντός, λαμπρόν τὸν τοῦ θανάτου κινῶν κρατῆρα. ὁ
 γοῦν παρὰ τὴν θείαν οὐσίαν ἄλλας νομοθετῶν ἀκτίστους Θεότη-

7. κατὰ τὸ ἐτ' ἡγεῖ ἀπογρ., em. Capp. 15. τῶν em. Capp. pro τό.
 19. φθάνοι coni. Capp. 20. τὸν τοῦ em. Capp. pro τούτου.

SS. Patrum verba: „credimus in unum Deum, unum principium principii
 expers, increatum etc., unam potestatem, unam dominationem, unum re-
 gnum; quod in tribus perfectis personis agnoscitur, et adoratione unica
 adoratur.” Quas enim Deo tribuimus appellationes plurimas, unica et so-
 litaria conclusione magnus Ioannes conclusit. Et vero si multitudo in-
 creatarum divinitatum, quas Palamas invenit, habet ex natura sua iden-
 titatem, et increatae rei conditionem, iam illa multitudo non erit multi-
 tudo, sed unitas. Hoc igitur non animadvertit Palamas; quod scilicet
 deitates illas asserat esse quid unum cum substantia: unde non recte in-
 telligit, quae recte enunciat. Quod enim idem est, non est aliud, neque
 multitudo, seu naturam, seu substantiam spectes. Si vero gratia dun-
 taxat, quemadmodum homines, illas divinitates esse quid unum et increa-
 tum statuat Palamas, non advertit a se affirmari deitatum huiusmodi in-
 creatarum multitudinem esse quid idem cum hominibus: et sic iuxta Pa-
 lamae sententiam, quod increatum est, non erit increatum, sed creatum.
 Nam quae multa sunt, exsistentiae identitate uniantur: quandoquidem a
 natura ita comparatum est, ut quae diversa non sunt, secum invicem con-
 veniant secundum naturas et gradus similitudinem, ubi nulla est diversi-
 tas. Alias quomodo commiscerentur ea quae directe ac veluti e diametro
 sibi invicem opponuntur, et saltem ratione suae diversitatis nunquam non
 secum pugnant. Neque enim fieri posset, ut alterum alteri luculentum sci-
 licet interitum iamiam omni dicto citius non pararet. Igitur qui praeter

- A. M. 6859 τας καὶ ἐνεργείας τὸ ἐνιαυτον διέφθαρχε τῆς τοῦ πάντων δημοσυρ-
 Ind. 4 ροῦ θεότητος· μηδὲ γὰρ εἶναι τῶν δυναμένων, εἰς ταυτέτητα
 φυσικὴν τὴν ἐτερότητα συνέναι τῶν θεοτήτων. οὐκ ἄρα θεότης
 ἄκτιστος, ἕτερα παρὰ τὴν θείαν καὶ μόνην τρισυπόστατον οὐ-
 σίαν, οὐτ' ἔσται, κἂν πάντες διαβήσῳσι φάσκοντες Παλαμί-5
 P. 674 νης, „εἰ πολλοὺς,” φησὶν, „ἐροῦμεν θεοὺς, ἀνάγκη διαφορὰ ἐν
 αὐτοῖς. ὁ μὲν κατὰ πάντα τέλειος, οὗτος ἂν εἴη κατὰ πάντα μό-
 νος θεός· πῶς δὲ ὁ τοῦ τελείου λειπόμενος, ἢ κατὰ ἀγαθότητα,
 ἢ κατὰ σοφίαν, ἢ κατὰ δύναμιν, ἢ ὅλως κατὰ τι, οὐκ ἂν εἴη 10
 θεός. πῶς δὲ καὶ πολλοῖς οὖσι τὸ ἀπερίγραπτον φυλαχθήσεται;
 ἕνθα γὰρ ἂν εἴη ὁ εἷς, οὐκ ἂν εἴη ὁ ἕτερος. δεῖ δὲ τὸν θεὸν ἀπε-
 B ρίγραπτον εἶναι καὶ πάντα πληροῦνται.” σκεπτέον οὖν κἀντι-
 θεῖν, ὅπως ἐνὸς θεοῦ παντάπασιν ἀναλοθῆτος καὶ πάσης ἀσύνε-
 τος θείας γραφῆς ὁ Παλαμῆς ἐμμενῆκει διηνεκῶς, διάφορον 15
 οὐσίαν καὶ ἐνεργείαν ἐς τοῦμφανές δογματίζων, καὶ μὴ μόνον
 μίαν δεικνὸς ἐτερότητα, ἀλλὰ καὶ ἀπειρους· καὶ μὴ μόνον ἀπεί-
 ρους, ἀλλὰ καὶ ἀκτίστους· καὶ μὴ μόνον ἀκτίστους, ἀλλὰ καὶ
 C μεζζους καὶ ἐλάττους. ὁ δὲ μεζζους καὶ ἐλάττους δογματίζων ἀ-
 κτίστους θεότητας πάντως διύστημά τι νοεῖ μεταξύ. τοῦτο δ' 20
 ἄπειρον ὁ τῆς μεσότητος εἶναι οὐ δίδωσι λόγος· μηδὲ γὰρ πε-

17. Θεότητα coni. Capp. pro ἐτερότητα.

divinam substantiam, increatas divinitates alias et operationes statuit, is omnium creatricis divinitatis unitatem evertit. Namque prorsus impossibile est, ut deitatum diversitas in identitatem naturalem coëat. Itaque nulla fuit nec erit unquam increata divinitas alia, praeter divinam et solam substantiam in tribus personis subsistentem; etiamsi Palamitae istud effutientes dirumpantur. Neque vero admittenda est paganorum Deorum multitudo. Ita enim praeclare habet celeberrimus theologus S. Ioannes Damascenus. „Si plures,” inquit, „esse Deos dixerimus, necesse est ut ipsi inter se differant. Et quidem solus ille omnino et totaliter Deus erit, qui totaliter et omnino perfectus erit: quicumque autem a summe perfecto illo superabitur secundum bonitatem, aut sapientiam, aut potentiam, aut secundum aliud quidpiam, Deus non erit. Deinde vero, si multi sint Dii, quomodo incircumscripti manebunt? Ubi enim fuerit unus, ibi alter non erit. Atqui tamen necesse est ut incircumscriptus sit Deus, et omnia repleat.” Igitur hinc etiam considerandum est, quomodo stolidus Palamas, neque sacram Scripturam ullatenus intelligens, manifeste semper censuerit et docuerit, unius Dei substantiam et operationem a se invicem differre, neque unam duntaxat divinitatem admitti a se declaraverit, sed infinitas; nec infinitas solum, sed et increatas; nec tantummodo increatas, sed maiores et minores. Porro qui maiores et minores increatas deitates introducit, is profecto intervallum quoddam inter eas excogitat. Hoc autem intervallum infinitum esse

φυσκάνει τὴν ἀπειρίαν βαθμοῖς καὶ μέτροις τισὶ διακόπτεισθαι. A. C. 1351
 πῶς γὰρ ἂν (φησὶν ὁ Θεῖος Γρηγόριος) μετρηθεῖν τὸ ἄπειρον, Imp. Io. Can-
 ἢ ὁ τῶν περατουμένων ἐστὶ, τοῦτο πάθη Θεότης, βαθμοῖς με- tacuz. 5
 τρουμένη καὶ ὑποβύσει;” (I.) Ἐμὲ δὲ καὶ πλείους μαρτυρίας D
 5 ἐτέρας ἔχοντα φέρειν ἄγιων, περὶ γε τοῦ μήτε ἐνεργεῖαν, μήτε
 τινὲ ποιότητα, μήτε τι τῶν πάντων ἐξ αἰδίου συνεῖναι διάφορον
 δόνασθαι τῇ θείᾳ οὐσίᾳ, καὶ ἅμα τοῖς τῷ Καβασιλᾷ προτεθεῖσι
 κenoφωνήμασιν ἐπιφέρειν τὰς τῶν ἄγιων ἀντιλογίας βουλόμενον,
 ἐπέσχεν ἐπαγγελάμενος τὴν ἐκείνων ἀντίρρησην μάλα ἀσμένως
 10 ἀκούσεισθαι μετ’ ὄληγον. αὐτὸς δ’ ἐν σπουδῇ μεγίστῃ πεποίηται,
 πρότερον παρεισενεγκεῖν τὴν συνήθη καὶ κοινὴν καταφυγὴν αὐτῶν E
 ἐν οὐ καιρῷ, τὸ ἐν Θαβωρίῳ λέγω φῶς, ἐνεργεῖαν ἄκτιστον καὶ
 Θεότητα πρὸς τῶν ἄγιων ὀνομαζόμενον. „φῶς|γὰρ,” ἔλεγεν, „ἣ
 παραδειχθεῖσα Θεότης, φησὶν ὁ Θεῖος Γρηγόριος, ἐπὶ τοῦ ὄρους.
 15 καὶ ὁ Μελωδὸς αὖθις τὰς τοιαύτας ἐνεργείας βολίδας γράφει
 Θεότητος. ἀκτίστου γοῦν οὔσης τῆς θείας οὐσίας, ἄκτιστοι καὶ F
 αἱ βολίδες ἐκείναι, παρὰ τὴν οὐσίαν ἄλλο τι οὔσαι. τὸ γὰρ ἄλλο V. 544
 παρὰ τὴν οὐσίαν οὐκ ἐκείνη, ἀλλ’ ἐκείνης, εἰ γὰρ ταυτὸν ἦν,
 μεθεκτὴ ἂν ἦν καὶ οὐσία ὁμοῦ ταῖς ἐνεργείαις, καὶ διαφορὰ τις
 20 οὐκ ἂν ποτ’ ἦν οὐδεμίᾳ· τοῦτο δ’ ἀδύνατον. ἀμεθεκτος γὰρ
 τοῖς κτίσμασιν ἅπασι πέφυκεν ἡ οὐσία· καὶ δαιμόνων εὐρημα

8. κenoφωνήμασι propt., κenoφωνήμασι Capp. in textu, καινοφω-
 νήμασι conii. idem in mg. 16. Θεότητος em. Capp. pro Θεότητας.

non patitur ipsius medii, seu intervalli, ratio formalis. Nec enim infini-
 tatis natura eiusmodi est, ut gradibus tum superioribus tum inferioribus
 mensuretur.” (X.) Equidem poteram alia plura SS. Patrum proferre te-
 stimonia, quibus constaret, neque operationem, neque ullam qualitatem,
 neque aliud omnino quidpiam, divinae substantiae coaeternum et ab ipsa
 distinctum esse posse. Erat etiam in animo, vanis et futilibus Cabasilae
 verbis depromptas e SS. Patribus refutationes sublicere. Sed me interpel-
 lavit, pollicitus paulo post lubenter se illorum refutationem esse audita-
 rum. Ipse autem omne studium, omnem operam adhibuit, ut prius con-
 suetum et commune Palamitarum effugium nobis importune obtruderet, Tha-
 boricum lumen intelligo, quod SS. Patres incretam operationem et deita-
 tem appellant. „Nam,” inquit, „deitatem in Monte ostensam lumen fuis-
 se dicit divus Gregorius. Et iterum Cosmas Melodus huiusmodi operatio-
 nes fuisse divinitatis eiaculationes scribit. Cum ergo divina substantia sit
 increata, istae pariter eiaculationes increatae sunt, et a substantia di-
 stinctae. Nam quod aliud est a substantia, non est ipsa substantia, sed
 ad substantiam pertinet. Si enim esset quid idem cum substantia, haec
 simul cum operationibus esset participabilis, nec ulla inter eas foret ad-
 mittenda distinctio. Atqui hoc impossibile est. Nam substantia Dei ex
 natura sua participari a creatura non potest: et quicumque aliud vel di-
 cunt vel dicentibus credunt, ii doctrinam a tenebrionibus diabolicis inven-

1. M. 6859 σκοτεινῶν, ἄλλως λέγειν τε καὶ πιστεύειν τοῖς λέγουσι. δὲ γὰρ
 In d. 4
 P. 675 τοῦτο καὶ τὴν οὐσίαν τῆς ἐνεργείας διάφορον εἶναι φαμεν, ἐκ-
 ποδῶν γινομένης ἀπάσης ταυτότητος." Καὶ ἕμα παρῆσθηεν ἕνια
 τῶν Παλαμικῶν δογματῶν ἀπὸ γλώττης καὶ μνήμης, σπαράδην
 μὲν· παρήγε δ' οὖν, ὀλόκληρον τὴν διάνοιαν σώζοντα καὶ ὡς 5
 ἔχουσιν ἐπὶ λξέως ἀκριβῶς. „κοινὸν γὰρ," φησὶ, „δῶμα τῶν
 Β ἔξωθεν καὶ τῶν καθ' ἡμῶς φιλοσόφων, ἐπὶ ἀπλῆς καὶ ἀσωμάτου
 φύσεως τὸν αὐτὸν ἐπιδέχεσθαι λόγον τὴν ἐνεργεῖαν τῇ οὐσίᾳ. τὰ
 δὲ τὸν αὐτὸν λόγον ἐπιδεχόμενα δύο ἐστὶ, καὶ οὐχ ἓν. καὶ εἰ δύο,
 πῶς χωρὶς ἡστινοσοῦν πρὸς ἄλληλα διαφορᾶς; ἄρ' οὖν οὐ διενή- 10
 νοχε τὸ θεῦσθαι τοῦ θεοποιῶν; ἢ καὶ θεοποιεῖ πάνθ' ὅσα θεῶ-
 ται θεός; ἐπεὶ δὲ διενήνοχε, μὴ τι τούτων ἐστὶ κτιστόν;" εἶτα
 ἐπανελάμβανε καθ' ἕκαστα τὸ προγνωστικόν, τὸ δημιουργόν, τὴν
 C πρὸς τὸ ἐνεργεῖν ἐτοιμότητα, καὶ τᾶλλα. „ὡς γὰρ ὁ νοῦς," φησὶ,
 „τὰς ἐπιστήμας προσλαμβάνων σύνθετος οὐ γίνεται, τὸν αὐτὸν 15
 τρόπον, καὶ πολλῶ μᾶλλον, τὸ προγνωστικόν καὶ πύσις ἀπλῶς
 τὰς τοιαύτας δυνάμεις τε καὶ ἐνεργείας φυσικῶς ἢ θεία φύσις
 ἔχουσα σύνθετος οὐκ ἔστι." καὶ λέγειν φανερώς τοὺς ἁγίους ἔφα-
 σκε μὲν, οὐ παρήγαγε δ' οὐτ' εἰς ὕψιν οὐτ' εἰς ἀκοήν γραφικῶς οὐ-
 D δὲνὸς μαρτυρίας. καὶ πάλιν „ὡς γὰρ ἐκ θεοῦ πατρός θεὸς ὢν καὶ 20
 ὁ υἱός, οὐκ ἄλλος μὲν καθὼ θεὸς ἄκτιστός ἐστιν, ἄλλος δὲ καθὼ
 υἱός· καὶ καθὼ μὲν ἄκτιστος θεός, ἴσος κατὰ πάντα τῷ πατρὶ·

19. γραφικῶς Capp. pro γραφικόν.

tam sectantur. Idcirco quippe substantiam Dei ab eius operatione distinctam esse asserimus, identitate qualibet e medio sublata." Pariter nonnulla e Palamae dogmatibus adducebat, quae hinc inde nullo fere ordine collecta memoriter ipse recitabat: servata nihilo minus integra scriptoris mente, et eiusdem sententiis de verbo ad verbum accuratissime relatis. „Haec enim communis est," inquit Palamas, „tum gentilium tum Christianorum doctrina philosophorum: nempe in simplici et incorporea natura operationem et substantiam eisdem prorsus esse rationis. Porro quae sunt eiusdem rationis, duo sunt, non autem unum quid. Quod si duo sint, quomodo nullam inter se haberent differentiam? Num igitur inter se non differunt videre et deificare? An quaecunque Deus videt, etiam deificat? Iam vero quoniam haec duo differunt, num quid horum creatum est?" Deinde vim Dei praecognitivam, creativam, et ad operandum promptitudinem, et alia sigillatim repetebat. „Sicut enim," inquit, „mens, dum scientias acquirit, non fit composita, ita etiam et longe potiori ratione divina natura, cum vim praecognitivam, praeintellectivam, et omnes simpliciter huiusmodi facultates et operationes, naturaliter habeat, composita non est." Et iactitabat quidem istud a SS. Patribus evidenter affirmari: sed nullius e scriptis testimonia proferebat, quae videre aut audire possemus. Et iterum: „nam quemadmodum Filius, ex Deo Patre procedens Deus, non alius est a Patre, quatenus Deus est increatus; sed alius est quatenus Filius: et in quantum Deus est increatus, Patri per omnia aequa-

καθὸ δὲ υἱὸς, μελλοῦσα ὡς αἴτιον ἔχων τὸν πατέρα, δεύτερος A. C. 1851
 δπάρχει τοῦ πατρὸς, οὐ δεύτερος Θεὸς, ἔπαυε, ἀλλὰ δεύτερος ^{Imp. Io. Can-}
 τῇ τάξει· καθάπερ ὁ μέγας φησὶ Βασιλεῖος· οὕτω καὶ ἐκ Θεότη- ^{tacuz. 5}
 τος ἀκτίστου τῆς οὐσίας Θεότης ἄκτιστος ἢ ἐνέργεια· οὐκ ἄλλη
 5 μὲν, καθὸ Θεότης ἄκτιστος· ἄλλη δὲ κατ' ἐνέργειαν· τῷ μὲν B
 ἀκτίστῳ, τῆς οὐσίας μηδὲν διαφέρονσα, μηδὲ διαιρουμένη ὅλως·
 ὡς δ' αἰτίαν ἐαυτῆς ὑπερκειμένην ἔχουσα. εἶεν." (I.A.) Πρὸς
 δὲ ταῦτα παρελθὼν ἔγωγε, „ὡς ἡδὺς εἶ, ὦ λῆψτε," ἔφρασκον, „καὶ
 τῶν μᾶλλον εἶπερ ποτέ, καὶ σὺ μᾶλλον εἶπερ τις ἀπάντων, ἔμογε
 10 τήμερον καὶ πολλῶ μᾶλλον ἡδίων, ἢ εἴ μοι τὰ Λυδῶν καὶ Μή-
 δων παρεῖχες χρήματα. πάρεργον γὰρ ὄν τὸ συμπεπτωκὸς, δμῶς, B
 εἰ μὴ τῷ δὴ τῶν πάντων ἄλλῳ, καὶ τοῦτο δὲ τῶν πάντων τοι καλ-
 λίστων ἔμογε δοκεῖ. χρόνιον γάρ μοι λευκὰς ζήτημα, βέλτιστε,
 λαν ἀπονητή· καὶ τὸ τοῦ πράγματος χαρῆν, ὅτι καὶ μάλα ἔκων
 15 μάλα ἐκόντι· καὶ συμβέβηκεν ἀμφοῖν, σὲ μὲν εὐεργέτην ἔκοντα P. 676
 γίνεσθαι, καθ' οὗ τὰ ὄπλα ἐξήγες· ἐμὲ δ' εὖ πάσχειν ὅπ' ἀν-
 δρῶν πολεμίων, ὧν οὐκ ἂν ποτε προσεδόκησα· ἐμοὶ γὰρ ἔργον V. 545
 ἦν ἔν γε τῷ παρόντι, τά τ' ἄλλα δεῖξαι βεβλασφημηκότητας ἔτι καὶ
 ἅμα παντάπασιν ἀρνούμενους τὴν ἔνσαρκον τοῦ Θεοῦ λόγου οἰκο-
 20 νομίαν, ὃ τῶν αἰρέσεων καὶ βλασφημιῶν κορυφὴς ἐπεφύκει. πάν-
 τας γὰρ ἐν ταῦτῳ συλλαβὸν προφήτας, ἀποστόλους, μάρτυρας, B
 διδασκάλους, ὁμοῦ ταῖς ἁγλαῖς συνόδοις ἀπάσαις, περιφανῶς

10. ἢ add. Capp.

his est; sed in quantum Filius, secundus est a Patre; quem maiorem se, ut sui causam, agnoscit; non tamen secundus Deus, absit, sed secundus ordine, ut ait magnus Basilius: sic etiam ex increata divinitate, nempe substantia Dei, procedit divinitas increata, nempe operatio: et haec quidem non est alia a divinitate, quatenus deitas est increata; sed alia est secundum formalem operationis rationem; et penes increati rationem, a substantia Dei nullatenus differt nec distinguitur; eam tamen ut sui causam se ipsa superiorem agnoscit. Esto." (XI.) Quibus ego ita respondi. „Quam iucundus es, vir optime. Si quando ipse fuisti aut alius quis fuit iucundus mihi, certe hodie multo iucundior mihi accedis, et longe suavior, quam si Lydorum aut Medorum divitias praeberes. Quod enim accessio- nis loco ac veluti obiter contigit, si non alteri cuipiam, at mihi saltem videtur hoc esse praeclarissime factum. Nam quae me iampridem torquebat, quaestionem nullo negotio solvisti, vir optime. Hoc autem ea in re festi- vum ac iucundum est, quod invitus volentem me mea e difficultate expedi- deris; idque nobis acciderit, ut tu quidem invito beneficus in eum esses, adversus quem arma educebas; ego vero a viris hostibus acciperem bene- ficium, a quibus nihil tale accepturum me unquam esse speravisset. In id enim operis impraesentiarum incumbabam, ut ostenderem tum alias a vobis prolatas fuisse blasphemias, tum penitus negatam Dei Verbi incar- nationem: quod sane blasphemias et haeresibus velut coronidem imponit; cum omnes simul Prophetas, Apostolos, Martyres, doctores, cum sanctis

A. M. 6859 ἔξηπατημένους δεικνύσι τοῦτ᾽. σὺ δ' οὐκ οἶδ' εἶτ' ἐπίτηδες, ἐτέ-
 Ind. 4 ρου χάριν ὅτου δὴ, εἶτ' ἐκ τοῦ παρήκοντος, οἷα δὴ τὸ αὐτό-
 ματον κάμπολλα φέρι μετὰ μυστηρίων τε καὶ λόγων ὑπὲρ λό-
 γον, ὅμως ἐδπρεπεστέρην πολλῶ μοι τὴν ἀνδολκὴν ἐπεπράχεις
 Καὶ τὸς, ἢ κατὰ πᾶσαν ἀγωγὴν καὶ κατεσπουδασμένην πρόνοιαν ὅ
 ἐμήν. ἃ γὰρ προῦργου παντὸς ἐποιούμην πάσαι πολὺν τινα χρό-
 νον ἐπ' αὐτοφώρῳ κατασχεῖν ἐκείνον ὁμολογοῦντα δημοσίαις γλώτ-
 ταις, ἃ λαθραίας φήμαις ἄλλοτ' ἄλλως καταγγέλλων ἀλλοκεται
 πανταχῇ, λέγει δὴ τὸ λέγειν αὐτὸν, ὡς πάντες εἰς τὴν αὐτοῦ
 συμμαχίαν ποταμηδὸν ἀπαντῶσι σοφοί, ὅσοι τε τῶν ἡμετέρων 10
 Δκαὶ ὅσοι τῶν ἔξωθεν, ταῦτα φέρων προῦθηκας ἡμῖν παρῆρησι
 τήμερον, προσδοκίας ἀπάσης ὑπερβαλόμενος· τοῦτο δὲ τὸ τῆς
 παροιμίας· κατὰ σαντοῦ Βελλεροφόντης." Τρία γὰρ ἦν, οἷς μά-
 λιστα κεχρημένος ἀπάντων αὐτὸς παρακρούεται τοὺς πολλοὺς
 αἰ. Ἐν μὲν, ὅτι καταφυγὴν αἰεὶ τὸ Θαβώριον ὄρος ποιεῖται, τὴν 15
 ἐκείθεν θανματουργηθεῖσαν ἔλλαμψίν τε καὶ θείαν χάριν καπη-
 Ελεύων καὶ διαβύλλων αἰεὶ, καὶ τοῖς ἀνδροφόνους ποιών παρα-
 πλήσια, οἳ γε λόχμας ὑποδύμενοι τοῖς τῶν παριόντων ἀπερι-
 σκέπτως τροφῶσιν αἷμασιν· ἢ μᾶλλον ὀπόσα κατὰ τὰς μάχας
 ἠττώμενοι δρῶσιν οἱ βάρβαροι, τοῖς ἡμετέροις ἱεροῖς καὶ τεμέ- 20
 νεσι καταφεύγοντες, καὶ ἀντὶ θυριῶν καὶ τάφρων καταχρώμενοι
 ταῖς ἀγλαῖς εἰκόσι. τοῦτο δ', εἴ τις μὴ πάρεργον τοῖς ἀνωτέρω

18: οὗ γε Capp. pro οὗ τα.

omnibus Synodis, errore deceptos fuisse manifeste arguat. Tu autem ne-
 scio an de industria, alterius cuiuscunque rei gratia, an obiter nec data
 opera; cuiusmodi multa casu feruntur, arcanis quibusdam rationibus, su-
 pra omnem rationem positis; utut sit, multo decentiorem mihi ut vobis
 obsisterem ansam prae buisti, quam ego mea cura, omni studio ac provi-
 dentia propria, comparare potuerim. Iam pridem enim nihil mihi potius
 aut antiquius erat, quam illum Palamam velut in flagranti delicto depre-
 hendere, publicis vocibus confitentem ea, quae occultis rumoribus alias
 aliter praedicare convincitur: id videlicet intelligo, quod ubique iacitatur,
 omnes sive Christianos sive paganos sapientes numero agmine suis a
 partibus stare. Hoc autem ultro nobis et libere supra omnem expectationem
 nostram hodie ob oculos posuisti: atque hoc est quod trito fertur adage:
 Adversus te ipsum Bellerophon tes." Nam tria erant, quibus omnium
 maxime ad vulgus semper decipiendum usus est. Primo quidem Thaboricum
 ad montem semper confugiens, claritatem et divinam gratiam, quae
 grandi miraculo ibi ostensa est, prava sua explicatione semper corrupit
 et calumniatur; idem faciens quod homicidae, qui apta insidiis loca
 subeunt, et inconsiderate praetereuntium sanguine luxuriantur: seu potius
 quod faciunt barbari praeliis victi, dum ad templa et fana nostra confu-
 giunt, et sacris imaginibus quasi scutis et vallibus abutantur. Porro si quis
 non obiter aut perfunctorie quae supra sunt a nobis dicta legerit, is com-

λεχθείσιν ἡμῖν ἐντετυγηκῶς εἶη, ἔργον εἰκονομάχων εὐρήσαι τὸ A. C. 1851
 σπουδαιότατον· λέγω δὴ τὸ τῆ γε τοῦ σωτῆρος μεταμορφώσῃ Imp. Io. Can-
taur. 5
 καταφυγῆ κεχρησθαι προχείρῃ τῆς ἀτόπου κακίας αὐτοῦ. καὶ F
 πάντα λοιπὸν διεξήλθομεν ἥδη καὶ ἐπ' αὐτῶν ἀποτάδην, ὡς
 5 ἀνωτέρω που γέγραπται καθ' ἕκαστα ἡμῖν· καὶ οἷς ἔστι βουλο-
 μένοις, ἔξεστιν ἐπιέναι. Δεύτερον δ' αὐτῷ κακουργίας μηχά-
 νημα κατὰ τῶν ἀπειροκάλων, ἢ μᾶλλον κατὰ τῆς ἰδίας ψυχῆς,
 ἐξεύρηται· κουρέων δίκην, παμπόλλους ἀνὰ πᾶν ἔτος συνάγειν P. 677
 εἰς τὸ κουρέιον αὐτοῦ, ὅποσοι πρὸς τὸ ξεῖν καὶ τέμνειν περὺ-
 10 κασιν ἔχοντες ἐφρυῶς, καὶ γραμμάτων γράμματα, καὶ φύλλα
 φύλλων ἀλλάττεσθαι, ἵνα, τῶν ἀντιβήσεων αὐτοῖς προβαλλο-
 μένων, ὡς διαβάλλοντες παρὰ φαῦλον ἐκ τοῦ ῥάστου ποιῆται
 τοὺς ἀντιλέγοντας· ὡς ἀπαγορεύειν τοὺς διάκοντας, ὁμοίως τοῖς
 15 βραχὺ τι μόριον ὥρας στήναι γούν ἐφ' ἐνὸς δυναμένους. περὶ δὲ B
 τῶν τοιούτων καὶ ὁμοίως δρώντων αἰρετικῶς καὶ ὁ μέγας διέξ-
 εις Ἀθανάσιος τοῖς ἐπισκόποις Αἰγύπτου καὶ Λιβύης ἐπι-
 στέλλων. „κατ' ἐνιαυτὸν γὰρ,” φησὶν, „ὡς οἱ τὰς διαθήκας
 γράφοντες, συνερχόμενοι καὶ αὐτοὶ, προσποιοῦνται περὶ πίστεως
 20 γράφειν. ἵνα κἄν τούτῃ γέλωτα μᾶλλον ὀφλήσωσι καὶ αἰσχύνων- V. 546
 και, ὅτι μὴ παρ' ἑτέρων, ἀλλὰ παρ' αὐτῶν ἐκβάλλεται. εἰ γὰρ C
 ἐθάύρουσιν οἷς ἔγραψον προτέρως, οὐκ ἔν δεῦτερα γράφειν ἐξή-

12. διαβάλλοντες Capp. pro διαβάλλοντες. 16. αἰρετικῶν conl. Capp.

pariet hos opus esse, in quod iconomachi diligentissime incubuerint; promptly videlicet confugere ad salvatoris transfigurationem, eaque ad absurdas et pravas opiniones suas facile abuti. Caeterum haec omnia dicendo iam percurramus, et supra de iisdem prolixè ac sigillatim scripsimus, quae qui voluerint legere ac perpendere poterunt. Altera, quam contra rudes et imperitos, seu potius contra propriam animam commolitur Palamas, improbitatis machina haec est; quod semper tonsorum in morem quotannis in tonstrinam suam permultos congreget, quicumque ad radendum et secandum idonei sint, et litteras litteris, librorum folia foliis, apprime possint commutare: ut cum prolata fuerint contraria opinioni suae testimonia, statim adversarios suos velut calumniantes nihili faciat, sicque ipsius oppugnatores incocepto desistere cogantur: quemadmodum qui homines ignavos, pugnam fuga detrectantes, neque vel brevissimo saltem horae spatio ibidem consistentes, sagittis impetunt. De huiusmodi et hac se ratione gentibus haereticis magnus Athanasius in epistola, quam ad Aegypti et Libyae episcopos misit, ita loquitur. „Nam singulis annis,” inquit, „velut qui pacta scribunt, ipsi quoque conveniunt, et de Fide scripto statuere simulant, ut etiam inde potius deridendos se et ignominia notandos praebeant: quippe quorum decreta non ab aliis sed ab ipsis rescindantur. Si enim his, quae prius definierunt, confiderent, certe secundam Fidei non quae-

A. M. 6859
Ind. 4

του, οὐδ' αὖ πάλιν ἔγραφον νῦν, ἀφέντες ἕπερ ἔγραψαν· πάν-
τως τοῦτο μελετήσαντες, ὅτι πάλιν ἀλλάξουσιν ἐν ὀλίγος πα-
ρέλθῃ χρόνος, καὶ πρόφασιν λάβωσι τοῦ συνήθως τισὶν ἐπιβου-
λεύειν. τότε γὰρ, ὅταν ἐπιβουλεύωσι, μάλιστα προσποιούνται
περὶ πίστεως γράφειν, ἵν' ὡς Πιλάτος ἐνέφατο τὰς χεῖρας, οὕτως
D καὶ οὗτοι γράφοντες ἀποκτείνωσι τοὺς εἰς Χριστὸν εὐσεβοῦντας.
καὶ ἵν', ὡς περὶ πίστεως ὀρῶντες, δόξωσιν (ὡς πολλὰκις εἶ-
πον) φεύγειν τὸ τῆς ἑτεροδοξίας ἔγκλημα. ἀλλ' οὔτε λαθεῖν οὔτε
φυγεῖν δυνήσονται. ἕως γὰρ ἑαυτοῖς ἀπολογούνται, ἑαυτῶν ἀεὶ
κατήγοροι γίνονται· καὶ δικαίως γε. οὐ γὰρ τοῖς ἐλέγχουσιν αὐ- 10
τοὺς ἀποκρίνονται· ἀλλ' ἑαυτοὺς, ὡς βούλονται, πείθουσι.
πότε οὖν, τοῦ ὑπευθύνου κρίνοντος ἑαυτὸν, λύσις γίνεται τοῦ
E ἐγκλήματος; διὰ τοῦτο γοῦν ἀεὶ γράφουσι, καὶ ἀεὶ τὰ ἴδια με-
ταποιοῦντες ἄδηλον ἔχουσι τὴν πίστιν, μᾶλλον δὲ φανεράν
ἔχουσι τὴν ἀπιστίαν καὶ τὴν κακοπροσύνην." ὁρᾶτε πῶς ὁ μέγας 15
τῆς ἀληθείας ἀγωνιστῆς Ἀθανάσιος σαφέστατα πᾶν παρέστησεν
ἡμῖν, ὡς τὰ νῦν πρὸς τοῦ Παλαμῆ γιγνόμενα τῶν πάλαι γνο-
μένων τῆς κακίας εἰκόνων καὶ ἀρχετύπων μακρὰν ἀποσώζουσι
F μιμήσιν. εἰ γὰρ νῦν λέγειν, οὗς ἐπὶ κακοῖς κακοὺς προσέθηκεν
Ὀλύμπους οὗτος. διὰ δὴ ταῦτα καὶ χαίρω νῦν, ἔπειρ ποτὲ, μᾶλ- 20
λον ἐγὼ, καὶ ἡδίους μοι νῦν μᾶλλον ὑμεῖς εἶπερ ποτὲ φαίνοσθε,
ἄφυκτόν μοι τὸ πάλαι ζητούμενον δῆγμα νῦν παραδέτετες, ὡς

1. οὐδὲ πάλιν ἀφέντες ἐκεῖνα, ταῦτα νῦν ἔγραφον ἅπερ πάντως al.
2. μελετήσαντες om. al.
3. ἐπιβουλεύωσι al.
12. κρίνοντος al.
14. μᾶλλον δὲ καὶ ἀπιστίαν al.

rarent conscriptionem; neque rursus nunc scriberent, dimissis iis quae olim scripserunt; cum utique meditentur, se post aliquod tempus ea esse immutatos, ubi scilicet novam insidias alicui, ut assolent, struendi ansam nacti fuissent. Si quidem tunc imprimis cum insidias alicui parant, fingunt se de Fide scribere; ut, quemadmodum Pilatus manus lavit, sic et illi scribendo pios Christi cultores interimant; et ut, quod quidem saepius dixi, tanquam qui definenda Fide sint distanti, haeresis accusationem possint declinare. Verum nec latere nec fugere poterunt. Quamdiu enim se ipsi sibi duntaxat purgabunt, sui semper accusatores erunt; et merito quidem; cum illis non respondeant, a quibus coarguantur, sed sibi tantum quidquid voluerint persuadeant. Quis igitur unquam reus absolvitur, qui sui ipsius sit iudex? Hinc ergo nunquam cessant scribere; atque ita sua perpetuo decreta mutantes incertam Fidem, vel potius certam manifestamque infidelitatem et mentis pravitatem habent." Magnus, ut videtis, propugnator veritatis Athanasius manifeste prorsus nobis ostendit, Palamam iis quae nunc agit, antiquas improbitatis imagines et primigenia exemplaria imitando maxime assequi. Iam enim silentio praeternittam quos hic malis malos cumulos ac veluti Olympos imposerit. Quapropter na-
iori quam alias unquam laetitia nunc afficior, et si quando gratam mihi
rem fecistis, nunc certe multo facitis gratiorem, cum id quod olim adin-

μηκέτι μη δεῖσθαι μηδ' ὄλως μήτ' ἐμὲ μαρτύρων· μήτ' ἐκείνου A. C. 1851
 ἔχειν ἔτι ἀρεῖσθαι, μήθ' ἡμῶς τὰ κείνου διὰ μνήμης ἄγοντας, Imp. Io. Can-
 και γινομένους μάρτυρας ἀπαρωγράπτους τῶν ἐκείνου βλασφη- tacuz. 5
 μιῶν· ὡς ἐξείναι καμὲ τῶν ἐλλέγων ἤδη μὴ πρὸς ἀνέδραστα και P. 678
 βῆστατοῦντα σημεῖα τὴν τοξικὴν μετὰ τῶν βελῶν ἀναλοῦν, μηδὲ
 τυφλὰ παρέχειν τὰ τραύματα τῷ ἐχθρῷ, ἀλλὰ σαφῆ και ἀναμ-
 φισβήτητον ἔχοντα τὴν ἀλήθειαν. Καὶ τρίτον, ὅτι συγνὰ ταῖς
 τῶν αὐτοῦ λόγων αὐλαξιν ἐντίθῃσι και διασπείρει, κηρύττων εἰ-
 ναι πολλοὺς τοὺς αὐτῷ συμφωνοῦντας, ἐπὶ σοφίᾳ και θανμαζο- B
 10 μένους, ὡς εἴρηται, ὅσοι τε τῶν ἡμετέρων και ὅσοι τῶν θύ-
 ραθεν. ὣν ἐκάστων τοῦνομα ἢ σιγῇ παντελεῖ παραπέμπει, μήθ'
 ὁποῖοι τινες, μήθ' ἄφασι, διασαφῶν οὐδέν· ἢ λέγει μὲν ἐνίων
 ὀνόματα σωρηδόν· ἂ δ' εἰσὶν ἂ λέγουσιν ἐκείνοι, και οἷα, τὸ
 παρὰπαν οὐδέν οὔτε προτίθῃσιν, οὔτ' ἐπιτίθῃσιν, ὅσα γ' εἰδέ-
 15 ναι ἐμὲ, ἵνα διὰ μὲν τῶν ὀνομάτων τὰς τῶν ἀκρωμένων ἀναρ- C
 τῶν και ἀνασοβῶν ἀκούς ῥῆστα και ἀπονητὲ πρὸς τὸ βουλό-
 μενον παιδομένους ἔχη (τοῦ γε καινοφωνεῖν δοκεῖν τοῖς πολλοῖς
 ἀπειωσμένου δῆθεν παντάπασι) διὰ δὲ τῆς τῶν ῥητῶν ἐκείνων
 σιγῆς διαδιδράσχη τὸν ἔλεγχον, ἕτ' ἐκείνοις ἤμιστ' ἀπάδοντα
 20 λέγων αὐτός. και ποιεῖ διπλοῦν ἀνθ' ἀπλοῦ κακόν, αὐτός τε
 βλασφημιῶν ἀνέγκλητα και ἕμα κάκείνους διαβίλλων, και φέ-
 ρων εἰς μέσον ὁμοίως αὐτῷ βλασφημοῦντας.

2. ἕμᾶς comi. Capp.

star praeidae conquirebam, ita mihi offeratis, ut effugere amplius non possit, nec ego iam testibus ullo pacto indigeam, nec ipse negare quae illi adscribuntur valeat; quemadmodum nec vos, qui opiniones eius memoria tenetis, et ipsius blasphemiarum testes estis omni exceptione maiores. Unde mihi licebit non iam in signa inconstantia et instabilia refutationes nostras quasi totidem tela per artem sagittariam contorquere, nec caeca hosti vulnera infligere, sed manifesta, et quae indubitatae veritatem prae se ferant. Tertio suis libris passim inserit et praedicat, sibi assentiri multos, ut dictum est, sapientia mirabiles, tum Christianos, tum paganos; quorum omnium nomen aut alto silentio praetermittit, neque quales sint nec quae dicant explicat; aut quorundam quidem acervatim nomina recenset, sed quae aut qualia dicant nullatenus, quod saltem sciam, praemittit aut subiungit: ut illorum nominibus aures auditorum suorum suspensas teneat et conturbet, sicque facillime quidquid voluerit eis persuadeat (qui enim novas introducere voces videtur, a vulgo plane repudiatur), sed eorum dicta reticendo reprehensionem effugiat, quasi minime illis dissona proferret. Hic autem pro unico ac simplici duplex malum perpetrat. Nam et ipse impune blasphematur, et illos simul philosophos calumniatur, et tanquam eiusdem secum blasphemiae reos in medium adducit.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΑ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ ΚΓ.

NICEPHORI GREGORAE

BYZANTINAE HISTORIAE

LIBER VIGESIMUS TERTIUS.

ARGUMENTUM.

Pergit Gregoras disputare cum Caballa.

A. M. 6859 α'. ' *Ἄλλ'* ἡμεῖς γε οὐκ αὐτὸν μιμησόμεθα, οὐδὲ τὰς τῆς κα-
Ind. 4 κίας ζηλώσομεν μηχανὰς, οὐκοῦν οὐχ ἕως γ' ἂν ἐν τῷ τοῦ φρο-
A. C. 1351 νεῖν ἡμᾶς καθεστῶτι φυλάττουσαν ἔχωμεν τὴν τοῦ μόνου Θεοῦ
Imp. Io. Can- δεξιάν. τῶν γὰρ ἐναντίων ἀρχῶν ἐναντίας καὶ τὰς ἀποβάσεις εἰ-
tacuz. 5. D
V. 547 ναι τῶν εἰκότων παντὶ που δῆλον. πάσης γὰρ ὡν αὐτὸς ἀσύνετος 5
Μούσης Ἑλληνικῆς καὶ πάσης ἐπιστημονικῆς μαθήσεως (ἧς οἱ
Ἐμὲν θύραθεν ἐφθησαν παραδόντες σοφοί, τῶν τε θείων προστά-
ται δογματῶν τῆς ἐκκλησίας ἐκείθεν παρειληφότες τὴν τε γλῶτ-
ταν ὥπλισαν ἀσφαλῶς καὶ ἅμα κατ' ἐκλογὴν τὸ μὲν ἐξετασι-

1. Verum nos ipsum non imitabimur, nec improbitatis machinas et fraudes aemulabimur, quamdiu saltem solius Dei dextra nobis mentem sanam conservabit. Nam ut contrariorum principiorum contrarii sint effectus, consentaneum esse omnibus patet. Et vero Palamas Graeconicae omnis litteraturae imperitus est, et longe remotus ab omni, quae scientiam parit, disciplina. Eam profani quidem sapientes prius tradiderunt: sed divinarum ecclesiae dogmatum patroni inde suos in usus converterunt: ea scilicet suam tuto linguam armarunt; et delectu habito, quidquid ad contemperationem et indagatorem veritatis conferre poterat, susceperunt:

κόν τε καὶ θεωρητικὸν ἐδέξαντο, ὅσον δ' εἰς δαίμονας φέρει καὶ ἀπωλείας βυθὸν διέπτυσαν, ἐκ τοῦ χειρόνος τὸ κρεῖττον καταμα-
 θόντες, καὶ τὴν ἐκείνων ἀσθένειαν ἰσχὴν τοῦ εὐσεβοῦς ποιησάμε-
 νοι λόγου) ἀνδραστον οὗτος ἔσχε λοιπὸν τὴν βάσιν τῆς γλώττης,
 5 καὶ ἀπαγεῖς τὰς τοῦ λόγου κρηπίδας, ἐν ὧμῳ τῷ τόκῳ φάναι τὰς
 τῆς γαστρὸς ἀναλύσας ὠδῖνας, καὶ τὸ κῆμα τῶν πρώτων ἑξαμ-
 βλώσας τοῦ λόγου στοιχείων. διὸ καὶ νοῶν οὐ νοεῖ, καὶ βλέπων
 οὐ βλέπει, καὶ τὴν ἐγκειμένην ταῖς λέξεσι βουλόμενος μὲν, οὐ δυ-
 νάμενος δὲ, συναρμύττειν διάνοιαν ἐκείνο σαφῶς ἐπεπόνθει τὸ
 10 τοῦ Ἰκάρου. τὰ τε γὰρ ἄλλα διαπορθεμένουσι ταῖς ἡμῶν ἀκοαῖς
 τὸν μακρὸν δολιχεύοντες χρόνον οἱ μῦθοι, καὶ δὴ καὶ Ἰκάρου τι-
 νὸς ἕπομνήματα ἔχομεν ἐξ αὐτῶν· ὡς ἐπιθυμήσειεν ὁ μάτιος
 πτερῶν, ἐπεὶ μὴ ἐβούλετο μήτε γῆν ἐκείνος ἔτι πατεῖν· ὁ δὲ καὶ
 φύσεως ὑπερόρια διὰ θράσους πλεονέξεν ἤδη ἐπόθει, καὶ ἦν
 15 ταῦτα ἐφ' ὅδια τάνδρῳ σφαλερὰ καὶ πρόσω ἢ ὥστε σωφρονοῦντος
 εἶναι δοκεῖν. τῆς ὁμοίας εἶναι κακοβουλίας δοκῶ μοι, καὶ ὅπερ ὁ
 βαρυσταύμων ἄνθρωπος οὗτος ἐπεπόνθει τὰ νῦν. λέληθε γὰρ τοῖς
 ἑπὲρ δύναμιν καὶ αὐτὸς ἑαυτὸν ἔξαρτήσας (λέγω δὴ ταῖς τῶν Ἐ
 γραφῶν διανοαῖς, τῶν τε ἡμετέρων σοφῶν καὶ τῶν θύραθεν)
 20 κῆπειτα, διὰ ξενίζοντα κρότον ἀμαθῶν ἀκοῶν, ἐνίας τῶν Ἑλ-
 ληνίδων ἐρασιζάμενος λέξεων, αἷς περὶ τὰ σφέτερα αὐτῶν ἐκεί-
 νοι κέχρηται δόγματα, καὶ τοῖς θεοῖς ἀναιδῶς παρμιγγὸς καὶ

quod autem ad daemonum cultum et perditionis gurgitem ducebat, respue-
 runt. Hinc ex peiori meliora pernoscentes, ipsa profanorum imbecillitate
 piam et catholicam doctrinam corroborarunt. Cum ergo profanarum, ut
 iam dicebam, scientiarum rudis sit Palamas, instabile de caetero linguae
 fulcimentum habuit, et ruinosa maleque compacta sermonis fundamenta.
 Tum quasi partu immaturo ventris onus parturiendo exsolvisset, abortivus
 primorum sermonis elementorum foetus ab ipso oditus est. Quapropter
 intelligendo non intelligit, videndo non videt: cumque sensum dictionibus
 congruum accommodare vellet, sed non posset, idem illi quod olim Icaro,
 ut patet, accidit. Nam inter alias, quibus iampridem aures nostrae diu
 personuerunt, fabulas, hanc quoque de Icaro litterarum monumentis manda-
 tam esse novimus. Is nimirum vanus homo, cum terram calcare amplius
 nollet, alas expetivit, et ob nimiam temeritatem praescriptos a natura
 limites transillire cupiebat. Sed valde perniciosum homini fuit huiusmodi
 adminiculum; quippe quod Icarum ultra ferret quam prudentiae ratio po-
 stulare videbatur. Aequo imprudenti ac malo consilio hic usus esse mihi
 videtur infelix ille Palamas. Nec enim se animadvertit iis se implicasse,
 quae ipsius vires longe superant. Loquor autem de sensu, qui philoso-
 phorum tam Christianorum tum gentilium scriptis inest. Deinde propter
 imperitarum aurium insolentem plausum quasdam Graecicas dictiones,
 quibus illi ad suorum dogmatum expositionem usi sunt, emendicavit; et
 eas divinis nostris dogmatibus impudenter immiscet et occulte inserit.

- A. M. 6859 ὑποσπίρων αὐτὸς δόγμασιν, ἔλαθε κατὰ τῆς τοῦ Θεοῦ ἐκκλη-
 Ind. 4 D σίας σφοδρὸν ἀναρρίπισας κυκεῶνα καὶ θόρυβον καὶ μετέμελον
 ὀψέ ποτε λαμβάνειν ὀφειλων, ἐφ' οἷς ἁμαρτάνων οὐκ ἦσοθεο. ὁ
 δ' ἐξεμάνη κατὰ τῶν διορθοῦν πειρωμένων ἡμῶν, καὶ δρᾷ λοι-
 πὸν ἀκρατῶς μελῶ μὲν ἢ κατὰ θηρίον μανίαν παντός, ἦττω δ' 5
 ἢ κατὰ βούλησιν τὴν αὐτοῦ· καὶ τοῖς μὲν ἄρχουσιν ὑπέρχεται,
 ποριζόμενος ἰσχὸν ἑαυτῷ, τὴν δ' εὐσέβειαν ἀδικεῖ· κάκεινων
 Ε μὲν τὴν εὐμένειαν πραγματεύεται, τὴν δὲ τοῦ Θεοῦ διωθῆται·
 καὶ οὗ μὲν ἠττάται, δεινῶς φεύγει· καθ' ὃ δὲ ὑπερέχειν νομίζει,
 V. 548 πρὸς τοῦτο συχὰ καταφεύγει. ἀληθείας γὰρ οὐκ παρήσσια δι-
 κάζειν ζητούσης, ἠττώμενος φεύγει· μοχθηρὰ δὲ γνώμης εὐδο-
 κιωῦν πρὸς διαβολὰς, ταύτης ἀντέχεται. δικαιοσύνης γὰρ καὶ
 ἀληθείας κρινοῦσης, ἦν μὲν ἔφραγε, πολλάκις δίκην ἤλω· ἦν
 F δ' ἰδίωκεν, οὐκ εἶλεν. (B.) Ἐγὼ μὲν οὖν (εἰρήσεται γὰρ τάλη-
 θές) τὴν ἀρχὴν ἐδεδεικναι, μὴ πάντα διαστρέφων ὁ σὸς Παλαμῆς 15
 διαβάλλη κάμῃ, βουληθέντα κατὰ καιρὸν ἐνταυθαῖ τοῖς οἰκείοις
 καὶ συντρόφοις χρῆσασθαι ὄπλοις, λέγω δὴ ταῖς τῶν θύραθεν
 P. 680 πρὸς τὰς διαλέξεις ἐπιστήμαις, ὡς καὶ τέχναις καὶ μαρτυραῖς,
 ἐκεῖθεν ἡμῖν τὴν ἰσχὸν περιγίνεσθαι φάσκων τῶν ἀποδειγμάτων.
 ἐπεὶ δ' ἄοπλος οἰκοθεν ὑπάρχων αὐτὸς ἐκ τούτων ἑαυτὸν ὀπλί-
 ζειν πειρᾶται κατὰ τῆς ἀληθείας, πολλῷ μᾶλλον ἡμᾶς ἐς τὸ κρέ-
 τιστον ταῦθ' ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἀγωνιζομένους ὀπλιζοῦσι, τοὺς

Nec advertit quantam perturbationem, quamque vehementem tumultum in ecclesia Dei concitaverit. Cum autem peccatorum, quae a se admissa esse non sensit, tandem aliquando poenitere ipsum deberet, adversus nos, qui errores ipsius emendare conamur, furere coepit: et ita de caetero animi est impositus, ut ferae omnis furorem superet, licet suam furendi voluntatem necdum expleverit. Et principes quidem obsequiose atque assentatorie colit, ut vires sibi comparet; sed iniuria pietatem afficit. Et principum benevolentiam captando sibi conciliat; at Dei gratiam expellit. Et id quidem mirum in modum effugit, quo se aliis inferiorem esse animadvertit; ad hoc autem confugit, quo praestare se aliis existimat. Cum enim a veritate, quae liberum vult ferre iudicium, vincatur, eam fugit; sed cum insigni ad calumniandum mentis pravitate polleat, hanc lubens amplectitur. Nam iustitiae veritatisque iudicio, ubi rei personam sustinuit, saepius damnatus est: ubi vero actoris partes egit, litem minime obtinuit. (II.) Ego itaque (dicam enim quod res est) initio timebam, ne tuus Palamas omnia pervertens me calumniaretur, cum hic opportune propriis mihi consuetis uti armis vellem, gentiliu intelligi scientias, quarum usus est in disputationibus. Censeo enim eorum artibus et testimoniis multam demonstrationum nobis vim suppetere. Quoniam vero adversus veritatem profanorum armis, utpote propriis destitutus, instruere se conatur, longe potiori ratione nos inde pro veritate firmissime pugnantes armabimur, qui sumus iis assuefacti et per omnem aetatem huic pu-

μάλα συνήθεις τε καὶ ἡλικιωτάς. ἐπιγνωσόμεθα γὰρ ἡμεῖς τὴν A. C. 1351
 τῆς ἡμῶν γλώττης μᾶλλον συγγένειαν καὶ τὸ ἦθος, ἢ αὐτὸς νό- Imp. Io. Can-
 θος νόθοις χρώμενος τούτοις. διὰ γοῦν ἔν γε τοιοῦτο, καὶ πρὸς B taccuz. 5
 γε διὰ τὴν τῶν ἡμετέρων θεολόγων καὶ διδασκάλων τῆς ἐκκλη-
 σίας παραίνεσιν, οὐκ ὀκνήσομεν οὐδ' ἡμεῖς οὕτωςί πως ὀπλίσ-
 σθαι κατὰ τῶν τοιχωρυχούντων καὶ βωμολοχοούντων ταυτὶ καὶ
 εἰς ἀλλοκότους διανοίας καὶ πλάνας ἐξ ἀμαθίας παραγόντων. εἰ
 οὖν καὶ ὑμῖν συνδοκεῖ, βραχέα σκεψάμενοι περὶ τῶν τοιούτων C
 πρώτον, καὶ ὅσα τῇ προκειμένῃ προσήκοντ' ἂν εἴη ἐφόδια, ἕπειτ'
 10 εἰς τὸν προκειμένον ἀγῶνα χωρήσωμεν. ῥήσοι γὰρ ἂν εἴη χωρεῖν
 εἰς τὰ πρόσω, τὰς τῶν ὑποθέσεων ἀρχὰς καὶ προκαταστάσεις
 ἀνευδεῖς πηγνυμένοις, ἢ ῥαθυμούσας. (Γ.) Διονυσίου τοίνυν
 ἐκείνου τοῦ πάνυ μεμνήσομαι πρώτον, διττὴν εἶναι τὴν τῶν θεο-
 λόγων παράδοσιν λέγοντος, τὴν μὲν ἀπόδητον καὶ μυστικὴν,
 15 τὴν δὲ φιλόσοφον καὶ ἀποδεικτικὴν· καὶ „σμπλέκεται τῷ ῥητῷ D
 τὸ ἄρρητον· καὶ τὸ μὲν πείθει καὶ καταδείτῃ τῶν λεγομένων
 τὴν ἀλήθειαν· τὸ δὲ δρᾶ καὶ ἐνιδρῦει τῷ θεῷ ταῖς ἀδιδάκτοις
 μυσταγωγίαις.” Περὶ δὲ τοῦ ἀγενήτου λέγων ὁ μέγας κατ' Ἀρειαν-
 20 ῶν ὁ Ἀθανάσιος, „ἔρωτησάτωσαν,” φάσκει, „τοὺς Ἕλληνας, ἵνα
 ἀκούσαντες πόσα σημαινόμενα ἢ λέξις ἔχει μάθωσιν ὅτι οὐδὲ
 περὶ ὧν λέγουσιν ἐπίστανται καλῶς ἐρωτᾶν.” καὶ πολλὰν ἐξῆς ὁ

7. παραγόντων Capp. pro παράγοντας. 15. συμπλέκεται add.
 18. ἀγενήτου al. Ἀρειανῶν Capp. pro Ἀρειανῶ.

gnae operam navavimus. Nam linguae nostrae affinitatem et ingenium potius cognoscemus, quam ipse Palamas nothus, qui profanorum testimoniis adulteratis utitur. Itaque tum ob hanc unicum rationem, tum propter nostrorum theologorum et ecclesiae doctorum adhortationem, non pigebit nos his armis instrui adversus istos veluti murorum effractores et sacrilegos scurras, qui monstrosas et insolentes in sententias et errores prae incitiis caeteros abducunt. Unde, si vobis etiam ita visum fuerit, ubi prius de his pauca et quaecumque ad institutum nostrum pertinent, consideraverimus, statim propositum nobis certamen ineamus. Nam si rei controversae principia firma et idonea praestituerimus, ulterius progredi longe nobis facilius erit, quam si infirma et debilia tantum praestruissemus. (III.) Primum igitur magni et clarissimi Dionysii mentionem faciam, qui duplicem esse theologorum traditionem asserit; unam quidem arcanam et mysticam; alteram vero philosophicam ac demonstrativam: et, „est,” inquit, „arcanum cum aperto et declarato connerum. Hoc quidem persuadet et eorum quae dicuntur veritatem adstringit: illud autem efficax est, et in Deo nos fundat atque collocat occultis, quas a nemine docemur, institutionibus.” Magnus vero Athanasius, de huius vocis „non factus” significatione adversus Arianos disputans, „interrogent (inquit) gentiles, ut cum audierint ab ipsis, quot significatus habeat haec vox, non factas, intelligant se nec de his quidem, de quibus disserunt, recte nosse in-

- A. M. 6859 **Θείος** ἐκεῖνος ἀνὴρ ποιεῖται λόγον, ᾧ τοῖς ἐθελουσίην ἐντυχεῖν ἐξέ-
 Ind. 4 **Ρ**σταὶ μαθεῖν τελεώτερον. ἡμῖν γὰρ ἥκιστ' ἐν τῷ παρόντι σχολὴν
 ἄγουσι, διὰ τὴν ἐς τὰ πρόσω σπουδὴν, βραχέα τῶν θείων ἐκεί-
 νων ἀνδρῶν ἐνταυθοῖ προτιθέναί δέδοκται, καὶ ὅσα πρὸς τὸν
 σκοπὸν ἀφοσιῦσθαι χρεῶν· τὰ δ' ἐξῆς τοῖς βουλομένοις παρή-5
 καμεν, ἐξουσίας ἀφθόγου διηλεκτῶς ἠνεωγμένης ἕπουσι. συναφδὰ
Φτοιγαροῦν καὶ ὁ μέγας ἐκεῖνος Βασίλειος φάσκει, ὡς „ἡ τῆς δια-
 λεκτικῆς δύναμις τεῖχος ἐστι τοῖς δόγμασιν, οὐκ ἔωσα αὐτὰ εὐ-
 διάρπαστα εἶναι καὶ εὐάλωτα τοῖς βουλομένοις.” τὰ παραπλήσια
 δὲ καὶ ὁ Θεῖος διέξεισι τούτοις Χρυσόστομος, „πρὸς μὲν βίου,” 10
 λέγων, „κατάστασιν ἀρίστην βίος ἕτερος εἰς τὸν ἴσον ἂν ἐναγάγοι
 ζῆλον. ὅταν δὲ περὶ δόγματα νοσηῖ ἡ ψυχὴ τὰ νόθα, πολλὴ τοῦ
P. 681 λόγου ἐνταῦθα ἡ χρεῖα, οὐ πρὸς τὴν τῶν οἰκείων ἀσφάλειαν μό-
V. 549 νον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἔξωθεν πολέμους. εἰ μὲν γὰρ τις ἔχει
 τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος καὶ θυρεὸν πίστεως τοιοῦτον, ὡς 15
 δύνασθαι θανατουργεῖν κακ τῶν τερμαστίων τὸ τῶν ἀναισχύν-
 των ἐμφράττειν στόμα, οὐδὲν ἂν δέοιτο τῆς ἀπὸ τοῦ λόγου βοή-
 θείας· μᾶλλον δὲ οὐδὲ τότε ἄχρηστος ἢ τούτου φύσις.” ἀλλὰ καὶ
B ὁ θαναμάσιος τάδε διέξεισι Μάξιμος. „δίχα λογικῆς,” φησὶ, „δυ-
 νάμεως ἐπιστημονικῆ γνώσις οὐκ ἐστι· καὶ γνώσεως χωρὶς οὐ 20
 συνίσταται πίστις, ἀφ' ἧς τὸ καλὸν γέννημα πρόβεισιν ἢ ἑλίς.”
 καὶ ἐπὶ τούτοις ὁ Θεῖος ἐκ Δαμάσκου φησὶ Ἰωάννης· „ὡς εἰ καὶ
 παρὰ τῶν ἔξωθεν χρήσιμόν τι καρπώσασθαι δυνήθειμεν, οὐ

terrogare.” Multum deinde vir iste divinus habet sermonem, quem accu-
 ratius discere poterunt quicumque legere illum voluerint. Nam cum im-
 praesentiarum nobis ad ulteriora festinantibus nihil otii sit, pauca saltem
 divinatorum hominum illorum verba hic proponere visum est, quantum scifi-
 cest instituti operis ratio a nobis postulat: caetera vero legere volentibus
 reliquimus, cum semper ampla cunctis ut id faciant data sit potestas. Con-
 sonat etiam illis magnus Basilius, ubi ait, dialecticae disciplinae facultatem
 esse instar muri, nec permittere, ut dogmata diripiantur, aut a volentibus
 facile expugnentur. His fere similia profert divus Chrysostomus, ubi sic loquitur:
 „quod spectat ad optimam vitae institutionem, alterius vita
 posset nos ad vitae similibus aemulationem inducere. Sed cum anima spu-
 riorum atque adulterinorum morbo dogmatum laborarit, tunc multa est ser-
 monis et doctrinae necessitas; non solum ut nostra sint in tuto, sed etiam
 ut adversus externa bella muniamur. Nam si quis gladium spiritus et scu-
 tum Fidei tale habeat, ut miracula edere atque iis editis impudentium ora
 obstruere possit, sermonis vel doctrinae auxilio neutiquam opus haberet:
 imo vero neque tunc inutiles ex natura sua forent.” Sed et mirabilis Maxi-
 mus alicubi sic disserit: „sine rationali facultate nulla est scientifica cog-
 nitio; et absque cognitione non consistit Fides, ex qua progenies prae-
 clara, spes videlicet, enascitur.” Agmen claudet divus Iohannes Damascenus,
 qui sic ait: „si quid profanis e scriptoribus utilitatis percipere possumus,

τῶν ἀπηγορευμένων ἐστὶ. γενόμεθα δόκιμοι τραπέζῃται, τὸ μὲν A. C. 1851
 γνήσιον καὶ καθαρὸν χρυσίον σωρεύοντες, τὸ δὲ κίβδηλον παραι- Imp. Io. Can-
 τούμενοι. λάβωμεν λόγους καλλίστους· θεοῦ δὲ γελοίους καὶ C tacuz. 5
 μύθους ἀλλοτρίους τοῖς κυσίην ἀπορρήψωμεν. πλείστην γὰρ ἐξ
 5 αὐτῶν κατ' αὐτῶν ἰσχὸν κτήσασθαι δυνήθημεν." Καὶ τί δεῖ
 μέτροις ἀριθμητικοῖς πειρᾶσθαι συγκλεῖν τὰ καὶ αὐτοὺς σχε-
 δὸν ἀριθμητικὸς παραιτούμενα νόμους; ὅσα τε δηλαδὴ διεξι-
 ασιν, οὓς διελεύβομεν καὶ ὧν ἐμνήσθημεν, ἕτερα· καὶ ὅσα περ
 οὐδαμῆ διελεύβομεν. οἷς γὰρ οὐκ ἀπέχρησε τὰ κεκομισμένα, τού- D
 10 τοις οὐδ' ὄλας βιβλῶν ἀμάξας κομίζων τις σύνεσιν κομειῖσθαι
 παρασκευάσει· ἢ μᾶλλον, ὃ μὴ σύνεσιν ἀπέχρησε τοῖς λογι-
 σμοῖς ἐνδεῖναι, ἄφικτον ἀνάγκην εἶναι τοὺς Ἑλλάδι χρωμένους
 φωνῇ, καὶ τοῖς τῶν συλλαβῶν καὶ στοιχείων ταύτης εὐρεταῖς
 ἀναφέρειν τὴν μίμησιν, καὶ τὴν γε τῶν ἀμφισβητουμένων ἀνα-
 15 τιθέναι κρίσεις καὶ λύσεις, καθάπερ στάθμῃσι καὶ κανόσι τέκτο-
 νες καὶ λιθουργοί, τῷ ποτ' ἂν τῶν πάντων οὗτος ἕτερον πεισθῆ; E
 οἶμαι τῶν πάντων ἤμιστ' ἂν ποτ' οὐδενί. τὸν γὰρ τοῖς θεοῖς
 ἐκκλησίας φωστῆρσι τοῦτο δρωῖσιν οὐχ ἐπόμενον λόγοις οὐδεὶς
 ποτε πείσειεν ἂν, οὐ βαρβάρων, οὐχ Ἑλλήνων, οὐκ ἀγγέλων,
 20 οὐκ ἀνθρώπων, οὐκ ἀσόφων, οὐ σαφῶν τῶν ὄντων οὐδενός.
 πάρεστι τοῖνυν σκοποῦσιν ὕρθῳς, οἷς ἐμπάθειά τις ἀχλὺς δίκην

16. οὗτος em. Carr. pro οὐθ'. 21. σκοποῦσιν Carr. pro σκοποῦντι.

eam consecrari nullatenus est prohibitum. Probi simus nummularii: genuinum ac sincerum coacervemus aurum; adulterinum vero et scoria plenum respuamus. Sermones praeclarissimos assumamus; ridiculos autem Deos alienasque fabulas canibus proiciamus. Multum enim roboris contra se nobis ipsi suppeditare poterunt." Sed quid opus est ut certo numero ea concludere conemur, quae ipsas ferme arithmeticas leges ferre recusant? Ea intelligo quae disserunt laudati a nobis SS. Patres, et alia quae vel commemoravimus, vel alto silentio praetermisimus. Quibus enim non sufficiunt a nobis allata testimonia, iis etiam si solida plaustra libris onusta quispiam adveheret, intelligendi vim afferre non poterit. Potius dicam: quicunque ex allatis testimoniis non potuit mente comprehendere, inevitabilis hoc esse necessitatis, ut qui Graeca utuntur lingua, eos sibi proponant imitandos, qui linguae huius elementa et syllabas adinvenerunt, et ad eorumdem iudicium controversias illi suas ac lites componendas referant (quemadmodum fabri, et qui scalpendo lapides elaborant, amussi ac regulae omnia subiiciunt) quisquis, inquam, ineluctabilem hanc necessitatem mente concipere non potuit, cuinam alteri ex omnibus fidem habebit? Nemini unquam omnium, ut opinor. Si quis enim hoc etiam a divinis ecclesiae luminibus factitatum non imitetur, huic nemo unquam persuadere poterit, cuiuscunque tandem sive barbarorum, sive Graecorum, sive angelorum, sive hominum, sive imperitorum, sive sapientium sermonibus ad hoc utatur. Igitur quicunque recte et attente rem considerant, nec ullo affectu, quasi quadam caligiae, perturbatum animum, nec ingenii tar-

- A. M. 6859 *ἤμιστα ἐνοχλεῖ τῇ ψυχῇ, μηδὲ νοῦ βραδυτῆς τὸ θαφροῦν ἀμβλύ-*
 Ind. 4 *ῥνει τῆς γνώμης, ἀδεκάστους φέρειν τὰς ψήφους. (Δ.) Καὶ*
πρῶτον μὲν δὴ κελσθω ζήτημα τουτὶ ταῖς παρούσαις χρεῖαις· εἰ
ἐπὶ τῆς ἀπλῆς καὶ ἀσωμάτου φύσεως (λέγω δὴ τοῦ Θεοῦ) δια-
 P. 682 *φορὰν ἤντινοῦν δογματίζειν οὐσίας καὶ ἐνεργείας ἔξεη· ὡς τὴν*
μὲν οὐσίαν ἀμέθεκτον εἶναι κτίσμασιν ἅπασι κομιδῇ („αὐτὴ γὰρ
καθ' αὐτήν,” φησὶν, „ἡ θεία μετεχομένη τε καὶ λαμβανομένη
φύσις ἢ φυσικὸν πείσεται, ἢ τὴν παιθητὴν ἔξαναλώσει φύσιν,
πρὶν ἂν ληφθῇ· οὐδεὶς γὰρ, φησὶν, ὕψεται τὸ προσωπὸν μου,
καὶ ζήσεται”) τὴν δ' ἐνεργεῖαν μόνην ἅπασι κτίσμασι γίνεσθαι
 B *μεθεκτὴν, μόνῃ μὲν τῷ ἀκτίστῳ μηδὲν ἐκείνης διαφέρουσας· ὡς*
δ' αἰτίαν ὑπερκειμένην ἔχουσας ἐκείνην, τοῦτ' ἂν διαφέρουσας·
εἶναι δὲ τὴν ἐνεργεῖαν εἰς εἶδη διαιρουμένην, σοφίαν, δύναμιν,
ζωὴν, ἀλήθειαν, βούλησιν, ἁγιασμὸν, καὶ ὅσα μυρία τοῖς ἔντυ-
 V. 550 *χάνουσι ταῖς αὐτοῦ διαμερίσεσιν ἔξεστι διαγιγνώσκειν σαφέστερον, 15*
ὄψουσιν ἄγουσιν οἰκείαις εἰς πίστιν ἑαυτοῦς ἀκριβῆ. (Ε.) Ἐπειδὴ
τοίνυν ἐκ τῶν ἁγίων ἡμῶν διδασκάλων οὗθ' ὁ ὑμέτερος ἔγνω πει-
σθῆναι διδάσκαλος Παλαμᾶς, οὗθ' ὑμεῖς ἐκείνῳ πειθόμενοι,
διαμαρτίας (ὡς ἔοικε) λέξεων καταγρόντες, φέρε τοὺς τε ἄλλους
μιμησόμεθα καὶ ἡμεῖς Θεοῦ πατέρας, ὡς εἴρηται, καὶ δὴ καὶ 20
Ἰουστίνον τὸν Θεῖον καὶ σοφώτατον ἄνδρα, καὶ μέγαν τῆς εὐσε-
 D *βείας μάρτυρα καὶ ἀθλητὴν. εἶναι γὰρ τῶν ἐκείνου βιβλίων καὶ*

7. φησὶν, quod post μετεχομένη τε in apogr. est, deletivē Capp. ut supervacaneum.

ditate alacritatem mentis hebetatam habuerint, his rectum licebit atque incorruptum ferre iudicium. (IV.) Et quidem, in huiusce commoditatis articulo, prima haec proponatur quaestio: utrum in simplici et incorporea natura (de divina loquor) aliquid substantiae et operationis discrimen statuere liceat; adeo ut substantia quidem a nulla creatura possit ullatenus participari („divina enim natura,” inquit, „si ipsa per se ipsam participetur et recipiatur, aut mixtionem patietur, aut patibilem naturam absumet, antequam recepta fuerit. Nemo quippe videbit faciem meam, et vivet”), operatio vero sola possit ab omnibus creaturis participari: et tamen, quatenus increata est praecise et formaliter, nihil a substantia differat; sed quatenus eam ut sui causam et se ipsa superiorem agnoscit, eatenus duntaxat ab ea distet, et in multas dividatur species; nimirum in sapientiam, potentiam, vitam, veritatem, voluntatem, sanctificationem, et sexcenta huiusmodi; quae manifestius poterunt apprehendere, qui divisiones eius legerint, et propriis oculis plenam sibi ipsi fidem fecerint. (V.) Cum igitur a sanctis doctoribus nostris persuaderi sibi magister vester Palamas nolit, sicut nec vos eidem obsequentes; qui etiam, ut videtur, sanctos Patres accusatis, quod suis in verbis aberrarint: age, cum alios sanctos Patres, ut dictum est, imitemur, tum maxime Iustinum, divinum sapientissimumque virum, et magnum pietatis martyrem ac propugnatores. Nam

λόγων καὶ τὸν περὶ μοναρχίας λόγον, ἐν ᾧ πλείστας παράγει τὰς A. C. 1851
μαρτυρίας ἐξ Ἑλλήνων φιλοσόφων, ποιητῶν τε καὶ ῥητόρων, οἷς Imp. Io. Can-
ὁμολογεῖν εἶναι συνηνέχθη μὴ δύο, μηδὲ πολλοὺς, ἀλλ' ἓνα tacuz. 5
θεόν. εἰκὸς γὰρ ᾤθηται τοῖς πλείστοις ἀξιοπιστοτέρους εἶναι τὰς
5 τῶν ἐχθρῶν μαρτυρίας. καὶ τὸν τοιοῦτον καὶ ἡμεῖς τήμερον τρό-
πον ἐκ τῆς τῶν θύρουθεν ἐπιστήμης τὰς μαρτυρίας ἀγάγωμεν κατὰ
τὴν ὑπόθεσιν, τὴν σφῶν παρωσάμενοι θρησκείαν. μηδὲ γὰρ E
εἶναι τῆς θρησκείας τὴν ἐπιστήμην, μηδὲ βλάβην ἐκεῖθεν ὑφο-
ρῶσθαι μηδ' ἠντινοῶν, οὐ μᾶλλον γε ἢ τῶν τροφίμων τὰ πλείω
10 κομιζομένους ἐκ βαρβάρων καὶ ἀλλοφύλων γενῶν· αἷς ἐπενεγκεῖν
ἀξιώσομεν αὐδῆς τὰς τῶν ἁγίων, ὁπόσας καὶ οἷας ἐπίτηδες ἐτα-
μευσάμεθα τράπεζαν· καὶ δεῖξαι σύμφωνον μὲν κελίνοὺς ἄδοντας
μέλος καὶ ἐναρμόνιον, καὶ ταῖς τῶν λέξεων σημασίαις· τὸν δ' F
ὑμέτερον Παλαμῶν μήτε τούτοις μήτ' ἐκείνοις συνῆδοντα, ἀλλ'
15 ὅμοιον πάσχοντα, καθάπερ ἂν εἴ τις νοσώδης τὴν φύσιν καὶ
χαῦνος ὑπάρχων ἀνὴρ χρεῖας ἤστινισοῦν, εἰληφῶς ὄτουδῆποτε
μάχαιραν τῆς οἰκείας δυνάμεως ὑπερτέραν, ἔπειτα μὴ δυνάμενος
ἄλλοθεν, ἐκ τῶν οἰκείων σαρκῶν ὠμοβόρον ἑαυτῷ παρετίθει
20 τροπέξαν, αὐτὸς ἑαυτὸν ἐστιῶν μοχθηρῶς, καὶ τοιούτων φιλο-
P. 683
αὐτὸς ἑαυτῷ, ὡς γε εἴρηται τε καὶ εἰρήσεται. ὑπὲρ γὰρ ὧν ἠπει-
γετο, τούτων ἐκπέπτωκε· καθ' ὧν δ' ἐπόνει, τούτοις δ' ἔλαθεν
ἄθυρμα γεγονῶς προφανές· ἀμφοῖν, οἰήσεως ἕμα καὶ ἁμαθίας,

inter alios eius libros ac tractatus unum de monarchia habemus, in quo plurima e gentilibus philosophis, poetis, et oratoribus, adducit testimonia, quibus isti neque duo, neque plures, sed unum esse Deum aperte confessi sunt. Hoc enim esse verisimile putavit; inimicorum scilicet testimonia maiorem apud plurimos fidem mereri. Eadem nos hodie ratione e scientiis profanorum petita testimonia, sicut polliciti sumus, proferemus, repudiata tamen eorum religione. Neque enim ad religionem scientia pertinet; neque hanc potius nobis fore noxiam suspicari debemus, quam alimenta, quae e barbaris et alienigenis asportamus. Profanorum autem testimonia esse subiungenda censemus SS. Patrum dicta quaecunque condidimus et veluti ad mensam opipare instruendam consulto asservavimus. Ostendemus etiam, auctores profanos, quasi aequaliter effecto contentu, SS. Patribus plane consona proferre, etiam quantum ad verborum significatio- nes: vestrum autem Palamam neque his neque illis concinere: sed ita se gerere, ac si quis ex natura sua valetudinarius, et ad quamlibet operam prae languore ineptus, cuiuscunque demum ense, qui suas vires superet, arripiat; ac deinde, cum aliunde non possit, saltem propriis e carnibus crudivoram sibi mensam apponat, ipse se ipsum male pascens, et ex hisce laboribus suis benevolus et comis ipse sibi convivor simul et conviva fiat, ut iam dictum est, et etiamnum dicetur. Nam de quibus tanto studio tantoque contendebat opere, his excidit; contra quos autem tantum laboris impendebat ac studii, se iisdem manifeste ludos factum non animadvertit:

- A. M. 6859 ἑκατέρωθεν ἐκείνοι ἀπὸ γενομένων αἰτίων. (ζ.) Πλωτίνου τοῦ
 Ind. 4
 ἄκουσώμεθα πρῶτως, περὶ οὐσίας καὶ ἐνεργείας Θεοῦ τὰς
 διεξιόντος. „εἰ ὑποθαίτω τις (φησὶν) ἐλθεῖν τὸν Θεὸν ἀλλάξα-
 Βοῦσαι τὴν ἑαυτοῦ φύσιν, μήτ' ἂν ἄλλο τι γενέσθαι βουληθῆται,
 μήτ' ἂν ἑαυτῷ μέμψασθαι, ὡς ὑπ' ἀνάγκης τοῦτο ἦν. Ἔστι γὰρ ὅ-
 ἄντως ἡ ἀγαθοῦ φύσις θέλησις αὐτοῦ· ὅτι μηδὲν ἦν ἄλλο, ἵνα
 πρὸς ἐκεῖνο λεχθῆ. εἰ μὲν οὖν εἴη τις ἐνεργεῖα ἐν αὐτῷ, καὶ τῇ
 ἐνεργείᾳ θεήμεν αὐτὸν, οὐδ' ἂν διὰ τοῦτο εἴη ἕτερος αὐτοῦ, καὶ
 οὐκ αὐτὸς αὐτοῦ κύριος, ἀφ' οὗ ἡ ἐνεργεῖα· ὅτι μὴ ἕτερον ἐνερ-
 Γεῖα καὶ αὐτός. ἐπεὶ γὰρ οὐσία καὶ ἐνεργεῖα ἐκεῖ ἐλέγτο, δύο 10
 πως ὄντα, ἐκ τῆς ἐνεργείας ἐδίδου τὴν ἐννοίαν τοῦ κυρίου· τοῦ-
 το δ' ἦν τῇ οὐσίᾳ ταυτόν. διὰ τοῦτο καὶ οὐ χωρὶς ἐγένετο τὸ
 κύριον εἶναι, ἀλλ' αὐτὸ ἑαυτοῦ κύριον ἐλέγτο. οὐ γὰρ δύο ὡς
 ἔν, ἀλλ' ἓν. ἡ γὰρ ἐνεργεῖα μόνον, ἢ οὐδ' ὅλως ἐνεργεῖα. εἰ δ'
 οὐσίαν ἄνευ ἐνεργείας τις λέγοι, ἑλλειπῆς ἢ ἀρχῆ καὶ ἀτελεῆς ἢ 15
 τελειοτάτη πασῶν ἔσται. καὶ εἰ προσθαίη ἐνεργεῖαν, οὐκ ἔν τηρεῖ,
 D ἄλλ' ἠλύττωσε τῇ προσθήκῃ. εἰ οὖν τελειότερον ἢ ἐνεργεῖα τῆς
 V. 551 οὐσίας, τελειότερον δὲ τὸ πρῶτον, πρῶτον ἂν ἐνεργεῖα εἴη.
 ἐνεργεῖα δὲ, οὐ δουλεύουσα οὐσίᾳ, καθαρῶς ἔστιν ἑλευθέρα.
 καὶ οὕτως αὐτὸς παρ' αὐτοῦ ὁ Θεός, εἴτ' οὐσίαν εἴποις, εἴτ' 20
 ἐνεργεῖαν. οὐ γὰρ δύο, ἀλλ' ἓν. πῶς γὰρ ἂν εἴη βούλησις ἐξ οὐ-

7. λεχθῆ Capp. pro ἐλεχθῆ. 12. ἐγίνετο coni. Capp.

quae damna duo arrogans existimatio sui et inscientia ipsi intulerunt. (VI.) Plotinum itaque primo audiamus, de Dei substantia et operatione ita disserentem. „Si quis,” inquit, „supponeret velle Deum suam commutare naturam, neque tunc aliud fieri Deus vellet, neque id sibi vitio daret, quod necessario talis esset. Nam boni natura est revera Dei voluntas: quia nihil esset aliud, cuius habita ratione Deus velle diceretur. Si quis igitur esset in eo actus, et eum esse in actu poneremus, non ideo esset alius a se ipso, nec ideo non esset sui dominus, a quo actus procederet: quoniam aliud non est actus, et aliud ipse Deus. Cum enim ibi substantia et actus esse quadamtenus duo dicerentur, ex actu ipso ideam alicuius domini darent. Hoc autem, quod domini rationem haberet, esset idem cum substantia. Ideo, esse dominum, non esset quid separatum ac divisum; sed idem sui ipsius dominus diceretur. Non enim duo ut unum, sed re ipsa unum forent. Aut enim actus duntaxat, aut nullo modo actus esset. Quod si quis absque actu, seu operatione, substantiam esse dixerit, tunc substantia, quae principium est, in aliquo deficit; et quae omnium est perfectissima, erit imperfecta. Iam vero si quis ei substantiae actum seu operationem addat, non servat unitatem; sed hocce additamento substantiam imminuit. Si ergo actus perfectior sit substantia, et aliunde quod primum est, illud quoque sit perfectius, sequitur actum esse quid primum. Actus autem substantiae non inserviens est pure liber. Et sic ipse a se ipso Deus est, sive substantiam dicas, sive actum. Nec enim duo sunt, sed unum quid. Et vero quomodo voluit procederet a substan-

σίας ἀνενεργήτου; οὐχ ἕτερον ἄρα τῆς οὐσίας οὐδέν. φύσις οὖν A. C. 1351
 ἀπλῆ, καὶ ἐνέργεια μία, καὶ οὐδὲ τὸ δυνάμει ἔχουσα ἄλλο, ἄλλο Imp. Io. Can-
 δὲ τὸ ἐνεργεῖν, πῶς οὐκ ἐλευθέρα; οὐδὲ γὰρ πεφυκέναι λέγοιτ' E
 ἂν ἐνεργεῖν, ἄλλης οὐσης τῆς οὐσίας, καὶ τῆς ἐνεργείας ἄλλης.”
 5 (Z.) Ὁμοί δὲ καὶ Ἀριστοτέλης, ὅτι „τὸ ἐξ ἀνάγκης ὄν κατ' ἐνέρ-
 γειάν ἐστι καὶ αἰδιον καὶ χωρὶς δυνάμειως, εἴτουν αὐτοενέργεια
 καὶ πρώτη οὐσία.” καὶ ἀλλαγῶ· „ἕκαστον τῶν ὄντων, ὃν ἔργον
 τί ἐστιν, ἦτοι ἐνέργεια, ἕνεκα τοῦ ἔργου αὐτοῦ ἐστι. Θεοῦ δ' F
 ἐνέργειά ἐστιν ἀθανασία, ὅπερ ἐστὶ ταῦτόν εἰπεῖν ζῶν αἰδιος·
 10 ὥστε ἀνάγκη τὸν Θεὸν κίνησιν αἰδιον ὑπάρχειν, εἴτουν ἐνέργειαν.”
 Ὁμοί τὰς μαρτυρίας, οὖν ἐπιστήμης εὐροία προενεχθείσας, καὶ
 ὄσην αὐτόχημα τοῖς περὶ Θεοῦ λεγομένοις πρὸς τῶν σοφῶν δι- P. 684
 δασκάλων ἡμῶν καὶ φωστήρων τῆς ἐκκλησίας τὴν συμφωνίαν
 ἔχουσιν· ὡς ταῦτόν ἐπι Θεοῦ σαφῶς οὐσία τε καὶ ἐνέργεια, μηδὲν
 15 οὐδαμῶς διαφέροντα· καθάπερ καὶ ἡμῖν ἀνωτέρω λαβοῦσιν εἰς
 μῆκος ἐπέθεται· Ἀθανασίου φημι, Βασιλείου, Κυρίλλου, καὶ
 Θεοδώρου, τοῦ τὴν Εἰκονομαχίαν ἐλάσαντος σοφωτάτοις ἐκ μέ-
 σου λόγοις, ὡς Ἀθηναῖοι πάλαι τὸ Κυλώνιον ἄγος ἐξ Ἀθηναίων. B
 τότε μὲν γὰρ ἐγὼ τῶν ἁγίων ἱερῶν βιβλίου σχῶν ἀνὰ χεῖρας
 20 ὅπ' ὄψιν ἦγον λαμπρὰν τὰ λεγόμενα· ἐνταυθοῖ δ' οὐ παρέθηκα,
 περιττὸν ἡγησάμενος πανταχοῦ τὴν ὁμοίαν ἔκθεσιν δοῦν. εἶναι
 γὰρ τοῖς βουλευθεῖσι ῥύδιον, ἀναδραμοῦσι μικρὸν τῆς ἡμῶν ταυ-

3. πεφυκέναι Carr. pro πέφυκα.

tia, quae actu et efficacia careret? Ergo nihil aliud est actus praeter
 substantiam. Itaque natura simplex, et actus unicus, in quo aliud non
 est esse in potentia, et aliud esse in actu, quomodo non erit liber? Nec
 enim diceretur Deus ex natura sua esse in actu, si aliud esset ipsius substan-
 tia et aliud actus, seu operatio.” (VII.) Aristoteles etiam ita loquitur.
 „Quod necessario est, actu est et aeternum et absque potentialitate, seu
 potius est ex natura sua et per se actus sive operatio, et prima substantia.”
 Et alibi. „Unumquodque entium, quorum est aliquod opus proprium, seu
 operatio, est propter suum opus. Porro Dei operatio est immortalitas;
 quod idem est ac si dicas, est vita aeterna: ita ut Deus necessario sit ae-
 terna motio, seu operatio.” Vides testimonia, cum facili expeditaque scien-
 tia huc usque prolata. Cernis quantum re ipsa consona sint ista, quae sa-
 pientes nostri doctores et ecclesiae lumina de Deo disserunt; nempe in Deo
 substantiam et actum, seu operationem, esse manifeste unum quid, nec
 ullatenus a se invicem differre: quemadmodum et supra fusius exposuimus.
 Porro cum sapientes nostros doctores dico, loquor de sanctis Athanasio,
 Basilio, Cyrillo et Theodoro, qui iconomacherum haeresin sapientissimis
 suis libris e medio sustulit, sicut Athenienses olim Cyloniae caedis labem
 Athenis exegerunt. Et vero cum Sanctorum illorum libros prae manibus
 haberem, tunc eorum verba palam ob oculos ponebam. Hic autem ea non
 apposui, supervacaneum quid facturum me ratus, si eadem ubique simi-
 liter exhiberem. Qui enim ea repetere voluerint, quae paulo ante haec

- A. M. 6859 τῆσι διαστήμα συγγραφῆς, ἐντυχεῖν· εἰς πλάτος ἡμῖν εἰρημένου
 In d. 4 αὐτοῖς, ἐνθα λαληθέντα τε καὶ πραχθέντα παρὰ τὴν ληστρικὴν
 C ἡμῖν ἐκείνην ἐκτίθεται σύνοδον. ἀλλ' ἐπιλείψει με (εἶπον) τὰ
 περαπλήσια κομιζέω ὁ χρόνος ἐθέλοντα. (H.) Ὅμως καὶ ἐπεὶ
 τὴν εἰκόνα Θεοῦ φασιν οἱ Θεῖοι πατέρες τὸν νοῦν, πολλαχῆ δὲ 5
 καὶ νοῦν καλοῦσιν αὐτὸν, καὶ πρό γε τῶν Θεοπρεπῶν ὀνομάτων
 ἐμάθομεν εἶναι τὸ ἐν καὶ τὸ ὄν καὶ τὸν νοῦν καὶ τὴν βούλησιν,
 D φέρε σκεψώμεθα, τί καὶ περὶ τούτων τεχνολογοῦσιν οἱ τῆς ἡμε-
 τέρας γλώττης ἐπιστήμονες ἄρμοσταὶ καὶ παιδευταί. ἐς γὰρ τὴν
 αὐτὴν ἀγάγοι ἂν καὶ ταῦθ' ἡμῶς ἐπιστημονικὴν τεχνολογίαν καὶ 10
 γνῶσιν, οἷς ἔφθηνεν περὶ γε οὐσίας ἐκείνης, μοναδικῶς τε καὶ
 ἐνιαίου. φησὶ τῶν ἐν εὐθῆς ὁ Πλωτῖνος αὐθῆς· „τὴν τοῦ παντός
 διάθεσιν εἴ τις ὀνομάξει πρόνοϊαν, οὕτω νοεῖτω· ὅτι ἐστὶ πρὸ
 τοῦδε νοῦς τοῦ παντός ἐστὼς, ἀφ' οὗ καὶ καθ' ὃν πᾶν τόδε. εἰ
 E μὲν οὖν νοῦς πρὸ πάντων καὶ ἀρχὴ ὁ τοιοῦτος νοῦς, οὐκ ἂν εἴη 15
 ὡς ἔτυχε.” καὶ αὐθῆς φησιν, ὡς „ἀπλῆ ἐστὶν ἡ τοῦ νοῦ οὐσία, καὶ
 V. 552 οὐκ ἄλλο νόησις, καὶ ἄλλο νοῦς. οἱ γὰρ λέγοντες ἄλλως προστι-
 θέασιν αὐτῇ, ὥσπερ ὀφθαλμοῖς τὸ ὄραϊν. ἐταῖρον οὖν ἐπὶ τῆς
 ἀπλῆς φύσεως, τᾶλλα μηδεμιᾶς ἐπικουρίας δεομένης. ὁ γὰρ ἂν
 προσθῆς, ἡλάττωσε τῇ προσθήκῃ τὴν οὐδενὸς δεομένην.” καὶ 20
 F πολλὰ πολλαχῆ περὶ τούτου διεξελθῶν ἐπιφέρει καὶ Πλάτωνα,

1. εἰρημένοις conl. Capp.   6. κρός γε conl. Capp.

in opere nostro scripsimus, iis facile fuerit legere quae fuisse supra expo-
 suimus, ubi de dictis et factis in praedatoria illa synodo Palamitica egi-
 mus. Verum, inquam, deficiet me tempus si totidem et similia hic pro-
 ferre voluero. (VIII.) Quoniam tamen sancti Patres humanam mentem esse
 Dei imaginem asserunt, multisque in locis ipsum Deum vocant mentem;
 et praeterea, unum, ens, mentem, voluntatem, inter divina nomina lo-
 cum habere didicimus, aegedum perpendamus, quid de his quoque ex artis
 suae praeceptis disserant linguae nostrae periti moderatores ac magistri.
 Haec enim in eandem scientificam artis methodum et cognitionem nos du-
 cent, ac illa quae prius de substantia et operatione, itemque de simplicis
 illius substantiae singularitate et unitate diximus. Statim igitur Plotinus
 iterum sic loquitur. „Si quis huius universi dispositionem appellet pro-
 videntiam, id ita intelligat, ut ante hanc rerum universitatem existerit
 mens, a qua et per quam hoc universum factum est. Itaque si ante omnia
 existit mens, quae est omnium principium, sane omnia non erunt fortuita.”
 Et rursus haec dicit. „Simplex est mentis seu intellectus substantia, nec
 aliud est intellectio, et aliud intellectus. Qui enim aliter loquuntur, ipsi
 substantiae addunt quiddam, sicut oculis visionem. Haec igitur omitten-
 da est additio in simplici natura, quae aliunde nulla ope indiget. Quid-
 quid enim addideris, hoc sui additamento naturam nullius indigam immi-
 nuet.” Cumque hac re super multis in locis multa disseruisset Plotinus,
 subiungit Platonis testimonium, qui hanc sententiam suo calculo confirmet,

βαβαιοῦντα τὸν λόγον αὐτοῦ. „νοῦς γὰρ,” φησὶ, „μὴ νοῶν ἀνόη- A. C. 1851
 τος ἂν εἴη.” καὶ Ἀριστοτέλης δ' ὁμοίως· „τέλειος,” φησὶ, „νοῦς Imp. Io. Can-
 αὐτοφρῆς ἐστὶν ἐνέργεια, καὶ ταυτὸν ἐστὶν ἐπ' αὐτοῦ, ταυτὸν tacuz. 5
 καὶ ἐνέργεια· ἢ οὐ μεταβάλλει, ἄλλο τι ὢν τὴν οὐσίαν καὶ ἄλλο P. 685
 ὅτι ἐνέργειαν.” ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐκείνοι. (Θ.) Ἴδωμεν δὲ καὶ
 τῶν σοφῶν καὶ ἁγίων διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας τὴν συμφωνίαν.
 „ὁ θεὸς οὔτε νοῶν λέγεται κυρίως, οὔτε νοούμενος, ἵνα μὴ σὺν-
 θετος λογισθῆι. τότε γὰρ νοῦν συνεπιθεωρουμένην ἔχει τὴν τοῦ·
 νοεῖν δύναμιν, τότε νοούμενον τὴν τοῦ νοεῖσθαι. ἀλλ' οὐδὲ
 10 νόησις· ἢ γὰρ νόησις ἔχει φυσικῶς ὑποκειμένην δακτυκὴν αὐτῆς B
 οὐσίαν. λοιπὸν οὖν, ὑπὲρ ταῦτα πάντα· εἰ μὴ πον νόησιν αὐ-
 τὸν εἴπομεν αὐτὸ κατ' οὐσίαν. καὶ ὅλον νόησιν, καὶ μόνον νόη-
 σιν, καὶ νόησιν ὑπὲρ νόησιν.” καὶ ἀλλαχοῦ· „ἢ αὐτοῦπεραγαθό-
 τῆς, νοῦς οὐσα καὶ ὅλη ἐνέργεια, εἰς ἑαυτὴν ἐστραμμένη, ἐνερ-
 15 γεία δ', οὐ δυνάμει, πρότερον οὐσα ἀφροσύνη, εἶτα νοῦς ἐνερ-
 γεία γινομένη. ὅθεν καὶ ἐστὶ νοῦς μόνον καθαρός, οὐκ ἐπίσα- C
 κτον ἔχων τὸ φρονεῖν, ἀλλὰ παρ' ἑαυτοῦ πάντα νοεῖ. εἰ γὰρ ἢ
 μὲν οὐσία αὐτοῦ ἄλλο ἐστὶν, ἢ δὲ νοεῖ ἕτερον αὐτοῦ, αὐτὸς
 ἀνόητος ἐστὶ, ἢ γοῦν ἢ οὐσία αὐτοῦ.” (I.) Καὶ ταῦτα μὲν ἐξ
 20 αὐτοσχεδίου τέως ἡμῖν εἴρηται. σχολῆς δὲ μοι προσγενομένης,

3. Post ἐπ' αὐτοῦ Capp. addendum censet οὐσία. 12. αὐτὸ om. al.
 14. ἐνεργεία ἐστὶ al. 17. πάντως al. 18. ἔλλι al.

et dicat, intellectionem esse intellectum seu mentem. „Mens enim”, inquit,
 „sine intellectione amens esset.” Pariter Aristoteles, „perfecta mens,” in-
 quit, „est etiam per se et ex natura sua actus, seu operatio, et in ea idem
 sunt substantia et actus. Vel nullam patitur mutationem, cum aliud non
 sit eius substantia, aliud eius operatio.” Et haec quidem illi scriptores pro-
 fani dixerunt. (IX.) Videamus porro quantum sapientes et sancti eccle-
 siae doctores ipsis concinant. „Deus (inquit S. Maximus) neque intelligens
 proprie dicitur, neque res intellecta; ne compositus esse existimetur. Nam
 substantia intelligens habet intelligendi potentiam, quae in ipsa esse coin-
 telligitur. Pariter intellecta res habet potentiam seu capacitatem ut intel-
 ligatur. Sed neque intellectio est Deus. Nam intellectio ex natura sua
 habet subiectam substantiam, ipsius intellectionis capacem. Restat igitur,
 ut super omnia sit Deus: nisi forte dicamus ipsum esse intellectionem per
 essentiam, ipsum totum esse intellectionem, esse solum intellectionem, et
 intellectionem supra intellectionem.” Et alibi: „Bonitas essentialis
 omni bonitate superior, cum sit mens et tota operatio, ad se ipsam con-
 versa, est actu non vero potentia; quasi prius fuisset amantia, dein-
 de mens actu fieret. Unde mens est solummodo pura, nec adventitiam
 sapientiam habet; sed a se ipsa omnia intelligit. Si enim substan-
 tia eius aliud esset, et ab ipsa alia essent ea quae intelligit, mens ipsa,
 sive ipsius substantia, non esset intelligibilis.” (X.) Et haec quidem hacten-
 us ex tempore nec ita praemeditate a nobis dicta sunt. Cum autem otii

- A. M. 685 *Ἐλεγήσεται καὶ τῶν ἄλλων σοφῶν καὶ θείων τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν*
 Ind. 4 *Δ* *διδασκάλων κατὰ πλῆθος τὰ παραπλήσια. ἔξεστι δ' οὖν ὁμοίως*
καὶ τούτων ἐπιγίνωμαι τῆς συμφωνίας τὸ κράτιστον, ὡς ἐπὶ τῆς
ἀπλῆς καὶ θείας οὐσίας ταυτὸν εἶναι πρὸς πάντων ὁμοῦ μαρτυ-
ρεῖται, τῶν τε θύραθεν καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς σοφωτάτων ἀνδρῶν, 5
οὐσία τε καὶ ἐνέργεια. ἕπει τοίνυν ἐς τὸ ἀναμφιλεκτόν τε καὶ
Ἐναντιρρήτον ἐπιεικῶς ἡμῖν δίδεικται τὸ ἀδιαίρετόν τε καὶ ἀδιώ-
φορον τῆς οὐσίας καὶ ἐνεργείας ἐπὶ τῆς θείας καὶ ἀπλῆς φύσεως
πανταχόθεν, φέρε καὶ τῆς μονάδος καὶ τοῦ ἐνός καὶ τοῦ ἀγαθοῦ
τῆν οὐσίας καὶ ἐνεργείας ταυτότητα δεῖξωμεν ἀδιδος ὁμοίως. 10
„πάντα τὰ ὄντα τῷ ἐνὶ ἑστίν ὄντα,“ φησὶν, „ὅσα τε πρῶτως ἐστίν
ὄντα καὶ ὅσα ὀψωσοῦν λέγεται ἐν τοῖς οὐσίαις εἶναι. τί γὰρ ἂν
καὶ εἴη, εἰ μὴ ἐν εἴῃ; ἐπεὶ περ ἀφαιρεθέντος τοῦ ἐνός, οὐκ ἔστιν
F *ἐκεῖνα· οὔτε γὰρ στρατός, οὔτε χορός, εἰ μὴ ἐστὶ τὸ ἐν. καὶ δὴ*
καὶ τὰ τῶν φυτῶν καὶ ζώων σώματα, εἰ φεύγει τὸ ἐν εἰς πλῆθος 15
θρυπτόμενα, τῆν οὐσίαν αὐτῶν ἦν εἶχεν ἀπώλεσεν, οὐκ ἔτι ὄντα
ἂ ἦν. ὅστις δ' οἶεται τὰ ὄντα τύχη καὶ τῷ αὐτομάτῳ διοικεί-
σθαι, καὶ σωματικαῖς συνέχεσθαι αἰτιαῖς, οὗτος πόρρω ἀπελή-
λαται θεοῦ καὶ ἐννοίας ἐνός. εἴπερ δεῖ τι αὐταρκέστατον εἶναι,
 P. 686 *τὸ ἐν εἶναι δεῖ. τόπος δὲ οὐδεὶς αὐτοῦ. οὐ γὰρ δεῖται ἰδρύσεως, 20*
 V. 553 *ὡς αὐτὸ φέρειν μὴ δυνάμενον· τό, τε ἰδρυθησόμενον ἄψυχον,*
καὶ ὄγκος πίπτων, ἐὰν μήπω ἰδρυθῆ. ἐνδεῆς γὰρ, καὶ τόπον

quidpiam nactus fuero, iuxta sapientium et divinorum ecclesiae doctorum sententiam, totidem et similia fusius exponam. Tamen ex supra dictis animadvertere licet, in quo praecipue sapientissimi, tum inter ecclesiae doctores, tum inter gentiles philosophos, viri consentiant. Nimirum unanimi consensu illi omnes testantur, in simplici ac divina substantia idem esse substantiam ac operationem. Quoniam itaque indivisam et indistinctam esse ab operatione substantiam in divina et undequaque simplici natura sufficienter demonstravimus, ita ut hac de re nemo dubitare aut contradicere possit, aegedum ex singularitate, unitate, ac bonitate, identitatem substantiae et operationis eadem rursus ratione demonstremus. „Omnia entia,“ inquit, „per unitatem sunt entia, tum quaecumque primario existant, tum quaecumque aliqua ratione entibus inesse dicuntur. Quid enim existeret, nisi unum esset? quandoquidem sublata unitate, illa non amplius existerent. Nam neque exercitus neque chorus esset, nisi esset unitas. Quin immo plantarum et animalium corpora, si unitatem effugerent in multitudinem comminuta, substantiam suam, quam habebant, amitterent; nec essent quae prius erant.“ Quisquis autem fortuito ac temere hanc rerum universitatem gubernari et corporalibus contineri causis existimat, is a Deo et ab unitatis idea longissime remotus est. Siquidem oportet quidpiam esse per se sibi sufficientissimum, hoc sit unum necesse est. Huius vero locus nullus est. Nec enim sede indiget, quasi se ipsum sustinere non posset; quemadmodum ens inanimatum, quod certa in sede collocari debet; et moles quae caderet, nisi firma in sede collocaretur. Indiget

ζητοῦν. ἀρχὴ δὲ οὐκ ἐνδεὲς τῶν μετ' αὐτό. ἡ δὲ πάντων ἀρχὴ A. C. 1851
 ἀνευδεὲς ἀπάντων. ὅ,τι γὰρ ἐνδεὲς, ἐφιέμενον ἀρχῆς, ἐστὶν ἐν- Imp. Io. Can-
 δεὲς. εἰ οὖν τὸ ἐν ἐνδεὲς, τῷ ζητεῖν δηλονότι μὴ εἶναι ἐν· ὥστε tacz. 5
 ἐνδεὲς ἔσται τοῦ φθεροῦντος. ὥστε τῷ ἐνὶ οὐδὲν ἀγαθόν ἐστιν· B
 5 οὐδὲ βούλησις τοίνυν οὐδενός· ἀλλ' ἐστὶν ὑπὲρ ἀγαθόν, καὶ αὐτὸ
 οὐχ ἑαυτῷ τοῖς δ' ἄλλοις ἀγαθόν, εἴ τι αὐτοῦ δύναται μεταλαμ-
 βάνειν· οὐδὲ νόησις, ἵνα μὴ ἑτερότης, οὐδὲ κίνησις. πρὸ γὰρ
 κινήσεως καὶ πρὸ νοήσεως. ἢ νοήσεως δεήσεται, ἵνα γινῶ ἑαυτὸν
 ὁ αὐτάρκης ἑαυτῷ. νόησις γὰρ οὐ νοεῖ, ἀλλ' αἰτία τοῦ νοεῖν
 10 ἄλλω. τὸ δ' αἴτιον οὐ ταῦτόν τῷ αἰτιατῷ. τὸ δὲ πάντων αἴτιον
 οὐδὲν ἐστὶν ἐκείνων. οὐ τοίνυν οὐδ' ἀγαθόν λεκτέον τοῦτο ὁ πα- C
 ρέχει, ἀλλ' ἄλλως τὰγαθόν ὑπὲρ τὰ ἄλλα ἀγαθά." (I.A.) Τὰ
 δ' αὐτὰ ὁ Πλατωνικὸς διέξεισι Πρόκλος περὶ τοῦ ἐνός καὶ τοῦ
 ἀγαθοῦ· καὶ ὁ τοῖς θεολογικοῖς ἐντυγχάνων ἐκείνου εἰσεται σα-
 15 φῶς τὴν συμφωνίαν. ἔμοι γὰρ οὐ σχολάζειν αἰ τῆς κεφαλῆς ἐῷ-
 σιν ἀλληθόνης ἐν τούτοις. εἰσεται δ' ἐν ταῦτῷ καὶ τὴν Πλάτωνος
 περὶ τὰ τοιαῦτα δόξαν ἔξ αὐτοῦ, εἴπερ αὐτὸς τῷ γε πλείονι μέ- D
 ρει τὰκείνου φθέγγεται πάντα. Λεικτέον δ' ὁμῶς ἐκ μέρους τὰ
 πλείω. φησὶν οὖν· „πᾶν τὸ γινόμενον ἐν μετέξει τοῦ ἐνός γίνε-
 20 ται ἐν. αὐτὸ μὲν γὰρ οὐχ ἐν ἐστὶ. καθὼ δὲ πέπονθε τὴν μετοχὴν
 τοῦ ἐνός, ἐν ἐστὶν. εἰ γὰρ γίνοιτο ἐν, ἂ μὴ ἐστὶν ἐν καθ' ἑαυτῷ,

enim loco, quem quaerit. Sed principium iis, quae sunt post ipsum, non indiget. Et omnium principium nulla omnino re indiget? Quicquid enim indigum est, indiget quatenus principii cupidum est. Si ergo unitas est indiga, est huiusmodi, quatenus quaerit non amplius esse unum quid: et sic erit illius indiga, quod sit ipsam corrupturam. Itaque unitati nihil est bonum. Proinde nec ullius rei voluntas ei est: sed est supra omnem bonitatem posita, nec ipsa sibi bona est, verum aliis, si quid tandem illius particeps esse possit. Non est etiam intellectio, ne diversitas in eo occurrat; nec motio, cum sit ante motionem et intellectionem, alias intellectione indigebit, ut se ipsum cognoscat, qui sibi ipse sufficit. Intellectio quippe non intelligit, sed in causa est cur alius intelligat. Causa vero non est quid idem cum effectu, et universalis omnium causa, nihil est eorum quorum causa est. Igitur neque id bonum dicendum est, quod bonum aliis praebet: sed alio nomine appellandum, videlicet bonum super alia bona." (XI.) Eadem de uno et bono Platonius disserit Proclus, cuius theologicas institutiones qui legerit, summam cum praedictis consonantiam manifeste deprehendet. Nam ut his diutius immorer, capitis dolores non permittunt. Quid vero hac de re Plato quoque senserit, ex eodem Proclo cognoscet qui huius scripta evolverit. Nam plurimam partem omnia Platonis verba usurpat. Pleraque tamen eorum, quae scripsit Proclus, ex parte saltem demonstranda sunt. Sic porro habet. „Quicquid unum fit, unius participatione fit unum. Ipsum enim per se unum non est: sed quatenus unius fit particeps, unum est. Nam si unum fiant, quae per se ipsa non sunt unum; fiunt unum, quatenus secum invicem coeunt et mutuam in communionem

- A. M. 6859 *συνιόντα δήπου και κοινωνοῦντα ἀλλήλοις, γίνεται ἐν και ὑπο-*
 Ind. 4 **E** *μένει τὴν τοῦ ἐνὸς παρουσίαν, οὐκ ὄντα ὡπερ ἐν. μετέχει ἄρα*
τοῦ ἐνὸς ταύτῃ, ἣ πάσχει τὸ ἐν γενέσθαι. εἰ μὲν γὰρ ἤδη ἔστιν
ἐν, οὐ γίνεται ἐν. τὸ γὰρ ὄν οὐ γίνεται ὃ ἤδη ἔστιν. εἰ δὲ γί-
νεται, τῷ μὴ ἐν εἶναι πρότερον, ἔξει τὸ ἐν, ἐγγενομένου τινὸς ἐν δ
αὐτοῖς ἐνός.
- F** *β. Ἐγὼ μὲν οὖν ταῦτα εἰπὼν ᾤμινα λόγου ἀπηλλάχθαι·*
μηδὲ γὰρ δεῖσθαι πλειόνων ἔτι και σαφεστέρων μαρτυριῶν, εἰς
παράστασιν τῆς ἐνιαίας ἐκεῖνης και μοναδικῆς και θείας ἀπλότη-
τος, και ὅσα δεικνῶσιν ἕτερα περὶ Θεοῦ τῶν πάσαι σοφῶν οἱ λό-
 P. 687 *γοι, ὑπεράγαθον αὐτὸν καλοῦντες, και τρόπον ὑπὲρ τρόπον, και*
νόησιν ὑπὲρ νόησιν, και κίνησιν ὑπὲρ κίνησιν, τοῖς ἁγίοις ὁμοίως,
ἅτε ὑφ' ἐνὶ και τῷ αὐτῷ τούτοις κανόνι τυπούμενοι τῆς τεχνικῆς
παιδείας και ἐπιστήμης, κοινῇ τοῖς πᾶσι πρὸς τοῦ Θεοῦ βραβεύ-
θειας, ὅποσοι διαλέκτῳ κέκρηται τῇ αὐτῇ. (B.) Οἱ δ' οὐκ 15
ἀφίσταντό μου, τὴν συμφωνίαν καὶ τῶν ἱερῶν ἀπαιτοῦντες ὕπε-
 B *ρσιν αὐταῖς ἀναλαμβάνειν βιβλίων. οὐ γὰρ ἐνένυχον οὐδαμῇ πω*
οῦθ' ἱεραῖς, οὔτε τισὶ τῶν θύραθεν περὶ ὧν δήποτε βιβλίων
φιλοπονώτερον, ἢν' εἴη και ἡμῶν, πρὸς εἰδότας γε ποιουμένους
 V. 554 *τὸν λόγον, τὰ τῶν πόνων κουφότερα· ἀλλ' ἂ πρὸς τοῦ διδασκά- 20*
λου Παλαμᾶ συνέβαινε σφισιν ἄκροισ ἀκούειν ὡσι, ταῦτ' ἐδέ-

4. εἰ δὲ γίνεται, ἐκ τοῦ μηθενὸς γίνεται, τοῦτό ἐστιν, ἐκ τῆς στερεῆ-
 σεως πρότερον τὸ ἐν, ἐγγενομένου αλ. 20. ἀλλ' ἂ Capp. pro ἀλλά.

veniant, nec non unitatis praesentiam suscipiunt; licet non sint istud ipsum, quod unum est. Igitur eatenus unitatem participant, quatenus per accidentalem et adventitiam sibi qualitatem unum fiunt. Nam si iam antea unum essent, unum non fierent. Quod enim est, non fit istud ipsum quod iam est. Sin unum fiant, eo quod unum prius non essent, unitatem habebunt, quatenus unum quid ipsis recens inerit.

2. Haec ego cum dixissem, loquendi officio abunde perfunctum me esse putabam. Neque enim existimabam pluribus et evidentioribus opus esse testimoniiis, ut unica illa singularis et divina simplicitas ostenderetur, ut et alia quaecumque de Deo demonstrantur ex veterum placitis philosophorum, qui ipsum super omnem bonitatem bonum, locum super omnem locum, intellectum super omnem intellectum, motionem super omnem motionem appellent. Qua in re SS. Patribus consentiunt, utpote cum sermones illi suos conformarint ad unam eandemque regulam, artificialis doctrinae et scientiae, quam Deus communiter omnibus, quicumque lingua eadem utantur tribuit. (II.) Illi autem a me non recedebant; sed postulabant, ut ipsis ob oculos ponerem testimonia e SS. Patrum libris deprompta, quae philosophorum placitis consona esse viderentur. Etenim neque SS. Patrum neque gentiliū philosophorum libros (quacumque tandem de re conscripti forent) hucusque diligentius unquam legerant, ut nobis, cum rerum controversarum peritiis, sermonem habentibus, levior labor esset: sed quae a magistro suo Palama extremis auribus audierant,

χοντο και ἐπίστευον λιβαν ἀπονητῖ, ἀταλαίπωρον ἀπιστίαν πίστεως A. C. 1351
 ἀλλαττόμενοι, δι' ἀκαιρίαν νοῦ, μᾶλλον δὲ διὰ γνώμης καιρίου Imp. Io. Can-
 μοχθηρίαν, ἀσέβειαν παρά γε τοῦ μὴ εἰδότες οἱ μὴ εἰδότες λαμβά- C
 νοντες. ταύτη τοι και παραχρηῖμα παρῶγεν ἐπήγει μοι Διονυσίου τοῦ
 ἘΑρειοπαγίτου ταυτῖ. „Ἐν μὲν ἐστι τὸ ὄντως ὄν και κυλόν και ἀγα-
 θὸν και σοφὸν, οὗ πάντες οἱ ἐνοειδεῖς ἐφρίενται· μετέχουσι δ' αὐτοῦ
 οὐχ ἐνιαλως, καιτοι ἐνός και ταῦτοῦ ὄντος· ἀλλ' ὡς ἐκάστῳ τὰ D
 Θεῖα διανέμει ζυγὰ, κατὰ τὴν ἐκάστου ἐπιτηδεϊότητα.” και πάλιν·
 „ὡσπερ ἐν μὲν ἡ μονὰς, πρὸ πάντων δὲ ἐστι τῶν ἀριθμῶν, και
 10 αἰτία ἐστὶ παντὸς ἀριθμοῦ και οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς, ἀλλ' ἀρχὴ
 ἀριθμῶν, και τὰ ἐξῆς· οὕτω και ὁ Θεὸς ἐν λέγεται, οὐ μόνον
 ὡς μόνος και ἐξηρημένος πάντων τῶν ὄντων κατὰ πάντα, και
 ὡς ἄπλοῦς και ἀμερῆς και ἀδιαιρετος και ἀπαθῆς, ἀλλὰ και ὡς
 πρὸ πάντων τῶν ὄντων, και ὡς πάντων αἷτιος· ἐν γὰρ τὸ πάν- E
 15 των τῶν ὄντων αἷτιον, και ἐνικῶς ἐν, ἤτοι ἰδικῶς, ἐξαιρέτως,
 και πρὸ πάντων· τὰ πάντα δ' ἐξ αὐτοῦ και μετ' αὐτό· και ὡς
 ὑπὸ πάντων τῶν ὄντων μετεχόμενος κατὰ τὴν ἐκάστου ἐπιτη-
 δεϊότητα. τὸ γὰρ πάντῃ ἀμέτοχον αὐτοῦ πάντῃ μὴ ὄν ἐστι.
 και τῷ εἶναι τὸ ἐν, πάντα ἐστὶ τὰ ὄντα. και οὐκ ἔστι τὸ πάντων
 20 αἷτιον ἐν, ἐν τῶν πάντων, ἀλλ' ὑπὲρ πάντων ἐν, και παντὸς ἐνός
 και πλήθους ὡσπερ ποιητικόν, οὕτω και ὀριστικόν. και ὡς ἡ F
 μονὰς πρὸ παντὸς ἀριθμοῦ πεπληθυσμένου, και πάντα ἐν ἑαυτῷ.

haec nullo negotio approbant, iisque fidem habebant, inertem ac desi-
 diosam infidelitatem fide commutantes, importunum ob ingenium suum,
 seu potius propter eximiam mentis suae malitiam, ignari ab ignaro im-
 pietatem suscipientes. Ideo statim mihi fuit in animo, haec Dionysii Areo-
 pagitae verba in medium asferre. „Verum ens est unum, pulchrum, et bonum,
 et sapiens, cuius desiderio tenentur omnes, qui divinam unitatem parti-
 cipant. Porro ens istud, tametsi unum et idem, non unico modo partici-
 pant: sed ut unicuique, pro uniuscuiusque habilitate, divina statera dis-
 tribuit.” Et iterum: „sicut unitas est unum quid ante omnes numeros, et
 omnis numeri causa; nec tamen ipsa numerus est: sed numerorum princi-
 pium, etc., ita etiam Deus unum quid esse dicitur, non solum quatenus
 solus est et a cunctis entibus omnino secretus, et quatenus simplex est,
 partium expers, indivisus et impatibilis: sed etiam quatenus ante omnia
 entia existit et quatenus omnium est causa (una est enim omnium entium
 causa, et unice seu specialiter et eximie una: ante omnia existit, omnia
 vero ex ipsa et post ipsam existunt) item quatenus a cunctis entibus, iux-
 ta uniuscuiusque habilitatem, participatur. Nam quicquid ipsum Deum nul-
 latenus participat, nullatenus existit. Et omnia entia existunt, quatenus
 unum existit. Item unica omnium causa non est unum quid ex omnibus:
 sed est super omne unum, et est omnis unitatis et multitudinis, ut effecti-
 vum principium, ita et finis. Et sicut unitas est ante omnem numerum
 multiplicatum, ita unum ens, divinum scilicet, omnia etiam contraria in

- A. M. 6859 τὸ ἐν καὶ τὰ ἐναντία ἐνοειδῶς καὶ ἀσυγγῆτως προεληφθῆ. καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς φησιν· „ἐπὶ Θεοῦ ταῦτόν ἐστι τὸ καλὸν τῷ ἀγαθῷ· τοῦ καλοῦ γὰρ καὶ ἀγαθοῦ πάντα ἐφίεται. καλὸν δὲ καὶ κάλλος
- P. 688 οὐ δισυμμετέρον ἐπὶ τῆς ἐν ἐνὶ τὰ ὅλα συνειληφθείας αἰτίας. ταῦτα γὰρ ἐπὶ μὲν τῶν ὄντων ὑπάντων, εἰς μετέχοντα καὶ μετοχὰς 5 δισυμμετέροντες, καλὸν λέγομεν τὸ κάλλους μετέχον· κάλλος δὲ τὴν μετοχὴν τῆς καλλοποιού τῶν ὄντων αἰτίας. ὁ δὲ Θεὸς ταῦτα λέγεται, ὡς αἴτιος τούτων. ἐκ Θεοῦ γὰρ καὶ ἐν Θεῷ καὶ αὐτὸ τὸ εἶναι, καὶ αἱ τῶν ὄντων πάντων ἀρχαί, καὶ τὰ ὄντα πάντα, καὶ τὰ ἀλλήλοις ἐναντία· καὶ τοῦτο ἀσχετῶς καὶ ἐξαιρέτως καὶ συν- 10 Βελλημμένως καὶ ἐνιαλῶς. καὶ γὰρ ἐν μονάδι πᾶς ἀριθμὸς ἐνοειδῶς προϋφέστηκε, καὶ ἔχει πάντα ἀριθμὸν ἢ μονὰς ἐν ἑαυτῇ μοναχῶς, ὡς αἰτία παντὸς ἀριθμοῦ· καὶ πᾶς ἀριθμὸς ἤνωται μὲν ἐν τῇ μονάδι· καθ' ὅσον δὲ τῆς μονάδος πρόεισι, κατὰ τοσοῦτον διακρίνεται καὶ πληθύνεται· ὡς καὶ ἐν κέντρῳ πῦσαι αἱ τοῦ 15 κύκλου γραμμαὶ κατὰ μίαν ἔνωσην συνυφαστήκασιν, καὶ πάσας ἔχει τὸ κέντρον τὰς εὐθείας ἐνοειδῶς. ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ὅλῃ τῶν ὄλων φύσει πάντες οἱ λόγοι τῆς καθ' ἕκαστον φύσεως συνειλημμένοι εἰσι κατὰ μίαν ἀσύγγητον ἔνωσην, καὶ ἐν τῇ ψυχῇ μονοειδῶς αἱ τῶν κατὰ μέρος πάντων προνοητικῶν τοῦ ὅλου σώματος 20 δυνάμεις. οὐδὲν οὖν ἕτοπον, ἐξ ἀμυδρῶν εἰκόνων ἐπὶ τὸ πάντων ἰαίτιον ἀναβάντας ὑπερκοσμίοις ὀφθαλμοῖς θεωρηῆσαι

3. Verba πάντα ἐφίεται Capp. add. ex Dionys. de div. nom. c. 4. s. 7.
7. τῶν ὄλων καλῶν ed. 13. ὡς αἰτία παντὸς ἀριθμοῦ om. ed.
15. ὡς om. ed. 17. Pro κέντρον ed. σημείον eodem sensu.

se ipso uniformiter atque inconfuse anticipavit." Iterum idem Dionysius sic habet. „In Deo idem est pulchrum et bonum. Pulchrum enim et bonum omnia appetunt. Pulchrum autem et pulchritudo separanda non sunt in ea causa, quae universa in uno comprehendit. Haec enim in omnibus rebus creatis dividimus in participationes, et in entia participantia; sicque pulchrum dicimus, quod pulchritudinis est particeps; pulchritudinem vero vocamus participationem causae omnia pulchra efficientis. Deus autem haec esse dicitur, quatenus horum causa est. Ex Deo enim et in Deo sunt ipsum esse, entium omnium principia, entia omnia, et quae sibi invicem sunt contraria; idque sine ulla proportionem, eximie, comprehendere, et singulariter. Etenim in unitate numerus omnis uniformiter praeeexistit; et unitas, tanquam omnis numeri causa, singulariter in se ipsa omnem numerum habet. Et omnis numerus in unitate unitus est: in quantum vero ab unitate progreditur, in tantum dividitur et multiplicatur; quemadmodum et omnes circuli lineae in centro unitae, et simplici unitione coelegantur, et centrum omnes rectas lineas uniformiter habet. Imo et in tota huius universae naturae omnes uniuscuiusque naturae rationes, unica et inconfusa unitione sunt comprehendendae; et omnes facultates, quae singulis totius corporis partibus provident, uniformiter in anima copulatae sunt. Non est igitur absurdum, ex obscuris imaginibus ad universalem omnium causam ascendentes, omnia

πάντα ἐν τῷ πάντων αἰτήρ μονοειδῶς καὶ ἡνωμένως. εἰ δὲ καὶ A. C. 1351
 ὁ καθ' ἡμῶς ἥλιος τὰς τῶν αἰσθητῶν οὐσίας καὶ ποιότητας, καὶ Imp. Io. Can-
 τοι πολλὰς καὶ διαφόρους οὐσας, εἰς αὐτὸς ὢν, καὶ μονοειδέσ D
 ἐπιλάμπων φῶς, ζωοῖ καὶ τρέφει, πολλῶ μᾶλλον ἐν τῷ καὶ αὐ- V. 555
 5 τοῦ τοῦ ἡλίου καὶ πάντων τῶν ὄντων αἰτήρ προϋφειστάται τὰ
 πάντων τῶν ὄντων παραδείγματα κατὰ μίαν ὑπερούσιον ἔνωσιν,
 συγχωρητέον· καθάπερ ἡ φωνὴ μία καὶ ἡ αὐτὴ πρὸς πολλῶν
 ἀκοῶν ὡς μία μετέχεται." (Γ.) Ἐπεὶ δὲ καὶ περὶ τόπον διαλα- E
 βεῖν ἡμῶς ἐν ἐκείνοις συμπέπτωκεν, αἶτε καὶ αὐτοῦ συνεκτικῶς τε
 10 καὶ ἐνοειδῶς τὰ ἐν αὐτῷ περιέχοντος ἅπαντα, καὶ τὰ διάφορα εἶ-
 ναι δοκοῦντα, ἀναγκαῖον καὶ τούτου τὴν τῶν θεῶν τῆς ἐκκλη-
 σίας διδασκάλων, καθάπερ τι τῶν ἀναγκαῖων χρεῶν, συμφωνίαν
 ἀποσιμπλάναι. „ὁ θεὸς ἄυλος ὢν, καὶ ἀπεργραπτος, ἐν τόπῳ οὐκ F
 ἔστιν. αὐτὸς γὰρ ἑαυτοῦ τόπος ἐστίν, ὃ τὰ πάντα πληρῶν καὶ
 15 ὑπὲρ τὰ πάντα ὢν, κἂν αὐτὸς συνέχων τὰ πάντα. Ἰστίον δὲ ὅτι
 τὸ θεῖον ἀμερές ἐστίν, ὅλον ὀλικῶς πανταχοῦ ὄν, καὶ οὐ μέρος
 ἐν μέρει σωματικῶς διαιρούμενον, ἀλλ' ὅλον ἐν πᾶσι καὶ ὅλον
 ἐπέρ τὸ πᾶν. ὁ δ' ἄγγελος σωματικῶς μὲν ἐν τόπῳ οὐ περιέχε-
 ται, ὥστε τυποῦσθαι καὶ σχηματίζεσθαι· ὁμοῦ λέγεται εἶναι ἐν
 20 τόπῳ, διὰ τὸ παρῆναι νοητῶς πον καὶ ἐνεργῶν κατὰ τὴν ἑαυτοῦ P. 689
 φύσιν, καὶ μὴ εἶναι ἄλλαχού." (Δ.) Ἐγὼ δ' ἐκ πολλῶν πολλὰ

1. εἰ γὰρ ὁ ed. 4. πολλῶ γὰρ ed. ἐπὶ τῆς καὶ αὐτοῦ καὶ
 πάντων αἰτίας ed. 6. πάντα ed. 7. οὐσα post μία add. ed.
 11. περὶ ante τούτου addendum censet Capp. 15. κἂν αὐτῷ conl.
 Capp.

uniformiter et unite in omnium causa supermundanis oculis conspicere. Si vero sol noster multas ac diversas rerum sensilium substantias et qualitates, unus ipse, et uniforme lumen diffundens, vivificat et nutrit; longe potiori ratione concedendum est, in solis ipsius et omnium entium causa, per unicum supersubstantialem unitiōnem, omnium rerum exemplaria praexistisse: quemadmodum et vox, cum una sit et eadem, a multis quoque auribus, ut una, participatur." (III.) Sed quoniam hic sese dedit occasio, ut de loco dissererem, quippe qui continenter et uniformiter complectatur quaecumque sunt in ipso, etiam quae contraria sibi invicem esse videntur; necesse est, ut divinorum ecclesiae doctorum hac quoque in re concentum expleam, et quasi necessarium quoddam debitum exsolvam. „Deus, cum sit immaterialis et incircumscrip-tus, in loco non est. Suus enim sibi locus est ipse, qui omnia replet: supra omnia est, licet omnia ipse contineat. Sciendum est porro, divinitatem esse partium expertem; totam totaliter esse ubique; non eius partem in parte, quasi corporaliter divisam; sed totam in omnibus, et totam supra omnia. Angelus autem non quidem corporaliter in loco continetur, ita ut corporalibus figuris conformetur; attamen in loco esse dicitur; quia spirituali et intelligibili quodam modo praesens in loco sistitur, ibique secundum propriam suam naturam operatur, nec est alibi." (IV.) Ego vero cum e multis SS. Patribus multa hic conne-
Nicéphorus Gregor. Vol. II. 70

A. M. 6859 συνείρειν δυνάμενος ὁμοια μόνοις ἀρκεῖσθαι κέραια τοῖς Διο-
 Ind. 4 νυσίου τοῦ Ἀρειοπαγίτου, πλήρη πεπαιδευμένοις ὄντα ἀνδράσι.
 περὶ γὰρ τοι τῶν ἀπαιδευτῶν λόγος ἡμῖν οὐδένιον οὐδέεις. λῆρος
 γὰρ σφισι λόγος ἕπας καὶ μουσα παιδευτικὴ καὶ ἤθους ἔ-
 Β θυμὸς καὶ (οὐδ' ἐλαχίστου δέω λέγειν) εὐσέβεια πᾶσα καὶ κανό-5
 νες ἐκκλησίας εὐνομουμένης. ὁμῶς τε περὶ βουλήσεως καὶ δυνά-
 μεως καὶ ζωῆς καὶ σοφίας καὶ τῶν τοιούτων ἐπ' ἐκείνοις μὲν
 παμπληθὲς διεξήλθον· ὑμῖν δ' ἐνταυθοῖ προτιθέναι, φορτικὸν
 ἐμοί γε φαίνεται καὶ οὐδ' ἄλλως ἀναγκαῖον. τὴν γὰρ ἐν τοῦ-
 τοις ἀνάγκην καὶ καιρῶν δεῖσθαι πολεμίων ἀνάγκη, ὅτε δὴ μα-10
 χίμου (φάναι) κόνεως ἀναξήπιζομένης ἐν μέσῳ μάλα σφοδρῶς
 C ἀναφλεγόμενον τὸ θερμὸν τῆς ψυχῆς ἀκάθεκτον ἔχει τὴν οἰκοδὴν
 ὁρμὴν, ἐπὶ ξυροῦ τῶν κινδύνων αἰωρουμένων· τῆς δ' ἀκμῆς
 ἐκείνης παρελθούσης, καὶ τοῦ μαχίμου θώρακος καὶ τῶν ὅπλων
 ἐκείνων ῥιπέντων, ἐς τοῦθαντίον χωρεῖ καὶ τὰ τῆς σπουδῆς, μα-15
 ραινομένου τοῦ ὑπεκαύματος καὶ τῆς ἀφορμῆς τοῦ πολέμου
 κατὰ μικρὸν ἀπιούσης ἐς λήθην, μετὰ γε τῆς τῶν ὅπλων ἀπαλ-
 D λαγῆς. διὸ καὶ ἡμῖν ἐρῶσθυμημένως πως ἦδη τῇ πρὸς ὑμῖς διη-
 γήσει μετὰ τὴν ζάλην ἐκείνην χρωμένοις ἐνεῖναι συγγνώμην οὐ-
 δὲν ἀπεικός· ἐξεῖναι γὰρ, κακ τῶν εἰρημένων, συνεῖναι ὑμῖς 20
 τὴν τῶν σοφῶν ἐκατέρων συμφωνίαν, τῶν τε ἡμετέρων δηλαδὴ
 καὶ τῶν θύραθεν, ὅπως ταῦτα καὶ φρονοῦσι καὶ φθέγγονται περὶ
 τῆς θείας ἀπλότητος, εἶναι παγχάλεπον καὶ σφόδρα τῶν ἀδυνά-

ctere possem testimonia, unius Dionysii Areopagitae verba mihi sufficere
 censui, eo quod eruditus viris abunde facerent satis. Nam imperitorum ho-
 minum nullam prorsus rationem habeo. Isti enim deliriorum loco habent
 omnem rationem, omnem qua instituiamur doctrinam et ingenii concinnita-
 tem, neque tantillum abest quin addam, omnem pietatem atque ecclesiae
 bene ordinatae canones. Tamen de voluntate, potentia, vita, sapientia,
 et aliis huiusmodi, propter illos plenissime disserui. Quae vobis hic pro-
 ponere, ut grave ac molestum videtur mihi, ita nec aliunde necessarium.
 Nam quae in his occurrit necessitas, hostiles et bellicas occasiones neces-
 sario postulat; cum scilicet bellicus pulvis (ut ita dicam) in medio palam
 excitatur, et ferventissimus aestus animae indomitus intrinsecus habet im-
 petum; eo quod res sit in summum atque imminens discrimen adducta. Ubi
 vero acrior ille contentionis aestus deferbuit, et militaris lorica simul cum
 armis illis proiecta est, tunc etiam vehemens pugnae studium in contrarium
 vergit; eo quod ipsius extinctum sit suscitabulum, et bellicus impetus sta-
 tim atque arma proiecta sunt, paulatim in oblivionem abierit. Itaque non
 immerito dabitis hanc veniam, si forte post illam tempestatem utcumque
 remissiori animo in haec vobis enarranda incumbam. Namque unanimum
 sapientium tum Christianorum tum gentilium sententiam vel etiam ex dictis
 poteritis intelligere; qua nempe ratione de divina simplicitate eadem sa-
 pient et pronuncient, esse perquam difficile, immo maxime impossibile, ut
 quis compositionem aut differentiam, praeterquam nomina duntaxat, in-

των, σύνθεσιν ἐνοεῖν ἢ διαφορὰν, πλὴν ὀνομάτων μόνον, οὐ- A. C. 1351
 σίας τε καὶ βουλήσεως καὶ δυνάμεως καὶ ζωῆς καὶ σοφίας, καὶ ^{Imp. Io. Can-}
 ἀπλῶς ἐνεργείας ἀπάσης. ὡπερ γὰρ ἐπίσης δίδωσιν ὁ Θεὸς εὐ- ^{tacuz. 5}
 σεβέσι καὶ ἀσεβέσιν, Ἑλλησὶ τε καὶ βαρβάροις, καὶ συλλήβδην
 ἅπασιν ἔθνεσιν εἰπεῖν, οὐρανὸν καὶ γῆν, ἀέρα τε καὶ ὑετὸν, ἥλιόν V. 556
 τε καὶ σελήνην, καὶ τὰναγκαῖα πάντα· οὕτω καὶ τοὺς τῶν ἀναγ-
 καίων τεχνῶν κανόνας ἐπίσης παρέχεται πᾶσιν, ὁμοφύλοις καὶ
 ἄλλοφύλοις. οὐ γὰρ ἄλλη μὲν ἢ τεκτονικὴ παρ' Ἑλλησι στάθμη, F
 παρὰ Σκύθαις δ' ἄλλη· καὶ Μήδοις καὶ Πέρσαις ὁμοίως. οὐ
 10 μὴν οὐδὲ τοῦ γειωργεῖν καὶ κνηγετεῖν, καὶ τῶν τοιούτων, δια-
 φορὰ. ἀλλὰ τῆς θρησκείας διαφερούσης, τὰ τῆς τέχνης ἔχει
 συνάφειαν. οὕτω δὲ καὶ τῆς λεξικῆς ἐπιστήμης ἐστὶν ὄρεξιν. ὅσοι
 μὲν γὰρ τῇ αὐτῇ κέχρηται διαλέκτῳ, τῇ τῶν πρώτων εὐ-
 δοκιμησάντων ὁμογενῶν ἐπιστήμῃ καὶ τέχνῃ τούτους κεχρησθαι P. 690
 15 χρεῶν, Φοίνικας λέγω καὶ Πέρσας καὶ Ἀσσυρίους. καὶ ἵνα τοὺς
 ἄλλους παρέλθωμεν, καὶ ὅποσοι τῇ Ἑλλάδι κέχρηται γλώσσῃ,
 ἀνάγκη καὶ τούτοις τῇ τῶν ἀρχηγῶν τῆς εὐρέσεως χρῆσθαι με-
 θόδῳ καὶ τέχνῃ, καθάπερ στάθμη τινί, εἰ μὴ βούλοιστο τις πλείω
 σολοικίζειν ἢ φθίγγεσθαι. ὃ δὲ καὶ Ἰουλιανῷ τῷ δυσσεβεῖ λη-
 20 φθὲν ἐπὶ νοῦν ἐμποδῶν τοῖς εὐσεβοῦσι στήναι πέπεικεν, Ἑλλη-
 νικοῖς ῥυθμιζεσθαι λόγοις τὴν γλῶτταν. μόνον τῆς ἐκλογῆς ὑγιᾶς B
 ἀνθεκτέον ἐκεῖθεν, καὶ κατὰ τὴν ἐμμελῆ τε καὶ ἐναρμόνιον τῶν
 ἁγίων ἡμῶν συμφωνίαν. ἣ γὰρ οὐκ ἂν φθάνοι ταράττων τὰ πά-
 ter substantiam, et voluntatem, potentiam, vitam, sapientiam, et ut sum-
 matim dicam, omnem operationem, excogitet. Quemadmodum enim piis
 aequae ac impiis, Graecis et barbaris, et (ut uno verbo complectar omnia)
 gentibus omnibus, caelum, terram, aëra, imbrem, solem, lunam, et omnia
 necessaria, Deus tribuit; sic et necessariorum regulas artium indigenis et
 alienigenis aequaliter omnibus exhibet. Nam neque fabrilis norma et li-
 bella alia est apud Graecos, et alia apud Scythas; neque apud Medos
 alia, et alia item apud Persas; neque agriculturæ aut venationis, et alio-
 rum huiusmodi, ulla est apud hos omnes differentia: sed cum diversa sen-
 tiant de religione, in artibus conveniunt. Idem videas in ea scientia, quæ
 circa vocabula et dictiones versatur. Et vero quicunque dialecto eadem
 utuntur, ii primorum e sua gente, et praestantium vernaculi sermonis au-
 ctorum scientia et arte utantur oportet, Phoenices intelligo, Persas, As-
 syrios. Et, ut caeteros omittam, certe apud quoscunque Graecæ linguas
 usus est, ii methodum et artem eorum, qui reperti Graecismi duces et au-
 ctiores fuerunt, necessario sequi debent, velut amussim quandam; nisi plu-
 res in loquendo soloecismos quam voces proferre voluerint. Quod cum
 Iuliano impio apostatae in mentem venisset, ipsi suavit ut piis Christianis
 Graecarum litterarum studia, quibus linguam illi suam exornarent, inter-
 diceret. Id unum hic notari velim, ut nempe profanarum litterarum dele-
 ctus recte habeatur, iuxta congruentem et piissimam sanctorum Patrum
 concordiam; alioqui iamiam unusquisque antiqua et sacra ecclesiae dogma-

M. A. 6859 τρια τῆς ἐκκλησίας ἱερὰ δόγματα, δι' ἀμαθίαν ἢ μοχθηρίαν
 Ind. 4 ἀτόπου γνώμης καὶ προαιρέσεως, κακῶς ἐλαμβάνων καὶ δια-
 στρέφων τὸν ἐγκείμενον ταῖς λέξεσι νοῦν, ὁμοίως τῷ σφ' Παλαμῆ
 C καὶ ὑμῖν, ἐκείνῳ ταῦτα φθεγγομένοις ἄρτίως τὰ τε ἄλλα καὶ
 τρεῖς ὁμολογοῦσι φύσεις ἐπὶ τοῦ Σωτῆρος μεταμορφώσεως, μίαν 5
 μὲν τῆς ἀνθρωπότητος, δύο δὲ ταῖν δευτέρων θεοτήτων, τῆς τε
 ἀφανοῦς καὶ τῆς παραδειχθείσης ἀκτίστου δευτέρας θεότητος
 καθ' ἑμᾶς· ὣν τὴν μὲν ἀμέθεκτον πᾶσι πάντῃ φασὶ, τὴν δὲ με-
 θεκτὴν· ὡς ἀναγκάζεσθαι πάλιν ἡμᾶς, καὶ τούτων τὴν ἀτοπίαν
 ἐλέγχειν. (E.) Καὶ πρῶτόν γε τὸν περὶ μεθέξεως λόγον ἐνεγκόν- 10
 D τες εἰς μέσον ἴδωμεν πῶς ὁ σοὶς Παλαμῆς ἐκ τῶν γραφῶν ποιῆ-
 ται τὴν ἐκλογὴν τῶν τε ἡμετέρων καὶ θύραθεν. ὡς γὰρ πολλοὶ
 μὲν, φησὶ, κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί, οὕτω καὶ πολλῶν τῆν
 τῶν γραφῶν ἐκλογὴν ποιουμένων, τᾶσφαλές ὀλίγοις πρόσσειτι.
 μέμνημαι γὰρ τῶν Ἑλλήνων ἐνόους πῆ μὲν ὁμοία τοῖς ἡμῶν 15
 φθεγγομένους ἁγίοις, ὧν ἡμῖν ἕνια παρεληφόσιν ἐς τὴν τῶν
 ἁγίων ἕμιλλαν συνεισενεγκεῖν ἐγεγόνει, πῆ δ' ἀνόμοιά τε καὶ ἐναν-
 E τία· ἀφ' ὧν τοῖς περὶ Παλαμῆν ἐκλέγεσθαι τὰ κατὰ γνώμην πέ-
 πρωται, καθάρους ἴσα, οἷς μισεῖν μὲν πέφυκεν ὅσα εὐώδη, ὅσα
 δ' ἀπόξει μακρῶς δυσωδίας, ταῦτα δ' ἀσμένως προσεσθαι. 20
 (ς'). Φησὶ τοίνυν ὁ Πλατωνικὸς Πρόκλος ἐν τοῖς αὐτοῦ θεολο-
 γικοῖς· „πᾶν τὸ μετέχον τοῦ μετεχομένου καταδεικτέρον· καὶ

5. ἐπὶ τῆς τοῦ con. Capp.

ta perturbaret, seu imperitia, seu stolidae mentis ac voluntatis pravitate, verborum sensum male intelligens ac pervertens; quemadmodum nunc Palamae contigit, et vobis, qui tum aliis de rebus eadem prorsus cum illo pronunciatis, tum in Christo salvatore transfigurato tres naturas admittitis, unam quidem humanam et duas alias duarum deitatum, quarum una sit invisibilis, altera vero deitas increata (iuxta vestram sententiam) subostendatur; ita ut harum quidem alteram ab omnibus creaturis participari omnino non posse, alteram vero posse asseratis. Unde huius vestrae opinionis ineptias arguere iterum cogimur. (V.) Et primum quidem de participatione sermonem instituiamus et in medium adducamus. Consideremus, quomodo Palamas tuus ex scriptis tum SS. Patrum, tum profanorum, delectum quandam habuerit. Ut enim, inquit, multi quidem sunt vocati, pauci vero electi; sic licet multi scriptorum delectum habeant, pauci tamen tuto id faciunt. Nam quosdam e paganis memini partim similia sanctis Patribus nostris dixisse (quorum quaedam, cum SS. Patribus comparanda, in medium protulimus), partim vero absimilia et contraria; e quibus Palamas eiusque gregales, quae suae opinioni favebant, quodam quasi fato elegerunt, de more scarabaeorum; qui ita sunt a natura comparati, ut quaecumque bene olent, aversentur; quaecumque vero gravem ac foetidum odorem spirant, lubenter amplectantur. (VI.) Itaque Platonius Proclus ita in suis theologicis institutionibus habet. „Omne quod partici-

τὸ μετεχόμενον, τοῦ ἀμεθέκτου. τὸ γὰρ μετέχον, ἀτελὲς μὲν ὄν A. C. 1951
 πρὸ τῆς μεθέξεως, τέλειον δὲ τῇ μεθέξει γινόμενον, δευτέρον ^{Imp. Io. Can-}
 ἔστι πάντως τοῦ μετεχομένου, καθὸ τέλειον ἔστι μετασχόν. ^{tacuz. 5} ἤ F
 γὰρ ἀτελὲς ἦν, ταύτῃ τοῦ μετασχεθέντος, ὃ ποιῶν τέλειον αὐτὸ,
 5 καταδεέστερον. τὸ δὲ μετεχόμενόν τιнос ὄν, καὶ οὐ πάντων, τοῦ P. 691
 πάντων ὄντος, καὶ οὐ τιнос, πάλιν ὑφειμένῃν ἔλαχεν ὑπαρξιν. τὸ V. 557
 μὲν γὰρ τῷ πάντων αἰτίῳ συγγενέστερον, τὸ δὲ ἤτιον συγγενές.
 ἡγείται ἄρα τὸ μὲν ἀμεθέκτον τῶν μετεχομένων· ταῦτα δὲ,
 τῶν μετεχόντων. ὡς γὰρ, συνελόντι φάναι, τὸ μὲν ἔστιν ἐν πρὸ
 10 τῶν πολλῶν· τὸ δὲ μετεχόμενον ἐν τοῖς πολλοῖς ἐν ἅμα καὶ οὐχ
 ἐν· τὸ δὲ μετέχον πᾶν οὐχ ἐν ἅμα καὶ ἐν· σκεπτέον ἐνταῦθα B
 πρὸς Θεοῦ, πῶς πολλῶν τῶν τοῦ Ἑλληρος ὄντων δογματῶν περὶ
 Θεοῦ, ὧν τὰ πλείω τοῦ νοσεῖν πως ἀπήλλακται, ὅδε τῷ μάλα
 νοσοῦντι προσετιθέη μερεῖ, ὃ κἂν αὐτῷ παρόντι τῷ Ἑλληνι με-
 15 τόμελον ἐχορήγει, τἀτόπημα δημοσιεύμενον βλέποντι· ἢ πῶς
 οὐκ ἂν ἠδέσθη τὸν ἔλεγχον αὐτόθεν ἀσχύνοντα, βλέπων ὡς ἀδ-
 τὸς ἑαυτῷ μάχοιτο, τἀναντία τοῖς πρότερον ἐνταυθοῖ δογματί- C
 ζων; τρεῖς μὲν γὰρ ἐνταῦθα τάξεις ποιεῖται· μίαν μὲν τὴν τοῦ
 ἀμεθέκτου καὶ ὑπερχειμένου Θεοῦ, δευτέραν δὲ τὴν τοῦ μεθέκτου
 20 γένους, καὶ τρίτην τῶν μετεχόντων. καὶ ἡγείται τοσοῦτον ὑπερ-

pat, ignobilis est eo, quod participatur; et quod participatur, ignobi-
 lius est eo, quod participari non potest. Nam quod participat, cum ante
 participationem imperfectum sit et participatione sua perfectum evadat,
 certe posterius est eo, quod participatur, in quantum perfectum est post-
 quam participavit. Nam quatenus imperfectum erat, eatenus ignobilis
 est eo, quod participatur, quodque ipsum perfectum reddit. Quod autem
 ab aliquo, non ab omnibus participatur, id substantiam sortitum est infe-
 riorem eo, quod ab omnibus, non ab aliquo duntaxat, participatur. Nam
 hoc magis, et illud minus ad universalissimam omnium rerum causae natu-
 ram accedit. Ergo quod participari nequit praestat illa, quae participan-
 tur; et vicissim quae participantur praestantiora sunt illis, quae partici-
 pant. Etenim, ut uno verbo complectar omnia, quod participari non pot-
 est, hoc ante multa unum est; quod autem participatur, in multis unum
 est simul et non unum; denique quicquid participat, est non unum simul
 et unum." Per Deum vos obtestor, ut hoc in loco perpendatis quomodo,
 cum paganus iste Proclus multa de Deo dogmata tradiderit, quorum ple-
 raque sunt ab omni erroris vitio libera et pura, vitiosissimum ex illis do-
 gmatibus Palamas fuerit amplexus: quod sane pagano huic scriptori po-
 nitendi locum daret, si praesens ipse absurdam hanc opinionem videret di-
 vulgari. Alioquin quomodo non erubesceret, si statim cerneret probrosam
 atque ignominiosam sententiae suae refutationem, quatenus nimirum secum
 ipse pugnat, contraria prioribus dogmata hoc in loco proferens? Hic enim
 tres rerum ordines esse statuit; quorum in primo reponit ens quod partici-
 pari nequit et supremum Deum: in secundo collocat genus entis, quod
 participari potest: in tertio demum ordine constituit entia, quae partici-

- A. M. 6859 κείσθαι τῶν μεθεκτῶν τὸ ἀμεθέκτον, ὅσον ταῦτα τῶν μετε-
 Ind. 4 χόντων. πρόσθεν δ' ἰδεῖντο πᾶν τοῦναντιον. τὸ γὰρ ἐν ἔλεγεν
 Δεῖναι πάντων ἀρχὴν καὶ πάντῃ μετεχόμενον ὑπὸ τοῦ πλήθους,
 τουτέστιν ὑπὸ πάντων. πῶς γὰρ ἂν ὑπὲρ τὰ πάντα ἦν καὶ πάν-
 των αἴτιον τῶν ὄντων, εἴπερ τὸ ἀσχέτω τε καὶ ἀμεθέκτω πρὸς 5
 ταῦτ' εἶναι προσῆν αὐτῷ; τοῦ γὰρ τὰ πάντα πληροῦντος καὶ ἐν
 πᾶσιν ὄντος, πῶς οὐ μεθέξει πάντα; ἀλλ' ἔοικε δεδιότι, μὴ καὶ
 τὸ θεῖον ὑπὸ τῶν πασχόντων, καθάπερ τὰ σώματα, μερισθῆ-
 οὐδὲ γὰρ ἔφθη μαθῶν, ὡς ὁ θεὸς ἀπλοῦς ὢν πανταχῆ ἔστιν ὄλι-
 θε κῶς, καὶ οὐδαμοῦ· καὶ μετέχεται μὲν ὑφ' ἀπάντων, ἀμεθέκτως 10
 δέ· καὶ μερίζεται μὲν, ἀμεριστως δέ· κατὰ τὴν εἰκόνα τῆς ἡμε-
 τέρας ψυχῆς, ἀπλῆς ὄλιον οὐσίας καὶ αὐτῆς. καὶ γὰρ καὶ αὐτῇ
 πανταχοῦ τοῦ σώματος ὄλη ὄλικῶς ὑπάρχουσα μετέχεται μὲν
 ὑφ' ἐκάστου τῶν τοῦ σώματος μερῶν, ἀμεθέκτως δέ. οὐδὲ γὰρ
 οὐδὲν ἰδίᾳ τούτων οὐδαμῆ γίνεσθαι πέφυκε ψυχῆ· πλὴν ἕκαστον 15
 φτῶν τοῦ σώματος μερῶν, ὡς ἔχει φύσεως ἕμα καὶ θέσεως, ὑπό-
 γε τῆς κινούσης ὁμοῦ καὶ ζωούσης ἐνεργεῖται ψυχῆς· ὥστε καὶ εἰ
 ἦν ἐν τραχήλῳ ἢ ἐν χειρὶ κατασκευῆ στόματος, λάλος ἂν (ὄλ-
 μαι) ἦν καὶ ἡ χεὶρ καὶ ὁ τραχῆλος. εἰ οὖν οὕτω τοῦτο, πολλῶ
 P. 692 ἂν μᾶλλον ὑπὸ πάντων μετέχοιτο θεός, ὁ πανταχοῦ παρῶν καὶ 20
 τὰ πάντα πληρῶν. καὶ ἐν ἐκάστῳ γὰρ τῶν πάντων γινόμενος ὄλος
 ἐστί· καὶ ὄλος μένει καθ' ἑαυτὸν καὶ ἐν πᾶσι καὶ πρὸ τῶν πάν-

5. τῷ conl. Capp. 8. Pro πασχόντων Capp. conl. μετασχόντων.

pant; et existimat ens, quod participari nequit, iis quae participari pos-
 sunt tantum praestare, quantum haec entibus participativis praestant. An-
 tea vero contrarium prorsus demonstrat. Dicebat enim unum esse omni-
 um principium, et a multitudine, id est ab omnibus, plane participatum.
 Quomodo enim super omnia esset et omnium entium causa, si nullam cum
 his habitudinem aut relationem includeret, nec ab iis posset participari?
 Nam qui fieri possit, ut illud omnia non participent, quod omnia replet,
 et in omnibus existit? sed prorsus timuisse videtur, ne corporum more
 Deus a participantibus se divideretur. Nondum quippe didicerat, Deum,
 utpote simplicem, esse ubique totaliter, et nusquam: item ab omnibus par-
 ticipari, sine ulla tamen sui ipsius participatione; et absque ulla sui di-
 visione dividi. Cuius rei exemplum nobis suppeditat anima nostra, quippe
 quae simplex ipsa sit substantia. Haec enim cum tota sit et totaliter in
 singulis corporis partibus, ab iis participatur; sed sine sui ipsius parti-
 cipatione. Nam anima per se et ex natura sua propria nulla est e corpo-
 ris partibus: attamen unaquaeque corporis pars, secundum propriam na-
 turam et positionem suam, ab anima vivificante et movente suum in actum
 educitur; adeo ut, si in collo vel in manu esset mechanica oris structura,
 loquax esset, ut opinor, et manus et collum. Si de anima ita se res habet,
 longe potiori ratione ab omnibus participabitur Deus, qui ubique praesens
 omnia replet. Nam in unoquoque omnium entium totus existit: et cum
 totus per se solus ac seorsum maneat, est tamen in omnibus et ante omnia:

των· καὶ ὅλος μεδεκτὸς ὁ αὐτὸς καὶ ὅλος ἀμέτεκτος. (Ζ.) Ἀλλὰ Δ. C. 1351
 τοῦτον ὁ Χριστιανὸς ἐμμήσατο Παλαμῶς ἀμαθῶς τε καὶ κακο- Imp. Io. Can-
 τρώπως, καὶ μιμησόμενος οὐκ ἠκέσχετο μέχρι μιμήσεως εἶναι tacuz. 5
 τῶν ἀνόνισμα· ἀλλὰ φιλότιμος ὢν ἐν κακοῖς ἐκείνου μὲν ἐξ ἀμαθίας Β
 5 διέφθαρχε τὴν λέξιν, αὐτὸς δὲ τῇ κακίᾳ κακίαν προστίθει δια-
 νοίας. ἐκείνος μὲν γὰρ οὐδαμῇ δογματίζων ἀκρίστον θεοτήτων
 ἡλώκει πλήθος· μηδὲ γὰρ ἐγγωφεῖν ἐνεργεῖ τῇ φύσει· ὁ δ' ἀμέ- V. 558
 θεκτὸν τε καὶ ὑπερκείμενον ἔφησεν εἶναι πρῶτον θεόν· δευτέρᾳ
 δ' ἔπειτα δίδωσι τάξει τὸ τῶν μεδεκτῶν καὶ ὑπεκείμενων θεοτήτων
 10 πλήθος· τρίτην δὲ χώραν ἔνευε τοῖς τε ἀνθρώποις καὶ ὅσα C
 ὑπὸ τὴν αἰσθησιν ἐνάρετα πράγματα, καθὺ πολλὰκις εἴρηται τε
 καὶ εἰρήσεται ἡμῖν· καὶ ἅμα ἄναρχά τε καὶ ἄκτιστα εἶναι ὠρί-
 σατο, μετὰ πολλῆς τῆς αὐθεντίας ποιησόμενος τὴν προσθήκην.
 οὕτω ὁ φιλότιμος ἀνὴρ γίνεται χορηγὸς τῶν μήτ' ὄντων μήτ'
 15 ἔσομένων, ἀναρχίαν καὶ ἄκτισίαν ἐπευωνίζων οὕτως ἀφ' ὀνόμῃ χειρὶ
 τοῖς κτίσμασι, καὶ τὰς μὲν ὡς ὕδωρ σπειρών, τὰς δ' ὡς ἄμμον D
 διασκορπίζων. Θανμάσειε δ' ἂν τις, πῶς ἂ μὲν μήτ' ἔχει μήθ'
 ἔξει δίδωσιν, ὡσπερ αὐτοματίζων τῶν μήτ' ὄντων μήτ' ἔσομέ-
 20 ῶν τὴν γένεσιν· τῶν δὲ χρημάτων τὰ μὲν ὡς ἄμμον θησαυ-
 ρίζει, τῶν θείων εἰκότων ἀσελγῶς ἀφαιρούμενος, τὰ δ' ὄθεν
 οὐτ' ἔσπειρεν οὐτε διεσκόρπισεν, ἀπαρητι συνάγει, τοῦ βασιλι-
 κοῦ κελεύοντος τρίποδος. ἀλλ' ἀναίσχυντον ἢ ἀμαθία, καὶ φι- E

idem totus participabilis est, et tamen totus participari nequit. (VII.) Sed hunc paganum Christianus Palamas imperite atque improbe imitatus est, nec intra imitationis limites hoc suum cum Proclo certamen contineri passus est: sed perperandis in malis ambitiosus Procli quidem verba prae imperitia corrupt; ipse autem huic priori malitiae malitiam sensus adiecit. Nam ille increatarum deitatum multitudinem statuisse nusquam deprehenditur. Eam enim natura per se operativa admittere non potest: Palamas vero asseruit Deum esse primum, omnibus superiorem, nec posse participari: participabilium et inferiorum multitudinem deitatum secundo in ordine collocat: hominibus et cunctis rebus, quae sub sensum cadere ac virtutis participes esse possunt, tertium locum attribuit, ut saepius a nobis dictum est, et rursus dicitur; porro haec postrema principii expertia esse atque increata definit. Quam accessionem summa auctoritate adiunxit. Sic liberalis iste vir ac magnificus ea, quae nec sunt nec erunt, subministrat; adeo larga manu et vili pretio creaturis praebens, ut principii expertes sint et increatae: quas praeclaras dotes partim ut aquam effundit, partim ut arenam dispergit. Hoc autem possit quempiam in admirationem rapere, quomodo Palamas det, quae nec habet nec habebit, quasi fortuito casu aut ad libitum ea crearet, quae nec sunt nec erunt; divitias autem partim ut arenam in thesauris recondat, divinas imagines petulanter atque improbe suffuratus; partim ad imperatorii tripodis iussum nullo labore inde colligat, ubi nec seminavit nec dispersit. At erubescere

- A. M. 6859 *λει γε ὡς τὰ πολλὰ τὸ τῆς φύσεως ἑλλίπεις τῇ θρασυτήτι διασω-*
 Ind. 4 *ζειν βιάζεσθαι· καθάπερ οἱ χωλεύοντες τὸ λείπον τοῦ ποδὸς ξυ-*
λίνῳ διασώζουσιν ἐνόητε. ἀλλ' ἔ περὶ τοῦ ἀκτίστου λόγος εἰς ἐτέ-
ραν ἡμῖν τεταμιεύσθω τράπεζαν· περὶ δ' ἀμέθεκτου τῶν ὁρίων
 F 8, *τι φασὶν ἀκουσώμεθα. (H.) Διονύσιος τοῖνον ὁ Ἀρειοπαγίτης 5*
τάδε διέξεισι. „μεθεκτὸς μὲν ὁ θεὸς, κατὰ τὰς μεταδόσεις αὐτοῦ·
ἀμέθεκτος δὲ, κατὰ τὸ μηδὲν μετέχον αὐτῆς τῆς οὐσίας αὐτοῦ,
ἢ τῆς ζωῆς αὐτοῦ, ἢ τῆς σοφίας αὐτοῦ, ἢ τινος τῶν τοιούτων,
ἀπερ ἔχει πάντα καθ' ὑπεροχὴν καὶ ἔξαιρέτως.” καὶ πάλιν· „ἐν
μὲν ἔστι τὸ ὄντως ὄν καὶ καλὸν καὶ ἀγαθὸν καὶ σοφὸν, οὗ πάντες 10
οἱ ἐνοειδῆς ἐφίενται· μετέχουσι δ' αὐτοῦ οὐχ ἐνιαύως, καίτοι
 P. 693 *ἐνὸς καὶ ταυτοῦ ὄντος, ἀλλ' ὡς ἐκάστῳ τὰ θεῖα διανέμει ζωγὰ*
κατὰ τὴν ἐκάστου ἐπιτηδειότητα· καθὰ καὶ πάσας ἔχειν ἔφομεν
τοῦ κύκλου τὰς γραμμὰς τὸ κέντρον ἐνοειδῶς.” ἐπιστήσαι δ' ἄξιον
ἐνταυθοῦ, πῶς ὁ μέγας Διονύσιος οὕτω λόγῳ βραχεῖ πᾶσαν πα- 15
λαμναίαν καθόνοιαν, ἃς ἀράχνης ἰσθὸν, διαλέλυκε. διαιρῶν γὰρ
τῆς οὐσίας ὁ Παλαμᾶς σοφίαν καὶ δύναμιν καὶ ἀγαθότητα καὶ
 B *ζωὴν, καὶ ὅσα φησὶν ἐνεργείας τε καὶ ἀκτίστους θεότητας, τὴν*
μὲν οὐσίαν ἀμέθεκτον εἶναι τὸ παράπαν ὀρῆζεται, ἰδιαζόντως γε
μὴν αὐτὰς μεθεκτὰς, καὶ τοσαύτην ἐχούσας ἰδιότροπον ἐκάστην 20
ἰσχὸν, ὡς δύνασθαι καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἀκτίστους θεοὺς ἀπερ-
γάζεσθαι καὶ ἀνάρχους. Διονύσιος ὁ τὰ θεῖα σοφὸς συνελών

22. δὲ, aut aliā Capp. post *Διονύσιος* desiderat.

nescit imperitia, et saepissime homines cogit, ut naturae defectam audacia sua tueantur; quemadmodum claudi quandoque ligno defectum pedis tumentur. Sed de increato sermonem ad aliam veluti mensam recedamus, et quid SS. Patres de ente non participabili pronuncient, audiamus. (VIII.) Igitur Dionysius Areopagita haec disserit. „Participabilis est Deus secundum suas communicationes; non participabilis vero, quatenus nihil substantiam eius participat, aut vitam, aut aliquid huiusmodi, quae omnia Deus eminenter et eximie possidet.” Et iterum: „Verum ens est unum, pulchrum, et bonum, et sapiens, culus desiderio tenentur omnes, qui divinam unitatem participant. Porro ens istud, tametsi unum et idem, non unico modo participant: sed ut unicuique, pro uniuscuiusque habilitate, divina statim distribuit; quemadmodum etiam omnes circuli lineas uniformiter centro contineri diximus.” Porro hic operae pretium est animadvertere, quomodo magnus Dionysius tam paucis verbis omnem pravam et consceleratam Palamae mentem, veluti araneae telam, dissolvat. Nam Palamas a divina substantia dividens sapientiam, potentiam, bonitatem, vitam, et quascunque operationes atque increatas deitates appellat; substantiam quidem nullatenus esse participabilem definit; illas vero proprie ac specialiter participabiles esse statuit, et earum unamquamque in sua propria et speciali ratione tantae esse virtutis affirmat, ut homines ipsos increatos et principii expertes Deos efficere possit. Contra Dionysium, re-

ἀμεδέκτους καὶ ταύτας δημοῦ τῆ οὐσία φησί, ἅτε μηδὲν τὸ διά- A. C. 1351
 φορον μηδαμῆ κεκτημένης, πλήν γε δὴ τοῦ ὀνόματος μόνου. Imp. Io. Can-
 δωσῶν οὖν ἀνάγκη θάτερον. ἢ γὰρ οὐ παραδέχεται Διονύσιον ὁ C-
 παράφρων οὗτος! ἢ τῆς ἐκείνου σοφῆς διανοίας ἀσύνητος μένει
 βκαθ' ἑαυτῆ· ἢ καὶ ἀμφοῖν ὁ ταλαίπωρος ἔνοχος εἶναι δοκεῖ. ἔπειτα
 μήτε νοῶν, μήτε δεχόμενος, οὐκ ἐρωθριῶ διαβάλλων ἑτέρους
 καὶ τὰ οἰκεία μετ' ἄλλων σκώμματα κατ' ἐκείνων, οἳ τελέως ἅμα V. 559
 καὶ ἀπριξέ ἔχονται τῶν ἐκείνου. ἀπηναισχύνθησε γὰρ ὁ μεμη- D
 νῶς, καὶ ὄψις πόρνης καὶ μοιχαλίδος ἐγένετό οἱ, ἢ ὅτε πρῶξῃ
 10 (φησί Σολομῶν) ἀπανηραμένη οὐδὲν ἄτοπον πεπραχέναι φησί.
 (Θ.) „Ἀλλὰ γὰρ οὐκ ἔν ποτε δεξαίμην ἐγὼ (φησί) μεθεκτὴν ὅλως
 τὴν θεῖαν ὑπάρχειν οὐσίαν, οὐχ ἕως ἂν ἐν τοῖς ζῶσιν εἶμι καὶ
 τοῖς ἄερος πνέουσι. τάχιστα γὰρ ἂν ἐξαναλώσῃ τὴν μετασχέιν
 ἐθελουσαν φύσιν, πρὶν ἂν μετώσῃ. οὐδεὶς γὰρ ὄψεται τὸ πρόσω- E
 15 πόν μου, καὶ ζήσεται, φησὶν ἢ θεία γραφή.” ἰοὺ ἰοὺ τῆς εὐθ-
 θείας καὶ τῶν σεμνῶν λογαρίων, μᾶλλον δὲ τῆς ἀσέμνον βωμο-
 λογίας! εἶτα ἐλάνθανεν ἡμῶς ἕθλων ὑπάρχων μεστὸς, καὶ μύθων
 Ἑλληνικῶν, καὶ οὐδὲ τούτων σοφῶν, ἀλλ' οἷους φασὶ τὰ γραῖδια
 παρὰ τὰς ἐπ' ἄλλα λέσχας. εἰς γὰρ τὰς Διδῶς καὶ Σεμέλης F
 20 καὶ μυθῶδεις μετήνεγκεν ὁ ταλαίπωρος τὴν μικρόνοϊαν κοινονολίαν

20. κοινονολίας conl. Capp.

rum divinarum peritissimus, Dei operationes cum eius substantia coniungens, eas aequae ac substantiam ipsam participari non posse asserit; et rursus easdem aequae ac substantiam participari posse decernit, utpote cum a substantia nonnisi solo nomine differant. Igitur e duobus alterum contingat necesse est. Vel enim insipiens iste Palamas Dionysii auctoritatem respuit: vel sapientissimam eius mentem prorsus non intelligit: vel etiam utriusque vitio miser ille obnoxius esse videtur. Deinde cum sancti huius Patris nec mentem intelligat, nec auctoritatem aequi velit, alios calumniari, et in eos qui Dionysii dictis perfecte simul et tenaciter adhaerent, cavillationes et dicteria, quibus ipse merito appeti posset, transferre non erubescit. Nam insanus Palamas frontem perfreuit: facta est illi facies meretricis et adulterae; quae, ut ait Salomon, cum fecerit malum, sese abluat, et dicit, nihil a se mali fuisse perpetratum. (IX.) „At enim,” ait Palamas, „quamdiu vixero et aërem hunc spiravero, illud approbare nunquam poterim, divinam scilicet substantiam totaliter esse participabilem. Nam divina natura, si participetur, statim eam naturam, quae participare ipsam voluerit, etiam antequam participaverit, absumet. Nemo enim videbit faciem meam et vivet, inquit divina Scriptura.” O virum simplicem! o fabellas graves et decoras, immo o foedam scurrilitatem! et deinde ignorabamus, Palamam pugis refertum esse et Graecanicis fabulis, neque his quidem sapientibus: sed quales narrant aniculae, dum calidis in locis otiose confabulantur. Nam quantumcumque sensus communis habebat miser ille, hoc totum transtulit ad fictitios Iovis et fabulosos, quibus Semele consumpta

- A. M. 6859 και θείου φωτός επιδημίας· οὗ γενομένου, θνητὴν οὖσαν
 Ind 4. και οὐρανίου Διὸς ἐνεγκεῖν οὐδαμῇ θνηθεῖσαν λαμπρότητα,
 μηδ' αἰθερίων κεραυνῶν ἐνδημίαν, ἀναλωθῆναι τὴν δυστυχῆ.
- P. 694 οὕτω σμικροπρεπῶς τε και ἀγεννῶς τὰς εὐγενεῖς τῶν ἡγίων ἐν-
 νοίας και λέξεις ἔξ ἀμαθίας ὁ Παλαμῦς ἐκλαμβάνων και δια-5
 στρέφων τὰ θεῖα τῆς ἐκκλησίας ἐμόλυνε δόγματα, ὥσπερ ἀπο-
 σειομένης τῆς σφῶν ἐπιστήμης τὴν αὐτοῦ κακοήθειαν· καθάπερ
 τὰ τῶν ῥόδων εὖσσμα και εὐανθῆ τὴν μαραινουσαν αὐτὰ και
 πρὸ τοῦ χρόνου χεῖρα. τοιοῦτον οἱ σεμνοὶ τῆς νῦν ἐκκλησίας ποι-
 B μένες νέον διδάσκαλον τῶν θείων δογμάτων προστήσαντο, τυ-10
 φλὸν τυφλῷ ὁδηγόν. ὅτι δ' οὐχ ἄπλῶ τινι λόγῳ πρὸς ταῦτα
 χρώμενος φαίνεται, ἀλλ' ὀξεῖαν και σφόδρα γε κατεσπουδασμέ-
 νην ἔχει τὴν πρόθεσιν τῆς ψυχῆς, και ταῦτόν ἀεὶ τοῖς γυνὶ και
 κανθάρους ποιεῖ, τὰ ὑγιαίνοντα και ὅσα ἐνώδη παριῶν, τῶν τε
 λέξεων και ἐνοιῶν τοῖς νοσοῦσι τε και ὅσα μακρᾶς δυσωδίας 15
 C ἀπόζει, προστέθηκε, και ἅμα διαστρέφων οὐ μάλᾳ αἰδεῖται τὰ
 πλεῖστα (τοῦτο δὲ και γυπῶν και κανθάρων ὑπέριτερον) δῆλον
 ἐντεῦθεν. ἐν γὰρ Τιμαίῳ Πλάτων θεολογεῖν ἐλόμενος θεὸν
 ὑπερκεῖμενον τίθησι πρῶτον, ταῖς ὑφειμέναις ἐγκεινόμενον ἐαυ-
 τοῦ δυνάμεισι και θεότησι τῶν παρ' Ἑλλῆσι σεβομένων δαιμόνων, 20
 τὰ ὄντα πάντα κατ' εἶδος ἕκαστα δημιουργεῖν, και πάντων ἐμ-
 πλῆσαι κτισμάτων οὐρανόν τε και γῆν, και ὅσον ἐν μέσῳ σύγκρι-

est, ignes; quibuscum divini luminis immissiones confert. Fingunt nimirum poetae Semelen, utpote mortalem, caelestis fulgorem Iovis et aetherei fulminis accessum ferre non potuisse, et ideo miseram hanc mulierem fuisse consumptam. Adeo abiecte et ignobiliter generosas ac nobiles sanctorum Patrum sententias et voces prae imperitia Palamas accipit et pervertit; sicque divina ecclesiae dogmata contaminavit, tanquam illorum scientia malum huius ingenium repellat; quemadmodum bene olentes et floridae rosae manum respuunt eorum, qui eas ante tempus flaccescere faciunt. Talem virum venerandis praesentis ecclesiae pastores recentem divinatorum dogmatum doctorem sibi ipsis praefecerunt, et caecum caeci vias ducem sequuti sunt. Porro non simplici quadam aut qualicumque ratione, sed acris studio et maxima intentione animi fabulis istis ad firmandam suam opinionem uti videtur, et de vulturum atque scarabaeorum more, sana et bene olentia quaeque praeterit: vocibus autem et sententiis, errorum morbo laborantibus, gravemque ac foetidum odorem spirantibus adhaeret. Plurima etiam e veterum dictis pervertere, ipsum non pudet; qua in re vultures et scarabaeos ipsos longe superat: cuius quidem dicti evidens hinc nobis argumentum suppetit. Cum enim in Timaeo divinis de rebus disserere Plato voluisset, primum supremumque Deum supponit, inferioribus potestatibus suis et deitatibus eorum quos pagani colunt daemonum imperare, ut omnia entia secundum propriam uniuscuiusque speciem condant, et ut caelum, terram, nec non quaecumque inter haec commixta sunt et consistunt, crea-

μά τε καὶ σύστημα· „θεοὶ θεῶν,” λέγων, „ὣν ἐγὼ δημιουργὸς A. C. 1351
πατὴρ τε ἔργων, ἃ δι' ἐμοῦ γέγονε, τρέπεσθε κατὰ φύσιν ὑμεῖς ἐπὶ imp. Io. Can-
τὴν τῶν ζώων δημιουργίαν, μιμούμενοι τὴν ἐμὴν δύναμιν περὶ D tacuz. 5
τὴν ὑμῶν γένεσιν, καὶ ἀπεργάζεσθε ζῶα, καὶ γεννᾶτε, τροφήν τε
5 διδόντες αὐξάνετε· καὶ φθίνοντα πάλιν δέχεσθε.” (I.) Ὅρατε
τίνων μαθητῆς ἐγεγόνει, καὶ οἷς ἠκολούθησε δόγμασι, καὶ ὅθεν
ἀρυσάμενος ἐξηρέυξατο καὶ αὐτὸς ἀνατροπὴν θολερὰν κατὰ τῆς
τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας, ὅσα τὰ ὄντα κατ' εἶδος, φάσκων τοσαύτας E
εἶναι καὶ τὰς ὑφειμένας τε καὶ ἀκτίστους θεότητας, οἷον ἰδέας V. 560
10 Πλατωνικὰς, τῷ δημιουργῷ συνανάγκους μὲν καὶ συναϊδούς,
ἑτεροφυεῖς δέ· καὶ ἄλλας ἄλλων γίνεσθαι ποιητικὰς ἀκτίστων καὶ
κτιστῶν (τοῦτο δὴ τὸ τῆς αὐτοῦ σινηθείας προσθετικὸν) οἷον
τῆς μὲν ζωῆς τὴν ζωὴν, τῆς δὲ σοφίας τὴν σοφίαν, τῆς δὲ θυ-
νάμειος τὴν δύναμιν, καὶ τἄλλα ὁμοίως. ὃ γὰρ Πλάτωνι προστε- F
15 θεῖναι οὐ γέγονε διὰ μνήμης, τοῦτο προσεξεῦρεν αὐτὸς, τὸ
τῶν ἀκτίστων δηλαδὴ, ἐν τοῖς κακοῖς αἰεὶ φιλοτιμούμενος ἔχειν
τῶν κακῶν τὰ πρωτεῖα, ἔν' εἴη σαφέστατα κακῶν ἀπάντων ὁ κύ- P. 695
κιστος. οὐδὲ γὰρ οὐδ' Ἑλλήνων οὐδέσι τετόλμηται πάποτε, δεύ-
τερον ἄκτιστον ἐπὶ νοῦν εἰληφέναι, παρὰ τὴν τὰ πάντα κτίσασαν
20 μίαν δύναμιν. πλείστους δ' ἔχων παράγειν εἰς μαρτυρίαν ἐκεί-
θεν παρήμι συντομίαις ἐχόμενος. Πλούταρχος δ' ὁμοίως ὁ ἐκ
Χαιρωνείας Νουμῶν τὸν Πομπήλιον ἀναγράφων, ὃς Ῥωμαίων

10. συνανάγκους em. Carr. pro συναράγκους.

turis omnibus repleant. Haec sunt Platonis verba. „Dii Deorum proge-
nias, quorum ego opifex ac parens operum, quae per me facta sunt, con-
vertite vosmet ipsos ex naturae legibus ad animalium creationem, et vim
meam, quam ad vos procreandos exserui, imitemini: efficitote et generate
animalia; et alimenta dantes, nutriti ac augete: cumque consumpta et
corrupta fuerint, iterum recipite.” (X.) Videtis quorumnam sit discipu-
lus Palamas, quatenam amplectatur dogmata, et unde hauserit, quam ad-
versus Dei ecclesiam evomuit turbulentam labem, dum ait omnia secun-
dum suam speciem entia, totidem esse inferiores et increatas divinitates,
quae tanquam Platonicae ideae Deo creatori sint coaeternae, et principii
pariter expertes; aliam tamen ab ipso naturam habeant, et aliae aliarum
tum increatarum tum creatarum causae sint effectrices (quod Palamas pro
suo more Platonis dogmatibus addidit) ita ut, verbi gratia, vita sit vitae
causa efficiens, sapientia sapientiae, potentia potentiae, et sic de caeteris.
Quod enim Platoni in mentem non venit ut ipse adderet, hoc Palamas proprio
Marte adinvenit, illam videlicet increatarum deitatum multitudinem. Sic in
malis primas tenere, multo sibi honori esse ducit; ut omnium improborum
evidentissime sit improbissimus. Nam ne gentilium quidem ullus unquam
ausus est secundam increatam excogitare virtutem, praeter unicam illam,
quae omnia creavit. Licet autem plures in huiusce rei testimonium pro-
ferre possem, iis recensendis hic supersedeo; quod brevitati consulam.
Plutarchum tamen Chaeronensem laudabo. Conscripsit hic vitam Numae

A. M. 6859 τοῖς πάλαι τὰ κράτιστα ἐνενομοθετήκει (καθὰ Σπαρτιάταις Λυ-
 Ind. 4 B κοῦργος, καὶ Λοκροῖς τοῖς Ἐπιζεφυροῖς Ζάλευκος, καὶ πρὸς γε
 Σικελιώταις Χαρώνδας ὁ Καταναῖος) τὰ τ' ἄλλα σὸν δίκη πάση
 καὶ εὐνομίᾳ τὴν τότε Ῥωμαϊκὴν συστησόμενον πολιτεῖαν καὶ
 τῷδε περὶ αὐτοῦ καταλέγει. „ἔστι γὰρ,“ φησι, „καὶ τὰ περὶ τῶν 5
 ἀφιδρυμάτων νομοθετήματα παντάπασιν ἀδελφὸν τῶν Πυθαγό-
 ρου δογμάτων. οὔτε γὰρ ἐκείνος αἰσθητὸν ἢ παθητὸν ἐνόμιζε τὸ
 C Φεῖον, ἄορατον δὲ καὶ ἄκτιστον, καὶ νοητὸν ὑπελάμβανεν εἶναι
 τὸ πρῶτον. οὗτος δὲ διεκώλυσεν ἀνθρωποειδῆ καὶ ζωομορφον εἰ-
 κὼνα Θεοῦ Ῥωμαίους νομίζειν, ὡς οὐθ' ὅσιον ἀφομοιοῦν τὰ βελ- 10
 τίω τοῖς χείροσι, οὐτ' ἐφάπτεσθαι Θεοῦ δυνατὸν ἄλλως, ἢ νοή-
 σι.“ ἤκούσατε τριῶν ἐν ταῦτῳ θαυμασίων ἀνδρῶν ἐξ ἄλλοδαπῆς
 Φρησκείας, ὁπόσῃν τῷ ἐνὶ καὶ μόνῳ Θεῷ ἀκρίστῳ τὴν εὐλάβειαν
 D ὑποπέμνουσι, καὶ ὅπως οὐδὲν τῶν ἀπάντων ἄνευ αὐτοῦ δογματί-
 ζουσι ἀκρίστον, Πυθαγόρου λέγω, καὶ Πομπηλίου Νουμᾶ, καὶ 15
 τρίτου δὴ τοῦ τὰ κείνων τοιαῦτα ἐπαινοῦντος δόγματα, Πλου-
 τάρχου τοῦ Χαιρωνεῶς. ὁ δὲ Παλαμᾶς, ἄναρχόν τε καὶ ἀβασι-
 λευτον ἑαυτὸν καταστήσας ἀνομοθέτητον, εἰς τὴν ὑπ' οὐρανὸν
 ἐξήνεγκεν ἐξουσίαν, ἄκρίστα γίνεσθαι πάντα τὰ τ' οὐράνια τὰ τε
 χθονοστιβῆ καὶ ὑδραῖα γένη. τῆς ἀναισθησίας τῶν ἐπομένων! 20
 E (I.A.) Ἔγνωτε πάντως πανταχόθεν καὶ πολυτρόπως, ὅπως οὔτε
 τοῖς ἀγίων ἤκισθ' ἐπεσθαι νομίζει δόγμασιν, οὐθ' Ἑλλήνων τοῖς

5. γὰρ al. om.
 5. αἰοίσις al.

8. ἀκήρατον al.

νοητῶν mss.

10. Ῥω-
 μαίοις al.

Pompilii, qui veteribus Romanis optimas leges condidit, ut Spartanis Ly-
 curgus, Locris Epizephyriis Zaleucus, et Siculis Charondas Catanaeus.
 Porro cum aequissimis aliunde et optimis legibus Romanam illius aetatis
 rempublicam a Numa Pompilio stabilitam fuisse narret Plutarchus, tum haec
 de ipso refert. „Huius de erigendis statuis leges Pythagorae placitis con-
 gruunt. Nec enim ille Pythagoras sensibilem aut patibilem esse divinitatem
 existimabat: sed invisibile, increatum, et intelligibile esse primum hoc
 omnium rerum principium censebat. Hic vero Numa prohibuit Romanos,
 humanam aut animalis cuiuscunque imaginem Deo attribuere, quod nefas
 sit augustiora et praestantiora deterioribus assimilare, quodque Deum non
 aliter quam intellectu attingere possimus.“ Audiistis quantam adversus uni-
 cum et solum Deum reverentiam adhibeant tres simul mirabiles aliena ex
 religione viri, et quomodo nihil quicquam, praeter eum, increatum esse
 statuunt; Pythagoram intelligo, et Numam Pompilium; tertium vero Plu-
 tarchum Chaeronensem, qui haec praecleara illorum dogmata laudavit. Sed
 Palamas, cum liberum sese atque immunem a principio, rege, et legibus
 constituisset, ad maiorem caelesti se potestatem evertit, qua scilicet in-
 creata efficeret, quaecunque in caelo, terra, et aquis, entium genera con-
 sistant. O stuporem sectatorum eius! (XI.) Undequaque et multifariam
 omnino cognovistis, quomodo neque sanctorum Patrum dogmata, neque sa-

ἡγιῶς πως ἔχουσι· οἷς καὶ τῶν ἡμετέρων ἁγίων πολλοὶ συν- A. C. 1851
 ηρέχθησαν· ἀλλὰ τοῖς πάντι τοι σφόδρα διεφθορόσι. καὶ Θαῦμα, Imp. Io. Can-
 πῶς ἐκεῖ μὲν δξυδερεκῶν ἀκολάστοις ὄψειν ἐπιβόσκαται τὰ νο- tacuz. 5
 σοῦντι καὶ σεσηπότα κατὰ τοὺς γύπας, πρὸς δὲ τὰς τῶν ἡμετέ-
 5 ρων ἁγίων γραφὰς ἐκτετύφλωται, μήτε βουλόμενος μήτε δυνά- F
 μενος δρθῶς ἐνορῶν. καὶ μοι δοκεῖ τὸ τῆς Λαμίας πάσχειν ἐκεί-
 νης τῆς μυθικῆς, ἣν φασιν οἴκοι μὲν οὖσαν ἀβλεψία συζῆν, οὐκ
 ἔχουσαν ὄψεις· ἐξιούσαν δὲ τῆς οἰκίας οὕτω βλεπούσας κτᾶ-
 σθαι τὰς ὄψεις ἐξαίφνης, ὡς ἅπαντα βλέπειν τὰ τῶν ἄλλων ἐς
 10 τὰκριβές. εἰ δ' οὖν λεγέτω μοὶ τις παρελθὼν, πῶς, πάμπολλα
 λεγόντων διαβρήθην τῶν ἁγίων ἀκούων, περὶ τοῦ μὴ διάφορον
 τὴν ἐνέργειαν τῆς οὐσίας ὑπάρχειν ἐπὶ Θεοῦ, καὶ μάλιστα τοῦ P. 696
 Θεοῦ Διονυσοῦ τὰ τε ἄλλα περὶ τῶν τοιοῦτων διεξιόντος, ὅποσα V. 561
 εἰρήκεμιν, καὶ ὅτι οὐκ ἄλλο τὰγαθὸν εἶναι, φάσκοντος, καὶ
 15 ἄλλο τὸ ὄν, καὶ ἄλλο τὴν ζῶην, ἢ τὴν σοφίαν, οὐδὲ πολλὰ τὰ
 αἷτια, καὶ ἄλλων ἄλλας παρακτικὰς θεότητας ὑπερεχοῦσας καὶ
 ὄφειμένας· ὁ δὲ τοῖς τοιοῦτοις ἅπασι κωφὸς καὶ τυφλὸς γεγο-
 νῶς τοῖς ἐναντίοις ἀσμένως προσετείηκει, τοῖς τε ἄλλοις καὶ
 μάλιστα Ἐδνομίῳ τῷ δυσσεβεῖ, μὴ χρῆναι λέγοντι γνώμαις B
 20 ἑτέρων πειδομένους ἐνοῦν τῇ οὐσίᾳ τὴν ἐνέργειαν περὶ Θεοῦ,
 ἀλλὰ πάντῃ διαφέρουσαν εἶναι πιστεύειν, καὶ ἅμα ἀνοούσιόν τε
 καὶ ἀνυπόστατον. οἷς ἀνθιστάμενός ὁ Νυσσαέων Θεῖος Γρηγό-

20. ἐπὶ conl. Capp. pro περὶ.

nas ethnicorum opiniones, quibus multi e sanctis Patribus nostris consen-
 serunt, sed corruptas potius et perniciosas paganorum sententias sequi
 decernat. Et sane mirum est, quod ibi quidem intemperantibus oculis
 acutum cernens, morbida et putrida vulturum more depascatur, in nostro-
 rum vero SS. Patrum scriptis plane caecutiatur, cum recte videre neque ve-
 lit neque possit. Et ut mihi quidem videtur, Palamae idem contingit,
 quod fabulosae illi Lamiae; quam dicunt, quamdiu domi manet, caren-
 tem oculis caecam vivere: at ubi domo sua exierit, tam acutos et perspi-
 caces habere statim oculos, ut omnia quae sunt aliorum apprime videat.
 Sin minus, prodeat quispiam mihi dicturus, cur, cum sanctos Patres lucu-
 lenter et diserte affirmare audiat, operationem in Deo a substantia non
 distinguat, et divinum imprimis audiat Dionysium, qui tum alia multa, quae
 iam retulimus, his de rebus disseruit, tum illud praesertim asserit, non
 aliud esse bonum, et aliud ens, et aliud vitam vel sapientiam; neque plu-
 res esse causas, aut deitates alias aliarum productivas, alias aliis superio-
 res et inferiores; cur, inquam, cum isthaec audiat Palamas, ipse tamen
 in omnibus his surdus et caecus factus tum aliis orthodoxae doctrinae ad-
 versariis adhaeserit, tum praesertim impio Eunomio; qui aliorum senten-
 tiis non eo usque assentendum esse dicebat, ut in Deo substantiam et
 operationem unum quid esse putaremus. Quinimo volebat, ut a Dei sub-
 stantia plane differre ipsius operationem, et hanc substantia atque hypo-
 stasi carere crederemus. Quae refellens divus Gregorius, Nyssenorum

A. M. 6859 ριος, „τί ἄν,” φησι, „λέγοι εἶναι καθ' ἐαυτὴν τὴν ἐνέργειαν, τὴν
 Ind. 4 C οὐτ' οὐσαν οὔτε χαρακτῆρα, οὐθ' ὑπόστασιν; οὐκοῦν τοῦ ἀνυ-
 πάρχτου εἶπεν ὁμολῶμα. τὸ δὲ τῷ ἀνυπάρκτῳ ὅμοιον οὐδ' αὐτὸ
 πάντως ἐστίν. αὕτη τῶν καινῶν δογματῶν ἡ τερατεία, τὸ πι-
 στεύειν εἰς τὸ μὴ ὄν. τὸ γὰρ τῷ μὴ ὄντι ὅμοιον οὐκ ἐστὶ πάν-5
 τως.” τίς, πρὸς Θεοῦ, τῶν ἀπάντων γένοιτ' ἂν δραστηκώτερος
 ἔλεγχος κατὰ τοῦ νέου τουτουῖ δουσσεβοῦς Εὐνομίου, τοῦ νῦν μὲν
 τοσαύτην ἐκκλησίαν πιστεύειν εἰς τὸ μὴ ὄν συνελαύνοντος, νῦν
 δ' εἰς πολυθεΐαν; διὰ τὴν τῆς συνήθους αὐτῷ φιλοτιμίας προσ-
 D θήκην, ἵνα καὶ τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ τῇ κακίᾳ κἀνταῦθα πα-10
 ρέλθῃ; (IB.) Τῆς τοιαύτης οὖν ἔχεται παραπληξίας καὶ ὁ
 φησιν αὐθις αὐτὸς καὶ περὶ τῆς παραδειχθείσης ἐπὶ τοῦ ὄρους
 Θεότητος. Ἰδοὺ γὰρ κάκει διαστρέψας ἐξ ἀμαθίας, ἢ μᾶλλον κα-
 κοτροπίας, τὴν λέξιν πρὸς ἀλλόκοτον καὶ ἔκφυλον τῆς λέξεως ἔν-
 Ενοϊαν στρατόπεδον Θεότητων διαφόρων πεποίηκε τὸ Θαβώριον 15
 ὄρος, ἀμιλλωμένων ἀλλήλαις ὑπερθέσεως καὶ ὑφέσεως ἕνεκα·
 μήπω μαθῶν ὡς τὸ παραδεικνύειν οὐ τὴν καθαρὰν καὶ ἀναμ-
 φίβολον δεῖξιν δηλοῖ, ἀλλὰ τὴν αἰνιγματώδη, καὶ ἡ διὰ τῶν
 φαινομένων τὰ μήπω φανέντα κηρύττει. δῆλον δὲ καὶ ἄλλοθεν
 μὲν πολλαχόθεν, οὐχ ἤττον δὲ καὶ ὡς εἰρησθαι τῷ Μελωδῶ καὶ 20
 F Θεῶ ἐπήει ἐκείνω ἀνδρὶ, „σύμβολα (φάσκοντι) τῆς ταφῆς σου

1. τί οὖν et λέγει ed. 2. οὐθ' deerat in apogr., Capp. restituūt
 ex edit. ἀνυποστάτου ed. 4. κενῶν ed. 5. μὴ τῷ ed.

episcopus, „quid per se ipsam,” inquit, „esse diceret operationem, quae
 nec est substantia, neque character, neque hypostasis? Itaque rei non
 existentis imaginem et similitudinem ipsum Christum esse dixit. Atqui
 quod simile est rei non existenti, hoc ipsum nullatenus existit. Eo nam-
 que tendunt neva illa et portentosa dogmata, ut in id quod non est cre-
 datur. Nam quod non enti simile est, istud ipsum nullo modo est.” Per
 Deum vos obtestor, ut dicatis, quae praesentior aut efficacior esse refu-
 tatio possit novi huius impii Eunomii, qui tantam compellit ecclesiam, ut
 modo in id quod non est, modo in plures deitates credat. Hoc autem
 praestat Palamas ob consuetae sibi ambitionis additamentum, ut magistrum
 suum hic etiam improbitate superet. (XII.) Eandem stoliditatem habet,
 quod ipse rursus de divinitate in Thaborico monte subostensa profert.
 Ibi quippe ob ignorantiam, seu potius ob morum perversitatem, in absurdum
 et alienum sensum detorquet hanc vocem „subostendere.” Unde Tha-
 boricum montem effecit quasi quaedam castra diversarum deitatum, quae
 secum invicem de superioritate et inferioritate certent. Scilicet nec-
 dum didicerat, hoc verbo παραδεικνύειν, subostendere, non puram et evi-
 dentissimam designari manifestationem: sed aenigmaticam, quaeque sensi-
 bilibus signis ea quae nondum visa sunt praedicat. Hanc esse praedicti ver-
 bi significationem, cum ex aliis multis, tum ex divino viro Cosma Melode
 patet. Hic enim ita loquitur. „Multiplicatis visionibus, aepulturae tuae

παρέδειξας, τὰς ὁράσεις πληθύννας." καὶ αὖ ἐξ ὧν Γρηγορίου τῷ A. C. 1351
 Θεολόγῳ περὶ τοῦ Πάσχα λέλεκται· „ὅταν αὐτὸ πίνῃ καινὸν μεθ' Imp. Io. Can-
 ἡμῶν ὁ λόγος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς, ἀποκαλύπτων καὶ δι- tacuz. 5
 δάσκων, ἃ νῦν μετρίως παρέδειξε." καὶ πάλιν· „ἐγκαινίζεται δὲ
 5 καὶ ἡ σκητὴ τοῦ μαρτυρίου, καὶ λίαν πολυτελῶς, ἣν Θεὸς παρέ- P. 697
 δειξε, καὶ Μωσῆς ἐπήξατο, καὶ Βεσελεὴλ ἐτελείωσε." „καὶ ἄγγελοι
 δέ," φησὶν ὁ Χρυσόστομος, „παρ' ἀνθρώποις φανέντες, τὸ τῆς
 οἰκείας φύσεως ἀπαστρέφον φῶς παρήνοιξαν." ἡ γὰρ παρὰ πρό-
 θεσις κολαστικὸν τινα δείκνυσι τρόπον ἐν τούτοις, ὡσπερ διὰ
 10 παραπετάσματος τὴν ἀλήθειαν κρυπτομένην συμβολικῶς ὑπεμ-
 φαίνουσα. εἶεν.

γ'. Ἔμοι δὲ καὶ μάλα ἐθέλοντι τῶν ἐκεῖ λαληθέντων πάντα B
 διεξιέναι καθ' ἕκαστα, τὰς τε ἐκδρομὰς τῶν λόγων ἐκείνων καὶ
 τὰς ἀγχιτρόφους τῆς μάχης ἐκείνης μεταβολὰς, καὶ τὰς κατὰ
 15 στόμα τῶν ἀντιθέσεων ἀπαντήσεις· καὶ ὅπως, καθάπερ ἐν ἐρη-
 μίᾳ λυσσῶντες κύνες, κυκλώσαντες μονωθέντα με κατὰ ταῦτον, V. 562
 ὁ μὲν κατὰ τῶν ἐμῶν ὠθεῖν ἠπέλεγτο στέρνων τῆς ἀσεβείας τὸ
 ξίφος, ὁ δὲ τὰ τῶν ὀπισθίων μοι κρύσπεδα σφῆδρα ἐπιβούλως C
 παρέσπα καὶ παρεβόησεν, καὶ πρὸς αὐτὸν μετὰ τῆς γλώττης
 20 ἐκάτερος ὄλον ἀνθεῖλε τὸν νοῦν ἡμέτερον· καὶ συνελόντι φάναι,
 τοὺς συχνοὺς καὶ ἐπαλλήλους ἐκείνους ἰδρωτάς, οὓς ἀπαθῶς ὁ
 τῶν ἀδῆλων μόνος ἔβλεπεν ὀφθαλμὸς, διεξιέναι καθ' ἕκαστα

2. ἦντα ἂν ed.
 2. ἡμῶν al.
 3. ἡμῶν al.
 4. ἐπὶ τῶν ἐμῶν ed.
 5. ἐν τούτοις τε καὶ τοῖς ὁμοίοις τούτοις οἰ-
 νοεῖ alias.

6. Βεσελεὴλ ἐτελείωσε καὶ Μω-
 σῆς ἐπήξατο ed.
 7. ἐν τούτοις τε καὶ τοῖς ὁμοίοις τούτοις οἰ-
 νοεῖ alias.

symbolsubstendisti." Rursus ex Gregorio Theologo, ubi de Pascha sic
 disserit. „Quando Verbum in regno Patris novum illud vinum nobiscum bi-
 bet, revelans ac edocens, quae nunc mediocriter substendit." Et iterum:
 „Dedicatur, et quidem magnificentissime, Testimonii tabernaculum, quod
 Deus substendit, Moses construxit, et Bezeleel perfecit." „Et Angeli,"
 ait divus Chrysostomus, „hominibus apparentes, splendidum suae naturae
 lumen substenderunt." Nam in huiusmodi sententiis isthaec praepositio „sub"
 emolliitivam et castigativam loquendi rationem innuit, et tanquam per ve-
 lamen absconditam veritatem symbolice subindicatam fuisse declarat. Sit
 ita sane.

3. Iam vero volebam equidem quaecunque ibi dicta sunt, sigillatim
 recensere, sermonum illorum excursiones, subitas illius pugnae mutatio-
 nes, adversariorum oppositiones; quae coram et in os occurrebant; quo-
 modo, seu rabidi canes, ambo simul me solitarium circulatim illi conclu-
 serint, ita ut alter meum in pectus impietatis ense adigere festinaret; al-
 ter vestium, quas a tergo gestabam, sumbrias insidiosissime avelleret ac
 dilaceraret; quomodo etiam uterque totam mentem ad se cum lingua
 diversas in partes vicissim traheret. Verbo dicam: erat in animo sigilla-
 tim enumerare multos illos, quibus continenter manabam, sudores, quos abe-
 que ulla passione solus vidit oculus divinus, qui arcana cuncta perspicit:

- A. M. 6859 *βουλομένω μοι αἰ τῆς κεφαλῆς ἀλγηδόνες οὐκ ἐνεδίδουν. διδ*
 Ind. 4 *παραιτεῖσθαι βουλόμενον δι' αὐτό γε τοῦτο, καὶ πρὸς γε διὰ τὴν*
 D *ἡ Πάλαι τοῦ Καβασίλα φίλιαν ἐκείνην, ἐκπομπεύειν οὐ μάλα ἐθέ-*
λων, ὅποσα κἀκείνῳ κατὰ τῶν πατρίων τηρικαῦτα ἐθῶν καὶ δο-
γμάτων τῆς ἐκκλησίας λελάληται δύσσημα δι' ἁμαθίαν (οὐ γὰρ 5
ἂν ποτε φαίην ἐγὼ, μοχθηρίαν ψυχῆς) ἐμποδῶν οἱ φίλοι μοι
σφόδρα καθίσταντο. διὸ καὶ μικρὸν ἀναπνεύσας ἀνελάμβανον
αὐθις ἐμαυτὸν, καὶ ἐς τὸ πρότερον ἵχνος τῆς διηγήσεως ἀνήγον
 E *τὸν λόγον, ἐκεῖνα μεταξὺ παραλείπων, ὅσα τὸ πρότερον ἔτος*
ἡμῖν λεπτότερόν τε καὶ τεχνικώτερον ἐν τοῖς Ἀντιφρόνητικοῖς ἐκδέ-
δοται, ἢ μᾶλλον ἢ τὴν τοῦ Παλαμῆ στηλιτεύει κακίαν ἐς τὰ κρι-
βέστερον. (B.) Πρῶτον μὲν οὖν ἀναλαβὼν ἐξεθέμη εἰς προῦ-
πτον τῶν Παλαμικῶν δογμάτων ἐκεῖνα, ἃ τηρικαῦτα Καβασίλα
προενεγκεῖν εἰς αὐτοῦ συμμαχίαν συμπέπτωκεν· ἴν', ὥσπερ οἱ
 F *Ἰτοξόται κατὰ σκοπὸν, καὶ ἡμῖν ἀσφαλῶς τοξεύειν προσγίγνηται. 15*
ἔχει δ' οὕτως ἐν ταῖς διανοαῖς καὶ λέξεσιν ἀμεταποίητα πάντα
παντάπασι. „ἐρμηνεύων ὁ προφήτης καὶ διακρίνων, τί τὸ πνεῦ-
μα τοῦ Θεοῦ τοῦτο, πνεῦμα, φησί, σοφίας καὶ συνείσεως, πνεῦμα
βουλῆς καὶ ἰσχύος, πνεῦμα γνώσεως καὶ εὐσεβείας, πνεῦμα φό-
βου Θεοῦ· ὥστε ταῦτ' ἐστὶ τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. ἴδοις δ' ἂν 20
καὶ τὸν μέγαν ἐν Θεολογίᾳ Γρηγόριον τοῦτ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα τὸ
 P. 698 *ἅγιον εἶναι δεικνύντα τὰ ἐπτὰ πνεύματα ταῦτα, ὡς κὰν τῷ εἰς*

2. *βουλομένω et deinde ἐθέλωσι coni. Capp.*

sed narrationem persequi capitis dolores non sinebant. Unde cum eam ob causam in hoc excusatum me vellem, et praeterea ob antiquam illam, quae mihi cum Cabasila intercesserat, amicitiam, velut ad pompam evulgare nollem, quaecunque adversus patria et antiqua ecclesiae instituta et dogmata blasphemias, ob imperitiam (nunquam enim dixerim, ob improbitatem) protulisset; valde obstiterunt amici, quomodo institutam narrationem interrumpere. Hinc ut paululum respirare mihi datum est, et me statim recepi; tum ad primum narrationis vestigium orationem revocavi, iis interim praetermissis, quaecunque mihi antea anno proxime elapso subtilius, et magis ad vulgares disputandi regulas, in Antirrheticis nostris edidimus, sive potius quae Palamae improbitatem accuratius proscribunt. (II.) Primo itaque palam in medium rursus adduxi ea Palamae dogmata, quae tunc ad eius defensionem Cabasilas protulerat, ut sagittariorum more ad scopum tuto collimarem. Sic autem habent citra ullam immutationem Palamae verba et sententiae. „Explicans propheta et distinguens, quid sit hic spiritus Dei: Spiritus, inquit, sapientiae et intellectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientiae et pietatis, spiritus timoris Dei: adeo ut haec omnia sint Dei spiritus. Videas autem quomodo etiam Gregorius, qui magnum sibi ob theologiam nomen fecit, declaret hos septem spiritus ipsummet sanctum esse spiritum, ut sermone in sanctam

τὴν ἁγίαν πεντηκοστὴν λόγῳ αὐτοῦ παρέστησεν ἡμῖν· τοῦτο, A. C. 1851
 λέγων, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκηρύχθη μὲν, καὶ τὰ ἕξης." καὶ μετ' Imp. Io. Can-
 ὄλιγον· „καὶ μὴν τὴν μίαν τῶν τοῦ πνεύματος ἐνεργειῶν ὁ κύριος tacuz. 5
 ἐν εὐαγγελίοις κατὰ μὲν τὸν Λουκᾶν δάκτυλον Θεοῦ, κατὰ δὲ
 6 τὸν Ματθαῖον πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καλεῖ. ἐν τίνι δὲ πνεύματι ὁ
 κύριος ἐκβάλλει ἔφη τὰ δαιμόνια, εἰ μὴ ἐν τῷ ἁγίῳ πνεύματι; B
 τὸ ἐν ἄρα τῶν κατὰ διαίρεσιν χαρισμάτων πνεῦμα ἅγιόν ἐστι.
 εἰ δὲ τὸ ἐν, καὶ τὰ ἄλλα πάντα." καὶ πάλιν· „ἵκανά μὲν," φησι,
 „καὶ ταῦτα πείσαι, μήτε κτιστὴν ὑπάρχειν τὴν διδομένην καὶ λαμ-
 10 βανομένην τοῖς κεχαριτωμένοις τοῦ πνεύματος χάριν τε καὶ ἐνεργειαν
 (αὕτη γὰρ ἐστὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον), μήτε τὴν οὐσίαν εἶ-
 ναι τοῦ πνεύματος. οὐδενὶ γὰρ ὁ Θεὸς τὴν οὐσίαν οὐσίαν δίδωσι."
 καὶ μετ' ὀλίγον· „ὁ τοίνυν λέγων τὴν λαμπρότητα τῆς θείας φύ- C
 σεως, ἧς καὶ οἱ Θεῶν λειτουργοῦντες ἄγγελοι μετέχουσι, καθ' ἣν
 15 καὶ οἱ δίκαιοι λάμπουσιν ὡς ὁ ἥλιος, μήτ' οὐσίαν εἶναι θείαν
 μήτ' ἀγγελικὴν, οὐ τίθησι μεταξὺ Θεοῦ καὶ τῶν ἀγγέλων φῶς,
 ὃ μήτε Θεὸς ἐστὶ μήτ' ἄγγελος. ἀλλ' ὁ μέγας Διονύσιος τὰς
 προαιωνίους μετοχὰς τε καὶ ἀρχὰς καὶ τοὺς ἐν Θεῷ τῶν ὄλων
 λόγους καὶ προορισμοὺς, ὧν ἄγγελοι τε καὶ ἄνθρωποι μετέχου- D
 20 σιν, οὐκ εἶναι φησὶν οὐσίαν, οὔτε θείαν οὔτ' ἀγγελικὴν· πλη- V. 563
 θυντικῶς δὲ προειρηκῶν ταύτην τὰς ἐλλάμψεις ἔδειξεν οὐκ οὐ-
 σίαν οὔσας θείαν. οὐδέποτε γὰρ ἐκείνη πληθυντικῶς προάγεται.

8. πάντα ed., πάντως apogr. 11. αὕτη ed., αὐτό apogr.

Pentecosten nobis innuit his verbis: Sanctus hic spiritus praedicatus quidem fuit, etc." Et paulo post: „Et certe unam e sancti Spiritus operationibus, in Evangelio quidem secundum Lucam, Dei digitum vocat Dominus; in Evangelio autem secundum Matthaenm Dei spiritum appellat. Porro quo in spiritu Dominus dixit a se daemonia eiici, nisi in sancto spiritu? Ergo e gratis gratuitis, quas Deus diversimode distribuit, una est spiritus sanctus. Quod si de una dicitur, de caeteris quoque dici poterit." Et iterum: „Haec," inquit, „sufficiunt ut persuadeatur, neque creatam esse Spiritus sancti gratiam, et operationem, quae accipitur et datur iis, quos ea donare Deus voluerit, (hic enim est Spiritus sanctus;) neque etiam esse Spiritus sancti substantiam. Nemini quippe Deus suam largitur substantiam." Et post pauca: „Ergo qui divinae naturae fulgorem, cuius participes fiunt angeli Deo ministrantes, et per quem iusti fulgebunt sicut sol, neque divinam neque angelicam esse substantiam asserit, is Deum inter et angelos quoddam lumen, quod neque Deus sit neque angelus, nequaquam statuit. Sed magnus Dionysius aeternas participationes, principia, et universorum tum rationes tum praedefinitiones, quae in Deo sunt, quasque angeli pariter ac homines participant, divinam aut angelicam esse substantiam pernegat. Cum vero fulgorem, de quo loquimur, plurali numero fulgores asserat, ostendit eos divinam non esse substantiam. Haec enim

- A. M. 6859 ἀνάρχους δὲ καὶ ἀτελευτήτους προσεπιπῶν ἀκτίστους ὑπαρχού-
Ind. 4 σας ἔδειξε." καὶ πάλιν · „τί οὖν; σύνθεσιν δέδοικας ἐπὶ Θεοῦ, καὶ
Ε τῶν ἐνεργειῶν ἀκτίστων οὐσῶν τε καὶ λεγομένων; πολλῷ μᾶλλον
δέδιδι, μὴ κτίσμα ποιήσης τὸν Θεόν, τὰς αὐτοῦ φυσικὰς ἐνεργείας ἡγούμενος κτιστάς· τί οὖν; οὐχὶ τὰ ὑποστατικὰ τῆς ἀνω-5
τάτῳ τριάδος, πολλὰ ὄντα, ἄκτιστά ἐστι; πῶς οὖν οὐ πολλοὶ
Θεοὶ, ἢ σύνθετος διὰ ταῦτα εἶς; ἢ σὺ κάκεινα ἐν καὶ ταῦτόν
ἐρεῖς τῇ τοῦ Θεοῦ οὐσίᾳ καὶ ἀδιάφορον παντάπασι, καθάπερ
F καὶ τὴν ἐνέργειαν;" καὶ πάλιν · „ἡμῖν δ' οὐδεμία ποτ' ἔσται λέξις
ἀποχρῶσα πείθειν, τὰς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ πνεύματος, ἃς ὁ 10
προφήτης κεφαλαιωδῶς ἑπτὰ προσεῖπε, μετὰ τῶν κτισμάτων τά-
τειν. τῶν δὲ Θεῶν καὶ φυσικῶν ἐνεργειῶν τοῦ Θεοῦ μία καὶ ἡ
κρίσις, καθὰ Ἀβραὰμ ἔφη· ὁ κρίνων πᾶσαν τὴν γῆν οὐ ποιή-
σεις κρίσιν; ἄρ' οὖν καὶ αὕτη τῶν κτισμάτων ἐν; ἄρα οὖν καὶ
τὴν ἑαυτοῦ κρίσιν ἄξει ὁ Θεὸς εἰς κρίσιν;" καὶ πάλιν · „πῶς οὐκ 15
P. 699 ἄκτιστος ἢ χάρις, δι' ἣν καὶ οἱ μετεσχηκότες αὐτῆς ἄκτιστοι καὶ
ἀναρχοὶ καὶ ἀτελεύητοι καὶ αἰδιοὶ καὶ οὐράνιοι κατ' αὐτὴν παρὰ
τῶν πατέρων προσηγορεύθησαν;" καὶ πάλιν · „ἀλλ' ἐπεὶ πολλὰς
καὶ διαφόρους ὑποστάσεις καὶ δυνάμεις καὶ ἐνεργείας ὁ Θεὸς ἔχει,
εἰ μὴ ἐν τι τὸ αἴτιον ἐν αὐταῖς, πολλὰ καὶ διάφοροι ἔσονται 20
ἀρχαὶ τῆς Θεότητος." καὶ μετ' ὀλίγον· „ὁ μὲν υἱὸς καὶ τὸ πνεῦμα
B ἐκ τοῦ πατρὸς· αἱ δὲ δυνάμεις καὶ ἐνεργεῖαι ἐκ τῆς μιᾶς τρισυ-

2. τί ἐτι αλ.

nunquam plurali numero effertur. Sed quia eosdem divinos fulgores principii ac finis expertes appellat, increatos esse demonstravit." Et iterum: „Quid igitur? times ne compositio in Deo admittatur, si divinae operationes increatae sint et dicantur? multo magis time, ne Deum in creaturarum numero reponas, dum naturales eius operationes creatas esse arbitraris. Quid igitur? nonne supremæ Trinitatis supposita multa sunt et increata? Quomodo ergo non sunt multi Dii, vel quomodo propterea Deus unus compositus non est? Numquid ea etiam supposita unum et idem esse cum Dei substantia et ab ea plane indistinctum quid, ut et operationem, asseres?" Et iterum: „Nulla unquam nobis persuadebit oratio, ut divini spiritus operationes, quas propheta septem summatum appellavit, inter creatas res colloceamus. Porro divinarum et naturalium Dei operationum una est ipsum iudicium, sicut ait Abraham: Qui iudicas omnem terram, non facies iudicium? Num igitur Dei iudicium e rerum creaturarum numero erit? Ergo et suum Deus iudicium indicabit?" Et rursus: „Quomodo increata non esset illa gratia, per quam qui eius participes facti sunt, increati, principii et finis expertes, æterni et caelestes ob eam a sanctis Patribus fuerunt appellati?" Et rursus: „Sed quoniam multas diversasque hypostases et virtutes et operationes habet Deus, nisi in iis una quæpiam esset causa, multa et diversa forent divinitatis principia." Et paulo post: „Filius quidem et spiritus sanctus ex Patre procedunt: at virtutes

ποστάτου φύσεως. καὶ γὰρ οὐχ ἡ οὐσία ἐκ τῆς σοφίας, ἀλλ' ἡ σοφία ἐκ τῆς οὐσίας." καὶ πάλιν · „πῶς δὲ καὶ κτιστὸν, τὸ ἀποκαταβολῆς κόσμου μὴ ἐκτισμένον, ἀλλ' ἠτοιμασμένον;" καὶ πάλιν · „ποῖος βάσκανος δαίμων τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ τολμηρῶς ἐπεισηγάγεν, ὅτι ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ, ἐνοικοῦσα τοῖς κτίσμασι, τοὺς καθαιρομένους καθαίρει, καὶ τοὺς ἁγιαζομένους ἁγιάζει;" καὶ ἐπὶ τούτοις, περὶ τῆς θείας μεταλήψεως καὶ τοῦ Θεοῦ βαπτίσματος, ὅσα καὶ ἀνωτέρω πού διεηλώκαμεν. (Γ.) Ἀλλὰ γὰρ ἡμεῖς ἐνταυθοῖ τὰ καιριώτερα τῶν ἀτόπων, ἃ τοῖς δυοῖν ἐκείνοις ἀνδράσιν, ἐκ μόνων δυοῖν Παλαμικῶν ἀναλεξαμένοις λόγων, εἰς ἀντίπαλον προενεγκεῖν καθ' ἡμῶν τηρικαῦτα συμπέπτωκε, κατὰ τὸ ἀπαράλλακτον ἐξεθήκαμεν ὡς ἐν κεφαλαίῳ. ὦν γὰρ ἕρῳ γον καὶ μόνον ἀκοεῖν, ἤπου διεξιέναι καθ' ἕκαστον ζηρωδέστατον ἅπαντα· καὶ οὐδὲ πολλοῦ ἂν δεῖν οἶμαι χρῆμα τουτὶ πονηρὸν νομισθῆναι, καὶ ἴλιγγον ἐμποιοῦν ἀκοαῖς εὐσεβείᾳ συντεθραμμέναις, καὶ μηδὲν μηδαμῇ τῶν πατριῶν δογμάτων ἐκτὸς εἰθισμέναις ἀκοεῖν. ἔξεστι δ', οἷς ἂν ὀρθῶς ἐξέλῃ, σκοπεῖν κακὰ τούτων, ὡς εἰ μικρὸν μέρος δυοῖν τῶν ἐκείνου λόγων τισαύτας ἔχει τὰς ἀτοπίας, καὶ ταῦτα ἐκ τοῦ παρήκοντος τοῖς θιασώταις ἐκείνου λεχθὲν, πόσας ἂν τις καὶ οἷας εἶναι λογισαίτο πᾶσι τοῖς ἄλλοις, ὑπὲρ ἐξήκοντα οὐδοῖ; πολύγους γὰρ ἐν κακοῖς ὁ ἀνὴρ, καὶ τεχνικοῦ κανόνος ὡς πορρωτάτω λεγεῶνας ὄλωνς δυνάμενος

et operationes divinae ex unica, quae tribus in personis subsistit, natura proficiunt. Etenim non ex sapientia procedit substantia: sed ex substantia manat sapientia." Et iterum: „Quomodo creatum esset illud, quod a constitutione mundi non creatum sed paratum dicitur?" Et rursus: „Qualis daemon invidus hoc in Dei ecclesiam dogma invehere ausus est? quod nempe Dei substantia, in creaturis inhabitans, mundet eos qui mundantur, et eos qui sanctificantur sanctificet." Ad haec adduxit impia illa, quae de divinae Eucharistiae participatione et divino Baptismate dogmata propugnavit Palamas, et quaecumque supra declaravimus. (III.) Sed hic praecipuas ineptias, quas duo illi viri ex duobus duntaxat Palamae libris contra nos tunc pugnando protulerunt, summam ut se habebant sine ulla prorsus mutatione exposuimus. Nam quae val audire solummodo est onerosum, haec certe omnia sigillatim dicendo percurrere, longe operosissimum fuerit; nec multum abesse puto, quin id malum esse videatur et quandam quasi vertiginem afferre innutritis pietati auribus, quae nihil a patris et antiquis dogmatibus alienum audire solent. Porro (quod facile ex praedictis animadvertent, qui recto ad hoc perpendendum iudicio pollent) si duorum Palamae librorum particula, obiter ab ipsius gregalibus prolata, tot ineptias continet; quot et quales putarit quispiam in caeteris illius libris, quos plus sexaginta scripsit, contineri? Cum enim in malis profundendis vir iste sit uberrimus, et artis regulas longe praetergressus fuerit, integras libellorum quasi legiones, quae illi sponte ac ultro fluunt, potest evomere.

- A. M. 6859 ἕξεμειν λογαρίων ἕξ αὐτομάτων. ὅμως ἰκανὰ καὶ ταυτὶ τοῖς τὸ
 In d. 4
 F. 564¹ συνειδὸς ἀδέκαστον τρέφουσι, δεῖξαι· (A.) Πρῶτον μὲν, ὅπως
 V. 564 οὐχ ἔν εἶναι δογματίζει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐ μεντὰν οὐδ' ἑπτὰ τινων ἔν, ἀλλὰ τῶν γε ὑπὲρ τὰ ἑβδομηκοντάκις ἑπτὰ. Δεῦ-
 τερον δ', ὅπως ἐν τούτοις οὐ φρίττει διαβύλλων τὸν τε μέγαν ἐν 5
 Θεολογία Γρηγόριον, καὶ ἅμα τῶν θείων εὐαγγελιστῶν Λουκᾶν
 P. 700 καὶ Ματθαῖον, δάκτυλον Θεοῦ μὴ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον λέγοντας,
 ἀλλ' ἕτερον τῆς οὐσίας καὶ μίαν τῶν ἀπειρῶν καὶ διαφορῶν
 ἐνεργειῶν ἐνεργεῖαν. Τρίτον δ', ὅπως μετὰ Θεοῦ καὶ ἀγγέλων
 καινόν τι καὶ ἴδιον ἀκτίστων τίθησι γένος ἐνεργειῶν, λαμπρότητα 10
 Θεοῦ καὶ φῶς ἀβήρητον ὀνομάζων, ἐν οἷς καὶ τὸν μέγαν διαβύλ-
 λει Διονύσιον, συμφωνεῖν αὐτὸν αὐτῷ προβαλλόμενος, ἕς γε τὸ
 Β' ἀναρχόν τι καὶ ἄκτιστον εἶναι γένος τουτὶ. Τέταρτον δ', ὅπως
 ὅτω ποτ' ἀνθρώπων ἀκτίστῳ γε ἐκ τοῦ σχεδὸν ἐθέλοντι γίνεσθαι
 καὶ ἀνάρχῳ ῥᾶστον καὶ ὡς ἐπὶ πρηνοῦς εἰπεῖν, ἕξ ἀφθόνων 15
 καὶ ἀποβήτων πηγῶν ἀψοφητὶ καταφερομένου τοῦ τῆς τοσαύτης
 χορηγίας ρεύματος. Πέμπτον, ὅτι τὸ ἡτοιμασμένον ἄκτιστον
 C δογματίζει, ὡς ἐντεῦθεν ἀνάγκη εἶναι καὶ, ὅ τῷ διαβύλλῳ ἡτοί-
 μισε πῦρ ὁ Θεός, ἄκτιστον εἶναι. Καὶ ἅμα ἕκτον, ὅπως οὐ μό-
 νον τὰς ἀκτίστους ταύτας ἐνεργείας πολλὰς καὶ διαφορούς εἶναι 20
 φησιν, ἀλλὰ καὶ τὰς τρεῖς τῆς θείας φύσεως ὑποστάσεις πολλὰς
 καὶ διαφορούς εἶναι νομοθετεῖ· καὶ μικρόν τι συγχέας τὸν λόγον

4. μόνον al.

Haec tamen iis, qui sinceram incorruptamque nutriunt conscientiam, sufficiunt, ut demonstretur: (IV.) Primum, quomodo non unum esse sanctum spiritum, neque septem tantammodo; sed plus etiam septuagies septem spiritus esse statuat, quorum unus sit sanctus Spiritus. Secundo, qua ratione magnum in theologia Gregorium absque horrore ullo calumniatur, et e divinis Evangelistis Lucam et Matthaem, quasi Dei digitum appellarent non sanctum Spiritum, sed aliud quidpiam a divina substantia, et unam operationem ex infinitis ac diversis, quas Palamas inducit, operationibus. Tertio, quomodo Deum inter et angelos novum quoddam et proprium genus ponat increatarum operationum, quas Dei fulgorem et lumen ineffabile nominat. Qua in re magnum Dionysium calumniatur, quem sibi ad stipulari obtendit; saltem quantum attinet ad hoc divinarum operationum genus, quod principii expert atque increatum esse affirmat. Quarto, quomodo cuilibet homini facile atque, ut ita loquar, in proclivi esse doceat, ut, modo voluerit, increatus et expert principii subito fiat; quandoquidem e copiosis atque arcanis fontibus tantae magnificentiae rivus absque ullo strepitu promanat. Quinto, quod praeparatum est, hoc etiam increatum a Palama praedicari; adeo ut inde necessario concludatur, increatum esse illum quoque ignem, quem diabolo Deus praeparavit. Sexto, quomodo non solum increatas hasce operationes multas atque a Dei substantia distinctas esse asserat; sed etiam tres divinae naturae hypostases multas et a divina substantia distinctas esse statuat: et confuso paulatim

ὑποστάσεις μὲν ὀνομάζει τὰς πολλὰς ἐκείνας καὶ ἀπειροὺς ἐνεργείας, καὶ τοῦ μπαλιν πολλὰς τὰς ὑποστάσεις, ὅς ἔχει καὶ τῆ-
 μερον δόγμα πάτριον τρεῖς γε καὶ μόνας ἅπασιν ἀκοῦειν καὶ σέ-
 βειν ἅπασιν ὀρθοδόξοις ἐν ἡν. Ἑβδομον, ὅπως καὶ περὶ τῆς
 5 ἁγίας μεταλήψεως καὶ τοῦ θείου βαπτίσματος τὰ νόσια τοῦ-
 τοις λελάθηται. (E.) Εἰρήσεται δέ γε καθ' ἕκαστον, εἰ μὴ E
 πάντα, τὰ γούν πλείω, μεθ' ὧν ἀντιρρήσεων τούτοις καθήκει,
 οὐχ ὄσας καὶ ὄσας αὐτοῖς ἀντεστήσαμεν τότε, σὺν ᾧ δὴ μωρία
 τῶν θείων λόγων ἀγωνιστικώτερον ἐπιόντες, ὅποσα ἡ τῶν διδα-
 10 σκάλων τῆς ἐκκλησίας πάλαι ἔμνησε χορὸς, ἀλλ' ἂ κατὰ τὸ ἐπι-
 τρέχον ἢ μνήμη σχεδιάζουσα ἡμῶν χορηγήσει τῇ γλώττῃ· οὐκ οὖν
 δι' ἐνδειαν ἀφορμῶν ἀντιπάλων (τοῦτο γὰρ οὐδέ του τῶν ἐναν-
 τίων λέγειν τολμῶντος, οἴμαι, δεήσει ποτέ) πῶς γάρ; ἀφθο-
 νίας μακρῆς προκειμένης ἡμῖν, ὅποσην ἔμοι τῶν ἁγίων βίβλοι
 15 κατὰ τὸ δαυιλῆς ἐπαντλοῦσι, τῶν μὲν γὰρ ἄλλων ἐνοις, πρὸς
 λόγων ἀγῶνας ἰοῦσιν, ἐξ ἀποριῶν ἀπορίας ἐν ἵστοις περιγιγι-
 νεται, ὃ καίριον εἴποιεν ἥκιστα ἔχουσιν· ἐμὲ δ' ἐξ ἀπορίας μακρῆς
 εἰς ἀπορίαν μακρὰν καιρὸν τινα καὶ παράδοξον περιίστησι τρόπον
 τὸ τῶν περιόντων ὄπλων πλήθος, καὶ βελῶν καὶ τόξων καὶ δο- P. 701
 20 ράτων (φάσαι) παντοδαπῶν, εἰς ἄμνηναν τῶν τῆς ἀληθείας
 ἐχθρῶν. ἀπορεῖν γὰρ ἔμοιγε φαίη τις ὡς ἴσως νῦν περιεῖναι, οὐχ V. 565

3. ἀπάσας conl. Capp. 8. συνφθα conl. Capp.

ne perturbato sermone usus hypostases quidem vocet multas illas atque
 infinitas operationes, et vice versa multas appellet eas ipsas hypostases,
 quas ad hanc usque diem tres et solas, iuxta patriam et antiquam doctri-
 nam, audire et colere omnibus orthodoxis licuit. Septimo, quomodo de
 sancta Eucharistiae participatione deque divino Baptismo nefanda et im-
 pia isti Palamitae fuerint proloquuti. (V.) Haec autem sigillatim a nobis,
 si non omnia, pleraque saltem exponuntur; quibus congruas etiam subiun-
 gemus refutationes, non quot et quales magis ad pugnam accommodatas
 tunc opposuimus, cum multis sacrarum Scripturarum oraculis veluti con-
 centum fecimus, recensitis etiam omnibus, quae sanctorum ecclesiae do-
 ctorum chorus olim cecinit: sed quaecunque obvia solummodo linguae no-
 strae memoria ex tempore suggesserit: non quod argumentis, quibus op-
 pugnemus adversarios, careamus (quod quidem dicere nonnullus, opinor,
 adversariorum nostrorum semper audebit) qui enim istud fieri posset?
 cum ingentem argumentorum copiam sepositam habeamus, quantam mihi
 sanctorum Patrum libri abunde suppeditant. Nam aliorum quidam, dum
 in disputationis arenam descendunt, difficultates alias ex aliis exhauriant
 aliquando necesse est, quia quid praecipuum atque idoneum proferant,
 minime reperire possunt: me vero e magna difficultate in magnam difficul-
 tatem nova quadam et inopinata ratione coniciunt arma, ut ita loquar,
 omnis generis, hastae, arcus, tela, quae ad expugnandos veritatis hostes
 multa mihi suppeditant. Iam enim dixerit quispiam, ad maximas me dubi-

- A. M. 6859 ὁποίων ἂν εὐποροίην ἀφορμῶν ἐς τὴν τοῦ λέγειν παρασκευήν·
 Ind. 4 ἄλλ' ὁπόσας ἂν ἁγίων καὶ οἷας ἂν παραλειπὼν συμμαχίδας γρα-
 A. C. 1351 φὰς, μέρους λαβόμενος βραχυτάτου καὶ ἀποχρῶντος πρὸς ἔν-
 Imp. Io. Can-
 tacuz. 5 δεῖξιν τῆς τῶν ἐχθρῶν ἀφώστιας, ἀπαλλαγῆναι γένοιτ' ἂν ἐν
 βραχεί.

tationis angustias esse redactum, non quidem qualia coniecter argumenta, quibus ad dicendum paratus et accinctus abunde videar: sed potius quot et qualia sanctorum Patrum testimonia, quae plurimum causae meae patrocinantur, omittam; ut minimam eorum partem, quae adversariorum imbecillitati demonstrandae par sit, seligam; et sic breviter hac tota, quam suscepi, disputatione defungar.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΑ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ ΚΔ.

NICEPHORI GREGORAE

BYZANTINAE HISTORIAE

LIBER VIGESIMUS QUARTUS.

ARGUMENTUM.

Gregores cum Cabasila et anonymo theologo disputare pergit.

α'. Ἐμοὶ δ' ὁ κἀν τοῖς πρόσθεν πολλάκις δεδρακέναι γέγονε, A. M. 6859
μετριῶν διὰ μῆκος ἄπτομένῳ, καὶ ὅσοις ἀφοσιούσθαι τὸ τῆς Ind. 4
ἀληθείας κράτος ἐνῆν, τοῦτο δὲ κἀνταῦθα δρᾶν οὐκ ἔγωγ' ἄν A. C. 1351
δκνήσαιμι. τί γὰρ δεῖ πανοπλίας ἐνταῦθα καὶ σπουδῆς πολεμ- Imp. Io. Can-
5 κῆς, τῆς τῶν ἀγῶνων παραρρύσεως ὥρας, καὶ μαρανθέντος τοῦ tacz. 5.
ὑπεκκαύματος, καὶ τῶν τότε ἀντιβαινόντων καὶ τὸ θυμούμενον B
τῆς ψυχῆς ἀναπτόντων, οὐκ ἐνὸν εἶναι μηδενὸς ἐν τῷ νῦν εἶναι. C
ἄλλως τε κάπειδῆ τῶν γε πλειόνων ἔφθμεν ἀνωτέρω μνησθέντες
μάλα γε ἀποχρώντως, ὡς ἔμοιγε φαίνεται, περιττόν μοι δοκεῖ

1. Quod saepe mihi supra facere contigit, ut ob rerum dicendarum multitudinem pauca solummodo delibarem, quantum nempe ad comparandam veritati, cuius defendendae officio defungebar, victoriam sufficeret; idem me hoc etiam in loco facere non pigebit. Nam quid hic armatura universa opus est aut bellico studio, ubi iam certaminis tempus effluxit, eiusque suscitabulum prorsus extinctum est, neque modo quidquam esse potest eorum, quae tunc nobis obsistebant et ignem irascentis animi accendebant? Aliunde vero pleraque supra, quantum ut opinor satis erat, commemoravimus. Unde mihi superflua et supervacanea res vide-

- A. M. 6859 καὶ τῶν περιέργων οὐ μάλα τὸν πόδα κεκτημένον ἐλεύθερον, περὶ
 Ind. 4 τῶν αὐτῶν ταῦτά στρέφοντας αἰετὴν ἀκοήν ἀποκναλεῖν. οὐδὲ
 γὰρ οὐδ' ὡς ἐκείνοις δῆπου τότε πλείστα μὲν εἴρηται, τυφλὰ δὲ
 πάντα καὶ ἄγωνα καὶ πρὸς τὸν αὐτὸν τῆς ἀτοπίας ἄγωνα πάντα
 Δικημυόν, οὕτω πολλῆς ἐνταυθοῖ κἄμολ δεήσει τῆς συμμαχίας. 5
 ἀλλ' ὡσπερ ἐν τῷ τοῦ ἀγῶνος ἐκείνου καιρῷ διὰ βραχέων εἰς
 τὸν ἐκείνων ἐκείνους ὠδήσας κρημνὸν ἀπήλλαγμα, οὕτω καὶ
 πολλῷ μᾶλλον ἡσυχίας οὔσης, νῦν μετριώτερον ἢ κατὰ τὴν τότ'
 ἀνάγκην μνησθέντος, οὐκ ἂν εἴη φάναί οὐδενὶ τῶν ἀπάντων,
 ὡς οὐκ ἰκανῶς τῆς προθυμίας καὶ βουλήσεως ἔσχον ἐγὼ, κὰν τοῖς 10
 Ἐξργοῖς αὐτοῖς αἰσθῆσθαι σαφῶς τοὺς ἐντυγχάνοντας ἐπεπέικεν.
 ἃ γὰρ ἡμῖν τε πρόσθεν εἴρηται καὶ ὄρθην τοῖς βουλομένοις πρό-
 κείται, ἥπου πολλή τις ἂν εἴη ἄνοια, λέγειν ὁμοίως αἰετὰ αὐ-
 τά. ὅσον γὰρ τοῖς ἀντιθέτοις ἐκείνοις δεῖ τῶν αἰετῶν παραλλάξων,
 δι' ἀρῶστίαν τῶν αἰετῶν λεγομένων αὐτοῖς, τοσοῦτον ἡμῖν, δι' 15
 εὐρωστίαν τῶν εἰρημένων, δεῖ πρὸς τὰ ἐξῆς σιωπᾶν. παραπλη-
 P. 702 σίως ὡσπερ, οἷς μὲν ἐν ἡλίῳ καὶ φωτὶ δρᾶν ἐνεστὶν ἃ δρῶσι,
 τούτοις δῆπουθεν οὐδὲ μαρτύρων ἂν ποτ' οὐδένων δεήσοι, αὐ-
 τῶν ἐξ αὐτομάτου (φάναί) τῶν πραγμάτων τὴν ἀλήθειαν μαρ-
 τυρούντων· οἷς δ' ἐν σκότῳ καὶ νυκτὸς ἀδήλαις ἐνεστὶ βυθοῖς 20
 ἐγκυβιστῶν τοὺς τῆς σπουδῆς θεμελίους, τούτοις οὐκ ἔστιν ὁρ-
 θῶς συνορᾶν οὐδ' ὄθεν ἄρχεται, οὐδ' ὅπῃ τελευτᾷ τῶν δρω-

8. μετριώτερον conl. Capp. 17. ἐν add. Capp.

tur, neque satis procul ab inutili remota, de iisdem eadem semper verba versare, et aliorum aures obtundere. Nec enim, ut illi tunc multa caeca et sterilia effutierunt, quae omnia in eandem ineptias veluti praecipitant, ita mihi quoque haec in pugna multorum auxilio opus fuerit. Sed quemadmodum certaminis illius tempore ipsos in suum praecipitium paucis detrusi, et sic eo defunctus sum; ita nunc longe potiori ratione, cum disputationis aestus deferberit, pauciora quam pro illius temporis necessitate proferre mihi licebit: nec ullus omnium dicere merito poterit, me animi studio ac voluntate non satis promptum fuisse, licet iis qui ista legent, re ipsa persuasero ut haec evidenter perspiciant. Et certe stultum valde fuerit, eodem semper modo eadem repetere, quae prius a nobis dicta in promptu est quibuslibet conspiciere. Quantum enim necesse est, ut illi adversarii dicta sua indesinenter variant, ob eorum quae proferunt infirmitatem; tantum necesse habemus ob dictorum nostrorum firmitatem et robur, caetera silentio praetermittere; eo fere modo, quo testibus nullis indigent ii, qui quae agunt, luce et palam fulgente sole faciunt; quandoquidem ipsae per se res ultro, ut ita dicam, veritati testimonium perhibent: contra vero qui in tenebris et profundae noctis caligine studii sui fundamenta praecipitanter iaciunt, ii recte conspiciere non possunt, neque unde incipiat, neque ubi desinat suppositum operis sui fulcimentum.

μένων ἢ βάσις. (B.) Καὶ πρῶτόν γε δὴ λεκτέον ἡμῖν ἔστι περὶ A. C. 1951
 τῶν πνευμάτων, ὧν ὁ προφήτης ἐπὶ τὸν κύριον ἡμῶν καὶ σω- Imp. Io. Can-
 τῆρα Χριστὸν ἀναπαύσεσθαι ἔφησεν· ἐπειδὴ καὶ ὁ τῶν φίλων B tacz. 5
 βέλτιστος ἡμῖν Καβασιλας τοῦτο πρῶτον ἡμῖν ὡς ἰσχυρὸν ἐπε-
 5 πράξει τῶν λόγων ἐκείνων πρόβλημα. ταῦτα τοίνυν ἐπὶ ὄντα
 ἄκτιστά τε καὶ ἅγια πνεύματι δεδομάτικεν ἅπαντα εἶναι καθά-
 παξ ὁ Παλαμᾶς, καὶ οἱ θιασῶται. ἦν οὖν ἐκ πρώτης ἐπιβολῆς C
 προαγαγόντας εἰς μέσον ἡμῶς αὐτὴν τοῦ σωτήρος τὴν ῥῆσιν, ἦν
 τοῖς ἀποστόλοις εἰρήκει, μηδεὶς τὸ παράπαν ἕτερον δεήσεσθαι
 10 πρὸς πειθῶ τῶν ἀκρωμένων, λέγω δὴ τὴν, „πορευθέντες μαθη- V. 565
 τεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ
 πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.” οὐ πληθυντικῶς
 γὰρ ἐνταῦθα πνεύματα δέδωκε λέγειν· ἢ πῶς ἂν τὸ τρισυπόστα-
 τον τῆ θείᾳ φυλάττοιο φύσει, πολλῶν καὶ οὐχ ἐνὸς τοῦ πνεύ- D
 15 ματος ὄντος; ἀλλ’ ἐπειδὴ τὸ πάνυ βραχυλογεῖν ὁ πολὺς τοῖς
 Λάκωσιν ἐκλήρωσε χρόνος ὡς τὰ πολλὰ, τοῖς δὲ φιλολογωτέροις
 δεῖ πλειόνων ἐνταῦθα μαρτυριῶν εἰς ἀκριβεστέραν τῶν ἐναν-
 τίων καθάρσεων, φέρε καὶ ἡμεῖς τὰ τοῦ πόθου τοῖς φίλοις ἀπο-
 δῶμεν ἀκροαταῖς, ὄκνων ἐκλαθόμενοι πάντων. Μάξιμος τοίνυν
 20 ὁ θεῖος τάδε περὶ τῶν ἐπὶ διέξεισι πνευμάτων, ταῦτόν δ’ εἰ-
 πεῖν, ἀρετῶν. „καὶ ἐπαναπαύσεται,” φησὶν, „ἐπ’ αὐτὸν ἐπὶ E
 πνεύματα· πνεῦμα σοφίας, πνεῦμα συνέσεως, πνεῦμα γνώσεως,
 πνεῦμα ἐπιστήμης, πνεῦμα βουλής, πνεῦμα ἰσχύος, πνεῦμα φό-

(II.) Et primo quidem de septem spiritibus, quos propheta super domi-
 num nostrum Salvatorem Christum requieturos esse affirmavit, nobis est
 disserendum; quoniam amicorum nostrorum optimus ille Cabasilas pri-
 mum hoc veluti firmum illius dissertationis propugnaculum nobis obiecerat.
 Hos itaque septem omnes omnino increatos et sanctos esse spiritus Pala-
 mas eiusque gregales decreverunt. Statim igitur possemus nulla prorsus
 alia re ad persuadendos auditores indigere, si prima aggressionem ipsa haec
 nostri Salvatoris in medium proferremus verba, quae Apostolis dixit. „Eun-
 tes,” inquit, „docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris et Fi-
 lli et Spiritus sancti.” Plurali numero spiritus efferre hic non permisit: alio-
 qui, quomodo divinae naturae sarta tecta servaretur personarum Trini-
 tas, si non unus, at plures essent Spiritus? Sed quia iamdiu obtinuit, ut
 summam brevilloquentiam veluti proprio sibi iure Lacones ut plurimum vin-
 dicarent, litteratores autem pluribus hoc in loco testimonii opus habent,
 quibus adversarii accuratius refellantur; agedum, nos etiam amicorum qui
 nos audiunt desiderio faciamus satis, et omnem adeundi laboris metum
 oblivione conteramus. Divus itaque Maximus haec de septem spiritibus sen-
 (quod idem est) virtutibus disserit. „Et requiescent,” inquit, „super
 eum Christum septem spiritus; spiritus sapientiae, spiritus intelligentiae,
 spiritus cognitionis, spiritus scientiae, spiritus consilii, spiritus fortitudi-

- A. M. 6859 **βου Θεοῦ. ἔστι δὲ ἴδιον τῶν πνευματικῶν τούτων χαρισμάτων·**
 Ind. 4 φόβου μὲν, ἢ ἀποχὴ τῶν κακῶν· ἰσχύος δὲ, ἢ πρῶξις τῶν ἀγα-
 θῶν· βουλής δὲ, ἢ τῶν ἀντικειμένων διακρίσις· ἐπιστήμης δὲ,
 F ἢ τῶν καθηκόντων ἀνόθευτος εἰδήσις· γνώσεως δὲ, ἢ κατὰ ἐνέρ-
 γειαν τῶν ἐν ταῖς ἀρεταῖς θείων λόγων περιληψίς· συνίσεως δὲ,
 δὲ, ἢ πρὸς τὰ γνωσθέντα διόλου τῆς ψυχῆς συνδιάθεσις· σο-
 φίας δὲ, ἢ πρὸς τὸν Θεὸν ἀδιάγνωστος ἔνωσις· καθ' ἣν τοῖς
 ἀξίοις ἢ ἔφεσις, ἀπόλαυσις γίνεται, μετέξει ποιούσα Θεὸν τὸν
 μετέχοντα, καὶ τῆς θείας αὐτὸν ὑποφήτην καθιστώσα μακαριό-
 P. 703 τητος, κατὰ τὴν ἀένναον πρὸς τοὺς δεομένους τῶν θείων μυστη- 10
 ρίων ἀνεκπόμπευτον προβολὴν καὶ διέξοδον." ἔξηγούμενος δ' αὐ-
 τὸς τὰ αὐτὰ φησι· „τὸ πρὸς ἡμᾶς κατ' ἐνέργειαν πρῶτον ἀγαθόν,
 ὅπερ ἔστιν ὁ φόβος, τελευταῖον ἀπηριθμήσατο τῆς γραφῆς ὁ λό-
 γος, καὶ σοφίας ἀρχήν· ἀφ' οὗ κινούμενοι πρὸς τὸ τῆς σοφίας
 τέλος, τὴν σύνεσιν, ἀναβαίνομεν· μεθ' ἣν προσεχείς αὐτῷ γι- 15
 νόμενοι τῷ Θεῷ, μόνην τὴν σοφίαν τῆς πρὸς αὐτὸν ἐνώσεως με-
 Βσιτεύουσιν ἔχοντες· οὐ γὰρ ἔστι δυνατόν ἐπιλαβέσθαι σοφίας,
 τὸν μὴ πρότερον διὰ τοῦ φόβου καὶ τῶν διὰ μέσου λοιπῶν χα-
 ρισμάτων τὴν τε λήμην τῆς ἀγνοίας καὶ τὸν τῆς κακίας κοινορ-
 τὸν ἑαυτῷ παντελῶς ἀποσεισάμενον. διὰ τοῦτο Θεῷ μὲν προσεχῆ 20

1. ἔστι δὲ] διάλυψις ἀποδεικτικὴ ἐκ τῆς ἰδιότητος τοῦ πνευματικοῦ
 χαρίσματος. φόβον γὰρ ἴδιον ἀποχὴ τῶν κακῶν κ. λ. edd. 14. ὡς
 καὶ ed. ἀφ' ἧς ed. 15. γινόμεθα ed. 20. παντελῶς ἀπο-
 σεισάμενον om. ed.

nis, spiritus timoris Dei. Hae sunt autem spiritualium horumce donorum proprietates. Timoris proprietas est abstinencia a malis. Fortitudinis, bonorum operatio. Consilii proprium opus est, adversarios nostros dignoscere. Scientiae proprietas est genuina et sincera officiorum nostrorum notitia. Cognitioni propria est actualis comprehensio divinarum, quae in virtutibus sunt, rationum. Proprium intelligentiae munus est, efficere ut anima rebus in universum cognitis assentiat. Sapientiae proprietates est ignota cum Deo unio, per quam eorum qui digni habentur desiderium in fruitionem vertitur. Haec enim sapientia Deum participative saltem facit eum, qui particeps ipsius efficitur, eundemque divinae beatitudinis interpretationem constituit, per iugem et continuam divinorum mysteriorum propositionem, et ab omni arrogantiae fastu alienam enarrationem, in gratiam eorum, qui huiusmodi explicatione indigent." Porro idem sanctus Maximus haec planius exponens ita loquitur. „Quod respectu nostri primum actu bonum est (nempe timor) hoc sacra Scriptura postremum numeravit, et sapientiae initium vocavit; a quo nos impulsus, ad sapientiae finem (scilicet intelligentiam) adscendimus; quam adepti si fuerimus, Deo proximi et coniuncti adhaeremus: unam sapientiam habentes, qua media et interiecta, cum ipso Deo adunamur. Nec enim fieri potest, ut sapientiam adipiscatur, qui non prius per timorem, et reliqua intermedia sancti spiritus dona, ignorantiae lippitudinem et vitiorum pulverem a se prorsus excusserit. Quapropter Deo proximam sapientiam, nobis vero proximum

τὴν σοφίαν, ἥμῃν δὲ τὸν φόβον, ἢ γραφικὴ τάξις δέεδθηκεν, ἔν' A. C. 1351
 ἡμεῖς ἐδταξίλας μάθωμεν ὄρον καὶ νόμον." ὄρησ ὡς ἀρετὰς καὶ imp. Io. Can-
 οὐχ ἄγια ταῦτα τίθησι πνεύματα. (Γ.) Περὶ δὲ τῶν τοιοῦτων C
 ὁμοίως καὶ ὁ μέγας ἔφησε πάλαι Χρυσόστομος τὰ τ' ἄλλα καὶ
 5, "ὅταν τις ἔχη χάρισμα ἀγάπης, λέγεται ὅτι πνεῦμα ἀγάπης ἔχει·
 ὅταν λάβῃ χάρισμα μαρτυρίου, λέγεται πνεῦμα δυνάμεως ἔχειν,
 τουτέστι χάρισμα. ἐπεὶ γὰρ τὸ δωρούμενον τὸ πνεῦμα τὸ ἁγίον
 ἐστὶ, καλεῖται δὲ καὶ τὸ δῶρον ὁμοιότημωσ τῷ διδόντι, ἐὰν ἦ τις
 πρῶος καὶ ταπεινὸς τὴν καρδίαν, δῶρον ἔλαβε τῆσ πραότητος, D
 10 καὶ ἐστὶ Θεοῦ χάρισμα." καὶ πάλιν· "ὅπου δεῖ μαθεῖν τὰ βάδη,
 καλεῖται πνεῦμα ἀποκαλύψεωσ. ὅπου δεῖ ἀγύπην ἔχειν, καλεῖται
 πνεῦμα ἀγάπης. ὅπου δεῖ σαφῆ λαλῆσαι τὸν διδάσκαλον, καλεῖ-
 15 ται πνεῦμα σοφίας. ὅπου δεῖ λαλῆσαι τὸν ἀκροατὴν συντεῶσ, κα- V. 567
 λεῖται πνεῦμα συνέσειωσ." καὶ τί δεῖ πάντα καταλέγειν, τοῦ παν-
 15 τὸσ λόγου τὰ ἴσα διεξιόντοσ τοῖσ βουλομένοισ ὄρησ; λεγέτω γάρ E
 τις ἔμοι πρὸσ Θεοῦ παρελθὼν, εἰ πλείονοσ τῷ σκέμματι δεῖ σα-
 φηρείασ, ὡστε μαθεῖν, τὸ μὲν πνεῦμα τὸ ἅγιον εἶναι ἔν, τὴν
 ἄκτιστον δηλαδὴ καὶ μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ· ἃ δὲ τοῖσ κτίσμασι
 20 χαρίσματα δίδονται, ἀρετὰσ καὶ δῶρα διάφορα, καὶ ποιήματα
 αὐτοῦ, πνεύματα μὲν καλούμενα καὶ ταῦθ' ὁμοιότημωσ τῷ πα-
 25 ρέχοντι πνεύματι, οὐχ ἄγια δέ· καθ' ἃ ὁ μέγασ τούτοισ συνίδει
 Βασίλειοσ, "εἴρηται τισι," φάσκων, "ὅτι αἱ ἐπτὰ γυναῖκεσ (αἱ τῷ F

1. προσεχῆ add. ed. post ἡμῖν δέ. 3. δὲ con. Capp.

timorem, a sacra Scriptura factus ordo disposuit; ut recti ordinis normam ac legem disceremus." Vides ut haec dona, virtutes, non autem sanctos spiritus esse statuat. (III.) Magnus pariter Chrysostomus de iisdem haec olim inter alia protulit. „Cum quis donum caritatis habet, spiritum caritatis habere dicitur; cum martyrii donum acceperit, spiritum, hoc est donum, virtutis et fortitudinis dicitur habere. Quoniam enim qui donat, spiritus sanctus est, donum vero idem cum donante nomen habet; si quis fuerit mitis et humilis corde, mansuetudinis donum, quae Dei gratia est, accipit." Est iterum: „Ubi profunda discere mysteria necesse est, revelationis tunc spiritus appellatur. Ubi caritas necessario est habenda, caritatis tunc spiritus vocatur. Quando necessum est ut clare et liquido loquatur doctor, sapientiae spiritus dicitur. Quando auditor intelligenter loqui debet, intelligentiae spiritus nominatur." Est certe quid opus est ut singula sancti huius Patris verba recenscam, quandoquidem toto illo sermone sanctus Chrysostomus eadem edisserit, ut iis, qui legere illum voluerint, patebit. Per Deum enim adiuro quemlibet, ut mihi dicturus accedat, an in hac nostra quaestione maiori sit opus evidentia, ut discamus unum quidem esse spiritum sanctum, increatam scilicet et unam Dei naturam: quas vero creaturis gratias Deus largitur, eas esse virtutes, varia dona et ipsius opera; quae spiritus quidem nomen commune habeant cum illo, qui ea imperitur: sed nunquam sancti spiritus appellentur. His consona sanq, quae Magnus Basilinus disserit. „Quidam," inquit, „dixerunt se-

A. M. 6859 προφήτη λεγόμεναι Ἡσαΐα· ἐπιλήφονται ἐπὶ γυναῖκες ἀνθρώ-
 Inid. 4 που ἑνός, λέγουσαι, τὸ ὄνομά σου κεκλήσθω ἐφ' ἡμᾶς) ἐπὶ
 P. 704 πνεύματά εἰσιν, ἃ μικρὸν ὕστερον ὁ αὐτὸς οὗτος προφήτης κα-
 ταριθμεῖσθαι μέλλει, ὡς ἐπαναπαυόμενα ἐπὶ τὸν ἐκ ῥίλης Ἰεσσαὶ
 ἔξανθεῖν μέλλοντα· πνεῦμα σοφίας καὶ συνέσιως, πνεῦμα βου-
 λῆς καὶ ἰσχύος, πνεῦμα γνώσεως καὶ εὐσεβείας, πνεῦμα φόβου
 Θεοῦ. ἅπερ διὰ τὸ πάντας ἐκκλίνει, καὶ ἅμα ἀχρειωθῆναι, οὐκ
 ἔχοντα ᾧ ἐπαναπαύσεται ἀγαπητῶς, τοῦ κατὰ τὸν κύριον ἀν-
 θρώπου λαβόμενα, ποιεῖ τὰ ἀναγεγραμμένα. ἀργεῖ γὰρ τὸ πνεῦ-
 Bμα τῆς γνώσεως καὶ τῆς εὐσεβείας ἐν καιροῖς, ὅτε οὐκ ἔστιν ὁ 10
 συνῶν, οὐκ ἔστιν ὁ ἐκζητῶν τὸν Θεόν· καὶ οἰοεὶ ὄνειδος ἐστὶ
 ταῖς ἀρεταῖς τὸ μηδένα εἶναι τὸν ἀντεχόμενον αὐτῶν, ἀλλ' οἰοεὶ
 χηρεύειν αὐτὰς, ἀπορία τῆς ὑποδεχομένης αὐτὰς ψυχῆς. τὸ γὰρ
 μηδένα δυνηθῆναι ἐλεῖν τῷ οἰκίῳ κάλλει, ἀλλ' ἐναπομείναι τῇ
 ἐρημίᾳ, ὡσπερ καὶ τῶν ἀρετῶν δοκεῖ καθάπτεσθαι. ὁ δ' ἐν 15
 ἑαυτῷ πᾶν εἶδος ἀρετῆς κατὰ τὴν ἄκραν τελείωσιν ἐπιδεικνύει
 Cμέλλων ἀφαιρεῖ τὸν θνειδισμόν ἀπ' αὐτῶν." Ἰδοὺ καὶ οὗτος οὐχ
 ἄγια πνεύματα λέγει ταυτὶ, ἀλλ' ἀρετὰς ἀνθρωπίνης ἐπαναπαυό-
 μενα Χριστῷ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον. (Δ.) Καὶ ὁ μέγας δ' αὐθις
 Ἀθανάσιος, πρὸς Σεραπίωνα τὸν ἐπίσκοπον περὶ τοῦ ἁγίου πνεύ- 20
 ματος γράφων καὶ τοὺς Πνευματομάχους ἐλέγχων, ἐν τῷ προ-

4. ἐπαναπαυόμενα conl. Capp., quia Iesai. c. xi. est ἀναπαύσεται.
 18. ἐπαναπαυόμενα conl. Capp.

ptem illas mulieres, (de quibus ita loquitur Iesaias propheta: Hominem unum septem apprehendent mulieres et dicent: Nomen tuum super nos invocetur,) septem esse spiritus, quos paulo post enumeraturus est propheta, velut super eum requieturos, qui de radice Iesse floris in modum egressurus erat; spiritum videlicet sapientiae et intellectus, spiritum consilii et fortitudinis, spiritum scientiae et pietatis, spiritum timoris Dei. Qui quidem spiritus, eo quod omnes a rectitudine declinassent et simul inutiles facti essent, cum iam nihil haberent loci, ubi iucunde requiescerent; eum qui fuit in Domino Iesu hominem apprehendunt, et ita quaecumque scripta sunt adimplent. Tunc enim fariatur spiritus scientiae et pietatis, cum non est quispiam intelligens, neque quispiam Deum requiens; et quasi dedecore virtutes afficiuntur, cum nemo eas amplectitur: sed viduarum more nullam possunt reperire animam, quae ipsas velit suscipere. Quod enim propria sua pulchritudine capere neminem possint, sed in solitudine sua permaneant, hoc virtutes reprehensione quadam perstringere videtur. Verum qui omnem virtutis in se speciem ad summam perfectionis apices ostensus est, is opprobrium ab eis aufert." Ecce hic quoque sanctus doctor spiritus hos non sanctos appellat spiritus, verum humanas virtutes, quae in Christo quatenus homine requiescant. (IV.) Magnus item Athanasius, epistola prima ad Serapionem, Thmuitenum episcopum, de sancto Spiritu scribens, et Pneumatomachos refellens, qui sese iactitabant apud

φήτη φάσκοντας Ἀμὼς ἀκούειν λέγοντος τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἰδοὺ ἐγὼ A. C. 1351
 στερεῶν βροντὴν καὶ κτλζων πνεῦμα, „εἰπατε,” φησὶν, „εἴπου τῆς Imp. Io. Can-
tacz. 5
 Θείας γραφῆς εὐρίσκεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον εἰρημένον ἀπλῶς D
 πνεῦμα, χωρὶς προσθήκης τοῦ λέγεσθαι τοῦ Θεοῦ, ἢ τοῦ πα-
 τρός, ἢ ὅτι ἐμοῦ, ἢ ὅτι αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ υἱοῦ, ἢ
 παρ' ἐμοῦ (ὃ ἐστὶ παρὰ τοῦ Θεοῦ) ἢ μετὰ τοῦ ἄρθρου· ἵνα μὴ
 ἀπλῶς λέγεται πνεῦμα, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα, ἢ αὐτὸ τοῦτο, τὸ πνεῦ-
 μα τὸ ἅγιον, ἢ Παράκλητος, ἢ ἀληθεία· ὃ ἐστὶ τοῦ υἱοῦ, τοῦ E
 λέγοντος· ἐγὼ εἰμι ἢ ἀλήθεια· ἵνα ἀκούσαντες ἀπλῶς πνεῦμα
 10 ὑπονοήσητε εἶναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον;” ἀλλ' ὁ μέγας ἐν προσι-
 μίοις ταῦτ' εἰπὼν, καὶ προκαταστήσας τὸν λόγον, πολὺς ἐρῶν
 παρ' ὄλον τὸν λόγον, τὰς ἐκ τῆς Θείας γραφῆς εἰς πλάτος ἐκτε-
 θέμενος μαρτυρίας, ὡς ἐξεῖναι μαθάνειν τοὺς βουλομένους ἐκεί-
 θεν ἄρκούντως, ὡς ἐν ἐστὶ, καὶ οὐ πολλὰ, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, F
 15 οὐδ' ὡς Παλαμῆς φησὶ πάντας Πνευματομάχους ὑπερβαλλόμενος· V. 563
 οὐδ' ἐκ πολλῶν ἐν, ὡς αὐτὸς καὶ τοῦτο προστίθῃσι, τῇ κακίᾳ
 κακίαν προσεξευρών καὶ ἐπιδαψιλεύμενος. ὁμῶς διὰ τοὺς ἀσθε-
 νεστέρους ἔνια τῷ παρόντι συντάγματι καὶ ἡμῖν ἐρανισαμένοις
 ἐκείθεν ἐκτέθειται. „ὡσπερ γέννημα μονογενὲς ὁ υἱὸς ἐστίν, οὕτω P. 705
 20 καὶ τὸ πνεῦμα παρὰ τοῦ υἱοῦ διδόμενον καὶ πεμπόμενον καὶ ἀ-
 τὸ ἐν, καὶ οὐ πολλὰ, οὐδὲ ἐκ πολλῶν ἐν, ἀλλὰ μόνον αὐτὸ τὸ
 πνεῦμα. ἐνὸς γὰρ ὄντος τοῦ υἱοῦ, τοῦ ζῶντος λόγου, μίαν εἰ-

3. εὐρίσκει ed. S. Athanasii. 4. ἢ ante τοῦ Θεοῦ add. ibid.

5. ὅτι ante αὐτοῦ om. ed. 8. τοῦ λέγοντος om. al. 19. μονο-
γενῆς υἱὸς ed. 20. Post αὐτὸ ἐν ed. add. ἐστίν. 21. τὸ om. ed.

prophetam Amos Deum ita loquentem audire: Ecce ego firmans tonitru et
 spiritum creans: „Dicite,” inquit, „an in aliquo divinae Scripturae loco
 sanctum Spiritum dici simpliciter Spiritum reperitur, sine hac addita voce,
 Dei, vel Patris, vel meum, vel ipsius Christi et Filii, vel a me (hoc est
 a Deo) vel aliter nisi cum articulo; ita ut non spiritus simpliciter dicatur;
 sed ille Spiritus, vel conceptis verbis, Spiritus ille sanctus, vel Paracle-
 tus, vel spiritus veritatis, id est Filii, dicentis nimirum: ego sum veritas;
 ut vos nuda et simplici spiritus voce audita, sanctum Spiritum ibi esse
 designatum suspicemini?” Sed magnus iste doctor, cum haec epistolae ini-
 tio dixisset, et valuti futuri sermonis fundamentum praestruxisset, per to-
 tam deinceps epistolam multus est in adducendis et fusiis exponendis di-
 vine Scripturae testimoniis, ut inde satis discere poterunt, qui cum legere
 voluerint, quibus probetur unum esse Spiritum sanctum: non vero multi-
 plicem, neque ex multis unum, ut Palamas asserit, omnes Pneumatoma-
 chos hac in re superans, et eorum improbitati recens inventam a se magna
 veluti liberalitate addens improbitatem. Attamen in gratiam infirmiorum
 huic operi nonnulla inseruimus, quae ex eadem epistola collegimus. „Quem-
 admodum,” inquit, „Filius est unigenita Patris aeterni proles, ita Spiritus,
 qui a filio datur et mittitur, unus ipse non multiplex, neque ex mul-
 tis unus, sed solus idem spiritus est. Cum enim sit unus Filius, Verbum

A. M. 6359 *ναί δεί τελείαν καί πλήρη τήν ἁγιοστικὴν καί φωτιστικὴν ζωὴν,*
 Ind. 4 *οὐσαν ἐνέργειαν αὐτοῦ καί δωρεάν, ἥτις ἐκ πατρὸς λέγεται ἐκπο-
 ρεῖσθαι.” ἐνταῦθεν ἔχειν οἶμαι πάντα τινὰ συνιέναι τὴν τῶν πα-
 Β λαιναίων ἀνατροπὴν, καί μὴ πλειόνων ἔτι ῥημάτων δεήσεισθαι
 πρὸς ἀκραιφνή μαρτυρίαν. ὅμως ἐπέπερ καί οὕτως ἐν ὄν τὸ 5
 πνεῦμα τὸ ἅγιον πολλοῖς καί διαφοροῖς αὐτὸ τοῖς ὀνόμασι κέ-
 κληκέν ἢ γραφῇ, βραχεία καί περὶ τούτου λεκτέον. „εἰ ὁ υἶδς,
 ἐπεὶ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστιν, ἴδιος τῆς οὐσίας αὐτοῦ ἐστιν, ἀνάγκη
 καί τὸ πνεῦμα, ἐκ τοῦ Θεοῦ λεγόμενον, ἴδιον εἶναι κατ’ οὐσίαν
 C τοῦ υἱοῦ. ἀμέλει τοῦ Κυρίου ὄντος υἱοῦ αὐτοῦ τὸ πνεῦμα εἴρηται 10
 πνεῦμα υἱοθεσίας.” καί πάλιν· „τοῦ υἱοῦ ὄντος σοφίας καί ἀλη-
 θείας, γέγραπται τὸ πνεῦμα εἶναι σοφίας καί ἀληθείας.” πάλιν·
 „ὁ μὲν υἶδς δύναμις ἐστὶ Θεοῦ καί κύριος τῆς δόξης, τὸ δὲ πνεῦ-
 μα λέγεται πνεῦμα δυνάμεως καί πνεῦμα τῆς δόξης.” (E.) Ἐγὼ
 δὲ μεταξὺ λέγων ἐμνήσθην καί Γρηγορίου, τοῦ μεγάλου τῆς 15
 D ἐκκλησίας φωστῆρος, τὰ ὅμοια τούτῳ διεξιόντος. ὅθεν οὐκ ἔμοιγε
 δέδοκται, μὴ οὐ κάκεινον τινὰ μαρτυρίαν ἐνταῦθα συνειληφέ-
 ναι. λέγει γὰρ οὕτως· „ἐγὼ φησὶν, τὸν πλοῦτον ἐνοῶν τῶν
 κλήσεων, καί καθ’ ὅσων ἀναισχυντοῦσιν ὀνομάτων οἱ τῷ πνεύ-
 ματι ἀντιπίπτοντες. πνεῦμα Θεοῦ λέγεται, πνεῦμα Χριστοῦ, 20*

1. ζῶσαν ed. 2. ἥτις γε al. 8. Pro ἐκ τοῦ Θεοῦ ed. ἐκ πατρὸς,
 al. ἐκ τοῦ Θεοῦ καί πατρὸς. 10. τὸ om. ed. 12. πνεῦμα ante
 σοφίας ed. add. πάλιν τε ed. 13. Verba τὸ δὲ πνεῦμα —
 δόξης Capp. supplevit ex ed. 20. τοῦ Χριστοῦ add. ed. post
 πνεῦμα Χριστοῦ.

vivens, necessario etiam una est perfecta et plena, sanctificans et illumi-
 nans vita, ipsius videlicet efficacia et gratia, quae ex Patre procedere
 dicitur.” Ex his, opinor, perspicere quisque nullo negotio poterit, quo-
 modo prava et conscelerata Palamae dogmata refellantur, nec pluribus
 verbis opus erit, ut sincerum atque incorruptum veritati testimonium per-
 hibeat. Quia tamen, licet unus omnino sit Spiritus sanctus, multa et
 diversa ipsi nomina Scripturae sacrae contextus indidit, hac quoque de re
 paucis disserendum est. „Si Filius,” inquit, „quia est ex Deo Patre, id-
 circo proprius est ipsius Dei Patris substantiae, pariter Spiritus sanctus,
 qui ex Deo esse dicitur, proprius Filii secundum substantiam esse neces-
 sario debet. Nimirum sicut Dominus noster Iesus est Filius; ita Spiritus
 ipse, spiritus adoptionis filiorum dictus est.” Et iterum: „Ut Filius est sa-
 pientia et veritas, ita scriptum est Spiritum esse sapientiae spiritum et ve-
 ritatis. Ut item Filius est Dei virtus et gloriae dominus, pariter Spiritus
 dicitur virtutis et gloriae spiritus.” (V.) Ego autem inter disputandum
 de magno ecclesiae luminari Gregorio, qui eadem atque Athanasius edisse-
 rit, mentionem feci. Unde mihi visum est, quoddam saltem illius testi-
 monium hic adhibere. Sic enim habet. „Equidem ipse ad tantam appella-
 tionum copiam dum attendo, atque adversus quot et quanta nomina fron-
 tem perficerent qui Spiritui sancto adversantur, totus coherresco. Spiritus

πνεῦμα Κυρίου, πνεῦμα υἱοθεσίας, ἀληθείας, ἐλευθερίας, πνεῦ- A. C. 1351
 μα σοφίας, συνέσεως, βουλήs, ἰσχύος, γνώσεως, εὐσεβείας, φώ- Imp. Io. Can-
 βου Θεοῦ. καὶ γὰρ ποιητικῶν τούτων ἁπάντων, πάντα τῇ οὐσίᾳ E
 πληροῦν· μετεχόμενον, οὐ μετέχον· συνέχον, οὐ συνεχόμενον·
 Βδάκτυλος Θεοῦ, πῦρ ὡς Θεός· σοφώτατον, καὶ πολύτροπον ταῖs
 ἐνεργείαις." καὶ τί δεῖ πλείους κἀντιῦθα λόγων ἡμῶs ἀνελλίττειν
 φάλαγγας, μνήμης εἰνεκά γε καὶ ταυτὶ τὰ μέτρια παρειληφῶτας
 ἐκεῖθεν; ἔξῳν, ὅτῳ μὴ ταυτὶ πρὸs ἔνδειξιν ἤρκεσεν, οὐ μόνον
 ἐπὶ τοῦ Θείου πνεύματος ἀπονητὶ λαμβάνειν ἐκεῖθεν ὀνόματα, F
 10 ὅτι μὴ καὶ πλεονάκις τε καὶ πεντεκαιδεκάκις ταῦτα, καὶ εἰ δεῖ
 κατ' αὐτόν γε φάναι τὸν νέον διδάσκαλον Παλαμᾶν, ἀπειράκις
 ἄπειρα, ἄπερ ἄκτιστά τε καὶ ἅγια πάντα δεδογματίκε πνεύματα·
 πρῶγμα τῶν ἔξ ἀλώνος οὐδενί, μηδ' ἐs ψιλὴν γοῦν ἐπίνοιαν ἀνα-
 ληφθῆν, μὴ ὅτι γε τῶν εὐσεβεῖν αἰρουμένων· ἀλλ' οὐδ' Ἑλλά- P. 706
 15 νων ἢ βαρβάρων, ἢ ὅσοι φύσεως γοῦν ἄγονται Θεσμῶ. σκοπεῖν
 οὖν ἄξιον, ὡs ἐν τοῖs ἀγίοιs ὁμολογεῖται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον,
 καὶ οὐ πολλὰ, οὐδ' ἐκ πολλῶν ἔν, ὡs Παλαμᾶ καὶ τοῖs αὐτοῦ
 Διασώταις κηρύττεται νῦν, οὐδ' ἔστιν ἄκτιστον οὐδὲν τῶν ἁπάν-
 των, ὡs ἡμῖν πολλαχῆ τῶν Θείων δέδεικται τε σοφῶν διδασκά- V. 569
 20 λων καὶ ἔτι δειχθήσεται προῖοῦσι τρανότερον. (ς.) Δεύτερον B
 δ' ἐπὶ τούτοις σκεπτέον ἔστιν, ὅτι τε ποιήματα τοῦ Θείου πνεύ-

1. ἀσποκύριος add. ed. post πνεῦμα Κυρίου. 10. τσαῦτα conl.
 Capp. 15. Θεσμῶ em. Capp. pro Θεσμῶν. 19. ὡs add. Capp.

Dei dicitur, spiritus Christi, spiritus domini, spiritus adoptionis, veritas, libertatis, spiritus sapientiae, intelligentiae, consilii, fortitudinis, scientiae, pietatis, timoris Dei; utpote cum omnia haec efficiat, et cuncta per essentiam suam repleat: participatur, non participat: continet, non continetur: dicitur Dei digitus, ignis ut Deus, sapientissimus et in suis operationibus varius ac multiplex." Quid necesse est plures hic verborum quasi turmas explicare, postquam inde haec modica, saltem recordationis gratia, excerpimus? cum liceat, cuicumque haec minus sufficientem demonstrationem suppeditarint, non solum septem divini spiritus nomina ex illa sancti Gregorii oratione nullo negotio desumere, sed etiam pluries et quindecies tanta, atque ut novi doctoris Palamae verbis utar, infinitas infinitas; quae omnia tanquam totidem increatas et sanctos esse spiritus docuit: quae res post hominum memoriam ne quidem in meram ac simplicem mentis cogitationem cuiquam venit, nedum eorum qui pietatem profitentur, sed nec ulli gentilium aut barbarorum, vel caeterorum, quicumque scilicet naturae legibus ducuntur. Igitur operae pretium est advertere, iuxta unanimem sanctorum Patrum consensum, unum esse sanctum Spiritum, non multiplicem, neque ex multis unum, ut Palamae eiusque sectatores nunc praedicant. Nullam quoque omnium rerum, excepto Deo, incretam esse, iam ex multis sanctorum et sapientum ecclesiae doctorum locis ostendimus, et adhuc evidentius in disputationis nostrae progressu ostendemus. (VI.) Post haec secundo loco animadvertendum est, tum quod a

- A. M. 6859 ματος τῷ πολλῷ διδασκάλῳ ταῦτ' εἴρηται Γρηγορῆ (ποιητικὸν
 Ind. 4 γὰρ τούτων ἔφησε πάντων) ἡ Παλαμῆς ἀκρίστους λέγων θεότη-
 τας αὐτὸν (ὡς εἴρηται) διαβάλλει τρανῶς καὶ ὀνομασι, καὶ
 ὅτι πρὸς τοῖς πολλοῖς τούτοις ὀνόμασι καὶ δάκτυλον τὸ θεῖον
 C ἔφησεν ὁ θεῖος ἀνὴρ ὀνομάζεσθαι πνεῦμα. ὁ καὶ βουλόμενον τοῖς 5
 προτέροις ἐνδιατρίβειν ἔτι βιαίως ἀπάγει με πρὸς ἑαυτὸ λαμ-
 πρῶς ἐφελκόμενον. δεῖ τοίνυν τὴν ῥῆσιν ἐκείνην τὴν βλάσφημον
 τοῦ ἀνδρὸς εἰς μέσον αὐθις κομῆζειν, ἀναμνήσεως ἕνεκα. μικροῦ
 γὰρ καμὲ διαφυγεῖν ἐδέησεν, ἀπασχολησάσης τῆς τούτου λήθης
 ἐφ' ἕτερα. ἔχει δ' οὕτως. „τὴν μίαν τῶν τοῦ πνεύματος ἐνεργειῶν 10
 D ὁ κύριος ἐν εὐαγγελίοις κατὰ μὲν τὸν Λουκᾶν δάκτυλον θεοῦ,
 κατὰ δὲ τὸν Ματθαῖον πνεῦμα τοῦ θεοῦ καλεῖται. ἐν τίνι δὲ
 πνεύματι ὁ κύριος ἐκβάλλειν ἔφη τὰ δαιμόνια, εἰ μὴ ἐν τῷ ἁγίῳ
 πνεύματι; τὸ ἐν ἕρα τῶν κατὰ διαίρεσιν χαρισμάτων πνεῦμα
 ἁγίον ἐστίν· εἰ δὲ τὸ ἐν, καὶ τὰ ἄλλα πάντα.” ὁρᾶτε τὴν κηφη- 15
 νῶδη τοῦ δυσσεβοῦς διάνοιαν, οἷας ἐξηγήσεις τοῖς θεοῖς ἐπάγει
 E ῥήμασι· καὶ ὅπως συλλογῆσθαι πειρώμενος ὁ ἁμαθῆς ἐκ ψευ-
 δῶν τε καὶ ἀσεβῶν προτάσεων ψευδὲς τε καὶ ἀσεβὲς συνάγει συμ-
 πέρασμα. παρὰ γὰρ οὐδὲν λογισάμενος τῶν ἁγίων ἀπάντων, ὡς
 ἠκηκόετε νῦν, ἐξηγήσεις δάκτυλον εἶναι προτίθησι μίαν αὐτὸς 20
 τῶν πολλῶν ἐκείνων ἐνεργειῶν, ὡς ἀκρίστους αὐτὸς πεποίηκε

12. καλεῖ αλ.

magno Gregorio effectus divini spiritus appellentur (horum enim omnium, inquit, causa efficiens est sanctus Spiritus) eae ipsae proprietates, quas Palamas deitates increatas vocat, et propterea ipsum, ut diximus Gregorium manifeste ac nominatim calumniatur; tum quod inter haec multa, quae divino Spiritui nomina indidit, ipsum etiam Dei digitum nominari divinus ille vir asseruerit. Licet autem supra dictis immorari amplius vellem, haec tamen, quam sancto Gregorio Palamas impegit, calumnia vi quadam ad se me rapit et manifeste attrahit. Necessae est igitur, ut illa ipsa Palamae blasphema verba in medium rursus adducam, ne illorum nos memoria fugiat. Parum enim abfuit quin me effugerent, dum Palamae oblitus ad alia, quae me distinebant, avocarer. Sic porro habet. „Unam e sancti Spiritus operationibus, in Evangelio quidem secundum Lucam, Dei digitum vocat Dominus; in Evangelio autem secundum Matthaeum Dei spiritum appellat. Atqui quo in spiritu Dominus a se daemonia eiici dixit, nisi in sancto spiritu? Ergo e gratis gratuitis, quas Deus diversimode distribuit, una est Spiritus sanctus. Quod si de una dicitur, de caeteris quoque dici poterit.” Videtis iam, quid sentiat impius ille ac fuce similibus Palamas, qualem divinis verbis interpretationem subiungat, et quomodo iste imperitus, dum syllogismos conficere conatur, ex falsis atque impiis propositionibus praemissis falsam et impiam deducat conclusionem. Nam omnium Sanctorum, quas nunc audistis, interpretationes nihili faciens ipse digitum Dei statuit unam esse ex multis illis operationibus divinis, quas idem increatas esse hodie confinxit; ubi sanctos Chri-

τῆμερον, διαβάλλον ὁμοῦ Λουκῶν καὶ Ματθαῖον τοὺς τοῦ Χρι- A. C. 1851
 στοῦ μαθητῆς, καὶ ἅμα αὐτὸν τὸν Χριστόν. αὐτοῦ γὰρ ἔστιν ἡ Imp. Io. Cas-
 τοιαυτῆ φωνή. ἔπειτα συμπεραίνει τὴν ἀκόλουθον ὁ μάταιος ἀτο- tacuz. 5
 F πλαν, „τὸ ἐν ἄρα (λέγειν) τῶν κατὰ διαίρεσιν χωρισμάτων πνεῦμα
 Δυῖόν ἐστι. εἰ δὲ τὸ ἐν, καὶ τὰ ἄλλα πάντα πνεύματά εἰσιν ἅγια.”
 καὶ μὴν εἶπερ ἐχρῆν κατὰ τέχνην συλλογίζεσθαι τὰ ὑπὲρ τὴν τέ-
 χνην, οὕτω πάντως λέγειν ἐχρῆν· ἐπεὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον δά-
 κτυλος ὠνομάσθη Θεοῦ μεταφορικῶς, ὁ δὲ δάκτυλος τῷ λοιπῷ P. 707
 καὶ ὅλω σώματι πέφυκεν ὁμοῦσιος, ἔξ ἀνάγκης ὁμοῦσιον ἄρα
 10 καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὗ δάκτυλος εἴρηται, δηλαδὴ τῷ Θεῷ.
 ἀλλ’ ἁμαθῆς ὑπάρχων ἐκεῖνος, καὶ συλλογίζεσθαι οὐκ εἰδώς,
 ἔδοξεν, ἐν οὐκ εἰδόσι τοιαῦτα βλασφημιῶν καὶ συλλογιζόμενος,
 τῶν εἰδόντων πολλῶ γε δήπου πιθανώτερος εἶναι, μήτ’ αὐτὸς, ὡς
 ἔοικε, μήθ’ οἱ ἐπόμενοι μήπω καὶ τῆμερον ἀντήκοοι τοῦ εὐαγ- B
 15 γαλίου γενόμενοι, λέγοντος· ὡς ὁ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον
 βλασφημιῶν ἀσυγχώρητόν τε καὶ ἄφυκτον ἔξει τὴν κόλασιν. ἄρ’
 οὐκ οὐ τοῦ ἐναντίου πνεύματος σαφῶς ἡ ἐνέργεια, ἣν ὁ ἀσεβῆς
 ἐνεργεῖται; ἄρ’ οὐκ καὶ Ἰουδαίων ἔστιν ἀσεβέστερος; ὁ γὰρ ὡς
 ἔβρων ἐσχάτην προῦφερον τέως ἐκείνοι Χριστοῦ, ἐν Βεελζεβούλ
 20 ἐκβάλλειν λέγοντες αὐτὸν τὰ δαιμόνια, καὶ οὐκ ἐν δακτύλῳ Θεοῦ, C
 εἶτουν ἐν πνεύματι Θεοῦ, τοῦθ’ οὗτος ὑμῶν τῇ ἐκκλησίᾳ χαρίζεται
 τῆμερον, ὡς ἡδιστον ἀνάθημα· φεῦ τῆς τῶν ἐπομένων V. 570
 εὐθελείας· μᾶλλον δέ, βαβαί τῆς ἀνοχῆς σοῦ, Χριστέ! (Z.) „Al-

si discipulos Lucam et Matthaeum, imo ipsum simul Christum, cuius est
 vox illa: digitus Dei, calumniatur. Deinde absurdam pariter conclusio-
 nem futilis iste Palamas his verbis colligit. „Ergo,” inquit, „e donis
 gratuitis, quae Deus diversimode distribuit, unum est sanctus ipse Spi-
 ritus. Quod si de uno vere dicitur, alia quoque Dei dona totidem erunt
 sancti Spiritus.” Attamen si artificialibus uti liceat syllogismis in iis rebus,
 quae omnem artem superant, argumentari sic oportebat: quoniam Spiritus
 sanctus Dei digitus per metaphoram appellatus est, et aliunde reliquo
 totique corpori consubstantialis est ex natura sua digitus, necessario itaque
 Spiritus sanctus ei, cuius digitus dicitur, Deo videlicet, est consubstantia-
 lis. Verum licet imperitus sit Palamas, neque conficiendorum artem syl-
 logiarum calleat, tamen apud imperitos blasphemias hasce conclusiones
 deducens dignus visus est, qui longe maiorem doctis et eruditis fidem ob-
 tineret. Hucusque, ut apparet, necdum ipse, neque sectatores eius, il-
 lud quod in Evangelio dictum est, audierunt: Qui sanctum in Spiritum
 blasphemat, is inevitabili nullaque venia digno supplicio subiacet. Non-
 ne igitur adversarii et diabolici spiritus operatio ea est, qua impius iste
 possidetur et vexatur? Nonne Iudaeos ipsos impietate superat? Quod enim
 illi antea velut summam in Christum contumeliam proferebant, dum in
 Beelzebub, non vero in Dei digito seu in Dei spiritu, dicebant ab ipso
 daemonia eicci, hoc Palamas ecclesiae vestrae quasi gratissimum donarium
 largitur. O sectatorum eius stoliditatem! potius dicam, o quanta est tua,

A. M. 6859 λὰ τὸ ποιεῖν," φησί, „καὶ ἐνεργεῖν τῶν πολλαχῶς λεγομένων
 Ind. 4 ἐστίν. οὐ γὰρ τὸ κτίζειν σημαίνει μόνον, ἀλλὰ πρὸς πολλοῖς ἐτέ-
 ροις καὶ τὸ φυσικῶς ἐνεργεῖν· ὡς καὶ τὸν ἡλιὸν φαμεν ποιητικὸν
 D τῆς ἡμέρας, ἅτε φυσικῶς αὐτὴν ἐκτελοῦντα, οὕτω καὶ τὸ πνεῦ-
 μα τῆς ἀληθείας, καὶ τὰ τούτῳ συναπηροδμημένα, διατελοῦ-5
 σιν ἄκτιστα, ἐπεὶ ποιεῖ καὶ ἐνεργεῖ ταῦτα τὸ πνεῦμα τὸ ὕγιον,
 ὡς ἐμφάντους ἐνεργείας." ἀκούετε γραϊδίων φληνάφων, αὐτόχρημα
 φάναι, ληρήματα. Πνευματομάχος γὰρ ὑπάρχων σαφῆς, ἔπειτα
 E φερίγειν πειρώμενος τοῦνομα, γίνεται χειρῶν ἔτι μᾶλλον ἐκείνων
 μακροῖς τισι μέτροις· καὶ κακὸν ποιῶν ἑαυτὸν ἄλλοπρόσαλλον, 10
 ἵνα δῆθεν λανθάνῃ διαδιδράσκων τοὺς τῆς κακίας ἐλέγχους, ὃ
 δὲ λέληθε μᾶλλον αὐτὸς ἑαυτὸν ἄλισκόμενος πανταχόθεν. οἱ γὰρ
 τῆς αὐτοῦ κακίας πατέρες Πνευματομάχοι, πόλημα λέγοντες εἶναι
 τὸ πνεῦμα, καθάπερ Ἄρειος τὸν υἱὸν, ἀκολούθως καὶ κτίσμα
 F τοῦτ' ἐξ ἀνάγκης ἔφασκον· ἅτε μὴ δυναμένης μήτε τῆς τεχνι-15
 κῆς μεθόδου, μήτε φυσικῆς τῶν ἀνθρώπων γνώσεως, ἄκτιστον
 πόλημα λέγειν ποτέ. ὃ δὲ μηδὲν αἰσχυρόμενος ἄκτιστον πόλημα
 τετόλμηκεν ἤδη νομοθετεῖν ἐν ταῖς ἐσχάταις ταύταις ἡμέραις.
 ἐχορῆν οὖν καὶ ἡμᾶς ἐνταυθοῖ σιωπῇ τὰ τοιαῦτα μισήσαντάς τε
 καὶ τὰ ὄντα βύσαντας φυγεῖν ἀπὸ ἀνοῆς ποτηρᾶς. ἀλλ' ἐπεὶ, 20
 P. 708 διὰ τοῦ ἀνέλεγκτα ψεύδεσθαι τοῦτον ἀνόσιόν τε καὶ αὐτοχειροτό-

8. γὰρ conl. Capp. pro poster. καί.

Christe, patientia! (VII.) „Verum," inquit, „verba haec ποιεῖν et ἐνεργεῖν, id est facere et operari, sunt de illorum numero, quae plures habent significatus. Nec enim creare solummodo significant, sed praeter alia multa significant etiam naturaliter operari. Nam quemadmodum a nobis dicitur sol diem facere, utpote quam naturaliter perficit; ita tum spiritus veritatis, tum alii, quos eidem annumeravimus, increati permanent; quoniam eos ipse Spiritus sanctus, ut innatas et insitas operationes, facit atque operatur." Auditis, ut dicam plane quod res est, nugaciter anicularum deliramenta. Cum enim ipsum esse Pneumatomachum liquido constet, ac deinde istam appellationem effugere conetur, Pneumatomachorum improbitatem longo superat intervallo, et mutabile malum se facit, ut nempe clam nobis effugiat, nec eius improbitas arguatur. Verum undequaque, quod non animadvertit, hac potissimum ratione certe captus est. Nam Palamiticae improbitatis patres Pneumatomachi, cum sanctum Spiritum esse factum dicerent (sicut Filium divinum Arius factum esse dixerat), necessaria quadam consecutione creatum esse ipsum asserebant; quandoquidem sive arte comparatas, sive a natura insitas hominum cognitiones consulamus, id quod factum est, increatum dici nunquam poterit. Sed Palamas, quem nullius rei pudet, novissimis hieco diebus, id quod factum esset, increatum statuere non dubitavit. Oporteret itaque ut haec omnia summo prosequuti odio sileremus, et obstructis auribus ab audicione mala declinarem. Verum quoniam (ex eo quod impune mentiatum nefarius ille et suo-

νητον δίκαιον, αἱ τε ἀρχαὶ καὶ ἔξουσίαι καὶ οἱ τοῦ αἰῶνος του- A. C. 1851
 τουτ' κοσμοκράτορες χορηγοῦσιν αὐτῷ δι' ἁμαθίαν τρόπαιον του- Imp. Io. Can-
 το κατὰ τῆς ἀληθείας ἐγείρειν εἰς πλάνην τῶν ἀπλουστέρων· taouz. 5
 ἀνάγκη καὶ ἡμῶς ἐνταυθοῖ γηγορεῖν τε ἅμα καὶ τὸ τῆς ἀλη-
 5 θείας ἀναλαμβάνοντες ἕξιφος παρῶσι κατὰ τοῦ ψεύδους βλαύ-
 νειν, τό γε ἡμῖν ἐφικτὸν, ὅπλα καὶ τείχος ἀκροπόλεως ἰσχυρὸν
 τὰς ἡμετέρας τοῖς ὀρθοδόξοις γραφὰς παρεχόμενοι, ἢ μᾶλλον B
 τὰς τῶν θείων γραφῶν μαρτυρίας, ἵνα μὴ ἀκοῇ σκοτεινῇ τε καὶ
 ἀλαμπεῖ κατακολουθήσαντες εἰς βάραθρον ἑαυτοὺς συνωθήσω-
 10 σιν ἀπωλείας. ἐπεὶ γὰρ τοσαύτας αὐτῷ καὶ τοιαύτας ἐγὼ συμφο-
 ρήσας πρότερον μὲν διὰ τε τῶν στηλιτευτικῶν ἐκείνων καὶ ἀν-
 τιῤῥητικῶν, καὶ αὖ δι' ὧν ἠκηκότε νῦν, οὐκ ἐμπέληκα, οὐδέ
 γε συνιέναι πέπεκα, ἄκτιστον ἤκιστα πάντων εἶναι ποίημα· φέρε C
 λοιπὸν σαφεστέρων τινῶν, καὶ αὐτοῖς γνωρίμων εἰπεῖν σκαπα-
 15 νεῦσιν, ἀψώμεθα λόγων. Ἐνδηλον γὰρ δήπου τοῖς ὄλοις, ὡς τὸ
 τῆς πίστεως ἡμῶν ἱερὸν σύμβολον, ἐν ἡμέραις πάσαις καὶ νυξίν,
 ὁμολογία πᾶσιν ὀρθοδόξοις κοινῇ περιέμεται πάντη διηγεκῆς, ἐν
 κώμαις ἅμα καὶ πόλεσι καὶ σπηλαίοις καὶ ὄρεσι καὶ, συλλήβδην
 εἰπεῖν, ἐν πάσῃ γε τῇ γῆ καὶ ὅπῃ τῆς ὑγρᾶς οὐσίας διήκει τὸ
 20 ῥᾶδιον. ἔχει δὲ οὕτως· „πιστώομεν εἰς ἓνα θεὸν πατέρα παντο- D
 κράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀο-
 ράτων, καὶ εἰς ἓνα κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ

5. ἀναλαμβάνοντας et deinde παρεχομένους conl. Capp.

met suffragio iustus Palamas) principes, potestates, quique saecularem hunc in mundum habent imperium, ipsi ob imperitiam suppeditant, unde ad simpliciores decipiendos hoc adversus veritatem tropaeum erigat et statuat, necesse est ut hic etiam vigilemus, et assumptum veritatis ense libere in mendacium exseramus et, quantum in nobis erit, adigamus: arma pariter et athenaeum arcis murum orthodoxis praebeamus, nostra videlicet conscripta opera, seu potius sacrarum Scripturarum testimonia; ne illi tenebrosam et caliginosam auditionem sequantur, sicque se ipsos in perditionis gurgitem conciant. Cum enim tot, tanta et talia, prius quidem in nostris invectivis et Antirrheticis, nunc autem in ea, quam audistis, disputatione testimonia ipsi Palamae protulerim, nec tamen plene huic persuaserim, ut id, quod factum est, minime omnium incretam esse posse intelligeret: agedum de caetero clariora et ipsis fossoribus, ut ita dicam, nota verba usurpemus. Omnibus quippe notum est, sacrum fidei nostrae Symbolum, diebus cunctis et noctibus, communi omnium orthodoxorum confessione ubique iugiter, in pagis, urbibus, montibus et speluncis, atque, ut uno verbo complectar omnia, in universa terra, et quacunque aquarum natura facile pervadit, decantari. Porro sic habet istud Symbolum: „Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, factorem caeli et terrae, visibilium omnium et invisibilium; et in unum Dominum Iesum Chri-

- A. M. 6859 τὸν μονογενῆ, γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ πατρὶ,
 Ind. 4 δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο." ὁρᾶτε πῶς ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς τοῖς
 V. 571 θεοῖς ἀναιρεῖται πατράσι διαβροχῆσθαι τὸ, ποιήματα εἶναι τὸν δι'
 Θεοῦ τὰ πάντα πεποιοῦνται. γεννηθέντα γὰρ φησιν, οὐ ποιηθέντα.
 (H.) Ἀλλὰ καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος ἐν τῇ πρὸς Σεραπίωνα πρώτῃ 5
 τὰδε διέξεισιν ἐπιστολῇ· „ἐν τούτῳ," φάσκων, (τῷ πνεύματι δη-
 λαδῆ) „τὴν κτίσιν ὁ λόγος δοξάζει θεοποιῶν, καὶ υἰοποιῶν δὲ
 προσάγει τῷ πατρὶ· τὸ δὲ συνδοξάζον τῷ λόγῳ τὴν κτίσιν οὐκ
 ἂν εἴη αὐτὸ τῶν κτισμάτων." καὶ μετ' ὀλίγα· „ὁ γὰρ πατὴρ διὰ
 τοῦ λόγου ἐν πνεύματι ἁγίῳ τὰ πάντα ποιεῖ, καὶ οὕτως ἡ ἐνότης 10
 τῆς ἁγίας τριάδος σώζεται." καὶ πάλιν· „εἰ τὰ ποιήματα βουλήσει
 καὶ εὐδοκία ὑπέστη καὶ ἡ κτίσις πᾶσα θελήματι γέγονεν, ἐκτός
 ἐστιν οὗτος τῶν βουλήσει γεγονότων, καὶ μᾶλλον οὗτός ἐστιν ἡ
 ζῶσα βουλή τοῦ πατρὸς, ἐν ἧ τὰ πάντα γέγονε." καὶ πάλιν· „εἰ
 ἐν χειρὶ Θεοῦ τὰ ποιήματα ἐργάσθη (γέγραπται γὰρ ὅτι διὰ τοῦ 15
 P. 709 λόγου πάντα γέγονε, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν), εὐδελον
 ὡς οὐκ ἂν εἴη ὁ υἱὸς ἔργον· ἀλλ' αὐτός ἐστιν ἡ χεὶρ τοῦ Θεοῦ
 καὶ σοφία." καὶ τί δεῖ περὶ τὰ αὐτὰ διηγουμένους τὰς
 ἡμῶν ἀκοὰς ἀποκναίειν; παριστῆν ἱκανῶς τῶν λεχθέντων ἐχόν-
 των, ὡς διήρηται τε πανταχοῦ τῆς γραφῆς τὰ ποιήματα τῆς 20
 ποιούσης οὐσίας· καὶ ὡς κτίσματα εἴη ποιήματα πάντως· καὶ
 ὡς τοὺς θεοὺς διαβάλλει πατέρας, δεῖ μὲν τῶν οικειῶν ἐλέγ-

7. θεοποιῶν δὲ καὶ ed. 8. συνάπτον ed. 13. αὐτός ed. pro poster. οὗ-
 τος. 14. ταῦτα ed. 15. τοῦ Θεοῦ ed. δὲ ed. 18. ἡ σοφία ed.

stum, filium Dei unigenitum, genitum, non factum, Patri consubstantialem; per quem omnia facta sunt." Videtis ut iam inde ab initio divini Patres Nicaeni illum, per quem omnia fuerunt facta, factum esse discrete negarint. Genitum enim inquirunt, non factum. (VIII.) Sed et magnus Athanasius in prima, quam ad Serapionem conscripsit, epistola haec edisserit. „In hoc," inquit, (Spiritu videlicet) „Verbum res creatas glorifico deificans, et in filios adoptans Patri adducit. Porro qui simul cum Verbo creatas res glorificat, ipse neutiquam creata res esse potest." Et paulo post: „Nam Pater per Verbum in sancto Spiritu omnia facit, eoque modo sanctae Trinitatis unitas servatur." Et iterum: „Si creatae res voluntate ac mero Dei beneplacito subsistunt, et omnis creatura voluntate Dei facta est, haud dubie istud Verbum extra eorum numerum est, quae libera Dei voluntate facta sunt, vel potius vivens est Patris voluntas et consilium, in quo facta sunt omnia." Et rursus: „si per Dei manum facta sunt ipsius opera, scriptum autem est, omnia per Verbum esse facta, et sine ipso factum esse nihil, clarum est utique filium non esse opus, sed Dei manum et sapientiam." Et sane quid necesse est ut, in iisdem perpetuo versati, vestras aures obtundamus, cum ex supra dictis abunde probetur, ubique sacris in Scripturis factas res a causa sua efficiente distingui, neque creatas res inter et factas quidquam esse discriminis? Satis etiam demonstratum est, quomodo sanctos Patres calumniatur Palamas, eorum verba, ne ipse

χων τὰ ἐκείνοις λεχθέντα σιγή παριών, σκιωδῶς δ' ἐνίαν ἐνιαχοῦ A. C. 1351
 προσημβάλλον γυμνά πως ὀνόματα, ἵνα δι' αὐτῶν συναρπάξῃ Imp. Io. Can-
 δῆθεν τῶν ἀπλουστέρων τὰς ἀκοάς. δῆλον δ' ἔσται μᾶλλον ἐξ B
 ὧν ὀνομασί τε ἐμνήσθη καὶ ὧν τὰς ῥήσεις ἐκτέθειται, παρα-
 5 οσησῶν τὴν αὐτῶν ὀλοκληρίαν, καὶ ἄλλα ἄλλως ἄλλοσε δεικνὺς καὶ
 διασπειρῶν τεμάχια, καὶ ἀνελευθέρῳ πανταχοῦ χρώμενος ἀναι- C
 δεία, ὅπη ἂν καὶ ἔθεν οἴηται τὸ βουλομένην εὐχερέστερον ἀνό-
 σειν τῆς γνώμης, ὡς ἐκείνους τε προφανῶς διαβάλλοι καὶ ὡς
 οὐκ οἶδ' ὀπότερον, εἴτ' ἐξ ἀμαθίας μᾶλλον ἢ κακοηθείας δέδρακέ
 10 τε καὶ ὁρᾷ τουτοῦ, εἴτε τουτο μὲν οὐχί, διὰ δὲ κακοῦθειας καὶ
 μάλα μόνην μάλιστα ψυχῆς· εἰ δὲ καὶ ἐξ ἀμφοῖν, ὡς ἡ τῶν
 πολλῶν μακρὰ κεκράτηκε φήμη, ἥμιστ' ἔγωγε διοίσομαι. πολλα-
 χοῦ γὰρ (ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰπεῖν) ἠλώκει τε καὶ ἀλισκόμενος D
 ὁρᾷται μάλα περιπετῆς καθιστάμενος ἐκατέρω, ὥστε ὀπότερον
 15 ἂν τις βούλοιο προφέρειν κατ' αὐτοῦ, δεξιὸν ὑποκείμενον, οἴ-
 μαι, εὐρήσει τὸν ἄνθρωπον καὶ μάλα γέ τοι δεκτικόν. καὶ εἰ-
 κότερον τουτί. ὅς γὰρ ἂν οἴσσεως ἀωρίᾳ τὴν ἡγεμονίαν τῆς γνώ-
 μης πιστεύσας ἐπὶ τὰς τῶν θεῶν δογματῶν θύρας ἄνευ ἐπι-
 στήμης, ὡς δέδεικται, λεξικῆς ἀφίκεται, αὐτὸς ἑαυτὸν πεπεικῶς E
 20 ὡς γνώη καλῶς, ἑαυτὸν τε ἔσφηλε τὰ μάλιστα καὶ σὺν γε αὐτῷ
 πολλοῖς πολλῶν κακῶν ἐτέροις γίνεται τὰ ἐς ψυχὴν αἰτιώτατος.

8. ὡς οὐκ] Capp. hic nonnihil deesse videtur.

redarguatur, silentio praetermittens; alicubi tamen mera et nuda quorum-
 dam nomina obscure interserens, ut iis ad se simpliciorum aures rapiat.
 Hoc autem magis patebit ex illis SS. Patribus, quos nominatim citavit, et
 quorum verba ita in medium adduxit, ut eorum sinceritatem atque integri-
 tatem detruncaret, aliter aliis in locis alia fragmenta exhibens et dissemi-
 nans. Hinc illiberali ubique impudentia utitur, dummodo animi sui propo-
 situm adimpleat, undecunque et quomodocunque facilius sese illud adim-
 pleturum esse opinatur. Hinc etiam sanctos illos Patres manifeste calu-
 mniatur: atque haud scio an ex ignorantia potius quam ex improbitate hoc
 fecerit et faciat: in vero non ita quidem se res habeat, sed sola praeser-
 tim animi malignitate id perpetrarit. Quod si, ut multus vulgi rumor ob-
 tinuit, per ignorantiam simul et improbitatem ita se gesserit, ego minime
 repugnabo. Nam ut plurimum multis in locis deprehensus est, et etiam-
 num deprehenditur in utrumque vitium impigisse; adeo ut utrumlibet ad-
 versus ipsum proferre quispiam voluerit, idoneum, opinor, subiectum et
 hominem ad utrumque maxime habilem sit reperturus. Et hoc profecto
 longe probabilius est. Qui enim importunae, quam de se imbibit semel,
 opinionum principalem animae partem concredidit, ac deinde ad aperendas
 quasi divinatorum dogmatum fores accedit, ea, quas vocabulorum rationem
 ut ostendimus expendit, scientia destitutus, et tamen sibi se illam pul-
 chre callere persuasit; is maximos primum se in errores inducit, et tum in
 se tum in alios multos multa mala confert, unde ipsorum animae non leve

- A. M. 6859 (Θ.) Τούτων οὕτως ἐχόντων, ὑπόλοιπόν ἐστι διδάξαι τὸν ἄνδρα
 Ind. 4 καὶ τῆς τοῦ ἔτοιμάζειν τε καὶ κρίνειν λέξεως τὸ σημαίνόμενον. ὁ
 μὲν γὰρ, ὡσπερ τὸ ποιούμενον καὶ τὸ κτιζόμενον ἀπολήτόν τε καὶ
 Ἐἄκτιστον ἡγήται, οὕτω καὶ τὸ ἔτοιμαζόμενον καὶ τὴν κρίσιν
 V. 572 ἄκτιστα εἶναι σημαίνειν ἡγείται, ἅττα ποτ' ἂν εἴη τὰ ἔτοιμαζό-5
 μενα καὶ κρινόμενα. ὁ μέγας τοίνυν φησὶν εὐθὺς Ἀθανάσιος· ὡς
 „οἱ ἄσεβεῖς οὐ θέλουσι λόγον μὲν καὶ βουλήν ζῶσαν εἶναι τὸν υἱὸν,
 περὶ δὲ τὸν θεὸν βούλησιν καὶ φρόνησιν καὶ σοφίαν, ὡς ἔξιν συμ-
 P. 710 βαίνουσαν· πειθέσθωσαν οὖν Σολομώντι λέγοντι· ὁ θεὸς τῆ σοφίᾳ
 ἐθμελιώσε τὴν γῆν, ἠτοίμασε δὲ οὐρανὸς ἐν φρονήσει. οὕτως 10
 ἐν ψαλμοῖς· πάνθ' ὅσα ἠθέλησεν, ἐποίησεν. εἰ δὲ βούλησις τοῦ
 θεοῦ ἢ σοφία ἐστὶ καὶ ἡ φρόνησις, ὁ δὲ υἱὸς ἐστὶν ἡ σοφία, ὅρα
 μὴ ὁ λέγων βουλήσει τὸν υἱὸν, ἴσον λέγῃ τὴν σοφίαν ἐν σοφίᾳ
 γεγενῆσθαι, καὶ τὸν υἱὸν ἐν υἱῷ πεποιῆσθαι, καὶ διὰ τοῦ λόγου
 Βτὸν λόγον ἐκτίσθαι.” ὁρᾷτε πῶς εἰς ταῦτόν συνάγει τὴν σημασίαν 15
 τοῦ θεμελιῶν καὶ ποιεῖν καὶ κτιζειν τῆ σημασίᾳ τοῦ ἔτοιμά-
 ζειν. ἀλλὰ καὶ Δαβὶδ, ἡ τοῦ θεοῦ πνεύματος ἔμπυχος κιθάρα καὶ
 μουσα ἀρμονικῆ, „ἔτοιμάζων ὄρη,” φησὶν, „ἐν τῇ ἰσχύϊ αὐτοῦ.”
 καὶ πάλιν· „σὺ ἠτοίμασας εὐθύτητας· κρίσιν καὶ δικαιοσύνην ἐν
 Ἰακώβ σὺ ἐποίησας.” Ἰσοὺ καὶ οὗτος ταῦτοσήμαντον ἐδειξεν εἶναι 20
 Cτὴν πόλιν τῆ ἔτοιμασίᾳ. οὔτε γὰρ οὐρανὸς ἀκτίστους, οὔτ'

7. καὶ σοφίαν al. 8. καὶ ἀποσυμβαίνουσαν al. 9. Σολομώντι ed.
 11. ἡ βούλησις ed. 12. ὁ ἄρα λέγων ed. 13. λέγει ed. pro λέγῃ.

detrimentum accipiant. (IX.) Quae cum ita sint, restat ut horum verbo-
 rum (parare et iudicare) significationem Palamam doceamus. Hic enim,
 sicut non factum et increatum existimavit esse illud, quod revera factum
 creatumque fuit, ita vocibus his (praeparatione et iudicio) res increatas
 designari putat, quaecumque tandem praeparantur et iudicentur. Statim
 itaque magnus Athanasius ita loquitur: „Nolunt impii filium esse Verbum
 et vivens consilium; sed contendunt ipsum esse apud Deum voluntatem,
 prudentiam, et sapientiam, quae velut habitus quidam Deo adveniant.
 Salomoni potius fidem adhibeant dicenti: Deus terram sapientia fundavit,
 et caelos in prudentia paravit. Sic in Psalmis dicitur: omnia quaecun-
 que voluit, fecit. Quodsi voluntas Dei sit sapientia et prudentia, et
 aliunde Filius ipsa sit sapientia, cavendum est, ne qui Filium voluntate
 factum esse asserit, idem omnino dicat, ac si sapientiam in sapientia fac-
 tum esse, Filium in Filio esse factum, et Verbum per Verbum creatum
 fuisse, affirmaret.” Videtis ut verborum fundare, facere, et creare signi-
 ficationem eandem esse, quae verbi parare propria est, censeat sanctus
 Athanasius. Sed et David, animata illa spiritus divini cithara et harmo-
 nica musa, „praeparans,” inquit, „in fortitudine sua montes.” Et ite-
 rum: „Tu parasti directiones; iudicium et iustitiam in Iacob tu fecisti.”
 Ecce hic etiam Prophetam verborum facere et parare unam eandemque esse
 significationem ostendit. Nec enim caelos increatos, nec increatos terrae

ὄρη γῆς ἄκτιστα κύριος ἔκτισε. ναὶ μὴν οὐδ' ἐδούτης, οὐδὲ A. C. 1851
 κρίσις, οὐδέ τι τῶν πάντων, ὅσα τε πεποίηκε καὶ ἃ ἠτοίμασεν, Imp. Io. Can-
 ἄκτιστον οὐδὲν οὐτ' ἔφησέ τις, οὔτε φήσιμ' ποτε, πλὴν εἰ μὴ tacuz. 5
 μαίνοιτό τις. ἀκούομεν δὲ καὶ τοῖς εὐαγγελίοις, πῦρ ἠτοίμασμέ-
 10 νον εἶναι τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. εἰ οὖν ἄκτιστον
 κάκεινο κατὰ τὸν Παλαμᾶν, καὶ θεὸς ἄκτιστός τε καὶ ἀναρχος D
 εἶη ἂν αὐτὸ, καὶ ἔσται διὰ ταῦτα θεὸς καὶ ὁ διάβολος ἄκτιστός
 τε καὶ ἀναρχος, θεοφθίς τῷ ἀκτίστῳ κλήρῳ αὐτοῦ τῷ πυρὶ· καὶ
 γενήσεται τὰ τῆς ὑφειλομένης αὐτῷ κολάσεως, ὣν κατὰ τῆς ἀν-
 15 θρωπίνης ἀπίσης ἔδρασε φύσεως ἐξ αἰῶνος, ἔπαθλον τοῦτο. καὶ
 γὰρ τὸ κράτιστον καὶ τοῦθ', ὡς ἔοικεν, ἔστιν ὁ παρὰ πάντα
 μοχθεῖ τὸν χρόνον ὁ Παλαμᾶς, ἵνα θεὸν τὸν διάβολον καταστη-
 σάμενος ἕμα αὐτῷ καὶ τοῦ πυρὸς κληροῦχος ἐκείνου γένοιτο τοῦ E
 ἀκτίστου, καὶ οὐκ ἔτι φοβοῖτο τὴν κρίσιν τοῦ πάντων δημιουρ-
 20 γοῦ καὶ θεοῦ, πρόξενον οὖσαν τοσοῦτον καλοῦ κατ' αὐτόν, ἀλλὰ
 γὰρ ἐλάθομεν δρώντες ἐν πίστῳ τὴν κεραμείαν, ἕτερον τρόπον
 οὕτω γηρῶντα παιδεύοντές τε καὶ ἀσκούντες ἄνθρωπον τὴν τῶν
 λέξεων σημασίαν καὶ τέχνην, ἃ πεντεκαίδεκέτην μανθάνειν ἐχρήσ-
 καὶ δέος, μὴ οἱ φιλοσκόμμοι αἰσθῶνται τε ἡμᾶς περὶ τὰ τοι-
 20 αῦτα ἀσχολουμένους καὶ οὐ ῥᾶστα καταγελαῖν ἡμῶς γε ἀπόσχων- F
 ται. διὸ δὴ τῶν τοιούτων ἀπαλλάττεσθαι τάχιον χρῆ, μὴ ἀσθε-
 νέστερα γένηται πως εἰς τοῦμπροσθεν τὰ τῆς σπονδαιοτέρας ἡμῶν
 ἀσχολίας, ἀνακεραυνώμενα πολλαῖς τε καὶ πολλάκις ταῖς ἐκείνου

montes dominus creavit. Est certe neque directionem, neque iudicium, ne-
 que quidpiam eorum omnium, quae fecit et praeeparavit Deus, increatum
 dixerit quis, neque dicet unquam, nisi desipiat. In divinis etiam Evan-
 geliiis Diabolo et eius angelis paratum esse ignem audimus. Igitur si se-
 cundum Palamam increatus ignis ille sit, idem quoque increatus Deus et
 principii expertus erit; ac proinde Diabolus erit increatus et principii ex-
 pertus Deus, increato igne illo, quae ipsius haereditas est, deficiat; et
 poena ipsi debita, ob mala quae a saeculo in universum genus humanum
 contulit, in huiusmodi praemium convertetur. Ktenim istud ipsum praeci-
 pue videtur esse, quod semper tanto molitur opere Palamas, ut, cum ad
 Dei conditionem Diabolum evexerit, simul cum eo ignis illius increati hae-
 res efficiatur; neque amplius omnium opificis et Dei iudicium pertimescat,
 utpote quod iuxta ipsius opinionem tantum bonum conciliet. At enim non
 advertimus nos in dolo figlinam exercere, dum iam senem hominem dedo-
 centes, verborum significationem docemus, et ea institimus arte, quam
 decimo quinto aetatis anno discere debuerat; et locus timendi est, ne qui
 mordacibus diceriis et scommatis gaudent, nos huiusmodi rebus occupari
 animadvertant, et a deridendis nobis aegre abtineant. Unde his defungi
 citius nos oportet, ne deinceps in graviore momenti negotiis defetiscamus,
 neve multis et juvenilibus Palamae disciplinis nostrum studium commiscen-

- A. M. 6859 τὰνδρὸς μερακιᾶδεσι παιδείαις, καὶ τοσοῦτον οἶκον ζημιού-
 Ind. 4 μενα, ὅσον τῆς ἐκείθεν μεταλαμβάνει φανλότητος. (I.) Καὶ
 μὲν δὴ λοιπὸν ἔστιν ἡμᾶς ἀναδραμόντας ἐκέισε δεικνύειν περὶ τε
 P. 711 τῆς θείας μεταλήψεως καὶ ἡμα τοῦ θείου βαπτίσματος. „μέμνη-
 σθε γὰρ (σφίσις ἔφη) εἰπόντες, ὅσα καὶ περὶ τουτωνὶ τῷ ὑμῶν⁵
 ἑταίρω νενομοθέτηται Παλαμᾶ καὶ πρὸς γε Ἡρακλείας τῷ τοῦ-
 του θερμῷ Διασώτῃ· ὡς δαιμόνων εἴη σκοτεινῶν εὐρημα, μὴ
 τὴν διάφορον τῆς οὐσίας ἐλέργειαν, ἀλλὰ τὴν θείαν εἶναι νομ-
 V. 573 ζειν οὐσίαν αὐτὴν τὴν ἀγιάζουσαν ταῦτα. μήτε γὰρ τὴν θείαν
 Βπεφυκέναι βαδίζειν οὐσίαν ἐς ὅσα ὑφ' ἥλιον, μήθ' ὅσιον αἰθῆρις 10
 εἶναι πιστεύειν, αἶμα καὶ σῶμα τὸν τ' οἶνον γίνεσθαι καὶ τὸν
 ἄρτον ποτὲ τοῦ Χριστοῦ· τύπον γὰρ ταῦτ' εἶναι ἐκείνου, καὶ
 οὐκ ἐκείνου αὐτόχημα.” μακρὸς δ' ἂν εἴη χρόνος μὴκύνειν, ἃ
 περὶ τῶν τοιούτων αὐτοὶ τε ἔφασαν καὶ τοῖς γε σφετέροις συνέθε-
 σαν γράμμασι· καὶ ἡμα οὐχ ὅσιον ὁσίων ἀνδρῶν ἀποδοῦς ἐμπιπλῆν 15
 ἀσεβείας τοσαύτης· ἔξδν ἐνὶ γε τῷ τρόπῳ ταυτὶ προεμένους ἐκέ-
 Cνα διεξιέναι, ἃ ἂν λέγων οἶομαι τοῖς τὰ ὅσια βουλομένοις λαμ-
 πρῶς χαριεῖσθαι. (I.A.) Ὁ τοίνυν ἐκ Δαμασκοῦ φησιν εὐθῆς
 Ἰωάννης, ὅτι „καθάπερ ἐπὶ τοῦ βαπτίσματος, ἐπειδὴ ἔθος τοῖς
 ἀνθρώποις ὕδατι λούεσθαι καὶ ἑλαίῳ χρίεσθαι, συνέλεξε τῷ 20
 ἑλαίῳ καὶ ὕδατι τὴν χάριν τοῦ πνεύματος [ὁ Θεός], καὶ ἐποίησεν
 αὐτὰ λουτρὸν ἀναγεννήσεως, οὕτως ἐπεὶ ἔθος τοῖς ἀνθρώποις

6. τῷ add. Capp. ante Ἡρακλ. 19. ὡσπερ ed. 22. ἀντῷ ed.

tes tantum in nobis ipsis detrimenti patiamur, quantum inde vitii parti-
 cipando contraxerimus. (X.) Et sane superest, ut ad propositum reverti,
 quae divinam Eucharistiae participationem ac divinum simul Baptisma spe-
 ctant, declaremus. „Nam (illis aiebam) meministis vos dixisse, quaecunque
 de his amicis vester Palamas, et insuper Heracleensis episcopus, arden-
 tissimus ipsius assecla, statuerunt; a tenebrionibus videlicet daemonibus
 adinventam esse opinionem, qua quis a divina substantia operationem non
 distingui, sed ab ipsa divina substantia isthaec, Eucharistiam et Baptis-
 mum, sanctificari existimet. Nec enim, inquit, divina substantia eius-
 modi naturae est, ut ad ea quaecunque sub sole sunt descendat: neque
 rursum fas est credere, vinum et panem Christi sanguinem et corpus un-
 quam fieri. Illa quippe Christi figuram, non autem re ipsa Christum esse
 dicunt.” Porro multum temporis insumerem, si fusius vellem recensere,
 quae de istis dixerunt ipsi, suisque scriptis consignarunt: aliunde vero ne-
 fas est aures piorum impietate tanta implere, cum his omissis una et ea-
 dem ratione liceat ea dicendo percurrere, quae ubi protulero in medium,
 iis qui sancta piaque desiderant rem, ut opinor, gratissimam fecero.
 (XI.) Statim itaque sanctus Ioannes Damascenus ita loquitur. „Quemad-
 modum in Baptismate, quia hoc est in more positum apud homines, ut
 aqua laventur et oleo ungantur, sancti Spiritus gratiam oleo et aquae con-
 iunxit Deus, et fecit ut ea regenerationis lavacrum essent; ita quoniam

ἄρθρον, ὕδωρ τε καὶ οἶνον πίνειν, συνέλεξεν αὐτοῖς τὴν A. C. 1851
 αὐτοῦ Θεότητα, καὶ πεποιήκεν αὐτὰ σῶμα καὶ αἷμα αὐτοῦ, ἵνα Imp. Io. Can-
 διὰ τῶν συνήθων καὶ κατὰ φύσιν ἐν τοῖς ὑπὲρ φύσιν γενώμεθα. tacz. 5
 D σῶμά ἐστιν ἀληθῶς ἠνωμένον Θεότητι τὸ ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου
 5 σῶμα· οὐχ ὅτι αὐτὸ τὸ ἀναληφθὲν σῶμα ἐξ οὐρανοῦ κατέρχεται,
 ἀλλ' ὅτι αὐτὸς ὁ ἄρθρος καὶ ὁ οἶνος μεταποιεῖται εἰς σῶμα καὶ
 αἷμα Χριστοῦ. εἰ δὲ τὸν τρόπον ἐπιζητεῖς πῶς γίνεται, ἀρκαί
 σοι ἀκοῦσαι ὅτι διὰ πνεύματος ἁγίου." (IB.) Ἀκούετε, πῶς οὐκ E
 ἐνέργειαν ἀνούσιόν τε καὶ διάφορόν φησι τῆς Θείας οὐσίας ὁ μὲ-
 10 γας τῆς ἐκκλησίας φωστήρ, ἀλλ' αὐτὴν γε τὴν Θεῖαν οὐσίαν τοῦ
 πνεύματος· οὐδὲ τύπον γινόμενον σώματος ἐκείνου τοῦ σωτηρίου
 τὸν ἄρθρον, ἀλλ' αὐτὸ γε ἐκεῖνο, καὶ οὐκ ἄλλο ἐκείνου. καὶ τό γε
 μείζον, ὡς οὐχ ἀπλῶς οὕτωςι παρῆλθεν εἰπὼν ἐν βραχεῖ, ἀλλ' F
 ὅλον ποιεῖται λόγον, καὶ λίαν πεφροντισμένον, καὶ σὺν γε μακραῖς
 15 ἐπιμικρῶς ἀποδείξεισι φυσικαῖς τε καὶ γραφικαῖς. πολλὴ γάρ τις
 τότ' ἦν ἡ θάλασσα τῶν τῆς ἐκκλησίας πολέμων, καὶ ὁ τῶν κυ-
 μμάτων ἐκείνων ὄγκος σφόδρα γε ᾧδει πρὸς τῶν Εἰκονομάχων
 πᾶνυ σφοδρῶς ἀναρῶντιζόμενος, περὶ γε δὴ τῶν εἰρημένων, καὶ
 πρὸς γε τοῦ ἐν Θαβωρίῳ φωτός· ἐξ ὧν ἀφορμὰς οὐχ ὄσας ἀνα- P. 712
 20 πλάττοντες τὸν τε τῆς εἰκονομαχίας ἡρέθιζον θόρυβον καὶ τὴν
 ἔνσαρκον τοῦ κυρίου διέβαλλον παρουσίαν· ὡς ἀνωτέρω που διε-
 λάβομεν καὶ ἡμεῖς, οὐκ ἐβῆραθυμημένον τινὰ μηκύναντες λόγον·

3. γινώμεθα al.

4. ἠνωμένων ed.

6. μεταποιεῖται ed.

7. Θεοῦ ed.

moris est hominum, panem manducare, et aquam ac vinum bibere, suam
 iis divinitatem coniunxit, et eadem corpus et sanguinem suum effecit, ut
 per consueta et naturalia ad supernaturalia perveniamus. Vere corpus est
 divinitati unitum, quod ex sancta Virgine sumptum est corpus; non quod
 assumptum in caelos corpus inde descendat: sed quia ipse panis et vinum
 in corpus et sanguinem Christi convertuntur. Si autem quaeras, quomodo
 haec fiant, satis tibi sit audire, per sanctum Spiritum haec fieri." (XII.) Au-
 ditis, quomodo magnum ecclesiae luminare non operationem substantia
 vacuum et a divina substantia distinctam, sed ipsam divinam sancti Spi-
 ritus substantiam, neque salutaris illius corporis figuram, sed ipsum illud
 corpus nec ab illo aliud esse, panem eucharisticum asserat. Porro, quod
 maius est, non simpliciter neque in transcuru paucis haec verbis protulit:
 sed solidum atque integrum libri quarti caput magno studio hanc in rem
 elaboravit, et valde prolixas demonstrationes, tum ex naturalium rerum
 penu, tum sacris e Scripturis deprompsit. Tunc enim ecclesia gravi bello
 velut marina tempestate iactabatur, et valde intumescebat illorum moles
 fluctuum, quos vehementissime concitabant Iconomachi, tum de praedictis,
 tum de Thaborico lumine, disceptantes. Hinc erroris occasionibus, quas
 impie confinxerant, captatis, haereseos iconomachicae tumultum excitabant,
 et domini Iesu incarnationem calumniabantur, ut supra exposuimus, ubi
 nec nos piguit prolixiorē hac de re sermonem instituire. Tunc certe ma-

- A. M. 6859 ὅτε δὴ καὶ πάσας μὲν ἀρχὰς, πάσας δ' ἐξουσίας, οἱ τῆς νόσου
 Ind. 4 ταύτης ὑπηρεταί διενενέμηστο, καὶ πᾶσα πάντων ἄμιλλα πρὸς
 B τὸν ὁμοίον τῆς κακίας ταύτης ἐτέτακτο δρόμον, καὶ σχεδὸν ὁ
 τῶν τηρικαῦτα βλος ἀνθρώπων, διὰ τροφῆν καὶ βλακείαν, εἰς
 τὴν τῶν βασιλικῶν θεοπισμῶν ἐκλίνε κολακείαν, καὶ πάνυ βρα- 5
 χεῖς τινες ἦσαν, ὧν ἐλεύθερον τῆς ψυχῆς ὑπῆρχε τὸ φρόνημα,
 καὶ ἔξει τὸ τῆς καρδίας πῦρ, μεθ' οὗ καὶ πρὸς τὸ πολέμιον ἐκείνο
 γενναίως ἀντεστρατεύοντο πῦρ, καὶ τοῖς λόγοις τοῦ σοφοῦ τοῦδ'
 ἀνδρὸς συνεμάχον ἐκ τῶν ἐνότων, οἱ μὲν λόγοις, οἱ δ' ἔργοις,
 C οἱ δὲ δι' ἐκατέρων. ὧν εἷς καὶ Θεόδωρος ἦν, ὁ πολλὴν μὲν τὴν 10
 ἐκ λόγων σοφίαν, πολλὴν δὲ τὴν τοῦ σώματος καρτερίαν πρὸς
 τὰς τῶν πολεμίων ἐκείνων πληγὰς ἐνδειξάμενος, καὶ δι' αὐτῶν
 τοῖς πατέροις τὸ βέβαιον καὶ ἀσύλευτον χαρισάμενος δόγμασι τὸ
 V. 574 νεμόμενον ἔπαυσε τῆς κακίας ἐκείνης. καὶ μὲν δὴ πολλῶν ὄντων,
 ἃ τῇ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ καταλελοίπει συγγράμματα, πλήρη σο- 15
 D φίας ἐπιστημονικῆς καὶ ἅμα δ' εὐσεβείας σεμνῶς πανηγυρίζου-
 σης, ὁ μέγας οὗτος διδάσκαλος, ἔνια μὲν καὶ ἡμῖν εἰς τὴν ἀνω-
 τέρω που χρεῖαν μεγίστην παρέσχετο συμμαχίαν· καὶ νῦν δ' αἰ-
 θις κατὰ γνώμην ἂν εἴη καὶ οὐ μᾶλα γέ τοι ἀηδὲς ἐμοί, τῶν
 ἐκείνου βιβλίων, ὡς ἔξ ἱερῶς τινος ὀπλοθήκης, τὸ καλύτερον καὶ 20
 τῇ παρουσίᾳ χρεῖα πάλιν ἀνειληφέναι ἕξιφος. προτίθησι γὰρ ἐκεῖ
 E τὰ τῶν προέδρων τῆς εἰκονομαχίας ἐναγώνια ῥήματα πρότερον,
 ἔχοντα οὕτως. (II.) „Προγόνος,” φησὶν, „ὁ Χριστὸς τὸν θάνα-

gistratus omnes, et caeteras imperii dignitates, huius, quae velut morbus cunctos infecerat, haereseos ministri distribuebant, et certatim omnes maxima contentione ad similem currebant improbitatem; quin et illius aetatis homines, ob vitae delicias et luxum, eo fere inclinabant animum, ut sanctionibus imperatoris adularentur. Supererant paucissimi, quorum generosus ac liberior animus, itemque ardentissimus in corde ignis, contra inimicum illum ignem fortiter decertabant; et hoc in bello sapientiae huiusce viri S. Ioannis Damasceni sermonibus pro sua quique facultate, alii verbo, alii opere, utroque alii, opitulabantur. Horum unus fuit Theodorus Graptus, qui multam tum scriptis in sermonibus sapientiam, tum ad perferendas hostium illorum plagas corporis patientiam demonstravit. Unde firma et inconcussa, quae a maioribus accepimus, dogmata servavit, et grassantem ubique malitiam compescuit. Porro magnus hic doctor scripsit plures et Dei ecclesiae reliquit libros, qui uberam sapientiam cum scientia coniunctam et pietatem Augusto splendore festam continent; ex quibus nonnulli quidem maximum et necessarium ad superiorem controversiam adiumentum nobis attulerunt: attamen perlubenti animo, nec sine quadam voluptate, rursus ex ipsius libris, ceu sacro ex armamentario, nunc opportunam ad praesentis disputationis necessitatem gladium educam. Ibi quippe statim proponit verba, quae velut classicum canentia proferebant Iconomachorum haereseos antistites. Sunt autem huiusmodi. (XIII.) „Christus,”

τον αὐτοῦ ἤθελσε τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις A. C. 1851
 παραδοῦναι, δι' οὗ ἠρώσθη πράγματος, τύπον εἰς σῶμα αὐτοῦ. Imp. Io. Can-
 ἵνα διὰ τῆς ἱερατικῆς ἀναγωγῆς λάβωμεν ὡς κυρίως καὶ ἀληθῶς
 σῶμα αὐτοῦ." εἶτα ἐπιφέρει τὴν ἐκείνην οὕτως καθαιρεῖσιν οὕτως. F
 5 „ἡμεῖς δέ," φησιν, „οὔτε εἰκόνα οὔτε τύπον τοῦ σώματος ἐκεί-
 νου ταῦτα λέγομεν, εἰ καὶ συμβολικῶς ἐπιτελεῖται, ἀλλ' αὐτὸ
 τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ τὸ τεθειωμένον. τοῦτο καὶ τοῖς μαθη-
 ταῖς αὐτοῦ παρείδου, λάβετε, φάγετε τὸ σῶμά μου, λέγων,
 οὐχὶ τὴν εἰκόνα τοῦ σώματός μου. ὡς γὰρ ἐκ τῆς παρθένου τὴν
 10 σάρκα διὰ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου ἐαντῶ ὑπεστήσατο· εἰ χρή
 δὲ καὶ τῶν κατ' ἡμᾶς τοῦτο δηλῶσαι, ὡς ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶ- P. 718
 νος καὶ τὸ ὕδωρ φυσικῶς εἰς σῶμα καὶ αἷμα τοῦ ἑσθίουτος καὶ
 πίνοντος μεταβάλλεται, καὶ οὐκ ἂν εἴπομεν ἕτερον σῶμα γίνε-
 σθαι παρὰ τὸ πρότερον, οὕτω δὴ καὶ ταῦτα ὑπερφυσῶς ἐπικλή-
 15 σει τοῦ ἱερατεύοντος, ἐπιφοιτήσει τε τοῦ ἁγίου πνεύματος,
 εἰς σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ μεταβάλλεται." ἰδοὺ καὶ ὁ μέγας
 οὗτος διδύσκαλος ταῦτα τῷ ἁγίῳ ἐκείνῳ φθέγγεται πατρὶ, καὶ B
 πολλῶ πλεον, ἢ Παλαμᾶς τοῖς ἀτοπωτάτοις ἐκείνοις Εἰκονομά-
 χοις. ἀλλίσκεται γὰρ κἀνταῦθα καὶ τούτους ἐς τὴν ὁμοίαν κα-
 20 κίαν ὑπερβαλόμενος, εἴ τις τὰ ἀμφοῖν παρόλληλα θέμενος συν-
 ορώη ἐγκλήματα· μᾶλα εἰκότως. τὰ γὰρ θεῖα δόγματα, κανόναι
 κατέρων ὁρθῶς ῥυθμιζόμενα, παραλείβει οὐκ οἶδεν οὐδ' ἦν

4. ἐκείνων conl. Capp.

inquiunt, „cum suam praenovisset mortem, sanctis discipulis et Apostolis suis, per id quod valde concupivit, figuram sui corporis tradere voluit, ut, accedente mystica sacerdotis benedictione, velut proprie ac vere corpus ipsius accipiamus." Deinde illorum verborum refutationem ita subiungit hic doctor. „Nos autem," inquit, „neque imaginem neque figuram illius corporis haec sacra Eucharistiae mysteria esse dicimus, quanquam symbolice conficiantur; sed ipsum Christi corpus deificatum. Hoc et suis discipulis tradebat: accipite, manducate corpus meum, dicens, non mei corporis imaginem. Ut enim ipse sibi per Spiritum sanctum carnem ex Virgine produxit; aut, si exemplo a nobis petito istud explicari oporteat, sicut panis et vinum et aqua naturaliter in corpus et sanguinem comedentis et bibentis transmutantur, nec dicemus unquam aliud a priori diversum corpus fieri; ita haec etiam Eucharistiae symbola, sacerdotis invocatione et sancti Spiritus adventu, in corpus et sanguinem Christi supernaturaliter transmutantur." Ecce hic quoque magnus doctor eadem profert, quae protulit olim sanctus ille Pater Ioannes Damascenus, et quidem multo magis quam Palamas eadem cum ineptissimis illis Iconomachis proferat. Hos enim hic etiam in similibus malitiae collatione superat, si quis ea secum invicem collata conspiciat, quae possent ambobus exprobari. Nec sane immerito. Nam divina catholicae fidei dogmata, cum sanctorum Patrum regulis ap-

- A. M. 6859 ἀπαξ ἤρμονται συμφωνίαν πρὸς ἑαυτὰ, οὐθ' ἦν ἂν πρὸς τὰ ὁμό-
 Ind. 4 C στιχα. τὸ δὲ κακὸν, οὐδέσι κανόνισιν ἐπόμενον, συμφωνεῖν οὐκ
 οἶδεν οὐδέσιν· ἀλλὰ μάχεται μὲν τῷ φύσει καλῷ, μάχεται δ'
 οἷς ἐναγχος γέγηθε συμφωνῶν, μάχεται δ' ἐπίσης καὶ ἑαυτῷ. οὐ-
 τως ἐμμανῆ τε καὶ ἄτοπον ἔσχετην ἕξιν αἰεὶ τὰ κακά. (IΔ.) Πρὸς-5
 οιστέον δ' ἡμῖν καὶ ἡ Γρηγορίῳ τῷ Νυσσαίων εἰρηται πρότερον,
 Δίνα γνῶτε τὴν τοῦ καλοῦ συμφωνίαν ἐκασταχόθεν καὶ πολλα-
 χόθεν ὁμοίως ἔχουσαν. „ὁ ἄρτος,” φησὶν, „ἄρτος ἐστὶ τέως κοι-
 νόσ· ἀλλ' ὅταν αὐτὸν τὸ μυστήριον ἱερουργήσῃ, σῶμα Χριστοῦ
 λέγεται τε καὶ γίνεται.” ἢ που μακρὰ τις ἂν εἴη σχολῆς ἁωρία, 10
 μὴ τοῖς οὕτω λεχθεῖσιν ἀρκουμένους πλείω ζητεῖν εἰς ἐκλογὴν
 τοῦ καλοῦ τε καὶ χείρονος ἔτι. ὁρᾶτε γὰρ ἡμεῖς, ὅπως ἀμογητὶ,
 E καὶ κατὰ τὸ αὐτόματον εἰπεῖν, ἀναρῶρήννται πανταχόθεν τὰ τῆς
 πονήρῳς τοῦ ἀνδρὸς ἑορτῆς ἀνακαλυπτῆρια, καὶ δέδεικται σα-
 φῶς πάσαις μὲν αἰρέσεσιν ἐνοχος ὢν, πάσας δ' ὑπερβάλλων ἐκα- 15
 V. 575 σταχοῦ, πάσας δ' εἰς ἀναίρεσιν τῆς ἐνσάρκου θείας συνάπτων
 οἰκονομίας· ὡς ἀνωτέρω τε πολλὰκις ἡμῖν δέδεικται καὶ πολλῷ
 πρότερον ἐν τοῖς ἡμῶν Ἀντιδόητικοῖς. πηγὴ δ' ὑπάντων κακῶν
 F τούτων καὶ θεμελίος ἀμαθία καὶ οἷσις, οἷς φάρμακον οὐκ
 ἔστιν εὐρεῖν τῶν ὑπάντων οὐδὲν οὐδαμῆ· οὐδ' ἀλώσιμα ταῦτα 20
 τέχνη γένοιτ' ἂν οὐδενὶ γε τῷ τρόπῳ τῶν πάντων τινί. ἢ γὰρ ἂν
 ᾗδει καὶ αὐτὸς, ἀκούων τῶν ἱερῶν καὶ σοφῶν διδασκάλων τῆς

4. συμφωνοῦν coni. Capp. 6. τῷ em. Capp., τῶν apogr.

prime congruant, quem inter se semel effecerunt aut cum similibus aliis
 servant concentum, hunc dissolvere nequaquam possunt: malum autem,
 cum nullis regulis accommodatum sit, nullis consonat; sed ei, quod ex na-
 tura sua bonum est repugnat, ut et iis, quorum concentu paulo ante gau-
 debat, imo secum etiam peraeque pugnat. Adeo insane semper et absur-
 de mala sese habuerunt. (XIV.) Verum operae pretium est ut ea vobis
 afferam, quae sanctus Gregorius, Nyssenorum episcopus, olim protulit, ut
 multis e locis et undecunque bonum sui semper esse simile, cognoscatis.
 „Panis,” inquit, „hucusque communis est panis: cum autem eucharistico
 mysterio fuerit consecratus, Christi corpus dicitur et efficitur.” Certe
 multo intemptivoque otio abundarent, qui supra dictis minime contenti
 adhuc plura quaererent, ut boni ac peioris delectus haberetur. Ipsi enim
 videtis, ut nullo negotio atque, ut ita loquar, sponte ac ultro erumpant un-
 dequaque nefanda hominis istius festa, et impia mysteria retegantur.
 Omnium haereson Palamam reum evidenter peragemus; demonstravimus
 omnes haereticos ab ipso ubique superari; cunctas ab eodem connecti simul
 haereses, ut divinae incarnationis mysterium evertat, quemadmodum saepe
 supra et nostris in Antirrheticis multo antea ostendimus. Horum autem
 omnium fons atque causa malorum est ignorantia et arrogans de se con-
 cepta opinio, quibus nullum omnino inveniri potest remedium; neque ars
 ulla est, quae qualibet ratione possit haec sanare. Alioqui artem huiusmodi
 nosset ipse Palamas, qui a sacris et sapientibus ecclesiae doctoribus audiit,

ἐκκλησίας, μὴ εἶναι διαφορὰν οὐσίας καὶ ἐνεργείας ἐφ' ἑπλήης A. C. 1851
καὶ ἁσωμίτου φύσεως, καὶ μάλιστα πάντων τῆς θείας ἐκείνης Imp. Io. Can-
καὶ ὑπὲρ νοῦν, μὴδ' ἐς τοσαύτην ἦκειν διαίρεσιν, ὡς τὴν μὲν tacz. 5
ἀμέθεκτον εἶναι παντάπασιν κτισμασιν ἅπασιν καὶ ἄνω που περιγε-
5 γραμμένην, τὴν δ' ἐνεργεῖαν ἐς τὰ περιγεια κατιοῦσαν ἀνούσιον P. 714
σάρκα τε δύνασθαι φορέσαι μεθ' ἰλαρότητος καὶ αὐτὴν τε μέ-
νουςαν ἄκτιστον ἄφλεκτόν τε διατηρεῖν τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ
πρὸς γε μεταδιδόναι καὶ τῆς οὐκείας ἀκτιστότητος αὐτῆ· ὃ τῆ
θεία οὐσία ἐνεῖναι οὐδ' συγκεχώρηται οἱ. φθειρεσθαι γάρ φησι τὴν
10 σάρκα, πρὶν αὐτῆς μετασεῖν. τῆς γοῦν ἁγίας παρθένου μηδα-
μῆ φλεχθείσης μὴδ' ἀναλωθείσης τῷ πυρὶ τῆς θείας οὐσίας, B
συνάγεται κατ' αὐτὸν, μὴ τὴν θείαν οὐσίαν ἐξ αὐτῆς σεσαρκῶ-
σθαι τοῦ λόγου, ἐνεργεῖαν δ' οὖν, ἄκτιστον οὖσαν μὲν καὶ αὐ-
τὴν, ἀνούσιον δὲ καὶ ὑφειμένον πως καὶ μὴ πάνυ τοι φλέγον τὸ
15 πῦρ κεκτημένην. οὐ γάρ ποτ' οὔτε του τῶν ἄλλων ἁγίων, οὔτ'
οὖν Ἀθανασίου τοῦ θείου ἀκήκοε βοῶντος τοῖς Μανιχαίοις· „εἴ-
πατε, οἱ ἐφευρεταὶ τοῦ καινοῦ καθ' ἑμᾶς εὐαγγελίου, πόθεν
ἑμῖν κατηγγέλη, σάρκα ἄκτιστον λέγειν, ὥστε ἢ τὴν θεότητα C
τοῦ λόγου εἰς μετάπτωσιν σαρκὸς φαντάζεσθαι, ἢ τὴν οἰκονο-
20 μίαν τοῦ πάθους καὶ τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀναστάσεως, δόκησιν
νομίζειν καὶ φαντασίαν. ἄκτιστος μὲν γὰρ πέφηνε μόνη ἡ ἁγία

11. φλεχθείσης Capp. in textu, in mg. conl. φθαρθείσης, in apogr.
erat φθειθείσης. 18. κατηγγέλλη vel κατηγγέλλη edd. 20. ὡς
δόκησιν ed. 21. καὶ φαντασίαν deest in ed.

in simplici atque incorporea et omnium maxime in divina illa, quae omnem intellectum superat, natura, nullum essentiae et operationis esse discrimen; nec eas inter se tantopere differre, ut essentia quidem ab nulla creatura possit ullo modo participari, et caelestibus locis quodammodo circumscripta sit. Operatio autem, seu efficacia per se minime subsistens, ad res terrenas descendat, libenter et hilare carnem gestet, ipsa increata et inconsumpta manens conservet humanitatem, cum qua insuper sibi propriam increati conditionem communicet; quod in divinam substantiam convenire Palamas inficiatur. „Caro enim,” inquit, „prius absumeretur, quam divinae fieret substantiae participes.” Cum itaque sancta Virgo, divinae substantiae igne combusta aut consumpta non fuerit, colligitur secundum eius opinionem, divinam Verbi substantiam ex ipsa beata Virgine non fuisse incarnatam, sed operationem seu efficaciam quandam duntaxat, increatam quidem, sed per se minime subsistentem, quae inferiorem seu remissum ignem nec omnino combustivum possidebat. Namquam enim illum e sanctis Patribus, sanctum praesertim Athanasium, audiit Manichaeis clamantem: „Dicite, auctores novi secundum vos Evangelii, undenam vobis praedicatum est, carnem increatam esse dicendam, ita ut aut deitatem verbi in carnem dilapsam et mutatam fuisse comminiscamini, aut oeconomiam passionis, mortis, et resurrectionis, meram apparentiam et phantasiam existimetis? Sola enim sancta deitatis Trinitas est increata et a-

- A. M. 6859 τριὰς τῆς Θεότητος, αἰδιόσ τε καὶ ἄτρεπτος καὶ ἀναλλοίωτος." καὶ
 Ind. 4 μετ' ὀλίγα· „τὸ γὰρ ἄκτιστον τῇ φύσει λέγεται ἄκτιστον, μήτε αὐ-
 D5ησιν μήτ' ἐλάττωσιν ἐπιδεχόμενον." καὶ πάλιν· „τίς γὰρ ἀκούων
 ἄκτιστον τὸ τοῦ κυρίου σῶμα, ἑαυτὸν δὲ ποιηθέντα καὶ κτισθέντα
 εἰδὼς, οὐκ ἐννοήσει, ψευδεὶς μὲν εἶναι τὰς θείας γραφὰς, ἑαυτὸν δὲ
 μὴ ἔχειν πρὸς τὸν Χριστὸν κοινωνίαν." καὶ μετ' ὀλίγα· „ἄκτιστος
 γὰρ ὑπαρξίς μόνῃ ἢ τῆς Θεότητος νοεῖται· ὥστε καὶ τὴν ἄκτιστον
 παθητὴν λέγειν ἀσεβὲς, καὶ τὴν παθητὴν ἄκτιστον ὀνομάζειν."
 καὶ πάλιν· „ὅλως ἐν τοῖς ποιήμασι τὸ λεγόμενον ἄκτιστον τὸ
 E μηδέπω ὑπάρξεν λέγεται, ὅτι μὴ γέγονε." καὶ ἀλλαχοῦ· „οὐκ ὡς 10
 αἱρετικοὶ φασιν, ὅτι ἐνέργεια παρὰ τοῦ πνεύματος ἐγένετό τις ἐν
 τῇ παρθένῳ, τοῦ τελεσθῆναι τὴν σάρκωσιν." (IE.) Τὰ δ' αὐτὰ
 περὶ ἄκτιστου καὶ ὁ Νουσσαῖος πρὸς Εὐνόμιον φάσκει Γρηγόριος·
 „μόνη τῆς κτίσεως ὑπέρεκειται ἡ θεία τε καὶ ἄκτιστος φύσις τοῦ
 Θεοῦ." καὶ πάλιν· „ἄκτιστον, πλην θείας φύσεως, οὐδέν." ὁρᾶτε 15
 F πῶς ὑπὸ τῶν ἁγίων περιφανῶς ἀναιμῶνται Μανιχαῖοί τε καὶ
 Ἀπολλινάριος, Ἀρειόσ τε καὶ Εὐνόμιος, οἱ ταῦτα τῷ Παλαμῇ
 πάντες φθηγόμενοι· ὡς νῦν γε καὶ αὐτὸς ἐκείνοις ταῦτα φθηγ-
 V. 576 γόμενος ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἐκείνοις συναναίρεται ξιφῶν. ἦτι δὲ καὶ
 Εἰκονομάχος ὢν πεφώραται μὲν καὶ πρότερον ἐκ πολλῶν, ὡς 20
 P. 715 ἐδείξαμεν, οὐκ ἤττον δὲ καὶ τούτων, ἀκούσατε καὶ Θεοδώρου
 τοῦ μεγάλου καὶ σοφοῦ τῆς ἐκκλησίας ἐκείνου κήρυκος, την-

5. ἐννοηθήσεται ed. ἁγίας ed. 9. ὅλως μὲν οὖν ed. 11. ἐτέ-
 γειά τις ed. 18. Pro ὡς Capp. conl. 86.

terna, immutabilis et invariabilis." Et post pauca: „Nam quod increatum est, natura sua increatum dicitur, nec accessionem vel diminutionem admittit." Et iterum: „Quis enim, increatum si audiat Domini corpus, seque factum et creatum agnoscat, non coniectabit falsas quidem esse Scripturas divinas, et sibi nullam esse cum Christo communionem?" Et paucis interioris: „Nam sola deitatis substantia increata esse intelligitur; ita ut impius sit, vel increatum substantiam vocare patibilem, vel patibilem increatam appellare." Et rursus: „Profecto inter creatas res illud increatum dicitur, quod nondum existit, quia factum non est." Et alibi: „Non, quod aiunt haeretici, aliqua energia, seu operatio, a sancto Spiritu facta est, ut incarnatio compleretur." (XV.) De increato eadem profert sanctus Gregorius Nyssenus contra Eunomium. „Sola (inquit) divina et increata Dei natura supra omnem creaturam posita est." Et iterum: „praeter divinam naturam, nihil est increatum." Videtis, ut a sanctis Patribus confodiantur Manichaei, Apollinarius, Arius et Eunomius, qui eadem cum Palama dicebant; quemadmodum nunc etiam ipse Palamas, eandem cum ipsis voces proferens, una cum ipsis eodem gladio iugulatur. Porro Iconomachus esse Palamas ex multis antea deprehensus est, sicut ostendimus, nec minus ex his potest deprehendi: quod ut pateat, audiat velim magnum et sapientem illum ecclesiae praedicatorum Theodorum, qui tunc aderat et cum Ico-

καὶ ταῦτα παρόντος καὶ πολεμοῦντος συγχὰ τοῖς Εἰκονομάχοις, ἅτε ^{A. C. 1851} ἐν χερσὶ τῆς μάχης καθισταμένης. „τὸ μὲν φθαρτὸν τοῦτο,” φη- ^{Imp. lo. Can-} ^{tacuz. 5} σιν, „ἐνδύσασθαι δεῖν ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν ἀθανασίαν, ὃ μέγας μυσταγωγεῖ ἀπόστολος· τὸ δὲ σῶμα ἄσωματότητα ἐνδύσασθαι, ἢ τὸ κτιστὸν γενέσθαι ἄκτιστον, ἢ τὸ περιγραπτόν εἰς β ἀπεριγραψίαν μετατεθεῖσθαι, οὐπω μέχρι καὶ τῆμερον ἤκουσται.” καὶ πάλιν „εἰς θεότητος φύσιν οὐκ ἂν τι τῶν γεννητῶν καὶ τελούτων ἐν κτίσμασι μετασταθῆ ἂν ποτε, κἂν μυριάκις βλασφημοῦντες οἱ Εἰκονομάχοι φαίνωνται.” καὶ πάλιν „τί οὖν, φθείρει 10 ἢ ἀφθαρσία, καὶ ἢ ἀθανασία ἀπόλλυσιν; ἀλλ’ οὐκ ἔστι λόγον ἔχον τοῦτό γε.” ἀκούετε πῶς καὶ Εἰκονομάχοις ταῦτά φθεγγόμενος C Παλαμῆς, ὁ τῆς νῦν ἐκκλησίας διδάσκαλος, τοῖς αὐτοῖς βάλλεται βέλεσι πρὸς τοῦ στρατηγούντος γενναίως ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας πατρὸς καὶ διδασκάλου τῆς ἐκκλησίας. καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον 15 ἔσχε τὸν τρόπον· καὶ οὕτω σὺν γε θεῷ τοὺς λόγους ἠήσαμεν, τοὺς τε νῦν ἡμῖν προστεθέντας καὶ οὓς μεταξὺ μὲν τότε τοῦ ἀγῶνος ἐνεσηκότος καὶ τῆς χρείας ἀναγκαζούσης διήμεμεν, νῦν B δὲ διὰ μῆκος παρελλόμεν.

β. Ἐκεῖνοις μὲν δι’ ἀπεχθείας καὶ βάμους μακροῦ τὰ λεγόμενα ἦκε, καὶ ἐς πολλὴν τὸ θυμούμενον τῆς ψυχῆς ἐξεβλόγη σφίσι 20 πυρρόν· καὶ ὥσπερ ἐμμανεῖς γενόμενοι δυοῖν ἔφασκον εἶναι θάτερον ἐξ ἀνάγκης· ἢ γὰρ, ἅγιους ὄντας, μὴ λέγειν τοιαῦτα· ἢ

6. μετατεθεῖσθαι al. et quidem rectius, indic. Capp. 16. προστεθέντας em. Capp., προστεθέντες apogr. 19. ἀπεχθείας em. Capp., ἀπεχθειαν apogr.

nomachis assidue decertabat, utpote cum ad manus tunc ventum esset et pugna ferretur: „Quod,” inquit, „hoc quidem corruptibile oporteat induere incorruptibilitatem, et mortale hoc immortalitatem, magnus nos edocet Apostolus: at hucusque non est auditum, quod corpus incorporeitatem induere debeat, aut increatum fieri, quod creatum est, aut circumscriptum in incircumscriptum commutari.” Et iterum: „In divinitatis naturam nihil rerum factarum et quae in creaturam albo recensentur, converti poterit, quamvis id Iconomachi sexcenties blasphemando effutiant.” Et rursus: „Quid igitur? incorruptibilitas corrumpit, et immortalitas mortem infert? at hoc ab omni ratione alienum est.” Auditus, quemodo Palamas, praesentis ecclesiae doctor, eadem cum Iconomachis verba proferens, iidem quoque talis configatur a sancto Patre et ecclesiae doctore, qui suscepti pro catholica fide belli generosum sese ducentem praebuit. Et haec quidem ita se habuerunt: sicutque Deo iuvante sermones illos absolvimus, tum quos nunc in medium vobis referendo proposuimus, tum quos calente pugna et cogente tunc necessitate habitos, ob nimiam longitudinem modo praetermisimus.

2. Isti porro sermones illis valde odiosi ac molesti acciderunt, et erumpente ipsorum ex animis ira excanduerunt; et veluti quodam furore perciti e duobus alterum necessario consequi asserebant: „vel enim,” inquitabant,

- A. M. 6859 λέγοντας, ἁγίους οὐκ ἂν εἶναι· οὐδὲ γὰρ ἂν ποτε φαιῖμεν ἡμεῖς, ^{ind. 4}
E οὔτε τὰ διειλημμένα πνεύματα, οὐκ οὖν οὐδὲ τὰς τοῖς κτίσμασι
 διδομένας χάριτάς τε καὶ ἐνεργείας ἐκ τοῦ παντός αἰῶνος, ὡς
 οὐκ εἶεν κατὰ τὸ ἀναμφλεκτον ἄκτιστα. εἰ γὰρ καὶ θεὸν διδόναι
 κτιστὰ συγχωροίμεν, τί ἂν εἴη τὸ τῆς θείας ὑπεροχῆς ἐξαίρετον; ⁵
 τοῦτο γὰρ καὶ ἀνθρώποις ἔξῃστι ποιεῖν ἕλ, καὶ διδόναι οἷς ἂν
 τις ἐθέλοι ὁπόσα ἂν τῶν προσκαίρων καὶ ὅσα τῶν κτισμάτων ἐθέ-
Fλοι. θεὸς οὖν ἄκτιστος ἄκτιστα διδοῖ ἂν κατὰ τὸ εἶκός. εἰ δέ
 τις ἄλλως ἐθέλοι λέγειν, ἀπόβλητος ἂν εἴη ἡμῖν ἐκ παντός γε τρό-
 που, κἄν οὐρανοῦ βοῶσι βρονταί, κἄν στοιχεῖα πάντα φωνήεντα ¹⁰
 καταστάντα λέγη ταυτί. (B.) Ἐμοῦ δὲ τῶν ἁγίων προκομίζειν
 ἐπιχειροῦντος τὰς βίβλους, ἐκείνοι μὴδὲ μικρὸν γούν ἀνασχόμενοι
 ἐξανέστησαν, πολλὴν ἱμοῦ καταχέοντες χλεύην καὶ πλείστα τε
 λέγοντες ἕτερα καὶ „ὡς ἀσύνετα δροῖς κατὰ σεαυτοῦ, βασιλικοῖς
 P. 716 ἀντιπράττων προστάγμασιν, ἔξδν ἐνδόντα βραχὺ μέλλονος ἢ κατὰ ¹⁵
 τὴν πρὶν ἀπολαύειν εὐμένειαν, ἐκ τε βασιλέων καὶ βασιλίδων,
 *καὶ ἅμα πρὸς πάντων, ὅσοι τε τῶν συγλητικῶν καὶ ὅσοι τῶν
 ἄλλως ἐχόντων αἰδοῦς καὶ τιμῆς. καὶ μὲν δὴ κεφάλαιον, ἔφασαν,
 ἔστω σοι τοῦτο τῶν λόγων, ὡς ἐπιμένων ταύτῃ τῇ σκληρότητι
 πολλῶν μὲν στερήσῃ τῶν ἀγαθῶν, πολλῶν δὲ πειραθήσῃ τῶν ²⁰
 λυπηρῶν· καὶ ἅμα τῶν μὲν σῶν λόγων ὅσοι ἐπ' ἐκκλησίας ἐν
 Βταῖς τῶν ἁγίων ἀναγινώσκονται μνήμαις, πῦρ δαπανήσει πολέ-

16. σύμνελας con. Capp.

20. στερεθήσῃ con. Capp.

„Sancti sunt, et sic ista non dixerunt; vel ista dixerunt, ac proinde Sancti non sunt. Absit enim, ut dicamus unquam, non esse dubio procal increata, tum illa sancti Spiritus dona, quae Deus varie distribuit, tum gratias et operationes, quas ab omni aevo creaturis largitur. Nam si creatas res dari etiam a Deo fateremur, quid egregii praeter caetera et eximii divina maiestas haberet? Hoc enim facere semper ipsi homines possunt; nempe quibualibet dare quotquot temporaria et quaecunqve creata quispiam voluerit. Deus itaque, cum sit increatus, par est ut increata largiatur. Si quis autem aliter loqui velit, hunc omni prorsus ratione reiicimus, licet caelestia tonitruum clamor audiatur, licet omnia quoque elementa fiant vocalia et isthaec proferant.” (II.) Cum vero me accingerem ad afferendos sanctorum Patrum libros, illi ne tantillum quidem sustinuerunt: sed statim surrexerunt, valde me irridentes, et haec inter alia plurima mihi dixerunt. „Nae tu,” inquebant, „imprudenter et insipienter adversus temet ipsum agis, quod sanctionibus imperatoris obsistas; cum liceret (si paulo remissior esses) longe maiorem quam antea imperatorum, imperatricum, et omnium quicunqve vel senatorii sunt ordinis, vel aliqua dignitate alia et honore fulgent, benevolentiam consequi. Caeterum (aiebant) sermonis nostri summa illa sit: si ita obstinatus permanseris, multorum quidem bonorum iacturam facies, multa vero tristitia malaque habebis. Adde, quod sermones tuos omnes, qui per festos Sanctorum dies in ecclesia leguntur,

μιον καὶ ἀντίθετον ἅπαντας ἐν βραχεῖ, προστάττοντος βασιλέως· A. C. 1351
 σὸ δ' ἄταφος θανὼν ἔξω ποῦ ριφήσῃ τῆς πόλεως." (Γ.) Ἐγὼ Imp. Io. Can-
 δ' ὑπολαβὼν Διοκλητιανοῦ καὶ τῶν ἐκείνου καιρῶν ἔφασκον εἰ- tacuz. 5
 ναι ταυτὶ τὰ ῥήματα· καὶ μὴ, τὰ μέγιστα χαριζόμενοι τῶν κα- V. 577
 5 λῶν, συγγεῖτε τὴν χάριν ἐν τῷ τῆς ἀπειλῆς σχήματι. τοὺς γὰρ C
 μαρτύρων ἐμοὶ στεφάνους ὑπισχνόμενοι χορηγεῖν κακίστοις δνό-
 μασι τὰ βέλτιστα δοκεῖτε συγγεῖν· καὶ ὑμεῖς μὲν ὧν βασιλεῖς κύ-
 ριος, ἀπειλεῖτε· ἐγὼ δ' ὧν ἐγὼ κύριος σὺν γε θεῷ καὶ πάνν φυ-
 λάττειν, ἀγωνιοῦμαι καὶ μέχρι θανάτου στήσομαι, τὸ φρόνημα
 10 τηρῶν ἀδούλωτον. εὐσεβεῖν μὲν γὰρ ἀνάγκη, ζῆν δ' οὐκ ἀνάγκη·
 καὶ θνήσκειν μὲν ὑπὲρ εὐσεβείας ἀνάγκη, θάπτεσθαι δ' οὐκ ἂν
 ἀνάγκη. κἀκεῖνοι μὲν ἐν τούτοις ἀπήεσαν. (Δ.) Ἐμοὶ δὲ πάλιν D
 κλειθρα καὶ μοχλοὶ θυρῶν ἐπήγοντο, καὶ τῶν προτέρων πικρό-
 τεροὶ φύλακες. καίτοι γε ἐβουλόμην γ' ἂν ἐπ' αὐτῶν καὶ θάτε-
 15 ρον μέρος τῆς σφῶν ἀπειλῆς τῇ προσηκούσῃ παραπέμψαι χλεύη,
 καὶ δεῖξαι κἀνταῦθα διαφιλέστερον, ὅσον τῆς ἀπονοίας τὸ ἄγνω-
 μὸν τε καὶ εὐθες. οἱ δὲ, ὡς ἔοικε, τὴν ἑαυτῶν αὐτοὶ κατα-
 γνόντες αἰσχύνην, κωφοὶ τοῖς λεχθησομένοις ἀπιόντες ᾤχοντο.
 εἶναι γὰρ Παλαμίταις τὸ σκοπιμώτατον, παῦσαι μὲν τὰς ἐορτὰς E
 20 τοῦ θεοῦ, τὴν ἔνσαρκον οἰκονομίαν μηδαμῶς αὐτοῦ προσιεμέ-
 νοις· παῦσαι δὲ καὶ τοῖνομα τοῖς λόγοις τούτοις τοῦμὸν μετὰ
 τῆς ἐμῆς ἐμφαινόμενον εὐσεβείας. εἰ οὖν τοῦτο διδοίη τις, οὐκ
 7. συγγεῖν em. Capp., συγγεῖων apogr. 13. πικρότεροι em. Capp.,
 πικρότερα apogr.

iubente imperatore, inimicus et infestus ignis brevi absumet; tu vero post
 obitum tuum extra urbem insepultus aliquo proiiceris." - (III.) Illorum ego
 sermonem excipiens, „haec," inquam, „Diocletiano eiusque temporibus nolite
 congruunt. Et certe cum maxima mihi bona gratificantes offeratis, nolite
 minarum obtenta gratiam istam confundere. Nam dum pollicemini fore ut
 Martyrum mihi coronas impertiatis, res optimas pessimis, ut videtur, no-
 minibus confunditis. Et vos quidem ea minitami, quae sunt penes impe-
 ratorem: ego autem (quae iuvante Deo constanter servare penes me est)
 certabo et usque ad mortem stabo, nemini mancipatam mentem conservans.
 Nam pietatis exercendae summa est necessitas, nulla autem vivendi: pro
 pietate quoque mori necesse est, non item sepeliri." Interim illi abierunt.
 (IV.) Ut autem arctius iterum custodirer, foribus admoventur serae, pes-
 sulii obduntur, et custodes prioribus acerbiores apponuntur. Maxime ta-
 men optarem, ut alteram partem eorum comminationis congruo derisu pro-
 sequi coram ipsis mihi licuisset, et ibi luculentius ostendere, quanta fuerit
 vesanorum hominum amentia et stoliditas. Illi autem, ut videtur, perspe-
 cta sua ipsorum ignominia, obscuruerunt ad res dicendas, et discesserunt.
 Hunc enim sibi praecipuum Palamitae scopum proponunt, ut tum omnes
 Dei festos dies aboleant (quoniam incarnationis eius mysterium nullatenus
 admittunt), tum etiam impediunt, ne amplius in istis homiliis ac sermo-
 nibus nomen meum mea cum pietate appareat. Quod si concederet quis-

A. M. 6859 ἂν φθάνοι τὰς Μωσέως καὶ Δαβίδ καὶ πάσας Ἰουδαϊκὰς διαγρά-
Ind. 4

A. C. 1351 φων βίβλους, ἅτε χρόνοις ὕστερον ἐκκηρύκτου καταστάντος τοῦ

Imp. Io. Can-Ἰουδαίων ἔθλους ἡμῖν. καὶ μοι θαυμάζειν περὶ στί, πῶς Νεστό-
tacz. 5

Ρριον μὲν καὶ Εἰκονομάχος τᾶλλα ζηλοῦσιν αὐτοῖς, ᾧ μάλιστα
γε ἐχρῆν ὀπωσοῦν ἐχομένην φιλαυτία, ἐν τούτῳ μάλιστα ζηλοῦν
οὐ γηγένηται νῦν. τὴν γὰρ τοῦ Θεοῦ λόγον συγγέροντες ἐνανθρώ-
πησιν ἐκείνοι, καὶ τὰς Θείας ἐκ μέσου ποιοῦντες εἰκόνας, ὅσα

P. 717 μουσουργοὶ καὶ λογογράφοι τῇ ἐκκλησίᾳ καταλελοῖπασιν ἕσματα
καὶ λόγους, τούτων δ' οὐδὲν οὐδαμῇ συνεξώθησαν· ἀλλ' ἤθρον
καὶ ἐτησιοῖς ἐγέραιρον πανηγύρεσιν. οὗτοι δὲ, τό σφισιν εἰωθὸς 10
κἀνταῦθα ποιεῖν οὐδαμῇ γε ὀκνοῦντες, καὶ ταύτῃ κἀκείνους τῇ
κακίᾳ φιλονεικοῦσι νικῆσαι. αἰσχύνῃ γὰρ τοῦτο, καὶ μάλα ἀπό-
βλητον εἶναι νομιζέται Παλαμίᾳ, καθ' ὅποσα τοῖς ἀρχηγοῖς τῶν

Bαίρέσεων εὐρηται σπέρμα δυσσεβείας ἀρκεῖσθαι, εἰ μὴ καὶ τὴν
παρ' ἑαυτοῦ συνεισφέρει κακίαν ἐπὶ κακίᾳ. ἐνεργὸν γὰρ αἰεὶ τὸ 15
φιλότιμον ὃ ἀνὴρ ἐνδείκνυται, πανταχῇ πάντας κακοὺς ἐν κακοῖς
ὑπερβύλλων.

riam, fieri non posset, quin protinus Mosis, Davidis, et omnes Iudaeorum libros oblitteraret, utpote cum iampridem Iudaeorum gens a nobis damnata et proscripta fuerit. Et hoc mihi valde mirum accidit, quomodo Nestorium et Iconomachos in aliis aemulentur, nec tamen eosdem nunc aemulati fuerint, hac praesertim in re, in qua illos aemulari deberet is, qui qualicumque sui amore teneretur. Nam licet Dei Verbi incarnationem everterent Iconomachi, et divinas imagines e medio tollerent, attamen nullos hymnos, nullas homilias, nulla cantica, ex iis quae scriptores huiusmodi operum ecclesiae reliquerunt, abolevere: immo canebant et anniversariis honorabant solemnitatibus. At vero cum Palamitas, quod sui moris est, hic etiam perpetrare neutiquam pigeat, ista quoque Iconomachos improbitate superare contendunt. Probrosus enim et reiectaneus Palamae videtur, sibi satis habere quaecunque ab haereseon ducibus reperta sunt semina impietatis, nisi illorum improbitati suam quoque improbitatem conferat et adiungat. Namque actuosam semper ambitionem praese fert Palamas, et malitia malos omnes ubique superat.

A N N O T A T I O N E S

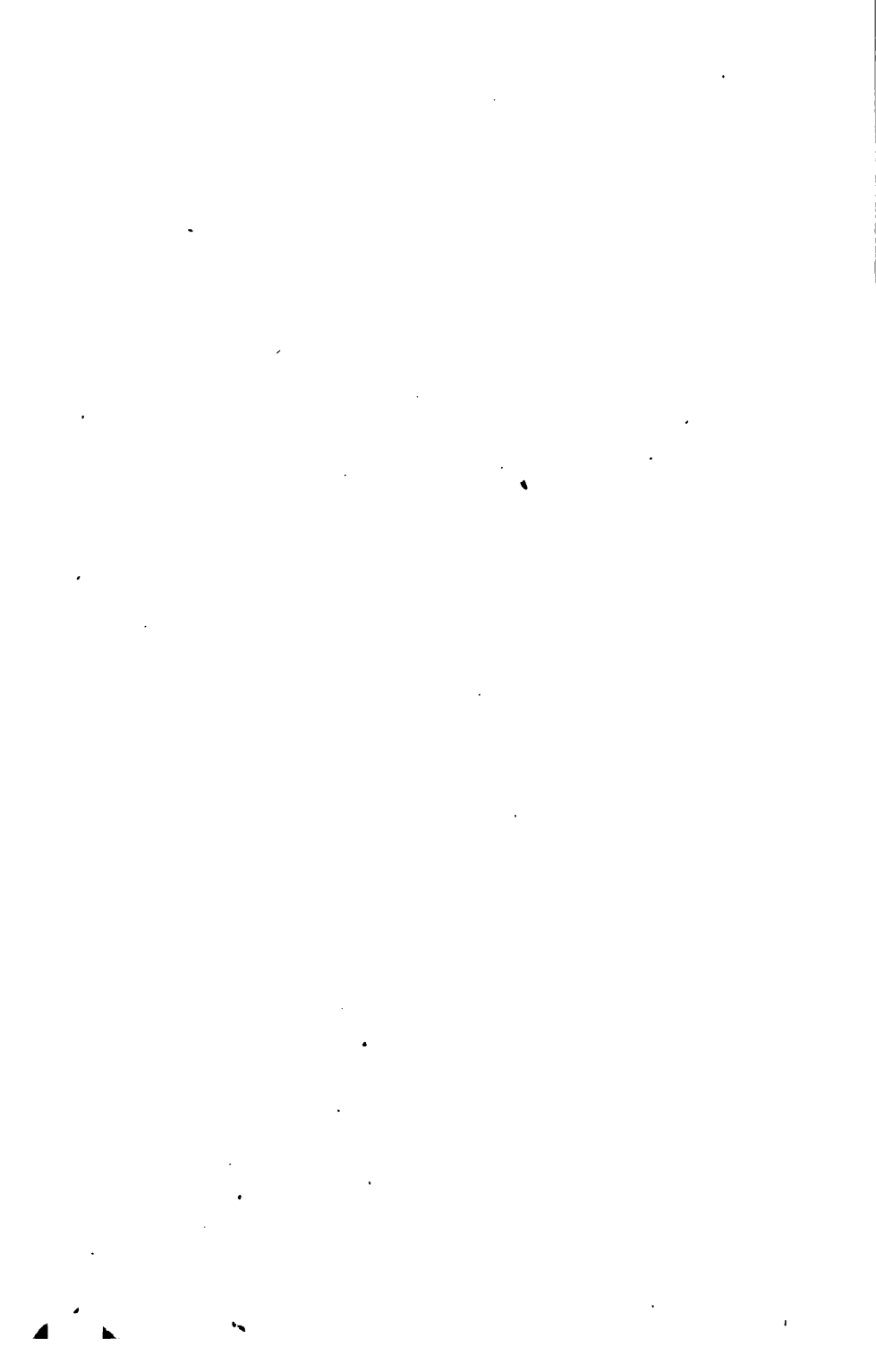
HIERONYMI WOLFI

CAROLI DUCANGII

IOANNIS BOIVINI

CLAUDII CAPPERONNERII.

A N N O T A T I O N E S

HIER. WOLFII, CAR. DUCANGII, IO. BOIVINI, CL. CAP-
PERONNERII.

*Pag. 1, 1. ed. Bonn. Titul. ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΓΡΗ-
ΓΟΡΑ ΡΩΜ. ΙΣΤ.]* In Codice Regio, qui libros undecim
prios complectitur, titulus est, *Νικηφόρου τοῦ Γρηγοῦ Ῥωμαϊκῆς
σύνταξις ἱστορίας, περιέχουσα ἐτῶν ἑκατὸν καὶ πενήτηκοντα διήγη-
σιν· ἤγουν ἀπὸ τοῦ βασιλέως Λάσκαρι πυχλίου Θεοδώρου μέχρι τῆς
βασίλειας τοῦ Καντακουζηνού.* Id est, *Nicephori Gregorae Roma-
nae historiae liber, continens annorum CL. narrationem, nempe ab
imperatore Dom. Theodoro Lascari usque ad imperium Cantacu-
zeni.* Editio Wolfiana inscriptionem hanc praefert, *Nicephori Gre-
gorae, Romanae, hoc est Byzantinae historiae libri XI. quibus res
a Graecis imperatoribus per annos CXLV. a Theodoro Lascari priore
usque ad Andronici posterioris obitum gestae describuntur etc.*
Neutrum titulum retinimus, propterea quod in utroque male sub-
ducta erat annorum ratio. Nam undecim libri priores historiam
continent, non CL. aut CXLV. sed tantum CXXXVII. annorum,
CXXXV. Davidi Chytraeo. Wolfium in errorem induxit codex suus,
in quo scilicet huiusce historiae lib. XI. cap. XI. sect. 1. perperam
anni viginti ab Urbe capta numerabantur, cum tredecim tantum
numerari oporteret. Vide notas infra ad eum locum. βοϊνιν.

*Pag. 5, 4. Ἡ δὲ γῆ τὴν ἄτρεπτον ταύτην ὁμοίως ἀρχῆθεν αἰεὶ
τροπομένη τροπήν]* Vel τὴν ἀκίνησιαν intelligit: Terra enim cen-
trum immobile universitatis rerum a plerisque statuitur: vel vices
temporum, quibus nunc sterilis aequale, nunc foecunda floret,
sicut Fortuna et Luna constantes in levitate sua dicuntur. WOLFIIUS.

Pag. 5, 9. ἢ γὰρ ἂν ἑλλίπετς ἰδοῦκε] Ita legendum, non ἢ
γὰρ ἂν, ut legebat Wolfius. Sic infra lib. XV. cap. VI. sect. 1.
ἢ γὰρ ἂν ἐς τὸ θαυμάσιον ἐσχομισάμενοι τὰπιτῆδεια. Sic apud
Homer. Iliad. α. ἢ γὰρ ἂν Ἀτρεΐδῃ νῦν ὕστατα λαβήσαιο. βοϊνιν.

Pag. 5, 15. Καὶ προφήτας ἕτερον τρόπον] Basilius Imp. in
Paraenetic. cap. LXVI. *παρελθόντων τὰ πάθη τοῖς νῦν παρούσιν
ἐπάργει διδασκάλια.* DUCANG.

Pag. 6, 8. Ἐπεὶ δ' ὅπερ ὀφθαλμὸς] Pachymeres lib. I. Hist. cap. 1. *Ἱστορίας, ὡς ἂν τις εἴποι, ψυχῇ ἢ ἀλήθειαι, καὶ τὸ τῆς ἀληθείας χρεῖμα ἐπαναγκῆς ἱερὸν.* Ideo Eunapius aiebat *historicos, priuquam se ad scribendum accingerent, τῆς ἀληθείας πρόθυρα καὶ πύλας adorare debere.* Vide Ciceronem II. de Oratore, et alios passim. DUCANG.

Pag. 6, 21. Ἀνδρονίκῳ τῷ Παλαιολόγῳ] Seniori, quem πολὺν τὴν σύνεσιν fuisse ait, cui proinde longe potius convenit, quam Iuniori, quo imperante potissimum vixit ac notus fuit Gregoras. Ad quem vero ex istius tempestatis historicis pertineat, vel quem praesertim spectet ista Andronici imp. expostulatio, ex iis, quae in ea carpuntur, non omnino promptum est assequi, nisi Georgius Pachymeres intelligatur, cuius pars historiae postrema res a Seniore gestas complectitur, in qua forte eidem principi paulo aequior visus sit, et quam demum absoluit illo imperante, et annum aetatis quinquagesimum agente, ut idem scriptor testatur lib. XIII. cap. ult. DUCANG.

Pag. 6, 23. Ἐπὶ τούτων τῶν ἀνδρῶν ἔτι παρόντων] Fortasse *περιόντων, illis adhuc superstitis.* WOLFIVS.

Pag. 6, 24. Καὶ ἵνα μὴ τῶν ἀνανταπόδοτον, nisi forte ab illo pendeat, *ὡς καὶ πρόφασιν εὐλογον δεδωκέναι etc.,* quod tamen valde durum fuerit. WOLFIVS. Hic se haerere fatetur Wolfius. Est autem haec transitio similis ei, quae occurrit infra lib. IX. cap. X. sect. 8. *ἵνα δὲ πρὸς τὴν τοῦ παρόντος λόγου βεβαίωσιν καὶ παλαιότερῳ τινὶ διηγῆματι χρήσῃμαι· ὁπότε γὰρ Καμβύσου,* etc. Item lib. XI. cap. IX. sect. 2. *καὶ ἵν' ὡς ἐν κεφαλαιῷ διεξέλθωμεν ὅσα ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ἢ τοῦ ἀνδρὸς εὐφυῶς κατέπραξε σύνεσις... αὐτοῦ γὰρ ἅμα τῷ β. βοινικ.*

Pag. 6, 25. Ἐπ' ἐμοῦ] *Mea aetate.* Sed quia se familiarissimum Andronico fuisse testatur Gregoras, converti, sententiam secutus, *Me audiente.* WOLFIVS. Recte Wolfius, *quam is audiente me habuit.* Sic ἐπ' αὐτοῦ lib. VIII. cap. VIII. sect. 1. lib. IX. cap. I. sect. 6. Sic ἐφ' ἡμῶν lib. VIII. cap. X. sect. 4. Sic denique ἐπ' αὐτῶν lib. IX. cap. X. sect. 8. Aliter tamen veteres. Theocritus, *Αἰθ' ἐπ' ἐμεῦ ζωῆς ἐναρίθμιος ὄφελος ἤμεις. Utinam mea aetate in vivis fuisses.* Vide notas Wolfii. βοινικ.

Pag. 7, 5. Οἱ δὲ πρόθυμοι πρὸς τὸ λοιδορεῖν] Contra receptam ab omnibus historiae legem: *ὅταν γὰρ εἰς τὸ τῆς Ἱστορίας ἥθος ἀναλαμβάνη, ἐπιλαθέσθαι χρη εὐνοίας καὶ μίσους, καὶ πολλάκις κοσμεῖν τοὺς ἐχθροὺς τοῖς μεγίστοις ἐκαίνοις, ὅταν αἱ πράξεις ἀπαιτῶσι τοῦτο· πολλάκις δ' ἐλέγχειν τοὺς ἀναγκαιοτάτους, ὅταν αἱ τῶν ἐπιτηδευμάτων ἁμαρτίαι τοῦ καθυποδεικνύωσι.* Anna Comnena in Prologo ad Alexiad. Christodulus, seu Cantacuzenus, in Prologo Hist. p. 4. *οὐ γὰρ ἀπεχθεῖα τινὶ, ἢ φιλίᾳ (ἐξ ὧν τὸ ψεῦδος ἐπιπολὺ τίκεται) πρὸς τούτους ἀπήχθην τοὺς λόγους, ἀλλ' ἀληθείας ἕνεκα, καὶ πρὸς ἀληθείας ἐραστὴν τοὺς ποιοῦμαι.* DUCANG.

Pag. 8, 7. Τὸ δὲ καὶ κακῶν ἀρχέτυπα] Maximus Tyrius, serm. XII. ubi de historia: νῦν δὲ ἀναμιξ̄ εἰσφύρεται πάντα ἐν τοῖς λόγοις, καὶ πλειονάζει τὰ χεῖρω, καὶ κρατεῖ τὰ αἰσχροῦ, καὶ τὸ πολὺ τῆς ἱστορίας πλεονέκται, τύραννοι, καὶ πολλοὶ αἰδικοί etc. DUCANG.

Pag. 9, 15. Ἄπερ ὄπουσὺν ἠκηκόεσαν] Quo spectant quae habet Dio in Augusto, et ex eo Xiphilinus: καὶ κατὰ τοῦτο πολλὰ μὲν οὐ γιγνώμενα θουλλεῖται, πολλὰ δὲ καὶ πάνυ συμβαίνοντα ἀγνοεῖται, πάντα δὲ, ὡς εἰπεῖν, ἄλλως πως ἢ ὡς πράττεται διαθροεῖται. DUCANG. Ἄ παρ' ὄπουσὺν ἠκηκόεσαν] Ita Cod. Reg. 2078. Wolfius legit, ἄπερ ὄτ. ἢ. ut legitur in Cod. Reg. 2558. BOIVIN.

Pag. 10, 10. Ἄλλα λόγοις καὶ τούτοις πλημμελῶς ἐξ ἔτι νέου διδωκότες] Verteram, sed illa immatura aetate perperam descripserunt. Sed videtur legendum, ἑαυτοὺς δεδωκότες: eumque sensum expressi. WOLFIVS. Wolfius putat legendum esse ἑαυτοὺς δεδωκότες. Sed nil necesse est. Nam verbum δεδωκότες referri potest ad μακροὺς ἡλίους; ut constructio sit, δεδωκότες τοὺς μακροὺς ἡλίους τῇ τούτων σχολῇ, totis diebus in earum otio consumptis. Facile tamen crediderim, non legendum quidem sed subaudiendum esse pronomen ἑαυτοῦς. Certe post verbum διδόναι passim apud Gregoram subauditur pronomen. Exempla habes lib. VI. cap. VI. sect. 4. lib. VIII. cap. V. sect. 1. et sect. 8. pag. 191. F lib. IX. cap. I. sect. 4. etc. BOIVIN.

Pag. 10, 13. Εἰ δὲ μηδὲ τούτοις οὐτως πῶς ἐδίδουν, οὐδὲν μέγα τὸ ἐκεῖνων ὑπῆρχεν ἀντάλλαγμα] Davus sum, inquit ille in comedia, non Oedipus. Me vero, cum in Sphingem incidissem, Oedipum esse oportuit, quocumque eventu. Gratum mihi facient, qui aenigma hoc dexterius explicarint. WOLFIVS. Wolfius hoc loco Davum se ipse profitetur. Ego verti, Verum etsi litteris totos dies in hunc modum non dedissent, subaudiendo τοὺς μακροὺς ἡλίους, quod praecessit. Nunc autem malim subaudire ἑαυτοὺς, et sic vertere, Verum etsi litteris totos sese in hunc modum non dedissent, eodem plane sensu. BOIVIN.

Pag. 12, 11. Ἄλλως τε οὐδὲ πάνθ' ὅσα] Videtur addendum, ἐπειδὴ οὐδὲ. WOLFIVS.

Pag. 12, 24. Ἔσται δῆλος ἐν τοῖς ἐξῆς] Quae ab aliis depravata esse asserit, nusquam convellit in hoc opere: veriore fortassis expositione citra cuiusquam reprehensionem contentus. WOLFIVS.

Pag. 13, 9. Τῆς γὰρ τοι Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων ἀλούσης] Aprilis die XII. feria II. hebdomadis VI. ieiuniorum, anno Mundi iuxta Graecos VI. MDCCXII. Christi MCCIV. DUCANG. Constantinopolis capta a Latinis anno Mundi (ut Graeci numerant) VI. MDCCXII. Chr. MCCIV. Aprilis die XII. non ut Maur. David putabat, anno Mundi VI. MDCCXI. Chr. MCCIII. Cod. Reg. 2525^a. in catalogo imperatorum, Ἀλέξιος ὁ Δούκας ὁ Μούρτζου-

φλος, μῆνας β'. ἡμέρας ι'. οὐ βασιλεύοντος, παρεδόθη ἡ Κωνσταντινούπολις πρὸς τοὺς Λατίνους, ἐν ἔτει εψιβ'. κατὰ τὴν ιβ' τοῦ ἀπριλλίου μηνός. ἡμέρα δευτέρα. Ἰνδικτιῶνος ζ'. καταίχεται δὲ παρὰ τούτων χρόνοις νς'. μῆσι γ'. ἡμέρ. ιγ'. Codex 2522. in simili Catalogo, Ἀλέξιος ὁ Δούκας ὁ Μούρτζουφλος, ἡμέρας ο'. καὶ αὐτίκα γέγονεν ἡ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων, κατὰ τὴν ιβ' τοῦ ἀπριλλίου μηνός, τῆς ζ' Ἰνδικτ. τοῦ εψιβ' ἔτους, ἐλθόντων καὶ πεσόντων ἀντικρὺ ταύτης εἰς Χαλκηδόνα, κατὰ τὴν κζ' τοῦ ἰουνίου μηνός, τῆς ε' Ἰνδικτ. καὶ σκυλευόντων τὰ περικύκλω αὐτῆς χρόνον ἕνα. Cum his codicibus consentiunt Georgius Acropolita, Villharduinus, et alii. Mauritius David primam oppugnationem cum expugnatione confundit. Urbs primum a Latinis obsessa est anno Mundi VI. MDCCXI. At non capta nisi anno VI. MDCCXII. Vide Nicetam Choniata. **ΒΟΙΝΙΚ.**

Pag. 13, 15. Ἀναγορευθῆναι συμπέπτακα βασιλεῖα Θεόδωρον τὸν Λάσκαριν] An. Mundi VI. MDCCXIII. Nam imperavit annos XVIII. quorum ultimus fuit annus Mundi VI. MDCCXXX., ut constat ex Cod. MS. Reg. 2731. fol. 46. V. ubi haec imperatorum series chronologica occurrit.

*)		**)	***)
εψλ'.	Θεόδωρος Λάσκαρις ὁ πρῶτος.	ιη'.	αφμέ.
εψξγ'.	Ἰωάννης Δούκας ὁ Βατάτζης.	λγ'.	αφοή.
εψξζ'.	Θεόδωρος Λάσκαρις παῖς Ἰωάννου.	δ'.	αφπβ.
εψλδ'.	Μιχαὴλ Παλαιολόγος.	κδ'.	αρχε'.
εωλς'.	Ἀνδρόνικος, ὃς Ἀντώνιος μοναχός.	μέ'.	αρχα'.
εωμθ'.	Ἀνδρόνικος ὁ ἔγγονος αὐτοῦ.	ιγ'.	αρχδ'.
εωξγ'.	Ἰωάννης ὁ Καντακουζηνός.	ιδ'.	αρχοη'.
εδ'.	Ἰωάννης ὁ Παλαιολόγος γαμβρός αὐτοῦ.	λζ'.	αφμς'.

ΒΟΙΝΙΚ.

Pag. 13, 17. Προσεβόησαν] Nicetas in Balduino N. VII. **DUCANG.**

Pag. 13, 19. Ἀλεξίου Κομνηνοῦ] Cogn. Magni, ducis Trapezuntini, Andronici Comneni Tyranni ex filio Manuele nepotis. Vide Familias nostras Byzantinas p. 192. **DUCANG.**

Pag. 13, 21. Κομνηνός Μιχαὴλ] Ex Angelorum stemmate. Vocabatur autem *Michael Angelus Comnenus*, Ioannis Angeli Sebastocratoris filius nothus, de quo pariter egimus in eadem lucubratione pag. 208. **DUCANG.**

Pag. 14, 6. Δολοίκος] Postea Δολοίκος: eadem μεταθέσει, qua Νικόλαος et Λαόνικος, et apud nostrates Bolgungus et Ganggalus. **WOLFIIUS.** Καὶ ὁ κόμης Πλέης Δολοίκος] Wolfius interpres,

*) Annus Mundi, quo quisque imperare dedit. **ΒΟΙΝΙΚ.**

) Anni imperii. **ΒΟΙΝΙΚ.

***) Anni a Philippo Aridaeo. **ΒΟΙΝΙΚ.**

et *Pleas Comes Doloicus*, quem errorem erravit etiam apud Nicetam Choniaten, in Balduino, N. IV., ubi pariter indigitatur *Ludovicus Comes Blesensis*, utroque scriptore vocem *Blois*, seu potius *Blès*, quomodo ea tempestate urbis Blesensis nomen efferebatur, ita effingente. De Ludovico porro, ut et de Balduino Comite Flandrensi, et Bonifacio Montferratensi marchione, egimus in notis ad Historiam Gaufrédi de Villa-Harduini. DUCANG.

Pag. 15, 16. Βαρείαν ὄπλισιν] Acropolita N. XII. Ἰταλοῖς μὲν οὖν τὸ ἔθος ἐφ' ἴσκιος ὑψαύχεσιν ἐποχεῖσθαι, καταφράκτοις τε δι' ὄλον εἶναι τοῖς ὄπλοις τοῦ σώματος, κἀντεῦθεν δυσκινήτως κατὰ τῶν ἐναντίων ὀρμῶσι. Id notavit idem Gregoras, lib. IV. cap. VII. et alii, quos laudamus in notis ad Villharduinum, N. CCXII., quibus addendi Ingulfus p. 899. prioris Edit. et Walsinghamus an. MCCCII. pag. 78. DUCANG.

Pag. 15, 18. Ἀνίστανται τῶν λόγων] Eiusmodi insidiis circumventos Latinos scribunt pariter Nicetas et Gregoras. Id ipsum de Tartaris narrat Vincentius Beluacensis lib. XXX. cap. LXXXI. *Cum adversariorum fortitudinē se praevalere posse non credunt, ante illos fugiunt, et quasi se ab illis fugari faciunt. Cumque illi armati Tartaros inermes diu insecuti fuerint, ac prae gravitate armorum et viae longitudine lassati iam non amplius sequi potuerint, tunc Tartari super equos recentes ascendentes, se super illos convertunt, et in eos capiēdo et occidendo insiliunt.* DUCANG.

Pag. 15, 25. Ὁ δὲ Πλήης κόμης] Villharduin. n. CXC. DUCANG.

Pag. 16, 1. Ἐρικός Δάνδουλος] Atqui Henricus Dandulus commisso cum Bulgaris proelio non interfuit, quod scribit Nicetas, neque proinde ex acceptis in eo vulneribus interiit, quod Gregoras tradit. Rectius Acropolita n. XIII., qui τὸν τόπον τοῦ Δουκὸς ἐπέχοντα Βενετίας ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει interfuisse duntaxat observat. Vide Villharduin. n. CXCIII. Recte porro Gregoras hoc loco vocem Henricus extulit, quam lib. II. cap. I. Nicetas in Bald. et Henrico, et Pachymeres lib. VII. cap. XXVII. per Ἐξόλης efferunt, quomodo nostri *Herri* olim dicebant, ut ex Villharduino liquet. Perperam vero doctus Paclhymeris interpres Ἐξόλη ἐξ Ἐγγελλίων, *Errem ex Englinis* vertit, cum scribere debuisset, *Henricum ex Anglis*. Wollius etiam *Herricus* pro *Henricus* male vertit dicto cap. 1. DUCANG.

Pag. 16, 4. Σαυθικὸν πλῆθος] Quos Scythas Nicetas et Gregoras, hos Comanos vocat Villharduinus. Ubi vero habitarint Scythae Comani, exponit idem Gregoras lib. II. cap. VIII. DUCANG.

Pag. 16, 12. Σαυθῶν ἐρημίαν] Proverbium, cuius meminit Appendix Vaticana, Zenobius, praeterea Acropolita n. XXXV. et alii passim. DUCANG.

Pag. 16, 14. Καὶ περὶ τὴν Θράκην πλανώμενος] Ut Alexius

Angelus imp. a Bonifacio Montisferrati marchione captus fuerit, narrat etiam praeter Nicetam Villharduinus n. CLXIV. DUCANG.

Pag. 17, 10. Ἰαθατίνην] Iconiensem Sultanum, de quo sat multis egimus in Familiis Turcicis n. X. DUCANG.

Pag. 18, 5. Εἰς τὴν παρὰ Μαλανδρον Ἀντιόχειαν] Cariae urbem, de qua Phlegon Trallianus et Geographi. DUCANG.

Pag. 18, 17. Ὡν τοὺς ὀκτακοσίους μισθοφόρους εἶναι Λατίνους] Pachymeres lib. I. cap. III. de Graecis post captam a nostra urbem in arctum redactis, ut qui tres solummodo urbes obtinerent, Nicaeam, Prusam, et Philadelphiam, cum ab oriente a Persis seu Turcis Iconiensibus, ab occasu a nostris impeterentur, τῇ μὲν Ἰταλικὸν ἔχοντες συμμαχικὸν ἐπέσαν Πέρσαις, τῇ δὲ Σκυθικὸν προσλαβόμενοι ἄρτι ποτὲ φανέν τε, καὶ προσληφθέν, ἀνείθουν τοὺς Ἰταλοῦς. Enimvero incertum an illa tempestate Lascari militarint Latini seu Galli, pactis forte tum induciis, cuiusmodi cum eodem Lascari initas memorat Villharduinus n. CCXLIX. vel post foedus inter Robertum imp. Constantinopolitanum et Lascarium initum, de quo egimus in Historia Franco-Byzantina lib. III. n. III. cum scilicet Roberti sororem Mariam idem Lascaris in uxorem accepit, uti mox cap. seq. narrat Gregoras, Petri scilicet Comitis Autisiodorensis et imp. Constantinopolitani filiam. Vide Famil. Byzant. pag. 219. DUCANG.

Pag. 20, 11. Μόλις κατέκοψαν] Deesse videtur, τοὺς Λατίνους. WOLFIUS.

Pag. 24, 1. Ὀκτωκαίδεκα δὲ βασιλεύοντι τούτῳ παρεβόησαν ἔτη] Series chronologica imperatorum supra allata, praeterquam quod annos octodecim imperii Theodoro Lascari tribuit, etiam annum indicat, quo is obiit, nempe Mundi VI. MDCCXXX., qui a Ianuario mense fuit annus Christi MCCXXII. ΒΟΙΝΙΚ.

Pag. 24, 2. Τὸν παρόντα βίον ἀμείβει] Anno MCCXXII. Acropol. n. VI. DUCANG.

Pag. 24, 3. Ἰωάννην τὸν Δουῦκαν] Cogn. Vatatzem. Vid. Famil. Byzant. DUCANG.

Pag. 24, 7. Ὅξυς μὲν ἦν τὴν ὁρμὴν] Nicetas in Alexio lib. III. n. II. de Theodoro: νεανίας τολμητίας καὶ θαρραλίας πρὸς τὰ πολέμια. DUCANG.

Pag. 24, 11. Ἄλλ' ἐπιβόησεν αὐτὴν, ἀωρὶα πολλάκις ἐς τὰ πράγματα χρώμενος] αὐτὴν, scilicet τὴν ἑαυτοῦ ὁρμὴν, nimia festinatione laudatum illum impetum corruppebat. Quo minus de Latinorum impetu hebetato intelligam, faciunt verba, ἀλλ' ἐπιβόησεν αὐτὴν. Quae sententia si cui placet, sic vertat: Nam subitis et inexpectatis impressionibus impetum illorum retardabat, etc. WOLFIUS.

Pag. 24, 13. Σύνεσι πλουτῶν φυσικῶν] Ioannis laudes attingit etiam Acropolita n. LII. extr. DUCANG.

Pag. 25, 2. Ῥόμπερος] Vide Hist. Franco-Byzant. lib. III. n. 1. DUCANG.

Ibidem. Ὁ τοῦ πρὸ βραχίος τελευτηημένος Ἐρῆν ἀδελφιδούς] Henrici paulo ante mortui ex sorore nepos. Ita vertendum, non ex fratre nepos, ut Wolfius vertit. Erat enim Robertus Iolentae filius; Iolenta autem soror Henrici. Testis Gregorus ipse, Historiae lib. IV. cap. II. sect. 4. BOIVIN.

Pag. 25, 4. Ἀλέξιος οὔτοι καὶ Ἰσαάκιος] Acropolita n. XXII. Vide praeterea Histor. Franco-Byzant. lib. III. n. VI. et Famil. Byzant. p. 218. DUCANG.

Pag. 25, 23. Θεόδωρος] Confer Acropolit. n. XXI. Pachymer. lib. I. cap. XXX. lib. II. cap. XXXVI. et Famil. Byzant. pag. 207. DUCANG.

Pag. 26, 5. Μεγαλόπολιν] Inter urbes, quae hoc epitheto donantur a scriptoribus, Thessalonicam recenseri observamus in Gloss. med. Graecit. DUCANG.

Pag. 26, 6. Αὐτίκα δὲ καὶ βασιλείας] Cum antea sub titulo Despotae Graecis biennio praefuisset, Acrop. n. VI. DUCANG.

Pag. 26, 9. Πλείστοις τε γὰρ ἄλλοις] De Achride a Iustiniano privilegiis donata agit cap. seq. de quibus consulendi prae ceteris Ioan. Morin. lib. I. exercit. XXVII. Leo Allatius lib. I. de consensu utriusque Eccl. cap. XXV. n. IV. DUCANG.

Pag. 26, 10. Πατρίδα] At quae fuerit Iustiniani patria, disquisivit Nicolaus Alemannus ad Procopii Historiam arcanam p. 14. l. Edit. DUCANG.

Pag. 26, 11. Αὐτονομείσθαι] Alia fuit civitatum prae saeculis αὐτονομία ab ea, quae hic recensetur, ut quae archiepiscopalem dignitatem solum respexerit, nulli patriarchatui vel metropolitae subiectam. Vide Allatium loco laudato, et Gloss. med. Graecit. in αὐτοκέφαλος. DUCANG.

Pag. 26, 13. Ἄλλοις ἐφεύται] Patriarchae Constantinopolitano. DUCANG.

Pag. 26, 17. Χῶρός τις ἐστίν] De primis Bulgarorum sedibus et migrationibus fuse satis egimus in Regum Bulgariae serie historica, in Famil. Byzant. sect. VI. DUCANG.

Pag. 26, 19. Βούλγαν] De quo prae ceteris Vincentius Be-luacensis lib. XXXII. cap. XXI. DUCANG.

Pag. 27, 1. Ἀσιαν Μυσῶν] Proverbium, de quo Zenob. Dio-genian. Apostolius, Suidas et alii passim. DUCANG.

Pag. 27, 5. Αὐτὴ ἡ πόλις] Ἀχιρς, in capitis lemmate. DUCANG.

Pag. 27, 6. Καὶ πρῶτην Ἰουστινιανήν] An igitur Achris eadem fuit cum Bederina, quam Iustiniani patriam fuisse scribunt Procopius, Agathias, et auctor Chronici Paschalis; ac primam Iustinianam appellari pariter is sanxit, ut exserte scribit idem Agathias lib. V. Dubium tamen ingerit codex Procopii Vaticanus, quem

laudat Alemannus, ubi scribitur apud Dardanos Europaeos, qui post Epidamniorum terram habitant, ad Praesidium quod Bederiana vocatur, oppidum esse Tauresium nomine, unde Iustinianus ortus est, eum locum muro ac quatuor turribus circumdedit, itaque urbem nobilissimam condidisse, quam Iustinianam primam appellavit, nutritionis officium altrici patriae rependens: unde colligere liceret non revera Bederinae, sed Tauresii natum Iustinianum, ac Iustinianae primae nomen neutri oppido, sed alteri, quod proxime aedificaverit, id nomenclaturae inditum, atque adeo Achridi, cui attribuitur a Gregora et aliis. Leunclavius in Onomastico Turcico scribit *Giustandil* a Turcis appellari Iustinianae urbis regionem, quae, inquit, priscis Iustiniana prima dicitur, Iustiniani Augusti patria, Macedoniae quidem illam, sed versus Illyricum, vel in ipso potius Illyrico sitam. DUCANG.

Pag. 28, 6. Τοῦ Ἀγγέλου] Michaëlis nothi, cuius supra meminit lib. I. cap. III. DUCANG.

Pag. 28, 7. Λήμνια κακὰ] Zenob. Diogenian. Suid. etc. DUCANG.

Pag. 28, 9. Ἐν τούτοις] Acropol. n. XXV. XXVI. Pachymer. lib. I. cap. XXX. Richardus de S. Germano an. MCCXXX. DUCANG.

Pag. 29, 13. Καὶ τὴν τῶν Καρδιανῶν] *Cardiam* vertit interpretes: melius *Cardiana*, tametsi *Cardia* urbs occurrat in Thracia. DUCANG.

Pag. 29, 16. Πρέσβεις ἐκ Βουλγάρων] Imo a Ioanne Vatatzae ad Bulgarorum regem Asanem missos legatos scribit Acropolita cap. XXXI. DUCANG.

Pag. 30, 3. Καὶ ὁ τοῦ Τερνόβου ἐπίσκοπος] Acropolita cap. XXXIII. Vide Ioan. Morin. lib. I. Exercit. XXVII. et Leonem Allatum lib. I. de concordia utriusque Eccl. cap. XXV. n. V. praeterea gesta Innocentii III. Papae, a quo Trinovitanus archiepiscopus Primas totius Bulgariae et Blachiae constitutus ibi legitur p. 36. Edit. Baluzianae. DUCANG.

Pag. 31, 8. Ὅμηρος ἔφησεν] Il. XIII. 6. ΒΟΙΝΙΚ.

Pag. 31, 18. Καὶ ἀγορανομίων] Wolfio ἀγορανομία sunt *leges agrariae*. Videat lector an is sensus esse possit eius vocabuli. Ego verti *Aedilitias functiones*. ΒΟΙΝΙΚ.

Pag. 31, 19. Ἄλλ' εἰρήνη πᾶσα τὸ ἀπὸ τούτων] Perinde accipio, ac si esset, τούτων γε ἕνεκα: quod ad haec quidem attinet. Sic enim malo, quam, *His de causis*. WOLFII.

Pag. 32, 9. Τὴν γε μὴν προσηγορίαν αὐτῶν] Reineccius ad cap. XVI. Haitonis hunc Gregorae locum laudat, ubi ille consulendus. DUCANG.

Pag. 32, 20. Οὐράνια δέλματα] Vide notata ad Chronicon Paschale pag. §10. B. DUCANG.

Pag. 34, 22. Οὗτε σίτον ἔδουσιν, κ. τ. λ.] Homerus de Diis Π. V. 341. βογνικ.

Pag. 35, 15. Ἦδη γὰρ καὶ Ἰωάννου Λούκα] Pachymeri lib. V. cap. IV. DUCANG.

Pag. 35, 16. Μοῖρα Σκυθῶν] Scytharum voce Tartaros hic intelligit, qui hac tempestate in varias Europae et Asiae regiones effusi has omnino vastarunt: de qua quidem irruptione agunt passim historici, atque in iis Acropolita cap. XXXV. DUCANG.

Pag. 35, 19. Σιτζισχάν] Pachymeri lib. V. cap. IV. Τζιγκισκῶν dicitur, ubi is haec addit: Τζιγγις γὰρ ὄνομα τὸ δὲ Κάνις, βασιλεὺς, cuius vocis vim ac significatum prodit etiam Vincentius Beluacensis lib. XXX. cap. LXIX. et lib. XXXII. cap. XXXIV. a quo Chingis nude, omissa Cham epitheto, interdum appellatur, ut eod. lib. cap. VIII. Latini vero scriptores Chingischam hunc vulgo vocant, ut idem Beluacensis d. cap. LXIX. et aliis locis, qui Tartarorum ab Indiae rege, cui parebant, defectionem ad annum MCCVI. refert. DUCANG.

Pag. 35, 20. Ὁ τε Χαλαοῦ καὶ ὁ Τελπουγᾶς] Aliter filiorum Chingischami nomina efferunt idem Beluacensis cap. XIII. eiusdem lib. XXXII. Haytonus cap. XVII. Paulus Venetus, et alii. DUCANG.

Pag. 35, 22. Καὶ Ἰαζάρτην ποταμὸν] De quo multis egimus ad Nicephori Bryennii Historiam lib. I. n. VII. DUCANG.

Pag. 36, 3. Ὁ Τελπουγᾶς] Hanc Tartarorum in Europaea provincia irruptionem Bathy, Chingischami duci, ex Thossato filio nepoti, adscribit idem Beluacensis lib. XXXI. cap. CXLIX. et lib. XXXII. cap. XV. DUCANG.

Pag. 36, 14. Καὶ Ἀμαξόβιοι] Hic omissam lineam liquet in Wolfii versione: Zinchi sunt, Gotthi, et Hamaxobii, quos et ἀμαξοφορήτους alii vocant; atque ii sunt Scythae Nomades, ut est apud Leunclavium in Onomastico priore Turcico, in voce Iurchi. DUCANG.

Pag. 36, 16. Οὐννοι δὲ οὔτοι καὶ Κομανοὶ ἐκαλοῦντο] Duplicem fuisse Comaniam observare est, alteram, quae ad septentrionem, Hungariae conterminam, seu versus Danubium, alteram, quae in Asia, quo Comani cum aliis nationibus septentrionalibus iam olim migrarant, extitit. De priore hic sermo est, quam Anna Comnena lib. VIII. et Magister Rogerius de Destruct. Hungariae cap. XX. circa Danubium, Tanaim et Borysthenem statuunt. De situ vero regni Comanorum Asiaticorum egit Haytonus cap. V. et ibi Reineccius, praeterea Vincentius Beluacensis lib. XXXII. cap. XXI. XXIII. Nos etiam in notis ad Villhardnini n. CLXXXV. quaedam attigimus. Ut porro Comania Asiatica a Tartaris expugnata fuerit, scribit idem Beluacensis eod. lib. cap. X. DUCANG. Οὐννοι δὲ οὔτοι καὶ Κομανοὶ ἐκαλοῦντο. ἦσαν δὲ καὶ οἱ Σαΐθας εὐτόους κατωνόμαζον] Hi vero Hunni et Comani vocabantur. Erant

etiam qui eos Scythas nominarent. Περὶ τούτου: non, ut Wolfius, Erant etiam qui se Scythas nominarent, alio sensu, βοριν.

Pag. 86, 23. Διφθέρας] Acropolita cap. XXXV. de iisdem: ἀσκόις τὸν Ἴστρον διαπεράσαντες. Egit de eiusmodi coriaceis naviculis prae ceteris Ioan. Schefferus lib. I. de Militia navali cap. III. DUCANG.

Pag. 87, 6. Καὶ τοῖς Ῥωμαῖκοῖς] Comanorum, qui Ioanni Vatazae imperanti se dediderunt, meminit Cantacuzenus lib. I. cap. II. DUCANG.

Pag. 87, 11. ὑπερορίους ἐκείνους Σκύθας] Quo vocabulo Tartaros Asiaticos pariter intelligit, qui ducibus Chingischami filiiis Asiam fere universam pervaserant, cum qui versus Danubium habitabant Europaeos vocat lib. IV. cap. 7. DUCANG.

Pag. 37, 15. Καὶ Ὄξον τὸν Σόγδον] De Oxo flavio egimus ad lib. I. Bryennii n. VII. p. 201. DUCANG.

Pag. 41, 1. Ἀσίαν ἔχοντες Τούρκοι] De Turcorum primis sedibus versus Tanaim, et ut in Asiaticas regiones penetrarint, Basilii Bulgaroctoni temporibus, uti scribit Bryennius d. cap. VII. seu ut Willelmus Tyrius lib. I. cap. VII. triginta aut quadraginta annis antequam nostri Hierosolymitanam expeditionem susciperent, multa congressimus ad eundem Bryennium. Vide infra lib. IV. cap. 7. DUCANG.

Pag. 41, 3. Πονηρὸν τοῖς Σκύθας ὀρῶντες γειτόνημα] A quibus quidem Tartaris impugnabantur, uti narrat Beluacensis lib. XXXI. cap. CXXI. Quanta autem fuerit hac aetate nobilitas, magnitudo et opulentia regni Turcorum, quique magnates eorumdem dominio subiecti fuerint, exponit capitibus seqq. DUCANG.

Pag. 41, 4. Ὁ τῶν Τούρκων ἡγεμῶν] Iathatines Azatini Sultani filius. Acropol. cap. XLI. Vide Familias nostras Turcicas. DUCANG.

Pag. 41, 22. Μετὰ τῶν Τούρκων ἐπέλε σπονδάς] Quibus quidem Vatachius in CCCC lanceis serviebat, quotiens vel quantum volebat, uti scribit Beluacensis lib. XXXI. cap. CXLIV. incertum an ex hoc foedere, anno Chr. MCCXXXIV. percusso, vel sequenti, iuxta Acropolitam cap. XLI. DUCANG.

Pag. 43, 18. Ἐξ ἀλλοδαπῶν ἔθνων ἐνδύματα] Vide notas ad Zouarae lib. X. Annal. n. XXVIII. DUCANG.

Pag. 43, 24. Τῶν γὰρ ἀναγκαίων] Videntur in utroque codice versus aliquot deesse, atque haec ex abrupto superioribus atexti. WOLFIIUS.

Pag. 44, 1. Τὰ δὲ ἐνδεχόμενα ταῖς τῶν ἀρχόντων ἀκολουθοῦσιν ὀρέξεσιν] Non necessariae principum cupiditatibus parent. Ita quoque vertendum, non, et subditi quantum licet principum sequuntur cupiditates. τὰ ἐνδεχόμενα ea sunt, quorum usus est varius et mutabilis. Vide lib. VII. pag. 160. C. item lib. XIX. pag. 586. C. BOIVIN.

Pag. 44, 7. Τῇ μὲν βασιλίδι Ειρήνῃ] Inde incipit liber tertius in Cod. Reg. 2078. in quo et Capitum divisio diversa est a vulgatis. **BOIVIN.**

Pag. 44, 18. Σώσανδρα] Ubi is deinde sepultus fuit, infra ad pag. 30. **B. DUCANO.**

Pag. 45, 4. Ἡ μὲν βασιλις Ειρήνῃ] Acropol. cap. XXIX. **DUCANO.**

Pag. 45, 8. Αὐτῇ δὲ ἦν Ἄννα] Frederici II. imp. filia notha, Manfredi regis Siciliae soror. Vide Familias nostras Byzantinas pag. 223. **DUCANO.**

Pag. 45, 16. Μαρκεσίνης] Acropol. cap. LII. **DUCANO.**

Pag. 46, 3. Vide epistolam encyclicam ipsius Blemmydae, editam a Leone Allatio in notis ad Hist. Georgii Acropolitae, pag. 254. Edit. Reg. **BOIVIN.**

Pag. 46, 10. Κελεύσει τοῦ καθηγητοῦ Βλεμμύδου] *Abbatis* seu *Hegumeni*, non vero *Præceptoris*, uti verterat interpres. Sic enim Graeci praefectos monasteriorum vocant. Nicephori vero Blemmydae, viri tum eruditione tum vitae sanctitate celeberrimi, elogium non semel perstringunt Acropolita cap. XXXII. XXXIX. LIII. Pachymeres lib. VII. cap. IX. Gregoras lib. V. cap. II. et alii, quos laudat Leo Allatius lib. II. de utriusque Ecclesiae consensione cap. XIV. n. IV. ubi, ut et in notis ad eiusdem Acropolitae cap. LII. Blemmydae epistolam encyclicam, scriptam postquam Marcesinam templi ingressu prohibuit, descripsit. De Blemmydae vero scriptis quaedam attingit idem Allatius d. cap. XIV. et in notis ad cap. XXXII. Acropol. **DUCANO.**

Pag. 46, 17. Σχώμασι βάλλον αὐτήν, καὶ γλώττῃ καὶ γραμμασι διασύρων αἰεὶ] Vide Blemmydae orationem, ὁπαῖον δεῖ εἶναι τὸν βασιλέα, quae extat in Cod. Reg. 3125. ubi haec imprimis notatu digna, *τίς γὰρ οὐκ ἂν αἰσχυνθεῖη, καὶ μόνον ἐνθυμηθεὶς βασιλικὴν σεμνότητα εἰς αἰσχράς καὶ ἀπρεπεῖς πράξεις ἐμπίπτουσαν, καὶ παρόμοια πάσχουσαν, ὥσπερ τινὲς ὑπὸ τῆς μυθευομένης μαγικῆς Κίρκης ἐκείνης εἰς χολίρους καὶ κύνας μετεβάλλοντο.* **BOIVIN.**

Pag. 47, 19. μετὰ βραχὺ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ἀρχήν] Vide infra lib. IV. cap. IX. sect. 1. **BOIVIN.**

Pag. 47, 20. Τέως μὲν οὖν πρέσβεις] Acropolita cap. XLIX. LI. Pachymer. lib. III. cap. XXVII. **DUCANO.**

Pag. 47, 25. Κατὰ τὴν ἔω] Wolfius: *Cum mane mater Theodora* etc. Atqui ἔω hic aliud sonat: *in orientem* nempe venit Theodora. Sic enim Acropolita: *καὶ ἡ τοῦτον γαμετῆ Θεοδώρα, τὸν Νικηφόρον μεθ' ἑαυτῆς λαβοῦσα, εἰς τὴν ἔω διαπεραιούται.* Atque sic emendavimus. **DUCANO.**

Pag. 48, 24. Καὶ τὸ . . .] Acropolita: *καὶ ἀπέλυσε πρὸς τὸν Βασιλέα ὁ Μιχαὴλ τὸ ἄστυ Πρίλαπον καὶ τὸν Βέλεσο, καὶ τὸ ἐν τῷ Ἀλβάνῳ φρούριον τὰς Κρούας.* Hinc igitur supplendus Gre-

goras. De Croia urbe adeundus Leunclavius in Pandecte Turc. n. CXXVI. DUCANG.

Pag. 49, 7. Ἐπεὶ δὲ περὶ τὴν Φιλίππων] Acrop. cap. L. LL. Pachym. lib. I. cap. VII. Phranz. lib. I. cap. I. II. DUCANG.

Pag. 49, 21. Πρὸς δὲ τὴν ἔω] Ioannis Vatazæe obitum multis pariter refert Acropolita cap. LII. Contigit autem XXX. mensis Octob. anno Chr. MCCLV. cum annum ætatis LX. seu, uti vult Acropolita, LXII. attigisset. DUCANG.

Pag. 50, 22. ἐν τῇ μονῇ τῶν Σωσάνδρων] Magnesiæ, in aede Deiparæ Sosandree sacra, quam is ædificarat. Supra, ad pag. 26. B. DUCANG.

Pag. 53, 3. Ἀνηγορεύετο ἤδη θανάτου ἐκείνου] Theodorus Lascaris iunior imperare coepit an. Mundi VI. MDCCLXIII. Id constat ex serie imperatorum chronologica, quam ex Cod. Reg. supra attulimus. Dubium est utrum ante, an post mensem Ianuarii. Si ante, fuit is annus Christi MCCLIV. et Mauritius David Possinum recte reprehendit. Si post, fuit iam tum an. Chr. MCCLV. et Possinus immerito reprehenditur. Ego Possini Chronologiam prius secutus sum, quam et Ducangius secutus fuerat. Deinde ex animadversionibus Mauriti David sacerdotis Divionensis (cuius librum, diu quaesitum, beneficio Viri illustr. Nicolai Toinardi tandem nactus sum) intellexi lapsum me semel atque iterum cum doctissimis viris in supputanda annorum ratione. Moneo itaque lectorem, ut huic volumini subiunctum indicem errorum consulat, et ex eo chronologiam nostram corrigat. BOIVIN.

Pag. 55, 2. Κατὰ τὸ ἐν τούτοις ἐπικρατοῦν ἔθος] Acropolita cap. LIII. De hoc more passim scriptores. DUCANG. Verti, more tum usitato. Malim, more in his, vel hac in re usitato. BOIVIN.

Pag. 55, 7. Ὁ πατριάρχης Γερμανός] Germano patriarchæ Constantinopolitano Arsenium proxime suffectum hic scribit Gregoras, mira oscitantia, inquit Allatius lib. II. de utriusque Ecclesiæ consensione cap. XIV. n. IV. Nam Arsenius Manuelli successit, ut est apud Acropolitam cap. LIII., Manuel Methodio, Methodius Germano. Quæ quidem patriarcharum series sic describitur in catalogo Leunclaviano, Ephraemii, et Xanthopuli. DUCANG.

Pag. 55, 11. Νικηφόρος ὁ Βλεμμύδης] Acropolita eod. cap. LIII. DUCANG.

Pag. 55, 16. Ὁ κατὰ τοὺς τῆς Ἀπολλωνιάδος ἴδονται χωροὺς] Acropol. ἐν τῇ τῆς Ἀπολλωνιάδος λίμνῃ, quomodo hunc locum effert Michaël Monachus in vita MS. S. Theodori Studitæ, quem ait missum fuisse in exilium ἐν τῷ ἐγκειμένῳ κατὰ τὴν Ἀπολλωνιάδα λίμνην καλουμένῳ Μετόπα. Ephraemius in catalogo Patr. Constantinop. de Arsenio:

Εἶθ' ἠσύχαζεν καὶ θεῶ προσανέχων
Ἐν Ἀπολλωνιάδος ἀσκητηρίοις.

DUCANG.

Pag. 55, 16. ^{ἡλικίῳ} *Ἀνὴρ περιφανὴς μὲν τὴν κατ' αὐτὸν ἀρετὴν*] Intellige τὴν κατὰ τὸν ἀσκητικὸν βίον ἀρετὴν. Nisi forte legendum, αὐτὸν τῶν κατ' αὐτὸν ἀρετῶν: sed minus placet. WOLFIUS. Vertit Wolfius, *virtute illustris ille quidem*. Vertendum, *illustris quidem ille virtute privata, seu solitariae vitae laude*. BOIVIN.

Pag. 55, 17. Καὶ μὴ πολλάς] Acropol. ὀλίγων γραμμάτων πείραν ἔχοντα, licet alias περιφανὴς τὴν ἀρετὴν, ut ait Gregoras, et τῶν ἀρετῶν κάλλιστος ἔμψυχος θρόνος, ut Ephraemius. DUCANG.

Pag. 55, 20. Καὶ ἐπικυροῦντος, ὡς ἔθος] Vide Glossar. med. Graecit. in *Μήνυμα*. DUCANG.

Pag. 55, 21. Ἐπὶ τούτοις] Acropolita cap. LIV. LV. LVI. LVII. DUCANG.

Pag. 56, 13. Ὁ τῶν Βουλγάρων ἄρχων] ὁ Βουλγαράρχης *Μιχαήλ*, Logothetae. Vide seriem regum Bulgariae in Famil. Dalmaticis. DUCANG.

Pag. 56, 24. Ὅτι γαμβρὸς ἦν ἐπ' ἀδελφῇ κ. τ. λ.] Vide supra lib. II. cap. 3. sect. 3. BOIVIN.

Pag. 57, 20. Τὴν τοῦ Παλαιολόγου *Μιχαήλ*] Acropolita cap. LXIV. LXV. Phranzes lib. I. cap. II. DUCANG.

Pag. 58, 16. Τὸν Σουλτάν] Iathatinum. Vide stemma Iconiensium Sultanorum, a nobis descriptum post Familias Dalmaticas. DUCANG.

Pag. 58, 17. Τὰ Σουθικὰ στρατεύματα] Tartarorum, quos Acropolita *Τοχάρους* perpetuo vocat, ut et Pachymeres, qui de iis lib. II. cap. XXIV. scribens, καὶ τῶν Τοχάρων, οὓς ἡ ποιητὴ Ἀταρίους λέγει συνήθεια. Ubi forte legendum *Ταρχάρους*. DUCANG.

Pag. 59, 20. Διὰ τῶν ἔμπροσθεν ἔργων] Ἐμπροσθεν apud recentiores Graecos ad futurum tempus pertinet, et usurpatur pro μετὰ ταῦτα, postea. Sic infra lib. VI. cap. X. sect. 1. item lib. VII. cap. I. sect. 2. BOIVIN.

Pag. 60, 8. Μύτζην] De quo, ut et de Constantino Toecho consulere licet seriem regum Bulgariae in Familiis Dalmaticis. DUCANG.

Pag. 61, 14. Καὶ Θεοδώραν τὴν αὐτοῦ θυγατέρα] Irene vocatur ab Acropolita, Histor. cap. LXXXIII. Vide notas Allatii. BOIVIN.

Pag. 61, 17. Τῆς εἰς τὴν δευτέραν στοργῆς τί ἔτι] Quid τὸ τί ἔτι sibi vellet, cum nescirem (nam τὸ *Quid reliquum est*, aut *Quid restat*, haud scio quam belle conveniat) converti quasi scriptum fuisset, τῆς τε εἰς τὴν δευτέραν στοργῆς ἔτι. Quod sensus postulare videtur. WOLFIUS.

Pag. 61, 18. Ἐκτον καὶ τριακοστὸν] Acropolita cap. LXXIV. DUCANG. Ἐκτον καὶ τριακοστὸν ἀπὸ γενέσεως χρόνον ἀμείβοντι τῷ βασιλεῖ] Vertit Wolfius, *Imperatorem annum aetatis sextum et trigesimum agentem*. Vertendum, *excedentem*. Nam ea est vis verbi ἀμείβειν. BOIVIN.

Pag. 61, 22. Ἐπήνεγκε τούτω τὴν τελευταίην] Anno Mundi VI. MDCCLXVII. ut constat ex imperatorum serie chronologica saepius iam memorata. Fuit autem is annus, a mense Septembri ad Ianuarium, annus Christi MCCLVIII. a Ianuario autem ad Augusti finem, MCCLIX. Hinc Possinus Theodorum Lascarium iuniorum decessisse affirmat anno Christi MCCLIX. Mauritius David, anno MCCLVIII. Favet Possino eadem illa series chronologica, quae quatuor annos imperii assignat Theodoro Lascari, non vero tres eosque haud integros, quot Mauritius David ei assignat. Favet etiam Codex Regius 2525². fol. 271. ubi quatuor annis imperasse ille dicitur. Mauritius David opinionem suam Pachymeris auctoritate et probabilibus argumentis defendit. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 61, 22. Ἀλλαξαμένω προθύμως τὸ σχῆμα μικρὸν πρὸ τῆς τελευταίας] Ducangius vertit, qui *alacriter parvum habitum paulo ante obitum monachico cucullio mutaverat*; et Phranzae testimonio utitur, quod tamen congruit cum interpretatione Wolfiana. Phranzae verba sunt, *cum paulo ante mortem monachi habitum induisset*. Ipse Ducangius, postquam τὸ σχῆμα μικρὸν parvum habitum interpretatus est, eandem vocem μικρὸν, quasi repetitam, ut adverbium interpretatur. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 61, 28. Τὸ σχῆμα μικρὸν] Phranzes lib. I. cap. III. Is mos apud Graecos praesertim invaluerat, ut cum in extremis versarentur, monachicum habitum sumerent, illum scilicet, quem *parvum* vocabant. Interdum etiam, cum morbus ingravesceret, *magnum*, quo perfecti monachi, ut loquitur Phranzes de seipso Hist. lib. III. cap. 30. seu *μεγαλόσχημοι* morebantur, quomodo vocabantur, qui ad summum monachicae perfectionis apicem pervenerant. Id porro de Theodoro hisce verbis intelligit Gregoras, quae minus recte reddidit interpres: *ἀλλαξαμένω προθύμως τὸ σχῆμα μικρὸν πρὸ τῆς τελευταίας ἐς τὸ μοναχικὸν τριβώνιον*, quae sic vertenda erant, *qui alacriter parvum habitum paulo ante obitum monachico cucullio mutaverat*. Ubi Wolfius: *qui paulo ante obitum alacriter monasticum habitum induit*. Primitus enim parvum habitum induerat Theodorus, deinde magnum, quo *μεγαλόσχημος* morebatur. *Μεγαλοσχήμων* autem peculiare erat *κουκούλλιον*, quod *τριβώνιον* hic appellat Gregoras, cum *μικροσχήμων* esset *μανδύας* seu pallium. Id pluribus docemus in Gloss. med. Graecit. in v. Σχῆμα. ΔΥCANG.

Pag. 61, 25. Καὶ πολλὰς δακρύων] Id ipsam scribit Acropolita. ΔΥCANG.

Pag. 62, 4. Ἀνὴρ γὰρ τις Μουζάλων] Acropolita cap. LXXV. Pachymeres lib. I. cap. VIII. XII. XV. XVI. XVIII. XIX. Phranzes lib. I. cap. III. Historiam et fortunam Muzalonis perstringunt. ΔΥCANG.

Pag. 62, 22. Ἦν γὰρ ἕκτον τηρικαῦτα διανύων ἀπὸ γενέσεως ἔτος] Acropolita cap. LXXV. οὕτω γὰρ τελείων ὑπῆρχεν ἐνιαυτῶν ὀκτώ. Pachymeres novennem facit. ΒΟΙΒΙΝ.

- Pag. 63, 3. Ὡν δὴ θυγατέρων] Pachymer. lib. I. cap. XIII.
DUCANG.
- Pag. 63, 6. Τὴν δὲ γε δευτέραν τὴν Θεοδώραν] Irenen. Vide supra p. 35. E. BOIVIN.
- Pag. 63, 18. Ἀχθόμενοι τῇ πέρα τούτου τιμῇ] Verba suspecta, sed clara sententia. WOLFIUS.
- Pag. 65, 15. Ἐννάτη μὲν] Idem Pachymer. lib. I. cap. XIX.
DUCANG.
- Pag. 65, 18. Καὶ τὰ μνημόσυνα] Interpres, *memoriam*: imo, uti vertimus, *Officium ecclesiasticum exequiarum*, seu, uti vulgo loquimur, *officium defunctorum*. Vide Glossar. med. Graecit. in *Μνημόσυνον*, et in *Ἐννάτα*. DUCANG.
- Pag. 68, 7. Ὁ Κομνηνὸς Μιχαήλ] Acropol. cap. LXVII. LXVIII. DUCANG.
- Pag. 69, 2. Ἡ γὰρ τῆς μητρὸς αὐτοῦ] Vide stemma Palaeologorum in Familiis Byzantinis. DUCANG.
- Pag. 69, 4. Ταύτην ἐρυθροῖς ὑποδεδέσθαι κρηπίσι] Vide quae annotamus in notis ad Villharduinum, et Alexiadem, et in utroque Glossario, ubi de Tzangis. DUCANG.
- Pag. 69, 21. Τὰς κλεῖς τοῦ βασιλικοῦ πρυτανείου] Partim in urbe Magnesia, partim in Astyzii arce ad Scamandrum, tum fiscus imperatorum asservabatur, Pachymer. lib. I. cap. XXIII. DUCANG.
- Pag. 70, 2. Ἀδείας γὰρ] Pachymer. lib. I. cap. XXV. DUCANG.
- Pag. 70, 16. Καὶ ἦν ἐπὶ γλώττης] Idem Pachymer. lib. I. cap. XXII. XXIII. DUCANG.
- Pag. 70, 17. Vide Arsenii testamentum, editum a Cotelerio. BOIVIN.
- Pag. 71, 8. Τὸ τοῦ δεσπότητος ἀξίωμα] Acropol. cap. LXXVII. Pachymer. lib. I. cap. XXVII. XXVIII. DUCANG.
- Pag. 71, 10. Ἐν τούτοις μὲν] Acropol. cap. LXXVII. Pachymer. lib. I. cap. XXX. DUCANG.
- Pag. 71, 22. Ὁ τε Πελοποννήσου καὶ Ἀχαΐας πρίγκιψ] Pachymer. lib. I. cap. XXX. XXXI. Is fuit Guilelmus de Villa-Harduini, Gaufridi Primi Achaiae et Moreae principis filius. Vide stemma istius familiae praefixum notis Historiae Gaufridi de Villa-Harduini et Historiam Franco-Byzantinam lib. V. n. XVI. DUCANG.
- Pag. 72, 19. Ἐν δὲ τηρικαῦτα ὁ χρόνος] Anno MCCLIX. Stero. DUCANG.
- Pag. 78, 3. Ἀναγορεύουσι βασιλέα] Acropolita cap. LXXVIII. Pachymer. lib. II. cap. II. III. IV. Phranzes lib. I. cap. IV. DUCANG.
- Pag. 78, 3. Ὅπερ ἀνηκοῶς ὁ πατριάρχης Ἀρσένιος] Vide Arsenii testamentum. BOIVIN.
- Pag. 78, 12. Καλανδῶν δεκεμβριῶν] Imperator dictus et in

clypeum elatus Kalend. Decemb. anno MCCLIX. coronatus vero Kal. Ianuar. anno MCCLX. ut infra annotatur. DUCANG.

Pag. 78, 13. Οὔπω δ' ὄλος ἀπηρτίζετο μὴν] Michaëlem Palaeologum ab Arsenio Kalendis ipsis Ianuariis coronatum esse tradit Ducangius. Gregoras coronatum ait *nondum toto mense elapso* post praestitum iusiurandum: proinde ante Kalendas Ianuarias coronatum ponit. Nam iusiurandum Kalendis Decembribus praestitum esse dixit paulo supra. Pachymeres lib. II. cap. IV. *ἐκατομβαιῶνος νομηνίᾳ* iusiurandum praestitum, proclamatum imperatorem, et clypeo impositum, scribit. De eodem coronato agit in capitibus sequentibus. Possinus vero *ἐκατομβαιῶνος νομηνίαν* Kalendas Ianuarias interpretatur, atque adeo post Kal. Ianuarias coronatum imperatorem putat. Ita chronologis male inter se convenit. Ego Ducangium auctorem secutus, coronati Michaëlis Palaeologi annum posui MCCLX. diem vero, Kalendas ipsas Ianuarias. Mauritius David Palaeologi inaugurati tempus retroagit ad Kalendas Ianuar. anni MCCLIX. et hanc suam rationem multis argumentis confirmat, quae in praesenti nec refellere nec omnino approbare institui. BOIVIN.

Pag. 79, 2. Ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ βήματος] Wolfius, in *sacro suggestu*: emendavimus, ut et alibi ubi haec vox occurrit, in *sacro Bematate*. Aliud enim est *suggestus* sive *Ambo*, aliud *Bema* sive *sacrarium*. Vide Constantinopolin Christianam lib. III. n. XLIX. DUCANG.

Pag. 79, 3. Τῷ βασιλικῷ κοσμεῖ διαδήματι] Kalendis Ianuarii, anno Chr. MCCLX. Indict. III. Nicaeae, quae post receptam a nostris urbem *Ῥωμαίων βασιλείων* exstitit, ut hic infra sit. Ita Acropolis. DUCANG.

Pag. 79, 5. Διηνεκῆ τὴν αὐτοκρατορικὴν ἀρχὴν] Pachymer. lib. II. cap. II. Phranzes lib. I. cap. IV. more scilicet Francorum observato, apud quos tutores praediorum, quae nobilium puerorum tutelae suae commissorum erant, dominos sese inscribebant, donec ii suae aetatis fierent: cuius quidem moris haud nuper ii exemplum dederant, dum Balduino II. adhuc impuberi Ioannem Briennensem Comitem ex rege Hierosolymitano tutorem praefecerant, ea lege ut quoad Balduinus ex ephebis excederet, imperatoria dignitate frueretur: de quo apud nostros more multa diximus in Hist. Franco-Byzantina lib. III. n. XV. et in Gloss. med. Latin. in v. *Haeres*. DUCANG.

Pag. 79, 13. Ἀγγέλλονται τούτῳ τὰ δευτικὰ τῶν Ῥωμαίων τροπαια] Itaque cum imperator salutatus et clypeo impositus est apud Magnesium, nondum victoriae Macedonicae nuntius advenerat. Hinc eius victoriae reportatae tempus colligi potest, atque ex initio cap. II. infra. BOIVIN.

Pag. 79, 15. Τὸν Πελοποννήσου] Acropolis cap. LXXXI. Pachymer. lib. I. cap. XXXI. Phranzes lib. I. cap. V. Monachus Padua-

nus lib. III. pag. 94. Histor. Franco-Byzant. lib. V. n. XVI. XVII. Is porro princeps fuit Guillelmus Villharduinus, Gaufridi Primi Moreae et Achaiae principis filius, cuius supra meminit lib. III. cap. V. DUCANG.

Pag. 79, 21. *Ἐν τοῖς κνανοῖς πεδλοῖς*] Vide quas in hanc rem annotamus in Gloss. med. Graecit. in v. *Τζάγγη*. DUCANG.

Pag. 80, 1. *Τὴν τε Μονεμβασίαν*] Ita etiam Phranzes lib. I. cap. IV. At Monachus Paduanus lib. III. pag. 35. Sabellieus et Blondus solam Monembasiam habent. Constat tamen Spartam unam fuisse ex cassis oppidis, ut exserte testantur Gregoras, et Phranzes, cuius episcopus Haimo, sua dignitate ex eo privatus, ad Coronensem episcopatum promotus fuit a Nicolao III. Papa anno MCCLXXVIII. uti docet eiusdem Pontificis Regestum in litteris curialibus epist. CX. Est autem Monembasia, Moreae nunc oppidum, non procul dissitum a Capo Malio, sive Maleo promontorio, hodie *Malvasia*, priscis *Epidaurus Peloropnesi*. DUCANG.

Pag. 80, 11. *Καταλιπὼν τὸν πατριαρχικὸν ὁ Ἀρσένιος θρόνον*] Ephraemius de Arsenio:

*Καὶ πάντα βαθμὸν ἀνύσας ἐκκλησίας,
Εἰς ὕψος ἤρθη ποιμεναρχίας μέγα.
Ἀνθαιρέτως τούτου δὲ λείποντος θρόνον,
Μονῇ δὲ αὐτὸν εὐαγῶς δεδωκότος,
Νικηφόρος, πρόεδρος ὢν Ἐφρεσίαν,
Προεδρίαν εἴληφε τῆς Κωνσταντινίου.* DUCANG.

Vide Arsenii testamentum. BOIVIN.

Pag. 80, 12. *Ὡλετο ἡσυχάσων ἐς τὸ παράλιον κ. τ. λ.*] *Tranquillam ac solitariam vitam acturus*. Vide Glossarium Ducangii. BOIVIN.

Pag. 80, 12. *Τοῦ Πασχασίου μονύδριον*] Cuius monasterii situs describitur a Pachymer. lib. II. cap. XV. DUCANG.

Pag. 80, 17. *Καὶ δὴ Νικηφόρος*] Pachymer. lib. II. cap. XVI. DUCANG.

Pag. 80, 23. *Τὸ κατὰ τὴν περὰ τὸν Γαλάτου ἐπικεκλημένον φρούριον*] *περὰ*, *παρὰ τὸ πέραν*, quod mare interiaceret. Vocatur etiam hodie Pera, ut Ioannes Dernschwam, vir ornatissimus, mihi retulit: qui diu et Byzantii vixit, et Amasiam usque progressus est: et hos Byzantinae historiae libros omnes cum aliis multis, singulari industria et studio iuvandae reipublicae litterariae comparavit: et ut a me converterentur, atque in publicum ederentur, primus auctor fuit. WOLFIVS. Male Wolfius, *Castellum Peraeae*, cognomento *Galatae*. *περὰ* hoc loco *adversum littus* significat. Quodsi castellum illud hodie *Pera* dicitur, non idcirco Gregorae verbis vis facienda est. BOIVIN.

Pag. 80, 24. *Τοῦ Γαλάτου*] Pachymer. lib. II. cap. XX. DUCANG.

Pag. 81, 21. *Κατὰ μέντοι τὸ ἐπιὸν ἔτος*] An. Chr. MCCLXI. DUCANG.

Pag. 82, 4. Τὰ τῶν Τούρκων βασιλεία] Iconium, Turcorum Sultani sedem primariam. Vide stemma Sultanorum Iconiensium post Familias Dalmaticas n. XV. DUCANG.

Pag. 82, 5. Μελέη*] Qui antea ad Michaëlem profugerat, et ab eo detinebatur, ne si evaderet res novas moliretur. Pachymer. lib. II. cap. XXIV. DUCANG.

Pag. 83, 2. Ἦγς καὶ ἔφερον ἐλπιδῶν ὥσπερ παράσιτον] Sententia est, ut parasi mensis divitum alantur, ita illum spe bona lactatum esse. WOLFIIUS.

Pag. 83, 3. Δύο ἐξῆς ἡνύετο ἔτη] Acropol. cap. LXXXV. Pachymer. lib. II. cap. XXVI. DUCANG. Δύο ἐξῆς ἡνύετο *) ἔτη] Verterat Wolfius, Duo perpetui anni exierant. Ego malui vertere, Secundus annus exibat. Ab aequinoctio autumnali anni MCCLIX. quo finis bello impositus est, ad solstitium aestivum anni MCCLXI. quo belli renovati initium statuitur, non intercesserunt anni duo integri. Verbum ἡνύετο apud Gregoram significat exibat, non exierat. Sic libro X. cap. I. τέταρτον μὲν δὴ καὶ ἑβδομηκοστὸν (loquitur de aetate Andronici senioris) ἔτος ἀπὸ γενέσεως αὐτῶ τελευτῶντι ἡνύετο, quartus quidem et septuagesimus annus ei morienti exibat. Exibat, non exierat. Nam constat Andronicum non totos LXXIV. annos vixisse. Vide annotata infra ad Oraculum Tralilianum lib. IV. cap. V. sect. 9. BOIVIN.

Pag. 83, 20. Ἀγοραῖοις ἀνδράσι] Qui se Θεληματάρους appellabant, quod nec Francis nec Graecis omnino parerent, sed gente Graeci ac Constantinopoli nati, ruri degentes sua colerent praedia, uti innuit idem Gregoras: sic enim appellantur a Pachymere lib. II. cap. XIV. XXVI. XVII. Anonymus Ms. de bellis Francorum in Morea: ἕνας λαὸς ἀκέφαλος, ὅλη Θεληματάρος. DUCANG.

Pag. 84, 12. Ἄχρι χιλιάδος μιᾶς] Octingentos duntaxat fuisse infra ait. Phranzes lib. I. cap. IV. equites circiter octingentos cum globo peditum habuisse Strategopulum scribit. Vide Hist. Franco-Byzant. lib. V. cap. XXIV. DUCANG.

Pag. 85, 19. Καὶ ὁ Καῖσαρ] Acropol. cap. LXXXV. Pachymer. lib. II. cap. XXVII. Hist. Franco-Byzant. lib. V. n. XXV. XXVI. XXVII. DUCANG. Graecos recuperasse Constantinopolin anno Mundi VI. MDCCLXIX. die Iulii XXV. diserte ait Georgius Acropolita. De die et mense inter omnes constat; non item de anno. Sunt enim qui affirmant recuperatam fuisse anno Mundi VI. MDCCLXVIII. Christi MCCLX. atque eam fortasse fuisse Nicephori Gregorae opinionem, infra ostendetur. Codex Regius 2525². scriptus paulo post obitum Andronici iunioris, quo tempore floruit Gregoras, Constantinopolin a Graecis recuperatam ponit anno Mundi VI. MDCCLXVIII. In eundem annum consentiunt Codex 2654.

*) ἡνύετο, non ἡνυστο, αὐτ παρῆρῆη. BOIVIN.

fol. 5. V. Cod. 2936. et Cod. 2976. quibus continentur brevaria chronologica; Cod. 3502. fol. 7. Dorotheus Monembasiensis in Synopsi variarum Historiarum edita Venetiis, an. MDCXXXI. Matthaeus Cigala in eiusdem argumenti libro Venetiis edito anno MDCXXXVII. Chronicon breve editum ex Codd. Regiis ab Ismaële Bullialdo, et Historiae Michaëlis Ducae subiunctum. Chytraeus in Chronologia, ubi de Nicephoro Gregora. Caeterum verissimam putato Acropolitae chronologiam, qui historiam scripsit eo tempore, quo Graeci Constantinopolin recuperarunt. Cum Acropolita consentiunt Codex Reg. 2432. fol. 99. V. et Cod. 3058⁴. fol. 69. V. item instrumentum prolatum a Ducangio ex Thesouro Chartarum, et in calce Historiae Franco-Byzantinae cum aliis actis coniunctum. BOIVIN.

Pag. 85, 24. *Ἡ τοῦ Παντοκράτορος*] Vide eandem Hist. n. XXVII. DUCANG.

Pag. 86, 2. *Τὸν δὲ ὁ τῆς ἀδελφῆς Ἰολέντης πρῶτος υἱὸς ὁ Ῥόμπριτος*] Georgius Acropolita Petrum interserit, Henrici successorem. Omissus praeterea a Gregora Ioannes, qui post Robertum imperator fuit. Vide Historiam Franco-Byzant. BOIVIN.

Pag. 86, 11. *Καὶ σύμβολα βασιλείας*] Quae illa fuerint, narrat Acropolita cap. LXXXVII. Nos etiam ex illo et aliis in eadem Hist. n. XXVIII. et XIX. Pachymer. lib. II. cap. XXVII. extr. scribit in argumentum captae urbis allatam Michaëli sarissam Balduini purpuream: *σημεῖον δὲ ἀληθείας τῶν λεγομένων ἐκείνοις ἦν κοκκοβαφῆς σάρισσα δεικνυμένη.* DUCANG.

Pag. 86, 13. *Ῥέουσα δ' ἡ φήμη*] Pachymer. *ibid.* DUCANG.

Pag. 86, 19. *Εὐθὺ τῆς Ἰταλίας*] Imo recta in Euboeam insulam contendit Balduinus, cum Marco Gradenigo, Pantaleone Iustiniano patriarcha Constantinopolitano, et compluribus aliis, quorum plerique, antequam insulam attingerent, fame perierunt, ut narrat Monachus Paduanus. Balduinus vero et caeteri ab Euboeae principibus et a Laurentio Tiepolo Venetorum Baiulo humaniter excepti sunt. DUCANG.

Pag. 87, 13. *Τῷ υἱῷ Ἀνδρονίκῳ τῷ νέῳ βασιλεῖ, δεύτερον ἔτος ἄγοντι τῆς ἡλικίας*] Hinc colligitur Andronicum seniore (qui hoc loco *νέος* vocatur) non vixisse annos LXXIV. *) sed tantum LXXIII. nisi Gregoras Constantinop. a Graecis recuperatam ponat an. Mundi VI. MDCCLXVIII. Nam ab an. VI. MDCCLXIX. exeunte, quo recuperatam Urbem ponit Acropolita, ad an. VI. MDCCCL. ineuntem, quo Andronicum constat obiisse, anni numerantur non toti LXXI. quibus si pueri bimuli aetatem seu duos annos addas, consient an. LXXIII. non toti. Atque hoc est, quod supra dicebamus, Gregoram sequutum esse fortasse opinionem eorum chro-

*) Quot vixisse eum Gregoras ait lib. V. cap. V. sect. 9. item lib. X. cap. I. sect. 4. BOIVIN.

nologorum, qui Constantinopolin recuperatam statuerent anno Mundi VI. MDCCLXVIII. non autem an. VI. MDCCLXIX. Sed hic noster Historicus non semper secum consentit. **BOIVIN.**

Pag. 87, 14. Συγκαλ παρήλθον ἡμέραι, καὶ εἶχε τὸν βασιλεῖα ἢ τῶν πόλεων βασιλεύουσα] Michaëlem Palaeologum in Urbem recuperatam ingressum esse die XV. mensis Augusti, colligo ex his quae leguntur initio Codicis Regii 1852. *) *Μηνὶ ἀγούστῳ εἰ. ἐν-δικτιωνὸς δ. τοῦ ἔτους στψξθ'. εἰσιχθήμεν**)* σὺν Θεῷ ἐς Κωνσταντινοῦ πολιν. *Mensis Augusti die XV. an. VI. DCCLXIX. introducti sumus Deo iuvante in urbem Constantinopolin.* **BOIVIN.**

Pag. 87, 17. Θεομήτορος τῆς Ὀδηγητρίας] Acropol. cap. LXXXVIII. Pachymer. lib. II. cap. XXXI. istius aedis, de qua multa congesimus in Constantinopoli Christ. lib. IV. sect. II. n. XXIV. alibi saepe meminit Gregoras. **DUCANG.**

Pag. 87, 21. Ἐγγιστα τοῦ Ἰπποδρόμου παλάτιον] Quod magnum appellabant, Graeci vero paulo recentiores βασιλεια τὰ μεγάλα πρὸς ἀνατολὴν, ubi hodie *Geni-Sarai*, Palatium novum, quod *Osman* aneam portam nunc nominant, de quo pariter agimus in eadem nostra lucubratione lib. II. sect. IV. n. 1. **DUCANG.**

Pag. 87, 22. Τὸ γὰρ ἐν Βλαχέρναις] Pachymer. τὸ γὰρ Βλαχερνῶν οὐκ εὐτρεπῶς ἦν ἔχειν πρὸς τὴν τῶν βασιλέων κατοίκησιν. ἔγμε γὰρ καπνοῦ καὶ λιγνύος. **DUCANG.**

Pag. 88, 7. Ὅτι μὴ κατάλυσιν παντοίαν ἐπ' ἡμέρα καὶ νυκτὶ] κατάλυσιν hic non *diversorium*, sed *destructionem* significare, sententia ostendit. **WOLFIUS.**

Pag. 88, 19. Πατριάρχην Ἀρσένιον] Pachymer. lib. II. cap. XXXIV. lib. III. cap. I. II. **DUCANG.** Vide Arsenii testamentum. **BOIVIN.**

Pag. 89, 5. Τὸ δὲ ἦν θρίαμβον] De Strategopuli triumpho silet Pachymeres, quem attingit etiam Phranzes lib. I. cap. V. **DUCANG.**

Pag. 89, 11. Ἐν τοῖς ὑμνητηρίοις καὶ εὐφήμοις ᾄμασι] In acclamationibus et εὐφημαῖς, quae in ecclesia praesertim fieri consueverant, uti scribit Phranzes lib. I. cap. V. de quibus agimus in Gloss. med. Graecit. in εὐφημίαι, et in πολυχρόνιον. Istius porro Strategopuli εὐφημίας meminit pariter Pachymer. lib. III. cap. 2. extr. **DUCANG.**

Pag. 90, 18. Καὶ ὁ Καῖσαρ ἀλλοσκεται ζωῶν] Pachymer. lib. I. cap. XXXII. lib. III. cap. VII. VIII. **DUCANG.**

Pag. 90, 20. Ἄλλ' ἐν ἀδήλοις ὡσπερ πελάγεσι] Sumpta haec ex dialogo, cui titulus *Φλωρέντιος*, seu *περὶ σοφίας*. Vide Cod. Reg. 3284. fol. 257. V. **BOIVIN.**

Pag. 91, 20. Ἐν ταῖς τῶν φαυλοτέρων ἤτταις] Phrasis insolens, pro ἐν τῷ ἤττασθαι τῶν φαυλοτέρων. **BOIVIN.**

*) Quae continetur prima pars Lexici Suidae. **BOIVIN.**

) Pro εἰσιχθήμεν. **BOIVIN.

Pag. 91, 24. Τῆς αὐτοῦ ἀδελφῆς] *Annae Manfredi Siciliae regis sororis, de qua ibidem Pachymer.* DUCANG.

Pag. 92, 2. Παρὰ Θεωδερίχου] Sic hoc loco, et infra, Fredericum II. imperatorem perperam vocat, quem Pachymeres Φερεδέρικον. Manfredus quippe filius nothus fuit eiusdem Frederici. DUCANG.

Pag. 92, 10. Βασιλέως ἀδελφιδῆν Ἄνναν] *Eulogiae Michaëlis imp. sororis filiam. Vide Famil. Byzant. p. 209. 210.* DUCANG.

Pag. 92, 21. Κατὰ τινα χρεῖαν ἐπιδεδημηκότι ἐκ τοῦ παρήκοντος] *Nisi pro ἐκ τοῦ παρατυχόντος, vel κατὰ τύχην intelligatur, non video quid sibi velit, et sic usus est hac forma loquendi Pachymerius.* WOLFIIUS.

Pag. 92, 23. Ὄνομα δὲ Βελικούρτω] *Pachymer. lib. III. cap. VI. Μαίω δὲ Βελικούρτω, id est Mahieu de Valaincourt, quomodo vox Matthaeus tum efferebatur apud Francobelgas nostrates. Is porro ex nobili satis in Picardia familia ortus erat, uti docemus in Historia nostra Franco-Byzantina lib. V. n. XLII.* DUCANG.

Pag. 93, 3. Ὄνομα Βιντιμιλλῆ] *Seu, ut Itali efferunt, Vintimiglia. Unde eandem Hist. n. XLI. XLII. et quae de hac familia observamus in Familiis Byzantinis, ubi de Lascarica gente agimus, cuius nomen sibi exinde adscripserunt Vintimilienses.* DUCANG.

Pag. 93, 5. Τὸν δὲ ἀδελφὸν αὐτῶν] *Pachymer. lib. II. cap. XXXV. lib. III. cap. X. XII. XXV. ubi ἐν φρονιῶ τῶ τῶν Νικητιάτων τῆς Δακιβύζης inclusum scribit.* DUCANG. *Annotavimus in margine, factum id esse A. C. MCCLXI. et ita quoque Possinus in chronologia sua Pachymeriana. Sed si Ioannes, cum est excaecatus, iam tum erat decennis, ut hoc loco dicitur, oportet excaecatus sit an. Christ. MCCLXIII. siquidem anno MCCLIX. quo eius pater Theodoros obiit, annum aetatis sextum explebat, teste ipso Gregora lib. III. cap. III. sect. 2.* BOIVIN.

Pag. 93, 6. Δεκατῆ ἤδη τυγχάνοντα] *Possinus novennem facit.* BOIVIN.

Pag. 93, 11. Χερσὶ μὲν τὰ στέφνα] *Non necesse habui ensiferas cogitationes, fumos gemituum et ligna doloris inserere.* WOLFIIUS.

Pag. 93, 17. Ἀφορισμῶ μὲν τὸν βασιλέα καθυποβάλλει] *Pachymer. lib. III. cap. XIV.* DUCANG.

Pag. 93, 18. Τὴν δὲ τούτου μνήμην] *Quod tum improbatum, cum, ut ait Pachymeres, id esset cum eo in sacris communicare, qui a communione abscissus erat.* DUCANG.

Pag. 94, 10. Καὶ ἦν ἡ λαληθεῖσα κατηγορία] *Idem Pachymer. lib. IV. cap. III.* DUCANG.

Pag. 94, 13. Ὅτι Χριστιανῶν τε ὑπῆρχε γονέων υἱός] *Pachymer. patriarcham respondentem libello accusationis dixisse ait, Sultanum eiusque filios pro Christianis tum habitos, id asserente Macario, Pisidiae episcopo. Vide eundem Pachym. cap. VI.* DUCANG.

Pag. 94, 23. *Εισκαλεῖται τοῖνον*] Coacta synodo aliquot episcoporum Constantinopoli in Alexiaco triclinio. Pachymer. lib. IV. cap. IV. V. VI. VII. VIII. IX. X. DUCANG.

Pag. 95, 9. *Γερμανός*] Pachymer. lib. III. cap. XII. XIII. DUCANG.

Pag. 95, 20. *Ἰκάριος*] Pachymer. lib. V. cap. XXVII. Istius porro Icarii defectionem pluribus descripsimus in Hist. Franco-Byzant. lib. V. n. XLV. et XLVI. ubi illum fuisse ex *Zachariarum* seu *Iaqueriarum* familia Genuensi docuimus, ex qua alter Benedictus Zacharias, ac illius forte filius, Chium insulam Graecis abstulit sub an. MCCCIV. Vid. eadem Hist. lib. VI. n. XXV. DUCANG.

Pag. 95, 21. *Τοῦ τῆς Εὐβοίας κρατούντος*] Interpres Praetorem verterat: *Principem*, emendavimus. Incertum autem, quod mox subdit, an Euboea Reipublicae Venetae ea tempestate provincia exstiterit, cum a tribus diversis principibus tum possideretur, ex familiis *Dalle Carceri* Veronensi, *di Ghisi* Veneta, et *Zacharia* Genuensi, ex qua postrema erat *Icarus*, qui, ut scribit Pachymeres d. cap. XXVII. ex istius insulae dominis erat, atque, ut vero est simile, a duobus aliis principibus defecerat, orta invicem simultate. Scribit Andreas Dandulus in chron. Ms. sub an. MCCLIV. et MCCLV. Guilelmum Villharduinum, qui Gaufrido fratri Moreae et Achaisae principi successerat, ad se evocatis Narioto *Dalle Carceri*, et Guilelmo Veronensi, Euboeae insulae principibus, iisque in carcerem coniectis, in eandem insulam cum copiis irrupisse, hancque expugnasse, ex ea pulso Paulo Gradenigo Venetorum Baiulo: Venetos vero, misso Marco Gradenigo cum VII. tremibus, in auxilium ascitis vicinis principibus, insulam denuo recepisse. Sed et ex Archivo Camerae computorum Parisiensi docemur, anno MCCCXLIV. duos magnates, quorum alter *P. Dalle Carceri*, alter Bartholomaeus Ghisi nobilis Venetus vocabatur, isti insulae tum in solidum imperasse, ac Moreae principi fidem et clientelam praestitisse. Vide eundem Dandulum ann. MCCLXIX. et MCCLXXII. Sabellicum etc. DUCANG.

Pag. 96, 22. *Τὸν μὲν ἀρχηγὸν τῆς Εὐβοίας*] Aliter Pachymeres, qui non Euboeae principem, sed Ioannem *Μέγαν Κύριον*, seu uti nostri vocabant *Le Grand Sire*, captum et adductum, ac deinde remissum statim decessisse, eique successisse Guilelmum illius fratrem *Magnum Dominum* scribit. Qui porro *μέγας κύριος* ab eo nuncupatur, non alius est ab Atheniensi Duce, ita a nostris appellato, quod eius ditio longius caeteris in Graecia protenderetur: uterque vero ex familia *de la Roche* exstitit. Vide Historiam Franco-Byzant. lib. V. n. XLVII. DUCANG.

Pag. 97, 9. *Πίπτει πρηνῆς ἐπ' ἰδάφους*] Mera fabula de Ioannis subita in imperatoris conspectu morte, ex iis quae traduntur a Pachymere lib. V. cap. XXVII. DUCANG.

Pag. 97, 10. *Μετὰ μέντοι*] Ut Pera seu Galata Venetis, Pi-

sanis, et Genuensibus ad habitandum a Michaële concessa sit, multis egimus lib. I. Constantinopolis Christianae sect. XXII. de singulorum vero praefectis hic recensitis, eorumque nominibus, tum ex Gregora, tum ex Pachymere lib. II. cap. XXXIII. et aliis, in Glossario med. Graecit. DUCANG.

Pag. 98, 2. Ἐκίδευσε τῷ ῥηγὶ τῆς Ἰταλίας Καρούλω] Vide Historiae Franco-Byzantinae lib. V. n. XLVIII. XLIX. DUCANG.

Pag. 98, 7. Γένους τοῦ Γασμουλικού] Pachymer. lib. IV. cap. XXVI. Vide Glossar. med. Graecit. in hac voce. DUCANG.

Pag. 98, 13. Τζάκωνας] Horum Laconum meminit Pachymeres lib. III. cap. IX. Vide pariter idem Glossar. in hac voce. DUCANG.

Pag. 98, 13. Ὁ γοῦν βασιλικὸς στόλος] Pachymer. lib. III. cap. XV. DUCANG.

Pag. 98, 25. Τὸ δὲ ἦν κομήτης] Pachymer. lib. III. cap. XXIII. DUCANG.

Pag. 99, 21. Κωνσταντίνω] Pachymer. lib. III. cap. XXV. DUCANG.

Pag. 100, 5. Διαμηνύσασθαι Κωνσταντίνω] Verbum διαμηνύσασθαι apud Gregoram non semel occurrit, pro μεταπέμπειν. Vide lib. VIII. cap. VI. sect. 2. etc. BOIVIN.

Pag. 101, 21. Ὁ τῆς Αἰγύπτου καὶ Ἀραβίας Σουλτάν] Pachymer. lib. III. cap. V. Is porro est quem nostri *Noradinum* vocant, Chronicon vero Orientale ab Echellensi editum, *Almansurum Nuraddinum*, ubi regnum iniisse dicitur anno Hegirae DCLV. proinde Christi MCCLVII. a quo scilicet expugnatas quas nostri in Syria obtinebant civitates narrant scriptorea rerum Hierosolymitanarum. DUCANG.

Pag. 102, 7. Ἡ τῶν γούτων ἐξωνούμενοι] Pachymeres ταῖς συνεχίσαι μετακομίσει τῶν βορέαθεν μειρακίσκων Arabes suos auxisse exercitus scribit. Haytonus in Hist. Orientali cap. I. de Soldani Aegypti potentia: *Μαίωρ pars exercitus Aegypti sunt servi empti pretio, quos mali Christiani saepe portant cupiditate lucrandi, aut in praeliis acquisiti, quos compellunt eorum sectae et fidei adhaerere. Et illi qui empti pretio pecuniae exstiterunt, cariores sunt et habentur, et plus aliis honorantur.* Apud Turcos vero Europaeos alia inducta simili fere modo exercitus augendi consuetudo Amurate imperante sub ann. MCCCLX. cuiusdam Caramani doctoris Carae Rustenis et Zinderlu-Chelilis consilio, qua inductum, ut de mancipiis puerilens aetatem egressis, quae bello capta fuissent, quintum quodque caput Sultano offerretur: sin tria duntaxat aut quatuor essent mancipia, singulorum nomine XXV. aspri solverentur. Hi Nomadibus seu agricolis traduntur discendae linguae Turcicae et religionis Mahumetauae causa, et annis aliquot exactis ad Portam revocantur, Genitzarorum officio functuri. Hanc puero-rum collectionem παιδομάζωμα vocat Contares in Hist. Athenar.

Vide Ducas Hist. cap. XVI. Leunclavium lib. V. Hist. Musulman. pag. 228. et in Pandecte Turcico n. XXXV. DUCANG.

Pag. 103, 14. Καθάπερ τι σιδηροῦν τεῖχος] Idem Gregoras lib. V. cap. VI. τὸ γὰρ τοι γένος τῶν Ἰταλῶν τοιούτοις ἀρχῆθεν συντέθραπται τοῖς ἡθεσι. ἂν μὲν γὰρ εὐτάκτως ἀπαντᾷ πρὸς τὸν πόλεμον, τεῖχος ἐστὶν ὄχυρόν καὶ ἀμαχητόν. Respexit etiam forte ad Latinorum seu Francorum pleniorum armorum: unde Theophylactus Bulgariae archiep. Epist. XXVI. ὁ Φράγγος ὁ τὸν τράχηλον τέως σιδήρεος. DUCANG.

Pag. 104, 2. Οἱ Τοῦρκοι] Vide notata ad lib. II. pag. 23. DUCANG.

Pag. 106, 19. Ἄλλ' ὁ τῆς Φοινίκης καὶ Συρίας ἕως etc.] Atqui illi sanctum sepulchrum recuperarunt, quidquid Gregoras dicat. BOIVIN.

Pag. 107, 8. Hic locus fuit commemorandi expeditionem sacram D. Ludovici; cuius mirum est nullam a Gregora mentionem habitam fuisse. BOIVIN.

Pag. 107, 11. Ἐλεν. ὁ μέντοι] Pachymer. lib. IV. cap. II. XVII. XXI. XXIII. XXVIII. DUCANG.

Pag. 107, 13. Ἄτε Ἀρσενίου ζῶντος] Non modo quod eo ipso pro μοίχῳ seu adultero haberetur, uti docemus in Gloss. med. Graecit. in v. Μοίχος, sed et διὰ τὴν ἐμφαινομένην τοῦ θρόνου μετέταξιν, ut loquitur Pachymeres d. cap. XVII. et quod ἀπὸ τοῦ θρόνου τῆς θυματὸς τῶ θρόνω τῆς μητρὸς ἀνέδην οὕτω καὶ αὐθάδως εἰσπηθήσειεν. οὕτω γὰρ τὰς ἐκκλησίας ἐκάλουν. idem cap. XIII. Adde cap. XXVIII. DUCANG.

Pag. 107, 15. Αὐτὸς δ' ἡσυχάσων ἀπήει] A. C. MCCLXVI. BOIVIN.

Pag. 107, 15. Ἰωσήφ τὸν πατριαρχικὸν διαδέχεται θρόνον] Eodem anno, Decemb. die XXVIII. BOIVIN.

Pag. 107, 17. Κατὰ τὸ Γαλλήσιον ὄρος συνεζηκώς] Exstat in Cod. Reg. 2964. f. 320. inter opera Nathanaëlis (seu Nicephori) Chumni imperatorium diploma, inscriptum λόγος χρυσόβουλλος ἐπὶ τῇ ἐνώσει τῆς ἐν τῷ Γαλλήσιῳ μονῆς καὶ τῆς ἀγίας ἀναστάσεως, ὥστε τοῦ λοιποῦ μὴ δύο, ἀλλὰ μίαν ταύτας εἶναι, καὶ ὅψ' ἐνὶ τετάχθαι καὶ ἄγεσθαι καθηγουμένῳ. In quo diplomate cum alia multa praeclara de Galleii monasterio narrantur, tum haec maxime notanda, ἣ πρὸς ἑὸ ἐν τῷ τοῦ Γαλλήσιου τόπῳ σεβασμία μονὴ τῆς πανπεραγῶνου μου δεσποίνης καὶ θεομήτορος, διαβόητος οὐσα ἐξότου δὴ καὶ τὴν ἀρχὴν σινέστη, καὶ σφόδρα γε θαυμαζομένη, οἷς καὶ πάννυ τι δεδύνηται ψυχὰς βελτιοῦν ζῆν κατὰ θεὸν αἰρουμένας, καὶ νῦν ἐς δεῦρο περισώζει τοῦτο τὸ καλόν, καὶ τοῖς ἐν αὐτῇ τὴν πολιτείαν τήνδε μετιέναι προθυμουμένοις πρὸς αὐτὸ δὴ τοῦτο μάλα συναίρεται, καὶ δεξιὰ τις ἔστι πληροῦν τὸν πόθον. Ἰδρῦται γὰρ ἐν ἀοικῆτῳ τινὶ, πόρῳ που τῶν κοσμικῶν θορούβων ἀνωκισμένη. Ἰδρῦται δ' αὐτὴν καὶ συνίστησι πρῶτως ὁ περιβόητος τὴν ἄσκησιν καὶ μέγας

τὴν κατὰ θεὸν πολιτείαν Λάζαρος, ἀπολεξάμενος τόνδε τὸν τόπον, καὶ τὴν θαυμασίαν ταύτην ἐν αὐτῷ τῇ θεομητορί καθοσιώσας μνην, καὶ γε δειμάμενος καὶ πῆξας ἀρετῆς ὡς εἰπεῖν ἐργαστήριον. . . ὄρος γὰρ ἔστιν ὁ τόπος ἄναντες καὶ τραχύ, τῶν ἐς ψυχαγωγίαν καὶ παραμυθίαν σωματικὴν μηδενὸς ἤμιστα μετέχον. οὔτε γὰρ σκιάζεται δένδρσι· οὔτε βοτάνῃς, ἀλλ' οὐδὲ χλόης ἀπογεννᾷ βλάστησιν· οὐ μιν οὐδὲ τῶν ἄλλων ἀπὸ γῆς χρησίμων οὐδὲν οὐδὲ ὅλως καρποφορεῖ· ξηρὸν δ' ἔστιν ὄλον, καὶ πρὸς τοιαύτας γονὰς παντάπασιν ἀφνές· εἰ καὶ ἄλλως γόνιμον ἀρετῆς. Omitto caetera. BOIVIN.

Pag. 107, 20. Καὶ τοὺς λογισμοὺς ἐξηγόρευεν] *Interpres, et suas illi cogitationes exponebat. Emendavimus, et delictorum, seu peccatorum, confessionem edebat.* Pachymeres: ἄνδρα πνευματικόν, καὶ εἰς πατέρα τεταγμένον τῷ βασιλεῖ. Vide Gloss. med. Graecit. in ἐξαγορεύειν, in λογισμὸς et in πνευματικός. DUCANG.

Pag. 107, 22. Προσελθὼν πίπτει πρηνῆς etc.] A. C. MCCLXVII. Kal. Ianuar. BOIVIN.

Pag. 108, 3. Συγγραφῆσεως ἔγγραφον] *Idem interpres: Condonationis syngrapham. Rursum emendavimus, absolutiois.* Vide idem Gloss. in συγγραφοῦργιον. Ritum hunc absolutiois pluribus describit Pachymer. lib. III. cap. XXV. DUCANG.

Pag. 108, 12. Ἦν μὲν οὖν ἡ πᾶσα ἔκλειψις] De hac Eclipsi, quae accidisse dicitur anno mundi iuxta Graecos VI. MDCCLXXV. Christi MCCLXVII. copiose egit Grandamicus parte III. Chronolog. sacrae cap. VIII. §. I. II. III. IV. et ex eo Possinus ad Pachymer. pag. 519. DUCANG.

Pag. 109, 10. Ἐἶτα αὐτὸς μὲν] Conferendus Pachymeres lib. IV. cap. XXIX. DUCANG.

Pag. 109, 10. Πρῶτον μὲν] Haec prima sacramenti a filio exacti pars spectat fidei professionem, quam recens dicti imperatores scripto dabant patriarchae, quam ideo ἔγγραφον appellabant, ut in Gloss. med. Graecit. in hac voce observamus. DUCANG.

Pag. 109, 12. Δεύτερον δὲ] Partem vero sacramenti istius hauserant Augusti recentiores Constantinopolitani a Francis nostris, seu Latinis, apud quos Vassalli seu Clientes in hominibus *fidem Domino de vita et membris et terreno honore se servaturos iurabant.* Hic tamen non tati est hominum, quam *securitas*: neque enim reges cuiquam de regno hominum praestant. Unde in pacto inter Henricum II. regem Angliae et Henricum filium, quem antea pater regem dixerat, anno MCLXXIV. *cum is hominum* (quod filii alii fecerant) *facere voluisset, noluit Dominus rex ab eo recipere, quia rex erat, sed securitatem accepit ab eo,* ut est apud Rogerum Hovedenum et Bromptonum. DUCANG.

Pag. 109, 22. Οὐ μέντοι μῆνα καὶ Ἰνδικτον] Haec pluribus explicavimus in notis ad Alexiadem Annaeam pag. 254. et in Gloss. med. Graecit. in v. Μηνολογεῖν. DUCANG.

Pag. 109, 22. Βασιλεὺς Ῥωμαίων] Non vero αὐτοκράτωρ,

cum id nominis sibi solis reservarent patres imperatores, ut docemus in eodem Gloss. in ν . $\alpha\upsilon\tau\omicron\kappa\rho\acute{\alpha}\tau\omega\rho$, tametsi aliter observarit Ioannes Cantacuzenus, cum Matthaëo filio *Matthaëo imperatore* dicto, is se βασιλέα et $\alpha\upsilon\tau\omicron\kappa\rho\acute{\alpha}\tau\omicron\rho\alpha$ inscripsit, ut docet eius subscriptio apud Gretserum ad Cantacuz. Hist. pag. 933. DUCANG.

Pag. 110, 1. Καὶ παίδας καταλιπὼν] Vide supra lib. II. cap. VIII. sect. 1. BOIVIN.

Pag. 110, 2. Ἐνα μὲν νόθον, Ἰωάννην ὄνομα] Pachymer. lib. IV. cap. XXXI. DUCANG.

Pag. 110, 3. Ὁ ἐπ' ἀδελφιδῆ γαμβρὸς κ. τ. λ.] Vide supra huius libri cap. 3. sect. ult. BOIVIN.

Pag. 112, 13. Ταῖς ἱεραῖς εἰκόσι] Quippe apud Graecos picturae ac imagines in ligno, rarius in liuteis delineabantur. Vide Glossar. med. Graecit. in *Κηρογραφία*. DUCANG.

Pag. 114, 6. Τῶν Ἀθηναίων Δουκί] Pachymer. ἐκεῖσε μὲν τὸν μέγαν Κύριον ὁμοιοῦντά οἱ, Συρωιάννης γὰρ κατὰ γλώττιαν ἔλεγετο. Ioannes scilicet *de la Roche*, Dux Athenarum et Thebanorum Dominus, de quo supra ad pag. 57. A. DUCANG.

Pag. 114, 7. Καὶ κῆδος λαμπρά] Pachymer. εἰς πίστιν δὲ τῶν σπονδῶν ἑαυτοῖς καὶ κῆδος γενέσθαι, ὡς λαβεῖν ἐκείνον γαμβρὸν ἐπὶ θυγατρὶ. DUCANG.

Pag. 114, 21. Μετὰ πεντακοσίων] Trecentos duntaxat equites fuisse scribit Pachymer. d. cap. XXXI. DUCANG.

Pag. 115, 2. Καὶ Ἀχαῖας ἦκειν πρόλυκιπα] Guilelmum Villharduinum, de quo supra. DUCANG.

Pag. 116, 5. Νῶμος γὰρ ἐστὶν οὗτος] Nescio an istius moris alius scriptor meminerit. DUCANG.

Pag. 117, 1. Ἀλλὰ γὰρ] Rem attigit Pachymer. lib. IV. cap. XXXII. ut et Phranzes lib. I. cap. VI. DUCANG.

Pag. 119, 19. Ἐκ τοῦ ἡπειρωτικοῦ ἐκείνου πολέμου διασωθέντων] *Qui cladem terrestrem evaserant*. Ita vertendum, non ut Wolfius, *qui cladem Epiroticam evas*. BOIVIN.

Pag. 120, 19. Ὁ δὲ τοῦ βασιλέως ἀντάδελφος] Pachymer. lib. IV. cap. XXXII. lib. V. cap. I. DUCANG.

Pag. 123, 1. Ἄλλ' ἐπανιτέον] Pachymer. lib. V. cap. VIII. X. DUCANG.

Pag. 123, 5. Τῷ ἑαυτοῦ παιδί] Philippo. DUCANG.

Pag. 123, 6. Θυγατέρα] Beatricem. DUCANG.

Pag. 123, 12. Δεινὸς γὰρ ἦν ὁ ἀνὴρ] Infra cap. VI. ait fuisse ἄνδρα μεγαλοῦργόν, καὶ βελτίστην δυνάμει συνέσεως χρωόμενον ἔς τε τὰς ἐπινομίας καὶ τὰ βουλευματα ἀν' ἔμελλε δοῦν, ἔς τε αὐτὰ δὴ τὰ δρώμενα. Pachymer. lib. I. cap. XXII. ἄνδρα σοβαρὸν καὶ ὑπὲρ τὰ μέτρα φρονοῦντα. Idem lib. III. cap. VIII. εὐρών δραστήριον ἄνδρα, ἀδελφὸν Ἐγγὸς τῶν Φραντζίσκων, καὶ εἰς Κόντους τε ταγμένον τὸν Κάρολλον. DUCANG.

Pag. 125, 3. Διαπερσεβύεται ἤδη καὶ πρὸς τὸν Πάππαν] Imo

Pachymeres lib. V. cap. XI. ait Michaëlem ad hanc ineundam ecclesiarum concordiam sollicitatum a Gregorio X. Papa, missis quibusdam ex ordine S. Francisci Fratibus. Verum ex iis, quae fusius attigimus in Hist. Franco-Byzantina lib. V. n. LII. lib. VI. n. III. constat, Michaëlem, quo Caroli minas et bellicum in se apparatus retunderet, summum Pontificem spe utriusque ecclesiae tandem uniendae ab eius partibus avertere conatum esse. Id porro gestum sub anno MCCLXXIV. DUCANG.

Pag. 125, 7. Δέχεται τὴν πρεσβείαν ἀσμένως ὁ Πάππας] Adscriptissimus ad marginem annum Christi MCCLXXIII. Est autem haec Possini chronologia, observationum Pachymerian. lib. III. cap. VI. n. V. Mauritius David, in animadversionibus chronologicis ad Pachymeris Michaëlem, n. V. Possinum reprehendit, et multis probat eam legationem referendam esse ad annum Christi MCCLXXIV. Verum abutitur testimonio Pachymeris, cum ait, *Sed nullus de ἀπὸ ἀμυγῆς restat locus, postquam Pachymeres de hac ipsa legatione disserens cap. 17. libri 4. annum Mundi arguit 6782. Indict. 2. curre, qui annus respondet anno Christi 1274.* Nam Pachymeres his verbis non indicat tempus missae legationis, sed secessionis Iosephi patriarchae; quem post missos ad Papam legatos secessisse innuit. Quodsi legati primum missi sunt, deinde Iosephus secessit, oportet legatos profectos esse vel anno MCCLXXIII. exeunte, vel MCCLXXIV. ineunte, cum ibidem dicat Pachymeres Iosephum secessisse die XI. mensis Ianuarii (anni scilicet Chr. MCCLXXIV.). BOIVIN.

Pag. 125, 11. Ἐφ' ὄρω τριῶν κεφαλαίων] Hic interpretis versionem paulo immutavimus. Is enim ediderat: *primum ut in sacrorum voluminum hymnodis Papae cum quatuor patriarchis mentio feret. Alterum ut liceret cuivis Romam veterem, quae curia maior et perfectior esset, appellare. Tertium ut illi principatus in omnibus deferretur.* Vide Pachymer. lib. V. cap. XI. et Phranzem lib. I. cap. VI. DUCANG.

Pag. 125, 23. Τοῦ Ἀρχιστρατηγοῦ μονῆ] Quod quidem monasterium in Anaplo statuit Pachymeres lib. V. cap. V. et IX. DUCANG.

Pag. 126, 11. Ἐν στενῷ μέντοι] Ibidem Pachymer. cap. XII. XVIII. XIX. XX. DUCANG.

Pag. 127, 16. Δημεύσεις, ἐξορίαι] Pachymer. eodem libro cap. XIX. XX. lib. VI. cap. XVI. XXIV. Vide praeterea Allatium de concordia utriusque ecclesiae cap. XV. n. VII. DUCANG.

Pag. 128, 7. Οἱ μὲν Ἀρσενίου] Pachym. lib. V. cap. II. DUCANG.

Pag. 128, 14. Ἐν τούτοις μέντοι τοῖς καιροῖς] Vide Leon. Allat. Exercit. in Creight. p. 608. BOIVIN.

Pag. 128, 15. Ὄνομα Βέκος] Pachymer. lib. V. cap. XIII. XIV. XV. XXII. XXIV. XXVIII. Vecchi patriarchae Constantino-

politani historiam fuisse persequitur, cui *Βέκκος*, ut et Phranzi et aliis dicitur. *ΔΥΣΑΝΘ.* Aliis *Βέκκος*; quibusdam etiam *Βέκων*.

Καὶ Λατινόφωνων Ἰωάννης ὁ Βέκων.

Cod. Reg. 3058. Vide et clausulam Cod. Reg. 2006. Latine Becus, Beccus, Vecus, et Veccus promiscue dicitur. *ΒΟΙΒΙΝ.*

Pag. 129, 15. Νικηφόρος ὁ Βλεμμύδης] De prolatis a Vecco S. Scripturae de S. Spiritus processione locis, qui Latinorum dogmata firmarent, scribit quidem Pachymeres: sed de collectionis auctore hic silet, Blemmyde scilicet, valido apud Graecos Latinae ecclesiae sententiae adversus Graecos propugnatore. Nam cum Ioanne Duca rerum potente inter Graecos de processione Spiritus sancti controversia discuteretur, ipse multis ex sacra Scriptura et sanctis Patribus collectis testimoniis Latinorum sententiam confirmavit, posteaque ad imperatorem Theodorum Lascarium et ad Iacobum Bulgariae electum archiepiscopum transmisit, ut ex ipso Ioanne Vecco docet Allatius lib. II. de utriusque ecclesiae consensu cap. XIV. n. IV. quorum quidem librorum meminit Pachymeres lib. VI. cap. XXIII., qui habentur editi post tom. I. Annal. Eccl. Odorici Raynaldi cum versione Latina eiusdem Allatii. *ΔΥΣΑΝΘ.*

Pag. 129, 16. Ὡς σχολῇ δεδοκῶς ἑαυτὸν] Quasi sibi ipsi scribens, nec libro publicando incumbens. *Μοχ, λάθρα μὲν διὰ τὴν τῶν πολλῶν ὑπόληψιν*, quas verba, inquit Allatius, perperam vertit interpres, *infamiae metu*, cum vertere debuisset, *propter multorum invidiam*, seu potius *propter vitandam suspicionem*, quod Latinorum scilicet partibus addictior videretur. Neque tamen id clam scripsisse dicendus est, quod imperatoris iussu egerat. *ΔΥΣΑΝΘ.*

Pag. 129, 18. Διὰ τὴν τῶν πολλῶν ὑπόληψιν] Verterat Wolfius, *infamiae metu*. Leo Allatius vertendum putabat, *propter multorum invidiam*, seu potius *propter vitandam suspicionem*. Ego vero malui, *propter opinionem in qua plerique erant*. *ΒΟΙΒΙΝ.*

Pag. 130, 6. Τὸν πατριαρχικὸν ἀναβιβηκῶς θρόνον] Cum Iosephus sede sua pulsus in Peribleptae monasterium sese contulisset XI. Ianuarii secundae Indictionis, anno Mundi iuxta Graecos VI. MDCCLXXXII. (Christi MCCLXXIV.) ut est apud Pachymer. lib. V. cap. XVII. XXII. hincque in Anaplum (forte in Archangeli monasterium, de quo supra) amandatus, Veccus patriarcha renunciatus est XXVI. Maii, et II. Iunii die Pentecostes inauguratus. Idem Pachymer. cap. XXIV. XXVIII. *ΔΥΣΑΝΘ.* Secessit Iosephus, ut supra dictum est, A. C. MCCLXXIV. Ianuarii die XI. Veccus non statim ei subrogatus. Possinus ex Pachymeris verbis lib. IV. cap. XVII. et lib. V. cap. XXIV. a prima secessionem Iosephi ad initum a Vecco patriarchatum menses solidos sexdecim intercessisse colligit; atque ita Vecci creationem confert in annum Christi MCCLXXV. Possini calculi firmatur auctoritate Chronicorum manuscriptorum, in quibus Veccus annis octo sedem tenuisse dicitur. *Vide Cod.*

Reg. 8058⁴. 3502. etc. In Codice 2525³. fol. 282. V. septem anni tantum ei patriarchae tribuuntur. **ΒΟΙΝΙΚ.**

Pag. 130, 9. Τὸν τῆς Μελιτηνιαῶτην] Quem cum Vecco legatum antea miserat ad S. Ludovicum Franciae regem, quo Carolum fratrem a consiliis averteret; ut auctor est Pachymeres lib. V. cap. IX. quem quidem Ludovicum, ut hoc obiter adnotem, *πρῶτον ὄντα καὶ εἴηγα τιμημένον ἀρχήθεν, καὶ ἐπὶ μεγαλειότητι ἐξουσίας τιμώμενον, πρὸς δὲ καὶ τοὺς τρόπους εὐθύν*, vocat. **DUCANG.**

Pag. 130, 11. Γεώργιον ἐκ Κύπρου] Dignitate Πρωτοαστολάριον, ut est apud Pachymerem lib. V. cap. XII. XXII. ac deinde patriarcham Constantinopolitanum effectum. Ita alter ex archidiaconis Palatini cleri Evangelium, alter Apostolum legit. **DUCANG.**

Pag. 130, 11. Συνελευτουργήκει μὲν οὖν τῶν πάντων οὐδεὶς τοῖς τοῦ Πάππα] Fateor me non satis assequi quid sibi velit. Φερόιοι fortassis sunt *Fratres*, hoc est monachi, qui Latinam Missam permissu imperatoris celebrarunt. Sed haec ex iis, quae e Pachymerio de Metochite annotata sunt, intelliguntur. **WOLFIUS.** Verterat Wolfius, *Nullus tamen eorum omnium ad Papae rationem liturgiam celebravit.* Vertendum ita ut edidimus. **ΒΟΙΝΙΚ.**

Pag. 130, 13. Τῶν Φρερῶν τινὲς] Expressit vocem Gallicam *Frères*, quomodo tum indigitabantur ex ordine S. Francisci et S. Dominici monachi. Hi porro Constantinopolin advenerant a Gregorio missi, in quibus erat Ioannes Parastron. **DUCANG.**

Pag. 130, 14. Διὰ χειροτονίαν τινός] Interpres, *suffragio cuiusdam e familiaribus: emendavimus, propter ordinationem cuiusdam e suis.* **DUCANG.**

Pag. 130, 16. Ἦν ἀδελφῆ] Pachymer. lib. V. cap. III. Vide stemma Palaeologorum in Famil. Byzant. **DUCANG.**

Pag. 130, 19. Τῷ τῆς Ζαγοράς ἄρχοντι] Bulgariae regi. Cur porro Zagorae reges dicerentur Bulgariae principes, diximus in eorundem regum serie, n. XVII. Vide praeterea Leunclavium in Pandecte Turc. n. XXXIII. et in Onomastico. **DUCANG.**

Pag. 130, 22. Ἐν τούτοις] Pachymer. lib. VI. cap. III. **DUCANG.**

Pag. 131, 1. Ὀνομα Λαχανᾶς] Cur id ei nominis inditum, indicat ibid. Pachymeres. Vide stemma Bulgaricum. **DUCANG.**

Pag. 132, 6. Ὄθεν ἐπειδήπερ] Pachymer. lib. V. cap. V. lib. VI. cap. IV. V. **DUCANG.**

Ibidem. ὁ λόγος φθάσας] Libr. III. cap. II. sect. 4. **ΒΟΙΝΙΚ.**

Pag. 132, 6. Τὸν τοῦ Ἀσάν ἀπόγονον] Mytzes Asanis sororem duxerat uxorem, ut dictum supra, lib. III. cap. II. sect. 4. Cur itaque eum Gregoras ἀπόγονον vocat? **ΒΟΙΝΙΚ.**

Pag. 132, 18. Ἀπονητὶ δ' ὁ Ἀσάν] Pachym. lib. V. cap. III. lib. VI. cap. I. II. VII. VIII. IX. **DUCANG.**

Pag. 133, 21. Ἴδὸν γὰρ καὶ οἱ ἐκ Γεννοῦας] Pachymer. lib. V. cap. XXX. DUCANG.

Pag. 134, 21. Τοῦ Ἰερῶ] Nomen arcis est ruinosae in Asiatico littore, trans Bosporum, non procul ab ostio Ponti Euxini, inquit Leunclavius in Onomastico priore Turcico: de quo quidem Hiero multis egimus in notis ad Alexiadem pag. 361. DUCANG. Vide lib. XVIII. cap. II. sect. 1. BOIVIN.

Pag. 137, 4. Τῶ Σουλτάν Ἀζατίνῃ] Vide seriem Sultanorum Iconiensium post Familias Dalmaticas. DUCANG.

Pag. 137, 13. Εἰς δὲ τις Ἀμούριος ὄνομα] Quem a Meleco Sultano Iconiensi una cum filiis insigni perfidia postea interfectam fuisse narrat Pachymeres lib. X. cap. XXV. ex quibus unus Hali nomine, divina quadam providentia servatus, collecta Persarum manu, Melecum praelio adortus hunc interfecit, indeque aucta Hali, qui tum Amurii nomen suo adiecit, potentia, Romanas regiones incursionibus infestavit. Ut porro is perierit, exponit Gregoras in altera Historia. Iste autem Amur, Ἀμούρπεις, unico vocabulo, dicitur Cantacuzeno lib. II. cap. XXVIII. Id est Dominus Amur. Est enim Beg Turcis Dominus, ut est apud Leunclavium in secundo Onomastico Turcico, et lib. IV. Hist. Musulman. pag. 196. ubi observat Beg nomen dari solere omnibus officium vel munus aliquod a rege vel Sultano consecutis. Graeci vero Πέγ et Πέγης dicunt, vel Μπέγης, ut in Gloss. med. Graecit. observamus. Unde discimus quis is sit quem Froissartus III. Vol. cap. XXII. et XXIII. Amorabakin vocat, quae vox effecta ex Amur Begis vel Begin. Sed an Amur iste, cuius meminit Gregoras, et Cantacuzenus loco laudato, sit ille a quo interfectus est Melecus, dubium ingerit idem Cantacuzenus, qui lib. II. cap. XXIX. et lib. III. cap. VII. eundem Amurium Aitinis Ioniae (seu Cariae, uti habet lib. II. cap. XIII.) Satrapae filium fuisse ait, eundemque Satraparum Asiae opulentissimum. Aitinem praeterea duos alios filios habuisse, quorum alter Chetir, alter Souleimasas vocabatur. Amurii porro crebra deinde mentio apud Cantacuzenum. DUCANG.

Pag. 137, 17. Ἦρως δὲ ἐπιστάντος] Circa an. MCCLXXV. DUCANG.

Pag. 138, 3. Εἰς πλείστα τεμόντες] Hinc igitur extincto Turcorum Iconiensium principatu, cum eidem tuendo contra Tartaros impares essent, singuli ex primoribus Turcis, prout libitum fuit, oppida et provincias pervaserunt, cum Graecis aequae ac Tartaris bellam gerentes, tandemque iisdem Tartaris recedentibus, pulsoque vel certe non admissa Sultano, Turcicum principatum provinciis invicem dispertitis, deinde quod Romani seu Graecorum in Asia supererat imperii invaserunt, indeque in Europam evolarunt, ab ipsismet Graecis imperatoribus evocati, dum opem ac auxilium quaerunt, quo se adversus suae gentis principes, atque adeo

etiam Latinos, tueantur, unde universi postmodum imperii clades exorta est, ut Gregoras post haec pluribus narrat. DUCANG.

Pag. 188, 22. *Στρατοπέδων πολλῶν*] Phranzes lib. I. cap. VI. DUCANG.

Pag. 142, 11. *Συνέβη δ' ἐπὶ τούτοις*] Pachymer. lib. VI. cap. XXX. XXXI. XXXII. DUCANG. Adscriptus hic in margine annus Christi MCCLXXX. atque hoc urbis Trallium instauratae tempus assignavit nobis Possinus in tabulis chronologicis. Quodsi Andronicus annos vixit LXXIV. ut hoc capite infra et libri decimi capite primo Gregoras docet, referenda erit eius urbis instauratio ad annum Christi MCCLXXIX. Nam si Andronicus annos vixit LXXIV. oportet eum natum esse A. C. MCCLVIII. quippe quem constat obiisse A. C. MCCCXXXII. Si natus est A. C. MCCLVIII. annum aetatis vigesimum primum excessit A. C. MCCLXXIX. Porro hoc capite Tralles instaurasse dicitur cum esset maior an. XXI. ΒΟΥΓΙΝ.

Pag. 142, 18. *Ἀνοικοδομησαι πάλαι πεπτωκυῖαν*] De Tralibus instauratis ita Gregorius Cyprius in encomio Andronici: *ἦσαν μὲν οὖν αἱ Τράλλεις πόλις ἐν καλῷ τῆς Ἀσίας κειμένη, μεγέθους τε μείζονος ἢ κατὰ τὰς πόλεις ἀπολαύουσα, καὶ περιφανῆς ἐν ταύταις ὑπάρχουσα. ἦσαν δὲ παλαιόποτε, πρὶν δηλονότι τὸν πάντα μεταβάλλοντα χρόνον καὶ αὐτὰς φθεῖραι μεταβαλόντα, καὶ τοῦ ἀριθμοῦ ἐξῶσαι τῶν πόλεων, τείχη τε καθελόντα, οἰκίας τε ἀνατρέψαντα, καὶ τῶν ἐρείπιων μόνων γνωρίζεσθαι καταλείψαντα. ἀλλὰ μέχρι σοῦ βασιλεῦ τῆς Τράλλεσιν ἡ φθορὰ, καὶ τῷ χρόνῳ ἡ κατάρρησις: νυνὶ δὲ διὰ σοῦ πάλιν ἐν πόλεσιν ἐκείναι etc. Vide Cod. Reg. 1853. fol. 179. V. item Codd. 9355. et 3118. ΒΟΥΓΙΝ.*

Pag. 148, 2. *Τῆς δὲ πόλεως Τράλλεως*] Ordo versuum sic restituendus:

*Τῆς δὲ πόλεως Τράλλεως τὸ κάλλος χρόνοις ἐσειται
Σβεννύμενον· τὸ δὲ πολλοστὸν ταύτης καταλειφθὲν
Ἐν ὑστάτοις ἐφοβηθήσεται ἔθνει ἀνάρχῳ·
Ἀλωθήσεται δ' οὐδαμῶς. ἀνακαινισθὲν δὲ
Ἔσειται παρὰ δυνατοῦ Νικωνύμου, ὃς
Ἄσταπλῆν ἀγλαῶς ἐννάδα βιώσει δίσκων,
Καὶ τρεῖς ἑπτὰ κύκλων *) πόλιν Ἀττάλου λαμπρυνεῖ.
Ὅτι καὶ πόλεις ἐσπέριαι ὑποκύφουσι **),
Καὶ ἀγέρωχοι ὑποκλιθήσονται παιδικῶς.*

Sunt versus Hexametri, omnes exceptis tribus primis spondaici, iidemque inconditi et immodulati, in quibus vocales α, ι, υ, longae sunt vel breves, prout poetae libuit. Quin et syllabas natura breves, accentu acuto vel gravi notatas, producit in τὸ, in χρόνοις, in πόλεις. Item diphthongum οἰ corripit in χρόνοις, et vocalem η in ἐφοβηθήσεται, id quod factum videtur vitio iotacismi, quo η

*) Αἱ κυκλῶν. ΒΟΥΓΙΝ.

***) Fort. ὑποκύφ. licentia apud eius temporis poetas usitata. ΒΟΥΓΙΝ.

et *oi* sic pronuntiantur ut *iota*. Praeterea in uno versu *συνιζήσεις* adhibuit duas, *πόλεως Τράλλεως*. Quae omnia arguunt oraculum istud non fuisse Delphicum, aut Sibyllinum, sed omnino recens. In codice Barberiniano, quo usus est Possinus, idem oraculum existat paulo auctius *), eique praefixa haec inscriptio, *οὗτος ὁ χρησμός Πανσανίου προέδρου, Hoc est Oraculum Pausaniae Praesidis*. Ego vero facile crediderim fabricatum illud fuisse ab aliquo Andronici amico, sive is Theodorus Metochita fuerit, sive alius. Maxima certe illis temporibus erat Graecarum Musarum *ἀμουσία*. Vide carmina Theodori Metochitae, et cum istis confer. Solus, quem sciam, ea aetate Maximus Planudes tolerabiles aliquos versus fecit. Sed de recentiorum Graecorum poësi etiam infra ad p. 190. C. dicturi sumus, ubi de Theodori Metochitae poëmatibus. *BOIVIN.*

Pag. 143, 22. Τὰ δὲ μετὰ μοναχικοῦ σχήματος ἕτερα ἤως] Asteriscum post *ἕτερα* apposerat interpretes, nec quod statim sequitur vertit: et certe post *ἕτερα* legendum *δύο*, tot enim annos in habitu monachico exegit Andronicus, ut scribit idem Gregoras lib. IX. cap. ult. seu ut est in nota marginali ad cap. XXVIII. lib. II. Cantacuzeni, *ἐν μοναχῶν σχήματι διαγαγὼν ἐνιαυτούς δύο παρ' ὀλίγον*. Tunc addit: *ἤως τρις ἑπτὰ κύκλοι σεληνιακοί, ὃ καὶ βέλτιον, δύο ἔγγιστα*, id est, *vel* (ex quo monachum induit, intersunt) *ter septem circuli lunares* (seu menses XXI. seu potius anni prope II.). *DUCANG.*

Pag. 144, 2. Πρῶτον καὶ εἰκοστὸν ἤμειβεν ἔτος] Vertit Wolfius, *annum aetatis ageret primum et vigesimum*. Vertendum fuit, *annum aet. excederet*, etc. praesertim si legatur *παρῆμειβεν*, ut legitur in Codice Regio. *BOIVIN.*

Ibid. in nota. *Ἦως τρις ἑπτὰ κύκλοι σεληνιακοί*] Graeci recentiores dicunt *ἤως* pro *ἤ*, vel *ἤτοι*. Vide Glossar. med. Graecit. *BOIVIN.*

Pag. 144, 4. Ἀτταλός τις εὐγενής] Tralles, urbem ad Maendrum, Pelasgorum coloniam fuisse scribit Agathias lib. V. duce forte Attalo isto Troiano. *DUCANG.*

Pag. 145, 21. Ὄδινε μὲν γὰρ ὁ Κάρουλος] Pachymer. lib. VI. cap. XXXII. *DUCANG.*

Pag. 146, 6. Ῥωσονύλην] Qui Pachym. lib. VI. cap. XXXI. *Ῥῶς Σολυμᾶς* appellatur, quem hic pariter depingit. Vide Hist. Franco-Byzant. lib. VI. n. XL. *DUCANG.* Ducangius Hist. Franco-Byzant. lib. VI. n. XI. eum vocat *Solyman de Rossi*. Ego autem non dubito, quin is fuerit *Rufus de Soliaco*, ille ipse scilicet, qui memoratur in instrumento seu Diplomate Regio, quod ex Thesaurio Chartarum excerptum cum aliis actis et instrumentis publicis Ducangius edidit. Vide Chartas Historiae Franco-Byzantinae subiunctas, pag. 34. Nomen, ut videtur, Gallicum fuit *Rousseau de Soli*,

*) Vide observationes Possini Pachymerian. tom. I. pag. 479. *BOIVIN.*

quod est Graecis Ρούσο ντε Σουλή. Poeta Graecobarbarus Cod. Reg. 2569. fol. 219. V. eum sic appellatum scribit,

Ρούσον τὸν ὀνομάζασιν· ντε Σουλὶ τὸν ἐπίκλην.

Ἄνθρωπος ἦτον εὐγενής, στρατιώτης πεδευμένος.

Rufum hunc nominarunt, cognomento De Souli.

Vir erat nobilis, miles exercitatus.

Idem poeta Graecobarb. eundem Ρούσον ντε Σουλή, post obitum principis Guil. de Villa-Harduini Bailum Moreae a Carolo rege Neapolitano constitutum narrat. Gregoras non multum aberravit a vero nomine, siquidem ab eo vocatur Ρωσονσουλής, seu, ut praefert diversa lectio, Ρῶσος Σουλῆς. Pachymeres lib. VI. cap. XXXII. Ρῶς Σολυμᾶν vocat: unde Ducangius nomen fecit *Solyman de Rossi*. Praeter hunc Rufum de Soliaco, recensetur inter Aulae Neapolitanae nobiles *Henricus de Soliaco* in illa quam dixi collectione Chartarum, Histor. Franco-Byzantinae subiuncta, p. 21. et p. 22. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 146, 17. Τὸν Σικελίας ἐξεπολέμωσε — ὄγηα Φερδέριχον] Fredericum Aragonum regem, qui demum Siciliae rex factus est, hac Carolo postmodum erepta. Vide Ioannem Villaneum lib. VII. cap. LVII. et Ricordan. cap. CCVI. DUCANG.

Pag. 147, 23. Ἀηρόν τε μένειν] Homer. Iliad. lib. II. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 148, 3. Πάντας δ' αὐτοὺς εἰς τὸ τῶν Ρωμαίων στρατόπεδον [ῶντας ἐκόμισαν] Captus ipse quoque Rufus de Soliaco, ut ex Pachymere discimus. Redemptum deinde in Italiam rediisse verisimile est. Anno certe MCCXCIV. aderat in Aula Caroli II. regis Neapolitani Rufus de Soliaco, ut patet ex instrumento supra laudato. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 148, 19. Ἰωάννης γὰρ] Qui primus Ducum aut principum Trapezuntinorum sese imperatorem appellavit. Vide Famil. Byzant. pag. 192. DUCANG.

Pag. 149, 2. Ἐς τὰ βασιλεῖα Τραπεζοῦς] Cuius urbis elogium habetur in Cod. Reg. nondum signato. DUCANG.

Pag. 149, 7. Ἰωάννης ὁ Σεβαστοκράτωρ] Pachymer lib. V. cap. IV. lib. VI. cap. 19. 35. 36. De Ioanne egimus in Famil. Byzant. p. 206. de Irene vero Michaëlis Notha et Noga eius coniuge p. 235. DUCANG.

Pag. 150, 1. Ἄλλὰ πρὶν] Pachymer. lib. VI. cap. 36. DUCANG.

Pag. 150, 3. Ἀνσιμαχίας ἐγγυός] Tunc enim adversus Tartaros has provincias devastantes expeditionem susceperat Michaël, de qua Pachymer. lib. VI. cap. 29. 30. DUCANG.

Pag. 150, 4. Καὶ Ἀλλαγῆς] Istius loci, ubi de morte Michaëlis non meminit Pachymeres, sed tantum Pachomii. At secus Phranzes, qui Gregoram exscribit. Est autem ἀλλαγή idem quod Latinis *mutatio*, locus scilicet, ubi mutantur equi publici. Vide Glossar. med. Graecit. in hac voce. DUCANG.

Pag. 150, 18. *Τὰ Παγωμίου σε διαδέξεται*] *Vertendum, Pachomius te excipiet; non, tibi successurus est, ut servetur ἀμφιβολία.* BOIVIN.

Pag. 152, 24. *Ἐνεχε τελευτῆς*] *Obiit Michaël, ut scribit Pachymeres, XI. Ianuarii die Parasceves, anno mundi iuxta Graecos VI. MDCCXCL (Christi 1283.) cum imperasset annos 24. demptis diebus 20. ac annos omnino 58. vixisset.* DUCANG.

Pag. 153, 2. *Ὁ δὲ υἱὸς καὶ βασιλεύς*] *Pachymer. lib. VI. cap. 11. Phranzes lib. I. cap. 6.* DUCANG.

Pag. 153, 6. *Πλειστον ἐπισωρεῦσαι γῆν*] *Iisdem verbis Phranzes id ipsum tradit. Pachymeres eius cadaver noctu in novum monasterium vicinum a familiaribus delatum scribit. Excommunicatorum corpora in agris insepulta relicta, ut ne foetor nares, aut spectaculi horror mentes foedaret, iniecta humo contacta, pluribus docuimus in Glossar. méd. Latin. in v. *Emblocare* et in *Addit.* tametsi Michaël ab ecclesia propter communionem cum Latinis palam proscriptus non fuerit, uti antea propter excoecatium iuniorum Lascarum.* DUCANG.

Pag. 155, 7. *Εἰ τὴν μικροφυλίαν*] *Μικροφυλία* est hoc loco *regnandi libido moras impatiens*, ut et infra lib. VIII. cap. I. sect. 2. BOIVIN.

Pag. 155, 12. *Ἄλλ' ἐχοῖν*] *Proverbium, cuius meminit Diogenian. Cent. VIII. n. 49.* DUCANG.

Pag. 159, 4. *Αὐτοὺς μὲν οὖν*] *Pachymer. lib. VII. cap. 1.* DUCANG.

Pag. 159, 9. *Κονοσταύλω*] *Interpr. Conostaulo: reposuimus Comite stabuli.* Vid. Gloss. med. Graecit. DUCANG. *Τῷ μεγάλῳ κονοσταύλῳ Μιχαὴλ τῷ Γλαβᾷ*] *De quo legendum poema Manuelis Philae, quod exstat in Codice Regio, olim Telleriano, et inscribitur, εἰς τὰ τοῦ πρωτοστράτορος ἐκείνου τοῦ θαυμαστοῦ στρατηγῆματα.* BOIVIN.

Pag. 160, 8. *Παναρχάντου μονήν*] *Pachymer. VII. 3. 4. 5. De hoc monasterio egimus in Constantinopoli Christ. lib. IV. sect. II. n. 31.* DUCANG.

Pag. 160, 12. *Νόσω καὶ γῆρα*] *Pachymer. de Iosepho, μόνον οὐκ ἄπνους. et cap. 6. ἄψυχον ὅλον φόρον.* DUCANG.

Pag. 161, 21. *Παρασκευάσας*] *Pachymer. VII. 12. 13. 14. 21.* DUCANG.

Pag. 162, 4. *Ὡς ἐντεῦθεν ἀναγκασθῆναι μὲν τὸν Ἰωσήφ τοῦ θρόνου τοῖς βουλομένοις παραχωρεῖν*] *Andronicus imperator in λόγῳ χρυσοβούλλῳ, qui exstat inter opera Nathanaëlis Chumni, qui et Nicephorus, Cod. Reg. 2964. fol. 302. φθάνει μὲν ὁ πολὺς ἐκείνος τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀληθείας καὶ τῶν ὀρθῶν δογματῶν ἀγῶνας, (loquitur de Iosepho) πολὺς καὶ τὴν ἐνστάσιν καὶ τὴν καρτερίαν, καὶ μηδὲν τῆς ὁμολογίας καθυφρεῖς μηδὲ καθυπείξας καὶ ὑπενδοῦς τοῖς ἐπὶ μακρῶν τῶν χρόνων βιαζομένοις καὶ ἀποστειρωμένοις αὐ-*

τοῦ, παραίτησιν τοῦ πατριαρχικοῦ ποιήσασθαι θρόνου . . . ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησία, ἐκείνον ὡσπερ ἀμειβομένη τῶν πόνων καὶ τῶν ἐπὲρ αὐτῆς καμάτων, ἀνακηρύττει ἐξ ὀνοματος, κατίσον τοῖς ἄλλοις τοῖς μηδὲν παραιτησαμένοις, ἀλλ' ὁμοῦ μὲν ἐπ' εὐσεβείας, ὁμοῦ δ' ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἐν ὁμοίοις ἀγωνίσμασι καὶ καιροῖς, καταλύσασι τὸν βλον. καὶ τοίνυν ἔν δὴ τοῦτο τοῖς διαφορομένοις αὐτοῖς ἀφορμὴ τις γίνεται σκανδάλου καὶ πρόφασις, ἢ ἀνακήρυξις· καὶ ζητοῦσι κατασιγαθῆναι ταύτην καὶ παύσασθαι· καὶ παύσομεν σεσιωπηκότες, φίλα κὰν τούτῳ πράττοντες ἐκείνω καὶ οἴσινε κατὰ γνώμην, ἃ παρατήσατο παραιτούμενοι, καὶ μηδὲν περαιτέρω τῶν αὐτῶ δεδογμένων μήτε πράττοντες, μήτ' ἐπινοοῦντες. Itaque Iosephus, cum esset in sedem patriarchalem restitutus, cessit paulo post et παρατήσατο. Chronica manuscriptorum minime inter se consentiunt in definiendo temporis spatio, quo Iosephus receptam dignitatem retinuerit. In Cod. Reg. 8058⁴. sedisse dicitur menses quatuor. Codex 2525². mensem hinc unum demit. Codex 8502. duos tantum menses numerat τῆς δευτέρας πατριαρχείας. BOIVIN.

Pag. 163, 6. Ἐπεὶ γὰρ Ἰωσήφ] Pachymer. ibid. cap. 13. DUCANG.

Pag. 163, 11. Γεώργιος δ' ἐκ Κύπρου] Qui in clero Palatino tum fungebatur Protoapostolarii dignitate. Pachymer. lib. VI. cap. 14. Eius eruditionem praedicat etiam Ephraemius in Chronico:

Σοφός τις ἀνὴρ Γρηγόριος Κυπρόθεν,
 Λόγων σοφῶν μαίευμα, μουσῶν ἑστία
 εἰς πατριαρχῶν ἀνεβιβάσθη θρόνον. DUCANG.

Pag. 163, 16. Ἄρτι καὶ τὸ μοναχικόν] Quippe patriarcha designatus ab imperatore, ex laico in monachum, deinde ex Lectore in Diaconum ordinatus fuerat a Cozylyensi episcopo, uti testatur Gregoras: ut moris erat, inquit Ephraemius in Chronico:

Καὶ συνταγείς κλήρω γὰρ τοῦ παλατίου,
 Ἀρχιερέως πέφηνε τῆς Κωνσταντινου,
 Τὰ τῶν μοναχῶν πρὶν τελεσθίς, ὡς ἔθος. DUCANG.

Pag. 163, 21. Μετὰ τὰς ψήφους] Immo ait Pachymeres non expetita episcoporum suffragia. Si enim εἰς ψήφους μόνας οὐκ ἠέξουσιντο. DUCANG.

Pag. 164, 5. Ὁ Μοζύλης ἐπίσκοπος] Sic infra. At δὲ Κοζύλης, Pachymeres lib. VII. cap. 14. habet. DUCANG.

Pag. 164, 6. Debrorum episcopus] Debrarum Ducangio. BOIVIN.

Pag. 164, 11. Ναύπακτος] Aetoliae metropolis, cui XIII. episcopatus subditi leguntur in Notitia Thronorum, Mozylyensis vel Cozylyensis nulla facta mentione. DUCANG.

Pag. 164, 12. Ὁ δὲ γὰρ Δεβρῶν] Debrarum meminit Cedrenus. DUCANG.

Pag. 164, 16. Γρηγορίου] Sic variat Gregoras, dum quem supra Georgium, hic Gregorium appellat, quod postremum nomen accepit recens monachus factus, Pachymer. lib. VII. cap. 22. Τούτο γὰρ ἦν ἐκείνω καὶ τὸ ἐκ Γεωργίου μοναχικὸν ὄνομα. DUCANG.

Pag. 165, 7. Καὶ ἐς διακονὸν τε καὶ ἱερέα] Pachymeres lib. VII. cap. 14. de Cozylensi episcopo, a quo Georgius Cyprius primis ordinibus ecclesiasticis initiatus fuit: ἐκείσε τὰ εἰκότα τελείσας, μοναχὸν μὲν ἐκ λαϊκῶν ἀποδείκνυσσι, διάκονον δ' ἐξ ἀναγνωστοῦ χειροτονεῖ. τῆς δ' αὐτῆς ἡμέρας καὶ πατριάρχην ὁ βασιλεὺς ἐκείνον προβάλλεται. Ubi has ordinationes haud factas a Germano Heracleensi episcopo exserte ait, sed a Cozylensi, a quo idem Germanus tum monachus, ac cuiusdam Acacii viri pii discipulus, una cum ipso Georgio Cyprio in patriarcham ab imperatore electo, in metropolitam Heracleensem in aede Irenes inauguratus est: a quo quidem Germano deinceps in Sophiana iuxta morem, solitis adhibitis ritibus ac precibus, consecratus est Georgius. DUCANG.

Pag. 165, 15. Καὶ τῶν Λατινικῶν ἡθῶν] Cyprius enim tum regibus Latinis parebat. DUCANG.

Pag. 166, 18. Ἐπεὶ μέντοι συνήσαν] Pachymeres lib. VII. cap. XXII. DUCANG.

Pag. 166, 17. Παννύχους τετελειότες στάσεις] Interpretatur per totam noctem stetissent. Imo, cum sacras ac nocturnas in aede sacra vigiliis exegissent. Ita infra cap. X. ὅσα τὸν μοναχικὸν ἀπεργάζεται βίον, ἐγκράτειαν φημί καὶ στάσεις παννύχους, χαμαιεύνης, etc. ubi rursum haec male vertit, ut ibi indicamus. Vide Gloss. med. Graecit. in παννυχίδες. DUCANG.

Pag. 167, 6. Τούτων οὕτω γενομένων] Idem Pachym. lib. VII. cap. XXXI. DUCANG.

Pag. 167, 13. Μέχρι τῆς Εὐγενείου πύλης] Vide Constanti-nop. Christ. lib. I. sect. IV. n. 1. DUCANG.

Pag. 167, 18. Τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου μονῆ] De hac aede, ut de Theodora eius conditricē, quam Παύλαιναν a secundo coniugio vocat Pachymeres lib. VIII. cap. X. multa sunt a nobis observata in notis ad lib. XIII. Annal. Zonarae n. II. et in stemmate Palaeologorum. DUCANG. De hac Theodora, et de templo S. Andreae ab ea instaurato, exstant in codice Colbertino n. 5018. tria Maximi Planudae historica Epigrammata, edita a Ducaugio in notis ad lib. XIII. Zonarae, sed mendosissima. En eorum unum integrum, ex cod. Colbertino emendatum.

Εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου
ἠρωλεγεῖοι,

ὃν ἀνήγειρεν αὐτῷ ἡ Πρωτοβεστιαρία.

Πισθομένη σε δόμοισιν ἐν οὐρανόισιν ἀληθῶς

Ψυχῇ ναιετάειν, Ἀνδρέα κλεινότατε,

Καὶ τῷ σώματι σεῖο νεῶν ἐδομήσατο τόνδε,

Κάλλεσιν οὐρανόισιν ἐν χθονὶ λαμπόμενον,

Ἡ πάσαις ἐνὶ θηλυτέρῃσι σοφῇ Θεοδώρα,
 Ἀμφοτέρων τε λόγων κῦδος ἀναφαμένη·
 Ἢ γένετ' ἢ μὲν ἦν Κωνσταντουζηνὸς Ἰωάννης,
 Μήτηρ δ' Εὐλογίη ἀξίη εὐλογίης,
 Σύγγονος οὐσα Παλαιολόγου Μιχαὴλ βασιλῆος,
 Οὗ γόνος Ἀνδρόνικος κλειῖον ἀνακτος ἀναξ·
 Κοινωνὸς βίωτου δὲ Ραοὺλ πέλεν Ἰωάννης,
 Τιμὴν εἰληφῶς Πρωτοβεστιαρίου.
 Αὐτὴν χηροσύνην . . . . ἔστρεβεν ἀμίμπτως,
 Ἐστρεφε νωλεμέως Χριστὸν ἐν ἐνδεέσι,
 Δόγματος ὀρθοτόμοιο χάριν πάθεν ἄλγεα πολλὰ,
 Τιμα καὶ φιλίην εἰ τις ἐφημερίων.
 Τοτὴ τῷ τοιφῶς τοιόνδε σοὶ εἶσατο νηδὸν,
 Ἀνδρέα, καὶ σὺ χάριν πλούσιον ἀντιμέτρει.

Hæc Epigrammati heroëlegiaco subiuncta sunt iambica duo, quas et ipsa sunt valde mendosa. Ea, quoniam sunt longiuscula, piget describere. Errata sola eaque præcipua annotabo. Epigramm. I. Vers. 2. Ἐτών, προσώπων, ἐν γρ.] Lege Καὶ τῶν προσώπων ἐν γρ. V. 4. Τίς καὶ τινῶν πέφυκα καὶ τίνος τύχης.] L. Τίς καὶ τίνων πέφ. καὶ τίνος τύχ. V. 6. Παλαιολογίσσα.] L. Παλαιολογίνα. V. 9. Ἀγγέλιαν ὑμνουμένου] L. ἀγγελωνυμουμένου. V. 11. ἐκλήθη] L. ἐκλήθη. V. 14. punctum exprunge. V. 18. Παλαιογίνα] L. Παλαιολογίνα. V. 19. Εἰρήνη τις εἰρήνη φερ.] L. Εἰρηνική τις Εἰρήνη φερ. V. 23. τοιτῆ'] L. τοῦτ'. Epigramm. II. Vers. 1. τὴν φλέβα] τὰς φλέβας. V. 5. συμφόρημα] L. συμφόρημα. V. 8. ἐνάγων] L. ἔγνωσ. V. 13. Ἀγγέλιαν ὑμνουμένων,] L. ἀγγελωνυμουμένου. V. 17. ἀνακτος] L. ἀνάγοντος. V. 19. φεῦ] L. φῶς. V. 23. Παλαιογίνα] L. Παλαιολογίνα. V. 26. ὄση] L. ὄσον. V. 29. μονοτρόπου] L. μονοτρόπων. V. 30. Ὡς Εὐλογίαν Ἀλεξίαν Εὐλογίαν] L. Ὡς εὐλογίας ἀξίαν Εὐλογίαν. V. 36. ταῦτό μοι κλέος] L. ταῦτά μοι κλέα. V. 37. ἀτρεχῶς] L. ἀτρεκῶς. V. 41. Πρὸς τοῦ κρατοῦντος] L. Πρὸς τῶν κρατούντων. Leviores mendas facile erit cuivis corrigere. BOIVIX.

Pag. 167, 22. Ἐπεὶ δὲ καὶ τῷ βασιλεῖ] Pachymer. lib. VII. cap. XXXIII. DUCANG.

Pag. 167, 22. Προετθνήκει γὰρ] Anna filia Stephani V. regis Hungariae. Pachymeres lib. VII. cap. XXVIII. DUCANGO. Προετθνήκει γὰρ ἢ ἐξ Οὐγγρίας] Anna scilicet. Leo Cinnamus in calce Codicis Regii 2951. Το παρὸν βιβλίον ἐγράφη διὰ χειρὸς ἐμοῦ Ἰνδικιωῆνος δ. ἡμέρα ἑβδόμη. ἔτους στυπῶ. ἐπὶ τῆς βασιλείας . . . τοῦ τε κυροῦ Μιχαὴλ Δούκα Ἀγγέλου Κομνηνοῦ τοῦ Παλαιολόγου καὶ νέου Κωνσταντίνου, καὶ Θεοδώρας τῆς εὐσεβεστάτης Ἀγούστης, καὶ τοῦ κύρου Ἀνδρονίκου Κομνηνοῦ τοῦ Παλαιολόγου, καὶ ἈΝΝΗΣ τῆς εὐσεβεστάτης Ἀγούστης etc. Hic liber scriptus est

manu mea Leonis Cinnami, absolutus (cum Deo) die XIV. mensis Martii, Indictione IV. die VII. Anno VI. MDCCLXXXIV. imperantibus Dom. Michaële Duca Angelo Comneno novo Constantino, Theodora religiosissima Augusta, Dom. Andronico Comneno Palaeologo, et ANNA religiosissima Augusta. Erat is annus Christi MCCLXXVI. aetatis autem Andronici XVIII. βοινικ.

Pag. 167, 24. Διακροσβένεται πρὸς τὸν φῆγα τῆς Ἰσπανίας] Cuius erat ἐγγόνη, inquit Pachymeres: quippe Beatrix uxor Guilelmi VI. Marchionis Montisferrati, Guilelmi Monferratensis ac Thessalonicensis regis filii, et mater Iolantae seu Irenes alterius Andronici imp. uxoris, filia fuit Alfonsi regis Castellae, seu Hispaniae. DUCANG.

Pag. 168, 8. Πρὶν τὸ ἐνδόσιμον εἰληφῆναι παρὰ τοῦ Πάππα] Ex hoc loco infert Allatius lib. II. de utriusque eccl. consens. cap. XIV. n. 1. eam viguisse tum consuetudinem, ut Latinis non licuerit matrimonia iurare cum Graecis, nisi summo pontifice annuente. Quo referri potest quod tradit Matthaeus Parisius pag. 418. 431. et 453. aegre admodum tulisse summum pontificem, ac non semel obiectum Friderico II. imp. quod filiam suam notham Annam, seu ut alii vocant, Constantiam, in uxorem dedisset Ioanni Vatatzae imperatori Constantinopolitano. Scribit praeterea Pachymeres lib. IX. cap. V. Andronicum Palaeologum imp. uxorem filio Michaëli recens imperatori inaugurato quaerentem, oblatam sibi Caroli regis Siciliae neptim ac Philippi Tarentini filiam abnuisae, τὴν ἀπὸ τοῦ Πάππα τῆς Ρώμης ὑπειδόμενον ὑπερηφανίαν, sed et regis Cypri filiam, quod is absque pontificis summi consilio et facultate has nuptias peragere nollet: τὸ δ' ἦν τὸ ὑπὸ βουλῇ καὶ θελήσει τῆς κατὰ Ρώμην ἐκκλησίας τὸ συνάλλαγμα διαπραττέσθαι. DUCANG.

Pag. 168, 12. Ἦν δὲ ὁ βασιλεὺς τηνικαῦτα τῆς ἡλικ. τρίτον καὶ εἰκοστὸν ἔτος ἀμείβων] Wollius verterat, *Agebat tum imperator annum tertium et vigesimum.* Ego verti, *Excedebat tum imp. annum,* etc. Praeterquam enim quod ea est vis verbi ἀμείβειν, chronologiae ipsius ratio favet nostrae interpretationi. Immo Andronicum imperatorem annos XXIV. excessisse oportet eo tempore, quo secundam uxorem duxit, si quidem eam duxit post obitum patris sui Michaëlis; qui filio Andronico iam nato imperare coeperat, imperavitque annos XXIV. ut constat ex serie imperatorum chronologica. βοινικ.

Pag. 168, 16. Ἐπεὶ δ' ὤσπερ] Pachymer. lib. VII. cap. XLI. DUCANG.

Pag. 169, 2. Περὶ που τοὺς πρόποδας τοῦ Ὀλύμπου] Primum primo relegatum Veccum scribit Pachymer. lib. VII. cap. XI. deinde post hoc colloquium, in arcem a dextris ingredienti sinum Astacenum, cui nomen a S. Gregorio erat. Idem cap. XXXV. extr. Accusatus autem fuit sub mensem Febr. VII. indict. ac

mense Martio circa mediam quadragesimam abdicata dignitate in monasterium Panachrantae (de quo egimus in Constantinopoli Christ.) secessit, proinde an. Chr. MCCLXXIX. DUCANO.

Pag. 170, 2. Οὗ γενομένου] Pachymer. lib. VII. cap. VIII. IX. X. XXXV. DUCANO.

Pag. 170, 10. Ἦν δὲ ὁ Μουζάλων] Pachymer. lib. VIII. cap. XXVI. XXXI. DUCANO.

Pag. 170, 17. Καὶ πρὸς τῇ πυραμίδι] Vide Gloss. med. Graecit. in Πυραμίδι. DUCANO.

Pag. 171, 3. Καὶ Μετοχίτης] Georgius Metochites. Pachymer. lib. VII. cap. XXXV. de quo et eius scripta multa habet Al-latius in Diatriba de Georgiis pag. 345. DUCANO.

Pag. 171, 21. Πρὸς τὸν ἐν Βλαχέρναις] Pachymer. lib. VII. cap. XVII. XVIII. XIX. DUCANO.

Pag. 172, 16. Ἐπιβοῶντας τὸ, Ἀνάξιος] Vide Gloss. med. Graecit. in Ἀξίος. DUCANO.

Pag. 172, 19. Καὶ τοῖς ἐπὶ κόβης βασιμασιν] Quomodo S. Ignatium patr. Constantinop. degradatum ac pessime vexatum a Photianis scribit Nicetas Paphlago in illius vita p. 1207. ἦσαν δὲ οἱ κολαφίζοντες καὶ ταλαιπωροῦντας αὐτόν. DUCANO.

Pag. 173, 2. Οὐδὲ γὰρ οὐδεὶς] Pachymer. lib. VII. cap. XXIII. DUCANO.

Pag. 173, 5. Μετὰ ταῦτα τοῖνον] Pachymer. lib. VII. cap. XXXVI. DUCANO.

Pag. 174, 1. Ἐν τινι πολικνίῳ τῆς Βιθυνίας] Pachymer. τῇ τῶν Νικητιάτων τῆς Δακρυβύζης φρουρίῳ. DUCANO.

Pag. 174, 2. Καὶ τὰ εἰκότα παραμυθησόμενος] Neque tantum ut miserum principem solaretur, sed et ut ab eo voluntariam imperii cessionem ad legitimam principatus possessionem eliceret, ut ait Pachymeres. Id paulo fusius narrat Phranzes lib. I. cap. VII. hisce verbis: *Cum porro in urbem veniens recordatus esset facinoris, quod pater in adolescentem Ioannem Lascarim, cui potius imperium debebatur, perpetrasset, conscientia stimulatus, moderationemque virtutibus reliquis anteponebat, ad eum, qui ipsius causa oculos perdiderat, in oppidulo quodam Bithyniae habitantem invisendum accessit: quem in monastico humilitatis habitu reperiens, oratione consolatoria permulsi, veniam petens, quod se ignorante pater in illum crudeliter consulisset. Quod si posset et illi placeret, etiam dimidium imperii se illi cesserum ostendit, ut ad amplam potestatem subiret. Praeterea ad vitam degendam necessaria illi omnia affatim, quoad superaret, suppeditavit.* DUCANO.

Pag. 174, 10. Ἐν τούτοις γε μὴν] Pachymer. lib. VII. cap. 26. lib. IX. cap. 18. DUCANO.

Pag. 175, 18. Ἐνεῦθεν τὸ Γασμουλικὸν ἅπαν δισηκεδάσθη] Vide lib. IV. cap. V. sect. 5. БОИВИЯ.

Pag. 176, 4. Ἄλλα μέρη τοῦ Κέρως] *Interpres, in aliis Ceratis partibus. Emendavimus, sinus Ceratini. DUCANO.*

Pag. 176, 11. Ἐπεὶ δὲ ἴδει] *Pachymer. lib. VIII. cap. 6. 7. 8. 9. DUCANO.*

Pag. 178, 21. Παρὰ τῆς κτητορίσσης] *A Theodora scilicet Eulogiae Michaëlis imp. sororis filia, cuius supra ut et aedis S. Andreae ab illa conditae meminit cap. 8. Vide praeterea Pachymerem lib. VIII. cap. 10. Porro κτήτορας et κτητορίσσας vocant Graeci recentiores, quos nostri Fundatores et Fundatrices. Vide Gloss. med. Graecit. DUCANO.*

Pag. 178, 22. Φιλόλογος γὰρ ἦν ἡ γυνή] *Theodoram Protoprotopostolariam φιλόλογον, hoc est eruditam fuisse, docet Gregoras hoc loco. Id etiam testatur Maximus Planudes in Epigrammatis supra laudatis. Eandem fuisse φιλόβιβλον, arguunt Epistolae duae Nicephori Chumni, quae exstant in Cod. Reg. 2964. In prima (quae inscribitur * τῇ πρωτοβεστιαρίᾳ, et est numero septuagesima sexta) Ἐγὼ μὲν ἐβουλόμην, inquit Chumnus, μὴ μόνον βιβλίαν, ὧν δὴ γέγονας ἐν χρεῖα ποτὲ, ὥστε μεταδόντων ἡμῶν αὐτοῖς χρήσασθαι, ἀλλὰ γε καὶ μεγάλων δὴ τινων ἐτέρων, καὶ πολλῷ μάλλον ἢ ταῦτα τιμίων (εἴπερ ἄλλο τι πρὸ τῶν τοιούτων ἡμᾶς χρὴ τιμίον λέγειν) εὐπόρως ἔχειν. πάντα γὰρ ἐτοίμως καθ' ὅτι καὶ βούλοιο προῆκα χρῆσθαι, μὴ μεταδιδούς μόνον, ἀλλὰ γε καὶ τελῶς διδούς, καὶ οὕτω μάλα προθύμως διδούς καὶ ἡδέως, ὡς μηδὲ νομῆζειν ἀποκτᾶσθαι, μάλλον μὲν οὖν καὶ ἀσμένως ἢ πρότερον καὶ μεθ' ἡδονῆς κτᾶσθαι. ἐπεὶ δὲ μὴ ἔχω πᾶν ὅσον καὶ βούλομαι, ζημίαν ἠγοῦμαι, καὶ μεγάλην ταύτην ζημίαν, οὐ τὸ ἐνδεῶς αὐτῶν ὧν ἔφην ἔχειν, ἀλλὰ τὸ μὴ ἔχειν διδοῖναι σοὶ γε βουλομένη φιλοτίμως ἡμῖν χαρίζεσθαι τὸ παρ' ἡμῶν λαμβάνειν. οὐ μὴν ἀλλ' ἐπειδὴ μοι ταῦτα πρὸς σὲ τὴν σοφωτάτην καὶ διακριτικωτάτην ἄμα ψυχὴν, οὕμενον ἡμᾶς οἶμαι μέμνη τῆς ἀπορίας, ὅτι μὴ δ' αὐτοὶ προειλόμεθα· τῆς δὲ προθυμίας ἀποδεξαμένη, χάριν εἶσα τῆς προαιρέσεως. καγὰρ δ' ὁμολογῶ χάριν ταύτην οὐ μικρὰν ἔχειν, ὅτι παρ' ἡμῶν λαβεῖν ἠβουλήθης. καὶ γοῦν ὅπερ εἶχον μόνον πέμπω βιβλίον, Ἀριστοτέλους μετέωρα. ἔστι μὲν οὖν ἐν αὐτῷ καὶ ἀλλάττα τῶν ἐκείνου, ὧν οὐ χρὴ κατάλογον ποιῆσθαι, αὐτοῦ δεικνύντος τοῦ βιβλίου. ἔστι δὲ καὶ τῷ Ἀλεξάνδρῳ πονηθέντα τῶν μετεωρῶν ἕνεκεν. τῶν μὲν οὖν ἐν τῷ βιβλίῳ χάριν γραμμάτων φαύλως ἐχόντων (ὁρᾷς γὰρ ὡς ἔχουσιν) ἄμα δὲ καὶ τοῦ τὰ πλείω σφαλερῶς ἔχειν, ἀμαθία τοῦ γράψαντος τοῦ ὀρθοῦ παρενηνεγμένα, καὶ ἠδέσθην, καὶ αἰσχύνην ἐνόμισα τῇ φιλοκαλῶ σοὶ πρὸς ὅψιν μόνον ἰκέσθαι. ὅτι δ' ἐν πᾶσιν οὐδὲν τῶν ἐκτός ζητεῖς καὶ φαινομένον, ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἕως ἔχειν ὁπάσποτε καὶ πεφύκασιν ἔχειν, σοὶ δ' ἄλλο τὸ σπουδαζόμενον, ὅσον δηλαδὴ νοῶς ἴδιον καὶ πρὸς ἐκεῖνον ἀκραιφνῶς διαβαίνει, τούτου χάριν θαρσύνεσας, τὸ βιβλίον πέμπω. καὶ γοῦν γραμμάτων μὲν τῶν ἐν αὐτῷ μικρὸν φροντίσεις. ὅσα δὲ καὶ τῆς λέξεως πλημμυλῶς ἔχει, προσ-*

ἀγούσα τῇ ἐπιστήμῃ, κατὰ τὸ ὀρθὸν μεταλήψῃ. καὶ γε προσομιλήσεις Ἀριστοτέλει, καὶ οἷς Ἀλέξανδρος ἐσπούδασεν ἐν μετεωροῖς, κατὰ τὴν ἐκείνων δύναμιν καὶ γνῶσιν, μηδὲν τῆς τοῦ βιβλίου φαυλότητος πρὸς τὴν τῶν νοημάτων κατάληψιν ἐμποδῶν γενομένης. Alteram Chumni Epistolam indicasse sufficiat. Exstat autem eiusdem Cod. Reg. f. 380. V. et istam quam damus proxime subsequitur. ΒΟΙΒΙΧ.

Pag. 179, 2. Ἐπεὶ δ' εἴωθεν] Pachymer. lib. VII. cap. 23. DUCANG.

Pag. 180, 15. Διαδέχεται μέντοι τὸν πατριαρχικὸν θρόνον] Pachymer. lib. VIII. cap. 13. Athanasium Vecco statim successisse perperam scribit Phranzes lib. I. cap. 7. ubi observat a puero vitam asceticam coluisse in Ganis montibus, e Peloponneso oriundum, patria Andrusa, cuius episcopatum auctoritate imperatoris et suffragio Synodi gerebat, ac Monembasiae metropoli suberat. DUCANG. Huius Athanasii Epistolae aliaque opuscula exstant in Codice Regio, olim Telleriano. In illis sunt Epistolae seu Relationes 12. ad imperatorem, de residendi necessitate omnibus episcopis imponenda: ex quibus tres editae a Turriano, Latine tantum. Praeterea ad illius temporis res illustrandas maxime pertinent, Γράμμα περὶ τοῦ συναχθῆναι τοὺς ἀρχιερεῖς ἐν τῇ Χώρα, ὅπως κοινῶς ἀπελθεῖν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα χάριν ἀφιλείας κοινῆς. De congregandis in Chora monasterium pontificibus, ut ad imperatorem communis utilitatis causa simul conveniant. fol. 21. Γράμμα πρὸς τὸν μέγαν διοικητὴν, ἵνα τὰ ἀδικήσαντα ἀποδῷ. Ad magnum Dioecetam, ut per iniuriam ablata restituat. fol. 23. Γράμμα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα διὰ τὰ χρυσόβουλλα, ubi de rebus temporalibus monasteriorum administrandis. Ibid. f. V. Γράμμα πρὸς τὸν βασιλέα κῆρον Μιχαήλ, etc. Hortatur ad meditationem votorum Baptistae. f. 26. Γράμμα πρὸς τὴν δέσποιναν τὴν κύραν Μαρίαν. Ad Mariam Armenam. f. 27. V. Scriptam puto hanc Ep. statim post Mariae adventum ex Armenia. Vide Gregoram lib. VI. cap. VIII. Γράμμα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, ἵνα παιδεύσῃ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ εἰς τὰ τῷ θεῷ ἀρεστὰ καὶ πᾶν τὸ ὑπῆκοον. Ad imperatorem, ut ei liberos ei subditos omnes salutaribus praeceptis erudiendos curet. fol. 28. V. Γράμμα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα περὶ ἐπιστροφῆς πρὸς θεὸν . . . καὶ περὶ τοῦ τετριγῶς (an τετριγῶτος?) κτύπου ἐκείνου. fol. 29. Hortatur ad poenitentiam publice indicendam. Quae ait de stridore ac fragore die XIII. Decemb. audito, ea non pertinent ad terrae motum, de quo Pachymeres lib. IV. cap. XXIV. et Gregoras lib. VII. cap. I. sect. 2. Nam is terrae motus contigit Ianuarii die XVII. ut tradit Pachym. Γράμμα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, περὶ τῶν θειοκτόνων Ἰουδαίων, ἵνα ἐξέλθωσιν ἐκ τῆς πόλεως. Deicidas Iudaeos Urbe eiciendos. fol. 31. Πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, ὅτι μὴ πρὸς εὐχὰς οἱ μετὰ τοῦ βασιλέως ἐν τοῖς κατηχομενεῖσι συνελθόντες, πρὸς δὲ τρυφᾷς ἔβλεψαν. Qui ad Catechumena cum imperatore

convenierint, eos non precandi sed genio indulgendi causa affuisse. fol. 38. V. Πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, περὶ τῶν ἐγγιζουσῶν ἡμετέρων οἰκιῶν μετὰ τῶν θείων καὶ σεβασμίων ἐκκλησιῶν, ne cui domos templis continentes et contiguas habere liceat. fol. 43. V. Πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, συμπάθειαν ἐξαιτῶν τοῖς ἀπολέσασιν ἐξ εἰρκῆς τὸν Παξῆ. fol. 44. V. Iste Paxis e carcere effugerat. Patriarcha apud imperatorem agit pro custodibus, qui illum effugere siverant. Fortasse is est, quem Pachymeres vocat Κουτζιμπαξιν. Πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, περὶ τοῦ ἐλευθερίας καταπολαύσει τὴν ἐκκλησίαν Χριστοῦ, seu de asserenda in libertatem ecclesia. fol. 48. Γράμμα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, περὶ οὗ ἀναφέρομεν, οὐ διὰ τι ἀνθρώπινον, ἀλλὰ μόνης χάριν ἀγάπης. Affirmat se in iis, quae ad imperatorem referat, unan spectare aequitatem, non autem quae sua sunt quaerere. fol. 49. *) Γράμμα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, κατὰ αἰσχροκερδῶν καὶ τῶν προνομίων τῆς ἐκκλησίας. Postulat ut inquiratur in eos, qui Xeniorum nomine pecuniam accipiunt ex turpi causa in Simoniacos, ut opinor: adeoque in ipsum Theophanem, cui eiusmodi sordes obiiiciebantur. fol. 59. Γράμμα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, περὶ τῶν θείων ναῶν, etc. Tempia decoranda. Ne cui liceat habitare in Catechumeniis, aut domos habere templis continentes. fol. V. 59. **) Πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, πρὸς τοὺς χειροσθέντας φορεῖν μάχαιραν πρὸς Θεοῦ, καὶ μὴ κατὰ τὸ θέλημα τοῦ χειροσταντος ἀνασειοντας αὐτήν... καὶ περὶ τοῦ Τύρον καὶ Ἀλεξανδρείας, ὅπως ἐξέλθωσιν ἐκ τῆς πόλεως. Adversus eos, qui gladium sibi a Deo traditum non incutiunt secundum voluntatem eius qui tradidit. Item de episcopo Tyri et de Alexandrino patriarcha, ut Urbe exeant. fol. 63. V. Νεαρὰ, [seu ***)] ζήτησις τοῦ πατριάρχου κυροῦ Ἀθανασίου, καὶ τῆς περὶ αὐτὸν ἱεραῆς συνόδου, πρὸς τὸν εὐσεβέστατον κῦρον Ἀνδρονικὸν τὸν Παλαιολόγον, περὶ τινῶν κεφαλαίων νομίμων, τύπον ἔχουσα νεαρὰς, ἧτις καὶ ἐστέρχθη τότε παρὰ τοῦ αὐτοῦ εὐσεβέστατου βασιλέως. Novella, seu Relatio patriarchae Dom. Athanasii, et congregatae apud eum Synodi, ad religiosissimum imperatorem Dom. Andronicum Palaeologum; de quibusdam iuris capitibus, in modum Novellae, quam imperator approbavit.] fol. 69. Πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, περὶ τοῦ γεγονότος εἰς τὸν λαὸν λιμοῦ. De fame, qua populus laboravit. fol. 72. V. Πρὸς τὸν αὐτὸν, περὶ τοῦ αὐτοῦ καὶ αὐθις, καὶ μὴ πωλεῖν τινα σίτον ἄνευ εἰδήσεως καὶ τοῦ πατριάρχου. De eadem re, ac ne inscio patriarcha frumentum veneat. fol. 74. Πρὸς τὸν αὐτὸν, περὶ τοῦ αὐτοῦ, καὶ μὴ τιμουλεῖν*. De eadem re, et ne pretium augere liceat. Ibid. fol. V. Γράμμα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, περὶ

*) Exstat similis argumenti Epistola fol. 80. V. ΒΟΥΓΙΝ.

**) Pertinet ad residentiam episcoporum. ΒΟΥΓΙΝ.

***) Exstat haec inscriptio in Cod. Reg. 2525^a. fol. 270. non item in Tellestiano. ΒΟΥΓΙΝ.

τοῦ παρ' ἐλπίδα συμπεσότος τῆς δεσποινῆς ὁ θάνατος (leg. θανάτου). fol. 75. V. Falsa inscriptio. Inscribi debet, γράμμα πρὸς τὴν βασίλισσαν, περὶ τοῦ δεῖν αὐτὴν ὁμοιοεῖν τῷ συζύγῳ. Pertinet ad dissidia *), quae fuerunt inter Andronicum imperatorem et uxorem eius Irenen, de quibus Gregoras lib. VII. cap. V. sect. 3. Γράμμα τοῦ πατριάρχου στηλιτευτικόν, περὶ Ἰωάννου τινὸς Δριμυνοῦ τὸ ἐκίθητον, προσεταιρισμένου συμμοριαν ἐπάρατον κατὰ τὴν ποίμνην Χριστοῦ, κατὰ τὴν ἐκκλησίαν, καὶ τοῦ θεοστέφου αυτοκράτορος. *Adversus Ioannem Drimyn, qui in gregem Christi, in ecclesiam, et in imperatorem, iniura cum sceleratis societate coniuraverat.* fol. 81. V. Γράμμα πρὸς τοὺς ποιμένας, etc. *Ne monasteria laicis aut monachis, nisi probatis, possidenda vel habitanda committantur.* fol. 89. Γράμμα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, περὶ τοῦ περιποδητοῦ δεσπότη τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου, *De Despota Ioanne, cum eum Mater vellet in Lombardiam mittere.* fol. 90. V. Πρὸς τὸν αὐτοκρ. ὅπως ἡ δέσποινα βαρέως ἔσχη κατὰ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς τοῦ πανευτυχεστάτου δεσπότη. fol. 92. V. Hortatur ut permittat filio matrem adire, ad huius dolorem leniendum. Γράμμα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, περὶ τοῦ δεσπότη καὶ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου, ἀναλόγως πρὸς τὰς ἐξόδους καὶ τοῦ ἀξιώματος ἔχειν τὰς οἰκονομίας. fol. 93. Hortatur ut filio suppeditet sumptus dignitati convenientes. Γράμμα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, περὶ τοῦ προτρεψαμένου, etc. Titulus mendosus. Accusat impietatis quendam operum publicorum redemptorem, λαθόντα διενεργεῖν τὰ δημῶδη, qui imaginem Salvatoris, templi fastigio impositam, deiecerat. fol. 94. Γράμμα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, περὶ τοῦ κυροῦ Νύφωνος (Νίφωνος), ὄντος Κυζικου, διὰ τὰς κατηγορίας τὰς ἀκουσθείσας περὶ αὐτοῦ. *De Dom. Niphone, Cyzici episcopo, et de criminibus ei obiectis.* fol. 96. **) Γράμμα περὶ μοναχῶν, τῶν καταπάτημα τῶν θείων κανόνων ἔχοντι ἡρετισιάντων, καὶ ἀποφυγόντων τῆς οἰκίας μονῆς. *De monachis, qui sacros canones violare instituerant, et ex monasterio suo e-fugerant.* fol. 97. V. ***) Γράμμα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, περὶ τοῦ ἀναθεωρεῖσθαι τὰ τῶν γεννημάτων καὶ τῶν ἄρτων, εἶναι εἰς δικαίαν ἐξώνησιν, ubi *de Dermocaita, de fame, de Latinis Byzantium pecunia ditatis.* fol. 99. V. Παραίτησις τῆς πρώτης πατριαρχίας αὐτοῦ. *Abdicatio prioris patriarchatus.* fol. 103. De ea abdicatione vide Pachymer. lib. II. cap. XXIII. et lib. III. cap. XXIV. item Gregoram lib. VI. cap. VII. Παραίτησις τῆς δευτέρας πατριαρχίας. *Posterioris patriarchatus abdicatio.* fol. 104. V. Vide Gregoram lib. VII. cap. IX. sect. 1. Γράμμα σταλὲν τῷ ἐπὶ τῶν δεήσεων, περὶ τοὺς (τὰς) ψήφους, οὓς (ἄς) πεποιήκασι διὰ τὸν Κυζικου, ὅπως ποιοῦσιν (ποιώσιν) αὐτὸν πατριάρχην. *Ad Magistrum*

*) Vide Pachym. lib. VII. cap. XIV. De reb. Andron. βοινιν.

**) Vide Gregoram lib. VI. cap. V. βοινιν.

***) Vide Gregoram lib. VI. cap. III. βοινιν.

libellorum supplicum, de electione qua creatus patriarcha fuerat episcopus Cyzici. fol. 106. Γράμμα ἀνεπιγραφον, seu Fragmentum, in quo accusatus pontifex ipse scilicet Athanasius provocat ad Synodum, ut si crimina obiecta vera esse pateat, deponatur et ignominiose eiiciatur; sin minus, delatores puniantur. Ibid. fol. V. Γράμμα περὶ τοῦ πῶς καὶ διὰ τί τὰ τῶν παραιτήσεων, τῆς πρώτης φημι καὶ τῆς δευτέρας, ἐγένοντο. De utraque abdicatione, prioris et posterioris patriarchatus. fol. 108. Haec omnia, et alia praeterea multa Athanasii patriarchae opuscula, partim ad ecclesiasticam disciplinam, partim ad alias res cum publicas tum privatas pertinentia, unus ille codex complectitur, quem Bibliothecae Regiae cum aliis plus quingentis donavit Ill. D. Carolus Mauritius Tellerius, archiepiscopus Dux Rhemensis. Utinam in illo codice etiam Athanasii Vita exstaret, quam ab incerto auctore scriptam memorat Leo Allatius in notis ad Historiam Georgii Acropolitae. BOIVIN.

Pag. 180, 17. Ἡσύχιον βίον] Interpres, otiosam vitam: reposuimus: solitariam. Vid. Glosa. med. Graecit. in ἡσυχαστής. DUCANG.

Pag. 180, 21. Καὶ στάσεις παννύχους] Ita supra cap. 3. ubi interpretem emendavimus, quomodo et hic emendandus: sed alioqui bonus et admirandus quantum ad vitam monasticam attinet, continens, illotus totas noctes stare, humi cubare: vertimus, et admirandus circa ea quae monasticam vitam conficiunt vel spectant, continentiam, inquam, et vigiliis nocturnas, humi cubans, illotis pedibus, ac pedes semper incedens, etc. Pachymer. περὶ γὰρ ἡβούλετο διέρχεσθαι τὰς ὁδοὺς, ἔνδυμά τε τραχὺ φέρειν καὶ βλαύτας ἐνκαίως ἀντουρηγμένας ὑποδεδέσθαι, καὶ ἐν παντὶ λιτότητι διαζῆν. DUCANG.

Pag. 181, 5. Πρὸς γὰρ τὸν πατριαρχικὸν] Pachymer. lib. VIII. cap. 14. 15. 16. DUCANG.

Pag. 181, 6. Αὐτοῖς πρώτοις εὐθύς βλοσυρόν τε ἐπέρριψεν ὄμμα] Codex Regius habet, βάρβρους ἐπέρριψεν ὄμμα. Puto, βάρβρους ὄμμα ἐπιρρίπτειν, proverbium fuisse. Latinis Barrus est Elephas. Fortasse et Graecis recentioribus βάρβρω dicta est Elephas foemina. BOIVIN.

Pag. 181, 10. Παθεῖν τι, ὃ μὴ πρὸς βουλήσεως ἦν, τοὺς δ' ἀναγκασθέντας] Videtur locus mutilus, membro uno atque altero omissio. WOLFIUS.

Pag. 181, 21. Εἰς τὰς οἰκίας ἕκαστον μητροπόλεις ἀπέπεμψεν] Turrianus in libro de commendatione perpetuae administrationis ecclesiarum vacantium, et de residentia Pastorum extra ovilia sua; „idque, ut Athanasius patriarcha Constantinopolitanus affirmat in epistola ad episcopum Sardinium, Ne oves propter crebram absentiam Pastorum facile a lupis invadi possent. Idem quoque Athanasius ad imperatorem sui temporis de residentia episcopo-

rum et eorum oeconomia et ecclesiastica absentia sic scripsit: Si verum est, inquit, quod dici solet, qui gregem pastore privat, utriusque periculum creare, profecto grave supplicium manet cum, qui pastorem arceat ab ovili, debetque qui pastor est, usque ad sanguinem pro grege non derelinquendo labores perferre, nisi cum opus fuerit in Synodo singulis annis ad agendum de rebus necessariis paulisper abesse, quibus conclusis celeriter illi redeundum sit, si credit se redditurum rationem summo pastori Christo, et si dignus est nomine pastoris, nisi forte etiam propter necessitatem ad utilitatem animarum pertinentem ab imperatore aut a patriarcha statim rediturus vocetur. Huiusmodi causas oeconomicas et ecclesiasticas brevis absentiae pastorum ab ecclesiis suis didicerat vir sanctus in Scripturis et sanctorum Patrum sanctionibus eruditus Athanasius, qui commendatas ecclesias suo etiam tempore novit: de quibus ad episcopum Apameae scribens, Ad quid, inquit, necesse est ad suam quemque dioecesem ire propriam vel commendatam, nisi ut lupos inde arceatis? Quod si fortassis huc vos (id est Constantinopolim) incitat et trahit tum studium atque desiderium consulendi multorum saluti, idque vobis propositum est, tum scientia tam multa, ut ex hac urbe possitis etiam quae extra fines vestrarum dioeceseon posita sunt gubernare; ad extinguendam sitim istam istiusque studii vestri ardorem, veniat vobis in mentem illius, cui plurima sanctarum litterarum scientia Theologi cognomentum dedit, illiusque parvas Sasimorum dioeceseos, ita ut vel propter excellentiam illius excellentissimi viri, vel propter aequalitatem honoris, quo contenti esse debetis, quisque vestrum intra suos se fines contineat. Quamobrem existima, frater, deberi a te hoc usque ad sanguinem, ut cum ovibus tuis sis et vivas. Et quae sequuntur divinae omnia scripta, et ad id, quod nobis agitur, et ad id, quod Romae fieri videmus, mirabiliter accommodata.“ Idem Turrianus in eodem libro: „Tamen respondebo quod Athanasius patriarcha Constantinopolitanus, quem supra iterum memini, episcopis ad suas dioeceses proficiscentibus scripsit: Si mali pastores essent, ut meminissent non iam licere sibi praesentibus munere pastoralis fungi; id enim summae esse irreverentiae, et scandali plenum, praestareque absentiae esse; at tunc reos quidem esse vacationis suae et absentiae. Itaque non licet praesentes esse si mali sint, et absentes non erunt impune.“ Vide et epistolas octo, tres ad imperatorem, quinque ad episcopos, eiusdem Athanasii ab eodem Turriano Latine versas, et Florentiae editas post librum de Residentia Pastorum. Vide et eas, quae exstant in Codice Regio., olim Telleriano. βοινηκ.

Pag. 182, 5. Athanasius ipse in *Νεαρῶν* *) seu *ζητήσει* supra indicata, πρὸς τοῦτοις καὶ μοναχοὶ ἢ μονάστριαι, μὴ διαγεῖν ἀτά-

*) Vide Cod. Reg. 2525°. fol. 271. V. βοινηκ.

κτως ἐν πόλεσιν· ἀλλ' ὡς τοῖς νόμοις καὶ τοῖς κανόσι περὶ τούτων ἐξεφωνήθη· καὶ τοὺς εἰς πάθῃ κειμένους ἐκ τούτων, εἰ μὴ βλέψουσιν εἰς μετάνοιαν, ἀποκλείσθαι ἀκοντας, τρεφομένους ἄρτων μόνων καὶ ὕδατι. BOIVIN.

Pag. 182, 13. Πολλὰ δὲ καὶ ἕτερα περιῆν τὰνδρῶν τὰ χρηστά.] Hanc sectionem, et quatuor sequentes, suppeditavit nobis Codex Regius. Deerant enim in editione Wolfiana: ita autem deerant, ut tamen narratio continua esset, nec defectum hunc hiatus ullus argueret. Erunt fortasse, qui facinus illud monachi alicuius esse opinentur, monachorum mores notari aegre ferentis. Ego haec ab ipso Gregora vel recisa esse existimo ex prima editione, vel ad repetitum opus adiecta. BOIVIN.

Pag. 186, 17. Ἐν τούτοις μὲν τοῖς χρόνοις] Pachymer. lib. VIII. cap. 19. 20. lib. X. cap. 1. DUCANG.

Pag. 187, 19. Τὸ περὶ Θεσσαλονίκην] Quia forte haec imperii Graecanici pars sub Latinis imperatoribus regni titulum habuerat, cum in Bonifacii II. Montferratensis Marchionis sortem illa cessit, cuius quidem regem se quoad vixit inscripsit. DUCANG.

Pag. 189, 7. Τοιαύταις ἐδεδώκει φιλοτιμίαις] Supple εαυτὸν. Vide annotata ad pag. 5. B. BOIVIN.

Pag. 190, 10. Τῷ νεῷ τοῦ Στουδίου] De qua aede egimus in Constantinop. Christ. lib. IV. sect. IV. n. 15. DUCANG.

Pag. 190, 15. Ἐπεὶ δὲ τέως] Pachymer. lib. VIII. cap. 18. DUCANG.

Pag. 191, 3: Μετ' οὐ πολὺ] Pachymer. lib. VIII. cap. 13. 14. 15. 16. 21. 22. 23. 24. DUCANG. Παραίτησιν ἔγγραφον δίδωσιν ὁ πατριάρχης Ἀθανάσιος] Pachymer. lib. II. cap. XXIV. Obiter notandum, ut Gregoras in Athanasium valde propensus fuit, ita Pachymerem ab eodem alienissimum fuisse. BOIVIN.

Pag. 191, 14. Εἰς τὸ περὶ τὸ Ξηρόλοφον] Ita lib. VII. cap. 3. 20. de Xerolopho egimus multis in Constantinop. Christ. lib. I. cap. 24. n. 9. Quod vero illud fuerit monasterium circa Xerolophum fateor me nescire. Perperam interpretes in monasterium suum Xerolophum vertit, cum circa Xerolophum vertere debuisset, uti reposuimus. Pachymeres habet ἐν τῇ ἰδίᾳ μονῇ, quod quidem monasterium ab illo constructum fuerat, ut Phranzes lib. I. cap. 9. tradit. Is enim in monte Gano antea commoratus fuerat, ut iidem Pachymeres cap. 15. et Phranzes lib. I. cap. 7. tradunt. DUCANG.

Pag. 191, 17. Χάρτην γὰρ εἰληφώς, γράμμασιν ἰδίῳις ἐπιθήσιν ἐπιτίμιον] Exstat in Codice Regio, olim Telleriano, inter opuscula Athanasii, παραίτησις τῆς πρώτης πατριαρχείας αὐτοῦ, quam ex illa charta descriptam fuisse arguit ipsa verborum formula, quae tamen in multis diversa est ab ea, quae exstat apud Pachymerem. In Codice Regio sic legitur: Τῆς Χριστοῦ ἐκκλησίας, οἷς αὐτὸς οἶδε κρίμασι, τὴν φροντίδα δεξάμενοι, οὐκ ἐξηφαιλόθημεν τοῦ μήτε τοὺς σχιζομένους τῆς ἐκκλησίας Χριστοῦ καὶ ὕβριστάς

αὐτοῦ τιμωρεῖν, μήτε τοὺς ἀκαθαρσίαις τε καὶ πορνείαις ἐλαωκό-
 τας ἀναχαιτίζειν. ἠγνοήσαμεν δὲ ὅτι καὶ τὰ πονηρὰ ἀντι ἀγαθῶν
 ἀντιστροφῶς ἀνταποδιδόνα τοῖς ἄρχουσιν, ὡς ἐννόμως ζῆν ἀναγ-
 καζόντας (προ ἀναγκάζουσι) καιροῦ δραξάμενοι, ἀπηνεῖς εἰσπράτ-
 τονται δίκας αὐτοῦς ἐν οἷς ποτὲ διωκῆκασιν· καὶ ταῦτα μηδὲ τοῖς
 ἐνεργοῦσι (προ τῶν ἐνεργούντων) σήμερον τὰ δημόσια τοιαύτας ἐν
 οἷς ἐνήργησαν ὑπεχόντων εὐθύνας, ὅσα ἢ κακοτρόπω γνώμη ἢ
 ἀγνοία κατὰ τοῦ δικαίου πεπαρωρήκασιν. ἀλλ' ὦ τῶν ἐμῶν κακῶν,
 ὡς μηδὲ κἂν ἴσα τούτοις ἐξισωθῆναι καὶ τὰ ἡμέτερα. καὶ εἰ καὶ
 πόθεν ταῦτα ἐπῆλθεν ἡμῖν ἄθλια (i. e. ἄθλιον) τοῖς πολλοῖς, ἀλλ'
 οὐχὶ καὶ τῷ Θεῷ. ὁ γὰρ εἰπεῖν παρῆσιασάμενος πρὸς Θεόν, Ο
 ΖΗΛΟΣ ΤΟΥΤΟΙΚΟΥ ΣΟΥ ΚΑΤΕΦΑΓΕ ΜΕ, εἶπε καὶ
 τὸ, ΟΙ ΟΝΕΙΔΙΣΜΟΙ ΤΩΝ ΟΝΕΙΔΙΖΟΝΤΩΝ ΣΕ
 ΕΠΕΠΕΣΟΝ ΕΠ' ΕΜΕ. Οὐδὲ γὰρ ἡμετέρων μόνον ταῦτα
 σφαλμάτων ἀντέκτισις· καὶ χάρις Θεῷ· καὶ ἡμεῖς μὲν ἀδικούμενοι
 οὕτως, οὐκ ἀδικούμεθα· ὅτι τὸν μὴ ἑαυτὸν ἀδικοῦντα οὐδεὶς δύ-
 ναται παραβλάσαι· ἢ ἐκκλησία δὲ πάλιν ὑβρίσθη καὶ ἐζημιώται.
 τίς δὲ ἡ ζημία; τῶν μοναχῶν καὶ μοναζουσῶν, καὶ τοῦ λοιποῦ
 χριστιανύμου λαοῦ, τῶν μὲν λόγῳ, τῶν δὲ καὶ βίᾳ βλεψάντων πρὸς
 τὸ σεμνότερον, ὡς καταγιγίς ἀγρία ἀθρόον ἐπεισεποῦσα ἢ καθ'
 ἡμῶν ὑβρις πρὸς τὰ *) σεμνότερα ἔτρεψε. ἢ δὲ ὑβρις καὶ τὸ ἀν-
 τὴς λυπηρόν, τὸ μὴ κατὰ τῆς αὐτῶν (apud Pachym. ἡμῶν) ὑπο-
 ληψείας μόνον, καὶ τὸ λίθους κρατῆσαι βαλεῖν ἡμᾶς καὶ ἀναθεμα-
 τίσαι, καὶ ὅσα σωματικῆς ἐστὶν ὑβρεως ἐπειπεῖν, ἀλλ' οἱ μοι, καὶ
 κατ' αὐτοῦ τοῦ σεβάσματος. διὸ καὶ φημί· εἰ ἐφρόνησα πάποτε,
 ἢ φρονῶ, ἢ φρονήσω τῆς ἁγίας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας ἀλ-
 λότριον φρόνημα, ἀνάθεμά μοι ἀπὸ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ παντα-
 νάθεμα, καὶ κατανάθεμα. εἰ (non οἱ) δὲ ὡς οἱ τοῦ κυρίου μου
 Ἰησοῦ ἐδογματίσαν καὶ παραδεδώκασιν ἅγιοι μαθηταὶ καὶ ἀπόστο-
 λοι, καὶ οἱ τούτων διάδοχοι Θεοφόροι πατέρες, καὶ ὡς ἡ ἁγία ἐκ-
 κλησία Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐδέξατο, πιστεύω καὶ προσκυνῶ
 καὶ δέχομαι καὶ ἀσπάζομαι καὶ κηρύττω· εἶτι δὲ ταύτης ἐχθρόν
 καὶ ἀλλότριον, παραπέμπω τῷ ἀναθέματι· οἱ κατ' ἐμοῦ ἀκουήσαν-
 τες γλώσσας, καὶ τοιαύτας ἀθέους φωνὰς ἐξερευξάμενοι διαβολῆς
 καὶ συκοφαντίας, ἐκκήρυκτοι οἱ τοιοῦτοι ἐκκλησίας Χριστοῦ, καὶ
 ἀλύτῳ ἀφορισμῷ ἐκ τῆς ζωαρχικῆς τριάδος καὶ ἡμεῖς αὐτοὺς ὑπο-
 βάλλομεν καὶ ἀρᾷ ἀναθέματος. ἐπεὶ δὲ νόμος τῇ ἐκκλησίᾳ Χριστοῦ,
 ἐκόντας ἄρχειν ἐκόντων, ἡμεῖς δὲ δυναστικῶς ἐδόξαμεν ἄρχειν, καὶ
 διὰ τοῦτο ἀπώσαντο, ἀπώσάμενοι τοῦ ποιμαίνεσθαι ὑφ' ἡμῶν,
 καὶ ἡμεῖς ποιμαίνειν αὐτοὺς παραιτούμεθα, κατὰ τὸν εἰπόντα·
 κλήρω ἀνυποτάκτου καὶ λαῷ ἀπειθεῖ ἀποτάσσομαι. δεόμενος ἐκ ψυ-
 χῆς ὑμῖν (an ἡμῖν?) τε καὶ αὐτοῖς Ἰλεων ἔσεσθαι τὸν Θεόν. τὰ δὲ
 ἡμέτερα ἄγοιτο ὕπου καὶ βούλοιτο ὁ ἐν τριάδι ὑμνούμενος κύριος,

*) Legendum videtur πρὸς τὰ ἀσεμνότερα, apud Pachymerem legitur
 πρὸς τὰ πρότερα ἔτρεψεν. νοινιν.

πρεσβείαις τῆς Θεομήτορος, τῶν νοερῶν Θεοῦ λειτουργῶν, καὶ πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνος ἀγίων ἡμῶν. καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, εἰ μὲν κανονικῶς εἶπαν καὶ ἔπραξαν, καὶ δικαίως μου ἀπεκόπησαν, ἴλεως οὕτως Θεὸς εἶη καὶ αὐτοῖς· εἰ δὲ μὴ, τοῖς ῥηθῆσιον ἐπιτιμίαις ὑπεύθυνοι ἔστωσαν καὶ αὐτοί, καὶ οὐδ' ψευδῶς ὑποσύρουσι, καὶ ὑφ' ὧν παρεσύρησαν· εἶχε δὲ καὶ, Ἀθανάσιος ἐλέω θῷ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως νέας Ῥώμης καὶ οἰκουμηνικός πατριάρχης. Ἰνδικτ. ζ'. εἶχε καὶ μολιβδίνην βουλλαν πατριαρχικὴν, καὶ κάτω ταῦτα· τούτοις στοιχῶ ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων· τούτοις ἐμμένω. εἶτι δὲ ἄλλο εἶπω ἢ πράξω ἐκτὸς τῶν ὧδε γεγραμμένων, ἄστοργον ἔχω, καὶ βίαι καὶ τυραννίδος ἔργον, μὴ συνειδῶς ἐμαυτῷ χάριτι Χριστοῦ ἀργίας τι ἔγκλημα. Ἰνδικτ. ζ'. Cum hac formula conferat lector, si tanti est, eam, quae exstat apud Pachymerem lib. II. cap. XXIII. BOIVIN.

Pag. 191, 21. Ὅν δὴ καὶ ὀστράκοις τισὶν ἐνειλήσας] Pachymeres ait duobus ἐκπώμασιν ἐμβαλῶν, quod Possinus interpretatur, vasis duobus testeis inclusit. Vox Graeca ὀστρακον utrumque significat, et concham et testam. Ego ut de concharum testis dictum accipi. BOIVIN.

Pag. 193, 12. Οὗτος καὶ τῷ βασιλέως νίῳ] Pachymer. lib. IX. cap. 1. DUCANG.

Pag. 193, 14. Ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ] Idem Pachymer. lib. VIII. cap. 18. lib. IX. cap. 1. DUCANG.

Pag. 193, 15. Θυγατέρα ἔχων] Haec male cohaerent, ac quidpiam deest in iis verbis, quae rectius expressit Pachymer. lib. VIII. cap. 18. ἡ ἐκ τοῦ υἱοῦ τοῦ Βαλδουίνου καὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ Καρούλου Αἰκατερίνα etc. nempe offerebatur Michaëli Catharina, filia Philippi, Balduini imp. filii ex Beatrice, filia Caroli I. Siciliae regis, atque sic vertimus, cum interpres vertisset, qui filiam e Balduini filia, quem Constantinopoli pulsum fuisse supra ostendi, susceperat, eam novo imperatori etc. DUCANG. Nusquam dixit Gregoras filiam Balduini nupsisse Italiae regi. At idem dixit, Caroli regis filiam nupsisse Balduini filio, lib. IV. cap. V. sect. 5. item lib. V. cap. I. sect. 1. Ducangius deesse aliquid putat. Probabilius est Gregoram lapsu memoriae allucinatum. BOIVIN.

Pag. 193, 22. Ἐκλέγονται λοιπὸν εἰς πρεσβείαν] Pachymer. lib. IX. cap. 5. DUCANG.

Pag. 194, 1. Ὁ μὲν λογοθέτης ὧν τηνικαῦτα τῶν οἰκεικῶν] Interpres: alter Domesticus, alter dromi Logotheta. Emendavimus, alter Logotheta rei privatae, alter Logotheta cursus publici. At Pachymer. d. d. cap. 5. Theodorum Metochitem λογοθέτην τῶν ἀγελῶν, Glycyn vero ἐπὶ τῶν δεήσεων fuisse scribit, de quibus quidem dignitatibus egimus in Gloss. med. Graecit. DUCANG.

Pag. 194, 14. Ἐπὲρ τὸν Κιλίκιον ἀύλων] Aulon sitne proprium nomen, an angustas Ciliciae fauces sic appellet, dubito.

Pachymerius *αὐλῶνα* locum quendam inter Dyrrhachium et Brundisium sic appellare videtur. WOLFIIUS.

Pag. 194, 21. *Ἰωάννου φημὶ τοῦ Γλυκέως*] Utinam Ioannis Glycys, quem facundissimum virum vocat Gregoras, superesset legationis istius narratio. DUCANG.

Pag. 195, 6. *Μαρίαν*] Pachymer. lib. IX. cap. 6. 6. *Μα* porro *Ricta* vocabatur, quam Graeci *Xenen* et *Mariam* vocarunt, *Aythionis* II., regis *Armeniae*, soror, *Leonis* II. filia. Vide stemma *Palaeologorum*. DUCANG.

Pag. 195, 18. *Ἦν δὲ τότε στρατηγικὸς ἀνὴρ*] Pachymer. lib. IX. cap. 9. DUCANG.

Pag. 195, 25. *Βαθειῖαν αὐλακα*] *Aeschyl.* in *ἐπὶ ἐπὶ Θήβ. βοϊνιν.*

Ibidem. *Ἴν' οὗτος μὲν διέπη τὰς περὶ*] Praeerat *Philanthropenus Asiae* minori, *Lydiae* et *Calbiano* usque ad mare: *Libadarius* vero provinciis circa *Neocastra*. Pachymer. *ibid.* DUCANG.

Pag. 196, 8. *Ὡστε καὶ διακόμενοι*] Pachymer. lib. IX. cap. 10. 14. DUCANG.

Pag. 196, 16. *Καὶ τρίτον πύθον ἤμιστά φασιν Ἑλλήνων παῖδες ἐν Διὸς εἶναι*] Alter codex *perperam* habebat, *πόθον ἐκ Διὸς*. *Figmentum* exstat in *Homeri Iliade*. WOLFIIUS.

Pag. 197, 4. *Ἄλλ' οὐκ ἐλελήθει τοῦτο τοὺς Κρητας*] Scribit Pachymer. lib. IX. cap. 8. extr. multos e *Creta* insula *Latinis*, seu *Venetis*, illis *imperantibus*, propter illorum *intolerandam dominationem*, patria relicta, ad *imperatorem* transiissa; et ab eo locis *suae dittonis* ac *pensionibus* donatos, *fidam Romanis*, seu *Graecis*, in *bellis* operam *praestitisse*. Vide *Gloss. med. Graecit.* in v. *Πάρροιχοι*. DUCANG.

Pag. 199, 22. *Θεοδώρω*] Vide *Famil. Byzant.* pag. 234. DUCANG.

Pag. 200, 9. *Ἄλλ' ἐλελήθει σκιάν*] Pachymer. lib. X. cap. X. XI. XII. XIII. DUCANG.

Pag. 200, 20. *Ὡς πρὶν ἢ δέκα ἐξήκειν ἡμέρας*] Videtur *desse τὸν βασιλέα*, *imperatorem in Lydia castrametaturum*. WOLFIIUS. *Ὡς πρὶν ἢ δέκα ἐξήκειν ἡμέρας*, etc.] Interpretatus sum, *Quo factum ut priusquam decem exirent dies*. Wolfius ita interpretabatur quasi scriptum esset, *ὡς πρὶν ἢ δέκα ἐξήκειν ἡμέρας μετὰ βαρείας ἰλθῶν δυνάμεως*. . . . *πήξεται τὸ στρατόπεδον*. BOIVIN.

Pag. 201, 19. *Ἀφαιρείται τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ τὰς αὐγὰς*] Fortasse non eruit illi oculos, sed *candente lamina propius admota visuam* ademit: ut *Manuel Comnenus Dandulo Veneto* fecisse fertur. WOLFIIUS. *Ἀφαιρείται τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ τὰς αὐγὰς*] Anno *Mundi* VI. MDCCCV. *) *Christi* MCCXCVI. *exeunte*. Vide *annotata infra* lib. VIII. cap. XII. *sect. 2.* BOIVIN.

*) Ἐκεῖ στὸς ἐτυμολόγησιν ὁ *πικρέτης*· καὶ ἰ. ἐξήμισον ἢ ἀνατολή· καὶ ἰε'. ἦλθεν ὁ *Ρεκάφουρε*. *Cod. Reg.* 2432. fol. 2. V. med. pag. BOIVIN.

Pag. 202, 7. Συνέβη γενέσθαι σεισμόν] Quem coepisse Kalendis Iunii scribit Pachymeres lib. IX. cap. XV. ac in Asia maxime grassatum, ubi multa oppida ac aedes, in Urbe vero, praeter templum Sanctorum omnium, S. Michaëlis statua aenea, cum alia Michaëlis imp. urbis simulacrum eidem S. Archangelo offerentis, magnam labem passae sunt. DUCANG.

Pag. 202, 14. Κατὰ δὲ τὸ ἐπιὸν θέρος] Pachymer. lib. IX. cap. XXX. XXXI. XXXII. DUCANG.

Pag. 202, 17. Ἰωάννου τοῦ Λαζοῦ] Seu, τῶν Λαζῶν ἀρχηγῶς, ut habet Pachymeres lib. III. cap. 29. *Lazi* iidem sunt qui et *Colchi*. BOIVIN.

Pag. 203, 4. Τῆς Βλαχίας] Quam *Valachiam* hodie vocant, Turci *Iflakiam*, veteres vero Daorum, vel Davorum regionem, ut scribit Leunclavius in priore Onomastico Turcico. Vide stemma regum Serviae in Familiis Dalmaticis. DUCANG.

Pag. 203, 6. Ἠγάγετο δὲ τὴν γυναικαδέλφην τοῦ ἀνταδέρφου] *Sororem uxoris fratris sui . . . duxerat uxorem*. Ita vertendum, non *uxoris sororem, fratris sui uxorem duxit*, ut Wolfius reddiderat. BOIVIN.

Pag. 203, 10. Σφένδοσθλάβου] Sic eum appellasse Graecos existimo, quem nunc Venceslaum dicunt. WOLFIUS. *Σφένδοσθλάβου*] Qui Pachymeri non semel dicitur Ὀσφένδοσθλάβος, quam vocem Latini per *Wenceslaus* vulgo efferunt. Vide stemma regum Bulgariae. DUCANG.

Pag. 203, 16. Τῆς ἐαυτοῦ θυγατρὸς Σιμωνίδος, πέμπτον τῆς ἡλικίας ἀγοῦσης ἔτος] Pachymeres lib. III. cap. XXXI. ἦν οὖν πᾶν ἀστείον τὸ θυγάτριον, οὐπω τὸν ἔκτον παραλλάττον ἐνιαυτόν. Anno proxime insecuto (qui fuit annus Christi MCCXCIX.) eandem Possinus octennem facit. BOIVIN.

Pag. 204, 5. Μιχαὴλ ὁ Κοτρούλης] Michaëlis Angeli Thesalonicensis imperatoris ex Theodora Petralipha filius. Vide stemmata Palaeologorum et Angelorum. DUCANG.

Pag. 204, 11. Τεσσαρακοντούτης τυγάνων αὐτὸς] Possinus eam Simonidis profectionem confert in annum Chr. MCCXCIX, quo anno imperator Andronicus erat iam ipse quadragenarius. Itaque si, ut Gregoras ait, Crales gener socero Andronico quinque fere annis natu maior fuit, oportet Cralem eo tempore annum aetatis fere quadragesimum quintum attigisse. Minus bene itaque et a Gregora quadragenarius, et a Possino prope quinquagenarius tum fuisse dicitur. BOIVIN.

Pag. 204, 14. Κατὰ δὲ τὸ ἐπιὸν ἔτος] Pachymer. lib. X. cap. XVI. XVIII. XIX. XX. XXI. DUCANG.

Pag. 205, 18. Δῆμοι] *Populi*, Wolfio. An potius *curiae*? An *tribus*? *δημοι* quoque dicebantur *gradus Hippodromi*, in quibus sedere consueverant *δημοι*, seu factiones. Vide Glossarium med. Graecit. in v. *Δῆμοι*. BOIVIN.

Pag. 207, 13. *Συνέβη δ' ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ*] De hoc bello inter Genuenses et Venetos agit Pachymer. lib. IX. cap. XV. XVIII. XIX. XX. XXI. et lib. X. cap. V. XXIII. . . . DUCANG.

Pag. 210, 14. *Ὁ δὲ πατριάρχης Ἰωάννης*] Pachymer. lib. IX. cap. XXIV. XXV. lib. IX. cap. XI. XII. XXVII. XXVIII. XXIX. XXXI. XXXII. lib. X. cap. III. VI. VII. DUCANG.

Pag. 210, 18. *Ὁ δ' ἀπελθὼν ἠσύχασε*] Illam Ioannis Sozopolitani secessionem incidisse in annum Christi MCCCLIII. non MCCCLIV. multis probat contra Possinum Mauritius David, Animadversionum Chronologic. ad Pachymeris Michaëlem cap. XI. BOIVIN.

Pag. 210, 19. *Τῆς Παμμακαρίστου*] De quo monasterio vide Constantinopoliin Christ. lib. IV. sect. II. n. XXX. Interpres, *In sanctissimae et beatissimae Dei Genitricis monasterio*. Emendavimus uti editum est. DUCANG.

Pag. 212, 8. in Argumento: *Rogerus Catalanus*] Rogerius re ipsa Catalanus non fuit. Gregoras tamen Catalanum eum fuisse inquit pag. 134, C. ubi ait, *ἦκε καὶ ἕτερος Κατελάνος, ὄνομα Περγιέριος Τέντζας. Venit et alter Catalanus, nomine Berengarius Entença*. Dixerat supra advenisse Rogerium. BOIVIN.

Pag. 214, 1. *Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον*] Pachymer. lib. X. cap. XX. XXI. XXV. XXVI. lib. XI. cap. X. XXI. DUCANG.

Pag. 214, 12. *Ἐς δὲ ξυμφωνίαν*] Satraparum istorum Turcorum nomina tum ea, quae hic omittit Gregoras, et ut ii Asiae provincias invicem partiti sint, recensent Pachymeres lib. XI. cap. IX. Phranzes lib. I. cap. XXIV. XXVI. et Laonicus lib. I. pag. 7. edit. reg., de quibus copiose satis egit Ioannes Leunclavius in Pandecte Turcico n. XIII. DUCANG.

Pag. 214, 15. *Καραμάνος Ἀλισούριος*] *Ἀλισούρης*, Pachymeri; *Ἀλισύριος*, Phranzae; *Καραμάνος*, Laonico. Ab eo dicta Caramania Cilicia, cum aliis tamen appendicibus; parte nimirum Lycaoniae, Pamphyliae, Cariae, quibus addit Laonicus mediterranea Phrygiae. Carmani posterius *Caramano-glii* dicti, quorum stemma historiae suae Musulmanicae praeiicit Ioannes Leunclavius. DUCANG.

Pag. 214, 18. *Σαρχάνης*] Ita Phranzes et Laonicus. Ab illo Sarcania dicta Ionia, cuius vocis meminit Laonicus, Turcis, *Saruchan-ili*, id est regio *Saruchania*, ut scribit Leunclavius in Onomastico Turcico, et in Pandecte n. XIII. DUCANG.

Pag. 214, 20. *Σασάν*] Istius meminit pariter Phranzes, de quo Pachymeres et Laonicus silent. DUCANG.

Pag. 214, 21. *Ὅτε Καλάμης*] Phranzes, *Calases cum Carase filio*. Laonicus, *Καλάμην σὺν τῷ παιδί αὐτοῦ Καραζῆ*. Nescio an Calasius idem sit, quem Pachymer. d. d. cap. IX. et lib. X. cap. XX. *Λαμίνσην* vocat. A Carase vero Lydia usque ad Mysiam Carasia deinceps appellata, de cuius posteris agit Leunclavius lib. IV. hist. Musulman. pag. 196. 197. 198., ubi Carasiam tandem Urchani deditione spontanea se subiecisse narrat. DUCANG.

Pag. 214, 23. Ἀτυῶν] Ita appellatur a Pachymer. d. cap. IX. et lib. X. cap. XX. XXV. et lib. XI. cap. IX. *Othmanes* a Phranze, Ὀτουμάνος a Laonico, *Osman* a Phranze, Leunclavio, et aliis, a quo Sultani Otomanici hodierni Turcici genus ducunt. Is Etrucalis filius fuit. DUCANG.

Pag. 215, 1. Ἐς τοὺς Ἀμουρίου διέβησαν παιδας] *Chasan* et *Mahomet* ii vocantur a Phranze. Laonicus Gregoram sequitur, neque Amurii filios nominat: Pachymeres Ἀμουρίους duntaxat habet. At cuius Amurii filii dicantur, incertum. Nam ex prioris Amurii, quem a Meleco Iconiensis Sultano interfectum diximus supra ad lib. V. cap. VIII., filius unicus Halis superfuit, *Amur* etiam appellatus, a quo in praelio deletus et caesus Melecus: atque huius alterius Amurii filii hic forte intelliguntur, qui mortuo parente has provincias sibi asseruerint, tametsi alter rursus Amurius occurrat in posteriori Gregorae historia, qui ex duobus istis secundi Amurii esse potuerit, et Amurii sibi ut pater nomen adscripserit: nisi ipsemet sit Halis Amur horum pater. Hos Amuris, vel Amurii, vel Omuris filios, quos Heracleam Ponticam, Castamonem, Sinopen, et alias urbes cum ditione mari Pontico vicina tenuisse scribit, *Omeroglios* vocat Leunclavius in horum stemmate, quod historiae suae Musulmanicae praefixit. *Omer* enim is in annalibus Turcicis appellatur. Vide eundem Leunclavium in Pandecte n. XIII. DUCANG.

Pag. 215, 2. Τὸ μέντοι ἐξῆς ἔτος] Pachymer. lib. X. cap. XXXIV. XXXV. XXXVI. lib. XI. cap. I. XX. DUCANG.

Pag. 216, 11. Ἐτυχς δὲ τήνικ. ἐπιδημῶν τῇ βασ. καὶ τῆς κατ' Ἀγ. Ἀλεξανδρείας ὁ πατρ.] Exercuerat hic iam tum, et postea quoque exercuit graves inimicitias cum Athanasio patriarcha Constantinopolitano, de quibus Pachymeres historiae Andron. lib. III. cap. V. lib. IV. cap. ult. lib. V. cap. XX. lib. VII. cap. VIII. Atque is videtur esse, ad quem exstat Pachymeris epistola in calce Codicis Regii 2885. Exstat etiam in Codice Regio (olim Telleriano) fol. 63. Relatio Athanasii patriarchae Constantinopolitani ad imperatorem πρὸς τοὺς χειρισθέντας φορεῖν τὴν μάχαιραν, etc. καὶ περὶ τοῦ Τύρον, καὶ τοῦ Ἀλεξανδρείας, ὅπως ἐξέλθωσιν ἐκ τῆς πόλεως. In ea Relatione Athanasius Constantinopolitanus in Athanasium Alexandrinum acerbe invehitur; item in episcopum Tyri, et in alios quosdam. Non mirum itaque, si Alexandrinus Athanasius Constantinopolitanum satyrica fabella perstrinxit. BOIVIN.

Pag. 217, 15. Θευδέριχον] Fredericum hic et infra legendum, uti supra monuimus. De hoc bello inter Carolum et Fredericum paseim agunt Historici. DUCANG.

Pag. 217, 17. Μιλλίοις οὐ πλέον ἀπέχουσα τῆς ἠπείρου τριάκοντα] A Scyllaeo promontorio ad Messanam urbem vix numerantur XV. millia Italica, quanquam fretum ea parte latissimum sit. In Codice Regio, pro μιλλίοις οὐ πλέον, legitur σταδίους ἀπέχουσα τῆς ἠπείρου σλ. id est, stadiis ducentis et triginta distans,

quod idem fere est. Itaque Gregoras distantiam dimidio maiorem credidit quam revera esset. BOIVIN.

Pag. 217, 21. Καὶ διὰ μελέτης ποιούμενος τοῦτο, μακρὰς λάθρα ἐναυπήγησε ναῦς] Si legas, ut legitur in Codice Regio, καὶ διὰ μελέτης ποιούμενος τοῦτο μακρᾶς, λάθρα ἐναυπηγεῖτο, vertendum erit, *eam rem anxie praemeditans, naves clam construebat.* BOIVIN.

Pag. 218, 8. Ἐυνέπασσε δὲ] Pachymer. lib. XI. cap. XII. XXI. XXIII. XXIV. XXVI. Rogerium vocat quomodo is appellabatur. DUCANG.

Ibidem. Ποντζέριον] Interpres, ut et Possinus apud Pachymerem, perperam *Rontzerium* vertit. Rectius Pontanus ad Phrauzem *Rogerium* vocat, quomodo is appellabatur; cuius, ut et caeterorum Catalanorum nobilium hic memoratorum, historiam bellicaeque in Graecia expeditiones, quibus ipsemet interfuit, peculiari commentario lingua Catalanica descripsit Ramondus Montanerius. Nos etiam ex eo aliisque scriptoribus hanc illustravimus in Historia nostra Franco-Byzantina VI. 24. et seqq. Unde, ne actum agere dicamur, cum quidpiam hic occurreret, quod hanc spectet, eo amandare lectorem suffecerit. DUCANG.

Pag. 218, 9. Ἰβηρίας τῆς κάτω] Catalaniae provinciam sic designat in inferiori Hispania ad Galliae fines sitam, ubi Pyrenaei montes, quos non unus ex scriptoribus Alpium nomine indigitat. DUCANG.

Pag. 219, 9. Ὅθεν ἕαρος τελευτῶντος] Ioann. Villaneus lib. VIII. cap. 34. DUCANG.

Pag. 219, 12. Ἄμα ἦρι πᾶσαν] Anno 1302. Ioann. Villaneus lib. VIII. cap. 49. DUCANG.

Pag. 220, 9. Ἀμογαβάρους] Vide Histor. Franco-Byzant. lib. VI. n. 24. et Gloss. med. Graecit. DUCANG. Ἀμογαβάρους] *Almugavaros*. Vox est mere Arabica, a radice *gāra*, media *vnavu*, unde *Almugaverin*, *virī bellicosi*. Ita accepi ex V. Cl. Salomone Damasceno. BOIVIN.

Pag. 220, 14. Ἐπεὶ δὲ μετὰ μικρὸν] Nempe post Asiaticam expeditionem Rogerii Caesaris, cum ille in Thraciam transiisset. Pachymer. lib. XII. cap. 4. DUCANG.

Pag. 220, 15. Πιριγνέριος] Rectius Pachymer. lib. XII. cap. 4. et alibi *Μπυριγνέριος*, is quippe vocabatur *Berengarius Entenza*, seu *Entença*. Graecos enim Latinum B per *Μπ* efferre solere, docemus in Gloss. med. Graecit. Berengarii natales attingimus in Hist. Franco-Byzant. eodem libr. VI. n. 23. Illius porro nomen male expressit Wolfius apud Gregoram, et Possinus apud Pachymerem. DUCANG.

Pag. 220, 16. Τὸ τοῦ Καίσαρος] Pachymer. lib. XII. cap. 16. 17. 18. 22. DUCANG.

Pag. 221, 7. Τοῦ δὲ ἐπιόντος ἕαρος] Sub anno 1305. Hist. Franco-Byzant. lib. VI. n. 30. 31. DUCANO.

Pag. 221, 13. Διὰ τὸ τῆς ἀρετῆς μέγεθος τοῦ τῆς πόλεως ἱερῶς προεδρεύοντος θείου ἀνδρός Θεολήπτον] Nicephorus Chumnus in oratione, quae inscribitur Ἐπιτάφιος εἰς τὸν μακάριον καὶ ἀγιώτατον μητροπολίτην Φιλαδελφείας, Θεόληπτον, etc. rem ita narrat, ut Philadelphia libertatem ac salutem uni Theolepto acceptam referat, Catalanis autem ne minimam quidem eiusce laudis partem tribuat. Contra Pachymeres lib. V. cap. XXI. et XXIII. de Theolepto silet omnino; Rogerium et Catalanos Philadelphiae liberatores solos memorat. En ipsa Nicephori Chumni verba ex Cod. Reg. 2964. fol. 240. Τίς οὐκ οἶδε τὴν τοῦ Φιλαδέλφου πόλιν· αἰς μὲν περιφανῆς αὕτη καὶ μεγάλη καὶ λαμπρά· ὡς δὲ καὶ μετὰ τὴν πρώτην καὶ τῶν ἀπασῶν κρατοῦσαν πρώτη. ταύτης τὸ κάλλιστον καὶ πλέον εἰς θαῦμα, τὰ τῶν ἐνοικούντων ἀνθρώπων ἀείρων ὄσων πλήθη, πολλῆς μὲν ταύτης τοῖς τελεῖσι καὶ τῷ κύκλῳ καὶ δὴ γε μεγάλης οὐσίας, πολλῶν δὲ καὶ τούτων καὶ πλησιμῶς γεμούσης. αὕτη καὶ πολλὰ μὲν ἔστι· καὶ ἀφθονα γεωροῦσα, καὶ ἀποχρῶντα τοῖς πλήθει καὶ αὐτάρκη· οὐ μὴν δ' ὥστε καὶ τοῦ καρποφοροῦντος ἐνιαυτοῦ καὶ παρέχοντος, ἐς νέωτα ἔχειν περιττὰ ἀποτίθεσθαι, ἱκανὰ δὴ καὶ ταῦτα ἐπαρκεῖν καὶ βοηθεῖν, εἴ τις ἐξ ἀφορίας ἢ ἑτέρου τρόπου ἔνδεια ἐπιχωριάσει. καὶ οὐδ' ἐκ γειτόνων ἔστι τῇ θαλάττῃ, ὡς ἐξ αὐτῆς χορηγούσης καὶ ποριζούσης βοηθεῖσθαι. ἀλλ' εἰς μεσόγειον ἀνώμισται πόρρω· καὶ γ' ἐκ τῶν περιολικῶν χρείας ἐπιεργούσης ἴσχει τὴν θεραπείαν. ταύτη τοι ταύτη, τῶν ἡμετέρων στρατευμάτων ἐν ἄλλοις ἀσχολουμένων, οἱ γειτονοῦντες ἀσβεῖς τηρήσαντες τὸν καιρὸν ἐπέθεντο μετὰ μεγάλης καὶ πλείστης ὀδῆς τῆς ἰσχύος, βαλόντες χαρᾶκα περὶ αὐτὴν, καὶ ταύτη προσκαθίσαντες, ἐκ πολιορκίας μὲν καὶ πολέμου, οὐδὲν τι μέγα καὶ λαμπρὸν νομίζοντες ἀνύσειν, παραστήσεσθαι δὲ τῷ λιμῷ τὸν τρόπον τοῦτον καὶ ταύτης κρατῆσαι· καὶ δὴ τὸ μὲν ἴσχυσαν, τὸν λιμὸν· τοῦ δὲ γε περιγενέσθαι, ἦν αὐτοῖς διηनुσμένον κατὰ τὰς ἐλπίδας οὐδὲν. τότε δὴ τότε καὶ ὁ μέγας ἐκείνος τὴν συμπάθειαν, καὶ πολὺς μὲν τὸν ἔλεον, πολὺς δὲ καὶ τὴν εὐσπλαγγνίαν, τοῦ λαοῦ κακοπαθοῦντος καὶ τῇ πείνῃ κάμνοντος, αὐτὸς κατὰ τοῦ λιμοῦ ἔξανίσταται, χεῖρας ἐκείνας τὰς ἱεράς καὶ τῶν μυστηρίων ὑπηρέτιδας καὶ οἰκονόμους, εἰς ἀλεύρων ἔκτεινας φυράματα, καὶ ταῦτα ταύταις ἐνζυμῶν, καὶ καινός τις ἀρτοποιὸς γιγνόμενος, καὶ χυτρῶν ἐπιμελούμενος καὶ λεβήτων, καὶ πυρὸς ἐμφορούμενος καὶ καπνοῦ. εἶτα τί; ταῖς αὐταῖς χερσὶν ἐπὶ τρυβλίων κενῶν ἦν, καὶ τὰ κενωθέντα λαμβάνων εἰς χεῖρας, ἐν αὐταῖς καὶ τοὺς ἄρτους, ἐπιεσφαινομένων αὐτῶ τῶν ἐκ τοῦ λιμοῦ συνωθισμένων, ἐκ χειρῶν εἰς χεῖρας ἐνέβαλλε, τῶν ἰδίων, τὰς ἐκείνων, μᾶλλον δὲ τὰς τοῦ Χριστοῦ, θεραπεύων κἀν τούτῳ τὸ πάθος καὶ κουφίζων τὴν συμφορὰν. τοῦτον δὴ τὸν τρόπον, τῆς πόλεως ἀμφοτέρα γενόμενος ἦν, καὶ τροφεὺς καὶ πατήρ, καὶ τὸ γε πρῶτον ἀρχιερεὺς, καὶ δεῖνα

ποιμὴν τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν τιθεὶς ὑπὲρ τῶν προβάτων. ὅπως δὲ καὶ τοῦτο, ἐρῶ ἤδη, καὶ ἐπὶ τούτῳ τελευταίῳ ὑπὲρ τῆς πόλεως ὄντι μεγίστῳ καὶ θαύματος γέμοντι, καταπαύσω τὸν λόγον. ἦσαν τὰ τῶν ἀσεβῶν ἐχθρῶν πλήθη σφοδρῶς ἐπιμαινόμενα τῇ πόλει, κύκλω περιβόροντες καὶ φρουροῦντες ἀσφαλῶς ἦσαν, ὡς ἂν μὴ καὶ λάθοι τις τῶν ἐκτὸς ἐντὸς ταύτης γενόμενος, ἢ τῶν ἐντὸς αὐτῆς ἐξισῶν. καὶ λιμὸς ἦν ὁ καὶ τῶν πολεμίων πλεόν καὶ μᾶλλον βαρύντατος, ἐκάστης ἡμέρας ἀποκτείνων συγγούς· καὶ φύστις ἦν τότε οὔτε φαινόμενος οὔτε προσδοκώμενος οὐδεὶς. τί γοῦν ὁ μέγας ἐκείνος ἀρχιερεὺς καὶ ποιμὴν ὄντως καλὸς, καὶ προθυμούμενος καὶ μέντοι γε καὶ σπεύδων ὑπὲρ λαοῦ καὶ κλήρου τοῦ ἰδίου θείναι τὴν ψυχὴν; τὸν λαὸν ἀφροίσας, μᾶλλον δὲ τοῦ λαοῦ ὅσος ἦν τῷ πατρὶ χωρητός, πρὸς θεὸν ἐπίκουρον καὶ φύστην καὶ σωτήρα καταφύγει, καὶ κοινὴν μετὰ πάντων ἐκτελεῖ δέησιν, κοινὴν καὶ πρεσβειάν· καὶ τοῦ ἱεροῦ ἐξιῶν, δεσμοῖς αὐτοὺς πνευματικοῖς φρικωδεστάτοις ἐμπεδοῖ· τίνας ἔνεκεν; πρὸς τὸν τῶν πολεμούντων φύλαρχον, πρέσβιν ἐκ τῆς πόλεως αὐτὸν ἀφιγμένον, ὥστε γ' ἐντυχεῖν καὶ συλλαλῆσαι καὶ πρᾶξαι καθ' ὅσον ἂν καὶ δύναιτο τὰ τῇ πόλει συνόλοντα, εἶπερ ἐκείνου, βαρβάρου γε ὄντος καὶ θρασέος καὶ ἐπὶ τοῖς προλαβοῦσιν ἐπηγμένον καὶ κατὰ μηδὲν ἐπτοημένον μηδὲ δειλιανότος, λογισμὸς αὐτῷ καὶ τόλμη γένοιτο, αὐτὸν δὴ τοῦτον ἀρχιερέα τῆς πόλεως ὄντα κατασχεῖν, ὑπολογισάμενον ἐντεῦθεν καὶ τὴν πόλιν τὸν τρόπον τοῦτον εἰλεῖν, ἢ τό γε δεύτερον χρημάτων τυχεῖν, τῆς πόλεως δούσης ἐλευθερίας ἔνεκεν αὐτοῦ, μὴ τούτους δοῦναι μηδὲν, κἂν αὐτῷ πληγὰς ὁ ἀσεβῆς ἐπιθῇ, κἂν πρὸς τομὴν τοῦ σώματος τῶν μελῶν χωρησῆ, κἂν ξίφος ἐπανατείνῃ, καὶ ἀπειλῶν εἴη, καὶ κατὰ τὴν ἀπειλήν ἔτοιμος ἐμβαλεῖν πρὸς σφαγὴν. ὦ γενναίας ἐκείνης καὶ ἀνδρείας καὶ θαυμαστῆς καὶ πέρα γε θαύματος καρτερικωτάτης ψυχῆς· ὦ τὸ τοῦ μαρτυρίου θανάτου πιεῖν ποτηρίον διψώσης ὑπὲρ λαοῦ καὶ κλήρου ἰδίου, κατὰ Χριστοῦ μίμησιν, καινοῦ δὴ τινος καὶ θαυμασίου τοῦ συναλλάγματος ὄντος. ἀνθ' οὗ γὰρ προλαβὼν ἔπιες ποτηρίου τοῦτο (ἀν τούτου?), ὕδατος, οὐχὶ ψυχροῦ ἀλλὰ ζέοντος, ὡς ἐκ κρατήρος τοῦ πνεύματος, ἀλλ' ἠδέσθη σε καὶ θῆρ ἐκεῖνος ὁ ἄγιος καὶ ἀσεβῆς βάρβαρος. καὶ γοῦν ἰδὼν, ἐξ αὐτῆς εὐθύς κατεδυσσωπήθη τῆς ὄψεως. εἰτ' ἐπιπλεόν καὶ τοῖς λόγοις τοῖς σοῖς τιθασσευθεὶς ἦν· καὶ δὴ γ' ἐξομαλισθεὶς ταῖς ὀμιλίαις, καὶ καθυποκλίνας ταῖς τὰ πάντα δυναμέναις σοφαῖς σοῖς παραινέσεσι, καὶ τιμῶν καὶ σφόδρα γε τιμῶν, σὲ μὲν μετ' εὐλαβείας ἐνδόξως προέπεμψεν· αὐτὸς δὲ λύσας πάντας τοὺς τῆς πόλεως φόβους, ταύτην ἀφελὶς ὑπεχώρησε, καὶ σιτισμοὺς ἐπιδαφιλευσάμενος ταύτην, καὶ μεταβαλὼν ἐκ τῆς πρὶν ἀγριότητος πρὸς τὴν πόλιν οὐκ εἰς μικρὰν εὐνοίαν. τοῦτο σοὶ τὸ μέγα καὶ λαμπρὸν ὑπὲρ τῆς πόλεως τρόπαιον, etc. Nulla in his mentio Catalanorum. Unius Theolepti virtute et auctoritate res confecta esse dicitur. ροινιη.

Pag. 221, 15. Θεολήπτου] Cuius meminit Pachymeres lib. VIII. cap. 2. 9. lib. IX. cap. 23. lib. X. cap. 10. 33. et Cantacuzenus lib. I. cap. 14. 19. Illius praeclarus exstat hymnus in Graecorum Horologio. DUCANG.

Pag. 221, 23. Ἀλανῶν] Quos Massagetarum nomine non semel indigitat. Vide lib. II. cap. 17. DUCANG.

Pag. 222, 11. Ἄμα ἤρι τελευτῶντι] Hist. Franco-Byzant. lib. VI. n. 28. DUCANG.

Pag. 222, 20. Λατίνοι δὲ τῶν Ροντζερῶν] Pachymer. lib. XII. cap. 13. 14. 15. DUCANG.

Pag. 223, 20. Ἐν στενῷ τοίνυν] Pachymer. lib. XII. cap. 3. 7. DUCANG.

Pag. 224, 6. Οὐ γενομένου] Pachymer. lib. XII. cap. 23. 24. Montanerius cap. 215. Hist. Franco-Byzant. lib. VI. cap. 34. DUCANG.

Pag. 224, 18. Ἀλλὰ τὸ ταῦτα λογίζεσθαι διανοίας ἐστὶ χαμηροῦς] Tota fere haec sectio exstat in dialogo, cui titulus Φλωρέντιος, seu περὶ σοφίας. Vide Cod. Reg. 3284. fol. 258. Eiusmodi locos commisos videtur Gregoras provisos habuisse, quos operibus suis sparsim intexeret. BOIVIN.

Pag. 226, 14. Καὶ παιδείαν μετρίαν οὐ μετρίων πλημμελημάτων] Legendum videtur καὶ παιδεία μετρία, etc. Idem lib. VIII. infra pag. 179. B. Ἐγνωμεν κρισιν εἶναι τοῦτο θεοῦ, πρὸς θάνατον συνωθοῦσαν ὀλοσχερῶς, καὶ παιδείαν ἴσως μετρίαν ὧν οὐ μετρίως ἡμάρτομεν. BOIVIN.

Pag. 227, 4. Πυθόμενοι γὰρ οἱ] Pachymer. lib. XII. cap. 25. 26. 27. Montaner. cap. 215. Hist. Franco-Byzant. n. 35. DUCANG.

Pag. 227, 17. Ἀναγομέναις γὰρ ἐκ Γενούας] Pachymer. lib. XII. cap. 27. lib. XIII. cap. 7. DUCANG.

Pag. 227; 22. Ἀλλὰ γὰρ οὕτω] Pachymer. lib. XII. cap. 29. DUCANG.

Pag. 229, 5. Τῶν οὖν Κατελάνων] Pachymer. lib. XII. cap. 30. 32. 33. Montaner. cap. 220. Moncada cap. 39. DUCANG.

Pag. 229, 6. sqq. Theodulus, in oratione pro Chandreno, Cod. Reg. 1853. fol. 244. Προῶτον μὲν πρὸς τοὺς ἐπὶ Θράκης κακῶς εἰσκαμάσαντας Πέρσας καὶ Ἴταλους, καὶ τῇ πρὸς ἀλλήλους συστάσει θράσους οὐκ ὀλίγου πλησθέντας, ὡς τὰ ἔσχατα ἀπειλεῖν, δεινὴ τις συνέστη μάχη Ῥωμαίοις, καὶ πολεμεῖν ἔγνωσαν, εἰδότες ὡς ἐὰν μὴ τάχιστα συμπεσόντες ἐξέλωσι (ἀπ' ἐξελῶσι?) σφᾶς, πολλῶν πλείοσιν αὐθις μαχοῦνται, καὶ σχετικωτέρων τῶν δευτέρων πειρασθῆναι παρῆσται. ὡς δὲ συνεβήγαγτων ἑκατέρων τῶν στρατοπέδων ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς, καὶ τῆς συμπλοκῆς θαυμαστῆς γενομένης, τὸ πλεον ἔσχον οἱ βάρβαροι, οὐ τῶν τὰ ἐς μάχην κρείττους εἶναι· τίς δ' ἂν εἴποι ταῦτα; τῶν δ' οὐσίνας οὖν τῶν ὑφ' ἡμῖν τεταγμένων βαρβάρων ἀθρόως ὡς ἐκείνους αὐτομολῆσαι· ὃ δεινοῦ πάθους ἐκείνον· πεπτάκασι μὲν ἡμῶν οὐκ ὀλίγοι· οἱ δὲ φυνγάδες ὀπηδήποτ' ἐχώρουν.

μόνος δ' οὗτος ἐν πολλοῖς ἡττημένοις, ἀήττητος διαγέγονε· μάλ-
λον δὲ τοσοῦτ' ἀπέσχε τοῦ ταῦτα πεπονθέναι, ὥστε καὶ τῶν πο-
λεμίων οὐχ ὅσους ἂν τις ἀγνοῆσαι κατενεγκῶν, ἔστι δ' οὐς καὶ
τραυματίας πεποιηκώς, ὥσπερ ἀμφίβολον αὐτοῖς πεποιήκει τὴν νί-
πην τὸ καθ' αὐτόν, ἐνδειξάμενος τοῦθ', ὅτι καὶ ἀτυχή συννηχέθη
Ῥωμαίοις, τὸ γοῦν ἑαυτῶν ἀξίωμα μένει, καὶ οὐδὲν μῆποτε καθεί-
λε τῶν πάντων, οὔτε μὴν καθαιρήσει. καὶ τοῦτο μὲν οὕτως. Hinc
discimus pugnam commissam esse in *Αἰγὸς ποταμοῖς*. De Chandre-
no nihil nec Gregoras nec Pachymeres. Vide hunc libri VI. cap.
XXXII. BOIVIN.

Pag. 232, 15. Φαρέντζαν Τζυμῆν] Qui Pachymeri Φαρέντζα
Τζυμῆ dicitur lib. XI. cap. 12. lib. XIII. cap. 30. 36. Ita Fernan-
dum Ximenes de Arena expresserunt, de quo Montaner. cap. 223.
Moncada cap. 39. 40. 41. Hist. Franco-Byzant. lib. VI. cap. 42.
DUCANG. Rem narrat Pachymeres in fine libri ultimi Historiae, eam-
que narrationem ab ea, quam Possinus edidit, longe diversam exhi-
bet Cod. Reg. 2558. Nam cum apud Pachymerem legatur, ἐκείνοι
δὲ ἐπάραντες ἀπὸ τῆς Αἴνου, Ῥομοφόρτος σὺν τοῖς Τούρκοις, etc.
Codex Regius habet, Βασιλεὺς δὲ πετυσμένος τὰ περὶ τῆς Αἴνου,
καὶ ὡς ἀπεκρούσθησαν μὴνὸς ὄλου πολεμοῦντος (πολεμοῦντες)· πε-
τυσμένος δὲ, καὶ ὡς Ῥομοφόρτος ἀπάραντος σὺν οἷς εἰσεφορήσατο
Τούρκοις, οἱ περὶ τὸν Μπυριγέριον καὶ Φαρέντζα Τζυμῆν καὶ τὸν
Πῆγαν κατόπιν μελήσονται ἐπεσθαι, διάφοροι τὸν Ῥομοφόρτον (τοῦ
Ῥομοφόρτου) ὄντες· κἀκεῖνω τῷ Ῥομοφόρτῳ καιροῦ γ' ἐπιθέσθαι
σκοποῦντες· ἐκεῖθεν δὲ που περὶ τὰ μέρη Κασανδρείας προσβαλὼν
Ῥομοφόρτος σὺν τοῖς Τούρκοις ἐπεσκήνουν (ἀν ἐπεσκήνου?) συνελ-
τὴν ἐπιβουλήν τῶν κατόπιν· ἀλλὰ καὶ μικρὸν ὀλίγον κἀκεῖνοι ἐφθ-
στάνται, καὶ ὀλίγον μακρόθεν ἐσκήνουν· ὁ δὲ Ῥομοφόρτος προλα-
βεῖν ἐβούλετο δρᾶσαι ἢ παρ' ἐκείνων παθεῖν· καὶ ἅμα πρῶτ' τῆς
σκοτίας οὐσης σὺν τοῖς Τούρκοις ἐμπίπτει, καὶ κατακράτος νικᾷ·
ὡς πεσεῖν μὲν τὸν Μπυριγέριον, τὸν δὲ Φαρέντζα ἀκλεῶς ἀλῶναι,
εἰτ' αὐθις ἀπολυθῆναι πρὸς τὰ οἰκεία ἦθη, τοῦ Ῥομοφόρτου εὐ-
μενῶς αὐτῷ σχόντος. Φαρέντζα δὲ Τζυμῆς ἀπογνοῦς τοῖς ὄλοις,
ὥσπερ τις ἀλήτης (ἀλήτης) καὶ μετανάστης ἀτίμητος, αὐτομολεῖ τινι
τῶν μεγιστάνων τοῦ βασιλέως· ὁ καὶ μόλις γνωσθὲν, περισώζεται,
καὶ τῷ βασιλεῖ προσέρχεται. οἱ δὲ μὴ πεσόντες τῷ πολέμῳ τῶν Ἰτα-
λῶν, εἰσῆρσαν (leg. εἰσέβησαν) τῷ Ῥομοφόρτῳ. ἐκεῖθεν δὲ ἀπα-
ναστάντες, ἀπῆλθον, ὡς εἶχεν ἡ φήμη, πρὸς Θήβας. Possinus Co-
dicem Regium non vidit, quem cum editione Romana conferri ope-
rae erit, si quando nova editio adornabitur. BOIVIN.

Pag. 232, 15. Κατὰ Ρεκαφόρτου] Qui Ῥομοφόρτος dicitur
Pachymer. lib. XIII. cap. 12. 21. 36. Berengerus vero de Rocafort,
Montanerio, Moncadae, et aliis. DUCANG.

Pag. 232, 23. Καὶ Θεοδώρῳ τῇ τοῦ βασιλέως ἀδελφιδῆ γη-
ροπούσῃ συζεύγνται] Wolfio Θεοδώρῳ ἀδελφιδῆ τοῦ βασιλέως ne-
ptis est imperatoris; mihi, imperatoris neptis ex sorore. Sic supra

cap. III. sect. II. de Rogerio, *γαμβρόν εὐθὺς ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τῇ ἀδελφιδῇ ποιεῖται Μαρία*, ubi etiam Wolfius *nepitem* interpretatus erat, cum interpretandum esset *sororis filiam*. Caeterum *Theodora* illa, quae hoc loco Ximeni nupsisse dicitur *χηρεῖουσα*, vix dubium est, quin ipsa sit Maria, quae Rogerio primum nupserrat, ac post eius caedem vidua aliquamdiu manserat. Potuit scilicet eadem et *Theodora* dici, et *Maria*. Potuit etiam Gregoras, memoriae vitio lapsus, *Theodoram* vocare eam, cuius verum nomen esset *Maria*. Irene, soror Andronici imperatoris, eademque uxor Asanis, filiam habuit *Mariam*, illam nempe quae Rogerio, ut diximus, nupsit: habuit et *Theodoram*, quae Manuelli Tagari, de quo Cantacuzenus lib. I. cap. XVIII. Vide et Familias Byz. pag. 325. ΒΟΙΥΙΝ.

Pag. 233, 6. *Ἀπαντας ἠβηδὸν συναπέσφαξαν*] Montaner. cap. 227. Moncada cap. 43. DUCANG.

Pag. 233, 20. *Ἄλλα τρόπον Λατινικὸν*] More apud Latinos seu Francos principes recepto, quo filiis secundo-genitis *pars terrae*, uti loquebantur, in haereditatis sortem assignari solebat, atque adeo in *opennagium*, de quo multis egimus in Gloss. med. Latin. in hac voce. DUCANG.

Pag. 234, 12. *Ἰωάννην*] Quem statim atque Michaëlem ex priore coniuge filium imperatorem, Despotam dixerat pater. Pachymer. lib. IX. cap. 2. De aliis Andronici liberis hic memoratis vide Famil. Byzant. DUCANG.

Pag. 234, 15. *Ἀὐτονόμους καὶ μηδένα μηδενὶ ὑπακούοντας*] Sic etiam Phranzes lib. I. cap. 7. Atqui id in Latinorum usu minime erat, apud quos secundo-geniti, quibus data erat *pars terrae*, iure clientelae et hominii primo-genito suberant. DUCANG.

Pag. 235, 13. *Ἐ μέντοι etc.*] Exstat in Codice Regio (olim Telleriano) epistola Athanasii patriarchae Constantinopolitani ad Augustam, de reconcilianda cum viro gratia, eique epistolae praefixus est falsus et inconcinnus titulus, *Γράμμα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, περὶ τοῦ παρ' ἑλπίδα συμπεσόντος δεσποίνης θάνατος*. Debuit autem inscribi, *Γράμμα πρὸς τὴν βασίλισσαν, περὶ τοῦ δεῖν αὐτὴν ὁμονοεῖν τῷ συζύγῳ*. Pertinet ea adhortatio ad componenda dissidia, de quibus Gregoras agit hoc loco. ΒΟΙΥΙΝ.

Pag. 235, 20. *Θριαμβεύουσα κοινὰ καὶ λαθραῖα τοῦ συζύγου ἐγκλήματα*] Verterat Wolfius, *publica et occulta imperatoris crimina traducebat*. Ego verti, *coepit eius peccata, sibi cum illo communia, eaque occulta, diffamare*. Sic infra, *ἀπόρρητα τοῦ συζύγου τε καὶ ἐαυτῆς, coniugis et sua ipsius arcana propudia*. ΒΟΙΥΙΝ.

Pag. 237, 11. *Ὡς ὁ τῶν Ἀθηναίων δουξ θυγατέρα τρέφει*] Agnes illa fuit, filia Hugonis Comitis Briennensis et Elizabethae *de la Roche Ducissae Atheniensis*, ac proinde soror Galteri Comitis Briennensis, qui ea tempestate Atheniensem Ducatum obtinebat. Vide Hist. Franco-Byzant. lib. VI. n. 43. DUCANG.

Pag. 237, 18. Θεόδωρον τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν δεύτερον] Primo genitus enim ex hoc secundo Andronici coniugio fuit Ioannes Despoia, cuius paulo ante meminit. DUCANG.

Pag. 237, 15. Τῷ ἄρχοντι Πελασγῶν] Is fuit Ioannes Angelus Ducas Comnenus Ioannis Sebastocratoris filius, de quo agimus in Famil. Byzant. p. 210. DUCANG.

Pag. 237, 21. Θυγατρί τινος ὀνόματι Σπινούλα] Argentinae, Opicini Spinolae filiae unicae. Vide stemma Palaeologorum Montisferrati in Famil. Byzant. p. 249. DUCANG.

Pag. 238, 3. Ἡ δὲ τοῦ Μάρκεσιου τάξις] Atqui tamen Marchionum primitus magna ac illustris apud Latinos fuit dignitas, ut qui regnorum limitibus praeesent, unde illorum fluxit nomenclatura. Vide Gloss. med. Latin. DUCANG.

Pag. 238, 4. Ὁ τὴν βασιλικὴν κατέχων σημαίαν] Sed et apud Latinos legionum vel etiam exercitus totius vexilliferi Marchiones nunquam dicti, quod et infra repetit. Ita saepe nugantur Graeculi isti scriptores, rerum nostratium omnino ignari ac imperiti. DUCANG.

Pag. 238, 10. Οἱ δὲ Γαλατῶν καὶ Ἰβηρίαν καὶ Κελτικὴν ἐπηγάγοντο] *Celticam* vocat eam, quae vulgo *Celiberia* vocatur, vel potius eam partem Galliae, quae Hispaniae vicina est; *Galatiam* autem reliquas Galliae provincias. Gregoras Iberiam ad Alpes fere usque pertinere existimavit. Nam infra (sect. VI.) Montisferrati Marchionatum collocat inter Alpes et inferiorem Iberiam. BOIVIN.

Pag. 239, 3. Ὁ δὲ Ῥωσικὸς] Quae hic de Russiae seu Moscoviae principi, ἐπὶ τραπέζης, seu *dapiferi*; Moreae seu Peloponnesi domino, principis; Athenarum, magni ducis; Boeotiae et Thebarum, magni primicerii; ac denique Siciliae, regis a Constantino Magno datis dignitatibus commentatur Gregoras, merae sunt ac aniles omnino fabulae, quas refellere, operam esset ludere. Nam ut de Russica taceam, quae nullibi occurrit, caeterae non a Graecis sed a Latinis manarunt. Qui enim ex nostris post captam urbem Athenis imperarunt, ducum appellationem vel sibimet adscripserunt, vel ab imperatoribus Latinis obtinuerunt, iique simul et Thebis imperarunt, quamvis Gregoras diversos fuisse Athenarum et Thebarum dominos hic innuat, licet infra cap. VII. contrarium agnoscat; qui quidem μεγάλοι Κύριοι a Graecis, a nostris vero *Grands Sires*, id est *magni domini*, propter vastiorem eorum dominationem vulgo appellabantur, non vero ex voce *Πριμμικήριος* corrupta, ut hic et cap. VII. nugatur. DUCANG.

Pag. 240, 1. Καὶ τῆς κάτω Ἰβηρίας] Imo Galliae. DUCANG. *Κεῖται δ' ἡ χώρα αὕτη μεταξύ ποῦ Ἄλπ. καὶ τῆς κάτω Ἰβηρίας]* Gregorae itaque *inferior Iberia* est regio illa, quae ab Hispania ad Montisferrati limites usque extenditur; ut et supra annotatum. BOIVIN.

Pag. 240, 20. Ἐτέρα δ' αὐθις βουλευομένης αὐτῆς περὶ τοῦ υἱοῦ] An intelligit initum ab ea consilium de illo in Lombardiam

mittendo? cui consilio vehementer refragatus est patriarcha Athanasius, cuius de ea ipsa re exstat in Cod. Regio Telleriano fol. 90. V. Γράμμα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, περὶ τοῦ περιποθήτου δεσπότου υἱοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου. Ubi notandum *Francos* dici eos populos, ad quos ille iturus foret. φήμη περικτυπιεῖ τοῖς ὡς τῶν πολλῶν τοῦ περιποθήτου χάριν υἱοῦ τῆς ἐκ θεοῦ βασιλείας σου, δεσπότου κυροῦ Ἰωάννου, ὡς ἀναγκάζεσθαι τούτον παρὰ τῆς περιποθήτου αὐτοῦ μηρὸς καὶ δεσποίνης, συναινέσει τῆς ἐκ θεοῦ βασιλείας σου, τῆς γονικόθεν αὐτῷ ἀνηκούσης διεκδραμεῖν, καὶ ζητῆσαι κατάρξαι τῶν Φράγγων ἀρχῆς. Item notatu digna haec, τίς γὰρ ὁ ἐγγύας δοῦναι θαυρῶν περὶ τοῦ ἐθθέντος, εἰ κἄν τηρήσῃ τὴν πίστιν ἀμώμητον ἐν τῷ αὐτῷ νεότερι, καὶ ἀλλοδαπῇ γῆ βαρβάρους κατοικουμένη, καὶ ἔθνη κατάκρωσ ὑπερηφάνω καὶ ἀπονενομημένω τὰ μέγιστα; *βοινικ.*

Pag. 241, 1. Μεσάζων] Vide Glossarium Ducangii. *βοινικ.*

Pag. 241, 5. Νικηφόρος] Cognom. *Chumnus*, cuius meminit Pachymeres lib. XII. cap. XVII. et Cantacuzenus lib. I. cap. XIV. Vide Famil. Byzant. pag. 236. et indicem auctorum Ms. ad Glossar. med. et infimae Graecit., ubi de eius scriptis. *DUCAÑO.* Ὁ ἐπὶ τοῦ *Κανικλείου*] De voce *Κανίκλειον*, et de dignitate τοῦ ἐπὶ *Κανικλείου*, vide notas Ducangii ad *Alexiadem* pag. 258. et 378. item Glossar. med. Graecit. in v. *Κανίκλειον*. Caeterum hic, de quo sermo est, *Caniclei* praefectus, *Nicephorus Chumnus* fuit, cuius opera exstant in Bibliotheca Regia, Cod. 2964. Ubi et *Nathanaël* vocatur; quod ei demum monacho nomen inditum fuisse arbitror. *βοινικ.*

Pag. 241, 7. Λαμβάνει γαμβρόν ἐπὶ τῇ θυγατρὶ] *Eulogia*. Vide huiusce hist. lib. XXIX. *βοινικ.*

Pag. 241, 11. Πρὶν γὰρ ὅλα ἐξήκειν τέσσαρα ἔτη, etc.] Libro XXIX. infra dicturus est, eam vix biennio integro cum marito vixisse, μόλις που δύο μόνους ἔμιαυτοὺς ἐκείνω τοῦ βίον συναπολαυκυῖαν. Inter opuscula *Nicephori Chumni*, quae exstant in Cod. Reg. 2964. unum fol. 271. inscribitur, Πρὸς τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα βασιλίσσαν, ἐπὶ τῷ πάθει τῆς χηρείας αὐτῆς, ἐξκαιδέκατον ἀγούσης χρόνον, etc. Ergo virum amisit sexdecim annos nata. At *Gregoras* libro *Historiae* XXIX. eam nupsisse ait sub annum aetatis fere decimum sextum, μετὰ χρόνον που ἐξκαιδέκατον. *βοινικ.*

Ibidem. Τὸν βίον ὁ Ἰωάννης ἀπήλλαξεν] Exstat *Nicephori Chumni* lamentatio πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, ἐπὶ τῇ τελευταίῃ τοῦ δεσπότου, τοῦ καὶ υἱοῦ αὐτοῦ. Cod. Reg. 2964. fol. 278. *βοινικ.*

Pag. 242, 3. Καλύπτραν] Cuiusmodi erat imperatoria illa calyptra, quam pyramidem vocabant, de qua egimus in Gloss. med. Graecit. in *Πυραμῖς*. *DUCAÑO.*

Pag. 243, 16. Ὑπερχομένη τοῖς δώροις] Legendum ὑπερχομένη, ut in codice Vaticano legisse se monuit V. Cl. *Fridericus Rostgaardus*. *βοινικ.*

Pag. 244, 7. Κεκαρμένον ἐπιφειρόμενον πώγωνα] *Latinorum* more, contra quam *Graeci*, quibus barbam nutrire solenne erat.

Vide Phranzem lib. I. cap. X. et notas ad Alexiadem pag. 283.

DUCANG.

Pag. 245, 4. Τὸ μὲν τῶν Τούρκων πλῆθος] Turci nempe tum pactum inierant cum Catalanis anno MCCCVI. de quo Montanerius cap. CCXXVIII. et Moncada cap. XLV. Vide praeterea Pachymer. lib. XIII. cap. IX. et Hist. Franco-Byzant. lib. VI. n. XLIV.

DUCANG.

Pag. 245, 6. Τοῦ δὲ μετοπόρου] An. MCCCVI. DUCANG.

Pag. 245, 11. Στρατοπεδεύουσι περὶ τὴν Κασανδρείαν] Quae olim Potidaea, sita in finibus Thraciae et Macedoniae. Conditam ait Livius lib. XLIV. a *Cassandro rege in ipsis faucibus, quae Pallenensem agrum caeterae Macedoniae adiungunt; hinc Toronaico, hinc Macedonico septam mari.* Theodulus, in Oratione pro Chandreno, Cod. Reg. 1853. fol. 144. de Catalanis loquens (quos Italos vocat) ἐπεὶ δὲ, inquit, πρὸς Μακεδονίαν ἔδει τουτουοὶ διαβῆναι, διαβαίνουσι μὲν, καὶ στρατοπεδεύουσιν ἐν Παλλήνῃ· κἀκεῖθεν ἐξιόντες, ἐληΐζοντο πάντα, καθάπερ ἐκ Δεκείλας τὴν Ἀττικὴν Λάκωνες.

BOIVIN.

Pag. 245, 15. Ἄκρα γὰρ ἐστὶ προμήκης εἰς θάλασσαν, κόλπους οὐ μικροῖς ἐκατέρωθεν περιελημμένη, δι' ὧν ἐν ταῖς χειμερῖναῖς ὥραις τὸ τῆς χιόνος ἀποσείσεται ὑπερβάλλον] Non satis assequor, an nivem ab hominibus e monte in mare deiici, an montem nivium procellis obrui, an vero nives in mare delabi dicat. WOLFIIUS. Describit Gregoras Isthmum Pallenes, in quo sita erat Cassandria, hinc Toronaico, hinc Macedonico mari septum. BOIVIN.

Pag. 245, 18. Ἦρος δ' ἀρχομένου] An. MCCCVII. DUCANG.

Pag. 245, 21. Ὅτε καὶ τὰς βασιλίδας ἤκουον εἶναι ἐντός, Ἐιρήνην φησὶ καὶ Μαρίαν] Wolfius verterat, cum et imperatrix Irene et regina Maria ibi degerent. Maria uxor fuit Michaëlis, iunioris imperatoris. Proinde et ipsa imperatrix, non regina dici debuit. Utraque certe, et Irene et Maria, βασιλίδες a Gregora dicuntur. BOIVIN.

Pag. 246, 3. Μακρὸν ἔκτισε τεῖχος] Christopoli, oppido quod Thasso insulae obversatur, et de quo quaedam notavimus ad Villharduinum n. CXLIX., ad Pangaeum vicinum montem. Cantacuzenus lib. I. cap. IV. ubi de Christopoleos φρουρίῳ. ἅμα μὲν ὡς ὃν καρτερόν ἐκ τε τῆς φύσεως τῆς κατασκευῆς, τοῦ τόπου καὶ τῶν τευχῶν, ἅμα δ' ὅτι καὶ ὥσπερ εἰ τι κλειθρον τῶν κλιμάτων ἐκατέρωθεν μέσον, τὴν δυτικὴν στρατιαν πολλὴν τινα οὖσαν καὶ πρὸς μάχας ἐξησκημένην τῆς ἐκ τῆς ἔω καὶ τῆς Θράκης διείργον. Quibus postremis verbis murum istum videtur indicare. De longis istis muris ad hostium incursus arcendos egimus in notis ad Chronicon Paschale pag. 589. et in dissert. de Hebdomo, ubi de utroque Hexamilio. DUCANG.

Pag. 247, 7. Huc pertinent illa Theoduli Rhetoris, Cod. Reg. fol. 144., de Catalanorum in Thessaliam transitu, ἀπειρηκότες δὲ

Nicephorus Gregor. Vol. II.

μαι τοῖς ὅλοις, καὶ μηδὲν ἔχοντες εἰς παραμυθίαν λοιπὸν, τῶν μὲν ἀναγκαίων ἐπιλειπομένων ἀπάντων, ἐπὶ ξυροῦ δὲ ἀκμῆς τῶν πραγμάτων σφίσι καθεστηκότων, εὐθύς Θετταλίας χωρεῖν ἔγνωσαν, ἐφ' ᾧ γοῦν τοῖς ἐπιτηδεῖοις ἔχειν ἀφθόνοις χρῆσασθαι, καὶ ἅμα τῶν Χανδρηνοῦ χειρῶν ἐμοὶ δοκεῖν ἀποστῆναι σπεύδοντες. BOIVIN.

Pag. 248, 5. Ἐφαμεν] Supra pag. 140. C. DUCANG. Καὶ Τοῦρκου τρισχίλιοι] Dixit supra fuisse amplius bis mille. Hoc cap. sect. 1. Infra numerabit ter mille et sexcentos, cap. VIII. sect. 1. et 2. ἑκατὸν καὶ χίλιους] Mille tantum supra cap. IV. sect. 6. BOIVIN.

Pag. 248, 11. sqq. Gregoras Catalanos Turcis dimissis in Thessaliam irrupisse ait, deinde in Boeotiam transiisse, atque ibi demum pugnavisse, et victoriam insignem reportasse. Theodulus Turcos non nisi post Boeoticum praelium discessisse a Catalanis tradit, Cod. Reg. 1853. fol. 145. Cum Theodulo consentiunt Muntanerius et Moncada. BOIVIN.

Pag. 248, 13. Ἄφρων] Stephanus Ἄφρον vocat; Gregoras Ἄφρους. BOIVIN.

Pag. 249, 12. Τοῦ διεπόντος ἐκαὶ τὴν ἀρχὴν] Ioannis Angeli, qui ducta Irene Andronici imp. filia notha, triennio post nullis susceptis liberis e vita excesserat. DUCANG.

Pag. 251, 6. Σπονδὰς καὶ ξυμβάσεις ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις τέθνηται πρὸς τοὺς Θετταλοὺς] Theodulus Rhetor Catalanos, multis cladibus in Thessalia a Chandreno affectos, foedus cum Thessalis pepigisse scribit, Cod. Reg. fol. 144. Τοσαύτε γοῦν κἀνταῦθα κατ' αὐτῶν ἔστησε τρόπαια, καὶ οὕτω περιφανῆ, νῦν μὲν ἀθρόοις ἐμπύπτων, νῦν δ' ἐκ πολλῶν ὀλίγοις, καὶ πολλοῖς κατ' ὀλίγους, ὥστ' ἄδουσι μὲν ἐς δεῦρο ταῦτό Θετταλοὶ, ἄδουσι δὲ σχεδὸν πάντες ἄνθρωποι.... καὶ τί δεῖ πλείω διεξίεναι. εἰ μὴ γὰρ τὴν ταχίστην εἰρήνην ἐπεθύμησαν, κἀν αὐτοῦ πάντες ἔπεσον κακοὶ κακῶς ὀλωότες. νῦν δὲ σπονδὰς πρὸς Θετταλοὺς ποιησάμενοι, καὶ τοῦ Χανδρηνοῦ διὰ ταῦτα μετὰ τοσοῦτων καὶ τηλικούτων τῶν ἄθλων ὥσπερ τινὸς Ἡρακλέους ἐπανιόντος ἡμῖν, σφᾶς τε αὐτοὺς ἐξείλοντο τοῦ κινδύνου, πεπαυμένης τῆς μάχης δι' ἣν κακῶς ἔπραττον, καὶ τὴν καλλίστην, etc. Gregoras alia plane. De Chandreno autem ne verbum quidem. BOIVIN.

Pag. 251, 16. Ἐπειτα πρὸς δύο σχιζόμενος βέματα] Ptolemaeus Geographiae lib. III. cap. XV. Ὁ δὲ Εὐνήνος ἐν τῷ Καλλιδρόμῳ ὄρει ἐπιστρέφων πρὸς τὰς ἀνατολὰς ἐπὶ τὸν Κηφισσοῦν ποταμόν' ὅς καὶ αὐτὸς ἀπὸ τῶν αὐτῶν ὀρέων ῥέων, συμμισγεί τῷ τε Ἀσωπῷ καὶ τῷ Ἰσμηνοῖ τοῖς ποταμοῖς κατὰ τὴν Βοιωτίαν, ἐπὶ θέσειω μοιρῶν νβ'. Hinc (ut opinor) Gregoras habuit ea quae de Cephisi cursu tradit. At Strabo aliter lib. IX. pag. 407. edit. MDCXX. Vide et Commentarium Gerbelii in Graeciam Sophiani pag. 142. BOIVIN.

Pag. 251, 23. Τὴν τε Ἀθηνῶν] Galterus Briennensis, Dux Athenarum et Thebarum Dominus. DUCANG.

Pag. 252, 8. Οὗτος τοίνυν δίοδον] Haec fusius narrat Montanerius cap. CCXL. et ex eo Moncada cap. LXIII. nos etiam in Hist. Franco-Byzant. lib. VII. n. VII. VIII. DUCANO.

Pag. 252, 21. Καὶ μὲν δὴ μεσοῦντος ἔαρος] Anonymus poeta Graecobarbarus Cod. Reg. 2569. fol. 212. v.

Ὁ πόλεμος ἐγύναιτον ἡμέραν γὰρ δευτέραν *),
 Στασδεκαπένται τοῦ μηνὸς ὅπουτον λέγουν μάρτην.
 Ἐνέτη τρέχοντα χρόνων ἀποκτήσεως κόσμον,
 Ἐξάκης χιλιάδων δὲ καὶ ὀκτακωσίων ται,
 Καὶ συναυτὸ καὶ δεκαεπτὰ· εὐδόμης δὲ ἠνδίκτου.

Itaque caesus est Galterus anno Mundi VI, MDCCCXVII. Chr. MCCCIX. idque die XV. mensis Martii, non μεσοῦντος ἔαρος, ut affirmat Gregoras. At Muntanerius cap. CCXXI. scribit, Catalanos post Rogerii caedem mansisse apud Calliopolim annis VII. iisque elapsis in Macedoniam transiisse. Rogerius, ut ex Pachymeris narratione colligitur, caesus fuit anno Christi MCCCV. Ad annos MCCCIV. adde annos VII. confiunt anni MCCCXII. Ergo Catalani in Macedoniam transierunt anno Christi MCCCXII. Id si verum est, Boeotias et Atticae principatum vix occupare potuerunt ante an. MCCCXIII. Tamen Anonymus Graecobarbarus, qui eum principatum ab illis occupatum ponit an. MCCCIX., cum Gregora hac in re consentit. Quid si Rogerii caedes in annum Chr. MCCCL. vel MCCCII. conferatur? Admodum certe probabile est, vel Pachymeris vel Muntanerii Chronologiam corruptam fuisse ab exscriptoribus. βορινπ.

Pag. 252, 22. Ἐφρίσταται ὁ τῆς χώρας ἀρχηγός] Idem Galterus, Athenarum Dux. DUCANO.

Pag. 253, 23. Οὕτω τοίνυν . . . . τῆς ἀρχῆς ἐγκρατεῖς οἱ Κατελ. γεόμενοι] Theodulus Rhetor, Cod. Reg. 1853. fol. 145. Τὴν καλλίστην καὶ θαυμαστὴν ἐκείνην κατὰ τῶν προσχώρων Ἰταλῶν ἀνέλιοντο δίκην, μετὰ μὲν ὑπερηφάνου παρασκευῆς αὐτοῖς ἐπιόντων, καὶ μὴ ὅτι τούτους, ἀλλὰ καὶ Θετταλίαν πᾶσαν καὶ Μακεδονίαν ἀπειλούντων ἐκτρίψειν· οὕτω δ' αὐτῶν ἐκτριβέντων, ὡς μηδὲ πυρφόρον τὸ τοῦ λόγου λελεῖφθαι . . . ὡς δὲ οἱ μὲν ἐκποδῶν ἦσαν, καὶ ταύτην τοῦ θράσους ἔτισαν δίκην, ἃ τῶν ἄλλων πέρι κακῶς ἐβουλεύσαντο, ταυθ' ὑπ' ἐκείνων αὐτοὶ καλῶς πεπονθότες, ἔδει δὲ τοὺς κερκατηκότας οὐχ ὅσον ὄπλων καὶ ἵππων, ἀλλὰ καὶ πόλεων καὶ χωρῶν, καὶ πάντων τῶν ἐκείνοις προσόντων αὐτοὺς γεγονότας κυρίους, ἔπειτ' ἐν σφίσι αὐτοῖς ταυτὶ διελέσθαι, διέλιοντο καὶ ταῦτα τρόπον τοιῶδε. οἱ μὲν ἐκ Σικελίας δομαίμενοι, τὰς πόλεις ἐλόντες, αὐτοῦ που μένειν ἔτ' ὄντο δαῖν, ἀντὶ τῶν ἀπολωλότων ταῖς τούτων γυναίξαι καὶ παισὶν αὐτοὶ καταστάντες· ἵπποι δὲ καὶ ὄπλα, καὶ πᾶσά τις πρὸς μάχην παρασκευὴ Πέρσαις ἦν. Ex hac Theoduli narratione liquet Persas, seu (quod idem est)

*) Id est feria secunda, seu die Lunae. At anno Chr. MCCCIX. dies XV. Martii non incidit in feriam secundam, sed in Sabbatam. βορινπ.

Turcos, Boeotico praelio simul cum Catalanis interfuisse; et Catalanos quidem, hostium urbibus, agris, uxoribus, et liberis potitos, sedem illic fixisse; Turcas autem, armis, equis, et reliqua omni praeda auctos, inde discessisse. Aliter tamen Gregoras. Vide annotata supra ad huius capituli sect. 1. pag. 153. **ΒΟΙΒΙΝ.**

Pag. 254, 3. *Οἱ δὲ Τοῦρκοι μετὰ τὸ διαστῆναι τῶν Κατελάων*] Qua de re supra cap. VI. sect. VI. et cap. VII. sect. 1. **ΒΟΙΒΙΝ.**

Pag. 256, 16. *Ὅθεν ἄραντες*] Phranzes lib. I. cap. IX. **DUCANG.**

Pag. 258, 15. *Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον*] Phranzes ibid. **DUCANG.**

Pag. 259, 5. *Τὸ ὑποπόδιον αὐτοῦ*] Quaedam ommissa ab interprete in versione restituiimus. Sed quid hoc loco vox ὑποπόδιον sonet, non plane assequor. Neque enim in scabello, quod pedibus substernitur, quidquam pingi debuit vel potuit, multo minus imago Servatoris, quam cum discipulis mensae accumbentibus supra thronum ipsam vulgo effictam observamus in Gloss. med. Graecit. in v. *Θρόνος*. De eiusmodi suppedaneis vide ibi rursus in v. *Σουπκίδιον*. **DUCANG.**

Pag. 259, 12. *Ὁ δὲ πατριάρχης δυσχεράνας . . . τὸν πατριαρχικὸν εὐθ. παρητήσατο* *Θρόνον*] Ecce illius abdicacionis formulam, ex Cod. Reg. Teller. fol. 104. v. descriptam. **ΠΑΡΑΙΤΗΣΙΣ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΑΣ.** *Τῆς Χριστοῦ ἐκκλησίας, οἷς αὐτὸς οἶδε κρίμασι, καὶ δευτερόπρωτον τὴν φροντίδα διαδεξάμενοι, τοῖς εἰς τοῦτο προτρεψαμένοις ἀρχιερεῦσιν ὑμῖν (ὕμεις γὰρ ἐκεῖνοι) ὡς καὶ περὶ ἡμῶν προνοησαμένοις τὰ κρείττω, ὃ τῆς ἐκκλησίας θεὸς ἀνταμείψαιτο, καὶ μάλιστα τῷ Θεοστεφεῖ βασιλεῖ καὶ ἀγίῳ μου αὐτοκράτορι, ἀρχῆθεν περὶ τὴν ἐκκλησίαν ἐνδειξαμένῳ τὸν κατ' ἐπίγνωσιν ζῆλον καὶ σπουδὴν καὶ ἀναδοχὴν, καὶ καθ' ἐκάστην ἐνδεικνυμένῳ ἀρίστη φρονί· δι' ἣν καὶ ἡμῶν οὐ διέλιπε κηδεσθαι, ἐπαίνους καὶ εὐφημίας καταγεραῖρον (fort. καταγεραίων), καὶ στολαῖς ἱεραρχικαῖς, καὶ ἱεραῖς εἰκόσι ταῖς μετὰ κόσμον, καὶ εὐεργεσίαις ἀσυγκρίτως τὴν ἐκκλησίαν καταπλουτῶν· ὡς οὐποτε τῶν πατριαρχούντων τινὸς (fort. τινὰ) τοιούτων ἐπαπολαῦσαι πρὸς τῶν ἀνεκάθεν εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων· εἰ μὴ που καὶ τὴν παρίσσωσιν πρὸς τῷ τούτου πατρὶ κατὰ πνεῦμα, τῷ μεγάλῳ φημί καὶ ἰσαποστόλῳ εἰκάσειεν ἂν τις, ἐν ταῖς κατὰ τὸν ἐν ἀγίοις ἐκεῖνον τιμαῖς ἱερώτατον Σιλβεστρον· εἰ κάκεινον (fort. εἰ καὶ ἐκεῖνον) τὸ μέσον πρὸς τὰ ἡμέτερα, ὅσον ἀκτίνος ἡλιακῆς τοὺς πρὸς αὐτὴν ἀτενίζοντας· δι' ἃ καὶ πλουσιοπαρόχως ἀνταμειφθῆναι πρὸς τοῦ παντάνακτος, καθὰ τῷ μεγάλῳ ἐκεῖνῳ ἐν βασιλεῦσι τὰ γέρα, καὶ πρῶτῳ ἐν ὀρθοδόξοις ὑπολειανθέντι πηλῶ πλατειῶν· ἐν δὲ γε τῇ βασιλείᾳ Χριστοῦ ἐκεῖνῳ συνευαχεῖσθαι, καὶ ἐν Θεῷ γάννησθαι. Ἀλλ' ὅπερ καὶ λέγειν ἐξώρημαί, πρὸς τὸ τῆς ἱεραρχίας ἀνατεθέντες ἡμεῖς ὑψηλόν, οὔτε διηγωνίσμεθα πρὸς τὸ μέγα περὶ κόντος,*

οὔτε ἰδοῦμεν τοῖς πολλοῖς, ἀλλὰ καὶ δύσχηστοὶ πλέον κατ' ὅσον καὶ εὐρισκόμεθα. καὶ δὴ πρὸς τοῖς ἄλλοις οἷς καὶ προσωπεῖδ' ἴκασι τὸ ἐν ὑποκρίσει βιούντας ἡμᾶς, οὐδὲ κατὰ τῆς ἀγίας καὶ ἀσωμήτου ἡμῶν πίστεως συκοφαντήσαι ἐφείσαντο. οἷς θεῷ τοῦ παντός, ὃ ἐλθὼν εἰς τὸ πλάνης καὶ ἀσεβείας βροτοῦς ἐκλυτρώσασθαι, ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ἀντιμέτρησον· καὶ ἡ βομφαλα αὐτῶν εἰσελθεῖ εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν, εἰ ἐγὼ ἐπὶ σὲ ἐπιβόλην ἀπὸ γαστροῦ· καὶ μᾶλλον τοῖς περὶ τὸν Ἰακωβον, τοῖς ἱερατοῖς καὶ παντὶ θεοστυγέσιν· οἱ καὶ καθάπερ ἀπερχθάνομενοι τῷ ἐπὶ πάντων θεῷ, δικαιοῶσαντι καὶ ἡμᾶς καλεῖσθαι ἀπὸ Χριστοῦ, καὶ μὴ ἔχοντες ὅπως ἐκείνον ἀμύνονται, κατὰ τῆς ἱερᾶς ἐκείνου θεανδρικής καὶ προσκυνητῆς εἰκόνας, τῆς ἐρημώσεως τὰ βδελύγματα, ὧ τῶν ἐμῶν κακῶν, λυτῆσαι οὐκ ἔφριξαν, πρὸς δὲ καὶ τῆς παναγράντου δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου, καὶ τοῦ τύπου τοῦ θείου καὶ ζωηφόρου σταυροῦ. δι' οὓς καὶ ἀνάθεμα πᾶσιν αἰρετικοῖς ἐκβῶ ἀπὸ θεοῦ παντοκράτορος, καὶ χριστιανοκατηγόρου παντὶ, τῷ μὴ ἀξιοχρῶς μετανοήσαντι. διὰ ταῦτα καὶ τῆς ὑμῶν (ita legendum, non ἡμῶν) ἱερότητος δέομαι, μὴ πρὸς ἐμποδισμόν ἐνστήναι τινα, δι' αὐτὸν τὸν Χριστόν· ὅτι μηδὲ δυνατόν ἄλλο τι φρονῆσαι ἀπάρτι ἡμᾶς, εἴ τι καὶ γένοιτο· ὅτι καὶ γῆρα καὶ ἀσθενεία ταλαιπωροῦντες, οὐδὲ αὐτὸ τὸ ὄρεῖν ἔχομεν. ἀλλὰ πρόστιτε ἀξίῳ τῷ ἀγίῳ μου αὐτοκράτορι, ἐκδυσωπήσαι κάκεινον ὑπὲρ ἑμοῦ, πλέον ἀπάντων τῆς ἐκκλησίας τὴν μέριμναν τρέφοντι, συγκροτεῖν ἐξαιτοῦντες καὶ συντρέχειν ὑμῖν ἐν παντὶ, καὶ μᾶλλον εἰς ἐρεύνης πνευματικῆς ἀναζητήσιν· ὡς ἂν τὸν ἀρμόδιον ταῖς ὑμετέραις εὐχαῖς καταπέμψοι τῇ πόλμνῃ Χριστός, εἰς ἐπίσκεψιν ἱερῶν καὶ μοναζόντων, καὶ λαοῦ Χριστιανύμου τοῦ σύμπαντος. πρὸς δὲ τούτοις, ἐπεὶ τὸν ἐν μέσῳ εἰκὸς εὐρισκόμενον καὶ λυπεῖν καὶ λυπεῖσθαι παρά τινων, τοὺς λυπήσαστας ὁπωσδήποτε, καὶ τοὺς ὑφ' ἡμῶν λυπηθέντας, συγχωρήσεως ἀξιώσει (pro ἀξιώσειε) καὶ ἀμφοτέροισι ὃ ἐπὶ τὸ σῶσαι τὸ πλάτυσμα φιλανθρωπῶς παραγενόμενος, καὶ κρατυνεῖ (pro κρατύνειε) τὰ τῶν ὀρθοδόξων, καὶ σκαιωρίας περιφυλάξει παντοίας καὶ ποιμένας καὶ πόλμνια, ἕως τὴν γῆν ὃ ἥλιος ἐφορᾷ, πρεσβείας ἀλήκτους τῆς τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης σωματώσεως θεόν. Τοῖς ἱερωτάτοις ἀρχιερεῦσι θεοῦ, καὶ τοῖς ἐνδοξοτάτοις τοῖς τῆς συγκλήτου βουλῆς, καὶ τοῖς ἐντιμοτάτοις τοῦ κλήρου ἱερεῦσι καὶ μονάζουσι, τοῖς τε στρατευομένοις καὶ τοῖς τῆς πολιτείας, πλουσίοις τε καὶ πενομένοις, καὶ ἀνδράσι καὶ γυναῖξι, πᾶσι διηνηκῶς χορηγεῖσθαι τὸ τοῦ θεοῦ ἐπεύχομαι ἔλεος· εἰτα καὶ πᾶσιν ἀντιβόλῳ, μὴ ὡς ἔτυχε προσταλαιπωρεῖν κοπιῶντας τῇ ἐν ἡ παροικούμεν ἰσρατιᾷ, τῆς Σοφίας θεοῦ ἐπάνω ὄρους κειμένης, καὶ τηλαυγούσης τῆς (τοῦς) ἐνεκεν φωτισμοῦ πρὸς αὐτὴν ἐπιτρέχοντας· πλὴν καὶ ὑμῖν (non ἡμῖν) ἀντιμετρηθεῖη πρὸς τοῦ τῆς ἀγάπης θεοῦ ὅσον καὶ δι' ἀγάπην κεκοπιᾶκατε, καὶ ἡ ἀντάμειψις ἀμφοτέροις ἀσφιλευθείη· ἐπεὶ καὶ ἡμεῖς τῷ περὶ ὑμᾶς ἀλύτῳ συνδούμενοι πόθῳ, οὐχ ὡς ἔτυχε διεστήσαμεν αὐτούς (αὐτούς) ἀφ' ὑμῶν. ἀλλ' ὡς που ὁ μεγαλοφρονῶ-

τατος ὑποτίθεται· ἃ ὁ Θεὸς ὁ ἅγιος βεβούλευται, τίς διασκήδασει; ἔκλεινον γὰρ κρίναντος ἀναξίους ἡμᾶς καὶ Θεῶν καὶ ὁμιλίας αὐτῆς τῶν φιλάτων, πειθαρχεῖν καὶ ὑμᾶς ὀφειλόμενον (ἀν ἡμεῖς ὀφειλομεν?), ὑπερεχέσθαι μόνον ὑμᾶς ἔξαιτούντες, μὴ κἀκείθεν ἀποζηυχθεῖν (non ἀποζηυχθεῖν, fort. ἀποζηυχθειμεν) τῶν πρὸς Θεοῦ φιλουμένων καὶ φιλάτων ὑμῶν· μεθ' ἃν υἱέ, Θεοῦ ζωοδοτα, ταῖς στραταιῖς καὶ ἡμᾶς συγχορευῶσαι ταῖς οὐρανίαις εὐδόκησον, πρεσβείαις τῆς σὲ τεκούσης μητρος, καὶ ἀποστόλων, καὶ τῶν μαρτύρων, καὶ πάντων ἁγίων σου. Niciphorus Chumnus, in oratione, quae inscribitur, Ἐλεγχος κατὰ τοῦ κακῶς τὰ πάντα πατριαρχειούσαντος Νιφῶνος, ἀνενεχθεῖς παρὰ τοῦ Νικομηδείας καὶ τοῦ Μιτυλήνης πρὸς τὴν ἱερὰν σύνοδον, Athanasium ait sua sede expulsam et damnatum cessasse, eo quod minister eius Theophanes dona accepisset ab iis, quibus ordines sacri conferrentur; id quod patriarcha insciente fieri haud potuisset. En verba ipsa. τί δὲ καὶ ὅτι τοῦ πατριαρχειούσαντος Ἀθανασίου, ἐπειδὴ ὁ γνησίως ἐκείνῳ ἐξυπηροτούμενος Θεοφάνης φωραθελὴ δῶρα λαμβάνων ἐπὶ προτροπαῖς τοιαύταις, ἀπέστημεν, καὶ πάσαις ψήφοις ἀπεβαλόμεθα τόνδε τὸν πατριάρχην, καὶ οὐδ' οὐ μήποτε δεξαίμεθ' ἂν αὐτόν οὔτε εἰς ἀρχιερωσύνην, οὔτε μὴν εἰς ἱερωσύνην; ἐπεὶ καὶ συνειδέναι αὐτόν καὶ μὴ ἀγνώστως ἔχειν τῶν τῷ Θεοφάνει πεπραγμένων, αὐτὸ τὸ πρᾶγμα καὶ δείκνυσι καὶ διελέγχει, καὶ ἔστιν ἰσχυρότερον παντὸς ἐλέγχου καὶ κατηγοροῦ. Porro his Chumni verbis non primam sed secundam Athanasii abdicacionem innui manifestum est. Itaque δευτέρας παραιτήσεως non ea sola causa exstitit, quam affert Gregoras. Exstat in Cod. Reg. Teller. fol. 108. scriptum Athanasii patriarchae περὶ τοῦ πῶς καὶ διατί τὰ τῶν παραιτήσεων, τῆς πρώτης φημὶ καὶ δευτέρας, ἐγένοντο, in quo Athanasius de obiectis sibi criminibus multa conquestus, sic demum perorat: αὐτῆ ἐπὶ Θεῷ μάρτυρι τῆς παραιτήσεως τῆς πρώτης καὶ τῆς δευτέρας ἡ συσκευὴ καὶ ὑπόθεσις· εἰ καὶ τὰ τῶν κατηγοριῶν ποικίλα καὶ ἄνισα. ἐπεὶ (fort. ἐπειδὴ) δὲ οὐ δημοσίᾳ καὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ οἴκοι, τοῦ ἐρᾶσθαι (ἱερᾶσθαι) καὶ εὐλογεῖν καὶ διδάσκειν τοῖς τυχοῦσιν ἀπειργεῖν ἡμᾶς οἱ ἀρχιερεῖς ἐγκελευνται, ἅπερ οὐδὲ τῷ δυσσεβεῖ Γεωργίῳ ἢ τοῖς φυλασσομένοις (fort. φρουασσομένοις) τὰ μάταια καὶ ψευδῆ ξυλωταῖς (fort. ζηλωταῖς) ποσῶς ἐπετίμησαν, μὴ ἑαυτοὺς ἀκάνονιστα πράττειν καὶ ἄθεσμα τὴν κρίσιν φρίττοντες τοῦ Θεοῦ, ἢ κἂν ἀνθρώπους αἰδοῦμενοι. ἀλλ' ἡμῖν ἐπιτρέβειν θαρρόυσι τὸ ἀκάνονιστον, αὐτοὶ καὶ * τοῖς πρὸς τῶν θείων θεσμῶν ἐπαράτοις καὶ ἄλλοτρίοις τῆς ἐκκλησίας Χριστοῦ τὰς κεφαλὰς ὑποκλίναντες καὶ κανόνα δεξαίμενοι, καὶ τὸν ἐν μακαρίᾳ τῇ μνήμῃ πατριάρχην τῆς ἐκκλησίας Χριστοῦ καὶ ὁμολογητὴν κύρον Ἰωσήφ παρανάλαμα, ὅσον τὸ κατ' αὐτούς, τῆς μανίας τῶν σμιζομένων γενέσθαι καταδεξάμενοι, καὶ ταῦτα καὶ μετὰ θάνατον, ὅπερ οὐκ εἶδεν ὁ ἥλιος, ἀναμείναντες ἐπὶ χρόνοις τοσοῦτοις ζητῆσαι τινα τῶν πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντων Θεόν. πῶς καὶ ποθεν τοσαῦτα καθ' ἡμῶν ἐρρηξάτε; καὶ μηδένα τὸν συλλυπούμε-

νον μηδὲ τὸν παρακαλοῦντα εὐρόντες, ἵνα καὶ κρίσιν' δικαίαν ζητήσωμεν, ἐκχεῶ καὶ αὐτὸς τοῦ δι' ἐμὲ σταυρωθέντος ἐνώπιον τὴν δέξιόν μου, καὶ τὴν θλίψίν μου αὐτῷ ἀπαγγελῶ· καὶ μᾶλλον ὡς τῆς κακίας ἐπιδιδούσης, καὶ εἴργειν ἀναισχυνοῦσής καὶ τῶν ἀναπνοῶν ἡμᾶς τὸ λεγόμενον, ὡς μὴ λειτουργεῖν, μὴ εὐλογεῖν, μὴ διδάσκειν τινα τὰ πρὸς σωτηρίαν παραχωρούσης. ἄγοιτο οὖν, δέσποτα καὶ θεὸς τοῦ παντός ἐν τριάδι γνωσκόμενος καὶ ὑμνουόμενος, ὅποι φίλον σοι τὰ ἡμέτερα, πρεσβείαις τῆς ἀββήτης καὶ ἀββυπάρος σωματωσάσης τὸν ἕνα τῆς παναγίας τριάδος, καὶ πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνος λελατρευκότων θεῶν, καὶ τοιαῦτα παθόντων. αὐμὴν. Hinc etiam argui potest Athanasium secundae secessionis causam habuisse diversam ab ea quam attulit Gregoras. Caeterum inconsulto et nequaquam probante Athanasio Theophanem dona accipere solitum, apparet ex Athanasii ipsius Relatione ad imperatorem, κατὰ τῶν αἰσχροκερδῶν, καὶ τῶν προνομίων τῆς ἐκκλησίας: in qua Relatione patriarcha postulat, ut inquiratur in eos, qui xeniorum nomine pecuniam acceperint ex turpi causa, et nominatim ipsum Theophanem notat. Cod. Reg. Teller. fol. 59. **ΒΟΙΒΙΝ.**

Pag. 259, 15. Νίφων ὁ τῆς Κυζίκου] Pachymer. lib. XI. cap. IX. Phranzes lib. I. cap. IX. **DUCANG.**

Pag. 259, 18. Ἀνὴρ πάντη μὲν ἀδαῆς τῆς ἕξω παιδείας, οὐχ ὡς τὰ πολλὰ δὲ καὶ τῆς θειοτέρας, ὡς μὴδ' οἰκεία χειρὶ τὰ τῶν γραμμάτων στοιχεῖα γράφειν εἰδώς] Ambigo quid velit: utrum, eum adeo sacrarum litterarum fuisse rudem, ut nec profanas scribere scierit: an vero, non aequè fuisse rudem sacrarum, quod ferre fiat, ac profanarum. **WOLFIUS.**

Pag. 260, 2. Πρὸς πᾶσαν βιωτικῶν πραγμάτων] Interpres, *rei familiaris peritissimus fuit.* Emendavimus, *rei saecularis.* Vide Gloss. med. Graecit. in βλος. **DUCANG.**

Pag. 260, 12. Ὁ δὲ τοιοῦτος τρόπος παρέπεισε, etc.] Codex Regius habet, ὅ γε μὴν πρὸς εὐποιίας συμφωνῆς τρόπος παρέπ. Ita etiam Codex Vaticanus, ut acciperi ex Cl. Rostgaardio, qui tamen εὐποιῖαν legit, non εὐποιίας. **ΒΟΙΒΙΝ.**

Pag. 260, 14. Λέγω δὴ τῶν δύο παρθενῶν] Interpres, *de aedibus binis Vestalium virginum.* Edidimus, *Sanctimonialium.* **DUCANG.**

Pag. 260, 15. Ἴνα ἄμα μὲν ἐκ τῶν προσόδων, etc.] Verba Ἴνα—ἤθους absunt a Codice Regio: in Vaticano autem latent sub schedula, cuius pars dimidia discerpta est. In parte superstitite legitur . . . πρᾶξεν, ἀλλὰ καὶ πλείστων ἄλλων ἄλλως πενίαν παρε. . . . λων ἐλευθερίαν ἐχαρίσατο, καὶ κιστούσας μεγαλεπρεπῶς ἀνερ . . . θαπᾶς. διεβέβλητο μὲν τοι παρὰ τῶν πλείστων, ὡς ἀπόσους, etc. Id quoque acciperi ex Cl. V. Frid. Rostgaardio. **ΒΟΙΒΙΝ.**

Pag. 260, 18. Οὗτος ὁπόσους εὐδοκίμησει] In Codice Regio, ut et in Vaticano, legitur διεβέβλητο μὲν τοι παρὰ τῶν πλείστων,

ως όπόσους, etc. In Codice Wolfiano minus consultum erat famae Niphonis. BOIVIN.

Pag. 262, 2. Ἐκ τῆς ἀγίου Ἀνδρέου μονῆς] De quo monasterio diximus supra ad lib. VI. cap. 1. pag. 101. F. DUCANG.

Pag. 262, 5. Ἀρχίαν δηλονότι] Interpres, videlicet, ne XL. diebus rem divinam facerent: edidimus, ut a re divina per XL. dies abstinerent: μοχ, γονυκλισίαις, deprecationibus, emendavimus, genuflexionibus. Vide Gloss. med. Graecit. in hac voce. Infra προστάσις μοναστηρίων, παρθέσις ἐν βασιλείοις. Interpres, Abbatiae, munera: edidimus, monasteriorum praefecturae, praerogativae in palatio. DUCANG. Vertit Wolfius, ne quadraginta diebus rem divinam facerent. Ducangius malebat, ut a re divina per quadraginta dies abstinerent: non video quam ob causam. BOIVIN.

Pag. 262, 7. Ἐπὶ ῥητοῖς] Certa lege definitis. Sic infra lib. XIII. sect. II. ἐπὶ ῥητοῖς τὸ συγκεχωρηκὸς δεχόμενοι, ubi licentiam certis legibus datam acceperunt. Videat tamen lector, an hoc loco malit subaudire χρόνοις, vel ἔτεσι. Sic infra lib. IV. cap. VII. sect. 3. καὶ τοὺς μὲν ἀργεῖν τῆς ἱερωσύνης ἐκέλευσεν ἐπὶ ῥητοῖς ἔτσι. BOIVIN.

Pag. 262, 20. Ἐν τούτοις τοῖς χρόνοις] Pachymer. lib. XI. cap. IX. DUCANG.

Pag. 263, 17. Φιλῆν τὸν Παλαιολόγον] Phranzes lib. I. cap. IX. Theodorum Philem ἐκ τῶν μεγιστάνων habet Pachymeres lib. I. cap. VIII. et alterum Philem lib. III. cap. XVII. Ioannem Φιλῆν, τῶν εὐπατριδῶν, Cantacuzen. lib. IV. cap. XXXII. exstant Manuelis Philae versus iambici in obitum eiusdem Georgii Pachymeris, apud Allatium de Georgiis pag. 373. Idem is ni fallor, cuius editus habetur de animalium proprietate, quem Michaëli imp. τῷ νέῳ, ut praefert Cod. Reg. 2216., Andronici senioris filio, inscripsit. Vide Allatii excerpta Romae edita pag. 339. in Chreyhtonum pag. 702. 703. Lambecium lib. III. Bibl. Caesar. p. 184. DUCANG.

Pag. 264, 12. Οὐκ ἐν ταῖς πνήμαις τοῦ ἀνδρός εὐδοκεῖ] Psalm. 145, 10. BOIVIN.

Pag. 264, 20. Φησὶ] Ecclesiastes scilicet, cap. IX. v. 11. BOIVIN.

Pag. 265, 8. Καὶ ὁμόπνοος] Alter codex habebat ὁμόπους. Qua lectione deceptus verteram, pari gradu ingressus est. WOLFIUS.

Pag. 265, 21. Σηρόγυφον] Thraciae fluvius, cuius meminit Theophylactus Simocatta lib. VI. cap. 3. et Anna Comnena lib. VII. pag. 215. DUCANG.

Pag. 269, 24. Ἐκβάλλεται καὶ Νίφων τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, αἰτίαν εἰληφώς, etc.] Huc pertinet oratio Nicephori Chumni, quae inscribitur, ἔλεγχος κατὰ τοῦ κακῶς τὰ πάντα πατριαρχεύσαντος Νί-

φωνος, ἀνενεχθείς παρὰ τοῦ Νικομηδείας καὶ τοῦ Μιτυλήνης πρὸς τὴν ἱερὰν σύνοδον. Vide Cod. Reg. 2964. fol. 199. v. BOIVIN.

Pag. 270, 4. Τῆς Περιβλέπτου μονῆς] Interpres, *Periblepti*: emendavimus, *Peribleptiae*, Deiparae scilicet, cui dicatum monasterium, de quo in Constantinop. Christ. lib. IV. sect. II. n. 36.

DUCANG.

Pag. 270, 6. Ἰωάννης ὁ Γλυκὺς] Phranzes lib. I. cap. 9.

DUCANG.

Pag. 270, 6. Λογοθέτης, ὃν τηνικαῦτα τοῦ δρόμου] Vide lib. VI. cap. VIII. sect. 1. BOIVIN.

Pag. 270, 14. Καὶ αὐτὸν μέντοι τὸ μοναχικόν] Ea enim tempestate patriarchae omnes seligebantur ex ordine monachico, ac si aliunde, id est ex saeculari, tum ii monachi habitum induebant, et a carnibus abstinebant, uti supra annotatum ad lib. VI. cap. 3.

DUCANG.

Pag. 271, 4. Ὁ Μετοχίτης Θεόδωρος] Qui λογοθέτου τῶν ἀγγελῶν dignitatem antea obierat, ut scribit Pachymer. lib. IX. cap. 5. tum vero λογοθέτης τοῦ γυικοῦ erat, cuius praeclaras animi dotes et eruditionem hic et in orat. illius funebri praedicat Gregoras, adversam vero fortunam lib. IX. cap. 6. 7. lib. X. cap. 2. ut et Cantacuzenus lib. I. cap. 11. lib. II. cap. 1. DUCANG.

Pag. 271, 14. Πανυπερσεβάστου] Vid. Gloss. med. Graec. in Σεβαστός. DUCANG.

Pag. 273, 23. Ἀνήγειρε πυραμίδας] Constantinop. Christ. lib. III. n. 19. DUCANG.

Pag. 274, 2. Τῶν μὲν γὰρ ἄλλων βασιλέων] Immanem istam ac vesanam in aedium sacrarum structuris imperatorum et nobilium Constantinopolitanorum ostentationem exagitant non semel scriptores Byzantini, uti observamus in Constantinop. Christ. lib. VI. n. 1. DUCANG.

Pag. 275, 6. Νεὸς τοῦ μεγάλου Παύλου] Vide Constantinop. Christ. lib. III. sect. V. n. 21. DUCANG. Ἔστιν ὁ περὶ τὰς πύλας τοῦ Εὐγενείου μέγιστος νεὸς τοῦ μεγάλου Παύλου] Sunt autem haec: *iuxta portam Eugenii, maximum Pauli Magni templum*, etc. Ita vertendum. At Wolfius, codice usus male interpolato, verterat: *Sunt autem haec; D. Eugenii iuxta portam maximum templum: Divi Pauli Apostoli: duodecim*, etc. BOIVIN.

Pag. 275, 15. Κατὰ τὸ ἑξακισχιλιοστὸν] Christ. MCCCXVII. DUCANG.

Pag. 275, 18. Τοῦτον δὴ λέγω] Iustiniani scilicet statuam. DUCANG. Columnam et statuam accurate descripsit Pachymeres in Ecpbrasi τοῦ Ἀγουστειῶνος, quae exstat in Codice Regio 3119. fol. 10. En eius verba: Τὸ τοῦ θεοῦ τέμενος ἢ Σοφία, πολλαῖς μὲν καὶ παντοδαπαῖς ταῖς ἐντός ἀράϊσται χάρισι· πολλαῖς δὲ γε καὶ ταῖς ἐντός κεκαλλώπισται καὶ τούτων τὸ θαῦμα, κρεῖττον ἢ λέγειν· ὅτι

καὶ σιγῇ μᾶλλον ἔστι τοῖς ὁρῶσι τῶν θεαμάτων κατατροφῆν, ἢ λόγοις διεξίναί τὰ καὶ λόγους αὐτοὺς ὑπερβαίνοντα. οὐδὲ γὰρ ἀπαξ μόνον ἢ καὶ πλειστάκις ἔστιν ἰδόντα ταῦτα, καὶ μὴ ὑπερβολῆς θαυμάσαντα, ἀγαπῶν· ἀλλ' ὅσον ἂν τις καὶ βλέποι, μᾶλλον θαυμάζει· καὶ τότε πρῶτον ὄρῃν ἡγείται, ὅτε καὶ παραστάς ἐντροφῇ τοῖς θεάμασιν, εἰ καὶ πολλάκις εἰδέ τε καὶ θεαύμακε. περὶ γοῦν τούτου τόσον ἀπέχω λέγειν, ὅσον καὶ ἀφθεγκτον κάλλος ἡγοῦμαι τοῦτο καὶ μυστικόν· καὶ ὃ θεῶ μόνῳ πρέπει, τοῦτο δευτέρως κατ' ἔμμεντον ἔχειν πιστεύω, τὸ θεῖον τοῦτο καὶ ἱερὸν σκῆνωμα· ὡς εἴπερ ἔστιν ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖν τὸν θεόν, τούτου εἶναι καὶ μόνον αὐτὸν ἀπάντων τῶν ὑπὸ ἡλίον. ὃν δ' ἔστι βλέπειν ἐπ' ἀριστερᾷ τὸν νεῶν εἰσιουῶσιν ἐξ ἀρμογῆς λίθων ἰστάμενον κίονα, καὶ τὸν ἐπ' αὐτοῦ ἀνδριάντα, τολμητέον δοῦναι τοῖς λόγοις, καὶ ταῦτα παραστήσαι τῷ μὴ ἰδόντι, καθόσον οἶόν τε. ἔχει γὰρ ὠδέ πη, ὡς ὁ λόγος διεξείσιν. Αὐλειῶν ἐξ ἀρχαίου τῷ θεῖῳ τούτῳ νεῶ οἰκοδομήμασι δημοσίοις περιτετεῖχιστα· οὐ μέσον ὁ Ἀγούστεων ἴσταται· καὶ ἔστιν οὗτος, Ἀγούστου στήλη Ἰουστινιανού, εἰς τιμὴν ἐκείνῳ σταθεῖσα, ἄρι τῶν κίονα Περσῶν πόνων ὑπανακῦψαντι βάθρον ἐκ γῆς ὑπάρχει τὸν κίονα. τὸ δὲ βάθρον, κλίμακες μέχρι καὶ ἐς ἑπτὰ βαθμίδας λευκῆς μαρμάρου ἀνωκοδομηται (τὰ δὲ κάτω τῶν βαθμίδων, μέχρι καὶ ἐς τὰς τρεῖς, οὕτω τοῦ χρόνου καινοτομοῦντος, κάτω γῆς κατωρύχεται) ἀπὸ πλατέος τοῦ κάτω εἰς στενὸν ληγουσαι· πλήν οὐκ ἀφ' ἑνὸς μέρους, ἀλλὰ πανταχόθεν κατὰ σχῆμα τετράγωνον· ὡς ἀναβαίνειν μὲν κάτωθεν, ὁπόθεν τις βούλοιο· εἶτα δὲ καταντῆν εἰς ἀγχώμαλον· κἂν ἦν καὶ ἰδεῖν ἐπίπεδον τοῦτο δι' ὅλον, καὶ μὴ τι ἐπ' αὐτοῦ ἐξ ὀπτηῆς πλίνθου τε καὶ τιτάνου οἰκοδόμημα κατασκευαστο, τέτρασι μὲν ὡς ἰδεῖν κατὰ γωνίας τὰς ἴσας κίοσι συνεχόμενον, οὐ μὴν δὲ καὶ κίοσιν ἀντικρυς, πλήν ὅσον ἰδεῖν. ἐπιπολῆς γὰρ πλάκες μαρμάρων ἐξυφασμένα, τὰς ἐντὸς πυρομάχας (a nominat. πυρομάχης) λίθους συγκρούπουσιν, ὡς ἔστι μαθεῖν ἐκ μιᾶς, ἀποβαλούσης τῷ χρόνῳ τὴν πλάκα. καὶ τὸ τοῦ οἰκοδομήματος σχῆμα εἰς κύβον ἀποτετόρνευται, τῶν ἐξ ἐπιπέδων τὰ κατὰ τὸ πλάγιον τέτταρα στοαῖς καλλυνόμενον τέσσαρσι. ἄνωθεν δὲ τούτου πάλιν βάσις ἑτέρα μαρμάρου λευκῆς· καὶ αὐτὴς ἐπ' αὐτῆς ἄλλη· ἐφ' ἧς καὶ τρίτη· καὶ ζῶνη τις ἐπὶ ταύτης ἀπὸ μαρμάρων τετάρτη· ὡς τὰς τρεῖς μὲν ἀπὸ πλατέος καὶ ταύτας εἰς στενὸν καταντῆν, τὴν δ' ἐπ' αὐταῖς ζῶνην κυκλοῦσθαι, καὶ διδόναι τῷ στυλῷ τὴν βάσιν ἀρμόζουσαν. ἐντεῦθεν ὁ στυλὸς ἐπικοδομηται· παλαι μὲν, ὡς ἀκούομεν, κεκαλυμμένος ποικίλῳ τεμειῶ (ταμασίῳ) χαλκῷ· εἰ δὲ πιστευτέον τῷ λέγοντι, οὐ πολλῷ καὶ ἀργύρου δεόντι· νῦν δὲ γυμνὸς τὸ παράπαν φαινόμενος· ὡς ἀριθμεῖσθαι καὶ τοὺς λίθους αὐτῷ ὁπόσοι, καὶ ὅτι πυρομάχαι εἰδένα, καὶ ὅπως ἀρμόζονται· ἔχων καὶ ζῶνας τῆς αὐτῆς λευκῆς λίθου, κατὰ τὸν κάλαμον· πλήν ὅσον τὸ ἴσον πρὸς ἀλλήλας τοῦ διαστήματος ἔχουσαι, μέχρι καὶ δεκάδος προΐασιν. ἐντεῦθεν ἄλλαι ζῶναι μαρμάρου λευκῆς, ἀλλὰ συνεχεῖς αὐταί, δευτέρα ἐπὶ πρώτῃ, καὶ τρίτη ἐπὶ δευτέρῃ, καὶ

ἔφεξης, ἄχρως ἐννέα διήκουσαι· πλήν οὐκ ἐξ Ἰσου τὴν ἐποικοδομὴν ἔχουσαι πάσαι, ἀλλ' ἐπὶ τὸ πλατύτερον ἀνουγόμεναι, βάσιν οἶον εὐρείαν τῷ ἐπικειμένῳ παρέχουσαι· τὸ δ' ἐστὶν ἐπὶ ταῖς ἐννέα ζώναις τὸ δέκατον, ὡς ἂν καὶ τοῦτο μέρος μὴ στεροῖτο τῆς τοῦ ἀριθμοῦ τελειότητος. τὸ δὲ σχῆμα τῆς λίθου τετραγώνον, ἀλλὰ κατὰ τὰ μέσα συνιζάνον, ὡς οἶον τὰς γραμμάς κλάσθαι, καὶ λίθοις σημειοῦσθαι τὰς κλάσεις, καὶ παρὰ τοὺτους καὶ μόνους χαλκῷ τὸ πᾶν τοῦ λίθου καλύπτεσθαι γύρωθεν. ἐντεῦθεν αὐτῆς συστέλλαν ὁ τεχνίτης τὸ οἰκοδόμημα, τίθησι λίθον παχύν, καὶ ἐπ' αὐτῷ ἕτερον, πρὸς αὐτὸν μὲν ἐλαττούμενον, ἰκανὴν δὲ βάσιν τῷ ἵππῳ διδόντα. οὐ μόνον γὰρ ἕδει πλατύς τῷ στήθῳ, ἀσφαλείας χάριν τῶν ἐπικειμένων, ἀλλ' ἐτέρωθεν καὶ στενότητος, ὡς ἂν πανταχόθεν ἀρίθηνον ἢ τὸ ἐπικείμενον τέχνασμα. τὸ δὲ, ἵππος ἐστὶ χαλκοῦς, θαυμαστῶς τοῦ σχήματος ἔχων, καὶ ἥμισυ παρορᾶσθαι τοῖς παριούσιν ἄξιός, εἰ καὶ πολλάκις τις τῆς ἡμέρας ἐκείσε διέρχοιτο. εἰποῖς ἂν αὐτὸν βλέπων, πρὸς ἄνεμον τρέχειν ὁρῶντα, καὶ τῆς πρὸς ἀνατολὴν ἄπτεσθαι· οὕτως ἄρα τὸ τῆς κεφαλῆς ἰσηματίσται, ὡς ἀνασσοβημένην εἶναι, καὶ πρὸς βορρῶν μικρὸν παρεγκλίνουσαν· οὕτως αἱ χαιῖται καὶ ὅσαι τρίχες τῆ κεφαλῆς ἐμπεφυκάσι, φρυγῶσαι τὸ εὐθέτον, διεγείρονται, καὶ πρὸς ἄνεμον παίζουσιν. εἰ δὲ που σὺν ταύτῃ καὶ τὸ ἀριστερόν τῶν ἐμπροσθίων ἴσους ποδῶν, πῶς κατὰ γόνυ κυρτοῦται, καὶ τῶν ἄλλων ἐρηρισμένων εἰς γῆν αὐτὸς μόνος ἠώρηται, εἰποῖς ἂν κινεῖσθαι δὴ καὶ τὰ ἄψυχα. εἰ δὲ καὶ χαλινὸν ἔφερεν ἐπὶ στόματος, ὡς ἔχειν εἰκάσειν τὸ πάλαι τὸν ὀρθῶς σκοπούμενον, θάτερον ὑπονοοῖτο δυοῖν, ἢ τῷ ὀντηρὶ ἀγγόμενον, κροαίνειν ἐκ βίας τῷ ἐμπροσθίῳ, ἢ μὴν ἀνέμενον, οὕτως ἐπιταχύνειν τὰ τῆς πορείας, ὡς μὴ φθάνειν τοῦτον τῆς γῆς ἄπτεσθαι, καὶ προφθάνειν τὸν ὀπισθεν. οὕτως ἄρα ἐκ πνευμάτος τινος ἐγκαρδίου ἐμφύτου πρὸς τὴν ὀρμὴν καὶ τὰ στέρνα τῷ ζῳῷ εὐρύνονται, ὡς ἐπισημαίνειν καὶ τὰ οἰδήματα. οὕτως ἀκμάζουσα ἢ οὐρὰ ὀπισθεν, οὐ κατὰ τρόπον (ἀπ' τόπον?) κειμένη, ἀλλ' οἶον ἀνεγγηγεμένη τὸ πρῶτον, εἶτα καθιεμένη παρὰ πόδας ἐς γῆν. ὅρα δὲ καὶ τὸν ἐπιβάτην εὐθύς, ἱππότου δρομῆως ἔχοντα σχήματα, καὶ τοὺς πόδας παρὰ πλευρὰν ἐκατέραν διέχοντα. εἰ δὲ γε καὶ ἐμβάδας φοροῖ, ἀλλ' εἰκάσαις ἂν αὐτὸν ἐπιγαννυμένῳ τῷ ἵππῳ καὶ κυδρουμένῳ, ὅτι καὶ δίχα κέντρον καὶ μύωπος ἰκανῶς ἀνυστά οἱ τὰ τοῦ δρόμου καὶ τῆς προθέσεως. καὶ οὕτως ἀτημελήτως οἱ πόδες ἔχουσιν, ὥστε δοκεῖν αὐτοὺς ὑπ' αὐτῶν κρατεῖσθαι, τοῦ καρδιακοῦ ἐξηγμένους κινήματος, μηδὲν συνηγομένους ἐξ ἐφεστρίδος κατὰ τὸ σύνηθες. ἐπικάθηται γὰρ τῷ ἵππῳ θαρρῶν, ἱππότης νεανικὸς, ὄλος μετάρσιος, καὶ ἰοικῶς μακρὰν βλέποντι· ἀνὴρ οὐ τριχῶσει φίλος τὰ πρὸς ὑπήνην· τὰς δ' ἀπὸ κεφαλῆς τρίχας ἀπεθροισμένους μὲν τὰ ἐς μέτωπον· τὰ δ' ὀπισθεν, οὐδὲ μέχρι ἀνίχενος, ὅσον καὶ αὐτὸν ὀρᾶσθαι κουρᾷ χαίροντα. οἶον δὲ καὶ τὸ ἐπὶ κεφαλῆς κρᾶνος, ὡς μηδὲν ἐπικαλύπτειν, καὶ τὸν φοροῦντα κοσμεῖν. οὐδὲ γὰρ κατὰ πλάτος ἐπίκειται· οὐδὲ γε κατὰ κύκλον ἀποτετράχεται· ἀλλ'

ὅσον μὲν ἔγγίζει τῇ κεφαλῇ, στέφανος εἶναι δοκεῖ, προτάφους περιγράφων ἐξ ἴσου καὶ μέτωπον· τὸ δ' ἐντεῦθεν καὶ ἄνω, ἤρεμα κατὰ μήκος ἐκτέταται, καὶ ἐς πολὺ φθάνον, πτερά τῇ κεφαλῇ χρουσανγῇ γίνεται. καὶ τὸ χρῆμα καὶ ἐς ἐμὲ ἦν ἀπείριον· ἀνέμου δὲ ποτε πνεύσαντος ἔξαισιον, ριπτοῦνται δύο πτερά· καὶ τότε μέγιστα πολλῶ τοῖς ὄρωσιν ἐφαίνετο, ἢ καθόσον ὄρωνται κοσμοῦντα τὴν κεφαλὴν· ἃ δὴ καὶ ἐς δεῦρο παρὰ τῷ τῆς ἐκκλησίας ταμείῳ ἀποτεθησαύρισται. ἕσταται δὲ καὶ τὸ σῶμα, ἐντὸς μὲν οὐ περιττῇ τινι καὶ περισσευομένη στολῇ, ἀλλ' οἷαν εὐσταλῆς ἂν ἵπποτης ἀμπλοχοῖτο, ἄνωθεν μὲν, μόλις καὶ ἐς ἀγκῶνα, κάτωθεν δὲ, περὶ γόνατα φθάνουσαν. ἀνήπται δὲ καὶ μανθῶνα ἐκτὸς, στολὴν ὡς φασιν Ἀχιλλεῖον· ἢ καὶ τινα καλύπτουσα τῶν μερῶν, κἀκείθεν ἐπὶ τὸν ἀριστερὸν ὤμον ἐπικειμένη, φθάνει καὶ μέχρι τῆς τοῦ ἵππου ἰξύος, πολὺ τε μέρος περιλαμβάνει τῶν ὀπισθεν καὶ περιττῇ περιπέχεται. αἱ μὲντοι χεῖρες τῷ ἀνδριάντι οὐκ ἀσχολοῦνται περὶ τὸν ἵππον, οὐδ' ὅσον καὶ ἰθύνειν ἱππηλάτου τρόπον δοκεῖν· ἀλλὰ τὴν μὲν δεξιὰν ὑψοῦ ἀνατείλει, καθόσον οἶόν τε, μετὰ τινος ἀρείκου καὶ γενναίου φρονήματος, καὶ ἐμβριθῶς ἀπειλουμένῳ ἕοικε τοῖς ἐχθροῖς· πλὴν οὐκ ἀπονοίας τινὸς καὶ θράσους ἀλόγου, ὡς ἂν οἰήθειη τις. φθάνει γὰρ ἢ λαῖα τὴν δεινὴν αὐτὴν ἀναιρουῦσα δόξαν, καὶ ὑπεραπολογουμένη τάνδρος ἐς ταμάλιστα. κατέχει γὰρ ἐπὶ ταύτης, μικρὸν ἀπεχούσης τοῦ σώματος, μῆλον χαλκοῦν ἐπιχρυσον· ἐφ' οὗ καὶ σταυρὸς ὁμοίως ἔχων τῆς ὕλης ἵσταται· καὶ ἕοικε δεικνύειν ὁ θατέραν ἐκτετακῶς, καὶ μετ' ἐμβριθοῦς ἀπειλουμένου σχήματος, ᾧ θαρῶν ἀπειλεῖται· ὅτι καὶ τὸ μῆλον εἰκονίζων ἔχει τὸν κόσμον, ὃν καὶ χεῖρὶ περισχεῖν, πάσης γῆς ἀναψάμενος τὸ κράτος, δυνάμει τεθάρῳηκε τοῦ σταυροῦ. Haec Pachymeres. Bondelmontius vero, *Extra igitur ecclesiam ad meridiem in platea columna septingentorum cubitorum alta videtur, cuius in capite Iustinianus aereus equester habetur, et pomum cum laeva aureum tenens, ad occidentem* *) *cum dextera minatur.* Ducangius annotat: *Describitur Iustiniana ista columna et statua a Procopio lib. I. De Aedif. Iustiniani; Nicephoro Gregora lib. VII. pag. 193. 194. Zonara pag. 52. Cedreno pag. 374. Suida in Iustiniano; Codino in Originibus Constantinopol. Manuele Chrysolora pag. 121. Gulielmo de Baldenzeel in Hodoepor. ad terram sanctam pag. 103. etc.* ΒΟΙΥΤΙΝ.

Pag. 276, 6. Καὶ τὴν τῶν Λατίνων πλεονεξίαν] Exstat in Codice Bodleiano [Roë XXII.] narratio Nicetae Choniatae de statu Constantino-politania, quas Latini capta Urbe contractas in monetam conflarunt. Eam narrationem, cuius copiam mihi a Cl. V. Ioanne Ernesto Grabio factam esse dixi in praefatione, selectis toni quarti opusculis praefigendam reservamus. ΒΟΙΥΤΙΝ.

Pag. 276, 9. Καὶ τὸ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς βασιλικόν] Qualis fue-

*) Immo ad orientem. ΒΟΙΥΤΙΝ.

rit Iustiniani galea, declarat Tzetzes in varia historia. Vide Gyllium de Topogr. Constantinop. lib. II. cap. XVII. Vide et Augusteonis Ecphrasin Pachymerianam. BOIVIN.

Pag. 276, 20. Καὶ τὸ μὲν τοῦ κλονος μῆκος] Bondelmontius septingentorum cubitorum altam facit: id quod incredibile est. Legendum procul dubio, *septuaginta cubitorum*. Gregoras eam nos ex umbra metiri iubet; quasi vero id nos facere possimus hoc tempore, cum nec vestigium quidem eius columnae ullum superest. Quodsi etiamnum staret integra, nec sic quidem eam metiri hinc possemus, ut Wolfius recte in margine annotat. BOIVIN.

Pag. 277, 4. Τὸ δὲ μῆκος ἐκάστου δακτύλου] Quasi vero digitorum omnium eadem esset longitudo. BOIVIN.

Pag. 277, 12. Τὸ δὲ τῆς κνήμης τοῦ ποδὸς αὐτοῦ πάχος] Quid sit κνήμη τοῦ ποδὸς non satis liquet, nisi sit ea pars tibiae, quae ad pedem proxime accedit, et est maxime gracilis. Dicitur et de homine. Sic apud Nicetam in fragmento, quod vir doctiss. Io. Ernestus Grabius mecum humanissime communicavit, simulacrum Herculis, a Lysimacho efficti, dicitur fuisse οὕτω μέγιστον, ὡς τὴν περιελούσαν τὸν αὐτοῦ ἀντίχειρα μῆρινθον εἰς ἀνδρείον ζωστήρα ἐκτελειεσθαι, καὶ τὴν κνήμην τοῦ ποδὸς εἰς ἀνδρόμυκας. BOIVIN.

Pag. 277, 15. Τῶν ἄνωθεν ἐκ Σηρικῆς κομιζομένων] Wolfius non expressit adverbium ἄνωθεν. Ego ad praeteritum tempus retuleram, atque ita verteram, *qui e Serum regione olim afferebantur*. Nunc loci adverbium esse existimo, et sic interpretor, *qui e Serum regione deveciti huc descendunt*. Quae ab Oriente afferebantur, ea Byzantii ἄνωθεν afferri dicebant; quae ab Occidente, κάτωθεν. Sic idem Gregoras in inscriptione epistolae ad Pepagomenum, περὶ τῶν ἔλθουσῶν αὐτῷ τερατολογιῶν, τῶν μὲν ἄνωθεν ἐκ Τραπεζοῦντος, τῶν δὲ κάτωθεν ἐξ Ἰταλλας. Vide pag. 276. supra in marg. BOIVIN.

Ibidem. Non omittendum hoc loco id quod narrat Petrus Gyllius, Topograph. Constantinopol. lib. II. cap. XVII. *Barbari, inquit, omni aereo vestitu, et equo, et statua columnam Iustiniani spoliarunt, aliquotque annos nuda remansit. Tandem ante triginta annos eversa est tota usque ad stylobatem, quem anno superiore *) funditus vidi exscindi. Idem paulo infra, Equestrem Iustiniani statuam, quam modo dixi supra hanc columnam fuisse collocatam, servatam diu in clauastro regii Palatii, deportari nuper vidi in caminos, quibus metalla funduntur in machinas bellicas, inter quae erat Iustiniani crus proceritate meam staturam superans, et nasus dodrante longior. Crura equi ad terram proiecta metiri non potui. Pedis ungulam mensus sum occulte, et deprehendi dodrantalis esse altitudinis. Gyllius ex sua ipsius statura aestimandum nobis relin-*

*) Haec scripta sunt circiter an. Chr. 1550. BOIVIN.

quit, quam procerum fuerit crus Iustiniani. At nos quas fuerit Gyllii statura hodie ignoramus. De colossi Iustiniani mensuris, quae apud Gregoram et Gyllium exstarent, quid sibi videretur interrogatus vir aetatis nostrae sculptorum facile princeps, Franciscus Girardo Tricassinus, respondit, si eae verae essent, nullam nec in homine nec in equo servatam esse symmetriam, seu membrorum proportionem. Rogavi ne gravaretur sententiam suam scripto declarare: cupere etiam dixi me, dari mihi ab eo mensuras equestris statuæ in platea Ludovici Magni Parisiensi erectæ; illius scilicet statuæ colosseæ, quam Girardo ipse unica aeris fusura duplicem (homine enim et equo simul iunctis solidum simulacrum constat) singulari arte et miro successu ante aliquot annos conflavisset. Ille non huius solum, sed et aliarum quatuor pulcherrimarum magnitudines mihi sua manu descriptas dedit. Verba artificis summi quominus mutarem religio mihi fuit. En ipsa ex autographo. *Les mesures de la statue equestre de l'empereur Justinien n'ont nul rapport les unes avec les autres, suivant les proportions du corps humain. Il en est de mesme de son cheval. La figure equestre du roy, posée dans la place de Louis le Grand, a de hauteur XX. pieds, depuis la teste jusques sous les pieds du cheval. La figure du roy a de proportion XVI. pieds, si elle estoit debout. La figure de Henry IV. sur le Pont Neuf a XIV. pieds trois poulces, depuis le dessus de la teste jusques sous les pieds du cheval. Elle est fondue separément du cheval. Cet ouvrage a été fait à Florence par Jean de Bologne. Le piedestal, et ses ornemens de bronze, ont été faits à Paris. Les esclaves sont de Franqueville de Cambray, faits aussy à Paris. La figure de Louis XIII. dans la place Royale a XIV. pieds un poulce, depuis le dessus de la teste jusques sous les pieds du cheval. La figure du roy a dix pieds cinq poulces de proportion; et a été faite à Paris par Biard Parisien. Le cheval a été fait à Rome par Daniel de Volterre. Le Marc Aurele à Rome, figure antique, a XIII. pieds de hauteur, compris le cheval. Le piedestal est de Michel Ange. La figure equestre du roy (faite par M. Girardon), posée dans le Chasteau de Boufflers en Beauvoisis, a dix pieds de hauteur, depuis le dessus de la teste, jusques sous les pieds du cheval. La figure du roy auroit huit pieds, si elle estoit debout.* Haec Girardo, cuius colossus regium, cum Iustiniano conferendum, et his quas damus notis ornamento futurum, optavi aliquando aeri incisum habere: deinde consilium illud abieci, ea praesertim ratione, quod rerum dissimillarum vix ulla posset institui comparatio. BOUVIN.

Pag. 277, 17. Ἐς δὲ τοῦπιὸν ἔτος] Anno 1318. DUCANG.

Pag. 277, 18. Εὐρήνην τὴν ἐξ Ἀλαμανῶν] Ducis Brunsvicensis filiam. Vide stemma Palaeolog. p. 238. DUCANG.

Pag. 277, 21. Ἐδέξατο βίον] Vide infra lib. VIII. cap. I. sect. 3. BOUVIN.

Pag. 278, 15. Ἀνωτέρω] Vide lib. V. cap. VII. sect. 4. et 5. BOIVIN.

Pag. 278, 18. Ἐφαμεν] Huius libri cap. VII. sect. 1. BOIVIN.

Pag. 278, 19. Ἐς Ἰωάννην Ἰσχατον] Vide stemma Angelorum pag. 210. DUCANG.

Pag. 279, 11. Τῶν φθασάντων] An intelligendum hoc de litteris, quae fortasse ab imperatore ante illud tempus missae fuerint? BOIVIN.

Pag. 279, 12. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν] Inde incipit lib. VIII. non solum in Codice Regio, sed et in Vaticano, ut accipi ex Cl. Rostgaardio. BOIVIN.

Pag. 283, 8. Συνεζύγη Θωμᾶ] Thomae Angelo Ducae Comneno, Nicephori Despotae ex altera uxore Anna Palaeologina filio. Pachymer. lib. IX. cap. 4. Vide stemma Angelor. in Famil. Byzant. p. 210. DUCANG.

Pag. 283, 9. Θωμᾶς ὁ ἐκείνου ἀδελφιδούς Κόντος] Contum et hic vertit interpres: *Comitem* reposuimus. Thomas quippe nobilis Gallus Comes Cephaleniae et Zacynthi erat, filius Ioannis Domini Zacynthi insulae, cui quidem Ioanni ducta in uxorem Maria Comnena, Nicephori Angeli Aetoliae principis filia, Cephalenia insula in dotem concessa fuerat a socero, post cuius obitum orta de eius successione controversia inter Ioannem et Thomam Angelum Despotam uxoris fratrem, Thomas a Ioanne interfectus est, anno 1318. Ita exserte Ioannes XXII. Papa in epistolis, non vero a Thoma Ioannis filio, uti hic narrat Gregoras, et cap. 6. Vide Hist. Franco - Byzant. lib. VI. n. 27. DUCANG. Φονεύσας Θωμᾶν] Θωμᾶν, non Θωμᾶς, ut antea legebatur. Atque ita Codex Regius: ita etiam Ottobonicus; recte uterque; nisi tamen legamus *φονεύσας Θωμᾶν Θωμᾶς*, quomodo Wolfius videtur legisse, cum sic verterit, *quarum illa primum Thomae Epiri et Aetoliae principi, post Conto Thomae, huius nepoti et percussori nupsit.* Vide et lib. XIII. infra cap. VI. BOIVIN.

Pag. 284, 1. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἐς τὸν Ἰφθιβον] Solutiorem eiusdem Andronici iunioris vivendi rationem inter causas dissidii cum patre etiam memorat Cantacuzenus lib. I. cap. 5. DUCANG.

Pag. 284, 3. Καὶ ζητοῦσιν ἐλευθερίαν μηδὲν ἐπιφ. κεκολ. καὶ μάλ. ἐν ἀξ. βασ.] Hoc loco Wolfius aut non assecutus erat mentem auctoris, aut exprimere neglexerat. BOIVIN.

Pag. 285, 18. Ἐν μιᾷ τολύν] Cantacuz. lib. I. cap. 1. Phranzes lib. I. cap. 10. DUCANG.

Pag. 286, 2. Φοράδην ἐς τὰ βασιλῆα φέρουσι ζῶντα καὶ μάλα μάλις] ζῶντα μάλα μάλις, non autem φέρουσι μάλα μάλις: Wolfio utrumque. Verterat quippe, *semianimis in palatium aegre deferitur.* BOIVIN.

Pag. 286, 11. Μετ' οὐ πολὺ] IV. Id. Octobr. anno iuxta Graecos VI. MDCCCXXIX. Chr. 1320. Cantacuz. DUCANG.

Pag. 286, 16. Ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ] Ioann. Villaneus lib. IX. cap. 85. 89. Petr. Bizarus lib. V. Hist. Genuensis p. 108. DUCANG.

Pag. 287, 3. Ἀΐθις κ. τ. λ.] Lectiones a. b. c. d. e. f. [3, 4, 5, 8.] ex Codice Regio excerptae, etiam Codicis Vaticani auctoritate nituntur. BOIVIN.

Pag. 287, 11. Κράλη Σερβίας] Urosio cogn. Sancto et Milutino, Serviae regi. Vide stemma regum Serviae n. 59. DUCANG.

Pag. 287, 12. Ἐρωτι γάρ τῷ πρὸς αὐτήν, etc.] Ita quoque legitur in Cod. Vatic. BOIVIN.

Pag. 287, 14. Ἐξηλοτύπει δ' οὖν ὁμως τὴν ταύτης ἀκ. καὶ μεστός] Ἐξηλोट. δ' οὖν ὁμως αὐτήν ἀεὶ καὶ μεστός, etc. Cod. Vatic. in quo tamen, recentiori manu emendato, ita legitur ut in vulgatis. BOIVIN.

Pag. 288, 15. Καὶ μὴ ζῶσαν αὐτήν ὡς πορδωτάτω τε τοῦ ἀνδρός οἰκεῖν] Ne viva quam longissime a marito habitaret, etc. Sic vertendum, non ut mortua quam remotissima a marito, animum eius nullo moerore sauciatet, quemadmodum verterat Wolfius. BOIVIN.

Pag. 288, 17. Ὁ ταύτης ἀμφιμήτριος ἀδελφός] Interpres, *frater uterinus*: emendavimus, *consanguineus*, ex eodem parente et alia matre: id enim vox Graeca sonat. Pollux lib. III. cap. 2. οἱ μὲν ἐκ μόνου πατρός ἀδελφοί, διαφόρων δὲ μητέρων, ἀμφιμήτορες, οἱ δὲ ἐκ διαφόρων πατέρων, μιᾶς δὲ μητρος, ἀμφιπάτορες. Constantinus enim Palaeologus Despota, ex Andronici cum Anna priore coniuge, Simonis vero ex altero cum Irene coniuge prodierant. DUCANG. Ταύτης ἀμφιμήτριος ἀδελφός] *Frater eius consanguineus*, non, ut Wolfius interpretabatur, *uterinus*. Constantinus Despota erat Cralaenae *frater consanguineus*, eodem patre natus, non item eadem matre. Vide cap. IV. sect. 1. infra. Ἀμφιμήτριος idem est atque ἀμφιμήτωρ, id est, *diversa matre natus*. BOIVIN.

Pag. 289, 1. Ὁ δὲ πατριάρχης Ἰωάννης Γλυκὺς] Phranzes lib. I. cap. 9. DUCANG.

Pag. 289, 23. Πᾶσι μὲν οὖν ἀνθρώποις, etc.] Gregoras non testamentum ipsum patriarchae, sed testamenti prooemium profert, cuius sese auctorem manifestum prodit. Exstant in Codice Regio 3229. opuscula duo, eiusdem ferme et argumenti et stili; quorum primum inscribitur τοῦ πατριάρχου κυροῦ Ἰωάννου τοῦ Γλυκῆος ἢ παραίτησις τοῦ πατριαρχείου, alterum τοῦ αὐτοῦ πατριάρχου ὑπομνηστικὸν εἰς τὸν βασιλέα τὸν ἅγιον. BOIVIN.

Pag. 292, 3. Καὶ παιδείαν ἴσως μετρίαν, etc.] Vide lib. VII. cap. IV. sect. 3. supra. BOIVIN.

Pag. 292, 15. Ἐκ μονῆς τῶν Μαγγάνων Γεράσιμος] Phranzes ibid. De S. Georgii in Manganis monasterio agimus in Constantinop. Christ. lib. III. sect. VI. n. 43. DUCANG.

Pag. 293, 1. *Κωνσταντῖνος δὲ ὁ δεσπότης*] Cantacuz. lib. I. cap. 1. Vide stemma Palaeolog. pag. 235. DUCANG.

Pag. 293, 1. *Ἐκ τῆς προτέρας γυναικός*] Vide lib. VII. cap. V. sect. 1. BOIVIN.

Pag. 294, 20. *Εὐδοκίας Παλαιολογίνης*] Neocaesaritae Primi a secretis filiae, Constantini Palaeologi Despotae uxoris, ac ex alio Constantino tum viduae, unde *Palaeologina* hic cognominatur, ex priore coniugio. Vide idem stemma. DUCANG.

Pag. 294, 23. *Ῥηρητικοῖς παιδαρίοις*] Adolescentibus, quos ἀρχοντοπούλους vocabant, *νέους τῶν εὐπατριδῶν*, Cantacuzenus lib. II. cap. 40. *νέους τῶν εὐγενεστέρων*, lib. III. cap. 43. Vide Gloss. med. Graecit. in hac voce. DUCANG.

Pag. 295, 10. Id quod deerat in editione Wolfiana, supplementum ex Codice Regio. Sed et Fridericus Rostgaardus, nobilis Danus, cui et me et Gregoram multa debere in praefatione huius operis professus sum, idem hoc supplementum, ex Codice Vaticano descriptum, Roma ad me misit: ac iampridem illud ipsum Steph. Baluzius ex eodem Cod. describi curaverat in usum Ducangii. BOIVIN.

Pag. 296, 20. *Πατὴρ δὲ τῶν ἐκ Κομάνων ἐπίσημος, οὗ παρὰ τῶν ὑπερβορ.*] Petavius verterat, *Pater vero e Comanis oriundus illustri loco. Ambo (pater scilicet, et mater,) vero ante multos annos ex Hyperboreis Scythis, uti supra memoravimus, ad Ioannem imperatorem sese transtulerant.* Vertendum, ita ut edidimus, *Pater illustri loco oriundus e Comanis, illis scilicet, qui ante multos annos ex Hyperboreis Scythis, etc.* Non legerat Petavius ea quae de Comanis scripta sunt supra lib. II. cap. V. sect. 2. BOIVIN.

Pag. 296, 22. *Ἰωάννη τῷ βασιλεῖ προσεβόησαν*] Ad Ducam scilicet. Vide supra lib. II. cap. V. sect. 2. BOIVIN.

Pag. 301, 8. *Ὁ μὲν τῆ τοῦ μεγάλου παπίου*] De hac Magri Papiae, et aliis hic memoratis palatinis dignitatibus, agimus in eod. Gloss. DUCANG.

Pag. 303, 11. *Ὁ μὲντοι λογοθέτης τοῦ γενικοῦ*] Theodorus Metochita, a quo instauratum Choraë monasterium, rursus cap. seq. ut et docemus in Constantinop. Christ. lib. IV. sect. XV. n. 6. DUCANG.

Pag. 303, 18. *Τὴν ἐξ ἑσπέρας παννυχίδα*] Interpres, a vespera ad nocturna sacra illa de more accessit: emendavimus, ad vesperae illius vigiliis. DUCANG. Wolfius, ad nocturna sacra. Melius Ducang. ad illius vesperae vigiliis. BOIVIN.

Pag. 303, 22. *Πελεκυφόρων*] *Varangorum*, de quibus in utroque Glossario multa congestimus. DUCANG.

Pag. 304, 10. *Πρὸ τοῦ εὐκτηρίου τῆς Νικοποιοῦ Θεοτόκου*] Quibus vocibus intelligi aedem Hodegetriae Deiparae, colligere quivis potest ex iis quae observamus in Constantinop. Christ. lib. IV. sect. II. n. 24. DUCANG.

Pag. 304, 12. Παῦλος ἐκεῖνος ὁ τῶν [ζωγράφων ἄριστος] De picture illo praestantissimo nemo alius, quem sciam. ΒΟΥΙΝ.

Pag. 305, 9. Ἐν ᾧ λόγος τὸ τοῦ Βύζαντος] Vide Constantinop. Christ. in Byzantii origin. n. 15. pag. 17. ΔΥΣΑΚΟ.

Pag. 305, 17. Βιβλία τινὰ χρησμολογικά] Quorum non semel mentionem agunt scriptores Byzantini et locos collegit Lambecius, seu Holstenius, ac praefixit Leonis Oraculis. ΔΥΣΑΚΟ.

Pag. 306, 12. Ἦν γὰρ αὐτῇ νεάζουσα] Wolfius νεάζουσαν, hoc loco et paulo infra, interpretatur *adolescenscentulam*. Sed *adolescenscentula* non erat, cuius filia quadriennio post nuptui collocata est. Vide cap. IV. sect. II. infra. ΒΟΥΙΝ.

Pag. 309, 10. Ἐν τε τοῖς ἔπεσιν, ἃ πεποίηκεν etc.] Nempe initio poëmatis, quod inscribitur, εἰς τὸν σοφὸν Νικηφόρον τὸν Γρηγοῦραν ὑποθήκαι, καὶ περὶ τῶν οἰκείων συνταγμάτων. Initium est,

Ὀἴλα Νικηφόρε μοι κεφαλὰ, τὸν ἔγωγ' εἶραμαι
 Κατὰρ ἑμὰς σοφίης, ἢ τίς ποτ' ἂν ἔη, λιπέσθαι
 Ἐξ ἄρα διάδοχον, πάντων ἀσύλου κληροῖο,
 Κρέσσονος ἂν ἄρ μοι θεὸς ἀπάντων πόρε πουλλῶν,
 Σοὶ τὰδ' ἐπιτάγματ' ἐπιτέλλομ' εἰν ἐπέεσσι,
 Ἦστ' ἴθος μεροπεσσι βροντοῖσι πέλεθ' ἡμῖν,
 Εἰν διαθήκαις τὰ κε δοκεῦμεν ἀμείνω τέκνοις
 Παρτιθέεσθ' ἐξέλης, ἂν βίωτον δὴ πάντα
 Μάλα φυλαττέμεν etc.

Eiusmodi versibus Theodorus Metochites vitam suam fere omnem complexus est (vide Cod. Reg. 1997. et 3359): qui, si minus inconcinni forent, possent cum Historia Gregorae Byzantina coniungi. Sed nemo, opinor, tam dura tamque immodulata poëmata legere velit; in quae apte admodum cadit illa Leonis Allatii indignatio (in diatriba de Georg. p. 372. ubi de versibus Georg. Pachymeria): *Ferreus ipse sim, si quid est hisce carminibus in tota anti-quitate durius. Chalybs ipse, et incus, et si quid est in rerum natura asperum ac perversum, prae his carminibus mollius est et tractabilius. Bene factum quod ea amimus. Nam in eorum lectione non nisi ferrea addisceremus: iamque video, iam fateor posteriorum Graecorum Musas, nullas gratias, nullas veneres habuisse, et omnia praeter humanum sermonem saepe locutas.* Vide quae annotavimus supra pag. 87. A. ad Oraculum Trallianum. ΒΟΥΙΝ.

Pag. 309, 11. Περὶ ὧν ἀριθιλότερον ἡμῖν ἐν τοῖς ἐμπροσθεν λελέξεται] Quae Gregoras promittit, ea exsequi non satia curat. Sic supra lib. I. cap. I. sect. 3. nescio quid pollicetur, quod nusquam ab eo praestitum constat. Vide et quid promittat huius libri cap. II. sect. 3. ΒΟΥΙΝ.

Pag. 310, 5. Πολλὰ γὰρ κραίνει θεός] Euripid. in Medea, Alcestide, etc. ΒΟΥΙΝ.

Pag. 311, 21. Εὐριπίδῃ] Hecuba v. 294. ΒΟΥΙΝ.

Pag. 312, 16. Κατὰ δὲ τὴν ἕκτην ἑβδομάδα] Ἀπριλλίου μηνὸς πέμπτη ἰσταμένου, τῇ πρὸ τῶν βασιῶν κυριακῇ. Cantacuz. lib. I. cap. XII. BOIVIN.

Pag. 313, 17. Μήτε βουλευσασθαι, μήτε μὴ διακράξασθαι] Aorist. pro futuro. Sic lib. IX. cap. X. sect. 9. BOIVIN.

Pag. 315, 15. Λαμπρὰ τῆς ἀναστάσεως ἡμέρα] Vide Gloss. med. Graecit. in Ἑορτῇ. DUCANG.

Pag. 315, 17. Πρὸς τὴν Γυρολίμνην] Constantinop. Christ. lib. I. sect. 15. n. 4. DUCANG. De qua sic Cod. Reg. 2990. fol. 70. v. ἡ λεγομένη κοινῶς Ἀργυρολίμνη, Γυρολίμνη γράφεται. De eadem plura Ducangius, Constantinop. Christ. lib. I. sect. XV. n. 4. BOIVIN.

Pag. 315, 24. Ἔτος δὲ ἑξακισχιλιοστὸν] Christi 1321. DUCANG. Cantacuz. lib. I. cap. XVIII. ubi ad marginem annus Christ. MCCCXXII. per errorem ascriptus est, pro anno MCCCXXI ut et capite primo eiusdem libri annus MCCCXXI. pro anno MCCCXX. BOIVIN.

Pag. 318, 18. Τέθνηκε μὲν ὁ Κράλης Σερβίας] Urosius, de quo supra. DUCANG.

Pag. 318, 19. Ὁ Σφενδοσθλάβος] Vide stemma regum Bulgariae post Famil. Byzant. n. 44. DUCANG.

Pag. 318, 20. Πιφόνευνται δὲ πρὸς τοῦ ἀνεψιοῦ] Vide cap. I. sect. 1. supra. BOIVIN.

Pag. 318, 20. Κόντου Κεφαλληνίας] Vide notata ad cap. I. huius libri VIII. DUCANG.

Pag. 320, 8. Ὁ Φιλαδελφείας Θεολήπτος] Cuius non semel meminit Pachymeres. DUCANG. Ὁ Φιλαδελφείας Θεολήπτος] De quo supra ad pag. 185. C. Exstat in Codice Caesareo Vindobonensi Theolog. 174. παραινενικός τῆ βασιλίσση, ἐξ αὐτοσχεδίου συντεθειμένος ἐπὶ τελευτῇ τοῦ Φιλαδελφείας κυροῦ Θεολήπτου, auctore Gregora. Vide Indicem opusculorum Gregorae Rhetoricorum, initio huius voluminis. BOIVIN.

Pag. 322, 19. Εἰ μὲν ἐπίσης ἅπαντα, etc.] Et hoc quoque depromptum ex penu locorum communium, quorum Gregoras magnam copiam provisam habuit. Vide lib. XIX. infra pag. 586. D. et annotata ad pag. 137. B. supra. BOIVIN.

Pag. 324, 12. Καὶ οὐ πολλῶ (an πολλοῦ?) δέω λέγειν μηλόβοτον] Gregoras aetatis suae hominum ingenia agris assimilat sterilibus et incultis, quales pecoribus ad pastum exponi solent. Id hoc loco significat vox μηλόβοτος, quam Wolfius aliter interpretabatur. BOIVIN.

Pag. 328, 12. Καὶ πᾶν ποιεῖν καὶ λέγειν ὑπὲρ σοῦ σιγᾶν σφόδρα προσέμην ἄν.] Aliquid hoc loco vel deest, vel superfluit. BOIVIN.

Pag. 331, 2. Τὸ δ' ἄλλοτ' ἄλλως ἔχειν ἀνθρώπων ὄν] Sententia esse videtur, constantiam Andronici in tanta rerum incōn-

stantia esse mirandam, cum rerum coelestium constantia fastidium pariat. WOLFIIUS.

Pag. 331, 10. Οὐ μὴν εἰ καὶ γλώττη ἐχρητο εὐροούσῃ, δεδήλωκεν] Intelligo, Lucianum rotunde dictis in medium allatis ostendisse Demonactis acumen: sed an aliqua fuerit eius eloquentia, dicendique copia, e scite dictis non perspici potest. Si quis τὸ ἐχρητο mavult ad Lucianum quam ad Demonactem referre, videbitur etiam sapientia Demonacti adimi. Est hoc declamatorium et sophisticum dicendi genus sane spinosum, et ob affectatas argutias subobscurum. WOLFIIUS. Hinc apparet Wolfium legisse, οὐ μὴν εἰ καὶ γλώττη, non autem, οὐ μὴν καὶ γλώττη. BOIVIN.

Pag. 334, 2. Τὴν ἀλήθειαν εἰς μύθους ἐξαίρειν, ὄντινα τρόπον ποιῆσαι μείζω] ὄντινα, pro καὶ τουτοῦ τρόπου, eoque modo accipio. WOLFIIUS.

Pag. 337, 11. Καὶ κυβερνής, κατὰ Πίνδαρον, τὰν πολυστρωγνώμ. ἐκάστων] Ea Pindari verba Gregoras a Platone acceperat, apud quem exstant lib. I. De Republ. BOIVIN.

Pag. 338, 3. Ἀκυμάντῳ μένοντι] Addit Wolfius, *Atque omnium periculorum tempestatibus sedatis, in tranquillum portum nos perduxisti*, quae ille non de suo addidisse, sed in codice manuscripto, quo usus est, videtur Graeca reperisse. BOIVIN.

Pag. 338, 23. Ὅπερ ἀπελεγόμεν τοῦ λόγου ἀρχόμενος] Quod initio orationis detrectabam, non, ut vertit Wolfius, *quod orationis dicebam initio*. ἀπολέγεσθαι apud Gregoram est παραιτεῖσθαι. Exemplum habes lib. IX. cap. V. sect. 6. E. BOIVIN.

Pag. 339, 1. Σαφέστατα πάντων ἀποροῦντα αἰσθόμενος αὐτὸς ἐμαντὸν] Sic construo, *σαφέστατα αἰσθόμενος αὐτὸς ἐμαντὸν ἀποροῦντα πάντων*, cum me omnibus praedicandis plane impraem esse sentirem. Hoc loco πάντων ἀπορῶν idem est ac περὶ πάντων λέγειν ἀδύνατος. Dixerat scilicet orationis initio, οὔτε διεξιέναι τολμῶ οὔτε πάντα ὡς ἐπίπαν ὅποσα σοὶ ἐστὶν ἐγκώμια, οὔτε μὴ πάντα. BOIVIN.

Pag. 340, 12. Περὶ μὲν ἐμαντοῦ, etc.] In istis orationibus encomiasticis Latine vertendis Wolfius non adeo fidus ac diligens interpretis fuit. Nimirum ei non tanti esse visae sunt, ut multum laboris impenderet earum interpretationi. Neque ego operae esse existimavi eas denuo Latinas facere. Satis esse duxi, quae Wolfius minus commode vertisse videretur, ea aliter versa exhibere. BOIVIN.

Pag. 342, 15. Ἄλλὰ πολλῶν τῶν ἐκ τῆς παροιμίας ἡμῶν ἀδυνατῶν ἐν ταῖς βίβλοις κειμένων] Interpretis hoc loco mentem auctoris minime assecutus fuerat. Gregoras *multa ait occurrere in libris proverbia, quibus aliquid impossibile esse innuatur*; cuiusmodi sunt, ὄρνιθος γάλα ζητεῖν· φακῆ γωνίαν κάμπτειν· ὠὸν τίλλειν· θάλασσαν σπείρειν· πλίνθον πλύνειν· κωφῶ ὀμιλεῖν· τυφλῶ διανεύειν· ἀνδριάντᾳ γαργαλίζειν· εἰς τετραγώνον πλίνθον ἀντελεῖν· ἀστρα τοξεύειν· πῦρ ἀλείφειν· κατὰ μαχαιρῶν κυβιστῆν· κοσμήνῳ φέρειν

ἄσφαρ· νεφέλας ξαίνειν· Ἀθόλιπα λευκαίνειν. Vide Cod. Reg. 3502. fol. 76. Ad ea autem proverbia addendum esse ait, ἕμνησαι πρὸς ἀξίαν τὰ τοῦ Ἀνδρονίκου, *Andronicum digne laudare*. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 344, 4. Ἴππου γε καὶ τὰ παροιμιώδη τῆς γραφῆς νεύκηκας] Quenam illa sint sacrae Scripturae proverbia, ab Andronico imperatore· νεύκηκμένα, non video, nisi forte illud sit, *Omnia tempus habent, et suis spatiis transeunt universa sub coelo*: et quae sequuntur, Ecclesiastae cap. III. Nempe Gregoras negat res Andronici imperatoris eiusmodi esse, ut earum vel videndarum vel audiendarum voluptas transire possit. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 344, 22. Ἐρμηνέα ζητήσεις λόγον] Adde ex Codice Vaticano n. 164., ἃ δὲ ἐπ' ὄψει κεῖται, καὶ οἶονεὶ φωνὴν ἀνεκλάητόν τινα προῖεμένα, τὴν ἑαυτῶν ὑπὲρ πάντα λόγον κηρύττει λαμπρότητα, σχολῆ γ' ἂν ἔρμηνέα ζητήσεις λόγον. εἰ δὲ τις ζητ. Quae autem oculis obversantur, ac muta veluti voce emissa disertius quovis eloquio suam praedicant claritatem, ea nequaquam interpretem orationem postulant. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 345, 10. Μηδὲ γὰρ ἔχων ὄρα τις παραθεῖται τῶν ἐν κόσμῳ] Adde ex Cod. Vatic. πολλοῦ ἂν δεήσεις σαφῶς τι ἀγγέλλειν περὶ ἡλίου. Atque ita Wolfium legisse arguit Latina eius interpretatio. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 347, 6. Νῦν γὰρ ἔδει κατ' οὐρανὸν etc.] Vide Monodiam in obitum Andronici senioris, infra pag. 287. D. ubi haec iisdem fere verbis repetita occurrunt. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 353, 3. Ὁ μέντοι βασιλεὺς] Phranzes lib. I. cap. 10. Laonic. lib. I. p. 8. Edit. Reg. Ioann. Villaneus lib. IX. cap. 132. DUCANG.

Pag. 353, 18. Ὡσπερ ὑπνοῦντας ἄρδην συνειληφῶς] Aut verbum συλλαμβάνω aliud Gregorae significat, aut legendum λεληθῶς, vel διεληλυθῶς, vel aliquid simile. Neque enim comprehenderat eos, in quos impetum facturus erat. WOLFIVS.

Pag. 353, 19. Καὶ ἐπεισπεσεῖν αὐτοῖς] Scilicet τοῖς περὶ τὸν νέον, in ipsum iunioris exercitum erat impetum facturus, non in ipsos viarum custodes, qui iam comprehensi fuerant. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 353, 23. Μῆτε τὸν βασιλέα προσδέξασθαι μέλλοντας ἐπιστρέφοντας πρὸς μεάνοιαν] Dubius locus, utrum Byzantii, repudiata perfidia, iuniorum recipere noluerint: an iuniorum milites, desperata senioris clementia, fugam ceperint. Sed prior sententia magis placet. WOLFIVS. Μῆτε τὸν βασιλέα προσδέξασθαι μέλλοντα ἐπιστρέφοντας, etc.] Wolfius legit μέλλοντας, atque ea lectione deceptus a vero sensu aberravit. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 354, 2. Ὁ δεσπότης Κανσταντίνος] Andronici imp. filius secundo genitus. Vide Cantacuzen. lib. I. cap. 31. DUCANG.

Pag. 354, 4. Ἐξήνη τὴν τοῦ νέου βασιλέως μητέρα] Antequam vidua esset, Μαρία vocabatur. Lib. VI. cap. VIII. sect. 2.

lib. VII. cap. VI. sect. 2. et cap. XIII. sect. 1. lib. VIII. cap. I. sect. 1. An mortuo marito habitum mutaverat? **ΒΟΙΥΙΝ.**

Pag. 364, 22. Ἐρχεται κατὰ τοῦ ἀνεψιοῦ βασιλέως] Andronici filius fuit hic Constantinus, ex Irene secunda uxore. Andronicus imperator iunior, eiusdem nepos, e Michaële filio. **WOLFIUS.**

Pag. 365, 8. Τῷ θείῳ καὶ δεσπότῃ] Eidem Constantino. **DUCAŃG.**

Pag. 368, 9. Ὅθεν ἀνολέξιν ἔκρινε δεῖν ἐν ψαλτηρίῳ] De hac divinationis ratione vide Glossar. med. Latin. in v. *Sortes Sanctorum*. **DUCAŃG.**

Pag. 368, 11. Ἐν τῷ διαστέλλειν τὸν ἔπουράνιον κ. τ. λ.] David. Psalm. LXVII. v. 16. **ΒΟΙΥΙΝ.**

Pag. 369, 28. Διδυμόντιον ἐπανῆκε] Anno Christi MCCCXXII. mense Augusto Indict. 6. Vide Cantacuz. lib. I. cap. 34. **ΒΟΙΥΙΝ.**

Pag. 360, 1. Ἐτυχε μέντοι] Phranzes lib. I. cap. 9. **DUCAŃG.**

Pag. 360, 6. Ὁ βασιλεὺς ἀνεβίβασε] Anno Chr. MCCCXXIII. pridie Kal. Dec. Indict. 7. *Εἰς τοὺς πατριαρχικούς ἄρτι χηρευόντας θρόνους* verterat Wolfius, in *recens defuncti patriarchae locum*. Ego verti, in *patriarchalem sedem tum temporis vacantem*, ea ratione, quod antequam Esaias crearetur patriarcha, sedes tribus fere annis vacaverit, ut constat ex Synopsi Dorothei. Adde quod adverbium ἄρτι accipitur nonnunquam pro *τέως*, *tunc*. **ΒΟΙΥΙΝ.**

Pag. 360, 17. Πρὸ ἐτῶν ὀκτώ καὶ τριάκοντα] Immo ante annos octo et viginti. Nam (ut annotatum supra ad pag. 124. A.) Philanthropeno lumen oculorum ademit Libadarius anno Mundi VI. MDCCCV. sub finem auctumni, hoc est anno Christi MGCXCVI. exeunte. Adde annos XXVIII. et efficies annum Mundi VI. MDCCCXXXIII. Christi MCCCXXIV. quo scilicet anno Esaias, qui paulo ante patriarcha creatus fuerat, senioremem Andronicum Philanthropeno reconciliavit. Quodsi adderes annos XXXVIII. effligeres annum Mundi VI. MDCCCXLIII. Christi MCCCXXXIV. quo anno nec Esaias patriarcha, nec Andronicus senior in vivis erant. **ΒΟΙΥΙΝ.**

Pag. 361, 10. Ἐν γὰρ τούτῳ τῷ χρόνῳ περιστρατοκ. τὴν Φιλαδέλφειαν etc.] Hinc apparet Philadelphiam bis a Turcis obsessam; ac primam quidem obsidionem Theolepti virtute et Catalanorum adventu, alteram Philanthropeni auctoritate solutam fuisse. **ΒΟΙΥΙΝ.**

Pag. 362, 11. Τῷ μέντοι Συργιάνῃ] Cantacuzenus lib. I. cap. 85. **DUCAŃG.**

Pag. 363, 9. Ὁ δὲ Ἀσάν] De quo in stemmate Cantacuzenorum pag. 260. **DUCAŃG.**

Pag. 364, 3. Exstat in Codice Vaticano 1086. fol. 75. πρὸς τὸν σεβασμιώτατον Ἰωσήφ περὶ τοῦ Πάσχα ἀπόδειξις, ὅπως ἐσφάλη πρὸ χρόνων, καὶ ὅπως δεῖ ποιεῖσθαι τὴν τούτου διάρθρωσιν. Eam seu epistolam, seu dissertationem, Gregoras, prooemio et

epilogo ad praesens institutum accommodatis, totam fere huc transtulit. In illo Codice Vaticano prooemium est, ἐπειδή μοι φίλος εἶ τῶν πάντων, καὶ καινῶν ἀχροαμάτων ἑραστής, ἀκουσον οἷά μοι ξυνηνέχθη τὴν πρότριτα, καὶ αὐτίς οἷά μοι τὴν χθές. τῶν γὰρ καθ' ἡμᾶς σοφῶν κλειστοῖς αὐτὸς ἐν ταυτῷ πρότριτα ξυντετυγῆως ἐν τῇ τέως πανηγύρει, πρόβλημα τὸ τοῦ Πάσχα σφαλερὸν ἐπ' αὐτὴν ἐποιούμην, οἰόμενος πολλὰ καὶ καλά ἐπισταμένους εὐρήσειν τῇ χρεῖα προσήκοντα. ἀλλὰ εἰ ἂν σοὶ διηγοίμην βέλτιστε; οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν τοσούτου δεῖν ἐξετάζειν τοιαυτὰ μοι ἔδοξαν, ὅσον καὶ αἱ κορῶναι τὰ γῆς μέταλλα, ἢ τὸν Πακτωλὸν εἰ χρυσοῦ καταρῆφι ψήγματα. ὥστε καὶ οὕτως ἐχλευάζον, πολὺν μου καταχέοντες μυκτῆρα, ὥσπερ ἂν εἰ πολυτετὴ καταλύων ἤδη πλάγην, ἔπειτ' Ἀτλαντίδων νήσων καὶ νυμφῶν Ὠκεανίδων ἱστορίας προῦβαλλόμεν, ἢ μάχας πετομένων ἀνθρώπων, καὶ στρατοπεδεύσεις ἐναερίους, καὶ στάσις οὐρανοῦ, καὶ γῆς δίνησιν. ἄλλοι δ' ἐξ ἑρῶν γραφῶν ὡς ἐκ φαρέτρας ἀνασπῶντες βέλη, ἐτόξευον μὲν ἐπ' ἐμὲ, ἱβαλλον δὲ αὐτούς, ὅμοιοι ποιοῦντες, ὥσπερ ἂν εἰ τις ποταμοῦ ῥύμην ἐθέλων ἀναχαιτίζειν, ἔπειτα βαθείας ἐπὶ τὸ κάτω ταντες τάφρους ἀνώρτυεν. οὐδὲ γὰρ εἰδότες ὅποι τείνουσιν ἂ προτείνουσιν, ἄσῃμά τινα καὶ πλημμελῆ συνείρον πράγματα. καὶ τί δεῖ διατρέβειν; οὕτω τοὺς πλείους οὐμός οὗτος ἐτάραξε λόγος, ὥσπερ τὰς νεφέλας, ὁπότε μετὰ βαθύν ὑέτον πολὺς τῶν ἀρκτικῶν καταρρέουσαι ὁ βορέας, πρὸς μεσημβρίαν καὶ νότον αὐτὰς διωθόμενος. καὶ εἰ μὴ τὸ στερέθον τῆς ἐμῆς ἀληθείας, καὶ τὸ τῆς ἀποδείξεως ἀναντιρρόητον ἀνείχε, καὶ τὸν πολὺν ἐκείνου ἀνέστειλλε κυπεῖνα, καὶ νῆνεμον ὡς εἰπεῖν τὸ ἡμέτερον καθέστη (ἀν κατέστησε?) γυμνάσιον, τάχ' ἂν ἐνίκα τὸ παράλογον ἐκείνο συνέδριον, καὶ ἐξεδίφρανε τὴν ἀλήθειαν τὸ ψεῦδος, καὶ τῆς ἐπιστήμης ἢ ἀμαθία τὸ πλεόν εἶχε. ταύτη τοι καὶ καιροῦ λαβομένος, ἐπὶ τοῦ σοφοῦ βασιλέως ἐς ἐναργέστερον μῆκος τὸν λόγον ἀπέτεινον. κατὰ γὰρ τὸ εἰωθὸς ἀνιῶν χθές ἐς τὴν τοῦ βασιλέως προσκύνησιν, τοιαύτη τιμὴ ὁμιλίᾳ ἐντετυγῆκειν. καὶ τὰ μὲν ἄλλα παρῆσθω γε τέως, πολλὰ τε ὄντα καὶ οὐ πάντως ἀναγκαῖα πάντως τοῖς ἐθελούσῃ σχολάζειν ἀκοῇ, καίπερ ὄντα κάκεινα σεμνὰ καὶ σοφῶν ἀκοαῖς ἄξια. τὸ δ' οὖν τῆς ἀναγκαιοτέρας ἡμῶν ὁμιλίας, καὶ ἣς ἂν καὶ αὐτὸς ἀκούσας ἡσθίης τὰ μάλιστα, λόγον κενίηκεν ὁ τὰ πάντα θεϊότατος βασιλεὺς περὶ γε ἀστρονομίας καὶ σφαιρῶν οὐρανίων, καὶ κινήσεων πλανωμένων καὶ ἀπλανῶν, καὶ τοιαυτὰ ἄττα, ἐμοὶ καθυποβάλλων πρόφασιν τοῦ λέγειν. οἶσθα γὰρ τὸ τοῦ βασιλέως εὐμενὲς πρὸς ἡμᾶς· οἶσθ' αἰ γὰρ μὴν καὶ τὸ πολὺστροφον τῆς αὐτοῦ συνέσεως καὶ πολυειδές, καὶ οἷον εἰπεῖν λαβυρινθῶδες· καὶ ὡς ἅπαντα διοικῶν τὰ τῆς βασιλείας πράγματα, ὡς τῶν ἐξ αἰῶνων οὐδέεις βέλτιον, ὅμως οὐκ ἔστιν οὐδὲν οὐδ' ἐπιστήμης εἶδος, οὐ μὴ τυγχάνει πεπειραμένος. καὶ δὴ καὶ τότε πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων παρόντων συγκλητικῶν τε καὶ ἑλλογίμων ἀνδρῶν, μηδενὸς δὲ πρὸς ἀστρονομίαν πεφυκότος· ἀπὴν γὰρ τηρικαῦτα ὁ μέγιστος ἡγεμῶν

καὶ διδάσκαλος ἀπάσης ἐπιστήμης, ὅση τε ἀκριβῶς ἐρευνᾷ τὰ οὐράνια καὶ ὅση δίδεισι τὰ ἐπίγεια καὶ ὑπόγεια καὶ περιγεια· τότε τοίνυν ἔμοι μόνω προσανελίθει τοὺς τῆς ἀστρονομίας λόγους. ἐγὼ δ' ὑπολαβὼν, ἔπαινον διεξήειν πολὺν τοῦ μαθήματος. οἶσθα γὰρ καὶ ἄλλως δι' ὅσης ἄγω τῆς εὐφημίας αἰεὶ. τοῦτο γὰρ μοι τὸ ὀπτικόν etc. BOIVIN.

Pag. 364, 17. Καὶ σπουδάσματα] Τότε δ' οὖν πλέον διαπλειονος εὐφημίας ἤγαγον, ἐπεὶ μοι καὶ πλέον τῆς φιλοτιμίας ὁ καιρὸς ἐκείνος ἀναφλέγων ἦν. μετὰ μὲν τοι γε etc. Cod. Vatic. 1086. BOIVIN.

Pag. 365, 2. Ἦσαν γὰρ οὐ τότε] Οὐ καὶ τότε Cod. Vatic. BOIVIN.

Pag. 365, 3. Ὁ βασιλεὺς] Ὁ θειώτατος βασιλεὺς etc. Cod. Vatic. BOIVIN.

Pag. 365, 9. Τὴν καταδίκην ὁ δίκαιος ὀφείλων] Ὅφλων Cod. Vatic. BOIVIN.

Pag. 365, 23. Διευκρινῆσαι πρὶν] Διευκρ. πρώτως Cod. Vatic. BOIVIN.

Pag. 366, 1. Ἀκριβῆς γίνεται ἰσημερία] Ἀκριβῆς τοίνυν γίνεσθαι. Cod. Vatic. Wolfius τὴν ἀκριβῆ ἰσημερίαν, *exquisitum aequinoctium* vocat. Malim, *verum et proprie dictum aequinoctium*, vel, *ipsum praecise aequinoctium*. BOIVIN.

Pag. 366, 10. Περὶ μεσημβρίας τῆς εἰκοστῆς τετάρτης αὐτοῦ] *Sub meridiem vigesimi quarti diei*, non, *vigesimi quinti*, ut Wolfius. BOIVIN.

Pag. 366, 11. Ἐπεὶ ἡμῶν ἐθανατοῦτο] Ἐπασχε Cod. Vatic. BOIVIN.

Pag. 366, 14. Νῦν δ' ἐφ' ἡμῶν ἐπτακαίδεκάτην] Ὀκτωκαίδεκάτην Cod. Vatic. BOIVIN.

Pag. 366, 18. Τὴν τῶν μεταξὺ χρόνων διαφορὰν κἀντεῦθεν, καὶ δι' ὅσων etc.] Τὴν τῶν μεταξὺ χρόνων διαφορὰν· κἀντεῦθεν καὶ δι' ὅσων etc. Cod. Vatic. BOIVIN.

Pag. 366, 21. Ὁμαλήν γὰρ ἐκείνος ταύτην] Ἐκεῖνος αἰεὶ ταύτην Cod. Vatic. BOIVIN.

Pag. 367, 4. Ὡς δ' ἔγωγε αὐτὸς ἐξακριβ. εὐρον, μείζονος] Legendum *μείζονος*, vel *ἤττονος*, quam postremam lectionem exhibet Codex Vaticanus. BOIVIN.

Pag. 367, 14. Διὰ τὸ βραχύτατον] Διὰ τὸ πάνυ βραχύτατον Cod. Vatic. BOIVIN.

Pag. 368, 22. Ὅτι δ' οὐχ ἀπλῶς οὐδ' εἰκῆ] Ὅτι δ' οὐχ ἀπλῶς οὐτως αἰτίας, οὐδ' εἰκῆ Cod. Vat. BOIVIN.

Pag. 368, 25. Ἐπειδὴ καὶ ὁ καιρὸς] Ἐπειδὴ τοιοῦτος καὶ ὁ καιρὸς etc. Cod. Vatic. BOIVIN.

Pag. 369, 10. Ἀλεξανδροεῖς μὲν γὰρ πρὸ τριῶν ἡμερ. τῆς πρώτης τοῦ καθ' ἡμᾶς Σεπτ.] Vertit Wolfius, *Alexandrinis tertio Kal. Sept.* Vertere debuit, *tertio ante Kal. Sept.* seu *quarto Kal.*

Sept. Nam tertius Kalendas Sept. est dies Augusti XXX. tertius ante Kalendas Sept. est dies Augusti XXIX. quo die constat Alexandrinus auspicatos esse annum suum. Vide Petav. de Doctrina Temporum lib. VI. pag. 522. BOIVIN.

Pag. 369, 21. Ὁ μὴν οὗτος ὑμῖν ἀρχὴ κ. τ. λ.] Exod. cap. XII. v. 2. et 3. seqq. BOIVIN.

Pag. 370, 10. Καὶ οὐδεμίαν ὦραν ἐξ] Καὶ οὐδεμ. ὦραν ἡμῖν ἐξ etc. Cod. Vat. BOIVIN.

Pag. 370, 12. Τῇ ἕκτῃ ἕκτης] Τῇ ἕκτῃ τῆς ἕκτ. [Cod. Vat. BOIVIN.

Pag. 371, 21. Ἰσημερίας, καὶ ἀμνούς, καὶ θύματα] Abest καὶ ἀμνούς a Cod. Vat. BOIVIN.

Pag. 371, 24. Καὶ κυκῶν, καὶ γλωσσῶν] Καὶ κυκῶν ἦν καὶ γλ. Cod. Vat. BOIVIN.

Pag. 372, 7. Συνιδόντες διδάσκαλοι] Συνιδ. ἀπόστολοι Cod. Vat. BOIVIN.

Pag. 372, 19. Προσήκατο] Ἀπεδέξατο Cod. Vat. BOIVIN.

Pag. 372, 22. Ἐπαγάγη τῇ ἐκκλησίᾳ] Addit Cod. Vat. ἦν αὐτὸς πολλοὺς ἰδρωῖς συνεστήσατο, καὶ συνετριμμένην λάσατο, καὶ ἀπωσμένην ἀνεκαλίσσατο, σεσηγημ. BOIVIN.

Pag. 373, 11. Ἀλλὰ δι' ἣν ἐφθήμεν εἰρ. αἰτ. τὸ τοῦ βασι. τέως ἐκρ. δόγ. μᾶλλ. ἢ τὸ ἡμ. ἀλλὰ τούτ. μὲν ἄλ.] Pro his legitur in Cod. Vat. ὅμως πολλῶν ἐπὶ τούτοις καὶ ἄλλων συγκροτηθέντων ἐκατέρωθεν λόγων, ἄριστα φίλων, ἀρκεῖ σοι τὰ εἰρημμένα· καὶ εἰ μὲν ἄριστα σοι φανεῖται, τῷ θεῷ τὴν χάριν ἀπόδος· εἰ δὲ μὴ, τὴν μέψιν ἐμοί. τῶν γὰρ ἀγαθῶν ἡμῖν ἐκεῖνος περτανεύει τὰς ἀρχάς· τῶν δὲ σφαλερῶν ἡμῖν αὐτοῖς ἡμεῖς αὐτοὶ παραίτιοι. ἦν ἐθέλης λοιπὸν, μεμνήσῃ τοῦ λόγου, καὶ φάρμακόν σοι ἔσται πολυετούς ἀπορίας. μεμνημαὶ γὰρ ὡς πολλάκις ἐπὶ πολλῶν διηπόρησας, σφαλερὸν τὸ πρᾶγμα οἰόμενος· τὴν δὲ λύσιν οὕτως εὐρισκῆς ἀδύνατον, καθάπερ δὴ καὶ τὸ πρὸς οὐρανὸν τοξεύειν. In his desinit dissertatio seu epistola ad Iosephum. Exstat in eodem Codice Vaticano eiusdem argumenti dissertatio, cuius initium, αἱ δευτέραι πως φροντίδες, Εὐριπίδης φησί μου, σοφώτεραι. Vide Indicem Operum Gregorae initio huius volum. BOIVIN.

Pag. 373, 15. Τῆς ὀγδόης ἰνδικτιῶνος] Anno Christi 1325. DUCANG.

Pag. 373, 23. Καὶ ὁ παννυπερσέβαστος] Ioannes Palaeologus, Metochitae gener. Vide Hist. Cantacuz. lib. I. cap. 43. BOIVIN.

Pag. 374, 20. Δι' αὖς ἐφθήμεν εἰρηκότες αἰτίας] Fuerat Gregoras Caesariissae praceptor et fratris eius. Vide cap. V. sect. 7. huius libri. BOIVIN.

Pag. 374, 21. Ἐπειράθημεν δὲ οὐκ ὀλίγων ἐν τῇ ὁδῷ δεινῶν] Exstat in Codice Vaticano 1086. fol. 141. epistola ad Andronicum Zaridam, in qua Gregoras quae sibi in via acciderint narrat. Vide Indicem Epistolarum Gregorae initio huius volum. Initium est,

εἶμαι μὴ ἀνεγκλήτους καθάπαξ. Ita acccepi ex R. P. D. Bernardo Montefalconio. Eam ipsam epistolam puto huc translata esse ab auctore, cui sua ipsius scrinia compilare pulchrum fuit. **ΒΟΙΝΙΧ.**

Pag. 376, 9. Νυξ δ' ἐπὶ τούτοις] Homerus Odys. β'. v. 388. **DUCAÑO.**

Pag. 376, 10. Ἐς γὰρ τὸ περιγειον etc.] Astronomicæ eruditionis intempestiva ostentatio. Sic infra lib. XII. cap. XIII. sect. 6. τὸ γὰρ περιγειον ἐκ περιστροφῆς τοῦ οἰκείου ἐπαναλαμβάνουσα κύκλου, καὶ ἐς τετράγωνον αὐθις τῷ ἡλίῳ καθισταμένη τὸ δεύτερον ἤδη σχηματισμὸν etc. **ΒΟΙΝΙΧ.**

Pag. 376, 20. Αὐτὰρ ἔμοιγε] Homerus Odys. δ'. v. 481. **DUCAÑO.**

Pag. 379, 1. Καὶ τὴν φέρουσαν κόμην] Scilicet τοὺς κύνες: *cum ragum in quo latrarent canes.* **WOLFIUS.**

Pag. 379, 10. Στρούμμιτσαν] Aliis Στρομπιτζαν. Vide notas ad Alexiadem pag. 382. **DUCAÑO.** Olim Τιβερίουπολιν; ut docet brevis Notitia urbium, quæ antiquum nomen in novum mutant. Cod. Reg. 2784. fol. 327. v. conferenda cum ea quam edidit Leo Allatius in notis ad Georg. Acropolitam pag. 241. **ΒΟΙΝΙΧ.**

Pag. 380, 13. Σκοπίων κολίγνιον] Vide easdem notas pag. 297. Et Leunclavium in Pandecte Turcico n. 169. **DUCAÑO.** Τὸ τῶν Σκοπίων κολίγνιον . . . οὐ παραψάλλοντα καὶ τὸν Ἀξιὸν τεθεάμεθα ποταμόν] Non congruit hæc Geographia cum hodiernis tabulis, quæ Scupos urbem longe ab *Αξιο* seu *Bardario* flumine positam exhibent. Atque *Scopia*, et *Scupos*, eandem urbem esse, inter omnes Geographos constat. Vide Ortelii, Mercatoris, Samsonis, Brietii et aliorum tabulas geographicas. **ΒΟΙΝΙΧ.**

Pag. 381, 11. Δέδοται κ. τ. λ.] Iob. cap. III. v. 20. **ΒΟΙΝΙΧ.**

Pag. 382, 11. Ὅσσαι οἱ ὁμοῦ τράφεν κ. τ. λ.] Hom. Od. IV. **ΒΟΙΝΙΧ.**

Pag. 382, 23. Βασιλέως νύμφην] Erat quasi nurus. Nam Andronicus senior eam uxorem delegerat filio fratris sui. **ΒΟΙΝΙΧ.**

Pag. 384, 1. Ἦν μετωνόμασεν Ἄνναν] Cantacuzen. lib. I. cap. 40. 42. Fuit illa Ioanna Amedaei V. ex Maria Brabatensi altera coniage filia: sic ex Ioanna, quibus id nominis insolens erat, Annam consecere Graeci. Vide Famil. Byzant. **DUCAÑO.**

Pag. 384, 12. Ἠλώκει καὶ ἡ Προυσαίων] Prusam Bithyniæ metropolim ab Othmane seu Osmane Sultano obsessam, ac castellis duobus exstructis, praesidiis in iis collocatis, urbis vias omnes interclusisse, ne quid in eam posset importari, ac tandem fame domitam cepisse, narrat post Laonicum lib. I. Leunclavius lib. II. Hist. Musulman. A quo urbs ipsa, quæ exinde Turcorum regia fuit, multis describitur in indice libitinario Osmanidarum. **DUCAÑO.**

Pag. 385, 2. Ἐξακισχιλιοστού] Christi 1331. **DUCAÑO.** Ἀρχομένον γὰρ τοῦ ἑξακισχιλ. ὀκτακοσ. τριακοστού ἔκτου ἔτους] *Anno incipiente sexies millesimo octingentesimo trigésimo sexto*, non,

ut Wolfius per incogitantiam vertit, *trigesimo nono*. Ducangius, hac Wolfii interpretatione deceptus, annum hunc posuit Christi MCCCXXI. qui fuit annus MCCCXXVII. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 385, 10. Τῶν θείων εἰκόνων] Istius processionis ad columnam Porphyreticam I. die Septembris meminit Codinus de Off. cap. XV. n. 1. Vide notas ad Alexiadem pag. 382. et Constantinop. Christ. lib. I. sect. 24. n. 6. ubi haud pauca de hac Porphyretica columna, ac cruce illi imposita, et Byzantium ad hanc *Θρησκεία*, seu religione, congressimus. DUCANG.

Pag. 390, 1. Οἱ περὶ τὸν βασιλέα τὸν νέον Ἀνδρόνικον] Non ausus dicere Ἀνδρόνικος, dixit οἱ περὶ τὸν Ἀνδρόνικον, quod re ipsa idem est. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 390, 9. Μιχάηλον] Cognomento Strascimirum, de quo in serie Bulgariae regum agimus pag. 323. DUCANG.

Pag. 390, 13. Διὰ τὸ νεωστὶ γεγενημένον περὶ τὴν τοῦ Καίσαρος θυγατέρα κῆδος] *Propter affinitatem, quam cum eo Grales contraxerat, ducta uxore filia Caesaris*. Ita vertendum; non, ut Wolfius, *propter recens contractam cum filia Caesaris affinitatem*. Nam qui uxorem ducit, is non dicitur affinitatem cum uxore contrahere, sed cum uxoris parentibus et cognatis. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 390, 16. Ἐκ' ἀδελφῆ] Theodora. Vide lib. VIII. cap. I. sect. 3. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 391, 4. Ἀδελφῆ δὲ ἦν αὕτη] Neda, quae aliis Dominica, Urosii regis Serviae filia, Stephani regis soror. Vide seriem regum Serviae n. 59. et 61. DUCANG.

Pag. 393, 17. Δίκασον κύρις κ. τ. λ.] David. Psalm. XXXIV. v. 1. Psalm. CVIII. v. 28. Isai. c. I. v. 2. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 394, 12. Τὴν Κράλαιναν] Simonidem, Andronici imp. ex Irene coniuge filiam, quae cum ad Irenes matris exsequias Constantinopolim venisset, uti narrat Gregoras lib. VII. cap. 30., ad coniugem redire renuisset, a quo cum per legatos a patre repeteretur, illaque ne ad reditum cogeretur monachicum habitum induisset, illius frater consanguineus Constantinus Despota lacerato eius cucullo invitam et plorantem ad coniugem remiserat. Idem Gregoras lib. VIII. cap. 1. DUCANG.

Pag. 395, 3. Ἐκ τοῦ Κράλη Σεβλίας] Ad quem missus Callicus legatus ab Andronico iuniore. Cantacuzen. lib. I. cap. 8. DUCANG.

Pag. 395, 8. Ὅσαι ἐπὶ χάρτον γραφεῖσαι] Duas chartarum species hic recenset Gregoras, alteram quam *chartam* vocat, alteram quam ex tenui linteo confectam scribit. Priore voce papyrum Aegyptiacam videtur innuere, quam Graeci recentiores *ξυλογάρτιον* vocabant: altera chartam ex linteo conceptis et contusis paratam, quam *χόρτινον χάρτην* dicunt. Vide Gloss. med. Graecit. in his vocibus. DUCANG.

Pag. 395, 12. Περὶ Χριστούπολιν] Quae urbs ad fugam ab Andronico iuniore delecta fuerat. Cantacuz. lib. I. cap. IV. VII. DUCANG.

Pag. 396, 2. Ὁ τοῦ βασιλέως υἱὸς Θεόδωρος] Is paullo ante ad patrem Constantinopolim venerat: uti narrat Cantacuz. lib. I. cap. LI. DUCANG.

Pag. 396, 17. Καὶ γενεῶν κουρᾶ] Supra lib. VII. cap. XII. DUCANG.

Pag. 396, 21. Τῷ δ' ἐπιγενομένῳ μηνὶ νοεμβρίῳ] An. Chr. MCCCXXVII. exeunte. BOIVIN.

Pag. 397, 17. Περὶ τὸ Πήγιον] Oppida duo hac appellatione observat Leunclavius in priore Onomastico Turcico, alterum quod Πήγιον μέγα vocat inter Selivream et Pontem minorem, Turcis *Bujuc-Zecmege*, I. *Ponte grande*, sive *Pons major*. Πήγιον autem nominatum censet a terra maris impetu abs se invicem divulsa, quae sinum hunc effecerit, ut eadem de causa divisum terrae motu a Sicilia Rhogium Italiae dictum. Alterum Rhegium μικρὸν dictum: Turci *Cutzuc-Zecmege*, I. *Pontem minorem* vocant, oppidum inter Pontem maiorem et Constantinopolim. Utrumque porro oppidum praeterea Ἄθυρον μέγα et Ἄθυρον μικρὸν Graecos appellare observat. Verum Ἄθύραν diversum esse oppidum a Rhegio, ex Procopio recte opinatur Ortelius, de quo quaedam notavimus ad Villharduinum n. CCXX. Rhegii porro Thracici passim mentio apud scriptores Byzantinos. DUCANG. Haec nota in Ducangii autographo cancellata erat. BOIVIN.

Pag. 398, 20. Ἡ πελεκυφόρους] Varangos, uti supra pag. 187. B. DUCANG.

Pag. 406, 3. Κώδωνας] Vide Gloss. med. Graecit. in hac voce. DUCANG.

Pag. 406, 19. Νεωτεροποιὸν] Soloecismus pro νεωτεροποιου, etc. BOIVIN.

Pag. 407, 4. Τὸ τῆς συνωμοσίας κ. τ. λ.] Canon 18. Concilii Chalcedon. BOIVIN.

Pag. 407, 8. Ἡ κατασκευὰς τυρεύοντες ἐπισκόπων] Wolfius legendum putat κατ' ἐπισκόπων etc. In vulgatis Canonum editionibus legitur ἐπισκόποις ἢ συγκληρικοῖς. Vide Balsamonis, Zonarae, et aliorum Commentarios. BOIVIN.

Pag. 407, 17. Ἀρχοντα τοῦ λαοῦ σου κ. τ. λ.] Exod. cap. XXII. v. 28. Act. cap. XXIII. v. 5. Petr. Epist. I. cap. 2. v. 17. BOIVIN.

Pag. 407, 20. Ἐν ἀδέσμῳ κατασχεθῆναι φυλακῇ] Cantacuzen. lib. I. cap. L. DUCANG.

Pag. 409, 6. Τοῦ δ' ἐπιόντος μηνὸς δεκεμβρίου] Cantacuzen. lib. I. cap. XXXI. LIII. LIV. DUCANG.

Pag. 409, 21. Ἄσαν Μιχαήλ] Ioannis Asanis Bulgariae regis filius primogenitus. Vide Famil. Byzant. pag. 325. DUCANG.

Pag. 411, 15. *Μιγάληλος γὰρ*] Cantacuz. lib. I. cap. LVI. LVII. LVIII. DUCANG.

Pag. 413, 24. *Ὁ Βασιλικὸς Νικηφόρος*] *Dubium utrum Βασιλικὸς* hoc loco sit nomen proprium, an dignitatis. Vide Ducangii Glossarium med. Graecit. in v. *Βασιλικοί*. Item eiusdem Glossar. med. Latin. in *Basilicus*. ΒΟΙΥΙΝ.

Pag. 414, 1. *Ἐδόκει δὲ τοῖς ἤμιστα κρίνειν εἰδόσιν*] Wolfius legit *ἔφκει*, et ad eam lectionem accommodavit interpretationem suam. ΒΟΙΥΙΝ.

Pag. 414, 13. *Ἀλλὰ τὸ φρούριον ἐκεῖνο στεφθεῶς ἀσφαλισάμενος*] Wolfius legebat, *ἀλλὰ τὸ φρούριον ἐκεῖνο Σέρρας ἀσφαλισάμενος*, et interpretabatur, *sed castellum Serrhas sibi commissum tenuit*: id quod plane absurdum erat, cum de Sertharum dedicatione paulo ante facta constaret ex ipsius Gregorae verbis, capite superiori, sect. IV. ΒΟΙΥΙΝ.

Pag. 415, 6. *Κατὰ τὴν ἔκτην δηλ. τῆς ἀγ. τεσσαρακοστῆς ἑβδομάδα*] Wolfius legebat, *ἑβδομάδος*, vertebatque, *sexto die sanctae hebdomadis Quadragesimae*. Legendum *ἑβδομάδα*; et verendum, *sexta videlicet hebdomade sanctae Quadragesimae*. Graeci Quadragesimam, ut nos, in septem hebdomadas dividebant, quarum ultima non *ἀγία* sed *μεγάλη* dicebatur. Vide Glossar. med. Graecit. in v. *ἑβδομάς*. Nos hebdomadem sanctam vocamus. Sexta *ἑβδομάς* inibat *κυριακῇ πέμπτῃ τῶν ἁγίων νηστειῶν*, quae est nobis Dominica Passionis. ΒΟΙΥΙΝ.

Pag. 415, 8. *Ἀγχοῦ τοῦ Μαυροποτάμου*] Quem Cantacuzenus *Μέλανα ποταμόν* dictum ait Histor. lib. I. cap. XVIII. Huc pertinet id quod legitur Cod. Reg. 2990. fol. 70. v. *ἡ λεγομένη νῦν Ἀργυρολίμνη, Γυρολίμνη γράφεται καὶ τὸ Μαυροπόταμον, μέλας ποταμός*. ΒΟΙΥΙΝ.

Pag. 416, 7. *Νῆες μακρὰι τετταράκοντα*] Sabellicus decad. II. rerum Venet. lib. I. pag. 325. Petrus Iustinian. lib. IV. rerum Venet. sub init. DUCANG.

Pag. 416, 15. *Τὸν πρὸ τοῦ Ἱεροῦ πορθμὸν*] *Fretum, quod est ante Hierum*. De utroque *Hiero*, quorum alteram fuit Iovis Urii, alterum Serapidis, fuisse Gyllius lib. I. cap. II. de Bospore Thracio. ΒΟΙΥΙΝ.

Pag. 417, 18. *Ὅποσα γεωργοῦσι λίμναι Κωπαίδες τε καὶ Μαιώτιδες καὶ ποταμοὶ Τανάϊδες*] Haec omnia Gregoras plurali numero, insolenter, et poetica audacia: quanquam et nos vulgo dicimus, *les Palus - Meotides*. Copsās, palus Boeotiae est. Nomen dedit urbs Κῶπαι, cuius meminerunt Homerus, Strabo, Stephanus, et alii. ΒΟΙΥΙΝ.

Pag. 420, 5. *Ἐκμοχλεῦσαι ῥαδίως*] Capta urbs ab Andronico iunior anno Mundi iuxta Graecos VI. MDCCLXXXV. (Christi MCCCXXVIII.) Indict. XI. Maii XIX. Cantacuzen. lib. I. cap. LIX. DUCANG.

Pag. 420, 13. Πρὸς τὰ περὶ τὸν Ῥωμανὸν πύλην] *Ad Romanam portam*. Wolfius pro, *ad urbis moenia, Romani portae vicina*. Sic idem paulo supra, τὴν τοῦ Ῥωμανοῦ πύλην interpretabatur *Romanam portam*, pro *Romani portam*; quae sic dicta est a S. Romani aede vicina. Vide Constantinop. Christ. lib. I. sect. XV. n. LX. BOIVIN.

Pag. 422, 12. Πρὸς τὴν θείαν εἰκόνα] Quae tum in Palatio asservabatur. Vide Constantinopolim Christ. lib. IV. pag. 91. DUCANG.

Pag. 422, 15. Καὶ περιχυθεὶς τοῦδαφος] Non satis scio, an eum humi prostratum adorasse imaginem dicat, an pulvere conspersisse caput: an imam imaginis partem humi iacentem esse amplexum. WOLFIVS.

Pag. 424, 19. Τῇ σεβασμῆϊ τῆς Θεομήτορος εἰκόνι] Deiparas Hodegetriae, ut supra cap. XVII. DUCANGO.

Pag. 427, 10. Τετάρτη καὶ εἰκοστὴ τοῦ Μαῖου μηνός] Proinde die V. ab Urbe capta. DUCANG. Cantacuzenus Urbem ait a iunioris Andronico occupatam die Maii XIX., Gregoras die eiusdem mensis XXIV. Cave enim credas, id quod Ducangius credidit, Gregoram hoc loco voluisse assignare diem quintum ab Urbe capta. Immo diem ipsum captae Urbis ab eo poni hinc patet, quod ait, ἡ ἡμέρα ἐπέλη, ἐν ἣ ταῦτα πάντα τετέλεσται, dies quo haec omnia gesta sunt, nempe ea omnia quae toto capite superiori narravit. Superest itaque ut inquiramus, uter in die assignando erraverit, Gregorasne, an Cantacuzenus. Ipsa Cantacuzeni verba afferam. Ἐπολέμησαν δὲ (loquitur de utroque Andronico) ἐν ἐνὶ μηνὶ καὶ ἔσσιν ἕξ, ἀρχαμένων ἀπὸ τοῦ ἐνάτου καὶ εἰκοστοῦ ἔτους ἐπὶ τοῖς ὀπτακοσίοις καὶ ἑξακισχιλλίοις ἐν τετάρτῃ Ἰνδικτιῶνι, ἐννεακαιδέκατην ἄγοντος Ἀπριλλίου, ἄχρι τοῦ πέμπτου καὶ τριακοστοῦ ἔτους, ἐπὶ τοῖς ω'. καὶ γ'. ἐν πρώτῃ ἐπὶ δέκα Ἰνδικτιῶνι, Μαῖου ἐνάτῃ ἐπὶ δέκα. Id est, ut fere vertit Pontanus, *Belligerant annos sex, mensem unum, incipientes nimirum anno ab orbe condito vicesimo nono supra sex millia et octingentos, Indictione quarta, decimo nono Aprilis die, et ad annum quintum et tricesimum supra mille octingentos, Indictionem undecimam, et decimum nonum diem Maii producentes*. Chronologia haec tota fere vitiosa est. *Belligerant, inquit, annos sex*: immo, *annos septem* (vide Gregor. lib. XII. cap. III.), siquidem anni totidem effluerunt a mense Aprilis Indictionis quartae ad mensem Maium Indictionis undecimae. Deinde initium belli ponit, *Aprilis die XIX.* quod a Gregora Hist. lib. VIII. cap. VI. sect. 4. ponitur *Aprilis die XX.* Tum ait bellum productum esse *ad annum quintum et tricesimum*, quod ipse dixit productum esse usque ad Indictionem undecimam, quae incidit in annum trigesimum sextum. Idem, ut summam annorum Mundi compleat, addit ω'. καὶ γ'. errore manifesto, pro ω'. καὶ ς. seu VI. MDCCC. Denique diem assignat eum quem su-

pra diximus, nempe *diem Maii XIX.* pro quo Gregoras diem posuit *eiusdem mensis XXIV.* Iudicet nunc aequus lector, utri potior fides habenda sit. Apud me certe Cantacuzenus hoc loco nullam meretur, cuius chronologia (si tamen ea eius esse existimanda est) tot habet vitia in verbis tam paucis. **BOIVIN.**

Pag. 428, 18. *Μειρακίσκοι*] Seu *ἀρχοντόπουλοι*, de quibus supra lib. VIII. pag. 181. B. **DUCANG.**

Pag. 428, 25. *Φησί*] Psalm. LVII. v. 10. **BOIVIN.**

Pag. 429, 4. *Ἀργεῖν τῆς ἱερωσύνης*] Quae voces, uti loquimur, *suspendere a divinis*, significant. Vide Gloss. med. Graecit. in *ἀργία*. Vide Cantacuz. lib. II. cap. II. **DUCANG.**

Pag. 429, 13. *Ὅν δὴ καὶ πρῶτον εἶδε δῆμος Ἡρακλεάτης*] *Quem primum populus Heracleoticus patrem bonum et Deo plenum vidit.* Ita interpretabatur Wolfius. Sed illud, *primum*, quorsum pertinet? Mallet, *quem et iam ante* (id est, *priusquam esset episcopus*) *vidit populus Heracleoticus* etc. Veriorem tamen existimo eam interpretationem, quae *Πρῶτον* dignitatis ecclesiasticae nomen esse statuit. Vide Glossar. med. Graecit. in v. *Πρῶτος*. **BOIVIN.**

Pag. 430, 5. *Τῶν Βουλγάρων ἄρχων*] Cantacuzen. lib. II. cap. III. **DUCANG.**

Pag. 431, 3. *Λείσασα ἡ μήτηρ*] Maria, seu Xene Armeniae regis Leonis II. filia, quae hic *μήτηρ ἀμφοτέρων* dicitur, scilicet Andronici iunioris imp. et Michaëlis Asanis Bulgariae regis, cuius socrus erat. Michaël enim Mariam Palaeologinam Andronici sororem uxorem duxerat. Vide stemma Palaeologorum in Famil. Byzant. **DUCANG.**

Pag. 431, 18. *Τῆς θείας γραφῆς*] Psalm. CI. v. 10. et CXXVI. v. 2. **BOIVIN.**

Pag. 432, 4. *Συνεργῶν ὁ πρωτοστράτωρ*] Synadenus. **DUCANG.**

Pag. 432, 23. *Ἐξάγεται καὶ ὁ Συργιάννης τῆς εἰρητῆς*] Cantacuzen. lib. II. cap. IV. **DUCANG.**

Pag. 433, 14. *Κατὰ Ὁρχάνου*] Cantacuzen. lib. II. cap. VI. VII. VIII. **DUCANG.**

Pag. 433, 15. *Καὶ ὅτι Νικαίαν*] Idem cap. XXIV. XXVI. **DUCANG.**

Pag. 434, 5. *Φιλοκρήνην*] Meminit istius loci etiam Cantacuzen. d. cap. VIII. **DUCANG.**

Pag. 434, 7. *Τὸν Ὁρχανον*] Chalcocondyles habet *Ὁρχάνην*, prima declinatione. **WOLFIIUS.**

Pag. 434, 10. *Πρῶτα μὲν φιλοῦς, ἔπειτα δ' ὀπλίτας*] Wolfius ita construebat, *ὀπλισάμενος, πρῶτα μὲν φιλοῦς, ἔπειτα δ' ὀπλίτας*, vertebatque, *et ipse primum nudos, deinde armatos . . . in armis esse iussit.* Construendum, *ἐπεὶ δ' ἑώρα πολέμιων ἐπίλους*,

πρῶτα μὲν ψιλοῦς, ἔπ. δ' ὅπλ. vertendumque ita ut edidimus. **BOIVIN.**

Pag. 437, 16. Συγχώρησιν ἔγγραφον] Interpres, *scriptam condonationem pro suggestu recitat: emendavimus, scriptam absolutionem in ambone recitat, quam συγχωροχάρτιον Graecos vocare, supra observatum.* **DUCANG.**

Pag. 437, 21. Τέτταρας ἐκλεξάμενος ἄνδρας] Qui dicti sunt καθολικοὶ κριταί. Exstat in Cod. Reg. 2525². fol. 273. v. Ὁρκωμοτικὸν τῶν καθολικῶν κριτῶν, τῶν γενομένων παρὰ τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως κυροῦ Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου, γερονῶς καθ' ὃν καιρὸν ἐσφραγίσθησαν. Exstat ibidem fol. 274. Ὁρκωμοτικὸν τοῦ δικαιοφύλακος καὶ ἀρχidiaκόνου τοῦ Κλειδᾶ, qui erat unus e catholicis illis iudicibus. Ibidem denique fol. 275. πρόσταγμα ὀρκωμοτικόν, sive *ipsius imperatoris constitutio de eadem re.* Quae omnia pertinere existimo ad illos iudices, ab Andronico iuniore delectos. Vide et infra lib. XI. cap. III. sect. 4. **BOIVIN.**

Pag. 437, 23. Ὡν εἰς ἓκ τῶν ἐπισκόπων ἦν] *Apri* scilicet *metropolita*, de quo Cleidas Dicaeophylax et archidiaconus in suo Ὁρκωμοτικῷ. Cod. Reg. 2525². fol. 274. **BOIVIN.**

Pag. 438, 13. Κατὰ Μαρτίνου] Vide Cantacuzen. lib. II. cap. X. XI. XII. XIII. Hist. Franco-Byzant. lib. VI. n. XXV. ubi ut Chios insula in Benedicti Zachariae Genuensis potestatem venerit, et ut ab Andronico recepta fuerit Martino illius domino captivo facto, atque ut a Genuensibus Ioanne imperante rursus capta fuerit, pluribus narramus. **DUCANG.**

Pag. 438, 17. Ὅσα καὶ δοῦλος] Sic Graeci quem *Vassallum* Latini vocant, efferre solent. Vide notas ad Alexiadem pag. 398. **DUCANG.**

Pag. 438, 22. Τῷ ἀδελφῷ] Benedicto Zachariae. **DUCANG.**

Pag. 439, 12. Ὀλίγων μέντοι] Cantacuzen. lib. II. cap. XIV. **DUCANG.**

Pag. 440, 18. Καὶ εἰσποιεῖται τὸν Συργιάννην] Istius adoptionis Syrgiannis non meminit Cantacuzenus, quam rursus attigit Gregoras lib. X. cap. VI. Ita Maria Palaeologina Bulgariae regina Swetislalum, qui Smiltzae in hoc regno successit, adoptasse legitur apud Orbinum in Hist. Slavorum. Vide Dissertat. XXII. ad Ioinvilam pag. 270. **DUCANG.**

Pag. 441, 19. Ἐς τὸ Ἀθήνης φρούριον] Id est in perpetuum carcerem, tametsi scribat Leunclavius in priore Onomastico Turcico ita appellatum castrum, quod eo conclusi tanquam perpetuis in carceribus oblivioni traderentur, idemque esse quod Graeci Νεόκαστρον, et Λαιμόκαστρον vocant ad V. ab Urbe lapidem, ad Bosporum in Europaeo situm littore. Quod si ita est, id porro nominis a Graecis eidem castro inditum fuerit, quomodo Persae simili de causa Ἀθήνης φρούριον in Perside appellarunt, de quo Agathias lib. IV. pag. 188. Procopius lib. I. Persic. etc. **DUCANG.**

Pag. 442, 3. Πῆ μὲν στήσεται, πῆ δὲ διαβήσεται] *Constructio cum ipsis* ἑστειρημένον τοῦ βλέπειν, ut sensus sit, *non videntem ubi staret, vel quo transiret.* Aliter Wolfius. BOIVIN.

Pag. 442, 11. Νᾶμα τῆς ὑπεράγνου θεομήτορος τῆς Πηγῆς] *Cantacuzenus lib. II. cap. XVII. et XX. Vide Constantinopolim Christ. lib. IV. sect. XV. n. XIII. ubi de istius fontis virtutibus multa.* DUCANG.

Pag. 443, 9. Ἄλλ' ἐκάλυψεν etc.] Psalm. LXVIII. v. 37. 21. 72. BOIVIN.

Pag. 444, 17. Ἐπίστρεψον] Psalm. CXIV. BOIVIN.

Pag. 446, 5. Καὶ φιλόχριστον] Epitheton vulgo datum monachis. DUCANG.

Ibidem. Βασιλέα Ἀντώνιον] In Wolfiana editione deerat vox βασιλέα. Eam nos ex Codice Regio restituiimus. BOIVIN.

Pag. 446, 13. Ζητῆσαι et δέξασθαι] Aoristi pro futuris. Sic supra lib. VIII. cap. VI. sect. 1. BOIVIN.

Pag. 446, 18. Ὅτ' ἐτέρου λοιπὸν τὴν χεῖρα χειραγ. ἄνω μὲν ἐρυθρὸν etc.] Id est, *Alio manum regente, Crucis sacrosanctae duo signa, rubrum quidem supra, infra vero nigrum apposuit, iussus scilicet oblati instrumento subscribere: non, ut interpretabatur Wolfius, alio manucente, supra rubram Crucem, inferne nigram gestans, vivere situs est.* BOIVIN.

Pag. 447, 5. Ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ] Ὑστερον πρότερον. Gregoras egit supra de rebus gestis anno Christi MCCCXXX. Praedictiones autem, de quibus agit hoc capite, Byzantium allatae sunt anno MCCCXXIX. Certe epistola, qua illas refutavit, data est ante annum MCCCXXX. BOIVIN.

Pag. 449, 3. Ὅποσα γὰρ, ἔφην, κ. τ. λ.] Exstat haec epistola in Codice Vaticano 1086. et inscribitur, τῷ Πεπαγωμένῳ, περὶ τῶν ἐλθουσῶν αὐτῷ τερατολογιῶν, τῶν μὲν ἄνωθεν ἐκ Τραπεζούντος, τῶν δὲ κάτωθεν ἐξ Ἰταλίας. BOIVIN.

Pag. 449, 16. Νιφάδεσι] Hom. II. III. 222. BOIVIN.

Pag. 450, 19. Τῶν μεσημβρινῶν] Calabros credo intelligit. Nam Calabria inter occasum et meridiem sita, si Byzantium spectes. BOIVIN.

Pag. 452, 18. Θέρους, οὔτε τὸ ἐφεξῆς κ. τ. λ.] Aestas anni 1330. solis defectionem habuit die Iunii XVI., de qua infra cap. XII. sect. 2. Item autumnus anni 1331. Nov. die XXX., ut infra quoque dicitur cap. ult. Itaque haec videntur scripta fuisse anno 1329. BOIVIN.

Pag. 454, 7. Τοῦ δ' ἐπιγενομένου ἥρος] Cantacuzen. lib. II. cap. XXI. XXV. DUCANG.

Pag. 455, 1. Τῆς ἐκκαιδεκάτης τοῦ Ιουλίου ἡμέρας *) τὸν κδ' τοῦ Ϟ μοῖραν ἀμείβοντος τοῦ ἡλίου] Nostra aetate, XVI. Iulii sol

*) Τετάρτην καὶ εἰκοστὴν τοῦ καρκίνου τμημαῦτα μοῖραν. BOIVIN.

tertium Ω gradum, non autem 24 S tenet. Quare videant of ἀστρολόγοι καὶ χρονολόγοι, an intra 200 annos 9 graduum discrimini conflari potuerit; atque, ipsine errent, an errarint Byzantini. WOLFIIUS.

Pag. 456, 13. Ἦν αὐτῷ παῖς etc.] Inde incipiebat caput, περὶ τῆς ἐπιβουλῆς τοῦ Κράλη παρὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, de insidiis quas Crali filius suus fecit, non, quas Crales filiis suis fecit, ut legebatur in Wolfiana editione. BOIVIN.

Pag. 456, 16. Τῇ τοῦ Καίσαρος θυνατοῖ] Maria Palaeologina Ioannis Palaeologi Caesaris filia, et Michaëlis Palaeologi imperatoris neptis. Vide Famil. Byzant. et seriem regum Serviae n. LXI. DUCANG.

Pag. 457, 16. Ἐς δὲ τοῦπιόν ἔτος] Cantacuz. lib. II. cap. XXVI. XXVII. Vide seriem regum Serviae in Famil. Byzant. n. XLVII. et XLVIII. DUCANG. Ἐς δὲ τοῦπιόν ἔτος] Proximo anno, scilicet post Michaëlis Bulgari cladem: anno autem non Christi, sed Mundi, eoque Byzantino, qui inibat mense Septembri. Is annus fuit Mundi VI. MDCCCXXXIX. Christi MCCCXXX exiens. BOIVIN.

Pag. 458, 12. Καὶ Νίκαιαν εἶλον] Ut Nicaea capta fuerit ab Orchane Sultano, anno scilicet Mahumetano DCCXXXIV. Christi MCCCXXXIII. narrat Leunclavius lib. IV. Hist. Musulman. tum ex annalibus Turcicis, tum ex Laonico, tum aliis scriptoribus pag. 180. 181. 190. Illa autem, ut et Nicomedia ab Orchane pariter capta, tum Graecis parebat, ut patet ex Gregora, lib. IX. cap. IX. et Cantacuz. lib. II. cap. XXIV. XXVI. quod ignorasse videtur Leunclavius, qui nescio quem Regulum Nicaeae praefuisse ait. Utriusque porro urbis frustra tentatae obsidionis, non vero captae, meminit ibidem Cantacuzenus: contra vero Phranz. lib. I. cap. XXVII. DUCANG.

Pag. 458, 15. Καὶ ἀγίων γυναικῶν λείψανα δύο] Nicaeae martyrium passas S. Antoninam XII. Iunii et S. Theodotam cum tribus filiis suis XXVIII. Iulii, habent Menaea: an istas intelligat Gregoras, incertum manet. DUCANG.

Pag. 458, 16. Τὰς οἰκήσεις ἐν τοῖς παραλίοις Βιθυνίας] Hinc scribit Leunclavius post captam Nicaeam, Orchanum ipsum diu hanc urbem Portae sive Regiae loco habuisse pag. 195. DUCANG.

Pag. 458, 23. Ὁ Μετοχίτης ἔλθων ἐκ τῆς ἑξορίας] Dialog. Φλωρέντιος, seu περὶ σοφίας, Cod. Reg. 3284. fol. 246. v. Μητροδώρος μὲν ἐκεῖνος (ita illic vocatur Metochites) ὁ περιττός τὴν σοφίαν, ᾧ φίλε Κριτόβουλε, ἐπειδὴ τὰ τῆς ἡγεμονίας ἐς Ἡρακλείδου (id est ad Andronicum iuniozem) μετακεκρυβευται, δεδήμενται μὲν τὴν οὐσίαν, πάνυ τοι πλείστην οὖσαν· αὐτὸς δ' ἐπὶ δυοῖν ἑξοστρακίζεται τοῖν ἐνιαυτοῖν. Ἐπειτα ἐπανελθὼν οἴκαδε, καὶ μικρὸν ἐπιβιούς, ἐτελεύτησε, νόσοις βαρβαῖαις τὸ σῶμα δαπανηθείς. Ita-

que Metochites in exilium missus, domum rediit post biennium, anno scilicet MCCCXXX. **BOIVIN.**

Pag. 459, 8. Ἡ τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ πενθερά] Vide Constantinopolim Christ. lib. IV. sect. XV. n. 5. ubi de Chorae monasterio et illius conditoribus ac instauratoribus multa. **DUCANG.**

Pag. 460, 6. Ἐπισκότησις ἡλιακή] Anno Chr. MCCCXXXI. die 30. Nov. Calvisio. **BOIVIN.**

Ibidem. Τοσαύτας ἡμέρας . . . ὅσα καὶ αὐτὸς ἦν ἔτη τὰ πάντα βεβιωκώς] Ergo dies LXXIV. Vide Possini observationes Pachymerianas lib. III. cap. VIII. sect. IV. ad Hist. Michaëlis. **BOIVIN.**

Pag. 460, 8. Ἐκλειψις σεληνιακή] Die 15. Decemb. **BOIVIN.**

Pag. 460, 9. Ἐν ἑσπέρῃ] i. e. vigilia ante diem festum. **BOIVIN.**

Pag. 460, 11. Κατ' αὐτὴν μὲν γε τὴν τοῦ φεβρουαρίου δωδεκάτην] Wolfius, codice usus male interpuncto, hæc coniungebat cum iis quæ præcedunt, et ita vesperam commemorationis D. Antonii conferebat in diem Februarii duodecimum. Bollandus ad diem XI. Februarii pag. 507. in indice præterminissorum annotat, S. Antonium patriarcham Constantinopolitanum hoc die (id est die XI. Februarii) memorari in catalogo generali Ferrarii: at in Martyrologio Romano et Menæis, XII. Februarii. Favent itaque Wolfianæ interpretationi Martyrologium Romanum et Menæa; nostræ Codex Regius, constructio ipsa verborum et catalogus Ferrarii. **BOIVIN.**

Pag. 460, 19. Ἐκ σιδήρου σταυρῶν] Quas quidem cruces Σιγνόχριστα appellabant. Vide Glossarium med. et infimæ Græcitatibus in hac voce. **DUCANG.**

Pag. 462, 1. Διὰ τὰ τῶν νηστῶν ἐκείνων ἡμερῶν] Quibus monachi ξηροφαγίαν observabant. Vide Glossar. med. Græcit. in hac voce, ubi istius ξηροφαγίας cibi recensentur, in quibus παγούρια seu cancri marini, proinde ὄστρακόδερμα recensentur. **DUCANG.**

Pag. 462, 15. Ἐγκόλπιον] Vide Gloss. med. Latin. et Græcit. in Encolpium, et Ἐγκόλπιον. **DUCANG.**

Pag. 462, 18. Ἀπὴλλαξεν] XIII. Februarii, circa horam XII. noctis, ut præfert adscripta nota Codici Cantacuz. lib. II. cap. XXVIII. anno Chr. MCCCXXXII. Indict. XV. **DUCANG.**

Pag. 463, 4. Εὗρηται γὰρ ἐκ πολλοῦ βιβλος] Vide notata ad lib. VIII. p. 188. C. **DUCANG.**

Pag. 463, 18. Μονὴν τοῦ Λιβός] De quo monasterio egimus in Constantinopoli Christ. lib. IV. sect. II. n. XXVI. **DUCANG.**

Pag. 463, 19. Ἐνθα δὴ καὶ τὸ πένθος κατ' ἔθος] Ubi de more exequiæ eius etc. Verterat Wolfius, ubi de more quotannis etc., quasi non solum κατ' ἔθος, sed et κατ' ἔτος, legisset. **BOIVIN.**

Pag. 463, 20. Ἐπὶ ἑννέα ἡμέρας] Vide Glossar. med. Graecit. in Ἐννέα. DUCANG.

Pag. 465, 1. Τῇ μὲντοι δευτέρῃ τοῦ πένθους] Hinc discimus tempus quo eae orationes funebres haberi solebant, statim scilicet post exactum novendiale. DUCANG.

Pag. 467, 20. Νῦν ἴδου] Sic supra p. 213. B. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 471, 12. Τίς δώσει] Ierem. cap. IX. v. 1. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 471, 15. Τὴν Ὀρφῆως ἐν τραγωδίαις δύναμιν] In tragicis lamentationibus, non in tragoediis. Nam Orpheum Tragoe-dias scripsisse, nemo hactenus dixit, quod sciam: ac longo post Orpheum tempore floruit is qui

*Ignotum Tragicæ genus invenisse Camoenæ
Dicitur, et plaustri vexisse poemata Thespis.* ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 471, 22. Ἴνα τί δέδοται κ. τ. λ.] Iob. cap. III. v. 20. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 472, 5. Οἱ τοῦ βασιλέως Θρηνοὶ] Pro οἱ τῆς τοῦ βασιλέως τελευτῆς Θρ. Sic infra cap. II. sect. 2. τὴν τοῦ βασιλέως συμφορὰν, pro τὴν τῆς τοῦ βασιλέως τελευτῆς συμφ. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 472, 15. Τέταρτον μὲν δὴ καὶ ἑβδομηκοστὸν ἔτος] *Mortuus est (ut infra dicitur, huius cap. sect. ult.) anno Mundi VI. MDCCCXL. Christi MCCCXXXII. Ergo natus erat anno Mundi VI. MDCCCLXVI. Christi MCCLVIII. Vide annotata ad pag. 51. A. Cantacuzenus Hist. lib. II. cap. XXVIII. Andronicum avum obiisse ait annos natum LXXII. Ita de annorum numero biennium detrahit. Sed mihi, ut iam dixi, Cantacuzeni chronologia suspecta est. Vide annotata ad pag. 262. B.* ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 473, 20. Τῆς αὐτοῦ συμπαθοῦς γνώμης τεκμήριον] Ob pietatem et alias animi dotes etiam laudatur a Nicephero Xanthopulo:

*Τῆς εὐσεβείας Ἀνδρόνικος ὁ στῦλος,
Ἀσύγκριτος νοῦς, ἐξηρημένη φύσις.* DUCANG.

Pag. 474, 10. Ἐξακισχιλιοστὸν] Christi MCCCXXXII, ut paullo ante notavimus. DUCANG.

Pag. 474, 11. Τηνικαῦτα δὲ καὶ τῷ νέῳ βασιλεῖ Ἀνδρ. Ἐκτον καὶ τριακοστὸν] Andronicus iunior, Indictione octava ineunte, annos natus erat XXVII. teste Cantacuzeno Hist. lib. I. cap. XL. porro annus is erat Christi MCCCXXIV. ad finem vergens. Anno igitur MCCCXXXII. cum avus eius Andronicus supremum diem obiit, nondum ipse explebat annum aetatis XXXV. Itaque nec de aetate Andronici iunioris Cantacuzenum inter et Gregoram convenit. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 474, 12. Ἐκτον καὶ τριακοστὸν] Natus igitur Andronicus iunior anno MCCXCVI. DUCANG.

Pag. 474, 13. Τριάκοντα μεταξύ] Obiit proinde Theodorus Metochita XIV. Martii anno MCCCXXXII. DUCANG.

Pag. 475, 1. Ἐμοὶ δὲ ὃ παρόντες] Abest haec Monodia a Codice Regio 2558. ut et Monodia in obitum Andronici senioris. Lectiones a vulgatis diversas suppediavit Codex Colbertinus, in quo hanc de Theodori Metochitae obitu lamentationem, cum variis recentiorum Graecorum opusculis coniunctam, reperimus. Caeterum Gregoras non Monodia solum, sed et Epitaphio Metochitam mortuum prosecutus est. En epigramma, quale occurrit initio Codicis Regii 2541.

*Τοῦ Γρηγοῦ ἐπίγραμμα, ἐπὶ τῷ τάφῳ τοῦ μεγάλου
Λογοθέτου.*

Ὅς πάρος ἐν σοφίῃ μέγα κῦδος ἔην γε θνητῶν,

Βαιὸς ἄδὲ λᾶας τοῦ γε κέκευθε νέκυν.

Δῆμος σεπτῶν Μουσᾶων ὀλολύξατε πᾶσαι·

᾿Ωλετο κείνος ἀνήρ· ᾿ωλετο σοφίη πᾶσα.

Scripterat credo, ᾿ωλετο πανσοφίῃ. Nam ᾿ωλετο σοφίη πᾶσα est nimis inconditum. Caetera, quanquam et ipsa minime modulata, non corrigo; cum sciam illius temporis poetas plerosque legum metricarum ignaros prorsus fuisse: cui quidem rei argumento sunt poëmata ipsius Metochitae, viri quidem docti, sed versificatoris pessimi, cuius sepulchro nefas fuit bonum epigramma inscribi. BOIVIN.

Pag. 475, 8. Πρὸς ἀβύσσους κυθμένης] Τὸ ἀβύσσους adiective usurpatum videtur. WOLFIIUS.

Pag. 482, 1. Θέρους δὲ ἐπιγενομένου] Cantacuzenus lib. III. cap. II. scribit Ioannem, cum pater obiit (an. scilicet MCCCCLVI. *) Iunii XXV.) novennem fuisse. Proinde natus anno MCCCXXXVII. Laonicus duodennem fuisse ait. DUCANG.

Pag. 482, 11. Κιντζούστρα] Videtur legendum καὶ τζούστρα. De hac utraque apud Latinos usitatae decursionis ac monomachiae ludicrae specie dissertationes duas edidimus ad Ioinvillae historiam, VI. VII. ubi Gregorae et caeterorum scriptorum Graecorum eo spectantes locos multis expendimus, maxime pag. 168. DUCANG. *Καὶ ντζούστρα παρὰ Λατίνοις καλεῖται*] Ita Cod. Regius. At in Wolfiana editione legebatur *Κιντζούστρα*, vox, ut mihi videtur, facta ex Gallico *qui joustera?* Vide et notas Ducangii ad hunc locum. BOIVIN.

Pag. 483, 3. Τόρνε] Expressit Gallicum *Tournoi*. DUCANG. *Ὁ δ' ἔτερος τῶν ἀγώνων Τορνεμέν*] Ita idem Codex Regius, non *Τόρνε μὲν*, ut legebat Wolfius. Facta etiam haec vox ex Gallico vocabulo *Tornement*, vel *Tournoiment*, quod et *Torneamen* et *Tor-*

*) Immo MCCCXLI. Iunii XV. et natus anno MCCCXXXII. BOIVIN.

neamentum ab infimae Latinitatis scriptoribus dici solet. Cantacuzenus Hist. lib. I. cap. XLII. vocat Τερνεμένα. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 488, 7. Οὕτω μὲν πρότερον· νῦν δὲ συνεχῶς τελουμένου] Testis est Cantacuzenus eos ludos non fuisse in usu apud Byzantinos, antequam Andronicus iunior uxorem duxisset Annam Sabaudam. Ἐκ μέντοι Σαβωίας, inquit, οὐκ ὀλίγοι τῶν εὐπατριδῶν εἰς τὴν Ῥωμαίων ἀφικνούμενοι . . . τὴν λεγομένην Τζουστρίαν καὶ τὰ Τερνεμένα αὐτοὶ πρῶτοι ἰδίδαξαν Ῥωμαίους, οὕτω πρότερον περὶ τῶν τοιούτων εἰδότας οὐδέν. Unde suspicor legendum esse hoc loco apud Gregoram, τούτου τοίνυν οὕτω μὲν πρότερον, νῦν δὲ συνεχῶς τελουμένου, id est, hoc itaque certamen nunquam superiori aetate, at nunc quotidie celebrari solitum. Nec obstat quod idem Gregoras supra (huc cap. sect. 1.) dixerit, saepius iam antea eosdem ludos fuisse ab Andronico editos. Nam illud, saepius iam antea, non pertinet ad superiora saecula, sed ad ipsius Gregorae aetatem. Οὕτω in οὕτω mutatum passim in codicibus manuscriptis occurrit. Vide lib. XVII. infra cap. II. sect. 1. ΒΟΙΒΙΚ.

Pag. 488, 13. Ἀνέγκλητον] Vide eandem dissertation. VII. pag. 169. 170. DUCANG.

Pag. 488, 21. Τούτων τοίνυν] De hoc suscepto bello adversus Alexandrum Bulgarorum regem ab Andronico iuniore, et pace inita, agit Cantacuzenus lib. II. cap. XXVI. XXVII. DUCANG.

Pag. 486, 20. Ὁ τοῦ Καίσαρος μὲν υἱὸς] Ioannis Palaeologi, cuius supra meminit lib. IX. cap. XXXVI. filius, Constantini Porphyrogeniti Michæelis imp. filii nepos. Vide stemma Palaeologorum. DUCANG.

Pag. 488, 24. Ὁ δὲ γὰρ Συργιάννης] Cantacuzenus lib. II. cap. XXIV. DUCANG.

Pag. 489, 3. Τζαμπλάκωνος] Qui magni Papiae dignitate donatus dicitur Cantacuzen. lib. II. cap. XXVII. DUCANG.

Pag. 489, 20. Βασκαίνειν γὰρ ἔφαμεν αὐτῷ] Nusquam dixit Gregoras invidiasse aulicos Syrgianni. Itaque legendum ἔφασκεν, non ἔφαμεν. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 490, 11. Καὶ ἡ μήτηρ τοῦ βασιλέως] Cantacuzen. lib. II. cap. XXVIII. DUCANG. Cantacuzenus Hist. lib. II. cap. XXVIII. eam ait obiisse anno integro et dimidio post obitum senioris Andronici; quem constat mortuum anno Chr. MCCCXXXII. Februar. die XIII. Sic illam oportet obiisse anno Chr. MCCCXXXIII. mense Augusto. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 490, 14. Σὲ δὲ ὃ μέγιστε καὶ θειότατε βασιλεῦ] Haec oratio exstat in Codice Regio, in quo tamen aliae fere eiusmodi declamationes omissae sunt. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 491, 12. Καθάπερ ἐπὶ στερόχῳ κρηπίδος] Wolfio κρηπίς est crepido. Sed crepido consilii quid sit, non video. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 493, 15. Χολοβάφινον] Vide Glossar. med. Græcit. in v. Χολόβαφος. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 495, 12. Ἦρος δὲ ἐπιστάντος] Cantacuzenus eod. lib. cap. XXIV. DUCANG. Ἦρος δ' ἐπιστάντος] Eodem anno, quo Ioannes Calecas patriarcha creatus est. Proinde anno Chr. MCCCXXXIII. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 496, 16. Διάδοχον τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου... Ἰωάννην τὸν ἐκ τῆς πόλ. Ἄπρω κατέστ.] Cantacuzenus Hist. lib. II. cap. XX. eam rem videtur conferre in annum Chr. MCCCXXXI. Gregoras Hist. lib. XVI. cap. IV. Ioannem ait circiter annos XIV. patriarcham fuisse. Cum Gregora consentit Cod. Reg. 3058⁴. fol. 98. ubi legitur, Ἰωάννης ἔνδοξος καὶ σοφὸς Ἰβαν ὁ Καλέκας ἔτη ιδ'. At constat ex testimonio non solum Gregorae, sed ipsius quoque Cantacuzeni, abrogatum esse Ioanni Caleca patriarchatum anno Chr. MCCCXLVII. ineunte. Oportet itaque Ioannem creatum esse patriarcham an. Chr. MCCCXXXIII. cum ab an. MCCCXXXIII. ad annum MCCCXLVII. anni numerentur quatuordecim. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 497, 19. Σφράντζης ὁ Παλαιολόγος] Cantacuzenus. cap. 25. Non desunt qui hoc Σφράντζης vocabulo Gallicum Francoïis exprimi putant, quod Georgio Sphranzae Historiae scriptori pro cognomento est. DUCANG.

Pag. 499, 19. Αἰσχρὸν γὰρ ἴσως] Homer. Π. β'. v. 298. DUCANG. Αἰσχρὸν γὰρ ἴσως κ. τ. λ.] Homer. Π. II. 298. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 501, 12. Τῷ δ' ἐφεξῆς ἔτει] Hic tempora confundere Gregoram observat Pontenus ex Cantacuzeno lib. IV. cap. 8. Missi enim hi duo episcopi anno 1349. Ioanne Palaeologo et eodem Cantacuzeno imperantibus, quorum alter Minorita fuit Guilelmus Chissimensis, alter ex ordine Praedicatorum Gaspertus Cenetensis episcopi. De hac legatione copiose egit Waddingus hoc anno. DUCANG. Pontanus ad Cantacuzeni lib. IV. cap. IX. Gregoram temere et iniuria reprehendit, ut *tempora confundentem*, atque eos legatos, qui Cantacuzeno imperante Byzantium venissent, *sub Andronico* pluribus ante annis *missos* affirmantem: dignus ipse gravi reprehensione, qui ignoret an. Chr. MCCCXXXIII. Andronico imperante, antistites duos Latinos a Papa Ioanne XXII. legatos Byzantium venisse, de ecclesiarum concordia acturos. Qua de re exstat epistola Ioannis XXII. data Avenione anno Chr. MCCCXXXIII. Non. Iul. Quod si Cantacuzenus de missis ad Andronicum legatis tacet, de missis ad se multa narrat, non ea est Gregorae sed ipsius Cantacuzeni negligentia. Ducangius in notis Pontanus secutus est. ΒΟΙΒΙΝ.

Ibidem. Ἐπίσκοποι δύο] Franciscus de Camerino, Vosprensis, seu Bospori *) archiepiscopus, et Ricardus episcopus Cherso-

*) Exstat in Cod. Reg. 2950. pag. 147. inter opuscula Barlaami ἀπάντησις πρὸς τὰ ἐπιχειρήματα, ἃ πρὸς αὐτὸν εἶπεν ὁ ἀρχιεπίσκοπος Βοσπόρου. ΒΟΙΒΙΝ.

nensis. Vide Annales ecclesiast. Odorici Raynaldi, ad an. 1333. num. 17. 18. 19. item ad an. 1334. num. 4. 5. **ΒΟΙΝΙΝ.**

Pag. 507, 22. "Ο και παρ' αὐτοῖς δὴ τοῖς Ἰταλοῖς . . . σκο-
δαζόμενον ἴσμεν] Graeci Latinis Theologiae passim obiciunt istud
cacoëthes argumentandi per syllogismos. Vide annotata ad Vitam
Gregorae. **ΒΟΙΝΙΝ.**

Pag. 508, 10. Καὶ οὐχ ἦτον Πλάτωνι τῷ Ἀρίστωνος. Θεὸν
γὰρ φησι νοῆσαι μὲν etc.] Iustinus Martyr in Paraeneticis ad Grae-
cos haec verba non Platoni sed Mercurio tribuit. Ἐρμού δέ, in-
quit, σαφῶς καὶ φανερώς λέγοντος, Θεὸν νοῆσαι μὲν ἐστὶ χαλεπὸν,
φράσαι δὲ ἀδύνατον. Idem Iustinus in Apologia I. haec, quae fere
idem sonant, Socrati tribuit, τὸν δὲ πατέρα καὶ δημιουργὸν πάντων
οὐθ' εὐρεῖν φάδιον, οὐθ' εὐρόντα εἰς πάντας εἰπεῖν ἀσφαλές.
ΒΟΙΝΙΝ.

Pag. 508, 12. "Ο δὴ μικρὸν ὁ μέγας ἐν Θεολογίᾳ Γρηγόριος
ἡγησάμενος] Vide notas Billii ad illud Gregorii Nazianzeni dictum.
ΒΟΙΝΙΝ.

Pag. 508, 14. Θεὸν φράσαι μὲν κ. τ. λ.] Gregor. Naz. orat. II.
De Theologia. **ΒΟΙΝΙΝ.**

Pag. 509, 5. Φησὶ γὰρ ὁ Νύσσης Γρηγόριος] Ὁμολογοῦμεν
γὰρ ἀνεπαισχύντως ἡμεῖς, μήτε τινα λόγον διὰ ρητορικῆς τεθη-
γμένον ἐπὶ τοὺς ἀγῶνας παρεσκευάσθαι, μήτε δεινότητα διαλεκτι-
κῆς ἀγχιολίας εἰς συμμαχίαν κατὰ τῶν ἀντιτεταγμένων προβάλλε-
σθαι, ἣ καὶ τὴν ἀλήθειαν πολλάκις εἰς ὑπόνοιαν ψεύδους ἐπὶ
τῶν ἀπειρῶν ἀντιμεθίστησιν. Gregor. Nyss. lib. II. contra Euno-
mium, eodem sensu, sed non iisdem verbis. **ΒΟΙΝΙΝ.**

Pag. 510, 12. Σκότος ἀποκρυφὴν κ. τ. λ.] Iob. cap. XXII.
v. 14. **ΒΟΙΝΙΝ.**

Pag. 510, 21. Γρηγόριος κ. τ. λ.] Ad Evagrium de Divini-
tate. **ΒΟΙΝΙΝ.**

Pag. 511, 14. Κύριος ἔκτισέ με κ. τ. λ.] Proverb. cap. IX.
v. 22. **ΒΟΙΝΙΝ.**

Pag. 511, 15. Βασίλειος περὶ τῆς ἐμφαινομένης τῷ κόσμῳ
σοφ. εἰρησθαι] Basilii Magni lib. IV. adversus Eunomium, ad
illa verba, ΚΤΡΠΙΟΣ ΕΚΤΙΣΕ ΜΕ, ἀνάγκη οὖν, inquit, εἰς
τὴν ἀνθρωπότητα αὐτοῦ νοεῖν. εἴποι δ' ἂν τις καὶ τὸν Σολομῶντα
περὶ τῆς σοφίας εἰρηκέναι, ἧς καὶ ὁ Ἀπόστολος μὲμνηται, εἰπὼν
ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔγνω κόσμος διὰ τῆς σο-
φίας τὸν Θεόν. Fortasse ad ea verba Gregoras respexit. **ΒΟΙΝΙΝ.**

Pag. 511, 21. Φάσκει τὸν λόγον] Gregor. Naz. oratione II.
de Filio. **ΒΟΙΝΙΝ.**

Pag. 513, 6. Ἐλπὲ μοι, φάσκων κ. τ. λ.] Gregor. Naz. ora-
tione de Spiritu sancto. **ΒΟΙΝΙΝ.**

Pag. 513, 11. Καὶ ἡμέρας αἰῶνος] Dies saeculi, non, ut
vertebat Wolfius, aeternitatis. Nam dies aeternitatis numerare non
magis facile est, quam in Dei profunda descendere. **ΒΟΙΝΙΝ.**

Pag. 513, 24. Ἐπὶ τῶν ἡμετέρων ὄρων κ. τ. λ.] Gregor. Naz. oratione prima de Filio. **ΒΟΙΥΙΝ.**

Pag. 514, 5. Οὐδ' ὀνόματα κ. τ. λ.] Gregor. Naz. ad Evangelium de Divinitate. **ΒΟΙΥΙΝ.**

Pag. 515, 8. Ἀποστόλου] Ad Romanos cap. VIII. v. 9. **ΒΟΙΥΙΝ.**

Pag. 516, 8. Ὡς σιωπῇ τὰ σφίσι λεγόμενα δέχεσθαι] *Ut quidquid illi dixerint, taciti ipsi admittant, non, ut interpretabatur Wolfius, ut quidquid dixeris, taciti ferant.* **ΒΟΙΥΙΝ.**

Pag. 518, 19. Φησὶν] Gregor. Naz. oratione περὶ δόγματος. **ΒΟΙΥΙΝ.**

Pag. 519, 13. Ὁ γε μὴν βασιλεὺς etc.] Vitiosa constructio. **ΒΟΙΥΙΝ.**

Pag. 520, 1. Ταῦτα διεξελθὼν δμῶστοιχα λέγειν ἔδοξα etc.] Leo Allatius de eccles. Occid. et Orient. perp. consens. lib. II. cap. XVI. sect. 2. Pontificis Romani Benedicti XII. ad Robertum Siciliae regem epistolam profert; datam Avenione III. Kal. Sept. an. Chr. MCCCXXXIX. eique epistolae subiungit acta eodem anno inter eundem Benedictum Papam et Andronici iunioris legatos, Barlaamum et Stephanum Dandulum, qui de ecclesiarum concordia acturi Avenionem venerant. Denique, his omnibus velut praestructis, haec ipse addit de suo: *Concordia tamen subsecuta non est, Nicephori Gregorae omnia tum, et favore principis et eloquentiae nervis, susque deque miscentis pervicacia, qui proluxa oratione patriarcham ipsum, Dyrrhachinum episcopum, et alios replures, seductos, in suam traxit sententiam, ne legati Pontificis audirentur, repudiarenturque omnia, quae concordiam similem stabilire viderentur.* Leo Allatius tempora confundit. Nam oratio illa Gregorae non ad an. Chr. MCCCXXXIX. aut MCCCXL. pertinet, sed ad an. MCCCXXXIII. ut supra dictum est. **ΒΟΙΥΙΝ.**

Pag. 520, 8. Καὶ ὁ δεσπότης] Andronici senioris imp. filius secundo genitus ex Anna prima uxore. Vide stemma Palaeolog. et scriptores ibi laudatos. **ΔΥCΑΝΘ.**

Pag. 523, 9. Κάρουλον τὸν τῆς Ἰταλίας ῥῆγα] Fallitur Gregoras. Robertus enim tum Italiae imperabat, cum Ioannis XXII. P. P. suasu ipse ac Latini principes invicem convenerunt ad comprimendas crebras Turcorum in Christianorum ditiones excursiones, anno scilicet 1326. **ΔΥCΑΝΘ.**

Pag. 525, 10. Οἱ δὲ Ῥόδιοι] Milites ordinis Hospitalis Hierosolymitani, qui Rhodum anno 1310. Turcis abstulerant. **ΔΥCΑΝΘ.**

Pag. 525, 12. Ὁ τῶν Κυκλάδων νήσων ἡγεμονεύων] Nicolaus Sanutus, qui Naxi, interdum Aegeopelagi Ducem sese inscribebat. Vide Hist. Franco-Byzant. lib. VII. n. 20. *Infra Κυκλάδων νήσων ἀρχηγός.* **ΔΥCΑΝΘ.**

Pag. 525, 18. Τῆς Μιτυλήνης] Cantacuzen. lib. II. cap. 29. ubi de capta a Catauia Mitylene agit. DUCANO.

Pag. 525, 22. Ὁ τῶν Φωκαίων ἀρχηγὸς Κατάνης] Dominicus Catanias, Andreae qui Phocaeam novam subiugaverat filius, ut est apud Cantacuz. lib. II. cap. 13. Duplex enim fuit Phocaea, altera quam antiquam, altera quam novam vocant, Gregoras παραλαν. Hanc postremam iure clientelae deinceps ex pacto cum Andronico seniore inito tenuere Catanias. DUCANO.

Pag. 530, 10. Καντακουζηνήν] Theodoram Palaeologinam. Vide stemma Cantacuzenorum. DUCANO.

Pag. 531, 15. Καὶ μετὰ βραχὺ συλλαβὸν τοὺς τὴν βασιλ. λάθρα σφετερ.] Anno, ut opinor, Chr. MCCCXXXVII. quanquam ex Cantacuzeni chronologia argui possit factum id esse anno MCCCXXXVI. ut ad paginam sequentem infra statim annotabimus. BOIVIN.

Pag. 534, 2. Μόνους δὲ τοὺς τοῦ Ἀσάν υἱοὺς etc.] Cantacuzenus lib. III. cap. XVII. testatur eos in carcere fuisse ἐπ' ἔτεσιν ἕξ. Id si verum est, oportet eos in carcerem coniectos fuisse ante annum MCCCXXXVII. siquidem ultimus eius sexennii annus incidit in annum Chr. MCCCXLI. exeuntem, ut ex eodem Cantacuzeno constat. At fortasse Cantacuzenus ad annos Mundi respexit, eosque inchoatos pro completis haberi voluit. Scilicet Asanis liberi in carcere manserunt ab anno Mundi VI. MDCCCXLV. inchoato ad annum Mundi VI. MDCCCL. ineuntem, hoc est per sex annos, quorum primus et ultimus non integri, immo nec dimidii quidem fuerunt. BOIVIN.

Pag. 536, 7. Ἡ δὲ περὶ τὴν κ. τ. λ.] Solaris ponitur a Calvisio Martii die 2. anno Chr. MCCCXXXVII. BOIVIN.

Pag. 536, 9. Βασίλειος] Vide stemma imperatorum Trapezuntinorum. DUCANO.

Pag. 536, 11. Ἐπέμφθη δ' αὐτῷ καὶ σύζυγος Εὐδοκία] Ea Irene vocatur infra pag. 424. BOIVIN.

Pag. 536, 18. Ἰωάννης ὁ Κόντος] Hist. Franco-Byzant. lib. VI. n. 27. lib. VII. n. 20. et pag. 320. DUCANO.

Pag. 536, 17. Τῆς δὲ δίκης οὐ σιωπῶν εἰθισμένης, ἐς τέλος ἐν τοῖς τοιοῦτοις βιαῶς] Male haec interpuncta sunt. Sic autem debent interpungi, τῆς δὲ δίκης οὐ σιωπῶν εἰθισμένης ἐς τέλος ἐν τοῖς τοιοῦτοις, βιαῶς καὶ οὗτος τοῦ ἕξιν ἀπερφόγη, id est, Cum autem Vindicta ad extremum in his rebus tacere non soleat, violenta morte ipse quoque sublatus est etc. Aliter Petavius, codicis male interpuncti lectione deceptus. BOIVIN.

Pag. 537, 3. Ἀνωτέρω φθασ.] Lib. IX. cap. IX. sect. 5. BOIVIN.

Pag. 539, 2. Ἀλλὰ τοῦ αὐτοῦ θέρους ἰσαμένου] Ineunte eadem aestate. Cantacuzenus Hist. lib. II. cap. XXXIV. victoriam

de Turcia aestate exeunte reportatam affirmat, idque post Aetolicam expeditionem, de qua Gregoras capite VI. infra. **ΒΟΙΒΙΝ.**

Pag. 539, 5. "Ορχανος ὁ Ἀτουμάν] Leg. ὁ Ἀτμάν, vel ὁ Ὀτμάν, filius Othmanis, orientalis Bithyniae satrapa, Cantacuzeno lib. III. cap. 9. Hanc Orchanis expeditionem contra Byzantium ad annum 1330. refert Ioannes Villaneus lib. X. cap. 152. **DUANG.**

Pag. 539, 8. Τὴν μὲν ἐξ Ἰερου] *Ab Hiero*, non, ut vertebat Wolfius, *a templo*. Vide annotata supra ad pag. 255. **ΒΟΙΒΙΝ.**

Pag. 543, 9. Πλειονα τὴν στοργὴν καὶ στερόδ. πρὸς τὸν σύζυγον ἔσχε] *Maiore et firmiore affectu maritum diligebat*, non, *a marito diligebatur*, ut interpretabatur Wolfius, qui legebat πρὸς τὴν σύζ. **ΒΟΙΒΙΝ.**

Pag. 544, 20. Διὰ τὴν τοῦ δεσπότου αὐτῶν τελευταίην] Cantacuzen. lib. II. cap. 32. 33. **DUANG.**

Pag. 545, 16. Νικομήδεια] Quam paullo ante manu et armis inexpugnabilem fame expugnare adortus fuerat Orchanes, uti scribit Cantacuzen. lib. II. cap. 26. Ut porro tandem illa capta fuerit, narrat Leunclavius lib. IV. Hist. Musulm. pag. 186. **DUANG.**

Pag. 545, 18. Τῷ μέντοι κατὰ ταῦτα ἐνιαυτῷ οὐδὲν ἰστορίας ἄξιον πέπρακται] Anno, ut mihi videtur, Mundi VI. MDCCCXLVII. cuius anni quatuor primi menses pertinent ad an. Chr. MCCCXXXVIII., octo reliqui ad an. MCCCXXXIX. **ΒΟΙΒΙΝ.**

Pag. 545, 22. Τῷ δ' ἐξῆς ἔτι] Anno scilicet Mundi VI. MDCCCXLVIII. cuius pars prima pertinet ad an. Chr. MCCCXXXIX. altera ad an. MCCCXL. **ΒΟΙΒΙΝ.**

Pag. 546, 9. Αὐτόθι κατοικεῖν ἔγνωκε τοῦ λοιποῦ] Vide lib. XIII. infra cap. VI. sect. 3. **ΒΟΙΒΙΝ.**

Pag. 546, 11. Ὁ Πρωτοστράτωρ] Cantacuzen. lib. II. cap. 34. **DUANG.**

Pag. 546, 13. Τὴν θυγατέρα αὐτοῦ] Cantacuzen. lib. II. cap. 34. **DUANG.**

Pag. 548, 6. Καὶ καθιστᾶσιν ἡγεμόνα τῆς πολιτείας] Simonem Buccanegram. Vide Ioannem Villaneum lib. XI. cap. 101. lib. XII. cap. 26. Petrum Bizarrum lib. VI. Historiae Genuensis sub anno 1339. **DUANG.**

Pag. 548, 24. Καὶ Βασίλειος] Vide stemma Trapezuntinorum imperatorum. **DUANG.**

Pag. 550, 15. Παῖσας μέντοι μικρὸν ἐς Ἀκαρνανίαν ἀπήει] Haec verba ab interprete per incogitantiam ommissa fuerant. **ΒΟΙΒΙΝ.**

Pag. 551, 13. Καὶ οἱ μὲν προσεχώρουν τῷ Τζαννητῆ etc.] Cum his coniungenda ea quae leguntur infra lib. XIII. cap. XI. **ΒΟΙΒΙΝ.**

Pag. 552, 20. Καὶ ὅσα τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν ἐνδοξότεραν καθίστησι] *Et quaecunque nomina illustriorem faciunt Romani imperii (id est, Romanorum imperatorum) gloriam: non, ut vertebat*

Petavius, tum ea praedicare, quibus Romanum imperium illustris fecerat. Sic infra, *Εὐχίτας τς ὀνομάζων αὐτοῦς καὶ Ὀμφαλοψύχους, καὶ ὅσα τοῦτοις ἐπόμενα, Euchitās eos et Omphalopsychos, et aliis eiusmodi nominibus appellans.* BOIVIN.

Pag. 552, 21. *Καὶ (ἐν ᾧς ἐν πεφαιλαῖω . . .) αὐτοῦ γὰρ ἅμα τῷ βασιλεῖ]* Vide annotata ad lib. I. pag. 3. C. Petavius hoc loco non assecutus est mentem auctoris, latentem scilicet sub insolenti verborum constructione. Similis constructio occurrit lib. IX. cap. X. sect. 8. BOIVIN.

Pag. 553, 2. *Περὶ ὧν ὕστερον πλατύτερον λέξομεν]* De iis Gregoras nihil amplius dicturus est. BOIVIN.

Pag. 553, 11. *Καὶ ἡ Φωκαίων πόλις]* *Phocaeorum civitas*, non *Phocensium*, ut vertebat Petavius. *Phocenses* sunt populi *Phocidis*, quae est Aethiopiae pars: *Phocaei*, cives urbis *Phocaeae*; de quibus Horatius,

*Nulla sit hac potior sententia: Phocaeorum
Velut profugit execrata civitas
Agros atque lares proprios etc.* BOIVIN.

Pag. 553, 19. *Καὶ οἱ Ἀκαρνανεῖς]* Cantacuzen. lib. II. cap. 34. DUCANG.

Pag. 554, 3. *Ἡ τοῦ μεγάλου δομεστίκου καθέστηκε σιωπή]* Vel natura taciturnum fuisse significat Cantacuzenum, cui ut successori aut raptori imperii passim adulari videtur: aut, si hoc non vult, ex iis quae desunt in codice, rectius intelligeretur hic locus. WOLFIIUS.

Pag. 554, 8. *Ἐαρος δ' ἐπιόντος]* Idem Cantacuzen. lib. II. cap. 40. DUCANG.

Pag. 554, 16. *Τρεῖς ὄντες αὐτοί]* Vertendum ita ut edidimus, non quemadmodum Wolfius. BOIVIN.

Pag. 555, 10. *Ῥάκος Ῥωμαϊκὸν ὑποδύς]* *Habitus indutus Romanum*, id est, *Byzantinum* seu *Graecum*. *Ῥάκος* proprie est *habitus monasticus*. BOIVIN.

Pag. 555, 11. *Καὶ Βαρλαάμ]* Totam Barlaami historiam describit pariter Cantacuzen. lib. II. cap. 39. 40. Gretserus ad eundem Cantacuzen. pag. 925. DUCANG.

Pag. 556, 1. *Τῷ διαλόγῳ]* Exstat in Codice Regio 3284. fol. 242. BOIVIN.

Pag. 556, 13. *Ἡρακλεῖδαι καὶ Κεκροπίδαι]* *Heraclidae*, iunioris Andronici factio; *Cecropidae*, senioris. BOIVIN.

Pag. 556, 13. *Ἀντὶ δὲ Νικηφόρου, Νικαγόρας]* Item *Μητρόδαρος*, pro *Θεόδωρος ὁ Μετοχίτης*. *Ξενοφάνης*, pro *Βαρλαάμ*. Vide Gregorae Vitam huic volumini praefixam. BOIVIN.

Pag. 556, 20. *Κάντεῦθεν ὑγιέστερα τὰ Λατίνων ἐπισηφίσηται δόγματα]* Tamen Barlaamus per illud tempus scripsit pro Graecis contra Latinos. Exstant in Cod. Reg. 2950. *Βαρλαάμ μοναχοῦ*

καὶ φιλοσόφου λόγοι κατὰ τῶν ἐξ ὧν καὶ αὐτὸς εἶλε το γένος Ἰταλῶν etc. *Barlaami monachi et philosophi orationes adversus Italos, a quibus et ipse genus ducebat.* Eae sunt orationes viginti: quibus praefixum epigramma minime elegans, in quo lector iubetur gratias Deo maximas agere, quod Latinus contra Latinos praeclaras illas orationes scripserit. **βοιων.**

Pag. 557, 16. Καὶ σφαλλομένης εὐχῆς] Exstant in Cod. Reg. 2404. fol. 305. v. capita aliquot περὶ προσευχῆς, variis Palaemae opusculis subiuncta, addito hoc titulo, τοῦ αὐτοῦ κεφάλαια περὶ προσευχῆς καὶ καρδίας καθαρότητος. Eorum unum, quod et primum in eo codice occurrit, ita habet: Ἐπειδὴ τὸ θεῖον αὐτοαγαθότης ἐστὶ, καὶ ἕλεος αὐτόρημα, καὶ ἄβυσσος χρηστότητος, μᾶλλον δὲ καὶ τῆς ἀβύσσου ταύτης περιληπτικὸν ὡσπερέχον (fort. ὡς ὑπερέχον) παντός τε ὀνόματος ὀνομαζομένου, καὶ νοουμένου πράγματος, τῇ πρὸς αὐτὸ ἐνώσει μόνῃ τύχοι ἂν τις τοῦ ἐλέους. ἐνοῦται δὲ τις ταύτῃ τῇ κοινωσίᾳ κατὰ τὸ ἐγγωροῦν τῶν ὁμοίων ἀρετῶν, καὶ τῇ κοινωσίᾳ τῆς κατὰ τὴν εὐχὴν πρὸς τὸν θεὸν δεήσεώς τε καὶ ἀλτέσεως. ἀλλ' ἢ μὲν ἀρετῶν κοινωσία, δι' ὁμοιότητα, πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ θεοῦ ἐπιτήδειον τὸν σπουδαῖον πέφυκε κατασκευάζειν, οὐ μέντοι καὶ ἐνοῦν. ἢ δὲ τῆς εὐχῆς δύναμις αὐτὴν ἱερουργεῖ καὶ τελεσιουργεῖ τὴν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ θεῖον ἀνάτασιν τε καὶ ἔνωσιν, σύνδεσμος οὖσα τῶν λογικῶν πρὸς τὸν κτίσαντα κτισμάτων· ὅταν μέντοι τῶν παθῶν καὶ τῶν λογισμῶν δι' ἐμπόρου κατανύξεως ὑπεραναβῆ τὰ τῆς εὐχῆς. τῷ γὰρ ἐμπαθεῖ νῶ ἐνωθῆναι τὸν θεόν, ἀδύνατον· ὡσθ' ὁ νοῦς, μέχρις ἂν τοιοῦτος ἢ εὐχόμενος, οὐδὲ τοῦ ἐλέους ἔτυχῃ· καθόσον δὲ τῶν λογισμῶν ἀνανεῦεν δύναται, κατὰ τοσοῦτον καὶ τοῦ πένθους γίνεται· ἀναλόγως δὲ τῷ πένθει, καὶ τοῦ ἐλέους τῆς παρακλήσεως μεταλαγχάνει· κἂν τούτοις ἐγγρονόσας μετὰ ταπεινώσεως, καὶ τὸ παθητικὸν ἅπαν μετασκευάζει τῆς ψυχῆς. Id est, interprete C. V. Cl. Capperonnero: *Quoniam Deus ipsa per se bonitas est, et misericordia, et bonitatis abyssus; seu potius hanc abyssum comprehendit, utpote qui sit supra id omne quod nominatur et intelligitur, misericordiam consequi nemo potest, nisi quatenus cum ipso Deo unitur. Neque enim cum ipso unitur quispiam, nisi similitum, quoad eius fieri potest, virtutum particeps fiat, et laudis ac precum, quas Deo inter orandum fundimus, habeat communionem. Id tamen intercedit discriminis virtutem inter et precationem, quod virtutum communio, propter huiusmodi similitudinem, virum probum ad susceptionem divinitatis aptum efficiat, non vero cum ea uniat; vis autem precum hominis ad Deum subvectionem et unionem perficiat, consecret, et rationales creaturas cum creatore arctissimo vinculo devinciat: dummodo pravos affectus et peccata per igneam compunctionem transcendat oratio. Nam fieri nequit, ut mens inordinatis affectibus commota cum Deo uniat. Sicque quamdiu mens orat hoc modo affecta, pondum est*

misericordiam consecuta: sed quantum a peccatis emergere potest, tantum etiam progreditur ad luctum, et pro sui luctus modulo misericordiae consolationem obtinet; ita ut si hoc in statu fuerit humiliter immorata, omnes animae affectus commutet. Caetera, quae proxime subsequuntur, eiusdem argumenti κεφάλαια omitto. Aestimet lector ἐκ τοῦ κρασπέδου τὸ ὕφασμα. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 557, 22. Ἦκεν ἡ προθεσμία] Iunii dies XI. ut mox ostendemus. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 559, 9. Ἐσπέρας γε μὴν ἰούσης, τὸ θέατρον διελύετο. καὶ ὁ μὲν Βαρλαάμ etc.] Caeterum sub vesperam spectaculum illud absolutum est. Ac Barlaamus quidem etc. Ita vertendum; non, ut vertebat Wolfius: Caeterum sub vesperam spectaculo illo absoluto, Barlaamus ignominiam illam gravissime ferens, plenis velis in Italiam abiit; quorum verborum hic videtur esse sensus, Barlaamum ea ipsa die, qua Concilium habitum sit, plenis velis in Italiam abiisse, id quod ut absurdum ita etiam falsum est. Constat quippe Barlaamum ex eo aliquamdiu Byzantii subatitisse, nec in patriam reversum esse, nisi post obitum Andronici iunioris. Vide Cantacuz. lib. II. cap. XL. pag. 336. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 559, 16. Ἐλαθε τῇ ὕστεραία] Postridie scilicet eius diei, quo Concilium habitum fuerat. Itaque Concilium habitum est die Iunii XI. Nam obiit imperator die Iunii XV. cum dies quatuor continuos aeger decubisset; ut statim ostendetur. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 560, 1. Ἐπὶ τρίτην ἑγγύς σου ἡμέραν] Imperator duobus diebus gravi sopore oppressus, tertio excitatus est: tum idem paulo post in soporem relapsus, ad tertium fere diem iacuit. Itaque dies saltem quatuor continuos decubuit. Cantacuzenus quatri-duo iacuisse eum in lecto significat. At Pontanus, Cantacuzeni interpres, ex quatuor diebus septem effecit. Nam cum a Cantacuzeno ὕστεραία, δευτέρα, τρίτη, τετάρτη positae forent, atque eae quidem suis quaeque symptomatis distinctae; ipse eam quae Graece δευτέρα esset, tertiam vocavit; quae τρίτη, tertiam a tertia, id est sextam posuit: denique (in fine capituli) eam diem, quae a Cantacuzeno τετάρτη diceretur, non quartam interpretatus est, sed Mercurii diem; nec advertit, diem Iunii XV. anno Mundi VI. MDCCLXIX. Christi MCCCXLI. non incidisse in feriam quartam, quae est Mercurii dies, sed in feriam sextam, quae est Veneris. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 560, 3. Κατὰ τὸ ζῶμαθ] Christi 1341. ΔΥΣΑΝΘ.

Pag. 560, 5. Τὰ τῆς αὐτοκρατορίας ἔτη] Haec, quae cancellis inclusa sunt, cum Wolfius non invenisset in suo Codice, annos imperii viginti assignavit Andronico iuniori. Atque hinc factum puto, ut in ipsa huiusce Historiae inscriptione idem Wolfius summam annorum ampliaverit, numeraveritque annos CXLV. pro CXXXVII. ut supra annotavimus ad titul. libri primi. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 560, 6. Ἐτη δυοκαίδεκα ἦν] Immo anni tredecim, et dies viginti duo. Nam Andronicus iunior Urbis potitus est anno

Mundi VI. MDCCCXXXVI. Christi MCCCXXVIII. ea nocte quae intercessit inter Maii diem XXIII. et XXIV. ut dictum supra lib. IX. cap. VI. et VII. Obiit autem anno Mundi VI. MDCCCXLIX. Christi MCCCXLI. Iunii die XV. ΒΟΙΥΙΧ.

Pag. 560, 8. Τῆ δὲ τρίτῃ τοῦ πένθους] Tertio post novendialia die. Vide supra notata ad lib. X. cap. 1. DUCANG.

Pag. 563, 4. Ἡμᾶς ἀποδύσασθαι] Haud scio an desit aliquid, de splendore vestium. Sed si nihil deest, mutationem certe vestitus significat τὸ ἀποδύσασθαι, quasi esset μετενδύσασθαι. WOLFIUS.

Pag. 564, 9. Οἱ τῆς ἐκκλησίας ἱεροὶ προστάται] Haec verba ex Gregorae naenia affert Cantacuzen. lib. IV. cap. 24. atque ex iis malam fidem Gregorae carpit. DUCANG.

Pag. 565, 13. Ἡδὺς καὶ χαρίεις τὸ εἶδος] Cantacuz. lib. II. cap. 21. extr. de Andronico iun. πᾶσι γὰρ οὐκ ἐπέραστος μόνον, ἀλλὰ καὶ θαύματος ἄξια ὄψις ἦν. DUCANG.

Pag. 566, 4. Ἐτρεφε γὰρ κύνας] Cantacuzen. lib. I. cap. 5. DUCANG.

Pag. 567, 1. Ὡς αἱ τοῦ ἐπιπέδου] Vide Gloss. med. Graecit. in v. προκύψις. DUCANG.

Pag. 567, 19. Πυραμίδος] Vide idem Gloss. in hac voce. DUCANG.

Pag. 568, 12. Μεγίστων καὶ περιφανῶν οἰκῶν] Aedium quae aedi Sophianae adiunctae erant, sacerdotibus et clericis addictae. DUCANG.

Pag. 568, 17. Φθορὰ καὶ κατάλυσις κατορχήσατο] Post haec verba, quibus clauditur liber undecimus, eadem manu in Codice Regio 2558. scriptum legitur: Ἐν ἔτει 579^η μηνὶ δεκεμβρίῳ, δ', ἦλθεν ὁ βασιλεὺς κύριος Ἰωάννης ὁ υἱὸς κυρίου Ἀνδρονίκου τοῦ βασιλέως ἐν Κωνσταντινουπόλει εἰρηνικῶς, προγεγονότων ὄρκων μετὰ συμφωνιῶν. τῆ δεκάτῃ δὲ τοῦ αὐτοῦ δεκεμβρίου, ἐξῆλθεν ὁ αὐθέντης ἡμῶν ὁ βασιλεὺς κύριος Μανουήλ, ἀναβὰς εἰς τὰ κάτεργα τῶν Βενετικῶν, καὶ ἀπεδήμησεν εἰς τὴν Φραγγίαν, ἐνεκεν βοήθειας τῆς εἰρημένης Κωνσταντινουπόλεως. Quae sequuntur, alia manu scripta sunt. Ἐν ἔτει 579^η. Ἰνδικτ. ἡ. μαρτίου κθ'. ἡμέρα παρασκευῆ μεγάλη, ἦλθεν ὁ μακαρίτης βασιλεὺς κύριος Μανουήλ. ἐν τῷ λιμένι τῶν Κερχεῶν (Κερχεῶν), καὶ τῇ ἡ' ἀπριλλίου ἤρξατο ἀνακαθαίρειν καὶ ἀνοικοδομεῖν τὸ ἑξαμίλιον, ὅπερ ἐνὶ τῷ μηκος οὐργυιῆς (pro οὐργυιαῖς) γὰρ ἀνέστησε δὲ πύργους ἐπ' αὐτῷ ὀγν'. εὐρέθησαν καὶ γραμματα ἐν μαρμάρῳ λαξευτά, κατὰ τὸ μέρος τὸ ἐν τῇ Ἑλλάδι, λέγοντα οὕτως· ΦΩΣ ΕΚ ΦΩΤΟΣ, ΘΕΟΣ ΑΛΗΘΙΝΟΣ ΕΚ ΘΕΟΥ ΑΛΗΘΙΝΟΥ, ΦΤΛΑΞΗ ΤΟΝ ΑΤΤΟΚΡΑΤΟΡΑ ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΝ, ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΙΣΤΟΝ ΑΤΤΟΥ ΔΟΥΛΟΝ ΒΙΚΤΟΡΙΝΟΝ, ΚΑΙ ΠΑΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΕΝ ΤΗ ΕΛΛΑΔΙ ΚΑΤΟΙΚΟΥΝΤΑΣ, ΤΟΥΣ ΕΚ ΘΕΟΥ ΖΩΝΤΑΣ. Ἐν ἔτει 579^η. Ἰνδικτ. ζ'. δεκεμβ. κ'. ἦλθεν ὁ μακαρίτης δεσπότης κύριος Κων-

σταντίνος εἰς τὸν Μιξηθράν, καὶ ἰδέβη εἰς τὴν πόλιν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ὁ μακαριότης δεσπότης κύριος Θεόδωρος· καὶ μετὰ ταῦτα ἀπῆλθεν ὁ αὐτὸς δεσπότης κύριος Κωνσταντίνος ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει γεγωνῶς βασιλεὺς ἐν τῷ 579ῳ ἔτει. BOIVIN.

Pag. 571, 1. Πρὸ ἐτῶν ἑγγύς πον ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα] Libri undecim priores historiam continent annorum CXXXVII. Vide quae annotavimus ad titulum libri primi. BOIVIN.

Pag. 572, 18. Ἠλικιώταις ἰδίᾳ γέγονεν εἶναι] Legendum fortasse, ἡλικιώταις διαγέγονεν εἶναι. Sic lib. XIII, cap. XII, sect. 8. διαγέγονε κεχηῆσθαι. BOIVIN.

Pag. 576, 18. Παρὰ τὴν τῶν Ὀδηγῶν μονήν] Usi Augusta triduo mansit post coniugis obitum, in Palatium regressa. Cantacuz. lib. III, cap. 1. Istius aedis mentio in priore Historia non semel occurrit, de qua pluribus egimus in Constantinop. Christ. lib. IV, sect. II, n. 24. DUCANG.

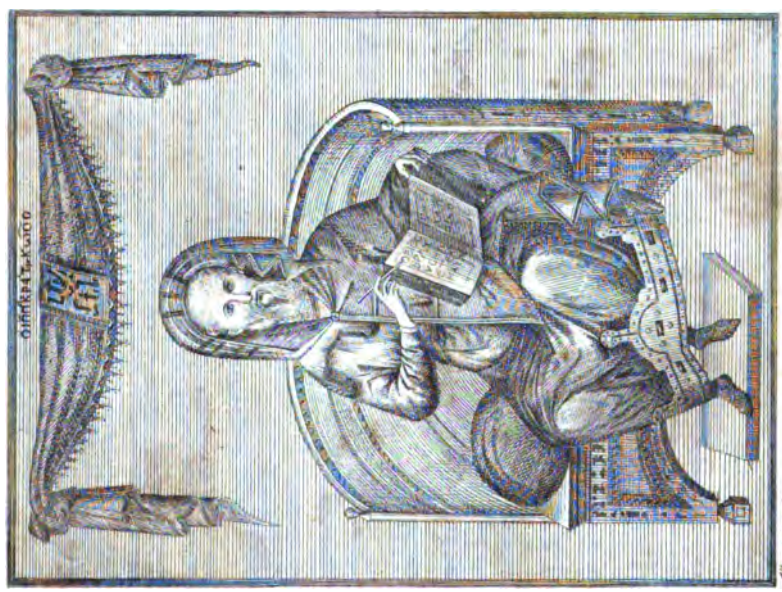
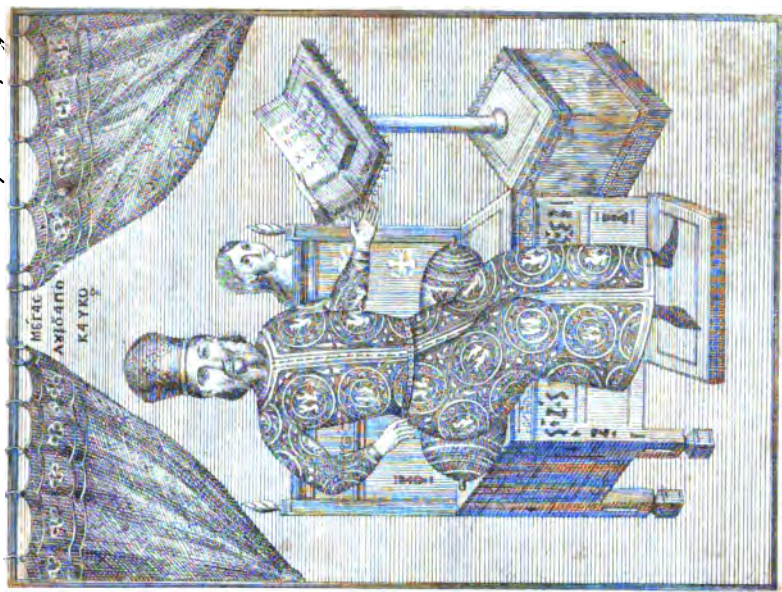
Pag. 576, 21. Ἐννατον τῆς ἡλικίας] Natus quippe Ioannes Didymotichi XVIII. Iunii, anno Chr. 1332. uti notat Gregoras lib. X, cap. 3. Vide Cantacuzen. lib. III, cap. 2. DUCANG. Ἐννατον τῆς ἡλικίας ἔτος ἀμείβοντα] Verti, qui tum nonum aetatis annum explebat. Malim nunc, excedebat. Nam et ea est vis verbi ἀμείβειν, et huic interpretationi favet id, quod de Ioanne legitur infra lib. XV, cap. XI, sect. 8. ubi dicitur uxorem duxisse Helenam sexdecim annos natus. BOIVIN.

Pag. 576, 22. Μιχαήλ] Vide Famil. Byzant. DUCANG.

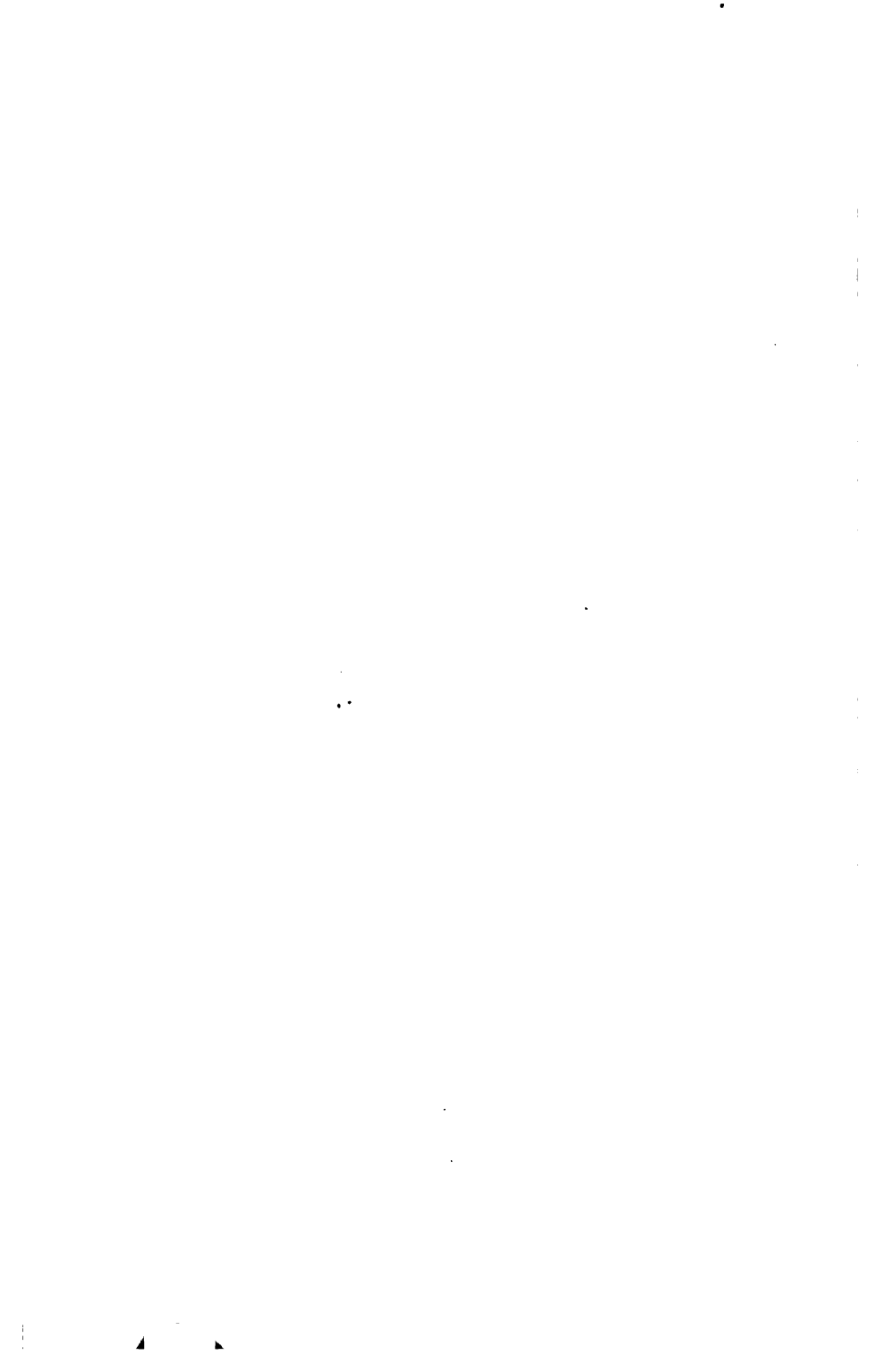
Pag. 577, 6. Ἀλεξίῳ δὲ τῷ Ἀποκαύκῳ] Exstat in Bibliotheca Regia Codex ingens chartaceus Graecus, quo continentur Opera Hippocratis fere universa. Eius libri initio imagines duae in membranarum pictae occurrunt. I. Hippocrates in hemicyclo sedens, dextra calamus, laeva librum tenet resignatum. II. Magnus Dux Apocaucus in cathedra sedet: quem pone stat puer, librum in pluteo apertum manu sinistra apprehensum tenens, et legenti similis. Ad utramque imaginem accessere Hippocratis et Apocauci laudes mutuae, senariis Iambicis comprehensae, eaeque in marginibus tabellarum exaratae. Figuram Apocauci, viri post Cantacuzenum in hac Byzantinae Historiae parte celebratissimi, aeri incidi curavimus, his scilicet notis inserendam. Quoniam autem Apocaucus proximus in Codice Regio assidet et eum prior compellat Hippocrates, ideo huius quoque imaginem, Chalcographi manu delineatam, in lucem edimus. Iambos ipsos aeri insculpi non necesse esse duximus, quos typis exprimi facilius foret. Ex iis porro Iambis apparet Apocaucum, quantumvis publicis negotiis districtum, studuisse Medicinae; immo et eiusce artis peritissimum fuisse. Ita quippe Hippocrates pictum in adversa pagina Apocaucum alloquitur:

Ἰατρικῆς μὲν τῆς κρατίστες ἐν τέχναις
 Δεινός τις εἶλε τὴν ἐμὴν ψυχὴν ἔραως,
 Ἐκ παιδὸς εὐθύς ἐντακεῖς εὐμηγάνως,
 Καὶ προσπαθῶς ἔχουσαν ἔλκων τὴν φύσιν

cat. p. 1236. *Stroph. 67*

Phot. 100

Πρὸς συμπαθῆ παιδευσιν ὀλκαῖς ἐμφύτοις.
 Καὶ δὴ συνάψας καὶ πυκνοὺς ταύτη πόνοους,
 Ὑπερφνοῦς ἔδοξα τυγχάνειν κλέους,
 Καινὸν τι θαῦμα χρηματίζων τῷ βίῳ.
 Σοφῶς δὲ πᾶσιν ἐκκαλύψας τὴν τέχνην,
 Ἰσποκράτεις ἔδειξα συγχοῦς τῷ χρόνῳ,
 Δεινὰς ὅτι μάλιστα πρὸς ταύτην φύσεις·
 Νόει Γαληνόν, Ἄετιον, τοὺς πάνυ,
 Τὴν Ἀρεταίου καὶ σοφοῦ Παύλου χάριν·
 Μεθ' ὧν Ὀριβάσιος ἢ κλειῶ φύσις·
 Ἄλλοι τε συγχοὶ σύνδρομοι τὴν ἀξίαν,
 Ὡν λαμπρὸν ἐμπέφηνε τῷ βίῳ κλέος.
 Ἄλλὰ παραιρεῖται τι τῆς εὐδοξίας
 Τὸ τῶν πόνων ἀπληστον, οἷς ὁ πᾶς βίος
 Ἄληκτον ἦν σπουδάσμα πρὸς τοῦτο βλέπον.
 Σὺ δὲ στρατηγὲ τῶν ἀρίστων Ἀύσονων,
 Κοινὲ στρατάρχα τῶν διπλῶν στρατευμάτων,
 Ὁ γῆν τε καὶ θάλατταν ἀσχετῶς τρέχων,
 Διεξαγωγεῦ τῶν κατ' αὐτοὺς πραγμάτων,
 Ἐπήβολος φρήν τῶν σοφῶν βουλευμάτων,
 Ὁ τῆς δικῆς πρῦτανις εὐστάθμοις μέτροις,
 Ἡ πρὸς λόγους ἀπληστος ἐξόχως φύσις,
 Ὁ τεχνικὸς νοῦς πρὸς κτίσεις εὐμηχάνους,
 Πῶς εἰς τοσαῦτα κερματίζων τὰς φρένας,
 Ὡν εἰς ἕκαστον ἀρκέσαι τις ἂν μόλις,
 Καὶ λαμπρὸς οὕτω τοῖς πᾶσιν διδεδυγμένος,
 Ἐπεῖτα βλέψας πρὸς μακρὰν οὕτω τέχνην,
 Πρὸς ἣν βραχὺς πᾶς ἐστὶν ἀνθρώπου βίος,
 Οὕτως ἀνείλου θάττον αὐτὴν ἢ λόγος;
 Καὶ πᾶσαν ἐξέπληξας ἐν τούτῳ φύσιν,
 Ὡστε χρένον τε καὶ λόγους καὶ τὴν φύσιν,
 Σπουδῆν τε πᾶσαν τὴν ἐμὴν οὐ μετρίαν,
 Ὅδοῦ πάρεργον, τοῦτο δὴ τὸ τοῦ λόγου,
 Καὶ παιδιὰν ἤλεγξας ὄντα σοῦ σθένους.
 Ὅντως ξένην ἄριστε πλουτήσας φύσιν,
 Ξένως ἐχρήσω πᾶσι τοῖς κοινοῖς τρόποις·
 Καὶ σφόδρα θαυμάζειν με φιλῶν τοῖς λόγοις,
 Ἐδειξας ἔργοις ὡς βραχὺς τίς μου λόγος.
 Τὰς ψυχικὰς γὰρ οὐ νοσήσας δυνάμεις
 Ἐκ τῆς ἐνύλου συμφορῆς διαρτίας,
 Εὐθρόστος οὕτω ταῖς ἐνεργείαις ἔφους,
 Τοὺς γνωστικὸς εἰς ἄκρον εὐεκτῶν τόνους.
 Ἄλλ' εὐχαρίστως οἷς φιλεῖς ἡμᾶς ἔχων,
 Ὁ πάντα χρηστὸς, ἢ τρισολβία φύσις,
 Χάριν θεῶν σὺ τῶν καλῶν εἰδὼς ἔχε,
 Παρ' οὐ καλὸν πέφυκεν ἀνθρώποις ἅπαν.

Ita quidem Hippocrates; quem sic contra Apocaneus:

Ἐγὼ σοφῶν κράτιστε τῶν ὑμνουμένων,
 Ἄει διαφθρῶν τοῖς λογισμοῖς τήν*) . . . .
 Καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς ἔξερεν**) . . . . .
 Ἐξ ἧς μαθεῖν πάρεστιν ἐνθέους λόγους,
 Πολλοῖς μὲν ἔσχον ἐντυχεῖν σοφῶν λόγοις,
 Σοφῶς ἀναπτύσσουσι τήν***). . . . .
 Παρ' ὧν ἀφορμὰς δασιλεῖς ἦν λαμβάνειν,
 Πρὸς θαῦμα τοῦ κτίσαντος ἀββήτοις τρόποις.
 Ἐπεὶ δὲ τῶν σῶν εὐκλειῶν σπουδασμάτων
 Πολὺς τις ἔρρει θαύματος γέμων λόγος,
 Ὡς τῆς ἐν ἡμῖν τοῦ θεοῦ τεχνουργίας
 Τοὺς μυστικούς τρανοῦντος ἐμφύτους λόγους,
 Πολὺν μὲν ἔσχον ἐντυχεῖν τούτοις πόθον,
 Λαμπραῖς ἐπ' αὐτοῖς ἐντροφῶν ταῖς ἐπιταῖς.

Tum idem interiectis aliquot versibus,

Ἐπεὶ δὲ καὶ νένευκα λοιπὸν πρὸς πόνοους,
 Ὁρμημένος τάχιστα πληροῦν τὸν πόθον,
 Καὶ δὴ προσέσχον ἐμμελῶς τοῖς βιβλίοις,
 Καὶ τὴν ὅλην δέδωκα τῇ τέχνῃ σχέσειν.
 Ἄλλὰ τὸ λοιπὸν τίς παραστήσει λόγος;

Reliqua omitto, quae et nimis multa sunt, et ad institutum minus pertinent. Porro Apocaneum legendis Medicorum scriptis deditum fuisse, discimus etiam ex Actuario, qui suos de Methodo medendi libros ei, ad Hyperboreos Scythas legato eunti, nuncupavit. Vide Lambecium de Bibliotheca Caesar. lib. VI. pag. 113. ΒΟΥΙΝΙΗ.

Pag. 577, 6. Καὶ τὴν προσήκουσαν περὶ αὐτὸν δορυφορίαν] Id ipsum tradit Cantac. lib. I. cap. I. DUCANG.

Pag. 577, 7. Φονεύσας τὸν βασιλέα] Cantacuz. lib. III. cap. 13. DUCANG.

Pag. 577, 9. Ἡ τῶ θεῶ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου] Filio secundo genito Andronici senioris imp. de quo in Famil. Byzant. DUCANG.

Pag. 577, 10. Ἡ Συργιάννη] Cuius ille studiosissimus erat. DUCANG.

Pag. 578, 6. Καντακουζηνόν, συνωθῶν τὰ ἔρυσθρα] Idem narrat Cantacuz. lib. II. cap. 40. pag. 337. DUCANG.

Pag. 578, 7. Ἀνάγκην πολλὰκις ἐπενεγκόντος τοῦ βασιλέως] Cantacuz. Hist. lib. II. cap. IX. et XIV. ΒΟΥΙΝΙΗ.

Pag. 578, 23. Τὰς ἐννέα πενθίμους ἡμέρας] Cantacuzen. *μπα* δὲ τὴν ἐννάτην τῶν ἐπὶ τοῖς τετελευτηκόσι συνήθως γενομένων ἡ-

*) κτίειν, ὀρίνορ. ΒΟΥΙΝΙΗ.

**) Fort. ἔξερενῶν σύνθεσιν. ΒΟΥΙΝΙΗ.

***) Fort. ἡμῶν φύσιν. ΒΟΥΙΝΙΗ.

σμῶν: quibus quidem novem diebus ex coniugibus superstes domi se continebat, ut est apud Codinum de Offic. cap. 21. n. 4. Vide Gloss. med. Graecit. in *Ἐννατα*. DUCANG.

Pag. 579, 3. Ὁ πατριάρχης] Cantacuzen. lib. III. cap. 2. ut patriarcha rerum administrationem ambiverit multis enarrat. DUCANG.

Pag. 579, 24. Ἐμοὶ δ' οὐ τοιούτων] Conferendus ipse Cantacuzenus lib. III. cap. 4. 5. 6. DUCANG.

Pag. 581, 2. Τῶν περὶ βασιλείας προτιθ.] Lib. VIII. c. III. sect. 4. BOIVIN.

Pag. 581, 9. Φυγὰς ἐς τὴν Θράκην κ. τ. λ.] Lib. VIII. cap. VI. sect. 4. BOIVIN.

Pag. 581, 22. Κατὰ τὴν ἑπταετῆ περίοδον ἐκείνην] *Bellum scilicet avi et nepotis*. Vide quae annotavimus supra ad pag. 262. B. BOIVIN.

Pag. 583, 17. Τὸν δρόμον τετέλεκα κ. τ. λ.] Paulus ad Timoth. Ep. II. cap. 4. v. 7. BOIVIN.

Pag. 584, 3. Ἀπόκωνος] Quem Ἀπόκωνχον cum χ vocat Cantacuzenus. DUCANG.

Pag. 585, 5. Ἐξ ἀσήμου γένους] Infra cap. 9. εἰς γὰρ ὕψος ἐξ ἀσήμου τύχης ἀρθεῖς etc. lib. XIII. cap. 8. ἐξ ἄλλων εἰς τὸ στρατήγιον παρεληλυθώς. Cantacuz. lib. I. cap. 4. ἄνδρα γένους μὲν ἀφανοῦς ὄντα, καὶ ταῖς τῶν δημοσίων πράξεσιν ἡσχολημένον. τὴν δημοσίαν γὰρ ἄλλων τότε τὴν διάθεσιν ἐποιεῖτο. cap. 23. τὸν δὲ Ἀπόκωνχον, ἀσημον μὲν ὄντα, καὶ ἐξ ἀσήμων, καὶ οὐπῶ χθὲς καὶ πρώην τοῖς τῶν δημοσίων φόρων πράκταις ὑπογραμματεύοντα. Idem lib. III. cap. 14. οὗτος . . . ἐκ Βιθυνίας ἀρμημένος, καὶ ἄσημος ἐκ φανύλων φύς, τὰ πρῶτα μὲν ὑπεγραμματεύεσε πολλοῖς τῶν τὰ δημοσία χρήματα εἰσπραττόντων ὀλίγου ἔνεκα μισθοῦ. Adde cap. 44. DUCANG.

Pag. 585, 13. Τῶν Ἐπιβατῶν φρούριον] Castellum munitissimum, haud procul a Selybria. Cantacuz. lib. I. cap. 24. lib. III. cap. 10. lib. IV. cap. 47. Gregoras ipse infra cap. 9. DUCANG.

Pag. 585, 20. Τῆς νήσου Πριγκίπου] Vide Gloss. med. Graecit. in *Πριγκίψ*. DUCANG.

Pag. 586, 7. Καὶ εἰ τινὲς που τῶν ἐν τέλει] *Verti, et si qui ex ducibus*. Malim, *ex proceribus, vel ex magistratibus*. BOIVIN.

Pag. 586, 20. Αἰψά τοι αἶμα κελαινὸν κ. τ. λ.] Homer. Iliad. I, 303. BOIVIN.

Pag. 590, 14. Εἰ μὴ γὰρ ταῖς τῶν ἐμῶν διακτῶν καινοφανείαις] Gregoras hunc librum, et quinque deinceps continuos, saeviente in Acindynianos persecutione scripsit, nondum tamen domo inclusus; immo, ut opinor, ante habitam Synodum Palamiticam. Decimum octavum et novem sequentes testatur ipse scripsisse se habita iam Synodo, domi manere iussum et ab monachis custodibus obsessum. Vigesimum octavum, et reliquos usque ad tri-

gesimum octavum, recepta iam libertate, variis temporibus videtur condidisse. **ΒΟΙΒΙΝ.**

Pag. 591, 11. Περσῶν] Xenoph. lib. I. de Cyri inst. **ΒΟΙΒΙΝ.**

Pag. 591, 25. Τῶν ἔξω σοφῶν] Cantacuz. lib. III. cap. 5. **ΔΟΥΚΑΝΓ.**

Pag. 596, 4. Καὶ Πελοποννησίων Ἀσίων] Quibus tum praeerat. **ΔΟΥΚΑΝΓ.**

Pag. 596, 13. Μετὰ μέντοι τὰς τοῦ Ἀρκτούρου ἐπιτολάς] Anno Christi MCCCXLI. quo anno oriebatur Arcturus die XXVI vel XXVII. mensis Augusti. Vide Michaëlis Angeli Blondi tabulas annuas. **ΒΟΙΒΙΝ.**

Pag. 596, 16. Ἀλεξάνδρου τοῦ τῶν Μυσῶν βασιλέως] Is Sismanum Michaëlis decessoris filium, qui post patris caedem Constantinopolin se receperat, sibi in manus tradi tum contendebat, ac renuenti Augustae bellum minabatur. Cantacuzen. lib. III. cap. 7. **ΔΟΥΚΑΝΓ.**

Pag. 597, 4. Ἀμούρ] Cantacuzen. d. cap. Ἀμούρ ὁ τοῦ Ἀτίνης, τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν δυνατάτος. Agit de hoc Satrapa Turcico alibi non semel Laonicus lib. I. pag. 7. 12. Edit. Reg. Ὁμούρ appellat. Vide Leunclav. in Pandecte Turcico n. 13. Alterius Turcici pariter Satrapae eiusdem nominis meminit Pachymeres lib. X. cap. 25. sub Andronico seniore. **ΔΟΥΚΑΝΓ.**

Pag. 597, 5. Ἀνωτέρω] Lib. VII. cap. I. sect. 1. **ΒΟΙΒΙΝ.**

Pag. 597, 12. Λυδίας γὰρ καὶ Ἰωνίας οὗτος ὧν ἡγεμῶν] Illis temporibus Sarchanem Lydiae praefuisse tradit Cantacuzenus Hist. lib. III. cap. IX. Eundem lib. II. cap. XIII. Ioniae Satrapam facit. Itaque Amurius divisum cum Sarchane earum provinciarum imperium habuit. **ΒΟΙΒΙΝ.**

Pag. 599, 13. Ἀπέδρα κ. τ. λ.] De ea re fusius infra cap. 9. **ΒΟΙΒΙΝ.**

Pag. 600, 6. Ὁμώμοκον ὄρκον] Cuiusmodi fuerit istud patriarchae sacramentum, pluribus docet idem Cantacuzen. cap. VI. extremo, ubi de utriusque reconciliatione. **ΔΟΥΚΑΝΓ.**

Pag. 600, 10. Τὴν ταχίστην αὐτίς ἐξήει] Septemb. die 28. cf. Cantac. lib. III. cap. 16. **ΒΟΙΒΙΝ.**

Pag. 601, 7. Μεθ' ἡλίον περιμένον] Legendum μήθ' ἡλίον etc. Quaquam ne sic quidem satis liquet, quaenam sit mens auctoris. Puto ἡλίον hoc loco esse *ipsum tempus*, cuius beneficio discimus quaenam consilia optima sint. **ΒΟΙΒΙΝ.**

Pag. 602, 6. Ἀπόκαυκος γὰρ ἐκείνος] Ut Apocaucus, dum capere imperatorem adolescentem et regnare meditatur, deprehensus in arcem suam Epibatensem fugerit, narrat idem Cantacuzen. cap. 10. **ΔΟΥΚΑΝΓ.**

Pag. 603, 15. Ἐπὶ δυσὶν ἐμακάριξε τούτοις] An intelligit duas partes consilii ab imperatore dati, ut arcem everteret, et Apocaucum in custodiam daret? **ΒΟΙΒΙΝ.**

Pag. 604, 11. *Ἐπήντησεν ἐξῴων ὁ Ἀπόικανος*] Rem narrat Cantacuz. cap. 16. DUCANG.

Pag. 607, 20. *Ἐν Καρὸς ἐτίθετο μοίρα*] Proverbium, de quo Zenobius, Suidas, Michael Apostolius, et alii Paroemiographi. DUCANG.

Pag. 608, 8. *Τῶν φημιζομένων δεινῶν*] *Eorum malorum, quae fama iam nuntiaverit.* Dubito utrum sic vertendum, an eorum quae gravia et acerba reputantur. BOIVIN.

Pag. 608, 17. *Μίαν τῶν κεκλεισμένων τοῦ τείχους πυλῶν*] Cantacuzen. lib. III. cap. 22. *τὴν τοῦ Πορφυρογεννήτου προσαγορευομένην πυλῖδα διατεμόντες.* DUCANG.

Pag. 608, 19. *Ἐπὲρ ἐξήκοντα*] Duo et quadraginta, duce Apelmene. Cantacuz. lib. III. cap. XXII. BOIVIN.

Pag. 609, 2. *Ἄραντες ἐκείθεν*] Cantacuz. lib. III. cap. 22. 23. pag. 420. DUCANG.

Pag. 609, 9. *Τὴν τε τῆς μητρὸς ἄτιμον κάθειρξιν*] Cantacuz. lib. III. cap. 22. p. 419. DUCANG.

Pag. 609, 20. *Φέρων αὐτῶ βασιλικῶς ἐνσεσημασμένα γράμματα*] Cantacuz. lib. III. cap. 24. pag. 424. DUCANG.

Pag. 610, 17. *Προσανῆ τὴν σφαγὴν ἐπέσειον αὐτῷ*] Id tacet Cantacuzenus cap. 25. DUCANG.

Pag. 611, 7. *Ταῦτ' ἄρα καὶ βιασθεῖς*] Cantacuz. lib. III. cap. 26. pag. 433. DUCANG.

Pag. 611, 17. *Πρῶτον μὲν ἦν*] Quae hoc loco desunt, eadem in Codice Vaticano No. CLXIV. desiderari, didici ex doctis. Viro eodemque amico carissimo Lud. Targnio, qui selectas e multis lectiones dubias rogatu meo cum illo ipso Codice contulit. BOIVIN.

Pag. 611, 18. *Ἡμέρα δ' ἦν, καθ' ἣν τὰ τῆς βασιλείας*] VIII. Octobr. qua S. Demetrii festum celebrant Graeci et Latini, anno Chr. 1341. Nescio, cur suae inaugurationis diem siluerit ipse Cantacuz. cap. 27. quam pluribus hic refert. DUCANG.

Pag. 611, 20. *Τελευταῖον τοῦτον*] Primum enim Annae Augustae acclamatum, tum Ioanni filio imperatori, tertio loco Ioanni Cantacuzeno imperatori cum Irene imperatrice, narrat idem Cantacuz. lib. III. cap. 26. Vide eundem Gregoram lib. XIII. cap. 3. DUCANG.

Pag. 612, 6. *Ἡμῖσι τὴν ἐσθῆτα*] Id ipsum ibidem habet Cantacuzenus: de quo more consulendus Codinus de Offic. Palat. cap. 21. DUCANG.

Pag. 612, 11. *Κάμολι τὴν αἰτίαν διαποροῦντι*] Hinc apparet quam familiariter Gregoras cum Cantacuzeno, non solum privato, sed etiam imperatore vixerit: qua de re plura diximus in vita ipsius Gregorae. BOIVIN.

Pag. 616, 2. *Πρὸς τε τὸν Κράλην Σερβίας*] Stephanum

Duscianum: de quo pluribus egimus in Familiis Dalmaticis pag. 291. DUCANG.

Pag. 616, 8. *Καὶ Ἀλέξανδρον τὸν τῶν Μουσῶν ἀρχηγόν*] De quo in regum Bulgaricorum serie historica pariter egimus. DUCANG.

Pag. 616, 8. *Ἔστειε διὰ πάσης σπουδῆς Ἰωάννην*] Ioannis coronatio prius a Cantacuzeno proposita, eo dilata fuerat, quod quidam dicerent haud aequum esse, patre imperatore paulo ante mortuo, filium agitare panegyrim, uti narrat idem Cantacuz. lib. III. cap. 9., quam tandem peractam a Ioanne patriarcha hacce tempestate refert cap. 36. non indicato eiusce coronationis die, quem hic indicat Gregoras, IX. scilicet Novembris, qui, inquit, ἀντίοχος fuit, cum ad eiusmodi ceremonias festi ex praecipuis dies deligi so-lerent. DUCANG.

Pag. 616, 20. *Ελώθεισαν τὴν τοιαύτην ἡμέραν προκύπτειν*] De ista in pervigilio Natalis Christi προκύπτει silet Codinus de Offic. Palat. cap. VI. n. I. ubi de eo agit. DUCANG. Vide Ducangii Gloss. med. Graecit. in v. Πρόκνυσις. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 617, 7. *Δεσμωτήριον*] Quo nempe translata fuerat, ut ait Cantacuz. lib. III. cap. XXXVI. pag. 468., cum antea domi custodia adhibita observaretur, ut idem narrat cap. XXII. DUCANG.

Pag. 617, 22. *Τῆς τῶν φώτων παν.*] Epiphania an. Chr. 1842. Ianuar. dies 6. Eo die Cantacuzenus ipse matrem suam obiisse testatur Hist. lib. III. cap. 36. Is est dies τῶν φώτων seu Epiphaniae. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 618, 4. *Ἐπίετο ἡ Καντακουζηνῆ νεκρὰ*] Cuius obitum accidisse scribit Cantacuzenus filius lib. III. cap. XXXVI. pag. 469. VI. Ianuarii, Indict. X. anno ab orbe condito VI. MDCCL. scilicet Chr. MCCCXLII. DUCANG.

Pag. 618, 16. *Αὕτη ἡ ἀλλοίωσις κ. τ. λ.*] Psalm. 76. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 619, 12. *Τὸ γὰρ περιγίειον ἐκ περιστροφῆς τοῦ οἴκ. ἐκβαλ. κυκλίου*] Nam cum circuli sui perigeum etc. Haec interpretatio partim mea est, partim virorum astronomiae peritorum, quos consului. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 619, 16. *Ἀκρονύκτ. οὐ μάλα ἐβούλ. παρ. τῇ γῆ τὰς ἀγὰς, πρὶν ἐς μέσ. ἀφικ. τὴν νύκτα τηλικ. τὸν χρόνον*] Verti, acronycham lucem non prius praebebat illo tempore, quam ad mediam noctem perventum esset. Malim, acronycham lucem non prius terrae praebebat, quam mediae noctis tempus advenisset. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 620, 13. *Ἀγγέλους σὺν ἀτιμίᾳ καὶ κουρᾷ πομπενόντων*] Rem narrat Cantacuzenus lib. III. cap. XXXIII. pag. 456. DUCANG.

Pag. 620, 21. *Συχνοὶ τῶν τῆς Ὁρσειάδος προύχόντων*] Cantacuz. lib. III. cap. XXVIII. pag. 441. DUCANG. *Συχνοὶ τῶν τῆς Ὁρσειάδος προύχόντων*] Ea est Adrianopolis. Codex Reg. 2784. fol. 827. v. ubi de Urbium nominibus mutatis, Ὁρσὸς καὶ Ὁρ-

σιως, ἢ νῦν Ἀδριανούπολις. Vide et Leonis Allatii notas ad Georg. Acropol. Histor. cap. XIII. Edit. Reg. pag. 231. BOIVIN.

Pag. 621, 3. Τὸν Ἄγγελον Ἰωάννην] De quo in Famil. Byzant. egimus pag. 259. DUCANG.

Ibidem. Παμφίλου] Cuius urbis meminit Cantacuzenus lib. III. cap. XXX. Vide notata ad Villharduinum. DUCANG.

Pag. 621, 6. Τοῦ παραφύλλοντος τῆ Ὁρειτιάδι ποταμοῦ] *Hebri.* Vide Cantacuz. lib. III. cap. XXX. pag. 448. 449. DUCANG.

Pag. 622, 23. Ὡς γὰρ ἐπὶ μανδραβόλου] Proverbium, de quo Zenobius, Diogenianus, Suidas, Michaël Apostolius, et alii. DUCANG.

Pag. 623, 8. Πρωτοστράτωρ Θεόδωρος ὁ Συναδηνός] Cantacuzen. lib. III. cap. XXXI. cuius alibi non semel meminit. DUCANG.

Pag. 623, 4. Σεβέρων] Cantacuzenus Φερῶν legit, quam urbem in Thraciae Thessaliaeque sinibus *Fere* hodie vocant Turci, ut scribit Leunclavius in priore Onomastico Turcico. DUCANG. *Pheras* vocat Cantacuzenus; atque illud eius urbis nomen primitus fuisse, indicat breve Urbium Onomasticon, quod exstat in Cod. Reg. 2990. fol. 70. v. ubi inter alia legitur *Φεραί, πληθυντικῶς, αὶ Σεβέραι, καὶ Φεραῖοι οἱ ἀπὸ ταύτης.* BOIVIN.

Pag. 623, 5. Ὁ τοῦ θανόντος βασιλέως ἐξάδελφος, Γῆμ ὁ Ἀρμένιος] *Guido Armenius:* Cantacuzeno (lib. I. cap. LVI.) Συργηγελεξιάνο: eidem (lib. III. cap. XXXI.) Συργῆ ντελενουξιάο: Gallice, *Sire Gui de Lusignan, seu de Lesignem.* Erat hic Andronici iunioris ἐξάδελφος. Scilicet Andronicus iunior matrem habuit *Mariam Armeniam*, quae et *Ricta* et *Xene* dicta est. *Marias* autem nepos fuit ex fratre *Guido* iste, qui postea Armeniae rex fuit, ἐκ πατρώου προσηκούσης αὐτῷ κλήρου τῆς ἀρχῆς, inquit Cantacuzenus Histor. lib. III. cap. XLIX. BOIVIN.

Pag. 624, 20. Τῶν δυοῖν αὐτῆς ἀδελφῶν] De quibus egimus in Famil. Byzantina. pag. 325. ubi *Asaninam* perstrinximus. DUCANG.

Pag. 624, 23. Ἐίχε γὰρ δεσμῶς αὐτοῦς] De *Manuele* id testatur Cantacuzenus lib. III. cap. XLI. quem ait ἐν Βῆρα φρουρούμενον ὑπὸ κλειοῖς fuisse: ex quo emendandus hoc loco *Gregoras*, qui locum vocat φρούριον τῆς Αὐδῆρων μονῆς, et lib. XVI. cap. I. τῶν Ἀθήλων μονῆν, cum legendum sit Βῆρας μονῆς. Est enim Βῆρα, seu *Vera*, castrum in Thracia ad *Hebri* seu *Marizae* ostium, haud procul ab *Oeno*, ubi monasterium virorum exstitit, ab *Isaacio Comneno* *Andronici Tyranni* patre olim exstructum, uti aucter est *Nicetas* in *Andronico* lib. I. cap. II. et ἰσαακίῳ *Isaacio Angelo* lib. IV. cap. VIII. ut et *Cantacuzenus* lib. III. cap. XXVI. XXXI. XXXIV. LIV. et lib. IV. cap. XLII. quemadmodum a nobis observatum ad *Villharduinum* n. CCI. a quo *l'Abbeie de Verovine* appellatur. DUCANG. Τῆς τῶν Αὐδῆρων μονῆς] *Graeci* recentiores *Αὐδῆρα* et *Αὐδειρα* scripserunt, pro Ἀβδῆρα. Est autem *Abdera* oppidulum

Thraciae maritimum, Democriti patria. Cantacuzenus lib. III. cap. XVII. et cap. XXVI. uxoris suae fratres, non in monasterio *Αυδήρων*, sed in Castello Bera seu Vera inclusos ait: unde Ducangius Gregoram reprehendit; quem et libro XVI. cap. I. *Αδήλων μονήν* pro *Βήρας μονήν* dixisse observat. Ego Gregoram lib. XVI. cap. I. locum indicasse existimo plane diversum a Bera Castello. **ΒΟΙΝΙΝ.**

Pag. 625, 2. *Ἐπ' ἐγκλήματι καθοσιώσεως*] Vide supra lib. XI. cap. II. sect. 5. **ΒΟΙΝΙΝ.**

Pag. 625, 10. *Ἡ βασίλις Ειρήνη, πολλήν πλουτοῦσα τὴν εὐνεσίαν καὶ ἀγγίνοίαν* etc.] Cantacuz. lib. III. cap. LVI. *καὶ μείζον ἐπιδειξαμένη ἢ κατὰ γυναικείον φρόνημα.* **ΔΥΣΑΝΘ.**

Pag. 626, 8. *Διδυμοτείχον ἐπιτροπήν παραδούς . . . . ἀφίκετ' εὐθύς*] *Didymotichus*, hodie *Dimotuc*, oppidulum est in ripa Hebri fluminis, inter Adrianopolin et Traianopolin situm. Vide Brietii Thraciam cum veterem tum novam. Cantacuzenus Didymoticho egressus est Martii die V. Indict. X. ut ipse testatur Hist. lib. III. cap. XXXII. **ΒΟΙΝΙΝ.**

Pag. 626, 10. *Καὶ ὠχύρου τὸ φρούριον, ὃ Πολύστυλον ὀνομαζόμενον* etc.] Cantacuz. lib. III. cap. XXXVII. suctor est eam esse urbem, quam Graeci *Ἀβδηρα* vocabant, Democriti philosophi patriam, de qua rursum agit cap. LXIV. **ΔΥΣΑΝΘ.** *Καὶ ὠχύρου τὸ φρούριον, ὃ Πολύστυλον ὀνομαζόμενον πάλαι*] Ita etiam Codex Vaticanus. Tamen deesse aliquid suspicor. Certe Cantacuzenus, quod oppidum suo tempore *Polystylum* dicebatur, illud ipsum ait *Abderam* dictum ab antiquis lib. III. cap. XXXVII. Cum Cantacuzeno consentit Onomasticon Urbium, quod exstat in Cod. Reg. 2784. fol. 327. v. ubi legitur *Αὔδεια, τὸ νῦν Πολύστυλον.* Pro *Αὔδεια* legendum *Ἀβδηρα*. Vide quae annotavimus paulo supra ad pag. 389. E. **ΒΟΙΝΙΝ.**

Pag. 626, 12. *Παρά τὰς τοῦ Νέσσου ἐκβολὰς*] Ita rursum lib. XIII. cap. I. fluvius, quem alii *Νέσσον* vocant. Vide observata a viro doctissimo Joanne Harduino ad lib. IV. Plinii sect. XVIII. Nota LIV. **ΔΥΣΑΝΘ.** *Παρά τὰς τοῦ Νέσσου ἐκβολὰς ὅς ποταμῶν πῶν ἐν Θράκη μέγιστος*] Hodiernis Geographis neque maximum Thraciae flumen est, neque ex Haemo monte oritur. **ΒΟΙΝΙΝ.**

Pag. 626, 16. *Χρέλης ὁ Τριβαλλός*] De quo Cantacuzenus lib. I. cap. LII. lib. III. cap. XXXI. XXXIII. XXXVIII. etc. **ΔΥΣΑΝΘ.**

Pag. 626, 18. *Στρομυτζαν*] Urbem Macedoniae, quam *Στρομυτζαν* et *Στρομπίτζαν* promiscue vocat Cantacuzenus, de qua quaedam attigimus ad Annsaeam Alexiadem pag. 382. **ΔΥΣΑΝΘ.**

Pag. 627, 2. *Τὴν εἰς τοῦμπροσθεν βασιλικὴν εὐκλειαν*] *Verti, cum imperandi gloriam, qua Cantacuzenus antehac floruerat, agnosceret etiamnum* etc. Malim nunc, *cum imperandi gloriam, quae Cantacuzeno posthac futura esset, cogitaret etiamnum* etc. eo praesertim quod apud Gregoram adverbium *ἐμπροσθεν* solet referri ad futurum tempus, non autem ad praeteritum. **ΒΟΙΝΙΝ.**

Pag. 627, 4. Φίλος είναι και σύμμαχος αὐτῷ διατίθεντο] Cantacuz. lib. III. cap. XXXII. et XXXIII. DUCANG.

Pag. 627, 14. Τούτων δ' οὕτως ἔχόντων] Cantacuz. lib. III. cap. XXXII. DUCANG.

Pag. 627, 17. Πλέον ἢ πεντακόσιοι] Cantacuzeno χίλιοι πρὸς τοῖς ἐπιγενομένοις. Idem praeterea ἐπὶ τῆς ἕξω Διδυμοτείχου συνοικίας, hoc est in suburbiiis relictos ait octo duces, singulos sagittariis mille praefectos. Hist. lib. III. cap. XXXII. BOIVIN.

Pag. 628, 7. Τῆς βασιλίδος Εἰρήνης ἀδελφὸς Ἰωάννης δ' Ἄγγελος] Vel legendum Ἰωάννης Ἀσάνης, vel post Ἰωάννης addendum, ut apud Cantacuz. lib. III. cap. XXXII. καὶ δ' Ἄγγελος. Neque enim Ioannes Angelus frater fuit Irenes. Vide quas de eo supra annotamus. DUCANG. Codex Vaticanus plane habet, ut legendum esse admonuimus. Ita accepi ex doctiss. V. Lud. Targnio. BOIVIN.

Pag. 632, 3. Προσῆλθεν αὐτῷ καὶ ὁ Χρέλης] Cantacuz. lib. III. cap. XXXVIII. DUCANG.

Pag. 632, 14. Φρούριον Πεντίναν καλούμενον] Oppidulum Thessalonica unius diei itinere distans. Cantacuz. ibid. et cap. XXXIX. XLV. DUCANG.

Pag. 633, 2. Καὶ τὸ Μελενίκου . . . φρούριον] Cantacuz. lib. III. cap. XXXVII. XXXVIII. cuius alibi non semel meminit. DUCANG.

Pag. 633, 7. Ἐμοὶ γὰρ τῶν ζωγράφων ἐκείνους etc.] Eadem haec infra repetet lib. XXII. Est etiam initium Panegyrici sacri εἰς τὸν εὐαγγελισμόν τῆς ὑπεραγίας θεοτόκου. Vide Indicem Operum Gregorae Rhetoricorum. BOIVIN.

Pag. 633, 21. Ἐπαπτεύθη μὲν ὁ Συναθηνὸς τὰ βασιλέως φρονῶν] Id ipsum notat Cantacuz. cap. XXXVIII. pag. 475. DUCANG.

Pag. 634, 1. Καὶ κινεῖται καὶ αὐτῶν ὁ δῆμος βαρβαρῶς] Illi nempe, quos loco laudato Ζηλωτὰς vocat Cantacuzenus, seu potius ita sese appellasse indicat, qui scilicet reipublicae causam tuebantur, ὀνόμασι χρηστοῖς τὴν τῆς κακίας ὑπόθεσιν περιπέττοντες, inquit Gregoras huius lib. cap. X. DUCANG.

Pag. 634, 2. Ἐν εὐανδροσίᾳ καὶ πολυανθρώπῳ πόλει] Vide Glossar. med. Graecit. in v. Μεγαλόπολις, ubi quaedam de Thessalonicae amplitudine attigimus. DUCANG.

Pag. 634, 6. Ἰνναϊκόαστρον] Munitio iuxta Thessalonicam exstructa ab Andronico iuniore, atque ita appellata, ὡς καὶ γυναικείας οὔσης φρουρᾶς, κρείττων ἐσομένη παντοίας πολέμων προσβολῆς, inquit Cantacuz. II. 38. DUCANG.

Pag. 634, 9. Καὶ ὁ Ἀρμένιος Γῆμ]. Cantacuz. lib. III. cap. 38. pag. 477. DUCANG.

Pag. 634, 14. Ἀλλέιον τὸν Ἀπόκαυκον] De Apocauco hic silet Cantacuzenus. DUCANG.

Pag. 635, 1. Καὶ τὴν γνώμην εὐθύς μετέθετο] Cantacuz. lib. III. cap. 40. DUCANG.

Pag. 635, 8. *Θέρους μὲν οὖν ἐνισιτῆται καιρός*] Cantacuz. lib. III. cap. 39. 40. DUCANG.

Pag. 636, 8. *Ἀπῆει συντεταγμένος τὴν ἐπὶ Τριβαλλούς ὁ βασιλεὺς*] Cantacuz. lib. III. cap. 41. DUCANG.

Pag. 636, 23. *Δεῦτε δειπνήσωμεν etc.*] *Pergite animo forti, Lacedaemonii. Hodie apud inferos fortasse coenabimus.* Cic. Tuscul. Qu aest. lib. I. sect. 101. Vide et huius Historiae lib. XVIII. infra cap. V. sect. 9. BOIVIN.

Pag. 637, 1. *Πέμπει τὸν Κράλην*] Istius legationis ad regem Serviae meminit Cantacuzenus cap. 43. pag. 488. DUCANG.

Pag. 637, 19. *Λιβέριος ὄνομα*] Cantacuzeno *Λιβερως*, lib. III. cap. 42. DUCANG.

Pag. 637, 22. *Καὶ ἅμα συνταξάμενος*] *Simulque eo valere iusso etc.* Id hoc loco significat verbum *συντάξασθαι*. Alio sensu supra, *ἀπῆει συντεταγμένος τὴν ἐπὶ Τριβαλλούς*. pag. 395. D. BOIVIN.

Pag. 638, 7. *Ὅταν δι' ἐχθρᾶς*] Euripid. in Phoeniss. BOIVIN.

Pag. 638, 16. *Ἐπὶ θυγατρὶ γαμβρῶν*] Tres fuere Cantacuzeno filiae, Maria, Theodora et Helena. DUCANG.

Pag. 639, 5. *Σκοπιῶν . . . πολλῶν*] Cantacuz. eodem cap. pag. 490. DUCANG.

Pag. 639, 6. *Ὁ ποταμὸς Ἀξιός*] Vide lib. VIII. cap. XIV. sect. 7. BOIVIN.

Pag. 639, 9. *Βαρδάριον*] Vide notas ad Alexiadem p. 229. et Gloss. med. Graecit. in *Βαρδარიῶται*. DUCANG.

Pag. 640, 15. *Περὶ τὰς τοῦ Ὀρίωνος ἐπιτολάς*] Ab incepto civili bello novem iam menses effluerant, ut diserte ait Cantacuzenus Hist. lib. III. cap. XLIII. p. 492. Porro bellum ineunte Octobri, an. Chr. MCCCXLI. coeptum fuerat; ut idem Cantacuzenus tradit eiusd. lib. cap. XXII. Itaque et Orionis ortus, et Cantacuzeni cum Crale congressus, referri debent ad ultimos Iunii, vel ad primos Iulii dies, seu ad initium aestatis anni MCCCXLII. BOIVIN.

Pag. 642, 11. *Καὶ ἅμα τὴν τῶν μέχρι Χριστουπόλεως*] Quod quidem a Byzantiis et ab Apocauco oblatum Serviae principi, in causa forte fuit, cur a Cantacuzeno, a quo in foederis societatem sollicitabatur, expetierit, quod se denegasse testatur idem Cantacuzen. lib. III. cap. 43. et 44. Sed et de occidendo Cantacuzeno agitata esse consilia a Servianis optimatibus, indicio esse potest Helenae Serviae Crale uxoris ad eos habita oratio in eod. cap. 44. DUCANG.

Pag. 642, 13. *Καὶ ὅσα μεταξὺ τῶν πρὸς ἔω τοῦ Ἰονίου κόλπου ψαύει πλευρῶν*] Verba auctoris ita construxi, καὶ ὅσα μεταξὺ (supple τῆς Ἰλλυρίδος κείμενα) ψαύει πλευρῶν τοῦ Ἰονίου κόλπου τῶν πρὸς ἔω, id est, *et quidquid citra Illyricum, attingit latera orientalia Ionici maris.* Quodsi ita construantur, καὶ ὅσα μεταξὺ τῶν πρὸς ἔω (supple κείμενα) ψαύει πλευρῶν Ἰονίου κόλπου, ver-

tendum erit, et quidquid loci citra *) orientales provincias positum, Ionici maris latera attingit: quam interpretationem praefereendam puto. ΒΟΙΥΙΝ.

Pag. 648, 16. Κότον Ἰσως ἔχων κ. τ. λ.] Vide Homer. Iliad. I. 82. ΒΟΙΥΙΝ.

Pag. 648, 18. Καθόσα φίλα δίδωσιν ἀκραυφνῆς] Obscure dictum; atque, ut apparet, scriptum mendose. Tamen ita etiam in Codice Vaticano scriptum reperit Vir doctissimus. ΒΟΙΥΙΝ.

Pag. 646, 15. Συμπέπτωκε τούτῳ πάντα τὰναντιώτατα] Huius Histor. lib. XVI. cap. I. sect. ult. cap. V. sect. 7. lib. XVII. capp. VI. et VII. lib. XXI. cap. VI. etc. ΒΟΙΥΙΝ.

Pag. 647, 4. Τριάκοντά που μόνας ἡμέρας ὀμιληκῶς τῷ Κράλῃ] Cantacuzenus Cralem convenit circiter illud tempus, quo Orionis sidus oritur, hoc est aestate ineunte, sub exitum mensis Iunii: ut annotatum supra ad pag. 398. E. Idem nunc diebus triginta apud Cralem commoratus esse dicitur; iisque elapsis, venisse obsessum Serrhas, exeunte aestate, immo auctumno ineunte, et instante iam vindemia. Ita diebus triginta totam aestatem videtur conclusisse noster hic Chronologus. Sed fortasse ad illos triginta dies, apud Cralem consumptos, addi etiam debet illud tempus, quod antequam ad urbem Serrhas perventum esset, exercitui cogendo et instruendo, atque ipsi itineri conficiendo impensum fuerit: ut tum demum castra prope eam ipsam urbem posita sint, cum iam aestas tota exiisset. Cantacuzenus Histor. lib. III. cap. XLIX. ait se στρατιὰν παραλαβεῖν ἤδη παρεσκευασμένην περὶ θέρους ἐκβολάς. Idem addit, Cralem cum uxore persecutum esse se usque ad confinia imperii Romani: id quod non satis congruit cum rationibus nostris chronologicis. ΒΟΙΥΙΝ.

Pag. 647, 9. Ἐπὶ τὴν πόλιν Σεβέρων] Atque hoc loco etiam Gregoras Serrhas pro Pheris praefert, cuius praefecturam habebat Guido Lusinianus, qui ad Armeniae regnum capessendum evocatus, eam nuper dimiserat, uti narrat Cantacuz. lib. III. cap. 49. DUCANG.

Pag. 648, 7. Ἀμούρ ὁ Πέρσης] Cantacuz. lib. III. cap. 56. pag. 540. DUCANG.

Pag. 652, 13. Μανουήλ ὁ Ταρχανειώτης] Cognomento Κουρτζιῆς. Cantacuz. lib. III. cap. 10. 32. 70. DUCANG.

Pag. 653, 12. Ἐπὶ τὴν πόλιν Σεβέρων] De hac altera Serrharum vel Pherarum tentata obsidione silet, opinor, Cantacuzenus. DUCANG.

Pag. 653, 16. Ὀψόμενός τε καὶ ὀφθησόμενος] Legendum ὀψομένῳ τε καὶ ὀφθησομένῳ. Alioquin esset Soloecismus. ΒΟΙΥΙΝ.

Pag. 654, 2. Μέχρι καὶ ἐς πόλιν Στρουμλίτζαν] Quae urbs,

*) Nota dici id apud Triballos. ΒΟΙΥΙΝ.

mortuó iam tum Chrele Triballo, in Cralis potestate erat. Vide Cantacuz. lib. III. cap. LIV. pag. 530. **ΒΟΙΝΙΝ.**

Pag. 654, 6. Ὁ γὰρ πρὸ βραχέος ἐπικροπέυαν ἦν Μελενίκου] Cantacuz. lib. III. cap. XLV. pag. 499. **ΔΥCANG.**

Ibidem. Μελενίκου φρούριον] Vide supra huius libri cap. I. sect. 3. **ΒΟΙΝΙΝ.**

Pag. 655, 4. Βραχεῖαι μετὰ τοῦτο κ. τ. λ.] Vide Cantacuzen. lib. III. cap. 57. **ΒΟΙΝΙΝ.**

Pag. 655, 8. Τὴν εἰς Βέρροϊαν εἴσοδον] Cantacuz. lib. III. cap. 58. **ΔΥCANG.**

Pag. 655, 19. Τοῦ ἐπιόντος χρόνου πρὸς ἀμοιβὴν δι' αὐτῶν ἀγαθῶν] Ita etiam legitur in Codice Vaticano, unde haec valde obscura illustraturum me speraveram. **ΒΟΙΝΙΝ.**

Pag. 656, 4. Τῷ δὲ τῶν Τριβαλλῶν ἀρχηγῷ] Cantacuz. *ibid.* **ΔΥCANG.**

Pag. 656, 23. Βασιλέως πρωτεξάδελφος] Ioannes Angelus, quem ἀνεψιὸν vocat idem Cantacuzenus eod. cap. id est *patruelem*. Erat enim filius sororis patris sui: proinde πρωτεξάδελφον improprie appellat, quae vox *patruelis filium* sonat. Vide Gloss. med. Graecit. in Ἐξάδελφος, et Famil. Byzant. pag. 249. **ΔΥCANG.**

Ibidem. Ὁ τοῦ βασιλέως πρωτεξάδελφος] Imperatoris consobrinus; non *primus consobrinus*. πρωτεξάδελφος idem est atque ἐξάδελφος. Quem Gregoras hoc loco πρωτεξάδελφον vocat imperatoris Cantacuzeni, eum Cantacuzenus ipse ἐξάδελφον vocat Hist. lib. II. cap. 6. et ἀνεψιὸν Hist. lib. III. cap. 32. Ducangius, in Glossario mediae et infimae Graecitatis in v. ἐξάδελφος, πρωτεξάδελφον interpretatur ἐξανέψιον, seu *patruelis filium*, et Harmenopuli testimonio utitur, cui tamen πρωτεξάδελφοι proximi post ἀταδέλφους numerantur, ac βαθμοῦ τετάρτου statuuntur; id quod fratribus patruelibus plane convenit. Nec magis favet viro doctissimo Eustathius a Ducangio laudatus in v. πρωτεξάδελφος, qui Iliad. β. pag. 307. ἀνεψιούς, ἢ ἀντανεψίους, interpretatur ἐξαδέλφους πρώτους. **ΒΟΙΝΙΝ.**

Pag. 657, 6. Ἀνωτέρω] Huius libri cap. III. sect. 6. **ΒΟΙΝΙΝ.**

Pag. 657, 20. Ἀνωτέρω] Vide lib. XI. cap. III. sect. 3. **ΒΟΙΝΙΝ.**

Pag. 658, 10. Φυγοῦσα] Vide notas ad lib. XI. cap. VI. sect. 3. **ΒΟΙΝΙΝ.**

Pag. 658, 11. Ἄλλα ταῦτα μὲν ἐν τοῖς ἐξῆς διαρκέστερον ἀφηγησόμεθα] Gregoras id. quod hoc loco promittit, nusquam praestabit; quanquam de Nicephoro Annae filio, et de rebus Aetolorum, semel credo circa Historiae finem acturus est. **ΒΟΙΝΙΝ.**

Pag. 658, 24. Ναύαρχον ἔχων Ἀλέξιον τὸν Ἀπόκαυκον] Cantacuz. lib. III. cap. 58. **ΔΥCANG.**

Pag. 659, 9. Ποταμοῦ διάβασιν] *Axi*. Cantacuz. lib. III. cap. 58. 59. **ΔΥCANG.**

Pag. 660, 13. Ἀνήρ δέ τις τῶν ἐγγυρῶν] Cantacuz. lib. III. cap. 59. DUCANG.

Pag. 661, 11. Ὁ δ' ἀπεκρίνατο· σύνηθες οὐκ εἶναι] Cantacuz. Hist. lib. III. cap. 59. BOIVIN.

Pag. 661, 13. Σοὶ ἐξ ἄλλων εἰς τὸ στατήγιον παρεληλυθότι] Fuerat nempe Apocaucus primitus salinario vectigali praepositus. Vide notata ad lib. I. cap. 6. DUCANG.

Pag. 663, 1. Καὶ χρήμασι περιέρχεσθαι τοῖς ἐκάστῳ προσήκουσι τῶν τοῖς ἡγ.] Ita etiam Codex Vaticanus: nec mirum, cum ex eo Regius descriptus sit. BOIVIN.

Pag. 663, 3. Ἀπαντά σε] Ἀ πάντα σε etc. Cod. Vatican. BOIVIN.

Pag. 663, 18. Χείλα μὲν τ' ἐδίην' κ. τ. λ.] Homer. Iliad. XXII. 495. BOIVIN.

Pag. 664, 11. Δηρόν τε μένειν κ. τ. λ.] Homer. Iliad. II. BOIVIN.

Pag. 667, 1. Ἐν ἐξ ἀμφοτέρων πορίζεται κέρδος ὁ στρατηγός] Τοῦ γὰρ αὐτοῦ γλιχόμεθα οἱ τε ψευδόμενοι καὶ οἱ τῇ ἀληθείᾳ διαγχεώμενοι. οἱ μὲν γε ψεύδονται τότε, ἐπὶν τι μέλλωσι τοῖσι ψεύδεσι πεισαντες κερδησέσθαι· οἱ δ' ἀληθίζονται τι, ἵνα τῇ ἀληθείᾳ ἐπισπάσωνται κέρδος etc. Darius apud Herodotum in Thalia. BOIVIN.

Pag. 667, 18. Ἀνακαλυπτήρια θύειν] Scitum quid Graecis sit ἀνακαλυπτήριον, dies scilicet, quo sponsa sive nova nupta facie resecta prodit. Vide Hesych., Pollucem, et alios. DUCANG. Νῦν δ' ὥσπερ ἀνακαλυπτήρια θύειν etc.] Sensum expressi; verba non reddidi. ἀνακαλυπτήρια θύειν hoc loco idem est atque ἀνακαλύπτεισθαι. Proprie dicitur de novis nuptis, quae quo die flammeolum ponebant, dona a marito et ab amicis mariti accipiebant, dicta idcirco ἀνακαλυπτήρια. BOIVIN.

Pag. 669, 21. Πολλοῦ τινος ἐπρίατο μισθοῦ] Rem narrat Cantacuzen. lib. III. cap. 61. a quo is Alusiannus appellatur. DUCANG.

Pag. 671, 16. Ὅσαι μὲν οὖν ἀρπαγαὶ τε] Cantacuz. lib. III. cap. 62. DUCANG.

Pag. 671, 23. Καὶ ἡ ναυτικὴ τῶν Περσῶν κατέπλευσε] Cantacuz. lib. III. cap. 63. DUCANG.

Pag. 672, 4. Ἐποίησατο ναύσταθμον] Ad Cloram, haud procul a Thessalonica. Cantacuzen. cap. 63. extremo. DUCANG.

Pag. 672, 7. Κατὰ τὸν ἀνάπλου] Ventis ad Euboeam re-tentis, ut ait Cantacuzen. cap. 63. DUCANG.

Pag. 672, 20. Καὶ τὰ πλείω τῶν Τριβαλλοῦς ὑπεικ. χωρ. ἐκάκωσαν] Tamen Cantacuzenus ait se operam tum dedisse, ne quid Cralis provincia detrimenti acciperet. lib. III. cap. 64. BOIVIN.

Pag. 673, 1. Τῶν ἐκεῖ πραγμάτων ἐπίτροπον] Cantacuzen. cap. 64. p. 568. DUCANG.

Pag. 678, 12. *Περσικῆς δυνάμεως ἐντετυχηκῶς ἡγεμόνι*] Hunc congressum narrat ibid. Cantacuz. DUCANG.

Pag. 678, 19. *Οἷς μὲν γὰρ κτήσεις*] Cantacuzen. cap. 64. DUCANG.

Pag. 674, 2. *Καὶ κατὰ τῶν πλουσίων ἢ βασικανία*] Ut in divites ac Urbis primores grassati fuerint Zelotae, pluribus narrat Cantacuz. lib. III. cap. 64. DUCANG.

Pag. 674, 24. *Ζηλωτὰς σφᾶς αὐτοῦς ἐπωνόμαζον*] Vide Gloss. med. Graecit. in hac voce. DUCANG.

Pag. 678, 1. *Ἦ γὰρ τοὶ βασιλεύουσα πόλις*] Atque hic quidem Gregorae locus addendus illis, quos in Constantinopoli Christiana protulimus de eius commodo situ, lib. I. sect. 1. et aliis duobus in hanc sententiam, in notis ad Zonaræ Annales p. 149. 162. DUCANG.

Pag. 678, 20. *Μετὰ γὰρ τὸν Κομνηνὸν Ἀλέξιον*] Hunc locum illustravimus tum in Famil. Byzant. pag. 193. tum in notis ad Zonaræ Annales p. 146. DUCANG.

Pag. 678, 23. *Ἐγγημὲ νόθον κ. τ. λ.*] Vide supra lib. XI. cap. 8. BOIVIN.

Pag. 678, 24. *Εἰρήνη*] Alibi nominatur *Eudocia*. BOIVIN.

Pag. 680, 13. *Τῶν δ' αὐτῷ προοικειμένων ὄχλων*] Ducangius in additamentis ad Constantinop. Christ. pag. 146. quae edita sunt post notas in Zonaram, vertebat, *Cum vero plebs ei faveret. Malim, Ex turba vero plebeia, quae ei favebat.* BOIVIN.

Pag. 682, 12. *Ad Alexium fratrem*] *Michaëlis* scilicet. BOIVIN.

Pag. 682, 13. *Μεταξὺ δυοῖν μειρακίων*] *Duobus iuvenulis interiectis; nempe Basilio Alexii filio, et anonymo filio Michaëlis.* BOIVIN.

Pag. 683, 17. *Καφᾶς*] Theodosiam olim appellatam scribit Bizarus lib. VI. Genuensis historiae, ubi istam Caphae obsidionem narrat: ut et Cantacuzen. lib. IV. cap. 26. DUCANG.

Pag. 683, 22. *Εἰωθὸς γὰρ τοῖς Λατίνοις, καὶ μάλιστα τοῖς ἐκ Γενούας*] Froissartus tertio volum. cap. XX. Car par tout vont Genevois, et viennent marchander parmi les treuz qu'ils payent jusqu'a la grant lude, la terre du Preste Jean, et par tout ils sont bienvenus, pour l'or et l'argent, qu'ils portent les marchandises qu'ils échangent en Alexandrie, au Caire, a Damas, et ailleurs, comme ils besongnent aux Sarrazins. Car ainsy faut il que le monde se gouverne, cequi point n'est en un pais est en l'autre: et pourtant sont cogneues toutes choses, et ceux qui vont le plus loing, et qui plus se aventurent, sont Genevois, et vous dis qu'ils sont par dessus les Venitiens seigneurs des Ports de mer, et les craignent plus et doubtent les Sarrazins qui nulle autre gent par mer, et sont vaillans hommes et de grand fait. Mitto reliqua. DUCANG.

Pag. 684, 17. *Σκυθῶν ἡγεμόνι*] De quibus quidem Scythis, pluribus egit parte I. lib. II. cap. 4. DUCANO.

Pag. 685, 18. *Ἄρτι τοίνυν Θρασύταρον* etc.] Cantacuz. ibid. pag. 812. DUCANO.

Pag. 686, 17. *Μακροῦ μεταξὺ τριβομένου*] Biennio continenter obsessam Capham scribit Cantacuz. DUCANO.

Pag. 688, 1. *Τουζόν*] Ita rursus appellatur lib. XV. cap. 6. At quis hic Tuzus? Neque enim hac tempestate Genuae Dux fuit hac nomenclatura, sed Simon Bocanegra, qui primus ad hanc dignitatem eductus fuit, pulsus nobilibus, quem *Σίμωνα Μπουκανήγχαν* vocat loco laudato Cantacuzenus, quomodo etiam Ioannes Villaneus lib. XI. cap. 101. Bizarus, et caeteri Genuensium rerum scriptores. DUCANO. Gregoras proprium viri nomen esse credidit, quod erat dignitatis. Ex Italico *Doge* factum est a Graecis *Τουζος*. Nam Graeci mutant aliquando d in τ et g in ζ. ΒΟΓΙΝΑ.

Pag. 688, 2. *Ἐκ μακέλλης*] *Di mediani de popolo*, inquit Villaneus. DUCANO.

Ibidem. *Πρό γε δυοῖν τοῖν ἐνιαυτοῖν*] Anno MCCCXXXIX. ut aiunt iidem Villaneus et Bizarus. DUCANO. *Πρό γε δυοῖν τοῖν ἐνιαυτοῖν*] An. Chr. MCCCXXXIX. mense Septembri exeunte. Ioan. Villan. lib. XI. cap. 101. ΒΟΓΙΝΑ.

Pag. 688, 4. *Σπινούλαν*] Is est Galeotus Spinola. Bizar. DUCANO.

Ibidem. *Σερτώριον*] Auriam hic male designat, quem Doriam vulgo vocant. Cantacuzenus loco laudato de Pagano Auria, ἐκ τοῦ τῶν Ὀρίων γένους. Is Antonius Auria dicitur Bizaro. DUCANO. Gregoras, ut ex Italico seu Gallico *Doge*, *Τουζόν*, ita ex Gallico *Sire Dorie*, vel ex Italico *Messer Doria*, *Σερτώριον* fecit. ΒΟΓΙΝΑ.

Pag. 688, 12. *Καὶ γίνεται δούξ ἔτερος*] Ioannes Morta, Bizaro; Gio. de Monterena, Villaneo lib. XII. cap. 36. DUCANO.

Pag. 688, 13. *Ἐξ στέλων*] Immo, si Bizaro fides, patricii ordinis vir. DUCANO.

Pag. 688, 17. *Αἰγυπτίων . . . ἡγεμόνος*] An is Sultanus Aegyptius, cuius epistola ad Cantacuzenum imperatorem scripta legitur apud eundem lib. XIV. an filius illius, cuius hic apud Gregoram mentio, incertum. Certe haec epistola scripta dicitur DCCL. anno Mahometi, qui est Christi MCCCXLIX. proinde paulo post haecce tempora, in quae ea quae hic narrantur incidunt. DUCANO.

Pag. 688, 21. *Καὶ οἱ περὶ τὸν Ἀτλαντα* etc.] De Maurorum hac tempestate in Hispaniam expeditione copiose egit Ioan. Mariana lib. XVI. cap. 6. et seqq. Quaedam etiam attigit Bizarus sub an. MCCCXLVI. DUCANO.

Pag. 689, 2. *Καὶ Βρεττανοὶ δ' ὁμοίως*] Quo loco Gregoras tangit Anglorum in Galliam ingressum sub annum MCCCXLVI. ac praelium Creciacum. DUCANO.

Pag. 689, 17. *Σαλαμίνιοι*] Atqui iidem sunt cum Cypriis. Est enim Salamis *) urbs Cypri. DUCANG.

Pag. 689, 18. *Παρά τὸν τῆς Σμύρνης*] Smyrnae a Latinis sub haec tempora expugnatae meminit Cantacuzenus lib. III. cap. 68. Praeterea Ioan. Villaneus lib. XII. cap. 38. Bizarus sub an. MCCCXLIV. DUCANG.

Pag. 692, 9. *Μεθ' ἡμέρας*] Supple *τινάς*. Sic Ephraemius *περὶ ἀρετῆς* cap. VI. *Καὶ μεθ' ἡμέρας προσελθὼν τὸ μειράκιον τῷ ἑαυτοῦ πατρὶ* etc. Cod. Reg. 1905². fol. 26. v. col. 2. l. 9. BOIVIN.

Pag. 692, 10. *Περιθώριον*] Ita rursus cap. IX. Aliis rectius *Περιθεώριον* dicitur urbs Thraciae maritima, ab Anastasio imperatore olim condita, indeque Anastasiopolis dicta, quam destructam instauravit Andronicus Palaeologus senior, et *Περιθεώριον* appellavit, ut scribit Cantacuzen. lib. II. cap. 33. et lib. III. cap. 32. De hac porro obsidione agit idem scriptor lib. III. cap. 64. 65. et 66. DUCANG.

Pag. 692, 14. *Ὅτι προσάγειν*] *Ἔτι προσάγειν* Cod. Vatic. BOIVIN.

Pag. 692, 15. *Ἐπὶ Διδυμότειχον*] Idem Cantacuzen. d. cap. LXVI. DUCANG.

Pag. 693, 8. *Ταῖς ἐκ Βυζαντίου λάθρα* etc.] Syntaxis, *ὑποσχέσει ταῖς προσιοῦσαις λάθρα καὶ συχνὰ ἐκ Βυζαντίου ἄλλοι ἄλλοις στρατιωτῶν τῶν ἐς Διδυμότειχον*, pro *ἐν Διδυμοτείχῳ*. Sic infra lib. XV. cap. V. sect. 7. *ἐς Διδυμότειχον ὄντι αὐτῶ*, pro *ἐν Διδυμοτείχῳ* etc. BOIVIN.

Pag. 693, 18. *Ἦρος δ' ἀρχομένου*] Anno scilicet Christi MCCCXL. DUCANG.

Pag. 693, 24. *Τὰς δὲ τοιαύτας ὑποσχέσεις*] Cantacuz. lib. III. cap. 67. DUCANG.

Pag. 694, 17. *Τῆς γραφῆς*] Habacuc. BOIVIN.

Pag. 694, 20. *Ἀρξασθαι μέντοι συνέβη* etc.] De hoc terrae motu videtur egisse Cantacuzen. lib. III. cap. LXXVI. pag. 618. DUCANG.

Pag. 694, 24. *Ὀκλας τε καταπεσεῖν ἐργόνει*] In Codice Colbertino (cuius numerus est 6044.) circa finem legitur, *ἔτος ἡωνβ', ἰνδικτ. β. κύκλ. ἡλ. κ'.* (immo θ') *σελήνης κύκλ. β'*. (immo ιε') *ἐγένετο πῶσις ἐν πόλει*. Itaque haec ruina accidit anno mundi VL MDCCLII. Christi MCCCXLIV. Indict. XII. BOIVIN.

Pag. 696, 1. *Κίονος ἐν ἀγγελικῷ σχήματι* etc.] Istius staturae nescio an alius scriptor meminerit. DUCANG.

Pag. 696, 8. *Τῆς ἑφῶς ἀψίδος*] Vide Constantinopolin Christianam lib. III. et notas nostras ad Zonarae Annales pag. 154. DUCANG.

Pag. 696, 11. *Λελέξεται*] Lib. XV. cap. 2. BOIVIN.

*) Est etiam insula in sinu Saronico. BOIVIN.

Pag. 697, 20. Καὶ διαδόχοις ἐνθάδε τῶν θρόνων] Θρόνους vocat *sedem pontificiam* seu *patriarchalem*. Sic infra lib. XV. cap. III. pag. 473. E. BOIVIN.

Pag. 702, 9. Τῷ βασιλεῖ τὴν θυγατέρα δοῦναι γάμου etc.] De hoc consilio Apocauchi silet, ni fallor, Cantacuzenus. DUCANG.

Pag. 702, 11. Λέσβον καὶ Χιον ἀλλαξαμένων σφῶν] Ita etiam Codex Vaticanus. Sed legendum videtur ἀλλαξάμενος σφῶν. BOIVIN.

Pag. 702, 14. Πῶς τῷ μανιώδει τῆς γνώμης προδεδωκυῖα] In Codice Vaticano fol. 75. v., inter vocem γνώμης et vocem προδεδωκυῖα, vacuum est spatium quinque litterarum. Legendum procul dubio ἢ Ἄννα προδεδωκυῖα. Omissum nomen formidine fustis, aut etiam maioris poenae. BOIVIN.

Pag. 702, 16. Ἐπὶ ζηλοτυπίας] Sic infra lib. XV. cap. IV. sect. 4. omnium malorum caput et causa statuitur ἢ τῆς βασιλίδος Ἄννης ζηλότυπος καὶ χαιρέκακος γνώμη. Item ibidem sect. 5. eadem Anna notatur, ut μὴ δυναμένη παντάπασιν ἀνανῆσαι τοῦ τῆς ζηλοτυπίας πάθους. BOIVIN.

Pag. 702, 19. Τοῦ ἔρατος πείθοντος . . . σα βλον etc.] Paulo plus spatii vacat in Codice Vaticano. Hoc loco Gregoras nescio quem Augustae amorem obscure indicat. BOIVIN.

Pag. 702, 21. Ψυχὴ γὰρ ἀπαιδαγώγητον ἄγουσα βιον etc.] Complicatam et perplexis verborum ambagibus involutam auctoris mentem non potui omnino evolvere. BOIVIN.

Pag. 703, 11. Τὴν τε Κομοτηνὴν] Κουμουτζηνον dicitur Cantacuzeno lib. III. cap. 67. 71. et alibi. DUCANG.

Ibidem. Καὶ τὴν Γρατιανοῦ] Meminit Cantacuzenus lib. III. cap. 69. captae Gratianopoleos. DUCANG.

Pag. 703, 12. Μομιτίλον] Qui mox Μομιτίλας. Μομιτζίλος vero dicitur Cantacuzeno lib. III. cap. 70. ubi rem narrat. DUCANG.

Pag. 704, 20. Σύμβολα τῆς δεσποτικῆς ἀξίας οἱ Βυζάντιοι πέμπουσιν] Atqui despoticae dignitatis insignia demum missa post adeptam ex Cantacuzeno victoriam scribit idem Cantacuzenus. Cuiusmodi vero fuerint despotatus insignia docet Codinus de Offic. Palatii cap. III. DUCANG.

Pag. 705, 6. Μοσινοῦπολιν] De qua egimus ad Villharduinum. DUCANG.

Pag. 705, 17. Δοκεῖν εἶναι φύεσθαι] Verbum εἶναι videtur suo loco motam fuisse. Legendum fortasse, αὐτὴν καθ' αὐτὴν εἶναι τὴν ὑπογραφὴν, καὶ δύο μιᾶς τινος εἴξεως δοκεῖν φύεσθαι δένδρα etc. BOIVIN.

Pag. 705, 21. Ἐγερταί] Paul. Ep. ad Ephes. cap. 5. BOIVIN.

Ibidem. Ὁ καθ' εἶδόν, καὶ ἀνάστα] hisdem verbis haec refert Cantacuzen. lib. III. cap. 70. DUCANG.

Pag. 705, 22. Εὐθύς τε διαγρηγορήσαντα . . . ἀναστῆναι] Cantacuzenus Hist. lib. III. cap. 70. ait se, audita in somnis voce

turbatum, statim surrexisse. De citharoedo et de cantilena tacet omnino. BOIVIN.

Pag. 707, 12. Ἐως τῶν ὑπασπιστῶν εἰς] Quem Lantzaretum vocat Cantacuzenus lib. III. cap. 70. qui ἐκ τῶν οἰκετῶν Cantacuzeni fuisse ait. DUCANG.

Pag. 708, 6. Τὸν τε σατράπην Ἀμούρ] Atqui inde et ex Cantacuzeno lib. III. cap. 86. docemur quis *Marbascianus* Sultanus ille sit apud Ioan. Villaneum lib. XII. cap. 28. quo loco narrat quomodo Smyrnae a Latinis expugnatae sint, qui non alius est ab isto *Amur*, quem Froissartus III. Vol. cap. 22. et 23. *Amourabaquin*, seu distinctis vocibus *Amour Abakin* vocat, seu Ἀμούρ πέπιν. DUCANG.

Pag. 708, 7. Κατὰ Σμύρνης ἐπίπλους] Vide supra lib. XIII. cap. ult. sect. 7. BOIVIN.

Pag. 708, 11. Τὸ τοῦ Πυθίου φρούριον] Ἐμπύθιον vocat Cantacuzenus lib. III. cap. 71. DUCANG.

Pag. 710, 9. Ἀνδρονίκῳ τῷ Παλαιολόγῳ] Is dignitate Protoprator et Stratopedarcha, cuius non semel meminit Cantacuzenus locis indicatis in Famil. Byzant. pag. 254. Cuius mortem recitat lib. III. cap. 71. et rursus Gregoras lib. XVI. cap. 1. DUCANG.

Pag. 710, 18. Ὁ Γαβυλᾶς Ἰωάννης] Tum Magnus Logotheta, postea variis auctus dignitatibus. Cantacuzen. lib. III. cap. 72. Illius non semel alibi meminit. DUCANG.

Pag. 710, 23. Συζεύξαι τῇ ἑαντοῦ θυγατρὶ] Cantacuz. lib. III. cap. 87. DUCANG.

Pag. 714, 11. Καὶ δημῶν κηλίδων λατρεῖαν τινα] Verti, eam esse divinam castigationem. Vertendum videtur, aliquam esse divinam castigationem etc. BOIVIN.

Pag. 714, 20. Μασσαλιανῶν καὶ Βογομίλων] Consulendus hic in primis Cantacuz. lib. II. cap. 39. DUCANG. Καὶ Βογομίλων] De quibus Anna Comnena, Euthymius Zigabenus, Tollii iter Italicum etc. Vide et lib. XXIX. infra, ubi de Synodo habita in monte Atho. BOIVIN.

Ibidem. Τὰ τε γὰρ ἄλλα τὸ ὄρος ὃ Ἄθως etc.] De laudibus montis Atho multa etiam patriarcha Philotheus Antirrhetic. lib. XII. (Cod. Reg. 1996. fol. 283. v.) ubi Gregoram acriter insectatur, quod et sanctam solitudinis monasticae tranquillitatem, et montem ipsum Atho calumniari ausus sit. Ἐβρίξει δ' ἀκρατῶς, inquit, εἰς τὴν ἱερὰν ἡσυχίαν διὰ τῶν αὐτῆς ἀθλητῶν τε καὶ ἀσκητῶν· μᾶλλον δὲ οὐκ εἰς τὴν ἡσυχίαν μόνην, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀρετὴν ὁμοῦ πάσαν, ὅση τε τῆς θεωρίας καὶ ὅση τῆς πράξεως, τὸν ἱερὸν Ἄθω τῷ λόγῳ προθεῖς, τὸ μόνον ὡς ἀληθῶς ἀπάσης τῆς ἀρετῆς κοινὸν ἐργαστήριον, τῶν καθ' ἡμᾶς τις ἔφη σοφῶν· τὸν τῶν ἐκασταχοῦ τῆς οἰκουμένης, πῶς ἂν εἴποιμι, ὁμολογουμένως ἐξελεγμένον μάλιστα χάρον· τὸν ἱερὸν χηραμόν· τὸ μέγα καὶ θαυμαστόν ὕψος τῆς ἀρετῆς παγκράτιον· τῶν Ὀλύμπου πραγμάτων

τὸν διαφερόντως νομέα· μᾶλλον δὲ οὐκ οἶδ' ὅ, τι τις ἂν εἰρηκῶς, ἔπειτ' ἀρκέσαι. ἢ γὰρ τῶν ἐποικούντων ἀρετὴ πᾶσαν ὑπερβολὴν ἀμβλύνει. ὃν δῆπου καὶ βασιλεὺς ὁ σοφὸς (Cantacuzenus), οὕτω τότε τοῦ σκήπτρου καὶ τοῦ κράτους ἐπειλημμένος, ἄρτι πρώτως ἐπιδεδημηκῶς τοῖς ἐκεῖ, καὶ τὴν ἀρετὴν μεθ' ὑπερβολῆς ἀποθανυμάζων τῶν ἐνοικούντων, „Ἕλληνες μὲν (ἔλεγεν) ἐν μύθοις φασί, Ἀτλαντὰ τινὰ τῶν μετὰ Κρόνου θεῶν καθηρημένων, ταύτην ὑπὸ τῶν ἀρξάντων τὴν δίκην κατεψηφίσθαι, τοὺς τῆς γῆς ἀνέχειν κλονας, ὡς ἂν πιέζοιτο τῷ τοσοῦτῳ βάρει. ἐγὼ δὲ τούτους φαίην ἂν, καὶ τῆς ἀληθείας ἐμοὶ συμμαρτυρούσης, ταύτην τὴν τιμὴν λαχεῖν, τοῦ βίου τῆς πολλῆς φιλοσοφίας ἕνεκα παρὰ θεοῦ, τὸ τὴν γῆν ἀνέχειν, εὐχαῖς ἰλεουμένους αὐτῇ τὸ θεῖον.“ τὸν γοῦν οὕτως ὑπὸ μεγάλων τε καὶ σοφῶν ἀνδρῶν καὶ θαυμαστῶν ὁμοῦ βασιλέων μεθ' ὑπερβολῆς θαυμαζόμενον θαυμαστὸν Ἄθω, διὰ τὸ περιὸν τῆς ἀρετῆς φημι καὶ τῆς ἀγιότητος τῶν προσοικίων (ἐγὼ γὰρ νῦν τοὺς πρὸ ἡμῶν συγγραφείας τε καὶ σοφοὺς λέγειν, οὐδὲν ἤττον, εἰ μὴ καὶ μᾶλλον, τῶν νῦν τούτων τεθναμακότας) ὁ Γρηγορᾶς εἰς μέσους παρηκῶς, ὅπερ ἔφην, οὐδὲν φησιν ἀρετῆς ἕκτος διὰ τοῦ οἰκείου Ἀγαθαγγέλου, οὐδὲ μῦριον γοῦν ἀγαθοῦ τι καὶ λείψανον παρὰ τοῖς ὁσίοις ἐκείνοις καὶ ὅπη οὖν εὐρεῖν, εἰ μὴ καὶ πᾶν φησι τούναντιον. Reliqua omitto, quae nimis multa sunt. Porro hinc apparet Gregoram in libris Antirrbeticis, quibus Philotheus suos opposuit, aliter prorsus atque in hac Historiae parte de Atho monte locutum fuisse. Cantacuzenus eum montem a Gregora in libris quoque historicis infamatum significat lib. IV. cap. XXIV. p. 802. qua de re in ipsius Gregorae Vita diximus. BOIVIN.

Pag. 721, 19. Δίχην ὀκκάδων δυοῖν] *Duas veluti naues, ecclesiam scilicet et imperium.* BOIVIN.

Pag. 722, 15. Τῶν παλαμναίων] *Palamitae ab adversariis παλαμναῖοι per ridiculum vocabantur.* BOIVIN.

Pag. 722, 18. Καὶ ὅσοι διὰ τὸν χρόνον ἦσαν ἐφεκτικοί] *Hi scilicet qui nolebant de rebus divinis quicquam affirmari temere et indubitanter: quos Palamas in epistola ad Ioannem Gabram, Cod. Reg. 2409. fol. 244. v., his verbis notat: καὶ πρὶν ἢ καθίσει, διὰ στόματος ἔρῃε τὰ τῆς πονηρᾶς ἐνστάσεως ῥήματα, ἣν ἀπὸ τῆς Πύρρωνος ἐφεκτικῆς οὕτοι κακῶς ἐπὶ τὰ θεῖα μετήνεγκαν.* BOIVIN.

Pag. 724, 6. Τούτοις δὴ καὶ τὰ Χαλδαίων ἀντικρὺς συνάδει] *Chaldaicorum Oraculorum meminerunt Synesius et Plotinus. Fragmenta, a Psello et Plethone collecta et explicata, edidit in lucem Ioannes Opsopoeus Parisiis, an. MDXCIX. ex Bibliotheca Regia. Vide epistolam illi editioni praefixam, ubi Gregoras dicitur Pselli commentarium legisse, indeque multa verbotenus descripta scholiis suis in Synesii librum περὶ ἐνυπνίων indidisse, auctoris mentione*

*) Ipsa sunt Cantacuzeni verba, Histor. lib. IV. cap. 24. Edit. Reg. pag. 803. BOIVIN.

suppressa. Ioannes Laurentius Philadelphiensis Lydus, quem Iustino et Iustiniano imperantibus floruisse constat ex Photio, laudavit non semel τὰ λόγια in iis scriptis, quorum fragmenta exstant in Codice Regio 3367. Versus ab eo prolatos, quoniam ii in editione Obsopoesana desiderantur, iuvat hoc loco exhibere. Sunt autem hi:

Χρῆ δὲ χαλινῶσαι ψυχὴν βροτῶν ὄντα νοητῶν,
 Ὅφρα μὴ ἐγκύρῃ χθονὶ δυσμόρφῳ, ἀλλὰ σαωθῆ.

Ψυχαῖον σπινθῆρα δυσὶ κεράσας ὁμονοίαις,
 Νῶ καὶ πνεύματι θείῳ, ἐφ' οἷς τρίτον ἄγωνα ἔρωτα,
 Σύνδετικὸν πάντων ἐπιβήτορα σεμνὸν ἔθηκεν.

Τῆσδε γὰρ ἐν τριάδος κόλποις ἔσπαρται ἅπαντα.
 Τῆσδε γὰρ ἐκ τριάδος πᾶν πνεῦμα πατήρ ἐκέρασσε.

Νύμφαι πηγαῖαι, καὶ ἐνύδρια πνεύματα πάντα,
 Καὶ χθόνιοι κόλποι, καὶ ἤεριοι, καὶ ὕπανγοι
 Μηναιοὶ, πάσης ἐπιβήτορες ἢδ' ἐπιβῆται
 Ὕλης οὐρανίας τε καὶ ἀστερίας καὶ ἀβύσσων.

Haec porro Laurentius Philadelphiensis non Χαλδαϊκὰ λόγια, sed λόγια tantum vocat. Nec aliter Synesius in libro *de insomniis*. BOIVIN.

Pag. 724, 15. Οὐ θυσιῶν σπλάγγων τε τομαί] Apud Synesium legitur,

Οὐ θυσιῶν σπλάγγων τ' ὄτομαι etc.

quae lectio bona est, si ὄθομαι legas. Nam ὄτομαι non dicitur. Homer. II. α'.

σέθεν δ' ἐγὼ οὐκ ἀλεγίζω,

Οὐδ' ὄθομαι κοτέοντος.

BOIVIN.

Pag. 725, 7. Ἄλλ' οὐκ Ἀτρείδῃ κ. τ. λ.] Homer. Iliad. I. BOIVIN.

Pag. 726, 10. Ἐς τὸν μέγιστον τῆς τοῦ θεοῦ Σοφίας] Cantacuz. lib. III. cap. LXXX. DUCANG.

Pag. 726, 19. Καὶ περιαγωγὰς κατοδαίμονας] Hoc loco περιαγωγὰι videntur esse ignominiosae per compita et fora translationes, aut etiam exilia et deportationes. BOIVIN.

Pag. 726, 23. Ἐαρος ἐπιστάντος] Cantacuzen. lib. III. cap. LXXXI. DUCANG.

Pag. 726, 24. Ὁ σατράπης Ἀμούρ] Hic errat Gregoras. Neque enim Amur is tum fuit, sed Orchanes orientalis Bithyniae Satrapa, qui a Paphlagonia usque in Phrygiam imperabat, ut testatur ipse Cantacuzenus non uno loco. Amur vero postmodum cum viginti millibus equitum venit, et Cantacuzeno affuit contra Momitzilam, ut scribit idem Cantacuzenus cap. LXXXVI. DUCANG.

Pag. 728, 3. Θέρους δὲ ἤδη μεσοῦντος] Cantacuz. lib. III.

cap. LXXXVI. DUCANG. Θέρους δ' ἤδη μεσοῦντος] Immo *vere ex-
eunte*. Nam Momitilas, cuius olades narratur, quadriduo ante
Apocanci caedem debellatus, Apocaucus vero Iunii die undecima
caesus est; ut constat ex cap. seq. sect. 1. et 5. Gregoras ver, ae-
statem, auctumnum et hiemem, non tam aequinoctiis et solstitiis,
quam calore, frigore, et propriis cuiusque tempestatis proventi-
bus definivit. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 729, 15. Τοῦ παλαιοῦ παλατίου] Cantacuzen. lib. III.
cap. LXXXVIII. καὶ τὸ ἐν βασιλείοις τῆς Κωνσταντίνου δεσποτηρίου
κατασκευάζει etc. Idem τὰ Κωνσταντίνου μεγάλου βασίλεια vocat.
Rem etiam ibidem pluribus narrat. DUCANG.

Pag. 730, 13. Οὐργιᾶς] Barbare pro ὀργυιᾶς. Vide Glossar.
DUCANG. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 730, 21. Εἰς λήθης φρούριον] Vide Procop. de bello
Persico lib. I. cap. V. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 731, 15. Ἦκε μεθ' ὕπνον, καὶ τράπεξαν ὀφόμενος,]
Verbum verbo reddidi, nec ausus sum aliter interpungere atque ut
in Codice Regio interpunctum erat. Quid sit τράπεξα hoc loco,
non satis assequor. Fortasse hic sensus est: *Apocaucum diri illius
carceris aspectu oculos pavisse, ac vix somno excitatum eo tanquam
ad mensam oriparam cucurrisset*. An bis venit; semel, *post somnum*:
iterum, *post mensam*? ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 732, 6. Οὕτως ὁ δρασσόμενος] Ad Corinth. I. cap. III.
v. 19. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 732, 10. Ὁ Ῥαούλ πρῶτος ἀρπάσας] Alexius forte ille
δουξ, Cantacuzeni causa et ipse carcere damnatus. Idem Cantacu-
zenus pag. 657. De Raüliorum familia Constantinopoli a Francis
orta pluribus egimus ad Alexiadem Annaeam pag. 239. Notarum.
DUCANG.

Pag. 735, 18. Παρὰ τὸν γείτονα συνιόντας ἰππόδρομον]
Quem ἔυλόπερον vocant scriptores, de cuius situ agimus in Con-
stantinopoli Christ. lib. II. sect. I. n. 16. et lib. IV. sect. XIII. n. 25.
DUCANG.

Pag. 736, 7. Πᾶν τὸ Γασμουλικόν] De Gasmulis diximus
supra ad lib. VI. DUCANG.

Pag. 737, 16. Ἐς τὴν ἐγομένην τῆς Νέας μονῆν] Monaste-
rium virorum fuisse indicat cap. seq. τὰς καλύβας τῶν ἐκεῖ μονα-
ζόντων ἠνδραποδιζοντό τε καὶ διήραζον. Cantacuz. lib. III. cap.
LXXXVIII. ἐπὶ τὸν ἐγγὺς κατέφυγον ναὸν τῶν ἐννέα ταγμάτων
προσαγορευόμενον. De hoc monasterio egimus in Constantinop. Chr.
lib. IV. sect. XV. n. 35. Corrupte igitur Νέα pro ἐννέα dicebant ea
aetate Constantinopolitani. Nam alia fuit aedes Νέα dicta S. Mi-
chaëlis in Magno Palatio sita, de qua pariter multa congressimus in
eadem lucubratione lib. II. pag. 127. et in Gloss. med. Latin. in
Aenea, et in Gloss. med. Graecit. in Νέα. DUCANG. Τῆς Νέας μο-

νήν] Cantacuzeno dicitur *ναὸς τῶν ἐννεα ταγμάτων*, Hist. lib. III. cap. LXXXVIII. pag. 658. βοινιν.

Pag. 740, 10. *Ὁ ἐκ τῆς προτέρας συζύγου*] Is Ioannes Apocaucus appellatur a Cantacuzeno lib. III. cap. XCIII. ubi rem eandem narrat. Sed et scribit lib. III. cap. LXXXVIII. duos Apocauci filios, stoliditatem moreaque improbissimos patris detestantes, paulo ante ipsius caedem ad ipsum Cantacuzenum transiisse. δυσκαρ. *Ἐπεὶ δ' ὁ ἐκ τῆς προτέρας συζύγου πρῶτος Ἀποκαύκου υἱός*] In Codice Regio legitur quidem *πρῶτος*, sed supra syllabam *πρῶ* eadem manu scriptum legitur *τρί*: unde dubium est utrum hic legendum sit *πρῶτος* an *τρίτος*. Cantacuzenus meminit trium Alexii Apocauci filiorum, quorum duos vivo patre ait ad se transiisse, Hist. lib. III. cap. LXXXVIII. tertium, quem ambigimus utrum maximus an minimus natu fuerit, post patris mortem in suas partes transgressum, a Zelotis Thessalonicae praecipitatum et obtruncatum narrat, eiusdem lib. cap. XCIII. et XCIV. βοινιν.

Pag. 740, 17. *Θεσσαλονικίων χειροῦται ἀκρόπολιν*] Quae πόλει τινὶ ἔοικε μικρῶ, καὶ οὐκ ἴστωρας ἰδίους habebat, inquit Cantacuz. cap. XCIV. δυσκαρ.

Pag. 741, 1. *Καὶ τὸν τοῦ Ἀποκαύκου κ. τ. λ.*] Cantacuzenus eam rem videtur conferre in annum Christi MCCCXLVI. Hist. lib. III. cap. XCIII. βοινιν.

Pag. 741, 6. *Τὸ τοῦ Βατάτζη Ἰωάννου*] Illius meminit Cantacuzenus lib. III. cap. XXIX. Quo loco *Ἀχυραϊτῶν προσαγορευόμενον τάγματι* praefectum fuisse tum ait; praeterea cap. XXII. XLVI. LXXVI. et XC. ubi quaedam ex iis quae a Gregora narrantur attigit. δυσκαρ.

Pag. 741, 7. *Πλούσιος ἐξ ἀπογραφικῶν ἐμποριῶν*] Qui vectigalia et alios principum redditus exigendos certo constituto pretio redimebant, ii a Latinis medii et infimi aevi scriptoribus *persequatores*, *recuperatores*, atque etiam *descriptores*; a Graecis *ἐξισωταί*, *ἐπόπται*, et *ἀναγραφεῖς* dicti. Quodnam illorum munus fuerit, docet Ducangius in Glossariis mediae tum Latinitatis tum Graecitatis. Hoc genus negotiationis a Gregora vocatur *ἀπογραφικὴ ἐμπορία*, quae scilicet constabat reddituum ac vectigalium descriptionibus. βοινιν.

Pag. 741, 18. *Περιστάσεως φρούριον*] Illud forte quod *Τεριστασιν* vocat Cantacuzenus lib. III. cap. LXXVI. Aliud memorat cap. LXVI. quod *Περιστίτζαν* appellat. δυσκαρ. Placet admodum Ducangii coniectura, qui legendum putat *Τεριστάσεως*. βοινιν.

Pag. 741, 21. *Ἐν ἐκ Τροίας ἐξητηνάτι*] Cantacuzenus, *ἐκ Ἀυδίας περιμένων στρατόν*. Cuius tractus Sarchanem Satrapam facit lib. III. cap. XCVI. δυσκαρ.

Pag. 741, 22. *Ὁ Σαράπηης Σουλμάν*] Duos hoc nomine memorat Cantacuzenus, alterum Sarchanis filium, Cerasae Phrygiae Satrapam, qui sub haec tempora vel paulo ante in Thracia ex

febre obiit, adeo ut vix is existimari possit Vatatzæ gener, quandoquidem cum Vatatzes caesus interiit, adhuc superstes erat Sulymannus iste. Alter est Sulymannus Orchanis filius primogenitus, de quo idem Cantacuzenus lib. IV. cap. IV. XXXIV. et alibi, et Laonicus lib. I. pag. 12. Tertius filius Aitinis. Annales Turcici pag. 314. eius l. Edit. Reg. Carasen ab eo expugnatam scribunt, urbem forte illam cui alter Solymannus imperabat. DUCANG.

Pag. 746, 13. Μέχρι στενῶν Χριστουπόλεως] Cantacuzen. lib. I. cap. IV. Χριστουπόλεως φρούριον, ἅμα μὲν ὄν καρτερόν ἐκ τε τῆς φύσεως τῆς κατασκευῆς τοῦ τόπου καὶ τῶν τευχῶν, ἅμα δ' ὅτι καὶ ὡσπερ εἶ τι κλειθρον κεῖται τῶν κλιμάτων ἐκατέρων μέσον. Meminit rursum Gregoras hoc cap. Χριστουπόλεως στενῶν. DUCANG. Vide notam ad pag. 151. A. supra. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 747, 1. Βασιλέα Ῥωμαίων ἐαυτὸν ἀνηγόρευσε] Cantacuzen. lib. III. cap. LXXXIX. extremo. DUCANG.

Pag. 747, 8. Τῶν Σκοπίων πόλεως] Quam quidem urbem in Regiam deinceps delegit. Cantacuz. lib. IV. cap. XIX. Vide Laonicum lib. I. pag. 14. et Leunclavium in Pand. Turc. DUCANG.

Pag. 747, 9. Ἀξιός] Vide lib. VIII. cap. IV. sect. 7. et lib. XIII. cap. II. sect. 7. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 747, 13. Καὶ Δέρκου] Πόλις ἐν τῇ Δέρκη λίμνῃ Cantacuzeno lib. III. cap. 81. DUCANG.

Pag. 749, 15. Ἡ μὲν τῶν αἰθερίων ἀψίδων] Cantacuzen. lib. IV. cap. 4. DUCANG.

Pag. 750, 10. Τοὶ μητρός μου κ. τ. λ.] Cant. cant. cap. I. v. 5. et cap. V. v. 7. et Psalm. LXXIII. v. 23. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 750, 14. Βοή καὶ θρήνος ἠγέρετο μεῖζον] Videtur Gregoras respexisse ad illa Gregorii Nazianzeni de Anastasiae templo,

Ὁὐ τόνον, Ἀσσυριοισιν ὄτ' ἤγετο τηλόθι πάτρης,
Λαὸς δουριαλῆς νηὸν ἔκλαυσε μέγαν. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 751, 16. Καὶ τὰ ἐρείσματα ὁπόσα πρὸς Ἀνδρονίκου τοῦ βασιλέως] Atque hinc discimus a quo extracti fuerint muri illi obnitentes quatuor maioribus pilis sustentibus Hemisphaerium, de quibus egimus in Constantinop. Christ. lib. III. sect. 36. DUCANG.

Pag. 753, 17. Τὸ δὲ κατ' ἀμφοτέρα· τό, τ' ἀβούλητον καὶ ὁ πρὸς διόρθ.] Ita etiam Vaticanum exemplar; ex quo, quae in Regio apographo deessent, suppleturum me sperabam. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 755, 6. Annum Christi MCCCXLVI. ascripsimus, quo ineunte datam putamus illam Cantacuzeni ad patriarcham Ioannem epistolam. Huic coniecturae favet ordo ipse rerum narratarum. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 756, 2. Καὶ μὴ πειθόμενον, ἄν τινα] Εἶχεν ἄν τινα Codex Vaticanus, ut accepi ex Cl. V. L. Targnio. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 758, 2. Εἰς μῆκος ἐκτείνας γράμμασι τὴν ἐπιστολὴν]

More imperatorum Constantinopolitanorum, de quo diximus ad Alexiadem Annaeam pag. 253. Notarum. DUCANG.

Pag. 758, 20. Τὴν τοῦ βασιλεῖου κ. τ. λ.] Vide supra lib. IV. cap. IV. BOIVIN.

Pag. 760, 11. Ἡ κάμηλος] Apostolius Centur. IX. Proverb. 70. BOIVIN.

Pag. 760, 19. Μετὰ τὸ πληγ.] Apostolius Centur. II. Proverb. 53. et Centur. XIII. Proverb. 98. BOIVIN.

Pag. 761, 17. Ἀνωτέρω] Lib. XIV. cap. III. sect. 9. BOIVIN.

Pag. 762, 13. Βασιλικὴν περιτίθει τῇ κεφαλῇ ταινίαν] Cantacuz. lib. III. cap. CXII. init. ubi diem notat festum SS. Constantini et Helenae matris, XII. Kal. Iunii. DUCANG. Βασιλικὴν περιτίθει κ. τ. λ.] Mense Maio. Vide Cantacuz. lib. III. cap. XCV. BOIVIN.

Pag. 762, 15. Τῶν Ἱεροσολύμων πατριάρχου] Lazarum vocat ibid. Cantacuzenus. DUCANG.

Pag. 762, 18. Βιδυνίας σατράπην Ἰσραήλ] Qui Ὀρχάνης dicitur Cantacuzeno lib. III. cap. XCV. ubi has nuptias describit; Otomani primi Turcorum hodiernorum auctoris filius, ut scribit Laonicus lib. I. ubi et harum nuptiarum meminit pag. 12. DUCANG.

Pag. 762, 22. Καὶ τῇ δυνάμει τοὺς κατ' αὐτὸν ἤδη Περσικοὺς ὑπεραίρων σατρ.] Τοὺς κατ' αὐτὸν σατράπας interpretor sui temporis Satrapas. Erunt fortasse qui malint sui generis Satrapas, vel vicinos Satrapas. BOIVIN.

Pag. 762, 24. Τῇ θυγατρὶ Μαρίᾳ] Hic errat Gregoras. Nam Theodoram ipsemet vocat Cantacuzenus non semel, ut et alii. Mariam vero primogenitam duxerat Nicophorus Angelus Acarnaniae despota. Vide stemma Cantacuzenicum in Famil. Byzant. pag. 261. DUCANG.

Pag. 763, 18. Τοῖς περὶ Φιλαδελφίαν σατράπαις] Sarchanem Philadelpheae Satrapam ab Anna evocatum scribit Cantacuz. lib. III. cap. XCVI. DUCANG.

Pag. 763, 20. Καὶ τὸ ἔαρ ἐν τούτοις] Anno 1347. DUCANG. Immo anno 1346. BOIVIN.

Pag. 765, 11. Ἰπὸ Τούζου] De quo supra lib. XIII. cap. ult. sect. 2. BOIVIN.

Pag. 765, 16. Ἐς Χίον τὴν νῆσον] Ut Chius et utraque Phocaea in Genuensium potestatem venerint, narrat etiam Cantacuzen. lib. III. cap. 95. lib. IV. cap. 11. 12. Bizarus lib. VI. p. 130. sub an. 1346. DUCANG.

Pag. 766, 11. Ὁ Φακεωλάτος] Id ipsum refert Cantacuzen. lib. III. cap. 95. DUCANG.

Pag. 767, 5. Ἦν δ' ὄμως περιδεὴς ὁ Φακεωλάτος] Quippe proposuerant Genuenses Galataei praemium ac impunitatem ei qui illum monti traderet. Cantacuzen. loco laudato. DUCANG.

Pag. 767, 12. Τῆς ὀργῆς ἐκείνης] Causam, cur Anna impe-

matrix a patriarcha alienata sit, pluribus exponit Cantacuz. lib. III. cap. 98. DUCANG.

Pag. 768, 3. *Διὰ τὴν τοῦ τόμου κατάλυσιν*] De quo quidem Tomo, et Synodo Constantinopolitana, et controversia inter Barlaamum et Gregorium Palamam, fuse egit Cantacuzen. lib. II. cap. 39. 40. ubi consulendus Gretserus. DUCANG.

Pag. 768, 4. *Ἐπεὶ δ' ἔτυγεν . . . . . δέσμιον ἐκ πολλοῦ κατέχουσα τὸν Παλαμᾶν*] Exstant in Codice Regio 2409. cum alia multa Palamae scripta theologica, tum epistolae aliquot apologeticae, in quibus Palamas hanc vitae suae partem fuse enarrat. Inde nos, quae ad Chronologiam pertinebant, selecta quaedam excerpimus. Sunt autem haec. Palamas coepit suspectus esse circa initia belli civilis A. C. MCCCXLII. Cod. Reg. fol. 296. v. *Περὶ πού τὰ μέσα τῶν πρὸ τοῦ σωτηρίου πάθους νησιτίμων ἡμερῶν*, id est, *circiter mediam Quadragesimam*, patriarcha Palamae significat, suspectum eum sibi et Augustae esse, petitque ab eo, ut secum ad hanc veniat, delendae eius suspicionis causa, fol. 295. v. lin. ult. In Dominica Palmarum appellit Byzantium *ὁ Πρῶτος*, id est, *Primus* monasteriorum montis Atho moderator, fol. 296. v. lin. 3. Exacta Dominicae Passionis hebdomade, ac sequenti ineunte, Palamas patriarcham invisit et Augustam, ibid. lin. 6. Statim post Dominicam *τῶν ἁγίων πατέρων*, intra octavam Ascensionis, confert se in monasterium e regione Byzantii situm, ibid. infima pag. Inde, verno tempore, in aliam domum a tumultu nautico remotam transit, fol. 297. lin. 3. Paucis diebus interiectis quaesitus a quodam ecclesiae ministro, nec inventus, in Urbem redit, ibid. lin. 4. Ineunte autumno Heracleam secedit, et ibi per quatuor menses commoratur, fol. 285. lin. 6. fol. 284. v. in inf. pag. fol. 299. v. in fine pag. Inde A. C. MCCCXLIII. reversus, in aedibus S. Sophiae commoratur per integrum duorum mensium spatium, fol. 284. v. med. pag. Comprehenditur et in custodiam datur *ἔαρος μεσοῦντος*, hoc est, circa initium mensis Maii, fol. 285. lin. 7. Ignatius, patriarcha Antiochenus, Byzantium venit anno post Andronici iunioris mortem tertio completo, A. C. MCCCXLIV. fol. 283. v. lin. 20. Palamas, ad monachos montis Atho scribens A. C. MCCCXLVI., ait se *περικλεισμένον ἀκριτῶς ἐπὶ δυσὶν ἐνιαυτοῖς ἤδη*, id est, annum iam alterum elapsum esse, ex quo inclusus teneatur, fol. 299. infra med. pag. Nondum eo tempore coacta erat in eum Synodus. Ibid. Ignatius, patriarcha Antiochenus, Byzantio excedit, literis ad patriarcham Constantinopolitanum contra Palamam scriptis, fol. 282. v. lin. 1. Haec Regius ille Codex. Aliquanto post Palamas carcere emissus, anno ipso (ut opinor) MCCCXLVI. Tamen Cantacuzenus lib. III. cap. ult. pag. 699. scribit, Palamam adhuc in carcere fuisse eo tempore quo ipse Urbem cepit; atque eum, cum Andronico Asane eductum e custodia, venisse ad se ait Annae Augustae missu legatum. BOIVIN.

Pag. 768, 11. Τὴν γνώμην περιφανῶς μετήνεγκε . . . τὴν τε περὶ τὰ δόγμα γνώμην ἐκείνου κυροῦσα etc.] Huc pertinet Palamae ad Augustam epistola, quae exstat in Codice Regio 2409. supra laudato, fol. 53. Ea est eiusmodi.

Γρηγορίου ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης ἐπιστολὴ
πρὸς τὴν θεοστεφῆ βασιλίδα, κυρὰν Ἄνναν
τὴν Παλαιολογίαν.

Οὐδὲν οὕτως ἀναγκαιότατον οὐδὲ λυσιτελέστατον τε ἅμα καὶ προεπιδέστατον τοῖς τοῦ Χριστωνύμου γένους κατ' εὐδοκίαν ἐκ θεοῦ βασιλεύουσιν, ὡς τὸ χρῆσθαι τῇ δυνάμει τῆς ἐκ θεοῦ βασιλείας, ὑπὲρ τῆς αἰδίου τοῦ θεοῦ βασιλείας, ἢ παρὰ τῶν νῦν αὐθις ἀντικειμένων ἡμῖν εἰς κτίσμα φρενοβλαβῶς κατασπᾶται. καὶ τοῦτο συνεῖς εἶπερ τις ὁ πολὺς ἐκείνος καὶ τὰ πάντα θαυμάσιος ἡμῶν βασιλεὺς, ἔδειξεν ἔργῳ τὴν βασιλείαν ἐκ θεοῦ δεδεγμένος, ἅτε ζῆλον ἔνθεον ὑπὲρ τῆς ἐκείνου βασιλείας ἀνηρημένος, καὶ κατασπᾶσας εἰς τέλος τοὺς τὸ ὕψος ἐκείνης ταπεινοῦν ἡρημένους. τοῦτο καὶ ἡ κρατίστη σὴ βασιλεία, δέσποινα ἡμῶν ἅγια, δι' ὧν ἦδη πράττεις, ἐναργῶς διατελεῖς παριστώσα· καὶ εἴη σοι τὴν κρᾶξιν εἰς τέλος ἀγαγεῖν, καὶ τοὺς τῇ εὐσεβείᾳ πάλιν, ὡς ἐκείνου μηκέθ' ἡμῖν ὄντος, ἀναιδῶς ἀντιστάντας, εἰς τέλος καθελείν, ἔν' ἐκείνω; καθάπερ τοῖς ἄλλοις ἀγαθοῖς πᾶσιν, οὕτω καὶ τὸν ὑπὲρ θεοῦ ζῆλον ἰσοστάσιος εἴης. ἐπεὶ δὲ τῷ θεοκινήτῳ ζῆλῳ τὴν βασιλικωτάτην ἐν ἀρεταῖς συγκεκραμένην ἔχουσα φρόνησιν, ζητεῖς καλῶς ποιοῦσα μαθεῖν ὡς ἐν ἐπιτόμῳ καὶ κατὰ τὸ ἐγχαροῦν σαφῶς, τὰ παρ' ἡμῶν καὶ τὴν ἀντιθέτων ἡμῶν καὶ φρονούμενα καὶ λεγόμενα περὶ τοῦ θειοτάτου φωτὸς, οὕτω ταῦτ' ἔχει. Καὶ τὴν οὐσίαν τοῦ θεοῦ οἱ ἅγιοι ἔστιν οὗ θεότητα ὀνομάζουσι, καὶ τὸ φῶς καθ' ὃ λάμπας ἀπόρρητως ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐπὶ τοῦ Θαβωρίου ὄρους περιήστραψε τοὺς συναναβάντας μαθητάς, θεότητα ὀνομάζουσιν. ὡς οὖν ἡμῶν ἄκτιστον εἶναι φρονούντων μετὰ τῆς ὑπὲρ πᾶσαν ἔκφανσιν οὐσίας, καὶ τὴν τοῖς ἀξίοις ἐπιφαινομένην ταύτην ἔλλαμψιν, δύο θεότητας ἀκτίστους προεβύειν, ὑπερκειμένην καὶ ὑφειμένην ὁ Ἀκλύδυνος κατηγορεῖ, καθάπερ καὶ ὁ Βαρλαάμ. αὐτὸς δὲ μόνην ἄκτιστον εἶναι λέγει θεότητα, καθάπερ καὶ πρότερον ἐκείνος, τὴν οὐσίαν τοῦ θεοῦ· τὴν δὲ θείαν ἐκείνην ἔλλαμψιν, κτιστήν. ἐπεὶ δὲ κτιστὴν εἶναι λέγει τὴν θείαν ἔλλαμψιν ἐκείνην, καὶ ὑφειμένην εἶναι λέγει πάντως. οὐκοῦν δύο λέγει καὶ αὐτὸς θεότητας, ὑπερκειμένην καὶ ὑφειμένην. φανερόν οὖν ὡς πρὸς ἀπάτην τῶν ἀκουόντων, τὴν ὑπερκειμένην καὶ ὑφειμένην ἡμῶν κατηγορεῖ θεότητα. τοῦτο δὲ ἔστιν ἀληθῶς δι' ὃ ἡμῶν κατηγορεῖ, ὅτι τὸ θεῖον καὶ ἀπόρρητον ἐκεῖνο φῶς, ὃ κτιστὸν εἶναι φησὶν αὐτὸς, ἄκτιστον εἶναι προεβύομεν ἡμεῖς, καθάπερ οἱ τε θεοφόροι πατέρες καὶ Χριστὸς αὐτὸς ὁ κατὰ τοῦτο λάμ-

φας, και βασιλειαν τοῦ Θεοῦ τοῦτο καλέσας, ἐδίδαξαν ἡμᾶς. οὐ γὰρ ἔστιν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ δούλη και κτιστή. μόνη γὰρ αὐτῆ παντός μᾶλλον ἀβασίλευτος και ἀήττητος, και χρόνον παντός και αἰῶνος ἐπέκεινα. οὕτως οὖν ἡμεῖς ἕνα κατά τὸν μέγαν Ἀθανάσιον ἐν μιᾷ Θεότητι σέβουμεν Θεὸν, οὐ κατά τὴν οὐσίαν μόνην ἄκτιστον, ἀλλὰ και κατά τὰ περὶ τὴν οὐσίαν θεωρούμενα και θεολογούμενα, τὴν δύναμιν, τὴν θέλησιν, τὴν ἀγαθότητα, τὸ φῶς, τὴν ζωὴν, και τὰ τοιαῦτα· και ὡς μιᾶς και τῆς αὐτῆς οὔσης τῶν τριῶν προσώπων και τῆς οὐσίας και τῆς ἑλλάμψεως, και ἀπλῶς πάσης δυνάμεως και ἐνεργείας θείας. ὁ δὲ Ἀκίνδυνος ἀθέσμως εἰς κτιστὰ και ἄκτιστα τὸν ἕνα Θεὸν διχοτομεῖ, και εἰς δύο Θεότητας ἐκφύλους, και ὄντως ὑπερκειμένην τε και ὑφειμένην, τὴν μίαν κατατέμνει Θεότητα τοῦ πατρὸς και τοῦ υἱοῦ και τοῦ ἁγίου πνεύματος· τὴν μὲν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ ὑπερκειμένην λέγων, ὡς μόνην κατ' αὐτὸν ἄκτιστον Θεότητα· τὸ δὲ φῶς ἐκείνο, ὑφειμένην ὡς κτιστὴν Θεότητα. ποιεῖ δὲ κτιστὴν ἐντεῦθεν και τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ. οὐ γὰρ ἡ ἑλλάμψις κτιστὴ, ἄκτιστον αὐτὸ οὐκ ἔστι. τὸ δὲ πλῆθος τῶν ἄλλων πονηρῶν αἰρέσεων, αἷς ἐντεῦθεν περιπίπτει, ἡ τοῦ νῦν γραμματος συντομία οὐ χωρεῖ. καθάπερ δὲ ὁ Σαβέλλιος, ἐν τῷ μὴ διαφέρειν λέγειν τοῦ πατρὸς τὸν υἱόν, μὴ ἔχειν υἱόν τὸν πατέρα ἔδογματιζεν, οὕτως ὁ Ἀκίνδυνος, ὅταν λέγῃ μηδὲν διαφέρειν τὴν θείαν ἐκείνην ἑλλάμψιν και ἐνεργεῖαν τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ, οὐκ ἔχειν φησὶν ἐνεργεῖαν τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ. ὁ δὲ τοῦτο λέγων, μετὰ τοῦ Μεσσαλιανὸς εἶναι, και ἀναιρεῖ τελῶς τὸν Θεὸν, ἑαυτὸν ἄθεον ὑπάρχοντα δεικνύς. τὸ γὰρ μὴ ἔχον ἐνεργεῖαν, οὐδαμῶς ἔστι κατά τοὺς θεολόγους. διὰ τοῦτο τὸ θεῖον ἐκείνο και προσκυνητὸν στόμα τοῦ τρισμακαρίστου και ἁγίου μου αὐθέντου και βασιλέως, διὰ τοῦ συνοδικοῦ φησι τόμου· ὡς εἰ και πρὸς τοσοῦτον ὕψος θεωρίας ἀνέδραμον ἐν τῷ Θαβῶρ οἱ τοῦ κυρίου μύσται, χάριν και δόξαν εἶδον θείαν, ἀλλ' οὐ τὴν φύσιν αὐτὴν τὴν χορηγοῦσαν τὴν χάριν. και γὰρ ἴσμεν ἐκείνην, ὑπὸ τῶν θείων λογίων μεμνημένοι, ἀμέθεκτον, ἀληπτον, ἀόρατον, και αὐταῖς ταῖς ὑπερκοσμίοις και ἀνωτάτω δυνάμεσι. νῦν δ' οἱ καταφρονήσαντες και Θεοῦ και τῶν ἐκ Θεοῦ ἁγίων, και τοῦ ἐκ Θεοῦ βασιλέως ἡμῶν ἐκείνου και τῆς συνοδικῆς ἐξετάσεώς τε και ἀποφάσεως, και τῶν ἐπὶ ταύτῃ φρικωδεστάτων δεσμῶν και ἀναθεματισμῶν, ἡμᾶς μὲν οὕτως εὐσεβῶς φρονούντας, και τοὺς ἡμῖν ὁμοφρονούντας ἀποκηρύττουσιν, Ἀκίνδυνον δὲ και τοὺς οἷος αὐτὸς, τάναντία δυσσεβῶς φρονούντας, συνηγοροῦσι και στηρίξουσι, παντὶ τρόπῳ, κοινωνοὺς ἔχειν και συλλειτουργοὺς σπουδάζοντες. Hanc epistolam puto primordium ac primum velut fundamentum fuisse ininitae ab Augusta cum Palama adversus patriarcham societatis. **βοιβιχ.**

Pag. 769, 18. Παύλου] Ad Galatas cap. I. v. 8. **βοιβιχ.**

Pag. 770, 3. Κακῶς μὲν ἀφίει κ. τ. λ.] Hom. Iliad. I. 25.

βοιβιχ.

Pag. 770, 13. Ἡμεῖς (λέγων) κ. τ. λ.] Gregor. Nazianz. Orat. I. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 772, 12. Καὶ ἄμα τῶν ὄρων κ. τ. λ.] Vide supra lib. XII. cap. VI. sect. 4. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 773, 3. Ἐπεὶ γὰρ] Conferendus ad hoc caput Cantacuzenus lib. III. cap. 97. et 99. DUCANG.

Pag. 774, 12. Ἡ χρυσεὶα καλεῖται] Novo vocabulo: nam χρυσὴ semper appellatur a scriptoribus Byzantinis: quae quidem porta tum erat obstructa, seu ἀπωκοδομημένη, uti scribit Cantacuzen. d. cap. 99. quod et infra indicat his verbis, διῶρυττον τὴν χρυσὴν πύλην etc. DUCANG.

Pag. 774, 21. Ἐς τοὺς ἀντικρυ τῶν βασιλέων ὑφορόφους οὐκούς] Cantacuzen. ἐπὶ τὸν Πορφυρογεννήτου κατέλυσεν οἶκον. Ex quibus Porphyrogenetae aedis situm docemur. DUCANG.

Pag. 775, 1. Ἦγε δ' ὁ φεβρουάριος τηνικαῦτα τρίτην ἡμέραν] Capta igitur Constantinopoli a Cantacuzeno III. Febr. anno mundi iuxta Graecos VI. MDCCCLV. Christi MCCCXLVII. Indict. XV. Idem Cantacuz. cap. 100. extremo. DUCANG. Cantacuzeno Hist. lib. III. cap. ult. is dies est Februarii VII. Ait quippe se ab Anna Augusta admissum esse in Palatium Februarii die VIII. Constat autem admissum fuisse postridie quam ingressus in Urbem fuerat. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 775, 3. Τῆς ἀκροπόλεως ταύτης ἐντὸς συγκλεισθεῖσα] Infra πύρ καὶ φρυγάναν φακέλλους ὑφῆψαν τὴν πρὸς τῷ τεμένει Βλαχερνῶν τῆς ἀκροπόλεως πύλην. Cantacuzen. cap. 100. τὸ ἐν Βλαχερναις φρούριον vocat, de quo copiose egimus in Constantinopoli Christ. lib. II. sect. V. n. 7. In eo igitur Palatio tum morabatur Anna imperatrix. DUCANG.

Pag. 775, 10. Ἐκ Γαλάτου] Idem habet Cantacuz. cap. 99. DUCANG.

Pag. 775, 19. Τὴν ἀπὸ Σκυθῶν φῆσιν] Proverbium, quo rursum infra cap. 31. utitur. Id est, convitiis respondere. DUCANG.

Pag. 776, 19. Πρὸ δυοῖν πον κ. τ. λ.] Vide Cantacuz. lib. III. cap. 78. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 776, 23. Πρόσεχε σφρανὲ κ. τ. λ.] Deuteron. cap. XXXIII. v. 1. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 778, 18. Ὅθεν τῆς ὑστεραίας ἐπιούσης] Postridie quam Cantacuzenus in Urbem fuerat intromissus. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 780, 1. Καὶ ἀνοιχθέντων ἤδη τῶν βασιλείων] Februarii die quarta, si Gregorae credendum; octava, si Cantacuzeno; quem minime certe probabile est erravisse in eo die assignando, quo imperii sedem invasit. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 781, 12. Κατὰ τῆς τοῦ πατριάρχου καθαιρέσεως] De qua Ioannis patriarchae Constantinopolitani abdicatione Cantacuzen. lib. III. cap. 99. lib. IV. cap. 3. DUCANG.

Pag. 783, 22. Ἐσπέρας γάρ] Psalm. XXIX. v. 6. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 784, 17. Τῇ τε τῆς ἐπισκοπῆς καθαιρέσει προσεπῆγε

καθαίρεισιν] Scripserat, puto, Gregoras, τῇ τε τῆς ἐπισκοπῆς καθαίρεισει τὴν τῆς ἱερωσύνης προσεπῆγε καθαίρεισιν, id est, *Episcopalis dignitatis abrogationi etiam sacerdotii abrogationem adiecit.* ΒΟΙΝΙΚ.

Pag. 784, 18. Ἐν τῇ τοῦ θελοῦ Βασιλεῖου μονῇ] Id silet Cantacuzenus. De hoc monasterio egimus in Constantinop. Christ. lib. IV. sect. VI. n. 12. DUCANG.

Pag. 786, 7. Ἰσίδωρον] Cantacuzen. lib. IV. cap. 3. DUCANG. Huc pertinet Ignatii, patriarchae Antiocheni, Tomus contra hunc Isidorum; qui Tomus exstat apud Leonem Allatum (de libris ecclesiasticis Graec. Dissert. II.) Novembri mense promulgatus, Indict. XIII. hoc est anno Christi MCCCXLIV. exeunte. Palamas in oratione, quae adversus Ioannem Calecam patriarcham scripta exstat Cod. Reg. 2409. fol. 280. v. suam et Isidori causam agit his verbis: Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὰς συνόδους ἀμποτέρας ἐκείνας, καὶ τὸν ἐπ' ἐκείναις τόμον, ὕστερον οὐκ ὀλίγον χρόνον, ὑποψηφίους Μονεμβασίας τὸν τε Παλαμῶν, καθ' οὗ νῦν μαίνεται, καὶ τὸν αὐτῶ συνηγωνισμένον ἐν πᾶσιν ἱερὸν ἢ Ἰσίδωρον, μετὰ πάσης ποιεῖται τῆς ἐκκλησίας, αὐτὸς ὁ νῦν λέγων ἐξ ἀρχῆς ἀμφιβόλους αὐτοὺς εὐθὺς εἶναι περὶ τὸ σέβας, καὶ ἔτι μᾶλλον προϋόντος τοῦ λόγου. πῶς οὖν τηλικαύτην ψῆφον σὺν πᾶσι τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἐπ' αὐτοὺς ἤγε, καὶ προκαθηγεῖσθαι τῆς ἐκκλησίας ἡξίον, καὶ πρὸς τοσοῦτον διδασκαλικὸν ἀνεβίβαζε θρόνον, εἰ μὴδὲ τῆς εὐσεβείας ἀσφαλῶς ἔχειν ἠγεῖτο τούτους· ἀλλὰ τὸν μὲν Παλαμῶν πολλὰ βιασάμενος, καὶ δι' ἑαυτοῦ καὶ δι' ἑτέρων πλεῖστα παρακαλέσας, ὡς οὐκ εἶχε κατὰ τοῦτο πειθόμενον, καὶ μάρτυρες τούτου μετὰ πολλῶν ἑτέρων καὶ τῶν Μονεμβασιωτῶν οἱ τηνικαῦτα παρόντες· ὡς οὐκ μὴ κατὰ τοῦτο πειθῆνιον εἶχε, Θεσσαλονικεῦσιν ἐπιστήσειν ἰσχυρίζετο, βία μείζονι κεκρημένος. τὸν δὲ τοῦ πνεύματος ὄντως ἄνθρωπον, καὶ τὰ πάντα ἱερὸν τε καὶ χρηστὸν ἢ Ἰσίδωρον, ὡς πάντες ἂν συμφαίεν οἱ τὸν ἄνδρα εἰδότες, πολλαῖς τῶν Μονεμβασιωτῶν παρακλήσεσι, δέξασθαι πείθει τὴν τούτων ἱερὰν προστασίαν, καὶ τὸν εἰθισμένον ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ἱεραρχικὸν ἀσπασμὸν ἐκτελέσαντα, συνεδρεῦειν ἐντεῦθεν καὶ συλλειτουργεῖν ὁσημέραι, τῷ νῦν ἐξ ἀρχῆς ἀμφιβόλους ἡμᾶς εἶναι περὶ τὸ σέβας ψευδογραφοῦντι. πῶς γὰρ ἀμφιβόλον εἶχε περὶ τὸ σέβας, ὃν συλλειτουργὸν εἶχε, καὶ τῆς εὐσεβείας διδάσκαλον προὔχειριστο; ἀλλ' ἐπεσπάσατό φησι τὴν δίκην ἐφ' ἑαυτὸν καὶ ὁ ὑποψηφίος Μονεμβασίας. οὐκοῦν ὑποψηφίος ἦν· εἰ δ' ὑποψηφίος, οὐκ ἀμφιβόλος ἦν, καὶ ταῦτ' ἐξ ἀρχῆς. τίνος δὲ καὶ χάριν ὁ ὑποψηφίος οὗτος ἐπεσπάσατο τὴν δίκην ἐφ' ἑαυτὸν; ὡς τὰ αὐτὰ, φησι, τῷ Παλαμῶ φρονῶν. καὶ μὴν οὗτος τῶν ἐκ Θετταλίας τῷ Παλαμῶ συνελλυθῶτων εἰς ἦν, καὶ φανερωῶς ἐξ ἀρχῆς τοῦ αὐτοῦ φρονήματος ὑπῆρχεν αὐτῷ, κὰν ταῖς συνόδοις ἐκείναις παρῆξία συνηγορῶν. πῶς οὖν μετὰ τὰς συνόδους ἐκείνας ὑποψηφίος ἡμῖν ἐγγόνει; μᾶλλον δὲ πῶς οὐκ ἐντεῦθεν δῆλον, ὡς ἐκεῖνος μὲν ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἔμεινεν εὐσεβείας, ἣς καὶ πρότερον ἦν, καὶ δι' ἣν ἐξεδήμησε τῆς πατρίδος, καὶ ὑπερ

ἤς ἠγωνίσαστο, καὶ τῆς ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγωνίας ἄθλον τὴν ψῆφον ἀπενεγκάμενος τότε εὐθύς, νῦν ὕστερον ταύτης, τῆς οἰκείας εὐσεβείας ἔνεκα, καὶ τὴν τιμὴν τῆς ἀρχιερωσύνης καὶ τὴν ταύτης ἀφαιρέσιν ἔθετο παρ' οὐδέν, ὑμεῖς δὲ τὸ σέβας, ὅπερ ἐπέκτησθε ψηφισόμενοι τοῦτον, ἐξομοσάμενοι νῦν, ἅτε τοῖς Βαριλακαμίταις προσθέμενοι, μὴ συμμεταθέμενον τὸ φρόνημα τοῦτον παραπλησίως ὑμῖν ἀπεψηφίσασθε νῦν. ἀλλ' οὐδ' ὁμολογίαν ἐπέισθη φησὶ δοῦναι τοῦ οἰκείου φρονήματος ἀπαιτηθεῖς, ὥσπερ οὐδ' ὁ Παλαμαῆς ἐπέισθη. βαβαὶ τῆς ἀναιδούς καὶ ἀπροφασίστου ψευδοῤῥημοσύνης. ὧντας σύνοδος ἀθετούντων εἰσὶ, κατὰ τὸν Ἱερεμίαν. **ΒΟΙΒΙΝ.**

Pag. 786, 10. Ἐξόμολογία σύστημα] Haec etiam fuse narrat Cantacuzen. d. cap. III. **DUCANG.**

Pag. 786, 11. Καὶ πρώτον μὲν] Ut Isidorum patriarcham Constantinopolitanum episcopi anathemati semel ac iterum subiecerint, silet Cantacuzenus. **DUCANG.**

Pag. 786, 13. Ἐς τὴν Στεφάνου τοῦ θεοῦ πρωτομάργτυρος μονὴν] De variis S. Stephani aedibus Constantinopoli egimus in Constantinop. Christ. lib. IV. sect. VI. n. 89. et seqq. **DUCANG.**

Pag. 787, 16. Τὸ γὰρ θαῦμα τῆς οἰκουμένης] Similia narrat Cantacuz. lib. IV. cap. 4. et ut deinceps tum ab Anna imperatrice, tum ab ipsomet Cantacuzeno, ac denique ab Ioanne Palaeologo solo imperante, rursus aedes Sophiana instaurata sit. **DUCANG.**

Pag. 787, 22. Τοῦ γὰρ δημοσίου βήματος] Condidit nempe μεγάλη στοὰ μετὰ τοῦ βήματος, inquit Cantacuzenus. **DUCANG.**

Pag. 787, 23. Ἐφ' οὗ τοὺς βασιλικούς ἔδει τεθῆναι θρόνους] Erant igitur ea tempestate throni imperatorii in ipso Bematē, seu intra cancellos. Vide Constantinopolim Christ. lib. III. sect. 49. **DUCANG.**

Pag. 788, 2. Τοῦ θεραπευτικοῦ τάγματος] Diaconos intelligit, quibus in Bematē locus dabatur, dum sacra peragebatur liturgia. Alioquin extra Bema consistebant. Vide eandem Constantinopolim Christ. lib. III. sect. 82. **DUCANG.** Τοῦ θεραπευτικοῦ τάγματος] Verti, *Aulicorum ordini*. At melius Ducangius, cuius notas sero consului. **ΒΟΙΒΙΝ.**

Pag. 788, 6. Καὶ ἦσαν οἱ τοὺς βασιλικούς] Cantacuzen. lib. IV. cap. 4. **DUCANG.**

Pag. 788, 10. Τῆς πρώτης καὶ εἰκοστῆς τοῦ Μαΐου] Hic dies, quem Gregoras Maii vigesimum primum numerat, a Cantacuzeno numeratur decimus tertius eiusdem mensis. Utri chronologo potior hac in re fides habenda est? Cantacuzeno certe; assignanti videlicet eum diem, quo ipse sit coronatus. Gregoras, eo quod Cantacuzenus bis esset coronatus, semel quidem Orestiaide seu Adrianopoli, an. Chr. MCCCXLVI. mensis Maii die XXI. iterum autem Byzantii, an. Chr. MCCCXLVII. eodem mense, et non eodem die, primae et secundae στεφνηφορίας dies facile potuit confundere, non item Cantacuzenus. **ΒΟΙΒΙΝ.**

Pag. 788, 13. *Τὴν συνήθη πεποιηκότες ἐμφάνειαν*] Seu παράστασις, de qua supra quaedam attigimus. DUCANG.

Pag. 791, 16. *Ἐβδόμη γὰρ μετὰ τὴν ἀναγόρευσιν*] XII. Kal. Iun. Cantacuzen. lib. IV. cap. 4. proinde anno integro ac completo, ex quo Adrianopoli a patriarcha Hierosolymitano coronatus fuerat, eodem die festo, ut idem narrat lib. III. cap. 11. DUCANG. *Ἐβδόμη γὰρ μετὰ τὴν ἀναγόρ.*] Immo ὀδόγη, quo die Constantini Magni et Helenae eius coniugis memoria celebratur, inquit Cantacuz. Histor. lib. IV. cap. IV. pag. 718. Itaque is dies fuit Maii vigesimus primus; non autem, ut Gregoras putavit, vigesimus octavus. BOIVIN.

Pag. 791, 20. *Τοῦ μὲν ἑξκαιδεκάτους ὄντος*] Vide quae annotavimus supra ad pag. 357. A. BOIVIN.

Pag. 793, 13. *Καὶ τοῦτον ἐπίσκοπον χειροτονεῖ Θεσσαλονικέων*] Cantacuz. lib. IV. cap. 15. DUCANG.

Pag. 793, 19. *Οἱ πραγματεῖαν εἰς μῆκος ἰδίαν πεποίηται* etc.] Fortasse Ephesi archiepiscopum his verbis indicat; de quo Cyparissiotēs, Palamicarum Transgressionum lib. I. serm. IV. cap. 10. in fine. BOIVIN.

Pag. 795, 1. *Πλὴν τῆς παραλίου Μηδείας*] Ita Cantacuzen. lib. IV. cap. 10. *Μήδειαν τὴν κατὰ Πόντον παράλιον πόλιν* vocat; cuius quidem nescio an alii meminerint, nisi illa sit de qua agit Tzetzes Chil. IV. sect. 72. ubi observat cum *εἰ* scribi, cum *Μηδία* appelletur, Medorum regio, per *ε*.

Μηδείας τῆς Αλήτου μὲν ἦτα σὺν διφθόγγῳ.

Illius porro situm mox describit Gregoras: *ἢ γε μὲν Θρακικῆ Μηδεία, ἢ δυτικωτέραν τε ἔχει Βυζαντίου τὴν θέσιν, καὶ πρὸς τῷ ἄκρῳ τοῦ Εὐξείνου κειμένη Πόντου σταδίου ἐντεῦθεν ἀπέχει μικρὸν τι τετρακοσίων ἐπέκεινα.* DUCANG.

Pag. 795, 5. *Βέρβοια μὲν*] Cantacuzenus lib. IV. cap. 4. ut Manuele filio expulso Berrhoeenses Crali urbem tradiderint narrat. DUCANG.

Pag. 795, 9. *Θεσσαλονίκη δ' οὐκ ἤρρασκεν*] Cantacuzen. lib. IV. cap. 15. extr. DUCANG.

Pag. 796, 1. *Καὶ Ζηλωτῶν*] De quibus hic et alibi non semel idem Cantacuzenus. DUCANG.

Pag. 797, 2. *Σεβαστοκράτορες δ' ἐπὶ τούτοις*] Cantacuzen. lib. IV. cap. 5. DUCANG.

Pag. 797, 4. *Καὶ τοῖς τῷ τοιούτῳ προσήκουσιν ἀξιώματι παρασήμοις*] Codin. de Offic. Aulae Constantinop. cap. III. n. 16. descriptis eiusmodi insignibus Sebastocratoricae dignitatis, haec subdit: *ὁ δὲ βασιλεὺς ὁ Καντακουζηνός, τοὺς γυναικαδέλφους αὐτοῦ Ἰωάννην καὶ Μανουὴλ τοὺς Ἀσανίους τιμήσας Σεβαστοκράτορας, δέδωκεν αὐτοῖς φορεῖν ταμπάρια καὶ κάλτζας, οἷα καὶ οἱ Ασπῶται.* Quid vero sit ταμπάριον, diximus in Gloss. med. Lat. in *Tabardum*, et in Gloss. med. Graecit. DUCANG.

Pag. 797, 8. Ὁ Παλαιολόγος Ἀνδρόνικος] Cantacuzen. lib. III. cap. 71. Gregoras lib. III. cap. 10. DUCANG.

Pag. 797, 10. Ἀνωτέρω] Lib. XIV. cap. V. sect. 6. BOIVIN.

Pag. 797, 13. Τῶν Ἀδῆλων λέγω μονήν] Vide notata ad lib. XII. pag. 389. E. DUCANG. Ducangius putabat Gregoram hoc loco Ἀδῆλων μονήν vocare illud monasterium, quod alibi Ἀυδῆρων μονήν vocavisset. At non verisimile est. Nam alibi quidem de monasterio Auderorum seu Abderorum, tanquam de utriusque Asanis carcere, locutus est: hic autem Adelorum monasterii meminit, ut eius loci in quo alter Asanes praedia habuerit, sibi iampridem assignata a Cantacuzeno. Vide annotata ad pag. 389. E. BOIVIN.

Pag. 797, 17. Νόσημα τοῖς ἀνθρώποις] Pestilentiam pariter hanc insignem, quae tum grassata est, eleganter describit Cantacuz. lib. IV. cap. 8. DUCANG.

Pag. 798, 17. Καὶ ὁ Ἀνδρόνικος] Cantacuzen. loco laudato. DUCANG.

Pag. 798, 18. Τῶν μέντοι πραγμάτων] Hanc Matthaeo filio propositam defectionem attigit Cantacuzenus lib. IV. cap. 7. 8. ubi de Ioanne Asane silet. DUCANG.

Pag. 804, 6. Παρ' οὐδέσιν Ἑλλανοδίκαις] Ἑλλανοδίκτης est proprie iudex iustus, incorruptus, et (ut Pindarus Olymp. Ode III. loquitur) ἀτρεκής. Vertendum erat, apud ullum iustum iudicem, non apud ullum Graeciae iudicem. BOIVIN.

Pag. 805, 2. Ἐδόκει βέλτιον Εὐρήνην] Cantacuzen. lib. IV. cap. 8. DUCANG.

Pag. 805, 23. Ἐγὼ (φησὶν) ὦ παῖ, τὴν παροιμίαν, τὴν αἰετὶ Λιβύῃ etc.] Est hoc initium epistolae ad Chrysoloram scriptae. Unde suspicor longam hanc orationem non ab Irene Augusta, sed a Gregora fuisse lucubratam. Vide Indicam epistolarum Gregorae. BOIVIN.

Pag. 813, 10. Τὸν πατριάρχην ἐκβεβληκῶς] Cantacuzenus lib. IV. cap. 3. Didymoticho, ubi morbum cum aliqua mentis alienatione contraxerat, in Urbem adduci praecipisse scribit, quo a medicis curaretur, ex eoque postmodum decessisse. Ita dissident invicem Cantacuzenus et Gregoras, uterque pro libito, seu potius . . . DUCANG.

Pag. 813, 15. Πατριαρχεύσας περὶ ποντὰ τεσσαρακαίδεκα] Vide annotata ad pag. 306. A. BOIVIN.

Pag. 814, 13. Τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας ἀποτεμώμενος μέρος] Τῶν κατὰ Χαλκιδικὴν πόλεων praefecturam datam Matthaeo filio indicat Cantacuzenus lib. IV. cap. 10. DUCANG.

Pag. 818, 11. Πρὸς δ' αὖ τὰς ἐνόρκους ἐπαγγελίας] Atqui eum noluisse illis flagitantibus quicquam promittere, legimus supra lib. XIV. cap. V. sect. 4. et 5. BOIVIN.

Pag. 830, 15. Μετὰ πλειόνων ἢ τὸ πρότερον αὐθις τῶν ἐκισκόπων etc.] Itaque adversus Palamam Synodus coacta est a Ioanne

patriarcha. Atque illud est Concilium, de quo Gregoras (Historiae lib. XIX. cap. I. n. 18.) veterem ait famam percubuisse, tanquam haeresim omnium maximam correcturo, coactisque ex omni paene orbe patriarchis et episcopis octavi et ultimi Concilii nomen habituro. Tamen Ioannes Cyparissiotas Palamicarum Transgressionum lib. I. serm. IV. cap. 4. duos tantum et viginti pontifices adversus Palamam coivisse testatur. De tempore, quo ea Synodus habita sit, non plane constat. Ego habitam puto circiter an. Christi MCCCXLV. Certe eam ante illud tempus coactam haud fuisse colligitur ex ipsius Palamae verbis, quae exstant Cod. Reg. 2409. fol. 299. ubi ait se περικεκλεισμένον ἐπὶ δυσὶν ὄλοις ἐνιαυτοῖς ἤδη tum haec addit, πόσοι δὲ ποσάκις πρὸς αὐτὸν (Ioannem scilicet patriarcham) εἰπόν τε καὶ γεγράφασι, εἰ μὴ τὰς μεγίστας ἐκείνας συνόδους στέργεις, γενέσθω πάλιν ἑτέρα, μόνον ἐκ τῶν ἰκανῶν τὰ τοιαῦτα συνοροῦν. ὁ δὲ καὶ ἐκείνας φησὶ στέργειν, καὶ τὸν ἐπ' ἐκείναις γεγραμμένον τόμον ἀθετεῖν μὴ δύνασθαι· καὶ δι' ἔργων καὶ λόγων ἀκυροῖ τὰ παρ' ἐκείνων ἐγγράφως πεκυρωμένα, καὶ πρὸ τῶν συνόδων ἐκείνων ἐν τῷ ἀγιορειτικῷ τόμῳ διειλημμένα μηδὲν ἤττον· καὶ πρὸ τούτου πάλιν, ἐν αὐτοῖς τοῖς θεοπαράδοτοις λόγοις, κἀν τοῖς ἱεροῖς τῶν θεοφόρων πατέρων συγγράμμασι. τούτων οὖν ἀπάντων οὐκ οἶδ' ὅπως οὗτος ἀλόγησας ἀρετίως, εἰς τὴν ἐκκλησίαν αὐθις εἰσήγαγεν, ἢ ταῖς προϋπηρηγμέναις ἀπηγόρευται συνόδοις, ἵνα μὴ μόνον ἡ πολιτεία φεῦ, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκκλησία τοῦ θεοῦ, στασιάζῃ τε καὶ ταράττηται etc. Ex his, inquam, verbis colligitur, illam quam dicimus Synodum non coactam fuisse ante annum Christi MCCCXLV. quo anno Palamas haec ipsa scribebat. Etenim epistolam, in qua haec leguntur, anno Christi MCCCXLV. datam fuisse perspicuum est ex eo, quod Palamas ibidem dicat, *sese duobus iam annis carcere inclusum teneri*, qui anno Christi MCCCXLIII. Maio mense in custodiam datus fuerat, ut supra ostendimus ad pag. 482. B. Itaque per annos decem habita sunt de iisdem rebus Concilia saltem quatuor. Primum an. Chr. MCCCXLI. Iunii die XV. adversus Barlaamum. Secundum circa an. MCCCXLV. adversus Palamam. Tertium an. MCCCXLVII. adversus Ioannem Calecam patriarcham. Quartum denique an. MCCCCLI. Maio mense, adversus Gregoram et alios Acindynianos. (Ioan. Cyparissiotas meminit *τελευταίας συνόδου*, quam ait coactam fuisse ab Ephesi metropolitae, Palam. Transgress. lib. I. serm. IV. cap. 16. in fine.) Tomi vero promulgati sunt multo plures: nempe Tomus Hagioriticus, de quo Palamas, Cod. Reg. 2409. fol. 267. Tomus Synodicus in Barlaamum et in Acindynum, editus mense Augusto anni MCCCXLI. de quo Lambecius Biblioth. Caesar. lib. IV. pag. 30. Tomus Ignatii patriarchae Antiocheni contra Isidorum, editus an. MCCCXLIV. Novembri mense; laudatus ab Allatio in Dissert. de libris Eccles. Graec. pag. 188. Tomi contra Palamam varii, variis temporibus a Ioanne patriarcha editi; id quod ipse Palamas testa-

tur his verbis: ὡςπερ εἰς ἑστί Χριστός ἀληθινός ὁ ἐπὶ πάντων θεός, Ἀντίχριστοι δὲ πολλοὶ γέγονασιν, . . . οὕτω καὶ συνοδικὸς τόμος κατ' εὐσέβειαν ἐφ' ἡμῶν τῆς ἀληθείας συνήγορος, εἰς ἀντίστοιχοι δὲ καὶ νῦν γέγονασιν πολλοί. . . τρίτος οὖν ἐστὶν οὗτος τῶν παρὰ τοῦ τῆς Βασιλευμένης συναίνεσιν Ἀπιδύναμην προελομένου νῦν ἐξηγηγημένων, καὶ παρ' ἡμῶν ἐξεληλεγμένων. Cod. Reg. 2409. fol. 287. His addatur Tomus contra Ioannem patriarcham editus mense Februario anni MCCCXLVII. de quo Lambecius Bibl. Caesar. lib. VI. pag. 28. Item Tomus et Anathematismi in Palamam editi mense Iulio eiusdem anni, quorum meminit L. Allatius Graec. Orthod. Tom. II. pag. 795. et de Eccl. Occident. et Orient. perp. cons. pag. 803. Denique Tomus contra Gregoram et eiusdem sectae propugnatores, editus mense Augusto anni MCCCLI. qui quidem Tomus exstat in Auctario novissimo Bibliothecae Graecorum Patrum, Parte altera pag. 185. **βοϊνικ.**

Pag. 831, 3. Ὁ ἀπόστολος] Ad Galat. cap. II. v. 18. **βοϊνικ.**

Pag. 835, 3. Ἐπὶ πόδα τε ἀνεχώρουσιν αἰσχρῶς] Hanc Latinorum ad Smyrnam cladem describit Ioannes Villaneus lib. XII. cap. 38. **DUCANG.** Non hanc, sed eam, quae triennio praecesserat. **βοϊνικ.**

Pag. 835, 5. Πληγέντος Ἀμοῦρ] De caeso Amurio silet Villaneus. **DUCANG.** Ioannes scilicet: nec mirum. Nam haec gesta sunt A. C. 1348. in cuius initio desinit Ioann. Villanei Historia. **βοϊνικ.**

Pag. 835, 14. Κατὰ τῶν νεφρῶν] Cantacuz. lib. IV. cap. 10. **DUCANG.**

Pag. 835, 19. Ἡ τῶν ἐν τοῖς Γαλάτου Λατίνων ἐπανάστασις] De qua copiose Cantacuz. lib. IV. cap. 11. 12. **DUCANG.**

Pag. 835, 24. Περσικὴ δύναμις] Rem narrat Cantacuzenus lib. IV. cap. 10. extr. **DUCANG.**

Pag. 838, 4. Ἐπὶ τῶν ἐλαφρῶν ἐκείνων τουρῶν] Dixit supra, τοὺς ἐλαφροτάτους τοξότας in extremo agmine collocatos. Hinc suspicor legendum esse hoc loco τοξοτῶν. Quodsi quis malit legere Τούρκων, haud intercedam. **βοϊνικ.**

Pag. 839, 16. Ὡς μὴδὲ πυρφόρον etc.] Qui ignem ante aciem praeferebant, ii πυρφόροι ἱερέες dicebantur. Vide Scholiam ad illos versus Phoenissarum Euripid.

Ἐπεὶ δ' ἀφείδη πυρρός, ὡς Τυρσηνικῆς
Σάλπιγγος ἤχη, σῆμα φοινίου μάχης.

Adde Lucianum, Tzetsem, Zenobium, etc. **βοϊνικ.**

Pag. 841, 2. Τοῖς ἐν Γαλάτου Λατίνοις] Cantacuz. lib. IV. cap. 11. **DUCANG.**

Pag. 842, 6. Οἰκίας τε διωρόφους] Pace cum Cantacuzeno composita obtinuerunt Genuenses Galatini, ut quod supra oppida-

ham erat regionis ad habitandum sibi concederetur. Cantacuz. DUCANG.

Pag. 844, 15. *Θαλαττοκρατεῖν βουλευθεῖσι*] Cantacuzen. *ἔνε-
νόουν γὰρ οὐδὲν μικρὸν, ἀλλὰ θαλαττοκρατεῖν ἰβούλοντο.* DUCANG.

Pag. 844, 20. *Πρὸς Ἱερὸν*] De quo egimus ad Alexiadem
pag. 361. Notarum. DUCANG. *Πρὸς Ἱερὸν*] De quo supra ad pag.
255. C. *βοινικ.*

Pag. 847, 14. *Πρὸς τὰς τοῦ ποταμοῦ ἐκβολὰς*] *Barbissae*,
qui in sinum Ceratinum effluit. DUCANG.

Pag. 854, 7. *Καὶ ἡθροίζετο ναπηγηῶν*] Ut naves constru-
ctae sint a Graecis, narrat etiam Cantacuzenus pag. 144. DUCANG.

Pag. 854, 8. *Περὶ τὸν τοῦ Βυζαντίου ἱππόδρομον νεώριον*] *Quod Ἐπασκάλον* videtur vocare Cantacuzenus. Unde colligere
licet, navale Hippodromi et Heptascalum illud, (unum) idemque
esse. Nam in Heptasculo constructas naves scribit, quas in Neorio
Hippodromi Gregoras. Vide Constantinop. Christ. lib. I. sect. 17.
DUCANG.

Pag. 854, 18. *Πρὸς κατασκευὴν*] Vide Cantacuzen. Histor.
lib. IV. cap. 5. et 6. *βοινικ.*

Pag. 868, 5. *Παρὰ τὰς τοῦ ποταμοῦ δηλαδὴ ἐκβολὰς*] *Bar-
bysae*, seu *Barbyssi*, vulgo *Chartarici*, de quo Gyllius lib. II. cap.
3. de Bosporo Thrac. *βοινικ.*

Ibidem. *Ἐνθα καὶ τὸ τοῦ θαλαττίου κέρως ἀναπαύεται ἄκρον*] *De marino illo Cornu, seu Ceratino sinu, multa Gyllius lib. I. cap.
5. de Bosporo Thracio. βοινικ.*

Pag. 859, 2. *Καὶ τὴν ὀθόνην καθέλκειν*] *Quod vulgo dici-
mus, baisser le pavillon.* Idem Gregoras lib. V. prioris Historiae,
cap. IV. *οὐπω διεπέτασε τὰς ὀθόνας, ἀλλ' ἔμεινεν ἡρεμοῦσα*, ubi
interpres, *velis nondum expansis: mox τότε καὶ αὐτὴ διαπετάσασθε*
τὰς ὀθόνας, λαμβάνει τὴν πολεμίαν. DUCANG.

Pag. 859, 8. *Καὶ τοὺς ἔνδον ἅπαντας ἐμπικρῶσι*] Cantacu-
zenus rem aliter narrat lib. IV. cap. XI. pag. 744. et 745. *βοινικ.*

Pag. 860, 12. *Μετὰ πολλῶν καὶ μεγάλων θυρεῶν*] *Nostri*
Pavesade vocant. DUCANG.

Pag. 860, 17. *Δημητρίου τοῦ μάρτυρος ἴδονται τὸ Ἱερὸν*] *De qua S. Demetrii aede et illius situ copiose egimus in Constanti-
nop. Christ. lib. IV. sect. VI. n. 38. DUCANG.*

Pag. 860, 23. *Κάτω τὴν ψάμμον*] *Saburiam...* DUCANG.

Pag. 861, 14. *Ἡμιπέθρον μείον*] *Cod. MS. ad marginem,*
σημῶσαι ὅτι τὸ κλέθρον ἐστὶ πηχέων ῥηγ'. DUCANG.

Pag. 862, 2. *Οἱ δ' ὀπότρομοι γινόμενοι*] *Hanc Graecanica-
rum navium cladem multis etiam narrat Cantacuzenus d. cap. XI.*
extr. DUCANG.

Pag. 862, 12. *Ἐστιάτορας αὐτοὺς τοῖς ἐαυτῶν δαιτυμόσιν etc.]*
Interpretatus sum, piscibus convivatoribus suis epulum ipsi daturi;

id quod Gregoras ipse, ni fallor, sensit. Homeri Scholiastes, ad hunc Odysseae δ. 621. versum,

Δαιτυμόνες δ' ἐς δώματ' Ἴσαν θελου βασιλῆος,

δαιτυμόνος interpretatur *ἐστιάτορας*: et vim utrumque significandi, *conviviam* nempe et *convivatorem*, ei vocabulo competere docent Lexicographi. Tamen apud Gregorium Nazianzen. Orat. XXXVIII. *ἐστιάτωρ* et *δαιτυμῶν* opponuntur: immo et apud Gregoram ipsum Hist. lib. XXIII. pag. 582. lin. ult. *βοϊνιν*.

Pag. 869, 1. *Ἄλλο μὲν ἴσως ἂν τινοσ ἦν* etc.] Gregoras initio huius libri ea repetit, quae in fine superioris iam dixit. Itaque aut prima haec, aut illa ultima recidenda sunt. *βοϊνιν*.

Pag. 870, 16. *Ἦν γὰρ τοῖς οἰκειοῖς ὀνειροῖς προσέχων ὁ ἄνθρωπος*] Vide annotata ad pag. 650. E. infra. *βοϊνιν*.

Pag. 871, 7. *Τῆς παρούσης μετέστη ζωῆς*] Isidorus patriarchatum inivit anno Chr. MCCCXLVII. Sedit annos duos, menses septem et dies quindecim; ut constat ex Codice MS. quo usus est Phil. Labbeus. Vide Apparatum Histor. Byzant. pag. 37. Ergo patriarcha esse desiit an. Chr. MCCCXLIX. exeunte. *βοϊνιν*.

Pag. 871, 12. *Ἀπὸ σιαπάνης ὁμοῦ κ. τ. λ.*] Sic supra lib. III. cap. 3. sect. 6. *βοϊνιν*.

Pag. 873, 14. *Τῶν ἐπισκόπων τῆς τέως σωζομένης ἐπαρχίας*] Sic infra cap. III. sect. 3. *κάκειδῃ Θράκης ἐπέκεινα πλείων οὐκ ἦν ἐπαρχία Ῥωμαίοις, μόνους τοὺς Θρακικοὺς εὐθὺς μεταπέμπεται ἐπισκόπους*. Vide et lib. XXI. cap. ult. ubi de imperii finibus illo tempore valde angustis. *βοϊνιν*.

Ibidem. *Τῆς τέως σωζομένης κ. τ. λ.*] Sic infra cap. III. sect. 3. *βοϊνιν*.

Pag. 876, 7. *Ἀνωτέρω*] Lib. XIV. cap. 7. *βοϊνιν*.

Pag. 876; 23. *Τοῦ ἔτους*] Mense Septembri, anno mundi 6859. *ινεunte*. *βοϊνιν*.

Pag. 877, 2. *Ἐς Βυζάντιον κ. τ. λ.*] Bizar. de bello Veneto lib. II. *βοϊνιν*.

Pag. 877, 12. *Ἐτι τε Χερσῶνος*] Eius nominis urbs in Chersoneso Taurica a Geographis ponitur, eaque episcopalis sedes fuit. Vide annotata ad pag. 309. E. *βοϊνιν*.

Pag. 877, 15. *Μελέτην ἔχοντες ὄσον οὐδέπω καὶ τριήρεσι συγκαῖς τὸν ἀγέλα τοῦ Πόντου συγκλ. καὶ τὸ τοῦ Σαρ.*] Interpretatus sum, *et iam fere meditabantur plurimis triremibus Ponti fauces obsidere, atque in Sarapidis fano tyrannicum violentumque portorium imponere iis, qui etc.* Videat lector an malit, *et iam fere meditabantur, magno triremium numero obsessis Ponti faucibus et Serapidis fano, tyrannicum violentumque portorium imponere iis, qui etc.* De Serapidis fano vide Gyllium lib. I. cap. 2. de Bospero Thracio. *βοϊνιν*.

Pag. 880, 20. *Ἐλληφόσι*] Pro *ελληφότες*. *βοϊνιν*.

Pag. 881, 1. Ἐπεὶ δ' ἡ παρασκευὴ τῶν ὀπλῶν etc.] Hoc loco Gregoras innuit se ad Synodi Palamiticae historiam scribendam accessisse circiter illud tempus, quo triremes Venetae quatuordecim in Byzantinos portus delatae sunt; nempe anno Christi MCCCLI. vere ineunte. Aliunde tamen constat hunc librum, et novem deinceps continuos, ab eo scriptos fuisse an. Chr. MCCCLII. mensibus Iulio et Augusto, ut in Vita eius observavimus. **ΒΟΙΝΙΝ.**

Pag. 882, 4. Ἐξημεθεῖν γὰρ ἰσως etc.] Tota constructio perplexa et saebrosa est. ἄφθογγον γλώττης πάροδον χαρίζεσθαι dithyrambum sapit. **ΒΟΙΝΙΝ.**

Pag. 883, 4. Πᾶς γὰρ] Ioan. cap. III. v. 20. **ΒΟΙΝΙΝ.**

Pag. 883, 15. Ὡδίνουσιν ὄρος, κατὰ τὴν παροιμίαν, τκεῖν ἔξεγίνετο μὴν] Apud Gregorium Cyprium sic proverbium effertur, ὦδινεν ὄρος, εἶτα μὴν ἀπέτεκεν: quod est ambiguum. Gregoras ambiguo casu deceptus, ex Nominativo Accusativum fecit, et ὦδινεν ὄρος interpretatus est montem parturiebat, pro mons parturiebat. Apud Phaedrum nulla ἀμφιβολία,

• Mons parturibat, gemitus immanes ciens etc.

apud Horatium nonnulla, Parturient montes etc. Montes casus est ambiguus. **ΒΟΙΝΙΝ.**

Pag. 883, 19. Οὐ πλείους ἀριθμῶ τῶν δύο καὶ εἴκοσιν ὄντας] Subscripserunt tamen metropolitae viginti septem; propria quidem manu, viginti quinque; duae autem διὰ γνομῶν, seu per vicarios. Item episcopi septem. Vide Pseudosynodum Palamiticam, editam a Combefisio in Auctario noviss. Biblioth. Patrum Graec. **ΒΟΙΝΙΝ.**

Pag. 883, 22. Ὡν οἱ μὲν τῶν ἐξ ἀρότρου καὶ σκαπάνης etc.] Philotheus patriarcha Antirrheth. I. (Cod. Reg. 1996. fol. 11. v.) pro episcopis, quos Gregoras ut agrestes et imperitos notaverat, sic respondet: Ἀλλὰ καὶ τὴν ιδιωτείαν καὶ τὴν ἀγροικίαν ἐγκαλεῖς τῷ χορῷ τῶν τῆς ἐκκλησίας ποιμένων καὶ διδασκάλων τουτῶν, καὶ μηδαμῶς δεῖναι τῷ καταλόγῳ φῆς ἵνα μηδένα τὸν εἰδῶτα γράφειν τε καὶ λογογραφεῖν σὺν ἐπιστημῇ, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τῶν τόμον τὸν ἱερὸν ἀμαθῶς, ὡς ἂν αὐτὸς φάη, καὶ μὴ κατὰ νόμους τῆς ὑπὸ σοῦ προσκυνουμένης ῥητορικῆς συντεταχθῆι· μᾶλλον δ' οὐ κατὰ τὰς σὰς δόξας, καὶ τὰς καινὰς καὶ προσφάτους θεολογίας, ἢ γλασσαλγίας, καὶ τὸ τῆς γνώμης αὐθέκαστον. ἐγὼ δ' εἰ μὲν πολὺν τινα λόγον ἤδειν τουτουσι τοὺς μακαρίους ποιουμένους τοῦ πράγματος, καὶ προῦργου τιθεμένους ταυτὶ, πολλοὺς ἂν σοι καὶ ταυτηνὶ τὴν σοφίαν σοφοῦς καὶ ῥήτορας καὶ λογογράφους τῶν προϋχόντων ἱερέων τούτων ὑπέδειξα, καὶ οὐ τούτων μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν αὐτοῖς ἐπομένων, Δουκῆς τινος ἄλλου, καὶ Τιμοθέους, καὶ Ἀπολλῶς, εἰ δὲ βούλει, Διονυσίου καὶ Κλήμεντος, ὅσον τὰ ἐς λόγους φημι, καὶ τὴν ὑπὸ σοῦ θαυμαζομένην

σοφίαν, ὑπὲρ τοὺς σοὺς δηλαδὴ μυσταγωγούς; Δημοσθένην τε καὶ Ἀριστοτέλην, καὶ τὸν παρ' ὑμῖν θρυλλούμενον Πλάτωνα· ἐπειδὴ τοιούτους αὐτοὺς παρατρέχεις δι' ἑκουσίον ἄγνοιαν· καὶ ἡμαθεῖς ἂν, ὡς οὐκ ἀπὸ σκαπάνης καὶ λατομίας, οὐδ' ἀπὸ κόπης ἐπὶ βῆμα, κατὰ τὰς σὰς λογογραφίας ἢ λοιδορίας, ἀλλ' ἀπὸ σοφίας ἐπὶ σοφίαν ἦλθον, τῆς καταργουμένης, τὴν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πνεύματος ἐνεργουμένην, τὴν πρώτην, τὴν ἀνωθεν, τὴν ἀγνήν, τὴν εἰρηνικὴν, τὴν μεστὴν ἐλέους καὶ καρπῶν ἀγαθῶν κατὰ τοὺς ἑμοὺς Θεολόγους, καὶ ἀπὸ τῶν θύραθεν μουσείων τε καὶ τοῦ βήματος, ἐπὶ τὴν ἱερὰν ταύτην σχολὴν, καὶ τὸ θεῖον βῆμα, καὶ τὰ ἄδυστα, καὶ τὸ μέγα καὶ ὑπερουράνιον ὄντως θεοσιαστήριον. νῦν δ' ὀλίγος αὐτοῖς τῶν λόγων τῆς ἔξω σοφίας ὁ λόγος. Ἰσασι καὶ γὰρ ὄντες ἀλίεων τε καὶ ἀγροίκων μαθηταί, ἐκείνων φημι τῶν ὑπὸ Χριστοῦ τῆς αὐτοσοφίας πρώτων κληθέντων εἰς ἀποστόλους etc. **ΒΟΙΥΙΝ.**

Pag. 885, 10. *Αἱ τεττάρων ἤδη ἐτῶν ἐπαγγελίαι*] *Nempe Cantacuzenus, statim fere atque imperii sede potitus est, promissit se coacturum esse eiusmodi Synodum.* **ΒΟΙΥΙΝ.**

Pag. 889, 23. *Τῶν πάλαι σοφῶν*] *Ecclesiastes cap. XII. v. 11.* **ΒΟΙΥΙΝ.**

Pag. 890, 9. *᾽Ὀδίνησεν ἀδικίαν*] *Psalm. VII. v. 15.* **ΒΟΙΥΙΝ.**

Pag. 891, 23. *᾽Ορῶ κατὰ πλήθος λόντας ἡμῖν ἄνδρας λογάδας*] *De quibus longe aliter patriarcha Philotheus Antirrheth. I. Cod. Reg. 1996. fol. 14.* **ΒΟΙΥΙΝ.**

Pag. 896, 21. *Τῶν Ναζιραίων*] *Homīnum scilicet, qui austeriorem vitae disciplinam professi sunt.* **ΒΟΙΥΙΝ.**

Pag. 897, 2. *Ἀναίμονες καὶ αὐτοὶ κ. τ. λ.*] *Homer. Iliad. V. 342.* **ΒΟΙΥΙΝ.**

Pag. 901, 13. *Καὶ οὖς ἐν τοῖς ἀντιόρητικοῖς τε καὶ στηλιτευτικοῖς*] *Prioribus scilicet, non posterioribus. Vide Indicem operum Gregorae Dogmaticorum.* **ΒΟΙΥΙΝ.**

Pag. 901, 17. *᾽Οδόντες χρόνον παρατρέγουσι etc.*] *Gregoras, quo tempore haec scribebat, nondum expleverat annum aetatis LVII. Siquidem haec scripsit anno Chr. MCCCCLII. aetate fere media, ut supra annotavimus. Constat autem natum esse an. MCCXCV.* **ΒΟΙΥΙΝ.**

Pag. 902, 6. *Κούρητις τ' ἐπίκουροι etc.*] *Apud Homerum legitur,*

Κούρητις τ' ἐμάχοντο καὶ Αἰτωλοὶ μενεχάρμαι.

Item apud Gregorium Nazianzenum, *Carm. περὶ εὐτελείας ἀνθρώπινου βίου.* **ΒΟΙΥΙΝ.**

Pag. 902, 23. *Εἰ παρ' ὄλην μικροῦ τὴν ἱστορίαν etc.*] *Hinc lector aestimet, quanta habenda sit Gregorae fides in iis, quae de Cantacuzeno per omnem Historiam memoravit.* **ΒΟΙΥΙΝ.**

Pag. 903, 6. *Νῦν δ' ἀνακαλυπτήρια . . . . . θύειν*] *Id est, arcana revelare. Vide annotata ad pag. 416. D.* **ΒΟΙΥΙΝ.**

Pag. 905, 3. *Λεῖν*] *Pro δεῖ.* **ΒΟΙΥΙΝ.**

Pag. 905, 9. Ἀρχάμενος δ' ἄνωθεν διεξήει, πῶς διαβόλησ etc.] Hanc Cantacuzeni orationem confer cum prooemio Tomi Palamitici, a Combefisio editi. **ΒΟΙΥΙΝ.**

Pag. 905, 23. Ἐτέρων] Philosophica scilicet, non dogmatica. **ΒΟΙΥΙΝ.**

Pag. 906, 1. Ἐσθίνους] Gregorae ipsi. Qua de re supra lib. II. cap. 10. **ΒΟΙΥΙΝ.**

Pag. 910, 19. Ὅσοι ἂν ἐν Καρὸς εἶναι κωλύσῃ μοῖρα] De hominibus contemptissimis dici solet. Ita Achilles de Agamemnone apud Homerum,

Ἐχθρὰ δέ μοι τοῦ δῶρα· τίω δέ μιν ἐν Καρὸς αἴσῃ. **ΒΟΙΥΙΝ.**

Pag. 911, 13. Φάσκει Γρηγόριος] Gregor. Nazianz. Orat. I. **ΒΟΙΥΙΝ.**

Pag. 915, 4. Τὴν Δισβίαν οἰκοδομήν, ἣ τοῖς λίθοις etc.] Sic D. Basilius ad nepotes cap. VI. *κατὰ τὴν Δωρικὴν παροιμίαν, τὸν λίθον ποιεῖ τὴν σπάρτον ἄγοντας.* Item Plutarchus, *πρὸς στάθμῃ πέτρον τίθεσθαι, μῆτι πρὸς πέτρῳ στάθμῃν.* Sensus est, *oportere se regulis, non regulas sibi submittere.* **ΒΟΙΥΙΝ.**

Pag. 915, 18. Ἐγὼ, φησὶ, ἀπ' ἑμαντοῦ λαλεῶ οὐδὲν, ἀλλ' ὅσα etc.] Non ea ipsa sunt verba, quae leguntur apud Ioannem cap. XIV. v. 10. Gregoras non hoc loco solum, sed et alibi passim, memoriae nimis fidit. **ΒΟΙΥΙΝ.**

Pag. 916, 14. Εἰ τις ὑμῖν εὐαγγελίζεται etc.] Et haec quoque Gregoras, fallaci memoriae confisus. Nam apud Paulum ad Galat. cap. I. versu octavo legitur: *Ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἡμεῖς, ἣ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίζεται ὑμῖν, παρ' ὃ εὐηγγελισάμεθα ὑμῖν, ἀνάθεμα ἴστω.* Versu autem nono, *εἰ τις ὑμᾶς εὐαγγελίζεται, παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἴστω.* **ΒΟΙΥΙΝ.**

Pag. 918, 14. Γρηγορίῳ] In Encomio S. Athanasii. **ΒΟΙΥΙΝ.**

Pag. 919, 2. Γρηγόριος ὁ Δριμύς] Pachymeres in Historia Andronici lib. VII. cap. 15. narrat quendam, cognomento *Drimyn*, sacerdotii dignitatem ausum sibi arrogare, eundemque se ab Laecaribus oriundum iactitantem, novas res molitum esse, ac demum coniuratione deprehensa carceris perpetui poenam subiisse. In eum exstat Athanasii patriarchae *Γράμμα σηηλιτευτικόν*, cuius supra meminimus ad pag. 110. B. Fortasse is ipse est, quem Gregoras hoc loco magistrum Palamae facit. Nec obstat, quod qui contra imperatorem coniuravit, is ab Athanasio Ioannes nominetur. Potuit enim cucullo tandem induto nomen mutare, ac pro *Ioanne* dici *Gregorius*. **ΒΟΙΥΙΝ.**

Pag. 923, 3. Ὁ ταῖς ὑπεροχαῖς εἰμι τῶν τιμῶν etc.] Fuit Barlaamus Abbas monasterii S. Salvatoris Constantinop. Idem ad papam legatus ivit an. Chr. MCCCXXXIX. Vide Odoricum Raynaldum ad eum annum, num. 19. et seq. Vide et Cantacuzen. Histor. lib. II. cap. XXXIX. **ΒΟΙΥΙΝ.**

Pag. 925, 12. Σισίνιον τὸν Νοβατιανόν] Ita Graeci passim; pro *Novatianόν*. De isto Sisinnio Ludovicus Targius, Vir sacrorum Canonum et Historiae Ecclesiasticae peritissimus, consensit mihi respondit: [„Nec S. Athanasius in iis quae plurima scripsit de magna Synodo, nec quisquam alius scriptor, cuius ad nos monumenta de illa eadem Synodo pervenerint, ullius Sisinnii nomen aut operam memorat adversus Arium in Nicaeno conventu. Unus Socrates Historiae suae lib. I. cap. 10. et post ipsum, atque ex ipso, Herm. Sozomenus cap. XXII. libri itidem primi Eccles. Hist. Acesium ab Constantino imperatore arcessitum narrant, qui calculo suo comprobaret Nicaenam definitionem: quod factum qua fide quo auctore referat Socrates, qui uno fere saeculo post Nicaenam Synodum vixit, aliis aestimandum relinquo. In quam rem fac, ut consulas eruditissimi Henrici Valesii Notam ad memoratum Socratis Historiae locum. Ipsum vero sublestae fidei habet vir in scriptis veterum perspicax. Caeterum idem Socrates lib. V. cap. 10. Sisinnii cuiusdam meminit, qui sacro Lectoris munereungebatur apud Agellium Novatianorum episcopum; cuius in dignitatem aliquanto post subvectus apud eundem Historicum legitur, lib. V. cap. 21. et lib. VI. cap. 1. Huius autem Sisinnii sententiam secutus Agellius, postulanti Nectario Constantinopoleos antistiti salubre dederat consilium adversus Arianorum Macedonianorumque sectas, quibus misere vexabatur Oriens. Verum, ne de isto Sisinnio Gregoras intelligi possit, obstat primae Synodi nomen; nisi forte primam Constantinopoli habitam generalem accipias: quod quidem mihi non fit credibile. Itaque hoc proclive est suspicari, Nicephorum Gregoram, virum immensae eruditionis et lectionis, cum haberet in mente duo haec Novatiensium antistitum nomina, quorum permagni fuerat opera adversus Arianorum dementiam, unum pro alio, ut facile factu fuit, inseruisse: nisi quis malit in librarii culpam reicere mutationem nominis; quam posteriorem coniecturam nescio an satis iuvet duorum istorum vocabulorum Graece scriptorum similitudo. Certe haec nomina *Σισίνιος*, *Ἀλέσιος*, quamquam syllabis iisdem desinunt, tamen reliquarum fere literarum structura sic inter se discrepant, ut non oscitantem scribam difficulter fallere posse videantur. Sed de ista permutatione vix certi quicquam pronuntiare licet absque benigniori Codicum Gregorae manuscriptorum copia, eorundemque diligenti collatione.“] Ipsa sunt verba Viri doctissimi, cui pro amicitiae iure, quae mihi cum eo summa intercedit, nodum hunc expediendum delegavi, dignum scilicet eo vindice; certe difficiliorem, quam ut ipse possem solvere. *ΒΟΙΒΙΝ.*

Pag. 929, 21. Γρηγόριος] In laudem Athanasii. *ΒΟΙΒΙΝ.*

Pag. 932, 22. Ἐκεί] I. e. in contingentibus, in bonis non necessariis. Vide supra lib. VIII. cap. VII. sect. 2. initio. *ΒΟΙΒΙΝ.*

Ibidem. Εἰ ὁ πάντων ἐκεί προμηθεύς τὰ τοῦ βίου τε

πρὸ etc.] Locns communis, iam a Gregora tractatus, idque iisdem verbis, Hist. lib. VIII. cap. VII. sect. 2. **BOIVIN.**

Pag. 938, 14. Ὁ θεῖος ἀπόστολος] Paul. ad Corinth. II. cap. XII. v. 8. 9. 10. **BOIVIN.**

Pag. 934, 2. Τὴν μὲν οὖν τῶν εὐσεβῶν πίστιν πάτριον τοῖς ἀναγκαίοις ἀποδιδόναι] Si post πάτριον subauditur ἐστὶ, vertendum erit, ac orthodoxorum quidem fidem in res necessarias referri, solenne est et antiquum. Alioqui πάτριον est epitheton, quod coniunctum cum πίστιν, fidem patriam significat, ita ut interpretati sumus. **BOIVIN.**

Pag. 934, 16. Ἀπόστολος] Paul. ad Corinth. II. cap. XI. v. 8. Ibid. v. 14. et 15. **BOIVIN.**

Pag. 935, 17. Ἀπόστολον λεγ.] Paul. ad Corinth. I. cap. XIII. v. 2. ad Philipp. cap. III. v. 13. **BOIVIN.**

Pag. 937, 3. Ὡς ἂν ἡ συμφωνία διηλεκτῆς] Ita quoque exemplar Vaticanum, in quo omissum aliquid suspicor. Certe haec male cohaerent. **BOIVIN.**

Pag. 939, 8. Νεκρικῶν ἡμῖν διαλόγων] Disputationibus scilicet Barlaami et Acindyni cum Palama. **BOIVIN.**

Pag. 939, 10. Ἐκεῖθεν] Ex quo priores illae disputationes habitae sunt. **BOIVIN.**

Pag. 939, 15. Ὅμως ὑμῖν οὐκ κ. τ. λ.] Gregoras lectores allequitur, non autem eos, qui tum aderant in Concilio: id quod diligenter observandum. **BOIVIN.**

Pag. 939, 18. Βοήθημα γοῦν κ. τ. λ.] Thaborium scilicet lumen. **BOIVIN.**

Pag. 939, 21. Ὀνειδον] Pro ὄνειδος. Barbare. **BOIVIN.**

Pag. 939, 22. Ἄμας κ. τ. λ.] Gregor. Cypr. in Proverb. Heinsius σκάφας interpretatur ligones. **BOIVIN.**

Pag. 940, 6. Ταῦτὸν ἐκείνω κ. τ. λ.] Lumen scilicet increatum, quod sit Palamas videre se. **BOIVIN.**

Pag. 940, 7. Αὐτῷ] Dativ. pro accusat. **BOIVIN.**

Pag. 940, 18. Ὡν ἓνα Θεόδωρον τὸν Γραπτὸν etc.] Exstat inter Codd. MSS. Regios Volumen ingens chartaceum, quo continentur libri pro Imaginibus contra Iconomachos scripti. li libri sunt, *Apologia pro Fide Orthodoxa; Antirrhētici tres contra Mammonam; Eusebii denique et Eriphanidae refutatio.* Ei Codici praefixum est nomen Theodori Grapti tanquam auctoris. In calce legitur: Τὸ παρὸν βιβλίον τοῦ ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Γραπτῶ, τῷ μακρῷ χρόνῳ ἀφανισθὲν, τῇ περὶ τὰς θείας γραφὰς φιλευσεβεῖ σπουδῇ καὶ φιλοκαλίᾳ τοῦ ἁγίου ἡμῶν αὐθέντου καὶ βασιλέως κυροῦ Ἰωασαφ τοῦ Καντακουζηνοῦ ζητηθὲν, ἐνδὸς μόνου βιβλίου εὐρεθέντος, κάκεινου πάνυ μὲν σαθοῦ διὰ παλαιότητα χρόνου, ἐσφαλμένον δὲ καὶ τῇ τοῦ γεγραφότος ἐκείνο ἰδιωτεῖα, μετεγράφη εἰς ἀφέλειαν τῶν ἐντευχομένων, ἐν ἔτει ζωσῶς. μηνὶ μαρτίῳ. ἰνδικτ. ζ'. Id est, *Praesens hoc opus S. Theodori Grapti, longo tempore obscuratum, tandem religioso in divinas scripturas studio*

ac laudabili curiositate Divi Domini nostri et imperatoris Dom. Iosaphi Cantacuzeni perquisitum, unico exemplari reperto, eoque ob vetustatem admodum corrupto, ac praeterea librarii ipsius ignorantia depravato, in usum eorum qui lecturi sunt transcriptum est, anno mundi VI. MDCCLXXVI. mense Martio, Indict. VI. (Christi MCCCLXVIII.) Vetus exemplar, ex quo Cantacuzenus describi suum curavit, ipsum quoque exstat in Bibliotheca Regia, et hanc inscriptionem praefert: ΤΟΤ ΜΑΚΑΡΙΟΤ ΘΕΟΔΩΡΟΤ ΑΔ ..... Τ ΘΕΟΦΑΝΟΤΕ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΜΩΜΗΤΟΤ ΚΑΙ ΚΑΘΑΡ..... ΠΙΣΤΕΩΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΔΟΞΑΖΟΝΤΩΝ ..... ΠΡΟΣΕΚΕΚΤΗΝΚΕΝΑΙ. Ea Codicis pervetusti inscriptione deceptus Cantacuzenus, Theodori Grapti libros eos esse credidit, qui Nicephori patriarchae erant: manavitque ea opinio ad omnes illius saeculi eruditos. Nam et Palamitae, inter quos eminebant Cantacuzenus ipse, Philotheusque patriarcha; et Palamitarum adversarii Gregoras, Cyparissiota (Cod. Reg. 2408. fol. 105. 154. 175. 195. 196. 199. 263. 375.), et alii, Opera ea Theodori Grapti genuina esse uno omnes ore pronuntiarunt. Caeterum Cantacuzenus, et caeteri, si praefixum vetustissimo exemplari titulum propius attentiusque inspexissent, commissam in ea parte fraudem statim animadvertissent; primam scilicet Tituli lineam, in qua Theodori nomen occurreret, manu recentiori exaratam esse. Cui rei argumento est primum ipsa positio illius lineae: est enim altior quam quae illi in eiusdem folii versi tergo respondet; eoque fit ut prima pagina subsequentem caeterasque omnes uno versu excedat, quod apud librarios vitium est, scripturae accuratae legibus contrarium. Deinde versus ille, in quo Theodori nomen legitur, non eodem scriptus est atramento, quo caeteri qui proximi sequuntur. Denique ipsa scripturae lineamenta diversa sunt, ut necum fatebitur quisquis litteras contulerit, praesertim E, Θ, Μ, et Τ, quarum formam aliam esse in primo versu, aliam in secundo et tertio, facile erit cuivis perspicere. Eiusce facinoris auctorem suspicari licet vel Palamam, vel Palamitam aliquem, penes quem fuerit is Codex, antequam ad Cantacuzenum pervenisset: nec enim Cantacuzenum ipsum ausim falsi insimulare. Gregoras Historiae lib. XXI. infra cap. III. (sect. VIII. vide et lib. XXIII. pag. 676. E. et 677. A.) eiusmodi fraudes, immo maiores obiicit Palamitis. *Neque enim in nos solos (inquit) manus ii armant sanguinarias; sed ex ipsis sacris libris recisa multa auferunt, folia chartacea bins et quaterna acutis culttris descant, et ex divinis scripturis ea avellunt, quae validum et expugnatum difficile robur opponentia, ad suum libitum iniquis interpretationibus detorquere non possunt.* Porro intererat Palamitarum, ut libris illis, quibus multa continerentur eorum erroribus contraria, Theodori Grapti potius quam Nicephori (patriarchae videlicet Constantinopolitani) nomen inscriberetur. Initio certe Theodorus Graptus parvi

ab illis factus; quanquam iidem postea, eius testimoniis ad suum sensum accommodatis, miris laudibus ipsum ornaverint. Exstat apud Gregoram in libro nondum edito (Cod. Reg. 2952. fol. 157.) gravis querela de Palamita quodam, qui de Theodoro Grapto et de eius libris non satis reverenter loqueretur. *Ecqua enim* (inquiēbat Palamae sectator) *novit illum ecclesia? Quis nostrorum illius unquam meminit? Tum addebat, quaecumque is contra Iconomachos scripta composuisse diceretur, ea erroribus gravissimis soatere. Quod si alii quipiam nonnulla interseruisent spuria et supposititia, et iis nomen illius inscripissent, ipsum quidem irreprehensum futurum, non item eius libros: sin ea eius essent reipsa et indubitate, iam cum simul cum libris reiiciendum, et in haeticorum numero ponendum.* Haec Palamita ille, in quem Gregoras acribus verbis invehitur, ad Cantacuzenum ipsum conversus. *Equem Tu*, inquit, *hunc dererpens in sanctum illum Patrem sapientemque doctorem armas novum Archilochum, ac potius Archilochi simium? ... Cur haec praesente te abiectissimus furibundusque homunculus evomuit?* etc. (Vide et annotata infra ad pag. 598. F.) Non mirum itaque homines improbos, quales illi videntur fuisse, vetustissimum Codicem nactos, cui auctoris nomen non esset inscriptum, nomen praefixisse illud, quod arbitrarentur contemptius obscuriusque esse, quam ut magnae contra eos auctoritatis esse posset. Ut ut sit, manifestum certe est, interpolatum fuisse Codicis antiquissimi titulum, additamque esse recentiori manu, ut diximus, eam lineam, in qua Theodori Grapti nomen legitur. Superest iam ut ostendamus, librorum, eo volumine comprehensorum, auctorem esse patriarcham Nicephorum. Primo constat Nicephorum multa pro imaginibus contra Iconomachos variis temporibus scripta edidisse. Ignatius Diaconus, qui eius vitam scripsit, eum ait aliquanto post Nicaenam Synodum, cum esset adhuc laicus, in fidei hostes insurrexisse. *τότε δὴ, inquit, καὶ ὁ μέγας Νικηφόρος, τὰ νίκης ἐπιφερόμενος σήμαντρα, κατὰ τῶν τῆς πίστεως ἀντιπάλων τορόν τι καὶ ἐνυάλιον ἀνεκρούετο μέλος, Χριστὸν εἶναι πιστούμενος ἀπεργραπτόν κατὰ τὸ τῆς θεότητος, ἀπλοῦν καὶ ἀνεκασφον· περιγραπτόν δὲ καὶ γραπτόν κατὰ τὸ τῆς ἀνθρωπότητος, ἀπτόν τε καὶ σύνθετον, οἷς τὸ εἰκονίζεσθαι ἀραρότως ἐπακολουθήσοι.* Quibus Ignatii verbis indicari puto *Apolo-giam pro Fide*. In Synodica Epistola Orientalium ad imperatorem Theophilum memoratur liber contra Christi imaginem a Ioanne Anagnosta editus, idemque a Nicephoro refutatus. Theophanes Confessor integram de Copronymi obitu narrationem, ex tertio contra Mammonam Antirrhethico translata, Chronico suo inse-ruit; atque eius narrationis auctor in Codice Ioyeusano Nicephorus patriarcha indicatur, teste Petavio. Vide fragmentum, Breviario Chronico Nicephori patriarchae subiuncta, Edition. Petav. Cum Codice Ioyeusano consentit Michaël Glycas, Annalium parte II. pag. 137. Edit. Reg. ubi excerpta ex secundo contra Mammonam

Antirrbetico verba tanquam Nicephori laudantur. Praeterea et in Anastasii Quaestionibus, et in Panoplia dogmatica Euthymii Zygabeni, Nicephoro patriarchae, tanquam vero auctori, asseruntur varia fragmenta, excerpta ex iis libris quos Cantacuzeniani Codicis titulus corruptus perperam Theodoro Grapto adscribit. Denique ii ipsi libri in Codicibus multis praeferunt nomen patriarchae Nicephori. Unus autem caeteris omnibus longe antiquior, nec longe post aetatem auctoris scriptus (is est Codex No. 354. Colbertinus) non ea solum continet quae Cantacuzenianus, sed et duos praeterea libros, quorum primus est *de Testimoniis Macarii Magneti*, in altero agitur *de Divina Imagine, quae ab Iconomachis Idolum dicta fuerat*: item quaeritur *quid sit γραπτόν et περιγραπτόν*: tum *quomodo intelligendum illud, non facies ullam imaginem etc.* Eius Codicis Titulus, omnibus partibus integer et nulla fraude corruptus, ita habet, ΤΟΤ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΚΑΙ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΓΕΝΟΜΕΝΟΤ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΠΟΛΕΩΣ ΝΙΚΗΦΟΡΟΤ ΛΟΓΟΣ ΤΗΕΡ ΤΗΣ ΑΜΩΜΗΤΟΤ ΚΑΙ ΚΑΘΑΡΑΣ ΚΑΙ ΕΙΛΙΚΡΙΝΟΤΣ ΗΜΩΝ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΠΙΣΤΕΩΣ, ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΔΟΞΑΖΟΝΤΩΝ ΕΙΔΩΛΟΙΣ ΠΡΟΣΚΕΚΤΝΗΚΕΝΑΙ. Itaque minime dubium est, quin ea Nicephori patriarchae Opera sint, quae Cantacuzenus, Gregoras, Philotheus, Ioannes Cyparissiota, et alii complures, Theodori Grapti esse putaverunt. ΒΟΙΒΙΧ.

Pag. 940, 19. Εὐσεβίω τῶν τότε λογίων τῷ πρώτῳ] Gregoras in libro nondum edito, cuius initium Περί μὲν οὖν τῆς ὄρα- τῆς τοῦ κυρίου θεοφανείας, queritur fraude adversariorum surreptos sibi Theodori Grapti libros. Καί τοι, inquit, διὰ τὰς περιστη- κυίας κάμει πρὸς τῶν διωκτῶν συμφορὰς, οὐδ' ἔσχον ὅπως ἐπ' αὐ- τῶν κλακείσας τὰς ἐκείνου βίβλους παμπόλλους οὐσας ἀνειληφῶς, ἐξ ὧν καὶ ὅθεν πολλαίκις ἀναλαμβάνων πρότερον ἐθεώρουν, προθεῖ- ναι νῦν ἡμῖν (ὕμῖν) τὰ πολλῶ τῶν εἰρημένων πλείω τε καὶ ἐναρ- γέστερα. Venia itaque ei danda est, quod quae contra Eusebium Caesariensem scripta essent, iis putaverit refelli Eusebium aliquem recentiorem, ipsius videlicet Theodori Grapti aequalem. Ignoscendum pariter, quae de Christi in coelum translati corpore Eusebius dixisset, ea ad Christum in monte transfiguratum pertinere existi- manti. ΒΟΙΒΙΧ.

Pag. 940, 21. Πρῶτον μὲν οὖν εἰσάγει λέγοντα ἐκεῖνον, ὡς τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ etc.] Haec et quae sequuntur, verba sunt Eusebii, excerpta ex eius ad Constantiam epistola, quam et Nicaena Synodus secunda ab Iconomachis laudatam (Action. VI. Edit. Labb. p. 494.) explosit, et Nicephorus patriarcha (non, ut Gregoras putabat, Theodorus Graptus) libro singulari refutare instituit. Eius epistolae fragmenta antehac dispersa, pleraque anec-

data, iuvabit (credo) lectores suo quaeque nunc demum loco red-
dita et collecta habere. Sunt autem haec.

Εὐσεβίου ἐπιστολὴ πρὸς Κωνσταντίαν τὴν βασίλισσαν.

Ἔπει δὲ καὶ περὶ τινος εἰκόνης ὡς δὴ τοῦ Χριστοῦ γέγραπας,
εἰκόνα βουλομένη σοὶ ταύτην ὑφ' ἡμῶν πεμφθῆναι· τίνα λέγεις
καὶ ποίαν ταύτην, ἣν φῆς τοῦ Χριστοῦ εἰκόνα; [Οὐκ οἶδα πό-
θεν αὐτῇ ὀρηθθεῖσα τοῦ σωτῆρος ἡμῶν διαγράψαι εἰκόνα προσ-
τάττεις. ποίαν τοῦ Χριστοῦ εἰκόνα ἐπιζητεῖς;*)] πότιρον τὴν ἀλη-
θῆ καὶ ἀμετάλλακτον, καὶ φύσει τοὺς αὐτοῦ χαρακτηῖρας φέρουσαν·
ἢ ταύτην ἣν δι' ἡμᾶς ἀνείληφεν, τῆς τοῦ δούλου μορφῆς περι-
θέμενος τὸ σχῆμα; [ὁ γὰρ **] τοῦ Θεοῦ λόγος καὶ Θεός, μορφὴν
δούλου λαβὼν, ἐν ὁμοιωματι σαρκὸς ἁμαρτίας τὴν ἁμαρτίαν κατέ-
κρινεν, ἣ φησὶν ὁ Θεὸς ἀπόστολος. οὕτως ἡμᾶς τῆς παλαιᾶς πι-
πρίας καὶ δαιμονικῆς δουλείας τῷ τιμῷ αἵματι λυτρωσάμενος ἀπη-
λευθέρωσεν. δύο οὖν ***] μορφῶν αὐτῷ παρισταμένων,] περὶ (ἀλ-
λὰ περὶ in Act. Conc. Nic. II.) μὲν τῆς τοῦ Θεοῦ μορφῆς οὐδὲ αὐ-
τὸς ἠγοῦμαι σε ζητεῖν, ἅπαξ παρ' (πρὸς ibid.) αὐτοῦ παιδευομέ-
νην, ὅτι οὔτε τὸν πατέρα τις ἔγνω, εἰ μὴ ὁ υἱός· οὐδ' αὐτὸν
υἶόν γινώσκοντες τις ἐπαξίως, εἰ μὴ ὁ γεννήσας αὐτὸν πα-
τήρ . . . . ἀλλὰ γὰρ πάντως τῆς τοῦ δούλου μορφῆς ἐπιζητεῖς (τὴν
εἰκόνα ibid.) καὶ οὐ δι' ἡμᾶς περιεβλήθη σαρκίου. ἀλλὰ καὶ τοῦτο
τῇ δόξῃ τῆς θεότητος ἀνακεκράσθαι μεμαθήκαμεν, καὶ καταπεπό-
σθαι τὸ θνητὸν ὑπὸ τῆς ζωῆς. [καὶ οὔτι που θαυμαστὸν, εἰ με-
τὰ τὴν εἰς οὐρανὸν ἄνοδον τοιοῦτόν που πέφηνεν, ὅποτε καὶ ἐν
ἀνθρώποις ἔτι βιοτεύων ὁ Θεὸς λόγος, τοῖς ἔγκριτοῖς τῶν ἑαυτοῦ
(μαθητῶν apud Gregoram Cod. Reg. 2952^a. f. 50. v.) λόγων προαφ-
ραβανίζόμενος τὴν θέαν τῆς αὐτοῦ βασιλείας, μεταβαλὼν τὴν τοῦ
δούλου μορφὴν, αὐτὴν ἐκείνην ἐπὶ τοῦ ὄρους ὑπερ τὴν ἀνθρω-
πίαν φύσιν ἐπιδέδεικται· ὅτι τὸ μὲν πρόσωπον αὐτοῦ ἀπήστραψεν
ὡς ὁ ἥλιος, τὰ δὲ ἱμάτια ὡς τὸ φῶς.] τίς οὖν τῆς τοσαύτης (τοι-
αύτης in Act. Conc. Nic. II.) ἀξίας τε καὶ δόξης τὰς ἀποστιλβούσας
καὶ ἀπαστραπτούσας μαρμαρυγὰς οἷός τε ἂν εἴη (ἢ ibid.) καταρα-
ξαι νεκροῖς καὶ ἀψύχοις χρώμασι καὶ σκιογραφίαις, ὅποτε μὴδὲ ἐμβλέ-
ψαι (προσβλέψαι ibid.) αὐτῷ (αὐτῷ ἐπὶ τοῦ ὄρους ibid.), [τοῦτον ὀφθέν-
τι τον τρόπον,] οἱ θεσπέσιοι ὑπέμειναν μαθηταί, οἳ γε ἔπεσον ἐπὶ
πρόσωπον, ἀφόρητον αὐτοῖς τὸ θεώμενον ὁμολογήσαντες; εἰ δ'
οὖν (εἰ γοῦν ibid.) τότε ἢ ἐν σαρκὶ (ἢ ἐνσαρκος ibid.) αὐτοῦ μορφῇ
τοσαύτης ἔλαχε δυνάμειως, πρὸς τῆς ἐνοικουσεως αὐτῇ θεότητος με-
ταβληθεῖσα, τί χρὴ λέγειν, ὅτι τὴν θνητότητα ἀποδύς, καὶ τὴν
φθορὰν ἀπονιψάμενος, τῆς τοῦ δούλου μορφῆς τὸ εἶδος εἰς τὴν

*) Uncis inclusa nunc primum in lucem prodeunt ex Cod. Reg. 1980.
fol. 191. et seqq. reliqua iam edita erant in actis Concilii Nicaeni II.
BOIVIN.

**) γὰρ addo. BOIVIN.

***) οὖν addo. BOIVIN.

τοῦ δεσπότου καὶ θεοῦ δόξαν μετσκενάσατο, μετὰ τὴν κατὰ τοῦ
 θανάτου νίκην (δίκαν Cod. Colb.), καὶ μετὰ τὴν εἰς οὐρανοὺς
 ἀνοδόν, καὶ μετὰ τὴν ἐν τῷ βασιλικῷ θρόνῳ ἀμφὶ τὰ δεξιὰ τοῦ
 πατρὸς Ἰδρυσιν, μετὰ τὴν ἐν τοῖς ἀκατονομάστοις καὶ ἀβήτοις
 κόλποις τοῦ πατρὸς ἀνάκασιν, εἰς ἣν ἀνιόντα καὶ ἀποκαθιστάμε-
 νον αἱ οὐράναι δυνάμεις ἀνευφήμουν, λέγουσαι· ἄρατι πύλας οἱ
 ἄρχοντες ὑμῶν, καὶ ἐπαρθῆτε πύλαι αἰώνιοι, καὶ εἰσελεύσεται ὁ
 βασιλεὺς τῆς δόξης. [οὐκ οὖν καὶ ἡ τοῦ δούλου μορφή ἐν τοιαύ-
 τοις γινομένη, ἐξόλων ὅλη μεταβέβληται ἐπὶ φῶς αὐτοῦ ἀφῆτον
 καὶ ἀνεκδιήγητον, αὐτῷ τῷ θεῷ λόγῳ πρότερον φῶς, ὅπερ ὀφθαλ-
 μὸς οὐκ εἶδεν, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσεν, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου
 οὐκ ἀνέβη. πῶς οὖν τις τῶν ἀδυνάτων ἐφίκοιτο; πῶς δὲ τῆς οὐ-
 τω θαυμαστῆς, καὶ ἀλήτου μορφῆς, εἰ γὰρ χρὴ μορφήν ἔχει καλεῖν
 τὴν ἐνθεον καὶ νοερὰν οὐσίαν, εἰκόνα τις ζωγραφῆσειεν; εἰ μὴ
 τοῖς ἀπίστοις ἔθνεσιν ὁμοίως τὰ μηδαμῇ μηδαμῶς ἰοικόντα ἑαυτῶ
 τις ἀναζωγραφῆσειεν, ὥσπερ γραφεὺς μηδὲν ἰοικόντα γράψων. τοι-
 οῖδε γὰρ κακίονοι, ἀνειδαλοποιούντες ἢ ποτε θεόν, ὡς ἠγοῦνται,
 ἢ τινα (ὡς ἂν φαῖεν) ἠρώων, ἢ τι τῶν τοιούτων κλάττειν καὶ
 ἀπεικάζειν ἐθέλοισιν, οὐδὲν ὁμοιον, οὐδὲ ἐγγὺς, οἷοι τε ὄντες γρά-
 φειν, ἀλλόκοτα σκιογραφοῦσιν, ἀνδρείκαλα σχήματα διαχαράττον-
 τες. ἡμῖν δὲ ὅτι μὴ δίκαιον τὰ τοιαῦτα, πάντως που καὶ αὐτῇ
 συμβάλλεις. ἀλλ' εἰ μὴ τῆς εἰς θεὸν μεταβληθείσης μορφῆς, ἀλλὰ
 τοῦ πρὸ τῆς μεταβολῆς σαρκίου αὐτοῦ δὴ τοῦ θνητοῦ τὴν εἰκόνα
 φῆς παρ' ἡμῶν αἰτεῖν. ἄρα γὰρ τοῦτο σε μόνον διέλαθεν τὸ ἐνά-
 γνωσμα, ἐν ᾧ ὁ θεὸς νομοθετεῖ μὴ ποιῖν ὁμοίωμα, μήτε τῶν
 ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ, μήτε τῶν ὅσα ἐν τῇ γῆ κάτω; ἢ ἔστιν ὅτε ἐν
 ἐκκλησίᾳ τὸ τοιοῦτον ἢ αὐτῇ, ἢ καὶ παρ' ἄλλου τοῦτο ἤκουσας;
 οὐχὶ δὲ καθ' ὅλης τῆς οἰκουμένης ἐξώρισται καὶ πόρρω τῶν ἐκ-
 κλησιῶν πεφυγάδευται τὰ τοιαῦτα, μόνοις τε ἡμῖν μὴ ἔξειναι τὸ
 τοιοῦτον ποιῖν παρὰ πᾶσι βεβόηται; . . . οὐκ οἶδα γὰρ ὅπως
 γυναιὸν τι μετὰ χεῖράς ποτε δύο τινας φέρουσα καταγεγραμμέ-
 νους, ὡς ἂν φιλοσόφους, ἀπέββησε λόγον, ὡς ἂν εἶεν Παῦλον
 καὶ τοῦ σωτήρος· οὐκ ἔχω λέγειν, οὔτε ὀπόθεν λαβοῦσα, οὔτε
 ὅθεν τοῦτο μαθοῦσα. ἵνα μὴ δὲ αὐτῇ μηδὲ ἕτεροι σκανδαλλίζοντο,
 ἀφειλόμενος ταύτην, παρ' ἑμαυτὸν κατεῖχον, οὐχ ἠγούμενος καλῶς
 ἔχειν εἰς ἑτέρους ὅπως ἐκφέρειν ταῦτα, ἵνα μὴ δοκῶμεν δίκαν εἰ-
 δωλολατρύντων τὸν θεὸν ἡμῶν ἐν εἰκόνι περιφέρειν. Παῦλον τε
 ἀκούω πάντας ἡμᾶς παιδεύοντος, μηκέτι τοῖς σαρκικοῖς προσανέ-
 χειν. εἰ γὰρ ἔγνωμέν φησιν κατὰ σάρκα Χριστὸν, ἀλλὰ τῶν οὐκέτι
 γινώσκομεν. Σίμωνα τὸν μάγον λόγος ἔχει παρὰ τοῖς ἀθέτοις αἰ-
 ρεσιώταις προσκυνεῖσθαι, ἐν ἀψύχῳ ὕλῃ καταγεγραμμένον. ἐθεω-
 ρήσαμεν δὲ καὶ αὐτοὶ τὸν τῆς μανίας ἐπάνυμον ὑπὸ τῶν Μανι-
 χαίων εἰκόνη δορυφοροῦμενον. ἡμῖν δὲ ἀπειρήται τὰ τοιαῦτα. θεὸν
 γοῦν κύριον τὸν σωτήρα ἡμῶν ὁμολογοῦντες, ὡς θεὸν ἰδεῖν εὐ-
 τρεπιζόμεθα, πάσῃ σπουδῇ καθάραντες αὐτοὶ τὰς ἑαυτῶν καρδίας,
 ὡς ἂν ἴδοιμεν αὐτὸν κεκαθαρμένοι. μακάριοι γὰρ οἱ καθαροὶ τῷ

καρδία, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται. εἰ δὲ ἐκ περιουσίας, πρὸ τῆς μελλούσης πρόσωπον εἰς πρόσωπον ὄψεώς τε καὶ θέας, τοῦ σωτήρος ἡμῶν τὰς εἰκόνας αὐτοὶ περὶ πολλοῦ τίθεσθε, τίνα μᾶλλον ἀγαθὸν ζωγράφον αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ λόγου ἔχοιμεν ἄν;] Hanc epistolam, qua imaginum cultus aperte improbat, Eusebii esse aiebant Iconomachi; et Orthodoxi quoque fatebantur. Verum cum idem Eusebius in Historia sua ecclesiastica lib. VII. cap. 18. celebret mulierem Syrophoenissam, quae sanguinis profluvio liberata, statum Christo liberatori exererat, idcirco a quibusdam dubitatum est, an illa epistola esset re ipsa Eusebii. Sed tantum abest, ut eiusmodi argumento constet non scriptam eam esse ab Eusebio; ex ea ipsa narratione, quam obiiciunt, apparet eundem fuisse auctorem tum Historiae ecclesiasticae, tum eius quam dicimus epistolae. Nam quod a muliere Syrophoenissa factum in Historia ecclesiastica narratur, id ipsum ibidem ἐθνικῇ συνηθείᾳ, hoc est, *consuetudine ethnica*, seu usu apud gentes iam inde antiquitus recepto, factum esse dicitur; quem scilicet usum minime probabat Eusebius. **BOIVIN.**

Pag. 941, 2. *Εὐσέβιος*] Vide Cod. Reg. 1989. fol. 200. v. **BOIVIN.**

Pag. 941, 8. *Ἐπὶ φῶς ἀφῆτον κ. τ. λ.*] Vide Eusebii epistolam ad Constantiam. **BOIVIN.**

Pag. 942, 6. *Δὲ*] abundat. **BOIVIN.**

Pag. 943, 22. *Εὐσέβιος ὅλον ἐν τῇ μεταμορφώσει etc.*] Non ἐν τῇ μεταμορφώσει, sed μετὰ τὴν εἰς οὐρανοῦς ἀνοδόν. Vide epistolam ipsam Eusebii supra allatam. **BOIVIN.**

Pag. 944, 6. *Ὁ τοίνυν λόγος*] τοῦ Παλαμᾶ ἐκ τοῦ ἐ λόγου, οὗ ἡ ἀρχή· Ἄλλα τίς ἄν δύνατο. Vide Cod. Reg. 2409. f. 132. **BOIVIN.**

Pag. 944, 7. *Ἦς καὶ οἱ θεοὶ κ. τ. λ.*] Matth. cap. III. v. 43. **BOIVIN.**

Pag. 944, 23. *Τοὺς κατὰ τὸν Παλαμᾶν ἅπαντας*] *Omnes Palamae similes*. Nempe eos omnes, qui, ut Palamas, divini luminis atque adeo divinae gratiae sint participes. Gregoras Palamam irridet, aliosque monachos, qui divinum lumen oculis corporeis visum a se gloriabantur. **BOIVIN.**

Pag. 945, 2. *Πῶς οὐκ ἄκτιστος κ. τ. λ.*] ἐκ τοῦ λόγου αὐτοῦ, οὗ ἡ ἀρχή· Φιλονεικοῦσι μὲν οὖν ἀλλήλοις. Vide Cod. Reg. 2409. fol. 103. **BOIVIN.**

Pag. 944, 18. *Οὐσία μὲν γὰρ κ. τ. λ.*] ἐκ τοῦ περὶ φωτὸς λόγου αὐτοῦ. Exstat in Codice Regio 2409. fol. 53. oratio seu liber Palamae ad Athanasium Cyzici archiepiscopum, περὶ τοῦ Θείου φωτὸς καὶ τῆς Θείας χάριτος. **BOIVIN.**

Pag. 945, 15. *Ἐνταῦθεν καὶ κ. τ. λ.*] Observa πρόληψιν, qua Gregoras tertiae Sessionis acta attingit. **BOIVIN.**

Pag. 946, 16. *Ἄλλα ταῦτα μὲν ὅσπερον*] Sessione 3. Vide infra lib. XXI. **BOIVIN.**

Pag. 948, 11. *Ὅτι μὲν, φησὶ, κ. τ. λ.*] Verba Theodori Grapti; immo Nicephori patriarchae; eadem quae supra. **BOIVIN.**

Pag. 949, 3. Ἐξ οὗ ἐμφαίνεται ἡ ἀλλοίωσις] Omissum a Gregora primum divisionis membrum. Codex Regius (Cod. 1989. fol. 199. v. lin. paenult.) ita habet: ἐξ οὗ ἐμφαίνεται ἡ ἀλλοίωσις. [παρετίον τανῶν τόπου γε εἵνεκεν λέγειν ἢ χρόνον, ἢ τινας ἄλλου τῶν ἐν κινήσει θεωρουμένων, ἐπεὶ πρὸς οὐδὲν χησίμαον κατὰ τὴν παρούσαν συντελεῖ στέψιν· καθ' ὅποιον οὖν τῶν εἰρημένων τρόπων ὁ θαυμάσιος οὗτος τὴν κατὰ Χριστὸν δουλικὴν μορφὴν, τὸ ἐσχηματισμένον σῶμα καὶ τετυπωμένον, ὡς ἡμῖν γε καὶ τῇ ἀληθείᾳ δοκεῖ, ὃ δὴ καὶ γράφεται καὶ ὀρίζεται, εἴπερ εἰς μηδὲν τοῦ καθ' ἡμᾶς σώματος ταῖς ἀληθείαις καθὼς σῶμα διενήνοχεν, ἐξ ὅλων ὅλην μεταβέβλησθαι ἀποφαίνεται, καὶ τοῦτο θαρσαλέως καὶ ἐκθυμώτατα. εἰ μὲν κατὰ τὸ ποιὸν μεταβέβληται, κενύηται μὲν πρὸς ἀλλοίωσιν.] ἡ δὲ ἐστὶν μετασχηματισμὸς. ... **βοινικ.**

Pag. 951, 1. Βασιλείοις καὶ Γρηγορίοις] Gregoras promittit se sanctorum Basilii et Gregorii argumenta prolaturum, quae tamen haud proferet. **βοινικ.**

Pag. 951, 6. Οὐ γὰρ ἐνεργεῖα ψιλῆ φησι κατὰ τινος . . . . κενώσαι μὲν τοὺς οὐρανοὺς λέγεται] Poteram sic interpretari: Non enim, inquit, ut veteres quidam delirarunt, dicitur ille tempore divinae incarnationis sua hypostasi coelos vacuos fecisse. Sed aliter malui, sequutus Codicis antiquissimi lectionem, in quo non λέγεται, sed λεγόντων scriptum erat. **βοινικ.**

Pag. 952, 2. Λοιδορῶν οὖν ὁ Παλαμᾶς Θεόδωρον] Fuit itaque illud tempus, cum Palamas Theodori Grapti auctoritatem parvi faciebat, ut supra dicebamus. Tamen Philotheus Antirrh. lib. XI. passim hunc laudat, et in suas partes trahere constat. Vide Cod. Reg. 1996. fol. 236. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 280. 281. Laudatur etiam a Cantacuzeno in Antirrh. contra Prochorum, Cod. Reg. 1999. fol. 75. **βοινικ.**

Pag. 953, 11. Παύλῳ] Ad Corinth. II. cap. V. v. 17. **βοινικ.**

Pag. 953, 14. Δαβὶδ] Psalm. 50. **βοινικ.**

Pag. 955, 5. Εἰρήσεται δὲ κατὰ χάραν etc.] Nempe in disputatione cum Cabasila, in Antirrheticis et in aliis libris Dogmaticis. **βοινικ.**

Pag. 955, 10. Ἐποδείγματι] Ἐποδείγμασι supra lib. XIX. cap. II. sect. 4. **βοινικ.**

Pag. 956, 6. Ἡ πολλῆ] Sic supra lib. X. cap. ult. **βοινικ.**

Pag. 956, 12. Quae supplemus, ea in Codice etiam Vaticano desunt. Nec mirum; cum noster (ut iam dixi) ex illo descriptus sit. **βοινικ.**

Pag. 957, 17. Γρηγόριος] Gregor. Nazianz. de Dogm. Sic supra lib. X. cap. ult. N. 13. **βοινικ.**

Pag. 958, 4. Ἀνούεις γέννησιν· κ. τ. λ.] Gregor. Nazianz. Orat. de Dogm. pag. 493. Edit. Paris. an. 1609. **βοινικ.**

Pag. 958, 20. Τάναντία] Vel qui repugnantia. Gregor. Nazianz. Orat. I. de Filio pag. 567. **βοινικ.**

Pag. 959, 3. Πάλιν οἱ σωρατικοὶ κ. τ. λ.] Gregor. Nazianz. Orat. de Filio. pag. 570. 565. 567. ΒΟΙΥΙΝ.

Pag. 960, 1. Βασίλειος] Basilus Magnus contra Sabellianos. ΒΟΙΥΙΝ.

Pag. 960, 6. Καὶ πάλιν] Idem contra Eunom. lib. II. ΒΟΙΥΙΝ.

Pag. 960, 12. Καὶ πάλιν] Idem Epist. 6. ΒΟΙΥΙΝ.

Pag. 961, 15. Χαλεπώτερα] Eccles. cap. III. v. 22. ΒΟΙΥΙΝ.

Pag. 963, 5. Γέγραπται γὰρ κ. τ. λ.] D. Paul. ad Galat. cap. III. v. 10. Deuteron. cap. XXVII. v. 26. ΒΟΙΥΙΝ.

Pag. 964, 10. Τῷ δὲ καὶ αὐτῷ etc.] Vitiosa constructio, pro ὁ δὲ καὶ αὐτὸς παρὰ προσδοκίαν τοῖς τοιοῦτοις ἐμπεπτωκώς etc. Eiusmodi Antiptoses non paucas apud Gregoram observare est. ΒΟΙΥΙΝ.

Pag. 966, 18. Ἐκ τῆς ὀρχήστρας . . . πρῶσθαι] Ὀρχήστρα proprie est locus in quo saltatur. Probabile autem est in quibus locis saltatores se exercebant, in iisdem venundari solitas merces frivolas, qualia sunt ludicra instrumenta, et quae vocantur crepundia. ΒΟΙΥΙΝ.

Pag. 966, 18. Γράμμασι γὰρ σχεδὸν παντάπασιν ἀνομίλητον ἐνρίσκων αὐτὸν] Atqui Cantacuzenum constat minime illiteratum fuisse, idque ipsius Gregorae testimonio, qui supra lib. XIX. cap. I. sect. 4. eum dixit iam inde ab initio humanioribus litteris operam ultro dare instituisse, multosque et omnis generis libros ambitiosse conquisivisse, atque in dies novum aliquid cum dicere tum audire impensissime studuisse. ΒΟΙΥΙΝ.

Pag. 971, 6. Ἀνωτέρω] Lib. XIX. cap. IV. sect. 7. ΒΟΙΥΙΝ.

Pag. 971, 10. Τοῦτ' ἐκείνω] Quod Palamas ipse attulit superiori cap. sect. 6. ΒΟΙΥΙΝ.

Pag. 973, 3. Ἀνωτέρω] Libro superiore cap. IV. sect. 7. ΒΟΙΥΙΝ.

Pag. 975, 20. Ἐξ ὧν κάκεινοις γεγένηται ὑπομνήματα] Vide Ioan. Cyparissiot. Palamicarum Transgressionum lib. I. Serm. IV. cap. X. in fine. ΒΟΙΥΙΝ.

Pag. 976, 9. Καὶ λαμπάδες κ. τ. λ.] Alludit ad opinionem Palamae de lumine increato. ΒΟΙΥΙΝ.

Pag. 976, 18. Τῶν ἐκεί φηθέντων] In Concilio contra Barlaamum habito. ΒΟΙΥΙΝ.

Pag. 978, 10. Ἐφιέμενοι τοὺς ὀδόντας ἐμπήξαι τῷ τάλαιπρῳ] Vide Philothei patriarchae Antirrheticum I. Cod. Reg. 1996. fol. 14. v. et seq. ΒΟΙΥΙΝ.

Pag. 979, 8. Κύριοι γὰρ ἡμεῖς κ. τ. λ.] Sic supra lib. XV. cap. VII. sect. 7. ΒΟΙΥΙΝ.

Pag. 980, 9. Ὁ μέντοι Παλαμᾶς περιφοβὸν ὄλ. ἐκ τῆν νόκτα διενεγκῶν] Cum his confer ea quae apud Philotheum leguntur loco indicato. ΒΟΙΥΙΝ.

Pag. 980, 10. Ἄμα ἔω] Die 28. mensis Maii. ΒΟΙΥΙΝ.

Pag. 985, 12. Κἂν τι δέη παθεῖν] Etsi mori oporteat. Sic apud Theocritum, οὐδ' εἴ τι πάθοις τὴν γ' ἀσίδων, ne si quidem cantando moriaris. ΒΟΙΥΙΝ.

Pag. 986, 1. [Ἀ τοῖς ἐξωτερικοῖς etc.] Nempe Palamas auctor Cantacuzeno fuerat, ut *quoique de infima plebe non vereretur captu suo altiora affectare, si vestibus exuti virgis caederentur, et in carcerem detruderentur*, pag. 617. D. supra. **ΒΟΙΝΙΝ.**

Pag. 987, 13.] Citatur D. Basilii Epistola, quae in eo Codice, quo Gregoras usus est, 257^a. numerabatur; in libris editis aut omnino deest, aut alium numerum praefert. **ΒΟΙΝΙΝ.**

Pag. 991, 8. Συνέθεντο δ' ἐξῶσαι τοῦ συνεδρίου καὶ τὸν Τύρου ἐπ.] Hinc apparet episcopum Tyri in prima tantum Actione praesentem Concilio interfuisse. Vide annotata ad pag. 636. D. infra. **ΒΟΙΝΙΝ.**

Pag. 992, 15. Ὅσα Ἀτλαντικοῦ κ. τ. λ.] Aristid. in Panathen. **ΒΟΙΝΙΝ.**

Pag. 993, 17. Τῶν τ' ἐχόντων ἅμα καὶ τῶν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων] Ita quoque Vaticanum exemplar. Sensem puto eum esse quem expressi. **ΒΟΙΝΙΝ.**

Pag. 994, 20. Ἰδόντες γὰρ ἐκεῖνοι τῇ προτεραίᾳ] Cum vidissent *superiori die*; non quidem *proxime superiori*, sed eo die qui primus Concilii fuit. Sic etiam infra lib. XXI. cap. III. sect. 13. αὐτῇ προτεραίᾳ σφίσι κολάσεις ἠπέλληνται. Vide annotata ad eum locum. **ΒΟΙΝΙΝ.**

Pag. 995, 10. Καὶ ἅμα ἐώρων συνεξίοντας ἅπαν τὸ μέρος ἐμοί] Philotheus Antirrheth. I. τί δὲ, κάκεινο ψευδὸς ἔρεις, εἰπέ μοι· ὅτι καὶ ἅπαξ καὶ δις ὁμοῦ πάντες ἀπεκηθήσατε τῆς ἱερᾶς ἐκείνης συνόδου· καίτοι γε καὶ βασιλέως καὶ πατριάρχου καὶ πάντων ὁμοῦ παραμένειν ὑμᾶς ἀξιούντων, καὶ μὴ τὴν ὑπόθεσιν ἐπίτηδες διαφθεῖρειν; Cod. Reg. 1996. fol. 8. v. His congrunt et ea quae ibidem leguntur fol. 15. **ΒΟΙΝΙΝ.**

Pag. 998, 2. Τῇ ὑστεραίᾳ] Die Maii 31. **ΒΟΙΝΙΝ.**

Pag. 999, 15. Βέλτιον δ' ἔδοξεν κ. τ. λ.] Sessio III. Iunii die 8 vel 9. **ΒΟΙΝΙΝ.**

Pag. 1000, 6. Οὕτω καὶ πάντ' ἐκεῖνα τάνδρὸς τουτουὶ συγγράμματα] Vide lib. XXIII. pag. 699. E. infra. **ΒΟΙΝΙΝ.**

Pag. 1007, 7. Καὶ ἀδείας ἐπιλημμένοις σὺν γε θεῷ τῆς ὀφειλομένης] Gregoras promittit se, ubi libertatem receperit, Palamiticæ Synodi decreta fusius exposita refutaturum: quae tamen ille, nondum recuperata libertate, refutavit; siquidem libros in Tomum Palamiticum decem Antirrhethicos domo sua inclusus, et a monachis contubernalibus obsessus, scripsit; ut annotatum in eius vita. **ΒΟΙΝΙΝ.**

Pag. 1008, 7. Ὅλας δνάδας κ. τ. λ.] Vide Philothei patriarchæ apologeticum. Cod. Reg. 1996. fol. 316. v. **ΒΟΙΝΙΝ.**

Pag. 1012, 16. Λείσαντες ἐκεῖνας αὐτῇ προτεραίᾳ σφίσι κολάσεις ἠπέλλ.] Hoc loco *proterala* non est *pridie*, ut nec supra pag. 625. E. Neque etiam primum habiti Concilii diem significat. Nam poenas postridie primæ Actionis denuntiatas fuisse didicimus

ex lib. XX. cap. IV. sect. 9. Itaque apud Gregoram *προτεραια* non est *dies proxime superior*, sed *dies primus*, vel *dies utcumque superior*. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 1014, 8. *Οἷς οὕτε τὸ χαίρειν κ. τ. λ.*] Sic supra lib. XII. cap. 1. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 1015, 4. *Τῶν καιρῶν ἐκείνων*] Id est, temporibus Martyrum. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 1015, 14. *Ἐν τοῖς πρὸς Ἀμφιλόχιον*] De Spiritu sancto. Operum S. Basilii Tom. II. pag. 224. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 1015, 17. *Θαλασσίον* etc.] Senarius iambicus, alicuius, ut opinor, poetae tragici. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 1017, 2. *Ἀλλαγοῦ*] Idem Basil. Episcopis Occidentis. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 1017, 10. *Ἀλλαγοῦ*] Idem Euaesenis. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 1017, 13. *Καὶ πάλιν*] Idem monachis suis. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 1018, 10. *Καὶ ἀλλαγοῦ*] Idem Eustathio episcop. Sebastiae. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 1018, 14. *Μακρίνης*] De qua vide et epistolam τοῖς Νεοκαισαρ. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 1020, 15. *Ἐπενεγκεῖν καὶ τὰς κ. τ. λ.*] Quae tamen non subiungat. Vide infra cap. VI. sect. 7. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 1020, 19. *Τοῖς εἰρημένοις*] A SS. Patribus, Basilio et aliis. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 1021, 22. *Καὶ Φλαβιανὸν πεφρονεκένας*] Flavianus in exilium missus post habitam Synodum. Itaque non potuit Dioscorus in ipsa Synodo gloriari occisum a se Flavianum. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 1024, 12. *Καὶ πᾶν πονηρὸν κ. τ. λ.*] Matth. cap. V. v. 11. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 1025, 2. *Καὶ τομογραφήσαντες, οἰκειοχείροις ὑπογραφαῖς ἐβεβαίωσαν*] Tomus editus ἔτους ζωνθ' κατὰ μῆνα αὐγουστον τῆς δ' ἐπινεμησίως, anno mundi VI. MDCCCLIX. mense Augusto, Ind. IV. ut legitur apud Lambecium, Biblioth. Caesar. lib. V. pag. 202. Subscripserunt imperatores Ioannes Cantacuzenus, et Ioannes Palaeologus: tum Callistus patriarcha, et caeteri deinde pontifices. Anno autem mundi VI. MDCCCLXII. Christi MCCCLIV. mense Febuario, Ind. VII. Matthaeus Cantacuzenus, cum esset a patre socius imperii ascitus, subscripsit ipse quoque; atque eius subscriptio formula in Auctario novissimo Combesiano Biblioth. Patr. Graec. Pseudosynodo Palamitarum subiuncta est. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 1025, 13. *Καὶ δολιότητος ὄλην κ. τ. λ.*] Psalm. XXXVII. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 1025, 14. *Τούτων εἰς μοι καὶ ὁ καλὸς ἐγεγόνει Καβασιλας*] Nicolaus scilicet, quem ait Cantacuzenus σοφίας εἰς ἄκρον τῆς ἔξωθεν ἐπιελημμένον, Hist. lib. IV. cap. XVI. pag. 764. Eius epistolae aliaque opera exstant in Codicibus Regiis, pleraque non-

dum typis edita. In iis est Satyricon κατά τῶν Γρηγορά ληρημάτων, ex quo quaedam delibata inseruimus Gregorae Elogiis. Praeter hunc Cabasilam memorantur et alii, Nilus scilicet, *Demetrius, Michaël* etc. **BOIVIN.**

Pag. 1025, 19. Ἐκεῖνος] Aeschyl. in Prometh. **BOIVIN.**

Pag. 1026, 22. Τὸ τῆς πολυλογίας ὡς ἐπὶ πλείστον ἀμαρτάνων] Gregoras suum ipsius vitium alteri obiicit. **BOIVIN.**

Pag. 1027, 19. Οὐδαμοῦ σπλάγγνον κ. τ. λ.] Sic supra in excerptis ex D. Basilio de Spiritu sancto. **BOIVIN.**

Pag. 1027, 20. Ἀπέβλεψα γὰρ κ. τ. λ.] Ecclesiasta cap. IX. v. 11. **BOIVIN.**

Pag. 1028, 11. Τοῦτό μοι τελευταῖον κ. τ. λ.] Vide Q. Curtium lib. V. in fine. **BOIVIN.**

Pag. 1028, 18. Ἀρκούμενος] Ex epistola D. Basilii ad monachos suos, ut supra cap. IV. sect. IV. num. 12. **BOIVIN.**

Pag. 1029, 4. Βίβλους ἐκείνας ἐς δημόσιον ἀνεγνωκότες ἄκουσμα] Die Assumptionis B. Virginis Dei - Matris, Augusti XV. Philotheus patriarcha, Antirrhet. I. (Cod. Reg. 1996. fol. 9. v.) rem ita narrat. Τῆς δ' ἱερᾶς ἐπιστάσης μετὰ μικρὸν τῆς θεομήτορος τελευτῆς τε καὶ πανηγύρεως, ἣν ἐτησίως ἐπὶ τῇ ταύτης ἱερᾷ τε καὶ σεπτῇ μεταστάσει κἀνήμῳν τινα καὶ περιφανιστάτην ἐν τῷ μεγίστῳ ναφ̄ τῆς ἑνοποστάτου καὶ συνανάρχου θεοῦ σοφίας τελοῦμεν, πᾶσαν ἐκεῖ σχεδὸν συγκυλοῦντες τὴν πόλιν, μετὰ τοὺς ἐωθινοὺς ὕμνους, δευτέραν ἤδη τῆς ἡμέρας ὄραν ἐχούσης, ἐπ' ἀκριβαντος ἱεροῦ λαμπράν τε καὶ πεπαρόδησιασμένην ἐποίησάμεθα τὴν ἀνάγνωσιν τούτου, αὐτοῦ τε τοῦ πατριαρχούντος τότε προκαθημένου καὶ ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων συναμα παντὶ παρισταμένων τῷ κλήρῳ, καὶ δὴ καὶ ἀρχόντων, καὶ τοῦ πλείστου μέρους τῆς μεγάλης ταυτησί πόλεως περιῖσταμένων· ἦνλικα δὴ καὶ βασιλεὺς ὁ κράτιστος ἄνωθεν ἐκ τῶν ἱερῶν ὑπερώων ἀκρωμένος τῆς ἀναγνώσεως ἦν, τῆς τε συγκλήτου περιῖσταμένης αὐτῶν, κάκ τοῦ στρατιωτικοῦ, καὶ δὴ καὶ τῶν πολιτῶν αὐτῶν ἄλλου πλήθους μυρίου. τρεῖς δ' ἦμεν οἱ κατὰ διαδοχὴν ἀνεγνωκότες ἐκεῖνον· Γαλησιώτης φημι, καὶ Μάξιμος ὁ σοφός, καὶ τρίτος ἐπ' ἐκείνοις καὶ τελευταῖος ὁ Ἡρακλείας· ὅς δὴ καὶ προτραπείς, καὶ διδασκαλικὸν τινα βραχὺν περὶ τῶν προκειμένων ἀπὸ στόματος ἐξέδωκε μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν λόγον. ἐκείθεν δ' ὁ ἱερὸς ὀρηθθεὶς ὡσπερ ἐξ ἀφρηθρίας τινὸς τόμος, μᾶλλον δ' οἱ τόμοι (τρεῖς γὰρ ἦσαν κατὰ ταῦτο κύριοι τῇ συνόδῳ συντεθειμένοι καὶ ὑπογεγραμμένοι κατὰ ταῦτα, ὁμοῦ μὲν καὶ ξυνημμένως οἱ δύο, μετὰ μικρὸν δ' ὁσπίτως ὁ τρίτος· οὕτω καὶ γὰρ ἐκρύπτετο παρ' ἡμῶν ὁ τόμος ἐν σκότει τε καὶ γωνίᾳ) ἐκείθεν οὖν ὀρηθθέντες etc. **BOIVIN.**

Pag. 1030, 2. Τὸ βδέλυγμα τῆς ἐσχάτης ἐρημώσεως ὑπάρχειν αὐτόχροημα] Cum Palamitae multa et praeclara Cantacuzeno promississent, si Tomum suum altari ipse imponeret, ac novo ritu consecraret, Gregoras, ubi id rescivit, immo, inquit, cum videritis ado-

minationem desolationis stantem in loco sancto, cognoscite quoniam appropinquavit desolatio imperii Romani. Vide Histor. lib. XXV. cap. ult. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 1033, 3. Σάλος γὰρ κ. τ. λ.] Verba S. Basilii, ut supra cap. IV. sect. IV. num. 1. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 1034, 17. Ἐπεὶ δὲ καὶ τῆς δι' ὀνείρων ἡνάγκ. πως μαντικῆς ὑπ' αὐτῶν διὰ μνήμης ἐλθεῖν] Gregoras hoc loco Palamitas notat, ut propriis somniis intentos. At ipsi quoque Gregorae Philotheus patriarcha Antirrheth. XII. Cod. Reg. 1996. fol. 297. eundem morbum indicat; qua de re plura nos supra in Vita Gregorae. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 1035, 2. Ἐγὼ διὰ τὴν κ. τ. λ.] S. Basilii Epist. LXIV. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 1044, 13. Δῆλα ποιείσθαι τὰ νέα ταυτὶ θεοπρίσματά τε καὶ δόγματα etc.] Philotheus patriarcha Antirrheth. I. Cod. Reg. 1996. fol. 10. Ἐκεῖθεν οὖν ὀρμηθέντες οἱ τόμοι, οὐ τὴν μεγάλην ταυτηλὴ διήλθον ἐν βραχεῖ μόνον πόλιν, καὶ ἀναγινωσκόμενοι καὶ μεταγραφόμενοι παρὰ τῶν σπουδαστῶν τοῦ λόγου τῆς εὐσεβείας, μᾶλλον δὲ καὶ τῶν ἀντιθέτων αὐτῶν· ἀλλὰ καὶ μέχρι τῆς ὑπερορίας τρέχοντες ὀξέως προῆλθον, Θεσσαλονίκην τε καὶ Ἄθω τὸν ἱερὸν, καὶ τὰς ἐξῆς νήσους τε καὶ πόλεις διαλαβόντες. ὅθεν καὶ οἱ τῆς ἀντιθέτου μοίρας μετὰ πάσης ἐκείνου ἀδείας λαβόντες ἔχουσιν, οὐ μόνον οὐδὲν ἀπειργόντων ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ διδόντων καὶ προτροπόμενων τοὺς βουλομένους εἰς τοῦτο. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 1046, 10. Ἐπίουσι τῶν τὴν αὐλειον τῆς οἰκίας ἡμῶν παριόντων] Gregorae domum nulla sui parte vias publicas attigisse, testis est Philotheus patriarcha Antirrheth. I. Cod. Reg. 1996. fol. 7. ut annotatum supra ad Gregorae Vitam. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 1045, 20. Ἔτος ἀμείβων ἤδη τῆς ἡλικίας ἐξηκοστὸν] Gregoras, quo tempore haec scripsit, nondum expleverat annum aetatis LVII. Vide annotata ad pag. 567. D. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 1046, 11. Οἱ δ' ὡς ταῦροι κ. τ. λ.] Psalm. XXI. v. 13. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 1046, 13. Ἐβρουξαν ἐπ' ἐμὲ κ. τ. λ.] Psalm. XXXIV. v. 16. v. 12. Psalm. XXI. v. 14. Psalm. LXIII. v. 6. v. 4. v. 6. Ps. LXXXI. v. 5. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 1048, 20. Πατρὸς Βασιλείου] Epist. LXXIX. Eustathio Sebastiae episcopo. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 1048, 21. Ὡς ἐν γε τοῦτο κ. τ. λ.] Vide supra lib. XXI. cap. IV. sect. 4. num. 13. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 1049, 2. Πίστιν δὲ οὔτε κ. τ. λ.] Idem Epist. LX. Ecclesiae Antiochenae. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 1049, 17. Ὡς μὴδ' ἐνταῦθα γεγόμενον μόνον ἰᾶσαι τὴν πρόδοσιν Ἰουδαῖν ἐκείνον ἐγκάλεισθαι] Horum verborum hic videtur esse sensus, illum discipulum adeo se ad exemplum Iudae compo-

suisse, ut ne tum quidem, cum habitum monasticum induisset, magistri proditi crimen solius Iudae proprium esse voluerit. BOVINI.

Pag. 1050, 19. Τῶν πατριαρχικῶν ἀρχόντων] Vide Goari Eucholog. pag. 268. et seq. CAPPERONN.

Pag. 1053, 4. Τῶν ἀνδριαντοποιῶν] Sic supra lib. XIII. cap. I. sect. 4. CAPPERONN.

Pag. 1054, 9. Τότε μικρός τις γίνεται τοῦ παρόντος λόγου λόγος] Non omni suspicione mendici caret hic locus. Forsan legendum τότε δὴ μικρός τις κ. λ. qua lectione admissa verterem, *tunc huiusce dicti nulla ferme ratio habenda est.* CAPPERONN.

Pag. 1055, 19. Αὐτὴ γὰρ ἐστὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον] *Haec enim gratia est Spiritus sanctus; id est, haec gratis et operatio sacris in Scripturis nomine sancti Spiritus designatur. Unde infert Palamas hanc gratiam non esse quid creatum. Addit tamen huiusmodi gratiam non esse ipsammet sancti Spiritus substantiam. Quae duo conciliari vix posse videntur, nisi advertamus a Palamitis admissas esse inferiores quasdam Deitates, quae Deum inter et creaturas medium locum tenerent. Nostris quidem e theologia Pétrus Lombardus, magister sententiarum, negavit, sancti Spiritus gratiam esse quidpiam creatum: sed simul statuebat istam gratiam seu charitatem esse ipsummet Spiritum sanctum, ipsum Deum: quae tamen sententia ab omnibus deinceps theologis reprobata est. Vide lib. I. Sentent. distinct. 17. et articulos Parisiis damnatos ad calcem operis Petri Lombardi. Divus etiam Bernardus censuit charitatem, seu gratiam sanctificantem, esse ipsum Deum: sed charitatem spectabat ex parte dantis, seu ipsius Dei: aliunde vero fatebatur gratiam et charitatem in nobis esse quoddam accidens. Hinc aiebat, *substantiva charitas accidentalem dat charitatem.* Lege divi Bernardi epistolam XI. ad Guigonem Carthusiensium Priorem, et tractatum de diligendo Deo cap. XII. CAPPERONN.*

Pag. 1056, 7. Ἄς ὁ Προφήτης κεφαλαιωδῶς ἐπέκ προσέειπε] *Quas Propheta septem summam appellavit. Isaias cap. XI. vers. 2. et 3. ubi sic recensentur septem sancti Spiritus dona. Et requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiae et intellectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientiae et pietatis, et replebit eum spiritus timoris Domini.* CAPPERONN.

Pag. 1056, 10. Ὁ κρίνων πᾶσαν τὴν γῆν, οὐ ποιήσεις κρίσιν;] Locum hunc laudavit Palamas ex versione LXX. Interpretum. Vulgata nostra habet absque interrogatione, Genes. 18. vers. 25. *qui iudicas omnem terram, non facies iudicium hoc.* Hebraeus textus est huiusmodi: *השם כל הארץ לא יעשה משפט*. Id est, *numquid qui iudicat omnem terram, ille non faciet iudicium?* CAPPERONN.

Ibidem. Οὐ ποιήσεις;] *Non facies? Vis argumenti sistit in hoc verbo. Nam ποιεῖν [facere] apud Graecos theologos significat creare. Forsan ex Genes. cap. I. ubi apud τοὺς LXX. legitur, ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεός. In principio Deus fecit, i. e. creavit. Hinc olim Ariani*

argutabantur Christum esse creaturam, quia epistolas ad Hebæ cap. III. dicitur Χριστὸν Ἰησοῦν πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντα αὐτόν. *Christum Iesum qui fidelis est ei qui fecit illum.* CAPPERONN.

Pag. 1056, 19. Προείρηκεν Ἡσαίας] Cap. XI. v. 2. S. CAPPERONN.

Pag. 1057, 16. Δρυὸς πεσοῦσης πᾶσιν ἐξέηξεν ἐυλεύεσθαι] Unum est e Monostichis Menandro tributis. Vide Comicorum Græcor. sententias edit. Henric. Steph. pag. 191. Meminit Erasmus Chilian. 3. Centur. 1. Proverb. 86. et sic exponit. [Si quem fortuna præcipitem dederit, in hunc passim omnes incurrunt, et quicquid quod potest diripit. Iam enim sibi putant impune fore. Exemplum est apud Iuvenal. de Seiseno.] CAPPERONN.

Pag. 1060, 2. Οὐρανῶ ἐδάφει] *In caelesti solo.* Sic Ovid. Metamorphos. lib. I. *Astra tenent coeleste solum.* CAPPERONN.

Pag. 1062, 4. Καὶ τοῦτο παραδύομενον] *Id quoque vitii obrepserit;* quod nimirum de rebus theologicis ignarus disserere voveris. CAPPERONN.

Pag. 1062, 11. Καὶ τοῦ τῆ κτίσει ἐφυστηζέοντος σώματος] *Alteram vero substantiam corporis solaris, quod non nisi post creationem [luminis] factum est.* Alludit ad Genes. cap. I. ubi lux prima die facta narratur, sol autem nonnisi die quarta formatus. CAPPERONN.

Pag. 1063, 4. Γρηγόριον] Gregor. Nazianz. Orat. 48. quas est in novam Dominicam. CAPPERONN.

Pag. 1064, 18. Καὶ μονοειδής] *Nihil habens admixtum dispar sui atque dissimile.* Ita Cicero vertit τὸ μονοειδές apud Platonem, quod ad literam sonat, *uniforme.* CAPPERONN.

Pag. 1065, 20. Ἐπειτα πῶς διάφορον κ. τ. λ.] Tractatu cui titulus: Ducenta capita, Tom. I. edit. Combefis. Sed ibi paullo aliter iacet hic locus. CAPPERONN.

Pag. 1066, 17. Θεὸς οὔτε ἀρχὴ ἐστὶ . . . ὁ Θεὸς οὔτε οὐσία εἶν] *Deus neque principium est . . . neque substantia.* Subintellige, *creatarum rerum more,* prout luculenter explicat idem sanctus Maximus tom. I. pag. 462. et 463. Ipsummet consule, si lubet. CAPPERONN.

Pag. 1068, 6. Ἀθανάσιος] Orat. 4. contra Arian. Tom. I. pag. 515. edit. vet. CAPPERONN.

Pag. 1068, 9. Μάξιμος] Capitibus de charitate tom. I. pag. 544. CAPPERONN.

Pag. 1069, 12. Οὐκίτμων γὰρ κ. τ. λ.] Psalm. CII. v. 8. et LXXXV. v. 15. et CXLIV. v. 8. ubi eadem est sententia. CAPPERONN.

Pag. 1070, 14. Σαφῶς] Si legas σαφῶς, vertendum, *non quidem evidenter, sed iudiciis quibusdam demonstrant iis, qui.* CAPPERONN.

Pag. 1076, 13. Κατὰ σαυτοῦ Βελλεροφόντης] *Adversus te ipsum Bellerophonæ* Ita effertur hoc proverbium apud Lucian.

Vulgo autem sic efferunt Βαλλεροφόντης τὰ γράμματα. *Bellerophon-tes literas.* Supple contra se ipsum affert, qua de re Graecorum fabulam commemorat et docte exponit Erasmus, Chiliad. 2. Centur. 6. Proverb. 82. CAPPERONN.

Pag. 1083, 12. Διονυσίου μνησμομαι] *Dionysii mentionem faciam.* Locus est in epistola IX. Pseudo-Dionysii ad Titum sect. I. quem ad locum vide sancti Maximi et Pachymerae scholia. CAPPERONN.

Pag. 1083, 19. Ὁ Ἀθανάσιος] D. Athanasii Orat. 2. contra Arian. tom. I. pag. 306. edit. antiq. CAPPERONN. ●

Pag. 1084, 19. Μάξιμος] D. Maxim. capitibus theolog. quingentis Centuria 2. Artic. 74. CAPPERONN.

Pag. 1085, 1. Γενόμεθα δοκιμοί τραπεζίται] *Probi simus nummularii.* Haec sententia ipsi Christo a veteribus tribuitur. CAPPERONN.

Pag. 1086, 9. Οὐδεις γὰρ, φησι κ. τ. λ.] Exod. XXXIII. v. 20. CAPPERONN.

Ibidem. Οὐδεις γὰρ ὄψεται πρόσωπόν μου καὶ ζήσεται] *Nemo enim videbit faciem meam et vivet.* Exod. XXXIII. v. 20. ubi sic habetur apud τοὺς LXX. οὐ γὰρ μὴ ἴδῃ ἄνθρωπος τὸ πρόσωπόν μου καὶ ζήσεται. *Non enim videbit homo faciem meam et vivet.* In vulgata Latina: *Non enim videbit me homo et vivet.* Quod magis Hebraicam ad veritatem accedit. CAPPERONN.

Pag. 1089, 6. Χωρὶς δυνάμεως] *Absque potentialitate.* Nostris sic in scholis loquuntur; non quod impotens sit Deus, sed quod non habeat meram potentiam ab actu suo distinctam et separatam. CAPPERONN.

Pag. 1089, 18. Τὸ Κυλώνιον ἄγος] *Cyloniae caedis labem.* Cylo nobilis Atheniensis, et in Olympicis victor, ex falsa Delphici oraculi interpretatione Athenarum arcem occupavit, tanquam tyrannum acturus. Tum Athenienses ipsum eiusque socios ibi obsessos oppugnarunt. Cylo autem et eius frater clam aufugerunt; caeteri fame consumpti, supplices ad aram quae erat in arce confugerunt. Sed eos inde abductos interemerunt ii, quibus commissa erat urbis custodia. Quosdam etiam in ipso transitu et prope Deorum altaria sedentes interfecerunt. Unde impii et profani ab Atheniensibus appellati sunt, et in exilium acti: et hoc dictum est *Cylonium scelus* sive *labem Cyloniae caedis experire.* Narrant Thucydid. lib. I. circa finem, et Plutarchus in Solone. CAPPERONN.

Pag. 1091, 7. Ὁ θεὸς οὐτε νοῶν λέγεται κυρίως κ. λ.] Vide capita CC. Theologica Sancti Maximi tom. II. pag. 479. ubi locus hic paulo aliter se habet. Sed videtur Gregoras non ad verbum huius sancti Confessoris testimonium laudare. Et sane supra inquit se SS. Patrum testimonia, aut eorum libros, prae manibus non habere. Vide huius disputationis pag. 684. B. CAPPERONN.

Ibidem. Ἴνα μὴ σύνθετος λογισθῇ] Erat in Manuscripto,

συνθετολογισθῆ, sed emendavi ex Sancto Maximo, apud quem legitur, *ἵνα μὴ σύνθετος*. CAPPERONN.

Pag. 1091, 13. *Ἡ αὐτοῦπεραγαθότης*] Locus est in scholiis Sancti Maximi ad librum Pseudo-Dionysii de divin. nominib. cap. V. sect. 6. ad vocem *αὐτοῦπεραγαθότης*, pag. 692. edit. Corder. CAPPERONN.

Pag. 1092, 16. *Τὴν οὐσίαν αὐτῶν ἀπόλεσεν*] *Substantiam suam amitterent*. Similia Pseudo-Dionysius habet lib. de divin. nomin. cap. XIII. sect. 2. CAPPERONN.

Pag. 1093, 19. *Φησὶν οὖν*] Proclus Institut. Theologic. lib. VII. cap. 3. CAPPERONN.

Pag. 1094, 4. Secundum lectionem marginalem ita vertes: *Sin unum fiant, ex nullo, id est ex privatione fiunt prius unum, quatenus unum quid ipsi recens inerit*. CAPPERONN.

Pag. 1095, 5. *Ἐν μὲν ἔστι τὸ ὄντως ὄν*] *Verum ens est unum*. Locum hunc non reperi in vulgatis Dionysii. Sed hic auctor, quisquis tandem sit, alia etiam scripserat quae noudum edita sunt, v. g. opus *περὶ νοητῶν καὶ αἰσθητῶν*, quod citat. lib. de Eccles. Hierarch. cap. II. part. III. sect. 2. CAPPERONN.

Pag. 1095, 6. *Οἱ θεοειδεῖς*] *Qui divinam unitatem participant*. Vox haec invenitur etiam in Dionys. lib. de Eccles. Hierarch. cap. II. part. III. sect. 2. Eam sanctus Maximus ibidem explicat per *θεοειδῆ, Deiformia*, quae opponit *τοῖς πολλοῖς καὶ ἀνίμοις*, id est, *vulgo et profanis*. Item Pachymeres ibidem illam exponit per *θεῖα, ὡς ὑψηλά καὶ νῶ μόνῳ ληπτά*, id est, *Divina, ut sublimia et sola mente comprehensibilia*. His interpretationibus versionem nostram accommodavimus. CAPPERONN.

Pag. 1096, 2. *Ὁ αὐτός φησιν*] Dionys. lib. de div. nom. cap. IV. sqq. CAPPERONN.

Pag. 1096, 7. *Ὁ Θεὸς ταῦτα λέγεται*] *Deus haec esse dicitur*, nimirum *pulchrum et pulchritudo*, ut hoc loco fuse postea explicat Dionysius ille, quem hic, ut et alibi, contrahit Gregoras. CAPPERONN.

Pag. 1096, 8. *Ἐκ θεοῦ καὶ ἐν θεῷ*] In editis Dionysii legitur, *Ἐξ αὐτῆς καὶ ἐν αὐτῇ*, supple, *αὐτοῦπεραγαθότητι*, quae vox Deum ipsum designat. CAPPERONN.

Pag. 1096, 10. *Ἀσχετῶς*] *Sine ulla proportionem*. Ita vocem hanc Dionysii explicant Sanctus Maximus et Pachymeres in suis scholiis. Haec sunt eorum verba, *οὐδενὶ γὰρ λόγῳ, κ. λ. ἔχει τὸ θεῖον τὴν πρὸς τὰ ὄντα σχέσιν τε καὶ κοινωσίαν*, id est, *nulla enim ratione etc. Divinitas habitudinem aut communionem cum caeteris entibus habet*. CAPPERONN.

Pag. 1098, 2. *Πλήρη πεπαιδευμένοις ὄντα*] Textum intelligo quasi scripisset Gregoras, *τὰ τοῦ Διονυσίου κεκρικῶς πλήρη ὄντα τοῖς πεπαιδευμένοις*. Erit, fateor, enallage quaedam, seu ἀντίπτωσις [positio unius casus pro altero] sed quae nec ipsi Platoni, quem

Gregoras in verborum structura nonnunquam imitari conatur, insolita est. CAPPERONN.

Pag. 1100, 21, Ὁ Πλατωνικός Πρόκλος] Procl. Institut. Theologic. lib. VII. cap. 24. Locum hunc Procli laudavit Gregoras libro etiam 36. Histor. Rom. qui liber sextus est inter dogmaticos eiusdem Gregorae tractatus. CAPPERONN.

Pag. 1102, 9. Πανταχῆ ἐστὶν ὀλικῶς καὶ οὐδαμοῦ] Celebre est Philosopho-Theologorum axioma: *Quod ubique est, nullibi est*; intellige, in nullo definite aut circumscripte loco ita ut alibi quoque non reperitur. CAPPERONN.

Pag. 1102, 10. Μετέχεται ἀμεθέκτως] Haec breviter simul et apposite sanctus Maximus explanat scholiis ad cap. II. lib. de div. nom. sect. 5. τὸ κατ' οὐσίαν μὲν ἢ θεότης οὐ μετέχεται· μεθεκτὴ δὲ ἐστὶν ἐν τῷ ἕξ αὐτῆς εἶναι τὰ πάντα καὶ ὑπ' αὐτῆς συνέχεσθαι εἰς τὸ εἶναι. Id est, *secundum substantiam quidem divinitas non participatur, sed est participabilis quatenus ab ea existunt omnia et ab ea continentur atque conservantur ut sint*. Idem fere habet paulo post auctor ipse libri de div. nom. seu potius ipsemet sanctus Maximus, ut mox annotabo. CAPPERONN.

Pag. 1104, 6. Μεθεκτός μὲν ὁ θεός] Locum hunc in vulgatis Dionysii reperire non potui. Et sane sancto Maximo sententiam hanc tribuit Corderius in notis ad Dionys. de div. nomin. cap. II. sect. 5. ubi eam ad verbum ut hic iacet describit, et sic habet: *Adhuc idem* (loquitur de sancto Maximo) *in iis quae in dogmatica panoplia feruntur, participabilis est Deus secundum etc.* CAPPERONN.

Pag. 1104, 11. Οἱ ἐνοτιδεῖς] Vide notam ad pag. 687. C. CAPPERONN.

Pag. 1104, 15. Παλαμναίαν] Alludit auctor ad nomen τοῦ Παλαμᾶ, affine τῷ Παλαμναίῳ, quod sceleratum significat: hanc autem allusionem quia exprimere non potest Latina versio, ipsius Palamae nomen inserui. CAPPERONN.

Pag. 1105, 9. Ἡ ὅτε πράξει κ. τ. λ.] *Quae cum fecerit [malum]* etc. in vulgata Latina sic habetur. *Quae comedit, et tergens os suum dicit: non sum operata malum*. Huic interpretationi consonat Hebraica lectio. CAPPERONN.

Pag. 1105, 10. Φησὶ Σολομών] Proverb. cap. XXX. v. 20. CAPPERONN.

Pag. 1105, 14. Οὐδέεις γὰρ κ. τ. λ.] Exod. XXXIII. 20. CAPPERONN.

Pag. 1105, 19. Παρὰ τὰς ἐπ' ἀλέα λέσχας] Ex Hesiodi oper. et dieb. vers. 491. παρὸ δ' ἴθι χάλκειον θῶπον καὶ ἐπ' ἀλέα λέσχην. Hoc est *praeteri aeneam sedem* (seu *officinas ferrarias*) et *confabulationes quae caedis in locis habentur*. Quidam non obstante metro legunt ἐπ' ἀλέα id est *propter teporem*, seu *teporis captandi gratia*. Ita Eustathius. Guilelmus Canterus una voce legit ἐπαλέα.

Caeterum λέσσαι dicebantur olim philosophorum conventicula. Deinde quia inter ipsos plerumque levissimis de rebus agitabatur, factum est ut mendicorum et vulgi conventus etiam hoc nomine vocarentur, atque inde etiam ipsae nugae λέσσαι dictae fuerunt. CAPPERONN.

Pag. 1105, 19. Εἰς τὰς Διὸς καὶ Σεμέλης κ. λ.] De hac fabula vide quae habet Ovidius Metamorphos. lib. III. CAPPERONN.

Pag. 1107, 1. Λέγων] Plato in Timaeo tom. III. pag. 41. edit. Ioan. Serran. CAPPERONN.

Pag. 1108, 2. Λοκροῖς Ἐπιζεφυροῖς] Ita dicti sunt a promontorio Zephyrio, quod erat in Magna Graecia. Vide Strabon. Geographicon lib. VI. pag. 176. CAPPERONN.

Pag. 1108, 5. Περὶ αὐτοῦ καταλέγει] Plutarch. in Numa pag. 65. edit. 1624. ubi paulo fusiùs haec referuntur. CAPPERONN.

Pag. 1108, 7. Οὔτε γὰρ ἐκείνος] Nec enim ille [Pythagoras]. Hoc videtur esse contra grammaticae leges, ut ἐκείνος referatur ad subiectum proximum: non est tamen: nam re ipsa Pythagoras consideratur hic ut antiquior et a narratione remotior. CAPPERONN.

Pag. 1108, 18. Εἰς τὴν ὑπ' οὐρανὸν κ. λ.] Difficilis et intricatus mihi visus est locus iste. Pro ὑπὸ, legi ὑπέρ. Forsan legendum ἐπουράνιον, quod apud Platon. Apolog. Socrat. significat supra coelos positum, aut ὑπερουράνιον eodem sensu. Alia quoque huius loci potest interpretatio afferri hunc in modum: at Palamas, cum se principii expertem et nulli imperio subditum lege inusitata constituisset, rebus sub coelo positis hanc potestatem tribuit, ut increata fieri possint quaecunque in aëre, terra, et aquis, entium genera consistunt. CAPPERONN.

Pag. 1108, 20. Τῆς ἀναισθησίας τῶν ἐπομένων] Sic postea φεῦ τῆς τῶν ἐπομένων εὐθελίας. Sed saepe Graeci subintelligunt φεῦ et ᾧ. Dicunt τῆς τύχης! O qualem fortunam! etc. CAPPERONN.

Pag. 1109, 6. Τὸ τῆς Λαμίας] De Lamii duplex occurrit locus in sacrarum Scripturarum versione vulgata. Alter Isai. 34. ibi cubavit Lamia. Hebr. לַיִיָּהּ quod vertunt of LXX. ὀνοκένταυροι. Symmach. λαμῖαι, alii strix. Alter est Ierem. Threnor. 4. Lamiae nudaverunt mammas. Hebr. לַיִיָּהּ quod of LXX. vertunt δράκοντες, alii cetos, alii serpentes, et sane hoc nomine monstruosum quoddam animal designari omnes fatentur. De iisdem Lamii plura narrant profani scriptores. Plutarchus initio libri de curiositate, ἐν τῷ μύθῳ τὴν Λαμίαν λέγουσιν οἴκοι μὲν εὐδεῖν [male in editis ᾄδειν] τυφλήν, ἐν ἀγγελίῳ τινὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχουσαν ἀποκειμένους. ἔξω δὲ προϊούσαν περιτίθεσθαι [male in editis ἀποτίθεσθαι], καὶ βλέπειν. Hoc est, in fabulis fertur Lamiam domi quidem dormire caecam, oculis in quodam vasculo repositis, at foris egressam, suos sibi oculos inserere, et videre. Philostratus de vita Apollonii Tyanaci lib. IV. cap. 8. λαμίας inter τὰ φάσματα, id est spectra numerat. Ibi quippe dicit, Memippi cuiusdam sponsam fuisse unam

Empusarum, quas Lamias et Larvas, seu Lemures vulgus esse ducit: eas ad amorem pronas esse, et humanas praesertim carnes expetere. Porro cum Apollonius Tyanaeus istam Menippi sponsum interrogasset, et acrius instando torsisset, fassam esse merum se spectrum esse, et Empusam, et Menippi corpore voluisse satiari. Duris Samius Libycorum lib. II. narrat Lamiam fuisse mulierem pulchram: quum Iupiter rem cum ea habuisset, a Iunone zelotypa adactam ad prolem necandam: ex hoc moerore factam deformem, aliarum pueros rapuisse et interfecisse: eam Iunonis ob iram noctes diesque insomnes duxisse, ut eo maiore esset in luctu; Iovis vero miseratione exemptiles tandem nactam oculos, quos pro libito modo tolleret, modo apponere posset, ab eodem obtinuisse ut in quam vellet, se mutaret formam. Testis scholiastes Aristophanis, qui Beli et Libyae fuisse filiam ait. Alii alia insuper narrant. Vide si lubet Diodorum Siculum lib. XX. Pausaniam in Phocicis etc. CAPPERONN.

Pag. 1109, 22. Θεῖος Γρηγόριος] Gregor. Nyss. lib. II. contra Eunom. tom. II. pag. 473. CAPPERONN.

Pag. 1110, 2. Οὐκοῦν τοῦ ἀνυπόκτου εἶπεν ὁμοίωμα] *Itaque rei non existentis imaginem et similitudinem ipsum [Christum] esse dixit.* Scilicet paulo supra dixerat Eunomius apud S. Gregorium loco citato, *υἱός ἐστιν εἰκὼν καὶ σφραγὶς τῆς τοῦ παντοκράτορος ἐνεργείας.* *Filius est imago et sigillum operationis [Dei] qui est omnipotens.* CAPPERONN.

Pag. 1111, 1. Γρηγορίῳ τῷ θεολόγῳ] Gregor. Nazianzen. orat. 42. in Pascha pag. 692. CAPPERONN.

Pag. 1111, 4. Καὶ πάλιν] Idem orat. 42. in novam Dominicam. CAPPERONN.

Pag. 1112, 9. Ὅσα τὸ πρότερον ἔτος] *Annno proxime elapso.* Gregoras Acta Synodi Palamiticae et suam hanc cum Cabasila disputationem descripsit anno Christi MCCCLII. mensibus Iulio et Augusto. Libros Antirrheticos, priores quidem, condiderat antequam Cantacuzenus occupato Byzantio rerum potiretur, hoc est, ante ann. MCCCLVII. posteriores vero non edidit, nisi anno demum MCCCLIII. ut in eius Vita dictum est. Itaque hoc loco τὸ πρότερον ἔτος, quo significat editos a se libros Antirrheticos, non potest esse *annus proxime elapsus*: nisi Antirrheticos priores semel quidem ante ann. MCCCLVII. iterum autem ann. MCCCLI. editos ponamus: id quo minus verum puto. Malim igitur τὸ πρότερον ἔτος interpretari *primo vel priore anno*, ut intelligatur annus primus susceptae adversus Palamam disputationis, non autem novissimus, seu proxime elapsus. Sic idem Gregoras Hist. lib. XXI. pag. 625. E. προτεραίαν vocat eum diem, qui primus fuit, non qui proxime praecessit. Vide notas ad eam paginam, ubi et simile aliud exemplum affertur. BOIVIN.

Pag. 1112, 17. Ὁ προφήτης] Isai. XI. CAPPERONN.

Pag. 1113, 7. Τῶν κατὰ διαίρεσιν χαρισμάτων] *E gratis gratuitis, quas Deus diversimode distribuit.* Sic vocant theologi ea externa Dei dona, quae potius ad caeterorum utilitatem dantur, quam ad emolumentum illius in quem conferuntur; ut dona miraculorum, linguarum etc. CAFFERONN.

Pag. 1114, 7. Ἡ σὺ κάκεινα ἐν καὶ ταυτὸν ἐρεῖς τῇ τοῦ Θεοῦ οὐσία] Videtur hic Palamas impегisse in eum errorem, qui abbati Ioachimo tributus est, et in Concilio Lateran. IV. sub Innocent. III. anno Domini 1215. damnatus: quod nempe tres personae divinae, non tantum inter se, sed et ab essentia divina realiter distinguerentur. Hoc autem catholicae fidei maxime adversatur. Nam in hoc praecipue stat sanctissimae Trinitatis mysterium, quod una sit omnino natura, et tres personae realiter distinctae: quae tamen ab unica illa natura realiter non distinguantur. CAFFERONN.

Pag. 1114, 10. Ἄς ὁ προφήτης] Isai. XI. CAFFERONN.

Pag. 1114, 13. Ὁ κρῖνων πᾶσαν κ. τ. λ.] Genes. 18. CAFFERONN.

Pag. 1115, 2. Τὸ ἀπὸ καταβολῆς κόσμου ἡτοιμασμένον] Al-ludit Palamas ad Matth. cap. XXV. *Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi.* CAFFERONN.

Pag. 1115, 7. Περὶ τῆς Θείας μεταλήψεως] Ita Graeci vocant sacrae Eucharistiae sumptionem: quia ut belle habet S. Ioan. Damasc. lib. IV. orthod. fid. δι' αὐτῆς τῆς Ἰησοῦ Θεότητος μεταλαμβάνομεν, *per eam Christi divinitatis participes efficitur.* Differunt autem apud Graecos interdum *μετάληψις* et *μετάδοσις*. Quippe *μετάληψιν* vocant sanguinis, *μετάδοσιν* vero corporis dominici communionem. Unde in imaginibus quae depingi solent in sacri altaris conchis, Christus effingitur sacrae mensae assidens manibus in crucem decussatis: dextra quidem, cui vox *μετάληψις* inscripta est, calicem; sinistra, ubi vox alia *μετάδοσις* legitur, panem sanctum porrigens. Hinc in liturgia, Chrysostomi nomine inscripta, *μετάδος μοι δέσποτα τὸ τίμιον καὶ τὸ ἅγιον σῶμα τοῦ Κυρίου, Domine impertire mihi honorabile ac sanctum domini corpus.* Et postea, *καὶ μετὰ μετάληψιν σπογγίζει τῷ καλυμματι τὸ ἅγιον ποτήριον, et post participationem [sacri sanguinis] abstergit velamine sanctum calicem.* *μετάληψις* sumitur etiam de perceptione τοῦ Ἀντιδώρου, seu panis benedicti. Pachymer. lib. V. cap. 8. ἐν μετάληψει δὲ Θελοῦ ἄρτου ὃν Ἀντίδωρον λέγουσι, *in perceptione divini panis quem vocant ἀντίδωρον, id est, Eucharistias supplementum:* denique de perceptione aquae benedictae, Eucholog. Allatian. πάντων δὲ μεταλαμβάνομένων καὶ ἀγιαζομένων ἐκ τοῦ ἀγιασμάτων. *Cum omnes participarent aquam benedictam eaque sanctificarentur.* CAFFERONN.

Pag. 1115, 20. Πᾶσι τοῖς ἄλλοις λόγοις, ὑπὲρ ἑξήκοντα οὐσί] *Caeteris orationibus, quas plus sexaginta scripsit.* Palamas orationes scripsit multo plures quam sexaginta. Exstant in uno Codice Regio (is est Codex 2404.) Homiliae variaque eius opuscula

plus septuaginta. Exstant et in aliis Codicibus non pauca alia Gregoras hoc loco de Palamae orationibus iis tantum loqui videtur, quae de rebus controversis scriptae erant. Earum multas continet Codex Regius 2409. In iis sunt: I. *Libri contra Acindynum decem continui*; qui omnes, exceptis tribus, ἀντιλόγητοι inscribuntur. II. Libri duo Apologetici: primus περὶ θεῶν ἐνεργειῶν καὶ τῆς κατ' αὐτὰς μεθέξεως. Secundus περὶ θείας καὶ θεοποιουῦς μεθέξεως, ἢ περὶ τῆς θείας καὶ ὑπερφυοῦς ἀπλότητος. III. Liber singularis, ὅτι Βαβλαῦμ καὶ Ἀκύνδυνός εἰσιν οἱ διχοτομοῦντες κακῶς ὄντως καὶ ἀθέτως εἰς δύο ἀνίσους θεότητας τὴν μίαν. IV. Dialogi duo. Primus *Orthodoxi cum Barlaamita*. Secundus *Theophanis Orthodoxi cum Theotimo ex Barlaamita*. V. *Refutatio eorum quae Acindynus contra Palamam scripserat*. In hoc opusculo proponuntur primum Palamae verba; deinde ea quae Acindynus contra obiecit; tum denique ea quae Palamas contra reposuit. VI. *Epistolae seu potius Orationes dogmaticae, Apologeticae et Antirrheticæ variae ad varios*. Continet praeterea idem Codex *Delectum testimoniorum ex S. Scriptura et ex Patrum libris excerptorum et in Capita seu Hypotheses sexdecim distributorum*: item narrationem disputationis coram imperatore inter Palamam et Gregoram habitae in Palatio: nec non iambicum poema contra Acindynum: quae omnia vel Palamas ipse, vel insignis aliquis Palamita, elucubravit. In Codice 2404. duae sunt homiliae de re controversa, nempe de *Thaborio lumine*, quod et increatum et a substantia divina diversum Palamas statuit. In Codice 2432. Gregorio Palamae, tanquam auctori, tribuuntur *Capita CL physica, theologica, moralia et practica contra Barlaamiticōs errores*: item interrogationes et responsiones, de iis qui propriam mentem intra corpus conantur perspicere, an recte agant. Vide *Historiam Litterariam Guil. Cave. Partis II. pag. 507. et 508*. Omitto quae in aliis Codicibus Regiis sparsa et disiecta reperire est. Asservantur in Bibliotheca Seguieriana tres tomi Operum Gregorii Palamae. Sed ad eam Bibliothecam aditus non patet. BOIVIN.

Pag. 1116, 21. Τρεῖς τῆς θείας φύσεως ὑποστάσεις διαφόρους εἶναι νομοθετεῖ] *Tres divinae naturae hypostases [a divina substantia] distinctas esse statuit*. Ita intelligendum esse Gregoram patet, tum quia non posset Palamae simpliciter exprobrare divinorum hypostaseon pluralitatem, et distinctionem; tum quia supra Palamas negabat, τὰ ὑποστατικά τῆς ἀνωτάτω Τριάδος ἓν καὶ ταῦτὸν εἶναι τῆ τοῦ θεοῦ οὐσία, *supremae Trinitatis personas esse unum et idem cum Dei substantia*. CAPPERONN.

Pag. 1121, 2. Ὡν ὁ προφήτης] *Isai. XI. CAPPERONN.*

Pag. 1121, 10. Πορευθέντες μαθητεύσατε κ. τ. λ.] *Matth. XXVIII. CAPPERONN.*

Pag. 1121, 19. Μάξιμος τὰδε διέξει:] *Locus est tom. I. edit. Combefis, in scholiis ad 54. quaestion. in sacram Scripturam. Porro scholia ista sunt ipaiusmet sancti Maximi, qui ea prolixioris*

explicationis causa subiunxit, ut ipse de se testatur praefatione scholiis praefixa, quam habes tom. I. pag. 18. CAPPERONN.

Pag. 1121, 21. Καὶ ἐπαναπαύσεται κ. τ. λ.] Isai. XI. CAPPERONN.

Ibidem. Ἐπτά πνεύματα] *Septem spiritus.* Sex tantum sunt in Hebraico textu. Nam יהוה יראתו *timor Domini* bis reperitur; nempe versibus 2. et 3. licet has voces modo per *pietatem*, modo per *timorem Domini* verterint of LXX. et Latinus interpres. Hebraeis itaque spiritus pietatis et timoris Domini unicus est, qui iisdem vocibus יהוה יראתו designatur. Sed ut a Grotio annotatum est, divinus ille spiritus crevit in Christianismo: ideo in septem iam diu a theologis Christianis distribuitur, forsitan ex Apocalyps. I. v. 4. *gratia vobis et pax ab eo qui est et qui erat et qui venturus est, et a septem spiritibus qui in conspectu throni eius sunt*; quanquam fateatur Grotius ex multorum interpretum sententia, hic a sancto Ioanne angelos designari; quia receptum est apud Hebraeos, septem esse maximos angelos qui Deo adstant, nempe quomodo septem principes adstant regi Persarum, quae aula quia erat magnificentissima, ideo ad eius formam Dei aulam formabant veteres Hebraei. CAPPERONN.

Pag. 1121, 23. Πνεῦμα ἐπιστήμης] Apud τοὺς LXX. legitur εὐσεβείας. Apud Latin. vulgat. *pietatis*, rectius. Hinc laboravit sanctus Maximus ut exponeret diversas proprietates γνώσεως et ἐπιστήμης, *cognitionis et scientiae.* CAPPERONN.

Pag. 1122, 18. Τῆς γραφῆς ὁ λόγος] Psalm. CX. Eccles. I. CAPPERONN.

Pag. 1123, 8. Ἐάν ἢ τις πρῶτος κ. τ. λ.] Matth. XI. CAPPERONN.

Pag. 1123, 21. Συνάδει Βασίλειος] S. Basil. in cap. IV. Isa. tom. I. pag. 929. CAPPERONN.

Pag. 1124, 5. Πνεῦμα σοφίας κ. τ. λ.] Isai. XI. v. 2. et 4. CAPPERONN.

Pag. 1124, 7. Οὐκ ἔχοντα κ. τ. λ.] Psalm. XIII. CAPPERONN.

Pag. 1124, 8. Τοῦ κατὰ τὸν Κύριον ἀνθρώπου] Sic Origenes, quem magni faciebat S. Basilus, Christum saepe vocat, maxime libris contra Celsum. Nihil ibi frequentius ea locutione, ὁ κατὰ Ἰησοῦν ἀνθρώπος, id est, *Christus homo, Christi humanitas.* Nec ad Nestorianismum vergit haec loquendi formula, si recte perpendatur. Nam Graece dicunt etiam, ὁ κατὰ μὲ λόγος, pro ἐμὸς λόγος. Itaque ὁ κατὰ Ἰησοῦν ἀνθρώπος est *ipse Christus homo, Christi humanitas.* Unde hac phrasi non prorsus inepte divini Verbi cum humana natura unitio exprimitur. CAPPERONN.

Pag. 1124, 11. Καὶ ὁλοεὶ ὄνειδος κ. τ. λ.] Psalm. XIII. CAPPERONN.

Pag. 1124, 20. Ἀθανάσιος] Athanas: Epist. I. ad Serapion. tom. I. CAPPERONN.

Pag. 1125, 1. Ἐγὼ στερεῶν βροντὴν καὶ κίλων πνεῦμα] In Hebraeo textu legitur יוצר הרים id est *formans montes*, ut et vulgatus interpres Latinus vertit. Doctissimus Drusius recte coniicit τοὺς I.XX. pro הרים id est *montes*, legisse עבר הרים hoc est *tonitru*, sicut mox ibidem pro מה-ישורו id est *quae sit cogitatio eius*, legerunt coniunctim וישורו quod vertunt τὸν Χριστὸν αὐτοῦ, *Christum eius*. CAPPERONN.

Pag. 1126, 11. Τοῦ υἱοῦ ὄντος κ. τ. λ.] Roman. 8. Isai. XI. Ioh. XVIII. 1. Cor. I. et II. CAPPERONN.

Pag. 1126, 15. Καὶ Γρηγορίου] Gregor. Nazianz. orat. XXXVII. quae est postrema de theologia et inscribitur de Spiritu sancto. CAPPERONN.

Pag. 1126, 18. Ἐγὼ φιλῶ, κ. τ. λ.] I. Cor. I. Sap. I. Roman. VIII. Ioh. IV. 2. Cor. III. Isai. XI. CAPPERONN.

Pag. 1127, 8. Οὐ μόνον ἐπὶ τοῦ θελοῦ πνεύματος ὀνόματα] Et sane permulta ibi sanctus Gregorius recenset sancti Spiritus nomina et attributa, quae praesertim sacris e Scripturis excerptis. In ea ipsa duntaxat pagina, unde testimonium hic laudatum sumpsit Gregoras, septuaginta duo numeravi sancti Spiritus nomina, quae legere poteris tom. I. pag. 610. edit. Bill. CAPPERONN.

Pag. 1128, 13. Ἐν εὐαγγελίοις κ. τ. λ.] Luc. XI. Matth. XII. CAPPERONN.

Pag. 1129, 15. Ἀγνοτος] Luc. XII. v. 10. CAPPERONN.

Pag. 1129, 19. Ἐν Βεελζεβούλ] Ita Graeci pro *Beelzebub* constanter legunt *Βεελζεβούλ*, quam scripturam retinendam esse censet eruditissimus Drusius tantisper dum quis probaverit eam a scribis corruptam fuisse, et non ab usu, et vulgo. Nam si ab usu est illius temporis, et Evangelistae eam retinuerunt, cur nos mutabimus? Caeterum *Beelzebub* est ab Hebraeo בעל זבוב, quod significat *Dominum muscarum*: et est nomen idoli Accaronitarum, de quo IV. Reg. cap. I. Hoc nomen Israëlitae postmodum in contemptum huius idoli dabant daemoniorum principi, ut patet Matth. X. et XII. CAPPERONN.

Pag. 1132, 8. Τὸ δὲ συνδοξάζον τῷ λόγῳ τὴν κτίσιν] *A quo aequae atque a Verbo creatura glorificatur*, id est, *ad gloriam evahitur*. In editionibus Athanasii veter. et nov. legitur *συνάπτιον*, sensu minus commodo. Nam ex Athanasii sententia Spiritus sanctus creaturas Verbo non coniungit, sed Spiritus sanctus, simul cum Verbo eas Patri coniungit, seu adducit, *προσάγει*, ut hic habetur. Rectius itaque legitur *συνδοξάζον*, ita ut τῷ λόγῳ *συνδοξάζον τὴν κτίσιν* sit idem quod supra, *ἐν τούτῳ [πνεύματι] τὴν κτίσιν ὁ λόγος δοξάζει*. Editionis novae auctor eruditissimus recte iam annotarat in 4 MSS. Cod. legi *συνδοξάζον*. CAPPERONN.

Pag. 1132, 11. Καὶ πάλιν κ. τ. λ.] Athanas. orat. olim IV. iam III. contra Arianos. CAPPERONN.

Pag. 1132, 12. Ἐκτός ἐστιν οὗτος τῶν βουλήσει γεγονότων]

Verbum est extra numerum eorum, quae libera Dei voluntate facta sunt. Hoc solemne est apud S. Athan. et alios SS. Patres, ut dicant Filium divinum τῆ φύσει genitum esse, non autem θελήματι factum: ita ut τὸ φύσει intelligatur de operatione Dei, ut iam in scholis loquimur, *ad intra*; et τὸ θελήματι de operationibus *ad extra*, non quod Filius sit ἀθέλητος τῷ πατρὶ, καὶ μὴ βουλομένου τοῦ πατρὸς, id est, praeter voluntatem Patris et nolente Patre; hoc enim diserte negat Athanasius ibidem: sed quod non sit productus in tempore quando Deus primum voluerit, ita ut potuerit nolle. Hoc quippe sensu creaturas duntaxat voluntate Dei factas fuisse docet eodem loco sanctus doctor. CAPPERONN.

Pag. 1132, 14. Καὶ πάλιν κ. τ. λ.] Athanas. orat. olim III. iam II. contra Arianos. CAPPERONN.

Pag. 1134, 6. Ἀθανάσιος] Athanas. orat. olim IV. iam III. in Arianos. CAPPERONN.

Pag. 1134, 9. Σολομῶντι λέγοντι] Proverb. III. v. 19. CAPPERONN.

Pag. 1134, 10. Ἐν ψαλμοῖς] Psalm. CXIII. v. 9. CAPPERONN.

Pag. 1134, 16. Δαβὶδ] Psalm. LXIV. v. 7. Psalm. XCIII. v. 4. CAPPERONN.

Pag. 1135, 18. Ἐν κίθω τὴν κεραιαν δρωῖντες] Proverbium est, quod varie simul atque erudite Desiderius Erasm. exponit Chiliad. I. Centur. VI. Proverb. XV. Ipsum consule, si lubet. CAPPERONN.

Pag. 1136, 10. Μήθ' ὄσιον εἶναι πιστεύειν, αἷμα καὶ σῶμα τὸν τε οἶνον γίνεσθαι καὶ τὸν ἄρτον ποτὲ τοῦ Χριστοῦ· τύπον γὰρ ταῦτ' εἶναι ἐκείνον, καὶ οὐκ ἐκείνον αὐτόχροημα] His Palamitarum verbis errorem Sacramentarium contineri, non omnino negaverim. Verum illorum patrociniis haud scio an suam opinionem tueri velint recentiores haeretici, cum in hanc Palamitarum sententiam tam acriter invehatur Gregoras, eam impietatis ream arguat, et luculentis SS. Patrum testimoniis confodiat. Aliquando, fateor, apud plurimam ecclesiae Graecae partem obtinuit Palamitarum doctrina, ut patet ex Palamitica Synodo: sed nonnisi quod spectat essentiae divinae ab attributis distinctionem, et Thaborici luminis divinitatem: nec enim obtinuit quantum ad illa consecratoria, quae Palamitis exprobrabat Gregoras. Sic verbi gratia Palamitis Iconomachorum errorem saepius obiicit Gregoras: at Palamitas revera Iconomachos fuisse, aut Iconomachorum errorem apud Orientalem ecclesiam tum instauratum et approbatum fuisse, nemo dixerit. CAPPERONN.

Pag. 1136, 19. Ἰωάννης] S. Ioan. Damasc. lib. IV. orthodox. fid. cap. XIV. CAPPERONN.

Pag. 1137, 21. Ἀνωτέρω] Lib. XIX. cap. III. et IV. CAPPERONN.

Pag. 1138, 17. Ἀνωτέρω] Vide lib. XIX. cap. III. et IV. CAPPERONN.

Pag. 1139, 2. Δι' οὗ ἠράσθη πράγματος] *Per id quod valde concupivit.* Alludunt, opinor, ad Christi verba, Lucae cap. XII. v. 15. ἐπιθυμία ἐπεθύμησα τοῦτο τὸ Πάσχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν πρὸ τοῦ με παθεῖν. *Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum antequam patiar.* CAPPERONN.

Pag. 1139, 3. Ὡς κυρίως καὶ ἀληθῶς σῶμα αὐτοῦ λάβωμεν] *Velut proprie ac vere corpus ipsius accipiamus.* Notanda sunt haec verba, quibus Iconomachi realem Christi praesentiam in Eucharistia videntur admisisse, aut sibi ipsis contradixisse; quod eis exprobrat Nicephorus patriarcha Constantinopolitanus, Antirrhético II. apud quem tamen (ubi Iconomachorum verba refert) deest vocula ὡς, quae hic emollitiva videri possit. Vide clarissimum auctorem Perpetuitatis Fidei circa Eucharist. tom. I. lib. VII. cap. V. CAPPERONN.

Pag. 1139, 14. Ὑπερφυσῶς μεταβάλλεται] *Supernaturaliter transmutantur.* Locus hic Theodoro Grapto attributus iacet in fragmento eius operum apud Combefisium libro cui titulus: *Manipulus Originum Constantinopolitanarum.* Idem locus reperitur ad verbum in Nicephoro patriarcha Constantinopolitano (Tarasii successore) Antirrhético II. apud Allatium lib. III. de perpet. consens. cap. XV. ubi plenior describitur: atque hinc etiam possit confirmari, Nicephorum patriarcham auctorem esse illorum operum quae sub Theodori Grapti nomine circumferuntur. CAPPERONN.

Pag. 1140, 28. Ὁ ἄρτος, φησὶν] *Panis, inquit S. Gregor. Nyssen.* Locus hic ad verbum non legitur, cap. XXXVII. orationis Catecheticae, ubi de Eucharistiae mysterio agit S. Gregorius: sed in eundem sensum ibidem plurima edisserit sanctus doctor. An vero alium sancti Gregorii librum hic citaverit Gregoras, ut negare non ausim, ita nec affirmare vellem. CAPPERONN.

Pag. 1141, 16. Βοῶντος τοῖς Μανιχαλοῖς] *Manichaeis clamantem,* seu potius Apollinaristis; ut patet oratione S. Athanasii de incarnatione Christi, ubi in Apollinaristas totus invehitur. Et certe oratio illa inscribitur κατὰ Ἀπολλιναρίου, et postea dicit S. Athanasius, Apollinaristas κατὰ τὴν τῶν Μανιχαλῶν ἀσέβειαν ὑπολαμβάνειν, *Manichaeorum sententiam amplecti.* CAPPERONN.

Pag. 1141, 17. Τοῦ καινοῦ καθ' ὑμᾶς Εὐαγγελίου] *Novi secundum vos Evangelii.* Alludit Gregoras ad solennes Evangeliorum titulos: κατὰ Ματθαῖον, κατὰ Μάρκον, κατὰ Λουκᾶν. CAPPERONN.

Pag. 1142, 10. Καὶ ἀλλοχού] *Et alibi,* nempe oratione de sanctissima Deipara: sed spurium esse hunc sermonem nemo iam eruditorum non iudicat, cum sole clarior se prodat styli huiusce ab Athanasiano discrepantia. Vide clarissimum et doctissimum auctorem novae editionis τῶν Athanas. tom. II. pag. 389. CAPPERONN.

Ibidem. Οὐχ ὅτι ἐνέργεια παρὰ τοῦ πνεύματος ἐγένετό τις] *Non quod aliqua energia, seu operatio, a sancto Spiritu facta sit etc.* Hic auctor, quisquis sit, non negat incarnationem peractam fuisse divina sancti Spiritus virtute: sed vult hocce mysterium non consistere duntaxat in illa speciali sancti Spiritus operatione: vult insuper ut ipsum Dei Verbum cum humana natura hypostatice seu substantialiter unitum fuerit. Non ergo solummodo specialiter operabatur in Christo divinitas: verum eius humanitati vere coniuncta erat; et hoc iuvare potest, ut catholicæ fidei a Nestoriana hæresi discrimen intelligatur. CAPPERRON.

Pag. 1142, 18. Ὡς νῦν γε] Si legas ὅς νῦν γε, sic vertendum erit: *Arius et Eunomius proferentes eadem cum Palama; qui nunc etiam easdem cum ipsis voces emittens, una cum ipsis eodem gladio iugulatur.* CAPPERRON.

INDEX RERUM, NOMINUM ET VERBORUM

TAM IN NICEPHORI HISTORIA QUAM IN ANNOTATIONIBUS
MAXIME MEMORABILIVM
A IOANNE BOIVINO CONFECTUS.

Numeri sunt paginarum et versuum editionis Bonnensis.

- Abaagi** 86, 13.
Ἀβδηρα, Ἀβδηρα, Ἀβδηρα, Ἀδηλα,
Βηρα 1263, 86.
Abii 81, 7.
Abraham 1114, 13.
Absolutionis syngrapha 106, 1.
Ἀβυσσος, adiective 1245, 24.
Academia 326, 2. 334, 12. 334, 23.
344, 13. 471, 12. 476, 9. 897, 13.
Acarmania 658, 10.
Acarmanes 110, 10. **Acarmanum me-**
tropolis 551, 6. obaldetur ab An-
dronico iuniore 551, 19.
Acclamations 896, 4. 611, 21.
Achaia 128, 2. 250, 5. 251, 15. **Achaiae**
et Peloponnesi principis uxor vi-
dua 546, 6. **Achaei** 114, 20.
Achelus 110, 14.
Achilles 938, 20. **doloris impatiens**
494, 11.
Achris 73, 2. **patria Iustiniani** 1155,
23.
Acindynus 906, 9.
Acroceraunia 110, 13.
Acronycha lux 619, 15.
Acropolis 1152, 10. 1153, 8. 1161,
42. 1161, 35. 1161, 42. 1162, 38.
1166, 33. 1167, 17. 1168, 11.
Acta Apostol. 930, 8.
Actuarius medicus 1258, 24.
Adamus 367, 19.
Ἀδελφον μονή. Vide *Monasterium.*
Adonis 285, 25.
Adrianopolis 315, 22. 430, 7. 546,
16. 797, 9. 798, 19. Vide *Orestias.*
Adrianus imp. 824, 24.
Aegae 194, 13. 195, 1.
Aegaeum mare 37, 22. 311, 13. **cum**
fauces 766, 15. **insulae** 98, 16. 285,
10. 523, 2. 534, 12. 597, 14. 797,
25. **littus** 626, 14.
Aegyptus 323, 9. 348, 10. **primum**
sapientiae domicilium 326, 13. **Ae-**
gypti imperium divisum, et prin-
ceps 392, 20. **migratio Israelitarum**
ex Aegypto 369, 2. **Aegyptiorum**
Arabum imperium latissime patens
102, 17. 106, 23. **Aegyptii, effoe-**
minati et imbelles militibus e Scy-
thia ascitis, Africam et Libyam de-
mant: Gallos Phoenicia et Syria
exterminant 101, 20. **Aegyptiis mer-**
catoribus navigatio per Bosphorum
temere concessa 101, 22. **Aegyptii**
circulatores Constantinopoli veni-
unt 348, 6. **mira spectacula ab**
his exhibita 348, 21. 349, 19. 350,
6. **eae artes, ut quaeuostuosae, ita**
etiam exitiosae artificibus: **Byzan-**
tio egressi Europam pervagantur:
Gades usque penetrant 350, 21.
Aegypti et Arabiae Sultanus. Vide
Sultanus.
Aenus, maritimum oppidulum 100, 3.
101, 3.
Aeolia 214, 21.

- Aequinoctium verum et proprie dictum 365, 16. 366, 15. 368, 1. tempore mortis Christi 366, 11.
- Aër 930, 22.
- Aerarii penuria 854, 17.
- Aeschylus in Prometh. 383, §. 6, 1035, 17.
- Aesopi Phrygii dictum 814, 24. fabula de lupo et agno 1018, 20. 1034, 15.
- Aestas media, pro vere exeunte 1276, 43.
- Aetherea Palatii aedicularia 616, 19.
- Aetolicae res 538, 23. 544, 19.
- Africa ab Aegyptiis domita 102, 17.
- Agamemnon 725, 7.
- Agarani Asiam populates 304, 17.
- Agathias 1155, 43. 1240, 45.
- Agesilaus Spartanus 124, 18. fugiens 486, 10.
- Alani 422, 19. Vide *Massagetae*.
- Alemanii, qui et Galatae occidui 277, 18.
- Alemannus (Nicolaus) 1155, 24. 1156, 1.
- Alexander Magnus 310, 18. 401, 8. 494, 13. 519, 5. 701, 4. 807, 24. 810, 19. Alexandri M. diadema 519, 5.
- Alexander, Mysorum seu Bulgarorum rex, principatum adeptus, Romano fines vastat: urbes amissas recipit 458, 3. pacem petit ab Andronico iuniore: non impetrat 484, 6. viribus superior, cum Romanis configit 484, 18. eos fundit fugatque 487, 4. misericordia motus, pacem victis ultro concedit: imperatorem, benigna admonitione castigatum, dimittit 488, 18. socium se adiungit Byzantiis contra Cantacuzenum 708, 5. Vide 596, 15. 616, 3.
- Alexandri Mysorum principis filio uxor datur Andronici iunioris filia 546, 18.
- Alexandria Aegypti 102, 8. 216, 12. 392, 22.
- Alexandrinus patriarcha. Vide *Athanasius*.
- Alexius. Vide *Angelus*, *Apocaucus*, *Comnenus*, *Lascaris*, *Palaeologus*, *Philanthropenus*, *Strategopulus*.
- Allage, loci nomen 150, 4. 1181, 42.
- Allatius (Leo) 1155, 21. 1159, 13. 1160, 32. 1175, 39. 1176, 16. 1186, 14. 1187, 11. 1216, 27. 1161, 35. 1175, 43. 1192, 15. 1234, 19. 1263, 1. 1285, 9. 1289, 44. tempora confundit 1249, 15. Allatii indignatio in recentiorum Graecorum poësin 1226, 23. Allatii Euchologium 1817, 40.
- Allusio ad verba Scripturae 1311, 20. 1314, 29. 1317, 18. 1322, 4. adnomen Palamae 1314, 29.
- Almansurus (Nuraddinus) 1171, 23.
- Almugavari 220, 9. 1201, 30.
- Alpes 102, 24. 240, 1. 286, 19. superatae ab Hannibale 91, 5.
- Amagabari. Vide *Almugavari*.
- Amazones 34, 2.
- Ἀμύβειν* 1256, 19.
- Ἀμορρακίης*, Amorabakin, Amourabaquin etc. 1178, 17. 1274, 10.
- Amos 1125, 1.
- Amphipolis 457, 14. 626, 19.
- Amurius Satrapa Melecum Azatinæ filium vincit 137, 13. Amurii liberi a Sangario ad Paphlagoniam dominantur 214, 23.
- Amurius, Lydiae et Ioniae princeps, reliquis Satrapis potentior: maris imperio potitur 597, 11. Cantacuzeni amicus fidelissimus 597, 21. eum defensusur magnam classem apparat: eodem iubente domi remanet 598, 9. 598, 14. media hieme Hellespontum traicit, illum quae-siturus: Irenen imperatricem non adit, ne dolorem conspectu augeat 648, 9. acre et vehementer amici desiderium verbis declarat: mira in homine barbaro humanitas 649, 13. utri prima laus tribuenda, Cantacuzeno an Amurio 650, 4. de amico sollicitus, oblata ab Irene cibaria et vestimenta repudiat 650, 22. eandem in summam angustias adductam consolatur 651, 9. hieme exercitum infestante, domum redit 652, 3. Thessalonicam vi expugnandam censet 676, 7. Cantacuzenum reprehendit 677, 1. a Byzantiis pecuniam accipit: in Asiam traicit, brevi rediturus 694, 10. Latina classis ad Smyrnam appulsa eum detinet 708, 6. idem in Thraciam redit: Byzantium usque progreditur cum Cantacuzeno: urbis aspectu obstupescit 726, 24. cum copiis mare transmissurus, Smyrnaeam Latinarum arcem cit expugnatum: missili telo occisus cadit 834, 14. Vide 661, 8. 666, 17. 672, 3. Amurii milites alii domum redeunt,

alii Cantacuzenum sequuntur 667, 10.
 Anacharsidis apophthegma 618, 22.
 Anagnosta (Ioannes) 1299, 87.
 Ἀνακλητικήρα Θεῶν 1269, 23. 1294, 44.
 Anastasii quaestiones 1800, 2.
 Anathematizati ab episcopis Cantacuzeniani 832, 5.
 Anathematismi in Palamam pronuntiatum a Ioanne patriarcha debent valere 923, 5.
 Anaxagoras 336, 16.
 Anchialus 487, 21.
 S. Andreas. Vide *Monasterium*.
 Andronicus imp. (is qui Senior dictus est) receptam ex Latiniis Urbem bimulum ingreditur 87, 13. uxorem ducit Annam (Hungaram) 167, 22. imperii insignibus ornatur: iusiurandum praestat et accipit: eius nomen edictis subscriptum 109, 7. Tralles instaurat 142, 14. patris cadaver sine honore sepeliendum curat 153, 2. patri succedit: imperii initia turbulenta 158, 1. aequitas 162, 17. viduus uxorem petit ab Hispanorum rege: Irene ei datur, idque inconsulto Papa 167, 24. paterni sceleris vindictam timet: Iascarem coecum invisit: in Orientem abit 173, 5. quinam ei auctores fuerint, ne sumptum faceret in classem 174, 10. Constantinum Porphyrogenitum fratrem suspectum habet; quasnam ob causas 187, 3. in Asiam transit: Porphyrogenitum in carcerem coniecit; item eius amicos 190, 15. Romanis diffusus, ad auxilia externa se convertit; quanto rei Romanae damno 205, 3. Athanasium in sedem patriarchalem restitutum censet 215, 9. plurimi refragantur: quidam obtemperant 216, 2. illum Chrysostomo aequiparat 216, 18. uxores duas habuit, liberos sex 234, 7. uxoris Irenes petitioni refragatur 234, 16. lenis et miti ingenio 237, 8. Christopolitanae angustias munit: milites conscribi curat, Catalanis opponendos 246, 7. mercenarios milites peregre accire statuit: a Crale genero auxilium petit 263, 10. accipit ab eo et a Latinis 263, 10. 263, 8. triremibus obstructo Hellesponto,

cavet ne auxilia barbaris ex Asia submittantur ibid. mavult vetera aedificia instaurare quam nova construere: eius modestia laudata 273, 24. templa ab eo restituta: opera alia publica 274, 22. Andronicum nepotem caeteris omnibus praefert: apud se educat 283, 13. de Manuelis occisi morte moeret gravissime 286, 8. nepotem iudicio publico reum agere constituit 302, 23. eius cum Metochita de ea re deliberatio 303, 4. Pontifices convocat: nepotem arcessit: paternis verbis obiurgat: iniurandum dat et accipit 312, 16. indignantis exclamatio: anxietas: deliberatio de nepote comprehendendo 315, 2. legatos ad eum mittit 320, 7. cum ipso paciscitur 321, 1. Aula studii bonarum artium floret 327, 1. imperatoris sapientia; eloquentia 328, 9. benevolentia erga Gregoram 339, 22. consulto Psalterio pacem spectat 358, 9. colloquitur cum nepote; reconciliatur 359, 4. consilium Gregorae de die Paschali constituendo probat: rem aggredi metuit 372, 19. equo delicitur 373, 17. de nepotis consiliis per transfugam certior factus 393, 2. urbis adita ei interdict: multa crimina obicit 393, 21. litteris ad Cralem et ad Demetrium Despotam scriptis, copias cogi et urbes praesidiis firmari iubet: ab ipso filio Theodoro Marchione proditor 394, 17. suorum perfidia irritatus, animum patriarchae Kasiae explorare statuit; item aliorum pontificum 304, 10. 402, 10. oratione coram iis habita, rationem offert cur imperium non abdicet; nepotem notat; poenis ecclesiasticis coercendum censet 403, 12. acerbe conqueritur de patriarcha, qui nepoti faveat 405, 13. belli pertaesus, inita cum Bulgaro societate, animum erigit 411, 10. victo ad Mauropotamum exercitu (415, 8.) a nepote exorari non potest 418, 5. bis praemonitus, cavendum censet 420, 8. valde anxius; nepotis adventu cognito, ad imaginem Deiparae confugit 422, 12. nepoti supplicat miserabiliter: ab eo benigne tractatur 423, 15. sola imperii insignia

retinet: annuus reditus ei assignatus 428, 15. utroque oculo captus, omnibus ludibrio est 431, 14. Synadeno instante habitum et nomen inivitus mutat 441, 20. dictus *Antonius Monachus* 442, 5. 444, 12. 446, 5. suam sortem deflet: in patriarcham invehitur 443, 2. ad eius interrogata nihil respondet 444, 15. de eius nomine in ecclesia commemorando quid patriarcha decreverit 442, 15. 446, 3. Synadeni minis territus, imperium eiurat: scriptam formulam ut consignaverit ibid. pota aqua frigida, subito morbo corripitur: peccata precibus et lacrymis expiat: sacris mysteriis destitutus, Deiparae imaginem ori suo admovit: expirat 462, 15. ostenta, quae eius obitum praecesserunt 460, 4. corpus eius quonam perlatum: iusta de more persoluta 463, 17. aetas, forma, mores 472, 18. in summa inopia liberalitas, duobus exemplis declarata 473, 6. aes alienum post eius mortem repertum 474, 8. anni vitae, imperii, monachus 143, 20. 1244, 19. clementia 201, 16. amor erga nepotem 232, 20. invectiva in historicos maledicos et mendaces 3, 1. statuam Michaelis Archistrategi delectam restituit 202, 10. partem Thesalici principatus acquisivit 278, 16. multarum urbium et in Europa et in Asia conditor 469, 16. Byzantii instaurator ibid.

Andronici Senioris uxor prima, ex Hungaris oriunda. Vide *Anna*.

Andronicus Iunior uxorem accipit Irenen Alemannam 277, 17. avo dilectus: apud ipsum educatus 283, 13. mores, consilia, ambitio 284, 1. meretricem amat: rivali insidias struit: Manuel frater pro rivali occiditur 285, 12. Andronicus Cathari nothi apud avum gratia offenditur 294, 20. irarum causa iustior 293, 11. defectionem meditatur: consulat cum Syrgianne 298, 21. armatus armatos secum adducit, causam apud avum dicturus: ab avo obiurgatur: iniurandum dat et accipit 313, 13. pro coniuratis, proditos se querentibus, intercedit apud Logothetam: graviter increpatur 313, 18. reddit

ad priora consilia 314, 20. fugit 315, 19. legati ad eum missi ab avo 320, 7. pacta cum avo 321, 1. cum Cantacuzeno coniunctissimus 351, 18. prope urbem castra ponit, audita Syrgiannis excursionis territus fugit 353, 20. Synadenum Syrgianni opponit: Despotam edictis terret: rumores spargit de avi necesse: Despotam captivum corpore suo protegit 356, 6. pacis cupidus, cum matre deliberat 359, 1. colloquitur et reconciliatur cum avo 359, 4. coronatur 373, 14. mortua Irene Alemanna, Annam Longobardam uxorem ducit 383, 23. cum Turcis naufragis in Chersoneso pugnans vulneratur 384, 3. eius factio Seniore tollere & medio statuit 390, 1. Iunior Seniori insidiatur: pecuniam per vim a publicanis auferit: Thraciae urbes sibi mancipat: Byzantium multis comitantibus profiscitur: quo praetextu 392, 6. excluditur: variorum criminum accusatur ab avo: in quibus amicae Cralaenae pudicitia attentata 394, 5. omnium animi in eum propensiores 395, 18. magnificis promissis multos sibi devinctos: petit ut sibi liceat Byzantium ingredi; aut ut idonei internuntii ad se mittantur: mittuntur ex omnibus ordinibus delecti 397, 17. oratione artificiosa se ipsum apud eos commendat: avum insectatur: causam rebellionis probabilem offert: crimina obiecta diluit: postulata sua exponit 398, 13. eius blanditiis corrupti internuntii Byzantium redeunt: ei apud omnes aperte patrocinantur 402, 20. ad urbis moenia accedit: ab ingressu contumeliose arcetur 407, 23. quidam ex populo operam ei suam promittunt: navicula conscensa aditus omnes vestigat: re infecta discedit 408, 10. a Thessalonicensibus clam evocatus, Protostratorem Byzantio insidiari iubet: Thessalonicam, adversariis dissidentibus, astu occupat: arcem vi expugnat 409, 6. Demetrio et aliis ducibus foede dissipatis, Serrhas in dedicationem accipit: caeteris Macedoniae urbibus, item adversariorum liberis, uxoribus, et aliis rebus potitur 410, 17. Praefectos ur-

bium Macedonicarum capit; in carcere conicit 418, 2. Basilici Niciphori fidem ut remuneratus sit 413, 22. Bulgaros antevertere et Byzantium ire properat 415, 14. a Veneticis auxilium haud impetrat 416, 7. urbem ingredi frustra conatur: avum exorare non potest 418, 13. cum Bulgaro reconciliatur 419, 1. a duobus urbis custodibus noctu intronititur 419, 11. iniuriam avo fieri vetat: suos, ne victoria abutantur, admonet 422, 21. civiles discordias prudentia sua comprimit 426, 10. Michaeli Bulgaro bellam inferenti occurrere statuit: cum eo reconciliatur matris interventu 430, 4. in Asiam transit, Nicaeam obsessam liberaturus: castra apud Philocrenam ponit 433, 13. configit cum Orchane: Romani caeduntur: imperator vulneratus (434, 7.) Philocrenam ingreditur: Romani consternati effuse fugiunt 435, 18. (vide caetera in *Orchane*.) Byzantium redit: Deum offensum putat: quibus delictis 436, 16. classem instruit: Martinum Chii rectorem capit, et vinctum Constantinopolin mittit 438, 7. aegrotat, morti proximus cucullum petit: reos carcere educi iubet: ultimam voluntatem dicit: uxori et postumo imperium, Cantacuzeno tutelam relinquit 439, 12. aquam poscit ex sacro Deiparae fonte: qua capiti inspersa convalescit 442, 10. Michaelis Bulgari hortatu bellum Crali infert 454, 7. in Pelagonia castrametatur 454, 20. Bulgaro a Triballis victo, ipse nulla re gesta Byzantium redit 454, 7. Mesembriam et alia (Bulgarorum) oppida invadit 457, 16. annos natus 36. cum obiit avus 474, 11. bellum infert Alexandro Bulgarorum principi: Bulgarorum agros vastat: castella reliqua recuperat 483, 21. impar cum hoste congregitur 484, 18. suos hortatur ad pugnam 485, 14. cruentum praelium 486, 12. Romani effuse fugiunt: in castellum proximum vi irrumpunt: laborant omni parte 487, 4. imperator, consilii inops, spem in Deo collocat, stimulante tamen conscientia 488, 7. benigna admonitione ab Alexandro

castigatus, dimittitur ibid. nato filio, laetus Didymotichum redit: vestem mutat: ludos celebrat 482, 1. ludicris certaminibus se immiscet 482, 18. bellum inferente Syrgianne valde anxius 495, 13. Palatium munus: patriarcham creat Ioan. Aprenum; coniugem et liberos ei commendat 496, 14. in Macedoniam sine exercitu proficiscitur: Romanis omnibus diffidit, praeterquam Cantacuzeno et paucis domesticis: hostem dolo aggredi statuit illustrium virorum exemplo 496, 23. Sphrantzae opera ad eam rem utitur 497, 19. rebus desperatis, fugae subsidia sibi et Sphrantzae providet 500, 6. Syrgianne per dolum occiso, pacem petit a Crale, et obtinet 501, 3. inita cum Latinis adversus Turcos societate, pecunias cogit: classem reparat: Latinorum adventum expectat: navarchum ipse per se agit: Latini inter se dissidentes, expeditionem eius frustrantur 524, 15. Galataeorum munitiones incendit: eodem bellum aperte molientes oppugnare negligit, ad maiora intentus 527, 16. pacem petentibus concedit 528, 14. Mitylenen proficiscitur: naves quinque hostiles comprehendit, et Chium perducit: adiunctis sibi Turcis, Phocaeam obsidet 528, 23. pax facta Rhodiorum interventu: pacis condiciones 531, 2. Byzantium redit cum omni classe: quaestionem habet de coniuratis: eos pro concione convicit: eius clementia 531, 10. orationis exordio lacrymas elicit 532, 8. in Demetrium Despotam inquiri vetat, Cralaenae amicae reverentia adductus: item Gregorae acclamationibus et applausu delinitus: solos Asani filios in custodiam includit, eamque minime duram 533, 1. Mitylenen recuperat, Alexii Philanthropeni astu 534, 6. Turcos in Chersoneso praedantes caedit: ire in Aetoliam parat, oblatum principatum accepturus 538, 4. cum tribus navibus Turcicam classem invadit: captas naves quatuordecim 540, 4. stadium XLV iter noctu pedibus emensus, Deiparae Hodegetriae templum ingreditur ad agendas gratias 541,

17. Epirum invasurus, Illyriam vastat: Turcos auxiliares praeda onustos dimittit: Epiri principatu potitur 544, 19. eum Thessalonicae detinet lienis morbus 550, 9. Byzantium venit, infirma admodum valetudine: medicis undecunque accitis, suo arbitratu vivit: morbo splenis ingravescente, Deiparae Hodegetriae templum petit 554, 8. egregiam orationem habet in Synodo contra Barlaamum habita: Gregoriam absentem desiderat 558, 17. morbo rursus ingravescente, monasterium Hodegetriae denuo ingreditur: in lethargum incidit: aegre expergefactus, medicos arcessit: ad Gregoram mittit, qui interrogent an astra amica sint: moritur: vitae et imperii tempus 559, 13. 1244, 34. mores et ingenium defuncti principis 565, 13. Romanorum imperatorum instituta neglexit: aves et canes aluit maximis sumptibus 565, 19. Deo fretus, pericula contempsit 566, 13. dignitati suae non satis consulit 566, 19. pileorum et vestium discrimina sustulit: haec et alia imminem imperii ruinam portendere credita: Triballorum et Mysorum duces perterrefecit 562, 12. in Thessaliam contra Syrgianem proficiscens, Ioanni patriarchae uxorem et liberos commendavit 579, 6. morbus: in Epirum profectio 583, 5. mandata de tutela et administratione imperii 593, 16. 611, 23. 614, 23. 612, 11. 818, 10. erga Cantacuzenum benevolentia, et gratus animus 581, 20. iudicium de arce Epibatarum et de eius arcis conditore Apocauco 603, 3. commemoratio in sacris per errorem omissa 879, 9. error postmodum correctus ibid.

Andronicus. Vide *Asanea*, *Cantacuzenus*, *Musalo*, *Palaeologus*, *Protovestiarius*.

Ἀνδροεικία 965, 6.

Anecdota indicata. Vide *Escerpta*.

Angelus, Assyriorum interfector 968, 13.

Angelus.

Alexius imp. Constant. a Marchione Montisferrati capitur: ab eodem dimissus, genero suo Theodoro La-

scari invidet 16, 18. Iathatinem Turcum socium sibi adiungit 17, 10. victus capitur a Lascare 21, 16.

Michael Thessaliam et Epirum invadit 13, 9.

Michael nothus. Vide *Michael*.

Michael Michaelis nothi filius. Vide *Michael*.

Theodorus, Michaeli fratri succedit: imperii sui fines promovet: Thessalonica ipsa potitur, absente Montisferrati Marchione: imperator inauguratur ab archiepiscopo Bulgariae, praeter morem legitimum 25, 23. provincias a Latinis, Bulgariae et Scythias desolatas, impune pervadit: omnia Byzantium usque vastat: foede grassatur 27, 16. a Ioanne Asane vincitur, capitur, excaecatur 28, 9.

Ioannes, Cantacuzeni imperatoris *πρωτεξάδαρος*, seu *primus consobrinus* 628, 7. 657, 1. iubetur munire oppidum Pamphili 621, 8. comes longinqua expeditionis a Cantacuzeno susceptae 636, 2. Aetolis et Thessalis praefectus: iubetur primos honores Annae et Ioanni Palaeologo tribuere 644, 7. Thessalici principatus maximam partem recuperat: Aetolos, Locros et Acarnanas subigit: Annam rebellem capit: quibusdam ut occidat suadentibus, eam dare in custodiam mavult 657, 14. Berhoeam ad Cantacuzenum venit 657, 1.

Ἀγγελώνυμοι 318, 21.

Anima quemadmodum a singulis corporis membris participetur 1102, 14.

Anna Alemanna, Manfredi Siciliae regis soror, Ioannis Ducae uxor altera 45, 7.

Anna Comnena 1150, 42. 1157, 36. 1185, 36. 1274, 31.

Anna Michaelis Angeli filia, nupta principi Peloponnesi 71, 22.

Anna Michaelis Palaeologi I. imp. ex sorore Eulogia neptis, nubit Nicephoro Aetolo 92, 8. 130, 16.

Anna *ἡ ἐκ Παϊόνων* Andronicus Sen. nubit 109, 7. ex Hungaris oriunda: mater Michaelis imp. et Constantini Despotae 234, 7.

Anna Michalis Palaeol. II. filia, Thomae Epiri, et Aetoliae principi nu-

- pta 283, 7. tum postea etiam (Thomae) comiti Cephalleniae 283, 7. 283, 9.
- Anna Protovestiarîi filia 545, 14. cemitis Cephalleniae uxor (altera) virum necat: cum puerulis duobus, Aetolorum et Acarnanum principatum obtinet 536, 20. Andronicum Iuniorum ad occupandum principatum arcessit 539, 1. dedit se imperatori 545, 14. Thessalonicae subsistit 546, 8. rebelhat: capitur: in custodiam datur 656, 23.
- Anna Longobardica, altera uxor Andronici iunioris 384, 1. viro absente factiosos in urbe comprimit 530, 1. post viri obitum, tertio luctus die in Palatium se recipit 560, 8. 579, 2. Cantacuzenum supplex orat 586, 23. (Palamitis) favendo, pacem ecclesiae turbavit 590, 17. iusiurandum dat Cantacuzeno et ab eo accipit 595, 14. aegrotat 599, 11. Annae mens caeca; spes inanes 702, 14. Anna Gallum Astrologum cum Gregora committit 722, 21. Annae inhumanitas 739, 12. officii admonita contumeliose respondet: pessime res administrat: sacris imaginibus non parcat 743, 4. divites vexat: ex ipso S. Sophiae templo abreptos in vincula conicit 748, 9. patriarchae, pacem suadenti, irascitur 760, 20. Annae in Cantacuzenum et Irenem odium ex zelotypia natum; fons malorum omnium 761, 6. Anna Persas arcessit 763, 15. eius animus durus et immitis 764, 5. patriarcham dignitate spoliare statuit 767, 12. Palamam carcere incluse rat: eodem adversus patriarcham adiutorem utitur 768, 4. cum Palamitis adversus patriarcham conspirat 768, 24. episcopis diem indicit 781, 19. tabellas, per quas officii admo netur, a confessore oblatas rumpit; ipsum domo exigit 782, 14. infirmis viribus ferax et contumax; Galataeos adversus Cantacuzenum, iam urbem ingressum, advocat: aequissimas pacis condiciones proterve respuit 775, 2. legationem superbam ad Cantacuzenum mittit: in extremum discrimen abducta, pacem oblatam vix tandem accipit 779, 9. Annae avaritia 789, 13. iniquitas 799, 17. causa cur principata exciderit 887, 10. Vide 783, 9. 878, 9. Annales Turcici 1279, 5. Vide *Lem-clav*.
- Anni initium aliud apud alios populos 369, 6. quodnam fuerit apud Alexandrinos 369, 10.
- Anni Philippi Aridaei 366, 9.
- Annonae copia apud Byzantios 433, 6.
- Anonymus poeta Graecobarbarus *de bellis transmarinis* 1166, 27. 1181, 1. 1211, 4. Vide *Cod. Reg.* 2569.
- Antalcidas 866, 21.
- Antigonus 116, 23. 497, 10.
- Antiochena provincia 1012, 20.
- Antiocheni patriarchae decreta et litterae contra Palamam 893, 16.
- Antiochia ad Masandrum 214, 14. a Turcis obaessa 10, 5.
- Antipodes 12, 14.
- Antirrhethici libri Gregorae 1112, 10. 1131, 11. 1140, 18.
- Antoeci 12, 14.
- Antonius (triumvir) 189, 19. 311, 5. 606, 10. 1022, 16.
- D. Antonii festum 460, 10.
- S. Antonina, martyr Nicaena 1242, 31.
- S. Antonius. Vide *Templum*.
- Ἀνυσθα* apud Gregoram quid significet 1166, 10.
- Ἀψιδιος*. Vide *Aufidus*.
- Apocaucus (Alexius), Domesticus Thematum occidentalium et salinis praefectus: cum Andronico iuniore in seniores conspirat 301, 10. eius perniciose consilia; dotes eximiae, genus, fortuna, malae artes 577, 5. Cantacuzenum hortatur ad capessenda imperii insignia 578, 5. eundem calumniatur 578, 18. ipse et patriarcha Annae persuadent, ut omnem Cantacuzeno auctoritatem abroget 584, 3. Apocauci vires infirmae, animus, ambitio 584, 16. miles stricto gladio in eum irruit 586, 7. Apocaucus Cantacuzenum de se optime meritum perdere conatur 591, 9. in castellam Epibatarum se recipit 599, 12. Cantacuzeno insultat 600, 15. Apocauci molitiones detectae; fuga; consilium de invadendo imperio 602, 6. Cantacuzeno obviam prodit 604, 10. urbi praeficitur et aliis dignitatibus ornatur 605, 21. Octavium Caesarem imitatur 606, 4. Cantacuzeno

- imperatorem sese professo, velut victor cum patriarcha exultat 612, 21. classi praefectus, Thessalonicam appellit 634, 14. aciem instruit; congregari non audet 637, 14. ductor utriusque classis, Byzantinae et Persicae: Cantacuzenum abeuntem persequitur 658, 24. timidus et imbellis 660, 12. auxilium petit a Cralle: munit fluvii ostia: ex Cantacuzeno sciscitatur, quid de se ipse statuatur 661, 2. Apocauci mos peruersus: Berrhoeam tentat per exercitum: ipse Thessalonicae manet, arrogans idem et timidus 668, 15. sagittarium submittit, qui Cantacuzenum noctu occidat 669, 21. pericula impendit celeri fuga praeventitur, insciis Thessalonicensibus 670, 13. patriarcham et Ioannem Gabalam sibi mancipare statuit 696, 21. Ioanni Gabalae filiam suam desponsurum se promittit; quid vicissim ab eo pactus 701, 19. Perinthum abit cum patriarcha et imperatore Palaeologo; quem Epibatarum castello includere cogitat 702, 4. bellum apparat: Didymotichum infesto exercitu petit 708, 2. Pythium castellum obsidet 708, 12. apud Annam accusatus ab Ioanne Gabala 710, 17. Byzantium redit: Augustam placat: urbis muros reficit 711, 3. intestinos plebis motus veretur 727, 12. quando, ubi, et a quibus caesus 729, 14. anxietas, stipatores, immoderata ambitio 729, 21. carcer ab eo aedificatus 730, 9. Apocaucus imprudens, stipatoribus in atrio relictis arcem ingressus 731, 12. a Raüle et aliis nobilibus interimitur 732, 8. interempti caput abscissum summo muri fastigio imponitur 734, 5. Apocauci avaritia 789, 14. eius liberi tres 1278, 3. imago 1256, 1256, 24. medicinae studium 1256, 24.
- Apocauci filius** Thessalonicae praeficitur, in Batatzae locum successus 741, 13. mortuo patre Thessalonicam tradere Cantacuzeno statuit: arcem occupat: impetu plebis opprimitur 740, 10.
- Apocauci filia**, nupta primo Andronico Palaeologo, Ioanni Asani nubit 797, 7.
- Ἀπόγονος* 1177, 42.
- Ἀπογραφικαὶ ἐμπροσθίαι* 1278, 28.
- Apographum Regium 1279, 39.
- Ἀποδόσασθαι* 1255, 7.
- Ἀποστρέφω*. Vide *geniales dies*.
- Apollinarius 1142, 17.
- Apollonius 55, 16.
- Apophthegma veteris sapientis de eo, qui bis navigat 591, 1. Thaletis vel Platonis de eo, qui natus sit Graecus 383, 8. Cantacuzeni de modo servando 432, 5. regis Aegyptii de amico ad extremam inopiam redacto 445, 3. Vide et *Anacharsis, Darius, Zeno*.
- SS. Apostoli**. Vide *Templum*.
- Apostollus 1155, 39.
- Appendix Vaticana 1153, 43.
- Apri oppidulum 229, 7. 244, 19. Urbs 248, 13. praelium ad Apros 299, 7. 244, 19.
- Arabes 38, 11. 41, 2. 81, 20. 103, 7. obstant Gallis, Syriam et Phoeniciam ingressuris 105, 18.
- Arabes Aegyptii 106, 23.
- Arabicus sinus 107, 6.
- Arabia 81, 16. felix 107, 4.
- Arachosia 38, 10.
- Arca Noe 470, 14. arca (foederis) 518, 21.
- Archistrategus. Vide *Michael et Monasterium*.
- Archivum Camerae computorum 1170, 27.
- Arcturi ortus 49, 6. 596, 12. 1260, 8. 813, 7. primus exortus autumnio medio 245, 6.
- Argyrolimne, quae et *Gyrolimne* 1127, 8.
- Ariadnes Corona, sidus 542, 16.
- Arianorum argutatio 1310, 46.
- Aridaeus (Philippus) 366, 10.
- Aries 548, 10. anni portas aperit 834, 3.
- Aristagoras 155, 13.
- Aristoteles de Dei substantia et operatione 1089, 5. de mente perfecta 1091, 2.
- Aristotelicae linguae labyrinthi 478, 18.
- Arius 1142, 17. filium aiebat esse *κοίτημα* 1130, 13.
- Ariani aiebant se *secundum Scripturas* dicere 918, 14.
- Armenia 285, 8. 348, 14. Ciliciae finitima 193, 19. maior 38, 25. Armeniae rex generum ambit Michael

- lem Andronici senioris filium 193, 18. Armeniorum religio 623, 12.
- Arseniatae** 128, 7. postulant ut Arsenii corpus in urbem referatur 167, 7. ob inanis gloriae studium avulsae ab ecclesia, ad communionem admittuntur a patriarcha Niphone: eorum petitiones 261, 12. quinam ex his schisma renovaverint 262, 10.
- Arsenius** eligitur patriarcha: eius elogium 55, 14. tutor testamento datur Iohanni Lascari 62, 20. vir simplex et sanctus, administrandae reipub. minime aptus 66, 12. male omnino saluti pupilli consultit 67, 20. Fisci claves tradit Palaeologo 69, 21. Michaellem Palaeologum salutatum esse imperatorem moleste fert 73, 4. secedit: secessionis causa 80, 11. redit 88, 17. Palaeologo sacris interdicit 93, 8. veniam petenti denegat 93, 24. accusatus, iudicio se non stitit: damnatur ut contumax: Praeconnesum deportatur 94, 23. eius corpus in S. Sophiae templo deponitur: quonam deinde translatum 167, 8. reliquiae 262, 1. simplicitas 579, 19. socordia 759, 7.
- Artaxerxes Xerxae filius** 490, 6.
- Artaxerxes Mnemon**, Darii et Parysatidis filius, Cyri frater 124, 17. 189, 15.
- Artaxerxae stratagemata** 124, 17.
- Artemisium** 302, 3.
- Asan**.
- Andronicus Protovestiarius, dissidentibus imperatoribus, avo et nepote, Romanis Peloponnesiis praeerat: a Syrgianne tentatur: eum defert 362, 20. Vide 394, 23. 396, 23. 409, 20. 410, 21. 411, 7.
- Constantinus ad Mauropotamum victus et captus a Protostratore Synadeno 415, 8.
- Iohannes I. Bulgarorum princeps, Latinos profligat; Balduinum capit 14, 23. Thraciam et Macedoniam vastat 16, 10. Theodorum Angelum vincit, capit, excoecat 23, 10. moritur 60, 4.
- Iohannes II. Bulgarorum princeps, Mytzae filius; Irene Michaelis Palaeologi filia ei despondetur: ipse cum magnis copiis in Bulgariam mittitur 132, 6. 132, 15. Lachana sublato regnat: sororem suam Teri despondet: qui exitium ei machinatur: Asan regno spoliatus, Byzantium aufugit 132, 15.
- Ioannes, Irenes Augustae frater, in custodiam includitur cum fratre Manuele 534, 2. carcere educitur 624, 23. 626, 1. comes longinqua expeditionis a Cantacuzeno susceptae 628, 6. iubetur Chreli tradere arcem Melenici 654, 5. creatur Sebastocrator: Apocanci filiam uxorem ducit: socrui suspectus, domum cum uxore dimittitur 797, 2. Matthaem Cantacuzeni imp. filium ad defectionem hortatur 798, 18.
- Manuel, alter Irenes Augustae frater, in custodiam datur 534, 2. educitur 624, 23. Didymoticho cum sorore Augusta praeficitur 627, 14. creatur Sebastocrator 797, 2.
- Michael 394, 23. 396, 23. 409, 21. 411, 15. Prosiacum occupat: ad Cralem se recipit 413, 17.
- Asan** uterque, Iohannes et Manuel, saepe ad defectionem sollicitati ab Anna Augusta 799, 16.
- Ἀσπράς* 1313, 37.
- Asia** cis Euphratem 81, 22. 116, 23. intra Euphratem 41, 1. inferior 38, 16. 140, 17. intra Halym 105, 2. Asiae prata 324, 4. Asiae principes, ex Scythia oriundi, inter se praeliantur 689, 4. Asiae recuperandae occasio cur omissa 221, 7.
- Asopus** fl. 251, 17.
- Assyrii** 38, 12. 40, 3. 40, 10 etc.
- Astrologus** Gallus placencia Annae Augustae praedicat 722, 21. Vide et 769, 10.
- Asyli** ius vetustissimum; apud omnes gentes sanctum; a Christianis neglectum 748, 11.
- Athanasius** patriarcha, Gregorii Cyprii successor, vir illiteratus, sed austeris moribus: clericos castigat 180, 15. nec pontificibus parcat: iis residendi necessitatem imponit 181, 12. ipsos principes censurae metu continet: quas res monachis interdixit: de equitatione quid statuerit 182, 13. in monachos hypocritas severe animadvertit; item in fanaticos: poenae impositae: eius constitutiones non diu vigerunt 183, 17. mirum ecclesiae Graecae desolationem in Athanasii tempora

- incidisse 186, 1. tumultus contra illum publicus: Athanasius secedit 191, 3. excommunicationis sententia, eius manu scripta, ut a pueris inventa sit: quos motus excitaverit 191, 15. Athanasii fama imminuta: ut is apud imperatorem se excusaverit: veniam dat et petit 192, 8. imminetem Dei iram praenuntiat: prae caeteris patriarchatu dignus ab imperatore iudicatur 215, 2. iterum ecclesiae Constantinopolit. praeficitur 216, 6. altera eius secessio 258, 15. eius epistolae, aliaque opuscula 1189, 16. Vita, incerto auctore, ibid. Novella 1192, 43. 1193, 31. *παράκλησις τῆς πρώτης* (ita legendum, non *τῆς δευτέρας*) *πατριαρχειας* 1194, 26. *γράμμα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα* etc. 1203, 3. epistola ad Augustam 1206, 29. ad imperatorem, de Ioanne eius filio 1208, 3. *παράκλησις τῆς δευτέρας πατριαρχειας* 1212, 23. *γράμματα δύο*, ibid. *γράμμα ἐπιλιτυσιῶν* in Ioannem Drimyn 1295, 35. (Athanasius) patriarcha Alexandrinus Athanasium patriarcham Constantinop. fabella perstringit 216, 11. Vid. annotat.
- S.** Athanasius 962, 6. 972, 9. 1068, 6. 1069, 20. 1077, 17. 1078, 16. 1083, 19. 1089, 16. 1132, 5. 1134, 6. 1141, 16. oratio eius spuria 1322, 43.
- Athanasius Gregorae adversus Palamam socius: eius elogium 894, 4.
- Atheismus ipse deificatus 1023, 18.
- Athenae 325, 26. 1089, 18. eloquentiae domicilium: a Lysandro Lacedaemonio destructae 477, 20. Athenis quinam olim ex albo iudicum delerentur 8, 13. Athenarum dux Ioannem Sebastocratorem auxilio iuvat 114, 9. oblatam ab Irene Augusta conditionem repudiat 237, 11. *diversus a superiore*. Athenarum rector, dictus *Magnus Dux*.
- Athenienses 209, 14. 252, 23. 1089, 18. sapientes 722, 5. Atheniensis exercitus in limum impingit: intereone deletur 252, 21. Atheniensium *σύνηθης ἡγά* 270, 8. sapientia 326, 12. gloria, Socrates et Platones 477, 12. triremes expeditionissimae, Paralus et Salamina 556, 6. status democraticus 796, 4. classis Peloponnesiis metuenda 866, 21. Athos M. laudatus 714, 20. ubi vid. annot. 717, 3. 960, 1. 620, 16. *Ἄθωρον μύα* 1236, 20. *Ἄθωρον μύκρον*, ibid.
- Atlanticum mare. Vide *Mare*.
- Atman satarpa Bithynias 214, 23.
- Atramyttium 162, 21. 166, 13.
- Atrides Agamemnon 725, 7.
- Attalus Troianus Trallium conditor 144, 4.
- Attali urbs 17, 10.
- Attica 114, 5. 251, 18. 325, 25. 337, 16.
- Africa aetas 336, 1.
- Atticus peplus 332, 19.
- Ἄουμῶν*, *Ἄτμῶν*, *Ἄστμῶν* 1251, 3. Vide *Orchane*.
- Auctarium Bibliothecae PP. novissimum, editum a Combesio 1290, 14. 1293, 26. 1307, 38.
- Auctor *de divinis nominibus* 1314, 17.
- Auctor *Perpetuitatis Fidei* laudatus 1322, 14.
- Auderorum monasterium. Vide *Monasterium*.
- Auditus seu audiendi sensus. Vide *Virus*.
- Aufidus fl. *Ἀψιδίος* 752, 13.
- Anguria sinistra 303, 21. 304, 19. 305, 20. 373, 15. 460, 4. 695, 11. Vide et 98, 22. 310, 13. 618, 15. 619, 16. 624, 1. 765, 4.
- Angusteonis Ecphrasis Pachymeriana. Vide *Pachym.*
- Augusti 238, 16.
- Augustus. *Ἀυγούστον μοναρχία* 123, 11. Octavius Caesar 606, 8. Antonium et Cleopatram praeter spem vicit 311, 4.
- Aula Dei, ad formam Aulae Persicae 1319, 15.
- Aula studii bonarum artium floret sub Andronico seniore 327, 10.
- Ἀλιετικὴ χειμερία* ventorum 857, 22.
- Aulis 251, 20. sinus iuxta Euboeam 878, 13.
- Aulonis planities 78, 6.
- Ἀλιῶν Κιλίκιος* 1196, 45.
- Aureae Palatii portae 711, 19.
- Auria (Paganus) qui et *Doria* 1271, 24.
- Ἀσπενδογία* 951, 17. *ἄσπενδογία* 973, 2.
- Ἀσπενδογιάθους* 1313, 3. 1313, 35.

Axius flavius 380, 15. nomine mutato dictus Bardarius 639, 6. Vide et 659, 9. 747, 9.

Azatines Sultanes Michaellem Palaeologum supplex adit 82, 5. sacrae doxologiae interest 94, 10. Constantinum Bulgarum promissis sollicitat 100, 2. liberatur 101, 1. eius uxor et liberi in custodiam dati: comites baptizati 101, 14. eiusdem obitus 137, 4. Vide et 229, 12. 243, 7.

Babylon 582, 8. capta a Cyro 91, 1. capta a Dario 497, 9.

Babylon Aegyptia 102, 7.

Babylonis flumina 381, 8. 471, 17.

Babyloniae divitiæ 808, 3. *καλασιουργίας* 43, 19.

Babylonii 33, 12. 40, 2. legati 721, 11.

Bactriani 37, 14.

Baiulus *ἐκίτροπος*. Venetorum magistratus apud Galataeos 97, 25.

Βάκχη, Maenas 722, 19.

Βακχιά ἡθη 184, 2.

Balaami asina increata 968, 15.

Balduinus, comes Flandriae, Byzantii imperator creatus 14, 5. captus a Bulgaria 15, 7.

Balduinus Roberti imp. frater, quartus et ultimus Byzantii imperator Latinus 86, 4. Balduini primi ex sorore nepos: cymba arrepta auferat 85, 25. Byzantium amissurus, equi picti hinnitum audivit 304, 24.

Baldolini II. filius Caroli regis filiam uxorem ducit 98, 1.

Baldolini II. filia 193, 15.

Baptisima 932, 5. 1136, 4. 1136, 19.

Barba rasa, Latinorum insigne 244, 7. 396, 16.

Barbarorum mores notati 383, 1.

Barbissa fluv. 1291, 8. Barbysa, Barbysus; qui et *Chartaricus* 1291, 20.

Bardarius 380, 8. Vide *Asius*.

Barlaamus advena Italus; non tam graece quam latine eruditus; Byzantios contemnit; alii obtrectando gloriam sibi quaerit 555, 10. traducitur et exhibitur 555, 20. monachos Graecos oppugnat, ut Latinorum dogma confirmet 556, 20. Palamam pro monachis propugnantem haereseos et blasphemiae accusat 556, 15. in synodo damnatus ad suos et ad patria instituta revertitur 558, 18. a Gregora vi-

ctus 901, 2. 918, 11. notatur a Cantacuzeno 905, 19. qua sententia damnatus sit, eadem omnes Palamae adversarii damnati dicuntur 907, 7. Barlaami nomen a Palama semper obicitur 918, 11. Barlaami adventus, doctrina, gratia, apud principes (919, 15.), praesertim apud Cantacuzenum 919, 19. 922, 20. Barlaamus Palamam accusat 920, 2. ab eo imprudenter laudatur 921, 2. vetera in Barlaamum decreta rursus leguntur 976, 10. Barlaamus advena Calaber 901, 2. cum Palama congressus 901, 5. 918, 11. *Λακωφραν* 905, 19. decreta in eum ab ecclesia et a patriarcha (907, 7.) tomis comprehensa 906, 8. eius nomen cur Graecis odiosum 918, 19. 920, 11. Barlaamus S. Dionysii doctrinae magister et S. Theologiae Interpres 923, 5. Vid. annot. eius opuscula indicata 1252, 44.

Βάρβανος ἄμμα 1192, 33.

Βασίλειος 1237, 3.

Basilius Magnus 770, 21. 951, 1. 951, 2. 960, 1. 970, 2. 987, 13. 1015, 14. 1048, 20. 510, 13. 511, 15. 724, 6. 934, 14. 960, 1. 987, 13. 990, 3. 1034, 15. 1084, 7. 1089, 16. 1123, 22. 1052, 9. Vid. annotat. 1248, 33. 1295, 15. 1306, 5.

Basilius (Nicephorus) castellum Melenici munit ac tuetur, iuniori Andronico non redditurus nisi post mortem senioris: fidelitatis merces 413, 22.

Basilius Bulgaroctonus 27, 10.

Basilius Alexii filius, imp. Trapezunt. Vide *Comnenus*.

Basili imp. Trapez. uxor. Vide *Eudocia*.

Batatzes, ignobilis genere; ut ad opulentiam pervenerit 741, 6. Thesalonicae praeficitur: inde eiectus ab Apocauci filio, ad Cantacuzenum deficit: Solymanni generi armis adiuvatur 741, 16. mortuo Apocauco cum Anna Augusta reconciliatur: maiores copias arcescit ex Asia: in Cantacuzenianos aevit 742, 5. Persae praeda et vistico fraudati eum occidunt 742, 15.

Becus. Vide *Veccus*.

Bederina, Bederiana 1155, 42.

Beelzebub 1129, 19. Vid. annot.

- Belesus 48, 24.**
Bellicurto (seu Velicurto) Latino Theodora, Theodori Lascaris iunioris filia, desponditur 92, 23.
Bella per totum fere orbem 687, 13, civilia cum externis comparata 622, 10.
Bellegrada castellum ὑπερτέλειον ob- sidetur a Michaele Angelo et eius sociis 73, 9. Vide et 146, 8. 394, 21.
Bellerophontes adversus seipsum 1311, 45.
Bema 749, 18. 1286, 23.
Βῆρας μονή (FAbbas de Verovisne) 1263, 37. V. Ἀβδηρα.
Berengarius Entença, Catalanus, fit Magnus Dux 220, 15. capitur a Gennensibus; deinde redimitur 227, 10. pugnat cum Rocaforto, occiditur 232, 15.
S. Bernardi dogma de charitate 1310, 24.
D. Bernardus Montefalconius 1234, 1.
Berrhoea 498, 10. 654, 10. 659, 7. 660, 20. 666, 16. 666, 19. 669, 1. subacta a Crate 795, 5. eius urbis cura commissa Manuelli Cantacuzeno 673, 1.
Berrhoeenses legati, Crate iniquas condiciones proponente, cum Cantacuzeno clam agunt 654, 9.
Bezeleel 1111, 6.
Bibliotheca Regia 1275, 42.
Billius 1248, 16.
Binarius numerus 974, 9,
Bithyni milites 83, 13. equites 111, 8. Romani 354, 8.
Bithynia 171, 2. 174, 2. 214, 23 etc. praesidiis munita adversus Turcos 140, 13.
Bithyniae ora maritima 458, 16. urbes. 401, 19. a Turcis subactae 384, 11.
Bizarus (Petrus) 1224, 2. 1251, 85. 1270, 31. 1271, 12. 1272, 5. 1280, 38.
Bizya 265, 16.
Bizyna urbs 836, 5.
Blachernense palatium 87, 22. templum 130, 14. 171, 21. 778, 24. 787, 16. 791, 17.
Blachiae principis filia, Cralis prima uxor 203, 4.
Blemmydes (Nicephorus) Marcesinam tempore excludi iubet: eam semper insectatus est 46, 9. mulier irata, et aulici assentatores, Blemmydam frustra criminantur 46, 18. eius elogium 46, 11. patriarchatu dignissimus; oblatum honorem recusat 55, 11. libri pro Latino dogmate ab eo scripti 129, 15. Vid. annot. 1159, 12. 17. 1176, 6.
Blondus 1165, 8.
Blondus (Mich. Angelus) 1260, 9.
Bogomili in monte Atho comprehensi 714, 20.
Bogomiliana haeresis 876, 11.
Boeoti 209, 14. 752, 12.
Boeotia 114, 5. 250, 6. 251, 15.
Boeotiae et Thebarum rector, dictus Magnus Primericius 239, 6. postea μέγας κτίσιος 239, 18.
Bollandus 1243, 18.
Bona contingentia 933, 24.
Bondelmontius 1220, 28. 1221, 4.
Borysthenitae 86, 14.
Bosphorus 101, 22. Maeoticus 683, 18.
Βουρσνή 965, 6.
Brietius 1234, 27. 1264, 15.
Britanni in Galliam irrumpunt 689, 2.
Britanniae episcopi 911, 21.
Bromptonus 1173, 42.
Brutus 178, 9. Bruti et Cassii confictus cum Octavio Caesare 632, 1.
Bryennius (Nicephorus) 1157, 23. 1158, 15. 1158, 18.
Bulga fluv. 26, 19.
Bulgari 116, 8. per interregnum disident 457, 17. ἱερός Ἰσραήλ 390, 10. Bulgarorum origo, migratio, et varia fortuna 26, 20. res 60, 3. exercitus, Byzantio metuendus 418, 4. Bulgarus in Thraciam irrumpit 55, 23. viribus Romanis impar, ablata restituit, et pacem imperat 56, 13.
Bulgaria urbs, quae et Prima Iustiniana 26, 10. unde nomen accepit 27, 8. eius urbis archiepiscopus imperatorem inaugurat Theodorum Angelum 26, 6.
Bulgarectonus. Vide Basilus.
Bulialdus (Ismael) 1167, 5.
Byzantii, rei navalis cura abiecta, iniuriae expositi, despiciuntur a Venetis, Andronico iuniori favent 353, 3. aperte et clam exitium Cantacuzeno molliuntur 615, 5. Amurio pecuniam offerunt, ut domum redeat 693, 18. inopia labo-

- rant 748, 4. pullis vestibus passim utuntur 752, 21. viribus bello civili attritus infirmi 841, 9. iniurias patienter ferunt 843, 6. coactis undique navibus, classem instruunt; obsident et obsidentur 857, 4. portas claudunt 857, 11. bellum deponant 858, 1. in altum provehuntur, rudes plerique et inexercitati 858, 1. hostium navem onerariam incendunt 859, 1. classem amittunt 862, 1. 863, 20. 864, 1. terrestrium copiarum trepidatio 864, 9.
- Byzantinae rei status miserrimus 751, 20.
- Byzantium rei frumentariae inopia laborat 683, 4. Byzantii celebritas 678, 1. ingens circuitus: militum paucitas: civium ardor 850, 20. suburbia a Genuitis Galataeis incenduntur 1031, 8.
- Byzas Byzantii conditor: eius columna dies complures agitur 305, 9.
- Cabasilas ipse Gregoram deserit: illius ingenium et studia 1025, 15. Gregoram adit 1050, 14. Io. patriarcham vivum veneratur: Palamam et Cantacuzenum execrabatur: admodum senex idem animum mutat 1052, 20. inanis gloriae appetens 1053, 13. Palamae libros commendat 1055, 1. Palamam ipsum laudat 1056, 13. operationes increatas multas in Deo statuit a substantia distinctas 1056, 15. sanctum Spiritum non unum, nec septem solum, sed septuagies septem, immo infinitas infinitos agnoscit 1056, 17. negat substantiam divinam participari posse 1057, 9. operationum increatarum participatione homines ait fieri increatos, et mysticum Eucharistiae panem sanctificari 1057, 4. Theborii luminis quaestionem obtrudit 1073, 10. verba ex scriptis Palamae excerpta profert 1112, 12. eius opera existant in Codd. Reg. 1308, 3.
- Cabasilae, et eius socii, violentia ac procacitas 1112, 1. 1143, 19. discedentium monita et minae 1144, 11. Cabasilae adiutor de participabili et imparticipabili disserit 1057, 9.
- Caecias ventus 179, 13.
- Caesarissa (quae antea Panhyperse-basta, Metochitae filia) videae convenitur a Gregora et ab aliis legatis: eius mulieris moeror et habitus miserabilis 380, 21. Crales audita legatione, eam dimittit: abeuntem prosequitur non satis splendide 382, 21. illa Thessalonicam abit, ut viro iusta persolvat.
- Caesarissae frater 374, 20.
- Cain 424, 3.
- Calames satrapa imperat a Lydia et Aeolia usque ad Mysiam 214, 21.
- Callinicus legatus 1235, 36.
- Calliope 336, 5.
- Callistus ex Atho monte arcessitur 871, 17. cur promotus ad patriarchalem dignitatem: eius inhumanitas, in ipsos mortuos saevientis 878, 12. Massalianismi accusatur ab episcopis: quos ipse variorum criminum accusat: veniam dat et accipit 876, 5. Gregoram inclusum visit, amice alloquitur: ut omne contentionis studium abiiciat, stolidè admonet 1047, 20. tentatores ad illum submittit 1050, 6.
- Calliopolis capta a Io. Duca 29, 13. munitur a Catalanis 227, 4. Vide et 222, 20. 224, 1.
- Calyptra imperatoris 258, 11. Vide *Chalel*.
- Camaris, Byzantii proditor 419, 13.
- Cambyses Persa, Susis profectus in Aegyptum 445, 11. regem Aegypti capit; flendi causam rogat 445, 20.
- Camelus cornua appetens etc. Vide *Proverb*.
- De Camerino (Franciscus) Vesprensensis, seu Bospori archiepiscopus 1247, 41.
- Canicleum 241, 5.
- Caniculae exortus 528, 23. 666, 18.
- Cannensis pugna: aurum post illam interdictum mulieribus 752, 13.
- Cannensis ager 752, 13.
- Canones et constitutiones Apostolorum 982, 3.
- Canonum editiones vulgatae 1236, 35.
- Cantacuzena mater Cantacuzeni, factiosos comprimit 530, 10. in carcere conicitur 609, 9. iacta in eam probra 617, 1. dolor et morbus 617, 7. obitus 618, 1. consilii et arcanis imperatoris praefuit 619, 5. Palamae erroribus patrocinata

foedissimo vitae exitu poenas dedit 886, 12. fame et frigore absumta. Cantacuzenus (Ioannes) solus fortuna moderate utitur: eius elogium: apophthegma 422, 19. Turcos praedatores profligat 539, 20. egregiam Andronico iuniori operam navat in Acarnania: vir magnae indolis: apud milites gratiosissimus 551, 21. coniurati oppressi: deprehensa Sphrantzae Palaeologi perfidia; aliae res diversis locis prudenter administratae 552, 24. ipso silentio magnas res gerit 554, 2. avium et canum curam negligit 565, 20. iuniorum principum salutem consulit 576, 20. postulat ut filiae suae et iunioris imp. nuptiae perficiantur 513, 19. potens idem et moderatus 584, 15. milites palam ei favent: tumultus eo conspecto statim sedatus 586, 8. Cantacuzenus una re damnandus 590, 14. multa et praeclara meditatur 595, 16. populis finitimis gratus 596, 3. in Mysos exercitum educit: Thraciam lustrat 596, 18. Byzantium redit: patriarchae inconstantiam mollibus verbis castigat 599, 14. iusiurandum duplex ab eo accipit 600, 3. rursum urbe egreditur: magnam pecuniae vim et omnis generis vasa exportat 600, 10. imperatorii honores ei delati in salutationibus 604, 11. multi ut Apocaucam in vincula coniciant hortantur, sed frustra 604, 23. moeror; anxietas 609, 5. mater in carcere coniecta: constantia in adversis 609, 13. mors intentata a nobilibus, nisi se imperatorem salutarī patiatur 610, 14. imperii insignia coactus induit, iam pridem ei variis auguriis promissa 611, 7. sibi et coniugi acclamari non sinit, nisi postquam Annae et Iohanni imp. acclamatum sit: defuncti imp. mandata observat 611, 20. cur albis vestibus tote exilii tempore usus sit 612, 5. cunctatio: copiae militares 614, 15. legationes subinde Byzantium missae: postulata aequitatis plena 614, 21. multi ut desidem et ignavum deserunt: res valde afflictas: litterae interceptae 615, 17. lacta in eum probra 617, 1. non frangitur rebus

Nicephorus Gregor. Vol. II.

adversis: eius nuntiis contumeliose illuditur a Byzantiis: per monachos montis Atho de pace agit 620, 5. ab Orestiadis primoribus evocatus 620, 21. fluvii interiecti repente auctu bis repulsus, re infecta discedit 621, 5. apophthegma de bello civili 622, 10. Didymotichum uxori et Manueli Asani committit: Polystylum instaurat et munit 626, 8. Christopolitanas angustias ut evaserit: circa Philippos castrametatur 631, 7. Chrelio suspectum amice excipit; dimittit 632, 3. Rhentianam in deditionem accipit: Thessalonicam ire cunctatur: Melencici castellum in deditionem accipit 632, 14. Gynaecocastrum usque progressus, cum Synadeno colloquitur 634, 16. structas sibi a Synadeno insidias deprehendit: dispersos milites cogit 635, 8. acie instructa Apocaucam expectat, suos quoque instrumentem, at congregari non audentem 635, 20. pedetentim et composito recedit ad Triballes; exteris magis quam popularibus suis confusus 636, 8. ubinam pernoctarit: legatos ad Cralem praemittit, qui ab homine Triballo comprehensi ad Apocaucam deducuntur 636, 19. a Liberio Triballo benigne excipitur: vasa ei pretiosa dono dat: generum eidem pollicetur Manuelem filium 638, 8. Crale per litteras commendatus, Scopiam venit, ad Axium flumen 639, 2. tolerabili hospitio contentus, illic cum exercitu subsistit 639, 11. Cralem postridie convenit: Cantacuzeni et Crale dispar magnificentia 640, 5. altera ad Serrhas expeditio irrita: ad Cralem invitatus redit 653, 11. Berrhosam ex pacto ingreditur 655, 7. melior ex eo fortuna 655, 23. Thessalonicam dolo aggressus, irrito conatu discedit 658, 16. in magnas angustias adductus 659, 14. indicato fluvii transitu salvus evadit 660, 15. ab Apocauco interrogatus respondet 661, 11. legatos ad Amurium mittit 666, 17. sagittario ignoscit, confert se ad Amurium 670, 12. Demetrium martyrem reveritus, Thessalonicensium voluntariam deditionem expectat 676, 14.

Amurio comite, urbes Thraciae it sollicitatum 676, 19. Christopolitanae fauces transgreditur 677, 10. 692, 4. Perithorium frustra oppugnat: Didymotichum abijt 692, 10. ibi se et suos reficit 692, 17. Comotenam et Gratianopolin in deditonem accipit 703, 10. apud Mosinopolin castrametatur 705, 6. obdormiscit amoenissimo in loco: res visu et auditu mirabiles ei oblatae 705, 19. subito Momitilae adventu paene opprimitur 706, 7. tumultuariam et iniquam pugnam committit 707, 2. armigeri beneficis salvis evadit: hostibus coactis retrocedere, Didymotichum abijt 707, 11. multi e suis ipsum deserunt 708, 23. intempestiva postulata ducum et militum 709, 3. illius responsa 709, 17. Momitilam it debellatum 727, 20. iuxta Perithorium castrametatur 728, 5. laborat pecuniae inopia 748, 2. nimium supplex et abiectus in epistolis: multum sibi et reipublicae obfuit cunctando 754, 4. in Ieanem patriarcham officia: ad eum epistola, scripta rubris litteris 755, 6. Selybriam in deditonem accipit: Orestiae coronatur ab Hieresolymitano patriarcha: Byzantium clandestinis molitionibus invadere conatur 762, 8. Hyrcanum Bithyniae satrapam, generum adsumit 762, 18. Byzantium noctu ingreditur Phaeceolati opera 774, 4. alteram et tertiam legationem ad Annam mavult mittere quam vim facere 776, 14. mira clementia 778, 10. verba apud legatos ad Annam ituros 776, 21. Palatio cedit, no aut Annae aut Palaeologo incommodet: domicilium sibi constituit circa Alexii triclinium 783, 24. qualem se erga patriarcham gesserit: cum monasterio includit; Didymotichum ablegat 784, 10. iterum inauguratur; quam ob causam 787, 9. cur in Blachernensi non in S. Sophiae templo 787, 15. pecunias non repetit ab iis qui aerarium exhaurerant 790, 7. suorum postulata et querelas ut eluserit 790, 16. audita Matthaei filii defectione, anxius et consilii inops 804, 13. uxorem Irenem ad filium legat 805, 2. Didy-

motichum proficiscitur, ut motus componat ab uxore iam sopitos 813, 7. provinciam filio Matthaeo assignat 814, 9. orationem apud eum habet 814, 24. in urbem redit 819, 15. crebra colloquia habet cum Gregora 823, 3. lenitate Hadriano similis 824, 24. tantulum veritus, Byzantium venit: Gregoram hortatur ut aileat 827, 4. Cralem officii admonet: non auditur: bellum parat 834, 5. renum morbo laborat: ob hanc et alias causas a bello suscepto desistit 835, 13. equestre praedonum agmen caedit, fundit et fugat 839, 18. classem construit 842, 12. missis auxiliis et nuntiis, Byzantium animos confirmat 849, 20. Orestiae reversa, bellum terra et mari apparat 854, 4. Byzantios negligentiae arguit: pecuniam in classem contribui iubet 854, 12. pecunia promittitur: ingens omnium ardor: exactiones 855, 19. Cantacuzeni, post amissam classem, animus fortis et invictus 866, 24. classem reparat: vectigalia imposita auget: nova imponit 869, 9. eius politica prudentia 874, 11. consilium de cogenda Synodo 875, 12. Thessalonicam abijt, Palaeologum generum ei urbi praefecturus 876, 22. admodum laetus Byzantium redit: Concilium convocare cogitat 878, 19. Gregorae verbis exacerbatur: coacta Synode ulcisci eum statuit 890, 7. notatur iniquitatis 894, 21. perplexis et ambiguis verbis iurat 898, 14. manifesta iniquitas 898, 20. convocata Synodo orationem habet 905, 7. aequum se utrisque fore iurato promittit 907, 12. impatiens; lenis 917, 23. Gregoram interpellat, et ut brevior sit admonet 928, 12. Palamitis addictus 929, 3. 929, 9. patronus olim et amicus Barlaami 935, 2. Palamae uni favet 936, 3. Gregoram interpellat: liberius loqui solitum, maiestatis reverentia comprimit 936, 17. Gregorae tria obicit 937, 12. pauca loquutus, respondendi munus Palamae concedit 964, 9. animo ab orthodoxis averso et duro 978, 23. Palamae iussa exsequitur 984, 3. de nova disputandi ratione de-

Herbat cum Palama: Tyri episcopus Concilio excludere statuit 990, 21. item contumelias et calumniis orthodoxos terrere 991, 13. minatur gravissima: comparatur cum Xerxe 993, 1. vultus et verba 994, 11. pauca loquutus, respondendi munus Palamae concedit: Gregoram arcessit: animum eius tentat solitis artibus 998, 2. quae hactenus in Concilio dixerit, ea pacis et concordiae studio dixisse se affirmat: maiorem in posterum aequitatem suam fore promittit 998, 12. notatur ut iniquus 1005, 19.

Ioan. imp. (idem de quo supra) **M**agnus Papias: socius coniurationis adversus Andronicum seniore[m] iustitiae a iunioribus 301, 7. cum hoc ab ineunte aetate coniametissimus 301, 5. conscensa navicula, urbis aditus simul explorant 408, 19. cum praedictoribus deliberant 419, 11. solus Cantacuzenus Andronicum iuniori haud suspectus 496, 24. quibus meritis ei conciliatus 580, 23. etiam eo vive imperium administravit: cum eo vixit aemper coniunctissime 579, 23. imperii consortium eo superatite repudiavit 582, 5. rupi assimilatur 588, 14. Ioannem Palaeologum coronari vult: patriarcha prohibet 616, 7. milites et duces 627, 14. quaedam apud Triballos manserit 640, 16. ab omnibus periculis cur servatus 648, 7. iniuriarum immemor 643, 14. exul Annae et pupilli dignitati ubique consulit 643, 18. patientiae diuturnae merces 644, 15. Byzantii potitur 772, 25. eius opes quantae primitus fuerint 811, 6. ad imperii insignia, tanquam ad praesidium necessarium, confugit 818, 14. Matthaei filii causa Didymotichum ire festinat 825, 10. Palamae defensor acer et fervidus 830, 24. primus cum matre patrocinatus est Palamae impietati 886, 12. Persarum dogmata coactus participare 886, 21. ipso Palama violentier 899, 5. Herodem imitatur 899, 8. pro imperatore meritis tyrannus, pro iudice accusator et persecutor 900, 5. ambitiosus sui ostentator 963, 18.

Matthaeus (Ioannis filius) socius longinqua[e] expeditionis a patre susceptae 628, 5. Cantacuzeni imperatoris liberorum natu maximus: Thraciae urbibus praefectus: ab Asane avunculo sollicitatur ad defectionem 798, 20. orationem habet apud ipsum 801, 24. Orestiadis arcem occupat: animos sibi conciliat 804, 7. matri obviam procedit 805, 13. obsequium pollicetur; rogat ut se metu liberet 805, 17. principatus ei a patre assignatus 814, 12. Persas praedones ut debellaverit 837, 22. spes ex illustri victoria 838, 25. quando subscripsit tomo Palamitico 1307, 36.

Manuel (alter Ioannis filius) longinqua[e] expeditionis a patre susceptae socius 628, 5. Liberio Triballo gener promittitur: magnis laudibus ornatur 638, 15. eximiae indolis adolescens; Berrhoeae urbi praefectus a patre 673, 2. suburbana Galataeorum aedificia incendit 849, 15.

Andronicus, Ioannis liberorum natu minimus: moritur ex peste 798, 16. 813, 4. eius mors Cantacuzeno praenuntiata a Gregora 887, 21.

Cantacuzenus et Syrgiannes, corruptis Aulae primoribus, provincias Thraciae administrandas obtinent: variis artibus viam defectioni muniunt 802, 4.

Cantacuzenus et Apocaucus, diversis institutis diversas exitus sortiti 590, 6.

Cantacuzenus et Isidorus mutuum sibi operam praestant 787, 12.

Orationem Cantacuzeni indicem habes infra. Vide *Oratio*.

Cantacuzenus an illiteratus fuerit 1305, 18. Codicis vetustissae inscriptione deceptus 1298, 12. Theodorum Graptum laudat in Antirrhético contra Prochorum 1304, 25. notatur 1281, 6. a Gregora discrepat in rebus narrandis 1291, 31. item in rationibus chronologicis 1244, 23. 1244, 86. 1247, 8. 1250, 45. 1267, 13. 1284, 16. 1284, 38. 1286, 87. Cantacuzeni chronologia 1250, 13. vitiosa, aut suspecta 1238, 16. 1244, 25. 1247, 7. ubi praeferenda 1287, 7.

- Cantacuzeni imperatoris filiae Helena et Maria. Vide in H. et in M. Mater. Vide *Cantacuzena*. Conso-brina. Vide *Guido Armenius*.
- Canticum canticorum 750, 10.
- Capha, seu Caphas, Genuensium colonia 683, 17. incolarum fastus 685, 10. bellum cum Scytharum principe 685, 18.
- Cappadocia 81, 24.
- Capperonnerius (Claudius) 1253, 80.
- Caracas satrapa, filius Calamae, Wolfio *Cevassus* 214, 22.
- Cardianorum urbs capta a Ioanne Duca 29, 13.
- Carmania 38, 10.
- Carmanus Alisurius, Phrygiae satrapa 214, 15.
- Carnisprivium. Vide *Ἀπόχρησις*.
- Carolus, rex Italiae, filiam suam despondet Balduino filio 98, 3. foedus facit cum Balduino 123, 5. Caroli prudentia, ambitio, bellicae virtutes: quid illum impulerit ad bellum Palaeologo inferendum 123, 12. belli apparatus: copiae terrestres: classis 124, 4. non desistit incoepto 124, 22. Carolus et Palaeologus: diversis artibus pares, sibi invicem officiant, Carolus hostis perpetuus Palaeologi, sed irrito semper conatu: Byzantinos terra marique aggreditur, rem adversus eos male gerit, item adversus Siculos: filium amittit: moerore confectus moritur, omnium malorum caput 174, 19.
- Carolus, Italiae rex, (diversus a superiore) Siciliae regem Theodoricum (*Federicum*) imparatum terra marique oppugnat: variis cladibus afficit per biennium 217, 14. urbes captas amittit adventu Rogerii: easdem armis repetit: re male gesta discedit: bellum reparat: vincitor: pacem a Siciliae rege et affinitatem petit 219, 20.
- Carolus, Italiae rex (immo *Robertus*) 523, 9.
- Caspiae angustiae 37, 13.
- Caspium mare. Vide *Mare*.
- Cassandria 245, 11. 246, 17. 1209, 9.
- Cassius 178, 9.
- Castellanus, Byzantii proditor 419, 13.
- Castoria 48, 20.
- Catalani 219, 20. in Asiam traiciunt: hospites et socios vexant 220, 12. Philadelphiam obsessam liberant 221, 7. stipendiis fraudati, Romanas urbes hostili more pervadunt: eorum crudelitas 222, 12. Calliupolia caesis oppidanis muniunt: terra et mari bellum apparent: mari vincuntur a Genuensibus 227, 4. eorum consternatio: omnia ipsis infesta: tolerandae obsidioni se accingunt: Turcos auxilio arcessunt: praedas agunt 227, 21. Michaelem, imperatorem iuniorem, ad Apros vincunt 230, 6. ducum dissidium 232, 10. cum Turcopulis iuncti, Massagetas profligant 233, 4. Thraciam vastant; locum quaerunt in quo consistant: quantae eorum copiae fuerint 244, 17. in Macedonia apud Castandriam hibernant: urbibus Macedonicis imminet, imprimis Thessaloniae 245, 6. com meatu destituti, reditum in Thraciam parant: audiunt praeclarum sibi iter 246, 21. in magno metu versantur: Thessaliam petunt 248, 15. iuxta Olympum castrametantur: agros finitimos populantur 248, 1. qui et quot Turci in eorum exercitu fuerint 248, 5. Turcis dimissis, in Thessaliam irrumpunt 249, 4. Thesalorum pecuniam et societatem incertae spei praeferunt 251, 5. superatis Thermoptylia, iuxta Cephalium castrametantur 251, 11. Atheniensem exercitum callido stratagemate profligant: Thebas et Athenas capiunt: in iis locis consistunt 252, 21. partem Thessaliae subigunt, mortuo Ioanne Duca Sebastocratore 279, 5. cum Sphrantze Palaeologo in Andronicum iuniorem conspirant 553, 5. socios se Venetis adiungunt 880, 20.
- Catalanorum, in Thessalia dominantium, vires luxu debilitatae 657, 10.
- Catanes, dux Phocaeorum, Mitylenae sibi vindicat, navium numero socios superior: uxorem et liberos Phocaea arcessit; quoniam iure huic urbi praefuerit 525, 22. ubi vid. annot. Mitylenae munit 529, 2.
- Cathara ancilla, a Constantino Despota clam compressa: unde natus Michael Catharus 293, 5. 294, 18.
- Catharus (Michael) Constantini Despo-

- tae filius nothus; patri ipsi odiosus: ab eo neglectus 293, 7. apud seniore Andronicum potens et graciosus 294, 20. Vide et 295, 19.
- Catalus (Iucltatiu) 84, 14.
- Caucasus 36, 4. 91, 12.
- Cayster 18, 24.
- Cecropidae, nomen fictum 556, 18.
- Cedrus Libani 382, 9.
- Celtae 84, 9. 102, 21. bellicosissimi. Vide *Galli*.
- Celtica 238, 10. Vide *Gallia*.
- Celtogalatae 106, 22. 107, 8.
- Cephalenes 110, 11.
- Cephalenia 110, 15.
- Cephaleniae Comes 318, 20.
- Cephaleniae Comitii filius Thessalonicam invitus redit cum imperatore 553, 21.
- Cephus 252, 11. eius fluvii cursus 251, 10.
- Ceras, seu sinus Ceratinus 176, 4. 209, 16. 416, 12. 858, 5.
- Cerasus Turca. Vide *Carases*.
- Chalanes turris 832, 24. 884, 18.
- Chalaus et Telepugas (filii Sitsischanis) exercitum dividunt 35, 21.
- Chalaus ad Taurum montem hibernat 37, 16.
- Chalcedonensis Concilii Canon decimus octavus 405, 13.
- Chalcocondyles 1239, 40. Vide *Laeonicus*.
- Chaldaei 38, 11. 40, 10. 91, 1.
- Chaldaeorum imperium 582, 9. oracula 724, 6. sapientia 326, 15. 450, 2.
- Chalel, Turcorum dux, in Macedonia subsistit: pacem offert Romanis: pacis conditiones 254, 17. imperatoris calyptram capiti suo imponit 258, 12. Vide et 232, 13. 248, 14. 19. 265, 15.
- Chandrenus 1204, 84. 1205, 8.
- Χαρακτηριστὴν 972, 3.
- Χαρίτων θάλαμος. χαρίτων προνόλαια 476, 4.
- Charondas Catanacus: status reipublicae ab eo in Sicilia constitutus 796, 8. Siculorum legislator 1108, 3.
- Chartarum collectio, subiuncta Historiae Franco-Byzantinae 1180, 44.
- Chartarum species duae 1235, 39.
- Χάρτης γόγρανος 1235, 44.
- Chartophylacis dignitas 340, 3.
- Charybdis 241, 14. 860, 20. 1029, 2.
- Chasan et Mahomet, Amurii liberi 1200, 6.
- Chelae (acorpil) 548, 13.
- Cherson 877, 12. ibique annot. 880, 14.
- Chersonesus 267, 19. 384, 5. 538, 13. 598, 11. 695, 15. 747, 14. occupata a Ioanne Duca 29, 10.
- Chetir, Aitinae filius 1178, 32.
- Chilas Ephesius et Daniel Cyzicenus, Gregorii Cyprii accusatores 177, 24. animi ingrati dant poenas: accusantur ipsi quoque a carissimis 179, 6. imperator eos aversatur: contemnuntur a collegis: vitam in urbe finiunt, moerore confecti 180, 1.
- Chingis, Chingischam 1157, 13.
- Chius 98, 17. 438, 13. 529, 10. 702, 11. 842, 23. 851, 7. capta a Ioanne Duca 29, 1. a nobilibus Genua exactis 765, 11.
- Χολοβάριον 493, 15.
- Chorae monasterium, a quo conditum, a quibus instauratum. Metochitae ab exilio reversi domicilium 458, 23. ab eodem Metochita ornatum ac renovatum 303, 12. Gregorae domicilium 309, 1. 1045, 18.
- Chortaites, Wolfio *Chartaites*. Vide *Monasterium*.
- Chreles Triballus perduellis 626, 15. Strummitzae principatu potitus: Crali ipsi metuendus: a Byzantiis adulatur 626, 21. Cantacuzeno supplicias venit 627, 11. eidem occurrit 632, 3.
- Christi transmutati corpus an incrementum fuerit 947, 21. 952, 20. servatoris gloriosa obscuritas 701, 2. verba ex Evangelio 1043, 6.
- Christopolis 246, 3. 319, 16. 321, 2. 3. 354, 23. 395, 12. 623, 5. 627, 7. 642, 11. 15. 746, 9. longus murus ibi exstructus 247, 6. eius urbis προάστεια 814, 13.
- Christopolitanae angustiae 254, 20. 627, 7. 631, 3. 653, 19. 677, 10. 746, 13. fauces 627, 7. 692, 4.
- Chronicon Orientale 1171, 24.
- Chronicon Paschale 1155, 44. 1156, 47.
- Chronicon breve, editum a Bullialdo 1167, 5.
- Chronologia corrupta ab excerptibus 1211, 24.

- Chronologica coniectura 1279, 39.
 Chronologica series imperatorum ex
 Cod. Ma. 1152, 18. 1154, 26. 1160,
 14. 1162, 2.
 Chrysostomus 961, 12. 216, 18. 1012,
 11. 1084, 10. 1123, 3.
 Chumans (Nicephorus, qui et Nathanael) 1172, 32. 1182, 40. Canicleo
 praefectus 1208, 22. Chumni Ἀ-
 γος ζωοφόρος 1172, 82. 1182,
 40. epistolae 1188, 13. oratio in
 obitum Theolepti 1202, 4. alia
 opuscula 1208, 15. 1214, 9. 1216,
 44.
 Chytraeus 1167, 6.
 Cilicia 82, 1. 102, 19.
 Cilicia vallis, Κιλίκια ὄρη 194, 14.
 Cilices 105, 13. 599, 3. transitum
 dant Christiano exercitui 105, 13.
 Cimbri 32, 12. victi a C. Mario et
 Luctatio Catulo 34, 11.
 Cimmerii 32, 10.
 Cinnamus (Leo) bibliographus 1185,
 38.
 Cintzustra. Vide *Iusta*.
 Claudius. Vide *Ptolemæus*.
 Cleidas, Dicaeophylax et Archidiaco-
 nus 1240, 18.
 Clemens Petri successor 506, 21.
 Cleopatra 811, 5. Aegyptia 606, 10.
 Clerus imperatorius 496, 18.
 Climacus (Ioannes) 962, 15.
 Clisthenes ex quatuor tribubus decem
 effecit apud Athenienses 796, 6.
 Clopa 1269, 38.
 Clypeo impositi imperatores 55, 2.
 78, 1.
 Codex Regius operum Theodori Gra-
 pti (immo Nicephori patriarchae
 CP.) membraneus vetustissimus
 1304, 27. chartaceus 1297, 34. ope-
 rum Hippocrati 1256, 25. operum
 Cabasilae 1307, 45. Codex Regius
 (olim Tellerianus) operum Manue-
 lis Philae 1182, 29. operum Atha-
 nasii patriarchae CP. 1189, 17.
 1193, 43. 1194, 40. 1200, 31. 1206,
 28. 1212, 23. Codex Cantacu-
 zeni 1243, 36. Procopii Vaticanus
 1155, 46.
 Codices Mss. venditi a Turcis Nicaea
 potitis 458, 15.
 Codinus 1259, 2. 1261, 40. 1273, 34.
 1287, 40.
 Coelestria 41, 2. 107, 6.
 Colchi 143, 21.
 Colchis 39, 1. 123, 3. 348, 14.
 Columba, quae super Christo bap-
 tizato apparuit 1057, 1.
 Columna ignea, quae Israelitis prae-
 vit 968, 12.
 Columna, ante aedem XL. martyrum
 posita, corruit 460, 21.
 Columna Porphyretica, cui crux im-
 posita 385, 12.
 Columna et statua (Iustiniana) in
 vestibulo S. Sophiae 275, 18. ibiq.
 annot.
 Comani 36, 16. 111, 9. ex Hyperbo-
 reis Scythia ad Ioannem (Ducam)
 imp. sese transferant 36, 16. 296,
 20.
 Comanorum militum sacrilegia 112, 10.
 Cometa 98, 24. 542, 5. 543, 9. 765, 6.
 Commemoratio imperatorum et pa-
 triarcharum 303, 16.
 Comnenus:
 Alexius (imp. Constantinop.) cum
 Gallis paciscitur 104, 9. cum iis-
 dem copias iungit: magna Asiae
 parte subacta, urbibus ipse, Galli
 omni praeda potiuntur 104, 17. vir
 acer et promptus 754, 16. eius so-
 cerus Choraë monasterium instaura-
 vit 459, 8.
 Alexius Angelus. Vide *Angelus*.
 Michael Angelus. Vide *Angelus*.
 Alexius I. (Trapezuntis imp.) 13,
 19. 148, 19.
 Ioannes Trapezunt. imp. Alexii I.
 nepos, Byzantium venit: Eudociam,
 Michaelis Palaeologi imp. filiam,
 uxorem ducit: unde natus Alexius II.
 143, 19. 202, 15.
 Alexius II. Trapezuntis imp. Ioan-
 nis et Eudociae filius 148, 19.
 Ioanni patri succedit in imperium
 202, 17. Andronici senioris nepos
 ex sorore 678, 21.
 Michael, Trapezuntem mittitur
 ad capessendum imperium 679, 24.
 honorifice excipitur a senatoribus:
 exportatur et in custodiam datur
 680, 7. restituitur per Scholarios
 681, 23. omni auctoritate spoliatur
 682, 10. quam deinde recuperat
 683, 2.
 Comnenorum familiae ius praecipuum
 apud Trapezuntis 679, 20.
 Comotena 703, 11. Κομοτηνῶν πολι-
 γγη 705, 7. πόλις 706, 23.

- Comparatio rerum hodiernarum cum antiquis 1033, 1. 1033, 16.
- Concilia quatuor, de iisdem rebus habita per annos decem 1289, 31.
- Concilium,
Ephesinum 507, 15.
Generale quartum 925, 20.
Generale sextum, seu Trullanum 925, 21. 969, 13. 406, 23. 898, 16. 911, 19. 1038, 18. Vide *Synodus*.
- Concilia generalia convocatio diu promissa a Cantacuzeno 882, 10.
- Concilia auspicandi ratio 898, 4.
- Concilia Nicaeni II. acta 1300, 40.
- Conciliorum generalium acta 963, 7. quaestiones de Fidei dogmatis agitatae in generalibus Conciliis 921, 10.
- Concordia veteris Romae cum nova: de ea agitata imperante I. Duca 129, 12. quibus conditionibus inita sit Mich. Palaeologo imperante 125, 10. quinam adversarii sint 125, 20. redintegrata 166, 15.
- Concordia Gregorae et Palamitarum, sumptuoso convivio sancita 828, 14.
- Coniuratio,
iunioris Andronici contra seniores: coniurationis socii tres 299, 5. 301, 5.
patriarchae et pontificum contra eundem 405, 21.
Sphrantzæ Palaeologi. Vide *Sphrantzes*.
- Factiosorum quorundam in Andronicum iuniorem absentem 531, 12.
- Conostaulus (Comes stabuli) Magni Conostauli dignitas 60, 1.
- Concessus imperatorum et Augustarum 788, 6.
- Constantinopolis, τὸ μέγα θαύμα τῆς οἰκουμένης 87, 2. capta a Latinis 13, 11. a Graecis recuperata 85, 24. urbis aspectus ruinis deformatus 87, 23. Vide *Byzantium*.
- Constantinus Magnus concessa uribus privilegia non abrogavit 164, 20. Urbis conditor 469, 18. honores Romae veteris ad novam cum imperio transtulit 697, 15. idololatricam sustulit 928, 20. eius temporibus institutae dignitates Palatinae 239, 4.
- Constantinus Bulgarus Zagorae princeps. Vide *Teechus*.
- Constantinus Caesar, uterinus frater Michaelis Palaeologi 72, 16. fit Sebastocrator 79, 19. praeficitur Monembasiae, Maenae, et Spartaee: Latinos Peloponnesios multis clavis afficit 80, 1.
- Constantinus Despota Simonidis sororis cucullum discindit: Triballis abducendam tradit 288, 20. mater: prima uxor: filius ex ancilla susceptus, nomine Catharus 293, 7. secunda uxor, Eudocia Palaeologina. Thessalonicae praefectus 293, 15. eo proficiscitur sinister omnibus: iunioris imperatoris matre Byzantium missa, exercitum per Constantinopolitanas angustias ducit 354, 13. Thessalonicam se recipit 356, 5. cives factiosos comprehendere iubetur: seditione ab illis excitata, cogitur cucullum induere: iuniori Andronico traditus, vix mortem effugit 356, 6. Didymotichi in teterimum carcerem conicitur: inde tandem in alium tolerabiliorem transferitur 357, 8. libertatem recipit, et rursum amittit: prima nominis littera imperium ei portendere credita 441, 4. moritur 441, 6. Vide et 577, 9.
- Constantinus etc. Vide *Asan*, *Palaeologus*, *Porphyrogenitus*, *Tornicius*.
- Consul, Graece ἑποσος, Pisanorum magistratus apud Galataeos 97, 23.
- Consules Romani 238, 9.
- Contares 1171, 46.
- Copaides paludes 417, 18.
- Coreyra 110, 10.
- Corcyraeorum navale: Senatus 556, 5.
- Corderius 1314, 22.
- Coriolanus. Vide *Martius*.
- Corru, seu sinus *Ceratinus* 1291, 24.
- Corona ovata, cur sic dicta 43, 16.
- Cos capta a Ioanne Duca 29, 2.
- [Cosmas] Melodus 1073, 15. 1110, 20.
- Cosmidium. Vide *Monasterium*.
- Cotelierus 1163, 28.
- Cralaena 241, 14. 242, 9. Vide *Simonis*.
- Crales tres:
Primus, Andronici senioris gener: maritus Inconstans 202, 19. ei despondetur Simonis, Andronici imp. filia: Thessalonicam conveniunt 203, 16. Crales obsides dat: Simonidem sponsam quinquennem abducit, maior ipse quadragenario

- 204, 4. Irene (socræ) urgente, successorem sibi designat, primo Demetrium, deinde Theodorum Marchionem, uxoris suæ fratres 243, 15. ni uxor redeat, minatur extrema 287, 11. moritur 269, 17. Vide et 202, 19. 235, 18. 237, 4.
- Secundus, Caesaris gener, additissimus Andronico seniori, propter affinitatem 390, 11. Caesaris filiam uxorem duxit duodecim annos natam, ipse quinquagenarius 456, 15. cum Michaelæ Bulgaro configit: Gallorum equitum virtute adiutus, eundem vincit et capit 455, 21. uxores duas habuit: filius ex prima susceptus rebellat: potitur principatu: ipse Crales a factiosis in carcere suffocatus 457, 9. Vide *Caesarissa*.
- Tertius (filius secundi) Syriannem cupide ad se recipit, exercitum cogit 495, 12. bellum Andronico iuniori infert 498, 22. Syrianne Sphrantzæ Palæologi fraude sublato, pacem facit, ac domum redit 501, 8. Cantacuzenum et exercitum eius apud se excipit 640, 5. conditiones ei oblatæ a Byzantiis, ut Cantacuzenum prodât 641, 10. animum mutat 655, 14. dolet se elusum 655, 23. pactionum memor, bellum indicere non audet 656, 10. Romanis dissidentibus, inualescit 746, 1. urbes multas invadit: Serrhas ipsas ad deditiorem subigit: Romanum se imperatorem pronuntiat: imperium cum filio partitur 746, 16. omnem fere Macedoniam possidet: Berrhocam capit 795, 1. officii admonitus, Cantacuzeni legatos iubet facessere 834, 8. Vide et 616, 3. 637, 1.
- Cralis uxor 640, 10.
- Crataei Monasterium. Vide *Monasterium*.
- Crateres Vulcanii 449, 15.
- Creta 311, 14. penes Venetos 878, 11.
- Cretensium et Euboensium classis 117, 20. naves Romanas in sinu Pelagico stantes pæne occupat 118, 1.
- Cretenses 117, 20. 118, 7. transfugæ Philanthropenum hortantur ad defectionem 197, 4. pecunia corrupti, eundem vincunt Libadario tradunt 201, 1.
- Critobulus 556, 6.
- Crocodilus cadaveris caput lacrymis perfundit 444, 5.
- Croesus 152, 12. 310, 22. 453, 17.
- Crucis imago in nube 386, 2.
- Cutrules (Michael) Andreæ senioris sororem uxorem duxit: cum sorore Sphendostlavi (Wenceslai) a Crale dimissa furtim coæsevit: tum eandem palam uxorem duxit 204, 5.
- Cyanæ 134, 22.
- Cyclades 525, 12. Cycladum rector seu princeps 433, 11. 525, 12. 526, 4. Vide *Hæodii*.
- Cyclopes 993, 15.
- Cycui, matutino Zephyro adspirante, præclare canunt 335, 8.
- Cyloneum piaculum 793, 16. 1089, 18.
- Cypariasiotes (Ioannes) 1287, 17. 1289, 5. 1300, 23. 1305, 29.
- Cyprii et Rhodii orthodoxi litteras dant contra Palamam 787, 4.
- Cyprus 194, 10.
- Cypsella, oppidulum 299, 7.
8. Cyrillus 1089, 16.
- Cyriotissa. Vide *Monasterium*.
- Cyrus 91, 1. 152, 13. 310, 23.
- Cyrus iunior, Darii et Parysatidis filius, cur fratrem in se armaverit 189, 15.
- Cyzicus 259, 15.
- Δαιμονίαι*, et *ἑστιάριαι*, quid differant 1292, 3.
- Damascenus (Ioannes) 976, 20. 1062, 9. 1071, 6. 1072, 6. 1084, 22. 1136, 18.
- Dandulus (Andreas) 1170, 20. (Henricus) Dux Venetiarum: ex vulneribus moritur 16, 1.
- Daniel Cyzicenus. Vide *Chilas Ephe-sius*.
- Daphnusia, urbs apud Pontum Euxinum; a Latinis obsessa 85, 6.
- Dardani Europæi 1156, 1.
- Darius 189, 15. 808, 5. per Zopyrum Babylonem cepit 497, 9. eius in Zopyrum affectus 582, 6. meriontis apophthegma 1028, 7.
- David 184, 23. 953, 14. propheta 264, 14. Davidis *ἠμύθηα* 338, 14. libri 1146, 1. verba 511, 19. 1046, 14.
- David, Bogomilus 718, 12.

- Deabolis, praesidium Macedoniae mun-
tissimum 73, 8.
- Debrorum (alias Debrarum) episco-
pus 164, 6.
- Decreta Palamitarum uni Gregorae
haud ostenduntur 1044, 10.
- Deipara, Hedegetria 298, 20. *νηχο-
ποιός* 304, 10. *καμμακίσιτος* 210,
19. *της πηγής*, seu Fontana 85,
12. Vide *Imago*, *Sacellum*, *Tem-
plum*.
- Delphica laurus 324, 4.
- Delphicus tripus 151, 14.
- Delphorum theologi 518, 8.
- Demetrius. Vide *Sicyon*.
- Demetrius, Andronici senioris et Ire-
nea filius 234, 12. successor a Crate
designatus; in Triballia haud as-
suescit 243, 19. Despotus: Thessa-
lonicae praefectus 394, 19. factio-
sorum bona diripit 396, 22. fugit
413, 7. accusatur maiestatis 533, 4.
Vide et 409, 20. 410, 20.
- Demetrius Martyr 396, 22. eius fes-
tum 611, 19. Vide *Templum*.
- Demetrius Poliorcetes, filius Antigoni
116, 22.
- Democritus 375, 6. 957, 3.
- Demonax 331, 8.
- Δήμος ἀγίων* 977, 11. *δήμοι* 1198, 43.
- Demosthenes 335, 21. a Philippo Ma-
cedone beatus praedicabatur 414,
22. Demosthenis dictum, a Gre-
gora correctum 589, 1. lucernae
344, 14.
- Δενδροτομία* 624, 10.
- Dercus 747, 13.
- Dercyllidas 209, 13.
- Dernschwam (Io: nnes) laudatus 1165,
34.
- Δίεκοινα*, mater imper. 440, 7. 12.
σύζυγος 546, 16.
- Deus, victoriae auctor 541, 12. homi-
num morbis lente medetur 753,
6. facilius aedificat quam destruit
903, 18. quando Lux appelletur;
quando Vita 1061, 1. *οὐσιοποιός
καὶ ὑπερδύναμος πανθένης*
1067, 6. in loco non est 1097, 13.
- Dei iustum iudicium 541, 10. 863,
9. et paterna bonitas 889, 13. na-
tura simplex, absque substantiae et
operationis discrimine 1064, 11.
1086, 3. 1141, 1 etc. nomina 1090,
4. oculus pervigil 822, 2. severitas
indulgens 318, 7. de Deo disputare
quatenus liceat 507, 23. 955, 13.
937, 19. ubi de Deo agitur, nefas
mentiri, aut dissimulare 903, 18.
- Deuteronom. 776, 23.
- Dexius, Gregorae socius contra Pala-
mam: illius elogium 894, 1.
- Diaboli principatus et vectigalia 160,
14.
- Διαμνησθεαι*, pro *μεταπέμπεω* 1171,
19.
- Diasia Atheniensium 380, 7.
- Dictatores Romani 238, 9.
- Didymotichum 232, 2. 359, 23. 430,
7. 439, 13. 442, 7. 482, 1. 489, 3.
538, 14. 554, 10. 607, 23. 609, 2.
etc. oppidulum 615, 21. eius prae-
fectura quibus commissa 626, 8.
ibiq. annot. suburbia 648, 17. situs
357, 8.
- Didymotichensis exercitus 708, 14.
- Dignitatum tituli 238, 6.
- Diogenis Cynici modestia laudata ab
Alexandro Magno 701, 5. dolium
808, 1. dictum 1026, 2.
- Dionysius Siciliae tyrannus 730, 8.
eius regia pulvere oppleta ob ad-
ventum Platonis 517, 20.
8. Dionysius (Aeopagita) 944, 11.
1083, 12. 1095, 4. 1096, 1. 1104,
5. 1104, 15. 1104, 22. 1105, 3.
1109, 13. 1113, 17.
- Dioscorus, impius Alexandriae prae-
sul 1021, 21.
- Divinitas in substantiam et gratiam
divisa a Palama 921, 13.
- Dogmata ecclesiae eversa 749, 1.
- Dogmaticae altercationes 768, 18. in
dogmaticis contentionibus Deus so-
lus imperator; caeteri omnes pari
iure conservi 905, 2.
- Dolia duo in Iovis aula 196, 15. 322, 23.
Doloicus. Vide *Ludovicus*. Metathe-
sis 1152, 39.
- Dolopes 110, 10.
- Dorica harmonia 316, 12. 717, 2.
- Dorotheus Monembasiensis 1167, 2.
1230, 21.
- Doxologia sacra 94, 11.
- Draconis (sideris) spirae 542, 14.
- Drama, oppidulum 273, 7.
- Drimys (Gregorius) Palamae magi-
ster; a Gregora reprehensus 919,
2. ibiq. annot.
- Drusius laudatus 1320, 3. 1320, 26.
- Ducangius 1162, 14. 1164, 5. 1220,

81. 1225, 40. 1235, 1. 1238, 19. 1247, 40. 1262, 17. 1277, 41. 1278, 83. 1286, 83. 1288, 5. Ducangii Glossaria, Historia Franco-Byzantina, Constantinopolis Christiana, aliaque opera, passim.
- Ducas** (Ioannes) Theodoro socero succedit 24, 2. generi cum socero comparatio 24, 12. classem instruit; insulas maris Aegaei et Rhodum occupat: in Europam transit: multis urbibus potitur 28, 20. pacem init cum Bulgaris: Asanis filiam filio suo uxorem iungit 29, 15. omnibus a Byzantio ad Strymonem urbibus receptis, Nicaeam revertitur 30, 6. Scythis Comanis per fugium praebet 37, 4. (Vide *Comansi*.) pacem init cum Turcis, utilem admodum rei Romanae: agrorum cultu et reipueuariae cura sibi et pauperibus consultit: cognatis et nobilibus, idem ut faciant, auctor est: quantae inde divitiae 41, 4. edicit ne quis vestibus utatur, extra imperii fines quaesitis 43, 17. templa exstruit, monasteria constituit, item hospitia ad aegros curandos et alendos pauperes 44, 15. secundam uxorem ducit Annam Alemanam 45, 4. Marcesinam, Annae uxoris magistram et educatricem, perditte amat; imperatoris insignibus ornari patitur; uxori ipsi praefert 45, 12. conscientiae stimulis urgetur 45, 24. seipsum damnat, et culpam suam deplorat 47, 7. exercitum cogit adversus Michaelem Nothum: urbes adventu suo alias confirmat, alias recuperat: foedus cum Michaele renovat: Despotae dignitatem ei concedit: item eius filio, ob affinitatem 48, 12. in Asiam reversus morbo corripitur: annum integrum aegrotat: moritur: sepelitur, ibid.
- Duca** imp. uxor altera, Manfredi soror. Vide *Anna Alemana*.
- Ducas** (Ioannes) Sebastocratorum principum ultimus, Irenen Andronici senioris filiam notham uxorem duxit: sine liberis moritur: provinciae et urbes eius distractae 278, 23. tempus mortis 318, 21. Vide et 278, 24.
- Ducis Magni nomen, mutatum in nomen Δουδός Ἀθηναίων** 239, 21.
- Dusclanus** (Stephanus) 1261, 46.
- Dyrrhachii episcopus Gregorae assentitur: quis vir et qualis** 520, 1.
- Ebrictas, operatio divina, apud Palamam** 945, 11.
- Ἐξόλιον** 1243, 33.
- Ecclesia Graeca: duae in ea sectae** 127, 12. tres factiones 170, 10. status eius in peius mutatae: rationis et doctrinae lux extincta 185, 8. eiusdem mutationis causae: cur illam desolari oportuerit 186, 1.
- Ecclesiae mala, omnium gravissima** 714, 3. lupi 826, 4. res 159, 23. tempestates 881, 18.
- Ecclesias patriarchales et episcopales paene omnes principibus barbaris subiectae** 1034, 6.
- Ecclesiae et imperii mutuae concessiones** 443, 16.
- Ecclesiastes** 889, 19. 1027, 15.
- Ecclesiasticus** 961, 10.
- Eclipsis**
Solis 454, 24. 460, 6. 536, 4. futura a Turcis mala portendit 108, 8. in morte Christi monstrosa visa est Astronomis 370, 16.
Lunae 385, 2. 20. 460, 6. 536, 4. 624, 2.
- Eclipses duae, Solis una, Lunae altera; Scythicam incursionem praecedunt** 536, 4.
- Eliae currus inconsumptus** 963, 12.
- Ἐλληνοδίνης**. Vide *Hellamodicae*.
- Ἐμπροσθεν, deinde, postea** 1161, 27. 1264, 41.
- Enallage, seu antiptosis** 1313, 45.
- Encaenia** 716, 13.
- Endymionis somnus** 1061, 14.
- Ἐνεργεῖν** verbum quid significet 1130, 1.
- Energiae nomen ab Iconomachis receptum; a Palama revocatum in lucem** 950, 15.
- Engastrimythus** 411, 24. 722, 21.
- Ἐνοειδής** 1313, 20. 1314, 27.
- Entença**. Vide *Berengarius*.
- Epaminondas** 360, 21. 752, 11. pecunia ab Artaxerxe accepta, bellum gessit cum Agesilao 124, 14. victor ad Haliartum et ad Leuctra 486, 6.
- Ephectici** 782, 18. ibique annos

Ephesus 214, 19.
Ephed metropolita : eius elogium 892, 12.
Ephraemius poeta 1160, 35. 1165, 17. 1188, 31.
Epibatarum castellum 585, 13. 797, 15. omnibus rebus instructam ab Apocaco : Andronici iunioris iudicium de ea arce, et de eius conditore 602, 28.
Epicureae atomi 790, 6.
Epicurei 722, 10. magistrorum decreta non audent in dubium revocare 516, 5. solem pedalis moduli esse dicebant 969, 17.
Epigramma de libris Barlaami indicatum 1253, 4.
Epirus 110, 1. 8. recepta 546, 4. vetus, imperio adiecta 553, 20.
Epri Princeps, filius Comitis Cephaleniae fuga elabatur 545, 22. Thesalonica adducitur 553, 19.
Epizephyria barathra 449, 14.
Epizephyrii. Vide *Locri*.
Episcopi, variorum criminum accusantur a Callisto patriarcha : veniam dant et accipiunt 876, 3.
Episcopi Palamitae : eorum imperitia 993, 18. nonnulli dogmatum novorum insolentia offensi, turbas in Concilio cient 1004, 18. assentatores 1032, 1.
Episcopis duobus orthodoxis adempta insignia dignitatis; barba vellicata 1011, 13.
Epistola Cantacuzeni ad Ioannem patriarcham 755, 6. Gregorae ad amicum, de vanis praedictionibus 449, 3.
Epistola ad Constantiam 1301, 3.
Epistola Synodica Orientalium ad imp. Theophilum 1299, 37.
Ἐρράσκων, navale 1291, 13.
Equi mira constantia 437, 1. equi picti hincitus 308, 21.
Equitis fidelis virtus 231, 23.
Kretria 802, 3.
Ἐπιστολὴν θεράμωνα 316, 17.
Eris 161, 17. 829, 2.
Ἐρῆνης, Henricus 1153, 26.
Esais, vir simplex et indoctus; multorum criminum accusatus; favente imperatore, oreatur patriarcha : favoris infanti merces 360, 1. eius patriarchae opera Philanthropous in pristinum gratiae locum restitutus 360, 13. Esais in Andronicum sen. conspirat: iunioris no-

men sleri in ecclesiis vetat: adversae factioni sacris interdicit 405, 14. ipse sententia canonica damnatus, in monasterium Manganorum ablegatur 406, 16. triumphans in urbem reducit, idque immodeste 424, 24. Andronico seniori insultat: poenas irrogat episcopis et sacerdotibus 428, 21. de illius nomine in ecclesia commemorando quid decreverit 429, 7. populum absolvit; non item episcopos; neque sacerdotes, nisi quosdam tantum 437, 7. imperatoris calamitate laetus; ex ipso quaerit, qualem sui mentionem in ecclesia fieri velit 422, 15. moritur 496, 16. Vide et 402, 20.
Ἐρομᾶζες eius verbi significatio 1134, 1.
Evangelium passim circumlatum, cum populus sacramento adigeretur 319, 8.
Euboea 489, 17. 490, 2. 672, 9. 14. penes Venetos 878, 11.
Euboeae princeps, in insidiis delapsus, ab Icario capitur 96, 14. ad imperatorem Mich. Palaeologum perducitur: subito exspirat 96, 25.
Euboenses 115, 3. 117, 20. 118, 7. 597, 15.
Euboicum mare. Vide *Mare*.
Eucharistica communio 1136, 4. 1139, 5.
Eucharisticum panem utrum substantia sanctificet, an operatio divina, seu gratia quaedam increta 1010, 5.
Eudocia, Mich. Palaeologi imp. filia, Ioanni Trapezuntis imperatori nupta 148, 23. mater Alexii iunioris 149, 3. Byzantium venit vidua 202, 16. Crali nubere recusat 203, 13.
Eudocia (quae et Irene) filia Andronici iunioris notha; Basilio Trapezuntis principi uxor data 536, 11. Vide *Irene*.
Eudocia Palaeologina, Neocaesaritas Protosecretarii filia, Constantini Palaeologi uxor : eius mulieris elogium: ut Constantino Despotae nupsisset 293, 16.
Eugenius. Vide *Pertae Byzant*.
Eulegia Michaelis Palaeologi imp. soror 130, 16. 167, 19.
Eumenes, Antigoni doli circumventus 497, 10.
Eunomius 1142, 17. emergiae nomen

- introduxit 950, 15. operationem a substantia in Deo distingui affirmabat 1109 19.
- Eunuchus Limniis praefectus 680, 16. moritur 682, 4.
- Euphrates 81, 22. 15. 1032, 14.
- Euripides 311, 21.
- Eurotas fluv. 486, 11.
- Eurymedon fluv. 141, 8.
- Eusebius Iconomachus 940, 19. 941, 3. 943, 11. 943, 22. 945, 6. 950, 23.
- Euthymius Zygabenus 1274, 31. 1900, 2.
- Euxinus 134, 17. 207, 22. 375, 18. 683, 14. 796, 20. 849, 5. 877, 9. 877, 18. 880, 12. clausus per Genuitas 877, 9. 877, 18. eius fauces a Venetis obsessae 880, 12.
- Exactiones 855, 19.
- Excerpta anecdota 1151, 44. 1159, 21. 1168, 7. 1172, 31. 1182, 40. 1185, 39. 1188, 16. 1194, 43. 1202, 12. 1204, 35. 1205, 13. 1206, 28. 1208, 25. 1209, 14. 46. 1210, 24. 1211, 6. 28. 1212, 23. 1217, 43. 1226, 12. 1227, 29. 1229, 1. 1230, 44. 1233, 28. 1237, 26. 1242, 43. 1253, 10. 1256, 23. 1263, 19. 1274, 38. 1276, 7. 1281, 13. 1285, 11. 1289, 10. 1293, 26. 1301, 3. 1306, 23. 1308, 19. 1309, 15.
- Exodus 869, 14. 1087, 21. 1105, 14.
- Exules, religionis causa pulsati, domum redeunt 160, 3.
- Exundatio 695, 5.
- Hæc pro η vel ητοι* 1180, 14.
- Fabula felis monachae et murium 216, 21. avis, et aucupis 661, 20.
- Fabula Attica i. e. Graecanica 324, 17. 994, 8. 1050, 1.
- Factiones duae apud Byzantinos 613, 10.
- Fames Byzantiæ 416, 24. Turcorum 42, 20.
- Familia *d'alle Carceri* 1170, 16. *di Ghiri*, *ibid. de la Roche* 1170, 41.
- Fatum 724, 19.
- Favorinus philosophus 825, 1.
- Fides, Christiano necessaria 934, 2. fides humilis inani gloriae praeferenda; fidel controversiae in Concilio generali dirimendae 512, 13. fidei symbolum 512, 17.
- Fisci inopia 263, 9. 351, 12. opulentia, in quae usus reservata 317, 18.
- Flavianus patriarcha, in Synodo Ephesina occisus 1021, 22. ibique annot. Flavius. Vide *Iosephus*.
- Florentius, dialogus contra Barlaamum, auctore Gregora 556, 3.
- Foedus a Balduino initum cum Carolo Italiae rege: pactum de Constantinopoli recuperanda 123, 3.
- Foeminae principes in Synodo Palamitica 903, 9.
- Φερίοι* 130, 13.
- Fretum Gaditanum 638, 23. Hellesponti 162, 20. 254, 21. Hierii 416, 16. Siculum 217, 18.
- Fridericus, Siciliae rex, a Palaeologo in Carolum armatur 146, 17.
- Froissartus 1178, 24. 1270, 34. 1274, 10.
- Funambuli. Vide *Aegyptii circumlatere*.
- Gabalas (Ioannes) rerum administrationi praeficitur ab Apocauco 702, 3. qui et filiam ei desponsurum se promittit 701, 18. Apocaucom apud Annam accusat 710, 18. metu Apocauci, monasticum habitum induit 726, 15.
- Gades 102, 18. 238, 12. 351, 5. ultra Gades 888, 10.
- Gaditanum fretum. Vide *Fretum*.
- Galactophagi 31, 7.
- Galata (quae et Pera) 284, 15. 748, 16. 776, 1. oppidulum 87, 1. Genuensibus et aliis Latinis assignatum 97, 15. parvulum castellum 1031, 13. praesidium 734, 22. 748, 16. 870, 21. obsessum a Mich. Palaeologo 80, 22. item a Manuele Cantacuzeni filio 849, 10. obsidio soluta: obsidentium fuga et pavor 860, 9.
- Galatae (Galli) 34, 8. 102, 20. bellicosissimi 103, 3. Galatae occidui 277, 18. Vide *Galli*.
- Galatae: Genuenses insolescunt; veniam impetrant ab imp. Mich. Palaeologo 133, 21. trirēmibus duabus piraticis Constantinopolin praetervehuntur, insalutato imperatore 134, 15. cum imperatoris configunt 135, 12. victi, fastum ponunt 136, 18. immunitate donati 526, 24. Venetis bellum inferentibus, quemadmodum sibi et rebus suis consuluerint 207, 13. a Venetis oppugnantur

416, 7. insolescunt: eorum opulentia unde creverit: variis artibus castellum suum amplificat ac munit 526, 23. Turcis favent 539, 18. bellum aperte molitur 539, 20. in summas angustias redacti ab Andronico iuniore, ferociam exuunt: pacem impetrant 540, 23. vexatos ab Anna excipiunt 748, 15. ab advehendo Byzantium frumento abstinent: receptis rebus suis, redeunt in gratiam cum Byzantiis 766, 20. suppetias veniunt Annae Augustae cum duabus trimembris: repelluntur 775, 22. rebellant 835, 18. 841, 1. quibus artibus opulenti et potentes evaserint 841, 6. classem a Cantacuzeno construi aegre ferunt: caedes ab iis perpetratae 842, 12. viribus praevalentes 844, 9. inita cum imperatoribus foedera aperte violant: piscatoriam navim per latrocinium capiunt: homines occidunt 844, 14. bellum clam apparent: navale muniunt 845, 2. legatos de pace ad imp. Irenem mittunt 845, 9. iniqua et superba postulant 846, 1. praemeditati, Byzantios imparatos adoriuntur: oram maritimam incendiis vastant 848, 3. castellum suum amplificat et munit 848, 10. Byzantium oppugnant: repelluntur: frumentarias et onerarias intercipiunt 848, 24. eorum spes deceptae: nova consilia 850, 4. copiis domesticis et aliunde accitis instructissimi: Byzantios facile repellunt: machinam ingentem navi imponunt 851, 6. machina muro urbis admota, acerrimam pugnam committunt 852, 2. multis suorum amissis, consternati recedunt: antequam domum redeant, mortuos clam sepeliunt 853, 1. pacem per legatos frustra petunt: bellum diuturnius parant 853, 22. naves subducunt: auxilia et pacis arbitros arcessunt 856, 11. pace non impetrata, pretiosam suppellectilem, quidam etiam uxores et liberos legatis Rhodiis exportandas committunt, ibid. Galataeorum anxia deliberatio: omnes cedendum esse statuant: solus navarchus refragatur 859, 10. instructa sua classe, Byzantinam expectat, consilium ex re capturus

860, 1. vacuis Byzantium navibus potitur 863, 17. Galataeorum aequitas et clementia 864, 9. victoria moderate usi, pacem petunt 865, 22. iniquas pacis leges subeunt 866, 6. Pentum Euxinum Byzantiis et Venetis claudunt 877, 2. Byzantina suburbia incendunt 1081, 19.

Gallesius mons 107, 17. ibiq. annot. Galli 8. Sepulcrum vindicari, in Syriam proficiscuntur: Danubii oram legunt: in Thracia castrametantur 103, 3. legatos mittunt ad Alexium Comnenum: cum eodem paciuntur de Turcis Romano solo expellendis 103, 18. Romanis iuncti, magnam Asiae partem subigunt: omni praeda potiuntur: Cilices transitum dant 104, 17. Syriam et Phoeniciam ingressuris Arabes obstant: Galli commentu interclusi, bellum gerunt: hostibus debellatis, domicilium sibi in Syria constituunt: voti obliviscuntur 105, 16. Phoenicia et Syria exterminantur ab Aegyptiis 102, 3. Gallorum equitum virtus 455, 29. Gallus astrologus placentia Annae Aug. praedicit 722, 21. Vide et 769, 9.

Gallia 238, 10. utraque 108, 2. extrema 332, 21. Transalpina 218, 10. Galliae limites 102, 23.

Gani metropolita: eius elogium 892, 18.

Ganos: montes *απὸ τῶ Γάνος* 100, 20. *τῶ Γάνος* 118, 18.

Gasmuli ab uxore Apocauci vidua armantur: arcem expugnant: obviae quoque ingulant 786, 5.

Gasmulica gens 98, 7. turba ob inopiam dispersa 175, 18.

Genescos liber 961, 20. 1056, 5. 1114, 9.

Geniales dies 303, 5.

Genua urbs: ubi sita 286, 18. propriis motibus et vicinis bellis laborat 856, 18. Nobiles Genua exacti 765, 11.

Genuenses mari vincunt Catalanos 227, 17. optimatibus urbe exactis, unum sibi ducem more Venetorum praeficiunt 548, 1. mercatoris dediti: colonias in oris maritimis constituunt 683, 16. Capha ab iis fun-

- data 684, 15. Duces sibi ex plebe creant 687, 23. Vide *Tusus*.
 Genuenses Byzantio Galatam transferunt 97, 10.
 Genuenses Galataei. Vide *Galataei*.
 Genuenses piratae 416, 10.
 Genuensis Ducis dignitas consulari similis 548, 7.
 Gentiles cum SS. Patribus conbomnantes 1087, 12.
 Georgius Cyprius *Ἀετινόφων* 180, 81. Vide *Gregorius*.
 Georgius Larissaeus 718, 9.
 Georgius Martyr: eius imago 804, 11.
 Gerasimus monachus, vir simplex et iadectus; fit patriarcha post Glycyn 292, 15. ab Andronico seniore accessit 312, 17. commissus sibi ab eo arcanum prodit 315, 12. moritur.
 Germani 84, 6.
 Germanus, patriarcha Constantinopolitanus ante Arsenium 55, 6.
 Germanus, episcopus Adrianopolitanus; patriarcha CP. post Arsenium: eius merita erga Mich. Palaeologum 95, 8. patriarchatum abdicat 107, 11.
 Germanus Heracliae Thraciae metropolitanus 164, 17.
 Gibellinorum factio 286, 21.
 Gigantes 885, 8. *σναροί* et *αὐθήμεροι* 793, 8.
 Girardo (Franciscus) Tricassina, sculptor eximius 1222, 4.
 Giustandil 1156, 11.
 Glabas (Michael) *πέγας Κορόσευλογ*. reliqui duces praes eo pueri 159, 9. Protostrator: Thraciae praefectus, castris in monte Haemo quindecim partim munit, partim a fundamentis exstruit 484, 17.
 Glycys (Ioannes) Logotheta *τῶν ὀκτακῶν* seu rei privatae: legatus de affinitate mittitur cum Theod. Metochita in insulam Cyprum et in Armeniam 193, 23. suum illud iter ipse descripsit 194, 15. laicus; Logotheta Dromi; Niphone expulso, fit patriarcha: Glyceos elogium: cur habitum monasticum induerit; Gregoram siditorem assiduum habuit 270, 6. morbo ingravescente, in monasterium secedit; misime avarus, adeoque parum dives: Gregoram accessit, cui ultimam voluntatem dicit 289, 1. qua aetate in Anlam venerit: honores gesti: valetudo: secessionis ratio 289, 18. Vide et 275, 14.
Γνώμαι, *vicarii* 1293, 24.
 Gotthi 86, 14.
 Grabius (Ioannes Ernestus) 1220, 42. 1221, 17.
 Graeci Persarum adventu consternati 810, 18.
 Graecum dogma quibus fundamentis nitatur 502, 10.
 Grando 694, 15. elades per eam illatae: natura grandinis: grando furoris divini instrumentum 711, 22. 712, 4. 713, 21.
 Graptus (Theodorus) 1089, 17. eius verba 940, 18. 948, 11. cum SS. Gregorio et Basilio consensus 950, 24. Item 971, 7. elogium 1138, 10. libri 1138, 14. testimonium de Eucharistiae mysterio 1139, 5. verba ex quibus arguitur Palamam esse Iconomachum 1142, 19. Graptus (Theodorus) parvi factus a Palamitis 1297, 33. ab illis celebratus, ibid. Grapti nomen praefixum operibus Nicephori patriarchae 1297, 33.
 Gratiae gratitiae (*χαρισματα*) 1317, 1.
 Gratianopolis 703, 12. 836, 15.
 Gregoras (Nicephorus) de seipso et de opere suscepto 6, 24. inventis, eloquentiae studiosus; Glyceos auditor assiduum 270, 20. Testamentum huic scribit 289, 13. Gregorae officia erga Theodorum Metochitam 308, 22. oratio, qua cum afflictum solatur 309, 22. Andronici senioris familiaritatem expetit: philosophiam et astronomiam iam tam a magno Logotheta edoctus: qualem hunc initio expertus fuerit 321, 20. oratio, qua hortatus est, ut philosophiae et astronomiae praecepta plenius sibi traderet 322, 19. quantum ea oratio apud Logothetam valuerit 327, 5. benigne exceptus ab Andronico seniore 327, 10. orationem apud illum habet 328, 9. Chartophylacis dignitatem oblatam repudiat 340, 1. oratio, quam de ea re coram imperatore habuit 340, 12. repudiantis vis paene illata 348, 2. de Paschate disputat, favente imperatore, refragantibus frustra adversariis 364, 3.

legatus in Serviam ad Cralem et Caesariensem viduam missus: quae sibi et sociis in itinere acciderint narrat 374, 19. acceptis a Caesariensis mandatis, Byzantium revertitur 383, 11. Andronico seniori addictus; calamitatis particeps 427, 4. vitam Ioannis, Heraclaeae metropolitani, avunculi sui, scripsit 429, 7. amicis instantibus, vanas praedictiones refellendas suscipit 447, 14. Andronicum seniore in visere solitus: cum eo ultimum colloquitur 461, 8. Craleena hortante, monodiam canit in obitum Andronici senioris 465, 1. Th. Metochitae mortem lamentatur monodia recitata 474, 13. orationem consolatoriam apud Andronicum iuniorem habet de obitu matris eius 490, 14. quanquam laicus, a Ioanne patriarcha advocatur ad disputandum cum episcopis Latinis: silentium primo suadet: deinde patriarcham et selectos episcopos privatim convenit 501, 21. orationem coram iis habet, qua sententiam suam fuis exponit 502, 10. acclamationibus et applausu efficit, ne Andronicus iunior inquirat in Demetrium Despotam 533, 1. dialogum scribit, cui titulus *Florentius seu de Sapientia* 555, 23. cur Synodo contra Barlaamum habitae haud interfuerit, ab imperatore invitatus; item a patriarcha et toto Concilio 558, 17. iubetur astra consulere super morbo Andronici iunioris 559, 20. eo mortuo, lamentandi munus suscipit 560, 10. monodiam recitat 560, 13. non simplicem historiam scribit 677, 15. ab Aula secedit 720, 19. ab Anna recessitur, ut cum astrologo disputet 723, 12. Astrologorum praedictiones vanas esse arguit ex Ptolemaeo, D. Basilio, et ex oraculis Chaldaeorum: fatum tollit: providentiam agnoscit 723, 13. haerolo refutato, Annae odium in se movet 725, 14. patriarcham inter et Palamam arbiter constitutus 769, 3. novas opiniones damnat: Annam offendit: sententiam scripto tradere iubetur 769, 15. ea occasione data, novas doctores refellit 770, 6. non ideo reprehendendus, quod victo-

riam de adversariis non reportarit 771, 22. immo constantiae et religionis ergo laudandus 772, 8. multa aliis relinquit accuratus narranda 784, 20. 786, 20. 793, 18. praeclearas spes de Cantacuzeno conceperat, antequam is rerum potiretur 820, 22. eundem, sua spe deceptus, errore liberare statuit 821, 12. crebra cum eo colloquia habet: Patrum dogmata studiose defendit 823, 3. imperatorem confidentius arguit 824, 2. Irenen adit, filii morte afflictam: eam mortem corruptorum dogmatum poenam esse affirmat: ita partes suas Augustae patrocinio roborat: Isidorum variorum errorum accusat 827, 15. negat nova disputatione opus esse 829, 17. Palamam redarguit 830, 10. item Cantacuzenum 830, 24. assentatorem obiurgat 833, 10. blanditiis, largitionibus, promissis frustra tentatus 871, 22. etiam patriarchalem dignitatem oblatam repudiat: imperatorem et Augustam officii admonet 872, 10. oratio apud Cantacuzenum 884, 15. cui mortem filii praenuntiat 887, 24. pro religione pugnaturus, habitum monasticum induit: vitae aulicae renuntiat 891, 4. Gregorae discipuli 894, 5. oratio apud socios orthodoxos 894, 20. ipse et socii excluduntur aditu Aulae interioris 896, 15. per atrium dispersi, diu expectant 897, 16. introducuntur 898, 4. aetate debilis: capitis morbo et aliis incommodis afflictus 900, 15. Barlaami victor: variorum librorum auctor 901, 2. senio fractus 901, 16. Cantacuzenum antea laudatum cur demum vituperat 902, 22. orationem habet apud Synodum Palamiticam 909, 9. Barlaami victi et repressi constans inimicus 917, 16. a Cantacuzeno interpellatur: liberius loqui solitus, molestatis reverentia comprimitur 936, 17. suam dicendi libertatem defendit exemplis et rationibus 938, 7. cum saepia comparatus: asper et flecti nescius 937, 12. obiecta sibi a Cantacuzeno refellit 938, 22. de Thaborio lumine dicturum se promittit 939, 4. subinde interpellatur 939, 11. capitis deliribus af-

figitur 963, 2. aeger et icinnus, disputandi munus sociis tradit 975, 6. sese in Concilio iterum sistere recusat 985, 10. socios hortatur ad veritatem fortiter defendendam 985, 16. illi, ut secum veniat, aegre tandem persuadent 986, 9. ab imperatore seorsum seductus, promissis et aliis artibus tentatur 986, 16. ad Palamitarum argumenta respondet 987, 21. cum sociis introvocatur 992, 8. discipuli timidiore cum deserunt; alii silent 994, 16. secedentem orthodoxi episcopi sequuntur; quos imperator primum exire vetat; deinde, suadente Palama, abire patitur 995, 7. unum ex discipulis producit, qui disputandi munus excipiat 1001, 14. caute occurrit imperatoris iracundiae 1003, 23. fusio rem narrationem et accuratas refutationes promittit 1007, 4. eius discipulis quid acciderit 1012, 6. ut e Concilio ipse dimissus sit 1012, 23. domo includitur: silentium ei perpetuum indicitur 1013, 4. consolatur se melioris fortunae spe 1013, 20. cum illustrum Sanctorum casibus suam calamitatem comparat 1015, 3. S. Basilii verba ad praesens tempus accommodat 1015, 14. alia SS. Patrum dicta subiuncturum se promittit; quae tamen haud profert 1020, 12. multi ex amicis illum deserunt 1025, 1. atque etiam Cabasila: Gregoras sortem suam deplorat 1025, 14. ab internuntiis ad se missis nova decreta et Palamae libellum exigit 1038, 14. 1039, 20. de custodum monachorum saevitia queritur: sua in eos et Chorae monasterium merita commemorat 1044, 19. a Callisto patriarcha commensuatus, perstat in proposito: D. Basilii verba iterum sibi accommodat 1043, 15. tentatur a discipulo et ab aliis; sed frustra 1049, 7. duriori custodia premitur 1049, 21. a Cabasila convenitur 1050, 13. unus contra duos 1058, 11. ad argumentum positum ex substantia et virtute solis respondet 1060, 2. gaudet oblatam sibi a Cabasila facultatem argumentandi ex gentiliis scriptis 1075, 7. in profanorum libris ver-

satus; libenter his armis contra Palamitas utitur 1083, 1. atque id Iustini martyris exemplo facit 1086, 19. Sanctorum libris destitutum se innuit 1089, 19. iubetur ipsa Patrum testimonia exhibere 1094, 15. plura narrare capitis dolores non sinunt: amicis rogantibus pergit 1112, 1. veteris cum Cabasila amicitiae memor, famae eius parcere voluit 1112, 3. laborat in seligendis Patrum testimoniis 1117, 14. e multis pauca seligit 1119, 1. adversariorum minas refellit 1145, 2. mori paratus pro fide defendenda, sepulturam non curat 1145, 12. arctiori custodia premitur 1145, 12. Gregoras (idem) in Chorae monasterio collocatus a Th. Metochita; astronomicae disciplinam ex eo didicit 308, 24. heres doctrinae ab eo institutus 309, 4. Metochitae filium et filiam erudit 309, 15. alienus ab omni affectu, studium veritatis profitetur 645, 2. qualia seu laudare seu vituperare decreverit 645, 18. quid ostendere, quid persuadere lectoribus cupiat 646, 9.

Gregorae,

cum Cantacuzeno familiaritas 611, 22. amicitia: 820, 22. 823, 1. Capitis dolores 975, 6. 1112, 1. Domus celebritas in solitudinem, fortuna in calamitatem versa 1050, 6. Libri Antirrhethici et Stelitheutici 901, 13. 944, 16.

Sermones, per ecclesias in Sanctorum commemorationibus legebantur 1144, 21.

Socii, commentarios ipsi quoque scripserunt de suis cum Palama concertationibus 975, 15.

Gregoras, Cantacuzeno diligentior in Chronologia 1238, 24. 1247, 8. Gregorae scite dictum de Tomo Palamitico 1308, 44. Gregoras defensus 1264, 5. 1288, 5. 1300, 25. temere reprehensus 1247, 30. libros SS. Patrum non habuit prae manibus 1312, 44. Theodori Grapti libros surreptos sibi queritur 1300, 27. Platonis imitator 1313, 46. Gregorae Epistola ad Papegomenum 1221, 23. Dialogus *Florentinus* 1168, 40. 1204, 17. 1242, 33. Parae-

neticus de obitu Theolepti 1227, 29. quando singulas Historiae partes scripserit 1259, 41. 1293, 1. quando libros Antirrheticos 1306, 37. 1316, 30. Gregorae opuscula indicata 1230, 46. 1233, 34. 1233, 40. Gregoras geographus 1210, 41. poeta 1245, 7. Gregorae domus quo in loco sita fuerit 1309, 26. Gregoras notatus 1177, 44. 1220, 34. 1271, 13. a Ducangio 1249, 34. 1263, 35. 1280, 24. a Pontano 1247, 25. Satyricon *κατὰ τῶν Γρηγορᾶ λη-ρημάτων* 1308, 1. Gregoras chronologus parum diligens 1230, 23. 1254, 41. 1286, 37. 1287, 9. ut anni tempora digesserit 1277, 4. totam aetatem diebus triginta concludit 1267, 18. in Geographia peccat 1201, 1. 1207, 21. item in Historia 1307, 24. obscurus 1267, 6. 1268, 12. 1273, 20. 1277, 16. 1309, 44. 1315, 19. alteri obiicit id quod ipsi obiicitur 1308, 6. 1309, 7. sophistico dicendi genere utitur 1228, 3. dithyrambicum sapit 1293, 10. poëticae auidax 1237, 38. *σολοικίς* 1267, 44. 1305, 10. antiptoses apud eum non paucae 1305, 10. phrasis insolens 1168, 45. locos communes provisos habuit 1204, 17. 1227, 33. 1297, 1. dicta repetit 1292, 9. sua ipsius scriinia compilat 1234, 2. 1265, 28. 1288, 26. eruditionis astronomicae ostentator 1234, 7. oscitans 1160, 30. nugator 1207, 16. anilium fabularum narrator 1207, 28. memoriae vitio lapsus 1196, 35. memoriae nimis fidit 1295, 22. secum haud consentit 1275, 21. secum pugnat 1168, 2. fallitur 1153, 28. 1303, 31. *ἀμφιβολία* deceptus 1298, 15. promissa haud exsequitur 1151, 86. 1226, 40. 1252, 10. 1268, 40. 1304, 14. Cantacuzeno passim adulari videtur 1252, 21. quantum fide dignus in iis quae de illo narrat 1294, 41. metuens fustis 1273, 12. senio fractus ante annum aetatis LVII. 1294, 31. sexagenarius 1309, 30. Gregorius Cyprius 1179, 17. 1293, 14. eius eloquentia: ut patriarcha designatus sit: cur dilata consecratio 163, 11. a quo ordinatus et inauguratus 164, 15. Zelotis suspectus Latinismi 165, 11. stabilitur

Nicephorus Gregor. Vol. II.

ipsius auctoritas 166, 13. Beco invidet: eum relegari curat 168, 15. apud Synodum refellit 170, 2. supplicii opem negat: iusto Dei iudicio punitur 176, 11. accusatur a suis ut blasphemus: ab amicis ingratis proditur: idem ei accidit quod olim Iulio Caesari 177, 9. omni praesidio destitutus, secedit in monasterium Hodegetriae: inde in aliud transit, a muliere nobili evocatus: moritur 178, 13. viros doctos et eruditos ecclesiis praefecerat 181, 12. Gregorius Nazianzenus (Theologus) 508, 12. 770, 12. 911, 12. 918, 14. 957, 17. 1027, 1. 508, 12. 513, 4. 911, 13. 918, 14. 929, 21. 934, 8. 957, 17. 1015, 5. 1063, 4. 1073, 2. 1126, 15. Add. 1279, 28. 1292, 6. 1294, 39. Gregorius Nyssenus 509, 6. 988, 21. 1109, 22. 1140, 6. 1142, 12. 1248, 20. 1322, 26. Guelphorum factio 286, 20. Guido Armenius, Byzantium arcessitus a sorore patris sui Maria: Serrhis et aliis Christopolin usque oppidis praefectus: Cantacuzeni consobrinam uxorem duxit: item Syrgiannis filiam: in patria religione perseveravit 623, 4. in Cantacuzenum affinem saevit 623, 13. Thessalonicensis armis adiuvat 634, 8. Cantacuzeno *Συγγρηματικὸν* et *Συγγρηματικὸν* 1263, 22. Gylius (Petrus) 1221, 1. 1221, 32. 1237, 35. 1291, 21. 1294, 44. Gynaecocastrum; quot stadiis distet ab urbe Thessalonica 634, 6. Gyrolimne 315, 17 etc. Vide *Portae Bysant.*

Hadrianopolis. Vide *Adrianopolis.*
 Hadrianus imp. Vide *Adrianus.*
 Haemus mons 455, 9. 483, 24. 484, 15. 488, 1. 626, 13. 653, 4. castella in eo monte extracta ab Andronico seniore 484, 13. vicina oppidula 457, 21. 458, 9.
 Haeresis maxima praenuntiata. Vide *Praedictio.*
 Haeretici 506, 14. difficillime corriguntur 888, 15. non repudianda quaecumque ab iis dicuntur 928, 19. eorum commentationes obscurae et

86

- perplexae 929, 12. quomodo imperitos seducant 929, 15.
- Haliartus 251, 16. 486, 8.
- Halys fluv. 310, 22. 453, 18.
- Hamaxobii 36, 14.
- Hannibal 91, 5. 311, 1. 688, 22. 752, 12.
- Harduinus (Ioannes) ad Plin. 1264, 32.
- Hariolationes fanaticorum 128, 9.
- Harioli Itali: harioli a Persis oriundi, Colchidem habitantes: eorum praedicta 447, 5. hariolis fides habita 722, 20.
- Harmostae Lacedaemonii 209, 13.
- Haytonus 1156, 43. 1157, 23. 1157, 42. 1171, 31.
- Hebraei, plenilunium quod post aequinoctium existit cur observent in suo Paschate 368, 24. per mare velut per aridum solum transiit 1041, 23.
- Hebrus fluv. 708, 13.
- Hecuba Troiana 142, 4.
- Helena, Michaelis Angeſi filia, nupta Manfredo Siciliae regi 72, 1.
- Helena, Asanis filia, decem annos nata, despondetur Theodoro Lascari, Ioannis Ducae filio impuberi 29, 16.
- Helena, Cantacuzeni filia 788, 9. Ioanni Palaeologo nubit 791, 19.
- Hèlice 324, 22. 476, 21. 683, 21. 765, 6.
- Helicon 477, 15.
- Hellanicidae (iudices incorrupti) 347, 18. 505, 10. 804, 6. ibique annot.
- Hellespontus 267, 24. 268, 4. 538, 11. 849, 4. 858, 21. Vide *Fretum*.
- Henricus Dandulus. Vide *Dandulus*.
- Henricus, Balduini primi frater et successor in imperium 86, 1.
- Heraclea Pontica 137, 16. metropolis 429, 13. eius urbis pontifex Ioannes, Gregorae avunculus. Vide *Ioannes*.
- Heraclea Thracica 164, 18. eius urbis pontifex patriarchae Constantinopolitano manus imponit 165, 3.
- Heracleae (Thraciae) episcopus (Philotheus) Palamae *Ἐπίσκοπος Θρακίας* 1136, 6.
- Heraclicidae et Cecropidae, ficta nomina 556, 13. ibiq. annot.
- Heracitus 375, 8. 957, 8.
- Herba lupis mortifera, vulpeculis innoxia 593, 22.
- Hercules orbem peragravit 480, 21.
- Herculia columnae 481, 1. 702, 17. 797, 23. fretum 34, 17. sidus 542, 15. Herculis simulacrum a Lysimacho effictum 1221, 17.
- Herodes 899, 9.
- Herodotus, *ὁ τὰ Περσικὰ συγγράφας* 32, 11.
- Heroes Graeci 250, 10.
- Herricus, Byzant. imp. Vide *Henricus*.
- Hesiodus 1314, 41.
- Hesyclus 1269, 25.
- Hieremias 1315, 34.
- Hierosolyma 750, 15.
- Hierosolymorum patriarcha 507, 9. 762, 15.
- Hierum, seu Fanum 539, 8. 844, 20.
- Hieri promontorium 134, 21. os Posti, ibid. Hierum duplex 1237, 33.
- Hippocratis imago 1256, 26.
- Hippodromus 735, 19. 854, 9. 912, 12.
- Hispaniae rex, alicuius scandalii occasione interdicto damnatus a Papa 168, 5.
- Historiae initium, Urbs a Latinis capta 12, 25. 13, 9. historiae laus 571, 1.
- Historiae dogmaticae exordium 881, 9.
- Historici munus excellens 1, 1. quinam historici digni sint reprehensione, ibid. invectiva in historicos maledicos et mendaces 6, 24.
- Hodegetria Deipara. Hodegi. Vide *Imago, Monasterium, Templum*.
- Helstenius 1226, 7.
- Homeridae 385, 13.
- Homerus 31, 8. 32, 10. 480, 1. 560, 23. 586, 20. 664, 10. 725, 7. 1048, 9. 1234, 4. 1234, 10. 1247, 22. 1149, 28. 1237, 37. 1276, 25. 1292, 1. 1294, 37. 1295, 10.
- Horatius 1244, 10. 1252, 15. 1298, 20.
- Hovedenus (Rogerus) 1175, 42.
- Huani 36, 16.
- Hyacinthia Spartanorum 380, 8.
- Hyemis periphrasis 878, 19.
- Hymni Sanctorum de Trinitate 827, 20. antiquitus cantati in ecclesia; ab Isidoro patriarcha abolentur.
- Hypatia 294, 6.
- Hyperborei 35, 17.
- Hyrcanus (seu Orchanes), Bithyniae satrapa, Cantacuzeni gener 433, 13. potentia anteit Persaeos sui temporis satrapas, ibid. Vide *Orchanes*.

- Iapyx**, ventus 455, 5.
Iathatines Sultanus Alexium armis iuvat 17, 8. a Lascare occiditur 20, 13.
Iaxartes fluv. 35, 22. 38, 15.
Iberi occidentales, a Scythis subacti 34, 16.
Iberia (Hispan.) 238, 10. inferior 218, 9. 240, 2.
Iberia Caucaso finitima 348, 14. Colchidi 39, 1.
Icaria ins. capta a Ioanne Duca 29, 2.
Icarius ab Euboeae principe deficit: confirmatis viribus, societatem init cum Palaologo: Euboeam subacturum se promittit 95, 20.
Iconii Sultanus, Michaellem Palaeologum legioni Romanae praeficit; Scythis opponit: Sultani cognatus ad Scythas transit 58, 15.
Iconomachia 940, 12. 952, 7. Iconomachiae morbus 26, 22. utriusque tempora 172, 1.
iconomachi homiliis, hymnis, et canticis pepercit 1146, 6. eorum error de Domini transfigurati carne 940, 11. haeresis quantas in ecclesia turbas excitaverit 1137, 17. verba de Eucharistiae mysterio 1138, 23. ibique annot.
Idololatria (923, 21.) et haereses a Diabolo invecatae sunt 905, 9.
Ignatius Diaconus, auctor Vitae Nicephori patriarchae 1299, 36.
Ignatii, patriarchae Antiocheni, Tomus indicatus 1285, 8.
Ignis Atramytenus 166, 13. 171, 5.
Illyria a Bulgaris occupatur 27, 3. vastatur ab Andronico iun. 545, 6.
Illyrii 116, 8. 276, 6. bellum Palaeologo inferunt 146, 1. perfidi et foeditragi 544, 24.
Imago Deiparae 462, 15. Hodegetriae 87, 16. 298, 18. 422, 12. imagines sacrae, a Palamitis in ignem coniectae 943, 11. ad Porphyrcticam columnam veteri more comportari solitae 385, 10.
pro Imaginibus libri varii 1300, 9.
Imperantium culpa excusatae 753, 3.
Imperatrix praerogativae 784, 6. partes et munus 904, 18.
Imperii et ecclesiae perturbatio maxima 721, 15.
Imperii Byzantini fines angustissimi 805, 23. 1034, 6.
Incarnatio Dei Verbi negata penitus a Palama 1075, 19.
Increati homines 948, 1. 968, 4.
Indi 332, 23. Indorum sapientum praeceptum 188, 21.
India 807, 24.
Indica monstra 9, 21.
Indus fluviorum maximus 38, 7.
Inopia ingens in Aula Byzantina 788, 15. inopiae causa duplex 789, 8. stannae et fictilia vasa: corium inauratum: gemmae vitreae 488, 17.
Inopia rerum necessariorum apud Byzantios 849, 6.
Instrumentum ex Thesaurio Chartarum 1167, 11. 1180, 42. 1181, 26.
Internuntii ad iuniorem Andronicum missi a seniore 397, 18.
Internuntii ab imperatore et patriarcha ad Gregoram missi, mandata exponunt 1038, 4. nova decreta et Palamae libellum iubentur exhibere 1038, 14. negant libellis opus esse: decreta allaturos se promittunt 1039, 13. re infecta discedunt 1043, 17.
Ioachimus Abbas 1817, 17.
Ioannes Apostolus et Evangelista 883, 4. 915, 15. 1125, 1. 1126, 7. 1132, 9. 1132, 14. 1295, 20.
Ioannes XXII. Papa 1223, 24. eius epistola indicata 1247, 35.
Ioannes, Andronici senioris et Irenes filius 234, 12. Nicephori (Chumni) filiam uxorem accipit: matre, socero, et uxore superstitionibus, Thesalonicae sine liberis moritur 241, 5.
Ioannes Aprenus, cleri imperatorii sacerdos; patriarcha post Esaiam creatus: eius fidei Andronici iunior coniugem et liberos commendat 496, 16. Ioannes, suae et suorum episcoporum fauendae diffusus, Gregoram advocat contra episcopos Latinos 501, 12. suadente Apocauco, codicillos profert a defuncto imperatoris: tutelam et rerum administrationem conatur sibi arrogare 579, 8. iusiurandum dat Cantacuzeno, et ab eo accipit 595, 12. Cantacuzeno a suis imperatore salutato, exultat 612, 21. pro Apocauco apud imperatricem agit 599, 11. in Cantacuzenum perfidus: in Apocaucum officiosus; quem oblata impunitate ex arce evocat 603, 17. eodem in urbem reverso, vitae institutam mu-

- tat: in Cantacuzenum ipse quoque conspirat 605, 10. imperii procuratorem se instituit: Apocauco urbis praefecturam et alias dignitates confert 605, 20. res ab eodem patriarcha in Cantacuzenum designatae 607, 14. Ioannes et Apocaucus iurant se nunquam recepturos Cantacuzenum 605, 24. Ioannis familia numerosa, ab Apocauco ornata et ditata 697, 1. Ioannes rubros calceos recusat; alia ornamenta admittit; ambitiosus et imprudens 698, 18. se et imperium perdidit 700, 18. in Cantacuzenum ingratus 755, 6. sese et Cantacuzenum partim excusat, partim damnat 758, 12. pacem suadendo, Annam offendit 760, 3. summa apud hanc auctoritate floruit 780, 6. ut eam a se alienauerit 781, 1. absens et inauditus damnatur, 783, 8. monasterio primum includitur; deinde Didymetichum ablegatur 784, 10. Byzantium transferitur: moritur non longo post: eius elogium 813, 10. patriarcha fuit usque ad eam noctem, qua Cantacuzenus Byzantium cepit: eius acta ultra praeferenda 926, 22. priora decreta rescissa per posteriora 827, 8.
- Ioannes (Cephaleniae Comes) Aetoliae et Acarnaniae princeps, caeso fratre Thoma rerum potitus; veneno tollitur ab uxore 536, 12.**
- Ioannes Despotes in Thessaliam cum magno exercitu proficiscitur contra Ioannem Nothum Sebastocratorem 110, 23. Novas Patras obsidet 112, 23. obsidionem deserit 115, 10. Romanis fugientibus, navalem pugnam instaurat: hostes in eum vertit: insignia Despotica cur nunquam deinde gesserit 119, 18.**
- Ioannes, Michaelis Nothi filius (legitimus) 47, 18. ad Michaellem Palaeologum confugit 110, 20.**
- Ioannes, Michaelis Nothi filius nothus 47, 17. Thessaliae princeps 110, 15. Sebastocratoris dignitate ornatus: foedifragus: Romanas provincias populatur 110, 23. multa oppida amittit: Novarum Patrarum moenibus se defendit: fessus longa obsidione, exire statuit: consilium uni tantum homini indicat 112, 21. noctu per funem demissus lapsus, Romana castra pervadit: Athenarum ducem adit: a quo delectos milites quingentos accipit 113, 15. in Romanos nec opinantes impetum facit 114, 10. Romana castra diripit 115, 17. fidem rursus frangit 149, 5. Vide et 145, 23.**
- Ioannes, Michaelis Palaeologi frater, Sebastocrator, cum magnis copiis missus contra Michaellem Angelum et eius generos: viros principes secum ducit: Thraciae et Macedoniae legiones suis adiungit 72, 3. fit Despota 79, 17.**
- Ioannes, Porphrogeniti filius. Vide *Pankyperebastus*.**
- Ioannes Palaeologus (imp.) nascitur: Andronici patris laetitia: natales ludicris certaminibus celebrati 482, 1. novennis puer, mortuo patre, in Palatium cum fratre transfertur a Cantacuzeno 576, 18. coronatur die non festo 616, 7. Thessalicae praeficitur 876, 22. Vide et 530, 5. 610, 12.**
- Ioannes Sozopolitanus, fit patriarcha: Michaellem, Andronici senioris filium, diademate ornat 193, 3. contemnitur ut simplex et indoctus: secedit: in patriam revertitur 210, 14.**
- Ioannes Heracleae episcopus, Gregorae avunculus 429, 7.**
- Vide praeterea, Angelus, Asan, Becus, Cantacuzenus, Comnenus, Damascenus, Ducas, Glycys, Lascaris etc.*
- Iobi liber 308, 7. 718, 12.**
- Iobus Bogomilus 718, 12.**
- Iolenta, soror imperatorum Balduini primi et Henrici, eademque mater Roberti imp. 86, 2.**
- Ioniae loca maritima 200, 14.**
- Ionicae urbes 196, 1.**
- Ionius sinus 747, 7.**
- Iosephus fit patriarcha post Germanum: Michaellem Palaeologum periurii et crudelitatis absolvit 107, 15. concordiam improbat: secedit 125, 20. iterum fit patriarcha 160, 10. iterum patriarchatu cedit 161, 13. Iosephi sectatores, seu Iosephitae 128, 6. 167, 11.**
- Iosephus Cretensis 718, 8.**
- Iosephus Hebraeus, ex Palaeostina**

- oriundus 238, 21. Flavii cognomen unde acceperit 238, 23.
- Irene, filia Theodori Lascaris; Ioannis Ducae uxor 24, 3. mater Theodori: ex equo lapsa desinit liberos parere: rempublicam praeclare cum marito administrat 44, 7. templum Ioannis Baptistae in urbe Prusa aedificat 44, 15. moritur 45, 4. Vide et 92, 1.
- Irene, avia materna Michaelis Palaeologi; filia primogenita Alexii Comneni imperatoris; uxor Alexii Palaeologi 69, 2.
- Irene, Theodori Lascaris iunioris filia, Comiti Vigintimiliae Genuensi despondetur 93, 2.
- Irene, Michaelis Palaeologi filia, despondetur Ioanni Asani 132, 11.
- Irene, eiusdem Palaeologi filia notha, Nogae Scythae nupta 149, 17.
- Irene (Longobardica) neptis Marchionis Montisferrati, Thessalonicae regis: Andronico seniori nubit, nata annos undecim: eius mulieris elogium 168, 3. privignum Michaellem exosa, liberos suos conatur ei exequare 233, 14. maritum, petitioni suae refragantem, ulciscitur fastidiis: unde dissidium 234, 16. Thessalonicam secedit: maritum traducit 235, 16. filio suo Theodoro uxorem quaerit: conditione ab Athenarum duce repudiata, ad Spinulam sese convertit; non admodum ipsa genere illustris 237, 8. Irenes erga Cralem generum profusa liberalitas 241, 16. ab eo exigit ut successorem sibi designet, primo Demetrium, deinde Theodorum, Simonidis fratres 243, 13. Aetolorum, Acarnanum, et Epiri principem facere filium suum frustra conatur 240, 15. moritur: eius sepultura: de eiusdem pecuniis quid actum sit 273, 5. Vide et 245, 22.
- Irene, filia Andronici senioris notha, Ioanni Ducae Sebastocratori nupta 249, 17. 278, 23.
- Irene Alemanna, Andronico iuniori nubit, moritur sine liberis 383, 23.
- Irene (quae et Kudocia) filia Andronici iun. notha; uxor Basilii Trapezuntis imp. 678, 22. viri per insidias clandestinas sublatis suspecta: eo mortuae, pellicem cognominem foras eicit ibid. et 536, 19. legatis ad patrem Andronicum semel et iterum missis, alium sibi maritum petit: utriusque legationis morae 679, 3. rumor de Irenes cum Magno Trapezuntis Domestico consuetudine; bellum civile excitat apud Trapezuntios 551, 8. Vide *Eudocia*.
- Irene (Cantacuzena 788, 9.) Cantacuzeni imp. uxor: laudatur 625, 10. 629, 21. egregiam marito operam navat: fratres ei conciliat 625, 15. Didymoticho praeficitur 626, 8. cibaria et vestimenta offert Amurio 650, 22. hic eam coniuge absente moestam et flebilem solatur 651, 9. Irene Matthaenum filium, novas res molientem, adit: Orestiadem clam ingreditur 805, 2. orationem longam apud filium habet 805, 23. persuadet: Byzantium redit: filii Andronici mortem luget 813, 4. Gregorae patrocinatur; ad Galataeorum postulata respondet 846, 1. Manuelli filio bellum foris administrandum committit 849, 8. bellum ipsa intus apparat 850, 10.
- Irenes (Cantacuzenae) fratres in carcerem conlecti ab Andronico iuniore 624, 23. Vide *Ioannes Asan*, et *Manuel Asan*.
- Isaac Asceta 962, 13.
- Isaac Bogomilus 718, 12.
- Isaias 513, 23. 777, 2. 437, 8. 1056, 19. 1124, 1. 1310, 32. 1315, 32.
- Isidorus, Monembasiae episcopus electus, fit patriarcha, Palamae studio et opera: eius erga Palamam merita 786, 5. anathematis unde cunque in eum ab orthodoxis scripti 786, 11. episcopus punit 786, 17. pronuntiatum a Ioanne decessore suo in Cantacuzenianos anathema abrogat: risum movet, qui reus sit et alios absolvat 792, 4. episcopos eligit rudes et indoctos 793, 3. Palamam Thessalonicae episcopum ordinat, conatur Irenem Augustam a Gregora alienare, Gregorae suadet ut sileat, Isidori Canones igni damnantur 793, 10. falsa praedictio, tristitia, morbus, obitus 870, 8. commemoratio in sacris per errorem omisa: error postmodum correctus 879, 13. doctrina de substantia et operatione divina 827, 15.

- Iamenus fluv. 251, 17. 19.
 Israël 369, 23.
 Isaacus sinus 194, 15.
 Ister fluv. 137, 6. 159, 16. 747, 8. 877, 13. a Scythia traiectus 26, 24. maximus fluvius 103, 9. ex Alpibus erumpens, quinque ostiis in Pontum Euxinum influit 103, 10. a Gallia traiecitur 103, 16. in Aegyptum ut perveniat 323, 8. 933, 12. maximus eorum qui Scythiam perfluunt 375, 14. Istri partes boreales 15, 22.
 Istiaeus 155, 13.
 Itali: cum Italis disputare, non cuivis permittendum 504, 11. syllogismo armati disputant 507, 19. abutuntur theologia, ethnicis minus circumspici 517, 9. Italarum militaris disciplina: ut suo fastu sibi noceant: dolis et levibus pugnis laceasuntur 147, 6.
 Italiae rex Michaellem, Andronici senioris filium, ambit sibi generum: non auditur 193, 14.
 Italicae vestes ex lana 600, 14.
 Ithacenses 110, 11.
 Iudaei 161, 3. Nisan suum ordiuntur alias ab alio Martii nostri die 369, 14. *μονοθεϊται* 969, 6. populus dilectus 776, 22. gens damnata et proscripta 1146, 2.
 Iudas proditor 896, 12.
 Iudices (iurati) quatuor iuri dicundo praeficiuntur: anni reditus iis assignati 437, 21. crimina ipais deinde obiecta: unus absolvitur: poenae caeteris irrogatae: episcopo sacerdotalis dignitas adempta 536, 23.
 Iudicis iusti officium 913, 3.
 Iulianus (Apostata) idolorum cultum restituit 928, 22. cur Graecarum litterarum studia Christianis interdixerit 1099, 19.
 Iulius Caesar ab amicis proditus 178, 7.
 Iuppiter 642, 19. Olympicus, Phidiae opus 324, 24. eius tela a Cyclopiis fabricata 993, 14. concubitus cum Semele 1105, 19.
 Iurandi licentia 185, 13.
 Iusiurandum ab imperatore praestitum 109, 10, a populo 109, 14. a patriarcha et ab omni clero, ibid.
 Iusta, ludicrum certamen 482, 10.
 Iustiniana prima 164, 13. Vide *Βυζαντινῶν*.
 Iustinianus imperator Bulgariam urbem, patriam suam, quibus privilegis donaverit 27, 6. Chorae monasterium primus extruxit 459, 3.
 Iustinus martyr, in libro de monarchia, e gentiliis scriptis multa testimonia protulit 1086, 21.
 Iustitia divina 753, 5. iustitiae divinae ratio 572, 10. oculus 777, 16. oculus vindex 850, 1. tribunal, ibid. et 709, 23. iustitiae vindicta tribunal 904, 22.
 Ixion 1054, 23.
Καθίλιον τὴν ἀθήνην, baisser le pavillon 1291, 26.
Καθολικοὶ κριταὶ 1240, 8.
Κατὰ Ἰησοῦν ἀνθρώπου 1309, 36.
οἱ Κατὰ Παλαμῶν 1303, 29.
Κατάλυσις, destructio 1168, 23.
Κινρζούστρα 1245, 30.
Κνήμη τοῦ ποδοῦ 1221, 13.
Κομοτηνή, Cantacuzeno Κομμοῦνηρον 1273, 25.
Κρηπίς, Wolfio crepido 1246, 45.
Κρίνειν, eius verbi significatio 1134, 1.
Κρίσματα ἐτ ποιήματα idem sunt 1132, 21.
Κωκαίδες Μύλαι 1237, 37.
 Lacedaemonii, victi ab Epaminonda 486, 6. post Leuctricam pugnam aurum mulieribus interdixere 752, 6. Lacedaemonii trecenti ad Thermopylas 627, 4.
 Lacedaemoniorum Aristocratia 796, 3.
 Lachanas Bulgarus latrocinia dicescit: Constantinum Toechum vincit et occidit: eius regnum et uxorem accipit: oppidis Romanis imminet 130, 22. Michaelis Palaeologi dolo occiditur 132, 15.
 Laconum exercitus navalis 98, 10.
 Lambecius 1216, 31. 1226, 6. 1258, 26. 1289, 42. 1307, 32.
 Lamentatio rhetorica 141, 12.
 Lamia; domi caeca, feris perspicax 1109, 6. ibiq. annot.
 Lampades, creata lumina afferentes 976, 9.
 Lampsacus 25, 14.
 Lantzaretus 1274, 3.
 Laonicus (Chalcocondyles) 1199, 25. 1200, 3. 1200, 7. 1229, 26. 1234, 41. 1242, 23. 1245, 29. 1260, 19. 1279, 5. 1279, 18. 1280, 19.

Lascaris:

Theodorus I. in urbe Nicaea imperator salutatur 13, 14. eius imperium quam late patuerit: socer Alexius ipsi invidet 16, 13. Theodori celeritas 18, 10. Iathatinem Turcum occidit 21, 2. victis Turcis pacem concedit: victoris clementia: uxores duae 21, 12. mors: elogium 24, 1. comparatio cum Ioanne Duca 24, 12.

Theodorus II. Ioannis Ducae filius: Helenam Asanis filiam decennem impubes sponsam accipit 29, 15. natus eo tempore, quo pater imperare coepit 51, 2. patri succedit: cur vivo patre imperator non designatus 53, 1. totius populi suffragiis creatur: Arsenii electionem ratam habet: ab eo inungitur 55, 1. foedus cum Turcis renovat: Hellepontum traiecit cum magno exercitu 56, 4. Bulgaro pacem petenti concedit: bellum in Thessaliam transfert 57, 7. aegrotat: monasticum habitum induit paulo ante mortem: peccata expiat: moritur 61, 20. eius filiae quatuor; quos maritos habuerint 62, 24.

Ioannes, Theodori II. filius unicus 62, 20. contemnitur: Magnesium mittitur a Mich. Palaeologo 80, 40. excaceatur 93, 5. ab Andronico imperatore caecus visitur 173, 5.

Alexius et Isaacius, fratres Theodori primi, praelatum sibi Ioannem Ducam aegre ferunt: Latinorum armis adiuti rebellant: vincuntur 25, 3.

Isaacius. Vide *Alexius*, proxime supra.

Latini frustra se D. Petri successores iactant 506, 14. quaestiones iam pridem agitatae renovare cur studeant 515, 19. in multis recte sentiunt 925, 6. Latini duo episcopi de ecclesiarum concordia agunt 501, 12.

Latini, capta Constantinopoli, imperium tripartito dividunt: expeditionem parant in Asiam 14, 3. a Ioanne Asane Bulgarorum principe profligantur 15, 21. Alexium et Isaacium Lascaris armis adiuvant contra Ioannem Ducam: vincuntur: Asiaticis

urbes amittunt 25, 7. Daphnusiā classe obsident 85, 4. Constantinopolin amittunt 85, 17. reversi, suos fugientes excipiunt: in Italiam vela dant 86, 13.

Latini principes quatuor Byzantii imperarunt 86, 4. eorum incuria 87, 14.

Latini principes cum Graecis affinitatem haud iungunt, inconsulto Papa 168, 7. mos succedendi, apud eos receptus 233, 20.

Latini principes cum Italiae rege, et cum imperatore Andronico iuniore, agunt de ineunda adversus Turcos societate 523, 8. inter se dissident 525, 8.

Latini foederati in piraticas Persarum naves classem armant: Smyrnaeam arcem capiunt: minimum deinde promovent 639, 10.

Latini barbaram radunt 396, 17. Latini inventores Iustae et Torneamentorum 482, 10. mercaturis dediti, praesertim Genuenses 683, 22. Latini nobiles imperatorum Byzantinorum affinitatem vix dignantur 237, 22.

Latini praedones, sollo imperatorio potiti 469, 22. Latini Scythis crudeliores 27, 24. avari et rapaces; veteribus monumentis haud pepercerunt 276, 5.

Latinorum equitum octingentorum infelix virtus 19, 24. Latinorum gravis armatura 32, 9. arrogantia 834, 20. bellum internecinum 880, 15.

Latinorum (Galataeorum) potestas 268, 3. vires auctae ob neglectam a Byzantiis rei navalis curam 175, 6. machinae 268, 10. Vide *Galataei*.

Laurentius (Ioannes) Lydus Philadelphiensis 1276, 1.

Lazarus: duplex in Lazaro miraculum 443, 2.

Lazi 148, 21.

Lebadia 251, 16.

Legati Didymotichum ab Anna ad Cantacuzenum missi 776, 18.

Legati de concordia ecclesiarum, a Papa Ioanne XXII. Byzantium missi 1247, 25.

Legatio de concordia utriusque ecclesiae 125, 3. benigne auditur a Romano pontifice: initur concordia 125, 7.

- Legatio ad Cralem Serviae 269, 10.
Vide *Caesariensis*.
- Leges et imperii maiestas se invicem sustentant 916, 23.
- Lemnia mala. Vide *Proverbia*.
- Lemnus 98, 16. 285, 9. 709, 8.
- Leonidae Spart. apophthagma 636, 21. 895, 10.
- Leonis imp. Oraacula 1226, 7.
- Lesbia structura. Vide *Proverbia*.
- Leobus 207, 12. 438, 9. 526, 16. 534, 19. 702, 11. 709, 8.
- Λεοβη* 1314, 41.
- Leuctra 486, 8.
- Leuctrica pugna 752, 9.
- Leunclavius 1156, 10. 1157, 31. 1160, 1. 1160, 35. 1172, 1. 1177, 32.
- Lex Severi imp. 164, 23.
- Libadarii Protovestiarites in Asiam mittitur: eius elogium 195, 23. Philanthropenum suspectum habet 196, 20. audita eius defectione (199, 6.) pecuniam et milites cogit: in Lydia castrametatur: Philanthropenum a Cretensibus traditum accipit 200, 9. capto insultat: visum admittit: notatur ut insolens et crudelis 201, 12. Vide *Philanthropenus*.
- Libanius ethnicus, amicus fuit Basilii Magni 1052, 9.
- Liber, in quo imperatorum fata figuris aenigmaticis involuta fuerunt 463, 3. libri fatidici 305, 17.
- Liberius Triballus Cantacuzenum hospitio excipit 638, 8. Vide *Cantacuzenus*.
- Libs. Vide *Monaster*.
- Libya 805, 24 etc. ab Aegyptiis subacta 102, 18.
- Limnii, locus distans Trapezunte ducentia fere stadiis 680, 9. Vide et 682, 5.
- Lithargyrium 493, 15.
- Lingua Attica 163, 12.
- Liquores dulces ex Aegypto et Arabia advehi soliti 437, 24.
- Litterae chartaceae; lineae 395, 7.
- Litterae Byzantium allatae; in Palaemam et in Isidorum scriptae 786, 23.
- Litterae Acarnanum, Triballorum, Thesalorum et Latinorum Peloponnesiorum ad Cantacuzenum 596, 3.
- Liturgia semel cum Latinis post intam concordiam celebrata 130, 11.
- Loci 8. Scripturae expositi 1310, 11. 1312, 13. 1314, 33. 1319, 5. 1320, 1.
- Locri 252, 22. Epimenidii 251, 13. Epizephyrii 796, 7. Opuntii 251, 13. Ozolae 110, 17. 657, 17.
- Locris 251, 10.
- Logotheta Dromi. Vide *Glycys*.
- Logotheta Genici. Vide *Th. Metochites*.
- Λόγος*, proprio nomine caret 514, 7. *Λόγους*, nomen loci 419, 4.
- Longobardia 26, 6.
- Longobardorum Marchionum provincia 239, 22.
- Lucas Evangelista 1116, 6. 1113, 4. 1128, 11.
- [Lucianus] sophista Graecus, auctor *διαλόγων περὶ αἰσίων* 924, 21.
- Luctus indietus 159, 19.
- D. Ludovici expeditio sacra, silentio praerita 1172, 15.
- Ludovicus, Comes Blesensis, partem imperii Byzantini accipit 14, 6. cum Bulgaris pugnans cadit 15, 25.
- Luminum soleane, duodecimus dies post Natalem Christi 617, 22.
- Luna in secunda quadratura ad solem 619, 13.
- Lycoum 326, 4. 334, 12. 23. 471, 12.
- Lycia 140, 18.
- Lychnites lapis 31, 16. 938, 17.
- Lycurgus 325, 11. Spartanorum legislator 1108, 1. Aristocratiam constituit apud Lacedaemonios 796, 3.
- Lydi 152, 12. Lydorum et Medorum divitiae 1075, 10.
- Lydia 190, 6. 199, 23. 200, 21. 214, 20.
- Lydius lapis 361, 9.
- Lysander Lacedaemonius 209, 13. 477, 22. 486, 9.
- Lysimachia 695, 14.
- Lysis Pythagoreus 322, 10.
- Macedonia et Illyria a Bulgaris occupatae 27, 8.
- Macedonia et Thracia Turcorum et Bulgarorum incursionibus vexatae 524, 18.
- Maccabaeus 421, 17. 722, 17.
- Macrina, avia S. Basilii 1018, 14.
- Maeander 18, 5. 140, 18. 142, 13. 195, 15.
- Maene, urbs Peloponnesi, sita ad Leuctra; olim Taenarium promontorium 80, 1.
- Maeotis 686, 19. 797, 19. 877, 11. 880, 13. palus maxima 83, 19. 36, 7.

- Magnesia** 78, 2. 80, 15. 205, 22, 207, 5. 214, 19.
- Maiestatis** (μαϊεστώσεως) crimen 625, 2.
- Mandrabolae**. Vide *Proverbia*.
- Manfredus** Siciliae rex, gener Michaelis Angeli: cum socero in Romanes fines irrumptit 71, 24. fuga elabitur 75, 8. Vide *Anna Alemanna*.
- Manfredi** soror, nupta Ioanni Ducae: cum Caesare Alexio Strategopulo permutata 91, 23.
- Mangana**. Vide *Monaster*.
- Manichaeus**; si dicat materiam praexistere, quid dicendum 961, 13. Manichaei eadem dicebant quae Palamas 1142, 16. Manichaeorum doctor, cum aliis eiusdem sectae, ab iuratis erroribus baptizatur 384, 13.
- Manuel** Asan. Vide *Asan*.
- Manuel** Despota, Andronici iunioris frater, ut occisus 285, 21.
- Manuel** Cantacuzenus. Vide *Cantacuzenus*.
- Marathon** 337, 16.
- Marbascianus** 1274, 7.
- Marcesina**, Ioannis Ducae amica 45, 16. templo excluditur a monachis iusu Blemmydae 46, 3. Blemmydam criminatur 46, 18.
- Marchionum** dignitas 238, 3. ibiq. annot.
- Marcion** 961, 19.
- Mare**, Adriaticum 110, 11. Aegaeum. Vide in *Ac*. Atlanticum 8, 5. 172, 7. 888, 11. 992, 15. Caspium 33, 23. 35, 24. 18. 91, 13. Euboicum 251, 19. Galaticum 141, 7. Indicum 107, 5. Inferum 416, 11. Ionium 110, 12. 124, 5. 326, 1. Carium, Lycium, Ponticum 141, 7.
- Maria**, filia Theodori Lascaris 57, 13. 63, 8. despondetur Nicephoro, Michaelis nothi filio 47, 21.
- Maria**, Michaelis Palaeologi neptis ex sorore Eulogia, Constantino (Toecho) principi Zagorae nupta 180, 18. Michaelis mater 182, 20.
- Maria** Armena (quae et *Xene*), regis Armeniae soror, Byzantium adducitur, Michaeli nuptura 195, 6. iunioris Andronici mater, Thessalonicae comprehensa, a Constantino Despota Byzantium mittitur 354, 4. Andronicus iunior cum ea deliberat: haec filio timet; cum cum Michaeli Bulgaro reconciliat 430, 11. praeteritam se testamento filii dolet: Syrgiannem adoptat: Thessalonicae sacramento sibi obligat 440, 5. Thessalonicae moritur 490, 11. oratio de eius obitu 490, 14. Maria a religione patria ad Graecum dogma transit 493, 8. mater Annae et Theodora 283, 5. Cantacuzeni et eius matris inimica 440, 12. Wenceslai et Michaelis Bulgari socrus 390, 13. 391, 10. 16. Vide et 277, 20. 283, 5. 354, 4. 17. 623, 8.
- Maria** Andronici senioris neptis ex sorore, eademque Asanis filia 220, 12. nubit Rogerio, ibid.
- Maria** (immo *Theodora*) Cantacuzeni filia, nubit Hyrcane Bithyniae satrapae 762, 24.
- Marius** (Caius) Cimbros et Teutonas vicit 34, 14.
- Maronea** 244, 24.
- Martinus**, Chii rector; eius insulae praefecturam ut adeptus sit: multis rebus gestis clarus, ideoque suspectus: capitur et Byzantium vincitus mittitur 438, 13.
- Martini** frater a Martino elusus 438, 21.
- Martius** (Coriolanus) 810, 8.
- Martyrum** certamina 1015, 3.
- Massagetae** (seu *Alani*) 34, 1. 36, 2. Christiani antiquitus: a Scythiis subacti, legatos mittunt ad Andronicum seniore: eorum postulata et promissa 204, 14. cum uxoribus et liberis admissi, acerbis exactionibus occasionem praebent: in Asiam transcurrent, Michaelis imperatoris ductu: circa Magnesium castrametantur 205, 9. a Turcis funduntur: Christianorum agros populantur 207, 2. Massagetae, et Turcopuli Michaeli imperatorem in pugna deserunt 230, 7. Massagetae in Scythiam transiunt, a Turcopulis et Catalanis profligantur 232, 24. Vide et 226, 8. 228, 1. 229, 9. 24. 230, 7.
- Massaliani** et Bogomili, in monte Atho comprehensi 714, 20. deprehensorum nomina 718, 7. dogmata impura 718, 22. variis poenis coerciti: quidam fuga elapsi, recipiunt se in magnas urbes: imitantur picos Martios 719, 10. Vide et 876, 5. 919, 8. 921, 8.
- Matthaeus** Cantacuzenus. Vide *Cantacuzenus*.

Matthaeus Evangelista 792, 13. 1113, 5. 1128, 12. 1116, 6. 1129, 1.
 Mauri in Hispaniam irrumpunt 688, 21.
 Mauritani (*Μαυροσίται*) 107, 3.
 Mauritius David, Divionensis 1151, 44. 1160, 16. 1162, 6. 1164, 16. 1175, 12. 1199, 9.
 Mauropotamum 415, 8. ibiq. annot.
 S. Maximus 912, 5. 974, 9. 1064, 18. 1065, 20. 1068, 9. 1084, 19. 1091, 7. 1121, 21. et in annot. 1311, 33. 1312, 7. 1312, 41. 1313, 22. 1313, 37. 1314, 12. 1314, 21. 1318, 46. 1319, 23.
 Medea, urbs maritima 796, 18. 795, 1. a Cantacuzeno obsessa et ad deditiōnem compulsa 796, 23.
 Medi 38, 25. 91, 1. Medorum classis profligata a Themistocle 497, 15.
 Medici e Perside acciti 554, 13. querela de medicis 291, 5.
Μεγάλσχημοι 1162, 26.
 Megarensis 252, 24.
 Melanchlaeni 34, 1.
 Melchisedecus, *ἄναρχος* 944, 92.
 Meleucus, cum Azatine fratre ad Michaelem Palaeologum confugit 82, 4. Meleucus, Azatinae filius, paternum imperium repetit: ab Amurio satrapa vincitur: domum reversus, occiditur 137, 4.
 Meleucus, Turcorum Dux 254, 4. recipit se ad Cralem 254, 10.
 Melenici castellum 413, 23. munitissimum: Cantacuzeno deditum: Ioanni Irene fratri custodiendum committitur 633, 2.
 Meliteniotes, cleri imperatorii archidiaconus, *Λατινόφρων* 130, 9. in exilium mittitur 171, 3. Meliteniotes, legatus cum Vecco missus ad S. Ludovicum 1177, 3.
Μηλόβοτος 1227, 37.
 Menaea 1243, 21.
 Menander Comicus 1311, 7.
 Meadacii crimen excusatum 666, 20.
 Meridiani nebulones, *μεσημβρινοὶ ἄστροι* 450, 19.
 Mesembria urbs 60, 23. munita et *πολυάνθρωπος* 457, 24. deficit et praesidium Romanum caedit 487, 21.
 Mesopotamia 38, 12.
 Messana, Siciliae urbs maritima 217, 19. *Σικελικὴ Μεσσηνὴ* 860, 22.
Μετὰδοσις et *μετὰλήψις*, quatenus differant 1317, 24.

Metochitas,

[Georgius] imperatorii cleri archidiaconus, *Λατινόφρων* 130, 10. in exilium mittitur 171, 3. ibiq. annot.

Theodorus, Logotheta Dromi; legatus de affinitate mittitur cum Ioanne Glyci: utriusque elogium 193, 23. eunt in insulam Cyprum: re infecta, in Armeniam proficiscuntur 194, 9. Theodori Metochitae Logothetae Genici auctoritas: filia Ioanni Panhypersebasta nupta: laus Metochitae: animi et corporis detes: summa eruditio 271, 2. dicendi genus: ut literarum studium cum reipubl. administratione coniunxerit 272, 6. seniori Andronico auctor est, ne iuniorem in carcerem coniciat, antequam geniales dies effluerint 303, 3. in Chorae monasterio consultus de equi picti hinaita, quid responderit 303, 11. arcanum cum Andronico seniore colloquium 305, 13. stupor et silentium: uxoris et liberorum anxietas 306, 7. filia Panhypersebasta eum allequitur, et amice increpat 306, 17. oratione filiae excitatus lamentatur: magnam cladem praedicat: iterum silet: recumbit 307, 24. eius merita erga Gregoram: astronomicam disciplinam solus norat perfectissime sua aetate 308, 23. Andronicam iun., pro coniuratis intercedentem, graviter increpat 314, 6. de se admodum anxius: somnio terretur: suis rebus consult: secessit in Palatium 411, 24. senioris Andronici providentiam non probat 420, 17. Metochitae domus diripitur: bona omnia aut expilata, aut in fiscum redacta: ipse maledictis vexatus 425, 14. Didymotichum relegatur 428, 20. exul stranguriae doloribus cruciatur 431, 9. ab exilio revertitur: in Chorae monasterio habitat: Metochitae aedes dirutae: pavimentum evulsum, occidentalium Scytharum principi dono datum: adempta libertas alloquendi seniore 458, 23. tribus malis afflictus, habitum monasticum induit: moritur 474, 13. luctus cognatorum: breve elogium Metochitae 481, 13. Monodia in eius obitum 475, 1. Metochita *ἔμπροσθε βιβλιοθήκη καὶ*

- τῶν Ἰησοφίαν πρόχειρος σύντομα* 272, 3. Aristotelicae linguae labyrinthos explicuit 478, 17. de Palamae et de Gregorii Drimeos erroribus quid senserit 919, 3. Choraes monasterium instauravit 1045, 22. versificator pessimus 1245, 21. eius versus 1179, 29. 1226, 15. Epitaphium, auctore Gregora 1245, 7.
- Metrodorus**, nomen fictum 1252, 41.
- Michael Archistrategus**: eius statua deiecta: quis illam primus erexit: quis lapsam restituit 202, 10.
- Michael (foedifragus)** Michaelis Angeli filius nothus, Thessaliae et Aetoliae princeps: quatuor filiorum pater: Mariam, Ioannis Ducae neptem, sponsam ambit filio suo Nicephoro 47, 14. uxorem habuit, nomine Theodoram, ibid. rupto foedere, urbibus Thraciae imminet: foedus cum eo renovatur: fit Despota, ipse et filius 48, 12. Macedoniam et Thraciam invadere statuit: socios sibi asciscit generos suos, Peloponnesi principem et Manfredum Siciliae regem 71, 10. Bellegrada obsident 73, 9. Michael per transfugam decipitur: proditum se a sociis putat: eos noctu deserit 74, 7. pacem rumpit 83, 7. Romanos fines vastat: Caesarem vincit, ac vivum capit 90, 18. affinitatem iungit cum imperatore 92, 8. fidem denuo frangit 98, 17. eius obitus: quatuor liberi: hereditas duobus divisa: natu minimis ut consultum: eorum fuga ad Michaelem Palaeologum 109, 24.
- Michael, Michaelis Nothi filius** 47, 14. ad Mich. Palaeologum confugit 110, 20.
- Michael, Constantini Toechi filius**, Byzantium pulsus venit cum Maria matre 132, 19.
- Michael Bulgarus (Stranzimeri filius)** Wenceslai. uxore vidua et principatu potitus: per legatos arcessitur ab Andronico iuniore, uxoris suae fratre 390, 8. Didymotichum venit: societatem init cum illo adversus seniore 391, 18. init foedus cum seniore 411, 15. cum iuniore reconciliatus: copias suas domum reducit 419, 5. eidem bellum infert: utrinque se ad pugnam parant: reconciliantur ab Augusta 430, 5.
- cur bellum Crali intulerit: Andronicum iuniorem in belli societatem asciscit 454, 7. Triballorum agros vastat: a Crale victus et captus, moritur ex vulneribus 455, 7.
- Michael I. (Palaeologus)** affectati imperii accusatur: purgat se iureiurando 49, 8. Nicaeae urbi praefectus, ad Tarcos fugit 57, 19. fugae causa: ibid. legioni Romanae praeficitur ab Iconii Sultano: Scythia opponitur 58, 15. rogatu Theodori imperatoris in Aulam redit: iusiurandum praestat: Conostanti dignitatem recipit 59, 10. ob eximias corporis et animi dotes omnibus gratus: variis praesagiis imperio destinatur 68, 7. bis Palaeologus: avi et patris dignitates: fisci claves a patriarcha accipit: largitionibus animas Nobilium sibi mancipat: item militum et concionatorum 69, 18. ipso patriarcha assentiente, imperii administrationem suscipit, donec heres legitimus adolescat 70, 8. Despotae titulo ornatur 71, 8. fratrem cum exercitu mittit in Macedoniam 72, 8. imperator salutatur: novum iusiurandum praestat: diadema accipit ab Arsenio: quibus conditionibus 79, 1. Galatam frustra obsidet: Byzantium praesidiis cingit: Nicaeam redit 80, 22. recuperatae Urbis nuntio quemadmodum affectus 86, 22. ut per portam Auream intraverit 87, 16. Urbem instaurat 88, 12. (Michaelis Archistrategi statuum columnae imponit 202, 10.) stabilit potestatem suam: Theodori Lascaris filias nuptum collocat: Ioannem eorum fratrem excaecat 92, 21. ei ab Arsenio sacris interdicitur: veniam petit 93, 8. non auditur: concilium indicit adversus patriarcham 93, 24. maximam classem instruit contra Balduini filium: insulas recuperat 98, 6. Michaeli Aetolo bellum infert: viso cometa terretur: imminentem Scytharum irruptionem timet: domum redit 98, 20. triremes duas nactus, fuga elabitur 100, 20. periurii et crudelitatis absolvitur 108, 2. occupatas a Latinis insulas classe vexat 117, 8. Byzantium munit: Siciliae regem et Venetos in Carolum concitat 124,

14. legatos ad Papam mittit, per quos de evertendo Carolo et de concordia agit 125, 3. Palaeologi blanda et artificiosa oratio concordiam ecclesiarum suadentis 126, 15. severitas in contumaces 127, 12. Palaeologus Lachanam Bulgarum, oppidis Romanis imminentem, antevertere statuit: Ioanni Asani, legitimo Bulgarici regni heredi, filiam suam Irenen despondet: eundem cum magnis copiis in Bulgariam mittit 132, 6. ob unius civis Byzantini caedem minatur extrema Genuensibus Galataeis: veniam dat 134, 1. eorum fastum imminuit, magnum exercitum Turcis opponit: duces praeficit incautos 139, 2. Romani in insidiis pertracti caeduntur 140, 6. Palaeologus, munia Sangarii ripa, Bithyniam tutatur: copiae eius terrestres ac navales aliis bellis distractae 140, 12. cum Carolo rege comparatur 144, 11. Fredericum Siciliae regem in Carolum armat: eo actu classem Caroli in Siculos avertit 146, 16. publicis precibus indictis, exercitum cogit 146, 24. legatos mittit ad Nogam Scytham affinem suum: auxilia ab eo accipit: Thessaliae exitio imminet 149, 16. subito morbo correptus, non potest destinata exsequi: audito locorum nomine, reminiscitur oraculi: dolet se, aenigmate deceptum, oculos viro insonti effodisse 150, 1. moritur: eius cadaver neglectum 152, 23. dotes eximiae: conscientia: caritas in liberos nimia 153, 15. liberorum amore ius omne violavit: scelerum fructus 154, 18. mortui corpus Selybriam translatum: luctus indictus 159, 21. in summam potestatem tyrannice invasit 301, 5.
- Michael (II.) imperator, Andronici senioris filius: Massagetas in Turcos ducit: a Turcis victus, recipit se in urbem Magnesianam 205, 1. Rogerium coram se obtuncari patitur 224, 8. in Catalanos movet: Turcopulos et Massagetas secum ducit: iuxta Apros castrametatur 229, 5. a Massagetis et Turcopulis deseritur 230, 7. turbatam aciem frustra conatur restituere: in hostes temere invectus, vix evadit 230, 24. recipit se Didymotichum: objurgatur a patre, ut vitae prodigus: Romanorum fuga et clades 232, 1. Michael in Turcos movet 256, 7. a militibus destituitur: sebilis et invitus discedit: insignia eius direpta et ludibrio habita 257, 19. Thessalicam abijt: abeundi causa: ibidem moritur 277, 19. Oraculum de eius morte 278, 2. Vide et 224, 1. 228, 10. 264, 15. 295, 14.
- Michael Despota, frater Ioannis Palaeologi imperatoris: quadrimus 576, 21. Michael Monachus, auctor Vitae S. Theodori Studitae 1160, 40.
- Michael Asan, Catharus, Cetrules, Glabas, Strategopulus. Videnomina. Miltiades 337, 15.
- Μιχαήλ, μισοφρόνιος 379, 20.
- Mithridatis imperium quam late patnerit: venena omnia ab eo explorata 642, 16.
- Mitylene 525, 18. 24. 526, 18. 20. 528, 4. 529, 2. 534, 13. 19. recuperata per Philanthropenum 534, 1.
- Momitilae genus: varia fortuna: ut per latrocinia metuendus evaserit 703, 12. societatem init cum Cantacuzeno 704, 4. Despoticae dignitatis insignia accipit a Byzantiis: Cantacuzeno insidiatur 704, 20. Romanas urbes invadit 727, 18. eius audacia 728, 12. circumventi consternatio: pugnae et caedes: militum strages 728, 24. Momitilas, Cantacuzeno Μομιτίλος 1273, 29.
- Momus Iovi succensens 342, 18.
- Monachi, ab Athanasio patriarcha severe correpti et castigati 182, 22. 183, 17. sub patriarcha Ioanne Szopolitano respirant 193, 10. monachi Euchitae et Omphalopsychi 556, 21. monachorum montis Atho diligentia et zelus in Haereticos 719, 15. literae ad eos datae ab Anna et Ioanne Palaeologo 768, 6. monachorum Choraes saevitia adversus Gregoram 1044, 19.
- Monasterium, Adolorum 891, 23. proximum Traianopoli castellum, ibid.
- S. Andreae 178, 22. 262, 2.
- Archistrategi, ad Bosporum 125, 23.
- Auderorum, proximum Rhodope monti 624, 23.

- Monasterium**,
 S. Basilli 784, 18.
 Chorae 303, 12. 309, 1. 1045, 22.
 a quo conditum, a quibus instauratum 459, 2.
 Chortaitae 356, 22.
 Cosmidii 353, 7.
 Crataei (monasterium virginum) 260, 15.
 Cyriotissae 289, 14.
 Hodegetriae, seu Deiparae τῶν Ὀδηγῶν 555, 1. 559, 13. 576, 18.
 Libis 463, 18.
 Manganorum 424, 22.
 Neae 737, 16. ibiq. annot. direptum, ibid.
 Παπαγόρων 160, 8.
 Pantocratoris 85, 24.
 Paschali 80, 12.
 Περισπέρον 270, 5.
 Pertze 260, 15. monasterium virginum, ibid.
 Sosandra 50, 22. 65, 17.
 Studii, a Constantino Porphyrogenito instauratum: a Latinis desolatum 190, 10.
 Xerolophi 191, 15. 216, 5. 258, 17. 23.
Moncada 1204, 33. 1205, 14. 1210, 15.
Monembasia olim Epidaurus, hodie Malvasia 80, 1. ibiq. annot. 786, 7.
Moneres 847, 11. 857, 6. 863, 20. 876, 23.
Monodia, in obitum Andronici senioris 465, 5. in obitum Theodori Metochitae 475, 1. in obitum Andronici iunioris 560, 18.
Μονοειδής 1311, 25.
Μονοθεία, μονοθεϊσμός 969, 4.
Monomachus Mysticus Syrgiannem dolc caput 298, 6.
Montes inter Cilicidam et Pamphyllam 105, 7.
Montes continui ab Euxino Ponto usque ad Ionium mare 875, 13.
Montisferrati Marchio fit rex Thessalonicae 14, 10. 163, 8. Peloponnesum ingreditur 14, 13. Alexium imperatorem capit: dimittit 16, 15. in patriam Longobardiam proficiscitur: eo absente capitur Thessalonica a Theodoro Angelo 26, 4.
Mortis contemplatio omnibus necessaria 289, 23.
Mortuorum colloquia 989, 8.
Morum depravatio 185, 8.
Mos Francorum 1164, 30. principum 1206, 15. 1206, 25.
Mos veterum imperatorum 1030, 15.
Mos vetus interpretandi sacras Scripturas: item praedicandi verbum Divinum 184, 19. uterque mos novissime abrogatus 185, 8.
Mos vetus comportandi sacras imagines ad columnam Porphyriticam 385, 10.
Moses 1111, 6. praesentem Deum intuitus 1041, 23. Mosis libri 1146, 1.
Moses Pictor 718, 12.
Mosinopolis 705, 6.
Motus Bulgarici, Thessalici et Illyrici 140, 15.
Μουσειον κινούμενον 476, 10.
Mozyles episcopus, Nicephori Aetoliae principis legatus 164, 2. Debrorum episcopo praelatus, Haracleensem inaugurat 164, 7.
Μαυριγγίσιος, Πιργιγγίσιος, Berengarius 1201, 38.
Mullerum impudentia 235, 12.
Muntaneri (Ramondus) 1201, 16. 1204, 14. 1209, 4. 1210, 14. 1211, 1.
Musarum Helicon 477, 14.
Muzalo,
 Georgius; homo novus, ut in Aulam irreperit: Theodoro iuniori pergratus: Protovestiarii dignitate ornatur: uxorem ducit cognatam imperatoris 62, 4. tutor testamento datur Ioanni Lascari 62, 19. nobilibus praelatum cum sibi aegre ferentibus, Proceres convocat: tutela et rerum administratione vult se abdicare 63, 15. prohibetur: novum iusurandum exigit 65, 23. cum duobus fratribus in templo occiditur 65, 23.
 Andronicus, Magnus Domesticus, in templo caesus 65, 24.
 Theodorus, venatorum princeps in templo caesus 66, 2.
 Magnus Logotheta: Becum in Synodo refellit 170, 2. Muzalenis auctoritas: καλύπτρα, insigne dignitatis 170, 10. Vide *Theodora*.
 Muzalenis Protovestiarii filia, Constantino Despotae nupta, sine liberis decessit 293, 3.
Myai 375, 16. 378, 5. 703, 14. 704, 1. orthodoxi 787, 5. Vide *Proverbia*.
Mysia 548, 18. ad Istri ostia 36, 16. ad Hellespontum 214, 21. Mysia utraque 27, 1. Vide *Bulgaria*.

- Mystica contemplatio, et reip. administratio, vix fere coniungi solent** 66, 23.
- Mysticus. Vide Monachus.**
- Mytzes, Asanis ἀσώνιος** (sororis maritus) 132, 6. pater Ioannis Asanis, ibid. in Asiam fugit: Mesembriam Theodoro Lascari iuniori tradit: annuos reditus et praedia ab eo obtinet 60, 19.
- Nabonassar** 366, 8. anni Nabonassar, ibid.
- Nabuchodemosor Assyrius** 750, 15.
- Navalis rei cura neglecta a Byzantinis** 174, 20.
- Naupacti metropolitanus** 164, 11.
- Naziraei** 896, 21. ibiq. annot.
- Nea. Vide Monaster.**
- Neda, quae et Domistea** 1235, 23.
- Neocaesaria Protosecretarius, pater Eudociae Palaeologinae** 293, 15.
- Nero, tibiis et tripudiis operam dante** 1022, 2.
- Nestor** 338, 17. 476, 2.
- Nestus, maximus Thraciae fluvius** 626, 12. ibiq. annot. 631, 2.
- Nicaea imperii sedes** 13, 14. Bithyniae urbs primaria: ab Orhane obsessa 433, 13. a Turcis capitur 458, 12. Vide et 104, 2.
- Nicagoras, Gregorae nomen fictum** 1252, 41.
- Nicephorus Basilicus. Vide Basilicus.**
- Nicephorus Blemmydes. Vide Blemmydes.**
- Nicephorus (Chumnus) Caniclei praefectus: vir sapiens: magnae auctoritatis: filiam habuit (Eulogiam) nuptam Ioanni, Andronici senioris et Ireneae filio** 241, 5.
- Nicephorus Despotes, Michaelis Nothi filius natu maximus: Epiri princeps relictus a patre** 110, 3. ei respondetur Maria, Ioannis Ducae neptis ex Theodoro filio 47, 17. 63, 3. viduus uxorem accipit Annam, Michaelis Palaeologi neptem ex sorore Eulogia 92, 8. 130, 22.
- Nicephorus, Ephesi metropolita: Arsenio succedit in patriarchatum** 80, 17.
- Nicephorus, patriarcha CP. verus auctor operum, quae Theodoro Grapto adscribuntur** 1298, 12. 1322, 18. Breviarium eius Chronicum, editum a Petavio 1299, 43.
- Nicephorus Gregoras. Vide Gregoras.**
- Nicetas (Choniates)** 1152, 14. 1153, 16. 1154; 35. 1263, 40. 1152, 30. 1220, 39. de statuis Constantino-politanis, ibid.
- Nicomedia, Bithyniae metropolis, a Turcis capta** 80, 17.
- Nilus fluvius: ut aquas cum Maeotide communicet** 323, 9. Nili cataraetae 338, 1. fontes 12, 12. 469, 1. inundationes; quas Aegyptii metiuntur cubitis 331, 15.
- Niobe** 142, 5.
- Niphon, Cyzici metropolitani, fit patriarcha post Athanasium: vir illiteratus: eius studia et malae artes** 259, 14. uno laudandus, quod Arseniatus ad communionem admissit 261, 9. ob sacrilegia e patriarchali sede eicitur 269, 24. cur Andronico seniori infensus: eius male tractandi auctor: invidus: ingratus 427, 12.
- Nisan (Martius) mensis primus Indaeorum** 369, 5.
- Nivium copia** 624, 11.
- Nobilium fuga** 608, 14.
- Noe. Vide Arca.**
- Noga, Scythia Transistriana, Ireneae nothae Michaelis Palaeologi filiae maritus** 149, 15.
- Nomades** 379, 21.
- Nomen mutant qui cucullum induunt** 1295, 41.
- Notiones (ἔνοτια) nominibus non respondent in Divinis** 973, 8.
- Notitia Thronerum** 1183, 43.
- Novendiale sacrum** 65, 9. novendialis luctus 578, 23.
- Νηζούστρα. Vide Iusta.**
- Numa Pompilius, Romanorum legialator** 1107, 22. vetuit imaginem Dei effigi, hominis vel animalis specie 1108, 9.
- Numismata πόλιτικά** 447, 4.
- Nummi aurei antiqui, in finibus Persarum inventi: multi a Latinis mercatoribus in varias oras transmissi: quanti apud Byzantios aestimati sint** 446, 21.
- Nymphaeum** 50, 21. 137, 18. in Lydia 190, 15.
- Oblivii arx** 730, 21.
- Occasionis effigies** 633, 18. 1053, 4.
- Oceanus Britannicus** 103, 1. Oceani accolae 332, 21.

- Octavius Caesar. Vide *Augustus*.
 Olympici athletae 447, 17. 505, 8.
 Iudi 482, 7.
 Olympica certamina 329, 18.
 Olympicus oleaster 324, 4.
 Olympus, mons Thesaliae 110, 18.
 248, 1. 249, 5. 722, 3. onus Olympo gravior 1048, 23.
 Olympus, mons Asiae 169, 2. 214, 22. eius montis angustiae Bithyniam et Phrygiam determinant 18, 19.
 Omer-oglios 1200, 19.
 Omphalopsychia, monachis obiecta a Barlaamo 557, 15.
 Onomasticon urbium indicatum 1284, 17. 1262, 25. 1263, 18. 1264, 26.
 Operatio et substantia idem sunt in Deo 971, 6. 1092, 6. de operationibus divinis opinio Palamae 967, 12. Operationum divinarum varia nomina 945, 8. 1009, 21.
 Ophiuchus 542, 17.
 Oraculum, de Michaelis Palaeologi I. obitu 150, 17. de Trallibus ab Andronico sen. instaurandis 143, 2. ibiq. annot. de morte Michaelis II. imp. 278, 2. de seniore Andronico 463, 3. Oracula Chaldaeorum 724, 6. ibiq. annot. Oraculum ortus et inventio: cur ambigua et obscura: quaeenam cavenda 150, 20.
 Oratio,
 Andronici senioris, in Historicos maledicos et mendaces 6, 24. in nepotem, apud patriarcham Esaiam et pontifices 403, 13.
 Andronici iunioris, ad internuntios ab avo missos 898, 15. ad milites 410, 7. in coniuratos 523, 8.
 Cantacuzeni, adversus Ioannem patriarcham 579, 23. in adversarios, apud Annam Augustam 587, 6. in eosdem, apud Annam Aug. et Ioannem patriarcham 591, 25. in Apocaucum 600, 23. item 661, 11. ad Matthaem filium 814, 24. ad Byzantios 854, 12. apud Synodum Palamit. 905, 7.
 Asanis, ad Matthaem Cantacuzenum sororis filium 799, 2.
 Matthaeci Cantac. ad Asanem avunculum 801, 24.
 Irenes Augustae, ad Matthaem filium 805, 23.
 Syrgiannis 299, 14.
 Apocauci, in Cantacuzenum 666, 20.
 Gregorae ad Logothetam 322, 19. ad Andronicum seniore 328, 9. apud patriarcham et selectos pontifices 502, 10. ad Andronicum iuniorem de obitu matris eius 490, 14. apud Cantacuzenam 884, 15. apud socios orthodoxos 894, 20. in Synodo Palamitica 909, 6. 918, 11. 925, 1. 928, 16. apud Cabesilam 1051, 14 etc.
 Palamae, in Gregoram 980, 17. Omitto disputationes. De Monodiis vide in *Monodia*.
 Orchanes, Bithyniae princeps, Nicaeam obsidet: imperatori adveniendi occurrit 433, 13. Romanos caedit 434, 23. relictis equitibus trecentis, recedit: hi Romanorum castra pars diripiunt, pars instant fugientibus 435, 13. Orchanes, ὁ Ἀρναύς, Turcorum manum haud parvam mittit in Thraciam, Byzantii occupandi spe 539, 4. ibiq. annot. Turci caeduntur a Cantacuzeno 539, 20. Vide *Hyrcanus*.
 Orchestra: ἐξ ὀρχήστρου πιασθῆαι 966, 18.
 Orestes, Orestae et Pyladae 533, 4. 649, 16. 718, 19. 799, 14.
 Orestias 15, 9. 224, 4. 302, 8. 319, 22. 320, 22. 359, 23. 458, 8. 620, 22. 621, 4. 6. 762, 11. 805, 9. 15. 839, 20. Vide *Adrianopolis*.
 Oreum, sinus iuxta Euboeam 878, 13.
 Origenis libri contra Celsum et alii commentarii, a SS. Patribus laudantur 925, 15.
 Orionis ortus 640, 15. ibiq. annot. 765, 5. 835, 20. cum ortu Caniculae coniunctus 72, 21.
 Ὀρχημορικὰ 1240, 8.
 Orontes fluv. 107, 7.
 Orpheus 560, 23. Orphei cithara 333, 25. Tragoediae 471, 15. ibiq. annot.
 Orthodoxi frequentes ad Gregoram conveniunt 891, 20. 894, 11. Orthodoxorum diversi affectus, fiducia, trepidatio, moeror 934, 10. Principis animus ab ipsis aversus 979, 12. frustra conantur contradicere Palamitis 994, 2. a Fidei professione auspiciantur Actionem Synodi tertiam 999, 15. Actioni quartae intersunt, partim volentes, partim nolentes 1003, 9. vapulant 1010,

10. vexati, non habent quo fugiant 1034, 12.
Ὀρρηγορα 1305, 13.
Os Ponti 184, 21.
 Ossa mons 117, 5. 248, 1. 249, 6.
 Ostenta et prodigia, futuram imperii calamitatem portendunt 884, 23.
 Vide *Sinistra auguria*.
Ὀσρακος, concha, testa 1196, 15.
 Ovata corona. Vide *Corona*.
Ὄζω in *ὄζω* mutatum 1246, 3.
 Oxus Sogdus 37, 15.
 Ozae audacia punita 518, 20. 957, 23.

Pachomius, vel Pachomium, locus 150, 4.

Pachomius, vir honestus: a Mich. Palaeologo excaecatus 150, 15.

Pachymeres 1162, 11. 1162, 40. 1175, 1. 1176, 35. 1180, 37. 1181, 22. 1189, 11. 1194, 23. 1196, 15. 1198, 2. 1198, 26. 1202, 9. 1204, 25. 1205, 11. 1211, 15. aequior Andronico seniori 1150, 13.
 Pachymeris epistola indicata 1200, 30. Historiae locus, diversus ab editis 1205, 15. Ecphrasis Augusteonis 1217, 42. 1221, 3.

Παιδομάχομα 1171, 46.

Palaeologus:

Alexius Despota, avus maternus Michaelis Palaeologi imp. 69, 6.

Andronicus, Magnus Domesticus sub Theodoro Lascari, pater Michaelis Palaeologi imperatoris 69, 9.

Andronicus, Apocauci gener, submersus 710, 8.

Constantinus Porphyrogenitus. Vide *Porphyrogenitus*.

Constantinus, prior maritus Eudociae Palaeologinae 293, 16.

Ioannes Andronici senioris filius, Nicephori Chumni gener 240, 15.

Philes, Protostrator, Andronici senioris cognatus Turcicum bellum sibi deposcit: eius viri elogium 263, 17. ab Andronico imp. ob innocentiam vitae laudatus, postulata impetrat 264, 11. Militum animos sibi mancipat: hostium consiliis per exploratores cognitis, legiones educit 265, 2. apud Xerogypsum fluvium castra ponit 265, 20. aciem inclinatam restituit: barbaros fundit fugatque: instat fugientibus 266, 17. in Chersoneso castrametatur 267, 21.

Sphrantzes, simulata fuga ad hostem transit: in absentem saevitur: periturus Syrgiannem periturum decipit 497, 18. eo deluso, nuntios ad imperatorem mittit 499, 3. fingit se urbis Thessalonicae moenia exploratum ire: cum duobus famulis exit: Syrgiannem obtruncat: in urbem se recipit 500, 16. ipsi imperatori in-aidiatur, Catalanis et Illyriis consociis: insidiae deprehenduntur: moritur Sphrantzes 552, 22.

Caeteros Palaeologos sub suis quosque praenominibus reperies. Ea sunt *Andronicus, Constantinus, Demetrius, Ioannes, Manuel, Michael, Theodorus*.

Palaeologorum victorum catena 733, 5.

Palaeostina 81, 15. 106, 14. 238, 21.

Palamas (Gregorius) a Barlaamo accusatur 557, 15. carcere inclusus, quanam ob causam 768, 4. in vincula coniectus ob novas opiniones, non quia Cantacuzeno faveret 780, 11. Annae Augustae adiutor adversus Ioannem patriarcham 780, 6. cum se ipsum non posset, patriarcham fecit Isidorum, de se bene meritum 786, 2. Thessalonicae episcopus ordinatus, eiusque urbis ingressu prohibetur 793, 10. Didymoticho accitus lites renovat, Cantacuzeno adiuvante 828, 21. a Gregora redarguitur 830, 10. scripta testimonia proferre non sinitur 833, 10. Palamae tergiversationes, Synodum metuentis 876, 8. fiducia 879, 5. auctoritas: malae artes publicum iudicium metuentis 882, 15. doctrina quas clades importaverit iis qui primi defenderunt, nempe Cantacuzeno, et eius matri 886, 12. quas Annae Augustae 887, 10. quas Cantacuzeno rursus 887, 15. Palamas ironice dicto offensus obstrepit 925, 1. cur Barlaami nomen semper obiciat 918, 11. cum magistro Drimi iampridem a Gregora reprehensus 919, 1. a Barlaamo accusatus 921, 6. novorum errorum convictus 924, 16. non ideo absolvendus, quia a Latino accusatus 925, 3. Palamae liber igni dandus 929, 7. scripta, quanti a Palamitis facta 937, 21. Palamas quaestionem de lumine Thaborio frustra

proponit 940, 3. Iconomachus 940, 11. 943, 10. eius cum Eusebio Iconomacho consensus 943, 11. Palamas plura increata statuit 944, 20. Eusebio peius sentit in iis quae de Lumine, de Operatione, Substantia divina, et Sacramento Eucharistiae loquitur 945, 5. eius impietas cum Theodori Grapti argumentationibus conferenda 946, 8. eiusdem opinio de Lumine quam absurda sit 946, 16. cum Eusebio Iconomacho refutat 950, 10. Iconomachorum vestigiis insistit 951, 5. Energiæ nomen in lucem revocavit 950, 15. imparatus ad dicendum prodit 964, 10. eius anxietas, ibid. doctrina, stilus, ingenium 964, 17. in maximas angustias adductus, orationem ordidit a lumine Thaborio 967, 1. Operationem et Substantiam in Deo differre ait: plura increata statuit: adversarios contemnit 967, 12. acta Concilii generalis sexti perperam interpretatur 969, 12. Sanctios Patres laudat nec nominat 970, 17. Cantacuzenum adit 980, 9. in Gregoram et in caeteros Orthodoxos acri oratione invehitur 980, 17. ipse iussa imperator exsequitur 984, 6. Palamas socios suos advocatum abit 992, 4. excerpta ex libris Palamae leguntur et expenduntur 999, 18. 1015, 14. illius in se defendendo labor irritus, ib. Palamas victus ab adolescente, Gregorae discipulo, omnibus deridiculo est 1024, 10. Palamae violentia 1005, 9. negat se libellos daturum 1043, 21.

Palamas (idem) Deos multos statuit 879, 19. novorum dogmatum auctor 780, 11. anathematismi in Palamam pronuntiati a Ioanne patriarcha, valere debent 928, 12. Palamae similes omnes quomodo ἀκτιστοι et ἀναρχοι fiant 944, 21. 947, 21. Palamae verba ἐκ τοῦ εἰ λόγου 944, 6. ἐκ τοῦ περὶ φωτός 944, 18. ἐκ τοῦ λόγου, οὗ ἡ ἀρχὴ, φιλοσοφικοῦ μὲν οὖν ἀλλήλοις 945, 2. Oratio apud Synodum 967, 12. victi ignominia 978, 4. de Gregorae oratione iudicium 981, 9. excerpta ex Palamae libris 1055, 12. Palamas Incarnationis mysterium tollit 1055, 23. quaecunque de Deo apte

Nicephorus Gregor. Vol. II.

praedicantur, totidem Divinitates increatas et distinctas esse existimat 1070, 16. Palamae dogma de Substantiae et Operationum divinarum distinctione 1068, 1. verba, ex variis eius libris excerpta, et a Casibila prolata 1074, 3. tria subsidia, quibus utitur ad vulgus decipiendum 1076, 13 etc. tonatrina (κορσιον) 1077, 8. Palamas Graecicae omnis literaturae (Μουσῆς Ἑλληνικῆς) imperitus 1080, 5. cum Icaro comparatur 1081, 10. Procli verba corruptit 1103, 1. multa increata statuit 1103, 7. ἀναρχίαν καὶ ἀκτισίαν ἐκσυνορίζει 1103, 12. divitias accumulatur, divinas imagines depraedatur 1103, 19. Divinam Substantiam participari non posse, Operationes posse asserit 1104, 16. facta est ei facies meretricis 1105, 9. Palamae verba, negantis Substantiam divinam esse participabilem 1105, 11. Palamas ὕθλων μετρός καὶ μύθων Ἑλληνικῶν 1105, 17. fabulas aniles in theologiam transfert, ibid. et 1106, 11. Platonis errorem, de Deitatibus inferioribus, novo errore cumulat 1107, 8. Eunomianus 1109, 19. novus Eunomius 1110, 7. male interpretatur verbum παραδεισύνειν 1110, 17. excerpta ex eius scriptis 1112, 12. pauca e multis impie dicta referuntur 1115, 6. excerpta ex duobus tantum libris, ibid. et 1115, 18. Palamas non unum Spiritum Sanctum, neque septem tantum statuit, sed plus septuagies septem 1116, 2. libros scripsit plus sexaginta 1115, 21. Palamae septem errores 1116, 2. Palamas calumniatur Gregorium Theologum: item Evangelistas, Matthaeum et Lucam 1116, 5. item S. Dionysium 1116, 11. Deum inter et Angelos aliquid ponit 1116, 9. Palamae dogma περὶ τοῦ ἡτοιμασμένου 1116, 17. Palamas homines fieri posse increatos docet 1116, 13. Hypostaseon divinarum numerum multiplicat 1116, 21. imple sentit de Communione Eucharistica, et de S. Baptismate 1115, 6. 1117, 4. Gregorii Naz. verba in pravum sensum detorquet 1128, 1. Lucam et Matthaeum calumniatur 1129, 1. Pneumatomachis peior 1125, 14. 1130, 8.

- Palamas** verba de S. Spiritu 1128, 10. refutantur, 1129, 4. Palamas quod factum sit, id increatum statuit 1130, 14. *αυτομορφόνητος δίκαιος* 1130, 21. Palamas et Philotheus in Eucharistia non corpus et sanguinem Christi agnoscunt, sed typum seu figuram 1135, 6. Palamas dicit humanitatem consumptum iri, si divinae naturae participes fiat 1141, 9. Iconomachus 1142, 19. iisdem telis configurat quibus Iconomachi 1143, 11. Iconomachis peior 1146, 11. Iconomachis peius de Eucharistia sentit 1139, 19. omnium haeresion reus 1140, 12. Divinae Incarnationis mysterium evertere conatur, *ibid.* item 1145, 19. *πανταχῆ πάντας κακούς ἐν κακοῖς περιβάλλει* 1146, 16. Palamae insectatio 1080, 5. 1106, 4. 1107, 5. 1129, 11. 1130, 17. 1134, 1. 1139, 16. et passim. Quae et quot scripserit 1317, 44. Add. eius opera indicata 1253, 8. 1281, 8. Epistola ad Gabræam 1275, 35. ad Annam Augustam 1282, 2. Oratio adversus Ioannem Calecam patriarcham CP. 1289, 34. *πρὸς φωρός* 1303, 39. verba ex Cod. Ms. 1289, 10. dogma de S. Spiritus gratia 1310, 11. Palamae doctrina quatenus in ecclesia Graeca obtinuerit 1321, 22. rerum a Palama per annos quatuor gestarum Chronologia 1281, 8.
- Palamas et Palamitae** segregati a communione: immo ii qui filios in communionem admiserint 792, 2. cum scarabaeis comparati 1100, 18. et cum vulturibus 1106, 13. cum Lamia, *ibid.*
- Palamitae**, Ioanni patriarchae infensi ob rescissum Tomum 767, 23. quibus artibus Annam simul et Cantacuzenum sibi mancipaverint 785, 8. Cantacuzenum instigant in Gregoram 824, 2. Irenen conantur ab eo alienare: ab ea male accepti, Cantacuzenum arcessunt 826, 14. qualem patriarcham voluerint 871, 8. ad Synodum vocati, in interiore aula epulantur 896, 16. post epulas in Alexii triclinium transeunt: illic inter se primum consultant 898, 4. ad lumen Thaborium perpetuo recurrunt 1073, 10. de gloria divina impium dogma apud Synodum explicant, in eos populus saevit, egressis Orthodoxis, imperatorem adulantur: quidquid libuit decernunt 977, 20. Palamitarum doli, consilium, fiducia 999, 8. testimonia ab iis allata expenduntur 1006, 18. Palamitae victores impudenter exultant 1021, 8. praemia eis data 1022, 5. eorum dogma impium 1023, 14. saevitia 1024, 17. Tomus Synodicus 1025, 2. magna et praecleara imperatori promittunt 1030, 12. promissa exitu ipso refutata 1031, 22. Palamitae sacros libros mutilant 1008, 6. negant Substantiam divinam participari posse 1086, 5. in Christo transfigurato tres naturas admittunt 1100, 4. Nestorium et Iconomachos in uno haud acmulantur 1146, 3.
- Παλαμναιοι**, i. e. Palamitae 722, 16. *παλαμναία κανόνοια* 1104, 15.
- Palatium** Adrianopolitanum 278, 2. Hippodromo proximum 87, 21. Orientale 354, 19. vetus 729, 16. 730, 10.
- Pamphilum** urbs 805, 7. oppidulum 621, 3.
- Pamphylia** 105, 3. 138, 19.
- Πανάρανος**. Vide *Monasterium*.
- Παναθήναια** 475, 19. 599, 5. quadriennio quoque exeunte Olympiace celebrata 599, 6.
- Panhypersebasta**, Theodori Metochitae filia 306, 7. patrem tacentem amice increpat 306, 17. eius mulieris elogium 306, 12. et 309, 17. Vide *Caesarissa*.
- Panhypersebastus** (Ioannes), filius Porphyrogeniti unicus, Theodori Metochitae gener 271, 9. Cralisocer: generi armis adiutus, rebellat: oblata Caesaris dignitate contentus, arma ponit: moritur: legatio de eius uxore Byzantium reducenda 373, 20.
- Panhypersebasti** filia Crali nubit 373, 20.
- Πανόκται φύλακες** 1049, 23. 1050, 19.
- Pantocrator**. Vide *Monasterium*.
- Papa** inconsulto, affinitas iuncta cum Graecis 168, 6. episcopi a Papa delegati 501, 12.
- Paphlagones** equites 111, 6.
- Paphlagonia** 138, 19. 215, 1.

- Papyrus Aegyptiaca** (*ξύλογάριον*) 1235, 43.
- Παράδεικνύειν**: eius verbi significatio 1110, 17. apud Cosmam Melodum 1110, 20. apud Gregor. Theologum, ibid.
- πάραλος**, navis 556, 6.
- παραινέσις**, apud D. Chrysostomum 1111, 6.
- Parnasus mons** 110, 19. 251, 11.
- Parthi** 38, 25.
- Parthici Principes** 239, 1.
- Partus monstrosus** 546, 21.
- Parysatis**, Darii uxor, mater Cyri iunioris 189, 15.
- Pascha**: disputatio de Paschate, ut primum in Palatio nata sit 364, 3. Pascha legale 365, 21. 367, 23. 371, 11. Iudaicum 371, 1. 372, 10. vetus correctio Paschatis; quamdiu obtinuerit 367, 16.
- Pascha ritu barbaro celebratum in urbe Strummitza** 379, 13.
- Paschasii Monasterium** 80, 12.
- Patrae Novae obsessae a Ioanne Despota** 112, 23. Oppidani cum Sebastocratore Romana castra diripiunt: instant fugientibus: spoliis contenti, caede abinent 115, 17.
- Patrae Veteres** 546, 6.
- Patriarchae infula, calcei, subscribendi mos** 697, 6. auctoritas 697, 11.
- Patriarchae indocti et simplices maxime placent imperatoribus** 292, 20.
- Πατριάρχικοι ἄρχοντες** 1050, 19.
- Patres, Spiritus Sancti instrumenta** 511, 5. in Scripturis explicandis inter se haud consentiunt: tamen diversis viis eodem tendunt: Haeretici non item 506, 4. SS. Patres quatenus in theologia argumentati sint 507, 19. cur Haeticos refutaverint 509, 12. definita a Patribus non sunt in dubium revocanda: eorum scripta non omnia sunt eiusdem generis et auctoritatis 516, 19. Patrum praescripta servanda 916, 3. termini a Patribus constituti, quantam vim habeant 916, 16.
- Patriabali** 703, 14.
- Paulus (Apostolus)** 515, 8. 583, 17. 705, 21. 769, 18. 831, 2. 916, 10. 932, 8. 984, 15. 935, 16. 953, 11. magnus 184, 23. 943, 1. vas ipsius Spiritus sancti 935, 16. Vide *Tempus*.
- Paulus (lege Petrus)** 407, 16.
- Paulus, Pictorum praestantissimus** 304, 12.
- Pausanias, oraculi Tralliani auctor** 1180, 6.
- Pecuniae usus in pace et in bello** 805, 23.
- Πηγή**. Vide *Deipara*.
- Pelagonum regio** 454, 20.
- Pelagi** 110, 16.
- Pelagorum et Thessalorum Princeps** 237, 15.
- Pelagicus sinus** 117, 3.
- Pelei et Thetidis nuptiae** 161, 17.
- Pelius mons** 117, 6. 248, 1.
- Pelopes** 718, 20.
- Pelopidas, pecunia ab Artaxerxe accepta, bellum gessit cum Agesilao** 124, 20.
- Peloponnesus etc.** 128, 2. 247, 19. 285, 9.
- Peloponnesi Princeps, gener Michaelis Angeli; cum socero in Romanos fines irrupit** 71, 21. capitur 75, 6. captum se redimit, tribus urbibus datis 79, 22.
- Peloponnesi et Achaiae Princeps** 115, 2.
- Peloponnesii, veriti classem Atheniensium, turpem pacem fecere cum Persis** 866, 21.
- Penelope**. Vide *Procerbia*.
- Pentheus discerptus a Bacchis** 994, 8.
- Περσώμενη** 723, 11.
- Περάια, ripa opposita** 1165, 40.
- Περγαμύνη** 1276, 32.
- Περίβλετρος**. Vide *Monasterium*.
- Pericles** 833, 17.
- Perinthus** 702, 6. 708, 9. 710, 23.
- Περίκλετος** 476, 9.
- Περίστειρα** 1278, 39.
- Perithorium frustra oppugnatum** 692, 10. ibiq. annot. 728, 3. 7.
- Persae (Veteres)** 91, 1. 152, 13. 808. 5. Persarum vires ad Salaminem profligatae a Themistocle 486, 6. classis ad Eretriam et Artemisium 802, 2. sapientia et scientia 326, 14. 450, 2. lex adversus ingratos 591, 11.
- Persae (Turci) relictis Thessalonicae, foede et imple grassantur** 671, 16.
- Persarum classis, duce Amurio, naufragium passa; ad Euboeam primum, deinde prope Thessalonicam appellitur** 671, 23. excursio in Tri-

- ballorum fines 672, 19. Persae, Batatzæ occiso, ad Cantacuzenum transeunt 742, 22. Persae ab Anna acciti praedas agunt: captivorum ingentem numerum cogunt 763, 20. pace cum Cantacuzeno facta, domum redeunt 765, 1. Persae praedones in Thraciam ex Asia traiciunt: pedites a Matthaeo Cantacuzeno, equites ab ipso imperatore delentur 835, 23. 837, 23. Vide *Turci*.
- Persae equites 763, 19.
- Persarum navalis exercitus 596, 24. classis 695, 2 copiae auxiliares 865, 9. copiae piraticae 816, 12. imperium in satrapiis divisum 597, 4.
- Persicorum regum et satraparum constantia 494, 14.
- Persicus sinus 107, 5.
- Pertze. Vide *Monasterium*.
- Pestilentia 797, 17.
- Petavius 1233, 3. Codicis male interpuncti lectione deceptus 1250, 41. mentem Gregorae haud assequutus 1225, 21. 1252, 6. Phocenses pro Phocaeis posuit 1252, 13.
- Petrus. Magni Petri Sedes 506, 14.
- Phaeocolus imperatorias triremes armat: duas Latinorum naves capit 766, 10. Galataeorum metu stipatores circa se habere cogitur 767, 7. clam agit de introducendo in Urbem Cantacuzeno 773, 3. aucto stipatorum numero, rem aggreditur 773, 12. Urbis portas noctu reserat 774, 4.
- Phacraes (Gregorius), dux copiarum Didymotichi relictarum 627, 19.
- Pharenza Tzymes. Vide *Ximenes*.
- Phavorinus Philosophus. Vide *Favorinus*.
- Phidias, ob Cicadae sculpturam magnus apud Graecos 324, 23. at non tantus quantus ob Iovem Olympicum, ibid. Phidiae sculptura (*Ἀξέστρινη*) 729, 21.
- Philadelphia a Turcia obsessa: Catalanorum armis et Theolepti episcopi virtute servata 361, 10. eadem adventu Philanthropeni liberata: maxima frumenti copia in urbem liberatam inventa 361, 10. Vide et 200, 17. 214, 16. 763, 18.
- Philae (Manuelis) Poëma de Historia animalium 1216, 22. de Michaele Glaba 1182, 28.
- Philanthropenus (Alexius), Romanae classis praefectus, suos adhortatur 118, 20. Pincerna; in Asiam mittitur: eius elogium: omnia ei prospere succedunt: multi ad ipsum se adiungunt 195, 18. Cretenses transfugae eum hortantur ad defectionem 197, 4. haesitat: consentit: Imperii insignia non admittit 197, 23. imprudens Libadarium imparatum omittit: Theodorum imperatoris fratrem invadit 199, 5. a Cretensibus proditur, et victus Libadario traditur: excacatur 201, 12. Kealae patriarchae opera in pristinum gratiae locum restituitur 360, 13. Philanthropeni elogium: eius adventu soluta a Turcis obsidio Philadelphiae 361, 10. Lesbum missus, Mitylenen astu recuperat: laudatur ab Historico 534, 6. Vide et 205, 3.
- Philes. Vide *Palaeologus*.
- Philippi, urbs 49, 7. 642, 14. 653, 13.
- Philipporum Pontifex, legatus a Cantacuzeno ad Annam 776, 18.
- Philipporum planities 632, 1.
- Philippus Aridaeus. Vide *Aridaeus*.
- Philippus Macedo Alexandrum filium derisit, quod cithara belle caneret 454, 3.
- Philippi Macedonis apophthegmata 414, 23. 454, 3.
- Philocrene 434, 5. 435, 19. pugna ad Philocrene, ibid.
- Philosophorum profanorum axioma 591, 25.
- Philotheus, Heracleae episcopus, Palamae scripta Evangelio aequiparat 938, 2. eius de Eucharistia impium dogma 1136, 6.
- Philotheus, patriarcha CP. 1293, 23. 1294, 22. 1300, 22. eius libri Antirrhethici 1305, 36. 1305, 41. 1306, 23. 1308, 13. 1309, 8. 1309, 15. 1309, 27. Theodorum Graptum passim in iis laudat 1304, 25. laus montis Atho, inde excerpta 1274, 35.
- Phocaea maritima, prope Smyrnam sita 525, 11. a Romanis recuperatur 553, 10. a Nobilibus Genuae exactis capitur 765, 11.
- Phocacenses 525, 11. Turco filios re-

- stituunt 531, 4. longa obsidione fracti, Rhodiorum interventu pacem impetrant: pacis conditiones 531, 6. a Latinis subiguntur 766, 7.
- Phocaei**, non iidem ac *Phocenses* 1252, 13.
- Phocenses** 252, 24.
- Phoenices** 81, 21. 1099, 15.
- Phoenicia** 41, 2. 102, 18. 105, 17. 106, 19.
- Φοιβόληπτος** 722, 20.
- Phranzes** 1162, 21. 1160, 4. 1161, 19. 1162, 21. 1162, 4. 1163, 43. 1164, 30. 1165, 6. et passim; notatus 1189, 12.
- Φερόιοι** (Fratres Minores, vulgo *Φερούσιοι*) 130, 13. ibiq. annot.
- Phrygea**. Vide *Proverbia*.
- Phrygia** 140, 18.
- Phthiotae** 110, 17.
- Pici Martii** 720, 5.
- Pilatus**, manibus lotis, Christum occidit 1078, 5.
- Pilei** (Gr. *καλύπτρας*) pyramidati 567, 18. Latini, Mysii, Triballici, Syrii, Phoenicii 563, 2.
- Pindarus** 837, 11. ibiq. annot.
- Piraeus portus** 311, 13.
- Piraticarum navium audacia** 175, 11.
- Piringerius**. Vide *Berengarius*.
- Pisani opifices Galatam ex Urbe transferuntur** 97, 12. Vide *Consul*.
- Piscationis reditus annuus** 428, 17.
- Pisistratus Atheniensis** 740, 16.
- Planctae** 134, 22.
- Planudes (Maximus)** 1180, 11. 1184, 86. 1188, 13. eius tria Epigrammata correcte 1184, 38.
- Plataeenses** 252, 23.
- Plato** 306, 15. 325, 3. 12. 334, 14. 335, 22. 477, 12. 480, 1. 518, 10. 910, 18. Aristonis filius 508, 10. 383, 8. proscriptus ut haereticus 1048, 9. ad Dionysium Siciliae tyrannum profectus 517, 20. 938, 11. Platonis dicta 154, 22. 257, 5. 294, 12. de Deo 508, 10. de Mente, seu Deo 1090, 21. de amatoris anima 601, 16. verba ex Timaeo 1106, 18. Platonis Dialogos *καθικολοι καθυβαίγουσιν ἔρωτες* 965, 13. Platonis ideae 9, 20.
- Plectrorum vis in pisces et in colubros** 308, 8.
- Πλάζρον κηλίαν ελύ'* 861, 14. Schol.
- Pleidum exortus** 56, 8.
- Plenilunii observatio** 365, 15. 868, 1. 371, 1. 15. 372, 12.
- Plotinus**, de Dei Substantia et Operatione 1088, 1. de Mente, omnium rerum parente 1090, 12. de unitate 1092, 11.
- Plutarchus Chaeroneus** 82, 12. 1107, 21. et in annot. 1295, 16. 1315, 88.
- Pneumatomachi Spiritum Sanctum *πεισμα* et consequenter *κρίσμα* esse dicebant** 1180, 8. Pneumatomachorum haeresis 1027, 2.
- Poenae factiosus ab ecclesia indictae** 319, 4. Orthodoxis irrogatae 1022, 22.
- Poesis Graecorum recentiorum** 1180, 12.
- Poetae fabularum parentes** 161, 19.
- Pogonias** 542, 8.
- Ποσειδ*, verbum, quid significet 1129, 23. 1310, 43.
- Πολυθετα* 969, 3.
- Polystylum castellum olim *Abdera*** 626, 10. ibiq. annot.
- Pompa equestris** 788, 10.
- Pompeius** 91, 11. Pompeii virtus et fortuna 642, 23.
- Pontanus**, Cantacuzeni interpretis 1238, 31. laudatus 1201, 12. notatus 1247, 25. ex quatuor diebus septem effecit 1254, 28.
- Pontifex Christum imitari debet** 701, 1.
- Pontifex**, fraternae caritatis expertes 94, 6.
- Ponti *αρχήν*, seu fauces** 416, 16. 844, 17. 877, 16. 880, 13. *καράσιος*, seu ora maritima 36, 13.
- Populus in Palamitis saevit: Orthodoxis favet et gratulatur** 977, 20.
- Porphyrogenitus (Constantinus) patri carior quam frater Andronicus (senior scilicet) fit fratri suspectus** 186, 17. 187, 14. 188, 7. 189, 2. uxorem ducit unam ex Raülis filiabus: Studii monasterium instaurat: in carcerem conicitur 190, 5. fratrem victus sequitur 195, 8.
- Portae Byzantii**,
- Aurea 774, 12.
- Ad Gyrolimnam 315, 17. 420, 10. 421, 4.
- Eugenii 167, 13. 275, 5.
- Romani 420, 13.
- Porta, i. e. Regia** 1242, 83.
- Possinus** 1173, 24. 1201, 11. 1160, 17. 1162, 5. 1164, 11. 1169, 31. 1175, 10. 1176, 41. 1179, 8. 1196,

- .16. 1198, 23. 1198, 33. 1199, 9. 1205, 38. 1243, 10. notatus 1153, 36. 1201, 42.
- Potestas, Genuensium magistratas apud Galataeos (Gr. *ἐξουσιαστές*) 97, 23.
- Praedictio de maxima haeresi futura, et de Concilio generali eam correcturo 919, 10.
- Praedictiones vanae, ex Italia et ex Colchide Byzantium allatae 447, 8.
- Praemia Palamitis data 1021, 8.
- Praestigiatorea. Vide *Aegyptii circumlatorea*.
- Precaio vitiosa obliciter monachis a Barlaamo 556, 20. quaestio de Precatione agitur in Synodo 557, 19.
- Praelium navale 117, 17. 118, 11.
- Prespa 48, 20.
- Priene 214, 19.
- Prillapus 48, 24.
- Primicerii Magni nomen mutatum in *μέγας κύριος* 239, 18.
- Principis nomen datum rectori Peloponnesi 239, 5.
- Principis insula 585, 20.
- Principes incauti et imperandi rudes 881, 19. principum concionantium conditio optima: privatorum contradicentium pessima 932, 15. salutis publicae praesidia a principibus neglecta 843, 10.
- Proclus Platonicus, de uno et unitate: plurimam partem verba Platonis usurpat 1092, 11. de participatione 1100, 21. secum ipse pugnat 1101, 11. refellitur 1102, 14. Procli *θρολογικά*, seu theologiae institutione 1093, 13.
- Prodigia. Vide *Auguria sinistra*.
- Proditores Byzantii urbis 419, 11.
- Proconesus 95, 7.
- Profanarum scientiarum quis usus esse possit in theologia 1082, 20. patet ex sanctorum Patrum testimoniis 1083, 8.
- Professio fidei sanctorum Patrum 1071, 1.
- Πρόκσις* 616, 19.
- Prometheus. Gregoras Cantacuzeni Prometheus 890, 11.
- Promontorium boreale Byzantii 860, 15.
- Prophetarum verba 915, 15.
- Propontis 83, 19. 539, 8. Proponti-
dis sinus Asiaticus 540, 7. insulae 210, 7.
- Proscriptiones Nobilium sub Cornelio Sylla et sub Antonio 1022, 14.
- Prosiaci oppidulum 413, 18.
- Prospectus solennis a Palatio 788, 13.
- Προτάσιος δόξα* 976, 20.
- Προτασία*, an dies proximae superior? 1306, 17. 1306, 42. 1316, 43.
- Πρότερον έτος* 1316, 29.
- Proteus Pharius 578, 4.
- Πρωτοξάδελφος* 1268, 16.
- Πρωτοποστολάριος* 1177, 9. 1183, 22.
- Πρώτος*, nomen dignitatis 429, 13. ibiq. annot.
- Protosebastus (Caesaris filius, Perphyrogeniti nepos) fortissime pugnat contra Bulgares 486, 19.
- Protostratoricus baculus 263, 17.
- Proverbia Salomonis 511, 14. 910, 5. 1105, 10. 1134, 9.
- Proverbia Graeca, *αἰ τι Διβήη φέρει καινόν* 805, 23. *ἄμασ ἀκαιροῦμενον, ἀρνείσθαι σάφους* 939, 22. *δικτὸν θηρεῖν ἀνέμων πνῶας* 890, 6. 911, 1. *δραὸς πεσοῦσης πᾶσιν ἐξείη ἐνλεῖσθαι* 1057, 16. *εἰς πῦρ ζεῖται* 291, 18. 890, 5. *ἐκ τοῦ κρασπέδου τὸ ὄφραμα* 1008, 16. *ἐν Καρῶς μοίρα* 607, 20. 910, 20. *ἐν κίθρῳ τὴν κερμαίαν θρῶν* 1185, 16. *ἐξ ὄνυχων τὸν λέοντα* 1008, 16. *Ἰλιάδος μακρότερος λόγος* 141, 8. *καθάπερ ἑσπεράκου μετακρούτος* 219, 3. *καθ' ὑδάτων γράφειν* 911, 1. *κατὰ σκευῶν Βελλεροφόντης* 1076, 12. *κίθηροι κίθηζοντες τὰ σπῶν ποιοῦσιν αὐταῖν* 383, 1. *Σκευῶν ὄησις* 775, 19. 793, 15. *εἰς ἐπὶ Μανδραβόλου* 622, 23. *ὡς μηδὲ πρυφῶρον λελεῖσθαι* 839, 16. calcus ab Istiaeo conatus, ab Aristagora induendus 155, 12. camelus, cornua appetens, etiam auribus orbata est 760, 11. fumum fugiens, in ignem incidit 98, 20. inter Phrygum et Persarum limites multum interest 322, 17. Lemnia mala 28, 6. Lesbica structura 915, 4. montem partarientes, murem pepererunt 883, 15. Mysorum praeda 27, 1. 426, 19. 763, 23. ne Hercules quidem contra duos 1058, 12. Penelopes tela 129, 5. 450, 22. 666, 4. Troianae naeviae 28, 7.

- Proverbia de re impossibili 1228, 42.
- Providentia 152; 8. divina 83, 21. 145, 4. 176, 20. 222, 9. 311, 9. 572, 5. 621, 19. 725, 3. 738, 11. 754, 22. 774, 16. 753, 10. 753, 24. 1014, 19. Providentiae divinae decretis non resistendum 224, 18. Providentiae divinae consilia 687, 10. ratio 932, 22.
- Provinciae Asiae a Turcis occupantur: earum partitio: nomina satraparum 214, 4.
- Prusa a Turcis capta 384, 22.
- Prusaeorum metropolis, ad Olympum montem sita 44, 22.
- Psalmi Davidis 1124, 2. 443, 2. 1046, 10. 470, 18. 1049, 12. 443, 2. 953, 14. 428, 25. 1046, 15. 1184, 10. 443, 2. 750, 10. 1046, 15. 1069, 12. 1134, 10. 1069, 12. 1134, 10. Psalmi 393, 10.
- Psalterium consultum ab Andronico seniore 358, 9.
- Psellus 1275, 41.
- Pseudo-Dionysius 1812, 5. 1813, 4. 1313, 8.
- Pseudo-synodi Palamiticae Tomus, editus a Combesio 1298, 25. 1295, 2.
- Πρωτη proprio nomine caret 514, 7.
- Ptolemaeus 480, 1. astronomus 724, 4. magnus 367, 2. Claudii cognomen unde accepit 238, 24.
- Publicani. In Publicanos saevitur 317, 14. Publicanorum saevitia 402, 2. aviditas 317, 14.
- Puer triennis, robore virili, anno aetatis quinto moritur: mortis causa physice explicata 547, 1.
- Pugna Acaeanum et Aetolorum 83, 5. pugna ad Mauropotamum 415, 6 etc.
- Pydnus mons 110, 12.
- Pyladae 583, 4. Vide *Orestes*.
- Pyrrhones 930, 5.
- Pythagoras 306, 15. 333, 8. 910, 19. cum Aegyptiorum sapientibus congressus 323, 23. in Graecia laudari cupit, ibid. item 325, 24. Deum invisibilem et intelligibilem statuebat 1108, 5.
- Pythagoras, Numa, et Plutarchus, Deum increatum statuunt 1108, 15.
- Pythagorei 722, 11. 956, 7. magistrorum decreta non audent in dubium revocare 516, 6. Pythagorum silentium quinquennale 956, 7. 1013, 6.
- Pythium castellum ab Apocauco obaedetur 708, 11. ibiq. annot.
- Πυρρόφορος ἱερέης 1290, 88.
- Ῥάνας 1252, 30.
- Raül, unus e nobilibus carcere inclusis, in Apocancum irruit: cum eo configit 732, 8.
- Raül Protovestiarius, alter maritus Theodoraе Protovestiariae 167, 20.
- Raülis filia, nupta Constantino Porphyrogenito 190, 7.
- Raüliorum familia unde orta 1277, 27. Recaforta. Vide *Rocaforta*.
- Regula fabrilis 885, 19. eadem apud Graecae, Scythae, Medos et Persae 1099, 8.
- Regulae artium necessarium, eadem apud omnes gentes 1099, 8.
- Regulae ecclesiasticae, per metaphoram sic dictae 885, 18.
- Reliquiae sacrae venditae a Turcia 458, 14.
- de Residentia Pastorum 1189, 18. 1192, 42.
- Rhegium in Thracia 83, 19. 321, 3. 358, 24. 397, 17. ibiq. annot. 540, 7.
- Rhegium Italicum 860, 21.
- Rhentina castellum, dedit se Cantacuzeno 632, 13.
- Rhenus 103, 1.
- ῤηλ Πηρωίς 1216, 14.
- Rhodii 797, 25. Lesbium insulam adoriuntur 525, 10. Rhodiorum interventa pax Latinis Phocaeensibus concessa 531, 6. Rhodiorum legati de pace domum redeunt irrita legatione: Galataeorum pretiosam suppellectilem, quorundam etiam uxores et liberos, rogati secum expectant 856, 19.
- Rhodope mons 56, 1. 244, 24. 302, 7. 624, 23. 703, 8. 727, 22. 836, 8.
- Rhodus 98, 17. 856, 17. 25. capta a Ioanne Duca 29, 3.
- Rhusocetra, castellum 484, 23.
- Ricardus, episcopus Chersonensis 1247, 41.
- Robertus, imperator Byzantinus 21, 20. Henrici ἀδελφιδούς (ex sorore nepos, non ex fratre, ut Wolfius vertit) 25, 1. Iolentae filius primogenitus 86, 2.
- Rocaforta, dux Catalanorum, genere

- ignobilis: cum Ximene et Etença
conffigit 232, 14.
- De la Roche* (Ioannes) 1174, 17. 1206,
43.
- Rogierus, dux Catalan. maris et in-
sularum terror: quas copias secum
habuerit: a Siciliae rege accessit:
eius adventu urbes redeunt ad
legitimum dominum 218, 8. Byzan-
tium venit: Catalanos secum mille
adducit: Almugavros totidem 220,
7. Mariam, Andronici senioris ne-
ptem ex sorore, uxorem ducit: fit
Magnus Dux primus; deinde Cae-
sar 220, 12. ex Asia in Thraciam
redit: Michaellem imperatorem adit:
stipendia persolvi postulat: obrun-
catur 224, 8. et 226, 14. eo occiso,
Romani cum Catalanis debellatum
putant 224, 13.
- Romae Novae privilegia 697, 11.
- Romani, post maximas clades ab Han-
nibale acceptas, evadunt potentio-
res 310, 23. Romanorum Caesarum
et Consulum constantia 494, 15.
vetus Romanorum potentia 598, 21.
789, 5. Romanae reipublicae status,
plebe dissidente a Consularibus
796, 9.
- Romani (Byzantii) Turcarum pecunia
ditescunt 42, 20. Romanarum cla-
dium causae 226, 4. vires Roma-
nae, adversus Turcos infirmæ 317,
2. Romanum imperium Thraciae fi-
nibus circumscriptum 816, 20. Ro-
mani imperii status turpis et affli-
ctus 351, 7.
- Romanus, i. e. *Byzantinus* 1251, 45.
- Rontzerius. Vide *Rogierus*.
- Rososules (Wolffo *Rossus de Saulis*,
nobis *Rufus de Soliaco*) terrestri-
bus Caroli copiis praefectus, Io-
nium traicit 146, 5. Bellegrada
obsidere pergit: cum paucis pro-
greditur ad aquatores defendendos:
a Byzantinis circumvenitur: eius
exercitus deletur 147, 20.
- Rossicus princeps, Dapifer dictus
239, 3.
- Rostgaardus (Fridericus) 1208, 43.
1215, 33. 1223, 10. nobilis Danus
1225, 14 etc.
- Rubrae litterae 758, 2.
- Rusticanorum militum temeritas 256,
11.
- Sabellius haereticus 1035, 6.
- Sacellum Deiparae Nicopoeae 304, 10.
- Sacerdotii et imperii diversae fun-
ctiones: habitus dispar: alterum ab
altero quatenus adiuvetur 699, 19.
- Sacramentatorum error 1321, 29.
- Sacramentum inusitatum a populo exi-
gitur 295, 14. 318, 23. 580, 23.
- Saepiae mos 937, 12.
- Salaminia et Paralus 556, 6.
- Salamis 810, 19.
- Salomon 1027, 20. 336, 6. 910, 5.
- Sapientia (liber) 1112, 18. 1127, 2.
- Sanus capta a Ioanne Duca 29, 1.
- Sangarius fluvius 140, 11. 215, 1.
- Sanutus (Nicolaus) Dux Naxi 1249, 43.
- Sarapidis fanum 877, 17. ibiq. annot.
- Sarchanes, Ioniae satrapa 214, 19.
- Sardinia 311, 14.
- Sardonius risus 957, 6.
- Sarmatae Asiani 34, 6.
- Sasan, satrapa Magnesiae, Pricnes
et Ephesi 214, 19.
- Satrapae Persici 337, 15.
- Satraparum Turcicorum nomina 214,
5. varia fortuna 597, 4.
- Saturni et Martis in uno signo con-
gressus quid portendat 452, 7. 12.
453, 2.
- Saülis Daemonium 338, 14.
- Scala ascetica 962, 15.
- Scamander 60, 24.
- Schisma in ecclesia Graeca 876, 13.
- Scholiastes Aristophanis 1316, 13.
Euripidis 1290, 36. Hemeri 1292, 1.
- Scholarii principem adolescentem, Mi-
chaelis Comneni filium, Trapezun-
tem introducunt 681, 1. adversarios
puniunt 681, 16. iidem iuniorem
principem in carcerem coniciunt:
Michaellem eius patrem e carcere
eductum in solio collocant 682, 4.
eorum cum Michaelle pactiones: au-
ctoritas maxima 682, 9.
- Scientia Christiano non necessaria 934,
21.
- Scipiones 360, 21.
- Scopia 639, 5. oppidulum 380, 13.
ibiq. annot. urbs 747, 8. eius ur-
bis situs 380, 13.
- Scripturae verba saepe obscura sunt,
vel ambigua 510, 8. qualia afferri
debeant 512, 7.
- Scylla 860, 20. 1029, 2.
- Scyllaeum, Italiae promontorium 217,
18.

- Scythae, iuncti cum Bulgaris, Latinos vincunt 15, 1. Scytharum regio: vitae genus: moderatio, iustitia, aliaeque virtutes 30, 24. varia nomina: Scythae divinae indignationis ministri: multas provincias variis temporibus vastarunt 32, 9. mores asciscunt eorum apud quos conserierint: Scythae Europaei, veteri Scythiae proximi 33, 5. Scytharum migrationes in Asiam, in Europam 33, 20. in Africam ipsam 34, 14. in Indiam usque penetrant: hinc retro conversi, citiores provincias pervadunt: demum in Mesopotamia sedem figunt 33, 1. aurum et delicias primo negligunt: deinde communi naturae humanae vitio degenerant: victis tributa imponunt 39, 10. Assyriorum ac Persarum consuetudine mansuescunt: eorum habitum, religionem, et ritus omnes amplectuntur 40, 10. Scytharum imperator Persas, Parthos, et Medos per satrapas subigit: imperium littoribus maris terminare statuit 38, 23. Scytharum vicinia Turcis et Arabibus suspecta 41, 1. Scythae Syriam et Arabiam occupant: in Asiam cis Euphratem irrupunt 81, 14. Turcici imperii sede potiuntur 82, 3. Scytharum irruptio 99, 12. Scythae Azatinem Turcum liberant: praeda onusti discedunt 101, 1. Massagetas seu Alanos subigunt 204, 14. praedabundi Thraciam pervadunt: Turcos praedones opprimunt: diebus quinquaginta continuos Romanos fines vastant: captivorum ingens numerus: causa incursionis 535, 11. Scytharum princeps bellum gerit cum Genuensibus Capham incolentibus 685, 18. 686, 2. Scythae, terrores Hyperborei 32, 23. mercenarii in exercitu Bulgarico 455, 8. 484, 21. Scytharum subita in Thraciam incursio 544, 12. ora maritima 877, 12. Scythae,
- Asiani 187, 10.
- Comani, Scytharum Hyperboreorum metu, Istrum traiciunt: a Ioanne Duca benigne excepti, in Romanas legiones referuntur: iisdem sedes in Europa et in Asia assignatae 86, 17.
- Europaei 229, 13. Maeotidem paludem et Tanain incolentes 102, 5.
- Hyperborei 296, 21. ad Caspium mare descendunt 35, 16.
- Istriani (*ναυλογοί*) 99, 16. acciti a Constantino Bulgaro, in Thraciam irrupunt 100, 11. 302, 16. 430, 8.
- Occidentales 459, 22.
- Trans Istrum habitantes 542, 23.
- Scythia 132, 16. cur a nemine subacta: cur aliarum gentium facile victrix 34, 19.
- Scythia vetus 33, 13.
- Scythica auxilia, a Michaele Palaeologo accita 149, 14. 19. ab Andronico eius filio dimissa 158, 5. 159, 4.
- Scythicae incursionis fama 374, 21.
- Scythissae erga Thracem et Threissam, quos captivos redemerat, summa aequitas 542, 23.
- Sebastocratorum principum heres ultimus morti vicinus: eius uxor: liberi ex ea nulli 278, 23. Vide *Ducas*.
- Sebastocratorici honores 363, 2.
- Selybria (seu Selymbria) 159, 21. 320, 4. 604, 21. 747, 13. 762, 9. 765, 1.
- Semele, Iovis ignibus absumpta 1105, 19.
- Senatus Caesaris 238, 17.
- Sennacherin, Magnus Stratopedarcha, Turcos ad Hellespontum perducit: Romani fidem violant 255, 2.
- Sensillum rerum natura 1040, 9. an ex substantiis sensibilibus cognosci possint substantiae insensibiles 1060, 11.
- S. Sepulchrum 103, 4. 106, 15. Vid. annot. 1172, 13.
- Serapis. Vide *Serapis*.
- Seres 43, 18.
- Serica texta 697, 8.
- Serpens Libycus, viperae similis 261, 5.
- Serpentis veteris ritus 934, 9.
- Serrhae 374, 6. oppidulum 288, 7. urbs magna et mira 746, 14. olim Pherae 1263, 14. 1267, 30. Andronico iuniori deditur 410, 17. a Cantacuzeno frustra tentatur 647, 9. 653, 11. a Crale subigitur 746, 14.
- Serrharum praefectura 623, 4.
- Sertorius (Messer Doria, Sire Dorie) Gemma exactus 688, 4. ibiq. annot.

- Servia 647, 9 etc.
 Sextus capta a Ioanne Duca 29, 13.
 Severi imp. lex 164, 23.
 Sextus (Empiricus) 930, 5.
 Sicilia, magna et populosa insula, a Carolo Italiae rege occupata; Theodorico restituitur 217, 16. 218, 17.
 Siciliæ princeps 124, 16. dictus 'Pῆξ 239, 7.
 Siculi ignis spiracula (ἄστρηδες) 1006, 3.
 Sicyon urbs; cur Demetrias dicta 116, 22.
 Συνομια 1243, 27.
 Simonis (Cralæna) Andronici senioris filia quinqueennis, Crali despondetur 204, 10. cur sterilis 243, 11. ad matris exequias venit 273, 11. ad maritum redire cunctatur: cucullum induit: frater Constantinus, cucullo discisso, Triballis abducentam tradit 287, 8. ab hariolis decepta, patrem Andronicum vana spe implet 411, 19. in funere Andronici senioris luctui præeest: Gregoram hortatur ut monodiam canat 465, 1. habitum sanctum et angelicum induta; Demetrio Despotæ adest in iudicio 533, 4. vidua 359, 19. ad incestum sollicitata ab Andronico iun. 394, 12. Vide et 234, 10. 461, 15.
 Sion 471, 18.
 Sire. *le Grand Sire* 1170, 36. 1207, 37.
 Sirenium voces 335, 14.
 Sisinus Novatianus, primæ Synodi adiutor contra Arium 925, 12.
 Sitzischan, Scytharum Hyperboreorum dux; moritur 35, 19.
 Smyrna 214, 17.
 Smyrnæ arx capta a Latinis 689, 18. ab Amurio obsessa 834, 16.
 Smyrnaeorum navale 598, 9.
 Socrates 325, 12. 394, 14. 336, 2. 477, 12. 518, 10. 910, 18.
 Socratici auditores 897, 18.
 Sogdiana 35, 24. 37, 14.
 Sogdus. Vide *Orus*.
 Sol 931, 6. Solis substantiam participare non possumus 1057, 21. Solis defectio. Vide *Eclipsis*.
 De Soliaco (Rufus) 1180, 39. 1181, 23. (Henricus) 1181, 14.
 Solon 325, 11. apud Croesum Ly- dum 938, 20. præcipit ne quis (diviso in factiones populo) partis neutrius sit 427, 6.
 Solyma, funditus eversa a Nabuchodonosore Assyrio 750, 15.
 Solymanus satrapa, gener Batatzæ 741, 22.
 Somaia prophetica Palamitarum 1034, 18.
 Somnus. Operatio divina apud Palamam 945, 8.
 S. Sophiæ templum. Vide *Templum*.
 Sorores duæ, a Turcis captæ, in mutuo complexu expirant 141, 24.
 Sortes 305, 16.
 Sosandra, templum Deiparæ sacrum apud Magnesium 44, 18. Vide *Mænasterium*.
 Souleimasas 1178, 32.
 Sozopolis 193, 8. 210, 20.
 Sparta, princeps Laconiae urbs 80, 3. Lysandrum amittit 486, 9. Spartæ robor excisum 752, 10.
 Spartani veteres, pane et aqua contenti 640, 21.
 Sphaeræ et hemisphaeria domus imperatoriae 1009, 13.
 Sphendostlavi, Bulgariae principis, soror Crali nupta 204, 2. Vide *Venceslaus*, et *Catrules*.
 Spinulae (seu Spinolæ) affinitas ambitur ab Irene Augusta 237, 21.
 Spinula, Genua exactus 688, 4. ibiq. annot.
 Spiritus Sanctus unus; et de septem Spiritibus 1121, 1. Vide et 1124, 2. 1125, 19. 1127, 15.
 Ἐπαύρηξ, *Francois* 1247, 19.
 Statua Angeli aerea 695, 24.
 Statua equestris Iustiniani: viri et equi dimensio 276, 15.
 Statua imperatoris, simulacrum urbis manu tenens 695, 21.
 Statuarum quinque pulcherrimarum dimensiones 1222, 15.
 Steliticenti libri Gregoræ 1131, 11.
 Stentor 334, 23.
 S. Stephanus. Vide *Templum*.
 Stoa (Porticus) 326, 4. 334, 13. 335, 1. 471, 13. 476, 9. 571, 12.
 Strabo 1210, 42. 1237, 41.
 Strascimirus (Michael) rex Bulgariae 1235, 13.
 Stratagema 74, 1.
 Strategopulus, Alexius, post victoriam de Mi-

- chaele Notho, de Manfredo, et de Peloponnesi principe reportatam (72, 17. 73, 11. 74, 1. 21.) ex Magno Domestico fit Caesar 79, 17. adversus Michaelē iterum missus; paucos secum milites ducit: Byzantios iubetur transeundo laessere: Byzantii recuperandū rationem inquit cum proditoribus 83, 8. in urbem noctu intromittitur 85, 19. triumphat 89, 3. a Michaelē Notho vincitur et capitur 90, 9. cum sorore Manfredi Siciliae regis permutatur: Byzantium redit 91, 22.
- Michael, in carcerem conicitur 190, 22. 195, 8. 197, 21.
- Stratocles Epidaurius; tibicen bonus; at non item vir bonus 577, 19.
- Strummitza 379, 10. ibiq. annot. 457, 14. 654, 2. castellum situ munitissimum 626, 18. oppidulum 379, 10. Pascha ab oppidanis ritu barbaro celebratum, ibid.
- Strymon, fluv. 374, 5. 375, 3. 10. 19. 457, 14. 623, 3. 626, 19. 639, 7. ut eum Gregoras et alii ad Cralem legati traiecerint 375, 9. Strymonis fontes 455, 10.
- Subscriptio imperatoria 109, 10.
- Substantia divina utrum participari possit 968, 5. quaestio de Substantia et Operationibus divinis 988, 6. Substantiae et Operationi eadem definitio convenit 952, 10.
- Sultanus Aegypti et Arabiae legatos mittit ad Mich. Palaeologum 101, 20.
- Susa 445, 11.
- Sybariticae mensae 975, 11.
- Sylla (Cornelius) 1022, 16.
- Syllogismus; ubi de Deo disputatur, locum non habet 507, 16. Itali Syllogismo armati disputant, ibid. Vid. annot. 1248, 5.
- Symbolum Fidei Catholicae 999, 16. Filium genitum, non factum, docet 1131, 15. Appendix Symbolo adiecta 125, 16.
- Synadenus (Theodorus) Domesticus mensae imperatoriae: socius coniurationis inite ab Andronico iuniorē adversus seniore: cum Michaelē imp. coniunctissimus 801, 8. Protostrator; Syrgianni opponitur: navicula conscensa, Andronicum iuniorē comitatur, aditus Urbis explorantem 408, 22. iubetur castris Byzantium cingere 409, 11. Constantinum Asanem vincit ad Mesopotamum 415, 6. Synadoni inhumanitas erga Andronicum seniore 432, 2. 441, 14. 446, 3. Epiro praefectus, principi reverso victus traditur; Thessalonicae et aliis urbibus praepositus 623, 3. Invadendae Thessalonicae spem Cantacuzeno facit per literas 626, 3. ea urbe per seditionem pellitur: Gynaecocastrum se recipit 633, 21. animum mutat: Cantacuzeno insidiatur 634, 17. insidiae deprehensae 635, 8.
- Συνάκρον*, pro *συνδοξάρον*, apud S. Athanasium 1320, 34.
- Synesius 322, 9.
- Synodus,
Ephesina 1021, 23.
Iconomachorum *σύνδοσι* *ληστικῶν* 955, 4.
Contra Arsenium patriarcham 94, 3.
Atramyttena: iudicium de libris igni permissum: ignis neutris favet 166, 13.
Contra Beccum 169, 24.
Contra Barlaamum, habita in templo S. Sophiae: in ea Synodo disputatum de sola Precatione: aliarum quaestionum tractatio vel consulto omissa, vel dilata 557, 19.
Contra Massalianos et Bogomilos, Byzantina 718, 22.
Contra Ioannem patriarcham: eam Synodum mensa sumptuosa et immodesti risus excipiunt: ea ipsa nocte Byzantium a Cantacuzeno captum 788, 8.
Contra Isidorum patriarcham, una et altera 786, 11.
Palamitica XVIII. XIX. XX. XXI. *ληστικῆ* 890, 19. 1090, 2. Vide *Concilium*.
- Synodus poenas indicit Thessalia, nisi se imperatori submittant 279, 7.
- Synodus dici non debet, quae fit praeter ecclesiasticas regulas 885, 17.
- Συρράσθαι*, *συσταγμένος*, diverso significato 1266, 3.
- Syracusani 730, 8.
- Syrgiannes, custos additus Andronico iuniori 296, 14. Syrgiannis genus, institutio, virtutes 296, 19. pro-

- vinciae praefectus, omnium animos sibi devincit: mira hominis solertia 297, 4. perfidus et foedifragus, populos finitimos vexat: provinciam adeptam ut recuperaverit: Pincernae dignitate ornatur: rebellat 297, 16. comprehenditur: in carcerem coniectus, precibus matris restituitur: iurat se fidelem fore 298, 6. iunioris imperatoris consilia iubetur explorare: senioris consilia iuniori aperit: oratio, qua istum hortatur ad defectionem 298, 21. pactiones et iuramenta 301, 5. Syrgiannes et Cantacuzenus, corruptis aulae primoribus, provincias Thraciae administrandas obtinent: variis artibus viam defectioni muniant 302, 2. Syrgiannes urbem expugnatum venit: omnia permiscet 320, 2. matris precibus mollitur 320, 11. ab Andronico iuniore neglectus clam cum seniore agit: mutatae sententiae speciosam causam affert 351, 15. Andronico seniori optatissimus, fide data et accepta, Byzantium ingreditur: eius rei nuntio quinam laetati sint 352, 9. imperatorum concordia minime laetus: Asanis Andronici fidem tentat: ab eo apud imperatorem accusatus, in carcerem conicitur: omnibus bonis mulctatur 362, 11. fide variis modis sancita, e carcere educitur 432, 22. adoptatur ab Augusta, Andronici iun. matre 440, 16. cur suspectus: laesae maiestatis accusatur a Zamplacone: non convincitur: vades dare non potest: fugit 488, 23. literis ex Euboea datis, veniam petit, et locum in quo cum suis consistat: aula ei minus tuta: iusiurandum ab eo oblatum 489, 17. non impetrata venia, ad Cralem transit: ei gratissimus advenit: magna pollicetur 490, 1. populorum fidem promissis tentat, nec frustra 495, 13. insidiae ei struuntur: ab amicis admonitus, fraudem non sentit: periurus periurio decipitur 497, 21. Thessalonicam contendit: urbes interiectas occupat: a Sphrantze deluditur 498, 22. obruncatur 501, 1. Syrgiannis elogium 577, 10. Vide et 315, 20. 579, 6.
- Syrgiannis filia, uxor altera Guidoni Armenii 623, 11.
- Syri 81, 21. 105, 8.
- Syria 81, 16. 102, 18. 105, 17. 106, 19. *σῆμα μικρὸν* 1162, 21.
- Taenarium promontorium. Vide *Maene*.
- Taenarus 876, 14.
- Tanais 238, 12. 877, 12. in Graeciam ut feratur 323, 7. 933, 11. Tanaidis fontes 33, 17, estia 797, 19. *Ταναΐδες ποταμοί* 417, 19.
- Tantalea vita 808, 14. 855, 6.
- Tantaleum saxum 209, 11. 300, 7. 816, 16. 922, 15.
- Tantalus 922, 15.
- Tarchaniotes (Manuel) dux copiarum Didymotichi relictarum 627, 7. eius elogium: ut Cantacuzeno quaesito et invento Didymotichum reversus, anxiae Irenae gratissimus advenit 652, 13. ibiq. annot.
- Targius (Ludovicus) 1261, 21. 1265, 14. 1279, 45. de Sisinnio Novatiano 1296, 2.
- Tauresium 1156, 8.
- Tauroscythae 36, 14.
- Taurus, omnium Asiae montium maximus 82, 2. Tauri montis descriptio 37, 20.
- Tauri signum 98, 25. 542, 9.
- Telchines 90, 7. 361, 7. 590, 9. 821, 5. 979, 17.
- Teleugas, Sitzischanis filius, in Europam transit: plurimas gentes subigit 35, 21.
- Tellerius (Carolus Mauritius) archiepiscopus Dux Rhemensis, quot Mas. Codices Bibliothecae Regiae donaverit 1192, 13.
- Tempe 249, 7. Thessalica 895, 13.
- Templum,
S. Andreae, a Theodora Protovestiaria instauratum 1184, 35.
S. Antonii, in urbe Nicaea 44, 19.
Blachernense 787, 16. Vide *Blachern*.
SS. Apostolorum 786, 12.
Deiparae apud Magaesiam 44, 17. Vide *Sosandra*.
Deiparae Hodegetriae 542, 1. Vide *Monasterium*.
Deiparae *τῆς πηγῆς* 85, 12. 359, 14.

- Templum,**
 S. Demetrii, CP. 860, 17.
 Discipulorum Christi duodecim 275, 6.
 Ioannis Baptistae, in urbe Prusa 44, 21.
 Martyrum quadraginta 460, 21.
 Pauli Magni (Templum maximum) prope portam Eugenii 275, 6.
 Salomonicum 750, 16.
 S. Sophiae. τῆς τοῦ θεοῦ σοφίας μέγα τέμενος 373, 16. μέγα καὶ περιβόητον ἱερὸν 748, 12. μέγιστος νεὼς 167, 16, 191, 22. 262, 3. 496, 19. 557, 20. 726, 10. μέγιστος καὶ θεῖος 537, 16. μέγιστος καὶ περιβόητος 275, 9. τὸ θαῦμα τῆς οἰκουμένης etc. 787, 16. ruinam minatur: duabus pyramidibus exstructis fulcitur 273, 14. orientem versus dehiscit 696, 8. asylum olim inviolatum: a Gabala et a patriarcha temeratum 726, 10. ruinis deformatum, quasnam ob causas 749, 3. pars orientalis, collapse hemisphaerio, dehiscit 749, 10. civium concursus et comploratio: ipsorum nobilitas, ac imprimis foeminarum pia sedulitas 750, 12. substructa ab Andronico imp. fundamenta ruinam sistunt 751, 15.
 S. Stephani Protomartyris 786, 13.
Tenedius portus 766, 16.
Tentza. Vide *Katechisa*.
Τηλιαρασις 1278, 37. *Cantacuzeno Τηλιαρασις*.
Termini a Patribus constituti quantum vim habeant 916, 16.
Ternobus, urbs Bulgariae 391, 6. 484, 22. obsidetur 60, 18.
Ternobi episcopus metropolitano subesse desinit 30, 3.
Terrae motus 202, 7. 215, 6. 460, 9. 694, 10. 695, 5. 13.
Terteres Bulgarus, priori uxore cum liberis Nicaeam missa, filiam Asanis sibi sponsam asciscit 133, 3. Asani socero exitium machinatur: eum regno spoliatur 133, 7.
Testimonia ex Vet. et ex Novo Testamento 915, 15.
Testimonia Patrum ea tantum producenda, quae perspicua sunt 509, 19.
Tentones 32, 13. victi C. Mario et Luctatio Consulibus 34, 11.
Nicephorus Gregor. Vol. II.
Thabor mons 967, 10.
Thaborium lumen 944, 3. 967, 9. 937, 17. 939, 5. 940, 4. 1001, 6. 1073, 12. 1137, 19.
Thales Milesius 883, 8.
Theano Pythagorica 294, 5.
Thebae, ab Alexandro M. vastatae 810, 18. Thebarum et Athenarum princeps, olim Magnus Primitivus; nunc μέγας κύριος 251, 24.
Thebani 115, 3. 252, 23. 752, 10.
Themistocles 337, 13. 453, 15. 486, 4. 490, 5. Medorum classem astu profligavit 497, 16.
Theocritus 1150, 34. 1305, 45.
Theodora uxor Michaelis Nothi 43, 4. imperatori (Theodoro Lascarijan.) occurrit: reconciliata gratia, Mariam filii sui sponsam secum adducit 57, 10.
Theodora, Theodori Lascaris iunioris filia, Belicurto, seu Velicurto, despondetur 92, 23.
Theodora (Irene Acropolitae) Theodori Lascaris iunioris filia, nubit Constantino Toecho 61, 14. 63, 6. maritum stimulat adversus Michaelem Palaeologum 99, 21.
Theodora δίσκοινα, Michaelis Palaeologi uxor; Andronici senioris mater 159, 19.
Theodora (Protovestiaria) uxor, primum Muzalonis, deinde Raülis, utriusque Protovestiarii 167, 16. neptis Michaelis Palaeologi ex Eulogia sorore 167, 18. fundatrix monasterii S. Andreae: mulier φιλόλογος: Gregorii Cyprii eloquentiam magni facit: eum ad se recipit 178, 22. ibiq. annot.
Theodora, Andronici senioris neptis ex sorore, nubit vidua Ferrando Ximeni 232, 23. ibiq. annot.
Theodora, Michaelis iunioris imperatoris et Mariae Armenae filia, Venecalae Bulgaro nupta 283, 9. 390, 16.
Theodoretus, Cyri episcopus: magnas turbas excitavit in ecclesia 507, 12.
Theodoricus (immo Fredericus), Siciliae rex, Manfredi pater 92, 2. 217, 15. Vide *Crolius rex Italicae*.
Theodorus Angeius. Vide Angelus.
Theodorus, Andronici senioris frater, a Philanthropeno comprehenditur 199, 22.

- Theodorus (Marchio) Andronici senioris et Irenes filius 234, 12. in Longobardiam mittitur: multas opes secum transfert 240, 5. arcessitur inde, et redit rasa barba 244, 4. successor Crali designatus; in Triballia haud assuescit 243, 19. redit in Longobardiam ad uxorem 244, 14. patrem Andronicum prodit; socors; ambitiosus: vitae genus; religio 396, 2.
- Theodorus etc. Vide *Angelus, Lascaris, Metochites, Muzalo, Synadenus*.
- Theoduli Rhetoris oratio pro Chandro 1204, 34. 1209, 13. 1209, 45. 1210, 12. 1210, 14. 1210, 22. 1211, 28.
- Theoleptus, vir apud Graecos sanctus; Philadelphiae episcopus: eius urbis a Turcia obsessae servator 221, 15. ibiq. annot. legatus ad Syrgianem ab Andronico seniore 320, 8. eiusdem encomium, auctore Nicephoro Chumno 1202, 4.
- Theologi Byzantini nec in ipso belli civilis aestu altercari desinunt 722, 12.
- Theologia mystica 557, 18. in theologiam plerique insiliunt, ut pecudes in pascua 956, 19.
- Θεουηνία* 865, 15.
- Θεός* nomen, a significet Substantiam; eius nominis etymon 988, 22. Vide *Deus*.
- Θεότης* nomen 987, 8. 988, 6. 989, 15.
- Θεραπευτικὸν γάμμα* 1286, 29.
- Thermodon flumen 82, 1.
- Thermopylae 251, 9. 627, 5. 636, 22.
- Thermopylarum mons 114, 4.
- Thersites 938, 20.
- Thesaurus repertus. Vide *Nummi*.
- Theseus 718, 20.
- Thesproti 110, 9.
- Thessali 110, 17. 116, 7. Catalanos sibi conciliare amicitia statuunt 249, 23. Thessalorum et Pelasgorum tumultus 277, 24. principatus 278, 18.
- Thessalia 128, 2. 247, 17. 278, 16. Thessaliae status perturbatissimus 657, 7.
- Thessalica planities 249, 8.
- Thessalicae res 278, 16.
- Thessalicus equitatus 663, 5. 664, 19.
- Thessalonica 203, 21. 235, 17. 241, 12. 245, 19. 246, 17. 247, 23. et passim. *ἐνανδροῦσα καὶ πολὺς-θρακος πόλις* 633, 23. Regni sedes 14, 11. capitur a Theodoro Angelo 25, 22. obsidetur a Syrgianne et a Crale 498, 23. Synadenum praefectum, Cantacuzeno faventem, per vim expellit 633, 23. obsidetur a Cantacuzeno et ab Amurio 676, 7. laborat factionibus et civium discordiis 673, 14. 674, 4. 17. 675, 3. nec Cantacuzeno nec Crali paret 795, 9. eius urbis status valde perturbatus 795, 11.
- Thessalonicae praefecti. Vide *Apocaucus, Batatzes, Synadenus*.
- Thessalonicenses iuniorum Andronicum ad se vocant 409, 7. eius matri sacramento se obligant 440, 21. 488, 25. Apocaucum praefectum et eius socios obtruncant 741, 1. Palamam archiepiscopum suum urbis ingressu prohibent 793, 13.
- Thetidis nuptiale convivium 829, 5.
- Thetidis et Pelei nuptiae 161, 18.
- Thomas, Comes Cephaleniae, Thomam Epri et Aetoliae principem occidit 283, 8. occiditur a Ioanne fratre 536, 20.
- Thomas, Epri et Aetoliae princeps, a sororis filio Comite Cephaleniae occiditur 283, 7. 318, 20. Aetolorum et Acarnanum *δυσκόρης*, ibid.
- Thraeces crebris exactionibus vexati ab Andronico seniore 300, 2. oblata immunitate allecti, Andronicum iuniorum sequuntur: in publicanos saeviunt: Constantinopolim oppugnatum eunt 319, 16.
- Thracia vasta et vexata incursionibus barbaricis: Scytharum 101, 1. Persarum, seu Turcorum 545, 20. 747, 14. Bulgarorum 524, 21. tota fere paret Cantacuzeno 795, 1. Thraciae status miserabilis 399, 5. unius Thraciae finibus Romanum omne imperium circumscriptam 883, 16.
- Thrascias ventus 455, 6.
- Θρόνοι* 1273, 1.
- Tigris 1032, 14.
- Tituli. Vide *Dignit.*
- Toechus (Constantinus) regni Bulgarici sedem obtinet 60, 13. Theodori Lascaris iunioris filiam Theodoram uxorem ambit: voti compos, priorem uxorem repudiat, et fidei

- obsidem dat 61, 3. ab uxore stimulatus, ab Azatine sollicitatus, Scythas contra Palaeologum ciet 99, 21. Zagorae princeps; quas uxores habuerit 63, 6. 293, 1.
- Toinardus (Nicolaus) 1160, 21.
- Tollius 1274, 31.
- Tomi varii, pro Palama et contra Palamam promulgati 1289, 39.
- Tomus Hagioriticus 1289, 39.
- Tomus Synodicus in Massalianos et in Bogomilos 719, 8.
- Tomus contra Barlaamum 920, 5.
- Tomus Palamiticus 1025, 2. ibiq. annot. inusitatis caeremoniis consecratus 1029, 3. auctoribus probro est 1029, 14.
- Tornicius (Constantinus) Sebastocratoris socer; Magnus Primicerius 72, 18. post victoriam Macedonicam fit Sebastocrator 79, 20.
- Torneamentum, ludicrum certamen 483, 3. ibiq. annot.
- Τορνεμεν, ibidem.
- Tragelaphi 9, 21.
- Traianopolis 547, 2. 797, 12.
- Tralles, urbs ab Attalo Troiano condita, sic dicta quasi Τροία ἄλλη 142, 22. instaurata ab Andronico: quadriennio post Turcis dedita 142, 13. ibiq. annot. oraculum de ea urbe 143, 2.
- Trapezus 149, 2. 536, 9. 543, 24. laborat bello civili 548, 1. in Latinos accolas saevit 637, 8. Trapezuntis motus: imperatores aliquot 678, 19. Pontifex 550, 20. Magnus Domesticus 551, 11. Trapezuntis elogium in Cod. Reg. 1181, 31.
- Triballi 116, 8. 269, 5. 288, 11. 22. 359, 20. et passim. Romanorum hostes infestissimi 159, 11. Cantacuzeno insidiantur 659, 25. Triballorum clandestine incursiones 816, 13. vires plus iusto auctae 817, 17. morbus 647, 16. timiditas 653, 17. Triballorum ecclesia 203, 8.
- Triballica auxilia 268, 1. 409, 19. 410, 18.
- Triballus quidam legatos Cantacuzeni comprehendit, et ad Apocaucum deducit 637, 11.
- Tribunal infidum 917, 13.
- Tributa aucta 817, 11. tributerum exactores 624, 17.
- Triclinium Alexii 784, 9. 898, 6. Triclinii imperatorii suggestus, impetrante Andronico iuniore, omnibus patuit 567, 1.
- Trierarchorum Byzantinorum culpa 861, 3.
- Τρίκωνος βασιλικός 1103, 21.
- Tripus Delphicus 321, 19.
- Troia 60, 24. 251, 21. 741, 21.
- Troiana regio 538, 10.
- Troianae naeniae. Vide *Proverbia*.
- Trophonii antrum 376, 15.
- Trullanum Concilium. Vide *Concilium*.
- Tuba Tyrrenha 503, 2.
- Turci victi pacem obtinent a Theodoro Lascare 21, 12. legatos mittunt de pace ad Ioannem Ducam 41, 1. laborant fame 42, 20. vincuntur a Scythis 59, 1. ut latrocinari coeperint: Romanas provincias populantur: adversus Scythas infirmi; adversus Romanos validissimi 137, 22. praeparatis insidiis, praelium cum Romanis ineunt suo more 138, 22. terga vertunt: Romanos in insidias pertractos circumveniunt et opprimunt 139, 17. ad Sangarium usque praedabundi excurrunt 140, 8. Asianis provinciis occupatis grassantur 141, 8. praedam partiuntur 141, 21. Tralles in deditionem accipiunt 142; 11. Romanos fines populantur 195, 8. Massagetas in fugam vertunt: usque ad oram Lesbi progrediuntur 206, 7. Philadelphiam obsident 221, 7. (361, 10.) qui et quot Turci fuerint in exercitu Catalavorum 245, 8. quos duces habuerint: ut in itinere Thessalico praedam partiti discesserint a Catalanis 248, 5. his relictis suos duces sequuntur 254, 3. a magno stratopedarcha ad Hellespontum perducuntur 254, 17. Romanis fidem violentibus (ibid.) castellum occupant: auxilia arcessunt: regionem vastant 255, 14. Michaele imperatore adversus eos movente, sibi et rebus suis optime consulunt: vexillum imperatorum adoriuntur 256, 22. imperator flebilis discedit: duces capiuntur: imperii insignia direpta, et ludibrio habita 257, 19. Turci Thraciam vastant 262, 30. a Phile Palaeologo debellantur 265, 20. 266, 17. nocturnis eruptionibus frustra tentatis, spem salutis abili-

- ciunt 268, 15. se et sua omnia Latinis dedunt: multi per noctem a Romanis intercepti et trucidati: de caeteris quid actum 269, 7. Turci quando primum maria et terras infestare coeperint 351, 6. magnam partem Bithyniae subigunt 384, 10. duce Orchane, Nicaeam obsident 433, 13. capiunt: imagines, libros, et sacras reliquias vendunt Byzantiis: maritimam Bithyniae oram occupant: tributarios omnibus modis vexant 458, 12. Latinos ac Romanos terra et mari afficiant 523, 1. Turci praedones a Scythis praedebundis in Thracia opprimuntur 535, 11. Turci Chersonesum et Thraciam incursant: caesi lectissimi: reliqui pace impetrata, domum redeunt 538, 4. Illyrica praeda onusti, domum dimittuntur ab Andronico iuniore 545, 4. Thraciam vastant: diu immorantur; nemine obsistente 548, 16. Vide *Persae*.
- Turci, Alexio Comneno imperante, Nicaeam urbem tenebant 104, 2. a Scythis fugantur 196, 8. Turci Ioniam incolentes, foedere cum Romanis icto, quiescunt 538, 4. Turci Smyrnam et Ioniam incolentes 214, 17. Turcorum incursiones crebrae 317, 2. 683, 6. classis 302, 15. Vide *Persae*.
- Turcopuli, Sultani Azatinae Comites 229, 11. 24. 230, 14. Michaellem, iuniorem imperatorem, in pugna deserunt 230, 14. ad Catalanos trans-eunt 232, 10. cum iis iuncti, Massagetas profigant 232, 24. Vide et pag. 244, 16.
- Turrianus (Franciscus) 1189, 19. 1192, 41.
- Tuzus (Simon Buccanegra) ab ligone ad Ducis dignitatem evectus: idem biennio post electus 688, 1. ibiq. annot. eius edicto Nobiles Genuae exacti, ibid. et 765, 11.
- Tyrrhemi 286, 19.
- Tyrus, ab Alexandro M. oppugnata 310, 13. expugnata 310, 17.
- Tyri episcopus: quae eius partes fuerint in Synodo Palamitica 893, 12. cur Actioni ultimae non interfuerit 991, 8. 1012, 15.
- Τυρῶνες προχθόνιοι 1006, 4.
- Tzacones (barbare, pro *Lacones*) 98, 13.
- Tzanychites interemptus 551, 17.
- Tzetzes 1221, 1. 1287, 22. 1290, 42. Tzymes. Vide *Ximenes*.
- De Valaincourt (Mahieu) 1169, 14. Valachia, hodie *Iflakia* 1198, 14.
- Varangi 1225, 41. 1236, 26.
- Vassallus, δούλος 1240, 26.
- Veccus, Chartophylax: eius elogium: concordiam ipse quoque repudiat: imperatorem et caeteros eruditos facile refellit: ingenio et eloquentia longe omnibus praestat 123, 15. in carcerem cum omni fere cognitione conicitur: Blemmydae libros pro Latino dogmate scriptos accurate legit: confert cum scriptis SS. Patrum: sententiam mutat 129, 20. creatur patriarcha: imperatori egregiam operam navat: quos aditiores habuerit 130, 5. mortuo Michaelle imperatore clam secedit 160, 6. relegatur: eius querelae 169, 1. eloquentia in synodo 170, 2. Becus refellitur a Gregorio Cyprio patriarcha, et a Muzalone magno Logotheta: disputando nihil proficit: communionem adversariorum repudiat: in exilium de novo mittitur cum Meliteniota et Metochite 170, 10.
- Vectigalia aucta, ut pax auro redimatur 317, 8.
- Velicurtus. Vide *Belicurtus*.
- Venationis ministri in militum numerum relati 56, 10.
- Vencelaus (Gr. Σφενδοθλάβος) Bulgarorum princeps 283, 10. moritur 318, 19. duas uxores habuit: primam, Cralis sororem; alteram, iunioris Andronici sororem, Theodoram 390, 10.
- Veneti a Genuensibus saepius victi, magnam classem instruunt: Galataeorum domos et naves vacuas incendunt: in Venetos saevitum a Byzantiis, ob incensa suburbia 207, 13. Veneti satisfieri sibi ab imperatore postulant: non audiuntur: Byzantios despiciunt 208, 5. iidem superbe illudunt: praeda onusti, domum redeunt 209, 15. classis Venetorum, Genuensibus Galataeis infensa; Ponti fauces obsidet: pluri-

- mas naves onerarias intercipit: Venetorum aequitas et moderatio: auxilium ab iis Andronico iuniori denegatum 416, 7. eorundem classis alia, Genuensibus pariter infesta, Byzantium advenit 877, 2. cur Veneti obsidione Galatae deseruerint 877, 19. Venetorum triremes quatuordecim Ponti Euxini fauces obident 880, 12.
- Veneti opifices Galatam ex Urbe transferuntur 97, 13.
- Venetiarum princeps 124, 16. Dux 548, 5.
- Ventus quid sit 450, 23. 451, 8. de vi ventorum ibid. et 451, 23.
- Veris periphrasis poetica 433, 9. 834, 3. 880, 7.
- Veritatis commendatio 6, 8. potissima ratio esse debet in Historia 881, 12.
- Vestiarum lex 43, 20.
- Vestimenta, quae ex Serum regione afferuntur 277, 13.
- Vestis alba, vestis imperatorum lugubris 612, 5.
- Victoriae Macedonicae nuntius 79, 11.
- Vigintimiliae Comes: ei despondetur Irene, Theodori Lascaris iunioris filia 93, 2.
- Villaneus (Ioannes) 1181, 19. 1201, 25. 1224, 1. 1229, 25. 1251, 6. 1251, 84. 1271, 20. 1271, 17. 1272, 5. 1274, 8. 1290, 18. 1290, 20.
- Villharduinus 1153, 12. 1152, 11.
- Vincentius Beluacensis 1153, 17. 1155, 36. 1157, 11. 1157, 19. 1157, 26. 1158, 24.
- Vintimiglia 1169, 18.
- Virginis spica, sidus 548, 13.
- Visus et auditus principatum tenent in sensibus: uter alteri praestet 1040, 23.
- Ulysses 1004, 8.
- Urosius, cogn. Sanctus et Milutinus 1224, 6. 1227, 18.
- Ursa minor 542, 14.
- Wenceslaus. Vide *Venceslaus*.
- Willelmus Tyrius 1158, 19.
- Vulcanii crateres. Vide *Crateres*.
- Xanthia (Ξάνθια) oppidulum 727, 24. 814, 19.
- Xanthopulus (Nicephorus) 1160, 35. 1244, 31.
- Xene. Vide *Maria Armena*.
- Xerogypsus fluv. 265, 21.
- Xerolophus. Vide *Monasterium*.
- Ξηροφαγία 1243, 30.
- Xiphilius 1151, 7.
- Xerxes 387, 14. per Thermopylas transiturus 627, 6.
- Ξυλόκερκος, Hippodromus 1277, 30.
- Ξυλοχαρτιον. Vide *Papyrus*.
- Zachariarum, seu Iaqueriarum, familia Genuensis 1170, 6.
- Zenobius 1153, 43. 1155, 38. 1290, 42.
- Zephyrium promontorium 1315, 10.
- Zonaras 1158, 37. 1236, 36.